ARKIV. DR. J. SKVIRECKAS

ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO TESTAMENTO

I

ŠVENTASIS RAŠTAS

SENOJO TESTAMENTO

I

TRUMPAS ĮVADAS Į ŠV. RAŠTĄ

PENKIOS MOŠĖS KNYGOS – JOŠUĖS KNYGA
TEISĖJŲ KNYGA – RUTOS KNYGA
SAMUĖLIO KNYGOS – KARALIŲ KNYGOS
KRONIKŲ KNYGOS – ESDRO KNYGA
NEEMIJO KNYGA – TOBIJO KNYGA
JUDITOS KNYGA – ESTERĖS KNYGA
MAKABIEJŲ KNYGOS

Vertė ir Komentorių pridėjo
KAUNO ARKIVYSKUPAS METROPOLITAS
JUOZAPAS JONAS SKVIRECKAS
Teologijos Daktaras

II laida

ROMA
1955

Nr 18/1952

Imprimatur
Datum p/t Zams in Tirol
die 18 Septembris 1952
‡ Joseph Jo. Skvireckas
L. S. Archiepp̄us Metropolitanus
Kaunensis

Išleido Kan. Dr. J. Končius
Spaudē Fausto Failli, Roma, 1955
Tiražas 1,500 egz.

SENOJO TESTAMENTO I TOMO TURINYS

BENDRASIS ĮVADAS Į ŠVENTĄJĮ RAŠTĄ

PRADŽIOS KNYGA

IŠĖJIMO KNYGA

KUNIGŲ KNYGA

SKAIČIŲ KNYGA

PAKARTOTO ĮSTATYMO KNYGA

JOŠUĖS KNYGA

TEISĖJŲ KNYGA

RUTOS KNYGA

PIRMOJI SAMUĒLIO KNYGA /Pirmoji Karalių/

ANTROJI SAMUĒLIO KNYGA /Antroji Karalių/

TREČIOJI KARALIŲ KNYGA

KETVIRTOJI KARALIŲ KNYGA

PIRMOJI KRONIKŲ KNYGA

ANTROJI KRONIKŲ KNYGA

PIRMOJI ESDRO KNYGA

NEEMIJO KNYGA /Antroji Esdro/

TOBIJO KNYGA

JUDITOS KNYGA

ESTERĖS KNYGA

PIRMOJI MAKABIEJŲ KNYGA

ANTROJI MAKABIEJŲ KNYGA

BENDRASIS ĮVADAS
Į ŠVENTĄJĮ RAŠTĄ

§ 1. Kas yra šv Raštas. Įvadas į šv Raštą ir kam jo reikia?

1. Šventuoju Raštu arba Biblija vadinama rinkinys knygų, kurias įvairiais laikais parašė Dievo išrinkti ir įkvėpti žmonės ir kurias tokiomis laiko šv Katalikų Eklesija. Vienos jų, parašytos dar Kristui negimus, turi vardą knygų Senojo Įstatymo arba Testamento, kitos gi, atsiradusios po Kristaus atėjimo, vadinama Naujojo Testamento knygomis

Kaip labai visuomet brangino šv Raštą Sen Įstatymo Žydai, kuriems jis visųpirma buvo duotas, pasirodo pakankamai iš liudijimo jų rašytojo ir kunigo Flavijaus Juozapo /mirusio apie 100 m po Kristaus gim/, kurs tarp kitko taip sako : « Pas mus anaiptol nėra nesuskaitomos daugybės knygų, tarp savęs nesutinkančių ir ginčus vedančių, bet yra tik 22 knygos, apimančios visą praeitojo laiko istoriją, kurios teisingai yra laikomos d i e v i š k o m i s . . . Kokioje gi pagarboje mes laikome savo knygas, parodo mūsų pasielgimas ; nes per tiek amžių niekas dar neišdrįso nei pridėti ką nors prie jų, nei iš jų ką atimti, nei ką nors jose pakeisti ; bet visi Žydai nuo pat kūdikystės įgauna tokį įsitikinimą, jog tiki, kad tai yra D i e v o į s a k y m a i , j o g j ų v i s a d o s l a i k o s i i r j e i b ū t ų r e i k a l o , u ž j a s n o r i a i n u m i r t ų » /c App 1,8/

Ir pas krikščionis buvo ir yra didžiausioje pagarboje tos šventos iš Sen Testamento paveldėtos Knygos, kurių skaičius, laikui einant, padaugėjo Nauj Testamento įkvėptais raštais. Ir nenuostabu. Nors mes katalikai tikėjimo mokslą randame ne tik šv Rašte, bet taipgi tradicijoje, nors mūsų tikras neklystantis vadovas yra Kristaus įsteigta Eklesija, kuriai ir šv. Raštas duotas sergėti, tačiau ir mums tos knygos turi begalinę vertę, kaip paties Dievo, amžinosios Tiesos ir Išminties žodis, kaip maloningiausiojo Tėvo laiškas į mus, jo vaikus, šios ašarų pakalnės keleivius ; jos yra ir mums didžiai naudingos, kaip turinčios savyje tikriausius pamokymus apie mūsų išganymą ir apie artimiausį su Dievu suartėjimą

Eklesija ėmė ir ima iš šv Rašto, kaip iš svarbiausio apreiškimo šaltinio, tikėjimo tiesas ; jos teologai visųpirma šv Knygose turi ieškoti tų tiesų gilesnio supratimo ir išaiškinimo ; o pamokslininkai tik tuomet gali būti iškalbingi ir įtikiną, kada jų žodžiai paremti šv Rašto žodžiais. Todėl tai kiekvienam krikščioniui šv Rašto pažinimas yra didžiai svarbus ir reikiamas

Bet tas pažinimas nėra visai pigus dalykas. Nebekalbant apie tai, kad šv Rašte randame nemaža dalykų, būtent surašytų jame tiesų, kurios tiesiog viršija žmogaus proto pajėgumą, yra dar daug ir kitų aplinkybių, žymiai apsunkinančių šv Knygų supratimą

Jos buvo parašytos kalbomis, kurios šiandien laikomos mirusiomis ir maža bėra žinomos, o tų kalbų pažinimas yra reikiamas, kad galė-

letumėm palyginti ir nutarti, ko verti dabar vartojami šv Rašto teksto vertimai, ir kad geriau galėtumėm juos suprasti

Senoviniai Žydų ir kitų tautų įstatai, papročiai, įvairūs šv Knygose paminėti atsitikimai dabar yra užmiršti, o be tų dalykų žinojimo nepigu suprasti jais paremti šv Rašto žodžiai. Pagaliau reikia žinoti šis tas apie šv Knygų atsiradimą, jų istoriją, tikslą ir nemaža kitų dalykų, kad jas pačias geriau suprastumėm

2. Sunkybėms šv Rašte pašalinti ir jo pažinimui palengvinti pamažu per ilgus amžius susidarė atskiras mokslas — Introdukcija arba Įvadas į šv Raštą. Seniau to mokslo sritis buvo žymiai platesnė, bet, atskilus nuo jo, laikui bėgant, ir savistoviais mokslais pavirtus šv filologijai, šv istorijai, biblinei arkeologijai, ji dabar susiaurėjo. Taigi mūsų dienose[1] Įvadas į šv Raštą apima šiuos klausimus : apie šv Knygų atsiradimą arba dievišką jų pradžią, apie jų išlikimą iki mūsų laikų, paplitimą ir apie jų aiškinimą ; taipgi jau iš Įvado mes patiriame, koks yra kiekvienos knygos turinys, koks yra paties teksto stovis ir kaip jos reikia aiškinti

Vieni Įvado klausimai liečia visą draug paimtų šv Knygų rinkinį ir todėl vadinama generaline ar bendrąja Įvado dalimi ; kiti gi klausimai apie atskiras knygas sudaro specijaliąją Introdukcijos dalį ; šita dalis turi dar du skyriu žiūrint to, katram Testamentui priklauso tyrinėjamoji knyga, Senajam ar Naujajam

§ 2. Šv Rašto vardai ir padalinimai

3. Nuo seniausių laikų Dievo įkvėptos knygos pigesniam jų atskyrimui nuo visų kitų raštų turėjo įvairius vardus, kurių dažniausiai vartojami ir žinomiausi yra šitie : Biblija, šv Knyga arba šv Knygos, šv Raštas, Įstatymas, Testamentas, Kanonas

Vardas Biblija yra padarytas iš graikiško žodžio τὸ βιβλίον /ds : τὰ βιβλία/, kurs reiškia tą pat, ką ir knyga. Knyga arba Knygos yra vertimas lotyniško šv Rašto vardo : liber, ds : libri, kurį graikų kalboje atitinka : τὸ βιβλίον /ἡ βίβλος/, ds : τὰ βιβλία, o Žydų kalboje žodis : *Sefer* arba *hassefer*, ds : *hassefarim*. Raštas yra taipgi vertimas lotyniško vardo : Scriptura, vartojamo, taipgi ir ds : Scripturae, lygaus graikų : ἡ γραφὴ ds : αἱ γραφαί kuriems pradžią davė randamas šv Rašte /2 Kron 30, 18/ Žydiškas išsireiškimas : *kakkathub* — kaip parašyta

Įkvėptųjų Knygų rinkiniui duodama vardai : Biblija, Knygos, Raštas, be nuolatinio pažymėjimo jų autoriaus ar turinio, o tai dėl to kad jos, kaip savo autorių atžvilgiu, taip ir turinio, be galo viršija visas kitas knygas. Prie tų vardų dedama epitetas Šventas, ir sakoma : Šventa Biblija, Šventos Knygos, Šventas Raštas, nes tos knygos yra Šventosios Dvasios įkvėptos, turi savyje šventas tiesas ir veda žmones į šventumą

---

[1] Ir su tokia Įvado sritimi nevisi sutinka, prijungdami klausimą apie šv Knygų įkvėpimą prie dogmatinės teologijos, o klausimą apie šv. Rašto aiškinimą statydami šalia Introdukcijos, kaip savistovią jos šaką, hermeneutika vadinamą

Į s t a t y m a s atitinka žodžius : Lex, gr ὁ νόμος, *Thorah* ; tuo gi vardu, tikra jo prasmė, buvo visų pirma vadinamos penkios pirmosios šv Rašto knygos, turinčios savyje įvairius Dievo duotus ir per Mošę paskelbtus įstatus, o paskiau platesne žodžio prasme taip buvo vadinamos ir kitos šv Knygos. Kadangi Kristaus duoti įstatai stojo vieton paskelbtųjų per Mošę, tai atskyrimui šv Knygų pirm Kristaus atėjimo parašytų nuo atsiradusių po jo gimimo anas pradėta vadinti Senuoju Įstatymu, šitas gi Naujuoju

Šv Knygos vadinama taipgi Senuoju ir Naujuoju *T e s t a m e n t u* . Tas vardas paimtas iš lotynų kalbos ir yra vertimas graikiško žodžio : ἡ διαθήκη reiškiančio arba sandorą, foedus /iš čia pavadinimas : libri veteris et novi foederis/, ebr : *habberith,* arba testamentą, t y, aktą, pareiškiantį paskutinę mirštančiojo žmogaus valią. Tačiau tas lotyn žodis : testamentum, pritaikytas šv Raštui, imama sandoros prasme ir pažymi, kad šv Knygose aprašyta sandora tarp Dievo ir žmonių

K a n o n o vardas, duodamas šv Raštui, yra paimtas iš graikų kalbos. Gr ž κανών /lot : regula/ tikra savo prasme reiškia įrankį, vartojamą tiesioms linijoms vedžioti, o tolimesne — juo pradėta vadinti kiekvieną tobulą dalyką, kurs gali būti pavaizdu, arba tobula pasielgimo taisykle. Vadindami tuo vardu šv Raštą pažymime, kad jame randama viršiausioji ir tobuliausioji tikėjimo ir pasielgimo taisyklė. — Naujųjų gi rašytojų kanonas imamas dažniausiai šv Knygų s ą r a š o , rinkinio ar katalogo prasme

4. Šv Knygų Senojo Testamento yra 46, sujungiant gi Barukhą ir Lamentacijas su Jeremiju, gaunama skaičius 44. Naujojo Testamento yra 27 knygos

Senojo Testamento knygų šitie yra vardai :

Penkios Mošės knygos, t y,

1. Pradžios knyga, /Prad/ /1 Moš/
2. Išėjimo knyga, /Iš/ /2 Moš/
3. Kunigų knyga, /Kun/ /3 Moš/
4. Skaičių knyga ir /Sk/ /4 Moš/
5. Pakartoto Įstatymo knyga ; /Pak/ /5 Moš/
6. Jošuēs knyga, /Još/
7. Teisējų knyga, /Teis/
8. Rutos knyga ; /Rut/

9-12. Keturios Karalių knygos, /1 Kar ; 2 Kar ; 3 Kar ; 4 Kar/, kurių pirmos dvi vadinama taipgi pirmoji ir antroji Samuēlio knyga, o paskutinēs dvi gauna kaikada vardą : pirmoji ir antroji Karalių knyga ;

13.14. Dvi Kronikų knygos /1 Kron ; 2 Kron/

15,16. Pirmoji ir antroji Esdro knyga, kurių antroji vadinama taipgi Neemijo knyga ; /1 Esd ; 2 Esd ; 1 Neem/

17. Tobijo knyga, /Tob/
18. Juditos knyga, /Jud/
19. Esterēs knyga, /Est/
20. Ijobo knyga, /Ijob/
21. Psalmių knyga, /Ps/
22. Patarlių knyga. /Pat/
23. Eklesijasto arba Pamokslininko knyga, /Ekl/
24. Saliamono Giesmių giesmē, /G.P./
25. Išminties knyga, /Išm/

26. Jēzaus, Sirakho sūnaus išmintis arba Eklesinē knyga /Ekli/
27. Izaijo pranašystē, /Ješ/
28. Jeremijo pranašystē, /Jer/ su kuriuo jungiama:
29. Raudos, /Raud/, arba pranašo Jeremijo lamentacijos ir
30. Barukho pranašystē; /Bar/
31. Ezekiēlio pranašystē, /Ez/
32. Daniēlio pranašystē. /Dan/

Dvylikos mažesniųjų pranašų knygos:

33. Ošējo pranašystē, /Oš/
34. Joēlio pranašystē /Joel/.
35. Amoso pranašystē, /Am/
36. Abdijo pranašystē, /Abd/
37. Jonos pranašystē, /Jon
38. Mikējo pranašystē, /Mik/
39. Naumo pranašystē, /Naum/
40. Abakuko pranašystē, /Abak/
41. Sophonijo pranašystē, /Soph/
42. Agējo pranašystē, /Ag/
43. Zakarijo pranašystē, /Zak/
44. Malakijo pranašystē, /Mal/
45.46. Pirmoji ir antroji Makabiejų knyga /1. Mak 2. Mak/

Naujajame Testamente yra šios knygos:

Keturios Evangelijos knygos:

1. Evangelija pagal Matą, /Mt/
2. Evangelija pagal Morkų, /Mr/
3. Evangelija pagal Luką, /Lk/
4. Evangelija pagal Joną, /Jo/
5. Apaštalų darbai, /Apd/

Keturiolika šv Povilo laiškų:

6. Laiškas Romēnams, /Rom/
7.8. Pirmasis ir antrasis laiškas Korintiečiams, /1 Kor; 2 Kor/
9. Laiškas Galatams, /Gal/
10. Laiškas Epheziečiams, /Eph/
11. Laiškas Pilipiečiams, /Pil/
12. Laiškas Kolosiečiams, /Kol/
13.14. Pirmasis ir antrasis laiškas Tesalonikiečiams, /1Tes; 2 Tes/
15.16. Pirmasis ir antrasis laiškas Timotiejui, /1 Tim; 2 Tim/
17. Laiškas Titui, /Tit/
18. Laiškas Pilemonui, /Pilem/
19. Laiškas Žydams, /Žyd/

Septyni katalikiškieji laiškai:

20. Laiškas švento Jokubo, /Jok/
21.22. Pirmasis ir antrasis šv Petro laiškas /1. Petr; 2 Petr/
23.25. Pirmasis, antrasis ir trečiasis šv Jono laiškas /1. Jo; 2. Jo; 3 Jo/.
26. Laiškas šv Judo /Jud./
27. Šv Jono Apreiškimas /Apr/

5. Žydai Senojo Testamento knygas dalina į tris skyrius: į įstatymo knygas /lex, ὁ νόμος, *thorah*/, Pranašus /prophetae, οἱ προφῆται *nebiim*/ ir Šventus raštus /hagiographa, τὰ ἁγιόγραφα *kethubim*/. Panašiai, tik prisilaikant labiau turinio, pradėta ir krikščionių dalinti Senojo

Testamento knygas taip pat į tris skyrius : į istorines /libri historici/, mokslines /l l didactici, doctrinales, sapientiales, morales/ ir pranašines knygas /libri prophetici/ ; arba į keturius skyrius, atskiriant nuo istorinių dar įstatų knygas /libri legales/. Taigi įstatų knygomis vadinama penkios Mošės knygos, istorinėmis : Jošuė, Teisėjai, Ruta, keturios Karalių knygos, dvi Kronikų, dvi Esdro knygos, Esterė, Judita, Tobijas ir dvi Makabiejų knygos ; mokslinėmis : Ijobas, Psalmės, Patarlės, Pamokslininkas, Giesmių giesmė, Išmintis ir Eklesinė knyga ; pranašinėmis : keturios didesniųjų pranašų knygos ir dvylika mažesniųjų.

Seniausis padalinimas Naujojo Testamento buvo į dvi dali : į Evangeliją ir Apaštalą /Evangelium, Apostolus/ ; bet dabar ir jis dalinamas panašiai kaip Senasis Testamentas į tris ar keturis skyrius. Taigi Naujasis Testamentas susideda iš istorinių knygų, būtent : keturių Evangelijų, kurios gali būti palaikytos įstatų knygomis, ir Apaštalų darbai, toliau iš mokslinių, apimančių visus Apaštalų laiškus, ir iš vienos pranašinės knygos šv Jono Apreiškimo

6. Senovėje knygas rašydavo be jokių padalinimų, net neatskirdavo sakinio nuo sakinio, nei žodžio nuo žodžio. Todėl ir šv Rašte ilgai nebuvo jokių smulkesnių paskirstymų. Laikui einant, Žydai skaitymui šabatais padalino pradžioje Mošės knygas į 54 skyrimus, kuriuos vadino *paršijoth* /vs : *parašah*/, o paskiau iš pranašinių knygų išrinkta 85 straipsniai, taip pat skaitymui sinagogose, kurie turi vardą *haftaroth* /vs : *haftarah*/. Ir krikščionys jau pirmuose amžiuose skaitymui šventadieniais imdavo kaikurias Evangelijos ir Apaštalų raštų dalis, iš kurių su laiku pasidarė dabar skaitomos dievnamiuose per šv Mišias evangelijos ir lekcijos /pericopae evangeliorum et lectiones/

7. Padalinimas viso šv Rašto į smulkesnes dalis, kaip skyrimai ir eilutės, atsirado vėlesniais laikais. Į skyrimus pirmas padalino kard Step Langtonas /— 1228/. Tas jo padalinimas ne tik lotyniškoje Vulgatoje pasiliko, pradėjus knygas spausdinti, bet buvo įvestas ir į kitus tekstus. Po Langtono skyrimus į trumpesnius straipsnelius, pažymėtus raidėmis A, B — a, b, c . . . buvo padalinęs kard Hugonas A s Caro /— 1260/ — bet tas paskirstymas dabar nebevartojamas. Atskiras gi skyrimų eilutes skaitmenimis pažymėjo lotyniškame ir graikiškame tekste /1548 ir 1551 m/ šv Rašto leidėjas Paryžiuje, Robertas Etienne /Stephanus/. Padalinimas į skyrimus ir į eilutes, kaip ne viešos eklesinės vyresnybės padarytas, neturi tokio svarbumo, kad aiškinant šv Raštą negalėtų būti kaikada aplenktas. Eklesija gi, reikalui atsiradus, gali įvesti kitokį šv Knygų paskirstymą

§ 3. Šv Rašto įkvėpimas

8. Svarbiausi žymė, kuri labai skiria šv Knygas nuo visų kitų žmonių raštų ir kuria jos viršija visas kitas knygas, yra tai dieviška šv Rašto pradžia arba kilmė; vadinama gi ji /Į k v ė p i m u /Inspiratio, θεοπνευστία./

Išganytojo laikais Žyduose Sen Testamento knygos buvo didžiausioje pagarboje, ir nors jos buvo žmonių ranka parašytos, tikėta, kad tos knygos yra *dieviškos,* t y , turi dievišką pradžią /plg Juoz Fl C Appion 1 8/. Išganytojas to Žydų įsitikinimo ne tik nepeikė, bet dar visu

savo pasielgimu patvirtino; jis, atsiliepdamas į Žydus, pats šaukėsi į šv Rašto liudijimus, kaip turinčius visų didžiausią vertybę ir viršijančius visus žmonių liudijimus. Taip jis sako: « Aš neimu liudijimo iš žmogaus ... Aš turiu liudijimą didesnį už Jono ... Jie tai /t y Raštai, Scripturae/ ir yra, kurie liudija apie mane/ Jo 5, 34... Plg tp 10,34... Mt 22,43.../. — Viešpats, kalbėdamas mokytiniams, naudojosi dažnai šv Rašto žodžiais kaip tikriausiais, kurie negali neįvykti, kuriems neleista prieštarauti. Jo Mokytiniai daro taip pat: jie šv Rašto žodžius tiesiog vadina Dievo arba šv Dvasios liudijimais /Apd. 1,16; 4,25 ir k/, arba tvirtina, kad tie žodžiai esą žmonių pasakyti iš šv Dvasios įkvėpimo /Mt 22,43.../, arba Dievo pasakymus vadina šv Rašto žodžiais, nes iš tikrųjų Dievas kalbėjo mums per šv Knygas /Gal 3,8/

Ir ne tik pavieniai ir atskiri šv Rašto tekstai yra vadinami Naujojo Testamento rašytojų einančiais iš Dievo, bet ir visas šv Knygų rinkinys. Aišku tai iš šv Povilo žodžių, kurs sako: « Kiekvienas *Dievo įkvėptas* raštas yra naudingas mokyti » /2 Tim 3,16; plg gr t/. To pagonių apaštalo liudijimo prasmė ypač paaiškėja, lyginanat jį su šv Petro žodžiais, kurs taip aprašo pranašinių knygų kilmę Sen Testamente: « Nė viena Rašto pranašystė neaiškinama savaip. Nes ne žmonių valia buvo mums atnešta kada nors pranašystė, bet šv Dvasios įkvėpti kalbėjo šventi Dievo žmonės » /2 Petr 1,20.21/

9. Visai aiškių liudijimų apie Nauj Testamento knygų įkvėpimą šv Rašte nerandame, nors jau iš kaikurių šv Povilo ir šv Petro žodžių galima matyti, kad juodu tas N T knygas, apie kurias turėjo progos atsiliepti, vadina taip pat šv Raštu, kaip ir knygas Sen Test, ir jiems tos knygos turi lygią vertę, kaip ir anos Dievo įkvėptosios. Taip daro šv Povilas su žodžiais Evangelijos pagal Luką /1 Tim 5,18; plg Pak 25,4 ir Lk 10,7/, o šv Petras pagonių apaštalo laiškų rinkinį stato greta kitų šv Rašto knygų, kaip joms lygų, ir tuo pačiu pripažįsta šv Povilo laiškų įkvėpimą. — Už tat iš padavimo /tradicijos/, einančio iš apaštalų, visai aišku jog nuo pat pradžios tikėta Kristaus Eklesijoje, kad visos Nauj Test knygos, taip pat kaip ir Senojo, turi dievišką kilmę ir įkvėpimą; taip pasirodo iš liudijimų seniausių šv tėvų, pas kuriuos randame tokius išsireiškimus: « Šv Raštas yra parašytas per šv Dvasią, arba per šv Dvasios veikimą » /Orig, šv Teof, šv Atan, ir k/; « Jis esąs Dievo laiškas, atsiųstas žmonėms » /Aug, Jon-Auks, ir k/; « Žmonės šv Knygų parašyme buvę įrankiai, veikiant šv Dvasiai » /Just ir k/ ir tt

10. Ir šv Eklesija yra ne kartą iškilmingai paskelbusi šv Rašto įkvėpimą savo Susirinkimuose, kaip kad tai įvyko Florencijos, Tridento Susirinkime ir pagaliau Vatikano, kurs patvirtindamas seniau išleistus nutarimus, taip sako: « Ištisas Sen ir N Testamento knygas su visomis jų dalimis, kaip jos įvardijamos Tridento Susirinkimo nutarime /pos 4: De can Script/ ir yra senos lotyniškos Vulgatos leidinyje... Eklesija laiko šventomis ir kanoninėmis, ne dėl to kad vien žmonių rūpesčiu parašytos, o paskui jos autoritetu patvirtintos, ir ne dėl to tiktai kad turi savyje apreiškimą be paklydimo; bet dėl to kad, šv Dvasiai įkvėpiant parašytos, Dievą turi savo autoriumi, ir kaip tokios duotos yra pačiai Eklesijai » /Vatic ses 3, constit De fide cap 2/. Todėl: « Jei kas ištisų šv Rašto knygų su visomis jų dalimis, kaip jas yra įvardijęs Tridento Sinodas, nepriimtų kaip šventų ir kanoninių, arba sakytų, kad jos nėra

dieviškai įkvėptos, tas tebūna atskirtas /anathema/» /t p can 3, de revelatione/

11. Iš tų Susirinkimų žodžių aiškiai pasirodo ne tik visos Eklesijos tikėjimas į šv Knygų dievišką įkvėpimą, bet dar jais atstumiamos kaikurios klaidingos apie įkvėpimą nuomonės. Taigi kiekviena Rašto knyga vadinama šventa ir kanonine ne dėl to tik, kad joje randame Dievo apreikštąsias tiesas, nes tas tiesas galime atrasti taipgi surašytas Eklesijos tėvų ir teologų veikaluose ; ir ne dėl to tik, kad šv Knygose atrandame tas tiesas be jokio paklydimo, nes ir Eklesijos nutarimai apie tikėjimo ir doros tiesas yra lygiai neklaidingi, o tačiau niekas jų nevadina šv Raštu ; knyga dar nebus šv Raštu ir tuomet, jei ji bus parašyta vien žmogaus rūpesčiu ir pajėgumu, o šv Dvasia tiktai neleis jam paklysti ; bus gi kanonine ir šventa ir šv Rašto dalis, kada jos pirmuoju ir tikru autorium yra pats Dievas, o žmogus knygos parašyme tiktai jo tarnu, antgamtiniu būdu šv Dvasios vedamu ir rašančiu visą tai, ko Dievas nori, ir ne daugiau

12. Kas gi tat yra tas šv Rašto įkvėpimas, kaip jis reikia suprasti, ir kokiu būdu Dievas yra šv Knygų autorius ? *Įkvėpimas*, anot Leono XIII mokslo /Enc Provident 32/, *yra tai antgamtinė galybė /virtus/, kuria šv Dvasia šventus rašytojus taip sužadino ir paskatino rašyti, taip su rašančiais draug buvo, kad jie visa tai ir nedaugiau, kaip ji /šv Dvasia/ liepė, ir teisingai protu apėmė, ir ištikimai parašyti norėjo, ir tinkamai be jokio paklydimo parašė.* — Taigi, įkvėpime reikia atskirti trejopas šv Dvasios veikimas : antgamtinis rašytojo proto apšvietimas, paskatinimas per malonę jo valios rašyti ir padėjimas rašytojui rašymo metu. Tuo tai būdu šv Dvasia, darydama įtakos į dvasines žmogaus jėgas, kurios paprastai vartojamos kuriam nors veikalui parašyti, ir jomis pasinaudodama, tampa tikru ir pirmuoju šv Knygų autoriumi, žmogui pasiliekant tik antruoju ir Dievo įrankiu gyvu ir laisvai veikiančiu

13. Visose šv Rašto knygose ar bus jos parašytos ta ar kita kalba, ar bus prozinės ar poetinės, istorinės ar mokslinės, svarbiausis dalykas yra jų turinys. Taigi, kad Dievas būtų tikru šv Knygų autoriumi, reikia, kad jis būtų priežastis viso turinio, visų jo minčių. Iš antros pusės, kadangi rašytojas — žmogus yra ne negyvas įrankis, bet laisvai veikiantis, reikia kad tas pats turinys, tos mintys pasidarytų jam nuosavos, kad jas galėtų rašyti kaip savas. Tatgi visų pirma Dievas visas rašytinąsias tiesas turėjo pranešti žmogui, kad tasai jas surašytų. Tas pranešimas įvyko antgamtiniu proto apšvietimu, ir žiūrint turinio įvairumo buvo įvairus. Jei rašytiniai dalykai buvo žmogui — rašytojui visai naujos tiesos, kurių žmonės iki tam laikui nežinojo, ar tai antgamtinės paslaptys, ar nežinomi praeities atsitikimai, kaip pasaulio pradžia, ar tai būsimieji dalykai, tuomet pranešimas ir proto apšvietimas negalėjo kitaip įvykti kaip tik tikru a p r e i š k i m u . Jei Dievas norėjo, kad žmogus rašytų dalykus jam žinomus ar iš pirmiau gauto apreiškimo, ar iš savo patyrimo, ar kuriuos savo rūpesčiu ir ieškojimu galėjo pažinti, gana buvo, kad Dievas antgamtiniu savo veikimu lyg kad pastatytų tuos dalykus prieš rašytojo protą ir atmintį, arba savo malone jį paskatintų tų dalykų ieškoti ir ieškojime padėtų. — Tatgi sakydami, kad knyga yra įkvėpta, visai netvirtiname kad jau tuo pačiu rašytojas būtų atleistas nuo nuosavo tyrinėjimo ir rašomo dalyko pažinimo ; ir įkvėpimas

nė kiek nesumažėja, kada šv Jonas sako, kad jis parašęs, ką buvo matęs /Jo 19,35/, arba kada šv Lukas pažymi, jog jis rūpestingai tyrinėjęs visus dalykus, kuriuos turėjo rašyti /Lk 1,3/, arba kada kitas autorius liudija, jog jis, imdamas savo veikalui medžiagą iš Jasono Kireniečio knygų, pasiėmęs sau nemažą vargą, dar gi darbą reikalavusį iš jo daug budėjimo ir prakaitavimo /2 Mak 2,27/

14. Toliau, kad Dievas teisingai galėtų būti vadinamas kurios nors knygos autoriumi, reikėjo, kad jis paskatintų žmogaus valią ją rašyti; ir negana buvo bendro paskatinimo rašyti apie tą, o ne kitą dalyką, bet reikėjo, kad tas paskatinimas liestų visas rašytino dalyko dalis, visas jo mintis; nes jei nors kaikurios mintys būtų įtrauktos knygon be Dievo valios, arba prieš ją, tai tuomet Dievas jau nebebūtų ištisos knygos autorius. Su tuo antgamtiniu, vidiniu valios paskatinimu pigiai sutaikomas paskatinimas išviršinėmis aplinkybėmis, kurs prie ano galėjo prisidėti. Šventoji Dvasia stūmė sekmingai rašytoją, kaip pirminė ir tikra priežastis; be to ir žmonės ar aplinkybės galėjo autorių paskatinti, kad jis knygą parašytų, ir tai buvo antrinė priežastis. Taip, galėjo šv Morkų Romėnai prašyti, kad jis šv Petro skelbiamą Evangeliją surašytų į knygą, kaip apie tai liudija Klemensas Aleks ir kiti, bet Dievas savo malone pastūmėjo Morkų, kad jis rašyti sutiko; arba Eklesinės Korinto bendruomenės stovis buvo toks, kad jis reikėjo taisyti laišku, bet Dievas savo malonės pagalba atkreipė Povilo dėmesį į tą dalykų stovį ir palenkė jo valią, kad parašytų Korintiečiams laišką

Iš antros gi pusės rašytojas, malonės stumiamas rašyti, netapdavo negyvu įrankiu, bet buvo tikras, nors antrinis, šv Knygų autorius, dėl to kad valios laisvė nebuvo iš jo atimta, o tik valia, malonės sustiprinta, pasiduodavo antgamtiniu būdu Dievo įtakai; žmogus jautėsi laisvas ir jo valia veikė visai laisvai. Dievo malonės įtaka, nors pasekminga, buvo draug taip žmogaus nevaržanti, kad kaikurie rašytojai nesijautė po ja pasilieką, kaip galima numanyti iš augščiau paminėtų pavyzdžių šv Luko ir 2 Mak knygos autoriaus /žr aug/

Sutaikymas įkvėpimo malonės su žmogaus valios laisve yra tikra tikėjimo paslaptis, kurios žmogaus protas negali pilnai išmanyti. Tiek tik galima čia pasakyti, kad jis nėra sunkesnis už sutaikymą laisvos žmogaus valios su pasekmingos malonės veikimu /gratia efficax/, kurio tyrinėjimu užsiima dogmatinė teologija

15. Pagaliau, kad Dievas būtų tikras šv Knygų autorius nereikia būtinai, kad ir visa, jų išviršinė išvaizda būtų rašytojui šv Dvasios paduota. Ir Eklesijos nutarimas apie šv Rašto įkvėpimą nereikalauja, kad sakytumėm, jog Dievas davęs rašytojui visus žodžius, išsireiškimus, sakinių sudėjimą ir tt. Kaip kiekvienas šiaip jau rašytojas pripažįsta knygą savo veikalu, nors ji kieno kito bus išversta svetimon kalbon, — jei tik vertimas nėra klaidingas, — kaip koks mokslas pasilieka jo davėjo mokslu, nors bus atpasakotas kitais žodžiais, taip pat ir Dievas teisingiausiai vadinama šv Knygų autoriumi, nors jis jų rašytojams paliko laisvę žodžių, sakinių sąstato, paveikslų, prilyginimų pasirinkime, kaip tai galima pastebėti visose beveik knygose, ir kurie turi nemažą sąryšį su rašytojų mokslu, išsilavinimu ir visokiomis jų gyvenimo aplinkybėmis

Aišku tačiau, kad ir čia žmogaus savarankiškumas turėjo savo ribas. Dievas, kad būtų galėjęs duoti Eklesijai pažinti savo žodį su neklaidingu tikrumu, turėjo ne tik savo čiabuvimu budėti, kad tuose dalykuose, kurie turėjo būti surašyti į knygą, nebūtų pridėta nieko svetima, ar kas nors iš jų išleista, ar maždaug klaidingai išreikšta, bet dar turėjo būti tikru rašytojo vadovu, kad tasai pasirinktų visuomet ir visur jei ir ne tinkamiausią ir gražiausią, tai bent pakankamai atsakančią ir Dievo žodžiui pritinkančią formą /assistentia positiva in scribendo/. Todėl kaikuriose šv Rašto vietose galėjo atsitikti, kad pati šv Dvasia rašytojui davė rašytinų dalykų artimesnį sutvarkymą, prilyginimus, o net ir atskirus žodžius, ypač tuomet, kad to reikėjo pilnam Dievo minties išreiškimui, o pats rašytojas savaime jų nebūtų vartojęs. Tokiomis gi vietomis reikia laikyti paties Dievo ištarti žodžiai į pirmuosius tėvus, į žaltį, vėliau į Žydus Sinajaus kalne, Kristaus žodžius Evangelijoje, giliausių tikėjimo paslapčių išreiškimas, pavadinimas antrojo šv Trejybės asmens « Žodžiu » ir tt

16. Apie įkvėpimo ribas Vatikano Susirinkimas nieko naujo nenutarė ir tik pakartojo Tridento Susirinkimo žodžius, kad ištisos šv Knygos su visomis savo dalimis yra įkvėptos. Nors tame nutarime nėra aiškiai pasakyta, kaip reikia suprasti žodis « *dalis* », ir apie jo prasmę dar ir dabar yra įvairių nuomonių, tačiau, be abejonės, klysta tie, kurie, atskirdami šv Knygose vietas, duodančias, tikėjimo ir doros mokslą, nuo istorinių ir kitų panašių, sako, būk tik pirmosios esančios įkvėptos, kitos gi ne. Dar labiau klysta tie, kurie nelaikydami tų vietų įkvėptomis, nori rasti jose paklydimus, pasakas ir prieštaravimus. Tatgi neabejotinas yra dalykas, kad šv Knygose tokiose, kaip jas parašė įkvėpti rašytojai, nebuvo jokio paklydimo nei prieštaravimo, kadangi visas jų turinys, ar jis duoda tikėjimo ir doros mokslą, ar ką kitą, nors tai būtų ir visai nesvarbūs pasakymai, tas pats yra pirmasis autorius, Dievas, kurs paklysti negali

Tačiau padalinimas šv. Rašto teksto, kurį dabar turime, į tokias dalis, kurios turi savyje tikējimo ir doros mokslą ir kurias Dievo apvaizda mums išlaikē be jokio paklydimo, ir kitokias, kuriose per žmonių silpnybę galējo atsirasti kaikurios klaidos, yra gana pagrįstas, nors taip nebuvo tuo laiku, kada šv. Knygos išējo iš įkvēptų rašytojų rankų. Kadangi šv Raštas maloningiausiojo Sutvērējo mums yra duotas, kad būtų tikējimo ir pasielgimo taisykle, todēl visai gana buvo, kad Dievas ypatingu savo rūpesčiu ir apvaizda šv. Knygas, jau žmonēms sergēti duotas, laikytų laisvas nuo visokio paklydimo, paliečiančio tikējimą ir dorą, taigi kad visas tas dalis, kur yra mokslas apie tikējimą ir dorą, apsaugotų nuo kurio nors pakeitimo ; nebuvo gi reikalo sergēti su tokiu pat rūpestingumu kitas dalis, kuriose klaidos negali pakenkti amžinam žmonių išganymui ; ir jei tose dalyse dabar kaikurios klaidos yra, tai jos atsirado po knygų parašymo, per žmonių silpnybę ir apsileidimą knygų sergējime

17. Nemaža yra šv Rašte vietų, kuriose įkvėptas rašytojas duoda sakinius ir mintis, išreikštus ar pasakytus ne jo paties, bet kitų asmenų. Taigi ir jos yra įkvėptos, t y, pats Dievas norėjo, kad tos svetimos mintys rastų sau šv Rašte vietą ir Jis paliudija, kad tie nurodyti asmenys jautė, manė ir kalbėjo taip, kaip randame įkvėpto rašytojo duota. Todėl nusidėtų mokslui apie šv Knygų įkvėpimą tas, kas abejotų, ar tikrai šetonas yra pasakęs Jievai žodžius, parašytus Prad 3,1 : « Kodėl Dievas judum

įsakė, kad judu nevalgytumėta iš visų rojaus medžių ? » Arba kas netikėtų, jog buvo žmonių bedievių, kurie sakė : « Nėra Dievo » /Ps 13,1/ ir tt. Iš to tačiau neeina, kad pačios to mintys ar žodžiai vien per jų įdėjimą į šv Raštą įgautų kurią nors ypatingą vertę. Jų autoritetas ar vertė yra tokia, kokia yra vertė asmens, kurs taip yra galvojęs ar kalbėjęs, o jei kuomet pasikeičia, padidėdama ar sumažėdama, tai įvyksta tik tuomet, kada prisideda bet kuri kita pašalinė aplinkybė, pav aiškus pagyrimas ar papeikimas tų minčių ir žodžių einąs iš Dievo ar iš įkvėpto rašytojo

18. Kadangi įkvėpimas yra antgamtinis atsitikimas, įvykstąs viduje žmogaus, todėl apie jo buvimą ar nebuvimą kitiems žmonėms reikia klaustis arba pačių įkvėptų knygų, tyrinėjant jų turinį ir savybes, arba įkvėpto rašytojo, arba patirti iš įkvėpimą davusiojo Dievo. Bet pačios knygos neduoda pakankamai įtikinančio liudijimo apie savo įkvėpimą, ir veltui jo ieškojo protestantai įkvėptose knygose. Nė jų turinys, t y, aprašyti stebuklai ir pranašystės, nei prakilnus jų mokslas, nei jų gerus jausmus sužadinanti kalba nėra toksai liudijimas, nes visų pirma ne visose vietose tie dalykai vienodai randami, arba gali būti lygiame laipsnyje daugelyje visų neįkvėptų knygų ir pagaliau jų įvertinimas daug priklauso nuo žmogaus pažiūrų, o per tai vienas gali juos pripažinti įtikinančiais, kitas gi visai ne

Nepakanka ir paties įkvėpto rašytojo paliudijimo ; nes nėra būtinai reikalo, kad jis pats žinotų apie savo įkvėpimą : nors visai neneigiame, kad šv rašytojai bent dažniausiai buvo pamokyti ir įsitikinę, kad Dievas per juos kalba. Bet įkvėpimas yra tai vidinis atsitikimas ; tokiuose gi dalykuose žmogus gali be savo noro pasiduoti paklydimui, iliuzijoms ir nors jis pats yra pamokytas ir teisingai tiki į savo įkvėpimą, negali jis tačiau reikalauti, kad jo žodžiams tikėtų kiti be jokio abejojimo. Tikėjimas gi jo žodžiams būtų priverstinas tik tuomet, jei jis juos patvirtintų kuriuo nors stebuklu ; bet tuomet jau prisidėtų paliudijimas Dievo, kurs tik vienas duoda galią daryti stebuklus. — Taigi vien aiškus Dievo paliudijimas yra pakankamas įrodymas, kad kuri nors knyga yra įkvėpta. Dievas yra įkvėpimo davėjas ir pirmasis šv Knygų autorius ; tiktai Jis, Amžina Tiesa, duodamas liudijimą, negali nei paklysti, nei kitus įvesti į paklydimą. Tas Dievo paliudijimas apie įkvėpimo buvimą, juo labiau yra reikiamas, kad mes turime įkvėpimo faktą priimti kaip tikėjimo dalyką. Nėra tačiau reikalo, kad Dievas duotų paliudijimą betarpiškai ; gana Jo liudijimo duoto per žmones, kurie savo pasiuntinystę buvo gavę tikrai nuo Dievo ir ją patvirtinę stebuklais. Toks paliudijimas negalėjo būti vėlesnis už Kristaus ir Apaštalų laikus, turėjo būti duotas Eklesijai sergėti draug su kitomis apreiškimo tiesomis ir rastis apreiškimo šaltiniuose, t y, šv Rašte ir Tradicijoje. — Ir tikrai, kaip augščiau sakyta, Jis yra dalimi pačiame šv Rašte, pilnai gi Eklesijos padavime, jos šv tėvų raštuose. Ir Eklesija, reikalui atsiradus, savo neklaidingu nutarimu patvirtino, kad dieviškas paliudijimas apie šv Knygų įkvėpimą buvo tikrai duotas, ir nurodė knygas, kurioms jis buvo duotas

§ 4. Šv Knygų Senojo Testamento kanonas žyduose

19. Šv Knygos arba jų rinkinys, kaip matėme augščiau /žr 3 pusl/, vadinama *kanonu,* dėl to kad jose duodama Dievo apreikštos tikėjimo ir pasielgimo taisyklės, o kiekviena atskira šv Dvasios įkvėpta knyga, Ekle-

sijos neklystančiu nutarimu pripažinta kaip tokia ir į šv Knygų rinkinį ar kanoną įtraukta, yra vadinama *kanonine*

Kadangi šv Knygos buvo parašytos ne vienu laiku ir todėl ne visos yra visų priimtos, tai, tyrinėdami jų surinkimo istoriją, mes kalbėsime atskirai apie kanoną Sen Įstatymo žyduose, apie kanoną Sen Įstatymo krikščionių tarpe, ir apie kanoną Naujojo Testamento

Mošė savo Dievo įkvėpimu parašytas knygas padėjo sandoros padangtėje /Pak 31,24/ ; tai ir buvo kanono pradžia. Jošuė pasakoja /Još 24,26/, kad jis savo veikalą /« visus tuos žodžius »/ parašęs « įstatymo knygoje », norėdamas, matomai, taip pažymėti, kad jis savo knygą sujungęs su Mošės knygomis. Kitos istorinės Sen Test knygos, parašytos pirm Babilono nelaisvės, prasideda sujungimo žodeliu « ir » ; iš to galima numanyti, kad ir jos buvo sujungtos į vieną rinkinį su pirmiau parašytosiomis. Be to tikrai žinoma, kad Žydai rūpestingai sergėdami savo knygas, jau pirm Babilono nelaisvės turėjo šv Rašto rinkinius, kaip tai galima matyti iš sujungimo Dovydo psalmių su Asapho psalmėmis, įvykusio Žydų karaliumi esant Ezekijui, /2 Kron 29,30/, ir iš to paties karaliaus paliepimo surankioti Saliamono patarles /Pak 25, 1/, o taipgi iš gana dažno minėjimo senesniųjų ir tai įvairių rašytojų žodžių pas jaunesniuosius, ką jie vargu ar būtų galėję daryti, neturėdami anųjų raštų rinkinio. Kokio tačiau didumo buvo tie rinkiniai įvairiais laikais, šiandien susekti nebeįmanoma

20. Dabar Žydai savo kanone turi tik 36 Sen Test knygas, kurios paprastai vadinamos pirmojo kanono arba protokanoninėmis knygomis /11 protocanonici/, ir iš kurių, sujungdami kaikurias į vieną, jie daro dvidešimt dvi knygas, t y, tiek, kiek yra raidžių Žydų alfabete. Kyla tat klausimas, kada ir kaip tas jų kanonas yra pasidaręs ? Kalbant apie Žydų kanono atsiradimą, reikia visų pirma skirti senovės Palestinos Žydai, kurių naminė kalba Kristaus laikais buvo aramajiška, nuo Žydų apsigyvenusių Aleksandrijoje ir pasisavinusių graikišką kalbą. Taigi dabartinis Žydų priimtas šv Knygų kanonas yra tas pats, kurį senovėje turėjo Žydai Palestiniečiai ; tuo tarpu kad Aleksandriečiai Žydai savo kanone turėjo truputį daugiau šv Knygų, būtent ne tik visas dabartinio Žydų kanono knygas, vadinamąsias protokanonines, bet dar ir *deuterokanonines* /antrojo kanono/ knygas ; jos yra : Tobijo, Juditos, Išminties knyga, Eklesinė knyga, Barukhas, I ir II Makabiejų, o taipgi knygų dalys : Esterės 10,4-16, 24/ ; Danielio 3,24 - 90 /Azarijo malda ir trijų jaunikaičių giesmė ugnies krosnyje/ ; 13 skyr /Susanos istorija/ ir 14 skyr /pasakojimas apie Belį ir slibiną/. Kaip tačiau tuodu kanonu, Žydų Palestiniečių ir Aleksandriečių, susidarė, tikrų žinių nėra

21. Palestiniečių Žydų rinkinys vadinama taipgi Esdro kanonu, dėl to kad, anot padavimo, jį padaręs Esdras, Žydams sugrįžus iš Babilono vergijos. Nuomonė, kad Esdras yra pirmojo Žydų kanono autorius, remiasi šiais įrodymais. Žydijoje visuomet šv Knygos buvo augščiausioje pagarboje ir jų vertės pripažinimas buvo pavestas ne bet kam, o tik tokiems žmonėms, kurie turėjo pasitikėjimą visoje tautoje. Kolei Dievas Žydams siuntė pranašus, kurių reikšmė visiems buvo kuo didžiausi, jie galėjo liudyti apie šv Knygų įkvėpimą ; bet pranašų pareigos, kaip visi pripažįsta, pasibaigė Esdro ir Neemijo laikais, ir paskutinis pranašas buvo Malakijas. Taigi priderėjo, kad Dievas pasirūpintų, idant šv Knygos,

duotos Žydams ir turėjusios būti tolesniame laike svarbiausia jų tikėjimo ir elgesio taisyklė ir jau paskutinių pranašų dienose būtų surinktos ir viešai paskelbtos ir tai tokių vyrų, kuriems negalima buvo netikėti. Tokie gi vyrai anuo metu Žydams buvo, kiek žinoma, tik Esdras ir Neemijas. Tą samprotavimą patvirtina liudijimai Žydų tradicijos, kuri aiškiai sako, kad Esdras galutinai pabaigęs šv Knygų rinkimą. Flavijus Juozapas rašo, kad knygų rinkinys, kurias visi Žydai pripažįsta dieviškomis, einąs iš laikų Artakserkso I Longimano, kurs leido Esdrui ir Neemijui sutvarkyti religinį Žydų gyvenimą. Seniausį gi liudijimą randame 2 Mak 1,13 kur pasakyta, jog Neemijas /per Esdrą, kuriam religinio Žydų gyvenimo sutvarkymas buvo pavestas/, « padaręs biblioteką, sunešė į ją iš kraštų Knygas /Mošės Įst/, ir Pranašus /istorines ir pranašų knygas/ ir Dovydą /Psalmes/ ir Karalių laiškus /ir/ apie dovanas /Esdro knygas/ ». Su Žydų padavimu sutinka ir šv tėvų liudijimai, kurie sako, kad Esdras buvęs pirmojo kanono skelbėjas /šv Iren, šv Jonas Auks ir k/

22. Nors Esdras teisingai laikomas dabartinio Žydų kanono rinkėju, tačiau negalima pasakyti, kad jis jį taip pabaigęs, kad būtų buvę visai neleistina pridėti prie jo naujų knygų. Tiesa, po Esdro mirties Dievas nebesiuntė Žydams daugiau pranašų, bet nėra jokio pagrindo tvirtinti, būk Dievas nebedavęs taipgi jokio naujo apreiškimo ir įkvėpimo. Iš tikrųjų gi ir vėliau buvo parašytos dar naujos Dievo įkvėptos knygos, o kai kurios senesnės, Esdrui nežinomos, buvo tuo laiku atrastos. Gali būti tik klausimas, ar tos paskiau atsiradusios, dabar deuterokanoninėmis Sen Test vadinamos knygos visų Žydų buvo priimtos ir laikomos šventomis ir įkvėptomis, ar ne. Tikrai jos buvo draug su kitomis šv Knygomis Žydų Elenistų /graikiškai kalbančių/ arba Aleksandriečių kanone, kurs todėl, atskyrimui jo nuo trumpesnio Žydų Palestiniečių kanono, vadinama a l e k s a n d r i e č i ų /canon alexandrinus seu Hellenistarum/. Tiesa iki mūsų dienų neišliko nė vienas Aleksandrijos Žydų šv Rašto kodeksas, bet graikiški šv knygų egzemplioriai, vartojami pirmųjų amžių Eklesijoje, buvo arba tie patys, kuriuos Elenistai turėjo pirm savo atsivertimo /grįžties/, o priėmę šv tikėjimą sau pasilaikė ir išplatino tarp krikščionių, arba iš anų perrašytieji. Pirmųjų gi amžių Eklesijos kodeksuose buvo tikrai visos Sen Test knygos, kaip protokanoninės taip deuterokanoninės

23. Ar buvo deuterokanoninės knygos laikomos šventomis Žydų Palestiniečių, negalima su pilnu tikrumu pasakyti, bet yra nemaža įrodymų, kad bent kaikurios tikrai buvo. Kad jos buvo Palestinoje tikrai žinomos, nėra ir abejonės, tai galima matyti kad ir iš liudijimo Flavijaus Juozapo, kurs, kalbėdamas apie protokanonines Esdro surinktas knygas, taip atsiliepia apie kitas : « Nuo Artakserkso viešpatavimo laikų iki mūsų dienų buvo, tiesa, kaikurie dalykai parašyti, bet jiems nepripažįstama tokios pat vertės, kaip pirmiesiems, nes nebebuvo neabejotinos pranašų įpėdinystės ». Eklesinė knyga minima yra pačiame Žydų talmude tokiu pat būdu, kaip kitos šv Rašto knygos ; Origeno laikais Barukho knyga dar tebebuvusi sujungta su Jeremiju ; Tobijo ir Juditos knygomis naudojosi Žydų mokslininkai savo Midrašim'uose /komentoriuose/, kaip turinčiomis didžiausią vertę ir tt. Kone visos deuterokanoninės knygos buvo parašytos ebrajiška ar aramajiška kalba, todėl galima su nemažu tiespanašumu spėlioti, kad jos buvo parašytos ne kitur kaip tik Palestinoje,

o iš čia buvo nuneštos Aleksandrijon. Graikišką Aleksandriečių šv Rašto vertimą, kuriame buvo ir protokanoninės ir deuterokanoninės knygos, ir Palestinos Žydai laikė pradžioje didelėje pagarboje; tik kada tuo vertimu pradėta naudotis ir imti iš jo įrodymus apie įvykimą mesijinių pranašysčių Jėzaus asmenyje, Žydai pakeitė savo nuomonę apie tą vertimą ir jį visai atmetė, o sau pasidirbdino kitus. Tas atmetimas pirmo graikiškų šv Knygų vertimo ir buvo matomai priežastis atmetimo visų šv Knygų, kurių nebuvo Esdro kanone ir pasilikimo prie vienų protokanoninių

§ 5. Šv Knygų Sen Testamento kanonas krikščionių tarpe

24. Naujame Testamente buvo priimtas Senojo Testamento kanonas ir tai platesnysis. Evangelistai ir Apaštalai, duodami Sen Test žodžius, naudojosi graikišku Aleksandriečių vertimu, kuriame buvo visos knygos, t y, protokanoninėmis ir deuterokanoninėmis, net ir tokiose vietose, kur jis šiek tiek skiriasi nuo ebr teksto. Jei suskaitysime Naujame Testamente visas iš Senojo paimtas vietas, atrasime, kad maždaug iš 350 tokių vietų daugiau kaip 300 taip sutinka su Aleksandriečių graikišku vertimu, kad aiškiai matoma iš ten jas esant paimtas; būtent Lk, Mk, Petr, Jok ir rašytojas laiško Žydams laikosi graikiško teksto visuomet, Povilas beveik visuomet, o Matas ir Jonas dažniausiai. Iš tokio gi jų elgesio teisingai daroma išvada, kad jie buvo priėmę visą graikišką Aleksandriečių vertimą. Toliau, dauguma pirmųjų krikščionių buvo atsivertę Žydai Elenistai, kurie Žydų kalbos visai nebesuprato ir dėl to galėjo naudotis tik Aleksandriečių vertimu; jei tat tame vertime būtų buvusios draug su šventomis knygomis ir neįkvėptos, tai apaštalai būtų be abejonės tuos krikščionis įspėję, nes toks įspėjimas buvo būtinas; jie gi to visai nedarė, o pirmųjų amžių Eklesija, priimdama visas Aleksandriečių kanono knygas, kaip šventas, tuo pačiu paliudija, kad šventomis jas laikė ir apaštalai, pirmieji Eklesijos vadovai. Pagaliau didelis panašumas kaikurių Nauj Test tekstų su deuterokanoninių knygų išsireiškimais tiesiog parodo, kad ir tos deuterokanoninės knygos buvo apaštalams gerai žinomos ir jų priimtos

25. Nei pas vieną apaštališkųjų tėvų nerandame pilno sąrašo šv Knygų, tačiau iš nedaugelio išlikusių jų raštų galima matyti, kad tarp knygų, kurias jie laikė šventomis, buvo ir deuterokanoninės. Taip, pas Klemensą Rom randame žodžius, paimtus iš Eklesinės knygos, Išminties, Juditos ir iš deuterokanoninės Esterės dalies. Hermas ima žodžius iš Eklesinės knygos ir antros Makabiejų, Barnabas iš Eklesinės, o Polikarpas iš Tobijo

Jei peržiūrėsime Eklesijos tėvų ir rašytojų veikalus antrame ir trečiame amžiuje, atrasime, kad jie visas Aleksandriečių kanono knygas laikė šventomis ir naudojosi jomis, nepažymėdami jokio skirtumo tarp protokanoninių ir deuterokanoninių. Taipgi buvo daroma ne vienoje kurioje krikščionių bendruomenėje, bet visose, kurių skaičiuje buvo ir pačių apaštalų įsteigtosios, taigi tiesiog iš jų ėmusios visą savo mokslą. Taigi Romos bendruomenėje, be minėtųjų Klemenso ir Hermo, galima dar įvardinti Hipolitą, kurs taip pat aiškino deuterokanonines Danielio dalis, kaip ir protokanonines, o be to naudojosi ir kitomis deuterokanoninėmis knygomis. Eklesinėje Galijos bendruomenėje tą pat darė Ireniejus.

Afrikos bendruomenės kanoną ir kitų, kuriuose buvo vartojama lotynų kalba, galima patirti iš pirmo lotyniško šv Rašto vertimo, vadinamosios Italės, kurioje yra visos Sen Test knygos, o taipgi iš raštų Tertulijono ir šv Kiprijono. Eklesinių rytų bendruomenių liudytojais apie deuterokanoninių knygų priėmimą yra « Dvylikos apaštalų mokslas », šv Atenagoras Aten, šv Klemensas Aleksandr, ypač gi Origenas, kurs aiškiai įrodinėja deuterokanoninių knygų svarbą, ginčydamos su tais, kurie apie jas turėjo abejonių

26. Ketvirtame ir penktame amžiuje ne tik visi žymesnieji Eklesijos tėvai ir rašytojai vartoja savo raštuose deuterokanonines knygas kaip įkvėptas, bet iš anų laikų turime jau šv Knygų sąrašus arba katalogus, padarytus vyskupų susirinkimuose, Hiponoje, Kartaginoje, o net ir anais amžiais parašytus kodeksus, Vatikano, Sinajaus, Aleksandrijos ir Ephremo, taipgi šv Rašto vertimus į Etijopų ir Armenų kalbas, kuriuose randame visas Sen Test knygas, kaip protokanonines, taip ir deuterokanonines. Eklesijos tikėjimas apie deuterokanonines knygas pasirodo dar iš piešinių, kuriais krikščionys anais laikais pagražindavo savo karstus, eklesinius indus ir tt ; tuose gi piešiniuose dažnai vaizduojama asmenys ir atsitikimai, apie kuriuos kalba tik deuterokanoninės knygos

Jei kai kurie, labai negausingi rašytojai pradeda tuo laiku abejoti ir regisi nepripažįstą deuterokanoninių knygų šventumo, tai artesnis į jų veikalus ir aplinkybes, kuriuose rašė, įsižiūrėjimas parodo, kad jie kalba ne apie kanoną krikščionių priimtą, bet Žydų, arba kad jie pasilieka Žydų kanono įtakoje

27. Ir paskesniais amžiais visa vakarų ir rytų Eklesija, o net ir atsiskyrę nuo Eklesijos klaidžiatikiai turi savo kanone visas Sen Test knygas. Tą tai platesnį šv Knygų kanoną patvirtino Eklesija savo viešu nutarimu visų pirma Florencijos Susirinkime, o paskiau Tridento, kur vyskupai rūpestingai dalyką ištyrę ir apsvarstę, pirmame savo dogmatiniame nutarime /sess 4. De canonicis Scripturis/ įvardijo visas Sen Test knygas, taip kaip jos nuo seniausių laikų katalikų Eklesijoje buvo pripažintos, atskirdami nuo Eklesijos vienybės kiekvieną, kaip klaidžiatikį, « kurs jų visų su visomis jų dalimis, kaip katalikų Eklesijoje paprastai buvo skaitomos ir yra senos Vulgatos leidiniuose, nepripažintų šventomis ir kanoninėmis ». O Vatikano susirinkimas tą nutarimą, nors jau gana aiškų, bet nebaigusį kaikurių apie deuterokanonines knygas ginčų, iš naujo patvirtino dar labiau jį paaiškindamas tuo būdu : « Jei kas ištisų šv Rašto knygų su visomis jų dalimis, kaip jas įvardijo šv Tridento sinodas, nepriimtų kaip šventų ir kanoninių, arba sakytų, kas jos nėra dieviškai įkvėptos, tas tebūna atskirtas » /Constit de fide, can 4 De revel/

Protestantai, prieš kuriuos visų pirma buvo atgręžtas Trid Susir nutarimas, sekdami savo mokytojais, Liuteriu ir kitais, deuterokanoninėms knygoms nepripažįsta lygios vertės su protokanoninėmis ir vadina jas apokrifinėmis, tačiau deda savo Biblijų leidinių gale, kaip naudingas skaityti. Tik kaikurie protestantų skyriai nepripažįsta toms knygoms jokios vertės dargi vadina jas žalingomis ir visai jų nededa į savo Biblijos leidinius, bet daro tai ne kuriais nors įrodymais įtikinti, o tik prieštaraudami katalikams

Atsiskyrę nuo katalikų Eklesijos Graikai ilgą laiką laikė deuterokanonines knygas šventomis ir įkvėptomis, kaip ir protokanonines. Tik pas-

kutiniuose dvejuose amžiuose pradējo pasiduoti protestantų įtakai. Tarp Graikų teologų dabar yra tuo dalyku žymus svyravimas, o jų dauguma jau regisi esanti deuterokanoninėms knygoms priešinga ir tuo būdu atmetanti jų pačių Eklesijos pripažintą ir amžiais išsilaikiusį mokslą

Toliau dar tuo pačiu keliu nuējo Rusijos Eklesija. Ji taip pat pakeitē savo mokslą apie deuterokanonines knygas Sen Test, vedama savo teologų pasidavusių protestantų įtakai. Rusų Eklesijoje regisi dabar nebēra jokio abejojimo : ji tiesiog vadina deuterokanonines Sen Test knygas apokrifinēmis ir taip moko savo teologijoje ir net savo katekismuose

§ 6. Naujojo Testamento šv Knygų kanonas

28. Išganytojas skelbė savo dievišką mokslą tik gyvu žodžiu ir taip pat liepė daryti savo Apaštalams ir mokytiniams sakydamas : « Eidami į visą pasaulį, skelbkite Evangeliją visam sutvėrimui » /Mk 16,15/. Jie paklusnūs mokytojo žodžiams, ėjo iš krašto į kraštą, iš vieno miesto kitan, skelbė visur Gerą Naujieną, patvirtindami savo kalbą stebuklais, įtikėjusius į Kristų ir priėmusius jo mokslą krikštijo ir iš tų darė pirmas krikščionių bendruomenes. Taip tat paprastu ir nuolatiniu Evangelijos platinimo būdu iš Kristaus patvarkymo buvo skelbimas gyvu žodžiu ; ir tikėjimas į Kristų plito skelbimu, ką ir šv Povilas išreiškė, kai sakė : « Tikėjimas iš skelbimo » /Rom 10,17/. Ir tik tuo keliu galėjo Evangelija trumpu laiku pasidaryti žinoma visose Romos valstybės dalyse, pasiekti žmones ne tik mokytus, bet ypač visą daugybę bemokslių, beturčių, kurie kasdieninio gyvenimo rūpesčiuose paskendę kitaip nebūtų jos nei ieškoję, nei radę. Bet Išganytojas, liepdamas skelbti gyvu žodžiu, nedraudė Apaštalams, reikalui atsiradus arba didesnei žmonių naudai dėti skelbiamąjį mokslą į raštus. Taigi su laiku, nors ne labai greitai pradėjo atsirasti knygos, turinčios savyje didesnę ar mažesnę Kristaus mokslo dalį, apaštalų ir jų mokytinių iš Dievo įkvėpimo parašytos ir pradžioje ne visai Eklesijai paskirtos, bet jos dalims. Pirmieji krikščionys su dideliu rūpestingumu rinko tas knygas, ir kiekviena eklesinė bendruomenė stengėsi turėti jų kuo daugiausia. Jau prie gyvos apaštalų galvos buvo padaryti pirmi tokie rinkiniai, o jų vieną nežinomo, tiesa, didumo, turintį savyje bent kaikuriuos Povilo laiškus, mini šv Petras /2 Petr 3,16/. Baigiantis pirmajam ir prasidedant antrajam amžiui įvairios bendruomenės turėjo įvairius rinkinius, ir nors nė viename iš jų nebuvo dar visų N Test raštų, bet nebuvo taipgi nė vienos dabartinio kanono knygos, kuri jau tuomet nebūtų buvusi žinoma kurioje nors eklesinėje bendruomenėje.

Negana to, kad tos knygos buvo renkamos, bet dar jas priimdavo kaip turinčias dievišką autoritetą, kaip Dievo įkvėptas ir lygias tuo atžvilgiu Sen Test knygoms. Tai pasirodo iš pirmųjų Apaštalų įpėdinių raštų, kurie iš anų paimtuosius žodžius mini tokiu pat būdu, kaip ir įkvėptas Sen Test knygas, stato vienas šalia kitų kaip lygias, dalina į « Evangeliją ir Apaštalą », sekdami padalinimą Sen Test į « Įstatymą ir Pranašus », arba stačiai vadina jas Dievo įkvėptomis kaip pav Klemensas Romėnas, kurs tvirtina, kad Povilas Dievo įkvėptas parašė Korintiečiams apie save, apie Kephą ir apie Apolį

29. Krikščionys priimdavo kaip šventas, žinoma, ne visas knygas, duodančias šį tą iš Kristaus mokslo, bet tik tokias, apie kurias buvo įsitikinę, kad jos tikrai buvo Dievo įkvėpimu parašytos. Tame dalyke žiūrėta, ar knygos autorium yra tikrai Apaštalas, arba ar ji yra bent pa-

tvirtinta kurio nors Apaštalo. Toks patikrinimas buvo iš vienos pusės būtinas, nes draug su šventomis knygomis pradėjo tuojau atsirasti raštai, kad ir panašūs savo turiniu į anąsias, bet parašytos žmonių, neturėjusių Dievo įkvėpimo ; iš antros gi pusės ne visur, ypač tolimesnėse ir mažesnėse bendruomenėse, pigu buvo iš karto gauti reikiamus paliudijimus. Dėl to tai net apie kaikurių tikrai įkvėptų knygų vertę vienoje kitoje bendruomenėje buvo abejojama per trumpesnį ar ilgesnį laiką, juo labiau, kad palyginant gana vėlai ir apie patį jų buvimą patirdavo. Tas Dievo įkvėpimu parašytas N Test knygas, apie kurias kaikuriose eklesinėse bendruomenėse ilgiau abejota dėl stokos reikiamų paliudijimų ir tik vėliau visur priimta, atskiriant nuo tų, kurios gana veikiai pasidarė visų žinomos ir priimtos, dabar vadiname deuterokanoninėmis N T knygomis. Jos gi yra : Laiškas Žydams, Katalikiškasis laiškas šv Jokubo, du laišku šv Petro, antras ir trečias laiškas šv Jono, katalikiškasis laiškas šv Judo, šv Jono Apreiškimas ir dalys : Mt 1 ir 2 skyr, Mk 16,9-20, Lk 22,43.44 ir Jo 8,2-12

30. Arčiau įsižiūrint, kaip buvo daromas kanonas N T knygų, galima pastebėti, kad jau apaštališkųjų ir pirmosios antrojo amžiaus pusės tėvų nors ir negausingai išlikusiuose raštuose buvo vartojamos visos N T knygos išskyrus tik keturius nedidelius laiškus : Į Philemoną, 2 ir 3 Jono ir Judo. Pradedant gi nuo antrosios antrojo amžiaus pusės jau atskiros ekl bendruomenės turi gana pilnus kanonus. Didžiausį knygų rinkinį randame ekl Romos bendruomenėje, nes jame, kaip pasirodo iš Muratorio sąrašo ir Hermo veikalėlio : Ganytojas, buvo visi N T įkvėpti raštai, išskyrus laišką Žydams ir II Petro ; bet buvo taipgi čia priimta, tiesa, kaip abejotina, viena nekanoninė knyga, šv Petro Apreiškimas /Apocalypsis Petri/. Baigiantis antram ir prasidedant trečiam amžiui Afrikos bendruomenėje dar nebuvo vartojama laiškas Žydams, Jokubo ir II Petro, nors Tertulijonas liudija, kad laiškas Žydams buvęs kaikuriose bendruomenėse tuo laiku jau priimtas. Toks pat beveik kaip Afrikos buvo kanonas ekl Galijos bendruomenėje, tik jame dar trūko Judo laiško, bet buvo viena nekanoninė knyga, Hermo « Ganytojas ». Taigi suvesdami į vieną vietą įvairių vakarų ekl bendruomenių kanonus, randame, kad čia buvo priimtos kaip dieviškos visos N T knygos, išskyrus tik II Petro, o su jomis ir dvi neįkvėptos, kurios paskiau, patyrus apie tikrą jų pradžią, iš kanono išmesta. Pilną kanoną pirmą kartą randame, prasidedant III amž, Aleksandrijos bendruomenėje, kaip tai parodo raštai Klemenso Aleksandriečio, ypač gi Origeno, kurs visas ir tiktai vien dabartinio kanono knygas pripažįsta šv Raštu. Truputį vėliau to paties III amž pabaigoje Eusebijus Cezarietis duoda tuo metu viešpatavusias nuomones apie įvairius knygų skyrius ; taigi jis atskiria raštus, kurie yra visų priimami kaip šventi /ὁμολογούμενα/, ir kuriems priklauso kone visos dabartinio kanono knygos, toliau raštus, apie kuriuos dar tebėra vedami ginčai, bet kurie daugumos yra priimami /ἀντιλεγόμενα/, jais gi yra likusios mūsų kanono knygos ir pagaliau raštus, visų stačiai atmetamus νόθα/, arba dėl to, kad jie nėra įkvėpti, arba kad turi dar savyje ir klaidingą mokslą

31. Paskiau IV amž Rytuose kyla vėl didesnės abejonės apie kai kurias deuterokanonines N T knygas. Tiesa, Aleksandrijos ir Kipro ekl bendruomenėse pasilieka pilnas kanonas, bet Palestinoje ir Kapadokijoje

nerandame tarp šv Knygų šv Jono Apreiškimo, o Antijokijoje dar ir keturių mažesniųjų laiškų : 2 Petro, 2 ir 3 Jono ir Judo. Tačiau tos abejonės neilgai pasilieka ir sekančiuose amžiuose jos visai pasiliauja ; nes dar pirm Trullos sinodo /680 m/, kada viešai paskelbta Afrikos susirinkimų priimtas šv Knygų sąrašas, beveik visos rytų ekl bendruomenės jau turėjo vienodai pilnus kanonus

Vakarų ekl bendruomenėse jei dar ir buvo kaikur abejonių apie šv knygų skaičių IV amž, tai vėliau nebeliko jų nė žymės, ir toks dalykų stovis pasiliko lig reformacijai. Prasidėjus gi ginčams apie deuterokanoninių knygų vertę XVI amž, Tridento Susirinkimas iškilmingai patvirtino seną tikėjimą apie visų kaip Sen taip ir N Test knygų įkvėpimą ir jų dievišką vertę

Protestantai vedė ir veda ginčus toliau. Liuteris sugalvojęs visai naują įkvėpimo kriterijų, būtent asmens vidinį įsitikinimą, sakė kad jis nerandąs evangeliškos ir apaštališkos dvasios Apokalipsėje ; tokią pat nuomonę jis turėjo apie laišką Žydams, Judo ir ypač Jokubo ; taigi visas tas knygas jis nukėlė į savo Biblijos vertimo galą. Paskesnieji Liuterio mokytiniai pripažindavo šv Raštu kurį laiką tik protokanonines knygas /homologumena/, atmesdami kitas septynias kaip apokrifus. Pas Zwinglio ir Kalvino pasekėjus pasiliko katalikų Eklesijos kanonas, o pradžioje XVII amžiaus sugrįžo prie jo ir Liuterio pasekėjai. Dar vėlesniuose laikuose daug protestantų, pasidavę racijonalismui, atmetė visai šv Knygų įkvėpimą, ir todėl nebegali būti nė kalbos pas juos apie kanoną tikra to žodžio prasme

Graikų ir Rusijos atsiskyrusios Eklesijos savo kanonuose turi visas Naujo Testamento knygas

Apie apokriphus ir dingusias knygas. a/ Apokriphas, graik ἀπόκρυφον reiškia tą pat, ką ir slaptingas, paslēptas. Tuo vardu senovēje graikai pagonys vadindavo knygas, kuriose, buvo surašvtos jų tikybinēs paslaptys žinotinos vieniems jų kunigams /ἀπόκρυφα βιβλία/. Nuo šv tēvų laiko apokriphais pradēta vadinti knygas, kurios, žiūrint jų antraščių ir turinio, gali būti palaikytos šventomis ir tikrai kaip tokios buvo kaikurių priimamos, nors tikrumoje jos nēra įkvēptos. Vienų iš jų vardai paimta iš Sen Test, kitų gi iš Naujojo, todēl atskiriame apokriphus Sen Test nuo apokriphų N Test. Tarp Sen Test apokriphų yra paminētini : 3 ir 4 *Esdro knyga* ir *Manaso karaliaus malda*, parašytos II ar.I amž pirm Kr gimimo, kurios kaip priedas yra spausdinamos Vulgatos leidiniuose ; toliau 151 *Dovido psalmē*, 18 *Saliamono psalmių*, 3 ir 4 *Makabiejų knyga*, parašytos taipgi pirm Kr gimimo ; žymiai vēliau buvo parašytos *Enoko knyga*, *Mošēs užžengimas*, *Mošēs apreiškimas* ir didelē daugybē kitų jokios vertēs neturinčių raštų

Iš Naujojo Test apokriphų verta paminēti visų pirma vadinamosios Eklesinēs knygos /Libri ecclesiastici/, kurios buvo didelēje pagarboje pas šv tēvus ir šiandien gali dar būti naudingos, nors jos nēra įkvēptos. Štai jų vardai : *Mūsų Viešpaties laiškas Edesos karaliui Abgarui*, *Liturgijos Petro, Jokubo, Mato ir Morkaus*, *Dvylikos apaštalų mokslas*, *Apaštalų konstitucija ir kanonai*, *Evangelija pagal Žydus arba nazarajus*, *Šv Povilo laiškai Laodikiečiams*, 3 *Korintiečiams*, *Senekai ir Senekos Povilui*, *šv Barnabo laiškas*, *šv Klemenso Romēno vienas laiškas Korintiečiams*, *Hermo Ganytojas*

Daug daugiau tačiau buvo tokių apokriphų, kurie niekuomet nē jokios reikšmēs neturējo Eklesijoje. Tarp maždaug 50 įvairių apokriphinių evangelijų, kurių vardai minimi šv tēvų raštuose, labiausiai gal panaši į kanonines *Evangelija pagal Petrą ;* kitos gi nebūtus dalykus pasakoja arba apie Kristaus gimimą ir jaunystę, arba apie jo kančią ir nužengimą į pra-

garus /Limbą/. Buvo dar apie 18 « Apaštalų darbų », truputį mažiau įvairių laiškų ir apreiškimų, tarp kurių minētinas *Petro Apreiškimas*, kurs kaip abejotina knyga buvo kurį laiką Romos Eklesijos kanone

b/ Šv Rašte paminēta nemaža knygų, parašytų pranašų ir kitų šv asmenų, kurios tačiau iki mūsų dienų neišliko, todēl ir vadinamos dingusiomis. Jų skaičiuje galējo būti kaikurios parašytos Dievo įkvēpimu, bet ir tos matomai turējo tikslą laikinį ; jam gi pasibaigus, Dievas leido, kad ir pačios knygos žūtų. Senajame Testamente šie yra minimi raštai : 1/ *Viešpaties karų knyga*, /Liber bellorum Domini/ - /Num 21, 14/, 2/ *Teisiųjų knyga*, Liber justorum /Jos 10, 13 ; 2 Reg 1, 18/, 3/ *Knyga žodžių apie Saliamono dienas*, Liber verborum dierum Salomonis /3 Reg 11, 41/, 4/ *Knyga žodžių apie Judos karalių dienas*, Liber verborum dierum regum Juda /3 Reg 14, 29 etc./, 5/ *Knyga žodžių apie Israēlio karalių dienas*, Liber verborum dierum regum Israel /3 eg 14, 19 etc./, 6/ Keletas pranašų knygų, keletas Saliamono veikalų, viso gi 21 knyga

Iš Naujojo Testamento pasirodo, kad be skaitomų dabartiniame kanone buvo dar parašyta kaikurios knygos, šiandien dingusios, kurios tačiau galējo būti įkvēptos. Anot kone visų priimtos nuomonēs neišlikę iki mūsų dienų trys šv Povilo laiškai : *Trečiasis laiškas Korintiečiams*, parašytas pirm dviejų kanoninių /1 Kor 5, 9 ; 2 Kor 10,9/, dar *Vienas laiškas Pilipiečiams* /Pilip 3, 1/ ir *Laiškas Laodikiečiams* /Kol 4, 16/

§ 7. Ebrajiškas tekstas Sen Testamento

32. Šventasis Raštas buvo parašytas ne visas viena kalba, bet trimis, nes vienos jos dalies pirmutinė kalba buvo ebrajiška, kitos khaldajiška, o trečios graikiška. Dauguma Sen Test knygų buvo parašyta ebrajiškai, ir tas jų tekstas išliko iki mūsų dienų. Iš khaldajiškai parašytų išliko tik nedidelės knygų dalys : Pirmutinė Esdro 4,7-6,18 ; 7,12, - 26 ; Jer 10,11 ; Dan 2,4 - 7,28. Ebrajiškai ar khaldajiškai buvo parašytos deuterokanoninės knygos : Tobijas, Judita, Barukhas, Eklesinė knyga, I Makabiejų, deuterokanoninės dalys Danièlio ir Esterės, ir Evangelija pagal Matą ; bet jų pirmasis tekstas žuvo, liko tik vertimai. Pagaliau graikiškai buvo parašyta Išmintis, II Makabiejų ir visos N T knygos, išskyrus šv Mato Evangeliją

33. Ebrajiška kalba yra viena iš tų, kurias mokslininkai vadina semitinėmis, dėl to kad jomis kitados kalbėjo tautos, kilusios iš Noės sūnaus Semo, turėjusios savo lopšiu Senaaro slėnį netoli nuo Persų įlankos ir iš čia paplitusios į vakarus. Taigi seniausiuose laikuose semitinės kalbos buvo vartojamos toje Azijos dalyje, kurios ribos rytų pusėje yra upė Tigris, vakaruose Tarpžemė jūra, šiaurėje Armenijos kalnai ir pietuose pietinė Arabija ; o iš čia jos buvo nuneštos Etijopijon, į šiaurinę Afriką ir į kaikurias Tarpžemės jūros salas. Trys buvo svarbiausios semitinių kalbų šeimos. Aramajiškų, kietų ir mažai išdailintų kalbų šeima, buvo vartojama tautose, kilusiose iš Aramo ir gyvenusiose Sirijoje, Mezopotamijoje ir Babilonijoje. Ji apėmė sirišką ir babilonišką, arba kaip ji paprastai vadinama khaldajišką kalbą, taipgi Samariečių tarmę, gal dar asiriečių ir kaikurias kitas. Arabiškos šeimos kalbos, kurios pasižymi savo žodžių ir formų senumu, įvairumu ir dailumu, buvo paplitusios pas pietinius gyventojus. Trečioji šeima, vadinama kanaaniška, yra viduryje tarp aramajiškos ir arabiškos kaip žiūrint vietos, taip ir jos savybių. Jai priklausė Phenikijiečių kalba draug su puniškąja tarme ir ebrajiška kalba /hebraicus sermo/, kuria buvo parašytas šv Raštas, ir iš

kurios paskiau pasidarė tarmės Talmudo ir rabinų arba naujoji ebrajiška. Pats ebrajiškos kalbos vardas būk esąs padirbtas iš žodžio *'ibri* /transitor/ ὑπεράτη, nes taip vadinę Kanaano gyventojai Abraomą atėjusį pas juos iš už upės /Jordano/, ir tas vardas pasilikęs visai iš Abraomo kilusiai tautai, kuri pati save vadindavo Israėliu nuo patrijarko Jokubo, turėjusio taipgi Israėlio vardą ; nuo tautos gi perėjęs vardas ir ant jos kalbos, nors ji nebuvo naujai atnešta, bet buvo ta pati Kananiečių kalba, pasisavinta ateivio Abraomo ir jo palikuonių

34. Apie tai, kaip ebrajiška kalba vystėsi ir dailėjo, nėra jokių žinių. Jau Mošės parašytose, taigi seniausiose, kokias turime knygose, ji pasirodo visai tobula, taip kad galima atspėti, jog ir ankščiau ji buvo ilgai vartojama raštuose. Kone tame pačiame tobulumo laipsnyje ta kalba pasiliko iki Babilono nelaisvei, o net dar kurį laiką ir po jos, nors pas vėlesniuosius rašytojus po truputį pradeda jaustis aramajiškos kalbos įtaka. Reikia gi žinoti, kad jau nuo VIII amž aramajiška kalba buvo pradėjus labai plisti tautose, kurios gyveno kaimynystėje su Babilonija ir turėjo su ja prekybos ir kitokių santykių ; paskiau ji tapo net oficijalia kalba plačios persų valstybės. Kada Žydų dauguma buvo nugabenta Babilono nelaisvėn, jie ten savo kalbos neužmiršo ; bet atkeltos Palestinon ir apgyvendintos Žydų vietoje aramajiškos kilmės tautos greitu laiku primetė savo kalbą visai negausingiems Žydams, kurie išvengė išvedimo Babilonan, ir padarė aramajišką kalbą viešpataujančią visoje Palestinoje. Sugrįžę vėliau iš Babilono nelaisvės ištremtieji Žydai, nors ir tebemokėjo ebrajiškai, bet būdami negausingi, nebeįstengė sugrąžinti savo kalbai viešpatavimą tėvynėje ; ir nors dar gana ilgai rėmėsi sena ebrajiška kalba su aramajiškąja, bet pagaliau turėjo visai pasiduoti savo pergalėtojai. Kadangi tačiau ta khaldiečių atnešta aramajiška kalba įgavo žydišką antspalvį, todėl ji yra vadinama taipgi siro-khaldajiška. Tik Žydų raštuose vartojama buvo dar gana ilgai ebrajiška kalba, nors ir turėjusi savyje nemaža aramajismų. Nuo Makabiejų laikų ebrajiška kalba Žydams darosi beveik visai nebežinoma ; ji pasilieka tik šv Knygose ir liturgijoje, o Žydai ją minėdami, vadina ją šventąja kalba /*lašon kodeš*/

35. Raidės dabar Žydų raštuose randamos nebe tos pačios, kurios buvo gilioje senovėje. Tos dabartinės raidės vadinama keturkampiu raštu /kethab *meruba*/ arba asiriškuoju /ketab *ašurith*/ ; jos pradėjo plisti Žyduose draug su khaldajiška kalba nuo Babilono nelaisvės laikų ; dargi yra padavimas, kad Esdras visą šv Raštą perrašydinęs tomis raidėmis. Seniau Žydai turėjo phenikijiečių raides, dėl to taip pavadintas, kad jas mokslininkai visų pirma pažino iš išlikusių iki mūsų dienų Phenikijiečių pinigų ir antraščių. Tomis tat raidėmis visų pirma buvo parašytos šv Knygos. Kad tikrumoje pakitėjimas raidėse pas Žydus yra įvykęs, pasirodo ne tik iš dabar rastų senovės paminklų, rašytų pirm Babilono nelaisvės senomis raidėmis, bet ir iš to, kad Žydiškame šv Rašto tekste atrandame perrašinėtojų dėl neįsižiūrėjimo pakeistas vienas raides kitomis ir ne tik tas, kurios labai panašios yra viena į kitą dabartinėje rašyboje, kaip *beth* ir *kaf*, arba *daleth*, ir *reš*, bet taipgi ir visai nepanašias vieną į kitą, kaip *jod* ir *šin*, kurios tačiau buvo panašios senovinėje rašyboje ir matomai buvo perrašinėtojų jau tuomet sukeistos, kada visas šv Raštas tebebuvo rašomas senąja rašyba

36. Reikia dar priminti, kad Žydai, kaip ir visi semitai rašydavo tik pusbalses ir priebalses /consonantes/ ir tiktai retai balsėms pažymėti vartodavo raides *aleph, waw, jod.* Kolei kalba tebebuvo gyva, žodžių ištarimas ir be balsių buvo gerai žinomas ; bet kada pradėta ją užmiršti, tikras žodžių ištarimas darėsi kas kart painesnis, labiau abejotinas : jį žinojo tik iš padavimo. Tiesa, dabartiniame tekste balsės yra pašymėtos taškeliais ir brūkšneliais, bet tie balsių ženklai buvo išrasti tik 6 ir 7 amžiuje po Kr, o iki tam laikui galėjo būti jau visai užmirštas kaikurių žodžių tikras ištarimas, o tuo pačiu ir prasmė ; nes tos pačios raidės su vienomis balsėmis gali reikšti vieną dalyką o su kitomis visai ką kitą ; pav žodis sudėtas iš 3 raidžių DBR gali turėti gana įvairias prasmes, žiūrint to, kokias padėsime balses ; taip *DaBaR* reiškia kalbą, žodį, *DeBeR* — mirtį, *DaBeR* — kalbėk, *DoBeR* — ganykla ir tt. — Taigi tyrinėjant ebr teksto stovį reikia atsižvelgti į tuos pakitėjimus, kurie galėjo su laiku į jį įsibrauti dėl raidžių pakeitimo ir dėl balsių nepažymėjimo senoviniuose kodeksuose

37. Pagaliau senovėje ebrajiškas tekstas buvo rašomas be jokių pertrūkių, be padalinimo į žodžius ir sakinius ; be to turėjo kaikuriuos sutrumpintai parašytus žodžius ; todėl dabar dabartinis raidžių paskirstymas į žodžius, žodžių į sakinius ir kaikurių žodžių skaitymas ne visuomet sutinka su seniau randamu padalinimu ir skaitymu Todėl tai norint sujieškoti tikrąją šv Rašto prasmę ir turint pagrįstą abejonę apie dabartinio teksto tikrumą, reikalui esant galima pasitraukti nuo priimto žodžių ištarimo ir padalinimo ir laikytis kitokio

38. Šv Rašto autographai, rašyti pačių įkvėptųjų vyrų žuvo labai senai, ir šv Knygos išliko iki mūsų dienų tik apographuose, kurie pradžioje buvo perrašyti iš autographų, paskiau gi per ilgus amžius buvo kartkartėmis perrašinėjami vieni iš kitų ; taigi dabartiniai kodeksai yra tai apographai, padaryti palyginant ne perdaug senuose amžiuose

Nors šv Rašto tekstas buvo daug kartų perrašinėjamas, tačiau išliko, bendrai imant, nepagadintas. Dievo apvaizda laikė šv Knygas ypatingcje globoje, kad į jas neįsibrautų klaidų, liečiančių svarbiausią jų dalį, t y, tikėjimo ir doros mokslą ; o ir patys žmonės rūpestingai sergėjo jas nuo sugadinimo, nes tikėjo, kad jos šventos, Dievo įkvėptos, todėl didžiausios pagarbos vertos. Tačiau neišliko šv Raštas laisvas nuo visų paklydimų. Per ilgus amžius ne kartą perrašinėjant atsirado jame kaikurie nedideli apsirikimai, ortographiški, gramatiški ir kiti, neliečią tačiau jo esmės

Kas per ilgus amžius buvo daroma šv Knygų tekstui išlaikyti ir nuo paklydimų išsaugoti, galima pažinti iš jo istorijos, kuri paprastai dalinama į penkis perijodus

39. Pirmas perijodas apima laiką nuo šv Knygų atsiradimo lig jų surinkimui Esdro dienose. Jau pirmieji šv Rašto perrašinėtojai neišsisaugojo savo darbe nuo visų žmonių prigimčiai įprastų netobulybių ir įvedė į tekstą kaikurias klaidas. Taip matome dabartiniame tekste, kad tų pačių asmenų ir vietų vardai ne visur yra vienodai parašyti, tie patys skaičiai pakartoti įvairiose vietose kaikada žymiai skiriasi vieni nuo kitų. Matomai perrašinėtojai dalimi norėdami pataisyti, kas jiems rodėsi klaidinga, savarankiškai darė nedidelius pakeitimus, dalimi gi nuovargio

įveikti praleisdavo žodžius, įdėdavo nereikiamus, vietoje vienų parašydavo kitus, negerai įsižiūrėję į raides pakeisdavo vienas kitomis. Bet anuo laiku nesunku buvo bent kiek didelesnius paklydimus veikiai pastebėti ir pataisyti, visų pirma dėl to, kad pati ebr kalba buvo ir perrašinėtojams ir skaitytojams suprantama; be to Mošės knygų autographas buvo ilgą laiką laikomas šalia sandoros skrynios, o su juo gal ir kitų knygų autographai, taigi buvo su kuo perrašytus naujus kodeksus palyginti ir pagal tą pataisyti. Todėl ir be Dievo ypatingos apvaizdos, kuri šv Knygas juk ir anuomet sergėjo, jos galėjo vien žmonių rūpestingumu išsilaikyti laisvos nuo žymesnių paklydimų, ypač gi tokių, kurie būtų palietę tikėjimo ir doros mokslą. Bet kad jau tame pirmame perijode nebuvo išvengta visų ir mažesnių, anksčiau paminėtų klaidų, pasirodo iš to, kad tokias pat ir tose pačiose vietose randame jau seniausiame graikiškame vertime, o taipgi palygindami ebr t su vadinamuoju samariečių Pentateukhu

Samariečių Pentateukhu vadinama penkių Mošēs knygų ebr tekstas, parašytas ne keturkampiu raštu, bet senovinēmis panašiomis į phenikjiečių raidēmis, ir vartojamas Samarijoje gyvenusios tautos. Buvo tai tauta, pasidariusi čia iš Israēlio liekanų, kada dauguma jų brolių buvo nuvesta Asirijos nelaisvēn, susimaišiusių su kitomis tautomis, atsiųstomis iš Asirijos į ištremtųjų vietas. Nors atsiųstieji buvo pagonys, bet apsigyvenę Samarijoje jie prisiēmē vietinį tikējimą, laikē save vieno tikrojo Dievo išpažinējais ir turējo Mošēs Pentateukhą, o taipgi Jošuēs knygą, nors ir labai sugadintą

Ne visi laikosi vienos nuomonēs apie to Pentateukho pas Samariečius atsiradimą. Racijonalistai ir kaikurie protestantai stengiasi įrodyti, kad jį į Samariją atnešęs Aleksandro D laikais /apie 330 m/ Jerusalēs kunigas, Manasas, kursai nenorēdamas pamesti, kaip to reikalavo Esdro sugrąžintas senovinis įstatymas, savo žmonos ne žydēs, buvo priverstas su keliais kitais kunigais palikti savo vientaučius ir apsigyvenęs tarp samariečių pastatē jiems šventyklą Garizimo kalne

Bet arčiau tiesos bene bus nuomonē tų, kurie tvirtina, kad Samariečių Pentateukhas pasidaręs iš kodeksų, kurie, pasidalinus Žydams į dvi karalysti, Judos ir Israēlio, buvo pas tuos paskutiniuosius, arba kad jį atnešęs į Samariją kunigas, sugrąžintas iš Asirijos nelaisvēs savo kraštan /4 Kar 17, 24/, kad išmokytų naujus tos šalies liūtų smarkiai puldinējamus gyventojus pagonis garbinti Yahvę. Ta nuomonē remiasi šiais įrodymais. Yra žinoma, kad ir prieš Israēlio karalystēs sugriovimą ir po jo tame krašte, nors paskiau pagonims atiduotame ir beveik jų visų apgyventame, buvo visuomet garbinamas taipgi tikras Dievas ir laikomas Mošēs įstatymas, taip kad, Žydams sugrįžus iš Babilono nelaisvēs ir gavus leidimą atstatyti savo sugriautą šventyklą, ir Samariečiai būtinai norējo prisidēti ir padēti jiems kaip broliams ir to paties Dievo garbintojams, atstatymo darbe. Tikrojo gi Dievo garbinimas ir įstatymo žinojimas vargiai gali būti išaiškintas pas Samariečius be buvimo pas juos jau tuo metu Pentateukho. Kada Žydai paniekino gerus Samariečių norus ir atmetē jų pašalpą, kilo tarp abiejų tautų tokia neapykanta, kad jokiu būdu nebebūtų priēmę Samariečiai iš Žydų jų šventų knygų. Pagaliau jei būtų jas priēmę vēliau Aleksandro D laikais, tai būtų tai padarę su visomis knygomis, nesitenkindami vien Pentateukhu ir sudarkyta Jošuēs knyga; be to turētų jas parašytas ne kaip dabar senovine rašyba, bet tokiu pat keturkampiu raštu, koks jau tuomet buvo paplitęs Žyduose

Palyginant tat Samariečių Pentateukhą su Žydų tekstu, pasirodo, kad tikējimo ir doros dalykuose abudu pilnai vienas su kitu sutinka ir

tuo paliudija, kad anais seniausiais laikais šv Knygų neperdirbinėdavo savavališkai. Tik vienoje vietoje yra padaryta truputį svarbesnis pakeitimas, lengvai tačiau išaiškinamas žinomomis aplinkybėmis. Samariečiai, norėdami, kad jų pastatyta šventovė būtų garbingesnė, toje šv Knygų vietoje, kur yra liepiama pastatyti altorių Ebalio kalne /Pak 27,4/, kalno vardą pakeitė į Garizim. Kiti gi skirtumai liečia dažniausiai kalbos dalykus, arba išsireiškimus apie Dievą, kurių pakeitime rūpintasi, kad neliktų nieko, kas rodėsi pasakyta žodžiais ne visai tinkamais Dievo didenybei

40. Antras, vadinamasis raštininkų arba skaičiuotojų /šoferim, scribae, numeratores/ periodas apima laiką nuo Esdro, t y, nuo penkto pirm Kr lig antram amžiui po Kristaus. Esdras su pagalbininkais arba, kaip juos Žydų rabinai vadina «didžiosios sinagogos vyrais» ne tik surinko šv Knygas į vieną vietą, taip padarydamas pirmąjį kanoną, bet dar pasirūpino apvalyti jas nuo pastebėtų paklydimų. Pradėtą darbą varė toliau raštininkai arba skaičiuotojai, kurie stengdamiesi apsaugoti šv tekstą nuo naujų klaidų ir palengvinti įsibraunančių atradimą, anot padavimo, suskaitė visus jo žodžius ir raides. Negalima tačiau sakyti, būk jų darbas pasibaigęs tik pačiu suskaitymu ; nes tame antrame perijode buvo nustatytas dabartinis priebalsių tekstas. Taigi raštininkai iš keleto tuomet esančių skaitymo būdų /variantes lectiones/, rastų įvairiuose kodeksuose, palygindami vienus su kitais, parinko ir priėmė tokius, kurie atrodė tikresni ; elgėsi gi tame darbe gana atsargiai, palikdami įvairius skaitymo būdus arkhaismus ir tt tenai, kur nežinojo tikrai, kaip juos pataisyti. Senoviniai šv Rašto vertimai akyvai liudija, kaip pamažu ir nuolat tas raštininkų darbas buvo atliekamas. Juo senesni yra tie vertimai, juo labiau jie skiriasi smulkmenose vieni nuo kitų, vėlesnieji gi vis daugiau ir daugiau artinasi prie dabar esančio Masoretų teksto, o tai dėl to, kad su laiku pats ebrajiškas tekstas, pradžioje turėjęs daug įvairių skaitymų, su laiku besidarbuojant raštininkams darėsi vis vienodesnis ir labiau pataisytas

41. *Talmudistų* perijode /nuo III lig VI amž po Kr/, kurie surašė senovės padavimus apie Įstatymą, priebalsių tekstas jau nebebuvo keičiamas. Tuo laiku buvo nustatyta nemaža taisyklių, kurių reikėjo laikytis šv Knygas perrašinėjant, kad į jas neįsibrautų klaidos. Taip, Talmude randama persergėjimų, kad perrašinėtojai per neįsižiūrėjimą nesukeistų panašių raidžių, kurios įvardijamos ; nurodoma, kurios raidės reikia rašyti didesnės ir kurios mažesnės, kokios augščiau ar žemiau ; kuriais žodžiais pradėti naujos eilutės ir tt. Žodžių tekste talmudistai niekur nekeitė, o net ir netinkamus palikdavo savo vietoje tik šalia puslapio pakraštėje pažymėdavo, kad reikia skaityti kitaip /*kethib* — parašyta, *qeri* — reikia skaityti/. Pagaliau talmudistai pradėjo tvarkyti ir vienodinti žodžių ištarimo būdą, kurs iki tam laikui buvo labai nevienodas

42. Ketvirtas periodas vadinamas masoretų ir apima laiką nuo VI lig IX-X amžiui. Masora / nuo žodžio *masar* — ore tradere, skelbti/ yra tai raštu duodamas mokslas, kurs susideda iš įvairių kritiškų pastabų gramatikos, egzegetikos apie šv Rašto tekstą. Vyrai, kurie tą mokslą pabaigė ir surašė vadinami masoretais. Jų padarytos pastabos

buvo rašomos pačiuose šv Knygų kodeksuose šalia teksto puslapių pakraštėse /m parva — mažoji masora/ arba viršuje ir apačioje puslapių /m magna — didžioji masora/, arba knygos gale /m finalis — galinė/. Masoroje randama visa daugybė, pradedant nuo didelių ir svarbių kritiškų pastabų ,lig menkų ir nereikiamų, duodančių pav žinias, kiek yra kurioje knygoje eilučių ir raidžių, kiek žodžių prasideda arba baigiasi kuria nors raide ir tt. Didžiausis masoretų nuopelnas yra tas, kad jie galutinai sutvarkė žodžių ištarimą. Tuogi tikslu jie sugalvojo ir įvedė į šv Knygas visą daugybę ženklelių, reiškiančių balses, pažyminčių kirčius, ilgumą arba trumpumą, sakinių pabaigą ir tt. Tuo būdu žodžių ištarimas, iki tam laikui žinomas tik iš tradicijos, o todėl įvairus ir pigiai pasiduodąs pakeitimams, buvo pažymėtas pačiose šv Knygose ir pasidarė vienodas. Surašytas vėlesniais amžiais jis, tiesa, ne visur yra toks pat, kaip kad buvo senovėje, ir esant tikroms priežastims gali būti vienur ar kitur atmestas ; bet iš to dar negalima daryti išvados, kad visas masoretų darbas neturėtų didelės vertybės

43. Nuo X amžiaus iki mūsų dienų ebrajiškas tekstas pasiliko beveik tas pats, be jokių pakeitimų. Žydai masoretų padarytąjį tekstą taip priėmė, kad perrašinėdami naujus kodeksus, ypač skirtus viešam skaitymui sinagogose, griežtai prie ano taikėsi, o senesnius turinčius vietomis kitokius skaitymus naikino, taip kad iki dabar neliko nė vieno kodekso rašyto pirm masoretų. Visų seniausias žinomas ebrajiškas rankraštis, kuriame randama pranašų knygos, eina iš 916 m po Kr, o seniausias rankraštis kurs turi savyje visą Sen Test yra parašytas 1009 m. — Masoretų tekstas pateko į spausdintas Biblijas, kuriose nesant senovinių kodeksų labai maža tėra įvairių skaitymų

44. XVII ir XVIII amžiuje buvo nemaža tokių, kurie tvirtino, būk masoretai betaisydami taip iškraipę ebraiškąjį šv Rašto tekstą, kad jo nebegalima esą pripažinti autentišku apreiškimo šaltiniu

Autentiškas yra toks raštas ar dokumentas, kurs pats savimi yra vertas pasitikėjimo ir nereikalingas jokio pašalinio patvirtinimo. Ta siaura žodžio prasme autentiški būtų tik pačių šv rašytojų parašyti kodeksai arba autographai, jei jie dar tebebūtų, nes jiems nebūtų galima netikėti. Platesne gi prasme autentiški yra taipgi apographai /kopijos/, kada yra žinoma apie jų vienodumą su autographais. Žinoti gi galima iš teisėtos ir viešos vyresnybės paliudijimo, arba šiaip jau žmonėms tą dalyką ištiriant. Viešą Eklesijos paliudijimą apie savo autentiškumą turi lotyniška Vulgata ; ebrajiško teksto autentiškumą tyrinėja pavieni mokslo vyrai.

Kad apographas galėtų būti pavadintas autentišku ir vertu pasitikėjimo, nėra būtinai reikalo, kad jis visose smulkmenose kuo tobuliausiai būtų vienodas su autographu ; gana, kad tas vienodumas rasis visuose svarbiausiuose dalykuose. Prie tikrai svarbių dalykų šv. Knygose priklauso visų pirma tie, dėl kurių jos yra Dievo duotos, būtent visa, kas liečia tikėjimo ir doros mokslą ; o jau toliau visi kiti dalykai, kurie atsirasdami apographe daro jį išmintingų žmonių akyse vienu ir tuo pačiu veikalu su autographu, nors ir būna skirtumų tarp juodviejų mažesniuose dalykuose

45. Kaip sako šv Jieronimas ir šv Augustinas, su kuriemdviem sutinka ir naujausi šv Rašto tyrinėtojai, Žydai neiškraipė tyčiomis šv Knygų teksto ir jis visuose svarbiuose dalykuose pasiliko tas pat, koks buvo

autographuose, todėl ir yra tikras autentiškas apreiškimo šaltinis. Neiškraipyta teksto tyčiomis pirm Kristaus atėjimo, nes nuo iškraipymo sergėjo jį didelė pagarba, kurią pas visus turėjo. Išganytojas ir Apaštalai, kurie prikaišiojo Žydų vyriausybei daug visokių nusikaltimų, nebūtų tikrai nutylėję, jei Žydai būtų išdrįsę perdirbti šv Knygas. Priešingai, nekartą Išganytojas pats kvietė Žydus skaityti ir tyrinėti tuomet esantį šv Rašto tekstą, matomai pripažindamas jį autentišku. Neiškraipė Žydai ebr teksto ir po Kristaus iš neapykantos krikščionims ; nes, jei taip būtų buvę, tai jame neberastumėme dabar visos daugybės žodžių, kurie N Testamente yra paminėti ir išaiškinti apie Mesiją, Jėsų Kristų, arba bent tie žodžiai būtų visai kitoniški ; tuo tarpu gi tikrų skirtumų nerandame. Jei ebrajiškas tekstas būtų buvęs iškreiptas pirm Jieronimo laikų, tai Eklesija nebūtų galėjusi pripažinti autentiška lotyniškos Vulgatos, kurią Jieronimas išvertė iš ebrajiško jo laiku buvusio teksto. Nebuvo perdirbtas tas tekstas ir vėliau, nes nėra tikrai žymių skirtumų ir šiandien tarp jo ir Vulgatos ar visos daugybės kitų įvairiais laikais pagamintų vertimų

Tačiau vienuodumas, koks dabar yra, nėra taip tobulas, kad nebūtų visai jokių net ir mažiausių skirtumų. Jie yra, bet niekur neliečia tų dalykų, nuo kurių autentiškumas pareina. Pagaliau galima spėti, kad kaikuriose vietose masoretai iš įvairių kodeksuose rastų skaitymų tyčiomis rinko tokius, kurie mažiau tinka krikščionims. Taip, seniau ebrajiškame tekste 21 Ps buvo žodis : *kaaru* — pervėrė, o pakraštėje, kaip qeri, buvo parašyta : *k^e ari* — kaip liūtas ; masoretai paskutinį žodį įvedė tekstan, visai išmesdami *kaaru*, nors tai priešinga tos vietos prasmei. Bet tokių pakeitimų labai nedaug terandame, ir jie dar nedaro paties teksto neautentišku. Daugelis gi priekaištų, kuriuos skaitome šventųjų tėvų raštuose, liečia ne patį ebr t, bet Žydų ir iš jo padarytus graikiškus vertimus

§ 8. Graikiškas tekstas Naujojo Testamento

46. Visos Nau Test knygos buvo parašytos graikų kalba, išskyrus Evangeliją pagal Matą, parašytą siro-khaldajiškai, kurios tačiau pirmasis tekstas yra jau labai senai žuvęs. Graikų kalba, randama šv Knygose, žymiai skiriasi nuo klasiškos senovės graikų kalbos ; ji yra viena iš anosios tarmių, būtent ta, kuri nuo Aleksandro D laikų paplito visoje Rytų šalyje ir dažnai vadinama makedoniškai-aleksandriška, arba paparastąja tarme /κοινὴ διάλεκτος/. Aleksandras Makedonietis, nukariaudamas nemažą pasaulio dalį, buvo pirmas didelis platintojas Graikų kultūros ir kalbos Rytuose. Tiesa, jo įsteigta valstybė veikiai iširo, bet iš jos pasidariusiose karalystėse Egipte, Sirijoje, Mezopotamijoje, buvo varomas toliau pradėtas graikinimo darbas. Su laiku visuose tuose kraštuose atsirado daugybė naujų miestų, o pirmais ir žymiausiais jų gyventojais buvo sutraukti iš visos Graikijos išeiviai. Nedidelis, palyginant, ateivių skaičius negalėjo nuslopinti visai vietinių kalbų, bet nugalėtojų atnešta Graikų kultūra gavo viršų ir pamažu žymiai paplito tarp daugumos vietinių gyventojų ; tiktai atsiradus naujose apystovose ji pasidavė kaikuriems pakitėjimams. Kaip Aleksandro D kareiviai, taip ir vėliau atvykusieji Graikai, kurie savo tėvynėje turėjo įvairias tarmes, attišką, dorišką, jonišką ir makedonišką, atsiradę naujose vietose ir susimaišę tarp savęs, iš savo tarmių padarė vieną naują, o susidurdami dažnai su svetimomis tautomis prisiėmė iš jų kalbų į savąją nemaža naujų svetimų žodžių. Graikų rašytojai, tiesa, stengėsi rašyti attiška tarme, bet ir jie nevisuomet ga-

lėjo išsisaugoti kitų tarmių įtakos. Kiti anų kraštų rašytojai, kurie Graikų kalbos mokėsi ne iš knygų, bet iš įsiklausymo, savo raštuose galėjo vartoti tik kalbamąją tarmę, ir ta tat tarmė buvo įvesta į šv Raštą.

Be to pas Sen Test vertėjus ir Naujojo rašytojus, kadangi jie gimimu buvo Žydai, graikiška kalba įgavo dar semitišką antspalvį. Jon buvo įtraukta nemaža žydiškų žodžių su graikiškomis galūnėmis, ypač ten, kur nebuvo tinkamų išsireiškimų naujiems dalykams pačioje graikiškoje kalboje ; buvo duota kitokios prasmės esantiems žodžiams ; gana dažnai nesilaikyta graikiškos santaikos taisyklių sakinių sudėjime ir sujungime ir tt. — Pagaliau graikiška Nauj Test rašytojų kalba skiriasi šiek tiek ir nuo Sen Test vertėjų kalbos, nes pilnam išreiškimui Kristaus mokslo, duodančio naujus dalykus, naujas idėjas, vėl reikėjo naujų žodžių, ar davimo naujos prasmės jau buvusiems

47. Graikiškas Nauj Test tekstas buvo parašytas taip, kaip paprastai senovėje rašydavo. Taigi, Apaštalai rašė ne patys savo ranka ; žodžius jie diktavo raštininkams. Povilas turėjo paprotį pridėti laiškų gale keletą palaiminimo žodžių savo ranka, kad skaitytojai galėtų iš to tikrai pažinti, jog tai pagonių Apaštalo veikalas. Rašydavo papyro lapuose, padirbtuose iš tuo vardu vadinamų žolynų, augusių Nilo krantuose. Iš tos medžiagos padarytos knygos, dažnai vartojamos, labai greitai susidėvėdavo, todėl nėvienas taip padarytas kodeksas negalėjo išsilaikyti ilgesnį laiką. Rašydavo taipgi pergamente, kurs tačiau buvo labai brangus. 10 amžiuje buvo išrastas ir pradėtas vartoti rašymui toks popierius, kaip dabartinis. Raidės senovėje buvo vien didžiosios, stačios, vienos su kitomis nesurištos ; mažąsias gi pradėta įvesti į kodeksus tik nuo 9 amžiaus

Senoviniuose graikiškuose ir lotyniškuose kodeksuose tekstas parašytas be jokių pertrūkių ir tarpų tarp žodžių ir sakinių, taip kad nežymu, kur baigiasi vienas žodis ar sakinys ir prasideda kitas. Senesniuose graikiškuose kodeksuose nėra taipgi jokių kirčių ženklų ; tik bruoželis, padėtas ant kaikurių žodžių, pažymi jų sutrumpinimą. Suprantama, kad taip parašytas knygas nepigu buvo skaityti, ir nenuostabu, kad vienur kitur pas šv tėvus randame skirtumus šv Rašto žodžių ir sakinių padalinime. Tokiems nepatogumams išvengti buvo pradžioje sugalvotas stikhometrinis rašymo būdas /3 amžiuje Origenas, 5 Eutalius dijakonas/, ty, pradėta atskirus sakinius rašyti atskirose eilėse ; bet kadangi tam stikhometriniam rašymui reikėjo daug daugiau medžiagos, tai veikiai jį pamesta ir sugrįžta prie rašymo be pertrūkių ; tiktai sakinių gale pradėta dėti ženklelius. Nuo 7 amž buvo vartojami taškeliai, dedami arba augštai, arba viduryje, arba apačioje linijų ; ne pas visus jie tačiau turėjo vienokią prasmę ; tik 16 amž buvo pradėta vartoti dabartiniai skyrimo ženkleliai

Taigi vėlai palyginant buvo priimtas į šv Rašto kodeksus padalinimas žodžių ir sakinių, bet negalima sakyti, kad dėlto jis yra netikras. Jei ir abejojama šiandien apie kaikurių sakinių padalinimą, tai jų yra visai maža ; daugumos gi padalinimas buvo visų vienodai priimtas daug anksčiau už skyrimo ženklų įvedimą ir laikomas padavime, siekiančiame pačių Apaštalų laikus

48. Šv Knygų Nauj Test autographai išsilaikė labai neilgai. Eklesijos tėvai, gyvenusieji neilgai trukus po Apaštalų laikų, jų jau nebe-

mini. Taip šv Ireniejus, įrodinėdams, koks tekstas yra autentiškas, šaukiasi ne į autographus, bet į seniausius apographus /kopijas/ ; o Tertulionas reikalauja, kad perrašinėjant ar taisant tekstą, būtų daromas jo palyginimas su šv Knygų apographais, esančiais tose eklesinėse bendruomenėse, kurioms Apaštalų raštai visųpirma buvo siųsti. Todėl apographų jau pirmaisiais amžiais buvo atsiradęs tikrai nemažas skaičius. Bet juo dažniau Nauj Test buvo perrašinėjamas, juo daugiau buvo į jį įvedama įvairių skaitymų (variantes lectiones). Pirmieji krikščionys matomai ne tiek brangino pačius žodžius, kiek sudėtas į juos mintis. Jie darydavo savo kodeksuose pakeitimus dėl įvairių priežasčių ; visųpirma per neįsižiūrėjimą gana dažnai pakeisdavo vienas raides kitomis, išleisdavo skiemenis ir visus žodžius, arba įvesdavo į tekstą žodžius, parašytus tiktai dėl paaiškinimo pakraštėse ; toliau sunkiau suprantamose vietose, bijodami, kad jos gal jau yra kieno negerai perdirbtos, arba visai išleisdavo vieną kitą sakinį, arba stengdavosi padaryti jas aiškesnes, pridėdami kokį žodį arba šį tą išleisdami ; daug pagaliau pakeitimų buvo daroma ir dėlto, kad pati šv Knygų graikiška kalba negalėjo patikti visiems skaitytojams, kurie, pripratę prie dailios šiaip jau graikų rašytojų kalbos, stengdavosi išmesti iš šv teksto žydiškumus, pataisyti gramatikos ir santaikos netobulumus ir tt. Tuo tai būdu į Nauj Test buvo įvesta tikrai begalo didelis įvairių skaitymų skaičius, siekiantis kelias dešimtis tūkstančių. Bet nedaugiau kaip tik viena tūkstantinė jų dalis turi šiokį tokį svarbumą ; tokių gi, kurie liečia dogmatus, aiškius iš kitų, visai tikrų šv Rašto vietų, ir daro juos toje vietoje nebetaip gerai suprantamus, yra vos keli ; taip kad reikia pripažinti, jog nežiūrint visų tų pakeitimų Nauj Test tekstas, Dievo Apvaizdos duotas Eklesijai sergėti, išsilaikė nepakeistas savo svarbiausiose dalyse, tebėra tikrai autentiškas

49. Kaskart didėjantis įvairių skaitymų skaičius galėjo su laiku pasidaryti tikrai pavojingas pačiam tekstui, todėl pradedant nuo 3 amž didesnį dėmesį atkreipė į tą dalyką mokytesnieji krikščionys ir pradėjo rūpintis įvestų klaidų pašalinimu. Tuo tikslu jie surinkdavo kiek galima daugiau senesniųjų kodeksų, vienus su kitais palygindami išrinkdavo tuos skaitymus, kurie rodėsi labiausiai pasitikėjimo verti, ir taip gamindavo pataisytus kodeksus, kurie turėjo būti pavaizdas kitiems vėliau rašomiems. Ar buvo pasidaręs tokį pataisytą tekstą Origenas, tikrai nežinia ; nors yra nemaža įrodymų, kad jis bent pats naudojosi pataisytu kodeksu. Tikrai gi žinoma, kad baigiantis 3 amž tokį graik teksto taisymą buvo pradėjęs Hesikijus, Egipto vyskupas, ir Lukianas, Antiokijos kunigas, abudu nukankintu dėl tikėjimo. Juodviejų pataisyti kodeksai, nors priimti tarp saviškių, neturėjo tačiau didesnės įtakos visų krikščionių tarpe šitie paprastai laikydavosi tik savo vietinių kodeksų, ir todėl dar nebuvo sustabdytas įvairių skaitymų daugėjimas

Bet kai Konstantinas D suteikė Eklesijai laisvę, vyskupai jau galėjo geriau prižiūrėti, kad šv Rašto tekstas būtų perrašinėjamas kiek galima vienodžiau. Be to, pats ciesorius Konstantinas D, pastatydinęs daug naujų dievnamių, pasirūpino, kad jie turėtų šv Rašto kodeksus ; tuo tikslu jis liepė vienu kartu perrašyti 50 naujų egzempliorių ir padovanojo juos aniems naujiems dievnamiams. Pigu suprasti, kad tie egzemplioriai vienu kartu ir vieno žmogaus rūpesčiu parrašydinti turėjo būti labai vienodi ir galėjo nemaža prisidėti prie paplitimo vienodesnio teksto ir vėlesniuose kodeksuose

50. Kokiame stovyje buvo Nauj Test tekstas vėliau, pradedant nuo Konstantino D, galima ir šiandien matyti iš kodeksų, išlikusių iš anų laikų iki mūsų dienų. Tokių rašytų kodeksų, nors daug jų jau žuvo, dabar žinoma dar apie 4000, o iš jų 127 yra parašyti didžiosiomis raidėmis; nevisuose tačiau yra visos Nauj Test knygos. Seniausi tarp jų ir svarbiausi yra keturi kodeksai: Vatikano, Sinajaus, Aleksandriečių ir šv Ephremo palimpsestas [1]

Vatikano kodeksas, taip pavadintas dēlto, kad jis dabar laikomas Vatikano Bibliotekoje, buvo parašytas pradžioje ar viduryje 4 amž. Jame buvo visas Sen ir Nauj Test ir dar kaikurios nekanoninēs knygos, bet su laiku iš jo žuvo keletas puslapių su Prad 1,1—46, 27; Ps 105 27—137,6; abi Makab knygos; Žyd 9,14 iki galui; 1 ir 2 Tim; Tit; Philem ir Apreiškimas. Tas kodeksas parašytas gerame minkštame pergamente, keturkampēmis, aiškiomis ir stačiomis raidēmis. Didesnių pradinių raidžių pradžioje jame nebuvo, tik paskiau jos buvo pridētos; taip pat ir kirčiai yra vēlesniųjų laikų priedas. Skyrimo ženklus jame išreikšta palikimu nedidelių tarpelių pasakojimo gale

Sinajaus kodekse /kurs buvo Tišendorfo rastas šv Kotrynos vienuolyne prie Sinajaus kalno ir vēliau buvo laikomas Petrapilio bibliotekoje/, parašytame viduryje 4 amž, buvo pradžioje visas šv Raštas, bet dabar trūksta jame didžiosios Sen Test dalies; užtat yra visas Nauj Test, prie kurio dar pridēta Barnabo laiškas ir žymi dalis Hermo veikalēlio « Ganytojas ». Rašymo būdas jame panašus į Vatikano k

Iš 5 amž tebēra vadinamasis Aleksandriečių kodeksas. Jį yra padovanojęs Anglijos karaliui Karoliui I Konstantinopolio patriarkas Kirilas Lukarys, anksčiau buvęs Aleksandrijos patriarku. Dabar tas kodeksas yra laikomas Britų muziejuje Londone. Jame yra kone visas šv Raštas Sen ir Nauj Test. Nors jis neturi lygios vertēs kaip pirmuoju du, bet savo senumu jis gauna gana žymią vietą šv Knygų teksto istorijoje

Taippat iš 5 amžiaus yra likęs Ephremo palimpsēstas, laikomas dabar Tautinēje Paryžiaus bibliotekoje. Savo vardą, jis gavo iš to, kad tame pačiame pergamente, kuriame pirma buvo parašytas šv. Rašto tekstas, paskui, išdildžius pirmąjį raštą, perrašyta į jį šv Ephremo veikalus. Dabar tas išdildytasis tekstas vēl sugrąžintas kheminiu būdu. Kadangi to kodekso lapai buvo imami Ephremo veikalams rašyti be jokios eilēs, tai atnaujintas jis neturi ištisų knygų, o tik dalis iš visų Nauj Test ir iš kaikurių Sen Test knygų

51. Spaudai atsiradus pradėta spausdinti ir graik tekstą Nauj Test; bet pirmųjų leidimų /complutensis ir k/ tekstas buvo padarytas, pasinaudojant nedaugeliu vėlesnio laiko kodeksų, ir todėl pasidaręs iš jų vadinamasis p r i i m t a s i s t e k s t a s /textus receptus/ neturi didelės vertės. Beplintant tam priimtajam tekstui 16-18 amž, daugelyje leidimų, rūpesčiu kritikų, daugiausia protestantų, buvo surinktas iš išlikusiųjų kodeksų, šv tėvų raštų ir senovinių vertimų didelis kritiškas aparatas, nemažai prisidėjusis prie sujieškojimo tikresnio šv Knygų teksto; ir leidimai paskelbti paskutiniais laikais su pagalba to kritiško aparato, yra daug geresni už senesniuosius, nors ir jie dar neduoda teksto tobuliausio ir pilnai tikro visose smulkmenose

---

[1] Palimpsestais vadinama tokie pergamentai, kurie buvo vartojami nevieną kartą rašymui, išdildant pirma buvusį juose tekstą. Pats pavadinimas yra padarytas iš graikiškų žodžių πάλιν ir ψάω ir reiškia: iš naujo rašytas

52. Iš graik Nauj Test teksto istorijos aišku, kad jis neišliko visai laisvas nuo kaikurių pakitėjimų, ir kad dabar vartojamasis šiek tiek skiriasi nuo to, kurs buvo Apaštalų duotas pirmiesiems krikščionims; bet klystų labai, kas tvirtintų, jog tie pakitėjimai yra taip dideli, kad dabar esančio graik teksto nebebūtų galima laikyti autentišku. Tiesa, įvairūs klaidų platintojai nekartą mėgino perdirbti šv Knygas taip, kad iš jų galėtų imti įrodymus savo klaidoms, bet jų sugadinti kodeksai niekuomet nebuvo Eklesijoje priimti. Vengė jų patys krikščionys, sergėjo nuo jų krikščionis Eklesijos vadai. Jie tai pasakydavo, kas iš kurių klaidžiamokslių buvo mėginta šv Knygose pagadinti, ir perspėdavo tikinčiuosius. Jie abejonėse liepdavo palyginti kodeksus su seniausiais apographais, laikomais ir sergimais su dideliu rūpesčiu pačių Apaštalų įsteigtose eklesijose. Dievo Apvaizda pagaliau negalėjo leisti, kad Kristaus Eklesijoje būtų sutepti tie šaltiniai, iš kurių reikėjo semti tikėjimo tiesos. Todėl šv tėvai su didžiausia pagarba kalba apie graik šv Knygų tekstą, jį visųpirma laiko autentiško apreiškimo šaltiniu ir į jį liepia kreiptis, sukilus abejonėms apie vertimų tikrumą

Tiesa, begalo daug yra graik tekste įvairių skaitymų, tačiau, kaip augščiau jau buvo minėta, vos menka jų dalelė pakeičia šiek tiek prasmę, o dar mažiau tepaliečia tikėjimo mokslą. Bet taip pat yra su Vulgatos ir kitų vertimų kodeksais, o juk dėlto dar niekas negali pasakyti, kad Vulgata ir visi vertimai nėra autentiški apreiškimo šaltiniai. Nes reikia atsiminti, kad nesakoma, jog vienas ar kitas graik kodeksas yra autentiška apreiškimo versmė, bet tik tas graik tekstas, kurs yra imamas, prisilaikant kritikos taisyklių, iš visų išlikusių graikiškų kodeksų

Pagaliau ir to reikia neužmiršti, kad Apaštalai rašė graikiškai, o ne lotyniškai, ir kad joks vertimas negali duoti su pilnu tobulumu viso to, kas būna originaliniame tekste. Kaip darė seniausieji tėvai, kurie ješkodami tikros įkvėptų rašytojų minties kreipdavosi į graik tekstą ir svarstė visus jo žodžius, taip ir dabar pamokytiems jų pavyzdžiu reikia elgtis

§ 9. Šv Rašto vertimai į graikų kalbą

53. Šv Rašto vertimu vadinama pavadavimas jo pirmosios /originalinės/ kalbos, ebraiškos Sen Testamente, ir graik Nauj Test, kuria nors kita kalba, — ir toks vertimas vadinamas betarpiniu; arba pakeitimas tos kitos kalbos dar kita, — ir tuomet jau būna tarpinis vertimas

Susipažinimas su šv Rašto vertimais iš pirmosios /originalinės/ kalbos į kitas labai praverčia ne tiktai tyrinėjant paties teksto stovį, bet taipgi ir aiškinant šv Knygas, nes iš vertimų galima matyti, kaip senesnieji skaitytojai jas suprasdavo. Bet nevisi vertimai yra lygiai svarbūs. Betarpiniai paprastai turi didesnę vertę negu tarpiniai; tie, kuriuose vertėjas labiau laikėsi žodžių, svarbesni už laisvai padarytus ir duodančius tik prasmę; savo svarbumu ypač senesnieji viršija vėlesniuosius

Senesniųjų vertimų, padarytų prieš 7 amž, kada ebr tekstas dar nebuvo galutinai įgijęs dabartinės savo išvaizdos, yra gana daug; bet svarbiausiais tarp jų laikomi graikiški, siriški ir lotyniški

54. Kristaus ir apaštalų laikais šv Raštas buvo dažniausiai skaitomas išverstas graikų kalbon; tas jo graik vertimas buvo padarytas Egipte tenai gyvenusiems Žydams. Apaštalams, kaip galima matyti iš daugelio

citatų N Testamente, tas vertimas buvo geriau žinomas negu pats ebraiškas tekstas, ir tą vertimą jie davė naujai atvestiems į Kristaus tikėjimą pagonims. Augštoje pagarboje laikė jį ir visi Žydai, kaip tai pasirodo iš Fl Juozapo liudijimo, o anot šv Justino Martiro jį skaitydavę Žydai savo sinagogose lig 2 amž po Kr. Tas graik Sen Testamento vertimas vadinama /dėlei tariamo vertėjų skaičiaus/ Septynių Dešimtų vyrų vertimu /LXX, ἡ τῶν ἑβδομήκοντα γραφή arba οἱ ὁ/, arba, žiūrint jo atsiradimo vietos, Aleksandriečių

Anot senovinio padavimo, apie kurį kalba tūlas, tarnavęs Ptolemiejaus II Philadelpho /286-247/ dvare, Aristėjas laiškė į jo brolį Philokratą, ir kurį mini Fl Juozapas / Antiq 2,12/, eklesinės istorijos rašytojas Eusebijus /praep Ev 8,2/ ir kiti, tokia buvusi Aleksandriečių vertimo atsiradimo istorija : Demetrijus Phalerejus, karaliaus bibliotekos užvaizdas, pataręs savo valdovui, karaliui Ptolemiejui Philadelphui, padauginti savo knygyną Žydų Įstatymo knygomis. Ta patartis buvusi priimta, ir karalius išsiuntęs pasiuntinius, kurių tarpe buvęs ir pats Aristėjas, su dovanomis Jerusalėn prašyti vyriausiojo Žydų kunigo Eleazaro Įstatymo knygų. Tasai davęs ne tik įstatymą, bet dar atsiuntęs ir 72 mokytus Žydus, kurie turėjo padaryti jo vertimą. Karalius su pagarba priėmęs atsiųstuosius, apgyvendinęs juos Pharo saloje, ir čia jie pagaminę reikalaujamą vertimą, kurs pasirodęs labai geras ir buvęs su dideliu džiaugsmu priimtas

55. Tas pasakojimas, paimtas iš tariamojo Aristėjo laiško, nors senovėje buvo dažnai laikomas tikru, savo smulkmenose toks nėra. Visųpirma laiško autorius vaizduoja karalių ir jo užvaizdą, kurie buvo graikai ir pagonys kalbančius taip, kaip galėjo kalbėti tik tikras Žydas, sakančius, kad Mošės Įstatymas Dievo duotas, viršijąs visus kitus, o Israėlio Dievas esąs vienas tikras Dievas ir tt. Be to, nors laiško autorius vadina save graiku ir Aristėju, bet taip būti negalėjo, nes rašo kaip Žydas ir nuolat vartoja ebraismus. Pagaliau pasakojimas smagiai panašus į pasaką. Matomai laiškas buvo parašytas Žydo aleksandriečio, kurs, norėdamas pakelti Žydų tautą ir jų Įstatymą pagonių akyse, sau pasisavino vardą Aristėjo, iš tikrųjų parašiusio, kaip liudija Aleksandras Polihistoris, knygą apie Žydus

Bet nors laiško autoriaus vardas ir netikras, negalima tačiau sakyti, kad ir visas jo turinys būtų pramanytas. Galima spėlioti, kad Žydų Įstatymas buvo tikrai išverstas graikų kalbon tuo laiku, kurį nurodo tariamojo Aristėjo laiškas, ty, apie 286 m, kai buvo įkurta Aleksandrijos biblioteka, arba bent pusėje 3, amž pirm Kr, nes apie tai turime liudijimus ne tik Fl Juoz ir Philono, bet dar ir filosofo Aristobulo, gyvenusio 2 amž pirm Kr ; patį gi vertimo būdą laiško autorius matomai pagražino savo pramanytais priedais. Toliau, tas vertimas buvo padarytas Aleksandrijoje. Tai pasirodo be minėtųjų rašytojų liudijimo, iš pačios graik vertimo kalbos, kuri turi visas Aleksandriečių tarmės žymes ; taipgi iš to, kad jis turėjo atsirasti ten, kur jo labiausiai reikėjo ir kur jo pagaminimas buvo galimas ; tokia gi vieta tikrai buvo Aleksandrija, nes čia gyveno labai daug Žydų, visai nesuprantančių ebraiškai, ir tik jų tarpe gana buvo mokytų Žydu kurie vertimo darbą galėjo atlikti. Pagaliau galėjo išverstą į graikų kalbą Žydų įstatymą padėti savo bibliotekon kurs nors iš Egipto karalių, kad taip išreikšdamas pagarbą Žydų Įstatymui įsigytų didesnį jų pačių palankumą

56. Pradžioje tačiau buvo išverstos tik penkios Mošės Įstatymo knygos, nes tik apie jas tekalba ir tariamo Aristėjo laiškas ir kiti liudijimai, nors kaikurie senesnieji rašytojai juos suprato apie visas Sen Testamento knygas. Kitos šv Rašto dalys buvo išverstos kiek vėliau ir tai įvairių vertėjų, nes graikiška jų kalba ir vertimo būdas yra labai nevienodi. Kada vertimo darbas buvo visai baigtas, negalima pasakyti ; tiek tik tikrai žinoma, kad visos protokanoninės knygos buvo išverstos bent keliomis dešimtimis metų anksčiau uš 130 m pirm Kr, kada, kaip matyti iš Eklesinės knygos prakalbos, jos vertimu į graikų kalbą buvo užsiėmęs vienas iš tos knygos autoriaus palikuonių

57. Graikiška Aleksandriečių vertimo kalba yra kone tokia pat, kaip ir N Testamento ; tik žymiai daugiau yra joje ebraismų, ypač kaikuriose knygose. Yra net tokių vietų, kuriose taip vergiškai laikytasi ebraiškų žodžių, kad jas vargiai tegalima suprasti, nepažiūrėjus pirma į ebraišką tekstą. Žiūrint kalbos ir vertimo ištikimumo geriausiai išverstos Mošės knygos ; šalia jų galima pastatyti istorines knygas ; Jošuės, Teisėjų, Rutos ir Kronikų ; nebetaip geras yra vertimas kitų istorinių knygų, Karalių, Esdro, Neemijo ir Esterės. Tarp mokslinių knygų gražus yra Patarlių vertimas ; žymiai žemiau už jįjį reikia pastatyti Ijobo vertimas, kuriame gana daug vietų išleista ; o Pamokslininko knygoje tai tik vieton visų ebraiškų žodžių padėti graikiški, net neišleidžiant ir tų prielinksnių, kurių išleidimo reikalauja graikiškos kalbos taisyklės. Nedidelės vertės yra ir Pranašų vertimas, tarp kurių Ješajas išverstas beveik taip pat, kaip ir Pamokslininkas, o Danielis taip netikusiai, kad Eklesija, visai atmetus tą vertimą, jo vietoje naudojasi paimtuoju iš Teodotijono / žr n 59/

Bendrai imant Aleksandriečių vertėjai dažniausiai laikėsi žodžių ; todėl iš jų galima gana gerai patirti, kokį ebraišką tekstą jie turėjo. Laisviau versta ir šis tas pakeista tik tose vietose, kurios negerai suprastos galėjo būti papiktinimu

58. Palyginant dabartinį ebraišką masoretų tekstą su Aleksandriečių vertimu, galima pastebėti nemaža skirtumų, kurių skaičius ir svarbumas vienose knygose yra didesnis, kitose mažesnis. Neminint jau Eklesijos nepriimto Danielio vertimo, žymiai skiriasi ir Jeremijas, kurio vertime kaikurios pranašystės yra surašytos kita eile, o taipgi vietomis yra išleista žodžiai ir net visos eilutės ; tokių pat išleidimų yra ir Ijobo knygoje ; Karalių knygose vietomis yra pridėti žodžiai ir tt. Kadangi vertėjai, kaip minėjome, stengėsi laikytis labai arti ebraiško teksto, matomai jis pas juos buvo truputį kitoniškas, negu dabartinis masoretų. Todėl kylant klausimui, katras tekstas yra tikresnis, Aleksandriečių ar dabartinis ebraiškas, negalima duoti vieno bendro atsakymo ; reikia kiekvienas skirtumas ištirti atskirai, palyginant tą vietą su kitais vertimais ir jos tikrumo laipsnis nutarti, prisilaikant kritikos taisyklių

59. Aleksandriečių vertimas pradžioje buvo priimtas su dideliu džiaugsmu visų Žydų, kaip egiptiečių, taip palestiniečių ; bet kada krikščionys, naudodamies tuo vertimu, ėmė jo žodžiais įrodinėti Mesijo atėjimą, Žydai negalėdami atsispirti pradėjo kelti abejones apie Aleksandriečių vertimo tikrumą ir pasidarė sau naujus graikiškus šv Rašto vertimus. šiandien, atskyrus tik kaikurias jų dalis, visai žuvusius, iš kurių labiau žinomi buvo vertimai Akvilo, Teodotijono, ir Simmakho

Akvilas gimē Sinopos mieste, Ponte, gyveno ciesoriaus Adriano laikais /117-138/, buvo pradžioje pagonis, bet paskiau tapo žydų naujatikiu /proselitu/. Nēra tikrai žinoma, kuriais metais jis paskelbē savo šv Rašto vertimą, bet turi būti nevēliau kaip 140 m, nes tuo laiku, kada šv Ireniejus rašē savo veikalą : Adversus haereses /apie 175-189/, Akvilo vertimas, kurį šventasis mini, buvo jau nuo senesnio laiko žinomas. Akvilo tikslas buvo duoti sinagogai vertimą artesnį ebraiškam tekstui negu Septynių Dešimtų, ir taip jįjį pavaduoti. Ir tikrai, savo vertime jis griežtai laikēsi ebraiškų žodžių, neatsižvelgdamas į graik kalbos taisykles, todēl versdamas ir visai nereikiamus prielinksnius, o nekartą tik pridēdamas graikiškas galūnes prie ebr žodžių. Žydai, gavę Akvilo vertimą, labai juo džiaugēsi ; brangino jį ir Eklesijos tēvai dēl jo tikrumo. Jei jis dabar tebebūtų, galētų geriausiai paliudyti, koks buvo ebr teksto stovis 2 amžiuje. Kaikurie tačiau šv tēvai prikaišioja Akvilui, būk jis tyčiomis užtemdinęs mesijines šv Rašto vietas, išversdamas pav ebraiškąjį *haalma* /Ješ 7,14/ žodžiu, νεᾶνις — puella užuot παρθένος — virgo, *Mašiakh* /ps 2,2/ žodžiu ἠ εἰμμένος unctus vietoje Khristos χριστός ir tt ; bet tuos skirtumus galima išaiškinti tuo, kad Akvilas galėjo turēti ebr tekstą su įvairiais skaitymais, o taipgi noru išversti kuo tiksliausiai ir todēl jis vartojo naujus, neįprastus žodžius, jo išmanymu, labiau tinkamus, nors pasirodžiusius abejotinais šv tēvams

Maždaug tuo pačiu laiku, kaip Akvilas, paskelbē savo vertimą ir Teodotijonas. Apie jį patį nēra jokių tikrų žinių. Tiek tik galima pasakyti, kad jis nebuvo krikščionis. Teodotijono vertimas visai maža kuo tesiskiria nuo Aleksandriečių. Tik tose vietose, kur LXX vertimas buvo kiek nutolęs nuo ebr teksto, Teodotijonas jų vertimą pataisē ir papildē. Tuo būdu jo vertime atsirado deuterokanoninēs Daniēlio dalys, o taipgi ir Barukho knyga. Teodotijono vertimas rado kuo geriausį priēmimą pas krikščionis, užtat netaip gerą pas Žydus. Iš jo yra paimtas graik Daniēlio pranašysčių vertimas, kuriuo ir dabar naudojasi Eklesija. Iš jo taipgi ēmē Origenas trūkstančias Aleksandriečių vertime vietas savo hegzapliniame šv Rašto leidime. — Teodotijono graik kalba yra geresnē už Akvilo, nors joje yra daugiau ebraismų negu Aleksandriečių vertime ; bet nē iš tolo ji neprilygsta Simmakho vertimo kalbai

Simmakhas, apie kurio gyvenimą nieko tikro nēra žinoma, padarē savo vertimą baigiantis 2 ar prasidedant 3 amžiui. Jis matomai labai gerai mokējo abi kalbas, ebraišką ir graikišką, nes jo vertimas, žiūrint kalbos, yra tikrai dailus ir gana ištikimas, nors autorius visai nesirūpino versti žodis į žodį ir stengēsi duoti tik originalo prasmę. Šv Rašto mintys yra jo išreikštos labai aiškiai ir suprantamai, nors Simakhas visur laikēsi graik kalbos taisyklių ir santaikos, pasinaudodamas visu jos įvairumu. Todēlei tas vertimas yra nekartą giriamas šv. tēvų. Yra tačiau jame vietų, kurios negali būti visai pagirtos. Vertējas kaikada visai nutolo nuo originalo ir tik atpasakojo, o nevertē ; taip net tikējimo dalykai kaikur pasidarē pas jį neaiškūs, arba išreikšti net klaidingai

Senovēje buvo dar trys kiti graik šv Rašto, nors ne viso, vertimai. Nežinia tikrai, kokio jie buvo didumo, ty, iš kurių knygų jie buvo sudēti, nei kas buvo jų autoriai, nei kuriuo laiku padaryti. Dabar jie vadinami penktu, šeštu, septintu nuo vietos, kurioje juos buvo patalpinęs savo hekzapliniame leidime Origenas. Vertimo, vadinamo šeštu, autorius matomai buvo krikščionis, nes jame randame tokius žodžius : Išējai, kad išgelbētumei savo tautą per tavo Jēzų Kristų /Habak 3,13/

60. Krikščionių skaičiui vis daugėjant ir kaskart dažniau naudojantis Aleksandriečių vertimu, jis visai nustojo vertės Žydų akyse, kurie net stačiai ėmė jo nekęsti. Priešingai gi, krikščionys skaitydavo jį kaip Apaštalų ir pirmųjų tikėjimo skelbėjų jiems duotą, draug su pačių Apaštalų raštais savo religiniuose susirinkimuose ; ir juo labiau didėjo krikščioniškų bendruomenių skaičius, juo daugiau vertimo egzempliorių

reikėjo. Nėviena kita senovėje knyga nebuvo tiek kartų perrašyta, kiek jisai. Bet tas didelis paplitimas pasidarė tekstui gana žalingas. Dažnai perrašinėjant įsibrovė į jį nemaža įvairumo. Visųpirma neišvengta paklydimų, einančių iš perrašinėtojų neatsargumo ir neįsižiūrėjimo. Toliau, kaikuriuose egzemplioriuose, ypač tuose, kurie buvo nuosavybė žmonių, mokėjusių ebraišką kalbą, buvo padaryta vienur kitur pakeitimų, kurie vėliau perrašinėjant plito. Pagaliau mokytesnieji pagonys, kurie buvo pripratę prie dailios klasiškos graikų kalbos, tapę krikščionimis ir ėmę skaityti ir perrašinėti šv Knygas, negalėjo susilaikyti nuo jų kalbos taisymo ir nuo pašalinimo netikusių ir graikų kalbos taisyklėms priešingų išsireiškimų ir žodžių. Tuo būdu su laiku Aleksandriečių vertimas atsirado tokiame stovyje, kurs pradėjo kelti nemaža rūpesčio ir neramumo daugelyje krikščionių, nes jie tikybiniuose ginčuose gaudavo iš žydų dažnai išgirsti prikaišiojimus, būk knyga, iš kurios įrodinėjamas krikščioniško mokslo tikrumas ir žydų paklydimas, neturinti jokios vertės, nes ji ne tik nesutinka kaikuriose vietose su ebraiškuoju tekstu, bet dar ir įvairiuose egzemplioriuose esanti nevienoda

61. Tiems tai nepatogumams išvengti mokytas aleksandrietis, Origenas[1], išleido didelį veikalą, susidedantį iš keleto šv Rašto tekstų. Tas veikalas, baigtas rašyti apie 232 m, vadinama hegzaple /hexapla /. Origenas savo veikalo puslapius padalino į šešias, o kaikuriose vietose į septynias, aštuonias ir devynias skiltis. Pirmoje skiltyje jis perrašė ebraišką tekstą žydiškomis raidėmis, be balsių ; šalymais antroje skiltyje tą patį ebraišką tekstą tik jau graikiškomis raidėmis, taip kaip žodžiai buvo ištariami ; trečioje patalpino labiausiai žodžių prisilaikantį Akvilo vertimą, ketvirtoje Simmakho, penktoje Setynių Dešimtų vertėjų tekstą, šeštoje Teodotijoną ; prie kaikurių knygų dar buvo pridėti penktas, šeštas ir septintas nežinomų autorių vertimas[2]

Jau iš tų įvairių šalimais sustatytų tekstų kiekvienas krikščionis galėjo matyti, koks yra kiekvieno teksto Aleksandriečių vertime tikrumas. Bet Origenas nepasitenkino vien teksto perrašymu. Jis dar pasirūpino pataisyti penktoje jo hegzaplės koliumnoje tilpusįjį Septynių Dešimtų vertėjų tekstą. Tuo tikslu jis jį palygino su ebraiškuoju tekstu ir kitais vertimais. Ką rado Aleksandriečių tekste tikra ir nesiskiriančia nuo ebraiškojo, tai ir paliko be pakeitimo. Skirtumus gi Origenas pažymėjo tam tikrais ženkleliais sekančiu būdu : radęs Aleksandriečių tekste ką nors, ko nebuvo ebraiškame, jis pradžioje ir pabaigoje tokių žodžių dėjo ženklelį (obeli, metobeli), kurs ir turėjo skaitytoją įspėti, kad žodžių, esan-

[1] Origenas, mokyčiausis ir darbščiausis iš Eklesijos rašytojų pirmais amžiais, g 185 m Aleksandrijoje, buvo sūnus Leonido, Martiro. Savo veikimą pradējo, dar labai jaunas būdamas, ējimu mokytojo pareigų kateketinēje mokykloje Aleksandrijoje. Kilus persekiojimui 216 m pasitraukē iš čia Palestinon, bet veikiai sugrįžo atgal. Buvo pašvęstas į kunigus Kesarijoje, tačiau Egipto vyskupų susirinkimas uždraudē jam eiti kunigo pareigas 230 m. Tuomet jis vēl persikēlē Kesarijon ir čia įsikūrē teologinę mokyklą. Decijaus laikais buvo įmestas dēl tikējimo kalējiman. Mirē 254 m.

[2] Todēl tose vietose Origeno veikalas yra vadinamas taipgi Heptapla, Octapla ir Enneapla. Yra dar senovēje minimas Tetrapla, kurioje nebuvę abiejų pirmųjų koliumnų su ebraišku tekstu, o tik keturi vertimai Akvilo, Simmakho, Septynių Dešimtų ir Teodotijono. Nežinia tačiau, ar pats Origenas buvo ją perrašęs

čių tarp tokių ženklelių nepripažįsta žydai; taigi tie ženkleliai atsirado pradžioje ir pabaigoje visų deuterokanoninių knygų, kurių tuomet nebebuvo ebraiškame tekste. Kur gi ko nors Septynių Dešimtų vertime trūko, tai Origenas paėmė iš Teodotijono vertimo ir anan įdėjo, pažymėdamas įdėtus žodžius pradžioje ir pabaigoje taip pat ženkleliu /asteriscus, žvaigždutė/

62. Nors toks Aleksandriečių teksto pataisymas nebuvo tobulas ir kritiškas, nes Origenui visųpirma rūpėjo suderinimas to vertimo su ebraiškuoju tekstu, tačiau jis buvo labai vertingas, su džiaugsmu buvo krikščionių priimtas ir padarė nemaža įtakos vėliau perrašomiems šv Rašto egzemplioriams. Origeno hegzaplė visa niekuomet nebuvo perrašyta, nes tai buvo begalo didelis iš 50 tomų susidedantis veikalas; atiduotas į Kesarijos biblioteką, jis visai dingo 7 amžiuje. Bet koliumna, kurioje buvo Aleksandriečių vertimas su Origeno pataisymais, pažymėtais ženkleliais, buvo perrašytas daug kartų; ir taip vadinamasis Hegzaplinis tekstas buvo labai paplitęs tarp krikščionių. Be to, ta penktoji skiltis monophizitų vyskupo Povilo iš Telės buvo išversta /617 m/ žodis į žodį su visais Origeno pridėtais ženkleliais į Sirų kalbą, ir tas siriškas vertimas išliko iki mūsų dienų rankraštyje /codex Ambrosianus/ iš 8 amžiaus

63. Origeno pataisytas hegzaplinis tekstas neliko laisvas nuo pakeitimų. Perrašinėtojai pradėjo išleidinėti marginusius tekstą ženklelius, o kaikurie net išleisdavo visas tas vietas, kurios buvo pažymėtos, kaip neesančios ebraiškuose kodeksuose. Taip vėl pradėjo darytis negeistinas įvairumas ir sumišimas. Vos kelioms dešimtims metų praslinkus po Origeno mirties vėl imtasi taisyti Aleksandriečių vertimą. Vienas iš naujų taisytojų buvo Lukianas iš Samosatos, Antiokijos kunigas, nukankintas už tikėjimą 312 m. Taisė jis pirm Origeno buvusį Septynių Dešimtų tekstą, palygindamas jį su kitais graikiškais vertimais ir su ebraiškuoju tekstu, kurio kalbą gerai mokėjo. Antras gi taisytojas buvo Esikhijus, Egipto vyskupas /311/. Lukiano pataisytas tekstas paplito Sirijoje ir Konstantinopolyje, Esikhijaus Egipte; Palestinoje gi pasiliko Origeno hegzaplinis tekstas. Vėliau naujų taisymų nebebuvo; todėl ir visi dabar išlikusieji rašytuose kodeksuose tekstai priklauso nuo minėtųjų trijų taisymų, nors gal nėvienas neduoda jų pilnai, be jokių pakeitimų

64. Pradedant nuo 16 amž atsirado gana daug spausdintų Aleksandriečių vertimo leidinių. Svarbiausi tarp jų yra keturi /editiones: complutensis, aldina, sixtina seu vaticana, grabiana/, nuo kurių pareina visi vėlesnieji leidiniai

Siksto leidinys, atspausdintas rūpesčiu popiežiaus Siksto V, viršija kitus leidinius, bet duoda tekstą, paimtą beveik iš vieno, nors geriausio kodekso /Vatikaniškio/; todėl ir Siksto leidinys negali būti pavadintas visai tikru. Tikriausiajam tekstui surasti pradėta rinkti vadinamasis kritiškas aparatas iš kitų kodeksų, įvairių vertimų ir šv Rašto žodžių, įrašytų šv tėvų veikaluose. Su to kritiško aparato pagalba mokslo vyrai stengiasi atskirti tris senovinius pataisymus, hegzaplinį, Lukiano ir Esikhijaus; o jau paskui tikisi sujieškoti, koks buvo Septynių Dešimtų vertėjų tekstas, vartojamas dar neatsiradus Akvilo vertimui ir artimas tam, kurio naudojosi Apaštalai

65. Aleksandriečių šv Rašto tekstas turėjo nepalyginamą vertę Dievo apreiškimo paplitime tarp žmonių. Būdamas pirmuoju rašyto Dievo žodžio vertimu iš mažai kam žinomos ebraiškos kalbos į labai paplitusią graikiškąją, jis pasidarė pirmas ir seniausis Dievo apreiškimo nešėjas į visas senovės civilizuotas tautas. Jis atsiradęs kartu su žydais Rytų ir Vakarų šalyse, buvo lyg koks prirengėjas žmonijos prie priėmimo Apaštalų skelbiamo Kristaus mokslo ir savo liudijimais rėmė jų žodį. Jis ir vėliau pasiliko daugeliui eklesijų duotojo Sen Sandoroje apreiškimo šaltinis ir dar dabar toks tebėra. Todėl svarbu žinoti, koks yra tikras jo autoritetas, ir ar jis yra autentiškas

Atsiradęs tarp žydų Elenistų Aleksandriečių vertimas buvo visų priimtas su tokia pagarba, kad jam pripažindavo lygią, vertę su ebraiškuoju originalu, o net pradėta tikėti, kad jį pagaminusieji vertėjai buvę šv Dvasios įkvėpti. Tas įsitikinimas turėjo šalininkų ir pirmųjų amžių Eklesijoje. Bet Aleksandriečių vertimas įkvėptas nebuvo, ir įrodinėjimai, kuriais buvo remiama nuomonė apie jo įkvėpimą, nėra įtikiną. Visųpirma buvo šaukiamasi į žydų padavimą apie stebuklingą teksto vienodumą pas visus vertėjus, rašiusius kiekvienas atskirai ir padariusius kiekvienas vertimą visų knygų. Bet tas padavimas nėra tikras, nei vertas tikėjimo, todėl ir negali nieko įrodyti. Šv tėvų pritarimas nuomonei apie vertimo įkvėpimą taip pat priklauso nuo ano senovinio žydų padavimo, todėl ir negali būti tikru įrodymu ; be to, nevisi šv tėvai tvirtai laikėsi tos nuomonės ; o kaikurie išreikšdavo apie tą dalyką didesnes ar mažesnes abejones. Septynių Dešimtų vertėjų įkvėpimas negali būti įrodytas nei ta aplinkybe, kad jų tekstu naudojosi Apaštalai ir Evangelistai, iš jo ėmė žodžius ir dėjo į Nauj Testamento knygas. Iš tokio įkvėptų Nauj Test rašytojų pasielgimo galima tik daryti išvadą apie didelę Aleksandriečių darbo vertę, bet ne įkvėpimą

66. Nepripažįstant Aleksandriečių vertimui įkvėpimo, reikia tačiau sutikti, kad jie savo darbą atliko gerai, niekur nepaklydo tikėjimo ir doros moksle, ir jį davė tokį pat, koks buvo ebraiškame tekste. Dievo Apvaizada negalėjo leisti, kad tas vertimas, kur ne tik rengė kelią Evangelijai, bet ir nemaža turėjo patarnauti Kristaus Eklesijai jos pradžioje, jau pačiame savo atsiradime būtų buvęs suteptas klaidomis, priešingomis tikėjimui ir dorai. Todėl Septynių Dešimtų vertimas teisingai laikomas tikrai autentišku šv Knygų Sen Testamento tekstu.

Autentiškas jis buvo Apaštalų laikais, nes jie juo naudojosi patys ir kaip tokį davė davo įsteigtoms Eklesijoms. Visa Kristaus Eklesija naudojosi tuo vertimu, ar iš jo padarytais vertimais lig 6 amžiui kaip Rytuose, taip ir Vakaruose. Iš jo paėmė deuterokanonines šv Rašto dalis, kurių nėra visai ebraiškame tekste. Negalima gi sakyti, kad per taip ilgą laiką Eklesija naudojosi klaidomis suteptu tekstu ir visai neturėjo autentiškų Sen Test šv Knygų lig 6 amžiui

Tiesa, nuo 6 amž Romos Eklesija priėmė šv Jieronimo vertimą, padarytą pagal ebraišką tekstą, bet to dėlei Aleksandriečių vertimas nenustojo savo autentiškumo. Vienybėje su visa Eklesija pasilieką krikščionys, kurie laikosi Rytų liturgijos, ir dabar tebevartoja Septynių Dešimtų vertimo tekstą ar iš jo padarytus vertimus. Be to, popiežius Sikstas V aiškiai mokė (1587 m), kad Sen Testamento Aleksandriečių tekstas yra autentiškas ir svarbiausiuose dalykuose nesiskiria nuo originalinio teksto

Pagaliau palyginant dabartinius kritiškus leidinius Aleksandriečių vertimo su jo seniausiais rankraščiais, galima atrasti, kad nors ir yra skirtumų smulkmenose, bet tikėjimo ir doros moksle niekur nesiskiria nuo tų knygų, kurias Eklesija per penkis pirmuosius amžius laikė autentiškomis

67. *Khaldaiškos paraphrazēs Sen Testamento* /targumim/. Pas Palestinos žydus, kurie, sugrįžę iš Babelēs nelaisvēs, pradējo vartoti kasdieniniame gyvenime siro-khaldaišką kalbą, įsivyravo paprotys skaitomą žmonēms ebraišką šv Raštą atpasakoti ir aiškinti khaldaiškai. Taip su laiku pasidarē khaldaiški šv Knygų vertimai, arba tikriau sakant khaldaiškos paraphrazēs /targumim/, kurios pradžioje buvo laikomos žmonių atmintyje, paskui gi jas surašyta į knygas. Jų atsiradimo vietos yra Palestina ir Babilonas, kur buvo rabinų mokyklų. Iki dabartiniam laikui išliko viso ebraiško teksto khaldaiškos paraphrazēs, išskyrus 2 Esdro knygas ir Danielį. Svarbiausiu laikoma vadinamasis Onkeloso targumas, padarytas Apaštalų laikais, dabartinę gi savo išvaizdą įgijęs 4 amžiuje. Jame yra tik penkių Mošēs knygų paraphrazē, kuri bendrai imant duoda labai ištikimai šv Rašto tekstą, ypač tose vietose, kur randama istorinių pasakojimų. Antra vieta priklauso vyresniųjų ir paskesniųjų pranašų targumui /Još, Teis, Kar, 3 didesniųjų ir 12 mažesniųjų pranašų/, kurio autoriumi laikomas Jonatanas, vienas iš garsaus Hillelio mokytinių ; todēl jis turējo atsirasti Išganytojo laikais, bet dabartinēje savo išvaizdoje jis eina iš 4 amžiaus. Savo tikrumu Jonatano paraphrazēs negali lygintis su Onkeloso, nes turi daug tekstą paaiškinančių priedų. Pseudo Jonatano targumas į Pentateukhą ir dar kitų šv Knygų paraphrazēs yra vēliau atsiradusios, padarytos nežinomų autorių ir visiškai nedidelę turi kritišką vertę

68. *Siriškas vertimas Pešita.* Sirijos eklesija, seniausia tarp krikščioniškų bendruomenių, sudarytų iš atverstųjų pagonių, jau gana anksti turējo keletą šv Rašto vertimų, tarp kurių seniausias ir žymiausias yra tas, kurs vadinama Pešita /simplex, vulgaris/. Jis tikriausiai yra pagamintas ne vieno vertējo. Tik Nauj Testamento knygos, bent protokanoninės, matomai yra vieno autoriaus išverstos, nes jų visų kalba yra vienoda. Kadangi Sirijos eklesija yra viena iš seniausių, o visose eklesinēse benduomenēse Apaštalų raštai buvo skaitomi religinių susirinkimų metu, todēl galima spēlioti, kad Nauj Test buvo išverstas į Sirų kalbą ne vēliau kaip pusēje 2 amžiaus. Senasis gi Testamentas, bent jo protokanoninēs knygos išversta iš ebraiškos siriškon kalbon pirm Nauj Testamento, kuriame ano žodžiai yra duodami pagal Pešitos tekstą. Todēl Sen Test vertimas turējo atsirasti jau pirmame amž. Jo vertējas buvo ne vienas, bet keli, kaip tai galima numanyti iš kalbos įvairumo. Bendrai imant Pešitos vertimas yra gana geras ir tikras, išskyrus deuterokanonines dalis, kurios išverstos žymiai menkiau

§ 10. Lotyniški šv Rašto vertimai

69. Vakarų Eklesijoje nuo pirmųjų krikščionystės amžių šv Raštas skaitomas lotyniškame vertime, kurs kaip visų priimtas ir vartojamas paprastai turi Vulgatos vardą. Viena Vulgatos dalis yra paimta iš seniausio vertimo, padaryto vakarų Eklesijoje neilgai trukus po krikščionystės atsiradimo, kita gi yra šv Jieronimo darbas

Draug su krikščionių tikėjimo paplitimu atsirado reikalas visur turėti šv Knygas, išverstas į tikintiems suprantamą kalbą, nes jos buvo skaitomos religiniuose susirinkimuose. Vakaruose beveik niekas nemokėjo ebraiškai ir tik mokslingieji galėjo mažiau ar daugiau naudotis graikų kalba. Žemesniesiems gi luomams, kuriems priklausė dauguma pirmųjų

krikščionių, buvo žinoma daugelyje vietų vien lotyniška kalba ; todėl ton kalbon ir turėjo būti išverstas šv Raštas

70. Apie seniausį lotynišką vertimą išliko taip maža žinių, kad negalima su pilnu tikrumu nutarti, ar jis buvo tik vienas, ar buvo jų daugiau. Iš lotyniškų šv Rašto citatų, randamų seniausiųjų šv tėvų raštuose, o taipgi iš senovinių Biblijos rankraščių pasirodo, kad pirmuose krikščionystės amžiuose lotyniškas tekstas buvo labai nevienodas. Vieni mokslo vyrai, pasiremdami tais pastebėtais skirtumais, sako, kad senovėje buvę daug įvairių lotyniškų vertimų, kiti gi laiko tuos visus skirtumus tik pataisymais vieno ir to paties vertimo. Pirmą istorinę žinią apie lotyniško vertimo buvimą turime iš Afrikos, kur II amž pasibaigiant Tertulijonas /160-240/ liudija, kad toks vertimas buvo vartojamas krikščionių ; vėliau šv Augustinas, kurs sako jog lotyniškas vertimas atsiradęs pirmaisiais tikėjimo laikais, taipgi liudija, kad jo laiku buvo daug lotyniškų vertimų, nes « kam tik pakliūdavo į rankas pirmais tikėjimo laikais graikiškas kodeksas ir jis jautėsi šiek tiek mokąs abi kalbas, tuojau išdrįsdavo imtis vertimo », todėl ir perspėja, kad « tarp lotyniškų vertimų augščiau už kitus reikia statyti I t a l i š k a s i s /Itala/, nes jis labiau laikosi žodžių ir yra visai suprantamas » /De doctr II,14,15.16/. Gali būti, kad šv Augustinas tą vertimą gavo iš Italijos, todėl ir pavadino Itale. Tas jo raštuose vartojamas tekstas, kaip pasirodo iš palyginimo citatų, nemažai skiriasi nuo teksto, kurį turėjo Tertulijonas. Taigi iš to, kas pasakyta, pasirodo, kad ne vienas turėjo būti pirmaisiais amžiais lotyniškas vertimas, nors priešingos nuomonės šalininkai, imdami šv Augustino žodžius « vertimas, versti » prasme : taisyti, taisymas, jo kodekse, Tertulijono ir visuose kituose mato tik vieną vertimą įvairiai perdirbtą

Bet kaip šv Augustinas vadina Italę geresniu vertimu tarp daugelio, taip pat ir Italijoje vienas vertimas buvo pripažintas viršijančiu visus kitus, nes kai šv Jieronimas kalba apie *paprastąjį leidinį* /communis editio/ arba *senovinį vertimą* /antiqua translatio/, ir pas daugelį rašytojų šv Raštas duodamas (cituojamas) dažniausiai pagal vieną vertimą. Tas gi vienas vertimas, kaip pasirodo iš jo teksto palyginimo šv Augustino citatose buvo ta pati Italė

71. Lygiai nežinia tikrai, kur reikia ieškoti ir pačios Italės tėvynės, Afrikoje ar Italijoje. Vieni sako, kad ji buvusi išversta Afrikoje, nes čia visi, mokyti ir nemokyti žmonės kalbėjo tik lotyniškai, čia atsirado pirmi lotyniškai rašiusieji krikščionių rašytojai, kaip Kiprijonas, Tertulijonas, Minucijus Feliksas, nes apie jos afrikietišką kilmę liudijanti, pati jos kalba, kuri buvo ne klasiška Romėnų kalba, bet Afrikoje liaudies vartojama tarmė ; tuo tarpu kad Italijoje ir Romoje lotyniško vertimo ne taip labai reikėjo, nes čia graikų kalbos žinojimas buvo gana paplitęs, taip kad ji buvo vartojama liturgijoje, kad kaip graikiškai rašė šv Povilas laišką Romėnams, o Morkus savo Evangeliją, taip graikiška kalba naudojosi ir pirmieji Romos krikščioniški rašytojai, šv Klemensas, Hermas ir kiti. Kiti gi tvirtindami, kad pirmas lotyniškas vertimas atsiradęs Romoje ar bent Italijoje, atsako, jog nors Romoje ir buvo gana paplitusi graikų kalba, bet nebuvo suprantama vietiniai liaudžiai, kuri turėjo tokią pat tarmę kaip ir Afrikoje, jog šv Petras, anot šv Inokento I-jo pats įvedęs lotynišką liturgiją, jog kaip tikėjimas, taip ir šv Knygų vertimas buvo gautas Afrikoje iš Romos

72. Dar mažiau težinoma, kas buvo Italės vertėjas; tiek tik iš jos pačios liekanų galima numanyti, kad ją vertė ne vienas žmogus, bet keli, ir tais vertėjais buvo greičiausiai atversti iš Žydų krikščionys, kuriems lotyniška kalba nebuvo prigimta, nes jie neatjautė jos dvasios, jos ipatybių, bet svetima, pažinta iš nuolatinio susidūrimo su lotyniškai kalbančia liaudimi. Ta liaudies tarmė, vartojama pačioje Romoje, o dar labiau provincijose, žymiai skyrėsi nuo klasiškos, rašytojų ir augštesniųjų luomų kalbos, kaip savo žodynu, taip žodžių formomis ir santaika. Italės vertime, kaip padarytame iš Septynių Dešimtų vertėjų teksto ir graikiško N Testamento, yra žymi įtaka ir graikiškos kalbos. Pagaliau yra nepigu daug tikra pasakyti apie Italės savybes, nes jos tekstas neišliko visas, o ir tame, kas dar tebėra, ilgainiui įvyko nemaža pakitėjimų

Didelį svarbumą turėjo Italė savo laiku kaip seniausis ir tikriausis šv Rašto vertimas, vartojamas visoje Vakarų Eklesijoje. Svarbi ji yra ir dabar savo liekanose, nes iš jos šv Knygų tyrinėtojai gali šiek tiek geriau pažinti, koks buvo Aleksandriečių vertimo ir Originalinio N. Testamento teksto stovis antrame amžiuje

73. Nuolatinis lotyniško teksto vartojimas ir perrašinėjimas buvo priežastis atsiradimo daugelio skirtumų įvairiuose jo kodeksuose. Tie skirtumai negalėjo nesukelti teisingų nusiskundimų, kurie ilgainiui vis dažniau pasikartodavo ir buvo priežastis, kad 383 m popiežius šv. Damazas pavedė tuomet Romoje gyvenančiam Jieronimui[1] peržiūrėti ir pataisyti Romos Eklesijoje vartojamą lotynišką šv Knygų tekstą. Jieronimas tuojau ėmėsi darbo ir trumpu laiku pataisė Psalmių vertimą pagal Aleksandriečių tekstą. Pataisytas Psalmynas /Psalterium Romanum/ tuojau buvo priimtas ir įvestas į liturgiją; ir dar dabar randami mišole psalmių tekstai, o taipgi brevijoriuje responsorijos yra iš Romos psalmyno. Tais pačiais 383 m Jieronimas peržiūrėjo ir pataisė Evangelijų vertimą, palygindamas su graikišku tekstu ir tik tas vietas pakeisdamas, kur prasmė nebuvo gerai išreikšta, kitas gi palikdamas taip, kaip buvo. Paskiau taip pat pataisė ir kitas N Test knygas

Popiežiui Damazui mirus, Jieronimas persikėlė į Rytus. Čia, susipažinęs Kesarijoje su Origeno Hegzapliniu tekstu, jis antrą kartą rūpes-

---

[1] Šv Jieronimas /Sophronius Eusebijus Hieronimus/ gimē 346 m Dalmatijos mieste Stridone. Jaunas dar būdamas iškeliavo Romon ir čia kuo geriausiai susipažino su klasiška lotynų kalba, o taipgi su graikų ir lotynų philosophiniais raštais. Dievo meilę savo širdyje stiprino pavyzdžiais šventųjų ir martirų, kurių kapus lankydavo Romos katakombose. Priēmęs 20 savo amžiaus metais šv krikštą ir trokšdamas didesnio išsitobulinimo moksluose jis aplankē visas vietas, kurios buvo bent kiek pagarsējusios mokslu. Buvo Galijoje, Graikijoje, Mažojoje Azijoje, Sirijoje, Palestinoje ir Egipte. Visur klausē dēstymo vyrų, kurie buvo žinomi kaip mokyčiausieji teologai ar šv Rašto aiškintojai. Pirmą kartą apsilankydamas Rytuose išmoko ebraiškos kalbos, kurioje vēliau dar geriau išsitobulino. Nutaręs pasišvęsti vien Dievo tarnavimui, jis apsigyveno galutinai Palestinoje netoli Betliejaus ir čia savo ilgą gyvenimą skyrē maldai, kūno varginimams ir moksliškiems darbams. Nemaža knygų parašē, arba išvertē lotynų kalbon; pripažintas mokyčiausiu šv Rašto žinovu, raštais aiškino atsiunčiamus jam apie šv Raštą klausimus iš viso pasaulio; bet visų didžiausis jo darbas buvo tai naujas vertimas šv Rašto knygų iš ebraiškos kalbos lotyniškon. Šventai gyvenęs šventai baigē savo dienas 30 rugsējo 420 m

tingiau pertaisė Psalmyną pagal Hegzaplę. Tas antru atvėju pataisytas Psalmynas visų pirma buvo priimtas Galijos eklesijose, už tat ir vadinamas galikaniškuoju /Psalterium Gallicanum/ ; vėliau jis buvo visur priimtas ir dabar laikomas lotyniškos Vulgatos dalimi[1]/. Vėliau Jieronimas peržiūrėjo ir palygino su tuo pačiu Hegzapliniu tekstu Ijobą, Patarles, Pamokslininką, Giesmių Giesmę, Kronikas, o gal dar ir kitas Sen Test Knygas. Nepasitenkindamas atliktuoju darbu ir norėdamas, kad lotyniškai kalbantieji žinotų, kas tikrai yra ebrajiškame tekste, Jieronimas nutarė iš to teksto naujai išversti visas Protokanonines knygas. Taigi gyvendamas arti Betliejaus jis 389 m pradėjo tą vertimo darbą nuo Karalių knygų ir per 15 metų išvertė lotyniškai iš ebrajiškos kalbos visas protokanonines knygas, iš khaldaijiškos — deuterokanonines Tobijo ir Juditos knygas ir iš graikiškos — deuterokanonines Esterės ir Danièlio dalis. Visos Jieronimo taip išverstos knygos, išskyrus tik Psalmyno vertimą, kurs nepaplito, ilgainiui buvo Eklesijoje priimtos ir dabar tebėra lotyniškoje Vulgatoje. Taigi dabartinė Vulgata yra tikrai Jieronimo darbas, nes joje yra protokanoninės Sen Test knygos jo išverstos iš ebrajiškos kalbos, Psalmynas iš Italės paimtas ir jo antru atvėju pataisytas pagal Hegzaplinį tekstą, Tobijo ir Juditos knygos Jieronimo išverstos iš khaldajiškos kalbos, deuterokanoninės Esterės ir Danièlio dalys išverstos iš graikiškos kalbos, deuterokanoninės knygos Barukhas, Išmintis, I-II Mak perėjo netaisytos iš Italės, pagaliau visas Nauj Test, paimtas iš senojo lotyniško vertimo ir šv Jieronimo pataisytas pagal graikišką tekstą

74. Vargu būtų rasti visoje senovėje kitą žmogų, lygiai gerai prisirengusį atlikti tokį didelį darbą, koks buvo išvertimas šv Rašto. Ilgus metus jis tyrinėjo šv Knygas, puikiai pažino tris reikiamiausias kalbas, lotynišką, ebraišką ir graikišką, žinojo krikščionių ir žydų tradiciją, susipažino su visais ano laiko egzegetiniais mokslais, aplankė biblines vietas, perskaitė daugybę kodeksų, trumpai sakant šv Augustino žodžiais, buvo tai mokyčiausis žmogus. Prie didelio mokslo prisidėjo jame, kas nemažiau svarbu, tikrai šventas gyvenimas. Todėl nenuostabu, kad jo padarytas vertimas, nors nėra viena tobulybė, tačiau ne tik viršija visus kitus vertimus, bet gali būti tikras pavaizdas ir visų amžių vertėjams

Savo vertiman Jieronimas įdėjo tik tai, ką rado ebraiškuose kodeksuose, nieko nepriimdamas iš Aleksandriečių vertimo ; bet laikydamasis ebraiško teksto jis kaikada nutolo bent kiek nuo jo prasmės ir žydų aiškinimo, išreiškė gi mintį pagal Septynių Dešimtų vertimą. Versdamas nesilaikė perdaug vergiškai žodžių, nei labai nuo jų neatsitolino, bet davė mintį ištikimai ir aiškiai, o dažnai ir dailiai ; nes ten, kur tai buvo galima padaryti be nuostolio prasmei, jis kaikada sutrumpino perilgą vienodą originalo pasakojimą, išreikšdamas jį dailiu lotynišku sakiniu. Tik retkarčiai pasitaiko vietos, kur labai arti laikytasi ebraiškų žodžių, ir kurios dėlto yra mažiau aiškios

Šv Jieronimo vertimo kalba yra be palyginimo dailesnė už Italės. Yra tai ne pilna paklydimų liaudies tarmė, bet raštų kalba. Nėra ji taip tobula, kaip kituose Jieronimo veikaluose, bet, anot jo paties žodžių, tik dėlto, kad jis norėjo šiek tiek prisiartinti prie žmonėms pripratso ir labai

---

[1] Visai naujas lotyniškas Psalmyno vertimas prisilaikant originalinių tekstų yra padarytas ir išleistas popiežiaus Pijaus XII-jo autoritetu 1945 m. To paties popiežiaus dekretu tas naujas vertimas įvestas į brevijorių

branginamo Italės teksto, ir tuo tikslu tyčiomis vartojo kaikada nevisai taisyklingas formas

Vulgatos vertimas pagaliau nėra visur lygus. Tikriausiai ir dailiausiai yra išverstos istorinės knygos, nuo kurių maž kuo tesiskiria Ijobo vertimas ; trijose Saliamono knygose, nors labai greitai verstose, nes į tris dienas, visai gerai yra išreikšta originalo mintis ; psalmėse perdaug laikytasi žodžių ; pranašuose yra labiau žymi ebraiškos kalbos įtaka ; daugiau nuo teksto nutolta Tobijo knygoje, kurios vertimą atliko per vieną dieną, ir Juditoje išverstoje į vieną naktį

75. Ne perdaug palankiai buvo iš karto priimtas Jieronimo šv Knygų vertimas. Nedaug, tiesa, tesiginčyta apie jo pataisytą Nauj Test, bet Senasis sukėlė visą audrą užpuldinėjimų, kurie nekartą buvo priežastimi karčių jo vertėjo dejavimų. Vieni bijojo, kad naujas vertimas nesumažintų Septynių Dešimtų vertimo vertės, kurį klaidingai laikyta įkvėptu, ir jį sekusios Italės ; kiti matė jame žydiškumo įtaką, kiti vėl sakė, kad tai gali būti papiktinimas pagonims, kurie galį pasakyti, jog krikščionys pakeitė savo tikėjimą ; dauguma bijojo jo naujų išsireiškimų, žymiai išsiskiriančių nuo visiems žinomos priprastos Italės ; buvo ir tokių, kurie užpuldinėjo iš pavydo ir tamsumo. Priešų buvo pakankamai, bet Vulgata juos nugalėjo, ir dar prie gyvos jos autoriaus galvos daugelyje Eklesijų, kaip Galijoje, Ispanijoje, Afrikoje, ji buvo priimta. Popiežiai pradžioje pripažindavo ją lygiai su Itale, paskiau pradėjo kaskart dažniau vartoti ją vieną. Šv Grigalius Did /+ 604/, tiesa, dar sako, kad Apaštalų Sostas pripažįsta abudu vertimu, bet nuo to laiko beveik nienas nebevartoja Italės, o Jieronimo tekstas vienas pradeda vadintis paprastu, paplitusiu, Vulgata

76. Kolei buvo vartojama abudu vertimu, niekas negalėjo uždrausti, kad juodviejų tekstai nebūtų painiojami. Perrašinėjant gi naujus kodeksus taip pat nesilaikyta vieno vertimo, bet dėdavo Vulgaton iš Italės paimtus žodžius ir taip ją betaisydami tik gadino jos tekstą ; ir ta buvo priežastis atsiradimo naujų nevienodumų įvairiuose kodeksuose. Pradedant nuo VI amž imta rūpintis tų nevienodumų pašalinimu, bet pastangos Kasiodoro, Alkuino, šv Petro Damiano ir kitų neturėjo platesnės įtakos. Tik XIII amž. Paryžiaus universiteto įtaka tai padarė, kad vien jo kodeksą imta dažniau perrašinėjimui ir taip atsirado gana daug vienodų egzempliorių. Bet tas Paryžiaus kodeksas pats buvo su klaidomis, todėl jį perrašinėjant, plito ir jo klaidos. Tuo taigi laiku pradėta rinkti iš įvairių kodeksų kritišką aparatą ir išleidinėdavo vadinamąsias Korektorijas /correctoria, epanothrothae/, kuriose būdavo ne tik Vulgatos tekstas, bet puslapių pakraštėse dar įvairios pastabos apie teksto tikrumą. Kaikurios iš tų korektorijų ir dabar nemaža padeda sujieškojime tikro Vulgatos teksto

Pirmą kartą buvo atspausdinta Vulgata 1450 m, ir tame pačiame amžiuje buvo dar paskelbta apie šimtą kitų jos laidų ; tačiau jų visų tekstas, kaip paimtas iš ne per daug senų kodeksų, neturi didesnės vertės. XVI amž pradžioje vėl pradėta labiau rūpintis Vulgatos pataisymu, bet atsiradus tuo laiku protestantismui ir klaidžiamoksliai ir patys katalikai ėmė daryti visai naujus vertimus iš ebraiškos ir graikiškos kalbos, arba taisyti Vulgatą pagal originalinius tekstus ir tuo būdu įvedė didžiausį sumišimą į šv Rašto tekstą

77. Kada Tridento Susirinkime pradėta svarstyti klausimas apie Apreiškimo šaltinius, paaiškėjo, kad vieni arba visai atmeta Vulgatą, arba bent išmeta iš jos deuterokanonines knygas ir knygų dalis, kiti nori pavaduoti Vulgatą naujais vertimais, kiti pagaliau daro jos tekste pakeitimų ir taip jį gadina. Taigi susirinkimas, norėdamas užkirsti kelią tokiam pasielgimui su šv Knygų tekstu, išleido visų pirma nutarimą apie šv Rašto kanoną, įvardindamas visas knygas, kurias Eklesija laiko Dievo įkvėptomis ir kanoninėmis ir uždraudė ką nors iš to kanono išmesti, sakydamas: *jei kas jų visų su visomis jų dalimis, kaip katalikų Eklesijoje buvo paprastai skaitomos ir yra senos Vulgatos leidiniuose, nepripažintų šventomis ir kanoninėmis... tebūna atskirtas.* Be to susirinkimas paskelbė Vulgatos autentiškumą ir paliepė peržiūrėti ir pataisyti jos tekstą, kurs vėliau turėjo būti leidžiamas. Nutarimas šiuo reikalu skamba taip: *Tas pats šv Sinodas, manydamas, kad Dievo Eklesijai gali nemaža praversti, jei bus žinoma, kurs iš visų paplitusių lotyniškų šv Knygų leidinių turi būti laikomas autentišku, nutaria ir skelbia, kad tik ta sena Vulgata, kuri pačioje Eklesijoje yra ištirta taip daugelio amžių vartojimu, būtų pripažįstama autentiška viešuose skaitymuose, ginčuose, pamokymuose ir aiškinimuose, ir kad niekas nemėgintų ir nedrįstų jos atmesti dėl kurios nors priežasties... Bet Susirinkimas, norėdamas duoti ir leidėjams, kaip yra teisinga, nurodymą tame dalyke.... nutaria, kad toliau šv Raštas, ypač gi ta sena Vulgata, būtų spausdinama kuo labiausiai pataisyta* [1]

78. Tas Tridento Susirinkimo nutarimas sukėlė nemaža ginčų, nes daugelio buvo suprastas visai klaidingai. Kaikurie sakė, kad tuo nutarimu esą atmesti originaliniai tekstai ir visi senoviniai vertimai. Bet tikrumoje Susirinkimo tėvai neturėjo tokios minties. Taigi pasirodo visų pirma iš paties nutarimo, kuriame nė vienu žodeliu nėra paminėti originaliniai tekstai, o tik iš anuo laiku paplitusių l o t y n i š k ų leidinių vienas yra paskelbtas autentišku. Be to, kaip pasirodo iš nutarimo istorijos, jis buvo iššauktas vien l o t y n i š k ų vertimų įvairumo, kuriam pašalinti nebuvo nei reikalo kalbėti apie originalinius tekstus ar senovinius vertimus; todėl ne su jais lyginta Vulgata, bet su lotyniškais vertimais, ir pagaliau pasirūpinta taip sustatyti tą nutarimą, kad juo būtų priimta Vulgata, bet nebūtų nė puse žodžio papeikti net ir kiti lotyniški vertimai. Pagaliau buvusieji susirinkime teologai, /Salmeronas ir k/, kurie geriausiai žinojo nutarimo mintį, aiškiai sako, kad ir toliau bus galima, nė kiek nenusikalstant susirinkimo nutarimui naudotis originaliniais tekstais ir senoviniais vertimais ir iš jų paimtais žodžiais įrodinėti dogmatus, kaip tikrais šv Rašto liudijimais

---

[1] *Pastaba.* Kas liečia Tridento Susirinkimo dekretą apie Vulgatos autentiškumą Pijus XII precizuoja jį šiais žodžiais: « Ypatingas Vulgatos autoritetas, arba, kaip tai paprastai sakoma, jos autentiškumas nebuvo Susirinkimo pripažintas dēl kritiškų racijų, bet daug daugiau dēl teisinio jos naudingumo Eklesijai ilgų amžių eigoje. Tai yra daugiau j u r i d i n i s autentiškumas, negu kritiškas, kurs anaiptol nesumažino originalinių tekstų autoriteto ir vertēs. Tridento Susirinkimo laikais padaugējimas Biblijos vertimų, suteptų stambiomis klaidomis /herezijomis/, paskatino Eklesiją įsakyti visiems vieną vertimą. Šiandien, kada pavojus yra praējęs ir moksliniai tyrinējimai yra sustiprēję, Eklesija aprobuoja ir padrąsina Biblijos vertimus į naujas žmonių vartojamas kalbas, rekomenduodama kreiptis į originalinius tekstus

Tridento susirinkimo nutarime nėra taipgi pasakyta, kad Vulgata esanti laisva net ir nuo mažiausių paklydimų, neliečiantių tikėjimo ir doros mokslo. Kaip pasirodo iš nutarimo istorijos į Vulgatos klaidas buvo atkreipta dėmesys Romos teologų, matė juos ir patys susirinkimo tėvai ir liepė taisyti, bet dėlei tų klaidų dar nebuvo klaidinga Vulgata tikėjimo ir doros moksle, kas nutarime ir buvo išreikšta

79. Pagal Tridento nutarimą Vulgata yra autentiška ta prasme, kad ji gali ir turi būti vadinama tikru ir tikėjimo vertu apreiškimo šaltiniu taip kad joje ne tik nėra jokių paklydimų, liečiančių tikėjimo ir doros mokslą, bet dar joje yra tikrai ir ištikimai išreikšta visa tai, kas priklauso rašyto Dievo žodžio esmei

Vulgata nesiliauja buvus autentiška, nors vienoje ar kitoje jos vietoje ir nebeturėtų išreikšto kurio nors dogmatinio sakinio su tokia pilnybe, kaip jis buvo originaliniame tekste. Būtų tai išleidimas teksto, bet dar to dėlei nenukentėtų viso vertimo esmė

Pagaliau dogmatiniai Vulgatos tekstai, nors duoda tą pačią tiesą, kuri yra originale, bet išreiškia ją kaikada truputį kitaip /modalis discrepantia/, t y, tas pats dogmatas viename tekste yra išreikštas aiškiau, kitame ne taip aiškiai, viename vienu atžvilgiu, kitame kitu. Pav Prad 3, 15 Vulgatoje skaitome : Ipsa conteret caput tuum, ji /moteriškė/ sutrins tavo galvą ; originale : Ipsum /semen/ ; arba Lk 22,20 Vulgatoje : Qui pro vobis fundetur, kurs /kraujas/ bus už jus išlietas ; originale : funditura išliejamas. Tačiau ir dėl tokių skirtumų Vulgatos tekstas dar nesiskiria tikėjimo ir doros dalykuose nuo originalinio teksto

80. Tridento Susirinkimo nutarimu buvo įsakyta, kad šv Raštas, ypač gi Vulgata, būtų vėliau spausdinama tik kuo labiausiai pataisyta. Katalikų mokslininkai pasirūpino tuojau įvykdyti tą reikalavimą, ir vos vieneriems metams po nutarimo praslinkus, buvo paskelbtas /1547 m/ pataisytas Vulgatos tekstas, gana kritiškai /palyginus 30 senų kodeksu/ paruoštas Jon Hentenijaus, kuriam tą darbą buvo pavedęs Lovanijos universitetas. Trumpu laiku ta Lovaniškė Biblija susilaukė daugiau kaip dvidešimties laidų, o truputį paskiau buvo dar kartą pertaisyta Luko iš Bruges. Garsiausiu jo leidiniu buvo padarytasis 1583 m, kuriuo naudojosi Romos taisytojai

81. Tridento Susirinkimo tėvai, nutardami Vulgatos pataisymą, prašė Popiežių, kad jis pats tą darbą pavestų savo išrinktiems mokslininkams, ir tikėjosi sulauksią tokio pataisymo dar nepasibaigus Susirinkimui, kad jame galėtų pataisytą Vulgatą patvirtinti. Tačiau dalykas pasirodė ne laip pigus, kaip iš karto manyta. Popiežiai turėjo nemaža kitų rūpesčių, ir Susirinkimo laiku buvo atlikti tik kaikurie prirengiamieji darbai. Paskesnieji Popiežiai, Pijus IV, Pijus V ir Grigalius XIII, nors buvo Vulgatai taisyti paskyrę tam tikrą kardinolų komisiją, bet darbo galo nesusilauhė. Tik Sikstui V /1585-1590/, kurs jau 1586 m paskelbė Aleksandriečiųv ertimo leidinį, pavyko pabaigti ir pirmą Vulgatos pataisymą. Jo paskirta komisija, pasinaudojus jau anksčiau atliktais darbais ir paėmus pagrindan Lovaniškės biblijos leidinį /1583 m/, palygino jį su geriausiais senais rankraščiais ir su originaliniais tekstais, ir pažymėjo vietas, kurios reiktų ir kaip reiktų pataisyti ; rūpintasi visųpirma tuo, kad sugrąžinus Vulgatą į tokį stovį, kokiame ji buvo išejussi iš Jieronimo rankų.

Sikstas V pataisytą Vulgatos egzempliorių pats peržiūrėjo, kas jame buvo likę abejotina, nutarė, kaikuriuos komisijos pataisymus priėmė, daugumą gi atmetė, norėdamas kuo arčiausiai laikytis Lovaniškės biblijos, ir pagaliau, pridėjęs vieton prakalbos konstituciją: Aeterni Patris, liepė rankraštį atspausdinti 1590 m /Vulgata Sixtina/

Sikstas V pasimirė tais pačiais metais, gavęs iš spaustuvės prieš mirtį vos keletą egzempliorių savo pataisytos Vulgatos! Tolesnis jos platinimas buvo sustabdytas, kilus kritikos balsams, kurie nepripažino Siksto leidiniui didesnės vertės ir reikalavo naujo pataisymo. Todėl Siksto V įpėdinis, Grigalis XIV vėl pavedė peržiūrėti Vulgatos tekstą naujai kardinolų komisijai, kuri pasinaudojus Siksto komisijos darbais ir priėmus daugumą jos padarytų pataisymų, jau 1591 m galėjo įteikti popiežiui pataisytą šv Rašto tekstą. Mirus tuo laiku popiežiui Grigaliui XIV, galutinai peržiūrėjo Vulgatos vertimą Klemenso VIII paskirta komisija, ir 1592 m jis buvo atspausdintas Vatikano spaustuvėje. Pradžioje ir tas leidinys buvo vadinamas Siksto vardu; paskiau gi po 1638 m pradėta jį vadinti Klemenso Vulgata /Vulgata Clementina/. Jo tekstas ir dabar pasilieka katalikų Eklesijoje oficialiuoju

Kaip pirmas Siksto Vulgatos leidinys, taip ir antrasis Klemenso yra autentiškas šv Rašto tekstas, nes nei viename nei kitame nėra jokių paklydimų tikėjimo ar doros moksle, nėra taipgi tokių skirtumų, kurie liestų rašyto Dievo Žodžio esmę. Klemenso VIII leidinys, kurs nemaža skiriaisi nuo Sikstinio smulkmenose, viršija jį savo teksto tikrumu; bet negalima dar pasakyti, kad jis jau būtų visais atžvilgiais tobulas ir todėl dėl svarbių priežasčių galima kaikada augščiau statyti vieną-kitą tekstą, paimtą iš kitų kodeksų, o reikalui atsiradus, Eklesijos vyriausybė gali pasirūpinti nauju Vulgatos taisymu, ar visai nauju šv Rašto vertimu iš originalinių kalbų

§ 11. Šv Rašto vertimai lietuvių kalbon

82. Katalikų tikėjimui pradėjus plisti Lietuvių tarpe jau karaliaus Mindaugo laikais, vėliau gi po karaliaus Jogailos krikšto /1386 m/ katalikų skaičiui žymiai padaugėjus visoje Lietuvoje, žinoma ir skelbiamas žmonėms Dievo žodis turėjo būti remiamas šv Rašto žodžiais; bet ar jau ir anais laikais buvo kas nors iš jo išversta lietuvių kalbon, apie tai jokių žinių neturime; o seniausieji šv Rašto dalių spausdinti lietuvių kalboje ir dabar tebesamieji vertimai nesiekia anksčiau 16 amžiaus

Baigiantis tam amžiui lietuviai katalikai turėjo vertimą Evangelijos dalių skaitomų sekmadieniais ir šventomis dienomis, kurs atspausdintas 1599 m Vuiko veikale: Postilla Catholicka, išverstame lietuvių kalbon kunigo Mikalojaus Daukšos, Medininkų kapitulos kanauninko. Kas buvo to vertimo autorius, tikrai nežinoma; matomai juo nebuvo pats Daukša, nes Evangelijų kalba skiriasi šiek tiek nuo esančių Postilėje homilijų kalbos ir atrodo senesnė už ją. Ta kalba turi nemaž senovinių pilnesnių formų, kurios ilgainiui sutrumpėjo, yra laisva nuo daugelio paskesniais laikais paplitusių tarp lietuvių barbarismų ir gali būti pavadinta tikru pavyzdžiu lietuvių vakariečių tarmės. Antrą Evangelijos dalių vertimą randame kunigo Konstantino Širvydo, jėzuito, veikale: Punktai sakymų, kurio pirmoji dalis buvo atspausdinta 1629 m, o antroji 1644. Punktuose Sakymų taip pat kaip pas Daukšą, prieš kiekvieną pamokslą yra dedamas Evangelijos tekstas. Tas antras vertimas ski-

riaisi nuo Daukšos teksto ; jis gana tikras ir geras ; o jo kalba turi taip pat senovines formas ir paliudija, kokia anuo laiku buvo lietuvių rytiečių tarmė. Vėliau tokių pat Evangelijų rinkiniai buvo spausdinami keletą kartų atskiromis knygelėmis. Vienas iš tokių rinkinių, išleistas 1806 m, yra padarytas rūpesčiu Žemaičių vyskupo Kunigaikščio Juozapo Arnulpho Giedraičio

83. Viso N Testamento vertimas lietuviams katalikams buvo parūpintas minėtojo Vyskupo Giedraičio ir atspausdintas 1816 m. Tas vertimas, Giedraičio vardu išleistas, gal ne visas buvo jo paties padarytas, nes kalba ne visose dalyse yra visai vienoda. Vyskupo paskirti cenzoriai, Bonaventura Goilevičius ir Dominikas Mogienis, sakosi rūpestingai rankraštį peržiūrėję ir apsvarstę, palyginę jį su Vulgatos tekstu ir radę visame su juo sutinkantį, todėl ir pripažinę, kad jis gali būti atspausdintas. To vertimo kalba bendrai imant yra gana gera ir palyginant laisva nuo svetimų kalbų žodžių. Žymi yra tačiau jame įtaka lenkiškojo Vuiko vertimo [1], kuriuo matomai verčiant dažnai naudotasi. Pirmąjį Giedraičio vertimo leidinį ne visai galima pavadinti katalikišku tikra to žodžio prasme, nes jis nepatvirtintas Apaštališkojo Sosto, neturi Eklesijos įstatymais reikalaujamų paaiškinimų ; todėl jo skaitymas katalikams negalėjo būti leidžiamas. Antrą kartą Vyskupo Giedraičio Naujas Testamentas be jokių pataisymų, bet jau su reikiamais nors per daug trumpais kunigo Staniukyno pridėtais paaiškinimais buvo perspausdintas 1907 m Amerikoje

---

[1] Lenkai katalikai iki paskutinių laikų naudojosi šv Rašto vertimu padarytu Jokubo Vuiko, jēzuito, pagal Vulgatą ir pirmą kartą atspausdinto 1599 m. Tas viso Sen ir Nauj Testamento vertimas, žymiai viršijąs kitus kaip katalikų taip ir protestantų parūpintuosius, buvo visų katalikų su džiaugsmu priimtas ir labai paplito. Kritikai iki paskutiniam laikui nesigailējo jam pagyrimų. Įtikēta net, kad jis esąs taip pat patvirtintas Apaštališkojo Sosto lenkams, kaip lotyniška Vulgata visai Eklesijai, ir vis neturēta drąsos imtis jo pagerinimo. Tiktai neseniai /1908 m/ pradējusis taisyti ir išleidinēti Vuiko tekstą su savo komentorium vyskupas Fr Alb Simonas ne tik nelaiko jo turinčiu Romos aprobatos, bet dar ir apie patį vertimą turi kitokią nuomonę, negu senesnieji kritikai. Tarp kito jis sako savo prakalboje : « Vuiko vertimas, puikus kaip vienas iš gražiausių lenkų kalbos paminklų iš XVI amžiaus pabaigos, niekuomet nebuvo tikras šv Rašto vertimas teisinga to žodžio prasme, bet tikslus vertimas lotyniškos Vulgatos. Kunigas Vuikas, nors anot ano laiko liudytojų mokējęs ebrajišką ir graikišką kalbą, tačiau, kaip pasirodo iš visos sakinių ir straipsnių eilēs, arba retai į originalinius tekstus pažvelgdavo, arba jei ir žiūrējo, tai ne visuomet juos kaip reikiant suprato. Todēl būtų galima duoti iš jo vertimo visus šimtus tokių išsireiškimų, kurie net žmogui, apsipratusiam su bibline kalba, yra tikri galvosukiai... Vuikas vertē iš lotyniško teksto žodis po žodžio žiūrēdamas to, ką jie reiškia pirmame geresniame lotyniškame žodyne, nežiūrēdamas, ar lenkas skaitytojas ką nors iš to supras ar ne ». Vyskupas Simonas giria tik Vuiko kalbą, ir sako : « Vuikas silpnas kaipo šv Rašto vertējas, yra nepalyginamas lenkų kalbos mokovas. Ten, kur jis rado lengvesnį tekstą, išvertē jį taip teisingai, o be to su tokiu rimtumu ir prakilnumu, kad nepigu jam prilygti. Gražiausia naujų laikų lenkų kalba.... šalia Vuiko kalbos atrodytų labai skysta : neturētų nei tos galios, nei tos didenybēs, kas taip nuostabu yra Dievo žodžiui, o tai Vuikas mokējo tobulai išreikšti lenkų šnekoje »

Visai naujas vertimas Evangelijų ir Apaštalų darbų su padalinimu teksto pagal turinį ir su trumpais paaiškinimais buvo padarytas /1906 m/ kunigo Juozapo Skvirecko. Tuo pačiu metu ir to paties autoriaus buvo pradėtas versti lietuvių kalbon visas Šv Raštas. Viena jo dalis, Apaštalų laiškai ir Apreiškimas su nemažu komentorium, atspausdintas 1911 m /Antra jos laida yra išėjusi Vokietijoje 1949 m/. - Kitos šv Rašto dalys su tokiais pat komentoriais buvo išleistos tarp 1913-1935 m. Tuo pačiu metu buvo išleista penkios laidos Naujojo Testamento su trumpais paaiškinimais. Penktoji laida buvo atspausdinta Vokietijoje apie 20.000 egz. 1946 m kaip Amerikos Vyskupų dovana Tremtiniams Lietuvos katalikams

Iš Senojo Testamento lietuviai katalikai anksčiau turėjo tik dvejopą Psalmių vertimą, padarytą Vyskupo Mot Valančiauskio, vieną proza, kitą eilėmis. Geresnis iš juodviejų pirmasis parašytas žemaičių tarme, bet neturi jokio komentoriaus ir nelabai gali pasigirti savo tikrumu

Buvo dar rankraštyje vyskupo Baranausko vertimas Senojo Testamento nuo Pradžios lig Jeremijo pranašo

84. Negausingi palyginamai lietuviai protestantai jau gana seniai turi lietuvišką viso šv Rašto vertimą. Seniausiu Evangelijų rinkiniu pas juos yra atspausdintasis 1579 m rūpesniu Baltramiejaus Vilento ; o jau 1590 m Jonas Bretkūnas /Bretkē/, Karaliaučiaus pastorius, buvo baigęs versti visas šv Knygas Sen ir N Testamento lietuvių kalbon. Tiesa, Bretkūno vertimas niekuomet nebuvo atspaustas ir dar dabar pasilieka rankraštyje, bet tuo jis buvo svarbus, kad juo naudojosi visi kiti vēlesnieji vertējai. Taip atspausdintas Jono Rēzos rūpesčiu 1625 m Psalmynas mažkuo tesiskiria nuo Bretkūno vertimo. 1660 m atspausdinta dalis Senojo Testamento vertimo, nuo Pradžios iki 40 Ps. To vadinamojo Chilinskio arba Kedainių kalvinų leidinio autoriais buvę aštuoni vyrai, Jurgis Skrodskis, Jonas Bažimauskis ir k. Jie matomai savo darbą atlikdami taipgi nemaž naudojosi Bretkūno vertimu, nes didesnieji skirtumai dažniausiai liečia tik tarmę, kuri pas juos yra lietuvių vakariečių, tuo tarpu kad Bretkūnas rašē Prūsų tarme. Kedainių kalvinistų vertimas nebuvo baigtas spausdinti, nes spausdinimo prižiūrētojams ir korektoriams, Chilinskiui ir Minvydui, pritrūkus pinigų, Londono spaustuvininkas sustabdē darbą ir sunaikino, kas jau buvo atspausdinta. 1701 m išējo iš spaudos net du Naujojo Testamento vertimu ; o 1735 m pagaliau buvo atspausdintas visas Šv Rašto lietuviškas vertimas, parūpintas J J Kvandto. Tame vertime deuterokanoninēs Sen Testamento knygos atskirtos nuo protokanoninių. Jo autorius taip pat kaip ir visi kiti naudojosi Bretkūno veikalu. Vertimo kalba yra daili ir, nežiūrint nemažo prūsiškumų skaičiaus, lengvai suprantama. Kvandto vertimas buvo ne kartą paskiau perspausdintas ir dar du kartu pataisytas, Rēzos 1816 m ir Kuršaičio 1869 m

§ 12. Šv Rašto skaitymas naujose kalbose

85. Šv Rašto skaitymas yra naudingas, bet nėra būtinai reikiamas kiekvienam žmogui. Ir Dievo patvarkymu skelbimas gyvu žodžiu yra prieinamiausias ir lengviausias būdas, kuriuo visi gali pakankamai pažinti tikėjimo tiesas, reikiamas išganymui. Tik tuo būdu naudojosi Išganytojas savo mokslui paskelbti. Jis gyvu žodžiu skelbė dangiškojo Tėvo valią, mokė kaimuose ir miestuose, peikė nusikaltimus ir žadėjo užmokesnį visam, kas gera. Pasirinkęs Apaštalus jis jiems liepė taip pat mokyti. Kada atsirado šv N Test knygos, Kristaus mokslo platinimo būdas nepasikeitė ; nes ir toliau Apaštalai ir jų mokytiniai ėjo iš krašto

kraštan, iš miesto miestan ir visur gyvu žodžiu skelbė Evangeliją. Rašyto Dievo žodžio skaitymas pradžioje niekam nebuvo draudžiamas, ir juo labiau plito krikščionystė, juo labiau jis buvo patariamas, kaip didžiai naudingas gilesniam Kristaus mokslo pažinimui ir sužadinimui skaitančiųjų širdyse karštesnės Dievo meilės; bet tame skaityme jau pirmaisiais amžiais buvo nurodomos kaikurios taisyklės, pagal kurias ne visos šv Knygos turėjo būti duodamos be jokio skirtumo į visų rankas. Toks dalykų stovis tęsėsi lig vidurinių amžių. Kada imta versti šv Raštą į naujas kalbas ir labiau pradėta išnaudoti jo žodžius paklydimams platinti, atsirado pavienių vyskupų, sinodų ir šv Sosto įsakymų, žymiai susiaurinančių laisvę šv Knygų skaityme

86. Protestantai pirmi pradėjo skelbti nuomones, būk šv Rašto skaitymas esąs būtinai reikiamas kiekvienam žmogui, būk visi galį šv Knygas suprasti ir būk tik iš šv Rašto reikią mokytis tikėjimo dalykų. Tos nuomonės buvo aiškiai klaidingos ir tikėjimui pavojingos. Niekur Kristaus moksle nei Eklesijos patvarkymuose nėra įsakymo, reikalaujančio, kad visi žmonės būtinai skaitytų šv Knygas. Kaip Sen Testamente šv Rašto skaitymas buvo pavestas kunigams, ir tik karalius turėjo teisę gauti vieną jo egz., taip ir Naujajame rašyto Dievo žodžio skaitymas yra visų pirma priedermė tų, kuriems liepta mokyti kitus tikėjimo dalykų. Šv Tėvai patardavo skaityti šv Knygas ir šiaip jau žmonėms, bet būtinai to nereikalavo. Taigi ir dabar šv Eklesija elgiasi taip pat, rūpindamasi visų pirma tuo, kad tas skaitymas tikrai galėtų būti skaitytojams naudingas. — Klaidinga yra protestantų nuomonė, būk šv Knygos esančios visiems lengvai suprantamos ir nereikalauja jokių paaiškinimų. Kaip visuomet, taip ir dabar pasilieka teisingas atsakymas, kurį davė apie šv Knygų suprantamumą Etijopijos karalienės Kandakės iždininkas šv Pilypui. Kada tas dijakonas išgirdo jį skaitantį Jėšają pranašą ir paklausė: « *Ar manais suprantąs, ką skaitai* ? » Paklaustasis atsakė: « *Kaipgi aš galėčiau* /suprasti/, *jei niekas man nepaaiškina* ? » /Apd 8,30.31/. Taigi šv Raštas be tinkamų pamokymų ir paaiškinimų yra ne visiems suprantamas; žmonės negeros valios jį beskaitydami imdavo ir ima jo žodžius ir, saviškai suprasdami, jais stengiasi patvirtinti įvairius paklydimus. Jei šv Raštas, anot protestantų, tikrai suprantamas be paaiškinimų, tai kam jie patys prirašė visą daugybę įvairiausių komentorių, kodėl jie tarp savęs nesutinka šv žodžių aiškinime ir vien iš jų imdami savo mokslą yra taip pasidalinę tikėjimo dalykuose? Pagaliau klysta protestantai darydami išvadą, kad reikią visiems skaityti šv Knygas iš to, jog būk tik vien šv Rašte esąs tikėjimo mokslas. Nebuvo dar visai Nauj. Testamento knygų, o Kristaus mokslas gana ilgai buvo platinamas tiktai skelbimu; o kai jos buvo parašytos, tai ne visos apreiškimo tiesos į jas pateko, bet buvo toliaus skelbiamos gyvu žodžiu ir išliko Eklesijos tradicijoje, be kurios net nebūtų žinoma, kurios knygos reikia laikyti įkvėptomis ir kanoninėmis

87. Protestantai įvykdydami savo klaidingas nuomones apie šv Rašto skaitymą, pradėjo vis labiau platinti tarp savo pasekėjų naujus vertimus, kurių tekstas buvo sudarkytas kaikada žymiomis klaidomis. Todėl Tridento Susirinkimas prašė Popiežių Pijų IV, kad tų naujų paklydimų sulaikymui būtų išleisti tam tikri Eklesijos potvarkiai. Tokie potvarkiai ir buvo paskelbti Pijaus IV-jo konstitucijoje « Dominici gre-

gis» 24 kovo 1564 m. Trečia ir ketvirta iš dešimties tos konstitucijos taisyklių lietė Biblijos vertimą ir skaitymą ir nurodė, kam ir kaip leista skaityti šv Raštą. Pijaus IV taisyklės su nedideliais pakeitimais buvo patvirtinamos ir paskesniųjų Popiežių Siksto V-jo, Klemenso VIII-jo, Benedikto XIV-jo ir kitų. Leonas XIII-sis pašalinęs /Constitucija «Officiorum ac munerum» 25 sausio 1897 m/ visus senovinius potvarkius, išleido naujus įstatymus apie indeksą ir paskelbė /1900 m/ patį indeksą. Leono XIII įstatymai, kurie liečia šv Rašto vertimą ir skaitymą, yra tokie:

Sk 2. *Apie šv Rašto leidinius originaliniame tekste ir senoviniuose vertimuose.* § 5. Originalinį šv Rašto tekstą ir senovinius vertimus, katalikų ir taipgi Rytų Eklesijos padarytus, jei jų leidiniai yra parūpinti nekatalikų, nors atrodytų tikri ir pilni, leidžiama skaityti tik tiems, kurie užsiima teologiniais ar bibliniais mokslais, bet tik tuomet, kada minētų leidinių prakalbose ar paaiškinimuose nēra puolamos katalikų tikējimo tiesos. — § 6. Tuo pačiu būdu ir tomis pačiomis sąlygomis leista skaityt kiti šv Rašto ar tai į lotynišką ar į kurią kitą ne naują /mirusią/ kalbą padaryti vertimai, kuriuos yra išleidę ne katalikai

Sk 3. *Apie šv Rašto leidinius naujosiose kalbose.* § 7. Kadangi iš patyrimo žinoma, jog, jei nuolat be jokio skirtumo ir parinkimo leidžiama šv Rašto skaitymas žmonių kalboje, dēlei žmonių neapsižiūrējimo iš to randasi daugiau žalos negu naudos, todēl visi vertimai į naująsias kalbas, net ir katalikų padaryti, yra visai uždrausti, jei neturi aprobatos Apaštališkojo Sosto, arba nēra išleisti vyskupų priežiūroje su paaiškinimais, paimtais iš Eklesijos tēvų ir mokytų katalikų rašytojų. — § 8. Yra uždrausti visi šv Knygų vertimai į kurią nors naują kalbą, padaryti kieno nors iš ne katalikų, o ypač tie, kurie platinami per biblijines draugijas, nekartą jau Romos Popiežių pasmerktas, nes tuose vertimuose nesilaikyta išganingiausių Eklesijos įstatymų apie įkvēptų knygų leidimą. Tie tačiau vertimai yra leisti tokiems, kurie užsiima teologiniais ar bibliniais mokslais, jei tik juose laikytasi to, kas augščiau /§ 5/ patvarkyta

88. Eklesija niekuomet nebuvo uždraudus katalikams skaityti šventas Knygas; tik tam skaitymui dėl svarbių priežasčių pažymėjo tinkamas ir išganingas ribas. Pagal paskelbtas Leono XIII-jo ir jo išleistus dabar veikiančius įstatymus didesnę laisvę šv Rašto skaitymo turi tie, kurie užsiima teologiniais ar bibliniais mokslais, bent kiek mažesnę visi kiti. Taigi visiems katalikams be jokio ypatingo leidimo leidžiama skaityti šv Raštą katalikų išleistą lotyniškoje, graikiškoje ir ebrajiškoje kalboje, o taipgi katalikų išleistus vertimus į kitas senovines kalbas padarytus /ligi 10 amžiui/, turinčius vyskupo aprobatą, nors ir be paaiškinimų. Be to, leidžiama skaityti visose naujose kalbose Biblijas katalikų išleistas su aprobata to vyskupo, kurio vyskupijoje jos yra spausdintos, ir duodančias Apaštalų Sosto patvirtintą tekstą /kurio lietuvių kalboje dar neturime/, nors ir be paaiškinimų; arba duodančias tik vyskupo patvirtintą tekstą su paaiškinimais iš šv tėvų ir mokytų katalikų rašytojų. Neleidžiama gi visiems skaityti Biblijų, kurias yra išleidę nekatalikai, kaip senovinėse nebegyvose, taip ir naujosiose gyvose kalbose. — Eklesija uždraudė skaityti tas nekatalikų išleistas Biblijas, ypač gi pasmerkė biblijinių draugijų leidinius, dėl svarbių priežasčių. Visų pirma protestantų biblinės draugijos platindamos šv Knygas remiasi klaidinga nuomone, būk šv Rašto skaitymas būtinai esąs reikiamas kiekvieno žmo-

gaus išganymui. Be to, jos mano, būk paskleisdamos tarp tikinčiųjų ir netikinčiųjų biblijų egzempliorius vykdą Išganytojo žodžius: « Eidami mokykite visas gimines »; toks gi vykdymas Kristaus įsakymo yra labiau panašus į pasityčiojimą, negu į tikrą apaštalavimą. Pagaliau biblinės draugijos Eklesijos yra pasmerktos ir dėl paties platinamojo teksto, nes jos bruka visiems klaidžiatikių padarytus vertimus, arba jei duoda katalikiškus vertimus, tai ne pilnus, be deuterokanoninių knygų, be reikiamų paaiškinimų, arba su klaidingais paaiškinimais

Eklesija gindama savo tikrus vaikus nuo to, kas žalinga, moko juos visų pirma gyvu žodžiu, taip kaip įsakė Išganytojas, bet taipgi rūpinasi, kad jiems nestigtų ir rašyto Dievo žodžio pasiskaityti. Tuogi tikslu labiausiai paskutiniais laikais beveik visuose katalikų kraštuose yra atsiradusios katalikų draugijos, kurių uždavinys yra platinti, skleisti tarp žmonių šv Knygas, pagal Eklesijos taisykles išleistas, ypač gi keturias Evangelijas ir Apaštalų darbus. Tuos tat katalikiškus leidinius Eklesija karštai pataria skaityti visiems, nes juos skaitydamas kiekvienas tikintis, anot žodžių šv Tėvo Popiežiaus palaimintojo Pijaus X-jo, gali sau rasti didžiausį dvasinį pelną

§ 13. Apie šv Rašto prasmes

89. Ne kiekvienas rašytas veikalas yra visiems lygiai suprantamas; kaikurie reikalauja didesnių ar mažesnių paaiškinimų. Paaiškinimų labiau reikia, juo senesniame laike ir svetimesniame krašte veikalo autorius gyveno, ir todėl juo skirtingesnes pažiūras ir savo laiko santykius jis išreiškė. Šv Knygos turi tai bendrą su kitais senų laikų raštais, kad jos parašytos svetimomis seniai mirusiomis kalbomis, o taipgi laiko ir vietos sąlygose, kurios žymiai skiriasi nuo mūsiškių. Todėl šv Raštui suprasti daug daugiau dalykų reikia, negu supratimui dabartinių rašytojų, o dažniausiai jis visai negalimas be ypatingų paaiškinimų. Jei jau ir šiuo atžvilgiu reikia šv Knygų aiškinimo, tai prisideda dar ir ta aplinkybė, kad jos savo dieviška pradžia, kilme, viršija paprastą ir dažnai geiduliais apakintą žmogaus protą. Tiktai kada žmogus duodasi pamokomas tai pačiai Dvasiai, kuri šv Knygas įkvėpė, jos pasidaro jam suprantamos. Bet šv Dvasia nuolat veikia ne kiekviename atskirame skaitytojuje, o tik Eklesijoje, kuri yra tiesos pagrindas ir šulas. Jei tat kas nori tikrai suprasti ir aiškinti šv Raštą, jis turi ištirti Eklesijos pažiūras ir jų laikytis. Eklesijos tėvai davė taisykles, kurių reikia laikytis, norint suprasti šv Knygas, o mokslas apie tas taisykles yra vadinamas B i b l i n e H e r m e n e u t i c a /ἑρμηνευτική/, t y, τέχνη, nuo žodžio ἑρμηνεύειν, išaiškinti, išversti iš vienos kalbos kiton/. Taigi, Biblinė hermeneutika yra tai rinkinys pamokymų ir taisyklių, kurių prisilaikant galima atrasti tikrą šv Rašto prasmę, atsižvelgiant kaip į žmogišką, taip ir į dievišką jų kilmę

90. Kas gi tat yra šv Rašto *prasmė?* Šv Rašto prasmė /nuo žodžio: protas, suprasti/ yra tos tiesos, kurias šv Dvasia, kaip pirmasis šv Knygų autorius, norėjo išreikšti per įkvėptus rašytojus. Išreiškimas kurios nors minties gali būti įvykdytas betarpiškai žodžiais, kuriais yra vadinami dalykai, ar veiksmais, ir tarpiškai per pačius dalykus ir asmenis, kurie gali būti figūra kitų dalykų. Taigi, visos tos tiesos, kurias šv Dvasia išreiškė įkvėptose knygose betarpiškai rašytais žodžiais, yra vadinama žo-

dinė ar literalinė šv Rašto prasmė /sensus litteralis, historicus/ ; tiesos gi išreikštos vienais dalykais kaip figūromis kitų, turi vardą dvasinės, tipinės ar mistinės prasmės /sensus spiritualis, typicus, mysticus/

Yra minima kaikada taip pat išvadinė /s consequens/ ir pritaikomoji /s accomodatus, accomodatitius/ šv Rašto prasmė ; bet tikrumoje ji nėra šv Knygų nuosavybė

91. Žodinė šv Rašto prasmė, išreiškianti Dievo mintis betarpiškai žodžiais, yra dvejopa : tikra /s lit proprius/ ir netikra arba metaphorinė /s l improprius vėl metaphoricus/. Tikra žodinė prasmė būna tuomet, kad sakinyje imamas yra tikras ir paprastas kiekvieno žodžio reiškimas. Taip, sakinyje : « Kitu keliu sugrįžo į savo šalį » /2,12/ kiekvienas žodis turi tikrą ir paprastą savo reiškimą, o jie visi išreiškia mintį stačiai be jokių priedangų. Netikra arba metaphorinė prasmė /žodinė/ atsiranda tuomet, kai sakinyje kurs nors žodis nebe visai pasilaiko savo tikrąjį reiškimą. Kaip pavyzdį galima paimti tokį sakinį : « Tas buvo išmokytas Viešpaties kelio »/. Apd 18,25/. Žodis « kelias » tikra ir paprasta savo prasme reiškia neperdaug platų, ilgą važinėjimui skirtą žemės plotą ; čia gi Viešpaties keliu pavadinta Kristaus mokslas. Tačiau prasmė nesiliauja buvus žodinė, nes ji gaunama, išvedama betarpiškai iš pačių žodžių /plg taipgi žodį « surišti » sakiniuose Jo 18,22 ; 19,40 ir Mt 16,19 ; arba žodį « raugas » Lk 13,21 ; Mt 16,6.11.12 ir Lk 12,1 ir tt/. Metaphorine prasme vadinama visa tai, kas išreiškiama įvairiais kalbėjimo paveikslais ar figūromis /antropomorphismais, personifikacijomis, metonimijomis, sinekdokhomis, yperbolėmis ir tt/ ; jai priklauso taipgi *alegorija*, kuri tuomet būna, kada visas sakinys /pav Mt 5,13 ; Lk 3,9/, arba net visa knyga /pav Giesmių giesmė/ yra imama nevisai tikra prasme, ir taipgi *parabolė*, ty, pasakojimas pramanyto dalyko, kurs duodamas lyg kad būtų tikras, idant kuri nors tiesa būtų geriau pavaizduota ir sekmingiau pagirta ar papeikta

93. Kiekviename šv Rašto sakinyje yra žodinė prasmė tikra ar metaphorinė. Buvo tokių, kurie paskui Origeną sakė, būk šv Rašte esą vietų, neturinčių žodinės prasmės, o tik dvasinę ; bet tokia nuomonė yra klaidinga, ir visi sakiniai, nurodomi kaip neturintieji savos literalinės prasmės, tikrumoje pasirodo ją turį jei tik yra gerai suprasti. Šv Dvasia, kalbėdama žmonėms ir per žmones, negali nepalikti žmonių žodžiams jų paprasto reiškimo ; todėl kaip kiekvieno kito rašytojo, taip ir įkvėptųjų visuose sakiniuose turi būti žodinė prasmė. Šv Raštas visai nustotų savo vertės ir niekuomet nebūtų galima imti iš jo tikro įrodymo, jei žmogui būtų leista abejoti, ar reikia jo žodžiai imti žodine prasme, ar ne ; tuomet būtų galima pasakyti apie kiekvieną tekstą, kurs dėlko nors nepatinka, kad jis neturi žodinės prasmės. Pagaliau dvasinė šv Rašto prasmė, anot mokslo šv Tomo Akv, remiasi visuomet žodine ir iš jos išeina ; o jei kurioje nors vietoje nebūtų tos žodinės prasmės, ten nebebūtų jokios prasmės, nes neturėtų kuo remtis ir dvasinė prasmė ; tai gi labiausiai priešintųsi šv Knygų įkvėpimui

Kiekvienoje šv Rašto vietoje yra tik viena žodinė prasmė tikra arba metaphorinė. Priešinga nuomonė, sakanti, kad bent kaikuriose vietose ji esanti keleriopa, kurios laikėsi šv Augustinas, šv Tomas Akv ir kiti, turi gana rimtų įrodinėjimų, bet jie nėra dar taip įtikiną, kad būtinai reikėtų išsižadėti nuomonės apie vieną kiekvienos šv Knygų vietos lite-

ralinę prasmę. Ir iš tikrųjų, šv Dvasia norėjo, kad šv Knygos būtų parašytos žmonių, žmonėms ir žmonių būdu ; todėl reikia sutikti, kad ji taip pat norėjo elgtis, kaip daro visi kiti rašytojai, kurie, jei rašo teisingai ir nenori skaitytojų suklaidinti, nededa į tuos pačius žodžius keleto prasmių. Abejonės nėra, kad rašytojų žodžiai patys savyje gali turėti įvairius reiškimus, bet rašytojas paprastai į juos deda tik vieną mintį, ir ji jau turi būti pažinta iš sąryšio su kitomis teksto dalimis ir iš įvairių rašymo aplinkybių ; jei jos tikrai patirti negalima, tai žodžiai gali turėti įvairius mažiau ar daugiau tikrus aiškinimus, bet ne įvairias rašytojo prasmes

94. Su žodine prasme rišasi *išvadai* /consectaria/. Tas pats žodis, pritaikytas įvairiems asmenims, gali turėti siauresnę ar platesnę prasmę. Taip, kada šv Raštas vadina žmogų galingu, išmintingu, šventu, tie pavadinimai turi siauresnę prasmę, negu tuomet, kada jie sakomi apie Dievą. Tą tai visųpirma pilnesnę prasmę kaikurie vadina išvadais, bet klaidingai. Yra gi čia tik pilna žodinė prasmė, nes tų pritaikomų žodžių įvairūs reiškimai visai priklauso nuo įvairių asmenų ar dalykų, apie kuriuos jie sakomi. Tikri gi išvadai negali būti teisingai pavadinti šv Rašto prasme. Jie būna tuomet, kada kurs nors išvadas yra daromas protavimu iš šv Rašto žodžių. Tokiame protavime tik viena silogismo premisa yra imama iš šv Knygų, kita gi yra protaujančio nuosavybė ; todėl konkliuzija tik tuomet esti teisinga, kada antra premisa yra teisinga, ir pats protavimas yra atliktas neklaidingai. Kadangi šv Dvasia tokius teisingus protavimus, anot šv Augustino, numatė, todėl ir išvadus, nors jie nėra tikra šv Rašto prasmė, kaikada šv Dvasiai pasavina šv tėvai, pamokyti pavyzdžiu šv Povilo, kurs protavimu iš Įstatymo žodžių /5 Moš 5/ daro išvadą apie reikalą duoti tinkamą išlaikymą Apaštalams ir altoriaus tarnams /žr 1 Kor 9,9-11/

95. Žodinė prasmė dažnai yra tik šv Rašto kūnas, po kuriuo slepiasi jo siela. Ta siela yra *dvasinė* /tipinė, mistinė/ prasmė. Dvasinė prasmė yra imama ne stačiai betarpiškai iš žodžių, bet jos pagrindu yra asmenys, dalykai, veikimai, atsitikimai ir tt, kurie turi savo žodinę prasmę, o Dievo apvaizdos taip yra sutvarkyti, kad ženklina kitus asmenis, dalykus, atsitikimus. Asmenis, dalykus, kurie ženklina (reiškia) kitus, šv Povilas vadina tipais, paveikslais, alegorijomis, šešėliais, parabolėmis, nes jie turi šiokį tokį panašumą į ženklinamus dalykus, kurie paprastai vadinami antitipais. Tas gi panašumas, kadangi jis priklauso nuo laisvos Dievo valios, turi būti mums apreikštas, kad pažintumėm kurioje nors šv Rašto vietoje tipą, o tuo pat keliu ir tipinę prasmę

Nuo tipų reikia atskirti simboliai ir simboliniai veiksmai, kuriuos kaikada darydavo, Dievui liepiant, pranašai paženklinimui /išreiškimui/ kurio nors dalyko. Tų simbolinių veiksmų prasmė visai priklauso nuo to, ką jie turėjo paženklinti (reikšti) ir jei nebūtų buvę tų paženklinamų (reiškiamų) dalykų, tai nebūtų buvę ir pačių simbolių. Tipai gi būna ir turi savo reikšmę patys savimi ; dvasinė gi jų prasmė yra jau priedas /plg Ez 12,2.../. Todėl simboliniai veiksmai turi tik vieną žodinę metaphorinę prasmę

Dvasinė arba mistinė prasmė kaikurių teologų yra skirstoma į alegorinę, moralinę arba tropologinę ir anagoginę, žiūrint to kuriuos dalykus tipai ženklina. Dvasinė prasmė vadinama alegorine tuomet, kai tipu paženklintas yra kurs nors tikėjimo dalykas, ypač gi apie Kristų ir Ek-

lesiją /plg pranašo Jonos istoriją ir Mt 12,39/ ; vadinama moraline arba tropologine, kada paženklinamas dalykas turi pritaikymą žmogaus pasielgime /plg Prad 15,6 su Rom 4/, ir anagogine, jei yra išreikštas kurs nors dalykas, būsiąs ateinančiame gyvenime, kurio tikimės /plg Noės išsigelbėjimą arkoje ir Mt 24,37 ; 1 Petr 3,20/. Tame pačiame tipe kaikada gali būti visos trys mistinės prasmės. Taip, Jerusalė, kuri žodine prasme yra Palestinos miestas, dvasine prasme yra tipas Kristaus Eklesijos, tipas sielos Dievo mylimos ir pagaliau tipas dangaus karalystės /Apreišk/

96. Be nusikaltimo tikėjimui negalima abejoti, kad šv Rašte tikrai yra dvasinė prasmė, nes jos buvimą pripažino ir savo elgesiu ne kartą patvirtino pats Jėzus Kristus ir apaštalai, aiškindami daug šv Knygų vietų mistine prasme ir iš jos imdami įrodymus savo žodžių tikrumui. Taip Išganytojas dvasine prasme išaiškino pranašo Jonos istoriją, pritaikydamas ją sau. Apaštalas Jonas pasakydamas, kad Kristui ant kryžiaus nebuvo sutrupintos blauzdos /Jo 19,36/, nurodo žodžius Iš 12,46, kuriais buvo pasakyta, kad velykiniam Avinėliui nebūtų sulaužytas joks kaulas. Povilas Ismaėlyje ir Isaoke mato atstovus Sen ir N Testamento. — Ko taip aiškiai moko šv Raštas, nemažiau aiškiai išpažįsta ir Eklesijos tėvai, kurie nuo seniausių laikų kaikuriuos šv Rašto žodžius aiškina ir vartoja dvasine prasme. Todėl negali būti jokios abejonės, kad iš dvasinės prasmės galima imti įtikinančius įrodymus, jei tik tikrai yra žinoma apie paties tipo buvimą kurioje nors vietoje. Apie tą gi buvimą galime sužinoti iš paties šv Rašto, iš vienbalsio aiškinimo šv tėvų ir iš neklaidingo šv Eklesijos paliudijimo

Nors anot Apaštalų žodžių visas Sen Testamentas yra figūra Naujojo, negalima tačiau iš to dar daryti išvados, kad kiekvienas Sen Test dalykas, kiekvienas jo žodis jau yra tipas Naujojo Test dalykų ; arba jei kurs Sen Test asmuo yra figūra asmens Naujame Test, tai dar iš to visai neišeina, kad visi jo pasielgimai būtų paženklinamo asmens tipai. Stačiai neprotingai elgtųsi, kas kiekviename Sen Test sakinyje būtinai ieškotų figūrų.

Kaip Sen, taip, anot kaikurių, ir Naujajame Test yra dvasinė prasmė. Taip šv Petro laivas, audrų mėtomas, gali būti figūra Kristaus Eklesijos ; šv Povilas randa dvasinę prasmę tame, kad Kristus mirė už miesto. Negalima tačiau maišyti N Test tipų su pavaizdais /egzemplar/ ir sakyti, būk Kristaus prisikėlimas esąs tipas mūsų prisikėlimo, nes jis yra tik priežastis ir pavaizdas to, kas su mumis turi pasidaryti

97. *Pritaikymas* /accomodatio/ šv Rašto žodžių dėl randamo panašumo į kurį nors asmenį ar dalyką, kurių įkvėptas rašytojas visai neturėjo mintyje, negali būti vadinamas šv Rašto prasme. Pritaikymas gali įvykti dvejopu būdu, arba pratęsimu /per extensionem/ arba aliuzija /per allusionem/. Pirmas pritaikymo būdas bus tuomet, kada yra panašumas tarp pačių asmenų ar dalykų, taip kad šv Rašto žodžiai pritinka ne tik jo minimam asmeniui, bet dar ir kitiems. Taip, kas šv Rašte yra pasakyta apie Noę : « Jis yra rastas teisus ir rūstybės laike yra padarytas sutaikymu » /Ekkli 44,17/, Eklesija tai pratęsia ir pritaiko šventiesiems. Pritaikymas per aliuziją būna tuomet, kai panašumas yra tik pačiuose žodžiuose, bet pritaikant tikra jų prasmė yra paliekama nuošalyje, ir tų pačių žodžių skambėjimui yra duodamas visai kitoks reiškimas. Taip,

psalmės /67,36/ žodžius: « Nuostabus yra Dievas savo šventuosiuose », t y, rūmuose, per aliuziją vartojama kitokia prasme, būtent, lyg kad Dievas apsireikštų nuostabus šventuosiuose žmonėse

Eklesija liturgijoje ir šv rašytojai savo pamokymuose nekartą taip pritaiko šv Rašto žodžius; todėl toks pritaikymas yra girtinas ir sektinas visiems, jei tik jo vartojime yra išlaikytos tam tikros ribos, t y jei tik bus pagirtinas tikslas ir dėl tokio šv Rašto žodžių vartojimo nebus jokio nuostolio ar paniekos pačiam šv Raštui

§ 14. Svarbiausios hermeneutikos taisyklės

98. Dvejopas yra šv Rašto aiškinimas, autentinis ir mokslinis. Autentinį šv Rašto žodžių aiškinimą suteikia tik pats jų autorius, t y, šv Dvasia, kuri arba pačiose šv Knygose, arba gyvu ir nuolatiniu savo mokymu Eklesijoje duoda suprasti, ką ji norėjo mums apreikšti savo rašytu žodžiu. Moksliniu vadinama aiškinimas tuomet, kada kas teisingai prisilaikydamas gramatiškai istorinių hermeneutikos taisyklių stengiasi pažinti šv Rašto prasmę. Su pagalba gramatiškai istorinių taisyklių galima rasti šv Knygų prasmę tik kaip veikalų, kuriuos yra parašę žmonėms žmonės. Kadangi tačiau šv Rašto pirmasis autorius yra Dievas, ir todėl jame randamas ne tik žmogiškas, bet ir dieviškas elementas, užtat aiškinant šv Knygas reikia atsižvelgti į abudu elementu ir visuomet tai atsiminti, kad mokslinis aiškinimas neturi ir negali būti priešingas autentiniam

99. Gramatiškai istoriniam aiškinimui reikia visų pirma pažinti visų šv Rašte randamų žodžių reikšmė. Todėl reikia mokėti trys visų svarbiausios šv Knygų kalbos, lotyniška, ebraiška ir graikiška; toliau gi ištirti kiekvieno šv rašytojo išsireiškimo būdas, kadangi jie gyvendami įvairiais laikais ir rūpindamiesi, kad būtų suprantami savo laiko žmonėms ne visi vienodai rašė

Pastaba. Apvaizdinių Pijaus XII direktyvų pasekme reikia laikyti Biblinės Komisijos laiškas /Kardinolui Suhardui/ 16 sausio 1948 m, kurs liečia Pentateukho šaltinius ir literaturinę vienuolikos pirmųjų Pradžios Kn /Genesies/ skyrimų rūšį

« Pirmoji prievolė, kuri, anot Biblinės Komisijos žodžių, čia gula ant mokslinės egzegesės susideda visųpirma iš atidaus išstudijavimo visų literatūrinių, mokslinių, istorinių, kultūrinių ir religinių problemų, surištų su tais skyrimais. Be to, reikia iš arti ištirti literatūrinę senovės rytų tautų elgseną, jų psichologiją, jų išsireiškimo būdus, o net kaip jie supranta istorinę tiesą; reiktų, trumpai sakant, surinkti bešališkai visą paleontologinių ir istorinių, epigraphinių ir literatūrinių mokslų medžiagą. Tik taip būtų galima turėti vilties aiškiai pamatyti tikrą prigimtį kaikurių pasakojimų pirmuose Pradžios /Genesies/ Kn skyrimuose

Įkvėptų autorių rašymo būdą galima pažinti nuolat skaitant pačias šv Knygas, palyginant jas su senoviniais vertimais, o taipgi tyrinėjant senų laikų rašytojų ir šv tėvų raštus. Yra naudinga žodžių reikšmei pažinti ir jų etimologija, nes žinant žodžio šaknį langviau suprasti ir iš jos padarytus žodžius. Įvairias žodžių reikšmes atrasti labai palengvina vadinamosios šv Rašto *konkordancijos*, duodančios abecelinėje eilėje surašytus visus šv Knygų žodžius su nurodymu jų vietos ir biblinių kalbų žodynai

100. Toliau, žinant jau atskirų žodžių reikšmes reikia nutarti, kokia prasme kiekvieną žodį autorius pavartojo ir ką juo norėjo išreikšti tyrinėjamoje vietoje. Reikia imti žodžiai visų pirma tikra jų reikšme ir tik reikalui atsiradus galima juos imti metaphorine prasme. Žodžių prasmę nutarti padeda visos knygos ar bent jos dalies turinys, nes negali pavieniai žodžiai turėti prasmės, priešingos tyrinėjamos knygos turiniui. Toliau, žodžių prasmės pažinimą palengvina ištyrimas aplinkybių, kuriose knyga atsirado, prie kokios progos ir kuriuo tikslu ji parašyta. Svarbiausias gi dalykas žodžių prasmės sujieškojime yra ištyrimas konteksto, t y, žodžių sąryšio tarp savęs ir su tekstu, esančiu pirm ir po jų, o taipgi su tekstu viso pasakojimo arba ir visos knygos. Pagaliau žodžių prasmei pažinti padeda paralelinės vietos, t y, tie tekstai, kurie nors vieni nuo kitų yra atskirti, bet kadangi turi tuos pačius žodžius tokiame pat kontekste, arba tą patį dalyką tik kitais žodžiais duoda, nemažai kiti kitus nušviečia

101. Atradus jau pavienių žodžių prasmę, reikia dar ištirti, ar tokią idėją galėjo turėti pats autorius, ar atrastą prasmę patvirtina istorinės aplinkybės, kurios žodžiai buvo parašyti, nes kitaip ją reiktų atmesti. Todėl yra reikiamas ištyrimas, kurio autoriaus yra parašyti svarstomi žodžiai arba bent kuriuo laiku, kuriems pirmiems skaitytojams jie buvo paskirti, ir koks bendrai buvo dalykų stovis tuo metu kada knyga buvo rašoma ; trumpai sakant, reikia žinoti visa šv istorija ir archeologija. — Taigi ta žodžių prasmė, kurios teisingumą patvirtina įkvėptų, rašytojų išsireiškimo būdas, kontekstas ir istorija, gali ir turi būti priimta, kaip tikra autorių žmonių prasmė

102. Kadangi šv Raštas yra ne vien žmonių veikalas, bet taipgi ir jį įkvėpusios šv Dvasios, todėl tyrinėjant jo prasmę yra negana laikyti tik gramatiškai istoriškas taisykles. Reikia su šv Knygomis elgtis kaip su šventu dalyku, su tikru Dievo žodžiu. Atsimenant šv Dvasios įspėjimą, kad « į piktavalę sielą neįeis išmintis ir negyvens kūne pasidavusiame nuodėmei » /Išm 1,4/, reikia visų pirma skaityti šv Raštas su gera intencija, nesutepta jokiais pašaliniais atžvilgiais ; reikia jis tyrinėti ne žingeidumui patenkinti, bet kaip moko šv Augustinas « mūsų tikėjimui sustiprinti, ir mūsų vilčiai paguosti, ir mūsų meilei pažadinti » /Contr Faustum 13,18/. Reikia turėti sielą nekaltą ir papuoštą dorybėmis, kad galėtumėm skaityti Dievo žodį su ta pačia dvasia, su kuria jis parašytas. Pagaliau reikia sau išmelsti jo tikrą supratimą, nes anot šv Augustino : « Tai yra visų svarbiausia ir visų reikiamiausia, reikia melstis, kad būtų galima suprasti » /De Doctr 3,37/

103. Kadangi šv Rašto autorius yra Dievas, kurs negali nei pats paklysti, nei kitus įvesti paklydiman, todėl iš karto reikia atmesti kiekvienas šv Knygų aiškinimas, kurs įrodinėtų, jog įkvėptas rašytojas yra kur nors savo veikale paklydęs. Ta tačiau taisyklė apima ne visus šv Rašte paminėtus dalykus, negali būti jokio paklydimo tame, ką šv Rašytojai paduoda nuo savęs. Jeigu jis pasakoja, ką kiti yra kalbėję, tuomet reikia žiūrėti, kokie yra tie kiti kalbantieji asmenys ; jei turi dievišką pasiuntinystę, tuomet ir jų žodžiuose negali būti klaidos ; jei jie dieviškos pasiuntinystės neturi, jų žodžiai yra tik paprastų žmonių žodžiai ir gali būti su paklydimais. Taip Ijobo knygoje yra išreikšta įvairių asmenų

nevienodos nuomonės, kurios nesidaro teisingesnėmis dėl to, kad jas surašė įkvėptas ir neklaidingas rašytojas

104. Visų šv Knygų autorius yra vienas ir tas pats neklaidingas Dievas, todėl šv Rašte negali būti tikro prieštaravimo tarp įvairių rašytojų ir prieštaravimo vienos kurios šv Knygoje vietos kitai. Dabartiniuose tekstuose pasergimi nesutikimai yra į juos įsibrovę perrašinėjant, bet jie neliečia tikėjimo ir doros mokslo ir turi būti svarstomi žiūrint kritikos taisyklių. Nesutikimai gi svarbiuose dalykuose yra tik tariami /antiphaniae/. Jiems suprasti ir išaiškinti reikia atsiminti, kad ne visuomet vieni ir tie patys žodžiai vartojami vienokia prasme ; taip pav ką kitą reiškia žodis « brolis » pas Mt 12,46 ir ką kitą daugelyje kitų vietų ; arba tas pats tikėjimo mokslas ne visur yra duodamas pilnai, bet dažnai vienoje vietoje jis svarstomas vienu atžvilgiu, kitoje kitu. Istoriniuose pasakojimuose ne visur šv autoriai kalba savo vardu, dažnai panašiai aprašo ne tuos pačius dalykus, o tik panašius, arba tuose pačiuose vienas duoda daugiau aplinkybių, kitas mažiau ; vienas tas, kitas kitas

105. Apreiškimo mokslas ir šiaip jau žemiški mokslai yra tai du spinduliu iš tos pačios tiesos saulės, Dievo ; todėl negali būti tikro prieštaravimo tarp šv Rašto ir žemiškų mokslų. Kas yra visai tikrai ir aiškiai išreikšta šv Rašte, tai negali būti netikra ir žemiškų mokslų šviesoje ; ir taip pat, kas yra aiškiai ir matomai įrodyta žmonių moksluose, to nereikia atmesti aiškinant šv Raštą, bet jo žodžius, jei būtų ne visai aiškūs, reikia išaiškinti pagal visai tikrą ir aiškų žemišką mokslą. Ir iš tikrųjų dažnai minimi prieštaravimai yra ne tarp šv Rašto ir mokslo, bet tarp žmonių, kurie jais užsiima, ir kurie nesykį peržengdami savo ribas duoda kaip šv Rašto prasmę arba mokslo tiesą tai, ko nėra šv Rašte arba ko mokslas nemoko

Todėl, aiškinant šv Knygas, reikia įsidėmėti, kad ne visa teisinga, kas randama senovės paminkluose ir todėl ne visa verta pilno tikėjimo, nes jų sudėjėjai dažnai, kaip ir dabar daroma, rašydavo pasigyrimui tiesą pagražindami ir gana toli nuo jos atsitraukdami. Iš antros gi pusės nereikia užmiršti, kad šv Knygos neturi tikslo mokyti žmones kronologijos ar istorijos, kad jos nėra istoriniai traktatai, kurie nieko neišleidžia iš minėtinų istorinių atsitikimų, ir kad anot šv Jieronimo « šv Rašte daug dalykų pasakyta žiūrint nuomonių to laiko, kurio atsitikimus duoda, o ne žiūrint to, kaip iš tikrųjų būta » /In Mt 14,8 ; in Jer 28,10/. — Tą patį galima pasakyti ir apie gamtos mokslus. Negalima per daug remtis, aiškinant šv Raštą visomis naujomis mokslinėmis sistemomis, kurios dažnai yra tik nuolat besikeičiančios hipotesės. Gana gi parodyti, kad šv Knygų žodžiuose nėra nieko priešingo neabejotiniems gamtos mokslams, kurie turi visai tikrus įrodymus. Negalima taipgi ieškoti pas įkvėptus rašytojus moksliškų išsireiškimų, nes jie apie gamtos dalykus kalba tuo būdu kaip jų laiku kalbėjo visi kiti žmonės. Jei Mošė sako, kad Dievas padaręs du žiburiu, didesnį dienai valdyti, mažesnį nakčiai ir žvaigždes /Prad 1,16/ arba kada Pamokslininkas kalba apie saulę grįžtančią į savo vietą, tai jie šneka taip pat, kaip kasdieniniame gyvenime kalba ir dabar patys atstronomai, minėdami saulės tekėjimą ir nusileidimą

106. Šv Knygos, kaip turinčios savyje tikėjimo ir doros mokslą, yra duotos sergėti ir aiškinti šv Eklesijai ; todėl jas aiškinant reikia lai-

kytis to, kas apie šv Rašto aiškinimą yra nutarta Eklesijos. Apie tokį reikalą buvo padaryti tam tikri nutarimai, paremti šv tėvų mokslu, Tridento ir panaujinti Vatikano Susirinkimuose šiais žodžiais: « Tikėjimo ir doros dalykuose, priklausančiuose krikščioniškajam mokslui, ta šv Rašto prasmė turi būti laikoma tikra, kurios laikėsi ir laikosi šv motina Eklesija, ir todėl niekam neleista aiškinti šv Rašto priešingai tai prasmei arba priešingai sutartiniam šv tėvų aiškinimui » /Const de fide cath caput c 2/

Žiūrint tų Eklesijos nutarimų šv Rašto aiškintojas turi priimti ir ginti tą prasmę, kurią kaip autentišką tiesiog ar netiesiog nutarė šv Eklesija. Bet šv Rašto vietų, kurių prasmė tiesiog Eklesijos nutarta, yra labai nedaug. Pav Tridento susirinkime nutarta, kad žodžiuose Rom 5,12 yra kalbama apie pirmųjų tėvų nusidėjimą /sess 5 c 2. 4/. Ypač svarbūs nutarimai apie šv Raštą yra leidžiami vadinamosios *Biblinės Komisijos* /įsteigtos Romoje 1902 m/. Daugiau yra vietų, kurių prasmė nestačiai nutarta, pasmerkimu klaidingų mokslų, kuriuos remdavo klaidingu šv Rašto supratimu, ir per aptarimą kaikurių tikėjimo dalykų, nuo kurių teksto aiškinimas kaikada priklauso

Reikia taipgi laikytis aiškinimų, kuriuos sutartinai duoda šv tėvai, kaip apaštalų tikėjimo liudytojai apie tekstus, išreiškiančius tikėjimo ir doros dalykus; nors yra leidžiama tikram reikalaui atsiradus nuo jų aiškinimo pasitraukti istoriniuose ir kituose dalykuose, kurie nepriklauso tikėjimui ir doros mokslui

Pagaliau, kadangi mokanti Eklesija atsiliepia ne tik per savo nutarimus, bet duoda tikrą mokslą ir kasdieniniame savo pasielgime ir nuolatiniame Dievo žodžio skelbime, todėl reikia sergėtis visokio šv Rašto aiškinimo kuriuo nors būdu priešingu Eklesijos duodamam mokslui; šv Knygų aiškintojas turi visuomet atsižvelgti į Eklesijos tikėjimą, aiškinti visą analogiškai tam tikėjimui ir būti pasiryžęs priimti ir ginti tuos aiškinimus, kuriuos duos šv Eklesija

§ 15. Šv Knygų prasmės išreiškimas arba šv Rašto aiškinimai

107. Negana atrasti šv Rašto prasmę prisilaikant hermeneutikos taisyklių; bet ji dar reikia tinkamai išreikšti. Išreiškėjo uždavinys yra duoti ne savo paties mintis, bet tų asmenų, kurie šv Rašte kalba, ir tai aiškiai ir ištikimai, nei daugiau, nei mažiau, kaip jie norėjo išreikšti. To gi išreiškimo tikslas yra, kad klausytojai ar skaitytojai kuo geriausiai suprastų, kas šv Knygose pasakyta. Biblijos aiškinimu arba jos prasmės išreiškimu užsiimdavo nuo seniausių laikų garsiausieji Eklesijos tėvai ir rašytojai, kad tuo būdu tikinčiuose labiau plėstų krikščioniškojo mokslo pažinimą ir pamaldumą ir kad juos labiau apsaugotų nuo klaidžiatikysčių. Aiškinimo darbas nesiliovė ir paskesniais laikais; daromas jis ir dabar. Keturi yra jo svarbiausi būdai: paraphrasis, randama visais laikais, skholijos ypač šv tėvų metu, glosos daugiausia viduriniais ir komentoriai naujesniais amžiais

108. Šv Rašto paraphrasis yra tai toks šv Knygų prasmės išreiškimas, kada pasilieka visa jų forma, ir kalbančiu yra pats knygų autorius, tiktai jo mintims išreikšti įvedami aiškesni ir paaiškinantieji žodžiai. Paraphrasis tuo skiriasi nuo ištikimo vertimo į žmonėms suprantamą kalbą, kad vertimas pašalina tik sunkumus, kilstančius dėl svetimų žodžių, o paraphrasis dar nugali neaiškumus, einančius iš konteksto ir pa-

ties dalyko. Ji papildo autoriaus neišreikštas mintis, nesuprantamus išsireiškimus išsaiškina, supainiotus sakinius geriau sutvarko

Reikiamiausiais privalumais paraphrasyje turi būti jos ištikimybė, t y kad ji nieko neatimtų, bet ir nieko naujo, kas būtų svetima autoriaus minčiai, nepridėtų, o tik kitaip tą patį dalyką išreikštų. Toliau paraphrasis turi būti aiški, be palyginimo lengviau suprantama skaitytojui, negu pats paraphrazuojamas tekstas. — Trumpa, ypač ten, kur tekstas yra gana aiškus, kad dėl žodžių daugybės ji nepasidarytų mažiau suprantama. Paraphrasies kalba turi būti gera, laisva nuo per daug kasdieninio gyvenimo žodžių, kad randamas šv Rašte išsireiškimo kilnumas visai nenudiltų

109. Skholijos ir glosos yra tai trumpi paaiškinimai, dedami ne į patį tekstą, bet šalia jo, kad skaitant palegvintų supratimą. Glosos tuo skiriasi nuo skholijų, kad anos paaiškina filologiškai ir istoriškai tik kaikuriuos atskirus žodžius ir vargiai suprantamus išsireiškimus, senesnius ir rečiau sutinkamus. Glosų vardas paimtas iš graikų kalbos, kurioje žodis γλῶσσα reiškia liežuvį, toliau gi kalbą ; su laiku tuo vardu pradėta taipgi vadinti tuos neaiškius kurio nors teksto žodžius, kurie reikalavo paaiškinimo. Glosos buvo rašomos šalia teksto, tarp eilių, apačioje puslapių arba atskirose knygose. Jų rinkiniai buvo vadinami *Glosarijais*, o jas surinkusieji autoriai glosatoriais

Skholijose aiškinta ne tik mažiau suprantamus žodžius ir išsireiškimus, bet buvo dar duodami įvairūs skaitymai, o taipgi nurodomas minčių sąryšis kontekste. Nuo komentorių jos skyrėsi tik savo trumpa forma ir vengimu betkurio pasitraukimo nuo aiškinamo dalyko. Savo vardą jos gavo iš žodžio « schola », dėl to kad skholijos ypač buvo skiriamos mokykloms. Buvo jos rašomos šalia ir apačioje teksto, o taipgi atskirose knygose

110. Komentorius yra tai išreiškimas arba išaiškinimas šv Rašto prasmės, platus, dalyką išsemiantis, iš visų pusių apsvarstantis, mokslinis, paremtas įtikinančiais įrodymais, liečiąs ne tik sunkesnes vietas, bet visą, kam reikia paaiškinimo. Komentoriai būna arba viso šv Rašto, ar pavienių knygų. Būna komentuojamas arba originalinis tekstas arba vertimai, ypač Vulgata, bet atsižvelgiant sunkesnėse vietose į originalus.

Komentoriai paprastai taip sutvarkomi. Prieš patį aiškinimą dedamas įvadas į aiškinamą knygą, kurs gvildena klausimus apie knygos autorių, apie jos pirmuosius skaitytojus, kokia proga, kuriuo tikslu, kada ir kur buvo knyga parašyta, koks yra knygos turinys, koks jos autoritetas, taip kad skaitytojas iš įvado įsigyja visas reikiamas žinias apie knygą apskritai bendrai ir prisirengia prie supratimo atskirų jos dalių. Toliau, tekstas dalinamas į straipsnius ar tai žiūrint knygos skyrimų, ar sujungiant panašaus turinio skyrimus po viena antrašte, ar taip pat padalinant. Aiškinama eilutė po eilutės, sakinys po sakinio, nurodant sąryšį tarp jų ir su kontekstu. Daroma teksto kritika, duodama įvairūs skaitymai, pažymima, kurs iš jų gali būti tikresnis ir kodėl. Aiškinant ir pašalinant sunkumus pasinaudojama visais tais nurodymais, kuriuos duoda mokslas filosofijos, istorijos ir teologijos dirvoje, ir tuo, ką pats aiškintojas išmano, bet visuomet atsižvelgiant į Eklesijos įstatymus. Pagaliau laukiama iš aiškintojo, kad jis duodamas naujus šv Rašto prasmės išreiškimus, kurie skiriasi nuo kitų aiškinimų, duotų ir racijas, dėl kurių jis nuo anų pasitraukia

PRADŽIOS KNYGA

Įvadas

1. Pirmos penkios Šventojo Rašto knygos yra vadinamos Mošės P e n t a t e u k h u /πεντάτευχος/. Tą vardą jos gavo dar Kristui negimus iš Žydų elenistų Aleksandrijoje; paskui jis buvo priimtas ir krikščionių ; reiškia gi tą pat, ką ir « Penkios knygos » ar « Penkiaknygis ». Nors Pentateukhas susideda iš penkių dalių, kurios skiriasi viena nuo kitos savo turiniu, tačiau jos taip tarp savęs rišasi, viena kitą papildydamos, kad daro tikrai vieną veikalą. Tokiuo jis buvo laikomas jau Žydų, S. Sandoroje, Kristus gi ir apaštalai N. Sandoroje taip pat niekuomet nekalba apie penkias Mošės knygas, bet tik apie vieną. Tos vienos knygos tikrasis vardas yra Į s t a t y m a s /*Lex, Thorah*/, arba Į s t a t y m o k n y g a /*Liber Legis, Sefer Hattorah*/, nes taip ją vadino visuomet Žydai /žr 2 Esd 8,2 ; Još 1,8 ir k/, taip vadino Išganytojas /Mt 12,5 ir k/, ir tas vardas jai reikia duoti, žiūrint turinio. Įstatymas, kaip galima matyti iš žodžio kilmės ebrajiško vardo Thorah, reiškia čia pamokymus ir įsakymus, kuriuos Dievas davė pirma per Patriarkus, paskui per Mošę, ir kuriuos turėjo laikyti Viešpaties išrinktoji tauta, Israėlaičiai, kad taip pasilikdami atskiri nuo kitų tautų būtų verti nešėjai išganymo visiems. Įstatymo knyga nėra tik sausų įstatymų ir paliepimų rinkinys ; jos turinys yra taip pat Dievo apreikštoji Religija ir pasakojimas apie atsitikimus, kurie buvo priežastis išrinkimo tai Religijai sergėti vienos tautos, kuriai buvo duotas atskiras kraštas, su kuria buvo padaryta iškilminga sandora ir kuriai buvo suteikti pažadai apie kilsiantį iš jos pasaulio Atpirkėją, Mesiją

2. Kiekviena iš penkių Įstatymo dalių turi savo vardus. Palestinos Žydai jas vadindavo pradiniais jų teksto žodžiais ; todėl pirmoji dalis pas juos gavo vardą *B^ere'šith* /In principio, pradžioje/, antra *V^elleh š^emot* /Haec sunt nomina, tie yra vardai/, trečia *Vaiik^era* /et vocavit, ir pavadino/, ketvirta *Vaij^edadder* /et locutus est, ir kalbėjo/ ir penkta /*Elleh hadd^e barim* /haec sunt verba, tie yra žodžiai/. Aleksandriečių vertime Pentateukho knygas pavadinta vardais, nurodančiais svarbiausį jų turinį, kurie buvo priimti ir Eklesijoje. Tiegi vardai yra : Γένεσις, Genesis, Pradžia ; Ἔξοδος, Exodus, Išėjimas ; Λευιτικόν /βιβλίον/, Leviticus /liber/, Kunigų knyga ; Ἀριθμοί, Numeri, Skaičiai ; Δευτερονόμιον Deuteronomium, Pakartotas Įstatymas

Pirmoji Pentateukho knyga, P r a d ž i a, yra lyg kad pagrindas ir prirengimas visos įstatymdavystės, randamos kitose knygose. Ji prasideda įžanga /1,1-2,3/, kurioje įkvėptas autorius aprašo pasaulio sutvėrimą, parodydamas ne tik Sutvėrėjo visagalybę ir gerumą, bet taip pat priklausymą visų dalykų nuo Dievo, tuo būdu mokydamas reikalo būti tobulai klusniais galingiausiam ir geriausiam Viešpačiui. Pirmoje knygos dalyje /2,4 -11,26/ autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš padaugėjusios žmonijos Dievas išsirinko tik vieną žmogų, kad jo šeimoje išsilaikytų apreikštoji

Religija ir pažadai. Taigi čia randame, po trumpo paminėjimo laimingo pirmųjų žmonių stovio žemiškame rojuje, įstoriją jų nupuolimo, aprašytą pirmąją brolžudystę ir pasidalinimą žmonių giminės į du skyriu, neteisingų Kaino vaikų, ir teisingųjų Seto palikuonių, toliau pagedimą taip pat paskutiniųjų ir baisią tvano bausmę, kuri ištiko žmoniją ir nuo kurios per Dievo malonę išsigelbėjo tik Noės šeima. Kadangi nei tvanas nepataisė žmonių giminės, ir jau išgelbėtoje Noės šeimoje atsirado vienas kaltininkas, o žmonėms padaugėjus vėl padaugėjo jų nedorybės, tai autorius išskaičiavęs įvairias iš Noės vaikų kilusias tautas įvardija Semo palikuonis lig Tarei, kurio sūnus Abraomas turėjo būti Dievo išrinktosios tautos tėvas. Antroje knygos dalyje /11,27-50,26/ aprašyta ypatinga Dievo apvaizda, pasireiškusi išauklėjime tos išrinktosios tautos. Ton dalin įeina Abraomo pašaukimas, Dievo sandora su juo, jam padarytieji pažadai, platus aprašymas kitų aplinkybių jo gyvenimo, turėjusio būti pavyzdžiu palikuonims, kuriems tačiau ne visiems buvo lemta priklausyti išrinktajai tautai ; toliau istorija Abraomo ainių iki Jokubo ir jo sūnaus Juozapo mirčiai Egipte, į kurį Jokubo šeima buvo Dievo Apvaizdos nuvesta, kad čia iš visos dvylikos sūnų, kaip Israėlaičių tėvų išaugtų didelė tauta

3. Trijose sekančiose knygose yra kone visi Dievo duoti Israėlaičiams per Mošę įstatymai. Tie įstatymai surašyti maždaug ta pačia eile, kaip jie progai pasitaikius buvo skelbiami ; taigi jie rišasi su svarbiausiais atsitikimais išrinktosios tautos istorijoje

I š ė j i m o knyga taip pavadinta dėl to, kad žymiausis joje aprašytas atsitikimas yra Israėlaičių išejimas iš Egipto ; bet be to atsitikimo jos įžangoje /1,1-7/ randame, nors labai trumpai paminėtą, Žydų istoriją nuo Juozapo mirties iki Mošės gimimui, o taip pat toje knygoje yra aprašyta jų kelionė per tyrus pirmaisiais metais po išėjimo iš Egipto. Taigi, pirmoje knygos dalyje /1,8-13,16/ aprašytas pats išėjimas, būtent, kaip Dievas padarė Mošę prispaustų Žydų gelbėtoju, ką tasai kartu su savo broliu Aaronu darė Israėlaičiams išlaisvinti pas Paraoną, kurio širdies sukietėjimo negalėjo įveikti devynios Dievo siųstos slogos visam Egiptui, kaip pagaliau nugalėtas dešimtąja sloga, pirmgimių mirtimi, Paraonas sutiko paleisti iš po savo valdžios Žydus, kuriems to išsilaisvinimo atminimui buvo liepta švęsti kas metai velykas

Antroje Išėjimo dalyje /13,17-18,27/ pasakojami dideli Dievo padaryti keliaujantiems Žydams stebuklai, kuriais jie turėjo būti prirengti į įstatymo priėmimą Sinajaus kalne ; tie stebuklai buvo perėjimas Raudonosios jūros, pavertimas kartaus vandens saldžiu, putpelių atsiuntimas, manos iš dangaus davimas, vanduo iš uolos ir Amalekiečių nugalėjimas

Trečioje knygos dalyje /19,1-40,36/ pasakojama, kaip buvo Žydams pagarsinta dešimts Dievo Įsakymų, kaip jie nusigandę meldė, kad Dievas padarytų Mošę tarpininku Įstatymų skelbime, kaip Mošei pasiliekant per keturias dešimtis dienų Sinajaus kalne, kur jis gavo pamokymus apie Sandoros padangtės padarymą, Žydai buvo pasidirbdinę garbinimui aukso veršį, kaip juos nubausta, kaip buvo atnaujinta sandora, pastatyta ir pašventinta sandoros padangtė

4. Trečią Pentateukho dalį, K u n i g ų knygą, Žydų rabinai vadina *Thorath hakkohanim* /Lex sacerdotum, Kunigų įstatymas/. Visi tie vardai nurodo knygos turinį, kurs susideda iš pasakojimo apie tai, kaip iš Levio giminės tarpo buvo išrinktas Aaronas ir jo sūnūs ir pašventinti kunigais,

toliau iš įvairiausių įsakymų apie aukas ir apie kitus Dievo garbinimo pasireiškimus, ir apie kunigų pareigas. Kunigų knyga rišasi su Išėjimu, nurodydama, ką Israėlaičiai iš savo pusės turėjo padaryti, kad būtų verti to nuolatinio Dievo pasilikimo tarp jų sandoros padangtėje, kurios padirbdinimas aprašytas Išėjimo knygoje. Įvairūs yra čia randami Dievo paliepimai ir jie surašyti ta eile, kaip buvo duodami ; bet juos visus galima padalinti į du skyriu

Taip pirmoje Kunigų knygos dalyje /1,1-10,20/ kalbama apie įvairias aukas ir jų apeigas, kuriomis Israėlaičiai turėjo išreikšti savo priklausymą nuo Dievo, apie pareigas ir teises kunigų, per kuriuos aukos turėjo būti daromos ir apie pačių kunigų išrinkimą ir pašventimą

Antroje dalyje /11,1-27,34/ randame įsakymus apie nesuteptus ir suteptus gyvulius ir valgius, apie išviršinį ir vidinį tyrumą, reikalaujamą iš visų Israėlaičių, ypač gi iš kunigų, apie įvairių iškilmių dienas ; visa gi tai pabaigia pažadai už įstatymo laikymą bei prakeikimai už jo peržengimą, ir pagaliau paminėjimas įžadų bei aukų, Dievui daromų laisva valia

5. S k a i č i a i s yra vadinama ketvirta Pentateukho knyga, dėl to kad joje duodami skaičiai išrinktosios tautos, kurios visų giminių nariai, Dievui liepiant, buvo suskaityti. Labiau jai tačiau tinka kai kada rabinų vartojamas vardas *Bammiddar* /in deserto, tyruose/, nes čia yra istorija viso to laiko, kada Žydai keliavo per tyrus. Ne visi tačiau tos istorijos atsitikimai įrašyti Skaičių knygoje, o tik svarbiausieji, turėjusieji artimą sąryšį su išganymu, kurs per Žydus turėjo būti laikomas visai žmonijai. Draug su atsitikimais yra duodami ir kai kurie nauji tuo laiku paskelbti įstatymai

Visa knyga gali būti padalinta į tris dalis, kurių pirmoji /1,1-14,15/ prasideda Žydų suskaitymu, padarytu antrame po iškeliavimo iš Egipto mėnesyje ; toliau eina kai kurie nauji įstatymai ypač reikiami tolesnei kelionei sutvarkyti, suskaitymas dovanų sudėtų padangtės pašventinime, pirmų velykų šventimas tyruose ir tolesnė kelionė, kurios metu Žydai, nuvarginti kelio sunkumais ir mėsos stoka, išgąsdinti savo žvalgų pasakojimu apie laukiančius juos Palestinoje baisumus, taip murmėjo prieš Dievą ir Mošę, kad Viešpats nutarė atidėti jų įėjimą Žadėtojon Žemėn, iki visi, kurie jau užaugę išėjo iš Egipto, neišmirs tyruose, o Aaronas ir jo sesuo Marija buvo nubausti raupsais

Antroji knygos dalis /15,1-19,22/ apima 39 kelionės metus, kada turėjo išmirti atmestoji karta ; bet iš viso to laiko atsitikimų autorius mini tik nubaudimą Korės, Datano ir Abirono už pasisavinimą kunigystės ir paduoda naujus Dievo paliepimus, liečiančius nekruvinas atnašas, šabato laikymą ir kunigus bei levitus

Trečioje gi knygos dalyje /20,1-26,13/ yra kelionės istorija nuo pirmo lig vienuoliktam mėnesiui 40 metų. Tuo laiku miršta Marija, ištrykšta stebuklingai iš uolos vanduo murmantiems Žydams, bet dėl abejojimo Dievas atima teisę įeiti Žadėtojon Žemėn iš Mošės ir jo brolio Aarono, kurs neilgai trukus miršta ; o vis murmantieji Israėlaičiai nubaudžiami žalčiais, nugali Amoriečius ir užpuola Moabiečius, kurie veltui šaukiasi į Balaamą, nes jis užuot prakeikti Žydus juos laimina ; Madijaniečiams tačiau pasiseka įtraukti Žydus į stabmeldystę. Toliau daromas naujas Israėlaičių surašymas ; Dievas paskiria Jošuę Mošės įpėdiniu ir papildydamas senuosius įsakymus duoda naujų ; atimta iš Madijaniečių žemė išdalinama tarp giminių Rubeno, Gado ir pusės Manaso ; pagaliau įvar-

dijamos tos vietos, kur Žydai buvo sustoję savo kelionių metu ir paliepimas sunaikinti Kanaano gyventojus ir jų žemes pasidalinti

6. Penktą pentateukho knygą Žydai kai kada vadina *Mišneh hatthorah,* o išversdami tą vardą Graikai ir lotynai - D e u t e r o n o m i u m, dėl to kad ji trumpai pakartoja, kas plačiau parašyta kitose knygose ; užtat P a k a r t o t a s Į s t a t y m a s teisingai gali būti vadinamas Mošės veikalo pabaiga. Visa knyga susideda iš trijų pamokslų, kuriuos pasakė Mošė pirmą dieną 12 mėnesio 40 kelionės metais, ir istorinės pabaigos

Pirmame pamoksle /1,1-4,10/ Mošė atpasakoja visą, ką Dievas buvo per jį padaręs Išrinktajai tautai, kad taip ją pažadintų laikyti padarytąją su Dievu sandorą

Antras pamokslas /5,1-26,19/ yra tai sutrumpintas visas įstatymas, pradedant nuo Dešimties Dievo įsakymų ; taigi čia yra reikalavimas mylėti Dievą, sergėtis stabmeldžių draugystės, priminimas Dievo geradarysčių, palaiminimai už klusnumą ir prakeikimai už neklusnumą, įsakymai apie aukų vietą, apie vengimą stabmeldžių įpročių ir jų dievaičių, apie saugojimąsi suteptų valgių, apie jubiliejaus metus ir metines šventes, apie teisėjų ir karalių pareigas, apie levitus ir pranašus, apie prieglaudos vietas, karių teises, įvairius naminio ir šeimyninio gyvenimo santykius, apie pirmones ir dešimtines

Trečiame pamoksle /27,1-30,20/ Mošė liepia, užėmus Palestiną, atnaujinti Hebalio ir Gerizimo kalnuose iškilmingai sandorą, paskelbiant palaiminimus ir prakeikimus, kurie sujungti su Dievo įsakymų vykdymu ar peržengimu ; baigia gi nauju paraginimu būti ištikimais Viešpačiui. Istorinėje pabaigoje /31,1-34,12/ aprašyta Jošuės paskyrimas Mošės vieton, paminėtas paliepimas apie Įstatymo knygos skaitymą ir jos laikymą sandoros skrynioje, duodama Mošės giesmė, jo paskutinis palaiminimas, suteiktas dvylikai giminių, papasakota jo mirtis, palaidojimas ir apraudojimas

7. Lig 18 amžiaus galui Žydų ir krikščionių vienoks buvo tikėjimas apie Pentateukho atsiradimą ; visi buvo įsitikinę, kad Mošė yra jo viso autorius, gal tik atskyrus paskutinius Pakartoto Įstatymo skyrimus ir kai kuriuos sakinius, kito rašytojo pridėtus. Bet paskesniais laikais bibliniam racionalismui įsiviešpatavus protestantų mokslainėse, prasidėjo aršus griovimas seno įsitikinimo ir įrodinėjimas, kad Pentateukhas atsiradęs daug vėliau už Mošę, ir kad jis buvo pasidaręs iš įvairių autorių raštų

Apie tokį Pentateukho atsiradimą buvo pareikšta gana daug tarp savęs nesutinkančių nuomonių, kurias visas galima padalinti į tris skyrius

Taigi, anot vienų, Pentateukhas buvęs sudėtas iš keleto įvairių raštų, kurie jo redaktoriui buvo tik šaltiniai /systema documentorum/, kiti matė jame visą daugybę trumpučių raštų, sutrauktų į vieną veikalą /systema fragmentorum/, treti pagaliau sakė, kad Pentateukhas pasidaręs iš vieno ne per daug ilgo veikalo, kurs keletą kartų amžių bėgyje buvęs perdirbamas, papildomas ir padidinamas, iki negavęs dabartinės išvaizdos /s supplementorum/. Tos įvairios sistemos, pramanytos Pentateukho atsiradimui išaiškinti, buvo įvairiu būdu perdirbamos, ir nors nė viena nepatenkina pilnai pačių racionalistinių kritikų, jų dauguma tačiau šiandien pritaria pirmajai sujungiant ją su trečiąja ; taigi jie atskiria Pentateukhe keletą ne vienu laiku parašytų dokumentų /dažniausiai keturis : Elohis-

tišką, Yahvistišką, deuteronomistišką ir kunigų kodeksą/ ir sako, kad iš jų per sujungimą ir vienų kitais papildymą pasidaręs gana vėlame laike veikalas, dabar Pentateukhu vadinamas

8. Pats naujų nuomonių įvairumas, nesutikimas tarp savęs daugelyje dalykų, kad ir vienos kurios nors nuomonės šalininkų, pakankamai liudija apie silpnumą įrodymų, kuriais vaduojasi kovotojai prieš tradicinę tezę apie Pentateukho atsiradimą ; tuo tarpu, kad tas senas ilgų amžių įsitikinimas gali būti patvirtintas visai tikrais liudijimais. Suteikia gi juos Šventasis Raštas abiejų Įstatymų, vienodas tikėjimas Žydų sinagogos ir Krikščionių Eklesijos, pagaliau ištyrimas paties Pentateukho

Kada Išganytojas pradėjo skelbti Evangeliją, buvo tvirtas visų Žydų įsitikinimas, kad Mošė yra Pentateukho autorius ir kad jis yra parašęs penkias Įstatymo knygas ; todėl ir vadindavo paprastai Pentateukhą « Mošė » ar « Įstatymu ». Taip darė Žydų rašytojai Juozapas ir Philonas ir taip kalbėjo visos Žydų sektos, parisiejai ir sadukiejai. Jėzus Kristus patvirtino tą tikėjimą, pats vartodamas įprastus Pentateukho vardus.

Visame Naujame Testamente yra arti 60 vietų, kurios turi didesnį ar mažesnį sąryšį su Mošės Įstatymu. Ne iš visų jų galima išvesti, kad to Įstatymo rašytojas buvo pats Mošė, nes dažniausiai jose minimi tik kai kurie atsitikimai iš Mošės gyvenimo, ar kalbama apie jį kaip apie Įstatymo davėją, ar duodama šis tas iš paties Įstatymo ; tuos gi visus dalykus būtų galėjęs surašyti kas kitas, o ne pats Mošė ; bet daugiau kaip 20 vietų yra kalba apie Pentateukhą tiesiog kaip apie knygą, ir jos autoriumi vadinama Mošė. Kada vieną kartą sadukiejai, netikėjusieji į mirsusiųjų prisikėlimą, tyčiodamies klausė Išganytoją, kieno moterimi prisikėlime bus ta, kuri gyvendama čia žemėje buvo ištekėjusi už septynių brolių, vieno po kito ir primindami prie tos progos Įstatymo mokslą apie leviratą /5 Moš 25,5/ sakė : « Mokytojau, Mošė mums parašė ir tt, » Jėzus nepaneigė, kad tą patvarkymą buvo parašęs Mošė, o tik papeikė jų neišmanymą, sakydamas : « Argi ne dėl to klystate, kad nežinote Raštų, nei Dievo galybės » ir pats patvirtinimui mokslo apie mirusiųjų prisikėlimą šaukėsi į Mošės Įstatymo žodžius /Iš 3,6/ ir sakė : « Apie numirusius gi, kad jie prisikels, ar neskaitėte M o š ė s K n y g o j e, kaip pasakė jam Dievas prie krūmo tardamas » ir tt /Mk 12,18-27/. Išganytojas, minėdamas Mošę kaip įstatymo autorių, ne vien taikėsi prie jo laiku priimtojo Žyduose kalbėjimo būdo, bet tikrai aiškiais žodžiais išreiškia, kad tas pats Mošė, istoriškas asmuo, per kurį buvo duotas įstatymas, buvo ir jo rašytojas. Neigiantiems Jėzaus dievystę Žydams, taip jis sakė : « Tyrinėjate Raštus, nes jūs tariatės juose turį amžinąjį gyvenimą. Jie tai ir yra, kurie liudija apie mane... Nemanykite, kad aš jus kaltinsiu pas Tėvą ; jūsų kaltintojas yra Mošė, kuriuo jūs tikitės. Nes jei jūs tikėtumėte Mošei, juk tikėtumėt ir man, nes j i s r a š ė apie mane. Bet jei jūs netikite jo raštams, kaip gi jūs tikėsite mano žodžiams » /Jo 5,39-45-47/ Taigi, iš šitų Išganytojo žodžių aiškiai pasirodo, kad Mošė ne tiktai kalbėjo apie Mesiją, bet ir rašė : tie jo raštai ir randamos juose pranašystės apie Mesiją buvo žinomi Žydams ir buvo ne kas kita, kaip tik Pentateukhas

9. Kone visose Sen Ist knygose yra mažiau ar labiau aiškių liudijimų apie Pentateukhą, iš kurių patiriame, kad visoje Žydų istorijoje nebuvo tokio laiko, kada nebūtų buvę žinomas Pentateukhas ir nebūtų buvę tikėta, jog jo autorius yra Mošė

Buvo žinomas Pentateukhas Žydams Babilono nelaisvėje ir sugrįžusiems iš jos, o jo autoriumi laikyta Mošė, nes apie tai liudija anuo laiku parašytos knygos Makabiejų /2 Mak 7,6/, Eklesinės /prakalba 24, 33 ; 45,6/, Esdro, Pranašų Malakijo, Danielio, Barukho, Kronikų. Taip 1 Esd 3,2.4 skaitome, kad Jošuė ir Zorobabelis pastatė Dievui altorių ir šventė su žmonėmis Padangčių šventę sulig to, « kaip parašyta Mošės Dievo vyro, įstatyme » ; iš 2 Esd 8,1... žinome, kad Esdras skaitė iškilmingai surinktiems Žydams « Mošės įstatymo knygą ». Malakijas sako Žydams « Atsiminkite Mošės, mano tarno, įstatymą, kurį aš jam paliepiau Horebo kalne » /Mal 4,4/. Danielis mini prakeikimus, kurie įrašyti « Mošės, Dievo tarno, knygoje » /9,11/. Barukhas kalba apie Žydų nelaimes « sulig to, kas parašyta Mošės įstatyme... kaip tu /Viešpatie/ kalbėjai per tavo tarną Mošę dienoje, kurioje jam liepei parašyti tavo įstatymą Israėlio vaikų akivaizdoje » /Bar 2,2.28/. Kronikų knygoje primenami Viešpaties žodžiai, kuriais žadama Žydams pagalba, jei jie laikys visą ką Dievas yra jiems liepęs « per Mošės ranką, ir visą įstatymą, ir apeigas ir teises » /2 Kron 33,8 ; plg 1 Kron 16,40 ; 2 Kron 23,18 ; 31,3 ; 34,14 ; 35,6.12 ir k/.

Lygiai buvo žinomas Pentateukhas ir pirm Babilono nelaisvės Žydams, suskilusiems į dvi karalystes. Israėlio karalystėje veikusieji pranašai, Ošee ir Amosas, mokydami, nuolat turi atmintyje Pentateukho turinį ir yra įsitikinę, kad jis žinomas jų klausytojams /Oš 4,2 ; 6,7 ; 8,1.12 ir k ; Am. 2,4.5 ; 5,21-25 ir k/. Taip pat ir Judos karalystėje buvo žinomas Mošės įstatymas. Taip karalius Josapatas buvo įsakęs kunigams ir levitams mokyti žmones, einant per Judos miestelius « su Viešpaties įstatymo knyga » /2 Kron 17,7-9/ ; karaliaus Josijo dienose buvo atrastas prie šventyklos « Įstatymo knygos egzempliorius Mošės ranka » /4 Kar 22,8/, matomai tas pats, kurs buvo laikomas sandoros skrynioje ir kurio nors stabmeldystei pasidavusio karaliaus metu iš ten paimtas ir kitur padėtas ; pranašų Judos karalystėje žodžius nebūtų galima suprasti be Mošės įstatymo, taip jie yra su juo sujungti ir juo paremti /plg Is 1,1-15 su Pak 32,1.6 ; Prad 32,26 ; Iš 19,6 ; Kun 36,33 ir k/

Mošės įstatymas buvo žinomas taip pat ir laikomas tuomet, kada visi Žydai turėjo vieną karalių. Saliamonas savo maldoje /3 Kar 8,23.../ mini Pakartoto Įstatymo žodžius, labai atsižvelgia į potvarkius, įrašytus Kunigų knygoje ir stato šventyklą, kuriai pavaizdas yra Išėjime aprašyta sandoros padangtė. Dovidas dėkoja Dievui /2 Kar 7,22-24/ už pažadėtą sau amžiną karalystę Pak Įstatymo žodžiais. Visa, ką pasakoja Samuėlis ir Teisėjų knygos apie Žydų naminį, viešą, religinį gyvenimą, parodo, kad jis buvo paremtas pamokymais įrašytais Pentateukhe ; o jo žodžiai dažnai yra kartojami ano laiko Žydų lūpomis

Jošuės knygoje keletą kartų yra paminėtas Mošės rašytas įstatymas. Dievas liepė Jošuei laikyti pačiam ir pasirūpinti, kad kiti laikytų Mošės įstatymą, ir jam paveda svarstyti to įstatymo knygą /Još 1,7.8/. Pagaliau visa Jošuės istorija yra tik įvykdymas to, kas parašyta Pentateukhe, ir be jo daug dalykų toje istorijoje būtų visai nesuprantamų /plg Još 24,1.../

10. Pačiame Pentateukhe yra liudijimų, kad jo autorius buvo Mošė. Tie liudijimai yra dvejopi : vieni sako, kad Dievas liepė Mošei surašyti kaikuriuos dalykus, iš kitų gi galima daryti išvadą, kad visas Pentateukhas buvo Mošės parašytas. Taip po Amelekiečių pergalėjimo, Dievas kalbėjo Mošei : « parašyk tai atminimui knygoje » /Iš 17,14/. Tiesa, tas paliepimas apima tik vieną atsitikimą, bet žodis « knygoje », ebr « *bassefer* », nurodo jau pradėtą rašyti veikalą, kuriame Mošė pažymėdavo atminimo

vertus atsitikimus iš Žydų istorijos. Toliau, kada buvo padaryta pirmą kartą su Dievu sandora, « Mošė parašė visus Viešpaties žodžius » /Iš 34,4/, o po atnaujintos sandoros vėl gavo paliepimą rašyti /Iš 34,27/. Kelionei baigiantis, Mošė surašė pagal Dievo įsakymą visas Žydų stotis tyruose /Skaič 33,2/. Taigi, pats Dievas buvo liepęs Mošei rašyti, ir nors tas paliepimas lietė stačiai tik kaikuriuos svarbiausius atsitikimus, tačiau ir visus kitus dalykus turėjo rašyti tas pats Mošė. Kad tikrai taip buvo padaryta, paliudija kiti Pentateukho žodžiai, nes skaitome : /Pak 31,9... 24.../ : « Taigi Mošė parašė visą tą įstatymą ir pavedė jį sergėti kunigams... ir įsakė jiems tardamas : po septynerių metų, atleidimo metais, Padangčių šventėje... skaitysi to įstatymo žodžius prieš visą Israėlį... kad girdėdami mokytųsi ir bijotų Viešpaties jūsų Dievo ir sergėtų ir vykdytų visus to įstatymo žodžius... » ir truputį toliau, « kada tat Mošė parašė to įstatymo žodžius knygoje ir pabaigė, įsakė levitams, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, tardamas : Imkite šitą knygą ir padėkite ją Viešpaties jūsų Dievo sandoros skrynios šalyje, kad ten būtų liudijimas prieš tave ». Visuose šituose žodžiuose kalbama ne apie vieną kurią nors dalį, ne vien apie Pakartotą įstatymą, bet apie visą Pentateukhą, nes kaip pasirodo iš Žydų padavimo, jie vykdydami Mošės įsakymą, Padangčių šventėje skaitė susirinkusiems žmonėms iš viso įstatymo, o ne iš vienos kurios nors knygos. Iš antros gi pusės, nors cituotuose žodžiuose ir būtų kalbama tik apie Pak Įstatymą, tai iš to, kad jis buvo parašytas Mošės, reikia daryti išvadą, jog ir kitos knygos buvo pirm Pakart Įst parašytos to paties autoriaus, nes Deuteronomijos negalima suprasti be Skaičių, Kunigų ir Išėjimo knygų, o tos paskutinės be Pradžios. Mošė Pakartoto Istatymo pamoksluose, pasakytuose prieš patį Žydų įėjimą ŽadėtojonŽemėn, neįsileidžia į visas smulkmenas įstatymdavystės, įvykusios per 40 metų, bet vienus dalykus aplenkia visai, kitus vos primena, kitus vėl paaiškina ir papildo naujais įsakymais, reikiamai atsižvelgiant į artimą paėmimą Palestinos ; tačiau jis reikalauja, kad būtų ištikimai laikomi visi Dievo įsakymai, ir liepia klausytojams ieškoti jų surašytų knygoje. Jis sako : « Jei nelaikysi ir nevykdysi visų to Įstatymo žodžių, kurie yra surašyti šitoje knygoje... Dievas padaugins tavo bausmes, bausmes dideles ir pasiliekančias, silpnybes bjauriausias ir nuolatines, ir atgręš į tave visus Egipto prispaudimus, kurių bijojai, ir prilips prie tavęs ; be to ir visas negales, kurios nėra surašytos šitoje Įstatymo knygoje, atves tau Viešpats iki tavęs nesutrins » /Pak 28,58-61/. Matomai, kad ta įstatymo knyga jau buvo tuomet parašyta, ir joje buvo ne tik visi įstatymo žodžiai, bet ir Egipto bausmės, apie kurias kalba Išėjimas. Taigi pačiame Pentateukhe yra gana liudijimų, kad jis visas buvo parašytas Mošės ; ir jiems reikia tikėti taip pat, kaip tikima kitoms istorinėms knygoms, liudijančioms apie savo atsiradimą, kolei nėra tikrai įrodytas joje randamų liudijimų klaidingumas

11. Seniausiame Žydų padavime, paremtame Šventojo Rašto žodžiais yra liudijimų, kad visuomet tikėta, jog pats Įstatymo skelbėjas buvo taip pat jo viso ir rašytojas. Tas Žydų tikėjimas buvo žinomas net kai kuriems pagonių rašytojams, kaip Aleks Polihistoriui /1 amž pirm Kr/ Eupolemui /2 amž pirm Kr/, Hekatiejui /4 amž pirm Kr/. Vienoks buvo tuo atžvilgiu padavimas pas Žydus Palestiniečius, elenistus, Žydus gyvenusius Babilone, Samariečius, parisiejus, sadukiejus ir esenus. Flavijus Juozapas ir Philonas sako, kad Mošė aprašęs pranašų būdu ir savo mirtį, t y, paskutinius Pentateukho skyrimus. Vargu būtų išaiškinti tokį vienuodumą išsiskirsčiusių Žydų tradicijoje, jei ji nesiremtų seniai

visiems žinoma tiesa juo labiau kad Pentateukhas yra svarbiausis Žydų tikėjimo mokslas visiems priimtinas, daug, ne be vargo, vykdomų įsakymų, o taip pat pasakojimai ir priekaištai, kurie turėjo nemaža užgauti Žydų savimylą

Ką manė Žydai apie Pentateukho atsiradimą, ko mokė Jėzus Kristus ir Apaštalai, tai perėjo į krikščionių Eklesiją ir pasilieka joje iki šiai dienai. Visų seniausi Eklesijos rašytojai, kiek kartų turėjo progą, visados kalbėdami apie Pentateukhą vadina jį be jokios abejonės Mošės veikalu

12. Pats Pentateukho turinys patvirtina, kad jis buvo parašytas žmogaus, gerai susipažinusio su Egipto dalykais. Kai jis juos mini, tai visur kuo pilniausiai sutinka su tuo, kas dabar sužinota iš senovės atrastų paminklų apie Paraonų Egipto gyvenimą. Toks Egiptas, koks jis vaizduojamas Juozapo istorijoje, Israėlaičiams pasiliekant po Paraonais ir išeinant, buvo tikrai tik 15 amž pirm Kr ir anksčiau, o ne vėliau. Egiptas aprašytas kaip galinga viena valstybė, valdoma vieno karaliaus ; nebebuvo gi jis toksai paskui, nes Žydų karalių ir pranašų laikais buvo labai susilpnėjęs ir pasidalinęs net į keliolika mažų valstybėlių. Egipto kariuomenė su karo vežimais, kuriuos mini Pentateukhas, buvo tik senų Ramzes'ų dienomis. Yra įvardijami svarbiausieji pasienio miestai Ramese, Zoaras, ir visai nėra kalbos apie tose pačiose vietose atsiradusius paskiau didelius miestus, kaip Migdolis, Tafne. Visus tuos senovinius dalykus galėjo žinoti tik žmogus to paties laiko ar tik truputį paskesnio, kada jų atmintis tebebuvo gyva, o ne vėlų amžių rašytojas, kada visa buvo pakitėję, o senovė užmiršta

Be to, žymi yra Egipto įtaka religinėms apeigoms, kurios aprašytos Pentateukhe. Sandoros skrynia yra panaši į Egiptiečių « naos » ; padangtės pavaizdas buvo Egiptiečių šventyklos Nilo slėnyje ; tas tik yra žymiausias skirtumas, kad padangtė pritaikinta yra nešioti iš vietos į vietą. Kai kurios Mošės apeigos kvepalų atnašavime, balandžių aukojime gyvai primena Egiptiečių papročius. Tokių pavyzdžių skaičių būtų galima dauginti be galo, o iš jų visų su pilna teise galima daryti išvadas, kad Pentateukho autorius taip tobulai žinojo senovinio Egipto papročius ir visas jo gyvenimo aplinkybes, jog negalėjo tai būti žmogus, gyvenęs vėliau už Žydų išėjimą iš Egipto

13. Pentateukho turinys liudija taip pat, kad jis buvo parašytas tuo laiku, kada Žydai tebegyveno tyruose ir dar nebuvo paėmę Kanaano žemės. Egiptas minimas nuolat, ir jo atmintis su visais jame iškentėtais prispaudimais yra gyva. Dėl tų varginimų Žydams dažnai primenama, kad jie nebegrįžtų į nelaisvės kraštą ; o išėjimas dažnai nurodomas, kaip labai svarbus atsitikimas tautos gyvenime, ir jo metinės sukaktuvės švenčiamos iškilmingai ; Velykos ir pirmagimių pašventimas Viešpačiui yra tai atminimas dešimtos slogos, kuria buvo ištiktas Egiptas, ir nuo kurios buvo laisvi Israėlaičiai. Kada jie jaučiasi labiau nuvarginti ir pradeda murmėti prieš Mošę, jie gailisi savo gyvenimo Egipte, daug lengvesnio už tyrų vargus ir norėtų sugrįžti atgal. Mošė, priešingai, stengiasi nutolinti Žydus nuo tos minties ; jis draudžia drožtus paveikslus, kad tie nebūtų suvadžiojimas išrinktajai tautai, Dievo išvestai iš Egipto ; jis tarp įsakymų būsimam Žydų karaliui įdeda draudimą vesti Žydus atgal į Egiptą, iš kurio išsilaisvinimas yra galingiausia priežastis, kodėl Israėlaičiai turi laikyti Įstatymą, duotą Viešpaties, kurs juos išgelbėjo iš nelaisvės. Taigi išėjimas pasirodo kaip visai nesenas įvykis, pasilieką

visų atmintyje ; nes kitaip tik jo istorinis atminimas nebebūtų galėjęs daryti didesnio įspūdžio ir, pagaliau, Žydų gyvenančių Palestinoje nebereikėjo prikalbinėti negrįžti Egiptan

Pentateukhe nėra jokios žymės, kad Kanaano žemė būtų buvusi jo atsiradimo laiku jau užkariauta. Jis aprašo Israėlaičius keliaujančius į Žadėtąjį kraštą ir Mošė tik tuo rūpinasi, kad jie neatsisakytų nuo užėmimo. Jei jie pasilieka 40 metų tyruose, tai yra tik bausmė už murmėjimą, sugrįžus iš Palestinos jų žvalgams. Pentateukhe nėra jokio aiškesnio pažymėjimo tų aplinkybių, kuriose paskiau gyveno Žydai, atskyrus tik pranašystes apie ateitį

Kunigų įstatai Išėjimo ir Kunigų knygose turi tyrų antspaudą, o jų sutvarkymas yra toks, koks kitokiose aplinkybėse vargiai tegalėjo būti padarytas ; jis tinka labiausiai keliaujančiai tautai ; pav nešimui pritaikyta padangtė buvo reikiama tik tyruose, kur nebuvo galima turėti nuolatinio dievnamio

Iš pačios Pentateukho įstatymdavystės formos reikia daryti išvadas, kad ji buvo Mošės duota. Įstatai nėra sutvarkyti kurion nors logiškon eilėn, bet kaip jie diena po dienos buvo progai atsiradus skelbiami, taip ir surašyti maždaug kronologinėje eilėje. Todėl, kada susidėjo naujos aplinkybės, reikalaujančios naujų pamokymų, seni įstatai paaiškinami ar visai naujai pridedami. Taip įstatymdavystėje yra daug taisyklių, liečiančių religinį gyvenimą, bet trūksta reikiamų tautai, gyvenančiai politiniu gyvenimu vienoje vietoje. Toks gi įstatymdavystės būdas pritinka tik vien keliaujančių per tyrus Žydų vadui, Mošei

14. Nors ebrajiška šv Rašto kalba ne daug tepasikeitė ilgų amžių bėgyje, taip kad iš jos vargu ką nors spėti apie tai, kuri knyga yra senesnė ir kuri vėlesnė, tačiau nekalbant jau apie Egiptiškos kilmės vardus, sutinkamus Pentateukhe, jo kalba turi tik jam nuosavas ypatybes, kurių nebėra net Jošuės knygoje. Tarp tokių ypatybių yra vartojimas įvardžio *hu* jis /vyriškos giminės/ ir moteriškai giminei išreikšti vietoje *hi* ji ; taip pat daiktavardžio *naar* berniukui ir mergaitei pavadinti, nors paskiau mergaitė visur vadinama *naarah* ; įvardžiai *hael* ir *hallazeh*, šitas, šita, randami tik Pentateukhe. Yra dar jame žodžių ir išsireiškimų nesutinkamų kitose knygose ir teisingai laikomų senoviniais ; taip *abib*, varpa, ar pirmas metų mėnuo, *kibšan*, fornax, ir kiti. Tos savybės pačios vienos nėra įtikinančios, bet sujungtos su kitais neabejotinais Pentateukhe senumo įrodymais, jos dar labiau juos patvirtina

15. Pradžią kritikų abejonėms apie Pentateukho atsiradimo būdą davė įvairūs jame vartojami Dievo vardai ir tai taip, kad vienose vietose dažniau sutinkamas vardas E l o h i m, kitose gi Y a h v e. Todėl pradėta manyti kad Pentateukhas pasidaręs iš įvairių mažesnių veikalų kuriuose buvęs vartojamas tik vienas, tas ar kitas, Dievo vardas. Be to Dievo vardo įvairumo sujieškota ir kitų įrodymų, dėl kurių neesą galima pripažinti Pentateukhą Mošės viekalu, bet reikią matyti jame darbą keleto autorių, gyvenusių paskesniais amžiais

Taigi, vieni iš tų įrodymų turi liudyti apie vėlesnį, negu tikima, Pentateukho atsiradimą. Kritikai sako, kad pats Pentateukhas taip yra parašytas, kad jis visai nesirodo esąs Mošės veikalas, bet veikalas apie Mošę, kaip apie trečią asmenį, kurio istorija pasakojama, genealogija duodama, kurį giria tokiais žodžiais, kokių pats Mošė nebūtų galėjęs apie save pasakyti. Toliau kritikai sako, būk Pentateukhe esą istorinių ir geografinių

išsireiškimų, nurodančių, kad Israėlaičiai jų parašymo laiku jau buvo paėmę Kanaano žemę, ir todėl jų negalėjęs pasakyti Mošė, nes jo laiku jie būtų buvę anakhronismas ; išsiaiškiną gi jie labai pigiai, jei knyga buvo parašyta paskesniuose amžiuose

Kitos kritikų sujieškotos Pentateukhe žymės turi įrodyti, kad jis buvęs padarytas iš keleto atskirų autorių veikalų, o apie tai liudiją likusios Pentateukhe tų įvairių šaltinių pėdsakos, dvejopi ir trejopi to paties dalyko papasakojimai, keleriopas įstatymų skelbimas, nevienodos įvairiose vietose išreikštos nuomonės ir pažiūros ir paties stiliaus skirtumas

16. Visi kritikų įrodinėjimai apie vėlesnį Pentateukho atsiradimą nėra tačiau taip nepajudinami, kad iš tiesų reiktų abejoti, ar tikrai Mošė yra parašęs penkias Įstatymo knygas ; nes vieni iš jų eina iš klaidingų pažiūrų į patį tyrinėjamą veikalą, kiti gi darosi labai abejotini ir visai nustoja savo pagrindo, išaiškinant gerai patį tekstą, kuriuo remiami. Pentateukhas nėra vien istorinis veikalas, parašytas pagal dabar laikomas taisykles, nėra taip pat lyg koks dienoraštis, kuriame turėjo būti pažymėti asmeniškai pastebėti kiekvienos dienos atsitikimai. Jo tikslas buvo kitoks : jo autorius norėjo pamokyti, kaip Dievas iš visos žmonijos išsirinko vieną tautą savo apreiškimui palaikyti, ir ką yra todėlei padaręs įvairiais laikais o taip pat per patį Mošę. Todėl Mošė galėjo rašydamas savo veikalą nutylėti istoriją visų amžių, kuri nebuvo reikiama jo tikslui siekti, kurios jis be to galėjo visai nežinoti nei iš senovės dokumentų, nei iš padavimo ; galėjo kalbėti apie save trečiame asmenyje, duoti savo genealogiją, kaip daugelio kitų ir įsidėti kai kuriuos pagyrimus apie save, kurie tačiau niekur nėra taip dideli, kad būtų galima juos pavadinti tuščiais pasididžiavimais ; be to galėjo juos įrašyti, neprieštaraujant Mošei, kas nors iš tų, kuriais jis naudojosi kaip raštininkais. Taip pat ir tos vietos, kurios rodosi esančios anakhronismas Mošės lūpose, galėjo būti įdėtos paskiau į jau pabaigtą Pentateukhą, kaip istoriniai, geografiniai ir archeologiniai paaiškinimai seno teksto ; nors dauguma iš tų tariamų anakhronismų pasirodo tikrumoje tokie neesą, jei tik tekstas yra teisingai aiškinamas

Reikia atsiminti, kad nuo Žydų išvedimo iš Egipto iki Mošės mirčiai praėjo 40 metų ; todėl galutinas Pentateukho teksto sutvarkymas galėjo būti Mošės padarytas gana vėlai, po kai kurių minimų atsitikimų įvykimo ir pirmo jų aprašymo, taip kada pirmą kartą iškrito manna, Mošė galėjo neparašyti, kiek laiko ji bus Žydams duodama, bet prieš savo mirtį galėjo jau pats įdėti savo tekstan žodžius : « O Israėlio vaikai valgė manną per keturias dešimtis metų, iki atėjo į gyvenamą žemę ; buvo penimi tuo valgiu, iki pasiekė Kanaano žemės ribas ». Iš 16,35

Toliau dvejopo tų pačių dalykų pasakojimo buvimas nėra tikrai įrodytas ir iš jo, kad ir būtų, dar negalima daryti išvados, jog buvę keletas autorių. Dažniausiai yra tai panašūs atsitikimai, įvykę analogiškose aplinkybėse su tais pačiais ar su kitais asmenimis, todėl panašiai ir aprašyti. Pasikartojimai Pradžios knygoje, jei ir būtų tikrai įrodyti, liudytų tik, kad Mošė ėmė savo žinias apie anuos senovinius laikus ne iš vieno šaltinio, bet iš kelių. Be to jis dažnai, pradėdamas iš naujo nutrauktą rašymo darbą turi paprotį trumpai pakartoti jau parašytus dalykus

Tariami prieštaravimai pasakojimuose yra tik nurodymai to paties dalyko įvairiais atžvilgiais, ar jų pavadinimai kitais vardais, kurie žydų kalboje turi ne visuomet vieną ribotą prasmę ; todėl juos pigiai galima suderinti, jei tik tekstas yra visai tikras, ištiriant gerai visas pasakojimo

aplinkybes ; randami gi prieštaravimai įstatymuose eina iš to, kad jie nevisi vienu laiku buvo paskelbti, bet vieni po kitų ir seni naujais paaiškinami ir papildomi

17. Jei kritikų įrodinėjimai būtų tikri, tuomet ir daromos iš jų išvados turėtų būti vienodos. Tuo tarpu gi nieko panašaus nėra. Jei jie kone visi sutinka, kad Pentateukho nelaiko Mošės veikalu, tai kituose dalykuose tokio sutikimo visai nėra ; nes apie pavienių dokumentų turinį, iš kurių susidėjęs Pentateukhas, apie jų laiką ir autorius, apie būdą, kaip jie buvę sujungti, yra išreikšta kone tiek pat įvairių nuomonių, kiek buvo pačių kritikų. Ir kitaip būti negalėjo, kadangi kritikai, tyrinėdami Pentateukho atsiradimą, pasirinko sau labai slidų kelią. Jie visai niekais laiko tradicijos liudijimą, kurs tačiau turi didžiausią svarbą. Knygos, turinčios įvardintą autorių, parašymas yra istorinis faktas ; todėl apie jo tikrumą reikia klaustis visų pirma tų, kurie gyveno knygos atsiradimo laiku, ar arčiausiai to laiko ; jei knyga yra senovės veikalas, reikia apie jį klaustis senovės, ir kada jos liudijimas yra žinomas ir tikras, reikia jam tikėti ir pripažinti, kad veikalas tikrai parašytas to autoriass, kurio vardą jis turi. Kritikai kreipia dėmesį į paties tyrinėjamo veikalo vidinius įrodymus, kurie dažnai negali duoti tikrų apie jį žinių, daugiausia gi ką jie gali, tai patvirtinti tradicijos suteiktą liudijimą, parodydami, kad knygos turinys nėra jam priešingas. Jei autoriaus vardas yra visai nežinomas, tuomet vidiniai argumentai gali padėti kai kuriose aplinkybėse atspėti maždaug knygos atsiradimo laiką, bet išvados tuo keliu padarytos visuomet pasiliks netikros ir ne vienodos, nes jos labai remsis asmeninėmis įvairių tyrinėtojų pažiūromis

18. Kritikai, nelaikydami Pentateukho Mošės veikalu, neigia jo vientisumą ir bando įrodyti, kad jis turėjo atsirasti kitokiu būdu ir laiku. Visų pirma jie šaukiasi į Žydų istoriją ir sako būk iš jos pasirodą, kad religinis Žydų gyvenimas nebuvęs sutvarkytas pirm Babilono nelaisvės, kad vadinamieji Mošės įstatymai neesą Žydų istorikų minimi ir nebuvę laikomi. Bet iš įstatymų neminėjimo dar nebūtų galima daryti išvados, kad jų nebuvę ; tikrumoje bent kai kurie iš tų įstatymų daugiau ar mažiau kartų pasirodo žinomi ir minimi visose knygose ; jose yra taip pat kalbama apie vienos ar kitos įstatymo dalies vykdymą, ir dažnai yra peikiami apsileidėliai ir nusikalstantieji įstatymui. Jei ne visi Mošės įsakymai buvo visuomet laikomi, tai reikia atsiminti, kad jų buvo palyginamai labai daug ir ne visuomet jie galėjo būti visiems lygiai žinomi

19. Bet kritikai sako, kad ir svarbiausieji įstatymai, kaip apie aukų vietos vienybę, apie pačias aukas, apie šventes, apie skirtumą, tarp kunigų ir levitų nebuvo žinomi, nei laikomi

Visų pirma kritikai tvirtina, kad šventos vietos vienybė, apie kurią kalbama Pentateukhe, nebuvusi žinoma Žydams, ir aukos buvo atnašaujamos lig Samarijos sugriovimui visur, kur tik norėta ; todėl tas įstatymas negalėjęs būti duotas paties Mošės, bet atsiradęs daug vėliau. Be to, randami trijose Pentateukho vietose, Iš 20,24 ; Kun 17,1-10 ; Pak 12,1-27 įstatymai apie aukų vietą skiriasi tarp savęs, todėl jie esą kilę iš trijų įvairių laiku parašytų dokumentų

Žyduose laikytinas buvo įstatymas apie aukų vietą, įrašytas Pak 12,1-27. Tiesa, jame yra kalbama apie aukos vietų vienybę, kad taip ge-

riau būtų įvykdytas vieno tikrojo Dievo garbinimas, bet įsakymas nėra toks griežtas, kad juo būtų visai uždrausta duoti Dievui garbę aukomis įvairiose vietose, ir jis liečia būsimą laiką. Juo buvo liepta būtinai sugriauti augštas vietas, kur pagonys darydavo savo aukas ; Žydams gi pasiliko iki laikui laisvė ir toliau aukoti ten, kur buvo Dievo nurodoma. Toks aukų vietų įvairumas turėjo būti visai uždraustas tik su šventyklos pastatymu, kai išsipildė Mošės įstatyme įrašyti žodžiai apie ramybę Israėlaičiuose iš visų pusių /Pak 12,10.../. Todėl galėjo daryti aukas visokiose vietose ne tik pranašai, kuriems būdavo Dievo duodami ypatingi Dievo įkvėpimai, bet taip pat ir kiti Žydai, ir tai juo labiau, kad nuo teisėjo Helio laikų sandoros skrynia buvo atskirta nuo padangtės ir ne vienoje vietoje laikoma ; tuo būdu padangtės vieta nebeturėjo didelės svarbos. Bet kada buvo pastatyta šventykla ir joje patalpinta sandoros skrynia, buvo sutvarkytas ir aukų darymas, o pranašai labiau pradėjo kovoti prieš įvairias vietas, nors nepigu buvo išnaikinti seną įpratimą, nes ir dievobaimingieji Žydų karaliai būdavo priversti iki laikui tęsti tą dalykų stovį

Nevienodumas gi pačiuose Pentateukho paliepimuose išsiaiškina įvairumu laiko ir aplinkybių, kuriuose jie buvo duoti. Kada Žydai ką tik buvo išėję iš Egipto ir dar neturėjo sandoros padangtės, buvo jiems leista daryti aukas įvairiose vietose, nors ne visur, bet tik ten, kurs pats Dievas nurodydavo /žr Iš 20,24/. Kada jau Žydai turėjo padangtę, tai prie pirmojo įsakymo buvo pridėtas laikinis paliepimas /Kun 17,1-9/ pjauti visus gyvulius vienoje vietoje prie padangtės ; tai gi turėjo ir galėjo būti laikoma Žydams keliaujant per tyrus. Pakartotame Įstatyme buvo duotas įsakymas apie vieną aukų vietą, bet tik būsimam laikui, kada Žydai turės nuolatinę šventyklą, o tuo tarpu jie turėjo taikytis prie senojo Išėjime įrašyto įsakymo

20. Kritikai toliau sako, kad pirm Babilono nelaisvės Žyduose nebuvusios aukų atnašavime laikomos apeigos, kurias įsako Mošės įstatymas, todėl nebuvę ir paties įstatymo

Tiesa, istorinės Žydų knygos, minėdamos aukas, neaprašo jų apeigų, bet iš to dar visai negalima daryti išvados, būk apeigų nebuvę. Pranašai Amosas ir Ošee prikaišioja Žydams per daug didelį atsidėjimą aukų apeigoms ir reikalauja, kad Dievas būtų garbinamas tiesoje ir dvasioje ; taigi čia yra aiškiausis liudijimas, kad apeigos buvo, nes joms Žydai ir jų kunigai kreipia net per daug dėmesio, taip kad visai nebesirūpina tuo, be ko auka ir jos apeigos nustoja savo vertės, t y, apie vidinį, dorinį tobulėjimą. Pranašas Jeremijas /8,21-23/ ne tik neneigia buvimo įstatymo apie aukų apeigas, bet reikalauja klusnumo Dievui ir ištikimumo sandorai, padarytai su juo tyruose

Taip pat žinomi buvo ir laikomi visi aukų skyriai, ne tik deginimo aukos /*olah*/ ir ramybės aukos /*šelem*/, bet lygiai ir aukos už nuodėmes *hattat* ir už nusikaltimus *ašam* /žr Još 8,31 ; Teis 6,26 ; 13,16 ir k ; 1 Kar 3,14 ; 6,3.4 ; Oš 4,8 ; Mik 6,7 ; Ps 39,7 ; Ješ 53,10/

21. Ne didesnę vertę turi kritikų tvirtinimas būk trys didžiosios Žydų šventės pradžioje buvusios tik džiaugsmo išreiškimas, pradedant ir baigiant laukų darbus, o jau paskui buvę su jomis surišti atminimai išėjimo iš Egipto ; nes iš visos Žydų istorijos pasirodo, jog visados tas pats buvęs jų tikslas ir su tomis pačiomis apeigomis jos buvo švenčiamos

Mini jas įkvėpti Žydų rašytojai, kiek kartų pasitaiko proga ; o jei tokių minėjimų randame nedaug, tai visai nenuostabu, nes tos šventės buvo dalykas nuolatinis, įprastas, kas metai pasikartojąs

Netiesa pagaliau, kad Žyduose nebuvo žinomi vyriausieji kunigai lig nelaisvei, ar kad tik Ezekiėlis įvedęs skirtumą tarp kunigų ir levitų. Visos istorinės knygos, jei tik kas nori teisingai suprasti jų žodžius, paliudija, kad visados Žydai turėjo iš trijų skyrių susidedančią dvasiškiją, taip kaip tai randame įsakyta Mošės įstatyme

22. Be įrodinėjimų, imamų iš Žydų istorijos, kritikai stengdamies atskirti Pentateukhe įvairius dokumentus, naudojasi filologiniais įrodymais. Jie sako, kad kiekvienas dokumentas turįs savo atskirą žodyną ir stilių. Įvairūs Dievo vardai davė pradžią abejojimams apie Pentateukho vientisumą ir jais nemažai vaduojasi kritikai atskyrimui vadinamojo elohistinio ir yahvistinio šaltinio. Kad tikrai Pradžios knygoje kaikuriose vietose yra sutinkamas dažniau Dievo vardas Elohim /ὁ θεός Deus/ kituose gi Yahve /ὁ κύριος/ Dominus/, apie tai nėra jokių ginčų ; tą dalyką pastebėjo jau šventieji tėvai ir jį aiškino ; bet kad iš to vardo įvairumo būtų galima ir reiktų daryti išvadą apie dokumentų įvairumą, taip kaip sako kritikai, su tuo sutikti negalima ir štai dėl ko. Visų pirma labai maža tėra Pradžios ir Išėjimo knygose vietų, turinčių savo atskirą turinį, kuriose pasitaikytų tik vienas Dievo vardas. Visai gi jų nėra kitose įstatymo knygose ; yra sutinkami dar ir kiti Dievo vardai ir straipsniai visai be Dievo vardo. Todėl ir kritikai, skirstydami tekstą tarp įvairių dokumentų, nesutinka tarp savęs tame darbe ir yra priversti padalinti jį į smulkučius straipsnelius ir dar sakyti, kad kaikuriose vietose vienas Dievo vardas paskiau buvęs pakeistas kitu. Bet jei būtų leista spėlioti apie vardų pakeitimą vienose vietose, tai būtų galima sakyti tokia pat teise, kad taip pat ir visur buvę padaryta

Toliau iš tų vietų, kurias kritikai vadina elohistinėmis ir yahvistinėmis visai negalima sustatyti atskirų veikalų, kurie turėtų savo pilną nenutrauktą turinį ir būtų suprantami vienas be kito pagalbos. Norint gi tokius dokumentus atrasti, reikia be jokio pagrindo spėlioti, būk tuo laiku, kai tie šaltiniai buvo sujungiami į vieną veikalą jų suvienytojas, nors rado kiekviename nuoseklų pasakojimą, bet nežinia dėl ko ėmė po dalelę tai iš vieno, tai iš kito, kitas gi dalis visai aplenkė

Pagaliau, įvairių Dievo vardų vartojimas pigu išaiškinti ir be ieškojimo įvairių dokumentų. Mošė pats galėjo vienose vietose vartoti tą vardą, o kitose kitą atsižvelgdamas į jų reikšmę. Vardas Elohim pabrėžia Dievo didenybę ir galybę, todėl jis ir yra vartojams, kur yra kalbama apie Dievą Sutvėrėją, visų dalykų tvarkytoją ir viršiausią jų Viešpatį ; jis vartojamas ir netikrų dievų pavadinimui. Vardas Yahve, kaip pasirodo iš jo kilmės /ὁ ὤν, Esąs/ reiškia tą, kurs yra absoliučiai Esąs, neprigulmingas, todėl amžinas, nesikeičiąs ir ištikimiausias savo pažaduose ; todėl jis yra vartojamas, kur kalbama apie Dievą, padariusį su Israėlaičiais ypatingą sandorą ; jis niekuomet nėra imamas dievaičių pavadinimui. Abudu tačiau vardu buvo Žydams šventi, todėl tada nebuvo ypatingos racijos vartoti vieną katrą nors iš juodviejų, Mošė vartoja ir tą ir kitą, tą patį dalyką pasakodamas ir pasakojimą paįvairindamas

23. Matydami ir kritikai, kad vienų vardų nepakanka dokumentams atskirti, sako dar, būk kiekvienas dokumentas turįs ir kitus sau ypatin-

gus išsireiškimus, savo atskirą stilių. Tuo tikslu jie pažymi kaikuriuos būdingus žodžius ir išsireiškimus ir ješko jų įvairiose vietose, kad paskui tas vietas patrauktų prie kurio nors iš tariamų dokumentų. Nors ir pasidaro tuo būdu dokumentai su skirtingais išsireiškimais, bet tai nieko negali įrodyti, nes jų sakiniai tyčia ir be pagrindo yra parinkti ; juo labiau, kad kiekviename iš jų pasilieka visa daugybė bendrų išsireiškimų. Be to reikia atsiminti, kad ne kiekvienas išsireiškimas tinka kiekvienam dalykui pasakyti. Kitoks stilius būna pas tą patį autorių, kada jis kalba apie įstatymus, kitoks istoriniuose pasakojimuose ir kitoks, kada sako prakalbą ar pamokslą. Todėl išsireiškimai apie Dievo garbinimą įvairiomis aukomis ir apeigomis negali atsirasti istorinėse dalyse ir priešingai. Stiliaus įvairumas daug pigiau išsiaiškina, jei Mošė ne vis pats savo ranka rašė, bet rašymo darbą buvo pavedęs savo priežiūroje pasiliekantiems tam tikriems raštininkams. Mošė ar jo raštininkai ypač galėjo palikti stiliaus įvairumą, rastą senoviniuose dokumentuose, kuriais naudojosi Pradžios knygos surašyme. Pagaliau iš kalbos imami įrodinėjimai visi pasilieka labai ypatingi ir patys savaime negali turėti įtikinančios galios

24. Nekalbant jau apie paskutinį Pakartoto Įstatymo straipsnį, kur kalbama apie Mošės mirtį, kurio tikrai jis pats negalėjo parašyti, buvo dar ir pačiame Pentateukhe amžių bėgyje padaryta kaikurie pakeitimai, taip kad šiandien jis nebėra visai toks pat, koks jis išėjo iš Mošės rankų. Gana palyginti Masoretų tekstą su Samariečių Pentateukhu ir su Aleksandriečių vertimu, kad vienu kartu pasirodytų gana daug ir tai žymių skirtumų. Visų pirma nevienoda yra juose kronologija Patriarkų, gyvenusių pirm ir po tvano. Toliau Samariečių Pentateukhas turi keletą priedų ir atmainų, tarp kurių žymiausia yra ta, kad šventas kalnas vadinamas Garizim, tuo tarpu kad kituose tekstuose skaitome Hebal. Septynių dešimtų vertimas, palygintas su Masoretų tekstu, pasirodo turįs priedų, praleidimų, perstatymų, įvairių skaitymų, kurie regimai ne visi atsiradę dėl vertėjų kaltės ; bet iš to, kad jie turėjo truputį kitokį ebr tekstą. Pats Masoretų tekstas, nors vienaip visų dabar skaitomas, tebeturi įvairius skaitymus pažymėtus kaip « Qᵉri ir Kᵉthib », o be to jame žymios yra ir kitos nedidelės atmainos. Iš tokio trijų svarbiausių tekstų stovio reikia padaryti išvadą, kad Penteteukhan buvo įvesta ne tik perrašinėtojų klaidos, bet ir kitos atmainos, kurios kad ir nepaliečia esmės, tačiau teisingai yra kritikų nurodomos

Nors visi Pentateukho aiškintojai sutinka, kad jo tekstas nepasiliko be kaikurių pakeitimų, bet apie jų kiekybę ir katalikų teologų ir egzegetų tarpe yra gana įvairios nuomonės. Vieni iš senesniųjų, kaip Belarminas, Kalmetas, atranda jų labai nedaug ir pripažįsta ne paties Mošės rašytais tik skyrius apie jo mirtį ir keletą paaiškinančių sakinių, įvairiose vietose įdėtų tekstan. Paskesnieji mato pakeitimus, padarytus varduose, skaičiuose, pridėjime ir perdirbime smulkmenų, o net nurodo ir kai kuriuos priedus įstatymuose. Kiti, pagaliau, laikydamies nuomonės senesnių egzegetų, kaip Pereiros, Bonfrerijaus, Tirino, Korneliaus a Lapide, pripažįsta Mošę Pentateukho autoriumi tik plačia to žodžio prasme ; jie sako, kad penkios Įstatymo knygos jau po Mošės mirties buvo labiau ar mažiau pertaisomos, paaiškinamos, papildomos ir pritaikomos naujoms aplinkybėms, kuriose buvo atsiradę žydai. Abejonės tačiau nėra, kad jei ir tokios didesnės atmainos Pentateukho tekste įvyko, tai jos

galėjo būti padarytos tik žmonių, turėjusių Dievo įkvėpimą, tarp kurių paskutinis buvo Esdras, kurs teisingai laikomas paskutiniu Žydų gyvenimo tvarkytoju ir atnaujintoju

25. Kadangi paskutinėse keturiose Pentateukho knygose aprašyta, arba ką pats Mošė yra padaręs, arba kas buvo daroma su jo žinia, tai negalima abejoti apie istorinį tų dalykų tikrumą. Už tikrumą atsako kaip pats autoriaus asmuo, taip ir ta aplinkybė, kad visi surašyti dalykai darėsi akivaizdoje visos Žydų tautos, kuri nebūtų sutikusi priimti, kaip tikrai šventą, knygos, jei būtų mačiusi joje netiesą, juogi mažiau būtų pasidavusi gana sunkiems jos įstatymams, jei nebūtų turėjusi įsitikinimo, kad jie visi yra taip surašyti, kaip to Dievas norėjo

Tikėjimo verta taip pat Pradžios knyga. Nors ji pasakoja dalykus labai senovinius, kurių nematė nei pats Mošė, nei jo laiku gyvenusieji Žydai, bet ir joje negalėjo būti jokios netiesos. Netikrų dalykų pasakojimu nebūtų buvę galima įtikinti Žydų, kad reikia priimti ir paskesniuosius įstatymus. Netiesos negalėjo rašyti Mošė, kurs juk buvo Dievo išrinktas pasiuntinys. O tiesą galėjo jis sužinoti ir apie anuos praėjusius amžius, kadangi nemaža žinių buvo likę Patriarkų padavime, nestigo taip pat ir rašytų šaltinių. Kad nepramanytos žinios pateko Pradžios knygon, bet tik kas buvo tikrai sužinota, apie tai liudija ir pati knygos forma. Labai trumpos žinios duodamos apie visų seniausius laikus, dažnai pasitenkinama vien genealogijomis ; žymesni istorijos atsitikimai paminėti bent kiek plačiau, bet vietomis aplenkiami visi amžiai, ir tik tuomet pasakojimas darosi pilnesnis, kada autorius prieina prie paskesnių laikų, apie kuriuos daugiau galėjo patirti. Taipgi nedaro pramanytojas, kuriam juk vistiek yra, ar sakyti nebūtus daiktus apie seniausius amžius, ar apie paskesnius

Kad Pentateukhas ir yra tikrai neklaidingas Dievo žodis, apie tai negali būti abejonės ; jo įkvėpimas aiškiai pasirodo iš paties Išganytojo žodžių, o taip pat iš nuolatinio tikėjimo Žydų sinagogos ir Kristaus Eklesijos

PRADŽIOS KNYGA

Ebrajiškai B^{e}*rešith*

1. [1]Pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę. [2]O žemė buvo tyra Ps. 32,6; 135,5;
ir tuščia, ir tamsybės buvo viršum gelmių, ir Dievo Dvasia sklendeno Ekli 18,1; Apd
viršum vandenų 14,14; 17,24; Žyd 11,3

Pasaulio sutvėrimas

Šventasis Raštas prasideda prakilnių minčių pilnu pasaulio atsiradimo aprašymu. Tame aprašyme per savo įkvėptą rašytoją Dievas pamoko, kad jis yra tikras visų dalykų Sutvērējas ir tai jis vienas, be kurios nors kitos esybēs pagalbos, kad jis sutvērē pasaulį be jokio vargo, vien savo visagalinčios valios išreiškimu, ir sutvērē tokį, kokį buvo nutaręs, kad visi kiti dalykai jo sutverti žmogaus dēlei, kurs todēl turi atidavinēti dievišką garbę ne kuriam nors iš jų, bet vienui vienam savo ir jų Sutvērējui Dievui, ir kad Dievui pagarbinti paskirta ypatingu būdu septintoji savaitēs diena

1,1.2. Pačioje pradžioje pasakoma, kad Dievas yra pasaulio Sutvērējas, trumpai aprašomas sutvertosios žemēs stovis ir nurodoma Dievo galybē, pradētąjį darbą ištobulinsianti

[1]*Pradžioje.* Pradžioje viso to, kas turi būti toliau pasakyta, pradžioje regimų dalykų sutvērimo /Ephr/. — *Dievas.* Nors ebr žodis *'Elohim* turi daugiskaitos formą, tačiau juo čia ir daugelyje kitų šv Rašto vietų vadinamas vienas tikras Dievas. Ta svarbiausia tiesa, kad Dievas yra vienas, skelbiama nuolat visame šv Rašte. Daugiskaitos gi Dievo vardo formoje galima įžiūrēti pirmutinę aliuziją į pilnai apreikštą tik N Įstatyme tiesą, kad Dievas yra vienas trijuose asmenyse. Dievo vardo paminējimas šitoje vietoje nurodo, kad jis buvo jau pirm pasaulio atsiradimo, kad jis yra be pradžios, todēl amžinas, visas gi pasaulis neamžinas, bet Dievo sutvertas laiko pradžioje. — *Sutvērē.* Ebr. ž *bara'* sakomas tik apie Dievo veikimą ir reiškia čia tą pat, ką ir p a d a r ē i š n i e k o. Plg 2 Mak 7,28. Dievas sutvērē pasaulį ne dēlto, kad būtų buvęs kurio nors reikalo verčiamas, bet savo gera valia. Plg Ps 134,6 ; Apr 4,11. — *Dangų ir žemę,* ty, visą pasaulį, kurį žmonēs paprastai dalina į dvi atskiras sritis : dangų, esantį viršum mūsų, ir žemę po mūsų kojomis. Žodžiais « dangus ir žemē » šv Raštas paprastai apima visus sutvertus dalykus, regimus ir neregimus, dvasinius ir kūninius ; todēl daug senesniųjų aiškintojų mano, kad žodžiu : *dangų* yra apimtas taip pat ir angelų pasaulis /Ijob 38,7/ ; bet čia autorius gal turējo galvoje tiesiog tik žvaigždžių dangų, kurs, lygiai kaip ir žemē, nebuvo sutvarkytas vienu kartu ; nes Viešpats savo išmintyje visų pirma sutvērē pradinę medžiagą, iš kurios paskui pagal Dievo valią turējo pasidaryti dangaus žiburiai ir žemē. Kiek laiko praslinko nuo to pirmojo sutvērimo lig visiškam žemēs sutvarkymui, šv Raštas nieko apie tai nesako. Mokslininkų tyrinējimai nurodo, kad tas laikas turējo būti labai ilgas. – [2]*O žemē...* Įkvēptas autorius ypatingu būdu domisi žeme, kurioje turējo apsigyventi žmogus, ir visų pirma aprašo tą jos stovį, kuriame ji buvo pirm šešių sutvērimo dienų, kai žemēs kamuolys dar neturējo aiškios išvaiz-

[3]Ir Dievas tarė: tepasidaro šviesa! Ir pasidarė šviesa. [4]Ir Dievas
matė, kad šviesa buvo gera, ir jis atskyrė šviesą nuo tamsybių; [5]ir
praminė šviesą Diena, o tamsybes Naktimi; ir pasidarė vakaras ir rytas,

dos, rodēsi esąs dideliausia masē garų, vandens bei kitų tarp savęs sumišusių gaivalų, buvo paskendęs tamsybēse ir regimai dar negalējo būti tinkama vieta jokiai gyvai esybei. Tas stovis ebr yra vadinamas *thohu vabohu*, tyra ir tuščia. — *Viršum gelmių*. Sausumos visai dar nebuvo, nes gilus be ribų vandenynas /ebr jis pavadintas *th*^{e}*hom*/ dengē iš visų pusių žemēs plutą. — *Dvasia*. Nors ebr ž *ruakh*, atskirai paimtas, gali reikšti ir vēją, bet čia kontekstas nurodo, kad juo pavadinta Dievo galybē, ar tikriau sakant trečiasis Švenč Trejybēs asmuo, šv Dvasia, įvaizdinta lyg koks dieviškas dvelkimas, pasilieką̨s viršum gelmių. Toji Dvasia *sklendeno*, lyg koks paukštis plevēsavo viršum vandenyno, pasiryžusi tvarkyti tą khaosą ir dēti į jį gyvybēs daigus. Ebr ž *merakhefet* paprastai sakomas apie paukščius, perinčius kiaušinius, ir išreiškia ramybę, todēl visai negali būti pritaikytas vējui. Kaip ilgai žemē pasiliko šitoje khaoso padētyje, nepasakyta; bet galima manyti, kad labai ilgai

1,3-32. Įkvēptas autorius, aprašydamas pasaulio sutvarkymą, skirsto tolesnius sutvērimo darbus į šešias savaitēs dienas. Tos savaitēs dienos, kurias gražiai pabaigia septintoji, Dievo poilsio diena, padalintos į du skyriu po tris dienas ir tai taip, kad kiekvienai iš pirmųjų dienų atitinka iš eilēs trys antrojo skyriaus dienos. Pirmojo skyriaus dienose sutvarkomos sritys būsimiems jų gyventojams, ar jų kariuomenēms. Taigi pirmą dieną atsiranda šviesa, kaip pirmutinē sąlyga visokios tvarkos ir gyenimo, o ketvirtą dieną dangaus žiburiai; antrą dieną pasidaro tvirtuma ir įvyksta vandenų atskyrimas, penktą gi dieną vanduo apgyvendinamas žuvimis, o oras paukščiais; trečią dieną pasirodo sausuma iš po vandens ir apželdinama žolēmis ir medžiais, šeštą gi dieną sausuma gauna savo gyventojus, pradžioje visokius gyvulius, ir pagaliau žmogų

[3]*Dievas tarē*. Nebuvo tai Dievo balso skambējimas, panašus į tą, kurs girdimas, žmonēms ištariant žodžius, bet tiktai visagalinčios Dievo valios nutarimas. Toks išsireiškimas apie Dievą yra vadinamas antropomorfismu, ty, kalbējimu apie Dievą žmonių būdu. Antropomorfismai vartojami šv Rašte daugelyje vietų. — *Tepasidaro*. Ebr ž *j*^{e}*hi* reiškia taip pat: t e b ū n a. Dievo paliepimas išreiškiamas labai trumpai. Jo įvykdymas aprašomas kaip šitoje vietoje, taip ir toliau lygiai trumpais žodžiais ir tai tais pačiais, kokiais duodamas paliepimas: *ir pasidarē šviesa*. Visa tai turi pamokyti, kad Dievo valia yra tikrai visagalinti, ir kad visa tuojau taip įvyksta, kaip Dievas įsako. Šviesos sutvērimas minimas pirmoje vietoje, nes be jos negali būti žemēje nei tvarkos, nei gyvybēs. — [4]*Dievas matē*. Kitas antropomorfismas. — *Gera*. Ebr ž *thob* išreiškia kartu gerumą ir gražumą. Sutvertoji šviesa pavadinta gera, nes ji buvo visai tokia, kokią Dievas norējo sutverti, ir todēl ji Dievui patiko ir gauna pagyrimą. Toks pagyrimas suteikiamas tik jau pabaigtiems dalykams, pilnai atitinkantiems tą idēją, kuri buvo apie juos pas Dievą. Todēl nerandame pagyrimo tuščios ir tyros žemēs, nes tai buvo tik laikinis jos stovis. Taip pat žemiau 2,18 sakoma, kad *negera būti žmogui vienam*, nes, sutvertai esant tik vienai vyriškai lyčiai, Dievo valia liečianti žmogų dar nebuvo pilnai įvykusi. — *Atskyrē šviesą* ... Šviesa ir tamsybē negali būti draug toje pačioje vietoje, todēl atskyrimas įvyksta, ne vietos atžvilgiu, bet laiko. Dievas padarē, kad šviesa ir tamsybē kita po kitos rodytųsi žemēje. — [5]*Praminē šviesą Diena*... Dievas suteikē tokią ypatybę, kad šviesa ir tamsybē galētų vadintis dienos ir nakties vardais /Tom/. Vardo davimas dažnai kitur šv Rašte yra viešpatavimo ženklas. Taip karaliai keisdavo vardus pavergtųjų kunigaikščių ir miestų /plg 4 Kar 24, 17; 2 Kron 36,4/, o taip pat ir šiaip jau labiau tinkamų asmenų /plg Prad 41,45; Dan 1,7/. Dievas keičia vardus asmenų, kuriuos jis išrenka ypatingai savo tarnybai /Prad 17,19; 35,10;

— pirmoji diena. 6 Dievas taip pat tarė : tepasidaro tvirtuma tarp van-
denų, ir ji teatskiria vandenis nuo vandenų ! 7 Ir Dievas padarė tvirtu-
mą ir atskyrė vandenis, kurie buvo po tvirtuma, nuo buvusių viršum

Ps. 135,5; 148,4; Ier 10,12; 51,15

---

1 Kron 22,9 ; Mt 16,18 ; Lk 1,13.31/. Taigi čia ir toliau vardo davimas reiškia viršiausį Dievo viešpatavimą ir valdžią visiems sutvērimams. — *Pasidarē vakaras...* Ebr t : b u v o... Pasibaigus laikui, kurs buvo paskirtas šviesai, atējo tamsybēs, ir taip pasidarē vakaras. Kada, nakčiai praslinkus, vēl pradējo rodytis šviesa, pasidarē antrosios dienos rytas. Taigi diena, ar tikriau sakant para, čia skaitoma nuo ryto lig rytui. — *Pirmoji diena.* Ebr t: viena diena. Šviesos sutvērimu prasidējusi diena kartu su sekančia naktimi padarē vieną ištisą dieną arba parą. Atsižvelgiant į kitas dienas, kurios aiškiai pavadintos antroji, trečioji ir tt ji buvo pirmoji diena. Dievas galējo be abejo savo visagalinčia valia viename akimirksnyje sutverti pasaulį ir tai visai pabaigtą, bet jis galējo taip pat padaryti, kad pasaulio susitvarkyme būtų tam tikras laipsniavimas, toks pat koks matomas prigimtyje visų pasaulio dalykų, kurie auga, tobulēja ir vēl žūna. Tame laipsniavime ir toje tvarkoje pasireiškia lygiu būdu didžiausia Dievo išmintis ir visagalybē. Pasaulio sutvarkymą laipsniais įkvēptas autorius išreiškia, kalbēdamas apie šešias sutvērimo dienas. Bet kokia buvo ta pirmoji ir sekančios dienos, į tą klausimą neduoda aiškaus atsakymo nei pats šv Raštas, nei Eklesija, ir jau šv Augustinas pasakē, kad apie tą dalyką sunku ką visai tikro pasakyti. Šv Rašto aiškintojai, svarstydami tą klausimą, nuo seniausių laikų jau yra išreiškę daug įvairių nuomonių. Šv tēvų dauguma ir namaža paskesniųjų egzegetų manē, kad pasaulio sutvērimo dienos buvusios paprastos šešios 24 valandų paros. Kiti aiškintojai, ypač vēlesniųjų laikų, atsižvelgdami labiau į mokslinius tyrinējimus, nurodančius, kad labai ir labai ilgi amžiai turējo praeiti, kolei žemēje susidējo sąlygos, tinkamos žmogui gyventi, matē šešiose sutvērimo dienose ilgiausius laikotarpius, kuriuose pagal Dievo valią įvykęs pasaulio susitvarkymas, ir kurių pradžia ir pabaiga pavadintos rytu ir vakaru. Kiti vēl aiškintojai sakē, kad šešios sutvērimo dienos esančios tik atskiri vaizdai išreikšti Dievo vienu kartu sutvērtam pasauliui /Orig, Aug, Isid. ir k/, arba, anot vēlesniųjų aiškintojų, Dievas regējime apreiškęs pasaulio sutvērimą, kaip įvykstantį šešių dienų laikotarpyje /Kurz, Hummelauer ir k/ Paskučiausiu laiku išreikšta nuomonē /V Zapletal/, kad įkvēptas rašytojas, norēdamas pamokyti savo laiko žmones svarbiausių tiesų, jog vienatinis visų dalykų Sutvērējas yra Dievas, jog Dievo sutvertas žmogus viršesnis už visus kitus kūrinius, kurie jam turi būti naudingi ir tarnauti, pats gi žmogus turi garbinti vien tik savo Sutvērēją Dievą, ir jog tam garbinimui paskirta ypatingu būdu septintoji savaitēs diena, visa tai išreiškęs suprantamu ano laiko žmonēms būdu ir todēl, kalbēdamas apie pasaulio sutvērimą, vartojęs savo laiko gyventojams žinomus žodžius, kaip gelmē, diena, tvirtuma ir kitus, o įvairius sutvērimo darbus papasakojęs tokia tvarka ir eile, kuri pigiai galējo būti laikoma žmonių atmintyje ir geriausiai tiko jo pasižymētam tikslui pasiekti. — 6 *Tepasidaro tvirtuma....* Nors jau buvo sutverta šviesa, bet žemē dar tebebuvo apdengta vandenimis. Taigi jų dalis, Dievui liepiant, turi pakilti augštyn, o kita pasilikti žemēje. Padalintam vandeniui perskirti turi tarnauti Dievo sutverta antroje dienoje tvirtuma. Ta tvirtuma ar tvirta sritis, erdvē, reiškia ne tiek žemesniąją, iš visų pusių žemę supančią atmosferą, kurioje pasilieka debesys, kiek regimą augštybēse mēlyną dangų, kurį senovēje žmonēs įsivaizduodavo kaip kokį kietą skliausmą, tarsi nulietą iš stiklo ar perregimos naugēs, turintį duris ir langus, viršum kurio esą vandenų, krentančių žemēn, kada Dievas atidaro dangaus užtvankas /plg Prad 7,11; 28,17; 4 Kar 7,2.9/. LXX vertime šitos eil gale dar yra žodžiai καὶ ἐγένετο οὕτως et f a c t u m e s t i t a , ir t a i p į v y k o ; ebr t jie nukelti 7 eil galan, bet gal nevisai

tvirtumos. Ir taip įvyko. [8]Ir Dievas praminė tvirtumą Dangumi ; ir
pasidarė vakaras ir rytas, — antroji diena. [9]Dievas vėl tarė : van-
denys, kurie yra po dangumi, tesusirenka į vieną vietą, ir tepasidaro
Ijob 38,4; Ps. 32,7; 88,12; 135,6 sausuma ! Ir taip įvyko. [10]Ir Dievas praminė sausumą Žeme, o susirin-
kusius vandenis praminė Jūromis. Ir Dievas matė, kad tai buvo gera.
[11]Ir tarė : Žemė teišželdina žaliuojančias žoles ir duodančias sėklą ir vai-
sinius medžius, duodančius vaisius, pagal jų rūšį, kurių sėkla būtų juose
pačiuose, viršum žemės ! Ir taip įvyko. [12]Ir žemė išželdino žaliuojančią
žolę, ir duodančią sėklą, pagal jos rūšį, ir medžius, duodančius vaisius
ir turinčius kiekvienas sėklą, pagal jų rūšį. Ir Dievas matė, kad tai
Ps. 135,7 buvo gera. [13]Ir pasidarė vakaras ir rytas, trečioji diena. [14]Dievas vėl tarė :
tepasidaro žiburiai dangaus tvirtumoje, ir teatskiria dieną ir naktį, ir
tebūna ženklais, kad pažymėtų laikus, ir dienas, ir metus ; [15]ir tegul jie
žiba dangaus tvirtumoje, kad apšviestų žemę. Ir taip įvyko. [16]Taigi

tesingai, nes visur po Dievo paliepimo tuojau minimas jo įvykdymas /plg 9.11.15.24 e/. — [7]*Ir Dievas......* Kaip tik buvo duotas paliepimas, jis tuojau buvo toluliausiai įvykdytas. — [8]Po žodžio : *Dangumi*, LXX vertime yra dar pridētas pagyrimas : I r D i e v a s m a t ē t a i g e r a e s a n t ; bet to priedo nereikia, nes vandenų sutvarkymo galas buvo padarytas tik trečioje dienoje. — [9]*Vandenys...* Trečiosios dienas darbas dvejopas : iš po vandenų pasirodo sausa žemē ; paskui sutveriami visokie augalai. — *Tesusirenka...* Autorius neįsileidžia į mokslinius tyrinējimus, kokios buvo antrinēs priežastys to vandenų susirinkimo į vandenynus, o žemēs plutos pakilimo ir pasidarymo vietomis kalnų ; jis tik mini patį atsitikimą ir pažymi, kad galutina visų tų žemēs kamuolyje įvykstančių pakitējimų priežastis buvo visagalinti Dievo valia. — [10]*Žemē.* Ebr. ž. *'erets*, taip pat kaip ir liet ž e m ē , nurodo tai, kas yra žemai, palyginant su dangumi, kurs matomas augštai. — [11]*Žemē teišželdina...* Antras trečiosios dienos darbas yra pasirodžiusios sausumos apdengimas visokiais augalais. Juos visus išželdinti Dievas įsako žemei. Pati žemē savaime to padaryti negalējo, bet tą galią čia jai suteikia visagalinti Dievo valia. Ebr t aiškiai paminēti trys vardai : *deše'*, želmenys, jaunos žolēs, *'eseb*, žolynai, daržovēs, javai, ir *'ets*, medžiai. Jie apima visa, kas auga iš žemēs ir žemiau skiriama būti maistu žmogui ir gyvuliams. Pirmas vardas yra bendras, antras gi ir trečias nurodo augalų padalinimą į du skyriu sulig to, kaip jie duoda sēklą : pirmojo skyriaus augalai duoda sēklą neapdengtą, vaisiniai gi medžiai turi sēklą apvilktą vaisiumi. — [14]*Tepasidaro...* Autorius ima aprašinēti sutvērimą kariuomenių, kuriomis apgyvendinamos jau esančios pasaulio sritys. Taigi visųpirma gauna savo kariuomenę dangus. Ji yra dangaus žiburiai, saulē, mēnuo ir žvaigždēs. — *Teatsiskiria ...* Dangaus žiburiai tai nēra kokie garbintini dievaičiai, kaip manē pagonys, bet Dievo kūriniai, turintieji tarnauti žemēs gyventojams. Jų paskyrimas nurodomas trejopas. Dangaus žiburiai turi visų pirma atskirti dieną nuo nakties ; saulē švies dieną, mēnuo ir žvaigždēs naktį. Toliau jie turi būti *ženklai*, pagal kuriuos žmonēs atskirs pasaulio šalis /rytus, vakarus ir tt/, ypač būdami kelionēje ; turi jie pažymēti *laikus* ; taigi metų ketvirčius /vasarą, žiemą ir tt/, metines šventes, darbymečius ir tt ; pagal juos žmonēs skaičiuos *dienas* ir *metus*. — [15]*Ir tegul jie žiba...* Paskutinis dangaus žiburių paskyrimas yra suteikti reikiamą žemei šviesą ir šilumą, kad ant jos galētų augti ir tarpti gyvi kūriniai. — [16]*Taigi...* Dievo paliepimas buvo įvykdytas tobulai. Saulē ir mēnuo pavadinti didžiaisiais žiburiais, nes taip žmogaus akims rodosi ; pirmasis šviečia dieną, antrasis naktį. Visi tie išsireiškimai nemoksliški, tačiau teisingi visų žmonių priimta prasme. — *Žvaigždes* : visus kitus mažesniais atrodančius žiburius, todēl ir tikrąsias žvaigždes ir planetas. — *Ir jis jas patalpino.* Ebr t įvardis jas apima

Dievas padarė du didžiuoju žiburiu: didesnįjį žiburį dienai valdyti ir
mažesnįjį žiburį nakčiai valdyti, taip pat ir žvaigždes. [17]Ir jis jas pa-
talpino dangaus tvirtumoje, kad žibėtų viršum žemės, [18]ir valdytų dieną
ir naktį, ir atskirtų šviesą nuo tamsybių. Ir Dievas matė, kad tai buvo
gera. [19]Ir pasidarė vakaras ir rytas, ketvirtoji diena. [20]Dievas dar tarė:
vandenys teišduoda plaukančias gyvas esybes ir sparnuočius viršum
žemės po dangaus tvirtuma. [21]Ir Dievas sutvėrė didelius vandens gyvū-
nus ir visokias gyvas ir galinčias judėti esybes, kurias vandenys paga-
mino, pagal jų rūšį, ir taip pat visus sparnuočius, pagal jų rūšį. Ir
Dievas matė, kad tai buvo gera. [22]Ir jis juos palaimino tardamas: Veis-
kitės, ir daugėkite, ir pripildykite jūros vandenis; ir paukščiai tesi-
daugina viršum žemės. [23]Ir pasidarė vakaras ir rytas, penktoji diena.
[24]Dievas dar tarė: žemė teišveda gyvas esybes, pagal jų rūšį, galvijus,
ir šliužus, ir laukinius žvėris, visus pagal jų rūšį. Ir taip įvyko. [25]Ir

---

ne tik žvaigždes, bet taip pat saulę ir mēnesį. — [20]*Dievas dar tarē*: Penktoje sutvērimo dienoje gauna savo gyventojus antroje dienoje sutvarkytieji oras ir vanduo. — *Vandenys*.... Ebr t galima geriau taip išreikšti: v a n d e n y s t e g u l k n i b ž d ē t e k n i b ž d a n u o g y v ų e s y b i ų, i r s p a r n u o t i e j i t e g u l s k r a i d ž i o j a v i r š u m ž e m ē s... Taigi vandenyje buvo Dievo sutverta ne tik žuvys tikra to žodžio prasme, bet visokios gyvos vandens esybēs, taip pat ore ne vien paukščiai atsirado, bet visi sparnuotieji. Ebr t nepasakyta stačiai, kad žuvims sutverti Dievas ēmē medžiagos iš vandens; o žemiau 2,19 minima, kad paukščiai sutverti iš žemēs. LXX eil gale dar prideda: *Ir taip įvyko*... — [21]*Dievas sutvėrė*. Žuvys ir paukščiai ne patys savaime atsirado, bet buvo sutverti Dievo visagalybe. — *Didelius vandens gyvūnus*. Tarp vandens gyventojų ypač paminēti tie, kurie daug didesni už kitus, kaip banginis, krokodilas ir tt. — *Kurias vandenys pagamino*. Ebr t: *nuo kurių knibžda vanduo*. — [22]*Palaimino*. Sutvertoms gyvoms esybēms Dievas suteikia savo palaiminimą. Jo tikslas yra tas, kad vandenų ir oro gyvūnai būtų vaisingi ir daugētų skaičiumi. Tas Dievo palaiminimas liečia taip pat visus žemēs gyvūnus, apie kuriuos kalbama sek eil. — [24]*Dievas dar tarē*. Pagaliau šeštą dieną ir sausuma gauna savo gyventojus. — *Žemē teišveda*... Iš žemēs imama medžiaga naujiems kūriniams, bet Sutvērējas yra pats Dievas /25 e/. Visi žemēs gyvūnai dalinami į tris skyrius: į *galvijus*, ebr *b^e^hemah*, ty, naminius gyvulius, kaip avys, ožkos, jaučiai ir tt, kuriuos netrukus žmogus sau prisijaukino; toliau į *šliužus*, ebr *remeš*, kuriems priklauso, anot žydų supratimo, ne tik slankioją bekojai /žalčiai, kirminai ir tt/, bet taip pat turintieji labai mažas kojas, kaip driežlēs, pelēs, daugybē vabzdžių ir k; ir pagaliau į *laukinius žvēris*, palaidai gyvenančius laukuose ir miškuose, neprijaukinamus gyvulius, ypač gi plēšriuosius žvēris. — [25]*Dievas padarē*... Kaip aug, taip ir čia minima, kad Dievo paliepimas buvo tobulai įvykdytas. — [26]*Padarykime*. Kaip vyriausį tarp visų kūrinių Dievas padaro žmogų paskučiausiai. Kad jis tikrai yra svarbiausia ant žemēs esybē, pasirodo iš viso pasakojimo apie jo atsiradimą. Dievas, kurs iki tai vietai visa darē tik savo visagalinčios valios apsireiškimu, naują darbą pradeda jo apsvarstymu: *padarykime*, toliau, padaro žmogų pagal savo paveikslą, duoda jam viešpatavimą ant kitų sutvērimų ir pagaliau, tik jam atsiradus, pagiria sutvertuosius dalykus nebe paprastu: *buvo gera*, bet: buvo labai gera /31.e/. Daugiskaitoje: *padarykime*, dauguma šv tēvų /Ephr, Iren, Basil, Grig-Nis, Kir Aleks ir k/ ir vēlesniųjų aiškintojų mato švenč Trejybę, besitariančią apie žmogaus sutvērimą. Kadangi tačiau S Test švenč Trejybēs paslaptis nebuvo aiškiai apreikšta, todēl įkvēptas rašytojas, dēdamas čia daugiskaitą galējo turēti kitokią mintį. Jis, rasi, tik norēdamas padidinti pasakojimo iškilmingumą, suderino veiksmažodį ir sek įvardį su Dievo vardu *'Elohim*, kurs

Dievas padarė laukinius vūšį pagal jų rūšį, ir galvijus ir roplius,
pagal jų rūšį. Ir Dievas matė, kad tai buvo gera, 26ir tarė: Padary-
kime žmogų, pagal mūsų paveikslą ir mūsų panašumą, ir jis tevaldo
jūros žuvis, ir dangaus paukščius, ir žvėris, ir visą žemę, ir visus ro-
plius, kurie kruta ant žemės

Žem 5,1; 9,6; 1 Kor 11,7; Kol 3,10

27Ir Dievas sutvėrė žmogų pagal savo paveikslą;
Pagal Dievo paveikslą jį sutvėrė;
Sutvėrė juodu, vyriškį ir moteriškę

Išm 2,23; Ekli 17,1; Mt 19,4

28Ir Dievas juodu palaimino ir tarė: Veiskitės, ir dauginkitės, ir
pripildykite žemę, ir ją pavergkite, ir viešpataukite jūros žuvims, ir
dangaus paukščiams, ir visiems gyvuliams, kurie kruta ant žemės. 29Ir
Dievas tarė: Štai aš jums daviau visokią žolę žemėje, turinčią sėklą,
ir visus medžius, turinčius savyje savo rūšies sėklą, kad būtų maistas
jums 30ir visiems žemės gyvuliams, ir visiems dangaus paukščiams, ir

---

turi daugiskaitos formą /žr-aug 1 e/, nors reiškia be abejonės tik vieną Dievą. — *Žmogų*, ebr *'Adam.* Tas žodis reiškia čia ne vieną atskirą žmogystę, ne vyriškį, bet apskritai žmogišką esybę, ir apima pirmuoju du žmogu. — *Pagal mūsų paveikslą.* ..Paveikslas ir panašumas nereiškia čia dviejų atskirų idėjų, bet tik vieną, antrasis daiktavardis yra tik pirmojo sustiprinimas, lyg kad būtų pasakyta: pagal mūsų panašiausią paveikslą. Tas Dievo paveikslas apsireiškia žmoguje įvairiai. Apie jį liudija išviršinē žmogaus išvaizda, pilna didenybēs, palyginant su kitais sutvērimais; liudija suteiktas jam viešpatavimas ant kitų gyvūnų; bet ypač aiškiai pasireiškia žmogaus sieloje, kuri savo prigimtyje yra padaryta visai dvasinē, nemari, apdovanota protu ir laisva valia, turinti doros supratimą. Dievas, suteikdamas pirmiems žmonēms antgamtinę malonę, davē juose išreikštam savo paveikslui tobuliausią panašumą, kurs labiausiai pasireiškia ir dar nuolat tobulinasi tikējimo, vilties ir meilēs dorybių vykdymu. — *Jis tevaldo...* Žmogus turējo būti tikras žemēs karalius, viršiausis valdovas po Dievo; jo valdžioje turējo pasilikti visi kūriniai, kaip nurodo tolesnis pasakojimas. — 27*Dievas sutvērē...* To sutvērimo smulkmenos papasakotos 2 skyr. Pastebētinas yra pirmutinis šv Rašto poezijos pavyzdys. Paminējęs didelę žmogaus vertę, poetiško įkvēpimo pagautas autorius su džiaugsmu išreiškia tą vertę, tris sykius pakartodamas tą pačią mintį su nedideliais skirtumais, pagal vadinamojo Žydų poezijos paralelismo taisykles. — 28*Dievas juodu palamino.* Tas Dievo palaiminimas tuo ypač skiriasi nuo palaiminimo, suteiktojo gyvuliams, kad su jais buvo sujungtas moterystēs įstatymas /žr 2,24/ ir suteikimas valdžios ant visų gyvų žemēs esybių. — 29*Štai aš judum...* Dievas nurodo taip pat maistą, reikiamą žmogaus ir visų gyvulių gyvybei palaikyti. Nevisos maisto rūšys čia įvardijamos, ir nēra pasakyta, kad mēsiški valgiai buvo žmogui uždrausti; žmogui juk buvo suteiktas tobulas viešpatavimas žemēje ant gyvulių ir augalų. Tačiau žmogus pradžioje gal nejautē patraukimo prie mēsiško valgio, ir tik paskiau įvyko pakitējimas. Aiškus leidimas naudotis gyvulių mēsa minimas tik po tvano /žr 9,2.3/. — 30*Visiems žemēs gyvuliams ...* Toks pat maistas kaip žmogui skiriamas ir gyvuliams. Gal čia turēta mintyje tik tie žolēmis mintantieji gyvuliai, kurie buvo rojuje ir buvo tobulai pavergti žmogui. Plēšrieji žvērys regimai buvo ir pirm žmogaus nupuolimo, kadangi tasai nepakeitē jų prigimties. Dēl žmogaus nuodēmēs gamta nustojo tik to gerumo, kurį jai Dievas buvo suteikęs tik žmogaus dēlei; ji mažiau betiko žmogaus reikalams; be to, žmogus ir piktoji dvasia ēmē piktai naudotis gamta blogiems tikslams pasiekti, ir iš tokio pavergimo gamta, anot šv Povilo, trokšta išsilaisvinti /žr Rom 8,19-22/. — 31*Dievas matē...* Kiekvienos dienos darbas, atskirai paimtas, buvo

visiems krutantiems ant žemės, kuriuose yra gyvybės dvasia, kad turėtų Ekli 39,21 Mk 7,37
ko ėsti. Ir taip įvyko. [31]Ir Dievas matė visa, ką buvo padaręs, ir buvo
labai gera. Ir pasidarė vakaras ir rytas, šeštoji diena

2. [1]Taip tat buvo padaryta dangus ir žemė, ir visas jų pagraži-
nimas. [2]Ir Dievas septintą dieną pabaigė savo darbą, kurį buvo pada- Iš 20,11; 31,17 Pak 5,14; Žyd 4,4
ręs ; ir ilsėjosi septintą dieną po viso savo darbo, kurį buvo atlikęs.
[3]Ir jis palaimino septintąją dieną ir ją pašventino, nes joje ilsėjos po
viso darbo, kurį tverdamas Dievas buvo atlikęs

---

pavadintas geru ; bet kada visa jau buvo sutverta, kada sutvērimo darbas buvo apvainikuotas žmogaus atsiradimu, tik tuomet jis pasirodē vertas pilno Dievo pagyrimo : visa buvo labai gera ; Dievo idēja apie pasaulio sutvērimą buvo jau pilnai ir tobulai įkūninta

2,1-3. Pabaigęs šešių dienų darbo aprašymą, įkvēptas rašytojas mini Dievo poilsį ir septintosios dienos pašventinimą, kad taip pamokytų žmones švęsti septintą savaitēs dieną, ją paskiriant ypatingai Dievo garbei

2. [1]*Taip tat buvo padaryta...* Trumpai pakartojama, kas augščiau buvo pasakyta apie dangaus ir žemēs bei jų gyventojų sutvērimą. — *Visas jų pagražinimas.* Ebr *kol-tseba'am* reiškia : visa jų kariuomenē. Taip išsireikšdamas autorius dalina šēšių dienų darbus į du skyriu. Vienan priklauso sutvērimas dangaus ir žemēs, ty, sričių, kurioms antrame skyriuje sutveriami gyventojai, daugybē esybių, sutvertų kaip kariuomenē, kuri teisingai gali būti vadinama sričių kariuomene. Ebr ž *tsaba'* k a r i u o m e n ē dažniausiai sakomas apie dangaus žiburius, žvaigždes, čia išplečiamas ant gyvų žemēs sutvērimų, gyvulių ir žmogaus. — [2]*Septintąją dieną.* LXX ir dar kiti tekstai turi : š e š t ą j ą d i e n ą. Katras skaitymas tikresnis, nežinia ; aišku tačiau, kad septintąją dieną Dievas nebekūrē naujų dalykų, o minimas darbo pabaigimas pasireiškē tuo, kad Dievas padējo tarsi antspaudą ant jau padarytųjų, laimindamas septintąją dieną ir ją pašventindamas. — *Ilsējos* : liovēsi kūręs naujas esybių rūšis, nors nesiliovē laikęs savo globoje tai, kas buvo sutverta. Tas susilaikymas, palygintas su šešių dienų darbu ir vadinamas Dievo poilsiu. — [3]*Palaimino septintąją dieną,* paskirdamas jai ypatingas malones. — *Pašventino* : atskyrē nuo kitų dienų, kad būtų tikra Dievo nuosavybē. Tai dar nereiškia, kad nuo pat pasaulio pradžios žmonēms būtų buvęs įsakytas septintosios dienos šventimas, kaip tai buvo padaryta «d e š i m t į D i e v o į s a k y m ų» paskelbiant ; bet žmonēs gal jau ir pirm Mošēs laikē ją šventa /plg Iš 1-,22 ; 20,8/. Dievo poilsio diena neturi paminēto vakaro, nes ji yra vaizdas amžino žmogaus poilsio Dievuje /žr Žyd 4,3.4 ; Apr 14,15/. Visas pasakojimas apie pasaulio sutvērimą per šešias dienas turējo pamokyti Žydus reikalo švęsti septintąją dieną, šabatą ; visas žmonijos veikimas turi baigtis amžinu šabatu Dievuje, kai visa judējimo neramybē pasibaigs amžinąja palaimintųjų ramybe

I. 1. Pirmųjų žmonių istorija

a/ *Pirmieji žmonēs rojuje*

I. Pirmoje Pradžios knygos dalyje /2,4-11,26/, autorius parodo, kaip atsitiko, kad iš padaugējusios žmonijos Dievas pasirinko tik vieną žmogų, idant jo šeimoje išliktų apreikštoji Religija ir Dievo pažadai

1. Autorius pradeda savo pasakojimą pirmųjų žmonių istorija /2,4-4,26/, iš kurios pasirodo, kad jau tuomet pasireiškē žmogaus neklusnumas Sutvērējui, atvedęs kietą bausmę visai žmonijai, kuriai tačiau jau tuomet buvo suteikta viltis būsimo atpirkimo

2,4-25. Po trumpos antraštēs smulkiau aprašoma, kaip dideles gērybes buvo gavęs pirmasis žmogus iš Dievo ir kaip mažas įsakymas jam buvo duotas sergēti

4 Ta yra dangaus ir žemės istorija, kai buvo sutverti. Anuo metu,
kada Viešpats Dievas padarė dangų ir žemę, 5 joks laukinis krūmas dar
nebuvo išdygęs žemėje, ir jokia žolė dar nebuvo išželus dirvoje ; nes
Viešpats Dievas dar nebuvo davęs lietaus žemėje, ir nebuvo žmogaus,
kurs žemę įgyventų ; 6 bet šaltinis kilo iš žemės ir drėkino visą žemės
1 Kor 15,45 paviršių. 7 Taigi Viešpats Dievas padarė iš žemės molio žmogų ir įkvėpė
į jo veidą gyvybės kvapą, ir žmogus pasidarė gyva esybė. 8 O Viešpats
Dievas buvo pradžioje įveisęs linksmybių Rojų ; jame patalpino sutvertą
žmogų. 9 Ir Viešpats Dievas išželdino iš žemės visokius medžius gražius

---

4 *Ta yra dangaus...* Tas sakinys yra viso sekančio skyriaus antraštė. — *Istorija.* Ebr ž *tholdoth* reiškia visų pirma : gimdymai, palikuonių eilē ; o taip pat : šeimos, giminēs ir tt, išsiplētimas ar istorija. Autorius neturi sumanymo antrą kartą pasakoti apie dangaus ir žemēs atsiradimą, bet tolesnę istoriją, ir tik prideda iš sutvērimo laiko kaikurias smulkmenas, ypač liečiančias žmogaus sutvērimą. — *Viešpats.* Ebr tas žodis rašomas YHVH. Tikras jo ištarimas nebežinomas, nes Žydai labai jį gerbdami niekuomet to Dievo vardo neištardavo, bet jo vietoje sakydavo kitus Dievo vardus, dažniausiai *'Adonai.* Žydų gramatikos taisyklēs nurodo, kad žodis YHVH reikia ištarti *Yahveh.* Tuo vardu Dievas vadinamas dažniausiai tokiuose atsitikimuose, kur išreiškiami antgamtiniai santykiai Dievo su žmonēmis, kur Dievas pasirodo kaip sandoros su žmonēmis darytojas ir jų Išganytojas. Jo paminējimas čia kartu su kitu vardu *'Elohim* /Dievas/ turi pamokyti, kad *'Elohim,* kurs pasaulį sutvērē, ir *Yahveh,* kurs padarē sandorą su žmogumi rojuje, o paskui su patriarkais, yra vienas ir tas pat Dievas. — 5 *Joks laukinis...* Dangaus ir žemēs istoriją autorius pradeda platesniu ir turējusių jame apsigyventi žmonių sutvērimo aprašymu. Bet pirma primena tą laiką, kuomet vieta, kurioje paskiau turējo atsirasti linksmybių rojus /sodas/, dar tebebuvo be jokių augalų, o tai dēlto kad tuomet dar nelydavo lietus ir nebuvo žmogaus, kurs žemę įgyventų. — 6 *Bet šaltinis...* Ebr t : garai /rūkas/ arba debesys. Garai kilo iš žemēs ir vēl krisdami žemyn kaip rasa ar lietus drēkino jos paviršių ; taip atsirado sąlygos, reikiamos želmenų augimui. — 7 *Viešpats...* Žmogaus sutvērimas aprašomas gana plačiai. Pats Dievas padarē jo kūną iš žemēs molio /anot ebr t : iš žemēs dulkių/ ; jo gi sielą sutvērē iš nieko, įkvēpdamas į veidą /ebr : į jo šnerves/, gyvybēs kvapą. Tuo būdu siela ir kūnas skiriasi vienas nuo kito savo esybe ; ir žmoguje randasi sujungta du pasauliu, dvasinis /angelų/ ir žemiškas. Plg 1 Kor 15,45. Iš viso aprašymo galima daryti išvadą, kad žmogus buvo sutvertas užaugęs. Biblija, neduodama visai tikslių žinių apie žmogaus atsiradimo laiką, nurodo tačiau, kad tai įvyko palyginamai nelabai seniai /nuo 4 lig 6 tūkstančių metų pirm Kr/. Moksliniai tyrinējimai pasisako už daug ilgesnį ir net be galo ilgą laiką. — 8 *Buvo pradžioje įveisęs linksmybių rojų.* Ebr t : buvo įveisęs sodą Edene į rytus. Taigi tas kraštas, kuriame Dievas prirengē pirmiesiems žmonēms buveinę, gražiausią sodą, buvo vadinamas Edenu. Žiūrint iš aprašančiojo jį autoriaus vietos, jis buvo į rytus. Skirtumas tarp ebr t ir Vulgatos atsirado dēlto, kad ebr ž *'Eden* gali reikšti tą pat ką ir lot voluptas, malonumas, linksmybē, o *qedem* principium, pradžia. — 9 *Gyvybēs medį.* Tas medis dēlto taip buvo vadinamas, kad jo vaisiai turējo palaikyti žmoguje prigimtą ir antgamtinį gyvenimą, sergēti jį nuo mirties. Tas medis buvo vaizdas Eukaristijos ir to gyvybēs medžio, apie kurį kalba šv Jonas Apr 22,2. — *Medį žinojimo gero ir pikto.* Tas medis pats savaime buvo geras, kaip ir pirmasis. Jis pavadintas medžiu žinojimo gero ir pikto dēlto, kad įsakymas apie jo vaisių nevalgymą /17 e/ turējo žmogaus sąžinēje sužadinti išmanymą leistų ir uždraus-

pasižiūrėti ir vedančius vaisius skanius valgyti ; o taip pat Rojaus vi-
duryje gyvybės medį ir medį žinojimo gero ir pikto. [10]Ir iš linksmybių
vietos tekėjo upė Rojui sudrėkinti, kuri iš tenai skyrėsi į keturias upes.
[11]Ir vienai vardas buvo Pisonas ; yra tai ta, kuri teka aplink visą He- Ekli 24,35
vilato šalį, kur randamas auksas. [12]Ir anos šalies auksas yra labai geras ;
tenai randama bdelija ir onikso akmuo. [13]Ir antros upės vardas Geho-
nas ; yra tai ta, kuri teka aplink visą Etijopijos šalį. [14]O trečios upės
vardas Tigris ; ji teka Asirijos link. Ketvirtoji gi upė yra tai Eupratas.
[15]Taigi Viešpats Dievas ėmė žmogų ir jį patalpino linksmybių Rojuje,
kad jį įgyventų ir sergėtų. [16]Ir jis jam įsakė, tardamas : Valgyk iš visų
Rojaus medžių ; [17]o iš medžio žinojimo gero ir pikto nevalgyk ; nes
tą dieną, kurioje iš jo valgysi, neišvengiamai mirsi. [18]Viešpats Dievas

---

tų dalykų, dorinio gerumo ir piktumo, ir dēlto kad žmogus, peržengęs įsakymą apie jo vaisius, pats savyje patyrē, koks yra skirtumas tarp to, kas gera ir kas pikta. — [10]*Iš linksmybių vietos.* Ebr t : *iš Edeno.* Upēs versmē buvo už sodo ribų. Per sodą ji tekējo viena vaga ; o iš sodo ištekējus dalinosi į keturis upelius. — [11]Autoriui matomai gerai buvo žinoma Edeno vieta ir apylinkēje esą kraštai ; bet dabar, įvykus amžių bēgyje dideliems pakitējimams, sunku pasakyti ką nors tikra apie tuos dalykus ir visi spēliojimai, kur buvo apgyvendintas pirmas žmogus, yra netikri. — *Pisonas.* Ebr. *Pišon.* — *Hevilato.* Ebr *Khavilah.* — [12]*Bdelija.* Taip buvo vadinami balsvi kvepiantys sakai, į kuriuos buvo savo išvaizda panaši manna /Sk 11,7/. Matomai buvo tai dalykas tokios pat vertēs, kaip mūsų gintaras. — *Onykso akmuo.* Kokį čia brangų akmenį turēta galvoje, nežinia. — [13]*Gehonas.* Ebr. *Gikhon.* — *Etiopijos.* Ebr *Kuš.* Taip paskesniais laikais Žydai vadindavo Etiopiją ; iš čia ir Vulgatoje atsirado *Ethiopiae* ; bet senovēje vardu *Kuš* regimai buvo vadinama visai kitas kraštas, o ne dabartinē Etiopija, — [14]*Tigris.* Ebr *Khiddeqel.* — *Eupratas.* Ebr *Perath.* — Iš keturių upių dviejų vardai tebēra žinomi ; tai Tigris ir Eupratas. Todēl Edeno reiktų jieškotį kur tiedvi upi labiausiai prisiartina viena prie kitos ir dar prie kitų upių. Tokią vietą aiškintojų dauguma mato kalnuotoje Armenijoje, ir sako, kad Pisonu pavadinta senovinē upė Phasis /dabar Rion, tekanti į Juodąją jūrą, ar K y r u s/ dabar K u r r u s, Kura/, o Gehonu upē A r a k s a s ; Khavilah esanti ne kas kita, kaip tik senovinē Kolkhida, Kuš gi senovinių Kosojiečių kraštas. Minētos upēs dabar neteka iš vienos versmēs, bet taip galējo būti pirm tvano. — [15]*V Dievas ēmē...* Matomai pirmasis žmogus buvo sutvertas ne pačiame linksmybių rojuje, bet kur nors kitur. — *Kad jį įgyventų...* Jau ir tuomet žmogui buvo paskirtas darbas ; jam reikējo sēti, vaisius rinkti ir tt ; bet tas darbas jo nevargino ir buvo jam malonus. Be to žmogus turējo sergēti rojų, kad nenustotų jo kartu su antgamtine malone, nusidēdamas /Aug, Tom/. — [16]*Jam įsakē...* Sutvertas žmogus, be dorinio įstatymo, įrašyto į jo širdį ir reikalaujančio pasidavimo Sutvērējui, gauna a p r e i k š t ą j į įsakymą, kurs turi jam nuolat priminti priklausomybę nuo Dievo ir suteikia progą lavintis klusnume bei pelnytis naujų malonių. Jieva apie tą įsakymą turējo patirti iš savo vyro. — [17]*Neišvengiamai mirsi.* Už Dievo įsakymo nevykdymą skiriama baisi, bet visai tikra bausmē ; žmogus pasidarys marus. Šv Raštas nesako čia, kada žmogus turējo numirti už įsakymo peržengimą, bet dvasinē mirtis turējo tuojau paliesti jo sielą, atimdama iš jos pirmykštę nekaltybę ir pašvenčiamąją malonę, kūną gi darydama marų. — [18]*Padarykime.* Ebr. t : padarysiu. Plg 1,26. — *Padējēją.* Tuo žodžiu nurodomas vienas iš moteriškēs sutvērimo tikslų. — *Panašią,* — kūnu ir siela, esybę, turinčią tokią pat žmogišką prigimtį. Taip Dievas nutarē sutverti Adomui panašią į jį padējėją ; bet draug norējo, kad pirmasis žmogus pats atjaustų jos reikiamumą ir suprastų jam Dievo suteiktos gerada-

tarė taip pat : negera žmogui būti vienam. Padarykime jam padėjėją
į jį panašią. [19]Taigi Viešpats Dievas, padaręs iš žemės visus laukų gy-
vulius ir visus oro paukščius, juos atvedė prie Adomo, kad matytų,
kaip jis juos pramins ; nes kaip Adomas praminė kiekvieną gyvą esybę,
tas ir yra jos vardas. [20]Ir Adomas praminė jų vardais visus gyvulius,
ir visus oro paukščius, ir visus žemės žvėris ; bet Adomui neatsirado
padėjėja į jį panaši. [21]Tuomet Viešpats Dievas siuntė ant Adomo gilų
miegą ; o jam užmigus, išėmė vieną jo šonkaulių ir jo vietą atpildė
1 Kor 11,9 mėsa. [22]Po to Viešpats Dievas iš paimtojo iš Adomo šonkaulio padarė
moteriškę ir ją atvedė pas Adomą. [23]Ir Adomas tarė : Šitai dabar yra
kaulas iš mano kaulų ir kūnas iš mano kūno ! Ji bus vadinama Žmona,
Mt 19,5; Mk nes iš žmogaus paimta. [24]Todėlei žmogus paliks savo tėvą ir motiną
10,7; Eph 5,31; ir glausis prie savo moters ; ir bus du viename kūne. [25]Ir abudu buvo
1 Kor 6,16 nuogu, tai yra Adomas ir jo moteris, ir nesigėdijo

3. [1]O žaltys buvo gudresnis už visus žemės gyvulius, kuriuos Vieš-
pats Dievas buvo padaręs. Jis tarė moteriškei : Kodėl Dievas judviem
įsakė, kad nevalgytumėt iš visų Rojaus medžių ? [2]Moteriškė jam atsakė :

---

rystēs didumą ; tuo ypač tikslu Dievas atvedē prie Adomo visus gyvulius, kurių tarpe neatsirado panašios į jį esybēs. — [19]*Padaręs.* Tuo žodžiu autorius visai nesako, kad gyvuliai būtų sutverti tik dabar, ty, paskui Adomą : apie jų sutvērimo laiką jis kalbējo augščiau /1,20-25/ ; čia jis nori tik pažymēti jų atvedimą prie žmogaus ; jis lyg kad sako : padarytuosius gyvulius ir paukščius Dievas atvedē prie Adomo. — *Kad matytų...* Įsižiūrējimas į ateinančius gyvulius padējo pagal Dievo valią Adomui pažinti jų ypatybes ir duoti visiems tinkamus vardus, o draug išreikšti savo viešpatavimą ant jų. — [20]*Adomui neatsirado...* Įvardindamas gyvulius Adomas įsitikino, kad jų tarpe nēra tokio, kurs galētų būti jam padējējas ir būtų visai į jį panašus. — [21]*Dievas siuntē...* Užējęs ant Adomo miegas /ebr *thardemah*/ buvo gilus, bet kartu panašus į dvasios pagavimą /ekstazį/, taip kad jis miegodamas aiškiai matē, ką Dievas darē, ir suprato, ką tai turējo reikšti. Padarymas pirmajam žmogui padējējos iš jo paties turējo pamokyti, kad visa žmonių giminē atsirado iš v i e n o /Apd 17,2/, ir kad moterystē turējo būti didžiausis suartējimas vyriškio su moteriške, vieno su viena /plg Ef 5,28-30/. Taip pat Eklesija, sako šv tēvai, gimē Kalvarijos kalne iš perdurto ant kryžiaus Kristaus šono. Sielą pirmajai moteriškei Dievas sutvērē iš nieko, taip pat kaip ir Adomui /plg 1,27/. — [23]*Adomas...* Adomas, pamatęs moteriškę, su džiaugsmu sakosi jau turįs joje tokią padējēją, kokios nerado tarp gyvulių, ir duoda jai vardą, nurodantį, kad moteriškē turi tokią pat prigimtį, kaip ir vyras. Ebr /taip pat ir lietuvių/ tai pasirodo iš pačių vardų, nes pasakyta : ji bus vadinama *'iššah* /žmona/, nes iš *'iš* /žmogaus/ paimta... — [24] *Todēl žmogus...* Dievo įkvēptas Adomas pranašauja toliau apie moteriškę, kurios svarbiausias žymes jis nurodo. — *Paliks...* nes vyrą ir moterį jungs meilēs ryšys, giliau siekiąs ir stipresnis už gimdytojų meilę. — *Glausis* : neatskirtinai, kaip išaiškino pats Išganytojas /Mt 9,4.5/. — [25]*Buvo nuogu...* Vienatinis pirmųjų žmonių apdaras buvo jų nekaltybē. Pilna santaika tebebuvo tarp juodviejų dvasios ir kūno ; nežinomi buvo juodviem kūniški geiduliai, todēl juodu nejautē ir gēdos

b/ *Pirmųjų tēvų nupuolimas*

3,1-24. Pirmieji žmonēs, pasidavę žalčio suvadžiojimams, nesilaikē Dievo įsakymo ; todēl buvo nubausti ir išvaryti iš linksmybių rojaus ; bet jau tuomet jie gavo brangų pažadējimą būsimo atpirkimo

Mudu valgome vaisius iš Rojuje esančiųjų medžių, [3]tik vaisiaus medžio,
kurs yra Rojaus viduryje, Dievas mums įsakė nevalgyti ir neprisiliesti,
kad kartais nenumirtumėm. [4]O žaltys tarė moteriškei: Visai judu ne- 2 Kor 11,3
numirsite; [5]nes Dievas žino, kad tą dieną, kurioje judu iš jo valgysite,
atsidarys jūsų akys, ir būsite kaip dievai ir žinosite, kas gera ir kas
pikta. [6]Taigi moteriškė matė, kad medis buvo geras valgyti, ir gražus Ekli 25,33; 1 Tim
akims, ir meilus pasižiūrėti; ir ėmė iš jo vaisių ir suvalgė, ir davė savo 2,14
vyrui, ir jis valgė. [7]Ir juodviejų akys atsidarė; o susipratę, kad buvo nuogi,
juodu supynė figmedžio lapus, ir pasidirbo sau žiurstus. [8]Ir kai išgirdo
balsą Viešpaties Dievo, vaikščiojančio Rojuje, popietinei vėsai prasidėjus,
Adomas ir jo žmona pasislėpė nuo Viešpaties Dievo veido tarp Rojaus

---

3. [1]*O žaltys.* Buvo tai tikras žemiškas žaltys, bet jame slēpēsi visai nežemiška esybē. Tą dalyką nurodo autorius, dēdamas ebr kalboje prie žodžio « žaltys » artikulą: *hannakhaš*; tuo būdu jis kalba apie žinomą žaltį, tą patį, kurs Apreiškime /12,9; 20,2/ vadinamas senuoju žalčiu, velniu ir šetonu. Taigi tuo metu angelų dalis jau buvo sukilusi prieš Dievą ir jo pasmerkta, o gal viena iš to sukilimo priežasčių buvo žmogaus sutvērimas ir jo išaugštinimas; šetonas tat geidē patraukti žmones prie sukilimo ir juos vesti į prapultį. — *Moteriškei.* Žaltys kreipiasi į moteriškę kaip į silpnesnę, nors į nuodēmę nori įtraukti ir vyrą /judum/; ir čia jau pasirodo jo gudrumas. — *Kodēl Dievas*... Ebr t gudriau išsireiškiama, kad sukēlus abejonę apie Dievo meilę: a r g i D i e v a s b ū t ų j u d u m į s a k ę s, — *Iš visų rojaus*... Dievo įsakymas tyčia padidinamas, kad jis rodytųs sunkesnis. — [2]*Moteriškē*.... Jievos žalčio atsiliepimas rodosi kad nenustebina, nors ji negalējo nežinoti, kad žaltys pats savaime negali prabilti, ir turējo išmanyti, kad per jį kalba kuri kita neregima esybē; ji tačiau atsimena aiškiai visą Dievo įsakymo svarbą ir atitaiso, kas jai buvo melagingai žalčio pasakyta. — [3]*Kartais.* To žodžio visai nēra ebr t. — [4]*Nenumirsite*... Žaltys pradeda begēdiškai meluoti ir visų pirma neigia Dievo žodžių tikrumą. — [5]*Dievas*... Toliau žaltys kaltina Dievą, būk jis savo įsakymą davęs tik iš pavydo, o ne iš meilēs žmogui. — *Kaip dievai.* Teisingiau būtų: *kaip Dievas*, nes ebr t yra tas pat, kaip ir aug žodis *'Elohim.* — *Ir žinosite*... Tuose žodžiuose buvo tiesa, nes pats Dievas buvo pavadinęs užgintąjį medį medžiu žinojimo gero ir pikto. Bet piktosios dvasios vylius buvo tas, kad uždraustojo medžio neragavęs žmogus žinojo iš patyrimo, kas gera, ir tik protu išmanē kas pikta, o paragavęs gavo pažinti patyrimu, kas pikta, bet turējo nustoti pirma buvusio gerumo. — [6]*Kad medis*... Žalčio įleistieji moteriškēs širdin nuodai pradeda veikti. Į daug kartų matytą anksčiau medį ji dabar žiūri pageidimo akimis ir randa jame ypatingų savybių: *geras*... *gražus*... *meilus.* Pagaliau ji taip pasvyra ir apanka, kad nori pati teisti Dievo uždraudimo ir žalčio pažadų tikrumą; ištiesia ranką, ima vaisių ir valgo. Negana to, ji duoda užgintąjį vaisių savo vyrui. Jis pasirodo silpnas; jis taip pat kaip ir ji nori būti lygus Dievui ir darosi padējējas tos, kuri jam turējo būti padējēja gerume. Nusidedančiame Adome nusidējo visa žmogaus prigimtis, ir nuodēmēs pasēkos netruko pasireikšti. — [7]*Akys atsimerkē*... Šetono pažadas pildosi, bet kaip gi kartūs jo vaisiai! Pirmųjų tēvų dvasia sukilo prieš Dievą, ir tuojau juodviejų kūnas sukilsta prieš jų pačių dvasią, ir juodu stengiasi šiaip taip pridengti savo nuogą kūną, nežinodami, kuo galētų apdengti savo sielos nuogumą. — [8]*Išgirdusiu*... Žmogus atsiskyrē nuo Dievo, bet Viešpats nenori palikti nusikaltusio sutvērimo: jis ateina nubausti, bet kartu ir laiminti. Visame šitame pasakojime kalbama apie Dievą žmonių būdu /antropomorfismais/. — *Vēsai prasidējus*... Rytų krašte paprastai einama iš namų vaikščioti prievakarēje, nes tuomet kilstant vēsiam vējui, mažēja dienos kaitra.

medžių. [9]Tuomet Viešpats Dievas pašaukė Adomą ir jam tarė: Kur tu
esi? [10]Jis atsiliepė: Aš išgirdau tavo balsą Rojuje ir nusigandau, nes
esu nuogas, ir pasislėpiau. [11]Dievas jam tarė: Kas tau nurodė, kad tu
nuogas; ar tik nebūsi valgęs iš medžio, iš kurio aš tau įsakiau nevalgyti?
[12]Ir Adomas tarė: Moteriškė, kurią man davei kaip draugę, davė man
iš medžio, ir aš valgiau. [13]Tuomet Viešpats Dievas tarė moteriškei: Kam
tu tai padarei? Ji atsakė: žaltys mane apgavo, ir aš valgiau. [14]Ir Vieš-
pats Dievas tarė žalčiui: Kadangi tu tai padarei, prakeiktas esi tarp
visų žemės gyvulių ir žvėrių; tu slinksi ant savo pilvo ir ėsi žemę per
visas savo gyvenimo dienas. [15]Aš padarysiu neprietelystę tarp tavęs ir

---

[9]*Kur esi?* « Neklausiu tavęs, kurioje esi vietoje, bet kokiame stovyje? štai kur nuvedē tave nuodēmē, kai bēgi nuo savo Dievo, kurio pirma ieškodavai? » /Ambr/. « Aš apvilkau tave šlove, o štai tu nuogas » /Auks/. [10]*Nusigandau.* Prie gēdos prisidējo baimē. — [12]*Adomas tarē...* Užuot gailētis, aiškiai išpažinti savo kaltę ir maldauti dovanojimo, Adomas verčia kaltę ant moteriškēs, o net ir ant paties Dievo. Taip pat elgiasi ir Jieva. — [14]*Dievas tarē žalčiui.* Dievas klausinējo suvadžiuotuosius, bet suvadžiotojui be klausinējimų skiria bausmę. Prakeikimas kreipiamas tiesiog į žaltį, nes jis buvo įrankis šetonui, bet bausmē turi labiausiai paliesti patį šetoną. — *Tarp visų...* Nors visi gyvuliai dalyvauja žmogui skirtoje bausmēje /žr Rom 8,19-22/, bet labiau už kitus žaltys. — *Tu slinksi...* Adomui nupuolus, kas pirma žalčiui prigimta, pasidarē prakeikimas. Šliaužsaid žeme ir galvą ant jos laikydamas, jis draug su randamu žemēje maistu turi ryti žemēs dulkes, o visa savo išvaizda, judēsiais ir šnypštimu kelia pasibjaurējimą žmonēse ir išgąstį gyvuliuose. Metaforine prasme panašią bausmę kenčia ir šetonas: išmestas už puikybę iš dangaus ir pasmerktas pragaran, jis nebegali pakilti į augštybes, tarsi, šliaužioja žemēje ir maitinasi. — [15]*Aš padarysiu...* Šitoje eil išreikšta paties šetono pasmerkimas, bet kartu padarytas ir pirmasis Atpirkējo- Mesijo pažadējimas; yra tai pirmoji Evangelija. — *Neprietelystę*: tikrą neapykantą, smarkią kovą, kurios vaizdas yra visuomet pasiliekanti neapykanta tarp žmogaus ir gyvatēs. — *Tarp tavęs ir tarp moteriškēs.* Trumpa, bet vyliaus pilna prietelystē tarp Jievos ir žalčio turi pavirsti nuolatine neprietelyste! Pilniausiai gi ji turējo pasireikšti naujojoje Jievoje, nekaltai pradētoje Marijoje. — *Tarp tavo palikuonių ir jos palikuonių.* Šetono palikuoniai yra visi tie, kurie pasiduoda jo vadovavimui, kuriuose yra jo dvasia, apie kuriuos šv Jonas sako: Jūsų tēvas velnias, ir jūs norite daryti savo tēvo geismus » /Jo 8,44/. Moteriškēs gi palikuoniai apima draug ir Kristų, bet taip pat visą žmoniją, kuri per Dievo malonę turi nugalēti šetoną. Neprietelystē pasilieka tolei, kolei žmonių giminē ir piktosios dvasios bus žemēje. — *Ji*: moteriškē, Marija. Ebr t yra įvardis vyriškos gim: *Hu'*, jis, ty, palikuonis, Kristus. Tačiau tas giminēs pakeitimas žymiai prasmēs nekeičia, nes Marija dēl įsikūnijimo Dievo Sūnaus nuo jo negali būti atskirta. — *Sutrins tavo.* Iš neprietelystēs kyla tykojimai: žmogus stengiasi sutrinti gyvatēs galvą, gyvatē gi įgelti žmogui kulnį, nes augščiau ji nepasiekia. Žemiškojo žalčio nugalējimas yra vaizdas pragarinį žaltį sutinkančio nugalējimo, kurs jam skiriamas kaip bausmē. Tikra pergalē žadama vienam; yra tai moteriškēs palikuonis Kristus. Ir jo kulnies tykojo šetonas ir pažeidē, nes padarē, kad buvo prikaltas ant kryžiaus, bet Atpirkējas sutrynē šetonui-žalčiui galvą visai ir sugrąžino suardytą prietelystę tarp Dievo ir žmogaus. Viltimi to pergalētojo Atpirkējo gyveno teisieji Sen Test, tikējimu į jį jie pergalēdavo šetoną ir pagaliau draug su Adomu ir Jieva /plg Išm 10,2/ laimējo išganymą. Tikējimu, viltimi ir meile dangun užžengusio Išganytojo pergalēs žmonija šetoną visais amžiais iki pasaulio pabaigai. Per Mesiją sutrynē šetonui galvą Marija; sutrynē

tarp moteriškės, tarp tavo palikuonių ir jos palikuonių ; ji sutrins tau galvą,
o tu tykosi jos kulnies. [16]Tarė taip pat moteriškei : Aš padauginsiu tavo 1 Kor 14,34
vargus ir tavo gimdymus ; tu gimdysi sopuliuose ir būsi vyro valdžioje,
o jis bus tavo valdovas. [17]Adomui gi tarė : Kadangi tu paklausei savo
žmonos ir valgei iš medžio, iš kurio aš tau buvau įsakęs nevalgyti,
žemė bus prakeikta dėl tavo pasielgimo : varguose tu iš jos maitin-
sies per visas savo gyvenimo dienas. [18]Ji tau želdins erškėčius ir usnis,
ir tu valgysi lauko žolę. [19]Savo veido prakaite tu valgysi duoną, iki ne-
sugrįši į žemę, iš kurios esi paimtas, nes dulkė esi ir dulke vėl pavirsi.
[20]Ir Adomas praminė savo žmoną vardu Jieva, nes ji buvo visų gyvųjų
motina. [21]Viešpats Dievas padarė taip pat Adomui ir jo žmonai kaili-
nius apdarus ir juodu jais apvilko ; [22]ir tarė : Štai Adomas pasidarė

---

ji per tai, kad žalčio pergalētoją pagimdē, kad būdama Dievo Motina, ji ne tik niekuomet nebuvo po nuodēmēs ir šetono viešpatavimu, bet dar savo nekaltame prasidējime buvo išlaikyta dēl jos dieviškojo Sūnaus nuopelnų nepaliesta jokio pradinēs nuodēmēs sutepimo. — [16]*Tarē taip pat...* Be bausmių, kurios turējo būti bendros abiem lytim, moteriškē gauna dar jai vienai skirtąsias. Viena jų ištinka ją kaip motiną : *padauginsiu...* Ebr t : d a u g i n t e p a d a u g i n s i u . Antra bausmē ją paliečia kaip žmoną : būsi po vyro valdžia... Ebr t : « ad virum tuum desiderium tuum ». Vyro viešpatavimas moteriškei greitu laiku pavirto jai visišku jos pavergimu ir pažeminimu. Tik Kristus ir jo Eklesija vēl pakēlē moteriškę iš to nelaimingo stovio. — [17]*Kadangi tu paklausei.* Nurodomas Adomo kaltēs didumas : jis paklausē ne Dievo, bet savo žmonos. — *Žemē bus prakeikta.* Prakeikimas pasireikš tuo, kad tik dideliu vargu žmogus gaus iš žemēs reikiamus maistui dalykus. Savaime be žmogaus apdirbimo ji jam želdins tik erškēčius ir usnis, ty, valgymui netinkamus augalus. Žmogaus likimas pasidarē tuo sunkesnis, kad iš derlingiausio linksmybių rojaus išvarytas jis gavo apsigyventi nebe taip patogiame ir derlingame krašte ; be to, jis neturējo reikiamo įpratimo tinkamai išdirbti naują žemę. — [19]*Savo veido . . .* Sunkiai dirbdamas savo prakaitą liedamas Adomas vargiai pelnysis sau maistą, o tas maistas palaikys jo gyvybę tik laikinai ; nes dar daug sunkesnē, baisiausia bausmē jam paskirta be minētųjų : jis pagaliau turēs numirti taip, kaip Dievas buvo pagrasęs, kada uždraudē valgyti medžio žinojimo gero ir pikto vaisius ; ta mirtis bus taip pat visų jo palikuonių dalis. — Adomas savo nusidējimu nustojo dar visų antgamtinių dovanų, o įgimtosios žymiai sumažējo. Visa tai buvo bausmē, bet ji turējo vesti žmogų į atgailą amžinam gyvenimui laimēti. — [20]*Adomas praminē...* Moteriškē iki tam laikui buvo vadinama bendru visoms moterims vardu 'iššah žmona /2,23/ ; dabar Adomas duoda jai atskirą vardą. Tuo vardo davimu jis jau parodo savo viešpatavimą moteriškei, bet vardo parinkime pasireiškia didelis jo tikējimas. Jis tiki Dievo pažadui apie savo moters palikuonis, į ateisiantį palikuonį žalčio nugalētoją, ir tą valandą, kuomet pats išgirsta sau paskirtą mirties bausmę, jis duoda pirmajai moteriškei vardą J i e v a , ebr *khavvah*, ty, gyvybē, nes ji turējo palaikyti gyvybę žemēje, duodama kaip motina gyvybę visiems gyvensiantiems šiame pasaulyje. Taigi anot šv Rašto visa žmonių giminē radosi iš pirmųjų dviejų žmonių. — [21]*Dievas padarē... apdarus....* Dievas nesiliauja rūpinęsis nupuolusiu žmogumi. Vieton pasidirbtųjų iš lapų žiurstų duoda juodviem ilgesniam laikui tarnaujantį apdarą, pritaikytą naujoms gyvenimo aplinkybēms. — [22]*Adomas pasidarē...* Pats Dievas paaiškina, kodēl nupuolęs žmogus nebegali pasilikti linksmybių rojuje. Su pasigailējimu, bet ironijos /Ephr/ pilnais žodžiais, minimas dabartinis žmogaus stovis : žmogus norējo būti lygus Dievui ir pažinti, kas gera ir pikta ; bet kaip gi kartūs pasirodē

kaip vienas iš mūsų, žinąs kas gera ir pikta ; dabar tat, kad jis kartais neištiestų savo rankos ir neimtų taip pat iš gyvybės medžio, ir valgytų, ir gyventų per amžius... [23]Ir Viešpats Dievas išmetė jį iš linksmybių Rojaus, kad jis įgyventų žemę, iš kurios buvo paimtas. [24]O išvaręs Adomą pastatė ties linksmybės Rojumi kherubimus su liepsniniu ir švytruojančiu kalaviju, kad sergėtų kelią prie gyvybės medžio

4.[1] O Adomas pažino savo žmoną Jievą, kuri tapo nėščia ir pagimdė Kainą, sakydama : gavau žmogų per Dievą. [2] Ir ji vėl pagimdė jo brolį Abelį. Buvo gi Abelis avių piemuo, o Kainas žemdirbys. [3] Po daugelio

---

pažinimo vaisiai ! — *Iš mūsų.* Aliuzija į švenč Trejybę. — *Dabar tat...* Dievas nenorėjo, kad nekaltybės nustojęs žmogus gyventų nelaimingas per amžius ; todėl nutarė išmesti jį iš linksmybių rojaus ir nebeprileisti jo prie gyvybės medžio. To nutarimo pats Dievas nebeišreiškia žodžiais, ir pradėtas sakinys pasilieka nepabaigtas. Autorius jau nuo savęs pasako, kas buvo padaryta su žmogumi : — [23]*Ir Viešpats...* — [24]*Ties linksmybės rojumi.* Ebr t : į rytus nuo Edeno sodo. LXX pasakyta, kad žmogui buvo liepta gyventi į rytus nuo sodo. — *Kherubimai.* Anksčiau sodo sergėtoju buvo padarytas Adomas, dabar statomi kiti sargai, kurie gins sodą nuo Adomo. Kherubimais arba teisingiau : kherubais, nes ž Kherubim yra daugiskaita ebr ž : kherub, yra vadinamos dangiškosios dvasios vieno iš augščiausių laipsnių dangaus hierarkijoje. Linksmybių rojų sergingių kherubimų atminimas žmonėse pasiliko sfinksuose, sparnuotuose liūtuose ir k, kuriuos senovės tautos /Asiriečiai/ statė ties savo šventyklų durimis. — *Su liepsniniu...* Kelias į Edeną buvo užstatytas mirgančia liepsna, turėjusia kalavijo pavidalą. Toks dalykų stovis pasiliko tolei, kolei pats sodas nepavirto lygiu kitiems žemės plotu. Šv Raštas nesako, kiek laiko pirmieji žmonės pasiliko Edene, bet iš juodviejų nupuolimo istorijos, regisi, reiktų daryti išvadą, kad nelabai ilgai. Išėjo iš jo, kad nebegrįžtų, bet ne be vilties laimėti kitą linksmybių sodą su nauju gyvybės medžiu dangiškoje tėvynėje, iš kurios nebėra išvarymo tam, kas į ją įeina /Apr 22,2...5/

c) *Pirmieji pirmųjų tėvų palikuonys*

4,1-26. Iš linksmybių rojaus išvaryti žmonės nepasiliko be kalčių. Jau vyresnysis Adomo sūnus užmušė savo brolį. Užmuštojo vieton gimus Setui, žmonija tarsi suskilo į du skyriu, į tuos, kurie laikėsi Dievo, ir tuos, kurie vis labiau nuo jo tolo. Antraisiais buvo Kaino palikuonys. Juos autorius jau čia įvardija, nes daugiau jų nebeminės

4. [1]*Pažino.* Tuo žodžiu šv Raštas išreiškia moterystės santykius tarp vyro ir žmonos. — *Kainą.* Tas vardas reiškia, kaip paaiškina pati Jieva, tą pat ką ir g a u t a s i s. Moteriškė džiaugiasi pagimdžius sūnų, o ne dukterį, nes tame gimusiame kūdikyje mato tėvonį jai duotųjų pažadų apie ateisiantį Mesiją /3,15/. Šv Raštas įvardija tik tuos pirmųjų tėvų sūnus, kurie svarbūs apreiškimo istorijoje ; iš dukterų gi, kurių turėjo būti daug /5,4/ neįvardinta nėviena. — [2]*Abelį.* Ką tas vardas tikrai reiškia ebr kalboje, nežinia ; gal tą pat ką ir t u š t y b ė, menkumas ; būtų tai šūkis nuliūdimo ir vargų, kuriuos jau buvo patyrę Adomas ir Jieva. — [3]*Atnašavo Viešpačiui.* Įgimta ir su Viešpaties valia sutinka, kad žmogus Dievui tarnautų visa savo esybe, kūnu ir siela, ir todėl parodytų išviršiniais ženklais savo religinius jausmus, jausmą tobulos priklausomybės nuo Dievo, savo Sutvėrėjo ir viršiausiojo Viešpaties, o taip pat savo garbinimo, dėkojimo ir maldavimo jausmus. Kada žmogus per uždraustą ragavimą nustojo nekaltybės ir Dievo malonės, dargi nusipelnė sau Dievo rūstybę, turėjo kilti jame mintis permaldauti Dievą ir kovoti su kurstančiu jį į nuodėmę pageidimu, laisvai ir net darant sau skausmą, išsižadant sau naudingų dalykų, iškilmingai pašvenčiant ir atiduodant juos Dievui, sunaikinant juos tam tikroje vietoje /ant altoriaus/. Nors tokia

dienų atsitiko, kad Kainas atnašavo Viešpačiui iš žemės vaisių do-
vanas. 4 Taip pat ir Abelis aukojo iš savo bandos pirmonių ir iš jų Žyd 11,4
riebalų. Tuomet Viešpats pažvelgė į Abelį ir į jo dovanas; 5 į Kainą
gi ir į jo dovanas nepažvelgė. Kainas labai įpyko ir jo veidas pasikeitė.
6 Tuomet Viešpats jam tarė: Kodėl įpykai? Ir kodėl tavo veidas pasi-
keitė? 7 Argi, jei gerai darai, negausi užmokesčio? O jei piktai darai,
ar nusidėjimas nebus tuojau duryse? Jo pageidimas tačiau tau palenktas
ir tu turi jam viešpatauti. 8 Kainas tarė savo broliui Abeliui: išeikiva Išm 10,3; Mt
laukan! Juodviem esant lauke, Kainas pakilo prieš savo brolį Abelį 23,35; 1 Jo 3,12,
ir jį užmušė. 9 Tuomet Viešpats tarė Kainui: Kur tavo brolis Abelis? Jud 11
Jis atsakė: Nežinau. Bene aš esu mano brolio sargas? 10 Ir Viešpats
jam tarė: Ką padarei? Tavo brolio kraujas šaukiasi į mane nuo žemės.
11 Dabar tat tu būsi prakeiktas ant žemės, kuri atsivėrė ir priėmė iš tavo
rankos tavo brolio kraują. 12 Kai tu ją dirbsi, ji tau neduos savo vaisių.
Tu būsi klajūnas ir pabėgėlis ant žemės! 13 Ir Kainas tarė Viešpačiui:

---

mintis ir labai sutinka su žmogaus prigimtimi, tačiau tikrumoje paties Dievo apreiškimas atvedē žmogų prie aukų darymo, o tai dēlto, kad po nusidējimo buvo jose dalykas, kurį jos galējo turēti tik per Dievo apreiškimą ir patvarkymą, būtent nurodymas tikrosios permaldavimo aukos, kuri turējo duoti įrūstintai Dievo didenybei tobulą atlyginimą, išdildyti žmonių kaltę, sugrąžinti jiems prarastą malonę ir teisę paveldēti dangų. Todēl ir šv Jonas vadina Išganytoją avinēliu, kurs užmuštas nuo pasaulio pradžios, Dievui taip paskyrus, vaizdinēse Sen Test aukose /plg Jo 1,29. 36; Žyd 10,4/. Aukos nuo pat jų atsiradimo visuomet, ypač Žyduose, buvo dvejopos: vienos daromos iš žemēs vaisių, kitos kruvinos. — 4*Iš savo bandos*... Abelis aukojo Dievui ne bet ką, kaip Kainas, o tik rinktinius dalykus, bandos pirmones ir geriausiomis laikomas mēsos dalis. Tai buvo aiškus ženklas gyvo ir didelio tikējimo /žr Žyd 11,4/, kurio stigo Kainui. — *Viešpats pažvelgē* ty, maloniai žiūrējo į auką ir ją priēmē. Kaip tas priēmimas pasireiškē, tikrai nežinia. Anot padavimo, jo ženklas buvęs ugnis, atējusi iš dangaus ir sudeginusi prirengtas aukas /Jier/. — 5*Kainas labai įpyko*. Pykčio priežastis matomai buvo pavydas. Jo didumas pasireiškē veido pasikeitimu. 6*Tuomet*.. ..Dievas kaip maloningiausias tēvas statomais Kainui klausimais įspēja jį prieš pavojų, kurs gali atsirasti dēl sukilusios širdyje rūstybēs, ir 7to pavojaus didumą nurodo. — *Argi... negausi*... Ebr t: argi... negali pakelti galvos. — *Nusidējimas... duryse*. Nuodēmē įvaizdinama kaip asmuo, lyg koks žvēris, tykojąs prie širdies durų. — *Tau palenktas*... Ebr t: į tave jo pageidimas, ty, pageidimas, kurį turi nusidējimas. Nusidējimas geidžia nugalēti žmogų, bet žmogus turi laisvą valią ir gali jam nepasiduoti. — 8Šita eil trumpiau išreikšta ebr t, išleidžiant žodžius: *išeikime laukan*: Ir Kainas kalbējo savo broliui Abeliui, ir juodviem esant... Abelio užmušimas buvo pirmoji mirtis žmogaus žemėje. — 9*Kur tavo brolis*. Kaip Adomą Dievas klausē: *Kur tu esi* /3,9/ taip dabar klausia jo sūnų: Kur tavo brolis? Adomas neišsigynē savo kaltēs; Kainas drąsiai meluoja. Nusidējimas, kurs tykojo prie jo širdies durų, jau buvo jon įsiveržęs ir ją nugalējęs. — 10*Kraujas šaukiasi*... Ne dēl nežinojimo klausē Dievas brolžudį, bet kad jam klausimais nurodytų kaltēs didumą, sukeltų širdyje gailestį ir norą pasitaisyti. Nenorinčiam gi daryti atgailos nieko kito nelieka kaip tik bausmē. — 12*Tu būsi klajūnas*. Nerasdamas pakankamai maisto vienoje vietoje, Kainas turējo ieškotis vis kitų vietų, taip kaip tai tebedaro ir dabar kaikurios tautelēs, negyvenančios vienoje vietoje, bet besikilnojančios iš vietos vieton. — 13*Mano*... Ne gailestis atsiranda Kaino širdyje, bet

Mano nedorybė yra perdaug didelė, kad aš galėčiau nusipelnyti atlei-
dimą. [14]Štai tu šiandien mane išvarai iš tos šalies, ir aš turiu slėptis
nuo tavo veido, ir būsiu klajūnas ir pabėgėlis ant žemės. Taigi kiekvienas,
kurs mane ras, užmuš mane. [15]Ir Viešpats jam tarė : anaiptol taip nebus ;
bet kiekvienas, kurs užmuštų Kainą, bus septyngubai nubaustas. Ir
Viešpats įdėjo Kainui žymę, kad nė vienas radęs jo neužmuštų. [16]Tuomet
Kainas, pasitraukęs iš Viešpaties akivaizdos, gyveno kaip pabėgėlis šalyje
į rytus nuo Rojaus

[17]Kainas pažino savo žmoną, ji tapo nėščia ir pagimdė Enoką. Jis
pastatė miestą ir jį praminė savo sūnaus vardu Enokas. [18]Po to Enokui
gimė Iradas. Iradui gi gimė Maviaėlis, Maviaėliui gimė Matusaėlis, ir
Matusaėliui gimė Lamekas. [19]Tasai vedė dvi moteri ; viena buvo vardu
Ada, o kitos vardas Sela. [20]Ada pagimdė Jabelį ; jis buvo padangtėse
gyvenančiųjų ir piemenų tėvas. [21]O jo brolio vardas buvo Jubalis ; tasai
buvo arpininkų ir vamzdininkų tėvas. [22]Taip pat ir Sela pagimdė Tubal-
kainą, kurs užsiimdavo visokių įnagių kalimu iš vario ir geležies. Tubal-
kaino sesuo buvo Noema

[23]Ir Lamekas sakė savo žmonoms :
Ada ir Sela, klausykitės mano balso ;
Lameko moterys, stebėkite mano žodžius.
Aš užmušiau žmogų už mano žaizdą,
Ir jaunikaitį už mano randą

---

gilus nusiminimas ir baimē, kad kas nors iš Adomo šeimos neužmuštų jo paties. — [15]*Bus septyngubai*... ty, labai kietai. Skaitmuo s e p t y n i buvo žyduose laikomas šventu ; juo išreiškiama tobulybē, augščiausias laipsnis. Dievas nenori veikios Kaino mirties, bet jam palieka dar gana laiko atgailai. — *Padējo... žymę* : išviršinį, visiems matomą ženklą, bet nežinia kokį. — [16]*Pasitraukęs*... ty, išējęs iš tos vietos, kur gyveno Adomo šeima, kur Viešpats buvo apsireiškęs Kainui ir toliau maloningai apsireikšdavo žmonēms. — *Gyveno pabēgēliu*... Ebr t : gyveno šalyje N o d /ištrēmimo/. Taip Kainas, praminē kraštą, į kurį buvo išbēgęs ir apsigyvenęs

[17]*Savo žmoną*... Ji buvo Kaino sesuo. — *Pastatē miestą*. Tas miestas dar negalējo būti didelis. Jis susidējo iš keleto trobesių, buvo apvestas siena ir apkasu, kad būtų galima gintis nuo priešų užpuldinējimų. Nežiūrint to miesto atsiradimo, Kainas pasiliko pabēgēliu ir klajūnu. Pirmojo Kaino sūnaus gimimas ir miesto pastatymas galējo įvykti dar pirm Abelio mirties. — [19]*Tasai vedē*... Lamekas buvo pirmas, kurs suardē moterystēs vienybę ir įvedē poligamiją-daugpatystę. Kaino palikuonys jau rūpinosi žemiška gerove, gyvenimo patogumais ir gēriais. Jie pirmi išrado muzikos įrankius, ēmē dirbti ginklus iš metalų ; jie padējo pirmus pagrindus civilizacijai. Vedē juos į tai sunkesnēs gyvenimo aplinkybēs. — *Ada*, ebr reiškia : G r o ž i s ; *Sēla* : Ūksmē. — [20]*Padangtēse*. Jabelis pirmas sutvarkē gyvenimo būdą žmonių, nepasiliekančių vienoje vietoje, bet nuolat jieškančių sau naujos buveinēs, ypač ganyklų savo bandoms, kaip tai tebedaro ir dabar Arabai. — [21]*Arpininkų ir vamzdininkų tēvas* : išradējas stygas turinčių /kaip arpa, kanklēs ir k/ ir pučiamų muzikos instrumentų. — [22]*Noema*, ebr reiškia : D a i l i o j i. — [23]*Ir Lamekas*... Čia randame vieną visų seniausių žmonių poezijos pavyzdžių, nuožmumu žērinčią Lameko dainą, kurioje jis, gavęs iš savo sūnaus Tubalkaino kalaviją, skelbia ginklų galybę, giriasi savo moterims narsumu ir išreiškia keršto jausmus. Poezinis dainos sudējimas paremtas paralelismu lygaus ilgumo sakinių, kuriuose tos pačios mintys ar jausmai kartojami kelis sykius, tik kitais žodžiais /sinonimais/. Taigi žodžiams : Ada ir Sela pirmame sa-

24Už Kainą bus atkeršyta septyngubai,
O už Lameką septynias dešimtis kartų septyngubai

25Taip pat Adomas dar pažino savo moterį, ir ji pagimdė sūnų ir
praminė jį vardu Setas, sakydama: Dievas man davė kitą palikuonį
vieton Abelio, kurį užmušė Kainas. 26O Setui gimė sūnus, kurį jis praminė
Enosu; tasai ėmė šauktis į Dievo vardą

5. 1Ta yra Adomo giminės knyga. Tą dieną, kurioje Dievas sutvė- Žem 9,6; Aug 1,27; Išm 2,23
rė žmogų, jis jį padarė pagal Dievo panašumą. 2Vyrą ir moteriškę juodu Ekli 17,1
jis sutvėrė ir palaimino ir davė jiems Adomo vardą, tą dieną kurioje
buvo sutverti. 3Adomas gyveno šimtą trisdešimtis metų, ir pagimdė pagal
savo paveikslą ir panašumą sūnų, ir praminė jį vardu Setas. 4Ir buvo
Adomo dienų, gimus Setui, aštuoni šimtai metų; ir jam gimė sūnų ir 1 Kron 1,1
dukterų. 5Viso amžiaus, kurį Adomas gyveno, pasidarė devyni šimtai
trisdešimtys metų; ir jis mirė. 6Taip pat, kai Setas buvo šimto penkerių
metų, jam gimė Enosas. 7Gimus Enosui, Setas gyveno aštuonis šimtus
septynerius metus ir jam gimė sūnų ir dukterų. 8Ir viso Seto amžiaus
pasidarė devyni šimtai dvylika metų, ir jis mirė. 9O Enosui, kada jis
turėjo devyniasdešimtis metų, gimė Kainanas. 10Tam gimus, jis gyveno
aštuonis šimtus penkioliką metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų. 11Visų
Enoso dienų buvo devyni šimtai penkeri metai, ir jis mirė. 12Kada Kai-
nanui buvo septynios dešimtys metų, jam gimė Malaleėlis. 13Malaleėliui

---

kinyje atsako: Lameko moterys-antrame sakinyje; klausykitės -stebėkite; žmogų-jaunikaitį; žaizdą-randą. — 24*Už Kainą...* Lamekas jaučiasi esąs galingesnis už visus savo priešus ir sakosi mokēsiąs atkeršyti kiečiausiai, labiau negu pats Dievas, nes piktžodžiaudamas kalba, kad atkeršysiąs net *septynias dešimtis kartų septyngubai* /ebr t: septynias dešimts septyngubai/. Taip baigiama Kaino istorija, ir tuojau pereinama prie kitos Adomo palikuonių šakos. 25*Setas.* Ebr reiškia: P a v a d u o t o j a s, atlyginimas. — 26*Enosu.* Ebr *'Enoš* reiškia žmogų, bet kaip esybē silpną, todēl privalančią pagalbos iš augštybių, iš Dievo. — *Tasai ēmē...* Ebr t: *tuomet pradēta šauktis...* Dievas ir anksčiau buvo garbinamas ir jau seniau šauktasi į jo vardą, bet tai darydavo kiekvienas sau, ar atskirose šeimose; dabar pradēta tai daryti viešai visų vardu

2. Adomo palikuonys iš seto lig noei

a/ *Seto giminē*

2. 5,1-31. Autorius, pradēdamas vēl nuo Adomo, pasakoja istoriją jo palikuonių iš Seto ir visų pirma įvardija tuos palikuonius lig Noei

5. 1*Tai yra Adomo...* Šitie žodžiai yra sekančio straipsnio antraštē. — *Tą dieną...* Trumpai primenama žmogaus sutvērimo istorija. Autorius tuo būdu suriša patriarkus su Dievu, kurs yra tikras visų Tēvas, kaip jų Sutvērējas. — 2*Adomo vardą.* Žodis Adomas imamas čia ne kaip nuosavas vardas, bet kaip bendras abiem lytim, vyriškai ir moteriškai, nes jis reiškia tą pat ką ir ž m o g u s apskritai /padarytas iš žemēs ebr *'adamah*/. — 3*Pagimdē pagal savo paveikslą.* Pats sutvertas pagal Dievo paveikslą, Adomas palieka tą panašumą ir savo vaikams, bet žymiai susilpnintą ir suteptą nusidējimu. — 5*Viso amžiaus...* Ilgas Adomo ir pirmųjų patriarkų amžius buvo pasēka nesusilpnējusio dar pirmųjų žmonių kūno sudējimo ir sveikesnių gyvenimo sąlygų. Tai visai sutiko su Dievo apvaizdos sumanymais, kuri norējo, kad žmonēs, turēdami ilgesnį amžių, greičiau padaugētų žemēje ir lengviau galētų išlaikyti atmintyje neiškraipytą Dievo apreiškimą, duotąjį pirmiesiems tēvams. Atskiri metų skaičiai neliko iki mūsų dienų nepakeisti. Dar Kristui negimus įvairiuose tekstuose jie jau buvo įvairūs. Kitokius skaičius duoda LXX

gimus, Kainanas gyveno aštuonis šimtus keturias dešimtis metų, ir jam
gimė sūnų ir dukterų. [14]Ir viso amžiaus Kainanas turėjo devynis šimtus
dešimtį metų, ir mirė. [15]Malaleėlis buvo šešių dešimtų penkerių metų,
ir jam gimė Jaredas. [16]Gimus Jaredui, Malaleėlis gyveno aštuonis šimtus
tris dešimtis metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų. [17]Ir iš viso Malaleėlis
turėjo amžiaus aštuonis šimtus devynias dešimtis penkerius metus, ir
mirė. [18]Jaredui, pagyvenus šimtą šešias dešimtis dvejus metus, gimė Eno-
kas. [19]Ir gimus Enokui, Jaredas gyveno aštuonis šimtus metų, ir jam gimė
sūnų ir dukterų. [20]Ir visų Jaredo dienų pasidarė devyni šimtai šešiosde-
šimtys dveji metai, ir jis mirė. [21]Toliau Enokui turint šešias dešimtis pen-
kerius metus, gimė Matusalis. [22]Enokas vaikščiojo su Dievu. Gimus Matu-
saliui, jis gyveno tris šimtus metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų. [23]Visų
Ekli 44,16; Žyd 11,5 Enoko dienų buvo trys šimtai šešios dešimtys penkeri metai. [24]Jis vaikš-
čiojo su Dievu ir daugiau jo nematyta, nes Dievas jį atsiėmė. [25]Kada
Matusalis buvo šimto aštuonių dešimtų septynerių metų, jam gimė La-
mekas. [25]Gimus Lamekui, Matusalis gyveno dar septynis šimtus aštuonias
dešimtis dvejus metus, ir jam gimė sūnų ir dukterų. [27]Ir visų Matusalio
dienų buvo devyni šimtai šešios dešimtys ir devyneri metai, ir jis mirė.
[28]O Lamekas gyveno šimtą aštuonias dešimtis dvejus metus, ir jam gimė
sūnus, [29]ir praminė jį vardu Noė, sakydamas, tasai mus paguos mūsų
rankų darbuose ir varguose ant žemės, kurią Dievas yra prakeikęs. [30]Ir
gimus Noei, Lamekas gyveno penkis šimtus devynias dešimtis penkeris
metus, ir jam gimė sūnų ir dukterų. [31]Ir buvo visų Lameko dienų sep-
tyni šimtai septynios dešimtys septyneri metai, ir jis mirė. Noei gi turint
penkis šimtus metų gimė Semas, Khamas ir Japhetas

6. [1]Pradėjus žmonėms daugėti ant žemės ir pagimdžius dukterų,
[2]Dievo sūnūs matydami žmonių dukteris, kad buvo gražios, ėmė jas sau

---

vertimas, kitokius Samariečių Penkiaknygis, ir kitokie yra ebr t su Vulgata. Pakeitimas atsirado dēlto, kad, sakysim, Žydai žymēdavo skaitmenis abēcēlēs raidēmis ; kaikurios gi raidēs buvo labai panašios viena į kitą, taip kad perrašinējant buvo labai lengva paklysti ir pakeisti vieną raidę kita. Todēl dabar visa Biblijos kronologija nebegali būti tiksliai nustatyta. — *Mirē.* Taip įvyko Adome Dievo pasmerkimas : *neišvengiamai numirsi* /2,17/. — [22]*Vaikščiojo su Dievu* : gyveno šventai ir dievobaimingai. — [24]*Nematyta...* Enokas nemirē, kaip kiti patriarkai, nes Dievas jį gyvą atsiēmē iš šio pasaulio. Taip pat padarē Dievas vēliau su pranašu Eliju /4 Kar 2,3.../. Juodu pasilieka nežinomoje mums vietoje ir pasaulio pabaigoje bus atsiųsti atgailos skelbti ir kovoti prieš Antikristą /plg Ekli 44,16 ; Žyd 11,5 ; Mal 4,5 ; Mt 17,10 ; Apr 11,4/. Tarp patriarkų Enokas gyveno žemēje visų trumpiausiai. — [29]*Tasai mus paguos...* Lamekas, matydamas daugējant žemēje visokį nedorumą, kurio priežastys nurodomos žemiau 6,1... duoda savo sūnui vardą Noē, kurs reiškia Poilsį ir paguodą, ir tuo būdu išreiškia viltį, kad per tą sūnų Dievas suteiks palengvējimą, paguodą. Ta viltis įvyko ta prasme, kad Noē po tvano buvo naujos žmonijos kartos tēvas ir Dievas jo asmenyje padarē naują sandorą su žmonēmis

b/ *Žmonių giminēs sugedimas*

6,1-8. Seto palikuonys nepasiliko ištikimi Dievui. Susisēbravę su Kaino palikuoniais, jie taip patvirko, kad tarp visų žmonių tik viena Noēs šeima dar rado malonę pas Dievą

6. [1]*Pradējus...* Kaino palikuonys ir Setiškiai pradžioje gyveno visai atskirai, bet, vienų ir kitų skaičiui einant didyn, jie pradējo vieni prie kitų artintis. Padaugējimo pasēka buvo maišytos moterystēs tarp dvie-

moterimis pagal savo nuožiūrą. [3]Dievas gi tarė : Mano dvasia nepasiliks
žmoguje amžiais, nes jis yra kūnas ; ir jo amžius bus šimto dvidešimties
metų. [4]Anuo gi metu buvo ant žemės milžinų ; nes susidėjus Dievo sū-
nums su žmonių dukterimis, ir joms pagimdžius vaikų, tie buvo galiūnai,
vyrai garsūs nuo amžių. [5]Dievas, matydamas kad buvo didelis žmonių Žem 8,21; Mt 15,19
piktumas ant žemės ir kad visos jų širdies mintys yra visuomet palinku-
sios į piktą, [6]gailėjosi, kad buvo sutvėręs žmogų ant žemės ir, skausmo
apimtas, širdies gilumoje [7]tarė : Išnaikinsiu žmogų, kurį sutvėriau, nuo
žemės paviršiaus : nuo žmogaus iki gyvulių, nuo kirminų iki oro paukš-
čių, nes aš gailiuos juos padaręs. [8]Bet Noė rado malonę Viešpaties akyse Ekli 44,17
[9]Šita yra Noės istorija. Noė buvo teisus ir tobulas vyras savo kartoje ;
jis vaikščiojo su Dievu. [10]Jam buvo gimę trys sūnūs : Semas, Khamas ir
Japhetas. [11]O žemė buvo sugedusi Dievo akivaizdoje ir pripildyta visokio
nelabumo. [12]Dievas, išvydęs žemę esant sugedusią, /nes kiekvienas kūnas
buvo pagadinęs savo kelią ant žemės/, [13]tarė Noei : Aš nusprendžiau pada-
ryti galą kiekvienam kūnui. Jie pripildė žemę nelabumo, ir aš juos išgai-
šinsiu draug su žeme. [14]Pasidirbk sau arką iš išlygintų medžių ; arkoje

---

jų brolių palikuonių. — [2]*Dievo sūnūs.* Nors Dievo sūnumis kaikada Švent. Raštas vadina angelus, bet tas vardas duodamas taip pat teisiems ir dievobaimingiems žmonēms. Tokių Dievo sūnų buvo nemaža tarp Seto palikuonių. — *Žmonių dukteris* : įsimylējusias į žemiškus dalykus, gašlias Kaino giminēs mergaites. — *Ēmē moterimis.* Per tas moterystes ir tarp Setiškių pradējo labiau plisti pikti papročiai ir nutolimas nuo Dievo. — [3]*Mano dvasia* : gyvybēs kvapas, suteiktas pirmajam žmogui ir nuolat suteikiamas naujai gimstantiems, per kurį jie darosi gyva esybe /Pls 2,7/, taigi žmogaus siela. — *Nes jis yra kūnas,* tai yra, dēl to, kad žmonēs savo darbuose eina paskui kūną /Auks/. — [4]*Milžinai* : žmonēs galingi, labai smarkūs, kitų prispaudējai. — *Nes susidējus...* Anot Vulg milžinai radosi iš moterysčių tarp Dievo sūnų ir žmonių dukterų ; anot ebr t jie buvę jau pirma, ir jų skaičius dar daugējęs paskui. Ebr t taip galima išversti: « Anuo gi metu buvo žemēje milžinai, taip pat kaip ir paskui, susidējus Dievo... : ». — [5]*Jų širdies mintys.* Šv Rašte širdis laikoma minčių, jausmų ir valios buveine. — [6]*Gailējosi... skausmo apimtas...* Dievui pasavinami tokie jausmai, kokiuos gali turēti žmonēs. Yra tai vadinamieji antropopatismai. Jais išreiškiama didumas žmonių nusikaltimo prieš Dievo meilę. — [7]*Iki gyvulių...* Gyvuliai, sutverti žmogaus dēlei, turi žūti kartu su juo /Ambr/. — [8]*Noē rado...* Dievo pažadas 3,15 galēs įvykti, nes ne visai visi žmonēs žus

3. Noės istorija

a/ *Žmonių giminēs nubaudimas tvanu*

3.6,9-8,19. Pasakodamas Noēs istoriją, autorius ją pradeda aprašymu tvano, kuriame žuvo visa žmonija išskyrus vieną Noēs šeimą

[9]*Teisus ir...* Trumpais žodžiais giriamas Noēs gyvenimas, kurs labai skyrēsi nuo kitų tuo pačiu laiku gyvenusių žmonių. — *Vaikščiojo su Dievu* : gyveno taip, kaip reikalavo Dievas, vienybēje su juo. — [12]*Kiekvienas kūnas* : visi žmonēs. — *Savo kelią.* Žmonija negyveno padoriai, nējo tikru keliu, vedančiu prie jos tikslo, bet klaidžiojo netikusiais keliais. — [13]*Galą...* Dievas apreiškia Noei, kad jis jau nutaręs padaryti galą piktybei, išgaišinti žemēs gyventojus, ypač gi žmones. — [14]*Arką.* Ebr ž *thebah,* Vulg *arca,* dar pavadintas lopšelis, į kurį buvo įdētas kūdikis Mošē ir padētas Nilo upēs melduose ; kitur šv Rašte jis nesutinkamas. Iš viso Noēs arkos aprašymo pasirodo, kad nebuvo tai tikras laivas, tik didžiausi skrynia su visai plokščiu dugnu ; jos gi viršus ar dangtis tik labai nedaug, nes vos vienu mastu, buvo augštesnis per vidurį. — *Iš išlygintų medžių.* Ebr t : iš dervos, ty, sakuoto medžio ;

padarysi kambarėlius, ir išsakuosi sakais iš vidaus ir iš išorės. [15]Ir padarysi
ją taip: arkos ilgumas bus trys šimtai mastų, platumas penkios dešim-
tys mastų ir jos augštumas trys dešimtys mastų. [16]Arkoje padarysi langą,
ir mastu pakelsi jos dangtį; o arkos angą įtaisysi iš šalies; joje padarysi
kambarėlius apatinius, vidurinius ir augštutinius. [17]Štai, aš užvesiu tvano
vandenis ant žemės, kad išgaišinčiau kiekvieną kūną, kuriame yra gyvy-
bės kvapas po dangumi. Visa, kas yra ant žemės, pražus. [18]Bet su tavim
aš padarysiu mano sandorą; ir įeisite arkon tu ir tavo sūnūs, tavo žmona,
ir tavo sūnų žmonos kartu su tavim. [19]Arkon įsivesi iš visų gyvų esybių
kiekvienos rūšies, kad pasiliktų gyvi kartu su tavim, po du, patiną ir
patelę. [20]Iš paukščių pagal jų rūšį, ir iš galvijų pagal jų rūšį, ir iš visų
žemės kirminų pagal jų rūšį; iš visų po du įeis kartu su tavim, kad ga-
lėtų išlikti gyvi. [21]Taigi pasiimsi su savim visokio maisto, kas valgoma, ir
sukrausi pas save, ir tai bus maistas tau ir jiems. [22]Ir Noė padarė visa,
ką jam Dievas buvo įsakęs

Žyd 11,7; 2 Petr 2,5 **7.** [1]Ir Viešpats jam tarė: Įeik į arką tu ir visi tavo namai, nes aš
mačiau, kad tu teisus mano akyse tarp šitos kartos. [2]Pasiimk iš visų
nesuteptų gyvulių po septynetą, patinus ir pateles; o iš suteptų gyvulių
po dvejetą, po patiną ir patelę. [3]Taip pat ir iš oro paukščių po septynetą,
patinus ir pateles, kad rūšis išliktų gyva visos žemės paviršiuje, [4]nes dar
septynios dienos, ir aš imsiu lydinti ant žemės per keturias dešimtis dienų
ir keturias dešimtis naktų, ir išnaikinsiu nuo žemės paviršiaus visas esy-

---

koks jis tikrai buvo, kedras, kiparisas, ar koks kitas, nežinia. — [15]*Arkos ilgumas*. Priimant, kad Žydų mastas lygus 0,52 metro, arka galėjo turėti apie 156 m ilgumo, 26 m platumo ir 16 m augštumo, taigi viso 64896 kub m talpos. — [16]*Langą*. Tas langas turėjo būti prie pat dangčio ir ėjo aplink visą arką. Mažesni langai galėjo būti ir kitose vietose. — [18]*Sandorą*. Ebr *b^{e}rith*. Čia pirmą kartą randame paminėtą sandorą, kuri nesykį paskiau buvo Dievo atnaujinama ir patvirtinama. Dievo sandoros su Noe sąlygos buvo tos, kad Viešpats žadėjo laikyti Noę gyvą tvano metu, Noē gi turėju vykdyti ištikimai visus Dievo įsakymus. — [19]*Po du*. Porų skaičius nurodomas aiškiau 7,2. Vandens gyvūnai visai nēra minimi; gal nebuvo paimti arkon tie gyvuliai, kurie gyveno toli nuo žmonių, ir kurių buvimas Noei neturējo jokios svarbos. — [22] *Noē padarē visa*. Įtikējęs Dievo žodžiui ir klusnus jo valiai, Noē rengēsi prie tvano daugiau kaip šimtą metų, tuo tarpu kad visi kiti žmonēs aplink jį nēkiek tais dalykais nesirūpino ir gyveno senu savo gyvenimu /plg Žyd 11,7; Mt 24,38.../

7. [1]*Ir Viešpats*... Šimtui metų praslinkus nuo to laiko, kada Dievas buvo paskelbęs Noei savo nutarimą nubausti žemę tvanu, jis gauna Viešpaties įsakymą. Plg 5,3; 7,6. Viešpats, liepdamas Noei eiti arkon, nurodo jo išrinkimo priežastį: *nes aš mačiau*... — [2]*Nesuteptų gyvulių*. Gyvulių paskirstymas į suteptus ir nesuteptus remiasi ne jų prigimtimi; daug įsakymų tame dalyke davē Mošē /žr Kun 11sk/; bet, matomai, ir pirm Mošēs tas paskirstymas jau buvo daromas ar tai iš papročio pačių žmonių, ar remiantis seniausiu Dievo įsakymu. — *Po septynetą*. Vieni aiškintojai supranta šituos žodžius apie septynias nesuteptų gyvulių poras, kiti gi tik apie pusketvirtos poros. Nesuteptų gyvulių įsakoma pasiimti daugiau, kaip žmogui naudingesnių. — [3]*Iš oro*... Ir paukščiai buvo paskirstyti į suteptus ir į nesuteptus; tik tų paskutiniųjų buvo pasiimta po septynetą, kaip aiškai nurodo LXX vertimas. — [4]*Septynios dienos*. Tiek laiko Dievas skiria Noei, kad jis su visais gyvuliais įeitų arkon. Jei kas tuo metu dar būtų daręs atgailą, gal dar būtų galējęs išsigelbēti nuo tvano, kaip paskiau Niniviečiai

bes, kurias esu padaręs. 5Noė tat padarė visa, ką jam Viešpats buvo liepęs.
6Jis buvo šešių šimtų metų, kada tvano vandenys išsiliejo ant žemės.
7Tuomet Noė ir jo sūnūs, jo žmona ir jo sūnų žmonos kartu su juo įėjo Mt 24,38; Lk 17,26; 1 Petr 3,20
į arką dėlei tvano vandenų. 8Taip pat iš nesuteptų ir suteptų gyvulių ir
iš paukščių ir iš viso kas kruta žemėje, 9įėjo pas Noę po du, patinėlis ir
patelė, kaip Viešpats buvo Noei įsakęs
10Septynioms dienoms praslinkus, žemė aptvino tvano vandenimis.
11Šeši šimtaisiais Noės amžiaus metais, antrame mėnesyje, septynioliktą
mėnesio dieną pratrūko visi didžios gelmės šaltiniai ir atsisklendė dangaus
užtvankos ; 12ir lietus lijo ant žemės keturias dešimtis dienų ir keturias
dešimtis naktų. 13Tą pačią dieną įėjo į arką Noė, ir Semas, ir Khamas,
ir Japhetas, jo žmona ir trys jo sūnų žmonos kartu su jais. 14Jie ir
visokie gyvuliai pagal savo rūšį, ir visokie galvijai pagal savo rūšį,
ir visa, kas kruta žemėje pagal savo rūšį, ir visokie kurie skraido, pagal
savo rūšį, visokie paukščiai ir visokie sparnuoti 15įėjo pas Noę į arką
po du iš kiekvieno sutvėrimo, kuriame buvo gyvybės kvapas. 16Ir įėjusieji
buvo patinas ir patelė iš kiekvieno sutvėrimo, kaip jam Dievas buvo įsa-
kęs ; ir Viešpats jį užrakino iš oro
17Tvanas vyko žemėje per keturias dešimtis dienų : vanduo daugėjo
ir pakėlė arką augštyn nuo žemės ; 18labai patvino, ir užtvindė visa ant
žemės ; arka gi plūduriavo ant vandens. 19Vandens begalo padaugėjo
viršum žemės, ir visi augšti kalnai po visu dangumi buvo jo apdengti.
20Vanduo buvo penkiolika mastų augščiau už jo apdengtuosius kalnus.
21Ir pražuvo kiekvienas kūnas, kurs judėjo ant žemės, paukščiai, gyvuliai, Išm 10,4; Ekli 39,28; 1 Petr 3,20

---

nuo pražūties. — 8*Taip pat... iš gyvulių...* Naminius gyvulius pats Noē galējo pigiai surinkti ; kiti gi patys suējo, taip visą dalyką Dievo apvaizdai sutvarkant

11*Šeši šimtaisiais....* Vēliau Žyduose metai buvo skaitomi dvejopai, religiniai nuo pavasario pradžios ir paprasti sauliniai, prasidedą rudenį, kai imdavo sēti javus. Šitoje vietoje gal turēta galvoje paprastieji metai ; todēl tvanas galējo prasidēti lapkričio viduryje, kada rytuose prasideda lietaus metas. Žemē patvino susykiu ir visur. — *Didžios gelmēs.* Šv Rašte taip paprastai vadinama jūros. Jų šaltiniais gal pavadinta tekantis požeminis vanduo. Galējo taip pat prisidēti prie jūros vandens išsiliejimo į sausumą vulkaniški jūros dugno drebējimai. — *Dangaus užtvankos.* Augštybēse, debesyse esąs vanduo vaizduojama taip, lyg kad jis būtų buvęs uždarytas tarsi kokiame inde, kurio užtvankas /ebr t : langus/ atkimšus, vanduo pasipylē žemēn. — 13*Tą pačią dieną* ...Autorius grįžta prie Noēs įējimo į arką, taip pažymēdamas didumą malonēs, kurią Dievas suteikē surinktiesiems į arką, tuo tarpu, kad visi kiti turējo žūti. — 16*Viešpats jį užrakino.* Tuo užrakinimu Dievas tarsi pamoko, kad jis ir toliau rūpinsis uždarytaisiais arkoje

17*Ir tvanas...* Pasakojimo pakartojimai nurodo žemę ištikusios slogos didumą ir baisumą. Vanduo vis daugējo per keturias dešimtis dienų, kolei nepasiekē savo augščiausio laipsnio. Tas laipsnis išreikštas 19 ir 20 eil pasakymu, kad vanduo apdengęs visus augštus kalnus visoje žemēje. Dauguma labai rimtų katalikų aiškintojų šiandien laikosi tos nuomonēs, kad tas pasakymas, nors labai griežtas, nereiškia, būk viso pasaulio augščiausių kalnų, kaip Himalajų ir Kordiljērų, viršunēs būtų buvusios apdengtos tvano vandenimis, ir laikosi tos nuomonēs, kad tvanas įvykęs tik viename krašte, būtent tame, kurio viduryje yra Ararato kalnas. Todēl paminētaisiais « visais augštais kalnais po dangumi » turējo būti tik Noei žinomi kalnai. — 21*Visi žmonēs.* Kadangi tvanu turējo būti nubausta ypač žmonija, todēl visi šv tēvai ir dauguma dabartinių katalikų aiškintojų moko, kad tvane iš tik-

žvėrys, visokie kirminai, kurie šliaužioja ant žemės ir visi žmonės: [22]visa,
kas turi gyvybės kvapą ant žemės, išmirė. [23]Taip Dievas išnaikino visas
esybes, buvusias žemėje, nuo žmogaus iki gyvulio, kaip kirminus, taip ir
oro paukščius; visa buvo išgaišinta žemėje; pasiliko gi vienas Noė ir
kartu su juo buvusieji arkoje. [24]O vanduo laikėsi viršum žemės šimtą
penkias dešimtis dienų

8. [1]Dievas atsiminęs Noę ir visus gyvulius, ir visus galvijus buvusius
kartu su juo arkoje, sukėlė vėją viršum žemės, ir vanduo ėmė slūgti. [2]Gel-
mės šaltiniai ir dangaus užtvankos užsidarė, ir lietus iš dangaus buvo su-
laikytas. [3]Vanduo traukėsi šalin nuo žemės, eidamas ir slūgdamas; ir
ėmė eiti mažyn po šimto penkių dešimtų dienų. [4]Septintame mėnesyje
dvidešimt septintą mėnesio dieną arka sustojo Armenijos kalnuose. [5]O
vanduo nuolat slūgo lig dešimtam mėnesiui; nes dešimtame mėnesyje
pirmą mėnesio dieną pasirodė kalnų viršūnės. [6]Praslinkus keturioms de-
šimtims dienų, Noė, atidaręs arkoje įtaisytąjį langą, išleido juodvarnį,
[7]kurs išskrido ir nebegrįžo, kolei neišdžiūvo vanduo ant žemės. [8]Paskui

---

rųjų žuvo visi tuomet gyvenusieji žemēje žmonēs, išskyrus vieną Noēs šeimą. Ta nuomonē patvirtinama nurodymais kitų šv Rašto vietų, kaip Išm 14,6; Ekli 44,17.18; Mt 24, 37-39; 1 Petr 3,19.20; 2 Petr 2,5-7. Kaikurie taip pat katalikai aiškintojai mano, kad tvanas galējo būti ne visai visuotinas ir žmonēms, nes ir tuomet žmonēs jau buvo išsiskirstę po visą pasaulį ir gyvendami labai toli nuo tvano vietos, galējo išlikti gyvi. — [23]*Pasiliko*... Šv tēvai tvane ir Noēs arkoje mato figūrą /tipą/ krikšto ir Dievo Eklesijos žemēje. — [24]*Vanduo laikēsi*... nemažēdamas; paskui po 150 dienų vanduo pradējo slūgti. — Tvanas, nors geografiškai ir nevisuotinas, buvo be abejonēs atsitikimas, įvykęs pačiam Dievui taip tą dalyką sutvarkant. Jis buvo tikrai stebuklingas, nes iš anksto buvo paskelbtas žmonēms, bet galējo būti įvykdytas jau esančiomis gamtoje jēgomis, taip pat kaip stebuklingai Jēzaus Kristaus iš anksto paskelbtas Jerusalēs sugriovimas buvo padarytas paprastu Romēnų užpuolimu. Gamtos jēgų, galējusių padaryti tvaną viename krašte, mokslas nurodo keletą; prie jų galējo priklausyti vulkaniškas jūros dugno pakilimas ir žemēs drebējimas vad Persų užtakoje. Prie to galējo prisidēti baisus viesulas, kurio pavyzdžių žemēs istorijoje yra gana daug. Prieš keletą dešimčių metų įvykusi katastrofa Mesinoje, kur žuvo apie 160.000 žmonių ir apie 40.000 buvo sužeista, gali bent kiek pavaizduoti, kas turējo įvykti tik nesulyginamai didesnēse ribose tvano metu. Tvano istorija žinoma ne tik iš šv Rašto. Jis pasiliko taip pat atmintyje daugelio senų tautų, ypač gi Khaldiečių

8. [1]*Dievas atsiminęs*... Naujas gražus antropomorfismas. Dievas nebuvo užmiršęs Noēs, nes jo apvaizda nuolat budējo ant arkos. Dabar jis tik kitokiu būdu parodo atsimenąs Noę; jis daro galą tvanui. — [4]*Dvidešimt*... Ebr t ir LXX vertime: septynioliktą dieną, ty, po 150 dienų nuo tvano pradžios. Plg 7,11.24. — *Armenijos kalnuose*. Ebr t: Ararato kalnuose. Senovēje Araratu buvo vadinamas visas kraštas; jis buvęs, anot šv Jier liudijimo, Armenijos viduryje, abiejose Arakso pusēse. Kadangi tame krašte yra labai daug kalnų, tai negalima tikrai pasakyti, kuriame iš jų buvo sustojusi Noēs arka. — [6]*Juodvarnį*... Ebr t aiškiau nurodo, kad išleistas juodvarnis skraidē iš vienos vietos kiton, nebegrįždamas arkon /exiit egrediendo et ingrediendo/. Maisto jam galējo būti plaukiojantys lavonai, o pasiilsēti galējo ant jau apdžiuvusių kalnų viršunių. — *Kolei neišdžiūvo*. Ebraismas, kurs reiškia, kad juodvarnis niekuomet nebegrįžo arkon. — [8]*Karvelį*. Noē jau žinojo, kad kalnuose nebebuvo vandens. Toliau jis nori patirti, ar dar tebēra vanduo lygu-

jį išleido taip pat karvelį, kad ištirtų, ar jau vanduo buvo nusekęs žemės
paviršiuje. [9]Tasai gi, neradęs, kur galėtų pasilsėti jo koja, sugrįžo pas jį
į arką, nes vanduo dar tebebuvo viršum visos žemės. Jis ištiesė ranką ir
jį pagavęs įkėlė arkon. [10]Palaukęs gi dar kitas septynias dienas, jis vėl
išleido iš arkos karvelį. [11]Tasai gi sugrįžo pas jį vakarop, nešdamas savo
snape alyvos šakelę su žaliais lapais. Noė tat suprato, kad vanduo žemė-
je buvo išsekęs. [12]Jis tačiau palaukė dar kitas septynias dienas ir išleido
karvelį, kurs daugiau pas jį nebesugrįžo. [13]Taigi, šeši šimtai pirmaisiais
metais pirmame mėnesyje pirmą mėnesio dieną vanduo išseko viršum
žemės ; o Noė atvožęs arkos dangtį pažvelgė ir pamatė, kad žemės pa-
viršius buvo išdžiūvęs. [14]Antrame mėnesyje dvidešimt septintą mėnesio
dieną žemė buvo sausa

[15]Dievas kalbėjo Noei tardamas : [16]Išeik iš arkos tu ir draug su tavim Aug 1,22-28;
tavo žmona, tavo sūnūs ir tavo sūnų žmonos. [17]Visus gyvulius su tavim Žem 9,1-7
esančius iš visokio sutvėrimo, kaip paukščius, taip ir žvėris, ir visus rė-
plius, kurie rėplioja ant žemės, išsivesk kartu su savim ; ušplūskite žemę,
veiskitės ir daugėkite ant jos. [18]Išėjo tat Noė ir jo sūnūs, jo žmona ir jo
sūnų žmonos draug su juo. [19]Taip pat ir visi gyvuliai, galvijai ir rėpliai,
kurie slankioja ant žemės pagal savo rūšį, išėjo iš arkos

[20]Noė pastatė Viešpačiui altorių ir ėmęs iš visų nesuteptų galvijų ir
paukščių aukojo ant altoriaus deginamas aukas. [21]Viešpats užuodė meilų Aug 6,5; Mt
kvapą ir tarė : Niekuomet nebeprakeiksiu daugiau žemės dėl žmonių ; 15,19
nes žmogiškos širdies jausmas ir mintis yra palinkę į piktą iš jaunystės ;
taigi, aš nebeištiksiu visokios gyvos esybės, kaip esu padaręs. [22]Kolei žemė
bus, nesiliaus buvę sėja ir pjūtis, šaltis ir šiluma, vasara ir žiema, naktis
ir diena

---

mose. Tuo tikslu jis išleidžia karvelį, kurs mėgsta žemesnes vietas ir vengia šlapių. — [11]*Vakarop...* Kad karvelis grįžo vakarop, tai buvo geras ženklas, bet dar geresnis, kad atsinešė alyvos medžio šakelę /ebr : lapą/, kurios matomai balandis negalėjo nusiskinti po vandenimi. — [14]*Antrame mėnesyje...* Taigi tvanas tęsėsi viso vienerius metus ir 10 dienų.

[15]*O Dievas...* Kaip Dievui įsakant Noė buvo įėjęs arkon, taip pat jam pačiam liepiant jis iš jos išeina

b/ *Nauja sandora tarp Dievo ir žmonių*

8,20-9,17. Tvanui pasibaigus, Dievas atnaujina sandorą su Noe ir jo šeima ir visais jo palikuonimis, ir jiems duoda savo pažadus.

[20]*Altorių.* Ebr *mizbeakh* reiškia tai, kur daroma auka. Altorius minimas čia pirmą kartą šv Rašte, nors jau Kainas ir Abelis, darydami aukas, turėjo turėti altorių. Lot vardas « altare » nurodo, kad auka yra tarsi pakeliama nuo žemės Dievop. — *Deginamąsias aukas.* Ebr ž *'olah* reiškia tai, kas kilsta augštyn. Deginamosiomis aukomis Žyduose buvo vadinamos tos, kuriose visa atnaša buvo sudeginama Dievui pagarbinti, tuotarpu kad kitose aukose jų dalys buvo skiriamos kunigams ir patiems atnašaujantiems. — [21]*Viešpats užuodė.* Naujas antropomorfismas, išreiškiantis, kad Noės auka labai patikusi Dievui. Su aukos dūmais tarsi kilsta Dievop aukojančio žmogaus jausmai. — *Niekuomet....* Dievas apreiškia savo nutarimą nebebausti visos žmonijos draug tvanu. Tai tačiau dar nereiškia, kad Dievas nebebaustų pavienių miestų ir kraštų panašia bausme. — *Nes žmogiškos...* Žmonių linkimas į pikta ir pasidavimas piktiems savo geiduliams buvo priežastis siųstos jiems tvano bausmės, bet toliau Dievas pasigailės silpno žmogaus ir parodys savo gerumą. — [22]*Nesiliaus buvę...* Tvanas visa buvo išardęs, ir metų dalis ir jų darbus

Aug 1,22,28; 8,17 9. [1]Tuomet Dievas laimino Noę ir jo sūnus ir jiems tarė: Veiskitės
ir daugėkite ir pripildykite žemę. [2]Ir jūsų tebijo ir tegul prieš jus dreba
visi žemės gyvuliai, ir visi oro paukščiai, ir visa, kas ant žemės juda; visos
Aug 1,29; Kun 17,14 jūros žuvys atiduotos jūsų rankon. [3]Ir visa, kas juda ir gyva, bus jums
maistui; visa aš jums duodu, kaip kad žalią žolę daviau. [4]Tiktai mėsos,
kurioje tebėra kraujas, nevalgysite. [5]Nes jūsų gyvybės kraujo aš parei-
kalausiu iš visų žvėrių; ir iš žmogaus rankos, ir iš rankos kiekvieno vyro,
Mt 26,52; Apr 13,10 kaip jo brolio, aš pareikalausiu žmogaus gyvybės. [6]Kas nors išlies žmogaus
kraują, to kraujas bus išlietas; nes žmogus padarytas pagal Dievo paveiks-
Aug 1,28; 8,17 lą. [7]Jūs gi veiskitės ir daugėkite ir išsiplėskite ant žemės ir ją pripildy-
kite
[8]Tai taip pat Dievas sakė Noei ir jo sūnums kartu su juo: [9]Štai aš
padarysiu mano sandorą su jumis ir su jūsų palikuoniais po jūsų, [10]ir su kiek-
viena gyva esybe su jumis esančia, kaip tarp paukščių, taip ir tarp galvijų
ir visų žemės gyvulių, kurie išėjo iš arkos, ir su visais žemės žvėrimis.
Ješ 54,9 [11]Aš padarysiu mano sandorą su jumis, ir daugiau visi sutvėrimai jau
nebebus pražudomi tvano vandenimi, ir nebebus daugiau tvano, kad su-
naikintų žemę. [12]Paskui Dievas tarė: Štai sandoros ženklas, kurį aš duodu
amžiniems laikams tarp manęs ir tarp jūsų ir kiekvienai gyvai su jumis
esančiai esybei. [13]Aš dėsiu savo lanką į debesis, ir jis bus ženklas sandoros
Ekli 43,12 tarp manęs ir tarp žemės. [14]Ir kai aš aptrauksiu dangų debesimis, mano
lankas pasirodys debesyse; [15]ir aš atsiminsiu mano sandorą su jumis ir
su visokia gyva esybe, gaivinančia kūną; ir nebebus daugiau tvano van-
denų išgaišinti kiekvienam kūnui. [15]Ir lankas bus debesyse, ir aš jį maty-
siu ir atsiminsiu amžiną sandorą, padarytą tarp Dievo ir tarp kiekvienos
gyvos esybės visokiame kūne, koks yra žemėje. [17]Ir Dievas tarė Noei:
Tai bus ženklas sandoros, kurią aš padariau tarp savęs ir tarp kiekvieno
kūno viršum žemės

---

9. [1]*Laimino Noę...* Kaip Adomas buvo gavęs Dievo palaiminimą, taip ir Noē, naujos žmonijos tēvas, laiminamas tokiuo pat būdu. — [2]*Jūsų tebijo...* Pirmam žmogui gyvuliai buvo savaime paklusnūs. Sugedus žmonijai, sugedo ir jos santykiai su gyvuliais; jie nebeklausys geruoju; todēl iš žmonių pusēs rasis prievarta, iš jų gi pusēs baimē ir drebējimas.— [3]*Visa, kas juda...* Anot daugelio nuomonēs žmonēs iki tam laikui maitinęsi žolynais ir vaisiais; dabar jiems duodamas aiškus leidimas naudotis gyvulių mēsa. Plg 1,29. — [4]*Tiktai mēsos...* Duotai laisvei pažymimos ribos. Draudžiama valgyti mēsa, iš kurios dar neištekējo kraujas, kaip daro plēšrieji žvērys, sudraskydami ir gyvą ēsdami grobį, o taip pat kaikurie laukiniai žmonēs. To draudimo priežastis nurodoma toliau. Kraujuje yra tarsi gyvulio gyvybē. Draudimas valgyti mēsą su krauju dar norējo saugoti žmogų nuo perdaug didelio žiaurumo ir pamokyti gerbti ypač žmonių gyvybę. — [5]*Nes jūsų...* Ebr t: « kraujo gi jūsų gyvybei... « ty, kraujo, kurio reikia jūsų gyvybei palaikyti. Žmogaus kraujas brangesnis už gyvulių; todēl ir bausmē didesnē už jo išliejimą. Už kraują turi būti išlietas kraujas. Dievas atkeršys per žmogų /kaip nurodo ebr t/ žvērims lygiai kaip žmonēms, išliejantiems žmogaus kraują, *nes žmogus padarytas pagal Dievo paveikslą*

[9]*Aš padarysiu mano...* Dievas atnaujina sandorą, padarytą su Noe pirm tvano. Ta sandora turi apimti ne tik patį Noę, bet ir visą jo šeimą, visus palikuonis, o net ir visus gyvulius. — [12]*Štai sandoros...* Dievas patvirtina savo sandorą regimu ir amžinu ženklu. — [13]*Lanką*: ororykštę ar kitaip vadinamą laumēs juostą. Ororykštē be abejo rodydavosi ir pirm tvano; bet dabar Dievas daro iš jos ženklą savo sandoros, padarytos su žmonēmis.

18Taigi, Noė turėjo sūnus, išėjusius iš arkos, Semą, Khamą ir Japhetą.
Khamas gi yra Kanaano tėvas. 19Tie trys yra Noės sūnūs ; ir iš jų tai
radosi visa žmonių giminė visoje žemėje. 20Noė buvo žemdirbys. Jis ėmė
dirbti žemę ir įsiveisė vynuogyną. 21Kartą išgėręs vyno, jis apsigėrė ir
gulėjo apsinuoginęs savo padangtėje. 22Khamas, Kanaano tėvas, pamatęs,
kad tėvas yra apsinuoginęs, pranešė dviem savo broliam lauke. 23Bet Se-
mas ir Japhetas užsidėjo sau ant pečių apdarą ir atbulai priėję apdengė
savo tėvo nuogumą ; kadangi juodviejų veidai buvo nukreipti, todėl jie
nematė savo tėvo nuogumo. 24Kai Noė išsiblaivė nuo vyno ir patyrė, ką
jam buvo padaręs jo jaunesnysis sūnus, 25tarė : Prakeiktas Kanaanas ;
jis bus savo broliams vergų vergas. 26Jis dar sakė : pašlovintas tebūnie
Viešpats Dievas Semo, o Kanaanas tebūna jo vergas. 27Dievas teišplečia
Japhetą, ir jis tegyvena Semo padangtėse, o Kanaanas tebūna jo vergas.
28Noė po tvano gyveno dar tris šimtus penkias dešimtis metų. 29O viso jo
amžiaus buvo devyni šimtai penkios dešimtys metų, ir jis mirė

10. 1Ta yra Noės sūnų Semo, Khamo ir Japheto giminė ; ir šitie 1 Kron 1,5
sūnūs jiems gimė po tvano. 2Japheto sūnūs : Gomeras, Magogas, Madajis,
Javanas, Tubalis, Mosokhas ir Tiras. 3Toliau Gomero sūnūs : Askenezas,

---

c/ *Vienas Noēs sūnų, Khamas nusipelno sau prakeikimą*

9,18-29. Ir po tvano nevisi žmonēs pasilieka ištikimi Dievui, nes jau Noēs šeimoje vienas jo sūnų dēl savo elgesio susilaukia savo tēvo prakeikimo

18*Noē turējo...* Dar kartą įvardijami Noēs sūnūs, kad taip labiau būtų pabrēžiama, kas buvo naujos žmonijos po tvano protēvis. — 21*Apsigērē.* Noē gal pats nepasijuto, kaip tai atsitiko ; Šv Raštas nieko nesako apie jo kaltybę. — 22*Khamas... pranešē...* Buvo tai didelis nusikaltimas prieš pagarbą, priderančią tēvui. — 25*Prakeiktas Kanaanas.* Noēs sūnų pasielgimas duoda jam progą pranašauti apie kilsiančių iš jųjų tautų likimą. Ta pranašystē prasideda jauniausiojo Khamo sūnaus Kanaano, prakeikimu. Prakeikimas nugręžiamas ne tiesiog prieš patį Khamą, bet prieš jo sūnų gal dēl to, kad Khamas draug su pačiu Noe buvo gavęs Dievo palaiminimą /9-1/, prakeikimas tačiau liečia ir visą Khamo giminę. — *Vergų vergas* : paskutinis vergas. — 26*Pašlovintas tebūnie...* Ebr : *barukh Yahve...* Dievas apreiškimų davējas ir Atpirkējas čia vadinamas nuosavu Semo Dievu, ir kaip tokiam teikiamas jam pašlovinimas. Tai gi turi reikšti, kad Semo palikuonys bus artimiausiuose santykiuose su Yahve, sudarys jo išrinktąją tautą, laikys žmonēse tikrojo Dievo pažinimą ir tikējimą į ateisiantį Mesiją, bus sargai ir nešējai Dievo duotojo apreiškimo, ir pagaliau iš jų gims « moteriškēs palikuonis », žadētasis po žmogaus nupuolimo /3,15/. Tose gērybēse dalyvaus ir Kanaanas, bet tik kaip vergas savo valdovo. — 27*Teišplečia Japhetą.* Ebr *Yafth leYefeth.* Japhetui suteikiamas palaiminimas visų pirma liečia žemiškus dalykus ir rišasi su jo vardu, kurs reiškia tą pat ką ir : toli išsiplečiąs... Antra palaiminimo dalis dvasinē : *Jis tegyvena Semo padangtēse.* Japheto palikuonys turējo dalyvauti Semui žadētose antgamtinēse gērybēse, sugrįžti prie Semo Yahvēs, ateiti į tikējimą ir išganymą, kuriuos atnešē pasauliui Jēzus Kristus. Trečia palaiminimo dalis tai viešpatavimas Kanaano palikuonims

4. Noės vaikų istorija

a/*Giminēs, kilusios iš Japheto, Khamo ir Semo*

4.10,1-32. Noēs vaikų istorijoje Autorius įvardija iš jų kilusias tautas, kad būtų žinoma giminystē tarp visų Noēs palikuonių

10. 1*Ta yra... giminē*, ar istorija. Yra tai seniausis vadinamasis « tautų sąrašas », nes paminēti jame vardai

Riphatas ir Togorma. [4]O Javano sūnūs : Elisa, Tarsis, Ketimas ir Dodanimas. [5]Iš šitų gavo tautų salos gyventojus savo kraštuose; kiekvienas su sava kalba ir su atskiromis gentimis savo tautose

[6]Khamo sūnūs : Kušas, Mesraimas, Putas ir Kanaanas. [7]Kušo sūnūs : Saba, Hevila, Sabata, Regma ir Sabatakha. Regmo sūnūs : Šaba ir Dadanas. [8]Kušui gimė taip pat Nemrodas. Jis pradėjo darytis galingas ant žemės ; [9]buvo smarkus medžiotojas Dievo akyse. Iš to radosi patarlė : smarkus medžiotojas Dievo akyse, kaip Nemrodas. [10]Jo karalystės pradžia buvo Babilonas, Arakas, Akadas ir Kalanė Senearo žemėje. [11]Iš to krašto jis išėjo į Asurą ir pastatė Ninivę, ir Miesto gatves, ir Kalę, [12]taip pat Reseną tarp Ninivės ir Kalės ; tasai yra didelis miestas. [13]O iš Mesraimo gimė Ludiečiai, ir Anamiečiai, Laabiečiai ir Neptujiečiai. [14]Petrusiečiai ir Kaslujiečiai, iš kurių kilo Pilistiečiai ir Kaptoriečiai. [15]Kanaanui gi gimė Sidonas, jo pirmagimis, Hetiečiai, [16]Jebusiečiai, Amoriečiai, Gergesiečiai, [17]Hevejiečiai, Arakiečiai, Siniečiai, [18]Aradiečiai, Samariečiai ir Amatiečiai; ir paskui Kananiečių tautos išsiplėtė. [19]Ir Kanaano ribos tęsėsi nuo Sidono Geraros linkon iki Gazai, Sodomos, Gomoros, Adamos ir Seboimo linkon iki Lesai. [20]Tie yra Khamo sūnūs pagal jų kartas, kalbas, gimines, žemes ir tautas

---

reiškia įvairias tautas, kilusias iš Noēs sūnų ir apsigyvenusias Azijoje, Afrikoje ir Europoje. Tautų sąrašo tikslas buvo pažymēti giminystę Israēlaičių su kitomis tautomis ir nurodyti bent tolimai, kad per juos turējo būti išlaikytas žmonijai Dievo duotasis apreiškimas iki Kristui, ir per juos turējo jai ateiti visuotinis išganymas. — [2]*Japheto sūnūs.* Pradedama jaunesniojo Noēs sūnaus Japheto palikuonių įvardijimu ir baigiama Semo palikuonimis, kad tuo būdu pasirodytų aiškesnis sąryšis su Abraomu, Žydų tautos protēviu, kurs buvo iš Semo giminēs. — *Gomeras.* Jis laikomas Kimrų /Gimirrų/ ar keltų protēviu. — *Magogas* : Skitų tēvas. — *Madajis* : Medų ir Persų tēvas. — *Javanas* : Jonijiečių ir visų Ellenų tēvas. — *Tubalis ir Mosokhas* : protēviai tautų, gyvenusių tarp Juodosios ir Kaspijos jūrų. — *Tiras* : gal Trakų tēvas. — [3]*Askenezas.* Iš jo kilo Askaniečiai Frigijoje ir gal Vokiečiai. — *Riphatas.* Apie jo palikuonis negalima nieko tikro pasakyti. — *Togorma.* Taip vadinami Armēnai. — [4]*Elisa* : Elidos ir apylinkēs kraštų gyventojų tēvas. — *Tarsis.* Taip vadinama vienas Ispanijos kraštas. — [6]*Ketimas.* Tuo vardu vadinama Kipro sala. — *Dodanimas.* Kituose tekstuose, LXX, Samariečių Pentateukhe : Rodanimas. Tai reikštų Rodo salos gyventojus. — [5]*Iš šitų* : iš visų Japheto palikuonių. — *Tautų salos.* Taip Israēlaičiai vadino visą pietinę Europą, kuri baigiasi daugybe pusiasalių ir salų Tarpžemēje jūroje, o net ir Afrikos pakraščius. — *Savo kraštuose...* Padaugēję Japheto palikuonys išsiskirstē po tautų salas. Kiekviena giminē ar palikuonių šaka gavo atskirą kraštą, padarē atskirą tautą ir turējo savo atskirą kalbą

[6]*Kušas* : pranokējas Etiopiečių, kurie kitados gyveno plačiai išsiskirstę pradedant nuo Babilonijos, Indijos okeano pakraščiais, lig Etiopijai Afrikos gilumos linkon. — *Mesraimas.* Ebr Egipto vardas. — *Putas* : tēvas Lybijiečių į vakarus nuo Etiopijos ir Egipto. — *Kanaanas* : pirmųjų Palestinos gyventojų tēvas. — [7]*Saba* : Meroēs gyventojai Etiopijoje. — *Hevila* : gal Avaliečiai, gyvenusieji Afrikos pakraštyje netoli Bab-el-Mandebo. — *Sabata, Regma* : dvi nedidelēs tautos pietinēje Arabijoje. — *Šaba* : Arabijos gyventojai, kurių karalienē vēliau keliavo pas Saliamoną jo išminties išgirsti. — [8]*Nemrodas* : buvo gal ne tikras Kušo sūnus, tik žymiausias iš jo palikuonių, pagarsējęs savo smarkumu ir įkūrējas didelēs Asirijos-Babilonijos valstybēs. — *Jis pradējo darytis galingas* : būvo pirmasis karalius po tvano,

21Gimė taip pat sūnų ir Semui, visų Ebero vaikų tėvui, vyresniajam
Japheto broliui. 22Semo sūnūs : Elamas, Asuras, Arphaksadas, Ludas 1 Kron 1,17
ir Aramas. 23Aramo sūnūs : Usas, Hulis, Geteras ir Mesas. 24Arphaksadui
gi gimė Salė, iš kurio gimė Eberas. 25Eberui gimė du sūnu : vienas vardu
Phalegas, nes jo laiku žemė buvo padalinta; o jo brolio vardas Jektanas.
21Jektanui gimė Elmodadas, Salepas, Asarmotas, Jarė, 27Aduramas, Uza-
lis, Dekla, 28Ebalis, Abomaėlis, Saba, 29Opiras, Hevila, Johabas ; visi
šitie buvo Jektano vaikai. 30O jų gyvenamoji vieta tęsėsi nuo Messos
lig Sepharui, vienam iš kalnų rytuose. 31Tie yra Semo sūnūs pagal jų
gimines, kalbas, šalis ir tautas

---

ar geriau sakant, pirmasis pergalētojas ir pavergējas kitų tautų. — 9*Smarkus medžiotojas* : ne tik ta prasme, kad medžiojo žvēris, bet ir kaip gaudytojas ir pergalētojas žmonių. *Dievo akyse.* Tas išsireiškimas gal tik sustiprina mintį žodžio : smarkus, lyg kad būtų pasakyta : smarkiausis. Kiti aiškintojai, žiūrēdami į Nemrodo vardo prasmę, kurs reiškia tą pat ką ir : pakelkime maištą, verčia ebr ž ne : Dievo akyse, bet prieš Dievą. — 10*Babilonas* : Nemrodo karalystēs sostinē. Kitas dažnai sutinkamas jos vardas yra « Babelē ». To krašto gyventojai turējo savo kalboje abudu vardu : Babilu, kurs reiškē : Dievo vartai, ir Babilani : Dievų vartai. Iš šito antrojo gr kalboje atsirado Babilonas. Žr žem 11,9. — *Arakas* : paskiau pramintas Varka, į pietus nuo Babilono. *Akadas,* dažnai minimas Asiriečių dokumentuose ; bet dar nesusekta, kur tas miestas tikrumoje buvo. — *Kalanē.* Ebr t : Kalnē, gal į pietryčius nuo Babilono prie Tigrio upēs. — *Senaare.* Taip buvo vadinama derlinga Babilono lyguma. — 11*Į Asurą* : į Asiriją. Galinga Nemrodo karalystē dar labiau padidējo, kada jis pats ar vienas jo palikuonių leidosi į šiaurę, į Semo palikuonių gyvenamą Asiriją ir ją užkariavo. Tuomet Asirijoje pastatyta keturi miestai, vienas arti kito : *Ninivę,* gal dabar žinomą Kujundžiką ; *Miesto gatves,* ebr *Rekhoboth* *eir, Kalę,* ebr Kelakh, dabartinį Nimrudą ir 12*Reseną,* gal Salamiję. — 13*Ludiečiai...* Įvardijamos įvairios mažos Egipto tautos. — 14*Pilistiečiai,* nuo kurių vēliau daug vargo teko kentēti Žydams. Pilistiečiai gyveno pietvakariame Kanaane nuo Egipto lig Jopēs miestui. — 15*Sidonas,* kurio vardu buvo vadinamas didžiausis Penikijos miestas. O ir pati Penikija pradžioje buvo vadinama Sidonija. — *Hetiečiai* : gyventojai šiaurinēs Palestinos Ebrono apylinkēse. — *Jebusiečiai* : pirmieij Jerusalēs gyventojai, kuri kitados buvo vadinama Jebus. — *Amoriečiai* : gyventojai Jordano pakraščių, ypač iš rytų pusēs. — *Gergesiečiai* : Amoriečių kaimynai į vakarus nuo Jordano. — 17*Heviečiai...* Gyventojai Ermono ir Libano apylinkių. — 18*Aradiečiai* : Arado salos /Jier/ gyventojai. — *Amatiečiai* : Gyventojai šiaurinēs Palestinos. Garsus buvo jų miestas Ematas, dabar Hamah prie Oronto upēs. — *Ir paskui išsiplētē...* Pradžioje visos tos šeimos ir giminēs gyveno vienoje vietoje ; bet su laiku daugēdamos plētēsi toliau. — 19*Kanaano ribos...* Tas kraštas turējo vēliau tekti Žydų tautai. Visų pirma nurodomas jo ilgumas, nes Sidonas yra pačioje šiaurēje, Gaza gi pietuose /Gerara dar truputį žemiau už Gazą/ ; paskui gi jo platumas nuo Gazos lig Lēsai. Lēsa gal buvo vadinamas tas pat miestas, kurs paskiau buvo žinomas kaip Kalirroē Mirties jūros krante į rytus nuo Pentapolies miestų, Sodomos, Gomoros, Adamos ir Seboimo, o taip pat ir Segoro

21*Ebero vaikų tēvui.* Jau čia pažymima, kad Eberas, Abraomo ir visų Žydų protēvis, buvo Semo palikuonis. — 22*Elamas* : Elamiečių tēvas. — *Asuras* : iš kurio kilo Asiriečiai. — *Arpaksadas* : Khaldiečių tēvas. — *Ludas* : Lidiečių pranokējas. — *Aramas* : Tēvas aramaiškų tautų, gyvenusių Sirijoje ir Mēzopotamijoje. — 23*Usas...* Taip buvo vadinamas kraštas, kuriame gyveno Ijobas /žr Ijob 1,1/. Tautos, kilusios iš kitų Aramo vaikų, mažai težinomos. — 24 *Salē* :

[32]Šios yra Noės šeimos pagal jų kiltis ir tautybę. Iš jų radosi tautos žemėje po tvano

Išm 10,5 11. [1]Žemė tuomet turėjo vieną kalbą ir vienokius žodžius. [2]Eidami
iš rytų jie rado plynus laukus Senaaro žemėje ir čia apsigyveno. [3]Jie
kalbėjo vieni kitiems : Eikime, pasidirbkime plytų ir jas išdegkime. Ir
jie naudojosi plytomis vietoje akmenų ir žemės sakais vietoje kalkių.
[4]Jie kalbėjo : Eiva, pasistatykime sau miestą ir bokštą, kurio viršūnė
siektų dangų, ir padarykime savo vardą garsų, pirma negu išsiskirstysime į visus kraštus. [5]O Viešpats nužengė pamatyti miesto ir bokšto,
kurį statė Adomo vaikai, [6]ir tarė : Štai jie yra viena tauta, ir visų viena
kalba ; jie pradėjo šitai daryti ; ir neatsisakys savo sumanymų, kolei
jų pilnai neįvykdys. [7]Eikite tat, nužengkime ir sumaišykime tenai jų
kalbą, kad nebesuprastų vienas kito. [8]Taip tat Viešpats juos išsklaidė
po visas šalis, ir jie liovėsi statę miestą. [9]Ir todėl jis buvo pramintas
Babeliu, nes tenai sumaišyta buvo visos žemės kalba ; ir iš ten juos
Viešpats išsklaidė į visus kraštus

Ebr *Šelakh.* — [25]*Palegas.* Jo palikuonys įvardijama toliau. Čia tik paaiškinamas jo vardas, ebr *Peleg,* kurs reiškia tą pat, ką ir « padalinimas ». Taip gal daroma aliuzija į tautų išsiskirstymą, minimą žem 11,8

b/ *Babelēs bokšto statymas*

11,1-9. Kaikurias tautas, apsigyvanusias Senaaro krašte ir norējusias pasistatyti augščiausį bokštą, Dievas nubaudžia kalbos sumaišymu, kad žmonēs jau nebegalētų susitarti prieš Dievą

11, [1]*Žemē* : žemēs gyventojai. — *Vieną kalbą.* Pasilikdami vienoje vietoje žmonēs turējo vieną kalbą, ty, vadindavo visus daiktus tais pačiais vardais ir vienaip išreikšdavo savo mintis ir jausmus. — [2]*Iš rytų.* Anot ebr t : rytų linkon. Tikriau pietųrytų linkon. Apie kurias tautas, turējusias vieną kalbą, čia pasakojama, nevisai aišku. Jos tikriausiai nepriklausē prie Noēs palikuonių, nes aug (10,5.20.31) aiškiai pasakyta, kad Noēs palikuonys skirstēsi į įvairius kraštus ir turējo savo atskiras kalbas. — *Senaaro* : Babilonijos lyguma. — [3]*Žemēs sakais.* Taip vadinama šv Rašte asphaltas, kurio daug yra Babilonijos apylinkēse. — [4]*Siektų dangų.* Hiperbolinis išsireiškimas vietoje: labai augštą. — *Pirma negu išsiskirstysime.* Ebr t : kad neišsiskirstytumēm. Nauji Senaaro gyventojai numato, kad jų skaičiui daugējant jiems teks skirstytis ; jie nenori sutraukyti tarp savęs visus ryšius ; jie ryžtasi pastatyti savo vardui amžiną paminklą, kurs pasiliktų išviršiniu jų vienybēs ryšiu ir viduriu. Tas jų visai žemiškas tikslas buvęs priežastis numatytos vienybēs išardymo. — [5]*Viešpats nužengē...* Dievas įvaizdinamas žmonių būdu kaip teisējas, kurs pirma gerai ištiria kaltę, o jau paskui skiria bausmę. — [7]*Nužengkime...* Daugiskaita pavartota kaip aug 1,26; 3,22. — *Kad nebesuprastų...* Žodžiai galēje pasilikti tie patys, bet žmonēs ēmē jais vadinti nebe tuos pačius dalykus. Ūmai kalbos sumišimas negalējo įvykti be stebuklo, todēl ir sumišimo išaiškinimas yra nepigus dalykas. — [9]*Babeliu.* Kad paminētas kalbų sumišimas tikrai buvęs įvykdytas, norima įrodyti tuo, kad statomas bokštas ir miestas buvę praminti Babeliu. Bet Asiriečiai tą vardą supranta visai kitaip ; anot jų, jis reiškiąs Dievo vartus, ir savo prasme jis labai skiriasi nuo žodžio *babal,* kurs reiškia « sumaišyti ». Lyginant tuodu žodžiu būtų galima sakyti, kad čia yra tik žaidimas panašiai skambančiais žodžiais ir daugiau nieko. — Netoli Sen Babilono jo priemiestyje Borsipoje yra griuvēsių, kuriuos vietiniai Arabai tebevadina B i r s N i m r u d, ty, Nemrodo bokštas. Kaikurie arkheologai mano, kad bent apatinē jo dalis iš degtų plytų, sulipytų asphaltu, esanti tariamų Noēs palikuonių statytasis bokštas. Bet

10Šitie yra Semo palikuonys : Semas buvo šimto metų, kai jam gimė 1 Kron 1,17
Arphaksadas, dvejiems metams praslinkus po tvano. 11Gimus Arphaksadui,
Semas gyveno penkis šimtus metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų. 12Kada
Arphaksadas turėjo trisdešimt penkerius metus, jam gimė Salė. 13Gimus
Salei, Arphaksadas gyveno tris šimtus metų ir turėjo sūnų ir dukterų.
14Kada Salė turėjo tris dešimtis metų, jam gimė Eberas. 15Eberui gimus
Salė gyveno keturis šimtus trejus metus, ir jam gimė sūnų ir dukterų.
12Kada Eberas turėjo trisdešimt ketverius metus, jam gimė Phalegas.
17Phalegui gimus, Eberas gyveno keturis šimtus tris dešimtis metų, ir
jam gimė sūnų ir dukterų. 18Kada Phalegui buvo trisdešimt metų
jam gimė Revas. 19Gimus Revui, Phalegas gyveno du šimtu devynerius 1 Kron 1,19
metus, ir jam gimė sūnų ir dukterų. 20Kada Revui buvo trisdešimt
dveji metai, jam gimė Sarugas. 21Gimus Sarugui, Revas gyveno du šimtu
septynerius metus, ir jam gimė sūnų ir dukterų. 22Kada Sarugas turėjo
tris dešimtis metų, jam gimė Nakhoras. 23Nakhorui gimus, Sarugas gy-
veno du šimtu metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų. 24Kada Nakhoras
turėjo dvidešimt devynerius metus, jam gimė Tarė. 25Tarei gimus, Na-
khoras gyveno šimtą devynioliką metų, ir jam gimė sūnų ir dukterų.
26Kada Tarė turėjo septynias dešimtis metų, jam gimė Abramas, Nakho- Još 24,2; 1 Kron 1,26
ras ir Aranas

Senosios Babilonijos plote ilgainiui rasta nemaža « siguratomis » vadinamų bokštų griuvēsių, siekiančių net ketvirtą tūkstantį metų pirm Kr. Asirijo-Babilonijos valdovai / Sargonas I 722-705/, Nebukadnetsaras 604-552/ savo dokumentuose giriasi, kad jie tebestatę, taisę ir gražinę siguratas. Tai buvęs iš jų pusēs įrodymas jų uolumo ir pamaldumo dievams. Nebuvę miesto, kurs nebūtų turējęs savo siguratos dievo garbei. Juo ji buvo augštesnē, juo didesnis buvo tos garbēs įrodymas. Siguratos tat buvusios ne kas kita, kaip tik pagonių šventyklos keleto augštų, pastatytų ant labai plačių pamatų ir turējusių augštyn siaurējančio bokšto išvaizdą. Tokiame bokšte būdavo dvi šventyklos, viena apatiniame augšte, kur buvo atliekamos kulto apeigos, kita viršutiniame, arčiau dangaus pastatytame augšte, paskirta dievaičiui, kurio garbei Sigurata buvo pastatyta. Be dievaičio niekas kitas neturējo teisēs į ją įeiti, ir laiptai iš jos einą žemyn niekieno nebuvo naudojami. Tokį bokštą turējo pamatyti ištremti į Babiloniją Žydai ir jie savaip jį įvertino. Kadangi jis buvo skirtas dievaičių garbei, tai tikinčiųjų Žydų akyse jis galējo būti palaikytas įžeidimu dangaus Viešpaties, kuriam vienam priklauso teisingai visoks garbinimas

5. Semo palikuonys

11,10-26. Pagaliau įvardijami vyriausiojo Noēs sūnaus palikuonys iki Abraomo tēvui Tarei, nes tik Abraomo giminēje turējo būti atitesēti visi Dievo pažadai ir jame turējo būti palaimintos visos tautos

10*Semo palikuonys...* 10 skyr gale buvo įvardintos kilusios iš Semo tautos ; dabar minimi tie jo palikuonys, iš kurių tiesiog pasirodo, kokia yra kiekvieno giminystē su Žydų protēviu Abraomu. Ir čia kronologija įvairiuose tekstuose labai nevienoda. Pav. : Nuo Arpaksado gimimo lig Abraomo gimimui anot ebr t praēję 365 m, anot Samariečių Pentateukho 1015, o anot LXX 1245 metai. — 12 *Jam gimē Salē.* Anot LXX Arpaksado sūnus buvęs Kainanas, o jau tam gimęs Salē. Plg Lk 3,36. — 18*Revas* kitur vadinamas R a g a u /žr 1 Kron 1,25 ; Lk 3,36/

II. Tarēs palikuonys

a/ Abraomo istorija

1/ *Abraomo pašaukimas ir atējimas Žadētojon žemēn*

II. Antroje Pražios kn dalyje kalbama tik apie Abraomo palikuonius. Autorius labiausiai rūpinasi papasakoti, kaip Viešpats Dievas juos nuolat

[27]Šita yra Tarės giminė : Tarei gimė Abramas, Nakhoras ir Aranas.
Aranui gimė Lotas. [28]Aranas mirė pirm savo tėvo Tarės savo gimtame
krašte, Ure Khaldėjoje. [29]O Abramas ir Nakhoras vedė sau žmonas :
Abramo žmona buvo vardu Saraji, o Nakhoro žmonos vardas Melka,
duktė Arano, Melkos ir Jeskos tėvo. [30]Saraji buvo nevaisinga ir neturė-
Još 24,2; 2 Esd jo vaikų. [31]Taigi Tarė ėmė savo sūnų Abramą ir savo sūnaus Arano
9,7; Jud 5,7; sūnų Lotą ir savo marčią, Abramo žmoną Sarają, ir juos išvedė iš Uro
Apd 7,2 Khaldėjoje, kad eitų į Kanaano žemę ; o atėję lig Haranui, jie čia ap-
sigyveno. [32]Tarė mirė Harane, turėdamas dušimtu penkeris metus

Apd 7,3 **12.** [1]Viešpats tarė Abramui : išeik iš savo žemės, ir iš savo gimi-
nės, ir iš savo tėvo namų, ir eik į žemę, kurią aš tau parodysiu. [2]Aš
padarysiu iš tavęs didelę tautą, ir tave palaiminsiu, ir išaugštinsiu tavo
Žem 18,18 ; vardą ir tu būsi palaimintas. [3]Aš palaiminsiu tave laiminančius ir pra-
22,18; Gal 3,8; keiksiu tave keikiančius, ir visos žemės giminės bus t a v y j e palai-
Žyd 11,8 mintos. [4]Taigi Abramas išėjo, kaip jam Viešpats buvo įsakęs, ir su juo
ėjo Lotas. Abramui buvo septynias dešimtis penkeri metai, kai jis išėjo

---

laikē savo globoje ir auklējo, kolei nenuvedē Egiptan, kad jie ten pavirstų didele tauta. Bet idant labiau paaiškētų, jog negana gimti kūnu iš Abraomo, kad kas būtų laikomas tikru jo palikuoniu /Rom 9,7/, trumpai minimi ir tie Abraomo palikuonys, kurių Dievas neišrinko tikram savo apreiškimui išlaikyti

11,27-12,20. Žydų tautos istorija pradedama trumpu paminējimu Tarēs palikuonių ir tuojau pereinama prie Abraomo pašaukimo ; toliau pasakojama apie kelionę Kanaano žemēn ir apsilankymą Egipte

[28]*Ure Khaldējoje.* Dauguma aiškintojų mano, kad tai buvęs senovinis miestas U r u pietinēje Babilonijoje, dešiniame Eufrato krante, kur dabar yra miestelis Al Mugair. Kadangi tačiau Arphaksado giminē buvo apsigyvenusi šiaurinēje Mezopotamijoje /ebr *Aram Naharaim*/, ir ta pati Mezopotamija, kurioje buvo taip pat Harano miestas, visur šv Rašte vadinama tēviške ir Abraomo, ir jo brolio Nakhoro, ir artimų jo genčių, tai iš to reikia daryti išvadas, kad ir Uras turējo būti tame pat krašte, gal nelabai toli nuo Harano. — [29]*Saraji* : gal ta pati ką ir Jeska, antroji Arano duktē, o Loto sesuo. Ji turējo būti artima Abraomo giminaitē, taip kad jis galējo paskiau sakyti, jog Sarajos ir jo buvęs tas pat tēvas, tik ne ta pati motina. — [30]*Nevaisinga.* Ta aplinkybē pažymima jau čia, nes ji turējo didelę reikšmę Abraomo gyvenime. — [31]*Tarē ēmē...* Trečias Tarēs sūnus Nakhoras matomai pasiliko tuo tarpu Ure ; bet vēliau ir jo šeima gyveno Harane. — *Kad eitų.* Kilus tam Tarēs sumanymui persikelti Kanaanan, ir Abraomas buvo gavęs iš Dievo pirmą kartą įsakymą eiti tan kraštan. Harano miestas yra šiaurvakarēje Mezopotamijoje. Romēnai jį vadino Kharrae, dabartiniai gi Arabai Kharran.. — [32]*Turēdamas du...* Palyginant šitą vietą su 11,26 ; 12,4 ir Apd 7,4 nelengva suderinti įvairius Tarēs amžiuje nurodytus skaičius. Jei Abraomas gimē 70 Tarēs amžiaus metais /11,28/ ir išējo iš Harano turēdamas 75 metus /žem 12,4/, tai Tarē negalējo gyventi ilgiau kaip 145 m

12. [1]*Išeik...* Tai antras Viešpaties įsakymus Abramui palikti savo kraštą ir eiti svetiman. — [2]*Aš padarysiu...* Pažadas daromas ketveriopas: Abramui žadama gausingi palikuonys, ypatingos Dievo malonēs dvasinēs ir žemiškos, didelē šlovē ir pagaliau jis turēs būti palaiminimo šaltinis kitiems /ebr t vietoje : būsi palaimintas, yra : būsi palaiminimas/. — [3]*Bus T a v y j e palaimintos.* Tie žodžiai paaiškinti žem 22,18 ; ten gi pasakyta, kad žmonija bus palaiminta Abramo palikuonyje (in semine tuo) ; palikuoniu turējo būti ne kas kitas, kaip tik įsikūnijęs Dievo Sūnus /plg Gal 3,16 ; Apd 3,26/. —

iš Harano. [5]Jis ėmė savo žmoną Sarają, ir savo brolio sūnų Lotą, ir visą
lobį, kurį jie turėjo, ir visus žmones, kuriais buvo padauginę savo šei-
myną Harane, ir išėjo, kad keliautų į Kanaano kraštą. Kada gi į jį
buvo atėję, [6]Abramas perėjo šalį iki Sikemo vietovei, iki garsiajam slė-
niui. Tame krašte gyveno Kananiečiai. [7]Viešpats pasirodė Abramui ir
jam tarė : Šitą šalį aš duosiu tavo palikuonims. Jis pastatė tenai jam pa- Žem 13,15;
sirodžiusiam Viešpačiui altorių. [8]Iš ten jis nužygiavo ligi kalnui, kurs 15,18; 26,4; Pak 34,4
buvo į rytus nuo Betelio, ir čia ištiesė savo padangtę, turėdamas į va-
karus Betelį, o į rytus Hajį. Čia jis taip pat pastatė altorių Viešpačiui
ir šaukėsi į jo vardą. [9]Paskui Abramas keliavo vis toliau ir toliau, ei-
damas ir slinkdamas į pietus
[10]Pasidarius tame krašte badui, Abramas pasitraukė į Egiptą, kad
čia kurį laiką pabuvotų ; nes badas buvo apėmęs aną kraštą. [11]Kai buvo
beįeinąs į Egiptą, jis tarė savo žmonai Sarajai : žinau, kad tu graži mo-
teriškė, [12]ir kad tave išvydę Egiptiečiai sakys : tai jo žmona. Jie mane
užmuš, o tave sau pasilaikys. [13]Sakykis tat, meldžiamoji, jog esi mano Žem 20,11
sesuo, kad man būtų gera dėlei tavęs, ir kad per tave būtų išlaikyta
mano gyvybė. [14]Iš tiesų, kai Abramas įėjo į Egiptą, Egiptiečiai matė
moteriškę esant labai gražią, [15]ir kunigaikščiai tai pranešė Paraonui,
kurie ją gyrė jo akyse. Moteriškė buvo tuojau paimta į Paraono namus.
[12]Su Abramu gi gerai elgtasi dėl jos ; ir jis turėjo avių, ir jaučių, ir
asilų, ir vergų, ir tarnaičių, ir asilių, ir kupranugarių. [17]Bet Viešpats
ištiko didžiausiomis slogomis Paraoną ir jo namus dėl Abramo žmonos

---

[4]*Abramas įējo.* Plg Žyd 11,8. — [5]*Visus žmones* : vergus ir verges. — [6]*Iki Sikemo vietovei.* Dabar toje vietoje yra miestelis N a b u l u s gražiame slēnyje tarp Hebalio ir Garizimo. — *Iki garsiajam slēniui.* Geriau anot ebr t : Iki ąžuolui *Moreh.* Moreh gal buvo tos vietos savininkas. — [7]*Viešpats pasirodē* : matomas žmonių akims. Kaip šitame Dievo pasirodyme, taip ir kituose panašiuose pasirodančiu būdavo Dievo siųstas angelas, kurs prisiimdavo žmonēms regimą išvaizdą ir apreikšdavo Dievo valią. — *Aš duosiu.* Šituo pažadu, nekartą vēliau atnaujinamu, rēmēsi Žydų tautos teisē paveldēti Kanaano kraštą. — *Pastatē altorių.* Altoriaus pastatymu Abramas išreiškē, kad jis ima žadētą kraštą nuosavybēn ir dēkodamas už suteiktą sau malonę jį pašvenčia tikrojo Dievo Yahvēs garbei. — [8]*Nuo Betelio.* Abramo metu tas miestas buvo vadinamas L u z a /žr žem 28,19/ : Beteliu jį praminē vēliau Jokūbas. — *Hajį* : kurį vēliau sugriovē Jošuē /Još 8,28/. — [9]*Į pietus.* Ta vieta ebr yra vadinama *Negeb,* ty, pietinis Palestinos kraštas.

[10]*Tame krašte* : Negebe. — *Egiptą,* kurs buvo garsus savo žemēs derlingumu ir nekartą turēdavo patarnauti Palestinai savo javais. — [11]*Tarē savo žmonai.* Anot Prad 20,13 Abramas buvo padaręs panašią sutartį su savo žmona dar neišējęs iš Khaldējos ; taigi čia buvo jos atnaujinimas. — *Graži.* Sarajai buvo tuomet apie 65 metus ; taigi ji buvo pergyvenusi tik pusę savo amžiaus /mirē turēdama 127 m, žr 23,1/. Be to, nesunkios gyvenimo aplinkybēs padējo jai išlaikyti ilgiau jaunystēs gražumą. — [12]*Mane užmuš* : kad laisviau galētų pasielgti su našle, kaip jiems tiks. — [13]*Mano sesuo.* Buvo tai tiesa, nes Saraji buvo artima Abramo giminaitē ir rytiečių papročiu galējo būti vadinama jo seserimi /plg aug 11,29/ ; ta gi aplinkybē, kad ji buvo Abramo žmona, turējo būti visai nutylēta. — [15]*Paraonui.* Taip buvo vadinami anais laikais Egipto karaliai. Panašiu būdu vadinami Persijos karaliai Šakhais, Turkijos Sultanais ir tt. Pats žodis Paraonas egiptiškai gal buvo tariamas *Per-aa* ir reiškē didelius rūmus. — [16]*Su Abramu gi...* Paraonas, laikydamas Abramą Sarajos broliu, duoda jam rytų krašto papročiu dovanas, išpirkdamas tariamąją

Sarajos. [18]Tuomet Paraonas pasišaukė Abramą ir jam tarė: kas gi tai
yra, ką man padarei? Kodėl nepasakei, kad ji tavo žmona? Kam sakei
ją esant tavo seserį, taip kad aš norėjau ją imti sau kaip žmoną? Taigi,
dabar štai tavo žmona, imk ją ir eik sau. [20]Ir Paraonas davė savo žmo-
nėms įsakymų apie Abramą, ir jie palydėjo jį, jo žmoną ir visą, ką jis
turėjo

13. [1]Abramas tat išėjo iš Egipto: jisai ir jo žmona, ir visa, ką tu-
rėjo, ir draug su juo Lotas į pietinę šalį. [2]Buvo gi jis labai turtingas
ir turėjo daug aukso ir sidabro. [3]Jis grįžo iš pietų tuo pačiu keliu,
kuriuo buvo atėjęs, į Betelį, iki tai vietai, kur pirma buvo ištiesęs savo
Aug 12,7 padangtę, tarp Betelio ir Hajo, [4]į vietą, kur buvo jo pirma pastatytas
altorius, ir tenai šaukėsi į Viešpaties vardą. [5]Buvusis su Abramu Lotas
Žem 36,7 turėjo taip pat avių būrius, ir galvijų, ir padangčių. [6]Ir juodu negalėjo
sutilpti aname krašte, kad gyventų draug, nes juodviejų lobis buvo labai
didelis, taip kad juodu negalėjo gyventi vienoje vietoje. [7]Todėl tai ir
kilo vaidai tarp Abramo ir Loto bandos piemenų. Anuo gi laiku tame
krašte gyveno Kananiečiai ir Peresiečiai. [8]Abramas tat tarė Lotui: Te-
nebūna, prašau, vaidų tarp manęs ir tavęs, tarp mano piemenų ir tavo
piemenų; nes mudu esame broliai. [9]Štai visa šalis ties tavim; pasi-
trauk, meldžiamasis, nuo manęs; jei tu eisi kairėn, aš laikysiuos de-
šiniosios; jei tu pasirinksi dešinę, aš eisiu kairėn. [10]Taigi Lotas, pakėlęs
akis, matė visą šalį aplink Jordaną, kuri, pirma negu Viešpats sugriovė
Sodomą ir Gomorą, visa buvo drėkinama, kaip Viešpaties linksmybių
Rojus ir kaip Egiptas, siekiant iki Segorui. [11]Lotas pasirinko sau kraštą
aplink Jordaną, pasitraukdamas į rytus. Taip du broliu atsiskyrė vie-
nas nuo kito. [12]Abramas gyveno Kanaano žemėje, o Lotas laikėsi miestų,
buvusių aplink Jordaną, ir gyveno Sodomoje. [13]Sodomos gi žmonės buvo
Aug 12,7; Žem 15,18; 26,4; Pak 34,4 nedoriausi ir didžiausi nusidėjeliai prieš Viešpatį. [14]Ir Viešpats sakė Abra-

seserį, kurią norėjo imti sau į žmonas. — [17]*Didžiausiomis slogomis.* Nors nepasakyta kokiomis, bet jos turėjo būti labai nepaprastos, taip kad Paraonas turėjo ieškoti jų priežasties. Apie tai gi, kad Saraji buvo Abramo žmona, Paraonas patyrė iš jos pačios ir tuomet suprato, kad jos paėmimas į Paraono namus turėjo būti slogų priežastis

2/ *Abraomo persiskyrimas su Lotu*

13,1-18. Abramas, sugrįžęs iš Egipto Kanaanan, neilgai trukus, jaučiasi priverstas persiskirti su savo brolėnu Lotu, bet iš Viešpaties gauna naują pažadą paveldėti Kanaano žemę

13. [1]*Į pietinę šalį*: į Negebą. Žr 2,9. — [2]*Turėjo daug aukso...* Ebr t galima matyti paminėtą dar didelę gyvulių bandą. — [4]*Tenai šaukėsi...* Davė garbę tikrajam Dievui. Plg 12,7.8. — [6]*Negalėjo sutilpti*: nebuvo gana juodviejų bandoms ganyklų, o taip pat šulinių, kurių Palestinoje yra labai nedaug. — [7]*Kananiečiai ir Pereziečiai.* Vaidai buvo juo pavojingesni, kad šalia juodviejų gyveno visai svetimos tautos, galėjusios pasinaudoti tais vaidais ir juodu užpulti. — [10]*Visą šalį aplink Jordaną.* Ebr *kikkar haijarden* buvo vadinamas visas slėnis nuo Genesareto ežero lig Mirties jūrai. To slėnio viduriu teka Jordanas, duodamas reikiamą drėgnumą. Kolei nebuvo žuvusi Sodoma ir Gomora, Jordano slėnis buvo dar ilgesnis ir tęsėsi į pietus iki Segorui, kurs tuomet dar tebebuvo vadinamas B a l a /14,2; 19,22. — [12]*Laikėsi miestų...* Toje Jordano slėnio dalyje, kur buvo Pentapolio miestai. — [14]*Viešpats sakė...* Atsiskyrus Lotui, sutrūko paskutiniai ryšiai, kurie jungė Abramą su jo gimine; taigi pasibaigus atsiskyrimui, Viešpats vėl panaujina duotus Abramui pažadus... — *Per amžius*: Kolei Abramo

mui, kada nuo jo buvo atsiskyręs Lotas : pakelk savo akis ir pažvelgk
iš vietos, kurioje dabar esi, į šiaurę ir į pietus, į rytus ir į vakarus.
15Visa žemė, kurią matai, aš duosiu tau ir tavo palikuonims amžinai. 16Ir
aš padauginsiu tavo palikuonis kaip žemės dulkes. Jei kas iš žmonių gali
suskaityti žemės dulkes, galės taip pat suskaityti tavo palikuonis. 17Kelkis
ir pereik žemę išilgai ir skersai, nes aš tau ją duosiu. 18Abramas, suvy-
niojęs savo padangtę, nuėjo ir gyveno arti Mambrės slėnio, kurs
yra ties Ebronu ; ir tenai jis pastatė Viešpačiui altorių

14. 1Anuo metu atsitiko, kad Senaaro karalius Amraphelis, Ponto
karalius Arijokhas, Elamitų karalius Khodorlaomoras ir Tautų karalius
Tadalis 2pradėjo karą su Sodomos karaliumi Bara, su Gomoros karaliumi
Bersa, su Adamos karaliumi Senaabu, su Seboimo karaliumi Semeberiu
ir su Balos, tai yra, Segoro karaliumi. 3Visi šitie susirinko į Miškų slėnį,
kur dabar yra Druskos jūra. 4Nes jie dvyliką metų buvo tarnavę Kho-

---

palikuonys pasiliks Dievo išrinktoji ir jam ištikima tauta. — 18*Arti Mambrēs slēnio.* Anot ebr t : Po Mambrēs ąžuolais. Mambrē buvo turtingas ir galingas Amorietis. — *Ebronu.* Seniausis miestas pietinēje Palestinoje, apie 30 km į pietus nuo Jerusalēs. Jis buvo vadinamas taip pat Kirjat-Arba ; tik nežinia, ar tai buvo senesnis ar paskesnis jo vardas. Dabar jis vadinamas El-Khalil, ty, prietelis, nes Abramą šv Raštas vadina Dievo prieteliu. Žr Ješ 41,8

3/ *Abraomas ir Melkisedekas*

14,1-24. Užpuolus rytų karaliams Pentapolį, kur gyveno Lotas, ir paēmus tą paskutinį nelaisvēn, Abramas eina jo gelbēti, nugali rytų karalius ir grįždamas su išlaisvintu Lotu gauna iš Salemo karaliaus Melkisedeko palaiminimą

14. 1*Anuo metu.* Aprašyti čia atsitikimai įvyko tikriausiai tuo laiku, kada, anot neseniai atrastų senovinių vadinamųjų Tel-el-Amarnos dokumentų, Elamo karaliai /22 amž pirm Kr/ buvo išplētę savo valdžią ne tik ant Mezopotamijos, bet ir ant aplinkinių kraštų, net iki Sinajaus pusiasaliui ir Tarpžemei jūrai. Nors 1 eil minimi Pentapolį užpuolusieji karaliai kaip lygūs, bet iš tolesnio pasakojimo aišku, kad jų vadas buvo Elamo karalius Khodorlaomoras. Tas vardas padarytas iš Kudur /vainikas/ ir Lag amar /Elamiečių dievaičio vardas/. Taip gal buvo vadinama visa Elamo karalių šeima. — *Senaaro* : pietinēje Babilonijoje. — *Amraphelis.* Spēliojama, kad taip esąs pavadintas garsus seniausių įstatymų leidējas Hammurapi, kurs gyveno 20 amž pirm Kr. /2003-1961/. — *Ponto karalius Ariokas.* Anot ebr t tai buvęs *'Ellasar,* ty, Larsos karalius, taip pat pietinēje Babilonijoje. Jo vardas yra gal tas pat, ką ir žinomas iš sen dokumentų Rim-Sin /apie 2035-1975/. — *Tautų karalius.* Gal ir čia kitados buvo įrašytas nuosavas krašto vardas Guti /šiaurinēje Babilonijoje/, kurs paskiau ebr t pavirto į Goim /Vulg : gentium/. — 2*Su Sodomos...* Įvardijami penki užpultieji karaliai su jų miestais, kurie paprastai vadinami Pentapoliu. Keturi pirmieji miestai žuvo ; jie buvo ten, kur dabar yra pietinē Mirties jūros dalis. Miestas Bala, kurs paskiau vadinamas Segoru /Co'ar/ buvo netoli nuo Sodomos ir išliko nežuvęs tik meldžiant Lotui /plg 19,20-22/. — 3*Miškų slēnį.* Ebr t : į slēnį *Siddim.* — *Druskos jūra.* Taip ji vadinama dēl didelio jos vandens sūrumo. Druskos jūroje vanduo šešis kartus sūresnis už vandenynų vandenį ; be to, į jo paviršių kilsta iš gilumos naphta (žibalas) ir asphaltas ; jis yra taip riebus ir kartus, kad jokios didesnēs esybēs negali jame gyventi. Druskos jūra kitaip yra vadinama Mirties jūra, Sodomos jūra, Saulētekio jūra /palyginant su Tarpžeme jūra, kuri dažnai vadinama Vakarų jūra/, ir dar kitais vardais. — 4*Nes...* Nurodoma priežastis, kodēl rytų karaliai buvo užpuolę Pentapolį. — 5*Raphaimus.* Rytų ka-

dorlaomorui ir tryliktais metais nuo jo atstojo. 5Taigi keturioliktais me-
tais atėjo Khodorlaomoras ir buvusieji su juo karaliai ir ištiko Raphai-
mus Astaroth-Karnaime, Zuziečius drauge su jais, Emiečius Save-Karija-
taime 6ir Khoriečius Seiro kalnuose iki Parano lygumai, kuri yra ty-
ruose. 7Grįždami jie atėjo lig Misphato, tai yra Kadeso šaltiniui ir su-
naikino visą Amalekiečių kraštą ir Amoriečius, gyvenusius Asoson-Ta-
mare. 8Ir išėjo Sodomos karalius, Gomoros karalius, Adamos karalius,
Seboimo karalius, taip pat ir Balos, tai yra, Segoro karalius, ir sustatė
savo eiles prieš anuos Miškų slėnyje, 9tai yra prieš Elamiečių karalių
Khodorlaomorą, Tautų karalių Tadalį, Senaaro karalių Amraphelį ir
Ponto karalių Arijokhą: keturi karaliai prieš penkis. 10Miškų gi slėnyje
buvo daug sakų šulinių. Tuo būdu, kai Sodomos ir Gomoros karaliai
gavo bėgti, jie į juos sukrito, o išlikusieji pabėgo į kalnyną. 11Laimėtojai
paėmė visą Sodomos ir Gomoros lobį ir visus valgomus daiktus ir nuėjo
sau. 12Jie pasiėmė taip pat Sodomoje gyvenusį Abramo brolio sūnų Lotą
ir visą jo lobį. 13Ir štai vienas pabėgusiųjų pranešė Abramui Ebrajui,
gyvenusiam slėnyje Amoriečio Mambrės, Eskolio ir Anero brolio; nes
šitie buvo padarę su Abramu sandorą. 14Išgirdęs tat Abramas, kad buvo
sugautas jo brolis Lotas, išsirinko iš drąsiausių savo namuose gimusių
tarnų tris šimtus aštuoniolika ir vijosi iki Danui. 15Ir padalinęs savo

---

aliai, išėję iš Mezopotamijos, aplenkē Sirijos tyrus ir užpuolē tautas, gyvenusias į rytus nuo Jordano, visų pirma gi Raphaimus. Astarot-Karnaime ties Genesareto ežeru ir draug *su jais* /anot Vulg/ Zuziečius. Tais Zuziečiais gal buvo paskiau minimi Zomzomimai /5 Moš 2,20/. — *Su jais.* Ebr t *be'ham* reiktų išversti: H a m e. Hamu gal buvo vadinamas Zuziečių miestas. — *Emiečius.* Jie buvo nugalēti S a v e, ty ,slėnyje Kariataim prie Mirties jūros. — 6*Khoriečius...* Užpuolikai, praėję iš rytų pusēs pro Pentapolį, toliau puolē senovinius Idumējos gyventojus Khoriečius ir pasuko į vakarus, plačiai naikindami kraštą lig *'El-Paran* /ebr/. Iš čia pradējo grįžti į šiaurę. Atėję lig 7Mispato šaltiniui, vēliau gavusiam vardą K a d e s, taigi lig pietinei Palestinai, nugalējo gyventojus viso to krašto, kuriame vēliau gyveno Amalekiečiai. Toliau ties Mirties jūra jie sumušē Amoriečius A s a s o n - T a m a r e, kurs vēliau buvo vadinamas Engadi /2 Kron 20,2/. Pagaliau gi įvyko kova su Pentapolio karaliais, kuri užpuolikams lygiai buvo laiminga. — 10*Daug sakų šaltinių.* Šita aplinkybē apsunkino sumuštiesiems bēgimą. — *Į juos sukrito.* Sukrito gal ne patys karaliai, bet žymi jų kariuomenēs dalis, nes nežinia, ar Sodomos karalius, kurs vēliau /17 e/ pasitiko grįžtantį Abramą, buvo tas pats ar jau kitas. — *Į kalnyną:* tikriausiai į Moabo kalnus, kurie yra į rytus nuo Mirties jūros. — 13*Ebrajui.* Tas garsus Žydų vardas sutinkamas čia pirmą kartą šv Rašte. Taip praminta Abramą gal nuo žodžio *'eber,* kurs reiškia tą pat, ką «iš anos pusēs»; nes Abramas buvo atsikėlęs Kanaanan iš už Jordano, iš Khaldējos; arba nuo Abramo pranokējo Ebero. Plg 10,21; 11,14... — 14*Išsrinko iš drąsiausių...* Abramas teisingai laikē savo namuose gimusius ir užaugusius vergus ištikimesniais už pirktuosius. Jie buvo tarsi šeimynos dalis. — *Iki Danui:* miestas, anot vienų, šiaurinēje Palestinoje, kurs tuomet dar tebesivadinęs L a i s L e s e m/ /Još 19,47; Teis 18,29/, anot kitų D a n - J a ' a n šiaurinēje Perējoje. — 15*Puolē juos nakčia.* Plg Teis 7,16 ir k. — *Iki Hobai:* gal bent kiek į šiaurę nuo Damasko. — *Sodomos karalius:* tas pats, kurs buvo nugalētas Miškų slėnyje ar jo įpēdinis. — *Savēs slēnį.* Vēliau jis buvo vadinamas Karalių slēniu, dabar gal Kedrono slēnis į rytus nuo Jerusalēs. — 18*Salemo.* Taip buvo vadinama tikriausiai anuo laiku Jerusalē /U r u - S a l i m u/. — *Melkisedēkas.* Jo

būrį užpuolė juos nakčia ; juos sumušė ir vijosi iki Hobai, esančiai kairėje nuo Damasko. [16]Ir atsiėmė visą lobį ir savo brolį Lotą su jo turtu, moteris, o taip pat ir visus žmones. Kai jis grįžo nugalėjęs Khodorlaomorą ir buvusius su juo karalius, išėjo jo pasitikti Sodomos karalius į Savės, t.y. Karalių slėnį. [18]O Salemo karalius Melkisedekas, atnašaudamas duoną ir vyną, nes jis buvo augščiausiojo Dievo kunigas, [19]jį palaimino ir tarė : Tebūna Abramas palaimintas augščiausiojo Dievo, kurs sutvėrė dangų ir žemę, [20]ir pašlovintas tebūnie augščiausis Dievas, kurs davė į tavo rankas neprietelius. Ir Abramas jam davė dešimtinę iš visų dalykų. [21]Sodomos gi karalius sakė Abramui : atiduok man žmones, o kitus dalykus imk sau. [22]Tasai gi jam atsakė : Keliu savo ranką į Viešpatį Dievą, augščiausį dangaus ir žemės valdovą, [23]kad aš neimsiu nieko iš to, kas tavo, nė siūlo galo, nė autuvo dirželio, kad nesakytumei : aš padariau Abramą turtingą ; [24]išskyrus tik tai, ką mano tarnai suvalgė ir kas priklauso su manim ėjusiems Anero, Eskolio ir Mambrės vyrams ; jie ims savo dalis

Žyd 7,1

15. [1]Po tų atsitikimų Viešpats kalbėjo regėjime Abramui, tardamas : Nebijok, Abrame ! Aš esu tavo gynėjas ir tavo labai didelis užmokestis. [2]O Abramas tarė : Viešpatie, Dieve ! Ką gi man duosi ? Aš mirsiu be vaikų ; ir mano namų paveldėtojas yra šitas Eliezeris Damaskietis. [3]Man gi, pridūrė Abramas, nedavei palikuonio ; ir štai mano tarnas bus mano

---

vardas minimas šv Rašte Ps 109,4 ir Žyd 7,4 ; paraidžiui jis reiškia tą pat ką ir « Teisybēs karalius ». — *Duoną ir vyną*. Paminējimas tos aplinkybēs, kad Melkisedēkas buvo kunigas, aiškiai nurodo, kokiu tikslu jis buvo paēmęs su savim duoną ir vyną. Kaip kunigas, jis norējo padaryti Dievui auką ir taip jam padēkoti už suteiktą pergalę, o ne vien pavaišinti grįžtantį Abramą, kurs gana turējo maisto paimtame grobyje. Todēl tai ir 109 ps Melkisedēkas nurodomas kaip figūra naujos kunigystēs, skirtinos nuo Aaroniškosios, ir šv Povilas kalba apie Jēzų Kristų kaip kunigą pagal Melkisedēko tvarką, ir Katalikų Eklesija mato Melkisedēko duonoje ir vyne šv Mišių figūrą. — *Augščiausiojo Dievo* : ebr *'El'eljon*, todēl vieno tikrojo Dievo, kurį Melkisedēkas dar vadina dangaus ir žemēs Sutvērēju /19 e/, o Abramas dangaus ir žemēs Valdovu /22e/. — [20]*Davē dešimtinę*. Abramas, pripažindamas Melkisedeko kunigystę ir tarsi atsilygindamas už gautąjį palaiminimą, duoda jam dešimtinę, kaip viršesniam už save. Iš to dešimtinēs davimo šv Povilas daro išvadą, kad Jēzaus kunigystē yra viršesnē už aaroniškąją /žr Žyd 7,11/. — [21]*Atiduok man žmones...* Sodomos karalius rodydamas savo dēkingumą Abramui nori, kad jam būtų grąžinti tik Khodorlaomoro paimtieji nelasvēn jo valdiniai ; visus kitus dalykus, net ir tuos, kurie buvo paimti iš Sodomos, jis palieka Abramui. — [22]*Tasai gi...* Ranką augštyn pakeldamas Abramas išreiškia savo tikējimą į Dievą, kurio vardu jis prisiekia ir taip patvirtina savo žodžius. Abramas nejieško savo pelno ; jis nieko nenori imti sau kas priklausē Sodomos karaliui

b/ **Abraomo tikėjimas**

1/ *Viešpaties sandora su Abraomu*

15,1-21. Didelis Abramo tikējimas pasireiškia visų pirma tuo, kad jis tiki Dievui, žadančiam duoti jam palikuonį. Dievas gi dēl to tikējimo padaro su Abramu iškilmingą sandorą

15. [1]*Po tų atsitikimų*. Laikas nurodomas labai netiksliai. Abramui buvo tuomet daugiau kaip 75 m, /12,4/, bet mažiau kaip 85 /16,3/.— *Regējime* : dvasios pagavime, ekstazēje. Abramas girdējo Viešpaties žodžius ne kūno ausimis, bet savo sieloje. —

Rom 4,18 tėvonis. 4Ir Viešpats jam tuojau atsakė, tardamas : Ne šitas bus tavo
tėvonis, bet kurs gims iš tavęs, tą tu turėsi tėvoniu. 5Ir išvedęs jį lau-
kan jam tarė : Pažvelgk į dangų ir suskaityk žvaigždes, jei gali. Ir sakė
Rom 4,3; Gal jam : Tokie bus tavo palikuonys. 6Abramas įtikėjo Dievui, ir tai buvo jam
3,6; Joh 2,23 paskaityta į teisybę. 7Ir Dievas jam kalbėjo : Aš esu Viešpats, kurs tave
išvedžiau iš Uro Khaldėjoje, kad tau duočiau šitą žemę, ir kad tu ją
paveldėtumei. 8O jisai tarė : Viešpatie, Dieve ! Iš kur aš galiu žinoti,
kad ją paveldėsiu? 9Ir Viešpats atsakydamas tarė: Imk man treigę karvę,
Jer 34,18 treigę ožką, treigį aviną, taip pat turklelį ir karvelį. 10Jisai, visą tai ėmęs,
pusiau padalino ir padėjo vienas dalis ties kitomis ; paukščių gi neda-
lino. 11Sparnuočiai atskrido ant gyvulių mėsos ; bet Abramas varė juos
šalin. 12Saulei nusileidžiant, kietas miegas užėjo ant Abramo, ir didelis
Apd 7,6 išgąstis ir tamsybė jį apniko. 13Ir jam buvo pasakyta : Žinok ir iš anksto
patirk, kad tavo palikuonys bus ateiviai nesavam krašte ; juos pavergs ir
slėgs per keturis šimtus metų. 14Bet aš teisiu tą tautą, kuriai jie turės
vergauti ; ir po to jie išeis su dideliu lobiu. 15Tu gi nueisi ramybėje pas
savo tėvus, ir būsi palaidotas žiloje senatvėje. 16Tik ketvirtoje kartoje

---

Gynējas. Ebr t : priedanga, skydas. — *Tavo labai...* Anot LXX ir daugelio aiškintojų šita eil dalis sudaro atskirą sakinį : Tavo užmokestis yra labai didelis. — 2*Ką gi...* Liūdesio pilni žodžiai. Abramas jais išreiškia troškimą turēti sūnų, nes jei jam Dievas suteiktų ir daugiau turtų, jis turētų juos visus palikti svetimam žmogui. — *Mano namų...* Ebr *ben mešeq beithi.* Šitų žodžių prasmē nevisai aiški. Kadangi tačiau žodis mešeq reiškia nuosavybę, lobį, o ne užvaizdą, kaip reikalauja Vulgatos tekstas /procuratoris/, todēl ben mešeq, nusavybēs sūnus, tikriausiai reiškia tą, kurs turi ar gauna nuosavybę, todēl paveldētoją. — *Eliezeris...* Ištikimas Abraomo tarnas ; jo gimtinē buvo Damaske. Anot ebr t : Abramo lobį paveldēs Damaskas Eliezerio asmenyje. — 4*Tuojau atsakē.* Ebr : ir štai. — 5*Tokie bus...* Abramo palikuonys bus nesuskaitomi, pradžioje kūniški, paskui gi dvasiški, gimsią tikējimu į Kristų. — 6*Abramas...* Šituos žodžius išaiškino šv Povilas /Rom 4 sk ; Gal 3 sk ; Žyd 2,8-19/ ir šv Jokūbas /Jok 2,21-23/, svarstydami klausimą, kaip įvyksta žmogaus nuteisinimas, ir kokie yra nuteisinimo santykiai su Įstatymo ir tikējimo darbais. — *Buvo jam paskaityta.* Anot ebr t : Dievas jam paskaitē. Ką Dievas laiko teisingu, kaip čia Abramą, tas yra tikrai teisus ir šventas. — 8*Iš kur aš galiu...* Plg 2 eil. Abramas neabejoja apie Dievo pažadų tikrumą, bet jis trokšta gauti jų išaiškinimą, nori žinoti, kaip tai įvyks /Auks, Teod, Aug/. — 9*Imk man...* kad galētumei padaryti auką. — *Treigę karvę...* Išskaitomi čia penkeriopi gyvuliai, kurie būdavo dažniausiai aukojami ir vēliau atsiradus aaroninei kunigystei. Liepiama imti treigius gyvulius, nes tuomet jie laikomi jau užaugusiais. — 10*Pusiau padalijo.* Senovēje norēdami padaryti sandorą, imdavo gyvulius aukoms, dalindavo juos pusiau, dēdavo vienas dalis ties kitomis ir viduriu tarp sudētų aukų pereidavo darantieji sandorą, ištardami tam tikrus žodžius. Plg Jer 34, 18.19. —*Paukščių gi nedalijo.* Paukščiai gal buvo padedami vieni ties kitais. Paskiau Žydų apeigų įstatymuose buvo uždrausta, aukojant paukščius, pjaustyti juos į dalis. Žr Kun 1,17. — 11*Sparnuočiai.* Anot ebr, plēšrieji paukščiai. Jie vaizduoja būsimus Žydų tautos neprietelius. — 12*Kietas miegas.* Ebr : *Thardemah* /žr 2,21,/ Ekstazē, dvasios pagavimas. — *Išgąstis ir tamsybē...* Dvasios pagavime Abramas pajuto didžiausią išgąstį, kurio priežastis buvo užējusi ant jo tamsybē. Tokiame stovyje Dievas Abramui apreiškē būsimą jo palikuonių likimą. — 13*Ne savam krašte*: Egipte. — *Per* 400 *metų.* Tiksliau : 430 metų /žr Iš 12,40/. — 14 *Aš teisiu,* tai yra, aš nubausiu. — — *Su dideliu lobiu* : kurį ims iš Egiptiečių. — 15*Nueisi ramybēje...* Gražus

jie sugrįš čia ; nes Amoriečių neteisybių saikas iki šiol dar nėra pilnas.
17Saulei tat nusileidus, pasidarė didelė tamsybė ; tuomet pasirodė rūks-
tanti krosnis ir ugninis žiburys, einąs tarp padalintų mėsų. 18Ir tą dieną
Viešpats padarė su Abramu sandorą, tardamas : Aš duosiu tavo palikuonims Aug 12,7; 13,15; Žem 26,4; Pak 34,4; 3 Kar 4,21; 2, Kron 9,26
šitą žemę nuo Egipto upės lig Didžiajai Euprato upei : 19šalį Kiniečių,
Keneziečių, Kedmoniečių, 20Hetiečių, Pereziečių, taip pat Raphiečių,
21ir Amoriečių, Kananiečių, Gergesiečių ir Jebusiečių

16. 1Abramo žmona Saraji vis dar neturėjo vaikų. Ji turejo tarnaitę
Egiptietę vardu Agara. 2Tuomet ji tarė savo vyrui : štai Viešpats užra-
kino mane, kad negimdyčiau ; įeik tat pas mano tarnaitę ; gal nors iš
jos aš turėsiu vaikų. Ir jam sutinkant patenkinti prašymą, 3ji ėmė savo
tarnaitę Egiptietę ir ją davė savo vyrui į žmonas, dešimčiai metų pras-
linkus po apsigyvenimo Kanaane. 4Ir jis gyveno su ja kaip su žmona.
O ši, pasijutus esanti nėščia, ėmė niekinti savo valdovę. 5Tuomet Saraji tarė
Abramui : Tu su manim elgiesi neteisingai ; aš tau daviau savo tarnaitę
į žmonas, o ji, matydama save nėščią esant, mane niekina. Viešpats tebūna
teisėjas tarp manęs ir tavęs. 6Abramas jai atsakydamas tarė : Štai tavo
tarnaitė tavo rankose ; daryk su ja, kaip tau tinka. Tuomet Saraji ją
baudė, ji todėl pabėgo. 7Viešpaties gi angelas, radęs ją tyrumoje prie
vandens šaltinio, kurs yra kelyje į Surą tyruose, 8jai tarė : Agara, Sarajos
tarnaite, iš kur ateini ? Ir kur eini ? Ji atsakė : Aš bėgu nuo savo val-
dovės Sarajos. 9Ir Viešpaties angelas jai tarė : Sugrįžk pas savo valdovę
ir nusižemink po jos ranka. 10Ir dar jai sakė : aš dauginte padauginsiu
tavo palikuonis, ir dėl daugumo jie bus nesuskaitomi. 11Ir paskui jai kalbėjo :

---

mirties aptarimas ir aiškus liudijimas apie sielos nemarumą. Abramo siela eis į limbą pas tēvus, nors jo lavonas bus palaidotas ne jo protēvių kapuose. — 16*Ketvirtoje kartoje.* Kitaip išreikštas laikas Žydų pasilikimo Egipte. — *Iki šiol....* Kanaano gyventojai turēs atiduoti savo vietą Žydams ir bus dēl savo kaltēs sunaikinti. — *Amoriečių.* Jie /anot El-Amarnos laiškų Ammurri, gyvenę į šiaurē nuo Palestinos/ čia atstovauja visas Kanaano tautas. Plg Još 24,15. 17*Pasirodē rūkstanti...* Yahvēs simboliai pasirodo ir eina aukų viduriu. Taip Dievas padaro sandorą su Abramu. Tarp aukų eina tiktai Dievas, nes tik jis duoda ir apsiima atitesēti pažadus Abramui. Žr 10 e. — 18*Nuo Egipto upēs.* Žadētosios žemēs sienos pietvakariuose. Paprastai Egipto upe vadinama Nilas, bet čia gal taip pavadintas upelis, tekąs į Tarpžemio jūrą prie sodžiaus El-Ariš, kurs senovēje buvo vadinamas Rinokolura. — *Lig didelei Euphrato upei.* Dovido ir Saliamono laikais jų karalystēs sienos siekē šiaurryčiuose Euphratą. — 19*Šalį Kiniečių...* Žadētosios žemēs plotas aptariamas dar įvardijimu žymesnių gyvenusių joje tautų

2/ *Ismaēlio gimimas*

16,1-16. Saraja įkalba Abramui vesti dar kitą žmoną, Agarą, kuri tačiau Sarajos varginama pabēga iš namų, bet Viešpaties angelui liepiant grįžta ir pagimdo Ismaēlį.

16. 1*Abramo žmona....* Saraji nesulaukdama pažado išsipildymo nori jį pagreitinti, bet greitai susilaukia karčių vaisių ir pageidaujamojo tikslo nepasiekia, nes ne tarnaitēs vaikui, bet jos pačios sūnui buvo lemta būti pažadų įpēdiniu. — 2*Įeik tat...* Daugpatystē anais laikais buvo labai paplitusi ir Dievas ją leido, kad žmonių giminē greičiau padaugētų. — *Jam sutinkant...* Ebr t : Ir Abramas paklausē Sarajos balso. — 5*Tu su manim....* Dēl netikusio Agaros pasielgimo Saraji kaltina patį Abramą. — 7*Radęs ją tyrumoje...* Suro tyrai kelyje iš Palestinos Egiptan. Agara matomai bēgo į savo gimtąjį kraštą. — 9*Viešpaties angelas.* Nors minimas čia asmuo pavadintas Viešpaties angelu, bet toliau jis kalba ir

Štai esi nėščia ir pagimdysi sūnų, ir praminsi jį vardu Ismaėlis, nes Vieš-
pats išgirdo tavo prispaudimą. [12]Jis bus žmogus smarkus : jo ranka prieš
visus, ir visų rankos prieš jį ; ir jis gyvens šalia visų savu brolių. [13]Ji
pavadino Viešpatį, kuris jai kalbėjo, vardu : Tu Dievas, kurs mane
Žem 24,62 matei. Juk tikrai, sakė ji, čia aš mačiau iš užpakalio tą, kurs mane
mato. [14]Todėl aną šulinį ji praminė Gyvojo ir mane Matančiojo šuliniu.
Jis yra tarp Kadeso ir Barado. [15]Ir Agara pagimdė Abramui sūnų ;
o tasai jį praminė vardu Ismaėlis. Abramui buvo aštuonios dešimtys
šešeri metai kada jam Agara pagimdė Ismaėlį

17. [1]Kai Abramas pradėjo devynias dešimtis devintuosius metus,
pasirodė jam Viešpats ir tarė : Aš esu visagalis Dievas ; vaikščiok mano
akivaizdoje ir būk tobulas. [2]Aš padarysiu mano sandorą tarp manęs ir
tavęs ir be galo padauginsiu tavo palikuonis. [3]Abramas parpuolė ant savo
Ekli 44,20; Rom 4,17 veido. [4]Dievas jam tarė : Tai aš esu, ir mano sandora su tavim, ir tu
būsi daugelio tautų tėvas. [5]Ir toliau tu nebesivadinsi Abramu, bet tavo
vardas bus Abraomas, nes aš tave paskyriau daugelio tautų tėvu. [6]Ir pa-
darysiu kad tavo palikuonys daugėtų be galo, ir iš tavęs rasis tautos, ir kara-
liai kils iš tavęs. [7]Aš patvirtinsiu savo sandorą tarp manęs ir tavęs ir
tavo palikuonių po tavęs jų kartose kaip amžiną sandorą, kad aš būčiau
Dievas tavo ir tavo palikuonių po tavęs. [8]Ir aš duosiu tau ir tavo
palikuonims žemę, kur tu esi klajūnas, visą Kanaano žemę, amžinon
nuosavybėn ; ir aš būsiu jų Dievas

---

veikia kaip pats Dievas. — [10]*Aš dauginte....* Angelas, matydamas Agaros pasiryžimą būti paklusnia, daro jai paguodos pilnus pažadus apie gimsiantį iš jos sūnų. — [12]*Bus žmogus smarkus.* Dar daugiau pasakyta ebr t : jis bus laukinis asilas tarp žmonių. — *Visų savo brolių.* Ismaēlis ir jo palikuonys turējo gyventi į rytus nuo Palestinos. – [13]*Viešpatį...* Aug paminētasis angelas čia tiesiog vadinamas Viešpačiu ir Dievu. — *Tu Dievas...* Anot ebr t buvo tai Agaros malda, kurios čia duodami tik pirmieji žodžiai. *Juk tikrai...* Šitų žodžių prasmē kaip Vulgatoje, taip ir ebr t nevisai aiški. Prisilaikant ebr t taip juos galima išreikšti : Nes ji kalbējo : iš tikrųjų, argi aš nemačiau čia Dievo ir nepasilikau gyva, jį pamačius ? Vulgatoje laikytasi teksto, kurį skaitome kitur, Iš 33,23. — [14]*Ji praminē.* Ebr t : praminta. *Tarp Kadeso.* Plg 14,7. — *Barado.* Ta vieta niekur kitur neminima. Dabartiniai Arabai Agaros šuliniu vadina šaltinį Mulveilikh, į pietus nuo Ebodo

3/*Dievo sandoros sutvirtinimas*

17,1-27. Viešpats, patvirtindamas padarytąją su Abramu sandorą, pakeičia jo vardą, duoda įsakymą apie apipjaustymą ir liepia pakeisti Sarajos vardą, kuriai žada sūnų ; Abraomas gi įvykdo įsakymą apie apipjaustymą.

17. [1]*Vaikščiok mano akivaizdoje* Vaikščioti Dievo akivaizdoje yra tai gyventi pagal jo įsakymus, mintimi visuomet į jį kreiptis, jį mylēti ir nuolat į jį artintis. — [2]*Padarysiu* : patvirtinsiu ir pažadus įvykdysiu. : [3]*Abramas parpuolē....* kad pagarbintų ir padēkotų. — [4]*Daugelio tautų tēvas* : visų tų, kurios kilo ne tik iš Ismaēlio, Isaoko ir dviejų jo sūnų, bet taip pat ir kilusių iš trečios Abraomo žmonos Keturos /25,1.../. Be to jis turējo tapti dvasiniu vadu dar didesnio skaičiaus krikščioniškų tautų. — [5]*Abraomas.* Naujas vardas turējo išreikšti, kad juo pavadintasis bus daugelio tēvas, pirmasis gi jo vardas, gautas dar Khaldējoje, reiškē : prakilnus tēvas. Abramo vardo pakeitimu prasideda naujas laikotarpis apreikštosios religijos istorijoje. — [7]*Kaip amžiną sandorą* ; nes tą sandorą, Abraomo palikuonims tapus neištikimais Dievui, paveldējo amžina Nauj Test Eklesija. — [8]*Amžinon nuosavybēn.* Plg 13,15

[9]Ir vėl Dievas kalbėjo Abraomui : Taigi laikysi mano sandorą ir tu Apd 7,8
ir tavo palikuonys po tavęs savo kartose. [10]Ta yra jums laikytina mano
sandora tarp manęs ir jūsų ir tavo palikuonių po tavęs: kiekvienas vyriš-
kis jūsų tarpe bus apipjaustytas ; [11]ir apipjaustysite jūsų kūną, kad tai Kun 12,3; Lk
būtų ženklas sandoros tarp manęs ir jūsų. [12]Kiekvienas vyriškis kūdikis, 2,21; Rom 4,11
susilaukęs aštuonių dienų, bus apipjaustomas per visas jūsų kartas ; bus
apipjaustytas ir jūsų namuose gimęs vergas ir pirktinis ir kiekvienas,
kurs nėra iš jūsų giminės. [13]Ir mano sandora jūsų kūne bus amžina san- Žem 18,10; 21,2
dora. [14]Vyriškis, kurio kūnas nebus apipjaustytas, bus išdildytas iš savo
tautos, nes toksai paniekino mano sandorą
[15]Dievas dar sakė Abraomui : savo žmonos Sarajos nebevadinsi Sara-
ja, bet Sara. [16]Aš ją palaiminsiu, ir iš jos duosiu tau sūnų. Jį aš laiminsiu,
ir iš jo rasis tautos, ir tautų karaliai kils iš jo. [17]Abraomas parpuolė ant
savo veido ; juokėsi ir sakė savo širdyje : Argi žmogui šimtamečiui gimtų
sūnus ? Ir argi devynių dešimtų metų Sara pagimdytų ? [18]Ir jis tarė
Dievui : Kad bent Ismaėlis pasiliktų gyvas tavo akivaizdoje ! [19]Dievas
tarė Abraomui : Tavo žmona Sara pagimdys tau sūnų, ir tu jį praminsi
vardu Isaokas, ir aš savo sandorą padarysiu amžinąja sandora su juo
ir su jo palikuoniais po jo. [20]Taip pat ir dėl Ismaėlio aš tave išklausiau :
štai aš jį palaiminsiu ir padarysiu vaisingą ir padarysiu labai skaitlingus
jo palikuonis ; dvylika kunigaikščių jam gims, ir aš iš jo padarysiu
didelę tautą. [21]Bet savo sandorą aš padarysiu su Isaoku, kurį tau pagim-
dys Sara šituo laiku kitais metais. [22]Pabaigęs kalbą su Abraomu, Dievas
pakilo nuo jo augštyn

---

[9]*Ir vēl Dievas kalbējo*... Be vardo pakeitimo Dievas duoda Abraomui dar įsakymą apie apipjaustymą, kurs turi būti sandoros ženklas. — [10]*Ta yra... sandora* : toks bus sandoros ženklas. — *Kiekvienas vyriškis*... Trumpai nurodoma, koks bus tas sandoros ženklas, ir kurie asmenys jį turēs. — Įsakomas čia Abraomui ir jo palikuonims apipjaustymas nebuvo dalykas visai naujas. Jis buvo žinomas ir daromas nuo seniausių laikų Egipte, o iš čia paplito ir pas aplinkines tautas. Taigi kitur žinomas apipjaustymas buvo Žydams naujas dalykas, paties Viešpaties įsakymas, padarytosios sandoros ženklas. Jis juos net išviršiniu būdu turējo skirti nuo kitų tautų ir priminti jiems jų pareigas į Dievą. — [11]*Ir apipjaustysite*... Aiškiau nurodoma, kaip apipjaustymas turējo būti daromas. — [12]*Kūdikis*... Paaiškinama, kuriame amžiuje apipjaustymas turi būti atliekams. — *Vergas ir*... Neturi būti jokių išimčių. Kas tik pasilieka Abraomo šeimoje, o paskui Žydų tautoje, tas turi pasiduoti apipjaustymui. — Iš to pasirodo, kad priklausymas išrinktajai tautai nebuvo griežtai apribotas vien kūnišku gimimu iš Abraomo palikuonių. Ir neisraēlaitis, prisimdamas apipjaustymą, galējo tapti tikru Žydų tautos sąnariu, todēl ir jai suteiktų pažadų dalyviu. — [13]*Amžina sandora*. Apipjaustymas turējo savo vertę, kolei nebuvo padaryta kita sandora su tobulesniais ženklais. — [14]*Bus išdildytas*. Už apipjaustymo paniekinimą Dievas skiria bausmę. Išdildymas iš išrinktosios tautos galējo įvykti atēmimu teisēs dalyvauti Dievo suteiktuose pažaduose ir geradarystēse

[15]*Dievas dar sakē*... Kadangi pažaduose turi dalyvauti ir Abraomo žmona, todēl Dievas įsako pakeisti ir jos vardą. Saraji buvo tikriausiai babiloniškas vardas ir gal reiškē : mano kunigaikštienē ; Sara gi tiesiog reiškia : kunigaikštienē ; nes ir jai buvo lemta būti daugelio tautų karaliene, o ne pasilikti vienos tautos kunigaikštiene. — [16]*Ir iš jo rasis*. Anot ebr t ta palaminimo dalis liečia tiesiog Sarą : ir iš j o s rasis ; taip pat ir eil gale vietoje kils iš jo, ebr t yra kils iš jos. — [17]*Abraomas parpuolē*... Parpuolimas antrą kartą

[23]Abraomas gi ėmė savo sūnų Ismaėlį ir visus savo namuose gimusius vergus ir visus, kuriuos buvo pirkęs: visus vyriškius iš savo namų žmonių tarpo, ir apipjaustė jų kūną tuojau tą pačią dieną, kaip jam Dievas buvo įsakęs. [24]Abraomui buvo devynios dešimtys devyneri metai, kada jis apipjaustė savo kūną. [25]O jo sūnui Ismaėliui buvo suėję trylika metų jo apipjaustymo laiku. [26]Abraomas ir jo sūnus Ismaėlis buvo apipjaustyti tą pačią dieną. [27]Ir draug apipjaustyti buvo visi jo namų vyriškiai, kaip pas jį gimę, taip pirktiniai ir svetimtaučiai

Žyd 13,2 **18.** [1]Viešpats pasirodė Mambrės slėnyje Abraomui besėdinčiam savo padangtės angoje pačioje dienos kaitroje. [2]Pakėlus akis, štai pasirodė jam trys vyrai stovį šalia jo. Juos išvydęs, jis išbėgo iš padangtės angos jiems priešais, nusilenkė iki žemei, [3]ir tarė: Viešpatie, jei radau tavo akyse malonę, neaplenk savo tarno. [4]Aš atnešiu truputį vandens. Nusiplaukite savo kojas, ir pasilsėkite po medžiu. [5]Aš parnešiu duonos kąsnelį, kad pastiprintumėte savo širdį. Paskui eisite toliau, nes juk todėlei jūs užsukote pas savo tarną! Jie tarė: daryk, kaip sakei. [6]Abra-

---

/žr 3 eil/, taigi atidavimas Dievui garbēs, nurodo, kad toliau Abraomo paminētas juokas ir kilusios jame mintys neējo iš netikējimo Dievo žodžiams, bet tik iš didelio džiaugsmo ir nustebimo /Aug, Ambr./. Kad Abraomas iš tikrųjų įtikējo gautajam pažadui, aiškiai sako šv Povilas Rom 4,19. — [18]*Kad bent Ismaēlis...* Pažadu duoti palikuonis iš Saros, Agaros sūnus rodēsi atskirtas nuo Dievo palaiminimų, todēl Abraomas kaip mylintis tēvas užtaria ir jį, ir Dievas maloningai priima tą užtarimą /žr 20 e/. — [20]*Dvylika kunigaikščių.* Žr 25,13-15

[23]*Abraomas gi ēmē...* Tuojau įvykdytas Dievo įsakymas apie apipjaustymą aiškiai liudija apie didelį Abraomo tikējimą. — [15]*Ismaēliui buvo...* Ismaelio palikuonys Arabai tebeturi paprotį apipjaustyti savo vaikus, kaijiems sukanka trylika metų

4/ *Viešpats aplanko Abraomą*

18,1-33. Viešpats kartu su dviem angelais pasirodo Abraomui, ir, girdint, bet vis dar netikint Sarai, vēl žada sūnų, gimsiantį metams praslinkus. Tam pranešimui patvirtinti Dievas apreiškia tuojau įvyksiantį Pentapolio miestų sunaikinimą dēl jų sunkių nuodēmių. Abraomas gi savo užtarimu stengiasi sulaikyti bausmę, kad nežūtų kartu su nusikaltēliais taip pat teisieji

18. [1]*Viešpats pasirodē.* Palyginant šituos žodžius su 2 e, 22 e ir 19,1 pasirodo, kad Abraomui teikēsi apsireikšti žmogaus išvaizdoje pats Viešpats, Yahvē, lydimas dviejų angelų taip pat žmonių pavidale. Abraomas nežinojo, kas pas jį apsilanko, todēl jis juos priēmē kaip garbingus svečius žmones. Plg Žyd 13,2. — [2]*Nusilenkē iki žemei.* Taip paprastai pasveikindavo garbingus asmenis Rytų kraštuose. — [3]*Viešpatie.* Abraomas kreipiasi į vieną iš svečių, kurs jam pasirodē garbingesnis už kitus. — [4]*Nusiplaukite...* Kojų nuplovimas svečiams buvo pirmutinē svetingumo prievolē ir ženklas. Plg žem 19,2 ir k. Tas paprotys atsirado dēlto, kad Rytų kraštuose žmonēs nešiojа kurpes /sandalus/, pririšamus prie kojos dirželiais, dengiančiais tik kojos apačią ir nēkiek nesergінčias nuo dulkių. — [5]*Duonos kąsnelį.* Taip Abraomas vadina rengiamą svečiams valgį. — *Pastiprintumēte savo širdį.* Širdis šv Rašte vaizduojama kaip visų gyvybinių ir protinių veiksmų vidurys. Todēl ir čia kalbama apie širdies pastiprinimą valgiu. Panašiai ir Lietuvių sakoma, kad širdis valgį priima ar nepriima. — [6]*Tris... saikelius.* Anot ebr t: tris *se'ah*, ty, vieną žydišką *ephah*, arba 6 *kab'us*; dabar vartojamu saiku tai būtų lygu md 39 litrams. — *Papločių*: plonus tešlos gabalēlius, kepamus karštuose pelenuose, ar tarp dviejų įkai-

omas pasiskubino į padangtę pas Sarą ir jai tarė : Skubėk įmaišyti tris
miltų saikelius ir iškepk papločių. [7]Patsai gi nubėgo pas bandą, ir ėmė
iš ten jauną rinktinį veršiuką ir padavė tarnui, kurs skubiai jį išvirė.
[8]Ėmė taip pat sviesto ir pieno ir išvirtąjį veršiuką ir padėjo ties jais.
Pats gi stovėjo šalia jų po medžiu
[9]Pavalgę, jie tam tarė : kur tavo žmona Sara ? Jis atsakė : Ten, pa-
dangtėje. [10]Vienas jų jam tarė : Aš sugrįšiu tavęs aplankyti šituo laiku, Aug 17,19; Žem
metams praslinkus ir tavo žmona Sara turės sūnų. Tai išgirdusi Sara 21,1; Rom 9,9
juokėsi už padangtės angos. [11]Buvo gi abudu seni ir iškaršę, ir Sarai
nebebūdavo to, kas darosi moteriškėms. [12]Taigi ji sau juokėsi, sakydama : 1 Petr 3,6
kada pasenau ir mano valdovas yra senas, argi dar užsiimčiau kūno
malonumais ? [13]O Viešpats tarė Abraomui : Kodėl Sara juokiasi, saky-
dama : Argi aš iš tikrųjų pagimdyčiau, senė būdama ? [14] Argi yra kas
nors Dievui negalima ? Kaip jau sakiau, aš sugrįšiu pas tave šituo pačiu
laiku kitais metais ir Sara turės sūnų. [15]Sara gynėsi, tardama : Aš nesi-
juokiau ! Ji buvo labai nusigandusi. Viešpats gi tarė : Netiesa ! Tu juokeis.
[16]Pakilę tat vyrai iš tos vietos nukreipė savo akis Sodomos linkon,
o Abraomas ėjo kartu, juos palydėdamas. [17]Viešpats tarė : Argi aš galėsiu
paslėpti nuo Abraomo, ką noriu daryti, [18]kad iš jo kils didelė ir garbin- Aug 12,3; Žem
giausi tauta, ir jame t u r i b ū t i p a l a i m i n t o s visos žemės tautos ? 22,18
[19]Juk žinau, kad jis įsakys savo vaikams ir savo namams po savęs ser-
gėti Viešpaties kelią ir daryti teismą ir teisybę, kad Viešpats įvykdytų
visa dėl Abraomo, ką jam yra kalbėjęs. [20]Be to, Viešpats tarė : Sodomos
ir Gomoros šauksmas padaugėjo, ir jų nusidėjimas pasidarė per daug
sunkus. [21]Aš nužengsiu ir žiūrėsiu, ar pasiekusis mane šauksmas sutinka
su jų darbais, ar gal taip nėra, kad žinočiau. [22]Ir jie pasuko iš ten ir
nuėjo į Sodomą ; Abraomas gi dar tebestovėjo Viešpaties akivaizdoje.
[23]Prisiartinęs jis tarė : Argi tu pražudysi teisųjį su bedieviu ? [24]Jei mieste

---

tintų akmenų. — [7]*Veršiuką.* Paprastai gerbiamam svečiui būdavo pjaunamas ožiukas. — Dangiškieji svečiai valgė iš tikrųjų, nes buvo priėmę visai tokiuos pat kaip žmonių kūnus ; tik, žinoma, priimamas valgis tų jų kūnų nei stiprino, nei silpnino. Kaip toks valgymas galėjo įvykti, pasilieka paslaptis ; lygiu būdu valgė Išganytojas po savo prisikėlimo

[10]*Vienas jų....* Nuo šitos vietos atsiliepia tik vienas iš svečių, kurį Abraomas veikiai pažįsta esant Viešpatį, ir kurį tuo vardu toliau vadina pats įkvėptas autorius. — [11]*Buvo ...seni ir....* Ta aplinkybė minima dėlto, kad aiškiau pasirodytų, jog Isaoko pradėjimas ir gimimas buvo tikrai stebuklingas ir Dievo visagalybės padaras. — [15]*Sara gynėsi...* Nors Sara gynėsi iš baimės, tačiau susilaukė Viešpaties papeikimo. Gautas įspėjimas pašalino visas jos abejones ; toliau ji jau tvirtai tikėjo Dievo pažadėjimu, ir todėl šv Povilas mini ją tarp tų, kurie dar Kristui negimus buvo žymūs savo tvirtu tikėjimu. Plg Žyd 11,2

[16] *Nukreipė savo akis,* ir pradėjo eiti. Abraomas juos palydi. Tai buvo paskutinis svetingumo darbas. — [17]*Argi aš galėsiu...* Gražiausias Abraomo pagyrimas, iš kurio pasirodo, kad jį Dievas buvo tikrai padaręs savo prieteliu, nuo kurio neslepiami jokie sumanymai. Plg 2 Kron, 20,7 ir k. — [19]*Daryti teismą ir teisybę* : ištikimai vykdyti Dievo įsakymus. — [20]*Sodomos... šauksmas.* Taip pavadinti baisūs Pentapolio gyventojų nusidėjimai. — [21]*Nužengsiu ir...* Dievas išsireiškia kaip žmogus teisėjas, kurs stengiasi surinkti tikriausias žinias, pirma negu pasako savo ištarmę. — [22]*Ir jie.* Anot 19,1, du angelu. Viešpats dar pasilieka su Abraomu, norėdamas išklausyti jo užtarimą už Pentapolį, kuriame gyveno Abraomo brolėnas Lotas. — [23]Visas šitas labai gražus straipsnis aiškiausiai pamoko, kaip galingas yra

rasis penkios dešimtys teisiųjų, ar jie pražus drauge? Ir ar nepasigailėsi
tos vietos dėl penkių dešimtų teisiųjų? Jei jie bus tenai? 25Tebūna toli
nuo tavęs taip daryti, nužudyti teisųjį su bedieviu ir teisųjį padaryti
lygų bedieviui! Tai ne tavo būdas! Tu, kuris teisi visą žemę, niekados
nepadarysi tokio teismo. 26Viešpats jam tarė: Jei Sodomoje rasiu pačiame
mieste penkias dešimtis teisiųjų, atleisiu dėl jų visai vietai. 27O Abrao-
mas atsakydamas tarė: Nors esu dulkė ir pelenai, bet, sykį pradėjęs,
kalbėsiu į mano Viešpatį,. 28O jei lig penkių dešimtų teisiujų stigs penkių,
argi dėl to, kad tik keturios dešimtys penki, tu sunaikinsi visą miestą?
Viešpats tarė: Nesunaikinsiu, jei ten rasiu keturias dešimtis penkis!
29Ir vėl į jį kalbėjo: o jei ten rasis keturios dešimtys, ką padarysi?
Tarė: Neištiksiu ir dėl keturių dešimtų. 30 Meldžiu, Viešpatie, tarė Abra-
omas, nesirūstink, jei aš dar kalbėsiu. O jei ten bus rasta trys dešim-
tys? Atsakė: Jei rasis ten trys dešimtys, nieko nedarysiu. 31Kartą pra-
dėjęs, tarė: Dar kalbėsiu į mano Viešpatį. O jei ten bus atrasta dvide-
šimt? Atsakė: Nežudysiu ir dėl dvidešimties. 32Vėl tarė: maldauju, Vieš-
patie, nesirūstink, jei dar sykį atsiliepsiu. O jei ten bus rasta dešimt?
Ir jis tarė: Neišžudysiu ir dėl dešimties. 33Baigęs pokalbį su Abraomu,
Viešpats nuėjo; o Abraomas sugrįžo į savo vietą

Žyd 13,2 **19.** 1Vakarop du angelu atėjo Sodomon. Lotas sėdėjo miesto var-
tuose. Juodu pamatęs, jis atsikėlė, kad juos pasitiktų, nusilenkė iki
žemei 2ir tarė: Meldžiu, Viešpačiai, užsukite į jūsų tarno namus ir ten
pasilikite; nusiplaukite sau kojas, ir rytoj eisite savo keliu. Juodu tarė:
O ne, bet mudu pasiliksiva aikštėje. 3Jis juodu labai maldavo, kad pas
jį apsistotų; ir kai juodu įėjo į jo namus, jis prirengė vaišes ir iškepė
neraugintos duonos; ir juodu valgė. 4Bet juodviem dar neatsigulus, namus
apstojo miesto vyrai: jauni ir seni, visi iš visų miesto dalių. 5Jie pasi-
šaukė Lotą ir jam tarė: Kur yra tuodu vyru, kuriuodu įėjo pas tave
nakčia? Išvesk juodu šian, kad mes juodu pažintume. 6Išėjęs pas juos
Lotas ir užrakinęs paskui save duris, tarė: Mano broliai, nedarykite,

---

šventųjų užtarimas pas Dievą. Dievas maloningiausiai priima nuolankią Abraomo maldą; kurioje apsireiškia jo gyvas tikējimas, pasitikējimas Dievu ir artimų meilē. Anot padavimo, Abraomo pašnekesys su Dievu įvykęs vietoje, kuri vadinama Kaphar-Barakha /dabar Kephr-barik arba Beni naim/

5/*Sodomos sugriovimas. Loto išsigelbējimas*

19,1-38. Du angelu, buvusiu draug su Viešpačiu pas Abraomą, ateina į Sodomą, kurios gyventojai prie tos progos aiškiausiai parodo savo dorinį sugedimą. Rytojaus dieną išvedę Lotą su jo dukterimis iš Sodomos, angelai sunaikina Pentapolio miestus. Čia dar pasakojama apie nuodēmingą Noēs palikuonių, Moabiečių ir Amoniečių kilmę

19. 1*Miesto vartuose*. Miesto vartai Rytų kraštuose, kaip Graikų agora ir Romēnų forum, buvo nuo seniausių laikų vieta, kur laisvesnēmis valandomis susirinkdavo dauguma gyventojų, susitikdavo tarp savęs ir atlikdavo visokius reikalus. — *Juodu pamatęs*.... Lotas pasirodo taip pat svetingas, kaip ir jo dēdē Abraomas. Jis tik paskiau patyrē, kas tikrumoje buvo tuodu ateiviu. — 2*Pasiliksiva aikštēje*. Naktigultas miesto aikštēje Rytų kraštuose dalykas gana paprastas. — 3*Neraugintos duonos*; nes tokią duoną buvo galima greičiau padaryti. — 5*Pažintumēm*. Tuo žodžiu išreikštas Sodomiečių geidimas patenkinti bjauriausius geidulius prigimčiai priešingu būdu. —

meldžiamieji, nedarykite, tos gėdos. [8]Turiu dvi dukteri, kurios dar nepa-
žino vyro ; aš jas išvesiu pas jus, ir darykite su juodviem kaip jums
tinka, kad tik jūs nedarytumėte nieko pikto aniems vyrams, nes juodu
įėjo po mano stogo pavėsiu. [9]Bet jie sakė : Eik šalin ! Ir dar kalbėjo : 2 Petr 2,8
Tu atvykai čia kaip ateivis ; argi tam, kad mus teistumei ? Taigi su tavim
pačiu mes pasielgsime dar pikčiau kaip su anais. Ir jie veržėsi prie Loto
smarkiausiai ir jau buvo beišlaužią duris. [10]Ir štai du vyru ėmė savo
rankomis Lotą ir jį įvedė į vidų, o duris užrakino ; [11]tuos gi, kurie buvo Išm 19,16
lauke, ištiko aklumu, visus nuo mažiausio iki didžiausio, taip kad jie
nebegalėjo rasti angos. [12]O Lotui juodu sakė : Ar turi čia ką nors iš
savųjų, žentą ar sūnus, ar dukteris ? Visus, kurie yra tavo, išvesk iš
šito miesto ; [13]nes mes sunaikinsime šitą vietą, kadangi garsas apie juos
pasidarė labai didelis Viešpaties akyse, ir jis siuntė mudu jųjų pražudyti.
[14]Taigi, Lotas išėjęs kalbėjosi su savo žentais, kurie turėjo vesti jo duk-
teris ir tarė : Kelkitės ir išeikite iš šitos vietos, nes Viešpats sunaikins
šitą miestą. Bet jiems atrodė, jog jis kalbąs juokaudamas
[15]Išaušus, du angelu liepė Lotui skubėti ir sakė : Kelkis, imk savo
žmoną ir abi dukteri, kurias turi, kad ir tu nežūtumei draug dėl miesto
kalčių. [16]Jam užtrunkant juodu ėmė jį, jo žmoną ir dvi jo dukteris už
rankų, nes Viešpats norėjo jį išgelbėti, [17]ir jį išvedė, ir paliko už miesto ; Išm 10,6
tenai gi jam kalbėjo tardami : gelbėk savo gyvybę, nežiūrėk atgal, ir ne-
sustok visoje šalyje aplinkui ; bet gelbėkis kalne, kad ir tu kartu nežū-
tumei. [18]O Lotas juodviem tarė : Meldžiu, mano Viešpatie, [19]kadangi tavo
tarnas rado pas tave malonę ir man parodei taip didelį savo gailestingumą,
išgelbėdamas mano gyvybę ; bet aš negaliu išsigelbėti kalne, taip kad
neištiktų manęs nelaimė, ir nenumirčiau. [20]Čia arti yra miestas, į kurį
aš galėčiau bėgti. Jis mažas, ir aš jame išsigelbėsiu. Argi jis nemažiukas,
ir aš liksiu gyvas ? [21]O jis jam tarė : Štai ir tame išklausiau tavo meldi-
mą, kad nesugriaučiau miesto, kurį užtarei. [22]Skubėk ir tenai save gelbėk ; Išm 10,6
nes nieko negalėsiu daryti, kolei tu ten neįeisi. Todėl anas miestas buvo
pramintas vardu Segoras. [23]Saulei tekant, Lotas įėjo į Segorą. [24]Tuomet Pak 29,23; Ješ 13,19; Jer 50,40; Ez 16,49; Oš 11,8; Am 4,11; Lk 17,28; Judo 7

---

[8]*Turiu dvi dukteri.* Lotas begindamas savo svečius, daro užpuolikams tikrai peiktiną pasiūlymą. — [9]*Tu atvykai čia...* Sodomiečiai su piktumu atsako, kad jie neprivalo Loto pamokymų ir įspėjimų, kuriuos jis jiems gal ir anksčiau darydavo. — [11]*Ištiko aklumu.* Tas aklumas buvo tik laikinis, tai valandai, ty, užpuolikai galėjo matyti vienus dalykus, nematydami kitų. — [12]*Ar turi....* Du angelu kalba kaip žmonės svetimi ir ateiviai. — [13]*Garsas apie juos...* Paskutiniu savo pasielgimu Sodomiečiai aiškiai patvirtino, kad jų nuodēmių saikas buvo jau tikrai pilnas

[16]*Jam užtrunkant.* Lotui gaila buvo palikti vieta, prie kurios buvo pripratęs, ir išsižadēti turtų, kurių visų negalējo pasiimti su savim. — [17]*Kalne* : į rytus nuo Pentapolio, dabar Džebel Usdum. — [18]*Meldžiu, mano Viešpatie...* Kreipdamos į vieną iš išvedusių jį angelų, Lotas maldauja, kad jam leistų gelbētis ne kalne, bet viename mažame miestelyje, Segore ; taip jis užtaria ir tą patį miestelį. [22]*Segoras.* Ebr *Tso'ar*, mažiukas. Anksčiau jis buvo vadinamas Bala, dabar, anot daugelio aiškintojų, Uadi es-Saphieh. — [24]*Ant Sodomos ir Gomoros.* Paminēta du svarbiausiu miestu Pentapolies, nors draug žuvo taip pat Adama ir Seboimas ; liko gi tik mažiausias, Segoras. — *Siera ir ugnimi.* Jau augščiau paminēta, kad Miškų slēnyje, arti kurio buvo Pentapolis, daug buvo žemēs sakų šulinių ; turējo būti tenai taip pat tikro žibalo šaltiniai ir gana kitokios padegamos medžiagos. Todēl sierinis Dievo siųstas lietus ir žaibai greitai galējo padegti sakų šulinius ir kitokią medžiagą ir paversti

Viešpats lydino ant Sodomos ir Gomoros siera ir ugnimi, nuo Viešpaties,
iš dangaus, [25]ir sunaikino tuos miestus ir visą aplink šalį, visus miestų
Lk 17,32 gyventojus, ir visus žemės augalus. [26]O Loto žmona, pažvelgus atgal, pa-
Aug 18,1 virto druskos statula. [27]Abraomas, atsikėlęs rytą pažvelgė į Sodomą ir
Gomorą ir į visą anos šalies žemę iš ten, kur pirma stovėjo ties Viešpačiu,
ir matė kilstančius augštyn nuo žemės dūmus su liepsna, kaip krosnies
dūmus. [29]O Dievas, kai griovė anos šalies miestus, atsimindamas Abraomą,
išvadavo Lotą nuo prapulties, kuria ištiko miestus, kuriuose jis buvo gy-
venęs

[30]Lotas išėjo iš Segoro ir pasiliko kalne ; taip pat abi jo dukteri kartu
su juo /nes bijojo pasilikti Segore/ ; ir gyveno urve patsai ir draug su juo
dvi jo dukteri. [31]Tuomet vyresnioji tarė jaunesniajai : Mudviejų tėvas
senas, ir nė vieno vyro neliko žemėje, kurs galėtų pas mudvi įeiti pagal
visos žemės paprotį. [32]Eikš, nugirdykime jį vynu ir gulėkime su juo, kad
galėtumėm išlaikyti palikuonis iš savo tėvo. [33]Taigi juodvi tą naktį davė
savo tėvui gerti vyno. Ir vyresnioji įėjo ir gulėjo su tėvu ; o jis nepasijuto,
nei kada duktė atsigulė, nei kada atsikėlė. [34]Taip pat kitą dieną vyresnioji
tarė jaunesniajai : štai aš vakar gulėjau su savo tėvu ; duokim jam gerti
vyno dar ir šią naktį ir tu su juo gulėsi, kad palaikytumėm palikuonis iš mud-
viejų tėvo. [35]Taigi juodvi davė savo tėvui ir tą naktį gerti vyno, ir jau-
nesnioji duktė įėjus su juo gulėjo ; ir nė tuomet jis nepasijuto, nei kada
ji atsigulė, nei kada atsikėlė. [36]Taigi, dvi Loto dukterys pradėjo iš savo
tėvo. [37]Ir vyresnioji pagimdė sūnų ir praminė jį vardu Moabas ; tasai yra
Moabiečių tėvas iki šiai dienai. [38]Taip pat jaunesnioji pagimdė sūnų ir
praminė jį vardu Amonas, kas reiškia, mano tautos sūnus ; jis yra Amo-
niečių tėvas iki šiai dienai

20. [1]Iš ten Abraomas išėjo į pietinę šalį, ir gyveno tarp Kadeso ir Suro,
ir buvo Geraroje ateivis. [2]Apie savo žmoną Sarą jis sakė : Ji mano sesuo.
Tat gi Geraro karalius Abimelekas atsiuntė, kad ją pasiimtų. [3]Bet Dievas

---

visą apylinkę didžiausia liepsnojančios ugnies jūra. Galējo taip pat prisidēti žemēs drebējimas. Taip Viešpats nubaudē paleistuvingus miestus. — [25]*Ir sunaikino*... Pentapolis žuvo sukeltame gaisre, gal prisidedant žemēs drebējimui ; bet kad tik tuomet būtų atsiradusi Mirties jūra, nēra jokių įrodymų. Ji truputį padidējo į pietus, užliedama Pentapolio miestų vietą. — [26]*Loto žmona... pavirto druskos statula* /ebr : šulu./ Buvo tai bausmē už neklusnumą ir perdaug didelį prisirišimą prie to, ką turējo palikti Sodomoje. Moteriškē, matomai, buvo bent kiek atsilikusi nuo kitų ir pradējo žiūrēti atgal. Tuo metu galējo ją pasiekti ir užpilti ištirpintos druskos srovēs ir padaryti iš jos druskos šulą. — [19]*Dievas... Abraomą*.... Nors šv Rašte ir Lotas vadinamas teisiu /2 Petr 2,7/, bet tik palyginamai ; prie jo išgelbējimo žymiai prisidējo Abraomo malda ir nuopelnai pas Dievą

[30]*Lotas išējo*... Jis matomai nesijautē ir čia laisvas nuo pavojaus. [31]*Vyresnioji tarē*... Loto dukterų pasielgimas, nors jų tikslas buvo tik palaikyti savo tēvo palikuonis, visgi buvo labai peiktinas. Jos pačios tai suprato, nes nedrįso pasakyti tēvui savo sumanymo ir jam įvykdyti pasirūpino tēvą nugirdyti. — *Nē vieno vyro*.... Juodvi nebesitiki ištekēti, nes jų sužadētiniai buvo žuvę Sodomoje ; reikiamos gi naujoms piršlyboms pasogos juodvi nebeturējo

6/ *Abraomas Geraroje*

20,1-18. Abraomui nukeliavus į Geraros šalį, vietinis karalius Abimelekas, kaip anksčiau Egipte, paima pas save Sarą, bet Dievui įsakant ją vēl sugrąžina

atėjo naktį sapne pas Abimeleką ir jam tarė : Štai tu mirsi dėl moteriškės,
kurią atėmei, nes ji turi vyrą. [4]O Abimelekas nebuvo jos palietęs ir tarė :
Viešpatie, argi tu užmuši nežinančią ir teisingą giminę ? [5]Ar jis pats man
nesakė : ji mano sesuo ? Ir ji taip pat sakė : jis mano brolis ? Aš tai pa-
dariau pikto neišmanančia širdimi ir nesuteptomis rankomis. [6]Ir Dievas
jam tarė : žinau, kad tai padarei nekalta širdimi ; todėl aš tave saugojau,
kad man nenusidėtumei, ir neleidau jos prisiliesti. [7]Dabar tat atiduok
žmoną jos vyrui, nes jis pranašas ; ir jis melsis už tave, ir tu išliksi gy-
vas ; o jei nenorėsi atiduoti, žinok, kad mirte numirsi tu, ir visa, kas yra
tavo. [8]Abimelekas, atsikėlęs tuojau nakčia, sušaukė visus savo tarnus ir
jiems visa tai papasakojo ; visi labai nusigando. [9]O Abimelekas pasišaukė
taip pat Abraomą ir jam tarė : Ką mums padarei ? Kuo tau nusidėjome,
kad ant manęs ir ant mano karalystės užvedi sunkią nuodėmę ? Padarei
mums, ko neturėjai daryti. [10]Ir dar, skųsdamasis, kalbėjo : Ką gi tu manei,
taip pasielgdamas ? [11]Abraomas atsakė : Aš sau galvojau : rasi šitoje
vietoje nėra Dievo baimės, ir mane užmuš dėl mano žmonos. [12]Pagaliau Aug 12,13
iš tikrųjų ji yra mano sesuo : mano tėvo, bet ne mano motinos duktė ; ir
aš vedžiau ją į žmonas. [13]O kada Dievas mane išvedė iš mano tėvo namų, Žem 21,23
aš jai tariau : padaryk man tą malonę, kiekvienoje vietoje, į kurią atei-
sime, sakyk, kad aš tavo brolis. [14]Taigi, Abimelekas ėmė avių ir jaučių,
vergų ir vergių ir davė Abraomui ir atidavė jam jo žmoną Sarą, [15]ir tarė :
Štai šalis prieš jus ! Gyvenk, kur tau patiks. [16]O Sarai jis sakė : Štai aš
daviau tavo broliui tūkstantį sidabrinių ; tai bus tau akių gaubtei prieš
visus, kurie yra su tavim, visur kur nors tu eisi, ir atsimink, kad buvai
sugauta. [17]O Abraomui pasimeldus Dievas išgydė Abimeleką ir jo žmoną
ir jo tarnaites, ir jos pagimdė, [18]nes Viešpats buvo užrakinęs visas įsčias
Abimeleko namuose dėl Abraomo žmonos Saros

21. [1]Viešpats aplankė Sarą, kaip buvo žadėjęs, ir įvykdė, ką buvo Aug 17,19; 18,10
sakęs. [2]Ir ji pradejo įsčioje ir pagimdė sūnų savo senatvėje, tuo metu, kurį Gal 4,23; Žyd 11,11
jai Dievas iš anksto buvo apreiškęs. [3]Ir Abraomas praminė savo sūnų,
kurį jam pagimdė Sara, vardu Isaokas, [4]ir jį apipjaustė aštuntoje dienoje, Aug 17,10; Mt 1,2

---

20. [1]*Iš ten... išējo...* Aprašytas čia atsitikimas gal tikrumoje įvyko žymiai anksčiau, būtent tuo laiku, kada Abraomas viešējo pietinēje šalyje /Negebe/ pirm kelionēs į Egiptą, ar iš jo sugrįžęs. — *Tarp Kadeso...* Žr 10,19. — [2]*Ji mano sesuo.* Plg 11,29. — *Abimelekas atsiuntē....* Abimelekui gal rūpējo ne tiek moterystē su Sara, kiek susigiminiavimas su turtingu ir galingu Abraomu. — [3]*Tu mirsi....* Abimelekas turējo būti vieno tikrojo Dievo garbintojas. Jis teisinasi nežinojimu. Paēmimas gi pas save neištekējusios moteriškēs aname krašte nebuvo laikomas nuodēme. — [6]*Aš žinau...* Dievas priima Abimeleko pasiteisinimą. — [7]*Jis pranašas.* Abraomas pavadintas čia pranašu ne kaip skelbējas Dievo apreiškiamų paslapčių, bet kaip žmogus pasilieką̧s vienybēje su Dievu, jo vardu atsiliepią̧s, moką̧s, perspēją̧s, užtarią̧s kitus pas Dievą. — [16]*Tūkstantį sidabrinių.* Kokia buvo tų Geraros sidabrinių ar siklių tikra vertē, nežinia. — *Bus tau akių....*Tai turēs būti tau atsilyginimas akyse visų, kurie yra pas tave... — *Atsimink* ir būk atsargesnē, kad savo žodžiais nedarytumei pavojaus sau ir kitiems

7/ Isaoko gimimas. Sandora Bersabējoje

21,1-34. Įvyksta, ką Dievas buvo žadējęs, ir Sara pagimdo Abraomui sūnų, Isaoką. Paskiau, jai reikalaujant, Abraomas atskiria ir išvaro iš savo namų vyresnįjį sūnų su jo motina Agara, ir tuo pačiu laiku jis padaro sandorą su Geraros karalium Abimeleku

kaip jam Dievas buvo įsakęs. [5]Abraomas buvo šimto metų, kai jam gimė
Isaokas. [6]Ir Sara sakė : Dievas man padarė išdaigą ; kas tai sužinos, juok-
sis su manim. [7]Ir ji dar kalbėjo : Kas būtų įtikėjęs, kad Abraomas išgirs,
kad Sara žindo sūnų, kurį jam senam pagimdė

[8]Tuo tarpu vaikas augo ir buvo nujunkytas ; o Abraomas iškėlė
didelį pokylį jo nujunkymo dieną. [9]Ir Sara, pamačius Egiptietės Agaros
Gal 4,30 sūnų žaidžiantį su savo sūnumi Isaoku, tarė Abraomui : [10]Išvaryk šitą
tarnaitę ir jos sūnų ; nes tarnaitės sūnus nebus tėvonis su mano sūnumi
Rom 9,7; Žyd Isaoku. [11]Tai labai nepatiko Abraomui, dėl jo sūnaus. [12]Bet Dievas jam
11,18 tarė : Nesisielok dėlei savo vaiko ir tarnaitės ; visame, ką tau sakys
Sara, klausyk jos balso ; nes per Isaoką bus tau pašaukti palikuonys. [13]Bet
ir tarnaitės sūnų aš padarysiu didele tauta, kadangi jis yra tavo pali-
kuonis. [14]Taigi Abraomas kėlėsi anksti rytą ir ėmęs duonos ir rauktinę
su vandenimi uždėjo jai ant pečių, atidavė vaiką ir ją išleido. O ji išė-
jus klaidžiojo Bersabėjos tyruose. [15]Išsibaigus rauktinėje vandeniui, ji
pametė vaiką po vienu iš tenai buvusių medžių, [16]ir paėjo į šalį ir atsisėdo
prieš jį atstu per kilpinio šūvį. Ji sakė : Negaliu matyti vaiką mirštantį.
Taigi atsisėdusi prieš jį, ėmė graudžiai verkti. [17]Bet Dievas išgirdo vaiko
šauksmą, ir Dievo angelas kreipėsi iš dangaus į Agarą, tardamas : Kas
tau darosi, Agara ? Nebijok, nes Dievas išklausė vaiko balsą iš vietos, kur
jis yra. [18]Kelkis, imk vaiką ir laikyk jį už rankos ; nes aš jį padarysiu didele
tauta. [19]Ir Dievas jai atvėrė akis : tuomet ji pamatė šulinį vandens,
nuėjo, prisisėmė rauktinę ir davė vaikui gerti. [20]Dievas buvo su juo. Jis
augo, pasilikdamas tyruose, ir pasidarė jaunuolis — šaulys. [21]Jis gyveno
Parano tyrumoje, o jo motina paėmė jam žmoną iš Egipto žemės

[22]Tuo pačiu metu Abimelekas ir jo kariuomenės vadas Pikolis kal-
Aug 20,13 bėjo Abraomui : Dievas yra su tavim visame, ką darai. [23]Prisiek tat per
Dievą, kad tu nekenksi man, mano palikuonims ir mano giminei ; bet elg-
sies su manim ir su šalimi, kurioje gyvenai kaip ateivis, su tuo pačiu
maloningumu, kurį iš manęs patyrei. [24]Abraomas tarė : Aš prisieksiu.
[25]Jis tačiau skundėsi Abimelekui dėl vandens šulinio, kurį jo tarnai
buvo atėmę prievarta. [26]O Abimelekas atsakė : Aš nežinau, kas tai
padarė. Tu man nieko nesakei, ir aš nieko negirdėjau iki šiai dienai. [27]Po to

---

21. [1]*Aplankē* : suteikē savo malonēs. — [3]*Isaokas*. Ebr *Itskhaq*. Tas vardas padarytas iš žodžio tsakhaq, juoktis. — [6]*Padarē išdaigą*. Dabar jau ir Sara juokiasi iš džiaugsmo, matydama įvykdytus Dievo pažadus

[8]*Buvo nujunkytas*. Paprastai Rytų kraštuose vaikus žindo žymiai ilgiau negu pas mus ; dažnai lig trečių metų. Paprotys kelti pokylį, vaiką nujunkant, esąs tenai ir dabar. — [9]*Agaros sūnų žaidžiantį*.... Ismaēlio žaidime, matomai, pasireiškē koks nors pasityčiojimas iš Isaoko. Plg Gal 4,29, Bet tai buvo tik proga. Tikrumoje Sara bijojo, kad Abraomui mirus Ismaēlis nepasisavintų pirmgimystēs teisių. — [10]*Tarnaitēs sūnus*. Plg Gal 4,22-30. — [11]*Labai nepatiko*. Abraomas manē, kad Dievo žadēti gausingi palikuonys kilsią ne tik per Isaoką, bet taip pat ir per Ismaēlį. [12]*Nes per Isaoką*.... Plg Rom 9,7 ; Žyd 11,18. — [14]*Bersabējos tyruose*. Tyrai į pietus nuo Geraros buvo praminti tuo vardu truputį vēliau /žr 31 e/. [17]*Išklausē vaiko balsą* : nes raudantis draug su savo motina Ismaēlis buvo Abraomo sūnus ir Dievas buvo žadējęs juo rūpintis /žr 15 e/. — [18]*Imk vaiką ir*.... Nepalik ir laikyk savo globoje. — [21]*Parano tyruose*. Dabar : Et-Tih. Ismaēlis, nors išvarytas iš namų, nesutraukē santykių su savo tēvu, gavo iš jo draug su kitais vaikais dalį, o Abraomui mirus dalyvavo jo laidotuvēse

[22]*Abimelekas*. Aug minētas Geraros karalius. — [25]*Dēl vandens*... Van-

Abraomas ėmė avių ir jaučių ir davė Abimelekui ; ir juodu padarė tarp
savęs sandorą. 28Abraomas pastatė atskirai septynis ėryčius iš bandos.
29Tuomet Abimelekas jam tarė : Ką reiškia šitie septyni ėryčiai, kuriuos
pastatei skyrium ? 30Jis atsakė : septynis ėryčius imsi iš mano rankos,
kad būtum man liudijimas, jog aš iškasiau šitą šulinį. 31Todėl ana vieta
buvo pavadinta Bersabėja, nes ten abudu prisiekė. 32Ir juodu padarė
sandorą prie priesaikos šulinio. 33O Abimelekas ir jo kariuomenės vadas
Pikolis pakilo ir sugrįžo į Palestiniečių žemę. Abraomas gi įveisė Ber-
sabėjoje miškelį ir tenai šaukėsi į Viešpaties amžinojo Dievo vardą, 34ir
ilgą laiką buvo ateivis Palestiniečių žemėje

22. 1Po šių atsitikimų Dievas mėgino Abraomą ir jam tarė : Abrao- Jud 8,22; Žyd 11,17
me, Abraome ! O jis atsakė : Štai aš. 2Dievas tarė : Imk savo vienatinį
sūnų Isaoką, kurį myli, eik į Regėjimo žemę, ir tenai jį paaukok kaip degi-
namąją auką viename kalne, kurį aš tau nurodysiu. 3Taigi Abraomas,
atsikėlęs nakčia, prirengė savo asilą, ėmė su savim du bernioku ir savo
sūnų Isaoką ir, prisiskaldęs malkų deginimo aukai, nuėjo į vietą, kurią
jam Dievas buvo nurodęs. 4Trečią gi dieną, pakėlęs akis, pamatė aną
vietą iš tolo, 5ir tarė dviem savo tarnam : Palaukite čia su asilu ; o aš
ir vaikas nueisime tenai ir, pagarbinę, sugrįšime pas judu. 6Tuomet jis
pasiėmė malkų deginimo aukai ir uždėjo ant savo sūnaus Isaoko ; pats
gi nešėsi rankose ugnies ir peilį. Juodviem draug beeinant, 7Isaokas tarė
savo tėvui : Mano tėve ! Tasai atsakė : Ko nori, sūnau ? Štai, tarė, ugnis
ir malkos ! Kur yra auka deginimui ? 8Abraomas tarė : Dievas parū-
pins, mano sūnau, sau auką deginimui. Juodu tat drauge ėjo toliau, 9ir

---

duo Palestinoje yra dalykas retai randamas ir labai branginamas ; todėl dažnai būna vaidų priežastimi. — 31*Bersabēja.* Ebr Be'er Šebah, vardas padarytas iš dviejų ebr ž, kurių pirmas reiškia šulinį, antras gi septynis, o taip pat vartojamas prasme : prisiekti ; taigi, visas vardas reiškia tą pat ką ir : šulinys septynių, arba Priesaikos šulinys. Dabar tą vietą arabai vadina Hirbet Bir Esseba. — 33*Į Pilistimų žemę* : Geraron

8/ *Abraomo auka*

22,1-19. Dievas, ištirdamas Abraomo ištikimybę ir klusnumą, liepia jam paaukoti savo sūnų Isaoką. Kadangi šitame baisiausiame ištyrime Abraomo klusnumas pasirodē tobulas, todēl Dievas vēl jam daro pažadą, kad jo palikuonys bus labai gausingi ir kad iš jo giminēs ateis visoms tautoms palaiminimas, ir tą pažadą patvirtina priesaika

22. 1*Po šių atsitikimų.* Isaokas buvo jau stiprus jaunikaitis, nes ne tik galējo atlikti su tēvu ilgą kelionę, bet ir panešti malkų glēbį aukai į kalną. — 2*Vienatinį sūnų....* Isaokas pavadintas vienatiniu, nes jis vienas buvo gimęs iš tikrosios Abraomo žmonos Saros, ir jis vienas turējo būti tēvonis Dievo suteiktųjų pažadų. *Regējimo žemē.* Ebr *Moriah.* Taip buvo vadinama pradžioje visa apylinkē, kurioje tarp kitų buvo vienas kalnelis, paskiau pramintas taip pat Moriah, garsus pastatyta toje vietoje vēliau Saliamono šventykla. — 3*Nakčia.* Anot ebr, dar prieš aušrą. — 4*Trečią gi dieną....* Iš Bersabējos lig Morijai buvo apie šešios dešimtys kilometrų. — 5*Sugrįšime pas judu.* Abraomas turējo viltį, kad Dievas kuriuo nors būdu apsaugos Isaoką nuo mirties, ar nors ir paaukotą jį jam sugrąžins ; kaip sako šv Povilas : « Tikējimu Abraomas aukojo Isaoką, kai buvo mēginamas.... nes jis manē, kad Dievas gali prikelti ir iš numirusiųjų » /Žyd 11,17.19/. 6*Uždējo ant savo sūnaus.* Isaokas, nešąs savo aukai malkas, anot šv tēvų /Ambr/, yra viena gražiausių figūrų Jēzaus Kristaus einančio su medžio kryžiumi į Kalvarijos kalną. — 9*Surišęs savo sūnų* :

atėjo į vietą, kurią jam Dievas buvo nurodęs. Čia jis pastatė altorių, su-
dėjo ant jo malkas ir, surišęs savo sūnų Isaoką, paguldė jį ant altoriaus
Jok 2,21 viršum malkų krūvos. [10]Po to ištiesė ranką ir nutvėrė peilį, kad paaukotų
savo sūnų. [11]Bet štai Viešpaties angelas sušuko iš dangaus: Abraome,
Abraome! Jis atsakė: Štai aš. [12]Ir jam tarė: Netiesk savo rankos ant
vaiko ir nieko jam nedaryk; dabar žinau, kad bijai Dievo ir nepasigai-
lėjai savo vienatinio sūnaus dėl manęs. [13]Tuomet Abraomas pakėlė savo
akis ir atsigręžęs pamatė aviną įsipainiojusį ragais erškėtyne. Jis ėmė
jį ir paaukojo kaip deginamąją auką sūnaus vietoje. [14]Aną vietą jis praminė
vardu: Viešpats mato. Todėlei iki šiai dienai sakoma: Kalne Viešpats
matys

[15]Viešpaties angelas šaukė Abraomą antrą kartą iš dangaus, tardamas:
Ps 104,9; Ekli 44,21; 1 Mak 2,52; Lk 1,73; Žyd 6,13-17 [16]Aš prisiekiau pats per save, sako Viešpats, kadangi tu padarei tą dalyką
ir nepasigailėjai savo vienatinio sūnaus dėl manęs, [17]aš tave palaiminsiu
ir padauginsiu tavo palikuonis, kaip dangaus žvaigždes ir kaip smiltis,
esančias jūros krante; tavo palikuonys paveldės savo nprietelių vartus,
Aug 12,3; 18,18; Žem 26,4; Ekli 44,25 Apd 3,25 [18]ir tavo palikuonyse b u s p a l a i m i n t o s visos žemės tautos, nes tu
buvai klusnus mano balsui. [19]Ir Abraomas sugrįžo pas du savo tarnu,
ir nuėjo draug į Bersabėją, ir tenai gyveno

[20]Po tų įvykių, pranešta Abraomui, kad ir Melka pagimdė jo broliui
Nakhorui sūnus, [21] pirmagimį Husą ir jo brolį Buzą, ir Siriečių tėvą Ka-
muėlį, [22]Kasedą, Azavą, Pheldą, Jedlaphą [23]ir Batuėlį, kuriam gimė Re-
beka. Šituos aštuonis Melka pagimdė Abraomo broliui Nakhorui. [24]O jo
gulovė, vardu Roma, pagimdė Tabėę, Gamą, Taasą ir Maakhą

23. [1]Sara gyveno šimtą dvidešimt septyneris metus. [2]Ji mirė Arbėjos
mieste, tai yra Ebrone, Kanaano žemėje. Ir Abraomas atėjo jos apraudoti
ir apverkti. [3]Pakilęs nuo budynių, jis kalbėjo Heto vaikams, tardamas:
[4]Esu ateivis ir keleivis jūsų tarpe; duokite man nuosavybėn kapą pas jus,

---

taip kaip daroma su aukojamais gyvuliais. Isaokas dabar jau žino, kokia turi būti auka, bet ir jis lygiai klusnus Dievo valiai, kaip jo tėvas. — [12]*Dabar žinau...* Auka jau buvo padaryta Abraomo ir Isaoko širdyje; to buvo gana; bet jai išreikšti išviršiniu būdu Dievas atkreipia Abraomo dēmesį į ragais įsipainiojusį erškētyne aviną. — [14]*Viešpats mato.* Ebr t yra čia tas pat veiksmažodis ką ir 8 e: Parūpins. — *Kalne Viešpats matys.* Anot ebr. Kalne, kur Viešpats bus matomas

[16]*Prisiekiau pats savimi.* Plg Žyd 6,13-17. Dievas su priesaika panaujina ir patvirtina Abraomui paskutinį kartą savo pažadus. — [17]*Neprietelių vartus.* Kieno rankose yra vartai, tas jau gali paimti ir visą miestą; todēl vartų paveldējimu išreikštas visiškas neprietelių nugalējimas. — [18]*Tavo palikuonyse*: ypač gi Kristuje

c/ Paskutiniai Abraomo gyvenimo metai

1/ Nakhoro palikuonys. Saros mirtis

22,20-23,20. Baigdamas Abraomo istoriją autorius mini visų pirma jo brolio Nakhoro vaikus, su kuriais Abraomo palikuonys dar turēs kurį laiką santykius. Toliau pasakojama apie mirusios Saros palaidojimą dvailoje oloje, kurią tuo tikslu Abraomas nusiperka iš Heto vaikų

[21]*Husą ir...* Apie sekančius vardus negalima nieko tikro pasakyti. — *Siriečių tēvą.* Anot ebr t ir LXX, Aramo tēvą. — [24]*Gulovē.* Ebr ž *pilegeš* paprastai vadinamos kitos morys, turējusios vyro namuose mažesnes teises

23. [1]*Gyveno šimtą....* Sara vienatinē moteriškē, kurios amžius nurodomas šv Rašte. Jai mirštant Isaokui buvo sukakę 37 metai. — [2]*Arbējos mieste.* Ebr *Qirijath-'Arba'*. Se-

kad palaidočiau savo numirėlę. [5]Heto vaikai atsakydami tarė : [6]Klausyk mūsų, Tamsta ! Tu esi Dievo kunigaikštis mūsų tarpe ; laidok savo numirėlę rinktinėse mūsų kapinėse ; ir nė vienas mūsų neatsakys tau savo kapo, kad palaidotumei jame tavo numirėlę. [7]Abraomas atsikėlė ir nusilenkė prieš ano krašto žmones, tai yra prieš Heto vaikus, ir jiems tarė : jei jūs sutinkate, kad aš palaidočiau savo numirėlę, paklausykite manęs ir mane užtarkite pas Ephroną, Seoro sūnų, kad jis man duotų dvailą olą, kurią jis turi savo lauko gale ; teduoda ją man už pinigus, kiek ji jums atrodo verta, kad ji man būtų nuosavūs kapai. [10]O Ephronas gyveno tarp Heto vaikų. Ir jis atsakė Abraomui, girdint visiems, į aną miestą ateinantiems ir tarė : [11]Ne, mano viešpatie ! Verčiau tu paklausyk, ką aš sakau : Aš tau atiduodu lauką ir jame esančią olą mano tautos vaikų akyse ; laidok savo numirėlę. [12]Abraomas nusilenkė prieš ano krašto žmones [13]ir sakė Ephronui visiems žmonėms aplinkui stovint : Meldžiamasis, paklausyk manęs. Duosiu pinigų už lauką ; imk juos ; ir taip aš jame palaidosiu savo numirėlę. [14]O Ephronas atsakė : [15]Mano viešpatie, paklausyk manęs : žemė, kurios reikalauji, verta keturis šimtus sidabro siklių ; tai jos kaina tarp manęs ir tavęs. Bet kas tai yra ? Laidok savo numirėlę ! [16]Tai išgirdęs Abraomas atsvėrė pinigus, kurių pareikalavo Ephronas, Heto vaikams girdint, keturis šimtus sidabro siklių, patikrintais, visur imamais pinigais. [17]Ir kitados Ephrono laukas, kuriame buvo dvaila ola, ties Mambre, kaip pats laukas, taip ir ola ir visi jo medžiai, kurie buvo jo plote aplinkui, buvo pripažinti. [18]Abraomui nuosavybėn, matant Heto vaikams ir visiems, kurie lankydavo aną miestą. [19]Tuo būdu Abraomas palaidojo Žem 35,27
savo žmoną Sarą dvailoje oloje, esančioje ties Mambre, tai yra Ebronu,

niausias to miesto vardas gal buvo Hebronas ir gal tik vēliau jis buvo pramintas Arbējos ar Arbos miestu. — *Atējo jos apraudoti*... Sara, kaip ir visos moterys rytuose, turējo savo atskirą padangtę. — [3]*Heto vaikams* : Hetiečių giminei /10, 15/, gyvenusiai tuo metu Hebrono apylinkēje. — [4]*Esu ateivis.* Vietos pirkimas kapams buvo padarytas miesto vartuose, kur susirinkdavo vietiniai gyventojai. — *Numirēlę.* Ebr ž *Meth* reiškia lygiai mirusį vyriškį kaip ir moteriškę. — [6]*Dievo kunigaikštis.* Hetiečiai mandagiai atsako, kad jie labai gerbia Abraomą ir mielu noru leidžia jam palaidoti jo numirēlę pagal jo paties pasirinkimą. — [7]*Nusilenkē.* Abraomas lygiai mandagiai dēkoja Hetiečiams už palankumą, bet jis nori turēti savus kapus. — [8]*Mane užtarkite*... Abraomui reikiamos vietos savininkas Ephronas buvo čia pat. — [9]*Dvaila ola.* Ebr ž *Makhpelah,* kurs reiškia « dvailas », tikriausiai buvo olos vardas. Ta ola Makhpelah buvo Ephrono lauko gale į rytus nuo Mambrēs. Olą Abraomas nori gauti ne dovanai, bet už pini gus. — [10]*Gyveno.* Anot LXX, sēdējo. *Ateinantiems,* t y, miesto gyventojams. — [11]*Aš tau atiduodu*... Ephronas pasirodo lygiai mandagus, kaip ir kiti Hetiečiai, Jis neva nori padovanoti ne tik pačią olą, bet ir visą lauką ; tačiau jis taip kalba tik vietos gyventojų papročiu, mandagiai išreikšdamas norą parduoti už gerus pinigus. — [15]*Keturis šimtus*... Vēliau žinomi Žydų sidabriniai sikliai buvo verti mūsų pinigais arti 6 litų ; bet Abraomo laiku tokių siklių tikriausiai dar nebuvo ; todēl kiek sidabro pareikalavo Ephronas, visai nežinia. — [17]*Laukas, kuriame*... Anot ebr : Laukas, kurs buvo Makhpeloje į rytus nuo Mambrēs. — [18]*Matant Heto*.... Pardavimą patvirtino visi ten buvusieji, o parduotosios vietos sienos buvo tiksliai nurodytos, net suskaitant ten augusius medžius. — [19]*Palaidojo savo žmoną*... Toje vietoje buvo palaidota ne tik Sara, bet paskui pats Abraomas, Isaokas, Rebeka, Lija ir Jokubas. — [20]*Kad laukas*.... Tos pirmosios nuosavybēs

Kanaano žemėje. [20]Ir Heto vaikai patvirtino, kad laukas ir jame buvusi
ola priklausė Abraomui, kaip jo nuosavas kapas

24. [1]Abraomas buvo pasenęs ir turėjo daug metų, ir Viešpats buvo jį
Žem 47,29 visame palaiminęs. [2]Tuomet jis tarė vyriausiajam savo namų tarnui, kurs
buvo užvaizdas viso, ką jis turėjo : Padėk savo ranką po mano kulšimi,
[3]kad aš tave prisiekdyčiau per Viešpatį, dangaus ir žemės Dievą, kad neimsi
mano sūnui žmonos iš dukterų Kananiečių, tarp kurių aš gyvenu, [4]bet
kad eisi į mano šalį ir giminę ir iš ten paimsi mano sūnui Isaokui žmoną.
[5]Tarnas atsakė : Jei moteriškė nenorės eiti šiton žemėn, argi aš turiu
vesti tavo sūnų atgal į tą vietą, iš kurios tu išėjai ? [6]Ir Abraomas tarė :
13,15 rgėkis vesti kada nors mano sūnų ten atgal. [7]Viešpats, dangaus Dievas,
15,18; Žem 26,3 kurs mane ėmė iš mano tėvo namų ir iš mano gimtojo krašto, kurs man
kalbėjo ir man prisiekė tardamas : Aš duosiu tavo palikuonims šitą
žemę, jis pats siųs savo angelą prieš tave ir tu imsi mano sūnui iš tenai
žmoną ; [8]o jeigu moteriškė nenorės su tavim eiti, tu nebebūsi surištas
priesaika ; tik mano sūnaus nevesk ten atgal. [9]Tarnas tat padėjo ranką
po savo valdovo, Abraomo, kulšimi ir prisiekė išpildyti tuos žodžius

[10]Jis ėmė iš savo valdovo bandos dešimtį kupranugarių ir nešdamos
su savim iš visų jo gėrybių, išėjo ir nukeliavo Mezopotamijon į Nakhoro
miestą. [11]Davęs kupranugariams atsigulti už miesto prie vieno vandens
šulinio, vakarop, tuo metu, kada moterys paprastai išeina vandens semti,
tarė : [12]Viešpatie, mano valdovo Abraomo Dieve, būk, meldžiu, šiandien
su manim ir padaryk gailestingumą mano valdovui, Abraomui. [13]Štai aš
stoviu prie vandens šaltinio, ir šito miesto gyventojų dukterys išeis
vandens semti. [14]Taigi mergaitė, kuriai aš pasakysiu : palenk savo ąsotį,
kad aš atsigerčiau, ir ji atsakys — gerk, aš ir tavo kupranugarius pagir-
dysiu, — tebūna ta, kurią tu skyrei savo tarnui Isaokui ; ir iš to aš išmany-
siu, kad tu padarei mano valdovui pasigailėjimą. [15]Ir jis dar nebuvo pa-
baigęs savyje tų žodžių, ir štai išėjo Rebeka, Abraomo brolio Nakhoro
žmonos Melkos sūnaus, Batuėlio duktė, turėdama ąsotį ant savo peties.
[16]Ji buvo labai daili mergina ; gražaus veido ir vyro nepažinta mergaitė.
Ji nusileido prie šulinio, prisisėmė ąsotį ir grįžo. [17]Tuomet pasitiko ją tar-
nas ir tarė : Duok man iš savo ąsočio truputį vandens atsigerti. [18]Ji at-

---

įsigijimas Kanaane buvo labai svarbus, todēl autorius dar kartą primena, kad jos pirkimas buvo patvirtintas visų Hetiečių

2/ Isaoko vestuvēs

24,1-67. Abraomas siunčia savo vyriausią tarną Mezopotamijon, kad jis iš Nakhoro šeimos imtų Isaokui žmoną. Plačiai ir įvaizdžiai aprašoma tarno malda, susitikimas su Rebeka, piršlybos pas jos brolį ir atgabenimas Rebekos pas Isaoką

24. [1]*Buvo pasenęs* : Turējo apie 140 m amžiaus. — *Vyriausiam... tarnui* : Gal tam pačiam Eliezeriui Damaskiečiui, 15,2. — *Padēk savo...* Paprastai prisiekdavo ranką augštyn pakeldami. Aprašytas čia priesaikos būdas buvo nepaprastas ; jis dar minimas žem 47,29. Ką jis tikrai reiškia ne visai aišku. Anot 46,26 ir Teis 8,30 kulšis yra vieta, iš kurios išeina palikuonys. — [3]*Iš dukterų Kananiečių*. Laikydamos papročio Abraomas nori rasti savo sūnui žmoną iš savo giminēs. Nors ir Abraomo giminē Harane nebuvo laisva nuo kai-kurių stabmeldystēs papročių, bet tikrojo Dievo garbinimas pas juos dar nebuvo visiškai užmirštas. [6]*Sergēkis vesti...* Nes tai būtų priešinga Dievo įsakymui ir nesuderinama su jo pažadais

[10]*Mezopotamijon*. Ebr 'Aram Naharaim : Sirija tarp dviejų upių, Tigrio ir Euphrato. Graikiškas vardas

sakė : Gerk, mano valdove ! Ji greitai nuleido ąsotį ant savo rankos ir davė gert. [19]O jam atsigėrus, ji pridūrė : Ir tavo kupranugariams aš pasemsiu vandens, kolei visi atsigers. [20]Ir išpylus ąsotį į lovį, vėl nubėgo pas šulinį, sėmė vandenį ir davė visiems kupranugariams. [21]O jisai tylomis žiūrėjo į ją, norėdamas žinoti, ar Viešpats padarė jo kelionę laimingą, ar ne. [22]Kupranugariams atsigėrus, žmogus išsiėmė auksinius auskarus, sveriančius du sikliu, ir tiek pat apyrankių, kurios svėrė dešimtį siklių, [23]ir jai tarė : Kieno esi duktė ? Pasakyk man, ar yra tavo tėvo namuose vietos sustoti ? [24]Ji atsakė : aš duktė Batuėlio, Melkos sūnaus, kurį ji pagimdė Nakhorui. [25]Ji dar pridūrė, tardama : Šiaudų taip pat ir šieno pas mus daug ir vieta erta apsistoti. [26]Tuomet žmogus nusilenkė ir pagarbino Viešpatį, [27]tardamas : Pašlovintas tebūnie Viešpats, mano valdovo Abraomo Dievas, kurs neatitraukė savo gailestingumo ir tiesos nuo mano valdovo, ir kurs mane atvedė tiesiu keliu į mano valdovo brolio namus. [28]Tuomet mergina nubėgo į savo motinos namus ir papasakojo visa, ką buvo išgirdusi

[29]Rebeka turėjo brolį vardu Labaną. Jis skubiai išėjo, kad eitų pas žmogų prie šaltinio. [30]Pamatęs auskarus ir apyrankes ant savo sesers rankų ir išgirdęs visa, ką ji pasakojo, sakydama : Tai man kalbėjo žmogus,- jis atėjo pas vyrą, stovėjusį prie kupranugarių, arti vandens šaltinio, [31]ir jam tarė : Įeik, Viešpaties palaimintasis ! Kodėl stovi lauke ? Aš prirengiau butą ir vietą kupranugariams. [32]Ir jis įsivedė jį į namus, ir nuėmė naštą nuo kupranugarių, ir davė šiaudų ir šieno, ir vandens jo ir draug su juo atėjusiųjų vyrų kojoms nuplauti. [33]Ir jam buvo paduota valgyti. O jis sakė: Nevalgysiu, kolei nepasakysiu savo reikalo. Tuomet Labanas tare : Sakyk. [34]Ir jis kalbėjo : Esu Abraomo tarnas, [35]ir Viešpats labai palaimino mano valdovą, ir jis pasidarė galingas ; ir jam davė avių ir jaučių, sidabro ir aukso, vergų ir vergių, kupranugarių ir asilų. [36]Ir mano valdovo žmona Sara pagimdė savo senatvėje mano valdovui sūnų, ir jis jam davė visa, ką buvo turėjęs. [37]Ir mano valdovas mane prisiekdė, sakydamas : Neimsi mano sūnui žmonos iš dukterų Kananiečių, kurių žemėje aš gyvenu ; [38]bet nuvyksi į mano tėvo namus ir iš mano giminės paimsi mano sūnui žmoną. [39]Aš gi atsakiau mano valdovui : O jei moteriškė nenorės eiti su manim ? [40]Jis tarė : Viešpats, kurio akivaizdoje aš vaikščioju, siųs savo angelą kartu su tavim ir ves tave keliu ; ir tu imsi mano sūnui žmoną iš mano giminės ir iš mano tėvo namų. [41]Kai ateisi pas mano gimines, ir jei jie tau neduos, būsi laisvas nuo mano prakeikimo. [42]Aš tat atėjau šiandien pas vandens šulinį ir tariau : Viešpatie, mano valdovo Abraomo Dieve, jei tu vedei mane keliu, kuriuo aš dabar einu, [43]štai aš stoviu ties vandens šuliniu, ir

---

« Mezopotamija » reiškia tą pat, ką ir Tarpupis. — *Į Nakhoro miestą* : Haraną. — [22]*Auskarus.* Ebr ž *Nezem* reiškia ne auskarus, bet žiedą, įkabinamą nosin ar nuleidžiamą panosin grandinaite, kurios kitas galas būdavo prisegamas prie juostelės aprišančios kaktą. — *Du sikliu* : Ebr t : pusė siklio. Duotos Rebekai dovanos aiškiai parodė, ko nori Abraomo tarnas, ir mergaitės tėvai tai iš karto suprato. — [27] *Gailestingumo ir tiesos.* Dvi Dievo savybės dažnai minimos drauge šv Rašte. Pirma reiškia palankią meilę, antra gi ištikimybę pažadams. — [28]*Savo motinos namus.* Rytų gyventojuose kiekviena moteris turėjo savo atskirą butą. Ryšys tarp motinos ir iš jos gimusių vaikų dažnai būdavo daug artesnis, negu tarp vaikų ir tėvo, kurs turėdavo keletą žmonų. Taigi broliai buvo tarsi įgimti savo seserų globėjai, kaip čia aiškiai pasirodo

mergaitė, kuri išeis vandens semti, išgirs iš manęs : duok man iš savo
ąsočio truputį vandens atsigerti, [44]o ji man tars : ir tu gerk ir tavo
kupranugariams aš pasemsiu ; ta yra moteriškė, kurią Viešpats skyrė
mano valdovo sūnui. [45]Ir kai aš tai sau tylomis svarsčiau, pasirodė
ateinanti Rebeka su ąsočiu, kurį nešė ant peties ; ir nusileido prie šuli-
nio ir pasisėmė vandens. Ir aš jai sakiau : Duok man truputį gerti.
[46]Ji skubiai nukėlė asotį nuo peties ir man tarė : ir tu gerk ir tavo ku-
pranugariams aš duosiu gerti. Aš atsigėriau, o ji pagirdė ir kupranuga-
rius. [47]Aš jos paklausiau ir tariau : Kieno esi duktė ? O ji atsakė : Esu
duktė Nakhoro sūnaus Batuėlio, kurį jam pagimdė Melka. Taigi aš įka-
binau auskarus jos veidui pagrąžinti ir užmoviau jai ant rankų apy-
rankes. [48]Ir kniūbščias pagarbinau Viešpatį, šlovindamas mano valdovo
Abraomo Dievą, kurs mane atvedė tiesiu keliu, kad imčiau mano val-
dovo brolio dukterį jo sūnui. [49]Todėl, jei jūs norite parodyti mano val-
dovui gailestingumą ir ištikimybę, pareikškite man ; jeigu gi kitaip tinka,
ir tai pasakykite, kad eičiau kairėn ar dešinėn. [50]O Labanas ir Batuėlis
atsakė : Viešpats kalbėjo šitame atsitikime, todėl mudu negalime nieko
kito pasakyti, kaip tiktai, kas jam tinka. [51]Štai Rebeka stovi prieš tave,
imk ją ir eik, ir tebūna tavo valdovo sūnaus žmona, kaip Viešpats kal-
bėjo. [52]Tai išgirdęs Abraomo tarnas parpuolė ir kniūbščias pagarbino
Viešpatį. [53]Ir išsiėmęs sidabrinius ir auksinius indus ir rūbus padovanojo
juos Rebekai ; jis davė taip pat dovanų jos broliams ir motinai. [54]Paskui
iškelta pokylis, ir jie valgė ir gėrė draug ir pasiliko tenai. O rytą atsi-
kėlęs tarnas kalbėjo : Leiskite mane eiti pas mano valdovą. [55]Jos gi bro-
liai ir motina atsakė : Tepasilieka mergina dar bent dešimt dienų pas
mus, o paskui galės eiti. [56]Netrukdykite manęs,sakė jisai, nes Višpats vedė
mano kelią ; leiskite man grįžti pas mano valdovą. [57]Ir jie tarė : Pašaukime
merginą ir pasiklauskime jos valios. [58]Kai pašauktoji atėjo, jie ją klausė :
Ar nori eiti su šituo žmogumi ? Ji atsakė : Eisiu. [59]Taigi, jie išleido ją
ir jos auklę ir Abraomo tarną ir jo žmones, [60]linkėdami savo seseriai lai-
mės ir sakydami : Tu mūsų sesuo ! Būk motina tūkstančių tūkstančio,
ir tavo vaikai tepaveldėja savo neprietelių vartus. [61]Taigi, Rebeka ir jos
tarnaitės užsisėdusios ant kupranugarių, sekė žmogų, kurs greitai grįžo
pas savo valdovą.
Aug 16,14 [62]Tuo gi pačiu metu Isaokas vaikščiojo keliu, vedančiu prie šulinio
Gyvojo ir Matančiojo, nes jis gyveno pietiniame krašte. [63] Vakarop jis
buvo išėjęs pamąstyti į lauką, ir pakėlęs akis pamatė ateinančius iš tolo
kupranugarius. [64]Rebeka, pamačius Isaoką, nusėdo nuo kupranugario
[65]ir tarė tarnui : Kas anas žmogus, kurs eina mums priešais per lauką ?
Jis jai tarė : Tai mano valdovas. Tuomet ji greitai paėmė gaubtę ir apsi-

---

iš viso Labano elgēsio. — [35]*Jam davē visą* : paskyrē vienatiniu savo tēvoniu ; nes kitiems vaikams buvo duotos tik nedidelēs dovanos. — [49]*Kairēn ar dešinēn* : kad žinočiau, kas man toliau daryti. — [50]*Labanas ir Batuēlis*. Mergaitēs tēvas minimas tik čia ; visas derybas apie Rebekos ištekējimą veda Labanas. — [57]*Pasiklauskime jos valios*. Mergaitēs sutikimo apie jos išleidimą už vyro nesiklausta pagal rytiečių pa-protį, bet tik apie jos išvažiavimą. — [59]*Jos auklę* : vardu Deborą

[62]*Isaokas vaikščiojo*... Isaokas su savo tēvo bandomis buvo tuo laiku nebe Hebrone, bet gal Bersabējoje. — *Gyvojo ir*... Žr 16,14. — *Pietiniame krašte* : Negebe. — [63]*Pamąstyti*. Ilgesys mirusios motinos, o taip pat mintys apie laukiamą sužadētinę buvo tų mąstymų dalykas ir priežastis. — [64]*Rebeka... nusēdo*. Nusēdimas nuo gyvulio, sutinkant kurį

dengė. [66]Tarnas papasakojo visa, ką buvo atlikęs, Isaokui. [67]Tasai ją
įsivedė į savo motinos Saros padangtę ir paėmė ją į žmonas, ir taip
labai mylėjo, kad sumažėjo jo skausmas, kurs jį buvo apnikęs dėl jo
motinos mirties

25. [1]Abraomas vedė dar kitą moterį vardu Keturą, [2]kuri jam pagimdė 1 Kron 1,32
Zamraną, Jeksaną, Madaną, Madianą, Jesboką ir Suę. [3]Jeksanui gi gimė
Saba ir Dadanas. Madano vaikai buvo Asuriečiai, Latusiečiai ir Laome-
čiai. [4]Iš Madiano kilo Epha, Opheras, Enokhas, Abida ir Eldaa ; visi
šitie yra Keturos vaikai. [5]Abraomas atidavė visa, ką buvo turėjęs, Isao-
kui ; [6]savo gi gulovių vaikams jis davė dovanas ir juos atskyrė nuo savo
sūnaus Isaoko dar prie savo gyvos galvos ir išleido rytų krašto linkon
[7]Abraomui sukako šimtas septynios dešimtys penkeri metai, [8]ir
iškaršęs jis mirė geroje senatvėje, susilaukęs vėlaus amžiaus ir dienų
pilnybės ; ir jis susijungė su savo tauta. [9]Du jo sūnu Isaokas ir
Ismaėlis jį palaidojo dvailoje oloje, esančioje Seoro sūnaus Ephrono
Hetiečio lauke, ties Mambre, [10]kurį buvo pirkęs iš Heto vaikų ; tenai
yra palaidotas jisai ir jo žmona Sara. [11]Ir jam mirus, Dievas laimino
jo sūnų Isaoką, kurs gyveno arti šulinio vadinamo Gyvojo ir Matančiojo
[12]Ta yra giminė Abraomo sūnaus Ismaėlio, kurį jam pagimdė Saros
tarnaitė Agara Egiptietė ; [13]ir tie yra jo sūnų vardai, kuriais jie buvo 1 Kron 1,29
vadinami savo giminėse. Ismaėlio pirmagimis Nabajotas, paskui Keda-
ras, Abdeelis, Mabsamas, [14]taip pat Masma, Duma, Masa, [15]Hadaras,
Tema, Jeturas, Naphis, ir Kedma. [16]Tie yra Ismaėlio vaikai, ir tie jų
buveinių ir miestų pavadinimai ; dvylika kunigaikščių jų giminėse. [17]Ir
Ismaėlis susilaukė šimto trijų dešimtų septynerių metų amžiaus ir iš-
karšęs numirė, ir buvo sujungtas su savo tauta. [18]O gyveno jis nuo
Hevilos lig Surui, priešpriešais Egipto, linkon Asirijos. Jis mirė po akių
visų savo brolių

---

nors, ypač žymesnį asmenį, buvo pagarbos ženklas. — [65]*Paēmē gaubtę ir apsidengē.* Sužadētinē, kaip buvo įprasta, pasitinka savo jaunikį uždengtu veidu ir galva

3/ *Abraomo mirtis*

Ismaēlio palikuonys

25,1-18. Autorius baigdamas Abraomo istoriją mini jo palikuonis iš trečios jo žmonos Keturos, pasakoja apie jo mirtį ir palaidojimą, o taipgi įvardija Ismaēlio palikuonis

25. [1]*Vedē dar kitą žmoną.* Toliau /6 e/ ji vadinama gulove, ebr pilegeš ; todēl teisēmis ji lygi buvo ne Sarai, bet Agarai. — [3]*Madianą* : Madianiečių tēvą. Iš kitų Keturos vaikų kilo įvairios mažai žinomos Arabų giminēs. — [6]*Rytų krašto linkon.* Rytų kraštu ar tiesiog Rytais šv Raštas paprastai vadina Arabiją [8]*Susijungē su savo tauta.* Abraomo susijungimas su jo tauta reikia suprasti tik apie jo nemarios sielos nuējimą ten, kur buvo mirusiųjų protēvių sielos, o ne apie palaidojimą, nes jis buvo palaidotas oloje, kurioje ilsējosi tik vienos Saros palaikai. — [9]*Du jo sūnu.* Ismaēlis, nors ir išvarytas iš namų, nesutraukē vienybēs ryšių su tēvu lig mirčiai

[13]*Nabajotas.* Apie 12 Ismaēlio sūnų maža tēra tikrų žinių. — [18]*Linkon Asirijos.* Vietos nurodymas ne labai aiškus. Gal čia turēta galvoje ne tikroji Asirija, bet kraštas, kuriame gyveno Keturos palikuonys Asurimai. — *Jis mirē po akių...* Ebr ž *naphal*, Vulg išverstas « Obiit », reiškia : krito, ir sakomas apie ne sava mirtimi mirštantį žmogų ; tokia gi prasmē čia netinka. Todēl anot LXX ir kitų tekstų žodis naphal reiškia čia tą pat ką ir « buvo apsigyvenęs ». Taip įvyko, kas apie Ismaēlį ir jo palikuonis pasakyta 16,12.

[19]Šita yra Abraomo sūnaus Isaoko istorija. Abraomui gimė Isaokas.
[20]Būdamas keturių dešimtų metų, jis vedė moterį Rebeką, Batuėlio Sirie-
čio iš Mezopotamijos dukterį, o Labano seserį. [21]Ir Isaokas maldavo
Viešpatį už savo žmoną, kadangi ji buvo nevaisinga. Viešpats jį išklau-
sė ir davė Rebekai galią pastoti nėščia. [22]Bet kūdikiai užsigaudavo vienas
į kitą jos įsčioje. Ji gi tarė : Jei taip turėjo būti, kam reikėjo man pas-
Rom 9,10 toti nėščia ? Ir ji nuėjo pasiteirauti Viešpaties, [23]kurs atsakydamas tarė :
Dvi gimini yra tavo įsčioje, ir dvi tautos išeis persiskyrusios iš tavo
vidurių, ir viena tauta nugalės kitą, ir vyresnysis tarnaus jaunesnia-
jam. [24]Jau buvo atėjęs metas gimdyti, ir štai pasirodė, kad jos įsčioje
Oš 12,3; Mt 1,2 buvo dvyniai. [25]Kurs pirmas išėjo, buvo rausvas ir visas plaukuotas,
kaip kailis, ir praminta jį vardu Esavas. Tuojau išėjo ir antras. Jis
savo ranka laikė brolio kulnį ; todėl buvo pramintas Jokubu. [26]Kai kūdi-
kiai gimė, Isaokas buvo šešių dešimtų metų
[27]Juodviem užaugus, Esavas pasidarė prityręs medžiotojas mėgs-
tąs laukus ; o Jokubas buvo ramus, mėgstąs namus. [28]Isaokas mylėjo
Esavą, nes valgydavo iš to, ką tasai sumedžiodavo ; o Rebeka mylėjo
Jokubą. [29]Vieną kartą Jokubas buvo išsiviręs miltienės. Atėjęs pas jį
Abd 1; Žyd 12,16 iš lauko Esavas, nuvargęs, [30]sakė : duok man savo rausvo viralo, nes aš
esu labai nuvargęs. Todėl jis gavo vardą Edomas. [31]Jokubas jam tarė :
parduok man savo pirmgimystę. [32]Tasai atsakė : Štai aš mirštu, ką man

---

2. Isaoko istorija

a/ Pirmoji Isaoko istorijos dalis

1/ *Esavas ir Jokubas*

2. 25,19-34. Baigęs Abraomo istoriją, ikvēptas autorius eina prie kito Žydų Patriarko, Isaoko. Trumpai pakartojęs, kas apie jį buvo jau augščiau minēta, pasakoja, kaip, Isaokui pasimeldus, Dievas davē jo žmonai Rebekai palikuonis, Esavą ir Jokubą, kurių dviejų jaunesnysis dar negimęs gavo pažadą, kad jam tarnausiąs jo vyresnysis brolis. Toliau nurodoma, kaip, Esavui pardavus savo broliui pirmgimystēs teises, Dievo pažadas pradējo įvykti

[19]*Šita yra...* Paprasta naujo straipsnio antraštē. — [20]*Mezopotamijos.* Ebr t *Paddan 'Aram*, tai yra, Aramo lyguma. — [21]*Nevaisinga.* Dievas, neduodamas dvidešimt metų Isaokui ir Rebekai vaikų, plg 26 e, norējo ištirti juodviejų tikējimą, kaip kitados Abraomo ir Saros. — [22]*Ji nuējo...* Rebeka, baimēs apimta, kreipiasi į Viešpatį, norēdama iš jo patirti, ką reiškia jos įsčioje jaučiama kova. — [23]*Kurs atsakydamas...* Viešpats išklauso Rebekos maldą. — [25]*Rausvas,* ebr *'admoni.* Ta spalva buvo viena iš priežasčių, kad jį paskiau praminta Edomu /plg 30 e/. — *Plaukuotas.* Dēl šitos aplinkybēs jam duota vardas Esavas, ebr 'Esav, kurs reiškia tą pat, ką ir plaukuotas, gauruotas. — [26]*Laikē brolio kulnį.* /ebr 'aqeb/, tarsi norēdamas užgimti pirm savo brolio. Dēl tos aplinkybēs jį pavadinta Jokubu /ebr Ja'aqob/, nes tas vardas ebr reiškia tą pat, ką ir besilaikąs kulnies. Tolimesne prasme jis dar reiškia : gudrus, pasielgiąs su vyliumi

[27]*Ramus.* Jokubas buvo romaus būdo, ganē savo bandas ir todēl nesiskirdavo nuo savo padangtēs ir šeimos. — [28]*Nes valgydavo...* Anot ebr t : nes mēgdavo valgyti. Isaokas, pats romaus būdo, labiau mylējo smarkų Esavą ir priešingai lētas Jokubas labiau tiko apsukriai Rebekai. — [29]*Miltienēs.* Buvo tai, anot 34 e, valgis, padarytas iš laišių. — [30]*To rausvo viralo.* Ebr *Min ha'adom ha'adom hazzeh,* rausvumo, šito rausvumo. Alkanas Esavas, pamatęs pas brolį garuojantį rausvą viralą, vadina jį tiesiog rausvumu, nesiteiraudamas, koks tai būtų valgis. Ta buvo kita priežastis /plg 25 e/, kad jį praminta Edomu, tai yra, Rausvuoju. — [31]*Pirmgimystę.* Gal jau ir tuomet pirmgimis sūnus gaudavo didesnę tēvo palikimo dalį negu kiti broliai /plg 5Moš 21,17/. — [32]*Aš mirštu.* Jausdamos alkanas, Esavas rūpinasi

padės pirmgimystė? 33Jokubas tarė: Prisiek tat man. Esavas jam pri-
siekė ir pardavė pirmgimystę. 34Ir taip ėmęs duonos ir laišių viralo, pa-
valgė ir atsigėrė ir sau nuėjo, nieku versdamas tai, kad jis buvo pardavęs
pirmgimystę

26. 1Kilus tame krašte badui po ano javų neužderėjimo, kurs buvo
atsitikęs Abraomo dienose, Isaokas nuėjo pas Abimeleką Palestiniečių
karalių, Geraron. 2Ir pasirodė jam Viešpats ir tarė: Neik į Egiptą, bet
sustok šalyje, kurią aš tau pasakysiu. 3Būk joje ateivis, ir aš būsiu su Aug 17,7; 15,18
tavim ir tave palaiminsiu; nes tau ir tavo palikuonims aš duosiu visas
šitas šalis, tesėdamas priesaiką, kurią daviau tavo tėvui Abraomui. 4Aš Aug 12,3; 18,18;
padauginsiu tavo palikuonis, kaip dangaus žvaigždes; ir duosiu tavo pali- 22,18; Žem 28,14
kuonims visas šitas šalis; ir tavo palikuonyse p a l a i m i n t o s b u s visos
žemės tautos, 5 dėl to kad Abraomas buvo klusnus mano balsui, ir sergėjo
mano įsakymus ir paliepimus, ir laikė apeigas ir įstatymus

6Taigi Isaokas pasiliko Geraroje. 7Paklaustas anos vietos vyrų apie
savo žmoną, jis atsakė: Ji mano sesuo. Nes jis bijojo išpažinti, ją esant
jo žmona, manydamas sau, kad kartais jo neužmuštų dėl jos gražumo.
8Jam ten bebūnant, praėjus daugeliui dienų, Palestiniečių karalius Abi-
melekas, žiūrėdamas pro langą, pamatė jį meiliai juokaujantį su savo
žmona Rebeka. 9Tuomet jis jį pasišaukė ir tarė: Aišku, kad ji tavo
žmona! Kam melavai ją esant tavo seserį? Jis atsakė: Bijojau, kad nereik-
tų dėl jos mirti. 10O Abimelekas tarė: Kam mus apgavai? Galėjo kas
nors iš žmonių susieiti su tavo žmona, ir būtumei užvedęs ant mūsų
didelę nuodėmę. Ir jis įsakė visiems žmonėms, tardamas: 11Kas nors
palies šito žmogaus žmoną, mirte numirs

12Isaokas pasėjo anoje žemėje javus ir gavo tais pačiais metais
šimteriopus vaisius, nes Viešpats jį laimino. 13Žmogus pralobo ir nuolat
jam sekėsi: jis ėjo vis didyn, kolei pasidarė labai galingas. 24Jis turėjo
taip pat avių ir galvijų būrius ir labai daug šeimynos. Šitai sukėlė Pales-
tiniečių pavydą, 15ir jie anuo metu, pripildami žemės, užvertė visus šuli-
nius, kuriuos buvo iškasę jo tėvo Abraomo tarnai. 15Pagaliau ir pats
Abimelekas sakė Isaokui: Pasitrauk nuo mūsų, nes pasidarei daug
galingesnis už mus. 17Ir jis iš ten pasitraukė, kad eitų Geraros slėniu
ir ten gyventų. 18Jis vėl atkasė kitus šulinius, kuriuos buvo iškasę jo

---

tik laikiniu gerumu; jis savo garbei palaikyti nenori pakęsti jį sutikusio vargo. — 34*Laišių viralo.* Laišiais čia pavadinta Rytų kraštų ankščiuotas augalas, bent kiek panašus į žirniukus

2/ Isaokas Geraroje

26,1-22. Kilus badui, Isaokas nori keliauti Egiptan, bet Viešpats jį sulaiko Geraroje, duoda naują, pažadą, kad padarytoji su Abraomu sandora bus Dievo įvykdyta jo palikuonyse, neleidžia Pilistimų karaliui Abimelekui atimti iš Isaoko jo žmonos Rebekos ir suteikia turtus, kurių jam ima pavydėti Pilistimai

26. 1*Kilus...* Plg 12,10. Parašytieji toliau atsitikimai galėjo įvykti žymiai anksčiau už pirmgimystės pardavimą. — *Pas Abimeleką.* Ar tai buvo tas pats karalius, kurs minimas Abraomo istorijoje, nežinia. — 2*Ir pasirodē...* Šv Knygose minima du Dievo apsireiškimai Isaokui, šitas ir antrasis Bersabējoje. — 3*Tave palaiminsiu.* Dievas ištirdamas Isaoko tikējimą, neleidžia jam keliauti Egiptan, kaip buvo padaręs bado metu Abraomas; bet panaujina visus anksčiau suteiktuosius pažadus. Tų atnaujintų pažadų priežastis yra Abraomo ištikimybē: 5*dēl to kad Abraomas...*

tėvo Abraomo tarnai, ir kuriuos, jam mirus, kitados buvo užvertę Pilis-
timai ; ir vadino juos tais pačiais vardais, kuriais tėvas buvo pirma pra-
minęs. [19]Jie kasė ir slėnyje ir aptiko versmės vandenį. [20]Bet ir tenai
Geraros piemenys kėlė vaidus su Isaoko piemenimis, sakydami : Tai
mūsų vanduo. Todėl iš to, kas buvo atsitikę, jis davė šuliniui vardą
Vaidai. [21]Paskui jie iškasė dar kitą ; ir dėl to taip pat jie riejosi ; ir jis
jį praminė Neprietelystė. [22]Iš ten paėjęs, jis išsikasė dar kitą šulinį, dėl
kurio jie nebesiginčijo ; taigi jis praminė jį Platybė, sakydamas : Dabar
Viešpats mus išplėtė ir davė mums augti žemėje
[23]Iš tos vietos jis persikėlė į Bersabėją, [24]kur jam tą pačią naktį
pasirodė Viešpats ir tarė : Aš esu tavo tėvo Abraomo Dievas ; nebijok,
nes aš esu su tavim ; aš tave palaiminsiu ir padauginsiu tavo palikuonis
dėlei mano tarno Abraomo. [25]Taigi tenai jis pastatė altorių, ir šauk-
damos į Viešpaties vardą, ištiesė padangtę. O savo tarnams jis įsakė
kasti šulinį
[26]Atėjus į tą vietą iš Geraros Abimelekui, jo prieteliui Okhozatui
ir jo kareivių vadui Pikoliui, [27]Isaokas jiems sakė : Ko atėjote pas mane,
žmogų, kurio nekenčiate ir išvarėte nuo savęs ? [28]Jie atsakė : Mes pa-
matėme, kad su tavim yra Viešpats ir todėl sau tarėme : tebūna tarp
mūsų priesaika, ir padarykime sandorą, [29]kad mums nedarytumei nieko
pikta, kaip ir mes nieko tavo nepalietėme ir nieko nedarėme, kas tave
įžeistų ; bet išleidome ramybėje, praturtėjusį Viešpaties palaiminimu.
[30]Jis tat iškėlė jiems pokylį, ir jie valgė ir gėrė. [31]Atsikėlę rytą, jie
prisiekė vienas kitam ; ir Isaokas juos išleido ramybėje į jų šalį.
[32]Tą pačią dieną Isaoko tarnai atėjo ir pranešė jam apie šulinį,
kurį buvo iškasę, sakydami : Radome vandens. [33]Todėl jis jį prami-
nė Apstumu. Ir miestui duota vardas Bersabėja, kurs pasilieka iki šiai
dienai

---

[6]*Taigi, Isaokas...* Atsitikimas labai panašus į papasakotąjį aug /20 sk/ apie Abraomą ir Sarą. Rebeka buvo artima Isaoko giminaitē; todēl teisingai Žydų papročiu buvo vadinama jo seserimi. — *Juokaujantį* : pasielgiantį su neįprasta tarp brolio ir sesers laisve. — *Kam melavai.* Ebr t : kam sakei

[12]*Šimteriopus vaisius.* Derlius buvo labai didelis, nes paprastai Palestinoje gaunama ne daugiau kaip penkiasdešimtą grūdą. — [18]*Buvo iškasę. Abraomo tarnai.* Plg 21,25... — [20]*Vaidai.* Isaoko duodami šuliniui vardai turējo priminti Pilistimų neteisybę. [21]*Neprietelystė,* ebr *sitnah.* — [22]*Platybē,* ebr rekhoboth /dagsk/

3/ Isaokas Bersabējoje

26, 23-28,9. Iš Geraros Isaokas persikelia į Bersabēją, kur jam Dievas vēl pakartoja savo pažadus. Čia dar įvyksta Isaoko sandora su Abimeleku ; jo sūnus Esavas veda dvi žmonas svetimtautes, o Jokubas, padedant Rebekai, vyliumi išgauna iš tēvo pirmgimiui skirtąjį palaiminimą, pradeda neapkęsti savo brolio ir žada jam atkeršyti. Keršto bijodamas Jokubas iškeliauja, tēvui sutinkant, į Haraną ; tuo tarpu jo brolis veda trečią žmoną iš Ismaēlio giminēs

[23]*Pasirodē Viešpats...* Isaokui antrą kartą pasirodo Viešpats ir panaujina savo pažadus. — [25]*Pastatē altorių,* -išreikšdamas savo dēkingumą už naują malonę

[28]*Su tavim yra Viešpats.* Pilistimai buvo stabmeldžiai, bet dabar ir jie nori dalyvauti Dievo palaiminime, padarydami sandorą su Isaoku. — [29]*Mes nieko tavo nepalietēme...* Abimelekas apsimeta nieko nežinančiu apie savo piemenų neteisybes ir užmiršusiu kitus Isaokui padarytus nemalonumus ; bet lētas Isaokas žiūri tik į gerus dabar Abimeleko

34 Esavas gi turėdamas keturias dešimtis metų, vedė žmonas Beerio
Hetiečio dukterį Juditą ir iš tos pačios vietos Elono dukterį Basematą.
35 Abidvi jos nuliūdino Isaoko ir Rebekos širdį Žem 27,46

27. 1 Isaokas buvo pasenęs, ir jo akys aptemo, ir jis nebegalėjo re-
gėti. Jis pasišaukė savo vyresnįjį sūnų Esavą ir jam tarė: Mano sū-
nau! Tasai atsakė: Aš čia. 2 O tėvas jam tarė: Matai, kad pasenau, ir
nežinau savo mirties dienos. 3 Imk savo ginklus, savo seidoką ir savo
kilpinį, išeik į laukus ir, ką nors sumedžiojęs, 4 padaryk man iš to valgį,
kaip žinai, kokį aš mėgstu, ir man atnešk, kad aš valgyčiau ir kad
mano siela tave palaimintų, pirma negu numirsiu. 5 Kai anas išėjo į lauką,
kad įvykdytų tėvo paliepimą, Rebeka, kuri visa girdėjo, tarė savo sū-
nui Jokubui: Štai girdėjau tavo tėvą kalbant su tavo broliu Esavu
ir jam sakant: atnešk man iš savo medžioklės ir paruošk man valgį,
kad valgyčiau ir kad tave palaiminčiau Viešpaties akivaizdoje, pirma
negu numirsiu. 8 Dabar tat, mano sūnau, paklausyk mano patarimo 9 ir
nuėjęs pas kaimenę atnešk man du geriausiu ožiuku; o aš iš jų pa-
darysiu tavo tėvui patiekalą, kaip jis mėgsta valgyti. 10 Tu jam paduosi ir,
kai jis pavalgys, tepalaimina tave, pirma negu numirs. 11 Jokubas jai
atsakė: Žinai, kad mano brolis Esavas žmogus gaurotas, o aš plikas;
12 jei mano tėvas mane pačiupinės ir pajus, bijau, kad nemanytų, būk
aš norėjęs iš jo pasityčioti, ir tuo būdu aš užtraukčiau sau prakeikimą
užuot palaiminimo. 13 O motina jam tarė: Tas prakeikimas, mano sūnau,
tekrenta ant manęs; tik paklausyk mano balso ir nuėjęs atnešk, ką sa-
kiau. 14 Jis nuėjo, atnešė ir atidavė motinai. Ji pataisė valgius, kaip
žinojo mėgstant jo tėvą; 15 paskui apvilko Jokubą geriausiais Esavo rū-
bais, kuriuos turėjo pas save namie, 11 ir ožiukų kailiais apvyniojo jo ran-
kas ir apdengė kaklo nuogumą; 17 ir padavė jam valgius ir duoną, kurią
buvo iškepusi. 18 Jis tai atnešęs tarė: Mano tėve! Tasai gi atsakė: Klau-
sau. Kas tu esi mano sūnau? 19 Jokubas tarė: Aš tavo pirmagimis Esavas;
padariau, kaip man įsakei; kelkis, sėskis ir valgyk iš mano medžioklės,
kad tavo siela mane palaimintų. 20 Isaokas vėl tarė savo sūnui: Kaipgi,

---

norus ir elgiasi su juo kaip su prieteliu

34 *Vedē žmonas*... Dviejų žmonų ir tai pagonių paēmimas vienu kartu nieku nebuvo pateisintas. Savo elgesiu jis įrūstino Dievą ir labai nuliūdino savo tēvus

27. 1 *Buvo pasenęs.* Jam tuomet buvo jau 137 metai. — 4 *Palaimintų.* Isaokas turējo žinoti apie Dievo duotąjį Rebekai apreiškimą, kuriuo Jokubas buvo paskirtas vyresniuoju; žinojo apie parduotą pirmgimystę; skaudējo jam širdis dēl netikusių Esavo vestuvių, bet nesiliovē jį mylējęs ir, neturēdamas aiškaus Dievo paliepimo, kas toliau reikia daryti, norējo Esavui suteikti tą ypatingą palaiminimą. — 5 *Rebeka.* Kaip kitados Sara rupinosi, kad jos sūnui Isaokui tektų visos pirmgimystēs teisēs, taip tokiuo pat dalyku dabar rūpinasi Rebeka; tik Sara visa darē atvirai, o Rebeka naudojasi apgavimu, į kurį įtraukia Jokubą. Rebekos ir Jokubo tikslas buvo geras, bet priemonēs jam pasiekti nebuvo geros. — 19 *Aš tavo pirmgimis*... Nors Esavas buvo pardavęs pirmgimystę, bet ne savo vardą; todēl juo pasivadindamas Jokubas sakē netiesą. — 28 Isaoko palaiminimas ebr t yra eiliuotas. Jis išreikštas aštuoniomis eilutēmis, prisilaikant ritmo ir paralelismo: « Tegul tau Dievas duoda rasą iš dangaus ir žemę riebią, — Ir apstybę javuose ir vyne — Tegul tau tarnauja tautos, — Ir giminēs prieš tave tenusilenkia » ir tt. Nors ir Isaokas buvo įvestas paklydiman ir laimino tik tariamą Esavą, tačiau sužinojęs tiesą, jis laikē

mano sūnau, galėjai taip greitai rasti? Jis atsakė: Dievo valia buvo,
kad man veikiai pasitaikytų, ko norėjau. [21]Ir Isaokas tarė: Eikš, kad
prisiliesčiau prie tavęs, mano sūnau, ir įsitikinčiau, ar tu esi mano sū-
nus Esavas, ar ne. [22]Jis priėjo prie tėvo; o, jį apčiupinėjęs, Isaokas tarė:
Balsas būtų Jokubo, bet rankos yra Esavo rankos. [23]Ir jis jo nepažino,
nes gaurotos rankos buvo jį padariusios panašų į vyresnįjį. Laimindamas
tat jį, [24]tarė: Tu esi mano sūnus Esavas? Jis atsakė: Aš esu. [25]O
Isaokas tarė: Nešk, mano sūnau, valgius iš tavo medžioklės, kad mano
siela tave palaimintų. O kada paduotuosius suvalgė, davė jam taip pat
vyno, kurio atsigėręs, [26]jam tarė: Prisiartink prie manęs ir pabučiuok
mane, mano sūnau! [27]Jis priėjo ir jį pabučiavo. Ir tuojau, kaip tik pa-
juto jo rūbų kvapą, jį laimindamas tarė: Štai mano sūnaus kvapas
kaip kvapas pilno lauko, kurį Viešpats palaimino. [28]Dievas tau teduodie
iš dangaus rasos ir iš žemės riebumo javų ir vyno apstybę. [29]Ir tau
tetarnauja tautos ir tenusilenkia prieš tave giminės; būk savo brolių
valdovas, ir tavo motinos sūnūs tenusilenkia prieš tave; kas tave keiktų,
pats tebūnie prakeiktas; ir kas tave laimintų, teprisipildo palaiminimų
[30]Vos tik Isaokas buvo pabaigęs savo žodžius, ir Jokubui išėjus
laukan, atėjo Esavas [31]ir atnešė tėvui išvirtus iš savo medžioklės val-
gius, sakydamas: Kelkis, mano tėve, ir valgyk iš tavo sūnaus me-
džioklės, kad tavo siela mane palaimintų. [32]Ir Isaokas jam tarė: Kas
gi tat tu esi? Jis atsakė: Aš tavo pirmagimis sūnus Esavas. [33]Isaokas
labai nusigando ir, nustebęs labiau negu tikėtina, tarė: Tai kas gi yra
anas, kurs jau pirma man atnešė iš to, ką buvo sumedžiojęs, ir aš val-
giau iš viso, pirma negu tu atėjai? Ir aš jį laiminau, ir jis bus palai-
mintas. [34]Esavas, išgirdęs tėvo žodžius, suriko dideliu balsu ir labai
nusiminęs sakė: Palaimink taip pat ir mane, mano tėve! [35]Jis tarė:
Aug 25,34 Tavo brolis atėjo apgaulingai ir paėmė tavo palaiminimą. [36]O anas pri-
dūrė: Teisingai praminta jį vardu Jokubas; nes štai jis antrą kartą
mane apgavo; pirma jis atėmė mano pirmgimystę, o dabar vyliumi
išgavo taip pat mano palaiminimą. Ir dar sakė tėvui: Nejaugi pas tave
nebeliko ir man palaiminimo? [37]Isaokas atsakė: Aš jį įstačiau tavo val-
dovu ir jam pavergiau visus jo brolius; aš jį įtvirtinau javais ir
vynu; ir po to, mano sūnau, ką aš galėčiau dar tau padaryti? [38]Esa-
vas jam tarė: Argi tik vieną teturi, tėve, palaiminimą? Maldauju pa-
Žyd 11,20 laiminti taip pat ir mane. Ir kad jis balsiai raudojo, [39]sugraudentas
Isaokas tarė: Žemės riebume ir dangaus rasoje iš augštybių [40]bus tavo

---

gavusiu palaiminimą Jokubą ir tame atsitikime matē Dievo valią

[33]*Isaokas labai nusigando*... Isaokas, supratęs, kad buvo apgautas, nusigąsta, bet be svyravimo sako, kad Jokubas *bus palaimintas*. — [34]*Suriko dideliu balsu*... Smarkus Esavo būdas pasireiškia ir čia. — [36]*Jokubas... mane apgavo*... Darydamas aliuziją į Jokubo vardo prasmę, Esavas pastebi, kad tas vardas visai sutinka su Jokubo darbais. — [38]*Maldauju palaiminti*... Nebegalēdamas gauti iš tēvo lygaus palaiminimo, Esavas nori turēti nors mažesnį. — [39]*Žemēs riebume*... Palaiminimo pradžia visai panaši į duotąjį Jokubui; kadangi tačiau toliau sakoma, kad Esavas gyvensiąs iš kalavijo ir jo palikuonių tēvynē Idumēja tikrai nedaug teturi derlingos žemēs, todēl naujesnių egzegetų dauguma kitaip verčia ebr t: Toli nuo žemēs riebumo bus tavo buveinē, ir toli nuo dangaus rasos iš augštybių. —[40]*Bus tavo palaiminimas*. Ebr t: bus tavo buveinē. — *Tarnausi savo broliui*. Idumejiečiai, t y, Esavo palikuonys, kaip pasirodo iš istorijos nekartą, buvo pavergti Žydų karalių, Sauliaus /1 Kar 14,47/, Dovido /2 Kar 8,14/ ir k.— *Ateis laikas*... Idumejiečiai gana daž-

palaiminimas. Gyvensi iš kalavijo ir tarnausi savo broliui ; ir ateis lai-
kas, kada nusikratysi ir atriši jo jungą nuo savo sprando
[41]Esavas tat nekentė visuomet Jokubo dėl palaiminimo, kuriuo jį Abd 10
tėvas buvo palaiminęs ir tarė savo širdyje : Ateis dienos gedėjimo mano
tėvo, ir aš užmušiu savo brolį Jokubą. [42]Tai buvo pranešta Rebekai.
Ji pasiuntė, kad pašauktų savo sūnų Jokubą, ir jam tarė : Štai tavo
brolis Esavas graso tave užmušti. [43]Dabar tat, mano sūnau, paklausyk
mano balso ir atsikėlęs bėgk pas mano brolį Labaną į Haraną ; [44]su
juo pagyvensi kurį laiką, ikį kolei neatsileis tavo brolio įtužimas, [45]ir
nepasiliaus jo pyktis, ir jis neužmirš to, ką jam esi padaręs ; paskui
aš nusiųsiu ir tave iš ten pergabendinsiu čia. Kam gi aš turėčiau nustoti
abiejų sūnų vieną dieną ? [46]Ir Rebeka tarė Isaokui : Man įgriso mano Aug 26,35
gyvenimas dėl Heto dukterų. Jei dar ir Jokubas ims žmoną iš šito krašto
giminės, aš nebenoriu ir gyva būti

28. [1]Taigi Isaokas pasišaukė Jokubą, jį palaimino ir jam įsakė tar-
damas : Neimk žmonos iš Kanaano giminės, [2]bet kelkis ir keliauk į Si-
rijos Mezopotamiją, į tavo motinos tėvo Batuėlio namus, ir imk sau
iš ten žmoną iš tavo avyno Labano dukterų. [3]O Visagalis Dievas tave
tepalaimina, ir teaugina ir teišplečia tave, kad iš tavęs kiltų daugybė
tautų ; [4]ir tesuteikia Abraomo palaiminimą tau, ir tavo palikuonims po ta-
vęs, kad paveldėtumei tavo keleivystės žemę, kurią jis yra žadėjęs tavo se-
neliui. [5]Taip Isaokas išleido jį, ir jis iškeliavo ir nuėjo į Sirijos Mezo- Oš 12,12
potamiją, pas Siriečio Batuėlio sūnų Labaną, savo motinos Rebekos brolį
[6]Esavas gi, matydamas, kad jo tėvas buvo palaiminęs Jokubą ir jį
išsiuntęs į Sirijos Mezopotamiją, kad iš ten vestų žmoną ; ir kad, kai
palaimino, buvo jam įsakęs, tardamas : Neimsi žmonos iš Kanaano duk-
terų ; [7]ir kad Jokubas, paklusdamas savo gimdytojams, buvo išėjęs Si-
rijon, [8]įsitikino, kad jo tėvas nenoromis žiūrėjo į Kanaano dukteris, todėl
[9]nuėjo pas Ismaėlį ir vedė žmoną be tų, kurias pirma turėjo, Maeletą,
Abraomo sūnaus Ismaėlio dukterį, o Nabajoto seserį

---

nai numesdavo nuo savęs Israėlio jungą, ir pagaliau Idumejietis Erodas Didysis buvo Žydų karaliumi. Ir šitą paskutinę Esavui suteikto palaiminimo dalį ebr t galima suprasti kitaip : Ir nors sukilsi, argi nusikratysi nuo savo kaklo jungą ? Sekant ta prasme, palaiminimas išeina dar menkesnis

[41]*Ateis dienos gedėjimo*. Esavas manė, kad silpnas jo tėvas iš tikrųjų veikiai mirs. — [44]*Kurį laiką*. Tas spėliojimas neįvyko. Jokūbui teko ilgai pasilikti Harane, ir Rebeka mirė pirma, negu jos mylimas Jokubas galėjo sugrįžti Kanaanan. — [46]*Man įgriso*... Rebeka, žinodama Isaoko nepalankumą Esavo žmonoms, gudriai naudojasi ta aplinkybe /plg 26,34.35/, ‘ir pakiša savo vyrui mintį išsiųsti Jokubą Mezopotamijon

28. [2]*Sirijos Mezopotamiją*. Ebr t : *Paddan 'Aram*. — [5]*Siriečio*. Anot ebr t : Aramiečio

[9]*Nuėjo pas Ismaėlį* : pas Ismaėlio giminę ; kadangi pats Ismaėlis jau buvo miręs. — *Vedė Nabajoto seserį*. Tomis vestuvėmis ir Esavas norėjo parodyti, kad jis jungiasi su savo gimine. Nabajotas buvo vyresnysis Ismaėlio sūnus

b/ Antroji Isaoko istorijos dalis

1/ *Jokubas Mezopotamijoje*

82,10-30,42. Jokubui keliaujant Mezopotamijon, pasirodo jam kelyje Viešpats, sustiprina jį pažadais, tarp kitako pranašyste apie būsimą laimingą grįžimą iš Mezopotamijos. Atvykęs Haranan ir meiliai priimtas savo avyno Labano Jokubas gauna po ilgo tarnavimo į žmonas dvi jo dukteri

[10]Taigi Jokubas išėjęs iš Bersabėjos, keliavo į Haraną. [11]O atvykęs
į vieną vietą ir norėdamas čia pasilsėti, saulei jau nusileidus, ėmė iš
ten gulėjusių akmenų ir, pasidėjęs sau po galva, miegojo toje pačioje
vietoje. [12]Ir matė sapne kopėčias, stovinčias žemėje, o jų viršų siekiantį
dangų; taip pat užžengiančius ir nužengiančius jomis Dievo angelus,
Žem 35,1; 48,3 [13]ir Viešpatį, pasirėmusį ant kopėčių ir jam tariantį: Aš esu tavo tėvo
Abraomo Dievas ir Isaoko Dievas; žemę, kurioje miegi, aš duosiu tau
ir tavo palikuonims. [14]Ir tavo palikuonys bus kaip žemės dulkės: išsi-
plėsi į vakarus ir rytus, į šiaurę ir į pietus; ir palaimintos bus
tavyje ir tavo palikuonyse visos žemės giminės. [15]Ir aš būsiu tavo
sargas, kur nors tu eisi, ir tave atvesiu atgal į šitą žemę; ir nepaliksiu,
kolei neįvykdysiu visa, ką pasakiau. [16]Pabudęs iš miego, Jokubas tarė:
Iš tikrųjų Viešpats yra šitoje vietoje, ir aš nežinojau. [17]Ir nusigandęs
kalbėjo: Kaipgi baisi šita vieta! Čia ne kas kita, kaip tik Dievo namai
ir dangaus vartai. [18]Atsikėlęs tat rytą, Jokubas ėmė akmenį, kurį buvo
sau pasidėjęs po galva ir pastatė jį paminklu, išpildamas ant jo aliejaus.
[19]Ir jis pavadino miestą Betelis, kurs pirma buvo vadinamas Luza. [20]Jis
padarė taip pat įžadą, sakydamas: Jei Dievas bus su manim ir mane
sergės kelyje, kuriuo aš einu, ir man duos duonos valgyti ir rūbų ap-
sivilkti, [21]ir aš laimingai sugrįšiu į mano tėvo namus, tai Viešpats bus
mano Dievas, [22]ir šitas akmuo, kurį aš pastačiau paminklu, bus vadina-
mas Dievo Namais; ir iš viso, ką man duosi, aš tau atnašausiu dešim-
tinę

29. [1]Eidamas tat toliau, Jokubas atvyko į rytų šalį. [2]Ir pamatė
lauke šulinį, taip pat tris būrius avių, kurios buvo prie jo sugulusios;
nes iš jo girdydavo gyvulius, ir ant jo angos buvo užristas didelis ak-

---

Liją ir Rakelę; jam gimsta sūnų iš Lijos, iš dviejų tarnaičių, ir pagaliau iš Rakelės Juozapas. Tarnaudamas toliau Jokubas savo gudrumu įsigyja nemaža turtų

[11]*Į vieną vietą.* Ta vieta buvo Ephraimo kalnuose, arti miesto Luzos. — [12]*Matė sapne kopėčias...* Kopėčios ir laipioją jomis angelai vaizduoja nuolatinę Dievo apvaizdą, kuri valdydama pasaulį naudojasi angelais. — [13]*Aš esu...* Sekančiais žodžiais Dievas pastatė Jokubą įpėdiniu savo pažadų, kitados suteiktų jo tėvui ir seneliui. — [15]*Palaimintos bus tavyje...* Pranašystė apie kilsiantį iš Jokubo giminės Mesiją. — [16]*Iš tikrųjų...* Jokubas žinojo, kad Dievas yra visur esantis; bet jis nesitikėjo, kad Viešpats jam apsireikštų ypatingu būdu čia, toli nuo jo tėvo buveinės. — [17]*Nusigandęs.* Sen Testamente nuolat minima baimė, apimanti žmones, kada jiems apsireiškia Dievas. — *Dievo namai...* Nes čia Jokubui buvo pasirodęs Viešpats, ir jis matė išeinančius iš dangaus, tarsi pro jo duris, angelus. — [18]*Pastatė jį paminklu...* Jokubas pastatė akmenį stačią, lyg kokį šulą, ebr *matstsebah.* Išpildamas aliejų ant akmens jį pašventino, kad būtų paminklas patirto Dievo gerumo. — [19]*Betelis.* Tas vardas ebr kalboje reiškia tą pat, ką ir Dievo namai. Iš tikrųjų Beteliu Jokubas praminė ne arti stovintį miestą Luzą, bet pačią vietą, kur jam Viešpats buvo apsireiškęs. Tik vėliau tas vardas buvo duotas ir Luzai. Anot ebr t sakinys taip skamba: ir praminė tą vietą Beteliu; o miesto vardas seniau buvo Luza. — [20]*Padarė...* Čia pirmą kartą sutinkamas šv Rašte Dievui padarytas apžadas. — [22]*Bus vadinamas Dievo namais,* nes čia Jokubas turėjo pastatyti Dievui altorių

29. [1]*Į Rytų šalį*: į Mezopotamiją. [5]*Nakhoro sūnaus Labano.* Labano tėvas buvo Batuelis, Nakhoras gi jo senelis. Labanas vadinamas Nakhoro sūnumi rytiečių papročiu plačia to

muo. 3Buvo gi paprotys, kad suvarę visas avis nurisdavo akmenį ir
pagirdę kaimenes vėl jį užrisdavo ant šulinio angos. 4Jis tarė pieme-
nims : Broliai, iš kur esate ? Tie atsakė : iš Harano. 5Juos toliau klaus-
damas, jis tarė : O gal pažįstate Nakhoro sūnų Labaną ? Jie atsakė : Pak 12,20; 19,8;
Pažįstame. 6Jis tarė : Ar sveikas ? Jie vėl atsakė : Sveikas. Štai jo Aug 26,4
duktė Rakelė ateina su savo kaimene. 7O Jokubas kalbėjo : Diena dar
nesibaigia ir dar ne metas ginti bandas į tvartus ; pagirdykite pirma
avis ir ginkite jas ganyklon. 8Jie atsakė : Negalime, kolei neatgins visų
galvijų ir kolei nenurisime nuo šulinio angos akmens, kad pagirdytumėm
bandas. 9Jie dar tebesikalbėjo, ir štai Rakelė atėjo su savo tėvo avi- Žem 31,13
mis, nes ji pati ganė bandą. 10Išvydęs ją Jokubas ir žinodamas ją esant
savo brolaitę ir avis esant savo avyno Labano, nurito akmenį, kuriuo
buvo uždaromas šulinys, 11ir pagirdęs bandą ją pabučiavo ir ėmė balsiai
verkti, 12ir jai pasisakė esąs jos tėvo brolis ir Rebekos sūnus. Ji gi pa-
siskubino duoti žinią savo tėvui. 13Tasai išgirdęs, kad atėjo jo sesers
sūnus Jokubas, atbėgo jo pasitikti ir jį, apkabinęs ir išbučiavęs, nu-
sivedė į savo namus. O išgirdęs kelionės priežastis, 14atsakė : Mano
kaulas ir mano kūnas esi. Vienam mėnesiui praslinkus, 15jam kalbėjo :
Argi dėl to, kad tu mano brolis, man tarnausi dykai ? Sakyk, ką nori
gauti algos ?

16Labanas turėjo dvi dukteris : vyresniosios vardas buvo Lija, jau-
nesnioji gi buvo vadinama Rakelė. 17Bet Lija buvo traiškanotom akim,
Rakelė gi gražaus veido ir dailios išvaizdos. 18Jokubas ją buvo pamilęs.
Jis tarė : Aš tau tarnausiu už tavo jaunesniąją dukterį Rakelę septy-
neris metus. 19Labanas atsakė : Aš mieliau tau ją duosiu, negu kitam
vyrui ; pasilik pas mane. 20Jokubas tat tarnavo už Rakelę septyneris
metus, ir tai jam pasirodė, kaip keletas dienų ; taip ją labai mylėjo.
21Ir jis tarė Labanui : Duok man mano žmoną, nes jau atėjo metas,
kad aš pas ją įeičiau. 22Tasai, sukvietęs didelį prietelių skaičių į puotą,
iškėlė vestuves. 23Ir vakare įvedė pas jį savo dukterį Liją, 24duodamas
dukteriai tarnaitę vardu Zelpą. Jokubas įėjo pas ją, kaip tai buvo įprasta.
Bet rytui išaušus, pamatė, kad tai Lija, 25ir tarė savo uošviui : Kas gi
tai yra, ką norėjai padaryti ? Argi ne už Rakelę aš tau tarnavau ? Kam
mane apgavai ? 26Labanas atsakė : Pas mus nėra papročio, kad jaunes-
niosios pirmos tekėtų už vyro. 27Pabaigk šitų vestuvių savaitę ir aš
tau duosiu taip pat aną už darbą, kuriuo man turėsi tarnauti dar kitus
septynerius metus. 28Jokubas sutiko ir savaitei praėjus vedė moterystėn
Rakelę, 29kuriai tėvas buvo davęs tarnaitę Balą. 30Pasiekęs tat pagei-
dautą apsivedimą, labiau mylėjo antrąją negu pirmąją ; ir tarnavo pas
jį kitus septyneris metus

žodžio prasme. — 12*Jos tēvo brolis* plačia žodžio prasme. Jokubas buvo Labanui seserēnas

17*Traiškanotom akim.* Anot ebr t : silpnom akim, ar drumžlinom. — 18*Aš tau tarnausiu.* Neturēdamas atsinešęs su savim, kaip kitados Abraomo tarnas Eliezeris /plg 24 sk/, turtų ir negalēdamas duoti Labanui pagal paprotį dovanų už jo dukterį, Jokubas apsiima jam sunkiai ir ilgai tarnauti. — 28*Vedē... Rakelę.* Antros žmonos vedimas buvo pateisintas tuo, kad Lijos Jokubas nebegalējo pamesti, Rakelē gi jam priderējo pagal sutartį už tarnavimą

32*Rubenas.* Lijos ir Rakelēs paaiškinimai, duodant sūnums vardus, ne visuomet tiksliai etimologiški ir gramatiški. Joms gana buvo šiokio tokio panašumo tarp paties vardo ir to, ką duodamu vardu norēta išreikšti. Taigi, ebr vardas *Re'uben* reiškia : Žiūrēkite, sūnus ! O aiškin-

[31]O Viešpats matydamas, kad jis paniekina Liją, padarė ją vaisingą,
kai tuo tarpu jos sesuo pasiliko nevaisinga. [32]Ji pradėjus pagimdė sūnų
ir praminė jį vardu Rubenas, sakydama: Viešpats išvydo mano panie-
kinimą; dabar mano vyras mane mylės. [33]Ir ji vėl pastojo nėščia ir
pagimdė sūnų ir tarė: Kadangi Viešpats išgirdo mane esant paniekintą,
man davė dar ir šitą, ir praminė jį vardu Simeonas. [34]Ji pradėjo trečią
kartą ir pagimdė kitą sūnų ir tarė: Taip pat dabar mano vyras lai-
kysis manęs, nes aš jam pagimdžiau tris sūnus, ir praminė jį vardu
Mt 1,2 Levis. [35]Ji pastojo ketvirtą kartą nėščia ir pagimdė sūnų ir tarė: Dabar
aš šlovinsiu Viešpatį, ir todėl praminė jį Judu. Po to liovėsi gimdžiusi

30. [1]Rakelė, matydama save esant nevaisinga, pavydėjo savo se-
seriai ir tarė savo vyrui: Duok man vaikų, kitaip aš mirsiu. [2]Įpykęs
Jokubas jai atsakė: Argi aš esu Dievas? Juk jis tau nedavė tavo įsčios
vaisiaus. [3]Bet ji sakė: Turiu tarnaitę Balą; įeik pas ją, kad ji pagim-
dytų ant mano kelių, ir kad iš jos aš turėčiau vaikų. [4]Ir ji jam davė
moterystėn Balą, kuri, [5]įėjus pas ją vyrui, pastojo nėščia ir pagimdė
sūnų. [6]Ir Rakelė tarė: Viešpats parodė man savo teisingumą ir išklausė
mano balso, duodamas man sūnų; ir todėl praminė jį vardu Danas. [7]Ir
vėl Bala pradėjo ir pagimdė kitą, [8]dėlei kurio Rakėlė sakė: Dievas man
davė varžytis su mano seserimi, ir aš nugalėjau; ir pavadino jį Neph-
taliu

[9]Lija pasijutus, kad liovėsi gimdžiusi, davė vyrui savo tarnaitę
Zelpą. [10]Tai pastojus nėščia ir gimdant sūnų, [11]ji tarė: Laimingai; ir
todėl pavadino jį vardu Gadas. [12]Zelpa pagimdė taip pat antrą. [13]O
Lija tarė: Tai mano laimei; kadangi moterys vadins mane laiminga;
ir todėlei pavadino jį Aseru. [14]O Rubenas, išėjęs kviečiapjūtės metu
laukan rado mandragorų, kurias atnešė savo motinai Lijai. Ir Rakelė
tarė: Duok man tavo sūnaus mandragorų dalį. [15]Ji atsakė: Ar dar
maža tau rodosi, kad iš manęs atėmei vyrą, jog nori atimti ir mano
sūnaus mandragoras? Rakelė tarė: tegul jis guli su tavim šią naktį
už tavo sūnaus mandragoras. [16]Ir grįžtant vakarop Jokubui iš lauko,
išėjo jo pasitikti Lija ir tarė: Įeisi pas mane, nes aš tave samdyte pa-
samdžiau už mano sūnaus mandragoras. Ir jis gulėjo su ja tą naktį.
[17]Dievas išklausė jos maldų, ir ji pastojo nėščia, ir pagimdė penktą sūnų,
[18]ir tarė: Dievas davė man užmokestį, nes aš daviau savo vyrui mano

---

dama jo reikšmę Lija sakē: Viešpats išvydo mano vargą, taip kad ž Ruben jai pasidarē iš sujungimo garsų Ra'ha ir B^e'onji. Tą pat galima pasakyti apie kitus vardus. [33] *Simeonas.* Ebr Šim'on, t y, išklausymas. — [34]*Levis.* Ebr t Levi, t y Prisirišimas, nuo žodžio *Illaveh, laikysis manęs,* prisiriš. — [35] *Judas.* Ebr *J^e'huda,* t y, Šlovinimas, pagyrimas, nuo žodžio *'Odeh, šlovinsiu*

30. [3]*Pagimdytų ant mano kelių.* Paimti ką tik gimusį kūdikį ant savo kelių reiškia tą pat, ką ir paskelbti jį savuoju, padaryti jį įsūniu. Ijobas 3,12; Is 66,2. — [6]*Danas.* Ebr *Dan,* teisējas, nuo žodžio *dananni, parodē man teisingumą.* — [7]*Nephtaliu.* Ebr *Naphthali,* mano kova, kariavau Dievo kariones. — [11]*Gadas.* Ebr *Gad,* laimingas nuo ž *Bagad, laimingai.* — [13]*Aseru.* Ebr *'Ašer- mano laimei, kadangi... vadins mane laiminga.* — [14]*Mandragorų.* Ebr *Duda'im* taip buvo vadinama gana dažnai randamas Palestinoje žolynas turįs geltonus obuoliukus, kurie pribręsta rugiapjūtēs metu. Senovēje tikēta, kad mandragoros gali padaryti moteriškes vaisingomis ir sužadinti vyrų meilę. Tos pačios nuomonēs tebesilaiko ir dabar arabai. Lietuviai vietomis vadina tokią žolę kaukeliu. — [18]*Isakharas.* Ebr *Iššaskar,* t y, už-

tarnaitę. Ir praminė jį vardu Isakharas. [19]Lija vėl pastojus nėščia pagimdė šeštą sūnų, ir [20]tarė : Dievas apdovanojo mane gera dovana ; dar ir šį kartą mano vyras bus su manim, nes aš jam pagimdžiau šešis sūnus ; ir todėlei praminė jį vardu Zabulonas. [21]Po šito ji pagimdė dukterį vardu Diną

[22]Viešpats atsiminė Rakelę : Ją išklausė ir padarė vaisingą. [23]Ji pastojo nėščia ir pagimdė sūnų, tardama : Dievas nuėmė nuo manęs paniekinimą. [24]Ir praminė jį vardu Juozapas, sakydama : Viešpats tepriduoda man dar kitą sūnų !

[25]Gimus gi Juozapui, Jokubas tarė savo uošviui : Paleisk mane, kad grįžčiau į tėvynę ir į savo kraštą ! [26]Duok man mano žmonas ir mano vaikus, už kuriuos tau tarnavau, kad aš sau eičiau ; tu žinai mano tarnystę, kaip aš tau tarnavau. [27]Labanas jam tarė : O kad aš rasčiau tavo akyse malonę ! Iš patyrimo žinau, kad Dievas mane palaimino dėl tavęs ; [28]nustatyk pats, kokį užmokestį tau turėčiau duoti. [29]O jis atsakė : Tu žinai, kaip aš tau tarnavau, ir kaip tavo lobis padidėjo mano rankose. [30]Maža teturėjai, pirma, negu aš pas tave atėjau, o dabar tu pralobai, ir Viešpats tave palaimino su mano įėjimu ; taigi teisinga, kad aš kada nors pasirūpinčiau ir savo namais. [31]Tuomet Labanas sakė : Ką gi aš tau turiu duoti ? O jis tarė : Aš nieko nenoriu, bet jei padarysi, ko aš reikalauju, vėl ganysiu ir sergėsiu tavo galvijus. [32]Apeik visas savo bandas, ir atskirk visas lopiniuotąsias ir dėmėtomis vilnomis avis ; visos pilkos, dėmėtos ir lopiniuotos avys, o taip pat ir ožkos bus man mano atlyginimas. [33]Ir vėliau, kada ateis sutartas laikas, mano teisingumas duos man liudijimą tavo akivaizdoje ; ir visa, kas nebus lopiniuota ir dėmėta, ir pilka, kaip tarp avių taip tarp ožkų, parodys mano vagystę. [34]O Labanas tarė : Sutinku, tebus, kaip prašai. [35]Ir jis

---

mokestis, nuo žodžių samdyti, pasamdžiau. — [20]*Zabulonas.* Ebr *Z^e^bulun,* buveinė, nuo žodžio bus su manim

[24]*Juozapas.* Ebr Joseph. Tuo vardu daroma aliuzija į du žodžiu 'asaph nuėmė /23 e/ ir *joseph, teprideda*; todėl jis gali reikšti draug atimantis ir pridedantis

[31]*Aš nieko nenoriu.* Jokubas nereikalauja algos pinigais ar kokios nors kitos tiksliai apribotos, mokamos paskirtu metu. — [32]*Apeik...* Jokubo sutartis su Labanu paremta ant tos žinomos aplinkybės, kad Palestinoje avys būna paprastai baltos ir tik retkarčiais pilkos ar dėmėtos ; ožkos paprastai juodos ar pilkos ir retai baltos ar dėmėtos. Jokubas palieka Labanui visas baltas avis ir pilkas ar juodas ožkas, jau esančias bandoje ar paskui būsiančias, sau išsidera visas kitas, todėl skiria sau palyginamai nedidelį užmokestį. Atskyrimui įvykus, anot aiškinimo šv Jieronimo, Labano bandas ganė toliau Jokubas, o Jokubui tekusi banda buvo pavesta ganyti Labano sūnums. Tačiau Vulg šv Jieronimas tą dalyką išreiškė visai kitaip, padarydamas /35 e/ Jokubą ne vienokios vilnos bandų ganytoju ; todėl iš Vulg gana sunku suprasti, ką Jokubas darė su Labano bandomis, kad savo gyvulius padaugintų. Ebr t taip galima išversti : Šiandien aš apeisiu visas tavo bandas, atskirdamas visus dėmėtus ir visus juodus ėryčius ir tarp ožkų, visa, kas lopiniuota ir dėmėta ; tai bus mano užmokestis. Ir tame pasirodys rytoj mano teisingumas, kada tau ateis metas duoti mano užmokestį : visa, kas ne lopiniuota ir ne dėmėta tarp ožkų ir kas ne juoda tarp ėryčių, turės būti laikoma pavogta, jei bus su manim. — [35]*Ir jis tą dieną...* Anot ebr t : Ir jis atskyrė tą pačią dieną visus lopiniuotus ir dėmėtus ožius ir visas lopiniuotas ir dėmėtas ožkas, visa kur buvo baltumas ir visa, kas buvo juoda tarp ėryčių, ir tai padavė savo sūnums. — [36]*Nustatė...,* — kad atskirtosios bandos negalėtų suseiti ir

tą dieną atskyrė ožkas ir avis, ir ožius, ir avinus lopiniuotus ir dėmėtus; visą gi bandą vienokios spalvos, tai yra balta ir juoda vilna, atidavė į savo sūnų rankas.
[36]Ir jis nustatė, kad tarp jo ir žento, kurs ganė kitas jo bandas, būtų trijų dienų kelionės atstumas
[37]Jokubas tat ėmęs žalias jovarų, migdolų ir medžliepių lazdeles vietomis jas nulupinėjo taip, kad tose vietose, kur žievė buvo nulupta, pasirodė baltumas; kur gi buvo nenulupinėta, pasiliko žalia; ir tuo būdu pasidarė margumas.
[38]Ir jis jas dėjo į lovius kur buvo piliamas vanduo, kad atėjusios gerti bandos turėtų jas po akimis ir į jas žiūrėdamos burkštųsi.
[39]Ir atsitiko, kad pačiame burkštimosi karštyje avys matė lazdeles ir gimdė lopiniuotus ir dėmėtus ir įvairiaspalvius ėryčius.
[40]Jokubas perskyrė savo bandą ir dėjo lazdeles į lovius prieš avių akis; ir visi baltieji ir juodieji buvo Labano, kiti gi Jokubo, bandoms esant kita nuo kitos atskirtoms.
[41]Taigi, kada avys burkštėsi ankstyvuoju metu, Jokūbas dėjo lazdeles į vandens lovius prieš avinų ir avelių akis, kad į jas žiūrėdami apsiveistų;
[42]kada gi būdavo vėlyvasis burkštimas ir paskutinis apsiveisimas, jis jų nedėdavo. Taip vėlyvosios teko Labanui, o ankstyvosios Jokubui.
[43]Ir žmogus be galo pralobo, ir turėjo daug bandų, tarnaičių ir tarnų, kupranugarių ir asilų

31. [1]Girdėdamas, kad Labano sūnūs rūgojo ir sakė: Jokubas paėmė visa, kas buvo mūsų tėvo, ir, jo lobiu praturtėjęs, pasidarė šlovingas;
[2]beto, pastebėjęs, kad ir paties Labano veidas buvo jo atžvilgiu nebe toks pat kaip anksčiau;
[3]o labiausiai, kadangi Viešpats jam sakė: Grįžk į savo tėvų žemę, į savo giminę, ir aš būsiu su tavim;
[4]jis nusiuntė ir pasišaukė Rakelę ir Liją į lauką, kur ganė bandas,
[5]ir juodviem tarė: Matau, kad jūsų tėvo veidas mano atžvilgiu nebe toks kaip anksčiau. O mano tėvo Dievas buvo su manim.
[6]Jūs žinote, kad aštarnavau jūsų tėvui visomis savo jėgomis.
[7]Bet jūsų tėvas mane apgaudinėjo ir keitė mano atlyginimą dešimtį kartų; o tačiau Dievas jam neleido manęs nuskriausti.
[8]Kai jis sakė: Lopiniuotos bus tavo atlyginimas, visos avys gimdė lopiniuotus ėryčius; o kai jis sakė priešingai: Visas baltąsias gausi algon,-visos bandos gimdė baltas;
[9]tuo būdu Dievas ėmė jūsų tėvo lobį

---

kad tuo būdu Labano bandoje būtų sutrukdytas nevienokios vilnos gyvulių padaugėjimas

[37]*Jokubas tat...* Kaip Labanas stengėsi sumažinti Jokubo atlyginimą, taip tasai rūpinosi jo padauginimu. Jokubo gudrumas pasireiškė trejopai. Jis visų pirma, dėdamas išmargintas lazdeles į lovius, gaudavo iš Labano bandos kuo daugiausia ne vienokios vilnos gyvulių. Toliau, anot ebr t, kurs taip pat ne visai aiškus, kaip Vulg, Jokubas su savo banda taip elgėsi, kad joje kuo mažiausia galėjo atsirasti vienokios spalvos gyvulių, kurie pagal sutartį turėjo tekti Labanui. Pagaliau /41 ir 42 e/ Jokubas rūpinosi gauti kuo daugiausia sau priklausančios vilnos ėryčių ir ožiukų tuo metu, kada gyvuliai buvo kuo stipriausi ir sveikiausi. Apie visą šitą Jokubo ir Labano sutartį tai reikia pastebėti, kad jos tekstas nepasiliko nepakeistas; reikia spėlioti, kad kaikurie sakiniai buvo visai išleisti; juo labiau, kad iš kitur žinoma, jog Labanas ne kartą sutarties sąlygas keitė. Žr 31,7...

2/ Jokubo išėjimas iš Harano

31,1-55. Kilus pavydui dėl įgytų turtų ir pasireiškus nepalankumui, Jokubas gauna iš Viešpaties įspėjimą grįžti su savaisiais Kanaanan ir slapčia palieka Labaną, kurs vejasi Jokubą; bet Dievas neleidžia padaryti jam ką nors piktą. Įvykus tarp juodviejų sandorai, Labanas sugrįžta Haranan

31. [7]*Dešimtį kartų*. Apibendrintas skaičius nurodąs, kad sąlygų pakeitimas buvo daromas dažnai. — [9]*Die-*

ir man davė. [10]Mat, avių apsiveisimo metui atėjus, aš pakėliau akis ir
mačiau sapne margus ir dėmėtus ir nevienokios vilnos patinus einant
prie patelių. [11]Ir Dievo angelas man tarė sapne : Jokubai ! O aš atsakiau :
Aš čia. [12]Jis tarė : Pakelk savo akis ir matyk visus margus, lopiniuotus
ir dėmėtus patinus einant prie patelių ; nes aš mačiau visa, ką tau pa- Aug 28,18
darė Labanas. [13]Aš esu Betelio Dievas, kur tu patepei akmenį ir pa-
darei man įžadą. Dabar tat kelkis, išeik iš šito krašto ir grįžk į savo
gimtąją šalį. [14]O Rakelė ir Lija atsakė : Bene lieka mudviem dar kokia
dalis iš lobio ir tėvonystės mūsų tėvo namuose ? [15]Argi jis nepalaikė
mudviejų tarsi svetimomis, ir ar nepardavė ir nesuvalgė mūsų užmo-
kesčio ? [16]Bet Dievas ėmė mūsų tėvo lobį ir jį atidavė mums ir mūsų
vaikams ; todėl daryk visa, ką tau Dievas įsakė
[17]Taigi Jokubas pakilo ir susodinęs savo vaikus ir žmonas ant ku-
pranugarių iškeliavo. [18]Jis pasiėmė visą savo lobį ir bandas ir ką tik
buvo įsigijęs Mezopotamijoje ir keliavo pas savo tėvą Isaoką Kanaano
žemėn
[19]Tuo metu Labanas buvo išėjęs avių kirpti, ir Rakelė pasivogė savo
tėvo dievaičius. [20]Jokubas nenorėjo pasisakyti savo uošviui, kad žadąs
bėgti. [21]Ir kada buvo išėjęs jis pats, o taip pat visa, kas jam priderėjo,
ir persikėlęs per upę leidosi Galaado kalno linkon, [22]trečią dieną buvo
pranešta Labanui, kad Jokubas pabėgęs. [23]Tasai, ėmė savo brolius, jį
vijosi septynias dienas ir jį pavijo Galaado kalnuose. [24]Ir jis matė sapne
Dievą, kurs jam tarė : Sergėkis kalbėti ką nors šiurkščiai prieš Jokubą
[25]Kai Labanas su savo broliais pavijo Jokubą, jis buvo ištiesęs savo
padangtę kalne. Tuomet ir šis ištiesė savo padangtę tame pačiame Galaado
kalne. [26]Ir tarė Jokubui : Kodėl taip pasielgei, kad slapčia nuo manęs
išsivarei mano dukteris, tarsi karo belaisves ? [27]Kodėl norėjai išbėgti
slapčia ir man nepasisakei, kad palydėčiau tave su džiaugsmu ir bubinais
ir kanklėmis ? [28]Neleidai man pabučiuoti mano sūnų ir dukterų ; pai-
kai padarei ; o dabar, tiesa, [29]mano ranka įstengtų tau atsilyginti piktumu, Žem 48,16
bet jūsų tėvo Dievas vakar man tarė : Sergėkis kalbėti prieš Jokubą ką
nors šiurkščiai. [30]Tiek to ; tu geidei eiti pas savuosius ir pasiilgai
savo tėvo namų ; bet kam pavogei mano dievaičius ? [31]Jokubas atsakė :
Tau nežinant išėjau, nes bijojau, kad neatimtumei prievarta savo
dukterų. [32]Bet kad man prikaišioji vagystę, tai tas, pas ką rasi savo die-
vaičius, tebus nužudytas mūsų brolių akyse. Jieškok ir, ką tik pas mane
rasi savo, atsiimk. Tai sakydamas jis nežinojo, kad Rakelė buvo pavogus
dievaičius. [33]Tuomet Labanas įėjo į Jokubo ir Lijos ir abiejų tarnaičių
padangtes, bet nieko nerodo. O kai jis įėjo į Rakelės padangtę, [34]ji skubiai
paslėpė dievaičius po kupranugario balnu ir atsisėdo ant viršaus ; jam gi

vas ēmē... Jokubas nemini čia savo gudrybēs, bet pažymi, kad jo lobis padaugējo Dievui leidžiant ir taip visą tą dalyką sutvarkant. — [11]*Dievo angelas.* Žr 16,7. — [13]*Betelio Dievas.* žr 28, 18...

[18]*Mezopotamijoje.* Ebr t Paddan-Aram

[19]*Dievaičius.* Ebr *theraphim.* Buvo tai naminiai dievaičiai, kuriais naudodavosi burtams ir žavējimams daryti. Labano šeima dar tikējo į tikrąjį Dievą, bet tas tikējimas jau buvo suteptas pagonių prietarais. — [21]*Per upę* : Euphratą — *Galaado kalnu.* Taip vadinami kalnai anapus Jordano tarp upių Jarmuko ir Arnono į šiaurę nuo Jaboko upēs. Tokiuo pat vardu buvo vadinama ir visa apylinkē. — [23]*Brolius* : artimesnius giminaičius

[28]*Mano sūnų* : vaikaičių. — [42]*Bijojo Isaokas,* t y, to, kurio bijojo Isaokas ir kurį jis garbino ; todēl baimē čia reiškia tą pat, ką ir Dievas. — [45]*Paminklu* ; ebr matstse-

iškratant visą padangtę ir nieko nerandant, 35 ji tarė : Tenepyksta mano
valdovas, kad negaliu prieš tave atsikelti ; nes dabar atsitiko, kaip su
moterimis darosi. Taip ješkančiojo uolumas buvo apviltas. 36Tuomet
Jokubas, supykęs ir bardamos, tarė : Už kurią mano kaltę ir už kurį
mano nusidėjimą su tokiuo užsidegimu mane vijaisi, 37ir iškratei visus
mano rakandus ? Ką gi radai iš viso tavo namų lobio ? Padėk čia ties
mano broliais ir tavo broliais ir jie tepadaro tarp mudviejų teismą. 38Argi
todėl aš buvau su tavim dvidešimt metų ? Tavo avys ir ožkos nebuvo
bergždžios ; tavo bandos avinų aš nesuvalgiau, 39nei žvėries sugautų
aš tau nerodžiau, bet atlygindavau visą nuostolį ; net kas buvo pavogta,
iš manęs reikalavai. 40Dieną kentėjau kaitrą, o naktį šaltį, ir miegas bėgo
nuo mano akių. 41Taip aš tau tarnavau tavo namuose dvidešimt metų,
keturiolika už dukteris ir šešerius už tavo bandas ; tu keitei taip pat mano
atlyginimą dešimtį sykių. 42Jei nebūtų buvęs su manim mano tėvo Abraomo
Dievas, kurio bijojo Isaokas, rasi, dabar būtumei mane paleidęs pliką; Dievas
pažvelgė į mano suspaudimą ir į mano rankų darbą ir vakar tave sudraudė.
46Labanas jam atsakė : Mano yra dukterys ir vaikai, ir tavo bandos, ir
visa, ką matai, yra mano ; ką aš galiu daryti savo vaikams ir savo vaikų
vaikams ? 44 Eikš tat, ir padarykime sandorą, kad tai būtų paliudijimas
tarp manęs ir tavęs. 45Taigi, Jokubas ėmė akmenį ir pastatė jį paminklu.
45Ir tarė savo broliams : Atneškite akmenų. Jie surinkę padarė krūvą
ir ant jos valgė. 47Tai Labanas pavadino Liudytojo kauburiu, o Jokubas
Liudijimo krūva, kiekvienas pagal savo kalbos privalumą. 48Ir Labanas
tarė : Šitas kauburys bus šiandien liudytojas tarp manęs ir tavęs ; ir
todėl jis buvo pramintas vardu Galaadas, tai yra Liudytojo kauburys.
49Viešpats tepažvelgia ir tegul teisia tarp mudviejų, kada atsitrauksime
vienas nuo kito. 50Jei tu varginsi mano dukteris ir jei įsivesi kitas žmonas
virš jų, nėra kito mūsų sankalbos liudytojo, tik Dievas, kurs čia yra ir tai
mato. 51Ir jis dar sakė Jokubui : Štai šitas kauburys ir akmuo, kurį pas-
tačiau tarp savęs ir tavęs, 52bus liudytojas ; šitas kauburys, sakau, ir
akmuo tebūna liudijimas, jei aš jį pereisiu, eidamas pas tave, ar tu pro
jį praesi, manydamas man ką pikta, 53Abraomo Dievas, ir Nakhoro Die-
vas, juodviejų tėvo Dievas tebūnie teisėjas tarp mudviejų. Jokubas tat
prisiekė per Tą, kurio bijojo jo tėvas Isaokas, 54ir, atnašavęs aukas kalne,
pasivadino savo brolius, kad valgytų duonos. Pavalgę, jie tenai pasiliko.
55Labanas, anksti atsikėlęs, pabučiavo savo sūnus ir dukteris, juos palai-
mino ir sugrįžo į savo vietą

Žem 48,16 **32.** 1Taip pat ir Jokubas nuėjo tuo keliu, kuriuo buvo pradėjęs. Jį
pasitiko Dievo angelai. 2Juos pamatęs, jis tarė : Tai yra Dievo stovykla ;
ir praminė aną vietą vardu Mahanajim, tai yra Stovykla. 3Po to jis siuntė

---

bah. — 46*Broliams* : Savo valdiniams, o gal taipgi Labano giminėms, kurie buvo ir Jokubui giminės. — 47*Liudytojo kauburiu*... Padarytąjį kauburį Labanas pavadino savo kalba, t y aramaiškai *J^e^gar sahaduthah*, Jokubas gi ebraiškai *gal'ed* ; tų abiejų pavadinimų prasmė ta pati : Kauburys-liudytojas. — *Kiekvienas pagal savo*... Tie žodžiai Vulg vertėjo priedas

3/ *Jokubo sugrįžimas Kanaanan*

32,1-33,17. Eidamas toliau pradėtu keliu Jokubas siunčia pasiuntinius pas savo brolį Esavą ir jam paskiria dovanas. Kovojančio su juo angelo pasirodymu sustiprintas, jis susitinka su Esavu ir pagaliau grįžta Kanaanan

32. 1*Pasitiko Dievo angelai.* Laimingai persiskyręs su Labanu, Jo-

pasiuntinius pirm savęs pas savo brolį į Seiro žemę Edomo kraštan [4]ir
jiems sakė, tardamas: Taip kalbėkite mano valdovui Esavui. Tai sako
tavo brolis Jokubas: Buvau ateivis pas Labaną ir pasilikau iki šiai dienai.
[5]Turiu jaučių ir asilų, ir avių, ir tarnų, ir tarnaičių; ir dabar tai pranešu
mano valdovui, kad rasčiau tavo akyse malonę. [6]Ir pasiuntiniai sugrįžo
pas Jokubą, tardami: Buvome nuėję pas tavo brolį Esavą, ir štai jis skuba
tavęs pasitikti su keturiais šimtais vyrų. [7]Jokubas labai nusigando ir
baimės apimtas padalino su juo buvusius žmones, o taip pat bandas, ir
avis, ir jaučius, ir kupranugarius į du būriu, [8]sakydamas: jei Esavas ateis
prie vieno būrio ir jį ištiks, išsigelbės kitas būrys, kurs pasiliks. [9]Jokubas
dar tarė: mano tėvo Abraomo Dieve ir mano tėvo Isaoko Dieve, Vieš-
patie, kurs man tarei: Grįžk į savo žemę ir į savo gimtąją vietą ir aš tau
gera darysiu; [10]aš nevertas visų tavo gailestingumų ir tavo ištikimybės,
kurią laikei savo tarnui. Juk aš tik su lazda perėjau šitą Jordaną, o dabar
grįžtu su dviem būriais. [11]Išgelbėk mane iš mano brolio Esavo rankos,
nes aš jo labai bijau, kad kartais atėjęs neužmuštų motinos su vaikais.
[12]Tu sakeis man gerai darysiąs ir išplėsiąs mano palikuonis, kaip jūros
smiltis, kurios dėl daugumo negali būti suskaitytos. [13]Išmiegojęs tenai
aną naktį, atskyrė iš to, ką turėjo, savo broliui Esavui dovanas: [14]du
šimtu ožkų ir dvidešimt avinų, [15]tris dešimtis žindančių kupranugarių
su jų kumeliukais, keturias dešimtis karvių, dvidešimt jaučių, dvidešimt
asilių ir dešimtį asilaičių, [16]ir išsiuntė per savo tarnus visus būrius atskirai,
jiems sakydamas: Eikite pirm manęs, ir tebūna tarpas tarp vienos ir
kitos bandos. [17]Pirmajai jis įsakė, tardamas: Jei pasitiksite mano brolį
Esavą, ir paklaus tavęs, kieno tu esi? Ar, kur eini? Ar, kieno tai, ką tu
geni? [18]Atsakysi: Tavo tarno Jokubo; jis išsiuntė dovanas mano val-
dovui Esavui; ir jis pats paskui ateina. [19]Taip pat jis davė paliepimus
antrajam ir trečiajam ir visiems, kurie ginė bandas, tardamas: Kalbėkite
tais pačiais žodžiais Esavui, kai jį sutiksite, [20]ir pridurkite: pats tavo tar-
nas Jokubas eina paskui mus, nes jis sakė: aš jį permaldausiu dovanomis,
kurios eina pirma, ir paskui jį išvysiu; gal jis manęs pasigailės. [21]Taigi
dovanos ėjo pirm jo, o pats jis pasiliko tą naktį savo stovykloje. [22]Anksti
atsikėlęs, jis ėmė dvi savo žmonas ir tiek pat tarnaičių su vienuolika sūnų
ir perbrido Jaboko brastą. [23]Jis pergabeno taip pat visa, kas jam priklausė ir
[24]pasiliko pats vienas. Ir štai vienas vyras grūmėsi su juo iki ryto. [25]Tasai
matydamas, kad jo negali įveikti, prisilietė jo strėnos gyslos, ir ji tuojau
padžiūvo. [26]Po to tarė Jokubui: Paleisk mane, nes jau aušta. Jokubas
atsakė: Aš tavęs nepaleisiu, jei manęs nepalaiminsi. [27]Tuomet vyras

---

kubas matē prieš save gal dar didesnį pavojų. Tą baimēs valandą jis gauna naują pastiprinimą iš Dievo, jam pasirodančio angelų būryje. — [2]*Mahanaim*, ty, dvi stovyklos /angelų ir Jokubo/. Taip paskiau praminta arti tos vietos buvęs miestelis, dešiniame Jaboko krante, arti tos upēs įtakos į Jordaną. Tebēra jis ir dabar ir vadinamas Mahneh. — [3]*Į Seiro žemę.* Esavas jau buvo atsiskyręs nuo savo tēvo ir pasirinkęs sau buveinę Seiro žemēje, kurią imta vadinti taip pat Edomu ar Idumēja. Seiras buvo Khoriečių kunigaikštis. Taigi jo krašte buvo apsigyvenęs Esavas. — [7]*Jokubas labai nusigando.* Jis nežinojo apie ūpo pasikeitimą, įvykusį Esave, ir tebebijojo jo keršto. — [9]*Mano...Dieve.* Padaręs visa, ko jį mokē žmonių išmintis, Jokubas kreipiasi karšta malda į Dievą, iš jo laukdamas pagalbos. — [10]*Jordaną.* Ebr kalboje tas vardas reiškia upę; todēl jis gali būti čia suprantamas ne būtinai apie Jordano upę, bet apie Jaboko upę, kurios krante Jokubas tą valandą stovējo

[22]*Jaboko.* Dabar tas upelis, tekantis į Jordaną, yra vadinamas Nahr ez

tarė : Kuo tu vardu ? Jis atsakė : Jokubas. [28]O anas tarė : Toliau tavo vardas bus nebe Jokubas, bet Israėlis ; nes jei buvai galingas prieš Dievą, kaipgi labiau būsi galingas prieš žmones ? [29]Jokubas jį paklausė : Pasakyk man, kaip tavo vardas ? Anas atsakė : Kam klausies mano vardo ? Ir jį palaimino toje pačioje vietoje. [30]O Jokubas praminė aną vietą vardu Phanuelis, sakydamas : Mačiau Dievą veidu į veidą, ir mano siela išliko gyva. [31]Ir tuojau užtekėjo saulė, kaip tik jis praėjo pro Phanuelį ; pats gi jis šlubavo viena koja. [32]Todėl Israėlio vaikai nevalgo iki šiai dienai gyvulių gyslos, kuri padžiūvo Jokubo strėnoje ; kadangi buvo prisilietęs jo strėnos gyslos, ir ji pasidarė nejautri

33. [1]Jokubas, pakėlęs savo akis, pamatė ateinantį Esavą ir su juo keturis šimtus vyrų ; jis atskyrė Lijos ir Rakelės ir abiejų tarnaičių vaikus, [2]ir pastatė abidvi tarnaiti ir juodviejų vaikus pirmoje eilėje, o Liją ir jos vaikus antroje eilėje, Rakelę gi ir Juozapą, paskutinėje. [3]Ir pats išėjęs priekin nusilenkė iki žemei septynis kartus, kolei neprisiartino jo brolis. [4]Taigi Esavas, bėgdamas priešais savo broliui, jį apkabino ir, puolęs jam ant kaklo, jį bučiavo ir verkė. [5]Pakėlęs akis, jis pamatė moteris ir jų vaikus ir tarė : Kas-gi yra šitie ? Ir ar jie tavo ? Jokubas atsakė : Tai kūdikiai, kuriuos Dievas dovanojo man, tavo tarnui. [6]Ir prisiartinusios tarnaitės ir jų vaikai nusilenkė prieš jį. [7]Priėjo taip pat Lija su savo vaikais ir nusilenkė. Po to pats paskutiniai nusilenkė Juozapas ir Rakelė. [8]Tuomet Esavas tarė : Ką reiškia tie būriai, kuriuos pasitikau ? Atsakė: Kad rasčiau malonę pas mano valdovą. [9]O jisai tarė : Aš turiu labai daug, mano brolau ! Kas tavo, tebūna tau. [10]Ir Jokubas sakė : O ne, meldžiamasis ! Bet jei radau tavo akyse malonę, priimk iš mano rankos dovanėlę ; nes taip aš regėjau tavo veidą, tarsi būčiau Dievo veidą regėjęs ; būk man gailiaširdis [11]ir priimk palaiminimą, kurį tau atnešiau, ir kurį man dovanojo Dievas visa suteikdamas. Brolio prispirtas, jis priėmė [12]ir tarė : Eikiva draug, ir aš būsiu tavo kelionės draugininkas. [13]O Jokubas tarė : Žinai mano valdove, kad aš turiu su savim silpnučius vaikus ir apsiveisusias avis ir karves ; jei aš jas greičiau varydamas pavarginsiu, visos bandos išgaiš viena diena. [14]Teeinie mano valdovas pirm savo tarno, ir aš

Zerka. — [24]*Ir štai vienas vyras...* Kada Jokubas buvo pergabenęs visą savo lobį per Jaboką, tuomet jam pasirodē angelų burys, kaip tai paminēta jau aug 1 eil ; dabar kalbama tik apie tai, kaip vienas angelų, vyro pavidale, ējo su Jokubu imtynių, bet negalējo jo įveikti ir tik prisiliesdamas jo kulšies gyslos padarē ją nejautrią. Iš to tačiau Jokubas suprato, kad su juo grūmēsi ne paprastas žmogus, bet pats Dievas. Plg 1-,7 ; Oš 12,3-5. — [28]*Israēlis.* Tas vardas sudētas iš *itsra,* buvo galingas prieš ir *'El,* Dievas. Vardo pakeitimas toliau paaiškinama žodžiais : buvai galingas prieš Dievą, *tsarita 'im Elohim.* Duodamas naują vardą Dievas pažadējo Jokubui pergalę ne tik Esavo, bet ir visų priešų. Tas garbingas pavadinimas netrukus tapo nuosavu visų Jokubo palikuonių vardu. — [30]*Phanuēlis.* Viešpaties veidas.

33. [1]*O Jokubas...* Nors Dievo sustiprintas Jokubas žinojo, kad Esavas jam nepadarys nieko pikta, tačiau jis ir pats visa daro, kad įsigytų brolio malonę, o iš kitos pusēs jis mandagiai atstumia nuo savęs jo globą, tarsi dar nevisai juo pasitikēdamas. — [10]*Taip regējau...* ty, tavo veidas man pasirodē pilnas malonumo ir gailestingumo. — [14]*Kolei neateisiu...* Jokubas kalba labai atsargiai. Iš jo žodžių negalima padaryti išvadą, kad jis būtų pasiketinęs eiti pas Esavą ilgesniam laikui ir tai su visomis savo gērybēmis. — [17]*Sokotan.* Ebr *Sukkoth,* miestelis netoli nuo Mahanaimo, tik kitoje Jor-

seksiu pamažu jo pėdomis, kaip matysiu, kad gali mano vaikai, kolei neateisiu pas mano valdovą į Seirą. [15]Esavas atsakė : Meldžiu tave, kad bent iš esančių su manim žmonių pasiliktų tavo kelionės draugininkai. Jis tarė : Nėra reikalo ! Man reikia tik, kad rasčiau tavo akyse malonę, mano valdove. [16]Taigi Esavas sugrįžo tą dieną Seiran keliu, kuriuo buvo atėjęs. [17]O Jokubas atėjo Sokotan. Ten jis pasistatė namus ir ištiesė padangtes, ir praminė aną vietą vardu Sokotas, tai yra Padangtės

[18]Jis nuvyko į Sikemiečių miestą Salemą, esantį Kanaano žemėje, po to kai buvo sugrįžęs iš Sirijos Mezopotamijos, ir apsigyveno prie miesto. [19]Jis nusipirko lauko dalį, kurioje buvo ištiesęs padangtes iš Sikemo tėvo Emoro vaikų už šimtą ėryčių. [20]Ir pastatęs tenai altorių šaukėsi ant jo į galingiausįjį Israėlio Dievą

34. [1]Lijos duktė Dina išėjo pasižiūrėti ano krašto moterų. [2]Ją išvydęs Emoro Hevejiečio sūnus Sikemas, tos šalies kunigaikštis, pamilo, pagavo ir gulėjo su ja, ją išprievartaudamas. [3]Ir jo širdis prisirišo prie jos, o liūdinčią jis maldė meiliais žodžiais. [4]Nuėjęs pas savo tėvą Emorą, tarė : Imk man šitą mergaitę moterystėn. [5]Tai išgirdęs Jokubas, nesant namie jo sūnų, nes jie galvijus ganė, tylėjo, kolei jie nesugrįš. [6]O kada Sikemo tėvas Emoras atėjo kalbėtis su Jokubu, [7]štai jo sūnūs sugrįžo iš lauko, ir išgirdę, kas buvo atsitikę, labai įpyko, kadangi anas buvo bjauriai pasielgęs prieš Israėlį ir, begėdiškai apsieidamas su Jokubo dukterimi, buvo padaręs nedorą dalyką.

[8]Taigi Emoras jiems kalbėjo : Mano sūnaus Sikemo širdis prisirišo prie jūsų dukters ; duokite jam ją į žmonas [9]ir darykime vieni su kitais moterystes : savo dukteris duokite mums, o mūsų dukteris veskite [10]ir

---

dano pusēje. — *Namus.* Jokubas matomai turējo sumanymą pasilikti čia ilgesnį laiką

4/ *Jokubo pasilikimas Kanaane lig Isaoko mirčiai*

33,18-35,29. Atsiradęs Kanaane Jokubas perkasi sau lauką prie Sikemo ir pastato Dievui altorių. Neilgai trukus Jokubo sūnūs Simeonas ir Levis, keršydami už savo seserį, išgalabijo Sikemo gyventojus ir todēl kyla neprietelystē tarp aplinkinių tautų ir Jokubo namų. Dievui liepiant, Jokubas keliauja į Betelį, čia pastato žadētąjį altorių Dievui, iš kurio pasirodymo gauna naują sustiprinimą. Iš čia Jokubas keliauja į pietus, kelionēje miršta Rakēlē, pagimdžius Benjaminą, o Jokubo nuliūdimas padidēja dēl sunkaus nusidējimo Rubeno su tēvo gulove Bala. Pagaliau įvardijami visi Jokubo sūnūs ir pasakojama apie Isaoko mirtį

[18]*Salemą.* Nors ir dabar arti Sikemo tebēra nedidelis miestelis vardu Salemas, kurs galējo būti jau Jokubo laiku, tačiau daugelis egzegetų, imdami ebr ž *šalem* būdvardžio prasme, spēlioja, kad čia kalbama ne apie jį ; jie išverčia ebr t taip : Jis /Jokubas/ nuvyko laimingai į Sikemiečių miestą. — [19]*Nusipirko.* Buvo tai antra nuosavybē, pirkta Žadētojoje Žemēje. Plg 23,17-20. — *Už šimtą ēryčių.* Taip išreikštos kainos didumas visai neaiškus. — [20]*Pastatęs altorių...* Arti Sikemo gyveno taipgi kurį laiką Abraomas, ir jis buvo pastatęs čia Dievui altorių.

34. [1]*Dina išējo.* Gana daug metų jau buvo praēję nuo Jokubo sugrįžimo iš Mezopotamijos, nes Dina jau buvo užaugus mergaitē ; bet Juozapui tuomet dar nebuvo 16 m, nes tik paskiau tame amžiuje jis buvo parduotas Egiptan, Jokubui jau gyvenant Ebrone. — [2]*Heviečio.* Žr 10, 17. — [7]*Prieš Israēlį.* Tas Dievo suteiktas pavadinimas jau buvo tapęs visos Jokubo ginminēs vardu.

[8]*Jūsų dukters,* t y, jūsų giminēs dukters, ar tiesiog mergaitēs. — [12]*Padidinkite kraitį* : imkite kraitį didesnį, negu reikalauja vietinis paprotys. — [13]*Jokubo sūnūs atsakē.* Di-

gyvenkite su mumis ; mūsų žemė jūsų valdžioje, įgyvenkite, verskitės
ir ją valdykite. [11]O ir Sikemas sakė jos tėvui ir broliams : Trokštu rasti
pas jus malonę, ir ką tik nutarsite, aš duosiu. [12]Padidinkite kraitį ir rei-
kalaukite dovanų, ir noriai duosiu, ko prašysite ; tiktai man duokite šitą
mergaitę moterystėn. [13]Jokubo sūnūs atsakė Sikemui ir jo tėvui apgau-
lingai, būdami įtūžę dėl jų seseriai padarytos prievartos : [14]Negalime
daryti ko geidžiate, nei duoti mūsų sesers neapipjaustytam žmogui ;
tai uždrausta ir mums labai bjauru ; bet galėsime derintis su jumis tuo-
met, jei norėsite būti į mus panašūs, jei pas jus visi vyriškos lyties bus
apipjaustyti ; [16]tuomet duosime ir imsime mainais jūsų ir mūsų duk-
teris, gyvensime su jumis ir būsime viena tauta. [17]O jei jūs nenorite
apsipjaustyti, atsiimsime savo dukterį ir eisime sau. [18]Jų sumanymas pa-
tiko Emorui ir jo sūnui Sikemui ; [19]jaunikaitis neatidėliojo ir sutiko įvyk-
dyti tuojau, kas buvo reikalaujama, nes labai mylėjo mergaitę ir buvo
žymiausias visuose savo tėvo namuose. [20]Ir juodu, įėjusiu į miesto vartus,
kalbėjo žmonėms : [21]Šitie vyrai ramūs ir nori su mumis gyventi ; tegul
jie prekiauja mūsų žemėje ir ją teįgyvena, nes, būdama erta ir plati, ji
privalo apdirbėjų ; mes imsime jų dukteris moterystėn ir savąsias jiems
duosime. [22]Yra tačiau viena kliūtis, kuri trukdo taip didelį gerumą ; mes
turėtume apipjaustyti visus mūsų vyriškius, sekdami tos tautos paprotį,
[23]tuomet ir jų lobis ir galvijai ir visa, ką jie turi, bus mūsų ; reikia tik
Žem 49,6 šiame pritarti, o, gyvendami draug, padarysime vieną tautą. [24]Ir visi
sutiko ir apipjaustė visus vyriškius. [25]Ir štai trečią dieną, kada žaizdų
skaudėjimas būna didžiausias, du Jokubo sūnu Simeonas ir Levis, Dinos
broliai, pasigriebę kalavijus, įėjo drąsiai į miestą ir, užmušę visus vyriš-
kius, [26]nužudė taip pat Emorą ir Sikemą, atsiimdami iš Sikemo namų
savo seserį Diną. [27]Juodviem išėjus, užpuolė užmuštuosius kiti Jokubo
sūnūs ir apiplėšė miestą, keršindami už apgėdinimą, [28]ėmė jų avis ir gal-
vijus ir asilus, visa naikindami, kas buvo namuose ir laukuose ; [29]nusivedė
taip pat nelaisvėn jų vaikus ir moteris. [30]Kada tai buvo drąsiai padaryta,
Jokubas tarė Simeonui ir Leviui : Susielojote mane ir padarėte mane neap-
kęstinu šitos žemės gyventojams Kananiečiams ir Pereziečiams ; mūsų
nedaug, jie susirinkę ištiks mane, ir pražūsiu aš ir mano namai. [31]Jie
atsakė : Argi jiems buvo leista pasielgti su mūsų seserimi kaip su
paleistuve ?

Aug 28,13 **35.** [1]Tuo tarpu Dievas kalbėjo Jokubui : Kelkis ir eik į Betelį, ten
gyvenk ir padaryk altorių Dievui, kurs tau pasirodė, kai bėgai nuo savo
brolio Esavo. [2]Taigi Jokubas sušaukęs visus savo namus, tarė : Meskite
šalin svetimus dievus, kurie yra tarp jūsų, ir apsikuopkite ir pakeiskite

---

nos broliai laiko save įgimtais jos globējais, ir todēl jie tariasi apie visą reikalą. Jų statomas reikalavimas buvo teisingas, kaip paremtas religiniais sumetimais ; bet tai buvo labai peiktina, kad Jokubo sūnūs jį statē vien dēl to, kad jis jiems būtų pagiežos įrankis. — [20]*Į miesto vartus* : į visokių susirinkimų ir tarybų vietą. — [23]*Jų lobis ir...* Kad greičiau įtikinus miesto gyventojus, jiems žadama net tai, ko nebūtų buvę. — [25]*Simeonas ir Levis.* Minima čia tik du Dinos broliu dēl jų ypatingo nuožmumo. Sikemiečius matomai buvo užpuolę ne vien juodu, bet ir visa jų apginkluotų tarnų gauja. Paskiau miestan atvyko kiti Jokubo sūnūs ir ēmē jį plēšti. Pirmaisiais tačiau žudynių kaltininkais pasiliko Simeonas ir Levis ; to juodviem Jokubas neužmiršo net mirties patale

35. [1]*Tuo tarpu...* Atsiradus naujiems rūpesčiams, Dievas vēl teikiasi apsireikšti Jokubui, jam įsako keliauti į Betelį ir tenai pastatyti alto-

savo rūbus. 3Kelkitės ir eikime į Betelį, kad pastatytume tenai altorių
Dievui, kurs mane išklausė mano suspaudimo dienoje ir buvo su manim
mano kelionėje. 4Jie tat jam atidavė visus svetimus dievaičius, kuriuos
turėjo ir buvusias jų ausyse auskarus, o jis tai užkasė po ąžuolu, esančiu
už Sikemo miesto. 5Jiems išėjus, Dievo siųsta išgąstis apėmė visus miestus
aplinkui, ir jie nedrįso vytis pasitraukiančiųjų. 6Taigi Jokubas ir su juo visi
žmonės atėjo į Luzą, esančią Kanaane, pramintą Beteliu. 7Tenai jis pas- Aug 28,18
tatė altorių ir praminė aną vietą vardu Dievo namai ; nes toje vietoje
jam buvo pasirodęs Dievas, kada bėgo nuo savo brolio. 8Tuo pačiu metu
mirė Rebekos auklė Debora ir buvo palaidota prie Betelio po ąžuolu, ir
ana vieta buvo praminta vardu Raudos ąžuolas. 9O Dievas vėl pasirodė
Jokubui, kada jis jau buvo sugrįžęs iš Sirijos Mezopotamijos ir jį palai-
mino, 10tardamas : Nebesivadinsi daugiau Jokubu, bet tavo vardas bus Aug 32,28
Israėlis. Ir praminė jį Israėliu 11ir jam tarė : Aš esu visagalis Dievas ;
veiskis ir daugėk ; tautos ir tautų daugybė kils iš tavęs, ir karaliai išeis
iš tavo strėnų. 12Ir žemė, kurią daviau Abraomui ir Isaokui, aš duosiu
tau ir tavo palikuonims po tavęs. 13Ir Dievas atstojo nuo jo. 14Jis gi pastatė
toje vietoje, kurioje jam buvo kalbėjęs Dievas, akmeninį paminklą ir ant jo
išliejo liejamų aukų ir apipylė aliejumi, 15ir praminė tą vietą vardu Betelis.
16Iš ten išėjęs, jis atvyko pavasario metu žemėn, kuria einama Eph-
raton ; čia Rakelė gimdė, 17bet gimdymas buvo sunkus, ir ji atsirado
pavojuje. Pribuvėja jai tarė : Nebijok, nes ir šį kartą turėsi sūnų. 18Ka-
dangi skausmai buvo taip dideli, kad siela jau buvo beišeinanti ir mir-
tis buvo jau čia pat, ji praminė savo sūnų vardu Benoni, tai yra : mano
skausmo sūnus ; tėvas gi jį pavadino Benjaminu, tai yra Dešiniosios sū-
numi. 19Rakelė tat numirė ir buvo palaidota prie kelio, vedančio Ephra-
ton, tai yra Betliejun. 20O Jokubas pastatė ant jos kapo paminklą. Tasai Žem 48,7
yra Rakelės kapo paminklas pasilieką̧s iki šiai dienai
21Išėjęs iš ten, jis ištiesė padangtę už Bandos bokšto. 22Jam gyvenant Žem 49,4
aname krašte, Rubenas nuėjo ir miegojo su savo tėvo gulove Bala; tai jam

rių, kurį buvo žadėjęs, bēgdamas iš namų į Mezopotamiją. — 2*Meskite šalin*... Eidamas į Dievo apsireiškimo pašvęstą vietą, Jokubas įsako saviškiams tinkamai prisirengti, apvalyti savo širdis, todēl mesti šalin Rakelēs pasivogtuosius dievaičius /teraphim/ ir kitus panašius dalykus, atsigabentus iš Mezopotamijos ar paimtus iš Sikemo, apsiplauti ir pakeisti viršutinius apdarus /šimloth/. — 4*Auskarus*, kurie Rytuose ne kartą tarnaudavo burtams daryti. — 7*Praminē* : atnaujino vardą. — *Dievo namai*. Ebr *'El Beth'el*, Betelio Dievas. — 8*Rebekos auklē*. Ta pati, kuri minēta augščiau. Rebeka tuo metu jau buvo mirusi. — *Raudos ąžuolas*. Ebr *'allon bakhuth*. — 9*Vēl pasirodē*... Tas pasirodymas buvo antras tikroje Kanaano žemēje. — 10*Nebesivadinsi*... Naujame pasirodyme Viešpats pakartoja ir iškilmingai patvirtina augščiau duotus Jokubui pažadus, o taip pat panaujina vardo pakeitimą. — 14*Jis gi pastatē*... Kaip buvo žadējęs 28, 22

16*O iš ten išējęs*... Anot ebr t : ir ējo iš Betelio ir buvo likusi kibra lig Ephratai. Kokį tolumą reiškia kibra, nežinia, bet ne daugiau kaip kilometrą. Ephrata buvo senovinis Betliejaus ir jo apylinkēs vardas. — 18*Benoni*... *Benjaminu*. Abiejų vardų paaiškinimai įdēti tekstan vulg vertējo. Dešinē ranka ar pusē reiškē laimę, todēl Benjamino vardo ebr *Binjamin* prasmē yra Laimēs sūnus ; nes motinos mirtimi nuliūdintas Jokubas jautēsi laimingas, kad nors kūdikis liko gyvas. — 19*Tai yra Betliejun*. Tas paaiškinimas ir 20 e pastaba, kad Rakelēs paminklas pasilieką̧s iki šiai dienai, matomai, įdēti šiton vieton vēlesnio autoriaus, kada Israēlaičiai jau gyveno Palestinoje. Rakēlēs kapas tebēra ir dabar

21*Bandos bokšto*. Kur buvo tas bokš-

visai nepasiliko paslaptimi. Jokubo sūnų buvo dvylika. [23]Lijos sūnūs: Pirmagimis Rubenas, toliau Simeonas, Levis, Judas, Isakharas ir Zabulonas. [24]Rakelės sūnūs : Juozapas ir Benjaminas. [25]Rakelės tarnaitės Balos sūnūs : Danas ir Nephtalis. [26]Lijos tarnaitės Zelpos sūnūs : Gadas ir Aseras. Šitie yra Jokubo sūnūs, kurie jam gimė Sirijos Mezopotamijoje

[27]Jis dar nuėjo pas savo tėvą Isaoką į Arbėjos miestą Mambrę, tai yra Ebroną, kur buvo ateiviais Abraomas ir Isaokas. [28]Ir Isaokui sukako šimtas aštuonios dešimtys metų amžiaus. [29]Nukaršęs senatvėje jis mirė ; ir buvo sujungtas su savo tauta, pasenęs ir turėdamas amžiaus pilnybę ; jį palaidojo du jo sūnūs Esavas ir Jokubas

36. Šitie yra Esavo palikuonys ; jis taip pat ir Edomas. [2]Esavas vedė
žmonas iš Kanaano dukterų : Elono Hetiečio dukterį Adą ir Sebeono Hevejiečio dukters Anos dukterį Oolibamą, [3]taip pat Ismaėlio dukterį, o Nabajoto
1 Kron 1,35 seserį Basematą. [4]Ada pagimdė Eliphazą ; Basemata pagimdė Rahuelį. [5]Oolibama pagimdė Jehu, Iheloną ir Korę. Šitie yra Esavo sūnūs, kurie jam gimė Kanaano žemėje. [6]Esavas pasiėmė savo žmonas, ir sūnus, ir dukteris, ir visus savo namų žmones, ir lobį, ir galvijus, ir visa, ką galėjo turėti Kanaano žemėje, ir nuėjo į kitą šalį, ir pasitraukė nuo savo brolio Jo-
Aug 13,6 kubo ; [7]nes abudu buvo labai turtingi ir negalėjo gyventi drauge, ir juodviejų negalėjo sutalpinti jų keleivystės žemė dėl bandų daugybės. [8]Esa-
Još 24,4 vas gyveno Seiro kalnuose Jis yra taip pat ir Edomas
1 Kron 1,35 [9]Šitos yra Edomiečių tėvo Esavo giminės Seiro kalnuose [10]ir šitie jo sūnų vardai. Esavo žmonos Ados sūnus Eliphasas ; taip pat jo žmonos Basematos sūnus Rahuelis. [11]O Eliphazo sūnus buvo Temanas, Omaras,

---

tas, nežinia. Tokiuose bokštuose rasdavo sau prieglaudą piemenys su savo bandomis. — [22]*Rubenas*... Už tą bjaurią paleistuvystę iš Rubeno buvo atimtos pirmgimystēs teisēs. — *Jokubo sūnų*... Gimus paskutiniam Jokubo vaikui, minimi dar kartą visa dvylika Patriarko sūnų draug su jų motinomis

[27]*Nuējo* - paskutinį kartą. — [28]*Isaokui sukako*... Isaokui mirštant Jokubas turējo 120 m, o jo sūnus Juozapas jau nuo keliolikos metų buvo Egipte. Bet įkvēptas autorius mini jau čia Isaoko mirtį, kad paskiau tuo dalyku nebereikētų pertraukti Juozapo istorijos. — [29]*Palaidojo* - šalia Abraomo ir Saros, dvailoje oloje, Makpeloje

5/*Esavo palikuonys*

36,1-43. Baigdamas visą Isaoko istoriją, autorius įvardija apsigyvenusio Seiro kalnuose Esavo palikuonis, kurie jam buvo gimę Kanaane ir Idumējoje, taipgi Idumejiēčius ir Khoriečius kunigaikščius, ir pirmuosius Idumējos karalius

36. [1]*Esavo palikuonys*. Kadangi Esavo palikuonims nebuvo lemta priklausyti Dievo išrinktajai tautai, todēl baigiant Isaoko istoriją minimi jau čia net ir tolesnieji jo pirmgimio sūnaus palikuonys, sudariusieji draug su Seiro krašto gyventojais atskirą tautą, Idumējiečius. —[2]*Elono Hetiečio*... Esavo žmonos minimos čia trečią kartą, bet ne visai tais pačiais vardais. Vardų pakeitimas įvyko per perrašinētojų paklydimą, ar gal dēl to, kad moterys ištekēdamos ne kartą gaudavo naujus vardus. Pastebētinas tačiau vienodumas svarbiausiuose dalykuose : Esavas turējo tris žmonas, dvi iš jų buvo Kananietēs, viena gi Ismaēlio duktē. — [6]*Esavas pasiēmē*... Esavas jau gyveno Seiro krašte, kada Jokubas grįžo iš Mezopotamijos ; galutinai tačiau jis išsikraustē iš Hebrono, Jokubui jau sugrįžus ir gal mirus juodviejų tēvui. Brolių persiskyrimo priežastis pasakoma ta pati, kokia privertē skirtis Abraomą su Lotu

[11]*Temanas*. Taip buvo vadinama žinoma ir vēliau Idumējos giminē ir

Sephas, Gatamas ir Kenezas. [12]Esavo sūnaus Eliphazo gulovė buvo Tamna ;
ji jam pagimdė Amaleką ; šitie yra Esavo žmonos Ados sūnūs. [13]O Ra-
huelio sūnūs buvo Nahatas ir Zara, Samma ir Meza ; šitie yra Esavo
žmonos Basematos sūnūs. [14]Sūnūs, kuriuos pagimdė Esavo žmona, Sebeono
dukters Anos duktė Oolibama, buvo šitie : Jehus, Ihelonas ir Korė

[15]Šitie yra Esavo vaikų kunigaikščiai, Esavo pirmgimio Eliphazo
sūnūs : kunigaikštis Temanas, kunigaikštis Omaras, kunigaikštis Sephas,
kunigaikštis Kenezas, [16]kunigaikštis Korė, kunigaikštis Gatamas, kuni-
gaikštis Amalekas ; šitie yra Eliphazo sūnūs Edomo žemėje ir šitie
Ados sūnūs. [17]Taip pat Esavo sūnaus Rahuelio šitie yra sūnūs: kunigaikš-
tis Nabatas, kunigaikštis Zara, kunigaikštis Samma, kunigaikštis Meza.
Tie tai yra Rahuelio kunigaikščiai Edomo žemėje : jie yra Esavo žmonos
Basematos sūnūs. [18]O šitie buvo Esavo žmonos Oolibamos sūnūs : kuni-
gaikštis Jehus, kunigaikštis Ihelonas, kunigaikštis Korė. Šitie yra Esavo
žmonos Anos dukters Oolobamos kunigaikščiai. [19]Šitie yra Esavo sūnūs
ir šitie jų kunigaikščiai ; jis gi ir Edomas

[20]Šitie yra Seiro Horiečio sūnūs, vietiniai gyventojai : Lotanas, So- 1 Kron 1,38
balis, Sebeonas, Ana, [21]Disonas, Eseras ir Disanas. Šitie yra Seiro sūnūs,
Horiečių kunigaikščiai, Edomo žemėje. [22]O Lotamas turėjo sūnus Horį
ir Hemaną ; o Lotano sesuo buvo Tamna. [23]Ir šitie Sobalio sūnūs : Alva-
nas, Manahatas, Ebalis, Sephas ir Onamas. [24]Ir šitie Sebeono sūnūs : Aja
ir Ana. Ana yra tas, kuris rado tyruose karštus vandenis, ganydamas savo
tėvo Sebeono asilus. [25]Jis turėjo sūnų Disoną ir dukterį Oolibamą. [26]Disono
sūnūs yra šie : Hamdanas, Esebanas, Jetramas ir Kharanas. [27]Taip pat
šitie yra Esero sūnūs : Balaanas, Zavanas ir Akanas. [28]O Disanas turėjo
sūnus Husą ir Aramą. [29]Šitie yra Horiečių kunigaikščiai : kunigaikštis
Lotanas, kunigaikštis Tobalis, kunigaikštis Sebeonas, kunigaikštis Ana,
[30]kunigaikštis Disonas, kunigaikštis Eseras, kunigaikštis Disanas. Šitie
yra Horiečių kunigaikščiai, viešpatavusieji Seiro žemėje

[31]Karaliai gi karaliavusieji Edomo žemėje pirma negu Israėlio vaikai
turėjo karalių, buvo šitie : [32]Beoro sūnus Bela, o jo miesto vardas Benaba.
[33]Bela mirė, ir jo vietoje karaliavo Zaros sūnus Jobabas iš Bosros. [34]Mirus
Jobabui, jo vietoje karaliavo Husamas iš Temaniečių žemės. [35]Taip pat
šitam mirus, jo vietoje karaliavo Badado sūnus Adadas, kurs sumušė
Madianiečius Moabo krašte ; ir jo miesto vardas Avitas. [36]Mirus Adadui,
jo vietoje karaliavo Semla iš Masrekos. [37]O šitam mirus, jo vietoje kara-
liavo Saulius nuo Rohoboto upės. [38]Ir šitam mirus, jo įpėdiniu karalystėje
buvo Akhoboro sūnus Balananas. [39]Taip pat šitam mirus, jo vietoje kara-
liavo Adaras, o jo miesto vardas Phau ; jo žmona buvo vadinama
Meetabelė, Mezaabo dukters Matredos duktė

[40]Šitie yra Esavo kunigaikščių vardai pagal jų kilmę, vietas ir pavar-
des : Kunigaikštis Tamna, kunigaikštis Alva, kunigaikštis Jetetas, [41]ku-
nigaikštis Oolibama, kunigaikštis Ela, kunigaikštis Pinonas, [42]kunigaikštis
Kenezas, kunigaikštis Temanas, kunigaikštis Mabsaras, [43] kunigaikštis Mag-

---

kunigaikštystē. — [12]*Tamna.* 1 Kron 1,36. Iš tos Tamnos padaryta, klaidingai perrašant, Eliphaso sūnų. *Sūnūs* : vaikaičiai

[20]*Seiro Horiečio.* Seiru kitur buvo vadinami Idumējos kalnai ir šalis ; čia gi yra asmens vardas. — [24]*Rado tyruose karštus vandenis.* Tokio karšto vandens šaltinių ir dabar yra keletas Seiro kalnuose

[31]*Karaliai...* Tie karaliai valdē visą Idumējos kraštą ; augščiau gi minētieji kunigaikščiai tik jos dalis ar atskiras gimines. — *Pirma negu...* Tie žodžiai gali būti čia vēlesnio laiko priedas ; bet galējo juos parašyti

diėlis, kunigaikštis Hiramas. Šitie yra Edomo kunigaikščiai, gyvenusieji jų užvaldytoje žemėje ; jis taip pat yra Esavas, Idumėjiečių tėvas

37. [1]Jokubas gyveno Kanaano žemėje, kurioje jo tėvas buvo ateivis.
[2]Ir šita yra jo istorija
Juozapas, kada jam buvo sukakę šešiolika metų, dar vaikas būdamas,
ganė kartu su savo broliais bandą. Jis būdavo su savo tėvo žmonų Balos
ir Zelpos sūnumis. Jis įskundė tėvui savo brolius dėl jų bjauraus nusikal-
timo. [3]Israėlis mylėjo Juozapą labiau už visus savo sūnus, nes jam buvo
gimęs senatvėje ; jis jam pasiūdino margą apdarą. [4]Jo broliai, matydami
jį esant tėvo mylimą labiau už kitus sūnus, jo nekentė ir negalėjo su juo
draugiškai kalbėti. [5]Atsitiko taip pat, kad jis kartą broliams papasakojo
savo sapną ; tai sužadino dar didesnę neapykantą. [6]Jis jiems sakė : Pa-
klausykite mano sapno, kurį sapnavau! [7]Man rodėsi, kad mes rišame lauke
pėdus ir mano pėdas lyg kad atsikėlė ir stovėjo, o jūsų pėdai aplink sto-
vėdami nusilenkė prieš mano pėdą. [8]Jo broliai atsakė : Bene būsi mūsų
karalius ? Ar gal mes būsime paduoti tavo valdžion ? Tie tai sapnai ir
šnekos dar labiau pakurstė pavydą ir neapykanktą. [9]Jis sapnavo dar kitą
sapną, kurį pasakodamas broliams tarė : Mačiau sapne lyg kad saulė
ir mėnulis ir vienuolika žvaigždžių nusilenktų prieš mane. [10]O kada tai papa-
sakojo savo tėvui ir broliams, barė jį jo tėvas ir tarė: Ką reiškia tas sap-
nas, kurį sapnavai ? Argi aš ir tavo motina ir tavo broliai nusilenksime
prieš tave iki žemei ? [11]Taigi, jo broliai jam pavydėjo ; o tėvas tylomis
svarstė tą dalyką
[12]Kada jo broliai, ganydami tėvo bandas, buvo prie Sikemo, [13]Isra-
ėlis jam tarė : Tavo broliai gano avis Sikemo šalyje ; eikš, aš tave sių-
siu pas juos. Jis atsakė : [14]Štai aš ! Tuomet tėvas tarė : Eik ir pažiūrėk,
ar visa gerai klojasi tavo broliams ir galvijams, ir man pranešk, kas darosi.

---

jau ir Mošē, nes pats Dievas Patriarkams buvo ne kartą žadējęs, kad Išrinktoji Žydų tauta turēs karalius. [33]*Bosra.* Dabar Besseira, minima dar Ješ 34,36 ir k

[40]*Šitie yra...* Po karalių vēl ēmē valdyti Idumēją kunigaikščiai

3. Jokubo ir jo sūnų istorija

a/ Pirmoji Juozapo istorijos dalis

1/ *Juozapas brolių parduotas Egiptan*

[s]37,1-36. Tēvo numylētasis Juozapas savo sapnų pasakojimu sukelia brolių pavydą, kurie pradžioje nori jį užmušti, bet patariant Rubenui ir Judui susilaiko nuo užmušimo ir parduoda jį Madianiečių pirkliams; tie gi, nusivedę Egiptan, parduoda jį Putipharui, tuo tarpu kad Jokubas jį aprauda kaip tariamai žvērių sudraskytą

37. [2]*Jo istorija.* Jokubas buvo griežčiausia prasme tik Žydų tēvas ; jo gi ir jo palikuonių likimas labai artimai surištas su jo sūnaus Juozapo likimu

Šešiolika. Ebr ir visuose kituose tekstuose septyniolika. — *Dēl jų bjauraus nusikaltimo.* Jokubo sūnų nusidējimas buvo prieš nekaltybēs dorą ; skaisti Juozapo siela jo negalējo pakęsti. Tai buvo pirma brolių neapykantos priežastis. — [3]*Israēlis mylējo...* Čia nurodoma tik viena ypatingos meilēs priežastis. Juozapas buvo pirmasis mylimos Jokubo žmonos Rakeles sūnus. — *Margą apdarą.* Buvo tai gana daili jupa su rankovēmis siekianti lig riešų /23 e/. — [5]*Savo sapną....* Juozapo sapnai ir toliau Paraono tarnų bei paties Paraono, matomai, buvo Dievo siųsti. [10]*Barē jį jo tēvas...* Sapno įvykimas rodēsi nesutinkąs su pagarba, priderančia gimdytojams iš vaikų

[12]*Buvo prie Sikemo.* Tuo metu, matomai, jau buvo užmiršta didelē skriauda, Jokubo sūnų padaryta Si-

Išsiųstas iš Ebrono slėnio, jis nuėjo į Sikemą. [15]Tenai vienas vyras jį rado
klaidžiojantį po lauką ir paklausė, ko ieškąs. [16]O jis atsakė : Ieškau savo
brolių. Pasakyk man, kur jie gano bandas. [17]Ir vyras jam tarė : Jie pasi-
traukė iš šitos vietos ; girdėjau juos sakant : Eikime į Dotainą ! Juo-
zapas tat nuėjo paskui savo brolius ir rado juos Dotaine. [18]Jie pamatę
jį iš tolo, pirma negu prie jų prisiartino, manė jį užmušti [19]ir kalbėjosi tarp
savęs : Štai ateina sapnuotojas. [20]Eikite, užmuškime jį ir įmeskime į seną
šulinį, ir sakysime : Laukinis žvėris jį prarijo, ir tuomet pasirodys, ką
jam padės jo sapnai. [21]Tai išgirdęs, Rubenas stengėsi jį išlaisvinti iš jų Žem 42,22
rankų ir sakė : [22]Neužmuškite jo ir neišliekime kraujo ; bet įmeskite jį į
šitą šulinį, kurs yra tyruose, ir palikite savo rankas nesuteptas. Jis taip
kalbėjo, norėdamas atimti jį iš jų rankų ir sugrąžinti tėvui. [23]Kaip tik Juo-
zapas atėjo pas brolius, jie išvilko jį iš jo ilgo, margo rūbo [24]ir įmetė
senan šulinin, kuriame nebuvo vandens

[25]Po to, susėdę duonos valgyti, pamatė keliauninkus Ismaėlaičius atei-
nant iš Galaado ir jų kupranugarius nešant kvepalus ir sakus, ir miros sul-
tis Egiptan. [26]Judas tat tarė savo broliams : Ką mums pravers, jei už-
mušime mūsų brolį ir paslėpsime jo kraują ? [27]Geriau yra jį parduoti
Ismaėlaičiams ir nesutepti mūsų rankų ; nes jis yra mūsų brolis ir mūsų
kūnas. Broliai pritarė tiems žodžiams. [28]Einant pro šalį Madianiečiams Išm 10,13
pirkliams, jie, ištraukę jį iš šulinio, pardavė Ismaėlaičiams už dvidešimt
sidabrinių ; tie gi nusivedė jį Egiptan. [29]Rubenas, sugrįžęs prie šulinio, ne-
berado vaikino [30]ir, perplėšęs rūbus, prieidamas prie brolių, tarė : Žuvo
vaikinas, ir kur aš eisiu ? [31]Jie gi ėmė jo rūbą, pamirkė ožio kraujuje,
kurį buvo papjovę, [32]ir išsiuntė nunešti pas tėvą ir pasakyti : štai ką ra-
dome. Žiūrėk, ar tai tavo sūnaus rūbas ar ne ? [33]Pažinęs jį, tėvas tarė :
Rūbas mano sūnaus ; laukinis žvėris jį suėdė, skernagis prarijo Juozapą.
[34]Ir perplėšęs rūbus apsivilko ašutine, ilgą laiką apraudodamas savo sūnų.
[35]Susirinkus visiems jo vaikams tėvo skausmo maldyti, jis nenorėjo priimti

---

kemo gyventojams ir buvo jau įvykusi taika. — [17]*Dotainą*. Dabar Tell Dothan į šiaurę nuo Sikemo

[25]*Ismaēlaičius*. Tie patys pirkliai toliau vadinami Madianiečiais — *Kvepalus*... Madianiečių vežamos prekēs buvo kvepinčios augalų syltys ar sakai. Labai daug jų vartodavo Egipte balsimuodami lavonus. Madianiečiai versdavosi dar vergais. — [28]*Dvidešimt sidabrinių*. Tai buvo paprasta Mošēs laikais vergo kaina. Jei sidabrinis siklis buvo vertas apie 6 lit, tai už Juozapą gauta ne daugiau kaip šimtas dešimts litų. — [29]*O Rubenas*... Jo matomai nebuvo su broliais, kada tie pardavē Juozapą. — [30]*Perplēšęs rūbus*. Senovēje rūbus perplēšdavo ant krūtinēs ; buvo tai ženklas didelio nuliūdimo, skausmo, atgailos. — [34]*Ašutine*. Ebr *tsaq*. Buvo tai maišas iš kieto audeklo ar iš kupranugario plaukų, kuriuo apsivilkdavo ant nuogo kūno išreikšdami didelį nuliūdimą ar darydami atgailą. — [35]*Nužengsiu pas savo sūnų*... Gražus pasireiškimas Jokubo tikējimo į sielos nemarumą. Jis neabejoja, kad Juozapą sudraskē žvērys, bet draug tiki, jo sielą gyvą esant kitame pasaulyje, ir laukia, kad ten jo paties siela susitiks su žuvusio sūnaus siela. Mirusių buveinē ebr vadinama *še'ol*, t y ,gilybēs. — [36]*Paraono kamarponiui* Daugelis tarnų rytų karalių rūmuose būdavo iš tikrųjų romytiniai /lot eunuchus/ ; bet su laiku pradēta taip vadinti apskritai augštesnius karaliaus valdininkus. Minimas čia kamarponis buvo vedęs. — *Kareivių vadui* : viršininkui kareivių, paskirtų sergēti karaliaus rūmus ir asmenį. Anot ebr t : budelių viršininkui. — *Putipharui*. LXX : Petefres. Tas vardas tikrai egiptiškas /Peti para/ ir reiškia paskirtąjį dievaičiui Ra, t y, saulei

paguodos, bet tarė: Raudodamas nužengsiu pas savo sūnų į mirusiųjų
buveinę. Tuo tarpu kai jis nepaliaujamai, verkė, [36]Madianiečiai pardavė
Juozapą Egipte Paraono kamarponiui ir kareivių vadui Putipharui

38. [1]Tuo pačiu metu Judas, pasitraukęs nuo savo brolių, nuėjo pas
1 Kron 2,3 vieną vyrą Odolamietį, vardu Hiramą. Jis ten pamatė vieno Kananiečio,
vardu Suės, dukterį, ir paėmęs ją moterystėn, įėjo pas ją. [3]Ji pradėjo
Sk 26,19 ir pagimdė sūnų ir praminė jį vardu Heras. [4]Ir vėl ji pradėjo ir, pagim-
džius sūnų, pavadino jį Onanu. [5]Ji pagimdė taip pat trečią, kurį praminė
Sela; tam gimus, ji nebeturėjo daugiau vaikų. [6]Judas davė savo pirmgi-
Sk 26,19 miui Herui žmoną vardu Tamarą. [7]Bet Judo pirmgimis Heras buvo neti-
kęs Viešpaties akivaizdoje ir jis jam siuntė mirtį. [8]Judas tat tarė savo
sūnui Onanui: įeik pas savo brolio žmoną ir gyvenk su ja, kad duotumei
savo broliui palikuonių. [9]Jis, žinodamas ne sau gimsiant sūnus, įeidamas pas
savo brolio žmoną elgėsi taip, kad ji negalėtų pastoti motina, nenorėda-
mas, kad vaikai gimtų brolio vardu. [10]Ir už tat Viešpats jį ištiko, nes darė
bjaurų dalyką. [11]Todėl Judas tarė savo marčiai Tamarai: būk našlė savo
tėvo namuose, kolei neužaugs mano sūnus Sela; nes jis bijojo, kad ir
tasai nenumirtų, kaip jo broliai. Ji nuėjo sau ir gyveno savo tėvo namuose
[12] Praslinkus ilgokam laikui, mirė Suės duktė, o Judo žmona. Gedulo
skausmui praėjus, Judas ir bandos piemuo Odolamietis Hiras nuėjo pas
savo avių kirpėjus į Tamną. Buvo pranešta Tamarai, kad jos šešiūras
eina į Tamną avių kirpti. [14]Nusivilkus našlystės rūbus, ji pasiėmė gaubtę
ir, pakeitus apdarą, atsisėdo kryžkelėje, kur einama į Tamną; dėl to,
kad Sela buvo užaugęs ir nebuvo jai duotas vyru. [15]Pamatęs ją Judas
ir spėliodamas esant kekšę, nes ji buvo apsidengus savo veidą, kad
nebūtų pažinta, [16]priėjęs prie jos, tarė: Leisk man su tavim sugulti,
nes nežinojo ją esant jo marčią. Jai atsakius: Ką man duosi už sugu-
limą su manim? [17]Jis tarė: Atsiųsiu tau ožiuką iš bandos. Ir jai vėl
sakant: Pakęsiu, ko tu nori, jei man duosi užstatą, kolei atsiųsi, ką
žadi. [18]Judas tarė: Kokio nori užstato, kad tau duočiau? Ji atsakė:
Tavo žiedo, apyrankės ir lazdos, kurią turi rankoje. Iš šio sugulimo
moteriškė tapo nėščia. [19]Po to ji atsikėlė, nuėjo ir, nusivilkus apdarą,

---

2/ *Judo palikuonys*

38,1-30. Jokubo sūnus Judas veda žmoną Kananietę, iš kuriuos jam gimsta trys sūnūs. Jiems užaugus, du vyresnieji miršta vienas po kito, nepalikdami vaikų iš Tamaros, kurią tēvas vienam paskui kitą buvo davęs moterystēn. Kadangi Judas nenori, kad ji taptų jo trečiojo sūnaus žmona, todēl Tamara apgavimu gauna palikuonis iš paties Judo ir pagimdo dvynus

38. [1]*Judas, pasitraukęs*... Judo pasitraukimas iš savo tēvo namų, moterystēs su svetimtautēmis ir kilęs dorinis patvirkimas aiškiai rodē, kokiame dideliame pavojuje atsirado Jokubo giminē, gyvendama Kanaane, ir kaip labai reikējo gyvenimo aplinkybių pakeitimo, kurį Dievo apvaizda rengē per Juozapo nugabenimą Egiptan. — *Adulamo.* Miestelis garsus Dovido istorijoje, į šiaurę nuo Hebrono. — [5]*Tam gimus, ji*... Anot ebr t: ir jis /Judas/ buvo Ketsibe, kada ji pagimdē. Ketsibas ar Akhtsibas, buvo miestelis Adulamo apylinkēje. — [8]*Įeik pas savo brolio*... Matomai jau ir tuomet buvo paprotys, vēliau Mošēs įstatymdavystēje pavirtęs « levirato įstatu » /5 Moš 25,5.../, kad, mirus vyresniajam broliui be vaikų ir palikus našlę, ją turēdavo vesti jaunesnis brolis ir pirmas iš tos moterystēs gimęs sūnus buvo laikomas mirusiojo brolio vaiku ir buvo jo įpēdinis

[13]*Bandos piemuo.* Dabartiniame ebr t: jo prietelis. — *Į Tamną.* Dabar Kirbet

kurį buvo pasiėmus, apsivilko našlystės rūbais. 20Judas nusiuntė per
savo piemenį Odolamietį ožiuką, kad atsiimtų užstatą, kurį buvo davęs
moteriškei. Tasai, jos neradęs, 21pasiklausė anos vietos žmonių : Kur yra
moteriškė, sėdėjusi kryžkelėje ? Visiems atsakant : šitoje vietoje nebuvo
kekšės, 22jis sugrįžo pas Judą ir jam tarė : Aš jos neradau ; tačiau anos
vietos žmonės man sakė, kad ten niekuomet nesėdėjusi paleistuvė. 23Ju-
das tarė : tesižino. Ji tikrai negalės mūsų kaltinti už melagystę, o aš
nusiunčiau ožiuką, kurį buvau žadėjęs, ir tu jos neradai. 24Bet štai po
trijų mėnesių pranešė Judui, sakydami : Tavo marti Tamara virto pa-
leistuve ir, regisi, esanti nėščia. O Judas tarė : Išveskite ją, kad būtų
sudeginta. 25Vedama mirti, ji nusiuntė pas savo šešiūrą, tardama : Aš
pastojau nėščia iš vyro, kurio yra šitie daiktai; pažink, kieno yra žie-
das, apyrankė ir lazda. 26Jis, pažinęs savo duotuosius daiktus, tarė : Ji
už mane teisesnė, nes aš jos nedaviau savo sūnui Selai. Tačiau daugiau
jis jos nepažinojo. 27O atėjus gimdymo metui, pasirodė įsčioje esą dvynai. Mt 1,3
Ir pačiame kūdikių užgimime vienas iškišo ranką, kurią pribuvėja per-
rišo raudonu siūlu, sakydama : 28Šitas išeis pirmas. 29Bet jam atitraukus
ranką, išėjo antrasis, o moteriškė tarė : Kam dėl tavęs perplyšo plėvė ?
Dėl to jis buvo pramintas vardu Pharesas. 30Paskui išėjo jo brolis, ant 1 Kron 2,4
kurio rankos buvo raudonas siūlas ; jį praminė Zara

39. 1Taigi Juozapas buvo nuvestas Egiptan, ir jį nupirko vyras
Egiptietis, Paraono kamarponis ir kareivių vadas Putipharas, iš
rankų Ismaėlaičių, kurie jį buvo atvedę. 2Viešpats buvo su juo, ir jam
viskas sekėsi ; jis gyveno savo valdovo namuose, 3kurs geriausiai žinojo,
kad Viešpats yra su juo, laiduodamas jam pasisekimą visuose jo užsi-
mojimuose. 4Juozapas rado malonę pas savo valdovą ir jam tarnavo.
Jis jį padarė visako užvaizdu. Taip jis valdė pavestus sau namus ir
visa, kas jam buvo paduota. 5Viešpats palaimino Egiptiečio namus ir
padaugino kaip namuose, taip ir laukuose visą jo lobį ; 6jis gi pats nieku
kitu nesirūpino, kaip tik duona, kurią valgė

Tibneh. — 24*Išveskite ją, kad...* Moterų nusikaltimai prieš dorą buvo kietai baudžiami Rytuose. Judas, nors tikrumoje neturējo sumanymo duoti savo sūnui Selai moterystēn Tamaros, tačiau dabar pasirodo tebelaikąs ją Selos sužadētine ir būdamas šeimos galva skiria nusikaltusiai marčiai bausmę, kaip svetmoteriai, liepdamas ją užmušti akmenimis ir sudeginti. — 26*Ji už mane teisesnē.* Tuo pasakymu Judas tik apsvarsto savo pasielgimą su Tamara, kaip su savo marčia. Jis nebuvo įvykdęs savo pažado duoti ją moterystēn Selai ; todēl jos apgavimą vadina teisingu. Pats gi Tamaros apgavimas savyje ir svetmoterystē pasilieka neabejotina nuodēme. — 29*Paresas.* Ebr Parets, plyšys. Taip jis buvo pramintas dēl to, kad, jam dar neišējus iš motinos įsčios, jau buvo perplēšta plēvē, apdengianti kūdikį įsčioje, ir tuomet buvo pasakyta : kam dēlei tavęs perplyšo plēvē *-parets.* Paresas priklauso Kristaus genealogijai, Mt 1,3. — 30*Zara.* Ebr *Zarakh*-išeinantis

3/ *Juozapas Putipharo namuose*

39,1-20. Viešpačiui padedant, Juozapas įsigyja didelę malonę pas savo valdovą; kadangi tačiau nepasiduoda gašlios Putipharienēs gundymams, nekaltai įskųstas Juozapas įmetamas kalējiman

39. 1*Vyras Egiptietis.* Kada Juozapas buvo nuvestas Egiptan / apie 1920 m pirm Kristaus/ čia viešpatavo iš svetur atējusi Hyksų tauta, davusi Egiptui dvi karalių šeimas, XV ir XVI /2100-1700 m pirm Kr/ ; todēl ne visi augšti karaliaus rūmų valdininkai buvo egiptiečiai. — 3*Vieš-*

Juozapas buvo gražaus veido ir dailios išvaizdos. [7]Taip kad po
daugelio dienų jo valdovė atkreipė savo akis į Juozapą ir tarė : Gulėk
su manim. [8]Bet jis atmetė jos nedorą siūlymą ir jai tarė : Štai mano
valdovas visa man taip patikėjo, kad net nežino, ką jis turi savo namuose ; [9]ir nėra nieko, kas nebūtų mano valdžioje ar nebūtų man pavesta, iškyrus tave, kuri esi jo žmona, -kaip gi tat aš galiu daryti
tą piktumą ir nusidėti mano Dievui ? [10]Tokiomis kalbomis moteriškė
vargino jaunikaitį kasdien, o jis gynėsi nuo svetmoterystės. [11]Kartą,
Juozapui įėjus į namus, kad atliktų kurį ten darbą, ir niekam kitam
neesant, [12]ji, nutvėrus jo rūbo skverną, tarė : Gulėk su manim. Jis, palikęs jos rankose apdarą, ištrūko ir išbėgo laukan. [13]Moteriškė, matydama savo rankose apdarą ir save esant paniekintą, [14]pasišaukė pas save
savo namų žmones ir jiems tarė : Štai įvedė čia vyrą Ebrajį, kad su
manim darkiai elgtųsi ; tasai įėjo pas mane, kad su manim sugultų ;
Ps 104,18 bet man sušukus, [15]jis, išgirdęs mano balsą, paliko apdarą, kurį aš laikiau, ir išbėgo laukan. [16]Kaltinimui patvirtinti ji parodė sugrįžusiam į
namus vyrui sulaikytą apdarą ir tarė : Įėjo pas mane tarnas Ebrajis,
kurį tu atvedei, kad su manim darkiai pasielgtų ; [18]o išgirdęs mane šaukiant, paliko apdarą, kurį laikiau, ir išbėgo laukan. [19]Tai išgirdęs ir įtikėjęs žmonos žodžiams, valdovas labai įpyko ; [20]ir padavė Juozapą kalėjiman, kur buvo sergimi karaliaus kaliniai, ir jis buvo ten užrakintas

[21]O Viešpats buvo su Juozapu ir jo pasigailėjęs davė jam rasti malonės kalėjimo užvaizdo akyse, [22]kurs padavė į jo rankas visus kalinius,
laikomus kalėjime ; ir kas tik tenai darėsi, buvo po juo ; [3]ir pats nieku
nebesirūpino visa jam pavedęs ; nes Viešpats buvo su juo ir jam duodavo pasisekimo visuose darbuose

40. [1]Po šių įvykių pasitaikė, kad du Egipto karaliaus rūmų valdininkai, jo vynpylis ir duonkepis, nusikalto savo valdovui. [2]Ir įpykęs
ant jųdviejų Paraonas /nes vienas buvo vynpylių viršininkas, kitas duonkepių/, [3]įmetė juodu kareivių vado kalėjiman, kuriame buvo apkaltas
ir Juozapas. [4]O kalėjimo sargas padavė juodu Juozapui, kurs jiems ir

---

pats yra su juo. Pats Putipharas buvo pagonis ir netikējo į Viešpatį ; tik jis matē Juozapo tikējimą ir tuo tikējimu apsiaustus jo darbus, kurie buvo visuomet laimingi. — [4]*Užvaizdu.* Visos turtingos Egipto šeimos, kaip nurodo senoviniai dokumentai, turējo tokius užvaizdus, kuriems būdavo pavedami visi namų rūpesčiai. — [6]*Jis gi pats...* Putipharo pasitikējimas savo užvaizdu buvo taip didelis, kad jis pats nieku kitu nesirūpino, kaip tik gyvenimo džiaugsmais

[7]*Jo valdovē atkreipē...* Egiptiečiai nelaikydavo savo žmonų uždarę nuo žmonių akių. Jos dalyvaudavo viešame gyvenime. — [14]*Vyrą Ebrajį.* Kad kaltybē rodytųsi dar didesnē, Putipharienē primena svetimą tariamo nusikaltēlio kilmę. — [20]*Kalējiman.* Buvo tai vienas iš viešų karaliaus kalējimų, buvusių to paties Putipharo priežiūroje ir valdžioje

4/ *Juozapas kalējime*

39,21-40,23. Ir kalējime Viešpats neužmiršta Juozapo. Čia jis įsigyja kalējimo viršininko malonę ir prirengia sau išsilaisvinimą, išaiškindamas dviejų Paraono valdininkų sapnus

[21]*Kalējimo užvaizdo.* To valdininko viršininkas buvo Putipharas

40. [1]*Jo vynpylis...* Vyno pilstytojas ir duonos kepējas buvo augšti karaliaus namų valdininkai, kurių vienas prižiūrēdavo ir mēgindavo paduodamus į stalą vynus, antras gi — duoną ir kitokius iš tešlos kepamus skanskonius. — [4]*Tarnavo.* Ir kalējiman įmesti augšti karaliaus val-

tarnavo. Kiek laiko praslinkus, kai juodu tebebuvo laikomi kalėjime,
5abudu sapnavo tą pačią naktį sapną, kurio išaiškinimas juodviem galėjo
pritikti. 6Įėjęs rytą pas juodu Juozapas ir pamatęs juos nuliūdusius, 7teira-
vosi, sakydamas : Kodėl judviejų veidas šiandien labiau nuliūdęs negu pa-
prastai ? 8Juodu atsakė : Mudu sapnavome sapną ir nėra kas mudviem
išaiškintų. Ir tarė juodviem Juozapas : Argi ne nuo Dievo pridera išaiš-
kinimas ? Pasakykite man, ką sapnavote ? 9Pirmasis papasakojo savo
sapną vynpylių viršininkas : aš mačiau ties savim vynmedį, 10 kuriame
buvo trys šakelės ; pamažu jis sukrovė spurgus, pražydo ir pagaliau
prisirpo vynuogės ; 11aš gi laikiau savo rankoje Paraono taurę, nusky-
niau tat uogas ir išspaudžiau taurėn, kurią laikiau ir daviau taurę Pa-
raonui. 12Juozapas atsakė : šitas yra sapno išaiškinimas ; Trys šakelės
yra dar trys dienos, 13po kurių Paraonas atsimins tavo tarnystę ir tau
sugrąžins pirma buvusią vietą, ir tu jam davinėsi taurę žiūrėdamas savo
pareigų, kaip tai darydavai pirma. 14Kai tau bus gera, atsimink mane ;
pasigailėk manęs ir paminėk Paraonui, kad mane išleistų iš šito kalėjimo,
15nes aš vogčia paimtas esu iš Ebrajų žemės ir čia nekaltas įmestas duo-
bėn. 16Duonkepių viršininkas, matydamas, kad buvo išmintingai išaiš-
kinęs sapną, tarė : Ir aš sapnavau, kad ant savo galvos turėjau tris
miltų pintines 17ir pintinėje, buvusioje augščiau už kitas, aš nešiau vi-
sokius valgius, kurie daromi duonkepių būdu, ir paukščiai lesė iš jos.
18Juozapas atsakė : Toks yra sapno išaiškinimas : trys pintinės yra dar
trys dienos, 19po kurių Paraonas nukirsdins tau galvą ir tave pakabins
ant kryžiaus, ir paukščiai draskys tavo kūną

20O po trijų dienų buvo Paraono gimimo sukaktuvės. Ta proga jis
iškėlė visiems savo rūmų valdininkams dideles vaišes ; o pokylio metu
jis prisiminė vyno pilstytojų viršininką ir vyriausįjį duonkepį, 21ir vieną
sugrąžino į jo vietą, kad vėl jam padavinėtų taurę, 22kitą gi pakorė
ant kartuvių, taip kad sapnų aiškintojo tikrumas pasitvirtino. 23Tačiau
vynpylių viršininkas, savo gerbūvyje, užmiršo savo sapno aiškintoją

dininkai turēdavo sau skirtą tarną ; tokiu tarnu tapo Juozapas. — 5*Sapną*... Dviem valdininkam jų sapnai pasirodē nepaprasti, ir juodu numanē, kad tuose sapnuose yra uždengta jų tolimesnio likimo paslaptis ; bet pasilikdami kalējime juodu negalējo laisvai pasišaukti sapnų aiškintoją, kuris uždengtą paslaptį būtų mēginęs atspēti. — 8*Nēra, kas mudviem*... Du kaliniu laiko Juozapą paprastu sargu ir tarnu, todēl savo sapnų jam pradžioje nepasakoja. — *Argi ne nuo Dievo*... Yra sapnų, kuriuos siunčia Dievas ; tai išpažįsta krikščionių mokslas ; iš to mokslo taipgi žinoma, kad tokiuos sapnus gali išaiškinti tik pats jų davējas Dievas, ar jo apšviestas žmogus. — 9*Vynmedį*. Kad jau žiloje senovēje Egipte buvo auginami vynmedžiai ir daromas vynas, dabar tikrai žinoma iš atrastų senovēs dokumentų. — 13*Atsimins tavo tarnystę*. Anot ebr t : pakels tavo galvą. Panašiais žodžiais pranašaujama ebr t ir antram valdininkui /19 e/ likimas, tik su nedideliu, bet daug reiškiančiu skirtumu prasmēje : nukels tau galvą. — 15*Vogčia paimtas* : be žinios tēvo, brolio Rubeno ir daugelio namiškių. *Iš Ebrajų žemēs*. Taip Juozapas nurodo giminę, iš kurios buvo paimtas, o ne Kanaano šalį, kur tuomet gyveno dar ir kitos tautos. — 16*Ant savo galvos*. Taip paprastai nešiodavo Egipte ne per daug sunkias naštas. — 17*Visokius valgius*. Iš senovēs Egipto paminklų žinoma, kaip didelis buvo tenai mokējimas kepti visokius skanskonius iš tešlos. — *Paukščiai lesē*. Tai buvo negeras ženklas, pranašaująs duonkepio nebegrįžimą prie pareigų. — 19*Pakabins ant kryžiaus*. Galvos nukirtimas ir lavono pakorimas buvo viena sunkiausių bausmių, kuriomis bausdavo Egipte didelius nusikaltēlius

41. [1]Po dviejų metų Paraonas sapnavo sapną. Jis tarėsi stovįs paupyje ; [2]iš upės išėjusios septynios labai gražios ir riebios karvės ir ganėsi pelkėtose vietose ; [3]išsinėrusios iš upės taip pat kitos septynios karvės bjaurios ir labai suliesėjusios ir ganėsi pačiame upės krante žaliuojančiose vietose, ir prarijo anas, kurios buvo nuostabaus grožio ir riebumo. Nubudęs, Paraonas [5]vėl užmigo ir sapnavo sapną ; būk septynios pilnos ir dailios varpos išžėlusios iš vieno šiaudo ; [6]išdygę taip pat kita tiek menkų ir karščio nusvilintų varpų, [7]ir jos prarijusios visą pirmųjų gražumą. Pabudęs, išgąsčio apimtas, Paraonas, [8]kai tik išaušo, siuntė, kad sušauktų visus Egipto žynius ir visus išminčius ir, jiems susirinkus, papasakojo sapną, bet nė vienas negalėjo jo išaiškinti

[9]Tuomet pagaliau vyno pilstytojų viršininkas atsiminė ir tarė : Išpažįstu savo kaltybę : [10]susirūstinęs savo tarnams karalius buvo liepęs įmesti mane ir duonkepių viršininką kareivių vado kalėjiman. [11]Vieną naktį abudu sapnavome sapną, pranašaujantį būsimus dalykus. [12]Tenai buvo jaunikaitis Ebrajis, to paties kareivių vado tarnas ; jam papasakoję sapnus, [13]išgirdome tai, ką patvirtino paskesnieji atsitikimai ; nes aš buvau sugrąžintas savo pareigoms, o anas pakartas ant kryžiaus. [14]Karaliui įsakius, Juozapas buvo tuojau išvestas iš kalėjimo ir, nukirpus plaukus bei apvilkus kitais rūbais, pastatytas prieš karalių. [15]Tasai jam tarė : Sapnavau sapnus, ir nėra kas juos išaiškintų ; girdėjau, kad tu juos atspėji puikiai. [16]Juozapas atsakė : Dievas, o ne aš duos Paraonui palankų atsakymą. [17]Paraonas tat papasakojo, ką buvo sapnavęs : Aš tariausi stovįs paupyje [18]ir mačiau iš upės iškopiant septynias labai gražias ir nutukusias karves, kurios besiganydamos ėdė pelkės žolę. [19]Ir štai šias sekė kitos septynios karvės taip bjaurios ir liesos, kad niekuomet tokių neesu matęs Egipto žemėje. [20]Jos, prarijusios ir suvirš-

---

5/ *Juozapas Egipto viršininkas*

41,1-57. Dievo apvaizdai laikant Juozapą savo globoje, atsitinka taip, kad Paraonas sapnuoja sapnus apie riebias ir liesas karves, o taipgi apie pilnas ir tuščias varpas ; kadangi sapnų niekas negali išaiškinti, pakviestas pas Paraoną Juozapas juos išaiškina apie būsimą Egipte septynerių metų gerą derlių ir kitų septynerių metų badą ; todēl Paraonas jį paskiria viso Egipto viršininku ir duoda jam žmoną, iš kurios jam gimsta du sūnu: Ephraimas ir Manasas. Juozapo pranašystē įvyksta ir po septynerių gero derliaus metų ateina badas, kurs visus priverčia pirktis duonos pas Juozapą

41. [2]*Karvēs* : gyvulys labiausiai branginamas ir gerbiamas Egipte. Pastebētina, kad riebios ir liesos karvēs išeina iš Nilo, nuo kurio visai priklauso javų užderējimas Egipte ; riebiosios ganosi žaliuojančiose lygumose, nes gerais metais Nilo vanduo drēkina plačiai visą jo slēnį, tuo tarpu kad blogųjų metų simbolis, liesosios karvēs ganosi tik prie pat vandens. — [5]*Iš vieno šiaudo.* — Egipte kviečių šiaudai paprastai turi po keletą varpų. — [6]*Karščio nusvilintų.* Karštas pietryčių vējas, pučiąs nuo Raudonosios jūros pakraščių, labai kenksmingas visiems javams, — [8]*Visus Egipto žynius...* Visokių žynių, burtininkų ir tt Egipte būdavo labai daug. Paraonas pasikviečia tuos, kurie buvo pagarsēję kaip sapnų aiškintojai. Ebr jie vadinami dviem vardais *khartummim* ir *khakhamim.* Pirmasis vardas gal reiškia tuos, kurių svarbiausia pareiga buvo rašyti ir skaityti hieroglifus

[9]*Išpažįstu savo kaltybę.* Anot Vulg kaltybe čia pavadintas nedēkingumas Juozapo atžvilgiu, o anot ebr t buvusis nusikaltimas prieš Paraoną. — *Nukirpus.* Anot ebr t : nusiskutus. Senovēs Egiptiečiai nešiodavo trumpus plaukus ir skusdavo visą veidą, Žydai gi darē visai priešingai. Juozapas stodamas Paraono akivaizdon, turi prisitaikyti prie Egipto pa-

kinusios pirmąsias, [21]neparodė jokio soties ženklo, bet pasiliko taip pat
liesos ir bjaurios, kaip pirma. Nubudęs ir vėl miego nugalėtas, [22]sapna-
vau kitą sapną: Septynios pilnos ir gražios varpos išdygo ant vieno
šiaudo. [23]Taip pat išžėlė iš šiaudo kitos septynios menkos ir karšto
vėjo nusvilintos varpos, [24]kurios prarijo pirmųjų gražumą. Aš papa-
sakojau sapną žyniams, ir nėra kas išaiškintų. [25]Juozapas atsakė: Ka-
raliaus sapnas yra vienas. Dievas parodė Paraonui, ką jis padarysiąs.
[26]Septynios gražios karvės ir septynios pilnos varpos yra septyneri gau-
sybės metai ir turi tą pačią reikšmę sapne. [27]Taip pat septynios menkos
ir liesosios karvės po anų iškopusios, ir septynios plonos ir deginančio
vėjo ištiktos varpos yra septyneri būsimojo bado metai. [28]Tai vyks
šitokia eile: [29]štai, ateis septyneri didelio derlingumo metai visoje Egip-
to žemėje, [30]po kurių eis kiti septyneri metai tokio nederliaus, kad bus
užmirštas visas pirma buvusis apstumas, nes badas sunaikins visą žemę,
[31]ir gausybės didumą prarys stokos didumas. [32]O kad antrą kartą sap-
navai tą patį dalyką, yra tai tikrumo ženklas, kad Dievo žodis įvyks
ir greitai išsipildys. [33]Dabar tat karalius tepasirūpina surasti išmintingą
ir veiklų vyrą ir jį tepadaro Egipto žemės viršininku, [34]kurs įstatytų
užvaizdus visose šalyse, ir po penktą javų dalį per septynerius derliaus
metus, [35]kurie jau tuojau bus, surinktų į kluonus ir kad visi javai būtų
supilti po Paraono valdžia ir laikomi miestuose, [36]ir būtų prirengti sep-
tynerių būsimų metų badui, kurs vargins Egiptą, idant kraštas nebūtų
sunaikintas stokos
[37]Patarimas patiko Paraonui ir visiems jo tarnams, [38]ir jis jiems
kalbėjo: Argi galėsime rasti tokį vyrą, kurs būtų pilnas Dievo dvasios
kaip šitas? [39]Tarė tat Juozapui: Kadangi tau Dievas nurodė visa, ką
kalbėjai, argi aš galėsiu rasti išmintingesnį ar tau lygų? [40]Tu būsi ant Ps 104,21; 1 Mak
visų mano namų, ir tavo įsakymų klausys visi žmonės; vien tik sostu 2,53; Apd 7,10
būsiu už tave viršesnis. [41]Paraonas dar sakė Juozapui: Štai aš tave
statau ant visos Egipto žemės. [42]Ir jis ėmė nuo savo rankos žiedą ir
jį užmovė ant jo rankos, ir jį apvilko ploniausios drobės apdaru, ir už-
kabino jam ant kaklo auksinę grandinę. [43]Paskui jį pasodino į savo
antrąjį vežimą ir pirma einančiam šaukliui įsakė skelbti, kad visi lenk-
tųsi prieš jį ir žinotų, kad jis yra visos Egipto žemės viršininkas. [44]Ka-
ralius taip pat sakė Juozapui: Aš Paraonas; be tavo paliepimo niekas
nepakrutins visoje Egipto žemėje rankos ar kojos. [45]Ir pakeitė jo vardą,

---

pročių. — [25]*Karaliaus sapnas yra vienas.* Nors sapnuota du atskiru sapnu, bet juodu reiškia vieną ir tą patį dalyką. — [28]*Tai vyks...* Anot ebr t: tas yra žodis, kurį pasakiau Paraonui. Tai, ką Dievas turi daryti, jis parodė Paraonui. Visame šitame pasakojime ebr t Vulgatoje išverstas laisvai ir trumpinant. — [33]*Dabar tat karalius...* Išaiškinęs sapnus Juozapas nurodo ir priemones, kurių reikia griebtis, kad apsigynus nuo neužderėjimo pasėkų. — [34]*Po penktą javų dalį...* Tai turėjo būti nepaprasta duoklė, bet, atsižvelgiant į aplinkybes, būtina. — [35]*Į kluonus.* Tam tikri kluonai javams supilti visados būdavo Egipte; dabar tik jų skaičius turi būti padidintas

[42]Žiedas su karaliaus vardu buvo svarbiausias suteiktos valdžios ženklas. Juo buvo daromi antspaudai visokiuose nutarimuose. — *Apvilko...* Apdarą iš ploniausios drobės dėvėdavo Egipto kunigai ir augščiausi valdininkai. — *Grandinę.* Dar vienas išaugštinimo ženklas. — [43]*Į savo antrąjį vežimą,* — pirmąjį pasilikdamas sau. — *Šaukliui įsakė skelbti...* Ano tebr t: ir šaukė prieš jį *'abrekh*. Ką tikrai reiškia žodis *abrekh*, nežinia; matomai juo buvo įsakoma duoti, gal parpuolus ant žemės, kniūbščiems, pagarbą naujam viršininkui. — [45]*Pa-*

ir jį praminė Egiptiečių kalboje Pasaulio Gelbėtoju, ir davė jam žmoną
Heliopolies kunigo Putipharės dukterį Asenetę. Tuomet Juozapas iš-
keliavo į Egipto žemę [46]/jis buvo trijų dešimtų metų, kada stojo
karaliaus Paraono akivaizdon/, ir apvažiavo visus Egipto kraštus
[47]Atėjo septynerių metų derlius ; ir surišti į pėdus javai buvo surinkti
į Egipto kluonus ; [48]taip pat visas javų apstumas buvo sukrautas kiek-
viename mieste. [49]Kviečių apstumas buvo taip didelis, kad galėjo būti
palygintas su jūros smiltimis, ir jų daugumas perviršijo saiką
Žem 46,20 ; 48,5 [50]Pirma negu atėjo badas, Juozapui gimė du sūnu, kuriuos jam pa-
gimdė Heliopolies kunigo Putipharės duktė Asenetė. [51]Ir jis praminė savo
pirmgimį vardu Manasas, sakydamas : Dievas padarė, kad užmirščiau
visus savo vargus ir savo tėvo namus. [52]Antrajam davė vardą Ephraimas,
sakydamas : Dievas davė man augti mano neturto žemėje
[53]Praslinkus septyneriems apstumo metams, buvusiems Egipte, [54]pra-
sidėjo septyneri stokos metai, kuriuos buvo nusakęs Juozapas, ir prasi-
dėjo badas visuose kraštuose ; tik Egipto žemėje buvo duonos. [55]O ir
čia prasidėjus badui, žmonės šaukėsi į Paraoną, prašydami maisto. Jis
jiems atsakė : Eikite pas Juozapą ir, ką tik jis jums sakys, darykite.
[56]Badas ėjo kasdien didyn visoje žemėje. Tuomet Juozapas atidarė visus
kluonus ir pardavinėjo Egiptiečiams, nes ir juos buvo prislėgęs badas.
[57]Ir iš kitų kraštų ateidavo Egiptan, kad pirktųsi maisto ir apsigintų
nuo bado

42. [1]Jokubas, išgirdęs kad javai parduodami Egipte, tarė savo sū-
nums : Kodėl nesirūpinate ? [2]Girdėjau, kad Egipte parduodami kviečiai ;
nueikite ir nupirkite, ko mums reikia, kad galėtumėm išlikti gyvi ir ne-
žūtumėm nuo bado. [3]Taigi, dešimt Juozapo brolių iškeliavo javų pirkti
Egipte ; [4]mat, Benjaminas Jokubo buvo paliktas namie, kurs sakė jo bro-
liams : kad jam kartais kelyje neatsitiktų kas pikta.[5] Jie įėjo į Egipto
žemę kartu su kitais, keliavusiais duonos pirktis ; nes badas buvo Kanaano
žemėje

---

saulio gelbētoju. Ebr t : *tsaphnath pa, neakh*. Tą Egiptišką vardą ne visi vienaip supranta ; anot kaikurių aiškintojų ebr t reiškiąs ne Pasaulio gelbētoją, bet gyvybēs penētoją ar palaikytoją. — *Heliopolies*. Ebr t : *'On*. Miestas į šiaurę nuo Memphio dešiniame Nilo krante. — *Putipharēs*. Kitoks ištarimas vardo Putipharas. Plg 37,36. — *Asenetę*. Tas vardas reiškia : pašvęsta deivei Neith. — [46]*Trijų dešimtų metų*. Taigi Juozapas buvo jau 13 metų Egipte vergu. Plg 37,2

[47]*Atējo*... Ebr t truputį kitaip : ir žemē septyneriais derlingais metais davē vaisius pilnais pēdais. Ir jis rinko septynerių derlingų metų, buvusių Egipte, visokius javus ir krovē juos miestuose ; kiekviename mieste krovē jis grūdus iš aplinkinių laukų. Ir Juozapas surinko grūdų labai daug, taip kad liovēsi juos seikējęs, nes perviršijo visokį saiką

[51]*Manasas*. Ebr : Užmiršinantis. — [52]*Ephraimas* : Dvigubai vaisingas. — *Neturto* : suspaudimo ar vargo žemēje, nes toks Juozapui pradžioje buvo Egiptas

[54]*Prasidējo visuose kraštuose* : visose aplinkinēse šalyse

b/ Juozapas ir jo broliai Egipte

1/ *Pirmoji Juozapo brolių kelionē Egiptan*

42,1-38. Bado prislēgtas Jokubas siunčia savo dešimtį sūnų Egiptan duonos nusipirkti. Pažinęs savo brolius Juozapas kalbasi su jais lyg su svetimais, vieną palieka kaliniu, o kitus išleidžia tik su ta sąlygą, kad jie antrą kartą atgabens Egiptan savo jauniausią brolį Benjaminą,

[6]Juozapas buvo valdovu Egipto žemėje, ir pagal jo valią javai
buvo parduodami kitoms tautoms. Kai jo broliai atėjo ir nusilenkė
prieš jį, [7]jis juos pažino, bet į juos kalbėjo šiurkščiau, lyg kad į svetimus,
klausdamas: iš kur atėjote? Jie atsakė: iš Kanaano žemės nusi-
pirkti ko maistui reikia. [8]Ir nors jis pažino brolius, tačiau jų nebuvo pažin-
tas. [9]Atsiminęs sapnus, kuriuos kitados buvo sapnavęs, tarė į juos: Jūs esate
žvalgai ir atėjote apžiūrėti silpnesnių šalies vietų. [10]Jie tarė: ne taip yra val-
dove! Tavo tarnai atėjo duonos pirktis. [11]Mes visi esame vieno vyro sūnūs;
atėjome su ramybe; tavo tarnai neturi jokių piktų sumanymų. [12]Jis
jiems atsakė: Netiesa! Jūs atėjote apžiūrėti, kur yra krašto nesusti-
printos vietos. [13]O jie kalbėjo: mūsų tavo tarnų yra dvylika brolių, vieno
vyro sūnų Kanaano žemėje; visų jauniausis yra su mūsų tėvu; vieno
gi visai nebėra. [14]Jis tarė: Tai ir yra, ką aš sakiau: Jūs esate žvalgai.
[15]Dabar aš jus ištirsiu. Vardan Paraono sveikatos! Jūs iš čia neišeisite,
kolei neateis jūsų jaunesnysis brolis. [16]Siųskite vieną iš jūsų ir teatvedie
jį; jūs būsite apkalti, kolei nebus ištirta, ar tai, ką jūs sakėte, yra tiesa, ar
melas; nes kitaip, kaip gyvas Paraonas, jūs esate žvalgai. [17]Taigi jis juos
įmetė kalėjiman trims dienoms

[18]Trečioje dienoje, išvedęs iš kalėjimo, jis jiems tarė: darykite, ką
sakiau, ir išliksite gyvi; nes aš bijau Dievo. [19]Jei esate ramūs, vienas
jūsų brolis tepasilieka surištas kalėjime; jūs gi eikite ir vežkite javus,
kuriuos nusipirkote, į savo namus, [20]ir atveskite pas mane jūsų jauniau- Žem 43,5
sįjį brolį, kad galėčiau ištirti jūsų žodžius ir nenumirtumėte. Jie padarė,
kaip buvo pasakęs, [21]ir kalbėjosi tarp savęs: teisingai kenčiame, nes
nusikaltome mūsų broliui; matėme jo sielos sielvartą, kai mus maldavo,
ir neišklausėme; todėlei atėjo mums šitas suspaudimas. [22]Ir vienas jų,
Rubenas, tarė: argi aš jums nesakiau: nedarykite neteisybės vaikui, Aug 37,22
o jūs manęs nepaklausėte? Štai reikalaujama jo kraujo. [23]O jie nežinojo,
kad Juozapas supranta, nes jis kalbėjo su jais per vertėją. [24]Tuomet jis
nusigręžė truputį ir verkė. Netrukus vėl atsigręžė ir jiems kalbėjo.
[15]Ir ėmęs Simeoną ir jį surišdinęs jų akyse, liepė tarnams pripildyti jų
maišus grūdų ir sudėti atgal kiekvieno pinigus į jo maišą, be to duoti
kelionei paviržio. Tie tai padarė

[26]Anie, sukrovę javus ant asilų, iškeliavo. [27]Vienas atsirišęs maišą,
kad duotų užeigoje gyvuliui pašaro, ir pamatęs maišo viršuje pinigus,
[28]tarė savo broliams: man atiduota pinigai; štai guli maiše. Jie nustebę
ir nusigandę kalbėjo vienas kitam: Kas gi tai yra, ką mums Dievas pa-
darė? [29]Jie atėjo pas savo tėvą Jokubą Kanaano žemėn ir jam papasakojo
visa, kas jiems buvo atsitikę, tardami: [30]Ano krašto valdovas kalbėjo į
mus šiurkščiai ir manė, kad mes esame šalies žvalgai. [31]Mes jam atsa-

---

kurio tačiau nenori išleisti iš namų Jokubas.

42. [1]*Jokubas...* Badas buvo kilęs ir Kanaane ir jis pradėjo varginti čia gyvenusią Jokubo šeimą.

[6]*Pagal jo valią...* Javų pardavinėjimą svetimtaučiams, su kuriais reikėjo elgtis atsargiau, Juozapas prižiūrėdavo pats; todėl kai tik atvyko keleivių būrys iš Kanaano, tuojau apie juos buvo pranešta Juozapui. — [7]*Šiurkščiau.* To reikėjo, kad geriau savo brolius ištirtų, ar jie buvo pasitaisę, ar verti yra malonių, kurias Juozapas manė jiems suteikti. — [9]*Silpnesnių...* Kananiečiai dažnai užpuldavo Egipto gyventojus ir tai tose vietose, kur nebuvo kariuomenės, kur nebuvo apginkluota. — [11]*Vieno vyro sūnūs.* Viena šeima juk nedrįstų užpulti Egiptą. — [15]*Vardan Paraono sveikatos.* Anot ebr t: Kaip Paraonas gyvas. — [25]*Sudėti atgal...* Tuo savo pasielgimu Juozapas no-

kėme : esame ramūs ir nieko netykojame. [32]Esame dvylika brolių, gimę
iš vieno tėvo ; vieno visai nebėra, jauniausis yra su mūsų tėvu Kanaano
žemėje. [33]Jis mums tarė : aš tai ištirsiu, kad jūs esate ramūs : palikite
vieną jūsų brolį pas mane, imkite jūsų namams reikiamą maistą ir eikite
sau, [34]ir atveskite jūsų jauniausįjį brolį pas mane, kad žinočiau, kad jūs
neesate žvalgai ir kad galėtumėt atgal atsiimti šitą, kurs laikomas kalėjime
ir kad paskui jums būtų leista pirktis, ko norite. [35]Tai pasakę, išpildami
javus, kiekvienas atrado maišo viršuje įrištus pinigus. Jiems visiems nu-
sigandus, [36]jų tėvas Jokubas tarė : Padarėte, kad liksiu be vaikų : Juo-
zapo nebėra, Simeonas laikomas kalėjime, ir Benjaminą jūs norite išsivež-
ti. Visos tos nelaimės krito ant manęs. [37]Rubenas jam atsakė : Užmušk
du mano sūnu, jei aš jo tau atgal neatvesiu ; duok jį į mano rankas, ir
aš jį tau sugrąžinsiu. [38]O jis atsakė : Mano sūnus neeis su jumis ; jo brolis
mirė, ir liko jis vienas; jei jam atsitiks kokia nelaimė šalyje, į kurią einate,
jūs įvarysite mano žilus plaukus su skausmu į mirusiųjų buveinę

43. [1]Tuo tarpu badas skaudžiai slėgė visą žemę. [2]O suvalgius maistą,
kurį buvo atsigabenę iš Egipto, Jokubas tarė savo sūnums : grįžkite ir
nupirkite mums truputį maisto. [3]Judas atsakė : Anas vyras mums pasakė
ir prisiekdamas tarė : Neišvysite mano veido, jei neatsivesite su savim
jūsų jauniausiojo brolio. [4]Jei tat nori jį siųsti su mumis, mes eisime draug
Aug 42,10 ir nupirksime, ko tau reikia. [5]O jei nenori, mes neeisime ; nes anas
vyras, kaip nesykį sakėme, mums paskelbė tardamas : Neišvysite mano
veido be savo jauniausiojo brolio. [6]Israėlis jiems tarė : mano nelaimei tai
padarėte, kad jam pasisakėte turį dar kitą brolį. [7]O jis atsakė : žmogus
mūsų paklausė iš eilės apie mūsų giminę : ar gyvas tėvas, ar turime
brolių ; ir mes jam atsakėme iš eilės pagal tą, ko mus klausinėjosi ; argi
mes galėjome žinoti, kad jis pasakys : atsiveskite su savim jūsų brolį ?
[8] Taip pat Judas sakė savo tėvui : leisk vaikiną su manim, kad eitumėm
Ž m 44,32 ir galėtumėm išlikti gyvi, kad nenumirtumėm mes ir mūsų kūdikiai. [9]Aš
laiduoju už vaikiną ; iš mano rankos jo reikalauk ; jei aš jo neatvesiu
atgal ir tau neatiduosiu, būsiu tau nusikaltęs amžinai. [10]Jei nebūtų buvę
atidėliota, jau būtumėm antrą kartą sugrįžę. [11]Taigi, jų tėvas Israėlis jiems
tarė : Jei taip reikia, darykite, ką norite ; pasiimkite su savim geriausių
žemės vaisių ir nuneškite anam vyrui dovanų truputį sakų ir medaus,
storakso, miros sulčių, pistacijos riešutų ir migdolų. [12]Taip pat pinigų
neškitės su savim dvigubai ; nuneškite atgal ir tuos, kuriuos radote mai-
šuose ; gal tai buvo padaryta per klaidą. [13]Imkite taip pat ir jūsų brolį
ir eikite pas vyrą. [14]O mano Visagalis Dievas tepadaro jį jums maloningą,

---

rējo apdovanoti brolius ir parodyti jiems palankumą

[38]*Liko jis vienas,* — gimęs iš Rakelēs. — [38] *Į mirusiųjų buveinę.* Plg 37,35

2/. Antroji Juozapo brolių kelionē Egiptan

43,1-45,28. Badui vis didējant Jokubas vēl siunčia savo sūnus Egiptan ir nors nenoromis išleidžia su jais taipgi Benjaminą, už kurio sugrįžimą tēvui laiduoja Judas. Juozapas priima juos meiliai, bet paskui ima bandyti, ar jie nepavydi Benjaminui ; pagaliau duodasi jiems pažinti save ir per juos kviečia atvykti Egiptan savo tēvą su visu jo lobiu.

43. [7]*Apie mūsų giminę.* Anot ebr t : apie mus ir mūsų gimines. — [11]*Sakų...Storakso, miros sulčių.* Plg 37,25. Vis tai buvo skaniai kvepiantieji ir labai branginami augalų sakai ir sultys, vartojami Egipte, ypač lavonus balsimuojant. Sakai /ebr *tsori,*

kad jis sugrąžintų su jumis jūsų brolį, kurį laiko surištą, ir šitą Benjaminą; aš gi pasiliksiu, kaip našlaitis be vaikų. 15Taigi vyrai ėmė dovanų ir dvigubai pinigų ir Benjaminą ir nukeliavo Egiptan ir stojo prieš Juozapą

16Jis, išvydęs juos drauge su Benjaminu, įsakė savo namų užvaizdui tardamas: Vesk vyrus į namus ir papjauk gyvulių ir prirengk puotą, nes jie valgys su manim pietus. 17Tasai padarė, kaip jam buvo įsakyta ir įvedė vyrus į namus. 18Tenai jie nusigandę sakė vienas kitam: Esame įvesti dėl pinigų, kuriuos pirma parsivežėme savo maišuose, kad primestų neteisingą kaltinimą ir prievarta pavergtų ir mus ir mūsų asilus. 19Todėl beįeinant į vidų prisiartinę prie namų užvaizdo, 20jie jam kalbėjo: Meldžiame, Tamstą, kad mūsų paklausytumei. Jau pirma buvome atvykę javų pirkti; 21o nusipirkę, kada atėjome į užeigą, atrišę savo maišus, radome jų viršuje pinigus, kuriuos dabar tiek pat sveriančius atnešėme atgal. 22Bet mes atsinešėme dar ir kitų pinigų, kad pirktumėm, ko mums reikia. Mes nenujaučiame, kas juos būtų įdėjęs į mūsų maišus. 23Jis atsakė: Būkite ramūs ir nebijokite. Jūsų Dievas ir jūsų tėvo Dievas davė jums turtų į jūsų maišus; nes pinigus, kuriuos man davėte, aš tikrai gavau. Ir atvedė prie jų Simeoną. 24Kai jie buvo įvesti į namus, jiems atnešė vandens, ir jie nusiplovė sau kojas. Jis taip pat davė pašaro jų asilams. 25Jie rengė dovanas, laukdami kolei neateis Juozapas vidudieny, nes buvo girdėję, kad tenai valgys pietus

26Taigi, Juozapas įėjo į savo namus ir jie jam atidavė dovanas, kurias laikė savo rankose, ir nusilenkė iki žemei. 27O jis, maloningai atsakęs į pasveikinimą, paklausė jų tardamas: Ar sveikas jūsų senas tėvas, apie kurį man buvote kalbėję? Ar dar gyvas? 28Jie atsakė: Tavo tarnas, mūsų tėvas, sveikas; jis dar gyvas ir nusilenkdami parpuolė prieš jį. 29O Juozapas, pakėlęs akis, pamatė savo tikrąjį brolį ir tarė: Ar tai šitas jūsų mažasis brolis, apie kurį man buvote kalbėję? Ir vėl tarė: Dievas tebūnie tau maloningas, mano sūnau! 30Ir jis pasiskubino išeiti, nes jis buvo susijaudinęs dėl savo brolio ir ašaros jam veržėsi iš akių; įėjęs į savo kambarį, jis verkė. 31Vėl nusiplovęs veidą išėjo ir susilaikydamas tarė: Atneškite valgius. 32Kada buvo atnešta skyrium Juozapui ir skyrium broliams, taip pat kartu valgiusiems Egiptiečiams

---

mastix/ buvo gaunami iš medelio pistacia lentiscus; storaksas /ebr *nekhoth*, tragacantus/ — sakai iš augalo vadinamo astragalus; miros sultys /ebr *lot* ladanum / — skaniai kvepintieji sakai, gaunami iš lapų augalo vadinamo Cistus

16*Į namus.* Didikų, koks dabar buvo Juozapas, namai susidėdavo anuo metu Egipte iš keletos patalpų. Iš didelio kiemo buvo įeinama į prieškambarį, kur stovėjo kareivių sargyba. Toliau ėjo didelis valgomasis kambarys; už jo mažas kiemas, aplink kurį buvo virtuvė, miegamieji kambariai, moterų kambariai; sandėliai ir tt. — 23*Jūsų Dievas ir jūsų...*: Dievas, kurį garbina jūsų šeima. Užvaizdas, kurs matomai buvo gavęs iš Juozapo reikiamus nurodymus, nuramina dešimtį brolių, aiškindamas pinigų atsiradimą maišuose Dievo malone ir atveda prie jų Simeoną.

27*O jis, maloningai...* Anot ebr t: ir LXX: O jis pasiklausė apie jų sveikatą ir tarė. — 29*Pakėlęs akis.* Noras matyti Benjaminą privertė Juozapą jas pakelti. Jis atsiliepia į jį kaip mylintis tėvas. — 30*Į savo kambarį.* Miegamasis kambarys buvo visai arti valgomojo. — 32*Skyrium Juozapui...* Juozapas valgo prie atskiro stalo, kaip Egipto valdovas. Pakviestieji į pietus Egiptiečiai sėdasi skyrium nuo Juozapo brolių, laikydamies savo papročio nevalgyti iš vieno indo su svetimtaučiais /žr Herodot 2,41/. — 33*Stebėjosi.* Nuste-

skyrium /mat, Egiptiečiams yra uždrausta valgyti kartu su Ebrajais,
nes jie laiko tokį pokylį suteptu/, [33]jie sėdėjo ties juo, pirmgimis pagal
savo pirmgimystę ir jauniausias pagal savo amžių. Jie labai stebėjosi
[34]pasiėmę dalis, kurias iš jo buvo gavę; ir visų didžiausia dalis teko Ben-
jaminui, taip kad penkis kartus buvo didesnė negu kitų. Ir jie gėrė
ir linksmai pokyliavo su juo

44. [1]Juozapas įsakė savo namų užvaizdui tardamas: Pripilk jų
maišus javų kiek gali tilpti ir įdėk kiekvieno pinigus į jo maišo viršų.
[2]Mano gi sidabrinę taurę ir kainą, kurią davė už kviečius įdėk jaunes-
niajam į jo maišo viršų. Ir buvo taip padaryta. [3]Rytui išaušus, jie buvo
išleisti su asilais. [4]Ir jau buvo iškeliavę iš miesto ir truputį paėję, kai
Juozapas pasišaukęs namų užvaizdą, tarė: Kelkis ir vykis vyrus ir
suėmęs sakyk: Kam atsilyginote piktu už gerą? [5]Taurę, kurią pavogėte,
yra ta pati, iš kurios mano valdovas geria ir kuria paprastai buria;
jūs padarėte pikčiausį dalyką. [6]Tasai padarė, kaip buvo liepta: Juos
sugavo ir jiems kalbėjo pagal įsakymą. [7]Jie atsakė: Kodėl mūsų val-
dovas taip kalba? Lyg kad tavo tarnai būtų padarę taip bjaurų da-
lyką? [8]Pinigus, kuriuos radome maišų paviršiuje, mes atnešėme atgal
pas tave iš Kanaano žemės ir kaip gi tat galima manyti, kad mes bū-
tume vogę iš tavo valdovo namų auksą ar sidabrą? [9]Pas kurį nors iš
tavo tarnų bus rasta, ko jieškai, tenumiršta ir mes būsime mūsų val-
Aug 42,13 dovo vergai. [10]Jis jiems tarė: Tebūna pagal jūsų nutarimą; pas kurį
nors bus rasta, tas tebūna mano vergas, jūs gi būsite nekalti. [11]Taigi,
skubiai nukėlė maišus žemėn, kiekvienas atrišo savąjį. [12]Juos iškratęs,
pradėdamas nuo vyriausiojo iki jauniausiam, rado taurę Benjamino maiše.
[13]Jie perplėšė savo rūbus ir atgal sukrovę naštą ant asilų, sugrįžo į miestą
[14]Judas pirmasis įėjo pas Juozapą broliais vedinas, (nes jis dar nebuvo
išėjęs iš vietos), ir visi kartu sukniubo prieš jį ant žemės. [15]Jis jiems tarė:
Kodėl jūs norėjote tai padaryti? Ar nežinote, kad nėra man lygaus mokėji-
me žyniuoti? [16]Judas jam tarė: Ką atsakysime mano valdovui? Ar ką
kalbėsime, ar kuo galėsime pasiteisinti? Dievas rado tavo tarnų ne-
teisybę; štai visi esame mano valdovo vergai, ir mes ir tas, pas kurį
rasta taurė. [17]Juozapas atsakė: Saugok Dieve, kad aš taip daryčiau;

---

bimo priežastimi buvo visų pirma brolių susodinimas pagal jų amžių. *Kurias iš jo buvo gavę...* Rytų kraštuose svečiai, kuriuos norėdavo ypatingu būdu pagerbti, gaudavo be kitų valgių dar dalį to, ką valgė pats kvietėjas. Didžiausia dalis, taigi ir didžiausia pagarba teko Benjaminui. *Linksmai pokyliavo.* Ebr ž *šakhar* nereiškia apsigėrimo, kaip būtų galima spėlioti iš Vulg /inebriati/, bet tik gėrimą lig sočiai, linksmą pokyliavimą

44. [1]*Juozapas...* Nauju brolių ištyrimu Juozapas nori pažinti, kokie santykiai yra tarp jų ir Benjamino, ar reikalui atsiradus jie stengsis jį ginti, ar gal nelaimėje jį visai apleis. — [5]*Geria... ir buria...* Dvi aplinkybės, darančios padarytąjį nuostolį skaudesnį ir žymiai padidinančios tariamą brolių kaltybę. Juozapas, Dievo apdovanotas galia atspėti ateitį, matomai tokiuo būrimu tikrumoje neužsiimdavo ir tik apsimeta taip darąs. — [8]*Pinigus, kuriuos...* Apkaltinti Juozapo broliai taip pasitiki savo nekaltumu, kad iš anksto patys skiria sunkiausią bausmę už tariamą vagystę. — [10]*Tebūna mano vergas.* Užvaizdas, laikydamasis savo viršininko pamokymų, sutinka palaikyti kaltininku tik vieną ir jam pakeičia mirties bausmę vergyste. — [13]*Perplėšė savo rūbus... sugrįžo..* Broliai nedaro tariamam kaltininkui jokių priekaištų ir pasiryžę kentėti draug su juo

kas taurę pavogė, tas tebūnie mano vergas ; jūs gi eikite sau laisvi
pas jūsų tėvą. [18]O, arčiau priėjęs, Judas drąsiai kalbėjo : Mano valdove,
leisk savo vergui atsiliepti keletu žodžių į tavo ausis ir nepyk ant savo
tarno ; nes po Paraono tu [19]mano valdovas. Tu klauseis pirmiau savo
vergų : Ar turite tėvą arba brolį ? [20]Ir mes atsakėme tau, mano valdove :
mes turime pasenusį tėvą ir jauną brolį, jam gimusį senatvėje, kurio
tikrasis brolis mirė ; ir jį vieną jam tepaliko jo motina ; tėvas gi jį myli
nuoširdžiai. [21]Tu sakei savo vergams : Atveskite jį pas mane, kad jį pa-
matyčiau savo akimis. [22]Mes minėjome mūsų valdovui : Vaikinas negali
palikti savo tėvo, nes jei paliktų, tėvas numirs. [23]Ir tu kalbėjai savo Aug 43,3-5
vergams : Jei neateis kartu su jumis jūsų jauniausis brolis, neišvysite
daugiau mano veido. [24]Nukeliavę tat pas tavo tarną, mūsų tėvą, jam
papasakojome visa, ką mano valdovas kalbėjo. [25]Ir mūsų tėvas tarė :
grįžkite ir nupirkite mums truputį maisto. [26]Mes jam tarėme : Negalime
eiti ! Nebent mūsų jauniausis brolis keliaus su mumis, tada eisime drau-
ge, kitaip gi, jam neeinant, nedrįstame stoti prieš ano vyro veidą. [27]Jis
į tai atsakė : Jūs žinote, kad du sūnu man pagimdė mano žmona. [28]Išėjo Aug 37,20-33
vienas, ir jūs sakėte : Žvėris jį prarijo, ir iki šiolei jis neatsiranda. [29]Jei
atsiimsite ir šitą, ir jam kas nors atsitiks kelyje, įvarysite mano žilus
plaukus į požemius. [30]Taigi, jei aš ateisiu pas tavo tarną, mūsų tėvą,
ir su manim nebus vaikino /kadangi su jo siela yra surišta ano siela/,
[31]ir jis išvys jo su mumis neesant, jis numirs, ir tavo tarnai įvarys jo
žilus plaukus su skausmu į požemius. [32]Verčiau aš tebūsiu tavo vergas, Aug 43,9
kurs už jį laidavau ir apsižadėjau, sakydamas : Jei jo neatvesiu atgal,
būsiu nusikaltęs savo tėvui visuomet. [33]Taigi, aš tavo vergas pasiliksiu
užuot vaikino mano valdovo tarnyboje, o vaikinas tegul eina su savo
broliais. [34]Nes aš negaliu sugrįžti pas savo tėvą be vaikino, kad ne-
būčiau liudytojas didelės nelaimės, prislėgsiančios mano tėvą

45. [1]Juozapas nebegalėjo ilgiau susilaikyti akyse daugelio tenai bu-
vusių ; todėl įsakė visiems išeiti laukan, kad nebūtų nė vieno svetimo,
kada jis turėjo duotis pažinti broliams. [2]Ir jis ėmė taip garsiai verkti,
kad tai išgirdo visi Egiptiečiai ir visi Paraono namai. [3]Paskui jis tarė
savo broliams : Aš esu Juozapas ; ar dar gyvas mano tėvas ? Broliai,
apimti didžiausio išgąsčio, negalėjo atsakinėti. [4]Jis jiems kalbėjo malo- Apd 7,13
niai : Prisiartinkite prie manęs ! O jiems prisiartinus : Aš esu Juozapas, Žem 50,20
jūsų brolis, kurį pardavėte Egiptan. [5]Nebijokite ir nesisielokite labai
mane pardavę šitan kraštan ; nes dėl jūsų išgelbėjimo Dievas mane
siuntė pirm jūsų į Egiptą. [6]Nes tik dveji metai kaip badas prasidėjo
šalyje ; ir dar lieka penkeri, kuriais nebus galima nei arti, nei pjauti.
[7]Dievas mane siuntė pirma, kad jūs būtumėte laikomi šalyje ir galė-
tumėte turėti maisto jūsų gyvybei palaikyti. [8]Ne jūsų sumanymu, bet

---

[14]*Ir Judas*... Judas pirmas eina pas Juozapą ir toliau užtaria Benjaminą, nes už jį laidavo savo tėvui /plg 43,8-10/. — [15]*Kad nēra man*... Anot ebr t : kad toks vyras, kaip aš, žyniavimu sužino /t y, apie tai, kas atsitiko su taure/. [18]*O arčiau*... Čia prasideda gražiausias ir graudus Judo atsiliepimas, kuriame jis maldauja Juozapą paleisti Benjaminą atsižvelgiant į nieku nekaltą jų tēvą Jokubą. — [27]*Mano žmona* : mylimoji Rakelē. — [28]*Iki šiolei jis neatsiranda.* Iš tų žodžių pasirodo, kad Jokūbas dar nebuvo visiškai nustojęs vilties, jog jo dingusis sūnus Juozapas gali kada nors atsirasti

45. [2]*Visi Egiptiečiai*, — buvusieji Juozapo namuose, kurie išgirstus žodžius pasiskubino pranešti pačiam Paraonui ir jo namiškiams. — [8]*Paraono tēvu.* Taip Egipto karaliai

Dievo valia aš čia atsiųstas. Jis mane padarė, tarsi, Paraono tėvu ir visų
jo namų valdovu ir visos Egipto žemės kunigaikščiu. [9]Skubėkite ir ei-
kite pas mano tėvą ir jam tarsite : Tai sakydina tavo sūnus Juozapas :
Dievas mane padarė visos Egipto žemės valdovu, ateik pas mane, kad
nenumirtumei, [10]ir gyvensi Geseno krašte, ir būsi arti manęs tu, ir tavo
sūnūs, ir tavo sūnų sūnūs, tavo avys ir tavo galvijai, ir visa, ką turi.
[11]Tenai tave maitinsiu /nes dar lieka penkeri bado metai/, kad nežūtu-
mėte tu ir tavo namai ir visa, ką turi. [12]Štai jūsų akys ir mano brolio
Benjamino akys mato, kad aš pats į jus kalbu savo burna. [13]Nupasa-
kokite mano tėvui visą mano šlovę ir visa, ką matėte Egipte ; skubė-
kite jį atvesti pas mane. [14]Ir puolęs savo broliui Benjaminui ant kaklo
ir jį apkabinęs verkė, tam taip pat verkiant ant jo kaklo. [15]Juozapas
pabučiavo taip pat visus savo brolius ir ant kiekvieno apsiverkė, ir
tuomet jie išdrįso į jį kalbėti
[16]Ir pasidarė žinoma, ir imta garsiai šnekėti karaliaus rūmuose :
Atėjo Juozapo broliai ! Paraonas apsidžiaugė, o taip pat visa jo šeima.
[17]Ir jis kalbėjo Juozapui, kad įsakytų savo broliams : Sukrovę naštą ant
gyvulių, eikite Kanaano žemėn ; [18]imkite iš ten savo tėvą ir gimines
ir ateikite pas mane, ir aš jums duosiu visas Egipto gėrybes, kad mai-
tintumėtės žemės riebumu. [19]Liepk taip pat imti iš Egipto žemės vežimų
jų vaikams ir moterims vežti ir sakyk : Imkite savo tėvą ir skubėkite
kuo greičiausiai čia ateiti. [20]Ir nepalikite nieko iš savo rakandų, nes visos
Egipto gėrybės bus jūsų. [21]Israėlio sūnūs padarė, kaip jiems buvo liepta.
Juozapas jiems davė vežimų pagal Paraono paliepimą ir paviržio kelio-
nei. [22]Jis liepė taip pat atnešti kiekvienam po dvejus rūbus ; Benjami-
nui gi davė tris šimtus sidabrinių kartu su penkiais geriausiais rūbais ;
[23]tiek pat pinigų ir rūbų nusiuntė savo tėvui, pridėdamas dar dešimtį
asilų apkrautų visokiais Egipto turtais, ir tiek pat asilių, kurios nešė
javus ir maistą kelionei. [24]Taigi, jis išleido savo brolius ir išeinantiems
tarė : Nesivaidykite kelyje. [25]Jie, iškeliavę iš Egipto, atėjo į Kanaano
žemę pas savo tėvą Jokubą [22]ir jam pranešė sakydami : Tavo sūnus
Juozapas gyvas, ir jis valdo visą Egipto žemę. Tai išgirdęs Jokubas
jautėsi tarsi pabudęs iš gilaus miego, tačiau jiems netikėjo. [27]Bet jie
jam pasakojo visą iš eilės. O kada pamatė vežimus ir visa, ką buvo at-
siuntęs, jo dvasia atgijo, [28]ir jis tarė : Gana man, jei dar mano sūnus
Juozapas gyvas ; eisiu ir jį pamatysiu, pirma negu numirsiu

vadindavo vyriausius savo valdininkus. — [10]*Geseno krašte.* Ebr *'erets Gošen.* Taip buvo vadinama Egipto dalis tarp Taniškos Nilo rankovēs, Tarpžemēs jūros, slēnio, kuriuo dabar pravestas Sueco kanalas, ir kalnelių einančių nuo Karčiųjų Vandenų Nilo linkon. Juozapo laikais Geseno kraštas buvo žvmiai didesnis negu dabar, nes jo dalis, taip pat labai derlingas slēnis, paskiau buvo užpiltas ežero Menzaleh vandenų

[18]*Visas Egipto gērybes.* Anot ebr t : Egipto žemēs gērybes. — [19]*Vežimų.* Egipto vežimai buvo dvejopi : vienais vežiodavo visokias važtas, kitais naudodavosi kare. — [20]*Nepalikite nieko...* Tikriau anot ebr t : jūsų akys tenesigaili jūsų rakandų. Persikraustant į taip tolimą kraštą, reikējo kaikurie dalykai palikti vietoje, nes jų nebuvo galima pasiimti su savim. — [22]*Rūbus.* Ebr *šimlah* buvo vadinamas ilgas apsiaustas, kuriuo apdengdavo kitus apatinius drabužius. — *Sidabrinių.* Plg 37,26. — [24]*Nesivaidykite...* Duodamas dar broliams perspējimas, kad jie nekeltų tarp savęs jokių ginčų apie tai, kas iš jų buvo labiau nusikaltęs Juozapo pardavime Egiptan. — [26]*Jautēsi tarsi pabudęs...* Anot ebr t : jo širdis pasiliko užšalus, nes jiems netikējo. — [28]*Gana man, jei...* Pilna meilēs Jokubo širdis visų labiausiai džiaugēsi vienu dalyku, kad jo sūnus gyvas

46. [1]Israėlis, iškeliavęs su visu, ką turėjo, atėjo prie Priesaikos šu-
linio ir atnašavęs tenai savo tėvo Isaoko Dievui aukas, [2]išgirdo jį nakčia
regėjime šaukiantį ir jam tariantį: Jokube, Jokube! Jis jam atsakė:
Štai aš. [3]Dievas jam tarė: Aš esu galingiausis tavo tėvo Dievas: Ne-
bijok! Eik Egiptan, nes aš tenai padarysiu iš tavęs didelę tautą. [4]Aš
ten eisiu kartu su tavim, ir aš tave iš ten atgal grąžinsiu, o Juozapas
savo rankomis užspaus tavo akis. [5]Taigi, Jokubas pakilo nuo Priesaikos Apd 7,15
šulinio; ir jo sūnūs ėmė jį draug su savo vaikais ir žmonomis į veži-
mus, kuriuos Paraonas buvo atsiuntęs vežti seneliui [6]ir visam, ką jis Još 24,4; Ps
turėjo Kanaano žemėje; ir jis atvyko Egiptan su visais savo palikuo- 104,23; Iš 52,4
nimis, [7]su savo sūnumis ir vaikaičiais, su dukterimis ir draug su visa
savo gimine
[8]Šitie yra Jsraėlio sūnų vardai, kai jis draug su savo vaikais įėjo Iš 1,1; 6,14; Sk
į Egiptą. Pirmgimis Rubenas. [9]Rubeno sūnūs: Enokhas, Phalius, Hes- 26,5; 1 Kron 5,1-3
ronas, ir Kharmis. [10]Simeono sūnūs: Jamuėlis, Jaminas, Ahodas, Jakhinas, Iš 6,15; 1 Kron
Soharas ir kananietės sūnus Saulius. [11]Levio sūnūs: Gersonas, Kaatas 4,24
ir Meraris. [12]Judo sūnūs: Heras, Onanas, Sela, Paresas ir Zara. Bet Heras 1 Kron 6,1
ir Onanas mirė Kanaano žemėje. O Paresui gimė du sūnūs: Hesronas 1 Kron 2,3; 4,21
ir Hamulis. [13]Isakharo sūnūs: Tola, Pua, Ijobas ir Semronas. [14]Zabulono 1 Kron 7,1
sūnūs: Saredas, Elonas, ir Jahelėlis. [15]Šitie yra Lijos sūnūs, kuriuos ji
pagimdė Sirijos Mezopotamijoje, ir taip pat jos duktė Dina; iš viso
jos sūnų ir dukterų trys dešimtys trys sielos. [16]Gado sūnūs: Sephijonas,
Haggis, Sunis, Esebonas, Heris, Arodis ir Arelis. [17]Asero sūnūs: Jamnė, 1 Kron 7,30
Jesua, Jesuis, ir Berija; taip pat jo sesuo Sara. Berijo sūnūs: Heberis
ir Melkijėlis. [18]Šitie yra Zelpos sūnūs, kurią Labanas buvo davęs savo dukte-
riai Lijai. Ir šituos šešiolika sielų ji pagimdė Jokubui. [19]Jokubo žmonos Ra-
kėlės du sūnu: Juozapas ir Benjaminas. [20]Juozapui gimė Egipto žemėje Aug 41,50
du sūnu, kuriuodu jam pagimdė Heliopolies kunigo Putipharės duktė
Asenetė: Manasas ir Ephraimas. [21]Benjamino sūnūs: Bela, Bekhoras, 1 Kron 7,6; 8,1
Asbelis, Gera, Naamanas, Ekhis, Rosas, Mophimas, Ophimas ir Aredas.
[22]Šitie yra Rakėlės sūnūs, kuriuos ji pagimdė Jokubui; iš viso keturio-
lika sielų. [23]Dano sūnūs: Husimas. [24]Nephtalio sūnūs: Jasiėlis, Gunis,
Jeseris ir Salemas. [25]Šitie yra sūnūs Balos, kurią Labanas buvo davęs savo
dukteriai Rakelei ir šituos ji pagimdė Jokubui; viso septynios sielos.
[26]Viso sielų, įėjusių Egiptan su Jokubu ir iš jo kilusiu be jo sūnų žmonų,
šešios dešimtys šešios. [27]Juozapo gi sūnų, jam gimusių Egipto žemėje, Pak 10,22
dvi sielos. Ir visų Jokubo namų sielų įėjusių Egiptan buvo septynios
dešimtys

---

c/ **Jokubas su savo šeima Egipte**

1/ *Jokubo atvykimas Egiptan*

46,1-34. Dievui liepiant, Jokubas paklauso savo sūnaus pakvietimo ir keliauja su saviškiais, kurių vardai pasakomi, Egiptan; ten jį meilingai priima Juozapas ir pataria prašyti iš Paraono, kad jiems leistų apsigyventi Gešeno krašte

46. [1]*Prie Priesaikos šulinio*: Bersabējon, į pietus nuo Hebrono. — *Atnašavęs... aukas.* Vietoje, pašvęstoje apsilankymu Abraomo ir Isaoko, Jokubas norējo aukomis padēkoti Dievui už suteiktas malones. — [2]*Išgirdo...* Jokubui čia paskutinį kartą apsireiškē Dievas ir davē reikiamų pamokymų. — [4]*Tave grąžinsiu*: ne patį Jokubą jo asmenyje, bet tik kilusią iš jo tautą. — [6]*Ir visam...* Ebr t bent kiek daugiau žodžių, nors mintis visai ta pati: Ir ēmę savo galvijus ir ką buvo įgiję Kanaano žemėje, atējo Egiptan Jokubas ir draug su juo visi jo palikuonys. Jis atsivedē su savim Egiptan savo sūnus ir savo sūnų sūnus, savo dukteris ir savo dukterų dukteris

[10]*Ahodas.* To vardo nēra 4 Moš

[28]Jis nusiuntė Judą pirm savęs pas Juozapą jam žinios nunešti,
kad jį pasitiktų Gesene. [29]O kada Jokubas tenai atvyko, Juozapas, pa-
sikinkęs savo vežimą, nuvažiavo ton pačion vieton tėvo pasitikti; jį
išvydęs puolė jam ant kaklo ir apsikabinęs verkė. [30]Tėvas tarė Juoza-
pui: Jau linksmas numirsiu, nes mačiau tavo veidą ir palieku tave
gyvą. [31]O jis kalbėjo savo broliams ir visiems savo tėvo namams: Eisiu
ir pranešiu Paraonui ir jam sakysiu: Mano broliai ir mano tėvo namiš-
kiai, buvusieji Kanaano žemėje, atėjo pas mane; [32]jie vyrai avigoniai
ir užsiima bandų auginimu; jie atsivarė draug su savim savo avis ir
galvijus ir visa, ką galėjo turėti. [33]Ir kai jis jus pasišauks ir tars: Koks
jūsų užsiėmimas? [34]Atsakykite: Mes, tavo vergai, esame piemenys nuo
mūsų jaunystės iki dabar, kaip mes, taip ir mūsų tėvai. Taipgi saky-
site, kad galėtumėtė apsigyventi Geseno žemėje; nes Egiptiečiai bjau-
risi visais avigoniais

47. [1]Taigi, Juozapas įėjęs pranešė Paraonui tardamas: Mano tėvas
ir broliai, jų avys ir galvijai ir visa, ką jie turi, atvyko iš Kanaano žemės
ir štai sustojo Geseno krašte. [2]Jis pastatė taip pat karaliaus akivaizdon
penkis jauniausius iš savo brolių, [3]kuriuos tasai paklausė: Koks jūsų
užsiėmimas? Jie atsakė: Esame avigoniai ir mes tavo vergai, ir mūsų
tėvai. [4]Mes atėjome pabūti kurį laiką tavo žemėje, nes nebėra žolės tavo
vergų bandoms vis didyn einant badui Kanaano žemėje, ir meldžiame
paliepti, kad mes, tavo vergai, pasiliktumėm Geseno krašte. [5]Taigi, karalius
tarė Juozapui: Tavo tėvas ir tavo broliai atėjo pas tave. [6]Egipto žemė
yra prieš tave; apgyvendink juos geriausioje vietoje ir atiduok jiems
Geseno kraštą. O jei žinai tarp jų tinkamus vyrus, įstatyk juos mano
bandų viršininkais. [7]Paskui Juozapas įvedė pas karalių savo tėvą ir
pastatė jo akivaizdon. Jokubas, jį palaiminęs [8]ir jo paklaustas: kiek yra
metų tavo amžiaus? [9]atsakė: Mano keleivystės dienų šimtas trys dešim-
tys metų; jos negausingos ir blogos ir nepasiekė dienų, kurias keleiviavo
mano tėvai; [10]ir palaiminęs karalių jis išėjo laukan. [11]O Juozapas davė
savo tėvui ir broliam valdyti geriausią Egipto žemės vietą Ramesėje,
taip kaip buvo įsakęs Paraonas, [12]ir maitino juos ir visus savo tėvo namus,
duodamas kiekvienam valgių

26,12... — [15]*Iš viso jos sūnų...* Norint iš augščiau paminētų vardų padaryti skaičių 33, reikia kurį nors iš jų išleisti. — [16]*Gado sūnūs...* Kitokius vardus randama 1 Kron 5,12. — [17]*Asero sūnūs...* Anot 4 Moš 26,44-46 Aseras turējo tik tris sūnus; taigi Jesua ir Jesuis gal buvo vienas ir tas pat asmuo. — [21]*Benjamino...* Anot 4 Moš 26, 38-40 Benjaminui gimē penki sūnūs ir du vaikaičiu. Anot 1 Kron 7,6...: trys sūnūs ir daug vaikaičių, o anot 1 Kron 8,1: penki sūnūs ir keletas vaikaičių

[28]*Gešene.* Anot LXX vertimo, prie Heroonpolies, Ramesēs krąšte. — [34]*Kad galētumēt apsigyventi...* Juozapui rūpējo, kad jo tēvo šeima apsigyventų Gešene. Čia apsigyvenę Jokubo sūnūs galējo gerai tarpti ir pasilikti laisvi nuo svetimos, negeistinos įtakos

2/ Israēlis Egipte bado metu

47,1-26. Jokubas, taikydamasis prie savo sūnaus patarties, gauna iš Paraono leidimą apsigyventi Gešene; Juozapas gi pasilieka pas karalių ir už suteikiamą Egiptiečiams maistą įgyja bado metais Paraonui visą jų lobį

47. [2]*Jauniausius.* Ebr t: iš savo brolių skaičiaus. — [7]*Palaiminęs.* Patriarkas prie savo pasveikinimo prideda maldas už karalių. — [9]*Mano keleivystēs...* Jokubas savo ir savo tēvų gyvenimą vadina keleivyste ne tik dēl to, kad jie neturējo nuolati-

13Nes visose šalyse nebuvo duonos, ir badas buvo prislėgęs žemę,
ypač gi Egiptą ir Kanaaną. 14Iš tų šalių Juozapas surinko už parduodamus
javus pinigus ir juos sukrovė į karaliaus iždą. 15O pristigus pirkėjams
pinigų, visas Egiptas atėjo pas Juozapą ir sakė : Duok mums duonos ;
kodėl mes turėtumėm mirti tavo akyse dėl pinigų stokos ? 16Jis jiems
atsakė : Atveskite savo galvijus, ir aš jums duosiu už juos duonos, jei
nebeturite pinigų. 17Juos atvedus, jis jiems davė maisto už arklius, už
avis, už jaučius ir už asilus ; ir juos maitino tais metais mainais už
galvijus. 18Ir jie atėjo taip pat ir kitais metais ir jam tarė : Neslėpsime
nuo mūsų valdovo, jog pristigus pinigų nebetekome taip pat ir galvijų ;
ir tau ne paslaptis, kad atskyrus mūsų kūnus ir žemę, mes nieko
nebeturime, kodėl gi tat turėtume mirti tavo akyse ? Ir mes ir mūsų žemė
būsime tavo ; pirk mus karaliaus vergijon ir suteik sėklų, kad, žūnant
artojui, žemė nepavirstų tyrais. 20Taigi Juozapas nupirko visą Egipto
žemę, kiekvienam parduodant savo dalį dėl bado didumo. Jis pavergė
Paraonui ją 21ir visus jos gyventojus nuo vieno Egipto galo iki kitam,
22atskyrus kunigų žemę, kuri jiems buvo karaliaus duota. Jiems buvo
taip pat suteikiamas paskirtas maistas iš viešų kluonų ; ir todėl jie nebuvo
priversti parduoti savo nuosavybės. 23Tuomet Juozapas tarė žmonėms :
Štai, kaip matote, ir jūs ir jūsų žemė priderate Paraonui ; imkite sėklą
ir apsėkite laukus, 24kad galėtumėt turėti vaisius. Penktą dalį duosite
karaliui, keturias dalis palieku jums sėklai ir jūsų šeimų bei vaikų maistui.
25Jie atsakė : mūsų išgelbėjimas tavo rankose ; tik mūsų valdovas tepa-
žvelgia į mus, ir su džiaugsmu tarnausime karaliui. 26Nuo ano laiko lig
dabartinei dienai visoje Egipto žemėje atiduodama karaliams penkta
dalis, ir tai pavirto tarsi įstatymu ; atskyrus kunigų žemę, kuri pasiliko
laisva nuo tos sutarties

---

nēs buveinēs žemēje, bet ypač dēl to, kad tikēdami į kitą gyvenimą po mirties, nuolat į jį artinos. Jokūbo keleivystē buvo trumpa, bloga, nes patriarkas nemaža iškentējo savo gyvenime nuo Esavo, Labano ir savo paties vaikų ir tai ne visuomet be savo kaltēs. — 11*Rameseje*. Ramesē buvo didžiausias miestas Gešeno krašte ; nuo miesto vardo ir visas kraštas buvo vadinamas Ramese

13*Visose šalyse*, -kurios buvo arčiau Egipto. — 15*Atējo pas Juozapą*, — nes žinojo, kad jis dar turi gana javų ir gali juos išgelbēti nuo bado. — 18*Kitais metais*, — po to kaip buvo pardavę savo galvijus, — 19*Kad ... žemē nepavirstų tyrais*. Taigi ir bado metais šis tas galējo užderēti Egipte, tik gyventojai nebeturējo javų sēklai ir derlius buvo menkas. — 21*Visus jos gyventojus...* Dabartinis ebr t reiktų versti kitaip : ir jis perkēlē žmones į miestus nuo vienų Egipto sienų iki kitų. — 22*Atskyrus...* Anot ebr t : Tik kunigų žemēs jis nenupirko. — Juozapas paliko buvusius žemēs savininkus jų vietose, tik jie jau buvo laikomi Paraono vergais ir už dirbamą žemę turējo atiduoti karaliui penktą vaisių dalį. Egiptiečiai priēmē su džiaugsmu Juozapo pasiūlymą ir nenuostabu, nes naujos gyvenimo sąlygos nebuvo per daug sunkios ; pav jos buvo be palyginimo geresnēs kad ir už mūsų buvusių vadinamų pusininkų sąlygas, kurie turi atiduoti žemēs savininkui pusę gautųjų vaisių, o kaip kada net ir daugiau ; todēl Juozapas pasielgē kaip tikrai rūpestingas ir išmintingas karaliaus valdininkas, kuriam rūpējo ne tik karaliaus iždas, bet ir valdinių gerovē. 26*Nuo ano laiko...* Vēliau aplinkybēms pasikeitus Egipto žemē vēl perējo žmonių nuosavybēn, bet dar ir Mošēs laikais jie turēdavo atiduoti savo karaliui penktą vaisių dalį ; laisvi gi nuo tos duoklēs pasiliko tik kunigai

[27]Israėlis tat gyveno Egipte, tai yra Geseno žemėje, ir ją valdė ;
jis išsiplėtė, be galo padaugėjo. [28]Ir gyveno joje septyniolika metų ; ir jam
sukako gyvenimo dienų iš viso šimtas keturios dešimtys septyneri metai.
Aug 24,2 [29]Ir matydamas artėjant savo mirties dieną pasišaukė savo sūnų Juozapą
ir jam tarė : Jei radau malonę tavo akyse, padėk savo ranką po mano
kulšimi, kad man suteiksi tą gailestingumą ir ištikimybę ir manęs nepa-
laidosi Egipte ; [30]bet aš ilsėsiuos su savo tėvais ir tu mane paimsi iš šitos
žemės ir palaidosi mano pranokėjų kape. Juozapas jam atsakė : Aš pada-
rysiu, ką liepei. [31]O jisai tarė : Taigi prisiek man. Jam prisiekiant, Israėlis
pagarbino Dievą, nusigręžęs guolio galvugalin

48. [1]Po tų atsitikimų buvo pranešta Juozapui, kad jo tėvas ser-
Aug 28,13 ga. Jis ėmęs du savo sūnu, Manasą ir Ephraimą, leidosi kelionėn. [2]Ir
buvo pasakyta seneliui : Štai tavo sūnus Juozapas ateina pas tave. Jis
sukaupęs savo jėgas, atsisėdo guolyje [3]ir įėjusiems tarė : Visagalis Dievas
man apsireiškė Luzoje, kuri yra Kanaano žemėje, mane palaimino [4]ir
tarė : Aš tave išplėsiu ir padauginsiu, ir padarysiu iš tavęs tautų minias,
ir tau ir tavo palikuonims po tavęs duosiu šitą žemę valdyti amžinai.
Aug 41,50; Još 13,7.29 [5]Du tat sūnu, tau gimusiu Egipto žemėje, pirma negu aš atėjau čia
pas tave, bus mano : Ephraimas ir Manasas bus laikomi manaisiais, kaip
Rubenas ir Simeonas. [6]Kiti gi, kurie tau gims paskui juos, bus tavo
Aug 35,19 ir bus vadinami savo brolių vardais dalyse, kurias jie paveldės. [7]Nes
man ateinant iš Mezopotamijos, mirė Rakelė Kanaano žemėje, pačiame ke-
lyje ; buvo gi pavasario metas. Ir aš keliavau Ephraton ir ją palaidojau
šalia kelio į Ephratą, kuri kitu vardu vadinama Betleemas

3/Paskutiniai Jokubo įsakymai ir jo mirtis

47,27-50,13. Jokubas, išgyvenęs Egipte 17 metų, jaučia artējančią mirtį ir gauna iš Juozapo pažadą, kad bus palaidotas savo tēvų kapuose ; jis ima du Juozapo sūnu į savųjų skaičių ir suteikdamas juodviem palaiminimą įstato vyresniuoju Ephraimą. Pagaliau suteikęs palaiminimus - pranašystes savo sūnums, kiekvienam atskirai, jis miršta, o Juozapas, atitesēdamas savo pažadą, jį palaidoja iškilmingai Hebrone, dvailoje oloje.

[27]*Ją valdē.* Gešeno kraštas buvo Israēlio nuosavybē ir buvo visai laisvas nuo duoklēs. — [29]*Padēk savo ranką...* Žr aug 24,2. — [31]*Israēlis pagarbino...* Anot LXX vertimo : pagarbino /nusilenkdamas/ ant jo lazdos viršūnēs. Taip skaitē šitą vietą ir šv Povilas, Žyd 11,21. Skirtumas radosi dēl pakeitimo įvykusio vieno žodžio balsēse. LXX skaitē *matteh* /lazda/ vietoje *mittah* /patalas/. Ebr t ir Vulg prasmē ta, kad Jokubas pagarbino Dievą, pasilenkdamas taip, kaip jis galējo savo lovos galo pusēn. Anot LXX ir šv Povilo Jokubas matē Juozapo lazdoje karališkos Kristaus lazdos /skeptro/ figūrą, o Juozape paties Kristaus figūrą ir nusilenkdamas lazdai pagarbino Kristų, arba dēkojo Dievui už tai, kad jis buvo išaugštinęs jo sūnų ir jį padaręs Egipto valdovu ir išrinktosios Dievo giminēs gelbētoju

48. [3]*Apsireiškē Luzoje...* Žr 28,13... Pirma priežastis, kad Jokubas nori Juozapo vaikus padaryti savo įsūniais, yra Dievo duotasis pažadas apie jo giminēs išsiplētimą. — [5]*Bus laikomi manaisiais...* t y, bus Jokūbo įsūniais, lygiais jo vyriausiems sūnums Rubenui ir Simeonui, ir bus tēvais dviejų atskirų, jų vardais vadinamų Israēlio giminių vieton vienos Juozapo giminēs. — [6]*Kiti gi, kurie...* Jų vardų šv Rašte nēra paminēta. — [7]*Iš Mezopotamijos.* Ebr *Paddan.* Žr 35,16... Kita priežastis paskyrimo Ephraimo ir Manaso Jokubo įsūniais buvo neišdildomas atminimas jo mylimos be laiko mirusios žmonos Rakelēs, iš kurios jis turējo tik du sūnu

[8]O pamatęs du jo sūnu, tarė į jį: Kas yra šituodu? [9]Jis atsakė:
Tai du mano sūnu, kuriuodu man Dievas padovanojo šitoje vietoje. Privesk, tarė, juodu prie manęs kad aš juos palaiminčiau. [10] Nes Izraėlio
akys buvo aptemusios dėl didelės senatvės, ir jis nebegalėjo aiškiai matyti.
Pabučiavęs privestuosius prie savęs ir juodu apkabinęs, [11]jis tarė savo
sūnui: Man dar teko pamatyti tavo veidas; be to Dievas man parodė
tavo palikuonis. [12]Ir ėmęs juodu iš tėvo prieglobsčio Juozapas nusilenkė
iki žemei. [13]Ir pastatė Ephraimą, savo dešinėn, tai yra ties Jokubo kaire;
Manasą gi savo kairėn, taigi ties tėvo dešine, ir juodu priartino prie jo.
[14]Tasai ištiesęs dešinę ranką, padėjo ant jaunesniojo brolio Ephraimo
galvos, kairę gi ant galvos Manaso, kurs buvo vyresnysis, sukryžiuodamas rankas. [15]Jokubas laimino du Juozapo sūnu ir tarė: Dievas, kurio Žyd 11,21
akivaizdoje vaikščiojo mano tėvai Abraomas ir Isaokas, Dievas, kurs
yra mano ganytojas iš mano jaunystės iki šiai dienai, [16]Angelas, kurs mane Aug 31,29; 32,2; Mt 18,10
išgelbėjo iš visokio piktumo, tepalaimina šituodu vaiku; ir juodu tesivadina mano vardu ir mano tėvų Abraomo ir Isaoko vardais ir labai
tedaugėja žemėje. [17]Juozapui nepatiko matant, kad jo tėvas buvo padėjęs savo dešinę ranką ant Ephraimo galvos, jis todėl ėmęs tėvo ranką
mėgino ją pakelti nuo Ephraimo galvos ir perkelti ant Manaso galvos.
[18]Jis tarė tėvui: ne taip turi būti, tėve; nes šitas yra pirmgimis; padėk
savo dešinę ant jo galvos. [19]O jis nesutikdamas tarė: žinau, mano sūnau,
žinau; ir iš šito kils tautos ir jis padaugės; bet jo jaunesnysis brolis
bus už jį didesnis: jo palikuonys išaugs į tautas. [20]Taigi jis tuo metu
juodu palainimo, tardamas: Tavyje bus palaimintas Israėlis ir bus sakoma:
tepadaro tau Dievas, kaip Ephraimui ir Manasui. Taip jis įstatė Ephraimą
viršesniu už Manasą. [21]Paskui jis tarė savo sūnui Juozapui: Štai aš mirštu, bet Dievas bus su jumis ir nuves jus atgal į jūsų tėvų žemę. [22]Aš Još 15,7; 16,1; 24,8

---

[11]*Man dar teko...* Anot ebr t: aš nebesitikėjau išvysti tavo veidą, o dabar man Viešpats leido pamatyti net ir tavo sūnus. — [12]*Iš... prieglobsčio...* Ebr t: iš tarp kelių. Jokubas sēdējo patale, kojas nuleidęs žemyn, todēl du Juozapo sūnu, prisiartindami prie savo senelio, buvo atsiradę tarp jo kelių. — *Juozapas nusilenkē...* Juozapas, patraukęs prie savęs Ephraimą ir Manasą, draug su jais išreiškia pagarbą Jokubui, nusilenkdami jam iki žemei. — [14]*Jisai, ištiesęs...* Čia randame pirmą kartą paminētą laiminimo būdą rankas ištiesiant. Plg Žyd 11,21. — *Sukryžiuodamas rankas.* Anot ebr t: davē savo rankoms išmanyti, t y, taip padarē ne netyčiomis, bet gerai išmanydamas, ką daro. — [15]*Kurio akivaizdoje...* Plg 17,1. — [16]*Angelas*: tas pats Viešpats, sandoros Angelas /plg Mal 3,1/. — *Tesivadina mano...* Ephraimas ir Manasas gauna teisę vadintis Abraomo, Isaoko ir Jokubo sūnumis; todēl jie dalyvaus ir ypatinguose Patriarkams Dievo suteiktuose pažaduose. Plg žem 49,22... — [17]*O Juozapui...* Juozapas nori, kad didesnis palaiminimas tektų jo vyresniam sūnui, kurį jis buvo pastatęs ties savo tēvo dešine ranka; todēl jis nutraukia Jokubo žodžius ir stengiasi sukeisti sukryžiuotas tēvo rankas. — [19]*Jo jaunesnysis brolis bus už jį didesnis.* Jokubo palaiminimas ir pranašystē buvo įvykdyta vēliau Žydų istorijoje. Ephraimo ir Manaso palikuonys tapo gausingi ir paveldējo didžiausias Palestinos dalis; tačiau daug galingesni ir gausingesni tapo Ephraimo palikuonys, ir pagaliau aplink ją susispietē, Saliamonui mirus, devynios kitos Žydų giminēs ir sudarē atskirą Israēlio karalystę. — [20]*Tavyje*: Juozape, t y, Ephraime ir Manase, kadangi čia Juozapas gauna palaiminimą savo sūnų asmenyje. Jam suteiktas palaiminimas bus vadinamas geriausio ir apsčiausio palaiminimo pavaizdu. — [22]*Aš tau duodu...* Jokubas be augščiau minēto

tau duodu viena dalimi daugiau už tavo brolius, kurią atėmiau iš Amoriečių
savo kalaviju ir kilpiniu

49. 1Jokubas sušaukė savo sūnus ir jiems tarė : Susirinkite, kad
Pak 33,6 paskelbčiau, kas jums turi atsitikti paskučiausiomis dienomis. 2Susirin-
kite ir klausykite, Jokubo vaikai, paklausykite savo tėvo Israėlio
3Rubene, mano pirmgimi, tu mano galybė ir mano skausmo pradžia,
primasis dovanose, didžiausias valdžioje. 4Ūmus kaip vanduo. Tu neaug-
Aug 35,22; Kron 5,1 1 si, nes įsiveržei į savo tėvo patalą ir sutepei jo guolį
5Simeonas ir Levis-broliai. Juodu-maištingi neteisybės įrankiai. 6Jų-
Aug 34,25 dviejų sumanymuose tenedalyvauja mano siela, ir jųdviejų susirinki-
muose tenesijungia mano garbė ; nes savo įtūžime jie užmušė žmones

---

palaiminimo dovanoja Juozapui lauką, kurį jis buvo pirkęs iš Emoro sūnų arti Sikemo miesto

49. 1Čia prasideda vienas gražiausių ir svarbiausių Pradžios knygos straipsnių. Jo mintys pilnos nepaprastos gilybės ir išreikštos gražiausiais vaizdais. Žymiausią jame vietą turi pranašystė apie Mesiją. Ar išviršinė to straipsnio forma priklauso taip pat Jokubui, kaip ir jo turinys, nežinia. Galima tačiau spėlioti, kad Jokubas tuos nepaprastus vaizdus, kuriuos matė jo Dievo apšviesta siela, turėjo išreikšti prakilnių minčių pilnais žodžiais, kurie giliai įsmego į jo sūnų širdis ir atmintis ir nepakeisti išliko iki Mošės laikų. — *Jokubas sušaukė.* Jokubas, matydamas savo mirties valandą prisiartinant, sušaukė savo sūnus, kad jiems suteiktų iškilmingai savo paskutinį palaiminimą. Gavęs iš Dievo įkvėpimą jis jaučia, kad jo palaiminimas, jo žodžiai bus tikra pranašystė, įvyksianti jo vaikų istorijoje. Jokubo palaiminimas jau ir tuo skiriasi nuo palaiminimo, kurį jis pats buvo gavęs iš savo tėvo, kad čia nebe vienas įstatomas Dievo padarytųjų žadėjimų tėvoniu, bet visi jo sūnūs skiriami būsimų Žydų giminių tėvais. —*Paskučiausiose dienose.* Taip vadinama ne ateitis apskritai, bet laikas siekiąs Mesiją, nes šv Raštas visą pasaulio istoriją dalina į du laikotarpiu, — pirmąsias dienas, pasibaigsiančias Kristaus atėjimu, ir paskučiausias lig jo antram jau kaip teisėjo atėjimui. Tiesa, dauguma Jokubo pranašysčių turėjo būti įvykdyta Žydams užėmus Palestiną, bet jos visos turi taip pat sąryšį su Mesiju, Judui gi suteiktoji tiesiog jį liečia ; ji gi yra lyg koks vidurys visų Jokubo žodžių

3*Rubene...* Šitoje eil Jokubas su skausmu mini, kuo Rubenas turėjo būti kaip jo pirmgimis : jam turėjo tekti didesnė tėvonystės dalis, vadovavimas broliams ir ypatingas tėvo palaiminimas, bet savo bjauriu nusidėjimu/žr 35, 22/jis visako nustojo. — *Mano skausmo pradžia.* Tikriau anot ebr t : mano stiprybės pirmonė ; nes čia lygiagrečiai išreiškiama ta pati mintis, ką ir žodžiuose mano pirmgimis. — 4*Ūmus...* Nurodomas aiškiau Rubeno nusikaltimas ir bausmė už nuodėmę. Rubeno paleistuvystė palyginama su vandenimi, kurs užviręs inde pradeda lietis per jo kraštus. Jis tarsi galvatrūkčiais puolė į nuodėmę. — *Tu neaugsi.* Rubeno giminė iš tikrųjų nebuvo žymi nei savo skaičiumi, nei savo darbais

5*Simeonas ir Levis.* Po Rubeno juodu buvo didžiausi nusikaltėliai Jokubo akyse ; ir juodu užuot palaiminimo gauna smarkų papeikimą, už baisias žudynes Sikemo gyventojų tarpe padarytas. — *Broliai.* Vadindamas Simeoną ir Levį broliais Jokubas turi galvoje ne tik tą aplinkybę, kad juodu buvo vienos motinos sūnūs, bet ir tai, kad tarp juodviejų buvo dar kita dvasinė brolystė — jų žiaurus būdas : *juodu maištingi neteisybės įrankiai,* ar anot ebr t : juodviejų kalavijai žudynių įrankiai. — 6 *Jųdviejų...* Jokubas bjaurėjosi ir bjaurisi juodviejų pasielgimu ir nenori turėti su jais nieko bendro. — *Mano garbė.* Garbė čia reiškia tą pat, ką ir *mano siela.* — *Nes savo...* Aiškiau išreiškiamas dviejų brolių nusikaltimas. Plg 34, 25... *Sugriovė mūrą.* Anot ebr t : sužeidė

ir sauvaliaudami jie sugriovė mūrą. 7Prakeiktas jųdviejų įtūžimas, nes Još 19,1
nuožmus, ir jųdviejų pyktis, nes žiauri; padalinsiu juodu Jokube ir iš-
skirstysiu juodu Israėlyje
8Judai, tave šlovins tavo broliai ; tavo ranka ant tavo neprietelių
sprandų ; tau nusilenks tavo tėvo sūnūs. 9Judas jaunas liūtas. Tu, mano 1 Kron 5,2
sūnau, pakilai dėlei grobio. Ilsėdamos, atsigulei kaip liūtas, kaip liūtie-
nė ; kas drįs jį pažadinti ? 10N e b u s a t i m t a iš Judo valdovo lazda Mt 2,6 ; Jo 1,45
ir vadas iš jo palikuonių, kolei neateis Siųstinasis ; o jo ilgėsis tautos.

---

jautį, t y, savo pyktyje jie neaplenkē net gyvulių, darydami juos nebetinkančiais darbams. — *7Prakeiktas*... Patriarkas smarkiais žodžiais pasmerkia savo sūnų sauvalią ir juodviem skiria tinkamą bausmę : *padalinsiu*... Ta pranašystē buvo įvykdyta tuo būdu, kad silpna Simeono giminē gavo Palestinos padalinime atskirus miestelius ir sodžius į pietus nuo Judo, menkoje Negebo šalyje, o paskui žymi jos dalis visai išsiskirstē tarp kitų giminių ; Levio giminē buvo iš karto išskirstyta tarp kitų giminių ; bet jai kaip ne kartą parodžiusiai savo uolumą apie Dievo garbę, buvo suteiktos sen Test kunigystēs pareigos, taip kad Dievas, imdamas ją savo tarnybon, prakeikimą perkeitē į palaiminimą. — *Jokube... Israēlyje.* Tiemdviem vardais pavadinta čia visa Žydų tauta

8Judai... Ir Judo sąžinē buvo sutepta ne vieno nusidējimo /plg 37, 26.27 ; 38,1.../, bet savo rūpesčiu apie Benjaminą ir karšta tēvo meile jis nusipelnē garbingiausią palaiminimą ir geriausius pažadus. Jis paveldējo pirmgimystēs teises ir buvo paskirtas vyresniuoju tarp brolių ; iš jo palikuonių turējo kilti Žydų tautos karaliai, jo giminē turējo gauti geriausią Palestinos dalį ; bet visų svarbiausia buvo tai, kad iš jo giminēs turējo gimti karalių Karalius, mūsų Viešpats Jēzus Kristus. Pranašystē apie Judo likimą prasideda gražiu žaidimu žodžiais, paremtu jo vardo prasme, kurs reiškia šlovę /plg 29,35/. Ebr t *Jehudah 'atthah jodukha*... Tu šlovē, tave šlovins... Judo giminē įsigijo šlovę ir jai lenkēsi kitos giminēs jau kelionēje iš Egipto Palestinon, o dar labiau kada iš jos buvo paimtas karalius. — *Tavo ranka*... Tais žodžiais žadama nugalējimai neprietelių Palestinos užkariavime, Dovido, Saliamono ir kitų karalių karuose. — *Judas jaunas liūtas*... Palyginimas Judo su jaunu liūtu, bet jau užaugusiu, su liūtiene, ginančia savo vaikus, vaizdžiai išreiškia jo viršenybę tarp brolių ir pažymi jo palikuonių drąsumą kovoje su priešais. Pats Kristus vadina save šv Rašte liūtu iš Judo giminēs. Žr Apr 5,5. Plg 1 Kor 15,15. — *10Nebus a t i m t a*... Čia prasideda svarbiausioji pranašystēs dalis; Žydai ir krikščionys supranta ją išimtinai apie Mesiją. — *Lazda* : skeptras, t y, karališkos valdžios ženklas. — *Vadas.* Ebr ž *mekhoqeq* paprastai verčiamas ž vadas, įstatymdavys ; bet jis gali taipgi reikšti valdžios lazdą, todēl gali būti sinonimas skeptro. Priimant tą antrą prasmę žodžio mekhoqeq, reiktų sekantieji lot *de femore eius, iš jo palikuonių* išversti labiau prisilaikant ebr t : iš tarp jo kojų ; būtų tai aliuziją į būdą, kaip senovēs monarkai laikydavo rankose savo ilgą skeptrą : kada jie sēdēdavo, apatinis jų skeptro galas būdavo nuleistas tarp jų kojų lig žemei. Todēl visą pirmą šitos eil dalį galima būtų išreikšti taip : Nebus atimtas iš Judo skeptras ir karališkos valdžios lazda iš tarp jo kelių. — *Kolei neateis.* Atsižvelgiant į šituos žodžius galima dvejopai suprasti laiką, kuriame karališkoji valdžia pasiliks Judo giminēje. Egzegetų dauguma supranta taip, kad skeptras pasiliks prie Judo lig paskirtam laikui, o kada skeptras bus atimtas, tai bus ženklas, jog veikiai turi ateiti Mesijas. Egzegetų mažuma, remdamiesi panašiais išsireiškimais kitose šv Rašto vietose /aug 8,7 28,15 ; Ps 10,1 ir k/ ir visais Jokubo žodžiais, mano, kad čia pranašaujama apie amžiną karališko skeptro pasilikimą prie Judo ; tik paskirtame laike jo karaliavimas turi pasidaryti prakilnesnis ir tobulesnis. — *Siųstinasis.* Visi senoviniai vertimai ir aiškintojai supranta šitą žodį apie Mesiją, o kaikuriuose verti-

[11]Mano sūnau! Jis riša prie vynuogyno savo asilaitį ir prie vynmedžio
savo asilę. Jis skalbs vyne savo rūbą ir vynuogių sunkoje savo apsiaustą.
[12]Jo akys gražesnės už vyną, jo dantys baltesni už pieną
[13]Zabulonas gyvens pajūryje, prie uosto, siekdamas iki Sidonui
[14]Isakharas-stiprus asilas, išsitiesęs savo užtvaroje. [15]Jis patyrė poilsio
gerumą ir žemės puikumą. Jis palenkė savo petį, kad neštų naštą, ir
virto muitą mokančiu bernu
[16]Danas teis savo tautą, kaip ir kiekviena gentis Israėlyje. [17]Danas
tebus žaltys kelyje ir angis take, kurs įkanda arkliui kulnis, taip kad jo
raitelis nukristų atbulas. [18]Iš tavęs, Viešpatie, aš lauksiu i š g a n y m o

---

muose, kaip khaldaiškame, tiesiog pasakyta: Kolei neateis Mesijas. Bet pats dabartinio ebr t ž *šiloh* davē progos įvairiems ginčams, nes tikra jo kilmē ir prasmē neaiškios. Šv Jieronimas, kurs jį išvertē žodžiais « qui mittendus est », matomai, rado savo egzemplioriuose ne žodį šiloh, bet kurį nors kitą išsireiškimą, padarytą iš žodžio *šalakh*, siųsti. Tikriausiai šiloh atsirado per perrašinētojų paklydimą vietoje žodžio *šelloh*, sutrumpinto iš *'ašer*, kursai, ir *lo* jam ar jo /plg Ez 21, 32/; todēl sakinio prasmē turētų būti: kolei neateis tas, kurio /kieno/ jis /skeptras/ yra. Arba: kuriam jis paskirtas. — *O jo ilgēsis tautos.* Geriau, jam bus paklusnios tautos. Taigi visos 10 e mintis tokia: Judas nesiliaus valdęs karališkąją lazdą ir ją laikęs tarp savo kelių, kolei neateis tasai, kuriam karališkoji valdžia pridera, kaip jo nuosavybē, kurs bus karalius ne vienos Žydų tautos, bet visų, kurio jos laukia ir kurio jos noriai klausys. — [11]*Mano sūnau...* Geriau anot ebr t: jis, t y, Judas riša prie vynuogyno savo asilaitį ir prie vynmedžio savo asilēs vaiką. Šitoje eil nurodomas derlingumas tos Palestinos dalies, kuri turējo tekti Judui. Jo vynmedžiai bus taip stori kad prie jų, kaip prie nemažo medžio, galēs pririšti asilaitį; vyno gi bus tiek, kad bus galima jame skalbti rūbus kaip vandenyje. Pats Išganytojas lygino save su vynmedžiu, o savo ištikimuosius su vynmedžio atžalomis. — [12]*Jo akys...* Geriau anot ebr t: Jo akys aptemo nuo vyno ir jo dantys pabalo nuo pieno. Kitokiu būdu išreiškiama vyno ir pieno apstumas. Dar ir dabar Judo kalnuose auga puikiausi vynuogynai; be palyginimo derlingesnē čia buvo žemē ir gražesnēs pievos anais senoviniais laikais, kada visa Palestina įeinantiems į ją iš Egipto Žydams rodēsi paplūdusi pienu ir medum. Pienu ir vynu čia dar yra išreikšta dvasinių gērybių apstumas, kurias atnešē visai žmonijai Kristus

[13]*Zabulonas...* Zabulono giminei iš tikrųjų teko siauras žemēs plotas nuo Genezareto ežero lig Tarpžemei jūrai, vienu savo kraštu beveik siekusis ribas Phenikijos /Sidonijos/, kurios sostine ilgą laiką buvo Sidonas. Artima jūra ir kaimynystē su Sidonu ne maža prisidējo prie Zabulono giminēs pralobimo

[24]*Isakharas...* Jo giminē, gavus derlingo Ezdrelono slēnio dalį ir kalnuotą Galiliejos apylinkę tarp Taboro ir Genezareto, nieko daugiau netroško ir dalino savo laiką tarp žemdirbystēs ir poilsio. Kadangi be to per tą plotą dar ējo žymus vieškelis iš už Jordano Tarpžemēs jūros link, tai ir Isakharo palikuonys užsiimdavo prekių vežiojimu, už kurias reikējo mokēti muitas. Palyginime su stipriu asilu Palestinoje nēra nieko pažeminančio

[16]*Danas teis...* Ebr t: *Dan jadin.* Kadangi ž teisti ebr kalboje reiškia taip pat apskritai būti visokios teisybēs gynēju, tai čia pranašaujama ne tik kad Danas bus savo giminēs teisējas, lygiai kaip ir kiti jo broliai, nors jis gimęs iš tarnaitēs, bet gal taipgi ir tai, ką Dano giminē yra padariusi Žydų tautos teisēms apginti kovoje su neprieteliais. Taipgi iš Dano giminēs kilo Žydų teisējas Samsonas. — [17]*Tebus*: bus. Daniečiai turējo būti ne tik galingi teisybēs gynējai, bet ir gudrūs. Tos gudrybēs vaizdu čia yra angis, kuri pasislēpus prie kelio tykoja juo einančiųjų. Tokia ir baisi ir gudri angis Pilistimams buvo Samsonas. — [18]*Aš lauksiu.* Paminējęs teisēją ir teisybēs gynēją,

[19]Gadas, puolamas priešų, atsikerta jiems atgal
[20]Riebi Asero duona, ir jis tieks karaliams skanumynus
[21]Nephtalis-ištrūkęs briedis. Jis-gražbylys
[22]Juozapas vis auga ir auga. Jis dailus pasižiūrėti; jo atžalos ske- 1 Kron 5,1
čiasi ant mūro. [23]Bet šauliai jį įerzino ir su juo vaidijosi ir jam pavydėjo.
[24]Jo kilpinis pasiliko stipriai įtemptas; ir galingojo Jokubo Dievo ran-
kos atrišo jo pečių ir rankų pančius. Iš ten išėjo ganytojas ir Israėlio uola.
[25]Tavo tėvo Dievas bus tavo padėjėjas ir tavo Visagalis tave palaimins
dangaus palaiminimais iš augštybių, ir palaiminimais gelmės, esančios
apačioje, palaiminimais krūčių ir įsčios. [26]Tavo tėvo palaiminimai per-
viršija jo tėvų palaiminimus, kolei neateis amžinųjų kalvų troškimas. Tegul
jis nužengia ant Juozapo galvos ir ant momens Nazarajo tarp savo brolių

Jokbuas mintimi persikelia į tolesnius paskučiausius laikus ir atsidūsta prie to, kurs turējo būti ne tik Teisējų teisējas, bet ir Išganytojas

[19]*Gadas*.. Pranašystē apie Gado giminę susideda iš labai gražaus žaidimo žodžiais, kurių prasmē labai neaiški. Ebr *Gad gedud jegudennu vehu' jagud 'aqeb* būtų galima taip išreikšti: Gadas! Nepriatelių būriai ant jo grūsis, bet jis grūsis ant kulnų. Anot šitų žodžių, apsigyvenusi anapus Jordano Gado giminē turējo būti nuolat užpuldinējama nepriatelių /arabų/, tačiau jai buvo pažadētas taip pat nuolatinis nugalējimas užpuolikų. Anot Vulg t, kaip paaiškino pats šv Jieronimas, pranašystē buvo įvykdyta tuo, kad Gado giminei užēmus draug su Rubeno ir Manaso palikuonimis kraštą anapus Jordano, ji ējo draug su kitais Israēlaičiais užkariauti Palestinos ir paskui grįžo apkrauta grobiu ir šarvais atgal savo vieton

[20] *Riebi Asero*... Gražiais palyginimais aprašomas derlingas kviečių ir alyvmedžių žemēs plotas prie Phenikijos ribų, kurs turējo tekti Asero giminei

[21]*Nephtalis... gražbylys.* Ką reiškia šitie palyginimai ne visai aišku. Antrosios eil dalies įvykdymą kaikurie mato giesmēse Deboros ir Barakho, kuriuodu buvo iš Nephtalio giminēs Plg Teis 4,10; 5,1... Kiti gi egzegetai, laikydamies LXX vertimo, kur kitaip skaityta ebr t, 21 eil mintį išreiškia taip: Nephtalis opus žolynas išaugs į augštą ir puikų medį

[22]*Juozapas*... Ebr t parodo ką reiškia Vulg žodžiai. Jis galima taip išversti: Juozapas yra vaisingo medžio atžala, vaisingo medžio atžala prie šaltinio; jo šakos skečiasi viršuje mūro. Taip Juozapas palyginamas su vynmedžiu, pasodintu atkaitoje geriausiose sąlygose, kurio šaknys turi reikiamą drēgmę, o šakos gali laisvai skēstis ant čia pat esančio mūro. — [23]*Bet šauliai*... Šauliais, turinčiais vilyčias, pavadinti Juozapo broliai, kurie jį vargino, pardavē Egiptan, kur buvo pakliuvęs net kalējiman. — [24]*Jo kilpinis*... Ir Juozapas turējo savo kilpinį, tik geresnį už brolių. Tuo kilpiniu buvo jo gyvas tikējimas į Dievą, kurį išpažino jo tēvas. Per tą Dievą, sutraukiusį jo pančius, jis išējo iš kalējimo, kad taptų ganytoju ir uola visos Israēlio giminēs. — *Atrišo*.... Anot ebr t: jo rankos pasiliko lanksčios. — [25]*Tavo tēvo Dievas*... Čia prasideda paties palaiminimo žodžiai. Jokubas linki Juozapui palaiminimo iš dangaus, t y, lietaus, rasos ir saulēs, palaiminimo iš žemēs gilybēs, t y, derlingos žemēs, vandens apstumo, žemēs turtų, pagaliau palaiminimo motinoms, kad būtų vaisingos. — [26]*Tavo tēvo palaiminimai*... Jokubas priduria, kad jis pats nēra gavęs taip didelių palaiminimų iš savo tēvo, kaip jo dabar suteikiamieji Juozapui. — *Kolei neateis*.... Kolei neateis tasai, kurio laukia visa žemē ir trokšta visi žmonēs, pradedant Adomu, t y, kolei neateis Mesijas. — *Nazarajo*. Ebr ž *nazir* reiškia tą pat ką ir atskirtas, pašvęstas, pagaliau kunigaikštis. Juozapas buvo tikrai išskirtas iš savo brolių tarpo dēl didelēs savo vertēs. Visų tų palaiminimų tēvoniais tapo dvi iš Juozapo kilusios giminēs, Ephraimo ir Manaso, gavusios geriausią vidurinēs Palestinos ir Užujordanēs dalį

27 Benjaminas-plėšrus vilkas ; rytą jis ės grobį, ir vakare dalins išplėšas
28 Visi šitie yra dvylika Israėlio giminių ; tai jiems kalbėjo jų tėvas ir kiekvieną palaimino atskiru palaiminimu
29 Ir jis jiems įsakė, tardamas : štai aš esu susijungiąs su mano tauta.
Palaidokite mane su mano tėvais dvailoje oloje, esančioje Hetiečio Ephrono
Aug 23,17 lauke, 30 ties Mambre Kanaano žemėje, kurią kartu su lauku Abraomas nusipirko iš Hetiečio Ephrono, kad turėtų nuosavą kapą. 31 Tenai palaidojo
jį ir jo žmoną Sarą ; tenai palaidotas Isaokas su savo žmona Rebeka ;
tenai guli palaidota taip pat Lija. 32 Pabaigęs nurodymus, kuriuos davė
sūnums, Jokubas įkėlė kojas į guolį ir numirė, ir susijungė su savo tauta

50. 1 Tai matydamas Juozapas puolė ant savo tėvo veido, raudodamas
ir jį bučiuodamas. 2 Ir jis liepė buvusiems jo tarnystėje gydytojams įbalsimuoti tėvą. 3 Jiems paliepimą vykdant, praslinko keturios dešimtys
dienų, nes toksai buvo lavonų balsimavimo būdas. Ir Egiptas jo verkė
septynias dešimtis dienų. 4 Pasibaigus raudojimo metui Juozapas kalbėjo
Paraono namiškiams : Jei radau malonę jūsų akyse, tai pasakykite Pa-
Aug 47,29 raonui : 5 Kadangi mano tėvas mane prisaikino, tardamas : Štai aš mirštu ;
tu mane palaidosi mano kape, kurį sau išsikasiau Kanaano žemėje. Taigi,
aš eisiu ir palaidosiu savo tėvą, o paskui sugrįšiu ! Paraonas jam tarė :
Eik ir palaidok savo tėvą, kaip esi prisaikintas. 7 Jam einant, ėjo draug su
juo visi augštesnieji Paraono namų seniūnai ir visi Egipto žemės vyresnieji, Juozapo namai draug su jo broliais, tik be vaikų, bandų ir galvijų,
kuriuos jie buvo palikę Geseno žemėje. Jis turėjo tarp palydovų vežimus
ir raitelius, ir buvo pasidaręs nemažas būrys. 10 Jie atvyko prie Atado klojimo, esančio anapus Jordano, kur kėlė pakasynas dideliu ir graudžiu

27 *Benjaminas....* Jam duotas vilkoplēšiko vardas visai buvo įvykdytas jo karingų palikuonių istorijoje. Iš jo giminēs buvo teisējas Aodas, karalius Saulius, o vēliau šv Povilas, kuriam šv tēvai ypač taiko Jokubo pranašystę. Taip šv Ambroziejus sako : « Jis buvo vilkas, kada gaudē ir rijo Eklesijos avis. Bet tas, kurs buvo atējęs vilku, paskui pasidarē piemenimi. Ramiai gyveno namuose, kuriuos pirma teriojo. Gyveno Kristaus padangtēse tas, kurs pirma kaip vilkas slankiojo miškuose »

28 *Visi šitie...* t y, tie dvylikos Israēlio giminių tēvai

29 *Ir jis jiems įsakē....* Ko Jokubas prašē Juozapą /47,30/, tai dabar įsako padaryti visiems sūnums. — 31 *Tenai palaidojo....* Iš čia patiriame, kad Makpeloje buvo palaidoti, be Abraomo ir Saros, dar Isaokas, Rebeka ir Lija. — 32 *Susijungē...* Plg 24,8.17 ; 35,29

50. 2 *Ir liepē buvusiems....* Lavonų balsimavimas buvo Egiptiečių paprotys. Juo užsiimdavo tam tikri gydytojai iš kunigų skyriaus. Balsimuodami, smegenis ir vidurius sudēdavo į atskirus indus, kūną gi pripildydavo kvepiančių žolių sakų ir kitų panašių dalykų. Egipte taip gerai mokējo balsimuoti, kad lig mūsų dienų išsilaikē nepagedusios Egipto mumijos, turinčios iki 5000 metų. 3 *Verkē...* Karalių verkdavo 72 dienas ; kone tiek pat verkta ir Jokubo,- tik 70 d. — 4 *Juozapas kalbējo...* gedulas neleido pačiam Juozapui asmeniškai kreiptis į Paraoną, todēl jis kreipēsi į jį per jo namiškius. — 5 *Kurį sau išsikasiau...* Jokubas matomai buvo padidinęs Makpelos olą ir iš anksto prirengęs vietą savo kapui. — 10 *Prie Atado klojimo.* Ebr *Goren ha'atad.* Ta vieta anot aiškintojų daugumos buvo ties Jeriko miestu anoje Jordano pusēje. Taigi lydintieji Jokubo lavoną atējo į čia iš Egipto ne tiesiu keliu, bet aplink Mirties jūrą, taip pat kaip paskui Mošēs vedami Israēlaičiai ējo Palestinon. Padaryta gal taip dēl to, kad tas kelias turējo būti saugesnis. —

raudojimu per septynias dienas. [11]Tai pamatę, Kanaano žemės gyventojai
kalbėjo : Tas didelis raudojimas, tai Egiptiečių. Ir todėl ana vieta buvo
praminta vardu Egiptiečių Raudojimas. [12]Taigi, Jokubo sūnūs padarė, Apd 7,16; Aug
kaip jis jiems buvo įsakęs : [13]jį nugabeno Kanaano žemėn ir palaidojo 23,16
dvailoje oloje, kurią draug su lauku Abraomas buvo pirkęs nuosaviems
kapams iš Hetiečio Ephrono ties Mambre

[14]Juozapas, palaidojęs tėvą, sugrįžo Egiptan kartu su savo broliais
ir visais palydovais. [15]Jokubui mirus, Juozapo broliai bijojo ir kalbėjosi
tarp savęs : Kad jis kartais neatsimintų iškentėtos neteisybės ir mums
neatkeršytų už visą piktą, kurį padarėme. [16]Taigi jie nusiuntė jam pasakyti :
Tavo tėvas mums liepė, pirma negu numirė, [17]kad mes tau sakytume,
kas seka, jo žodžiais: Maldauju, kad užmirštumei savo brolių piktadarys-
tę, nusidėjimą ir piktumą, kurį padarė. Mes taip pat meldžiame atleisti
šitą neteisybę tavo tėvo Dievo tarnams. Juozapas, tai išgirdęs, apsiverkė.
[18]Ir jo broliai atėjo pas jį, kniūbšti nusilenkė jam iki žemei ir tarė : Esame
tavo vergai. [19]Jis jiems atsakė : Nebijokite ; argi mes galime priešintis
Dievo valiai ? [20]Jūs turėjote apie mane piktų sumanymų, bet Dievas tai Aug 45,5
pavertė į gerą, kad mane išaugštintų, kaip dabar matote, ir kad išgelbėtų
daugelį tautų. [21]Nebijokite ; aš maitinsiu jus ir jūsų vaikus. Jis juos nu- Aug 47,12
ramino ir meiliai bei romiai kalbėjo. [22]Jis gyveno Egipte su visais savo tėvo Sk 32,39
namais ir susilaukė šimto dešimties metų amžiaus. Ir matė Ephraimo sūnus
iki trečiajai kartai. Taip pat Manaso sūnaus Makhiro sūnūs gimė ant
Juozapo kelių. [23]Po tų atsitikimų jis kalbėjo savo broliams : Po mano mir- Žyd 11,12
ties Dievas jus aplankys ir išves iš šitos žemės į šalį, kurią prisiekė duoti
Abraomui, Isaokui ir Jokubui. [24]Ir juos prisaikinęs ir pasakęs : Dievas jus Iš 13,19; Još
aplankys ; išsineškite draug su savim iš šitos vietos mano kaulus, [25]jis 24,32
numirė, baigęs šimtą dešimtį savo amžiaus metų. Ir įbalsimuotas jis buvo
padėtas į kapą Egipte

Kēlē pakasynas... Kodēl jau čia gana toli nuo laidojimo vietos, atlikta gedulingos apeigos, ne visai aišku. — [11]*Tai pamatę...* Kananiečiai galējo matyti tas ilgai besitęsiančias pakasynų apeigas, nes gyveno čia pat už Jordano

4/ *Juozapo mirtis*

50,14-25. Mirus Jokubui, Juozapas nesiliauja mylējęs savo brolius, pranašauja apie jų palikuonių sugrįžimą Kanaanan, prašo. kad tuomet pasiimtų su savim jo kaulus ir miršta

[16]*Jie nusiuntē...* Prie gyvos Jokubo galvos Juozapo broliams nereikējo bijoti jo keršto ; bet dabar jie nebeturi sau gynējo, todēl labai rūpinasi tariamo pavojaus pašalinimu. Jie skuba priminti Juozapui Jokubo žodžius, kurių pakartojimas tuojau po mirties negalējo nepadaryti įspūdžio jo broliams ; be to jie patys meldžia nuolankiausiai dovanoti seną nusikaltimą. — [19]*Jis jiems atsakē...* Juozapas iš savo pusēs pakartoja, ką jau buvo pasakęs prieš 17 metų /45,5/. [22]*Gimē ant Juozapo kelių,* t y, Juozapas juos padarē savo įsūniais /plg 30,3/. — [24]*Išsineškite...* Tas Juozapo meldimas paskiau buvo įvykdytas. Israēlaičiai išeidami iš Egipto pasiēmē jo kaulus ir užēmę Palestiną palaidojo arti Sikemo, kape iškastame dirvoje, kurią jam buvo padovanojęs Jokubas /žr 33,19 ir k/. — [25]*Jis mirē....* Anot vienų šv Rašto aiškintojų 1538 m, o anot kitų 1830 m pirm Kristaus

IŠĖJIMO KNYGA

Ebrajiskai *Ve'elle šemoth*

1. [1]Šitie yra vardai Israėlio sūnų, kurie įėjo draug su Jokubu į Egip- Prad 46,8
tą ; kiekvienas jų įėjo su savo šeimomis : [2]Rubenas, Simeonas, Levis, Judas,
[3]Isakharas, Zabulonas ir Benjaminas, [4]Danas ir Nephtalis, Gadas ir Ase-
ras. [5]Iš viso kilusių iš Jokubo buvo septynios dešimtys sielų ; Juozapas gi
buvo Egipte. [6]Mirus jam, visiems jo broliams ir visai anai kartai, [7]Israėlio Apd 7,17
sūnūs augo ir tartum želmuo pasidarė gausūs. Labai įsigalėję, jie apgyveno
visą šalį
[8]Tuo tarpu atsirado Egipte naujas karalius, kurs nieko nežinojo
apie Juozapą. [9]Jis tarė savo tautai : Štai Israėlio sūnų tauta yra gausesnė
ir galingesnė už mus. [10]Eiva, prislėgkime ją gudriai, kad kartais dar labiau

---

I. Atsitikimai, pranokusieji Israėlaičių išėjimą iš Egipto

1. *Israēlaičių padaugējimas ir jų vargai Egipte*

I. 1,1-7. Išējimo knyga prasideda trumpa įžanga, kurioje įkvēptas autorius keliais žodžiais apima visą laiką, praslinkusį nuo Juozapo mirties lig Žydų prispaudimo pradžiai Egipte. Pasakęs, kiek Jokubo šeimos buvo įēję Egiptan, jis tik daro pastabą, kad Egipte išmirē visi Jokubo sūnūs, o taipgi visa su juomi įējusi karta, paskui gi jų palikuonys labai padaugējo ir pavirto didele tauta

1. [1]*Šitie yra vardai.* Ebr : *Ve'elle šemoth*, ir šitie yra vardai. — [7]*Apgyveno visą šalį* : ypač Gešeno kraštą

1,8-22. Naujas Egipto karalius, pabūgęs Israēlaičių daugējimo, pradeda juos spausti, kraudamas ant jų sunkius darbus ir liepdamas žudyti jų gimstančius vyriškos lyties kūdikius

[8]*Naujas karalius.* Valdžia valstybēje buvo perējusi į rankas nebe kito karaliaus, bet visai n a u j o , t y , iš naujos giminēs. Istorikai mano, kad anuo metu iš žemojo Egipto buvę išvaryti Hiksų giminēs karaliai, o jų vietą paēmę viešpatavusieji augštajame Egipte Tebų valdovai /18 dinastija/, ēmęs gi persekioti Žydus Ramses II /iš 19 din/, kurs Graikų istorikų yra vadinamas Sesostris. Jis viešpatavęs 66 m /apie 1577-1511/, vedęs labai daug karų ir pastatydinęs nemaža naujų miestų, šventyklų ir tt. Bekasinējant senovēs griuvēsius Egipte, neperdaug seniai atrasta Ramses II metraščiai, jo įstatymai, paveikslai, o net ir visai gerai issilaikiusi jo paties mumija. – *Kurs nieko nežinojo apie Juozapą* — ir nenorējo žinoti apie jo nuopelnus Egiptui, nes tie nuopelnai buvo padaryti ne jo pranokējams karaliaujant Egipte, bet visai svetimai karalių giminei. — [9]*Galingesnē už mus* — Gešeno krašte. — [10]*Prislēgkime ją gudriai.* Anot ebr t : pasielgkime su ja gudriai. — *Jei kiltų*

nepadaugėtų, ir jei kiltų prieš mus karas, kad neprisidėtų prie mūsų neprietelių ir kad, mus nugalėję, nepasitrauktų iš šalies. [11]Taigi jis jiems paskyrė baudžiavos viršininkus, kad juos prislėgtų sunkiais darbais. Taip jie turėjo pastatyti Paraonui sandėlių miestus Pitomą ir Ramesę. [12]Bet juo labiau juos slėgė, juo labiau jie daugėjo ir plėtėsi. [13]Ir Egiptiečiai ėmė nekęsti Israėlio sūnų ir juos vargino, tyčiodamies iš jų. [14]Jie kartino jiems gyvenimą sunkiais darbais prie molio, prie plytų ir juos slėgė visokia baudžiava prie žemės ūkio darbų. [15]Egipto karalius davė paliepimą taip pat Ebrajų pribuvėjoms, kurių viena buvo vardu Sephora, o kita Phua, [16]ir joms sakė: Kada būsite pakviestos prie Ebrajų moterų ir ateis gimdymo metas, jei būtų vyriškos lyties, užmuškite jį, o jei mergaitė, palikite. [17]Bet pribuvėjos bijojo Dievo ir nedarė, kaip Egipto karaliaus buvo įsakyta, bet palikdavo gyvus ir berniukus. [18]Pasišaukęs tat jas pas save karalius tarė: Kas gi tai yra, ką jūs darote? Kodėl paliekate berniukus gyvus? [19]Jos atsakė: Ebrajų moterys ne tokios, kaip Egiptietės; jos pačios moka sau padėti gimdymo metu ir pagimdo pirma, negu mes pas jas ateiname. [20]Dievas tat darė gera pribuvėjoms; ir tauta ėjo didyn ir labai stiprėjo. [21]O kadangi pribuvėjos bijojo Dievo, jis ir joms suteikė gausingus palikuonis. [22]Paraonas tat davė įsakymą visai savo tautai tardamas: Visus gimusius vyriškos lyties vaikus meskite į upę, o mergaites palikite gyvas

Žem 6,20; Žyd 11,23

2. [1]Kuriam laikui praslinkus, vienas vyras iš Levio namų ėjo ir vedė žmoną iš savo giminės, [2]kuri pastojo nėščia ir pagimdė sūnų; matydama,

---

prieš mus karas... Pavojus užpuolimo iš šiaurryčių pusēs Egiptui buvo nuolatinis. Plg Prad 42,9... — *Nepasitrauktų iš šalies.* Tai būtų buvęs žymus nuostolis, nes, vietinių gyventojų skaičiui neesant per daug dideliam, ateiviai svetimtaučiai buvo Egipte pageidaujami, bet tik visokiems sunkiems darbams atlikti. — [11]*Baudžiavos viršininkus.* Israēlaičių darbams prižūrēti buvo paskirta daug didesnių ir mažesnių viršininkų. Paveikslai Egipto užvaizdų su didele lazda rankose prižiūrint darbininkus galima matyti dabar atrastuose ano laiko paminkluose. — *Sandēlių miestus*: miestus, kuriuose buvo dideli sandēliai javų, paskirtų kareiviams maitinti karo metu. — *Pitomą.* tai Egiptiečių *Pi Tum*, ar *Ha Tum*, t y, dievaičio Tum buveinē, svarbiausias miestas provincijoje Thuku, arba Thakit, t y, Sokoth /12, 37/. Vēliau toje pačioje vietoje buvo Romēnų miestas Heroonpolis, dabar Tell El Maskhutha į vakarus nuo ežero Timsakh, slēnyje Wadi — Thumilat. — *Ramese.* Ebr *Ra'Amses.* Kur buvo tas miestas tikrai nežinia; spējama, kad tai ta pati vieta, ką ir Tanin ar Zoan, dabar Tsan, kuriame buvo Paraono Ramses II sostinē, ji padidinta daugeliu rūmų ir praminta *Pa Rameses*, t y, Ramso miestas. — [13]*Nekentē.* Anot ebr t: bodējosi. — [14]*Prie žemēs ūkio darbų*: Prie žemdirbystēs priderējo laukų laistymas, laukams palaistyti paskirtų kanalų valymas ir naujų kasimas. Vis tai buvo be galo sunkūs darbai, ypač tokioje kaitroje, koki būna Egipte. — [15]*Egipto karalius*... Įvardijamos čia tik dvi pribuvējos dēl to gal, kad karalius norējo padaryti žudymo pradžią savo sostinēje, kur juodvi ir tebuvo. Mergaites liepta palikt gyvas, kad iš jų paskui būtų padaryta vergēs ar atiduotos moterystēn Egiptiečiams. O ir berniukų žudymas turējo būti be abejonēs tik laikinas, kad sutūrējus Žydų padaugējimą, o ne kad juos išžudžius. [22]*Įsakymą visai tautai*... Apviltas savo laukimuose Paraonas įsako visiem Egiptiečiam atvirai naikinti Žydų vaikus

2. *Pirmieji Mošēs gyvenimo metai*

2,1-25. Būsimas Israēlio gelbētojas, kūdikis Mošē, pintinēje padētas upēs pakraštēje, susilaukia išgelbējimo: jį

kad jis buvo dailus, slėpė jį tris mėnesius. [3]Nebegalėdama gi daugiau slėpti,
ji ėmė meldinę pintinę, ištepė ją asphaltu ir sakais, įdėjo į vidų kūdikėlį
ir jį padėjo nendryne upės krante ; [4]o jo sesuo stovėjo iš tolo ir žiūrėjo,
kas bus toliau. [5]Ir štai, Paraono duktė atėjo į upę maudytis, o jos tarnaitės
vaikščiojo upės pakraščiu. Pamačius tarp meldų pintinę, ji siuntė vieną
iš savo tarnaičių ir liepė ją atnešti. [6]Atidengus ir pamačius joje verkiantį Apd 7,21 ; Žyd
kūdikį, ji jo gailėdamasi tarė: Tai vienas iš Ebrajų kūdikių. [7]Tuomet kū- 11,23
dikio sesuo prisiartino prie jos ir tarė : Ar nenorėtum, kad aš eičiau ir tau
pašaukčiau Ebrajų moteriškę, kuri galėtų kūdikėlį žindyti ? [8]Ji atsakė :
Eik. Mergaitė nuėjo ir pavadino savo motiną. [9]Paraono gi duktė jai kal-
bėjo : Imk šitą vaiką ir žindyk jį man ; aš tau mokėsiu algą. Moteriškė
paėmė ir žindė kūdikį, o paaugėjusį atidavė Paraono dukteriai, [10]kuri jį
padarė savo įsūniu ir jį praminė vardu Mošė ; nes, ji sakė, aš jį ištraukiau
iš vandens
[11]Kai kartą Mošė, jau užaugęs, lankė savo brolius, ir pastebėjo jų Žyd 11,24
prispaudimą ir pamatė, kaip vienas Egiptietis mušė vieną iš jo brolių
Ebrajų ; [12]apsidairęs aplinkui ir nieko arti nematydamas, jis užmušė Egip-
tietį ir pakasė jį smėlin. [13]Išėjęs kitą dieną, jis pamatė du besivaidijančiu
Ebraju ir tarė darančiam neteisybę : Kam muši tavo artimą ? [14]Tasai at-
sakė : Kas tave įstatė mūsų viršininku ir teisėju ? Bene nori tu ir mane
užmušti, kaip vakar užmušei Egiptietį ? Mošė nusigando ir tarė : Kaip
gi tasai dalykas išėjo aikštėn ? [15]Ir Paraonas išgirdo apie tai ir jieškojo
Mošės užmušti. Jis, pabėgęs iš po jo akių, sustojo Madianiečių šalyje
ir sėdėjo prie šulinio. [16]Madianiečių kunigas turėjo septynias dukteris ;
jos atėjo vandens pasisemti ir, pripildę lovius, norėjo pagirdyti savo tėvo
bandas. [17]Bet atėjo piemenys ir jas nuvarė. Tuomet Mošė atsikėlė ir, ap-
gynęs mergaites, pagirdė jų avis. [18]Kai jos grįžo pas savo tėvą Raguėlį,

paima ir užaugina Paraono duktē. Užaugęs jis užmuša vieną Egiptietį už Israēlaičio žudymą ir paskiau turi bēgti pats į Madiano šalį, kur jis veda moterystēn kunigo Jetro dukterį Sephorą ir susilaukia dviejų sūnų

2. [2]*Pagimdē sūnų*. Nebuvo tai pirmgimis sūnus, nes tuojau minima /4 e/ žymiai vyresnē jo sesuo, o iš kitur žinoma, kad už Mošę trejais metais buvo vyresnis jo brolis Aaronas ; bet anie Amramo vaikai buvo gimę, kolei dar nebuvo paskelbtas paliepimas žudyti Israēlaičių berniukus. — [3]*Pintinę*. Ebr ji vadinama theba, t y, taip pat, kaip ir Noēs arka. Pintinē buvo nupinta iš meldų ar, tikriau sakant, iš žolyno, vadinamo papyru ebr *gome'*, kurio daug anais laikais augo Nilo pakraštēse. — *Asphaltu* : žemēs sakais. — *Upēs* : Nilo. — [4]*Jo sesuo*. Buvo tai be abējonēs ta pati Marija /Mirjam/, kuri minima žemiau 15,20 ir k. — [10]*Padarē savo įsūniu*. Su savo motinos pienu jis žindo draug ir savo tautos meilę ; dabar patekęs į karališkus rūmus, paskelbtas karalaitēs įsūniu, buvo auklējamas toliau ir išmoko visokio Egiptiečių mokslo /Apd 7,22/, kurs taip labai jam turējo praversti vēlesniame gyvenime kaip jo tautos vadui. — *Mošē*. Kaip tas vardas tikrumoje buvo ištariamas egiptiškai, nežinia. Galējo būti Mes arba Messi, Messu, ar kaip nors panašiai. Ebr jis skamba Mošeh ir reiškia Gelbētoją

[11]*Jau užaugęs*. Anot padavimo, tuomet jis jau turējo 40 m. /plg Apd 7,23/. — *Lankē savo brolius* — su sumanymu pasilikti jų tarpe visuomet, taigi išsižadēdamas karališkųjų rūmų. Plg Žyd 11,24... — [12]*Užmušē Egiptietį*, — kitaip negalēdamas išgelbēti savo vientaučio. Plg Apd 7,24 — [15]*Madianiečių šalyje*. Madijaniečių dauguma gyveno į rytus nuo Elamo /Akabakh/ įlankos. Madianiečiai buvo Abraomo ainiai iš jo gulovēs Keturos /Prad 25,2/. — [17]*Jas nuvarē*. — Kad pirma pagirdytų savo bandas. — [18]*Raguēlį*. Būsimas Mošēs uošvis pavadintas Raguēliu tik čia ir Sk 10,29 ;

tasai tarė : Kodėl atėjote anksčiau negu paprastai ? [19]Jos atsakė : Vienas
Egiptietis mus apgynė nuo piemenų rankų ; be to jis dar sėmė kartu su
mumis vandenį ir davė avims gerti. [20]Taigi jis sakė : Kur jis yra ? Kodėl
jūs palikote žmogų ? Pašaukite jį su mumis pavalgyti
Žem 18,23; [21]Mošė tat prisiekė su juo gyvensiąs ir vedė jo dukterį Sephorą. [22]Ta
1 Kron 23,15 jam pagimdė sūnų, kurį jis praminė Gersamu, sakydamas : Buvau atei-
vis svetimoje šalyje. Ji dar pagimdė antrą, kurį jis praminė Eliėzeriu,
tardamas : Mano tėvo Dievas, mano padėjėjas, išgelbėjo mane iš Paraono
rankų

[23]Daug laiko praslinkus, mirė Egipto karalius ; ir Israėlio sūnūs,
vaitodami dėl darbų sunkumo, balsiai šaukė, ir jų šauksmas pakilo nuo
darbų Dievop. [24]Jis išgirdo jų vaitojimą ir atsiminė sandorą, padarytą
su Abraomu, Isaoku ir Jokubu. [25]Viešpats pažvelgė į Israėlio sūnus ir
ėmė jais rūpintis

Apd 7,30 **3.** [1]Mošė ganė savo uošvio, Madianiečių kunigo Jetro, avis ir, nu-
varęs bandą į tyrų gilumą, atėjo prie Dievo kalno Horebo. [2]Ir Viešpats
jam pasirodė ugnies liepsnoje iš krūmo vidurio. Jis matė krūmą degantį
ir nesudegantį. [3]Mošė tat tarė : Eisiu ir pamatysiu tą nuostabų reiškinį,

---

kitur jis vadinamas Jētru. — [19]*Vienas Egiptietis.* Iš apdaro ir kalbos Raguēlio dukterys spēliojo, kad Mošē Egiptietis

[21]*Prisiekē...* Anot ebr t : sutiko su juo gyventi. — [22]*Gersamu.* Ebr Geršon. Žodis sudētas iš dviejų : *Ger,* ateivis ir *šam,* tenai. — *Ji dar pagimdē...* Žodžių apie antrojo sūnaus gimimą nēra šitoje vietoje ebr t ; jie matomai atkelti į čia iš 18,4. — *Eliēzeriu.* Tas vardas ebr reiškia : Mano Dievas yra pagalba

[23]*Daug laiko...* 40 m. Plg 7,7 ; Apd 7,30. Čia paminētas miręs Egipto karalius buvo tikriausiai Ramses II, kurs viešpatavo labai ilgai. — *Jų šauksmas pakilo...* Prislēgtų Žydų vaitojimai ir šauksmas buvo draug ir jų karšta malda, todēl jie ir kilo Dievop. — [24]*Išgirdo... atsiminē... pažvelgē...* Gražus aprašymas laipsniavimu Dievo mielaširdystēs. Kalbama apie Dievą žmonių būdu — antropopatismais

3. *Dievui įsakant Mošē grįžta Egiptan*

3. 3,1-4,31. Dievas pasigailējęs savo išrinktosios tautos, skiria jai vaduotoją. Tuo tikslu Dievas visų pirma apsireiškia Mošei, paskui skelbia jam savo sumanymą išgelbēti Israēlaičius, siunčia į Egiptą, žada savo pagalbą, duoda reikiamų pamokymų, trimis stebuklais patvirtina jojo išrinkimą, paskiria jam padējēju jo brolį Aaroną. Taip pamokytas ir sustiprintas Mošē grįžta pas savo brolius

3. [1]*Mošē ganē.* Tas užsiēmimas davē Mošei geriausią progą pažinti Sinajaus pusiasalį, kuriuo jis vēliau turējo vesti Israēlaičius į žadētąją žemę. — *Dievo kalno.* Pradžioje tas išsireiškimas, kaip ir kiti panašūs, galējo reikšti tą pat, ką ir augščiausias kalnas ; bet kada čia Dievas apsireiškē Mošei, jis tikrai pasidarē šventa vieta, Dievo kalnas griežta to žodžio prasme. — *Horebo.* Ebr tas žodis reiškia sausas, uolingas. Tas pat kalnas vadinamas taip pat Sinajumi. Jis turi dvi viršūnes, kuriuodviejų šiaurinē laikoma tikruoju Horebu, pietinē gi Sinajumi ; bet šv Raštas to skirtumo nedaro. — [2]*Viešpats jam pasirodē.* Ebr t ir LXX vertime yra : Jam pasirodē Viešpaties angelas ; bet tas pats asmuo toliau /4 e/ jau vadinamas Yahve ir Elohim. — *Iš krūmo.* Anot ebr t, tai buvęs vienas iš akacijų veislēs krūmas. Eklesija jame mato nepaliestos Dievo Gimdytojos Marijos mergystēs paveikslą. — [3]*Nuostabų reiškinį* : labai nuostabų dalyką. — [5]*Atrišk nuo savo kojų...* Paprotys nusiauti kojas ar atrišti nuo kojų paprastą

kodėl krūmas nesudega? [4]Viešpats gi, matydamas, kad jis eina pasižiū-
rėti, pašaukė jį iš vidurio krūmo ir tarė: Moše, Moše! Šis atsakė: Aš
čia. [5]O jisai tarė: Nesiartink čia! Atrišk nuo savo kojų avalynę, nes vieta,
kurioje stovi, yra šventa žemė. [6]Ir dar sakė: Aš tavo tėvo Dievas, Abraomo Mt 22,32; Mk
Dievas, Isaoko Dievas ir Jokubo Dievas. Mošė užsidengė savo veidą, nes 12,26; Lk 20,37
nedrįso pažvelgti į Dievą
[7]Viešpats jam tarė: Aš mačiau mano tautos prispaudimą Egipte ir
girdėjau jos šauksmą dėl kietumo tų, kurie prižiūri darbus; [8]ir žinodamas
jos skausmą nužengiau jos išgelbėti iš Egiptiečių rankų ir išvesti iš ano
krašto į gerą ir ertą žemę, į žemę plūstančią pienu ir medum, į vietoves
Kananiečių, Hetiečių, Amoriečių, Pereziečių, Heviečių, ir Jebusiečių.
[9]Taigi, Israėlio sūnų šauksmas atėjo pas mane; ir aš mačiau jų prispaudimą,
kuriuo jie Egiptiečių slėgiami. [10]Bet eikš ir aš tave siųsiu pas Paraoną,
kad išvestumei mano tautą, Israėlio sūnus iš Egipto
[11]Mošė tarė Dievui: Kas aš esu, kad eičiau pas Paraoną ir išvesčiau
Israėlio sūnus iš Egipto? [12]Jis jam sakė: Aš būsiu su tavim, ir tai bus tau
ženklas, kad aš tave siunčiau: kaip išvesi mano tautą iš Egipto, atnašausi
Dievui auką šitame kalne. [13]Mošė tarė Dievui: Štai aš eisiu pas Israėlio

---

Rytų krašto gyventojų avalynę, sandalus /kurpes/, įeinant į šventą vietą /Još 5,15/, pasilieka tenai ir dabar. — [6]*Tavo tēvo Dievas.* Geriau anot Samariečių Pent: Tavo tēvų Dievas. Tie tēvai toliau įvardijami. — Šituos žodžius minējo pats Išganytojas/žr Mt 12,18; Lk 20,27../, kaip parašytus Mošēs knygoje /žr Įvad. 5 psl/. — *Užsidengē savo veidą...* Supratęs, kad čia yra stebuklas ir nusigandęs, kaip kitados Jokubas Betelyje. Prad 28,17

[8]*Nužengiau.* Antropomorphismas primenąs Prad 11,5.7. — *Plūstančią pienu ir...* Šituo išsireiškimu, virtusiu patarle, gražiai aprašomas Kanaano žemēs derlingumas. — *Kananiečių ir...* Plg Prad 15,18...

[11]*Kas aš esu...* Mošē, kurs anksčiau /2,11-13/ taip drąsiai mēgino užstoti savo brolius, dabar, pilnas abejonių ir nepasitikējimo savim, nori išvengti sunkios pasiuntinystēs. — [12]*Aš būsiu su tavim...* Dievas žada savo nuolatinę pagalbą; tos gi pagalbos įrodymu ar ženklu bus Israēlaičių atvedimas prie kalno Horeb ir iškilmingas atnašavimas čia Dievui aukos. — [13]*Koksai yra jo vardas.* Senovēje kiekvienas kraštas ir kiekviena tauta, garbindama daugelį dievaičių, vieną tarp jų laikydavo vyriausiuoju, vadindavo jį jam nuosavu vardu ir jame matē ypatingą tautos globēją. Israēlaičiai tuo labai skyrēsi nuo kitų tautų, kad garbino vieną tikrąjį Dievą, bet neturēdami iki tam laikui savo atskiro krašto, jie vadindavo Dievą taip kaip darē Patriarkai, t y, įvairiais vardais, E l o h i m, E l, E l - E l i o n, E l Š a d d a i, Y a h v e h. Visi tie vardai, vartojami ir kitų Sėmitų, išskyrus El Šaddai /žem 6,3/, nebuvo patvirtinti ypatingu būdu paties Dievo. Bet dabar Israēlaičiai turējo išeiti iš Egipto, gauti atskirą kraštą, o visų pirma pasakyti Paraonui, kad jų Dievas reikalauja išējimo iš Egipto; todēl Mošē ir laukia, kad jo vientaučiai pirmų pirmiausiai jo paklaus, kuriuo vardu jie, kaip atskira tauta, turi vadinti ir garbinti toliau savo tēvų Dievą, savo Gelbētoją ir Viešpatį, ir kaip jie jį pavadins Paraono akyse. — [14]*Aš esu, kursai esu!* Dievas nurodo vieną iš jau Patriarkams žinomų savo vardų, būtent vardą YHVH. Jis paaiškino jo prasmę ir jį skyrē savo nuosavu amžinai minētinu vardu! Visa tai išreikšta trimis sakiniais, kuriuos, tiksliau prisilaikant ebr t, galima taip išversti: «Ir Dievas tarē Mošei: Esu, kursai esu /ebr 'Eh[e]jeh 'Ašer 'Eh[e]jeh/. Ir tarē: Taip sakysi Israēlio sūnums: Esu /'Eh[e]jeh/ mane siuntē pas jus. Ir Dievas dar tarē Mošei: Taip sakysi Israēlio sūnums: YHVH, jūsų tēvų Dievas... mane siuntē pas jus; tasai yra mano vardas per amžius, ir

sūnus ir jiems sakysiu : Jūsų tėvų Dievas mane siuntė pas jus. Jei jie man
tars, koksai yra jo vardas, ką aš jiems atsakysiu ? [14]Dievas tarė Mošei :
Aš esu, kursai esu. Ir pridūrė : Taip sakysi Israėlio sūnums :
Kursai yra mane siuntė pas jus. [15]Ir vėl Dievas kalbėjo Mošei : Tai
sakysi Israėlio sūnums : Viešpats, jūsų tėvų Dievas, Abraomo Dievas,
Isaoko Dievas, ir Jokubo Dievas mane siunčia pas jus. Toks mano vardas
per amžius, ir taip mano vardas minėtinas per kartų kartas. [16]Eik, surink
Israėlio vyresniuosius ir jiems sakysi : Viešpats, jūsų tėvų Dievas, Abraomo
Dievas, Isaoko ir Jokubo Dievas man pasirodė ir tarė : Aš jus aplankiau
ir mačiau visa, kas jums atsitiko Egipte, [17]ir nutariau jus išvesti iš Egipto
prispaudimo į Kananiečių ir Hetiečių, ir Amoriečių, ir Pereziečių, ir He-
viečių, ir Jebusiečių žemę, į žemę plūstančią pienu ir medum. [18]Ir jie klausys
tavo balso. Ir įeisite tu ir Israėlio vyresnieji pas Egipto karalių ir jam
sakysite : Viešpats, Ebrajų Dievas, mus pašaukė ; mes eisime trijų dienų
kelią į tyrus Viešpačiui, mūsų Dievui, aukos atnašauti. [19]Bet aš žinau, kad
Egipto karalius jūsų neleis išeiti, jei nebus priverstas galinga ranka.
[20]Taigi, aš ištiesiu savo ranką ir ištiksiu Egiptą visokiais savo stebuklais,
Žem 11,2 ; 12,36 kuriuos darysiu jų tarpe ; po to jis jus paleis. [21]Ir aš padarysiu, kad šita
tauta rastų malonę Egiptiečių akyse, ir iškeliaudami neišeisite tuščiomis

---

tasai yra mano atmintinasis vardas iš kartos į kartą ». Žodžiais « *Esu, kursai esu* » paaiškinama Dievo vardo JHVH prasmē ir draug nurodoma priežastis, kodēl jį Dievas skiria savo nuosavu vardu. — Ir iš tikrųjų tas vardas trumpiausiai ir geriausiai išreiškia Dievo esybēs savybes, vienybę, nesudētinumą, amžinumą, nekintamumą, tobulumą. Tik vienas Dievas gali pasakyti apie save griežta žodžio prasme, kad jis yra, nes tik jis yra pats per save, ir tik jam vienam nēra nei praeities, nei ateities. Tas vardas JHVH buvo draug ir senas, kadangi žinomas jau Patriarkams ir jų gerbiamas /Plg Prad 4,26 ir k/, o draug ir naujas, kadangi dabar jis gavo iš paties Dievo paaiškinimą. Taip apreikštas vardas turējo patvirtinti Mošēs pasiuntinystēs dieviškumą. Tasai, kurs žadējo per Mošę Israēlaičiams išgelbējimą, buvo Dievas Sutvērējas, Visagalis, savo nutarimuose nekintąs, o pažadų vykdyme ištikimas, pilnas gerumo, tiek kartų laiminęs ir laikęs savo globoje jų tēvus. Apreikštasis Dievo vardas YHVH turējo Israēlaičiams būti amžinai atmintinas, nes jis turējo savimi priminti būsimoms jų kartoms sandorą, kurią Dievas buvo padaręs su jų tēvais, ir pažadus, kuriuos jiems buvo suteikęs. — Ir iš tikrųjų šventas Dievo vardas YHVH nuo to laiko pasidarē garbingiausiu ir dažniausiai vartojamu. Bet žymiai vēlesniais laikais /po Babilono nelaisvēs/ Žydai klaidingai aiškindami įsakymą, parašytą 3 Moš 24,16, ēmē nebetarti Dievo vardo YHVH o jo vietoje vartodavo kitą, ADONAI, t y, Viešpats, taip kad su laiku net tikras jo ištarimas buvo užmirštas. Mokslininkų tyrinējimai, paremti ant to vardo kilmēs, sudētinių su juo vardų ištarimu, nurodo, kad jis reikia ištarti YAHVE. — [16]*Vyresniuosius.* Pasilikdami nelaisvēje Israēlaičiai turējo šiokią tokią savivaldą, o jos atstovais matomai buvo visų pirma vyresnieji sąnariai 12 giminių, o taip pat atskirų šeimų. Susitaręs su vyresniaisiais Mošē jau pigiau galējo rasti pritarimą kitų Israēlaičių. — [19]*Bet aš žinau.* Dievas iš anksto apreiškia Mošei, kokį jis gaus atsakymą iš Paraono ; todēl Mošē neturi nusiminti dēl Paraono nesutikimo, nes galų gale jis bus priverstas išleisti Israēlaičius. — [21]*Rastų malonę...* Už iškentētus varginimus Israēlaičiai gaus atlyginimą. Jų moterys ir vyrai /plg žem 12,35. 36/ turējo gauti iš Egiptiečių gausias dovanas, kad turētų kuo tinkamai prisirengti prie atnašavimo Dievui iškilmingos aukos. Iš čia taip pat patiriame, kad Israēlaičiai

rankomis, 22bet kiekviena moteriškė tegul paprašys iš savo kaimynės ir
iš šeimininkės sidabrinių ir auksinių indų ir rūbų ; tuos jūs užkrausite ant
savo sūnų ir dukterų ir taip imsite iš Egipto grobį

4. 1Mošė atsakydamas tarė : Jie man netikės ir neklausys mano balso,
bet sakys : Viešpats tau nepasirodė. 2Tarė tat jam: ką tu laikai savo ran-
koje ? Jis atsakė : Lazdą. 3O Viešpats tarė : Mesk ją žemėn. Jis numetė,
ir ji pavirto angiu, taip kad Mošė leidosi bėgti šalin. 4Ir Viešpats tarė : Iš-
tiesk savo ranką ir nutverk ją už uodegos. Jis ištiesė, ir paėmė, ir pavirto
lazda. 5Tai kad tikėtų, tarė jis, jog tau pasirodė Viešpats, jų tėvų Dievas,
Abraomo Dievas, Isaoko ir Jokubo Dievas. 6Ir vėl Viešpats sakė : Įkišk
ranką į savo antį. Ir įkišo, o kai ištraukė, ji buvo raupsuota ir išrodė balta
kaip sniegas. 7Dar tarė : Vėl įkišk savo ranką į savo antį. Įkišo ir, kai an-
trą sykį ištraukė, ji buvo tokia pat, kaip kitas kūnas. 8Jei tau, sakė, netikės
ir nepaklausys pirmojo ženklo balso, įtikės antrojo ženklo balsui. 9O
jei netikės net tiem dviem ženklam ir neklausys tavo balso, imk iš
upės vandens ir jį išliek sausumoje, ir ką tiks semsi iš upės pavirs krauju
10Mošė tarė : Maldauju, Viešpatie ! Neesu, ir niekuomet nebuvau
iškalbingas, o kai tik prabilai į tavo tarną, mano liežuvis dar sunkiau apsi-
verčia ir dar mažiau greitas. 11Viešpats jam atsakė : Kas sutvėrė žmogaus
burną? Ir kas padarė nebylį ir kurtinį, regintį ir aklą? Argi ne aš? 12Taigi Mt 10,20
eik, ir aš būsiu tavo burnoje ir tave pamokysiu, ką turėsi pasakyti. 13O
jis tarė : Maldauju, Viešpatie ! Siųsk tą, kurį turi siųsti. 14Viešpats susirūs-
tinęs Mošei tarė : Žinau, kad tavo brolis Aaronas, levitas, yra iškalbin-
gas ; štai jis išeis tavęs pasitikti ir, tave pamatęs, džiaugsis širdingai.
15Kalbėk jam ir dėk mano žodžius į jo burną ; ir aš būsiu tavo burnoje Ž m 7,2.
ir jo burnoje ir judviem parodysiu, ką turite daryti. 16Jis kalbės už tave

---

tuo laiku buvo jau susimaišę su Egiptiečiais, nes kaikada gyveno su jais net po vienu stogu

4. 1*Jie man netikēs...* Mošē dar tebesvyruoja ir numato vis naujas kliūtis ; jis abejoja, ar jo vientaučiai panorēs tikēti tik žodžiams : jis net įsitikinęs, kad jie pareikalaus aiškaus visiems matomo ženklo. Viešpats tai skaito jo mintyse ir tuojau suteikia galią padaryti stebuklų. — 4*Jis ištiesē...* Čia pasireiškia didelis Mošēs tikējimas, nes jis, Dievui liepiant, drąsiai ima savo ranka tą pačią angį, nuo kurios ką tik mēgino bēgti. — 5*Tai kad...* T y, taip padarysi Israēlio sūnų akyse, kad tikētų... — 6*Kaip sniegas...* Raupsuoto žmogaus kūno dalis, kada ta baisi liga įsigali, iš tikrųjų pasirodo visai balta. Plg 3 Moš 13 sk. — 8*Pirmojo ženklo balso.* Kada daromas stebuklas turi liudyti apie gautą iš Dievo pasiuntinystę, jis turi tarsi savo balsą ir savo žodžius, galingesnius už visus žmonių žodžius. — 9*Imk iš upēs vandens...* Tą stebuklą turējo išbandyti Mošē jau atsiradęs Egipte prie Nilo upēs, jei dar jo reikēs netikintiems įtikinti

10*Neesu iškalbingas...* Nauja kliūtis. Mošē mano, kad netikęs yra dalykas būti Dievo pasiuntiniu žmogui neiškalbingam. Dievas ir čia jam žada savo pagalbą, nors nepašalina pačios ydos. — 13*Siųsk tą, kurį...* t y, verčiau siųsk kitą, o ne mane. Mošēs žodžiai sukelia Dievo rūstybę, bet ir susirūstinęs jis suteiks Mošei dar vieną pašalpą. — 16*Tu gi jam būsi vadovas...* Anot ebr t : tu jam būsi užuot Dievo, t y, tu jam būsi tas, kas aš tau esu : ką aš tau apreikšiu, tu apreikši Aaronui, kad kalbētų užuot tavęs, kai tik bus reikalas

18*Aš eisiu ir grįšiu...* Mošē nepasisako Jetrui tikros priežasties, kodēl jis nori keliauti Egiptan. — 19*Eik ir grįžk...* Tai paskutinis Dievo paliepimas grįžti Egiptan. Didesniam Mošēs padrąsinimui Dievas apreiškia

žmonėms ir bus tavo burna, tu gi jam būsi vadovas tame, kas yra Dievo.
[17]Imk taip pat savo rankon šitą lazdą, kuria turėsi daryti ženklus
[18]Mošė nuėjo ir sugrįžo pas savo uošvį Jetrą ir jam tarė : Aš eisu
ir grįšiu pas savo brolius Egiptan pasižiūrėti, ar dar tebėra gyvi. Jet-
ras jam tarė : Eik ramybėje. [19]Viešpats tat tarė Mošei Madianiečių ša-
lyje : Eik ir grįžk Egiptan, nes išmirė visi, kurie ieškojo tavo gyvybės.
[20]Mošė tat ėmė savo žmoną ir savo sūnus, susodino juos ant asilo ir grįžo
Egiptan, nešdamos rankoje Dievo lazdą
[21]O Viešpats kalbėjo jam grįžtančiam į Egiptą : Žiūrėk, kad visus
ženklus, kuriuos sudėjau į tavo ranką, padarytumei Paraono akyse : Aš
sukietinsiu jo širdį, ir jis neišleis tautos. [22]Ir tu jam sakysi : Tai sako
Viešpats : Israėlis yra mano pirmgimis sūnus. [23]Aš tau įsakiau : Paleisk
mano sūnų, kad man tarnautų ; ir tu nenorėjai jo paleisti ; štai aš už-
mušiu tavo pirmgimį sūnų. [24]Ir jam esant kelyje, Viešpats jį pasitiko užei-
goje ir norėjo jį užmušti. [25]Sephora tuojau ėmė aštriausį titnagą ir api-
pjaustė savo sūnų ir palietė jo kojas ir tarė : Tu man kruvinas sužadėtinis.
[26]Ir jį paleido, kaip tik buvo pasakius : Kruvinas sužadėtinis, dėl api-
pjaustymo. [27]O Viešpats tarė Aaronui : Eik pasitikti Mošės į tyrus. Ta-
sai iškeliavo pas Dievo kalną jam priešais ir jį pabučiavo. [28]Ir Mošė

---

jam, kad jo priešai Egipte visi buvo išmirę

[21]*Aš sukietinsiu...* Paraono širdies sukietējimo kaltininku šitoje vietoje ir gana dažnai kitur /žem 7,3 ir k/ Dievas vadina save ; kitose vēl vietose pats Paraonas vadinamas savo širdies sukietējimo kaltininku /7,13 ir k/. Įsižiūrējus į visas šitas vietas ir vienų su kitomis palyginimas parodo, kad Dievas sukietino Paraono širdį ne stačiai ; jis numato sukietējimą ir jį leidžia ; tikra gi ir tiesioginē sukietējimo priežastis yra pats Paraonas. Jis užsispiria ir nenori klausyti Dievo įsakymo ; bet kolei jaučia ant savęs bausmę, jis sakosi esąs pasiryžęs paleisti Israēlaičius ; tačiau tuojau pakeičia savo sumanymą ir vēl užsispiria, kaip tik pamato, kad Dievas liovēsi jį baudęs. Dievas, numatydamas Paraono sumanymų pakitējimą ir naują jo užsispyrimą, sulaiko pradētą bausmę ir tuo būdu nestačiai sukietina Paraono širdį ; be to, nuolat atnaujinančiam savo užsispyrimą Dievas vis labiau mažina savo malonę ir palieka jį jo paties piktumui, kad pagaliau, nepergalējęs jo žodžiais ir stebuklais, jį sutrupintų savo galybe ir taip jame ir per jį būtų pašlovintas /plg 9,16/.— [22]*Mano pirmgimis sūnus.* Israēlio tauta vadinama pirmgimiu sūnumi dēl to, kad Dievas iš visų tautų buvo ją pasirinkęs ir padaręs ypatinga savo nuosavybe /Pak 14,1.2/ ir su ja turējo padaryti atskirą sandorą /žem 14,5 ir tol/. — [23]*Paleisk mano sūnų...* Israēlis kaip pirmgimis sūnus neturi pasilikti Paraono vergijoje, bet turi būti laisvas ir tarnauti tik savo Dievui. Jei Paraonas jo nepaleis, jam bus atkeršyta gyvybēs atēmimu iš jo pirmgimio sūnaus. — [24]*Viešpats.* Anot LXX ir Khald Paraphr : Viešpaties angelas. — *Norējo užmušti.* Iš šitų žodžių neaišku, koks buvo Mošēs gyvybei pavojus ir už ką. Mošē buvo nusikaltęs tuo, kad be reikalo ēmē su savim šeimą, bet dar labiau, kad buvo neapipjaustydinęs vieno iš savo sūnų. Jo žmona pajutus pavojų vyro gyvybei, pati pasiskubino dabar atlikti apipjaustymo apeigą, kuri buvo dēl jos kaltēs apleista. — [25]*Aštriausią titnagą.* Anuose senovēs laikuose apipjaustyme dažniausiai vartodavo peilius padarytus iš titnago. Plg Još 5,2. — *Palietē jo kojas.* Ir čia neaišku, kieno kojas palietē Sephora, sūnaus ar vyro ir kaip. Sephora gal padarē kokį neatsargumą apipjaustydama ir sukruvindama kūdikį, ir piktuoju ištardama sekančius žodžius : *Tu man kruvinas sužadētinis,* t y, ištekējau už vyro, kurio religija reikalauja kraujo išliejimo. — [26]*Jį paleido.* Viešpats ar Viešpa-

papasakojo Aaronui visus Viešpaties žodžius, kuriais jį buvo siuntęs,
ir ženklus, kuriuos jam buvo įsakęs daryti
[29]Juodu atėjo draug ir surinko visus Israėlio sūnų vyresniuosius.
[30]Aaronas kalbėjo visus žodžius, kuriuos Viešpats buvo pasakęs Mošei;
ir padarė ženklus tautos akyse, [31]ir tauta įtikėjo. Ir išgirdę, kad Viešpats aplankė Israėlio sūnus ir kad pažvelgė į jų prispaudimą, jie kniūbšti pagarbino

5. [1]Paskui Mošė ir Aaronas atėjo ir tarė Paraonui: Tai sako Viešpats, Israėlio Dievas: Paleisk mano tautą, kad man atnašautų auką tyruose.
[2]Jis atsakė: Kas yra Viešpats, kad aš klausyčiau jo balso ir išleisčiau Israėlį? Nepažįstu Viešpaties ir Israėlio neišleisiu. [3]Tuomet juodu tarė:
Ebrajų Dievas mus pašaukė, kad eitumėm trijų dienų kelią į tyrus ir atnašautumėm Viešpačiui, mūsų Dievui, auką, kad kartais mes nebūtumėm
ištikti maru ar kalaviju. [4]Egipto karalius jiems tarė: Moše ir Aarone,
kam judu atitraukiate žmones nuo jų darbų? Eikite prie savo baudžiavos. [5]Paraonas kalbėjo: krašto gyventojai yra gausūs; matote, kaip
žmonės padaugėjo; o kas bebūtų, jei juos dar nuo darbų paliuosuotumėte?

---

ties angelas paliko Mošę vieną, nes Egiptan Mošē sugrįžo be žmonos, kuri, suerzinta visu tuo atsitikimu, išsižadējo tolesnēs kelionēs ir, vyrui sutinkant, pargrįžo su vaikais pas savo tēvą Jetrą. Plg žem 18,2... — [27]*Pas Dievo kalną*: į Horebo apylinkę

[29]*Surinko... vyresniuosius*: Mošē ir Aaronas pradeda eiti naujas savo pareigas. — [31]*Tauta įtikējo*... Surinkę pirma vyresniuosius, paskui juodu surinko taipgi visą tautą. Žinią apie būsimą išgelbējimą visi priēmē su tikējimu ir dideliu dēkingumu

4. *Mošē ir Aaronas veltui reikalauja iš Paraono išleisti Israēlaičius iš Egipto*

5,1-7,7. Mošei ir Aaronui pareikalavus paleisti Israēlaičius iš Egipto, Paraonas ne tik nesutinka tai padaryti, bet ima dar labiau juos varginti, taip kad slėgiamieji pradeda dejuoti ant Mošēs ir Aarono, o taipgi ir ant Dievo. Nors Dievas panaujina savo pažadus Mošei, tačiau žmonēs nebenori klausyti jo pasiuntinių. Pagaliau Dievas paskelbia Mošei Egiptą ištiksiančias slogas, kuriomis Paraonas bus priverstas išleisti Israēlaičius

5. [1]*Mošē ir Aaronas*. Draug su jais buvo atėję pas Paraoną ir Israēlaičių vyresnieji, kaip buvo Dievo įsakyta /3,18/ ir kaip pasirodo iš pasakytų jiems Paraono žodžių: Eikite prie savo baudžiavos /4 e/. — *Paraonui*. Juo buvo tikriausiai Ramses sūnus Menephtah I, visame sekęs savo tēvą. — [2]*Kas yra Viešpats*... Karalius atsako Jahvēs pasiuntiniams su paniekinimu ir taip pradeda kovą prieš Viešpatį. — [3]*Kad kartais mes*. Neklusnieji Dievui gali susilaukti sunkios bausmēs, ir iš to pats Paraonas turētų tik nuostolį. — [5]*Paraonas kalbējo*... Iš Paraono žodžių apie Israēlaičių daugējimą aišku, kad jo tēvo paliepimas apie ebrajų berniukų žudymą ne ilgai buvo vykdomas

[6]*Prižiūrētojams*. Ebr *nogešim*, privertējai. Jie visi buvo Egiptiečiai; vyresni už juos buvo baudžiavos viršininkai /žr 1,11/. Prižiūrētojai žiūrēdavo, kad darbininkai nedykinētų. — *Užvaizdams*. Ebr *šoterim* užrašinētojai. Tie surašinēdavo, kiek kas buvo atlikęs darbo. Tokiais užvaizdais buvo skiriami taip pat Egiptiečiai; bet be jų buvo dar kiti užvaizdai, renkami iš pačių Israēlaičių tarpo /žr žem 11.15 eil/. — [7]*Šiaudų plytoms*. Supjaustytus šiaudus dēdavo į molį, iš kurio dirbdavo plytas, kad jos būtų stipresnēs. — [12]*Išsiskirstē*. Ebr t čia pridēta: laukuose. Egipte javus pjaudavo labai augštai, bemažko prie pat varpų; kvietienojai pasilkdavo labai ilgi

[6]Jis tat tą pačią dieną įsakė darbų prižiūrėtojams bei žmonių užvaiz-
dams tardamas : [7]Nebeduokite daugiau tiems žmonėms šiaudų plytoms
gaminti, kaip ikšiol ; bet tegul jie patys eina ir prisirenka kvietienojų.
[8]O plytų reikalaukite iš jų tokio pat skaičians, kaip pirma, ir nė kiek
nesumažinkite ; nes jie dykinėja ir todėl rėkauja, sakydami : Mes turime
eiti atnašauti mūsų Dievui auką. [9]Tebūna prispausti darbais ir juos te-
vykdo, kad neklausytų melagingų žodžių. [10]Taigi darbų prižiūrėtojai ir
užvaizdai išėję kalbėjo žmonėms : Taip sako Paraonas : Nebeduosiu jums
šiaudų ; [11]eikite ir prisirinkite jų, kur tik galėsite rasti ; tačiau jūsų dar-
bas nė kiek nebus sumažintas. [12]Ir žmonės išsiskirstė po visą Egipto žemę
šiaudų rinkti. [13]O darbų prižiūrėtojai juos spaudė, sakydami : Atlikite
savo darbą kasdien, kaip paprastai darydavote pirma, kada jums duodavo
šiaudų. [14]Ir darbų užvaizdai iš Israėlio sūnų buvo nuplakti Paraono pri-
stovų, kurie sakė : kodėl jūs nei vakar, nei šiandien nepadarėte tiek pat
plytų, kaip pirma ? [15]Ir užvaizdai iš Israėlio sūnų atėjo pas Paraoną ir
šaukė, sakydami : Kodėl taip elgies su tavo tarnais ? [16]Mums nebeduoda
šiaudų ir reikalauja tiek pat plytų ; štai mus, tavo tarnus, plaka rykštė-
mis ir neteisiai elgiasi su tavo žmonėmis. [17]Jis tarė : Jūs dykinėjate ir todėl
sakote : Eime ir atnašausime auką Viešpačiui. [18]Eikite tat ir dirbkite ;
šiaudų jums nebeduos, o jūs atiduosite įprastą plytų skaičių

[19]Israėlio sūnų užvaizdai matė, kaip jiems bloga, kadangi buvo pa-
sakyta : Nė kiek nebus sumažintas kasdien padirbtinų plytų skaičius.
[20]Jie pasitiko Mošę ir Aaroną, kuriuodu ten stovėjo, laukdami išeinan-
čiųjų nuo Paraono, [21]ir juodviem tarė : Viešpats tepažvelgia ir tegul tei-
sia, nes judu padarėte, kad mumis bjaurisi Paraonas ir jo tarnai ; ir da-
vėte jam kalaviją, kad mus užmuštų. [22]O Mošė vėl kreipėsi į Viešpatį
ir tarė : Viešpatie ! Kam prislėgei šitą tautą ? Kam mane siuntei ? [23]Nes
kaip tiktai aš įėjau pas Paraoną, kad kalbėčiau tavo vardu, jis dar labiau
prispaudė tavo tautą ir tu jų neišlaisvinai

6. [1]Viešpats tarė Mošei : Dabar matysi, ką padarysiu Paraonui ;
nes, stiprios rankos prislėgtas, jis juos paleis, — galingos rankos pri-
spaustas, jis juos išvarys iš savo žemės. [2]Ir Viešpats dar kalbėjo Mošei, tar-
damas : Aš esu Viešpats. [3]Aš pasirodžiau Abraomui, Isaokui ir Jokubui
kaip Visagalis Dievas, bet savo vardo A d o n a i aš jiems neapreiškiau.
[4]Aš padariau su jais sandorą, kad jiems duosiu Kanaano žemę, jų kelei-

---

ir juos imdavosi, kas norėdavo. — [14]*Darbų užvaizdai iš Israēlio sūnų.* Ebr šot^e^re b^e^ne Israel, Plg eil 6. Anot ebr t : ir buvo nuplakti Israēlio sūnų užrašinētojai /užvaizdai/, kuriuos jiems buvo pastatę Paraono pristovai. Pagal Rytiečių paprotį už neatliktą darbą atsako darbų prižiūrētojai. — [16]*Neteisiai elgiasi su tavo žmonēmis,* nes ir Israēlaičiai buvo Paraono valdiniai. Ebr t : ir tavo žmonēs nusideda. Anot šito skaitymo, užvaizdai gal nori tik patys būti laisvi nuo bausmēs ir verčia visą kaltę ant darbininkų. — [21]*Davēte kalaviją* : progą žudyti.

6. [1]*Paleis... išvarys...* Paraonas ne tik leis Israēlaičiams išeiti iš Egipto, bet verste vers juos tai padaryti. — [3]*Kaip Visagalis...* Ebr *'El Šaddai.* Plg Prad. 17,1 ir k./— *Vardo Adonai.* Ebr t : Yahveh. Žr paaišk 3,13... Patriarkams buvo žinomas ir tas šventas vardas Yahvē, bet jiems nebuvo nurodyta ypatinga jo reikšmē ir pritaikymas, kaip tai padaryta dabar : *Aš Viešpats /Yahvē/ kurs pasirodžiau Abraomui... kaip Visagalis Dievas /'El Šaddai/, bet savo vardo Adonai /Yahvē/ jiems neapreiškiau,* paaiškēja iš viso Dievo atsiliepimo į Mošę. Taigi Dievas sako,

vystės žemę, kurioje buvo ateiviais. [5]Ir išgirdau Israėlio sūnų vaitojimą dėl darbų, kuriais juos Egiptiečiai prispaudė, ir atsiminiau savo sandorą. [6]Todėl sakyk Israėlio sūnums : Aš Viešpats, kurs jus išvesiu iš Egiptiečių kalėjimo ir išlaisvinsiu iš jų vergijos ; aš išgelbėsiu jus savo pakelta ranka ir dideliais teismais. [7]Ir paimsiu jus sau kaip tautą ir būsiu jūsų Dievas ; ir jūs žinosite, kad aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs jus būsiu išvedęs iš Egipto kalėjimo [8]ir įvedęs į žemę, kurią, pakėlęs savo ranką, pažadėjau duoti Abraomui, Isaokui ir Jokubui. Aš ją duosiu jums paveldėti. Aš, Viešpats

[9]Mošė tat visa papasakojo Israėlio sūnums ; bet jie jo neklausė dėl dvasios suspaudimo ir sunkiausių darbų. [10]Tuomet Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [11]Nueik ir sakyk Egipto karaliui Paraonui, kad išleistų Israėlio sūnus iš savo žemės. [12]Mošė atsakė Viešpaties akivaizdoje : Štai manęs neklauso Israėlio sūnūs ir kaip gi klausys Paraonas, ypač kad aš esu neapipjaustytomis lūpomis. [13]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir juodviem davė paliepimą į Israėlio sūnus ir į Egipto karalių Paraoną, kad juodu išvestų Israėlio sūnus iš Egipto žemės

[14]Šitie yra šeimynų vyresnieji pagal jų gimines : Israėlio pirmgimio Prad 46,9 ; Sk
Rubeno sūnūs : Enokhas, Pallus, Hesronas ir Kharmis. [15]Tos yra Rubeno 26,5 ; 1 Kron 5,1
giminės. Simeono sūnūs : Jamuėlis, Jaminas, Ahodas, Jakhinas, Soaras 1 Kron 4,24

---

kad jau Patriarkams jis buvo žadējęs Kanaano žemę. kurioje jie bus ateiviais, o dabar jis nutaria įvykdyti tą pažadą, — išvesti Patriarkų palikuonis iš Egipto vergijos, padaryti Israēlaičių tautą savo įsūniais ir juos įvesti į Žadētąją žemę ; iš to pažadų įvykdymo Israēlaičiai turi pažinti, kad jis yra Yahvē. Iš to pasirodo, kad vardas 'El Šaddai /Visagalis Dievas/ čia reiškia Dievą, pažadų davēją, Yahvē gi tų pačių pažadų vykdytoją. Patriarkai tat, kurie tik pažadus buvo gavę, negalējo žinoti Dievo vardo Yahvē ta prasme, kokia tam žodžiui dabar buvo duota, kad jį Dievas sau paskyrē nuosavu vardu, nors pats vardas jiems ir buvo žinomas. — [6]*Pakelta ranka* : savo dešine ranka, ištiesta ir pakelta, kad nubausčiau Paraoną. — *Dideliais teismais* : baisiomis slogomis. — [8]*Pakēlęs savo ranką* : prisiekiau. Dievas vadina savo priesaiką rankos pakēlimu, nes žmonēs prisiekdami ir senovēje paprastai pakeldavo augštyn ranką. Plg Prad 14,22 ir k

[9]*Dēl dvasios suspaudimo.* Anot ebr t : dēlei trumpo alsavimo, t y, dēl nekantrumo, dvasios nupuolimo. — [10]*Kad išleistų...* Dabar Mošē turi pareikalauti iš Paraono paleisti Israēlaičius nebe trumpam laikui, bet visiškai išeiti iš Egipto. — [12]*Neapipjaustytomis lūpomis* : neiškalbingas

[14]*Šitie yra...* Ebr t : šito straipsnelio antraštē trumpesnē : Šitie yra savo šeimų vyresnieji. Žodžiai « šeima », ebr *beth-'ab* /tēvo namai/ ir « giminē », ebr *mišpakhah*, ne visur turi vienokią prasmę : abudu gali reikšti, žiūrint to, kaip reikalauja kontekstas, visus kieno nors, pav Rubeno, palikuonis, ar atskiras gimines, į kurias pasidalina palikuonys, ar net atskiras šeimas. — *Rubeno sūnūs.* Vyriausiojo Jokubo sūnaus Rubeno ir Simeono giminēs paminētos čia gal dēl to, kad aiškiau nurodžius, kurią vietą Israēlio tautoje gavo Levio giminē per Mošēs ir Aarono nuopelnus, kuriai juodu priklausē. Plg Prad 46,9. — [15]*Simeon ...* Plg Prad 46,10. — [16]*Levio sūnūs...* Plg Prad 46,11. Tiksliau nurodomos iš Levio kilusios giminēs, nes Mošē ir Aaronas buvo Levio palikuonys. — *Levio amžiaus...* Minima kiek metų gyveno Levis, o toliau Kaatas /18 e/ ir Amramas /20 e/, kad būtų parodyta, jog ilgas amžius toje giminēje nebuvo retas dalykas ir jog tai buvo ženklas jai suteiktos malonēs. — [20]*Jokhabedą.* Ji Sk 26,59 vadinama Levio duktē, jam gimus Egipte ; bet tai reiškia tik tiek, kad ji buvo iš Le-

ir Kananietės sūnus Saulius. Tos yra Simeono giminės. [16]Ir šitie yra
1 Kron 6,1; 23,6 Levio sūnų vardai pagal jų gimines : Gersonas, Kaatas ir Meraris. O Levio
amžiaus buvo šimtas trys dešimtys septyneri metai. [17]Gersono sūnūs :
Sk 3,19; 26,58; Lobnis ir Semėjis pagal jų gimines. [18]Kaato sūnūs : Amramas, Isaaras,
1 Kron 6,2; 23,12 Hebronas ir Ozijėlis. Kaato gi amžiaus buvo šimtas trys dešimtys treji
metai. [19]Merario du sūnūs : Moholis ir Musis ; tie yra Levio palikuonys
pagal jų šeimynas. [20]Amramas vedė savo tėvo brolio dukterį Jokhabedą,
kuri jam pagimdė Aaroną ir Mošę. Amramo gi amžiaus buvo šimtas tris-
dešimt septyneri metai. [21]Isaaro sūnūs buvo : Korė, Nephagas ir Zekhris,
[22]O Oziėlio sūnūs : Misaėlis, Eliphanas ir Setris. [23]Aaronas ėmė žmoną
Aminadabo dukterį, o Naasono seserį Elžbietą, kuri jam pagimdė Nadabą,
Abijų, Eleazarą ir Itamarą. [24]Korės sūnūs buvo : Aseras, Elkana ir Abi-
jasaphas. Šitos yra Korių šeimynos. [25]Aarono gi sūnus Eleazaras vedė
žmoną iš Putiėlio dukterų, kuri jam pagimdė Pineesą. Šitie yra vardai
levitų šeimynų pagal jų gimines. [26]Tiemdviem, Aaronui ir Mošei Vieš-
pats įsakė išvesti iš Egipto žemės Israėlio vaikus jų būriais. [27]Tai juodu
kalbėjo Egipto karaliui Paraonui, kad leistų išvesti Israėlio vaikus iš
Egipto. Tasai yra Mošė ir Aaronas [28]tą dieną, kurioje Viešpats kalbėjo
Mošei Egipto žemėje

[29]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : Aš Viešpats ; sakyk Egipto kara-
liui Paraonui visa, ką aš tau sakiau. [30]O Mošė tarė Viešpaties akivaizdoje :
Štai aš esu neapipjaustytomis lūpomis ; kaipgi manęs klausys Paraonas

7. [1]Ir Viešpats tarė Mošei : Štai aš tave įstačiau Paraono dievu ;
Aug 4,15 o tavo brolis Aaronas bus tavo pranašas. [2]Tu jam sakysi visa, ką aš tau
liepiu ; o jis kalbės Paraonui, kad išleistų iš savo žemės Israėlio sūnus.
[3]Bet aš sukietinsiu jo širdį, ir padauginsiu Egipto žemėje savo ženklus ir
įstabumus. [4]Jis judviejų neklausys. Bet aš ištiesiu savo ranką ant Egipto
ir didžiausiais teismais išvesiu iš Egipto žemės mano kariuomenę ir tautą,
Israėlio sūnus. [5]Ir Egiptiečiai žinos, kad aš esu Viešpats, kurs būsiu
ištiesęs savo ranką ant Egipto ir išvedęs iš jų tarpo Israėlio sūnus. [6]Taigi
Mošė ir Aaronas įvykdė visa, pasielgdami taip, kaip Viešpats jiems buvo
įsakęs. [7]Mošei buvo aštuonios dešimtys metų, Aaronui aštuonios dešim-
tys treji, kai juodu kalbėjo Paraonui

---

vio giminēs. Be dviejų jos sūnų Mošēs ir Aarono, žinoma dar jos duktē Marija. — [23]*Aminadabo... Naasono.* Juodu buvo iš Judo giminēs /Sk 1,7/. — [26]*Jų būriais.* Israēlaičiai turējo išeiti iš Egipto gerai sutvarkyti, kaip kariuomenē

[29] *Viešpats.* Pakartojama 11.12 eil, kad būtų padarytas sąryšis pasakojime, nutrauktame Levio palikuonių įvardijimu

7. [1]*Paraono dievu.* Kaip Dievas davinējo įsakymus Mošei, taip tasai davinēs Paraonui. Karaliai nieko nepripažįsta viršesniu už save kaip tik Dievą ; todēl Mošē padarytas viršesniu už Paraoną, bus jam Dievas. — *Pranašas.* Ebr *nabi'* t y, tas kurs tavo vardu kalbēs. Kaip Mošē Dievo valią patirdavo iš paties Dievo ir buvo jo pranašas, taip tą pačią valią Aaronas patirs iš Mošēs ir bus jo pranašas. — [5]*Egiptiečiai žinos.* Paraonas sakē /žr 5,2/, kad Yahvēs nepažįstąs ; taigi dabar ir visi Egiptiečiai turēs jį pažinti. Plg 8,10

5. *Devynios pirmosios Egipto slogos*

7,8-10,29. Pareikalavus antrą kartą Yahvēs vardu iš Paraono išleisti Israēlaičius, jis nori matyti Mošēs pasiuntinystēs dieviškumo ženklą. Toks ženklas jam tuojau suteikiamas. Kadangi tačiau karalius nenori ir toliau patenkinti reikalavimo, todēl Egiptui siunčiama viena po kitos sun-

[8]Ir Viešpats tarė Mošei ir Aaronui: [9]Kada judviem Paraonas pasakys :
Parodykite ženklus, tu tarsi Aaronui : Imk savo lazdą ir numesk ją ties
Paraonu, ir ji pavirs angimi. [10]Taigi Mošė ir Aaronas, įėję pas Paraoną,
padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs : Aaronas metė ties Paraonu ir jo tar-
nais lazdą, kuri pavirto angimi. [11]O Paraonas sušaukė išminčius bei burti- 2 Tim 3,8
ninkus, ir jie padarė panašiai Egiptiškais žavėjimais ir kitais slaptingais
būdais. [12]Kiekvienas metė savo lazdą, ir jos pavirto slibinais ; bet Aarono
lazda prarijo jų lazdas. [13]Ir Paraono širdis sukietėjo, jis juodviejų neklausė,
taip kaip Viešpats buvo sakęs

[14]Viešpats tarė Mošei : Paraono širdis sukietėjo, ir jis nenori išleisti
tautos. [15]Eik pas jį rytą. Štai jis eis prie vandens. Pasitiksi jį upės krante,
nešdamas savo rankoje lazdą, kuri buvo pavirtusi angimi, [16]ir jam sakysi :

---

kios slogos : krauju pavirtusio vandens, varlių, mašalų, musių, maro galvijų, vočių, krušos, didžiogių ir tamsybių. Vienos iš jų visai nesujaudino Paraono, kitos gi jį veda prie to, kad jis ima svyruoti ir žada išleisti Israēlio sūnus, bet slogai pasiliovus, vēl sukietina savo širdį ir pažado nevykdo

[9]*Savo lazdą.* Kaip pirma /4,2.20/ Mošēs lazda buvo Dievo skirta stebuklams daryti, taip dabar Aarono ; bet jis juos darys tik Mošei įsakant. Kiti aiškintojai mano, kad Aaronas turējo daryti stebuklus ta pačia Mošēs lazda. — *Pavirs angimi.* Ebr t : čia yra nebe žodis *nakhaš*, kaip 4,3, bet *thanin*, kurs kitur verčiamas žodžiu slibinas /draco 12 e/ ir reiškia arba krokodilą, arba žmonių vaidentuvēs sukurtą milžiniško didumo gyvatę, gyvenančią vandenyje ir sausumoje. — [11]*Egiptiškais žavējimais.* Ebr *khartumme Mitsraim* — Egipto žyniai. Plg Prad 41,8. Būtų tai trečias pakviestųjų skyrius. Jie gal rašydavo burtų žodžius. — *Slaptingais būdais.* Visų amžių žyniai ir čiustininkai dengdavosi ir dengiasi slaptingumu. Egiptiečių žyniai buvo garsūs visame pasaulyje ir iš tikrųjų mokējo padaryti daug nuostabių dalykų ; dažnai buvo tai tik paprastas žiūrētojų apgavimas ; kaikada tačiau neapsieidavo be to, kad jiems nebūtų padējusi piktoji dvasia. Plg Mt 24,24; 2 Tes 2,9. Padavime liko vardai dviejų žymiausių Egipto burtininkų, kuriais naudojosi Paraonas prieš Mošę. Jų vardai buvo Jannis ir Mambris /anot gr t Jambris/. Žr 2 Tim 3,8. — [12] *Pavirto slibinais.* Aug /11 e/ pasakyta, kad Egipto burtininkai padarē panašiai ; todēl čia buvo ne tikras stebuklas, bet tik stebuklo panašumas. Egipte ir dabar yra nemaža žalčių užžavētojų. Keliauninkai pasakoja, kad tenai esą žmonių, kurie moką iššaukti žalčius iš jų urvų, imą nuodingiausius be jokios baimēs į rankas, apsivynioja aplink kaklą, padarą, kad žaltys išsitempia ir sustingsta kaip lazda, o patrintas vēl atgauna savo lankstumą ir tt. — *Prarijo.* Tai buvo aiškus įrodymas, kad Mošē ir Aaronas turējo didesnę galybę, negu Egiptiečiai čiustininkai. — [13]*Paraono širdis.* Iš Mošēs stebuklo Paraonas pažino Yahvēs galybę, todēl daugiau apie jį nebesiklausia ; pats pradeda kietinti savo širdį ir užtraukia sau ir savo tautai didžiausias Dievo slogas. — *Buvo sakęs.* Vulg ž *praeceperat,* kaip nurodo ebr t *dibber* ir daugelio LXX kodeksų reiškia čia tą pat, ką ir : buvo iš anksto pasakęs

[15]*Jis eis prie vandens.* Egiptietiečiai laikē Nilą savo geru dievu, jį vaizduodavo kaip augalotą raumeningą vyrą su žolynais papuoštu šalmu ant galvos, rankose turintį aukų indus, žuvimis, varpomis bei kitais valgiais apkrautus stalus, ir garbindavo jį, kaip davēją visokio maisto ir gyvybēs. Spēliojama, kad Egipto karalius rytais išeidavo į Nilo krantą jo pagarbinti. Kada tat Paraonas turējo ateiti prie Nilo, Dievas pasirinko tą valandą, kad per Mošę paskelbtų pirmąją slogą ir taip parodytų, kad jis yra visų gerybių ir paties Nilo Viešpats. — [17]*Iš to pažinsi...* Kadangi Paraonui

Viešpats, Ebrajų Dievas, mane siuntė pas tave ir liepė sakyti : Išleisk mano
tautą, kad man aukotų tyruose, o tu iki dabar nenorėjai klausyti.
17Taigi
Viešpats tau sako : Iš to pažinsi, kad esu Viešpats : štai ištiksiu mano rankoje esančia lazda upės vandenį, ir pavirs krauju.
18Ir žuvys, esančios vandenyje, išdvės, ir vanduo pradės dvokti, taip kad Egiptiečiams bus sunku
gerti upės vandenį.
19Viešpats dar kalbėjo Mošei : Sakyk Aaronui : Imk

---

nebuvo gana vieno stebuklo, kad jis išleistų Israėlaičius, todėl Viešpats duos kitus ženklus, kurie galų gale turės įtikinti Egipto karalių, jog Viešpaties negalima neklausyti. Tais ženklais turėjo būti žemiau aprašytos Egipto slogos, anot ebr t *n^ega'im* arba *maggefoth*, smūgiai. Jos visos, išskyrus dešimtąją, turėjo savo pagrindu vietines gamtos sąlygas ir buvo panašios į nelaimes, kurios kaikada aplankydavo Egiptą. Tačiau aplinkybės, kuriose atsitiko, nurodo, kad tai buvo tikri stebuklai. Tos slogos prasidėdavo, liepiant Mošei ir liaudavosi, jam pasimeldus į Dievą ; ėjo viena po kitos gana greitai, ir buvo viena už kitą skaudesnė ; jos vargino, bent pradedant nuo ketvirtosios, vien tik patį Egiptą ir nelietė Israėlaičių apgyventos Gešeno žemės. Taigi jų priežastis, kaip ir kiekviename stebukle, buvo antgamtinė, ir nors jos, rasi, galėjo būti padarytos gamtoje esančiomis jėgomis ir nebuvo priešingos jos įstatams, bet visgi buvo už tų įstatų ribų. — *Štai ištiksiu...* Viešpats, pamokęs Mošę, ką jis Dievo vardu turėjo pasakyti Paraonui, pamoko taipgi, kokiais žodžiais jis turės į jį atsiliepti nuo savęs. Kadangi Mošė buvo Aaronui tai, kas jam pačiam buvo Dievas /plg 4,16/, todėl ir jis galės sakyti : *ištiksiu mano rankoje esančia lazda upės vandenį*, nors anot 20 eil vandenį ištiko Aaronas savo lazda. Pagaliau Viešpats duoda per Mošę ir nuo savęs paliepimą Aaronui /19 e/. — *Pavirs krauju.* 18*Ir žuvys...* Paskelbiami pirmosios slogos padariniai : vanduo pavirs krauju, todėl Egiptiečiai neturės gero vandens atsigerti ; žuvims išgaišus, daugelis nustos reikiamo jiems maisto ; vandeniui pradėjus pūti, atsiras bjauri smarvė ; daugiausia tačiau visi kentės dėl gero vandens stokos, nes iškasamas Egipto šuliniuose vanduo neskanus. — 19*Ištiesk savo ranką,* — pakeldamas lazdą augštyn ir ją pamodamas į visas pasaulio puses. — *Ant... vandenų* : paties Nilo. — *Upių* : vagų, kuriomis Nilas teka į jūrą. — *Upelių* : kanalų, kuriais Nilo vanduo nuvedamas į visas žemojo Egipto vietas. — *Balų,* kuriuose vanduo savaime susirenka. — *Ežerų vandens.* Ežerais čia pavadinta tam tyčia iškastos didelės duobės, į kurias Egiptiečiai atsivesdavo vandenį potvynių metu. — *Kaip mediniuose, taip ir akmeniniuose induose,* — kuriuose kiekviena šeima laikydavo vandenį savo kasdieniniams reikalams. — 20*Pavirto krauju.* Egipte kas metai būna potvynis. Pradėjus birželio pabaigoje lyti lietui ir labiau tirpti ledams Abisinijos kalnuose, vanduo Nile ima daugėti, liepos mėnesyje išeina jau iš krantų ir vis daugėdamas per du mėnesiu plačiai užlieja visą upės slėnį ; paskui vėl ima slūgti, spalių mėnesyje jau tilpsta krantuose ir slūgsta toliau iki naujo potvynio pradžiai, t y, lig birželiui. Potvyniui prasidedant, Nilo vanduo darosi drumžlinas, pradeda žaliuoti, dvokti, knibždėti nuo kirminų ir darosi nebesveikas žmonėms, bet ne žuvims. Žalios spalvos priežastis gal yra dumblas, atnešamas iš Etijopijos balų. Po keleto dienų vanduo gauna kraujo spalvą, bet draug nustoja žalių drumžlių ir vėl darosi skanus ir sveikas gerti. Tas vandens paraudimas aiškinamas atsiradimu begalinės daugybės mažiausių gyvių — infuzorių ir augalų, turinčių raudoną spalvą, gal atnešamų taip pat iš kurios nors Etijopijos upės. Paraudimas tačiau būna ne visame Nile lig pačiai jo įtakai. Raudona medžiaga nusėda jau augštojo Egipto laukuose ir vos siekia vidurį ; toliau Nilas neša tik tamsius dum-

savo lazdą ir ištiesk savo ranką ant Egipto vandenų, ir ant jų upių ir
upelių, ir balų ir ant visų ežerų vandens, ir tepavirsta krauju ir tebūna
kraujas visoje Egipto žemėje, kaip mediniuose, taip ir akmeniniuose in-
duose. [20]Mošė ir Aaronas padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs, ir pakėlęs Žem 17,5; Ps
lazdą ištiko upės vandenį Paraono ir jo tarnų akyse, ir jis pavirto krauju. 77,44
[21]Ir buvusios upėje žuvys nutroško, ir upė pasmirdo, ir Egiptiečiai negalėjo
gerti upės vandens, ir kraujas buvo visoje Egipto žemėje. [22]Bet ir Egipto Išm 17,7
burtininkai padarė panašiai savo žavėjimais ; todėl Paraono širdis sukie-
tėjo ir jis juodviejų neklausė, kaip Viešpats buvo sakęs. [23]Jis nusigręžė
ir įėjo į savo namus, ir neėmė dar ir tą kartą į širdį. [24]O visi Egiptie-
čiai kasėsi upės pakraščiais vandens atsigerti, nes vandens iš upės nega-
lėjo gerti. [25]Ir praėjo septynios dienos, kaip Viešpats buvo ištikęs upę

8. [1]Viešpats dar tarė Mošei : Įeik pas Paraoną ir jam sakyk : Tai
sako Viešpats : Išleisk mano tautą, kad man aukotų ; [2]o jei nenori iš-
leisti, štai aš ištiksiu visą kraštą varlėmis. [3]Ir upė knibždės nuo varlių.
Jos iškops ir įeis į tavo namus, į tavo miegamąjį kambarį, į tavo guolį,
ir į tavo tarnų namus, pas tavo pavaldinius, ir į tavo krosnis, ir į tavo
valgių liekanas ; [4]ir pas tave, ir pas tavo tautą, ir pas visus tavo tarnus

---

blus, kurie stora žieve nukloja visą upės slėnį lig pačiai upės įtakai ir, vandeniui nuslūgus, suteikia Egipto žemei begalinį derlingumą. Pirmoji Dievo siųsta Egiptui sloga be abejonės turi šiokį tokį panašumą į aprašytą Nilo vandens paraudimą, bet skiriasi nuo jo per daug, kad vien juo galėtų būti išaiškinta, ir kad būtų galima matyti toje slogoje tik paprastą gamtos reiškinį. Sutinkant, kad paprastas Nilo vandens paraudimas buvo slogos pagrinde, reikia pripažinti, kad jis įvyko tikrai nepaprastu stebuklingu būdu, kad vanduo paraudo ne tik augštajame Egipte, bet ir žemajame, kad vandens paraudimas buvo taip didelis, jog jis, paprastai visai sveikas visiems, pasidarė nuodais ne tik žmonėms, bet ir žuvims. — Šventieji tėvai ir senesniųjų aiškintojų dauguma pirmąją Egipto slogą supranta apie tikrą vandens persiesybinimą į kraują /Orig, Atan, Kir-Aleks,/. — *Kraujas bus visoje Egipto žemėje.* Kalbama čia matomai ne tik apie žemąjį Egiptą, kur tuomet turėjo savo buveinę Egipto Paraonai. Ar buvo vanduo pavirtęs krauju ir Israēlaičių gyvenamoje Gešeno žemėje, įkvėptas autorius nieko nesako. — [22]*Egipto burtininkai padarė panašiai.* Panašumas turėjo būti tik nedidelis, nes krauju pavirtus visam Nilo vandeniui, burtininkai galėjo jo gauti tik nedaug, kasdami duobes arti Nilo /žr 24 e/. — [25]*Septynios dienos.* Anot vienų aiškintojų, tiek laiko pasilikęs sugedęs vanduo Nile ; anot kitų gi, septynioms dienoms praslinkus, o vandeniui pasiliekant sugedusiu, Mošē vēl gavo iš Dievo paliepimą eiti pas Paraoną ir jam paskelbti naują slogą

8. [1]*Įeik pas Paraoną.* Antroji sloga, taip pat kaip pirmoji, paskelbiama Paraonui iš anksto. — [2]*Ištiksiu... varlēmis.* Kaip metinis Nilo potvynis, taip ir varlių atsiradimas Egipte dalykas paprastas. Tiek jų privysta, kad, vandeniui nuslūgstant upėje, visi laukai pasidaro pilni varlių, kuriomis tuomet maitinas daugybē gandrų. Todēl ne pačių varlių atsiradimas buvo stebuklingas, bet aplinkybēs, kuriose tai įvyko. Jos buvo išvestos iš vandens Dievo pasiuntinio žodžiu ; atsirado gi tokia daugybē, kad nebetilpo laukuose, bet lindo į namus, o net ir į patalus ir į indus, ir tuo skaudžiai vargino Egiptiečius, labai mēgstančius švarumą. — [3]*Valgių liekanas.* Anot ebr t į duongeldes, kuriose laikydavo tešlą. — [6]*Apdengē Egipto žemę.* Ir čia nepasakyta, ar ta sloga palietē taipgi Gešeno kraštą, ar ne. — [7]*Burtininkai...* Jie išvesdami iš upēs dar daugiau

įeis varlės. [5]Viešpats tarė Mošei : Sakyk Aaronui : Ištiesk savo lazdą ant
upių, ir ant upelių, ir ant balų, ir išvesk varles ant visos Egipto žemės.
[6]Ir Aaronas ištiesė savo ranką ant Egipto vandenų, ir išėjo varlės ir ap-
Išm 17,7 dengė Egipto žemę. [7]Bet ir burtininkai savo žavėjimais padarė panašiai,
ir jie užvedė varles ant Egipto žemės. [8]Paraonas gi pasišaukė Mošę ir Aaro-
ną ir juodviem tarė : Melskite Viešpatį, kad atimtų varles nuo manęs
ir nuo mano tautos, ir aš išleisiu tautą, kad aukotų Viešpačiui. [9]Mošė
atsakė Paraonui : Paskirk man laiką, kada turiu melstis už tave, už
tavo tarnus ir už tavo tautą, kad varlės būtų išvarytos nuo tavęs ir iš
tavo namų, ir nuo tavo tarnų ir nuo tavo tautos, ir pasiliktų tiktai upėje.
[10]Jis atsakė : Rytoj. O anas tarė : Padarysiu pagal tavo žodį, kad žinotu-
mei, jog nėra lygaus Viešpačiui, mūsų Dievui. [11]Ir varlės pasitrauks nuo
tavęs ir nuo tavo namų, ir nuo tavo tarnų ir nuo tavo tautos, ir pasiliks
tiktai upėje. [12]Mošė ir Aaronas išėjo nuo Paraono ; ir Mošė šaukėsi į
Viešpatį pagal savo pažadėjimą, kurį jis buvo padaręs Paraonui apie varles.
[13]Ir Viešpats padarė pagal Mošės žodį ; ir varlės išdvėsė namuose, ir kie-
muose ir laukuose. [14]Ir jas surinko į didžiausias krūvas ir pasmirdo žemė.
[15]O Paraonas, matydamas, kad jam duota ramybė, sukietino savo širdį
ir juodviejų neklausė, kaip Viešpats buvo sakęs

[16]O Viešpats tarė Mošei : Sakyk Aaronui : Ištiesk savo lazdą ir už-
gauk žemės dulkes ir teatsiranda mašalai visoje Egipto žemėje. [17]Juodu
tai padarė. Aaronas ištiesė ranką, laikydamas lazdą, ir ištiko žemės dul-
kes, ir atsirado mašalų ant žmonių ir ant galvijų ; visos žemės dulkės
pavirto mašalais visoje Egipto žemėje. [18]Ir burtininkai mėgino padaryti
panašiai savo žavėjimais, kad išvestų mašalus, ir negalėjo ; o mašalų
buvo kaip ant žmonių, taip ir ant galvijų. [19]Tuomet burtininkai tarė Pa-
raonui: Čia yra Dievo pirštas. O Paraono širdis sukietėjo, ir jis juodviejų
neklausė, kaip Viešpats buvo sakęs

---

varlių tik padidino slogą ; buvo gi labiau geistinas varlių pašalinimas. — [8]*Paraonas...* Po antros slogos Paraonas pradeda jau svyruoti ir jau pripažįsta Yahvės galybę. — [9]*Paskirk...* Ebr t paraidžiui *Girkis.* Ką tas žodis čia reiškia, nevisai aišku ; rasi, tą pat, ką ir : gali būti ramus, arba : pasakyk atvirai. Mošė palieka Paraonui paskirti laiką, kada turės už jį pasimelsti, idant būtų atimtos varlės ; taip karalius galės geriau įsitikinti apie Yahvės galybę ir apie Mošės pasiuntinystės tikrumą. — [10]*Rytoj.* Paraonas skiria kuo trumpiausią laiką. — *Pasmirdo žemė.* Pūnant sukrautoms į krūvas varlėms priviso begalinė daugybė visokių vabzdžių, kuriais Viešpats pasinaudos siųsdamas Egiptui trečiąją ir ketvirtąją slogą

[16]*Sakyk Aaronui...* Trečią slogą Viešpats siunčia Egiptui nebeliepdamas jos paskelbti iš anksto Paraonui. — *Mašalų.* Anot kaikurių, ebr ž *kinnim* reiškiąs blusas ; bet tikriausiai kalbama čia apie labai smulkius, vos akimis įmatomus mašalus, kurių ypač daug atsiranda Egipte potvyniui pasibaigiant spalių mėnesyje ; jie kaip sukeltos dulkės pripildo orą, visur įlenda, savo įkandimu padaro kūne skaudžias niežtinčias pūsles, neduoda žmonėms nei pavalgyti, nei ramiai užmigti. Viešpaties siųsta mašalų sloga turėjo būti juo skaudesnė, kad Aaronui ištikus žemės dulkes, tų bjaurių vabzdžių atsirado begalinė daugybė. — [19]*Čia yra Dievo pirštas.* Burtininkai, tiesa, sako, kad mašalus regimai padarė koks nors galingas dievas ; bet tuo pačiu jie dar nepripažįsta Israėlaičių Dievo Yahvės galybės ir Mošės bei Aarono pasiuntinystės tikrumo

[20]*Išeis prie vandens.* Žr 7,15. — [21]*Visokių rūšių muses.* Ebr t yra vienas žodis *'arob*, kurs reiškia arba apskritai vabzdį, musę, arba šunmusę /coenomyia/. Egiptas yra tikra visokių vabzdžių tėvynė, taip kad

[20]Viešpats dar sakė Mošei : Kelkis dienai brėkštant ir stok Paraono
akivaizdoje, kai jis išeis prie vandens ; ir jam sakysi : Tai sako Viešpats
pats : Išleisk mano tautą, kad man aukotų ; [21]o jei jos neišleisi, štai už-
leisiu ant tavęs ir ant tavo tarnų, ir ant tavo žmonių, ir į tavo namus vi-
sokių rūšių muses, taip kad Egiptiečių namai ir visa žemė, kur jie bus,
prisipildys visokios veislės musėmis. [22]Ir tą dieną padarysiu nuostabią
Gešeno žemę, kurioje yra mano tauta, kad tenai nebus musių, ir žinosi, Išm 16,9
jog aš Viešpats visos žemės. [23]Ir taip atskirsiu mano tautą nuo tavo tau-
tos. Tas ženklas bus rytoj. [24]Ir Viešpats taip padarė. Pikčiausių musių
daugybė apniko Paraono ir jo tarnų namus ir visą Egipto žemę. Ir šios
musės sugadino visą žemę. [25]Paraonas pasišaukė Mošę ir Aaroną ir juo-
dviem tarė: Eikite ir aukokite jūsų Dievui šitoje žemėje. [26]Bet Mošė at-
sakė : Taip negali būti, nes mes aukosime Viešpačiui mūsų Dievui aukas,
kurių Egiptiečiai baisisi ; o jei papjausime aukoms Egiptiečių akyse tai,
ką jie garbina, mus akmenimis užmuš. [27]Mes eisime trijų dienų kelią į Aug 3,18
tyrus ir aukosime Viešpačiui, mūsų Dievui, kaip mums įsakė
[28]O Paraonas tarė : Aš jus išleisiu, kad aukotumėte jūsų Dievui ty-
ruose ; tik neatsitolinkite perdaug ; melskitės už mane. [29]Mošė tarė :
Išėjęs, aš melsiu Viešpatį, ir rytoj musės pasitrauks nuo Paraono, ir nuo
jo tarnų, ir nuo jo tautos ; bet tu daugiau neklaidink, neišleisdamas tau-
tos aukoti Viešpačiui. [30]Ir, išėjęs nuo Paraono, Mošė meldėsi į Viešpatį,
[31]kurs padarė pagal jo žodžius ir atėmė muses nuo Paraono, nuo jo tar-
nų ir nuo jo tautos, ir net nė viena nepasiliko. [32]O Paraono širdis taip su-
kietėjo, kad ir šituo atvėju jis neišleido tautos

9. [1]O Viešpats tarė Mošei : Įeik pas Paraoną ir jam kalbėk : Tai
sako Viešpats, Ebrajų Dievas : Išleisk mano tautą, kad man aukotų.
[2]O jei dar atsisakai ir juos sulaikai, [3]štai aš ištiesiu mano ranką, ir sun-

---

pranašas Ješajas pačius Egiptiečius vadina musėmis /Is 7,18/. Kaikada didžiausi musių debesys yra vējo nešami iš pietų šiaurēn ir užplūsta vieną vietą, kitą aplenkdami. Slogos stebuklingumas buvo tas, kad musēs atsirado Viešpačiui įsakant ir tai begalinē daugybē. — [22]*Padarysiu nuostabią...* Čia pirmą kartą aiškiai pasakyta, kad šita sloga visai nepalietē Gešeno žemēs, ir į tą dalyką atkreipiamas Paraono dēmesys. — *Žinosi, jog aš ...* Paraonas turēs suprasti, kad ne bet koks Dievas siunčia slogas /plg aug 19 e/, o tiktai Yahvē, kurs kaip viso pasaulio, taip ir Egiptiečių yra Dievas. — [25]*Aukokite... šitoje žemēje.* Paraonas sutinka įvykdyti Yahvēs pasiuntinių reikalavimą, bet tik per pus, nes jis dar neleidžia Israēlaičiams išeiti iš Egipto sienų. — [26]*Taip negali įvykti...* Svarbiausia priežastis, kodēl Israēlaičiai norējo aukoti tyruose, o ne Egipte, buvo Dievo įsakymas ; kadangi tačiau Paraonui to negana, todēl Mošē nurodo dar kitą priežastį. — *Aukas, kurių Egiptiečiai baisisi.* Israēlio sūnūs Patriarkų papročiu rengēsi aukoti Viešpačiui gyvulius, kuriuos Egiptiečiai laikē šventais ; todēl jie negalējo nesibjaurēti ir nesibaisēti tokių aukų. — *Akmenimis užmuš.* Čia pirmą kartą paminēta Šv Rašte užmušimas akmenimis

[28]*Tyruose.* Paraonas jau rodosi besutinkąs, kad Israēlaičiai eitų aukos daryti į tyrus ; bet slogai pasibaigus jo širdis tuojau vēl pasikeis ir sukietēs

9. [3]*Sunkiausias maras.* Penkta sloga gyvulių maras. Nuolatinių ligų, nuo kurių žūtų gyvuliai, Egipte nēra, bet retkarčiais, ypač arčiau Nilo įtakos, būna taip dideli, kad išgaišta visi gyvuliai ir paskui jie reikia gabenti veislei iš kitų kraštų. Penktoje slogoje tai buvo stebuklinga, kad maras buvo iš anksto pa-

kiausias maras ištiks tavo arklius, asilus, kupranugarius, jaučius ir avis,
4ir Viešpats padarys nuostabų skirtumą tarp Israėlio lobio ir Egiptiečių
lobio, taip kad visai nieko nežus iš to, kas pridera Israėlio sūnums. 5Ir
Viešpats paskyrė laiką tardamas : Rytoj Viešpats įvykdys tą žodį krašte.
6Sekančią tat dieną Viešpats padarė, ką buvo sakęs, ir visi Egiptiečių
gyvuliai išgaišo, o iš Israėlio sūnų gyvulių nežuvo nė vienas. 7Paraonas
nusiuntė pažiūrėti, ir nebuvo nieko išgaišusio iš to, ką turėjo Israėlis. Bet
Paraono širdis sukietėjo ir jis nepaleido tautos

8Paskui Viešpats tarė Mošei ir Aaronui : Imkite iš krosnies po rieš-
kučias pelenų, ir Mošė teberia juos į orą Paraono akyse. 9Taip tebus dul-
kių ant visos Egipto žemės ; ir atsiras ant žmonių ir ant galvijų votys
ir pūslės visoje Egipto žemėje. 10Taigi juodu ėmė iš krosnies pelenų ir stojo
prieš Paraoną ; Mošė išbėrė pelenus augštyn ir pasidarė pūslių su voti-
mis ant žmonių ir ant galvijų. 11Burtininkai negalėjo pasirodyti Mošei
į akis dėl vočių, kurios buvo ant jų ir visoje Egipto žemėje. 12Bet Vieš-
pats sukietino Paraono širdį ir tasai juodviejų nepaklausė, kaip Viešpats
buvo kalbėjęs Mošei

13Viešpats dar tarė Mošei : Kelkis rytą ir stok prieš Paraoną ir jam
sakysi : Tai sako Viešpats, Ebrajų Dievas : Išleisk mano tautą, kad man
aukotų ; 14nes šį kartą aš siųsiu visas savo slogas ant tavo širdies ir ant
tavo tarnų, ir ant tavo tautos, kad žinotumei neesant man lygaus visoje
žemėje. 15Jau dabar ištiesdamas ranką aš būčiau galėjęs ištikti tave ir
Aug 3,18 tavo tautą maru, ir būtumei išnykęs nuo žemės ; 16bet aš tave įstačiau,
Rom 9,7 kad ant tavęs parodyčiau savo galybę, ir kad mano vardas būtų skel-
biamas visoje žemėje. 17Ar dar tu sulaikai mano tautą ir nenori jos iš-
leisti ? 18Štai rytoj, šitą pačią valandą aš lydinsiu be galo dideliais ledais,
kokių niekada nėra buvę Egipte nuo jo įkūrimo dienos iki šiolei. 19Taigi
jau dabar siųsk ir surink visus savo galvijus ir visa, ką turi lauke ; nes
ant žmonių ir ant galvijų ir viso, kas rasis lauke ar kas bus nesurinkta nuo
lauko, nukris ledai, ir žus. 20Kaikurie iš Paraono tarnų, pabijoję Vieš-
paties žodžio, liepė bėgti savo vergams ir parvarė gyvulius namo. 21Kiti
gi, paniekinę Viešpaties šneką, paliko savo vergus ir galvijus laukuose.
22Ir Viešpats tarė Mošei ; Ištiesk savo ranką dangun, kad visoje Egipto
žemėje kristų ledai ant žmonių, ant galvijų ir ant visko, kas auga šio

---

skelbtas ir prasidėjęs paskirtą dieną jis visai nepalietė Israēlaičių gyvulių. — 6*Visi Egiptiečių gyvuliai*. Kadangi iš 9 ir 19 eil pasirodo, jog dar ir po šitos slogos Egipte buvo likę gyvulių, todēl žodis «*visa*» čia reikia suprasti ne siaura prasme ; jis matomai pavartotas vietoje žodžio dauguma

8*Rieškučias pelenų*. Pelenų bērimas augštyn turi parodyti Paraonui, kad ir nauja sloga ateina nuo Dievo, ir kad ji pasiskleis visame Egipte, kaip vējas išnešioja augštyn mestus pelenus. — 9*Votys ir pūslēs*. Odos ligos gana dažnai pasitaiko Egipte, bet niekuomet jos nebūna taip smarkios ir neatsiranda taip ūmai, kaip čia.— 11*Burtininkai*... Burtininkus, kurie buvo laikomi taip galingais Egipte, taip pat ištiko sloga, kaip ir kitus žmones ; jie net ir nebedrįso rodytis Mošei ir savo valdovui Paraonui į akis.

14*Nes šį kartą*... Juo ilgiau Paraonas priešinasi Dievo valiai, juo didesnēs rūstybēs jis darosi vertas. Todēl pirma, negu siunčiamos naujos skaudžiausios slogos, Paraonas gauna baisų įspējimą, jog didžiai pavojingas yra dalykas priešintis Visagaliui. 16*Bet*... Anot ebr t : palikau gyvą. Viešpats nesiųsdamas maro, nuo kurio būtų galējęs žūti pats Paraonas ir visa jo tauta, turējo dvejopą tikslą : kad dar labiau visiems paaiškētų jo visagalybē ir kad žmonēs turētų progą dar

krašto dirvose. [23]Ir Mošė ištiesė lazdą dangun, o Viešpats davė griausmus Išm 16,16; 19,19
ir krušą ir pasiskleidžiančius žemėje žaibus ; Viešpats lydino ledais Egipto
žemėje. [24]Ir ledai krito sumaišyti kartu su ugnimi ir buvo tokio didumo,
kokio niekados anksčiau nematyta visoje Egipto žemėje nuo pat atsira-
dimo tos tautos. [25]Kruša išmušė visoje Egipto žemėje visa, kas buvo lau-
kuose, nuo žmogaus iki galvijui ; ir visa, kas augo dirvose, išmušė kruša
ir sulaužė visus šalies medžius. [26]Tiktai Gešeno žemėje, kur buvo Israėlio
sūnūs, ledų nekrito. [27]Paraonas siuntė, kad pasišauktų Mošę ir Aaroną,
ir juodviem tarė : Šį kartą aš nusidėjau ; Viešpats teisingas ; aš ir mano
tauta bedieviai. [28]Melskite Viešpatį, kad liautųsi Dievo griausmai ir kruša ;
idant aš jus paleisčiau, ir jūs čia visai nebepasiliktumėte. [29]Mošė tarė :
Išėjęs iš miesto ištiesiu savo delnus į Viešpatį ir liausis griausmai, ir nebe-
bus krušos, kad žinotumei, jog Viešpaties yra žemė. [30]Bet aš žinau, kad nei
tu, nei tavo tarnai dar nebijote Viešpaties Dievo. [31]Taigi, linai ir mie-
žiai buvo pažeisti, nes miežiai buvo išplaukėję ir linai jau žydėjo ; [32]bet
kviečiai ir rugiai nebuvo pažeisti, kadangi buvo vėlyvesni. [33]Ir Mošė,
išėjęs nuo Paraono iš miesto, ištiesė rankas į Viešpatį; ir griausmai ir kruša
liovėsi ir nebenukrito daugiau nei lašo vandens ant žemės. [34]Paraonas,
matydamas, kad liovėsi lietus, kruša ir griausmai, dar padidino nusidė-
jimą ; [35]jo ir jo tarnų širdis pasidarė dar sunkesnė ir be galo sukietėjo, ir
neišleido Israėlio vaikų, kaip Viešpats buvo paskelbęs per Mošę

10. [1]Viešpats vėl tarė Mošei : Įeik pas Paraoną, nes aš sukietinau
jo ir jo tarnų širdis, kad daryčiau šituos savo ženklus ant jo, [2]ir kad pa-
sakotumei, girdint tavo sūnums ir tavo vaikaičiams, kiek kartų aš ištikau
Egiptiečius ir kiek savo stebuklų aš tarp jų padariau, ir kad jūs žinotu-
mėte, jog aš esu Viešpats. [3]Mošė tat ir Aaronas įėjo pas Paraoną ir jam
tarė : Tai sako Viešpats, Ebrajų Dievas : Iki kolei tu nenorėsi man pa-
siduoti ? Išleisk mano tautą, kad man aukotų. [4]O jei dar priešiniesi ir Išm 16,19

---

daugiau jį šlovinti. — [18]*Rytoj*... Krušos Egipte būna tik retkarčiais ir visai nebūna didelių. Čia gi skelbiama iš anksto ir siunčiama smarkiausia kruša ir tai paskirtą dieną ir valandą. — [19]*Jau dabar*... Paraono galybē taip menka, kad, jei jis nori turēti mažesnį nuostolį iš paskelbtos krušos, jis turi skubēti surinkti visa iš lauko į namus. — [23]*Pasiskleidžiančius žemēje*... Žaibavimas buvo taip didelis, kad rodēsi, jog žaibai skleidžiasi žemēje, ir jog kruša krenta draug su ugnimi. — [25]*Kruša išmušē... visa, kas buvo*... Visa buvo išmušta tik tose vietose, per kurias kruša perējo ; buvo gi jų labai daug. Plg 10,5. — [30]*Bet aš žinau*... Mošē aiškiai pasako, kad jis netikįs Paraono gailesčiui ir žodžiams ir kad laiko jį veidmainiu. — [31]*Miežiai buvo*... Iš čia paaiškēja, kuriuo laiku buvo siųsta septintoji sloga. Miežiai Egipte išplaukēja vasario pusēje. — [32]*Rugiai*. Ebr *kussemeth* : rugių rūšis, vadinama špeltē, lot triticum spelta /lenk orkisz/. Kviečiai pribręsta Egipte visu mēnesiu vēliau už miežius

10. [1]*Aš sukietinau*... Paraonas, nenorēdamas klausyti aiškaus Dievo paliepimo ir eidamas vien paskui savo piktumą, vis labiau kietino savo širdį ; Dievas gi jam, kaip nevertam, suteikdavo vis mažiau savo malonēs, o siųsdamas jam slogas ir jas atimdamas, davē progą pasireikšti visai Paraono piktybei ; bet ir per tą piktybę apsireiškia Dievo šlovē, o Israēlaičiai turēs sau imti iš jos svarbų pamokymą /2 e/. — [4]*Rytoj aš įvesiu... skērius*. Baisūs visokių augalų naikintojai skēriai, paprastai rečiau aplanko Egiptą, negu kitus Rytų kraštus. Skērių slogoje tai buvo stebuklinga, kad jų turējo atsirasti daug daugiau negu kitais laikais ir tai paskirtą ir iš anksto paskelbtą dieną. — [5]*Apdengs žemēs*... Ta ir kitos skērių

nenori jos išleisti, štai rytoj aš įvesiu į tavo ribas skėrius, [5]kurie apdengs žemės paviršių, taip kad jos visai nebesimatys, ir bus suėsta visa, kas dar liko nuo krušos; nes jie nugrauš visus medžius, žaliuojančius laukuose. [6]Jie pripildys tavo, tavo tarnų ir visų Egiptiečių namus tokia daugybe, kokios nėra matę tavo tėvai ir seneliai nuo to meto, kaip užgimė žemėje, iki šiai dienai. Ir Mošė apsigręžė ir išėjo nuo Paraono. [7]Paraono gi tarnai jam sakė: Iki kolei kentėsime tą papiktinimą? Išleisk žmones, kad aukotų Viešpačiui, savo Dievui. Argi nematai, kad Egiptas žūna? [8]Ir jie pašaukė Mošę ir Aaroną atgal pas Paraoną, kurs juodviem tarė: Eikite, aukokite Viešpačiui, savo Dievui; bet kas gi yra tie, kurie turi eiti? [9]Mošė tarė: Eisime su mūsų kūdikiais ir seneliais, su mūsų sūnumis ir dukterimis, su avimis ir bandomis; nes tai yra iškilminga Viešpaties, mūsų Dievo šventė. [10]O Paraonas atsakė: Taip tebūna Viešpats su jumis, kaip aš išleisiu jus ir jūsų kūdikius. Kas gi abejoja, kad jūs turite pikčiausius sumanymus? [11]Ne. Eikite tiktai vyrai ir aukokite Viešpačiui, nes to ir jūs patys prašėte. Ir tuojau juodu išvaryta iš Paraono akių. [12]Tuomet Viešpats tarė Mošei: Ištiesk savo ranką ant Egiptiečių žemės, kad skėriai ant jos ateitų ir surytų visus žalumynus, kurie dar liko nuo krušos. [13]Ir Mošė ištiesė lazdą ant Egipto žemės; Viešpats padarė, kad karštas vėjas pūstų visą dieną ir naktį. Ir rytui išaušus karštas vėjas pakėlė skėrius, [14]kurie užėjo ant visos Egipto žemės ir nusileido visuose Egiptiečių kraštuose nesuskaitomi, kokių nebuvo buvę iki tolei ir nebus po to. [15]Ir jie apdengė visą žemės paviršių naikindami visa. Taip buvo suryta žemės žolė ir medžių vaisiai, kurie buvo likę nuo krušos; ir neliko nieko žaliuojančio ant medžių ir ant kitų augalų visame Egipte. [16]Todėlei Paraonas skubiai pasišaukė Mošę ir Aaroną ir juodviem tarė: Nusidėjau Viešpačiui, jūsų Dievui ir jums. [17]Bet dabar atleiskite man nusidėjimą dar šį

---

užpuolimo aplinkybēs kartojasi visur, kur tik tie baisūs vabzdžiai pasirodo. — [6]*Mošē apsigręžē*... Nebelaukdamas nieko gero iš karaliaus. Su Moše matomai draug išējo ir Aaronas. — [7]*Paraono gi tarnai*... Naujos slogos paskelbimas padarē didesnį įspūdį Paraono rūmų valdininkams; jie ima patys rūpintis, kad visas Israēlaičių išējimo dalykas, kurį jie vadina papiktinimu /anot ebr t, sląstais/, kada nors pasibaigtų, nes jau labai daug nelaimių sudarē Egiptui. — [9]*Iškilminga... šventē*: todēl joje turi dalyvauti visi. Tos šventēs aukoms reikia galvijų, todēl ir juos Israēlaičiai turi pasiimti su savim. — [10]*Taip tebūnie*... Paraono atsakymas pilnas pasityčiojimo. Jis neturi sumanymo išleisti Israēlaičius su jų vaikais, todēl išreiškia linkējimą, kad ir Viešpats jiems nepadētų. — [11] *Nes to ir jūs*... Mošē ir Aaronas reikalavo, kad Paraonas išleistų Israēlaičius aukoti Viešpačiui, o Paraonas jau pats daro iš tų žodžių išvadą, kad tam dalykui nereikia moterų ir vaikų. — [13]*Karštas vējas*. Ebr t *ruakh qadim* rytų vējas. Jis pūtē nuo Raudonosios jūros, buvo be galo karštas ir savo pūtimu svilino visus augalus. Plg Prad 41,6. — *Pakēlē skērius*. Nors skēriai gali pakilti patys savo jēgomis, bet skristi toli neįstengia; tik smarkaus vējo pakelti jie plaukte plaukia oru, lyg koks tamsus debesis, uždengdami saulę ir tenai nusileidžia, kur vējas nutilsta. — Plg Joel 1,6; 2,20. — [15]*Naikindami visa*. Anot ebr t: ir žemē buvo tamsybēse. — [16]*Skubiai pasišaukē*. Skērių sloga, kuri tuojau /17 e/ vadinama net mirtimi, taip nugąsdino Paraoną, kad jis skuba kreiptis prie Mošēs ir Aarono, nors ką tik buvo liepęs juodu nuo savęs išvaryti /11 e/. — [19]*Raudonąją jūrą*. Ebr t *Jam Suf*. Suf ebr k vadina meldus, nendres, viksvas; bet gal ir egipt k buvo toks pat žodis suf, kurio prasmē turējo kurį nors sąryšį su raudona spalva

[21]*Taip tirštos tamsybēs*. Žmonių

kartą ir melskite Viešpatį, jūsų Dievą, kad atimtų nuo manęs šitą mirtį.
18Ir Mošė, išėjęs iš Paraono, maldavo Viešpatį, 19o Jis sukėlė smarkiausį
vėją iš vakarų ir pakeltus skėrius įmetė į Raudonąją jūrą. Neliko nė vieno
visose Egipto ribose. 20Bet Viešpats sukietino Paraono širdį ir jis neiš-
leido Israėlio vaikų
21O Viešpats tarė Mošei : Ištiesk savo ranką į dangų, ir tepasidaro ant Egipto
žemės taip tirštos tamsybės, kad jas būtų galima užčiuopti. 22Ir Mošė
ištiesė savo ranką į dangų; ir pasidarė baisios tamsybės visoje Egipto že-
mėje per tris dienas. 23Negalėjo matyti vienas kito ir nepasijudino iš vietos, Išm 17,2 ; 18,1
kurioje buvo; visur gi, kur gyveno Israėlio sūnūs, buvo šviesa. 24Ir Parao-
nas pasišaukė Mošę ir Aaroną ir juodviem tarė : Eikite, aukokite Vieš-
pačiui ; tiktai jūsų avys ir bandos tepasilieka ; jūsų kūdikiai teeina draug
su jumis. 25Mošė tarė : Duosi mums taip pat atnašų ir deginamų aukų,
kad mes jas atnašautume Viešpačiui, mūsų Dievui. 26Visos mūsų bandos
eis kartu su mumis ; nepasiliks nei nagos iš to, ko reikia Viešpaties, mūsų
Dievo, tarnystei, labiausiai mums nežinant, kas reikia aukoti, kolei nea-
teisime į pačią vietą. 27O Viešpats sukietino Paraono širdį, ir jis nenorėjo
jų išleisti. 28Paraonas tarė Mošei : Atstok nuo manęs ir saugokis išvysti
daugiau mano veidą ; tą dieną, kurią man pasirodysi, numirsi. 29Mošė
atsakė : Bus taip kaip kalbėjai ; daugiau tavo veido nebematysiu

11. 1Viešpats tarė Mošei : Dar viena sloga aš paliesiu Paraoną ir Egip-
tą ir po to jis jus išleis, privers išeiti. 2Sakysi tat visai tautai, kad vyrai Aug 3,22 ; Žem
paprašytų iš savo prietelių ir moterys iš savo kaimynių sidabrinių ir auk- 12,35 ;

---

priimtas išsireiškimo būdas, kalbant apie didžiausias tamsybes. Iš tamsybių aprašymo /plg Išm 17.18 sk/ reikia daryti išvadą, kad tai buvo vienas iš anų baisių dulkių ir smilčių debesų, kurie ir dabar kaikada aplanko Egiptą, tik netokiame dideliame laipsnyje. Karštas vējas /*khomsin*/, pradedąs pūsti iš Libijos tyrų nuo kovo pabaigos ir varginąs Egiptą per 50 d su nedideliais protarpiais, pakelia ir neša labai didelius smilčių debesis, uždengia saulę labiau, negu tamsiausia audra, nekartą užpila nelaimingus keleivius su jų kupranugariais, įsiveržia į gerausiai uždarytus butus, užpila žmonēms akis ir ausis, trukdo kvēpavimą ir būna ligų priežastis. Pasidariusiose tamsybēse žmonēs nebegali nieko matyti ir todēl tarp jų liaujasi visoks judējimas ir darbas. Šituo tat gamtos reiškiniu, jį dar sustiprindamas, pasinaudojo Viešpats Paraonui bausti, privertē jį vēl šauktis į Mošę ir pažadēti jam išleisti visus Israēlaičius, paliekant Egipte tik jų gyvulius, kad nors taip priverstų juos vēl sugrįžti atgal. — 25*Duosi mums...* Mošē būtinai reikalauja, kad Paraonas leistų jiems pasiimti su savim ne tik vaikus, bet ir visas bandas, ir nurodo to reikalavimo priežastį. — 29*Daugiau tavo veido nebematysiu.* Įpykęs Mošē /11,9/ sakosi nebeateisiąs daugiau nekviestas pas Paraoną tik dēl to, kad tasai nebenori jo matyti ; suprantama tačiau, kad aplinkybēms pasikeitus ir Paraonui norint, juodu vēl turēs susitikti /12,31/

6. *Dešimtoji sloga ir Israēlaičių prisirengimas kelionēn*

11,1-12,36. Paraonui nesutikus ir po devintosios slogos išleisti Israēlaičius, skelbiama dešimtoji — pirmgimių užmušimas. Bet pirma negu ji įvyksta, aprašomos apeigos, kurios reikējo laikyti, švenčiant pirmas velykas Egipte ir duodami įstatai apie tolesnio laiko velykas. Mošei gi velykų įstatus paskelbus visai tautai, ji pradeda jas švęsti, o tuo tarpu siunčiama Egiptui paskuntinē sloga, kuri taip įveikia Paraoną, kad jis

Ekli 45,1 sinių indų. [3]O Viešpats padarys, kad jo tauta rastų malonę Egiptiečių akyse. Mošė gi buvo labai žymus vyras Egipto žemėje, Paraono tarnų ir visos tautos akyse. [4]Ir jis tarė : Tai sako Viešpats : Vidurnaktyje aš pereisiu Egiptą, [5]ir Egiptiečių žemėje numirs kiekvienas pirmgimis, nuo Paraono pirmgimio, kurs sėdi jo soste, lig pirmgimiui tarnaitės, esančios prie girnų, ir visi galvijų pirmgimiai. [6]Ir visoje Egipto žemėje bus didelis šauksmas, kokio nebuvo anksčiau ir nebus paskui. [7]Pas visus Israėlio sūnus nuo žmogaus iki gyvuliui šuo nesuurzgės, kad žinotumėte, kaip dideliu stebuklu Viešpats atskiria Egiptiečius nuo Israėlio. [8]Ir visi šitie tavo tarnai ateis pas mane ir man nusilenks, sakydami : Išeik tu ir visa tavo valdžioje esanti tauta. Po to mes išeisime. [9]Ir jis išėjo nuo Paraono be galo įpykęs. O Viešpats tarė Mošei : Paraonas jūsų neklausys, kad daugelis stebuklų įvyktų Egipto žemėje. [10]Mošė gi ir Aaronas padarė visus aprašytuosius stebuklus Paraono akyse .Bet Viešpats sukietino Paraono širdį, ir jis neišleido Israėlio vaikų iš savo žemės

12. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir Aaronui Egipto žemėje : [2]Šitas mėnuo bus jums mėnesių pradžia ; tai bus pirmasis tarp metų mėnesių. [3]Kalbėkite visam Israėlio sūnų susirinkimui ir jiems sakykite : Dešimtoje šito mėnesio dienoje kiekvienas tegul pasiima avinėlį savo šeimynoms ir savo namams. [4]O jei skaičius yra per daug mažas, kad jo būtų gana avinėliui suvalgyti, tepasiima savo kaimyną, kurs sujungtas su jo

---

pats ir visi Egiptiečiai skuba kuo greičiausiai išsiųsti Israēlio sūnus iš savo krašto

11. [1]*Viešpats tarē Mošei...* Kada Viešpats paskelbē Mošei paskutinę slogą, ne visi aiškintojai vienodai supranta. — [2]*Sakyk...* Žr 3,21. — [3]*Mošē gi buvo...* Pats Mošē galējo teisingai parašyti apie save tą keletą žodžių, nes jo įtaka kaip Egiptiečių, taip ir Israēlaičių tarpe buvo visiems žinoma ; jos paminējimas šitoje vietoje geriausiai paaiškina, kodēl net labai įpykęs Paraonas nedrįso įvykdyti savo grūmojimų užmušti jį. — [4]*Ir jis tarē* : Ebr t ir visuose kituose vertimuose, išskyrus Vulg yra : ir Mošē tarē ; sekančius žodžius Mošē pasakē Paraonui tikriausiai tuomet, kada jo buvo pakviestas po devintosios slogos /10,29/ — *Pereisiu Egiptą.* Dešimtajai slogai įvykdyti Viešpats pasinaudos savo angelais be Mošēs ir Aarono tarpininkavimo. — *Esančios prie girnų,* t y, tarnaitēs, skiriamos sunkiausiems darbams dirbti. — [7]*Šuo nesuurzgēs,* t y, tuo metu, kada tarp Egiptiečių bus didžiausias dejavimas, visi Israēlaičiai ir net jų gyvuliai turēs tobuliausią ramybę. — [9]*Jis išējo...* Plg 10, 28.29. — [10]*Padarē visus...* Trumpais žodžiais primenama, kad visos aug aprašytos slogos buvo įvykdytos tarpininkaujant Mošei ir Aaronui

12. [1]*Viešpats dar kalbējo...* Sekantis Viešpaties pamokymas apie velykas, anot kaikurių aiškintojų, buvęs duotas Mošei ir Aaronui keliolika dienų anksčiau už pirmgimių mirties paskelbimą. — [2]*Šitas mēnuo...* Jis vadinamas *'abib* /varpų mēnuo/, paskui gi gavo vardą *nisan* ; jis atitinka maždaug kovo-balandžio mēnesį. Anksčiau metus Israēlaičiai pradēdavo rudenį mēnesiu *tišri* ; buvo tai ūkio metų pradžia. Dabar Viešpats paskiria savo tautai religinių metų pradžią, ir nuo to laiko ji turēs dvejopą metų pradžios skaičiavimą. Žydų mēnesiai ir metai skaitomi pagal mēnulį, todēl skiriasi nuo mūsų mēnesių ir nuo saulinių metų. Kadangi mēnulio metai trumpesni už saulinius 11 dienų, todēl Israēlaičiai turēdavo kiekvienus savo trečius metus žymiai pailginti, pridedant prie jų po paskutinio mēnesio *'adar* dar vieną *ve'adar.* — [3]*Visam... susirinkimui* : visiems giminių ir šeimų viršininkams. — [4]*O jei skaičius...* Kadangi reikējo vienu sykiu suvalgyti vi-

namais, kad pasidarytų sielų skaičius, kurio galėtų pakakti avinėliui su-
valgyti. 5Avinėlis gi bus be kliaudos, patinėlis, metinis ; tomis pačio-
mis sąlygomis galėsite imti ožiuką. 6Jį palaikysite iki keturioliktai šio
mėnesio dienai, ir visa Israėlio sūnų daugybė aukos jį vakarop. 7Ir ims
jo kraujo ir pateps abi staktas ir viršuslenkstį namų, kuriuose jie valgys.
8Ir aną naktį valgys jo mėsą iškeptą ugnyje ir nerauogintą duoną su lau-
kiniais salotais. 9Nevalgysite iš jo nieko žalio, nei virto vandenyje, bet
tik keptą ugnyje ; suvalgysite taip pat galvą su kojomis ir viduriais.
10Ir nieko iš jo nepaliks iki rytui ; jeigu kas liktų, sudeginsite ugnyje.
11Valgysite gi jį taip : Sujuosite savo strėnas, ant kojų turėsite kurpes,
rankose laikysite lazdas ir valgysite skubiai, nes tai yra Viešpaties Pas-
kha, tai yra Perėjimas. 12Ir tą naktį aš pereisiu Egipto žemę ir užmušiu
visus pirmgimius Egipto žemėje, kaip tarp žmonių, taip ir tarp galvijų.
Ir visiems Egipto dievams padarysiu teismą aš, Viešpats. 13O kraujas bus
jums ženklas namuose, kuriuose būsite ; ir matysiu tą kraują ir jus ap-
lenksiu ; ir naikinanti sloga jūsų nepalies, kai aš užgausiu Egipto žemę

---

sas avinēlis, todēl duodama pamokymai, kas reikia daryti, kada šeima būna per daug maža. — *Kaimyną, kurs sujungtas...* Kurs ne tik gyvena šalymais, bet dar sujungtas giminystēs ryšiais. — *Sielų skaičius...* Anot padavimo, vienam avinēliui valgyti turējo susirinkti ne mažiau dešimties ir ne daugiau dvidešimties asmenų. Ebr t nurodo, kad reikējo dar žiūrēti to, kiek kiekvienas asmuo gali suvalgyti, daugiau ar mažiau. — 5*Be kliaudos.* Ebr *tamim,* tobulas. Avinēlis turējo būti be jokios kliaudos, nes jis buvo aukojamas Viešpačiui ; turējo būti *patinēlis,* nes turējo pavaduoti pirmgimius vyriškosios lyties kiekvienoje šeimoje ; — *metinis,* todēl gana paaugęs. — *Ožiuką.* Nors čia nedaroma jokio skirtumo tarp avinēlio ir ožiuko, kad tik tasai būtų lygiai be kliaudos ; tačiau pas Žydus su laiku įsivyravo paprotys aukoti visuomet avinēlį. — 6*Visa Israēlio sūnų daugybē.* Avinēlį papjauti turējo patys šeimų viršininkai. Tas paprotys pasiliko ir vēliau atsiradus pas Žydus tam tikrai kunigijai. — *Vakarop.* Ebr *ben ha'arbaim,* tarp dviejų vakarų. Nevisi vienaip supranta minimu čia du vakaru. Vieni mano, kad pirmuoju vakaru pavadinta saulēs nusileidimas, antruoju gi visiškos sutemos pradžia ; kiti gi pirmuoju vakaru laiko maždaug trečią valandą po pietų, kada saulē pradeda aiškiai leistis žemyn, o antruoju patį saulēs sēdimą. Tos antrosios nuomonēs laikytasi paskesniais laikais, kada Žydų skaičiui labai padaugējus ir visiems aukojant avinēlį prie šventyklos reikējo turēti daugiau laiko aukojimo apeigoms. — Ir Kristus, tikrasis Avinēlis mirē ant kryžiaus, aukodamas save dangiškajam Tēvui, trečią valandą, ty, kaip tik tuo metu, kada jo paveikslas, velykinis Žydų avinēlis, buvo aukojamas prie šventyklos. — 7*Ims jo kraujo* — isopo pluošteliu. Patepti reikējo abi staktas, ty, abu šulu, darančiu namų angą, kuriuodu sujungiama apačioje slenksčiu, o viršuje viršuslenksčiu, prie kurių pakabinamos durys. Patepimas avinēlio krauju durų turējo būti padarytas tik Egipte; vēliau tuo krauju kunigai šlakstydavo aukų altorių prie šventyklos. Avinēlio kraujas, kurs turējo pašvęsti valgančius avinēlį ir apsaugoti namų pirmgimius nuo mirties, vaizduoja brangiausį Kristaus kraują, kurs šv Sakramentuose nuplauna nuo mūsų nuodēmes ir mums suteikia pašvenčiamąją malonę. Plg Jo 1,29 ; Apr 7,14. — 8*Aną naktį :* po antrojo vakaro /6 e/. — *Iškeptą ugnyje.* Avinēlis buvo liepta ne vandenyje virti, bet kepti ugnyje visas, ty, nesupjaustytas, su oda, su galva ir kojomis, su išplautais viduriais ; ir suvalgyti reikējo jis visas, išskyrus, žinia, tik nevalgomas dalis, kaip kaulai. — *Nerauogintą duoną.* Ebr *matstsoth.* Tokią duoną greičiau buvo galima iškepti. Vēlesniais laikais « matsai » turējo pri-

14 Ta gi diena bus jums atminimas, ir ją švęsite iškilmingai Viešpa-
čiui jūsų kartose amžinu tarnavimu. 15 Septynias dienas valgysite nerau-
gintą duoną. Jau pirmąją dieną nebebus raugo jūsų namuose. Kas nors
valgytų raugintos duonos nuo pirmosios lig septintajai, tas žus Israėliui.
16 Pirmoji diena bus šventa ir iškilminga, ir septintoji diena bus švenčiama
su lygia iškilme, jose nedirbsite jokio darbo, atskyrus tai, ko reikia val-
gymui. 17 Ir laikysite įsakymą apie neraugintą duoną, nes tą pačią dieną
aš išvesiu jūsų gretas iš Egipto žemės ; ir laikysite tą dieną jūsų kartose
Kun 35,5; Sk 28,16 kaip amžiną šventę. 18 Pirmame mėnesyje nuo keturioliktos dienos vakaro
valgysite neraugintas duonas iki dvidešimt pirmos to paties mėnesio die-
nos vakarui. 19 Per septynias dienas nebus randama raugo jūsų namuose ;
kas valgytų raugintos duonos, tas bus išskirtas iš Israėlio bendruomenės,
vistiek, ar tai bus ateivis, ar vietinis krašto gyventojas. 20 Nevalgysite nieko
įrauginto ; visuose savo butuose valgysite neraugintą duoną

minti pirmąsias Egipto Velykas. Visos tos aplinkybēs turējo dar gilesnę prasmę, liečiančią Kristų, kaip apie tai moko šv Povilas. Plg 1 Kor 5,7. — *Su laukiniais salotais.* Anot ebr t *meroim* su karčiomis žolēmis, kurių paskesnių laikų Žydai skyrē keturias rūšis ; jie turējo vaizduoti Egipte iškentētus vargus. — 11 *Sujuosite savo strēnas...* Ilgų Rytuose dēvimų drabužių perjuosimas, kad nekliudytų keliaujant, kojų apsiavimas kurpēmis, be kurių pigiai apsieidavo, būdami namie, keleivių lazdos rankose, — visa tai turējo būti ženklai prisirengimo kelionēn. — *Paskha.* Ebr *pesakh.* Šv Jieronimas tą žodį skaitē vienur Phase, o kitur Paskha ; tas antrasis skaitymo būdas truputį artesnis originalui, geriau skamba ir vartojamas nuolat lotynų ir graikų kalbose. Pats žodis reiškia p e r ē j i m ą ; jis paaiškinamas sekančioje eil. — 12 *Egipto dievams padarysiu teismą.* Teismas įvyks tuo būdu, kad Viešpačiui pereinant ir užmušant Egipto pirmgimius, pasirodys patiems Egiptiečiams visa jų dievų silpnybē, nes jie nesuteiks jokios pagalbos tiems, kurie jais pasitiki ir jų globos šaukiasi. — *Aš, Viešpats.* Dievo nutarimai baigiami iškilmingu jo šv Vardo paminējimu. Tas pridētas vardas yra lyg koks antspaudas paties nutarimo tikrumo ir svarbumo. Tai taip pat daroma ir kitose vietose. — 13 *Bus jums ženklas.* Kraujas bus Israēlaičiams ženklas, kad jų auka Dievo priimta, ir kad jiems nebereikia bijoti angelų žudytojų apsilankymo

14 *Ta gi diena...* 15 abibo /nisano diena, prasidedanti pagal Israēlaičių paprotį iš vakaro avinēlio paaukojimu. Taip Viešpats paskyrē Ebrajų Velykų šventę, laikytiną visuomet, kolei Israēlis pasiliks jo išrinktoji tauta. — 15 *Jau pirmąją dieną...* Pirma Velykų diena buvo laikoma 15 nisano, tik prasidedanti iš vakaro ; bet vēlesniais laikais imta vadinti taip jau 14 nisano dieną, nes visa, kas įrauginta, jau vidudienį išnešdavo iš namų. — *Tas žus Israeliui...* bus atskirtas nuo Israēlaičių draugijos ir tautos. Plg 17,14. — 16 *Išskyrus tai,* kas... Valgį virti buvo leista Velykose, bet uždrausta šabatais. — 19 *Ateivis* — svetimtautis, apsigyvenęs tarp Ebrajų ir susijungęs su jų tauta apipjaustymu. — *Vietinis* : tikras Israēlaitis, kurio gimtiniu kraštu vēliau buvo Žadētoji žemē

21 *Mošē sušaukē...* Aukščiau aprašytas Velykų apeigas Mošē paskelbē su kaikuriais paaiškinimais visai Israēlio tautai. — 22 *Paskha.* Ji čia reiškia velykinį avinēlį. — *Kraujuje, padētame...* Anot ebr t : kurs yra inde. Papjauto avinēlio kraujas matomai buvo supiltas į kurį nors indą. — *Teneišeina iš savo...* Nes tik tie laisvi nuo pavojaus, kuriuos apgina krauju pažymētos durys. — 23 *Neleis žudytojui.* Taip pavadinta angelas ar angelai, kuriais Viešpats pasinaudojo slogai įvykdyti. — 24 *Laikykite tai* : ne durų patepimą krauju, nes tai reikējo padaryti tik vieną kartą Egipte, bet kitus įstatus apie Velykų šventimą. — 25 *Ir įējęs...* Velykos buvo švenčiamos jau ir ty-

[21]O Mošė sušaukė visus Israėlio sūnų vyresniuosius ir jiems tarė:
[22]Eikite, imkite gyvulius jūsų šeimynoms ir aukokite Paskhą. Hisopo Žyd 11,28
saujelę pamirkysite kraujuje, padėtame ant slenksčio, ir juo apšlakstysite
viršuslenkstį ir abi staktas; nė vienas jūsų teneišeina iš savo namų an-
gos iki rytui. [23]Nes Viešpats pereis užmušinėdamas Egiptiečius, o pamatęs
ant viršuslenksčio ir ant abiejų staktų kraują, aplenks namų angą ir ne-
leis žudytojui įeiti į jūsų namus ir pažeisti. [24]Laikykite tai kaip įstatą,
duotą tau ir tavo vaikams per amžius. [25]Ir įėję į žemę, kurią Viešpats
jums duos, kaip yra žadėjęs, laikysite tas apeigas. [26]Ir kai jūsų vaikai jus
klaus: Ką reiškia šita religinė apeiga? [27]Jūs sakysite: šita yra Viešpa-
ties perėjimo diena, kada aplenkė Israėlio sūnų namus Egipte, užmuš-
damas Egiptiečius ir palikdamas nepaliestus mūsų namus. Ir tauta nusi-
lenkusi pagarbino. [28]O Israėlio sūnūs išėję padarė, kaip Viešpats buvo
įsakęs Mošei ir Aaronui
[29]Ir vidurnaktyje atsitiko, kad Viešpats užmušė visus pirmgimius Aug 11,5; Išm
Egipto žemėje, nuo Paraono pirmgimio, kurs sėdėjo jo soste, lig pirmgi- 18,5

ruose /1 Moš 9,21/. Paskesniais gi laikais, apsigyvenus Palestinoje, atsirado dar ypatingas reikalas aiškinti Velykų apeigas jaunesnioms kartoms

[30]*Nes nebuvo namų*... Plg Išm 18,6. 19. Visuose namuose, kuriuose buvo pirmgimiai, dabar atsirado numirēliai

[31]*Pasišaukęs nakčia*... Išgąstis buvo taip didelis, kad Paraonas ēme bijoti ir mažiausio atidēliojimo. — [32]*Mane palaiminkite*... Dabar Paraonas išleidžia Israēlaičius ne tik be jokių sąlygų, bet dar pats maldauja sau užtarimo pas Dievą iš tų, kuriuos anksčiau taip labai niekino. — [34]*Surišę į apsiaustus*. Geldas su tešla surišta į plačius apsiaustus, kurie Rytų gyventojų vartojami ne tik kaip paprasti drabužiai, bet dar kaip antklodēs naktį, o kaikada vietoje maišų įvairiems dalykams nešti. — [36]*Kad jiems duotų*... Ebr ž *ša'al* visai nereiškia skolos, bet apskritai davimą. Viešpats norējo, kad Egiptiečiai, kurie gyveno draug su Israēlaičiais Gešeno žemēje, duotų jiems brangių dovanų, kaip nedidelį atsilyginimą už iškentētus vargus, ir palenkē prie to Egiptiečių širdis. Todēl Viešpats buvo tikras tų dovanų davējas. Egiptiečiai gi tų dovanų matomai nebesitikējo atgauti. Israēlaičiams jos buvo lyg koks brangus grobis, paimtas iš pergalētų kare priešų, vadovaujant pačiam Dievui. Dovanų davimas Israēlaičiams be abejo įvyko dar prieš dešimtąją slogą. Plg 11,1-3

II. Israēlaičių kelionē iš Egipto iki Sinajaus kalnui

1. *Išējimas iš Egipto ir kelionēs pradžia*

II. 12,37-13,22. Israēlaičiams pradējus kelionę iš Egipto, tolesnis pasakojimas paskirstytas į dalis pagal vietas, kuriose jie buvo sustoję. Pirmas perējimas buvo nuo Rameses iki Sokotui. Čia paminētas pats Israēlaičių išējimas iš Egipto, toliau duodamas įsakymas apie tai, kas turi teisę valgyti paskhą ir kaip ją gali įsigyti jos neturintieji, taipgi įsakymas apie pirmgimius ir nerauginta duonas. Paskui nurodoma, kodēl Viešpats išrinko Israēlaičiams ne tiesų kelią į Palestiną ir pagaliau paminēta antras perējimas iš Sokoto į Etamą

[37]*Iš Ramesēs Sokotan*. Žr 1,11 paaišk. Kelionē iš Ramesēs Sokotan buvo netolima; bet ji atēmē daugiau laiko dēl to, kad Sokotan rinkosi Israēlaičiai būriais iš įvairių savo apsigyvenimo vietų. — *Apie šešis*... Tikslių skaičių čia nepaduodama, nes Israēlaičiai dar nebuvo suskaityti /plg žem 38,25; Sk 1,46 ir k/. Kadangi vien pēsčiųjų vyrų buvę apie 600 tūkstančių, todēl viso iškeliavusių iš Egipto su moterimis ir vaikais turējo būti ne mažiau dviejų milijonų. Tas skaičius gali atrodyti per daug didelis, atsimenant, kad Jokubo šeimoje, kai jie įėjo į Egiptą buvo tik 70 sielų. Bet su ta šeima

miui belaisvės, buvusios kalėjime, ir visus galvijų pirmgimius. [30]Ir naktį
atsikėlė Paraonas ir visi jo tarnai, ir visas Egiptas ; ir kilo didelis šauks-
mas Egipte, nes nebuvo namų, kuriuose nebūtų gulėjęs numirėlis

[31]Ir pasišaukęs nakčia Mošę ir Aaroną Paraonas tarė : Kelkitės ir
eikite sau nuo mano tautos, jūs ir Israėlio sūnūs ; eikite, aukokite Vieš-
pačiui, kaip sakote. [32]Pasiimkite su savim savo avis ir galvijus, kaip rei-
kalavote, o išeidami mane palaiminkite. [33]O Egiptiečiai skatino tautą
greitai išeiti iš jų krašto, sakydami ; mes visi išmirsime. [34]Taigi žmonės
ėmė įmaišytus miltus, kolei dar nebuvo įrauginti, ir surišę į apsiaustus
Aug 11,2 užsidėjo sau ant pečių. [35]Israėlio sūnūs padarė taip pat, kaip buvo įsakęs
Mošė, ir paprašė sau iš Egiptiečiu sidabrinių ir auksinių indų ir daug ap-
darų. [36]O Viešpats palankiai nuteikė tautai Egiptiečius, kad jiems duotų ;
taip jie paėmė sau Egiptiečių grobį

[37]Israėlio sūnūs iškeliavo iš Ramesės Sokotan apie šešis šimtus tūks-
tančių pėstininkų vyrų, neskaitant vaikų. [38]Bet ir nesuskaitoma paprasta
liaudis ėjo draug su jais, o taip pat be galo daug avių, galvijų ir įvairių
gyvulių. [39]Jie išsikepė neraugintos duonos papločius iš tešlos, kurią jau
įmaišytą išsinešė iš Egipto. Jie negalėjo jos įrauginti, kadangi Egiptiečiai
spyrė juos išeiti ir neleido nė trumpam pasilikti ; taip pat nebuvo kada
pasitaisyti ką nors iš valgių. [40]Keturis šimtus trisdešimt metų Israėlio
sūnūs pasiliko Egipte. [41]Jiems praslinkus, visa Viešpaties kariuomenė
išėjo viena diena iš Egipto žemės. [42]Ta naktis, kurioje Viešpats juos iš-
vedė iš Egipto žemės, turi būti pašvęsta Viešpačiui ; ją turi laikyti visi
Israėlio sūnūs per savo kartas

[43]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui : Tas yra šventas įstatymas
apie Paskhą : Nė vienas svetimtautis jos nevalgys. [44]O kiekvienas pirkti-

---

atējo be abejo daugybē tarnų ir vergų, kurie pamažu priimdami apipjaustymą, galējo žymiai padidinti jau pirmųjų Israēlaičių skaičių. Derlinga Gešeno žemē, dabar dalimi užpilta ežero Menzaleh vandenimis ir apnešta smiltimis, o tačiau turinti apie milijoną gyventojų, tuomet pigiai galējo išmaitinti daugiau negu du milijonu Israēlaičių. Toks skaičius galējo pramisti ir išējęs su didžiausiomis bandomis visokių gyvulių į Arabijos tyrus, kurie anais tolimais senoviniais laikais daugiau turējo geros žemēs ir ganyklų ; juo labiau, kad pats Dievas laikē juos savo globoje, duodamas kasdien stebuklingą maną, vandenį iš uolų ir du sykiu atsiųsdamas putpelų. — [39]*Papločius*. Žr Prad 15,13.14. — [40]*Keturis šimtus*... Čia nurodytas Israēlaičių pasilikimo Egipte metų skaičius maždaug sutinka su tuo, ką Dievas buvo apreiškęs Abraomui Prad 15,13 ; plg Apd 7,6. Samar Pent, LXX ir Khald Paraphr tan skaičiun įdeda taip pat metus, kuriuos Patriarkai išbuvo Kanaane ; bet minētuose tekstuose gal stengtasi sutaikyti skaičių 430 m su tuo kas pasakyta apie Mošēs giminę /6,16.../ ir buvo Dievo apreikšta apie keturias kartas, pasiliksiančias Egipte /Prad 15,16/, prie kurių priskaityta taip pat Mošē. Toks gi taikymas nēra reikiamas, kadangi šv Rašte kartos skaičiuojamos vietomis praleidžiant tarpinius sąnarius. Šv Povilo žodžiai Gal 3,16.17, kuriuose visų pirma kalbama apie Dievo padarytą Abraomui pažadą ir duotą Mošei įstatymą ir minimi taip pat 430 m, gali būti suprantami apie Israēlaičių pasilikimą Egipte. Yra tačiau gana daug aiškintojų, kurie mano, jog Israēlaičiai pasiliko Egipte tik 215 m. — [41]*Išējo viena diena iš Egipto žemēs*. Tai įvyko mūsų balandžio pradžioje apie 1472 m pirm Kr. Nuo Abraomo mirties gal buvo praslinkę 515 metų, nuo Isaoko 440 m, nuo Jokubo 413 m. ir nuo Juozapo 358 m. — [42]*Ta naktis* : pirmųjų velykų naktis, kurioje galutinai liko pergalētas Paraonas ir buvo leista Israēlaičiams išeiti iš Egipto

[43]*Svetimtautis*. Ebr *ben-nekhar*, sve-

nis tarnas bus apipjaustytas ir taip valgys. [45]Ateivis ir samdytinis jos ne-
valgys. [46]Ji bus suvalgyta vienuose namuose ; nieko iš jos mėsos neiš- Sk 9,12; Jo 19,36
nešite laukan ir nesulaužysite nė vieno jos kaulo. [47]Visas Israėlio sūnų
susirinkimas taip darys. [48]O jei kuris svetimtautis norės apsigyventi jūsų
buveinėje ir daryti Viešpaties Paskhą, pirma bus apipjaustytas jis ir visi
jo vyriškiai ir tuomet galės švęsti kaip pridera ; ir bus kaip žemės čia-
buvis ; o jei kas nebus apipjaustytas, jos nevalgys. [49]Tas bus įstatymas lai-
kytinas vietiniams gyventojams ir pasiliekantiems jūsų tarpe ateiviams.
[50]Ir visi Israėlio sūnūs padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei ir Aaro-
nui. [51]Viešpats tą pačią dieną išvedė gretomis Israėlio sūnus iš Egipto
žemės

13. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei, tardamas : [2]Pašvęsk man visus Žem 34,19 ; Kun
pirmgimius, kurie atveria motinos įsčią tarp Israėlio sūnų, kaip iš žmo- 27,26 ; Sk 8,16 ;
nių, taip ir iš galvijų ; nes visa yra mano. [3]Ir Mošė tarė tautai : Atsimin- Lk 2,23
kite šitą dieną, kurią išėjote iš Egipto ir iš vergijos namų, nes Viešpats
jus išvedė galinga ranka iš šitos vietos, kad nevalgytumėte raugintos
duonos. [4]Išeinate šiandien naujųjų vaisių mėnesyje. [5]Ir kada Viešpats
tave įves į Kananiečių, Hetiečių, Amoriečių, Heviečių ir Jebusiečių že-
mę, kurią tau duoti priesiekė tavo tėvams, į žemę plūstančią pienu ir me-

---

timtaučio sūnus. — *Pirktinis tarnas*, t y, vergas, parduodamas visam gyvenimui. — *Ateivis.* Ebr *tošab* /kitur *ger*/. Tuo jis skiriasi nuo svetimtaučio /ben-nekhar/, kad nuolat gyveno Israēlaičių tarpe. — *Samdytinis.* Ebr *šakhir*, t y, padienis darbininkas ar tarnas, tik kuriam laikui pasamdytas už algą. Jiems visiems uždrausta valgyti paskhą ; o jei jie nori dalyvauti paskhoje, turi tapti Israēlaičių tautos sąnariais per apipjaustymą. — [46]*Suvalgysite vienuose namuose.* Žr 12,3... — *Nesulaužysite...* Ta aplinkybē turējo iš velykinio avinēlio daryti paveikslą Jēzaus Kristaus. Žr Jo 19,33-36. Visos kitos Žydų aukos buvo pjaustomos į dalis, pirma negu buvo nešamos į altorių

13. [2]*Pašvęsk.* Pašvęsti čia, kaip ir daugelyje kitų šv Rašto vietų, reiškia atskirti nuo kitų tokių pat dalykų ir atiduoti ypatingon Dievo nuosavybēn ir tarnybon. Pirmgimiai sūnūs, tapdami šeimos tēvais, gaudavo senovēje eiti kunigų pareigas. Kadangi vēliau toms pareigoms buvo paskirta atskira giminē, todēl kitų giminių pirmgimiai turējo būti atperkami /13 e/. Gyvulių pirmgimiai, jei buvo iš tarpo nesuteptųjų, turi būti aukojami Viešpačiui. Ypatingo pirmgimių pašventimo Dievui priežastis buvo ta, kad jie jam priklauso ne tik kaip visų dalykų sutvērējui ir Viešpačiui, bet kad buvo jo apsaugoti nuo mirties, kada buvo užmušami Egipto pirmgimiai. — [3]*Mošē tarē tautai.* Toliau dedamas Mošēs pamokslas tautai liečia du dalyku : neraugintas duonas ir pirmgimių pašventimą ; ir vienas ir antras turi jiems priminti jų stebuklingą išējimą iš Egipto. — [4]*Naujųjų vaisių.* Ebr *'abib*, t y, varpų mēnesyje /plg 12,2/. — [5]*Kada Viešpats tave įves...* Mošē kalba čia aiškiai apie reikalą švęsti velykas tik apsigyvenus Palestinoje, nes jis pats pradžioje tikējosi nuvesti trumpu laiku Israēlaičius į tą kraštą. Kadangi tačiau dēl Israēlaičių nusikaltimų įējimas Palestinon buvo atidētas ilgesniam laikui, todēl reikējo švęsti velykas ir tyruose, bet pradžioje Mošē to nežinojo. — — *Kurią... prisiekē.* Žr Prad 24,7 ir k. — *Plūstančią...* Žr 3,8. — *Tą šventą apeigą* : velykas ir neraugintos duonos valgymą. — [9]*Bus tarsi ženklas...* Gražiai paaiškina šituos žodžius šv Jieronimas, kurs sako : « Mano įsakymai tebūna ant tavo rankos, kad juos darbais įvykdytumei, tebūna ties tavo akim, kad dieną ir naktį juos svarstytumei ». Taigi, Israēlaičiai turi labai bran-

dum, jūs švęsite šitame mėnesyje tą šventą apeigą. 6Septynias dienas val-
gysite neraugintą duoną ir septintoje dienoje bus Viešpaties iškilmė.
7Neraugintą duoną valgysite septynias dienas ; nieko raugintо nepasiro-
dys pas tave ir visose tavo ribose. 8Ir savo sūnui pasakosi tą dieną, tar-
damas : Tai yra, ką man Viešpats padarė, kuomet išėjau iš Egipto. 9Ir
bus tarsi ženklas ant tavo rankos ir tarsi paminklas ties tavo akim, ir kad
Viešpaties įstatymas visuomet būtų tavo burnoje, nes Viešpats galinga
ranka tave išvedė iš Egipto. 10Laikysi tą įstatymą kas metai paskirtą
dieną. 11Ir kada Viešpats tave įves į Kananiečių žemę, kaip prisiekė tau
Žem 22,29 ; ir tavo tėvams, ir ją tau duos, 12atskirsi Viešpačiui visa, kas atveria įsčią,
34,19 ; Ez 44,30 ir visus gyvulių pirmgimius vyriškos lyties pašvęsi Viešpačiui. 13Pirmgimį
asilaitį pavaduosi avinu ; o jei neišpirksi, tai užmuši. Kiekvieną gi pirm-
gimį tarp tavo sūnų išpirksi pinigais. 14Ir kada tavo sūnus paklaus tave
rytoj, tardamas : Kas tai yra ? Jam atsakysi : Viešpats mus išvedė
galinga ranka iš Egipto žemės, iš vergijos namų. 15Nes sukietėjus Parao-
nui ir nenorint mūsų išleisti, Viešpats užmušė visus pirmgimius Egipto
žemėje nuo žmogaus pirmgimio iki galvijų pirmgimiui ; todėl aš aukoju
Viešpačiui visus vyriškosios lyties, kurie atveria įsčią, ir visus pirmgimius
Prad 50,24 tarp mano sūnų aš išperku. 16Taigi tai bus tarsi ženklas ant tavo rankos
ir tarsi kas pakabinta atminimui tarp tavo akių ; kadangi galinga ranka
Viešpats mus išvedė iš Egipto

17Taigi Paraonui išleidus tautą, Dievas jų nevedė keliu per Pilistimų
žemę, kuri arti yra, su ta mintimi, kad kartais pamatę kilstančius prieš
save karus, jie neimtų gailėtis ir nesugrįžtų Egiptan ; 18bet vedė juos
aplinkui tyrų keliu, link Raudonosios jūros. Išėjo gi Israėlio sūnūs iš Egipto
žemės apsiginklavę. 19Mošė pasiėmė su savim taip pat Juozapo kaulus,
nes jis buvo prisiekdęs Israėlio sūnus, tardamas : Dievas jus aplankys ;
išsineškite su savim iš čia mano kaulus. 20Ir išėję iš Sokoto, jie sustojo

---

ginti neraugintų duonų apeigą, kaip dalyką esantį mūsų rankose, kurio niekados neužmirštame, esantį ties mūsų akimis, į kurį nuolat žiūrime, esantį mūsų širdyje, apie kurį dažnai su meile kalbame. Tais žodžiais rēmēsi paskesniųjų Žydų paprotys, atliekant maldas, prisirišti ilgomis juostelēmis prie kaktos ir kairēs rankos vadinamąsias philakterijas arba thephilimus, t y, mažas dēžutes, į kurias dedamos pergamino skiautelēs su parašytais jose tekstais, Iš 13,2... Pak 6,4... — 11*Kada Viešpats*... Pakartojamas įstatymas apie pirmgimius su kaikuriais paaiškinimais. Plg 2 e. — 16*Bus tarsi ženklas*... Žr 9 e.

17*Dievas jų nevedē*... Paaiškimama, kodēl Dievas Israēlaičių kelionēje į Palestiną išrinko ne tiesų ir trumpą kelią, bet per Sinajaus tyrus /plg Prad 50,10/. Galinga ir įpratusi kariauti Pilistimų tauta būtų be abejonēs iš karto pasitikusi Israēlaičius su ginklais rankose. Jie gi mažai prisirengę prie kovos, nors ir turējo ginklus /18 e/, būtų greitai nustoję drąsos ir grįžę atgal į Egiptą. — 19*Mošē pasiēmē*... Plg Prad 50,25. Taip buvo įvykdytas Juozapo prašymas, paremtas jo giliu tikējimu. — 20*Etame*. Kur buvo tas Etamas, tikrai nežinia ; spēliojama kad į šiaurryčius nuo Karčiųjų ežerų, pakraštēje pačios tyrumos, kuri vadinama Suru /Prad 16,7/ arba Etamu /Sk 33,8/. — *Viešpats gi ējo*... Viešpats, liepęs Israēlaičiams išeiti iš Egipto, davē jiems nuolatinį stebuklingą savo maloningos apvaizdos ženklą, kurs turējo taip pat būti jų keliavedis. Tai buvo debesis didžiausio šulo pavidalo, kurs dieną turējo paprasto debesies išvaizdą, naktį gi žērējo ugnimi. /žem 14,24 ; Sk 14,14/. Tas pats debesis vēliau buvo apsiautęs Sinajaus kalną, o kada buvo padirbta sandaros skrynia, laikēsi ant jos ir pakilda-

Etame, pačiuose tyrų pakraščiuose. 21Viešpats gi ėjo pirm jų dieną debe- Sk 14,14 ; 2 Esd
sies stulpe, o naktį ugnies šule, kad rodytų jiems kelią, kad jis būtų kelia- 9,19 ; 1Kor 10,1
vedis vienu ir kitu metu. 22Niekuomet neatstodavo nuo tautos dieną de-
besies šulas, o naktį ugnies šulas

14. 1Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : Sakyk Israėlio sūnums : 2Tegul
apsigręžia ir sustoja ties Phihahirotu, kurs yra tarp Magdalo ir jūros, prie-
šais Beelsephoną ; prieš jį pajūriu ištieskite savo stovyklas. 3Paraonas
sakys apie Israėlio sūnus : Jie suspausti aname krašte ir tyrai juos laiko
uždarytus. 4Ir aš sukietinsiu jo širdį, jis jus vysis; ir aš būsiu pašlovintas
Paraone ir visoje jo kariuomenėje ; ir Egiptiečiai žinos, kad aš esu Vieš-
pats. Jie tai įvykdė
5Egiptiečių karaliui buvo pranešta, kad tauta išbėgusi. Paraono ir
jo tarnų širdis atsimainė prieš tautą ir jie tarė : Ką gi mes padarėme iš-
leisdami Israėlį, kad mums nebetarnautų ? 6Jis tat pasikinkydino savo
vežimą ir pasiėmė draug su savim visus savo žmones. 7Ir ėmė šešis šim-
tus rinktinių vežimų ir kiek tik buvo kitų vežimų Egipte ir visus kariuo-
menės vadus. 8Taip Viešpats sukietino Egipto karaliaus Paraono širdį,
ir jis vijosi Israėlio sūnus ; bet jie buvo išėję vedami galinga ranka. 9Ir
Egiptiečiai, besivydami išėjusių pėdomis, juos užklupo stovyklose jūros Još 24,6 ; 1 Mak
krante. Visi gi Paraono raiteliai ir vežimai ir visa kariuomenė buvo Phi- 4,9

---

mas ar nusileisdamas duodavo ženklą eiti toliau ar sustoti /žem 40,32 ... Sk 9,15.../. 22*Niekuomet*... Iš čia pasirodo, kad šita vieta buvo Mošē parašyta bent kiek ilgesniam laikui praslinkus po išējimo iš Egipto, kai įsitikinta, kad debesis nuolat eina su Israēlaičiais

2. *Perējimas per Raudonąją jūrą*

14,1-15,21. Viešpačiui liepiant Israēlaičiai iš Etamo pasuka į pietus ir sustoja Raudonosios jūros krante, kur juos pasiveja Paraonas su savo kariuomene ; bet nusigandusiems Israēlio sūnums ateina pagalbon Dievas ir padaro kelią per jūrą, stebuklingai perskirdamas jos vandenis ; Egiptiečiai gi, kurie išdrįsta vytis ir toliau jūros dugnu, žūna jos bangose. Išēję iš jūros Mošē ir visa tauta gieda Viešpačiui dēkojimo giesmę, kurioje šlovina garbingus jo darbus

14. 2*Tegul apsigręžia*... Israēlaičiai, kurie iki tam laikui ējo į rytus ir šiaurryčius, keliu, vedančiu per Etamo tyrus į Palestiną, gauna paliepimą grįžti atgal, todēl turi pasukti į pietus ir praeidami pro Karčiuosius ežerus, pasiekti Raudonąją jūrą. Nauja jų stotis aprašyta labai tiksliai, nurodant aplink esančiųjų vietų vardus ; bet kur tikrumoje buvo įvardintieji Phihahirotas, Magdalas ir Beelsephonas, dabar, praējus daugeliui amžių, atrasti nebegalima. Tiek tik aišku, kad Israēlaičiai, sustoję lygumoje, turējo iš vienos pusēs, tai yra iš rytų, jūrą ; iš kitos šalies, todēl į vakarus, tyrumą ; iš pietų tikriausiai buvo kalnai Attakh ; o iš šiaurēs paskui juos vijosi Egiptiečiai ; taigi jie turējo atsirasti apylinkēse dabartinio miesto Suezo. Kiek laiko jiems reikējo iki tai vietai eiti, nepasakyta

5*Buvo pranešta*. Paraonas, išleisdamas Israēlaičius, tikējosi, kad jie sugrįš. Dabar gi iš sargybos, stovējusios prie Egipto sienų, gauna žinią, kad jie pasuko kiton pusēn ir matomai pasiryžę visai palikti Egiptą. — 6*Savo vežimą*. Karuose vartojami vežimai buvo dviejų tekinių, iš priekio bent kiek pridengti, visai gi atviri į užpakalį. Kinkydavo į juos po du arkliu. Tokiame vežime atsistodavo vienas kareivis su ginklais, o kitas buvo vežēju ir laikē vadžias. — *Visus savo žmones*. Be vežimų svarbiausia kariuomenēs dalis buvo pēstininkai ; jų buvo visų daugiausia. Toliau /9,17 e/ minimi dar raitininkai ; bet jų anais laikais buvo nedaug

hahirote ties Beelsephonu. [10]Paraonui prisiartinus, Israėlio sūnūs, pakėlę
akis, pamatė už savęs Egiptiečius ; jie labai nusigando ir šaukėsi į Vieš-
patį. [11]Ir tarė Mošei : Nejaugi nebuvo kapų Egipte, kad tu mus išvedei,
idant numirtumėme tyruose. Ką gi padarei, išvesdamas mus iš Egipto ?
[12]Argi tau nekalbėjome šiais žodžiais Egipte : Pasitrauk nuo mūsų, kad
tarnautumėm Egiptiečiams ? Nes daug geriau buvo jiems tarnauti, negu
numirti tyruose. [13]Mošė tarė tautai : Nebijokite, stovėkite ir žiūrėkite į
didelius Viešpaties veiksmus, kuriuos šiandien padarys ; nes Egiptiečių,
kuriuos dabar matote, jau daugiau niekuomet nebematysite. [14]Viešpats
kovos už jus, o jūs tylėsite

[15]Ir Viešpats tarė Mošei : Ko šauki į mane ? Sakyk Israėlio sūnums,
kad eitų. [16]Tu gi pakelk savo lazdą ir ištiesk savo ranką ant jūros ir ją per-
skirk, kad Israėlio sūnūs eitų sausu dugnu per jūros vidurį. [17]O aš sukietin-
siu Egiptiečių širdį, kad jus vytųsi. Ir būsiu pašlovintas Paraone ir visoje
jo kariuomenėje, ir jo vežimuose bei raiteliuose. [18]Ir Egiptiečiai žinos, kad
aš Viešpats, kada būsiu pašlovintas Paraone ir jo vežimuose bei jo raite-
liuose. [19]Tuomet Dievo angelas, kurs ėjo prieš Israėlio gretas, pakilęs nuėjo
į jų užpakalį, o draug su juo debesies stulpas, palikęs priešakį, [20]atsistojo
užpakalyje tarp Egiptiečių stovyklos ir Israėlio stovyklos. Stovėjo debe-
sis iš vienos pusės tamsus, o iš kitos apšviečiąs naktį, taip kad vieni prie
kitų negalėjo prisiartinti per visą naktį. [21]O Mošėi ištiesus ranką ant jūros,
Viešpats, pučiant visą naktį smarkiausiam ir karštam vėjui, ją nusek-
Ps 77,13; 104,37; dino ir išdžiovino ir vanduo persiskyrė. [22]Ir Israėlio sūnūs ėjo išdžiūvu-
113,3; Žyd 11,29 sios jūros viduriu, nes vanduo stovėjo kaip mūras jų dešinėje ir kairėje.
[23]Paskui juos, vydamiesi, ėjo jūros viduriu Egiptiečiai ir visi Paraono

---

[10]*Nusigando ir šaukēsi*... Israēlaičiai tuojau suprato pavojų ; bet kada vieni, laukdami pagalbos iš Dievo, meldēsi į jį, kiti ēmē pulti Mošę, kam jis juos išvedē iš Egipto ; matomai buvo tai tie patys siauraširdžiai, kurie jau ir Egipte darē kliūtis Dievo pasiuntiniui /žr 5,21 ; 6,9/. Vargesnēse kelionēs valandose jiems nesunku buvo atrasti ir daugiau šalininkų. Atsilieps jie dar ne kartą ir paskiau. — [14]*Tylēsite* : jums nereikēs su šauksmu pulti į kovą; tylomis galēsite žiūrēti, kaip Viešpats kovos su jūsų priešais

[15]*Ko šauki į mane.* Nors Mošē nē kiek neabejojo, kad Viešpats suteiks reikiamą pagalbą, bet, norēdamas labiau nuraminti nusigandusius, ir pats ēmē melstis. Viešpats tuojau paı oko, kas reikia toliau daryti, ir liepia vesti tautą tiesiog į jūrą, kurios vanduo, Mošei pakēlus ir link jos ištiesus savo lazdą, turi persiskirti ir padaryti sausą taką. — [20]*Debesis*... Nakties tamsumas buvo Egiptiečiams dar padidintas tamsiu begalinio didumo debesies šonu ; todēl jie negalējo tuojau pulti Israēlaičių ; tie gi tuo tarpu turējo prieš save kelią jūros dugnu, apšviestą šviesiuoju to paties debesies šonu. — [21]*Mošei ištiesus ranką*... ir laikant joje lazdą /16 e/. Tai buvo pirmoji ir antgamtinē vandens persiskyrimo priežastis. Dievas galējo be to pasinaudoti ir antrinēmis gamtoje esančiomis priežastimis, kurių viena visiems matoma tuojau nurodoma, t y, smarkiausias karštas vējas. Bet vējas, kad ir didžiausias, įstengiąs paprastai gana toli pastumti jūros vandenį nuo krašto, kaip tai ne kartą pasitaiko Suezo užtakoje, pats vienas negalējo visai perskirti vandenų ir padaryti sausą kelią bent varsto platumo, juos laikyti visą naktį iš abiejų šonų kaip kietą sieną. — [22]*Israēlio sūnūs ējo*... Buvo tai Ebrajų tautai lyg kad krikštas. Plg 1 Kor 10,2. — Suezo užtaka senovēje gal siekē bent kiek toliau į šiaurę ir Israēlaičių perējimo vietoje negalējo būti per daug plati, nes visa jų daugybē suskubo ją pereiti keletu valandų. — [24]*Aušrai brėkštant.* Ebrajai senovēje dalino naktį Babiloniečių papročiu į tris

arkliai, jo vežimai ir raiteliai. [24]Ryto aušrai brėkštant Viešpats pažvelgė Išm 18,15
į Egiptiečių stovyklas iš ugnies ir debesies stulpo ir sunaikino jų kariuo-
menę; [25]iškraipė vežimų tekinius, ir jie krito ant dugno. Egiptiečiai tat
tarė: Bėgkime nuo Israėlio, nes Viešpats kovoja už juos prieš mus. [26]Ir
Viešpats tarė Mošei: Ištiesk savo ranką ant jūros, kad vandenys sugrįžtų
ant Egiptiečių, ant jų vežimų ir raitelių. [27]Mošei ištiesus ranką ant jūros,
ji, pradedant aušti, sugrįžo į pirmykštę vietą; ir bėgančius Egiptiečius
pasitiko vanduo; Viešpats juos apsiautė iš visų pusių bangomis. [28]Ir
vanduo sugrįžo ir apdengė visus Paraono kariuomenės vežimus ir raitelius,
kurie vydamies buvo įėję į jūrą, ir neliko iš jų net nė vieno. [29]O Israėlio
sūnūs ėjo toliau sausu jūros viduriu ir vandenys jiems buvo tarsi mūras
dešinėje ir kairėje. [30]Viešpats išgelbėjo aną dieną Israėlį iš Egiptiečių
rankų. [31]Ir matė negyvus Egiptiečius jūros krante ir galingą ranką, kurią
Viešpats buvo prieš juos ištiesęs; ir tauta bijojo Viešpaties, ir įtikėjo
Viešpačiui ir jo tarnui Mošei

15. [1]Tuomet Mošė ir Israėlio sūnūs giedojo Viešpačiui šitą giesmę Išm 10,20
ir sakė:

Aš giedosiu Viešpačiui, nes jis prakilniausis,
žirgą ir vežimą jis įmetė į jūrą.
[2]Mano jėga ir mano stiprybė yra Viešpats,
Jis pasidarė mano gelbėtojas. Ješ 12,2; Ps 117,14
Jis yra mano Dievas, ir jį aš skelbsiu;
Mano tėvo Dievas, ir jį aš šlovinsiu
[3]Viešpats yra kovotojas;
Viešpats yra jo vardas.
[4]Paraono vežimus ir jo kariuomenę jis įmetė į marias;
Rinktinius jo vadus paskandino Raudonojoje jūroje.
[5]Bangos apdengė juos,
Į gelmes nugrimzdo kaip akmuo.

---

sargybas, po keturias valandas, nuo 6 lig 10, nuo 10 lig 2 nakt. ir paskutinē aušrinē sargyba nuo 2 lig 6 ryto /plg Teis 7,19 ir k/. — *Viešpats pažvelgē...* Tas Viešpaties pažvelgimas buvo įējusiems į jūrą Egiptiečiams prapultis. Plg Ps 76,18.19. — [28]*Neliko iš jų net nē vieno.* Žuvo matomai tik tie, kurie buvo suskubę užeiti ant jūros dugno. Ar buvo jų tarpe Paraonas, nepasakyta. Jei tas Paraonas buvo Menephtah I, kaip dabar spēliojama, kurio kapas iki šiandien tebēra Bibau-el-Moluk'e, tai jei jis ir būtų prigēręs, jo lavoną būtų galēję sujieškoti ir palaidoti, kaip paprastai laidodavo jo pirmatakus. — [31]*Įtikējo Viešpačiui ir...* Ir labiausiai abejojantieji turējo nutilti, pamatę taip aiškiai pasireiškusią Dievo pagalbą ir vertę jo pasiuntinio Mošēs

15. [1]*Mošē ir Israēlio...* Vakarykšti Paraono vergai, perēję jūrą pasijuto esą laisva Dievo tauta. Valandos prakilnumu sujaudintas ir Šv Dvasios įkvēptas Mošē, išreiškia gražiausios giesmēs žodžiais jausmus, kurių buvo pilnos ir sklidinos Israēlio sūnų širdys. Jis gieda dēkojimo himną Viešpačiui, o jo žodžius pagauna ir kartoja tūkstantinēs vyrų ir moterų minios, stovinčios jūros krante. Tos giesmēs aidai atsilieps paskesniųjų išrinktosios tautos vadovų himnuose, skambēs jie ir Naujojo Israēlio giesmēse, kolei pagaliau nesusilies su tomis giesmēmis, kurias išrinktieji giedos ties Avinēlio sostu dangiškoje Jerusalēje /Apr 15,3/. Mošēs giesmē susideda iš trijų: dalių 1b - 5,6-10 ir 11-18 eil. Pirmoji dalis prasideda įžangos žodžiais: *Aš giedosiu Viešpačiui*; po

[6]Tavo dešinė, Viešpatie, kurs esi nepalyginamas galybe ;
Tavo dešinė, Viešpatie, užgavo neprietelius.
[7]Augščiausia savo didybe tu nutrėmei savo priešus ;
Siuntei savo rūstybę, kuri prarijo juos kaip šiaudą.
[8]Tavo narso papūtimu susiliejo vandenys,
Sustojo bangos kaip pylimas,
Sustingo vilnys viduryje jūros.
[9]Neprietelis tarė : Vysiuos, sugausiu, pasidalinsiu grobiu,
Mano įtužimas bus pasotintas ;
Išsitrauksiu iš makščių kalaviją,
Apiplėš juos mano ranka.
[10]Tu papūtei savo vėju, ir jūra apdengė juos,
Jie nuskendo kaip švinas smarkiuose vandenyse.
[11]Kas tarp dievų yra tau lygus, Viešpatie ?
Kas lygus tau, kurs esi kilnus šventumu ;
Garbingas šlovingumu, kurs darai stebuklus ?
[12]Tu ištiesei savo dešinę,
ir juos prarijo žemė.
[13]Savo malone vedei tautą, kurią atpirkai,
Vedei ją savo galybe į savo šventąją buveinę.
[14]Tautos išgirdo ir ėmė drebėti ;
Baimė pagavo Philistėjos gyventojus.
[15]Tuomet buvo išgąsdinti Edomo kunigaikščiai,
Moabo vadai ėmė drebėti,
Sustingo visi Kanaano gyventojai.

---

jų eina trumpai išreikštas giesmēs turinys : šlovingi Viešpaties veiksmai. — *Nes jis...* Ebr t sakiniai labai trumpučiai ir žodžiai rinktiniai ; iš to visoje giesmēje randasi labai daug gyvumo ir smarkumo, kas kitose kalbose ne pigu išlaikyti. — [2]*Viešpats.* Dievo vardas čia ebr t išreikštas trumpiau negu paprastai — *Yah* vietoje Yahveh. — *Mano Dievas* — vienatinis, o ne vienas iš daugelio, kaip pas Egiptiečius. — *Mano tēvo.* Dievas, kurį išpažino ir garbino prabočiai. — [5]*Kaip akmuo.* Žem 10 e Egiptiečių nugrimzdimas palyginamas su švino skendimu. Ir tikrumoje šarvai kareivius, o geležiniai apkaustymai vežimus darē labai sunkius. — [6]*Tavo dešinē...* Čia prasideda antra giesmēs dalis, kurioje dar nuosakiau aprašoma Viešpaties galybē ir Egiptiečių žuvimas. — [11]*Kas tarp dievų...* Trečia giesmēs dalis prasideda naujų paminējimu Viešpaties galybēs ; toliau šlovinama jo mielaširdystē /13 e/, pagaliau svarstomos tolesnēs garbingos pergalējimo pasēkos /14-18 eil/. — [12]*Prarijo juos žemē.* Žemē čia reiškia sausumą ir vandenį draug. — [13]*Į... šventąją buveinę.* Buveinē čia nereiškia šventyklos, bet Palestiną, kurion Viešpats dabar veda savo tautą ir kurioje jis tarp jų gyvens. — [17]*Tēvonystēs kalne...* Palestina vadinama įvairiais vardais : kalnu dēl kalnų daugybēs, Dievo tēvonyste, nes ji duodama tautai, kurią jis pasirinko ir padarē savo įsūniais, buveine, šventykla, nes Viešpats joje gyvens tarp savo tautos. — [18]*Viešpats karalius.* Giesmēs pabaiga : Viešpats bus karalius išrinktosios tautos, kolei ji pasiliks jam ištikima : jis bus Karalius naujo Israēlio Nauj Test. Karaliaus jis amžių amžiais ir pasauliui pasibaigus kaip garbingas pergalētojas dangaus šventovēje

[19]*Nes Paraono...* Giedant Mošei draug su vyrais giesmę, giedojo taipgi su moterimis Mošēs ir Aarono sesuo Marija. Moterų khoras gal tik pakartodavo protarpiais pirmuosius giesmēs žodžius : Aš giedosiu Viešpačiui... Čia pirmą kartą minimas Mošēs ir Aarono sesers vardas Marija, ebr Mirjam. Marija

[16]Juos apėmė išgąstis ir pasibaisėjimas ;
Dėl tavo peties stiprumo jie sustingo kaip akmuo,
Kolei perėjo tavo tauta, Viešpatie,
Kolei perėjo tavo tauta, kurią įsigijai.
[17]Tu įvedei juos ir įsodinai juos savo tėvonystės kalne,
Vietoje, kurią prirengei gyventi, Viešpatie,
Šventovėje, Viešpatie, kurią padarė tavo rankos.
[18]Viešpats karalius per amžius ir visados

[19]Nes Paraono žirgai kartu su vežimais ir jo raiteliais įžengė į jūrą,
ir Viešpats užvedė atgal ant jų jūros vandenis ; o Israėlio sūnūs ėjo sausu
dugnu per jos vidurį.
[20]Marija tat pranašė, Aarono sesuo, ėmė į savo rankas būbinėlį ir
paskui ją ėjo visos moterys su būbinėliais ir šokiais. [21]Ji pirmoji vedė
giesmę ir sakė :

Giedokime Viešpačiui, nes jis tikrai kilnus,
Žirgą ir vežimą jis įmetė į jūrą

[22]Mošė vedė Israėlį nuo Raudonosios jūros, ir jie įėjo į Suro tyrumą ;
keliavo tris dienas tyrais ir neaptiko vandens. [23]Jie atėjo į Marą, ir negalėjo gerti Maros vandens, nes buvo kartus, todėl ši vieta ir buvo vadinama
Mara, tai yra kartumas. [24]Tauta murmėjo prieš Mošę, sakydama : Ką
gersime ? [25]Jisai šaukėsi į Viešpatį ; o jis jam parodė medį, kurį kai Jud 5,15 ; Ekli 38,5
įmetė į vandenį, šis pasidarė saldus. Tenai Dievas davė tautai įsakymus ir
įstatymus ir tenai ją bandė, [26]tardamas : Jei klausysi Viešpaties, tavo
Dievo, balso ir darysi, kas teisinga jo akyse, ir būsi paklusni jo paliepimams, ir laikysi visus jo įsakymus, neištiksiu tavęs nė viena iš visų tų
ligų, kurias buvau siuntęs Egiptui ; nes aš Viešpats tavo gydytojas.
[27]Israėlio sūnūs atėjo į Elimą, kur buvo dvylika vandens šaltinių ir septynios dešimtys palmių, ir sustatė savo stovyklas prie vandens Sk 33,9

---

pavadinta pranaše, nes gaudavo iš Dievo apreiškimų. Plg Sk 12,1...

3. *Kelionē nuo Raudonosios jūros lig Sinajaus kalno*

15,22-18,27. Nuo Raud jūros kranto Israēlaičiai ateina į Marą, kur jiems Dievas iš kartaus vandens padaro gerą, toliau jie sustoja Elime, iš kurio nueina į Sino tyrumą ; čia murmantiems Israēlaičiams Dievas atsiunčia putpelių ir duoda manos. Iš Sino tyrumos Israēlaičiams atējus į Raphidimą ir vēl murmant dēl vandens stokos, Dievas duoda jį iš uolos. Raphidime pirmą kartą išējusius užpuola Amalekiečiai, bet su Dievo pagalba, Mošei laikant augštyn ištiestas rankas, lieka nugalēti, o Mošē gauna paliepimą tą pirmą pergalę įrašyti į knygą. Čia taipgi Mošę aplanko jo uošvis Jetras, kurs jam atveda jo žmoną ir du jo sūnu. Ta proga jis pataria savo žentui paskirti tautai viršininkus, kurie pavaduotų Mošę teismų daryme, ką tasai įvykdo

[22]*Suro tyruma.* Kitur ji vadinama Etamo tyruma. Vieta iš kurios Israēlaičiai pradējo eiti nuo jūros kranto dabar vadinama Ajun-Musa /Mošēs šaltinis/. — [23]*Atējo į Marą.* Kadangi Israēlaičiai ējo Sinajaus kalno linkme, tai ta pirma jų stotis gal buvo tenai, kur dabar yra Ain-Hauara. Pats vardas Mara reiškia kartumą. — [25]*Parodē medį.* Tokio medžio, kurs galētų kartų vandenį paversti tinkamu vartojimui, Sinajaus pusiasalyje nēra. Nepaprastas savybes medžiui galējo suteikti tik Dievas stebuklu. — *Tenai Dievas davē...* Kokie įsakymai ir įstatai buvo duoti Maroje, neaišku. — [27]*Atējo į Elimą.* Gal taip buvo vadinamas dabartinis gražus slēnelis Garandel, netoli nuo Ain-Hauara

Išm 11,2 16. 1 Iš Elimo jie ėjo toliau, ir visa Israėlio sūnų daugybė atėjo į Sino
tyrumą, esančią tarp Elimo ir Sinajaus, penkioliktoje antrojo mėnesio
dienoje, po to kai buvo išėję iš Egipto žemės. 2 Ir visa Israėlio sūnų ben-
druomenė murmėjo prieš Mošę ir Aaroną tyrumoje. 3 Ir Israėlio sūnūs
juodviem sakė : Verčiau būtumėn numirę per Viešpaties ranką Egipto
žemėje, kai sėdėjome prie puodų su mėsa ir valgėme duonos lig sočiai.
Kam judu mus išvedėte į šituos tyrus, kad numarintumėte visą daugybę
badu ? 4 O Viešpats tarė Mošei: Štai aš jums lydinsiu duona iš dangaus ;
žmonės teeina ir tegul kasdien renkasi, kiek pakanka vienai dienai,
kad juos išbandyčiau, ar jie elgiasi pagal mano įstatymą, ar ne. 5 O
šeštą dieną tegul prirengia, ką atsineš ; ir tebūna du syk tiek, kiek pa-
prastai prisirenka kas dieną. 6 Tuomet Mošė ir Aaronas tarė visiems Is-
raėlio sūnums : Šį vakarą žinosite, kad Viešpats jus išvedė iš Egipto
žemės, 7 o rytoj rytą matysite Viešpaties šlovę ; nes jis išgirdo jūsų mur-
mėjimą prieš Viešpatį ; o mudu kas esame, kad jūs prieš mudu murmė-
jote ? 8 Ir Mošė dar sakė : Šį vakarą Viešpats jums duos valgyti mėsos
ir rytą duonos lig sočiai, nes išgirdo jūsų murmėjimus, kuriais prieš jį
murmėjote ; nes mudu kas gi esame ? Ir jūsų murmėjimas buvo ne prieš
mudu, bet prieš Viešpatį. 9 Mošė tarė taip pat Aaronui: Sakyk visai Is-
raėlio sūnų bendruomenei : Prisiartinkite Viešpaties akivaizdon, nes
jis išgirdo jūsų murmėjimą. 10 Ir Aaronui tebekalbant visai Israėlio sūnų
bendruomenei, jie pažvelgė į tyrus, ir štai, Viešpaties šlovė pasirodė de-
Ekli 45,3 besyje. 11 O Viešpats kalbėjo Mošei tardamas : 12 Išgirdau Israėlio sūnų
murmėjimus ; sakyk jiems : Vakare valgysite mėsos ir rytą pasisotin-
site duona, ir žinosite, kad aš esu Viešpats, jūsų Dievas. 13 Atėjo tat va-
karas, ir pakilusios putpelės apdengė stovyklas ; taip pat rytą rasa gu-
Sk 11,7; Ps 77,24 lėjo aplink stovyklas. 14 Ir jai apdengus žemės paviršių pasirodė tyru-
Išm 16,20 ; Jo moje kažin kas smulkaus ir tarsi piestoje sugrūsto, panašaus į šerkšną
6,31 1 Kor 10,3 žemėje. 15 Tai pamatę Israėlio sūnūs sakė vienas kitam : Manhu ? Tai

---

16. 1 *Į Sino tyrumą.* Sk kn 33,10 paminēta, kad Israēlaičiai tarp Elimo ir Sino tyrumos dar buvo sustoję Raudonosios Jūros krante, gal prie upelio Wadi-Taiibek. Sino gi tyrumoje atsirado kaip tik visam mēnesiui praslinkus po išvykimo iš Ramesēs. — 2 *Visa Israēlio...* Murmējo prieš Mošę visų pirma tie, kuriems buvo pradėję trūkti duonos. Garsiau už kitus šaukē tie, kuriems buvo gera Egipte. — 4 *Viešpats tarē...* Dievas žada duoti maisto iš dangaus ; jis jiems leidžia rinktis kasdien duonos, bet tik vienai dienai ; šeštą gi savaitēs dieną tiek, kiek reikia dviem dienom. — 13 *Pakilusios putpelēs...* Ir dabar tie paukščiai dideliais būriais pavasary skrenda iš Afrikos gilumos per Sinajaus pusiasalį į Palestiną bei Siriją ir, kai nuvargsta po ilgo skridimo, kur nors nusileidžia, jas galima gaudyti rankomis. Stebuklas čia buvo tas, kad putpelių atskirdo vienu kartu labai daug ir tai paskirtą valandą. — *Rasa gulējo...* Buvo tai paprasta ryto rasa ; jai išdžiūvus pasirodē žemēs paviršiuje mana, kurios išviršinē išvaizda aprašoma žemiau. — 15 *Manhu.* Ebr t nēra paaiškinimo žodžių : *tai reiškia...* bet trumpai : sakē vienas kitam, *man hu'*, nes nežinojo kas tai būtų. Nors dabar žinomoje ebr kalboje žodžio *man* nēra, kadangi tačiau jis yra aramajiškoje ir reiškia : *kas, quis*, todēl galima spēlioti, kad jis buvo vartojamas ir senovēs Ebrajų ir tai prasme : kas, quid. Iš to nustebusių Israēlaičių klausimo *man hu'* pasidarē stebuklingo maisto, kuriuo Viešpats maitino savo tautą, vardas *man* ir *mana.* Sinajaus pusiasalyje ir dabar yra medžių vadinamų *tamarix mannifera*, iš kurių šakų varva per visą vasarą rytais sustingusios sul-

reiškia : Kas tai yra ? Nes jie nežinojo, kas tai būtų. Mošė jiems tarė :
Tai yra duona, kurią Viešpats jums davė valgyti. [16]Ir tai yra, ką Vieš-
pats įsakė : Kiekvienas teprisirenka iš to, kiek pakanka pavalgyti ; taip
pasiimsite po gomorą kiekvienam asmeniui pagal jūsų sielų skaičių, ku-
rios gyvena padangtėje. [17]Israėlio sūnūs tai padarė vienas daugiau, kitas
mažiau. [18]Ir suseikėjo gomorais : ir nei tie, kurie buvo daugiau susirinkę, 2 Kor 8,15
neturėjo daugiau, nei kurie mažiau buvo atsinešę, nerado mažiau ; bet
kiekvienas buvo surinkęs tiek, kiek galėjo suvalgyti. [19]Ir Mošė jiems tarė :
Nė vienas tenepalieka nieko iš to rytdienai. [20]O jie nepaklausė ir kai-
kurie iš jų šį tą pasiliko ligi rytui ; bet atsirado kirminų ir supuvo. Ir
užsirūstino ant jų Mošė. [21]Taigi, kiekvienas rinkdavosi rytą, kiek galėjo
pakakti pavalgyti ; o kai saulė imdavo kaitinti, sutirpdavo. [22]Šeštoje
dienoje surinko maisto dvigubai, tai yra po du gomoru kiekvienam žmo-
gui. Visi daugybės vyresnieji atėjo ir tai papasakojo Mošei, [23]kurs jiems
tarė : Tai yra, ką Viešpats kalbėjo : Rytoj yra Šabato poilsis, pašvęstas
Viešpačiui ; ką tik turėsite dirbti, dirbkite, ir kas reikia išvirti, virkite ;
ir kas pasiliks atidėkite lig rytdienai. [24]Jie taip padarė, kaip Mošė buvo
įsakęs, ir nesupuvo, ir tame nebuvo rasta kirminų. [25]Mošė tarė : Valgy-
kite tai šiandien, kadangi yra Viešpaties šabatas ; šiandien nebus rasta
lauke. [26]Šešias dienas rinkite, o septintą dieną yra Viešpaties šabatas,
todėlei nieko nebus rasta. [27]Ir atėjo septintoji diena. Kaikurie iš tautos
išėjo rinkti, bet nieko nerado. [28]O Viešpats tarė Mošei : Iki kolei jūs ne-
norėsite laikyti mano paliepimų nei mano įstatymo ? [29]Žiūrėkite, kad
Viešpats jums davė šabatą ir todėl jums davė šeštoje dienoje maisto dvi-
gubai ; tegul kiekvienas pasilieka pas save, ir nei vienas teneišeina iš
savo vietos septintoje dienoje. [30]Ir tauta sergėjo septintoje dienoje ša-
bato poilsį. [31]Ir Israėlio namai praminė maistą vardu Man. Ir buvo jis
baltas tarsi koriandro grūdai, o jo skonis kaip kvietinės tešlos su medum.
[32]Mošė tarė : Štai ką Viešpats yra įsakęs : Pripilk jos gomorą ir tebūna
laikoma būsimom kartom, kad žinotų, kokia duona jus maitinau tyruose,
kada buvote išvesti iš Egipto žemės. [33]Ir Mošė tarė Aaronui : Imk vieną
indą ir įpilk į jį manos, kiek gali sutilpti gomore ir padėk ties Viešpačiu,

---

tys ar sakai, truputį panašūs į čia aprašytą maną, bet tie sakai neturi visų manos savybių ; todēl duotoji Israēlaičiams mana, kaip kasdieninis per ilgus metus maistas galējo būti tik tikras Dievo padarytas stebuklas. — [16]*Po gomorą*. Ebr *'omer*. Ebrajų gomoras buvo maždaug lygus 3,88 litr. — [20]*Atsirado kirminų ir supuvo*. Tamarisko mana nuo šilumos tirpsta, bet ne pūna. Taip pat kaip nepūna kitų medžių sakai. Todēl pūnanti mana buvo naujas Dievo stebuklas. — [22]*Šeštoje*. Iš čia patiriame, kad Israēlaičiai skirstydavo laiką ne tik mēnesiais, bet ir savaitēmis, kurios dienos buvo vadinamos 1,2 ir tt, o septintoji buvo vadinama šabatu /ebr šabath, poilsis/, nors jos nešventē taip kietai, kaip tai paskiau buvo įsakyta ir laikoma. — *Vyresnieji atējo*... Jie matomai manē, kad ir čia žmonēs nusikalto. Mošē gavo jiems paaiškinti, kad pats Dievas buvo liepęs rinktis penktadienį po du manos gomoru. — [31]*Koriandro grūdai*. Koriandru arba kalendra vadinama baltai žydinti žolē ; ji auga rytų ir pietų šalyse, duoda mažus apvalius truputį kvepinčius grūdus. Į juos buvo panaši savo išvaizda mana. — *Skonis kaip*... Kitur manos skonis palyginama su alyvos skoniu. — [33]*Imk vieną indą*. Anot LXX auksinį indą. Plg Žyd 9,4. — [34]*Padējo padangtēje*. Paminējimas padangtēs, atsiradusios tik žymiai vēliau, keturių dešimtų metų, kuriuose Israēlaičiai nuolat gaudavo manos, nurodo, kad šita vieta įrašyta į knygas paskesniais laikais. — [35]*Valgē maną*.

kad būtų palaikyta jūsų palikuonims, 34kaip Viešpats įsakė Mošei. Ir
2 Esd 9,21; Jud 5,15 Aaronas tai padėjo padangtėje, kad būtų laikoma. 35O Israėlio sūnūs
valgė maną keturias dešimtis metų, kolei neatėjo į gyvenamąją žemę;
tuo maistu jie buvo penimi, kolei nepasiekė Kanaano žemės ribų. 36Go-
moras yra dešimta ephos dalis

17. 1Taigi visa Israėlio sūnų daugybė iš Sino tyrumos ėjo savo sto-
timis, kaip Viešpats įsakydavo, ir sustojo Raphidime, kur tautai nebuvo
vandens atsigerti. 2Jie bardami Mošę sakė: Duok mums vandens atsi-
gerti. Mošė atsakė: Ko jūs barate mane? Kam gundote Viešpatį? 3O
tauta tenai troško dėl vandens stokos ir murmėjo prieš Mošę sakydami:
Kam mus išvedei iš Egipto, kad numarintumei troškuliu mus ir mūsų
vaikus ir mūsų galvijus? 4O Mošė šaukėsi į Viešpatį ir sakė: Ką aš da-
Aug 14,21; Ps 77,15; 1 Kor 10,4 rysiu šitai tautai? Dar truputį, ir jie mane užmuš akmenimis. 5Ir Vieš-
pats tarė Mošei: Eik į tautos priekį, ir imk su savim iš Israėlio vyresniųjų,
ir lazdą, kuria ištikai upę, imk su savim, ir eik. 6Štai aš tenai stovėsiu
ties tavim ant Horebo uolos; tu ištiksi uolą, ir iš jos išeis vanduo, kad
tauta atsigertų. Mošė taip padarė Israėlio vyresniųjų akyse, 7ir praminė
aną vietą vardu Gundymas dėl Israėlio sūnų barnies ir dėl to, kad jie
gundė Viešpatį, sakydami: Ar yra Viešpats tarp mūsų ar ne?

Be manos Israēlaičiai turējo ir kitokio maisto: ne maža jie jo gaudavo iš savo bandų. Ištisais metais pasilikdami vienoje vietoje galējo dirbti žemę ir iš jos gauti javų. Galējo auginti vynuoges ir gauti kitų vaisių. Galējo pagaliau už pinigus nusipirkti maisto iš vietinių ir aplinkinių gyventojų. Plg Pak 2,6

17. 1*Ējo savo stotimis.* Stočių tarp Sino tyrumos ir Raphidimo buvo dvi: Daphka ir Alus. — *Kaip Viešpats įsakydavo*: kaip nurodydavo einąs pirm Israēlaičių debesis. — *Raphidime.* Tas vardas reiškia poilsio vietas. Raphidimu paprastai dabar laikomas gražus slēnis Feiran. Nuo jo yra viena kelionēs diena lig Sinajui. — 5*Į tautos priekį.* Mošē gauna įsakymą pasitraukti bent kiek nuo Israēlaičių stovyklos ir pasiimti draug su savim jų vyresniuosius, kurie turēs būti stebuklo liudytojais. — 6*Stovēsiu*: debesies šule. — *Ant Horebo uolos*: ant vienos iš Horebo kalnų viršūnēs. — *Mošē taip padarē.* Šitas stebuklingas vandens gavimas iš uolos minimas ir kitur. Plg Pak 6,16 ir k. Anot vietinių bedujinų, tai buvusi ta pati uola, kurią jie dabar vadina Hesiel-Khatim /slaptingas rašytojų slēnis/. — 7*Gundymas.* Anot ebr t vietai duota du vardu: *Massah*, gundymas ir *Meribah* — vaidai; juodu paaiškinama tolesniais žodžiais: dēlei... barnies. Plg Žyd 3,8.

8*Amalekas*: Tauta, kilusi iš Esavo. Žr Prad 36,12. Amalekiečių užpuolimas buvo netikētas. Puolę vieną stovyklos kraštą, jie privertē ją bēgti, bet greitai suskubo pagalbon Jošuē ir, prasidējus tikrai kovai, Amalekiečiai buvo visai nugalēti. — 9*Jošuei.* Būsimas Mošēs įpēdinis čia minimas pirmą kartą. — 10*Huras.* Ar jis buvo tas pats iš Judo giminēs, kurio vaikaitis Beseleēlis buvo padangtēs statymo vedējas, tikrai nežinia. — 11*Pakeltas rankas.* Rankas ištiesdavo ir pakeldavo augštyn senovēje maldos metu. — 12*Rankos pasidarē sunkios.* Ilgai laikyti pakeltas rankas sunku, bet Dievas norējo visiems parodyti, kad pergalē visai nuo jo pridera. — 13*Kalavijo ašmenimis.* Taip šv Rašte išreiškiama, kad daugelis nugalētųjų žūna nuo kalavijų. — 14*Įrašyk atminimui knygon.* Ebr t ž «knygon» turi artikulą: *bassefer*; todēl kalbama čia apie žinomą, jau pradētą rašyti knygą, kurioje matomai buvo pažymēti iki tam laikui įvykusieji atsitikimai iš Ebrajų išsilaisvinimo istorijos. Kreipiama Mošēs dēmesys į reikalą aprašyti susirēmimą su Amalekiečiais ir jų pergalējimą, nes

[8]Tuomet Amalekas atėjo ir kovojo prieš Israėlį Raphidime. [9]Ir Mošė Pak 25,17 ; Jud
tarė Jošuei : Pasirink vyrų ir išėjęs kovok su Amaleku ; rytoj aš stovėsiu 4,13 ; Išm 11,3
ant kalnelio viršaus, turėdamas savo rankoje Dievo lazdą. [10]Jošuė padarė,
kaip Mošė buvo kalbėjęs, ir kovojo prieš Amaleką ; o Mošė, Aaronas ir
Huras užėjo ant kalnelio viršaus. [11]Kada Mošė laikė pakeltas rankas,
pergalėdavo Israėlis, o jei bent kiek nuleisdavo, pergalėdavo Amalekas.
[12]Bet Mošės rankos pasidarė sunkios ; todėl jie paėmė akmenį ir padėjo
po juo, o jis ant jo atsisėdo ; Aaronas gi ir Huras laikė jo rankas iš abiejų
šonų. Ir atsitiko, kad jo rankos nepavargo iki saulei nusileidžiant. [13]Ir
Jošuė privertė bėgti Amaleką ir jo tautą kalavijo ašmenimis. [14]O Vieš-
pats tarė Mošei : Tai įrašyk atminimui knygon ir perskaityk Jošuei gir-
dint ; nes aš išdildysiu Amaleko atminimą iš po dangaus. [15]Mošė pastatė
altorių ir praminė jį vardu : Viešpats mano išaugštinimas, sakydamas :
[16]Viešpaties sosto ranka ir Viešpaties karas bus prieš Amaleką per visas
kartas

18. [1]Madijaniečių kunigas ir Mošės uošvis Jetras, išgirdęs visa, ką
Dievas buvo padaręs Mošei ir savo tautai Israėliui ir kad Viešpats buvo
išvedęs Israėlį iš Egipto, [2]ėmė Mošės žmoną Sephorą, kurią jis buvo atgal
pasiuntęs, [3]ir du jo sūnu, kurių vienas buvo vadinamas Gersamu, nes Aug 2,22 ;
tėvas buvo pasakęs : Buvau ateivis svetimoje žemėje, [4]kitas gi Elieze-
riu, nes buvo ištaręs : Mano tėvo Dievas mano padėjėjas ir išgelbėjo
mane nuo Paraono kalavijo. [5]Mošės tat uošvis Jetras, ir du jo sūnu, ir
jo žmona atėjo pas Mošę į tyrumą, kur buvo jo stovykla ties Dievo kalnu,
[6]ir nusiuntė pasakyti Mošei : Aš, tavo uošvis Jetras, ateinu pas tave,
taip pat tavo žmona ir du tavo sūnu draug su ja. [7]Jis, išėjęs pasitikti
savo uošvio, nusilenkė jam ir jį pabučiavo ; ir juodu pasisveikino ramy-
bės žodžiais. Jetrui įėjus padangtėn, [8]Mošė papasakojo savo uošviui
visa, ką Viešpats buvo padaręs Paraonui ir Egiptiečiams dėl Israėlio,
ir visus vargus, jiems atsitikusius kelionėje, ir kad Viešpats juos buvo
išgelbėjęs. [9]Jetras džiaugėsi dėl viso gero, kurį Viešpats padarė Israėliui,
ir kad jį išgelbėjo iš Egiptiečių rankos, [10]ir tarė : Pašlovintas tebūna
Viešpats, kurs jus išlaisvino iš Egiptiečių rankos ir iš Paraono rankos,
kurs išgelbėjo savo tautą iš Egipto rankos. [11]Dabar pažinau, kad didis Aug 1,14 ; 5,7 ;
yra Viešpats ant visų dievų, nes jie pasielgė su tauta išdidžiai. [12]Mošės 10,10 ; 14,8
tat uošvis Jetras aukojo Dievui deginamąsias aukas ir atnašas ; ir atėjo
Aaronas ir visi Israėlio vyresnieji duonos valgyti kartu su juo Viešpaties
akivaizdoje

tai buvo pirmas pergalējimas, paties Dievo jiems suteiktas, turējęs duoti visai tautai naudingų pamokymų. — *Išdildysiu Amaleką.* Dabar pradētas karas su Amalekiečiais turējo baigtis visišku jų sunaikinimu. — [15]*Viešpats mano išaugštinimas.* Geriau anot ebr t : Yahvē mano vēliava, arba dalykas, kurį augštai iškeltą laikau, kuriuo pergaliu priešus. — [16]*Viešpaties sosto ranka.* Ką tie ž reiškia, neaišku. Neaiškesnis nē ebr t, kurs reiktų versti taip : nes ranka į Viešpaties sostą. Gal tai yra priesaikos žodžiai, kad Viešpaties nutarimas apie Amalekiečių sunaikinimą bus tikrai įvykdytas

18. [5]*Ties Dievo kalnu.* Aug 3,1 Dievo kalnu pavadintas Horebas. Kadangi Israēlaičių ir Mošēs stovykla buvo Raphidime, tai iš čia pasirodo, kad Dievo kalnu buvo vadinama ir aplinkiniai kalnai, sujungti su Horebu ir Sinajumi. — [10]*Pašlovintas tebūna Viešpats.* Jetras, kad ir garbino vieną Dievą, bet jį vadino visiems semitams žino-

[13]Sekančią dieną Mošė sėdosi teisti žmonių, kurie prie jo ėjo nuo ryto lig vakarui. [14]Išvydęs jo uošvis visa, ką jis darė žmonėms, tarė: Kas gi tai yra, ką darai su žmonėmis? Kodėl sėdi tu vienas, ir visi žmonės laukia nuo ryto lig vakarui? [15]Mošė jam atsakė: Žmonės pas mane ateina pasiklausti Dievo nutarimo. [16]Ir kai jiems atsitinka koks ginčas, jie ateina pas mane, kad būčiau jų teisėjas ir paskelbčiau Dievo paliepimus ir įstatymus. [17]O jisai tarė: Negerai darai; [18]neišmintingu darbu vargini save ir šituos žmones, kurie yra su tavim; dalykas perviršija tavo jėgas; vienas jo negali nuveikti. [19]Bet paklausyk mano žodžių ir patarimų, ir Dievas bus su tavim. Būk tu tautai tarpininkas tuose dalykuose, kurie paliečia Dievą; kad praneštumei, ko iš jo prašo, [20]ir rodytumei žmonėms apeigas, ir būdą, kaip reikia garbinti, ir kelią, kuriuo turi eiti, ir darbą, kurį turi atlikti. [21]Bet išsirink iš visos tautos veiklius ir dievobaimingus vyrus, mylinčius tiesą ir neapkenčiančius godumo, ir iš jų paskirk tūkstantininkus, šimtininkus, penkiadešimtininkus ir dešimtininkus, [22]kurie visokiu metu teistų žmones; visus didesnius dalykus jie tepraneša tau, ir patys tegul teisia tik mažesniuosius; ir bus tau lengviau padalinus naštą tarp kitų. [23]Jei tai padarysi, įvykdysi Dievo paliepimą ir galėsi sergėti visus jo įsakymus, ir visi šitie žmonės sugrįš į savo vietas ramybėje. [24]Tai išgirdęs Mošė, padarė visa, kaip jam uošvis buvo pataręs. [25]Jis išrinko veiklius vyrus iš viso Israėlio ir įstatė juos tautos viršininkais, tūkstantininkais, šimtininkais, penkiadešimtininkais ir dešimtininkais. [26]Jie teisė žmones kiekvienu atveju; jie sprendė tačiau tik mažesnės svarbos dalykus, o svarbesnius pranešdavo Mošei. [27]Ir jis išleido savo uošvį, kurs sugrįžo į savo šalį

Pak 1,12

19. [1]Trečiame mėnesyje po išėjimo iš Egipto žemės Israėlio sūnūs atėjo tą pačią dieną į Sinajaus tyrumą. [2]Jie mat, išėję iš Raphidimo, atėjo lig Sinajaus tyrumai ir čia apsistojo; ir čia Israėlis ištiesė padangtes ties kalnu

Sk 33,15

---

mu vardu *'Elohim*. Dabar jis šlovina Viešpatį Yahvę, nes apie tą Dievo vardą jis buvo patyręs iš Mošēs žodžių, kurie labiau sustiprino jo tikējimą. — [11]*Nes jie pasielgē.* Ebr t yra nebaigtas sakinys: nes kur jie buvo išdykę prieš juos... kurs reiktų papildyti žodžiais: tuo buvo nubausti. Taip čia gal daroma aliuzija į Israēlio kūdikių girdymą upēje, lyg kad būtų pasakyta: Egiptiečiai girdē Israēlio kūdikius vandenyje, todēl ir patys buvo prigirdyti jūroje. — [12]*Deginamąsias aukas ir atnašas.* Pirmos turējo būti visos sudegintos; antrųjų dalis buvo skiriama religiniam pokyliui. Plg Prad 31,46... — *Viešpaties akivaizdoje.* Prie altoriaus

[24]*Mošē padarē visa...* Teisējų išrinkimas čia paminētas buvo įvykdytas, kada jau buvo pastatyta sandoros padangtē. Mošē pripažino teisingu ir ēmē vykdyti Jetro patarimą; bet pilnai jį įvykdē tik vēliau

III. Dievvaldystės įsteigimas. — Padangtės pastatymas

1. *Israēlaičiai prie Sinajaus. Prisirengimas padaryti sandorą su Dievu*

19,1-25. Atējus Israēlaičiams prie Sinajaus kalno, Dievas apreiškia savo sumanymą padaryti su jais sandorą, įsako prisirengti prie jos, save pašventinant, ir tarp baisių gamtos reiškinių pats nužengia į kalną

19. [1]*Trečiame mēnesyje*, kurs vadinamas Sivanu. Mēnesio diena nenurodyta. — *Tą pačią dieną.* Israēlaičiai, išēję iš Raphidimo, tos pačios dienos vakare atsirado Sinajaus tyrumoje. Anot aiškintojų daugumos, Sinaujaus tyruma čia pavadinta

[3]O Mošė užkopė pas Dievą, ir Viešpats jį pašaukė nuo kalno vir- Apd 7,38
šaus ir tarė : Tai sakysi Jokubo namams ir paskelbsi Israėlio sūnums :
[4]Jūs patys matėte, ką padariau Egiptiečiams, ir kaip jus nešiojau ant Pak 29,2
aro sparnų, ir kaip jus pas save pasiėmiau. [5]Jei tat klausysite mano balso Ps 23,1
ir laikysite mano sandorą, jūs būsite mano nuosavybė tarp visų tautų ;
nes mano yra visa žemė. [6]Ir jūs man būsite kunigiška karalija ir šventoji 1 Petr 2,9
tauta. Štai ką kalbėsi Israėlio sūnums. [7]Mošė atėjo ir, sušaukęs visus amžiu-
mi vyresnius iš tautos, jiems paskelbė visa, ką Viešpats buvo liepęs pasakyti.
[8]Ir visa tauta atsakė kartu : Visa, ką Viešpats kalbėjo, padarysime
Kai Mošė pranešė Viešpačiui tautos žodžius, [9]jis jam tarė : Jau da-
bar ateisiu pas tave debesies tamsybėje, kad tauta girdėtų mane su ta-
vim kalbantį ir tau tikėtų visuomet. Mošė tat pranešė tautos žodžius Vieš-
pačiui, [10]kurs jam tarė : Eik pas tautą ir juos pašventink šiandien ir ry-
toj ; ir teišplauna savo rūbus, [11]ir tebūna prisirengę trečiajai dienai, nes
trečioje dienoje Viešpats nužengs visos tautos akivaizdoje į Sinajaus kalną.
[12]Tu paskirsi tautai ribas aplinkui ir jiems sakysi : Sergėkitės užeiti į Žyd 12,18

lyguma Er-Rakhah, kuri tęsiasi iš šiaurvakarių į pietryčius ir visai prieina prie kalno Džebel Musa /Mošēs kalnas/, kurį seniausias padavimas laikē Sinajumi. Lyguma Er-Rakhah yra visų didžiausia tarp kitų toje vietoje esančiųjų ir galējo būti tinkamiausia vieta Israēlio stovyklai. Iš jos visos labai gerai matomas pats kalnas, pilnas nepaprastos didenybēs ir išrodąs lyg kokia milžiniška sakykla, iš kurios balsas gali pasiskleisti po visą lygumą, apsuptą iš visur didesnių ir mažesnių kalnagūbrių. Vietą, kurioje su didesne iškilme Dievas būtų galējęs apreikšti savo įsakymus tarp griausmų ir žaibų, sunku sau įsivaizduoti

[3]*Užkopē pas Dievą.* LXX : užkopē į Dievo kalną. — [4]*Ant aro sparnų.* Gražus palyginimas Dievo globos su nešiojimu ant stipriausių aro sparnų. Žr Pak 32,11. — *Pas save* : į tą vietą, kurioje bus apreikšta Dievo valia ir padaryta iškilminga sandora. — [5]*Jei tat klausysite...* Nurodoma svarbiausia ir vienatinē sąlyga, kurios turi laikytis Israēlis, kad galētų laimēti visus Dievo pažadus. Ta sąlyga yra tobulas klusnumas Dievo valiai. — *Nuosavybē.* Ebr *s^egullah.* Tuo žodžiu toliau dažnai bus vadinamas Israēlis, kaip ypatinga labai brangi Yahvēs nuosavybē ir kaip jo numylētoji tauta, nes Dievas, kurs yra Viešpats ir Tēvas visų žmonių, iš jų tarpo pasirinko Israēlaičius ir paskyrē juos savo įsūniais, taip jiems suteikdamas nepaprastą malonę. — [6]*Kunigiška karalija.* Anot ebr t : kunigų karalystē, ty, valstybē, kurią valdo savo vardu vienas karalius ir kurioje ta karališka valdžia priklauso kunigams ta prasme, kad karalium turi būti arba vienas iš jau esančių kunigų, arba, tokiai tvarkai ne iš karto pasidarius, būsimas kunigas /Humel/. Tuo būsimu karaliumi draug ir kunigu tapo mūsų Išganytojas Jēzus Kristus. Anot kitų aiškintojų, šitais žodžiais žadama Israēlaičiams, kad jie bus Dievo karalystē žemēje, sudēta vien iš kunigų, t y, žmonių, stovinčių savo šventumu labai arti Dievo ir einančių kunigų tarnybą. LXX vertime yra βασίλειον ἱεράτευμα, karališka kunigystē /plg 1 Petr 2,9/, o anot Siriško vertimo, karalystē ir kunigai. Čia pažadēta Israēlaičiams vertē perējo ant krikščionių ir juose tobulai įvykdyta

[9]*Debesies tamsybēje.* Debesies tamsumas turi pamokyti, kad ir giliausias žmogaus protas negali tobulai išmanyti Dievo esybēs. — [10]*Pašventink.* Pašventinimas rūbų išplovimu yra vidinio sielos apsivalymo simbolis. — [12]*Paskirsi tautai ribas...* Ne tik žmonēs, bet ir pats kalnas turi būti pašventintas, neprileidžiant prie jo, nei žmogaus, nei gyvulio. Tai dar labiau turi parodyti, koks šventumas reikalaujamas ten, kur Dievas apsireiškia. Plg Žyd 12,18. — [16]*Pasigirdo griausmai...* Aprašyti čia apsireiškimai, įvyku-

kalną ir prisiliesti jo ribų; kiekvienas, kurs prisilies kalno, mirte numirs.
[13]Ranka jo nepalies, bet bus akmenimis užmuštas ar pervertas vilyčiomis; vistiek ar tai bus gyvulys, ar žmogus, neišliks gyvas. Kai atsilieps trimitas, tuomet tegu žengia į kalną. [14]Mošė nuėjo nuo kalno pas tautą ir ją pašventino. Ir kada jie išplovė savo rūbus, [15]jis jiems tarė: Būkite prisirengę trečiajai dienai ir nesiartinkite prie savo moterų

[16]Trečiajai dienai atėjus, kai jau buvo išaušęs rytas, štai pasigirdo griausmai ir ėmė žaibuoti, tirščiausis debesis apdengė kalną, ir trimito skardas skambėjo vis smarkiau; tauta, būdama stovyklose, nusigando. [17]Mošė juos išvedė iš stovyklų Dievui priešais, ir jie sustojo prie kalno
Pak 4,11 pašlaitės. [18]O visas Sinajaus kalnas smilko, nes Viešpats buvo ant jo nužengęs ugnyje, ir dūmai iš jo kilo kaip iš krosnies, ir visas kalnas buvo baisus. [19]Ir trimito skardas pamažu didėjo ir skambėjo vis toliau ir plačiau. Mošė kalbėjo ir Dievas jam atsakinėjo. [20]Ir Viešpats nužengė į Sinajaus kalną, į pačia kalno viršūnę, ir pasišaukė Mošę į jo viršų. Kada ten buvo užkopęs, [21]jam tarė: Nueik ir įspėk tautą, kad kartais neperžengtų ribų, norėdami pamatyti Viešpatį, ir kad tuo būdu nežūtų jų didžiausia daugybė. [22]Taip pat kunigai, kurie artinasi prie Viešpaties, tepasišventina, kad jų neištiktų. [23]Ir Mošė tarė Viešpačiui: Žmonės negalės užžengti į Sinajaus kalną, nes tu paskelbei ir liepei tardamas: Paskirk ribas aplink kalną ir jį pašventink. [24]Viešpats jam tarė: Eik, nužengk; paskui užžengsi ir draug su tavim Aaronas; o kunigai ir tauta tenepereina ribų ir tenežengia pas Viešpatį, kad kartais jų neužmuštų. [25]Ir Mošė nužengė pas žmones ir visa jiems papasakojo

Pak 5,6; Ps 80,11 **20.** [1]Ir Viešpats kalbėjo visus šituos žodžius: [2]Aš esu Viešpats, tavo Dievas, kurs tave išvedžiau iš Egipto žemės, iš vergijos namų

---

sieji Dievui nužengiant į kalną, panašūs į tuos, kokie būna pakilus didžiausiai audrai ir žemės drebėjimui. — [17]*Dievui.* Šitoje ir 19 e Dievas vadinamas ebr t *'Elohim,* nes čia kalbama apie jo didenybę, apsireiškusią nepaprastais ir baisiais gamtos reiškiniais. — *Sustojo prie kalno pašlaitės.* Ar Israēlaičiams buvo dabar leista peržengti Mošės pažymētosios ribos aplink kalną ir bent kiek labiau prisiartinti prie Viešpaties, ne visai aišku, ir į tą klausimą ne vienaip atsakoma. Tačiau jei 13 e ž: *Tuomet tegul žengia į kalną,* reiktų suprasti apie leidimą, duotą visai tautai, tai pasiliktų nesuprantama, kodēl galų gale ji nemēgino artintis ir kodēl Dievas toliau vēl aiškiai uždraudžia tautai artintis prie savęs. Todēl regisi, kad tautai buvo leista sustoti tik prie pačių ribų, o leidimas /13 e/ eiti į patį kalną buvo duotas Mošei ir Aaronui. — [18]*Visas kalnas buvo baisus.* Anot ebr t: visas kalnas labai drebējo. — [19]*Trimito skardas.* Taip pavadintas balsas, ējęs nuo kalno viršaus, panašus į trimito skardą. — [22]*Kunigai.* Nesant dar tuomet Aaroninės kunigijos, kunigais buvo vyresnieji šeimų sąnariai. Jiems duodamas ypatingas įspējimas apie pasišventinimą, nes iš kunigų reikalaujama didesnio šventumo, o toliau 24 e jiems primenama, kad neeitų į kalną, nes įpratę būti tarpininkais tarp žmonių ir Dievo jie ir dabar turējo mažiau baimēs. — [23]*Negalēs užžengti.* Nors Mošē ir primena, kad uždraudimas eiti į kalną buvo aiškiai paskelbtas, tačiau Viešpats reikalauja, kad jis dar būtų panaujintas

2. *Dešimties Dievo įsakymų paskelbimas*

20,1-23,33. Dievas, nužengęs į Sinajų, skelbia visiems Israēlaičiams girdint dešimtį savo įsakymų. Nusigandęs Israēlis maldauja, kad toliau Dievas jiems savo valią reikštų

[3]Neturėsi svetimų dievų mano akivaizdoje. [4]Nedirbsi sau drožinio Pak 4,15 ; Još
nei jokio paveikslo, panašaus į tai, kas yra augštybėse danguje ir kas yra 24,14 ; Ps 96,7
žemumoje ant žemės, nei į tai, kas yra vandenyse po žeme. [5]Nesilenksi
jiems ir negarbinsi : Aš esu Viešpats, tavo Dievas, galingas ir pavydus,
atkeršijąs vaikams lig trečiajai ir ketvirtajai kartai už tėvų neteisybę,
kurie manęs neapkenčia, [6]ir pasigailįs lig tūkstantinei kartai tų, kurie
mane myli ir sergi mano įsakymus

---

per Mošę. Taigi tuo keliu Israēlaičiai gauna visą eilę perspējimų ir įstatų, kurie turēs tvarkyti jų gyvenimą. Randame čia platesnius ir smulkesnius įsakymus apie altoriaus pastatymą, apie vergus, apie žmogaus užmušimą, gimdytojų negerbimą ir vaidus, apie gyvulių daromus pažeidimus, apie žmonių tyčiomis ir netyčiomis padarytus nuostolius, apie paleistuvystę, apie silpnųjų globą, apie pagarbą vyresnybei, apie liudytojus ir teisējų pareigas, apie šabatinių metų paskyrimą, apie tris didžiausias metines šventes ; o visa tai baigiama pažadējimu gausaus atlyginimo už ištikimą Viešpaties valios vykdymą

20. [1]*Viešpats kalbējo*. Kalbējo ne vienam Mošei girdint, bet visai tautai, stovējusiai prie Sinajaus kalno pašlaitēs /Pak 5,4/. — *Visus šituos žodžius* : parašytus žem 2-17 eil. Tie žodžiai kitur vadinami įvairiais vardais : dešimčia Žodžių, Sandoros Žodžiais, Įstatymu, Įsakymu, Liudijimu ir tt. Dešimt Dievo žodžių ar įsakymų trumpai išreiškia visa, ko pats prigimties įstatymas iš žmogaus reikalauja, apima visas mūsų prievoles Dievo ir artimų atžvilgiu, liečia ne tik išviršinius veiksmus, bet siekia į žmogaus širdies gilumą ir jau tuo vienu be galo viršija visus ir tobuliausius žmonių įstatus, yra pagrindas visokios doros ir tvarkos tarp žmonių kiekvienoje vietoje ir kiekviename laike, yra pagrindas tikros civilizacijos. Nepakeitē jų ir Kristus, o tik įkvēpęs naują dvasią, padarē iš jų Evangelijos dalį ir kartu su savo mokslu atidavē Eklesijai amžiniems laikams. — Dešimts Dievo įsakymų ne visų vienaip skirstomi. Žydai laiko pirmuoju įsakymu 2 eil ž : *Aš esu Viešpats, tavo Dievas*. Antruoju : *Neturēsi svetimų dievų*... trečiuoju : *Neimsi Viešpaties*... ir tt dešimtuoju gi visą 17 e, kurioje kalbama ir apie svetimos moters ir apie svetimo lobio geidimą. Rytų Eklesijos ir protestantai, eidami paskui Filoną, Flavijų Juozapą, šv Ireniejų, Origeną, Tertulioną ir kitus, mato 3-6 eil du įsakymu, kurių dviejų pirmasis draudžia garbinti stabus, o antrasis paveikslus. Katalikų gi Eklesija nuo šv Augustino laikų tuodu dalyku apima vienu įsakymu, užtat du atskiru įsakymu daro iš 17 eil, kuriuodviejų pirmuoju /9-ju/ draudžiama geisti svetimos moters, antruoju /10-ju/ geisti svetimo turto. Kaip tie įsakymai buvo padalinti tarp dviejų plokščių, kuriose juos Dievas buvo surašęs, galima tik spēlioti, nes tikrų žinių nēra. — [2]*Aš esu Viešpats*... Yra tai įžanga į Įsakymus, kurioje Dievas iškilmingai primena, kad dvi yra priežastys, dēl kurių jis gali reikalauti iš Israēlaičių klusnumo : jis yra Dievas ; Jis jų gelbētojas ir geradarys. Krikščionys, kalbēdami tuos žodžius turi atsiminti, kad Žydų išlaisvinimas buvo figūra jų atpirkimo iš sunkios šetono vergijos.

[3]*Neturēsi*... Šituo įsakymu draudžiama garbinti daugiau dievų, išskyrus vieną tikrąjį Dievą ; todēl ne tik neleista augščiau statyti dievaičius už Dievą, bet ir atidavinēti jiems lygią pagarbą. — [4]*Drožinio*... 4-6 eil artimai rišasi su 3 eil ir liečia tą patį stabmeldystēs uždraudimą. Draudžiama turēti paveikslai, drožti iš medžio, nukalti iš akmens ar nulieti iš naugēs, o taipgi paveikslai nutepti tuo tikslu, kad paskui jiems būtų duodama dieviška garbē. Todēl tas draudimas neliečia visų paveikslų apskritai, kaip tai aiškino vēlesniais laikais Žydų mokytojai, nes pačiam Dievui įsakant buvo nukalti iš aukso Kherubai viršum sandoros skryniosir įausti jų paveikslai į padangtēs uždangą,

Kun 19,12 ; Pak 5,15 ; Mt 5,33
[7]Neimsi Viešpaties, tavo Dievo, vardo dovanai ; nes Viešpats nelaikys nekaltu to, kurs ims Viešpaties, savo Dievo, vardą veltui

Žem 31,13 ; Pak 5,14 ; Ez 20,12
[8]Atsimink, kad švęstumei šabato dieną. [9]Šešias dienas darbuosies ir dirbsi visus savo darbus. [10]O septintoje dienoje yra Viešpaties, tavo Dievo, šabatas ; joje nedirbsi jokio darbo tu ir tavo sūnus ir tavo duktė, tavo

Prad 2,2
tarnas ir tavo tarnaitė, tavo gyvulys ir ateivis, kurs yra pas tave. [11]Nes per šešias dienas Viešpats padarė dangų ir žemę, jūrą ir visa, kas juose yra, ir ilsėjosi septintoje dienoje ; todėl Viešpats palaimino šabato dieną ir ją pašventino

Pak 5,16 ; Mt 15,4 ; Eph 6,2 Mt 5,21
[12]Gerbk savo tėvą ir savo motiną, kad būtumei ilgaamžis žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos

---

padirbdinta varinis žaltys tyruose, įvairios figūros šventyklai pagražinti. — *Kas yra danguje...* Plg Pak 4,16-19. Tuo draudimu apimami ir simboliniai visokių dalykų paveikslai, kuriais įvaizdindavo savo dievaičius Egiptiečiai, Asiriečiai ir k tautos. — [5]*Nesilenksi...* Draudžiamas atidavinējimas išviršinēs ir vidinēs pagarbos. — *Negarbinsi* Anot ebr t : netarnausi. — *Pavydus.* Dievas yra lyg koks dvasinis Israēlio tautos sužadētinis, kurs nepakenčia, kad kas kitas būtų lygioje pagarboje pas jo sužadētinę. — *Atkeršiją s.* Jei didelē yra Dievo bausmē už neklusnumą, nes jis palies ne tik nusikaltusius tēvus, bet ir jų vaikus iki ketvirtajai kartai, tai daug didesnis jo atlyginimas už klusnumą, nes už jį suteiks savo malonēs jau ne lig ketvirtajai kartai, bet lig tūkstantinei, taigi amžinai /6 e/. Iš čia pasirodo, kad ir Sen Test Dievas norējo paskatinti žmogų sergēti savo įsakymus ne tiek gąsdinimais, kiek meile. Plg Pak 6,5 ir k

[7]*Neimsi...* Antras įsakymas, kuriuo draudžiama minēti be reikalo ir pagarbos Yahvēs /žr ebr t/ vardas ir draug pasmerkiama piktžodžiavimai, netikros priesaikos ir priesaikos be reikalo. Plg Kun 19,12

[8]*Atsimink...* Trečias įsakymas. Iš šito priminimo, kad reikia švęsti šabatas, aišku, jog tos dienos parinkimas nebuvo Israēlaičiams visai naujas dalykas. Nauja buvo tik aiškus padarymas iš jos šventēs, jos paskyrimas išimtinai Dievo tarnybai ir uždraudimas joje darbų. — [10]*Nedirbsi jokio darbo.* Niekur šv Rašte nēra aiškiai pasakyta, kokie darbai buvo uždrausta dirbti šabatais ; o tik minimi kaikurie prie progos. Taigi buvo uždrausta virti valgius, rinkti maną /16,23.../, arti ir pjauti /34,21/, ugnį susikurti /35,3/, malkos rinkti /Sk 15,23.../, nešioti naštos /Jer 17,21 ir k/, užsiimti prekyba /Am 8,5 ir k/. Paskesnieji Žydai prasimanē daugiau kaip 1000 taisyklių apie tuos uždraustus darbus, taip kad Makabiejų laikais pav verčiau davēsi priešams užmušti save, negu patiems griebtis ginklų, o Išganytojui prikaišiojo, kam jis šabate gydęs ligonius. — *Kurs yra pas tave.* Pasiliekant Israēlaičiams tyruose, šabatą turējo švęsti visi, kurie buvo jų stovyklose, o paskiau kurie tik įeidavo į jų miestų ir miestelių vartus. — [11]*Nes per šešias...* Nurodoma trečiojo įsakymo priežastis. Didelį pasaulio kūrimo darbą, kurs tęsēsi metų tūkstančius, Dievas teikēsi apreikšti žmonēms kaip padarą savo savaitēs, kad ji būtų pavyzdys paprastos žmonių savaitēs, o savo ilgiausią poilsį sekmą dieną padarē pavyzdžiu jų septintosios poilsio dienos. Žr Prad 2,2.3. Toliau /Pak 5,15/ nurodyta dar kita šabato poilsio paskyrimo priežastis : tas poilsis turēs Israēlaičiams priminti jų išsilaisvinimą iš sunkių Egipto darbų

[12]*Gerbk...* Ketvirtas įsakymas. Nuo pareigų, kurias žmogus turi atlikti atsižvelgdamas į Dievą, einama prie prievolių artimams, o tarp jų pirmoje vietoje statomi gimdytojai, kurių valia turi būti gerbiama kaip pagrindas kiekvienos šeimos, o taipgi visos visuomeninēs tvarkos tarp žmonių. Už gimdytojų valdžios gerbimą žadama ypatingas atlyginimas. Plg Pak 5,16 ; Eph 6,2. Už jų įžeidimą vēliau buvo paskelbtos

[13]Neužmuši
[14]Nesvetmoteriausi
[15]Nevogsi
[16]Nekalbėsi prieš savo artimą neteisaus liudijimo.
[17]Negeisi tavo artimo namų, ir netrokši jo žmonos, nei tarno, nei Rom 7,7 ; 13,9
tarnaitės, nei jaučio, nei asilo, nei jokių dalykų, kurie yra jo
[18]Visa gi tauta girdėjo griausmus ir trimito skardą ir matė žaibus ir
smilkstantį kalną, o nusigandę ir baimės apimti stovėjo iš tolo, [19]sakydami
Mošei : Tu mums kalbėk ir klausysime. Tenekalba mums Viešpats, kad
kartais nenumirtumėm. [20]Ir Mošė tarė tautai : Nebijokite ; nes Dievas
atėjo, kad jus ištirtų, ir kad jo baimė būtų jumyse ir kad nenusidėtumėt.
[21]O tauta stovėjo iš tolo. Mošė gi prisiartino prie tamsaus debesies, ku- Pak 18,16 ; Žyd
riame buvo Dievas 12,18
[22]Be to, Viešpats dar kalbėjo Mošei : Tu sakysi Israėlio sūnums :
Jūs matėte, kad aš jums kalbėjau iš dangaus. [23]Nedarysite sau sidabri-
nių dievų, ir auksinių dievų sau nedirbsite. [24]Padarysite man altorių Žem 27,8 ; 38,7
iš žemės ir ant jo aukosite jūsų deginamąsias aukas ir dėkojimo atnašas,
jūsų avis ir jaučius kiekvienoje vietoje, kurioje bus mano vardo atminimas :
Aš pas tave ateisiu ir tave palaiminsiu. [25]Ir jei man statysi akmeninį al- Pak 27,5 ; Još
torių, tenebus jis iš tašytų akmenų, nes pakeldamas ant jo kaltą, jį pada- 8,31
rysi suteptą. [26]Nei laiptais nežengsi ant mano altoriaus, kad nebūtų ati-
dengtas tavo nuogumas

21. [1]Tie yra įstatai, kuriuos jiems patieksi ; [2]jei pirksi vergą Ebrąjį, Pak 15,12 ; Jer
jis tau tarnaus šešeris metus ; septintuose gi išeis laisvas be išsipirkimo. 34,14
[3]Su kokiuo apdaru įėjo, su tokiuo ir teišeina ; jei turėjo žmoną, ir žmona

---

kiečiausios bausmēs. Plg žem 21,15. 17 ir k

[13]*Neužmuši.* Penktas įsakymas. Nuo gimdytojų daromas žingsnis prie kitų artimų ir pirmoje vietoje draudžiama paliesti jų gyvybę

[14]*Nesvetmoteriausi.* Šeštas įsakymas Juo draudžiama pažeisti paleistuvyste visų pirma šeimos gyvenimą, artimo, o toliau ir visokia paleistuvystē. Plg Kun 20,10 ir k

[15]*Nevogsi.* Sekmas įsakymas draudžia paliesti svetimą lobį

[16]*Nekalbēsi...* Aštuntuoju įsakymu draudžiama melagingi liudijimai visų pirma teisme, o be to visoks artimo šlovēs įžeidimas. Plg žem 23,1.2. — [17]*Negeisi...* Pak 5,21 pirmoje vietoje paminēta artimo žmona, paskui gi namai ir tt. Devintuoju ir dešimtuoju įsakymu draudžiami visokie nuodēmingi pageidimai. Tiemdviem įsakymais pasiekiama slaptingiausios mintys ir visokie nuodēmių šaltiniai, pati sielos giluma

[19]*Sakydami Mošei.* Iš čia pasirodo, kad Dievui skelbiant įsakymus, Mošē buvo žemai prie kalno pašlaitēs kartu su visa tauta. — *Nenumirtume* : kad mūsų neužmuštų baisūs reiškiniai, įvykusieji Dievui nužengus nuo kalno

[22]*Be to...* Sekanti Dievo paskelbtų per Mošę įstatų eilē paaiškina kaikuriuos iš Dešimties įsakymų. — *Kalbējau iš dangaus.* Dangumi čia pavadinta debesis su dūmais ir ugnimi, iš kurio Dievas paskelbē savo įsakymus. Israēlaičiai turi suprasti, kad lygiai reikia laikyti ir per Mošę skelbiami įstatymai, kaip ir tie, kuriuos ką tik gavo iš paties Dievo. — [23]*Nedarysi...* Plg 4 e. — [24]*Padarysite...* Pamokymuose apie altoriaus pastatymą kreipiama dēmesys į tai, kad jis pats nevirstų garbinimo dalyku ; todēl jame neturi būti jokių žymių ar paveikslų, kurie primintų pagonių altorius. — [26]*Laiptais...* Altorius galējo būti augštas, bet iš vieno šono žemē turējo būti supilta nuolaidžiai, kad nebūtų laiptų. Kitoks įspējimas tame dalyke bus duotas vēliau. Žr 28, 42, 43

21. [1]*Tie yra įstatai* : taisyklēs laikytinos teismuose. Ta antraštē apima visus įstatus parašytus 21-23 sk. Buvo tai Israēlaičiams sandoros kny-

išeis draug. 4O jei jo šeimininkas duos jam žmoną ir ji pagimdytų sūnus ir
dukteris, moteriškė ir jos vaikai bus jo šeimininko, pats gi jis išeis su savo
apdarais. 5O jei vergas sakys : aš myliu mano šeimininką ir žmoną ir
vaikus, nenoriu būti laisvas, 6jo šeimininkas statys jį Dievo teisėjų akyse ;
jis bus privestas prie angos ir staktų, ir perdurs jo ausį yla ir bus jam ver-
gas amžinai
7Jei kas parduos savo dukterį vergijon, ji neišeis, kaip išeina papras-
tai vergės. 8Jei ji nepatiks akims savo šeimininko, kuriam buvo atiduota,
jis ją paleis ; jis negalės jos parduoti į svetimą tautą, ją paniekinęs. 9O
jei ją duos moterystėn savo sūnui, elgsis su ja kaip su dukterimi. 10O jei
jam ims kitą, duos vergei, kas jai pridera už moterystę, apdarus ir jos
mergystės užmokestį. 11Jei tų trijų dalykų nepadarys, išeis dovanai be
išsipirkimo

---

ga, tvarkanti jų naują gyvenimą. Ne visos joje parašytos taisyklēs buvo naujos ; kaikurios ir seniau buvo laikomos iš papročio, priimto taipgi pas kitas ano laiko tautas ; bet dabar jos visos įgijo didesnę svarbą, nes buvo paties Dievo paskelbtos kaip vieši įstatymai, kurių peržengimas pasidarē Dievo valios peržengimu. Nebuvo tie įstatai lygiai tobuli, kaip evangeliniai, bet žymiai viršijo kitų ano laiko tautų įstatus ir galējo sekmingai rengti Israēlaičius prie Evangelijos. Žr Gal 3,24. — 2*Jei pirksi vergą...* Visose ano laiko tautose buvo daugybē vergų, dažniausiai neturējusių jokių teisių ir visai priklausiusių nuo jų šeimininko ūpo. Israēlaičiuose įstatai apie juos dedami net pirmon vieton. Israēlaičių vergai buvo arba svetimtaučiai, dažnai perkami iš kaimynų, ar vientaučiai, kuriuos parduodavo už nusikaltimus /žr 22,3/, už skolas, o taipgi beturčiai, neturintieji kuo misti ir beturčių vaikai. Įstatai apie vergus svetimtaučius surašyti Kun 25,44.46. Vergai Israēlaičiai turējo sau pripažintas ypatingas lengvatas. Svarbiausia buvo ta, kad buvo neleista Israēlaičio laikyti vergu ilgiau kaip šešeris metus, o dažnai galima buvo laikyti tik žymiai mažiau. Atējus septintiems, t y, vadinamiems šabatiniams metams, kiekvienas vergas Israēlaitis galējo ne tik atgauti laisvę be jokio išsipirkimo, bet dar įstatai liepdavo duoti jam šiokią tokią dovaną. Žr Pak 15,12... — 3*Su kokiuo apdaru...* Anot ebr t, LXX ir kitų vertimų : Jei jis įējo pats vienas /t y nevedęs, be žmonos/, pats vienas ir išeis. — *Jei turējo žmoną...* Jei Israēlaitis patekdamas į vergiją jau buvo vedęs, jo žmona turējo atgauti laisvę draug su juo šabatiniais metais. — 4*Jei jo šeimininkas...* Kalbama matomai apie davimą vergui Israēlaičiui moterystēn vergēs svetimtautēs, nes vergē Israēlaitē ir be to darēsi lygiai laisva septintais metais, kaip ir jos vyras vergas. — *Išeis su savo apdarais.* Anot ebr t : *išeis pats vienas.* — 5*Jei vergas sakys...* Ir taip galējo atsitikti gana dažnai, nes vergai Israēlaičiai rasdavo pas savo šeimininkus globą ir buvo laikomi bemažko lygiais šeimynos nariams. — 6*Dievo teisējų akyse.* Anot ebr t ir Vulg : dievų akyse ; bet jokios abejonēs nēra, kad čia kalbama apie tam tikrus teisējus gal ējusius savo pareigas prie šventyklos. Plg žem 22,28. — *Perdurs jo ausį...* Buvo tai plačiai paplitęs Rytų kraštuose paprotys. Toks ausies perdūrimas reiškē, kad vergas apsiima visados klausyti savo šeimininko ir pasilieka lyg kad prisegtas prie jo namų

7*Jei kas parduos savo dukterį vergijon* — tuo tikslu, kad ji būtų nepilnateisē žmona ar gulovē ; nes paprasta vergē gaudavo laisvę šabatiniais metais. — *Kaip išeina paprastai vergēs.* Anot ebr t : vergai /žr aug 2-6 eil/. — 8*Jis ją paleis.* Anot ebr t : pasirūpins, kad būtų išpirkta. Mintis čia yra ta, kad nebetinkančią gulovę galima parduoti kitam Israēlaičiui, bet ne svetimtaučiui. — 10*Jei jam ims kitą...* Nes daugmoterystē Israēlaičiams nebu-

12 Kas užgautų žmogų, norėdamas užmušti, mirte tenumiršta. 13 O Kun 24,17
kas neturėjo tos minties, bet Dievas jį padavė į jo rankas, paskirsiu tau vietą, Pak 19,2
į kurią bus galima pabėgti. 14 Jei kas tačiau užmuštų savo artimą panaudodamas klastą, tokį atitrauksi net nuo mano altoriaus, kad numirtų. 15 Kas
užgautų savo tėvą ar savo motiną, mirte tenumiršta. 16 Kas pavogtų žmogų
ir jį parduotų, paaiškėjus jo kaltybei, mirte tenumiršta. 17 Kas piktžo- Kun 20,9 ; Pat
džiautų savo tėvui ar motinai, mirte tenumiršta. 18 Jei susivaidytų vyrai 20,20 ; Mt 15,4
ir vienas užgautų kitą akmenimi ar kumščia, o tasai nemirtų, bet gulėtų Mk 7,10
patale, 19 jei jis paskui atsikels ir vaikščios lauke, pasiremdamas savo lazda,
užgavėjas nebus baudžiamas, tačiau atsilygins už sugaištį darbuose ir
išlaidas gydytojams. 20 Kas užgautų savo vergą ar vergę lazda ir numirtų
jo rankose, bus nubaustas. 21 O jei išgyvens vieną ar dvi dieni, nebus baudžiamas, nes tai yra jo pinigai. 22 Jei susivaidintų vyrai, ir kurs norint
užgautų nėščią moteriškę, taip kad ji išsimestų, bet pati išliktų gyva,
užmokės tiek, kiek moteriškės vyras pareikalaus ir nuteis tarpininkai. 23 Bet
jei moteriškė iš to numirtų, jis atiduos gyvybę už gyvybę ; 24 akį už akį, Kun 24,20 ; Pak
dantį už dantį, ranką už ranką, koją už koją, 25 įdeginimą už įdeginimą, 19,21 ; Mt 5,38
žaizdą už žaizdą, randą už randą. 26 Jei kas užgautų savo vergui ar vergei
akį ir padarytų juos vienakiais, paleis juos laisvus už akį, kurią išplėšė.
27 Taipogi jei kas išmuštų savo vergui ar vergei dantį, juos taip pat paleis
laisvus

---

vo uždrausta dēl jų širdies kietumo, kaip išaiškino pats Išganytojas. Mt 19,8. Ta eil ebr t daug aiškesnē. Jos mintis yra tokia : jei kas, nusipirkęs vieną vergę Israēlaitę, kad būtų jam pačiam ar jo sūnui gulovė, imtų kitą tokią pat gulovę nepaleidęs pirmosios, tai ir paskui tai pirmajai turētų duoti gerą išlaikymą /pažod : mēsos/, apdarus ir guolį, t y, gyventi su ja, kaip su moterimi.— 11 *Išeis.* Nelaukdama šabatinių metų. Plg Pak 15,12...

12 *Kas užgautų žmogų...* Plg Sk 35,6.11... — *Dievas jį padavē...* Kalbama apie užmušimą netyčiomis. Ir tokiame nelaimingame atsitikime šv Raštas mato Dievo valios pasireiškimą. — *Vietą* : prieglaudos miestus. Žr Sk 35,6 ir k. — 15 *Kas užgautų savo tēvą...* Plg Kun 20,9 ir k. — 16 *Ir jį parduotų...* Anot ebr t : ar jį parduos, ar bus jo rankose rastas... Panašiai buvo nusikaltę Juozapo broliai. — 20 *Bus nubaustas.* Anot daugelio aiškintojų, bausmę turējo paskirti teisējai, kurių ištarmē priklausē nuo to, ar užgavimas buvo sujungtas su noru užmušti, ar ne /žr 12 e/. — 21 *Nes tai jo pinigai.* Iš to, kad vergas pasiliko gyvas vieną ar dvi dienas, buvo aišku, kad jo šeimininkas neturējo sumanymo jo užmušti ; o už savo žiaurumą jis buvo gana nubaustas, nustodamas reikiamo jam darbininko, už kurį buvo užmokēti pinigai. — 22 *Nēščią moteriškę,* matomai įsikišusią į vaidus ir ginančią savo vyrą. Plg Pak 25,11.12. — *Tarpininkai.* Ne visai aišku, ar tai, buvo paprastas viešas teisējas, ar tik tarpininkas, kurs turējo padaryti vadinamąjį trečiųjų teismą. — 23 *Jei... numirtų.* Anot ebr t : jei būtų nuostolis. — *Gyvybę už gyvybę,* 24 *akį už akį...* Nebeįsileidžiant į paminējimą visų atsitikimų, kuriuose vienas kitam padaro skriaudą, nurodoma bendra taisyklē, vadinama *keršto teise* /ius talionis/, kurios laikēsi daugelis senovinių tautų. Anot Žydų padavimo, jų teisējai supratę keršto teisēs žodžius ne siaura pažodine prasme, bet matē juose tik pagrindą, kurio reikia laikytis, skiriant skriaudējui piniginę bausmę, lygią jo padarytajai skriaudai. Keršto pripažinimas ir paskyrimas jam ribų atrodē visai teisingas anais žiaurių papročių laikais, nes yra teisinga, kad nuskriaustasis galētų sau rasti teisybę, bet draug reikia, kad jis atkeršydamas pats neperžengtų tų ribų, kurias pats protas stato. Bet gyvenime keršto teisēs pritaikymas

[28]Jei jautis ragu įdurtų vyrą ar moteriškę ir tie numirtų, bus užmuštas
akmenimis ; ir nevalgys jo mėsos ; tačiau jaučio savininkas bus nekaltas.
[29]Bet jei jautis jau ir seniau badydavos, ir apie tai buvo pranešta jo savi-
ninkui, ir jis jo neuždarė, ir užbadytų vyrą ar moteriškę, tuomet ir jautis
bus užmuštas akmenimis ir jo savininką užmuš. [30]O jei jam bus paskirtas
išsipirkimas, duos už savo gyvybę, kiek tik bus pareikalauta. [31]Taip pat
jei jautis ragu nudurtų vaiką ar mergaitę, nuteisimas bus toks pat. [32]Jei
subadytų vergą ar vergę, duos jo savininkui tris dešimtis sidabro siklių,
jautis gi bus užmuštas akmenimis. [33]Jei kas atidengtų šulinį ar išsikastų
ir jo nepridengtų, o į jį įkristų jautis ar asilas, [34]šulinio savininkas užmo-
kės gyvulio kainą, bet, kas išgaišo, bus jo. [35]Jei kieno jautis sužeistų sve-
timą jautį ir tasai išgaištų, parduos gyvąjį jautį ir pasidalins jo kaina, ir
nustipusio maita pasidalins tarp savęs. [36]O jei žinojo, kad jautis jau se-
niau badydavos ir jo savininkas jo nesergėjo, atiduos jautį už jautį, o
maitą sau pasiims visą

2 Kar 12,6 22. [1]Jei kas pavogtų jautį ar avį ir pasipjautų ar parduotų, sugrą-
žins už vieną jautį penkis ir už vieną avį keturias. [2]Jei vagis būtų užklup-
tas, besilaužiant į namus ar pasikasant, ir, sužeistas, numirtų, užgavėjas
nebus kaltas už išlietą kraują. [3]Bet jei tai įvykdytų saulei užtekėjus, bus
padaręs žmogžudystę ir pats numirs. Jei vagis neturėtų kuo atsilyginti
už vagystę, pats bus parduotas. [4]Jei pas jį būtų rasta, ką pavogė, gyva,
ar tai jautis, ar asilas, ar avis, atiduos dvigubai

[5]Jei kas pažeistų lauką ar vynuogyną, paleidęs savo gyvulį nugany-
damas kas svetima, ką tik turės geriausio savo lauke ar vynuogyne, atlygins
pagal nuostolio įkainojimą. [6]Jei pakilus ugnis apimtų erškėčius ir sude-
gintų javų krūvas, ar tebeaugančius javus dirvoje, kas ugnį sukūrė, atly-
gins už nuostolį

[7]Jei kas pavestų prieteliui sergėti pinigus ar kokį rakandą, ir iš to,
kurs priėmė, būtų pavogta, jei atsiras vagis, jis atiduos dvigubai. [8]Jei
vagis pasilieka nežinomas, namų savininkas bus nuvestas pas Dievo tei-
sėjus ir prisieks, kad jis neištiesęs rankos prie savo artimo dalyko. [9]Apgau-
lės tarpusavį ginčą : ar tai būtų jautis, ar asilas, ar avis, ar rūbas, ar koks
kitas dalykas, kuriuo gali būti padaryta skriauda, ištirs Dievo teisėjai, ir,
nuteisus, kaltasis atlygins dvigubai savo artimui. [10]Jei kas pavestų savo

---

turējo susitikti su begaline daugybe kliūčių ir dažnai turējo virsti neteisybe. Kaipgi be palyginimo prakilnesnēs ir tobulesnēs yra taisyklēs, kurias paskelbē Kristus savo išpažinējams ! Žr Mt 5,38... — [26]*Jei kas užgautų*... Keršto teisēs nebuvo taikomos nuskriaustiems vergams

[28]*Bus užmuštas akmenimis.* Plg Prad 9,6. Kas čia pasakyta apie jautį, reikia, anot Samar Pent, suprasti ir apie kitus naminius gyvulius. — [32]*Trisdešimtis*..., apie 175 Liet. lit. — [33]*Atidengtų šulinį*... Rytų kraštuose šuliniai paprastai neturi jokio rentinio ir uždengiami plačiu akmenimi

22. [1]*Sugrąžins... penkis*... skirtumas tarp atlyginimo už pavogtą jautį ir už avį, gal padarytas dēl to, kad jautis laikomas naudingesniu gyvuliu. — [3]*Saulei užtekējus.* Dieną pigiau atskirti galvažudis nuo paprasto vagies, nuo kurio nesunku apsiginti, jo neužmušant. — *Pats numirs.* Anot ebr t : atlygins ; bet tais žodžiais tikriausiai pradedama sekantis sakinys. — [4]*Atiduos dvigubai.* Jei vagis pavogto gyvulio nesuskubs papjauti ar parduoti, iš jo bus pareikalauta žymiai mažesnis atlyginimas /žr 1 e/

[6]*Jei pakilus ugnis*... Kalbama apie ugnį, sukurtą netikusioms žolēms

artimui sergėti asilą, jautį, avį, ar kokį kitą gyvulį, ir išgaištų, ar sumen-
kėtų, ar būtų neprietelių pagriebtas, ir niekas to nematytų, 11turės prisiekti,
kad neištiesęs savo rankos prie artimo dalyko ir savininkas priims priesai-
ką, o anas nebus priverstas grąžinti. 12O jei būtų pavogta, atlygins savinin- Prad 31,39
kui už nuostolį. 13Jei būtų žvėries sudraskyta, nuneš pas jį, kas suplė-
šyta ir nereikės atlyginti

14Kas pasiskolintų iš artimo ką nors iš tų dalykų, ir sumenkėtų ar nus-
tiptų, savininkui kitur esant, bus priverstas atlyginti. 15O jei savininkas
būtų čia pat, negrąžins, ypač jei buvo paskolinta kaip užmokestis už
darbą

16Jei kas apgautų mergaitę dar nesužadėtą ir gulėtų su ja, duos jam Pak 22,28
kraitį ir ims ją moterystėn. 17Jei mergaitės tėvas nenorėtų jos leisti, už-
mokės tėvui tiek pinigų, kiek mergaitės ištekėdamos paprastai gauna

18Žyniams neleisi gyviems likti. 19Kas paleistuvaus su galviju, mirte
numirs. 20Kas aukoja kitiems dievams, o ne vienam Viešpačiui, bus už- Kun 19,4
muštas

21Ateivio nenuliūdinsi ir jo nevarginsi, nes ir jūs patys buvote ateiviai
Egipto žemėje. 22Našlės ir našlaičio neskriausite. 23Jei juos pažeisite, šauk- Zak 7,10
sis į mane, ir aš išklausysiu jų šauksmą ; 24užsidegs mano rūstybė ir aš
jus ištiksiu kalaviju, ir jūsų žmonos bus našlės, o jūsų vaikai našlaičiai

25Jei paskolinsi pinigų beturčiui iš mano tautos, kurs su tavim gyvena,
nespausi, kaip plėšikas ir palūkanomis neapsunkinsi. 26Jei paimtumei iš Pak 24,13
savo artimo apdarą kaip užstatą, sugrąžinsi jam prieš saulei nusileidžiant,
27nes tai vienatinis apvalkalas jo kūnui apdengti, ir jis neturi kito, kuriame
miegotų ; jei į mane šauksis, aš jį išklausysiu, nes esu gailiaširdis

28Nekalbėsi piktai prieš Dievo teisėjus ir tavo tautos kunigaikščiui Apd 23,5
nepiktžodžiausi. 29Tavo dešimtinių ir tavo pirmonių nesivėlinsi atiduoti ; Aug 13,2 ; 12 ;
pirmgimį tavo sūnų man atiduosi. 30Taip pat padarysi su jaučiais ir avi- Žem 34,19 ; Ez 44,30

---

sudeginti ; arti esantieji javai gali tuomet užsidegti visai netyčiomis. — 9*Apgaulēs...* : Čia ebr t prasideda naujas sakinys, paduodąs bendrą taisyklę, kurios reikia laikytis bylose apie dalykus, paliktus pas ką nors palaikyti

15*Jei buvo paskolinta kaip užmokestis...* Matomai čia kalbama apie gyvulio paskolinimą darbininkui, kad taip jam būtų atlyginta už kitus jo darbus

16*Duos jam kraitį* : užmokēs mergaitēs tēvui tiek, kiek tasai pagal rytiečių paprotį /plg Prad 24,10.../ būtų reikalavęs, leisdamas dukteriai ištekēti. Plg Pak 23,23...

18*Žyniams.* Anot ebr t : burtininkēms, arba raganoms. Plg Pak 18,10 Už burtininkavimą skiriama mirties bausmē, nes ji lygiai priešinga Dievui kaip ir svetimų dievų garbinimas. — *Kas paleistuvautų...* Plg Kun 18,23... *Kas aukoja...* Plg Kun 27,28...

21*Ateivio.* Ebr *ger.* Ateiviais buvo vadinami svetimtaučiai, laikinai ar nuolat gyvenusieji Israēlaičių tarpe. Jiems turi būti suteikiama ypatinga globa draug su našlēmis ir našlaičiais. Plg 23,9... — 23*Šauksis į mane...* Ir dabar Kristaus Eklesijoje našlių ir našlaičių skriaudimas laikomas nuodēmēmis, kurios šaukiasi į dangų atkeršijimo

26*Apdarą.* Plg aug 12,34. Dieną ir be jo galējo apsieiti, bet ne naktį. — 28*Nekalbēsi...* Įsakoma pagarba vyriausybei. — 29*Tavo dešimtinių...* Ebr t čia neminima dešimtinių, o tik liepiama nesivēlinti atiduoti pirmones iš grūdų ir skysčių /vyno ir aliejaus/. — 30*Taip pat.* Prievolē aukoti gyvulių pirmgimius buvo tokia pat kaip ir žmonių pirmgimius, bet aukojimo laikas buvo kitoks. Plg 13,2... — 31*Paragaus žvērys.* Kalbama apie mēsą gyvulio, kurį sudraskē laukiniai žvērys. Tokią mēsą įstatymas laiko sutepta. Uždrau-

mis ; septynias dienas tebūna su savo motina, o aštuntoje dienoje jį man
Kun 22,8 atiduosi. 31Jūs man būsite šventi vyrai ; mėsos, kurios pirma paragaus
žvėrys, nevalgysite, bet išmesite šunims

23. 1Nepriimsi melagingų žodžių ir neprisidėsi savo ranka, kad mela-
gingai liudytumei už bedievį. 2Neeisi paskui minią pikto daryti ; ir teisme
Pak 22,1 nepritarsi daugumos sprendimui, pažeisdamas tiesą. 3Nepataikausi taip
pat ir beturčiui teisme. 4Jei sutiksi beklaidžiojantį savo nprietelio jautį
ar asilą, nuvesk pas jį. 5Jei matysi tave neapkenčiančiojo asilą parpuo-
lusį po našta, nepraeisi pro šalį, bet padėsi jam jį pakelti. 6Nenukrypsi
Dan 13,53 nuo teisybės beturčio byloje. 7Bėgsi nuo melagystės. Neužmuši nekalto
Pak 16,19 ; Ekli ir teisiojo, nes aš bjauriuos bedieviu. 8Nepriimsi dovanų, kurios apakina
20,31 Prad 46,6 net išmintinguosius ir iškraipo teisiųjų žodžius. 9Nebūsi įkyrus keleiviui ;
jūs juk žinote ateivio jausmus, nes ir patys buvote ateiviai Egipto že-
mėje
10Šešeris metus sėsi savo žemėje ir rinksi jos vaisius ; 11o septintais
metais paliksi ją pūdymu ir duosi pasilsėti, kad iš jos maitintųsi tavo
tautos beturčiai ; ir kas tik paliks, teėda laukiniai žvėrys ; taip darysi
savo vynuogyne ir alyvų darže. 12Šešias dienas dirbsi, o septintą dieną
ilsėsies, leisdamas taip pat pasilsėt savo jaučiui ir asilui, bei atsigauti
tavo tarnaitės sūnui ir ateiviui
13Laikykite visa, ką jums sakiau. Neprisiekite svetimųjų dievų vardu,
jis tenebus girdimas iš jūsų burnos
Aug 13,3.4 ; Žem 14Tris sykius kas metai mano garbei švęsite šventes. 15Laikysi nerau-
34,22 ; Pak 16,16 gintos duonos iškilmę. Naujų vaisių mėnesyje, kuriame išėjai iš Egipto,
Ekli 35,6

dimo priežastis yra didesnis net ir išviršinis šventumas, reikalaujamas iš Dievo išrinktosios tautos

23. 1*Nepriimsi*... Anot ebr t : neištarsi melagingos paskalos, pats ją prasimanydamas ar paskui kitus kartodamas. — *Neprisidėsi savo ranka... už bedievį.* Anot ebr t : nesujungsi savo rankos su bedieviu. — 3*Nepataikausi*... Pasigailėdamas beturčio ir todėl iškraipydamas tiesą. Duotos čia taisyklės liudytojams /1,3 e/ taip pat kaip ir tolesnieji įspējimai turējo būti laikomi ne tik Sen Test Israēlaičių, bet jie vykdytini visiems žmonēms, visur ir visuomet. — 4*Jei sutiksi*... Įsakomi meilēs darbai nprieteliams, primeną Evangelijos įsakymus. — 6*Nenukrypsi*... Perspējimai teisējams. — *Neužmuši nekalto*... Neteisingai skirdamas jam bausmę. — *Nes aš bjauriuos*... Geriau anot ebr t : nes aš neišteisinsiu kaltininko. Gal taip pamokoma, kad abejotinuose atsitikimuose teismas verčiau reikia palikti pačiam Dievui, nes jis nepaliks be bausmēs kaltininko, nors ji jam ir nebūtų paskirta žmonių teisme. — 9*Keleiviui* : svetimtaučiui. Žr aug 22,1.

11*Septintais metais.* Paskiriami poilsio ar vad šabatiniai metai, kuriuose neleista buvo dirbti žemēs, o savaime augą vaisiai turējo tekti beturčiams, kurie tiems metams negalējo nieko susitaupyti. Šabatiniai metai turējo priminti Israēlaičiams, kad ir žemē ir jos vaisiai buvo jiems paties Dievo duodami. Nurodoma taipgi, kad šabatiniai metai ir šabato poilsis paskirta dar atsižvelgiant į beturčius. Tarp kitoko šabatiniais metais atgaudavo laisvę visi vergai Israēlaičiai. Žr aug 21,2

13*Svetimųjų dievų*... Draudžiama net ir ištarti pagonių dievaičių vardai. Plg Pak 4,9 ; 6,13

14*Tris sykius... švęsite šventes* : Velykas, Sekmines ir Padangčių šventę. Jos vadinamos Israēlio didžiosiomis šventēmis. Visos trys gavo vietą tarp senesnių liaudies iškilmių, sujungtų su javų valymu nuo laukų. Velykos buvo švenčiamos tuo laiku, kada prasidēdavo pjūtis /Pradētu-

per septynias dienas, kaip tau įsakiau, valgysi neraugintą duoną ; ir
nepasirodysi mano akyse tuščiomis rankomis. [16]Švęsi taip pat pjūties, savo
darbo pirmųjų vaisių, iš to ką pasėsi savo lauke, šventę. Švęsi
pagaliau derliaus šventę metų pabaigoje ; kai būsi suvalęs nuo lauko
visus tavo vaisius. [17]Tris kartus metuose visi tavo vyriškiai pasirodys Žem 34,23 ; Pak
Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdon. [18]Neaukosi su raugu mano aukos 16,16
kraujo, ir mano iškilmės aukos taukai nepasiliks lig rytui. [19]Tavo žemės Žem 34,26 ; Pak
vaisių pirmones atneši į Viešpaties, tavo Dievo, namus. Nevirsi ožiuko jo 14,21
motinos piene
[20]Štai, aš siųsiu savo angelą, kad eitų pirm tavęs ir tave sergėtų kelyje
ir vestų į vietą, kurią prirengiau. [21]Paisyk jo ir klausyk jo balso ; nedrįsk
jam priešintis, nes, jei nusidėsi, nepaliks nenubaudęs, kadangi mano var-
das yra jame. [22]O jei klausysi jo balso ir darysi visa, ką sakau, aš būsiu Pak 7,11
neprietelis tavo neprieteliams ir užgausiu tave užgaunančius. [23]Mano
angelas eis pirm tavęs ir tave nuves pas Amoriečius, ir Hetiečius, ir Pere- Žem 33,2 ; Pak
ziečius, Kananiečius ir Heviečius, ir Jebusiečius, kuriuos aš sunaikinsiu. 7,23 ; Još 24,11
[24]Negarbinsi jų dievų ir jiems netarnausi ; nedarysi, kaip jie daro, bet
juos sunaikinsi ir sulaužysi jų statulas. [25]Tarnausite Viešpačiui, jūsų Die-
vui, kad laiminčiau tavo duoną ir vandenį ir atimčiau ligas iš jūsų tarpo.
[26]Nebus tavo žemėje nevaisingų ir bergždžių, ir tavo amžiaus dienų ne-
sutrumpinsiu. [27]Aš siųsiu mano baimę pirm tavęs ir išnaikinsiu kiekvieną
tautą, pas kurią ateisi ; ir visus tavo neprietelius priversiu nuo tavęs

---

vēs/, Sekminēs gavo Pabaigtuvių vietą, o Padangčių švente baigdavosi ūkio metai, jau visa surinkus nuo laukų, ypač gi vynuoges ir alyvų uogas. — [15]*Laikysi neraugintos duonos iškilmę*, kartu su velykinio avinēlio valgymu. Žr aug 12 ir 13 sk ; Kun 23 sk. — *Tuščiomis rankomis*. Kiekvienas Israēlaitis stodamas Viešpaties akivaizdon turējo atsinešti auką, kokią galējo. Velykose gi ūkininkai turējo aukoti Viešpačiui pjūties pirmones, nes tuomet pradēdavo pjauti miežius. — [16]*Švęsi*... Septynioms savaitēms praslinkus po Velykų, buvo Sekminēs, pirmonių šventē, nes joje aukojo Viešpačiui pirmą duoną iš naujų kviečių. Žymiai vēlesniais laikais Žydai su ta švente ēmē jungti atsiminimą paskelbimo Dievo įstatymų Sinajaus kalne. Krikščionims ta diena atmintina kaip pašvęsta šventosios Dvasios atsiuntimu Apaštalams. — *Derliaus šventę metų pabaigoje*, t y, mēnesyje *tišri* /maždaug mūsų spalio mēnuo/, kada visai baigēsi ūkio metai. Ta šventē turējo vēliau priminti Israēlaičiams ypatingą globą, kurioje juos Dievas laikē per 40 metų, jiems esant tyruose ir gyvenant padangtēse ; iš čia jų vardas, Padangčių šventē /žmonēs dabar ją vadina vietomis « kučkomis »/. — [17]*Pasirodys Viešpaties... akivaizdon*. Stotis ar pasirodyti Viešpaties akivaizdon reiškia ateiti prie Viešpaties padangtēs, paskui ateiti prie Jerusalēs šventyklos. Eiti turēdavo tik vyrai, kuriems leisdavo sveikata. Išganytojas ējo pirmą kartą Jerusalēs šventyklon, turēdamas 12 metų. — [18]*Neaukosi su raugu*... Matomai tas įsakymas liečia Velykų šventę, kada visoks raugas buvo draudžiama laikyti namuose ir kai reikējo suvalgyti visas avinēlis /*aukos taukai*/, nieko nepaliekant lig rytui. — [19]*Tavo žemēs*... Žr aug 22,29. — *Į Viešpaties namus*. Kolei nebuvo Jerusalēs šventyklos taip buvo vadinama sandoros padangtē. — *Nevirsi*... Draudžiama virti ožiukas jį žindžiusios ožkos piene gal dēl to, kad toks pasielgimas galējo rodytis labai žiaurus. Iš čia radosi pas Žydus paprotys nevalgyti vienu kartu mēsos ir pieniško valgio

[20]*Štai aš siųsiu*... 20-23 eil nurodoma, kaip Dievas atsilygins savo tautai už jos klusnumą. — *Angelą*. Ne paprastą angelą, bet sandoros Angelą, kuriuo yra ne kas kitas, kaip tik pats Yahvē. — *Į vietą* : į

Pak 7,20 bėgti. [28]Aš išsiųsiu pirma negu įeisi širšuolius, ir jie išvys Hevejiečius, ir
Kananiečius, ir Hetiečius. [29]Aš jų neišvarysiu vienais metais iš po tavo
akių, kad žemė nepavirstų tyrais ir neprivistų tau priešingų žvėrių. [30]Iš-
varysiu juos pamažu iš po tavo akių, kolei nesustiprėsi ir neapimsi že-
mės. [31]Paskirsiu gi tavo ribas nuo Raudonosios jūros iki Palestiniečių
jūrai, ir nuo tyrumos lig upei. Paduosiu į tavo rankas žemės gyventojus
Žem 34,15 ; Pak 7,2 ir juos išmesiu iš po tavo akių. [32]Nedarysi sandoros su jais, nei su jų die-
vais. [33]Tenegyvena jie tavo žemėje, kad kartais neįvestų tavęs į nuodėmę
prieš mane, jei tarnautumei jų dievams, kas tau būtų tikrai prapultis

24. [1]Dar sakė Mošei : Užžengk pas Viešpatį tu ir Aaronas, Nadabas
ir Abijus, ir septynios dešimtys vyresniųjų iš Israėlio, ir pagarbinsite iš
tolo. [2]Tik vienas Mošė užžengs pas Viešpatį, o jie nesiartins, nei tauta
neužeis su juo. [3]Mošė tat atėjo ir papasakojo tautai visus Viešpaties žo-
džius ir įsakymus ; o visa tauta atsakė vienu balsu : Įvykdysime visus
Viešpaties žodžius, kuriuos jis pasakė
[4]Mošė surašė visus Viešpaties žodžius ir rytą atsikėlęs pastatė altorių
prie kalno pašlaitės ir dvylika akmeninių šulų pagal dvylika Israėlio gi-

---

žadētąją žemę, į Palestiną. — [24]*Statulas.* Ebr t : *matstseboth*, akmeninius šulus. Plg Prad 28,18. — [26]*Nesutrumpinsiu* : duosiu ilgą amžių. — [28]*Širšuolius.* Kur tų piktų vabzdžių privista daug, tenai žmogui gyventi darosi labai pavojinga. Plg Pak 7,20 ; Još 24,12... — *Iki Palestiniečių jūrai.* Taip pavadinta Tarpžemē jūra. — *Nuo tyrumos* : Parano /uolinga Arabija/. — *Lig upei* : Euphratui. Būsimos Žydų valstybēs sienos tuo tarpu pažymētos labai apskritai. — [33]*Butų tikrai prapultis.* Anot ebr t : sląstai. Žr Kun 18,24 ir k

3. *Iškilminga sandora tarp Dievo ir Israēlio*

24,1-11. Israēlaičiams išgirdus Dievo įsakymus ir pasižadējus vykdyti visus jo žodžius, Mošē liepia atnašauti aukas ir perskaito sandoros knygą, aukų krauju apšlaksto tautą ir taip pažymi, kad sandora jau padaryta. Paskui Viešpats Dievas pasirodo kalne Israēlio vyresniesiems

24. [1]*Dar sakē Mošei* : jam tebesant kalne. Žr 20,21... *Nadabas ir Abijus* : du vyresniuoju Aarono sūnu. — *Vyresniųjų.* Jie buvo viršininkai ir atstovai žymiausių Israēlio giminių, kurios pasidarē iš persikēlusių Egiptan su Jokubu 70 sielų. Žr Prad 47,27 ir k. — [2]*Mošē užžengs...* Anot ebr t : Mošē prisiartins prie Viešpaties. — [3]*Visus Viešpaties žodžius ir...* t y dešimtį Dievo įsakymų su paaiškinimais ir kitus įstatus, esančius 20-23 sk, kurie žem 7 e vadinami sandoros knyga. Tos knygos parašymas minimas sekančioje eil

[4]*Altorių,* — kurs sandoros padaryme turējo tarsi atstovauti Yahvę. Žr aug 20,24. — *Akmeninių šulų.* Ebr *matstsebah.* Jie turējo įvaizdinti 12 Israēlio giminių,... [5]*Jaunikaičius.* Jie buvo išrinkti iš visų Israēlio giminių. Nēra jokio nurodymo, kad tai būtų buvę šeimų pirmgimiai, kurie seniau turējo eiti kunigų pareigas, nes Dievas buvo jau nutaręs panaikinti senąją tvarką ir paskirti kunigais tik Aarono palikuonis. Taigi, išrinktieji jaunikaičiai šitame atsitikime turējo dalimi pavaduoti paskutiniuosius. Pačią kunigiškų pareigų esmę — kraujo išliejimą — Mošē pasiliko sau. — *Deginamąsias aukas... dēkojimo atnašas.* Pirmosios, kuriose visas aukojamas gyvulys būdavo sudeginamas ant altoriaus, turējo reikšti visišką Israēlio atsidavimą Dievo tarnybai ; antrosios, kuriose atnašaujamų gyvulių dalis buvo pačių aukojančiųjų suvalgoma, turējo parodyti, kad Israēliui Viešpats leidžia arčiau prie jo prieiti ir pasidaryti dalyviais jo švento pokylio. — [6]*Pusę kraujo.* Kraujo per pus padalinimas primena bent kiek apeigas sandoros, kurią kitados Dievas buvo

minių. [5]Jis siuntė jaunikaičius iš Israėlio sūnų, ir jie aukojo deginamąsias aukas ir atnašavo Viešpačiui veršius, kaip dėkojimo atnašas. [6]Taigi, Mošė ėmė pusę kraujo ir supylė į taures; likusią gi dalį išliejo ant altoriaus.[7]Ir ėmęs sandoros knygą, skaitė, girdint tautai; o jie tarė: Visa, ką Viešpats kalbėjo, padarysime ir būsime klusnūs. [8]Jis gi, ėmęs kraujo, apšlakstė juo tautą ir tarė: Tasai yra kraujas sandoros, kurią Viešpats su jumis padarė apie visa tai, kas pasakyta Žyd 9,20

[9]O Mošė ir Aaronas, Nadabas ir Abijus, ir septynios dešimtys iš Israėlio vyresniųjų užžengė [10]ir matė Israėlio Dievą ir po jo kojomis tarsi dalyką, padarytą iš saphyro akmens, panašų į dangų, kai būna giedra. [11]Ir ant tų iš Israėlio sūnų, kurie stovėjo iš tolo, jis neištiesė rankos; ir jie matė Dievą ir valgė ir gėrė

[12]O Viešpats tarė Mošei: Užkopk pas mane į kalną ir būk tenai; aš tau duosiu akmenines plokštes, ir įstatymą, bei paliepimus, kuriuos parašiau, kad juos pamokytumei. [13]Tuomet pakilo Mošė ir jo tarnas Jošuė. O Mošė, eįdamas į Dievo kalną, [14]tarė vyresniesiems: Laukite čia kolei pas jus nesugrįšime. Turite draug su jumis Aaroną ir Hurą; jei iškils

---

padaręs su Abraomu. Žr Prad 15,9... Viena kraujo dalis aukojama Viešpačiui, nes ji išliejama ant altoriaus /plg 4 e/; kita gi skiriama tautai apšlakstyti /8 e/. — [7]*Visa... padarysime...* Tauta antrą kartą iškilmingai žada Viešpačiui klusnumą /žr 3 e/. — [8]*Ēmęs kraują,* — buvusį taurēse. — *Apšlakstē...* Šv Povilas kalbēdamas apie šitą atsitikimą /Žyd 9,18.../, remdamos matomai senoviniu padavimu, mini dar, kad krauju buvo apšlakstyta ne tik žmonēs, bet ir knyga, ir kad Mošē vartojęs šlakstydamas isopą ir raudoną vilną, o prie kraujo pridējęs vandens. Tas gyvulių kraujo išliejimas, patvirtinant padarytąją sandorą, buvo figūra Kristaus kraujo, išlieto Kalvarijos kalne. — *Tasai yra kraujas...* Į šituos žodžius padarē pats Išganytojas aliuziją, pašvęsdamas Eukharistinę taurę. Mt 26,28. Ir kaip tikras buvo Mošēs aukų kraujas, kaip tikras buvo Kristaus kraujas, išlietas ant kryžiaus, taip tikras buvo ir anas kraujas, kurs atsirado taurēje po persiesybinimo ir kurs atsiranda ant mūsų altorių per šv Mišių konsekraciją

[9]*Užžengē,* — vykdydami aug 1 eil minētąjį įsakymą. — [10]*Matē...* Kokioje išvaizdoje Dievas teikēsi pasirodyti Israēlio vyresniesiems, Mošē nepaaiškina. Kitur jis sako, kad Dievas nepasirodęs aiškiame pavidale. Žr Pak 4,12. Daug aiškiau jie matē tai, kas buvo apsireiškimo apačioje. — [11]*Ir ant tų... kurie stovējo iš tolo.* Remiantis LXX, Khald ir Sir vertimais, ebr t šitoje vietoje reiktų išversti taip: Ir ant augštos kilmēs Israēlio sūnų, t y, ant mačiusiųjų Dievą iš tolo Israēlio vyresniųjų /9 e/. — *Neištiesē savo rankos,* t y, jiems neatsitiko jokia nelaimē, nors jie matē Dievą. Buvo gi senovinis įsitikinimas, kad tas negalįs išlikti gyvas, kas Dievą pamatytų. Plg 33,20 ir k. — *Valgē...* Sugrįžę nuo kalno jie dalyvavo dēkojimo aukų pokylyje. Plg 18,12

4. *Įsakymai apie padangtēs pastatymą ir apie kunigus*

a/ *Sandoros padangtē ir jos rakandai*

24,12-27,21. Mošē, vykdydamas Dievo įsakymą, vienas eina į kalną ir čia gauna pamokymų apie sandoros padangtēs pastatymą ir apie kunigus. Visų pirma Dievas jam įsako surinkti brangias dovanas padangtēs reikalams, o toliau aiškiai pamoko, kaip jis turēs padaryti sandoros skrynią, stalą šventoms duonoms, auksinį žibintuvą su jo priedais, pačią padangtę su visomis jos uždangomis, sienomis ir užkabomis, aukų altorių ties padangtēs anga, padangtēs prieangius ir kaip reikēs žibinti aliejus ant žibintuvo padangtēje

[12]*Būk tenai* — ilgesnį laiką. — *Akmenines plokštes ir įstatymą...* Dvi akmenines lentas, kuriose Viešpats

koks klausimas, kreipkitės į juodu. [15]Kai Mošė užžengė, debesis apdengė
kalną. [16]Ir Viešpaties šlovė pasiliko ant Sinajaus, pridengdama jį debe-
simi per šešias dienas, o septintoje dienoje Dievas pašaukė Mošę iš tam-
sybių. [17]Viešpaties gi šlovės išvaizda buvo kaip deganti ugnis kalno vir-
šūnėje matoma Israėlio sūnums. [18]Ir Mošė, įėjęs į debesies vidurį, užėjo
į kalną ir buvo tenai keturias dešimtis dienų ir keturias dešimtis naktų

Žem 35,5 **25.** [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Sakyk Israėlio sūnums, kad
man atneštų pirmones : jas imsite iš kiekvieno laisva valia aukojančio
žmogaus. [3]Tie gi yra dalykai, kuriuos turite imti : auksą, sidabrą, varį,
[4]mėlyną ir raudoną purpurą, dusyk dažytą karmaziną, baltą ploną drobę,
ožkų plaukus, [5]raudonai nudažytus avinų kailius, ir mėlynus kailius,
akacijos medžius, [6]aliejų lempoms žibinti, kvepalus tepamajam aliejui,
ir gero kvapo smilkalus, [7]onikso akmenis ir brangius akmenis antpečiui
ir krūtinės apdarui pagražinti. [8]Ir padarys man šventyklą, — ir gyvensiu
Žyd 9,2 tarp jų. [9]Ją padarys pagal pavyzdį padangtės, kurią tau parodysiu, ir
visų rakandų, vartojamų jos tarnyboje. Padarysite gi ją taip :

---

teikėsi savo ranka parašyti amžinam atminimui dešimtį savo įsakymų. — *Kad juos pamokytumei,* Anot ebr t : jiems pamokyti ; nes ne vienas Mošē turējo mokyti Israēlaičius tų Dievo įsakymų, bet visi Israēlaičiai savo vaikus ir palikuonis. Plg Pak 4,9. — [14]*Laukite čia* : pasilikite savo stovykloje prie Sinajaus. — *Turite draug su jumis...* Pasitraukdamas ilgesniam laikui nuo tautos Mošē savo valdžią paveda Aaronui ir Hurui. — [16]*Per šešias dienas.* Be ypatingo paliepimo Mošē nedrįsta eiti į patį debesį. — [18]*Užkopē į kalną* : pakilo augščiau į kalną — *Buvo tenai keturias...* Kartu su šešiomis laukimo dienomis. Visą tą laiką Mošē nieko nevalgē ir negērē. Žr Pak 9,9

25. [2]*Pirmones.* Ebr *th^erumah,* taip buvo vadinama visokios dovanos, žmonių skiriamos iš savo gērybių Viešpaties tarnybai. — *Auksą...* Tarp dovanų pirmoje vietoje minima trys naugēs, kurių daugiausiai buvo Egipte. Ypač dažnai ten vartodavo varį arba, tikriau sakant, skaistvarį. — [4]*Mēlyną ir raudoną...* Po naugių minima įvairių rūšių gijos ar audiniai, iš kurių reikējo padaryti padangtei uždangos ir apdarai kunigams. Spalvos nurodomos keturios. Ebr jos vadinama *thekheleth,* mēlyna arba rausvai mēlyna ; *'argaman,* tamsiai raudona ; *thola'ath šani,* žydriai raudona ; *šeš,* labai balta plonų lininių siūlų spalva. — *Dusyk dažytą karmaziną.* Toks trečiosios spalvos vardas atsirado Vulg dēl to, kad ebr ž *šani* skaityta su kitokiomis balsēmis. — *Ožkų plaukus.* Ilgi minkšti ožkų plaukai tiko storesniems audiniams. — [5]*Avinų kailius.* Iš kailių turējo būti padaryti viršutiniai padangtēs uždangalai. — *Mēlynus kailius.* Ebr *'oroth th^ekhasim.* Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad čia nurodyta ne kailio spalva, bet gyvulys, kurio kailis reikējo vartoti uždangoms, nes ebr ž *thakhaš* esąs vardas gyvūnų, vadinamų trichechus manatus, arba virgo marina, kurių daug yra Raudonoje jūroje. — *Akacijos medžius.* Ebr *šittim.* Sinajaus pusiasalyje augąs akacijos medis labai lengvas, kietas ir beveik nepūnąs. Senovēje Egipte ir Arabijoje augo taip daug akacijų ir jos buvo taip didelēs, kad iš jų egiptiečiai net statydavo sau didelius laivus. — [7]*Antpečiui...* Žr žem 28,6-30. — [9]*Kurią tau parodysiu.* Pats Dievas teikiasi būti pirmuoju savo žemiškos šventyklos statytoju. Jis duoda smulkiausius ją liečiančius nurodymus ir parodo Mošei kalne jos pavaizdą, regimą jo kūno akims, arba dvasios pagavime. Visų pirma jis duoda pamokymus apie padirbdinimą sandoros arba liudijimo skrynios, kuri turējo būti svarbiausias dalykas tarp visų kitų, paskirtų Dievo tarnybai

[10]Padirbkite iš akacijos medžio skrynią, kurios ilgumas tebūna pus-
trečio masto, platumas pusantro masto, augštumas taip pat pusantro
masto. [11]Ją paauksinsi tyriausiu auksu viduje ir iš oro pusės, ir jos viršuje
padarysi auksinį vainiką aplinkui, [12]ir keturis auksinius žiedus, kuriuos
pritaisysi prie keturių skrynios kampų : du žiedu tebūna viename šone
ir du kitame. [13]Padarysi taip pat iš akacijos medžio karteles ir jas aptrauksi
auksu, [14]ir įversi į žiedus, esančius skrynios šonuose, kad jomis galėtų
būti nešiojama. [15]Jos visuomet bus žieduose ir niekados nebus iš jų ištrauk-
tos. [16]Ir įdėsi skrynion liudijimą, kurį tau duosiu. [17]Padarysi ir maldytuvę
iš tyriausio aukso ; jos ilgumas bus pustrečio masto ir platumas pusantro.
[18]Patalpinsi taip pat du iš aukso nukaltu kherubu iš abiejų žinyno šalių.
[19]Vienas kherubas tebūna ant vieno šono, o antras ant kito. [20]Ir teuždengia
abudu maldytuvės šonu, ištiesę sparnus ir apsiausdami žinyną, teveizdi
vienas į kitą atkreiptais veidais į maldytuvę, kuria turi būti uždengta
skrynia. [21]Joje padėsi liudijimą, kurį tau duosiu. [22]Iš ten tau suteiksiu
įsakymus ; ir nuo maldytuvės iš tarp dviejų kherubų, būsiančių ant liu-
dijimo skrynios, aš tau kalbėsiu visa, ką per tave įsakysiu Israėlio sūnums
[23]Padarysi iš akacijos medžio taip pat stalą, turintį du mastu ilgumo
ir vieną mastą platumo ir pusantro masto augštumo, [24]ir paauksuosi jį
tyriausiu auksu ; aplink jį padarysi auksinę briauną, [25]ir ant pačios briau-
nos išrašytą vainiką, keturiais pirštais augštą, ir ant jo kitą auksinį vai-
niką. [26]Prirengsi taip pat keturis auksinius žiedus ir juos pritaisysi ant

---

[10]*Skrynią.* Ebr *'aron.* Jos ilgumo buvo maždaug 140 cm, augštumo ir platumo arti vieno metro /šv Rašto mastas lygus 52,2 cm/. — [11]*Paauksinsi...* Aptraukdamas auksine skarda. — *Vainiką.* Ebr *zer.* Tuo vainiku turējo būti einanti aplinkui ir truputį išsikišanti auksinē juosta. — [12]*Keturis... žiedus,* arba grandis. Ebr t nurodo, kad grandys turējo būti pritaisytos ne prie viršutinių kampų, bet prie apatinių. — [15]*Visuomet bus žieduose,* kad paskiau niekuomet nereikētų rankomis paliesti pačios skrynios. — [16]*Liudijimą.* Taip pavadintos akmeninēs plokštēs su Dievo įsakymais, kurios turējo nuolat liudyti tautai apie Dievo apreikštą valią ir padarytą sandorą. Dēl tų plokščių ir pati skrynia buvo vadinama liudijimo arba sandoros padangte. — [17]*Maldytuvę.* Ebr *kapporeth,* dangtis. Buvo tai tikrumoje auksinis dangtis, kuriuo reikējo pridengti visas skrynios viršus. Jį vieną kartą metuose vyriausis kunigas apšlakstydavo aukų krauju /Kun 16,14.15 ; Žyd 9,7/, permaldaudamas Dievą už tautos nuodēmes ; todēl jį vadiname maldytuve, t y, maldymo ar permaldavimo vieta. Iš tos taipgi vietos Dievas pažadējo duoti Mošei savo įsakymus ir pamokymus, suteikti jam reikiamas žinias /žr 22 e/, todēl ji vadinama žinynu /žr eil 18.20 ir k/. — [18]*Du... kherubu* Ebr *k^e rub,* daug. *k^e rubim.* Plg Prad 3,24. Tie augščiausio laipsnio dangaus angelų paveikslai gal turējo žmonių išvaizdą, tik buvo su sparnais. Jie turējo vaizduoti tą nuolatinę garbę, kurią Dievui atiduoda visi jo kūriniai. — [21]*Liudijimą.* Žr 16 e. — [22]*Suteiksiu įsakymus.* Anot ebr t : tau pasirodysiu; arba su tavim susitiksiu. Maldytuvē tarp dviejų kherubų buvo regimas Dievo sostas, kur jis apsireikšdavo skaisčiame debesyje ir duodavo savo pamokymus. Iš čia atsirado pavadinimas : Viešpaties apsireiškimo arba susitikimo su savo tauta padangtē. Sandoros skrynia buvo figūra pasiliekančios katalikų Eklesijoje Šv Dvasios ir esančio Šv Sakramente Jēzaus Kristaus

[24]*Auksinę briauną* : tokią pat juostelę /ebr zer/, kaip prie liudijimo skrynios. — [25]*Ant pačios briaunos...* Ebr t čia kalba apie juosteles /gal medines/, rišančias keturias stalo kojas pusēje jų augštumo ir visai nesiekiančias stalo briaunos. Tos juostelēs buvo delno /ebr *tophakh*/

keturių to paties stalo kampų prie kiekvienos kojos. [27]Auksiniai žiedai bus po vainiku, kad į juos būtų įveriamos kartelės ir kad stalas būtų galima nešioti. [28]Taip pat iš akacijos medžio padarysi tas karteles ir jas aptrauksi auksu stalui nešti. [29]Ir padirbdinsi iš tyriausio aukso dubenis, taures, smilkytuvus ir puodelius, kuriais turi būti aukojami skystimai. [30]Ir dėsi ant stalo padėtines duonas visuomet mano akivaizdoje

[31]Padarysi ir žibintuvą, nukaltą iš tyriausio aukso: jo liemenį ir šakas, taures, buoželes ir iš jo išeinančias lelijas. [32]Šešios šakos eis iš jo šonų, trys iš vieno šono ir trys iš kito, [33]trys riešuto pavidalo taurelės draug su buožele ir viena lelija bus ant vienos šakos; ir ant kitos šakos taip pat trys taurelės draug su buožele ir lelija; toks pat bus darbas šešių šakų, kurios turi būti išvestos iš liemens; [34]ant paties gi žibintuvo liemens bus keturios riešuto pavidale taurelės, kiekviena su buožele ir lelija. [35]Trijose liemens vietose bus po kamuolėlį, kiekvienas po dviem šakom, kurių išeinančių iš vieno liemens viso bus šešios. [36]Taigi ir kamuolėliai ir šakos išeis iš jo paties, visa nukalta iš tyriausio aukso. [37]Padarysi taip pat septynias lempas ir jas pastatysi ant žibintuvo, kad šviestų viena prieš kitą. [38]Taip pat gnybliai ir indas, kuriame nuognaibos bus gesinamos, tebūna iš tyriausio aukso. [39]Žibintuvas su visais savo priedais svers
Žyd 8,5; Apd 7,44 iš viso talentą tyriausio aukso. [40]Žiūrėk, kad visa padarytum pagal pavaizdą, kurs tau parodytas kalne

26. [1]Padangtę gi padarysi taip: Prirengsi iš plonos suktinių siūlų drobės, mėlynos ir raudonos purpuros ir dusyk dažyto karmazino dešimtį įsiuvinėtų dangalų. [2]Dangalas bus dvidešimt aštuonių mastų ilgumo ir keturių platumo. Visi dangalai bus vienokio didumo. [3]Penki dangalai

---

platumo ir turējo savo auksinius pagražinimus /*kitą auksinį vainiką*/. — [29]*Dubenis.* Ebr t pirmas žodis reiškia plačias lēkštes duonai padēti, antras mažas geldeles smilkalams, trečias ąsočius ar kibirus vynui laikyti ir ketvirtas nedideles taureles vynui pilti. — [30]*Padētines duonas.* Anot ebr t: veido duonas. Tas pašvęstas duonas dēdavo ant ką tik aprašyto auksinio stalo, stovējusio šventoje padangtēs dalyje

[31]*Jo liemenį...* Ebr t pasakoma tokios žibintuvo dalys: jo koja arba ramstis nuo pačios apačios lig pirmųjų šakų, toliau šakos vamzdžių pavidalo, nes buvo tuščios viduje, kurių vidurinē, kaip ramsčio pailginimas, galējo būti vadinama liemenimi, paskui taurelēs, buoželēs ir žiedai. Šešios šakos turējo būti išlenktos ir siekti to paties augštumo, kokio siekē liemuo, taip kad apatinēs buvo žymiai ilgesnēs už viršutines. Liemens ir šakų pagražinimais buvo riešuto arba anot ebr t migdolų žiedo pavidalo taurelēs, buoželēs ar obuoliukai ir, pagaliau, pačiame viršuje lyg kad žydinčios lelijos, į kurias reikējo įstatyti lempos su aliejumi. Visa tai turējo būti nukalta iš vieno, taip kad žibintuvas buvo neišardomas. — [37]*Kad šviestų viena prieš kitą,* Anot ebr: kad šviestų prieš jo veidą, t y, prieš žibintuvą. Žibintuvas turējo stovēti visai arti pietinio padangtēs šono, ir visa jo lempų šviesa krito į šiaurę, kur buvo stalas su šventomis duonomis. Plg Sk 8,2. — [38]*Gnybliai*: nedidelēs replelēs, kuriomis buvo nugnybami lempų dagčiai. — [39]*Talentą.* Talentan ējo 3000 siklių, kurių kiekvienas svērē 14,55 /anot kitų aukso siklis svēręs 16,37/ gr; todēl visas žibintuvas svērē 43,65 kg, ir buvo vertas mūsų pinigais apie 250,000 lt

26. [1]*Padangtę.* Eil 1-6 kalbama apie padarymą tos uždangos, kuri buvo matoma iš padangtēs vidaus; ji tai ir darē tikrąją Dievo buveinę, ebr *miškan.* Kitais gi žemiau aprašomais dangalais buvo iš oro pusēs pridengta ta pirmoji uždanga. Apie pirmosios uždangos medžiagą žr

bus susegti vienas su kitu, ir penki kiti taip pat sujungti. [4]Prie abiejų
kraštutinių dangalų šonų pritaisysi mėlynas kilpeles, kad viena su kita
galėtų būti susegamos. [5]Dangalai turės po penkias dešimtis kilpelių, taip
iš abiejų šonų pritaisytų, kad kilpelė būtų ties kilpele, ir kad viena su
kita galėtu būti susegta. [6]Padarysi taip pat penkias dešimtis auksinių
kabių, kuriomis abiejų dangalų šonai turės būti sukabinami, kad būtų
viena padangtė

[7]Padarysi taip pat iš ožkų plaukų vienuolika uždangų padangtei
apdengti iš viršaus. [8]Uždangos ilgumas bus trys dešimtys mastų, o pla-
tumas keturi. Visos uždangos bus lygios. [9]Penkias iš jų sujungsi atskirai
ir atskirai sujungsi kitas šešias, taip kad šeštąją uždangą sudėtumei dvi-
linką ant padangtės priešakio. [10]Padarysi taip pat penkias dešimtis kilpų
prie šono vienos uždangos, kad galėtų būti susegta su kita, ir penkias
dešimtis kilpų prie šono kitos uždangos, kad su ana būtų sujungta. [11]Pa-
darysi ir penkias dešimtis varinių sagčių, kuriomis būtų sukabinamos kil-
pos, kad iš viso pasidarytų viena uždanga. [12]Atliekančia dalimi nuo stogo
uždengimo, tai yra vienos uždangos likusia puse pridengsi padangtės
galą. [13]Išilgai iš abiejų šonų uždangos kabės nuleistos po vieną mastą,
kad pridengtų padangtės šonus .[14]Padangtei pridengti padirbsi dar vieną
uždangą iš raudonai dažytų avinų kailių, ir virš tos kitą iš mėlynų kailių

[15]Padirbdinsi taip pat padangtei iš akacijos medžio lentų, kurios reikės
pastatyti stačios. [16]Kiekvienos iš jų ilgumas bus dešimts mastų, o platu-
mas pusantro masto. [17]Lentos turės šonuose po du išsikišimu, kuriais viena
lenta bus sukabinama su kita ; ir taip bus padarytos visos lentos. [18]Dvi-

---

aug 25,4. Čia tik dar paminēta, kad balti lininiai siūlai turējo būti suktiniai, idant pati uždanga būtų stipresnē. — *Įsiuvinētų.* Ebr t ir visuose kituose vert, išskyrus Vulg, čia kalbama apie įsiūtus ar įaustus audeklan kherubimų paveikslus. — [3]*Bus susegti.* Penki dangalai turējo būti susegti, arba gal susiūti ne galais, bet šonais ; taip kad iš penkių darēsi vienas dideliausias kilimas 28 mastais ilgas ir 20 platus. Toks pat kilimas buvo padarytas ir iš kitų 5 dangalų. Susegus vēliau sagtimis dviejų kilimų kraštus, darēsi uždanga 40 mastų ilga ir 28 plati

[12]*Vienos uždangos likusia puse.* Vienuoliktos viršutinēs uždangos pusē buvo užlenkta ant padangtēs priešakio, kur ji pasidarē dvilinka /9 e/. Tuo būdu viršutinių ir apatinių audeklų siūlēs nebebuvo viena ties kita, bet nuo vienos ligi kitai pasidarē tarpas dviejų mastų, ir iš galo viršutinē uždanga dar dviem mastais buvo ilgesnē už apatinę, taip kad galējo visai ją pridengti. — [13]*Išilgai iš...* Viršutinēs uždangos buvo 30 mastų ilgos, o apatinēs tik 28, todēl dviem mastais daugiau. Reikia dar pastebēti, kad čia, kaip ir toliau, padangtē vadinama dažniausiai tik pats vidus, t y, Viešpaties buveinē /ebr miškan/, kurią darē apatinis kherubimais papuoštas kilimas

[16]*Lentų.* Ebr *qereš*, daugs *q^erašim.* Tikra to žodžio prasmē nežinoma. Jei jis reiškia paprastas lentas, tai jos, sustatytos ir suleistos padangtēs šonuose ir gale, turējo visai uždengti didžiausią gražiais kherubimų paveikslais papuoštą uždangos dalį, kuri dengē Viešpaties buveinę iš šonų ir iš galo ir tikrai turējo padaryti tą buveinę. Todēl kaikurie aiškintojai /Simon/ spēja, kad žodžiu qereš vadinama pelčiai ar rēmai, per kuriuos pigiai buvo galima matyti ant jų pakabinta uždanga. — [17]*Lentos turēs...* Žodis « šonuose » įdētas šiton eil be reikalo, nes ebr t čia visai nenurodyta, kur turējo būti *du išsikišimu.* Neaišku ir ką reiškia tie išsikišimai, nes ebr jie vadinami *jadot,* rankos, o žem 19 e Vulg tą patį dalyką vadina kertēmis. Ebr 17 e galima taip išversti : prie kiekvienos lentos /qereš/ bus dvi rankos surištos viena

dešimt iš jų bus pietiniame šone, kurs atgręžtas į pietus. [19]Joms nuliesi
keturias dešimtis sidabrinių pakojų, kad po dviem kiekvienos lentos ker-
tėm būtų pakišama du pakoju. [20]Taip pat kitame padangtės šone, kurs
atgręžtas į šiaurę, bus dvidešimt lentų, [21]turinčių keturias dešimtis sida-
brinių pakojų, padėtinų po du kiekvienos lentos apačion. [22]O padangtės
šaliai atgręžtai į vakarus padirbdinsi šešias lentas, [23]ir vėl kitas dvi lentas,
kurios turės būti pastatytos sąsparose iš padangtės galo. [24]Ir bus sujungtos
nuo apačios lig viršui, ir visas laikys vienas sunėrimas. Dvi lentos stovė-
siančios sąsparose, taip pat bus sujungiamos su kitomis. [25]Ir iš viso bus
aštuonios lentos, o jų sidabrinių pakojų šešiolika, skaitant po du pakoju
kiekvienai lentai. [26]Padirbsi iš akacijos medžio ir penkis užkaiščius len-
toms laikyti viename padangtės šone, [27]ir kitus penkis kitame, ir tiek
pat galui į vakarus. [28]Jie bus perkišti ties lentų viduriu nuo vieno galo
iki kitam. [29]Pačias lentas paauksinsi ir joms nuliesi auksines grandis,
į kurias įverti užkaiščiai laikys lentas ; ir užkaiščius aptrauksi auksine
skarda. [30]Ir pastatysi padangtę pagal pavaizdą, kurs tau parodytas
Aug 25,40 kalne
[31]Padarysi ir užkabą iš mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažy-
to karmazino ir iš plonos suktinių siūlų drobės su įsiuvinėtais gražiais
vaizdais. [32]Ją pakabinsi ant keturių akacijos medžio šulų, kurie bus paauk-
sinti ir turės auksines galvenas, o sidabrinius pakojus. [33]Užkaba bus pri-
kabinta grandimis. Viduje už užkabos pastatysi liudijimo skrynią. Ta
užkaba atskirs šventąją vietą nuo švenčiausios. [34]Padėsi taip pat ir maldy-
tuvę viršum liudijimo skrynios švenčiausioje vietoje. [35]Stalą pastatysi
šiapus užkabos ir ties stalu žibintuvą pietiniame padangtės šone ; nes
stalas stovės šiauriniame šone. [36]Padirbdinsi ir padangtės angai užkabą
iš mėlynos ir raudonos purpuros, iš dusyk dažyto karmazino ir iš plonų
suktinių linų siūlų, išaustą įvairiomis spalvomis. [37]Ir paauksinsi penkis
akacijos medžio šulus, prieš kuriuos bus pakabinta užkaba ; šulų galve-
nos bus auksinės, o pakojai variniai

---

su kita, arba anot kitų : einanti šalymais /*parallela invicem*/. — [23]*Iš padangtēs galo* : toje pat į vakarus atgręžtoje padangtēs šalyje. — [24]*Ir bus sujungtos...* Pirmą šitos eil dalį autorius matomai suprato apie visas lentas, ebr gi t kalbama tik apie dvi sąsparos lentas ; bet ir to teksto prasmē neaiški, ir sąsparos lentų aprašymas šiandien nebesuprantamas. Ebr t pažodžiui galima taip išversti : jos bus dvejos nuo apačios ir draug bus dvejos jos /padangtēs/ viršuje lig pirmajai grandžiai ; taip bus su jom abiem ; juodvi bus abiejose sąsparose. — [28]*Jie bus perkišti...* Ebr t ir kituose vert : vidurinis užkaištis eis ties lentų viduriu nuo vieno /padangtēs/ galo lig kitam. Todēl tik vidurinis užkaištis siekē nuo vieno sienos galo lig kitam ; kiti gi keturi buvo per pus trumpesni ir susidurdavo ties sienos viduriu. Grandžių tat, į kurias tie užkaiščiai turējo būti įverti, prie kiekvienos sienos buvo pritaisyta po tris : viena augštai, kita viduryje o trečia apačioje

[31]*Su įsiuvinētais gražiais vaizdais.* Anot ebr t ta užkaba buvo pagražinta kherubimų paveikslais /žr 1 e/. — [32]*Auksines galvenas.* Anot ebr t šulų viršuje buvo ne galvenos ar kapiteliai, bet vašai ; už jų reikējo pakabinti užkabą ; nuo jų turējo kabēti užkabos. — [35]*Stalą* — šventoms arba padētinēms duonoms. Toje pat šventoje padangtēs dalyje buvo dar pastatytas smilkalų altorius. Žr žem 30,1... — [36]*Angai,* — kuri buvo iš saulētekio pusēs. Ją dengianti užkaba buvo marga, išausta langeliais, bet kherubimų neturējo. — [37]*Galvenos.* Ebr t : vašai

27. 1Padirbdinsi dar iš akacijos medžio altorių penkiais mastais ilgą Žem 38,6
ir tiek pat platų, tai yra keturkampį, ir trimis mastais augštą. 2O ketu-
riuose kampuose išeis iš jo ragai ; ir jį aptrauksi variu. 3Ir padarysi jo
reikalams puodus pelenams supilti, reples, šakutes ir anglims indą ; visus
rykus įtaisysi iš vario. 4Padirbdinsi dar tinklo pavidalo narinę, prie kurios
keturių kampų bus keturios varinės grandys. 5Ją įdėsi po altoriaus vainiku ;
ir narinė sieks lig altoriaus viduriui. 6Padirbdinsi taip pat iš akacijos medžio
altoriui dvi kartis, kurias aptrauksi varine skarda, 7ir įversi į grandis, ir
jos bus iš abiejų šonų altoriui nešti. 8Jį padarysi nepripildytą viduje, bet Aug 20,24
tuščią ir dyką, kaip tau parodyta kalne
9Padarysi taip pat padangtei prieangį, kurio pietiniame šone, at-
gręžtame į pietus, bus užkabos iš baltos plonos suktinių siūlų drobės.
Vienas jos šonas bus šimtu mastų ilgas. 10Ir padarysi dvidešimt šulų su
tiek pat varinių pakojų. Jie turės sidabrines galvenas su savo pagražini-
mais. 11Taip pat ir šiauriniame šone išilgai bus užkabos per šimtą mastų,
dvidešimt šulų ir tiek pat varinių pakojų ir sidabrinių galvenų su jų pa-
gražinimais. 12Prieangio gi platume, kurs atgręžtas į saulėleidžius, bus
užkabos per penkias dešimtis mastų, ir dešimt šulų ir tiek pat pakojų.
13Taip pat ir tas prieangio platumas, kurs atgręžtas į saulėtekius, bus
penkių dešimtų mastų ; 14iš jų penkiolika mastų nuo vieno šono bus pas-
kirta užkaboms, draug su trimis šulais ir su tiek pat pakojų. 15Taip pat
nuo kito šono per penkiolika mastų bus užkabos, trys šulai ir tiek pat pa-
kojų. 16Prieangio gi įėjime bus dvidešimties mastų užkaba iš mėlynos ir
raudonos purpuros, iš dusyk dažyto karmazino ir plonos suktinių siūlų
drobės su išmezgimais. Ji turės keturis šulus su tiek pat pakojų. 17Visi
prieangio šulai aplinkui bus aptraukti varine skarda, turės sidabrines
galvenas ir varinius pakojus. 18Prieangio išilgai bus šimtas mastų, skersai
penkios dešimtys mastų, ir bus penkiais mastais augštas. Jo užkabos bus
padarytos iš baltos plonos suktinių siūlų drobės ir turės varinius pakojus.
19Visus padangtės rakandus visiems jos reikalams ir apeigoms, taip pat
jo ir prieangio baslelius padarysi iš vario

---

27. 1*Altorių*. Jis buvo vadinamas deginamųjų aukų altoriumi ; turējo gi būti pastatytas ties padangtēs anga. Priējimas prie jo buvo padarytas iš nuolaidžiai supiltos žemēs /plg 20,26/. — 2*Ragai*. Jie buvo neišimami, bet padaryti išvieno su altoriumi. Ragai buvo švenčiausi altoriaus dalis ; juos patepdavo aukų krauju. — 3*Reples*. Ebr t minima čia prietaisas pelenams semti, kurs iš vokiško vadinamas šiūpēle, ir dar įvardinama indai aukų kraujui semti. —4*Padirbdinsi dar*...Iš vario padaryta narinē, lyg koks didelis rētis, buvo tikriausiai įleista į patį altorių jo augštumo pusēje ; ant jos kraudavo malkas, o ant jų dēdavo deginimui paskirtas aukas. Per narines skyles įeidavo reikiamas oras ir išbyrēdavo pelenai. — 5*Vainiką*. Vainiku čia gal pavadinta plati briauna aplink altorių jo augštumo pusēje, ant kurios galēdavo atsistoti tarnaujantieji prie altoriaus kunigai

9*Prieangį*. Buvo tai didelis kiemas šimto mastų išilgai ir penkių dešimtų skersai ; aplink jį visą buvo sustatyti ant varinių pakojų stiebeliai augštai pasibaigią vašais, prie kurių buvo prikabintos drobinēs marškos. — 10*Galvenas*. Ebr t minima čia ir žem 11,17 eil ne galvenos ar kapiteliai, bet vašai. — 19*Baslelius*. Jie reikējo įkalti žemēn, o prie jų pririšdavo virvēmis užkabų apačias

20*Tyriausio aliejaus*. Visų tyriausiu aliejumi buvo laikomas tas, kurs savaime varva iš sudaužytų uogų ; gaunamas gi iš spaustuvų, išspaudžiant uogų sultis ir šildant, buvo žymiai mažesnēs vertēs. — *Visuomet* — paskirtu metu, naktimis.

[20]Įsakyk Israėlio sūnums, kad tau atneštų tyriausio aliejaus iš alyvmedžių, išspausto piestoje, idant visuomet žibėtų lempa [21]liudijimo padangtėje šiapus užkabos, kuri pakabinta prieš liudijimą. Ją statys Aaronas ir jo sūnūs, kad žibėtų lig rytui Viešpaties akivaizdoje. Ta tarnystė bus amžina Israėlio sūnums per visas jų kartas

28. [1]Imk taip pat pas save iš Israėlio sūnų tarpo savo brolį Aaroną draug su jo sūnumis, kad jie man eitų kunigystės pareigas : Aaronas, Nadabas ir Abijus, Eleazaras ir Itamaras. [2]Ir padarysi savo broliui Aaronui šventą apdarą šlovei ir pagražinimui. [3]Ir sakysi visiems išmintingos širdies, kuriuos aš pripildžiau išmanymo dvasios, kad padarytų Aaronui apdarus, kuriuose pašvęstas man tarnautų. [4]Apdarai gi, kuriuos padarys, bus šitie : krūtinės apdaras, antpetis, tunika, siaura drobinė jupa, nuometas ir juosta. Padarys šventus apdarus tavo broliui Aaronui ir jo sūnums, kad jie man eitų kunigystės pareigas. [5]Ir ims auksą, mėlyną ir raudoną purpurą, dusyk dažytą karmaziną ir baltą ploną drobę

[6]Antpetį padarys iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino ir baltos plonos suktinių linų siūlų drobės, audžiant įvairiomis spalvomis. [7]Jis turės du galu, kurie savo kraštais sieks vienas kitą ties abiem šonais, taip kad pasidarys vienas apvalkalas. [8]Pats gi aude-

---

— *Lempa.* Vienskaita padėta vietoje daugiskaitos, nes čia kalbama apie septynias žibintuvo lempas. — [21]*Liudijimo padangtēje.* Žr paaišk 25,22

b) *Kunigų apdarai ir apeigos jų pašventime*

28,1-29,46. Be įsakymų apie padangtę ir jos rakandus Viešpats tuo pačiu metu duoda Mošei įsakymą apie naujos kunigijos paskyrimą, pamoko, kokie ir kaip reikēs padaryti šventi apdarai vyriausiam ir kitiems kunigams, kurių pašventimo apeigos taip gi nuosakiai aprašomos. Minima dar čia vadinamoji nuolatinē auka

28. [1]*Imk*: atskirk. — [2]*Apdarą.* Ebr t : apdarus. — *Šlovei ir pagražinimui.* Kunigų tarnyboje vartojami apdarai turējo pašlovinti ir papuošti pačius kunigus, bet dar labiau turējo šlovinti ir gražinti šventą jų tarnavimą Dievui, sužadindami žmonių širdyse pagarbą Dievui ir šv apeigoms, kuriomis jam buvo tarnaujama. — [3]*Sakysi visiems...* Tie, kurie darys kunigams šventus apdarus, turēs dvejopą savybę, įgimtą gabumą ir Dievo suteiktą išmanymą. — [4]*Apdarai bus šitie.* Įvardijami čia apdarai buvo skiriami vyriausiam kunigui ; nepaminēta dar auksinē skardelē, nešiojama ant kaktos /žr 36 e/. Kadangi tokių apdarų dabar visai nebēra, tai jų pavadinimų išsivertimas savo kalbon yra nepigus dalykas, ir tik iš aprašymo galima gauti šioks toks supratimas apie pačius apdarus

[6]*Antpetį.* Ebr *'ephod.* Ką tas žodis reiškia, tikrai nežinia ; gal priedangą. Iš aprašymo galima sau įsivaizdinti ephodą kaip mūsų dalmatiką ar dideliausius škaplerius, kurių trumputēs juostelēs buvo ant pačių pečių ; vienas galas plačiai dengē krutinę ir siekē arti kelių, o kitas tokio pat ilgumo buvo ant nugaros. Po pažastimis šonai ephodo galo, buvusio ant krutinēs, buvo sukabinti su šonais jo kito galo, dengusio nugarą. Taip darēsi ephodas truputį panašus į marškinius. Žydai ir dabar dēvi kartais trumpą apdarą, truputį primenantį čia aprašytą ephodą. — [7]*Turēs du galu,* kuriuodviejų vienas bus ant krūtinēs, o kitas dengs nugarą — *Sieks vienas kitą* : po pažastimis ir lig pačiai apačiai. — [8]*Pats gi audeklas...* Vulgata kartoja tą pat, kas pasakyta 6 eil. Visai kas kita yra ebr t, kurio prasmę taip galima išreikšti : Ir prie jo, ty, antpečio bus prisegtas aprišamasis kaspinas tokio pat darbo

klas ir visas išmarginimo darbas bus iš aukso, mėlynos ir raudonos pur-
puros, dusyk dažyto karmazino ir baltų suktinių linų siūlų. [9]Ir imsi du
onikso akmenėliu ir juose įdroši Israėlio sūnų vardus : [10]šešis vardus vie-
name akmenėlyje ir šešis kitus antrame, paeiliui kaip vienas po kito gi-
męs. [11]Kaip skaptoriai ir brangių akmenų drožėjai daro, taip įpjausi juose
Israėlio sūnų vardus ir, įsodinęs akmenėlius į auksą, [12]padėsi ant kiek-
vienos antpečio šalies kaip atminimo ženklą apie Israėlio sūnus. Ir Aaronas
nešios jų vardus Viešpaties akivaizdoje ant abiejų pečių atminimo dėlei.
[13]Padarysi iš aukso taip pat sagtis, [14]ir iš tyriausio aukso dvi grandinėles
su sukabinėtais nareliais, kuriuodu įversi į sagtis

[15]Padirbdinsi taip pat ir ištarminį krūtinės apdarą, margai išaustą,
kaip ir antpetis, iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto
karmazino ir baltų suktinių linų siūlų. [16]Jis bus keturkampis ir dvilinkas ;
kaip išilgai taip ir skersai jis turės sprindį [17]ir jį apsodinsi keturiomis ak-
menėlių eilėmis. Pirmoje eilėje bus sardijus, topazijus ir smaragdas ;
[18]antroje rubinas, saphiras ir jaspis ; [19] trečioje ligurijus, akhatas ir ame-
tistas ; [20]ketvirtoje khrisolitas, oniksas ir berilius. Jie bus įsodinti į auksą
savo eilėse. [21]Ant jų bus Israėlio sūnų vardai ; dvylika vardų bus įpjauta ;
kiekviename akmenyje vardas vienos iš dvylikos giminių. [22]Krūtinės ap-
darui padarysi iš tyriausio aukso su supintais nariais grandinėles, [23]taip
pat du auksiniu žiedu, kuriuodu pritaisysi prie dviejų augštutinių krū-
tinės apdaro kampų, [24]ir auksines grandinėles įversi į žiedus, esančius jo
kampuose, [25]ir tų grandinėlių galus prisegsi sagtimis prie abiejų antpečio
šalių ties krūtinės apdaru. [26]Padirbdinsi taip pat du auksiniu žiedu, kuriuodu
pritaisysi prie žemųjų krūtinės apdaro kampų iš apačios toje pusėje, kuri

---

iš aukso... Taigi čia kalbama apie kaspiną, kuriuo buvo perrišamas antpetis, kad prisiglaustų prie kūno. Tas kaspinas turējo būti padarytas iš tokio pat audinio, kaip ir antpetis. — [12]*Antpečio šalies.* Akmenēliai matomai turējo būti prisegti viršum pečių. — *Kaip atminimo ženklą.* Israēlio sūnų vardai akmenēliuose turējo nuolat priminti Viešpačiui Israēlio protēvius, kad jis būtų maloningas jų palikuonims. Plg žem 29 e ; 30,16 ir k. — [14]*Įversi į sagtis.* Tos grandinēlēs turējo tikriausiai pagražinti kraštus skylēs, per kurią, užsidedant antpetį, buvo įkišama galva ; todēl jos ējo aplink kaklą ir darē tarsi apikaklę.

[15]*Krūtinēs apdarą.* Ebr to apdaro vardas *Khošen* ; bet ką jis reiškia, nežinia ; spēliojama, kad tą pat, ką ir gražumas, papuošalas. Vadinamas jis dar ištarminiu krūtinēs apdaru, nes į jį buvo įdēta *urim* ir *thummim* /žr 30 e/, su kurių pagalba vyriausias kunigas gaudavo iš Dievo nutarimus arba atsakymus į savo klausimus, taigi patirdavo Dievo ištarmes. Krūtinēs apdaras buvo tai dvilinkai sudētas gražaus audeklo rēželis sprindžio ilgumo ir platumo, bent kiek primenąs savo išvaizda dabar vartojamą, kunigui einant pas ligonius, bursą. Jo viršutiniai kampai, turējusieji auksinius žiedus, buvo prisegti auksinēmis grandinēlēmis prie antpečio tose vietose, kur buvo du onikso akmenēliu su Israēlio sūnų vardais ; prie dviejų žemyn nusvirusių kampų buvo taip pat auksiniai žiedai, prisiūti ne iš viršaus, bet iš apačios, toje krūtinēs apdaro pusēje, kuri nematoma akims buvo prisiglaudus prie ephodo ; į žiedus buvo įverta mēlyna juostelē, kurios galai buvo prisegti prie žiedų, buvusių ant ephodo ties pažastimis. — [17]*Sardijus...* Veik visi brangių akmenēlių vardai paimti iš LXX vertimo. Kokie tie akmenēliai tikrumoje buvo, dabar, amžių bēgyje pasikeitus vardams, sunku sužinoti. Matomai tokiuos pat akmenēlius matē šv Jonas dangiškosios Jerusalēs pamatuose. Žr Apr 2,119.20. — [22]*Krūtinēs...* Aprašoma, kaip viršutiniai krūtinēs apdaro kampai turējo būti prisegti

prisiglaudžia prie antpečio. [27]Ir vėl du kitu auksiniu žiedu, kurie turi
būti pritaisyti prie abiejų antpečio šonų žemai,kur yra apatinis sujungimas,
kad krūtinės apdaras galėtų būti sukabintas su antpečiu. [28]Ir bus sumegzta
mėlyna juosta antpečio žiedai su krūtinės apdaro žiedais, kad dailus su-
mezgimas pasiliktų tvirtas, ir kad krūtinės apdaras negalėtų būti atskir-
tas nuo antpečio. [29]Ir Aaronas nešios Israėlio sūnų vardus ištarminiame
apdare ant savo krūtinės, kada eis į šventyklą, kaip amžiną atminimo ženk-
lą Viešpaties akivaizdoje. [30]O į įštarminį krūtinės apdarą įdėsi Mokslą
ir Tiesą; tai bus ant Aarono krūtinės, kai jis įeis Viešpaties akivaizdon ;
ir nešios ant savo krūtinės Israėlio sūnų teismą Viešpaties akivaizdoje
visuomet

[31]Padarysi taip pat antpečiui visą mėlyną jupą, [32]kurios viduryje
iš viršaus bus skylė galvai įkišti, o aplinkui ją austinė atsiūlė, kaip pa-
prastai būna rūbų pakraščiuose, kad veikiai neplyštų. [33]O prie apatinės
jupos siūlės padarysi aplinkui iš mėlynos ir raudonos purpuros ir dusyk
dažyto karmazino tarsi granatinius obuolėlius, perpintus varpeliais, [34]taip
kad būtų auksinis varpelis ir granatinis obuolėlis, ir vėl kitas auksinis var-
Ekli 45,11 pelis ir granatinis obuolėlis. [35]Ir apsivilks Aaronas eidamas savo tarnystę,
kad girdėtųsi skambėjimas, kada įeina į šventyklą Viešpaties akivaizdon
ir išeina, ir kad nenumirtų

[36]Padarysi iš tyriausio aukso skardelę, kurioje įpjausi auksakalio
darbu : Šventumas Viešpačiui ! [37]Ją pririši mėlynu kaspinu, ir bus ant
kunigiško nuometo, [38]ties vyriausiojo kunigo kakta. Ir Aaronas nešios
visus Israėlio sūnų nusikaltimus visose jų dovanose ir atnašose, kurias jie
aukoja ir pašvenčia. O skardelė bus visuomet ant jo kaktos, kad Viešpats
jam būtų maloningas. [39]Išausdinsi taip pat siaurą jupą iš baltų plonų
lininių siūlių ; padarysi ir kunigišką nuometą iš baltos plonos drobės ir
juostą su dailiais įsiuvinėjimais

---

prie antpečio. Žr paaišk 15 e. — [26]*Padirbdinsi taip pat...* Paaiškinama, kaip apatinis krūtinēs apdaro kraštas turējo būti pririštas prie žiedų ant ephodo. Iš ebr t 27 eil paaiškēja, kad einantieji nuo krūtinēs apdaro kaspino galai turējo būti pririšti prie žiedų ant ephodo toje vietoje, kur jo šonai buvo susiglaudę ir perrišti ant kulšių, ir kad patys žiedai buvo ant ephodo kaspino. — [30]*Mokslą ir Tiesą.* Ebr *urim* ir *thummim.* Jei tuodu žodžiu yra ebr kilmēs, tai juodu turētų reikšti : š v i e s y b ē s ir t o b u l y b ē s pilnybę. Matomai tai buvo dalykai jau seniau Israēlaičių vartojami ir visiems žinomi, nes čia neduodama jokio jų aprašymo. Bet kokia buvo jų išvaizda, nebežinojo tikrai ir LXX vertējai. Tiek aišku kad *urim* ir *thummim* buvo Israēlaičiams Dievo duotas būdas patirti, tarpininkaujant vyriausiam kunigui, Dievo nutarimus. — *Teismą,* ty, krūtinēs apdarą su *urim* ir *thummim,* su kurių pagelba gaunami buvo Dievo nutarimai

[31]*Antpečiui mēlyną jupą* : ilgą lig blauzdų iš raudonai mēlynų siūlų išaustą apdarą /ebr *me'il*/, ant kurio buvo uždedamas antpetis. — [33]*Granatinius obuolēlius* : kamuolēlius, turējusius granatų obuolių išvaizdą. — [35]*Kad girdētųsi skambējimas...* Girdēdami skambējimą žmonēs galējo mintimi sekti vyriausiąjį kunigą, įeinantį į švenčiausiąją padangtēs dalį. Plg Ekli 45,10.11. — *Kad nenumirtų* : kad nebūtų verti mirties bausmēs dēl Dievo įsakymo peržengimo

[36]*Skardelę.* Ebr *tsits,* žiedas, lapas. Tai buvo svarbiausia kunigiško nuometo dalis. Įrašas joje *qodeš laYhvh* turējo priminti kaip pačiam vyriausiam kunigui, taip ir visai tautai vieną iš svarbiausių tiesų. — [37]*Ant kunigiško nuometo.* Kokią išvaizdą turējo tas kunigų apdaras, nepaaiškinama ; tik žem 39 e liepiama padaryti jį iš baltos plonos drobēs.

40Toliau padarysi Aarono sūnums drobines jupas ir juostas ir kuni-
giškus nuometus, kad tai būtų šlovei ir pagražinimui, 41ir visais šitais
apdarais apvilksi savo brolį Aaroną ir draug su juo jo sūnus. Ir visų
pašventinsi rankas, ir juos pašvęsi, kad man eitų kunigystės pareigas.
42Padarysi ir drobines kelnes, kad pridengtų jų kūno nuogumą nuo kul-
šių lig strėnų; 43ir dėvės jas Aaronas ir jo sūnūs, kai eis į liudijimo padangtę,
ar kai artinsis prie altoriaus, kad tarnautų šventykloje, kad būdami nusi-
kaltę nenumirtų. Tas įstatas bus amžinas Aaronui ir jo palikuonims po jo

29. 1Bet ir tai padarysi, kad jie man būtų įšvęsti kunigais. Imk iš Kun 9,2
bandos veršį ir du avinu be kliaudos, 2ir neraugintos duonos, ir ragaišio
be raugo, apšlakstyto aliejumi, taip pat papločių be raugo, apipiltų alie-
jumi ; visa tai padarysi iš kvietinių miltų ; 3ir sudėjęs pintinėje atnašausi ;
o be to veršį ir du avinu. 4Aaroną ir jo sūnus pastatysi prie liudijomo pa-
dangtės angos ; o apiplovęs tėvą kartu su jo sūnumis vandenimi, 5ap-
vilksi Aaroną jo apdarais, tai yra balta ir mėlyna jupa, antpečiu ir krū-
tinės apdaru, ir tai apjuosi juosta ; 6ir jam ant galvos uždėsi kunigišką
nuometą, o ant nuometo šventąją skardelę, 7ir išpilsi jam ant galvos te-
pamojo aliejaus ir tuo būdu jis bus pašvęstas. 8Liepsi prieiti taip pat jo
sūnums, ir apvilksi drobinėmis jupomis ir apjuosi juosta, 9būtent Aaroną
ir jo sūnus, ir jiems uždėsi kunigiškus nuometus ir bus man kunigais amži-
nai tarnystei. Pašventinęs jų rankas, 10atvesi veršį ties liudijimo padangte, Kun 1,3

Gal jis buvo panašus į dabar vartojamus Rytų kraštuose turbanus. — 38*Nešios... nusikaltimus.* Kada Israēlaičiai bus nusikaltę, nesilaikydami visų įstatymų apie jų atnašų aukojimą, tai jiems bus dovanota dēl vyriausiojo kunigo, kurs buvo figūra Jēzaus Kristaus. — 39*Siaurą jupą.* Buvo tai balti drobiniai marškiniai ilgi lig riešų, su rankovēmis, užsivelkami tiesiog ant kūno. — *Juostą.* Ji buvo marga

40*Aarono sūnums.* Pasakoma paprastų kunigų apdarų pavadinimas. — *Kunigiškus nuometus.* Ebr t jie vadinami ne taip kaip vyriausiojo kunigo nuometas ; matomai jie kuo nors nuo jo skyrēsi. — 41*Pašventinsi rankas.* Ebr t : patepsi ir pripildysi rankas ir juos pašventinsi. Tai turējo reikšti, 1/ kad jie buvo pašvęsti kunigais, 2/ kad jiems buvo suteikta tam tikra valdžia ir 3/ kad jie buvo išskirti iš tautos tarpo. — 42*Drobines kelnes.* Jos nebuvo laikomos šventu apdaru. — 43*Nenumirtų* Žr aug 35 e

29. 1*Tai padarysi...* Duodama pamokymas apie apeigas, laikytinas šventinant Aaroną ir jo sūnus kunigais. — 4*Apiplovęs.* Tam tikra praustuvē buvo prie pat Padangtēs angos. Žr 30,18. Liepiant Mošei, reikējo apsiplauti gal tik rankos, kojos ir galva. Tai buvo pirmoji pašventinimo apeiga. Apsiplovimas draug su auka už nuodēmę turējo reikšti apsivalymą nuo nuodēmių per tikrą už juos gailestį. — 5*Apvilksi...* Antra pašventinimo apeigų dalis — apsivilkimas kunigiškais rūbais. — 7*Išpilsi...* Trečia apeigų dalis — patepimas šventu aliejumi. — 8*Liepsi prieiti...* Ketvirta apeigų dalis — Aarono sūnų apvilkimas. — 9*Bus man kunigais...* Kadangi įšventinimui kunigais priderējo rankų aliejumi patepimas, su kuriuo jungēsi rankų pripildymas /žr 24 e/, tai tas patepimas čia tikriausiai išreikštas žodžiais : *bus man kunigais...* Rankų patepimu suteikiama pats kunigystēs laipsnis, pripildymu gi duodama kunigiška valdžia /atnašauti aukas ir vykdyti kitas kunigų pareigas/. — *Pašventinęs...* Ebr t : ir pripildysi Aarono ranką ir jo sūnų rankas. Šitie ž tikriausiai priklauso pirm jų esančiam sakiniui. — 10*Atvesi veršį...* Penkta apeigų dalis ir tai svarbiausia — aukos už įšventinamuosius kunigais. Jos turējo būti ketveriopos. Reikējo paaukoti veršis, kad būtų permaldauta už nuodēmę ; — avinas Dievui pagarbinti ; taipgi avi-

Aaronas ir jo sūnūs uždės jam ant galvos rankas, [11]ir jį papjausi Viešpa-
ties akivaizdoje, prie liudijimo padangtės angos. [12]Ir ėmęs veršio kraujo
patepsi savo pirštu ant altoriaus ragų, likusį gi kraują išliesi prie jo pašak-
Kun 3,3 nies. [13]Ir imsi visus taukus, pridengiančius vidurius, ir kepenų tinklą, ir
du inkstu, ir ant juodviejų esančius taukus, ir paaukosi, sudegindamas
ant altoriaus. [14]Veršio gi mėsą, kailį ir mėšlus sudeginsi lauke už stovyklos,
nes tai yra auka už nuodėmę. [15]Imsi taip pat vieną aviną, ant kurio galvos
Aaronas ir jo sūnūs uždės rankas. [16]Jį papjovęs, imsi jo kraujo ir išpilsi
aplink altorių. [17]Patį gi aviną sukaposi į gabalus ; o apiplautus jo vidu-
rius ir kojas sudėsi ant supjaustytos mėsos ir ant jo galvos ; [18]ir paaukosi
visą aviną, sudegindamas ant altoriaus ; tai yra atnaša Viešpačiui ir auka,
kurios kvapas jam labai meilus. [19]Imsi taip pat kitą aviną, ant kurio galvos
Aaronas ir jo sūnūs uždės rankas ; [20]jį papjovęs, imsi jo kraujo ir patepsi
ant Aarono ir jo sūnų dešinės ausies pakremslės ir ant dešinės rankos
nykščio ir ant didžiojo dešinės kojos piršto, ir išliesi kraują ant altoriaus
aplinkui. [21]O ėmęs kraujo, kurs yra ant altoriaus, ir tepamojo aliejaus,
apšlakstysi Aaroną ir jo apdarus, sūnus ir jų apdarus. Ir pašventinęs juos
ir jų apdarus, [22]imsi iš avino riebumą, uodegą ir taukus, apdengiančius
vidurius, ir kepenų tinklelį, ir abudu inkstu, ir ant jų esančius taukus ir
dešinį petį, — nes tai yra pašventimo avinas, — [23]ir vieną duonos kepalą,
aliejumi apšlakstytą ragaišį, paplotį iš neraugintų duonų pintinės, padė-
tos Viešpaties akivaizdoje, [24]ir visa padėsi ant Aarono ir jo sūnų rankų
ir taip pašventinsi pakeliant Viešpaties akivaizdoje. [25]Ir visa atimsi iš

---

nas Dievui padėkoti ir pagaliau auka susidedanti iš duonos. — *Dēs jam ant galvos rankas...* Šita apeiga reiškia, kad atnašaujantis auką nori ją atiduoti Dievui užuot savęs, kad jį pagarbintų, ar kad jam padėkotų ir naujų malonių išmelstų, ar kad permaldautų už nuodėmes. — [12]*Patepsi...* Altoriaus ragų patepimas aukos krauju reiškė sandoros patvirtinimą /plg 24,8/. — [13]*Imsi visus...* Įvardijami čia dalykai buvo laikomi geriausiomis dalimis gyvulyje. — [14]*Veršio gi mēsą...* Tas sudeginimas už stovyklos buvo figūra Jėzaus Kristaus mirštančio už Jerusalēs sienų. Plg Žyd 13, 11.12 2 Kor 5,21. — [15]*Imsi taipgi...* Čia aprašomos deginamosios aukos apeigos. Ji visa turējo būti sudeginta ant altoriaus. Ebr ji buvo vadinama *'olah.* — *Labai meilus.* Žr Prad 8,21. — [19]*Kitą aviną.* To avino aukojimas panašus į paprastas dēkojimo aukas. Čia jis priklauso kunigiško pašventinimo apeigoms ; todēl ir aukojamas gyvulys yra vadinamas ebr *'el hammillu'im,* pripildymo /pašventinimo/, ty įgaliojimo, arba kunigiškos valdžios suteikimo avinu /žr 22.26 e/. — *Patepsi ant... ausies pakremslēs... nykščio...* Ausies pakremslēs patepimas turējo pamokyti, kad kunigas visuomet turi noriai klausyti Dievo įstatymo ; rankos nykščio —, kad jo darbai turi sutikti su jo įstatymu, ir didžiojo kojos piršto — kad jam visuomet reikia vaikščioti Dievo įstatymo keliais. — [21]*Ir pašventinęs juos.* Ebr t : ir bus pašventintas jis ir jo apdarai ir draug su juo sūnūs ir jų apdarai. — [22]*Riebumą* : riebiausias dalis, kurios tuojau įvardijamos /*uodegą ir...*/. — *Petį.* Ebr. ž *šoq* paprastai reiškia šlaunį; tokią prasmę jis turi tikriausiai ir čia. Paprastose dēkojimo aukose ta dalis tekdavo aukojančiam kunigui ; šitame atsitikime ji skiriama sudeginti. — [24]*Pašventinsi pakeliant...* Ebr t : *henaphtha... thenuphah,* siūbuosi siūbavimu. Taigi, čia kalbama apie ypatingą aukos pakēlimo būdą, visai panašų į tą, koks daromas šventose Mišiose, kuomet ostija ir kielikas pakeliami augštyn ir jais daroma kryžiaus ženklas. Anot rabinų padavimo, pakelta ant rankų auka reikējo patraukti iš rytų pusēs į vakarus, o paskui iš šiaurēs į pietus. Dēlei tokios apeigos taip pakeliamos ant rankų aukos dalys toliau ebr t vadinamos siūbavimo petimi ir krūtine. — [25]*Sude-*

jų rankų ir sudeginsi ant altoriaus kaip deginamąją auką, kad būtų mei-
liausias kvapas Viešpaties akivaizdoje, nes tai jo atnaša. [26]Iš avino, kuriuo
bus pašvęstas Aaronas, imsi taip pat krūtinę ir ją pašventinsi, pakeliant
Viešpaties akivaizdoje, ir tai bus tavo dalis. [27]Pašventinsi taip pat paš-
vęstą krūtinę ir petį, kurį atskyrei iš avino, [28]kuriuo pašvęsta Aaronas ir
jo sūnūs. Tai bus dalis amžina teise Aaronui ir jo sūnums iš Israėlio sūnų,
nes tai yra pirmonės ir pradžia jų dėkojimo aukų, kurias atnašauja Vieš-
pačiui. [29]Šventą gi apdarą, kuriuo naudosis Aaronas, po jo turės jo sūnūs,
kad jame būtų patepami, ir būtų pašventinamos jų aukos. [30]Septynias
dienas juo vilkės tas iš jo sūnų, kurs jo vieton bus įstatytas vyriausiuoju
kunigu, ir kurs eis liudijimo padangtėn, kad tarnautų šventykloje. [31]O
ėmęs pašventinimo aviną, išvirsi jo mėsą šventoje vietoje ; [32]ir ją valgys Kun 8,31 ; 24,9 ;
Aaronas ir jo sūnūs. Taip pat pintinėje esančias duonas jie valgys liudi- Mt 12,4
jimo padangtės prieangyje, [33]kad tai būtų atnaša, kuria Dievas permal-
daujamas, ir kad aukojančių rankos būtų pašventintos. Svetimasis jų
nevalgys, nes jos šventos. [34]O jei liktų iš pašvęstos mėsos ar iš duonos
lig rytui, liekanas sudeginsi ugnyje ; nebus valgoma, nes pašvęsta. [35]Visa,
ką tau įsakiau, padarysi su Aaronu ir jo sūnumis. Septynias dienas šven-
tinsi jų rankas, [36]ir permaldauti už nuodėmę kasdien aukosi veršį. Ir
paaukojęs permaldavimo auką, apvalysi altorių ir patepsi jį, kad jis vėl
būtų pašventintas. [37]Septynias dienas valysi ir šventinsi altorių, ir jis
bus labai šventas ; kiekvienas, kurs jo prisiliestų, bus pašventintas
[38]Štai ką darysi ant altoriaus: aukosi visuomet kasdien du metiniu avi- Sk 28,3
nėliu, [39]vieną avinėlį rytą ir vieną vakare; [40]dešimtą dalį miltų apšlakstytų

---

ginsi ant altoriaus... Ebr t : tai padegęs, padarysi smilkymą ant altoriaus viršum deginamosios aukos, kad būtų... Nebuvo tai deginamoji auka *'olah,* tik turējo būti susmilkyta toje pačioje vietoje, kur ką tik degē 'olah ir gal dar nebuvo visai baigus degti. — [26]*Iš avino, kuriuo...* Ebr t : ir imsi iš pašventinimo avino krūtinę, kuri priklauso Aaronui, ir ją pakelsi siūbuojant Viešpaties akivaizdoje, ir tai teks tau. Kalbama čia ne apie visą krūtinę, bet tik apie vieną jos pusę, gal dešiniąją. Ji paskesnēse aukose turējo tekti Aaronui, bet šituo atvēju skiriama pačiam Mošei, nes jis dabar atlieka kunigo pareigas. — [27]*Pašventinsi taipgi pašvęstą...* Ebr t : pašventinsi siūbavimo krūtinę ir pakēlimo petį /antrąją krūtinēs pusę ir kairįjį petį, arba, tikriau sakant šlaunį ebr šoq/, kurių dviejų ana buvo siūbuota, o tasai pakeltas iš pašventinimo avino, iš to kas pridera Aaronui, ir iš to kas pridera jo sūnums ; ir tai teks Aaronui ir jo sūnums amžinu įstatu iš Israēlio vaikų, nes tai pakēlimo duoklē ; ir bus iš Israēlio sūnų pakēlimo duoklē iš jų dēkojimo aukų ; jų pakēlimo duoklē Viešpačiui, ty, dovana, atnašaujama Viešpačiui, kurią jis nuo savęs paskiria Aaronui ir jo sūnums. — [32]*Valgys Aaronas...* Avino mēsos dalis, skiriama čia valgyti Aaronui ir jo sūnums jo pašventinimo dieną, paskiau turējo tekti patiems aukotojams. — [33]*Kad tai būtų...* Ebr t : ir jie valgys tai, per ką įvyko jų apvalymas, pripildant jų rankas ir juos pašventinant. — *Svetimasis* : kas nepriklauso Aarono šeimai. — [35]*Septynias dienas.* Svarbiausios apeigos būtų atliktinos jau pirmą dieną, bet pridētinēs turēs tęstis septynias dienas, taip kad tik aštuntą dieną Aaronas su sūnumis jau patys galēs aukoti kitų atnašas Dievui /plg Kun 9,1.7/

[38]*Aukosi visuomet...* Tai turējo būti vadinamoji deginamoji nesiliaujanti auka /ebr *'olath thamid*/, susidedanti iš kruvinos ir nekruvinos atnašos. — [39]*Vakare.* Ebr t : tarp dviejų vakarų. Taip pat 41 eil. Plg 12,6. — [40]*Dešimtą dalį* — ephos ; todēl vieną gomorą. Žr 16,16.36 — *hino.* Jis buvo lygus šeštai ephos daliai. Aukojamas vynas buvo išliejamas aplink

išspaustu aliejumi, kurio saikas būtų ketvirta hino dalis ir tiek pat vyno
liejamai aukai draug su vienu avinėliu. [41]Kitą gi avinėlį aukosi vakarop
tuo pačiu būdu, kaip daroma rytmetinė auka, ir taip, kaip pasakėme, kad
būtų meilus kvapas. [42]Tai auka Viešpačiui, aukotina amžinai per jūsų
kartas prie liudijimo padangtės angos Viešpaties akivaizdoje, kur aš nu-
žengsiu kalbėtis su tavim. [43]Tenai duosiu Israėlio sūnums įsakymus, ir al-
torius bus pašvęstas mano šlove. [44]Pašventinsiu ir liudijimo padangtę
draug su altoriumi ir Aaroną su jo sūnumis, kad man eitų kunigų parei-
gas. [45]Ir gyvensiu tarp Israėlio sūnų ir būsiu jų Dievas. [46]Ir jie žinos, kad
aš Viešpats, jų Dievas, kurs juos išvedžiau iš Egipto žemės, kad pasilik-
čiau jų tarpe, aš Viešpats, jų Dievas

30. [1]Padirbsi taip pat iš akacijos medžio altorių smilkalams deginti,
[2]turintį vieną mastą ilgumo ir platumo, tai yra keturkampį, ir dviem mas-
tais augštą. Iš jo išeis ragai. [3]Aptrauksi jį tyriausiu auksu: viršų, šonus
ir ragus. Padarysi jam auksinį vainiką aplinkui, [4]ir po du auksiniu žiedu
po vainiku prie dviejų šonų, kad į juos būtų įvertos kartelės ir altorius
būtų nešiojamas. [5]Taip pat ir karteles padarysi iš akacijos medžio ir paauk-
sinsi. [6]Ir pastatysi altorių prie užkabos, pakabintos prieš liudijimo skrynią
ties maldytuve, kuria uždengiamas liudijimas, kur tau kalbėsiu. [7]Ir Aaro-
nas degins ant jo rytą skaniai kvepiantį smilkalą ; kada taisys lempas,
jis jį uždegs, [8]ir kai jas statys vakarop, uždegs jį kaip amžiną smilkymo
auką Viešpaties akivaizdoje per jūsų kartas. [9]Neaukosite ant jo kitaip
pataisyto smilkalo, nei atnašų, nei aukų ir nedarysite liejamų aukų. [10]Vieną
kartą metuose Aaronas ant jo ragų atliks permaldavimą; jis permaldaus
ant jo su aukos už nuodėmę krauju kartą metuose per jūsų kartas. Jis
bus švenčiausis Viešpačiui
Sk 1,2 [11]Ir Viešpats kalbėjo Mošei tardamas : [12]Kada imsi skaityti Israėlio
sūnus, kiekvienas duos užmokestį už savo sielą Viešpačiui, ir ant jų nea-
Kun 27,25 ; Sk 3,47 ; Ez 45,12 teis sloga, kai bus suskaitomi. [13]Štai ką duos kiekvienas įeinąs į skaičių :

---

altorių. — [41]*Kaip daroma...* Ebr t: su tokia pat, kaip rytą, duonos auka ir vyno auka. — [42]*Auka,* — deginamoji auka. — *Amžinai* : kolei Sen Test sandora pasiliks tvirta. Tos aukos vietą paėmē Nauj Test be palyginimo prakilnesnē šv Mišių auka. — [43]*Tenai duosiu...* Ebr t: ten nužengsiu pas Israēlio sūnus

c/ Pabaiga įsakymų apie Dievo tarnybai skirtus dalykus

30,1-31,18. Po pamokymų apie kunigų šventinimą duodami dar kaikurie įsakymai apie dalykus priderančius Dievo tarnybai. Taigi čia liepiama padirbdinti auksinis smilkymo altorius, paimti iš visų užaugusių Israēlaičių pagalvis šventyklos reikalams, padaryti praustuvē, duodami pamokymai apie tepamojo aliejaus ir smilkalų padarymą, nurodomi asmenys, kurie padirbs padangtę su visais jos priedais, ir panaujinamas įstatas apie šabato šventimą

30. [1]*Smilkalams deginti.* Tai turējo būti taipgi nuolatinē auka Dievui. — [2]*Ragai.* Plg 27,2. — [3]*Viršų, šonus...* Ebr t *gag* — dangtis. Viršutinē stalo lenta nebuvo akyta, ir smilkalai ne ant jos pačios buvo deginami, bet padētame ant jos auksiniame smilkytuve. Plg Žyd 9,4. — *Vainiką.* Ebr *zer,* juostelē. Plg 25,11.24. — [6]*Prie uždangos* : šventoje padangtēs dalyje. — [10]*Aaronas... atliks...* Permaladavimo dieną. Žr Kun 16,14.15

[12]*Duos užmokestį...* Be tų dovanų, kurios turējo būti sudētos savo valia. Žr 25,2... — [13]*Puse tokio siklio...* Arti 3 lit Lietuvos pinigais. Religinis siklis svērē 14,55 gramų. — *Šeštokų.* Ebr *gerah,* pupa, grūdas. Jis buvo vertas 12 centų. [16]*Atminimas apie*

pusę tokio siklio, koks priimtas šventykloje. Siklis turi dvidešimt šeštokų.
Pusė siklio bus aukojama Viešpačiui. [14]Visi, kuriems suskaitant bus dvi-
dešimt ar daugiau metų, duos mokestį. [15]Kaip turtingas, taip ir beturtis
duos nedaugiau ir nemažiau kaip pusę siklio. [16]Israėlio sūnų sudėtus pi-
nigus atiduosi liudijimo padangtės reikalams, kad tai būtų atminimas apie
juos Viešpaties akyse, ir kad jis pasigailėtų jų sielų
[17]Viešpats kalbėjo Mošei ir sakė : [18]Padirbdinsi taip pat varinę praus-
tuvę prausimuisi su jos pastovu ir ją pastatysi tarp liudijimo padangtės
ir altoriaus. Įpylus vandens, [19]Aaronas ir jo sūnūs mazgos joje savo rankas
ir kojas, [20]kai turės įeiti į liudijimo padangtę ir tada gaus artintis prie
altoriaus, idant ant jo aukotų smilkalus Viešpačiui, [21]kad kartais nenu-
mirtų. Tai bus amžinas įstatas jam ir jo palikuonims per visas kartas
[22]Viešpats kalbėjo Mošei, [23] tardamas : Imk kvepalų : pirmosios ir
rinktinės miros penkis šimtus siklių ir pusę tiek kinamomo, tai yra du šimtu
penkias dešimtis siklių, taip pat kvepiančios nendrės du šimtu penkias
dešimtis siklių, [24]kasijos gi penkis šimtus siklių tokio svarumo, koks priim-
tas šventykloje, ir vieną hiną aliejaus iš alyvmedžio ; [25]ir padarysi šventą
tepamąjį aliejų, tepalą padarytą vaistininkų būdu, [26]ir juo patepsi liudi-
jimo padangtę ir sandoros skrynią, [27]ir stalą su jo rakandais, žibintuvą
su jo priedais, smilkymo [28]ir aukų altorius ir visus prietaisus priderančius
jų tarnybai. [29]Pašventinsi visa ir bus labai šventa ; kas jų prisiliestų,
bus pašventintas. [30]Patepsi Aaroną ir jo sūnus ir juos pašventinsi, kad
man eitų kunigystės pareigas. [31]Taip pat Israėlio sūnums sakysi : Tas
tepamasis aliejus bus man šventas visose jūsų kartose. [32]Žmogaus kūnas
juo nebus tepamas, ir kito sudėto iš tokių pat dalių nedarysite, nes jis yra
pašventintas ir jums bus šventas. [33]Kuris tokį pat padarytų, ir kuris iš
jo duotų pašaliečiui, bus išdildytas iš savo tautos
[34]Viešpats tarė Mošei : Imk kvepalų : miros sakų ir onikso, ir gero
kvapo galbano, ir labai perregimų sakų, visų vienokį svarą ; [35]ir padarysi
smilkalą, sumaišytą vaistininkų būdu, rūpestingai išmaišytą ir tyrą ir
verčiausią pašventinimo. [36]Ir visa sutrynęs į smulkiausius miltelius, padėsi
iš jo ties liudijimo padangte, toje vietoje kur tau rodysiuos. Smilkalas bus

juos : tarsi jų nuolatinė malda į Viešpatį, kad jis atsimintų savo tautą ir būtų jai maloningas

[23]*Rinktinės miros.* Ebr *mor-deror*, varvančios miros. Taip buvo vadinama labai brangios miros medžio sultys, kurios savaime varva iš medžio be jo žievės įpjovimo. — *Penkis šimtus.* Vienas siklis svėrė 14,55 gr, todėl 500 svėrė daugiau 7 kg. — *Kinamomo.* Gal tai buvo sultys gaunamos iš kvepiančios žievės medžio, dabar vadinamo laurus cinnamomum. — *Kvepiančios nendrės.* Ebr ji vadinama *kaneh.* — [24]*Kasijos.* Ebr *kiddah.* Gal ir tai buvo sultys iš medžio žievės, kvepiančios panašiai į kinamomo žievę. — *Vieną hiną.* Žr 29,40.

[34]*Miros sakų.* Ebr *nataph*, pažodžiui tai kas varva. Buvo tai nežinia kokio medžio sultys, varvančios ir tuojau kietėjančios. — *Onikso.* Ebr *šekheleth.* Paprastai spėliojama, kad taip buvo vadinamos susuktos geldelės ar dėžės straigių rūšies, randamos Raudonoje jūroje. — *Galbano.* Ebr *khelbenah.* Spėliojama, kad tai buvo sakai augalo dabar vadinamo ferula galbaniflua. — *Permatomų sakų.* Ebr *l^ebonah.* Buvo tai tikriausiai Arabijos sakai, paprastai vartojami smilkalams. Renkami pavasarį turi rausvą spalvą ir laikomi menkesniais ; gaunami gi rudenį visai balti ir permatomi. — [35]*Rūpestingai išmaišytą.* Ebr *m^emullakh.* Tas ž anot daugelio galįs reikšti taipgi : pasūdyta druska. Taigi į smilkalus gal buvo dedama druskos taip pat, kaip ir į kitas aukas. — [36]*Ties liudijimo padangte.* Matomai

jums labai šventas. [37]Tokio mišinio nedarysite savo reikalams, nes tai pašvęsta Viešpačiui. [38]Kiekvienas, kuris sau pasidarytų tokį pat, kad jo kvapu naudotųsi, žus iš savo tautos

31. [1]Viešpats kalbėjo Mošei tardamas : [2]Štai aš įvardžiai pavadinau Huro sūnaus Urio sūnų Beseleėlį iš Judo giminės [3]ir jį pripildžiau Dievo dvasios, išminties, proto ir kiekvieno amato mokslo, [4]kad apsvarstytų visa, kas dailiai galima padaryti iš aukso, sidabro, vario, [5]marmoro, brangių akmenų ir įvairaus medžio ; [6]ir daviau jam padėjėją Akhisamekho sūnų Ooliabą iš Dano giminės ; ir kiekvieno sumaningojo širdin įdėjau išminties, kad darytų visa, ką tau įsakiau, [7]sandoros padangtę, ir liudijimo skrynią, ir ant jos esančią maldytuvę, ir visus padangtės rakandus, [8]ir stala su jo priedais, tyriausio aukso žibintuvą su jo priedais, ir altorius smilkymo [9]ir deginamųjų aukų,, ir visus jų rykus, praustuvę su jos pastovu, [10]šventus tarnystės apdarus kunigui Aaronui ir jo sūnums, kad savo pareigas eitų šventuose apdaruose, [11]tepamąjį aliejų ir kvepiančius smilkalus šventyklai ; visą, ką tau įsakiau, jie padarys
Aug 20,8 ; Ez [12]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [13]Kalbėk Israėlio sūnums ir
20,12 jiems sakyk : Žiūrėkite, kad laikytumėte mano šabatą, nes tai yra ženklas tarp manęs ir tarp jūsų per jūsų kartas, kad žinotumėte, jog aš Viešpats, kurs jus pašventinu. [14]Sergėkite mano šabatą, nes jis jums šventas ; kas jį suteptų, mirte numirs ; kas dirbtų jame darbą, to siela žus iš jo tautos tarpo. [15]Šešias dienas dirbsite darbą ; septintoje dienoje yra šabatas, šventas poilsis Viešpačiui ; kiekvienas, kurs tą dieną dirbtų darbą, numirs. [16]Israėlio sūnūs tesergi šabatą ir jį tešvenčia savo kartose. Jis yra amžina
Prad 2,2 sandora [17]tarp manęs ir Israėlio sūnų ir nuolatinis ženklas ; nes Viešpats
Pak 9,10 per šešias dienas padarė dangų ir žemę ir septintoje liovėsi dirbęs. [18]Baigęs kalbėti Viešpats davė Mošei Sinajaus kalne dvi akmenines liudijimo plokštes, parašytas Dievo pirštu

Apd 7,40 **32.** [1]Tauta, matydama Mošę užtrunkant nužengti nuo kalno, susirinkus aplink Aaroną, tarė : Skubėk, padaryk mums dievus, kurie eitų pirm mūsų, nes mes nežinome, kas atsitiko Mošei, kurs mus išvedė iš

čia kalbama apie smilkalus, deginamus ant auksinio smilkalų altoriaus, taigi šventoje padangtės dalyje ties liudijimo skrynia. Plg eil 6-8

31. [2]*Įvardžiai pavadinau.* Taigi pats Dievas buvo išrinkęs ir paskyręs Beseleēlį, kad jis būtų vyriausiuoju vedēju visų padangtēs darbų ; tuo tikslu buvo jį apdovanojęs ypatingomis savo malonēmis, kad pasiremdamas augščiau duotais nurodymais apie Dievo tarnybai skirtus dalykus, įstengtų kiekvieną iš jų padaryti pagal Dievo mintį ir gerai pritaikintų visas smulkmenas, kurios negalējo būti tiksliai apribotos. Ypatinga Dievo pagalba buvo suteikta ir kitiems darbininkams. — [6]*Marmoro, brangių akmenų...* Anot ebr t : kad drožtų įsodinamuosius akmenēlius ir atliktų dailidžių darbus

[13]*Tai yra ženklas...* Kaip kitų Dievo įsakymų laikymas darē Israēlaičius vieno tikrojo Dievo išpažinējais ir garbintojais, taip šabato laikymas turējo būti aiškus ir visiems regimas ženklas, kad jie tą Dievą laiko tikru savo karaliumi ir Viešpačiu, o save ypatinga jo nuosavybe. Tuo ženklu Israēlaičiai skyrēsi ir tebesiskiria labai matomai nuo visų kitų tautų. Lygiai skirtinas ženklas yra krikščionims N Test Viešpaties diena, ty, sekmadienis. — [14]*Mirte numirs.* Žr Sk 15,35. — *Žus iš jo tautos* : nebepriklausys Israēlio tautai

5. *Sandoros sulaužymas ir jos atnaujinimas*

32,1-34,34. Israēlaičiai, ilgai nesulaukdami Mošēs nuo kalno, nulie-

Egipto žemės. 2Aaronas jiems tarė: Imkite iš jūsų žmonų, sūnų ir duk-
terų ausų auksinius auskarus ir atneškite pas mane. 3Ir tauta padarė, ką
buvo liepęs, ir atnešė auskarus prie Aarono. 4Tasai ėmęs juos ištirpino ir Ps 105,19
iš jų nuliedino veršį. Ir jie tarė: Štai tavo dievai, Israėli, kurie tave iš-
vedė iš Egipto žemės. 5Tai pamatęs Aaronas pastatė prieš jį altorių ir per
šauklį paskelbė tardamas: Rytoj Viešpaties iškilmė. 6Ir atsikėlę rytą 1 Kor 10,7
aukojo deginamąsias aukas ir dėkojimo atnašas, ir tauta susėdo valgyti
ir gerti, ir atsikėlė žaisti
7O Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė: Eik, nužengk; tavo tauta, kurią Pak 9,12
išvedei iš Egipto žemės, nusidėjo. 8Veikiai atstojo nuo kelio, kurį jiems pa- 3 Kar 12,28
rodei. Jie sau nusiliedino veršį ir jį pagarbino; jam aukojo aukas ir tarė:
Šitie yra tavo dievai, Israėli, kurie tave išvedė iš Egipto žemės. 9Ir Vieš- Žem 33 3; Pak
pats dar sakė Mošei: Matau, kad tai kieto sprando tauta; 10leisk man, 9,13
kad mano rūstybė užsidegtų prieš juos, ir kad juos sunaikinčiau, ir pada-

---

dino sau auksinį veršį. Įrūstintą tuomi tautos pasielgimu Dievą Mošē stengiasi permaldauti, sugrįžęs nuo kalno nubaudžia nusikaltēlius, eina vēl į kalną ir toliau maldauja, kad Viešpats dovanotų nusikaltimą. Dievui sutikus atleisti kaltę, Mošē nori matyti Viešpaties veidą; paskui gi gauna įsakymą padaryti naujas akmenines plokštes, o kai su jomis užžengia į kalną, Dievas panaujina suardytąją sandorą

32. 1*Užtrunkant*. Iš tolesnio pasakojimo aišku, kad jau buvo praēję arti 40 d. kaip Mošē atsiskyrē nuo tautos. — *Padaryk mums dievus* Israēlaičiai tikriausiai reikalavo, kad jiems Aaronas padarytų regimą paveikslą vieno tikrojo Dievo /ebr *'Elohim*/; nes kai buvo nulietas veršis ir Aaronas paskelbē, kad prie jo bus atlikta Yahvēs /*Viešpaties*/ iškilmē, Israēlaičiai tam pilnai pritarē. Be to šv Povilas /1 Kor 10,7/ aiškiai sako, kad ne visi Israēlaičiai tuomet pasidavę stabmeldystei. Didžiausia tat kaltē buvo ta, kad jie, nežiūrēdami aiškaus Dievo uždraudimo, išdrįso daryti regimą jo paveikslą ir taip sunkiai nusidēdami sulaužē sandorą su Dievu. — 2*Imkite*... Netikētai užkluptas tautos reikalavimais Aaronas ir neturēdamas gana drąsos papeikti nedorą sumanymą, mēgina sulaikyti žmones nuo jo įvykdymo ir tuo tikslu liepia atnešti labiausiai branginamus dalykus, turēdamas vilties, kad tauta jų pasigailēs /Teod, Aug/. — 4*Nuliedino veršį*. Nuliedamas paveikslą Egiptiečių garbinamo jaučio Apiso, kurs vaizduoja saulēs dievaitį Ra, Aaronas gal vis dar manē, kad gal bent tuo būdu Israēlaičiai, atsiminę Egiptą su jo vargais, išsižadēs savo užsigeidimo ir nesutiks nulieto veršio garbinti; bet veltui jis to laukē, nes jie be svyravimo vadina veršį savo dievais /arba tikriau, Dievu/, kurie juos išvedē iš Egipto. — 5*Pastatē... altorių*... Aaronas, norēdamas apsaugoti tautą nuo visiškos stabmeldystēs, stato altorių, veršį paskelbia esant Yahvēs paveikslu ir rengiasi švęsti jo iškilmę. — 6*Dēkojimo atnašas*. Su jomis buvo jungiami religiniai pokyliai. Plg 18,12; 24,5.11. Toks pokylis šitame atsitikime bežiūrint pavirto bjauriu sauvaliavimu

7*Tavo tauta*. Dievas nebenori laikyti Israēlaičių savo tauta ir lyg kad užmiršta, kad jis pats buvo juos išvedęs iš Egipto. — 8*Veikiai atstojo*. Juo veikiau užmiršta Dievo geradarystēs, juo didesnē buvo kaltē. — 10*Leisk man*... Kaip kitados Dievas apreiškē Abraomui įvyksiančią Sodomos prapultį, kad išgirstų iš jo maldos žodžius apie teisiuosius, taip ir čia Dievas numato, kad Mošē maldaus už nusikaltusią tautą ir nors rodosi draudžiąs tokią maldą, bet tikrumoje pats duoda progą užtarti /šv Grigal-Did/; jis draug išbando savo tarno meilę jo tautai, nes daro pažadą, kad, žuvus nusikaltēliams, pats Mošē galēs tapti antru Abraomu. Mošē tačiau iš to bandymo išeis tikru pergalētoju: jis neieško savo išaugštinimo, o už tautą meldžiasi taip karštai, su tokiuo gyvu tikējimu ir pasitikējimu, kad Dievo rūstybē atsileidžia ir baisi bausmē bent dalimi pašalinama

Sk 14,13; Ps 105,23 ryčiau iš tavęs didelę tautą. [11]O Mošė maldavo Viešpatį, savo Dievą,
tardamas: Kodėl, Viešpatie, tavo rūstybė sukilsta prieš tavo tautą, kurią
išvedei iš Egipto žemės, su didele galybe ir stipria ranką? [12]Meldžiu, kad
nesakytų Egiptiečiai: Išvedė juos apgaulingai, kad užmuštų kalnuose ir
išnaikintų nuo žemės; teatsileidžia tavo rūstybė ir duokis permaldaujamas
Prad 12,7; 15,7; 48,16 už tavo tautos nedorybę. [13]Atsimink savo tarnus, Abraomą, Isaoką ir Israėlį,
kuriems pats per save prisiekei tardamas: Padauginsiu jūsų palikuonis kaip
dangaus žvaigždes ir visą šitą žemę, apie kurią kalbėjau, duosiu jūsų
palikuonims, ir valdysite ją visuomet. [14]Ir Viešpats davėsi permaldaujamas,
kad nedarytų pikta, kurį norėjo daryti savo tautai

[15]Ir Mošė sugrįžo nuo kalno, nešdamos savo rankoje dvi liudijimo
plokštes, abipusiai aprašytas. [16]Kaip plokštės, taip ir jose įrėžtas raštas
buvo Dievo darbas. [17]O Jošuė, išgirdęs šūkaujančios tautos triukšmą, tarė
Mošei: Karo šauksmas girdisi stovykloje. [18]Tasai atsakė: Tai ne šauks-
mas raginančiųjų į kovą, ir ne klyksmas skatinančių bėgti, bet veikiau
dainuojančiųjų balsus aš girdžiu. [19]Prisiartinęs prie stovyklos, jis išvydo
veršį ir šokius. Jį pagavo toks pyktis, kad išmetė iš rankos dvi plokštes
ir jas sudaužė prie kalno pašlaitės. [20]Ir nutvėręs veršį, kurį buvo pasidarę,
sudegino ir sutrynė į dulkes, kurias subėrė vandenin, ir iš jo davė gerti
Israėlio sūnums. [21]Ir tarė Aaronui: Ką tau padarė šita tauta, kad ant jos
užvedei didžiausią nuodėmę? [22]Tasai jam atsakė: Tenesirūstina mano
valdovas, nes tu žinai tą tautą, kad ji greita daryti pikta. [23]Jie man tarė:
padirbk mums dievus, kurie eitų pirm mūsų, nes kas atsitiko tam Mošei,
kurs mus išvedė iš Egipto žemės, mes nežinome. [24]Aš jiems tariau: kas
iš jūsų turi aukso? Jie atnešė ir man davė; aš jį įmečiau ugnin ir išėjo
šitas veršis

[25]Mošė tat matydamas tautą esant apnuogintą /nes Aaronas buvo
ją apiplėšęs dėl nešvankaus darkesio ir pastatęs nuogą tarp neprietelių/,
[26]ir stovėdamas stovyklos vartuose tarė: Jei kas yra Viešpaties, tesusi-
jungia su manim. Ir susirinko prie jo visi Levio sūnūs, [27]kuriems jis tarė:
Tai sako Viešpats, Israėlio Dievas: Kiekvienas vyras teapsijuosia kala-
viju aplink savo strėnas. Eikite stovyklos viduriu išilgai nuo vartų lig
vartų, ir kiekvienas teužmuša savo brolį ir prietelį ir artimą. [28]Ir Levio
sūnūs padarė, kaip Mošė buvo pasakęs, ir tą dieną krito apie dvidešimt

---

[17]*Jošuē, išgirdęs...* Plg aug 24,13. 14. — [19]*Sudaužē prie kalno...* plokštēs buvo padarytosios sandoros ženklas. Pamatęs savo akimis, kad tauta buvo tą sandorą suardžiusi, Mošē sudaužo ir Dievo duotąjį jos ženklą, kaip nebeturintį tikro pagrindo. — [20]*Nutvēręs veršį...* Trumpai pasakoma, ką Mošē padarē su veršiu, nenurodant laiko, kada jis buvo sutrupintas. Aarono nulietasai veršis tikriausiai buvo ne visas iš aukso, bet dalimi medinis, tik iš visų pusių aptrauktas auksu; todēl įmestas ugnin galējo degti; ištirpintas gi auksas buvo sutrupintas į mažiausius gabalēlius ir kartu su pelenais įmestas prie Sinajaus kalno tekančion upēn /plg Pak 9,21/. — [21]*Tarē Aaronui.* Mošē laiko jį kalčiausiu, nes jam buvo pavedęs sergēti tautą;

[25]*Esant apnuogintą...* Apnuoginimas čia reiškia tikriausiai atēmimą ginklų, nes paprastai dalyvaujantieji pokyliuose atsirišdavo ir padēdavo nuošaliai visus savo ginklus. — [26]*Levio sūnūs.* Levio giminēs buvo tuomet 22 su viršum tūkstančiai žmonių; bent pusē jų galējo nešioti ginklus. Jų padangtēs gal buvo visai arti kalno, kur turējo būti pastatytas ir veršis; todēl Levitai galējo pasiimti savo ginklus pirma, negu kiti suprato, ką Mošē rengiasi daryti. — [27]*Savo brolį ir...* Liepiama išžudyti visus dalyvaujančius žaidimuose be jokio pasigailējimo, nors tai būtų artimiausieji asmenys. —

tris tūkstančius žmonių. [29]Ir Mošė tarė : Jūs pašventėte šiandien savo rankas Viešpačiui, kiekvienas savo sūnuje ir brolyje, kad jums būtų duotas palaiminimas

[30]Sekančią gi dieną Mošė kalbėjo tautai : Nusidėjote didžiausia nuodėme ; užžengsiu pas Viešpatį, gal jį kaip nors permaldausiu už jūsų nusikaltimą. [31]Ir sugrįžęs pas Viešpatį tarė : Šita tauta, pasidarydama sau auksinius dievus, labai nusidėjo. Bet aš maldauju, kad atleistum jiems tą kaltę ; o jei ne, išdildyk mane iš knygos, kurią parašei. [33]Viešpats jam atsakė : Kas man nusideda, tą išdildysiu iš mano knygos. [34]Tu gi eik ir vesk tą tautą, kur aš tau sakiau. Mano Angelas eis pirm tavęs. O kai laikas ateis, aš juos nubausiu uš jų nuodėmę. [35]Taigi Viešpats ištiko tautą už nusikaltimą dėl veršio, kurį Aaronas buvo padaręs

33. [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei tardamas : Eik, traukis iš šitos vietos Prad 12,7
tu ir tavo tauta, kurią išvedei iš Egipto žemės, į šalį apie kurią prisiekiau
Abraomui, Isaokui ir Jokubui, sakydamas : Aš ją duosiu tavo palikuonims.
[2]Aš siųsiu pirm tavęs Angelą, kad išmesčiau Kananiečius ir Amorie- Aug 32,34 ; Pak
čius, ir Hetiečius ir Peresiečius, ir Heviečius, ir Jebusiečius, [3]ir kad tu 7,22 ; Još 24,11
įeitumei į žemę, plūstančią pienu ir medum ; pats tačiau neeisiu su tavim, Aug 32,9 ; Pak 9,13
kadangi tu esi kieto sprando tauta ; kad kartais nesunaikinčiau tavęs
kelyje. [4]Tauta, išgirdus tuos skaudžius žodžius, labai nuliūdo ir nė vienas
nepasipuošė savo paprastais pagražinimais. [5]Ir Viešpats tarė Mošei: Kalbėk
Israėlio sūnums : Tu esi kietsprandė tauta ; jei dar kartą eičiau draug
su tavim, aš tave sunaikinsiu. Jau dabar nusiimk savo papuošalus, kad
žinočiau, ką turiu su tavim padaryti. [6]Israėlio tat sūnūs nusiėmė nuo savęs
savo papuošalus prie Horebo kalno

[7]Taip pat Mošė ėmė ir ištiesė padangtę toli už stovyklos ir ją praminė vardu Sandoros Padangtė. Ir visi žmonės, kurie turėdavo kokį klausimą,

---

[28]*Apie 23...* Ebr t ir visuose kituose vertimuose, išskyrus Vulg, skaitome : Apie tris tūkstančius žm. — [29]*Pašventēte šiandien...* Anot ebr t : pripildykite šiandien savo rankas Viešpačiui. Mintis šitos eil gal tokia : Atneškite savo rankomis dovanas, kad būtų paaukotos ne veršiui, bet Viešpačiui už jūsų sūnus ir jaunesnius brolius, kad visi jūsų palikuonys laimētų Viešpaties palaiminimą ir būtų pašaukti jo šventon tarnybon prie padangtēs

[31]*Auksinius dievus.* Tikriau : auksinį dievą. — [32]*Išdildyk mane iš knygos.* Kaip žemēs karaliai savo tarnų turēdavo ypač artimųjų sąrašus, taip ir Dievas įvaizdinamas turįs tam tikrą knygą, kurion buvo įrašytas Mošēs vardas. Israēlaičių tautos vadas nori verčiau būti išbrauktas iš tos knygos, ty, numirti, negu matyti Dievą įrūstintą ant jo išrinktosios tautos. — [34]*Mano angelas.* Nebe sandoros angelas /žr 23,20/, bet paprastas angelas žadamas tautai vadovu, nes sulaužyta sandora dar neatnaujinta. — *O kai laikas ateis.* Viešpats nenurodo aiškiau tos keršto dienos, ir paminēta sek eil bausmē gal įvyko tik vēliau. — [35]*Taigi Viešpats...* Šita eil gal vēlesnio laiko priedas

33. [1]*Eik, traukis...* Plačiau išreiškiama, kas pasakyta aug 32,3. — [5]*Jau dabar nusiimk...* Ką Israēlaičiai buvo padarę savaime, reikšdami gailesį dēl jiems paskelbto Viešpaties nutarimo, tai liepiama daryt ir toliau, nes nuo jų atgailos pareis tolesnis jų likimas

[7]*Sandoros padangtē.* Ebr *'ohel moe-'ed,* susitikimo padangtē. Tikroji sandoros padangtē dar nebuvo padaryta ; čia gi kalbama apie Mošēs padangtę, kurioje jis kaip tautos vadas priimdavo ateinančius pas jį su visokiais klausimais, matomai skirtina nuo padangtēs, kurioje gyveno jo šeima. Padangtēs perkēlimas už stovyklos turējo įvaizdžiai parodyti, kad sandora su Dievu tebēra

išeidavo iš stovyklos pas Sandoros Padangtę.
[8]Kai Mošė eidavo padangtėn, visi žmonės pakildavo, ir kiekvienas, stovėdamas savo padangtės angoje, sekdavo jį akimis, kolei neįeidavo padangtėn.
[9]O jam įėjus į Sandoros Padangtę, debesies šulas nusileisdavo ir stovėdavo prie angos ir kalbėdavosi su Moše.
[10]Visi matydami, kad debesies šulas stovėjo prie padangtės angos, pakildavo ir atiduodavo pagarbą iš savo padangčių angos.
[11]Ir Viešpats kalbėjosi su Moše veidas į veidą, kaip paprastai žmogus kalbasi su savo prieteliu. Ir jam grįžtant į stovyklą, jo tarnas, Nuno sūnus, jaunikaitis Jošuė, neatstodavo nuo padangtės

[12]O Mošė tarė Viešpačiui : Liepi išvesti šitą tautą ir man nepasakai, ką žadi siųsti draug su manim, ypač kad pasakei : Aš tave pažinau įvardžiai, ir radai malonę mano akyse.
[13]Jei tat radau malonę tavo akyse, parodyk man savo veidą, kad tave pažinčiau ir rasčiau malonę tavo akyse ; žiūrėk, jog šie žmonės yra tavo tauta.
[14]Ir Viešpats tarė: Aš pats eisiu pirm tavęs, ir duosiu tau poilsį.
[15]Mošė tarė : Jei tu pats neisi priekyje, nesiųsk mūsų iš šitos vietos.
[16]Juk iš ko kito aš ir tavo tauta galėsime žinoti, kad radome malonę tavo akyse, jei ne iš to, kad su mumis eisi, idant įsigytumėm šlovę visose tautose, kurios gyvena žemėje

[17]O Viešpats tarė Mošei : Ir tą prašymą, kurį išreiškei, patenkinsiu, nes radai pas mane malonę, ir tave patį aš pažįstu įvardžiai.
[18]Jis tarė : Parodyk man savo šlovę.
[19]Viešpats atsakė : Aš tau parodysiu visa, kas gera ir garsiai ištarsiu prieš tave Viešpaties vardą. Ir pasigailėsiu, ko

---

sugriauta. Tą pat reiškia ir debesies šulo persikēlimas prie ištiestos toli už stovyklos padangtēs /9 e/. — [8]*Visi žmonēs pakildavo...* Įvairiais pagarbos ženklais Mošei tauta stengēsi išreikšti savo troškimą grąžinti sau įrūstintojo Dievo malonę. — [11]*Veidas į veidą...* Viešpats kalbējosi su Moše be tarpininko pagalbos iš buvusio prie padangtēs debesies, tačiau Mošē nematē Dievo veido. Dēl tų betarpiškų pasikalbējimų pati vieta buvo vadinama susitikimo padangte

[12]*Mošē tarē Viešpačiui* — viename iš aug minētų pasikalbējimų. — *Aš tave pažinau įvardžiai...* Kada Viešpats buvo pasakęs šituos ž Mošei, niekur nēra parašyta šv Rašte. Pažinimas įvardžiai reiškia išrinkimą iš visos daugybēs tarpo ir apdovanojimą ypatingomis malonēmis ir prietelyste. — [13]*Parodyk man savo veidą.* Ebr t : parodyk man tavo kelią, ty, tavo sumanymus, ką iš tikrųjų nori padaryti su tauta. — *Kad tave pažinčiau...* Kad žinočiau tavo valią. Veido parodyti Mošē mels tik paskiau /e 18 ir tol/. — *Žiūrēk, jog šie žmonēs...* Anot ebr t : veizdēk, kad šitie žmonēs yra tavo tauta. — [14]*Mano veidas eis...* Geriau : mano asmuo, arba : aš pats. Dievas leidžia save permaldauti ir sutinka vēl pats vesti tautą. — *Duosiu tau poilsį,* įvesdamas į žadētąją žemę, kuri ne kartą šv Rašte yra vadinama Poilsiu. — [15]*Jei tu pats neisi priekyje...* Mošē čia regisi vēl meldžiąs to paties, kas jau ką tik buvo pažadēta ; todēl daugelis aiškintojų mano, kad šitoje teksto vietoje eil sukeistos vietomis. Kiti gi /Symon/ vēl mano, kad 14 eil Viešpats pažadējo eiti tautos priekyje, o Mošē tuo nesitenkindamas, 15 eil maldauja, kad Viešpats eitų tautos tarpe. Tas ējimas kartu su tauta taip rūpējo Mošei, kad jis dar sykį paskiau panaujino savo prašymą /34,9/. — [18]*Parodyk man savo šlovę.* Padrąsintas Dievo maloningumu, Mošē dabar nori išvysti jo veidą ne debesimi uždengtą, bet atvirai visoje šlovēje. Dievas sutinka suteikti ir tą malonę, bet tik dalimi. — [19]*Aš tau parodysiu...* Ebr t : aš padarysiu, kad mano gerumas praeitų pro tave ir šauksiu įvardžiai : Yahvē ties tavim. — *Ir pasigailēsiu...* Žadēdamas naują malonę Dievas primena Mošei, kad jis visai laisvai suteikiąs savo malones, išrinkdamas vieną ir kitą aplenkdamas.

norėsiu, ir būsiu maloningas tam, kurs man įtiks. [20]Ir dar tarė : Negalėsi
matyti mano veido, nes žmogus negali manęs matyti ir likti gyvas. [21]Ir
vėl tarė : Štai vieta prie manęs ! Atsistosi ant uolos. [22]Kai mano šlovė
eis pro šalį, tave pastatysiu uolos plyšyje ir pridengsiu savo dešine, kolei
nepraeisiu. [23]Po to atimsiu savo ranką, ir matysi mane iš užpakalio, mano
gi veido negalėsi matyti

34. [1]O paskui tarė : Nusitašyk sau dvi akmenines plokštes, kaip
pirmosios, ir jose aš parašysiu žodžius, kuriuos turėjo tavo sudaužytosios Pak 10,1 ; Jer
plokštės. [2]Rytą būk prisirengęs tuojau užžengti į Sinajaus kalną ir stovėti 32,18 ; Ps 142,2; Pak 5,9
su manim kalno viršūnėje. [3]Nė vienas su tavim teneužžengia ir nė vieno
tenesimato visame kalne. Taip pat jaučiai ir avys tenesigano ties kalnu.
[4]Jis tat nusitašė iš akmens dvi plokštes, kokios buvo pirma, ir, atsikėlęs
nakčia, užėjo į Sinajaus kalną, kaip Viešpats jam buvo įsakęs, nešdamasis
su savim plokštes. [5]Viešpats nužengė debesyje. Mošė radosi šalia jo. Jis
šaukėsi į Viešpaties vardą. [6]Ir šiam pro jį praeinant jis tarė : Valdove,
Viešpatie, gailestingasis ir maloningasis, kantrusis, gerasis ir ištikimasis
Dieve. [7]Tu sergi gailestingumą tūkstančiams ; tu atleidi neteisybę, nu-
sikaltimus ir nuodėmes ; tavo akyse tačiau nė vienas nėra iš savęs ne-
kaltas ; tu baudi už tėvų neteisybę sūnus ir vaikaičius lig trečiajai ir ket-
virtajai kartai ! [8]Ir Mošė skubiai nusilenkė iki žemei ir kniūbščias pagar-
bindamas, [9]tarė : Jei radau malonę tavo akivaizdoje, Viešpatie, maldauju,
kad eitumei draug su mumis /nes tauta yra kietsprandė/, ir kad atimtu-
mei mūsų neteisybes bei nuodėmes ir mus paveldėtumei !
[10]Viešpats atsakė : Aš, visiems matant, padarysiu sandorą ir darysiu
ženklus, kokių niekuomet neregėta žemėje ir jokiose tautose, kad šita Pak 5,2 ; Jer 32,40
tauta, kurioje esu, matytų, jog tai, ką aš darysiu, yra baisus Viešpaties
darbas
[11]Sergėk visa, ką šiandien tau įsakau. Aš išvarysiu tavo akivaizdoje
Amoriečius ir Kananiečius, Hetiečius ir Pereziečius, Heviečius ir Jebu-
siečius. [12]Žiūrėk, kad kada nors nesueitum į prietelystę su anos žemės

---

Plg Rom 9,15. — [20]*Negalēsi matyti...* Maraus žmogaus akys negali be pavojaus žiūrēti į visą dieviškos didenybēs skaistumą. Plg Prad 19,21. — [23]*Ir atimsiu...* Iš čia paaiškēja, kad Dievas teikēsi pasirodyti Mošei žmogaus išvaizdoje ir Mošei buvo leista jį matyti jau praējusį, todēl ne veidas į veidą, bet tik iš užpakalio

34. [1]*Nusitašyk...* Pirmosios plokštēs buvo paties Dievo padarytos Žr 32,13 ir k — [5]*Radosi šalia jo,* — ant uolos toje vietoje, kurią Viešpats buvo nurodęs. Žr 33,21.22. — [6]*Valdove, Viešpatie...* Vulg vert šituos žodžius ištaria Mošē ; tikrumoje gi jie yra paties Dievo /žr Sk 14,17.../, kurs taip vykdo savo pažadą 33,19. Todēl prisilaikant ebr t 6 e reiktų išversti taip : ir Yahvē praējo pro jį ir tarē : Yahvē, Yahvē ! Dievas mielaširdingas ir maloningasis, kantrus ir didžiai gailestingas, ir ištikimas ; jis laiko mielaširdystę tūkstančiams, dildo kaltybes, nusikaltimus ir nuodēmes, nors ir nepalieka jų be bausmēs : už tēvų neteisybę baudžia sūnus ir tt. — [9]*Maldauju, kad eitumei...* Ir svarbiausią savo gyvenimo valandą Mošē neužmiršta išrinktosios tautos, maldauja dar kartą, kad Dievas vēl eitų Israēlaičių tarpe ir atnaujintų su jais sandorą. Ta karšta ir ištverminga malda išklausoma /10 e/

[11]*Sergēk visa...* Viešpats, atnaujindamas sandorą, primena jos sąlygas. Tiesa, ne visos jos čia surašytos, bet iš pasakojimo aišku, kad Dievas jas visas pakartojo. — [13]*Statu-*

gyventojais, nes tai tau prapultį atneš. [13]Priešingai, sugriauk jų altorius,
sutrupink statulas ir girias iškirsk. [14]Negarbink svetimo dievo, nes Vieš-
Aug 23,32 ; Pak 7,2 pats turi pavydžiojo vardą : jis yra pavydusis Dievas. [15]Nedaryk sandoros
su anų kraštų žmonėmis, kad kas nors iš jų, paleistuvavę su savo dievais
3 Kar 11,2 ir pagarbinę jų stabus, nepasikviestų tavęs jų aukų valgyti. [16]Neimsi
savo sūnums žmonų iš jų dukterų, kad jos, pačios paleistuvavusios, neat-
vestų ir tavo sūnų į paleistuvystę su jų dievais

[17]Nedirbsi sau lietinių dievų. [18]Laikysi neraugintų duonų iškilmę.
Septynias dienas valgysi neraugintas duonas, kaip tau įsakiau, naujų
Aug 13,2. 12; 22,29 vaisių mėnesio metu ; nes pavasario mėnesyje išėjai iš Egipto. [19]Visi vy-
riškos lyties, kurie atveria įsčią, bus mano. Iš visų gyvulių, kaip iš jaučių
taip iš avių, bus mano. [20]Asilo pirmgimį atpirksi avinu ; o jei jo neišpirksi,
jį užmuši. Pirmgimius tavo sūnus atpirksi ; nepasirodysi mano akivaiz-
doje tuščiomis rankomis. [21]Šešias dienas dirbsi ; septintą dieną liausies
Aug 23,15 aręs ir pjovęs. [22]Darysi savaičių, tai yra pirmųjų piūties vaisių šventę,
Aug 23,17 ; Pak 16,16 o taip pat javų suvalymo, metams baigiantis, iškilmę. [23]Tris kartus metuose
visi tavo vyriškiai pasirodys visagalinčiojo Viešpaties, Israėlio Dievo,
akivaizdoje. [24]Kada būsiu atėmęs tautas iš po tavo akių ir išplėtęs tavo ribas,
nė vienas netykos tavo žemės, tau einant ir pasirodant tris kartus me-
Aug 23,18.19 tuose, Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje. [25]Neaukosi mano atnašos kraujo
Aug 23,19 su raugu ; ir nieko neliks iki rytui iš Paskhos iškilmės aukos. [26]Tavo žemės
vaisių pirmones atnašausi Viešpaties, tavo Dievo, namuose. Nevirsi ožiu-
ko jo motinos piene

[27]Viešpats tarė Mošei : Užsirašyk sau šituos žodžius, kuriais ir su
Aug 24,18 ; Pak 9,9.18 ; 4,13 tavim ir su Israėliu padariau sandorą. [28]Jis tat buvo tenai su Viešpačiu
keturias dešimtis dienų ir keturias dešimtis naktų ; nevalgė duonos ir
negėrė vandens ; ir Viešpats parašė plokštėse dešimtį sandoros žodžių.
[29]Nužengdamas nuo Sinajaus kalno, Mošė nešėsi dvi liudijimo plokštes
ir nežinojo, kad iš jo veido dėl pašnekėsio su Viešpačiu ėjo spinduliai.
[30]Aaronas ir Israėlio sūnūs, matydami spindintį Mošės veidą, bijojo prie jo
prisiartinti. [31]Tik jam pašaukus, Aaronas, ir visi bendruomenės vadai atėjo
pas jį. Ir jis jiems kalbėjo. [32]Po to susirinko prie jo visi Israėlio sūnūs ;
2 Kor 3,13 jis jiems isakė visa, ką buvo girdėjęs iš Viešpaties Sinajaus kalne. [33]Baigęs
pašnekėsį, jis užsidėjo sau ant veido gaubtę. [34]Įeidamas prie Viešpaties
ir su juo kalbėdamas ją nusiimdavo, kolei vėl neišeidavo, ir tuomet kalbė-

---

las. Ebr *matstsebah,* akmeninis šulas. — *Girias.* Ebr *'ašerim.* Galėjo būti ir visos girios paskirtos stabmeldystei. Bet kad bent ne visur žodžiu « ašerim » pavadintos šventos girios, aišku jau iš to, jog ašerim galėjo stovėti ant altoriaus ar po šakotu medžiu. Plg Teis 6,25 ir k. — [14]*Negarbink...* Plg 20,5 ir k. — [15]*Kad paleistuvavę...* Stabmeldystē dažnai šv Rašte vadinama paleistuvavimu ar svetmoteryste

[18]*Naujų vaisių mēnesio.* Ebr *'abib.* Plg 24,14... — [22]*Savaičių...* Sekmines ir Padangčių šventę. Plg 23,16

[27]*Užsirašyk sau šituos žodžius* : Visa, kas pasakyta 12-26 eil. — [28]*Ir Viešpats parašē.* Nors Vulg nēra ž Viešpats, tačiau nēra jokios abējonēs, kad pats Viešpats parašē Mošēs padarytose plokštēse Dešimtį Įsakymų, nes pats tai buvo pažadējęs 1 e ir apie tai aiškiai liudija kitur pats Mošē. Žr Pak 10,1... — [29]*Nuo jo veido... ējo spinduliai.* Vulg ir kaikurie kiti vertimai, per daug tiksliai laikydamies ebr ž, ējusius nuo Mošēs veido spindulius pavadino ragais ir tuo būdu davē menininkams progą vaizdinti Israēlaičių vadą su dviem ragais kaktoje. Bet tikrumoje buvo tai spinduliai, kurie turējo aiškiai parodyti ir nuolat priminti Israēlaičiams, kad Mošē

davo Israėlio sūnums visa, kas jam būdavo įsakyta. [35]Jie matydavo, kaip
išeinančio Mošės veidas spindėdavo ; bet jis, kiek kartų jiems kalbėdavo,
vis užsidengdavo savo veidą

35. [1]Mošė, surinkęs visą Israėlio sūnų minią, jiems tarė : Štai ką
Viešpats liepė padaryti : [2]Šešias dienas dirbsite darbus ; septinta diena
bus jums šventa, šabatas, Viešpaties poilsio diena ; kas dirbtų joje darbą,
bus užmuštas. [3]Nekursite ugnies šabato dienomis visuose savo butuose.
[4]Mošė kalbėjo visai Israėllo sūnų miniai : Štai įsakymas, kurį Viešpats
davė, tardamas : [5]Atskirkite pas save Viešpačiui pirmones. Kiekvienas
laisva valia ir savaime teatnašauja jas Viešpačiui : aukso, sidabro ir vario, Aug 25,2
[6]mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino ir baltos plo-
nos drobės, ožkų plaukų, [7]raudonai dažytų avinų kailių ir mėlynų kailių,
akacijos medžio, [8]aliejaus lempoms žibinti ir tepalui padaryti ir skanaus
kvapo smilkalų, [9]onikso akmenėlių ir perlų antpečiui ir krūtinės apdarui
pagražinti. [10]Kas tik iš jūsų yra išmintingas, teateina ir tedaro, ką Vieš-
pats liepia : [11]būtent : padangtę, ir jos dangalą ir apvalkalą, žiedus ir len-
tas su kartimis, baslelius ir pakojus ; [12]skrynią ir jos kartis, maldytuvę
ir užkabą, kuri prieš ją bus pakabinta ; [13]stalą su kartimis ir rykais ir
padėtinėmis duonomis ; [14]žibintuvą žiburiams laikyti, jo rykus ir lem-
pas, ir aliejų žibinti ; [15]smilkalų altorių ir kartis, tepamąjį aliejų ir smil-
kalus iš kvepalų ; užkabą padangtės angai, [16]deginamųjų aukų altorių,
jo varinę narinę su jo kartimis ir rykais, praustuvę ir jos ramstį ; [17]priean-
gio užkabas su šulais ir pakojėmis, užkabą prieangio įėjime; [18]padangtės
ir prieangio baslelius su jų virvelėmis ; [19]apdarus, vartojamus tarnau-
jant šventykloje, vyriausiojo kunigo Aarono ir jo sūnų drabužius, kuni-
giškų pareigų atlikimui

[20]Tuomet visa Israėlio sūnų daugybė, išsiskirsčiusi iš po Mošės akių,
[21]nedelsdami sunešė su didžiausiu noru ir dievotumu Viešpačiui pirmones
liudijimo padangtės darbui atlikti. Ko tik reikėjo Dievo tarnystei ir šven-
tiems apdarams, [22]davė vyrai ir moterys : sagtis ir auskarus, žiedus ir
apyrankes ; visi auksiniai indai buvo atskirti kaip dovana Viešpačiui.
[23]Kas tik turėjo mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino,
baltos plonos drobės ir ožkos plaukų, raudonai dažytų ir mėlynų avinų
kailių, [24]sidabro ir vario, ir akacijos medžio, tarnaujančio įvairiems
reikalams, visa atnešė ir paaukojo Viešpačiui. [25]Bet ir sumaningos
moterys davė, ką buvo suverpusios mėlynos ir raudonos purpuros ir kar-
mazino gijų, ir plonų lininių siūlų, [26]ir ožkų plaukų, visa atiduodamos laisva
valia. [27]Kunigaikščiai gi atnešė onikso akmenų ir perlų antpečiui ir krū-
tinės apdarui, [28]ir kvepalų, ir aliejaus lempoms žibinti ir tepalui padaryti,
ir skaniausio kvapo smilkalams prirengti. [29]Visi vyrai ir moterys su die-
votumu atnešė dovanas, kad būtų atlikti darbai, kuriuos Viešpats buvo
įsakęs per Mošę. Visi Israėlio sūnūs atnašavo Viešpačiui savo valia

[30]Tuomet Mošė tarė Israėlio sūnums : Štai Viešpats įvardžiai pašaukė Aug 31,2
Huro sūnaus Urio sūnų Beseleėlį iš Judo giminės, [31]ir jį pripildė Dievo

---

kalbējosi su Viešpačiu ir kad jo vardu duodavo tautai įsakymus. — [33]*Užsidējo sau ant veido...* Iš šito veido užsidengimo šv Povilas daro gražią išvadą, liečiančia N Test garbingumą. Žr 2 Kor 3,13...

6. *Padangtēs ir jos rakandų padarymas.*

a/ *Prisirengimas prie darbo*

35,1-36,7. Kada veršio pagarbinimu suardyta sandora buvo atnaujin-

dvasios, išminties ir proto ir žinojimo, ir visokio mokslo, [32]kad apsvars-
tytų ir padarytų visa, kas galima padaryti iš aukso, sidabro, ir vario,
[33]o taip pat ištašant akmenis ir atliekant dailidės darbus. Visa, ką tik me-
nininkas gražaus sumanyti gali, [34]davė į jo širdį. Be to, dar pašaukė Akhi-
samekho sūnų Ooliabą iš Dano giminės. [35]Abudu apdovanojo išmintimi,
kad atliktų kaip medžio darbus, taip audimo iš įvairių gijų, ir taip pat
išsiuvinėjimo mėlyna ir raudona purpura, dusyk dažytu karmazinu ir
baltais lininiais siūlais ; kad visa išaustų, parodydami taip pat ir kūry-
binės dvasios

Aug 26,1 **36.** [1]Taigi Beseleėlis ir Ooliabas ėmėsi darbo su visais sumaningais
vyrais, kuriems Viešpats buvo davęs išminties ir proto, kad mokėtų gra-
1 Kron 21,29 žiai padaryti, ko reikėjo šventyklai, visa, kaip Viešpats buvo įsakęs. [2]O
Mošė pasišaukė juodu ir visus sumaningus vyrus, kuriems Viešpats buvo
davęs išminties ir kurie savo noru apsiėmė dirbti darbą [3]ir jiems padavė
visas Israėlio sūnų dovanas. Šiems uoliai besidarbuojant, tauta kas rytą dar
vis nešė savanoriškai dovanas. [4]Todėl darbininkai buvo priversti nueiti
[5]ir sakyti Mošei : Tauta atnašauja daugiau nekaip reikia. [6]Mošė tat liepė
per šauklį garsiai paskelbti : Nei vyras, nei moteris tegul nieko nebeat-
našauja šventyklos darbams. Ir taip liautasi atnašauti dovanas, [7]nes buvo
pakankamai sunešta, ir net perdaug.

[8]Ir padarė išmanantieji padangtės darytojai iš baltos plonos suktinių siū-
lų drobės, iš mėlynos ir raudonos purpuros ir dusyk dažyto karmazino dešim-
tį dangalų, pagražintų vaizdais ir išaustų įvairiomis spalvomis. [9]Kiekvienas
jų buvo dvidešimt aštuonių mastų ilgumo ir keturių platumo; visų dangalų
buvo vienoks didumas. [10]Ir sujungė penkis dangalus vieną su kitu ir kitus
penkis sujungė taip pat. [11]Be to, padarė mėlynas kilpas vienos sudėtinės
uždangos pakraščiais iš abiejų šonų, ir taip pat pakraščiais kitos sudėtinės
uždangos, [12]taip kad kilpos būtų viena ties kita ir kad uždangos galėtų
būti sujungtos. [13]Nuliejo taip pat penkias dešimtis auksinių žiedų, kurie
turėjo būti įkabinti į uždangų kilpas, kad pasidarytų viena padangtė.

---

ta, Mošē priminęs dar kartą įstatą apie šabato poilsio laikymą, kviečia vardan Viešpaties Israēlaičius prisidėti dovanomis ir darbu prie būsimos padangtēs ir kitų Dievo tarnybai skirtų dalykų padarymo. Tauta taip noriai įvykdo tą pakvietimą, kad išrinktieji darbo vedējai jaučiasi priversti rūpintis žmonių dosnumo sulaikymu

35. [2]*Septinta diena bus jums šventa.* Mošē grįždamas prie pasakojimo apie padangtēs padarymą kartoja įsakymą apie šabato šventimą, kad kam neateitų į galvą, būk galima jos nešvęsti bent atliekant taip šventą darbą, kaip sandoros padangtēs pastatymą. — [5]*Atskirkite pas save...* Žr 25-28 skyr ir tol. — *Baslelius su jų virvelēmis...* Plg Sk 3,37 ; 4,32
[30]*Viešpats įvardžiai...* Žr aug 31,2-6

b/ *Darbų atlikimas*

36,8-39,43. Aprašydamas darbo atlikimą, Mošē primena iš eilēs visa, kas buvo padaryta. Pradeda paminējimu dangalų, iš kurių reikējo pastatyti pati padangtē, toliau kalba apie padarymą sandoros skrynios, stalo šventoms duonoms, žibintuvo, smilkymo altoriaus, tepamojo aliejaus ir smilkalų, deginamųjų aukų altoriaus, praustuvēs ir prieangio, nurodo, kiek naugių suvartota visiems darbams, pagaliau mini šventų apdarų pagaminimą, antpečio, krūtinēs apdaro, jupų, nuometų ir dar sykį suskaito visus padarytuosius dalykus. Darbo atlikimas kone visur pasakojama tais pačiais žodžiais, kaip aug 25 skyr ir tol buvo duotas pamokymas ir įsakymas

[14]Padarė ir vienuolika dangalų iš ožkų plaukų padangtės viršui apdengti. [15]Kiekvienas dangalas buvo trisdešimt mastų ilgumo ir keturių mastų platumo ; visi dangalai buvo vienokio didumo. [16]Penkis iš jų sujungė atskirai ir šešis kitus vėl atskirai. [17]Ir padarė penkias dešimtis kilpelių vienos sudėtinės uždangos pakraščiais ir penkias dešimtis kitos sudėtinės uždangos pakraščiais, kad abidvi galėtų būti sukabintos draug ; [18]taip pat ir penkias dešimtis sagčių, kuriomis būtų sukabintos dvi sudėtinės uždangos, kad iš visų uždangų pasidarytų vienas apsiaustas. [19]Padarė taip pat padangtės apvalkalą iš raudonai nudažytų avinų kailių, ir viršuje to kitą dangtį iš mėlynų kailių

[20]Iš akacijos medžio padarė lentas padangtei, kad ji jomis būtų stačiomis apstatyta. [21]Kiekviena lenta buvo dešimt mastų ilgumo ir pusantro masto platumo. [22]Jos turėjo po du išsikišimu, kad viena su kita būtų galima sujungti. Taip buvo padarytos visos padangtės lentos. [23]Dvidešimt iš jų buvo dešiniam šonui, atgręžtam į pietus, [24]draug su keturiomis dešimtimis sidabrinių pakojų, kadangi kiekviena lenta turėjo po du pakoju po abiem kertėm prie šonų išsikišimų. [25]Taip pat tam šonui, kurs atgręžtas į šiaurę, padarė dvidešimt lentų [26]draug su keturiomis dešimtimis sidabrinių pakojų, po du pakoju kiekvienai lentai. [27]Iš vakarų gi, tai yra tam padangtės šonui, kurs atgręžtas į jūrą, padarė šešias lentas [28]ir dvi kitas kiekvienai padangtės sąsparai iš užpakalio, [29]kuriuodvi buvo sujungtos nuo apačios lig viršui ir darė su kitomis vieną sunėrimą, [30]kad būtų iš viso aštuonios lentos ir turėtų šešiolika sidabrinių pakojų, tai yra po du pakoju po kiekviena lenta. [31]Be to, vieno ir kito šono lentoms laikyti [32]padarė po penkias kartis ; ir kitas penkias kartis vakariniam padangtės šonui atgręžtam į jūrą. [33]Padarė dar kitą kartį, kuri eitų ties lentų viduriu nuo sąsparos lig sąsparai. [34]Pačias gi lentas paauksino, o jų pakojus nuliejo iš sidabro ir padarė joms auksinius žiedus, kad į juos galėtų būti įvertos kartys, kurias aptraukė auksine skarda

[35]Padarė taip pat užkabą iš mėlynos ir raudonos purpuros, iš karmazino ir baltos plonos suktinių siūlų drobės, išaustos įvairiomis spalvomis ir dailiai pagražintą vaizdais ; [36]o jai palaikyti padirbo tris paauksuotus stulpelius su auksuotomis galvenomis ir su sidabriniais pakojais. [37]Ir padangtės įėjimui padarė užkabą iš mėlynos ir raudonos purpuros, karmazino ir baltos plonos suktinių siūlų drobės, visą išsiuvinėtą, [38]ir penkis auksu aptrauktus stulpelius su jų galvenomis, kuriems pakojus nuliejo iš vario

37. [1]Beseleėlis padarė iš akacijos medžio skrynią pustrečio masto ilgumo, pusantro platumo ir pusantro augštumo, ją aptraukė tyriausiu auksu iš vidaus ir iš oro ; [2]ir jai padarė auksinį vainiką aplinkui. [3]Nuliejo keturis auksinius žiedus keturioms jos kertėms : du žiedu vienam šonui ir du kitam. [4]Padarė taip pat iš akacijos medžio karteles, kurias aptraukė auksu [5]ir įvėrė į žiedus, buvusius skrynios šonuose, jai nešioti. [6]Padarė ir maldytuvę, tai yra žinyną, iš tyriausio aukso pustrečio masto ilgumo ir

---

[8]*Išmanantieji*... Žr 26,1-14

[20]*Lentas*... Žr 26,15-29

[35]*Užkabą*... Žr 26,31.32. — [37]*Padangtės įėjimui užkabą*... Žr 26,37. —

[38]*Ir penkis stulpelius*... Ebr t : Ir jai penkis šulus ir jų vašus ; jų galvenas ir jų rumbus paauksino, o penkis jų pakojus nuliejo varinius. Žr 26,38

pusantro platumo. [7]Iškalė dar iš aukso du kherubimu, kuriuodu patalpino
ant abiejų maldytuvės šonų: [8]vieną kherubą viršuje vieno šono ir antrą
viršuje kito šono, abu ant abiejų maldytuvės kraštų [9]su ištiestais sparnais
apgaubiančiais maldytuvę; atgręžti vienas į kitą ir žvelgią į maldytuvę
[10]Padarė dar ir stalą iš akacijos medžio dviejų mastų ilgumo, vieno
platumo ir pusantro augštumo. [11]Jį aptraukė tyriausiu auksu, padarydami
auksinę briauną aplinkui, [12]ant kurios uždėjo plaštakos augščio išrašytą
vainiką, o ant šio kitą auksinį vainiką. [13]Nuliejo ir keturis auksinius žie-
dus, kuriuos pritaisė ant keturių kampų prie kiekvienos stalo kojos [14]po
vainiku; ir į juos įvėrė karteles, kad stalas galėtų būti nešiojamas. [15]Kar-
telės buvo iš akacijos medžio, aptrauktos auksu. [16]Padarė taip pat iš
tyro aukso rykus įvairiems stalo reikalams: dubenius, taures, puodelius
ir smilkytuvus, kuriais reikia aukoti skystimai. [17]Nukalė ir žibintuvą iš
tyro aukso. Iš jo liemens ėjo šakos, taurelės, buoželės ir lelijos; [18]šešios
šakos iš abiejų šonų: trys iš vienos šalies ir trys iš kitos; [19]trys riešuto
pavidalo taurelės, taip pat buoželės ir lelijos buvo ant vienos šakos; ir
trys riešuto pavidalo taurelės, taip pat buoželės ir lelijos buvo ant kitos
šakos. Šešios šakos, ėjusios iš žibiutuvo liemens, buvo vienodos. [20]O ant
paties liemens buvo keturios riešuto pavidalo taurelės, kiekviena gi su
buožele ir lelija; [21]ir kamuolėliai po dviem šakom trijose vietose, taip
kad iš viso darėsi šešios šakos išeinančios iš vieno liemens. [22]Taigi ir kamuo-
lėliai ir šakos buvo su juo iš vieno, visa nukalta iš tyriausio aukso. [23]Pa-
darė iš tyriausio aukso ir septynias lempas su jų gnybliais ir indus nuo-
gnaiboms, kuriuose jos turėjo būti ušgesinamos. [24]Žibintuvas su visais
savo priedais svėrė talentą aukso
[25]Padarė iš akacijos medžio ir smilkymo altorių. Jis buvo keturkampis
vieno masto ilgumo ir platumo ir dviejų augštumo. Keturiose jo kertėse
buvo po ragą. [26]Jį aptraukė tyriausiu auksu: jo narinę, šonus ir ragus.
[27]Jam padarė auksinį vainiką aplinkui, ir po du auksiniu žiedu po vainiku
prie kiekvieno šono kartelėms įverti, kad altorius būtų galima nešioti.
[28]Pačias gi karteles padarė iš akacijos medžio ir jas aptraukė auskine skarda
[29]Prirengė taip pat aliejaus pašvenčiamam patepimui ir smilkalų
iš tyriausių kvepalų, taip kaip tai daro vaistininkai

2 Kron 1,5 **38.** [1]Padarė ir deginamųjų aukų altorių iš akacijos medžio penkių
mastų ilgumo, tiek pat platumo ir trijų augštumo, [2]su ragais kampuose;
ir jį aptraukė varine skarda. [3]Jo reikalams prirengė iš vario įvairius rykus;
puodus, reples, šakutes, kablius ir anglims indus. [4]Jam padarė iš vario
išpintą narinę, o po ja altoriaus viduryje židinį, [5]ir nuliejo keturias grandis
keturioms narinės kertėms, kad būtų įveriamos kartys nešiojimui. [6]Taip
Aug 27,8 pat ir jas padarė iš akacijos medžio ir aptraukė varine skarda, [7]ir įvėrė į
grandis, kurios altoriaus šonuose buvo išsikišusios. Altorius buvo sukaltas
iš lentų ir viduryje buvo tuščias.

---

37. [1]*Skrynią*... Žr 25,10... [10]*Stalą*... Žr 25,23-30. — [17]*Žibintuvą*... Žr 25,31-39
[25]*Smilkymo altorių*... Žr 30,1-10. — [29]*Aliejaus*... Žr 30,22-38

38. [1]*Deginamųjų aukų altorių*. Žr 27,1-8
[8]*Praustuvę*... Žr 30,18-21. — *Iš... veidrodžių*... Veidrodžius senovėje labai dažnai darydavo iš nupoliruoto skaistvario. Koks buvo tas čia ir 1 Kar 2,22 paminėtas moterų užsiėmimas prie padangtės, nežinia... Nėra tačiau abejonės, kad tai buvo šventa tarnyba, nes ir religinis Levitų tarnavimas iš reiškiamas ebr t tuo pačiu žodžiu *tsaba'*

[8]Padarė ir praustuvę su jos ramsčiu iš budėjusių ties padangtės anga, moterų veidrodžių vario

[9]Padarė ir prieangį. Jo pietiniame šone buvo šimto mastų ilgumo užkabos, padartytos iš plonos suktinių siūlų drobės, [10]ir dvidešimt varinių šulų su jų pakojais ; šulų galvenos ir visas pagražinimo darbas buvo iš sidabro. [11]Šiauriniame šone buvo tiek pat užkabų, šulų, pakojų ir šulų galvenų vienaip ir iš tos pačios naugės padarytų. [12]Vakariniame gi šone buvo per penkias dešimtis mastų užkabos, dešimts šulų su jų pakojais iš vario, kai tuo tarpu jų galvenos ir visas darbo pagražinimas buvo iš sidabro. [13]Pagaliau rytiniam šonui prirengė taip pat per penkias dešimtis mastų užkabas ; [14]iš vieno krašto buvo penkiolika mastų užkabų su trimis šulais ir jų pakojais, [15]ir iš kito /nes ties viduriu buvo padarytas įėjimas prie padangtės/ buvo taip pat per penkiolika mastų užkabos, trys šulai ir tiek pat pakojų. [16]Visos padangtės užkabos buvo išaustos iš baltų suktinių siūlų. [17]Šulų pakojai buvo variniai, o jų galvenos su visais savo pagražinimais sidabrinės ; bet ir pačius šulus jis aptraukė sidabru. [18]Įėjime padarė iš mėlynos ir raudonos purpuros, karmazino ir baltų plonų suktų siūlų drobės išsiuvinėtą užkabą, kuri buvo dvidešimtimi mastų ilga, plati gi buvo penkiais mastais pagal augštumą, kurį turėjo visos prieangio užkabos. [19]Įėjime buvo keturi šulai su variniais pakojais ir su sidabrinėmis galvenomis bei pagražinimais. [20]Padarė taip pat padangtės ir prieangio baslelius aplinkui iš vario

[21]Ši yra liudijimo padangtės apyskaita, kurią padarė, Mošei liepiant, Aarono sūnus, kunigas Itamaras, levitų padedamas ; [22]kaip ją buvo padirbęs pagal Viešpaties įsakymą Mošei Huro sūnaus Urio sūnus Beseleėlis iš Judo giminės, [23]drauge su savo bendradarbiu Akhisamekho sūnum Ooliabu iš Dano giminės, kurs buvo geriausias dailininkas, išmanąs kaip dailidės darbą, taip pat ir audimą įvairiomis spalvomis bei išsiuvinėjimą mėlyna ir raudona purpura, karmazinu ir baltais lininiais siūlais. [24]Aukso šventyklos darbams iš viso suvartota dvidešimt devyni talentai ir septyni šimtai trys dešimtys siklių, tokių, kokie priimti šventykloje ; ir visa tai buvo laisvai

---

[10]*Šulų galvenos*... Ebr t Šulų vašai ir jų rumbai iš sidabro. Tas skirtumas, sutinkamas beveik visur, kur kalbama apie šulų pagražinimus, atsirado dēlto, kad Vulgatoje kitaip suprasta ebr žodžiai *vavim* ir *khašuqim*. Jų pirmasis išverstas *capita*, galvenos ; tuotarpu kad jis reiškia vašus, ant kurių buvo pakabinta užkaba ; antrasis gi, išverstas *caelaturae*, reiškia rumbus, turējusius išvaizdą užmautų ant šulų didelių žiedų ; žodis gi *ro'šim*, reiškiąs tikrumoje *capita*, galvenas ar kapitelius, 17 ir 19 eil visai išleistas. Plg 27,10. — [17]*O jų galvenos*... Ebr t : ir jų vašai ir rumbai sidabriniai ; ir jų galvenų aptraukimas sidabrinis, ir visų prieangių šulų rumbai buvo sidabriniai /plg 10 eil/. — [19]*Galvenomis*. Ebr t : jų vašai sidabriniai, ir jų galvenų aptraukimas ir jų rumbai taip gi sidabriniai

[21]*Kurią padarē*... Anot ebr t, apskaitę, kiek sveria padarytosios iš naugēs padangtēs dalys, Levitai, vadovaujant Itamarui. Kadangi Itamaras pavadintas jau kunigu, tai reikia spēti, kad šita vieta buvo Mošēs parašyta, kai Aaronas ir jo sūnūs buvo pašventinti kunigais. — [24]*Talentai*. Vienan talentan ējo 60 minų, arba 3000 siklių. Šventyklinis siklius svērē 14,55 gr. Auksas anais laikais buvo maždaug 15 kartų brangesnis už sidabrą, kurio vienas siklius buvo vertas mūsų pinigais apie 6 litus. Todēl aukso buvo suvartota maždaug už pusaštunto miljono litų. — [25]*Suaukota*... Šitą eil reikia sujungti, kaip aiškiai nurodo ebr t,

suaukota; [25]suaukota tų, kurie įėjo į sąrašą, turėdami dvidešimt ir daugiau metų, tai yra, šešių dešimtų trijų tūkstančių penkių šimtų penkių dešimtų nešiojančių ginklus. [26]Be to, buvo šimtas sidabro talentų, iš kurių nulieta pakojai šventyklai ir įėjimui, kur pakabinta užkaba. [27]Šimtas pakojų buvo padaryta iš šimto talentų, skaitant kiekvienam pakojui po vieną talentą. [28]Iš tūkstančio gi septynių šimtų septynių dešimtų penkių padarė galvenas šulams ir juos pačius aptraukė sidabru. [29]Taip pat vario buvo suaukuota septynios dešimtys du tūkstančiai talentų ir dar keturi šimtai siklių; [30]iš to nulieta pakojai liudijimo padangtės įėjime ir jo varinis altorius su jo narine, ir visi jo reikalams paskirtieji rykai, [31]ir prieangio pakojai kaip aplinkui, taip ir jo įėjime, ir padangtės bei prieangio basleliai aplinkui

Aug 28,6 **39.** [1]Iš mėlynos gi ir raudonos purpuros, karmazino ir plonos drobės padarė apdarus, kuriais turėjo vilkėti Aaronas, tarnaudamas šventykloje, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei

[2]Padarė antpetį iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino ir baltų suktų lininių siūlų. [3]Jį išaudė įvairiaspalvį; ir supjaustęs auksines skardas padarė iš jų gijas, kad jos galėtų būti įmegstos į minėtųjų spalvų audinį. [4]Du jo galu buvo sujungti vienas su kitu savo kraštais ties abiem šonais. [5]Padarė ir juostą iš tų pačių spalvų, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei. [6]Prirengė ir du onikso akmenėliu; juos įtvirtino aukse su išdrožtais ant jų perlų skaptorių būdu Israėlio sūnų vardais; [7]juodu padėjo ant dviejų antpečio šalių, kad būtų atminimas apie Israėlio sūnus, kaip Viešpats buvo įsakęs Moše

[8]Padarė ir krūtinės apdarą, išaustą įvairiomis spalvomis taip pat, kaip ir antpetis iš aukso, mėlynos ir raudonos purpuros, dusyk dažyto karmazino ir baltų suktinių siūlų. [9]Jis buvo keturkampis, dvilinkas, sprindžio didumo. [10]Ir patalpino ant jo keturias brangakmenių eiles. Pirmoje eilėje buvo sardijus, topazijus ir smaragdas; [11]antroje rubinas saphiras ir jaspis; [12]trečioje ligurijus, akhatas ir ametistas; [13]ketvirtoje khrizolitas oniksas ir berilius. Eilėmis sustatyti brangakmeniai buvo įtvirtinti aukse. [14]Pačiuose akmenėliuose buvo įdrožta dvylikos Israėlio giminių vardai, kiekviename po vieną vardą. [15]Krutinės apdarui padarė iš tyriausio aukso nupintas grandinėles, [16]dvi sagti, ir tiek pat auksinių žiedų. Žiedus pritvirtino iš abiejų antpečio šalių [17]ir prie jų prikabino dvi auksines grandinėles, kurias įvėrė į sagtis, išsikišančias krūtinės apdaro kampuose. [18]Visa

---

su sekančia, nes čia paminētieji žmonēs aukojo ne auksą /24 e/, bet 100 su viršum talentų sidabro (25 ir 26 e ebr t taip galima išreikšti: « O sidabro iš surašomųjų būrio buvo šimtas talentų ir 1775 sikliai, skaitant šventyklos sikliais; *bēka* iš kiekvieno žmogaus t y po pusę sikliaus, skaitant šventyklos sikliais, iš visų įeinančiųjų į sąrašą, turējusių dvidešimt ir daugiau metų, būtent iš 603.550 »). Tuo būdu visas sidabras, kiek jo reikējo /301775 sikliai/ padangtei, buvo gautas iš įtrauktųjų į sąrašus; reikia tat spēti, kad sidabro, atnašaujamo laisva valia, nebeēmē /žr 36,5/. [28]*Galvenas šulams...* Ebr t: vašus šulams, aptraukta jų galvenas ir padaryta jiems rumbus. — [29]*Septynios dešimtys du...* Ebr t kalbama tik apie 70 talentų 2400 siklių vario; daugiau jo ir nereikējo

39. [2]*Antpetį...* Žr 28,6-14. — *Panaudojant aukso gijas...* Paaiškinama, kaip buvo padaryti auksiniai siūlai, kurie buvo ne įausti kartu su kitomis gijomis į audeklą, bet jais išsiuvinēta jau baigtas audinys

[8]*Krūtinēs apdarą...* Žr 28,15-30. — [20]*Mēlyną jupą...* Žr 28,31-35

[25]*Austines... jupas...* Žr 28,39.40.-

iš viršaus ir iš apačios taip buvo viena prie kito pritaikyta, kad antpetis
ir krūtinės apdaras buvo surišti draug, 19prispausti juosta ir stipriau
suveržti žiedais, kuriuos jungė mėlynas kaspinas, kad nekabėtų palaidai
ir vienas nuo kito neatsiskirtų, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei
20Padarė taip pat antpečiui pritaikytą mėlyną jupą. 21Jos viršuje ties
viduriu buvo skylė galvai, o aplink ją austinė atsiūlė; 22apačioje gi
prie kojų buvo granatiniai obuolėliai iš mėlynos ir raudonos purpuros,
karmazino ir baltų suktinių siūlų, 23ir varpeliai iš tyriausio aukso, kurie
buvo prisegti tarp granatinių obuolėlių aplink apatinę jupos siūlę. 24Auk-
siniai varpeliai ir granatiniai obuolėliai ėjo vienas po kito. Vyriausis ku-
nigas vaikščiojo jais pasipuošęs, kai ėjo tarnystės pareigas, kaip Viešpats
buvo įsakęs Mošei
25Padarė taip pat austines jupas Aaronui ir jo sūnums, 26kunigiškus
nuometus su jų vainikėliais 27ir kelnes iš baltos linų drobės. 28O juostą
išaudė langeliais iš baltų suktinių siūlų, mėlynos ir raudonos purpuros ir
dusyk dažyto karmazino, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei
29Padarė pagaliau iš tyriausio aukso ir šventą kaktos papuošimui
skardelę ir joje įrėžė žodžius: Šventumas Viešpačiui. 30Ją pririšo
prie vyriausiojo kunigo nuometo mėlynu kaspinu, kaip Viešpats buvo įsa-
kęs Mošei
31Taigi, visos padangtės ir liudijimo dangalų darbas buvo pabaigtas;
ir Israėlio sūnūs padarė visa, ką Viešpats buvo įsakęs Mošei. 32Ir atida-
vė padangtę ir dangalus ir visus rakandus, žiedus, lentas, šulus ir pako-
jus, 33uždangą iš raudonai dažytų avinų kailių, ir kitą apvalkalą iš mė-
lynų kailių, 34užkabą, skrynią, karteles, maldytuvę, 35stalą su jo rykais
ir padėtinėmis duonomis, 36žibintuvą, lempas ir jų prietaisus su aliejumi,
37auksinį altorių ir tepalą, ir smilkalą iš kvepalų, 38ir užkabą padangtės
įėjimui, 39varinį altorių su narine ir kartimis ir visais jo rykais, praustuvę
su jos ramsčiu, prieangio užkabas ir šulus su jų pakojais, 40užkabą priean-
gio įėjimui, jo virveles ir baslius. Nestigo nieko iš sudėtinių dalių, kurios
buvo liepta padaryti padangtės ir sandoros uždangos tarnystei. 41Taip
pat ir apdarus, kuriais šventykloje naudojasi kunigai, tai yra Aaronas ir
jo sūnūs, 42atidavė Israėlio sūnūs, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei. 43O
Mošė, pamatęs, kad visa yra padaryta, juos palaimino

40. 1Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: 2Pirmame mėnesyje, pirmoje
mėnesio dienoje ištiesi liudijimo padangtę, 3ir pastatysi joje skrynią,
ir pakabinsi prieš ją užkabą. 4Įneši stalą ir padėsi ant jo, kas yra liepta.
Žibintuvas su savo lempomis, 5ir auksinis altorius, ant kurio deginami
smilkalai, stovės ties liudijimo skrynia. Padangtės įėjime pakabinsi už-
kabą 6ir prieš ją pastatysi deginamųjų aukų altorių, 7o tarp altoriaus
ir padangtės praustuvę, kurią pripilsi vandens. 8Aplink prieangį ir jo
įėjime pakabinsi užkabas, 9ir ėmęs tepamojo aliejaus patepsi padangtę
su visais jos rakandais, kad būtų pašvęsta; 10deginamųjų aukų altorių

---

42. — *Kunigiškus nuometus su...* Ebr t nėra paminėta vainikėlių; kalbama gi apie vyriausiojo kunigo nuometą ir apie nuometus paprastųjų kunigų. — 29*Skardelę...* Žr 28,36-38. — 43*O Mošė.* Ebr t: ir Mošė matė visą darbą, ir štai jį buvo atlikę, kaip Viešpats buvo įsakęs ir Mošė juos palaimino

c/ *Padangtės ištiesimas*

40,1-36. Kai jau visi darbai buvo baigti, Dievas įsako pastatyti padangtę ir pašventinti kunigus, ką

ir visus jo rykus, [11]praustuvę su jos ramsčiu, visa pašvęsi tepamuoju alie-
jumi, kad būtų labai šventa
Aug 29,35; [12]Aaroną ir jo sūnus privesi prie liudijimo padangtės durų ir apiplau-
Kun 8,2 tus vandenimi [13]apvilksi šventais rūbais, kad man tarnautų, ir patepsi,
kad būtų jiems suteikta amžina kunigystė
[14]Mošė padarė visa, ką Viešpats buvo įsakęs. [15]Taigi pirmame antrų-
Sk 7,1 jų metų mėnesyje, pirmą mėnesio dieną padangtė buvo pastatyta. [16]Mošė
pastatė ją ir sustatė lentas, ir pakojus ir užkaiščius ir pastatė šulus, [17]ir
ištiesė padangtės dangalą ir ant jo uždėjo apvalkalą, kaip Viešpats buvo
įsakęs. [18]Įdėjo taip pat skrynion liudijimą, prie apačios įvėrė karteles, o
viršum padėjo maldytuvę. [19]Kai įnešė padangtėn skrynią, pakabino prieš
ją užkabą, kad įvykdytų Dievo paliepimą. [20]Pastatė ir stalą liudijimo pa-
dangtėje, jos šiauriniame šone šiapus užkabos, [21]ir ant jo sudėjo eilėmis
padėtines duonas, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei. [22]Pastatė ir žibintuvą
liudijimo padangtėje ties stalu pietiniame šone [23]ir padėjo tvarkoje lempas,
kaip Viešpaties buvo įsakyta. [24]Pastatė ir auksinį altorių po liudijimo už-
danga ties užkaba [25]ir sudegino ant jo smilkalą, padarytą iš kvepalų, kaip
Viešpats buvo įsakęs Mošei. [26]Pakabino ir užkabą liudijimo padangtės
įėjime, [27]ir pastatė deginamųjų aukų altorių liudijimo prieangyje ir ant
jo aukojo deginamąją auką bei atnašas, kaip Viešpats buvo liepęs. [28]Pas-
tatė tarp liudijimo padangtės ir altoriaus taip pat praustuvę ir ją pripylė
vandens. [29]O Mošė, Aaronas ir jo sūnūs mazgojo savo rankas ir kojas, [30]kai
eidavo sandaros padangtėn ir artindavos prie altoriaus, kaip Viešpats
buvo įsakęs Mošei. [31]Pastatė dar aplink padangtę ir altorių prieangį ir pa-
kabino jo įėjime užkabą
Sk 9,15; Kai visa buvo baigta, [32]debesis apdengė liudijimo padangtę ir Vieš-
3 Kar 8,10 paties šlovė ją pripildė. [33]Ir Mošė negalėjo įeiti liudijimo padangtėn, ap-
dengiant ją debesiui ir nuo Viešpaties Didenybės einant spinduliams;
nes debesis visa buvo apdengęs. [34]Ir kai debesis palikdavo padangtę,
Israėlio sūnūs ėjo toliau savo būriais; [35]o jei kabėdavo iš viršaus, pasilik-
davo toje pačioje vietoje. [36]Nes Viešpaties debesis dieną laikėsi viršum pa-
dangtės, naktį gi rodėsi liepsna, matant visai Israėlio tautai visose jų
stovyklose

Mošē tuojau ir padaro, o Viešpaties debesis apdengia pastatytą padangtę

40. [2]*Pirmame mēnesyje,* ty, nisano arba abibo mēnesyje, taigi prasidedant naujiems šventykliniams metams. Plg 12,2. Padangtē dirbta ne daugiau kaip šešis mēn. — [9]*Ir ēmęs*... Ebr t visai tas pat dalykas išreikštas nuosakiau: « Ir imsi tepamojo aliejaus ir patepsi padangtę ir visa, kas joje yra; ir pašventinsi ją su visais jos rakandais, ir bus šventa. Ir patepsi deginamųjų aukų altorių ir visus jo rykus, ir pašventinsi altorių, ir altorius bus labai šventas. Ir patepsi praustuvę ir jos ramstį ir ją pašventinsi »

[13]*Apvilksi*... Ebr t tas dalykas išreikštas pilniau, nes jame aiškiai ir atskirai kalbama apie Aarono patepimą ir atskirai apie jo sūnų patepimą: « Ir apvilksi Aaroną šventais rūbais ir patepsi jį, ir jį pašventinsi, kad man būtų kunigu; ir atvesi jo sūnus ir juos apvilksi jupomis ir patepsi juos, kaip patepei jų tēvą, kad man būtų kunigais; ir atsitiks, kad per tą pašventinimą jie gaus kunigystę per amžius savo kartose »

[32]*Debesis*: tas pats, kurs vedē Israēlaičius iki tai vietai, pradedant nuo Sokoto. Žr 13,20... Kad Viešpaties šlovē buvo padangtēje, apie tai liudijo einantieji iš jos skaistūs spinduliai. — [34]*Debesis palikdavo.* Ebr t: pasikeldavo. Čia trumpai pastebima kas darēsi tolesnēje Israēlaičių kelionēje. Žr Sk 9,15... ir k

KUNIGŲ KNYGA

Ebrajiškai Vaiiqra'

1. [1]Viešpats pasišaukė Mošę ir jam kalbėjo iš liudijimo padangtės, tardamas: [2]Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems sakyk: jei kas nors iš jūsų norės aukoti Viešpačiui auką, teatnašaus iš jaučių ar avių. [3]Jei jo dovana turės būti deginamoji auka iš galvijų, teatveda patiną be kliaudos prie liudijimo padangtės angos, kad sau permaldautų Viešpatį, [4]ir teuždeda ranką ant aukos galvos, kad ji būtų meili ir praverstų jam apsilvalyti.

Iš 29,10

I. Apie aukas ir kunigų pašventinimą

1. Įstatai apie aukas

a/ Deginamosios aukos apeigos

I. Kunigų Knyga pradedama Įstatymais apie įvairias aukas. Tie įstatymai parašyti Kun 1-7 sk; o po jų grįžtama prie kunigų ir padangtēs pašventinimo /8-10 sk/

1,1-17. Visų pirma duodama deginamosios aukos įstatai. Taigi čia trumpai nurodoma, kad deginamosios aukos galima daryti iš jaučių, iš smulkesnių gyvulių, t y, avių ar ožkų, ir pagaliau iš paukščių; duodama taipgi pamokymų, kaip kiekviena atnaša turi būti aukojama

1. [1]*Iš liudijimo padangtēs,* — kuri ką tik buvo ištiesta. Pamokymai buvo tikriausiai duodama nuo maldytuvēs, kaip buvo pažadēta Iš 25,22. — [2]*Israēlio sūnums.* Kunigų knygoje duodama nemaža pamokymų, kurie turējo rūpēti visų pirma kunigams, bet daugelis jų reikējo žinoti ir šiaip jau žmonēms, ty, visai tautai, nes visi Israēlaičiai turējo atnašauti aukas. Iš to, kaip čia kalbama apie įvairias aukas, pasirodo, kad jos Israēlaičiams nebuvo visai naujas dalykas. Jie žinojo apie aukas iš savo senųjų patriarkų istorijos ir iš pradinio apreiškimo, išlikusio padavime; pagaliau pats žmogui įgimtas įstatymas rodē jų reikalą; todēl šiokios tokios žinios apie aukas buvo net pas stabmeldystēje paskendusius pagonis. Israēlaičiams buvo taipgi žinoma dauguma įvairiose aukose laikytinų apeigų; bet iki šiam laikui jos visos buvo tik žmonių įstatai, nors priimti ne be visa tvarkančios Dievo apvaizdos įtakos. Dabar tie įstatai surinkti, apvalyti ir naujais papildyti, skelbiami Viešpaties vardu ir darosi tikrais Dievo įstatais. — Sen Test aukų svarbiausis tikslas buvo nuolat priminti Israēlaičiams reikalą prideramai pagarbinti Viešpatį, išreikšti jam savo dēkingumą, suprasti neribotą priklausymą nuo Dievo, ypač gi gyvai jausti savo nuodēmingumą. Toliau aukų reikējo nuodēmēms atleisti. Reikia tačiau pastebēti, kad kruvinos ir nekruvinos S T aukos neturējo tos galios pačios iš savęs. Įstatymas jomis niekuomet negalējo atvesti aukojančio į tobulumą: *nes negalima ožių ir veršių*

[5]Jis papjaus verši Viešpaties akivaizdoje, o Aarono sūnūs, kunigai, aukos
jo kraują, išliedami aplink altorių, esantį ties padangtės anga ; [6]ir nulupę
aukai kailį, sąnarius sukapos į dalis ; [7]ir sukurs ant altoriaus ugnį, padėję
pirma malkų krūvą. [8]Ant viršaus dės eilėje sukapotus sąnarius, tai yra
galvą ir visa, kas sujungta su kepenomis, [9]vidurius ir kojas, nuplautas
vandenyje ; ir kunigas tai sudegins ant altoriaus, kad būtų deginamoji
auka ir meilus kvapas Viešpačiui
[10]O jei atnaša yra iš smulkesnių gyvulių, tai yra deginamoji auka
iš avių ir ožkų, jis atnašaus patiną be kliaudos ; [11]ir papjaus altoriaus
šone, kurs atgręžtas į šiaurę, Viešpaties akivaizdoje, o jo kraują Aarono
sūnūs išlies ant altoriaus aplinkui ; [12]ir padalins sąnarius, galvą ir visa, kas
sujungta su kepenomis, o vidurius ir kojas nuplaus vandenyje ir dės ant
malkų, po kuriomis turi būti sukurta ugnis. [13]Ir kunigas sudegins visą
atnašą, kad būtų deginamoji auka ir meiliausias kvapas Viešpačiui

---

krauju pašalinti nuodēmēs /Žyd 10,4/; bet jos buvo malonių sąlyga kaip išreiškimas tikējimo į ateisiantį Atpirkēją ir dvasiškai sujungtos su jo dieviška auka buvo atnašaujamos kaip jos figūros ; be būtinai reikiamo pasiaukojimo Dievo Avinēlio, kursai ēmē ant savęs žmonių nuodēmes, negalējo būti išdildyta nei pradinē visos žmonijos nuodēmē, nei didelēs ir sunkios pavienių žmonių nuodēmēs. — *Kas nors...* Kalbama apie aukas, atnašaujamas Viešpačiui savo valia be jokio įsakymo. — *Auką.* Ebr ž *qorban* reiškia tai, kas yra atnašaujama. Juo Kun Kn ir kitur vadinama apskritai visokios atnašos ir aukos. — *Iš jaučių...* Ebr ž *behemah* čia reiškia naminius keturkojus gyvulius apskritai ; bet nevisi naminiai gyvuliai galējo būti aukojami ; todēl tinkamieji tuojau įvardijami ; jie yra *iš jaučių,* ebr *baqar,* arba *iš avių* ebr *ts'on.* Tas paskutinis žodis reiškia smulkesnius naminius gyvulius ir apima ne tik avis, bet dar ir ožkas. — [3]*Deginamoji auka.* Ebr *'olah.* Tas žodis savaime reiškia tai, kas kilsta augštyn ; bet juo paprastai vadinamos tos aukos, kuriose visa atnešta dovana būdavo sudeginama ant altoriaus. — *Patiną...* Visose svarbiausiose aukose turējo būti vartojami patinai, nes ta lytis stipresnē, todēl ir vertesnē. Dar labiau buvo reikalaujama, kad aukojamas gyvulys neturētų jokios kliaudos, būtų visai sveikas. Iš kitur žinoma, kad neleista buvo aukoti gyvulio dar neturinčio aštuonių dienų ir senesnio kaip treigys. Pirmas aukojančio dalykas buvo atvesti gyvulį prie padangtēs angos, kur buvo deginamųjų aukų altorius, su sumanymu padaryti auką Viešpačiui ir su maldavimu, kad Viešpats būtų jam maloningas ir priimtų auką. — [4]*Teuždeda ranką...* Ta apeiga aukojantis lyg kad jungiasi su auka ir daro iš jos savo atstovą Viešpaties akivaizdoje. — *Būtų meili...* S T paties Dievo paskirtos aukos buvo jam meilios, kolei tebebuvo tvirta senoji sandora ir galējo apvalyti žmogų išviršiniu būdu nuo susitepimo, kurį jis užsitraukdavo ant savęs Įstatymo akivaizdoje ; o jei jos buvo sujungtos su tikējimu į ateisiantį Atpirkēją, valē žmogų taip pat vidiniu būdu nuo nuodēmių ir išmelsdavo malonę /Tom/. — [5]*Papjaus...* Pats aukojantis perpjaudavo aukos gyvuliui gerklę ties padangtēs anga, o kurs nors iš kunigų surinkdavo kraują indan ir išliedavo aplink altorių. — [6]*Nulupę... sukapos...* Anot ebr t kailio nulupimas ir atkirtimas vienų gyvulio sanarių nuo kitų turējo būti atlikta paties aukojančiojo. Nuluptas gyvulio kailis deginamojoje aukoje darēsi kunigų nuosavybe /žr 7,8/. — [7]*Sukurs...* Kalbama apie pirmą ugnies sukūrimą ant altoriaus ; nes vieną kartą sukurta ugnis, paskui turējo būti nuolat kunigų palaikoma, kolei altorius stovējo toje pačioje vietoje. Tačiau deginant naują auką, reikējo kas kart dēti nauja malkų krūva. — [9]*Sudegins.* Ebr ž *hiqtir* paprastai išreiškiama religinis smilkalų deginimas ; juo taip gi buvo

[14]O jei deginamoji auka Viešpačiui bus daroma iš paukščių, ji bus
iš turklelių ar jaunų karvelių. [15]Kunigas nuneš šią auką prie altoriaus,
nusuks jai galvą ir iš atvertos žaizdos išvarvins kraują ant altoriaus briau-
nos. [16]Gurklį ir plunksnas numes rytinėje altoriaus pusėje, ten, kur pa-
prastai pilami pelenai. [17]Sparnus sulaužys, bet nesukapos ir nesupjaustys,
ir sudegins ant altoriaus, sukūręs po malkomis ugnį. Tai yra deginamoji
auka ir meiliausiojo kvapo atnaša Viešpačiui

2. [1]Jei kas atnašautų Viešpačiui duoninę auką, ji bus iš miltų, alie-
jaus ir smilkalų. [2]Ją atneš pas Aarono sūnus, kunigus, kurių vienas ims
pilną saują smulkių miltų ir aliejaus ir visus smilkalus ir kaip atminimą
susmilkys ant altoriaus, kad būtų meiliausias kvapas Viešpačiui. [3]Kas gi Ekli 7,34
bus likę iš aukos, tai bus Aarono ir jo sūnų kaip švenčiausia dalis iš Vieš-
paties atnašų

---

vadinama ir aukų deginimo veiksmas ant altoriaus ; taigi reiškia, kad auka ne nyksta visa ugnyje, bet pavirsta lyg kad kvepalais, kilstančiais draug su dūmais dangun. — *Meilus kvapas.* Plg Prad 8,21

[10]*Iš smulkesnių gyvulių...* Ebr *ts'on.* Žr aug 2 e. Tos antros deginamųjų aukų rūšies apeigos visai tokios pat, kaip ir pirmosios, ir aprašytos jos kone tais pat žodžiais ; tik nepaminėta aukos atvedimas, kailio nulupimas ir rankos dėjimas ; LXX vertime aiškiau nurodyta, kur auka reikėjo papjauti : altoriaus šone, *kurs atgręžtas į šiaurę*

[14]*Iš paukščių.* Trečia deginamųjų aukų rūšis. Jos apeigos labiau skyrėsi nuo aug aprašytųjų, nes čia laikoma tik pati deginamosios aukos esmė. — [15]*Nusuks jai galvą...* Ebr t : nutrauks jai galvą ir sudegins ant altoriaus. — [16]*Gurklį.* Ebr t čia kalbama tikriausiai apie visus paukščio vidurius. — [17]*Sulaužys.* Tas sparnų sulaužymas ar, anot ebr t, įplėšimas, turėjo pavaduoti sukapojimą į dalis. — *Nesupjaustys.* Plg Prad 15,10

b/ *Nekruvinų aukų apeigos*

2,1-16. Po deginamųjų aukų duodami įstatai apie nekruvinas ar duonines aukas. Jos turėjo būti trejopos : iš smulkių miltų, iš keptos tešlos ir iš javų pirmonių

2. [1]*Duoninę auką.* Ebr ž *minkhah* reiškia apskritai dovaną. Patriarkų laikais tai buvo tikriausiai bendras visokioms aukoms vardas ; bet Mozės įstatyme juo vadinamos tiktai nekruvinos arba duoninės atnašos. Aprašymas minkhos apeigų tuojau po deginamosios aukos ir prieš kitas kruvinas atnašas, aiškinamas didele minkhos svarba, o taipgi ta aplinkybe, kad ji nekartą turėjo būti priedas prie deginamosios ir kitų aukų. — *Iš miltų.* Medžiaga vartojama minkhoje turėjo būti smulkūs, bet ne būtinai kvietiniai miltai, įvairiai iškepta iš smulkių miltų padaryta tešla ir naujų javų varpos ; prie tos medžiagos visuomet reikėjo pridėti aliejaus, smilkalų ir pagaliau druskos. Taip prirengta atnaša reikėjo nunešti prie padangtės ir atiduoti kunigui. — [2]*Kaip atminimą.* Smilkstanti ant altoriaus auka turėjo lyg kad priminti Viešpačiui apie aukojantį žmogų. — [3]*Kaip švenčiausia dalis.* Aukų dalys buvo skirstomos į šventas ir švenčiausias : šventosios aukų dalys tekdavo pačiam aukojančiam ir kunigams, kurie jas galėjo pasiimti su savim į namus ir valgyti su savo šeima ; švenčiausios gi priklausė altoriui ir kunigams ; jų tačiau nebuvo leista neštis namon, bet reikėjo suvalgyti pačiame padangtės prieangyje ; kas gi jas paliesdavo, darėsi pašvęsta, ty, atskirta ir išimta iš kasdieninio gyvenimo tvarkos, kolei nebuvo prideramai apiplauta. Plg žem 6,18...

[4]*Keptą krosnyje.* Minkha galėjo būti ne tik iš miltų, bet taipgi iš keptos tešlos be raugo. Visų pirma minima iškepta mažoje nešiojamoje

[4]O kai atnašausi duoninę auką, keptą krosnyje, tai bus duona be raugo
iš smulkių miltų, apšlakstyta aliejumi, ir nerauginti ragaišiai, aptepti
aliejumi. [5]Jei tavo duoninė auka būtų nuo skardos, ji bus iš smulkių miltų,
apšlakstytų aliejumi ir be raugo ; [6]ją padalinsi į kąsnelius ir ant jos už-
pilsi aliejaus. [7]O jei duoninė auka būtų nuo narinės, smulkūs miltai taip
pat bus apšlakstyti aliejumi. [8]Atnašaudamas ją Viešpačiui, paduosi ku-
nigui į rankas, [9]kurs, paaukojęs, ims iš duoninės aukos atminimą ir sus-
milkys ant altoriaus, kad būtų meilus kvapas Viešpačiui. [10]O kas liks, bus
Aarono ir jo sūnų kaip švenčiausi dalis iš Viešpaties atnašos. [11]Kiekviena
duoninė auka, atnašaujama Viešpačiui, bus daroma be raugo ; nei raugas,
nei medus nebus deginama aukoje Viešpačiui. [12]Iš šių dalykų teatnašau-
site tik pirmonių dovanas ; bet tai nebus dedama ant altoriaus, kad būtų
Mk 9,48 meilus kvapas. [13]Visas duonines aukas, kurias atnašausi, pasūdysi druska ;
ir tavo Dievo sandoros druskos niekuomet nestigs tavo duoninėje aukoje.
Druską aukosi kiekvienoje savo atnašoje

[14]Jeigu atnašautumei Viešpačiui duoninę auką iš tavo javų pirmonių,
iš tebežaliuojančių varpų, susproginsi jas ugnyje, sugrūsi jas kaip kruopas,
ir taip atnašausi tavo pirmones Viešpačiui, [15]užpildamas ant viršaus
aliejaus ir pridėdamas smilkalų, nes tai yra duoninė Viešpaties auka. [16]O
kunigas sudegins kaip atminimą iš tavo dovanos dalį sugrūstų kruopų ir
aliejaus ir visą smilkalą

3. [1]Jei kieno atnaša turėtų būti dėkojimo auka, ir jis norėtų aukoti
iš galvijų, atnašaus Viešpačiui patiną ar patelę be kliaudos. [2]Jis uždės
ranką savo aukai ant galvos, ir ji bus papjauta liudijimo padangtės įė-
Iš 29,13 jime, o Aarono sūnūs, kunigai, išlaistys kraują aplink altorių. [3]Ir iš dė-

---

krosnelėje tešla dvejopo pavidalo : kaip nemaži, apystoriai, išbadyti kepalėliai, ar kaip plonučiai ragaišėliai ; toliau kepta ant skardos arba keptuvėje tešla, kuri reikėjo aukojant sulaužyti į gabalėlius, ir pagaliau tešla kepta aliejuje gilioje keptuvėje, kurią Vulg vadina craticula /narinė/. Tešla visuomet turėjo būti be raugo ir apšlakstyta aliejumi. — [8]*Atnašaudamas...* Ebr t randame aiškiau aprašytas kiekvienos duoninės aukos apeigas ; jis galima taip išversti : « Ir atneši prirengtą iš anų dalykų minkhą Viešpačiui ; ir bus atiduota kunigui, kurs ją nuneš į altorių ; ir kunigas pakels iš jos atminimą ir uždegęs susmilkys ant altoriaus ; tai auka deginama ugnyje, meilus kvapas Viešpačiui ». Paminėtas čia aukos dalies pakėlimas primena vieną iš apeigų /*therumah*/, aprašytų Iš 29,24...

[11]*Nei raugas, nei medus...* Vengimas raugo aukose turėjo nuolat priminti Israėlaičiams išėjimą iš Egipto ; medus draudžiama aukoti gal dėl to, kad jame greitai prasideda fermentacija, ar gal dėl to, kad renkamas menkučių vabzdžių, kokiais yra bitės, jis buvo laikomas negana tyru dalyku ; tačiau vienas ir kitas dalykas galėjo būti atnašaujamas Viešpačiui kaip dovana, kuri tekdavo kunigams /12 e/. — [13]*Visas duonines aukas...* Druska sergi nuo puvimo ; ji taipgi yra ištikimybės ir ištvermės simbolis ; todėl įsakoma pridėti druskos ne tik į nekruvinas aukas, bet ir į visas apskritai. Ta druska turėjo priminti Israėlaičiams reikalą būti ištikimais padarytajai su Dievu sandorai

[14]*Tebežaliuojančių varpų,* — kuomet grūdai baigdavo bręsti, bet dar nebuvo visai kieti. Tai trečia minkhų rūšis. Jos prirengimas bent kiek kitoks, bet aukojime ji nieku nesiskiria nuo kitų minkhų

c/ *Dėkojimo aukų apeigos*

3,1-17. Dėkojimo aukoms skiriami tik galvijai, avys ir ožkos. Tose

kojimo aukos jis atnašaus kaip dovaną Viešpačiui taukus, apdengiančius
vidurius, ir kiek tik yra taukų viduje, [4]abudu insktu su taukais, apden-
giančiais paslėpsnius, ir draug su inkstais kepenų tinklelį; [5]ir tai sude-
gins ant altoriaus kaip deginamą auką, sukūrę po malkomis ugnį, kad būtų
skaniausio kvapo atnaša Viešpačiui
[6]Jei kas atnašautų dėkojimo auką iš avių, jo atnaša bus patinas ar
patelė be kliaudos. [7]Jei atnašauja Viešpaties akivaizdoje ėrytį, [8]uždės
ranką ant galvos savo atnašos, kuri bus papjauta liudijimo padangtės
prieangyje; o Aarono sūnūs išlaistys jo kraują aplink altorių; [9]ir iš dė-
kojimo aukos atnašaus Viešpačiui kaip auką taukus, uodegą [10]su inkstais,
riebumą pridengiantį pilvą ir visus vidurius ir abudu inkstu su taukais,
esančius prie paslėpsnio, ir su inkstais kepenų tinklelį. [11]Kunigas tai su-
degins ant altoriaus kaip ugnies maistą ir atnašą Viešpačiui. [12]Jei būtų
atnašaujama ožka, kurs ją aukoja [13]uždės ranką ant jos galvos ir ją pa-
pjaus liudijimo padangtės įėjime; ir Aarono sūnūs išlaistys jos kraują
aplink altorių. [14]Ir ims iš jos sudeginti Viešpačiui ugnyje taukus, apden-
giančius pilvą ir dengiančius visus vidurius, [15]du inkstu su tinklu, esančiu
ant jų prie paslėpsnio, ir kepenų taukus su inkstais. [16]Ir kunigas tai sude-
gins ant altoriaus kaip ugnies maistą ir kad būtų meiliausias kvapas

---

aukose ne visas atnašaujamas gyvulys sudeginamas ant altoriaus, bet tik kaikurios jo dalys, kurios čia įvardijamos. Pridedama dar įsakymas deginti Viešpačiui visokius taukus

3. [1]*Dēkojimo auka.* Ebr ji vadinama dažniausiai *šelamim* arba *zebakh šelamim.* Tas vardas vienų laikomas padarytu iš žodžio *šalom* ramybē; todēl šelamim turētų reikšti auką daromą Viešpačiui, ramybei ir vienybei su juo palaikyti; kiti gal teisingiau mano, kad aukos vardo pagrindas reikia ieškoti žodyje *šileem*, atsilyginti, dēkoti ir kad ji buvusi visų pirma dēkojimo atnaša plačiausia to žodžio prasme /sacrificium propitiatorium/; ir tikrai ja būdavo dēkojama už gautąsias geradarystes, nors su dēkojimu dažnai buvo jungiama maldavimas naujų malonių. Buvo tai kruvina auka; joje galima buvo atnašauti didesnieji ir smulkesnieji gyvuliai, taigi galvijai, avys, ir ožkos. Paukščiai jai netiko, nes būtų buvę labai sunku jie paskirstyti į tris dalis, Dievui, kunigui ir pačiam aukojančiam; bet buvo leista aukoti gyvulius abiejų lyčių. Dēkojimo aukų apeigos panašios į deginamųjų aukų apeigas; didžiausias skirtumas buvo tas, kad joje buvo sudeginama ne visas gyvulys, bet tiktai dalys, kurios žemiau įvardijamos. — [3]*Atnašaus kaip dovaną.* Anot ebr t, atnašaus sudeginti. — *Taukus*... Įvardijamos riebiausios gyvulio dalys, kurios reikējo sudeginti. — [4]*Draug su inkstais.* Vietoje to išsireiškimo šitoje vietoje ir žem ebr t pasakyta: Kurį jis atplēš prie inkstų. — [5]*Kaip deginamą auką.* Ebr t: viršum deginamosios aukos. Deginamoji auka buvo daroma Viešpačiui kasdien /žr žem 6,8.../; taigi dēkojimo auką reikējo deginti viršum jos. Žem 7,15 pasakyta, kas reikējo daryti su likusia gyvulio mēsa: ji turējo būti padalinta tarp kunigo ir to, kieno buvo aukojamasis gyvulys

[6]*Iš avių.* Ebr ž ts'on reiškia avis ir draug ožkas. Paminējęs smulkesnius gyvulius įkvēptas autorius kalba pradžioje apie avių aukojimą: *ērytį*... /7 e/, o paskui 12 e apie aukas iš ožkų. Avių aukose skirtumas buvo tik tas, kad prie degintinųjų dalių turējo prideręti visa uodega, o tai dēl to, kad rytų kraštuose avių uodegos labai didelēs, sunkios ir be galo riebios

[16]*Visi taukai*... Bendras įstatas, kuriuo gyvulių taukai ir kraujas turējo visuomet priderēti Dievui. Draudžiama vartoti savo reikalams tik tie taukai ir tos riebios dalys, kurios aug paminētos; nebuvo gi draudžiama valgyti riebi mēsa. Dievas sau paskyrē gyvulių mēsos dalis, kurios rytų gyventojų laikomos ge-

Visi taukai bus Viešpaties [17]amžinu įstatu jūsų kartose ir visose jūsų buveinėse. Visai nevalgysite nei kraujo, nei taukų

4. [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: [2]Sakyk Israėlio sūnums:
Jei kas nežiniomis peržengtų kurį nors iš Dievo įsakymų ir taip nusidėtų,
padarydamas, kas uždrausta; [3]jei taip nusidėtų pateptasis kunigas ir
įvestų nuodėmėn tautą, atnašaus už savo nuodėmę Viešpačiui veršį be
kliaudos. [4]Jis atves jį prie liudijimo padangtės angos Viešpaties akivaizdon, padės ranką ant jo galvos ir jį papjaus Viešpačiui. [5]Paskui pasisems
veršio kraujo ir jį įsineš liudijimo padangtėn; [6]ir padažęs pirštą kraujuje,
juo pašlakstys septynis kartus Viešpaties akivaizdoje ties šventyklos užkaba; [7]ir to paties kraujo padės ant ragų meiliausių Viešpačiui smilkalų altoriaus, kurs yra liudijimo padangtėje; visą gi likusį kraują išpils ant deginamųjų aukų altoriaus papėdės padangtės įėjime. [8]Ir išims veršio už
nuodėmę taukus, kaip tuos, kurie apdengia vidurius, taip ir visus viduje
esančius: [9]abudu inkstu ir esantį ant jų prie paslėpsnio tinkelį ir kepenų
taukus su inkstais, [10]taip kaip imama iš dėkojimo aukos veršio, ir tai sudegins ant deginamųjų aukų altoriaus; [11]kailį gi ir visą mėsą su galva ir
kojomis, su viduriais ir mėšlu, [12]ir su likusia mėsa išgabens už stovyklos
į nesuteptą vietą, kur paprastai išpilami pelenai; ir tai padegs ant malkų krūvos, ir bus sudeginta išpiltųjų pelenų vietoje
[13]O jei visa Israėlio minia nežiniomis ir netyčiomis padarytų ką nors,
kas priešinga Dievo paliepimui, [14]bet paskui suprastų savo nuodėmę, atnašaus už savo nusidėjimą veršį. Jį atves prie padangtės angos. [15]Tautos
vyresnieji uždės rankas ant jo galvos Viešpaties akivaizdoje. Papjovus gi
veršį Viepaties akivaizdoje, [16]pateptasis kunigas įneš jo kraujo liudijimo
padangtėn [17]ir, padažęs pirštą, šlakstys septynis kartus ties užkaba;
[18]ir to paties kraujo padės ant Viešpaties akivaizdoje liudijimo padangtėje
esančio altoriaus ragų; likusį gi kraują išlies prie papėdės deginamųjų
aukų altoriaus, kurs yra ties liudijimo padangtės anga. [19]Ir ims visus veršio taukus ir sudegins ant altoriaus, [20]darydamas visa taip, kaip yra
daręs anksčiau permaldavimo veršį aukodamas; ir meldžiantis už
juos kunigui, Viešpats bus jiems gailestingas. [21]Patį gi veršį išgabens už
stovyklos ir sudegins, kaip augščiau minėtąjį veršį; nes jis aukojamas
už daugybės nuodėmę

---

riausiomis; bet jos buvo taipgi dėl šilto anų kraštų oro mažiausiai sveikos; todėl be religinio atžvilgio gal turėta dar atžvilgis ir į žmonių sveikatą

d/ *Atgailos aukų apeigos*

4,1-6,7. Atgailos aukos turėjo būti dvejopos; vienos už nuodėmę /4,1-5,13/, kitos už nusikaltimus /5,14-6,7/; pradžioje duodama įstatai apie atgailos aukas už nuodėmes kunigo, visos tautos, kunigaikščio ir šiaip jau žmogaus, o taip gi už kaikurias atskiras nuodėmes: už tiesos slėpimą, sutepto dalyko palietimą ir priesaika patvirtinto pažadėjimo užmiršimą; toliau eina įstatai apie aukas už nusikaltimą visų pirma Dievui pašvęstuose dalykuose, o paskui už nusikaltimus artimui

4. [2]*Nežiniomis peržengtų*. Aug minētos aukos buvo daromos laisva valia; čia gi kalbama apie atgailos aukas, kurių reikalavo pats įstatymas nurodytuose atsitikimuose. Atgailos aukos turējo būti dvejopos: vienos už nuodēmes ir jos buvo vadinamos nuodēme /ebr *khatta'th*/, kitos už nusikaltimus ir buvo vadinamos nusikaltimu /ebr *'ašam*/. Nuodēmē ir nusikaltimas nereiškia čia Dievo įstatų peržengimo,

22Jei nusidėtų kunigaikštis, iš nežinių padarydamas ką nors kas už-
drausta Viešpaties įstatymo, 23ir paskui suprastų savo nuodėmę, atnašaus
Viešpačiui kaip auką ožį be kliaudos. 24Jis uždės savo ranką ant jo galvos,
ir jį paaukos toje vietoje, kur paprastai aukojamos deginamosios aukos
Viešpaties akivaizdoje, nes tai yra auka už nuodėmę. 25Kunigas padažys
pirštą kraujuje aukos už nuodėmę ir juo prisilies deginamųjų aukų al-
toriaus ragų, o likusį kraują išpils prie jo papėdės. 26Taukus gi sudegins
ant altoriaus, kaip paprastai daroma dėkojimo aukose ; ir kunigas melsis
už jį ir už jo nuodėmę, ir bus jam atleista

27Jei kas iš paprastų žmonių nusidėtų nežiniomis ir padarytų ką
nors, kas uždrausta Viešpaties įstatymu, ir taip nusikalstų, 28ir pažintų
savo nuodėmę, jis atnašaus ožką be kliaudos. 29Jis uždės ranką ant galvos
aukos už nuodėmę ir ją atnašaus deginamųjų aukų vietoje. 30Kunigas,
padažęs pirštą aukos kraujuje, juo prisilies deginamųjų aukų altoriaus
ragų, o likusį kraują išlies prie altoriaus papėdės. 31Paskui ėmęs visus tau-

---

einančio iš piktos valios ar paniekinimo, bet apskritai sakant, iš žmogaus silpnybēs, todēl iš ne visai aiškaus žinojimo, užsimiršimo, neatsargumo ir tt. Nors kituose atsitikimuose ir ebr t nedaro skirtumo prasmēje žodžių « nuodēmē » ir « nusikaltimas », bet kalbant apie atgailos aukas nuodēmēmis vadinama peržengimai kurio nors Dievo įsakymo apskritai ir tai mažesniuose dalykuose, arba įvairios žmogaus prigimčiai nuosavos silpnybēs, kaip kaikurios ligos, kūno susitepimai ir tt : nusikaltimais gi vadinama sunkesnēs kaltybēs, liečiančios Dievui pašvęstus dalykus ir artimo teisių pažeidimai. Aukose už nuodēmes daromas skirtumas dar žiūrint to, kas yra nusidējęs, vyriausias kunigas, visa tauta, kunigaikštis ar šiaip jau žmogus. — 3*Pateptasis kunigas...* Taip vadinama tikriausiai vyriausis kunigas. Kalbama gi matomai tik apie tokią jo nuodēmę, kuria jis nusikalsdavo eidamas vyriausiojo kunigo pareigas ir savo pasielgimu galējo įvesti tautą į Dievo valios peržengimą. Tokiame atsitikime vyr kun turējo už savo nuodēmę aukoti veršį be kliaudos. — 5*Liudijimo padangtēn* : į jos šventąja vadinamą dalį. — 6*Septynis kartus.* Skaitmuo 7 yra simbolinis ; juo išreiškiamas veiksmo tobulumas. — *Ties šventyklos užkaba,* kuria buvo atskirta šventoji padangtēs dalis nuo švenčiausios ; už tos užkabos buvo sandoros skrynia su Yahvēs sostu, maldytuve. — 12*Su likusia mēsa.* Tikriau anot ebr t : apskritai visą mēsą. Tuo auka už nuodēmę vyr kun ir tautos žymiai skyrēsi nuo kitų kruvinų aukų. Gyvulio dalys, kurios nepriderējo tiesiog Dievui ir nebuvo deginamos ant altoriaus, buvo lyg kad suteptos nuodēme ; todēl jos reikējo sudeginti už stovyklos, toli nuo vietos, kurioje Viešpats buvo sau pasirinkęs buveinę ir sostą. Plg Žyd 13,11. — *Nesuteptą vietą...* Be pelenyno prie deginamųjų aukų altoriaus buvo vieta už stovyklos, kurion pildavo aukų taukais primirkusius pelenus ir baigdavo deginti, kas ne visai buvo sudegę ant altoriaus. Ta vieta buvo laikoma nesutepta. Ji vēl reikia atskirti nuo kitos vietos už stovyklų visokioms sąšlavoms pilti, kuri buvo vadinama sutepta

13*Visa Israēlio minia...* Atgailos auka už visos tautos nuodēmę visai tokia pat kaip už vyr kunigą. Skirtumai jos apeigose tik tie, kad ranką aukai ant galvos deda tautos atstovai ir kad už visą tautą turi melstis kunigas : *meldžiantis už juos...* Ebr tas dalykas išreikštas bent kiek kitaip : ir kunigas apvalys juos nuo nuodēmēs, ir ji bus jiems atleista

22*Kunigaikštis.* Taip vadinama arba visos ginimēs vadas, arba didesniųjų šeimų tēvai. Jo aukos už nuodēmę skirtumai buvo tie : aukoti reikējo ožys ; aukoje tarpininkavo

kus, kaip paprastai imama iš dėkojimo aukų, sudegins ant altoriaus, kad
būtų meilus kvapas Viešpačiui ; ir melsis už jį, ir bus jam atleista. [32]O
jei atnašaus auką už nuodėmę iš avių, ims avelę be kliaudos, [33]uždės ranką
ant jos galvos ir ją atnašaus toje vietoje, kur paprastai aukojama degina-
mosios aukos. [34]Kunigas prisilies deginamųjų aukų altoriaus ragų, savo
pirštu padažytu aukos kraujuje, o likusį kraują išlies prie altoriaus papėdės.
[35]Ėmęs taip pat visus taukus, kaip paprastai imama dėkojimo aukai
skirto avino taukai, juos sudegins ant altoriaus kaip smilkalą Viešpačiui
ir melsis už jį ir už jo nuodėmę, ir bus jam atleista

5. [1]Jei kas nusidėtų tuo, kad išgirdęs prisiekiančiojo balsą, o taip
pat galėdamas būti liudytoju to, ką pats matė ar iš kitur žino, ir nepasa-
kytų, toksai bus atsakingas už kaltę. [2]Kas prisiliestų kurio nors nešvarumo,
ar tai būtų žvėries papjautas, kūnas, ar dvėsena, ar kurio nors rėplio maita,
ir neatkreiptų dėmesio į savo susitepimą, bus kaltas ir nusidėjęs. [3]Ir jei
prisiliestų žmogaus kūno nešvarumo, iš visų tų nešvarumų, kuriais papras-
tai susitepama, nors tuo tarpu to ir nežinotų, bet paskui tai paaiškėtų,
jis turėtų kaltę. [4]Kas nesąmoningai prisiektų, t.y. nejučiomis savo lū-
pomis išsitartų darysiąs tą ar kita, patvirtindamas tai priesaika ir žo-
džiais, ir po to suprastų savo kaltę, [5]tedaro atgailą už nuodėmę, [6]ir teat-
našauja iš bandos jauną avį ar ožką ; ir kunigas melsis už jį ir už jo nuo-
Žem 12,8 ; Lk 2,24 dėmę. [7]O jei neišsigali atnašauti avies ar ožkos, teatnašauja Viešpačiui
du turkleliu ar du jaunu karveliu, vieną už nuodėmę, o antrą deginamajai
aukai. [8]Ir atiduos juos kunigui, kurs atnašaudamas pirmąjį už nuodėmę,
nusuks jam galvą, taip tačiau, kad ji nenutrūktų visiškai, bet laikytųsi
kaklo, [9]krauju apšlakstys altoriaus šoną, o kiek bus likę, išvarvins prie jo

---

paprastas kunigas ; aukos kraujas nebuvo įnešamas šventyklon, todėl juo buvo patepama ne smilkalų altoriaus, bet deginamųjų aukų altoriaus ragai, o aukos dalys, nepaskirtos sudeginti ant altoriaus, tekdavo kunigams. Žr žem 6,26.29

[27]*Iš paprastų žmonių...* Jo auka už nuodėmę turėjo būti ožka arba avis ; aukojimo gi apeigos visai tokios pat, kaip už kunigaikštį

5. [1]*Jei kas nusidėtų...* Aug aprašyta ketveriopos atgailos aukos, žiūrint to, kas buvo nusidėjęs ; čia nurodoma keletas nuodėmių, už kurias reikėjo daryti tam tikros aukos ; tos nuodėmės matomai buvo labiau paplitusios už kitas ir jomis dažniausiai nusikalsdavo šiaip jau žmonės, apie kuriuos buvo kalbama praeitojo skyr gale. Tai buvo čia ypatinga, kad kaltininkas turėjo išpažinti savo nusidėjimą. Pirma tokia nuodėmė buvo tiesos slėpimas teisme : *išgirdęs prisiekiančiojo...* Tikriau anot ebr t : girdėdamas prisaikinančiojo balsą, ty, jei klausiamas teisme vardan Viešpaties, kad pasakytų tiesą, kurią žino, nesutiktų tai padaryti iš baimės, ar kurios kitos priežasties. — *Bus atsakingas už kaltę* : bus kaltas Dievo akyse, kurio vardu teismas daromas, ir prieš artimo meilę, todėl turės prisiimti ir visas savo pasielgimo pasėkas. — [2]*Kas prisiliestų...* Antras nusidėjimas tai palietimas kurios nors maitos ar žmogaus nešvarumo. — *Ar tai būtų...* Ebr t tas dalykas išreikštas truputį kitaip : « Ar tai nešvarios žvėries maitos, ar tai nešvarios galvijo maitos, ar tai nešvarios slankiojančio gyvio maitos, ir to nežinojo ir pats pasidarė suteptas ir nusikalto ». Plg žem 11 skyr. — [3]*Žmogaus kūno...* Taip susitepusiam reikėjo išplauti rūbai ir pačiam nusiplauti. Žr žem 12-15 skyr. Kas to nepadarydavo, nusidėdavo. — [4]*Kas... prisiektų...* Trečias nusidėjimas — neatsargi priesaika. Ebr t jis išreikštas pilniau : « Siela, kuri plepėdama lūpo-

papėdės, nes tai aukojama už nuodėmę. [10]Antrą gi sudegins kaip deginamąją auką, kaip paprastai daroma. Ir kunigas melsis už jį ir už jo nuodėmę ir bus jam atleista.[11]O jei jo ranka neišsigalės duoti dviejų turklelių ar dviejų jaunų karvelių, atnašaus už savo nuodėmę dešimtą ephos dalį miltų; nepils į juos nė kiek aliejaus ir nepridės smilkalų, nes tai aukojama už nuodėmę. [12]Ir atiduos juos kunigui, kurs, pasiėmęs pilną jų saują, sudegins ant altoriaus atminimui to, kurs atnašavo, [13]melsdamos už jį ir jį apvalydamas; likusią gi dalį sau pasiims kaip dovaną

[14]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: [15]Jei kas, suklydęs, peržengtų apeigas tame, kas Viešpačiui pašvęsta ir taip nusidėtų, atnašaus už savo nusikaltimą iš bandos aviną be kliaudos, koks galima nupirkti už du sikliu tokio svarumo kaip šventyklos; [16]atlygins taip pat padarytąjį nuostolį ir pridės penktą dalį viršaus; ir tai atiduos kunigui, kurs melsis už jį, aukodamas aviną, ir bus jam atleista. [17]Jei kas nusidėtų nežiniomis ir padarytų ką nors iš to, kas Viešpaties įstatymu uždrausta, ir, padaręs nuodėmę, suprastų savo neteisybę, [18]ims iš bandos aviną be kliaudos pagal didumą ir svarbumą nuodėmės ir atiduos kunigui, kurs už jį melsis, nes buvo padaręs nežinodamas, ir bus jam atleista, [19]kadangi nesąmoningai nusikalto Viešpačiui

6. [1]Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: [2]Kas nusidėtų ir paniekinęs Viešpatį nenorėtų sugrąžinti savo artimui paskolinto dalyko, kurį tasai jam buvo patikėjęs, arba ką nors prievarta išplėštų, ar primestų kam nors

---

mis prisiektų padarysianti ką pikta ar gera visuose tuose dalykuose, apie kuriuos žmogus gali plepēti su priesaika, ir to nežinotų, ir atsimintų, ir nusikalstų vienu iš tų dalykų...». Ebr išsireiškimas «padaryti ką gera ar pikta» reiškia čia tą pat, ką ir: ką nors daryti. — [5]*Tedaro atgailą.* Šiais žodžiais ebr t baigiama ilgas sakinys pradētas pirmoje eil; todēl atgaila liepiama daryti ne tik už paskutinę nuodēmę, bet už visas aug minētas. Ebr t šitoje vietoje labiau skiriasi nuo Vulg: «Jei tat kas nors nusikalstų vienu iš tų dalykų, tegul išpažįsta kuo nusidējo, o atgailai už savo nuodēmę, kuria nusidējo, teatnašauja Viešpačiui iš bandos avelę ar ožką, ir kunigas jį apvalys nuo jo nuodēmēs». — [8]*Nusuks jam galvą...* Plg aug 1,15. — [11]*Dešimtą ephos dalį*: 1 gomorą, kurs buvo lygus maždaug 3,8 kg. Plg Iš 16,3 ir k. — *Nepils į juos aliejaus...* Tuo auka už nuodēmę skyrēsi nuo paprastos minkhos. Plg 2,1-3

[15]*Suklydęs peržengtų apeigas...* Toliau minimi atsitikimai, kuriuose buvo reikalaujama aukos už nusikaltimą. Tarp nusikaltimų pirmon vieton dedama paniekinimas apeigų /ebr *qodašim Yahvē* — Viešpaties šventumų/, ty, kada kas nors suklydęs ne be savo kaltēs neatiduodavo to, kas pagal įstatymus priklausē šventyklai, pav pirmonių. Tame atsitikime buvo reikalaujama atgailos aukos už nusikaltimą, atsilyginimo ir pabaudos. — [17]*Nusidētų nežiniomis...* Ir čia matomai kalbama apie nusikaltimus prieš «Viešpaties šventumus», nes tai aiškiai nurodo žodžiai 19 e: *nusikalto Viešpačiui*; bet nusikaltimas buvo padarytas arba visai nežiniomis, arba mažuose dalykuose ir nereikalavo atsilyginimo, o tik aukos. — [19]*Kadangi... nusikalto...* Ebr t: tai pasakyta pilniau ir iškilmingiau: *'ašam hu' 'ašom 'ašam la Yahvē*, tai auka už nusikaltimą, nes nusikalto Viešpačiui

6. [2]*Paniekinęs Viešpatį...* Kalbama apie nusikaltimus darant skriaudą artimui /ebr t: vientaučiui/, ir tai tokiuos, kurių teisme nebuvo kuo patvirtinti, todēl nebuvo galima nubausti kaltininko pagal kitus

neteisingą kaltinimą, [3]ar, radęs pamestą dalyką, išsigintų dar melagingai
prisiekdamas, ar padarytų ką nors kita iš daugelio dalykų, kuriais žmonės
Sk 5,7 paprastai nusideda, [4]supratęs nusikaltimą, sugrąžins [5]savininkui, kuriam
buvo padaręs skriaudą, pilnai visa, ką apgavimu norėjo įsigyti, o be to
duos penktą dalį viršaus ; [6]už savo gi nuodėmę atnašaus iš bandos aviną
be kliaudos pagal nusikaltimo didumą ir svarbumą, ir atiduos jį kunigui,
[7]kurs melsis už jį Viešpaties akivaizdoje, ir jam bus atleistos visos jo padarytos kaltės

[8]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [9]Įsakyk Aaronui ir jo sūnums :
Tasai yra įstatas apie deginamąją auką : Ji turės degti ant altoriaus visą
naktį lig rytui ; ugnis bus iš to paties altoriaus. [10]Kunigas apsivilks jupa
ir drobinėmis kelnėmis, išims sudegintos aukos pelenus ir juos supils greta
altoriaus. [11]Po to nusivilks minėtuosius apdarus ir apsivilkęs kitais, išneš
pelenus už stovyklos ir švariausioje vietoje juos subaigs deginti lig dulkių.
[12]Ugnis gi ant altoriaus kūrensis visuomet ; ją palaikys kunigas, pridėdamas kas rytą malkų, ant kurių visų pirma dės deginamąją auką, o po to
degins dėkojimo aukų taukus. [13]Ta ugnis yra nuolatinė ir niekuomet neužges ant altoriaus

[14]Tasai yra įstatas apie duoninę auką ir liejamą auką, kurias Aarono
sūnūs atnašaus Viešpaties akivaizdoje ties altoriumi. [15]Kunigas ims saują
smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, ir visą padėtąjį ant miltų smilkalą
ir tai susmilkys ant altoriaus kaip atminimą, kad būtų meiliausias kvapas
Viešpačiui. [16]Likusią gi smulkių miltų dalį valgys Aaronas kartu su savo
sūnumis. Jie tai valgys neįraugintą ir šventoje vietoje, padangtės prieangyje. [17]Nebus gi įrauginta dėl to, kad jos dalis aukojama kaip smilkalas
Viešpačiui. Bus labai šventa, taip pat kaip auka už nuodėmę ir nusikaltimą. [18]Tik Aarono giminės vyriškiai ją valgys. Tai bus amžinas įstatas
jūsų kartose apie aukas Viešpačiui. Kiekvienas, kurs jų prisiliestų, bus
pašventintas

įstatus apie skriaudas artimui, taigi kuriuos kaltininkas pats išpažindavo. Visi tie nusikaltimai buvo paniekinimas paties Viešpaties, nes Viešpats buvo uždraudęs skriausti artimą. — *Nenorētų sugrąžinti...* Visas šitas straipsnelis truputį kitaip skamba ebr t, kur skaitome : « Ir meluotų savo vientaučiui apie dalyką pas save paguldytą ar įteiktą pasergēti, arba prievarta iš jo išplēštą ; arba jei ką vyliumi išgautų iš savo vientaučio, arba jei rastų kurį pamestą dalyką ir to išsigintų, arba jei neteisingai prisiektų kuriame nors dalyke iš tų, kuriuos žmonēs daro, kad nusidētų /supr : kad nuskriaustų artimą/ ; jei tat kas nors taip nusidētų ir nusikalstų, teatiduodie paglemžtą dalyką, kurį varu išplēšē arba išveržtą dalyką, kurį vyliumi išgavo, arba paguldytą dalyką, kurį turējo pasergēti, arba pamestą dalyką, kurį rado, arba tai, dēl ko neteisingai prisiekē : visą teatiduodie pilnai ir tepridedie viršaus penktą dalį ; ir atiduos savo atgailos dieną tam, kam tai pridera ; o už savo nusikaltimą atnašaus... ». Kiti įsakymai apie aukas už nusikaltimus surašyti žem 7,11...

e/ *Kunigų pareigos ir teisēs aukų atnašavime*

6,8-7,38. Toliau eina eilē įsakymų, kuriais papildoma aug duotieji įstatai apie aukas ; čia kreipiama ypatingas dēmesys į kunigų pareigas ir teises aukose. Visų pirma duodama įsakymai apie tris viešas kasdienines aukas : apie deginamąją auką ir jos priedą rytinę ir vakarinę nekruviną auką ir apie vyriausiojo kunigo duoninę auką ; paskui gi papildoma įstatai apie aukas už nuodēmę ir nusikaltimą ir apie dēkojimo aukas, o kalbant apie

[19]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [20]Tai yra Aarono ir jo sūnų at-
naša, kurią jie turi aukoti Viešpačiui savo patepimo dienoje : atnašaus
dešimtą ephos dalį smulkių miltų kaip amžiną duoninę auką : pusę jų
rytą ir pusę vakare. [21]Jie, apšlakstyti aliejumi, bus iškepti skardoje. At-
našaus gi juos šiltus, kad būtų meiliausias kvapas Viešpačiui, [22]tasai kunigas,
kurs bus teisėtas tėvo įpėdinis, ir visa bus sudeginama ant altoriaus ; [23]nes
kiekviena duoninė kunigų auka bus ugnyje sudeginta, ir nėvienas iš jos
nevalgys

[24]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [25]Sakyk Aaronui ir jo sūnums :
Tasai yra įstatas apie auką už nuodėmę : Ji bus atnašaujama Viešpaties
akivaizdoje toje vietoje, kur atnašaujama deginamoji auka ; ji yra labai
šventa. [26]Kunigas, kurs ją atnašauja, valgys ją šventoje vietoje padangtės
prieangyje. [27]Kas tik prisiliestų jos mėsos, bus pašventinta. Jei jos krauju
apsitaškytų apdaras, bus išplautas šventoje vietoje. [28]Molinis gi indas,
kuriame ji buvo išvirta, bus sudaužytas ; o jei indas bus varinis, bus iš-
trintas ir išplautas vandeniu. [29]Kiekvienas kunigų giminės vyriškis valgys
jos mėsos, nes ji labai šventa. [30]Nebus tačiau valgoma, bet bus sudeginta Aug 4,5
ugnyje ta auka už nuodėmę, kurios kraujas turi būti įnešamas liudijimo Žyd 13,11
padangtėn permaldavimui šventykloje

7. [1]Štai įstatas aukos už nusikaltimą. Ji labai šventa ; [2]todėl kur bus
atnašaujama deginamoji auka, bus taip pat atnašaujama ir auka už nusi-
kaltimą ; jos kraujas bus išlietas aplink altorių. [3]Aukos iš jos uodegą ir

---

tas paskutiniąsias panaujinama draudimas valgyti taukus ir kraują

[8]*Įstatas apie deginamąją auką*. Žr Iš 29,38... kadangi įstatas apie dieną daromą deginamąją auką buvo gana aiškus, todēl apie jį čia nekalbama, tik liepiama deginti auką taipgi naktį, nes apie tai galējo būti abējonē. — [10]*Išims... pelenus...* Plg Iš 27,3. — [11]*Išneš pelenus...* Žr aug 4,12

[14]*Įstatas apie duoninę auką*. Ebr *minkhah*. Plg Iš 29,40 ir k. — *Liejamą auką*. Tų ž ebr t nēra. Jie pridēti šv Jieronimo aiškumo dēliai, nes prie duoninēs aukos buvo pridedama vyno ir aliejaus. — [16]*Valgys šventoje vietoje...* Šita aplinkybē aug nebuvo minēta ; taigi vietos nurodymu, kur reikia valgyti likusioji minkhos dalis, papildoma įstatas apie minkhą. — [17]*Nebus gi...* Ebr t : ir nebus kepama su raugu ; aš ją jiems daviau kaip dalį iš mano deginimų, ty, iš man padarytųjų atnašų, kad būtų sudegintos kaip auka

[20]*Aarono ir jo sūnų atnaša* : tų sūnų, kurie po Aarono bus vyriausiais kunigais. Šituo įstatu dedama ant Aarono ir visų paskesniųjų vyr kunigų pareiga aukoti kasdien per visą jų gyvenimą, pradedant nuo jų patepimo dienos, keptą duoninę auką, kuri reikējo sudeginti visa. — *Savo patepimo dieną*: pradedant savo patepimo į kunigus diena, arba geriau : per visą laiką, kolei bus pateptuoju, ty, vyriausiuoju kunigu. — *Dešimtą ephos dali*. Žr aug 5,11.

[25]*Įstatas apie auką už nuodēmę*. Žr aug 4 ir 5 skyr. Duodama taisyklēs, laikytinos kunigams. Jos visos remiasi tuo dēsniu, kad auka už nuodēmę *yra labai šventa*. Ji atnašaujama deginamųjų aukų vietoje, jos mēsa reikia valgyti šventoje vietoje, jos krauju sutaškyti apdarai turi būti plaunami šventoje vietoje ir tt. — [30]*Auka už nuodēmę...* Taip buvo daroma su atgailos auka už vyriausiąjį kunigą ir už tautos nuodēmę. Plg 4,5.16

7. [1]*Įstatas aukos už nusikaltimą*. Plg aug 5,14. Jos apeigos turi būti tokios pat, kaip aukoje už nuodēmę /7,7/. — [4]*Tinklelį su inkstais*. Anot ebr t : tinklelį, kurį atplēš

taukus, pridengiančius vidurius, [4]abudu inkstus ir taukus, esančius prie
paslėpsnio, ir kepenų tinklelį su inkstais. [5]Ir kunigas tai sudegins ant al-
toriaus ; tai yra auka, deginama Viešpačiui už nusikaltimą. [6]Kiekvienas
kunigų giminės vyriškis valgys tos mėsos šventoje vietoje, nes ji labai
šventa. [7]Auka už nusikaltimą bus atnašaujama, kaip ir auka už nuodėmę ;
įstatas apie vieną ir kitą auką bus tas pats. Ji priderės kunigui, kurs ją
atnašaus. [8]Kunigas, kurs atnašauja deginamąją auką, gaus jos kailį. [9]Ir
kiekviena smulkių miltų auka, kepama krosnyje, kas tik prirengiama
ant narinės ar skardos, bus to kunigo, kurs ją atnašauja ; [10]vistiek, ar bus
apšlakstyta aliejumi ar sausa, lygiai bus padalinta kiekvienam iš Aarono
sūnų

[11]Tasai yra įstatas apie dėkojimo auką, atnašaujamą Viešpačiui.
[12]Jei bus daroma auka padėkojimui, atnašaus dovaną be raugo, apšlak-
stytą aliejumi, ir ragaišį be raugo apteptą aliejumi, ir keptus miltus, ir
papločius, įmaišytus su aliejumi ; [13]taip pat įraugintas duonas, atnešamas
atminimui prie dėkojimo aukos ; [14]viena iš jų bus atnašaujama Viešpa-
čiui kaip pirmonė ir teks kunigui, kurs išlies aukos kraują. [15]Jos mėsa bus
suvalgyta tą pačią dieną ir nieko iš jos neliks lig rytui. [16]Jei kas atitesė-
damas apžadą ar laisva valia atnašautų auką, ji bus taip pat suvalgoma
tą pačią dieną ; bet jei kas iš jos liktų rytdienai, dar leista valgyti. [17]Kas
gi pasiliktų lig trečiajai dienai, bus sudeginta ugnyje. [18]Jei kas valgytų
iš dėkojimo aukos mėsos trečioje dienoje, jo atnaša pasidarys kaip nebu-
vusi ir nepravers atnašaujančiam ; o net kas save tokiuo valgiu suteptų,
bus užsitraukęs ant savęs kaltybę. [19]Mėsa, kuri prisiliestų ko nors sutepto,
nebus valgoma, bet bus sudeginta ugnyje. Kiekvienas, kurs bus nesutep-
tas, valgys tos aukos mėsos ; [20]suteptasis gi, kurs valgytų dėkojimo aukos
mėsos atnašautos Viešpačiui, žus iš savo tautos. [21]Ir kas prisiliestų žmo-
gaus ar galvijo nešvarumų, ar kokio kito dalyko, kurs gali sutepti, ir val-
gytų tos mėsos, žus iš savo tautos

---

prie inkstų. — [8]*Kunigas, kurs...* Kalbant apie tai, kas priderės kunigui iš atgailos aukų, minima taipgi ką Viešptas jiems paskyrē iš kitų atnašų : iš deginamosios aukos ir iš įvairios rūšies nekruvinų aukų

[11]*Įstatas apie dēkojimo auką.* Čia duodamos taisyklēs, kurių turi laikytis kunigas įvairiose dēkojimo aukose. — [12]*Jei bus daroma auka...* Dēkojimo aukos bus trejopos : viena bus atnašaujama padēkoti Dievui už kurią nors gerdarystę ; tai buvo dēkojimo auka griežta to žodžio prasme ; ebr ji vadinama *zebah hattodah,* arba *Zebah thodath haššelamim.* Kita dēkojimo auka buvo daroma vykdant apžadą, matomai norint išmelsti iš Dievo kurią nors malonę (ypatingą) ; ebr jos vardas *zebah nedar.* Trečios rūšies dēkojimo auka buvo daroma visai laisva valia ; ji vadinama ebr *zebah nedabah.* Pirmoji dēkojimo aukų rūšis turējo tą savo ypatybę, kad kartu su kruvina auka turējo būti atnašaujama ne tik nekruvina minkha, bet taip gi duodama dovana iš įraugintos duonos /13 e/, kuri tačiau visai nebuvo deginama Viešpačiui, o tik jos dalis tekdavo kunigui, kitą gi dalį suvalgydavo religiniame pokylyje, kurs buvo keliamas prie dēkojimo aukų. — *Keptus miltus.* Ebr t : įmaišytus miltus ty, tešlą. — [16]*Vykdydamas apžadą...* Antra ir trečia dēkojimo aukų rūšis. Plg žem 22,21.22. — [19]*Mēsa, kuri...* Sekantieji įsakymai apie dēkojimo aukų mēsą turi aiškiau išreikšti didelį aukos šventumą. — *Suteptasis gi...* Išmetimas iš išrinktosios tautos skiriamas tokiam žmogui, kurs kuo nors susitepęs /plg žem 11-15 skyr/ ir tai žinodamas drįstų peržengti Dievo paliepimą apie aukų šventumą

[23]*Nevalgysite... taukų.* Panaujinama

22 Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : Sakyk Israėlio sūnums : Ne-
valgysite avies ir jaučio ir ožkos taukų. 24 Nustipusio ir žvėries sudraskyto
gyvulio taukais naudositės įvairiems reikalams. 25 Jei kas valgytų taukus,
kurie reikia atnašauti ir susmilkyti Viešpačiui, tas žus iš savo tautos. 26 Neim-
site maistui jokio gyvio kraujo, ar tai būtų paukščių, ar galvijų. 27 Kiek-
vienas, kurs valgytų kraują, žus iš savo tautos
28 Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : 29 Kalbėk Israėlio sūnums ir
sakyk : Kas atnašauja Viešpačiui dėkojimo auką, teatnašauja draug ir
pridėtinę dovaną, tai yra jos duoninę auką su aliejumi. 30 Jis laikys savo
rankomis aukos taukus ir krūtinę ; o kai bus atnašavęs abudu dalyku Vieš-
pačiui ir pašventinęs, atiduos kunigui, 31 kurs taukus susmilkys ant alto-
riaus ; krūtinė gi teks Aaronui ir jo sūnums. 32 Taip pat dešinys dėkojimo
aukų petys teks kaip dalis kunigui. 33 Kurs iš Aarono sūnų atnašaus kraują
ir taukus, tas gaus ir dešinį petį, kaip savo dalį. 34 Nes aš ėmiau iš Isra-
ėlio sūnų iš jų dėkojimo aukų pakėlimo krūtinę ir atskyrimo petį ir
atidaviau kunigui Aaronui ir jo sūnums amžinu įstatu iš visos Israėlio
tautos
35 Tos yra Aarono ir jo sūnų patepimo teisės Viešpaties apeigose tą
dieną, kurioje juos Mošė pastatė, kad eitų kunigystės pareigas, 36 ir tai
Viešpats įsakė, kad jiems būtų Israėlio sūnų duodama amžinu įstatu
jų kartose. 37 Tasai yra įstatas apie deginamąją auką, ir apie auką už nuo-
dėmę ir už nusikaltimą, ir apie pašventinimo ir dėkojimo aukas, 38 kurį
Viešpats davė Mošei Sinajaus kalne, kai liepė Israėlio sūnums atnašauti
jų aukas Viešpačiui Sinajaus tyrumoje

8. 1 Viešpats kalbėjo Mošei, sakydamas : 2 Imk Aaroną draug su jo
sūnumis, jų apdarus, tepamojo aliejaus, veršį už nuodėmę, du avinu ir
pintinę su neraugintomis duonomis, 3 ir sušauki visą susirinkimą prie pa-

draudimas valgyti pjaunamųjų gyvulių taukus. Tą draudimą turi žinoti ne tik kunigai, bet visi Israēlaičiai. Plg aug 6,8 ir tol. — [26]*Neimsite...* Naujas draudimas valgyti bet kurių gyvulių kraują

[29]*Kas atnašauja...* Grįžtama prie dēkojimo aukų, apie kurias buvo kalbama 11.12 eil ir duodama įsakymai Israēlio sūnums : iš tų įsakymų jie ypač turi patirti, kurios dēkojimo aukų dalys paskirtos kunigams. Apie pridētinēs minkhos padalinimą pakankamai buvo pasakyta aug 14 eil. — 29 ir 30 eil Vulgatoje žymiai skiriasi nuo ebr t, kurį taip galima išreikšti : « Kas atnašauja savo dēkojimo auką Viešpačiui, pats atneš tai, kas reikia aukoti iš papjautos dēkojimo aukos ; jis savo rankomis atneš deginamą Viešpačiui auką ; atneš taukus ir krūtinę, kad tai būtų pakelta siūbuojant Viešpaties akivaizdoje ». Plg Iš 29,24. — [34]*Pakēlimu. ..krūtinę ir...* Geriau anot ebr t : siūbavimo krūtinę ir pakēlimo petį. Žr Iš 29,272.

[35]*Tos yra...* Įstatymų apie aukas pabaigoje trumpai pakartota, kas aug pasakyta. — *Patepimo teisēs* — gauti aukų dalį : jos buvo suteiktos, pašventinant Aaroną ir jo sūnus kunigais. — *Viešpaties apeigose.* Ebr t : tame, kas deginama Viešpačiui. — [37]*Pašventinimo.* Žr Iš 29 skyr. Kunigų pašventinimo auka čia minima dēlto, kad tuojau bus aprašytas pats jų pašventinimas

2. Seńojo Testamento kunigystês pradžia

a/ *Pašventinimas Aarono, jo sūnų ir sandoros padangtēs*

8,1-36. Pabaigus įstatymus apie aukas, einama prie kunigų ir padangtēs pašventinimo. Aprašant tą pašventinimą minimas patepimas šv aliejumi, šventi kungų apdarai, aukos pašventinimo metu ir laikas pašventinimo apeigoms paskirtas

dangtės angos. [4]Mošė padarė, kaip Viešpats buvo liepęs. Jis sušaukė visą
minią prie padangtės angos, [5]ir jai kalbėjo : Štai ką Viešpats įsakė pa-
daryti
[6]Jis tuojau pastatė Aaroną ir jo sūnus ir juos apiplovė. [7]Po to apvilko
vyriausįjį kunigą drobine jupa ir apjuosė juosta ; apvilko jį taip pat mė-
lynu apsiaustu ir uždėjo ant viršaus antpetį, [8]kurį suveržė kaspinu, o prie
jo pritaikė krūtinės apdarą, kuriame buvo Mokslas ir Tiesa. [9]Galvą pri-
dengė nuometu, ir ant jo ties kakta pritaisė šventimu pašventintą auksinę
skardelę, kaip Viešpats buvo įsakęs. [10]Paskui ėmė tepamojo aliejaus, kuriuo
patepė padangtę su visais jos rakandais. [11]Pašvęsdamas altorių, jį septynis
kartus apšlakstė ir patepė kaip jį, taip ir visus jo rykus ; beto,
Ekli 45,18 pašventino aliejumi ir praustuvę su jos ramsčiu. [12]Pagaliau patepė ir
pašventė Aaroną, išpildamas jam ant galvos aliejų. Taip pat atvestus
jo sūnus apvilko drobinėmis jupomis ir apjuosė juostomis ir uždėjo nuo-
metus, kaip Viešpats buvo liepęs
[14]Tuomet atnašavo veršį už nuodėmę. Aaronas ir jo sūnūs uždėjo jam
ant galvos savo rankas, [15]o Mošė jį atnašavo ; pasisėmęs jo kraujo ir pamir-
kęs pirštą, patepė altoriaus ragus aplinkui ; jį apvalęs ir pašventinęs,
išpylė likusį kraują prie jo papėdės ; [16]taukus gi, buvusius ant vidurių,ir ke-
penų tinklelį ir abudu inkstu su jų taukais susmilkė ant altoriaus ; [17]o
veršį su kailiu, mėsa ir mėšlu sudegino už stovyklos, kaip Viešpats buvo
liepęs. [18]Atnašavo taip pat deginamajai aukai aviną. Aaronas ir jo sūnūs
padėjo jam ant galvos savo rankas, [19]ir jis jį atnašavo : kraują išliejo aplink
altorių, [20]o patį aviną sukapojo į gabalus, ir jo galvą, sąnarius ir taukus
susmilkė ugnyje, [21]nuplovęs pirma vidurius ir kojas ; jis sudegino vienu
kartu visą aviną ant altoriaus, nes tai buvo deginamoji meiliausio kvapo
auka Viešpačiui, kaip jis jam buvo įsakęs. [22]Paskui atnašavo antrą aviną
kunigams pašvęsti. Aaronas ir jo sūnūs uždėjo ant jo galvos savo rankas,
o [23]Mošė jį atnašavo. Jis ėmė jo kraujo ir prisilietė dešinės Aarono ausies
pakremslės ir dešinės jo rankos nykščio, taip pat ir kojos. [24]Liepė prieiti
ir Aarono sūnums, ir patepęs papjautojo avino krauju kiekvieno jų deši-
nės ausies pakremslę, taip pat dešinės rankos ir kojos nykščius, likusį
kraują išliejo ant altoriaus aplinkui ; [25]taukus gi ir uodegą ir visą riebumą,
apdengiantį vidurius ir kepenų tinklelį su jų taukais ir dešiniu petimi at-
skyrė. [26]Ėmęs gi iš neraugintų duonų pintinės, pastatytos Viešpaties aki-

---

8. [2]*Imk Aaroną...* Šitame skyr pasakoma, kaip buvo įvykdytas anksčiau duotas įsakymas apie kunigų pašventinimą Iš 29 skyr, laikant visas įsakytas apeigas. Tenai jos ir paaiškintos. Plg Iš 28,1... — [3]*Sušauki visą...* Visi Israēlaičiai negalējo sutilpti padangtēs prieangyje, kur buvo atliekama pašventinimo apeigos ; todēl buvo susirinkę visi tautos vyresnieji ir tautos atstovai
[6]*Apiplovē* : liepęs apsiplauti tam tikroje maudyklēje už atitinkamos uždangos. Po apsiplovimo šventinamieji turējo visų pirma užsimauti drobines kelnes. Žr Iš 28,42.43. — [11]*Altorių* : deginamųjų aukų altorių padangtēs prieangyje. — [12]*Išpildamas... ant galvos...* Buvo tai ženklas, kad Aaronas gauna kunigystēs pilnybę ; ir tik jis vienas buvo pateptas tikra to žodžio prasme... Plg Ps 132,2 ; Ekli 45,18. — Buvo pašventinta kartu ir padangtē, altorius ir kunigai, nes visa tai labai artimai rišasi tarp savęs ; negali būti tikrojo Dievo šventyklos be altoriaus, o altoriaus be kunigo
[14]*Atnašavo...* Aukos už pašventinamuosius. — *Veršį už nuodēmę.* Jo aukojime laikyta taisyklēs, aprašytos aug 4,3-12. — [15]*Jį apvalęs...* Ebr t pasakyta aiškiau : « ir apvalē altorių, ir likusį kraują išliejo

vaizdoje, duoną be raugo ir aliejumi apšlakstytą paplotį ir ragaišį, padėjo
ant taukų ir dešiniojo peties, [27]ir visa draug padavė Aaronui ir jo sūnums ;
kai jie tai pakėlė Viešpaties akivaizdoje, [28]ėmęs atgal iš jų rankų jis su-
smilkė ant deginamųjų aukų altoriaus, nes tai buvo pašventimo atnaša,
kad būtų meiliausis aukos kvapas Viešpačiui. [29]O pakėlęs pašventimo avino
krūtinę Viešpaties akivaizdoje, ėmė ją kaip savo dalį, kaip Viešpats jam
buvo įsakęs. [30]Ir ėmęs tepalo ir buvusio ant altoriaus kraujo, pašlakstė
ant Aarono ir jo apdarų, ant jo sūnų ir jų apdarų
[31]O pašventinęs juos jų apdaruose, jiems įsakė tardamas : Virkite Iš 29,32 ;
mėsą ties padangtės anga ir tenai ją valgykite ; valgykite taip pat pa- Žem 24,9
šventimo duoną, sudėtą į pintinę, kaip Viešpats man įsakė, tardamas :
Aaronas ir jo sūnūs jas valgys. [32]O kas tik liks mėsos ir duonos, bus ugnyje
sudeginta. [33]Nuo padangtės angos neatsitraukite septynias dienas iki
dienai, kurioje pasibaigs jūsų pašventimo laikas ; nes po septynių dienų
baigiasi pašventimas, [34]kaip ir dabar buvo padaryta, kad aukos apeiga
būtų įvykdyta. [35]Dieną ir naktį pasiliksite prie padangtės, atlikdami Vieš-
paties sargybas, kad nenumirtumėte ; nes taip man įsakyta. [36]O Aaronas
ir jo sūnūs padarė visa, ką Viešpats buvo sakęs per Mošę

9. [1]Atėjus aštuntai dienai, Mošė pasišaukė Aaroną ir jo sūnus ir Is-
raėlio vyresniuosius ir tarė Aaronui : [2]Imk iš bandos veršiuką už nuodėmę Iš 29,1
ir aviną deginamajai aukai, abudu be kliaudos ir juos atnašauk Viešpa-
ties akivaizdoje. [3]Israėlio sūnums sakyk : Imkite ožį už nuodėmę, veršiuką
ir avinėlį, metinius ir be kliaudos, deginamajai aukai, [4]jautį ir aviną dėkojimo
aukai ir aukokite juos Viešpaties akivaizdoje, atnašaudami prie kiekvie-
nos aukos aliejumi apšlakstytų miltų, nes šiandien jums pasirodys Vieš-
pats. [5]Jie tat visa, ką Mošė buvo liepęs, atgabeno prie padangtės angos ;
o Mošė, kreipdamasis į čia susirinkusią minią, [6]tarė : Tai yra, ką Viešpats

---

prie altoriaus papēdēs, ir jį pašventino, kad ant jo būtų daroma apvalymas ». Altorius pirma pašventinamas aliejaus patepimu šventai Dievo tarnybai, paskui pašventinamas krauju, kad ant jo būtų daromas apvalymas. Todēl taip pat buvo pašventinti vyriausias kunigas aliejumi ir krauju, kunigai tik krauju ; nes tik anas vienas vieną kartą metuose įeina į švenčiausią padangtēs dalį, kuri yra dangaus paveikslas /Žyd 9,7.../. — [18]*Deginamajai aukai*... Žr Iš 29,15-18 ; plg aug 1,10-13. — [22]*Antrą aviną*... Žr Iš 29,19.34. Tai buvo svarbiausi apeigų dalis. — [28]*Ant deginamųjų aukų*... Ebr t : ant altoriaus viršum deginamosios aukos. — [30]*Ir ēmęs*... Šitos eil gale ebr t dar pridēta : « Ir pašventino Aaroną ir jo apdarus, ir draug su juo jo sūnus ir jų apdarus »

[31]*Virkite mēsą* : likusias antrojo avino dalis. — [33]*Nuo padangtēs*... Žr Iš 29,35-37. — *Atlikdami Viešpaties sargybas*. Kaip kareiviai stovi sargyboje prie valdovo rūmų /plg 4 Kar 11,5.../, taip nauji kunigai turējo budēti per septynias dienas, dieną ir naktį, be abejo, pasikeisdami, arti sosto Viešpaties, kurio ypatingon tarnybon buvo priimti

b/ *Aaronas ir jo sūnūs pradeda eiti kunigystēs pareigas*

9,1-24. Pasibaigus pašventinimo dienoms pirmą kartą Aaronas atnašauja aukas už save ir už tautą ; Dievas gi atsiųsdamas stebuklingai ugnį patvirtina Aaroniškąją kunigystę

9. [1]*Aštuntai dienai* : tuojau kaip tik pasibaigē pašventinimo apeigos. — [2]*Už nuodēmę* : už savo nuodēmę. Žr 7 ir 8 e. — [3]*Sakyk* : tautos aukų dalykuose įsakymus turi davinēti nebe Mošē, bet Aaronas, nes jis jau pašventintas vyriausiuoju kunigu. — *Ožį už nuodēmę*. Pagal

įsakė; išpildykite, ir jums pasirodys jo šlovė. [7]Tuomet tarė Aaronui: Prisiartink prie altoriaus ir atnašauk auką už savo nuodėmę; atnašauk deginamąją auką ir maldauk už save ir už tautą; atnašauk taip pat žmonių auką ir melskis už juos, kaip Viešpats įsakė

[8]Aaronas tuojau prisiartino prie altoriaus ir atnašavo už savo nuodėmę veršį. [9]Jo sūnūs padavė jam aukos kraują, o jis, pamirkęs jame pirštą, prisilietė altoriaus ragų, likusį gi kraują išliejo prie jo papėdės. [10]Taukus ir inkstus ir kepenų tinklą, iš kurių daroma auka už nuodėmę, sudegino ant altoriaus, kaip Viešpats buvo Mošei įsakęs; [11]o mėsą ir kailį sudegino už stovyklos. [12]Paskui atnašavo ir deginamąją auką. Jo sūnūs jam padavė jos kraujo, kurį jis išliejo aplink altorių. [13]Padavė taip pat sukapotą į gabalus pačią auką su galva ir atskirais sąnariais; visa tai jis sudegino ant altoriaus, [14]apiplovęs pirma vandenim vidurius ir kojas. [15]Po to jis atnašavo ožį už tautos nuodėmę. Pagaliau, apvalęs altorių, [16]atnašavo deginamąją auką, [17]pridėjęs prie šios dar duoninę auką su aliejumi, kuri atnašaujama draug, ir tai susmilkė ant altoriaus, neskaitant rytinės deginamosios aukos atnašavimo. [18]Atnašavo taip pat jautį ir aviną kaip tautos dėkojimo auką: Jo sūnūs jam padavė kraują, kurį jis išliejo ant altoriaus aplinkui. [19]Jaučio gi taukus ir avino uodegą ir inkstus su taukais, ir kepenų tinklelį, [20]padėjo ant krūtinių; o kai taukai buvo sudeginti ant altoriaus, [21]Aaronas atskyrė jų krūtines ir dešinius pečius ir pakėlė Viešpaties akivaizdoje, kaip Mošė buvo įsakęs. [22]Ir ištiesęs rankas į tautą ją palaimino. Ir taip pabaigęs aukas už nuodėmę, deginamąsias ir dėkojimo aukas, jis nužengė nuo altoriaus

2 Mak 2,10 [23]Paskui Mošė ir Aaronas įėjo liudijimo padangtėn ir vėl išėję palaimino tautą. Ir Viešpaties šlovė pasirodė visai daugybei; [24]ir štai išėjusi nuo Viešpaties ugnis prarijo deginamąją auką ir buvusius ant altoriaus taukus. Tai išvydusi minia, parpuolusi kniūbščia ant žemės, šlovino Viešpatį

įstatą, parašytą aug 4,13, už tautos nuodēmę reikējo aukoti veršis. Jis čia pakeičiamas ožiu gal dēlto, kad kartu buvo aukojamas veršis už vyriausiojo kunigo nuodēmę. — [4]*Pasirodys Viešpats.* Tuo žadamu pasirodymu Viešpats turējo patvirtinti įsteigtąją kunigystę ir pirmąsias jo aukas. Žr žem 23 ir 24 e. — [7]*Maldauk... melskis.* Ebr t: *kapper,* daryk apvalymą

[8]*Aaronas tuojau...* Trumpai pasakojama aukų atlikimas, neminint kaikurių iš kitur jau žinomų apeigų. — [14]*Vidurius ir kojas.* Ebr t dar pridēta: ir sudegino viršum deginamosios aukos ant altoriaus, tai yra viršum kitų aukos dalių. — [15]*Atnašavo...* Ebr t taip galima išreikšti: « Ir atgabendino tautos dovaną, ir ēmē ožį už tautos nuodēmę, ir jį papjovē, ir aukojo jį už nuodēmę, kaip pirma /žr 8 e ir tol/. Ir atgabeno deginamąją auką, ir ją aukojo pagal taisykles. Ir atgabendino minkhą, ir pripildē ja savo ranką ir sudegino ant altoriaus, neskaitant rytmetinēs deginamosios aukos ». — [22]*Nužengē* — nuo altoriaus paaugštinimo, nes prie altoriaus buvo prieinama nuolaidžiai supiltu iš žemių taku. Plg Iš 20,26

[24]*Išējusi nuo Viešpaties*: tikriausiai iš padangtēs, iš tos vietos, kur buvo liudijimo skrynia ir Viešpaties sostas /Aug/. Buvo tai nežemiška ugnis, kuri vienu kartu sudegino pamažu smilkstančias ant altoriaus aukas; tai buvo ženklas, kad nauja kunigystē ir jos aukos meilios Viešpačiui. Tauta gi į tą stebuklą atsakē nuolankiausiu pagarbinimu

10. [1]Du Aarono sūnu Nadabas ir Abijus, ėmė smilkytuvus, įsidėjo Sk 3,4 ; 26,61 ;
ugnies ir smilkalo ir atnašavo Viešpaties akivaizdoje svetimą ugnį, kas 1 Kron 24,2
juodviem nebuvo įsakyta. [2]Tuomet išsiveržė nuo Viešpaties ugnis, ir ji
juodu prarijo ; taip jie numirė Viešpaties akivaizdoje. [3]Mošė gi tarė Aaro-
nui : štai ką sakė Viešpats : pasirodysiu šventas tuose, kurie prie manęs
artinasi, ir būsiu pašlovintas visos tautos akivaizdoje. Tai girdėdamas
Aaronas tylėjo. [4]O Mošė pasišaukęs Aarono dėdės Ozijėlio du sūnu Misaėlį
ir Elisaphaną, juodviem tarė : Eikite ir atimkite jūsų brolius nuo šven-
tyklos ir išneškite už stovyklos. [5]Ir juodu, tuojau priėję, paėmė juos,
kaip gulėjo, apvilktus drobinėmis jupomis, ir išnešė laukan, kaip juodviem
buvo liepta. [6]O Mošė sakė Aaronui ir dviem jo sūnum Eleazarui ir Itama-
rui : Neatidengkite savo galvų ir neplėšykite savo apdarų, kad kartais
nenumirtumėte ir nesukiltų rūstybė prieš visą bendruomenę. Jūsų broliai
ir visi Israėlio namai teaprauda gaisrą, kurį Viešpats uždegė ; [7]jūs gi
neeisite nuo padangtės angos, nes kitaip žūsite ; kadangi švento patepimo
aliejus yra ant jūsų. Jie padarė visa, kaip Mošė buvo įsakęs

---

c/ *Kunigystēs pareigų ir tarnybos šventumas*

10,1-20. Du Aarono sūnūs Nadabas ir Abijus, nusikaltę netinkamu savo pareigų ējimu, nubaudžiami mirtimi. Aaronui įsakoma blaivumo reikalas. Dviejų sūnų mirtimi nuliūdintas Aaronas nedalyvauja šventame aukų pokylyje ; tačiau Mošē priima jo pasiteisinimą

10. [1]*Įsidējo ugnies...* Aprašytas dviejų vyriausiųjų Aarono sūnų nubaudimas mirtimi įvyko tą pačią dieną, kurią jie draug su savo tēvu ējo pirmą kartą kunigų pareigas Viešpaties akivaizdoje, ir tai dar nepradējus valgyti kunigams paskirtos aukų mēsos. Koks buvo Nadabo ir Abijaus nusikaltimas, nevisai aišku, ir tas dalykas nevisų vienaip aiškinamas. Vieni mano, kad jie vartoję ne tokiuos, kaip reikējo, smilkalus, arba ne tam tikru laiku ; dauguma gi mato juodviejų kaltybę tame, kad ēmę į smilkytuvus ugnies ne iš altoriaus, kur ji buvo pašventinta Viešpaties stebuklu, bet paprastos ugnies iš kur kitur. Kiti dar /Sym/, skirdami ugnies ēmimą į smilkytuvus nuo atnašavimo Viešpačiui svetimos ugnies, tą paskutinį dalyką supranta ne apie smilkalų deginimą, bet apie pačių Aarono sūnų prasimanytos aukos deginimą ugnyje, ir tame mato jų kaltę. Senoviniai žydų, o paskui juos ir krikščionių aiškintojai spēlioja, kad juodu į tai atvedęs pasigērimas. Ta nuomonē regisi randa sau patvirtinimą tuojau panaujinamame draudime vartoti kuriuos nors gēralus, atliekant šventą tarnybą. Žr žem 8 ir tol eil. — *Nebuvo įsakyta.* Tas ebr kalbos išsireiškimas lygus pasakymui : buvo uždrausta. Plg 4 Moš 3,4 ; 26,61. — [2]*Išsiveržē nuo Viešpaties...* Ugnis, einanti taip pat nuo Viešpaties, kaip pirma /9,24/, kad liudytų apie Dievo suteikiamą kunigystēs patvirtinimą, dabar yra jo bausmēs įrankis. — [3]*Štai ką sakē Viešpats...* Mošē primena Aaronui seniau girdētus Viešpaties žodžius, kurie čia turi paralelismo formą. Gal tai buvo žinomas ir visai tautai įspējimas apie šventumą, reikalaujamą iš kunigų, kurie savo šventu pasielgimu Dievo tarnyboje turi visiems liudyti apie jo paties šventumą ; o jei jie to nedaro, pats Dievas apreiškia savo šventumą, ištikdamas nusikaltēlius kietomis bausmēmis. — [4]*Ozijēlio...* Žr Iš 6,18.22. — *Brolius* ! Ebrajų būdu plačia to žodžio prasme. — [6]*Neatidengkite...* Aaronui ir dviem jo sūnum draudžiama dalyvauti laidotuvēse ir reikšti nuliūdimą dēl dviejų nusikaltēlių mirties išviršiniais ženklais, galvos atidengimu ir rūbų perplēšimu. Tas draudimas paskiau turējo pavirsti įstatu /žr žem 21,1-12/, kuriuo vyriausiam kunigui buvo užginta visai dalyvauti gedulingose apeigose, o pa-

[8]Paskui Viešpats tarė Aaronui : [9]Vyno ir visa, kas gali nugirdyti,
negersite tu ir tavo sūnūs, kai įeinate liudijimo padangtėn, kad nenumir-
tumėte ; nes tai yra amžinas įsakymas per visas jūsų kartas. [10]Jums rei-
kia mokėti atskirti tarp to, kas šventa ir nešventa, kas sutepta ir nesutepta,
[11]ir mokyti Israėlio sūnus visų mano įstatų, kuriuos Viešpats jiems paskelbė
per Mošę

[12]Ir Mošė kalbėjo Aaronui ir dviem likusiem jo sūnum, Eleazarui ir
Itamarui : Imkite aukos dalį, kuri liko iš duoninės aukos Viešpačiui ir
ją valgykite be raugo prie altoriaus, nes ji labai šventa. [13]Valgykite gi
šventoje vietoje, kas tau ir tavo sūnums duota iš Viešpaties aukų, kaip
man įsakyta ; [14]taip pat krūtinę, kuri buvo atnašauta, ir petį, kurs at-
skirtas, valgysite tyriausioje vietoje tu ir draug su tavim tavo sūnūs ir
tavo dukterys ; nes tai atidėta tau ir tavo vaikams iš išganingų Israėlio
sūnų atnašų. [15]Petys, krūtinė ir taukai, kurie sudeginami ant altoriaus,
buvo pakelti Viešpaties akivaizdoje, todėl jie turi priderėti tau amžinu
2 Mak 2,11 įstatu, kaip Viešpats yra įsakęs. [16]Tuo tarpu Mošė, jieškodamas ožio,
kurs buvo atnašautas už nuodėmę, rado jį sudegintą ir, supykęs ant dviejų
likusiųjų Aarono sūnų Eleazaro ir Itamaro, tarė : [17]Kodėl nesuvalgėte
šventoje vietoje aukos už nusidėjimą, kuri yra labai šventa ir duota jums,
kad atimtumėte daugybės neteisybę ir už juos melstumėtės Viešpaties
akivaizdoje, [18]ypač kad jos kraujo neįnešta į šventyklos vidų ir kad tu-
rėjote ją valgyti šventoje vietoje, kaip man įsakyta ? [19]Aaronas atsakė :

---

prastiems kunigams buvo leista dalyvauti tik artimiausių giminių laidotuvēse. — *Jūsų broliai ir...* Ebr t nēra jungēs *ir*, o žodžiai : *visi Israēlio namai* paaiškina, apie kuriuos brolius čia kalbama. Apraudoti Nadabo ir Abijaus mirtį leidžiama visiems Israēlaičiams, nes jie buvo nustoję dviejų savo kunigų, nors ir nusikaltusių Viešpačiui. — [7]*Patepimo aliejus yra...* Ant Aarono šventas aliejus buvo išlietas, jo sūnūs gi apšlakstyti aliejumi /žr aug 8,30/. Tai buvo ženklas jų vienybēs su Dievu. Neturējo tat trauktis nuo Viešpaties ir eiti laidoti tų, kurie buvo nubausti dēl nusikaltimo Viešpačiui

[9]*Vyno ir visa...* Kadangi buvo likę tik du kunigu, todēl kolei neatsirado daugiau, juodu turējo laikyti visišką blaivybę, nes kasdien reikējo eiti į liudijimo padangtę lempų pataisyti, smilkalų pridēti ir tt. — [10]*Jums reikia mokēti...* Įsakoma Sen Test kunigams reikalas žinoti Viešpaties įstatymus, kad ne tik patys galētų prie jų taikytis, bet ir kitus pamokyti, kas jiems ir liepiama daryti. Kaip gi svarbus įspējimas yra tuose žodžiuose ir Nauj Sandoros kunigams !

[12]*Imkite...* Mošē kviečia Aaroną ir du jo sūnu baigti dienos aukų apeigas valgymu jiems paskirtosios nekruvinos atnašos dalies. Plg aug 9,17. — *Labai šventa* ; todēl ji reikia valgyti tik padangtēs prieangyje. — [14]*Krūtinę, kuri...* Tai buvo kunigams skirtoji dalis kruvinos dēkojimo aukos, kuri čia pavadinta išganinga. Žr aug 7,30.31 ir k. — *Tyriausioje vietoje.* Įvardintos kruvinos aukos dalys, kurios vadinama tiktai šventomis, buvo leista kunigams valgyti už padangtēs prieangio ribų kartu su visa savo šeima, taigi ir su moterimis. — [16]*Ožio, kurs...* Žr aug 9,15. Nors tai buvo auka už tautos nuodēmę, bet kadangi užuot veršio tame atsitkime paaukota ožys, ir jo kraujo nebuvo įnešta padangtēs vidun, todēl jo dalys, nesudegintos ant deginamųjų aukų altoriaus, turējo būti kunigų suvalgytos padangtēs prieangyje. Plg 6,25... Bet dabar Mošē atrado, kad jas sudeginta ir taip neįvykdyta visų apeigų iki galui. — [17]*Už juos melstumētēs...* Ebr t : « darytumēte jų apvalymą ». — [8]*Ypač kad...* Todēl jos nereikējo visos sudeginti. — [19]*Atsitiko, ką matai.* Taip Aaronas primena savo sūnų mirtį. — *Kaip gi*

Šiandien buvo atnašauta auka už nuodėmę ir deginamoji auka Viešpaties akivaizdoje, man gi atsitiko, ką matai, kaip gi aš galėjau ją valgyti ar įtikti Dievui jo tarnyboje su nuliūdusia širdimi? [20]Tai girdėdamas Mošė priėmė pasiteisinimą

11. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui, tardamas: [2]Sakykite Izra- Pak 14,4
ėlio sūnums: Tie yra iš visų žemės gyvių, kuriuos jums leista valgyti.
[3]Galite valgyti kiekvieną gyvulį, kurs turi skeltą nagą ir gromuliuoja;
[4]nevalgysite ir laikysite suteptu tą, kurs, nors gromuliuoja, bet turi ne-
skeltą nagą, kaip kupranugaris ir kiti. [5]Suteptas yra ir uolinis opšrus, nes
ir jis, nors gromuliuoja, bet turi neskeltą nagą; [6]taip pat kiškis, kadangi
ir jis, nors gromuliuoja, bet turi neskeltą nagą. [7]Ir kiaulė, kuri nors turi
skeltą nagą, bet negromuliuoja. [8]Tų mėsos nevalgysite ir neliesite jų mai-
tos, nes jie jums yra sutepti

---

aš galējau... Aaronas atsako, kad skaudžiai nuliūdintas savo sūnų mirtimi, kurie kartu su juo atnašavo aukas, tą pačią dieną valgymu mēsos iš aukos už nuodēmę jis negalējęs prisidēti prie tautos nusidējimo apvalymo; negalēdamas gi jos valgyti, pasielgē, kaip reikalavo taisyklēs /žr 7,17.20/ ir liepē sūnums likusią mēsą sudeginti. Tą pasiteisinimą Mošē priēmē

11. Apie reikalaujamą iš visos tautos, ypač gi iš kunigų, tyrumą ir šventumą

1. Įstatymo reikalaujamas švarumas

a/ *Apie suteptus ir nesuteptus gyvulius*

A n t r o j i Kunigų knygos dalis /11-27 skyr/ susideda iš įvairių įstatymų, kurių laikymas turējo padaryti iš Israēlio doriškai nesuteptą ir šventą tautą. Tie įstatai surašyti toje eilēje, kurioje jie buvo skelbiami. Pirmoje vietoje duodami įstatai apie švarumą ir būdą, kaip susitepus reikia apsivalyti

11,1-46. Pradedama įstatu apie švarumą valgiuose ir nurodomi gyvuliai, kurie Israēlaičių turi būti laikomi nesuteptais ir suteptais. Duodamos bendros taisyklēs su pavyzdžiais apie keturkojus gyvulius ir apie žuvis, toliau minimi suteptieji paukščiai, draudžiama paliesti maitą, duodama pamokymų apie slankiojančius gyvius ir baigiama visą tą straipsnį paraginimu laikyti švarumą

11. [1]*Mošei ir Aaronui.* Paliepimą paskelbti tautai įstatus apie švarą gauna ne tik Mošē, bet kartu ir Aaronas, nes jam kaip kunigui buvo Viešpaties įsakyta mokyti tų dalykų Israēlaičius. Žr aug 10,10.11. — [2]*Tie yra iš visų... gyvių...* Pirmas įsakymas apie valgius buvo žmogui duotas Edene, kai jam maistu aiškiai paskirta žemēs augalai /Prad 1,29/, nedraudžiant naudotis jo valdžion paduotųjų gyvulių mēsa. Aiškus paskyrimas žmonių maistui gyvulių mēsos buvo padarytas po tvano, su vienu tik apribojimu, kad neleista valgyti mēsos su krauju ir paties kraujo /Prad 9,2.../ — Paprotys skirstyti gyvulius į nesuteptus ir suteptus, atsiradęs jau pirmųjų patriarkų laikais, ilgainiui įgijo religinę spalvą, nes žmogus pats, nesinaudodamas kaikuriais gyvais sutvērimais, negalējo juk jų aukoti Dievui; tas tai paprotys draug su kitais religiniais padavimais turējo būti perduodamas vienos kartos kitai ir su nedideliais pakeitimais, kuriuos iššaukē vietinēs aplinkybēs, paplito pas daugelį senovinių tautų, taip kad paskesniais amžiais jį randame ne tik Žyduose, bet ir pas įvairius jų kaimynus, Egiptiečius, Arabus ir kitus. Nebuvo tai kokie prietarai puslaukinių žmonių, dažnai nesibjaurinčių jokiu maistu, nevalgančių tačiau kaikurių gyvulių mēsos, o net ir augalų, tik dēlto kad juose gerbia savo tariamus pranokējus /totemismas/, ar bijančių juos paliesti ir matančių

[9]Iš vandens gyvių šie yra leista valgyti: valgykite visus, kurie turi
pelekus ir žvynus, nežiūrint ar jie būtų jūroje, ar upėse, ar tvenkiniuose.
[10]Tais gi, kurie kruta ir gyvena vandenyje, bet neturi pelekų ir žvynų,
jūs bjaurėsitės [11]ir bodėsitės ; nevalgysite jų mėsos ir vengsite jų maitos.
[12]Visi neturintieji pelekų ir žvynų vandenyje bus laikomi suteptais
[13]Tie yra iš paukščių, kurių jūs neturite valgyti ir kurių jums reikia
vengti : aras, griphas ir jūros erelis ; [14]peslys ir vanagėlis su visa jo rūšimi ;
[15]visa varnų rūšis ir kas tik į ją panašu ; [16]strausas ir pelėda, žuvėdra ir
vanagas su visa jo rūšimi ; [17]apuokas, naras ir ibis ; [18]gulbė, pelikonis ir
porphirijonas ; [19]geršė ir visa kėkštų rūšis ; taip pat tutlis ir šiksnospar-
nis. [20]Visais iš sparnuotųjų, kurie vaikščioja keturiomis kojomis, jūs
bjaurėsitės. [21]Jums leista tačiau valgyti tuos keturkojus sparnuočius, kurie
turi paskutines blauzdas ilgesnes, ir jomis šokinėja ant žemės, [22]kaip an-
tai, visa skėrių rūšis, atakas, ophiomakhas ir didžiogiai su visomis jų
rūšimis. [23]Bet jūs bodėsitės tų sparnuočių, kurie vaikščioja keturiomis
kojomis. [24]Jei kas nors prisiliestų jų maitos, susiteps ir bus suteptas iki
vakarui ; [25]ir jei kam reiktų nešti kurį nors iš jų nustipusį, tas išplaus
savo rūbus ir bus suteptas iki saulėleidžiui

---

juose kažinką dieviško /tabu/, bet tikras kultūros ženklas. Tą tai senovinį paprotį senai žinomą Israēlaičiams dabar Dievas daro savo įstatu, paskelbdamas jį per Mošę ir Aaroną visai tautai ir suteikdamas jam gilesnę religinę reikšmę. Nors nēra abejonēs, kad leistieji Israēlaičiams valgyti gyvuliai labiausiai tiko maistui jų gyvenimo sąlygose, bet vien tik ta aplinkybe negalima išaiškinti, kodēl padaryta toks, o ne kitoks paskirstymas, kodēl uždrausta valgyti tie, o ne kiti. Dievas davē įstatus kaip viršiausis kūrinių Valdovas ir išrinktosios tautos Viešpats ir kaip tokio jo įstatai turi augštesnį tikslą, jie draug su kitais turi mokyti Israēlaičius klusnumo savo Viešpačiui, sergēti juos labiau nuo to, kas žmogų subjaurina ir pažemina, skirti juos labai nuo visų jų kaimynų stabmeldžių ir galų gale padēti jiems įsigyti didesnį šventumą. — [3]*Kiekvieną gyvulį*... Duodama bendra taisyklē apie gyvulių skirstymą, kuri toliau paaiškinama pavyzdžiais. — [4]*Kupranugaris*. Kupranugario nagos nevisai tokios pat kaip, pav arklio ; jos įskeltos, bet tik perpus. — [5]*Uolinis opšrus*. Ebr *šaphan*. Nedidelis gyvulēlis, truputį panašus į triušį /kraliką/. Jis dažnai sutinkamas Palestinoje. Gamtininkai jį vadina lot hyrax syriacus. Opšrus ir zuikis /6 e/ paminēti tarp gromuliuojančių, nes vienas ir kitas ilsēdamies nuolat judina žandus, lyg kad gromuliuotų, nors tikrumoje negromuliuoja. Dieviškas įstatymo Davējas neturējo sumanymo aiškinti savo tautai gamtos mokslą, bet kalba apie dalykus taip, kaip jie žmonēms išrodo iš pirmojo pasižiūrējimo

[9]*Šie yra*... Apie vandenų gyvūnus duodama bendra, bet labai aiški taisyklē be jokių pavyzdžių. Ta taisykle Žydams draudžiama valgyti ungurys, pyplys, vēgēlē ir kitokios panašios žuvys

[13]*Iš paukščių*... Apie paukščius arba tikriau sakant apie sparnuotuosius neduodama bendros taisyklēs, bet pasakomi paukščių vardai. Ebr t jie surašyti bent kiek kitokia eile ir ne visur galima tikrai pasakyti, apie kuriuos paukščius kalbama. Šv Rašto vertējų ir aiškintojų nuomonēs tame dalyke labai nevienodos. Vienas dalykas tikras, kad suteptais palaikyti vien paukščiai plēšrieji, naktiniai, mintą maita ir nešvarūs. — [14]*Vanagēlis*. Ebr *'aijah* reiškia tikriausiai sakalą. — [20]*Visais iš*... Kalbama apie vabzdžius. — [21]*Tuos keturkojus*... Iš vabzdžių leidžiama valgyti skērius, arba didžiogius, kurių įvairios rūšys čia pasakomos. Plg Mt 3,4 ; Mk 1,6.

[27]*Eina letenomis*... Kaip šuo, katē, lokys ir k

[29]*Iš rēplių*... Prie suteptųjų gyvūnų

[26]Kiekvienas gyvulys, kurs kad ir turi nagą, bet neskeltą, ir negromuliuoja, bus laikomas suteptu ; kas jo prisiliestų, susiteps. [27]Kas iš visų gyvulių, turinčių keturias kojas eina letenomis, tie bus sutepti ; kas prisiliestų jų maitos, bus suteptas iki vakarui ; [28]ir kas neštų tokią maitą, išplaus savo drabužius ir bus suteptas iki vakarui ; nes visa tai yra jums sutepta

[29]Iš rėplių, kurie juda ant žemės, bus laikoma suteptais : žebenkštis, pelė ir krokodilas su visa jų rūšimi ; [30]laukinė pelė ir khameleonas ; salamandra, žalioji driežlė ir kurmis. [31]Visa tai bus sutepta. Kas prisiliestų jų maitos, bus suteptas iki vakarui. [32]Ir jei kas nors iš jų maitos nukristų ant ko nors, ar tai būtų medinis indas, ar apdaras, ar kailis, ar ašutinė, ar šiaip kuriam nors reikalui vartojamas rykas, bus sutepta, dėlto bus panertas vandenin ir bus laikomas suteptu iki vakarui, po to bus jau švarus. [33]Jei kas iš jų įkristų į molinį indą, jis bus suteptas, ir turės būti sudaužytas. [34]Kiekvienas maistas, kurį valgysite, jei ant jo bus užpilta iš tokio indo vandens, bus suteptas ; ir kiekvienas skystimas, geriamas iš tokio indo, bus suteptas ; [35]ir visa, ant ko nukristų, kas nors iš tokios maitos, bus sutepta ; ir krosnis ir katilas bus sudaužyti, nes bus sutepti. [36]Tik šaltiniai, šuliniai ir visokių tvenkinių vanduo bus nesutepti ; bet kas prisiliestų iš jų išimtos maitos, susiteps. [37]Jei kristų ant sėklos, jos nesuteps, [38]bet jei sėklą kas apipiltų vandenimi ir paskui ją paliestų maita, ji bus tuojau sutepta

[39]Jei nustiptų gyvulys, kurį jums leista valgyti, kas jo maitos prisiliestų, bus suteptas iki vakarui. [40]Ir kas valgytų ką nors iš jo ar neštų, išplaus savo drabužius ir bus suteptas iki vakarui

[41]Visais, kurie šliaužia ant žemės, jūs bjaurėsitės ir jų nevalgysite. [42]Nevalgysite visų keturkojų, kurie slenka pilvu ar turi daugiau kojų arba šliaužia žeme, nes tai pasibjaurėtina

[43]Nesutepkite savo sielų ir nieko iš jų nepalieskite, kad nebūtumėt sutepti. [44]Nes aš esu Viešpats, jūsų Dievas ; būkite šventi, nes aš esu 1 Petr. 1,16

ir uždraustųjų valgyti priskaitomi slankiojantieji. Reikia pastebėti, kad slankiojančiais gyviais, šliužais, Šv Rašte vadinama ne tik bekojai, bet ir tie, kurie turi labai trumpas kojas, kaip žiurkēs, pelēs, kurmiai ir tt. — *Krokodilas*. Ebr *ž tsab* gal reiškia didelę driežlę. — [30]*Laukinē pelē*... Visi šitos eil vardai labai abejotini. — [32]*Nukristų ant ko*... Plačiau kalbama apie įvairių dalykų susitepimą slankiojančiųjų gyvių maita, nes tai dažniau galējo atsitikti. — [33]*Bus suteptas*. Ebr t : visa, kas bus viduje, susiteps. Taigi čia turima galvoje puode laikomą viralą, gēralą, paprastą vandenį ar ką kitą. Maitos įkritimu puodan visa tai susitepa, taip pat kaip ir pats puodas. — [34]*Iš tokio indo vandens* : sutepto moliniame inde, ar suteptan indan įpilto. — [35]*Krosnis* : Nedidelē nešiojama krosnis. — *Katilas*. Ebr *kiraim* ; ką tas žodis reiškia, tikrai nežinia. — [36]*Šaltiniai*... Skirtumas čia daromas dēl to, kad šuliniai, šaltiniai ir tt labai reikiami visiems, ir jie sunku apsaugoti nuo mažųjų gyvių įkritimo maitos, vanduo gi juose nuolat keičiasi ir savaime apsivalo. — [37]*Ant sēklos*... Grūdas turi žievę, kuri jį saugo nuo susitepimo, bet grūdui sušlapus per jo žievę vanduo sunkiasi, todēl su vandenimi pasiekia patį grūdą ir nešvarumas

[39]*Jei nustiptų*... Perspējimai apie nesuteptųjų gyvulių maitą. — [40]*Kas valgytų*, netyčiomis ar nežiniomis, nes už kitokį nesuteptų gyvulių maitos valgymą skiriama išmetimas iš Israēlio tautos. Plg Sk 15,30

[41]*Visais*... Draudimas nevalgyti šliužų pratęsiamas ant visų jų veislių. Ebr t aiškiau paminēti slankiojantieji bekojai, kurie turi keturias kojas, ir tie, kurie turi daugiau negu keturias kojas

šventas. Nesutepkite savo sielų nė vienu šliužu, kurie kruta ant žemės.
[45]Nes aš esu Viešpats, kurs jus išvedžiau iš Egipto žemės, kad būčiau jūsų
Dievas. Būsite šventi, nes aš esu šventas
[46]Tasai yra įstatymas apie gyvulius ir paukščius ir visus gyvius,
kurie kruta vandenyje ir slankioja ant žemės, [47]kad patirtumėte skirtumą
tarp nesutepto ir sutepto, ir žinotumėte, kas leista valgyti ir kas reikia
atmesti

12. [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: [2]Kalbėk Israėlio sūnums
ir jiems sakyk: jei moteriškė, pastojus nėščia, pagimdytų berniuką, ji bus
septynias dienas sutepta, kaip savo mėnesinės negalės metu. [3]Aštuntoje
dienoje kūdikis bus apipjaustytas, [4]bet ji pasiliks dar trisdešimt tris
dienas savo apsivalymo kraujuje. Nieko, kas šventa, ji neprisilies ir neeis
į šventyklą, kolei nepasibaigs jos apsivalymo dienos. [5]O jei pagimdytų
mergaitę, bus sutepta dvi savaites, kaip mėnesinės negalės metu, ir šešias
dešimtis šešias dienas pasiliks savo apsivalymo kraujuje
[6]Kuomet bus pasibaigusios jos apsivalymo dienos už sūnų ar už duk-
terį, nuneš prie liudijimo padangtės angos metinį avinėlį deginamai aukai
ir jauną karvelį ar turklelį aukai už nuodėmę ir atiduos kunigui, [7]kurs tai
atnašaus Viešpaties akivaizdoje ir melsis už ją, ir taip ji bus apvalyta nuo

---

[43]*Nesutepkite.* Įspējimai apie šliužus baigiami rimtu paraginimu laikyti duotuosius įstatus ir nurodoma vyriausia jų reikalo priežastis. Ta gi priežastis yra Dievo šventumas, kurį Israēlaičiai turi sekti. Nors visi draudimai liečia tik išviršinį švarumą, tačiau nuolatinis budrumas tame dalyke ir tai dēl Dievo šventumo, turi ir gali vesti juos ir į didesnį rūpestį taipgi vidiniu sielos nekaltumu

[46]*Tasai yra...* Pabaiga įstatų apie suteptus ir nesuteptus gyvius

b/ *Įstatai apie šešiauninkes*

12,1-8. Įstatuose apie šešiauninkes nurodoma, kiek laiko turi būti laikoma sutepta moteriškē, pagimdžiusi berniuką ar mergaitę, ir kokias aukas turi atnašauti savo apsivalymo dieną turtingesnioji šešiauninkē ir beturtē

12. [2]*Kalbēk...* Paprotys laikyti šešiauninkę suteptą buvo senas ir žinomas ne tik Israēlaičiams, bet ir kitoms tautoms. Tą paprotį dabar Viešpats daro savo įstatymu. Įsakomos taisyklēs pagrindu turi ne tiek sveikatos atžvilgius, kiek religinius, nes šešiauninkei apsivalyti reikalaujamos tam tikros aukos. — *Pastojus nēščia.* Anot ebr t: turētų palikuonis. — *Sutepta, kaip savo...* Taigi šešiauninkē buvo laikoma sutepta ne dēl to, kad ji pagimdē, bet kad gimdydama turējo kraujo plūdimą, taip pat kaip turi savo mēnesinēs negalēs metu. — [3]*Aštuntoje...* Primenama prie progos svarbus įsakymas apie kūdikių apipjaustymą ašmoje dienoje. — [4]*Pasiliks*: atskirta, neišeidama iš namų. Taip duodama šešiauninkei laiko pasilsēti po gimdymo vargų. — *Sava apsivalymo kraujuje*: sutepta krauju, nuo kurio turi apsivalyti. — *Nieko, kas šventa...* Po 7 pirmųjų dienų šešiauninkēs atskyrimas nebebus toks griežtas. Jos prisilietimas nesutepa kitų, bet kaikurie dalykai jai dar uždrausti, kaip tai, paliesti kas šventa, pav dalyvauti religiniuose aukų pokyliuose ir tt. — [5]*Jei pagimdytų mergaitę...* Kitokios svarbios priežasties, kodēl gimus mergaitei apsivalymo laikas paskirtas du syk ilgesnis, nurodyti negalima, kaip tik įstatų davējo Viešpaties valią

[6]*Kuomet bus pasibaigusios...* Paskiriamos šešiauninkių aukos apsivalymo dieną. — [7]*Tasai yra įstatas...* Įstatas apie šešiauninkes buvo apeiginis, todēl jis buvo laikytinas tik sename Test; o jei ir N Test ka-

savo kraujo plūdimo. Tasai yra įstatas apie gimdančią berniuką ar mergaitę.
[8]O jei neturėtų iš ko ir neišsigalėtų atnašauti avinėlio, ims du turkleliu ar du
jaunu karveliu, vieną deginamai aukai, o kitą aukai už nuodėmę ; ir ku-
nigas melsis už ją, ir taip ji bus apvalyta

13. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė : [2]Žmogus, ant kurio Lk 2,22
kūno odos atsirastų kitokios spalvos taškas, ar šašas, ar blizganti vieta,
turinti raupsų ligos išvaizdą, bus atvestas pas kunigą Aaroną ar pas
kurį nors iš jo sūnų. [3]Jei tasai pamatys šašą ant odos ir pastebės, kad plau- Lk 2,21 ; Jo 7,22
kai yra pabalę ir raupsų išvaizdą turinti vieta, lyginant su sveiko kūno
oda, yra įdubusi, tai bus įrodymas, jog tikrai yra raupsų liga, ir jo nuta-
rimu žmogus bus atskirtas. [4]O jei ant odos bus blizgantis baltas taškas,
bet nebus įdubęs lyginant su kitu kūnu, ir plaukai bus pirmykštės spalvos,
kunigas uždarys jį septynioms dienoms [5]ir septintą dieną jį patikrins ;
jei tariami raupsai nebus padidėję ir nebus peržengę pirmykščių ribų
odoje, jį uždarys dar kitoms septynioms dienoms, [6]ir septintą dieną vėl
patikrins ; jei taškas bus tamsesnis ir nepadidėjęs ant odos, paskelbs žmogų
esant nesuteptą, nes tai šašai ; ir jis išplaus savo drabužius ir bus nesu-
teptas. [7]Bet jei po to, kaip jį matė kunigas ir pripažino nesuteptu, šašas Aug 5,7-11 ;
padidėtų, bus pas jį vėl atvestas [8]ir bus paskelbtas suteptu Lk 2,24
[9]Jei pas ką atsirastų raupsų žymės, jis bus atvestas pas kunigą, [10]ir
tasai jį apžiūrės. Jei oda bus pabalus ir plaukų spalva pasikeitus, o taip
pat matysis gyva mėsa, [11]tai bus ženklas, kad raupsai įsisenėję ir įaugę
į odą. Taigi kunigas paskelbs jį suteptu, bet neuždarys, nes jo susitepimas
aiškus. [12]Jei raupsai išsiplėstų taip, kad apdengtų visą odą nuo galvos iki
kojų, ką tik galima matyti akimis, [13]kunigas jį apžiūrės ir nutars, kad
jo raupsai visų tyriausi, nes jie visi pabalo, ir todėl žmogus yra nesuteptas.
[14]O jei jame pasirodys gyva mėsa, [15]tuomet bus kunigo paskelbtas suteptu
ir bus laikomas tarp suteptų ; nes jei gyva mėsa apsikrečia raupsais, ji yra
sutepta. [16]O jei vėl pabals ir padengs visą žmogų, [17]kunigas jį apžiūrės
ir paskelbs esant nesuteptą

---

talikų šešiauninkės prašo kunigą įvesti jas į dievnamį, tai daro iš dievotumo, kad padėkotų Dievui už laimingą gimdymą ir išmelstų palaiminimą sau ir kūdikiui. — *[8]O jei neturėtų...* Taip atsitiko su Šv Pana Marija jos apsivalymo dieną. Žr Lk 2,22-24

c/ Įstatai apie raupsus

13,1-14,57. Baisi raupsų liga buvo vienas iš didžiausių susitepimų Israēlaičiui, nes ji atskirdavo iš jo tautos tarpo, todēl ir įstatai apie raupsus gana platūs. Visų pirma nurodoma įvairios žymēs, iš kurių galima pažinti raupsai kūno odoje, įvairiuose atsitikimuose, galvoje ir smakre, pagaliau nuplikusioje galvoje, ir liepiama pripažintus raupsuotais atskirti nuo žmonių draugijos ; toliau pridedama pamokymai apie raupsus, atsirandančius ant drabužių ; paskiriama taipgi apeigos laikytinos priimant atgal į žmonių bendruomenę pagijusį raupsuotąjį, pasiturintį ir beturtį ; baigiama tas straipsnis pamokymais apie gyvenamų namų raupsus

13. *[1]Žmogus, ant kurio kūno...* Čia randame visų seniausias ir gana plačias žinias apie raupsų ligą, apie kurią skelbiami Viešpaties įstatai. Ta baisia liga Israēlaičiai gal apsikrētē Egipte ir gal iš čia ji prasiplētē įvairiuose kraštuose ir įvairiose tautuose. Raupsai yra sunki ir baisi liga, kuria žmogus suserga, atsiradus ir padaugējus jo organisme tam tikriems bacilams /bacillus leprae/. Raupsų liga savo pradžioje paprastai pasireiškia arba

[18]Jei kam ant kūno odos rastųsi votis ir pagytų, [19]bet voties vietoje
pasirodytų baltas ar rausvas randas, toks žmogus bus atvestas pas kunigą.
[20]Šis gi, jei rastų, tariamų raupsų vietą, lyginant su kitu kūnu, įdubusią,
ir plaukus pabalusius, paskelbs jį suteptu, nes votyje atsirado raupsų
liga. [21]Bet jei plaukai bus pirmykštės spalvos ir randas apytamsis ir ne
žemesnis už aplink esantį kūną, uždarys jį septynioms dienoms ; [22]ir jei
po to jis padidėtų, pripažins jį raupsuotu, [23]o jei bus pasilikę toje pačioje
vietoje, tai bus ženklas, jog tai yra tik voties randas, ir žmogus bus ne-
suteptas
[24]Jei kūno oda, kurią nudegino ugnis, sugijus turėtų baltą ar rausvą
randą, [25]kunigas ją apžiūrės ir jei ras ją pabalusią ir jos vietą žemesnę
už likusią odą, paskelbs žmogų suteptu, nes rande radosi raupsų liga.
[26]O jei plaukų spalva nebus pakitėjusi ir taškas ne žemesnis už likusį
kūną ir pačios sužeistos vietos išvaizda būtų apytamsė, uždarys jį sep-
tynioms dienoms [27]ir apžiūrės septintoje dienoje ; jei raupsai ant odos
padidėtų, paskelbs jį suteptu, [28]o jei baltumas pasiliks savo vietoje ir bus
neryškus, tai yra tik įdeginimo žaizda ir todėl žmogus bus laikomas nesu-
teptu, nes yra įdeginimo randas

---

dirgsniuose /lepra nervorum, glabra, anaesthetica/, arba odoje /lepra nodosa, tuberosa/ ; nėra tai tačiau dvi atskiros ligos, bet tik du tos pačios ligos pasireiškimu, kuriuodu dažnai eina vienas po kito ir paprastai būna organisme jau draug. Odos raupsai prasideda tuo, kad žmogaus kūne atsiranda balsvi ar ir kitokios spalvos taškai, neilgai trukus pavirstantieji mažais gumbeliais, kurie vis eidami didyn pasiekia riešuto didumą. Gumbelių daugiausiai paprastai atsiranda veide, kurį taip subjaurina, kad žmogus ima rodytis turįs liūto snukį ; iš čia radosi duodamas tai raupsų išvaizdai vardas lepra leonina. Tuo pačiu metu žmogaus pirštai lieka iškraipyti ir jais nebegalima naudotis. Tokiame stovyje ligonis pasilieka ilgus metus ir kenčia didelius skausmus. Paskui pilni bacilų gumbai virsta pratrūkstančiomis votimis, pilnomis bjaurių dvokiančių pūlių ; tų vočių darosi kaskartas daugiau ; apsikrečia akys ir išvarva ; pirštų nariai atsileidžia ir ima trūkti. Kaikada atkrinta visa ranka ar koja ; lieka nugriaužtos lūpos, nosis ir visas ligonis pamažu pūte pūna, kolei liga nepasiekia ir nepažeidžia svarbiausių organų, ar neprisideda, dažnai, džiova, kuri veikiau padaro galą žmogaus kentėjimams. Dirgsnių raupsai kaikada prisideda prie odos raupsų, bet liga gali ir jais prasidėti. Tokiame atsitikime randasi odoje taškas, kurs įdumba, o paskui pavirsta pūsle ; jai pratrūkus, pradeda sunktis dvokią pūliai, atsidengia gyva mėsa ; kūno jautrumas darosi nevienodas : vienur visai nieko nebejaučiama, kitur gi kenčiama nesiliaujančius skausmus, kurie gali tęstis ilgus metus ; žaizdos vis didėja, nariai tinsta ir stingsta, ir žmogus nebegali pajudinti nei rankos, nei kojos ; vis didėjantis troškulys priveda ligonį prie to, kad jis visai sustingsta, lyg apmiršta ir sėdėdamas ar gulėdamas laukia mirties, kuri jį išlaisvintų iš tų kentėjimų. Dirgsnių raupsai gali kaikada sustoti plėtęsi ir tai gana ilgam laikui, o net 20 ir 30 m. Ir nors tuomet žmogus rodosi visai pagijęs, tačiau taip nėra, nes atsiradus jo organisme patogioms sąlygoms, kuriose vėl gali plėstis raupsų bacilai, ligonis atkrenta. — Mošės parašyti įstatai apie raupsus neduoda mokslinio jų tyrinėjimo, bet tik reikiamas taisykles ir nurodymus, kuriais remdamies kunigai galėjo be vargo atskirti tikrus raupsus nuo panašių į juos odos ligų ir teisingai nutarti, kas iš Israėlaičių buvo suteptas ta liga ir kas ne. — *Kitokios spalvos taškas* : pakilusi ar sutinusi vieta ; Vulg tai verčiama įvairiais žodžiais ir tik iš konteksto galima atspėti, apie

29 Jei kuriam vyrui ar moteriškei atsirastų raupsai ant galvos ar ant
smakro, juos apžiūrės kunigas. 30 Ir jei jų vieta bus gilesnė už likusį kūną
ir plaukai pageltę ir plonesni negu paprastai, paskelbs juos suteptais, nes
yra galvos ir smakro raupsai. 31 O jei matys, kad taško vieta lygi su aplin-
kui esančiu kūnu ir kad plaukai juodi, jį uždarys septynioms dienoms
32 ir septintą dieną vėl apžiūrės. Jei taškas nepadidės ir plaukai bus tos
pačios spalvos, ir taško vieta lygi kitam kūnui, 33 žmogus bus nuskustas,
išskyrus taško vietą, ir bus uždarytas kitoms septynioms dienoms. 34 Jei
septintoje dienoje pasirodys, kad taškas stovi savo vietoje ir ne žemesnis
už kitą kūną, paskelbs jį nesuteptu, ir jis išsiplovęs savo drabužius bus ne-
suteptas. 35 O jei po paskelbimo nesuteptu taškas ant odos vėl padidės,
36 nebetyrinės daugiau, ar pageltę plaukai, nes aiškiai yra suteptas. 37 Paga-
liau, jei taškas nebus padidėjęs, ir plaukai bus juodi, pažins, kad žmogus
pagijo, ir drąsiai tepaskelbia jį nesuteptu

38 Jei kuriam vyrui ar moteriškei pasirodytų ant odos baltumas, 39 ap-
žiūrės juos kunigas. Jei atras, kad blizgantis ant odos baltumas yra apy-
tamsis, težino, kad tai ne raupsai, bet baltos spalvos taškas, ir kad žmo-
gus nesuteptas

40 Jei kuriam vyrui slenka nuo galvos plaukai, jis darosi plikagalvis
ir yra nesuteptas. 41 O jei plaukai nuslinko nuo kaktos, jis pasidarė pli-
kakaktis ir yra nesuteptas. 42 O jei ant nuplikusios galvos ar kaktos atsi-
rado balta ar rausva spalva, 43 ir tai pamatys kunigas, paskelbs jį be svy-
ravimo turinčiu raupsus, kurie atsirado ant plikės

44 Kiekvienas raupsais sergantis ir kunigo nutarimu atskirtas 45 ne-
šios perplėštą drabužį, laikys atidengtą galvą, burną turės uždengtą ap-
daru ir šauks, kad jis yra subjaurintas ir suteptas. 46 Visą laiką, kolei bus
raupsuotas ir suteptas, gyvens vienas už stovyklos

---

ką tikrumoje kalbama. Iš keleto taškų darėsi *šašas*, o iš šašų *blizganti vieta*, pažodžiui, baltas taškas. Tikri gi raupsai ebr vad *tsara'ath*.

9 *Jei... raupsų žymės...* Antras atsitikimas, kai raupsų liga jau įsigalējus ir pasireiškia visai aiškiai. — 10 *Oda bus pabalus.* Ebr t: kūne bus baltas sutinimas. — 12 *Jei raupsai...* Kalbama apie netikrus raupsus. — 13 *Nutars, kad jo raupsai...* Ebr t: nutars, kad slogos ištiktasis žmogus nesuteptas. — 14 *Jei jame pasirodys...* Ne visai aišku, ar čia kalbama apie tą patį atsitikimą, kaip ir 12.13 e, ar apie kitą

18 *Votis...* Naujas atsitikimas, kuriame raupsai gali pasireikšti pagijusios voties vietoje

24 *Nudegino ugnis...* Raupsai gali pasirodyti toje kūno vietoje, kur pasiliko randas nuo įdeginimo

29 *Raupsai ant galvos...* Ebr t: sloga galvoje... Tikri raupsai paprastai palieka ilgesniais plaukais apdengtas vietas nepaliestas, taigi dabar kalbama apie netikrus raupsus, kurie čia ebr vadinami *netheq*, piktšašiai. — 31 *Kad plaukai juodi.* Ebr t: plaukai nejuodi. — 33 *Bus nuskustas...* Kad geriau matytųsi, ar darosi tyrinējamoje vietoje pakitējimas

38 *Baltumas...* Paprasti balti šaše-liai, be odos įdubimo ir plaukų spalvos pakitējimų, neturējo nieko bendro su raupsais. — *Baltos spalvos taškas.* Ebr *bohaq*, išbērimas /eksemos rūšis/. Tas vardas ir dabar tebēra žinomas arabams

40 *Jei kuriam...* Pats galvos plaukų nuslinkimas nēra raupsų ženklas, bet nuplikusioje galvoje gali atsirasti raupsai. — 42 *Jei... spalva.* Ebr t: sloga. Toliau ebr t labiau skiriasi nuo Vulgatos: « Tai yra išsiveržę raupsai ant jo nuplikusio pakaušio ar kaktos. — 43 Ir kunigas tai apžiūrēs, ir štai nuplikusiame pakaušyje ar kaktoje yra balti ar rausvi slogos žvynai, išvaizda panašūs į raupsus kūno odoje; toks žmogus yra apsikrētęs ir suteptas; kunigas

[47]Jei raupsus turėtų vilnonis ar drobinis drabužis [48]metmenyse ar
atauduose, ar kailis, ar kas nors padaryta iš kailio, [49]jei būtų apkrėsta
baltu ar rausvu tašku, bus laikoma raupsais ir bus parodyta kunigui,
[50]kurs juos apžiūrėjęs uždarys septynioms dienoms, [51]ir jei vėl apžiūrėda-
mas septintoje dienoje, atras padidėjusius, tai bus pasilieką raupsai ir
jis pripažins suteptu drabužį ir visa, kur jie buvo rasti ; [52]ir todėl bus
sudeginta ugnyje. [53]O jei matys tašką nepadidėjusį, [54]lieps išplauti tai,
ant ko yra tariami raupsai ir uždarys kitoms septynioms dienoms. [55]Ir
pamatęs, kad jo pirmykštė išvaizda nesugrįžo, nors raupsai ir nepadi-
dėjo, palaikys suteptu ir sudegins ugnyje, nes raupsai įsigriaužia į apdaro
paviršių ar persisunkia kiaurai. [56]Jei, drabužį išplovus, raupsų vieta bus
tamsesnė, ją atplėš ir atskirs nuo drabužio. [57]Bet jei pasirodys toliau
tose vietose, kurios pirma buvo nesuteptos, reiškia raupsai yra lakioją
ir klaidžioją ; todėl visa bus sudeginta ugnyje. [58]Jei taškų nebeatsiras, iš-
plaus antrą kartą vandenyje tai, kas sutepta ir bus nesutepta. [59]Tasai yra
įstatas apie raupsus vilnoniame ar drobiniame drabužyje, ant metmenų
ar ataudų, ir ant kiekvieno apdaro iš kailio, kaip jie reikia pripažinti ne-
suteptais ar suteptais

Mt 8,4 **14.** [1]Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [2]Šios yra apeigos, kai raup-
suotas reikia paskelbti nesuteptu. Jis bus atvestas pas kunigą, [3]kurs
Mk 1,44 ; Lk 5,14 išeis iš stovyklos ir, radęs jį išgijusį iš raupsų, [4]įsakys jam atnašauti už
save du gyvu, valgomu žvirbliu, kedro medžio, raudonos vilnos ir isopo.
[5]Vieną iš žvirblių lieps papjauti moliniame inde ant tekančio vandens,

---

paskelbs jį suteptu ; jo galvoje yra jo sloga »

[44]*Kiekvienas...* Negana to, kad pripažintieji raupsuotais buvo laikomi suteptais, bet jiems dar reikējo visai pasitraukti iš žmonių tarpo. Išardyti drabužiai, atidengta galva, uždengtas veidas turējo liudyti apie jų nuliūdimą ir gedulą. Kad niekas prie raupsuotojo nesiartintų ir nesusiteptų, jis turējo garsiai perspēti visus besiartinančius apie savo ligą. — [46]*Gyvens vienas už stovyklos*, paskesniais gi laikais už miestų ir sodžių ; raupsuotiems nebuvo draudžiama gyventi draug. Plg 2 Kar 7,3 ; Lk 17,12 ir k. Tokio atskyrimo priežastis buvo dvejopa : viena, kad raupsuotojo prisilietimas sutepdavo akyse įstatymo kiekvieną žmogų, o antra, kad raupsai tai limpanti liga, kuria sveikieji gali gana greitai apsikrēsti

[47]*Raupsus turētų vilnonis...* Kaikurie atsirandantieji drabužiuose pelēsiai, kenksmingi žmogaus sveikatai, buvo bent kiek panašūs į žmonių raupsus ; todēl kalbant apie tuos paskutiniuosius, tuojau duodami įspējimai ir apie įvairių drabužių raupsus. — [48]*Metmenyse ar atauduose.* Ką tikrumoje reiškia atitinkami ebr ž nežinia. Reikšti gi metmenis ir ataudus jie vargiai tereiškia, nes anot 56 e /ebr t/ kaikada reikējo šis tas atplēšti arba nuo tų metmenų arba nuo ataudų ; bet metmenų ir ataudų drabužiuose juk negalima imti atskirai. — [49]*Baltu.* Anot ebr t : žalsvu. — [51]*Pasilieką raupsai.* Ebr : kenksmingi. Toliau nurodoma dar dvi drabužių raupsų rūšys : įsigriaužę arba įsisunkę /55 e/ ir lakiojantieji raupsai /57 e/. — Reikia pastebēti, kad šitose eil /51-58/ Vulg tekstas žymiai trumpesnis už ebr, kuriame apkrēstieji drabužiai kelis kartus įvardijami

14. [2]*Atvestas pas kunigą.* Ne pats pagijimas darē raupsuotąjį nesuteptu įstatymo akyse ir jį grąžino vienybēn su Išrinktąja tauta, bet kunigo nutarimas. — [4]*Du... žvirbliu...* Ebr ž *tsippor* reiškia nedidelį paukštelį apskritai, todēl ir pridētas paaiškinimas : « kuriuos leista valgyti ». — Nēra paaiškinta, kodēl raupsuotųjų apvalymo apeigose reikia vartoti čia nurodomi dalykai ; apie jų reikš-

[6]kitą gi gyvą draug su kedro medžiu, raudona vilna ir isopu padažys
papjautojo žvirblio kraujuje [7]ir juo pašlakstys septynis kartus apvalo-
mąjį, kad būtų teisėtai nesuteptas ; gyvąjį gi žvirblį paleis, kad skristų
į laukus. [8]Po to žmogus išplaus savo drabužius, nusiskus visus kūno plau-
kus ir apsiplaus vandenimi, ir taip apvalytas įeis į stovyklą, bet savo
padangtėn dar neis per septynias dienas. [9]Septintą dieną jis nusiskus
savo galvos plaukus, barzdą, antakius ir viso kūno plaukus, ir dar kartą
išplaus savo drabužius ir nuplaus savo kūną. [10]Aštuntą dieną ims du avi-
nėliu be kliaudos ir metinę avelę be kliaudos ir duoninei aukai tris dešimti-
nes smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, ir atskirai aliejaus šeštinę. [11]O
apvalymo apeigas atliekąs kunigas pastatys jį ir visa tai Viešpaties aki-
vaizdon liudijimo padangtės angoje. [12]Po to ims avinėlį ir atnašaus jį už
nusikaltimą ; ims taip pat aliejaus šeštinę ir visa tai atnašaus Viešpaties aki-
vaizdoje. [13]Avinėlį atnašaus šventoje vietoje, kur atnašaujama permaldau-
jamoji ir deginamoji auka. Nes kaip už nuodėmę, taip ir už nusikaltimą
auka priklauso kunigui, ir yra labai šventa. [14]Kunigas, ėmęs už nusikal-
timą atnašautos aukos kraujo, palies juo apvalomojo dešinės ausies pa-
kremslę, dešinės rankos nykštį ir didyjį kojos pirštą ; [15]ir iš aliejaus šeš-
tinės įsipils savo kairiojon rankon, [16]ir padažęs jame dešinį pirštą, pa-
šlakstys ties Viešpačiu septynis kartus. [17]Likusį gi kairėje rankoje aliejų
išlies ant apvalamojo dešinės ausies pakremslės ir ant dešinės rankos ir
kojos nykščių ir ant kraujo, išlieto už nusikaltimą, [18]ir ant jo galvos.
[19]Paskui melsis už jį Viešpaties akivaizdoje ir atnašaus auką už nuo-
dėmę ; o po to aukos deginamąją auką, [20] ir ją padės ant altoriaus draug
su duonine auka, apšlakstyta aliejumi, ir taip žmogus bus teisėtai apvaly-
tas

---

mę galima tik spėlioti, tačiau arčiau į juos įsižiūrējus regisi neleista abejoti apie tos gilesnēs reikšmēs buvimą. Aiškintojų dauguma mano, kad nepasiduodąs puvimui kedro medis turi išreikšti, kad apvalomojo žmogaus kūnas jau laisvas nuo raupsų puvimo ; raudona vilna ar siūlas —, kad į kūną sugrįžo raudona sveikatos spalva ; kvepiantis isopas —, kad dvokiantis raupsų kvapas pašalintas ; papjautasis žvirblis turējo pavaizduoti raupsotojo mirtį, laisvai gi paleidžiamas, — naują gyvenimą ir sugrįžusią sveikatą. — [5]*Papjauti*... Papjauti paukštelį turējo pats apvalomasis, laikydamas jį ant molinio indo, į kurį reikējo įpilti vandens, paimto iš šaltinio ar upēs. Tas papjovimas nebuvo aukojimas ir buvo daromas tik tam, kad gavus kraujo, kurs sumaišytas su vandenimi buvo vartojamas šlakstymui. — [10]*Tris dešimtines* : tris dešimtas ephos dalis. Plg Iš 16,16 ir k. — *Aliejaus šeštinę*. Ebr *log*. Anot daugumos aiškintojų tai buvo mažiausias ebr saikas, lygus dvyliktai hino daliai /0,29 litro/, anot kitų, truputį daugiau. — [12]*Atnašaus*... Apvalomasis daro aukas už nusikaltimą ir nuodēmę, ne dēl to, kad patys raupsai būtų nusikaltimas ar nuodēmē, bet dēl to, kad žmogus galējo nežiniomis padaryti ką nors iš to, už ką įstatymas reikalavo aukos už nusikaltimą ar nuodēmę. Be to, apvalomasis turējo daryti deginamąją auką, todēl jam reikējo būti laisvam nuo nuodēmēs ir nusikaltimo. — *Visa tai atnašaus*... Ebr t čia minima pakēlimo apeiga, apie kurią žr Iš 29,24.26. — [14]*Ēmęs*... *kraujo*... Aprašytos čia apeigos primena kunigų pašventinimą, nes apvalomasis grįžo vienybēn tos tautos, kuri turējo būti « kunigiška karalija ». Plg Iš 19,6. — [19]*Melsis už jį*. Anot ebr t : išdildys jo susitepimą. — *Atnašaus auką už nuodēmę*, — aukodamas metinę avelę /10 e/. Ebr t po šitų ž vēl paminēta, kad kunigas dildys apvalomojo susitepimą. Tie patys ž ebr t pakartoti ir 20 e. — *Deginamąją auką* — iš antrojo avinēlio

21O jei yra beturtis ir neišsigali surasti paminėtųjų dalykų, ims at-
našai už nusikaltimą avinėlį, kad kunigas pasimelstų už jį, ir dešimtą
dalį smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, duoninei aukai, ir aliejaus šeš-
Aug 5,7-11 ; 12,8 tinę, 22taip pat du turkleliu ar du jaunu karveliu, kuriuodviejų vienas te-
Lk 2,24 būna už nuodėmę, o antras deginamajai aukai. 23Tai jis atneš aštuntoje
savo apsivalymo dienoje kunigui prie liudijimo padangtės angos Vieš-
paties akivaizdon. 24Kunigas, ėmęs avinėlį už nusikaltimą ir aliejaus šeš-
tinę, pakels draug, 25ir papjovęs avinėlį jo krauju pateps dešinės apvala-
mojo ausies pakremslę ir dešinės jo rankos bei kojos nykščius ; 26aliejaus
gi dalį išpils savo kairėn rankon, 27kuriame padažęs savo dešinės rankos
pirštą pašlakstys septynis kartus ties Viešpačiu, 28ir prisilies dešinės
apvalamojo ausies pakremslės ir dešinės jo rankos bei kojos nykščių
toje vietoje, kur yra išlietasis už nusikaltimą kraujas. 29Likusią gi alie-
jaus dalį, esančią kairėje rankoje, išpils ant apvalamojo galvos, kad permal-
dautų už jį Viešpatį. 30Atnašaus taip pat turklelį ar jauną karvelį, 31vieną
už nuodėmę ir kitą deginamajai aukai su jos duonine atnaša, apšlakstytą
aliejumi. 32Ta yra auka raupsuotojo, kurs negali visa turėti savo apsiva-
lymui
33Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė : 34Kaip būsite įėję
į Kanaano žemę, kurią aš jums duosiu paveldėti, jei atsirastų raupsų liga
namuose, 35jų savininkas eis, pareikš kunigui ir sakys : Man regisi lyg
kad raupsų liga esanti mano namuose. 36Kunigas, pirma negu patikrins
namus, ar jie raupsuoti, lieps išnešti iš jų visa, kad visi juose esą dalykai
nebūtų sutepti. Paskui įeis ir apžiūrės namų raupsus. 37Ir pamatęs ant jų
sienų tarsi duobeles, gilesnes už kitą paviršių, suteptas balsvais ar raus-
vais taškais, 38išeis iš namų angos ir tuojau juos uždarys septynioms die-
noms. 39Septintą dieną, sugrįžęs, juos apžiūrės ; ir jei ras raupsus padidė-
jusius, 40lieps išlupti akmenis, ant kurių yra raupsai ir juos išmesti už
miesto sutepton vieton, 41pačių gi namų vidų nuskusti aplinkui ir nuos-
kutas išpilti už miesto sutepton vieton, 42ir įdėti kitus akmenis išluptųjų
vieton ir kitu moliu ištepti namus. 43O jei, išplėšus akmenis ir nuskutus
dulkes ir kitu moliu ištepus, 44įėjęs kunigas pamatys vėl pasirodžiusius
raupsus ir sienas taškuotas, reiškia raupsai yra pasilieką ir namai todėl
yra sutepti. 45Juos tuojau sugriaus, o jų akmenis ir medžius ir sutrupas
išmes sutepton vieton už miesto. 46Kas įeitų į namus, kai jie uždaryti,
bus suteptas iki vakarui ; 47ir kas juose miegotų ar ką nors valgytų, išplaus
savo drabužius. 48O jei, įėjęs, kunigas matys raupsus nepadidėjus namuose,
kai jie buvo naujai ištepti, juos apvalys, paskelbdamas nesuteptais. 49Jiems
apvalyti ims du žvirbliu, kedro medžio ir raudonos vilnos bei isopo, 50ir
papjovęs vieną žvirblį moliniame inde ant tekančio vandens, 51ims kedro
medį, isopą, raudoną vilną ir gyvąjį žvirblį, visa padažys papjautojo žvir-

---

21*Beturtis.* Jo aukos visuomet žymiai mažesnės. Tas rūpestis beturčiais Mošės įstatyme pastebėtinas. — *Pasimelstų už jį...* Anot ebr t: pakėlimui... kad būtų išdildytas jo susitepimas. — 24*Pakels,* laikydamas pakėlimo apeigą. Žr Iš 29,24... — 31*Už nuodėmę.* Vulg čia be reikalo pasakyta : pro delicto, nes auka už nusikaltimą buvo avinėlis /žr 21.24 e/; vienas gi turklelis ar karvelis reikėjo aukoti už nuodėmę /žr 22 e/. 31 e gale ebr t dar pridėta : « Ir kunigas išdildys apvalamojo susitepimą Viešpaties akivaizdoje »

34*Kaip būsite...* Įstatai apie drabužių raupsus buvo duoti tuojau po žmonių raupsų, nes ir per tyrus keliaujant Israėlaičiams, jų drabužiai galėjo apsikrėsti ta liga ; iš

blio kraujuje ir tekančiame vandenyje, ir apšlakstys namus septynis
kartus, [52]ir juos apvalys kaip žvirblio krauju, taip ir tekančiu vandenimi
ir gyvuoju žvirbliu, ir kedro medžiu ir isopo bei raudona vilna. [53]Ir
paleidęs gyvąjį žvirblį skristi laisvą į laukus, melsis už namus, ir jie
bus teisėtai apvalyti

[54]Tasai yra įstatas apie visokius raupsus ir piktšašius, [55]apie raupsus
drabužiuose ir namuose, [56]ant randų, nušašimų, blizgančių taškų, ir apie
įvairius pakitėjimus jų spalvose, [57]kad būtų galima žinoti, kada kas yra
nesutepta ar sutepta

15. [1]Viešpats kalbėjo Mošei bei Aaronui ir tarė : [2]Kalbėkite Israėlio
sūnums ir jiems sakykite : Vyriškis, turįs sėklos plūdimą, bus suteptas.
[3]Jis bus laikomas pasidavęs šiai ydai, kai atskirais atvejais ištekėjusi
sėkla prilimpa prie jo kūno ir sustingsta. [4]Kiekvienas guolis, kur jis mie-
gotų, ir vieta, kur sėdėtų, bus sutepta. [5]Jei kas iš žmonių prisiliestų jo
patalo, išplaus savo drabužius ir pats apsiplaus vandenimi ir bus suteptas
iki vakarui. [6]Jei sėdėtų, kur anas sėdėjo, turės išplauti savo drabužius
ir pats apsiplaus vandenimi ir bus suteptas iki vakarui. [7]Jei kas prisilies-
tų jo kūno, išplaus savo drabužius ir pats apsiplaus vandenimi, ir bus
suteptas iki vakarui. [8]Jei toks žmogus spjautų ant nesuteptojo, tasai,
išplaus savo rūbus, ir apsiplaus vandenimi ir bus suteptas iki vakarui.
[9]Balnas, ant kurio jis sėdėtų, bus suteptas. [10]Ir visa, kas rastųsi po tuo,
kurs turi sėklos plūdimą, bus sutepta iki vakarui. Kas neštų ką nors iš
tokių dalykų, išplaus savo drabužius ir pats apsiplaus vandenimi, ir bus
suteptas iki vakarui. [11]Kiekvienas, kurio toksai prisiliestų, nenusiplovęs
pirma rankų, išplaus savo rūbus ir apsiplaus vandenimi ir bus suteptas
iki vakarui. [12]Molinis indas, kurio prisiliestų, turi būti sudaužytas ; medinis
gi indas bus išplautas vandenimi

[13]Jei pagytų, kurs serga tokia negale, suskaitys septynias dienas
po savo apsivalymo ir, išplovęs drabužius ir visą kūną tekančiame van-
denyje, bus nesuteptas. [14]Aštuntoje gi dienoje ims du turkleliu ar du jaunu
karveliu, ir ateis Viešpaties akivaizdon prie liudijimo padangtės angos,
ir paduos juodu kunigui, [15]kurs iš vieno darys auką už nuodėmę, o iš
kito deginamąją auką ir melsis už jį Viešpaties akivaizdoje, kad būtų
apvalytas nuo savo sėklos plūdimo

įstatų gi apie namų raupsus daroma priedas, nes jie reikėjo vykdyti tik vėliau. — *Jei atsirastų raupsų...* Anot ebr t : ir užleisiu raupsų ligą ant jūsų paveldėtosios žemės namų. Matomai tie namų raupsai buvo puvėsiai, kurie atsiranda ant sienų, kenksmingi žmonių sveikatai, bet kokie, tikrai nežinia. — [37]*Balsvais.* Ebr t : žalsvais. — [49]*Du žvirbliu.* Ebr t : du mažu paukšteliu. Žr aug 4 e

d/ *Įstatai apie susitepimus, kilstančius iš pačios žmogaus prigimties*

15,1-33. Šitame straipsnyje surašyti įstatai apie žmogaus kūno susitepimą poliucijomis ir apie susitepimą moteriškės, kurią ištinka mėnesinė negalė, ar vargina kitoks kraujo plūdimas

15. [2]*Vyriškis, turįs...* Visų pirma duodami įstatai apie liguistas vyrų poliucijas, kurios darė žmogų įstatų akyse suteptą. — [3]*Jis bus laikomas...* Paaiškinama, kokios yra to liguisto žmogaus stovio žymės ir gal atskiriama nuolatinės poliucijos /*limpa prie jo kūno*/ ir poliucijos su laikiniais pertrūkiais /*sustingsta*/. — [9]*Balnas...* Ebr ž *merkab* gal reiškia vežimą ar vežimo sėdynę

[13]*Jei pagytų...* Duodami pamokymai apie apsivalymo apeigas. —

Aug 10,1-2 16 Vyriškis, kuriam pasitaiko paprastas susitepimas, apiplaus vande-
Iš 30,10; nimi visą savo kūną, ir bus suteptas iki vakarui. 17 Jis išplaus vandenimi
Žyd 9,7 drabužį ir kailį, kurį turėjo ir tai bus sutepta iki vakarui. 18 Moteriškė,
su kuria jis sugultų, apsiplaus vandenimi ir bus sutepta iki vakarui

19 Moteriškė, turinti mėnesinį kraujo plūdimą, bus atskirta septynioms
dienoms ; 20 kiekvienas, kurs jos prisiliestų, bus suteptas iki vakarui ; 21 ir
visa ant ko ji gulėtų ar sėdėtų savo atskyrimo dienomis, bus sutepta. 22 Kas
prisiliestų jos patalo, išplaus savo rūbus ir pats apsiplaus vandenimi,
ir bus suteptas lig vakarui. 23 Kas nors prisiliestų bet kurio rakando, ant
kurio ji sėdėjo, išplaus savo apdarus ir pats apsiplaus vandenimi ir bus
suteptas iki vakarui. 24 Jei sugultų su ja vyras mėnesinio kraujo metu,
bus suteptas septynias dienas ; ir kiekvienas guolis, ant kurio ji miegotų,
bus suteptas

25 Moteriškė, kuri turi kraujo plūdimą ilgesnį laiką ne mėnesinės ne-
galės metu, ar kuriai mėnesinio kraujo plūdimas užsitęsia ilgiau negu
įprasta, bus sutepta, kolei kentės tą negalią, kaip mėnesinės negalės metu.
26 Kiekvienas patalas, ant kurio ji miegotų, ir rakandas, ant kurio sėdėtų,
bus suteptas. 27 Kas jų prisiliestų, išplaus savo apdarus, ir pats apsiplaus
vandenimi ir bus suteptas iki vakarui. 28 Jei kraujas sustotų ir liautųsi
plūdęs, atskaitys septynias savo apsivalymo dienas, 29 o aštuntoje dienoje
atnašaus už save kunigui du turkleliu ar du jaunu karveliu prie liudijimo
padangtės angos. 30 Tasai iš vieno darys auką už nuodėmę, o iš kito degi-
namąją auką ir melsis Viešpaties akivaizdoje už ją ir už susitepimo plū-
dimą. 31 Taigi judu mokysite Israėlio sūnus, kad sergėtųsi susibjaurinimo
ir kad nenumirtų savo purvuose, jei suteptų jų tarpe esančią mano pa-
dangtę

32 Tasai yra įstatas apie turintį sėklos plūdimą ir susitepimą sugulimu,
33 ir apie tą, kuri mėnesinės negalės metu atskiriama, ar kuri turi nuola-
tinį kraujo plūdimą, ir apie žmogų, kurs su ja sugultų

16. 1 Mirus dviem Aarono sūnum, kurie žuvo, atnašaudami svetimą
ugnį, Viešpats kalbėjo Mošei, 2 ir jam įsakė, tardamas : Sakyk savo bro-
liui Aaronui, kad neeitų kiekvienu metu į šventyklą, esančią už užkabos
ties maldytuve, kuria uždengta skrynia, kadangi gali numirti /nes aš pasi-

---

Po savo apsivalymo. Apsivalymu čia pavadintas pats pagijimas. — *Tekančiame vandenyje* : šaltinio ar upēs vandenyje. — 15 *Ir melsis už jį...* Ebr t : ir išdildys jo susitepimą

16 *Vyras, kuriam...* Kalbama apie paprastą poliuciją, įvykstančią netyčiomis ir tyčiomis iššauktą ; ji visuomet sutepa vyriškį. — 18 *Moteriškē, su kuria...* Moterystēs pareigų atlikimas sutepa moterį. Ebr t aiškiai pasakyta, kad vyras ir moteris bus abudu sutepti

19 *Moteriškē, turinti...* Įstatai apie paprastą moteriškai lyčiai mēnesinę negalią. — 24 *Jei sugultų...* Anot ebr t : « Jei su ja gulētų vyras, jos susitepimas bus ant jo... ». Taigi čia kalbama tikriausiai apie paprastą gulējimą viename patale, o ne apie moterystēs pareigų vykdymą, už kurį tokiame atsitikime toliau skiriama labai didelē bausmē. Plg 18,19 ir k

25 *Ilgesnį laiką...* Perspējimai apie nepaprastą kraujo plūdimą. Plg Mt 9,20...

e/ *Apie permaldavimo dieną*

16,1-34. Metinēs permaldavimo dienos apeigos turējo būti labai iškilmingos. Šitame straipsnyje pradžioje trumpai pasakojama apie prisirengimą prie jos apeigų, toliau aprašomos pačios permaldavimo apeigos, duodami pamokymai apie tos

rodysiu debesyje viršum žinyno/. [3]Prieš įeidamas štai ką jis turės pada-
ryti : atnašaus veršį už nuodėmę ir aviną deginamajai aukai, [4]apsivilks
drobine jupa, kūno nuogumą pridengs drobinėmis kelnėmis, apsijuos
drobine juosta, o ant galvos užsidės drobinį nuometą. Šitie apdarai yra
šventi. Pirma negu jais apsivilks, apsiplaus savo kūną. [5]Ir ims iš visos
Israėlio sūnų daugybės du ožiu aukai už nuodėmę ir vieną aviną degi-
namajai. [6]Ir atvedęs veršį ir pasimeldęs už save ir už savo namus, [7]pa-
statys du ožiu Viešpaties akivaizdon liudijimo padangtės angoje [8]ir mes-
damas burtus atskirs vieną Viešpačiui, o antrą išsiuntimui ; [9]ant kurio
kris burtas Viešpačiui, tą atnašaus už nuodėmę ; [10]kurs gi turi būti išsiųs-
tinuoju ožiu, tą statys gyvą Viešpaties akivaizdon, kad darytų ant jo
maldas ir jį išvarytų į tyrus

---

dienos aukas ir įsakoma daryti permaldavimas kasmet paskirtą dieną

16. [1]*Mirus dviem*... Permaldavimo dienos įstatymas buvo paskelbtas iš anksto /plg Iš 30,10/ ; jos gi paskyrimas įvyko netrukus po dviejų Aarono sūnų mirties ; todēl tas atsitikimas čia primenamas. — *Kurie... atnašaudami*... Ebr t : kai artinosi Viešpaties akivaizdon ir mirē. — [2]*Į šventyklą* : į švenčiausiąją padangtēs dalį, už užkabos, kur buvo sandoros skrynia. Žr Iš 26,31. — *Gali numirti*. Už neklusnumą skiriama mirties bausmē. — *Nes aš pasirodysiu debesyje*. Anot aiškintojų daugumos tuo debesimi turējo būti dūmų debesēlis, pasidaręs iš degančių smilkalų /13 e/, kaip ženklas Dievo buvimo padangtēje, taip kad kiek sykių vyriausis kunigas atnašaudavo smilkalus, tiek sykių Viešpats teikdavosi maloningai atsilankyti šv padangtēs dalyje. — [3]*Veršį už nuodēmę*... Pradžioje pasakoma, kokias aukas turi prirengti pats vyr kunigas už save ir savo namus. Plg žem 6, 11 e. — [4]*Drobine jupa*... Vyr kunigui liepiama apsivilkti paprastų kunigų apdarais ; tik nuometą galvai pridengti jis turēs savąjį, bet ir tą be šv skardelēs. Plg Iš 28,36. — [5]*Du ožiu už nuodēmę*. Paprasta auka už tautos nuodēmę buvo veršis /žr aug 4,13/, bet čia, kaip ir kunigų pašventinime, liepiama aukoti ožys. Nors įsakoma imti du ožiu, bet tikrumoje buvo pjaunamas aukai tik vienas ; antras galējo būti vadinamas auka tik labai plačia to žodžio prasme. — [6]*Pasimeldęs*. Ebr *kipper*, darys permaldavimą /dildys/. — [8]*Mesdamas burtus*... Katras ožys reikia papjauti aukai už nuodēmę, turi spręsti burtai. Vēlesniais laikais vyr kun dēdavo dēžutēn dvi lenteles, vieną su įrašu la Yahvē, o kitą su žodžiu *la'aza'zel* ; pakratęs dēžutę imdavo abiem rankom įdētąsias lenteles ; dešine ranka paimta lentelē buvo skiriama kunigo dešinēje pastatytam ožiui, o kairiosios rankos lentelē antrajam. Geru ženklu buvo laikoma, jei lentēlē su parašu la Yahvē rasdavosi dešinēje rankoje. Ta lentele pažymētasis ožys buvo skiriamas papjauti aukai už tautos nuodēmę. — *Išsiuntimui*, — Ebr : azazeliui. To niekur kitur šv Rašte nesutinkamo žodžio tikra prasmē nežinoma. Senesnieji šv Rašto vertējai /LXX, Akv, Sym, Vulg manē, kad jis sudētas iš dviejų žodžių *az*, ožka ir *'azal*, vesti. Iš čia radosi nuomonē, kad kalbama apie ožį, kurs reikia išvesti, išsiųsti, o ne pjauti aukai ; bet tokio žodžio kilmēs aiškinimo nepatvirtina tolesnis pasakojimas. Todēl kiti aiškintojai mano, kad tas ž yra taip pat vardas, kaip Yahvē ; anot vienų, taip buvo vadinama kuri nors piktoji dvasia, kuriai nuodēmēmis apsunkintas ožys buvo atiduodamas, o anot kitų tikriau — vieta ar tyruma, kurion ožys buvo nuvedamas. — [10]*Darytų ant jo maldas*. Žr žem 21 e. — *Jį išvarytų į tyrumą*. Anot ebr t : išsiųs prie Azazelio į tyrus

[11]*Tai reikiamai atlikus*. Tie ž Vulg priedas. — *Aukos veršį*... Apeigos prasideda atnašavimu veršio už vyr kunigo ir jo namų nuodēmę. Pagal aug surašytas /žr

[11]Tai reikiamai atlikus, aukos veršį; jį atnašaus melsdamos už save
ir už savo namus. [12]Po to, ėmęs smilkytuvą, kurį bus pripildęs altoriaus
žarijų, ir ranka pasėmęs sumaišytų smilkalų smilkymui, įeis už užkabos
į švenčiausiąją vietą; [13]ten užpils ant ugnies smilkalų, kad kvapių dūmų
debesėlis apdengtų žinyną, esantį ant liudijimo, ir kad jis nenumirtų.
[14]Pasiims taip pat veršio kraujo ir pirštu pašlakstys septynis kartus ties
maldytuve saulėtekio linkon. [15]Paskui atnašaus ožį už tautos nuodėmę,
ir įneš jo kraujo už užkabos, darydamas visa, kaip įsakyta apie veršio
kraują, kad pašlakstytų ties žinynu, [16]ir taip apvalys šventyklą nuo Is-
raėlio sūnų susitepimų, ir nuo jų peržengimų, ir nuo visų nuodėmių.
Tą pat padarys liudijimo padangtei, ištiestai jų tarpe, tarp jų gyvenamųjų
vietų nešvarumų. [17]Nė vieno žmogaus tenebūna padangtėje, kada vyriau-
sis kunigas įeina šventyklon melstis už save, ir už savo namus, ir už vi-
są Israėlio susirinkimą, kolei jis neišeis. [18]Išėjęs gi prie altoriaus, esančio
Viešpaties akivaizdoje, tesimeldžia už save, ir, ėmęs veršio ir ožio krau-

---

4,4/ aukų taisykles, vyr kunigas pirm papjovimo turējo dēti aukai rankas ant galvos; čia gi įsakoma maldauti Viešpatį už save ir už savo namus. — [12]*Altoriaus*: deginamųjų aukų altoriaus, ant kurio ugnis niekuomet neužgesdavo. Ebr t po žodžio altoriaus pridēta: kurs yra Viešpaties akivaizdoje. — *Sumaišytų smilkalų*. Žr Iš 30,7... — *Įeis už užkabos*, skyrusios šv padangtēs dalį nuo švenčiausios. Tai buvo pirmas tą dieną įējimas į švenč padangtēs dalį. Įneštą smilkytuvą su degančiais smilkalais vyr kunigas turējo čia palikti ir tuojau išeidavo kraujo pasiimti. — [13]*Žinyną*. Žr Iš 25,16... — [14]*Pasiims taip pat*... Tai buvo antras įējimas į švenč vietą. Ebr t šitoje vietoje apšlakstymo apeigos aprašytos pilniau: « Ir ims veršio kraujo ir šlakstys savo pirštu ant maldytuvēs saulētekio šoną ir pašlakstys savo pirštu taipgi ties maldytuve to paties kraujo septynis kartus ». Pabaigęs tą pirmąjį šlakstymą, kurį vyr kunigas darē už save ir savo namus, jis išeidavo. — [15]*Įneš jo kraujo*... Tai trečias vyr kunigo įējimas švenč vieton. — *Ties žinynu*. Ebr t: ant maldytuvēs ir ties maldytuve. Tas antras šlakstymas buvo daromas uš visos tautos nuodēmes ir juo buvo apvaloma švenč vieta nuo visų neteisybių, kuriomis Israēlaičiai per visus metus buvo lyg kad sutepę tą vietą. — [16]*Liudijimo padangtei*. Apvalymas šventosios padangtēs dalies buvo daromas taip pat, kaip ir švenčiausios, todēl kraujo šlakstymu. — [17]*Tenebūnà padangtēje*, kad kartais nepažvelgtų per pakeltą užkabą į švenčiausios padangtēs dalies vidų. — [18]*Prie altoriaus, esančio*... Kalbama apie apvalymą deginamųjų aukų altoriaus. — *Tesimeldžia*. Ebr t: apvalys jį. — *Ant jo ragų*. Plg Iš 27,2 ir k. — [20]*Tegul atveda gyvąjį ožį*: tepastato Viešpaties akivaizdon. Žr 10 e. — [21]*Teišpažįsta visas Israēlio namų neteisybes*... kalbēdamas visuotinę išpažintį, kuri vēlesniais laikais anot padavimo buvo išreiškiama tokiais žodžiais: « Viešpatie, tavo tauta, Israēlio namai, tave įrūstino, kēlē prieš tave maištą ir tau nusidējo. Maldauju tave, Viešpatie, atleisk dabar kaltybes, sukilimus, nuodēmes, kuriomis jie nusikalto ir kuriomis tavo tauta, Israēlio namai, prieš tave sukilo ir tave įrūstino, kaip parašyta tavo tarno Mošēs įstatyme: tą dieną permaldavimas bus ant jūsų, kad jūs būtumēte apvalyti nuo visų jūsų nuodēmių Viešpaties akivaizdoje, ir jūs vēl būsite nesutepti. — Ir kunigai ir tauta, kurie stovējo prieangyje, išgirdę pirmąjį žodį išeinant iš vyr kunigo burnos, nusilenkdavo, atiduodavo pagarbinimą, parpuldavo kniūbšti ant žemēs ir sakē: Pašlovintas tebūnie garbingas jo karalystēs vardas amžių amžiais ». /cit *Dict de la Bible* pagal *Talmud, Joma, VI, 2*/. — *Išsiųs per tam tikrą žmogų*... Anot ebr t,

jo, teišlieja ant jo ragų aplinkui, 19ir pirštu šlakstydamas septynis kartus,
teapvalo jį ir tepašventina nuo visų Israėlio sūnų nešvarumų. 20Kai bus
apvalęs šventyklą ir padangtę ir altorių, tuomet teatveda gyvąjį ožį 21ir,
uždėjęs abidvi rankas jam ant galvos, teišpažįsta visas Israėlio sūnų netei-
sybes ir visus jų nusikaltimus ir nuodėmes, ir jais prakeikdamas jo galvą,
jį išsiųs per tam tikrą žmogų į tyrumą. 22O kai ožys nuneš visus jų
nusikaltimus į tyrus ir bus paleistas dykumoje, 23Aaronas sugrįš liudijimo
padangtėn, nusivilks apdarus, kuriais buvo apsirengęs įeidamas šventyk-
lon, ir juos tenai palikęs, 24nuplaus savo kūną šventoje vietoje ir apsivilks
savo rūbais. Po to, išėjęs, aukos savo ir tautos deginamąją auką, per-
maldaudamas kaip už save, taip ir už tautą, 25ir susmilkys ant altoriaus
taukus, paaukotus už nuodėmes. 26Tasai gi, kurs nuves išsiųstinąjį ožį,
nuplaus savo drabužius ir kūną vandenimi ir taip įeis į stovyklą. 27Veršį Žyd 8,11
gi ir ožį, kuriuodu buvo paaukoti už nuodėmę ir kuriuodviejų kraujas
buvo įneštas šventyklon permaldavimui atlikti, išgabens už stovyklos
ir sudegins ugnyje visa, kaip odas, taip mėsą ir mėšlą; 28o tas, kuris
tai sudegins, apsiplaus vandenimi savo drabužius ir kūną ir taip įeis į
stovyklą
29Šis bus jums amžinai laikytinas įstatas: Septintame mėnesyje, Žem 23,28-28
dešimtoje mėnesio dienoje varginsite savo sielas ir jokio darbo nedirb-
site, nei čiabuvis, nei jūsų tarpe pasilieką̨s svetimtautis. 30Ta diena bus
jūsų permaldavimas ir apsivalymas nuo visų jūsų nuodėmių; jūs būsite
apvalyti Viešpaties akivaizdoje. 31Nes tai yra ilsėjimos šabatas, ir jus
varginsite savo sielas, vykdydami amžinai laikytiną įstatą. 32Permaldaus

---

per pirmą pasitaikiusį žmogų. Įstatas liepē čia tik išsiųsti ožį į tyrus, bet paskesniais laikais jį nuvarydavo ant stataus kalno, nuo kurio nustumdavo, kad krisdamas užsimuštų; ir vyr kunigas tik tuomet tepradēdavo tolesnes dienos apeigas, kai gaudavo žinią, kad ožys jau užsimušęs. — 22*Nuneš visus jų nusikaltimus*... Taigi ožio išvarymas į tyrus buvo ženklas atēmimo ir atitolinimo visų tautos nuodēmių, kurios buvo lyg kad sukrautos ant to ožio. — 24*Savo rūbais*: vyr kunigo apdarais. — *Savo ir tautos deginamąją auką*: du avinu. Žr 3 ir 5 e. — 25*Taukus*... Veršio ir ožio. Žr 11 ir 15 e. — 26*Kurs nuves išsiųstinąjį ožį*. Ebr t: kurs nuves ožį prie Azazelio... — 27*Veršį gi*... Plg aug 4,11... Žyd 13,11... Vēlesniais laikais po paprastos vakarinēs aukos vyr kunigas dar kartą įeidavo švenč padangtēs vieton pasiimti ten paliktojo smilkytuvo. Žr 12 e

29*Šis bus jums*... Permaldavimas turi būti daromas kas metai ir jam skiriama dešimta *tišri* mēnesio diena. Žr Is 12,2. — *Varginsite savo sielas*, alkindami savo kūną /Jier/. Tai buvo vienatinē alkinimosi diena, paskirta Mošēs įstatymu. — 30*Ta diena*... Ebr ji vadinama *jom kippurim* arba *jom hakkippurim*. — 32*Permaldaus gi*... Dar kartą trumpai primenamos vyr kunigo prievolēs permaldavimo dieną. — 34*Kad melstumētēs*... Anot ebr t, darytumēte permaldavimą. — *Ir atliko*: Aaronas. Kaip kiekviena auka už nuodēmę, taip ypatingai visa permaldavimo dienos iškilmē rodē ir primindavo, kad žmogaus prigimtis sugedusi ir turi ydų, kad ir išrinktoji tauta turi daryti atgailą, kad visos aukos yra nepakankamos, kad reikiamas žadētasis Atpirkējas, kurs pilnai padarys tai, ko trūksta Sen Testamentui. Ir iš tikrųjų, kaip dažnai sakē šv tēvai paskui Povilą apaštalą, Jēzus Kristus yra mūsų išsiųstinasis ožys ir « visos permaldavimo dienos apeigos yra figūros būsimųjų dalykų, o apaštalas mums atidengia jų paslaptį laiške Žydams /9,11.../. Vyr kunigas, įeinąs su aukų krauju į švenč padangtēs dalį, ženklina Jēzų Kristų, vyriausįjį būsimųjų gērybių kunigą, kurs įeina ne žmonių rankomis padaryton šventyklon ir

gi kunigas, kurs yra pateptas ir kurio rankos pašventintos, kad eitų kunigystės pareigas vietoje savo tėvo ; ir apsivilks drobine jupa ir šventais apdarais, [33]ir apvalys šventyklą ir liudijimo padangtę ir altorių, taip pat kunigus ir visą tautą. [34]Tai bus jums amžinai laikytinas įstatas, kad melstumėtės už Israėlio sūnus ir už visas jų nuodėmes vieną kartą metuose. Ir atliko visa, kaip Viešpats buvo Mošei įsakęs

17. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Sakyk Aaronui ir jo sūnums ir visiems Israėlio vaikams ir jiems tark : Štai ką Viešpats paliepė, sakydamas : [3]Kiekvienas žmogus iš Israėlio namų, kurs papjautų jautį ar avį ar ožką stovykloje ar už stovyklos, [4]ir neatnašautų aukos Viešpačiui prie padangtės angos, bus kaltas kraujo ; lyg kad būtų išliejęs kraują, ir taip žus iš savo tautos tarpo. [5]Todėl Israėlio sūnūs savo pjautinus gyvulius, užuot papjauti lauke, turi atvesti pas kunigą, kad jie būtų pašvęsti Viešpačiui ties liudijimo padangtės anga, ir turi juos atnašauti Viešpačiui kaip dėkojimo aukas. [6]Kunigas išlies kraują ant Viešpaties altoriaus ties liudijimo padangtės anga ir susmilkys taukus, kad būtų meilus kvapas Viešpačiui. [7]Tuo būdu nebeatnašaus daugiau savo aukų piktoms dvasioms, su kuriomis paleistuvavo. Tai bus amžinai laikytinas įstatas jiems ir jų palikuonims. [8]Ir jiems sakysi : Kiekvienas, ar jis būtų iš Israėlio namų ar iš ateivių gyvenančių jūsų tarpe, kurs atnašautų deginamąją auką ar darytų kitokią atnašą, [9]ir jos neatvestų prie liudijimo padangtės angos, kad būtų paaukuota Viešpačiui, žus iš savo tautos

---

ne su ožių bei veršių krauju, bet kurs įeina amžinojon šventyklon su savo krauju. Jis įeina į dangų, kad stotųsi prieš savo tēvą ir mus užtartų. Jam nēra reikalo, kaip vyr Žydų kunigui, eiti ton šventyklon kas metai su svetimu krauju : jis vieną sykį įējo į dangų sunaikinęs nuodēmę savo mirtimi. Tas pats apaštalas pastebi, jog kaip už stovyklos sudeginama gyvulių mēsa, kurių kraujas įnešamas į šventyklą, taip ir Jēzus Kristus norējo numirti už miesto sienų, kad pašventintų tautą savo krauju » /*Calmet*, Comment/

2. Apie šventumą, laikytiną kiekvienos šeimos ir visos bendruomenės gyvenime

a/ *Kaikurie įstatai apie valgius*

17,1-16. Nauja įsakymų eilē /17-20 skyr/ arčiau paliečia reikalaujamą iš išrinktosios tautos šventumą. Čia pirmoje vietoje duodama keletas įspējimų apie valgius, būtent, įsakoma visus maistui skiriamus gyvulius pjauti ne kur kitur, bet tik prie padangtēs ; ta proga kietai draudžiama valgyti gyvulių kraujas, nurodant draudimo priežastis, ir liepiama vengti taip pat maitos

17. [3]*Kurs papjautų*... Draudžiama pjauti gyvulius, paskirtus maistui, kur kitur kaip tik padangtēs prieangyje. Tas draudimus palietē tik pačius Israēlaičius, o ne jų tarpe gyvenančius svetimtaučius ir buvo laikytinas tik tolei, kolei visa tauta gyvena vienoje vietoje, stovyklose ; paskesniais laikais, žydams išsiskirsčius visoje Palestinoje, įstatas nebegalējo būti laikomas, todēl vēliau jis buvo pakeistas kitais įsakymais. Žr Pak 12,15 ir k. — [4]*Kaltas kraujo* : bus laikomas tarsi galvažudžiu ir iš jo bus atimtos visos teisēs, kurios suteiktos išrinktajai tautai. — [5]*Pašvęsti Viešpačiui*. Išrinktosios tautos maistas turi būti pašventintas, todēl maistui paskirti gyvuliai reikia pašvęsti Viešpačiui tam tikromis apeigomis, kurios buvo labai panašios į dēkojimo aukų apeigas. Plg 3,2... — [7]*Piktoms dvasioms*..' Ebr ž *s^e'irim* kur kitur reiškia labai gauruotus ožius. Iš to kilo labai senas paprotys įsivaizduoti kipšą su ragais ir su ožio kojomis. — *Su kuriomis paleistuvavo*. Žr Iš 34,15. — [8]*Kiekvienas*... Aukas tikrajam Die-

[10]Jei kurs nors žmogus iš Israėlio namų ir iš pasiliekančių jūsų tarpe
ateivių valgytų kraują, aš atgręšiu savo veidą prieš jo sielą ir jį išdil-
dysiu iš jo tautos, [11]nes kūno gyvybė yra kraujuje, ir aš jums jį daviau,
kad juo permaldautumėte ant altoriaus už savo sielas ; kraujas tebus per-
maldavimui už sielas. [12]Todėl aš tariau Israėlio sūnums : Nė vienas nei
iš jūsų, nei iš pasiliekančių jūsų tarpe ateivių nevalgys kraujo. [13]Kiek-
vienas žmogus iš Israėlio sūnų ir iš pasiliekančių jūsų tarpe ateivių, jei
pagautų medžiodamas ar spąstais žvėrį ar paukštį, kuriuos leista valgyti, Prad 9,4 ;
teišlieja jo kraują ir jį tepridengia žeme, [14]nes kiekvieno kūno gyvybė Aug 7,26
yra kraujuje ; todėl aš tariau Israėlio sūnums : Nevalgysite kraujo iš jokio
kūno, nes kūno gyvybė yra kraujuje ; ir kas jį valgytų, žus
[15]Kas iš vietinių gyventojų ar ateivių valgytų maitą, ar tai kas žvė-
ries sudraskyta, išplaus savo drabužius ir pats apsiplaus vandenimi ;
liks suteptas iki vakarui, ir po to bus jau švarus ; [16]bet jei neišplaus savo
drabužių ir kūno, nešios savo neteisybę

18. [1]Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [2]Kalbėk Israėlio sūnums Ez 20,11 ;
ir jiems sakyk : Aš esu Viešpats, jūsų Dievas. [3]Jūs nesielgsite, kaip elgia- Rom 10,5 ;
masi Egipto žemėje, kurioje gyvenote, ir nesilaikysite Kanaano šalies, Gal 3,12
kurion aš jus įvesiu, papročių ; nepasisavinsite jų gyvenimo taisyklių.
[4]Vykdysite mano nutarimus, ir laikysite mano įsakymus ir pagal juos
elgsitės. Aš Viešpats, jūsų Dievas. [5]Laikykite mano įstatus ir nutarimus,
kuriuos vykdydamas žmogus bus jais gyvas. Aš Viešpats

---

vui, kurias patriarkų laikais buvo leista daryti visur, dabar įsakoma aukoti vienatinėje vietoje prie liudijimo padangtės angos. Tas įstatas liečia ne tik pačius Israėlaičius, bet ir gyvenusius su jais svetimtaučius. Tokie svetimtaučiai turėjo pasiduoti Israėlio įstatams, išsižadėti stabmeldystės /žr žem 20,2/ ir laikyti kaikurias religines Žydų apeigas ; nuo Israėlaičių jie skyrėsi tik tuo, kad nepasiduodavo apipjaustymui

[10]*Valgytų kraują.* Draudimas valgyti kraują buvo labai senas /plg Prad 9,4/ ; jis buvo jau ir Mošės paskelbtas ; bet dabar kalbama apie jį plačiau. — *Atgręšiu savo veidą...* Gražus antropomorfismas, išreiškiąs, kad Dievas veikiai duos pajusti kaltininkui savo rūstybę. — [11]*Nes kūno gyvybė...* Nurodomos uždraudimo priežastys : pirma, kad kraujas yra gyvybės buveinė ; antra, kad Dievas, pasilikdamas kraują sau, norėjo padaryti savo tautai lyg kad permaldavimo įrankį, nes, išliejant prie altoriaus kraują, aukojamo gyvulio gyvybė atlygindavo už aukojančio nuodėmes. Plg Žyd 9,22. — [13]*Jei pagautų...* Uždraudimas valgyti kraują gyvulių, tinkančių aukoms, pratęsiamas ant kraujo apskritai visų gyvulių, kuriuos buvo leista valgyti. Tas draudimas Žydų laikomas ir šiandien ; jo laikėsi laikinai ir pirmieji krikščionys. Plg Apd 15,20

[15]*Kas... valgytų maitą...* užsimiršęs ar nežiniomis. — [16]*Nešios savo neteisybę...* Žr aug 5,1...

b/ *Moterystės šventumas*

18,1-30. Moterystės šventumui palaikyti Viešpats, iškilmingai perspėjęs savo tautą, kad nesilaikytų pagoniškų papročių, paskelbia giminystės laipsnius, darančius moterystę tarp kaikurių asmenų uždrausta, ir pasmerkia keletą priešingų dorai pasielgimų

18. [1]*Aš esu Viešpats, jūsų Dievas.* Tais žodžiais Viešpats tarsi savo antspaudu nuolat patvirtina šitame ir sekančiuose straipsniuose parašytus įsakymus. Yra tai ženklas, kad tų įsakymų laikymas buvo svarbus ypač išrinktosios tautos šventumui palaikyti. — [5]*Bus jais gyvas* : laimės ne tik ilgą ir laimingą gyvenimą čia

6Nė vienas vyras nesiartins prie moters, kuri yra sujungta su juo kraujo
giminyste, siekdamas jos nuogumą atidengti. Aš Viešpats. 7Neatidengsi
nei savo tėvo, nei savo motinos nuogumo. Ji tavo motina, todėl neati-
dengsi jos nuogumo. 8Neatidengsi tavo tėvo moters nuogumo; nes tai
tavo tėvo nuogumas. 9Neatidengsi nuogumo tavo sesers, kuri yra tavo tėvo
ar tavo motinos duktė, gimusi namie, ar kur kitur. 10Neatidengsi tavo sū-
naus dukters ar dukters dukros nuogumo, nes tai tavo nuogumas. 11Neati-
dengsi nuogumo tavo pamotės dukters, kurią ji pagimdė tavo tėvui ir
kuri yra tavo sesuo. 12Neatidengsi tavo tėvo sesers nuogumo, nes tai tavo
tėvo kūnas. 13Neatidengsi tavo motinos sesers nuogumo, nes tai tavo moti-
nos kūnas. 14Neatidengsi tavo dėdės nuogumo ir nesiartinsi prie jo žmonos,
nes ji sujungta su tavimi gentyste. 15Neatidengsi tavo marčios nuogumo,
nes ji tavo sūnaus žmona, ir neapnuoginsi jos gėdos. 16Neatidengsi tavo
brolio žmonos nuogumo, nes tai tavo nuogumas. 17Neatidengsi tavo žmo-
nos ir jos dukters nuogumo. Neimsi dukters jos sūnaus ar dukters jos
dukros, kad atidengtumei jos nuogumą, nes tai jos kūnas, ir toks sugu-
limas yra kraujo gėda. 18Neimsi tavo žmonos sesers į guloves ir neati-
dengsi jos nuogumo anai gyvai tebesant

19Nesiartinsi prie moteriškės, sergančios mėnesine negale, ir neati-
Žem 20,2 dengsi jos gėdos. 20Nesugulsi su savo artimo žmona ir nesusitepsi vieny-
Žem 20,16 damos su ja. 21Neduosi, kad kuris nors iš tavo vaikų būtų pašvęstas sta-
bui Molokhui ir nesubjaurinsi tavo Dievo vardo. Aš Viešpats. 22Nesu-
gulsi su vyriškiu kaip su moteriške, nes tai baisus bjaurumas. 23Nesijungsi
su jokiu gyvuliu ir su juo nesusitepsi. Moteriškė nepasiduos galvijui ir
nesijungs su juo, nes tai baisi kaltybė

žemėje, bet ypač ir visų pirma nusipelnys amžinąjį /Auks, Aug/. Plg Rom 10,5; Gal 3,12

6*Nē vienas vyras nesiartins...* Išreiškiama bendra taisyklē, kuria draudžiamos moterystēs tarp asmenų, esančių kraujo giminystēje /consanguinitas/ arba gentystēje /affinitas/; tuo labiau ta taisykle draudžiamas visoks paleistuvavimas tarp giminių ir genčių. — *Nuogumą atidengti...* Taip čia išreiškiami kūniški moterystēs santykiai tarp vyro ir moters. — 7*Savo tēvo nuogumo.* Vyras ir jo moteris laikomi vienu kūnu, ir kas turētų kūniškus santykius su žmona, tuo pačiu subjaurintų jos vyrą; todēl čia ir minimas tēvo nuogumo atidengimas, nors paleistuvingas ryšys bus tikrumoje tik su motina. — 8*Tavo tēvo moters*: pamotēs, kurią tēvas vedē moterimi mirus pirmajai savo tikrai žmonai. — 9*Tavo sesers*: tikros sesers ir netikros, kuri turējo kitą tēvą ar kitą motiną ir kuri buvo gimus *namie*, ty, teisētoje moterystēje, ar *kur kitur*, ty, ne moterystēje. Moterystē tarp brolio ir sesers pas Egiptiečius ir kaikurias kitas tautas buvo paprastas dalykas. — 10*Tavo sūnaus dukters...* Draudžiama moterystē tarp senelio ir vaikaitēs, vis tiek ar ji bus gimus iš sūnaus, ar iš dukters. Spēliojama, kad šitos eil žodžiais draudžiama kitur nepaminēta moterystē tarp tēvo ir dukters; nes jei vaikaitē laikoma senelio kūnu /*tavo nuogumas*/ ir ryšys su ja buvo savo kūno subjaurinimas, tai juo labiau tarp tēvo ir tikros jo dukters. — 11*Tavo pamotēs dukters...* Kuo skiriasi šitas draudimas nuo 9 eil, neaišku. — 16*Tavo brolio žmonos.* Tačiau vadinamasis levirato įstatas leido imti moterystēn mirusio be vaikų brolio žmoną. Žr Pak 25,5... ir k. — 17*Tavo žmonos ir jos dukters...* Jei kas vedē moterimi našlę, turējusią dukterį, ar vaikaitę iš savo sūnaus ar iš dukters, buvo neleista imti moterystēn abiejų draug, nei vienos po kitos. Plg žem 20,14 ir k. — 18*Žmonos sesers.* Draudžiama vesti draug dvi seseris, kaip tai buvo padaręs patriarkas Jokubas

19*Nesiartinsi...* Plg aug 15,19... — 20*Su savo artimo žmona.* Drau-

[24]Nesusitepsite visais tais būdais, nes taip susitepė visos tautos, kurias aš išmesiu iš po jūsų akių. [25]Taip yra sutepta žemė. Aš aplankysiu jos piktadarystes, kad ji išvemtų savo gyventojus. [26]Laikykite kaip čiabuviai, taip ir jūsų tarpe pasilieką svetimtaučiai mano įstatus ir nutarimus ir nedarykite nė vieno iš anų bjaurumų. [27]Nes visus tuos baisius bjaurumus darė šio krašto gyventojai, buvusieji pirm jūsų, ir jį sutepė. [28]Sergėkitės tat, kad ir jūsų neišvemtų panašiai, jei tolygiai elgsitės, kaip išvėmė pirm jūsų buvusią tautą. [29]Kiekvienas žmogus, kurs darytų ką nors iš tų bjaurumų, žus iš savo tautos tarpo. [30]Laikykite mano paliepimus. Nedarykite to, ką darė pirm jūsų buvusieji, ir tais dalykais nesusitepkite. Aš Viešpats, jūsų Dievas

19. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė: [2]Kalbėk visai Israėlio sūnų bendruomenei ir jiems sakyk: Būkite šventi, nes aš, Viešpats jūsų Dievas, esu šventas. [3]Kiekvienas tebijo savo tėvo ir savo motinos. Laikykite mano šabatus. Aš Viešpats, jūsų Dievas. [4]Nesikreipkite prie stabų ir nedarykite sau lietinių dievų. Aš Viešpats, jūsų Dievas. [5]Jei atnašausite dėkojimo auką Viešpačiui, kad jis jums būtų maloningas, [6]suvalgysite ją tą pačią dieną, kurioje buvo atnašauta, ir sekančią dieną; o kas liks lig trečiai dienai, sudeginsite ugnyje. [7]Jei kas jos valgytų po dviejų dienų, bus suteptas ir nusikals bedievyste. [8]Ir nešios savo neteisybę, nes sutepė, kas Viešpačiui pašvęsta, ir jo siela žus iš jo tautos

Aug 11,44; 1 Petr 1,16

---

džiama svetmoterystē. Plg Iš 20,14 ir k. — [21]*Stabui Molokhui.* Buvo tai Kananiečių, ypač gi Phenikijiečių dievaitis. Aukojami jam vaikai būdavo sudeginami. Plg žem 20,2... Kaikurie tačiau aiškintojai supranta šitą eil, atsižvelgdami į ebr t apie sugulimą su svetimtaute. — [22]*Su vyriškiu...* Sodomiškoji nuodēmē. Plg Prad 19,5 ir k. — [23]*Nesijungsi...* Plg Iš 22,19 ir k

[24]*Nesusitepsite...* Panaujinamas paraginimas ištikimai laikytis paskelbtųjų įstatų apie moterystēs šventumą

c/ *Šventumas Dievui ir artimui*

19,1-37. Čia kartojami kaikurie jau seniau paskelbti įstatai. Taigi čia visų pirma primenama reikalas būti šventais, gerbti gimdytojus, būti ištikimais Dievui, mylēti artimus, ypač gi beturčius. Toliau primenamos kaikurios pareigos šeimininkų, kuriems draudžiama maišyti ne vienokius dalykus, paleistuvauti su tarnaite, naudotis pirmais jaunų medžių vaisiais, pagaliau įsakoma vengti visokių prietarų, ir duodami įvairųs įspējimai, kurie liečia visuomeninio gyvenimo santykius

19. [2]*Būkite šventi...* Visų Dievo duotų įsakymų tikslas yra padaryti žmogų šventą; to gi šventumo reikalas ir pagrindas yra ne kas kita, kaip tik paties Dievo šventumas, nes tasai, kurs yra šventų švenčiausis, negali nereikalauti iš savo vaikų to, be ko jie jam darosi visai svetimi ir nebegali būti pripažinti vaikais. — [5]*Kad jis jums...* Anot ebr t: pjaukite, kad jį sau permaldautumēte, ty, tai aukokite dievotai ir laikydamies visų įstatų. — [6]*Sekančią dieną...* Aug 7,16... buvo leista valgyti sekančią dieną tik tos aukos, kurios buvo daromos apžadui atitesēti ar visai laisva valia; taigi čia gal tas leidimas pratęsiamas ant visų dēkojimo aukų apskritai. — [7]*Bus suteptas ir...* Ebr t, kuriame pasakyta: « Yra subjaurinimas ir neįtiks », kalbama apie tai, kas pasidarys su pačia auka, kurios mēsa bus valgoma trečią dieną, Vulg gi apie valgantį žmogų

[9]*Jų nekirsi prie pat pažemēs.* Anot ebr t: nepjausi lig pačiam dirvos kraštui, nes dieviškam įstatymo davējui rūpējo ne tas, kad beturčiam liktų daugiau šiaudų, bet varpų su grūdais. — [11]*Nemeluosite.* Tikriau

Žem 23,22 — 9Pjaudamas savo žemės javus, jų nekirsi prie pat pažemės ir nerinksi
pasilikusių varpų ; 10taip pat ir vynuogyne nerinksi nukritusių kekių ir
uogų, bet paliksi, kad jas galėtų susirinkti beturčiai ir ateiviai. Aš Viešpats,
Iš 20,7 — jūsų Dievas. 11Nevogsite. Nemeluosite. Neapgaudinėsite savo artimo.
12Neprisieksi melagingai mano vardu ir nesutepsi tavo Dievo vardo. Aš
Ekli 10,6 ; Viešpats. 13Nekaltinsi neteisingai savo artimo ir jo neprievartausi. Tavo
Pak 24,14 samdinytio alga nepasiliks pas tave lig rytui. 14Nekeiksi kurtinio ir nedėsi
Tob 4,15 kliūties prieš aklą ; bet bijosi Viešpaties, tavo Dievo, nes aš Viešpats.
Pak 1,17 ; 16,19 ; 15Nedarysi neteisybės ir neteisi neteisingai. Neatsižiūrėsi ar tai bus beturtis,
Pat 24,23 Ekli 42,1 ; ar žymus galiūnas. Teisingai teisi savo artimą. 16Neapkalbėsi ir neliežuvausi
Jok 2,2 tautoje. Netykosi savo artimo kraujo. Aš Viešpats. 17Nelaikysi širdyje nea-
1 Jo 2,11 ; 3,14 ; pykantos prieš savo brolį, bet veikiau jį viešai pabark, kad pats neturė-
Ekli 19,13 Mt 18,15 ; tumei dėl jo nuodėmės. 18Nejieškok keršto ir neatsimink savo tautiečių
Lk 17,3 neteisybės. Mylėsi savo prietelį kaip pats save. Aš Viešpats
Mt 5,43 ; 22,39 ; 19Laikysite mano įstatymus. Neleisi apsivaisinti skirtingos rūšies
Lk 6,27 ; Rom 13,9. gyvuliams. Savo lauko neapsėsi mišria sėkla. Nedėvėsi drabužio išausto
iš dvejopų gijų. 20Jei kuris nors vyras lytiškai paliestų moterį, kuri yra
vergė ir yra subrendusi ištekėti, bet nėra atgavusi laisvės išpirkimo, ar
dovanos keliu, abudu bus nuplakti, bet ne mirtinai, nes ji nebuvo laisva.
21Už savo gi nusikaltimą jis atnašaus Viešpačiui prie liudijimo padangtės
angos aviną. 22Kunigas melsis už jį už jo nuodėmę Viešpaties akivaiz-
doje, ir jis bus jam vėl maloningas, ir nuodėmė bus atleista. 23Kai būsi-
te įėję į žemę ir pasisodinsite vaisinių medžių, jūs turėsite atlikti jų api-
pjaustymą : išaugantieji pirmieji vaisiai bus jums sutepti ir jų nevalgysi-
te ; 25o ketvirtais metais visi jų vaisiai bus pašvęsti Viešpaties šlovei ;
26penktais gi metais valgysite vaisius, susirinkdami tuos, kuriuos išduoda.
Aš Viešpats, jūsų Dievas
26Nieko nevalgysite su krauju. Nežyniausite ir netikėsite sapnams.
27Nesikirpsite plaukų aplink galvą ir nesiskusite barzdos. 28Dėl numirė-

---

anot ebr t : neišsiginsite, — nes čia ir toliau kalbama apie artimo skriaudimą, slapčia pasisavinant jo lobį ir išsiginant, apgaunant, su priesaika išsiginant ir atvirai apiplėšiant. — 13*Nekaltinsi neteisingai,* — būk artimas tave nuskriaudęs. — 16*Neapkalbėsi...* Ebr t : nevaikščiosi apmeluodamas savo tautos tarpe. — *Netykosi savo...* Neteisingai kaltindamas, ar melagingai liudydamas, kad teismas paskirtų kaltinamajam mirties bausmę. — 17*Brolį* : artimą. — *Viešai pabark.* Atlyginimo už padarytą skriaudą leista jieškoti tik viešai teisme. — 18*Prietelį.* Ebr t : artimą. Plg Mt 7,12

19*Neleisi...* Plg Pak 29,9... Tas draudimas turējo tikriausiai dorinį tikslą atitraukti Israēlaičius nuo moterysčių su svetimtautēmis ir galējo nemaža prisidēti prie išviršinio šventumo palaikymo visuose dalykuose. Minimi šv Rašte ir Israēlaičių naudojami asilēnai /iš apsiveisimo kumelių su asilais/ gal buvo daugiausia atgabenami iš kitų kraštų. — 20*Jei kuris nors vyras...* Plg Iš 21,7... Kalbama apie vergę, kuri buvo savo šeimininkui gulove ir buvo jo atstumta, bet dar nebuvo gavus laisvēs, nes tik ta būtų visai sutraukius jos pirmąją moterystę. Taigi kas su ja nusideda, nebaudžiamas taip kietai, kaip už svetmoterystę. — 23*Jų apipjaustymą.* Kaip kūdikis, kolei neapipjaustytas laikomas suteptu, taip trejų pirmųjų metų vaisiai. — 4*Ketvirtais...* Ketvirtų metų vaisiai atiduodamieji Viešpačiui ir suvartojamieji jo kunigų, reiškia tą pat, ką ir gyvulių pirmgimiai

26*Su krauju.* Neleista valgyti mēsos, iš kurios neištekējo kraujas. Žr aug 17,10... — *Nežyniausite...* Draudžiami įvairūs pagonių prietarai. Prietarų laikydamies kaikurie

lio nedarysite nei įsipjovimų, nei kokių nors vaizdų ar ženklų savo kūne.
29 Neduosi tavo dukters paleistuvystėn, kad nesusiteptų žemė ir neprisi-
pildytų bjauriomis kaltėmis. 30 Laikykite mano šabatus ir gerbkite mano
šventyklą. Aš Viešpats. 31 Nesikreipkite prie burtininkų ir nieko nesitei-
raukite pas žynius, kad per juos nesusiteptumėte. Aš Viešpats, jūsų Dievas
32 Atsistok prieš žilą galvą ir gerbk senio asmenį, ir bijok Viešpa-
ties tavo Dievo. Aš Viešpats. 33 Jei jūsų žemėje gyventų ateivis ir pasi- Iš 22,21
liktų jūsų tarpe, to jam neprikaišiokite, 34 bet tebūna jūsų tarpe lyg kad
čiabuvis, ir jį mylėsite kaip patys save. Nes ir jūs buvote ateiviai Egipto
žemėje. Aš Viešpats, jūsų Dievas. 35 Nedarykite jokios neteisybės teisme,
matavime, svaruose ir seikėjime. 36 Tebūna teisingi svarsčiai ir lygūs sva-
rai, teisinga epha ir lygus hinas. Aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs jus išve-
džiau iš Egipto žemės
37 Laikykite visus mano įsakymus ir visus nutarimus, ir juos vykdyki-
te. Aš Viešpats

20. 1 Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : 2 Tai sakysi Israėlio sūnums : Aug 18,21
Jei kas iš Israėlio sūnų ir iš ateivių, gyvenančių Israėlio tarpe, paaukotų
kurį savo vaiką stabui Molokhui, tebus nubaustas mirtimi ; jo tautiečiai
jį užmuš akmenimis. 3 Ir aš atgręšiu prieš jį savo veidą ir jį iškirsiu iš
jo tautos tarpo, dėl to kad davė iš savo vaikų Molokhui ir subjaurino
mano šventyklą ir sutepė mano šventą vardą. 4 O jei tautiečiai, apsileis-
dami ir lyg kad nieku versdami mano liepimą, paleistų žmogų, davusį
iš savo vaikų Molokhui, ir nenorėtų jo užmušti, 5 aš atgręšiu savo veidą
prieš aną žmogų ir prieš jo giminę, ir iškirsiu kaip jį, taip ir visus, kurie
pritarė jo paleistuvystei su Molokhu, iš jo tautos tarpo. 6 Jei kas nors
kreiptųsi prie burtininkų ir žynių ir su jais paleistuvautų, aš atgręšiu
prieš jį savo veidą ir jį išnaikinsiu iš jo tautos tarpo. 7 Pasišventinkite ir 1 Petr 1,16
būkite šventi, nes aš esu Viešpats, jūsų Dievas. 8 Sergėkite mano įsakymus
ir juos vykdykite. Aš Viešpats, kurs darau jus šventais
9 Kas keiktų savo tėvą ar motiną, tebus užmuštas. Jis keikia tėvą Iš 21,17 ;
ir motiną, jo kraujas tebūna ant jo Pat 20,20 ; Mt 15,4 Mk 7,10

---

pagonys palikdavo sau ant galvos tik kuodus, panašiai darē su barzda, dēlei numirēlių darydavo sau įsipjovimus kūne; Israēlaičiams visa tai draudžiama. — 28 *Dēl numirēlio...* Daryti įsipjovimus kūne ir bendrai tatuiruotis kūno odą buvo senovinis pagonių prietaras tebesąs vietomis ir dabar. — 29 *Neduosi...* Turima galvoje ypač mergaičių atidavimas paleistuvystēn, kad pagerbtų kaikuriuos dievaičius. — 31 *Prie burtininkų.* Anot ebr t: prie nekromantų. Plg 1 Kar 28,7... Žem 20,6.27

36 *Svarai.* Ebr: akmenys. Svērimui Israēlaičiai vartodavo tam tikrus akmenēlius. — *Epha*: arti 39 litrų. Ja paprastai buvo seikējami javai. — *Hinas*: Jis buvo lygus 6 ephos daliai. Juo seikēdavo skystimus

d/ *Bausmēs už Dievo įstatų peržengimą*

20,1-27. Šitame straipsnyje surašytos bausmēs už įvairius nusikaltimus: už aukojimą vaikų Molokhui, už ējimą pas burtininkus, už tēvų negerbimą, už įvairias paleistuvystēs nuodēmes. Po bausmių eina karštas paraginimas į šventumą ir pridēta dar bausmē patiems burtininkams

20. 6 *Kreiptųsi prie burtininkų...* Ebr t: prie nekromantų. Plg 19,31. — 9 *Keiktų savo tēvą...* Plg Iš 21,17; Mt 15,4. — *Jo kraujas tebūna...* Jo kaltē taip didelē, kad jis visai nusipelnē mirties bausmę

14 *Bus gyvas sudegintas...* Ebr t nēra ž *gyvas*; todēl aiškintojų dauguma mano, kad ir šitame atsiti-

Pak 22,22; Jo 8,5 [10]Jei kas paleistuvautų su kito moterimi, svetmoteriautų su savo arti-
mo žmona, abu- ir svetmoteris ir svetmoterė bus užmušami. [11]Jei kas nusi-
dėtų su savo pamote, atidengdamas savo tėvo nuogumą, abu turi žūti ;
jų kraujas tebūna ant jų. [12]Jei kas sugultų su savo marčia, abu tenumiršta,
nes padarė didelį nusikaltimą ; jų kraujas tebūna ant jų. [13]Jei kas paleis-
tuvautų su vyriškiu, kaip su moteriške, abu bjauriai nusikalstų, ir todėl
abu mirte tenumiršta. Jų kraujas tebūna ant jų. [14]Jei kas, vedęs dukterį,
vestų dar ir jos motiną, padarytų didelį nusikaltimą. Toks bus gyvas sude-
gintas su juodviem ; ir bjaurus nusikaltimas nepasiliks jūsų tarpe. [15]Kas
paleistuvautų su didesniu ar mažesniu gyvuliu, tebus pasmerktas mirti ;
Aug 18,23 gyvulį taip pat užmuškite. [16]Moteriškė, kuri pasiduotų kuriam nors gyvu-
liui, bus užmušta akmenimis draug su juo ; jų kraujas tebūna ant jų.
[17]Kas imtų sau savo seserį, savo tėvo dukterį ar savo motinos dukterį,
ir matytų jos nuogumą, ir ji pažvelgtų į jo nuogumą, abudu bus padarę
bjauriausį dalyką ; todėl bus užmušti savo tautos akivaizdoje, nes vienas
prieš kitą atidengė savo nuogumą ir neš savo neteisybę. [18]Kas sugultų
su moteriške jos mėnesinės negalės metu ir atidengtų jos nuogumą, ir ji
atidengtų savo kraujo šaltinį, abu bus sunaikinti iš savo tautos tarpo.
[19]Neatidengsi tavo tėvo sesers ir tavo motinos sesers nuogumo. Kas tai
daro, apnuogina savo kūno gėdą ir abu neš savo neteisybę. [20]Kas sugultų
su savo tėvo brolio ar motinos brolio žmona ir atidengtų savo gentaitės
nuogumą, abu neš bausmę už nuodėmę, mirdami be vaikų. [21]Kas vestų
sau savo brolio žmoną, neleistinai pasielgtų, atidengdamas savo brolio
nuogumą ; bus be vaikų

[22]Sergėkite mano įstatus ir nutarimus ir juos vykdykite, kad ir jūsų
neišvemtų žemė, kurion įeisite ir gyvensite. [23]Nesielgkite pagal įstatus pago-
nių, kuriuos aš išvarysiu iš po jūsų akių. Jie visa tai darė ir aš jų bodė-
jaus. [24]Jums gi sakau : Paveldėkite jų žemę, kurią jums duosiu tėvonystėn,
žemę plūstančią pienu ir medum. Aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs jus at-
skyriau nuo kitų tautų. [25]Atskirkite tat ir jūs nesuteptą galviją nuo sutepto,
ir nesuteptą paukštį nuo sutepto, kad nesusiteptumėte savo sielų gyvu-
liais, paukščiais ir visais gyviais krutančiais žemėje ir kuriuos jums paro-
1 Petr 1,16 džiau esant suteptus. [26]Jūs būsite man šventi, nes šventas esu aš, Viešpats,
ir jūs atskyriau nuo kitų tautų, kad jūs būtumėte mano

Pak 18,11; 1 Kar 28,7 [27]Vyriškis ar moteriškė, kuriuose būtų burtininkystės ar žyniavimo
dvasia, turi mirti ; juos užmuš akmenimis ; jų kraujas tebūna ant jų

21. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei : Sakyk Aarono sūnums, kunigams,
ir jiems tark : Tenesusitepa kunigas dėl mirusių savo piliečių, [2]nebent
būtų artimi giminės, tai yra, tėvas, motina, sūnus ar duktė, o taip pat
Aug 19,27; Ez 44,20 brolis [3]ir vyro nepaliesta, neištekėjusi sesuo. [4]Net dėl savo tautos kuni-

---

kime reikējo kaltininkai pirma užmušti akmenimis, o paskui jau jų lavonai sudeginti. — [18]*Kas sugultų...* Šitame atsitikime kalbama apie draudimo peržengimą ne nežiniomis, bet tyčiomis ir išējusį aikštēn ; todēl bausmē skiriama didesnē. — [19]*Neš savo neteisybę...* Bausmę šitame atsitikime paskirs pats Dievas be žmonių tarpininkavimo. — [20]*Mirdami be vaikų.* Tą bausmę galima suprasti dvejopai : arba Dievas visai neduos kaltininkams palikuonių /Grig.Did/, arba jų vaikai neturēs jokių teisių išrinktoje tautoje ir ta prasme jie mirs bevaikiais Israēlyje

[27]*Vyriškis...* Plg aug 6 e. Aug buvo kalbama apie tuos, kurie kreiptųsi prie nekromantų, dabar gi apie pačius nekromantus ir burtininkus

gaikščio jis nesusiteps. [5]Neskus galvos, nei barzdos, ir nedarys įsipjovimų
savo kūne. [6]Bus šventi savo Dievui ir nesuteps jo vardo. Jie juk aukoja
Viešpaties smilkymus ir Dievo duonas, todėl privalo būti šventi. [7]Jie Aug 19,29
neves moterimi kekšės, nei paniekintos paleistuvės, nei tos, kuri savo vyro
atstumta, kadangi yra pašvęsti savo Dievui [8]ir atnašauja padėtines duonas.
Tebūna tat šventi, nes šventas esu aš, Viešpats, kurs juos pašventinau.
[9]Jei kunigo duktė būtų sugauta paleistuvystėje ir subjaurintų savo tėvo
vardą, bus liepsnose sudeginta

[10]Vyriausis kunigas, tai yra viršiausis tarp savo brolių kunigas, ant
kurio galvos išlieta tepamojo aliejaus, ir kurio rankos pašvęstos kuni-
gystei, ir apvilktas šventais apdarais, neatidengs savo galvos, savo dra-
bužių neperplėš [11]ir visai neįeis prie jokio numirėlio ; nesusiteps taip pat
dėl savo tėvo ir motinos ; [12]ir neišeis iš šventos vietos, kad nesuteptų šven-
tyklos, nes švento jo Dievo patepimo aliejus yra ant jo. Aš Viešpats.
[13]Moterimi ves mergaitę. [14]Neims nei našlės, nei atstumtos, nei nupuolu- Ez 44,22
sios, nei kekšės, bet tik mergaitę iš savo tautos, [15]kad tuo būdu nesu-
maišytų savo giminės kraujo su paprasta liaudimi, nes aš Viešpats,
kurs jį pašventinu

[16]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [17]Sakyk Aaronui : Jei kas nors
iš tavo palikuonių per visas kartas turėtų kliaudą, neatnašaus savo Dievui
duonų [18]ir nesiartins prie tarnystės : ar jis bus aklas, ar raišas, ar maža-
nosis, ar didžianosis, ar kreivanosis, [19]arba turėtų sulaužytą koją ar
ranką, [20]ar būtų kuprotas, ar traiškanotakis, ar apvilktakis, ar turėtų
nuolatinius šašus, ar niežus ant kūno, ar kylėtas ; [21]nė vienas, iš kunigo
Aarono palikuonių turįs kliaudą, nesiartins atnašauti aukų Viešpačiui ir
duonų savo Dievui ; [22]tačiau valgys duonas, atnašaujamas šventykloje,

---

3. **Dievo tarnybos šventumas**

a/ *Ypatingas kunigų šventumas*

21,1-24. Iš Išrinktosios tautos kunigų reikalaujamas didesnis šventumas, negu iš paprastų žmonių. Jam palaikyti duodami įsakymai, kuriais draudžiama visiems kunigams dalyvauti laidotuvēse, išskyrus artimiausių giminių laidotuves, ir vesti moterimi paleistuvę ar atstumtą moteriškę, vyr gi kunigui draudžiama artintis ir prie artimiausių giminių lavono, o moterimi jam leidžiama vesti tik mergaitę iš savo tautos. Toliau visiems iš kunigų giminēs, kurie turi kurią nors kūno kliaudą, draudžiama eiti kunigystēs pareigas

21. [1]*Aarono sūnums, kunigams.* Kadangi įstatas liečia tiktai kunigus, todēl visų pirma jiems jis skelbiamas. — *Tenesusitepa kunigas...* Kunigą galējo sutepti ne tik palietimas numirēlio, bet ir įējimas į namus, kuriuose buvo lavonas. Panašus draudimas buvo ir kaikurių pagonių tarpe. Tik Kristaus Eklesija ištiesia tikrą savo globą ir meilę ant visų ištikimų jau mirusių jos vaikų. — [7]*Kadangi yra pašvęsti savo Dievui* [8]*ir atnašauja...* Ebr t : « Ir laikysi jį šventu, nes duoną /ty aukas/ tavo Dievui jis atnašauja ; jis bus tau šventas, nes aš esu šventas, kurs juos pašventinu ». Taigi anot ebr t šitie ž kreipiami į Israēlio tautą, kuriai duodama įspējimas, kad nesistebētų tuo, jog kunigai nedaro taip, kaip kiti žmonēs, ir ne kiekvieną moteriškę veda į žmonas

[10]*Vyriausis kunigas...* Didesnē vyr kunigo vertē reikalauja didesnio šventumo, todēl jis turi labiau negu paprasti kunigai sergētis visokio susitepimo

[17]*Duonų* : aukų. — [18]*Ar mažanosis, ar didžianosis, ar kreivanosis.* Pirmasis ž reiškia sužeidimą veide arba nebuvimą kurio nors sąnario, kaip tai, nosies, ausies ; antras gi sakomas apie tokį žmogų /taipgi ir apie gyvulį/, kurs turi daugiau

[23]bet neįeidamas už užkabos, ir nesiartindamas prie altoriaus, nes turi
kliaudą ir jam neleista sutepti mano šventyklos. Aš Viešpats, kurs juos
pašventinu. [24]Mošė tat kalbėjo Aaronui ir jo sūnums, ir visam Israėliui
visa, kas jam buvo liepta

22. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Sakyk Aaronui ir jo sū-
nums, kad jie pagarbiai atsineštų į tuos dalykus, kurie yra Israėlio sūnų
pašvęsti, ir nesuteptų man pašvestųjų dalykų, kuriuos jie aukoja, vardo.
Aš Viešpats. [3]Sakyk jiems ir jų palikuonims: Kiekvienas jūsų palikuonių
žmogus, kurs, būdamas susitepęs, prisiartintų prie to, kas pašvęsta ir ką
Israėlio sūnūs atnašavo Viešpačiui, žus Viešpaties akivaizdoje. Aš esu
Viešpats. [4]Kas iš Aarono palikuonių būtų raupsuotas ar sirgtų kūno susi-
tepimu, nevalgys to, kas man pašvęsta, kolei nepagis. Kas prisiliestų prie
sutepto per sąlytį su numirėliu ar prie turėjusio sėklos išsiliejimą, [5]arba
kas prisiliestų slankiojančio gyvio ar kurio nors nešvaraus dalyko, kurio
prisilietimas sutepa, [6]bus suteptas iki vakarui ir nevalgys pašvęstųjų da-
lykų ; bet, nuplovęs savo kūną vandenimi, [7]ir saulei nusileidus, bus apvaly-
Iš 22,31 ; tas, ir galės valgyti pašvęstus dalykus, nes tai jo maistas. [8]Jie nevalgys
Aug 17,15 ; nugaišusio, nei žvėries sudraskyto gyvulio, ir tais dalykais nesusiteps.
Pak 14,21 Aš esu Viešpats. [9]Telaiko mano įsakymus, kad neapsunkintų savęs nusidė-
jimu ir nenumirtų šventykloje, ją sutepę. Aš Viešpats, kurs juos pašventinu.
[10]Joks svetimtautis nevalgys pašvęstų dalykų ; jų nevalgys taip pat kunigo
įnamis ir samdytinis. [11]Bet kunigo vergas, nupirktas už pinigus arba gimęs
jo namuose, galės valgyti tuos dalykus. [12]Jei kunigo duktė ištekės už ko
nors iš tautos, ji nevalgys nei pašvęstų dalykų, nei pirmonių. [13]Bet jei
ji liktų našlė ar būtų atstumta ir neturėtų vaikų ir sugrįžtų į savo tėvo
namus, valgys savo tėvo maistą, kaip tai paprastai darydavo, būdama mer-
gaitė. Nė vienas svetimtautis neturi teisės jų valgyti. [14]Kas nežiniomis
suvalgytų iš pašvęstų dalykų, pridės penktą dalį prie to, ką suvalgė, ir
atiduos kunigui šventyklon. [15]Tenesutepa (kunigai) Israėlio sūnų pašvęstų
dalykų, kuriuos jie atnašauja Viešpačiui, [16]kad neužsikrautų ant savęs
savo nusikaltimo neteisybės, valgydami šventas dovanas. Aš Viešpats,
kurs juos pašventinu

---

negu reikia sąnarių, pav šešis rankos ar kojos pirštus. — [20]*Traiškanotakis.* Ebr *daq*, labai liesas arba gal nykštukas. — [22]*Duonas* : kunigams priderančias aukų dalis. — [24]*Visa, kas jam buvo liepta...* Šitie ž apima ne tik šį straipsnį, bet ir aug /17 sk ir tol/ surašytus Dievo įsakymus

b/ *Apie pašvęstos mėsos valgymą ir apie aukojamų gyvulių savybes*

22,1-33. Nors kaikurias sau pašvenčiamas dovanas Viešpats buvo paskyręs kunigams, tačiau ir jiems ne visuomet buvo leista jos valgyti ; šitame tat straipsnyje duodami perspėjimai apie tai, kada kunigui leista ar neleista valgyti pašvęstų dalykų ir kada jais gali naudotis asmenys, nepriklausą kunigų giminei. Duodami taipgi įsakymai apie tai, kokias savybes turi turėti gyvuliai skiriami aukoms

22. [2]*Kad jie pagarbiai.* Tai bendra taisyklė, kuri tuojau aiškinama atskirais įspėjimais. Atsargumo kunigams reikėjo, nes šventas, jiems skirtas aukų dalis buvo leista valgyti tik nesuteptiems. — *Nesuteptų man...* Geriau anot ebr t : nesuteptų mano švento vardo, nes jie man pašvęsti... — [3]*Žus Viešpaties akivaizdoje* : iš jo bus atimtos kunigystės teisės ir jis nebegalės artintis prie Viešpaties. — [4]*Kolei nepagis...* Ebr t : Kolei nebus apvalytas, nes negana buvo pagyti, bet pagijus

[17]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardams : [18]Kalbėk Aaronui ir jo sūnums
ir visiems Israėlio vaikams ir jiems sakyk : Jei kas iš Israėlio namų ir
gyvenančių jūsų tarpe ateivių norėtų aukoti savo auką ar tai iš įžado, ar
laisva valia, tai, ką jis atneštų deginamajai Viešpaties aukai, [19]kad per jus
būtų paaukota, turės būti patinėlis be kliaudos iš galvijų, avių, ar ožkų.
[20]Jei turėtų kliaudą, jūs neaukosite, nes tai nebus priimtina. [21]Jei kas Pak 15,21 ;
atnašautų Viešpačiui dėkojimo auką iš įžado ar laisva valia, kad jo auka Ek 35,14
būtu priimtina, ji turės būti iš galvijų ar avių be kliaudos ; joje neturi
būti jokios kliaudos. [22]Jei gyvulys būtų aklas, luošas, turėtų žaizdos randą,
ar būtų dederviniuotas, ar šašuotas, ar su niežais, tokių neatnašausite
Viešpačiui ir nieko iš jų nedeginsite ant altoriaus. [23]Galviją ir avį su nupjauta
ausimi ir uodega galima pamaldumo dėlei atnašauti, bet įžado tokiuo nega-
lima atitesėti. [24]Neatnašausite Viešpačiui jokio gyvulio su perspaustais,
sutrintais, išpjautais ar išluptais kiaušiniais ; šito niekada nedarysite jūsų
žemėje. [25]Iš svetimtaučio rankos neatnašausite jūsų Dievui nei duonos,
nei kito, ką jis norėtų duoti, nes visa tai yra sugedę ir sutepta; jūs to
neimsite. [26]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [27]Gimus veršiukui, ėryčiui ar
ožiukui, jie pasiliks septynias dienas prie savo motinos tešmens; aštuntoje
gi dienoje ir vėliau galės būti atnašaujami Viešpačiui. [28]Nė galvijas, nė
avis nebus pjaunami tą pačią dieną su savo vaikais. [29]Kai pjausite dėko-
jimo auką Viešpačiui, kad ji būtų priimtina, [30]ją suvalgysite tą pačią
dieną, ir nieko iš jos nepasiliks lig sekančios dienos rytui. Aš Viešpats
[31]Sergėkite mano paliepimus ir juos vykdykite. Aš Viešpats. [32]Nesu-
tepkite mano švento vardo, kad aš būčiau pašventintas Israėlio sūnų tarpe.

---

dar reikėjo pasiduoti apvalymo apeigoms. Žr aug 14 sk. — [9]*Nenumirtų šventykloje.* Paskutinio ž nėra ebr t, o mirtimi Dievas grąso už sutepimą pašvęstų dalykų 6 e, arba apskritai už įsakymų peržengimą. — [10]*Joks svetimtautis...* Be pačių kunigų leista valgyti pašvęstus dalykus tiktai tiems, kurie tikrai priklauso jų šeimoms. — [14]*Pridės penktą dalį...* Atsilyginant reikėjo atiduoti netiktai, kiek vertas nežiniomis suvalgytas pašvęstas ir kunigui priklausąs dalykas, bet dar penkta jo vertės dalis viršaus. Plg aug 5,15 panašią bausmę, tik didesnę už valgymą aukos dalių, pašvęstų Dievui. — [15]*Kad neužsikrautų...* Ebr t mintis yra tokia : kad kartais kunigai neužkrautų žmonėms nusikaltimo naštos, jei jie /žmonės/ valgytų /neturėdami teisės/ pašvęstus dalykus

[18]*Ateivių.* Svetimtaučių atnaša kaikada buvo leista priimti. Plg aug 16,29... — *Savo auką...* Ebr t : savo dovaną iki visų iš apžado... Taigi, čia pradžioje duodama bendra taisyklė, apimanti visas kruvinas aukas /savo dovaną/, iš kurių įvardinta dvi dėkojimo atnašų rūšys, o paskui kalbama apie aukas atskirai ir visų pirma apie deginamąją auką : *ką jis atneštų deginamajai...* — [21]*Iš galvijų, avių...* Tikriau iš didesnių ar mažesnių gyvulių. Čia reikalaujama tiktai, kad gyvuliai būtų be kliaudos, bet jie gali būti abiejų lyčių. — [22]*Žaizdos randą* : ebr t žaizdą. — [23]*Su nupjauta ausimi ir uodega.* Plg aug 21,18 paaišk. — [24]*Šito niekada...* Vieni aiškintojai mato šituose ž draudimą romyti gyvulius bendrai ; kiti gi tik panaujintą draudimą aukoti romytuosius Dievui. — [25]*Iš svetimtaučio...* Ebr *ben nekhar.* Taigi čia kalbama apie svetimos šalies žmogų, o ne apie gyvenantį Israėlaičių tarpe svetimtautį, kurs ebr vadinamas *ger* /18 e/. Draudžiama gi imti iš ben nekhar, anot ebr t, ne visas dovanas aukoms, bet tik tas, kurios turi nurodytas kliaudas. — *Duonos*, t y aukos, nes auka dažnai vadinama Dievo duona. — [27]*Pasiliks septynias dienas...* Plg Iš 22,30. — [28]*Nē galvijas...* Reikia

Aš Viešpats, kurs jus pašventinu, 33ir jus išvedžiau iš Egipto žemės, kad
būčiau jūsų Dievas. Aš Viešpats .

23. 1Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : 2Kalbėk Israėlio sūnums
ir jiems sakyk : Šitos yra Viešpaties dienos, kurias vadinsite šventomis.
3Šešias dienas dirbsite darbą ; septintoji diena, kadangi tai yra šabato
poilsis, bus vadinama šventa ; joje nedirbsite jokio darbo. Tai yra Vieš-
paties šabatas visose jūsų gyvenimo vietose. 4Šitos yra šventos Viešpa-
Iš 12,18; Sk 28,16 ties dienos, kurias turite švęsti savo metu. 5Pirmame mėnesyje keturio-
liktą mėnesio dieną vakarop yra Viešpaties Paskha, 6ir penkiolikta to paties
mėnesio diena yra Neraugintų Viešpaties duonų iškilmė. Neraugintas
duonas valgysite septynias dienas. 7Pirmoji diena bus jums iškilmingiau-
si ir šventa, joje nedirbsite jokio vergiško darbo. 8Per septynias dienas
atnašausite Viešpačiui deginamą auką. Septintoji diena bus iškilmingesnė
ir šventesnė ; joje nedirbsite jokio vergiško darbo. 9Ir Viešpats kalbėjo
Mošei, tardamas : 10Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems sakyk : Kai būsite
įėję į žemę, kurią aš jums duosiu, ir būsite pradėję pjauti javus, atne-
šite varpų pėdus, kaip jūsų pjūties pirmones, pas kunigą, 11kurs dienoje

---

vengti visa, kas gali rodytis per daug žiauru

c/ *Šabato ir metinių švenčių šventimas*

23,1-44. Dievo tarnybos šventumas pasireiškia tam tikrų dienų šventimu. Taigi šitame straipsnyje sutraukiama vienon vieton įsakymai apie Viešpaties paskirtąsias šventes. Pirmoje vietoje minima šabatas ; po jo eina įspėjimai apie tris metines iškilmes : velykas, sekmines ir padangčių šventę

23. 2*Šitos yra*... Įvardijamos šitame straipsnyje tai turėjo ypatinga, kad jose ne tik buvo uždrausta dirbti darbai, bet dar reikėjo daryti *mikhra'qodeš*, šventas sušaukimas, ty, tomis dienomis Israėlaičiai susirinkdavo šventyklon pasimelsti. Švento sušaukimo dienomis buvo visų pirma visi šabatai ; kolei Israėlaičiai buvo tyruose, jie kone visi galėjo šabatais susirinkti prie šventyklos, apsigyvenę gi Palestinoje rinkdavosi tik arčiau jos gyvenusieji, bet švento sušaukimo dienomis buvo ypač metinės šventės, velykos, sekminės ir padangčių šventė, kada visi Israėlaičiai vyriškiai turėjo griežtą prievolę susirinkti prie šventyklos ir tai ne tik bekeliaudami per tyrus, bet ir paskiau Palestinoje ; todėl tik tos trys metinės šventės ebr vadinamos *khag*, iškilmė. — *Kurias vadinsite šventomis*. Anot ebr t : kurias jūs paskelbsite kaip šventus sušaukimus, ty, kaip šventų susirinkimų dienas. — 3*Septintoji diena*... Ebr t « Septintoje dienoje, kadangi tai poilsių poilsis, šabatas, bus šventas sušaukimas ». Šabatais buvo uždrausta dirbti net menkiausieji darbai. Plg Iš 16,22 ir k

4*Šitos yra šventos*... Ebr t : « Šitos yra Viešpaties dienos, šventi sušaukimai, kuriuos paskelbsite savo metu ». — 7*Vergiško darbo*. Velykose buvo draudžiama dirbti tik sunkesnieji, paprastai vergų atliekami darbai. — *Pirmoji diena bus*... Ebr t : « Pirmą dieną bus šventas sušaukimas ». — 8*Septintoji diena*... Ebr t : « Septintoje dienoje bus šventas sušaukimas ». — 10*Kai būsite*... Velykų šventės apeigos padauginamos būsimiems laikams pjūties pirmonių aukojimu. — 11*Dienoje po šabato*... Ką čia reiškia šabatas, aiškinama įvairiai. Žydai ir daug krikščionių aiškintojų mano, kad taip čia pavadinta pirmoji velykų diena /15 nisano/ ; ir kad pjūties pirmones reikėjo aukoti sekančią, ty 16 nisano dieną ; kiti gi aiškintojai supranta apie tą šabatą, kurs pasitaikydavo velykų savaitėje. Plg Lk 6,1. — *Pakels*... *pašvęs*. Ebr t abiejose vietose tas pats žodis, tik kitokios formos ; juo išreiškiama religinis pakėlimas siūbuojant. —

po šabato pakels pėdą Viešpaties akivaizdoje, kad jis jums būtų malo-
ningas, ir jį pašventins. 12Ir tą pačią dieną, kurioje pašvenčiamas pėdas,
bus papjautas metinis avinėlis be kliaudos deginamai Viešpaties aukai.
13Ir draug su juo bus atnašaujama duoninė auka iš dviejų dešimtinių
smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, kad būtų susmilkyta kaip meiliausis
kvapas Viešpačiui ; taip pat liejamai aukai ketvirta hino dalis vyno.14Nei
duonos, nei keptų grūdų, nei kruopų iš naujų javų nevalgysite iki tai dienai,
kurioje iš jų atnašausite jūsų Dievui. Tai amžinai laikytinas įsakymas
per visas kartas ir visose jūsų gyvenamose vietose
15Nuo tos sekančios po šabato dienos, kurioje aukosite pirmonių pė- Pak 16,9.
dą, atskaitysite septynias pilnas savaites. 16Tą gi dieną, kurioje pasibaigs
septynios savaitės, tai yra, po penkias dešimtis dienų, atnašausite Vieš-
pačiui naują auką. 17Kiekvienas jūsų namas aukos dvi pirmonių duonas
iš dviejų įraugintų smulkių miltų dešimtinių, kurias iškepsite kaip pirmones
Viešpačiui. 18Draug su duonomis atnašausite septynis metinius avinėlius
be kliaudos ir vieną veršį iš bandos ir du avinu, ir tai bus deginama aukai
draug su jų duonine ir liejamąja auka, kad būtų meiliausis kvapas Vieš-
pačiui. 19Papjausite taip pat ožį už nuodėmę ir du metiniu avineliu dėko-
jimo aukai. 20Kunigas juos pakels draug su pirmonių duonomis Viešpaties
akivaizdoje, ir po to visa bus jam naudotis. 21Ir vadinsite šitą dieną iškil-
mingiausia ir švenčiausia ; nedirbsite joje jokio vergiško darbo. Tai bus
amžinai laikytinas įstatymas visose jūsų buveinėse ir kartose. 22O pjau- Aug 19,9
dami jūsų žemės javus, jų nekirsite prie pat pažemės ir nerinksite pasi-
liekančių varpų, bet jas paliksite beturčiams ir keleiviams. Aš esu Vieš-
pats, jūsų Dievas
23Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : 24Sakyk Israėlio sūnums : Sep- Sk 29,1
tintame mėnesyje pirmą mėnesio dieną bus jums šabatas. Trimitų
skardas jį primins, ir bus vadinamas šventas. 25Nedirbsite joje jokio vergiš-
ko darbo ir atnašausite Viešpačiui deginamąją auką

13*Dviejų dešimtinių* : dviejų dešimtų ephos dalių

15*Nuo tos sekančios*... Antra metinė iškilminga šventė turėjo būti sekminės. Ji reikėjo švęsti septynioms pilnoms savaitėms praslinkus po Velykų

16*Penkias dešimtis*. Iš čia gr šventės vardas πεντηκοστή ir iš jo padarytas lot Pentekostes. — *Naują auką*. Ebr t ji, tiesa, vadinama minkha, bet nebuvo tai tikra duoninė auka ; kadangi ta duona buvo įrauginta, todėl jos nedegino ant altoriaus, o tik pašvęsdavo Viešpačiui ir tuojau atiduodavo kunigams. — 17*Dvi pirmonių*... Anot ebr t : Dvi pakėlimo ar geriau siūbavimo /*thenuphah*/ duonos. Jos buvo kepamos iš kvietinių miltų, nes tuo metu kviečiai jau buvo pribrendę, tuo tarpu kad velykose galėjo būti aukojamos tik miežių pirmonės. — 18*Vieną veršį iš bandos ir du avinu*. Gal čia yra perrašinėtojo paklydimas, nes anot Sk 28,27 reiktų skaityti : du veršiu iš bandos ir vieną aviną. — *Su jų duonine*... Su tikra minkha, kuri buvo deginama ant altoriaus. — 21*Ir vadinsite*... Anot ebr t : « Ir paskelbsite tą pačią dieną : tai jums bus šventas sušaukimas ». — 22*O pjaudami*. Žr aug 19,9.10 ir paaišk. Kalbant apie pjūtį, primenama prievolės beturčiams

24*Septintame mėnesyje*... Ebr jis vadinamas tišri, /anksčiau *etanim*/. Nors šventyklinių metų pradžia, Dievui įsakant, buvo nukelta į mėnesį nisan, kuriame reikėjo švęsti velykos, tačiau ir senovinių ūkio metų pirmoji diena turėjo pasilikti šventa. — *Šabatas* : poilsio diena. — *Trimitų skardas*... Garsus trimitavimas tą dieną turėjo lyg kad priminti Viešpačiui jo išrinktąją tautą. Anot kitų aiškintojų tą dieną

Aug 16,29; Sk 29,7 [26]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [27]Dešimta to paties septinto mėnesio
diena bus iškilmingiausi permaldavimo diena ir bus vadinama šventa :
joje apsimarinsite ir atnašausite Viešpačiui deginamąją auką. [28]Jokio
vergiško darbo nedirbsite tos dienos metu, nes tai permaldavimo diena,
kad jums būtų maloningas Viešpats, jūsų Dievas. [29]Kiekvienas, kurs savęs
nevargintų tą dieną, žus iš savo tautos, [30]ir kas tik dirbtų kurį nors
darbą, tą išdildysiu iš jo tautos. [31]Jokio tat darbo joje nedirbsite. Tai bus
amžinai laikytinas įstatas per visas kartas ir visose jūsų gyvenamose
vietose. [32]Yra tai poilsio šabatas. Jūs varginsite savo sielas devintoje mėnesio
dienoje : nuo vakaro iki vakarui jūs švęsite savo šabatus
[33]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [34]Sakyk Israėlio sūnums : Nuo
penkioliktos to paties mėnesio dienos bus per septynias dienas padangčių
šventė Viešpačiui. [35]Pirmoji diena bus vadinama iškilmingiausi ir šven-
Jo 7,37 čiausi ; joje nedirbsite jokio vergiško darbo. [36]Per septynias dienas at-
našausite Viešpačiui deginamąsias aukas. Taip pat aštuntoji diena bus
labai iškilminga ir šventa, ir joje atnašausite Viešpačiui deginamąją auką ;
nes tai susiėjimo ir susirinkimo diena ; nedirbsite joje jokio vergiško darbo.
[37]Šitos yra Viešpaties šventės, kurias vadinsite labai iškilmingomis ir
šventomis ; joje atnašausite Viešpačiui atnašas deginamąsias aukas ir
liejamąsias aukas, kaip reikalauja kiekvienos dienos taisyklės, [38]neskaitant
Viešpaties šabatų, jūsų dovanų, ir to, ką atnašausite iš įžado ar ką laisva
valia duosite Viešpačiui. [39]Taigi nuo penkioliktos septinto mėnesio dienos,
kada būsite suvalę visus savo žemės vaisius, švęsite Viešpaties šventę per
septynias dienas ; pirmoje ir aštuntoje bus šabatas, tai yra poilsis. [40]Pirmą
dieną pasiimsite sau gražiausio medžio vaisių, palmių šakelių, lapuoto
medžio šakų ir paupio gluosnių, ir linksminsitės Viešpaties, jūsų Dievo,
akivaizdoje. [41]Švęsite jo iškilmę per septynias dienas kas metai ; tai bus
amžinai laikytinas įstatas jūsų kartose. Švęsite tą šventę septintame mė-
nesyje [42]ir septynias dienas gyvensite palapinėse, [43]kad jūsų palikuonys

---

Israēlaičiams reikējo atsiminti pirmoji iš Dievo geradaryscių, pasaulio sutvērimas. — *Ir bus vadinamas šventas.* Anot ebr t : šventas sušaukimas. — [25]*Deginamąją auką.* Ebr t kalbama apskritai apie aukas, deginamas Viešpačiui ; jos gi buvo įvairios

[27]*Bus iškilmingiausi permaldavimo...* Ebr t : bus jums permaldavimo diena šventas sušaukimas. — [28]*Vergiško...* To ž nēra ebr t, nes permaldavimo dieną buvo uždrausti visi darbai

[32]*Devintoje mēn dienoje...* Poilsis ir atgailos darbai /*varginsite savo sielas*/ turējo prasidēti devintos mēnesio *tišri* dienos vakare ir tęstis iki 10 d. vakarui. Taip pat buvo švenčiamos ir kitos šventēs nuo vakaro iki vakarui

[34]*Padangčių šventē...* Tai trečioji tikra metinē iškilmē. Plg Iš 23,16. — [36]*Deginamąsias aukas* ; apskritai aukas, kurios deginamos visos arba ne visos Viešpačiui. — *Aštuntoji diena.* Ebr t : « Aštuntoje dienoje bus jums šventas sušaukimas ». — *Susiējimo ir susirinkimo.* Nors ebr ž *'atsereth* gali reikšti susirinkimą, bet čia juo norēta pažymēti visų susirinkimų baigimą, nes juo baigdavosi ne tik padangčių šventēs iškilmē, bet ir visų šventyklinių velykomis prasidedančių metų susirinkimai. Tai patvirtina dvi sekančios eil 37.38. — [37]*Kurias vadinsite...* Ebr t : « Kuriose paskelbsite šventus sušaukimus, kad aukotumēte Viešpačiui aukas, kaip reikalauja kiekvienos dienos taisyklēs ». — [38]*Neskaitant... šabatų,* apie kuriuos duotas atskiras įstatas. — [39]*Taigi nuo...* Vēl grįžtama prie padangčių šventēs apeigų. — [40]*Gražiausio medžio.* Ebr ž *ets hadar* gal reiškia vieną iš citrinos medžių rūšį. — *Lapuoto medžio.* Ebr *ets 'aboth.* Spēliojama kad taip pavadinta mirtos medis. — [42]*Palapinēse...* Jų atminimas pasiliko ir

patirtų, jog buvau apgyvendinęs Israėlio sūnus padangtėse, kai juos išve-
džiau iš Egipto žemės. Aš Viešpats, jūsų Dievas
44Ir Mošė kalbėjo Israėlio sūnums apie Viešpaties iškilmes

24. 1Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė: 2Įsakyk Israėlio sūnums, kad
tau atneštų tyriausio ir skaisčiausio alyvmedžių aliejaus lempoms nuolat
žibinti 3sandaros padangtėje šiapus liudijimo užkabos. Jas statys Aaronas
nuo vakaro iki rytui Viešpaties akivaizdoje. Ši tarnystė ir apeiga bus amžinai
laikytina jūsų kartose. 4Lempos bus statomos ant tyriausio aukso žibintuvo
Viešpaties akivaizdoje
5Imsi taip pat smulkių miltų ir iš jų iškepsi dvylika duonų, kiek-
vieną gi iš dviejų dešimtinių; 6jas padėsi ant tyriausio aukso stalo Vieš-
paties akivaizdoje po šešias viena ties kita. 7Ir ant jų padėsi tyriausių
smilkalų, kad tai būtų duona, aukojama Viešpačiui kaip atminimas.
8Kas šabatas jos bus pakeičiamos Viešpaties akivaizdoje kitomis, imamo-
mis iš Israėlio sūnų pagal amžinai laikytiną sutartį, 9ir priklausys Aaro-
nui ir jo sūnums, kad jas valgytų šventoje vietoje; nes tai labai šventas
dalykas iš Viešpaties aukų amžinai laikytinu įstatymu
10Štai išėjo moteriškės Israėlaitės sūnus, kurį ji buvo pagimdžiusi
iš vyro Egiptiečio Israėlio vaikų tarpe, ir susivaidijo su Israėlaičiu sto-
vykloje. 11Jį advedė pas Moše, kadangi jis piktžodžiavo Dievo vardui ir
jį keikė. (Jo gi motina buvo vadinama Salumita, ir buvo Dabrio duktė
iš Dano giminės). 12Ir įmetė jį kalėjiman, kolei nepatirs, ką palieps Vieš-
pats, 13kurs kalbėjo Mošei 14ir tarė: Išvesdink piktžodžiautoją už sto-
vyklos, ir visi, kurie girdėjo, teuždeda savo rankas ant jo galvos, ir visa
tauta teužmuša jį akmenimis. 15Ir Israėlio sūnums sakysi: Kas piktžo-
džiautų savo Dievui, atsakys už savo nuodėmę 16ir kas piktžodžiautų
Viešpaties vardui, turės žūti; visuomenė užmuš jį akmenimis, ar jis
bus čiabuvis, ar ateivis. Kas piktžodžiautų Viešpaties vardui, mirte tenu-
miršta. 17Kas užgautų ir užmuštų žmogų, mirte tenumiršta. 18Kas užmuštų Iš 21,12
gyvulį, duos kitą, tai yra gyvybę už gyvybę. 19Kas sužalotų ką nors iš savo

---

dabar, nes ir dabar Žydai padangčių šventėje įsitaiso sau būdeles, bent iš viršaus pridengiamas žaliomis eglės šakomis

d/ *Apie aliejaus žibinimą padangtėje ir padėtines duonas. Bausmė už piktžodžiavimą ir keršto teisės*

24,1-23. Aliejų lempoms žibinti paskirtu metu liudijimo padangtėje ir miltus padėtinėms duonoms liepiama imti iš Israėlio sūnų. Nusikaltus vienos Israėlaitės sūnui piktžodžiavimu, Dievo nutarimu skiriama jam mirties bausmė, o ta proga pakartojamos keršto teisės

24. 2*Įsakyk*... Pakartojamas įsakymas apie aliejų lempoms žibinti. — 5*Imsi taip pat*... Įsakyme apie padėtines duonas randame apie jas kaikurias naujas žinias. Jų turėjo būti 12, kiekviena iš dviejų dešimtų ephos dalių smulkių miltų, tikriausiai kvietinių ir be raugo. — 6*Po šešias*. Anot padavimo duonos buvo dedamos viena ant kitos į dvi kupetas po 6 kepalėlius. — 7*Ant jų*: kiekvienos kupetos viršuje auksiniame inde. Anot LXX buvę taipgi dedama druskos

10*Štai... moteriškės*... Ta aplinkybė, kad nusikaltėlis nebuvo tikras Israėlaitis, duoda progą pavyzdžiais paaiškinamam nutarimui, jog įstatymas, ypač jo bausmės, reikia taikyti ne tik tikriems Israėlaičiams, bet visiems, kurie draug su jais gyvena. — 11*Vardui*: be abejonės Yahvei. Gerbdami tą švenč Dievo vardą, Žydai gal jau seniausiais laikais jį šitoje vietoje pakeitė žo-

Iš 21,24; Pak 19, 21; Mt 5,38 tautiečių, jam bus padaryta taip, kaip jis padarė: [20]įlaužimas už įlaužimą,
akis už akį, dantis už dantį; kokią padarys skriaudą, tokią pats bus pri-
verstas priimiti. [21]Kas užmuštų galviją, atiduos kitą, kas užmuštų žmogų,
bus nubaustas. [22]Lygus bus tarp jūsų teismas, ar nusidėtų ateivis, ar
čiabuvis ; nes aš esu Viešpats, jūsų Dievas. [23]Mošė kalbėjo Israėlio sūnums ;
ir jie išvedė tą, kurs buvo piktžodžiavęs, už stovyklos ir užmušė akme-
nimis. Israėlio sūnūs padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei

Iš 23,10 **25.** [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei Sinajaus kalne, tardamas : [2]Kalbėk
Israėlio sūnums ir jiems sakyk : Kai būsite įėję į žemę, kurią aš jums
duosiu, tešvęs ji Viešpaties garbei šabatą. [3]Šešerius metus sėsi savo dir-
voje ir šešerius metus karpysi savo vynuogyną ir rinksi jo vaisius ; [4]sep-
tintais gi metais bus žemės šabatas, Viešpaties poilsis : dirvos neapsėsi
ir vynuogyno nekarpysi. [5]Ką žemė išduos savaime, nepjausi ir vynuogių
nuo tavo jaunų vynmedžio šakelių nerinksi kaip uogavimo metu ; nes
tai yra žemės poilsio metai. [6]Maistu jums, tai yra : tau, tavo tarnui ir
tarnaitei, tavo samdytiniui ir ateiviui, kurs pas tave pasilieka ; [7]taip pat
tavo galvijams ir gyvuliams bus visa, kas savaime išaugs

---

džiu « vardas ». Plg Prad 2,4 ir k. — [14]*Teuždeda savo rankas...* Taip jie turējo paliudyti, kad savo ausimis girdējo piktžodžiavimus ir laiko kaltininką vertu mirties

[17]*Kas užgautų...* Kilęs vaidas tarp Egiptiečio sūnaus ir Israēlaičio, piktžodžiavimas ir nubaudimas duoda progą pakartoti įstatą apie keršto teises, kurios lygiai reikia taikyti kaip tikriems Israēlaičiams, taip ir jų tarpe gyvenantiems ateiviams. Plg Iš 21,12...

e/ Apie šabatinius ir jubiliejaus metus

25,1-54. Įstatas apie šabatinius ir jubiliejaus metus arčiau aptaria, kada ir kaip jie reikia švęsti. Kadangi jubiliejus yra visų pirma išsilaisvinimo metai, nuo kurių labai parējo kiekvienas pardavimas ir pirkimas, tai toliau duodami perspējimai apie dirvų ir gyvenamųjų trobesių įvairiose sąlygose pardavimą, apie priēmimą pas save nuskurdusių brolių ir jų nusipirkimą, o taipgi apie Israēlaičio parsidavimą. Palestinoje gyvenančiam svetimtaučiui ir visur nurodomos sąlygos, kuriomis parduodamieji dalykai ir žmonēs gali būti išpirkti

25. [1]*Sinajaus kalne.* Paminējimas praeitame skyriuje teismo už piktžodžiavimą duoda progą priminti, kad ir tolesnieji įstatai buvo suteikti toje pačioje vietoje kaip ir augščiau surašytieji. — [2]*Kai būsite...* Įstatas liečia tik būsimą laiką. — *Tešvęs ji...* Paskiriami visų pirma vadinamieji šabatiniai, o toliau /eil 8 ir tol/ jubiliejaus metai. Nieko panašaus į juos nerandama pas kitas tautas. Kaip pati Israēlio tauta, taip ir skiriama jiems žemē turējo gauti savo poilsį, lyg kad savo šventę. Šabatiniai ir jubiliejaus metai turējo visų pirma religinį pagrindą, nes buvo tai geriausis priminimas Viešpaties, kaip vyriausio visų dalykų valdovo, teisių ir draug paraginimas tikēti į jį ir juo pilnai pasitikēti. Buvo jie naudingi ir kitais atžvilgiais, nes turējo duoti žemei reikiamą poilsį, saugojo nuo perējimo žemēs į keleto turtuolių rankas su plačios minios skriauda ir galējo nemaž prisidēti prie sugrąžinimo teisingos lygybēs tarp visų Israēlaičių visuomeniniame gyvenime. — *Viešpaties... šabatą.* Ebr t : žemē ilsēsis Viešpačiui šabato poilsiu. — [4]*Septintais gi metais.* Šabatiniai poilsio metai prasidēdavo tikriausiai mēnesyje *tišri*, kada buvo ūkio metų pradžia ir Palestinoje pradēdavo sēti javus /plg 9 e/. — [5]*Ką žemē... savaime.* Kas išdygs dirvoje iš nukritusių varpų ir išbyrējusių grūdų, darant paskutinę pjūtį ; tačiau tuo savaime atsiradusiu derlium leista buvo naudotis ne

[8]Atskaitysi taip pat septynias metų savaites, tai yra septynis kartus septyneris, kas sudaro iš viso keturias dešimtis devyneris metus, [9]ir septintame mėnesyje dešimtą mėnesio dieną permaldavimo metu trimituosi trimitu visoje jūsų žemėje, [10]ir pašventinsi penkias dešimtuosius metus ir paskelbsi visiems tavo žemės gyventojamas atleidimą ; nes tai yra jubiliejaus metai. Kiekvienas sugrįš prie savo nuosavybės ir kiekvienas grįš į pirmykštę šeimyną ; [11]nes tai jubiliejus ir penkias dešimti metai. Nesėsite ir taip pat nepjausite, to kas savaime užaugs dirvose ir uogų nuo jaunų vynmedžio šakų kaip uogavimo metu nerinksite, [12]nes turite švęsti jubiliejų. Valgysite ką betarpiai aptiksite

[13]Jubiliejaus metais kiekvienas sugrįš prie savo buvusios nuosavybės. [14]Parduodant ar perkant ką nors iš viengenčio, neskriausite viens kito, bet pirksi iš jo atsižvelgdamas į metų skaičių nuo jubiliejaus, [15]ir jis tau parduos žiūrėdamas laukiamų vaisių. [16]Juo daugiau metų bus likę po jubiliejaus, juo didesnis bus ir užmokestis ; o juo mažiau laiko suskaitysi, juo pigesne ir kaina bus parduodama ; nes jis tau parduos derlių skaičių. [17]Neskriauskite savo vientaučių, bet kiekvienas tebijo savo Dievo, nes aš esu Viešpats, jūsų Dievas

---

vienam dirvos savininkui, bet kiekvienam, kurs turējo reikalą, ypač gi beturčiams. Taip pat reikējo daryti ir su vynuogynu, kurio uogos nebuvo nuuogaujamos vienu laiku, bet reikējo palikti ant šakų ir jų galējo pasirinkti, kas norējo

[9]*Septintame mēnesyje*... Pasibaigus septintiems iš eilēs šabatiniams metams turējo prasidēti jubiliejaus metai taip pat mēnesyje *tišri* ; paskelbti jie reikējo trimitavimu, pasibaigus permaldavimo dienos apeigoms. — *Trimitu*. Ebr ž *šophar* reiškia pučiamą ragą ty, trumpą išriestą trimitą, padarytą iš rago ar iš naugēs, skirtingą nuo tikro trimito ebr *khakokrah*, kurs buvo tiesus. — [10]*Penkias dešimtuosius metus*. Aiškus paminējimas čia 50-jų metų, o toliau pažadējimas ypatingo Dievo palaiminimo prieš šabatinių metų derliui neleidžia priimti kaikurių aiškintojų nuomonēs, būk jubiliejns buvęs 49-ais metais, kad jis būdavęs visuomet kartu su septintais šabatiniais metais. — *Atleidimą*, arba išlaisvinimą, nes jubiliejaus metais žemē išsilaisvindavo iš svetimų rankų ir grįždavo prie savo pirmojo savininko, atgaudavo taipgi laisvę parsidavusieji vergijon ir tt. — *Jubiliejaus*. Ebr *jobel*. Ne visų vienaip tas ž aiškinamas, bet dauguma mano, kad taip buvęs vadinamas senovēje avinas, o paskiau avino ragas, į kurį pučiant buvo paskelbiami 50-ji metai, o iš čia jau ir tie metai ēmē vadintis *šenath hajobel*, jubiliejaus metais. — [11]*Nesēsite ir*... Kadangi jubiliejaus metai ējo tuojau po šabatinių, todēl tame atsitikime žemē turējo ilsėtis iš eilēs dvejus ištisus metus. — [12]*Ką betarpiai aptiksite*... Savaime užaugančių žemēs vaisių neleista rinkti į kluonus, bet imti tiek, kiek tam kartui pakanka. Be tų savaime užaugančių vaisių kiekvienas Israēlaitis galējo naudotis susitaupytu gausesniu, Dievui laiminant prieš šabatinių metų derliumi, paukščių ir sumedžiojamų gyvulių mēsa, ypač gi savo bandomis, kurios žemēs poilsio metu turējo net daugiau ganyklų

[13]*Nuosavybēs*. Nuosavybe čia vadinama nekilnojami turtai, taigi dirbama žemē ir trobēsiai. Pirmas jubiliejaus metų dalykas buvo nekilnojamų turtų sugrįžimas prie jų pirmųjų savininkų. — [14]*Parduodant* ... Todēl pas Israēlaičius negalējo būti tikro nekilnojamų turtų pardavimo, išskyrus tik kaikuriuos atsitikimus /žr žem 30 e ; 27,28/, bet tik išnuomavimas. Išnuomoti gi buvo leista tik lig sekančių jubiliejaus metų, ir užmokesčio didumas buvo apskaitomas pagal metų skaičių, kurie dar buvo likę iki tam sekančiam jubiliejui ir pagal žemēs našumą

[18]Laikykite mano įsakymus, sergėkite mano nutarimus ir juos vykdykite, kad galėtumėte be baimės gyventi žemėje, [19]ir kad žemė duotų jums vaisių, kuriais pasisotintumėte, nebijodami niekieno užpuolimo. [20]O jei klaustumėte, sakydami. Ką valgysime septintais metais, jei nesėsime ir nerinksime savo vaisių? [21]Aš jums suteiksiu savo palaiminimą šeštaisiais metais, ir jie išduos trejų metų vaisius. [22]Ir pasėsite aštuntais metais, o senus javus valgysite lig devintų metų ; kolei nauji neužaugs, valgysite senuosius

[23]Taip pat žemė nebus parduodama amžinai, nes ji mano, o jūs esate ateiviai ir mano nuomininkai. [24]Todėl visa jūsų valdomoji žemė bus parduodama su išpirkimo sąlyga. [25]Jei nuskurdęs tavo brolis parduotų savo mažą nuosavybę, jo giminaitis, norėdamas, gali išpirkti, ką anas buvo pardavęs. [26]O jei jis neturėtų giminaičio ir pats galėtų rasti užmokestį išpirkimui, [27]bus suskaitytas pelnas nuo to laiko, kai jis pardavė, ir kas bus likę, sugrąžins pirkėjui ir taip gaus atgal savo nuosavybę. [28]O jei jo ranka negalėtų rasti tiek, kiek reikia užmokėti, pirkėjas turės, ką yra nusipirkęs, lig jubiliejaus metų ; nes tais metais kiekvienas pardavinys sugrįš prie savo šeimininko ir pirmojo savininko

[29]Kas parduotų namus tarp miesto sienų, bus jam leista išpirkti, kolei nebus sukakę vieneri metai. [30]Jei neišpirks, ir apskriti metai bus praėję, pirkėjas ir jo palikuonis juos valdys amžinai, ir namų nebebus galima išpirkti net ir jubiliejuje. [31]O jei namai būtų sodžiuje, kurs neturi sienų, bus parduodami kaip laukai ; jei nebus išpirkti anksčiau, jubiliejuje sugrįš prie savo savininko. [32]Levitų trobos, esančios miestuose, visuomet gali būti išpirktos. [33]Jei nebus išpirktos, jubiliejuje sugrįš prie savininkų, nes namai levitų miestuose yra jų turtas tarp Israēlio sūnų. [34]Jų gi priemiesčio laukai neturi būti parduodami, nes tai amžina nuosavybė

[35]Jei tavo brolis nuskurstų ir taptų beturčiu, ir jį priimtumei kaip ateivį ir svetimtautį ir jis su tavim gyventų, [36]neimsi iš jo palūkanų, nei daugiau kaip davei. Bijok savo Dievo, kad tavo brolis galėtų pas tave gyventi. [37]Savo pinigų jam neduosi dėl palūkanų ir nereikalausi iš

---

[19]*Nebijodami niekieno užpuolimo.* Anot ebr, be baimēs ; turima gi čia galvoje, kaip nurodo sek eil, baimē bado dēl neapsētų šabatiniais ir jubiliejaus metais laukų. — [21]*Išduos trejų metų vaisius* ; todēl jų pakaks ne tik šabatiniams metams /22 e/, bet, reikalui atsiradus, ir jubiliejaus laikui

[23]*Nes ji mano...* Dieviškas įstatymo davējas paaiškina, kodēl Israēlaičiams, paēmus ir pasidalinus Palestiną, neleista tačiau jos žemēs parduoti, bet tik išnuomoti. Uždraudimo priežatis ta, kad pats Viešpats teikiasi būti vienatiniu ypatingu visos Palestinos žemēs savininku ; Israēlio gi sūnūs bus tik nuomininkai, ir jų valdomąją žemę galēs perleisti kitiems tik žemiau nurodytomis sąlygomis /e 24-28/

[29]*Kas parduotų...* Parduodant namus, įstatymas numato trejopą atsitikimą. Pirmas atsitikimas, tai namai parduodami tarp miesto sienų ; juos galima atvaduoti tik pirmais metais. — [31]*Jei namai būtų sodžiuje...* Antras atsitikimas — namai sodžiuje : jie tik išnuomojami, visai taip pat kaip laukas. — [32]*Levitų trobos...* Trečias atsitikimas — levitų namai jų miestuose. Tokie namai gali būti tiktai išnuomoti ; priežastis gi yra ta, kad Levitams nebuvo lemta gauti atskiros Palestinos dalies; todēl jų miestų namai pavaduoja jiems kitokią nekilnojamą nuosavybę : *yra jų turtas tarp Israēlio sūnų.* — *Priemiesčių laukai* : ganyklos aplink Levitų miestus. Žr Sk 35,2.3

[35]*Jei tavo brolis...* Jubiliejaus metai grąžino Israēlaičiams ne tik išnuomotą žemę, bet ir asmenišką

jo daugiau javų, negu davei. [38]Aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs jus išvedžiau
iš Egipto žemės kad jums duočiau Kanaano žemę ir būčiau jūsų Dievas
[39]Jei neturto priverstas tavo brolis pats tau parsiduotų, jo neslėg-
si tarnų vergyste, [40]bet bus kaip samdytinis ir nuomininkas ; jis dirbs
pas tave lig jubiliejaus metų [41]ir paskui išeis su savo vaikais ir sugrįš
į savo giminę ir prie savo tėvų nuosavybės ; [42]nes jie mano tarnai, ir aš
juos išvedžiau iš Egipto žemės ; jie neturi būti parduodami vergų sąly-
gomis. [43]Neprievartauk jo, bet bijok tavo Dievo. [44]Vergą ir vergę jūs
teimsite iš aplink jus esančių tautų, [45]ir iš ateivių, pasiliekančių jūsų
tarpe, ar kurie iš jų bus gimę jūsų žemėje ; šiuos galėsite turėti vergais.
[46]Juos paliksite įpėdinystės teisėmis savo palikuonims ir valdysite amži-
nai ; savo gi brolių Israėlio sūnų, neprievartaukite. [47]Jei jūsų tarpe pra-
lobtų ateivis ir svetimtautis, ir jam ar kuriam nors iš jo palikuonių par-
siduotų nuskurdęs tavo brolis, [48]jis, parsidavęs, galės būti išpirktas. Jį
galės išpirkti, jei norės, kuris nors iš jo brolių, [49]dėdė, brolėnas, giminaitis
ar gentaitis. Ir jis pats, jei pajėgs, galės išsipirkti. [50]Jis suskaitys metus
nuo savo parsidavimo lig jubiliejaus metų ir atskaitys iš sumos, už kurią
buvo parsidavęs, savo vergystės laikotarpio, lyg būtų buvęs samdytinis,
užmokestį. [51]Jei daug bus likę metų lig jubiliejui, pagal juos atiduos
užmokestį. [52]Jei maža, padarys apyskaitą su juo pagal metų skaičių ir ati-
duos pirkėjui už liekančius metus, [53]atskaitęs algą už tuos, kuriuos iš-
tarnavo pirma. Svetimasis neprievartaus jo tavo akivaizdoje. [54]O jei jis
tuo būdu negalės būti išpirktas, išeis jubiliejaus metais kartu su savo
vaikais ; [55]nes Israėlio sūnūs yra mano tarnai, kuriuos aš išvedžiau iš
Egipto žemės

26. [1]Aš Viešpats, jūsų Dievas : Nedirbsite sau stabo ir drožinio ir Iš 20,4 ; Pak 5,8;
nestatysite savo žemėje šulų, nei dėsite paminklinių akmenų, kad juos Ps 96,7.
garbintumėte. Nes aš esu Viešpats, jūsų Dievas. [2]Švęskite mano šabatus
ir pagarboje laikykite mano šventyklą. Aš Viešpats

---

laisvę, jei kas jos buvo nustojęs, parsiduodamas savo artimui. Bet pirma negu pradedama kalbėti apie tokį parsidavimą, primenama reikalas gailestingumo nuskurdusių brolių atžvilgiu. — *Priimtumei kaip ateivį...* leistumei apsigyventi ant savo žemēs. — [36]*Palūkanų, nei daugiau kaip davei.* Anot ebr t aiškiau draudžiama imti palūkanos už paskolintus pinigus, o taipgi imti ką nors viršaus už paskolintus javus. [39]*Jei neturto priverstas...* Israēlaitis ir parsiduodamas savo broliui, neturi tapti tikru vergu, kokį Israēlaičiai galējo turēti iš svetimtaučių. Įstatas reikalauja, kad su Israēlaičiu visuomet būtų elgiamasi žmoniškai, ir kad jubiliejaus metais jam būtų grąžinta visiška laisvē. — [47]*Jei jūsų tarpe...* Israēlaitis, tapęs vergu pas svetimtautį, apsigyvenusį Palestinoje, visuomet gali būti išpirktas tiksliai apribotomis sąlygomis ; jo neleidžiama skriausti ; o jubiliejaus metais jis atgauna laisvę kartu su vaikais be jokio užmokesčio

f/ *Atsilyginimas už įstatų vykdymą ir bausmēs už jų paniekinimą*

26,1-45. Dievo įstatų ir nutarimų rinkinys baigiamas užmokesčio pažadējimu tiems, kurie juos ištikimai sergēs, ir bausmių paskelbimu neklusniesiems. Pirmiems žadama visų pirma laikinēs gērybēs, gausus žemēs derlius, ramybē jų gyvenamame krašte, nepriētelių nugalējimas ir gausingi palikuonys ; toliau gi dvasinio palaiminimo gausumas dēl pasiliekančio su jais Viešpaties. Bausmēs neklusniesiems skelbiamos penkiuose straipsneliuose laipsniuojant, taip kad kiekvieno sekančiojo straipsnelio bausmēs didesnēs už praei-

3Jei elgsitės pagal mano įsakymus ir laikysite mano paliepimus ir
juos vykdysite, duosiu jums lietaus savo metu, 4ir žemė želdins savo au-
galus, ir medžiai bus pilni vaisių. 5Javų kūlimas užtruks lig vynuogių
rinkimui ir uogavimas lig sėjai ; valgysite savo duonos lig sočiai, ir gyven-
site savo žemėje be baimės. 6Duosiu ramybę jūsų krašte : miegosite ir nebus,
kas gąsdintų. Pašalinsiu plėšriuosius žvėris, ir kalavijas nepereis per jūsų
ribas. 7Vysite savo nepritelius, ir jie kris prieš jus. 8Penki iš jūsų vys
šimtą svetimųjų, ir šimtas iš jūsų dešimtį tūkstančių : jūsų nepriteliai
kris po kalaviju jūsų akivaizdoje. 9Aš pažvelgsiu į jus ir pagausinsiu jus ;
jūs padaugėsite, ir aš patvirtinsiu su jumis mano sandorą. 10Valgysite
senus praeitųjų metų vaisius ir, naujiems užėjus, išmesite senuosius.
2 Kor 6,16 11Ištiesiu savo padangtę jūsų tarpe, ir neatstumsiu jūsų nuo savęs. 12Vaikš-
čiosiu tarp jūsų ir būsiu jūsų Dievas, o jūs būsite mano tauta. 13Aš Vieš-
pats jūsų Dievas, kurs jus išvedžiau iš Egiptiečių žemės, kad jiems never-
gautumėte, ir kurs sutraukiau jūsų sprandų pančius, kad vaikščiotu-
mėte stati

Pak 28,15; 14O jei manęs neklausysite ir nevykdysite visų mano paliepimų, 15jei
Raud 2,17; paniekinsite mano įstatus ir nieku versite mano nutarimus, nenorėdami
Mal 2,2 daryti to, kas mano paskirta, ir išardydami mano sandorą, 16štai ką aš
jums darysiu : Ūmai jus aplankysiu neturtu ir karštligėmis, kurios užtem-
dys jūsų akis ir sunaikins jūsų gyvybę. Veltui sėsite sėklą, nes ji bus
nepritelių suryta. 17Atgręšiu mano veidą prieš jus, ir sukniubsite prieš
savo neprietelius ir būsite pavergti tiems, kurie jūsų neapkenčia ; bėgsi-
te, net ir niekam nesivejant

18O jei nė taip nebūsite man klusnūs, padidinsiu dėl jūsų nuodėmių
jūsų baudimą septyngubai 19ir sutrinsiu jūsų atkaklumo puikybę. Ir duosiu
jums dangų iš viršaus kaip geležį ir žemę kaip varį. 20Niekais nueis jūsų
darbas, žemė neduos augalų ir medžiai neduos vaisių

21Jei dar man priešinsitės ir nenorėsite manęs klausyti, aš dar septyn-
gubai padidinsiu jums smūgius dėl jūsų nuodėmių. 22Siųsiu jums laukinius
žvėris, kad naikintų jus ir jūsų gyvulius ir taip nuteriotų, kad jūsų
keliai pasidarytų tušti

---

tojo. Nurodoma pagaliau, kad bausmių tikslas yra ne visiškas tautos sunaikinimas, bet jos vedimas į atgailą ir pasitaisymą

26. 1Pakartojimu dviejų svarbiausių Dievo įsakymų daroma įžanga į toliau skelbiamus atlyginimus už klusnumą ir bausmės už neklusnumą. Visokios stabmeldystės uždraudimas yra pagrindinis dėsnis Israēlio religijos, monoteismo, šabato gi ir šventyklos gerbimas — pagrindas sandoros, padarytos Sinajaus kalne tarp Dievo ir Israēlio sūnų. — *Šulų*. Ebr *matstseboth*, akmeninių šulų. Tik tuomet jie buvo draudžiami statyti, jei buvo skiriami stabmeldystei. Plg Iš 24,4 ir k

3*Jei*... Elgtis pagal Viepaties pasakymus yra būtinai reikiama sąlyga, be kurios vykdymo negalima laimēti Dievo malonių. Žadama, kaip ir kitur S Test, visų pirma palaiminimas laikiniuose, žemiškuose dalykuose, kurie yra tik figura dvasinių gērybių ; bet minimos taipgi, nors bendrai, ir pačios dvasinēs gērybēs /eil 9,11.12/. — 10*Išmesite senuosius*, parduodami juos kitoms tautoms. — 13*Jūsų sprandų pančius*. Anot ebr t : jūsų jungų užkaiščius

14*O jei manęs neklausysite*... Už neklusnumą Dievo įsakymams skelbiamos bausmēs. Jos išreikštos penkiuose straipsneliuose, kurie prasideda maždaug tos pačios minties pakartojimu, po kurio eina pačios bausmēs įvardijimas

18*Septyngubai*. Tuo skaičiumi čia išreiškiamas žymiai didesnis baus-

[23]O jei nė taip nenorėsite suprasti įspėjimo, ir vis man priešinsitės, [24]tai aš taip pat eisiu prieš jus ir užgausiu jus dėl jūsų nuodėmių septyngubai, [25]ir leisiu, kad pakiltų kalavijas ant jūsų keršijąs už mano sandorą. Kai subėgsite į miestus, aš siųsiu į jūsų tarpą marą, ir būsite paduoti į nprietelių rankas. [26]Kai atimsiu maisto paramą, dešimts moterų keps duoną vienoje krosnyje ir duos ją atsveriant ; ir valgysite ir nepasisotinsite

[27]O jei nė taip manęs neklausysite ir elgsitės prieš mane, [28]aš taipgi eisiu prieš jus ir atkreipsiu prieš jus rūstybę ir bausiu jus dėl jūsų nuodėmių septyngubomis slogomis, [29]taip kad jūs valgysite jūsų sūnų ir jūsų dukterų kūnus. [30]Ir išardysiu jūsų augštas vietas ir sutrupinsiu statulas. Krisite tarp jūsų stabų griuvėsių, ir jumis bjaurėsis mano siela. [31]Jūsų miestus aš paversiu tyruma ir jūsų šventyklas padarysiu tuščias ir daugiau nebepriimsiu meiliausio kvapo. [32]Aš sunaikinsiu jūsų žemę, ir stebėsis dėl jos jūsų neprieteliai, kai bus jos gyventojais. [33]Jus gi išsklaidysiu tarp tautų ir laikysiu ištrauktą iš makščių paskui jus kalaviją ; jūsų žemė bus pamesta ir jūsų miestai sugriauti

[34]Tuomet žemė tikrai pajus savo šabatus per visas jos apleidimo dienas ; jums esant [35]neprietelių žemėje, ji švęs šabatą, ir ilsėsis savo apleidimo šabatais, nes nepasilsėjo jūsų šabatais, kada joje gyvenote. [36]Kas jūsų išliks, tų širdis neprietelių šalyje pripildysiu baimės ; juos gąsdins krentančio lapo šlamėjimas ir jie bėgs, kaip nuo kalavijo

Kris, niekam nesivejant, [37]ir sukniubs vieni ant kitų, lyg kad bėgdami iš kovos ; niekas iš jūsų nedrįs priešintis neprieteliams. [38]Žūsite tarp tautų ir neprietelių žemė jus sunaikins. [39]O jei ir iš tų kaikurie pasiliks, džius savo neteisybėse neprietelių žemėje ir kentės už savo tėvų ir savąsias nuodėmes, [40]kolei neišpažins savųjų ir savo pranokėjų neteisybių, kuriomis man nusikalto ir man priešinosi. [41]Taigi ir aš tolei eisiu prieš juos ir tremsiu juos į neprietelių žemę, kolei neparaus iš gėdos jų neapipjaustyta širdis. Tuomet jie melsis už savo nedorybes. [42]Ir aš atsiminsiu mano sandorą, kurią padariau su Jokubu, ir Isaoku, ir Abraomu. Atsiminsiu taip

---

mių laipsnis, palyginant su aug paskelbtomis. — [19]*Jūsų atkaklumo.* Anot ebr t: jūsų galybės. Tokią galybę, kuria Israēlaičiai didžiuosis, jiems turējo suteikti žemēs derlingumas. Bet derliaus visai negalēs būti, kai Dievas nebeduos lietaus

[25]*Kad pakiltų kalavijas...* Dievas leis neprieteliams užpulti Israēlaičius, ir vieni jų kris kovoje, kiti subēgę į savo pilis žus badu, kiti vēl eis nelaisvēn

[27]*Jei nei taip manęs...* Paskutiniame straipsnelyje skelbiamos visų didžiausios bausmēs. — [29]*Jūs valgysite...* Didžiausio bado bausmē. Plg 4 Kar 6,29 ir k. — [30]*Išardysiu...* Sujungtas su didžiomis nelaimēmis sugriovimas stabų, kuriais Israēlio sūnūs pakeis tikrojo Dievo garbinimą. — *Augštas vietas...* Ebr *bamoth,* kauburiai ir kitos augštesnēs kaikada supiltos vietos, kuriose būdavo atliekama dievaičių garbinimo apeigos. — [31]*Jūsų miestus paversiu...* Sugriovimas Israēlio miestų ir pasiliovimas tikrojo Dievo garbinimo. — [32]*Sunaikinsiu jūsų žemę...* Visiškas Palestinos žemēs sunaikinimas ir Israēlaičių išsklaidymas

[34]*Tuomet žemē...* Dievo bausmių pasekos. Visų pirma Palestinos žemē vaizduojama kaip asmuo, kuriam jos gyventojai neleido pasilsēti šabatiniais metais, jų nelaikydami ; taigi išlaisvinta nuo tų gyventojų ji ilsēsis už visus šabatinius metus ir taip atsilygins Viešpačiui, kurs tą poilsį buvo paskyręs ir jo reikalavo. — [36]*Kas jūsų.* Antra pasēka tai liūdniausias ištremtųjų į svetimus

pat žemę, [43]kuri, jų palikta, džiaugiasi savo šabatais, kęsdama dėl jų
apleidimą. Jie gi melsis už savo nuodėmes, nes buvo atmetę mano nuta-
rimus ir paniekinę mano įstatus. [44]Tačiau ir neprietelių žemėje jiems esant
aš ne visai juos atmesiu ir nepaniekinsiu taip, kad būtų sunaikinti ir kad
išardyčiau mano su jais sandorą. Nes aš esu Viešpats, jų Dievas ; [45]ir
atsiminsiu mano pirmykštę sandorą, kada juos išvedžiau iš Egipto žemės
tautų akivaizdoje, kad būčiau jų Dievas. Aš Viešpats
Šitie yra nutarimai ir įsakymai ir įstatai, kuriuos Viešpats davė tarp
savęs ir tarp Israėlio sūnų Sinajaus kalne per Mošę

27. [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas : [2]Kalbėk Israėlio sūnums
ir jiems sakyk : Kas padarytų apžadą ir pažadėtų Dievui savo gyvybę,
sumokės nustatytą kainą. [3]Jei bus vyriškis nuo dvidešimt lig šešiasdešimt
metų, duos penkias dešimtis siklių tokių kaip šventyklos ; [4]jei mote-
riškė, trisdešimt. [5]Nuo penkių gi lig dvidešimtų metų vyriškis duos dvi-
dešimt siklių, moteriškė dešimtį. [6]Nuo vieno mėnesio lig penkių metų
už berniuką bus duodama penki sikliai, už mergaitę trys. [7]Šešių dešimtų
metų ir vyresnis vyriškis duos penkiolika siklių, moteriškė dešimtį. [8]Jei
bus beturtis ir paskirtos sumos neišsigalės sumokėti, kreipsis į kunigą, ir
kiek tasai matys ir nustatys, kad gali duoti, tiek duos
[9]O jei kas pasižadėtų duoti gyvulį, kurs gali būti papjautas aukai
Viešpačiui, tasai bus pašvęstas [10]ir negalės būti pakeistas nei geresniu,
nei menkesniu ; o jei pakeistų, tuomet abu : ir tasai kuriuo pakeistas, ir

---

kraštus Israēlio sūnų likimas, kurs tačiau tęsis tolei, kolei jie nesupras ir neišpažins savo kaltybių. — [42]*Atsiminsiu*... Labiau iškeliama aikštēn Dievo ištikimybē pažadams. Visų bausmių tikslas bus tas, kad Viešpats galētų įvykdyti visus savo patri-arkams suteiktus pažadus, kurių nevertais darēsi Israēlio sūnūs savo neklusnumu ir nusikaltimais ir todēl reikalavo tokio baisaus sudraudimo ir sugrąžinimo prie savo pareigų ējimo

g/ *Apie Dievui priklausančių dovanų išpirkimą*

27,1-34. Prie augščiau surašytų įstatų pridedamos dar taisyklēs lai-kytinos įvairių Dievui pašvęstų da-lykų išpirkime. Taigi čia visų pir-ma kalbama apie išpirkimą dalykų, apžadu atiduotų Dievui : žmogaus, gyvulio, namų ir dirvos ; toliau apie pirmgimių išpirkimą, apie dvejopą pašventimą, kada negali būti iš-pirkimo ir pagaliau apie dešimtinių išpirkimą

27. [2]*Apžadą*. Apžadu sen Test vadi-nama pasižadējimas Viešpačiui, kai-kada patvirtintas priesaika, pada-ryti ką nors arba nuo ko nors susi-laikyti ir tai tokiuose dalykuose, kuriuose žmogus nebuvo suvaržytas jokios prievolēs ; įžado tikslas buvo išmelsti iš Dievo kurią nors ypatin-gą malonę, ar už suteiktąją padē-koti. Jei žmogus žadēdavo ką nors atiduoti Viešpačiui, jo įžadas ebr buvo vadinamas *neder*. Apie to-kiuos apžadus kalbama šitoje vie-toje. — *Savo gyvybę*. Ebr t yra daugiskaita, todēl kalbama ne tik apie pažadējimą savo gyvybēs, bet apskritai kurios nors gyvos esybēs. — *Sumokēs*... Atiduodamas Viešpačiui, vykdant apžadą, gyvas esybes ir dalykus, įstatai leidžia išpirkti, nes kitaip daugelyje atsitikimų jie būtų tik apsunkinimas šventyklai, ku-rios nuosavybe jie darēsi ; tuo tikslu toliau paskiriama tam tikros išpir-kimo kainos. Buvo neleista išpirkti tik gyvulių tinkamų aukoms. — [3]*Penkias dešimtis siklių* : apie 275 lt.

[9]*Gyvulį, kurs*... Atiduodami vyk-dant apžadą gyvuliai skirstomi į tinkančius Viešpaties aukoms ir netinkančius. Pirmųjų neleista iš-pirkti, antrųjų gi išpirkimo kainą paskiria kunigas

[14]*Namus*... Apžadu dovanoti namai

tas kurs pakeistas, bus pašvęsti Viešpačiui. [11]Jei kas pasižadėtų duoti suteptą gyvulį, kurs negali būti papjautas aukai Viešpačiui, jis bus atvestas prie kunigo, [12] kurs nuspręs, ar jis geras, ar blogas, ir paskirs kainą. [13]Ir jei atnašaujantis norės jį išpirkti, pridės prie įkainojimo dar penktą dalį viršaus

[14]Jei kas pasižadėtų aukoti savo namus, pašvęsdamas juos Viešpačiui, kunigas apžiūrės, ar jie geri, ar blogi, ir bus parduoti už tokią kainą, kurią jis nustatys. [15]O jei tasai, kurs buvo pasižadėjęs, panorėtų juos atpirkti, pridės prie paskirtos kainos dar penktą dalį viršaus ir turės namus

[16]Jei pasižadėtų atiduoti savo paveldėtą dirvą, pašvęsdamas Viešpačiui, jos vertė bus nustatyta pagal sėją. Jei žemė apsėjama trimis dešimtimis saikų miežių, bus parduota už penkias dešimtis sidabro siklių. [17]Jei jis pasižada duoti dirvą tuojau po jubiliejaus metų, kiek gali būti verta, tiek bus ir įkainojama; [18]o jei kuriam laikui praslinkus, kunigas apskaičiuos pinigus pagal skaičių metų, liekančių lig jubiliejui ir taip kaina bus sumažinta. [19]Jei atpirkti dirvą panorės tasai, kurs pažadėjo atiduoti, pridės penktą dalį viršaus prie paskirtos kainos ir ją paveldės. [20]O jei nenori išpirkti, bet bus parduota kam kitam, tasai, kurs padarė įžadą, paskiau nebegalės jos išpirkti, [21]nes atėjus jubiliejaus metui bus pašvęsta Viešpačiui, o pašvęstasis lobis pridera prie kunigų teisių. [22]Jei pirktinė, o ne iš pranokėjų paveldėta dirva būtų pažadėta Viešpačiui, [23]kunigas apskaičiuos jos kainą pagal skaičių metų lig jubiliejui, ir tiek duos Viešpačiui tasai, kurs buvo padaręs įžadą. [24]Jubiliejuje gi sugrįš prie pirmojo savininko,
kurs ją buvo pardavęs ir ją valdė kaip savo tėviškės dalį. [25]Kiekvienas Iš 30,13 ; Sk 3,47
kainojimas bus daromas šventyklos sikliais. Siklis susideda iš dvidešimties Ez 45,12
šeštokų

[26]Pirmgimių, kurie pridera Viešpačiui, niekas negalės nei pašvęsti, nei įžadu žadėti ; ar tai bus jautis, ar avis ; jie yra Viešpaties. [27]O jei gyvulys yra suteptas, atnašaujantis atpirks pagal savo įkainojimą ir pridės viršaus penktą kainos dalį ; jei atpirkti nenorėtų, bus parduotas kitam už tiek, kiek bus tavo įkainota

---

reikia parduoti. Kainą paskirs kunigas

[16]*Savo paveldėtą dirvą...* Išperkamoji apžadu dovanotos dirvos kaina paskiriama iš anksto. Ji bus didesnē ar mažesnē, žiūrint ne tik dirvos didumo ir derlingumo, bet ir metų skaičiaus lig sekančiam jubiliejui. — *Trimis dešimtimis saikų...* Ebr t : vienu *khomer*, kurs buvo lygus 10 ephų arba 30 *seah*, saikų. Kadangi viena epha lygi 38,8 litro, todēl khomer lygus 388 litrams. Tokio sējimo dirvą reikējo parduoti už 50 siklių /apie 275 lt/. Kaina tikrai nedidelē, o juo arčiau buvo jubiliejus, ji darēsi juo mažesnē. Savininkas, išpirkdamas pats, turējo užmokēti už tokią dirvą 60 siklių, arba 330 lit. — [21]*Pašvęstasis lobis.* Ebr *kherem.* Žr žem 28 e. — [22]*Pirktinē...* Kalbama apie pažadējimą Viešpačiui dirvos, kuri nebuvo tikra nuosavybē, bet tik paimta nuomon lig jubiliejaus metų. Jos išpirkimo sąlygos bent kiek kitokios

[26]*Pirmgimių...* Visi pirmgimiai priderējo Viešpačiui, todēl apie juos negalima daryti apžado

[28]*Kas Viešpačiui pašvenčiama.* Ebr *kherem.* Paprastuose apžaduose dalykai, paaukuoti Viešpačiui, buvo išperkami, išskyrus tik aukoms tinkamus gyvulius. Bet jei dalykas buvo padovanotas Viešpačiui amžiniems laikams, visai išsižadant išpirkimo, tuomet jis darēsi pašvęstas /ebr *kherem*/ Viešpačiui ir buvo laikomas neliečiama jo nuosavybe. Taipgi pašvęti buvo galima žmogų, gyvulį ir dirvą ; visa tai buvo vadinama labai šventa Viešpačiui ir buvo atiduodama kunigams amžinon nuosavybēn. Plg Sk 18,14. Nuo

28Visa, kas Viešpačiui pašvenčiama, ar tai bus žmogus, ar gyvulys, ar
dirva, nebus parduodama ir negalės būti atpirkta. Kas tik kartą bus paš-
vęsta, bus labai šventa Viešpačiui. 29Žmogaus gyvybė, kartą paaukota,
negalės būti išpirkta, bet turės mirti
30Visos žemės dešimtinės, ar tai iš javų, ar iš medžių vaisių, yra Vieš-
paties ir jam pašvenčiamos. 31O jei kas norėtų atpirkti savo dešimtines,
pridės viršaus penktą jų vertės dalį. 32Visos dešimtinės iš jaučių, avių
ir ožkų ; visa, kas tik eina po piemens lazda, kiekviena dešimta galva bus
pašvęsta Viešpačiui. 33Nebus renkama nei geros, nei menkos, ir nebus viena
kita pakeičiama ; jei kas pakeistų, ir ta kuria pakeista, ir pati pakeistoji
bus pašvęsta Viešpačiui ir nebus išpirkta
34Šitie yra įsakymai, kuriuos Viešpats davė Mošei dėl Israėlio sūnų
Sinajaus kalne

---

tokio pašventimo /*kherem*/ reikia atskirti kitas *kherem*, apie kurį kalbama sek eil. — 29*Kartą paaukota*... Ebr t galima taip išversti : « Kiekvienas pašventimas /*kherem*/, kurs bus pašvęstas /*jakhoram*/ iš žmonių /*min-ha'adam*/, nebus išpirktas, bet mirte numirs ». Tas pašventimas visai skyrēsi nuo minētojo 28 eil, nes pašvęstas dalykas nesidarē labai šventas Viešpačiui, nebuvo atiduodamas kunigams, bet jis reikējo visai sunaikinti ; taigi darēsi iškeiktas, sunaikintinas dalykas /*lot* anathema/. Čia nepasakyta, kas galējo pašvęsti tokiuo pašventimu. Iš kitų šv Rašto vietų žinoma, kad toks *kherem* buvo pritaikomas karuose pries pagoniškas tautas, kurios paties Dievo paskirtos buvo sunaikinti dēl jų bjaurių ir baisių nusikaltimų, ir prie jų lobio ; toliau patiems Israēlio sūnums už pasidavimą stabmeldystei, o kaikada už pasisavinimą dalyko, kurs buvo po kheremu ir kaikuriuose kituose atsitikimuose. Kheremo įvykdymas ne visuomet pasiliko vienodas ; ypač vēlesniais laikais jis buvo labai sušvelnintas ir nekuo tesiskyrē nuo paprasto atskyrimo nuo vienybēs su išrinktąja tauta

30*Dešimtinēs*... Paaiškinama, kokiuose atsitikimuose leidžiama išpirkti dešimtines ir kuriuose ne. — 32*Eina po piemens lazda.* Išsireiškimas, paimtas iš papročio suskaityti, pakēlus lazdą išeinančius iš tvarto gyvulius ir į jį grįžtančius

SKAIČIŲ KNYGA

Ebraiškai *Vaj^{e}dabber*

1. [1]Antrais Israėlaičių išėjimo iš Egipto metais, pirmą antrojo mė-
nesio dieną Viešpats kalbėjo Mošei Sinajaus tyrumoje liudijimo padang-
tėje ir tarė : [2]Suskaitykite visą Israėlio sūnų bendruomenę pagal jų gimines Iš 30,12
ir šeimas, įimant įvardžiai visus, kiek tik yra vyriškosios lyties, [3]turinčių
dvidešimt metų ir daugiau, visus pajėgius vyrus Israėlyje. Juos suskaitysite
jų būriais, tu ir Aaronas. [4]Ir su judum bus paskirų genčių ir šeimų vyres-
nieji. [5]Jų vardai yra šitie : iš Rubeno Sedeuro sūnus Elisuras ; [6]iš Simeono
Surisadajo sūnus Salamiėlis ; [7] iš Judo Aminadabo sūnus Naasonas ;
[8]iš Isakharo Suaro sūnus Natanaėlis ; [9]iš Zabulono Helono sūnus Elia-
bas ; [10]iš dviejų gi Juozapo sūnų, iš Ephraimo Amiudo sūnus Elisama, iš
Manaso Padasuro sūnus Gamaliėlis ; [11]iš Benjamino Gedeono sūnus Abi-

---

I. Israėlaičių kelionė tyruose iki išėjusios iš Egipto kartos pasmerkimui

1. Tautos sutvarkymas prieš kelionę

a/ *Suskaitymas kareivių kiekvienoje giminėje*

I. Kuomet sandora tarp Dievo ir jo išrinktosios tautos jau buvo padaryta, svarbiausioji įstatymo dalis paskelbta, šventykla pastatyta ir Dievas buvo pasirinkęs buveinę savo tautos tarpe, Israēlaičių pasilikimo tikslas prie Sinajaus kalno buvo pasiektas ; jie galējo keliauti toliau, kad paveldētų Žadētąją žemę. Bet kelionēje, ypač gi laukiamuose susirēmimuose su priešais reikējo gero visos tautos sutvarkymo. To sutvarkymo aprašymu prasideda pirmoji Skaičių knygos dalis, kuri apima Israēlio sūnų istoriją lig išējusios iš Egipto kartos pasmerkimui /1,1-14,45/

1,1-5,4. Viešpačiui įsakant, Mošē ir Aaronas su Israēlio kunigaikščių pagalba suskaito dvylikos giminių vyriškius, turējusius 20 metų ir vyresnius, galējusius nešioti ginklus ir eiti karan. Iš to skaičiaus išimami Levitai, kaip paskirti šventyklai ir jos rakandams nešti, nurodoma dar jų vieta viduryje kitų giminių aplink padangtę

1. [1]*Antrais*... Israēlaičiai buvo atēję į Sinajaus tyrumą trečiame mēnesyje po išējimo iš Egipto /žr Iš 19,1/ ; padangtē buvo pastatyta pirmą dieną antrųjų metų /žr Iš 40, 2.15/ ; taigi visi atsitikimai, surašyti Kunigų knygoje, įvyko vienu mēnesiu. — [2]*Pagal jų gimines*... Kiekvieno iš dvylikos Jokubo sūnų palikuonys buvo padalinta į mažesnes gimines /ebr *mišpakhoth*/, tos ginimēs susidējo iš atskirų šeimų ar namų /ebr *beth'aboth*/. Plg Iš 6.14. Kiekvienoje šeimoje reikējo suskaityti atskiri vyriškiai įvardžiai /ebr *b^{e}mispar šemoth*/, arba pagal jų galvas /ebr *l^{e}gulg^{e}lotham*/. — [3]*Pajēgius vyrus.* Ebr *jotse' tsaba'*, tinkančius eiti karan. Todēl iškaršę seniai ir visi liguisti, kurie negalējo nešioti ginklų, nebuvo įtraukiami sąrašan. — *Israēlyje.* Sura-

danas ; [12]iš Dano Amisadajo sūnus Ahiezeris ; [13]iš Asero Okhrano sūnus
Phegiėlis ; [14]iš Gado Duelio sūnus Eliasaphas; [15]iš Nephtalio Enano sū-
nus Ahira
[16]Šitie yra tautos kunigaikščiai, paskirų genčių ir šeimų prakilnieji,
Israėlio kariuomenės vadai. [17]Mošė ir Aaronas ėmė juos su visa tautos
daugybe ; [18]ir surinko pirmą antrojo mėnesio dieną ir surašė žmones
pagal gimines, ir namus, ir šeimas, kiekvieną galvą atskirai ir įvardžiai,
visus turėjusius dvidešimt metų ir daugiau, [19]kaip Viešpats buvo įsakęs
Mošei. Jie buvo suskaityti Sinajaus tyrumoje
[20]Iš Israėlio pirmgimio Rubeno visų vyriškių, turėjusių dvidešimt
ir daugiau metų, tinkančių eiti karan, surašyta įvardžiai atskirų vyrų
pagal jų kilmę, gimines ir namus [21]keturios dešimtys šeši tūkstančiai
penki šimtai. [22]Iš Simeono sūnų visų vyriškių, turėjusių dvidešimt ir
daugiau metų, tinkančių eiti karan, surašyta įvardžiai atskirų vyrų pa-
gal jų kilmę, gimines ir gentystės namus [23]penkios dešimtys devyni tūks-
tančiai trys šimtai. [24]Iš Gado sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų,
tinkančių eiti karan, surašyta įvardžiai atskirų vyrų pagal kilmę, gimi-
nes ir gentystės namus [25]keturios dešimtys penki tūkstančiai šeši šimtai
penkios dešimtys. [26]Iš Judo sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų,
galėjusių traukti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus atski-
rų vyrų įvardžiai [27]surašyta septynios dešimtys keturi tūkstančiai šeši
šimtai. [28]Iš Isakharo sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, tinkan-
čių eiti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus atskirų žmonių
įvardžiai [29]surašyta penkios dešimtys keturi tūkstančiai keturi šimtai.
[30]Iš Zabulono sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, galinčių traukti
karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai ats-
kirų vyrų [31]penkios dešimtys septyni tūkstančiai keturi šimtai. [32]Iš dviejų
Juozapo sūnų Ephraimo vaikų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, ga-
lėjusių traukti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta
įvardžiai atskirų vyrų [33]keturios dešimtys tūkstančių penki šimtai. [34]To-
liau Manaso sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, galėjusių traukti
karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai atskirų
vyrų [35]trys dešimtys du tūkstančiu du šimtu. [36]Iš Benjamino sūnų, turėjusių
kilmę dvidešimt ir daugiau metų, visų galėjusių traukti karan, pagal jų kilmę,

---

šyti buvo tik Israēlio sūnūs ; taigi svetimtaučių nepriimta išrinktosios tautos kareivių tarpan. — [4]*Ir su judum*... Ebr t : ir su judum bus po vieną iš kiekvienos giminēs : vyras — kunigaikštis savo šeimos. Mošēs ir Aarono padējējais buvo paskirta po vieną vyrą iš kiekvienos Israēlio giminēs ; kiekvienas gi iš jų jau ir iki tam laikui buvo savo šeimos viršininku

[16]*Šitie yra tautos*... Ebr šitos eil t galima išversti taip : « Tokie buvo išrinktieji, savo tēvų giminių kunigaikščiai, Israēlio tūkstančių vadai ». Plg Iš 18,2. — [18]*Pirmą antrojo*... Surašinēti pradēta tą pačią dieną, kai tik buvo gautas Dievo įsakymas ; bet kiek laiko paēmē visas surašinējimo darbas, nepasakyta. — *Ir surašē*. Anot ebr t : ir įsirašydino

[20]*Iš Israēlio*... Visų surašytųjų Israēlio sūnų skaičius duodamas toks pat, koks buvo pirm septynių mēnesių, sudedant dovanas padangtei statyti /žr Iš 38,25/ ; be to atskirų giminių skaičiai atrodo labai apibendrinti, nes ko ne visur jie susideda iš šimtinių ; tos aplinkybēs leidžia abejoti, ar jos pasiliko iki mūsų dienų nepakeistos /žr *Hummelauer*. Com in Numeros, p 225 ir tol/

[47]*Levitai gi*... Priežastis, kodēl Levitų nesurašinēta kartu su kitais

gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai atskirų asmenų [37]trys dešimtys penki tūkstančiai keturi šimtai. [38]Iš Dano sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, galėjusių traukti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai atskirų žmonių [39]šešios dešimtys du tūkstančiu septyni šimtai. [40]Iš Asero sūnų, visų turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, galėjusių eiti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai atskirų vyrų [41]keturios dešimtys vienas tūkstantis penki šimtai. [42]Iš Nephtalio sūnų, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, visų galėjusių traukti karan, pagal jų kilmę, gimines ir gentystės namus surašyta įvardžiai atskirų vyrų [43]penkios dešimtys trys tūkstančiai keturi šimtai

[44]Šitie yra, kuriuos surašė Mošė ir Aaronas ir dvylika Israėlio vyresniųjų, kiekvieną pagal jo gentystės namus. [45]Iš viso Israėlio sūnų pagal jų namus ir šeimas, turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, galėjusių traukti karan, buvo [46]šeši šimtai trys tūkstančiai penki šimtai penkios dešimtys. [47]Levitai gi nebuvo tarp jų surašyti pagal jų giminės šeimas

[48]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [49]Levio giminės nesurašinėk, ir nedėk jų skaičiaus draug su Israėlio sūnumis ; [50]bet paskirk juos prie liudijimo padangtės ir visų jos rykų ir prie viso, kas pridera šventai tarnybai. Jie neš padangtę ir visus jos rakandus, ir eis savo tarnybą ir turės stovyklas aplink padangtę. [51]Kai reikės eiti, Levitai išardys padangtę ; sustojus gi stovyklose, jie ją išties. Kas tik iš svetimųjų prisiartintų, bus užmuštas. [52]Israėlio sūnūs statys savo stovyklas kiekvienas savo dalyje bei savo karinėje eilėje, [53]o Levitai turės savo stovyklas aplinkui padangtę, kad neateitų ant Israėlio sūnų bendruomenės rūstybė, ir bus sargyboje prie liudijimo padangtės. [54]Israėlio tat sūnūs padarė visa kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei

2. [1]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui, tardamas : [2]Israėlio sūnūs turės stovyklas aplink sandoros padangtę pagal savo giminių namus, kiekvienas savo būryje, prie ženklo ir vėliavos

[3]Į saulėtekius išties padangtes Judas savo kariuomenės būriais ; ir jo sūnų vadas bus Aminadabo sūnus Naasonas ; [4]ir visų jo giminės tinkančių eiti karan skaičius septynios dešimtys keturi tūkstančiai šeši šimtai. [5]Šalia jo turės savo stovyklas visi iš Isakharo giminės, kurių vadas yra Suaro sūnus Natanaėlis ; [6]ir visų jo kariautojų skaičius penkios dešimtys keturi tūkstančiai keturi šimtai. [7]Zabulono giminėje vadas yra Helono sūnus Eliabas. [8]Visos jo giminės kariuomenės tinkančių į

Israēlaičiais, nurodoma žem 50 e. Jie turējo tarnauti padangtei ir kunigams

[51]*Iš svetimųjų* : nepriklausančių Levitų giminei. — [52]*Kiekvienas savo dalyje*... Anot ebr t : kiekvienas savo stovykloje, ty, savo giminēje, kiekvienas po savo vēliava, prie savo būrio. — [53]*Kad neateitų*... Levitai turējo sergēti, kad kas nors iš kitų Israēlio sūnų nepasistatytų sau padangtēs per daug arti sandoros padangtēs ir ta reikiamos pagarbos stoka neužsitrauktų Dievo rūstybēs ne tik ant savęs, bet ir ant daugelio savo brolių

b/ *Tvarka laikytina stovykloje ir kelionēje*

2,1-34. Vietos stovyklose dvylikai giminių paskirstomos taip, kad kiekvienoje padangtēs pusēje turi būti trys giminēs : į rytus Judo, Isakharo ir Zabulono ; į pietus Rubeno, Simeono ir Gado ; į vakarus Eph-

karą penkios dešimtys septyni tūkstančiai keturi šimtai. [9]Visų prideran-
čių Judo stovyklai bus šimtas aštuonios dešimtys šeši tūkstančiai keturi
šimtai, ir jie eis savo būriais pirmieji
[10]Pietiniame šone Sedeuro sūnus Elisuras bus vadu Rubeno sūnų
stovyklose; [11]ir visų jo kariuomenės kariaujančiųjų, kurių surašyta,
keturios dešimtys šeši tūkstančiai penki šimtai. [12]Šalia jo turės stovyklas
visi iš Simeono giminės, kurių vadas yra Surisadajo sūnus Salamiėlis;
[13]ir visos jo kariuomenės kariaujančiųjų, kuriuos surašyta, penkios de-
šimtys devyni tūkstančiai trys šimtai. [14]Gado giminėje vadas yra Duėlio
sūnus Eliasaphas; [15]ir visų jo kariuomenės kariaujančių, kuriuos sura-
šyta, keturios dešimtys penki tūkstančiai šeši šimtai penkios dešimtys.
[16]Visų priderančių Rubeno stovyklai šimtas penkios dešimtys vienas
tūkstantis keturi šimtai penkios dešimtys, skaitant jų būriais; jie turės
eiti antroje vietoje
[17]Liudijimo gi padangtė bus nešama, einant levitams jų tarnybą ir
einant savo būriais. Kaip ji bus sustatoma, taip bus ir išardoma. Kiek-
vienas eis savo vietoje ir tvarkoje
[18]Į vakarus bus Ephraimo sūnų stovyklos, kurių vadas yra Amiudo
sūnus Elisama; [19]o visų jo kariuomenėje, tinkančių į karą ir surašytų,
keturios dešimtys tūkstančių penki šimtai. [20]Ir su jais bus giminė Manaso
sūnų, kurių vadas yra Padasuro sūnus Gamaliėlis; [21]ir visų jo kariuome-
nėje tinkančių į karą, kurių surašyta, trys dešimtys du tūkstančiu du
šimtu. [22]Benjamino sūnų giminėje vadas bus Gedeono sūnus Abidanas;
[23]ir visų jo kariuomenėje tinkančių į karą, kurių surašyta, trys dešimtys
penki tūkstančiai keturi šimtai. [24]Visų surašytųjų Ephraimo stovyklose
šimtas aštuoni tūkstančiai vienas šimtas. Savo būriais jie eis trečioje eilėje
[25]Į šiaurę turės stovyklas Dano sūnūs, kurių vadas yra Amisadajo
sūnus Ahiezeris; [26]visų jo kariuomenėje tinkančių į karą, kuriuos sura-
šyta, šešios dešimtys du tūkstančiu septyni šimtai. [27]Šalia jo išties pa-
dangtes Aserio giminė, kurių vadas yra Okhrano sūnus Phegiėlis; [28]visų
kariuomenėje tinkančių į karą, kurių surašyta, keturios dešimtys vie-
nas tūkstantis penki šimtai. [29]Nephtalio sūnų vadas bus Enano sūnus
Ahira; [30]o visų jo kariuomenėje tinkančių į karą, kurių surašyta, pen-
kios dešimtys trys tūkstančiai keturi šimtai; [31]viso Dano stovyklose
surašytųjų bus šimtas penkios dešimtys septyni tūkstančiai šeši šimtai;
jie eis paskutiniais

---

raimo, Manaso ir Benjamino; į šiaurę Dano, Asero ir Nephtalio giminēs.

2. [2]*Pagal savo giminių namus*... Anot ebr t: kiekvienas prie savo vēliavos ir prie savo giminēs ženklo. Kiekviena ketvirta Israēlaičių dalis, susidedanti iš trijų giminių, gavo savo atskirą didelę vēliavą /ebr *degel*/. Mažesnēs vēliavos /ebr *othoth*/ arba kariški ženklai turējo būti taipgi kiekvienoje giminēje, o gal ir mažesniuose jų būriuose, « tēvų namuose ». Keturioms Israēlaičių dalims skiriama stovyklose vieta iš keturių padangtēs pusių, bet ne prie jos pačios, nes aplink padangtę turējo sustoti kunigai ir Levitai. Giminių vadais pasiliko paskirti tie patys, kurie padējo Mošei ir Aaronui surašinēti Israēlaičius; be to, Judo, Ephraimo, Rubeno ir Dano giminių vadai yra kartu ir keturių visos kariuomenēs dalių vadai

[3]*Į saulētekius*... Sustatant padangtę ją visuomet atgręždavo galu į vakarus; todēl Judo giminēs vieta buvo garbingiausia—ties įējimu į prieangį ir į padangtę. Taipgi kelionēje Judo palikuonys, vedini Isakharo ir Zabulono giminēmis, ējo pirmoje

32 Tasai yra Israėlio sūnų skaičius, pagal jų giminystės namus ir pagal
padalintos kariuomenės būrius, šeši šimtai trys tūkstančiai penki šimtai
penkios dešimtys. 33 Levitų gi nesurašinėta tarp Israėlio sūnų, nes taip
Viešpats buvo įsakęs Mošei. 34 Ir Israėlio sūnūs darė visa tai, kaip Vieš-
pats buvo liepęs. Jie sustodavo stovyklose savo būriais ir ėjo savo tėvų
šeimomis ir namais

3. 1 Šitie yra Aarono ir Mošės palikuonys tą dieną, kurioje Viešpats
kalbėjo Sinajaus kalne. 2 Ir šitie yra Aarono sūnų vardai : jo pirmgimis Is 6,23
Nadabas, toliau Abijus, Eleazaras ir Itamaras. 3 Šitie yra vardai Aarono
sūnų, kunigų, kurie buvo patepti ir kurių rankos pripildyta ir pašvęsta,
kad eitų kunigystės pareigas. 4 Bet Nadabas ir Abijus, kai atnašavo sve- Kun 10,12,
timą ugnį Viešpaties akivaizdoje Sinajaus tyrumoje, mirė nepalikdami 1 Kron 24,2
vaikų ; o kunigystės pareigas ėjo savo tėvo Aarono akivaizdoje Elea-
zaras ir Itamaras
5 Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : 6 Liepk prisiartinti Levio giminei
ir ją pastatyk kunigo Aarono akivaizdoje, kad jam tarnautų ir stovėtų
sargyboje, 7 ir rūpintųsi viskuo, kas pridera daugybės tarnybai ties liu-
dijimo padangte, 8 ir kad sergėtų padangtės rykus, eidami prie jos tar-
nybą. 9 Ir padovanosi Levitus 10 Aaronui ir jo sūnums, kuriems jie Israėlio
sūnų atiduoti. Aaroną gi ir jo sūnus paskirsi kunigystės pareigoms. Kas iš
pašaliečių prisiartintų tarnauti, numirs

---

vietoje /plg Prad 49,8.../ ; pagaliau ta kariuomenės dalis buvo gausiausia, todėl ir stipriausia. Silpnesnė už Judo, bet stipresnė už kitas, Dano kariuomenės dalis ėjo paskutinė. Pačiame viduryje ėjo kunigai ir Levitai su padangte tarp dviejų bent kiek silpnesnių kariuomenės dalių

c/ *Surašymas Levitų ir jų pareigos.*

3,1-4,49. Levio giminei buvo lemta atlikti svarbią tarnybą prie sandoros padangtės ; todėl apie jos sutvarkymą ir įvairias prievoles kalbama plačiau. Visų pirma primenama jau anksčiau pašvęstieji kunigais Aarono sūnūs ; toliau visi Levitai paskiriami Dievo tarnybai vieton Israėlio pirmgimių, ir visi jų vyriškiai nuo vieno mėnesio suskaitomi jų giminėmis, nurodant drauge jų vietas aplink padangtę ir prievoles kelionėje. Suskaičius visus Israėlio pirmgimius ir radus, kad jų buvo daugiau negu visų Levitų, liepiama užmokėti pinigais Aaronui ir jo sūnums už tiek Israėlio pirmgimių, kiek jų buvo viršaus. Pagaliau liepiama suskaityti vien užaugusieji Levitai nuo 30 m lig 50, kurie kelionėje turėjo nešti įvairias padangtės dalis, ir duodami tikslūs nurodymai, kaip reikia suvynioti padangtę prieš kelionę ir kas kurias jos dalis turi nešti

3. 1 *Aarono ir Mošės palikuonys.* Aaronas įvardinamas pirmas, kaip vyresnis amžiumi, ir pagaliau tik jo kūniški palikuonys turėjo būti kunigais. Jie buvo draug dvasiški sūnūs Mošės, kurs paties Viešpaties buvo paskirtas eiti laikinai vyr kunigo pareigas ; kūniški gi jo palikuonys priklausė paprastųjų Levitų skaičiui. Žr 1 Kron 23,14. — 2 *Ir šitie yra...* Nauja čia žinia tik ta, kad Nadabo ir Abijaus neliko vaikų. Labai sumažėjus kunigų skaičiui jiems reikėjo padėjėjų ; tokiais gi turėjo būti Levitai

6 *Kad jam tarnautų ir...* Levitai buvo skiriami tarnauti ne vien Aaronui, bet apskritai kunigams, kurių atstovu čia yra Aaronas. Jų tarnyba turėjo būti dvejopa : viena nuolatinė prie padangtės, kita laikinė kelionėje, nešant padangtės dalis ; toliau ji aprašoma nuosakiau. — 9 *Ir padovanosi...* Aiškiai nurodoma, kad Levitai ne lygūs kunigams, bet turi jiems tarnauti. — 10 *Israėlio sūnų atiduoti.* Tikriau : iš Israėlio sūnų tarpo ; nes kunigams Levitus buvo ne Israėlaičiai padovanoję,

[11]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [12]Aš ėmiau Levitus iš Israėlio sūnų
už visus pirmgimius, kurie atveria įsčią tarp Israėlio sūnų ; ir Levitai
Iš 13,2; Žem 8,16 bus mano ; [13]nes mano yra kiekvienas pirmgimis nuo to, kaip ištikau
pirmgimius Egipto žemėje ; aš sau pašvenčiau visus, kurie pirmieji gimsta
Israėlyje, nuo žmogaus iki gyvuliui ; jie yra mano. Aš Viešpats

---

bet pats Dievas. — *Kas iš pašaliečių* : ne kunigas ir ne Levitas

[12]*Aš ēmiau*... Žr Iš 13,2... Dievas Egipte buvo sau paskyręs Israēlio pirmgimius ; jų gi vieton jis ima savo ypatingon tarnybon Levio giminę dēl jos žymaus uolumo apie jo garbę. Žr Iš 32,26...

[14]*Viešpats kalbējo*... Viešpaties žodžiai toliau duodami ne ištisai, bet sujungti su pasakojimu, kaip juos įvykdyta. — [15]*Turinčius vieną mēnesį*. Liepiama suskaityti ne vien užaugusieji Levitai, bet visi jų vyriškiai, pradedant nuo vieno mēnesio, kuomet jų motinos buvo laikomos jau apvalytos nuo kraujo susitepimo, nes ir Israēlaičių pirmgimiai, kuriuos Levitai turējo pavaduoti, buvo taipgi visokio amžiaus

[21]*Iš Gersono*... Gersono palikuonių skaičius, vieta stovyklose ir pareigos. — [26]*Kas tik pridera*... Ebr t pasakyta : ir aplinkui altorių ; todēl turēta galvoje ne altoriaus tarnyba, bet prieangis su jo užkabomis aplinkui padangtę ir aplink altorių

[27]*Kaato*... Kaato giminēs skaičius, vieta stovyklose ir pareigos. Prie Amramo palikuonių priklausē Mošē ir Aaronas. — [31]*Sergēs gi jie*... Plg žem 4,4... Kaato palikuonims pavedama sergēti svarbiausi šventyklos dalykai. — *Užkabą*, kuria buvo atskirta švenč padangtēs dalis nuo šventosios. — [32]*O Levitų vadų*... Be giminēs vado Kaato palikuonims skiriamas dar kitas viršininkas, vyresnysis Aarono sūnus Eleazaras

[33]*Iš Merario*... Merario giminēs skaičius, vieta stovyklose ir pareigos. Plg žem 4,29...

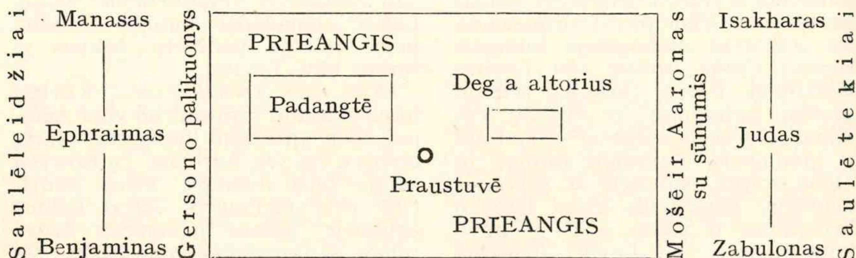
[38]*Ties sandoros*... Mošē ir Aaronas gauna garbingiausias vietas stovyklose, nes ties pačiu įējimu į prieangį ir padangtę

Dvylikos Israēlio giminių ir Levitų vietas aplink padangtę galima įsivaizduoti taip :

Š i a u r ē

A s e r a s — D a n a s — N e p h t a l i s

M e r a r i o p a l i k u o n y s

K a a t o p a l i k u o n y s

G a d a s — R u b e n a s — S i m e o n a s

P i e t ū s

[14]Viešpats kalbėjo Mošei Sinajaus tyrumoje ir tarė : [15]Suskaityk
Levio sūnus pagal jų tėvo namus ir šeimas, visus vyriškius, turinčius
vieną mėnesį amžiaus ir daugiau. [16]Mošė juos suskaitė, kaip Viešpats
buvo įsakęs ; [17]ir buvo rasta Levio sūnų jų vardais Gersonas, Kaatas ir
Meraris. [18]Gersono sūnūs : Lebnis ir Semėjis. [19]Kaato sūnūs : Amramas Iš 6,16
ir Jesaaras, Hebronas ir Oziėlis. [20]Merario sūnūs : Moholis ir Musis

[21]Iš Gersono buvo dvi šeimos : Lebnių ir Semėjų ; [22]ir jų, turėjusių
mėnesį amžiaus ir daugiau, vyriškos lyties suskaityta septyni tūkstančiai
penki šimtai asmenų. [23]Tie turi statyti stovyklas ties padangtės galu į
vakarus, [24]vadovaujant Laėlio sūnui Eliasaphui. [25]Ir turi sergėti sandoros
padangtėje [26]pačią padangtę ir jos uždangą, ir užkabą, kuria užtiesiama
sandoros padangtės anga, ir prieangio užkabas, o taip pat užkabą, kuri
pakabinama padangtės prieangio įėjime, ir kas tik pridera altoriaus tar-
nybai, padangtės virves ir visus jos rakandus

[27]Kaato giminei priklausys Amramų, Jesaarų, Hebronų ir Oziėlių
šeimos. Tos yra iš Kaato kilusios šeimos, suskaitytos jų vardais ; [28]jose
viso vyriškių, nuo vieno mėnesio ir daugiau, buvo aštuoni tūkstančiai
šeši šimtai. Jie sergės šventyklą [29]ir turės stovyklas pietiniame šone.
[30]O jų vadas bus Oziėlio sūnus Elisaphanas. [31]Sergės gi jie skrynią ir stalą,
ir žibintuvą, altorius ir šventyklos indus, vartojamus tarnyboje, ir už-
kabą ir visus tolygius rakandus. [32]O Levitų vadų kunigaikštis, kunigo
Aarono sūnus Eleazaras, bus ant tų, kuriems pavesta sergėti šventyklą

[33]O iš Merario yra kilusios Moholių ir Musių giminės, kurias surašyta
jų vardais ; [34]jose viso vyriškių, turėjusių vieną mėnesį amžiaus ir dau-
giau, buvo šeši tūkstančiai du šimtai. [35]Jų vadas yra Abihaiėlio sūnus
Surijėlis ; jų stovyklos bus šiauriniame šone. [36]Jiems bus pavesta sergėti
padangtės lentos ir kartys, šulai ir jų pakojai ir visa, kas tai tarnybai
pridera ; [37]taip pat prieangio šulai, statomi aplinkui, su jų pakojais, ir
basleliai su virvėmis

[38]Ties sandoros padangte, tai yra rytiniame šone, turės stovyklas
Mošė ir Aaronas kartu su savo sūnumis, sergėdami šventyklą Israėlio
sūnų tarpe. Kas tik prisiartintų svetimas, numirs

[39]Visų Levitų vyriškos lyties, turėjusių vieną mėnesį amžiaus, ir
daugiau, kuriuos Mošė ir Aaronas, Viešpačiui paliepus, suskaitė pagal
jų šeimas, buvo dvidešimt du tūkstančiu

[40]Ir Viešpats tarė Mošei : Suskaityk Israėlio sūnų pirmgimius vy-
riškos lyties, turinčius vieną mėnesį amžiaus ir vyresniuosius, ir turėsi
jų skaičių. [41]Ir imsi man Levitus užuot visų Israėlio sūnų pirmgimių.
Aš esu Viešpats. Ir visus jų gyvulius užuot visų pirmgimių iš Israėlio
sūnų gyvulių. [42]Mošė tat suskaitė, kaip Viešpats buvo įsakęs, Israėlio

---

[39]*Dvidešimt du tūkstančiu.* Sudėjus kruvon augščiau nurodytus atskirų Levitų giminių skaičius, 7500 8600, 6200. pasidaro 22300, taigi trimis šimtais daugiau. Kadangi skaičius 22000 pasikartoja kaip visai tikras, todėl reikia manyti, kad arba atskirų giminių skaičiai surašyti netiksliai arba bent vienas iš jų yra klaidingas. Paklydimas pigiausiai galėjo atsirasti skaičiuje 8600. — [43]*Dvidešimt du tūkstančiu du...* Dvylikos giminių pirmgimių skaičius, jei jį palyginsime nors su visų užaugusiųjų Israėlaičių skaičiumi 603.550, gali rodytis perdaug mažas. Tas dalykais įvairiai aiškinamas, nes tikrai nežinia, ką laikyta tais pirmgimiais. — [46]*Išpirkti gi...* Anot padavimo, tie Israėlio pirmgimiai, kurie reikėjo išpirkti pinigais, buvę išrinkti burtu. — [47]*Penkis siklius* : penkis kartus po 5,5 liet litų. — *Šeštokų.* Ebr *gerah.*

sūnų pirmgimius ; [43]ir buvo vyriškių, pažymėtų jų vardais, turėjusių vieną
mėnesį amžiaus ir daugiau, dvidešimt du tūkstančiu du šimtu septynios
dešimtys trys. [44]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [45]Imk Levitus užuot
Israėlio sūnų pirmgimių ir Levitų gyvulius užuot jų gyvulių, ir bus Levitai
mano. Aš esu Viešpats. [46]Išpirkti gi dviem šimtam septynioms dešimtims
Iš 30,13 ; trims, kuriais Israėlio sūnų pirmgimiai perviršija levitų skaičių, [47]imsi
Kun 27,25 Ez 45,12 nuo kiekvienos galvos po penkis siklius, tiek sveriančius kaip šventyklos.
Siklis susideda iš dvidešimties šeštokų. [48]Ir atiduosi pinigus Aaronui ir
jo sūnums kaip užmokestį už tuos, kiek yra viršaus. [49]Mošė tat ėmė pi-
nigus už tuos, kiek buvo viršaus ir kuriuos išpirko nuo Levitų, [50]už Is-
raėlio sūnų pirmgimius tūkstantį tris šimtus šešias dešimtis penkis sik-
lius, tokiuos kaip šventyklos, [51]ir atidavė Aaronui ir jo sūnums, vykdyda-
mas įsakymą, kurį Viešpats jam buvo davęs

4. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė : [2]Suskaityk visus
Kaato sūnus iš Levitų tarpo jų namais ir šeimomis, [3]nuo trijų dešimtų
metų ir vyresnius iki penkių dešimtų metų, visus, kurie įeina, kad stovėtų
ir tarnautų sandoros padangtėje. [4]Ta bus Kaato sūnų tarnyba : sandoros
padangtėn ir jos švenčiausion dalin [5]įeis Aaronas ir jo sūnūs, kai reikės
pajudinti stovyklą, ir nuims užkabą, pakabintą ties anga, ir jon suvy-
nios liudijimo skrynią [6]ir dar apdengs mėlynų kailių uždanga, ir ant vir-
šaus užties visą mėlyną apsiaustą, ir įvers kartis. [7]Taip pat padėtinių
duonų stalą įvynios mėlynan apsiaustan ir draug su juo sudės smilkytuvus
ir grūstuvus, taures ir puodelius liejamoms aukoms pilti ; duonos bus ant
jo visuomet. [8]Ir ant viršaus užties žydriai raudoną apsiaustą, kurį vėl
apdengs mėlsvų kailių uždanga, ir įvers kartis. [9]Ims taip pat mėlyną

Žr Iš 30,13. — [49]*Nuo Levitų* : nuo tarnybos, kuriai buvo skirti Levitai

4. [2]*Suskaityk...* Čia liepiama suskaityti tik tie Levitai, kuriems Viešpats buvo paskyręs ypatingas priedermes kelionėje : nešti įvairias padangtės dalis. Joms atlikti skiriami Levitai, turējusieji ne mažiau 30 metų amžiaus ir ne daugiaus 50. Paprastos gi ir nuolatinēs Levitų prievolēs buvo tarnauti prie padangtēs, atnešti malkų, vandens, valyti indus, padēti kunigams prie aukų ir tt. Tuo tikslu Levitams buvo suteiktas ypatingas pašventinimas ir toms nuolatinēms prievolēms Levitai tiko jau nuo 25 m /žr žem 8,24.25/ ; žymiai vēliau Dovidas liepē imti toms pareigoms dar penkeriais metais jaunesnius Levitus. Žr 1 Kron 23,24-26. *Kaato sūnus.* Kaato palikuonys statoma pirmon vieton, nes jiems buvo paskirta nešti švenčiausieji dalykai. Iš Kaato palikuonių /per Amramą/ buvo Mošē ir Aaronas. — [3]*Įeina, kad stovētų...* Ebr t *beah latstsabah,* įeina į kareiviją. Taigi ir Levitai yra dvasiški kareiviai, kurių prievolēs yra tarnauti Dievui. — [4] *Ta bus...* Plg aug 3,31. Anot ebr t šita eil galima išreikšti taip : Ta yra Kaato sūnų tarnyba sandoros padangtēje : kas labai šventa. Taip pažymima, kad Kaato sūnūs neš kelionēje švenčiausius dalykus. — [5]*Ir jo sūnūs.* Išardant padangtę buvo leista įeiti jos švenčiausion dalin taipgi paprastiems kunigams, bet ne Levitams. — *Užkabą,* skiriančią švenč padangtēs dalį nuo šventosios

[6]*Mēlynų kailių...* Ta skrynios uždanga buvo padaryta iš tokių pat kailių, kaip ir antroji visos padangtēs uždanga. Žr Iš 25,5. — *Visą mēlyną apsiaustą.* Sandoros skrynia kelionēje turējo tris uždangas. Viršutinis jos apsiaustas jau savo spalva turējo ją išskirti iš kitų suvyniotų dalykų. — *Įvers kartis.* Iš 25,15 buvo uždrausta išimti iš skrynios grandžių karteles, todēl kaikurie aiškintojai mano, kad šitoje vietoje žodžiai : *įvers kartis,* yra nereikia-

apsiaustą, kuriuo apdengs žibintuvą su jo lempomis ir replėmis ir gnyb-
liais ir visais aliejaus indais, kurių reikia lempoms žibinti, [10]ir ant jų visų
uždės mėlsvų kailių uždangą, ir įvers kartis. [11]Taip pat ir auksinį altorių
įvynios mėlynan apsiaustan, ir ant viršaus užties uždangą iš mėlsvų
kailių, ir įvers kartis. [12]Visus rykus, kurie vartojami šventyklos tarny-
boje, įvynios mėlynan apsiaustan, ir ant viršaus užties uždangą iš mėlsvų
kailių, ir įvers kartis. [13]Altorių gi apvalys nuo pelenų ir jį apvynios
raudonos purpuros apsiaustu ; [14]ir sudės draug su juo visus rykus, kurie
vartojami jo tarnyboje, tai yra, indus anglims, šakutes, trišakius, kab-
lius ir kastuvus. Visus altoriaus rykus apdengs draug mėlsvų kailių
uždanga ir įvers kartis. [15]Kai Aaronas ir jo sūnūs bus suvynioję šven- 1 Kron 15,15
tyklą ir visus jos rykus, keliant stovyklas, tuomet įeis Kaato sūnūs
nešti, kas suvyniota ; ir neprisilies prie šventyklos rykų, kad nenumirtų.
Tai yra ką Kaato sūnūs neš iš sandoros padangtės. [16]Jų viršininkas bus ku-
nigo Aarono sūnus Eleazaras, ir jis rūpinsis aliejumi lempoms žibinti,
ir sudėtinuoju smilkalu, ir visuomet atnašaujama duonine auka, ir te-
pamuoju aliejumi, ir visu, kas pridera padangtės tarnybai, ir visais šven-
tykloje esančiais rykais. [17]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė :
[18]Neleiskite Kaato giminei žūti iš Levitų tarpo, [19]bet tai jiems padary-
kite, kad išliktų gyvi ir nenumirtų, jei prisiliestų labai šventų dalykų.
Aaronas ir jo sūnūs įeis ir patys paskirstys kiekvienam darbą, ir padalins
ką kas turi nešti. [20]Kiti gi neturi iš žingeidumo žiūrėti, kas yra šventyk-
loje, kolei ji nebus suvyniota, nes kitaip numirs

[21]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [22]Imk taip pat visą Gersono
sūnų skaičių su jų namais ir šeimomis ir giminėmis, [23]nuo trijų dešimtų
metų ir vyresnius lig penkių dešimtų metų. Suskaityk visus, kurie įeina
ir tarnauja sandoros padangtėje. [24]Ta yra Gersono giminės tarnyba :
[25]Jie turės nešti padangtės dangalus ir sandoros dangtį, antrąjį apval-
kalą ir visa pridengiančią mėlsvų kailių uždangą, ir užkabą, kuri san-
doros padangtės įėjime kabo, [26]prieangio užkabas ir užkabą, esančią
įėjime ties padangte. Visa, kas pridera altoriui, virveles ir tarnybos rykus,
[27]liepiant Aaronui ir jo sūnums, neš Gersono sūnūs ; ir kiekvienas tegul
žino, kas jam reikia nešti. [28]Ta yra Gersono giminės tarnyba sandoros
padangtėje ; jie bus po kunigo Aarono sūnaus Itamaro valdžia

---

mas priedas vēlesniųjų laikų perrašinētojo, kurs pritaikē skryniai, kas nuolat pakartojama žem apie kitus suvyniotus dalykus ; bet kiti aiškintojai spēlioja, kad kartelēs, suvyniojant skrynią, buvo tikrai ištraukiamos, o uždraudimą parašytą Iš 25,15 supranta taip, kad kartelių buvo neleista laikyti ištrauktų iš grandžių nuolat kur kitur, kaip tai buvo daroma su kitomis panašiomis kartelēmis. — [7]*Padētinių duonų*... Plg Iš 25,23... — [9]*Replēmis ir gnybliais.* Ebr t paminēta replēs ar gnybliai lempų dagčiams pataisyti ir indai nuognaiboms sudēti. Žr Iš 25,38. — [10]*Įvers kartis.* Žibintuvas neturējo grandžių kartims įverti ; todēl anot ebr t čia /taip pat ir 12 e/ kalbama apie padējimą ant kartelių, arba ant neštuvų, padarytų iš kartelių. — [13]*Altorių.* Kalbama apie deginamųjų aukų altorių ir jo rykus. LXX ir Samar Pent čia dar paminēta praustuvēs ir jos ramsčio suvyniojimas. — [16]*Jis rūpinsis*... Pats Eleazaras nieko neneša ; tik jam reikējo ypač rūpintis aliejumi, lempomis, smilkalais, tepamuoju aliejumi ir duoninēmis aukomis /minkha/, kad joms niekuomet nepritrūktų miltų ir aliejaus. — [17]*Neleiskite*... Duodamas įspējimas kunigams, kad patys gerai suvyniotų visus šventus dalykus ir juos paskirstytų tarp nešikų ir

[29]Suskaitysi taip pat Merario sūnus jų tėvų šeimomis ir namais [30]nuo
trijų dešimtų metų ir vyresnius lig penkių dešimtų metų, visus, kurie
įeina savo pareigų atlikti ir tarnybos vykdyti prie liudijimo sandoros.
[31]Štai jų našta : jie neš padangtės lentas ir jos užkaiščius, šulus ir pakojus,
[32]taip pat prieangio šulus, statomus aplinkui su jų pakojais, basleliais ir
virvėmis. Visus rykus ir rakandus ims suskaitytus ir taip neš. [33]Tai yra
Merario sūnų giminės pareiga ir tarnyba sandoros padangtėje ; jie bus
kunigo Aarono sūnaus Itamaro valdžioje

[34]Taigi, Mošė ir Aaronas ir susirinkimo vyresnieji suskaitė Kaato
sūnus jų tėvų giminėmis ir namais [35]nuo trijų dešimtų ir vyresnius lig
penkių dešimtų metų, visus, kurie įeina sandoros padangtės tarnybon ;
[36]ir jų buvo du tūkstančiu septyni šimtai penkios dešimtys. [37]Tasai yra
Kaato giminės skaičius, kurie įeina sandoros padangtėn ; juos suskaitė
Mošė ir Aaronas, kaip Viešpats buvo įsakęs per Mošę. [38]Suskaityta taip
pat ir Gersono sūnūs jų tėvų giminėmis ir namais [39]nuo trijų dešimtų
metų ir vyresni lig penkių dešimtų metų, visi, kurie įeina tarnauti san-
doros padangtėje ; [40]ir jų rasta du tūkstančiu šeši šimtai trys dešimtys.
[41]Tai yra Gersono giminė, kurią suskaitė Mošė ir Aaronas, kaip Viešpats
buvo įsakęs. [42]Suskaityta taip pat ir Merario sūnūs jų giminėmis ir na-
mais [43]nuo trijų dešimtų metų ir vyresni lig penkių dešimtų metų, visi,
kurie įeina pareigų vykdyti sandoros padangtėje, [44]ir rasta trys tūkstan-
čiai du šimtu. [45]Tasai yra Merario sūnų skaičius, kuriuos suskaitė Mošė
ir Aaronas, kaip Viešpats buvo liepęs per Mošę. [46]Visų suskaitytųjų tarp
Levitų ir kuriuos Mošė ir Aaronas ir Israėlio kunigaikščiai suskaitydino
įvardžiai jų tėvų giminėmis ir namais [47]nuo trijų dešimtų metų ir vyres-
nius lig penkių dešimtų metų, įeinančių padangtėn tarnauti ir naštų
nešti, [48]buvo draug aštuoni tūkstančiai penki šimtai aštuonios dešimtys.
[49]Juos suskaitė Mošė, kaip Viešpats buvo įsakęs, kiekvieną pagal jo pa-
reigą ir naštą, kaip jam Viešpats buvo liepęs

5. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Įsakyk Israėlio sūnums, kad
išmestų iš stovyklos visus raupsuotus, ir kas tik turi kūno susitepimą,
ir kas tik susitepęs numirėliu. [3]Išmeskite kaip vyriškius, taip moteriškes
iš stovyklos, kad jos nesuteptų, nes aš pasilieku jūsų tarpe. [4]Ir Israėlio
sūnūs taip padarė ir juos išmetė už stovyklos, kaip Viešpats buvo kalbė-
jęs Mošei

---

jokiu būdu neleistų jiems juos paliesti ar žiūrėti su žingeidumu į dar neapvyniotus

[22]*Imk visą Gersono...* Gersono palikuonių pareigos kelionėje. — [23]*Kurie įeina.* Ebr t : kurie įeina stovėti kareivijos eilēse. — [25]*Turēs nešti padangtēs dangalus ir...* — Žr Iš 26,1... — [26]*Užkabą, esančią įėjime...* Ebr t šitoje vietoje labiau skiriasi nuo Vulg : « Užkabą įeinamoje angoje prieangio, esančio aplink padangtę ir aplink altorių ir virves, ir prie jų vartojamus įrankius : ir jie tarnaus visame, kas tik reikēs prie jų daryti ». Taigi Gersono sūnūs nenešē nei altoriaus, nei jo rykų, bet tik savo tarnybos įrankius, vartojamus išardant arba ištiesiant padangtę, pav kūjelius basleliams įkalti. Taigi jų buvo darbas susegioti ir atsegioti atskirus dangalus, iš kurių buvo padarytas padangtēs viršus

[29]*Suskaitysi taip pat...* Merario sūnų prievolēs kelionēje

[34]*Taigi...* Įvykdymas Dievo įsakymo suskaityti Levitus, skiriamus šventyklai nešti

2. Įstatai, laikytini stovyklose

5,1-6,27. Sutvarkius stovyklas skelbiami penki įstatai, kuriais dalimi

5Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : 6Sakyk Israėlio sūnūms : Jei
vyriškis ar moteriškė padarytų kurią nors iš visų nuodėmių, kurios
žmonėms paprastai atsitinka ir neapsižiūrėjęs peržengtų Viešpaties pa-
liepimą, ir taip nusikalstų, 7išpažins savo nuodėmę ir atiduos tam, kuriam
nusikalto, patį dalyką ir be to penktą dalį jo vertės viršaus. 8O jei nebūtų
to, kurs atsiimtų, duos Viešpačiui, ir tai priderės kunigui, neskaitant
avino, kurs atnašaujamas permaldavimui, kad būtų apsivalymo auka
9Taip pat visos pirmonės, kurias atnašauja Israėlio sūnūs, pridera
kunigui, 10ir visa, kas tik pavienių asmenų atnašaujama šventykloje ir
atiduodama į kunigo rankas, bus jo. 11Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė :
12Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems sakyk : Jei kieno žmona suklystų, ir
paniekinus savo vyrą, 13nusidėtų su kitu vyriškiu, ir jos vyras tai nega-
lėtų susekti, bet svetmoterystė pasiliktų slapta ir negalėtų būti patvir-
tinta liudytojais, nes jos nenutverta svetmoteriaujant ; 14jei moterystės
pavydo dvasia sukeltų vyrą prieš jo moterį, kuri ar iš tikrųjų yra susi-
tepus arba kaltinama neteisingai įtarta, 15jis ją atves pas kunigą ir atneš
už ją aukai dešimtą ephos dalį miežienių miltų ; nepils ant jų aliejaus ir
nedės smilkalų, nes tai moterystės pavydo duoninė auka ir atnaša, kuria
tardoma svetmoterystė. 16Taigi kunigas ją prives ir pastatys Viešpaties
akivaizdoje ; 17ir ims pašventinto vandens molinin indan ir įmes į jį tru-

---

primenami seniau išleistieji įstatai, dalimi gi jie papildomi visai naujais įsakymais. Taigi visų pirma liepiama pašalinti iš stovyklos kaikurie susitepusieji ir atsilyginti už padarytąsias skriaudas ; toliau gana plačiai kalbama, kas reikia daryti, kuomet kieno moteris įtariama dēl svetmoterystēs, duodamas taipgi naujas įstatas apie nazarajų apžadus ir pagaliau pamokoma, kaip kunigai turi laiminti tautą

5. 6*Jei vyriškis*... Papildomas įstatas, parašytas Kun 6,1-7 ; be to kas tenai pasakyta, čia aiškiai reikalaujama išpažinti savo kaltybę ir nurodoma, kam reikia sugrąžinti svetimas dalykas, nebesant tikrojo savininko. — *Neapsižiūrējęs*. To ž visai nēra ebr t ; tenai pasakyta tik tiek : « kuriomis žmonēs nusideda Viešpačiui /praevaricantes contra Dominum/. — 8*O jei nebebūtų*... Anot ebr t : o jei /būtų numiręs/ nebūtų palikęs artimo giminaičio /ebr *goel*/

9*Pirmonēs*. Ebr *therumah*, kas pakeliama. Aug parašytas įsakymas, kad neesant savininko, grąžinamas svetimas dalykas darosi kunigo nuosavybe, duoda progą nutarti, kam priklauso aukų dalys, kurias įstatai skiria kunigams. Taigi jos turi tekti tam kunigui, kurs auką priima ir aukoja

12*Jei kieno*... Gana dažnai kilstančios abejonēs ir įtarimai, ar moteris pasilieka ištikima savo vyrui, visose tautose ir visais laikais būna priežastis nesutikimų ir iširimo šeimyniniame gyvenime ; todēl tokių abejonių pašalinimas buvo labai svarbus dalykas taipgi Israēlio sūnums. Kadangi dažniausiai nēra kuo patvirtinti savo įtarimų, kurie gali būti visai neteisingi, todēl čia skelbiamu įstatu bylos apie moters ištikimybę savo vyrui pavedama « Dievo teismui ». Ar jo apeigos Israēlaičiams buvo visai naujos, sunku pasakyti. Tikresnē, regisi, yra nuomonē tų, kurie mano, kad kaip daug kitų Mošēs paskelbtų apeigų, taip ir šitos buvo Israēlio sūnums jau ir seniau žinomos ir laikomos iš papročio, ir kad dabar jos įgauna didesnę svarbą, nes Viešpats liepia jas paskelbti savo vardu. — 13*Negalētų susekti*. Apie aikštēn išējusią svetmoterystę buvo duotas įstatas kitur. Žr Kun 20,10. — 14*Moterystēs pavydo dvasia*. Taip vadinama esanti tarp vyro ir moters pavydo pilna meilē, kuri pati savyje nēra blogybē. Ji tai gimdo pamatuotus, o kai kada taipgi visai nepagrįstus ir neteisingus įtarimus, pakursto vyrą ir moterį vieną prieš kitą ir daro jų šeimos gyvenimą nepaken-

putį žemės nuo padangtės aslos. 18Stovint moteriškei Viešpaties akivaiz-
doje, jis atidengs jos galvą ir padės jai ant rankos duoninę ir atminimo
auką ir moterystės pavydo atnašą, pats gi laikys karčiausio vandens,
ant kurio jis yra ištaręs prakeikimus; 19ir prisiekdys ją ir tars: jei svetimas
vyras su tavim nemiegojo ir jei nesusitepei pametus savo vyro patalą,
tau nekenks šitas karčiausias vanduo, ant kurio ištariau prakeikimus.
20Bet jei atsitraukei nuo savo vyro ir susitepei ir nusidėjai su kitu vyru,
21tau ateis šitie prakeikimai : Viešpats tepaduoda tave prakeikimui ir
tepadaro iš tavęs pavyzdį visiems savo tautoje ; tesupūdina tavo kulšis,
ir išsipūtusi tavo įsčia teperplyšta ; 22prakeiktas vanduo teįeina į tavo
pilvą ir išsipučiant įsčiai tesupūna kulšys. Moteriškė gi atsakys : Amen,
amen. 23O kunigas surašys ant lakštelio tuos prakeikimus ir juos nuplaus
karčiausiu vandenimi, ant kurio ištarė prakeikimus, 24ir duos jai gerti.
Kai jį išgers, 25kunigas ims iš jos rankos duoninę moterystės pavydo auką
ir ją pakels Viešpaties akivaizdoje, ir ją padės ant altoriaus, būtent, toje
eilėje, kad pirma 26ims iš to, kas atnašaujama, pilną aukos saują ir sude-
gins ant altoriaus ; o paskui duos moteriškei gerti karčiausio vandens.
27Kai ji tai išgers, jei ji sutepta ir, paniekinus savo vyrą, nusikalto svetmo-
teryste, prakeikimo vanduo pereis į ją ir pilvui išsipūtus, supūs kulšys ;
ir bus moteriškė prakeikimas ir pavyzdys visai tautai. 28O jei bus nesusi-
tepus, tai jai nekenks, ir turės vaikų. 29Tasai yra moterystės pavydo įsta-
tas. Jei moteriškė pasitrauktų nuo savo vyro ir jei susiteptų, 30ir jei vy-

---

čiamą. — 15*Miežienių miltų.* Jie buvo laikomi du syk pigesniais už kvietienius. Plg 4 Kar 7,1. — *Nepils ant jų aliejaus.* Nes tai nebuvo auka, daroma Viešpačiui, kad būtų meiliausias kvapas. — 16*Viešpaties akivaizdoje* : ties padangte. — 17*Pašventinto vandens.* Anot daugelio aiškintojų : vandens iš varinēs praustuvēs, buvusios ties padangte. — *Truputį žemēs...* Vanduo darēsi dar šventesnis, įmetant į jį truputį žemēs, paimtos iš paties Dievo buveinēs aslos. — 18*Atidengs jos galvą,* tuo aiškiau pažymēdamas, kad Viešpats mato, ar moteriškē kalta ar ne. — *Atminimo auką.* Taip ji vadinama dēl to, kad buvo maldaujama, idant Dievas tarsi atsimintų moteriškēs nuodēmę, jei ji buvo tikrai nusikaltusi. — *Ir.* Nereikiamas Vulg priedas, nes kalbama ne apie antrą auką, o tik ta pati pavadinta kitu vardu. — *Karčiausio vandens.* Taip pavadintas aug minētas šv vanduo dēl baisių pasēkų, kurias jis galējo padaryti /žr žem 21.27 e/. — *Prakeikimus.* Plg žem 23 e. — 21*Pavyzdį,* galintį perspēti ir nugąsdinti visus, kurie apie jį patirs. — 22*Amen* : taip tebūna. Taip atsiliepdama įtarta moteriškē neprisipažindavo prie savo kaltybēs, jei ji ir buvo kalta ; nebuvo tai taipgi netikra priesaika, bet tik pasidavimas Dievo teismui ir bausmei. — 23*Ant lakštelio.* Kunigas turējo savo žodžius surašyti lakštelyje, padarytame iš Nilo pakraščiuose augusio žolyno vad papyru, ir, rašalui dar nenudžiūvus, nuplauti, kas buvo parašyta, pamirkydamas lakštelį šventame vandenyje. 24*Ir duos jai gerti...* Ebr t taip reiktų išversti : « Ir girdys moteriškę karčiausiu prakeiktu vandenimi, ir įeis į ją prakeiktas vanduo, kad būtų kartumas ». Toliau pasakyta, kad vanduo reikējo duoti gerti moteriškei po to, kai bus padaryta auka iš miltų. — 27*Kai ji...* Nurodomos išgerto vandens pasēkos. Nusikaltusi moteriškē galējo susilaukti baisios bausmēs ; bet jos vykdytoju turējo būti pats Dievas, kurs matydamas žmogaus širdies gilybes geriausiai žino, kada ir kaip reikēs kaltininkę nubausti. O matydamas jos gailestį ir tvirtą pasiketinimą nebenusidēti, gali parodyti savo mielaširdystę ir visai dovanoti bausmę. Plg Jo 8,2... — 31*Vyras bus be kaltēs...* Vyras, kurs ir neteisingai būtų įtaręs savo žmoną, jei įvykdo, ko įstatas reikalauja, ir pasiduoda Dievo teismui,

ras moterystės pavydo dvasios pakurstytas ją atvestų Viešpaties akivaizdon, o kunigas jai padarytų visa, kas čia parašyta, [31]vyras bus be kaltės, o ji atsiims bausmę už savo kaltybę

6. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Kalbėk Israėlio sūnums ir
jiems sakyk : Vyriškis ar moteriškė, kai bus padarę apžadą pasišventinti
ir norės pasišvęsti Viešpačiui, [3]susilaikys nuo vyno ir nuo viso, kas gali
nugirdyti. Negers acto iš vyno, nei iš jokio kito gėralo, ir nieko, kas iš
vynuogių išspaudžiama ; nevalgys nei šviežių vynuogių nei džiovintų
[4]per visą laiką, kolei pasilieka pašvęsti apžadu Viešpačiui ; nevalgys
nieko, kas imama iš vynuogyno, nuo sausos uogos ligi grūdeliui. [5]Visą
jo atskyrimo metą skustuvas nepereis per jo galvą, kolei visai nepasibaigs laikas, kuriam pasišventė Viešpačiui. Bus šventas, augant jo galvos plaukams. [6]Visą savo pašventimo laiką nesiartins prie numirėlio
[7]ir nesusiteps net nei savo tėvo, nei motinos, nei brolio, nei sesers laidotuvėmis. Nes jo Dievo pašventimas yra ant jo galvos. [8]Per visas savo atskyrimo dienas bus šventas Viešpačiui. [9]O jei kas nors ūmai numirtų jo
akivaizdoje, susiteps jo pašventimo galva, kurią tuojau nuskus tą pačią
savo apsivalymo dieną ir antrą kartą septintoje. [10]Aštuntoje gi dienoje
atnašaus kunigui liudijimo sandoros įėjime du turkleliu ar du jaunu karveliu, [11]o kunigas iš vieno darys auką už nuodėmę, o iš antro deginamąją
auką, ir melsis už jį, nes nusidėjo prie numirėlio, ir pašventins tą dieną
jo galvą, [12]ir pašvęs Viešpačiui jo atsiskyrimo dienas, atnašaudamas metinį avinėlį už nuodėmę, taip tačiau, kad pirmosios dienos nesiskaitys,
nes jo pasišventimas buvo suteptas

---

aikomas nekaltu. Įstatas kalba tik apie moterystēs pavydą iš vyro pusēs, nes esant Žyduose daugmoterystei, pavydas dēl neištikimybēs iš vyro pusēs negalējo turēti didelēs svarbos

6. [2]*Vyriškis ar*... apžadas, kuriuo uolesnieji Israēlio sūnūs kaikuriuose savo gyvenimo atsitikimuose pasišvęsdavo trumpesniam ar ilgesniam laikui Dievui, nebuvo visai naujas, nes apie jį čia kalbama kaip apie žinomą dalyką. Panašus pasišventimas minimas Kun 27,2, o pasišvenčiančiųjų vardas, *nazir*, nazarajis, sutinkamas jau Jokubo pranašystēje apie Juozapą, Prad 49,26. Taigi čia skelbiamas Dievo vardu įstatas apie nazarajus turi geriau sutvarkyti jų prievoles, gal ne visų vienaip iki tam laikui suprantamas ir vykdomas. Pasišvenčiančiųjų vardas nazarajis, ebr nazir ir paties jų pasišventimo ebr pavad *nezer* padaryti iš žodžio *nazar*, kurio prasmē yra : atsiskirti, pasišvęsti Dievui, susilaikyti ; todēl ir Vulg jis išreiškiamas įvairiais ž/plg 4.5.6 ir t e/. Įstato pradžią ebr t taip galima išversti : Vyras ar moteriškē, jei padarys apnazarajo apžadą, kad pasišvęstų Viešpačiui, susilaikys... — [3]*Nuo vyno*... Pirmas dalykas, kurio įstatas reikalauja iš nazarajo, tai susilaikymas nuo svaiginančiųjų gēralų ir viso, kas su jais turi šį tą bendra. Taigi blaivumu jie turi net viršinti kunigus, kuriems draudžiama gerti vynas tik tarnaujant šventykloje. — *Acto*. Jį gerdavo, norēdami atsigaivinti kaitros metu. — [4]*Per visą laiką*... Iš čia pasirodo, kad šitas įstatas liečia tik laikinį nazarajų pasišventimą ; bet Israēlaičiuose buvo ir amžinų nazarajų, pav Samsonas, Samuēlis, vēliau Jonas Krikštytojas, apaštalas Jokubas vyresnysis. — *Nuo sausos uogos*... Anot ebr t : « Nuo grūdelio lig lukšteliui ». — [5]*Skustuvas nepereis*... Antras įstato reikalavimas, nekirpti plaukų visą pasišventimo metą. Buvo tai išviršinis nazarajų pasišventimo ženklas. — [6]*Nesiartins*... Tai trečias įstato reikalavimas. Lygiame laipsnyje sergētis susitepimo žmogaus lavonu buvo rei-

[13]Tasai yra pašventimo įstatas : Pasibaigus dienoms, kurias buvo
paskyręs apžadu, kunigas jį atves prie sandoros padangtės angos, [14]ir
atnašaus jo dovaną Viešpačiui, metinį avinėlį be kliaudos deginamajai
aukai ir metinę avelę be kliaudos už nuodėmę, ir aviną be kliaudos kaip
dėkojimo auką, [15]taip pat neraugintų aliejumi apšlakstytų duonų pintinę,
ir papločių be raugo, apteptų aliejumi ir prie kiekvieno jo liejamąją auką.
[16]Kunigas tai atnašaus Viešpaties akivaizdoje ir darys auką už nuodėmę,
o taip pat ir deginamąją auką. [17]Aviną gi papjaus kaip dėkojimo auką
Viešpačiui, atnašaudamas draug neraugintų duonų pintinę ir prideran-
Apd 21,24 čias pagal paprotį liejamas aukas. [18]Tuomet ties sandoros padangtės
anga bus nuskusti nazarajui jo pašventimo plaukai ; ir kunigas ims jo
plaukus ir dės ant ugnies, sukurtos po dėkojimo auka. [19]Ir ims išvirtą
avino petį ir vieną ragaišį be raugo iš pintinės ir vieną neraugintą paplotį
ir duos į nazarajo rankas, po to kaip jo galva bus nuskusta. [20]Ir vėl visa
iš jo ėmęs, pakels Viešpaties akivaizdoje ; ir pašvęstieji dalykai priderės
kunigui, taip pat kaip krūtinė, kuri buvo liepta atskirti, ir kulšis. Po to
nazarajis gali gerti vyno. [21]Tasai yra įstatas apie nazarajį, kai jis bus pa-
žadėjęs savo atnašą Viešpačiui savo pasišventimo metu, neskaitant to,
ką dar išsigalės duoti jo ranka. Kaip jis buvo pasižadėjęs savo širdyje,
taip ir padarys savo pasišventimui baigti

[22]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [23]Sakyk Aaronui ir jo sūnums :
Ekli 36,19 Taip jūs laiminsite Israėlio sūnus ir taip jiems sakysite : [24]Tepalaimina
tave Viešpats ir tesergie tave ; [25]Viešpats teparodo tau savo veidą ir

---

kalaujama tik iš vyr kunigo. Plg Kun 21,11. — [9]*Jei kas nors ūmai...* Nazarajų apžadas buvo laikomas taip šventu dalyku, kad ir visai nesitikėtai ir be mažiausios kaltybės susitepus lavonu, jiems reikėjo ne tik pasiduoti apsivalymo apeigoms, bet ir visos apžado prievolės pradėti iš naujo. Apsivalant gi reikėjo tuojau susitepimo dieną nusiskusti plaukai, o antrą kartą aštuntoje dienoje, darant apsivalymo aukas. [12]*Už nuodėmę.* Anot ebr t : už nusikaltimą. — [13]*Tasai yra...* Apeigos, kuriomis reikėjo baigti nazarajų pasišventimas. — *Pasibaigus dienoms...* Anot žydų padavimo, nazarajų pasišventimo metas tęsėsi ne mažiau 30 dienų. — *Kunigas jį atves...* Kadangi ebr t nepasakyta aiškiai, kas turi atvesti nazarajų prie šventyklos, todėl kaikurie aiškintojai mano, kad pats nazarajus turėjo ateiti prie šventyklos, vesdamas su savim aukoms paskirtus gyvulius. Nazarajų aukos buvo gana gausingos ir tik turtingesnieji galėjo patys jas daryti ; todėl labai girtinu dalyku buvo laikoma sušelpti beturčius nazarajus, kad ir jie galėtų atnašauti reikalaujamas aukas. Plg 1 Mak 3,49 ; Apd 21,24. — [20]*Gali gerti* : aukų pokylyje, kuriuo baigėsi apeigos. Plg Kun 3,1 ir k. — [21]*Neskaitant...* Be įsakytų aukų nazarajui, jei jis išsigali, leista buvo savo nuožiūra pridėti jų daugiau

[23]*Aaronui ir jo sūnums.* Nuo tos valandos, kurioje Dievas palaimino pirmuosius tėvus, gimdytojų palaiminimas vaikams turėjo ypatingą vertybę ; pats Dievas patvirtino didžiųjų patriarkų palaiminimus ir jų palikuonims žadėjo palaiminimą. Žr Prad 22,17 ir k. Dabar tą pareigą laiminti Dievas paveda kunigams. — [24]*Tepalaimina...* Prakilniausių minčių pilnas palaiminimas išreikštas poetiškai trimis paraleliškais sakiniais, kuriais linkima, kad Dievas suteiktų savo globą, kad būtų malonings, kad duotų ramybę ; taigi jais apimti visi žmogaus reikalai, kurių patenkinimas galėjo padaryti jį laimingą šiame gyvenime ir būsimame. Trijuose palaiminimo sakiniuose šv tėvai matė švenč Treyjbės šešėlį, o katalikų Eklesija palaiminime, nors trumpesniame, bet išreiškiančiame tą pačią mintį, vieton trijų *Yahvē* įvardijama trys Švenč Trejybės asmenų vardai, Die-

tebūna tau maloningas. [26]Viešpats teatgręžia į tave savo veidą ir teduoda tau ramybę. [27]Ir jie šauks mano vardą ant Israėlio sūnų, ir aš juos palaiminsiu

7. [1]Atsitiko gi, kad tą dieną, kurioje Mošė pabaigė padangtę ir ją pastatė, ją patepė ir pašventino kartu su visais jos rykais, o taip pat altorių ir visus jo rykus, [2]Israėlio kunigaikščiai, kurie buvo šeimų vyresnieji ir kiekvienos giminės ir suskaitytųjų viršininkai, atnašavo [3]Viešpaties akivaizdoje dovanų šešis pridengtus vežimus su dvylika jaučių. Vežimus kunigaikščiai dovanojo po du susidėję ir kiekvienas po jautį ir tai atgabeno ties padangte. [4]O Viešpats tarė Mošei : [5]Imk tai iš jų, kad būtų vartojama padangtės tarnyboje, ir atiduosi Levitams pagal jų tarnybos pareigas. [6]Taigi Mošė, ėmęs vežimus ir jaučius, atidavė juos Levitams. [7]Du vežimu ir keturis jaučius davė Gersono sūnums, kaip jiems buvo reikalas. [8]Keturis kitus vežimus ir aštuonis jaučius davė Merario sūnums, kad naudotųsi savo pareigose ir tarnyboje po kunigo Aarono sūnaus Itamaro valdžia. [9]Kaato gi sūnums nedavė vežimų ir jaučių, nes jie tarnauja pačioje šventykloje ir naštas neša savo pečiais Iš 40,16

[10]Taip pat altoriui pašvęsti tą dieną, kurioje jis buvo pateptas, kunigaikščiai atnešė savo dovanas prie altoriaus. [11]O Viešpats tarė Mošei : Visi kunigaikščiai teatnašauja padieniais dovanas altoriui pašvęsti

[12]Pirmą dieną davė savo dovaną Aminadabo sūnus Naasonas iš Judo giminės. [13]Joje buvo sidabrinis dubuo, sveriąs šimtą trisdešimtis siklių, ir sidabrinė taurė, sverianti septynias dešimtis siklių, tokių kaip šventyklos, abudu pilnus smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai, [14]toliau grūstuvėlis, sveriąs dešimtį auksinių siklių, pilnas smilkalų, [15]jautis iš bandos, ir avinas, ir metinis avinėlis deginamajai aukai, [16]ožys aukai už nuodėmę, [17]ir du jaučiu, penki avinai, penki ožiai ir penki metiniai avinėliai dėkojimo aukai. Tai buvo Aminadabo sūnaus Naasono dovana

[18]Antrą dieną kunigaikštis iš Isakharo giminės Suaro sūnus Natanaėlis dovanojo [19]sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą trisdešimtis siklių, sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tiek sveriančių kaip šventyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai, [20]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [21]jautį iš bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [22]ir ožį aukai už nuodėmę, [23]ir dėkojimo aukai du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Suaro sūnaus Natanaėlio atnaša

[24]Trečią dieną Zabulono sūnų kunigaikštis Helono sūnus Elijabas [25]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą trisdešimtis siklių, sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių tokio svarumo kaip šven-

---

vo Tēvo Sutvērējo ir savo Apvaizda visa laikančio savo globoje, Dievo Sūnaus maloningiausiojo Atpirkējo ir Dievo Šventosios Dvasios, kuri mus pašvenčia. — [25]*Teparodo tau savo veidą.* Anot ebr t : tegul šviečia ant tavęs savo veidu. — [27]*Jie šauks...* anot ebr t : dēs. Palaiminimas nebus tik tuščias linkējimas, nes Dievas žada jį išklausyti

3. Dovanos šventyklai ir kiti toje pačioje tyrumoje įvykusieji atsitikimai

a/*Dvylikos giminių kunigaikščių dovanos*

7.1-89. Šitame straipsnyje išskaičiuojamos dovanos, kurias naujos šventyklos pašventinime sudējo dvylika Dievo paskirtųjų per Mošę Is-

tyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai,
[26]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [27]jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [28]ir ožį aukai už
nuodėmę, [29]ir dėkojimo aukai du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius,
penkis metinius avinėlius. Tai buvo Helono sūnaus Elijabo atnaša
[30]Ketvirtą dieną Rubeno sūnų kunigaikštis Sedeuro sūnus Elisūras
[31]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą trisdešimt siklių, sidabrinę
taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svarumo kaip šventyklos,
abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai, [32]auksinį
grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [33]jautį iš bandos, ir
aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [34]ir ožį aukai už nuodėmę,
[35]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis
metinius avinėlius. Tai buvo Sedeuro sūnaus Elisūro atnaša
[36]Penktą dieną Simeono sūnų kunigaikštis Surisadajo sūnus Salami-
ėlis [37]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą trisdešimt siklių, si-
dabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tiek sveriančių kaip
šventyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei
aukai, [38]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [39]jautį
iš bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [40]ir ožį aukai
už nuodėmę, [41]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis
ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Surisadajo sūnaus Salamiėlio
atnaša
[42]Šeštą dieną Gado sūnų kunigaikštis Duėlio sūnus Elisaphanas
[43]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių, sidab-
rinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tiek sveriančių kaip šven-
tyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai,
[44]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [45]jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [46]ir ožį aukai už
nuodėmę, [47]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius,
penkis metinius avinėlius. Tai buvo Duėlio sūnaus Elisaphano atnaša
[48]Septintą dieną Ephraimo sūnų kunigaikštis Amijudo sūnus Eli-
sama [49]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių,
sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svarumo kaip
šventyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei
aukai, [50]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [51]jautį
iš bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [52]ožį aukai už
nuodėmę, [53]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius,
penkis metinius avinėlius. Tai buvo Amiudo sūnaus Elisamos atnaša

---

raēlio giminių kunigaikščių. Tomis dovanomis buvo šeši vežimai ir dvylika jaučių šventiems dalykams vežti, o taipgi gausingos kruvinos ir duoninēs aukos ; tos paskutinēs buvo atnašautos draug su sidabriniais indais ; smilkalas gi auksinēse geldelēse

7. [1]*Tą dieną.* Tas žodis čia /taippat žem 10 e/ nereiškia kurios nors vienos atskiros dienos, bet apima ilgesnį laiką, kurio reikējo padangtei ištiesti ir jai pašventinti, o taipgi pašventinti kunigams, nes ir toliau dvylika dienų, kuriose Israēlio kunigaikščiai atnašavo savo dovanas, pavadinta d i e n a /žr žem 84 e/. Taigi kurią dieną prasidējo dovanų atnašavimas, tikrai pasakyti negalima. — [2]*Israēlio kunigaikščiai.* Apie jų paskyrimą ir jų vardus žr aug 1,5-10. Levio giminē buvo atleista kaip nuo ējimo kariuomenēn, taip ir nuo davimo dovanų šventyklai. — [5]*Imk tai...* Pats Dievas nurodo apskritai, kas reikia daryti su vežimais, o Mošē juos paskirsto tarp Gersono ir Merario sūnų. Pir-

[54]Aštuntą dieną Manaso sūnų kunigaikštis Padasuro sūnus Gama-
liėlis [55]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių,
sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svarumo kaip
šventyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei
aukai, [56]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [57]jautį
iš bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [58]ir ožį aukai
už nuodėmę, [59]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis,
ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Padasuro sūnaus Gamaliėlio
atnaša

[60]Devintą dieną Benjamino sūnų kunigaikštis Gedeono sūnus Abida-
nas [61]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių,
sidabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svarumo kaip
šventyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei
aukai, [62]ir auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų,
[63]jautį iš bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [64]ir
ožį aukai už nuodėmę, [65]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus,
penkis ožius, penkis metinius avinėlius. Tai buvo Gedeono sūnaus Abi-
dano atnaša

[66]Dešimtą dieną Dano sūnų kunigaikštis Amisadajo sūnus Ahiezeris
[67]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių, sidab-
rinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svorio kaip šven-
tyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai,
[68]auksinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [69]jautį iš
bandos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [70]ir ožį aukai už
nuodėmę, [71]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius,
penkis metinius avinėlius. Tai buvo Amisadajo sūnaus Ahiezerio atnaša

[72]Vienuoliktą dieną Asero sūnų kunigaikštis Okhrano sūnus Phegiė-
lis [73]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių, si-
dabrinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svorio kaip šven-
tyklos, abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai,
[74]auksinį grūstuvėlį sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [75]jautį iš ban-
dos, ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [76]ir ožį aukai už nuodė-
mę, [77] ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis
metinius avinėlius. Tai buvo Okhrano sūnaus Phegiėlio atnaša

[78]Dvyliktą dieną Nephtalio sūnų kunigaikštis Enano sūnus Ahira
[79]dovanojo sidabrinį dubenį, sveriantį šimtą tris dešimtis siklių, sidab-
rinę taurę, turinčią septynias dešimtis siklių, tokio svorio kaip šventyklos,
abudu pilnu smulkių aliejumi apšlakstytų miltų duoninei aukai, [80]auk-
sinį grūstuvėlį, sveriantį dešimtį siklių, pilną smilkalų, [81]jautį iš bandos,
ir aviną, ir metinį avinėlį deginamajai aukai, [82]ir ožį aukai už nuodėmę,
[83]ir dėkojimo aukoms du jaučiu, penkis avinus, penkis ožius, penkis me-
tinius avinėlius. Tai buvo Enano sūnaus Ahiros atnaša

[84]Tos tai buvo Israėlio kunigaikščių dovanos altoriaus pašventime,
tą dieną, kurioje jis buvo pateptas : Dvylika sidabrinių dubenų, dvylika
sidabrinių taurių, dvylika auksinių grūstuvėlių ; [85]o kadangi kiekviename
dubenyje buvo šimtas tris dešimtis siklių sidabro ir kiekvienoje taurėje
buvo septynios dešimtys siklių, todėl visi sidabriniai indai draug svėrė
du tūkstančiu keturis šimtus siklių, tokių kaip šventyklos ; [86]o dvylikoje
auksinių grūstuvėlių, pilnų smilkalų, kurių kiekvienas svėrė dešimtį to-
kių kaip šventyklos siklių, viso buvo aukso šimtas dvidešimt siklių ; [87]jau-
čių iš bandos deginamajai aukai buvo dvylika, avinų dvylika, metinių
avinėlių dvylika, taip pat ir jiems priderantí liejamoji auka ; ožių aukai
už nuodėmę buvo dvylika ; [88]dėkojimo aukoms jaučių dvidešimt keturi,

avinų šešios dešimtys, ožių šešios dešimtys, metinių avinėlių šešios de-
šimtys. Tos dovanos buvo atnašautos altoriaus pašventime, kai jį patepta
89Kai Mošė įeidavo sandoros padangtėn pasiklausti žinyno, jis gir-
dėdavo balsą atsiliepiančiojo į jį nuo maldytuvės, kuri buvo ant liudijimo
skrynios tarp dviejų kherubimų, iš kur jam buvo kalbama

8. 1Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : 2Kalbėk Aaronui ir jam sakyk :
kai dėsi septynias lempas, žibintuvas tegul bus pastatytas pietiniame
šone. Taigi įsakyk, kad lempos būtų atgręžtos šiaurėn į padėtinių duonų
stalą ; nes jos turės šviesti ton pusėn, kuri yra ties žibintuvu. 3Aaronas
taip padarė ir padėjo lempas ant žibintuvo, kaip Viešpats buvo įsakęs
Mošei. 4Žibintuvo gi darbas buvo toks : nukalta buvo iš aukso kaip vi-
durinis kotas, taip ir visa, kas buvo išsikišę iš jo šakų abiejuose šonuose.
Mošė buvo padaręs žibintuvą pagal pavaizdą, kurį jam Viešpats parodė
5 Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė: 6Imk Levitus iš Israėlio sūnų tarpo,
ir juos apvalysi 7su šitomis apeigomis : Tegul jie bus apšlakstyti apvalo-
muoju vandenimi ir tenusiskuta visus savo kūno plaukus. O kai išsi-
plaus savo drabužius ir bus apvalyti, 8jie ims veršį iš bandos ir jo duoninei
aukai aliejumi apšlakstytų smulkių miltų ; kitą gi jautį iš bandos tu imsi
aukai už nuodėmę, 9ir pastatysi Levitus ties sandoros padangte, sušaukęs
visą Israėlio sūnų daugybę. 10O Levitams stovint Viešpaties akivaizdoje,
Israėlio sūnūs dės ant jų savo rankas ; 11ir Aaronas atnašaus Levitus kaip
dovaną iš Israėlio sūnų Viešpaties akivaizdoje, kad jie eitų jo tarnybą.
12Levitai gi dės savo rankas ant galvų jaučių, kurių vieną papjausi aukai

---

mieji gauna mažiau, nes jiems paskirtosios padangtēs dalys buvo lengvesnēs, antrieji gi daugiau, nes jų globoje buvo sunkesni dalykai. Kaato sūnūs visai negauna vežimų, nes jų našta švenčiausia ir ji reikējo nešti savo pečiais

[12]*Pirmą dieną...* Apie atskirų kunigaikščių dovanas, kurios buvo visai lygios, pasakojama tais pačiais žodžiais. — [14]*Grūstuvēlis.* Ebr ž *kaph* čia reiškia puodelį ar mažą geldelę. Anų laikų siklis svērē 14,55 gramų ; sidabrinis siklis buvo vertas apie 5,5 liet litus, o auksinis 15 kartų daugiau, taigi apie 85 liet litus. Plg Iš 30,12 ir k

[87]*Liejamoji auka.* Anot ebr t : duoninē auka

[89]*Kuomet Mošē...* Žr Iš 25,22 ; 30,6

b/ *Levitų pašventinimas*

8,1-26. Papildžius įsakymus apie vyriausiojo kunigo pareigas prie žibintuvo, einama prie pašventinimo Levitų, kurie buvo jau augščiau paskirti tarnauti prie šventyklos. Taigi čia kalbama apie Levitų pašventinimo apeigas ir jų įvykdymą, o taipgi paskiriamas amžius, kuriame Levitai turējo savo tarnybą pradēti ir ją baigti

8. [2]*Kai dēsi...* Plg Iš 27,21 ir k. Papildomas įstatas apie aliejaus žibinimą auksiniame žibintuve. Jau aug buvo nurodyta žibintuvo ir jo lempų vieta šventykloje, ir rūpestis tais dalykais buvo pavestas Aaronui ir jo sūnums ; bet pirmą kartą lempas žibintuve sustatē pats Mošē ; taigi dabar liepiama tai daryti vyriausiam kunigui. Žodžių : *žibintuvas... duonų stalą,* nēra ne tik ebr t, bet ir vertimuose ; Vulgatos tekstan jie įtraukti kaip paaiškinanti glosa vēlesniais laikais /gal 8 amž/. — [3]*Aaronas... padējo...* Lempas prirengti buvo paprastų kunigų dalykas, bet į žibintuvą jas turi statyti pats vyriausias kunigas

[6]*Imk Levitus...* Visi gimusieji iš Levio giminēs buvo Levitai, bet kad galētų eiti Levitų pareigas šventykloje, reikējo ypatingo pašventinimo, kurio apeigos tačiau nēra tokios iškilmingos, kaip kunigų pašventinime. — [7]*Apvalomuoju vandenimi.* Anot ebr t : nuodēmēs /*me*

už nuodėmę, o kitą deginamajai Viešpaties aukai, kad už juos melstu-
meis. [13]Ir pastatysi Levitus Aarono ir jo sūnų akivaizdoje ir juos pašvęsi
kaip paaukotus Viešpačiui, [14]ir išskirsi juos iš Israėlio sūnų tarpo, kad jie
būtų mano. [15]Paskui jie įeis sandoros padangtėn, kad man tarnautų. Taip
tai juos apvalysi ir pašvęsi, kad būtų auka Viešpačiui, nes jie man pado- Iš 13,2 ; Aug 3,13
vanoti Israėlio sūnų. [16]Aš juos ėmiau vieton pirmgimių, kurie atveria mo- Lk 2,23
tinos įščią Israėlyje ; [17]nes visi Israėlio sūnų pirmgimiai yra mano, kaip
iš žmonių, taip ir iš galvijų. Aš juos pašvenčiau nuo tos dienos, kurioje
ištikau visus pirmgimius Egipto žemėje, [18]ir ėmiau Levitus už visus Is-
raėlio sūnų pirmgimius, [19]ir juos padovanojau iš tautos tarpo Aaronui ir
jo sūnums, kad man tarnautų vieton Israėlio sandoros padangtėje ir
melstųsi už juos, kad nebūtų tautoje slogos, jei kas išdrįstų artintis prie
šventyklos

[20]O Mošė bei Aaronas ir visa Israėlio sūnų daugybė padarė su Levi-
tais, ką Viešpats buvo įsakęs Mošei : [21]jie buvo apvalyti ir išsiplovė savo
drabužius, Aaronas gi statė juos kaip auką Viešpaties akivaizdoje ir už
juos meldėsi, [22]kad apvalyti įeitų prie savo pareigų sandoros padangtėn
Aarono ir jo sūnų akivaizdoje. Kaip Viešpats buvo Mošei įsakęs apie
Levitus, taip ir padaryta

[23]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [24]Tasai yra įstatas apie Levitus :
kurie turi dvidešimt penkeris metus ir vyresni, įeis tarnauti sandoros
padangtėje ; [25]o sukakus penkioms jų amžiaus dešimtims metų liausis
tarnavę ; [26]ir bus savo brolių tarnais sandoros padangtėje, kad sergėtų,
kas jiems bus pavesta, pačių gi darbų nedirbtų. Tai įsakysi apie Levitus
ir apie jų tarnybos pareigas

9. [1]Antrais metais, po to kai buvo išėję iš Egipto žemės, pirmame
mėnesyje Viešpats kalbėjo Mošei Sinajaus tyrumoje ir tarė : [2]Israėlio Iš 12,3
sūnūs tegul daro Paskhą savo laiku, [3]keturioliktą šito mėnesio dieną va-
karop, laikydami visas jos apeigas ir taisykles. [4]Mošė tat liepė Israėlio

khattat] vandenimi, ty, vandenimi, kurs ženklino nuodėmės atleidimą. Ar buvo tai tas pats apvalomasis vanduo, kurio pašventinimas ir vartojimas minimas žemiau, nežinia. — *Savo drabužius.* Ypatingų šventų apdarų Levitai neturėjo. — [8]*Jie ims veršį* — deginamajai aukai. — *Tu imsi* : liepsi imti ; nes ir antrąjį veršį turėjo atgabenti Levitai ; pagaliau ebr t nėra įvardžio « tu ». — [10]*Israėlio sūnūs* per savo atstovus, atskirų giminių vyresniuosius. Rankų dėjimas buvo ženklas atidavimo Levitų Viešpačiui vieton visų Israėlio pirmgimių. — [11]*Aaronas atnašaus...* Anot ebr t : pakels siūbuodamas. Plg Iš 29,27. Kaip ta paprastai aukose atliekama pakėlimo apeiga buvo pritaikyta Levitams, nieko tikra negalima pasakyti. — [12]*Levitai gi dės...* Plg Kun 1,4. — *Papjaus.* Ebr t : papjaus Aaronas. — [13]*Juos pašvęsi...* Ebr t : pakelsi siūbuodamas Viešpaties akivaizdoje. Žr 11 e. — [19]*Ir melstųsi už juos* ! Ebr t : darytų už juos permaldavimą — ne kuriomis nors ypatingomis apeigomis, bet visa savo tarnyba prie šventyklos. — *Idant nebūtų...* Panaujinamas draudimas Israėlaičiams savintis šventos tarnybos pareigas, kurioms atlikinėti paskirta vien Levio giminė

[24]*Kurie turi...* Levitai turėjo pradėti atlikinėti savo pareigas prie šventyklos sukakus 25 jų amžiaus metams ; bet keliaujant per tyrus, nešti atskiras padangtės dalis buvo paskirti tik susilaukusieji 30 amžiaus metų. Žr aug 4, 2.3. — [27]*Bus savo brolių tarnais...* Taigi po 50 metų Levitai buvo laisvi tik nuo sunkesnių darbų, lengvesnius gi jie turėjo atlikinėti ir toliau, taip būdami savo jaunesniųjų brolių padėjėjais

sūnums daryti Paskhą ; [5]o jie ją šventė savo laiku keturioliktą mėnesio
dieną vakarop prie Sinajaus kalno. Israėlio sūnūs padarė visa tai, kaip
Viešpats buvo įsakęs Mošei
[6]O štai kaikurie, susitepę žmogaus lavonu, tą dieną negalėjo daryti
Paskhos ; jie, atėję pas Mošę ir Aaroną, [7]juodviem tarė : Mes esame su-
sitepę žmogaus lavonu ; kodėl gi iš mūsų bus atimta teisė atnašauti savo
laiku auką Viešpačiui Israėlio sūnų tarpe ? [8]Mošė jiems atsakė : Palau-
kite, kad pasiteiraučiau, ką apie jus įsakys Viešpats. [9]O Viešpats kalbėjo
Mošei ir tarė : [10]Sakyk Israėlio sūnums : Jei kas iš jūsų tautos susiteptų
lavonu, ar būtų toli kelionėje, tedaro Viešpačiui Paskhą [11]antrame mė-
nesyje, keturioliktą mėnesio dieną vakarop ; jie ją valgys su nerauginta
Iš 12,46 ; duona ir laukiniais salotais ; [12]nieko iš jos nepaliks lig ryto, ir jokio jos
Jo 29,36 kaulo nesulaužys ; laikys visas Paskhos apeigas. [13]O jei kas yra nesuteptas
ir nebuvo kelionėje ir tačiau nedarė Paskhos, jo siela bus išdildyta iš
jo tautos, nes neatnašavo Viešpačiui aukos savo metu ; jis pats neš sa-
vo nuodėmę. [14]Jei būtų tarp jūsų svetimtautis ir ateivis, jie darys taip
pat Viešpačiui Paskhą, laikydami jos apeigas ir taisykles. Tas pat įstatas
bus jumyse, kaip ateiviui, taip ir vietiniam gyventojui
[15]Taigi tą dieną, kurioje buvo ištiesta padangtė, ją apdengė debesis.
Iš 40,16-32 O nuo vakaro lig rytui viršum padangtės buvo lyg kad ugnies išvaizda.
Aug 7,1 [16]Taip darėsi visuomet : dieną ją apdengdavo debesis, o naktį lyg kad
ugnies išvaizda. [17]Kai padangtę apdengiąs debesis pakildavo, tuomet Is-
raėlio sūnūs leisdavosi kelionėn, ir toje vietoje, kur debesis sustodavo,
1 Kor 10,1 jie statydavo stovyklas. [18]Viešpačiui liepiant, jie pradėdavo eiti ir jam
įsakant, ištiesdavo padangtes. Visą metą, kurį debesis laikydavosi ant pa-
dangtės, jie pasilikdavo toje pačioje vietoje. [19]Ir jei pasitaikydavo, kad
ilgą laiką joje pasilikdavo, Israėlio sūnūs stovėjo Viešpaties sargyboje ir
neėjo toliau, [20]kolei debesis tebebuvo ant padangtės. Viešpačiui liepiant

---

c/*Paprastas ir nepaprastas Velykų šventimo metas*

9,1-14. Atējus paskirtam metui Viešpats įsako per Mošę Israēlio sūnums švęsti Velykų šventę. Ta proga duodamas įstatas apie tai, kada reikia švęsti Velykos tiems, kurie jų negali švęsti draug su kitais.

9. [1]*Antrais metais*... Iš čia pasirodo, kad žemiau pasakojamieji dalykai įvyko dar pirm Israēlaičių suskaitymo, kurs buvo padarytas pirmomis antrojo mēnesio dienomis. Plg aug 1,1. — [2]*Savo laiku*... Plg Iš 12,2...

[7]*Auką* : Velykų avinēlį. — [11]*Antrame mēnesyje*... Taigi visu mēnesiu vēliau už kitus Israēlaičius

4. Ženklai kelionės pradžiai paskelbti ir jai nutraukti

9,15-10,10. Israēlaičių vadu kelionēje teikiasi būti pats Viešpats, o jo vedimo ženklas turējo būti stebuklingas debesis, kurio pasikēlimu nuo sandoros padangtēs buvo įsakoma kelionēs pradžia, ir to paties debesies nusileidimu Israēlaičių ējimas buvo sustabdomas. Be to, tie Viešpaties įsakymai reikējo, Mošei paliepiant, paskelbti tautai trimitais, kurie dar turējo būti vartojami vyresnybei sušaukti ir visai tautai prie padangtēs, taipgi traukiant į kovą ir įvairiose iškilmēse

[15]*Tą dieną*... Pirmą dieną antrųjų metų po išējimo iš Egipto. Plg Iš 40,15. — *Debesis,* — kurs buvo pasirodęs Israēlaičiams išeinant iš Egipto ir buvo juos atvedęs į Sinajaus tyrumą. — [18]*Viešpačiui liepiant.* Viešpaties įsakymai pradēti kelionę arba ją nutraukti buvo skelbiami ne kitokiu būdu, kaip tik stebuklingo debesies pasikēlimu nuo sandoros padangtēs arba jo sustojimu. Nors debesies pakilimas buvo visiems matomas ženklas, tačiau jo aiškintoju turējo būti Mošē ir, jam liepiant, kelionēs pradžia dar buvo paskelbiama trimitavimu /žr žem 10,2/. —

ištiesdavo padangtes ir jam įsakant išardydavo. 21 Jei debesis būdavo nuo
vakaro lig rytui ir tuojau dienai brėkštant palikdavo padangtę, jie ėjo
toliau ; o jei pasitraukdavo, dienai ir nakčiai praslinkus, tuomet ir jie
ardydavo padangtes. 22 O jei dvi dieni ar visą mėnesį ar ilgesnį laiką bū-
davo ant padangtės, Israėlio sūnūs pasilikdavo toje pačioje vietoje ir
neėjo toliau ; o kai tik pasitraukdavo, tuojau jie keldavosi iš stovyklų.
23 Viešpaties įsakymu jie ištiesdavo padangtes ir jo įsakymu ejo toliau ; ir
stovėjo Viešpaties sargyboje, kaip jis paliepdavo per Mošę

10. 1 Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė: 2 Pasidirbdink sau du trimitu,
nukaltu iš sidabro, kuriem dviem galėtumei sušaukti visus žmones, kai
reikės trauktis iš stovyklos. 3 Sutrimitavus trimitais, visa minia susirinks
prie tavęs ties sandoros padangtės anga. 4 Jei sutrimituosi vieną kartą,
ateis pas tave kunigaikščiai ir Israėlio daugybės viršininkai. 5 O jei trimi-
tavimas bus ilgesnis ir su pertrūkiais, pakils pirmi tie, kurie turi stovyklą
rytų šone. 6 Trimituojant antrą sykį ir tokiuo pat būdu, pakels savo pa-
dangtes stovintieji pietuose ; ir tokiuo pat būdu darys likusieji, trimi-
tuojant trimitais į kelionę. 7 O kuomet reikės sušaukti tautą, trimitavimas
bus paprastas ir ne su pertrūkiais. 8 Trimituos gi Aarono sūnūs, kunigai ;
ir tai bus amžinai laikytinas įstatas jūsų kartose. 9 Jei išeisite iš jūsų že-
mės karan su nepreiteliais, kurie prieš jus kovoja, skardžiai trimituosite
trimitais ir tai primins apie jus Viešpaties, jūsų Dievo, akivaizdoje, kad
jus išgelbėtų iš jūsų neprietelių rankų. 10 Kai turėsite pokylius, ar iškil-
mingas šventes, ar pirmas mėnesio dienas, trimituosite trimitais prie de-
ginamųjų aukų ir dėkojimo aukų, kad tai apie jus primintų jūsų Dievui.
Aš Viešpats, jūsų Dievas

---

19 *Stovējo Viešpaties sargyboje.* Anot ebr t : sergējo Viešpaties sargybą, sustodami stovyklose apie Viešpaties padangtę

10. 2 *Du trimitu.* Ebr *khakokroth,* nes tik du tuomet tebuvo kunigu, kurie jais trimituodavo. Vēlesniais laikais tokių trimitų buvo padaryta daugiau. Anot Flavijaus Juozapo liudijimo, jie buvę vienu mastu ilgi, tiesūs ir tik patį galą turėję bent kiek storesnį ir išriestą. — 3 *Visa minia susirinks...* Anot ebr t, norint sušaukti visą tautą, reikējo trimituoti abiem trimitais be pertrūkio /žr 7 e/ ; sušaukiant tautos vyresnybę reikējo trimituoti vienu trimitu /Vulg, *vieną sykį*/ taip pat be pertrūkio. — 4 *Kunigaikščiai ir Israēlio...* Ebr t nēra jungties « ir » ; taigi kalbama apie kunigaikščius, kurie buvo draug ir tautos viršininkai. — 5 *Trimitavimas bus ilgesnis ir...* Ypatingas trimitavimas su pertrūkiais ir traškējimu turējo paskelbti kelionēs pradžią. Taip pat reikējo trimituoti einant į kovą. — 9 *Iš jūsų žemēs.* Ebr t : savo žemēje. — 10 *Iškilmingas šventes.* Plg Kun 23 skir ; 25,9

5. Kelionė nuo Sinajaus kalno lig Kadesui

a/*Pasitraukimas nuo Sinajaus ir tautos murmējimai prieš Viešpatį įvairiose stotyse*

10,11-12,15. Pradedant aprašinēti tolesnę Israēlio sūnų kelionę per tyrus visų pirma pasakoma, kokioje tvarkoje jie ējo, toliau gi minimas pakvietimas Raguēlio sūnaus Hababo į keliavedžius. Jau pačioje kelionēs pradžioje ēmus tautai murmēti dēl mēsos stokos, o Mošei dejuoti dēl užkrautosios ant jo naštos sunkumo, Viešpats duoda Mošei pranašų dvasia apdovanotus padējējus, tautai gi atsiunčia daugybę putpelių ; bet už savo godulystę Israēlaičiai kietai nubaudžiami. Dievo rūstybę sukelia prieš save net Aaronas ir Marija, kuri nubaudžiama raupsų liga, už tai kad drįso

[11]Antrais metais, antrame mėnesyje, dvidešimtą mėnesio dieną,
debesis pakilo nuo sandoros padangtės, [12]ir Israėlio sūnūs išėjo savo būriais
iš Sinajaus tyrumos, ir debesis nusileido Parano tyrumoje. [13]Ir pirmieji
Aug 1,7 pakilo iš stovyklų, kaip Viešpats buvo liepęs per Mošę, [14]Judo sūnūs savo
būriais ; o jų kunigaikštis buvo Aminadabo sūnus Naasonas. [15]Isakharo
sūnų giminėje kunigaikštis buvo Suaro sūnus Natanaėlis. [16]Zabulono
giminėje kunigaikštis buvo Helono sūnus Elijabas. [17]Paskui buvo išardyta
padangtė, kuria nešini išėjo Gersono ir Merario sūnūs. [18]Išėjo taip pat Ru-
beno sūnūs savo būriais ir savo tvarkoje ; jų kunigaikštis buvo Sedeuro
sūnus Elisuras. [19]Simeono gi sūnų giminėje kunigaikštis buvo Surisa-
dajo sūnus Salamiėlis. [20]Toliau Gado giminėje kunigaikštis buvo Duėlio
sūnus Eliasaphas. [21]Išėjo taip pat ir Kaatiečiai nešdami šventyklą. Pa-
dangtė buvo tolei nešama, kolei neatėjo į jos pastatymo vietą. [22]Pakilo
iš stovyklų ir Ephraimo sūnūs savo būriais, kurių kariuomenėje kuni-
gaikštis buvo Amiudo sūnus Elisama. [23]Manaso gi sūnų giminėje kuni-
gaikštis buvo Padasuro sūnus Gamaliėlis. [24]O Benjamino giminėje vadas
buvo Gedeono sūnus Abidanas. [25]Visų paskučiausiai išėjo iš stovyklų
savo būriais Dano sūnūs, kurių kariuomenėje kunigaikštis buvo Amisa-
dajo sūnus Ahiezeris. [26]Asero gi sūnų giminėje kunigaikštis buvo Okhrano
sūnus Phegiėlis. [27]Ir Nephtalio sūnų giminėje kunigaikštis buvo Enano
sūnus Ahira. [28]Ta yra Israėlio sūnų stovyklų tvarka ir išėjimas jų bū-
riais, kai jie traukdavosi iš vietos

[29]O Mošė tarė Madijaniečio Raguėlio sūnui Hobabui, savo genčiui :
Mes einame į vietą, kurią Viešpats mums duos ; eikš su mumis, kad
mes tau gera darytumėm, nes Viešpats žadėjo Israėliui gėrybių. [30]Tasai
jam atsakė : Aš neeisiu su tavim, bet grįšiu į savo žemę, kurioje gimiau.
[31]O jis sakė : Nepalik mūsų ; nes tu žinai, kuriose vietose tyruose mums
reikia statyti stovyklas, ir būsi mūsų keliavedis. [32]O kai būsi su mumis
atėjęs, mes tau duosime, kas tik bus geriausia iš lobio, kurį Viešpats
žadėjo mums duoti

---

murmēti ir pavydēti savo broliui Mošei

[11]*Antrais metais*... Prie Sinajaus Israēlaičiai stovējo 11 mēn ir 5 d Plg Iš 19,1. — [12]*Savo būriais*. Anot ebr t : savo stotimis. Plg Iš 17,1. — *Parano*. Ta beveik plika tyruma užima arti pusēs Sinajaus pusiasalio. Į šiaurę ji tęsiasi lig pietinēs Palestinos pakraščių, lig žemei Negeb, į rytus iki giliam slēniui Arabah, į vakarus lig Suro arba Etamo tyrumai, nuo Sinajaus kalnų ją skiria siauras smiltynas. Arabai ją vadina Badieh-et-Tih, Klaidžiojimo tyruma. — [14]*Judo sūnūs*... Ebr t eil prasideda taip : « Pirmoji pakilo vēliava stovyklos Judo sūnų »... Ebr t minima vēliava taipgi 18.22.25 eil. Plg aug 2,2... — *Naasonas*... Plg aug 1,4... — [17]*Paskui buvo*... Iš čia paaiškēja, kad kelionēje Levitai persiskirdavo. Tuojau po pirmųjų trijų giminių su jų vēliava ējo Gersono ir Merario sūnūs su padangte /plg aug 4,24.../, kad atēję į vietą, suskubtų ją ištiesti, pirma negu ateis su švenčiausiais padangtēs dalykais /žr aug 4,4.../. — [21]*Kaatiečiai*, sekusieji Rubeno vēliavą, kurie savo naštą statydavo jau ištieston sandoros padangtēn

[29]*Raguēlio*... Žr Iš 2,18 paaišk ; 18,1... — *Genčiui*. Ebr *khothen*. Taip kitur pavadintas Mošēs uošvis Raguēlis arba Jetras ; čia gi /taip pat Teis 4,11/ žodžiu khothen vadinama svainis. Plg su tos pačios šaknies arab ž *khatanun*, kurs reiškia visus žmonos gimines, patvirtina, kad ir ebr ž khothen /khatan/ galējo reikšti uošvį ir svainį. — *Grįšiu*... Ebr t : « Grįšiu į savo žemę ir į savo giminę ». Hobabas netiki taip labai Dievo pažadējimui, kaip Mošē ; todēl jis nori verčiau grįžti į tēviškę ; ta-

[33]Taigi jie ėjo nuo Viešpaties kalno trijų dienų kelią, o Viešpaties
sandoros skrynia ėjo pirm jų, parūpindama vietas stovykloms. [34]Taip
pat Viešpaties debesis, jiems einant, buvo ant jų dienos metu. [35]Skrynią Ps 67,2
pakeliant Mošė sakė : Kelkis, Viešpatie ! Ir teišsisklaido tavo neprieteliai
ir tegul bėga nuo tavo veido, kurie tavęs neapkenčia. [36]Kai gi būdavo
pastatoma, jis tardavo : Sugrįžk, Viešpatie, prie Israėlio kariuomenės
daugybės

11. [1]Tuo tarpu kilo tautos murmėjimas prieš Viešpatį, koks būna Ps 77,19 ;
dejuojančiųjų dėl nuovargio. Tai išgirdęs Viešpats susirūstino. Ir užsi- 1 Kor 10,10
degusi prieš juos Viešpaties ugnis sunaikino pačiame gale buvusią sto- Ps 77,21
vyklų dalį. [2]Tautai ėmus šauktis į Mošę, Mošė meldėsi į Viešpatį, ir
ugnis užgeso. [3]Ir praminė tą vietą vardu Gaisras, nes prieš juos buvo
uššidegusi Viešpaties ugnis
[4]Nes mišrioji liaudis, kuri su jais buvo išėjusi, užsidegė pageidimais ; 1 Kor 10,3
jie susėdo ir verkė, ir sujungę su savim taip pat Israėlio sūnus sakė :
Kas mums duos mėsos valgyti ? [5]Atsimename žuvis, kurias valgėme
Egipte dovanai ; mums ateina į atmintį agurkai, ir melonai, ir porai,
ir svogūnai, ir česnakai. [6]Mūsų siela išdžiūvo, o mūsų akys nieko kito
nemato kaip tiktai maną. [7]Mana gi buvo kaip koriandro grūdai bdelijos Iš 16,14 ;
spalvos. [8]Žmonės vaikščiojo aplinkui ir ją rinkosi, malė girnomis, ar Ps 77,24
susitrindavo grūstuvuose, virė puoduose ir darė iš jos ragaišėlius, turė- Išm 16,20 ;
jusius duonos su aliejumi skonį. [9]Nusileidžiant naktį rasai ant stovyklos, Jo 6,31
krisdavo draug ir mana

čiau, jam prašant, sutinka eiti draug, ir jo palikuonys vėliau gyveno Palestinoje. Plg Teis 1,16 ir k. — [31]*Nes tu žinai*... Nors Viešpats buvo pažadėjęs pats vesti Israėlio sūnus savo stebuklingu debesimi, ir Mošė visai tikėjo Viešpaties žodžiams, bet toksai keliavedis, kaip Hobabas, gerai žinąs tyrumos kelius, vandens šaltinius, ganyklų vietas ir tt, galėjo nemaž palengvinti kelionę ir buvo labai pageidaujamas. Pasitikėjimas gi Viešpaties apvaizda ir jo stebuklais ne tik nedraudžia žmogui pačiam rūpintis savo reikalais ir ieškotis pagalbos pas žmones, bet dažnai visai nuo tokio rūpesčio neatleidžia. — *Mūsų keliavedis.* Ebr t : Mūsų akys

[33]*Nuo Viešpaties kalno* : Nuo Sinajaus, pažymėto taip dideliais Yahvės stebuklais. — *Ėjo pirm jų.* Tikriau : jų akivaizdoje, nes sandoros skrynia buvo nešama keliavusių Israėlaičių būrių viduryje. — [35]*Kelkis, Viešpatie*... Viešpaties vedami Israėlaičiai ėjo Kanaano užkariauti ; todėl jiems labai reikėjo maldauti, kad jų neprietelius apimtų išgąstis ir kad jie nedrįstų priešintis. — *Sugrįžk, Viešpatie*... Nebeeik toliau ir pasilik prie savo tautos. — Žodžiais : *Kelkis*... ir : *Sugrįžk*... gal prasidėdavo Mošės sudėtos ir visos tautos giedamos giesmės

11. [1]*Kilo tautos murmėjimas*... Pasilikdami ilgą laiką prie Sinajaus kalno, žmonės taip atprato nuo kelionės sunkumų, kad vos jai vėl prasidėjus, jie tuojau ima dejuoti dėl nuovargio. — *Prieš Viešpatį.* Tikriau anot ebr t : į Viešpaties ausis. Plg 1 Kor 10,10. — *Stovyklų dalį.* Ar bausmė palietė ir žmones, sunku pasakyti ; gal buvo sunaikinta tik lobio dalis. — [3]*Gaisras.* Ebr *thaberah.* Kur buvo ta vieta, nežinia. Israėlio stočių sąraše jos nepaminėta. Reikia taip pat abejoti, ar buvo čia ištiesta sandoros padangtė ; gal Israėlaičiai buvo susstoję tik trumpai valandai

[4]*Nes mišrioji*... Anot ebr t naujo murmėjimo aprašymas prasideda taip : « O liaudis, kuri buvo jos /tautos/ tarpe, ėmė labai pageidauti ; vėl tat verkė taipgi ir Israėlio sūnūs ir sakė : Kas... » Plg

[10]Taigi Mošė išgirdo raudančius žmones, kiekvieną savo šeimoje ir
savo padangtės angoje. O Viešpaties rūstybė labai užsidegė ; bet ir Mo-
šei dalykas pasirodė nepakenčiamas, [11]ir jis tarė Viešpačiui : Kam var-
gini savo tarną ? Kodėl nerandu malonės tavo akyse ? Ir kodėl sudėjai
ant manęs visos šitos tautos naštą ? [12]Argi visa šita daugybė manyje
prasidėjo, arba ar aš ją pagimdžiau, kad man sakai : Nešiok juos savo
prieglobstyje, kaip kad auklė nešioja kūdikėlį, ir nunešk į žemę, dėl
kurios prisiekei jų tėvams ? [13]Iš kur aš imsiu mėsos, kad duočiau tokiai
daugybei ? Jie rauda prieš mane, sakydami : Duok mums mėsos val-
gyti. [14]Aš negaliu pakelti visos šitos tautos, nes ji man per sunki. [15]O
jei tau kitaip rodosi, maldauju, verčiau užmušk mane ir tegul randu
tavo akyse malonę, kad nebūčiau varginamas taip dideliais piktumais
[16]O Viešpats tarė Mošei : Surink man septynias dešimtis vyrų iš
Israėlio senesniųjų, apie kuriuos tu žinai, kad jie tautos senesnieji ir
viršininkai, ir nuvesi juos prie sandoros padangtės angos, ir pastatysi
tenai kartu su savim, [17]kad aš nužengčiau ir tau kalbėčiau, ir imčiau iš
tavo dvasios ir jiems duočiau, idant draug su tavim neštų tautos naštą,
ir ne tu vienas būtumei apsunkintas

Iš 12,37.38. Tas murmējimas, kaip pasirodo iš tolimesnio pasakojimo, įvyko vietoje *Qibroth hattha'avah*. — *Kas mums duos mēsos.* Mēsa buvo Egipte tik turtingesniųjų žmonių valgis ; bet dabar jos geidžia ir šiaip jau liaudis, dēl to kad Dievas jai vieną kartą jau buvo jos stebuklingai davęs /žr Iš 16,13/ ir dēl to kad ji buvo pripratusi jos gauti iš dēkojimo aukų, kurių prie Sinajaus kalno buvo daroma daug, o kurios kelionėje, išardytai esant padangtei, turējo liautis. — [5]*Atsimename žuvis.* Egipte žuvų visuomet būdavo ir dabar dar yra begalinē apstybē ; tai paprasčiausias neturtingų žmonių maistas. — *Agurkai ir...* Egiptas garsus ir iki šiai dienai čia minimomis daržovēmis. — [6]*Mūsų siela...* Paniekinimas, su kuriuo murmantieji žydai atsiliepia apie maną, duoda įkvēptam autoriui progą pasakyti keletą žodžių apie tą Dievo suteiktą maistą ir nurodyti didelę jo vertę. Plg Iš 16,13... 31. — *Bdelijos.* Žr Prad 2,12

[10]*Mošē išgirdo...* Iš šitos eil paaiškēja, kad aprašomas murmējimas įvyko Israēlaičiams sustojus kelionēje ir ištiesus padangtes. — *Viešpaties rūstybē.* Kaip ji pasireiškē pasakoma tol 33 e. — *Nepakenčiamas.* Ebr t : *ra'*, piktas. — [11]*Kam vargini...* Nors tautos pasielgimas buvo peiktinas, tačiau Mošē, norēdamas sumažinti žmonių kaltybę Viešpaties akivaizdoje, ima pats dejuoti, kad jis vienas neįstengiąs kaip reikiant aprūpinti visų tautos reikalų, ir nori gauti tinkamus padējējus. Tiesa, tauta jau turējo gana daug viršininkų, bet jų tarpe tūkstantininkams, šimtininkams ir tt /žr Iš 18,13.../ buvo pavesta tyrinēti ir teisti tik mažesnēs bylos ; pašvęstųjų kunigų buvo labai maža, nes tik trys ; kariuomenēs vadai rūpinosi tik tvarka tarp jiems pavestųjų būrių ; giminių ir didesnių šeimų atstovai, nors buvo kviečiami į tarybas, neturējo tačiau platesnēs įtakos, nes nebuvo gavę tam tikros valdžios. Reikējo tat Mošei padējējų, gavusių savo pasiuntinystę ir tam tikrą valdžią iš paties Dievo

[16]*Surink...* Viešpats sutinka patenkinti Mošēs troškimą ir duoti tautai viršininkus, apdovanotus tomis pačiomis savybēmis, kokias buvo gavęs Mošē. Jų parinkimas pavedamas pačiam Mošei. — *Viršininkai.* Ebr *šotrim.* Taip buvo vadinami Egipte darbų prižiūrētojai ir surašinētojai. Plg Iš 6,6.14. Kitur tas žodis reiškia bendrai valdininkus ir viršininkus. — [17]*Iš tavo dvasios* : iš tos dieviškos dvasios, kuri buvo suteikta Mošei, nesumažinant tačiau jam suteiktosios dalies. Šv

18Taip pat tautai sakysi: Pasišventinkite: Rytoj valgysite mėsos;
nes aš išgirdau jus sakant: Kas mums duos mėsos valgyti? Gera mums
buvo Egipte. Viešpats jums duos mėsos valgyti 19ne vieną dieną, nei dvi
ar penkias, ir net ne dvidešimt, 20bet visą mėnesį, kolei neišeis jums per
nosis ir neįgris, nes jūs atstūmėte Viešpatį, kurs yra jūsų tarpe, ir rau-
dojote jo akivaizdoje, sakydami: Kam mes išėjome iš Egipto? 21Ir
Mošė tarė: Šitos tautos yra šeši šimtai tūkstančių pėstininkų, ir tu
sakai: Duosiu jiems visą mėnesį valgyti mėsos? 22Argi bus papjauta Jo 6,10
tokia daugybė avių ir jaučių, kad galėtų pakakti valgyti? Arba susirinks
vienon vieton visos jūros žuvys, kad juos pasotintų? 23Viešpats atsakė Ješ 59,1
jam: Argi Viešpaties ranka yra negalinga? Jau dabar matysi, ar mano
žodžiai bus įvykdyti.
24Taigi Mošė atėjo ir papasakojo tautai Viešpaties žodžius ir surinko
iš Israėlio sūnų septynias dešimtis senesniųjų, kuriuos sustatė aplink
padangtę. 25O Viešpats nužengė debesyje ir jam kalbėjo; ir ėmė buvusios
Mošėje dvasios ir davė septynioms dešimtims vyrų. O kai ant jų nusi-
leido dvasia, jie ėmė pranašauti ir paskiau nebesiliovė. 26Buvo gi pasi-
likę stovyklose du vyru, kurių dviejų vienas buvo vadinamas Eldadas,
o kitas Medadas, ant kurių buvo nusileidusi dvasia; nes ir juodu buvo
įtrauktu į sąrašą, bet nebuvo atėję prie padangtės. 27Juodviem prana-
šaujant stovyklose, atbėgo vaikinas ir paskelbė Mošei, tardamas: Eldadas
ir Medadas pranašauja stovyklose. 28Tuojau Nuno sūnus Jošuė, rinktinis
tarp daugelio, tarė: Mano valdove, Moše, uždrausk juodviem. 29Bet jis
tarė: Kam pavydi dėl manęs? Kad gi visa tauta pranašautų, ir kad
Viešpats jiems duotų savo Dvasios! 30O Mošė ir Israėlio senesnieji su-
grįžo į stovyklas

---

tėvai /Teod, Aug/ paskui Origeną paaiškina dvasios suteikimą, palygindami Mošę su skaisčiausiai šviečiančiu žiburiu, kuriuo Dievas uždega dar 70 kitų panašių žiburių

18*Pasišventinkite.* Reikia tinkamai prisirengti prie priėmimo Dievo malonės, kuri bus suteikta mėsos įsigeidusiems Israėlaičiams; bet godulingiesiems už jų murmėjimą ta malonė turėjo pavirsti baisia sloga. Paskelbimas iš anksto visų aplinkybių, kuriose Israėlaičiai turėjo gauti mėsos, parodo, kad putpelių atskridimas buvo tikrai stebuklingas /plg Iš 16,13/. — 21*Mošė tarė...* Mošė, reikšdamas lyg kad abejonę apie Dievo pažado įvykdymą, nori iš anksto patirti, kaip tai įvyks; bet Viešpats jam neduoda paaiškinimo, o tik primena savo visagalybę

24*Mošė atėjo*: sugrįžo iš sandoros padangtės prie tautos. — 25*Viešpats nužengė...* Viešpats regimais ženklais patvirtina vyresniųjų išrinkimą. — *Jie ėmė pranašauti.* Ebr ž *jithnabbᵉ'u* ne visuomet reiškia tikrą pranašavimą apie žmonėms nežinomus būsimus atsitikimus, bet dažnai pažymi tik antgamtinį sujaudinimą, ekstasį su įkvėpimu, kurių įtakoje žmogus kalba nepaprastus dalykus, garbina Viešpatį ir šlovina Jo nuostabius darbus. — *Paskiau nebesiliovė.* Ebr t pasakyta priešingai, kad jie paskiau nebepranašavo. Gana buvo tos vienos dienos, kad visiems būtų aišku, jog išrinktieji viršininkai paties Dievo patvirtinti. — 2 *Buvo gi pasilikę...* Kodėl Eldadas ir Medadas neatėjo draug su kitais išrinktaisiais prie padangtės, nepaaiškinta; tačiau iš Jošuės pasielgimo reiktų spėlioti, kad tuodu vyru savo neatėjimu pareiškė nepalankumą Mošei. — 28*Nuno sūnus Jošuė...* Plg Iš 17,9. Uolus Mošės tarnas bijojo, kad Eldado ir Medado pasielgimas nesumažintų Mošės šlovės ir todėl trokšta, kad juodviem būtų uždrausta pranašauti. Plg panašų Kristaus apaštalų rūpestį apie jų dieviškojo mokytojo šlovę; Mk 9,38. — 29*Kam pavydi...* Mošės atsakymas yra naujas paliudijimas apie jo

Ps 77,26.27 [31]Po to išėjęs nuo Viešpaties vėjas atnešė pagautas iš už jūros put-
peles ir paleido į stovyklą tokiame plote, kokį galima apeiti per vieną
dieną, aplinkui iš visų stovyklų pusių, ir jos skraidė ore per du mastu
augštumo nuo žemės. [32]Atsikėlus tat tauta rinkosi putpeles visą tą dieną
ir naktį ir sekančią dieną, ir prisirinko ko mažiausia po dešimtį saikų,
Ps 77,30 ir jas džiovino aplink stovyklas. [33]Mėsa dar tebebuvo jų dantyse ir dar
nebuvo pritrūkę to maisto, o štai Viešpaties rūstybė užsidegė prieš tautą
ir ją ištiko labai didelė sloga. [34]Ir ana vieta buvo praminta Pageidimo
kapinėmis ; nes tenai palaidojo tautą, kuri buvo pasidavus geiduliams.
Išėję gi iš Pageidimo kapinių, atėjo į Haserotą ir tenai pasiliko

12. [1]O Marija ir Aaronas kalbėjo prieš Mošę dėl jo žmonos Etijo-
pės [2]ir tarė : Argi Viešpats kalbėjo tik per vieną Mošę ? Argi nekal-
bėjo taip pat ir mudum ? Tai išgirdęs Viešpats, [3]/nes Mošė buvo romiau-
sis vyras iš visų žmonių, gyvenusių žemėje/, [4]tuojau kalbėjo į jį ir į
Aaroną bei Mariją : Išeikite tiktai jūs trys prie sandoros padangtės.
Jiems išėjus, [5]Viešpats nužengė debesies šule ir stovėjo padangtės įėjime,
šaukdamas Aaroną ir Mariją. O kuomet juodu atėjo, [6]jis juodviem tarė :
Klausykite mano žodžių : Jei kas tarp jūsų yra Viešpaties pranašas, aš
Žyd 3,2 jam apsireikšiu regėjime, ar kalbėsiu jam sapne. [7]Bet ne toksai mano
Iš 33,11 tarnas Mošė, kurs visuose mano namuose yra ištikimiausias; [8]nes su juo
aš kalbuos burna į burną, ir jis mato Viešpatį atvirai, o ne per priedan-
gas ir vaizdus, kodėl tat judu nebijote kalbėti prieš mano tarną Mošę ?

---

sielos kilnumą. Jam rūpi tik Yahvēs šlovē, o ne savoji

[31]*Išējęs nuo Viešpaties*... Viešpats įvykdo stebuklingai savo pažadējimą apie mēsą. — *Jos skraidē ore*... Anot ebr t, žemēs paviršius buvo nuklotas putpelēmis per du mastu storumo. — [32]*Po dešimtį saikų*. Saikas, ebr khomer, lygus 388,8 litrų. Tačiau čia, kaip ir kaikuriose kitose vietose, jis tikriausiai reiškia krūvą ; juo labiau, kad niekas paukščių neseikēja saikais. — [33]*Didelē sloga*. Kaip ji pasireiškē, nepasakyta ; bet be abejonēs buvo tai baisi liga, kuria susirgę daug Israēlaičių išmirē. — [34]*Pageidimo kapinēmis*. Ebr t *qibroth hattha'avah*. Spēliojama, kad ta vieta dabar vadinama Erves el-Eberidž, apie 60 km į šiaurryčius nuo Sinajaus. Tačiau kiti aiškintojai nurodo kitas vietas. Taip pat nieko tikro negalima pasakyti, kur buvo sekanti stotis Haserotas, ebr *khatserot*

12. [1]*Marija ir Aaronas*... Paminējimas Marijos pirmoje vietoje ir toliau /10 e/ jos vienos nubaudimas nurodo, kad ji buvo pirmoji kaltininkē čia aprašomo sukilimo prieš Mošę, ir kad ji tai pakurstē Aaroną prieš juodviejų brolį. Tikra gi sukilimo priežastis buvo ne kas kita, kaip tik pavydas. Marija buvo laikoma pranaše /žr Iš 15,20/. Aaronas gi buvo vyr kunigas ir jam kaikada pats Dievas duodavo apreiškimus ; todēl abiem rūpējo palaikyti savo orumą tautos akyse ir turēti ypatingą įtaką Mošei. Tuo tarpu juodu matē, kad Mošē ne tik neatstūmē savo žmonos Sephoros, kuri ne per daug seniai buvo prie jo sugrįžusi. /Žr Iš 2, 21.../, bet dar priartino prie savęs jos brolį Hobabą /žr aug 10,29/ ; toliau išvydo, kad buvo išrinkta 70 naujų viršininkų, ir kad Dievas tos pačios dvasios, kuria buvo apdovanotas Mošē, suteikē išrinktiesiems, ir jie ēmē pranašauti. Visuose tuose dalykuose Marija ir Aaronas matē sau lyg kokį pažeminimą ir todēl pradējo murmēti prieš Mošę, prikaišiodami jam visų pirma jo žmoną ir ją vadindami su paniekinimu etijope, ebr *kušith*. Tiesa, ji nebuvo tikra Israēlaitē, o tik Madianaitē ; bet priēmus savo vyro tikējimą, ji teisingai galējo laikyti save išrinktosios tautos sąnariu, juo labiau, kad Madianiečiai buvo Abraomo ainiai /žr Prad 25,2/,

[9]Ir susirūstinęs juodviem, nuėjo. [10]Pasitraukė taip pat ir buvusis
ant padangtės debesis. Ir štai Marija pasirodė pabalus nuo raupsų, kaip
sniegas. O pažvelgęs į ją Aaronas ir pamatęs ją apdengtą raupsais, [11]tarė
Mošei : Maldauju, mano valdove, nepalik ant mudviejų to nusidėjimo,
kurį kvailai padarėva, [12]kad šita netaptų lyg numirusi ir lyg gemalas,
kurs išmetamas iš jo motinos įsčios ; nes štai jau jos kūno pusė sugraužta
raupsų. [13]Taigi Mošė šaukėsi į Viešpatį ir tarė : Maldauju, o Dieve, išgy-
dyk ją. [14]Viešpats jam atsakė : Jei jos tėvas būtų spjovęs jai veidan,
argi nebūtų turėjusi rausti bent septynias dienas iš gėdos ? Tebūna at-
skirta septynias dienas už stovyklos ir paskui bus pašaukta atgal. [15]Taigi
Marija buvo septynias dienas atskirta už stovyklos, ir tauta nesijudino
iš vietos, kolei Marija nebuvo pašaukta atgal

13. [1]Po to tauta išėjo iš Haseroto ir ištiesė padangtes Parano tyru-
moje. [2]Tenai Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [3]siųsk vyrus apžiūrėti
Kanaano žemės, kurią duosiu Israėlio sūnums, po vieną kunigaikštį iš

---

nors ir gal susimaišę su kušitais, gyvenusiais ne tik tikroje Etiopijoje, bet taipgi pietinēs Arabijos pakraščiuose. Priminę savo broliui jo žmonos kilmę ir tuo jį lyg kad pažeminę, Marija ir Aaronas jau drąsiai sakosi gavę iš Viešpaties lygias su juo dovanas : *argi nekalbējo taip pat...* — [3]*Taigi, Viešpats...* Ebr t : Ir Viešpats išgirdo. — *Romiausias.* Ebr *'anav* reiškia ne tik nuolankus, bet taipgi pažemintas, nuvargintas. Šitos eil išsireiškimas su pagyrimu apie Mošēs būdą buvo proga abejoti, ar galējo taip apie save rašyti pats Mošē. Taigi reikia visų pirma pastebēti, kad įkvēptas autorius, rašydamas tiesą apie kitus, reikalui atsiradus, turi ir apie save rašyti tiesą, vistiek ar ja jis bus pagirtas, ar papeiktas /plg žem 20,12 ir k/ ; čia gi iš tikrųjų reikējo paminēti Mošēs romumas, kad būtų aišku, kokia buvo Marijos ir Aarono sudraudimo priežastis ; lyg kad būtų pasakyta : kadangi Mošē dēl šventos ramybēs nedejavo ir nesiskundē Dievui prieš savo brolį ir seserį, todēl pats Viešpats pasiskubino užtarti ir apginti savo ištikimą tarną. — [6]*Jei kas tarp jūsų...* Viešpats teikiasi paaiškinti, kad didelis yra skirtumas tarp paprastų pranašų, kokie buvo Aaronas ir Marija, ir jo ypatingo prietelio Mošēs ; pirmiems jis apsireiškia tarpiškai, netobulai, *regējime, sapne, per priedangas ir vaizdus,* kas dažnai be paaiškinimo pasiliktų nesuprantama; Mošei gi betarpiškai /burna į burną/ ir aiškiai /atvirai/. Reikia tačiau pastebēti, kad nors nē vienam pranašui Dievas neapsireiškē taip tobulai ir betarpiškai, kaip Mošei, tačiau ir jis galējo matyti Dievą ne visai tobulai. Plg Iš 33,18... Visas šitas Dievo atsiliepimas ebr t išreikštas poetiškai, rinktiniais žodžiais, išlaikant ritmą ir paralelismą /Symon/

[10]*Pažvelgęs į ją Aaronas...* Aaronas, kaip kunigas, pažinęs raupsus, turējo dabar priedermę išmesti Mariją iš stovyklos ; tuojau jis atsimena, kad ir pats buvo nusidējęs ; todēl nuolankiausiai prašo Mošę užtarimo pas Dievą. — [12]*Gemalas, kurs...* Ebr t : « Gemalas, kurio kūnas, išeidamas iš motinos įsčios, jau pusiau supuvęs ». — [14]*Tebūna atskirta...* Galima manyti, kad maldaujant Mošei, Marija buvo tuojau pagydyta, bet turējo pasilikti septynias dienas už stovyklos, taip pat kaip kiti pagiję raupsuoti dar 7 d negalēdavo eiti savo padangtēn. Plg Kun 14,8

b/ *Žadētosios žemēs ištyrimas ir išējusios iš Egipto Israēlaičių kartos pasmerkimas*

13,1-14,45. Israēlio sūnums atējus į Parano tyrumą, išsiunčiami žvalgai Palestinos apžiūrēti ; jie sugrįžę, giria pačią žemę, bet ima gąsdinti tautą, pasakodami prasi-

kiekvienos giminės. 4Mošė padarė, ką Viešpats buvo liepęs, ir išsiuntė iš
Parano tyrumos vyrus kunigaikščius, kurių šitie buvo vardai : 5iš Rubeno
giminės Zekhuro sūnų Samuą, 6iš Simeono giminės Hurio sūnų Saphatą,
7iš Judo giminės Jephonės sūnų Kalebą, 8iš Isakharo gimines Juozapo
sūnų Igalį, 9iš Ephraimo giminės Nuno sūnų Ošeę, 10iš Benjamino giminės
Raphaus sūnų Phaltį, 11iš Zabulono giminės Sodio sūnų Gedijėlį, 12iš Juo-
zapo giminės Manaso šakos Susio sūnų Gadį, 13iš Dano giminės Gemalio
sūnų Amiėlį, 14iš Asero giminės Mikolo sūnų Sturą, 15iš Nephtalio giminės
Vapsio sūnų Nahabį, 16iš Gado giminės Nakhio sūnų Guėlį. 17Tie yra
vardai vyrų, kuriuos Mošė išsiuntė žemės apžiūrėti ; Nuno gi sūnų Ošeę
jis praminė Jošue. 18Taigi Mošė juos išsiuntė apžiūrėti Kanaano žemės
ir jiems tarė : Pakilkite augštyn per pietų šalį, ir nuėję į kalnus 19ap-
žiūrėkite žemę, kokia ji yra ; ir tautą, kuri joje gyvena, ar ji galinga,
ar silpna ; ar mažas jos skaičius, ar didelis ; 20pati žemė, ar gera, ar
bloga ; kokie miestai, apmūryti ar be mūrų ; 21žemė, ar riebi, ar liesa,
ar miškuota, ar be medžių. Būkite drąsūs ir mums atneškite iš anos
žemės vaisių. Buvo gi tai tuo metu, kada jau galima valgyti ankstyvo-
sios vynuogės

---

manytus dalykus apie Palestinos gyventojų stiprumą ir daugybę, todēl tauta pradeda murmēti ir nori grįžti Egiptan, visai neklausydama kitų dviejų žvalgų, Kalebo ir Jošuēs, kurie nē kiek nepritaria gąsdinimams ir ragina žmones drąsiai eiti žadētojon žemēn. Susirūstinęs Viešpats, maldaujant Mošei, atleidžia pačią kaltybę, bet paskiria bausmę maištininkams, kurie visi turi išmirti tyruose ; sauvališkai gi mēginusius patraukti Palestinon leidžia išžudyti Amelekiečiams ir Kananiečiams

13. 1*Parano tyrumoje.* Žr aug 10, 12. Anot 27 e vieta, kur dabar buvo sustoję Israēlaičiai ir iš kur išsiųsta žvalgus į Kanaaną, vadinama Kades arba Kadesbarne. Tiesa, kitur pasakyta, /žr žem 20,1 ir k/, kad Kadesas buvo Sino /arba Tsino/ tyrumoje, bet taip gal buvo vadinama tik šiaurinē Parano tyrumos dalis arba būdama šalia jos, neturējo aiškių visiems žinomų ribų, taip kad Kadesas galējo būti vadinamas ir vienos ir kitos tyrumos dalimi. — 2*Viešpats kalbējo...* Iš kitur /žr Pak 1,19/ patiriame, kad sumanymas apžiūrēti Kanaano žemę kilo pačios tautos tarpe. Taigi Viešpats gal tik sutiko, kad jis būtų įvykdytas, norēdamas taip parodyti, kad ne visuomet tai, ko žmogus reikalauja, yra jam pačiam naudinga. — *Po vieną kunigaikštį.* Nebuvo tai giminių viršininkai, bet žymesnieji vyrai Israēlyje. Tik du iš jų buvo visai palankūs Mošei ; kitus jis gal norējo patraukti prie savęs ta pasiuntinyste. — 4*Kurių šitie buvo vardai...* Siunčiamųjų kunigaikščių vardai ne visai tikri, nes ne vienaip skamba ebr t, Samar Pent ir LXX vertime. Jie matomai neliko iki mūsų dienų nepakeisti. — 7*Jephonēs sūnų Kalebą.* Kitur Kalebas vadinamas Keneziečiu ; taigi jis gal turējo savo pranokēją vieną iš anų Keneziečių, kurie Abraomo laikais gyveno Kanaane, arba iš Esavo vaikaičio Kenezo palikuonių, kursai moteryste buvo susijungęs su Judo gimine ir, priēmęs Israēlio tikējimą, buvo išrinktosios tautos sąnariu. — *Nuno sūnų Ošēę...* Pirmasis Jošuēs vardas ebr *Hošea'*, reiškē išganymas, antrasis gi — Yahvē išganytojas. Jei vardo pakeitimas buvo tik dabar padarytas, tai reikia manyti, kad Jošuēs vardas vieton Ošee įrašytas iš 17,9 ; 24,13 paskesniais laikais. — 18*Pakilkite...* Mošēs pamokymai išsiunčiamiems žvalgams. — *Per pietų šalį...* Ebr t : Negeb; taip buvo vadinama pietinis Palestinos pakraštys. Kalnais pavadinta prasidedanti už Negebo tikroji Palestina, kurioje, apskritai sakant, yra daug kalnų. — 21*Buvo gi...* Vynuogēs Palestinoje pradeda prisirpti liepos mēn baigiantis.

[22]O jie nuėję, ištyrinėjo žemę nuo Sino tyrumos iki Rohobui, ten
kur einama į Ematą. [23]Jie patraukė į pietus ir atėjo į Ebroną, kur
buvo Enako sūnūs Akhimanai, Sisajai ir Tolmajai ; Ebronas gi pastaty-
tas septyneriais metais anksčiau už Egipto miestą Tanį. [24]Ir nuėję iki Pak 1,24
Vynuogių slėniui, nusipjovė šaką su jos uogomis ir ją nešė ant karties
du vyru. Ėmė taip pat granatinių obuolių ir figų tos vietos, [25]kuri buvo
praminta Neheleskoliu, tai yra Vynuogių slėniu, nes iš ten Israėlio sūnūs
atsinešė vynuogių kekę. [26]Taip žemės tyrinėtojai, apėję visą šalį, sugrįžo
po keturių dešimtų dienų [27]ir atėjo pas Mošę ir Aaroną ir visą Israėlio
sūnų susirinkimą į Parano tyrumą, tai yra į Kadesą, ir kalbėjo juo-
dviem ir visai daugybei, ir parodė žemės vaisius; [28]ir pasakojo, tardami:
Buvome nuėję į žemę, į kurią mus siuntei ; ji tikrai paplūdus pienu ir
medum, kaip galima pažinti iš šitų vaisių ; [29]bet turi stipriausius gy-
ventojus ir didelius apmūrytus miestus. Tenai matėme Enako palikuo-
nis. [30]Amalekas gyvena pietuose, Hetiečiai ir Jebusiečiai ir Amoriečiai
kalnuose, Kananiečiai gi gyvena prie jūros ir Jordano slėnyje. [31]Tuo
tarpu Kalebas, tildydamas tautos murmėjimą, kilstantį prieš Mošę, tarė :
Eikime ir paveldėkime žemę, nes mes galime ją paimti. [32]Bet kiti su juo
buvusieji sakė : Mes visai negalime eiti pas tą tautą, nes ji už mus
stipresnė. [33]Ir jie apšaukė žemę, kurią buvo apžiūrėję, Israėlio sūnų akyse,
sakydami : Žemė, kurią apžiūrėjome, praryja savo gyventojus ; tauta,
kurią matėme, labai augšto ūgio. [34]Tenai matėme kažin kokias baidykles,
Enako sūnus iš milžinų giminės, su kuriais lyginami mes išrodėme lyg
skėriai

14. [1]Taigi visa minia šūkaudama raudojo tą naktį, [2]ir visi Isra-
ėlio sūnūs murmėjo prieš Mošę ir Aaroną ir sakė : [3]Verčiau būtumėme
numirę Egipte ir verčiau žūtumėme šitoje plačioje tyrumoje, ir Viešpats
neįvestų mūsų į tą žemę, kad tik mes nekristumėme po kalaviju ir

---

[22]*Jie nuėję...* Pradžioje trumpai pasakoma, kurį plotą ištyrē žvalgai. — *Nuo Sino tyrumos iki...* Sino /ebr Tsin/ tyruma tai pietinis Palestinos pakraštys, Rekhobas /ebr *Rekhob*/ gi buvo jos šiaurēje, arti miesto Dan /Lais/, ten, kur prasideda platus slēnis tarp Libano ir Ermono kalnų; tuo gi slēniu ējo kelias į Ematą /Epiphaniją ant Oront upēs/. — [23]*Patraukē į pietus...* Ebr t : į Negebą. Smulkiau aprašoma ne visa kelionē po Palestiną, bet tik apsilankymas Ebrone. — *Enako sūnūs...* Žr žem 34 e ir k. — *Ebronas gi pastatytas...* Kronologinē žinelē apie Ebrono atsiradimą. Ebronas ir Tanis /ebr *Tso'an*, dabar Tsan į pietus nuo ežero Menzaleh/ buvo labai seni miestai. [24]*Vynuogių slēniui...* Yra tai vertimas ebr vardo *Nekhal 'Eskol* ; taip gi buvo vadinama vienas slēnis netoli Ebrono. — [25]*Nešē ant karties*: ne dēlto, kad jos nebūtų galējęs panešti vienas žmogus ; nešant ant karties buvo galima išlaikyti vynuogēs nesutrintos. Ir dabar Palestinoje vynuogių šakos su kekēmis būna daugiau kaip puse masto ilgos ir sveria neretai dešimtį su viršum svarų. — [27]*Į Parano tyrumą...* Žr aug 1 e. [31]*Kalebas...* Kalebui pritarē iš žvalgų tik vienas Jošuē. Žr žem 14,6... — [33]*Praryja...* Gal taip norēta pasakyti, kad Palestinos gyventojai nuolat tarp savęs kaujasi ir žūna. Žvalgai gąsdina tautą, prasimanydami visai nebūtus dalykus ir minēdami senovēs milžinus, apie kuriuos jie gal buvo šį tą girdēję iš padavimo. Plg Prad 6,4

14. [3]*Verčiau žūtumēm...* Tam murmančiųjų linkējimui buvo lemta įvykti. — [5]*Tai išgirdę...* Mošē mēgino pradžioje perkalbēti tautą, bet pamatęs, kad jo žodžių nebeklausoma, pasiskubino kartu su Aaronu

mūsų žmonos ir vaikai nebūtų nuvesti nelaisvėn. Argi ne geriau sugrįžti
Egiptan? [4]Ir vienas kitam kalbėjo: Pasiskirkime sau vadą ir sugrįžkime
Egiptan. [5]Tai išgirdę Mošė ir Aaronas puolė kniūbšti ant žemės visos
Ekli 46,9 Israėlio sūnų daugybės akivaizdoje. [6]Bet Nuno sūnus Jošuė ir Jepho-
1 Mak 2,55,56 nės sūnus Kalebas, kuriuodu taip pat apžiūrėjo žemę, perplėšė savo
rūbus, [7]ir kalbėjo visai Israėlio sūnų daugybei: žemė, kurią apėjome,
labai gera. [8]Jei Viešpats bus maloningas, jis mus įves į ją ir atiduos
žemę, plūstančią pienu ir medum. [9]Nebūkite maištininkais prieš Viešpatį
ir nebijokite anos žemės tautos, nes mes juos galime praryti kaip duoną;
nuo jų atstojo visa priedanga; Viešpats yra su mumis, nebijokime.
[10]Šaukiant gi visai miniai ir norint juodu akmenimis užmušti, Viešpaties
šlovė pasirodė visiems Israėlio sūnums viršum sandoros uždangos
[11]Ir Viešpats tarė Mošei: Iki kolei šita tauta man piktžodžiaus?
Kodėl gi netikės man, nežiūrint visų stebuklų, kuriuos padariau jų akyse?
[12]Taigi aš juos ištiksiu maru ir sunaikinsiu; tave gi padarysiu kunigaikščiu
didelės tautos ir stipresnės už šitą. [13]O Mošė tarė Viešpačiui: Argi tam,
Iš 13,21 kad Egiptiečiai, iš kurių tarpo tu išvedei šitą tautą [14]ir anos žemės
gyventojai, kurie girdėjo, jog tu, Viešpatie, esi šitoje tautoje ir duodies
matomas veidu į veidą, ir jog tavo debesis juos pridengia ir tu debesies
šule eini pirm jų dieną ir ugnies šule naktį, išgirstų, [15]kad užmušei taip
Iš 32,28 didelę daugybę, tarsi vieną žmogų, ir idant sakytų: [16]Jis negalėjo įvesti
tautos į žemę, apie kurią buvo prisiekęs, todėl juos užmušė tyruose.
Ps 102,8; [17]Tebūna tat pašlovinta Viešpaties galybė, kaip prisiekei, tardamas:
Iš 34,7; 20,5 [18]Viešpats kantrus ir labai gailestingas, atimąs neteisybę ir nusikaltimus,
ir nieko nepaliekąs be bausmės; kurs aplankai tėvų nuodėmes sūnuose
iki trečiai ir ketvirtai kartai. [19]Atleisk, maldauju, šitos tautos nuodėmę
pagal tavo gailestingumo daugybę, kaip pasigailėjai išeinančių iš Egipto
iki šitai vietai. [20]O Viešpats tarė: Atleidžiu pagal tavo žodį. [21]Kaip aš
gyvas esu, visa žemė bus pilna Viešpaties šlovės, [22]bet visi žmonės, kurie
matė mano didenybę ir stebuklus, kuriuos padariau Egipte ir tyrumoje,
Pak 1,35 ir mane gundė jau dešimtį kartų, ir neklausė mano balso, [23]neišvys žemės,
apie kurią aš prisiekiau jų tėvams, ir niekas iš tų, kurie man piktžo-
Još 14,6 džiavo, jos nematys. [24]Savo tarną Kalebą, kurs kitokios dvasios pilnas
mane sekė, aš įvesiu į aną žemę, kurią jis apėjo; ir jo palikuonys ją

---

prie sandoros padangtēs, kad ten maldautų mielaširdystēs maištininkams, kurie dabar buvo sukilę prieš Viešpatį. — [6]*Perplēšē savo rūbus*: taip reikšdami savo nuliūdimą dēl sunkaus įrūstinimo Viešpaties. — [9]*Visa priedanga.* Ebr t: ūksmē. Kur nebēra ūksmēs, tenai negalima išvengti karštų saulēs spindulių

[13]*Argi tam...* Pavojuje Mošē užmiršta visus savo vargus, dēl kurių jis pats neseniai dejavo ir ima karščiausiai maldauti už nusikaltusią tautą. Jo maldos svarbiausia mintis ta, kad daugiau bus Viešpačiui šlovēs iš jo mielaširdystēs, negu iš pagiežos. — [18]*Viešpats kantrus...* Plg Iš 34,6.7. — [20]*Atleidžiu...* Viešpats atleidžia pačią kaltę, bet tai maištininkų neapsaugos nuo laikinos bausmēs. Tauta paveldēs Žadētąją žemę, bet užaugusioji jos karta turēs išmirti tyruose. — [21]*Kaip aš gyvas...* Ebr t: Tačiau kaip aš gyvas esu ir Viešpaties šlovēs bus pripildyta visa žemē, taip visi žmonēs, kurie... — [22]*Gundē dešimtį...* dažnai, daug kartų. Žmogus gundo Dievą, kai turēdamas daug jo galybēs ir gerumo ženklų vis dar reikalauja iš jo naujų stebuklų. — [24]*Kalebą, kurs...* Kalebo nuomonēs ir žodžiai labai skyrēsi nuo kitų žvalgų pasielgimo; užtat jis turējo įeiti į Palestiną ir paveldēti turtingas Ebrono apylinkes. Tokia pat

paveldės. [25]Kadangi Amalekiečiai ir Kananiečiai gyvena slėniuose, todėl
rytoj pakilkite iš stovyklos ir sugrįžkite į tyrumą Raudonosios jūros keliu
[26]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir Aaronui, tardamas: [27]Iki kolei ta
pikčiausia minia murmės prieš mane? Aš girdėjau Israėlio sūnų dejavi-
mus. [28]Sakyk tat jiems: Aš esu gyvas, sako Viešpats; taip kaip jūs
kalbėjote man girdint, taip jums padarysiu. [29]Šitoje tyrumoje gulės jūsų Ps 105,26
lavonai. Visi, kurie esate surašyti nuo dvidešimties metų ir vyresni ir
murmėjote prieš mane, [30]neįeisite į žemę, dėl kurios aš pakėliau savo Pak 1,35
ranką, kad jus ten apgyvendinčiau, išskyrus Jephonės sūnų Kalebą ir
Nuno sūnų Jošuę. [31]Jūsų gi kūdikius, apie kuriuos jūs sakėte, kad būsią
nepritelių grobis, įvesiu, idant matytų žemę, kuri jums nepatiko. [32]Jūsų
lavonai gulės tyrumoje. [33]Jūsų vaikai klaidžios tyrumoje keturias dešim-
tis metų ir nešios jūsų paleistuvystę, kolei tėvų lavonai nebus supuvę
tyrumoje, [34]pagal keturių dešimtų dienų skaičių, kuriose tyrinėjote Ez 4,6;
žemę; metai bus paskaityti už dieną. Keturias dešimtis metų imsite Ps 94,10
bausmę už savo neteisybes ir žinosite mano pagiežą, [35]nes kaip kalbė-
jau, taip padarysiu visai šitai pikčiausiai miniai, kuri sukilo prieš mane;
ji pražus šitoje tyrumoje ir numirs. [36]Taigi visi vyrai, kuriuos Mošė Jud 8,24;
buvo išsiuntęs žemės apžiūrėti ir kurie sugrįžę padarė, kad visa daugybė 1 Kor 10,10
murmėjo prieš jį, apšaukdami žemę, būk ji esanti bloga, [37]numirė ir Žyd 3,17;
buvo ištikti Viešpaties akivaizdoje. [38]Nuno gi sūnus Jošuė ir Jephonės Judo 5
sūnus Kalebas liko gyvi iš visų, kurie buvo išėję žemės apžiūrėti
[39]O Mošė kalbėjo visus šituos žodžius visiems Israėlio sūnums ir
tauta labai nuliūdo. [40]Ir štai atsikėlę anksti rytą užėjo ant kalno viršaus ir
tarė: Esame pasiryžę eiti į vietą, apie kurią Viešpats kalbėjo, nes nusi-
dėjome. [41]Mošė jiems tarė: Kodėl peržengiate Viešpaties žodį? Taip jūs
nieko gero nelaimėsite. [42]Neeikite, nes Viešpats nebus su jumis, kad ne-
kristumėte prieš jūsų neprietelius. [43]Amalekiečiai ir Kananiečiai yra
prieš jus. Jūs krisite po jų kalaviju, nes nenorėjote klausyti Viešpaties,
ir Viešpats nebus su jumis. [44]Bet jie apakinti užėjo į kalno viršunę. Tačiau
Viešpaties liudijimo skrynia ir Mošė nesitraukė iš stovyklos. [45]Ir atėjo
Amalekiečiai ir Kananiečiai, gyvenusieji kalnuose, ir mušdami juos bei
kapodami vijosi iki Hormai

išimtis daroma ir Jošuei. — [25]*Amalekiečiai...* Kadangi Viešpats dar leidžia Kanaano gyventojams pasilikti savo vietose ir jis dabar nepadēs Israēlaičiams jų nugalēti, todēl norint išvengti kruvinų, o nenaudingų su jais susirēmimų, Israēlio sūnums nieko kito nelieka, kaip tik grįžti į tyrumą

[26]*Viešpats dar kalbējo...* Dievas panaujina savo nutarimą ir liepia jį paskelbti tautai. — [29]*Visi,... surašyti...* Taigi 603.550 Israēlaičių. Žr aug 1, 45.46. Iš šitų ž reikia daryti išvadą, kad nuo paskelbiamos bausmēs turējo būti laisvi visi Levitai, nes jie nepriklausē prie surašytųjų skaičiaus. Žinoma gi, kad draug su Jošue įējo Palestinon Eleazaras, kurs jau maišto metu buvo kunigas, todēl turējo ne mažiau 20 metų. Pagaliau Levio giminē nebuvo išsiuntusi Palestinon savo žvalgo. — [30]*Pakēliau savo ranką.* Antropomorfismas, kuriuo išreiškiama priesaika, nes kas prisiekia, paprastai pakelia augštyn ranką. — [37]*Numirē ir buvo...* Dievo bausmē sutiko visų pirma dešimtį nedorų žvalgų

[40]*Užējo...* Kalnu, apie kurį čia kalbama, buvo tikriausiai kalnuotos Ebrono apylinkēs, į kurias pasiskubino įeiti žymi Israēlaičių dalis, gailēdamiesi savo murmējimo ir nežiūrēdami, kad Viešpats jau buvo davęs kitokį įsakymą. — [44]*Jie apakinti.* Anot ebr t: savimi per daug pasitikēdami. — [45]*Amalekiečiai ir...* Ne tie patys, kurie paminēti aug 25 e. — *Hormai.* Tokį vardą šita

15. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Kalbėk Israėlio sūnums ir
jiems sakyk : Kai būsite įėję į žemę, kurioje apsigyvensite ir kurią aš
jums duosiu, [3]ir atnašausite Viešpačiui iš jaučių ar iš avių deginamąją
ar kitą kruviną auką, vykdydami apžadus, ar laisva valia atnašaudami
dovanas, ar savo iškilmėse padarydami meilų kvapą Viešpačiui, [4]kiek-
vienas, kurs aukoja, atnašaus duoninę auką iš dešimtos ephos dalies smul-
kių miltų, apšlakstytų aliejumi, kurio saikas bus ketvirta hino dalis ;
[5]ir taip pat duos prie deginamosios aukos ar kitos kruvinos aukos tiek
pat vyno liejamai aukai prie kiekvieno avinėlio ; [6]ir prie kiekvieno avino
bus duoninė auka iš dviejų dešimtinių smulkių miltų, kurie tebūnie ap-
šlakstyti trečia hino dalimi aliejaus. [7]Taip pat ir vyno liejamai aukai
atnašaus trečią to paties saiko dalį, kad būtų meilus kvapas Viešpačiui.
[8]Kuomet gi darysi deginamąją ar kitą kurią kruviną auką iš jaučių
apžadui atitesėti ar dėkojimo aukoms, [9]duosi prie kiekvieno jaučio tris de-
šimtines smulkių miltų, apšlakstytų aliejumi, kurio tebūnie pusė hino ;
[10]ir vyno liejamai aukai tokį pat saiką, kad būtų labai meilaus kvapo
atnaša Viešpačiui. [11]Taip darysi [12]prie kiekvieno jaučio, ir avino, ir avi-
nėlio, ir ožio. [13]Kaip vietiniai gyventojai, taip ir svetimtaučiai [14]atnašaus
aukas su tomis pačiomis apeigomis. [15]Vienoks bus įsakymas ir nutarimas
kaip jums, taip ir ateiviams jūsų žemėje

---

vieta gavo vēliau. Ji buvo pusiaukelyje tarp Kadeso ir Bersabējos. Plg Još 12,14... — LXX vertime eil gale dar pridēti ž : ir jie sugrįžo į stovyklas

II. Pasmerktosios Israēlio sūnų kartos klaidžiojimas tyruose

1. Kaikurių naujų įstatų paskelbimas ir senųjų pakartojimas

15,1-41. Pasmerktoji Israēlio karta nebeturi savo tikros istorijos ir apie 38 m jos klaidžiojimo tyruose neduota šv knygose jokių platesnių žinių. Skaičių Knygos dalis, apimanti tą laikotarpį, susideda iš paminējimo keleto paskelbtų anuo laiku įstatų ir aprašymo naujų tautos murmējimų ir maištų. Taigi visų pirma čia randame įstatus apie duonines aukas, pridētinas prie kruvinųjų, apie pirmones ir apie bausmes už nusikaltimus. Toliau paminētas nubaudimas už šabato nesilaikymą ir naujas įstatas apie kutus viršutiniuose apdaruose

15. [1]*Viešpats kalbējo*... Galima tik spēlioti, kad dabar Israēlio sūnūs buvo jau pasitraukę nuo Palestinos sienų atgal į tyrų gilumą. Plg 32 e. — [2]*Kai būsite joje.* Dievas įsako Mošei priminti Israēlaičiams kaikurias jų prievoles, kurių laikysis Palestinoje, nes jau buvo atējęs laikas paveldēti žemę ; atidedama kaikurių apeigų aukose vykdymas dēl reikiamų apeigoms javų stokos. — [3]*Atnašausite.* Ebr t : darysite deginimą arba deginsite. — *Iš avių.* Tuo ž apimamos ne tik avys, bet ir ožkos. — *Kruviną auką.* Ebr *zebakh.* Trys atsitikimai, kada tokia auka daroma : vykdant apžadą, laisva valia ir iškilmēse. — [4]*Duoninę auką*... Prie kiekvieno pjaunamo gyvulio liepiama pridēti duoninē ir liejama auka, prie avinēlio smulkių miltų vieną dešimtą dalis ephos, aliejaus ir vyno po vieną ketvirtą dalį hino ; prie avino /ir ožio/ 2/10 ephos miltų ir po 1/3 hino aliejaus ir vyno ; prie jaučio 3/10 miltų ir po 1/2 hino aliejaus ir vyno. — [12]*Prie*... Vulg t šitoje vietoje žymiai trumpesnis už ebr. Tarp 12 ir 13 e ebr t yra žodžiai : « Pagal skaičių aukų, kurias aukosite, taip darysite su kiekviena pagal jų skaičių ». Tryliktoje eil buvo išreikštas tas pats dalykas tik trumpiau ; po 14 e vēl išleisti ž ,kuriuos būtų galima taip išversti : « Vienoks bus įstatas jūsų susirinkimui ir svetimtaučiui, pasiliekančiam jūsų tarpe, amžinas įstatas jūsų kartose ; kaip jūs, taip bus ir svetimtautis Yahvēs akivaizdoje »

16 Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : 17 Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems
sakyk : 18 Kai būsite atėję į žemę, kurią aš jums duosiu, 19 ir valgysite ano
krašto duoną, atskirkite Viešpačiui pirmones 20 iš savo valgių. Kaip at-
skiriate pirmones iš klojimo, 21 taip ir iš savo valgių duosite pirmones Vieš-
pačiui

22 O jei nežiniomis išleistumėte ką nors iš to, ką Viešpats yra kalbėjęs
Mošei 23 ir per jį jums įsakęs nuo tos dienos, kurioje pradėjo duoti įsaky-
mus, ir paskiau, 24 ir visa daugybė užmirštų tai padaryti, atnašaus veršį
iš bandos deginamajai aukai, kad būtų meiliausis kvapas Viešpačiui,
draug su jos duonine ir liejamąja auka, kaip reikalauja apeigos, ir ožį
aukai už nuodėmę ; 25 ir kunigas melsis už visą Israėlio sūnų daugybę,
ir bus jiems atleista, nes nusidėjo netyčiomis ; tačiau jie susmilkys ugnyje
auką Viešpačiui už save, ir už savo nuodėmę, ir už savo klaidą ; 26 ir bus
atleista visai Israėlio tautai ir jų tarpe pasiliekantiems svetimtaučiams,
nes visos tautos kaltybė kilo iš nežinių. 27 O jei kas vienas nusidėtų neži-
niomis, atnašaus metinę ožką už savo nuodėmę ; 28 ir kunigas melsis už
jį, nes nežiniomis nusidėjo Viešpaties akivaizdoje ; ir jam išmels dova-
nojimą, ir bus jam atleista. 29 Kaip vietiniams gyventojams, taip ir atei-
viams bus vienoks įstatas, visiems, kurie nusidėtų nežiniomis. 30 Bet tasai,
kursai nusikalstų kuo nors iš puikybės, ar jis bus pilietis, ar svetimtau-
tis, žus iš savo tautos, (kadangi buvo maištininkas prieš Dievą) ; 31 nes
paniekino Viešpaties žodį ir nieku pavertė jo įsakymą ; todėl bus išdil-
dytas ir neš savo neteisybę

32 Atsitiko, kad Israėlio sūnūs tebebūdami tyruose ir radę žmogų,
renkantį malkas šabato dieną, 33 atvedė jį pas Mošę ir Aaroną ir visą dau-
gybę, 34 kurie jį uždarė kalėjiman, nežinodami ką su juo turi padaryti.
35 O Viešpats tarė Mošei : Tasai žmogus mirte tenumiršta ; visa minia
teužmuša jį už stovyklos. 36 Ir išvedę jį laukan užmušė jį akmenimis, ir
jis mirė, kaip Viešpats buvo įsakęs

37 Viešpats dar tarė Mošei : 38 Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems sakyk, Pak 22,12
kad sau pasidarytų savo apdarų kampuose kutus, įdėdami į juos mėly- Mt 23,5
nas juosteles ; 39 pažvelgdami į juos teatsimena visus Viešpaties įsakymus
ir tegul neeina paskui savo mintis ir akis, paleistuvaudami įvairiais da-

---

19 *Atskirkite... pirmones.* Ebr t : Pakelsite pakēlimą. Plg Iš 22,29. — 20 *Valgių.* Ebr ž reiškia tikriausiai sumaltus ar sugrūstus javus. — *Iš klojimo...* Viešpats reikalauja, kad jam būtų duodama duoklē ne tik grūdais, bet ir tešla

22 *O jei nežiniomis...* Kunigų knygoje buvo kalbama apie nusikaltimus, darant nežiniomis, kas buvo uždrausta ; čia gi apie kaltybes, apleidžiant nežiniomis įsakytus dalykus ; be to, bausmēs skiriamos didesnēs ; todēl randasi šioks toks skirtumas atsilyginimo apeigose. — 30 *Iš puikybēs...* Ebr t : pakelta ranka. Taigi kalbama apie nusidējimą iš piktumo su paniekinimu įstatų davējo Dievo. Toks nusikaltēlis negali tikētis kaltēs dovanojimo

32 *Atsitiko...* Įstatas apie šabato poilsį buvo nekartą primenamas ; todēl negalējo jo nežinoti ir minimas čia malkų rinkējas. Viešpats matē jo pasielgime piktą valią ; todēl reikējo pritaikyti bausmē, kokia buvo paskirta nusidedantiems iš puikybēs. — *Nežinodami ką...* Nusikaltimas buvo aiškus, bet pats nubaudimo būdas dar nebuvo aiškiai paskirtas

38 *Kad sau...* Įsakomi čia pasidirbdinti kutai ebr vad *tsitsith,* Pak 22,12 gi *gedilim.* Jie reikējo prisegti prie 4 kampų viršutinio apdaro, kurs buvo panašus į ilgą paklodę, permetamą per kairįjį petį. Kutai buvo daroma iš keleto baltų siūlų, o tarp jų vienas turējo būti mēlynas. Penkiose tų siūlų pluoš-

lykais, 40bet verčiau atsimindami Viešpaties įsakymus juos tevykdo ir
tebūna šventi savo Dievui. 41Aš Viešpats, jūsų Dievas, kurs jus išvedžiau
iš Egipto žemės, kad būčiau jūsų Dievas

16. 1O štai iš Levio sūnų Kaato sūnaus Isaaro sūnus Korė, ir iš Ru-
beno sūnų du Eliabo sūnūs Datanas ir Abironas ir taip pat Peleto sūnus
Honas 2sukilo prieš Mošę ir dar kiti du šimtai penkios dešimtys vyrų
iš Israėlio sūnų, žymiausieji susirinkime, kurie santarybų metu buvo
Ekli 45,22 ; 1 Kor 10,20 Judo 11 sušaukiami įvardžiai ; 3ir sustoję prieš Mošę ir Aaroną, jie tarė : Gana
judum, nes visa daugybė susideda iš šventųjų, ir tarp jų yra Viešpats.
Kodėl judu keliatės viršum Viešpaties tautos ? 4Tai išgirdęs Mošė puolė
kniūbščias ant veido 5ir kalbėjo Korei ir visai daugybei : Rytoj, tarė
jis, Viešpats paskelbs, kas jam pridera ir šventuosius ims prie savęs ; ir
ką bus išrinkęs, priartins prie savęs. 6Taigi štai ką padarykite : Kiek-

---

telio vietose buvo daromi mazgai. Kutų tikslas buvo toks pat kaip ir philakterijų. Žr Iš 13,9. Pats Išganytojas nešiojo tsitsith. Plg Mt 9,20 ir k. Žydai iki šiai dienai juos turi prie maldos metu vartojamo apsiausto */tallith gadol/* ir šiaip jau nešiojamo panašaus į didelius škaplierius apdaro */tallith katon/*

2. Dievas gina Mošės valdžią ir Aarono kunigystę prieš maištininkus

16,1-17,13. Korei, Datanui ir Abironui draug su kitais sukilus prieš Aarono kunigystę ir Mošės valdžią, Dievas kietai nubaudžia maištininkus, nes vienus praryja žemė, kitus gi sunaikina ugnis. Taipgi ir murmančią minią ištinka Dievo bausmė, o Aarono kunigystė patvirtinama stebuklingu Aarono lazdos pražydimu

16. 1*Isaaro.* Jis buvo Mošės ir Aarono tėvo Amramo brolis. — *Korė.* Ebr *Qorakh.* Iš viso pasakojimo aišku, kad jis buvo maišto vadas. Matomai nepatenkintas tuo, kad kunigais buvo paskirti tik jo brolėno Aarono palikuonys, visi gi kiti Levio sūnūs turėjo jiems tarnauti šventykloje, pykdamas ant Mošės, kam jis buvo tik Aaroną su sūnumis pašventęs kunigais, ėmė skelbti, kad visi Israėlaičiai turi lygias teises, ir reikalauti kunigiškų teisių, jei ne visiems Israėlio sūnums, tai bent visiems Levitams. Kad lengviau pasiektų savo tikslą, Korė tikriaus ai pakurstė Dataną ir Abironą jieškoti atimtų iš jų protėvio Rubeno pirmgimystės teisių, kurios buvo perėjusios ant kitų ; nes tarp 12 giminių pirmąją vietą buvo paėmę Judo palikuonys, o Juozapas dviejuose savo sūnuose buvo gavęs dvi dalis, kas seniau priderėdavo pirmgimiams. — *Peleto sūnus Honas.* Kadangi toliau jo nėra paminėta, todėl vieni aiškintojai mano, kad jis, Mošės įspėtas, atsiskyrė nuo maištininkų ; kiti gi teisingiau spėlioja, kad tekstas šitoje vietoje pagadintas, juo labiau, kad nei Peleto, nei Hono niekur daugiau neįvardinta tarp Rubeno palikuonių. Taigi seniau šita vieta gal taip buvo skaitoma : Iš Rubeno sūnų Palaus sūnaus Eliabo du sūnūs Datanas ir Abironas. — 2*Prieš Mošę* — ir Aaroną. — *Dar kiti du...* Gal ne visi jie buvo Levitai, nes vienoje Levio giminėje vargu ar galėjo rastis toks didelis « žymiausiųjų » vyrų skaičius. — 3*Iš šventųjų.* Tai buvo tiesa /plg Iš 19,6/; bet tas pats Dievas, kurs buvo pašventinęs visą tautą, paskyrė kunigais tik Aarono palikuonis, o žmonių vadu Mošę ; Korė gi su savo sėbrais, sukildami prieš tą kunigystę ir valdžią, geidė valdžios sau. — 6*Savo smilkytuvą.* Ebr ž *makhthoth* reiškia indą pelenams ar žarijoms pilti. Smilkalų deginimas buvo tiktai kunigų prievolė ir teisė. Taigi maištininkai, imdami smilkytuvus ir mėgindami deginti Viešpačiui smilkalus, tuo pačiu savinosi kunigystės pareigas ; ir jei Dievas būtų priėmęs jų smilkymą, tuo pačiu būtų lyg kad pripažinęs maištininkų reikalav mo teisingumą

vienas tegul ima savo smilkytuvą, tu, Korė, ir visas tavo būrys, [7]ir pasisėmę rytoj ugnies, užberkite ant viršaus smilkalų Viešpaties akivaizdoje; ir ką jis bus išrinkęs, tas bus šventas. Jūs keliatės labai augštai, Levio sūnūs! [8]Ir jis vėl tarė Korei: Klausykite, Levio sūnūs! [9]Argi dar jums maža, kad jus Israėlio Dievas išskyrė iš visos tautos ir sujungė su savim, idant eitumėt jo tarnybą padangtėje ir stovėtumėt visos tautos akivaizdoje ir jai tarnautumėte? [10]Argi dėl to jis leido prisiartinti prie savęs tau ir visiems tavo broliams, Levio sūnums, kad jūs reikalautumėt dar ir kunigystės, [11]ir visa tavo gauja sukiltų prieš Viešpatį? Nes kas gi yra Aaronas, kad prieš jį murmate? [12]Taigi Mošė nusiuntė pašaukti dviejų Eliabo sūnų Datano ir Abirono. O juodu atsakė: Mudu neeisiva. [13]Ar dar tau maža, kad mus išvedei iš žemės, plūdusios pienu ir medum, idant užmuštumei tyruose, jog tu nori ir viešpatauti mums? [14]Gražiai tu mus įvedei žemėn, kurioje teka pieno ir medaus upeliai, ir davei mums paveldėti laukus ir vynuogynus! Ar ir akis mums nori išlupti? Mudu neeinava. [15]Ir labai įpykęs Mošė tarė Viešpačiui: Nežiūrėk į jų aukas; tu žinai, kad aš niekuomet neėmiau iš jų nei asilaičio ir nė vieno iš jų nenuskriaudžiau

[16]Paskui jis tarė Korei: Tu ir visas tavo būrys rytoj stokitės atskirai Viešpaties akivaizdoje ir Aaronas skyrium; [17]imkite kiekvienas savo smilkytuvus ir įsidėkite į juos smilkalų, atnašaudami Viešpačiui du šimtu penkias dešimtis smilkytuvų; taip pat Aaronas telaiko savo smilkytuvą. [18]Kaip jie tai buvo padarę, čia pat stovint Mošei ir Aaronui, [19]ir surinko prieš juodu visą daugybę prie padangtės angos, visiems pasirodė Viešpaties šlovė. [20]Ir Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė: [21]Atsiskirkita iš šitos sueigos tarpo, kad juos ūmai sunaikinčiau. [22]Juodu puolė kniūbšti ant veido ir tarė: Galingiausis visokio kūno dvasių Dieve! Argi, vienam nusidėjus, tavo rūstybė siaus prieš visus? [23]Tuomet Viešpats tarė Mošei: [24]Įsakyk visai tautai, kad atsiskirtų nuo Korės, Datano ir Abirono pa-

---

[12]*Mudu neeisiva*... Du maištininku, paskelbę sukilimą, matomai grįžo į savo padangtes; dabar jie nebenori vesti su Moše jokių tarybų ir jo pasiuntiniams duoda pilną piktų pasityčiojimų atsakymą. — [13]*Iš žemės, plūdusios*... Iš Egipto. — [14]*Ar ir akis*... Kad mes nematytumėme tiesos. — [15]*Aukas.* Nors ebr t yra žodis minkha, bet čia jis tikriausiai nereiškia duoninės aukos, o tik apskritai dovaną

[16]*Paskui jis tarė*... Kadangi Korė sutiko, kad įvyktų Dievo teismas, todėl Mošė duoda nurodymus, kaip jis turi įvykti. Ebr t tas dalykas išreikštas pilniau: « Ir tarė Mošė Qorakhui: tu ir visas tavo būrys stokite prieš Viešpatį; tu, jie ir Aaronas, rytoj; ir imkite kiekvienas savo smilkytuvą, ir įsidėkite į juos smilkalų, ir kiekvienas atneškite savo smilkytuvus Viešpaties akivaizdon, 250 smilkytuvų; taipgi tu ir Aaronas, kiekvienas savo smilkytuvą. Ir visi ėmė savus smilkytuvus, ir įsidėjo į juos ugnies ir užbėrė ant jos smilkalų, ir atsistojo ties liudijimo padangtės anga, taipgi Mošė ir Aaronas; ir Qorakhas surinko prieš juodu visą minią prie liudijimo padangtės angos, ir pasirodė»... — [22]*Galingiausis*... Mošė ir Aaronas maldauja Viešpatį, kad draug su nusikaltėliais, kurių palyginant buvo labai nedaug, nenubaustų draug visos čia pat susirinkusios minios. Viešpats išklauso tą maldą ir liepia miniai pasitraukti pradžioje nuo maištininkų, susirinkusių prie padangtės, paskui nuo Datano ir Abirono padangčių. — [24]*Nuo Korės*... *padangčių.* Matomai šitos vietos tekste yra koks nors paklydimas, atsiradęs dėl perrašinėtojų neapsižiūrėjimo. Visų pirma Korės padangtė buvo Levitų stovyklose, todėl jei ir ne per daug atstu nuo Datano ir Abirono pa-

dangčių. [25]O Mošė pakilo ir ėjo prie Datano ir Abirono, sekant paskui jį
Israėlio vyresniesiems, [26]ir jis tarė miniai : Pasitraukite nuo žmonių
bedievių padangčių ir neprisilieskite, kas jiems pridera, kad neįsipainio-
tumėte į jų nuodėmes. [27]Ir visiems pasitraukus nuo padangčių aplinkui,
Datanas ir Abironas išėję stovėjo savo padangčių įėjime draug su žmono-
mis ir vaikais ir su visa gauja. [28]O Mošė tarė : Iš to pažinsite, kad Vieš-
pats mane siuntė daryti visa, ką matote, ir kad aš tai neėmiau iš savo
širdies : [29]jei jie žus paprasta žmonių mirtimi, ir juos aplankys sloga,
kokios ir kiti būna aplankomi, tai manęs Viešpats nesiuntė ; [30]bet jei
Viešpats padarys naują dalyką, kad žemė, atvėrus savo nasrus, praris
juos ir visa, kas jiems priklauso, ir jie gyvi nužengs į mirusiųjų buveinę,
Pak 11,6; žinosite, kad jie piktžodžiavo Viešpačiui. [31]Taigi tuojau, kai tik jis lio-
Ps 105,17.18 vėsi kalbėjęs, žemė pratrūko po jų kojomis [32]ir, atvėrus savo nasrus, pra-
rijo juos su jų padangtėmis ir visu jų lobiu. [33]Ir jie gyvi nugrimsdo į miru-
siųjų buveinę, apdengti žemėmis, ir žuvo iš tautos tarpo. [34]O visas Israė-
lis, kurs stovėjo aplinkui, žūnantiems sušukus, ėmė bėgti ir sakė : kad kar-
tais žemė ir mūsų neprarytų. [35]Bet išėjo nuo Viešpaties ugnis ir ji už-
mušė du šimtu penkias dešimtis vyrų, kurie atnašavo smilkalus

[36]Po to Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [37]Įsakyk Aarono sūnui Elea-
zarui, kunigui, kad imtų smilkytuvus, pamestus gaisre, ir išsklaistytų
ugnį į visas puses, nes jie pašvęsti [38]nusidėjėlių mirtimi ; ir tegul juos
perkaldina į skardas ir teprisega prie altoriaus, nes juose buvo atnašau-
tas smilkalas Viešpačiui ir jie pašventinti, kad Israėlio sūnūs juos matytų
kaip ženklą ir atsiminimą. [39]Taigi kunigas Eleazaras ėmė varinius smil-
kytuvus, kuriuose aukojo gaisro prarytieji, ir perkalė juos į skardas, ir
prisegė prie altoriaus, [40]kad paskiau Israėlio sūnūs būtų įspėjami, idant
nė vienas svetimasis ir kas nėra iš Aarono palikuonių, nesiartintų smilkalų
atnašauti Viešpačiui, kad nenukentėtų, kaip nukentėjo Korė ir visas jo
būrys, kada Viešpats kalbėjo Mošei

---

dangčių, kurie buvo iš Rubeno giminės, tai ir ne greta ; be to iš kitur žinoma, kad Korės šeima nežuvo /plg žem 26,11.58/ ; todėl čia vargu ar galėjo būti šneka apie pasitraukimą nuo Korės padangtės. Tačiau žinoma/26,10/, kad pats Korė ne ugnyje sudegė, bet nugrimsdo į atsivėrusią žemę. Todėl reikia spėlioti, kad maištininkų nubaudimas įvyko maždaug taip : pradžioje susirinko maištininkai, vadovaujant Korei, prie sandoros padangtės. Bet jiems dar nepradėjus atnašauti smilkalų, Mošė paliko su jais Aaroną ir, liepęs pasitraukti miniai, pats nuėjo prie Datano ir Abirono padangčių ,o paskui jį pasiskubino ateiti ir Korė, taipgi palikęs savuosius, gal norėdamas padrąsinti Dataną ir Abironą. Ir čia Mošė liepia pasitraukti miniai nuo padangčių Datano ir Abirono, su kuriuodviem žuvo draug ir Korė ; tuo tarpu kad jo sėbrus prie sandoros padangtės sudegino Viešpaties ugnis. — [27]*Vaikais ir...* Ebr t : su sūnumis ir savo vaikeliais. — [30]*Mirusiųjų buveinėn.* Ebr *še'olah.* — [32]*Ir, atvėrus...* Ebr t : « ir žemė atvėrė savo nasrus, ir prarijo juos ir jų namus, visus žmones, kurie priderėjo Korei /suprask : kurie buvo prisidėję prie Korės maišto/ ir visą lobį ». — [33]*Gyvi nugrimsdo.* Gyvus prarijo žemė ; bet tuo pačiu dar nepasakyta, kad jie su gyvais kūnais būtų nuėję į mirusiųjų buveinę

[37]*Gaisre* : prie sudegusių maištininkų. — *Jie pašvęsti.* Smilkytuvai tapo šventu dalyku ir Viešpaties nuosavybe dėl baisios Dievo bausmės, kuri sutiko jų savininkus, ir dėl to kad juose buvo atnašautas smilkalas Viešpačiui, nors ir su nedoru sumanymu pasisavinti kunigystę. — [38]*Prie altoriaus* : prie deginamųjų aukų altoriaus, kurs jau

[41]O sekančią dieną visa Israėlio sūnų daugybė murmėjo prieš Mošę ir
Aaroną ir sakė : Judu užmušėta Viešpaties tautą. [42]Kilstant gi maiš-
tui ir sumišimui einant didyn, [43]Mošė ir Aaronas nubėgo prie sandaros pa-
dangtės. O kai jon įėjo, ją apdengė debesis ir pasirodė Viešpaties šlovė.
[44]Ir Viešpats tarė Mošei : [45]Išeikita iš šitos daugybės tarpo, o aš juos tuo-
jau sunaikinsiu. Tuomet juodu puolė kniūbšti ant žemės, [46]ir Mošė tarė Išm 18,21
Aaronui : Imk smilkytuvą, ir pasisėmęs ugnies iš altoriaus, užberk ant
viršaus smilkalų ir eik greitai prie tautos, kad už juos melstumeis, nes
jau išėjo nuo Viešpaties rūstybė, ir sloga siaučia. [47]O kai Aaronas tai
padarė ir nubėgo į vidurį minios, kurią jau naikino gaisras, jis atnašavo
smilkalus [48]ir, stovėdamas tarp mirusiųjų ir gyvųjų, meldėsi už tautą ir
sloga liovėsi. [49]Ištiktųjų gi buvo keturiolika tūkstančių septyni šimtai,
neskaitant tų, kurie žuvo Korės maište. [50]Ir Aaronas sugrįžo pas Mošę
prie sandoros padangtės angos, po to kaip mirimas buvo pasiliovęs

17. [1]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Kalbėk Israėlio sūnums
ir imk iš jų po vieną lazdą iš kiekvienos giminės, dvylika lazdų nuo visų
giminių kunigaikščių, ir kiekvieno vardą parašysi ant jo lazdos ; [3]Aarono
gi vardas bus ant Levio giminės lazdos, ir viena lazda atstovaus visas
atskiras šeimynas. [4]Jas padėsi sandoros padangtėje ties liudijimu, kur
tau kalbėsiu. [5]Ką iš šitųjų būsiu išrinkęs, to lazda pražys, ir neleisiu prie
savęs Israėlio sūnų dejavimų, kuriais jie prieš judu murma. [6]O Mošė kal-
bėjo Israėlio sūnums ; ir visi kunigaikščiai jam davė lazdas nuo kiek-
vienos giminės ; ir buvo dvylika lazdų, neskaitant Aarono lazdos. [7]Kai
Mošė jas buvo padėjęs Viešpaties akivaizdoje liudijimo padangtėje, [8]įėjęs
vėl sekančią dieną rado pražydusią lazdą Aarono iš Levio namų : o su-
sikrovus pumpurams, buvo pasidarę žiedai, kurie lapams išsiplėtus, pavirto
migdolais. [9]Mošė tat išnešė visas lazdas iš po Dievo akių prie visų Israėlio
sūnų ; ir jie matė, ir kiekvienas atsiėmė savo lazdą. [10]Tuomet Viešpats
tarė Mošei : Įnešk atgal Aarono lazdą liudijimo padangtėn, kad būtų
laikoma kaip Israėlio sūnų maišto ženklas, ir kad nurimtų jų dejavimas
prieš mane, ir kad nenumirtų. [11]Mošė padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs.

---

turējo vieną apvalkalą iš varinēs skardos. Plg Iš 27,2. — [40]*Kada Viešpats kalbējo...* Anot ebr t : Kaip Viešpats jam /ty, Eleazarui/ kalbējo per Mošę

[41]*Visa Israēlio sūnų...* Vakar žuvusiųjų maištininkų taip buvo sukvailinta minia, kad jie matomai manē, jog Mošē ir Aaronas vien savo valdžiai sutvirtinti buvo išmeldę Dievo bausmę Korei ir jo sēbrams ; todēl dabar jau visa daugybē ima kelti maištą prieš savo vadovus. — [42]*Kilstant...* Ebr t reiktų išversti truputį kitaip : « Ir atsitiko, kad, susirenkant prieš Mošę ir Aaroną miniai, juodu kreipēsi prie liudijimo padangtēs, ir štai ją apdengē debesis ir pasirodē Viešpaties šlovē. Ir Mošē bei Aaronas nuējo prie sandoros padangtēs ». — [46]*Kad už juos melstumeis.* Geriau anot ebr t : « Kad jiems išmelstumei dovanojimą ». Taip pat ir 48 e

17. [2]*Dvylika lazdų.* Buvo tai paprastos gyvenime vartojamos lazdos, bet kunigaikščių rankose jos buvo kartu ir jų valdžios ženklas. — *Kiekvieno vardą* : ne giminių vardus, bet pačių kunigaikščių. — [4]*Kur tau kalbēsiu.* Ebr t : Kur jums apsireikšiu. Apsireikšdavo gi Viešpats ir kalbēdavo tautai per Mošę. Plg Iš 25,22. — [8]*Susikrovus pumpurams...* Sausos lazdos žaliavimas, žydējimas ir viena nakčia atsiradimas ant jos vaisių, buvo tai keletas vienas po kito einančių stebuklų, kuriais Dievas teikēsi aiškiausiai patvirtinti Aarono kunigystę. — [12]*Is-*

[12]O Israėlio sūnūs tarė Mošei : Štai mes sunaikinti, visi žuvome. [13]Kas tik artinasi prie Viešpaties padangtės, tas miršta ; argi mes turime būti sunaikinti visi iki vienam ?

18. [1]Viešpats tarė Aaronui : Tu, ir tavo sūnūs, ir draug su tavim tavo tėvo namai nešiosite nusikaltimus prieš šventyklą : ir tu, ir tavo sūnūs draug pakelsite nuodėmes prieš jūsų kunigystę. [2]Bet imk su savim ir tavo brolius iš Levio giminės, tavo tėvo palikuonis, ir jie tebūna drauge ir tegul tau tarnauja ; tu gi ir tavo sūnūs tarnausite liudijimo padangtėje. [3]Levitai bus pasiryžę vykdyti tavo įsakymus ir visus padangtės darbus, tačiau taip, kad jie nesiartins prie padangtės rakandų ir prie altoriaus, idant ir jie nenumirtų, ir jūs nežūtumėte draug. [4]Tebūna gi jie su tavim ir tesergi budriai padangtę, ir rūpinasi visomis jos apeigomis. Svetimasis nesimaišys tarp jūsų. [5]Būkite budrūs šventyklos sargyboje ir altoriaus tarnyboje, kad nesukiltų rūstybė prieš Israėlio sūnus. [6]Aš jums daviau jūsų brolius Levitus iš Israėlio sūnų tarpo ir atidaviau kaip dovaną Viešpačiui, kad eitų jo padangtės tarnybą. [7]Tu gi ir tavo sūnūs sergėkite savo kunigystės pareigas ; visa, kas pridera altoriaus tarnybai ir kas yra už užkabos, bus kunigų aprūpinama ; jei kas svetimas prisiartintų, bus užmuštas

[8]Viešpats dar kalbėjo Aaronui : Štai aš tau duodu teisę palaikyti sau mano pirmones. Visa, kas Israėlio sūnų pašvenčiama, atiduodu tau ir tavo sūnums už kunigystės pareigas ; tas įstatas bus amžinas. [9]Tatai gi štai ką imsi iš to, kas pašvenčiama ir atnašaujama Viešpačiui. Kiekviena atnaša ir duoninė auka, ir kas tik man atiduodama už nuodėmę ir nusikaltimą, ir kas darosi labai šventa, bus tavo ir tavo sūnų. [10]Tai valgysi šventoje vietoje : tiktai vyriškiai valgys tų dalykų, nes jie tau pa-

---

raēlio sūnūs tarē... Jie išreiškia baimę, kad visi gali žūti ir tuo pačiu maldauja Mošę, kad juos užtartų Viešpaties akyse

3. Kunigų ir Levitų prievolės ir teisės

18,1-32. Patvirtinęs Aarono kunigystę, Dievas ją sutvarko naujais įsakymais apie kunigų ir Levitų prievoles, apie vienų ir kitų pelną ir apie dešimtines, kurias Levitai turi mokėti kunigams

18. [1]*Aaronui.* Dievas čia atsiliepia tiesiai į Aaroną be Mošēs tarpininkystēs. Plg Kun 10,8. — *Tavo sūnūs* : kunigai. — *Tavo tēvo namai* : visa Levio giminē. — *Nešiosite nusikaltimus* : atsakysite už kaltybes, jūsų bus kaltē ir jums reikēs prisiimti bausmę. Jei tauta savo aukose dēl kunigų ir Levitų apsileidimo nusikals šventyklai, bus kalta ir atsakys už tai ne ji pati, bet kunigai ir Levitai ; taipgi jei apsileidžiant kunigams, Levitai padarys ką nors priešinga įstatams, bus kalti kunigai ; be to jie turēs atsakyti ir už savo pareigų negerą ējimą. — [2]*Bet imk...* Tarp kunigų ir Levitų turi būti vienybē ir meilē. — *Tebūna drauge.* Ebr *illavu* : tebūna suvienyti. — [4]*Svetimasis* : kas nepriklauso Levio giminei. — [7]*Kas yra už užkabos...* ty, švenčiausioje padangtēs dalyje. Šito sakinio gale ebr t yra ž, išleisti Vulg : aš daviau jums jūsų kunigystę, kaip dovanai suteiktą tarnybą. — *Svetimas* : ne kunigas

[8]*Mano pirmones.* Ebr ž reiškia visa, kas pakeliama Viešpačiui kaip auka. — *Kas... pašvenčiama* : šventus ir labai šventus dalykus. — [9]*Iš to, kas pašvenčiama...* Ebr t : iš labai šventų dalykų, iš ugnies. Taigi visų pirma kalbama apie labai šventas dovanas iš tų aukų, kurios deginamos ugnyje. — *Kiekviena atnaša...* Ebr t pradžioje pasakyta

švęsti. [11]Pirmones gi, kurias Israėlio sūnūs apsižada duoti ir atnašauja, duodu tau ir tavo sūnums ir tavo dukterims amžina teise : kas tavo namuose yra nesuteptas, jas valgys. [12]Kas tik yra geriausia iš aliejaus, ir vyno, ir javų, ką jie atnašauja, kaip pirmones Viešpačiui, duodu tau. [13]Visi pirmieji vaisiai, kuriuos išduoda žemė, ir kurie atnešami Viešpačiui, tarnaus tavo reikalams ; kas tavo namuose nesuteptas, juos valgys. [14]Visa, ką Israėlio sūnūs atiduos, atitesėdami apžadą, bus tavo. [15]Kas tik pirmas gimsta iš kiekvienos motinos įsčios, ką atnašauja Viešpačiui, ar tai būtų iš žmonių, ar iš gyvulių, priderės tau ; tačiau taip, kad už žmogaus pirmgimį imsi užmokestį ir kiekvieną suteptą gyvulį leisi išpirkti.
[16]Atpirkimas įvyks vienam mėnesiui praslinkus penkiais sidabro sikliais Iš 30,13
tokio svorio kaip šventyklos. Siklis susideda iš dvidešimties šeštokų. [17]Jau- Kun 27,25
čio gi ir avies, ir ožkos pirmgimio neleisi išpirkti, nes jie pašvęsti Vieš- Aug 3,47
pačiui ; tiktai jų kraują išliesi ant altoriaus ir taukus susmilkysi kaip Ez 45,12
meiliausią kvapą Viešpačiui ; [18]mėsa gi bus tavo reikalams; taip pat tavo bus pašvęstoji krūtinė ir dešinys petys. [19]Visas pirmones šventyklai, kurias Israėlio sūnūs atnašauja Viešpačiui, duodu tau ir tavo sūnums, ir tavo dukterims amžina teise. Tai yra amžina druskos sandora Viešpaties akivaizdoje tau ir tavo sūnums. [20]Viešpats dar tarė Aaronui : Jų žemėje nieko nepaveldėsite ir neturėsite tarp jų dalies : Aš tavo dalis ir tėvonystė Israėlio sūnų tarpe

[21]Levio gi sūnums duodu nuosavybėn visas Israėlio dešimtines už tarnybą, kuria jie man tarnauja sandoros padangtėje, [22]kad Israėlio sūnūs daugiau nebesiartintų prie padangtės ir nedarytų mirtingos nuodėmės, [23]vien Levio sūnums man tarnaujant šventykloje ir nešiojant tautos Pak 18,1
nuodėmes ; tai bus amžinai laikytinas įstatas jūsų kartose. Jie nieko daugiau nepaveldės, [24]pasitenkindami atiduodamomis dešimtinėmis, kurias aš atskyriau jų naudai ir reikalams

[25]Paskui Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [26]Įsakyk Levitams ir paskelbk: Gavę iš Israėlio sūnų dešimtines, kurias jums daviau, jų pirmones atnašaukite Viešpačiui, tai yra dešimtą dešimtinės dalį, [27]kad tai jums būtų palaikyta pirmonių atnašavimu, kaip iš klojimų, taip ir iš spaustuvų. [28]Iš visų tų dalykų, iš kurių imate pirmones, atnašaukite Viešpačiui ir duokite kunigui Aaronui. [29]Visa, ką atnašausite iš dešimtinių ir atskirsite kaip dovaną Viešpačiui, bus geriausi ir rinktiniai dalykai. [30]Dar jiems sakysi : Jei atnašausite iš dešimtinių rinktinius ir geriausius dalykus, tai bus jums palaikyta, lyg kad būtumėte davę iš klojimo ir iš spaustuvo

---

apskritai : kiekvieną jų dovaną, o toliau įvardijamos jų rūšys : minkha, aukos už nuodēmę ir už nusikaltimą. — [11]*Pirmones gi*... Šitoje eil kalbama apie dovanas, kurios buvo vadinamos šventomis ir kurias buvo leista valgyti visai kunigo šeimai. Ebr t jos vadinamos pakēlimo ir siūbavimo atnašomis. Tarp tokių atnašų visų pirma buvo dēkojimo aukos, kurių dalis buvo atiduodama kunigams. — [12]*Kas tik yra geriausia*... Čia pradedama kalbēti apie tikrąsias pirmones. — [14]*Visa ką Israēlio*... Kalbama apie tai, kas pašvenčiama Viešpačiui ir vad ebr *kherem*. — [16]*Atpirkimas*... Šitoje eil nurodyta žmonių pirmgimių atpirkimo laikas ir kaina. — [19]*Visas pirmones*... Ebr t : visas pakēlimo atnašas iš šventų dovanų. — *Druskos sandora* : neišardoma sandora. Žr Kun 2,3. — [20]*Jų žemēje*... Palestinos padalinime Dievas nežada duoti kunigams ir Levitams jokios jos dalies, nei dirvų, nei pievų, nei vynuogynų, nei miškų ; visa tai jiems pavaduos gausiai pats Viešpats sau priderančiomis dovanomis, atnašų dalimis ir pirmonēmis

[31]Ir valgysite dešimtines visose savo vietose kaip jūs, taip ir jūsų šeimos ;
nes tai užmokestis už tarnybą, kurią einate liudijimo padangtėje. [32]Ir
nenusidėkite, palaikydami sau geriausius ir riebiausius dalykus, kad
nesuteptumėte Israėlio sūnų atnašų ir kad nenumirtumėte

19. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir Aaronui ir tarė : [2]Šita yra kruvinos
aukos apeiga, kurią Viešpats įsakė : Liepk Israėlio sūnums atvesti pas
tave žalą karvę, visai užaugusią, be jokios kliaudos ir dar nenešiojusią
Žyd 13,11 jungo : [3]ją duosite kunigui Eleazarui, kurs, išvedęs iš stovyklos, papjaus
ją visų akivaizdoje ; [4]ir pirštą padažęs jos kraujuje pašlakstys septynis
kartus ties padangtės anga ; [5]paskui ją sudegins, visiems matant, atiduo-
damas liepsnai kaip jos kailį ir mėsą, taip kraują ir mėšlą. [6]Kunigas
įmes liepsnon, kurioje dega karvė, taip pat kedro medžio, isopo ir dusyk
dažyto karmezino ; [7]ir tik tuomet, apiplovęs savo drabužius ir kūną,
įeis į stovyklą ir bus suteptas iki vakarui. [8]Bet ir tasai, kurs ją bus sude-
ginęs, nusiplaus savo drabužius ir kūną ir bus suteptas iki vakarui. [9]Kas
nors gi nesuteptas susems karvės pelenus ir juos išpils už stovyklos ty-
riausioje vietoje, kad jie būtų Israėlio sūnų daugybės sergimi ir varto-
jami šlakstomajam vandeniui padaryti ; nes karvė sudeginta kaip auka
už nuodėmę. [10]Taip pat tasai, kurs neš karvės pelenus, išplaus savo dra-
bužius ir bus suteptas iki vakarui

Tai bus Israėlio sūnums ir jų tarpe pasiliekantiems ateiviams šven-
tas ir amžinai laikytinas įstatas. [11]Kas paliečia žmogaus lavoną ir todė-
lei yra septynias dienas suteptas, [12]bus apšlakstytas šituo vandeniu tre-
čią ir septintą dieną ir taip bus apvalytas. Jei trečioje dienoje nebus ap-
šlakstytas, septintoje negalės būti apvalytas. [13]Kiekvienas, kurs palies
mirusio žmogaus lavoną ir nebus apšlakstytas šituo mišiniu, suteps Vieš-
paties padangtę ir žus iš Israėlio ; kadangi jis neapšlakstytas permalda-
vimo vandenimi, jis bus suteptas, ir jo susitepimas pasiliks ant jo

---

[21]*Levio sūnums*... Visas Levitų pelnas turi susidėti iš dešimtinių, kurias jiems duos kiti Israēlaičiai [25]*Viešpats*... Iš gautųjų dešimtinių Levitai turi atskirti dešimtą dalį ir ją atiduoti kunigams. — [27]*Tai jums bus*... Taigi ir Levitai nebuvo laisvi nuo dešimtinių atidavimo ; tik jie tą savo priedermę vykdys kitokiu būdu, negu visi kiti Israēlio sūnūs. — *Iš spaustuvų*. Taip pavadinta aliejaus ir vyno dešimtinēs. Plg Pak 12,5...

4. Apvalomojo vandens pašventinimas ir vartojimas

19,1-22. Gana daug kartų buvo minēta aug, kad visoks palietimas lavono sutepa ir kad nuo tokio susitepimo reikia apsivalyti. Taigi dabar pasakoma, kad apsivalymui reikia vartoti tam tikras vanduo, ir pamokoma, kaip tas vanduo reikia pašventinti ir kaip vartoti bendrai ir atskiruose atsitikimuose

19. [2]*Kruvinos aukos apeiga*. Ebr t : Įstatymo įsakymas. — *Žalą*. Ebr *'adummah*. Kodēl karvē turējo būti tos, o ne kitos spalvos, sunku atspēti. — *Visai užaugusią*. Tikriau anot ebr t : visai sveiką. — *Nenešiojusią* : netarnavusią žmonių reikalams. — [3]*Eleazarui* : ne vyriausiam kunigui, kuriuo buvo Aaronas, nes dalyvavimas karvēs papjovime sutepdavo dalyvaujančius /7 e/ ; nuo susitepimo gi vyriausiam kunigui reikējo būti visuomet laisvam. — *Už stovyklos* ; todēl tai nebuvo tikra auka, nes visos aukos reikējo daryti prie liudijimo padangtēs ; tos karvēs nebuvo galima pjauti prie padangtēs, nes tai būtų sutepę šventą vietą. Mūsų dieviškoji auka, Išganytojas, kurs išdildē pasaulio nuodēmes, taip pat numirē už stovyklos, ty, už miesto sienų. Plg Žyd 13,11.12. — [4]*Ties padangtēs anga* : stovēdamas toli nuo padangtēs. Kadangi padangtēs anga buvo atgręžta į saulētekius, todēl ir karvę

14Šitas yra įstatas apie žmogų mirštantį padangtėje : Visi, kurie
įeina į jo padangtę ir visi tenai esantieji rykai bus sutepti septynias die-
nas. 15Indas, kurs neturi dangčio ir iš viršaus neaprištas, bus suteptas.
16Jei kas lauke paliestų užmušto ar savaime mirusio žmogaus lavoną, ar
jo kaulą ar karstą, bus suteptas septynias dienas. 17Ir ims sudegintos už
nuodėmę aukos pelenų ir ėmęs indan tekančio vandens, užpils ant jų ;
18ir nesuteptas žmogus, padažęs jame isopą, apšlakstys visą padangtę
ir visus rykus ir suteptus tokiuo prisilietimu žmones ; 19ir taip nesuteptas
šlakstys suteptąjį trečioje ir septintoje dienoje ; o apvalytasis septin-
toje dienoje apiplaus ir save ir savo drabužius ir bus suteptas iki vaka-
rui. 20Jei kas nebus tuo būdu apvalytas, jo siela žus iš susirinkimo tarpo ;
nes jis sutepė Viešpaties šventyklą ir nebuvo apšlakstytas šlakstomuoju
vandeniu. 21Tas įsakymas bus amžinai laikytinas įstatas. Taip pat tasai,
kurs šlaksto vandeniu, išplaus savo drabužius ; kiekvienas, kurs prisilies-
tų apvalomojo vandens, bus suteptas iki vakarui. 22Ko tik prisiliestų
suteptasis, visa padarys suteptą ; ir kas prisiliestų ko nors iš tų dalykų,
bus suteptas iki vakarui

20. 1Pirmame mėnesyje visa Israėlio sūnų daugybė atėjo į Sino ty-
rumą ; ir tauta pasiliko Kadese. Tenai mirė Marija ir buvo palaidota
toje pačioje vietoje. 2O kai tautai pristigo vandens, jie susirinko prieš
Mošę ir Aaroną, 3ir padarę sumišimą, tarė : Verčiau būtumėme žuvę tarp
mūsų brolių Viešpaties akivaizdoje ! 4Kam atvedėta Viešpaties susirin- Iš 17,3
kimą į tyrus, kad mes ir mūsų galvijai numirtumėm ? 5Kam mus išve-
dėta iš Egipto ir atvedėta į šitą blogiausią vietą, kur negalima sėti ir neauga

---

reikējo vesti ton pusēn už stovyklos ribų. — 6*Kedro medžio*... Žr Kun 14,4.6

13*Šituo mišiniu* : vandeniu sumaišytu su sudegintos karvēs pelenais /žr 17 e/. — *Žus iš Isrаēlio* : nebepriklausys Israēlio tautai

14*Įeina į jo padangtę* : kolei joje tebeguli lavonas. — 17*Ir ims*... Pamokoma, kaip reikia padaryti pats šlakstomasis vanduo ir kaip jis reikia vartoti. Iš šlakstančiojo reikalaujama tik vienas dalykas, kad jis pats būtų nesuteptas. Tai apeigai atlikti nereikia nei kunigų, nei levitų

5. Paskutiniai įvykiai tyruose

20,1-13. Israēlaičiams vēl atsiradus Sino tyrumoje, miršta Mošēs ir Aarono sesuo Marija. Tautai ēmus murmēti dēl stokos vandens, Viešpats jo duoda stebuklingai iš uolos, bet ta proga pasireiškia Mošēs ir Aarono abejojimas, už ką Viešpats atima iš juodviejų teisę įeiti Žadētojon žemēn

20. 1*Pirmame mēnesyje*... Anot vienų aiškintojų, tai buvo pirmas mēnuo trečiųjų metų po išējimo iš Egipto, anot kitų gi čia minimi atsitikimai įvykę keturiasdešimtųjų metų pradžioje, kada, išmirus tyruose pasmerktajai Israēlio kartai, visa tauta vēl sugrįžo Sino tyrumon į Kadeso apylinkes /žr aug 10,12.../, iš kur buvo išsiųsti žvalgai Palestinos apžiūrēti. — *Mirē Marija*... Vyresniosios sesers ir pirmosios Mošēs globējos mirtis buvo liūdnas atsitikimas dviem jos broliam. Marija, perējus Raudonąją jūrą, pirma giedojo moterų būryje išsilaisvinimo giesmę, Viešpaties apdovanota pranašo dvasia ji tikējosi įeisianti kartu su kitais į Žadētąją žemę, bet jai buvo lemta mirti prie pačios jos sienos. Tai buvo lyg kad perspējimas, jog toks pat likimas turējo sutikti Mošę ir Aaroną. — 3*Tarp mūsų brolių* : ūmai ištikti Viešpaties sloga. Plg aug 16,49. — 6*Šaukēsi... murmējimas*. Visi šitie ž yra Vulg priedas ; jų visai nēra ebr t, LXX, nei kituose sen vertimuose. — 8*Imk*

nei figos, nei vynuogės, nei granatiniai obuoliai, o beto nėra nė vandens
atsigerti? 6Mošė ir Aaronas, palikę daugybę, įėjo sandoros padangtėn,
puolė kniūbšti ant žemės, šaukėsi į Viešpatį ir tarė: Viešpatie Dieve!
Išgirsk šitos tautos šauksmą ir atverk jiems savo iždą, gyvojo vandens
šaltinį, kad jiems pasisotinus, liautųsi jų murmėjimas. Ir ant juodviejų
pasirodė Viešpaties šlovė. 7Ir Viešpats kalbėjo Mošei, tardamas: 8Imk
lazdą ir surink tautą tu ir tavo brolis Aaronas, ir jų akyse kalbėkita uolai,
ir ji duos vandens, ir kai išgausi iš uolos vandens, atsigers visa daugybė
Iš 17,5,6; ir jų galvijai. 9Taigi Mošė ėmė Viešpaties akivaizdoje buvusią lazdą, kaip
Išm 11,4; jam buvo įsakęs, 10ir surinkęs daugybę ties uola, jiems tarė: Klausykite
Ps 77,15-20; Kor 10,4 maištininkai ir netikėliai: Argi mudu galėsiva iš šitos uolos išgauti jums
vandens? 11Ir kai Mošė pakėlė ranką, užgaudamas lazda du kartu uolą,
ištryško vandens labai apsčiai, taip kad buvo ko gerti tautai ir galvi-
Pak 1,37 jams. 12Bet Viešpats tarė Mošei ir Aaronui: Kadangi man netikėjota ir
neparodėta mano šventumo Israėlio sūnų akivaizdoje, judu neįvesita
šitos tautos į žemę, kurią jiems duosiu. 13Tasai yra Prieštaravimo vanduo,
kur Israėlio sūnūs murmėjo prieš Viešpatį, ir jis parodė jų tarpe savo
šventumą

---

lazdą... Viešpats čia liepia pasiimti Mošei ne pražydusią Aarono lazdą, bet savąją, kuria jis jau taip daug buvo padaręs stebuklų, ir kuri dabar, anot 9 e, buvo laikoma sandoros padangtėje. — 12*Kadangi netikėjota*... Ne visi aiškintojai vienaip supranta, kuo šitame atsitikime du tautos vadai labiausiai nusidėjo. Vieni mano, kad Mošē nusikaltęs tuo, jog užuot žodžiais liepti uolai duoti vandens, jis ją ištiko lazda; bet pats Viešpats jam buvo įsakęs pasiimti lazdą, todēl matomai norējo, kad Mošē ja ištiktų uolą. Anot kitų, kaltybē buvusi ta, kad Mošē nepasitenkino vienu uždavimu, bet užgavęs uolą pirmą kartą ir gal ne tuojau pasirodžius vandeniui, pridējo dar ir antrą. Tikriausiai gi Mošēs ir Aarono netikējimas apsireiškē juodviejų žodžiuose /10 e/: *Argi mudu galēsiva iš šitos uolos išgauti jums vandens*, kuriais juodu išreiškia savo abejonę, ar Viešpats po taip daugelio stebuklų norēs dar vieną suteikti; užgavimas gi du kartu gal buvo tik pareikštos abejonēs pasēka. Aaronas matomai visai pritarē savo broliui, ir todēl abiem skiriama ta pati bausmē. — *Neparodēte mano šventumo*. Tas lyg kad paslepia Dievo šventumą, kas sumažina žmonių akyse jo tobulybes, jam netiki, abejoja apie jo begalinę mielaširdystę, užmiršta seniau padarytuosius stebuklus ir tt. — 13*Prieštaravimo vanduo*. Ebr *Meribah Me*. Plg Pak 8,8 ir k

III. Atsitikimai, įvykusieji kelionėje nuo Kadeso lig Jordanui

1. Israėlaičių kelionė iki Jordanui

III. Trečioje Skaičių knygos dalyje surašyti atsitikimai, įvykusieji tuo metu, kada išmirus pasmerktajai Israēlaičių kartai, tauta iš Kadeso jau keliavo į Palestiną ir atējo iki pačiam Jordanui

20,14-21,35. Mošē iš Kadeso išsiunčia pasiuntinius pas Edomo karalių, kad tasai leistų pereiti per savo žemę, bet gavęs nepalankų atsakymą, pradeda eiti aplink Edomo sienas. Kelionēje miršta vyr kunigas Aaronas, kurio vieton stoja jo sūnus Eleazaras. Toliau paminētas Kananiečių karaliaus Arado nugalējimas. Einant toliau ir vēl ēmus tautai murmēti, ji nubaudžiama žalčių sloga. Pagaliau Israēlio sūnūs apeina Edomo šalį, prisiartina prie Amoriečių sienų ir čia išsikasa šulinį. Kadangi Amoriečių karalius Sehonas nenori leisti eiti per savo sienas, todēl prasideda su juo karas, kurs baigiasi tuo, kad ne tik Sehono, bet taipgi Basano karaliaus Ogo karalystēs patenka į Israēlaičių rankas

[14]Tuo tarpu Mošė išsiuntė iš Kadeso pas Edomo karalių pasiuntinius,
kurie turėjo sakyti: Štai ką sakydina tavo brolis Israėlis: Tu žinai visus vargus, kurie mus sutiko,
[15]kaip mūsų tėvai buvo nuėję Egiptan, ir mes ten gyvenome ilgą laiką, ir kaip Egiptiečiai slėgė mus ir mūsų tėvus,
[16]kaip šaukėmės į Viešpatį, ir jis mus išklausė ir siuntė Angelą, kurs mus išvestų iš Egipto. Štai sustoję Kadeso mieste, kurs yra pačiame tavo sienų pakraštyje,
[17]maldaujame, kad mums būtų leista pereiti per tavo žemę. Mes neeisime dirvomis nei vynuogynais, negersime vandens iš tavo šulinių, bet trauksime vieškeliu, nenukrypdami nei dešinėn, nei kairėn, kolei nepereisime tavo sienų.
[18]Edomas jam atsakė: Neeisi per mano sienas, nes kitaip aš pasitiksiu tave su ginklais.
[19]O Israėlio sūnūs sakė: Mes eisime paprastu keliu, ir jei gersime tavo vandens, mes ir mūsų gyvuliai, duosime, kas teisinga; nebus jokio sunkumo atsilyginime; tiktai kad galėtumėme greitai pereiti.
[20]Bet jis atsakė: Nepereisi. Ir tuojau išėjo priešais su begaline daugybe ir galinga kariuomene;
[21]jis nenorėjo išklausyti prašančiojo ir neleido pereiti per savo sienas. Todėlei Israėlis pasisuko šalin nuo jo

[22]Taigi, pakilę iš Kadeso stovyklų, jie atėjo prie Horo kalno, kurs yra Edomo žemės sienose.
[23]Tenai Viešpats kalbėjo Mošei
[24]ir tarė: Aaronas tegul susijungia su savo tauta; nes jis neįeis į žemę, kurią aš nutariau duoti Israėlio sūnums, dėl to kad jis netikėjo mano burnos žodžiams prie Prieštaravimo vandens.
[25]Imk Aaroną ir draug su juo jo sūnų ir nusivesi Žem 33,38; Pak 32,50

---

[14]*Tuo tarpu*: gal trims mēn praslinkus nuo tos dienos, kurioje Israēlaičiai buvo atvykę į Kadesą. Plg aug 20,1 ir žem 33,38. — *Edomo.* Taip buvo vadinami apsigyvenusieji Seiro kalnuose senovinių Horiečių žemēje /Prad 36,20.../ Esavo palikuonys, o taipgi ir jų kraštas. To krašto, turējusio taip pat Idumējos vardą, sienos šv Rašte tiksliai nenurodytos; jos matomai įvairiais laikais nebuvo visai vienodos; tęsēsi gi maždaug nuo Mirties jūros iki Elano įlankai; nuo Moabo jį skyrē slēnis Wadi el-Khesa. Kreipdamos į Edomo karalių, tuo pačiu laiku Israēlio vadas buvo išsiuntęs pasiuntinius ir pas Moabo karalių. Žr Teis 11,17. Mošē dabar nebemano žygiuoti stačiai į šiaurę ir vesti Israēlaičius per Negebą, nes pietinē Žadētosios žemēs dalis matomai buvo labai sergima. Jis nori jon patekti iš pietryčių, todēl nori pereiti slēnį El-Araba, Idumējos kalnus, paskui pasukti į šiaurę ir praējus pro Mirties jūrą, pasiekti Jordaną. — *Tavo brolis.* Giminystēs paminējimu Mošē nori įsigyti Edomo palankumą. Israēlaičiai ir Edomiečiai buvo dviejų tikrų brolių, Esavo ir Jokubo, vaikai. — [17]*Mes neeisime...* Mošē prašo mažiausio dalyko ir žada nepadaryti savo perējimu nei mažiausios skriaudos. — [20]*Nepereisi...* Edomo karalius nepasitiki gerais Israēlio pažadējimais ir verčiau nori laikyti jį kuo toliausiai nuo savęs; o kadangi Israēlaičiai, neabejodami, jog jų pasiuntiniai atneš palankų atsakymą, buvo jau įėję slēnin El-Arabah ir įsileidę į Edomo ribas, todēl jis eina jų pasitikti su kariuomene, užstodamas be abejonēs jiems kelią, vedantį per Seiro kalnus. Ta aplinkybē priverčia Israēlį pasukti į pietus, nusileisti lig Elano įlankai ir taip apeiti Edomo sienas. Plg žem 21,4

[22]*Prie Horo kalno.* Spēliojama, kad tas pats kalnas dabar yra vadinamas Džebel Harim. Jis tikrai yra senovēs Edomo ribose.— [24]*Tegul susijungia...* Žr Prad 25,8. Dievas apreiškia, kad Aaronui jau atējo metas mirti. — *Netikējo...* Žr aug 12 e. — [26]*Iš jo drabužių...* Viešpats įsako Mošei išvilkti Aaroną iš vyr kunigo rūbų, kuriais kitados pats jį buvo apvilkęs, pašventindamas kunigu. Tais pačiais drabužiais dabar reikia apvilkti jo įpēdinis Eleazaras, kuriam tenka tēvo valdžia ir pareigos.

juodu ant Horo kalno ; [26]o išvilkęs tėvą iš jo drabužių, jais apvilksi jo sūnų Eleazarą. Aaronas bus suvalytas ir tenai mirs. [27]Mošė padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs ; ir jie užžengė į Horo kalną visos daugybės akivaizdoje. [28]Ir išvilkęs Aaroną iš jo apdarų, jais apvilko jo sūnų Eleazarą. [29]Anam mirus kalno viršuje, jis nužengė su Eleazaru. [30]Visa giminė, matydama, kad Aaronas buvo miręs, apraudojo jį tris dešimtis dienų visose savo šeimose

21. [1]O Kananiečių karalius Aradas, kurs gyveno pietuose, išgirdęs, kad Israėlis atėjo žvalgų keliu, kovojo prieš jį ir, nugalėjęs jį, bandė imti jo grobį. [2]Bet Israėlis, darydamas Viešpačiui apžadą, tarė : Jei atiduosi šitą tautą į mano rankas, sugriausiu jos miestus. [3]Viešpats išklausė Israėlio maldas ir atidavė Kananiečius, kuriuos jie nugalabijo, o jo miestus sugriovė ir pramine aną vietą Horma, tai yra Iškeikimas

[4]O nuo Horo kalno jie ėjo keliu, vedančiu prie Raudonosios jūros, kad apeitų aplinkui Edomo žemės. Tautai nusibodo kelionė ir vargas, [5]ji kalbėjo prieš Dievą ir Mošę, ir tarė : Kam mus išvedei iš Egipto, kad numirtumėme tyruose ? Trūksta duonos, nėra vandens ; mūsų sielai jau įgriso
Jud 8,25 ; Išm 16,5 1 Kor 10,9 tas menkiausis valgis. [6]Todėlei Viešpats siuntė prieš tautą ugninių žalčių, kuriems ėmus gelti ir daugeliui žmonių mirštant, [7]jie atėjo pas Mošę ir tarė : Nusidėjome, nes kalbėjome prieš Viešpatį ir tave ; melsk, kad

— [27]*Visos daugybēs akivaizdoje*... Taigi ir Israēlaičiai buvo atēję arti Horo kalno ir sustatē savo stovyklas tikriausiai slēnyje Arabah, vietoje, kuri vadinama Maserotu. Plg žem 33,30

[29]*Numirus*... Žem 33,38.39 pasakyta, kad Aaronas mirē pirmą penkto mēn dieną 40 metais po išējimo iš Egipto, turēdamas 123 m amžiaus. Plg Iš 7,7

21. [1]*Karalius Aradas*. Ebr t : Arado karalius. Aradas buvo miestas Negebo krašte. Dabar ta vieta vad Tell Arad. Palygink Još 12,14... — *Pietuose*. Pietiniame Palestinos pakraštyje, Negebo žemēje. *Žvalgų keliu*. Ebr t : *'atahrim*. LXX vertējai matē šitame ž vietos vardą. — *Kovojo prieš jį*. Kada ta kova įvyko, sunku atspēti ; aug 20,22 pasakyta, kad Israēlio sūnūs buvo išēję iš Kadeso ir atkeliavę prie Horo kalno Edomo sienose, taigi žymiai atsitolinę nuo Arado. Todēl nelabai tikētinas dalykas, kad Kananiečių karalius būtų taip toli paskui juos vijęsis, arba kad Israēlaičiai būtų vēl sugrįžę atgal prie Kadeso ir prisiartinę prie Arado. Užtat kaikurie aiškintojai ne be pagrindo spēlioja, kad minimas čia pirmas susirēmimas su Arado karaliumi įvykęs žymiai anksčiau ir esąs tas pats, kurs atsitiko sugrįžus Israēlaičių žvalgams iš Palestinos, kada žymi Israēlaičių dalis, nugąsdinta Dievo paskirta bausme ir gailēdamasi savo murmējimo, o neklausydama Mošēs įspējimo, savavališkai leidosi iš Kadeso į šiaurę ir buvo sumušta Kananiečių ir Amalekiečių. Plg aug 14,15. — [2]*Darydamas... apžadą*... Kada buvo padarytas apžadas ir įvyko antras jau laimingas Israēlio sūnums susirēmimas su Arado karaliumi, nežinia ; gal žymiai vēliau /plg Još 12,4/ ; nes jei Israēlaičiai būtų nugalēję Arado karalių veikiai po pirmojo nepasisekimo, tai sunku būtų suprasti, kodēl jie nemēgino eiti toliau į šiaurę, kur buvo tiesus ir artimas kelias Palestinon. — *Sugriausiu*. Atitinkamas ebr ž reiškia : paskirti kurį nors dalyką sunaikinimui Viešpaties garbei. — [3]*Horma*. Tas ž padarytas iš *kherem* /žr Kun 27,29/, kaip paaiškina Vulg pridēti ž : Tai yra iškeikimai

[4]*Jie ējo keliu, vedančiu*... Stačiai į pietus prie Elano įlankos, kad prie jos prisiartinę apeitų aplink Seiro kalnus. — [5]*Menkiausis valgis*. Taip Israēlaičiai vadina maną. —; [6]*Ugninius žalčius*. Plg Jud 8,25

atimtų nuo mūsų žalčius. Taigi Mošė meldėsi už tautą ; 8o Viešpats jam
tarė : Padaryk varinį žaltį ir jį pakelk kaip ženklą : kas įgeltas į jį pa-
žvelgs, liks gyvas. 9Taigi Mošė padirbdino v a r i n į ž a l t į ir pakėlė jį Jo 3,14
kaip ženklą ; kai į jį pažvelgdavo, įgeltieji pagydavo
10Israėlio sūnūs eidami toliau sustojo Obote. 11Iš ten išėję, ištiesė
padangtes Jeabarime, tyrumoje, kuri yra ties Moabu iš tyrų pusės. 12O Teis 11,18

Išm 16,5 ; 1 Kor 10,9. Ebr t : deginančius žalčius, ty, tokiuos, nuo kurių įgēlimo darēsi žmoguje uždegimas. Sinajaus pusiasalyje tikrai yra daug visokių nuodingų žalčių. — 8*Žaltį*. Ebr *šaraph*. Taigi žaltys čia vadinamas tiesiog deginančiu. — 9*Padirbdino varinį žaltį*... Dievas paskyrē išgelbējimo ženklą, kurs buvo panašus į slogos priežastį. Kaip jis panorējo per Žmogų /Jēzų Kristų/ išganyti tuos, kuriems žmogus /Adomas/ buvo atvedęs nelaimę, taip ir čia žalčio paveikslu jis teikiasi pagydyti žalčių padarytą slogą. Kad tas varinis žaltys buvo figūra išganymo, kurį visiems žmonēms atnešē pakēlimas Kristaus ant kryžiaus, paaiškino pats dieviškas Išganytojas sakydamas : « Kaip Mošē pakēlē augštyn žaltį tyruose, taip turi būti augštyn pakeltas Žmogaus sūnus, kad kiekvienas, kurs į jį tiki, nežūtų, bet turētų amžinąjį gyvenimą » /Jo 3,14.15/. Tas panašumas buvo daug kartų nurodomas ir svarstomas Eklesijos tēvų ir rašytojų. Kaip varinis žaltys, sako šv Ambroziejus, naikino nuodų galybę įgeltuose, taip Išganytojas ant kryžiaus naikina visą ano senojo žalčio, kuriuo yra velnias, galybę ; ir kaip žaltys, apgavęs pirmąją moteriškę, paskleidē sugedimo ir mirties nuodus tarp visų žmonių, taip Jēzus Kristus, kurio vaizdas buvo varinis žaltys, grąžina gyvybę visiems tiems, kurie į jį pažvelgia ir kurie juo pilnai pasitiki /Tert C Jud ir k/. Varinis žaltys buvo be nuodų, kaip Jēzus Kristus yra be nuodēmēs /Teodor/. — Iš šito atsitikimo dar kartą patiriame, kad Israēlio sūnums buvo griežtai uždrausta dirbti ne visi paveikslai, bet tik tie, kurie buvo skiriami garbinimui. Ir varinį žaltį jie ilgai laikē pas save ; sunaikino gi tik tuomet, kada kaikurie Israēlaičiai pradējo jam atidavinēti dievišką garbę. Plg 4 Kar 18,4. — *Į jį pažvelgdavo*. Gydē įgeltuosius pažvelgimas į žaltį, sujungtas su gailesiu ir tikējimu, kaip gražiai paaiškinta Išm 16,5-7.

10*Obote*. Žem 33,41.42 tarp Horo kalno ir Oboto paminēta dar dvi stotys, Salmona ir Punonas ; bet kur buvo jų vieta, nežinia. Obotas gal buvo jau į rytus nuo Seiro kalnų, todēl Israēlaičiai, apēję Edomo karalystę iš pietų pusēs, dabar jau keliavo augštyn į šiaurę. — 11*Jeabarime*. Apēję Edomo sienas Israēlaičiai pradeda eiti aplink Moabiečių karalystę taip pat iš rytų pusēs, nes ir Moabiečiai neleido jiems eiti per savo šalį. Žr Teis 11,18. — 12*Zaredo upelio*. Spēliojama, kad tai buvo slēnis dabar vadinamas Wadi el-Khesa, arba dar toliau esąs į šiaurę Wadi el-Kerak. — 13*Arnonu*. Dabar jis vadinamas El-Modžib. — *Tekančiu pro*... Geriau anot ebr t : kurs teka iš Amoriečių ribų. Taigi Arnonas prasideda ir pradžioje teka per Amoriečių žemę ir čia į jį įteka daug mažesnių upelių ; paskui Arnonas darosi siena tarp Moabiečių į pietus ir Amoriečių į šiaurę. — 14*Viešpaties Karų knygoje*. Šv Jieronimas ir paskui jį dauguma aiškintojų matē šitoje ebr t vietoje pavadinimą rinkinio giesmių, kuriose buvo šlovinami garbingi Viešpaties darbai, įvykusieji Mošēs laikais, o sekančiuose žodžiuose : *kaip padarē*... vienos iš tokių giesmių pradžią. Tačiau anot kitų aiškintojų ebr t galima išversti taip : « Kaip pasakyta knygoje : Viešpaties karai prieš *Waheb* kaip viesulas /arba : Suphoje/ ir prieš Arnono upelius, ir prieš jo upelių kritimą, kur jis tęsiasi prie Aro vietos ir prisišlieja prie Moabo sienų ». Taip išvertus tekstą, nebelieka tariamos giesmių knygos vardo; yra gi tik raštu paskelbtas Mošēs įsakymas, kas reikia toliau daryti. Anot to įsakymo, Viešpats padēs

iš ten pasitraukę, atėjo prie Zaredo upelio. [13]Jį palikę sustojo ties Arnonu,
esančiu tyrumoje ir tekančiu pro Amoriečių sienas, nes Arnonas yra Moabo
siena ir atskiria Moabiečius nuo Amoriečių. [14]Todėl Viešpaties Karų
knygoje pasakyta : Kaip padarė Raudonojoje jūroje, taip padarys Ar-
nono upeliuose. [15]Upelių uolos pasilenkė, kad ilsėtųsi Are ir prisišlietų
Moabiečių sienose. [16]Iš šitos vietos pasirodė šulinys, apie kurį Viešpats
kalbėjo Mošei : Surink tautą, ir duosi jai vandens. [17]Tuomet Israėlis
giedojo šitą giesmę :

Tepakilsta šulinys. Jie draug giedojo :
[18]Šulinys, kurį kunigaikščiai iškasė
ir daugybės vadai prirengė
per įstatymo davėją ir savo lazdomis

Iš tų tyrų jie atėjo į Mataną ; [19]iš Matanos į Nahaliėlį ; iš Nahali-
ėlio į Bamotą ; [20]ir iš Bamoto į slėnį Moabo šalyję arti Pasgos kalno, kurs
yra šalia tyrumos
Pak 2,26 ; [21]O Israėlis nusiuntė pas Amoriečių karalių Sehoną pasiuntinius ir
Teis 11,19 sakydino : [22]Maldauju, kad man būtų leista pereiti per tavo žemę ; mes

---

kovoti smarkiai prieš Wahebą, prieš upelius, iš kurių susideda Arnonas, tekėdamas per Amoriečių žemę, ir prieš to paties Arnono kritimą, ty, tą jo dalį, kuri yra arčiau Mirties jūros ir darosi siena tarp Amoriečių ir Moabiečių. Reikia spėlioti, kad Waheb yra nežinomos tautelēs vardas. Jis aptartas ebr t žodžiu *besuphah*, kuriame galime matyti vietos pavadinimą, lyg kad būtų pasakyta : Suphoje ; bet ž Supha reiškia taipgi viesulą, todēl gal aptaria paskelbiamo karo smarkumą. Arnono upeliais ir jo kritimu pavadinti Amoriečiai, nes Arnonas pradžioje visas yra Amoriečių žemēje, kur į jį įteka keletas mažesnių upelių, o arčiau Mirties jūros Amoriečiams priklauso tiktai šiaurinis jo krantas. Vulg mintis tokia : Kaip Viešpats išdžiovino Israēlaičiams taką per Raudonąją jūrą, taip dabar išdžiovins Arnono upelius, nežiūrint į jų smarkumą, kurs gali atnešti iš kalnų akmenis, kad juos paliktų netoli Aro, ten kur Arnonas teka jau pro Moabiečių sienas. — [15]*Are.* Ar'u /miestu/ arba Moabo Aru /žr 28 e/ vadinama vyriausis Moabiečių miestas, jų sostinē. — [16]*Iš tos vietos...* Ebr t : « Iš čia /ty, iš Arnono stoties, 13 e/ keliavo į Beerą ; tai tas Beeras, kur Viešpats kalbējo »... Žodis Beer reiškia šulinį ; taip buvo pavadinta nauja Israēlaičių stotis. — *Duosiu jai vandens.* Tame vandens davime tikriausiai nebuvo stebuklo ; tiktai Viešpats liepia išsikasti pirmąjį šulinį /arba šulinius/ toje žemēje, kuri jau turējo tekti Israēlaičiams. — *Tepakilsta šulinys...* Ebr t taip reiktų išversti :

Pakilk, šuliny ! Giedokime jam
giesmę !
Šulinys, kurį kunigaikščiai iškasē,
Kurį tautos kilnieji padarē
Skeptrais, savo lazdomis

Iš tų tyrų : kuriuose Israēlaičiai išsikasē šulinį. — [19]*Iš Matanos į Nahaliēlį.* Skirtumas tarp vietų vardų čia ir 33,45... atsirado gal dēlto, kad šitoje vietoje nurodyta, kaip ējo Israēlio kariuomenē per Amoriečių žemę prie Jordano, o tenai įvardintos stotys, kur visa tauta turējo sustačiusi savo stovyklas. — *Bamotą.* Gal tai ta pati vieta, kaip ir paminēta žem 22,41 ; Još 13,17 Bamoth-Baal, Bamoto augštumos. — [20]*Moabo šalyje.* Ebr t : Moabo lygumoje. Nors lyguma buvo Amoriečių valdžioje, tačiau ji tebesivadino Moabo, nes buvo atimta iš Moabiečių /žr žem 26 e/. — *Arti Pasgos.* Ebr *Pisgah.* Pasgos kalnas yra Abarimo kalnų /žem 33,47/ dalis. — *Kurs yra šalia...* Ebr t : ties *Ješimonu.* Taip buvo vadinama nedidelē tyruma šiaurryčiame Mirties jūros krante

nenukrypsime į dirvas ir vynuogynus, negersime vandens iš šulinių, eisime
vieškeliu, kolei nepereisime per tavo sienas. [23]Bet jis nenorėjo leisti, kad
Israėlis eitų per jo sienas; dargi surinkęs kariuomenę ėjo jam priešais
į tyrus, ir atėjo į Jasą ir kovojo prieš jį. [24]Israėlis jį sumušė kalavijo aš- Ps 134,11;
menimis ir paėmė jo žemę nuo Arnono iki Jebokui ir lig Amono sūnų; Am 2,9
nes Amoniečių sienos buvo ginamos stiprios sargybos. [25]Taigi Israėlis
paėmė visus jo miestus ir apsigyveno Amoriečių miestuose, tai yra He-
sebone ir jo miesteliuose. [26]Hesebonas buvo miestas Amoriečių kara-
liaus Sehono, kurs buvo kovojęs prieš Moabo karalių ir buvo atėmęs
visą jam priklausančią žemę iki Arnonui. [27]Todėl sakoma patarlėje:

Ateikite Hesebonan; tebūna pastatytas ir
tebūna pastatytas bei sustiprintas Sehono miestas!
[28]Ugnis išėjo iš Hesebono,
liepsna iš Sehono miesto
ir prarijo Moabiečių Arą
ir Arnono augštumų gyventojus.
[29]Vargas tau, Moabe;
žuvai, Khamoso tauta! Tes 11,24;
Jis leido savo sūnus vyti 3 Kar 11,7
ir savo dukteris davė nelaisvėn
Amoriečių karaliui Sehonui

---

[21]*Pas Amoriečių karalių Sehoną.* Amoriečiai /plg Prad 10,16/, kurie buvo išsiskirstę įvairiuose Palestinos dalyse, turėjo į rytus nuo Jordano dvi karalysti. Vieną, kurios sostinē buvo Hesebonas, valdē Sehonas. Jos sienos pietuose siekē Arnoną, vakaruose Jordaną, šiaurēje Jaboką ir rytuose tyrumą. Antra karalystē tarp Jaboko ir Hermono kalnų su miestais Astarotu ir Edraju priklausē Ogui. Kitados bent dalis tų źemių buvo Moabiečių ir Amoniečių rankose; bet pirmieji, iš kurių atimta Hesebono miestas, buvo pastumti į pietus, o antrieji į rytus; čia Amoniečiai turējo stiprų miestą Jaserį, bet ir artima to miesto apylinkē su sodžiais buvo jau atimta Amoriečių. — [22]*Maldauju...* Plg 20,14... Israēlaičiai matomai pradžioje neturējo sumanymo užkariauti žemes į rytus nuo Jordano, nes jie prašo Sehoną leisti jiems ramiai pereiti per jo šalį, ir tik pasipriešinant Sehonui pradeda su juo karą ir atima iš jo ir iš Ogo juodviejų valdomas šalis. — [23]*Į Jasą.* Spēliojama, kad ta vieta buvo tarp Medabos ir Dibono. — [24]*Jebokui.* Ebr t: *Jabbog,* dabar Nahr-es-Zerka. — *Nes Amoniečių.* Jie turējo čia stiprią pilį /Rabbath Ammon/, todēl Amoriečiai nebegalējo pastumti jų toliau. Israēlaičiams gi pats Dievas buvo uždraudęs kovoti prieš Amoniečius. — Gal tikresnis šitoje vietoje LXX vertimo skaitymas: Nes Gazeris buvo Amoniečių siena. — [25]*Apsigyveno.* Paskiau. — *Jo miesteliuose.* Ebr t: jo dukteryse. Miesteliai pavadinti dukterimis, nes priklausē nuo didesnių miestų, taip pat kaip pas mus šventnamiai neturintieji parapijos teisių ir priklausantieji nuo vienos parapinēs šventyklos, vadinami filijomis, ty, dukterimis. — [27]*Sakoma patarlēje.* Geriau anot ebr t: sako giesmininkai ar poetai /ebr hammošlim/. — *Ateikite Hesebonan...* Anot aiškintojų daugumos, šita giesmē sudēta ne Israēlaičių ir gal ne Amoriečių, bet Moabiečių poeto. Pralaimējus kovą Amoriečiams, poetas pradžioje su pasityčiojimu kviečia juos grįžti dabar Hesebonan, kurs jau kam kitam pridera /26 e/; toliau primena, kas buvo seniau, kaip iš to paties Hesebono ējo karo liepsna ir naikino Moabiečius, kurių negalējo apginti net jų dievaitis Kemošas /ebr Keimoš/, leido juos pergalēti ir vyti, o jų dukteris

[30]Jų jungas numestas nuo Hesebono iki Dibonui ;
nuvargę jie atėjo iki Nophei ir iki Medabai

[31]Taigi Israėlis apsigyveno Amoriečių žemėje. [32]O Mošė išsiuntė
apžiūrėti Jazerio, ir jie paėmė jo miestelius ir nugalėjo gyventojus
Pak 3,3 ; 29,7 [33]Jie pasisuko ir ėjo augštyn Basano keliu ; ten juos pasitiko Basano
karalius Ogas su visa savo tauta, kad su jais kovotų Edrajyje. [34]O Vieš-
pats tarė Mošei : Nebijok jo, nes aš atidaviau į tavo rankas jį ir visą
jo tautą ir žemę ; ir padarysi su juo, kaip padarei su Amoriečių karaliumi
Sehonu, gyvenusiu Hesebone. [35] Taigi jie užmušė ir tą draug su jo sūnu-
mis ir visa jo tauta, visus iki vienam ir paėmė jo žemę

22. [1]Išėję iš šitos vietos, jie sustojo Moabo lygumoje, kur anapus
Jordano yra Jerikas. [2]O Sephoro sūnus Balakas, matydamas visa, ką
Israėlis buvo padaręs Amoriečiui, [3]ir kad jo labai bijojo Moabiečiai, ir kad
jie neįstengtų pasipriešinti jo užpuolimui, [4]tarė Madianiečių vyresniesiems:
Šita tauta sunaikins visus gyvenančius mūsų sienose taip, kaip jautis
Još 24,9 nuėda žolę iki šaknų. Jis gi buvo tuo metu Moabo karalius. [5]Taigi jis
išsiuntė pasiuntinius pas žynių Beoro sūnų Balaamą, gyvenusį prie Amono
sūnų krašto upės, kad jį pašauktų ir jam sakytų : Štai išėjo iš Egipto
tauta, kuri apdengė žemės paviršių ir dabar sustojo ties manim. [6]Ateik

---

imti nelaisvēn /28.29 e/, ir pagaliau pasako, kaip labai buvo sunaikinta Amoriečių galybē /30 e/ — *Jų jungas.* Ebr ž *niram* reiškia tikriausiai ne jungą, bet naujai išartą žemę, arba gal yra forma padaryta iš ž *jarah,* šaudyti vilyčiomis. — [32]*Jazerio.* Tai buvo Amoniečių miestas ; Israēlaičiai jo paties nepaēmē, bet tik arti jo buvusius miestelius, kuriuos kitados buvo atēmę iš Amoniečių Amoriečiai. — *Gyventojus.* Abr t : Amoriečius, kurie tenai buvo

[33]*Jie pasisuko...* Trumpai pasakojama apie Basano karalystēs paēmimą. — *Edrajyje.* Dabar Der'at ; čia gal įvyko paskutinis, žymiausis susirēmimas su Ogu. Vēliau tas miestas priklausē Manaso giminei

2. Moabiečių ir Madianiečių neprietelystė

a/ *Balaamo pranašystēs*

22,1-24,25. Israēlaičiams nugalējus Amoriečius ir sustojus pajordanēje visai arti Žadētosios žemēs sienų, didelis išgąstis apima aplinkines tautas. Moabiečių karalius Balakas, norēdamas pašalinti gresiantį pavojų, pasikviečia Balaamą, kad tasai prakeiktų Israēlį ; bet jis, Dievo įspētas, užuot prakeikti, keturis kartus jį laimina, išreikšdamas savo palaiminimus pranašų būdu prilyginimais. Tos Balaamo pranašystēs, tai gražiausi vieta visoje Skaičių knygoje. Jos apima visą Israēlio istoriją praeityje ir ateityje ir aiškiai stato prieš akis paveikslą pasaulio Viešpaties Mesijo

22. [1]*Moabo lygumoje.* Taip buvo vadinamas ilgas slēnis į rytus nuo Jordano įtakos, beveik siekiąs Pasgos kalno pašlaites. — [2]*Sephoro sūnus Balakas.* Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad Balakas buvo Madianietis, tik jēga pasiēmęs Moabo karalių sostą. Madianiečiai buvo piemenų tauta, gyvenusi aplink Elano įlanką ir Sinajaus pusiasalyje /žr Iš 2,15/, bet nemaža jų buvo ir kitose vietose /plg Prad 37,28/. — *Bijojo Moabiečiai* : matydami didelę Israēlio galybę, pasireiškusią jų kitados pergalētojų Amoriečių sunaikinimu, ir susiprasdami nemaž įrūstinę Israēlį, kai nesutiko leisti jam ramiai pereiti per savo sienas /Teis 11,17/. — [5]*Pas... Balaamą...* Ebr *Bil am.* Aiškintojų nuomonēs apie šitą nepaprastą asmenį žymiai tarp savęs skiriasi. Vieni /Juoz Flav, Phil, Orig, Ambr, Aug ir k/ jį laiko visai netikru pranašu ; kiti gi /Tert, Just,

tat ir prakeik tą tautą, nes ji galingesnė už mane, kad aš galėčiau kaip
nors ją sumušti ir išmesti iš savo žemės : nes žinau tą būsiant palaimintą,
ką palaiminsi, ir tą prakeiktą, ant ko tu mesi prakeikimą. [7]O Moabo vyres-
nieji ir Madiano senesnieji išėjo, turėdami rankose užmokestį už žynia-
vimą. Kai jie buvo atėję pas Balaamą ir jam papasakojo visus Balako
žodžius, [8]jis atsakė : Pasilikite čia šią naktį, ir aš atsakysiu, ką tik man
pasakys Viešpats. Jiems pasiliekant pas Balaamą, atėjo Dievas ir jam
tarė : [9]Ko nori čia pas tave šitie žmonės ? [10]Jis atsakė : Moabiečių ka-
ralius Sephoro sūnus Balakas atsiuntė pas mane, [11]sakydamas : Štai
išėjusi iš Egipto tauta apdengė žemės paviršių ; ateik ir ją prakeik, kad
aš įstengčiau kaip nors su ja kovoti ir ją išvaryti. [12]O Dievas tarė Balaa-
mui : Neeik su jais ir nekeik tautos, nes ji yra palaiminta. [13]Jis, atsikė-
lęs rytą, tarė kunigaikščiams : Eikite į savo žemę, nes Viešpats man
uždraudė eiti su jumis. [14]Sugrįžę kunigaikščiai tarė Balakui : Balaamas
nepanorėjo ateiti su mumis. [15]Jis vėl siuntė daug daugiau ir augštesnės
kilmės pasiuntinių, negu buvo siuntęs pirma. [16]Jie, atėję pas Balaamą,
tarė : Sephoro sūnus Balakas taip sako : Negaišk ateiti pas mane ; [17]esu
pasiryžęs pagerbti tave ir tau duoti, ko tik norėsi ; ateik ir prakeik šitą Žem 24,13
tautą. [18]Balaamas atsakė : Jei Balakas man duotų pilnus savo namus
sidabro ir aukso, aš negalėsiu perkeisti Viešpaties, mano Dievo, žodžio,
kad kalbėčiau ar daugiau ar mažiau. [19]Meldžiu pasilikti čia dar šią naktį,
kad aš galėčiau žinoti, ką man vėl atsakys Viešpats. [20]Taigi naktį atėjo
pas Balaamą Dievas ir jam tarė : Jei tie žmonės atėjo tavęs pasišaukti,
kelkis ir eik su jais ; bet tu taip turėsi daryti, kaip aš tau įsakysiu. [21]Ba-
laamas, atsikėlęs rytą pabalnojo savo asilę ir iškeliavo su jais

---

Atan, Jier ir k/ matē jame tikrą pranašą, kurį tačiau pražudē jo godulystē. Dar Israēlaičiams neatējus, jis pažino tikrąjį Dievą ir jo apreiškimus /plg žem 24,3... su 12,6/, Dievą jis vadina Viešpačiu, Israēlio Dievu, Dievu, išvedusiu Israēlį iš Egipto /El, Elohim, Šaddai, Eljon, Yahvē/ ; Balaamo žodžiais atsiliepia Dovidas /plg žem 24,3... 15... su 2 Kar 23,1.../, taipgi Patarlių autorius /Pat 30,1/ ; bet iš antros pusēs jis ne viename dalyke elgiasi kaip pagonių žyniai /23,3.5 ; 24,1/. Taigi jame buvo draug gera ir pikta. Kadangi Šv Dvasia dvelkia, kur nori, o nuodēmē nēra tikra kliūtis, kad kas galētų gauti dovanai suteikiamas malones, todēl ir nusidējēlis Balaamas galējo gauti tikrą pranašystēs dovaną. — *Gyvenusį...* Ebr t pasakyta, kad pasiuntinius išsiųsta į Petorą, esantį prie upēs, į jo tautos sūnų žemę. Kaip tas vietos nurodymas reikia suprasti, nevisai aišku. Bet rodosi, kad Balaamas gyveno Amoniečių krašte, kuriam tuomet priklausē Aramo žemēs dalis /plg Prad 19,38 ; žem 23,7/. — [8]*Viešpats.* Ebr *Yahveh.* Balaamas matomai ir seniau gaudavo iš Dievo apreiškimų, nes jis dabar sakosi lauksiąs jo pamokymo. Kaip jam tie pamokymai buvo duodami, nieko tikro apie tai pasakyti negalima ; tačiau apie Dievo apsireiškimus visoje Balaamo istorijoje kalbama antropomorfismais. — [13]*Eikite į savo žemę...* Balaamas nepasako pasiuntiniams, kodēl jam Dievas uždraudē su jais eiti. O tie dar mažiau pasako Balakui /14 e/, taip kad tasai galējo manyti, jog pats Balaamas nenori eiti. — [18]*Jei Balakas man duotų...* Pagirtini žodžiai ; neējo jie tačiau iš širdies, nes gavęs jau vieną uždraudimą, Balaamas tuojau mēgina antrą kartą kaip nors išgauti iš Viešpaties leidimą eiti pas Balaką, arba apsieiti ir be to leidimo ir nusipelnyti žadamą užmokestį. — [20]*Kelkis ir eik...* Dabar Viešpats sutinka, kad Balaamas eitų, nes

2 Petr 2,15 [22]O Dievas susirūstino. Ir Viešpaties angelas stojosi kelyje prieš Ba-
laamą, kurs sėdėjo ant asilės ir turėjo su savim du bernu. [23]Asilė, pamačiusi
stovintį kelyje angelą su ištrauktu iš makščių kalaviju, pasisuko iš kelio
ir ėmė eiti dirva. Mušant ją Balaamui ir norint atvesti atgal į kelią,
[24]angelas atsistojo angštumoje tarp dviejų sienų, kuriomdviem buvo ap-
tverti vynuogynai. [25]Pamačiusi jį asilė šliejosi prie sienos ir prispaudė
sėdinčiojo ant jos koją. O jis vėl ją mušė.[26]Bet angelas, nuėjęs į dar siau-
resnę vietą, kur ji negalėjo pasukti nei dešinėn, nei kairėn, atsistojo prie-
šais. [27]Tuomet asilė, pamačius stovintį angelą, sukniubo po sėdinčiojo
ant jos kojomis ; tasai įpykęs dar smarkiau daužė lazda jos šonus. [28]Tuo-
met Viešpats atvėrė asilės nasrus, ir ji kalbėjo : Ką aš tau padariau ?
Kam mane muši ? Ir štai jau trečią kartą ? [29]Balaamas atsakė : Nes
nusipelnei ir tyčiojais iš manęs ; kadgi turėčiau kalaviją, aš tave užmuš-
čiau. [30]Asilė tarė : Argi aš ne tavo gyvulys, kuriuo visuomet jodinėda-
vai iki šiai dienai ? Pasakyk, ar aš tau kada nors dariau panašiai ? O
jis tarė : Niekuomet. [31]Viešpats tuojau atvėrė Balaamui akis, ir jis pa-
matė stovintį kelyje su ištrauktu iš makščių kalaviju angelą ir jį pagar-
bino kniūbsčias. [32]O angelas jam tarė : Kam muši trečią kartą savo asilę ?
Aš atėjau tau priešintis, nes tavo kelionė netikusi ir man priešinga ; [33]ir
jei asilė nebūtų pasukusi iš kelio ir nepasitraukus, man pasipriešinant,
būčiau tave užmušęs, o ji būtų išlikusi gyva. [34]Balaamas tarė : Nusi-
dėjau nežinodamas, kad tu stovi prieš mane ; ir dabar, jei tau netinka,
kad aš eičiau, aš sugrįšiu. [35]Angelas tarė : Eik su jais ir sergėkis ką kitą
kalbėti, kaip tiktai, ką aš tau įsakysiu. Taigi jis nuėjo su kunigaikščiais

---

jis ta kelione pasinaudos savo garbei padidinti. Plg tačiau sek 22 eil paaišk

[22]*Dievas susirūstino.* Ebr t dar pridėti žodžiai : nes jis ējo. Kodēl Dievas rūstinosi ant einančiojo Balaamo, iš teksto neaišku. Gal Dievas, kuriam žinomos giliausios žmonių širdies paslaptys, dabar matē, kad gerų Balaamo sumanymų vieton stojo vien troškimai įgyti Balako žadētąjį užmokestį. Plg 2 Petr 2,15... Kiti tačiau aiškintojai /Humel/, spēlioja, kad tekstas, kuriame išreikšti geri Balaamo sumanymai /18 e/, pateko į čia iš 24,13, ir kad paminējimas Dievo suteikto leidimo eiti /19.20 e/ taipgi paskesnio perrašinētojo priedas ; taigi, tikrumoje Balaamas ējo ne tik negavęs leidimo, bet ir nesiklausęs Viešpaties, dargi pasipriešindamas jo uždraudimui /12 e/ ; todēl jam keliaujant Dievas susirūstino ir davē skaudų įspējimą per savo angelą. — [23]*Pamačiusi...* Ir gyvulys pajunta Dievo artimybę ; Balaamas gi nemato, nes jis neklusnus Dievui. Plg Još 5,13 ; 1 Kron 21,16. — [25]*Asilē šliejosi prie sienos* : stengdamasi praeiti pro šalį. — [28]*Viešpats atvērē...* Ne angelas, bet pats Dievas. Jis betarpiškai padaro nepaprastą stebuklą, suteikdamas gyvuliui galią ištarti žodžius. Plg 2 Petr 2,16. — [29]*Balaamas atsakē...* Balaamas apakintas rūstybēs ir troškimo greičiau ateiti pas Balaką, užuot nusigandęs taip nepaprasto stebuklo, atsako taip lyg kad būtų išgirdęs paprastą žmogaus kalbą /Aug/. — [31]*Pagarbino...* Balaamas matomai tai daro iš išgąsčio. — [34]*Jei tau netinka...* Balaamo atsakyme reiktų matyti prisipažinimą, kad jis ējo, pirma nepasiklausęs, ar Viešpats jam leidžia tai daryti

[36]*Moabiečių miestui.* Ebr *'ir Mo'ab.* Kai kurie aiškintojai šituose žodžiuose mato Moabiečių sostinės vardą I r arba A r M o a b . Plg aug 21,15. — [39]*Miestą, kurs...* Ebr *Qirjath Khukoth.* Tai buvo nuosavas miesto vardas. — [40]*Nusiuntē dovanų* : dalį dēkojimo aukų, tuo išreikšdamas savo pagarbą Balaamui ir kunigaikščiams

[41]*Į Baalo augštumas.* Ebr *Bamoth*

36Tai išgirdęs Balakas išėjo jo pasitikti lig Moabiečių miesto, kurs
yra pačiame Arnono sienų pakraštyje, 37ir tarė Balaamui: Aš išsiunčiau
pasiuntinius tavęs pašaukti; kodėl ne tuojau atėjai pas mane? Ar ne
dėl to, kad aš negalėčiau atsilyginti už tavo atėjimą? 38Tasai jam atsakė:
Štai aš čia, bet argi aš galėsiu kalbėti ką kitą, kaip tik tai, ką Dievas
bus įdėjęs į mano burną? 39Taigi juodu keliavo draug ir atvyko į miestą,
kurs buvo pačiame jo karalystės pakraštyje. 40O Balakas, papjovęs jau-
čių ir avių, nusiuntė Balaamui ir su juo buvusiems kunigaikščiams dovanų
41Rytui gi išaušus, nuvedė jį į Baalo augštumas, ir jis pamatė pačią
kraštinę tautos dalį

23. 1Tuomet Balaamas tarė Balakui: Pastatydink man čia septynis
altorius ir prirengk tiek pat veršių ir tokį pat avinų skaičių. 2Kada buvo
padaryta, kaip Balaamas pasakė, abudu uždėjo po veršį ir aviną ant
kiekvieno altoriaus; 3ir Balaamas tarė Balakui: Pastovėk truputį prie
savo deginamosios aukos, kolei aš eisiu pažiūrėti, ar nepasitiks manęs
Viešpats, ir ką tik jis lieps, aš tau kalbėsiu. 4Kai jis greitai nuėjo, jį sutiko
Dievas. O Balaamas jam kalbėjo: Septynis, tarė jis, pastatydinau alto-
rius ir uždėjau ant jų po veršį ir aviną. 5Viešpats įdėjo žodį į jo burną
ir tarė: Grįžk atgal pas Balaką ir tai kalbėk. 6Sugrįžęs rado stovintį
Balaką prie savo deginamosios aukos su visais Moabiečių kunigaikščiais,
7ir ėmęs kalbėti prilyginimais jis sakė:

Ba'al. Vietos vardas, kur Moabiečiai garbindavo dievaitį Baalą. Žodis b a ' a l reiškia tą pat, ką ir viešpats; todēl tuo vardu Israēlaičiai kaikada vadindavo tikrąjį Dievą. Balakas matomai laiko savo dievaičio garbei skirtą vietą tinkamiausia, iš kur Balaamas prakeiktų Israēlio sūnus. — *Jis pamatē.* Kad pats prakeikimas būtų sekmingas, Balakas manē, kad būtinai reikia matyti prakeikiamuosius. Plg žem 23,13.

23. 1*Septynis.* Tas skaičius daugelio senovinių tautų buvo laikomas šventu. Aukomis ant septynių altorių Balaamas manē pagarbinti tikrąjį Dievą, nes jis sako: *pastatydink man,* nors Balakas, dalyvaudamas tose aukose, galējo manyti kitaip ir rengēsi deginti aukas savo dievaičiams. — 3*Ar nepasitiks...* Nors Balaamas laukia įkvēpimo iš tikrojo Dievo, tačiau žada jo ieškoti pagonių žynių būdu. — 4*Greitai.* Ebr *ž šephi* reiškia pliką kauburį. Matomai Balaamas norējo vienas sutikti Dievą, kurs jam iš tikrųjų teikēsi apsireikšti. — *Septynis, tarē...* Balaamas sakosi padaręs visa, ką galējęs, kad Dievą tinkamai pagarbintų. Dievas jo pasielgimo nepeikia. — 7*Prilyginimais.* Ir trumpesnēs tikrųjų pranašų pranašystēs vadinama parabolēmis, prilyginimais, patarlēmis /Plg Iš 14,4... ir k/. Balaamo pranašystē, kurios mintis buvo jam Dievo suteikta, išreikšta gražiomis eilēmis. Pradžioje /7 e/ Balaamas primena, kaip jis šitoje vietoje atsirado: jį pasikvietē Balakas Israēlio prakeikti iš tolimų Aramo /Mezopotamijos/ pakraščių. 8 e išreiškia tą pat, ką jau minējo 22,38, ir dar sako, ką jis dabar mato /9a e/; toliau /9b.10a/ eina tikra pranašystē, liečianti Israēlio santykius su kitomis tautomis, nuo kurių jis atskirtas ne tik žemēs sienomis, bet ypač Dievo garbinimu, įstatais, visu gyvenimu /plg Iš, 19,5.6; 23, 32.33 ir k/, ir įvykdymą Dievo pažadējimo apie nesuskaitomus Israēlio palikuonis /plg Prad 13,16/, įvyksiantį ypač dvasiniuose Israēlio palikuonyse, Kristaus Eklesijoje; pagaliau Balaamas išreiškia linkējimą, kad jo paties galas būtų toks pat, koks yra teisingojo Israēlio, pasiliekančio vienybēje su Viešpačiu. Tuose paskutiniuose žodžiuose ne be pagrindo matoma išreikštą Ba-

Iš Aramo mane atvedė Balakas,
Moabiečių karalius iš saulėtekio kalnų.
Ateik, tarė, ir prakeik Jokubą ;
skubėk ir linkėk pikta Israėliui.
8Kaip gi aš keikčiau, ko Dievas nekeikia ?
Kaip gi aš bjaurėčiaus, kuo nesibjauri Viešpats ?
9Aš jį matau nuo uolų viršūnių
ir į jį žiūriu nuo kauburių.
Tauta gyvena viena
ir nepaskaityta tarp tautų.
10Kas galėtų suskaityti Jokubo dulkes
ir sužinoti Israėlio palikuonių skaičių ?
Kad gi mano siela numirtų teisiųjų mirtimi,
ir kad mano galas būtų panašus į jųjų !

11O Balakas tarė Balaamui : Kas gi tai yra, ką darai ? Aš tave pasišaukiau, kad prakeiktumei mano neprietelius, o tu, priešingai, juos laimini.
12Tasai jam atsakė : Argi aš galiu ką kita kalbėti, kaip tik tai, ką yra liepęs Viešpats ?
13Taigi Balakas tarė : Eikš su manim į kitą vietą, iš kur matysi Israėlio dalį ir viso negalėsi matyti; iš ten jį prakeik.
14Ir kai jį nuvedė į augštą vietą, Pasgos kalno viršūnėje, Balaamas pastatydino septynis altorius ir, padėjęs ant viršaus po veršį ir po aviną,
15tarė Balakui : Stovėk čia šalia savo deginamosios aukos, kolei aš eisiu pasitikti.
16O sutikęs jį Viešpats ir įdėjęs į jo burną žodį, tarė : Grįžk pas Balaką ir tai jam kalbėk.
17Sugrįžęs jis rado jį stovintį prie savo deginamosios aukos ir draug su juo Moabiečių kunigaikščius. Balakas jam tarė : Ką tau Viešpats kalbėjo ?
18O jis ėmęs kalbėti prilyginimais tarė :

Stokis, Balake, ir klausyk ;
išgirsk Sephoro sūnau.
19Dievas ne kaip žmogus, kad meluotų
ir ne kaip žmogaus sūnus, kad keistųsi.
Taigi ką jis pasakė, argi nepadarys ?
Ką kalbėjo, argi neįvykdys ?
20Aš atvestas laiminti,
palaiminimo sutūrėti negaliu

---

laamo tikējimą į sielos nemarumą. — [11]*O tu, priešingai, juos laimini*. Geriau anot ebr t : O štai, tu juos laiminte palaiminai

[13]*Į kitą vietą...* Pagonių būdu Balakas mano, kad palaiminimas priklauso nuo įvairių aplinkybių, nuo vietos, laiko ir tt. — [14]*Į augštą vietą*. Ebr t : Į žvalgų taką. Vieta dar aiškiau nurodyta paminējimu Phasgos kalno. Plg 21,20 ir k. — *Balaamas*. Ebr t : Balakas. — [18]*Stokis...* Antra Balaamo pranašystē prasideda trumpa įžanga, kurioje Balakas kviečiamas atsidējus klausytis skelbiamų žodžių. Po įžangos eina penkios pranašystēs dalys. Jų pirmoje /19 e/ Balaamas sako, kad Dievo nutarimai nepakeičiami, antroje /20,21a/, kad jis negali nesuteikti Israēliui palaiminimo, trečioje /21 b.22/, kad Israēlaičių nenugalimas vadas yra pats Dievas, ketvirtoje /23 e/, kad Israēlis turi geriausią pranašystę, ir paskutinēje /24 e/, kad Israēlis bus pergalētojas. — [19]*Dievas ne kaip žmogus*. Ebr t : Dievas ne žmogus. — *Aš atvestas laiminti...* Nors mane pakvietē Balakas, bet aš pasisakiau, kad nieko

[21]Nėra stabo Jokube,
ir nesimato statulos Israėlyje.
Viešpats, jo Dievas, yra su juo,
ir karaliaus pergalės šauksmas jame.
[22]Dievas jį išvedė iš Egipto ; Žem 24,8
jo galybė kaip nosragio.
[23]Nėra žyniavimo Jokube,
nei burtininkystės Israėlyje ;
Savo metu bus pasakyta Jokubui,
ir Israėliui, ką yra padaręs Dievas.
[24]Štai tauta pakils kaip liūtienė
ir atsistos kaip liūtas ;
neatsiguls, kolei teberyja grobį
ir tebegeria užmuštųjų kraują !

[25]O Balakas tarė Balaamui : Tu jų nekeik, bet ir nelaimink. [26]Tasai
atsakė : Argi aš tau nesakiau, jog ką tik man Dievas lieps, aš darysiu ?
[27]Eikš, tarė jam Balakas, ir nuvesiu tave į kitą vietą ; rasi patiks
Dievui, kad iš ten juos prakeiktumei. [28]Ir užvestas į viršūnę Phogoro
kalno, kurs yra ties tyrais. [29]Balaamas jam tarė : Pastatydink man čia
septynis altorius ir prirengk tiek pat veršių ir tokį pat avinų skaičių.
[30]Balakas padarė, kaip Balaamas buvo sakęs ; ir uždėjo po veršį ir po
aviną ant kiekvieno altoriaus

23. [1]O Balaamas, matydamas įtinkant Viešpačiui, kad jis laimina
Israėlį, visai nebėjo, kaip eidavo pirma ieškoti žyniavimo, bet atgręžęs
savo veidą į tyrus [2]ir, pakeldamas akis, pamatė Israėlį, pasiliekantį pa-
dangtėse savo giminėmis, ir Dievo dvasios pagautas, [3]ėmė kalbėti pri-
lyginimais ir tarė :

---

kito nekalbēsiu, kaip tik ko Viešpats norēs ; todēl tikrumoje atvedē mane čia Dievas. — *Nēra stabo*... Tikriau anot ebr t: nēra neteisybēs... nēra vargo... lyg kad būtų pasakyta : Aš nematau piktumo ir neteisybēs Israēyje, todēl nematau taipgi bausmēs už neteisybę, vargo. — *Karaliaus pergalēs*... linksmas šauksmas dēl vedančio juos karaliaus Dievo pergalių sklysta iš jų tarpo. — [22]*Jo galybē kaip*... Ebr t : jis turi stumbro ragus. Ragai reiškia karališką ir dievišką galybę. Ebr gi žodis *re'em* reiškia tikriausiai labai stiprų ir drąsų stumbrą /taip pat žem 24,8/. — *Nēra žyniavimo*... Israēlaičiams nereikia silpnų žynių ir burtininkų, nes visa, ko reikia, jiems apreiškia savo metu pats Dievas. — [25]*Nekeik, bet*... Nusigandęs Balakas, kad paskutiniai žodžiai nepaliestų Moabiečių, dabar jau nori, kad Balaamas bent nebedaugintų palaiminimų Israēliui

[27]*Rasi patiks*... Balakas nori dar kartą pamēginti, ar jam nepasiseks išgauti prakeikimo Israēliui. — [28]*Phogoro* : kalnų viršūnē netoli nuo Nebo. — *Ties tyrais*. Ebr Ješimon. Žr 21,20 paaišk

24. [2]*Dvasios pagautas*. Šituo žygiu Dievas nebededa žodžių į Balaamo burną, bet leidžia ant jo ekstazies stovį. — [3]*Beoro sūnus*... Trečia Balaamo pranašystē prasideda paties pranašaujančio titulų suminējimu /3b.4/ ir tuojau pasakoma, kad ji susidēs iš Israēlio šlovinimo /5 e/ ; šlovina gi Israēlį Balaamas, palygindamas jį su gražiausiai auganc̆iu mišku /6.7a/ ir su karaliumi liūtu /7b.8.9/ ; pabaigoje /9b/ Balaamas linki palaiminimo sau pačiam. — *Tarē*. Ebr t

Beoro sūnus Balaamas tarė ;
tarė žmogus, kurio užverta akis ;
4Tarė, kurs Dievo žodžius girdi,
kurs matė Visagalinčiojo regėjimą,
kurs krenta, ir taip atsiveria jo akys.
5Kaip gi gražios tavo padangtės Jokube !
ir tavo buveinės, Israėli !
6Kaip miškuoti slėniai,
kaip aplaistyti sodai paupiuose,
kaip Viešpaties ištiestos padangtės,
lyg kad kedrai arti vandens !
7Iš jo kibiro tekės vanduo,
ir jo sėkla pavirs daugeliu vandenų.
Dėl Agago bus atimtas jo karalius,
ir bus išplėšta jo karalystė.
Aug 23,22 8Dievas jį išvedė iš Egipto ;
jo galybė kaip nosragio.
Jie prarys sau priešingas tautas,
ir jų kaulus sutrupins,
ir pervers vilyčiomis.
9Atsigulęs jis miegojo kaip liūtas
ir kaip liūtienė, kurios niekas nedrįs pažadinti.
Kas tave laimina, ir pats bus palaimintas ;
kas keiktų ir pats bus laikomas prakeiktu

---

pavartota retai sutinkamas žodis *ne'um,* kurs sakomas apie iškilmingas Dievo ištarmes /oraculum Dei/. Tokią Dievo ištarmę dabar skelbia Balaamas. — *Užverta akis...* Akių užsivērimą ir toliau atsivērimą reikia suprasti apie ekstazies stovį, kuriame Balaamas gaudavo apreiškimus. Visų pirma užsiverdavo jo akys, užeinant ant jo giliam miegui /plg Prad 15,12/ ir tuojau prasidēdavo ekstazies stovis ; jame jis išgirsdavo ne tik Dievo balsą, bet ir atskirus žodžius, matydavo regējimus, ty. įvaizdintus apreikštinuosius dalykus ; paskui, gavęs tokį regējimą, bet jausdamos susilpnējusiu, parpuldavo /plg 1 Kar 19,24/ ir įkrisdavo vēl į gilų miegą ir tuojau atsiveriant akims, pabusdavo ir grįždavo į paprastą gyvenimo stovį ; paskui atsimindamas gautąjį regējimą, savo žodžiais paskelbdavo pranašystę. — *Visagalinčiojo.* Ebr *Šaddai* : Dievo vardas. — *6Kaip miškuoti slēniai.* Anot ebr t : Kaip slēniai, kurie toli tęsiasi. — *Kaip Viešpaties ištiestos padangtēs.* Ebr t : « kaip aloē, kurią Yahvē įveisē ». Aloēs medis turi labai skanų kvapą. — *7Iš jo kibiro...* Israēlaičiai turi apsčiai vandens, kurio taip labai reikia žemēs augalams /plg Prad 49,25 ; Pak 33,13/. Tačiau kaikurie aiškintojai /Humel/ ebr žodį *doljav* supranta ne apie kibirus ir verčia ebr t taip : « Vanduo tekēs nuo jo šakų, ir jo sēkla bus vandenų daugybēje ». Laikantis to vertimo, prasmē darosi žymiai aiškesnē. — *Dēl Agago...* Ebr t : « Labiau už Agagą bus išaugštintas jo karalius, ir pakils jo karalystē ». Aiškintojai spēlioja, kad Agagais buvo vadinami visi Amalekiečių karaliai /plg 1 Kar 15,8 ; Est 3,1/. — *8Dievas jį išvedē...* Žr aug 23,22. — *9Kas tave laimina...* Tais žodžiais Balaamas linki sau pačiam palaiminimo. Plg Prad 27,29. — *10Suplojęs rankomis.* Suplojimas rankomis reiškia paniekinimą ir pasityčiojimą /plg Raud 2,15 ; Ijob 27, 33 ; 34,37/. Balakas tuojau ir žodžiais tyčiojasi iš Balaamo, kuriam sako, jog Yahvē jam atēmęs paskirtąjį užmokestį /11 e/. — *14Duosiu patarimą* : tau paskelbsiu. — *Ką tavo tauta...* Ebr t ir kiti vert : ką šita tauta darys tavo tautai. — *Paskučiausiais lai-*

[10]Balakas, supykęs ant Balaamo, suplojęs rankomis, tarė : Aš tave
pasišaukiau prakeikti mano neprietelių, kuriuos tu, priešingai, trečią
kartą palaiminai. [11]Grįžk į savo vietą. Buvau, tiesa, nutaręs didžiai tave
pagerbti, bet Viešpats atėmė iš tavęs tau paskirtąją pagarbą. [12]Balaamas
atsakė Balakui : Argi aš nesakiau tavo pasiuntiniams, kuriuos buvai pas
mane atsiuntęs : [13]Jei Balakas man duotų pilnus savo namus sidabro ir Aug 22,18
aukso, aš negalėsiu aplenkti Višpaties, mano Dievo, žodžių, idant išim-
čiau iš savo širdies ar ką gera, ar bloga ; bet ką tik man Viešpats pasakys,
tai aš kalbėsiu ! [14]Tačiau grįždamas pas savo tautą, duosiu patarimą,
ką tavo tauta darys šitai tautai paskučiausiais laikais

[15]Taigi jis ėmęs kalbėti prilyginimais vėl tarė :
Tarė Beoro sūnus Balaamas ;
Tarė žmogus, kurio užverta akis.

---

kais. Paskučiausiais laikais paprastai vadinama šv Rašte Mesijo laikai. Plg Prad 49,1. Išgirdęs šiurkščius Balako žodžius Balaamas ima drąsiau ir su ironija kalbēti karaliui. Jis sakosi tuojau grįšiąs prie savųjų, bet ješkančiam dabartiniame laike pagalbos karaliui duosiąs nurodymus apie paskučiausius laikus, ir ne tik vēl laimina Israēlį, bet dar skelbia prakeikimą Moabui. Balakas tegul pasinaudoja tuo perspējimu, kurį jis gauna veltui be jokių aukų

[15]*Taigi...* Ketvirta Balaamo pranašystē prasideda taip pat kaip trečioji jo titulų paminējimu /15b.16/. Toliau pasakoma, kad ta pranašystē liečia būsimą laiką /17a/, kuomet iš Israēlio kils žvaigždē ir skeptras /17b/, ir bus nugalētas Moabas ir Setas, Edomas ir Seiras /17c.18.19/. — [16]*Augščiausiojo.* Ebr *'Eljon* : Dievo vardas. — [17]*Aš jį matysiu...* Geriau : aš jį matau : aš matau pranašų būdu tą, kurio dabar dar nēra. Matau Israēlį, tačiau ne tą, kurs dabar yra ties mano akimis, bet Israēlį paskučiausiais jo laikais. — *Žvaigždē užtekēs...* Žvaigždē ir lazda /skeptras/, kaip nurodo paralelismas, yra čia ne du dalyku, bet vienas. Tasai, kurį mato Balaamas, įvaizdinamas kaip žvaigždē dēl jo skaistumo ir didelēs vertēs, kaip lazda ar skeptras dēl jo valdžios. Todēl žvaigždē ir skeptras yra figūros vieno atskiro asmens, kilsiančio iš Jokubo, garbingiausio karaliaus, kurs, kaip toliau pasakoma, pergalēs visus savo neprietelius. Bet kas gi yra tas karalius pergalētojas ? Senovēs Žydų įsitikinimas ir Eklesijos tradicija atsako, kad ta iš Jokubo užtekēsianti žvaigždē ir iš Israēlio kilsiąs skeptras, tautų Viešpats, kurs jas visas laiko savo valdžioje, yra ne kas kitas, kaip tik Mesijas. Tiesa, kaikurios čia minimos karaliaus žymēs randama Dovide, kurs su nemažu pasisekimu kovojo prieš Moabiečius ir Edomiečius, nors tikrumoje nesunaikino Aro liekanų, kurios vēl įgavo galybę Mezos laikais. Bet Dovidas Israēlio soste veikē kaip figūra Mesijo, taip pat, kaip Moabiečiai ir Edomas čia ir kitur yra paveikslas Kristaus Eklesijos neprietelių. Tobulai gi ir galutinai įvykdē pranašystę, visoje jos pilnybēje ir tai suprantant jos žodžius žodine prasme, vienas pasaulio Atpirkējas Jēzus Kristus. Bet jei pasauliui užtekējusi žvaigždē iš Jokubo buvo pats Kristus, tai žvaigždē rodžiusi išminčiams iš Rytų krašto kelią prie gimusiojo Žydų karaliaus ir ējusi pirm jų /Mt 2,1-11/, turi su Balaamo pranašyste tik tą sąryšį, kad išminčių žvaigždē buvo regimas Dievo jiems duotas ženklas, kurs apreiškē, jog Balaamo matytos tolimoje ateityje žvaigždēs užtekējimas įvyko Kristui gimstant Betliejuje. — *Moabo vadus.* Ebr t : abudu Moabo šonu, ty, visą jo karalystę. — *Seto sūnus.* Seto sūnumis arba anot kitų vertimo, sumišimo sūnumis /plg Jer 48,45/ pavadinti tie patys Moabiečiai dēl jų triukšmingo drąsumo, arba buvusieji su jais vie-

16 Tarė, kurs Viešpaties žodžius girdi,
kurs žino Augščiausiojo mokslą
ir mato visagalinčiojo regėjimus,
kuriam krentant atsiveria akys.
Mt 2,2 17 Aš jį matysiu, bet ne dabar,
į jį veizdėsiu, bet ne iš arti.
Žvaigždė užtekės iš Jokubo,
ir lazda pakils iš Israėlio ;
ir užgaus Moabo vadus,
ir sunaikins visus Seto sūnus.
18 Ir Iduméja bus jo nuosavybė ;
Seiro tėvonystė teks jojo neprieteliams ;
Israėlis gi veiks galingai.
19 Iš Jokubo bus, kurs turi viešpatauti,
ir pražudyti miesto liekanas.
20 O išvydęs Amaleką ėmė kalbėti prilyginimais ir tarė :
Amalekas yra pirmasis tarp tautų,
bet jo galas-žuvimas.
21 Pamatė taip pat Kinietį ir ėmęs kalbėti prilyginimais tarė :
Stipri, tiesa, tavo buveinė ;
bet jei ir ant uolos krautumei savo lizdą
22 ir būtumei išrinktasis tarp Kino palikuonių,
kolei gi galėsi pasilikti ?
Nes Asuras pagaus tave.
23 Ir ėmęs kalbėti prilyginimais jis tarė :
Vargas, kas išliks gyvas,
kai tai Dievas darys !
Dan 11,30 24 Jie atvyks laivais iš Italijos,
nugalės Asiriečius ir sunaikins Ebrajus,
ir galų gale patys žus.

---

nybēje Amoniečiai, kurių vardas visoje Balaamo istorijoje nutylimas. — 18 *Seiro tēvonystē...* Seiriečiai buvo Edomiečių pavergta ir su jais susiliejusi tauta. Jų tēvonystē teks jų neprieteliams Israēlaičiams. — 19 *Miesto liekanas.* Ebr t : Aro liekanas. Aras Moabiečių sostinē. Moabas paminētas pirmas /17 e/ tarp tų, kurie bus nugalēti ; jų miesto įvardijimu baigiama pranašystē. Balakas turi suprasti, kad kovoje prieš Israēlį jam nelieka jokios vilties išsigelbēti. — 20 *Amaleką.* Balaamas paskelbia liūdną likimą dar kitoms tautoms, kurias jis galējo matyti nuo Phogoro kalno, o visų pirma Amalekiečiams /žr aug 13,29 ; Prad 36,12/. — Ar ir sekančios trumpos pranašystēs yra Dievo apreikštos, nevisai aišku ; liudijančių apie tai žodžių čia nepridēta /plg 24,4.16 ir k/. — *Pirmasis.* Ką reiškia tasai aptarimas, tikrai nežinia. Vieni mano, kad Amalekiečiai taip pavadinti dēlto, kad jie buvę geresni už kitas aplinkines tautas ; kiti gi, kad su jais visų pirma teko susiremti Israēlaičiams /žr Iš 17,1/. — 21 *Kinietį.* Ebr *Qeni.* Plg Prad 15,19. Kiniečiai dažnai buvo Israēlaičių prieteliais. Žr 1 Kar 15,6 ir k/. — *Lizdą.* Kadangi lizdas ebr vadinamas *qin,* taigi panašiai į tautos vardą, todēl sakinyje atsiranda žaidimas žodžiais. — 22 *Asuras pagaus...* Žr Jer 25,24. — 23 *Kai tai* : kas paskelbiama 24 e. — 24 *Iš Italijos.* Ebr t : iš *Kitthim'ų* pusēs. Kitthim visų pirma vadinama Kipro sala, toliau visos kitos pajūrinēs šalys, todēl Graikija ir Romēnai. — *Ebrajus.* Ebr t *'Eber.* Tas gi žodis čia reiškia ne Israēlaičius, kurių Balaamas sakēsi negalįs keikti, bet apskritai Užeupratiečius, todēl visų pirma

25Paskui Balaamas pakilo ir sugrįžo į savo vietą ; taip pat Balakas
sugrįžo keliu, kuriuo buvo atėjęs

25. 1O anuo metu Israėlis gyveno Setime, ir tauta ėmė paleistuvauti
su Moabo dukterimis, 2kurios juos kvietė prie savo aukų. Tenai jie valgė
ir garbino jųjų dievus. 3Ir Israėlis pasišventė Beelphegorui. Susirūstinęs Još 22,17
Viešpats, 4tarė Mošei : Imk visus tautos kunigaikščius ir juos pakark Park 4,3
ant kartuvių saulei šviečiant, kad mano įpykimas būtų nugręžtas nuo
Israėlio. 5Taigi Mošė tarė Israėlio teisėjams : Kiekvienas tegul užmuša Iš 32,27
savo artimus, kurie yra pasišventę Beelphegorui
6O štai vienas iš Israėlio sūnų įėjo savo brolio akivaizdoje pas Madia-
nietę paleistuvę, matant Mošei ir visai Israėlio sūnų miniai, kurie verkė
ties padangtės anga. 7Tai išvydęs kunigo Aarono sūnaus Eleazaro sūnus Ps 105,30 ;
Phinejas, pakilo iš daugybės tarpo ir pasigavęs durklą, 8įėjo paskui Israė- 1 Mak 2,26
laitį į paleistuvės butą ir perdūrė abudu draug, tai yra vyrą ir moteriškę 1 Kor 10,8
gėdos vietose. Ir sloga pasiliovė tarp Israėlio sūnų. 9Tuomet buvo už-
mušta dvidešimt keturi tūkstančiai žmonių. 10O Viešpats tarė Mošei :
11Kunigo Aarono sūnaus Eleazaro sūnus Phinejas nukreipė mano rūstybę
nuo Israėlio sūnų ; nes jis buvo prieš juos sužadintas uolumo dėl manęs,
kad aš pats savo uolume nesunaikinčiau Israėlio sūnų. 12To dėlei sakyk Ekli 45,30 ;
jam, kad štai aš jam duodu mano sandoros ramybę : 13ir jam ir jo pa- 1 Mak 2,54

---

tuos pačius Siriečius, toliau Babiloniečius, Aramiečius ir tt. — *Patys* : Kitthim'ai

b/ *Israēlaičių nuodēmēs su Moabiečiais ir Madianiečiais*

25,1-18. Israēlaičiai duodasi įtraukiami paleistuvystēn Moabiečiams ir Madianiečiams. Už tą nuodēmę žūna iš tautos tarpo 24.000 žmonių. Už uolumą Phinejui ir jo palikuonims Dievas žada kaip užmokestį vyriausiojo kunigo pareigas, o Israēlaičiams įsako laikyti Madianiečius savo neprieteliais

25. 1*Setime.* Ebr *Šittim* arba *'Abel Šittim.* Žr žem 33,49. Vardas vietos Moabo tyrumoje /22,1/, kur buvo paskutinē Israēlaičių stotis anoje Jordano pusēje. — *Paleistuvauti* : kūniškai ir dvasiškai, pasiduodant taip gi stabmeldystei. Plg Iš 34,15.16 ir k. — 2*Pasikvietē...* Buvo tai padaryta, patariant Balaamui, kad nors taip būtų susilpninti Israēlaičiai. Žr žem 31,16 ; plg Apr 2,14 ; 2 Petr 2,15 ; Jud 11. — *Jie valgē* : taip dalyvaudami pagoniškų aukų pokylyje. — 3*Beelphegorui.* Ba *'al peʿor*, arba trumpiau *Peʿor.* Taip buvo vadinama Moabiečių dievaitis Baalas, garbinamas mieste *beth Peʿor* netoli nuo Setimo. Baalo garbinimo apeigos buvo visuomet labai nešvarios. Žr Oz 4,14. — *Susirūstinęs Viešpats.* Ebr t : ir Viešpaties rūstybē užsidegē prieš Israēlį. Gal ta rūstybē visų pirma pasireiškia kokios nors slogos siuntimu /žr žem 8 e/. — 4*Imk visus...* Anot aiškintojų, tekstas reiktų skaityti taip : Imk kaltininkus ir juos pakark, arba : imk tautos kunigaikščius, ty, teisējus /kurie minimi 6 e/ ir jiems liepk pakarti kaltininkus. Kaltininkai reikējo pirma užmušti akmenimis ir paskui pakarti. — *Saulei šviečiant,* arba saulēs šviesoje, kad visi matytų. — 5*Kiekvienas tegul užmuša...* Kiekvienas teisējas turi nubausti jo valdžioje buvusius kaltininkus
6*O štai vienas...* Anot ebr t : O vienas iš Israēlaičių atējo į stovyklą ir atsivedē pas savo brolius Madianietę, matant... Taigi moteriškē buvo atvesta į Israēlaičių stovyklas, kad su ja paleistuvautų. Ir tai buvo padaręs vienas iš teisējų, kuriems Mošē buvo įsakęs kietai nubausti kitus už paleistuvystę ; darē jis tai viešai, paniekindamas ašaras, kuriomis Mošē ir kiti Israēlaičiai maldavo prie padangtēs, kad Viešpats atitolintų slogą. — 9*Dvidešimt keturi...* Anot Žydų padavimo vieną tūkstantį nubaudę mirtimi patys

likuonims priderės kunigystė, kaip amžina sandora, nes jis uoliai pasielgė
dėl savo Dievo ir permaldavo už bjaurią Izraėlio sūnų kaltybę. [14]Vardas
gi vyro Izraėlaičio, kurį užmušta draug su Moabiete, buvo Salaus sūnus
Zambris, vadas iš Simeono palikuonių ir giminės, [15]o moteriškė Madianietė,
kuri buvo draug užmušta, buvo vardu Kozbė ; ji buvo augščiausios kil-
mės Madianiečių kunigaikščio Sūro duktė
Žem 31,2 [16]Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : [17]Madianiečiai tepajunta jus
esant jų neprietelius ; užmuškite juos, [18]nes ir jie elgiasi su jumis neprie-
teliškai ir apgavo per Phogoro stabą ir per savo seserį Madiano vado
dukterį Kozbę, kuri užmušta slogos dieną dėl Phogoro bedievystės

26. [1]Išliejus kaltininkų kraują, Viešpats tarė Mošei ir Aarono sūnui
Aug 1,2.3 kunigui Eleazarui : [2]Suskaitykite visus Izraėlio sūnus nuo dvidešimties
metų ir vyresnius jų namais ir giminėmis, visus, kurie gali traukti į
karą. [3]Taigi, Mošė ir kunigas Eleazaras Moabo lygumoje ant Jordano
ties Ieriku kalbėjo tiems, kurie turėjo [4]dvidešimt metų ir daugiau, kaip
Viešpats buvo liepęs. O jų skaičius buvo šitoks :
Prad 46,9 ; [5]Rubenas Izraėlio pirmgimis. Jo sūnūs buvo Enokas, iš kurio kilo
Iš 6,14 ; Enokiečių šeima ir Phalus, iš kurio radosi Phaliečių šeima, [6]Hesronas, iš
1 Kron 5,3 kurio Hesroniečių šeima, ir Kharmis, iš kurio Kharmiečių šeima. [7]Tos
yra Rubeno giminės šeimos ; jų skaičius buvo keturios dešimtys trys
Aug 16,1 tūkstančiai septyni šimtai trys dešimtys. [8]Phalaus sūnus buvo Eliabas ;
[9]jo sūnūs Namuėlis, Datanas ir Abironas ; šituodu tautos kunigaikščiu,
Datanas ir Abironas, sukilo prieš Mošę ir Aaroną Korės sumišime, kai
jie kėlė maištą prieš Viešpatį. [10]O žemė atvėrus savo nasrus prarijo Korę,
ir daugelis mirė, kai ugnis sudegino du šimtu penkias dešimtis vyrų.
Tuomet įvyko didelis stebuklas, [11]kad žūnant Korei jo sūnūs nežuvo.

---

teisējai, o dvidešimt tris užmušusi Dievo siųstoji sloga. Taigi šv Povilas /1 Kor 10,8/, minēdamas šitą atsitikimą ir sakydamas, kad tuomet žuvę 23.000 žmonių, gal laikēsi Žydų padavimo. — [12]*Mano sandoros ramybę.* Ebr t : mano ramybēs sandorą, ty, sandorą, suteikiančią ramybę. — [13]*Jam ir jo palikuonims...* Phinejas tikrai tapo vēliau vyriausiuoju kunigu /Teis 20,28/ ir paskiau, po neilgo pertrukio, vyriausiais kunigais buvo jo palikuonys iki Žydų karalystēs iširimui. — [15]*Suro.* Žr žem 31,2...

3. Prisirengimas paimti Žadētąją žemę

a/ Naujas tautos suskaitymas

26,1-65. Prisiartinus laikui paimti Palestiną ir pradēti kovą su Madianiečiais ir kitomis tautomis anapus Jordano, Dievui įsakant, vēl suskaitomi užaugusieji Izraēlaičiai, tinkantieji eiti į karą, kuriems įsakoma padalinti Žadētoji žemē ; suskaitomi taip pat ir Levitai.

26. [1]*Išliejus kraują...* Ebr t : po slogos. — [2]*Kurie gali...* Ebr t kalbama apie tuos, kurie patys ar savo tēvų asmenyje buvo išēję iš Egipto. — [3]*Kalbējo tiems,* ty, suskaitē tuos...

[5]*Rubenas...* Pasakomi vardai yra tie patys kaip ir Prad 46,8... tik su nedideliais skirtumais. Plg 2 Moš 6,14 ir k. — [11]*Kad žūnant...* Ebr t : Bet Korēs sūnūs draug nenumirē. Stebuklas pasireiškē maištininkų nubaudimu, o ne Korēs sūnų išlikimu. — [16]*Oznis.* Prad 46,16 Esebonas. — [24]*Jasubas.* Prad 46,13 Ijobas. — [38]*Benjamino sūnūs...* Prad 46,21 beveik visi vardai kitokie. — [42]Prad 46,23 Hasimas

[53]*Bus padalinta...* Burtas turējo nutarti, kuriame Palestinos krašte apsigyvens kiekviena iš dvylikos giminių ; bet gausingesnioms giminēms reikējo duoti burto paskirtame krašte žemēs daugiau, mažesnēms

[12]Simeono sūnūs pagal jo šeimas buvo : Namuėlis, iš kurio Namuėlaičių
šeima, Jaminas, iš kurio Jaminaičių šeima, Jakhinas, iš kurio Jakhinaičių
šeima, [13]Zarė, iš kurio Zaraičių šeima, Saulius, iš kurio Saulaičių šeima.
[14]Tos yra Simeono giminės šeimos, kurių viso skaičiaus buvo dvidešimt
du tūkstančiu du šimtu. [15]Gado sūnūs pagal savo šeimas buvo : Sephonas,
iš kurio Sephonaičių šeima, Agis, iš kurio Agaičių šeima, Sunis, iš kurio
Sunaičių šeima, [16]Oznis, iš kurio Oznaičių šeima, Heris, iš kurio Heraičių
šeima, [17]Arodis, iš kurio Arodaičių šeima, Ariėlis, iš kurio Ariėlaičių šeima.
[18]Tos yra Gado giminės šeimos, kurių viso skaičiaus buvo keturios dešim-
tys tūkstančių penki šimtai. [19]Judo sūnūs buvo : Heras ir Onanas, ku- Prad 38,3-4
riuodu mirė Kanaano žemėje. [20]O kiti Judo sūnūs buvo pagal jų šeimas :
Sela, iš kurio Selaičių šeima ; Paresas, iš kurio Paresaičių šeima ; Zarė,
iš kurio Zaraičių šeima. [21]Toliau Pareso sūnūs : Hesronas, iš kurio Hesro-
naičių šeima, ir Hamulis, iš kurio Hamulaičių šeima. [22]Šitos yra Judo
šeimos, kurių viso skaičiaus buvo septynios dešimtys šeši tūkstančiai
penki šimtai. [23]Isakharo sūnūs pagal jų šeimas : Tola, iš kurio Tolaičių
šeima ; Phua, iš kurio Phuaičių šeima ; [24]Jasubas, iš kurio Jasubaičių
šeima ; Semranas, iš kurio Semranaičių šeima. [25]Tos yra Isakharo šeimos,
kurių skaičius buvo šešios dešimtys keturi tūkstančiai trys šimtai. [26]Za-
bulono sūnūs pagal jų šeimas : Saredas, iš kurio Saredaičių šeima ; Elonas,
iš kurio Elonaičių šeima ; Jalelis, iš kurio Jalelaičių šeima. [27]Tos yra
Zabulono šeimos, kurių skaičius buvo šešios dešimtys tūkstančių penki
šimtai. [28]Juozapo sūnu du Manasas ir Ephraimas pagal juodviejų šeimas.
[29]Iš Manaso kilo Makhiras, iš kurio Makhiraičių šeima. Makhirui gimė Još 17,1
Galaadas, iš kurio Galaadaičių šeima. [30]Galaadas turėjo sūnus : Jezerį,
iš kurio Jezeraičių šeima, Heleką, iš kurio Helekaičių šeima, [31]Asriėlį,
iš kurio Asriėlaičių šeima, Sekhemą, iš kurio Sekhemaičių šeima, [32]Semidą, Žem 27,1 Ibd.
iš kurio Semidaičių šeima, ir Hepherį, iš kurio Hepheraičių šeima. [33]O
Hepheris buvo tėvas Salphaado, kurs neturėjo sūnų, o tiktai dukteris,
kurių šitie yra vardai : Maala, Noa, Hegla, Melka ir Tersa. [34]Tos yra
Manaso šeimos, o jų skaičius penkios dešimtys du tūkstančiu septyni
šimtai. [35]Ephraimo gi sūnūs pagal jų šeimas buvo šitie : Sutala, iš kurio
Sutalaičių šeima, Bekheris, iš kurio Bekheraičių šeima, Tehenas, iš kurio
Tehenaičių šeima. [36]Toliau Sutalos sūnus buvo Heranas, iš kurio Heranai-
čių šeima. [37]Tos yra Ephraimo sūnų šeimos, kurių skaičius buvo trys
dešimtys du tūkstančiu ir penki šimtai. [38]Šitie yra Juozapo sūnūs pagal
savo šeimas. Benjamino sūnūs pagal ju šeimas buvo : Bela, iš kurio Be-
laičių šeima, Asbelis, iš kurio Asbelaičių šeima, Ahiramas, iš kurio Ahira-
maičių šeima, [39]Suphamas, iš kurio Suphamaičių šeima, Huphamas, iš
kurio Huphamaičių šeima. [40]Belos sūnūs buvo : Heredas ir Noemanas.
Iš Heredo radosi Heredaičių šeima, iš Noemano Noemanaičių šeima.
[41]Šitie yra Benjamino sūnūs pagal jų šeimas, kurių skaičius buvo keturios
dešimtys penki tūkstančiai šeši šimtai. [42]Dano sūnūs pagal jų šeimas :
Suhamas, iš kurio Suhamaičių šeima, Šitos yra Dano giminės pagal jų
šeimas. [43]Visi buvo Suhamaičiai, kurių skaičius buvo šešios dešimtys
keturi tūkstančiai keturi šimtai. [44]Asero sūnūs pagal jų šeimas : Jemna,
iš kurio Jemnaičių šeima ; Jesuis, iš kurio Jesuaičių šeima ; Briė, iš
kurio Brieičių šeima. [45]Briės sūnus Heberis, iš kurio Heberaičių šeima,
ir Melkiėlis, iš kurio Melkiėlaičių šeima. [46]O Asero dukters vardas buvo
Sara. [47]Šitos yra Asero sūnų giminės, ir jų skaičius buvo penkios dešimtys
trys tūkstančiai keturi šimtai. [48]Nephtalio sūnūs pagal jų šeimas : Jėsiėlis,
iš kurio Jėsiėlaičių šeima, Gunis, iš kurio Gunaičių šeima, [49]Jeseris, iš
kurio Jeseraičių šeima, Selemas, iš kurio Selemaičių šeima. [50]Šitos yra
Nephtalio sūnų giminės pagal jų šeimas, kurių skaičius keturios dešimtys

penki tūkstančiai penki šimtai. [51]Šitas yra visų Israėlio sūnų, kurie buvo
surašyti, skaičius : šeši šimtai vienas tūkstantis septyni šimtai trys de-
šimtys
[52]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [53]Šitiems bus padalinta žemė, kad
ją paveldėtų pagal jų vardų skaičių. [54]Tiems, kurių daugiau, duosi didesnę
dalį, ir kurių mažiau, mažesnę ; kiekvienam bus atiduota tėviškė, kaip
dabar surašyti, [55]tačiau taip, kad žemė bus padalinta tarp giminių ir
šeimų burtais. [56]Kas teks pagal burtą, tai ims, ar jų bus daugiau ar
mažiau
Iš 6,16 [57]Šitas yra taip pat Levio sūnų skaičius pagal jų šeimas: Gersonas,
iš kurio Gersonaičių šeima, Kaatas, iš kurio Kaataičių šeima, Meraris,
iš kurio Meraraičių šeima. [58]Šitos yra Levio šeimos : Lobnio šeima, Hebronio
šeima, Moholio šeima, Musio šeima, Korės šeima. Kaatui gi gimė Amramas,
[59]kurs turėjo žmoną Levio dukterį Jokhabedą, jam gimusią Egipte ; šita
pagimdė savo vyrui Amramui du sūnu Aaroną ir Mošę ir juodviejų seserį
Kun 10,1 ; Mariją. [60]Aaronui gi gimė Nadabas ir Abijus, Eleazaras ir Itamaras ;
Aug 3,4 ; [61]iš jų Nadabas ir Abijus mirė, kai atnašavo svetimą ugnį Viešpaties aki-
1 Kron 24,2 vaizdoje. [62]Visų gi, kuriuos suskaityta, vyriškos lyties, turinčių vieną
mėnesį amžiaus ir daugiau, buvo dvidešimt trys tūkstančiai ; nes jie
nebuvo įvardinti tarp Israėlio sūnų ir jiems neduota tėviškės draug su
kitais
[63]Tasai yra skaičius Israėlio sūnų, kurie buvo Mošės ir kunigo Elea-
1 Kar 10,5 zaro surašyti Moabo lygumuose prie Jordano ties Jeriku. [64]Tarp jų nebuvo
nė vieno iš tų, kurie anksčiau buvo Mošės ir Aarono suskaityti Sinajaus
Aug 14,23-24 tyrumoje ; [65]nes Viešpats buvo iš anksto pasakęs, kad jie visi išmirs
tyrumoje. Nėvieno iš jų neliko, išskyrus Jephonės sūnų Kalebą ir Nuno
sūnų Jošuę

Aug 26,3233; **27.** [1]O Salphaado, sūnaus Heferio, sūnaus Galaado, sūnaus Makhiro,
Žem 3,1 ; sūnaus Manaso, sūnaus Juozapo, dukterys, kurių vardai buvo Maala,
Još 17,1 Noa, Hegla, Melka ir Tersa, atėjo [2]ir stojo akivaizdoje Mošės ir kunigo
Eleazaro ir visų tautos kunigaikščių prie sandoros padangtės angos ir
Aug 16,1 tarė : [3]Mūsų tėvas mirė tyruose ir nedalyvavo maište, kurs buvo Korės
sukeltas prieš Viešpatį ; bet mirė savo nusidėjime; jisai neturėjo vyriškos
lyties vaikų. Kam gi jo vardas turėtų žūti iš jo šeimos, nors jis neturėjo
sūnaus ? Duokite mums tėviškę tarp mūsų tėvo giminių. [4]Mošė kreipėsi
su jų dalyku į Viešpaties teismą. [5]Tasai jam tarė : [6]Salphaado dukterys
reikalauja teisingo dalyko ; duok joms tėviškę tarp jų tėvo giminių, ir
jos tepaima po jo tėvonystę. [7]Israėlio gi sūnums tai įsakysi : [8]Jei kas
miršta, nepalikdamas sūnaus, tėvonystę paveldės jo duktė. [9]Jei neturės

---

mažiau. Visa giminei tekusi žemē reikējo padalinti taip pat burtais tarp atskirų giminių šeimų. — [56]*Kas teks...* Anot ebr t : pagal burtą padalinsi jos tēviškę tarp daugelio ir nedaugelio, ty, tarp gausingesnių ir mažiau gausingų giminių

[57]*Levio sūnų skaičius...* Plg aug 3 skyr ir paaišk ; Iš 6,16

[65]*Nēvieno iš jų neliko...* Tas pasakymas tikriausiai neliečia Levio giminēs. Plg aug 14,29

b/ *Įstatas apie paveldējimą*

27,1-11. Dukterys Salphaado, kurs neturējo sūnaus, reikalauja sau tēviškēs. Dievas įsako joms ją duoti, o ta proga skelbiama įstatas apie įpēdinius žmogaus bevaikio

27. [1]*Salphaado... dukterys...* Žr aug 26,33. — [3]*Numirē savo nusidējime,* nes ir jis kaip visi žmonēs buvo nusidējēlis. Salphaado dukterys gal manē, kad, jei kam Dievas neduoda

dukters, įpėdiniais bus jo broliai. [10]O jei nebus nė brolių, tėvonystę ati-
duosite jo tėvo broliams. [11]Jeigu gi neturės nei tėvo brolių, tėvonystė
bus atiduota tiems, kurie yra jo artimesni giminės. Tai bus Israėlio sū-
nums šventas dalykas ir amžinai laikytinas įstatas, kaip Viešpats įsakė
Mošei
[12]Viešpats kalbėjo taip pat Mošei : Užžengk į šitą Abarimo kalną Pak 32,49
ir pasižiūrėk iš ten į žemę, kurią duosiu Israėlio sūnums ; [13]o kai būsi ją
pamatęs, ir tu eisi pas tavo tautą, kaip nuėjo tavo brolis Aaronas ; [14]nes Aug 20,12 ;
judu mane įrūstinota Sino tyrumoje daugybės prieštaravime ir nenorėjota Pak 32,51
parodyti mano šventumo jos akyse prie vandens; tasai tai yra Prieštara-
vimo vanduo Sino tyrumos Kadese. [15]Mošė jam atsakė : [16]Viešpats, visokio
kūno dvasių Dievas, tenumato žmogų, kurs būtų šitos daugybės viršininkas
[17]ir galėtų išeiti ir įeiti su jais, ir juos išvesti ar įvesti, kad Viešpaties
tauta nebūtų kaip avys be piemens. [18]Viešpats jam tarė : Imk Nuno sūnų Pak 3,21
Jošuę, vyrą, kuriame yra Dvasia, ir ant jo padėk savo ranką. [19]Jis teatsi-
stoja kunigo Eleazaro ir visos daugybės akivaizdoje, [20]o tu jam duosi
įsakymus, visiems matant, ir savo šlovės dalį, kad jo klausytų visas
Israėlio sūnų susirinkimas. [21]Tuose atsitikimuose, kai reiks kas daryti,
kunigas Eleazaras teirausis Viešpaties. Jam įsakant, išeis ir įeis jis ir
draug su juo visi Israėlio sūnūs ir likusioji daugybė. [22]Mošė padarė, kaip
Viešpats buvo įsakęs ; ir ėmęs Jošuę, jį pastatė kunigo Eleazaro ir visos
susirinkusios tautos akivaizdoje ; [23]o padėjęs jam ant galvos rankas, pa-
kartojo visa, ką Viešpats buvo liepęs

---

sūnaus, tai kliūtis yra žmogaus nuodēmē, taip pat kaip paskiau Kristaus mokytiniai spēliojo, jog žmogus tik dēl nusidējimo gali gimti aklas /plg Jo 9,2/. — *Kam gi jo vardas...* Žadētosios žemēs dalis reikējo duoti tik įtrauktiems į sąrašą. Kadangi Salphaadas mirē, nepalikdamas sūnaus, todēl jo palikuonys neturējo teisēs gauti Palestinoje tēviškēs ir jo vardas turējo būti visai užmirštas. Taigi Salphaado dukterys nori gauti dalį savo mirusio tēvo vardu ir taip tą vardą išlaikyti žmonių atmintyje. — [6]*Tarp jų tēvo giminių.* Tikriau : tarp jų tēvo brolių. — [8]*Jei kas miršta...* Salphaado dukterų klausimas duoda progą paskelbti visiems bendrą įstatą apie įpēdinystēs teises paveldēti mirusio žmogaus tēviškę. Žr 36,1...

c/ *Jošuē skiriamas Mošēs įpēdiniu*

27,12-23. Viešpats įspēja Mošę, kad jis neįeis į Žadētąją žemę ir liepia paskirti savo įpēdiniu Jošuę. Mošē taip ir padaro

[12]*Abarimo kalno.* Taip buvo vadinami kalnai į šiaurryčius nuo Mirties jūros ; žymiausios jo viršunēs buvo Phogoras /23,28/ ir Phasga arba Nebas. Anot Pak 3,27 ; 32,49 Dievas dabar įsako Mošei užkopti į tą paskutiniąją. — [13]*Eisi pas savo tautą* : numirsi. Plg Prad 25,8. — [14]*Nes judu...* Žr aug 20,12. — [16]*Viešpats... tenumato...* Mošē maldavo Viešpatį, kad leistų įeiti į Žadētąją žemę /žr Pak 3,24-26/ ; tačiau Dievui nesutikus patenkinti jo prašymą ir pakeisti savo nutarimą, jis nuolankiai pasiduoda Dievo valiai ir nesiliauja iki galui rūpinęsis išrinktąja tauta. *Kaip avys be piemens.* Plg Mt 9,36 ; Mk 6,34. — [18]*Dvasia* : Šventoji dvasia /Aug/ dvasia išminties, stiprybēs ir visų dorybių, kurių reikia geram kunigaikščiui. — *Padēk ranką.* Rankos uždējimas turējo būti valdžios perdavimo ženklas. Plg Pak 34,9. — [20]*Savo šlovēs dalį.* Dar gyvam Mošei tebesant Jošuē turējo gauti dalį tos valdžios ir vertēs, kurią turējo didis tautos vadas visų akyse ; bet ir mirus Mošei, Jošuei nebuvo lemta paveldēti visos jo šlovēs ; nes Mošē gaudavo apreiškimus iš Dievo betarpiškai, Jošuē gi paprastai tarpininkaujant vyriausiam kunigui Eleazarui ir tai su pagalba Urimo ir Tumimo. — [21]*Tuose...* Ebr t :

28. [1]Viešpats kalbėjo taip pat Mošei: [2]Įsakyk Israėlio sūnums ir
jiems tark: Mano atnašą, duonas ir deginimą meiliausiam kvapui man
Iš 29,38 atnašausite paskirtu metu. [3]Šitos yra aukos, kurias turite atnašauti:
kasdien du metiniu avinėliu be kliaudos kaip nuolatinę deginamąją auką;
[4]vieną aukosite rytmetį, o antrą vakarop; [5]dešimtą ephos dalį smulkių
miltų, kurie tebūna įmaišyti ketvirtoje hino dalyje tyriausio aliejaus.
[6]Tai yra nuolatinė deginamoji auka, kurią aukojote Sinajaus kalne, sude-
gindami Viešpačiui, kad būtų meiliausias kvapas. [7]Prie kiekvieno avinėlio
liejamajai aukai atnašausite Viešpaties šventykloje ketvirtą hino dalį
vyno. [8]O antrąjį avinėlį taip pat atnašausite vakarop su visomis rytme-
tinės aukos apeigomis ir su liejamąja auka, kaip meiliausio kvapo atnašą
Viešpačiui

Mt 12,5 [9]Šabato dieną atnašausite du metiniu avinėliu be kliaudos, o duo-
ninei aukai dvi dešimtines smulkių miltų, sumaišytų su aliejumi, taip pat
liejamąją auką, [10]kuri, kaip įsakyta, išliejama kas šabatas, kaip amžina
deginamoji auka

[11]O pirmą kiekvieno mėnesio dieną atnašausite deginamajai Viešpa-
ties aukai du veršiu iš bandos, vieną aviną, septynis metinius avinėlius
be kliaudos, [12]ir duoninei aukai tris dešimtines smulkių miltų, sumaišytų
su aliejumi prie kiekvieno veršio, ir dvi dešimtines smulkių miltų sumai-
šytų su aliejumi prie kiekvieno avino, [13]ir dešimtinės dešimtinę smulkių
miltų su aliejumi kaip duoninę auką prie kiekvieno avinėlio. Tai yra
deginamoji auka meiliausiojo kvapo ir deginimas Viešpačiui. [14]Liejamosios

---

« ir stovės kunigo Eleazaro akivaizdoje, ir tasai klaus užuot jo su Urimo teismo pagalba Viešpaties akivaizdoje ». — *Jam*: Viešpačiui

d/ *Įstatai apie aukas ir apžadus, laikytini Žadėtojoje žemėje*

28,1-30,17. Visai prisiartinus valandai paimti Žadėtąją žemę, primenama Israėlaičiams pirmoji jų prievolė tinkamai garbinti Dievą. Tuo tikslu seniau išleistieji įstatai apie aukas pakartojami, paaiškinami ir naujais papildomi. Taigi čia kalbama iš eilės apie kasdienines aukas, aukas daromas kas šabatas, kas mėnuo ir metinėse šventėse: Velykose, Sekminėse, pirmą septintojo mėnesio dieną, permaldavimo dieną ir Padangčių šventėje. Toliau duodama taisyklės apie apžadus vyrų ir moterų ir nurodomos sąlygos, kuriose moterų apžadai reikia atitesėti ir kaip jie gali būti panaikinti

28. [2]*Mano atnašą*... Geriau anot ebr t: Mano dovaną, mano maistą, sudegintiną meiliausiam kvapui, man atnašausite... Aukų mėsa ir kitos atnašos įvaizdinama kaip maistas, kurs reikia paskirtu metu atiduoti Viešpačiui ir kurį jis priima paverstą ugnyje į meiliai kvepiančius dūmus. — [3]Šita eil ebr t prasideda taip: Ir jiems sakysi: šitos yra... Žemiau surašyti įstatai apie aukas reikia palyginti su panašiais jau seniau duotais įsakymais Iš 29,38-42; Kun 23 skyr; Sk 15,2... — *Kasdien du*... Kasdieninė dviejų avinėlių auka yra figūra Dievo Avinėlio, paaukoto vieną kartą visiems laikams. Plg Žyd 10,12.14. — [4]Ebr t šitos eil gale dar pridėti žodžiai: Išliesite liejamą šekharo auką. Žodis gi *šekhar* reiškia ne naujai išspaustą, bet išrūgusį ir nusistovėjusį vyną. — [8]*Su visomis rytmetinės*... Ebr t aiškiau: duoninę ir liejamąją auką atnašausi tokią pat, kaip rytmetį

[9]*Šabato dieną*... Šabatais liepiama atnašauti du syk daugiau aukų, negu šiokiomis dienomis. — [10]*Kuri, kaip*... Ebr t: Šabato deginamoji auka savo šabate /ty, ji reikia atnašauti tą pačią dieną/, neskaitant nuolatinės deginamosios ir jos liejamosios aukos

[11]*Pirmą*... Aukos pirmą kiekvieno mėnesio dieną įsakomos čia pirmą kartą. Tos dienos būdavo paskelbia-

gi vyno aukos, išlietinos prie kiekvienos kruvinos aukos, bus šitos : pusė
hino prie kiekvieno veršio, trečia dalis prie avino, ketvirta prie kiekvieno
avinėlio. Tai bus deginamoji auka kiekvienam mėnesiui, kurie metuose
eina vienas po kito. [15]Bus taip pat atnašautas Viešpačiui ožys už nuodė-
mes, kaip amžina deginamoji auka draug su jos liejamąja auka

[16]O pirmame mėnesyje, keturioliktą mėnesio dieną bus Viešpaties Iš 12,18;
Paskha, [17]ir penkioliktą dieną iškilmė. Neraugintas duonas valgys septy- Kun 23,5
nias dienas. [18]Pirmoji iš tų dienų bus gerbiama ir šventa ; joje nedirbsite
jokio vergiško darbo ; [19]ir atnašausite deginamajai aukai, kuri susmilkoma
Viešpačiui, du veršiu iš bandos, vieną aviną, septynis metinius avinėlius
be kliaudos [20]ir prie jų duoninę auką iš smulkių miltų, kurie turi būti
sumaišyti su aliejumi, po tris dešimtines prie kiekvieno veršio, dvi de-
šimtini prie avino [21]ir po dešimtinės dešimtinę prie kiekvieno avinėlio,
tai yra prie septynių avinėlių ; [22]ir vieną ožį už nuodėmę, kad būtų už
jus permaldavimas, [23]neskaitant rytmetinės deginamosios aukos, kurią
visuomet atnašausite. [24]Taip darysite kiekvienoje iš septynių dienų, kad
būtų ugniai maistas ir Viešpačiui meiliausias kvapas, kurs kils iš degina-
mosios aukos ir kiekvienos liejamosios aukos. [25]Taip pat septintoji diena
bus jums iškilmingiausi ir šventa ; joje nedirbsite jokio vergiško darbo

[26]Taip pat pirmonių diena, kai, pasibaigus savaitėms, atnašausite
Viešpačiui naujus vaisius, bus gerbiama ir šventa ; joje nedirbsite jokio
vergiško darbo ; [27]ir atnašausite deginamajai aukai, kad būtų meiliausias
kvapas Viešpačiui, du veršiu iš bandos, vieną aviną ir septynis metinius
avinėlius be kliaudos, [28]ir jų duoninei aukai su aliejumi sumaišytų smulkių
miltų tris dešimtines prie kiekvieno veršio, dvi prie avino, [29]dešimtinės
dešimtinę prie kiekvieno avinėlio, kurių viso bus septyni ; taip pat ožį,
[30]kurs pjaunamas permaldavimui, neskaitant nuolatinės deginamosios ir
jos liejamosios aukos. [31]Visą atnašausite be kliaudos draug su jų liejamo-
mis atnašomis

29. [1]Taip pat pirmoji septintojo mėnesio diena bus jums gerbiama
ir šventa ; joje nedirbsite jokio vergiško darbo, nes tai trimitų skardo
diena. [2]Ir atnašausite deginamajai aukai, kad būtų meiliausias kvapas,
vieną veršį iš bandos, vieną aviną ir septynis metinius avinėlius be kliaudos,
[3]ir duoninei jų aukai smulkių su aliejumi sumaišytų miltų tris dešimtines
prie kiekvieno veršio, dvi dešimtini prie avino, [4]vieną dešimtinę prie
kiekvieno avinėlio, kurių viso bus septyni, [5]ir ožį už nuodėmę, kurs atna-
šaujamas permaldauti už tautą, [6]neskaitant deginamosios aukos pirmoje
mėnesio dienoje su jos duonine auka, ir nuolatinės deginamosios aukos

---

mos trimitavimu. Plg aug 10,10. — [15]*Kaip amžina...* Ebr t : draug su amžina... Auka už nuodēmę turi asvo liejamąją auką, bet neturi minkhos ; ji reikējo dēti ant kasdieninēs deginamosios aukos

[16]*Pirmame mēnesyje...* Velykų aukos. Plg Iš 12,18 ; Kun 23,5. — [18]*Bus gerbiama ir šventa.* Ebr t *miqra' qodeš*, šventas sušaukimas. Žr Kun 23,2 ir paaišk. — [24]*Kurs kils iš...* Ebr t : bus atnašauta viršum nuolatinēs deginamosios aukos draug su jų liejamąja auka. — [25]*Iškilmingiausi ir šventa.* Ebr t : šventas sušaukimas. Taip pat žem eil 26 ; 29,1.7.12

[26]*Taip pat pirmonių* : Sekminių aukos. Plg Iš 23,16 ir k. – *Pasibaigus savaitēms* : praslinkus septynioms savaitēms po Velykų. — [27]*Du veršiu iš bandos.* Plg Kun 23,18. — [30]*Liejamosios aukos.* Ebr t *minkhah*, duoninēs aukos

su paprasta liejamąja auka ; atnašausite su tomis pačiomis apeigomis,
kad būtų meiliausias kvapas, deginamas Viešpačiui
Kun 16,29 ;23,24 7 Taip pat dešimta šito septintojo mėnesio diena bus jums šventa
ir gerbiama ; tą dieną varginsite savo sielas ir nedirbsite joje jokio ver-
giško darbo. 8 O deginamajai Viešpaties aukai, kad būtų meiliausias kvapas,
atnašausite vieną veršį iš bandos, vieną aviną, septynis metinius avinėlius
be kliaudos, 9 ir jų duoninei aukai smulkių su aliejumi sumaišytų miltų
tris dešimtines prie kiekvieno veršio, dvi dešimtini prie avino, 10 dešimti-
nės dešimtinę prie kiekvieno avinėlio, kurių viso bus septyni, 11 ir ožį
už nuodėmę, neskaitant to, kas paprastai atnašaujama permaldauti už
nusikaltimą, ir amžinos deginamosios aukos draug su jų duonine ir lieja-
mąja auka
12 Penkioliktą septintojo mėnesio dieną, kuri jums bus šventa ir ger-
biama, nedirbsite jokio vergiško darbo ; švęsite gi Viešpačiui iškilmę
per septynias dienas ; 13 ir atnašausite deginamajai aukai, kad būtų mei-
liausias kvapas Viešpačiui, trylika veršių iš bandos, du avinu, keturio-
lika metinių avinėlių be kliaudos, 14 ir jų duoninei aukai smulkių su aliejumi
sumaišytų miltų po tris dešimtines prie kiekvieno veršio, kurių viso bus
trylika, ir po dvi dešimtini prie kiekvieno avino, tai yra prie dviejų avinų,
15 ir dešimtinės dešimtinę prie kiekvieno avinėlio, kurių viso bus keturio-
lika ; 16 ir ožį už nuodėmę, neskaitant nuolatinės deginamosios aukos
ir jos duoninės bei liejamosios aukos. 17 Antrą dieną atnašausite dvylika
veršių iš bandos, du avinu, keturiolika metinių avinėlių be kliaudos ;
18 ir prie kiekvieno veršio, avino ir avinėlio atnašausite jų duoninę ir lieja-
mąją auką, kaip yra įsakyta ; 19 ir ožį už nuodėmę, neskaitant nuolatinės
deginamosios aukos ir jos duoninės bei liejamosios aukos. 20 Trečią dieną
atnašausite vienuolika veršių, du avinu, keturiolika metinių avinėlių
be kliaudos 21 ir prie kiekvieno duonines bei liejamąsias aukas, prie veršių,
prie avinų ir prie avinėlių, kaip įsakyta ; 22 toliau ožį už nuodėmę, neskai-
tant nuolatinės deginamosios aukos ir jos duoninės bei liejamosios aukos.
23 Ketvirtą dieną atnašausite dešimtį veršių, du avinu, keturiolika metinių
avinėlių be kliaudos 24 ir prie kiekvieno duonines bei liejamąsias aukas,
prie veršių, prie avinų ir prie avinėlių, kaip įsakyta ; 25 ir ožį už nuodėmę,
neskaitant nuolatinės deginamosios aukos ir jos duoninės bei liejamosios
aukos. 26 Penktą dieną atnašausite devynis veršius, du avinu, keturiolika
metinių avinėlių be kliaudos 27 ir prie kiekvieno duonines bei liejamąsias
aukas prie veršių, prie avinų ir prie avinėlių, kaip įsakyta ; 28 ir ožį už
nuodėmę, neskaitant nuolatinės deginamosios aukos ir jos duoninės bei
liejamosios aukos. 29 Šeštą dieną atnašausite aštuonis veršius, du avinu
ir keturiolika metinių avinėlių be kliaudos, 30 ir prie kiekvieno duonines
bei liejamąsias aukas, prie veršių, prie avinų ir prie avinėlių, kaip įsakyta ;
31 ir ožį už nuodėmę, neskaitant nuolatinės deginamosios aukos ir jos
duonines bei liejamąsias aukas. 32 Septintą dieną atnašausite septynis
veršius, du avinu ir keturiolika metinių avinėlių be kliaudos 33 ir prie
kiekvieno duonines ir liejamąsias aukas, kaip įsakyta, 34 ir ožį už nuodėmę,
neskaitant nuolatinės deginamosios aukos ir jos duoninės bei liejamosios
aukos. 35 Aštuntą dieną, kuri yra iškilmingiausi, nedirbsite jokio vergiško

---

29. 1 *Taip pat pirmoji...* Plg Kun 23,24. — 6 *Su tomis pačiomis...* Ebr t : kaip įsakyta

7 *Taip pat dešimta...* Plg Kun 16,29 ir k. — *Jokio vergiško darbo.* Ebr t : jokio darbo. — 11 *Už nusikaltimą.* Tikriau už nuodėmę.

12 *Penkioliktą...* Padangčių šven-

darbo [36]ir deginamaji aukai, kad būtų meiliaus kvapas Viešpačiui,
atnašausite vieną veršį, vieną aviną, septynis metinius avinėlius be kliau-
dos, [37]ir prie kiekvieno duonines bei liejamąsias aukas prie veršių, prie
avinų ir prie avinėlių, kaip įsakyta ; [38]ir ožį už nuodėmę, neskaitant nuo-
latinės deginamosios aukos ir jos duoninės bei liejamosios aukos
[39]Tai atnašausite Viešpačiui savo iškilmėse, neskaitant deginamųjų
aukų, duoninių aukų, liejamųjų aukų ir dėkojimo aukų, kurios daromos
apžadui atitesėti, ar visai laisva valia

30. [1]Mošė papasakojo Israėlio sūnums visa, ką jam Viešpats buvo
liepęs ; [2]ir jis kalbėjo Israėlio sūnų kunigaikščiams : Štai ką Viešpats
yra įsakęs : [3]Jei kurs vyras bus padaręs Viešpačiui apžadą, ar save suri-
šęs priesaika, nepanaikins savo žodžio, bet visa įvykdys, ką yra žadėjęs.
[4]Jei kokį apžadą padarytų ir suvaržytų save priesaika moteriškė, kuri
pasilieka savo tėvo namuose ir dar tebėra mergystės amžiuje, ir jei tėvas
patirtų apie apžadą, kurį ji padarė, ir apie priesaiką, kuria ji surišo savo
sielą, ir tylėtų, ji turi laikytis apžado [5]ir turi atitesėti, ką tik pasižadėjo
ir prisiekė. [6]O jei tėvas uždraus tuojau, kaip tik išgirs, jos apžadai ir
priesaikos bus panaikinti, ir ji nebus surišta apsiėmimu, nes tėvas už-
draudė. [7]Jei ji turėtų vyrą ir ką nors pasižadėtų, ir kartą išėjęs iš jos
burnos žodis surištų priesaika jos sielą, [8]o jos vyras neuždraustų tą pačią
dieną, kurioje išgirdo, ji laikysis apžado ir įvykdys, ką tik pasižadėjo.
[9]O jei jis išgirdęs tuojau uždraustų ir panaikintų jos pasižadėjimus ir
žodžius, kuriais buvo surišusi savo sielą, Viešpats bus jai maloningas.
[10]Našlė ir atstumtoji įvykdys, ką tik bus pasižadėjusios. [11]Jei žmona
vyro namuose surištų save apžadu ir priesaika, [12]ir jei vyras tai išgirdęs
tylėtų ir neprieštarautų apsiėmimui, ji išpildys, ką tik buvo žadėjusi.
[13]O jei tuojau uždraustų, nereikės vykdyti pasižadėjimo, nes vyras už-
draudė. Ir Viešpats bus jai maloningas. [14]Jei ji pasižadėtų ir surištų save
priesaika, varginsianti savo sielą pasninku ar susilaikymu nuo kitų dalykų,
nuo vyro nuožiūros priderės, kad vykdytų ar nevykdytų. [15]O jei vyras
išgirdęs tylėtų ir atidėtų nutarimą iki kitai dienai, ji atitesės, ką tik buvo
pasižadėjusi ir pasiketinusi, nes jis, kaip tik išgirdo, tylėjo. [16]O jei priešta-

---

tēs aukos. Plg Kun 23,23-36... — [35]*Iškilmingiausi.* Ebr t : *'acereth.* Žr Kun 23,36

30. [2]*Kunigaikščiams,* — kurie gautus įsakymus turējo paskelbti savo valdiniams. — [3]*Padaręs... apžadą...* Visame šitame skyr ebr t atskiria dvejopą apžadą : *neder,* kuriuo buvo žadama kas nors duoti ar padaryti, ir *'issar,* kuriuo buvo apsiimama ko nors išsižadēti ar nuo kurio nors dalyko susilaikyti ; tą paskutinį apžadą Vulgata vadina susirišimu, priesaika. Kiekvienas vyro padarytas apžadas visuomet turi būti atitesētas. — [4]*Moteriškē, kuri pasilieka...* Netekējusių mergaičių apžado atitesējimas priklauso nuo tēvo sutikimo ; bet tēvui leidžiama pasipriešinti dukters apžadui tik tą pačią dieną, kurią jis apie jį patiria. *Ir.* Tikriau : arba. — *Mergystēs amžiuje* : dar nebuvo ištekējusi. — *Nebus surišta apsiēmimu.* Po šitų ž ebr t pasakyta : ir Viešpats jai dovanos. — [7]*Jei turētų...* Ebr t : jei ištekētų už vyro ir apžadas yra jos. Taigi čia kalbama apie mergaitēs apžadą, padarytą prieš ištekēsiant, bet dar neišpildytą ; po vestuvių tokio apžado įvykdymas pridera nuo vyro sutikimo. — *Ir kartą išējęs...* Ebr t : arba lūpų plepējimas, kuriuo ji surišo savo sielą. Apie apsiēmimą išsižadēti kurio nors dalyko kalbama čia ne be papeikimo, nes toksai apžadas tame atsitikime galējo visai nepatikti su-

rautų po to kaip sužinojo, pats neš jos neteisybę. [17]Šitie yra įstatai, ku-
riuos Viešpats davė Mošei, laikytini tarp vyro ir moters, tarp tėvo ir
dukters, dar tebeesančios mergystės amžiuje, ar tebepasiliekančios tėvo
namuose

31. [1]Viešpats kalbėjo Mošei ir tarė : [2]Atkeršink pirma Madianiečiams
Aug 25,17 už Israėlio sūnus, ir paskui būsi sujungtas su savo tauta. [3]O Mošė tuojau
tarė : Apginkluokite kovai iš savo tarpo vyrus, kurie galėtų atkeršyti
už Viešpatį Madianiečiams. [4]Tegul bus išrinkta iš kiekvienos giminės
po tūkstantį vyrų, kurie reikės siųsti į kovą. [5]Ir jie davė po tūkstantį iš
kiekvienos giminės, tai yra dvylika tūkstančių, prisirengusių į kovą.
[6]Mošė juos išsiuntė su kunigo Eleazaro sūnumi Phineju, kuriam davė taip
pat šventus rykus ir trimitus trimituoti. [7]O susirėmę kovoje su Madia-
Još 13,21 niečiais ir juos nugalėję, jie užmušė visus vyriškius [8]ir jų karalius, penkis
tautos kunigaikščius Evį, Rekemą, Surą, Hurą ir Rebę ; užmušė taip
pat kalaviju Beoro sūnų Balaamą ; [9]ir paėmė jų moteris ir vaikus, visus
galvijus ir visą lobį ; ką tik anie galėjo turėti, jie išplėšė ; [10] liepsna sude-
gino kaip miestus, taip sodžius ir tvirtoves ; [11]paskui jie ėmė grobį ir
visa, kas jiems buvo tekę kaip žmonėmis, taip ir galvijais, [12]ir atvedė
pas Mošę, kunigą Eleazarą ir visą Israėlio sūnų daugybę ; o visas kitas
gerybes nugabeno į stovyklas Moabo lygumose ant Jordano ties Jeriku

---

žadētiniui. — [9]*Ir žodžius, kuriais*... Ebr t : jos lūpų plepėjimą, kuriuo... — *Viešpats bus maloningas.* Ebr t : Viešpats atleis. — [11]*Žmona vyro namuose*... Ištekējusios moteriškēs, gyvenančios vyro namuose apžadai visai priklauso nuo jos vyro. — [14]*Jei ji pasižadētų*... Ebr t : kiekvieną apžadą ir kiekvieną priesaiką varginti sielą jos vyras patvirtins ir jos vyras panaikins. — [16]*Pats neš jos neteisybę.* Vyras panaikindamas žmonos apžadą ne tą pačią dieną, kurią apie jį išgirdo, bet vēliau, ims sau kaltę dēl apžado neįvykdymo

4. Atkeršijimas Madianiečiams

31,1-54. Atējus valandai atkeršyti Madianiečiams už Israēlio suvadžiojimą, išsiunčiama prieš juos nedidelē kariuomenē. Nugalēti Madianiečiai nužudomi, gyvos paliekamos tik jų mergaitēs, kurios kartu su kitu grobiu padalinamos tarp dalyvavusiųjų kovoje, tarp tautos, kunigų ir Levitų.

31. [2]*Pirma* : prieš savo mirtį. — *Madianiečiams.* — Kurie gyveno susimaišę su Amoniečiais ; todēl ir tiems paskutiniesiems. — *Israēlio sūnus.* Žr 25,17.18. — [6]*Phineju.* Jis pirmas parodē savo uolumą, nužudydamas paleistuvį Israēlaitį kartu su Madianiete /25,5.6/ ; už tat jį dabar paskirta kariuomenēs vadu prieš Madianiečius. — *Šventus rykus ir*... Ebr t nēra jungties « ir », todēl minimi čia rykai gal yra ne kas kita, kaip tik trimitai. Kiti tačiau aiškintojai mano, kad taip pavadinti šventi vyr. kunigo apdarai, tarp kurių galējo būti « urim » ir « tumim ». — [8]*Jų karalius* : giminių viršininkas. — *Surą.* Plg aug 25,15. — *Balaamą.* Jis buvo tikriausiai vēl pakviestas prakeikti Israēlaičių. Plg žem 16 e. — [12]*Ir atvedē*... Ebr t kalbama apie visų dalykų nugabenimą pas Mošę, Eleazarą ir visą tautą, t y, į Israēlaičių stovyklas, kurios tuomet buvo Moabo lygumoje. Suimti grobį ir jį atgabenti, be abejonēs, padējo dalyvavusiems kovoje kiti Israēlaičiai, nes 12,000 nebūtų įstengę atvaryti 32,000 moteriškių, beveik nesuskaitomų bandų ir atnešti kito grobio. — [14]*Susirūstinęs*... Tiesa, Mošē nebuvo davęs aiškaus įsakymo nužudyti paimtąsias nelaisvēn moteris, bet kariuomenēs vadai patys turējo suprasti, kas reikia padaryti su tomis, kurios jau buvo vieną

[13]Mošė gi, kunigas Eleazaras ir visi susirinkimo kunigaikščiai išėjo
jų pasitikti už stovyklos. [14]Įsirūstinęs ant kariuomenės viršininkų, tūks-
tantininkų ir šimtininkų, kurie buvo atėję iš kovos, Mošė [15]tarė : Kam
palikote gyvas moteris ? [16]Argi ne jos tai apgavo, patariant Balaamui,
Israėlio sūnus ir atvedė į nusikaltimą prieš Viešpatį Phogoro nusidėjimu,
už ką ir buvo ištikta tauta ? [17]Taigi užmuškite kiek tik yra vyriškių, Teis 21,11
net ir vaikus, ir nugalabykite moteris, kurios gyveno su vyrais. [18]Mažas
gi merginas ir visas mergaites laikykite sau [19]ir pasilikite už stovyklos
septynias dienas. Kas užmuštų žmogų ar užmuštąjį paliestų, apsivalys
trečią ir septintą dieną. [20]Taip pat reikia apvalyti visas grobis, ar tai
būtų drabužis, ar indas, ir kiekvienas kitas dalykas, padarytas iš ožkų
kailių, iš plaukų ar iš medžio. [21]Taip pat kunigas Eleazaras kalbėjo daly- Kun 6,28 ; 11,33
vavusiems kovoje tokiuos žodžius : Tasai yra įstatymo paliepimas, kurį 15,11
Viešpats davė Mošei : [22]Auksas, sidabras, varis, geležis, švinas, cinas,
[23]ir visa, kas gali eiti per liepsną, bus apvalyta ugnimi ; kas gi negali
išlikti ugnyje, bus pašvęsta permaldavimo vandenimi. [24]Septintoje die-
noje jūs išplausite savo drabužius ir taip apvalyti paskui įeisite į stovyklas
[25]Viešpats kalbėjo taip pat Mošei : [26]Suskaitykite visa, kas paimta,
kaip žmonėmis, taip ir galvijais, tu ir kunigas Eleazaras ir tautos kuni-
gaikščiai ; [27]ir padalinsi grobį lygiai tarp tų, kurie kovojo ir buvo išėję
į karą ir tarp visos likusios daugybės. [28]Nuo tų, kurie kovojo ir buvo išėję
į karą, atskirsi Viešpaties daliai po vieną galvą iš penkių šimtų žmonių,
taip pat iš jaučių, asilų ir avių, [29]ir ją duosi kunigui Eleazarui, nes tai
yra Viešpaties pirmonės. [30]Taip pat iš Israėlio sūnų pusės imsi kiekvieną
penkiasdešimtą galvą iš žmonių, jaučių, asilų, avių ir visų gyvulių, ir
tai duosite Levitams, kurie budi Viešpaties padangtės sargyboje. [31]Mošė
ir Eleazaras padarė, kaip Viešpats buvo įsakęs. [32]Grobis gi, kurį buvo
paėmusi kariuomenė, susidėjo iš šešių šimtų septynių dešimtų penkių
tūkstančių avių, [33]septynių dešimtų dviejų tūkstančių jaučių, [34]šešios
dešimtys vieno tūkstančio asilų, [35]trijų dešimtų dviejų tūkstančių mote-
riškos lyties asmenų, nepažinojusių vyrų. [36]Pusė atiduota dalyvavusiems
kovoje, būtent : tris šimtus tris dešimtis septynis tūkstančius penkis

---

kartą Israēlio nusikaltimo priežastis, kad jos vēl nepanorētų antrą kartą suvadžioti. — *Patariant Balaamui.* Iš čia patiriame, kad tas pat Balaamas, kurs prašant Balakui, negalējo prakeikti Israēlaičių, buvo davęs Moabiečiams ir Madianiečiams nedoriausį patarimą kitokiu būdu nugalēti jų priešus. — [18]*Visas mergaites...* Plg Pak 21,10... — [19]*Pasilikite...* Įsakomas apsivalymas kareivių, laikant aug parašytą įstatą, 19,12.16. — [20]*Taip pat... visas grobis.* Ebr t : jūs ir visas jūsų grobis. Toliau paaiškinama, koks grobis reikia šlakstyti valomuoju vandenimi : kiekvienas apdaras ir kiekvienas dalykas iš odos, /Kun 13,59/ ir visa, kas padaryta iš ožkų plaukų, ir kiekvienas medinis indas. — [21]*Tasai yra...* Plg Kun 6,28 ir k. Eleazaras kaip vyr kunigas nutaria, kokiomis apeigomis reikia apvalyti paminētasis grobis

[25]*Viešpats kalbējo...* Paskelbiamas čia Viešpaties įsakymas apie grobio padalinimą gal buvo pritaikomas ir paskesniuose karuose. — [32]*Grobis gi...* Duodama čia tikriausiai ne tikslūs, bet apytikriai skaičiai. Plg su skaičium duoklēs, kurią turējo sumokēti Moabo karalius Mesa 4 Kar 3,4

[49]*Nē vieno nepasigedome.* Taip pasireiškia ypatinga Dievo pagalba. Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad be 12,000 kareivių, išrinktų kovai, ējo su jais nemaža kitų savo valia, taip kad ir žuvus kaikuriems galējo grįžti atgal ne mažiau 12,000. —

šimtus avių, [37]iš kurių Viešpaties daliai atskaityta šešis šimtus septynias
dešimtis penkias avis ; [38]tris dešimtis šešis tūkstančius jaučių, iš kurių
atskaityta septynios dešimtys du jaučiu ; [39]tris dešimtis tūkstančių
penkis šimtus asilų, iš kurių atskaityta šešias dešimtis vieną asilą ; [40]še-
šiolika tūkstančių žmonių, iš kurių Viešpaties daliai teko trys dešimtys
dvi sielos. [41]Mošė atidavė, kaip buvo liepta, Viešpaties pirmonių dalį
kunigui Eleazarui [42]iš tos Israėlio sūnų pusės, kurią buvo atskyręs daly-
vavusiems kovoje. [43]Iš tos gi pusės, kuri teko likusiai daugybei, tai yra
iš trijų šimtų trijų dešimtų septynių tūkstančių penkių šimtų avių [44]ir iš
trijų dešimtų šešių tūkstančių jaučių [45]ir iš trijų dešimtų tūkstančių penkių
šimtų asilų [46]ir iš šešiolikos tūkstančių žmonių [47]Mošė ėmė kiekvieną
penkiasdešimtą galvą ir davė Levitams, kurie budėjo prie Viešpaties
padangtės pareigų, kaip Viešpats buvo įsakęs
[48]O kariuomenės vadai, tūkstantininkai ir šimtininkai, prisiartinę
prie Mošės tarė : [49]Mes, tavo tarnai, padarėme sąskaitą kareivių, kuriuos
turėjome po savo valdžia, ir net nė vieno nepasigedome. [50]Todėlei atna-
šaujame kaip dovaną kiekvienas, kiek tik tarp grobio galėjome rasti aukso ;
kojų grandinaites, apyrankes, žiedus, auskarus ir kaklo grandinaites,
kad melstumeis už mus Viešpačiui. [51]O Mošė ir kunigas Eleazaras priėmė
iš tūkstantininkų ir šimtininkų visą auksą įvairiame pavidale, [52]kurs
svėrė šešiolika tūkstančių septynis šimtus penkias dešimtis siklių. [53]Nes
kiekvienas ėmė sau, ką jis buvo išplėšęs. [54]Priimtą auksą jie įnešė į liu-
dijimo padangtę, kad būtų Viešpaties akivaizdoje priminimas apie Israėlio
sūnus

32. [1]O Rubeno ir Gado sūnūs turėjo daug bandų, ir jų lobis, susi-
dedąs iš galvijų, buvo begalinis. Pamatę gi Jazerio ir Galaado žemes tin-
kant gyvuliams auginti, [2]jie atėjo pas Mošę, Eleazarą ir daugybės kuni-
gaikščius ir tarė : [3]Ataroto, Dibono, Jazerio, Nemros, Hesebono, Elealės,
Sabano, Nebo ir Beono [4]žemė, kurią Viešpats ištiko Israėlio sūnų akivaiz-
doje, tai labai tinkamas kraštas gyvuliams auginti ; o mes, tavo tarnai,
turime labai daug bandų ; [5]taigi jei radome malonę tavo akivaizdoje,
mes prašome, kad mums, tavo tarnams, duotumei ją paveldėti ir mums
nelieptumei eiti per Jordaną. [6]Mošė jiems atsakė : Argi jūsų broliai eis
į kovą, o jūs čia sėdėsite ? [7]Kam sukate Israėlio sūnums galvas, kad jie
nedrįstų eiti į vietą, kurią Viešpats jiems duos ? [8]Argi ne taip elgėsi jūsų
Aug 13,24 tėvai, kai aš siunčiau iš Kadesbarnės žemės apžiūrėti ? [9]Jie, nuėję lig
Vynuogių slėniui ir apžiūrėję visą žemę, įbaugino Israėlio sūnų širdis, kad

---

[50]*Kojų grandinaites.* Senovės moterys nešiodavo ant kojų per riešus žiedus, susegtus grandinėlėmis ; taigi būdavo jomis lyg kad supančiotos ; grandinėlės priversdavo jas vaikščioti mažais žingsneliais ir einant žvangėdavo. — *Kaklo grandinaites.* Ebr ž *kumaz* reiškia auksinius burbulėlius, iš kurių buvo daromi įvairūs papuošalai. — [52]*Kurs svėrė...* Skaitant aukso siklį po 80-90 Liet lt, visų vadų dovanos buvo vertos daugiau kaip 1,250,000 lt. Plg Iš 38,24

5. Pasidalinimas žemės anapus Jordano

32,1-42. Prašant Rubeno ir Gado sūnums, kad jiems būtų atiduotas jau užkariautas kraštas į rytus nuo Jordano, Mošė sutinka tai padaryti, bet su sąlyga, jei jie padės kitiems Israėlio sūnums užkariauti Kanaano žemę šiapus Jordano. Rubeno ir Gado giminė apsiima eiti su ginklais visos tautos priekyje per Jordaną, ir užtat buvusios Sehono ir Ogo žemės su jų miestais atiduodamos

neeitų į sritis, kurias Viešpats jiems davė. [10]Jis susirūstinęs priesiekė ir
tarė : [11]Ne, šitie žmonės, kurie išėjo iš Egipto, turėdami dvidešimt ir
daugiau metų, neišvys žemės, kurią su priesaika pažadėjau Abraomui,
Isaokui ir Jokubui, nes nenorėjo manęs sekti, [12]išskyrus Kenezietį Jephonės
sūnų Kalebą ir Nuno sūnų Jošuę ; šituodu įvykdė mano valią. [13]Ir Vieš-
pats, susirūstinęs ant Israėlio, vadžiojo jį po tyrus aplinkui, kolei neišmirė
visa karta, kuri buvo padariusi pikta jo akivaizdoje. [14]Štai, tarė Mošė,
jūs iškilote užuot savo tėvų, kaip žmonių nusidėjėlių atžalos ir auklėtiniai,
kad padaugintumėte Viešpaties įtužimą prieš Israėlį. [15]Jei nenorėsite eiti
paskui jį, jis paliks tautą tyruose, ir jūs būsite priežastis žuvimo visų
[16]Bet jie priėję arčiau tarė : Pastatysime avides ir galvijams tvar-
tus, o taip pat mūsų vaikams stiprius miestus ; [17]mes gi patys apsigin-
klavę ir prisirengę eisime į kovą Israėlio sūnų priešakyje, kolei jų neįve-
sime į jų vietas. Tuo tarpu mūsų vaikai ir ką tik galime turėti bus apmūry-
tuose miestuose dėl gyventojų tykojimo. [18]Negrįšime į savo namus, kolei
Israėlio sūnūs nepaveldės savo tėvonystės ; [19]ir nieko nereikalausime ana-
pus Jordano, nes jau turime savo tėviškę krašte, kurs yra į rytus nuo
jo. [20]Mošė jiems tarė : Jei jūs esate pasiryžę daryti, ką žadate, eikite Još 1,14
Viešpaties akivaizdoje prisirengę į kovą, [21]ir visi, kurie tinka į karą vyrai,
tepereina apsiginklavę Jordaną, kolei Viešpats nesunaikins savo neprie-
telių, [22]ir kolei jam nebus pavergta visa žemė ; tuomet būsite be kaltės
prieš Viešpatį ir prieš Israėlį, ir gausite šalį, kurios norite Viešpaties aki-
vaizdoje. [23]O jei nedarysite, ką sakote, tai niekam nėra abejonės, kad jūs
nusidedate Dievui ir žinokite, kad jūsų nuodėmė jus pasieks. [24]Taigi sta-
tykite miestus savo vaikams, kūtes ir tvartus avims ir galvijams, ir įvyk-
dykite, ką esate pasižadėję. [25]O Gado ir Rubeno sūnūs tarė Mošei : Mes
esame tavo tarnai ; darysime, ką mūsų valdovas liepia. [26]Savo vaikus ir Još 4,12
moteris, avis ir galvijus paliksime Galaado miestuose ; [27]mes gi, tavo
tarnai, visi prisirengę trauksime į karą, kaip tu, valdove, sakai. [28]Taigi
Mošė įsakė kunigui Eleazarui, Nuno sūnui Jošuei ir šeimų kunigaikščiams
Israėlio giminėse, ir jiems tarė : [29]Jei Gado sūnūs ir Rubeno sūnūs draug Pak 3,12
su jumis visi pereis per Jordaną su ginklais į karą Viešpaties akivaizdoje, Još 13,8 ; 22,4
ir žemė bus jums pavergta, duokite jiems paveldėti Galaadą ; [30]o jei
nenorės pereiti draug su jumis apsiginklavę į Kanaano žemę, tegul gauna
vietas apsigyventi jūsų tarpe. [31]Gado sūnūs ir Rubeno sūnūs atsakė :
Kaip Viešpats kalbėjo savo tarnams, taip mes darysime ; [32]patys trauk-
sime apsiginklavę Viešpaties akivaizdoje Kanaano žemėn ; ir mes pareiš-
kiame, kad jau gavome tėviškę šiapus Jordano

tom dviem giminēm ir Manaso giminēs pusei

32. [1]*Rubeno ir Gado.* Tiedvi gimini stovyklose turējo vietas viena šalia kitos, gal dēl to ir dabar nori pasilikti viena arti kitos. Rubeno sūnūs, regisi, buvo mažiau palankūs Mošei ir ne su dideliu noru jį sekē ; jie matomai negalējo užmiršti pirmgimystēs teisių, kurios buvo atimtos iš jų protēvio. — *Jazerio.* Plg aug 21,32. — *Galaado.* Taip buvo vadinamas kraštas abiejose Jaboko upēs pusēse. Plg Pak 3,12. — [3]*Ataroto...* Plg žem 34, eil. — [9]*Jie, nuēję...* Plg aug 13,24. — [10]*Prisiekē ir...* Plg aug 14,29

[16]*Bet jie priēję...* Mošēs supeikti Rubeno ir Gado giminių atstovai, matomai, pasitarę su savaisiais, kitaip išreiškia savo prašymą. — *Avides...tvartus.* Buvo tai erdvi tvartai laukuose, kuriuos aptverdavo sukrauta iš akmenų siena. Apsisaugoti nuo vagių juose dar statydavo bokštelius sargybai

[33]*Manaso giminēs pusei.* Visas kraštas anapus Jordano buvo per-

Još 22,4 [33]Taigi Mošė davė Gado ir Rubeno sūnums ir Juozapo sūnaus Ma-
naso giminės pusei Amoriečių karaliaus Sehono karalystę ir Basano ka-
raliaus Ogo karalystę ir jų žemę su jų miestais aplinkui. [34]O Gado sū-
nūs atstatė stiprius Dibono, Ataroto, Aroerio, [35]Etroto, Sophano, Jazerio,
Jegbaos, [36]Betnemros, Betarano miestus, ir padarė savo galvijams tvartus.
[37]Rubeno gi sūnūs atstatė Heseboną, Elealę, Karjataimą, [38]Nabą ir Baal-
meoną, pakeisdami jų vardus, taip pat Sabamą, duodami naujus vardus
Prad 50,22 miestams, kuriuos buvo pastatę. [39]Toliau Manaso sūnaus Makhiro sūnūs
patraukė į Galaadą ir jį sunaikino, išmušdami jo gyventojus Amorie-
čius. [40]Taigi Mošė davė Galaado žemę Manaso sūnui Makhirui, kursai
ten apsigyveno. [41]O Manaso sūnus Jairas nuėjo ir paėmė jo sodžius, ku-
riuos praminė Havot-Jairu, tai yra Jairo sodžiais. [42]Taip pat Nobė nuėjo
ir paėmė Kanatą su jo sodžiais ir jį praminė savo vardu Nobė

33. [1]Šitos yra stotys Israėlio sūnų, kurie išėjo iš Egipto savo būriais,
vadovaujant Mošei ir Aaronui. [2]Mošė jas surašė pagal stovyklų vietas,
kurias jie, Viešpačiui įsakant, keisdavo. [3]Taigi išėję iš Ramesės pirmame
mėnesyje, penkioliktą pirmojo mėnesio dieną, antrą Velykų dieną, ve-
dami galinga ranka, matant visiems Egiptiečiams [4]ir laidojant pirmgi-
mius, kuriuos Viešpats buvo ištikęs /nes ir jų dievams buvo atkeršijęs/,
[5]Israėlio sūnūs sustatė stovyklas Sokote. [6]Iš Sokoto atėjo į Etamą, kurs
Iš 14,2 yra pačiame tyrų pakraštyje. [7]Iš ten išėję atvyko prie Phihahiroto, kurs
yra ties Beelsephonu, ir sustojo prieš Magdalą. [8]Iškeliavę iš Phihahiroto,
nuėjo jūros viduriu į tyrus ir keliavę tris dienas Etamo tyrais, sustatė
Iš 15,27 stovyklas Maroje. [9]Išėję iš Maros, atėjo Eliman, kur buvo dvylika van-
dens šaltinių ir septynios dešimtys palmių ir tenai sustojo stovyklose.
[10]Bet ir iš ten išėję, ištiesė padangtes prie Raudonosios jūros. Paskui pa-
traukę nuo Raudonosios jūros [11]sustojo Sino tyrumoje. [12]Iš ten išėję at-
Iš 17,1 keliavo į Daphką. [13]O išėję iš Daphkos sustojo Aluje. [14]Patraukę iš Alaus
ištiesė padangtes Raphidime, kur tautai stigo vandens atsigerti. [15]Iške-
liavę iš Raphidimo sustojo Sinajaus tyrumoje

---

daug platus, kad Mošē jį būtų atidavęs tik dviem giminēm ; todēl jo dalis, šiaurinis Galaadas skiriamas Manaso pusei giminēs, kuri gal dar tebebuvo užimta jo užkovojimu. — [34]*Atstatē.* Žem įvardijamieji miestai buvo seni ir anksčiau priderējo Amoriečiams. Karo metu jie buvo sugriauti ; todēl dabar gana buvo juos atstatyti. Kaikurių iš jų vardai buvo kartu ir pagonių dievaičių vardai ; užtat tokias vietas Israēlio sūnūs pasirūpino praminti kitaip. — [40]*Makhirui* : Makhiro palikuonims. — [41]*Manaso sūnus* : vienas iš Manaso palikuonių. — [42]*Nobē.* Plg Teis 8,11.

6. Israėlio sūnų stotys tyruose

33,1-49. Baigiantis Israēlaičių kelionei iš Egipto Žadētojon žemēn, surašomi vardai vietų, kur buvo ištiesta padangtē ir buvo sustojusi visa tauta

33. [1]*Stotys.* Stotimis čia pavadinta ne kiekviena vieta, kur buvo sustojusi keliaujanti tauta, nes tokių buvo tiek, kiek dienų keliauta, bet tik tos, kur būdavo ištiesiama Viešpaties sandoros padangtē ir kur visa tauta buvo padariusi aplink ją stovyklas. Ar visų tokių stočių vardai čia pažymēti, sunku ką nors tikra apie tai pasakyti. Gal ir jų eilē perrašinējant buvo kaikur supainiota. Įvardintosios galima paskirstyti į tris dalis : stotys iš Egipto lig Sinajaus kalnui, nuo Sinajaus lig Kadesui ir nuo Kadeso lig Jordano. — [2]*Viešpačiui įsakant.* Anot ebr t minimas čia Viešpaties įsakymas lietē ne stovyklos vietų keitimą, bet stočių surašymą. — [3]*Išēję iš Ramesēs...* Žr Iš 12,37... —

16Bet išėję ir iš Sinajaus tyrumos, atėjo į Pageidimo kapines. 17Iške- Iš 19,2
liavę iš Pageidimo kapinių sustatė stovyklas Haserote. 18Iš Haseroto Aug 11,34
atėjo į Retmą. 19Iškeliavę gi iš Retmos sustojo Remomphare. 20Iš čia iš- Aug 13,1
ėję atvyko į Lebną. 21Po Lebno buvo sustoję Resoje. 22Išėję iš Resos, atė-
jo į Keelatą. 23Iš čia išėję sustojo prie Sephero kalno. 24Patraukę nuo
Sephero kalno atėjo į Aradą. 25Iš ten išėję, sustatė stovyklas Makelote.
26Iškeliavę iš Makeloto atėjo į Tahatą. 27Po Tahato buvo sustoję Tarėje.
28Iš čia išėję ištiesė padangtes Metkoje. 29O po Metkos sustatė stovyklas
Hesmonoje. 30Išėję iš Hesmonos, atvyko į Moserotą. 31O po Moseroto su-
statė stovyklas Benejaakane. 32Išėję iš Benejaakano, atkeliavo prie Gad-
gado kalnų. 33Iš ten išėję, sustatė stovyklas Jetebatoje. 34Iš Jetebatos Pak 10,7
atėjo į Hebroną. 35Iškeliavę iš Hebrono, sustatė stovyklas Asiongabere. Aug 20,1
36Iš ten išėję, atvyko į Sino tyrumą, tai yra į Kadesą

37Išėję iš Kadeso jie sustatė stovyklas prie Horo kalno pačiuose Aug 20,25
Edomo žemės pakraščiuose. 38Tenai kunigas Aaronas, liepiant Viešpa- Pak 32,50
čiui, užžengė į Horo kalną ir tenai mirė keturias dešimtais metais po Is-
raėlio sūnų išėjimo iš Egipto, penktame mėnesyje, penktą mėnesio dieną,
39turėdamas šimtą dvidešimt trejus metus amžiaus. 40Tuomet Kananie-
čių karalius Aradas, kurs gyveno pietų šalyje, išgirdo, kad Israėlio sū-
nūs atėjo Kanaano žemėn. 41Patraukę nuo Horo kalno jie sustojo Salmo-
noje. 42Iš čia išėję atvyko į Punoną. 43Išėję iš Punono, sustojo Obote.
44Iš Oboto atėjo į Jieabarimą, kurs yra Moabiečių ribose. 45Iškeliavę iš
Jieabarimo, ištiesė padangtes Dibongade. 46Iš čia išėję sustojo Helmon-
deblataime. 47Išėję iš Helmondeblataimo, atėjo prie Abarimo kalnų ties
Nabu. 48O keliaudami nuo Abarimo kalnų atvyko į Moabo lygumas prie
Jordano ties Jeriku, 49ir čia sustatė stovyklas nuo Betsimoto lig Abelsa-
timui lygesnėse Moabiečių vietose

50Tenai Viešpats kalbėjo Mošei: 51Įsakyk Israėlio sūnums ir jiems
kalbėk: Kai būsite perėję per Jordaną, įeidami Kanaano žemėn, 52iš- Pak 7,5; Teis 2,2
naikinkite visus anos žemės gyventojus; sutrupinkite paminklinius ak-
menis, sulaužykite statulas ir išgriaukite visas augštas vietas, 53apvaly-
dami žemę, kad joje apsigyventumėte, nes aš jums daviau ją paveldėti;
54pasidalinsite ją burtu; tiems, kurių bus daugiau, duosite platesnį, ir
kurių maža, siauresnį plotą. Kiekvienam bus suteikta tėvonystė, kaip
išpuls pagal burtą. Žemė bus išdalinta pagal gimines ir šeimas. 55O jei
nenorėsite užmušti žemės gyventojų, pasilikusieji bus jums kaip vinys
akyse ir jietys šonuose, ir jums priešinsis jūsų gyvenamoje žemėje; 56ir
ką tik aš buvau sumanęs su jais padaryti, padarysiu su jumis

6*Iš Sokoto*... Plg Iš 13,20... — 10*Prie Raudonosios jūros*... Išėjimo knygoje nepaminėta šita stotis, o taip pat Daphka ir Alus /13 e/

16*Iš Sinajaus*... Žr aug 10,12... Vieta, kuri buvo praminta Tabeja /aug 11,3/, čia išleista, nes tai nebuvo tikra stotis. — 18*Į Retmą*... Aug 13,1 pasakyta, kad iš Haseroto Israēlio sūnūs atėjo į Pharano tyrumą, ir toliau nurodoma tiksliau, kad jie buvo sustoję netoli Kadeso /13,27/; taigi ir Retma turėjo būti arti Kadeso, arba, anot kaikurių aiškintojų, buvęs tai tos pačios vietos vardas. — 19*Iš Retmos*... Sekančiose stotyse lig Kadesui Israēlaičiai praleido tikriausiai 37 klaidžiojimo metus, kolei neišmirē jų pasmerktoji karta. — 31*Po Moseroto*... Pak 10,6... pasakyta, kad Israēlaičiai iš Benejaakano atėję į Moserą; bet tenai tekstas neatrodo visai tikras. — 35*Asiongabere*. Taip buvo vadinama vieta prie Elano įlankos. — 36*Į Kadesą*. Tai turėjo būti antras atējimas į tą pačią vietą. Plg aug 20,1. — 38*Tenai*...

34. 1Viešpats dar kalbėjo Mošei ir tarė : 2Įsakyk Israėlio sūnums ir
jiems kalbėk : Kai būsite įėję Kanaano žemėn, ir ji jums teks kaip tė-
Još 15,1 viškė pagal burtą, štai kokios bus jos sienos : 3pietinė dalis prasidės nuo
Sino tyrumos, esančios šalia Edomo, ir rytuose jos sienomis bus Sūriau-
sioji jūra. 4Taigi pietinė siena eis išilgai Kurklio augštumos ir tęsis iki
Sennai, o eidama toliau pietuose pasieks Kadesbarnę ; iš čia siena eis lig
sodžiui, vadinamam Adaru, ir tęsis iki Asemonai ; 5nuo Asemonos siena
eis išsilenkdama iki Egipto upei ir baigsis prie didžiosios jūros kranto.
6Vakarų gi siena prasidės prie Didžiosios jūros ir prie jos baigsis. 7Toliau

---

Plg aug 20,22... — 40*Tuomet...* Žr aug 21,1 ir paaišk. — 41*Patraukē...* Įvardijamos tolesnēs stotys pakelēje į Moabo lygumą. Kaikurios jų minimos čia pirmą kartą, o kitos aug įvardintos šitoje vietoje išleidžiamos. Plg aug 21,10...

7. Dievo įsakymai apie užkariavimą ir pasidalinimą Žadėtosios žemės

33,50-36,13. Paimant Žadētąją žemę, įsakoma visų pirma išnaikinti jos buvusius gyventojus ; toliau aprašoma tos žemēs sienos ir paskiriami vyrai, kurie turēs ją padalinti tarp devynių su puse giminių. Levitams apsigyventi liepiama duoti 48 miestai su jų priemiesčiais, jų gi tarpe paskirti 6 prieglaudos miestai. Ta proga paskelbiamas įstatas apie nubaudimą už žmogžudystę tyčiomis ir netyčiomis padarytą. Pagaliau įsakoma, kad dukterys tēvonēs gali tekēti tik už savo giminēs vyrų, idant tēviškē nepereitų iš vienos giminēs į kitą

50*Tenai* : Moabo lygumose. — 52*Išnaikinkite.* Ebr t : išvarysite. Plg Iš 23,24.33 ; 34,13 ir k. — *Sutrupinkite.* Kartu su gyventojais reikia sunaikinti visos jų stabmeldystēs žymēs. — *Paminklinius akmenis.* Ebr ž *maškith* reiškia akmenis su simboliniais vaizdais. Plg Kun 26,1. — *Augštas vietas.* Plg Kun 36,30. — 53*Apvalydami...* Ebr t : ir apimsite visą žemę ir joje gyvensite. — 55*O jei nenorēsite..* Paskelbiama bausmē už palikimą Palestinoje senų gyventojų. Ji dvejopa : viena eis iš pačių paliktųjų pusēs, kitą siųs Viešpats. — *Kaip vinys...* Geriau anot ebr t : kaip erškēčiai jūsų akyse ir diegliai jūsų šonose. Plg Još 23,13

34. 3*Pietinē dalis...* Pradžioje apskritai pasakoma, kad Israēlaičiams atiduodama Palestinos dalis pietuose tęsis lig Sino tyrumai /žr aug 13,22/ ; toliau gi ta pietinē siena aprašoma aiškiau, pradedant nuo rytų ir nurodant kaip ji eis į vakarus. Taigi rytuose ji turi prasidēti nuo Sūriausios /ebr t : Druskos ; plg Prad 14,3 ir k/ jūros įlankos, kuri labiausiai išsikišus į rytus /plg Još 15,2.../ ; 4iš čia ji turi eiti išilgai Kurklio /ebr 'Aqrabbim ; plg 1 Mak 5,3/ kalnelių lig vietai vadinamai Senna /ebr Sin/, nuo kurios gavo vardą Sino tyruma. Nuo Sennos siena tęsis toliau į vakarus, praeidama pro Kadesbarnę, kurią palieka Israēlio dalyje /žr Još 15,23/, prieis prie Esrono /žr Još 15,3/, Adaro, Asemonos 5ir pasieks Egipto upelį /Wadi el-Ariš/, kuriuo eis toliau lig jo įtakai, taigi lig Tarpžemio jūrai. — 6Vakaruose Žadētosios žemēs siena turi būti Tarpžemio jūra. — 7*Iki augščiausiam kalnui.* Spēliojama, kad taip pavadinta pietinis Libano kalno kraštas. — *Į Ematą.* Geriau anot ebr t : lig Emato įējimui. Taip gi buvo vadinama augštuma tarp Libano ir Hermono kalnų. Plg aug 13,2. — 9*Iki Zephronai ir Enano sodžiui.* Vietos dabar nebežinomos. Enanas turējo būti šiaurrytiniame Žadētosios žemēs kampe. — *Ta tai bus šiaurinē siena.* Čia nurodytos šiaurinēs sienos Israēlio sūnūs visai nepasiekē, nes nepasiliko tobulai paklusnūs Viešpaties įsakymams. — 10*Sienos saulētekio šone.* Jų pradžia dabar nebežinoma, nes nežinia kur buvo vieta pavadinta Sephama ir Rebla. — 11*Ties Daphnimo šaltiniu.* Ebr t : į rytus nuo šaltinio. Taip gal pavadinta žymiausis šaltinis, iš kurio prasideda

šiaurėje siena prasidės prie Didžiosios jūros ir tęsis iki augščiausiam kal-
nui ; [8]iš čia eis toliau į Ematą iki Sedabos apylinkei ; [9]toliau siena tę-
sis iki Zephronai ir Enano sodžiui ; ta tai bus šiaurinė siena. [10]Sienos gi
saulėtekio šone bus matuojamos nuo Enano sodžiaus lig Sephamai ; [11]nuo
Sephamos siena nusileis į Reblą ties Daphnimo šaltiniu ; iš čia eis rytų
šonu iki Keneretho jūrai [12]ir tęsis lig Jordanui, o pagaliau baigsis Sūriau-
siąja jūra. Ta tai bus jūsų žemė su jos sienomis aplinkui. [13]Taigi Mošė
įsakė Israėlio sūnums, tardamas : Šita yra žemė, kurią paveldėsite pagal
burtą, ir kurią Viešpats liepė duoti devynioms giminėms ir vienos gimi-
nės pusei ; [14]nes Rubeno sūnų giminė savo šeimomis ir Gado sūnų gi-
minė pagal šeimų skaičių, taip pat Manaso giminės pusė, [15]tai yra pustre-
čios giminės, gavo savo šalį anapus Jordano ties Jeriku į rytus
[16]Viešpats dar tarė Mošei : [17]Šitie yra vardai vyrų, kurie jums pa- Još 14,1-2
dalins žemę : kunigas Eleazaras ir Nuno sūnus Jošuė, [18]ir iš kiekvienos
giminės po vieną kunigaikštį ; [19]jų vardai yra šitie : iš Judo giminės
Jephonės sūnus Kalebas, [20]iš Simeono giminės Amijudo sūnus Samuėlis,
[21]iš Benjamino giminės Khaselono sūnus Elidadas, [22]iš Dano sūnų gi-
minės Joglio sūnus Bokkis, [23]Juozapo sūnų iš Manaso giminės Ephodo
sūnus Haniėlis, [24]iš Ephraimo giminės Sephtano sūnus Kamuėlis, [25]iš Za-
bulono giminės Parnakho sūnus Elisaphanas, [26]iš Isakharo giminės Ozano
sūnus vadas Paltijėlis, [27]iš Esero giminės Salomio sūnus Ahijudas, [28]iš
Nephtalio giminės Amiudo sūnus Pedaėlis. [29]Šitie yra, kuriems Viešpats
įsakė padalinti Kanaano žemę tarp Israėlio sūnų

35. [1]Taip pat Viešpats kalbėjo Mošei Moabo lygumose prie Jordano
ties Jeriku : [2]Įsakyk Israėlio sūnums, kad duotų Levitams iš savo tė- Još 21,2
viškės [3]miestus apsigyventi ir jų priemiesčius aplinkui, idant jie patys
pasiliktų miestuose, o jų bandoms ir galvijams būtų priemiesčiai, [4]ku-
rie tęsis per tūkstantį žingsnių aplink miestų mūrus. [5]Į rytus bus du
tūkstančiu mastų, į pietus bus taip pat du tūkstančiu ; taipgi į jūrą,
kuri yra vakaruose, bus toks pat plotas, ir šiaurinis šonas baigsis tokio-
mis pat sienomis ; miestai bus viduryje ir aplinkui priemiesčiai. [6]Iš
tų pačių miestų, kuriuos duosite Levitams, šeši bus atskirti pabėgėlių
prieglaudai, kad į juos bėgtų, kas bus išliejęs kraują ; o be šitų duosite
dar kitus keturias dešimtis du miestu, [7]tai yra viso keturias dešimtis
aštuonis su jų priemiesčiais. [8]Šitų gi miestų, kurie bus duoti iš Israė-
lio sūnų nuosavybės, daugiau bus paimta iš tųjų, kurie daugiau turi, ir
mažiau iš tų, kurie mažiau turi ; visi duos Levitams miestus pagal savo
tėvonystės didumą

Jordano upė. — *Kenerętho.* Anot Još 11,2 taip vadinęsis miestas ; nuo jo gal gavo savo vardą Genezareto ežeras. — [12]*Ir tęsis...* Toliau siena eina Jordanu ir Mirties jūra.

[17]*Kunigas Eleazaras.* Vyr kunigas nuolat minimas pirm Jošuės ; Aaronas palygintas su Moše tokios pirmenybės neturėjo

35. [3]*Miestus apsigyventi.* Taigi, miestai nereikėjo atiduoti Levitams nuosavybėn ir ne jie vieni turėjo tuose miestuose gyventi. — *Priemiesčius.* Tikriau : ganyklas. — [4]*Tęsis per 1000 žingsnių.* Ebr t : mastų /mastas lygus 0,525, o anot kitų 0,485 metro/. Kadangi ganyklų ribos nurodomos dvejopos, todėl ne visų vienaip jų plotas suprantamas. Tikriausiai jomis turėjo būti keturi 1000 mastų platūs ir 2000 ilgi keturkampiai, kurių vienas galas buvo prisišliejęs prie miesto sienų, o kitas atgręžtas į rytus, į pietus ir tt.

Pak 19,2 9 Viešpats dar tarė Mošei : 10 Kalbėk Israėlio sūnums ir jiems sakyk :
Još 20,2 Kai per Jordaną būsite įėję į Kanaano žemę, 11 paskirkite, kurie miestai
turi būti prieglaudomis nenoromis išliejusiems kraują pabėgėliams.
12 Esant juose pabėgėliui, užmuštojo giminaitis negalės jo užmušti, kolei
jis nebus pastatytas daugybės akivaizdon ir jo byla nebus išspręsta.
Pak 4,41 13 Iš tų gi miestų, kurie bus atskirti pabėgėlių prieglaudoms, 14 trys bus
Još 20,7-8 anapus Jordano ir trys Kanaano žemėje, 15 ir tarnaus kaip Israėlio sūnums,
taip ateiviams ir svetimtaučiams, kad į juos bėgtų, kas nenoromis
bus išliejęs kraują

16 Jei kas muštų geležimi, taip kad užgautasis numirtų, bus kaltas
žmogžudystės ir pats numirs. 17 Jei mestų akmenimi ir ištiktasis būtų
užmuštas, taip pat bus nubaustas. 18 Jei kas mirtų užgautas medžiu, bus
už jį atkeršyta užgavėjo krauju. 19 Artimas užmuštojo giminaitis užmuš
Pak 19,11 žmogžudį ; užmuš tuojau, kai tik jį nutvers. 20 Jei kas iš neapykantos pas-
tumtų žmogų ar mestų kuo į jį patykojęs, 21 ar būdamas neprieteliu ranka
užmuštų, ir tasai numirtų, užgavėjas bus kaltas žmogžudystės ; užmuš-
tojo giminaitis, kai tik jį ras, tuojau nugalabys. 22 Jei kas netyčiomis, be
neapykantos 23 ir be neprietelystės padarytų ką nors iš to, 24 ir tai, gir-
dint tautai, būtų patvirtinta, ir taip užgavėjo ir giminaičio kraujo byla
būtų ištirta, 25 bus paleistas kaip nekaltas iš keršintojo rankų ir pagal
sprendimą bus nuvestas atgal į miestą, į kurį buvo nubėgęs, ir pasiliks
tenai, kolei nenumirs vyriausis šventuoju aliejumi pateptas kunigas.
26 Jei užmušėjas bus rastas už sienų miestų, kurie paskirti pabėgeliams,
27 ir bus užmuštas to, kurs yra kraujo keršintojas, bus be kaltės tasai, kurs
jį užmušė ; 28 nes pabėgėlis turėjo pasilikti mieste lig vyriausiojo ku-
nigo mirčiai ; o kai tasai bus numiręs, žmogžudys sugrįš į savo žemę.
29 Tai bus amžinai laikytinas įstatas visose jūsų gyvenamose vietose.

Laisvi gi plotai į pietryčius, į pietvakarius ir tt matomai turējo pasilikti kitų miesto gyventojų reikalams. — 6 *Iš tų pačių*... Plg Iš 21,13...

11 *Paskirkite*... Pas senovēs tautas buvo paprotys, pasilieką s vietomis ir dabar, kad artimiausis užmuštojo žmogaus giminaitis turējo teisę atkeršyti užmušējui. Čia skelbiamas įstatas, nepanaikindamas visai to žiauraus papročio, pašalina bent tai, kas jame buvo visai neteisinga ; tuo tikslu daromas skirtumas tarp nenoromis ir padarytos tyčiomis žmogžudystēs ; kolei gi byla nebus ištirta, užmušējas gali slēptis prieglaudos mieste

16 *Jei kas muštų*... Kalbant apie prieglaudos miestus, panaujinami ir papildomi įsakymai apie žmogžudystę. Plg Iš 20,13 ir k. Ebr t sakiniai prasideda iškilmingiau : Jei kas geležiniu įrankiu... Jei kas rankoje laikomu akmenimi, jei kas mediniu įrankiu jį užgautų, ir tasai numirtų, bus žmogžudys ir mirs kaip žmogžudys. — 19 *Artimas*... Jei visai aišku, kad kas nors užmušē žmogų tyčiomis, užmuštojo giminaitis turi nužudyti galvažudį, net nelaukdamas teismo ; bet jei dalykas nevisai aiškus, tuomet būtinai reikia laukti teismo. — 21 *Būdamas neprietelių*... Plg Iš 21,18. — 22 *Jei kas netyčiomis*... Ebr t : jei kas ūmai ir netyčiomis jį stumtų ar mestų į jį kokį įrankį, bet ne patykojęs, ar mestų kokį akmenį, nuo kurio žmogus gali numirti, nors jo nematē, ir jei taip kristų ant jo ir jis numirtų, jis neturējo jo neapykantoje ir netykojo savo artimo, susirinkimas padarys tarp užmušējo ir keršintojo kraujo teismą tame dalyke. — 25 *Pasiliks tenai*... Nekaltu pripažintojo užmušējo pasilikimas toli nuo savųjų prieglaudos mieste nebuvo tai tikra bausmē, bet tik perspējimas ir jam pačiam ir visiems kitiems, kaip labai reikia baisētis kraujo išliejimo. Nekalto užmušējo ištrēmimas turējo tęstis

[30]Žmogžudys bus nubaustas, išklausius liudytojus ; nė vienas nebus pa-
smerktas tik vienam žmogui liudijant. [31]Neimsite išsipirkimo nuo to,
kurs kaltas kraujo, bet jis pats turi tuojau mirti. [32]Ištremtieji ir pabėgė-
liai negalės pirm vyriausiojo kunigo mirties jokiu būdu sugrįžti į savo
miestus, [33]kad nesubjaurintumėte jūsų gyvenamos žemės, nes ji esti
sutepama nekaltųjų krauju ir kitaip negali būti apvalyta, kaip tik krauju
to, kurs išliejo svetimą kraują. [34]Taip tai bus apvaloma jūsų tėviškė man
pasiliekant jūsų tarpe ; nes aš esu Viešpats, kurs gyvenu tarp Isra-
ėlio sūnų

36. [1]O Manaso sūnaus Makhiro sūnaus Galaado šeimų kunigaikš- Aug 27,1
čiai iš Juozapo sūnų palikuonių atėjo ir kalbėjo Mošei Israėlio kunigaikščių
akivaizdoje ir tarė : [2]Tau, mūsų valdove, Viešpats įsakė, kad burtu pa-
dalintumei žemę tarp Israėlio sūnų ir kad mūsų brolio Salphaado duk-
terims duotumei tėviškę, priderančią jų tėvui. [3]Jei jas ims moterystėn
kitos giminės žmonės, jų tėviškė eis paskui jas ir, jai perėjus prie kitos
giminės, ji bus atimta iš mūsų tėvonystės. [4]Taipgi atsitiks, kad atėjus
jubiliejui, tai yra penkias dešimtiems atleidimo metams, dalių paskirsty-
mas susimaišys, ir tėviškė vienų pereis prie kitų. [5]Tuomet Mošė atsakė
Israėlio sūnums ir, Viešpačiui liepiant, tarė : Juozapo sūnų giminė kalba
teisingai ; [6]ir štai koks įstatas yra Viešpaties paskelbtas apie Salphaado
dukteris : Tegul jos teka, už ko tinka, bet tik už savo giminės vyrų,
[7]kad Israėlio sūnų tėviškė nesusimaišytų, pereidama iš vienos giminės
į kitą ; [8]ir visos moterys ims vyrus iš tos pačios giminės, kad tėvonystė
pasiliktų šeimose, [9]ir kad nesusimaišytų tarp savęs giminės, bet pasiliktų
taip, [10]kaip Viešpaties atskirtos. Salphaado dukterys padarė, kaip buvo
liepta : [11]Maala, Tersa, Hegla, Melka ir Noa ištekėjo už savo dėdės sūnų
[12]iš giminės Manaso, kurs buvo Juozapo sūnus ; ir joms paskirtoji tė-
viškė pasiliko jų tėvo giminėje ir šeimoje

---

iki vyr kunigo mirties dienai. Toje aplinkybėje šv tėvai matē figūrą didžios tiesos, kad ir tie žmonēs, kurie labiau iš savo silpnybēs ir nežinojimo, negu iš piktumo buvo nusidēję, galējo būti priimti į jų dangiškąją tēvynę tik mirus Jēzui Kristui /Jier/. — [26]*Rastas už sienų miestų...* Ebr t : už sienų prieglaudos miesto, į kurį buvo nubēgęs. Iš to pasirodo, kad užmušējas galējo pasilikti be pavojaus savo gyvybei tik viename prieglaudos mieste, į kurį buvo iš karto nubēgęs, o ne visuose kituose. — [27]*Be kaltēs.* Nors užmušējas buvo paskelbtas teisme nekaltu ir laisvu nuo bausmēs, bet jis tikrai nusikalsdavo nevykdydamas įsakymo pasilikti prieglaudos mieste. Už tą tai neklusnumą keršintojui valia buvo jis nugalabyti. — [30]*Išklausius liudytojus...* Duodamos taisyklēs laikytinos teisme. Visų pirma skundējo žodžiams patvirtinti reikalaujama liudytojų ir tai bent dviejų. Plg Pak 17,6. Toliau /31.32 e/ užmušējui, pasmerktam mirti ar išsiųstam prieglaudos miestan, neleidžiama išsipirkti pinigais

36. [1]*O Manaso sūnaus...* Plg aug 27,1-11. — [3]*Jų tēviškē eis...* Ebr t : ir jų tēviškē bus atimta iš mūsų šeimų tēviškēs ir bus pridēta prie tēviškēs tos giminēs, kuriai jos priderēs, ir mūsų tēviškēs dalis bus susiaurinta. — [4]*Taipgi atsitiks...* Jubiliejaus metais parduotos dirvos turējo sugrįžti pirmiesiems savininkams /Kun 25,10/ ; bet to įstato nebuvo galima pritaikinti tēvonystēs teisēmis paveldētai dirvai ; todēl Jubiliejaus metai nebūtų galēję jos sugrąžinti pirmojon giminēn, iš ku-

[13]Šitie yra paliepimai ir nutarimai, kuriuos Viešpats davė per Mošę Israėlio sūnums Moabo lygumose prie Jordano ties Jeriku

---

rios per moterystę būtų išējusi. — *Dalių paskirstymas...* Ebr t: jų tēviškē padidins tēviškę tos giminēs, kuriai jos priderēs, o nuo mūsų giminēs šeimų tēviškēs bus atimta jų tēviškē. — [8]*Ir visos moterys ims...* Ebr t kalbama tik apie dukteris tēvones: ir kiekviena mergaitē, kuriai Israēlio giminēje tenka tēviškē, turi imti vyrą iš savo giminēs... Tą įstatą randame laikomą Tobijo laikais. Plg Tob 6,11... 7,14. Jei duktē tēvonē ištekēdavo už svetimtaučio, kurs priimdavo Israēlio tikējimą, jis turēdavo priderēti savo žmonos giminei. Plg 1 Kron 2,34...

PAKARTOTO ĮSTATYMO KNYGA

Ebraiškai 'Elleh hadd^ebarim

1. [1]Šitie yra žodžiai, kuriuos Mošė kalbėjo visam Israėliui anapus
Jordano, tyrumos lygumoje ties Raudonąja jūra, tarp Pharano ir Tophe-
lio, Labano ir Haseroto, kur yra labai daug aukso. [2]Buvo vienuolika ke-
lionės dienų nuo Horebo per Seiro kalnus iki Kadesbarnei. [3]Keturias
dešimtais metais, vienuoliktame mėnesyje, pirmą mėnesio dieną Mošė
kalbėjo Israėlio sūnums visa, ką jam Viešpats buvo liepęs jiems pasakyti, Sk 21,24
[4]nugalėjus Amoriečių karalių Sehoną, gyvenusį Hesebone, ir Basano

---

I. Įžanga. Dievas yra lygiai teisus teisėjas, kaip ir geriausis Tėvas, todėl Israėlio tauta turi ištikimai laikyti jo Įstatymą

1. Trumpa Israėlio istorija nuo Sinajaus sandoros laikų

1. Pakartoto Įstatymo knyga susideda iš trijų Mošės pamokslų ir istorinės viso Penkiaknygio pabaigos /žr Įvadą 4 psl/. Pirmasis pamokslas, prieš kurį padėta antraštė ar trumpa įžanga, yra lyg prirengimas klausytojų prie kitų dviejų pamokslų. Jame trumpai minima, ką Dievas yra daręs išrinktajai tautai, pradedant nuo įsteigimo sandoros prie Sinajaus kalno, ir tuojau karštai paraginama, kad tauta būtų Dievui klusni ir ištikima

1,1-5. Įžangoje pasakoma, kuriuo laiku ir kur buvo pasakyti trys pamokslai, iš kurių susideda didžiausi Pakartoto Įstatymo knygos dalis

1. [1]*Šitie yra...* 1 ir 2 e žodžiais surišama Pak Įst knyga su kitomis Pentateukho knygomis. Jais pažymima, kad tolesni Mošės pamokslai tai tik sutrumpinimas visų jo žodžių, kuriuos jis, pradedant nuo Sinajaus kalno, kalbėjo Israėlio sūnums įvairiose vietose. Tos vietos minimos ne visos ir nurodomos apskritai. Taigi, visų pirma pasakyta, kad Mošė yra kalbėjęs *anapus Jordano,* kur Israėlaičiai stovėjo. Jis buvo kalbėjęs taipgi *tyrumos lygumoje ties Raudonąja jūra.* Ebr t tikriausiai atskiria čia dvi vietas : tyrumą, kuria ėjo Israėlaičiai, aplenkdami iš rytų šono Seiro kalnus ir Moabo karalystę, ir Arabos slėnį tarp Mirties jūros ir Elano įlankos /žr Sk 20,4/. Kitos vietos nurodytos dar apskričiau : *tarp Pharano ir Tophelio...* Apie Pharano tyrumą žr Sk 10,12. Tophelio vieta nežinoma ; tačiau kaikurie aiškintojai spėlioja, kad gal taip čia pavadinta Kadesas. Labanas gal tas pats vardas, ką ir Lebna, Sk 33,20. — *Haseroto.* Žr Sk 11,35. — *Kur yra labai daug aukso.* Ebr *dizabeah.* Tai taipgi nežinomos vietos vardas. — [2]*Buvo vienuolika...* Tekstas čia tikriausiai sugadintas. Nors dabar Sinajaus pusiasalio lankytojams, pasinaudojant kupranugariais, gana 11 d, kad atvyktų nuo Horebo kalno lig Kadesui, bet taip negalėjo padaryti visa Israėlio tauta ; todėl skaičiaus « 11 » negalima pripažinti čia tikru. — *Horebo.* Žr Iš 3,1. — [3]*Keturias dešimtais...* Nurodomas laikas ir vieta,

karalių Ogą, kurs gyveno Astarote ir Edrajyje, [5]anapus Jordano Moabo
žemėje. Mošė ėmė aiškinti Įstatymą ir sakė: [6]Viešpats, mūsų Dievas,
mums kalbėjo prie Horebo ir tarė: Jau gana ilgai jūs pasiliekate prie
šito kalno; [7]gręžkitės ir eikite pas Amoriečių kalną ir į visą jo apylinkę:
į lygumas, į kalnuotas vietas, į slėnius pietų linkon ir išilgai jūros kranto,
į Kanaaniečių ir į Libano žemę iki didžiajai Euphrato upei. [8]Štai, tarė, aš
jums atidaviau: įeikite ir paveldėkite žemę, apie kurią Viešpats pri-
siekė jūsų tėvams Abraomui, Isaokui ir Jokubui, kad jis ją duos jiems
Iš 18,18 ir po jų jųjų palikuonims. [9]O aš jums anuo metu tariau: [10]Aš vienas
neįstengiu jumis rūpintis, nes Viešpats, jūsų Dievas, jus padaugino, ir
šiandien esate taip gausingi, kaip dangaus žvaigždės. [11]/Viešpats, jūsų
tėvų Dievas, teprideda prie to skaičiaus daug tūkstančių ir jus tepalai-
mina, kaip yra kalbėjęs/. [12]Vienas neįstengiu pakelti jūsų reikalų ir naš-
tos, ir vaidų. [13]Duokite iš savo tarpo išmintingų ir sumanių vyrų, kurių
elgėsys ištirtas jūsų giminėse, kad juos paskirčiau jums kunigaikščiais.
[14]Tuomet atsakėte: Geras dalykas, kurį nori padaryti. [15]Ir aš ėmiau
iš jūsų giminių išmintingus ir augštos kilmės vyrus ir juos paskyriau
kunigaikščiais, vadais, šimtininkais, penkias dešimtininkais ir dešimtinin-
Jo 7,24 kais, kad jus mokytų visų dalykų. [16]Aš jiems įsakiau ir tariau: Išklausy-
kite juos, ir kas teisinga teiskite, vistiek, ar bus viengentis, ar svetimtautis.
Kun 19,15 [17]Nedarysite jokio skirtumo tarp asmenų: išklausykite taip pat mažą,
Žem 16,79 kaip didelį; niekeno asmens nežiūrėsite, nes teismas yra Dievo. Jeigu
Pat 24,23 kas jums pasirodys sunku, praneškite man ir aš išklausysiu. [18]Aš įsakiau
Ekli 42,1 visa, kas jums reikėjo daryti
Jok 2,1
[19]Palikę Horebą ėjome per baisią ir didžiausią tyrumą, kurią matėte,
keliu, vedančiu pas Amoriečių kalną, kaip Viešpats, mūsų Dievas, buvo

kur Mošē pasakē savo pamokslus; tačiau nēra reikalo manyti, kad visi pamokslai būtų buvę pasakyti viena diena. — [4]*Nugalējus Amoriečių*... Žr Sk 21,24...33. — *Astarote.* Žr Prad 14,15; Sk 21,33

1,6-3,29. Mošē, norēdamas paraginti Israēlio sūnus, kad būtų tobulai paklusnūs įstatymui, primena keletą atsitikimų, kuriais jiems Dievas kelionēs metu apreiškē savo teisingumą ir mielaširdystę. Tarp tų atsitikimų pirmoje vietoje paminēta paskyrimas viršininkų, kurie turējo rūpintis tautos reikalais, toliau atējimas į Kadesą ir nusipelnymas čia bausmēs už nepasitikējimą Dievu, murmējimą prieš jį ir neklusnumą; po to trumpai paaiškinama, kaip pasmerktoji karta išmirē bekeliaudama per tyrus, nors ir tuomet tautai nestigo Dievo globos, kuri galų gale atvedē juos prie Jordano, kur padējo nugalēti galingus neprietelius Amoriečius, paimti sau dvi jų karalystes ir padalinti tarp pustrečios giminēs; pasakoma dar, kad dēl tautos nuodēmių iš paties Mošēs buvo atimta teisē įeiti į Žadētąją žemę, o jo vieton buvo paskirtas Jošuē.

[7]*Pas Amoriečių kalną*... Tebebūdami prie Sinajaus Israēlio sūnūs buvo gavę įsakymą eiti Palestinon, kurios sienos čia pažymimos ir ji pati aprašoma bendrais bruožais. Amoriečių kalnu, ty, kalnuota Negebo žemēs dalis turējo būti pietinē Žadētosios žemēs siena; Tarpžemēs jūros krantas — siena iš vakarų pusēs; šiaurēje siena turējo siekti Libano kalną ir rytuose Euphrato upę. Visa Amoriečių kalno apylinkē tai Palestina; lygumos, tai Jordano slēnis tarp Mirties jūros ir Tiberijados ežero; kalnuotos vietos tai Judējos ir Galilējos kalnai; slēniai tai Tarpžemēs jūros pakraštys. — [8]*Viešpats prisiekē.* Žr Prad 12,7; 15,18 ir k. – [9]*Jums tariau*... Plg Iš 18,18...— [10]*Kaip dangaus žvaigždēs.* Plg Prad 15,15. — [16]*Aš jiems įsakiau*... Ebr t: « įsakiau jūsų teisējams: išklausykite jūsų brolius ir darykite teismą tarp vyro ir jo brolio ir jo ateivio ». — [17]*Teismas yra Dievo.* Plg 2 Kron, 19,6

man įsakęs. O kai buvome atėję į Kadesbarnę, [20]aš jums tariau : Atė-
jote prie kalno Amoriečių, kuriuos Viešpats, mūsų Dievas, mums duos.
[21]Matyk žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos ; pakilk ir ją pa-
veldėk, kaip Viešpats, mūsų Dievas, yra kalbėjęs mūsų tėvams ; nebi-
jok ir nieko nenusigąsk. [22]Tuomet jūs visi priėjote prie manęs ir tarėte : Sk 13,3
Siųskime vyrus, kad apžiūrėtų žemę ir praneštų, kuriuo keliu turime pa-
kilti ir į kuriuos miestus eiti. [23]Kadangi man ta šneka patiko, siunčiau
iš jūsų tarpo dvylika vyrų, po vieną iš kiekvienos giminės. [24]Jie nuėję ir
pakilę į kalnuotas vietas, nuvyko lig Vynuogių slėniui, ir apžiūrėjo žemę,
[25]pasiėmė jos vaisių, kad parodytų derlingumą, atnešė pas mus ir tarė :
Gera yra žemė, kurią Viešpats, mūsų Dievas, mums duos. [26]Bet jūs neno-
rėjote eiti ir, netikėdami Viešpaties, mūsų Dievo, žodžiams, [27]murmėjote
savo padangtėse ir tarėte : Viešpats mūsų neapkenčia ir todėl mus iš-
vedė iš Egipto žemės, kad mus paduotų į Amoriečių rankas ir išnaikintų.
[28]Kur mes eisime ? Pasiuntiniai išgąsdino mūsų širdį, sakydami : Gyven-
tojų yra didelė daugybė ir jų ūgis didesnis už mūsų ; miestai dideli ir
sustiprinti lig padangių ; tenai matėme Enako sūnus. [29]O aš jums tariau :
Nenusigąskite ir jų nebijokite. [30]Viešpats Dievas, kurs buvo jūsų vedėjas,
pats už jus kovos, kaip padarė Egipte visiems matant. [31]Ir tyrumoje
/patsai matei/ Viešpats, tavo Dievas, tave nešė, kaip žmogus paprastai
neša savo mažutėlį kūdikį, visą kelią, kuriuo ėjote, kolei neatėjote į šitą
vietą. [32]Bet nė taip netikėjote Viešpačiui, jūsų Dievui, [33]kurs ėjo pirm Iš 13,21
jūsų keliu ir pažymėdavo vietą, kur jūs turėjote ištiesti padangtes, naktį Sk 14,14
jums rodydamas kelią ugnimi, o dieną debesies šulu. [34]O kai Viešpats
išgirdo jūsų kalbų balsą, susirūstinęs prisiekė ir tarė : [35]Nėvienas iš šitos Sk 14,23
pikčiausios giminės žmonių neišvys geros žemės, kurią su priesaika esu Ps 94,11
pažadėjęs jūsų tėvams, [36]išskyrus Jephonės sūnų Kalebą ; nes jis ją
matys, ir aš duosiu jam ir jo sūnums žemę, kurioje jis vaikščiojo, nes
jis sekė Viešpatį. [37]Ir nenuostabus tas supykimas ant tautos, kadangi
Viešpats, susirūstinęs dėl jūsų taip pat ant manęs, tarė : Nė tu tenai
neįeisi, [38]bet Nuno sūnus Jošuė, tavo tarnas, jis įeis užuot tavęs ; jį pa-
mokyk ir pastiprink, ir jis burtu padalins žemę Israėliui. [39]Jūsų kūdi-
kiai, apie kuriuos sakėte, kad būsią nuvesti nelaisvėn, ir jūsų sūnūs, ku-
rie šiandien dar nežino skirtumo tarp gero ir pikto, jie tai įeis ; jiems aš
duosiu žemę, ir jie ją paveldės ; [40]jūs gi apsigręžkite ir eikite į tyrumą
Raudonosios jūros keliu. [41]Tuomet man atsakėte : Nusidėjome Viešpačiui ; Sk 14,40
pakilsime ir kovosime, kaip Viešpats, mūsų Dievas, yra įsakęs. Ir kai ap-
siginklavę ėjote į kalną, [42]Viešpats man tarė : Sakyk jiems : Neeikite ir Sk 14,42
nekovokite, nes aš neesu su jumis, kad nekristumėte savo neprietelių
akyse. [43]Kalbėjau ir neklausėte ; bet, priešindamies Viešpaties paliepi-

---

[19]*Per baisią...* Sinajaus pusiasaliu. — *Į Kadesbarnę* : į Pharano tyrumą Plg Sk 13,1. — [22]*Tuomet jūs visi...* Sk 13,3.18 ir k. Tauta pati norējo žvalgų išsiuntimo ir paskui davēsi jiems nugąsdinama. — [24]*Vynuogių slēniui...* Žr Sk 13,24. — [26]*Nenorējote eiti...* Nusikaltusi karta buvo jau išmirusi ; dabartiniai Mošēs klausytojai tik tiek kalti, kad yra nepaklusnių j ų palikuonys ir tos neklusniosios tautos dalis. — *Netikēdami.* Ebr t : nepaklusnūs. — [31]*Tave nešē..* Plg Sk 11,12. — [33]*Kurs ējo...* Plg Iš 13,21. — [34]*O kuomet...* Plg Sk 14,10... — [36]*Kurioje jis vaikščiojo* : Ebrono apylinkę. -- [37]*Viešpats, susirūstinęs...* Tautos netikējimas davē progą paties Mošēs abejonei /Sk 20,13/, o teisingas Dievas ir jo nepaliko be bausmēs. — [41]*Tuomet man atsakēte...* Plg Sk 14,39... — [44]*Amoriečiai, kurie gyveno...* Sk 14,45 tie patys Israēlio sūnų nugalētojai vadinami Ama-

mui ir pasipūtę puikybe, pakilote į kalną. 44Taigi Amoriečiai, kurie gyveno kalnuose, išėję ir pasitikę, vijosi jus, kaip paprastai vejasi bites, ir mušė nuo Seiro iki Hormai. 45O kai sugrįžę raudojote Viešpaties akivaizdoje, jis jūsų neklausė ir nenorėjo išgirsti jūsų balso. 46Taigi ilgą laiką pasilikote Kadesbarnėje

2. 1Pasitraukę iš ten, atėjome į tyrumą, vedančią prie Raudonosios jūros, taip kaip man buvo pasakęs Viešpats, ir ilgą laiką ėjome aplink Seiro kalną. 2Tuomet Viešpats man tarė : 3Gana jums eiti apie šitą kalną ; eikite į šiaurę ; 4įsakyk tautai ir tark : Pereisite per sienas jūsų brolių, Esavo sūnų, kurie gyvena Seire, ir jie jūsų bijos. 5Sergėkitės tat labai, kad jų neužpultumėte, nes jų žemės aš jums neduosiu nė tiek, kiek galima užminti vienu kojos padu ; nes Seiro kalnus daviau paveldėti Esavui. 6Jūs pirksite iš jų už pinigus maisto, kurį valgysite ; taip pat nusipirkę semsitės vandens ir gersite. 7Viešpats, tavo Dievas, tave palaimino visuose tavo rankų darbuose ; jis žino tavo kelionę, kai ėjai per tą didelę tyrumą ; keturias dešimtis metų gyveno su tavim Viešpats, tavo Dievas, ir nieko tau nestigo. 8Perėję per žemę mūsų brolių Esavo sūnų, kurie gyveno Seire, slėnio keliu nuo Elato ir Asiongaberio, atėjome prie kelio, vedančio į Moabo tyrumą. 9Tuomet Viešpats man tarė : Nekovok su Moabiečiais ir nepradėk prieš juos karo, nes jų žemės nė kiek tau neduosiu, kadangi Arą daviau valdyti Loto sūnums. 10Pirmieji jos gyventojai buvo Emiečiai, didelė ir galinga tauta, kaip iš Enako palikuonių, 11taip kad jie buvo laikomi milžinais ir buvo panašūs į Enako sūnus. Pagaliau Moabiečiai juos vadina Emiečiais. 12Seire gi anksčiau gyveno Horiečiai ; juos išvarius ir išnaikinus, apsigyveno Esavo sūnūs, taip pat kaip padarė Israėlis savo paveldėtoje žemėje, kurią jam davė Viešpats. 13Pakilę tat, kad pereitumėm per Zaredo upelį, mes atėjome prie jo.

---

lekiečiais ir Kananiečiais ; bet Amoriečiai buvo tai tikriausiai bendras vardas keleto mažesnių tautų ; Amoriečiais gal dar buvo vadinami apskritai kalnų gyventojai, taip kaip Kananiečių vardas tiko slėnesnių vietų gyventojams. — *Iki Hormai.* Žr Sk 14,45. — 46*Ilgą laiką pasilikote.* Ebr t : pasilikote Kadesbarnēje daug dienų, kiek dienų pasilikote. Čia turēta galvoje pasilikimas Kadese pirm žvalgų sugrįžimo iš Kanaano, o taipgi paskesnis apsilankymas prieš pradedant kelionę į Pajordanę. Plg Sk 20,1

2. 1*Į tyrumą* : į slēnį Arabah. — *Aplink Seiro kalną.* Plg Sk 21,4. — 2*Tuomet Viešpats...* Plg Sk 20,14... — 3*Eikite į šiaurę.* Atējus Įsraēlio sūnums arti Elano įlankos į Asiongaberio stotį, buvo jiems liepta keliauti augštyn į Pajordanę. — 4*Pereisite per sienas...* Edomo karalius neleido Israēlaičiams /žr Sk 20,18/ pereiti per savo karalystēs vidurį, bet jis negalējo uždrausti eiti pakraščiais. Tačiau pats Dievas buvo uždraudęs Israēlaičiams pradēti karą prieš Edomiečius. — 5*Seiro kalnus daviau...* Plg Prad 27,39.40. — 7*Jis žino tavo...* Rūpinosi tavimi tavo kelionēje, kai ējai... — 8*Slēnio keliu...* Ebr t : Arabos keliu. — *Elato.* Tai buvo vardas uosto prie Elano įlankos. Graikai jį vadino Αἰλανή ; dabartinis jo vardas Akaba. Netoli jo buvo Asiongaberis /Sk 33,35/. — 9*Su Moabiečiais.* Jie buvo Loto palikuonys. Jų karalystēs sostinē buvo vadinama *Ar* /Ir/ arba Ar Moab. Plg Prad 13,5 ir k. — 10*Pirmieji jos...* Ebr t : anksčiau jos... Paaiškinama, kuriuo būdu teko Moabiečiams dabartinē jų žemē, primenant, kas tose vietose seniau gyveno. — 11*Taip kad jie buvo laikomi...* Ebr t : jie priklausē *Rᵉpha'im*-ams, taip pat kaip ir Enakimai. Rephaimais buvo vadinama senovinē tauta plačiai gyvenusi Palestinoje Abraomo laikais. Plg Prad 14,5. — *Horiečiai.* Plg Prad 14,6 ir k. — 13*Zaredo upelį.* Plg Sk 21,12. Ebr t pirmoje šitos eil pusēje bai-

[14]Laiko gi, kuriame keliavome nuo Kadesbarnės lig Zaredo upelio pe-
rėjimui, praslinko trisdešimtis aštuoneri metai, kolei neišmirė iš stovyklų
tarpo visų žmonių kovotojų karta, kaip Viešpats buvo prisiekęs. [15]Jo
ranka buvo prieš juos, kad jie žūtų iš stovyklos tarpo

[16]Kritus visiems kovotojams, [17]Viešpats man kalbėjo ir tarė : [18]Šian-
dien tu pereisi per Moabo sieną pro miestą, vadinamą Aru ; [19]o prisartinęs
Amono sūnų kaimynystėn, sergėkis kovoti prieš juos ir pradėti karą ; nes
aš tau neduosiu Amono žemės, nes ją daviau paveldėti Loto sūnums.
[20]Ji buvo laikoma milžinų žeme ir kitados joje yra gyvenę milžinai, kuriuos
Amoniečiai vadina Zomzomiečiais : [21]tauta didelė ir gausinga ir labai
augalota, kaip Enakiečiai. Viešpats juos išnaikino iš po Amoniečių akių
ir juos apgyvendino užuot anų, [22]taip pat kaip buvo padaręs Esavo sū-
nums, gyvenantiems Seire, išnaikindamas Horiečius ir jų žemę aniems
atiduodamas, kurią jie valdo iki šiai dienai. [23]Taigi Heviečius, gyvenusius
Haserime iki Gazai, išvarė Kapadokiečiai, kurie, išėję iš Kapadokijos,
anuos išnaikino ir gyveno jų vietoje. [24]Kelkitės ir pereikite per Arnono
upelį ; štai duodu į tavo rankas Hesebono karalių Sehoną, Amorietį ;
pradėk savintis jo žemę ir susiremk su juo kovoje. [25]Šiandien pradėsiu
siųsti išgąstį ir baimę tavęs ant tautų, gyvenančių po visu dangumi, kad
išgirdusios tavo vardą nusigąstų ir sudrebėtų, kaip gimdyvės ir būtų skaus-
mų apimtos

[26]Taigi aš siunčiau iš Kademoto tyrumos pas Hesebono karalių Se- Sk 21,21
honą pasiuntinius su ramybės žodžiais ir sakydinau : [27]Mes norime pereiti
per tavo žemę : eisime vieškeliu ; nenukrypsime nei į dešinę, nei į kairę.
[28]Parduok mums maisto, kad turėtumėm ko valgyti ; taip pat vandens
duok už pinigus, ir taip gersime. Tiek tereikia, kad mums leistumei per-
eiti, [29]kaip padarė Esavo sūnūs, kurie gyvena Seire, ir Moabiečiai, kurie
pasilieka Are, kolei nepasieksime Jordano ir nepereisime į žemę, kurią

---

giama Viešpaties įsakymas, nutrauktas 10 e : Dabar pakilkite ir pereikite sau per Zaredo upelį ; o toliau eina jau paties Mošės pasakojimas : ir perējome per Zaredo upelį. — [14]*Laiko gi*... Prie Zaredo mirē paskutinieji, kurie, turēdami nemažiau 20 m, buvo Viešpaties pasmerkti prie Kadeso, kad išmirtų bekeliaudami per tyrus

[16]*Kritus*... Uždraudimas kovoti prieš Amoriečius čia minimas pirmą kartą. Amoniečiai taip pat kaip ir Moabiečiai buvo Loto palikuonys. Prad 16,38. Moabiečių žemēs sienos šiaurēje siekē Arnono upelį, už kurio buvo Amoriečių karaliaus Sehono karalystē, į rytus gi nuo Amoriečių buvo Amoniečių žemē. — [20]*Ji buvo laikoma*... Kitas paaiškinimas apie senovines tautas /žr aug 10, — 12 e/. — *Milžinų*. Ebr t : Rephaimų. — *Zomzomiečiais*. Plg Prad 14,5. — [23]*Heviečius*. Taip buvo vadinama viena iš Kanaano tautų, Jokubo laikais gyvenusi Sikemo apylinkēse. — Žr Prad 10,17 ; 34,2. Bet ar tie patys Heviečiai minimi čia, tikrai nežinia. Plg Još 13,4. — *Haserime*... Anot ebr t : sodžiuose iki Gazai, lig Kanaano pakraščiui pietvakariuose. — *Kapadokiečiai... iš Kapadokijos*. Ebr t : *Kaphtorim*... iš *Kaphtor*. Anot daugelio nuomonēs, taip vadinęsi Pilistimai, kilusieji iš Kretos salos /plg Prad 10,14/ ; bet jokiu būdu ne Kapadokiečiai. — [24]*Kelkitēs*... Užjordanē nepriklausē Žadētajai žemei griežta to žodžio prasme ; bet vietinių Amoriečių neprietelystē ir nenorējimas praleisti per savo sienas Israēlio sūnus prie Jordano atvedē prie to, kad buvo liepta pradēti su jais kovą ir paimti jų žemę. — [25]*Pradēsiu siųstiu išgąstį*... Plg Iš 23,27

[26]*Aš siunčiau iš*... Plg Sk 21,21... Kademotu buvo vadinama miestas atiduotas Rubeno giminei. Još 13,18. — [29]*Kaip padarē*... Idumējiečiai ir

Viešpats, mūsų Dievas, mums duos. [30]Bet Hesebono karalius Sehonas
nenorėjo mums duoti perėjimo, nes Viešpats, tavo Dievas, buvo sukietinęs
jo dvasią ir sutvirtinęs jo širdį, kad būtų paduotas į tavo rankas, kaip
Am 2,9 dabar matai. [31]Tuomet Viešpats man tarė: Štai, aš pradedu atidavinėti
tau Sehoną ir jo žemę; imk ją valdyti. [32]O Sehonas su visa savo tauta
išėjo mums priešais į Jasą kovoti; [33]Viešpats gi, mūsų Dievas, jį mums
padavė; ir mes sumušėme jį draug su jo sūnumis ir visa jo tauta. [34]Mes
paėmėm anuo metu visus miestus, išmušę jų gyventojus, vyrus ir moteris
ir kūdikius; nieko juose nepalikome, [35]išskyrus galvijus, kurie virto ko-
vojančių dalimi, ir grobį paimtųjų miestų, [36]pradedant nuo Aroerio,
esančio Arnono upelio krantuose, nuo miesto, esančio slėnyje, iki Galaadui.
Nebuvo sodžiaus ir miesto, kurs nebūtų patekęs į mūsų rankas; Viešpats,
mūsų Dievas, padavė mums visus, [37]išskyrus Amono sūnų žemę, į kurią
neėjome, ir visa, kas yra arti Jaboko upelio, taip pat kalnų miestus ir
visas vietas, į kurias Viešpats, mūsų Dievas, mums buvo uždraudęs eiti

Sk 21,33 3. [1]Taigi apsigręžę mes ėjome augštyn Basano keliu; ir išėjo mums
Žem 29,7 priešais Basano karalius Ogas su savo tauta kovoti Edrajyje. [2]Tuomet
Sk 21,34 Viešpats man tarė: Nebijok jo, nes jis paduotas tavo rankon su visa
savo tauta ir žeme; padarysi jam taip, kaip Amoriečių karaliui Sehonui,
Sk 21,35 gyvenusiam Hesebone. [3]Taigi Viešpats, mūsų Dievas, padavė į mūsų ran-
kas taip pat Basano karalių Ogą ir visą jo tautą; o mes juos išmušėm
visus iki vienam, [4]sunaikindami tuo pačiu metu visus jo miestus; nebuvo
miesto, kurs nebūtų mums patekęs; paėmėme šešias dešimtis miestų,
visą Ogo karalystės Argobo kraštą Basane. [5]Visi miestai buvo sustiprinti
augščiausiais mūrais, vartais ir užkaiščiais, neskaitant didelės daugybės
miestų, neturėjusių mūrų. [6]Mes juos sunaikinome, kaip buvome padarę
Hesebono karaliui Sehonui, sugriovėme visus miestus ir užmušėme vyrus,
moteris ir kūdikius; [7]miestų gi galvijus ir lobį išplėšėme. [8]Taip mes atė-
mėme anuo metu žemę iš rankų dviejų Amoriečių karalių, buvusių už
Jordano, nuo Arnono upės lig Ermono kalnui, [9]kurį Sidoniečiai vadina
Sarionu, o Amoriečiai Saniru; [10]paėmėme visus miestus, esančius lygu-
moje, visą Galaado ir Basano žemę iki Ogo karalystės miestais Selkhai ir

---

Moabiečiai, tiesa, neleido eiti per savo karalystės vidurį, bet nedraudė keliauti aplinkui, savo žemės pakraščiais. — [30]*Buvo sukietinęs*... Žr Iš 4,21-23 ir k. — *Sutvirtinęs*: leidęs pasidaryti atkaklia, užsispirti. — [31]*Tuomet Viešpats*. Plg Sk 21,24-26. — *Išmušė*... Ebr *vannakharem*, paskyrė visiškai sunaikinti, anatemai. — *Nuo miesto, esančio*... Geriau: ir nuo ARO, esančio... Plg Još 13,9.16. — *Ir visa, kas yra arti Jaboko*... Jungties « ir » čia nereikia, nes tolesniais žodžiais paaiškinama, kas pavadinta Amono žeme

3. [4]*Taigi apsigręžę*... Plg Sk 21,33-35. — *Argobo kraštą*. Taip buvo vadinama žymiausi Basano karalystės dalis, kurią vėliau Graikai buvo praminę Trakhonitimi nuo žodžio τραχών, reiškia uolingą vietą; dabartinis jos vardas El-Ledžah. — [6]*Sunaikinome*. Žr Sk 21,33-34. — [8]*Lig Ermono kalnui, kurį*... Ermonu su trimis sniegu nuklotomis viršūnėmis baigėsi Antilibano kalnai. Paminėjimas, kad Ermonas ne visų tautų buvo vienaip vadinamas, leidžia spėlioti, kad ir kaikurios kitos šv Rašte minimos vietos taip pat galėjo turėti ne vieną vardą; todėl dabar po ilgų amžių kaikada labai sunku atitikti, kokias vietas turėjo galvoje įkvėptas autorius, duodamas vienoje vietoje gal vieną jų vardą, o kitoje kitą. Dabar Ermonas vadinamas Džebel — eš — Šeikh. — [10]*Selkhai*. Tas miestas buvo pačiame Ogo karalystės pakraštyje. /Još 12,5 ir k/, bet kurioje vietoje, tikrai nežinia. Kaikurie spėlioja, kad tai dabartinis Salkad į pietus nuo Hau_

Edrajui Basane. [11]Nes Basano karalius Ogas vienas buvo likęs iš milžinų
giminės. Rodoma jo geležinė lova Amono sūnų mieste Rabate ; ji devy-
niais mastais ilga ir keturiais plati, matuojant vyriškos rankos mastu
[12]Taigi anuo metu paveldėjome žemę nuo Aroerio, esančio Arnono Sk 32,29
upelio krantuose lig Galaado kalno pusei ; jos miestus aš daviau Rubenui
ir Gadui. [13]Likusią gi Galaado dalį ir visą Ogo karalystės Basaną, visą
Argobo kraštą, atidaviau Manaso giminės pusei. Visas Basanas yra vadi-
namas milžinų žeme. [14]Manaso sūnus Jairas paveldėjo visą Argobo žemę
iki Gesuriečių ir Makhatiečių sienoms ir praminė Basaną savo vardu Havot-
Jairu, tai yra Jairo sodžiais ; taip jis vadinamas ir iki šiai dienai. [15]Taip
pat Makhirui daviau Galaadą. [16]Rubeno ir Gado giminėms daviau Galaado
žemės lig Arnono upeliui, lig to upelio pusei, ir jo apylinkes lig Jaboko
upeliui, kur yra Amono sūnų sienos ; [17]taip pat tyrumos lygumą lig Jor-
danui ir Kenereto apylinkę iki Tyrų jūrai, tai yra Sūriausiai jūrai, iki paš-
laitų Phasgos kalno, kurs yra į rytus. [18]Anuo metu aš jums įsakiau ir tariau :
Viešpats, jūsų Dievas, jums duoda šitą žemę kaip tėvonystę ; eikite tat
apsiginklavę pirm savo brolių Israėlio sūnų, jūs visi stiprūs vyrai, [19]be
žmonų, be kūdikių ir be bandų ; nes žinau, kad jūs turite daug gyvulių ;
tie turės pasilikti miestuose, kuriuos jums daviau, [20]kolei Viešpats nesu-
teiks poilsio jūsų broliams, kaip jums suteikė, ir kolei taip pat jie nepavel-
dės žemės, kurią jiems žada duoti anapus Jordano ; tuomet kiekvienas
sugrįš į savo nuosavybę, kurią jums daviau
[21]Taipgi Jošuei aš įsakiau anuo metu ir tariau : tavo akys matė,
ką Viešpats, jūsų Dievas, padarė šitiem dviem karaliam ; taip jis padarys
visoms karalystėms, į kurias tu turi nueiti. [22]Nebijok jų, nes Viešpats,
jūsų Dievas, kovos už jus. [23]Aš maldavau anuo metu Viešpatį ir tariau :
[24]Viešpatie, Dieve ! Tu pradėjai rodyti tavo tarnui savo didenybę ir ga- Sk 27,18
lingiausią ranką ; nes ir nėra kito Dievo nei danguje, nei žemėje, kurs
galėtų daryti tavo darbus ir susilyginti stiprybe su tavim. [25]Taigi leisk
man įeiti ir pamatyti šitą geriausią žemę anapus Jordano, aną puikiausį
kalną ir Libaną. [26]Tačiau Viešpats buvo man susirūstinęs dėl jūsų ir manęs
neišklausė, bet man tarė : Gana tau ; daugiau man apie tą dalyką nebe-
kalbėk. [27]Užkopk į Phasgos viršūnę ir atgręžk savo akis į vakarus ir į Žem 31,2 ; 34,4

rano kalnų ir į rytus nuo Bosros. — [11]*Iš milžinų* : iš Rephaimų. — *Rodoma...* Tas išsireiškimas nurodo, kad autorius čia pasako svetimą nuomonę, kuri gali būti tikra, arba ir nevisai tikra. Iš Ogo lovos ilgumo /4,725 mtr ; mastas lygus 0,525 m/ ir platumo reikējo spēlioti, kad ir pats Ogas buvo tikras milžinas, nors matomai jo ūgis nesiekē visų devynių mastų, nes tuomet guolis būtų buvęs dar ilgesnis. Pagaliau anų senovinių kraštų lankytojai ir šiandien randa tarp miestų griuvēsių liekanas, pav nepaprasto augštumo duris, kurios liudija, kad čia kitados gyventa tikrų milžinų. — *Rabate.* Rabatu buvo vadinama Amoniečių sostinē

[12]*Taigi anuo metu...* Plg Sk 32,33... — *Nuo Aroerio...* Plg aug 2,26. — [14]*Jairas.* Plg 32,41. — *Gesuriečių ir Makhatiečių.* Spēliojama, kad tos senovinēs tautos gyvenusios Ermono kalno apylinkēse. Plg 2 Kar 3,3 ir k. — *Iki šiai dienai.* Tas išsireiškimas, sutinkamas Prad ir Pak Įst knygose, tikriausiai įdētas šiton vieton vēlesniojo perrašinētojo. — [15]*Makhirui.* Plg Sk 32,39.40. — *Galaadą*: šiaurinę jo dalį. — [16]*Rubeno ir Gado...* Aiškiau aprašomas šitų dviejų giminių paveldētas plotas. Pietuose jis siekia Arnono upelį, už kurio buvo Moabiečių karalystē. Vakaruose Rubeno ir Gado sienos ēio Mirties /Tyrų/ ar Sūriausia jūra, Jordanu, kurio slēnis iš rytų pusēs /Tyrumos lyguma/ juodviem priklausē ; toliau gi Tiberijados arba Genezareto /Kenereto/ ežeru ; pietryčiuose sienos siekia Phasgos kal-

šiaurę, į pietus ir į rytus, ir pasižiūrėk, nes tu nepereisi šito Jordano. [28]Įsa-
kyk Jošuei, jį padrąsink ir pastiprink ; nes jis eis šitos tautos priekyje
ir jiems išdalins žemę, kurią tu pamatysi. [29]Taigi mes pasilikome slėnyje
ties Phogoro šventykla

4. [1]Tataigi klausyk, Israėliau, įstatų ir nutarimų, kurių aš tave mo-
kau, kad juos vykdydamas būtumei gyvas ir įėjęs paveldėtumei žemę,
kurią Viešpats, jūsų tėvų Dievas, jums duos. [2]Nieko nepridėkite prie žo-
džių, kuriuos jums sakau, ir nieko iš jų neatimkite. Sergėkite Viešpaties,
Sk 5,42 jūsų Dievo, paliepimus, kuriuos aš jums skelbiu. [3]Jūsų akys matė visa,
ką Viešpats yra daręs prieš Beelphegorą, kaip visus jo garbintojus išnai-
kino iš jūsų tarpo ; [4]jūs gi, kurie laikotės Viešpaties, jūsų Dievo, visi
gyvi esate iki šiai dienai. [5]Jūs žinote, kad aš jus mokiau įstatų ir nuta-
rimų, kaip Viešpats, mano Dievas, man yra liepęs ; taigi jūs juos vykdy-
kite žemėje, kurią paveldėsite, [6]laikysite ir įvykdysite darbais. Nes tai
yra jūsų išmintis ir protingumas tautų akivaizdoje, kad jos, girdėdamos
visus šituos įsakymus, tartų: Štai, kokia išmintinga ir protinga tauta, kokia
didelė tauta ! [7]Iš tikrųjų nėra kitos taip didelės tautos, kuri turėtų taip
arti savęs esančius dievus, kaip mūsų Dievas yra arti visuose mūsų mal-

---

ną ; į rytus buvo Amoniečių žemė, kuriai priderėjo apylinkės Augštojo Jaboko ir visų tenai į jį įtekančių upelių. — [18]*Anuo metu aš jums...* Primenamos sąlygos, kuriomis aug aprašytoji žemė buvo atiduota pustrečiai giminei

[21]*Taipgi Jošuei...* Plg Sk 27,18... — [23]*Aš maldavau...* Mošē malda, kurioje jis prašē Viešpatį pakeisti savo ištarmę, parašytą Sk 20,12, minima čia pirmą kartą. — *Puikiausį kalną*: kalnuotą Kanaano žemę. — [29]*Ties Phogoro šventykla.* Ebr t : *Beth Pe'or..* Plg Sk 22,1 ; 23,28

2. Reikalas laikyti Dievo įstatymą ir vengti stabmeldystės

4,1-43. Trumpai paminējęs istoriją nuo sandoros padarymo Sinajaus kalne, Mošē ima raginti Israēlio sūnus būti paklusnius Įstatymui. Dievo teisingumas reikalauja ne tik priēmimo, bet ir ištikimo vykdymo visų jo įstatų. Tie įstatai savo tobulumu jiems nupelno didžiausią šlovę kitų tautų akyse ir yra ženklas didelēs vienybēs su Dievu, kurs labai iškilmingai yra jiems juos davęs. Ypač gi reikia saugotis stabmeldystēs, sukeliančios Dievo rūstybę ir atvedančios visiems baisias bausmes, nuo kurių juos galēs išgelbēti tik ilga atgaila. Kad būtų ištikimi įstatymui, turi pažadinti juos begalinēs Dievo geradarystēs, kokių niekuomet nematyta ir negirdēta, o kurios buvo suteiktos Israēliui. Šito pirmojo pamokslo gale paminēta dar trijų prieglaudos miestų paskyrimas anapus Jordano

4. [1]*Kad juos vykdydamas...* Tai svarbiausi mintis visos antrosios šito Mošēs pamokslo dalies : tobulas paklusnumas Dievo Įstatymui yra būtinas. — [2]*Nieko nepridēkite...* Plg Mt 5,17-19. — [3]*Prieš Beelphegorą.* Ebr t : dēl Beelphegoro. Tas Moabiečių dievaitis buvo priežastis sunkaus Israēlaičių nusidējimo, už kurį jie buvo baisiai nubausti. Žr Sk 25,4-9. — [5]*Jūs žinote...* Mošē reikalauja klusnumo įstatymui ne savo vardu, nes ne jis yra jo davējas, bet paties Dievo vardu. Dievo gi duotas įstatymas reikia laikyti ne tik keliaujant per tyrus, bet ypač Žadētojoje žemēje. — [6]*Nes tai yra jūsų išmintis...* Ištikimas Įstatymo vykdymas nupelnys Israēlaičiams didžiausį pagyrimą kitose tautose, ypač kad nēviena iš jų neturi lygiai tobulų įstatymų /8 e/. — [7]*Kaip mūsų Dievas yra...* Ebr t : kaip Yahveh, mūsų Dievas, yra... Ištikimumo įstatymui reikalauja jo Davējo gerumas, kurs teikiasi pasilikti artimiausiuose santykiuose su savo tauta, gyvendamas jos tarpe, šventykloje. Nes nors Dievas, būdamas dvasia, yra visur, kadangi tačiau apreiškia savo čiabuvimą tose vietose, kuriose labiau negu kitur išklauso žmonių maldavimus, todēl ir laikomas tenai

davimuose. [8]Nes kuri gi yra kita tauta taip prakilni, kuri turėtų apeigas
ir teisingus nutarimus ir visą įstatymą, kurį aš šiandien statysiu prieš
jūsų akis ?

[9]Taigi sergėk rūpestingai pats save ir savo sielą. Neužmiršk dalykų,
kuriuos matė tavo akys, ir jie teneiškrenta iš tavo širdies per visas tavo
gyvenimo dienas. Jų mokysi savo vaikus ir vaikaičius, [10]nuo tos dienos,
kurią stojaisi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje prie Horebo, kuomet
man Viešpats kalbėjo ir tarė : Surink prie manęs tautą, kad klausytų
mano žodžių ir išmoktų bijoti manęs visuomet, kolei gyvena žemėje, ir
kad mokytų savo sūnus. [11]Jūs prisiartinote prie pašlaitės kalno, kurs Iš 19,18
degė iki padangei ir buvo apsuptas suotema, debesimi ir tamsybėmis.
[12]Viešpats kalbėjo į jus iš ugnies tarpo. Jūs girdėjote jo žodžių balsą ir
visai nematėte jo išvaizdos. [13]Jis jums paskelbė savo sandorą, kurią liepė
vykdyti, ir dešimtį žodžių, kuriuos parašė dviejose akmeninėse plokštėse ;
[14]man gi anuo metu įsakė mokyti jus apeigų ir nutarimų, kuriuos turėsite
vykdyti žemėje, kurią paveldėsite

[15]Taigi sergėkite rūpestingai savo sielas. Tą dieną, kurią Viešpats
jums kalbėjo Horebe iš ugnies tarpo, jūs nematėte jokio paveikslo, [16]kad
kartais, pasidavę apgavimui, nedarytumėte sau drožto panašumo ar vy-
riškio, ar moteriškės paveikslo, [17]ar paveikslo kurio nors iš gyvulių, esančių
žemėje, ar skraidančių po dangumi paukščių, [18]ar slankiojančių gyvių,
kurie kruta žemėje, ar žuvų, pasiliekančių vandenyse po žeme, [19]ir kad
kartais, pakėlęs akis į dangų ir pamatęs saulę, mėnulį ir visas dangaus
žvaigždes, o pasidavęs paklydimui, jų negarbintumei ir nesilenktumei
prieš tai, ką Viešpats, tavo Dievas, sutvėrė, idant tarnautų visoms tautoms,
esančioms po dangumi. [20]Jus gi Viešpats ėmė ir išvedė iš geležinės Egipto
krosnies, kad turėtų visai nuosavią tautą, kaip kad dabar yra. [21]O man Aug 1,37
Viešpats susirūstino dėl jūsų kalbų ir prisiekė, kad nepereičiau Jordano
ir neįeičiau į geriausią žemę, kurią jis jums duos. [22]Štai aš mirštu šitoje
žemėje ir nepereisiu per Jordaną, jūs gi pereisite ir paveldėsite puikiausią
žemę. [23]Žiūrėk, kad niekuomet neužmirštumei Viešpaties, tavo Dievo,
sandoros, kurią jis su tavimi yra padaręs, ir kad nedarytumei sau drožto
paveikslo tų dalykų, ką Viešpats tau daryti uždraudė, [24]nes Viešpats, Žyd 12,29
tavo Dievas, yra sudeginanti ugnis ir Dievas pavydus

[25]Jei, pagimdę sūnus bei vaikaičius ir ilgai gyvenę žemėje, pasiduosite
apgavimui ir sau pasidirbdinsite bet kurį paveikslą, pikta darydami Vieš-
paties, jūsų Dievo, akivaizdoje, taip kad jį vesite į rūstybę, [26]aš šaukiu
šiandien liudytojais dangų ir žemę, kad jūs veikiai žūsite nuo žemės, kurią,
perėję per Jordaną, turite paveldėti. Negyvensite joje ilgai, bet Viešpats

arčiau esančiu, gyvenančiu. — [8]*Kad turėtų apeigas*... Ebr t : « kad turėtų įstatus ir teisingus nutarimus, kaip visas šitas įstatymas /thorah/, kurį aš jums šiandien duodu »

[10]*Nuo tos dienos*... Ebr t: tą dieną. Diena, kurioje Sinajaus kalne Dievas paskelbė savo įstatymus, buvo svarbiausi Israēlio gyvenime : tai buvo tikra Žydų Eklesijos pradžia. — *Kad klausytų mano žodžių*. Ebr t : kad aš jiems duočiau išgirsti mano žodžius. — [11]*Iki padangei*... Ebr t : iki dangaus širdžiai. Žr Iš 19,18. — [13]*Jis jums paskelbė*... Žr Iš 20,21...

[15]*Nematėte jokio paveikslo*... Viešpats Dievas nepasirodē Israēlio sūnums kuriame nors regimame paveiksle, kad jie, pasidavę pagonių įtakai, nepradētų kartais garbinti stabų užuot Dievo. Nors tarnavimas Dievui be paveikslo labiau sutinka su Dievo esme, tačiau religija, kurioje įvaizdinimas Dievo regimais paveikslais nēra uždraustas, labiau pritaikinta prie prigimties viešo garbinimo, kurs turi būti išviršinis ir

jus sunaikins [27]ir išsklaistys tarp visų tautų, ir tik nedaugelis iš jūsų pasiliks tarp tautų, pas kurias Viešpats jus nuves. [28]Tenai tarnausite dievams, kurie žmonių rankomis padaryti, medžiui ir akmeniui, kurie nemato, negirdi, nevalgo ir nieko neužuodžia. [29]Ir kai tenai ieškosi Viešpaties, tavo Dievo, atrasi jį, jei tačiau ieškosi visa širdimi ir visu tavo sielos sielvartu.
[30]Kada tave ištiks visa, kas yra iš anksto paskelbta, paskučiausiame laike sugrįši prie Viešpaties, tavo Dievo, ir klausysi jo balso ; [31]nes Viešpats, tavo Dievas, yra Dievas mielaširdingas ; jis nepaliks tavęs ir nesunaikins visiškai, ir neužmirš sandoros, kurią jis yra prisiekęs tavo tėvams

[32]Pasiklausk senųjų dienų, kurios buvo pirm tavęs, pradedant nuo tos dienos, kurią Dievas sutvėrė žmogų žemėje, nuo vieno dangaus krašto iki kitam, ar įvyko kada nors toks dalykas, arba ar kada nors girdėta,
[33]kad kuri tauta būtų išgirdusi balsą Dievo, kalbančio iš ugnies tarpo, kaip tu girdėjai ir tačiau likai gyva, [34]arba kad Dievas būtų atėjęs sau tautos pasiimti iš tautų po bandymais, ženklais ir stebuklais, kova ir galinga ranka, ištiestu petimi ir baisiais regėjimais, taip kaip visa tai Viešpats, jūsų Dievas, yra padaręs jūsų dėlei Egipte, tau matant savo akimis, [35]idant tu žinotumei, jog tik Viešpats yra Dievas, ir jog nėra kito, jį atskyrus. [36]Jis tau davė išgirsti savo balsą iš dangaus, kad mokytų tave, ir žemėje jis tau parodė savo didžiausią ugnį ; tu girdėjai jo žodžius iš
Iš 13,21 ugnies tarpo, [37]nes jis mylėjo tavo tėvus ir po jų išsirinko jųjų palikuonis. Jis tave išvedė iš Egipto, eidamas priekyje su didele savo galybe, [38]kad, tau įeinant, išnaikintų didžiausias ir galingesnes už tave tautas, kad tave įvestų ir duotų tau paveldėti jų žemę, kaip matai šiandien. [39]Žinok tat šiandien ir mąstyk savo širdyje, kad tik Viešpats yra Dievas danguje augštybėse ir žemėje čia apačioje ir kad nėra kito. [40]Laikyk jo įsakymus ir paliepimus, kuriuos tau skelbiu, kad būtumei laimingas tu ir po tavęs tavo sūnūs ir kad ilgą laiką pasiliktumei žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos

Sk 35,14 [41]Tuomet Mošė paskyrė tris miestus anapus Jordano, į rytus nuo jo,
[42]kad į juos galėtų bėgti, kas nenoromis užmuštų savo artimą, kurs nei viena, nei dviem dienom anksčiau nebuvo jam neprietelis, ir kad kuriame
Još 20,8 nors iš šitų miestų rastų sau prieglaudą : [43]iš Rubeno giminės Bosorą tyruose, kurs yra lygumose, Gado giminėje Ramotą Galaade ir Golaną Basane, Manaso giminėje

[44]Tasai yra įstatymas, kurį Mošė padavė Israėlio sūnums, [45]ir šitie yra įsakymai, įstatai ir nutarimai, kuriuos paskelbė Israėlio sūnums, kai jie buvo išėję iš Egipto, [46]anapus Jordano, slėnyje ties Phogoro šventykla, žemėje Amoriečių karaliaus Sehono, kurs gyveno Hesebone ir kurį Mošė buvo nugalėjęs. Nes Israėlio sūnūs, išėję iš Egipto, [47]paveldėjo jo žemę ir Basano karaliaus Ogo žemę, dviejų Amoriečių karalių, buvusių anapus Jordano į rytus, [48]nuo Aroerio, esančio Arnono upelio krante, lig Siono kalnui, kurs vadinamas taip pat Hermonu, [49]visą lygumą anapus Jordano į rytus lig Tyrų jūrai ir lig Phasgos kalno pašlaitės

---

žmonių jausmams pasiekiamas. — [24]*Nes Viešpats*... Plg Iš 20,5 ; Is 10,17 ; Žyd 12,29 ir k

[25]*Jei, pagimdę*... Stabmeldystė veikiai atneštų Israėliui baisias bausmes. — [26]*Dangų ir žemę* — su jų gyventojais angelais ir žmonėmis. — [28]Tenai *tarnausite*... Išrinktoji tauta, patekus vergijon pas stabmeldžius, kurie laiko dievaičius savo viešpačiais, jei ne asmeniškais, tai bent per savo laikinius valdovus turės tarnauti jų stabams. — [29]*Ir visu*... Anot ebr t : ir visa tavo siela tavo sielvarte. — [30]*Paskučiausiame laike*. Tais žodžiais pranašaujama, kad

5. [1]Taigi Mošė sušaukė visą Izraėlį ir jam tarė: Klausyk, Izraėli,
įstatų ir nutarimų, kuriuos aš skelbiu šiandien, jums girdint; mokykitės
jų ir vykdykite. [2]Viešpats, mūsų Dievas, padarė su mumis sandorą Horebe.
[3]Ne su mūsų tėvais padarė jis sandorą, bet su mumis, kaip dabar čia esame
ir gyvi pasiliekame; [4]jis mums kalbėjo veidas į veidą kalne iš ugnies
tarpo. [5]Aš buvau anuo metu atstovas ir tarpininkas tarp Dievo ir jūsų,
kad jums paskelbčiau jo žodžius, nes jūs bijojote ugnies ir neėjote į kalną;
ir jis tarė:
[6]Aš Viešpats, tavo Dievas, kurs tave išvedžiau iš Egipto žemės, iš
vergijos namų. [7]Neturėsi svetimų dievų mano akivaizdoje. [8]Nedarysi sau Iš 20,2
drožinio, nei paveikslo, panašaus į visa tai, kas yra danguje augštybėse, Kun 26,1 Ps 80,11
kas yra čia žemėje apačioje ir kas pasilieka vandenyse po žeme. [9]Nesi- Iš 20,3; Ps 80,10
lenksi prieš juos ir jų negarbinsi. Nes aš Viešpats, tavo Dievas, esu Dievas Iš 20,4 Kun 26,1
pavydus, atkeršijąs už tėvų neteisybę sūnums lig trečiajai ir ketvirtajai Ps 96,7 Iš 34,14
kartai tų, kurie manęs neapkenčia, [10]ir darąs mielaširdystę lig daug sykių
tūkstantinei kartai mane mylinčiųjų ir laikančių mano įsakymus. [11]Neimsi
Viešpaties, tavo Dievo, vardo dovanai, nes nepasiliks be bausmės, kas Iš 20,7 Kun 19,12
imtų jo vardą dėl tuščio dalyko. [12]Laikyk šabato dieną ir ją švęsk, kaip Mt 5,33
Viešpats, tavo Dievas, tau įsakė. [13]Šešias dienas darbuosies ir dirbsi visus
savo darbus; [14]bet septintoji yra šabato diena, tai yra Viešpaties, tavo Prad 2,2
Dievo poilsis. Joje nedirbsi jokio darbo, nei tu, nei tavo sūnus, nei duktė, Iš 20,10 Žyd 4,4
nei tarnas, nei tarnaitė, nei tavo jautis, nei asilas, nei joks tavo gyvulys,
nei svetimtautis, kurs yra tavo vartuose, kad tavo tarnas ir tarnaitė pasil-

---

Izraēlio nutolimas nuo Dievo niekuomet nebus amžinas, kad visuomet Izraēlaičiai galų gale vēl gręšis į Dievą

[33]*Likai gyva.* Izraēlaičiai buvo įsitikinę, kad niekas negali matyti Dievo ir dar likti gyvas. Plg Prad 16,13 ir k. — [37]*Tavo tėvus,* — pradedant nuo Abraomo

[41]*Tuomet Mošė...* Plg Kun 35,9-34. — [43]*Bosorą.* Kur buvo šitas miestas, taip pat ir sekantieji, tikrai nežinia — *Ramotą.* Jis vadinamas taipgi Ramoth-Maphe /Još 13,36/. — *Golaną.* Iš jo pasidarē krašto vardas Gaulanitis

II. Įžanga. Pakartojimas ir papildymas Sinajaus kalne duotojo įstatymo ir paraginimas jo laikytis

1. Vienas Dievas reikia garbinti ir jo istatymas sergėti

1/ *Dešimties Dievo įsakymų pakartojimas*

4,44-49. Antrojo Mošēs pamokslo įžangoje nurodoma jo turinys ir vieta, kur tas pamokslas buvo pasakytas

[44]*Įstatymas.* Ebr *thorah.* — [45]*Kai jie buvo išēję.* Kadangi su išējimu iš Egipto artimai rišasi ir Sehono nugalējimas /46e/, tai čia išējimas iš Egipto apima visą viešą Mošēs gyvenimą. — [48]*Siono kalnui.* Ebr *Si'jon* /Jerusalēs kalnas ebr yra vadinamas *Tsijon*/. Taigi yra tai ketvirtas Ermono kalno vardas, arba iškreiptas ž Sarionas /ebr *Sirjon*/. Žr aug 3,8.9

5,1-33. Trumpai paminējęs aplinkybes, kuriose buvo duota dešimts Dievo įsakymų, įstatymo pakartojimas pradedamas tais įsakymais, kuriuos pats Dievas yra paskelbęs; primenama čia taipgi priežastis, kodēl Izraēlaičiai meldē, kad ne pats Dievas jiems kalbētų, bet teiktųsi apreikšti paliepimus per savo pasiuntinį

5. [1]*Skelbiu šiandien...* Dauguma girdējusių paskelbtą Sinajaus kalne įstatymą buvo mirę bekeliaudami per tyrus; taigi beveik visi dabartiniai Mošēs klausytojai išgirs tą įstatymą iš naujo Mošēs paskelbimo, daromo atsižvelgiant į pačios sandoros atnaujinimą, kurs turējo būti padarytas Moabo lygumoje. Žr žem 29,1. — [3]*Ne su mūsų...* Abraomu ir tt. Anot kitų aiškintojų

sėtų taip pat, kaip ir tu. [15]Atsimink, kad ir pats buvai vergas Egipte, ir
Iš 20,12 kad iš ten tave išvedė Viešpats, tavo Dievas, galinga ranka, ir ištiestu
Ekli 3,9 Mt 15,4 petimi. Todėl jis tau įsakė laikyti šabato dieną. [16]Gerbk savo tėvą ir mo-
Mk 7,10 tiną, kaip Viešpats, tavo Dievas, yra tau įsakęs, kad ilgai gyventumei ir
Eph 6,2 būtumei laimingas žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos. [17]Neuž-
muši. [18]Nesvetmoteriausi. [19]Nevogsi. [20]Nekalbėsi prieš savo artimą netei-
Mt 5,28 saus liudijimo. [21]Negeisi savo artimo moters, nei namų, nei dirvos, nei
Rom 7,7 tarno, nei tarnaitės, nei jaučio, nei asilo, nei jokio dalyko, kurs jo yra
[22]Šituos žodžius Viešpats kalbėjo visai jūsų daugybei iš ugnies, de-
besies ir tamsybių tarpo dideliu balsu, nieko daugiau nepridėdamas,
ir tai parašė dvejose akmeninėse plokštėse, kuriedvi man davė. [23]Išgirdę
gi balsą iš tamsybių tarpo ir pamatę kalną degant, jūs prisiartinote prie
manęs visi giminių kunigaikščiai ir senesnieji ir tarėte : [24]Štai, Viešpats,
mūsų Dievas, mums parodė savo šlovę ir didenybę ; mes girdėjome jo
balsą iš ugnies tarpo ir patyrėme šiandien, kad, Dievui kalbantis su žmo-
gumi, žmogus pasilieka gyvas. [25]Kam tat mes mirsime, ir kam mus prarys
šita didžiausia ugnis ? Nes jei dar išgirsime Viešpaties, mūsų Dievo, balsą,
mes numirsime. [26]Kas gi yra kiekvienas kūnas, kad girdėtų gyvojo Dievo
balsą, kalbančio iš ugnies tarpo, kaip kad mes girdėjome, ir pasiliktų
gyvas ? [27]Verčiau tu prisiartink ir klausyk visa, ką Viešpats, mūsų Dievas,
tau sakys ; paskui tu kalbėsi mums, o mes išgirdę tai darysime. [28]Tai
išgirdęs Viešpats man tarė : Aš girdėjau šitos tautos žodžių balsą, ką jie
tau sakė ; jie visa gerai kalbėjo. [29]Kadgi jie turėtų tokią mintį, jog manęs
bijotų ir laikytų visuomet visus mano įsakymus, idant gerai klotųsi
jiems ir jų sūnums per amžius ! [30]Eik ir jiems sakyk : Grįžkite į savo
padangtes. [31]Tu gi stovėk su manim čia, ir aš tau paskelbsiu visus mano
įsakymus, įstatus ir nutarimus, kurių tu juos mokysi, kad juos vykdytų
žemėje, kurią jiems duosiu paveldėti. [32]Sergėkite tat ir darykite, ką Vieš-
pats Dievas jums įsakė ; nenukrypsite nei dešinėn, nei kairėn, [33]bet vaikš-
čiosite keliu, kurį Viešpats, jūsų Dievas, įsakė, kad būtumėte gyvi, kad
gerai jums klotųsi ir kad pailgėtų jūsų dienos žemėje, kurią jūs pavel-
dėsite

6. [1]Šitie yra įsakymai, įstatai ir nutarimai, kurių Viešpats, jūsų
Dievas, man pavedė jus mokyti, kad juos vykdytumėte žemėje, kurios

---

eil prasmē yra : ne tik su mūsų tēvais... — [5]*Aš buvau...* Mošē primena, koki buvo jo dalis tos sandoros padaryme. Plg Iš 20,1

[6]*Aš Viešpats...* Dešimts Dievo įsakymų pakartojama beveik visai tais pačiais žodžiais, kaip ir Iš 20,2... Plg Iš 34,14. — [15]*Atsimink...* Iš 20,11 nurodoma kita šabato šventimo priežastis. — [16]*Būtumei laimingas...* Nauja priežastis, kodēl reikia gerbti gimdytojai

[22]*Nieko daugiau nepridēdamas.* Kitus įsakymus Viešpats paskelbē ne pats, bet tarpininkaujant Mošei. — [25]*Kam tat mes mirsime...* Israēlaičiai išpažįsta, kad jau girdēję vieną kartą kalbantį Viešpatį ir tačiau išliko gyvi ; bet jie draug išreiškia baimę, kad antrą sykį išgirdę jau tikrai mirs ir kaip priežastį nurodo žmogaus kūno silpnybę, lyginant su Dievu ; todēl nebenori antrą kartą atsirasti mirties pavojuje. — [29]*Kadgi jie turētų.* Tie Viešpaties žodžiai nurodo, kad Israēlaičių mintys ne visuomet buvo tokios, kaip tą valandą. Viešpats nori, kad jie jo bijotų visuomet, taip kaip bijo kūdikis, kad neįrūstintų geriausiojo tēvo ; todēl baimē čia turi būti sujungta su meile. — [33]*Kad pailgētų* : kad mirtis nesutiktų jūsų be laiko

2/ *Vienas Viešpats reikia mylēti ir garbinti*

6,1-25. Paskelbęs iš naujo dešimtį Dievo įsakymų, Mošē karštai

paveldėti einate, [2]kad bijotumei Viešpaties, tavo Dievo, per visas tavo
gyvenimo dienas ir laikytumei visus jo paliepimus ir įsakymus, kuriuos
aš paskelbsiu tau, tavo sūnums ir vaikaičiams, idant tavo dienos būtų
pailgintos. [3]Klausyk, Israėli, ir stengkis daryti, ką tau Viešpats yra
įsakęs, kad tau gerai klotųsi ir kad vis labiau daugintumeisi, kaip Vieš-
pats, tavo tėvų Dievas, yra tau pažadėjęs pienu ir medum plūstančią
žemę. [4]Klausyk, Israėli! Viešpats, mūsų Dievas, yra vienatinis Vieš-
pats. [5]Mylėsi Viešpatį, tavo Dievą, visa tavo širdimi, visa tavo siela ir Žem 11,13 Mt 22,37
visomis tavo jėgomis. [6]Šitie gi žodžiai, kuriuos tau šiandien skelbiu, bus Mk 12,30
tavo širdyje; [7]juos pasakosi savo sūnums ir apmąstysi juos, sėdėdamas Lk 10,27
savo namuose ir būdamas kelionėje, atsiguldamas ir atsikeldamas. [8]Pri-
siriši juos kaip ženklą sau prie rankos ir pasikabinsi juos tarp savo akių;
[9]pasirašysi juos staktose ir savo namų duryse

[10]Kai Viešpats, tavo Dievas, tave įves į žemę, kurią yra prisiekęs
tavo tėvams, Abraomui, Isaokui ir Jokubui, ir tau duos didelius ir ge-
riausius miestus, kurių neįsikūrei, [11]visokių gerybių pilnus namus, ku-
rių nestatei, šulinius, kurių nekasei, vynuogynus ir alyvmedžių sodus,
kurių neįsiveisei, [12]ir tu valgysi ir būsi pasotintas; [13]labai sergėkis, kad Žem 10,20
neįrūstintumei Viešpaties, kurs tave išvedė iš Egipto žemės, iš vergijos Mt 4,10 Lk 4,8
namų. Bijosi Viešpaties, tavo Dievo, jam vienam tarnausi ir jo vardu
prisieksi. [14]Neeisite paskui svetimus dievus visų tautų, kurios yra aplink
jus, [15]nes Viešpats, tavo Dievas, yra Dievas pavydus tavo tarpe, kad
kartais Viešpaties, tavo Dievo, rūstybė neužsidegtų prieš tave ir neišnai-
kintų tavęs nuo žemės paviršiaus. [16]Negundysi Viešpaties, tavo Dievo, Mt 4,7
kaip gundei Gundymo vietoje. [17]Laikyk Viešpaties, tavo Dievo, įsakymus, Lk 4,12
nutarimus ir įstatus, kuriuos jis tau davė, [18]ir daryk, kas įtinka ir yra
gera Viešpaties akivaizdoje, kad tau gerai klotųsi ir kad įėjus paveldė-
tumei geriausią žemę, apie kurią Viešpats yra prisiekęs tavo tėvams,
[19]jog išnaikinsiąs visus tavo neprietelius iš po tavo akių, kaip yra kalbėjęs

[20]Kai tavo sūnūs rytoj tave paklaus ir tars: Ką reiškia šitie palie-
pimai, įstatai ir nutarimai, kuriuos Viešpats, mūsų Dievas, mums yra
davęs? [21]Jam atsakysi: Buvome Egipte Paraono vergai, ir Viešpats mus
išvedė iš Egipto galinga ranka; [22]jis padarė Egipte mūsų akyse didelius
ir baisius ženklus ir stebuklus prieš Paraoną ir visus jo namus [23]ir mus
iš ten išvedė, kad įvestiems duotų žemę, kurią yra prisiekęs mūsų tėvams.
[24]Viešpats mums įsakė vykdyti šituos įstatus ir bijoti Viešpaties, mūsų
Dievo, kad mums gerai klotųsi per visas mūsų gyvenimo dienas, kaip
yra šiandien. [25]Jis bus mums mielaširdingas, jei laikysime ir vykdysime
visus jo įsakymus Viešpaties, mūsų Dievo, akivaizdoje, kaip jis mums
yra liepęs

---

ragina savo klausytojus juos laikyti; paaiškindamas gi pirmąjį tų įsakymų, jis ragina mylėti vieną Dievą už vis labiau, neužmiršti jo žadētosios žemēs gēriuose ir skelbti jo meilę tolesnēms kartoms

6. [4]*Viešpats, mūsų...* Tai prakilniausi žodžiai, kurių išpažinimas buvo didžiausi šlovē Israēliui, nes tuose žodžiuose yra visų svarbiausi tikējimo tiesa. — [5]*Mylēsi...* Tai neturįs sau lygaus tobulos meilēs įsakymas. Plg žem 11,13; Mt 22,37 ir k. — [8]*Prisiriši juos...* Žr Iš 13,6. — [9]*Staktose ir...* Ebr t: savo namų staktose ir savo vartuose /ty savo miesto vartuose/

[13]*Bijosi...* Tais ž Išganytojas atsakē trečią kartą gundytojui. Žr Mt 4,10 ir k. — [16]*Gundei...* Žr Iš 17,3.7

[24]*Per visas...* Ebr t: kad mus laikytų gyvus, kaip šiandien. — [25]*Jis bus.* Ebr t: ir bus mums teisybē, ty Dievas laikys mus teisingais, jei sergēsime...

Iš 23,23; 33,2 7. [1]Kai Viešpats, tavo Dievas, bus tave įvedęs į žemę, kurios pavel-
dėti įeini, ir kai jis bus tavo akivaizdoje išnaikinęs daug tautų: Hetie-
čius, Gergeziečius, Amoriečius, Kananiečius, Pereziečius, Heviečius ir
Iš 23,32 Jebusiečius, septynias tautas, daug gausingesnes už tave ir stipresnes
34,15-16 Iš 34,16 negu tu, [2]ir kai Viešpats, tavo Dievas, bus jas tau padavęs, išgalabysi
jas visas iki vienam. Nedarysi su jomis sandoros ir jų nepasigailėsi, [3]ir
nesigiminiuosi su jomis per moterystes. Savo dukterų neduosi jų sūnums,
nei jų dukterų neimsi savo sūnums, [4]nes jos suvadžios tavo sūnus, kad
nebesektų manęs, bet verčiau tarnautų svetimiems dievams. O Viešpaties
Iš 23,24 rūstybė užsidegs ir sunaikins tave veikiai. [5]Taigi, priešingai, štai ką jiems
Žem 12,3; 16,21 darysite: jų altorius sugriaukite, sulaužykite statulas, iškirskite girias
Žem 14,2; 26,18 ir sudeginkite drožtus paveikslus; [6]nes tu esi Viešpačiui, tavo Dievui,
pašvęsta tauta. Viešpats, tavo Dievas, tave išrinko, kad būtumei jam
visai nuosava tauta iš visų tautų, esančių žemėje. [7]Viešpats su jumis
susijungė ne dėl to, kad jūs būtumėte perviršiję visas tautas skaičiumi,
nes tikrumoje jūsų yra mažiau, negu visų kitų tautų, [8]bet dėl to, kad
Viešpats jus mylėjo ir laikė jūsų tėvams padarytąją priesaiką, išvesdamas
jus galinga ranka ir išpirkdamas iš vergijos namų, iš Egipto karaliaus
rankų. [9]Taigi tu turi žinoti, kad Viešpats, tavo Dievas, patsai yra Dievas
galingas ir ištikimas, laikąs sandorą ir mielaširdystę jį mylintiems ir jo
įsakymus vykdantiems iki tūkstantinei kartai, [10]o neapkenčiantiems jo
tuojau atsilyginąs tuo, kad juos sunaikina ir neatidėlioja, bet tuojau
atiduoda, ką yra nusipelnę

[11]Taigi laikyk įsakymus, įstatus ir nutarimus, kuriuos aš tau šian-
dien vykdyti duodu. [12]Jei išgirdęs šituos nutarimus, juos laikysi ir vyk-
dysi, taip pat Viešpats, tavo Dievas, laikys tau sandorą ir mielaširdystę,
kurią yra prisiekęs tavo tėvams. [13]Jis mylės tave ir padaugins, palaimins
tavo įsčios vaisius ir tavo žemės vaisius, tavo javus, vynuoges, aliejų,
galvijus ir tavo avių būrius toje žemėje, dėl kurios yra prisiekęs tavo
Iš 23,26 tėvams, kad tau ją duos. [14]Tu būsi palaimintas tarp visų tautų. Nebus
pas tave nevaisingų abiejose lytyse, kaip tarp žmonių, taip ir tarp tavo
bandų. [15]Viešpats atitolins nuo tavęs visokią negalią ir pikčiausių Egipto
slogų, kurias žinai, nesiųs tau, bet visiems tavo neprieteliams. [16]Išnaikinsi
visas tautas, kurias Viešpats, tavo Dievas, tau paduos. Nepasigailės jų
tavo akis, ir netarnausi jų dievams, kad nebūtų tau prapultimi. [17]Jei
sakytumei savo širdyje: Šitos tautos gausingesnės už mane, kaip gi
aš galėsiu jas išnaikinti? [18]Nebijok, bet atsimink, ką Viešpats, tavo
Dievas, yra padaręs Paraonui ir visiems Egiptiečiams, [19]anas didžiausias

---

3/ *Reikia išnaikinti stabmeldystē ir stabmeldžiai*

7,1-26. Israēlaičiai paēmę Palestiną, neturi palaikyti jokių santykių su jos gyventojais. Jie visi reikia išnaikinti, lygiai kaip ir visi jų stabmeldystēs pasireiškimai, kad kartais patys Israēlio sūnūs nepasiduotų stabmeldystei; už klusnumą žadama didžiausi pagalba kovoje su priešais, kuriems Viešpats siųs didžiausias slogas

7. [1]*Išnaikinęs.* Geriau anot ebr t: išvaręs — *Hetiečius...* Plg Iš 23,23... — [2]*Išgalabysi...* Ebr t pasakyta, kad įvardijamos tautos reikia išnaikinti kaip iškeiktas. Plg Kun 27,28... Tas įsakymas galējo rodytis per daug kietas, todēl Viešpats toliau paaiškina jo reikalą. Kanaano tautos reikia išnaikinti dēl jų dorinio sugedimo ir didžiausio pavojaus iš jų pusēs Israēlio tikējimui. Plg Iš 23,32 ir k. — [5]*Statulas.* Ebr t: akmeninius šulus. Plg Iš 23,24. — *Girias.* Ebr *'ašerim.* Žr Iš 34,13 paaišk. — [6]*Visai nuosava.* Ebr t: nuosavybē. Žr Iš 19,5 paaišk. — [7]*Nes tikrumoje...* Nors dabar ir gausinga buvo Israēlio tauta, bet ji nebuvo visų gausingiausi. Kaip kitur

slogas, kurias matė tavo akys, ženklus ir stebuklus, galingą ranką ir
ištiestą petį, kad Viešpats, tavo Dievas, tave išvestų ; taip jis padarys
visoms tautoms, kurių tu bijai. [20]Be to, Viešpats, tavo Dievas, siųs jiems Iš 23,28
širšuolių, kolei neišnaikins ir nepražudys visų, kurie nuo tavęs ištrūks ir Još 24, 12
galės pasislėpti. [21]Nebijosi jųjų, nes Viešpats, tavo Dievas, yra tavo tarpe,
Dievas didis ir baisus ; [22]Jis išgaišins šitas tautas tavo akivaizdoje pa-
mažu ir dalimis. Negalėsi jų išnaikinti vienu sykiu, kad kartais nepa-
daugėtų prieš tave laukiniai žvėrys. [23]Viešpats, tavo Dievas, juos paduos
tavo akivaizdoje ir užmušinės, kolei nebus visiškai išnaikinti. [24]Paduos į
tavo rankas jų karalius, ir išdildysi jų vardus po dangumi ; nėvienas
negalės tau priešintis, kolei jų nesunaikinsi. [25]Jų drožtus paveikslus sude- 2 Mak 12,40
ginsi ugnyje ; nepageidausi sidabro ir aukso, iš kurių jie padaryti, ir
nieko sau iš jų neimsi, kad nepasipiktintumei, nes tai yra nuoboda Vieš-
pačiui, tavo Dievui. [26]Neįsineši į savo namus nieko iš stabo, kad netap-
tumei iškeikimu, kaip jis yra. Bodėsies, lyg kad smarvės, ir bjaurėsies, kaip
sutepto dalyko ir purvų, nes tai iškeikta

8. [1]Labai stengkis vykdyti kiekvieną paliepimą, kurį aš tau šian-
dien skelbiu, kad galėtumėte būti gyvi ir padaugėtumėte ir įėję pavel-
dėtumėte žemę, dėl kurios Viešpats yra prisiekęs jūsų tėvams. [2]Atsiminsi
taip pat visą kelią, kuriuo Viešpats, tavo Dievas, tave vedė keturias
dešimtis metų per tyrus, kad tave vargintų ir išmėgintų, ir kad būtų
žinoma, kas yra tavo širdyje, ar tu vykdysi jo paliepimus, ar ne. [3]Vargino Mt 4,4
tave alkiu ir davė tau valgyti maną, kurios nežinojote nei tu, nei tavo Lk 4,4

Israēlio skaičius palyginamas hiperboliškai su žvaigždžių skaičiumi, taip čia Mošē pamokslininkų būdu sako, kad Israēlaičių yra mažiau, negu visų kitų tautų. — [9]*Patsai yra Dievas*, ty, vienatinis Dievas, vienas visagalis, vienas ištikimas. — [10]*Kad juos sunaikina.* Dievo bausmē sutinka tuojau pačius sandoros laužytojus

[20]*Be to, Viešpats*... Plg Iš 23,28 ; Još 24,12. Kadangi Israēlaičiai neatliko ištikimai savo prievolių, todēl neįvyko ir kaikurie iš Dievo padarytųjų pažadų. — [22]*Negalēsi jų*... Plg Iš 23,29. — [26]*Nieko iš stabo* : brangių naugių, iš kurių stabai būdavo daromi, arba kuriomis juos puošdavo. Draudimo priežastis yra ta, kad Israēlaičiai būtų kuo labiausiai atitraukti nuo pačių stabų garbinimo

4/ Priežastys, kodēl Israēlaičiai turi vieną tikrąjį Dievą garbinti ir jo įsakymus laikyti

8,1-11,32. Israēlio sūnūs turi atsiminti geradarystes, kurios jiems buvo suteiktos bekeliaujant tyrais ir kurias jie dar gaus Žadētojoje žemēje, kad jie nežūtų taip pat kaip Kananiečiai /8,1-20/. Kad Israēlaičiai nemanytų, jog tos geradarystēs jiems priklausē ir buvo suteiktos dēl jų teisingumo, jiems reikia atsiminti nusikaltimus savo tēvų, kurie tuojau po padarytosios sandoros su Dievu pasidavē stabmeldystei ir kēlē nuolat maištą prieš Dievą /9,1-24/, taip kad Viešpats, tik maldaujant Mošei, sutiko atnaujinti su jais sandorą /9,25-10,11/. Laikyti įstatymą turi paraginti Israēlaičius didžiausi Dievo meilē, pasireiškusi jų išrinkime, ir jo begalinē didenybē /10,12-22/, toliau stebuklai, kuriais Dievas apreiškē savo teisybę ir galybę Egipte ir tyruose /11,1-12/, pagaliau pažadētieji klusniesiems palaiminimai, o neklusniesiems skelbiami prakeikimai

8. [2]*Kad tave vargintų*... Vedimo per tyrus tikslas buvo varginti Israēlaičius ir juos išmēginti, mēginimo gi — jų širdies jausmų apsireiškimas ; niekas gi taip labai neiškelia aikštēn žmogaus širdies jausmų ir minčių, kaip kentējimai. Plg 2 Kron 32,31. Tačiau Israēlaičiai ir bandomi daugiau patyrē Dievo geradarysčių, negu vargo /žr

tėvai, kad tau parodytų, jog žmogus yra gyvas ne viena duona, bet kiek-
vienu žodžiu, kurs išeina iš Dievo burnos. [4]Tavo apdaras, kuriuo dengeis,
visai nenusidėvėjo dėl senumo, ir tavo koja nebuvo nutrinta, o štai jau
keturias dešimti metai. [5]Apmąstyk tat tai savo širdyje, nes kaip žmogus
auklėja savo sūnų, taip Viešpats, tavo Dievas, tave auklėjo, [6]kad laiky-
tumei Viešpaties, tavo Dievo, paliepimus, vaikščiotumei jo keliais ir jo
bijotumei
[7]Nes Viešpats, tavo Dievas, įves tave į gerą žemę, į žemę upelių,
vandens ir šaltinių, kurios lygumose ir kalnuose ištrykšta upių srovės ;
[8]į kviečių, miežių ir į vynuogynų žemę, kurioje auga figos, granatiniai
obuoliai ir alyvų medžiai, į žemę aliejaus ir medaus, [9]kur be jokios stokos
valgysi savo duoną ir džiaugsies visokių dalykų apstumu ; į žemę, kurios
akmenys yra geležis, ir iš kurios kalnų iškasama vario naugės, [10]idant
pavalgęs ir pasisotinęs šlovintumei Viešpatį, tavo Dievą, už geriausią
žemę, kurią tau yra davęs. [11]Žiūrėk ir sergėkis, kad niekuomet neuž-
mirštumei Viešpaties, tavo Dievo, ir neverstumei niekais jo paliepimų,
nutarimų ir įstatų, kuriuos aš tau šiandien skelbiu, [12]idant, kada būsi
pavalgęs ir pasisotinęs, pasistatęs gražių namų, ir juose gyvensi, [13]turėsi
jaučių bandas, ir avių būrius, sidabro bei aukso ir visų dalykų apstybę,
[14]tavo širdis nepakiltų ir tu nebeatsimintumei Viešpaties, tavo Dievo,
Sk 20,9; 21,6 kurs tave išvedė iš Egipto žemės, ir vergijos namų, [15]ir buvo tavo vado-
Iš 17,6 vas didžioje ir baisioje tyrumoje, kur buvo žalčių, deginančių savo dvel-
kimu, kurklių ir troškulio angių ir visai nebuvo jokio vandens ; kursai
Iš 16,14 išvedė iš kiečiausios uolos vandens sroves, [16]ir penėjo tave tyruose mana,
kurios nežinojo tavo tėvai ; kurs prispaudęs ir išmėginęs, galų gale tavęs
pasigailėjo, [17]kad nesakytumei savo širdyje : Mano galybė ir mano ran-
kos stiprybė visa tai man suteikė ; [18]bet kad atsimintumei Viešpatį, tavo
Dievą, jog jis yra tau suteikęs jėgų, idant taip įvykdytų savo sandorą,
kurią yra prisiekęs tavo tėvams, kaip parodo šita diena. [19]Bet jei, užmiršęs
Viešpatį, tavo Dievą, sekiotumei svetimus dievus, juos garbintumei ir
prieš juos lenktumeis, štai dabar skelbiu tau iš anksto, kad visai žūsi.
[20]Kaip žuvo tautos, kurias Viešpats išnaikino, tau įeinant, taip ir jūs
žūsite, jei būsite neklusnūs Viešpaties, jūsų Dievo, balsui

9. [1]Klausyk, Israėli ! Tu pereisi šiandien per Jordaną, kad ap-
veiktumei didžiausias tautas ir stipresnes už save, be galo didelius ir

---

sek eil/. — [3]*Jog žmogus*... Šitais ž Išganytojas atsakė į vieną iš piktosios dvasios gundymų tyrumoje. Žr Mt 4,4 ir k. Dievas nereikalauja žmogaus gyvybei palaikyti paprasto maisto, duonos, bet gali savo visagalinčiu žodžiu suteikti kiekvieną valandą stebuklingą peną kūnui pasotinti, taip kaip parodo mana. — [4]*Tavo apdaras*... Dievas maloningai rūpinasi, kad Israēlio sūnums nepristigtų drabužių kelionėje ir kad jų sveikata nesumenkētų. — *Nebuvo nutrinta*. Ebr t : nesutino, kaip tai atsitinka ilgoje kelionēje ir dēl netikusio autuvo

[9]*Akmenys yra*... Ir dabar randama geležies įvairiose Palestinos vietose, ypač gi apie Ermono ir Libano kalnus. — [10]*Idant pavalgęs*... Ebr t : pavalgęs iki sočiai, šlovink... — [15]*Žalčių, deginančių*. Ebr t : deginančių žalčių. Žr Sk 21,6. — *Troškulio angių*. Ebr t kalbama ne apie angis, kurių įgēlimas sužadina troškulį su karščiu, bet apie labai sausą kraštą, kur mirštama iš troškulio. — [16]*Kurs prispaudęs*... Ebr t : idant prispaudęs ir išmēginęs tave, galų gale tau suteiktų laimę. — [19]*Bet... jei*... Tai buvo didžiausis nusikaltimas, kurį galējo padaryti Israēlaitis ; jam pasiduodamas jis darēsi lygus pagoniui ir turējo nustoti visų savo privilegijų

9. [1]*Be galo didelius*... Apie Palestinos gyventojus ir jų miestus Mošē atsiliepia su padidinimu taip pat,

iki padangėmis apmūrytus miestus, [2]didelę ir augalotą tautą, Enako sūnus,
kuriuos pats matei ir apie kuriuos girdėjai, kuriems nė vienas negali pasi-
priešinti. [3]Žinok tat šiandien, kad Viešpats, tavo Dievas, pats pereis
pirm tavęs kaip ryjanti ir naikinanti ugnis, idant juos sutrintų, sunaikintų
ir pražudytų greitai prieš tavo veidą, kaip tau yra kalbėjęs. [4]Kai Viešpats,
tavo Dievas, juos išnaikins tavo akivaizdoje, nesakyk savo širdyje : Vieš-
pats mane įvedė dėl mano teisybės, kad paveldėčiau šitą žemę, tuo tarpu,
kad šitos tautos išnaikintos dėl savo bedievystės. [5]Nes ne dėl tavo tei-
sybės ir tavo širdies dorumo tu įeisi jų žemės paveldėti, bet jos buvo,
tau įeinant, sunaikintos, nes elgėsi bedieviškai, ir idant Viešpats įvyk-
dytų tai, ką jis yra su priesaika pažadėjęs tavo tėvams, Abraomui, Isao-
kui ir Jokubui. [6]Žinok tat, kad ne dėl tavo teisingumo Viešpats, tavo
Dievas, tau duos paveldėti šitą geriausią žemę, nes tu esi labai kietsprandė
tauta

[7]Atsimink ir neužmiršk, kaip įpykinai Viešpatį, tavo Dievą, tyruose. Iš 17,6; 19,3
Nuo tos dienos, kurioje išėjai iš Egipto, iki šitai dienai visados priešinaisi 31, 18; 32,15
Viešpačiui. [8]Nes jau prie Horebo jį įpykinai ir jis užsirūstinęs norėjo
tave sunaikinti, [9]kai aš užžengiau į kalną paimti akmeninių plokščių
sandoros, kurią Viešpats yra su jumis padaręs, ir pasilikau kalne keturias
dešimtis dienų ir naktų, nevalgydamas duonos ir negerdamas vandens.
[10]Viešpats man davė tuomet dvi akmenines plokštes, Dievo pirštu rašytas Iš 31,18
ir turinčias visus žodžius, kuriuos jis kalbėjo kalne iš ugnies tarpo, su-
šauktam esant tautos susirinkimui. [11]Praslinkus keturioms dešimtims
dienų ir tiek pat naktų, Viešpats man davė dvi akmenines plokštes, plokš-
tes sandoros, [12]ir man tarė : Kelkis ir nužengk iš čia greitai, nes tavo Iš 32,7
tauta, kurią išvedei iš Egipto, veikiai pametė kelią, kurį jiems parodei
ir pasidirbdino sau liedintą paveikslą. [13]Viešpats dar man tarė : Matau,
kad šita tauta kietsprandė ; [14]leisk man ją sunaikinti ir išdildyti jos vardą
iš po dangaus ir pastatyti tave ant tautos, kuri bus didesnė ir stipresnė
už šitąją. [15]Kai aš žengiau nuo degančio kalno, laikydamas abiejose
rankose dvi sandoros plokštes [16]ir pamačiau, kad jūs nusidėjote Vieš-
pačiui, jūsų Dievui, sau pasidarėte liedintą veršį ir veikiai pametėte jo
kelią, kurį jums buvau parodęs, [17]aš išmečiau dvi plokštes iš savo rankų
ir juodvi sutrupinau jūsų akivaizdoje ; [18]paskui puoliau kniūbsčias prieš
Viešpatį, kaip pirma nevalgydamas per keturias dešimtis dienų ir naktų
duonos ir negerdamas vandens dėl visų jūsų nuodėmių, kurias padarėte
prieš Viešpatį ir kuriomis jį įpykinote, [19]nes bijojau jo supykimo ir rūsty-
bės, kuria prieš jus užsidegęs norėjo jus sunaikinti. O Viešpats išklausė
mane dar ir tą sykį. [20]Susirūstinęs taip pat smarkiai ant Aarono, jis norėjo

---

kaip apie tai kalbējo žvalgai, išsiųstieji Žadētosios žemēs apžiūrēti ; jo mintis yra ta : nors ir nežinia, kaip galingos būtų tautos ir stiprūs jų miestai, tu su Dievo pagalba visa nugalēsi. — [2]*Kuriuos pats matei.* Ebr t : kuriuos tu žinai, iš svetimų pasakojimų ir iš to, ką girdējai iš savo žvalgų. — [3]*Pražudytų greitai* : taip greitai, kaip tai bus naudinga Israēliui. Plg 7,22. — [4]*Dēl mano...* Puikybē ir perdaug didelis pasitikējimas savimi buvo beveik lygiai pavojinga Israēliui, kaip ir stabmeldystē. — [5]*Jos buvo...* Kanaano tautos bus išnaikintos už savo kaltybes, bet dar tai nesuteikia Israēliui jokios teisēs paveldēti jų žemę ; o jei Israēlis ją gauna, tai tik dēl to, kad Dievas ištikimai vykdo pažadus, padarytus jų tēvams

[8]*Nes jau prie Horebo...* Paminējus apskritai Israēlaičių atkaklumą, Mošē patvirtina savo žodžius pavyzdžiais ir pirmon vieton deda ką tik padarytos sandoros sulaužymą prie Horebo. Plg Iš 32,1-24. — [9]*Nevalgydamas...* Išējimo kn /34,28/ kal-

jį nužudyti, bet aš taip pat meldžiau ir už jį. [21]Jūsų gi nuodėmę, kurią
buvote padarę, tai yra, veršį, nutvėręs sudeginau ugnyje, sutrupinęs į
gabalėlius ir visai sutrynęs į dulkes įmečiau į upelį, tekantį nuo kalno.
Sk 11,1; 14,40; 21,5 [22]Taip pat Gaisre, Gundyme, ir Pageidimo kapinėse jūs įpykinote Vieš-
patį, [23]o kai jis jus siuntė iš Kadesbarnės ir tarė : Pakilkite ir paveldėkite
žemę, kurią jums daviau, jūs paniekinote Viešpaties, jūsų Dievo, palie-
pimą, jam netikėjote ir nenorėjote klausyti jo balso, [24]bet visuomet buvote
maištininkai nuo tos dienos, kurioje pradėjau jus pažinti

[25]Aš gulėjau Viešpaties akivaizdoje keturias dešimtis dienų ir nak-
tų, kai maldaudamas jį prašiau, kad jūsų neišnaikintų, kaip buvo pagrasęs,
[26]ir melsdamas tariau : Viešpatie Dieve ! Neprapuldyk savo tautos ir
savo tėvonystės, kurią atpirkai savo didenybe, kuriuos išvedei iš Egipto
galinga ranka. [27]Atsimink savo tarnus Abraomą, Isaoką ir Jokubą ; ne-
žiūrėk šitos tautos atkaklumo, bedievystės ir nusidėjimo, [28]kad kartais
gyventojai žemės, iš kurios mus išvedei, nesakytų : Viešpats negalėjo jų
įvesti į žemę, kurią yra jiems žadėjęs, ir jų neapkenčia ; todėl jis išvedė,
kad juos užmuštų tyruose. [29]Jie yra tavo tauta ir tavo tėvonystė, kuriuos
išvedei savo didele galybe ir savo ištiestu petimi

Iš 34,1 **10.** [1]Anuo metu Viešpats man tarė : Nusitašyk sau dvi akmenines
plokštes, kaip buvo pirmosios, ir užžengk pas mane į kalną ; pasidarysi
taip pat medinę skrynią. [2]Aš parašysiu dviejose plokštėse žodžius, buvu-
sius tose, kurias sudaužei pirma ir įdėsi juodvi į skrynią. [3]Taigi, aš padariau
iš akacijos medžio skrynią, ir nusitašęs dvi akmenines plokštes, kaip
pirmosios, užkopiau į kalną, turėdamas juodvi rankose ; [4]o jis parašė
dviejose plokštėse, kaip pirma buvo parašęs, dešimtį žodžių, kuriuos
Viešpats yra jums kalbėjęs kalne iš ugnies tarpo, kai tauta buvo surinkta,
ir man juodvi padavė. [5]Paskui aš grįždamas nužengiau nuo kalno ir įdėjau
dvi plokšti į skrynią, kurią buvau padaręs, ir juodvi tenai tebėra, kaip
Sk 33,31; 20,28-29 man Viešpats yra įsakęs. [6]Israėlio gi sūnūs patraukė iš Jakano sūnų Be-
roto į Moserą, kur mirė ir buvo palaidotas Aaronas, kurio vietoje ėmė
eiti kunigystės pareigas jo sūnus Eleazaras. [7]Iš ten jie atėjo į Gadgadą ;
išėję iš tos vietos, sustojo Jetebatoje, vandens ir upelių žemėje. [8]Anuo
metu Viešpats atskyrė Levio giminę Viešpaties sandoros skryniai nešti,
stovėti jo akivaizdoje, einant jo tarnybą, ir laiminti jo vardu iki šiai dienai.

---

bama apie Mošės pasilikimą be valgio tik kai antru atvėju užkopė į kalną. Plg žem 18 e. — [20]*Susirūstinęs taip pat...* Ta aplinkybė Iš kn nebuvo minėta. — *Gaisre.* Žr Sk 11,1... — *Gundyme.* Ebr *massah.* Žr Iš 17,1... — *Pageidimo kapinėse.* Žr Sk 11,4... — [24]*Pradėjau.* Anot Sam Pent, LXX : jis /ty, Viešpats/ pradėjo

[25]*Aš gulėjau...* Mošė grįžta prie svarbiausiojo dalyko, apie kurį buvo pradėjęs kalbėti /8 e/ ir toliau pasakoja apie savo užtarimą tautai

10. [1]*Anuo metu...* Mošė čia pamokslininkų būdu nesilaiko istorinės eilės ir sutraukia vienon vieton dalykus, įvykusius įvairiais laikais. Apie skrynios padirbdinimą žr Iš 25,10...34,1... — [6]*Israēlio gi sūnūs...* Paminėjimas /6 ir 7 e/ Israėlio kelionės regisi įdėtas čia ne savo vieton ; jis maždaug sutinka su Sk 34,30-33 : Jakano sūnų Berotas tai ta pati vieta, ką ir Benejaakanas ; Mosera tai Moserotas ; tačiau tuodu vietų vardu čia paminėta kitoje eilėje. — *Kur mirė... Aaronas.* Aaronas mirė, anot Sk 20, 22... 33,38, Horo kalne ; bet Mosera, kur buvo sustoję Israėlaičiai, buvo tikriausiai Horo kalno pašlaitėje. — [7]*Iš ten jie...* Žr Sk 33,33. — [8]*Anuo metu* : Israėlaičiams dar tebesant prie Sinajaus kalno. Paminėjimas svarbių pareigų, pavestų atlikti Levio giminei, turi parodyti, kad Dievas

9Todėl Levis negavo dalies, nei tėviškės su savo broliais, nes pats Vieš-
pats yra jo tėviškė, kaip Viešpats, tavo Dievas, yra jam pažadėjęs. 10Aš
gi stovėjau, kaip pirma, kalne keturias dešimtis dienų ir naktų, o Viešpats
išklausė mane dar ir tą sykį ir nenorėjo tavęs pražudyti. 11Jis man tarė :
Kelkis ir eik tautos priešakyje, kad įeitų ir paveldėtų žemę, kurią jų
tėvams su priesaika žadėjau jiems duoti

12Tatai gi, Israėli, ko gi Viešpats, tavo Dievas, iš tavęs reikalauja,
jei ne to, kad bijotumei Viešpaties, tavo Dievo, vaikščiotumei jo keliais,
jį mylėtumei ir tarnautumei Viešpačiui, tavo Dievui, visa savo širdimi
ir visa savo siela, 13kad laikytumei Viešpaties įsakymus ir įstatus, ku-
riuos aš tau šiandien skelbiu, kad tau gerai klotųsi ? 14Štai Viešpačiui,
tavo Dievui, pridera dangus ir dangaus dangus, žemė ir visa, kas joje
yra, 15o tačiau Viešpats artimiausiai susijungė su tavo tėvais, juos mylėjo
ir po jų išsirinko iš visų tautų jųjų palikuonis, tai yra, jus, kaip pasirodo
šiandien

16Apipjaustykite tat savo širdis ir nebekietinkite daugiau savo sprandų,
17nes Viešpats, jūsų Dievas, yra pats dievų Dievas ir viešpataujančiųjų 2 Kron 19,7
Viešpats, Dievas didis ir galingas, ir baisus, kurs nežiūri nei asmenų, Ijob 34,19 Išm 6,8
nei dovanų. 18Jis daro teisybę našlaičiui ir našlei, myli svetimtautį, duoda Ekli 35,15
jam maistą ir apdarą. 19Taigi ir jūs mylėkite svetimtaučius, nes ir patys Apd 10,34 Rom 2,11
buvote ateiviai Egipto žemėje. 20Bijosi Viešpaties, tavo Dievo, ir jam Gal 2,6
vienam tarnausi, jo laikysies ir jo vardu prisieksi. 21Jis yra tavo gyrius Aug 6,13 Mt 4,10
ir tavo Dievas, kurs tau padarė šituos didelius ir baisius dalykus, ką Lk 4,8
matė tavo akys. 22Septynių dešimtų sielų skaičiuje nukeliavo tavo tėvai Prad 46,27
Egiptan, ir štai dabar Viešpats, tavo Dievas, tave padaugino kaip dan- Iš 1,5
gaus žvaigždes

11. 1Taigi, mylėk savo Viešpatį, tavo Dievą, ir laikyk visuomet jo
įsakymus ir įstatus, nutarimus ir paliepimus. 2Išpažinkite šiandien, ko
jūsų vaikai nežino, kurie nematė Viešpaties, jūsų Dievo, drausmės, dide-
lių jo veikalų, galingos rankos ir ištiesto peties, 3ženklų ir darbų, padarytų
Egipte karaliui Paraonui ir visai jo žemei, 4visai Egiptiečių kariuomenei,
arkliams ir vežimams, kaip juos apdengė Raudonosios jūros vanduo,
kai anie juos vijosi, ir kaip Viešpats juos išnaikino iki šiai dienai ; 5taip
pat ką padarė jums tyruose, kolei neatėjote į šitą vietą. 6Rubeno sūnaus Sk 16,1,32
Eliabo dviem sūnum Datanui ir Abironui, kuriuodu žemė, atvėrus savo
nasrus, prarijo su namais, padangtėmis ir visu jų lobiu, kurį turėjo Israė-

---

buvo visai dovanojęs nusikaltusiems Israēlaičiams. — 11*Kelkis ir...* Kitas dovanotos kaltēs ženklas. Plg Iš 33,1

12*Tatai gi...* Dievas dovanojęs kaltes ir suteikęs didžiausias malones, nieko daugiau nereikalauja, kaip tik Israēlio meilēs ir klusnumo ; tai turi būti vienatinis atsilyginimas Viešpačiui ir draug naudingiausis pačiam Israēliui. — 14*Dangaus dangus* : augščiausis dangus. Plg 2 Kor 12,2. Minima Dievo visagalybē, kad labiau iškēlus aikštēn jo meilę Israēliui.

16*Apipjaustykite...* Plg Iš 6,12 ir k. — Nuostabi Viešpaties didenybē yra kita priežastis, kodēl Israēlaičiai turi būti jam paklusnūs. — 22*Septynių...* Žr Prad 46,26 ir k.

11. 1*Taigi mylēk...* Paraginimas mylēti Dievą ir jo įsakymų klausyti yra visų svarbiausis dalykas trijuose Mošēs pamoksluose ; todēl jis nuolat jį kartoja. — 2*Ko jūsų vaikai nežino.* Jaunesnioji Israēlio karta, gimusi ir užaugusi tyruose, nežinojo iš savo patyrimo daugelio Dievo stebuklų, įvykusių tautai išējus iš Egipto, prie Sinajaus ir paskiau. —

lio tarpe. [7]Jūsų akys matė visus didelius Viešpaties darbus, kuriuos jis
padarė, [8]kad laikytumėte visus jo paliepimus, kuriuos aš jums šiandien
skelbiu, kad galėtumėte įeiti ir paveldėti žemę, kurion įeinate, [9]ir kad
ilgą laiką gyventumėte žemėje, plūstančioje pienu ir medum, kurią Vieš-
pats su priesaika yra pažadėjęs jūsų tėvams ir jūsų palikuonims. [10]Nes
žemė, kurios paveldėti įeini, ne toki kaip Egipto žemė, iš kurios išėjai,
kur ant pasėtos sėklos lyg kad daržuose atvedamas vanduo aplaistyti,
[11]bet joje yra kalnų ir slėnių, laukiančių lietaus iš dangaus ; [12]Viešpats,
tavo Dievas, visuomet ją lanko ir jojo akys į ją atgręžtos nuo metų pra-
džios iki jų galui

Aug 10,12 [13]Jei tat klausysite mano paliepimų, kuriuos aš šianden jums duodu,
kad mylėtumėte Viešpatį, jūsų Dievą, ir jam tarnautumėte visa jūsų
širdimi ir visa jūsų siela, [14]jis duos jūsų žemei ankstyvojo ir vėlyvojo
lietaus, kad suvalytumėte javus, vyną, aliejų, [15]šieną nuo laukų galvijams
šerti ir patiems pavalgyti lig sočiai. [16]Sergėkitės, kad kartais jūsų širdis
nesiduotų apgaunama, ir kad neatstotumėte nuo Viešpaties, tarnautu-
mėte gi svetimiems dievams ir juos garbintumėte, [17]kad susirūstinęs Vieš-
pats neuždarytų dangaus, ir nebelytų lietus, nei žemė nebeišduotų savo
augalų, ir kad nepražūtumėte veikiai iš geriausios žemės, kurią Vieš-
pats jums duos. [18]Įsidėkite šituos mano žodžius į savo širdis ir sielas,
Aug 6,6 ir pasikabinkite juos kaip ženklą ant rankų, ir patalpinkite tarp savo
akių. [19]Mokykite savo sūnus juos apmąstyti, kada sėdėsi savo namuose
ir eisi keliu, atsiguldamas ir atsikeldamas. [20]Pasirašyk juos savo namų
staktose ir ant durų, [21]kad tavosios ir tavo sūnų dienos padaugėtų že-
mėje, kurią Viešpats jūsų tėvams prisiekė jiems duoti, kolei dangus ištiestas
viršum žemės. [22]Nes jei laikysite paliepimus, kuriuos aš duodu, ir vyk-
dysite juos, taip kad jūs mylėsite Viešpatį, jūsų Dievą, ir vaikščiosite
visais jo keliais, jojo laikydamies, [23]Viešpats išsklaistys visas šitas tau-
tas prieš jūsų veidą ir jūs nugalėsite tas, kurios už jus didesnės ir stip-
resnės. [24]Kiekviena vieta, kurią užmins jūsų koja, bus jūsų. Nuo tyrumos
Još 1,3 ir nuo Libano, nuo didelės Euphrato upės iki Vakarei jūrai tęsis jūsų
sienos. [25]Nė vienas neišstovės prieš jus : Viešpats, jūsų Dievas, siųs baimę
jūsų ir išgąstį visoje žemėje, kurioje turėsite atsistoti, kaip jis yra jums
padėjęs. [26]Štai aš dedu šiandien jūsų akivaizdoje palaiminimą ir prakei-
kimą : [27]palaiminimą, jei būsite klusnūs Viešpaties, jūsų Dievo, paliepi-
mams, kuriuos aš šiandien jums skelbiu ; [28]prakeikimą, jei neklausysite
Viešpaties, jūsų Dievo, paliepimų, ir pasitrauksite nuo kelio, kurį aš
dabar jums rodau, ir vaikščiosite paskui svetimus dievus, kurių nežinote

---

Drausmēs : baisių bausmių, kurios buvo siųstos Egiptui. — [6]*Rubeno sūnaus*... Žr Kun 16,1.32. — [10]*Kur ant pasētos*... Ebr t : kur sēji sēklą ir kojomis laistai kaip žaliuojantį daržą. Daroma aliuzija į laukų laistymo būdą Egipte. Tenai vanduo iš patvinusio Nilo ir ežerų kanalais nuvedamas į laukuose padarytas duobes, iš kurių jį semia rankomis ar kojomis sukamais prietaisais ir nešioja dirvoms laistyti. — [11]*Laukiančių lietaus*... Palestinos derlingumas priklauso ne tiek nuo žmonių triūso, kiek nuo Dievo palaiminimo, kuriuo čia yra savo laiku suteikiamas lietus. Ta aplinkybē daro iš Kanaano žemēs tikrą mokyklą, kurioje žmonēs turi išmokti pasitikēti Dievu ir jo klausyti

[14]*Ankstyvojo*... Ankstyvasis lietus prasideda Palestinoje spalių mēn ir apsčiausis būna gruodyje. Vēlyvasis gi- kovo mēn ir balandyje, dar javams nepribrendus. Plg Kun 26,3-5. — [18]*Įsidēkite*... Plg aug 6,6... — [19]*Juos apmąstyti*... Anot ebr t : kalbēdami apie tai. — [20]*Durų*. Anot ebr t : /miesto/ vartuose

[29]O kai Viešpats, tave Dievas, bus tave įvedęs į žemę, kurion dabar
eini apsigyventi, dėsi palaiminimą Garizimo kalne, prakeikimą gi Hebalio
kalne, [30]kuriuodu yra anapus Jordano už kelio, einančio į saulėleidžius,
žemėje Kananiečių, gyvenančių lygumoje, ties Galgala, esančia prie
slėnio, kurs tęsiasi ir eina toli. [31]Nes jūs pereisite per Jordaną paveldėti
žemės, kurią Viešpats, jūsų Dievas, jums duos, kad ją apimtumėte ir
valdytumėte. [32]Žiūrėkite tat, kad įvykdytumėte įstatus ir nutarimus,
kuriuos aš šiandien dėsiu jūsų akivaizdoje

12. [1]Šitie yra įsakymai ir nutarimai, kuriuos turite vykdyti žemėje,
kurią Viešpats, tavo tėvų Dievas, tau duos, kad ją turėtumei per visas
dienas, kolei vaikščiosi žemėje. [2]Sugriaukite visas vietas, kur pagonys,
kuriuos jūs nugalėsite, garbino savo dievus augštuose kalnuose, kau-
buriuose ir po kiekvienu šakotu medžiu. [3]Išardykite jų altorius ir sutru- Aug 7,25 2 Mak 12,40
pinkite statulas, ugnimi sudeginkite girias, sudaužykite stabus ir išdil-
dykite jų vardus iš jųjų vietų
[4]Jūs Viešpačiui, savo Dievui, taip nedarysite, [5]bet ateisite į vietą,
kurią Viešpats, jūsų Dievas, bus išsirinkęs iš visų jūsų giminių, kad tenai
dėtų savo vardą ir joje gyventų, [6]ir toje vietoje atnašausite jūsų degi-
namąsias ir kruvinas aukas, dešimtines ir jūsų rankų pirmones, apža-
dus ir dovanas, jaučių ir avių pirmgimius. [7]Tenai jūs valgysite Viešpa-
ties, jūsų Dievo, akivaizdoje, ir džiaugsitės viskuo, prie ko jūs ir jūsų
namai būsite pridėję ranką ir kuo Viešpats, jūsų Dievas, jus palaimins.
[8]Tenai nedarysite, ką mes čia šiandien darome kiekvienas, kas jam rodosi
gera ; [9]nes dar iki šiam metui neatėjote į poilsį ir į tėviškę, kurią Vieš-

---

[29]*Dēsi palaiminimą* : paskelbsi. Plg žem 29.30 skyr. — *Garizimo... Hebalio.* Du garsiu žydų istorijoje kalneliu pačiame Palestinos viduryje, atskirtu Sikemo /Nabulus/ slēniu. Hebalis /dabar Džebel Eslamije/ yra į šiaurę nuo to slēnio, Garizimas /dabar Džebel el-Thor/ į pietus. — [30]*Už kelio, einančio...* Tas kelias ējo pačiu Palestinos viduriu iš šiaurēs į pietus. Hebalis ir Garizimas buvo šalia to kelio į vakarus nuo jo. — *Ties Galgala.* Kita Galgala buvo arti Jeriko /Još 5,9/. — *Prie slēnio, kurs...* Ebr t : arti ąžuolo Moreh. Plg Prad 12,6

2. Svarbiausios Israèlio sūnų prievolės

1/ *Religiniai Israēlio įstatai*

12,1-16,17. Sekančioje antrojo Mošēs pamokslo dalyje /12,1-26,29/ primenamos įvairios Israēlio sūnų prievolēs ir tam tikri įstatai. Įstatai duodami taip, kad vienur yra tai tik pakartojimas to, kas seniau buvo paskelbta, kitur pridedami prie jų paaiškinimai, pagaliau kitur paskelbiami visai nauji įstatai. Pirmon vieton padēti įstatai, kurie liečia religinį Israēlaičių gyvenimą. Taigi čia visų pirma liepiama, sugriovus stabų altorius, aukoti aukas toje vietoje, kurią Dievas bus pasirinkęs, savo gi reikalams pjauti gyvulius leidžiama visur /12,1-32/ ; toliau perspējami Israēlaičiai, kad nesiduotų suvadžiojami ir atitraukiami nuo tikrojo Dievo netikriems pranašams ar giminēms ir kad tokiuos suvadžiotojus stengtųsi visai išnaikinti /13,1-18/ ; po to primenama reikalas vengti pagonių papročių, daryti skirtumą tarp nesuteptų ir suteptų valgių, atiduoti dešimtinę, laikyti septintuosius atleidimo metus, pašvęsti gyvulių pirmgimius Dievui ir paskirtu laiku švęsti tris didžiąsias šventes /14,1-16,17/

12. [2]*Sugriaukite...* Plg Kun 7,5 ir k. Visos stabmeldystēs žymēs reikia išdildyti iš žemēs, kurios karalius bus pats Viešpats

[4]*Taip nedarysite* : kaip darē pagonys, kurie turējo daug vietų, paskirtų savo dievaičiams garbinti. — [5]*Į vietą, kurią...* Viešas Dievo garbinimas tam tikromis įstatymo pa-

pats, jūsų Dievas, turi jums duoti. 10 Pereisite per Jordaną ir gyvensite
žemėje, kurią Viešpats, jūsų Dievas, jums duos, kad turėtumėte ramybę
nuo visų nepriętelių aplinkui ir gyventumėte be jokios baimės. 11 Toje
vietoje, kurią Viešpats, jūsų Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai būtų jo
vardas; ten sunešite visa, ką įsakiau, deginamąsias ir kruvinas aukas,
dešimtines ir jūsų rankų pirmones, ir kas tik yra geriausia tarp dovanų,
kurias būsite pažadėję Viešpačiui. 12 Tenai Viešpaties, jūsų Dievo, aki-
vaizdoje, kelsite pokylius jūs, jūsų sūnūs ir jūsų dukterys, tarnai ir tar-
naitės, taip pat ir Levitas, pasilieką jūsų miestuose, nes jis neturi kitos
dalies ir tėviškės tarp jūsų. 13 Sergėkis atnašauti savo deginamąsias aukas
kiekvienoje vietoje, kurią pamatysi; 14 bet tik toje vietoje, kurią Vieš-
pats bus išsirinkęs, tu atnašausi aukas ir darysi visa, ką tau įsakau.
15 Jei tačiau norėsi valgyti ir tau patiks maitintis mėsa, pasipjauk ir
valgyk pagal Viešpaties, tavo Dievo, palaiminimą, kurį tau duos tavo
miestuose, ar gyvulys bus suteptas, tai yra, su kliauda ir sužeistas, ar
nesuteptas, tai yra, nesužeistas ir be kliaudos, koks leidžiama aukoti,
tu jį valgysi, taip pat kaip stirną ir briedį; 16 nevalgysi tačiau kraujo,
kurį išliesi žemėje kaip vandenį. 17 Negalėsi valgyti savo miestuose de-
šimtinių tavo javų, vyno ir aliejaus, galvijų ir avių pirmgimių, ir viso,
ką būsi pažadėjęs ir panorėjęs aukoti laisva valia, taip pat savo rankų
pirmonių, 18 bet tai valgysi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje, vietoje,
kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, tu ir tavo sūnus ir tavo
duktė, tarnas ir tarnaitė, taip pat Levitas, pasilieką tavo miestuose;
linksminsies tu ir pasisotinsi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje visais
dalykais, prie kurių būsi ištiesęs savo ranką. 19 Žiūrėk, kad nepaliktumei
Prad 28,14 Levito per visą laiką, kurį pasiliksi žemėje. 20 Kai Viešpats, tavo Dievas,
Iš 34,24 bus išplėtęs tavo sienas, kaip tau yra kalbėjęs, ir tu norėsi valgyti mė-
Žem 19,8 sos, kurios geidžia tavo siela, 21 vieta gi, kurią Viešpats, tavo Dievas,
išsirinks, kad tenai būtų jo vardas, bus toli, pasipjausi iš galvijų ir smul-
kesnių gyvulių, kurių turėsi, kaip tau įsakiau, ir valgysi savo miestuose,

---

skirtomis aukomis ir apeigomis reikėjo atlikti toje vietoje, kurią pats Dievas nurodydavo, kur buvo ištiesta sandoros padangtė ir pastatyta sandoros skrynia. Tokios vietos Palestinoje buvo visų pirma Galgala, Silas ir k, pagaliau Jerusalė. Bet čia, regisi, nedraudžiama griežtai aukoti Viešpačiui aukas ir kitur pavieniems asmenims, juo gi labiau žmonēms, kurie gaudavo iš Dievo tam tikrus įkvēpimus ir apreiškimus. Be to įstatas kalba apie būsimą laiką, kada Israēlaičiai turēs pilną ramybę nuo savo priešų aplinkui /žr žem 10 e/; toks gi laikas atējo žymiai vēliau, kai karalius Dovidas visiškai nugalējo senovinius Palestinos gyventojus; todēl nenuostabu, kad Teisējų laikais dažniau pasitaikydavo garbinti Dievą įvairiose vietose, ir tas garbinimas buvo paties Dievo pagirtas /žr Gedeono ir Samuēlio istoriją/. — *Dētų savo vardą:* kad išrinktoji vieta imtų vadintis Viešpaties vardu, pav Yahvēs namais /domus Yahve/, ir tenai jis apreikštų aiškiau savo čiabuvimą. — 6 *Kruvinas aukas*: visas kitas aukas, kurios baigdavosi religiniu pokyliu /žr žem 12,18 eil/. 8 *Kiekvienas, kas jam rodosi gera,* Šitų ž negalima imti griežta prasme, tarsi Israēlaičiai iki tam laikui visai nebūtų laikęsi jokių taisyklių Dievo garbinime; jie turējo tik didesnę laisvę, kuri buvo pateisinta sunkaus gyvenimo aplinkybēmis. — 12 *Taip pat ir Levitas*... Tas priminimas apie pasikvietimą Levitų į pokylį neatpalaiduoja nuo mokējimo jiems įsakytos dešimtinēs /žr Sk 18,21.../, be kurios Levitai visai nebūtų turēję kuo gyventi, nes dalyvauti religiniuose pokyliuose jiems tekdavo tik retkarčiais. — 14 *Aukas.* Erb t: deginamąsias aukas. — 15 *Jei tačiau*... Iki tam laikui gyvu-

kaip tau patinka. [22]Kaip valgoma stirna ir briedis, taip ir juos tu valgysi. Nesuteptas žmogus ir suteptasis lygiai juos valgys. [23]To tik sergėkis, kad nevalgytumei kraujo, nes jų kraujas užima sielos vietą, todėl tau neleista valgyti sielos draug su mėsa; [24]bet išpilsi jį žemėje kaip vandenį, [25]kad gerai klotųsi tau ir po tavęs tavo sūnums, jei padarysi, kas įtinka Viešpaties akivaizdoje. [26]Ką gi pašvęsi ir pažadėsi Viešpačiui, tai pasiimsi ir ateisi į vietą, kurią Viešpats bus išsirinkęs, [27]ir atnašausi savo dovanas, mėsą ir kraują, ant Viešpaties, tavo Dievo, altoriaus: aukų kraują išliesi ant altoriaus, mėsą gi pats suvalgysi

[28]Stebėk ir išgirsk visa, ką aš tau įsakiau, kad gerai klotųsi tau ir po tavęs tavo sūnums per amžius, jei padarysi, kas yra gera ir įtinka Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje. [29]Kai Viešpats, tavo Dievas, išnaikins Žem 19,1
prieš tavo veidą tautas, kurių nugalėti tu įeisi, ir kai jas būsi nugalėjęs ir gyvensi jų žemėje, [30]žiūrėk, kad jų nesekiotumei, kai jos, tau įeinant, bus sunaikintos, ir kad nejieškotumei jų papročių, sakydamas: kaip šitos tautos garbino savo dievus, taip ir aš garbinsiu. [31]Nedaryk panašiai Viešpačiui, tavo Dievui; nes jos darė savo dievams visus bjaurumus, kurių Viešpats bodisi, atnašaudamos sūnus ir dukteris ir degindamos ugnyje. [32]Ką tau įsakau, tai tiktai daryk Viešpačiui; nieko nepridėk ir neatimk

13. [1]Jei tavo tarpe rastųsi pranašas, ar kurs sakytųsi matęs sapną ir paskelbtų iš anksto bet kurį ženklą ar stebuklą, [2]ir įvyktų tai, ką yra kalbėjęs, ir jis tau sakytų: Eikime ir sekime svetimus dievus, kurių tu nežinai, ir jiems tarnaukime, [3]tu tokio pranašo ar sapnuotojo žodžių neklausysi, nes Viešpats, jūsų Dievas, jus bando, kad išeitų aikštėn, ar jį mylite visa širdimi ir visa jūsų siela, ar ne. [4]Sekite Viešpatį, jūsų Dievą, ir jojo bijokite; sergėkite jo paliepimus ir klausykite jo balso; jam tarnaukite ir jo laikykitės; [5]anas gi pranašas ar sapnų prasimanytojas tegul bus užmuštas, nes jis kalbėjo, kad jus atitrauktų nuo Viešpaties, jūsų Dievo, kurs jus išvedė iš Egipto žemės ir jus išpirko iš vergijos namų,

---

lius maistui buvo liepta pjauti prie padangtēs /plg Kun 17,3.4/; dabar tas paliepimas panaikinamas kaip neįvykdomas. — *Bus suteptas... nesuteptas.* Ebr t kalbama ir tai trumpiau apie valgantį suteptą ir nesuteptą žmogų. Suteptajam leidžiama valgyti paprastąją mēsą, nelaukiant vakaro; tačiau jam uždrausta dalyvauti religiniame pokylyje. — *Stirną ir briedį.* Tie gyvuliai netiko aukoms. — [16]*Nevalgysi... kraujo.* Draudimas valgyti kraują pasilieka /Prad 9,4/, bet apie aukų valgymą nieko nesakoma. — [17]*Dešimtinių tavo javų...* Žydų padavimas atskiria dvejopą dešimtinę: pirmoji dešimtinē buvo atiduodama Levitams; tos dešimtinēs dešimtinę Levitai turējo duoti kunigams; antroji dešimtinē buvo imama iš to, kas pasilikdavo Israēlaičiams po pirmosios dešimtinēs, ir buvo jų pačių suvalgoma pokyliuose Jerusalēje; pagaliau beturčių dešimtinē duodama kas treti metai. Daugelis aiškintojų mano, kad šitoje vietoje, taip pat kaip ir žem 14,22-27, kalbama apie antrąją dešimtinę, o ne apie tą, kuri reikējo atiduoti Levio giminei. Plg Sk 18,21. — [19]*Kurį pasiliksi žemēje...* per visą savo gyvenimą. — [20]*Kai Viešpats...* Plačiau paaiškinamas įsakymas, parašytas 15.16 eil. — [27]*Dovanas.* Ebr t: deginamąsias aukas. — *Aukų kraują.* Ebr t: dēkojimo aukų kraują [30]*Taip ir aš garbinsiu*: ebr t: taip ir aš darysiu. — [31]*Degindamos.* Plg Kun 18,21; 20,2

13. [1]*Paskelbtų iš anksto...* [2]*ir įvyktų...* Tarpininkaujant piktai dvasiai ir leidžiant Viešpačiui, kurs tuo būdu norēs išbandyti savo išrinkto-

idant padarytų, kad tu išklystumei iš kelio, kurį Viešpats, tavo Dievas,
tau įsakė ; taip tu pašalinsi pikta iš savo tarpo. 6Jei tavo brolis, tavo
motinos sūnus, ar tavo sūnus, ar duktė, ar tavo žmona, kuri tau labai
brangi, ar tavo prietelis, kurį myli kaip savo sielą, norėtų tau įkalbėti ir
slapčia sakytų : eikime ir tarnaukime svetimiems dievams, kurių ne-
pažįstate nei tu, nei tavo tėvai, 7dievams visų tautų, esančių apylinkėje,
arti ar toli, nuo vieno žemės krašto lig kitam, 8nesutik su juo ir jo ne-
klausyk ; tavo akis tegul jo nepasigaili, kad pataikautumei ar jį slėptumei,
9bet tuojau jį užmušk. Tu pirmas pakelk ant jo ranką, o paskui visa
tauta pridės ranką. 10Jis žus užmuštas akmenimis, nes norėjo tave ati-
traukti nuo Viešpaties, tavo Dievo, kurs tave išvedė iš Egipto žemės, iš
vergijos namų, 11kad visas Israėlis, tai išgirdęs, bijotų ir daugiau nebe-
darytų nieko panašaus. 12Jei išgirstumei viename iš savo miestų, kuriuos
Viešpats, tavo Dievas, tau duos apsigyventi, kaikuriuos sakant : 13Iš
tavo tarpo išėjo Belialio sūnūs ir suklaidino savo miesto gyventojus,
sakydami : eikime ir tarnaukime svetimiems dievams, kurių nepažįstate,
14teiraukis rūpestingai ir uoliai, o sužinojęs tiesą, jei pasirodytų, kad
taip yra, kaip sakoma, ir kad tas bjaurus dalykas įvykdytas, 15tuojau
Žem 17,7 išmuši ano miesto gyventojus kalavijo ašmenimis ir išnaikinsi jį, ir visa,
kas jame yra, net ir galvijus. 16Taip pat visus rakandus sukrausi jo gatvių
viduryje ir padegsi kartu su pačiu miestu, taip kad visa sudeginsi Vieš-
pačiui, tavo Dievui, ir tebūna amžinas kapas. Niekados jis nebebus atsta-
tytas, 17ir iš to iškeikimo nieko nepasiliks tavo rankoje, kad Viešpats
sulaikytų savo rūstybės užsidegimą, kad pasigailėtų tavęs ir tave padau-
gintų, kaip yra prisiekęs tavo tėvams, 18jei klausysi Viešpaties, tavo Dievo,
balso ir laikysi visus jo įsakymus, kuriuos aš šiandien tau duodu, taip
darydamas, kas tinka Viešpaties, tavo Dievo akivaizdoje

14. 1Būkite Viešpaties, jūsų Dievo, sūnumis : nedarysite sau įsi-
Aug 7,6 pjovimų ir nesiskusite plikai dėl numirėlio, 2nes esi Viešpačiui, tavo Die-
Žem 26,18 vui, pašvęstoji tauta, ir jis tave išsirinko, kad būtumei jam visai nuosava
tauta iš visų esančių žemėje tautų
Kun 11,4 3Nevalgysite, kas sutepta. 4Šitie yra gyvuliai, kuriuos leidžiama
valgyti : jautis, avis, ožka, 5briedis, stirna, stumbras, laukinis ožys,
gazelė, kalnų ožka, žirafa. 6Valgysite kiekvieną gyvulį, kurs turi į dvi

---

sios tautos ištikimybę. — 2*Kurių tu nežinai* : kurie nieku neprisidējo prie Israēlio likimo pagerinimo, jo negelbējo ir nešelpē, todēl neįsigijo jokių teisių laukti dēkingo garbinimo, kaip Yahvē. — 6*Jei tavo brolis*... Po netikro pranašo, viešai kviečiančio tarnauti dievams, kalba apie suvadžiojančius slapčia. — 9*Bet tuojau jį užmušk*. Anot Sam Pent ir LXX reikējo, kad pirma teismas pasmerktų suvadžiotoją. Plg žem 19,5 ; Sk 35,30. — *Tu pirmas*... Kas skųsdavo, tas pirmas turējo vykdyti bausmę, nes jis ēmē sau didžiausią atsakomybēs dalį. Plg 17,7. — 12*Jei išgirstumei*... Plg Još 22,12. Pamokymas, kas reiktų daryti, jei visas Israēlio miestas pasiduotų stabmeldystei. — *Viename iš savo*... Geriau : apie vieną iš savo miestų... — 13*Belialio*. Ebr *Bᵉlija'al*, be naudos ; todēl tas ž reiškia tą pat, ką ir nenaudēlis ; juo dažnai vadinama piktoji dvasia. — 14*Teiraukis rūpestingai*... Kaltē reikia pirma gerai ištirti ir tik tuomet paskelbti miestą esant iškeiktą /*kherem*/ ir kaip tokį visai jį išnaikinti. — 17*Pasigailētų tavęs*. Viešpaties rūstybē gresia visai tautai, kolei nebus visai atkirstas sugedęs narys

14. 1*Būkite*... Anot ebr t : jūs esate sūnūs. Kadangi Israēlis yra pirmgimis Viešpaties sūnus /Iš 4,22/, tai ir kiekvienas Israēlaitis daly-

dalis skeltą nagą ir gromuliuoja. [7]Tų, kurie negromuliuoja ir turi ne-
skeltą nagą, neturite valgyti, kaip tai : kupranugario, kiškio, uolinio
opšraus ; šitie bus jums sutepti, nes nors jie gromuliuoja, bet turi neskeltą
nagą. [8]Taip pat kiaulė bus sutepta, nes nors turi skeltą nagą, bet ne-
gromuliuoja. Jų mėsos nevalgysite ir maitos neprisiliesite. [9]Iš visų pasi-
liekančiųjų vandenyje, valgysite tuos, kurie turi pelekus ir žvynus ;
[10]tų gi, kurie be pelekų ir žvynų, nevalgysite, nes jie sutepti. [11]Valgy-
kite visus nesuteptus paukščius ; [12]suteptųjų gi nevalgykite : būtent,
aro, grifo, jūros erelio, [13]lingės, vanagėlio, peslio su visa jo rūšimi, [14]visos
varnų rūšies, [15]strauso, pelėdos, žuvėdros, vanago su visa jo rūšimi, [16]ger-
šės, gulbės, ibio, [17]naro, raudonplunksnio, apuoko, [18]pelikonies, kėkšto,
visų su jų rūšimi ; taip pat tutlio ir šikšnosparnio. [19]Taip pat visa, kas
šliaužia ir turi sparnelius, bus sutepta ir nebus valgoma. [20]Visa, kas nesu-
tepta, valgykite. [21]Kas tik yra nustipę, to nevalgysite. Svetimtaučiui, Iš 23,19; 34,26
esančiam tavo vartuose, duok jų valgyti ar jam parduok, nes tu esi Vieš-
pačiui, savo Dievui, pašvęstoji tauta. Nevirsi ožiuko jo motinos piene
[22]Atskirsi dešimtą dalį visų savo vaisių, kurie kas metai uždera dir-
voje, [23]ir valgysi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje, toje vietoje, kurią
jis bus išsirinkęs, kad ten būtų šaukiamas jo vardas, dešimtinę tavo javų
vyno, aliejaus, ir pirmgimius iš savo galvijų ir avių, idant išmoktumei
bijoti visuomet Viešpaties, tavo Dievo. [24]Jeigu kelias būtų per daug toli-
mas iki vietai, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, o jis tau palai-
mins, ir negalėsi jam visa tai nunešti, [25]visa parduosi ir paversi pinigais,
kuriuos neši savo rankoje, ir eisi į vietą, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus
išsirinkęs. [26]Už tuos pačius pinigus nusipirksi, kas tik tau patiks, ar tai
iš galvijų, ar iš avių, taip pat vyno bei stiprių gėralų, ir viso, ko tik gei-
džia tavo siela, ir valgysi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje, keldamas
pokylį, tu ir visa tavo šeima, [27]taip pat ir esąs tavo vartuose Levitas ;
saugokis jį aplenkti, nes jis neturi kitos dalies tavo paveldėtoje žemėje.
[28]Trečiais metais atskirsi kitą dešimtinę iš viso, kas tau tuo metu už-
dera, ir padėsi savo tarpuvartėje ; [29]o Levitas, kurs neturi kitos dalies,
nei tėviškės draug su tavim, taip pat svetimtautis, našlaitis ir našlė,
kurie yra tavo vartuose, ateis, valgys ir pasisotins, kad Viešpats, tavo
Dievas, tave palaimintų visuose tavo rankų darbuose, kuriuos darys-

15. [1]Septintais metais bus atleidimas, [2]kurs taip bus daromas : žmoi
gus, kuriam bus ką nors skolingas jo prietelis, ar artimas ir brolis, nega-

vauja toje įsūnystēje. Ta gi įsū-nystē uždeda jiems tam tikras prievoles. — *Nedarysite*... Žr Kun 19,28 ir k

[3]*Kas sutepta*. Ebr t : kas pasibjaurētina. — [4]*Gyvuliai, kuriuos*. Plg Kun 11,2... — *Stirna*... Gyvulių vardai ne visi tikri. Ebr t paminēta tarp kitų keturios antilopių rūšys. — [9]*Iš visų pasiliekančiųjų*... Žr Kun 11,9... — [11]*Valgykite visus*... Sutepti paukščiai įvardijami tie patys, ką ir Kun 11,13... Tik čia dar pridēta lingē, ebr *ra'ah*, ixion, iš vanagų giminēs. — [19]*Taip pat visa*... Žr Kun 11,29.30. — [21]*Kas tik yra nustipę*... Žr Iš 22,30 ir k. Maita leidžiama naudotis svetimtaučiams, nes jie ir tarp Israēlaičių gyvendami turējo laikyti ne visus jų įstatus. — *Nevirsi ožiuko*... Žr Iš 23,19 ir k

[22]*Atskirsi dešimtą dalį*. Kalbama apie vadinamąją « antrąją » dešimtinę /žr aug 12,17 paaišk/, skirtingą nuo pirmosios dešimtinēs, kuri reikējo atiduoti Levitams. — [23]*Pirmgimius iš savo galvijų*... Žr žem 15,19... — [28]*Trečiais metais*... Antroji trečiųjų metų dešimtinē reikējo atiduoti beturčiams, todēl savininkas negali ja pasinaudoti taip, kaip pasakyta aug 23 e ir t

15. [1]*Septintais metais*... Žr Iš 23,10-12 ir k. — [2]*Negalēs reikalauti*...

lės pareikalauti atgal, nes tai Viešpaties atleidimo metai. [3]Iš svetimtaučio
ir ateivio reikalausi, bet iš vientaučio ir artimo nebus leista išreikalauti.
[4]Nebus jūsų tarpe visai nuskurdusio žmogaus ir elgetos, kad Viešpats,
tavo Dievas, tave palaimintų žemėje, kurią jis tau duos paveldėti. [5]Jei
tačiau klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir sergėsi visa, ką tau liepė
ir ką aš tau šiandien įsakau, jis tave laimins, kaip yra žadėjęs. [6]Tu sko-
linsi daugeliui tautų, bet pats iš nieko neimsi skolon. Tu viešpatausi
daugeliui tautų, o tau niekas neviešpataus. [7]Jei kurs iš tavo brolių, pasi-
liekančių tavo miesto vartuose, žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau
Mt 5,42 duos, nuskurstų, tu nesukietinsi savo širdies ir neužgniauši rankos, [8]bet
Lk 6,34 ją atidengsi beturčiui ir paskolinsi, ko matysi jį reikalaujant. [9]Sergėkis,
kad kartais nepasiduotumei bedieviškai minčiai ir nesakytumei savo šir-
dyje : artėja septinti atleidimo metai, ir nugręžtumei savo akis nuo
beturčio brolio, nenorėdamas jam paskolinti, ko jis prašo, kad jis nesi-
šauktų prieš tave į Viešpatį, ir tau būtų iš to nuodėmė. [10]Priešingai, tu
jam duosi ir nieko nedarysi apgaulingai, sušelpdamas jį jo reikale, kad
Mt 26,11 Viešpats, tavo Dievas, tave palaimintų visuomet ir visame, ką pradėsi
savo ranka. [11]Nestigs beturčių tavo gyvenamoje žemėje ; todėl aš tau
įsakau atidengti ranką savo nuskurdusiam broliui ir beturčiui, kurs pasi-
lieka su tavimi šalyje

Iš 21,2 [12]Kai tau bus parduotas tavo brolis Ebrajis ar Ebrajė ir ištarnaus
Jer 34,14 šešeris metus, septintais metais paleisi jį laisvą, [13]ir apdovanojęs laisve
visai nepakęsi, kad jis išeitų tuščiomis rankomis ; [14]bet jam duosi pavir-
žio iš bandų, iš klojimo ir iš savo spaustuvo, kuo Viešpats, tavo Dievas,
bus tave palaiminęs. [15]Atsimink, kad ir tu tarnavai Egipto žemėje, ir
Viešpats, tavo Dievas, tave išlaisvino, ir todėl aš tau dabar duodu tą
įsakymą. [16]Bet jei jis tartų : aš nenoriu išeiti, dėl to, kad jis myli tave
ir tavo namus ir jaučiasi pas tave gerai, [17]imsi ylą ir perversi jo ausį
savo namų duryse ; su tarnaite padarysi taip pat. [18]Nenugręši nuo jų
savo akių, kai paleisi juos laisvus, nes už samdytinio algą jis tau tarnavo
šešeris metus, kad Viešpats, tavo Dievas, tave palaimintų visuose dar-
buose, kuriuos darai

[19]Kiekvieną pirmgimį patinėlį tarp savo galvijų ir avių pašvęsi
Viešpačiui, tavo Dievui. Nedirbsi su jaučio pirmgimiu ir avių pirmgimio
nekirpsi. [20]Tu ir tavo šeima valgysite juos Viešpaties, tavo Dievo, aki-
Kun 22,20-21 vaizdoje kas metai toje vietoje, kurią Viešpats bus išsirinkęs. [21]O jei
Ekli 35,14 turėtų kliaudą, ar būtų raišas, ar aklas, ar turėtų kokį nedailumą ar ydą

Skola buvo ne visai panaikinama, bet tik jos išmokējimas atidedamas vieneriems metams ; jiems praslinkus, skolą reikējo išmokėti. Atidējimo priežastis buvo ta, kad septintais arba šabatiniais metais laukai neduodavo savininkui jokio pelno. — [4]*Nebus jūsų tarpe...* Viešpaties palaiminimas padēs visiems išvengti skurdo, jei tačiau Israēlaičiai bus klusnūs jo įsakymams. Kaip bus tikrumoje, Mošē pasako toliau 11 e, nes jis numato, kad parašyta 5 e sąlyga nebus įvykdyta. — [8]*Atidengsi beturčiui...* Plg Mt 5,42 ir k. — [9]*Artēja septinti metai.* Paskolinęs prieš pačius šabatinius metus, jis galēs tikrai negreitai susilaukti skolos išmokējimo, todēl gali kilti pagunda visai jos neduoti

[12]*Kai tau bus parduotas* : už skolas. Plg Iš 21,2... ir k. — [13]*Kad išeitų tuščiomis...* Paleistas vergas reikia sušelpti, kad jis galētų pradēti tolesnį savo gyvenimą geresnēse sąlygose ir nebūtų priverstas tuojau vēl parsiduoti nelaisvēn. — [16]*Jei jis tartų...* Žr Iš 21,6. — [17]*Su tarnaite...* Moteriškei vergei čia suteikiamos didesnės teisēs, negu Iš 21,2...

[19]*Kiekvieną pirmgimį...* Paaiški-

kitose kūno dalyse, nebus pjaunamas Viešpačiui, tavo Dievui, [22]bet jį suvalgysi savo miesto vartuose ; kaip nesuteptas žmogus, taip ir suteptasis juos lygiai valgys, kaip stirną ir briedį. [23]To tiktai sergėsies, kad nevalgytumei jų kraujo, bet jį išliesi žemėje kaip vandenį

16. [1]Laikyk naujų vaisių mėnesį, pirmąjį pavasario metu, kad darytumei Viešpačiui, tavo Dievui, Paskhą, nes tame mėnesyje Viešpats, tavo Dievas, išvedė tave nakčia iš Egipto. [2]Aukosi Viešpačiui, tavo Dievui, Paskhą iš avių ir iš jaučių toje vietoje, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai pasiliktų jo vardas. [3]Nevalgysi joje įraugintos duonos : septynias dienas valgysi sielvarto duoną, be raugo, nes su išgąsčiu išėjai iš Egipto, kad atsimintumei tą savo išėjimo iš Egipto dieną per visas savo gyvenimo dienas. [4]Septynias dienas raugas nepasirodys visose tavo sienose ir nepasiliks iki rytui mėsos, paaukotos pirmą dieną vakare. [5]Paskhos negalėsi aukoti kiekviename savo mieste, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, tau duos, [6]bet tik toje vietoje, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai pasiliktų jo vardas. Paskhą aukosi vakarop, saulei nusileidžiant, kada esi išėjęs iš Egipto. [7]Virsi ir valgysi toje vietoje, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, o rytą atsikėlęs eisi į savo padangtes. [8]Šešias dienas valgysi neraugintas duonas, o septintą dieną, kadangi tai Viešpaties, tavo Dievo, sueiga, nedirbsi jokio darbo. [9]Atskaitysi sau septynias savaites nuo tos dienos, kurioje būsi pjautuvu palietęs javus, [10]ir švęsi Viešpačiui, tavo Dievui, Savaičių iškilmę, atnešdamas gera valia savo rankų dovaną, kurią atnašausi pagal tai, kaip Viešpats, tavo Dievas, bus tau palaiminęs, [11]ir kelsi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje pokylį tu, tavo sūnus, tavo duktė, tavo tarnas, tavo tarnaitė, esąs tavo vartuose Levitas, ateivis, našlaitis ir našlė, kurie su jumis pasilieka, toje vietoje, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs, kad tenai pasiliktų jo vardas ; [12]atsiminsi, kad buvai vergas Egipte, laikysi ir vykdysi, kas įsakyta. [13]Taip pat Padangčių iškilmę švęsi septynias dienas, kai būsi suvalęs vaisius iš klojimo ir iš spaustuvo, [14]ir pokyliausi savo iškilmėje tu, tavo sūnus, tavo duktė, tavo tarnas ir tarnaitė, taip pat Levitas ir ateivis, našlaitis ir našlė, kurie yra tavo vartuose. [15]Septynias dienas švęsi tą iškilmę Viešpačiui, tavo Dievui, vietoje, kurią Viešpats bus išsirinkęs ; o Viešpats, tavo Dievas, palaimins tave visuose
tavo vaisiuose ir visuose tavo rankų darbuose ir būsi linksmas. [16]Kiekvienas Iš 23,15;
tavo vyriškis pasirodys tris kartus metuose vietoje, kurią Viešpats bus 34,20
išsirinkęs : Neraugintų duonų iškilmėje, Savaičių iškilmėje ir Padangčių Ekli 35,6

---

nama, kas pasakyta aug 12,6 : 14,23. Iš galvijų pirmgimių savininkas neturi turēti jokio pelno. Jie reikia atgabenti šventyklon ir čia atnašauti. Kada kunigas juos paaukos, jis duos jų mēsos dalį gyvulio savininkui. Ta paskutinē aplinkybē yra naujas dalykas, kitur neminētas. Plg Iš 13,2.12 ir. — [21]*Jei turētų kliaudą*... Gyvulių pirmgimio su kliauda nebuvo leidžiama aukoti. Žr Kun 22,21... Bet savininkas galējo jį pasipjauti ir valgyti kaip paprastą mēsą

16. [1]*Laikyk*... Primenama Velykų apeigos. Plg Iš 12,1... Ir k. — *Naujų vaisių*. Ebr *'abib*. Tuo vardu, o taipgi nisanu buvo vadinamas pirmasis religinių metų mēnuo. — *Pirmąjį pavasario metu*. Paaiškinanti glosa, kurios nēra ebr t. — [2]*Aukosi*... *Paskhą*... *Pesakh* reiškia siaura prasme imant velykinį avinēlį, bet čia tas žodis imamas plačia prasme ir juo vadinama visos Velykų metu daromos aukos. Plg Sk 28,19. — *Toje vietoje, kurią*... Visi Israēlaičiai turi susieiti vienon Viešpaties

iškilmėje. Jie nepasirodys Viešpaties akivaizdoje tuščiomis rankomis,
[17]bet kiekvienas atnašaus iš to, ką turės pagal Viešpaties, tavo Dievo,
palaiminimą, kurį jam yra suteikęs
[18]Visuose savo vartuose, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, tau duos,
kiekvienoje savo giminėje paskirsi teisėjus ir viršininkus, kad teistų tautą
Iš 23,8 teisingu teismu, [19]ir nenukrypsi kurion nors vienon pusėn. Nežiūrėsi
Kun 19,15 asmenų ir neimsi dovanų, nes dovanos apakina išmintingųjų akis ir iškrei-
Aug 1,17 Ekli 20,31 pia teisiųjų žodžius. [20]Kas teisu yra, to teisingai laikysies, kad liktumei
gyvas ir paveldėtumei žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos
[21]Nesodinsi girios ir jokio medžio šalia Viešpaties, tavo Dievo, alto-
riaus. [22]Nedarysi sau ir nesistatysi statulos, nes Viešpats, tavo Dievas,
to neapkenčia

17. [1]Neaukosi Viešpačiui, tavo Dievui, avies ir jaučio su kliauda
ar su kokia nors yda, nes tai yra nuoboda Viešpačiui, tavo Dievui. [2]Jei
pas tave, tarp vienų iš tavo vartų, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, tau
duos, bus rasta vyras ar moteriškė, kurie daro pikta Viešpaties, tavo
Dievo, akivaizdoje ir peržengia jo sandorą, [3]eidami ir tarnaudami sveti-
miems dievams ir juos garbindami, kaip tai saulę, mėnulį ir visą dangaus

---

išrinkton vieton Velykų švęsti. Žr 5 e ir tol. — [3]*Sielvarto duoną*... Nerauginta duona turi priminti sielvartus, iškentėtus Egipte ir išeinant iš jo. — *Su išgąsčiu*. Ebr t : skubiai. Ir ta aplinkybė neleido įrauginti duonos. Plg Iš 17, 34.39. — [4]*Mėsos, paaukotos*... velykinio avinėlio. Plg Iš 17,10. — [7]*O rytą atsikėlęs*... Šitie žodžiai aiškinama dvejopai : vieni mato juose leidimą grįžti namon tuojau, praslinkus tik pirmajai Velykų nakčiai, kiti gi leidimą į laikines padangtes, kurias atvykusieji į šventes pasistatydavo netoli nuo šventos vietos. — [9]*Atskaitysi*... Kalbama apie Sekminių šventę. Plg Iš 34,18... ir k — [11]*Tavo vartuose*. Vartais labai dažnai vadinami Israēlio miestai. — [13]*Taip pat*... Plg Kun 23,33-43. — [16]*Kiekvienas vyriškis*... Griežta prievolē ateiti šventyklon įsakoma tik vyriškiams, kurių amžius tačiau nenurodomas ; bet iš viso pasakojimo aišku /žr 11 e/, kad gerai darē tie, kurie ateidavo su visa savo šeima.

2/ *Viešojo gyvenimo prievolēs* 16,18-21,14. Po griežtai religinių prievolių įkvēptas autorius primena Israēlaičiams jų viešojo ir draugijinio gyvenimo prievoles. Taigi čia visų pirma liepiama paskirti visuose Israēlio miestuose teisējus, kurie turi teisti teisingai, reikalauti paliudijimo bent dviejų liudytojų, painiose gi bylose ieškoti patarimo pas kunigus ir vyriausį tautos teisēją /16,18-17,13/. Toliau eina visai nauji pamokymai apie karaliaus išrinkimą ir kaikurias jo priedermes /17,14-20/. Po to kalbama apie kunigų ir Levitų pelną /18,1-8/, apie netikrus ir tikrus pranašus /18,9-22/, apie prieglaudos miestus /19,1-13/, apie nuosavybēs sienų sergējimą ir apie liudytojus teisme /19,14-21/. Pagaliau duodami perspējimai, liečiantieji karą /20,1-20/, pamokymas, kas reikia padaryti su atrastu nežinia kieno užmušto žmogaus lavonu /21,1-9/ ir kaip pasielgti su belaisve, kurią kas nori vesti /21,10-14/. — [18]*Vartuose* : miestuose. — *Viršininkus*. Ebr *šotrim*, raštininkus. Plg Iš 5,6. — [19]*Ir nenukrypsi*... Plg Iš 23,8 ir k. — [20]*Kas teisu*... Ebr : tu ieškosi teisybēs. Žodžio pakartojimu pabrēžiama didelē teisybēs svarba. — [21]*Nesodinsi*. Ebr t : « nesodinsi sau jokio medžio stuobrio /'ašerah/ šalia Viešpaties, tavo Dievo altoriaus, [22]kurį sau pasidarysi». Aliuzija į pagonių paprotį įsmeigti į žemę šalia Baalo altorių medžio stuobrį, kuriame būdavo įrēžiami Penikijiečių deivēs Astartēs vaizdai ar emblemos. Plg Iš 34,13 ir. — [22]*Statulos*. Tikriau anot ebr t : akmeninio šulo

17. [1]*Neaukosi*... Plg Kun 22,17-25. — [2]*Jei pas tave*... Plg aug 13,2-18.

kariuomenę, ką aš uždraudžiau, [4]ir tai bus tau pranešta, o išgirdęs ir
rūpestingai ištyręs, rasi taip iš tikrųjų esant, ir bus padarytas pasibjaurė-
tinas dalykas Israėlyje, [5]tu išvesi vyrą ir moteriškę, padariusius taip bjau-
rią kaltybę, prie savo miesto vartų, ir bus jie užmušti akmenimis. [6]Kurs Žem 19,15
turės būti užmuštas, žus paliudijant dviem ar trims liudytojams. Nėvie- Mt 18,16
nas tenubūna užmuštas, liudijant prieš jį tik vienam. [7]Liudytojų ranka 2 Kor 13,1 Aug 13,9
pirma pradės jį mušti, o likusios tautos ranka muš paskui, kad pašalin-
tumei pikta iš savo tarpo. [8]Jei matysi, kad skundas abejotinas ir sunku
padaryti skirtumas tarp kraujo ir kraujo, bylos ir bylos, raupsų ir raupsų,
ir pastebėsi, kad tavo vartuose esančiųjų teisėjų sprendimai skiriasi tarp
savęs, kelkis ir eik į vietą, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus išsirinkęs ;
[9]ateisi pas kunigus iš Levio giminės ir pas teisėją, koks bus tuo metu, 2 Kron 19,8
ir jų klausies, o jie tau nurodys teisingą nutarimą. [10]Padarysi, ką tik
pasakys viršininkai vietos, kurią Viešpats bus išsirinkęs, ir kaip tave
pamokys [11]pagal jo įstatymą, laikysies jų nutarimo ir nenukrypsi nei
dešinėn, nei kairėn. [12]Kas gi keltųsi puikybėn, nenorėdamas klausyti pa-
liepimo kunigo, kurs tuo metu tarnaus Viešpačiui, tavo Dievui, ir teisėjo
sprendimo, toksai žmogus mirs, ir tu pašalinsi pikta iš Israėlio, [13]o visa
tauta, tai girdėdama, bijos, kad daugiau nėvienas nesikeltų puikybėn
[14]Kai būsi įėjęs į žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos, ir ją
paveldėsi, gyvensi joje ir tarsi : Įsistatysiu sau karalių, kaip turi visos
tautos aplinkui, [15]tu įstatysi tą, kurį Viešpats, tavo Dievas, bus išrinkęs
iš tavo brolių skaičiaus. Karaliumi negalėsi padaryti kitos tautos žmogaus,
kurs nėra tavo brolis. [16]O kada bus įstatytas, jis nelaikys sau daugybės
arklių ir neves tautos atgal į Egiptą, remdamos raitelių skaičiumi, ypač,
kad Viešpats jums įsakė daugiau niekuomet tuo pačiu keliu nebegrįžti.
[17]Jis neturės daugelio žmonų, kurios vilioja jo sielą, nei begalinės daugybės
sidabro ir aukso. [18]O atsisėdęs savo karalystės sostan, persirašydins sau į
knygą šito įstatymo nuorašą, imdamas egzempliorių iš Levio giminės
kunigų ; [19]turės jį su savim ir skaitys per visas savo gyvenimo dienas,
kad išmoktų bijoti Viešpaties, savo Dievo, ir laikyti jo žodžius ir nuta-
rimus, kurie įsakyti įstatyme. [20]Tenepakilsta jo širdis puikybėn prieš savo
brolius ir tenenukrypsta dešinėn ar kairėn pusėn, kad jis pats ir jo sūnūs
ilgai karaliautų Israėlyje

— [3]*Saulę, mēnulį* ir... Ebr t : « saulę, arba mēnulį, arba »... Sabeismas /ugnies ir dangaus žiburių garbinimas/ minimas čia kaip vienas iš stabmeldystēs reiškinių. — *Ką aš uždraudžiau.* Įstatymo skelbējas atsiliepia čia Dievo vardu. — [5]*Prie savo miesto vartų.* Kaltininkas reikējo pirma pastatyti prieš teisējus pačiuose miesto vartuose, o pasmerktas reikējo išvesti iš miesto ir užmušti ties jo vartais. — [6]*Paliudijant*... Žr žem 19,15 ir k. — [7]*Liudytojų ranka*... Plg aug 13,9. — [8]*Tarp kraujo ir kraujo* : ar užmušē kas tyčiomis, ar netyčiomis. — *Bylos ir bylos* : kilus abejonei apie nuosavybēs teises. — *Tarp raupsų ir raupsų.* Ebr t kalbama ne apie raupsus, kuriuos tyrinēti buvo kunigų dalykas, bet apie smūgius, ar apskritai apie artimo pažeidimą. — [9]*Pas kunigus.* Jiems buvo pavesta mokyti žmones įstatymo ir jį aiškinti. Žr Kun 10,11. — *Pas teisēją.* Toks teisējas buvo Jošuē ir kiti, minimi Teisējų knygoje. — *Jie tau nurodys*... Plg 2 Kron 19,8-11

[14]*Kai būsi*... Įspējimai apie būsimą Israēlio karalių. — [16]*Jis nelaikys.* Tautos reikaluose Israēlio karalius turi labiau pasitikēti Dievo pagalba, negu žemiška galybe. Nurodomas čia taisykles aiškiai peržengē Saliamonas ir jo įpēdiniai ir taip vedē pamažu Israēlį į prapultį. — [18]*Persirašydins.* Karaliui reikējo persirašydinti arba visas Penkiaknygis, arba bent jo dalys, kuriose duodami įstatai. Iš čia patiriame taipgi, kad rašyto įstatymo sargais buvo kunigai. —

Sk 18,20-23 18. [1]Kunigai ir Levitai, ir visi kurie yra iš tos pačios giminės, ne-
Aug 10,9 turės dalies ir tėvonystės su likusiuoju Israėliu, nes jie valgys Viešpaties
1 Kor 9,13 aukas ir jo dovanas, [2]ir jie neims nieko kito iš savo brolių tėviškės, nes
pats Viešpats yra jų tėvonystė, kaip jis yra jiems kalbėjęs. [3]Kunigams
priderės iš tautos ir iš tų, kurie atnašauja aukas, tokios teisės : kada jie
Sk 18,11 atnašaus jautį ar avį, duos kunigui petį ir pilvelį ; [4]taip pat pirmones javų,
vyno, aliejaus ir vilnų dalį iš avių kirpimo ; [5]nes Viešpats, tavo Dievas,
jį išrinko iš visų tavo giminių, kad jis ir jo sūnūs stovėtų ir tarnautų
Viešpaties vardui per amžius. [6]Jei Levitas išeitų iš vieno tavo miestų,
esančių visame Israėlyje, kuriame jis gyvena, ir norėtų atėjęs pasilikti
vietoje, kurią Viešpats bus pasirinkęs, [7]jis tarnaus vardan Viešpaties, savo
Dievo, kaip visi jo broliai Levitai, kurie tuo metu stovės Viešpaties aki-
vaizdoje. [8]Jis gaus tokią pat maisto dalį, kaip ir kiti, neskaitant to, kas
jam pridera jo mieste iš tėvų palikimo
[9]Kai būsi įėjęs į žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos, ser-
Kun 20,27 gėkis, kad nepanorėtumei sekioti anų tautų nuobodų. [10]Teneatsiranda
pas tave nėvieno, kurs drįstų pašventinti savo sūnų ar dukterį, vesdamas
per ugnį, ar kurs teirautųsi pas žynius ir tikėtų sapnams bei prietarams ;
tenebūna burtininko, [11]nei žavėtojo, nei tokio, kurs teirautųsi pas pytonus
ir raganius, ar ieškotų tiesos pas numirėlius ; [12]nes Viešpats bodisi visų
tų dalykų ir už tokiuos nusikaltimus jis išnaikins anas tautas, tau įeinant.
[13]Būsi tobulas ir nesuteptas su Viešpačiu, tavo Dievu. [14]Anos tautos, kurių
žemę paveldėsi, klauso putveizdų ir raganių ; tu gi Viešpaties, tavo Dievo

---

[20]*Kad jis pats*... Tik vykdant nurodytąsias sąlygas karališkoji valdžia pasiliks toje pačioje šeimoje

18. [1]*Kunigai*... Plg Sk 18,20-23. — *Ir visi*. Žodžio « ir » čia nereikia. — *Aukas*. Ebr t : deginimus. Plg Kun 1,9. — [3]*Ir iš tų*. Ž « ir » čia nereikia. — *Tokios teisės*... Minimos visų pirma dėkojimo aukų dalys, priklausančios kunigams. — *Petį*. Ebr *zᵉro'a*. Kitur buvo įsakyta duoti šlaunį, ebr *šoq*. Plg Kun 7,32.33 ir k. — *Pilvelį* : ketvirtąjį gromuliuojančių gyvulių pilvą, kuriame baigiasi virškinimas. Užuot jo kitur liepiama duoti krūtinę. Ebr t dar čia minima du žandikauliu, kurių kitur nėra paminėta. — [4]*Taip pat pirmones*... Plg Sk 18,12... — *Vilnų dalį*. Tokios pirmonės kitur neminėta. — [6]*Išeitų iš ... miestų* : visų pirma iš 48 miestų, kurie reikėjo paskirti Levitams, o gal ir iš kitų, kuriuose jie galėjo apsigyventi kaip ateiviai. Plg Sk 35,8 ir k. — *Norėtų atėjęs*... Levitų tarnyba šeimomis prie šventyklos buvo sutvarkyta tik žymiai vėliau, būtent, Dovido laikais. Neesant gi tos tvarkos, be Levitų, nuolat pasiliekančių prie šventyklos, galėjo ir pas kitus rastis noras būti arčiau Dievo išrinktosios vietos. — [8]*Neskaitant to*... Ką norėta pasakyti šitais žodžiais, neaišku. Anot kaikurių aiškintojų ebr t mintis turētų būti toki : išskyrus nedoruosius kunigus, kurie buvo susitepę tarnavimu stabams. — [10]*Teneatsiranda*... Israēlaičiams reikia sergētis visokios burtininkystēs. Plg Iš 22,17 ir k. — *Pašventinti savo*... Plg Kun 18,21 — [11]*Pas pytonus*. Plg Kun 20,28 ; Apd 16,17. — *Pas numirēlius*. Plg 1 Kar 28,7. — [15]*Pranašą*. Aug buvo kalbama apie paskyrimą teisējų, apie būsimą karalių, apie kunigus ; dabar paskelbiama, kad Israēlis turēs pranašą. Vieni aiškintojai /Orig Teod ir k/ mato čia pažadējimą, kad Israēlaičiams bus duota visa eilē pranašų, tarp kurių vyriausis ir visų galva turētų būti Mesijas, ir kad tų pranašų tarnyba bus nuolatinē, taip pat kaip teisējų, karalių ir kunigų. Kiti gi mato minimame čia pranaše vieną mūsų Išganytoją Jēzų Kristų. Ta nuomonē turi nemaža labai rimtų patvirtinimų. Šv Petras /Apd 3,22/ ir šv Steponas /Apd 7,37/ suprato Mošēs žodžius apie Jēzų Kristų. Pats mūsų Išganytojas juos išaiškino apie save, sakydamas, kad Mošē apie jį rašęs /Jo 5,45-47/. Žydai tikējo, kad žadētasis pranašas

kitaip esi pamokytas. [15]Viešpats, tavo Dievas, pažadins tau iš tavo gimi- Jo 1,45
nės ir iš tavo brolių p r a n a š ą kaip mane ; jo tu klausysi, [16]kaip prašei Apd 3,22
Viešpaties, tavo Dievo, prie Horebo, sušauktai esant sueigai ir tarei : Iš 20,21
Kad gi toliau nebegirdėčiau Viešpaties, mano Dievo, balso ir nebematy-
čiau daugiau šitos baisiausios ugnies, idant nenumirčiau ; [17]o Viešpats
man tarė : Jie visa gerai kalbėjo. [18]Aš jiems pažadinsiu iš jų brolių tarpo Jo 1,45
pranašą, panašų į tave, ir įdėsiu savo žodžius į jo burną, ir jis jiems
kalbės visa, ką jam būsiu įsakęs. [19]Kas gi nenorės klausyti jo žodžių,
kuriuos jis kalbės mano vardu, tam aš atkeršysiu. [20]Pranašas gi, kurs
pagadintas puikybės, norėtų kalbėti mano vardu, ko aš jam neliepiau
sakyti, ar svetimųjų dievų vardu, bus užmuštas. [21]O jei tu sau vienas
sakytumei mintyje : Kaip aš galiu pažinti žodį, kurio Viešpats nekal-
bėjo ? [22]Tokį turėsi ženklą : jei toksai pranašas paskelbtų ką nors iš
anksto vardan Viešpaties ir neįvyktų, to Viešpats nekalbėjo, bet pranašas
prasimanė savo dvasios pasipūtime ir todėl tu jo nebijosi

19. [1]Kai Viešpats, tavo Dievas, bus išnaikinęs tautas, kurių žemę
tau atiduos, o tu ją paveldėsi ir gyvensi jos miestuose ir namuose, [2]at- Sk 35,11
skirsi sau tris miestus viduryje žemės, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau Još 20,2
duos paveldėti, [3]rūpestingai pataisydamas į juos kelią, ir padalinsi į
tris lygias dalis visą tavo žemės plotą, kad tasai, kurs yra pabėgėlis dėl
žmogžudystės, turėtų arti, kur galėtų nubėgti. [4]Toks bus įstatas apie
bėgantį žmogžudį, kurio gyvybę reikia išlaikyti. Kas užmuštų savo artimą
nežiniomis, ir kurs, kaip pasirodo, nei vakar, nei užvakar neturėjo jo-
kios prieš jį neapykantos, [5]bet paprastai nuėjo su juo į mišką malkų
kirsti ir bekertant malkas ištrūko iš rankų kirvis ir nusmukus nuo kir-
vakočio geležis užgavo jo prietelį ir užmušė, toksai nubėgs į vieną iš
augščiau minėtųjų miestų ir liks gyvas ; [6]kad kartais artimas to, kurio
kraujas išlietas, skausmo sukiršintas, nesivytų ir, jei kelias būtų ilgesnis,
jo nenutvertų ir neužmuštų to, kurs neužsipelnė mirties, nes, kaip pasi-
rodo, anksčiau neturėjo prieš užmuštąjį jokios neapykantos. [7]Todėl aš
tau įsakau paskirti tris miestus lygiame vienas nuo kito atstume. [8]O kai Prad 28,14
Viešpats, tavo Dievas, išplės tavo ribas, kaip yra prisiekęs tavo tėvams, Iš 34,24
ir tau duos visą žemę, kurią jiems yra žadėjęs, [9]/jei tiktai sergėsi paliepimus Aug 12,20
ir darysi, ką tau šiandien įsakau, kad mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, ir
vaikščiotumei visą laiką jo keliais/, pridėsi sau tris kitus miestus ir minė-
tųjų trijų miestų skaičių du syk padauginsi, [10]kad nekaltas kraujas
nebūtų išlietas žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti,

---

bus ne kas kitas, kaip tik Mesijas : taip pat tą dalyką suprato dauguma šv tėvų ir vėlesnių krikščionių rašytojų. — *Kaip mane.* Tie žodžiai nereiškia tobulos lygybės tarp Mesijo ir Mošės, bet tik nurodo, kad Mošės ir Kristaus buvo tas pat pašaukimas būti tarpininkais tarp Dievo ir žmonių. — [16]*Prie Horebo.* Plg aug 5,25 ir k. — [18]*Įdėsiu savo...* Iš šitos vietos sužinome tikrą prasmę žodžio pranašas : jis reiškia ištikimą skelbėją Dievo valios ir jo įsakymų žmonėms. — [20]*Pranašas...* Netikri pranašai bus dvejopi : vieni skelbsis esą Yahvės pranašais, kiti gi svetimųjų dievų. Apie dievaičių pranašus pasakyta daugiau 13,2... Toliau gi kalbama apie tai, kaip galima atskirti tikras Yahvės pranašas nuo netikrojo. Plg Mik 3,8 ; Jer 23,29

19. [2]*Atskirsi sau tris miestus.* Dievas buvo įsakęs paskirti viso šešis prieglaudos miestus, bet trys jau buvo išrinkti į rytus nuo Jordano /4,41-49/ ; todėl dabar įsakoma paskirti kitus tris šiapus Jordano. — [3]*Pataisydamas.* Naujas paliepimas, iš kurio pasirodo didelis rūpestis nekaltu užmušėju. — *Lygias.* To ž

Sk 35,20 idant tu nebūtumei kaltas dėl išlieto kraujo! [11]Bet jei kas, neapkęsdamas
savo artimo, patykotų jo gyvybės ir pakilęs jį užgautų, o užgautasis nu-
mirtų, anas gi nubėgtų į vieną iš minėtųjų miestų, [12]to miesto senesnieji
siųs ir ištrauks jį iš prieglaudos vietos, atiduos į rankas artimo tojo, kurio
kraujas išlietas, ir jis numirs. [13]Tu jo nepasigailėsi ir pašalinsi nekaltą
kraują iš Israėlio, kad tau gerai klotųsi

[14]Nepanaikinsi ir neperkelsi savo artimo ribų, kokias pranokėjai
paskyrė tavo tėviškėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos žemėje,
kurią būsi gavęs paveldėti.

Aug 17,6 [15]Vienas liudytojas nestos prieš ką nors, vis tiek koks ten būtų nusi-
Mt 18,16 kaltimas ir piktadarystė, bet dviejų ar trijų liudytojų pasakymu bus
2 Kor 13,1 nutartas kiekvienas dalykas. [16]Jei liudytojas melagis imtų kaltinti žmogų
dėl įstatymo peržengimo, [17]abudu turinčiu tarp savęs bylą, stosis prieš
Dan 13,62 Viešpatį akivaizdoje kunigų ir teisėjų, kurie bus anose dienose. [18]Jie gi
rūpestingiausiai ištyrę ir radę, kad netikras liudytojas pasakė prieš savo
brolį melą, [19]padarys jam taip, kaip jis manė padaryti savo broliui, ir
taip tu pašalinsi pikta iš savo tarpo, [20]kad kiti tai išgirdę turėtų baimę
Iš 21,23-24 ir niekuomet nedrįstų tolygiai daryti. [21]Tu jo nepasigailėsi, bet pareika-
Kun 24,20 lausi gyvybės už gyvybę, akies už akį, danties už dantį, rankos už ranką,
Mt 5,38 kojos už koją

20. [1]Jei išeisi į karą prieš savo neprietelius ir matysi raitelius, veži-
mus ir priešų kariuomenės daugybę didesnę esant, negu tavoji, nebijok
jųjų, nes Viešpats, tavo Dievas, kurs tave išvedė iš Egipto žemės, yra su
tavim. [2]Prisiartinant gi jau mūšiui, kunigas atsistos prieš eiles ir taip
kalbės tautai: [3]Klausyk, Israėli! Šiandien jūs einate kovon prieš jūsų
neprietelius; tenenusigąsta jūsų širdis, nebijokite, nesitraukite ir nepa-
būgkite jųjų, [4]nes Viešpats, jūsų Dievas, yra jūsų tarpe; jis kovos už
1 Mak 3,56 jus prieš visus priešus, kad jus išgelbėtų iš pavojaus. [5]Taip pat vadai
prieš kiekvieną būrį paskelbs, kariuomenei girdint: Ar yra kas nors, kurs
pasistatė naujus namus ir jų dar nepašventė? Tegul eina ir grįžta į savo
namus, kad kartais nemirtų kare ir kitas turėtų juos pašvęsti. [6]Ar yra

---

nēra ebr t. — [4]*Toks bus įstatas*... Primenama, kas tais prieglaudos miestais galēs naudotis. Plg Sk 35,12.. — [8]*O kai* ... Įsakoma paskirti vēliau dar kitus tris miestus šiapus Jordano. Tačiau šitas įsakymas niekuomet nebuvo įvykdytas, nes Israēlaičiai neįvykdē Dievo pastatytos sąlygos ir tik trumpam laikui, Dovido ir Saliamono dienose, buvo paēmę visą kraštą, kurs buvo pažadētas jų tēvams. Plg Prad 15,17 ir k. — [11]*Bet jei kas*... Plg Sk 35,12. 20.24. — [12]*To miesto*. Ebr t: jo miesto; taigi to, iš kur buvo užmušējas. — [13]*Nekaltą kraują*: kaltybē, padaryta nekalto kraujo išliejimu. Nekaltas kraujas sutepa žemę ir tas sutepimas pasilieka tolei, kolei už jį nebus atkeršinta užmušējo kraujo išliejimu

[14]*Nepanaikinsi*... Naujas įstatas. — *Paskyrē*: bus paskyrę. [15]*Vienas liudytojas*... Plg aug 17,6; Mt 18,16 ir k. — [16]*Jei liudytojas melagis*... Plg Iš 23,1... Kun 19,15... — [17]*Stosis prieš Viešpatį*... Tą nusikaltimą turējo teisti vyriausis teismas prie šventyklos

20. [1]*Jei išeisi*... Karuose Israēlaičiai turi labai pasitikēti Dievo pagalba, todēl jie visuomet turi rūpintis būti vertais tos pagalbos. — [2]*Prisiartinant*... Ne paskutinēje valandoje, bet kai karas jau paskelbtas ir visi rengiasi į kovą. — [5]*Vadai*. Ebr *šotrim*, raštininkai. Plg aug 1,15 ir k. — *Kas pasistatē naujus namus*. Pirma priežastis, atleidžianti nuo ējimo karan. Anot Žydų padavimo, šitame atsitikime /taip pat 7 e/ buvo atleidžiama vieneriems metams.

kas nors, kurs įsiveisė vynuogyną ir dar jo nepadarė tokiuo, kad visiems būtų leista iš jo valgyti? Tegul eina ir grįžta į savo namus, kad kartais nemirtų kare ir kitas žmogus turėtų atlikti jo pareigas. [7]Ar yra kas nors, kurs susižadėjo su moterimi ir dar jos nevedė? Tegul eina ir grįžta į savo namus, kad nemirtų kare ir kitas žmogus ją imtų. [8]Tai pasakę pridės dar, kas toliau eina, ir kalbės tautai: Ar yra kas nors bailus ir nedrąsios širdies? Tegul eina ir grįžta į savo namus, kad neįbaugintų savo brolių širdies, kaip jis pats yra apimtas baimės. [9]Kai kariuomenės vadai bus nutilę ir pabaigę kalbėti, kiekvienas prirengs į kovą savo būrius

[10]Jei kada prisiartinsi prie miesto, kad jį užkovotumei, pirma pasiūlysi jam taiką. [11]Jei priims ir tau atidarys vartus, visi jame esą žmonės liks gyvi ir tau tarnaus mokėdami duoklę. [12]Bet jei nenorės daryti sandoros ir pradės prieš tave kovą, apgulsi jį, [13]o kai Viešpats, tavo Dievas, atiduos jį į tavo rankas, nugalabysi visus jame esančius vyriškius kalavijo ašmenimis, [14]atskirdamas moteris ir vaikus, galvijus ir visa, kas dar yra mieste. Visą grobį padalinsi tarp kariuomenės ir valgysi iš tavo neprietelių išplėšų, kurias Viešpats, tavo Dievas, bus tau davęs. [15]Taip darysi su visais miestais, kurie yra labai toli nuo tavęs ir nėra iš tų miestų, kuriuos gausi paveldėti. [16]Tuose gi miestuose, kurie bus tau duoti, visai nepaliksi nė vieno gyvo, [17]bet užmuši juos kalavijo ašmenimis, būtent, Hetiečius, Amoriečius, Kananiečius, Pereziečius, Heviečius ir Jebusiečius, kaip Viešpats, tavo Dievas, tau yra įsakęs, [18]kad kartais jie neišmokytų jūsų daryti visų nuobodų, kurias patys yra darę savo dievams, ir kad nenusidėtumėte Viešpačiui jūsų Dievui. [19]Kai ilgą laiką laikysi apgulęs miestą ir apsupsi jį pylimais, kad jį paimtumei, neiškirsi medžių, kurių vaisius galima valgyti ir neturi kirviais naikinti šalies aplinkui, nes tai medis, o ne žmogus, ir negali padauginti skaičiaus kovojančių prieš tave. [20]Bet jei medžiai ne vaisiniai, o laukiniai ir tinka kitiems reikalams, nusikirsk ir daryk karo pabūklus, kolei nepaimsi miesto, kurs prieš tave kovoja

21. [1]Jei žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos, būtų rasta užmušto žmogaus lavonas, nežinant, kas yra užmušėjas, [2]tavo vyresnieji ir teisėjai išeis ir matuos nuo lavono vietos atstumą lig kiekvienam iš aplinkinių miestų, [3]ir kurį ras artesnį už kitus, to miesto senesnieji ims iš bandos karvaitę, kuri netraukė jungo ir žemės nearė žagre, [4]nuves ją į nejaukų ir uolingą slėnį, kurs niekuomet nebuvo nė išartas, nei apsėtas, ir tenai perpjaus karvaitei kaklą. [5]Paskui prisiartins Levio sūnūs kunigai,

— [6]*Kurs įsiveisē vynuogyną.* Plg Kun 19,23-25. Jauno vynuogyno vaisių trejais pirmaisiais metais visai nebuvo leista valgyti, ketvirtais jie reikējo pašvęsti Dievui, ir tik penktais jau galējo naudotis savininkas, todēl jo uogas galējo valgyti ir kiti. — [7]*Kurs susižadējo.* Plg žem 24,5. — [8]*Kas nors bailus.* Plg Teis 7,3. — [9]*Kiekvienas prirengs...* Anot ebr t: pastatys kariuomenēs viršininkus tautos priekyje

[10]*Prie miesto*: esančio ne Kanaano žemēje. Žr žem 15 e. — [11]*Liks gyvi...* Taip padarē Israēlaičiai su Gabaoniečiais, manydami, kad jie gyvena toli nuo Žadētosios žemēs. Žr Još 9 sk. — [17]*Kaip Viešpats...* Žr aug 7,1. — [19]*Nes tai medis...* Ebr t: nes argi lauko medis yra žmogus, kad nuo tavęs pasitrauktų į tvirtovę. — Labai žmoniškas įspējimas, kad nebūtų be reikalo sunaikinami dalykai, naudingi žmonių gyvenime

21. [2]*Vyresnieji ir teisējai*: paimti iš aplink esančių miestų. — [3]*Kurį ras artesnį,* — nes galima buvo įtarti, kad užmušējas buvo iš artimesniojo miesto. — *Karvaitę, kuri...* Ir auka ir visos aukojimo aplinkybēs turi

kuriuos Viešpats, tavo Dievas, yra išrinkęs, kad jam tarnautų ir jo vardu laimintų, ir kad jų žodžiu būtų nutartas kiekvienas dalykas ir ar yra kas nesutepta ar sutepta. [6]Ateis ir ano miesto senesnieji prie užmuštojo, nuplaus savo rankas ant karvaitės, papjautos slėnyje, [7]ir sakys: Mūsų rankos neišliejo šito kraujo ir mūsų akys nematė. [8]Pasigailėk, Viešpatie, savo tautos, Israėlio, kurį atpirkai, ir nepaskaityk jai nekalto kraujo, išlieto tavo tautos Israėlio tarpe. Taip bus nuo jų atimta kraujo kaltė; [9]tu gi būsi laisvas nuo nekaltai išlieto kraujo, kai padarysi, ką Viešpats yra įsakęs

[10]Jei būsi išėjęs į kovą prieš tavo neprietelius, o Viešpats, tavo Dievas, paduos juos į tavo rankas, ir vesdamas nelaisvėn [11]pamatysi belaisvių skaičiuje gražią moteriškę, įsimylėsi į ją ir norėsi imti į žmonas, [12]tu ją įsivesi į savo namus; ji nusiskus plaukus, nusipjaustys nagus, [13]nusivilks drabužius, kuriuose buvo pagauta, ir sėdėdama tavo namuose raudos savo tėvo ir motinos vieną mėnesį; paskui įeisi pas ją ir miegosi su ja, ir ji bus tavo žmona. [14]Jei paskui ta nebepatiks, paleisi ją laisvą ir negalėsi jos parduoti už pinigus, nei elgtis su ja žiauriai, nes tu ją pažeminai

[15]Jei kurs žmogus turėtų dvi moteri, vieną mylimą, o antrą nemylimą, ir jomdviem iš jo pagimdžius vaikų, nemylimosios sūnus būtų pirmgimis, [16]norėdamas padalinti tarp savo sūnų lobį, jis negalės mylimosios sūnaus padaryti pirmgimiu ir pastatyti jo augščiau už nemylimosios sūnų, [17]bet pripažins pirmgimiu nemylimosios sūnų ir jam duos iš visų dalykų, kuriuos turi, dvigubai; nes tasai yra pirmasis tarp jo vaikų ir jam pridera pirmgimystės teisės

[18]Jei kam gimtų nepaklusnus ir atkaklus sūnus, kurs neklausytų tėvo ar motinos liepimo ir sudraustas paniekintų įspėjimą, [19]jie jį nutvers, nuves pas ano miesto vyresniuosius ir prie teismo vartų [20]ir jiems sakys: Šitas mūsų sūnus atkaklus ir neklusnus, mūsų įspėjimo klausyti nenori, užsiima lėbavimu, paleistuvyste ir pokyliavimu. [21]O miesto žmonės užmuš jį

---

pamokyti, kaip labai reikia branginti žmogaus gyvybę ir baisētis žmogžudyste. — [4]*Į nejaukų ir uolingą slēnį.* Ebr t: į slēnį su visuomet tekančiu vandenimi. — [5]*Prisiartins... kunigai.* Jie turi būti vieši liudytojai įvykusio permaldavimo už išlietą kraują. — [8]*Taip bus nuo jų atimta...* Pagal įstatymą už žmogžudystę reikējo atsilyginti užmušējo mirtimi; kadangi jis buvo nežinomas, kaltē pradžioje metama ant arčiau esančiojo miesto gyventojų; jiems prisiekus per savo vyresniuosius, kad jie nekalti, atnašaujama ir papjaunama jų karvē, kuri pavaduoja tikrąjį užmušēją, ir taip atsilyginama už žmogžudystę. — [9]*Tu gi,* Israēli.

[11]*Gražią moteriškę...* Kalbama apie moteris toli gyvenančių tautų, o ne apie Kananietes, nes šitas buvo liepta visas užmušti. Plg aug 20,16. — [12]*Nusiskus plaukus...* Visos tos apeigos turējo reikšti, kad moteriškē išsižada pagonystēs ir apsivalydama įeina į išrinktąją tautą. — [14]*Nei elgtis su ja žiauriai*: palikdamas ją savo namuose kaip vergę

3/ *Įvairūs įstatai, liečiantieji kasdieninį gyvenimą*

21,15-26,19. Trečioje vietoje duodami įstatai, kurie tvarko kasdieninį žmonių gyvenimą, ypač gi jų santykius su artimais; čia randame taipgi daugybę įvairių įstatymų, liečiančių visos tautos šventumą ir švarumą; pagaliau visas antras Mošēs pamokslas baigiamas trumpučiu paraginimu

[15]*Jei kurs...* Įstatas apie pirmgimių teises. — *Dvi moteri...* Pavyzdžiu žr Prad 29,30.31 ir k. — [17]*Pirmasis tarp jo vaikų.* Žr Prad 49,3. — *Pirmgimystēs teisēs.* Žr Prad 25,31...

[18]*Jei kam gimtų...* Įstatas apie atkaklų sūnų pripažįsta gimdytojams

akmenimis ir jis mirs, kad pašalintumei pikta iš savo tarpo ir kad visas
Israėlis girdėdamas bijotų
[22]Kai žmogus bus nusidėjęs taip, kad jis reikia nubausti mirtimi,
ir kada pasmerktas mirti jis bus pakartas ant kartuvių, [23]jo lavonas ne- Gal 3,13
pasiliks ant medžio, bet bus palaidotas tą pačią dieną, nes Dievo prakeik-
tas yra, kas kaba ant medžio, ir jokiu būdu nesutepsi savo žemės, kurią
Viešpats, tavo Dievas, tau bus davęs paveldėti

22. [1]Jei pamatytumei klaidžiojantį savo brolio jautį ar avį, nepraeisi Iš 23,4
pro šalį, bet nuvesi atgal pas savo brolį; [2]nors tas brolis ir nėra tavo
giminaitis ir tu jo nepažįsti, tu nusivesi į savo namus ir bus pas tave,
kolei tavo brolis jo ieškos ir atsiims; [3]taip pat padarysi su asilu, su
drabužiu ir su kiekvienu savo brolio dalyku, kurs bus pamestas; jei jį
rasi, nepaliksi lyg kad svetimo. [4]Jei matysi savo brolio asilą ar jautį
parpuolusį ant kelio, neeisi šalin, bet pakelsi draug su juo
[5]Moteriškė neapsivilks vyriško apdaro, ir vyriškis nesinaudos mote-
rišku drabužiu, nes nuoboda yra Viešpačiui tasai, kurs tai daro. [6]Jei ei-
damas keliu rastumei medyje ar žemėje paukščio lizdą ir patelę, tupinčią
ant paukščiukų ar ant kiaušinių, nepasiimsi jos draug su jaunikliais, [7]bet
leisi nuskristi, pasiimdamas tik paukščiukus, kad tau gerai klotųsi ir kad
gyventumei ilgą laiką. [8]Pasistatęs naujus namus, padarysi aplink stogą
mūrą, kad tavo namuose nebūtų išlietas kraujas ir nebūtumei kaltas,
kam nors parpuolant ir žemyn nukrentant. [9]Neapsėsi savo vynuogyno
kita sėkla, kad ir pasėtoji sėkla ir kas uždera vynuogyne nebūtų kartu
pašvęsta. [10]Nearsi draug jaučiu ir asilu. [11]Neapsivilksi drabužiu, išaustu
iš vilnų ir draug iš linų
[12]Pasidarysi kutus ant atsiūlių prie keturių kampų tavo apsiausto, Sk 15,38
kuriuo apsidengi.
[13]Jei kas vestų žmoną, o paskui imtų jos neapkęsti [14]ir ieškotų pro-
gos ją paleisti, prasimanydamas apie ją bjauriausią kaltybę, ir sakytų:
aš vedžiau šitą žmoną, bet įėjęs pas ją, neradau, kad ji būtų mergaitė,
[15]tuomet jos tėvas ir motina ims ją, nešis su savim jos mergystės žymes
pas miesto vyresniuosius, esančius vartuose, [16]ir tėvas sakys: Aš daviau
šitam vyrui savo dukterį į žmonas; kadangi jis jos neapkenčia, [17]pra-
simano apie ją bjauriausią kaltybę ir sako: Aš neradau, kad tavo duktė
būtų mergaitė, o štai yra čia mano dukters mergystės žymės, ir jie išties,
miesto vyresniųjų akivaizdoje, drabužį. [18]Tuomet ano miesto vyresnieji

---

teisę reikalauti iš vaikų prideramos pagarbos, bet draug draudžia jiems elgtis su vaikais pagal savo ūpą. Įstate kalbama apie užaugusį sūnų, pasiliekantį tėvo namuose. Kaltinti jį gali tik abu gimdytoju draug, be to reikia aiškiai nurodyti kaltybē. — *Lēbavimu...* Nusikaltimų pavyzdžiai.

[22]*Kai žmogus...* Įstatas apie pakartųjų lavonus. — *Kada pasmerktas mirti.* Ebr t: kada jis nužudytas; nes pas Žydus gyvų nekardavo, bet tik nužudytųjų lavonus. — [23]*Nepasiliks.* Ebr t: nenakvos. Ta taisyklē buvo pritaikyta mūsų Išganytojui Jēzui Kristui. Žr Jo 19,31... *Dievo prakeiktas...* Savo kaltybēmis, kuriomis nusipelnē tą pakorimą, jis užvedē ant savęs ir Dievo prakeikimą. Taigi pakorimas buvo draug ženklas Dievo prakeikimo, o tuo pačiu ir sutepimas Israēlio žemēs. Plg Kun 18,25 ir k. Apie pritaikymą šitų žodžių Išganytojui žr Gal 3,13

22. [1]*Jei pamatytumei...* Artimo meilēs prievolēs. Plg Iš 23,4.5. — *Savo brolio*: kito Israēlaičio. — [2]*Nēra tavo giminaitis.* Anot kitų: ne arti gyvena. — *Atsiims.* Nors aiškiai nepasakyta, kas reikējo daryti su dalyku, kurio niekas neatsišaukia,

nutvers vyrą ir jį nuplaks ; [19]be to nubaus jį šimtu sidabrinių siklių, ku-
riuos duos jaunosios tėvui, nes jis prasimanė pikčiausią kaltybę apie Israė-
lio mergaitę ; ji pasiliks jo žmona, ir jis negalės jos atstumti per visas
savo gyvenimo dienas. [20]Bet jei tai tiesa, ką jis prikaišioja, ir jaunoji
nebus rasta mergaitė, [21]jie ją išmes už jos tėvo namų durų, ir ano miesto
vyrai užmuš ją akmenimis ; ji numirs, nes padarė bjaurų nusikaltimą
Israėlyje, paleistuvaudama savo tėvo namuose ir tu pašalinsi pikta iš savo
Kun 20,10 tarpo. [22]Jei vyras sugultų su svetima moterimi, abudu numirs, tai yra,
svetmoteris ir svetmoterė, ir tu pašalinsi pikta iš Israėlio tarpo. [23]Jei vy-
ras susižadėtų su jauna mergaite ir kas nors sutikęs ją mieste su ja
sugultų, [24]nuvesi abudu prie ano miesto vartų, ir bus akmenimis užmušti :
mergaitė už tai, kad nešaukė, būdama mieste ; vyras, nes pažemino savo
artimo žmoną ir pašalinsi pikta iš savo tarpo. [25]Bet jei vyras sutiktų
sužadėtą mergaitę lauke ir pagavęs sugultų su ja, mirs jis vienas, [26]mer-
gaitė nieko nenukentės ir neužsipelnė mirties ; nes kaip galvažudis pakilsta
prieš savo brolį ir atima iš jo gyvybę, taip nukentėjo ir mergaitė. [27]Ji
buvo viena lauke ; šaukė ir nebuvo kas ją išlaisvintų. [28]Jei vyras sutiktų
jauną mergaitę, neturinčią sužadėtinio, ir nutvėręs sugultų su ją, ir
byla ateitų į teismą, [29]tasai, kurs su ja sugulė, duos mergaitės tėvui penkias

---

bet tikriausiai jis turējo priklausyti radējui

[5]*Moteriškē...* Toks apdarų sukeitimas būtų slēpimas savo lyties, todēl jis priešingas žmogaus prigimčiai. — *Apdaru.* Apdaras čia reiškia ne tiktai drabužį, bet visus apdarus, kuriais vyras skiriasi nuo moteriškēs. Anot Žydų padavimo prie jų priklausē ir ginklai. — [6]*Jei eidamas...* Pamokymas, kad reikia pasigailēti ir menko gyvulio. Plg Kun 22,28. — [8]*Padarysi aplink stogą.* Stogai rytuose buvo ne nuolaidūs, bet visai gulsti ; ant jų dažnai užeidavo melstis, namų darbų dirbti ar pasilsēti. Plg Još 2,6. — [9]*Kita sēkla.* Vynuogyne turi augti vynuogēs, o ne draug ir kiti javai. Javų pirmonēs buvo pašvenčiamos antrą Velykų dieną /Kun 18,10/, vaisiniai medžiai ketvirtais metais /Kun 19,23-25/. Už įsakymo peržengimą reikēs atiduoti šventyklai ką duos sēkla ir vynuogynas. — [11]*Neapsivilksi...* Plg Kun 19,19

[12]*Pasidarysi...* Žr Sk 15,37...

[14]*Ieškotų progos.* Ebr t : prikaišiotų jai žodžiu kaltybę, ty, tuščias kaltybes, kurios remiasi vien jo žodžiais. — [15]*Jos mergystēs žymes.* Žr žem 17 e. — [17]*Drabužį.* Ant jo turējo būti jų dukters mergystēs žymēs. Signa virginitatis constabant linteo vel sindone illa, super quam primus concubitus effectus est. Quaeque debuit maculari sanguine, profluente rupta sponsae pellicula, quae hymen vocatur. Hymen enim integrum est quidem signum ordinarium, minime tamen infallibile virginitatis corporalis ; quandoque enim et post concubitum hymen perseverat, rumpitur autem non solum concubitu, sed etiam aliis modis. Censendae igitur sunt matres mature et instanter monuisse filias, legem hanc eas docuisse simulque periculum demonstrasse, quod in aliis praeter concubitum licentiis lateret /Hummel/. — [18]*Tuomet...* Neteisingam vyrui bausmē skiriama trejopa, nuplakimas, piniginē pabauda /apie 600 litų/ ir atēmimas iš jo teisēs kuomet nors išardyti tą moterystę. — [20]*Bet jei...* Tikrai kalta jaunoji reikia nubausti taip, kaip baudžiama nusikaltusi sužadētinē, nes susižadejimas Israēlyje dēdavo ko ne tas pačias prievoles, ką ir vestuvēs. — [21]*Už jos tēvo...* Nes ji nusidējo tebebūdama savo tēvo namuose ir pasilikdama jųjų globoje. — [22]*Jei vyras...* Bausmē už svetmoterystę. Plg Kun 20,10 ; Jo 8,5. — [23]*Jei vyras...* Bausmē sužadētinei, kuriai padaryta prievarta mieste. Sužadētinē baudžiama kaip svetmoterē, nes nesigynē, todēl spēliojama, kad pati sutiko. — *Žmoną* : sužadētinę. Žr aug 24 e paaišk. — [25]*Bet jei...* Sužadētinē, kuriai padaryta prievarta už miesto sienų, laikoma visai

dešimtis siklių sidabro ir turės ją žmona, nes ją pažemino, ir negalės jos Iš 22,16
atstumti per visas savo gyvenimo dienas. [30]Nėvienas neims savo tėvo
žmonos ir neatidengs jo dangalo

23. [1]Į Viešpaties susirinkimą neįeis romytinis su nepagydomai su-
žeistais ar nupjautais sąnariais, kurie paskirti žmonių giminei palaikyti.
[2]Iškekšinis, tai yra gimęs iš paleistuvės, neįeis į Viešpaties susirinkimą
iki dešimtai kartai. [3]Amonietis ir Moabietis neįeis amžinai į Viešpaties Neem 13,1
susirinkimą net ir po dešimtos kartos, [4]nes nenorėjo jūsų pasitikti kelyje Sk 22,5
su duona ir vandenimi, kai buvote išėję iš Egipto, ir dėl to kad pasisamdė
prieš tave iš Mezopotamijos Sirijoje Beoro sūnų Balaamą, kad tave
prakeiktų. [5]Bet Viešpats, tavo Dievas, nenorėjo klausyti Balaamo ir
pavertė jo prakeikimą tau palaiminimu, nes jis tave mylėjo. [6]Nedarysi
su jais taikos ir nesirūpinsi jų gerove per visas savo gyvenimo dienas
amžinai. [7]Nesibjaurėsi Idumėjiečio, nes jis tavo brolis, nei Egiptiečio, nes
buvai ateivis jo žemėje. [8]Iš jų gimusieji trečioje kartoje įeis į Viešpaties
susirinkimą

[9]Išėjęs kovon prieš savo neprietelius, sergėsies visokio pikto dalyko.
[10]Jei bus tarp jūsų žmogus, kurs nakčia susiteptų sapne, jis išeis už sto-
vyklos [11]ir nesugrįš, kolei vakarop neapsiplaus, o saulei nusileidus vėl
ateis į stovyklą. [12]Turėsi už stovyklos vietą, į kurią vaikščiosi prigimties
reikalų atlikti, [13]nešdamos baslelį prie juostos ; atsitūpdamas išsikasi
duobelę ir pridengsi žemėmis išmatas, [14]nuo kurių pasilengvinai. /Nes
Viešpats, tavo Dievas, vaikščioja tarp stovyklos, kad tave išgelbėtų ir
tau paduotų tavo neprietelius/. Tavo stovykla tebūna šventa, ir tene-
pasirodo joje jokio mėšlo, kad Dievas tavęs nepamestų

[15]Vergo, kurs pas tave bus atbėgęs, neatiduosi jo šeimininkui. [16]Jis
gyvens su tavim vietoje, kuri jam patiks, ir ras poilsį viename tavo miestų;
tu jo nenuliūdink. [17]Nebus paleistuvės iš Israėlio dukterų, nei kekšininko
iš Israėlio sūnų. [18]Neatnašausi Viešpaties, tavo Dievo, namuose paleis-
tuvystės užmokesčio, nei šuns kainos, vis tiek, kas būtų pasižadėjęs, nes
abudu dalyku yra nuobuoda Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje

[19]Neimsi iš savo brolio palūkanų nei už paskolintus pinigus, nei už
javus, nei už kurį nors kitą dalyką, [20]bet iš svetimo ; savo gi broliui pa-
skolinsi be palūkanų tai, ko jam reikia, kad Viešpats, tavo Dievas, tave
palaimintų visuose tavo darbuose žemėje, kurios paveldėti įeisi

---

nekalta. — [28]*Byla ateitų į teismą.* Ebr t : jei būtų užklupti. — *Duos mergaitės tėvui...* Plg Iš 22,16.17. Skirtumas įstate yra dėl to, kad Iš Kn kalbama apie paprastą suvedžiojimą, čia gi apie prievartą. — [30]*Tėvo žmonos* : savo pamotės. Plg žem 27,20 ir k

23. [1]*Į Viešpaties susirinkimą.* Taip vadinama Viešpaties išrinktoji Israėlio tauta. Visų pirma įvardijami tie, kurie negalės įsigyti piliečio teisių Israėlyje. — [2]*Iškekšinis.* Tikra ebr ž *mamzer* prasmė nežinoma. Taip buvo vadinami visi Azoto gyventojai ir gal visi Pilistimai. — [3]*Amonietis ir Moabietis...* Jie buvo kilę iš paleistuvingų santykių tarp tėvo ir dviejų jojo dukterų. Žr Prad 19,31... Bet čia nurodyta kita jų atstūmimo priežastis. Plg Sk 22,5 ; Još 24,9. — [7]*Idumėjiečio.* Jie buvo Esavo palikuonys — [8]*Trečioje kartoje.* Plg 1 Ezdr 9,12.

[9]*Kovon.* Ebr t : į stovyklą. Kalbama tikriausiai apie kareivių stovyklas. — *Pikto dalyko.* Pavyzdys nurodytas sekančioje eil. — [10]*Susiteptų nakčia.* Plg Kun 15,16. — [13]*Nešdamos baslelį.* Neleista tam dalykui naudotis ginklu. — [14]*Viešpats... vaikščioja* : laiko savo globoje

[15]*Vergo.* Kalbama apie vergą svetimtautį, išbėgusį iš svetimtaučio savininko nam . — [17]*Nebus paleistu-*

[21]Padaręs Viešpačiui, tavo Dievui, apžadą, nesivėlinsi atitesėti, nes
Viešpats, tavo Dievas, to reikalaus ; ir jei būsi pasivėlinęs, bus tau palai-
kyta nusidėjimu. [22]Jei nenorėsi žadėti, būsi be nuodėmės. [23]Bet kas išėjo
vieną sykį iš tavo lūpų, to laikysies ir padarysi, kaip pažadėjai Viešpačiui,
tavo Dievui, ir ką esi kalbėjęs savo valia ir burna
[24]Įėjęs savo artimo vynuogynan, valgyk vynuogių, kiek tau tiks, bet
su savim nieko neišsinešk. [25]Jei įeitumei į savo prietelio javus, tau lei-
džiama raškytis varpų ir ranka išsitrinti, bet pjautuvu nesipjausi

Mt 5,31 ; 19,7 Mk 10,4

24. [1]Jei žmogus vestų žmoną ir su ja gyventų, o ji nerastų jo akyse
malonės dėl kurio nors bjaurumo, jis parašys atsiskyrimo raštą, duos
jai į rankas ir paleis ją iš savo namų. [2]Jei išėjus ji ištekėtų už kito vyro,
[3]ir taip pat tasai imtų jos neapkęsti, duotų jai atsiskyrimo raštą ir paleistų
iš savo namų, ar rasi pats numirtų, [4]pirmasis vyras nebegalės jos imti
atgal į žmonas, nes ji yra sutepta ir pasidarė pasibjaurėtina Viešpaties
akivaizdoje ; neleisk įvykti tokiai nuodėmei savo žemėje, kurią Viešpats,
tavo Dievas, tau duos paveldėti
[5]Žmogus ką tik vedęs žmoną neeis į karą ir nebus jam pavesta jokios
viešos pareigos ; jis pasiliks be kaltės savo namuose, kad vienerius metus
linksmintųsi su savo žmona. [6]Užstatui neimsi nei apatinio nei viršutinio
girnų akmens, nes taip jis tau užstato savo gyvybę. [7]Jei kas būtų nutver-
tas betykojąs savo brolio iš Israėlio sūnų ir jį pardavęs paimtų užmo-
kestį, toksai bus užmuštas, ir tu pašalinsi pikta iš savo tarpo
[8]Labai sergėkis kad neapsikrėstumei raupsų sloga, bet daryk, ko tik
tave pamokys kunigai iš Levio giminės pagal tai, ką jiems įsakiau ir
Sk 12,10 įvykdyk rūpestingai. [9]Atsiminkite, ką Viešpats, jūsų Dievas, padarė Ma-
rijai kelyje, kuomet ėjote iš Egipto
[10]Reikalaudamas atgal iš savo artimo kurio nors dalyko, kurį tau
Iš 22,26 skolingas, neįeisi į jo namus užstato pasiimti, [11]bet stovėsi lauke, o jis
tau išneš, ką turės. [12]O jei jis neturtingas, nepasiliks pas tave per naktį

---

vēs... Kalbama apie paleistuvavimą bei deivēs Astartēs garbinimą. — [18]*Nei šuns kainos*. Šunimi čia pavadinta paleistuvaujantis vyriškis. Plg Apr 22,15

[19]*Palūkanų*. Visai uždraudžiama imti palūkanos ar nuošimčiai iš Israēlaičių. Tačiau turima galvoje skolinimą pinigų ne prekybos reikalams, bet tik beturčiui sušelpti.

[21]*Padaręs*... Įstatas apie apžadus. Plg Iš 22,29 ; Kun 27,1... ir k.

[24]*Bet su savim*. Ebr t : bet savo indan neįsidēsi. — [25]*Leidžiama tau*... Ta teise naudojosi Kristaus apaštalai. Mt 12,1.

24. [1]*Jei žmogus*... Ebr t : 1-3 eil yra ilgo sakinio protasis : Jei vestų... ir parašytų... ir duotų... ir paleistų... [2]ir ji išējus ištekētų... ir ji būtų paleista vyro mirtimi ar kitu atsiskyrimo raštu, [4]Pirmasis vyras nebegalēs... — *Bjaurumo*. Vēlesniais laikais taip išreikšta moters kaltybē buvo įvairiai aiškinama. Pats gi žodis /anot ebr t : dalyko nuogumas/ nurodo kurią nors svarbią priežastį ; todēl negana buvo vien vyro užgaidos. — *Parašys atsiskyrimo raštą*. Ebr t : jei parašytų... Todēl ne naują įstatą apie atsiskyrimą skelbia čia Mošē, bet tik mini tuomet viešpatavusį paprotį ir tai tuo tikslu, kad paaiškintų, jog gavusiai atsiskyrimo raštą moteriškei ir ištekējusiai už kito vyro neleista jokiu būdu grįžti prie pirmojo. Bet minēdamas buvusį paprotį, ir jo neuždrausdamas, Mošē tuo pačiu leido jam pasilikti toliau ir tai dēl Israēlaičių širdies kietumo, kaip paaiškino pats Išganytojas, sugrąžindamas pirmykštį moterystēs nesuardomumą /plg Mt 19,2.../. — [4]*Nes ji yra sutepta*... Ebr t : po to, kai buvo sutepta, nes tai yra nuoboda Viešpaties akivaizdoje

[5]*Žmogus ką tik vedęs*... Plg aug

užstatas, [13]bet tuojau jam atiduosi, saulei dar nenusileidus, kad miego-
damas savo apdare laimintų tave, ir tu būtumei rastas teisus Viešpaties,
tavo Dievo, akivaizdoje. [14]Nesulaikysi algos vargdieniui ir beturčiui savo Kun 19,13
broliui ar ateiviui, kurs su tavim pasilieka žemėje ir yra tarp tavo vartų, Tob 4,15
[15]bet tą pačią dieną, saulei dar nenusileidus, atiduosi užmokestį už jo
darbą, nes jis neturtingas ir tuo jis palaiko savo gyvybę, kad nesišauktų
prieš tave į Viešpatį ir nebūtų tau palaikyta nusidėjimu. [16]Gimdytojai 4 Kar 14,6
nebus užmušami už vaikus, nei vaikai už gimdytojus, bet kiekvienas mirs 2 Kron 25,4
už savo nusidėjimą. [17]Neiškreipsi teismo ateiviui ir našlaičiui, ir neimsi Ez 18,20
iš našlės užstato drabužio. [18]Atsimink, kad buvai vergas Egipte, ir Viešpats,
tavo Dievas, iš ten tave išlaisvino. Todėlei aš tau įsakau taip daryti.
[19]Pjaudamas javus savo dirvoje ir palikęs užmirštą pėdą, negrįši jo pa-
siimti, bet leisi nusinešti ateiviui, našlaičiui ir našlei, kad Viešpats, tavo
Dievas, tave palaimintų visuose tavo rankų darbuose. [20]Jei rinksi alyvų
vaisius, negrįši subaigti rinkti, kas bus likę medžiuose, bet paliksi atei-
viui, našlaičiui ir našlei. [21]Jei uogausi savo vynuogyne, nerinksi pasilie-
kančių kekių, bet tai teks ateivio, našlaičio ir našlės reikalams. [22]At-
simink, kad ir tu buvai vergas Egipte ; todėl aš tau įsakau daryti tą
dalyką

25. [1]Jei kiltų kaikurių byla ir jie kreiptųsi į teisėjus, tie pripa-
žins teisybę tam, ką matys esant teisų, pasmerks gi ką matys kaltą.
[2]O jei matys nusidėjusį, vertą esant plakimo, išties ir savo akivaizdoje
nuplakdins. Kirčių skaičius bus pagal nusidėjimo didumą, [3]bet taip kad 2 Kor 11,24
neperviršytų keturių dešimtų, kad tavo brolis nenueitų bjauriai sudras-
kytas iš po tavo akių. [4]Neužriši nasrų jaučiui, kuliančiam klojime tavo 1 Kor 9,9
javus 1 Tim 5,18
[5]Kai broliai gyvens drauge ir vienas iš jų mirs be vaikų, mirusiojo Mt 22,24
žmona neištekės už kito, bet ją ims mirusiojo brolis ir sužadins savo Mk 12,19
broliui palikuonis, [6]o pirmgimį iš jos sūnų pramins ano vardu, kad jo var- Lk 20,28
das nebūtų išnaikintas iš Israėlio. [7]Jeigu gi jis nenorės imti savo brolio Rut 4,5
žmonos, kuri jam pridera pagal įstatymą, moteriškė eis pas miesto var-
tus, kreipsis prie vyresniųjų ir tars : mano vyro brolis nenori pažadinti

---

20,7. — [6]*Nei apatinio, nei...* Ebr t : girnų arba viršutinio girnų akmens. Girnų reikėjo kasdien javams susimalti ; be viršutinio akmens jos darėsi visai nenaudingos. — [7]*Betykojąs...* Ebr t : pavagiąs žmogų iš savo brolių. Kaltybē lygi žmogžudystei. Plg Iš 21,16

[8]*Labai sergēkis...* Ebr t kalbama ne apie apsikrētimą raupsais, bet apie laikymą visų įstatų liečiančių tą baisią ligą. Žr Kun 13 r 14 skir. — [9]*Atsiminkite...* Primenama Mošēs ir Aarono sesuo Marija, kad patvirtinus, jog pats Viešpats paskyrē pasielgimo būdą su raupsotaisiais ir jį įvykdo per savo kunigus. Plg Sk 12,10

[10]*Neįeisi į jo namus...* Užstatą, kad skolininkas sugrąžins skolą paskirtu metu, turi pasirinkti jis pats, o ne skolintojas. — [12]*O jei jis neturtingas...* Pastebētinas nuolatinis rūpestis beturčiais. Čia turēta galvoje beturčių duodamą užstatan apsiaustą be kurio jie pigiai galējo apseiti dieną, bet ne naktį. Plg Iš 22,26.27. — [14]*Nesulaikysi...* Plg Kun 19,13 ir k. — [16]*Gimdytojai.* Visai kitaip darydavo paprastai dauguma pagonių. Plg Est 9,13 ; Kod Hammurapio. Dievas kaikada skiria bausmę už tēvų kaltybes ir vaikams net iki ketvirtajai kartai, bet tai Dievo teismas, o ne žmonių teismuose laikytina taisyklē. Plg Jos 7,24. — [17]*Neiškreipsi...* Plg Iš 22,21-24. — [19]*Pjaudamas...* Plg Kun 19,9...

25. [2]*Savo akivaizdoje.* Ta aplinkybē geriausiai galējo sulaikyti bu-

savo brolio vardą Israėlyje, nei manęs imti į žmonas. [8]Jie tuojau jį pasikvies ir pasiklaus. Jei jis atsakys : Nenoriu jos imti į žmonas, [9]moteriškė prieis prie jo vyresniųjų akivaizdoje, ims nuo jo kojos kurpę, spjaus jam į veidą ir sakys : Taip atsitiks žmogui, kurs nestato savo brolio namų. [10]Ir jis bus pramintas Israėlyje vardu : Nuautojo namai

[11]Jei susivaidytų tarp savęs du vyru ir pradėtų vienas su kitu grumtis, o vieno iš juodviejų žmona, norėdama išgelbėti savo vyrą iš stipresniojo rankos, ištiestų ranką ir nutvertų jį gėdos vietoje, [12]nukirsi jai ranką, nepasiduodamas dėlei jos mielaširdystei

[13]Neturėsi maišelyje įvairių svarsčių, didesnio ir mažesnio, [14]ir nebus tavo namuose didesnio ir mažesnio saiko. [15]Turėsi svarstį teisingą ir tikrą, ir saikas bus pas tave lygus ir tikras, kad ilgą laiką gyventumei žemėje, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos. [16]Nes tavo Viešpats bodisi tai darančio ir priešinasi visokiai neteisybei

Iš 17,8 [17]Atsimink, ką tau padarė Amalekas kelyje, kuomet ėjai iš Egipto, [18]kaip jis išėjo prieš tave ir tavo būrių pakraščius, kurie nuvargę buvo atsilikę, užmušė, kai tu buvai pailsęs dėl bado ir nuovargio, ir jis nebijojo Dievo. [19]Kuomet tat Viešpats, tavo Dievas, tau duos poilsį ir pavergs visas aplinkui tautas žemėje, kurią tau yra žadėjęs, tu išnaikinsi jo vardą po dangumi ; žiūrėk, kad neužmirštumei.

26. [1]Kai įeisi į žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos paveldėti, ir ją gavęs gyvensi joje, [2]tu imsi iš visų savo vaisių pirmones, sudėsi pintinėn ir eisi į vietą, kurią Viešpats, tavo Dievas, bus pasirinkęs, kad tenai būtų šaukiamas jo vardas ; [3]prisiartinsi prie kunigo, koks bus anose dienose, ir jam sakysi : Išpažįstu šiandien Viešpaties, tavo Dievo,

---

delių žiaurumą. — [3]*Neperviršytų keturių dešimtų.* Paskesniais laikais, bijodami peržengti tą įsakymą, neplakdavo daugiau kaip 39 kirčiais. Plg 2 Kor 11,24. — [4]*Neužriši...* Javus senovėje kuldavo pasiklojęį klojime ir vadžiodami viršum jų jaučius arba juos įkinkydami į veleną. Tas rūpestis, kad kuliantis jautis galėtų ėsti kuliamų javų, yra gražaus žmoniškumo žymė. — Plg Šv Povilo pritaikymą 1 Kor 9,9 ; 1 Tim 5,18

[5]*Kai broliai...* Levirato įstatas, kad mirus vienam broliui be vaikų, kitas brolis turi vesti jo našlę ir pirmas gimęs iš tos moterystės sūnus turi būti laikomas mirusiojo įpėdiniu, minimas čia pirmą kartą ; bet jis buvo paremtas labai senu papročiu, buvusiu jau senųjų patriarkų laikais. Žr Prad 38,8. Jo tikslas buvo palaikyti visas Israėlio šeimas su visais jų padalinimais. Kituose panašiuose atsitikimuose moterystė buvo uždrausta. Žr Kun 18,16 ir k. Vesti moterimi mirusiojo brolio našlę turėjo prievolę visi jo svainiai vienas po kito /Plg Mt 22,24 ir k/ ; kiti artimesni giminės neturėjo tos prievolės, bet ir jie turėjo teisę naudotis tuo įstatu. Plg Rut 3,12 ; 4,4... — [9]*Ims nuo jo kojos kurpę.* Tai buvo ženklas išsižadėjimo priderančios mirusiam broliui dalies ir teisės vesti moterimi jo našlę. To vyro nuavimas draug buvo ir jo pažeminimas. — *Spjaus jam...* Paniekinimo ženklas. Plg Sk 12,14 ir k. — *Nestato savo brolio namų* : nenori palaikyti savo brolio vardo ir šeimos. — [10]*Ir jis* : jo šeima

[11]*Jei susivaidintų...* Plg Iš 21,22. — [12]*Nukirsi...* Už begėdišką pasielgimą skiriama kieta bausmė

[13]*Neturėsi...* Teisingumas svaruose ir saikuose. — *Svarsčių...* Ebr t : akmenų, didesnių perkant, mažesnių parduodant. Plg Kun 19,35.39. — [14]*Saiko.* Ebr *'ephah*, 38,8 litrai

[17]*Atsimink, ką...* Žr Iš 17,8... Tas įsakymas buvo pamažu įvykdytas Teisėjų laikais /žr Teis 5,14 ir k/, ypač gi Sauliaus /1, Kar 14,48 ; 15,1.../ ir Dovido

26. [2]*Imsi... vaisių pirmones...* Čia kalbama apie apeigą, kurią kiekviena šeima turėjo atlikti vieną

akivaizdoje, kad įėjau į žemę, apie kurią jis buvo prisiekęs mūsų tėvams,
jog mums ją duos. [4]O kunigas, ėmęs iš tavo rankos pintinę, padės ties
Viešpaties, tavo Dievo, altoriumi : [5]tu gi kalbėsi Viešpaties, tavo Dievo,
akivaizdoje : Sirietis persekiojo mano tėvą, kurs nuėjo Egiptan ir tenai
buvo ateivis su labai mažu žmonių skaičiumi ; bet jis išaugo į didelę,
stiprią ir be galo gausingą tautą. [6]Egiptiečiai mus prislėgė ir persekiojo,
užkraudami sunkiausią naštą, [7]o mes šaukėmės į Viešpatį, mūsų tėvų
Dievą, kurs mus išklausė, pažvelgė į mūsų pažeminimą, vargą ir su-
spaudimą, [8]ir mus išvedė iš Egipto galinga ranka ir ištiestu petimi su di-
džiausiu išgąsčiu, ženklais ir stebuklais ; [9]jis įvedė į šitą vietą ir mums
davė žemę, plūstančią pienu ir medum. [10]Todėlei aš dabar atnašauju
pirmones vaisių žemės, kurią Viešpats man davė. Tu jas paliksi Vieš-
paties, tavo Dievo, akivaizdoje ir pagarbinsi Viešpatį, tavo Dievą, [11]kelsi
pokylį iš visokių gėrybių, kurias Viešpats, tavo Dievas, duos tau ir
tavo namams, tu ir Levitas, ir ateivis, kurs su tavim yra
[12]Kai būsi atidavęs visų tavo vaisių dešimtinę, trečiais dešimtinių
metais duosi Levitui, ateiviui, našlaičiui ir našlei, kad valgytų tarp tavo
vartų ir pasisotintų, [13]ir kalbėsi Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje : Aug 14,29
Aš paėmiau, kas pašvęsta, iš mano namų ir tai daviau Levitui, ateiviui,
našlaičiui ir našlei, kaip man įsakei ; neperžengiau tavo įsakymų ir
neužmiršau tavo paliepimų. [14]Nevalgiau jų mano nuliūdime ir jų neat-
skyriau, būdamas kuo nors suteptas, ir nieko iš jų nevartojau pakasynose.
Buvau klusnus Viešpaties, mano Dievo, balsui ir visa padariau, kaip man
įsakei. [15]Pažvelgk iš savo šventyklos ir iš augštosios dangaus buveinės Ješ 63,15
ir palaimink savo tautą Israėlį ir tą žemę, kurią mums davei, kaip esi Bar 2,16
prisiekęs mūsų tėvams, žemę, plūstančią pienu ir medum.
[16]Šiandien Viešpats, tavo Dievas, tau įsakė vykdyti šituos paliepi-
mus ir nutarimus, laikyti ir vykdyti visa tavo širdimi ir visa tavo siela.
[17]Šiandien išsirinkai Viešpatį, kad jis tau būtų Dievas, kad vaikščiotu-
mei jo keliais, laikytumei jo įstatus, paliepimus ir nutarimus ir būtumei
klusnus jo valiai. [18]Ir Viešpats šiandien išsirinko tave, kad jam būtumei Aug 7,6
visai nuosava tauta, kaip jis yra tau kalbėjęs, ir kad laikytumei visus
jo įsakymus, [19]kad jis padarytų tave prakilnesne už visas tautas, kurias
yra sutvėręs savo šlovei, vardui ir garbei, kad būtumei tauta pašvęsta
Viešpačiui, tavo Dievui, kaip jis yra kalbėjęs

---

kartą Žadėtojoje žemėje : gavus sau paskirtą žemės dalį, ji turėjo nusinešti pirmosios pjūties vaisių prie šventyklos, čia iškelti pokylį ir viešai išpažinti, kad jau paveldėjo žemę, kuri Viešpaties buvo žadėta. — [5]*Sirietis persekiojo...* Ebr t : klaidžiojantis Aramietis buvo mano tėvas. Yra tai aliuzija į ilgą buvimą Jokubo Mezopotamijoje ir į vargus, kuriuos jis tenai pakėlė. Žr Prad 29-31 skir ! — *Mažu... skaičium* : 70 sielų. Žr Prad 46,27

[12]*Kai būsi atidavęs...* Žr aug 12,17 ir k. — [13]*Viešpaties... akivaizdoje.* Prie šventyklos. — [14]*Nevalgiau...* Tos eil ž išpažįstama, kad dešimtinė nebuvo jokiu būdu sutepta. — *Nuliūdime* : apraudodamas mirusius asmenis. Tuomet žmogus laikomas suteptu, todėl jam neleista paliesti pašvęstų dalykų. Plg Kun 7,20 ir k. — Anot kitų aiškintojų : bedieviškai ; lyg kad būtų pasakyta : nieko iš to neatnašavau stabams. — *Pakasynose.* Kaikurie aiškintojai mato čia aliuziją į senų tautų paprotį dėti valgių ant mirusių kapo ; anot kitų, čia turėta galvoje kitas paprotys siųsti valgių šeimoms, esančioms gedule, kad taip joms išreikštų užuojautą. Plg 2 Kar 3,35 ; Jer 16,7 ir k. — [16]*Šiandien.* Čia prasideda antrojo Mošės pamokslo pabaiga, kuri susideda iš karšto paraginimo prie paklusnumo

27. 1Mošė ir Israėlio vyresnieji įsakė tautai ir tarė: Laikykit visus
paliepimus, kuriuos šiandien jums skelbiu. 2O perėjęs per Jordaną į
žemę, kurią Viešpats, tavo Dievas, tau duos, pasistatysi didžiausių ak-
menų ir aptrauksi juos kalkėmis, 3kad galėtumei ant jų parašyti visus
šito įstatymo žodžius, perėjęs per Jordaną, idant įeitumei į žemę, kurią
Viešpats, tavo Dievas, tau duos, žemę, plūstančią pienu ir medum, kaip
Iš 20,25 jis yra prisiekęs tavo tėvams. 4Taigi perėję per Jordaną, pasistatykite
Još 8,31 akmenų, kuriuos aš jums šiandiena įsakau, Hebalio kalne ir aptrauksi
juos kalkėmis. 5Pastatysi tenai Viešpačiui, tavo Dievui, altorių iš ak-
menų, kurių nepalietė geležis, 6iš nedailintų ir netašytų akmenų, ir at-
našausi ant jo Viešpačiui, tavo Dievui, deginamąsias aukas. 7Tenai pjausi
dėkojimo aukas ir valgysi, pokyliaudamas Viešpaties, tavo Dievo, aki-
vaizdoje; 8ir parašysi ant akmenų visus šito įstatymo žodžius aiškiai ir
žymiai
9Tuomet Mošė ir Levio giminės kunigai sakė visam Israėliui: Ste-
bėk ir klausyk, Israėli; šiandien tu tapai Viešpaties, tavo Dievo,
tauta; 10Klausysi jo balso ir vykdysi paliepimus ir įstatus, kuriuos aš
tau skelbiu. 11Tą pačią dieną Mošė įsakė tautai ir tarė: 12Perėjus per Jor-
daną šitie stovės Garizimo kalne, kad laimintų tautą: Simeonas, Levis,
Judas, Isakharas, Juozapas ir Benjaminas; 13ir priešais šitie stovės He-
balio kalne, kad keiktų: Gadas ir Aseras, Zabulonas, Danas ir Nephtalis.

III. Paraginimas laikyti įstatymą

1. Paskelbimas įstatymo ir jo patvirtinimas pažadėjimu užmokesčio ir pagrasinimu bausmės

27,1-28,68. Visas trečias Mošēs pamokslas susideda iš nurodymo įvairių priežasčių, kodēl Israēlaičiai turi laikyti įstatymą. Jis pradedamas įsakymu, kad perēję per Jordaną parašytų įstatymą akmenyse ir sustoję Garizimo ir Hebalio kalnuose paskelbtų palaiminimus įstatymo vykdytojams ir prakeikimus jo peržengējams /27,1-26/. Ta proga Mošē vēl gana plačiai mini gērybes, kurios bus suteiktos už įstatymo vykdymą ir baisias bausmes, kurias už jo peržengimą Dievas siųs tautai /28,1-68/

27. 1*Mošē ir Israēlio vyresnieji.* Niekur kitur nēra taip pasakyta, kad Mošē draug su vyresniaisiais būtų kalbēję į tautą; be to, toliau /4 e/ Mošē kalba vienas; todēl kai-kurie aiškintojai mano, kad čia tekstas ne visai tikras, ir kad jis reiktų pataisyti taip: Mošē įsakē Israēlio vyresniesiems ir tarē. — 2*Pasistatysi.* Tą įsakymą įvykdē Jošuē. Žr Još 8,32-35. — 3*Kad galētumei...* Kad akmenų paviršius pasidarytų lygesnis ir kad raštas būtų aiškesnis. — *Visus šito...* Iš šito pasakymo neaišku, kas reikējo parašyti akmenyse; spēliojama, kad Pakartoto Įstatymo žodžius, parašytus aug 6,1-7,11, draug su palaiminimais ir prakeikimais; anot kitų aiškintojų, kad tik palaiminimus ir prakeikimus. — *Idant įeitumei...* Tikriau: kai būsi įējęs. — 4*Hebalio.* Žr aug 11,29. Samariečiai savo Pentateukhe tą vardą pakeitē Garizimu; tai jie padarē paskesniais laikais, kad padidintų šlovę savo šventyklos, pastatytos Garizime, sujungdami tą vardą su įstatymo akmenų vieta. Plg Jo 4,20. — 5*Altorių iš akmenų...* Plg Iš 20,25

9*Levio giminēs kunigai.* Žr aug 1 e paaišk. — *Tu tapai Viešpaties...* Priminimas didelio Israēlaičių išaugštinimo turējo juos labiausiai paraginti būti ištikimais. — 12*Kad laimintų... kad keiktų*: kad girdētų palaiminimus ir prakeikimus, nes ne į dvi dali perskirtos giminēs turējo ištarti palaiminimo ir prakeikimo žodžius, bet Levitai ar tikriau sakant kunigai, o atsakinējo « Amen » visa tauta. Apeigos metu tauta perskiriama taip, kad Garizime sustoja tikrųjų Jokubo žmonų Lijos ir

[14]Levitai ištars ir sakys skardžiu balsu visiems Izraėlio vyrams : [15]Pra- Dan 9,11
keiktas žmogus, kurs daro drožtinį ir liedintą paveikslą, nuobodą Vieš-
pačiui, dailininkų rankų darbą, ir jį dės slaptoje vietoje. O visa tauta
atsakys ir tars : Amen. [16]Prakeiktas, kurs negerbia savo tėvo ir motinos ;
ir visa tauta atsakys : Amen. [17]Prakeiktas, kurs perkelia savo artimo
ribas ; ir visa tauta sakys : Amen. [18]Prakeiktas, kurs suklaidina aklą
kelyje ; ir visa tauta sakys : Amen. [19]Prakeiktas, kurs iškreipia teismą
ateiviui, našlaičiui ir našlei ; ir visa tauta sakys : Amen. [20]Prakeiktas,
kurs sugula su savo tėvo žmona ir atidengia jo patalo uždangą ; ir visa
tauta sakys : Amen. [21]Prakeiktas, kurs paleistuvauja su kuriuo nors
gyvuliu, ir visa tauta sakys : Amen. [22]Prakeiktas, kurs sugula su savo
seserimi, savo tėvo ar motinos dukterimi ; ir visa tauta sakys : Amen.
[23]Prakeiktas, kurs sugula su savo uošve ; ir visa tauta sakys : Amen.
[24]Prakeiktas tebūna, kas slapčia užmuštų savo artimą ; ir visa tauta
sakys : Amen. [25]Prakeiktas, kas ima dovanų, kad užmuštų, išliedamas
nekaltą kraują ; ir visa tauta sakys : Amen. [26]Prakeiktas, kas nesilaiko
šito įstatymo žodžių ir jų nevykdo darbu ; ir visa tauta sakys : Amen

28. [1]O jei klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso, vykdydamas ir
laikydamas visus jo paliepimus, kuriuos aš tau šiandien skelbiu, Viešpats,
tavo Dievas, padarys tave prakilnesne už visas esančias žemėje tautas.
[2]Ateis tau visi šitie palaiminimai ir tau teks, jei tačiau klausysi jo įsa-
kymų. [3]Tu būsi palaimintas mieste ir lauke. [4]Palaimintas tavo įsčios
vaisius, tavo žemės vaisius ir tavo galvijų vaisius, tavo jaučių bandos
ir tavo avių tvartai. [5]Palaiminti tavo kluonai ir palaiminta, ką susi-
taupei. [6]Tu būsi palaimintas įeidamas ir išeidamas. [7]Viešpats duos, kad
tavo neprieteliai, kurie pakilsta prieš tave, kristų tavo akivaizdoje : jie
ateis prieš tave savo vienu keliu, ir septyniais bėgs nuo tavo veido. [8]Vieš-
pats siųs palaiminimą tavo aruodams ir visiems tavo rankų darbams, ir
tave palaimins žemėje, kurią gausi. [9]Viešpats pažadins sau tave, kad

---

Rakelės sūnūs, Hebalyje — gulovių sūnūs, prie kurių prijungiamas Rubenas, nustojęs pirmgimystės teisių ir paskutinis Lijos sūnus Gadas. — [14]*Levitai* : keletas žmonių iš Levio giminės. Anot Još 8,33, tai buvo kunigai. — [15]*Prakeiktas*... Prakeikimų yra 12, t y, tiek pat, kiek Izraėlio giminių. Jie gręžiami prieš tuos, kurie peržengtų svarbiausius įstatymo reikalavimus. Kadangi aug 12 e buvo pažadėti ne tik prakeikimai, bet ir palaiminimai, tuo tarpu jų čia nėra, todėl daugelis aiškintojų mano, kad šitoje vietoje tekstas pasiliko nebe pilnas. — *Kurs daro drožtinį*... Plg Iš 20,4. — [16]*Kurs negerbia*... Plg Iš 20,12. — [17]*Kurs perkelia*... Plg Iš 20,15 ; Pak 19,14. — [18]*Kurs suklaidina*... *kurs iškreipia*... Tuodu prakeikimu apgina silpnųjų ir nelaimingųjų teises. Plg aug, 24,17. — [20]*Kurs sugula*... Plg Kun 18,7... — [26]*Kas nesilaiko*... Prakeikimas bendras visiems įstatymo laužytojams. Plg Sk 30,15. — *Amen*. Tuo ž Izraėlaičiai turėjo pritarti skelbiamiems prakeikimams

28. [1]*O jei klausysi*... Pasakęs, ką Izraėlaičiai turės padaryti paskiau, perėję per Jordaną, Mošė nuo savęs plačiai paaiškina aug minėtuosius palaiminimus ir prakeikimus, ypač gi daug kalba apie paskutiniuosius. Ne veltui tad ir šv Povilas Apašt. sako, kad prakeikimas yra labiausia pasireiškianti įstatymo žymė /Gal 3,10/ ; bet jis tuojau priduria : Kristus atpirko mus nuo Įstatymo prakeikimo, pasidaręs už mus prakeikimas /Gal 3,13/. — *Padarys*... Plg aug 26,19. — [5]*Tavo kluonai*. Ebr *tan'akha*, tavo pintinė, kurioje laikomi javai. — *Ką susitaupei*. Ebr *miš'arthekha*, tavo geldos, kuriose iš javų daroma tešla. — [6]*Įeidamas*... Imdamos kurio nors darbo ir jį atlikdamas. — [7]*Viešpats duos*. Toje

būtumei šventa tauta, kaip tau yra priesiekęs, jei laikysi Viešpaties,
tavo Dievo, įsakymus ir vaikščiosi jo keliais. 10Visos žemės tautos matys,
kad ant tavęs šaukiamas Viešpaties vardas ir bijos tavęs. 11Viešpats su-
teiks tau apsčiai visokių gėrybių, tavo įsčios vaisiaus, tavo galvijų vai-
siaus ir vaisiaus tavo žemės, apie kurią Viešpats yra prisiekęs tavo tė-
vams, kad ją tau duos. 12Viešpats atidarys savo geriausį iždą, dangų,
kad savo laiku duotų tavo žemei lietaus, ir palaimins visus tavo rankų
darbus. Tu skolinsi daugeliui tautų, o pats iš nieko neimsi skolon. 13Vieš-
pats padarys iš tavęs galvą, o ne uodegą, visuomet būsi viršuje, o ne apa-
čioje, jei tačiau klausysi Viešpaties, tavo Dievo, paliepimų, kuriuos aš
tau šiandien skelbiu, jei juos laikysi ir vykdysi, 14ir nenukrypsi nuo jų
nei dešinėn, nei kairėn, jei neseksi svetimų dievų ir jų negarbinsi
Kun 26,14 15Bet jei nenorėsi klausyti Viešpaties, tavo Dievo, balso, kad laiky-
Raud 2,17 tumei ir vykdytumei visus jo paliepimus ir įstatus, kuriuos aš tau šian-
Bar 1,20 Mal 2,2 dien skelbiu, ateis tau šitie prakeikimai ir apniks tave. 16Prakeiktas būsi
mieste, prakeiktas lauke ; 17prakeiktas tavo kluonas, prakeikta, ką tu
susitaupysi. 18Prakeiktas tavo įsčios vaisius ir tavo žemės vaisius, tavo
jaučių bandos ir tavo avių būriai. 19Prakeiktas būsi įeidamas ir prakeik-
tas išeidamas. 20Viešpats siųs tau badą ir alkį ir pasmerkimą visiems
tavo darbams, kuriuos tu darysi, kolei nesutrins tavęs ir nepražudys vei-
kiai už tavo pikčiausius pasielgimus, kuriais mane palikai. 21Viešpats
teištinka tave maru, kolei neišnaikins tavęs nuo žemės, kurios paveldėti
įeisi. 22Viešpats teištinka tave neturtu, drugiu ir šalčiu, karščiu ir kaitra,
nesveiku oru ir amaru ir tepersekioja, kolei nežūsi. 23Dangus viršum
tavęs tebūna varinis ir žemė, kurią mindai, geležinė. 24Viešpats teduoda
tavo žemei smilčių užuot lietaus, ir iš dangaus tekrenta tau pelenai, ko-
lei nebūsi sutrintas. 25Viešpats tepaduoda tave, kad kristumei prieš tavo
neprietelius : vienu keliu išeisi prieš juos, o septyniais bėgsi atgal ir
išsisklaistysi po visas žemės karalystes. 26Tavo lavonas tebūna mais-
tas visiems dangaus paukščiams ir žemės žvėrims, ir tenebūna, kas juos
šalin nugintų. 27Viešpats teištinka tave Egipto votimi ir kūno dalį, ku-
ria išeina išmatos, šašais, taip pat ir niežais, taip kad negalėtumei išsi-
gydyti. 28Viešpats teištinka tave beprotyste, aklumu ir padūkimu, 29ir
reikės tau čiupinėti vidudieny, kaip paprastai čiupinėja aklas tamsybėse,
ir nerasi tikrojo kelio. Visą laiką turėsi kentėti apšmeižimą ir būsi sle-
giamas prievarta, ir neturėsi, kas tave išlaisvintų. 30Vesi žmoną, ir kitas
suguls su ja. Statysi namus ir juose negyvensi. Įsiveisi vynuogyną ir
nerinksi iš jo uogų. 31Tavo jautis tegul bus papjautas tavo akyse, ir tu
jo nevalgysi. Tavo asilas tebūna sugautas tavo akivaizdoje ir tau neati-
duotas. Tavo avys tebūna atiduotos tavo neprieteliams, ir tenebūna, kas
tau padėtų. 32Tavo sūnūs ir tavo dukterys tebūna atiduoti kitai tautai,

---

e ir toliau nurodoma plačiau ir smulkiau, kaip apsireikš Dievo palaiminimai Išrinktoje tautoje. — 15*Bet jei...* Toki pat įžanga į prakeikimus, kaip aug 1 ir 2 eil prieš palaiminimus. — 16*Prakeiktas būsi...* Prakeikimai analogiški 3-6 eil palaiminimams. — 20*Badą ir alkį.* Geriau anot ebr t : prakeikimą ir sumišimą. — 21*Viešpats teištinka...* Ebr t : Viešpats tepadaro, kad prie tavęs prikibtų maras. — 22*Viešpats...* Ebr t : Viešpats ištiks tave džiova ir drugiu, karščiu ir užsidegimu, sausuma, amaru ir gelta. Pirmos keturios slogos vargina pačius žmones, trys paskutinės naikina jų augalus. — 24*Smilčių...* Nuo ilgos sausros žemės paviršius pavirs smulkiomis dulkėmis, kurių bus pilnas ir oras. — 25*Vienu keliu...* Plg aug 7 e. — *Išsisklaistysi...* Ebr t mintis toki: taip kad

tau matant savo akimis ir paskui išsiilgstant jų veido visą dieną, ir ne-
bus galybės tavo rankoje. 33Tavo žemės vaisius ir visus tavo darbus te-
suvalgo tauta, kurios nepažįsti ir tegul visuomet kentėsi apšmeižimą
ir būsi prispaustas per visas dienas, 34ir apimtas didžiausios baimės tų
dalykų, kuriuos matys tavo akys. 35Viešpats teištinka tave pikčiausia
votimi keliuose ir blauzdose ir negalėsi išsigydyti nuo kojos pado iki tavo
viršugalviui. 36Viešpats nuves tave ir tavo karalių, kurį sau įsistatysi,
pas tautą, kurios nepažįstate tu ir tavo tėvai, ir tenai tarnausi sveti-
miems dievams, medžiui ir akmeniui; 37būsi žuvęs ir virsi patarle ir
pasaka pas visas tautas, pas kurias Viešpats tave nuves. 38Daug sėklos Mik 6,15
bersi į žemę ir maža tesurinksi, nes skėriai visa prarys. 39Įsiveisi vynuo- Ag 1,6
gyną ir apkasi, o vyno negersi ir nieko iš jo nesusirinksi, nes bus kirminų
sunaikinta. 40Turėsi alyvmedžių visose savo ribose ir neišsitepsi aliejumi,
nes jis išvarvės ir žus. 41Tau gims sūnų ir dukterų, bet tu ir jais nesidžiaugsi,
nes bus išvesti nelaisvėn. 42Visus tavo medžius ir tavo žemės vaisius
suės amaras. 43Ateivis, kurs pasilieka su tavim žemėje, pakils virš tavęs
ir bus prakilnesnis; tu gi nuslinksi ir būsi žemesnis. 44Jis tau skolins
ir tu jam nieko nepaskolinsi. Jis bus galva, o tu uodega. 45Ir ateis tau
šitie prakeikimai ir persekiodami apniks tave, kolei nežūsi, nes ne-
klausei Viešpaties, tavo Dievo, balso ir nelaikei jo įstatymų bei įstatų,
kuriuos jis tau davė. 46Ir bus tau ženklų ir stebuklų ir tavo palikuo-
nims per amžius. 47Ir kadangi tu netarnavai Viešpačiui, tavo Dievui,
džiaugsme ir širdies linksmybėje dėlei visų dalykų apstumo, 48tarnausi
savo neprieteliui, kurį Viešpats siųs prieš tave, bade, troškime nuogume
ir visokiame neturte, ir dės geležinį jungą tau ant sprando, kolei ta-
vęs nesutrins. 49Viešpats atves tau tautą iš tolo, iš pačių žemės pa-
kraščių, lyg kad smarkiai skrendantį arą, kurios kalbos negalėsi suprasti,
50tautą žiauriausią, kuri neaplenks seno, nei nepasigailės kūdikio, 51ir
prarys tavo galvijų vaisių ir tavo žemės vaisius, kolei tu nežūsi; ir ji
tau nepaliks kviečių, vyno, aliejaus, jaučių bandų ir avių būrių, kolei
tavęs neišsklaistys 52ir nesutrins visuose tavo miestuose, ir nebus sugriauti
stiprūs ir augšti tavo mūrai, kuriais pasitikėjai visoje savo žemėje. Būsi
apgultas tarp savo vartų visoje tavo žemėje, kurią Viešpats, tavo Die-
vas, tau duos; 53ir tu valgysi savo įsčios vaisių, savo sūnų ir savo dukterų Raud 4,10
kūną, kuriuos Viešpats, tavo Dievas, bus tau davęs, suspaudime ir sunai- Bar 2,2
kinime, kuriuo tave prispaus tavo nepriet elis. 54Žmogus iš tavo tarpo
išlepintas ir labai išdykęs pavydės savo broliui ir savo žmonai, gulinčiai
jo prieglobstyje, 55taip kad jiems neduos ir savo sūnų mėsos, kurią pats
valgys, nes nieko kito neturi, būdamas apgultas ir stokoje, kuria tave

---

tu būsi visos žemės karalystēm baidyklē. — 27*Egipto votimi*... Žr aug Iš 9,9. — *Kūno dalį*... Kalbama apie hemorojo ligą. Plg, 1 Kar 5,6. — 29*Tamsybēse*. Geriau: savo tamsybēse, nes aklam visuomet tamsu. — *Nerasi tikrojo kelio*... Ebr t: neturēsi savo kelyje pasisekimo ir būsi visuomet vien tik prispaustas ir plēšiamas, be išgelbētojo. — 35*Viešpats teištinka*. Nauja slogų eilē. — 36*Viešpats nuves*... T y, augščiausis prakeikimo laipsnis. Kada Israēlis suardys sandorą, nebesilaikys jos ir Viešpats. Žadētoji žemē bus atimta iš tautos, Israēlaičiai nebepriklausys Yahvei ir bus išsklaidyti tarp pagonių, nuo kurių neįstengs jų apginti jųjų karalius. — 38*Nes skēriai visa*... Plg Mik 6,15; Ag 1,16/ — 45*Ateis tau*... Nauja prakeikimų eilē. — 48*Geležinį jungą*. Geležinis jungas reiškia sunkiausią vergiją. — 49*Viešpats atves*... Iš rytų Asiriečius ir Khaldiečius, iš vakarų Romiečius. Plg Iš 25,26 ir k. — 53*Tu valgysi*... Plg Prad 4,10; Bar 2,2. — 54*Gulinčiai*... Baisus badas sutraukys arti-

naikins tavo neprieteliai tarp visų tavo vartų. [56]Opi ir išlepinta moteriškė, kuri nebuvo pratusi vaikščioti po žemę, nei kojos padu jos užminti dėlei per didžio lepumo ir opumo, pavydės savo vyrui, kurs guli jos prieglobstyje, sūnaus ir dukters mėsos, [57]o net ir to bjaurumo, kurs išeina gimdant, ir vaikų, kurie ką tik užgimė, nes jie juos valgys slapčia dėl visų dalykų stokos apgulime ir sunaikinime, kuriuo tavo neprietelis suspaus tave tavo vartuose. [58]Jei nelaikysi ir nepildysi visų šito įstatymo žodžių, kurie surašyti šitoje knygoje, ir nebijosi jo šlovingo ir baisaus vardo, tai yra, Viešpaties, savo Dievo, [59]Viešpats padidins tavo slogas ir tavo palikuonių slogas, dideles ir pasiliekančias, pikčiausias ir nuolatines negalias. [60]Ir atgręš prieš tave visus Egipto prispaudimus, kurių bijojai, ir jie prikibs prie tavęs. [61]Be to, Viešpats atves tau ir visas ligas ir slogas, kurios nesurašytos šitoje įstatymo knygoje, kolei tavęs nesutrins ; [62]ir paliks mažas skaičius jūsų, kurie pirma buvote taip gausingi, kaip dangaus žvaigždės, nes neklausei Viešpaties, tavo Dievo, balso. [63]Ir kaip Viešpats pirma džiaugėsi jumis, gera jums darydamas ir jus daugindamas, taip džiaugsis jis jus išsklaistydamas ir išnaikindamas, kad būtumėte atimti nuo žemės, kurios paveldėti įeisi. [64]Viešpats išsklaistys tave tarp visų tautų nuo vieno žemės galo iki kitam, ir tenai tarnausi svetimiems dievams, kurių nežinai, nei tu nei tavo tėvai, medžiams ir akmenims. [65]Taip pat tarp visų tautų neturėsi poilsio ir nebus vietos kur ramiai pastatytumei savo kojos padą ; nes Viešpats tau duos baugią širdį ir susilpnėjusias akis ir sielvarto sugriaužtą sielą. [66]Tavo gyvybė bus lyg kad pakabinta prieš tave. Bijosi naktį ir dieną ir neturėsi tikrumo apie savo gyvybę. [67]Rytmetį sakysi : Kas man duos vakarą ? Ir vakare : Kas man duos rytą ? Ir tai dėl savo širdies baugumo, kurs tave gąsdins, ir dėlei to, ką matysi savo akimis. [68]Viešpats sugrąžins tave laivais į Egiptą keliu, apie kurį sakiau, kad jo niekuomet nebematysite. Tenai būsi parduotas savo neprieteliams į vergus ir verges, ir nebus kas pirktų

29. [1]Šitie yra žodžiai sandoros, kurią Viešpats įsakė Mošei padaryti su Israėlio sūnumis Moabo žemėje, neskaitant anos sandoros, kurią su
Iš 19,4 jais yra padaręs Horebe. [2]Taigi Mošė sušaukė visą Israėlį ir jiems tarė : Jūs matėte visa, ką Viešpats padarė jūsų akivaizdoje Egipto žemėje

---

miausius palankumo ir meilēs ryšius. — [56]*Pavydēs savo vyrui...* Ebr t : Veizdēs kreivomis į savo vyrą, esantį jos prieglobstyje, į savo sūnų, į savo dukterį, į... nes ji tai slapčia valgys... — [58]*Jei nelaikysi...* Nauja prakeikimų eilē. — [63]*Džiaugsis jis jus išsklaistydamas...* Viešpats džiaugiasi slogomis, nes jos yra jojo teisybēs pasireiškimas. — [66]*Tavo gyvybē...* Nuolat bus pavojus tavo gyvybei, taip kaip nuolat reikia bijoti, kad nenutrūktų plonas siūlas, ant kurio pakabintas kurs nors dalykas. — [68]*Į Egiptą.* Egiptas turējo pasilikti Israēlaičiams sunkiausios vergijos simbolis, taip pat kaip išējimas iš Egipto buvo didžiausi laimē. Sugriovęs Jerusalę Titas pardavē daugybę Žydų vergais į Egiptą /žr Jos Fl, Bel. Iud. 6,9/

2. Paraginimas atnaujinti ir laikyti sandorą

29,1-30,20. Norēdamas paraginti Israēlaičius atnaujinti ir laikyti padarytąją sandorą su Viešpačiu, Mošē primena įvykusius Egipte stebuklus ir Dievo geradarystes tyruose /29,1-15/, toliau pakartoja baisias bausmes, paskirtas įstatymo peržengējams /29,16-29/, bet draug paaiškina, kad ir pasitraukę nuo

Paraonui, visiems jo tarnams ir visai jo žemei, [3]didelius bandymus, ku-
riuos matė tavo akys, anuos begalinius ženklus ir stebuklus ; [4]bet Vieš-
pats jums nedavė iki šiai dienai išmanančios širdies, reginčių akių ir ga-
linčių girdėti ausų. [5]Jis jus vedė keturias dešimtis metų tyrais : nenusi- Aug 8,2
dėvėjo jūsų drabužiai ir jūsų kojų autuvas nesudilo dėlei senumo. [6]Jūs
nevalgėte duonos, negėrėte vyno, nei kito stipraus gėralo, kad žinotu-
mėte, jog aš esu Viešpats, jūsų Dievas. [7]Ir kai atėjote į vietą, išėjo He- Aug 3,1
sebono karalius Sehonas ir Basano karalius Ogas mums priešais į kovą,
ir mes juos sumušėme, [8]ėmėme juodviejų žemę ir davėme paveldėti Ru-
benui ir Gadui ir Manaso giminės pusei

[9]Laikykite tat šitos sandoros žodžius ir juos vykdykite, kad išmany-
tumėte visa, ką darote. [10]Šiandien jūs visi stovite Viešpaties, jūsų Dievo,
akivaizdoje, jūsų kunigaikščiai ir giminės, ir vyresnieji ir mokytojai,
visa Israėlio tauta, [11]jūsų vaikai ir žmonos, ir ateivis pasilieką́s draug
su tavim stovykloje, išskyrus malkų kirtėjus ir vandens nešėjus. [12]Kad
įeitumei į Viešpaties, tavo Dievo, sandorą ir į priesaiką, kurią šiandien
Viešpats, tavo Dievas, su tavim daro, [13]idant pažadintų sau tave,
kad būtumei jo tauta, ir kad jis būtų tavo Dievas, kaip tau kalbėjo
ir kaip yra prisiekęs tavo tėvams Abraomui, Isaokui ir Jokubui. [14]Ne tik
su jumis vienais aš darau šitą sandorą ir patvirtinu šitas priesaikas, [15]bet
su visais čia esančiais ir neesančiais

[16]Nes jūs žinote, kaip gyvenome Egipto žemėje ir kaip perėjome per
tautų tarpą, per kurias eidami [17]matėte nuobodas ir purvus, tai yra, jų
stabus, medį ir akmenį, sidabrą ir auksą, kuriuos jie garbino. [18]Kad gi
kartais neatsirastų tarp jūsų vyro ar moteriškės, šeimos ar giminės, ku-
rios širdis šiandien yra nukrypus nuo Viešpaties, mūsų Dievo, idant eitų
ir tarnautų tautų dievams ; kad gi tarp jūsų nebūtų šaknies, želdinančios
tulžį ir kartumą, [19]ir kad gi nėvienas išgirdęs šituos priesaikos žodžius,
nelaimintų sau savo širdyje, sakydamas : Bus man ramybė ir vaikščiosiu

---

Viešpaties ir už tai jo kietai nubausti, jei tik pasitaisys, gali vēl tikētis Dievo geradarysčių /30,1-10/. Savo paraginimą Mošē baigia pastaba, kad įstatymas nesunku laikyti /30,11-14/ ir kad nuo to laikymo priklauso visas tolimesnis Israēlio likimas /30,15-20/

29. [1]*Žodžiai* : sąlygos, Dievo įsakymai ir žadējimai /plg Jer 11,4/ ; tie dalykai surašyti aug 6,1-7 ir 28 sk. — *Sandoros, kurią...* Nebuvo tai nauja sandora, bet tik atnaujinimas ir patvirtinimas Sinajaus sandoros. Iškilminga atnaujinimo apeiga įvyko tik perējus Israēlaičiams per Jordaną. — [3]*Bandymus* : Slogas, kuriomis buvo priverstas Egipto karalius paleisti Israēlio tautą iš Egipto. — [4]*Viešpats jums nedavē...* Israēlaičiai nuo pat pradžios išējimo iš Egipto pasirodē gana atkaklūs ir neištikimi, todēl patys užkirto kelią apstesnei Dievo malonei, kuri būtų galējusi juos atvesti prie geresnio išmanymo, kaip jie savo gyvenimu turi atsilyginti už didelius jiems Dievo suteiktus stebuklus. Mošē tikisi, kad ateityje bus geriau. — [5]*Nenusidēvējo...* Plg aug 8,2.4. — [6]*Duonos...* Duoną jiems pavadavo Dievo duotoji mana, o vyną ir kitus gēralus stebuklu gautas iš uolos vanduo. — *Jog aš esu...* Mošē ima kalbēti Viešpaties vardu. — [7]*Ir kai...* Plg Sk 32,29 ir k

[9]*Kad išmanytumēte...* Geriau anot ebr t : kad jums sektųsi visame, ką darysite. — [10]*Jūs visi.* Atnaujinti sandorą yra visos tautos dalykas be jokių išimčių. — *Giminēs.* Tikriau anot ebr t : teisējai. — *Mokytojai* : raštininkai. — [11]*Vaikai.* Ebr t : kūdikiai. — *Išskyrus malkų...* Ebr t pasakyta priešingai : pradedant nuo malkų kirtējo iki tam, kurs semia tavo vandenį. Iš čia patiriame, kad dar pirm Gabaoniečių buvo pas Israēlaičius jau malkų kirtējų ir vandens nešējų. Plg Još

savo širdies piktybėje ; taip girtas sunaikintų trokštantį. [20]Viešpats te-
gul jam nedovanoja, bet kuo labiausia teužsidega tuomet jo pyktis ir
uolumas prieš aną žmogų ir teapniksta jį visi prakeikimai, surašyti ši-
toje knygoje, ir Viešpats teišdildo jo vardą po dangumi [21]ir jį tesunaikina
iki žuvimui iš visų Israėlio giminių, pagal prakeikimus, kurie randasi šito
įstatymo ir sandoros knygoje. [22]Sekanti karta, paskui gimsiantieji sūnūs
ir svetimtaučiai, kurie bus atėję iš tolo, matydami šitos žemės slogas ir
Prad 19,24 negalias, kuriomis Viešpats jų Dievas bus prispaudęs, [23]sudegindamas
siera ir druskos karščiu, taip kad daugiau nebebus sėjama ir nieko ža-
liuojančio nebežels, taip pat kaip buvo sunaikinime Sodomos ir Go
moros, Adamos ir Sebojmo, kuriuos Viešpats sugriovė savo rūstybėje ir
įpykime, [24]o taip pat visos tautos sakys : Kodėl Viešpats taip padarė
3 Kar 9,8 šitai žemei ? Ką reiškia ta begalinė jo rūstybė ir įpykimas ? [25]Ir bus at-
Jer 22,8 sakyta : Nes jie pametė Viešpaties sandorą, kurią jis yra padaręs su jųjų
tėvais, kai juos išvedė iš Egipto žemės, [26]ir jie tarnavo svetimiems die-
vams ir garbino tuos, kurių nežinojo ir kuriems nebuvo paskirti ; [27]to-
dėl Viešpaties rūstybė užsidegė prieš šitą žemę, taip kad jis atvedė jai
visus prakeikimus, kurie surašyti šitoje knygoje, [28]juos išmetė iš jųjų
žemės savo rūstybėje, įpykime ir didžiausiame užsidegime ir numetė
į svetimą žemę, kaip šiandien pasirodo. [29]Kas paslėpta, pridera Viešpa-
čiui, mūsų Dievui, kas gi apreikšta, tinka mums ir mūsų sūnums per
amžius, kad vykdytumėn visus šito įstatymo žodžius

30. [1]Kada tat ateis tau visi šitie žodžiai, palaiminimas ar prakei-
kimas, kurį pastačiau prieš tavo akis, ir tu sužadintas savo širdies atgai-
los tarp visų tautų, tarp kurių Viešpats, tavo Dievas, tave išsklaistys,
[2]būsi prie jo sugrįžęs draug su savo sūnumis ir klausysi jo paliepimų,
kaip aš tau šiandien įsakau, visa širdimi ir visa savo siela, [3]Viešpats, tavo
Dievas, sugrąžins tave iš nelaisvės, pasigailės tavęs ir vėl surinks tave iš
visų tautų, tarp kurių bus tave išsklaistęs. [4]Nors tu būtumei išsklaistytas
lig pasaulio pakraščių, Viešpats, tavo Dievas, ir iš ten atgabens tave,
[5]pasiims sau, įves į žemę, kurią paveldėjo tavo tėvai, ir tu ją gausi, o
tave laimindamas jis padarys, kad tavo skaičius būtų didesnis, kaip

---

9,11... — [12]*Kad įeitumei... į sandorą ir į priesaiką* : į sandorą, patvirtintą priesaika. Įeiti gi į sandorą reiškia norēti laikytis pilnai jos sąlygų.

[18]*Tulžį ir kartumą.* Ebr t : nuodus ir metēlę. Jei pasitrauktų nuo Viešpaties ir nedaugelis, būtų tai visai tautai lyg kokie nuodai ir kartumas. — [19]*Nelaimintų...* Toki šneka būtų tiesiog pasityčiojimas iš Dievo rūstybēs. — *Girtas sunaikintų...* Matomai yra tai patarlē ; jos prasmē nevisai aiški, bet gal yra toki : vienas įstatymo peržengējas, pasidavęs savo paklydimui, gali patraukti į prapultį daugelį visai nekaltų. — [20]*Tegul jam nedovanoja.* Toki piktumo nuodēmē yra verta mirties. Plg. Plg Is 22,14. — [23]*Kuriuos Viešpats sugriovē...* Žr Prad 19,24. — [24]*Visos tautos...* Net ir pagonys jaus, kad tas pats Dievas padarē savo teismą, bet jie draug stebēsis, jog Viešpats taip sunaikino savo Žadētąją žemę. Plg 3 Kar 9,8 ; Jer 22,8. — [29]*Kas paslēpta...* Vienas Viešpats žino paslēptus ateities dalykus, ar mes būsime jam ištikimi, ar ne ; bet mums žinoma jo apreikštoji valia, kurią mes turime vykdyti

30. [2]*Būsi prie jo sugrįžęs...* Nusikaltusiems ir kietai nubaustiems dar lieka mielaširdystēs viltis ; reikia tik gailētis savo kaltybēs ir pasitaisyti. Plg aug 4,39 ir k. — [3]*Viešpats... sugrąžins...* Ta pranašystē buvo įvykdyta nevieną kartą Teisējų laikais, dar labiaus po Babelēs nelaisvēs ; bet ypač tobulu būdu ji dalimi jau įvyko ir įvyks pilnai,

buvo tavo tėvų. [6]Viešpats, tavo Dievas, apipjaustys tavo širdį ir tavo
palikuonių širdį, kad mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, visa širdimi ir
visa savo siela, idant galėtumei būti gyvas. [7]O visus šituos prakeikimus
atgręš prieš tavo neprietelius, prieš tuos, kurie tavęs neapkenčia ir per-
sekioja. [8]Tu gi sugrįši, klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir vykdysi
visus jo paliepimus, kuriuos aš tau šiandien skelbiu. [9]Viešpats tavo Die-
vas, pagausins tave visuose tavo rankų darbuose, tavo įsčios vaisiuje,
tavo galvijų vaisiuje, tavo žemės derliuje ir visų dalykų apstume. Nes
Viešpats sugrįš, kad džiaugtųsi tavimi dėlei visų gėrybių, kaip džiau-
gėsi tavo tėvais ; [10]jei tačiau klausysi Viešpaties, tavo Dievo, balso ir
laikysi jo įsakymus ir nutarimus, kurie surašyti šitame įstatyme, ir su-
grįši prie Viešpaties, tavo Dievo, visa savo širdimi ir visa savo siela.
[11]Šitas paliepimas, kurį aš šiandien tau skelbiu, ne viršuje tavęs ir
ne toli padėtas [12]ir ne danguje patalpintas, kad galėtumei sakyti : Kas iš Rom 10,6
mūsų gali pasikelti iki dangui, kad jį mums žemyn parneštų ir mes klausy-
tumėm ir darbais įvykdytumėm ? [13]Ir ne už jūros jis padėtas, kad teisin-
tumeis ir sakytumei : Kas iš mūsų galės perplaukti jūrą ir jį atnešti
pas mus, idant galėtumėm klausyti ir daryti, kas įsakyta ? [14]Bet žodis
yra visai arti tavęs, tavo burnoje ir tavo širdyje, kad jį vykdytumei
[15]Apsvarstyk, kad šiandien stačiau prieš tavo akis gyvenimą ir gerumą,
o iš kitos pusės mirtį ir piktumą, [16]kad mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą,
vaikščiotumei jo keliais ir laikytumei jo paliepimus, įstatus ir nutari-
mus, kad būtumei gyvas, ir kad jis padaugintų tave ir tave palaimintų
žemėje, kurios paveldėti įeini. [17]O jei tavo širdis nukryps ir nenorės
klausyti, bet apgautas paklydimo garbinsi svetimus dievus ir jiems tar-
nausi, [18]skelbiu tau šiandien iš anksto, kad žūsi ir pasiliksi trumpą laiką
žemėje, kurios, perėjęs per Jordaną, paveldėti įeisi. [19]Šaukiu šiandien
liudytojais dangų ir žemę, kad stačiau prieš jus gyvenimą ir mirtį, palaimi-
nimą ir prakeikimą. Pasirink tat gyvenimą, kad ir tu būtumei gyvas ir
tavo palikuonys [20]ir mylėtumei Viešpatį, tavo Dievą, ir klausytumei jo
balso ir jo laikytumeis /nes jis yra tavo gyvenimas ir tavo dienų ilgumas/,
kad gyventumei žemėje, dėlei kurios Viešpats prisiekė tavo tėvams Abra-
omui, Isaokui ir Jokubui, kad ją jiems duosiąs

31. [1]Taigi Mošė nuėjo ir kalbėjo visus šituos žodžius visam Israė-
liui [2]ir jiems tarė : Šiandien man jau šimtas dvidešimt metų ; aš nebegaliu Sk 27,13
daugiau išeiti ir įeiti, ypač kad ir Viešpats man tarė : Nepereisi per šitą Aug 3,27

Żydams įeinant į Kristaus Eklesiją. — [6]*Viešpats... apipjaustys...* Aug 10,16 liepiama patiems Israēlio sūnums apipjaustyti savo širdis ; čia žada tai padaryti pats Viešpats ; įvykdys gi savo pažadą, nugalēdamas savo teismais jų širdies kietumą ir sužadindamas savo malonēs darbais jų pasitikējimą ir meilę. — [8]*Tu gi sugrįši...* [9]*Viešpats sugrįš...* Tiktai tautai sugrįžtant prie Viešpaties ir Viešpačiui prie tautos, pilnai atsinaujins sandora su visais jos patogumais. — [10]*Jei tačiau...* Be įvykdymo tos sąlygos negali būti Dievo palaiminimo. — [11]*Ne viršuje tavęs.* Ebr t : nēra tau perdaug nuostabus. Paliepimas nēra nepriei-namas žmogaus protui, kaip stebuklai ir paslaptys, bet priešingai, jis nesunku suprasti ir laikyti atmintyje. Kokia prasme Mošēs įstatymas buvo nepakeliama našta Israēlaičiams, žr Apd 15,10 ; Rom 10,6. [15]*Apsvarstyk...* Trečias Mošēs pamokslas baigiamas karštu paraginimu pasirinkti tai, kas jiems turi suteikti tikrą laimę. [18]*Žūsi...* Ebr : tikriausiai pražūsi

Paskutinės Mošės dienos.

1. Paskutiniai Mošės įsakymai

31,1-29. Pakartoto įstatymo knyga, o kartu ir visas Pentateukhas

Jordaną. 3Viešpats tat tavo Dievas pereis pirm tavęs ; jis pats išnaikins
tas visas tautas tavo akivaizdoje, ir tu jas apimsi ; ir šitas Jošuė pereis
Sk 21,24 pirm tavęs, kaip Viešpats yra kalbėjęs. 4Viešpats jiems padarys, kaip
padarė dviem Amoriečių karaliam Sehonui ir Ogui ir juodviejų žemei, ir
Aug 7,2 juos išnaikins. 5Kada tat ir šituos bus tau padavęs, padarysite jiems taip
pat kaip jums įsakiau. 6Būkite drąsūs ir stiprūs; nebijokite ir neišsigąskite
jų akivaizdos, nes Viešpats, tavo Dievas, patsai yra tavo vedėjas ; jis
Još 1,6 nepames ir nepaliks tavęs. 7Paskui Mošė pasišaukė Jošuę ir jam tarė
viso Israėlio akivaizdoje : Būk drąsus ir stiprus, nes tu įvesi šitą tautą į
žemę, kurią Viešpats prisiekė duosiąs jų tėvams, ir tu ją padalinsi burtu.
8O Viešpats, kurs yra jūsų vedėjas, patsai bus su tavim ; jis nepames ir
nepaliks tavęs ; nebijok ir nenusigąsk

9Taigi Mošė parašė šitą įstatymą ir jį davė Levio sūnums kunigams,
kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, ir visiems Israėlio vyresniesiems ;
10jis jiems įsakė, tardamas : Po kiekvienų septynerių metų, atleidimo
metais, Padangčių iškilmėje, 11susiėjus visiems iš Israėlio, kad pasirodytų
Viešpaties, tavo Dievo, akivaizdoje, vietoje, kurią Viešpats bus pasirinkęs,
skaitysi šito įstatymo žodžius viso Israėlio akivaizdoje, jiems girdint,
12ir susirinkusiai draug visai tautai, kaip vyrams, taip ir moterims, kū-
dikiams ir ateiviams, esantiems tarp tavo vartų, kad klausydami moky-
tųsi ir bijotų Viešpaties, jūsų Dievo, ir sergėtų ir įvykdytų visus šito įsta-
tymo žodžius ; 13taip pat kad galėtų girdėti jų sūnūs, kurie dabar jo dar
nežino, ir bijotų Viešpaties, savo Dievo, per visas dienas, kolei pasilieka
žemėje, kurios apimti jūs einate, persikeldami per Jordaną

14Tuomet Viešpats tarė Mošei : Štai tavo mirties diena jau arti ;
pasišauk Jošuę ir stovėkita liudijimo padangtėje, kad jam duočiau įsa-
kymų. Taigi Mošė ir Jošuė nuėjo ir atsistojo liudijimo padangtėje, 15o
Viešpats pasirodė tenai debesies šule, kurs sustojo padangtės įėjime.
16Tuomet Viešpats tarė Mošei : Štai tu užmigsi su savo tėvais, ir šita tauta
pakils ir paleistuvaus su svetimais dievais žemėje, kurion įeina, kad joje
apsigyventų ; ten ji paliks mane ir išardys sandorą, kurią su ja padariau.
17O mano rūstybė tą dieną užsidegs prieš ją ; aš ją paliksiu ir paslėpsiu
nuo jos mano veidą ; ir ji bus prarijimui ; ją apniks visos nelaimės ir
suspaudimai, taip kad ji sakys tą dieną : Iš tikrųjų, kadangi Dievo nėra
su manim, todėl apniko mane šitos nelaimės. 18Aš gi tą dieną paslėpsiu

---

baigiamas istoriniu priedu apie paskutines Mošēs dienas. Mošē, įspējęs tautą apie savo artimą mirtį, ragina Israēlaičius ir savo įpēdinį Jošuę būti drąsiais, nes Viešpats jiems padēs užkariauti Palestiną /1-8/. Įsako savo parašytąjį įstatymą perskaityti visai tautai kiekvienais septintais metais /9-13/. Dievui liepiant patvirtina savo įpēdiniu Jošuę, gauna paliepimą sudēti paskutinę giesmę /14-23/ ir savo parašytąjį įstatymą padeda šventykloje /24-29/

31. 2*Man jau šimtas*... Turēdamas 80 metų Mošē pareikalavo iš Paraono išleisti Israēlaičius iš Egipto, o 40 metų jis buvo tautos vadu per tyrus. — *Nebegaliu*... Mošē jautēsi esąs pasenęs ir nors nebuvo suimtas jokios ligos /plg žem 34,7/, nebegalējo eiti savo pareigų, ypač kad jau artējo Dievo skirtoji mirties valanda. — 3*Viešpats... pereis*... Tauta gali būti rami, nes Viešpats ir toliau bus jos vyriausiuoju vadu, o Mošę pavaduos jo įpēdinis Jošuē. — 5*Padarysite jiems*... Žr aug 7,2

9*Mošē parašē* : pabaigē rašyti. Plg žem 24 e. — *Davē Levio*... Dvasinē ir pasaulinē vyriausybē turēs žiūrēti, kad įstatymas būtų laikomas, ir rūpintis, kad jis būtų įvykdytas. — *Kurie nešē*...

ir apdengsiu savo veidą dėl visų piktumų, kuriuos ji padarė, nes sekė
svetimus dievus. 19Taigi dabar pasirašykite sau šitą giesmę ir mokykite
Israėlio sūnus, kad laikytų atmintinai ir giedotų burna ir kad man šita
giesmė būtų užuot liudijimo Israėlio sūnų tarpe. 20Nes aš juos įvesiu į
žemę, plūstančią pienu ir medum, dėlei kurios esu prisiekęs jų tėvams.
Kada jie valgys ir pasisotins ir nutuks, jie nukryps prie svetimų dievų
ir jiems tarnaus ir piktžodžiaus man, ir išardys mano sandorą. 21Kai juos
bus apnikę daug nelaimių ir prispaudimų, šita giesmė duos prieš juos
liudijimą, kurio joks užmiršimas neišdildys iš jųjų palikuonių burnos.
Nes aš žinau jų mintis, ką jie šiandien darys, pirma negu juos įvesiu į
žemę, kurią jiems esu pažadėjęs. 22Mošė tat parašė giesmę ir jos išmokė
Israėlio sūnus. 23O Viešpats davė įsakymą Nuno sūnui Jošuei ir tarė:
Būk drąsus ir stiprus, nes tu įvesi Israėlio sūnus į žemę, kurią esu pažadėjęs ir aš būsiu su tavim

24Taigi Mošė parašė šito įstatymo žodžius knygoje ir pabaigęs, 25įsakė
Levitams, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, ir tarė: 26Imkite šitą
knygą ir ją padėkite Viešpaties, jūsų Dievo, sandoros skrynios šone, kad
tenai būtų liudijimu prieš tave. 27Nes aš žinau tavo atkaklumą ir tavo
kiečiausį sprandą. Dar man tebesant gyvam ir pasiliekant su jumis, jūs
elgėtės visuomet atkakliai prieš Viešpatį; kaip gi labiau, kai būsiu mirę s? 28Surinkite prie manęs visus jūsų giminių vyresniuosius ir mokytojus; jiems girdint, aš paskelbsiu šituos žodžius ir šauksiu prieš jus
dangų ir žemę, 29Nes aš žinau, kad, man mirus, jūs elgsitės piktai ir veikiai nukrypsite nuo kelio, kurį jums įsakiau; ir sutiks jus nelaimės paskučiausiame laike, kai darysite pikta Viešpaties akivaizdoje, kad jį erzintumėte savo rankų darbais

30Mošė tat pasakė, girdint visam Israėlio susirinkimui, šitos giesmės žodžius ir pabaigė iki galui:

32. 1Klausykitės, dangūs; o aš kalbėsiu,
ir žemė teišgirsta mano burnos žodžius.
2Tenužengia mano mokslas kaip lietus,
mano žodis tegul krenta kaip rasa,
kaip lietaus srovės ant žolės,

Todēl Kaato palikuonims. — 10*Atleidimo metais*... Žr aug 15,1; Kun 23,34; 2 Esdr 8,1...

14*Pasišauk Jošuę*... Pats Viešpats teikiasi patvirtinti Jošuēs išrinkimą Mošēs įpēdiniu. — 16*Tuomet Viešpats tarē*... Viešpats paskelbia būsimą tautos nusikaltimą ir savo nutarimą kietai ją nubausti. — 19*Pasirašykite sau*... Apie Viešpaties geradarystes, tautos nedēkingumą ir apie bausmēs teisingumą turi amžinai liudyti giesmē, kuri reikia ne tik raštu laikyti, bet ir visiems išmokti atmintinai. Kada tat ateis Dievo teismo diena, tos giesmēs žodžiai liudys, kad Viešpats numatē tautos nusikaltimus ir iš anksto buvo paskelbęs už juos bausmę. — 23*Būk drąsus*... Tuo atsiliepimu tiesiog į Jošuę, Viešpats jį galutinai daro Mošēs įpēdiniu. — 28*Mokytojus*: raštininkus

25*Levitams*: kunigams, nes tik jiems buvo leista paliesti sandoros skrynią. Plg Sk 4,15. — 26*Sandoros skrynios šone*: ne į skrynios vidų, nes ten buvo tik dvi įstatymo plokštēs.

2. Paskutinė Mošės giesmė

31,30-32,52. Mošēs giesmēje visų pirma, po trumpo įvado, pasakomas jos turinys /1-6/. Toliau Mošē šlovina Dievo geradarystes, suteiktas Israēlio sūnums /7,14/, aprašo būsimo tautos nedēkingumo pasi-

ir kaip lašai ant želmenų.
3Nes aš skelbsiu Viešpaties vardą:
duokite mūsų Dievui garbę!
4Jis yra uola: tobuli yra jo veiksmai,
nes visi jo keliai pilni teisybės.
Dievas ištikimas ir be jokios klastos,
jis teisus ir tikras.
5Jam nusidėjo sūnūs išsigimėliai,
nedora ir iškrypusi giminė.
6Argi taip atsilygini Viešpačiui,
tauta kvaila ir neišmintinga?
Argi ne jis tavo tėvas, tavo Sutvėrėjas?
Argi ne jis padarė ir sukūrė tave?
Ijob 8,8 7Atsimink senąsias dienas,
apsvarstyk visų kartų metus:
klauskis savo tėvą, ir jis tau paskelbs,
savo pranokėjus, ir jie tau papasakos.
8Kai Augščiausis skyrė tautoms žemes,
kai jis padalino Adomo sūnus,
jis nustatė tautoms sienas

reiškimus /15-18/ ir skelbia iš anksto sunkias bausmes, kurias siųs Viešpats /19-33/; pagaliau žada, kad Dievas, nors tikrai baus nusikaltėlius, bet bus arti darančiųjų atgailą ir atkeršys jųjų neprieteliams /34-43/. Atiduodamas tautai giesmę, Mošē vēl juos įspēja, kad laikytų įstatymą, nes nuo to pareina paveldējimas Žadētosios žemēs /44-47/; pabaigęs gi giesmę, Mošē gauna iš Dievo paliepimą kopti į Nebo kalną Žadētosios žemēs pamatyti, kurion jis neįeis /48-52/

32. 1*Klausykitēs*... Šita paskutinē Mošēs giesmē, be abejonēs, viena gražiausių ir prakilniausių visame Sen Testamente: ji perviršija daugelį kitų kaip savo formos dailumu, taip ir paliečiamųjų dalykų ir išreikštų minčių svarbumu. Toje giesmēje randame sutrumpintą visą praeitą ir ypač būsimą Israēlio istoriją. Jos svarbiausi idēja yra ta, kad Dievas yra visuomet maloningiausis ir ištikimas geradarys, o Israēlio tauta visuomet nedēkinga ir piktai išnaudojanti Dievo geradarystes. Jos žymiausios mintys eina viena po kitos tokia eile: Israēlis trauksis nuo Viešpaties ir kreipsis prie stabų, todēl bus jo nubaustas, bet nevisai pražudytas, nes savo laiku Viešpats išgelbēs tautą ir niekais pavers stabus, ir tai jis patvirtina iškilminga priesaika. — Prakilnioje įžangoje Mošē šaukia į liudytojus jo skelbiamų žodžių tikrumo visą pasaulį, dangų su jo gyventojais angelais, ir žemę su jos tautomis /plg žem 43 e/. — 2*Mano mokslas*... Mošē trokšta, kad jo žodžiai giliai įsmegtų į klausytojų sielą, kaip lietaus vanduo įsisunkia į žemę, kad jo mokslas būtų išganingas, kaip naudingas yra lietus išdžiūvusiai vejai. — 3*Nes aš skelbsiu*... Mošēs mokslas tuo svarbus, kad jis liečia Viešpatį ir jo didžius veikalus, Dievo gerumą ir teisingumą, o tautos nedēkingumą. — 4*Uola*. Ebr ž *tsur* reiškia uolą; taip vadinama Dievas čia ir žemiau 15.18.31.37 e /žr ebr t/, nes jis visai nesikeičia ir gali būti stipriausis, nepajudinamas ramstis savo tautai. — 5*Sūnūs išsigimēliai*. Ebr t: ne jo sūnūs /bet/ jūsų susitepimas. — 6*Argi taip*... Atsiliepimas į klausytojų sąžinę 7*Atsimink*... Tēvai ir seneliai yra pirmieji tarpininkai, per kuriuos palikuonys patiria senus padavimus. O ir seniausi padavimai liudija apie begalinį Viešpaties gerumą. — 8*Kai Augščiausis*... Ebr t: kai Augščiausis skyrē tautoms /vietas/. Kai ēmē darytis ir skirstytis tautos po tvano, jau tuomet Viešpats mylējo Israēlį ir paskyrē tinkamą jo reikalams kraštą, kurį laikinai leido paimti

pagal Israėlio sūnų skaičių.
[9]Nes Viešpaties dalis yra jo tauta,
Jokubas jo tėvonystės mastas.
[10]Jis ją rado paliktoje žemėje,
negyvenamoje vietoje ir tyrumos platybėje ;
globojo ir rūpinosi ja,
ir sergėjo ją, kaip savo akies lėlelę.
[11]Kaip aras kviečia skristi savo jauniklius,
ir pats skraido viršum savo lizdo,
taip jis ištiesė savo sparnus ir ją paėmė ir nešė ant savo pečių.
[12]Vienas Viešpats ją vedė,
ir nebuvo su juo jokio svetimo dievo.
[13]Jis vedė ją į žemės augštumas,
maitino ją laukų vaisiais,
davė čiulpti medaus iš uolos
ir aliejaus iš kiečiausio akmens,
[14]sviesto iš galvijų ir pieno iš avių
su taukais ėryčių ir avinų,
augusių Basane jaučių ir ožių
su rinktiniais vešliais kviečiais,
ir kad gertų vynuogių kraujo,
tikriausiojo vyno.
[15]Bet Tiesusis nutuko ir ėmė spardytis ;
nutukęs, suriebėjęs, sustorėjęs,
jis paliko Dievą, savo Sutvėrėją
ir paniekino savo išganymo Uolą.
[16]Jis erzino jį svetimais dievais,
ir nuobodomis žadino jo rūstybę.
[17]Jie aukojo velniams, kurie nėra dievai ;
dievams, kurių jie nežinojo ;
naujiems, — jie ką tik buvo atėję, —
kurių negarbino jūsų tėvai.
[18]Uolą, kuri tave pagimdė, tu paniekinai
ir užmiršai Viešpatį, savo Sutvėrėją
[19]Viešpats matė ir bodėjosi, —
nes jį erzino jo sūnūs ir dukterys. —
[20]Jis tarė : Paslėpsiu nuo jų savo veidą
ir žiūrėsiu, koks bus jų galas ;
nes tai yra sugedusi karta,
sūnūs, kuriuose nėra jokios ištikimybės.
[21]Jie mane įerzino tuo, kas nėra dievas, Jer 15,14
ir įpykino mane savo tuščiais stabais. Rom 10,19
Ir aš juos erzinsiu tuo, kas nėra tauta,
ir įpykinsiu kvaila gimine.

---

kitoms tautoms. — [9]*Mastas.* Taip dažnai vadinama žemės ar tėviškės dalis, nes dalinant žemę, ji būdavo matuojama tam tikrais mastais ar virvėmis. — [10]*Jis ją rado...* Dievo geradarystės suteiktos Israėlaičiams kelionės metu tyruose. — [11]*Kaip aras...* Gražus palyginimas. Plg Iš 19,4. — [12]*Vienas Viešpats...* Todėl Israėlaičiai neturi garbinti kitų dievų. — [13]*Augštumas,* t y, kalnuotą Palestinos kraštą. — *Medaus iš uolos* : kurį suneša laukinės bitės į uolų plyšius. — *Aliejaus iš.* Alyv-

[22]Nes ugnis užsidegė nuo mano rūstybės,
ir degs iki pragaro gilybių ;
ir rys žemę ir jos vaisius
ir degins kalnų pamatus.
[23]Aš krausiu jiems nelaimes ant nelaimių
ir iššausiu į juos visas mano vilyčias.
[24]Jie bus varginami badu ir ryjami drugiu,
ir karčiausiu maru ;
žvėrių dantis aš siųsiu prieš juos
su žemės šliužų nuodais.
[25]Lauke juos naikins kalavijas,
o viduje išgąstis,
jaunikaitį draug ir mergaitę,
žindomą kūdikį kartu su seneliu.
[26]Aš būčiau sakęs « Sunaikinsiu juos ;
išdildysiu jų atminimą iš žmonių tarpo »,
[27]Jei nebijočiau neprietelio tyčiojimosi,
kad kartais jų neprieteliai negalvotų veltui
ir nesakytų « Nugalėjo mūsų ranka,
o ne Viešpats visa tai padarė ».
[28]Nes tai žmonės be apsimąstymo
ir nėra juose išmanymo.
Jer 9,12 [29]Jei būtų išmintingi, jie tai suprastų,
ir numatytų, koks bus jų galas :
[30]kaip vienas gali vyti tūkstantį
ir du ginti dešimtį tūkstančių ?
Argi ne dėl to, kad jų dievas juos pardavė,
ir Viešpats juos atidavė.
[31]Nes į mūsų Dievą nėra panašus jų dievas,
ir patys mūsų neprieteliai yra liudytojai.
[32]Tikrai iš Sodomiečių vynmedžio yra atsiradęs jų vynmedis
ir iš Gomoros laukų.
Jų vynuogės yra nuodingos vynuogės
ir turi karčiausias vynuogių kekes.
[33]Slibinų nuodai yra jų vynas
ir nepagydomi angių nuodai.

---

medžiai mēgsta augti žemēje, po kuria yra uola. — [14]*Vynuogių kraujo...* Plg Prad 49,11

[17]*Naujiems...* Jie nieko gera nebuvo suteikę Israēlaičiams

[19]*Viešpats.* Toliau kalbama apie baisų Viešpaties nutarimą atkeršyti. — [21]*Kas nēra tauta,* t y, pavergdamas tokiems žmonēms, kurie yra ne tauta, negali būti vadinama Viešpaties tauta. Tų žmonių kvailumas aprašomas toliau 28-31 eil. — [25]*Viduje* : pasiliekant namuose. — [26]*Būčiau sakęs...* Viešpats galētų nusikaltēlius tuojau sunaikinti ir net išdildyti atsiminimą apie juos, bet jis to nenori tuojau padaryti, kad Israēlio neprieteliai neturētų progos didžiuotis. — [28]*Nes tai žmonēs...* Mošē nuo savęs daro pastabą, kaip neišmintingas Israēlis, kurs nenori suprasti ir aiškiausių pamokymų. — [30]*Kaip vienas gali...* Israēlio neišminties pavyzdys. Jie nebesupranta, kad neprieteliai ne savo jēgomis daro taip didelius dalykus, kad jų vienas veja šalin tūkstantį Israēlaičių, bet dēl to, kad pats Dievas davē jiems pavergti savo tautą. — [31]*Mūsų neprieteliai...* Nes ir jie ne kartą turējo išpažinti Yahvēs, Israēlio Dievo, visagalybę. Plg Iš 19,25 ir k.

34Argi tai ne pas mane laikoma
ir ne užantspauduota mano iždinėje? Ekli 28,1
35Mano yra pagieža ir kerštas Rom 12,19
tą dieną, kurią jų kojos svyruos. Žyd 10,30
Nes arti yra jų žuvimo diena,
ir piktas jų likimas artėja.
36Nes Viešpats gins savo tautos teises 2 Mah 7,6
ir pasigailės savo tarnų,
kai matys susilpnėjusią ranką ir nuilsusius vergus ir laisvuosius.
37Jis tars: Kur jų dievai, Jer 2,28
uola prie kuriuos bėgo? 1 Kar 2,6
38Kurie valgė jų kruvinų aukų taukus Tob 13,2
ir gėrė atnašautą jų liejamųjų aukų vyną? Išm 16,13
Tepakilsta ir jums tepadeda Ijob 10,7
ir tebūna jums globėjai. Išm 16,15
39Matykite dabar: Aš, aš esu vienas,
ir be manęs nėra Dievo.
Aš užmušu ir aš atgaivinu, užgaunu ir aš gydau;
ir nė vienas neišgelbės iš mano rankos.
40Tikrai aš pakeliu į dangų mano ranką
ir sakau: Aš būsiu gyvas per amžius.
41Kai aš išgaląsiu kaip žaibą savo kalaviją,
ir mano ranka imsis teismo,
aš atkeršysiu savo neprieteliams
ir atsilyginsiu tiems, kurie manęs nekentė.
42Savo vilyčias nugirdysiu krauju,
ir mano kalavijas rys mėsą, —
krauju užmuštųjų ir belaisvių,
neprietelių vadų galvos.
43Šlovinkite pagonys jo tautą, 2 Mak 7,6
nes jis atkeršys už savo tarnų kraują,
ir kerštu atsilygins savo priešams,
pagieža nuvalys savo žemę ir savo tautą.

44Taigi Mošė atėjo ir kalbėjo visus šitos giesmės žodžius, girdint tau-
tai, jis ir Nuno sūnus Jošuė; o pabaigęs kalbėti visam Israėliui visus tuos
žodžius, 46jis jiems tarė: Įsidėkite į savo širdis visus šituos žodžius,

---

34*Argi*... Toliau vēl Dievo vardu kalbama, kaip bus įvykdytas kerštas. — *Tai*: Dievo nutarimas nubausti savo laiku nedoruosius. Iki laikui tas nutarimas pasilieka paslēptas lyg koks turtas pas Dievą ir gerai užantspauduotas. — 36*Viešpats gins*... Dievas teisus, bet ir gailestingas. Mielaširdystę jis parodys tuomet, kada Israēlis nebeturēs kuo remtis ir kuo priešintis savo neprieteliams. — 37*Jis tars*... Laikui atējus, Viešpats ironiškai klaus tuos, kurie jį paliko dēlei svetimų dievų, ir jie turēs išpažinti, kad tie dievai buvo niekas, kad yra tik vienas Viešpats Dievas

43*Šlovinkite*... Giesmēs pabaigoje kviečiami ir pagonys šlovinti vieną tikrąjį Dievą, kurs suteikia savo pagalbą ir malonę ištikimam Israēliui. — LXX t giesmē baigiama tokiais žodžiais: Linksminkitēs, dangūs, su savo tauta ir jį garbinkite visi Dievo angelai; linksminkitēs jūs tautos, su jo tauta ir būkite ištvermingi, jūs visi Dievo sūnūs. Nes jo tarnų kraujas reikalavo pagiežos; jis atkeršijo savo neprieteliams, įvykdē atsilyginimą ir atsimokējo tiems, kurie jo nekentē, ir Yahvē susiderino su savo tautos žeme

44*Taigi*... Istorinē Mošēs giesmēs pabaiga. — *Jošuē*. Ebr t čia jis

kuriuos aš jums šiandien skelbiu, kad juos įteiktumėte savo sūnums laikyti ir vykdyti, ir daryti visa, kas parašyta šitame įstatyme, [47]nes tai ne veltui jums įsakyta, bet kad kiekvienas jais gyventų ir tai darydami ilgą laiką pasiliktumėte žemėje, kurios pereidami per Jordaną paveldėti įeinate

[48]Viešpats tą pačią dieną dar kalbėjo Mošei ir tarė : [49]Užžengk į
šitą Abarimo, tai yra, Perėjimų kalną, į Nebo kalną, esantį Moabo že-
mėje ties Jeriku, pamatyk Kanaano žemę, kurią aš duosiu apimti Israėlio
Sk 20,26 ; 27,13 sūnums, ir mirk kalne. [50]Užėjęs į jį susijungsi su savo tauta, kaip tavo
Sk 20,12; 27,14 brolis Aaronas mirė Horo kalne ir buvo suvalytas su jojo tauta ; [51]nes judu
man nebuvota ištikimi Israėlio sūnų tarpe prie Prieštaravimo vandens
Sino tyrumos Kadese ir neparodėte mano šventumo Israėlio sūnų tarpe.
[52]Matysi ties savim žemę ir neįeisi į jąją, kurią aš duosiu Israėlio sūnums

33. [1]Šitas yra palaiminimas, kuriuo Dievo žmogus Mošė palaimino, prieš mirsiant, Israėlio sūnus. [2]Jis tarė :

Viešpats atėjo nuo Sinajaus
ir mums užtekėjo nuo Seiro ;
jis pasirodė nuo Pharano kalno,
ir su juo šventųjų tūkstančiai.
Jo dešinėje ugninis įstatymas.
Išm 3,1 ; 5,5 [3]Jis mylėjo tautas,
visi šventieji yra jo rankoje ;
ir kurie artinasi prie jo kojų,
ims iš jojo mokslo.

---

pavadintas savo senuoju vardu *Hošea'*. Plg Sk 13,8.16. — [46]*Kad juos įteiktumēte*... Negana buvo patiems klausyti Dievo įsakymų ; reikējo dar paraginti būti paklusniais savo palikuonis. — [47]*Bet kad*... Ebr t : bet tai jūsų gyvenimas

[48]*Tą pačią dieną* : kada Mošē paskelbē tautai savo giesmę.

3. Mošės palaiminimai

33,1-29. Mošē laimindamas prieš mirsiant tautą, pranašauja apie būsimą kiekvienos Israēlio giminēs likimą

33. [1]*Šitas yra palaiminimas*. Mošē, gavęs iš Viešpaties paliepimą eiti numirti į Nebo kalną, lyg kad atsisveikindamas, suteikia kiekvienai Israēlio giminei, kaip kitados Jokubas savo sūnums, palaiminimą — pranašystę žodžiais, kurie primena ano didžiojo Patriarko palaiminimus. Mošēs pranašystēje nebēra tų įspējimų ir gąsdinimų, kurių pilna jo giesmē ; čia matome tiktai geriausius pažadējimus, nes jis dabar žiūri į Israēlį ideališką ir Dievui ištikimą, o ne į nedēkingą ir nuolat nusikalstančią tautą. — [2]*Jis tarē*... 2-5 eil yra įžanga į pranašystes ; joje aprašoma sandoros atsiradimas ir tikslas. — *Nuo Sinajaus*... Minima visų pirma vieta, kur Viešpats pasirodē kaip įstatymo davējas, toliau gi vardai kitų vietų, kurios primena Israēlaičių kelionēs per tyrus istoriją ir nuolatinius Viešpaties apsireiškimus. — *Ir su juo šventųjų*... Angelų, kurie yra Dievo didenybēs palydovai. Kiti aiškintojai, pataisydami truputį ebr t šitą eil verčia taip : ir atējo prie Prieštaravimo vandenų Kadesan. — *Ugninis įstatymas*. Gal tai yra aliuzija į liepsnos apsiaustą Sinajaus kalną, kada buvo paskelbtas įstatymas. Žr aug 4,11. — [3]*Tautas* : Israēlio gimines. — *Kurie artinasi*... Dievas mylējo Israēlį, bet ir tasai iš savo pusēs turējo nuolankiai artintis prie Viešpaties,

[4]Mošė mums paskelbė Įstatymą,
Jokubo daugybės tėvonystę.
[5]Bus karalius pas teisiausįjį,
susirinkus tautos kunigaikščiams kartu su Israėlio giminėmis.
[6]Tegyvuoja Rubenas ir tenemiršta,
ir tebūna mažas jo skaičius.
[7]Štai palaiminimas Judui :
išgirsk, Viešpatie, Judo balsą
ir jį įvesk pas savo tautą ;
jo rankos kovos už jąją,
ir jis bus padėjėjas prieš josios priešus.
[8]Taip pat Leviui jis tarė :
Tavo tobulumas ir tavo mokslas tavo šventam vyrui,
kurį išmėginai Gundyme,
ir nuteisei prie Prieštaravimo vandens ;
[9]kurs tarė savo tėvui ir savo motinai :
Nepažįstu jūsų ;
ir savo broliams : Nežinau jūsų ;
ir jie nežinojo savo sūnų.
Šitie sergėjo tavo žodį
ir tavo sandorą laikė,
[10]tavo nutarimus, o Jokube,
ir tavo Įstatymą, o Israėli ;
jie dės smilkalų tavo įpykime,
ir deginamąją auką ant tavo altoriaus.
[11]Palaimink, Viešpatie, jo stiprybę
ir jo rankų darbus priimk.
Užgauk jo neprietelių nugaras,
ir kurie jo nekenčia, tenepakilsta.

---

kad galėtų naudotis jo mokslu. — [4]*Paskelbė...* Tarpininkaudamas tarp Viešpaties ir tautos. — *Tėvonystę.* Dievo duotas įstatymas yra Israėliui draug ir brangiausi tėvonystė. — [5]*Bus.* Ebr t : buvo. Sandoros pasėka buvo ta, kad Viešpats — Yahvė pasidarė Israėlio karaliumi

[6]*Tegyvuoja...* Čia prasideda palaiminimai-pranašystės atskiroms giminėms. — *Rubenas.* Rubenas, kurs už sunkią nuodėmę /žr Prad 49,3.4/ nustojo savo pirmgimystės teisių, gauna tiktai linkėjimą, kad jo giminė gyvuotų ir toliau, bet neeitų didyn. Po Rubeno galima laukti buvo palaiminimo Simeonui, bet jis visai aplenkiamas, gal dėl to, kad jo giminė veikiai turėjo būti apsupta Judo giminės ir išsiskirstyti. Plg Prad 49,7 ; Ioš 19,2...

[7]*Išgirsk...* Palaiminimas Judo giminei turi maldos pavidalą. Maldaujama gi, kad Jokubo žadėtos kunigaikščio pareigos būtų suteiktos Judui, kad jis kaip karalius susijungtų su visa Israėlio tauta ir kaip vadas ją vestų prie pergalėjimų. — *Jis bus.* Ebr t : jis tebūna

[8]*Leviui...* Kitados Jokubo pasmerkta /žr Prad 49,5-7/ Levio giminė savo ištikimybe /Iš 32,29/ buvo nusipelniusi didelę garbę eiti kunigų pareigas. Dabar ji gauna geriausį palaiminimą. — *Tavo,* o Dieve, *tobulumas ir tavo mokslas.* Ebr t : *thummim* ir *urim.* Žr Iš 28,30. — *Tavo šventam vyrui...* Pirmajam vyr kunigui Aaronui, kaip atstovui Levio giminės, kuri pasiliko ištikima Dievui gundyme, ebr *Massah* /žr aug 6,16 ir k/, *prie Prieštaravimo vandens,* Ebr *Meribah* /plg aug 32,51 ir k/. — [9]*Kurs* : Levio giminė, kuri gynė Viešpaties šlovę, nežiūrėdama visai kūno ir kraujo ryšių. — [10]*Tavo nutarimus...* Ebr t aiškiau išreikšta viena iš tų pareigų, pavestų Levio giminei /Kun 10,11/ : jie mokys tavo nutarimų Jokubą — ir tavo

[12]Benjaminui jis tarė :
Viešpaties mylimiausis
gyvens prie jo su pasitikėjimu ;
pasiliks visą dieną, kaip patale,
ir ilsėsis jo glėbyje.
[13]Taip pat Juozapui jis tarė :
Jo žemė Viešpaties palaiminta
dangaus vaisiais ir rasa
ir šaltiniais iš apačios,
[14]saulės vaisiais ir mėnulio vaisiais,
[15]nuo senųjų kalnų viršūnės,
amžinųjų kalvų vaisiais
Iš3,2 [16]ir žemės vaisiais ir jos pilnybe.
Palaiminimas tojo, kurs apsireiškė kere,
teateina ant Juozapo galvos
ir ant viršugalvio Nazarajo tarp jo brolių.
[17]Kaip pirmgimio veršio jojo gražumas,
nosiaragio ragai jojo ragai ;
jais jis bado tautas iki žemės pakraščių.
Tos yra Ephraimo daugybės,
ir šitie yra Manaso tūkstančiai.
[18]Zabulonui jis tarė :
Džiaugkis, Zabulone, savo išėjime,
ir Isakhare, savo padangtėse.
[19]Jie šauks tautas į kalną ;
tenai jie pjaus teisybės aukas,
jie čiulps jūros potvynį kaip pieną
ir paslėptuosius smilčių turtus.
[20]Ir Gadui tarė :
Palaimintas Gadas platybėje ;
kaip liūtas jis ilsėjosi
ir ėmė ranką ir makaulę,
[21]ir matė savo pirmenybę,
kad jo dalyje palaikytas mokytojas.
Jis buvo su tautos kunigaikščiais

įstatymo Israēlį. — *Dēs smilkalų* : ant švento smilkalų altoriaus. Tai kita Levio sūnų pareiga. — *Tavo įpykime* : kad numalšintų Viešpaties užsirūstinimą. Ebr t pavartotas antropomorfismas : tavo panosēje. — [11]*Jo stiprybę*. Stiprybē čia reiškia lobį.– *Rankų darbus* : tarnavimą šventyklai.

[12]*Mylimiausis*. Daug žadantis pavadinimas. Pranašaujama gi Benjaminui ypatinga Dievo globa, toki, kokią randa kūdikis mylinčios motinos prieglobstyje. — *Pasiliks visą dieną*... Ebr šitos eil t taip reiktų išversti : jis /Viešpats/ tave apdengia visą dieną, ir anas /Benjaminas/ gyvena tarp jo /Viešpaties/ pečių. Būtų tai aliuzija į rytiečių paprotį nešioti vaikus ant pečių. Anot kitų, geriau būtų taip pasakyti : Benjaminas ilsēsis pas Viešpatį, ir Viešpats gyvena tarp jo pečių. Plg Prad 49,27

[13]*Jo žemē Viešpaties*... Plg Prad 49,22-26. Juozapo giminei visų pirma žadama žemēs derlingumas, minint palaiminimo šaltinius, dangų, saulę ir tt. — [14]*Saulēs vaisiais*... Ebr t : geriausiais dalykais, kuriuos saulē duoda, ir geriausiais dalykais, kuriuos išželdina mēnulis /t y, metų mēnesiai/. — [15]*Nuo senųjų kalnų*... Visuomet pasiliekantieji savo vietoje kalnai pavadinti senaisiais, plg juos su upēmis, kurios dažnai turi ne vienodą gilumą, o kaikada pakei-

ir darė Viešpaties teisybes
ir savo teismą su Israėliu.
[22]Taip pat Danui jis tarė :
Danas jaunas liūtas,
tekės gausiai iš Basano.
[23]Nephtaliui jis tarė :
Nephtalis džiaugsis apstumu
ir bus pilnas Viešpaties palaiminimo ;
jis paveldės jūrą ir pietus.
[24]Taip pat Aserui jis tarė :
Palaimintas Aseras sūnuose,
teįtinka savo broliams
ir temirko aliejuje savo koją.
[25]Geležis ir varis jo autuvas.
Kaip tavo jaunystės dienos, taip ir tavo senatvė.
[26]Nėra kito Dievo, kaip teisiojo Dievas ;
kurs į dangų užžengia, yra tavo padėjėjas.
Jo didenybe lakioja debesys,

čia ir savo vagą. — [16]*Kurs apsireiškē kere.* Žr Iš 3,2... — *Nazarajo* : kunigaikščio. Žr Prad 49,26. — [17]*Kaip nosiaragio.* Ebr t : stumbro. Plg Sk 23,22. Be žemēs derlingumo žadama dar Juozapo giminei gražumas ir didelis stiprumas : — *Daugybēs.* Ebr t : miriados. Baigiant, palaiminimas žadamas abiems Juozapo giminēs šakom

[18]*Zabulonui.* Zabulono ir Isakharo palaiminimas išreikštas draug, tačiau kiekvienas turēs nuosavus palaiminimo šaltinius : Zabulonas išeidamas prekybos vesti su Phenikija, Isakharas užsiimdamas žemēs ūkiu ir pasilikdamas savo padangtēse. Plg Prad 49,13.14. — [19]*Tautas į kalną* : gal kitas Israēlio gimines / Plg aug 3 e /į Morijos kalną, būsimos šventyklos vietą, kad ten draug su jomis dalyvautų savo dēkojimo aukose. Plg 2 Kron 30,11.18. — *Jie čiulps...* Gyvendami arti jūros turēs iš jos didelę naudą, plaukydami joje prekybos reikalais, žuvaudami, gaudydami perlus ir tt

[20]*Palaimintas Gadas platybēje.* Ebr t : palaimintas tebūna, kurs išplečia Gadą, ty, Viešpats. — *Ēmē ranką ir makaulę* : savo aukos sąnarius. — [21]*Ir matē savo pirmenybę.* Ebr t : jis pamatē /ty, pasirinko/ sau pirmones, ty, pirmą nukariautą kraštą, kurio Gado giminē sau prašē ir gavo. Plg Sk 32 sk. — *Kad jo dalyje palaikytas...* Ebr t : nes ten buvo prirengta dalis vadui, ty, plotas, kurį Mošē turējo paskirti Gado giminei. Taigi čia nēra kalbos apie Mošēs kapą, juo labiau, kad Nebo kalnas, kur buvo palaidotas Mošē, priklausē ne Gado, bet Rubeno daliai. — *Jis buvo su tautos...* Gavus dalį anapus Jordano, Gado giminē ējo draug su kitomis Kanáano užkariauti ir taip įvykdē sąlygas, kuriomis jai buvo duota dalis anapus Jordano

[22]*Danas jaunas liūtas...* Taip jis vadinamas dēl jo stiprumo. Dano giminē kelionēje per tyrus vedē vieną iš keturių Israēlio būrių. Žr Sk 2,25. — *tekēs gausiai iš Basano.* Ebr t : jis šoks iš Basano. Toliau tęsiamas palyginimas su liūtu, kurių anuomet buvo daug Basano krašte

[23]*Džiaugsis apstumu.* Anot ebr t : bus pasotintas malonēmis. — *Jūrą ir pietus* : Genesareto ežero pakraščius

[24]*Sūnuose.* Aserui žadama visų pirma gausingi palikuonys. — *Temirko aliejuje.* Jis turēs tokią apstybę aliejaus, kad juo galēs ne tik gerbiamam svečiui kojas patepti, bet ir savąsias mirkyti. — [25]*Autuvas.* Ebr t : užkaiščiai. Geležies ir vario bus toki daugybē, kad iš jų galēs pasidaryti vieton medinių geležinius ir varinius užkaiščius. — *Kaip tavo jaunystēs...* Tavo stiprybē /tepasilieka/ taip ilgai kaip tavo dienos.

[26]*Nēra...* Mošēs palaiminimų pabaiga. — *Kurs į dangų...* Ebr t : jis užžengia į dangų, kad tau padētų, ir savo didenybēje ant debesų. —

[27]jo buveinė augštybėse
ir apačioje amžinos rankos ;
išmes iš po tavo veido nepriete

ir tars : Būk sutrintas !
[28]Israėlis gyvens be pavojaus
ir vienas. Jokubo akis
kviečių ir vyno žemėje,
ir dangus aptems nuo rasos.
[29]Palaimintas, tu Israėli ! Kas panašus į tave,
o tauta, kuri Viešpaties išgelbima ?
Jis tavo pašalpos skydas
ir tavo šlovės kalavijas.
Tavo neprieteliai tavęs nepripažins,
o tu mindžiosi jų sprandus.

Aug 3,27
2 Mak 2,4

34. [1]Taigi, Mošė užžengė iš Moabo lygumų į Nebo kalną, į Phasgos
viršūnę ties Jeriku, o Viešpats jam parodė visą Galaado žemę iki Danui
[2]ir visą Nephtalį, ir visą Ephraimo ir Manaso žemę ir visą Judo žemę iki
tolimiausiai jūrai, [3]ir pietinę dalį, ir palmių miesto Jeriko lauko platybę
Prad 12,7 ; 15,18 iki Segorui. [4]Ir Viešpats jam tarė : Šita yra žemė, apie kurią aš prisiekiau
Abraomui, Isaokui ir Jokubui, tardamas : Aš ją duosiu tavo palikuonims.
Tu ją matei savo akimis, bet jon neįeisi
[5]Taigi Viešpaties tarnas Mošė mirė tenai Moabo žemėje, įsakant Vieš-
pačiui, [6]kurs jį palaidojo Moabo žemės slėnyje ties Phogoru ir nėvienas
žmogus nežino jo kapo iki šiai dienai. [7]Mošė mirdamas turėjo šimtą dvi-

[27]*Amžinos rankos.* Viešpats visuomet padeda savo galybe Israēliui žemėje. — *Ir tars* : neprieteliui. — [28]*Ir vienas...* Ebr t : Atskirai Jokubo šaltinis, ty, Jokubo palikuonys. — *Ir dangus aptems nuo rasos.* Ebr t : ir jo dangus lieja rasą. — [29]*Tavęs nepripažins* : ebr t : tau viltaviliaus. — *Mindžiosi jų sprandus,* ty, stipriausias jų krašto vietas. O kai jau paimamos kalnuose esančios tvirtovēs, tuomet ir visa žemē pavergiama pilnai

4. Mošės mirtis ir palaidojimas

34,1-12. Mošē, vykdydamas Viešpaties įsakymą, užžengia į Nebo kalną, iš ten pamato visą Žadētąją žemę /1-4/, miršta ir palaidojamas, o jo vietą tautoje paima Jošuē 5-9/. Visas Penkiaknygis pagaliau baigiamas pagyrimu Mošēs /10-12/

34. [1]*Mošē užžengē* : kaip jam Viešpats buvo įsakęs. — *Moabo lygumų...* Plg Sk 21,20 ir k. — *Viešpats jam parodē.* Mošē matē Žadētąją žemę ne regējime, bet savo kūniškomis akimis, kurios ir jo senatvēje ne tik nebuvo susilpnējusios /žem 7 e/, bet dar tą valandą buvo Dievo sustiprintos. — *Visą Galaado žemę...* Nuo Nebo, kurio viršunē 881 metro yra aug už Tarpžemēs jūros paviršių, galima matyti sniegu apklotą Ermoną, Taborą, Hebalį ir Garizimą, Alyvų kalną ir Sioną, Betliejaus ir Ebrono kalnus, Mirties jūrą ir net Seiro kalnų dalį. — *Galaado žemę iki Danui* : visą Israēlaičiams tekusį kraštą į rytus nuo Jordano. — [2]*Visą Nephtalį...* Kraštas šiapus Jordano padalintas į tris plotus, pavadintas vardais giminių, kurioms jie vēliau buvo Jošuēs atiduoti : šiaurēje buvo Nephtalio giminē, viduryje Ephraimo ir Manaso, pietuose Judo. — *Iki tolimiausiai jūrai* : iki Tarpžemei jūrai. — [3]*Pietinę dalį* : Negebo žemę. — *Palmių miesto.* Plg Teis 1,16 ir k. — *Lauko platybę* : visą Jordano slēnį tarp Mirties jūros ir Genezareto ežero. — *Iki Segorui.* Žr Prad 19,20. — [4]*Aš prisiekiau...* Žr Prad 12,7 ir k

[5]*Viešpaties tarnas.* Tą garbingą vardą buvo davęs Mošei pats Viešpats. Žr Sk 12,7... — *Įsakant Viešpa-*

dešimt metų ; neaptemo jo akis, ir neišklibo jo dantys. [8]Israėlio sūnūs
jo raudojo tris dešimtis dienų Moabo lygumose, ir po to raudančiųjų
Mošės gedulas pasibaigė
[9]Nuno gi sūnus Jošuė buvo pripildytas išminties dvasios, nes Mošė
buvo ant jo padėjęs savo rankas. Jo klausė Israėlio sūnūs ir darė, kaip
Viešpats buvo įsakęs Mošei
[10]Ir daugiau nebepakilo Israėlyje pranašas toks kaip Mošė, kurį Vieš-
pats būtų pažinęs veidu į veidą, [11]visokiais ženklais ir stebuklais, kuriuos
per jį siuntė, kad darytų Egipto žemėje Paraonui, ir visiems jo tarnams,
ir visai jo žemei, [12]ir visa galinga ranka ir dideliais nuostabiais veikalais,
kuriuos Mošė padarė viso Israėlio akivaizdoje

---

pačiui. Plg Sk 20,12 ir k. — [6]*Ties Phogoru.* Žr Sk 23,28. — *Nēvienas žmogus nežino...* Pats Viešpats pasirūpino Mošēs laidotuvēmis, taip kad Israēlaičiai nežinojo tikros jo kapo vietos. Taip jie buvo geriausiai apsaugoti nuo pagundos atidavinēti stabmeldišką pagarbą Mošēs palaikams. Plg Jud, 9. — [7]*Neišklibo jo dantys...* Ebr t : nepasiliovē jo stiprumas. — [8]*Tris dešimtis...* Plg Sk 20,30

[9]*Buvo pripildytas...* Plg Sk 27,16...

[10]*Daugiau nebepakilo...* Mošē buvo Sen Testamente didžiausis pranašas, nes tik per jį Viešpats padarē sandorą su išrinktąja tauta ; todēl jis buvo tarpininkas tarp Dievo ir žmonių ; bet be palyginimo viršesnis už jį Naujosios Sandoros Pranašas ir tarpininkas, mūsų Viešpats Jēzus Kristus, o viršesnis tiek, kiek Sūnus viršesnis už tarną. Žr Žyd 3,2-6 ; plg aug 18,5. — *Viešpats būtų pažinęs...* Plg Iš 33,11 ir k. — [11]*Visokiais ženklais...* Mošē perviršijo visus kitus pranašus dar įvairiais stebuklais, kuriuos per jį Dievas padarē Egipte ir tyruose. Bet jei didis buvo Mošē gautomis iš Dievo privilegijomis, tai jis nēkiek nemažesnis ir nuostabiomis savo dorybēmis, kurios taip skaisčiai pasireiškē jo gyvenime, savo tikējimu, dievotumu, paklusnumu, uolumu Dievo garbēs gynime ir visa perviršijančia savo tautos meile.

JOŠUĖS KNYGA

Įvadas

1. Antrasis išrinktosios tautos vadas buvo Jošuė. Savo įpėdiniu, liepiant Viešpačiui, jį paskyrė Mośė, kai dėl nepasitikėjimo Dievu prie « Prieštaravimo vandens » jam pačiam buvo uždrausta įeiti Žadėtojon žemėn. Jošuė buvo Nuno sūnus iš Ephraimo giminės. Pirmas jo vardas buvo Oseė, ebr *Hošea'*. Kada tą vardą pakeista į Jošuę, ebr *J^ehošua'*, tikrai nežinia. Nors tas pakeitimas paminėta tik tuomet, kada Jošuė buvo išsiųstas kartu su kitais žvalgais Kanaano žemės apžiūrėti /Sk 18,17/, tačiau jis galėjo būti padarytas jau anksčiau, kuomet ką tik išėję iš Egipto Israėlaičiai, kuriuos vedė į kovą Mošės paskirtas Jošuė, nugalėjo pirmą kartą Amalekiečius /Iš 17, 8-14/. Jošuė jau tuomet, matomai, buvo gerai žinomas Mošei, o po to atsitikimo randame jį gana dažnai šalia pirmo didžiojo Israėlaičių vado. Jis eina kartu su Moše į Sinajaus kalną /Iš 24,13/ ir kartu su juo grįžta ; jis budi prie sandoros padangtės, kurią Mošė buvo perkėlęs už Israėlaičių stovyklos /Iš 33,11/ ; jis užsistoja už Mošės garbę, kada ji rodėsi įžeista dviejų iš tarpo septynių dešimtų dviejų vyresniųjų, išrinktų padėjėjais tautai valdyti /Sk 11,27-29/ ; jis, sugrįžęs iš Kanaano žemės, draug su Kalebu stoja Mošės pusėn ir stengiasi nuraminti kitų žvalgų suklaidintą ir įerzintą tautą, nebijodamas jos grasymų /Sk 14,6-10/. Tas ištikimumas ir ta drąsa padarė, kad iš visų Israėlaičių, tuomet turėjusių dvidešimt ir daugiau metų, tik jam vienam su Kalebu buvo suteikta malonė įeiti į Žadėtąją žemę. Paskirtas pagaliau visos tautos vadu ir pripildytas išminties dvasios, mirus Mošei, Jošuė patapo jo įpėdiniu, nors ir nepaveldėjo visų savybių ir privilegijų, kuriomis buvo apdovanotas didysai Israėlio įstatymdavis, kuriam Viešpats kalbėjo « veidas į veidą, kaip paprastai žmogus kalbasi su savo prieteliu » /Iš 33,11/

2. Dvejopas uždavinys buvo pavestas naujam Israėlio vadui : ginklais užkariauti Kanaano žemę ir ją padalinti tarp devynių ir pusės giminių. Kaip tuodu uždaviniu Jošuė įvykdė su lygia stiprybe ir išmintimi, pasakojama jo vardu pavadintoje knygoje, kuri, žiūrint jos turinio, gali būti padalinta į dvi dalis ir pabaigą. Pirmoje dalyje /1,1-12,24/ kalbama apie tai, kaip Jošuės vedami Israėlaičiai stebuklingai perėjo per Jordaną ir užkariavo Žadėtąją žemę, visur aiškiai pasireiškiant Dievo pagalbai. Antroje dalyje /13,1-22,34/ pasakojama apie užimtosios žemės padalinimą tarp devynių giminių ir pusės, o taip pat apie paskyrimą prieglaudos ir Levitų miestų. Pabaigoje /23,1-24,33/ minimi paskutiniai Jošuės įspėjimai, sandoros atnaujinimas ir Jošuės bei vyriausiojo kunigo Eleazaro mirtis

Kanaano žemė buvo pažadėta jau Patriarkams ir tas pažadėjimas buvo panaujintas ne sykį paskiau ; bet be to Dievas buvo žadėjęs laikyti išrinktąją tautą ypatingoje savo globoje ir Mošei mirus /Sk 27,12.../. Kaip ištikimai Dievas įvykdė savo žadėjimus, aiškiai parodo visa Jošuės knyga, todėl pirmoje jos dalyje pasakojama ne ištisa Palestinos užkariavimo istorija, bet parinkti tik svarbesni atsitikimai, kuriuose Dievas nepaprastais stebuklais apreiškia ypatingą savo globą, kaip tai perėjimas per Jordaną, paėmimas Jeriko ir Hajo, nugalėjimas penkių karalių, ir apie tuos dalykus kalbama plačiau, o daugybė kitų vos paminėta ; pasakojimas gi apie užkariautos žemės padalinimą baigiamas tokiais žodžiais : « Viešpats Dievas davė Israėliui visą žemę, kurią duoti buvo prisiekęs jų tėvams.... Net nė vienas žodis, kurį jis jiems buvo pažadėjęs įvykdyti, nepasiliko tuščias, bet visa buvo tikrai įvykdyta » /Još 21,41. 43/. Taigi, abi knygos dalys skelbia Dievo ištikimumą jo pažaduose. Tas gi ištikimumas reikalauja, kad Israėlis iš savo pusės būtų ištikimas Dievui ir laikytų jo duotąjį įstatymą, kaip tai visai aiškiai nurodoma Jošuės knygos pabaigoje

3. Daug dabartinių kritikų mano, kad Jošuės knyga kartu su penkiomis Mošės knygomis buvusios kitados vienas veikalas, kurį jie vadina Hexateukhu /Šešiaknygiu/, ir kad ji esanti tik šeštoji to veikalo dalis ; o apie jos atsiradimą jie pareiškia tokias pat nuomones, kaip ir apie Pentateukhą. Jie sako, kad Jošuės knyga buvusi parašyta ne vienu kartu ir ne vieno žmogaus, kad paskutinis redaktorius paėmęs iš tų pačių šaltinių, iš kurių padarytas Pentateukhas, įvairias jos dalis ir jas sujungęs, bet taip nedailiai, kad ir dabar galima esą rasti to sujungimo žymes. Tačiau tų nuomonių nepatvirtina šventų Knygų istorija. Žydai jau seniausiais laikais nieko nežinojo apie tai, kad kada nors būtų buvęs vienas veikalas, apimąs Pentateukhą ir Jošuės knygą, o seniausis jų padavimas aiškiai liudija, kad Jošuės knyga laikyta ne tik atskiru veikalu, bet dar ją priskaityta šventų Knygų rinkinyje prie visai kito skyriaus, būtent, prie « Pranašų ». Toliau kritikai stengiasi tariamos vienybės buvimą įrodyti esančiu tarp abiejų veikalų vidiniu sąryšiu ir panašumu. Tiesa, sąryšis tarp Pentateukho ir Jošuės knygos yra, nes ji pradeda Israėlio istoriją nuo tos valandos, kuria baigiasi Pakartotojo Įstatymo knyga ; ji pasakoja apie tolimesnius atsitikimus iš gyvenimo tos tautos, kurią Mošė buvo atvedęs prie paties Jordano ir kuriai buvo belikę pereiti per tą upę ir apimti seniai žadėtą ir pageidaujamą žemę. Bet tuo ir baigiasi nurodomas sąryšis, nes visais kitais atžvilgiais Jošuės knyga yra savyje baigtas ir neprigulmingas veikalas. Ji turi savo planą, kurs jai suteikia reikiamą vienybę ; jos turinys susideda iš jai nuosavų dalykų, kuriais yra Jošuės įvykdytas Palestinos užkariavimas ir padalinimas ; taip pat ji turi visai kitą tikslą negu Pentateukhas. Pagaliau pačių dalykų pasakojimo būdu ji žymiai skiriasi ir nuo Išėjimo bei Skaičių knygų, duodančių lyg kokias ištraukas iš dieninių užrašų apie žymesnius įvykius, ir nuo Kunigų knygos su jos įstatais, ir nuo Pakartotojo įstatymo su jo pamokslais. O jei randame žymų panašumą tarp atskirų dalių, tai jis nė kiek nenuostabus. Juk Jošuės knygoje pasakojama apie tą pačią tautą, kurios būdas negalėjo trumpu laiku pasikeisti, kuri buvo gavusi savo įstatymą Sinajaus kalne ir dabar turėjo jį įvykdyti ir pagal jį gyventi, kiek leido aplinkybės. Israėlaičių vadas yra buvęs ilgą laiką Mošės tarnu, pirma negu tapo jo įpėdiniu. Jis subrendo ir prisirengė prie savo pasiuntinystės Mošės akyse, įtakoje jo pavyzdžio ir

pamokymų, todėl turėjo panašias idėjas apie dalykus ir savo paskutiniuose pamoksluose jas išreiškia panašiai į Mošės pamokslus Pakartotame įstatyme. Yra panašumų ir stiliuje, nes ne tik ebraiška kalba pasiliko ta pati, kokia buvo Israėlaičiams išeinant iš Egipto, bet taip pat joje buvo ir toliau išreiškiamos įvairios idėjos ; iš kitos gi pusės stiliuje yra ir žymių skirtumų ir visai nuosavių išsireiškimų, kaip « visos žemės Viešpats» /3,11.13/, «*gibbore khajil*» /1,14 ; 6,2; 8,3; 10,7/, « *'am milkhamah*», kurie ir kritikus priverčia spėlioti, kad Jošuės knygos redaktorius, be Pentateukho šaltinių, naudojęsis dar kitais. Vienodumas visos knygos stiliuje, tie patys išsireiškimai, tas pat sakinių sąstatas, tos pačios gramatikos formos gana aiškiai liudija, kad knyga parašyta vieno žmogaus

4. Visai tikrų žinių, kuriuo laiku parašyta Jošuės knyga ir kas buvo jos autorius, nėra ; bet yra visų pirma pačioje knygoje visai tikrų nurodymų, kad ji buvo parašyta anksčiau už Saliamono ir Dovido laikus. Taip, Jošuės knygoje pasakyta, kad Kananiečiai buvo palikti Gazery /16,10/, kad Jebusiečiai tebegyveno Jerusalėje /15,63/, kad Sidonas tebebuvo laikomas « dideliu miestu» ; iš kitur gi žinoma, kad Saliamono laikais Egipto karalius paėmė Gazerį, išnaikino jo gyventojus ir patį miestą atidavė Saliamonui, kad Dovidas aštuntais savo karaliavimo metais atėmė iš Jebusiečių Jerusalę, kad Sidonas buvo Pilistimų sugriautas Teisėjų laikais, o didžiuoju Phenikijos miestu buvo laikomas vien tik Tiras. Taigi, Jošuės knyga turėjo būti parašyta anksčiau už tuos visus su laiku įvykusius pakitėjimus

Toliau Jošuės knygoje galima rasti nurodymų, kad ji buvo parašyta žmogaus, gyvenusio Jošuės laikais ar neilgai trukus po Jošuės mirties. Taigi antroje jos dalyje žemės plotai, paskirti pavienėms giminėms, aprašomi labai nevienodai. Būtent, Judo ir Benjamino giminių dalys aprašomos smulkiai, nurodant tikslias jų sienas ir įvardijant visus miestus, kitos gi sienos nurodomos tik apskritai ir ne visai tiksliai, arba įvardijami tik kaikurie miestai. Toks aprašinėjimo būdas labiausiai tinka laikui, kada Israėlaičiai dar neseniai buvo atėję Palestinon, jos visos nepažinę, kuomet vienos jos dalys buvo visai užimtos ir jų gyventojai išnaikinti, kitos gi dar nepabaigtos atėminėti. Taip pat ir pirmoji knygos dalis leidžia spėlioti, kad ji buvo parašyta ne labai ilgai trukus po aprašomų atsitikimų. Perėjimas per Jordaną, užkariavimas Jeriko, nugalėjimas penkių Amoriečių karalių aprašyta taip gyvai, kaip paprastai aprašinėja žmogus pats visa matęs savo akimis ir dalyvavęs atsitikimuose

Pagaliau Jošuės knygos autorius pasirodo labai gerai žinąs Pentateukhą. Dažnai jo primenami Mošės įsakymai apie Žadėtosios žemės užkariavimą ir pasidalinimą, apie Kananiečių išgalabinimą, apie prieglaudos ir Levitų miestų paskyrimą, pakartojami kaikurie Mošės įspėjimai, o net ir žodžiai. Visa tai, rodosi, nurodo, kad Jošuės knygos autorius turėjo gyventi didžiojo Įstatymdavio laikais ir buvo jam labai artimas asmuo. Tokio gi kito asmens Israėlio istorijoje nežinome kaip tik Jošuę. Pačioje gi Jošuės knygoje pasakyta, kad jis yra rašęs « visus šituos žodžius Viešpaties įstatymo knygoje» /Jož 24,26/. Nors tuos žodžius dauguma aiškintojų supranta tik apie sandoros atnaujinimą, tačiau su kitais aiškintojais galima juos suprasti apie visą Jošuės knygą ir jį patį laikyti jo vardu pavadintojo veikalo autoriumi. Tos taip pat nuomonės laikėsi senovinis Žydų padavimas ir dauguma senesniųjų aiškintojų

Sutinkant, kad pats Jošuė buvo jo knygos autorius, reikia tačiau pripažinti, kad ne tik paskutiniai jos žodžiai apie Jošuės mirtį, bet ir kaikurios kitos pastabos pačioje knygoje buvo padarytos paskesniais laikais

5. Jei pats Jošuė yra parašęs jo vardu vadinamą knygą, tai negali būti jokios abejonės, kad pasakojami joje atsitikimai yra visai tikri, nes Jošuė juos geriausiai žinojo ; o kadangi jis buvo paties Dievo išrinktas Mošės įpėdiniu ir pripildytas išminties dvasios, tai negalėjo norėti vesti savo skaitytojus į paklydimą, bet jiems pasakojo tikrą tiesą. Jei tačiau tą knygą rašė ne pats Jošuė, bet truputį vėliau už jį gyvenęs autorius, tai ir jo žodžiai visai verti tikėjimo, nes knygoje kalbama apie viešus dalykus ir visiems žinomus, kurių nebuvo galima prasimanyti. Pats pasakojimo būdas turi visas tikrumo žymes. Autorius neslepia to, kas ne visai atsargiai buvo padaryta paties tautos vado Jošuės, o taip pat visos tautos nusikaltimų. Savo žodžiams patvirtinti jis įvardija paminklus, pastatytus pasakojamųjų dalykų atminimui, tebebuvusius rašymo laiku, žinomus ir prieinamus visiems

Paskesniųjų šventų Knygų autoriai patvirtina Jošuės knygos tikrumą, minėdami nemaža atsitikimų, kurie joje minimi. Jau pirmais Teisėjų knygos žodžiais pasakyta, kad Jošuė buvo Israėlaičių vadas kovoje prieš Kananiečius. Pakartojama čia nemaža ir kitų atsitikimų, o atėmimas Karjat-Arbės pasakojamas tais pačiais žodžiais abiejose knygose. Sutartis su Gabaoniečiais minima Samuėlio ir Karalių knygose. Didieji stebuklai, perėjimas per Jordaną, dienos pailginimas minimi Psalmėse ir Pranašuose. Trumpai sakant, visa paskesniųjų Israėlaičių istorija dalimi patvirtina tai, kas pasakyta Jošuės knygoje, nes iš jų matome, kad Israėlaičių gyvenimo stovis buvo vėlesniais laikais toks, koks jis nupieštas Jošuės knygoje. Senovės dokumentuose ir pas šiaip jau pasaulinius istorijos rašytojus yra taip pat nurodymų, kad kaip tik Jošuės laikais atsirado labai daug išeivių iš Palestinos, apsigyvenusių Tarpžemės jūros salose ir Afrikos pakraščiuose, kurie, anot šv. Augustino liudijimo, dar jo laikais tebevadinę save Kananiečiais ; tas gi išeivių padaugėjimas taip pat patvirtina, kad Palestinoje tuo metu įvykę pakitėjimai, privertusieji daugybę jos gyventojų bėgti kur kitur

Senovės Žydų sinagoga visados turėjo Jošuės knygą savo šventų knygų kanone. Dievo įkvėptu veikalu ją laikė Naujojo Įstatymo rašytojai, kaip pasirodo iš žodžių šv Povilo /Žyd 11,30.31; 13,5/, šv Jokubo /2,25/ ir šv Stepono /Apd 7,45/. Tokia ją laikė visais amžiais katalikų Eklesija

Prikaišiojantiems, kad Jošuės knygoje aprašomi karai buvę per daug žiaurūs ir neteisingi, atsakė jau šventas Augustinas, jog pats Dievas buvo ne sykį pažadėjęs Palestiną Patriarkams, pats ją padovanojo Israėlaičiams ir pats jiems liepė išnaikinti Kanaano gyventojus ; Dievo gi įsakymai yra įstatai, kurių neleista peržengti ; kietą teismą ir bausmę buvo nusipelnę Kananiečiai savo bjauriausia stabmeldyste ; Israėlaičiai buvo tik įrankis tos bausmės įvykdyme

JOŠUĖS KNYGA

Ebraiškai *J^ehošua'*

1. [1]Atsitiko, kad mirus Viešpaties tarnui Mošei, Viešpats kalbėjo
Mošės tarnui Nuno sūnui Jošuei ir jam tarė : [2]Mano tarnas Mošė mirė ;
kelkis ir eik per šitą Jordaną, tu ir draug su tavim visa tauta, į žemę,
kurią aš duosiu Israėlio sūnums. [3]Aš jums atiduosiu kiekvieną vietą, ku- Pak 11,24
rią bus užmynus jūsų koja, kaip esu kalbėjęs Mošei. [4]Jums priderės plotas
nuo tyrumos ir nuo Libano iki didelei Euphrato upei, visa Hetiečių žemė
iki Didžiajai jūrai vakaruose. [5]Niekas negalės jums pasipriešinti per visas Žem 3,7
tavo gyvenimo dienas ; kaip aš buvau su Moše, taip būsiu su tavim ; Žyd 13,5
nepamesiu ir nepaliksiu tavęs. [6]Būk stiprus ir drąsus, nes tu burtu pada- Pak 37,7.23
3 Kar 2,2

I. Palestinos užkariavimas

1. Prisirengimas prie karo

1/ Paliepimas pereiti per Jordaną

I. Pirmojoje Jošuēs knygos dalyje /1,1-12,24/ kalbama apie Žadētosios žemēs užkariavimą. Pasakojimas prasideda /1,1-5,16/ paminējimu tų aplinkybių, kurios pranoko patį susirēmimą su Kananiečiais, būtent, perējimo per Jordaną ir prisirengimo prie kovos

1,1-18. Jošuē pats gavęs iš Dievo įsakymą eiti per Jordaną Palestinos paimti ir sustiprintas Dievo pagalbos pažadējimu, liepia Israēlio sūnums rengtis prie perējimo, o Rubeno, Gado ir Manaso gimines jis ragina, kad, kaip buvo pasiketinusios, padētų savo broliams laukiamame kare

1. [1]*Atsitiko.* Ebr *vaijehi,* ir įvyko. Jungē « ir » nurodo, kad Jošuēs knyga šv Knygų kanone buvo jungiama su senesniu už ją veikalu, būtent, su Pentateukhu. — *Mirus.* Gal pasibaigus trims dešimtims gedulo dienų po Mošēs mirties /žr Pak 34,8/. — *Viešpaties tarnui.* Nors visi Israēlaičiai buvo Dievo tarnai, bet tas garbingas pavadinimas ypač duodamas tiems, kurie buvo paties Dievo išrinkti, kad jam tarnautų ypatingu būdu. Taip buvo vadinami Patriarkai, dievoti karaliai, pranašai. Taip pavadintas Mošē jau Pak 34,5 ; taip vadinamas toliau /Još 24,29/ ir Jošuē, kurs dabar yra tik Mošēs tarnas. — *Jošuei.* Žr Įvad pusl. 391 — [2]*Į žemę, kurią...* Kadangi Dievas yra pasaulio Kūrējas ir Viešpats, jis gali paskirti kiekvienai tautai nuosavybę. Kananiečių nuodēmēs buvo pasiekusios savo augščiausį laipsnį ir nusipelniusios teisingą Dievo bausmę. Dievas jau seniai buvo žadējęs patriarkams Kanaano žemę /Prad 15, 18 ; 35,12/, dabar, pasibaigus 40 bausmēs metų, kuriuos Israēlio sūnūs turējo klaidžioti po tyrus, jis vykdo savo pažadējimą, bet, atiduodamas Žadētąją žemę, jis reikalauja jų pačių bendradarbiavimo. Kad paimtasis kraštas nepavirstų tyrais, Kananiečiai reikia iš jo išstumti pamažu. — [3]*Kiekvieną vietą.* Žr Pak 11,24. — [4]*Hetiečių.* Žr Prad 10,15. Hetiečiai įvardijami čia gal kaip atstovai visų Kananiečių. — [5]*Niekas negalēs.* Plg Pak 11,25 ;

linsi šitai tautai žemę, apie kurią aš prisiekiau jų tėvams, kad jiems ją
duosiu. [7]Taigi, būk stiprus ir labai drąsus, kad laikytumei ir vykdytumei
visą įstatymą, kurį tau mano tarnas Mošė davė; nenukrypk nuo jo nei
dešinėn, nei kairėn, kad būtumei išmintingas visame, ką darai. [8]Teneat-
stoja šito įstatymo knyga nuo tavo burnos, bet apie tai mąstysi per die-
nas ir naktis, kad laikytumei ir darytumei visa, kas joje parašyta ; tuomet
tu eisi tiesiai savo keliu ir elgsies išmintingai. [9]Štai aš tau įsakau : būk
stiprus ir drąsus ! Nenusigąsk ir nebijok ; nes su tavim bus Viešpats,
tavo Dievas, visame, prie ko tik eisi

[10]Taigi, Jošuė įsakė tautos kunigaikščiams ir tarė : Eikite stovyklos
viduriu, liepkite tautai ir sakykite : [11]Prisirengkite sau paviržio, nes po
trijų dienų pereisite per Jordaną ir eisite paveldėti žemės, kurią Viešpats,
jūsų Dievas, jums duos. [12]Jis tarė taip pat Rubeno bei Gado sūnums ir
Manaso giminės pusei: [13]Atsiminkite įsakymą, kurį jums davė Viešpaties
tarnas Mošė, kuomet tarė : Viešpats, jūsų Dievas, suteikė jums poilsį ir
Sk 32,26 visą žemę. [14]Jūsų žmonos, vaikai ir galvijai pasiliks žemėje, kurią Mošė
jums atidavė anapus Jordano ; jūs gi visi stiprūs vyrai pereikite su ginklais
savo brolių priekyje ir kovokite už juos, [15]kolei Viešpats neduos jūsų bro-
liams poilsio, kaip jums yra davęs, ir kolei taip pat jie nepaveldės žemės,
kurią Viešpats, jūsų Dievas, jiems duos, o paskui sugrįšite į savo paveldė-
tąjį kraštą ir gyvensite žemėje, kurią Viešpaties tarnas Mošė jums davė
anapus Jordano rytuose. [16]Jie atsakė Jošuei ir tarė : Visa, ką mums įsa-
kei, padarysime, ir kur tik siųsi, eisime. [17]Kaip visame buvome klusnūs
Mošei, taip būsime klusnūs ir tau ; tiktai Viešpats, tavo Dievas, tebūna
su tavim, kaip buvo su Moše. [18]Kas prieštaraus tavo burnos žodžiams ir
bus neklusnus visam tam, ką jam pats įsakysi, tenumiršta ; tiktai tu būk
drąsus ir elgkis kaip vyras

31,7.8.23. [7]*Kad būtumei išmintingas*... Anot ebr t : kad tau gerai sektųsi, ką tik darysi. — [8]*Teneatstoja*... Jošuė turi nuolat skaityti Dievo duotuosius įsakymus. — *Tuomet tu eisi*... Ebr t : tuomet eisi laimingai savo keliu ir tuomet tau pasiseks

[10]*Kunigaikščiams*. Ebr *šotrim*, raštininkams. Plg Iš 5,6. — [11]*Paviržio*. Israēlaičiai dar tebegaudavo stebuklingos manos, kuri liovēsi kritus tik vēliau /žr žem 5,12/, bet manos buvo galima pasiimti tik tai dienai ; todēl čia kalbama apie prirengimą kitokio maisto. Israēlaičiai, be abejonēs, turējo dabar gana valgomų dalykų iš grobio, kurį buvo paēmę neseniai įvykusiose laimingose kovose. — *Po trijų dienų*... Toliau paminēti žvalgai buvo tikriausiai išsiųsti Jerikan anksčiau už šitą paliepimą ir gal jau buvo sugrįžę. Plg žem 2,22 ; 3,1. — [13]*Atsiminkite įsakymą*... Žr Sk 32,20-24. Pustrečios giminēs buvo gavę savo dalį į rytus nuo Jordano, bet su ta sąlyga, kad jie padēs savo broliams užkariauti Palestiną. — [14]*Visi stiprūs vyrai*, Ebr *Gibbore hakhajil*, h e r o e s r o b u s t i, stiprūs karžygiai. Išsireiškimas nesutinkamas Pentateukhe. Plg žem 6,2 ; 8,3 ; 10,7. Darant paskutinį sąrašą tinkančių eiti karan buvo rasta Rubeno giminēje 43.500, Gado 40.500 ir Manaso 52.700. Iš jų visų, kaip pasakyta žem 4,13, perējo per Jordaną tik 40.000, ir tie čia pavadinti *gibbore hakhajil*, rinktiniais kareiviais ; kiti gi iš pustrečios giminēs, nors galējo traukti į karą, bet buvo matomai Jošuēs palikti savo tēviškēs saugoti

2/ *Žvalgų išsiuntimas į Jeriką*

2,1-24. Du Jošuēs išsiųstu žvalgu ateina į Jeriką ir sustoja pas Raabą, kuri juodu paslepia nuo Jeriko karaliaus pasiuntinių ir užtat sau išsidera, kad Israēlaičiai, paēmę miestą, paliks gyvus ją ir jos gimines. Po to Raabos išleistu du žvalgu laimingai grįžta pas Jošuę

2. [1]Taigi, Nuno sūnus Jošuė išsiuntė iš Setimo slapčia du žvalgu ir Žyd 11,31
juodviem tarė : eikite ir apžiūrėkite žemę ir Jeriko miestą. Juodu, iške- Jok 2,25
liavusiu, atėjo į moteriškės paleistuvės, vardu Raabos, namus ir pas ją
pasiliko. [2]Tuomet buvo pranešta Jeriko karaliui ir pasakyta : Štai čia
atėjo nakčia vyrai iš Israėlio sūnų žemės apžiūrėti. [3]O Jeriko karalius
siuntė pas Raabą ir tarė : Išvesk vyrus, kurie atvyko pas tave ir įėjo į
tavo namus, nes jie yra žvalgai ir atėjo visos žemės apžiūrėti. [4]Moteriškė Žem 6,17
gi ėmė ir paslėpė du vyru ir tarė : Tiesa, buvo pas mane užėję, bet aš
nežinojau iš kur jie; [5]o kada sutemstant vartai buvo uždaromi, jie tuo pa-
čiu metu išėjo, ir aš nežinau, kur jie nuėjo ; vykitės juos greitai ir sugau-
site. [6]Pati gi užvedė du vyru ant savo namų stogo ir juodu uždengė te-
nai buvusiais linais. [7]Išsiųstieji vijosi juodu keliu, vedančiu prie Jordano
brastos, ir kai tik jie buvo išėję, vartai buvo užrakinti
[8]Pasislėpusieji dar nebuvo užmigę, kai moteriškė užėjo pas juodu ir
tarė : [9]žinau, kad Viešpats atidavė jums žemę, nes mus apniko išgąstis
dėlei jūsų, ir visi šitos žemės gyventojai nusiminė. [10]Mes girdėjome, kad Iš 14,21
Viešpats buvo išdžiovinęs Raudonosios jūros vandenį, jums į jį įeinant, kada Sk 21,24
iškeliavote iš Egipto, ir ką esate padarę dviem Amoriečių karaliam, buvu-
siem anapus Jordano, Sehonui ir Ogui, kuriuodu jūs užmušėte. [11]Tai iš-
girdę, nusigandome ; mūsų širdis nusiminė ir mumyse nebeliko drąsos
jums ateinant ; nes Viešpats, jūsų Dievas, patsai yra Dievas danguje

---

2. [1]*Iš Setimo.* Plg Sk 25,1. Buvo tai paskutinē Israēlaičių stotis po ilgos kelionēs per tyrus ; čia tauta pasiliko gana ilgai. Iš Setimo lig Jordanui buvo apie tris valandas kelionēs ir tiek pat nuo Jordano iki Jerikui. — *Du žvalgu.* Jošuē siunčia tik du jaunikaičiu /6,23/ ir tai *slapčia,* nes dalykas buvo pavojingas dēl suprantamo Jerikiečių budrumo. — *Jeriko.* Ebr *Jerikho.* Jis dažnai vadinamas « palmių miestu » /Pak 34,3 ir k/. Kadangi Israēlaičiai rengēsi pereiti per Jordaną ties Jeriku, todēl reikējo visų pirma paimti tas miestas, nes jo nepaēmus tolesnis kelias į Palestiną būtų pasilikęs užkirstas. — *Paleistuvēs.* Raaba, kaip ir kitos panašios paleistuvēs Babilonijoje /Kodeksas Hammurapi §109/, atlikinējo miesto užeigos šeimininkēs pareigas. Įeidami į jos namus, žvalgai vylēsi neatkreipsią į save miestelēnų dēmesio ir pigiau galēsią paslēpti tikrąjį savo atējimo tikslą. — [2]*Jeriko karaliui.* Kanaano žemē buvo padalinta tarp daugybēs karalēlių, kurių valdžioje buvo dažnai ne daugiau kaip vienas miestas su apylinke. — [5]*Kada sutemstant...* Ebr t : vartų uždarymo metu, kada buvo sutemę. Kalbama apie miesto vartų uždarymą, kas buvo daroma kiekvieną vakarą, kad išvengus netikēto įsiveržimo neprietelių nakčia. — [6]*Ant namų stogo* : Rytuose namų stogas ne nuolaidus, bet gulsčias, visai plokščias. — *Linais* : dar neišmintais linais, kuriuos Raaba džiovino ant stogo. — [7]*Vijosi juodu keliu...* spēdami, kad žvalgai skuba grįžti pas savuosius. — *Vartai buvo užrakinti.* Miesto vartus pasiskubino užrakinti, kad žvalgai, jei jie būtų pasilikę mieste, nebegalētų ištrūkti [9]*Mus apniko išgąstis...* Taip pasitvirtino Mošēs giesmēs žodžiai. Žr Iš 15,15.16. Viešpaties padaryti Israēlaičiams stebuklai padarē jo vardą garsų tarp visų aplinkinių tautų ; ir Raaba suprato iš tų stebuklų, kad niekas negalēs pasipriešinti Israēliui. — [10]*Mes girdējome, kad...* Žr Iš 14,21... Sk 21,24... — *Jūs užmušēte.* Anot ebr t : paskyrēte išskeikimui. — [11]*Nes Viešpats, jūsų...* Iš šitų žodžių aiškiai apsireiškia Raabos tikējimas, dēl kurio ją gyrē šv Povilas /Žyd 11,31/ ir šv Jokubas 2,25/. Tas tikējimas nupelnē jai didelę malonę, kad ji buvo ne tik priimta į išrinktąją tautą, bet ištekēdama už Salmono pateko į tą giminę, iš kurios turējo užgimti Pasaulio Atpirkējas. Žr Mt 1,5. Šv tēvai matē Raaboje figūrą pagonių,

Žem 6,22 augštybėse ir ant žemės apačioje. [12]Dabar tat prisiekite man per Viešpatį,
kad kaip aš padariau su judviem mielaširdystę, taip ir jūs darysite su
mano tėvo namais ir man duosite tikrą ženklą, [13]jog išgelbėsite mano tėvą
ir motiną, mano brolius ir seseris, ir visa, kas jų yra, ir apsaugosite mūsų
gyvybes nuo mirties. [14]Juodu jai atsakė : Mūsų gyvybė tegul tenka užuot
jūsų mirčiai, jei tiktai mudviejų neišduosi. Kai Viešpats mums atiduos
žemę, parodysime tau mielaširdystę ir ištikimybę. [15]Taigi ji juodu nuleido
virve pro langą, nes jos namai buvo prisišlieję prie mūro, [16]ir juodviem
tarė : Pakilkita į kalnus, kad kartais jūsų nepasitiktų grįžtantieji ; tenai
slėpkitės tris dienas, kolei jie nesugrįš ir taip eikite savo keliu. [17] Juodu
jai tarė : Mes atsipalaiduosime nuo šitos priesaikos, kuria mudu prisiekdei,
[18]jei mums įeinant į žemę, ženklu bus šita raudona virvelė, o tu ją pri-
riši prie lango, pro kurį mus nuleidai, ir surinksi į savo namus savo tėvą
ir motiną, brolius ir visą savo giminę. [19]Kas išeis iš tavo namų angos, to
kraujas bus ant jo galvos, o mes būsime nekalti. Kraujas gi visų, kurie
bus su tavim namuose, kris ant mūsų galvos, jei kas juos palies. [20]Bet jei
tu panorėsi mus išduoti ir išpasakosi šituos žodžius, mudu būsiva laisvu
nuo tos priesaikos, kuria mus prisiekdei. [21]Ji atsakė : Tebūna taip, kaip
kalbėjote ; ir leidus juodviem nueiti, ji pakabino lange raudoną virvelę
[22]Juodu gi, eidami tolyn, nukeliavo į kalnus ir čia pasiliko tris die-
nas, kolei nesugrįžo tie, kurie juodu vijosi, nes išjieškoję visą kelią juo-
dviejų nerado. [23]Aniems įėjus į miestą, du žvalgu grįžo, nuėjo nuo kalnų,
o perėję per Jordaną, atėjo pas Nuno sūnų Jošuę, jam papasakojo visa,
kas juodviem buvo atsitikę, [24]ir tarė : Viešpats atidavė visą šitą žemę
į mūsų rankas ir visi jos gyventojai yra apimti baimės

3. [1]Taigi, Jošuė, pakilęs nakčia, pajudino stovyklas, o išėję iš Setimo,
jis ir visi Israėlio sūnūs atėjo prie Jordano ir čia pasiliko tris dienas.
[2]Joms praslinkus šaukliai ėjo stovyklų viduriu [3]ir ėmė šaukti : Kai pa-
matysite Viešpaties, jūsų Dievo, sandoros skrynią ir ją nešančius Levio
giminės kunigus, pakilkite taip pat jūs ir sekite einančius priekyje ; [4]te-

---

kurie vēliau įējo į Kristaus Eklesiją. — [12]*Dabar tat...* Reikalaudama malonēs sau ir saviškiams Raaba parodo lygiai didelį savo tikējimą. — [14]*Mūsų gyvybē...* Viešpats tenubaudžia mudu mirtimi, jei neatitesēsime savo pažado. — [15]*Ji juodu nuleido...* Kaip čia žvalgai, taip išsigelbējo šv Povilas Damaske /Apd/. — Neseniai darant kasinējimus Jeriko griuvēsiuose, atrasta namų, kurie buvo betarpiškai sujungti su miesto siena. — [16]*Pakilkita į kalnus...* Netoli nuo Jeriko į vakarus prasideda kalnuotos vietos : čia turējo slēptis žvalgai. — [17]*Juodu jai tarē...* Sąlygos, kuriomis žvalgai apsiima išgelbēti Raabą ir jos giminę

[22]*Ir čia pasiliko* : slēpdamies kalnų olose

3/ *Perējimas per Jordaną*

3,1-4,25. Sugrįžus žvalgams, Jošuē ir Israēlio sūnūs tuojau eina prie Jordano krantų ir pasilikę tenai tris dienas, dešimtą pirmojo mēnesio dieną keturias dešimtis pirmais metais po išējimo iš Egipto pereina per stebuklingai išdžiovintą Jordaną /3,1-17/. Atminimui stebuklingo persigavimo Jošuē pastato du paminklu iš akmenų, vieną upēs viduryje, o kitą toje vietoje, kur perējusi tauta ištiesē savo padangtes jau šiapus Jordano

3. [1]*Tris dienas.* Žr aug 1,14. — [2]*Šaukliai.* Ebr *šotrim*, raštininkai. — [3]*Kai pamatysite... sandoros skrynią.* Kaip anksčiau rodē Israēlaičiams kelią stebuklingas debesies šulas,

būna tarp jūsų ir skrynios tarpas dviejų tūkstančių mastų, kad galėtu-
mėte matyti iš tolo ir žinoti, kuriuo keliu jums reikia eiti, nes anksčiau
juo dar neėjote, ir saugokitės artintis prie skrynios. [5]Tuomet Jošuė tarė
tautai : Pasišventinkite, nes rytoj Viešpats padarys tarp jūsų nuostabių
dalykų ; [6]o kunigams jis sakė : Imkite sandoros skrynią ir eikite tautos
priekyje. Jie, vykdydami įsakymą ėmė skrynią ir ėjo pirm jų. [7]Viešpats Aug 1,5
gi tarė Jošuei : Šiandien pradėsiu augštinti tave viso Israėlio akyse, kad
žinotų, jog kaip buvau su Moše, taip esu ir su tavim. [8]Tu gi įsakyk
kunigams, kurie neša sandoros skrynią ir jiems tark: kai būsite įėję į Jordano
vandenį, sustokite jame. [9]Po to Jošuė tarė Israėlio sūnums : Prisiartin-
kite čia ir klausykite Viešpaties, jūsų Dievo, žodžio. [10]Ir dar sakė : Iš to
pažinsite, kad Viešpats, gyvasis Dievas, yra jūsų tarpe ir kad jis išsklaistys
jūsų akivaizdoje Kananiečius ir Hetiečius, Heviečius ir Peresiečius, taip
pat Gergeziečius, Jebusiečius ir Amoriečius. [11]Štai visos žemės Viešpaties Apd 7,45
sandoros skrynia eis pirm jūsų per Jordaną ; [12]prirengkite dvylika vyrų iš
Israėlio giminių, po vieną iš kiekvienos giminės, [13]ir kuomet kunigai, kurie
neša Viešpaties visos žemės Dievo skrynią, įkels koją į Jordano vandenį,
žemiau esąs vanduo nutekės ir nuseks, ateinąs gi iš augšto sustos kaip
pylimas

[14]Taigi tauta išėjo iš savo padangčių, kad pereitų per Jordaną, o
kunigai, kurie nešė sandoros skrynią, keliavo jų priešakyje. [15]Jiems įėjus Ekli 24,36
į Jordaną ir jų kojoms prisilietus vandens, /Jordanas gi buvo pripildęs
pjūties metu savo vagos krantus/, [16]tekąs iš augšto vanduo sustojo vie-
noje vietoje ir pasirodė pakilęs lyg kad kalnas toli nuo miesto, kurs vadi-
namas Adomu, iki Sartano vietai ; buvusis gi žemiau tekėjo į Tyrų jūrą
/kuri dabar vadinama Mirties jūra/ kolei visai išseko. [17]Tauta gi ėjo Jeriko
linkon, o kunigai, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, stovėjo susi-
juosę sausoje žemėje Jordano viduryje, ir visa tauta ėjo sausu dugnu

---

taip dabar jį rodys sandoros skrynia, nes ji ženklas Viešpaties pasilikimo su tauta. — [4]*Dviejų tūkstančių mastų*, truputį daugiau 1000 metrų. — [5]*Pasišventinkite* : apiplaudami kūną, o taipgi prirengdami tinkamai sielą, kad būtumēt verti pasinaudoti Dievo stebuklu. Plg Iš 19,10... — [6]*Jie, įvykdydami*... ne tuojau, bet atējus paskirtai valandai. — [7]*Pradēsiu augštinti tave*. Jošuē bus išaugštintas tautos akyse, nes jam liepiant įeis kunigai su skrynia į Jordaną, ir upēs vanduo stebuklingai persiskirs, kaip persiskyrē Raudonosios jūros vanduo, Mošei ištiesus ant jo lazdą. — [10]*Iš to pažinsite* : iš stebuklingo persiskyrimo Jordano vandens. — *Kananiečius ir*... Žr Pak 7,1 ; Apd 13,19. — [11]*Visos žemēs Viešpaties*. Išsireiškimas apie Dievą, nesutinkamas Pentateukhe. — [12]*Prirengkite dvylika*... Kam tų vyrų reikia, bus pasakyta žem 4,2... — [13]*Viešpaties visos žemēs*... Plg aug 11 e

[14]*Tauta išējo*... Įvykdymas paliepimo, parašyto aug 3-6 eil. — [15]*Prisilietus vandens*. Po to prisilietimo vanduo pradējo tuojau skirtis. — *Jordanas gi buvo*... 4,19 pasakyta, kad Israēlaičiai perējo per Jordaną dešimtą pirmojo mēnesio /nisano/ dieną ; todēl buvo pavasaris, kada, pradējus tirpti ledams Ermono kalnuose, Jordanas labai patvinsta. — [16]*Vanduo sustojo*... Anot ebr t : « Jordano vanduo sustojo, pakilo viena krūva toli nuo Adomo miesto, kurs yra šalia Sartano ». Taigi vanduo, nebegalēdamas tekēti žemyn, ēmē trauktis atgal ir sustojo toli nuo vietos, kurioje Israēlaičiai turējo pereiti per Jordaną. Kur buvo Adomo miestas ir Sartanas, tikrai nežinia ; spēliojama, kad pirmoji vieta dabar yra vadinama Damijeh, netoli nuo Jaboko įtakos. — [17]*Susijuosę*. Tikriau anot ebr t : tvirtai, arba : vienoje vietoje

4. [1]Jiems perėjus, Viešpats tarė Jošuei: [2]Išsirink dvylika vyrų po vieną iš kiekvienos giminės, [3]ir liepk jiems pasiimti iš Jordano dugno vidurio, kur stovėjo kunigų kojos, dvylika kiečiausių akmenų, kuriuos padėsite stovyklų vietoje, kur šiąnakt ištiesite padangtes. [4]Taigi Jošuė pasišaukė dvylika vyrų, kuriuos buvo išrinkęs iš Israėlio sūnų, po vieną iš kiekvienos giminės, [5]ir jiems tarė: Eikite Viešpaties jūsų Dievo skrynios priešakin į Jordano vidurį ir atneškite iš ten ant savo pečių kiekvienas po vieną akmenį pagal Israėlio sūnų skaičių, [6]kad tai būtų tarp jūsų atsiminimo ženklas; ir kai jūsų sūnūs rytoj jus klaus, sakydami: Ką reiškia šitie akmenys? [7]Jiems atsakysite: Jordano vanduo nuseko prieš Viešpaties sandoros skrynią, kai per jį ėjo; todėl šitie akmenys padėti kaip paminklas Israėlio sūnums per amžius. [8]Israėlio tat sūnūs padarė, kaip jiems įsakė Jošuė: jie nešėsi iš Jordano dugno vidurio dvylika akmenų, pagal Israėlio sūnų skaičių, kaip Viešpats jam buvo liepęs, iki vietai, kur sustojo, ir tenai juos padėjo. [9]Taip pat dvylika kitų akmenų Jošuė padėjo Jordano dugno viduryje, kur stovėjo kunigai, kurie nešė sandoros skrynią, ir jie ten yra iki šiai dienai. [10]Kunigai gi, kurie nešė skrynią, stovėjo Jordano viduryje, kolei įvykdyta visa, ką Viešpats buvo liepęs Jošuei pasakyti tautai ir ką jam buvo sakęs Mošė. Tauta skubėjo ir perėjo. [11]Kai visi buvo perėję, perėjo ir Viešpaties skrynia, o
Sk 32,28 kunigai nuėjo į tautos priekį. [12]Taip pat Rubeno ir Gado sūnūs ir Manaso giminės pusė apsiginklavę ėjo Israėlio sūnų priekyje, kaip jiems buvo įsakęs Mošė; [13]keturios dešimtys tūkstančių kovotojų dalimis ir būriais ėjo per Jeriko miesto lygumas ir laukus. [14]Tą dieną Viešpats pašlovino Jošuę viso Israėlio akivaizdoje, kad jo bijotų, kaip bijojo Mošės, kolei dar buvo gyvas; [15]ir jam tarė: [16]Įsakyk kunigams, kurie neša sandoros skrynią, kad išeitų iš Jordano. [17]Jis jiems įsakė ir tarė: Išeikite iš Jordano. [18]Kai jie išėjo nešini Viešpaties sandoros skrynia ir ėmė keliauti sausuma, vanduo sugrįžo į savo vagą, ir tekėjo, kaip tai paprastai darydavo

[19]O tauta išėjo iš Jordano dešimtą pirmojo mėnesio dieną ir sustojo Galgaloje ties Jeriko miestu rytų šone. [20]Taip pat dvylika akmenų, kuriuos jie buvo pasiėmę iš Jordano vagos, Jošuė padėjo Galgaloje [21]ir tarė Israėlio sūnums: Kai jūsų sūnūs rytoj paklaus savo tėvus ir jiems tars: Ką reiškia šitie akmenys? [22]juos pamokysite ir tarsite: Israėlis perėjo per šitą Jordaną sausu dugnu, [23]Viešpačiui, jūsų Dievui, išdžiovi-

---

4. [2]*Išsirink*... Pakartojama, kas pasakyta aug 3,12. — [6]*Rytoj*: vēliau, paskesniais laikais. — *Jus klaus, sakydami*... Plg Prad 28,18 ir k. — [9]*Padējo Jordano dugno*... Atminimui, kad ten stovējo sandoros skrynia ir buvo išsekęs Jordano vanduo. — [10]*Pasakyti tautai*: kad eitų be baimēs, drąsiai. — *Buvo sakęs Mošē*: kad pustrečios giminēs eitų pirm kitų. — [12]*Taip pat Rubeno.* Atskirai minimas pustrečios giminēs persigavimas per Jordaną ir jų keliavimas priekyje, kaip buvo Mošēs įsakyta. Žr Sk 32,20... — [13]*Keturios dešimtys*... Žr aug 1,14 paaišk. — [15]*Ir jam tarē*... Papildoma smulkmenomis, kas pasakyta 11 e. Iš čia paaiškēja, kad stebuklas pasibaigē taip pat, kaip prasidējo, duodant Jošuei paliepimą kunigams

[19]*Dešimtą pirmojo mēn*... Prieš 40 m tą pačią 10 pirmojo mēn. /abib arba nisan/ dieną Israēlaičiams buvo liepta Egipte pasirinkti velykinį avinēlį, kurs reikējo papjauti 14 d. Plg Iš 12,3. — [20]*Padējo*: pastatydamas iš jų paminklą. — *Galgaloje.* Žr žem 5,9. — [22]*Sausu dugnu.* Anot ebr t: sausomis kojomis. — [24]*Kaip pirma buvo padaręs*... Tuo būdu sukrauti akmenys turējo draug priminti ir perējimą per Raudonąją jūrą

nus jo vandenį jūsų akivaizdoje, kolei neperėjote, [24]kaip pirma buvo pa- Iš 14,21
daręs Raudonojoje jūroje, kurią buvo išdžiovinęs, kolei per ją ėjome, [25]kad
visos žemės tautos pažintų galingiausią Viešpaties ranką, ir kad jūs visuo-
met bijotumėte Viešpaties, jūsų Dievo

5. [1]Visi karaliai Amoriečių, gyvenusių anapus Jordano į saulėlei-
džius nuo jo, ir visi Kanaano karaliai, kurių valdžioje buvo kraštas ar-
čiau Didžiosios jūros, išgirdę, kad Viešpats buvo išdžiovinęs Jordano van-
denį, prieš Israėlio sūnus, kolei jie neperėjo, nusiminė savo širdyje ir
juose visai nebeliko drąsos ; taip jie bijojo Israėlio sūnų įėjimo
[2]Tuo metu Viešpats tarė Jošuei : Pasidaryk sau akmeninių peilių ir
antrą kartą apipjaustydink Israėlio sūnus. [3]Jis padarė, ką Viešpats buvo
liepęs, ir apipjaustydino Israėlio sūnus Apipjaustymo kauburyje. [4]An-
trojo gi apipjaustymo priežastis buvo šita. Visi tautos vyriškiai, kurie
buvo išėję iš Egipto, visi, kurie galėjo traukti į karą, buvo išmirę tyruose
laike ilgiausių kelionės vingių ; [5]jie visi buvo apipjaustyti ; žmonės gi, gimu-
sieji tyruose, [6]buvo neapipjaustyti per keturias dešimtis metų kelionės
per plačiausius tyrus, kolei neišmirė visi, kurie neklausė Viešpaties balso ir
kuriems jis buvo pirma prisiekęs, kad jiems neparodysiąs pienu ir medumi
plūstančios žemės. [7]Jų sūnūs stojo tėvų vieton ir buvo Jošuės apipjaus-
tyti, nes jie buvo pasilikę neapipjaustyti, taip kaip buvo gimę, ir niekas
kelyje jų neapipjaustė. [8]O kai visi buvo apipjaustyti, pasiliko toje pa-
čioje stovyklų vietoje, kolei nepagijo. [9] Tuomet Viešpats tarė Jošuei :
Šiandien nuėmiau nuo jūsų Egipto gėdą. Ana gi vieta buvo praminta
vardu Galgala ; taip ji vadinama ir iki šiai dienai

4/ *Perējusių per Jordaną Israēlaičių pasiruošimai karui*

5,1-16. Nusigandę Kananiečiai nekliudo Israēlaičiams pabaigti pasiruošimus karui. Taigi, jie gavę iš Dievo paliepimą apipjausto savo vyriškius ir švenčia pirmas velykas Žadētojoje žemėje. Tuo tarpu liaujasi kritus mana, o Jošuē sustiprinamas savo pašaukime angelo pasirodymu

5. [1]*Bijojo Israēlio...* Nuolat pažymima, kad visa buvo padaryta dēlei Israēlio sūnų, idant labiau paaiškētų Dievo gerumas ir rūpestis Išrinktąja tauta

[2]*Akmeninių peilių*. Plg Iš 4,25. — *Antrą kartą*. Po išējimo iš Egipto buvo tai antras bendras apipjaustymas tų, kurie dar nebuvo atlikę tos apeigos. Išrinktoji tauta turi įeiti į Žadētąją žemę, turēdama sandoros ženklą Dievo padarytos su Abraomu. — [3]*Apipjaustymo kauburyje*. Taip imta vadinti kauburį vēliau. — [4]*Kurie galējo traukti...* Todēl turējo dvidešimt metų amžiaus ir daugiau. — [6]*Buvo neapipjaustyti...* Anot vienų aiškintojų kliūtis buvusi ta, kad ir sustojus tyruose reikējo nuolat būti pasirengusiems tolesnei kelionei ; tokiose gi sąlygose apipjaustymas buvo pavojingas. Kiti aiškintojai sako, kad nuo maišto Kadese tauta buvo laikoma atstumta, iškeikta ; atstumtiems esant tēvams turējo ir vaikai kęsti draug bausmę ; sandora buvo suardyta, tai ir jos ženklas buvo pasidaręs kuriam laikui nebenaudingas. Plg Sk 14,28. — *Kuriems jis buvo pirma...* Anot ebr t : nes Yahvē buvo jiems prisiekęs, kad jis neleis jiems išvysti žemēs, kurią suteikti Yahvē buvo žadējęs su priesaika jų tēvams. — [8]*Buvo apipjaustyti*. Tą apeigą gal atliko šeimų tēvai, kiekvienas savo namuose, kaip kitados Abraomas. Prad 17, 23... — *Kolei nepagijo*. Pagijimui reikējo mažiausiai trijų dienų. Plg Prad 34,55. — [9]*Nuēmiau*. Ebr *gallothi*, nuritau. Iš čia padaryta vardas Galgala, ebr Gilgal, nuritimas. — *Egipto gēdą*. Ką čia reiškia Egipto gēda, ne vienaip aiškinama. Gal taip pavadinta

[10]Israėlio sūnūs pasiliko Galgaloje ir keturioliktą mėnesio dieną va-
karop darė Paskhą Jeriko lygumose, [11]o kitą dieną valgė žemės vaisių,
neraugintos duonos ir tų pačių metų miežienio ragaišio. [12] Jiems ėmus
valgyti žemės vaisių, mana liovėsi kritus, ir tuo maistu Israėlaičiai dau-
giau nebesinaudojo, bet valgė Kanaano žemės vaisių tų pačių metų
[13]O Jošuė, būdamas Jeriko miesto lauke, pakėlė akis ir pamatė sto-
vintį ties savim vyrą, laikantį ištrauktą iš makščių kalaviją ; jis priėjo
prie jo ir tarė : Ar mūsiškis esi, ar iš priešų ? [14]Anas atsakė : Visai ne ;
bet esu Viešpaties kariuomenės kunigaikštis ir dabar ateinu. [15]Jošuė puolė
kniūbsčias žemėje ir pagarbindamas tarė : Ką mano Viešpats turi pasa-
Iš 3,5 ; Apd 7,33 kyti savo tarnui ? [16]Jis tarė : Atsirišk nuo savo kojų autuvą, nes vieta,
kurioje stovi, šventa. Jošuė padarė, kaip buvo liepta

6. [1]Tuo tarpu Jerikas buvo užrakintas ir sustiprintas dėl baimės
Israėlio sūnų, ir nėvienas nedrįsdavo nė išeiti, nė įeiti. [2]Tuomet Viešpats
tarė Jošuei : Štai aš padaviau į tavo rankas Jeriką, jo karalių ir visus

---

apgailētinas Israēlio stovis Egipte ir kelionēs metu tyruose, palyginant jį su anksčiau buvusiu paritarkų laikais ir laimingomis gyvenimo sąlygomis, kurios jų laukē Žadētoje žemēje

[10]*Mēnesio* : nisano. — *Darē Paskhą.* Tai buvo antros iškilmingos Velykos po išējimo iš Egipto. Plg Sk 9,1-5. — [11]*Kitą dieną.* Buvo tai 16 nisano diena, nes 14 d vakaras ir pati 15 nisano diena buvo laikoma pirma Velykų diena. Plg Kun 23,7.-11.14. — *Miežienio ragaišio.* Tikriau anot ebr t : keptų grūdų ar varpų. — *Tų pačių metų.* Karštose Jeriko apylinkēse javai pribręsta baigiantis kovo mēn. — [12]*Mana liovēsi kritusi.* Israēlaičiai išēję iš Egipto gavo pirmą kartą manos 16 antrojo mēn dieną, liovēsi gi ji kritusi 16 d. pirmojo mēn 41 metų po išējimo iš Egipto

[13]*Pakēlē akis ir...* Taip pažymima, kad angelo pasirodymas buvo netikētas. Kaip Mošē matē Dievą degančiame kere ir ten jis buvo paskirtas tautos vadu, taip ir Jošuē turi pažinti, kad ne savo jēgomis ir išmintimi jis atliks sunkų jam pavestą uždavinį. Jošuei reikēs kariauti su priešais, todēl angelas pasirodo su kalaviju. Plg Sk 22,29 ; Prad 3,24. — [14]*Viešpaties kariuomenēs kunigaikštis.* Žydai mano, kad tai buvo Arkangelas Mikolas, kurs anot Dan 10,21 yra angelas sargas Israēlio tautos. Anot kitų aiškintojų ir senesniųjų Žydų nuomonēs, tai buvęs tas pats angelas, kurs, kaip buvo žadēta Iš 23,20, traukē Israēlio priekyje, amžinasis Dievo Žodis. — [15]*Jošuē puolē...* Kolei Jošuē nežino, su kuo kalbasi, jis drąsiai eina artyn ; bet patyręs Dievą į jį atsiliepiant, jis nebedrįsta pakelti akių. Plg Iš 3,6 ; Dan 10,8. — [16]*Atsirišk...* Plg Iš 3,5. — *Nes vieta... šventa* : dēl pasirodymo toje vietoje Dievo pasiuntinio

2. Užkariavimas Žadėtosios žemės

1/ *Paēmimas Jeriko*

6,1-27. Iš Žadētosios žemēs užkariavimo pasakojami ypač tie atsitikimai, kuriuose aiškiau pasirodē Dievo suteiktoji pagalba. Pirmoje vietoje aprašoma kaip buvo paimtas Jerikas. Viešpačiui įsakius, kunigai nešini sandoros skrynia, kareiviai ir visa liaudis, atsiliepiant trimitų garsui, eina aplink miestą, kolei pagaliau septintą dieną nesugriūna Jeriko mūrai. Israēlaičiai per sugriuvusias sienas įsiveržia į miestą, išnaikina visus gyventojus, išskyrus Raabą ir jos gimines, turtus paskiria Viešpaties iždui, patį miestą sudegina, o Jošuē paskelbia prakeikimą tam, kas drįstų jį atstatyti

6. [1]*Buvo užrakintas ir...* Ebr *sogereth um^{e}suggereth*, claudens et clausa ;

stiprius vyrus. [3]Eikite visi kovotojai aplink miestą vieną kartą dienoje ;
taip darysite šešias dienas ; [4]septintą gi dieną kunigai tegul pasiima sep-
tynis trimitus, vartojamus Jubiliejuje, ir tegul eina sandoros skrynios
priekyje ; eisite aplink miestą septynis kartus, o kunigai trimituos trimi-
tais. [5]Kai atsilieps trimito garsas ilgiau ir su pertrūkiais, ir pasieks jūsų
ausis, visa tauta sušuks didžiausiu balsu, o miesto mūrai sugrius lig pa-
matų, ir kiekvienas įsiverš ties ta vieta, kur stovėjo

[6]Taigi Nuno sūnus Jošuė pasišaukė kunigus ir jiems tarė : Imkite
sandoros skrynią, o kiti septyni kunigai tegul ima septynis jubiliejinius
trimitus ir tegul eina Viešpaties skrynios priekyje. [7]Jis tarė taip pat tau-
tai : Eikite ir traukite apsiginklavę Viešpaties skrynios priekyje. [8]Jo-
šuei pabaigus kalbėti, septyni kunigai ėmė trimituoti septyniais trimitais
Viešpaties sandoros skrynios priekyje ; [9] visa ginkluota kariuomenė ėjo
priekyje, likusioji gi liaudis ėjo paskui skrynią ir visur skambėjo tri-
mitų garsas. [10]Jošuė gi buvo įsakęs tautai ir taręs : Nešauksite ir nesigir-
dės jūsų balso, ir joks žodis neišeis iš jūsų burnos, kolei neateis diena,
kurioje jums sakysiu : Šaukite ir rėkite. [11]Taip tai Viešpaties skrynia
apėjo tą dieną vieną kartą aplink miestą ir, sugrįžusi į stovyklas, tenai
pasiliko. [12]Jošuei atsikėlus nakčia, kunigai ėmė Viešpaties skrynią, [13]o
septyni iš jų septynis trimitus, vartojamus jubiliejuje ; šitie ėjo Viešpa-
ties skrynios priekyje ir eidami trimitavo, apsiginklavusi gi tauta ėjo
pirm jų, o likusioji liaudis sekė skrynią, trimituojant trimitais. [14]Taip jie
apėjo ir antrą dieną aplink miestą vieną kartą ir sugrįžo į stovyklas. Taip
jie darė šešias dienas. [15]Septintą gi dieną, atsikėlė išauštant, apėjo aplink
miestą, kaip buvo įsakyta, septynis kartus. [16]Kai septintame apėjime
kunigai trimitavo trimitais, Jošuė tarė visam Israėliui : Pradėkite šaukti,
nes Viešpats padavė jums miestą. [17]Tebūna tas miestas iškeiktas, ir visa, Aug 2,4
kas jame yra, tebūna Viešpačiui ; tik paleistuvė Raaba telieka gyva su Žyd 11,31
visais, kurie su ja yra namuose, nes ji paslėpė pasiuntinius, kuriuodu bu-
vome atsiuntę. [18]Jūs gi sergėkitės prisiliesti ko nors iš to, kas uždrausta,
kad nenusikalstumėte ir kad neužtrauktumėte nuodėmės ir sumišimo
ant visos stovyklos. [19]O kiek tik bus aukso ar sidabro, varinių rykų ir
geležies, tebūna pašvęsta Viešpačiui ir padėta jo iždan

[20]Taigi visai tautai ėmus šaukti ir trimitams gaudžiant, kai daugybės Žyd 11,30
ausis pasiekė balsas ir skardas, mūras tuojau sugriuvo, ir kiekvienas įėjo 2 Mak 12,15

---

todēl : užsirakino ir pasiliko užrakintas. — *Nedrįsdavo nē...* Anot ebr t : neišeidavo ir neįeidavo. — [2]*Stiprius vyrus.* Plg aug 1,14 paaiš. — [3]*Eikite.* Iš to įsakymo Israēlaičiams turi būti aišku, kad pats Dievas jiems suteiks pergalę. — [4]*Septintą gi dieną kunigai.* Anot ebr t : septyni kunigai. Taigi, ir pirmųjų šešių dienų apējime septyni kunigai turējo trimituoti. — *Trimitus.* Ebr *šoferoth,* taigi, trimitus padarytus iš avino ragų /plg Kun 23,24/, o ne sidabrinius, ebr *khakokroth* /Sk 10,2. — *Jubiliejuje.* Žr Kun 25,10 paaišk. — *Eisite aplink miestą...* Ebr t : o septintą dieną eis aplink miestą septynis kartus. — [7]*Eikite ir traukite...* Eisenos tvarka turējo būti toki : pačiame priekyje turējo eiti ginkluotų kareivių būrys, gal 40.000 iš pustrečios giminēs, paskui juos kunigai su trimitais, toliau kunigai sandoros skrynia nešini ir pagaliau visi likusieji Israēlaičiai. — [15]*Išauštant.* Ebr t nurodo, kad septintą dieną Israēlaičiai pakilo anksčiau negu pirmose šešiose dienose. — [17]*Iškeiktas.* Ebr kherem. Žr Kun 27,28... Paprastai iškeiktuose Kananiečių miestuose reikējo išžudyti tiktai žmones, bet Jerike visa turi tekti Viešpačiui, nes tai yra pirmonēs. Žr žem 18.19 eil

ta vieta, kuri ties juo buvo. Taip jie paėmė miestą [21]ir užmušė visa, kas
jame buvo, kaip vyrus taip moteris, kaip vaikus taip senius. Taip pat
Aug 2,1-14 jaučius, avis ir asilus ištiko kalavijo ašmenimis. [22]Dviem gi vyram, ku-
riuodu buvo atsiųsti kaip žvalgai, Jošuė tarė : Įeikite į paleistuvės mote-
riškės namus ir išveskite ją ir visa, kas jos yra, kaip jai su priesaika žadė-
Žyd 11,31 jote. [23]Du jaunikaičiu įėję išgabeno Raabą ir jos tėvus, taip pat brolius
draug su visais rykais ir jos gimine, ir liepė pasilikti už Israėlio stovyklos.
Žem 8,2 [24]Miestą gi ir visa, kas jame buvo, jie sudegino, išskyrus auksą, sidabrą,
varinius rykus ir geležį, kuriuos pašventė Viešpaties iždui. [25]Kekšę Raabą,
jos tėvo namus ir visa, ką ji turėjo, Jošuė paliko gyvus, ir jie pasiliko gyventi
Israėlio sūnų tarpe iki šiai dienai, nes ji buvo paslėpusi du pasiuntiniu,
kuriuodu jis buvo išsiuntęs Jeriko ištirti. Anuo metu Jošuė paskelbė iškei-
kimą, sakydamas : [26]Prakeiktas tebūna Viešpaties akivaizdoje vyras, kurs
3 Kar 16,34 įkurtų ir atstatytų Jeriko miestą. Tenumiršta jojo pirmgimis, bededant
pamatus, ir paskutinis iš jojo vaikų, statant vartus. [27]Taigi Viešpats buvo
su Jošue, ir jo vardas išgarsėjo visoje žemėje

Žem 22,20 **7.** [1]Bet Israėlio sūnūs peržengė paliepimą ir pasiglemžė šį tą iš iškei-
1 Kron 2,7 kimo. Nes Zarės sūnaus Zabdio sūnaus Kharmio sūnus Akhanas iš Judo
giminės pasiėmė kokį ten dalyką iš iškeiktųjų. Ir Viešpats susirūstino

---

[20]*Tuojau sugriuvo...* Tai buvo aiškus Dievo padarytas stebuklas. — Iš vēlesnių laikų tyrinējimų ra paaiškēję, kad Jerikas buvo sugriautas bent vieną kartą senais laikais žemēs drebējimo, todēl yra pagrindo manyti, kad Dievas padējęs Israēlaičiams nugalēti Jeriką sugriaudamas jį stebuklingai tokiuo žemēs drebējimu. Plg Žyd 11,30. — [21]*Užmušē visa.* Israēlaičių pasielgimas gali rodytis per daug žiaurus ; bet jie buvo tik įrankiai baudžiančios Dievo teisybēs ; bausmę gi Kananiečiai buvo nusipelnę ilgų amžių nuodēmēmis. Pagaliau, senovēs laikais kiekvienas karas baigdavosi baisiomis žudynēmis, jei paimtojo miesto gyventojai nebeturējo galimybēs kaip nors nuo puolančiųjų pabēgti. — [22]*Dviem gi vyram...* Dviem buvusiems žvalgams pavedama rūpestis Raaba. Siena ties jos namais gal nebuvo sugriuvusi. — [23]*Už Israēlio stovyklos.* Raaba ir jos giminē laikomi suteptais, todēl turi pasilikti už stovyklos, bet tik laikinai, nes paskiau /gal po 7 dienų/ jie buvo priimti į Israēlaičių tarpą. Plg Kun 24,14 ; Sk 31,19. — [24]*Viešpaties iždui.* Viešpaties namų iždui. — [26]*Kurs įkurtų ir atstatytų.* Uždraudimas čia matomai neliečia pastatymo naujų namų Jerike ir apsigyvenimo juose, bet tik padarymą iš to miesto tvirtovēs, nes jau pats Jošuē atidavē Jeriką su kitais miestais Benjamino giminei /žem 18,21/. O truputį vēliau jis buvo laikomas žymiu miestu. Iš dabartinių laikų tyrinējimų paaiškēja, kad Jerikas istorijos bēgyje buvo sugriautas bent tris kartus ir kad atstatomiems naujiems miestams buvo skiriama vieta nebe ta pati, kurioje buvo sugriautasis. Plg Teis 3,13 ; 2 Kar 10,5 ir k. — *Tenumiršta jo...* T y, tegul jis nustoja visų savo vaikų vieno po kito. Jošuēs prakeikimas pasitvirtino baisiai karaliaus Akabo laikais, kada Hiēlis iš Betelio pamēgino paversti Jeriką tvirtove. Žr 3 Kar 15,34

2/ Nugalējimas Hajo

7,1-8,35. Vienam iš Israēlaičių šį tą pasivogus iš Jeriko grobio, Jošuēs išsiųsti kareiviai veltui mēgina paimti Hajo miestą ; bet išējus aikštēn Akhano kaltybei ir jį nubaudus, Viešpaties sutvirtintas ir pamokytas Jošuē nugali Hajo gyventojus, o su jų miestu padaro taip pat, kaip buvo padaręs su Jeriku /7,1-8,29/. Po to Jošuē pastato altorių Hebalio kalne, perrašydina Įstatymą į akmenis, paskelbia palaiminimus jo vykdytojams ir prakeikimus per-

Israėlio sūnums. [2]Tuo metu Jošuė siuntė iš Jeriko vyrus prieš Hajį,
esantį šalia Bethaveno, į rytus nuo Betelio miesto ir jiems tarė : Pakil-
kite ir ištirkite žemę. Jie, vykdydami paliepimą, ištyrė Hajį. [3]Ir sugrįžę
jam tarė : Tegul eina ne visa tauta, bet tepatraukia du ar trys tūkstančiai
vyrų ir tesunaikina miestą. Kam visa tauta vargs be reikalo prieš labai
negausingus neprietelius ? [4]Taigi išėjo trys tūkstančiai kovotojų, bet jie
tuojau leidosi bėgti atgal, [5]mušami Hajo miesto gyventojų, ir iš jų krito
trys dešimtys šeši žmonės ; o priešai juos vijosi nuo vartų iki Sabarimui
ir užmušinėjo bėgančius žemyn ; tautos gi širdis pabūgo ir ištižo kaip
vanduo

[6]Jošuė perplėšė savo rūbus, puolė kniūbsčias žemėje ties Viešpaties
skrynia ir taip pasiliko iki vakarui, draug su visais Israėlio vyresniai-
siais ; jie apsibarstė savo galvas dulkėmis, [7]o Jošuė tarė : Vaje, Viešpa-
tie, Dieve ! Kam norėjai pervesti šitą tautą per Jordano upę, kad mus
paduotumei į Amoriečių rankas ir pražudytumei ? Būtų buvę geriau kad,
kaip mes pradėjome, taip būtumėm pasilikę anapus Jordano, [8]Viešpatie,
mano Dieve ! Ką sakysi, matydamas Israėlį bėgantį atgal nuo savo ne-
prietelių ? [9]Kananiečiai ir visi žemės gyventojai išgirs ir susitelkę krūvon
apsups mus ir išdildys mūsų vardą nuo žemės ; ir ką gi padarysi savo
didžiam vardui ? [10]Tuomet Viešpats tarė Jošuei : Atsikelk ! Ko guli kniūbs-
čias žemėje ? [11]Israėlis nusidėjo ir peržengė mano sandorą : Jie ėmė iš
iškeikimo, pasivogė ir melavo ir paslėpė tarp savo rykų. [12]Israėlis negalės
stoti prieš savo neprietelius ir nuo jų bėgs, nes suteptas iškeikimu ; aš
nebebūsiu toliau su jumis, kolei neišnaikinsite to, kurs nusikalto ta pikta-
daryste. [13] Kelkis, pašventink tautą ir jiems sakyk : Pasišventinkinte ryt- Kun 20,7
dienai, nes štai, ką sako Viešpats, Israėlio Dievas : Iškeikimas yra tavo Sk 11,18
tarpe, Israėli ; negalėsi stovėti prieš tavo neprietelius, kolei nebus išnai- Aug 3,5 1 Kar 16,5
kintas iš tavęs, kurs suteptas šita piktadaryste. [14]Rytoj prisiartinsite kiek-
vienas savo giminėje, o giminė, ant kurios kris burtas, prisiartins savo

---

žengējams ir tuo parodo iškilmingai, kad Žadētoji žemē pasidarē Israēlio nuosavybe /8,30-35/

7. [1]*Israēlio sūnūs.* Nors kaltē buvo tik vieno Akhano, bet ji sutepē visą tautą, todēl ir bausmę kenčia visi Israēlio sūnūs, taip kaip buvo paskelbęs Jošuē. Žr aug 6,18. — *Paliepimą ir pasiglemžē.* Tų ž nēra ebr t : jie paimti iš LXX. — *Zarēs.* Žr Prad 39,29... — *Akhanas.* Kitur jis vadinamas Akharu. Žr 1 Kron 2,7. — [2]*Prieš Hajį.* Tas miestas buvo, kaip pasakyta čia pat ir Prad 12,8, į rytus nuo Betelio, o anot Iš 10,28 į šiaurę nuo Mikhmo. Taigi spējama, kad jo vieta buvusi apie 20 km į šiaurvakarius nuo Jeriko ir 18 km į šiaurę nuo Jerusalēs. Iš čia dar pasirodo, kad Jošuē norējo pasiekti patį Palestinos vidurį, iš kur ējo keliai į visas jos puses. — *Bethaveno.* Ta vieta buvo tarp Betelio ir Mikhmo. Plg 3 Kar 23,15. — *Betelio.* Dabar Betin, apie 4 val kelionēs nuo Jerusalēs į šiaurę. Plg Prad 28,19. — [3]*Labai negausingus.* Hajo gyventojų buvę 12.000 /žr žem 8,25/, iš kurių maždaug ketvirta dalis galējo nešioti ginklus ; todēl Jošuēs žvalgai manē, kad lygus Israēlio kareivių skaičius pigiai nugalēs Hajiečius. — [4]*Tuojau leidosi bēgti...* Jie, matomai, nesitikējo pasipriešinimo. — [5]*Sabarimui.* Gal taip vadinama kloniais išraižytas uolingas nuolaidumas į rytus nuo Hajo. — *Pabūgo ir...* Svarbiausi baimēs ir nusiminimo priežastis buvo supratimas, kad Dievas jiems nebepadeda

[6]*Perplēšē... puolē kniūbsčias... apsibarstē...* Tai buvo didelio nuliūdimo ir sielvarto ženklai. Plg Prad 3,19 ir k. — [12]*Nes suteptas iškeikimu.* Ebr t : nes jis iškeiktas. — *To, kurs nusikalto...* Ebr t : iškeikimo iš savo tarpo. Taip pat ir 13 e. — [14]*Prisiartinsite* : prie sandoros padangtēs. — *Kris burtas.* Ebr t sakoma visur :

šeimomis, šeima namais, o iš namų atskiri vyrai, [15] ir tas, kurs bus
rastas nusikaltęs ta piktadaryste, bus sudegintas ugnyje su visu savo
lobiu, nes jis peržengė Viešpaties sandorą ir padarė piktą dalyką Israėlyje.
[16]Taigi Jošuė atsikėlęs rytmetį liepė prisiartinti Israėliui savo giminėmis ir
burtas krito ant Judo giminės. [17]Kada ji buvo atvesta savo šeimomis,
buvo rasta Zarės šeima. Atvesdamas ją taip pat namais, rado Zabdį;
[18]o padalinęs jo namus į atskirus vyrus, rado Zarės sūnaus Zabdžio sū-
naus Kharmio sūnų Akhaną iš Judo giminės. [19] Tuomet Jošuė tarė Akha-
nui: Mano sūnau, atiduok Viešpačiui, Israėlio Dievui, garbę; prisipažink
ir man nurodyk, ką padarei, ir neslėpk. [20]O Akhanas atsakė Jošuei ir tarė:
Aš iš tikrųjų nusidėjau Viešpačiui, Israėlio Dievui, ir štai ką padariau.
[21]Aš pamačiau tarp grobio labai gerą žydriai raudoną apsiaustą, du šimtu
siklių sidabro, auksinę lazdelę, sveriančią penkias dešimtis siklių ir užsi-
geidęs tai paėmiau ir užkasiau į žemę mano padangtės viduryje. O sida-
brą pridengiau užkastąja žeme. [22]Taigi Jošuė nusiuntė tarnus, kurie nu-
bėgę į Akhano padangtę, rado visa paslėptą toje pačioje vietoje, taip pat
ir sidabrą; [23]paėmę tuos dalykus iš padangtės, jie atnešė pas Jošuę ir
pas visus Israėlio namus ir numetė ties Viešpačiu

[24]O Jošuė /ir visas Israėlis draug su juo/ ėmė Zarės sūnų Akhaną,
sidabrą, apsiaustą ir auksinę lazdelę, taip pat jo sūnus ir dukteris, jau-
čius, asilus ir avis, net ir padangtę ir visus rakandus, ir nuvedė juos į
Akhoro slėnį. [25]Tenai Jošuė tarė: Kadangi tu užtraukei ant mūsų ne-
2 Kar 18,17 laimę, tegul Viešpats siunčia šiandien ant tavęs nelaimę. O visas Israė-
lis užmušė jį akmenimis, ir visa, kas jojo buvo, sudeginta ugnyje. [26]Jie

---

ras Yahvē; todēl šitame atsitikime gal nemesta burto, bet sujieškota kaltininką su pagalba urimo ir thumimo. Plg Sk 27,21... — [15]*Bus sudegintas ugnyje*, pirma užmuštas akmenimis. Žr žem 25 e. — [16]*Liepē prisiartinti...* T y, pradžioje turējo prisiartinti prie padangtēs dvylikos giminių kunigaikščiai, paskui Judo šeimų vyresnieji ir tt. — [19]*Mano sūnau.* Sūnaus vardas, duodamas nusikaltēliui, nereiškia čia ypatingo palankumo, bet yra tik rimtas teisējo atsiliepimas. Plg Lk 16,25. — *Atiduok garbę.* Akhanas atiduos garbę Dievui, pasakydamas tiesą, prisipažindamas, kad Dievas yra visa žinąs, teisus bausmēs skyrējas ir neapkenčiąs kaltēs. — [21]*Žydriai raudoną apsiaustą.* Ebr *'addereth šin'ar*, t y, ilgą rūbą iš Senaaro arba Babilonijos. Babilonija gi senovēje buvo garsi savo gražiais audiniais. — *Du šimtu siklių...* Sidabro siklius vertas apie 6 litus. — *Auksinę lazdelę.* Anot ebr t: auksinį liežuvį; buvo tai, matomai, koks nors auksinis dalykas liežuvio pavidalo. Auksinis siklis buvo vertas apie 85 litus. — *Sidabrą pridengiau.* Ebr t: sidabrą padējau apačion. — [23]*Ties Viešpačiu.* Ties sandoros padangte [24]*Taipgi jo sūnus ir dukteris.* Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad Akhano vaikai buvę jo kaltēs dalyviai; bet toks dalyvavimas nēra būtinai reikiamas, kad supratus kodēl ir jie nukentējo. Tiesa, žmonių teisme reikējo laikytis taisyklēs, kad vaikai neturētų atsakyti už tēvo kaltes /Pak 24,16/, bet čia buvo Dievo teismas, kurs nēra suvaržytas jokiomis taisyklēmis. Bausmēs kietumas buvo reikiamas ypač išrinktosios tautos gyvenimo pradžioje, kad ją išmokius bijoti Viešpaties, atidavinēti jam tinkamą garbę ir klausyti tobulai Dievo įsakymų /Kalm/. Nekalto žmogaus kentējimas kartu su nusikaltēliu gali būti palygintas su nelaimēmis, kurios neaplenkia ir teisiųjų; Dievas gi už paskirtą dēlei svarbių priežasčių laikinę mirtį gali apsčiai atsilyginti amžiname gyvenime. — *Į Akhoro slēnį.* Taip ta vieta praminta vēliau. Ji buvo tikriausiai į šiaurę nuo Jeriko prie Judo giminēs sienos. Žr žem 15,5. — [26]*Viešpaties įpykimas...* Išsireiškiama apie Dievą žmonių būdu

dar surinko ant jo didelę akmenų krūvą, kuri pasilieka iki šiai dienai.
Taip Viešpaties įpykimas pasitraukė nuo jų ; ir ana vieta imta vadinti
Akhoro slėniu iki šiai dienai

8. [1]Tuomet Viešpats tarė Jošuei : Nebijok ir nenusigąsk ; imk su
savim visą kovotojų daugybę ir pakilęs patrauk į Hajo miestą ; štai aš
padaviau į tavo rankas jo karalių ir tautą, miestą ir žemę. [2]Padarysi Aug 6,24
Hajo miestui ir jo karaliui taip, kaip padarei Jerikui ir jo karaliui ; grobį
gi ir visus gyvulius imsite sau ; paslėpk kareivių būrį miesto užpakalyje,
kad tykotų. [3]Taigi Jošuė ir draug su juo visa kovotojų kariuomenė pa-
kilo, kad eitų prieš Hajį. Išrinkęs tris dešimtis tūkstančių stiprių vyrų jis
juos išsiuntė nakčia [4]ir jiems įsakė, tardamas : pasislėpkite ir tykokite
miesto užpakalyje, labai neatsitolinkite ir visi būkite prisirengę. [5]Aš gi ir Aug 7,4
likusi su manim esanti daugybė artinsimės prie miesto iš kito šono. Kai
jie išeis prieš mus, mes apsigręšime, taip pat kaip pirma padarėme, ir
bėgsime, [6]kolei mus besivydami nebus nuvilioti toliau nuo miesto ; nes
jie manys, būk mes bėgame taip pat, kaip pirma. [7]Mums tat bėgant ir
jiems besivejant, jūs pakilsite iš tykojimo vietos ir sunaikinsite miestą,
nes Viešpats, jūsų Dievas, jį paduos į jūsų rankas. [8]Paėmę jį padegkite
ir taip visa darykite kaip liepta. [9]Jošuė juos išleido, o jie nuėjo į tyko-
jimo vietą ir sustojo tarp Betelio ir Hajo, į vakarus nuo Hajo miesto ;
Jošuė gi tą naktį pasiliko tautos tarpe. [10]Atsikėlęs dienai brėkštant, jis
peržiūrėjo savo žmones ir ėjo draug su vyresniaisiais kariuomenės priekyje,
apstotas kovotojų būrio. [11]Atėję ir pakilę prieš miestą, jie sustojo ties
šiauriniu miesto šonu, tarp kurio ir jų pasiliko viduryje slėnis. [12]Jošuė
gi buvo išrinkęs penkis tūkstančius vyrų ir nusiuntęs tykoti tarp Betelio
ir Hajo, vakariame to miesto šone. [13]Visa gi likusi kariuomenė ėjo kariš-
koje tvarkoje į šiaurę, taip kad paskučiausieji iš tos daugybės siekė va-
karį miesto šoną. Taigi Jošuė nuėjo tą naktį ir sustojo slėnio viduryje.
[14]Tai pamatęs Hajo karalius pasiskubino anksti rytą išeiti su visa miesto
kariuomene ir vedė ją į kovą ties tyruma, nežinodamas, kad užpakalyje
slėpėsi ir tykojo kareivių būrys. [15]Jošuė gi ir visas Israėlis ėmė trauktis
iš vietos, apsimesdami nusigandusiais ir bėgdami tyrumos keliu. [16]O anie
šaukdami visi draug ir vieni kitus ragindami juos vijosi. Atsitraukus vi-
siems nuo miesto [17]ir nepasilikus Hajuje ir Betelyje nė vieno, kas nebūtų
vijęsis Israėlio, /nes jie buvo ištraukę, palikdami atvirus miestus/, [18]Vieš-
pats tarė Jošuei : Pakelk tavo rankoje esantį skydą prieš Hajo miestą,

---

8. [1]*Kovotojų daugybę.* Išsireiškimas visai nuosavas Jošuės knygai. Plg žem 3 e, 11 e ; 10,7 ; 11,7. Jošuė turi imtis su savim nebe tris tūkstančius, bet visą kariuomenę, kad Israēlis eitų prieš priešus su didesniu pasitikējimu. — [2]*Grobį gi ir...* Plg Pak 6,10...20,16-18. — *Miesto užpakalyje* : į vakarus nuo Hajo. — [3]*Tris dešimtis tūkstančių.* Ne visi tie stiprūs vyrai nuējo pasislēpti ir tykoti, bet tik 5000. Žr žem 12 e. — [5]*Išeis prieš mus, mes...* Anot ebr t : išeis prieš mus kaip pirmą kartą, mes bēgsime. — [7]*Sunaikinsite.* Tikriau sakant : paimsite. — [10]*Atsikēlęs dienai brēkštant...* Nuo Galgalos iki Hajui buvo apie 5-6 valandos kelionēs. — [11]*Atēję ir...* Ebr t padalintas truputį kitaip, o 11 e prasideda taip : ir visa kovotojų tauta, kuri su juo buvo, pakilo ir prisiartino ir ējo prieš miestą ir sustojo ties... — [14]*Ties tyruma* : Jordano slēnio linkon, į rytus. — [16]*O anie...* Ebr t : tuomet buvo pašaukti visi mieste buvusieji žmonēs jų vytis. Taigi, jie besivydami Jošuę, tolo nuo miesto [17]ir nepasiliko Hajuje ir Betelyje nē vieno, kurs nebūtų

nes aš tau jį atiduosiu. [19]Kai jis pakėlė skydą prieš miestą, pasleptasis ir betykojąs būrys tuojau pakilo ir prisiartinęs prie miesto paėmė jį ir padegė. [20]O miesto vyrai, kurie vijosi Jošuę, pažvelgę atgal ir matydami miesto dūmus kilstant lig padangės, nebegalėjo bėgti nei vienon, nei kiton pusėn, ypač kad tie, kurie buvo apsimetę bėgą nuo jųjų ir traukią į tyrus, labai drąsiai priešinosi vejantiems. [21]Jošuė ir visas Israėlis, matydami miestą esant paimtą ir kilstant miesto dūmus, sugrįžę išmušė Hajo vyrus. [22]Nes tuo pačiu metu ir tie, kurie buvo paėmę ir padegę miestą, išėję iš miesto saviesiems priešais, ėmė mušti atsiradusius viduryje priešus, taigi, priešai buvo iš abiejų šonų mušami, taip kad nėvienas iš taip didelės daugybės negalėjo išsigelbėti. [23]Jie paėmė taip pat Hajo karalių gyvą ir atvedė pas Jošuę

[24]Taigi kada buvo užmušti visi, kurie vijosi paskui Israėlį, traukiantį į tyrus, ir krito toje pačioje vietoje po kalaviju, Israėlio sūnūs sugrįžę išgalabijo miestą. [25]Vyrų gi ir moterų, kurie krito tą pačią dieną, buvo dvylika tūkstančių, visi Hajo miesto žmonės. [26]O Jošuė nenuleido savo rankos, kurią buvo augštyn iškėlęs, laikydamas skydą, kolei nebuvo užmušti visi Hajo gyventojai. [27]Galvijus gi ir miesto grobį Israėlio sūnūs pasidalino tarp savęs, kaip Viešpats buvo įsakęs Jošuei. [28]Jis sudegino miestą ir jį padarė amžina griuvėsių krūva. [29]Taip pat jo karalių jis pakorė ant kartuvių iki vakarui ir saulės sėdimui. Paskui, Jošuei liepiant, jo lavoną nuimta nuo kryžiaus ir pamesta pačiame miesto įėjime, sumetus ant jo didelę akmenų krūvą, kuri pasilieka iki šiai dienai

Iš 20,25 Pak 27,5 [30]Po to Jošuė pastatė Viešpačiui, Israėlio Dievui, altorių Hebalio kalne, [31]kaip Viešpaties tarnas Mošė buvo įsakęs Israėlio sūnums ir kaip parašyta Mošės įstatymo knygoje, būtent, altorių iš netašytų akmenų, kurių nebuvo palietusi geležis, o ant jo atnašavo Viešpačiui deginamąsias aukas ir papjovė dėkojimo aukas. [32]Jis taip pat parašydino akmenyse Mošės įstatymo nuorašą, kurį jis buvo išdėstęs Israėlio sūnų akivaizdoje. [33]Visa gi tauta, vyresnieji, vadai ir teisėjai stovėjo iš abiejų skrynios šonų akivaizdoje kunigų, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią, visi ateiviai ir čiabuviai, viena jų pusė prie Garizimo kalno, o kita pusė prie Hebalio kalno, kaip buvo įsakęs Viešpaties tarnas Mošė. Pradžioje Jošuė palaimino tautą ; [34]paskui jis perskaitė visus palaiminimo ir prakeikimo žodžius ir visa, kas buvo parašyta įstatymo knygoje. [35]Nieko iš to, ką

---

išėjęs Israēlio vytis ; jie paliko atvirą miestą ir vijosi Israēlį. — [17]*Betelyje.* Jo gyventojai ējo padēti Hajo karaliui. — [18]*Skydą.* Tikriau anot ebr t : jietį

[24]*Taigi kada...* Ebr t : ir atsitiko, kada Israēlis pabaigē mušti visus Hajo gyventojus lauke, tyrumoje, kur juos buvo išsiviję, ir jie visi iki vienam krito po kalavijo ašmenimis, visas Israēlis sugrįžo į Hajį ir jį išmušē kalavijo ašmenimis. — [25]*Dvylika tūkstančių.* Tiek buvo viso Hajo gyventojų, skaitant vyrus ir moteris. — [26]*Skydą* : jietį. — [27]*Galvijus...* Plg aug 2 e. — [29]*Ant kartuvių.* Ebr t : ant medžio. — *Ir saulēs sēdimui...* Ebr t : saulei gi sēdant, Jošuē įsakē ir jo lavoną nuimti nuo medžio

[30]*Hebalio kalne.* Nuo Hajo iki Hebalio kalnui buvo apie 12 val kelionēs į šiaurę, ir jo apylinkē dar nebuvo užkariauta, bet nusigandę vietiniai gyventojai matomai nedrįso trukdyti einančių su stipria kariuomene pergalētojų Israēlaičių. Plg Pak 11,29. — [32]*Įstatymo nuorašą.* Kurią įstatymo dalį Jošuē perrašydino akmenyse, nežinia ; reikia tačiau manyti, kad tai nebuvo vien palaiminimai ir prakeikimai, apie kuriuos kalbama Pak 27,3... — [34]*Perskaitē visus...* Anot ebr t, visas įstatymas čia pavadintas palaiminimu ir prakeikimu, nes už jo lai-

Mošė buvo liepęs, jis nepaliko nepaskelbęs ; bet pakartojo visa akivaizdoje visos Israėlio daugybės, moterų, vaikų, ir pasiliekančių jų tarpe ateivių

9. [1]Tai išgirdę visi karaliai anapus Jordano, gyvenusieji kalnuose ir
lygumose, pajūryje ir Didžiosios jūros pakraščiuose, taip pat tie, kurie
gyveno arti Libano, Hetiečiai, Amoriečiai, Kananiečiai, Pereziečiai, He-
viečiai ir Jebusiečiai, [2]susirinko draug kovoti prieš Jošuę ir Israėlį vien-
širdžiai ir vienminčiai. [3]Bet tie, kurie gyveno Gabaone, išgirdę visa, ką
Jošuė buvo padaręs Jerikui ir Hajui, [4]ir klastingai sumanę pasiėmė su
savim paviržio, užsidėjo ant asilų senų maišų, suplyšusių ir sulopytų
vyno rauktinių, [5]apsiavė labai senu autuvu, kurs senumui parodyti buvo
apsiuvinėtas lopais, ir apsivilko senais drabužiais ; taip pat duona, kurią
nešėsi paviržiui, buvo kieta ir sutrupinta į kąsnelius. [6]Jie atėjo pas Jo-
šuę, tuomet pasiliekantį Galgalos stovykloje, ir tarė jam ir draug visam
Israėliui : Atėjome iš tolimos žemės, trokšdami su jumis susiderinti. Isra-
ėlio sūnūs jiems atsakė ir tarė : [7]Gal jūs gyvenate žemėje, kuri mums
pridera kaip dalis ir mes negalėsime su jumis derintis. [8]Bet jie tarė Jošuei :
Mes esame tavo vergai. Jošuė jiems sakė : Kas jūs esate ? Ir iš kur atė-
jote ? [9]Tie atsakė : Tavo tarnai atėjo iš labai tolimos žemės vardan Vieš-
paties, tavo Dievo ; nes mes girdėjome jo galybės garsą, ir visa, ką jis
yra padaręs Egipte [10]ir dviem Amoriečių karaliam, buvusiem anapus Jor- Sk 21,24
dano, Hesebono karaliui Sehonui ir Basano karaliui Ogui, kurs gyveno
Astarote ; [11]todėl mūsų vyresnieji ir visi mūsų žemės gyventojai mums
tarė : Pasiimkite su savim paviržio dėl ilgiausios kelionės, pasitikite juos
ir tarkite : Esame jūsų vergai ; padarykite su mumis sandorą. [12]Štai išei-
dami iš namų, kad ateitumėm pas jus, pasiėmėme šiltos duonos ; dabar
ji sudžiūvo ir iš didelio senumo sutrupėjo. [13]Įsipylėme vyno į naujas

kymą buvo pažadėta palaiminimai, o už peržengimą paskirta prakeikimai

3/ *Gabaoniečių gudrybē*

9,1-27. Nusigandus visiems Kanaano karaliams ir susitarus kovoti draug prieš Israēlį, Gabaoniečiai rūpinasi kitokiuo būdu išvengti Jerikiečių ir Hajiečių likimo. Jie siunčia pas Israēlaičius pasiuntinius, klastingai įkalba, būk jie gyveną labai toli, ir išgauna pažadējimą, patvirtintą priesaika, kad nebus išžudyti /1-15/. Aikštēn išējus klastai, Jošuē palieka Gabaoniečius gyvus, bet juos paskiria amžinai tarnauti tautai ir Viešpaties altoriui /16-27/.

9. [1]*Kalnuose* : Judo ir Ephraimo kalnuose. — *Lygumose* : Palestinos pietvakariuose. — *Pajūryje... arti Libano.* Ebr t : visur išilgai Didžiosios jūros krantų iki Libanui. — [3]*Gabaone.* Ebr *gibe'on.* Spējama, kad tas miestas buvęs tenai, kur dabar Ed-Džib, dvi valandi kelionēs į šiaurvakarius nuo Jerusalēs. — [4]*Vyno rauktinių* : indų padarytų iš odos, kuriuose rytų gyventojai pasiima vandens arba vyno kelionei. Plg Prad 21,14 ; Mk 2,2. Gabaoniečiai pasiima su savim visus dalykus labai senus, kad, ėję tik vieną dieną, nes tik tiek tebuvo kelio iki Galgalai, galētų turēti išvaizdą žmonių, atlikusių pēsčiomis labai ilgą kelionę. — [7]*Gal jūs gyvenate...* Plg Iš 23,32 ir k. — [9]*Mes girdējome...* Gabaoniečiai gudriai nutyli vēliau įvykusį Jeriko ir Hajo paēmimą, tarsi gandas apie tuos atsitikimus dar nebūtų suskubęs pasiekti jų krašto. — [14]*Jie ēmē...* Kaikurie Israēlaičių viršininkai paragavo Gabaoniečių duonos, kad įsitikintų apie jos senumą. Anot kitų aiškintojų, tas valgymas duonos buvęs sandoros patvirtinimas. Plg Prad 31,46. — *Nepasi-*

rauktines, dabar jos suplyšo ir iširo ; drabužiai, kuriais apsivilkę, ir autu-
vas, kurį turime ant savo kojų, perdaug ilgoje kelionėje, nusidėvėjo ir be-
veik visai sudilo. [14]Taigi jie ėmė jų paviržio ir nepasiklausė Viešpaties
2 Kar 21,2 ištarmės. [15]Jošuė padarė su jais santaiką ir padaręs sandorą, pažadėjo,
kad jie nebus užmušti ; prisiekė jiems taip pat daugybės kunigaikščiai
[16]Bet trims dienoms praslinkus po padarytos sandoros, išgirdo juos
gyvenant kaimynystėje ir būsiant jųjų sienose. [17]Tuomet Israėlio sūnūs
pakilo iš stovyklų ir atėjo trečią dieną į jų miestus, kurių šitie yra var-
dai : Gabaonas, Kaphira, Berotas ir Karjatjarimas. [18]Bet jie jų neužmušė,
nes daugybės kunigaikščiai jiems buvo prisiekę Viešpaties, Israėlio Dievo,
vardu. Todėl visa liaudis ėmė murmėti prieš kunigaikščius ; [19]bet jie jai
atsakė : Mes jiems prisiekėme Viešpaties, Israėlio Dievo, vardu ir todėl
negalime jų paliesti, [20]bet štai ką jiems padarysime : Tegul jie pasiliks gyvi,
kad prieš mus nekiltų Viešpaties rūstybė, jei peržengtumėm priesaiką ;
[21]bet jie turės gyventi tam, kad kirstų malkų visos daugybės reikalams
ir atneštų vandens. Jiems tai bekalbant, [22]Jošuė pasišaukė Gabaoniečius
ir jiems tarė : Kodėl jūs panorėjote suklaidinti mus melu sakydami :
Mes gyvename labai toli nuo jūsų, tuo tarpu, kad jūs esate mūsų vidu-
ryje ? [23]Taigi jūs būsite po prakeikimu ir nepritrūks iš jūsų giminės to-
kių, kurie kirs malkų ir neš vandens į mano Dievo namus. [24]Tie atsakė :
Mums tavo tarnams buvo pranešta, kad Viešpats, tavo Dievas, buvo paža-
dėjęs savo tarnui Mošei atiduoti jums visą žemę ir išnaikinti visus jos
gyventojus. Taigi mes labai nusigandome, ėmėme rūpintis savo gyvybe,
priversti baimės jūsų ir padarėme tą sumanymą. [25]Dabar gi mes esame
tavo rankoje ; daryk su mumis, kas tau rodosi gera ir teisu. [26]Jošuė tat
padarė, kaip buvo sakęs, ir juos paleido iš Israėlio sūnų rankų, kad
nebūtų užmušti. [27]Jis tą dieną nutarė juos būsiant tarnyboje visos tautos
ir Viešpaties altoriaus, kad kirstų malkų ir neštų vandens iki dabarti-
niam laikui toje vietoje, kurią Viešpats bus pasirinkęs

10. [1]Tai išgirdęs Jerusalės karalius Adonisedekas, būtent, kad Jošuė
paėmė Hajį ir jį sugriovė /nes kaip jis buvo padaręs Jerikui ir jo kara-
liui, taip padarė Hajui ir jo karaliui/, ir kad Gabaoniečiai buvo perėję
Israėlio pusėn ir padarė su juo sandorą, [2]labai nusigando ; nes Gabaonas
buvo didelis miestas ir vienas iš karališkųjų miestų, didesnis už Hajo

---

klausē... Kas visų pirma reikējo padaryti. Plg Sk 27,21

[17]*Trečią dieną.* Greitai eidamas tą pačią kelionę Jošuē galējo atlikti per vieną naktį. Žr žem 10,9. — [18]*Nes daugybēs kunigaikščiai*... Nors priesaika buvo išgauta melu, tačiau Israēlio viršininkai ją laiko šventa ir nori jos laikytis. — [23]*Po prakeikimu,* nes turēs atlikti vergų darbą. Plg Pak 29,11. — [27]*Tarnyboje visos tautos ir*... Kanāano gyventojai buvo pavojingi Israēlaičiams ypač tuo atžvilgiu, kad galējo juos įtraukti stabmeldystēn, bet paskirti tarnauti tautai ir Viešpaties šventyklai Gabaoniečiai nebegalējo manyti apie tokį suvadžiojimą, todēl palikimas jų gyvų nebebuvo griežtai priešingas Dievo nutarimui, ir jis paēmē Gabaoniečius savo globon Žr 2 Kar 21,1

4/ *Užkariavimas pietinēs Palestinos*

10,1-43. Jerusalēs karalius su keturiais kitais Amoriečių karaliais užpuola ir nori nubausti Gabaoniečius dēl perējimo Israēlaičių pusēn ; bet ateina pagalbon Jošuē, nugali, Dievui padedant, užpuolikus ir juos išžudo /1-27/. Po to Jošuē užkariauja Makedą, Lebną ir kitus pietinius Palestinos miestus /28-43/

10. [1]*Jerusalēs.* Ebr *Jerušalem,* vēliau *Jerušalaim.* Tell-el-Amarnos dokumentuose ji vadinama Uru-Sali-

miestą, ir visi jo kovotojai buvo stipriausi. [3]Taigi, Jerusalės karalius Adonisedekas siuntė pas Hebrono karalių Ohamą, Jerimoto karalių Paramą, taip pat pas Lakhio karalių Japhiją ir pas Eglono karalių Dabirą ir sakydino : [4]Ateikite pas mane ir atsiveskite pagalbą, kad užkariautumėm Gabaoną, kam jis perėjo Jošuės ir Israėlio sūnų pusėn. [5]Taigi penki Amoriečių karaliai, Jerusalės karalius, Hebrono karalius, Jerimoto karalius, Lakhio karalius ir Eglono karalius susijungė krūvon. Jie išėjo draug su savo kariuomene, sustojo ties Gabaonu ir jį apgulė

[6]Apgultojo gi Gabaono miesto gyventojai siuntė pas Jošuę, tuomet pasiliekantį stovyklose prie Galgalos ir jam tarė : Neatitrauk savo rankų ir padėk savo tarnams ; ateik veikiai ir mus išgelbėk, teikdamas pagalbą, nes prieš mus susirinko visi Amoriečių karaliai, kurie gyvena kalnuose. [7]Jošuė pakilo iš Galgalos ir draug su juo visa kovotojų kariuomenė, visi stipriausi vyrai. [8]O Viešpats tarė Jošuei : Nebijok jų, nes aš atidaviau juos į tavo rankas ; nėvienas iš jų negalės tau pasipriešinti. [9]Taigi, Jošuė puolė juos ūmai, keliavęs visą naktį nuo Galgalos ; [10]o Viešpats padarė jų tarpe sumišimą prieš Israėlio veidą ir sudavė jiems didelį smūgį prie Gabaono, o Jošuė juos vijosi keliu, vedančiu augštyn į Bethoroną ir mušė iki Azekai ir Makedai. [11]Jiems bėgant nuo Israėlio sūnų ir esant Bethorono nuolaidumoje, Viešpats siuntė prieš juos iš dangaus didelius akmenis iki Azekai ir daug daugiau jų mirė nuo krušos akmenų, negu Israėlio sūnūs užmušė kalaviju

[12]Tuomet Jošuė kalbėjo Viešpačiui tą pačią dieną, kurioje jis padavė Israėlio sūnums Amoriečius ir tarė jų akivaizdoje : Saule ties Gabaonu nesijudink, ir mėnuli ties Ajalono slėniu. [13]Ir saulė bei mėnulis sustojo, Ekli 46,5
Ješ 28,21

mu. Seniausis jos vardas buvo Salem /Prad 14,18/ ; vēliau, būdama Jebusiečių rankose, buvo kurį laiką vadinama Jebus arba Jebusiečių miestu. Matomai Jošuēs laikais buvo tai ne mažas miestas, nes jo karalius rengia karą prieš gana stiprius Gabaoniečius. — *Adonisedekas*, teisybēs viešpats. Jo vardas primena kitą Jerusalēs karalių Melkisedeką teisybēs karalių. — [2]*Ir vienas iš karališkųjų...* Ebr t : ir kaip vienas iš... Gabaoniečių miestas neturējo karaliaus, todēl jis palyginamas su karališkais miestais, kurie buvo laikomi didžiausiais. — [3]*Hebrono.* Hebronas yra pietuose nuo Jerusalēs Dabar jis vadinama El-Khalil. — *Jerimoto.* Ebr Jermuth, dabar Jarmuk, pietryčiuose nuo Jerusalēs. — *Lakhio.* Spējama, kad tas miestas buvo pusiaukelyje tarp Gazos ir Eleuteropolies, kur dabar Umm-Laqis ; anot kitų, tenai, kur dabar Tel-el-Khasi, arti upelio Wadi-el-Khasi. Eglonas turējo būti netoli to Lakhio

[9]*Keliavęs visą naktį.* Jošuē matomai labai skubējo eiti, bet iš Galgalos jis gal išējo dar prieš naktį ir tik nakčia prisiartino prie paties Gabaono. Plg aug 9,17. — [10]*Viešpats padarē...* Pasisekimas šitoje kovoje buvo suteiktas Viešpaties nuo pat pradžios iki galui. Šitoje eil visas susirēmimas aprašytas trumpai ; žem gi minimos kaikurios jo smulkmenos. — *Keliu, vedančiu augštyn į Bethoroną.* Tas kelias eina maždaug į vakarus iš lygumos augštyn, pirma į žemąji Bethoroną /dabar Bet Ur et-Takhta/, o toliau vargiai pereinamu kalnų šlaitu į augštąjį Bethoroną /dabar : Bet 'Ur el-Phoqa/. — *Iki Azekai ir Makedai.* Kokios vietos pavadintos tiem dviem vardais, tikrai nežinia. — [11]*Siuntē prieš juos iš...* Be sumišimo, padaryto tarp priešų, Viešpaties pagalba pasireiškia dar siuntimu ant jų krušos, kurios ledai buvo taip dideli, kad lyg kokie krentantys iš dangaus akmenys, galēję užmušti daugybę bēgančių priešų

[12]*Saule ties Gabaonu.* Minimas čia saulēs ir mēnulio sustojimas įvyko, kai Israēlaičiai, palikę Gabaoną, vijosi Amoriečius, bēgančius į va-

kolei tauta keršijo savo neprieteliams. Argi tai neparašyta Teisiųjų knygoje? Taigi, saulė sustojo dangaus viduryje ir nesiskubino nusileisti ištisą dieną.
14Nei anksčiau, nei paskui nebuvo taip ilgos dienos, Viešpačiui klausant žmogaus balso ir kovojant už Israėlį
15Po to Jošuė sugrįžo su visu Israėliu į Galgalos stovyklas.
16Nes penki karaliai buvo pabėgę ir pasislėpę Makedos miesto oloje.
17Ir buvo pranešta Jošuei, kad penkis karalius rasta pasislėpusius Makedos miesto oloje.
18Jis gi įsakė palydovams ir tarė: Riskite dideliausius akmenis prie olos angos ir pastatykite budrius vyrus, kurie sergėtų uždarytuosius.
19Jūs gi nestovėkite, bet vykitės neprietelius ir užmušinėkite visus paskutinius iš bėgančiųjų, nei gi duokite jiems įeiti į savo miestų tvirtoves, nes Viešpats Dievas juos padavė į jūsų rankas.
20Taigi sudavus priešams labai didelį smūgį ir užmušus beveik visus iki vienam, tie, kurie galėjo ištrūkti nuo

---

karus Bethorono link. Todēl, jei jie matē saulę ties Gabaonu, ar viršuje jo, tai ji turējo būti priešpiečiuose. Mēnulis tą pačią valandą buvo matomas toli vakaruose, nes Ajalono slēnis yra gana toli nuo Gabaono vakaruose. Bet ar buvo tai tikras saulēs ir mēnulio sustojimas? Visų pirma reikia atsiminti, kad įkvēpti autoriai atsiliepia apie įvairius akimis matomus dalykus žmonių priimtu būdu; todēl ir čia nors minimas saulēs ir mēnulio sustojimas, arba nesijudinimas, bet tikrumoje gali būti tik klausimas apie tai, ar buvo sustabdyta žemē, t y, ar ji sukosi kurį laiką pamažiau aplink savo ašį, ar ne. Vieni į tą klausimą atsako, kad Dievas savo visagalybe sulaikęs žemę, kad ji suktųsi pamažiau ir kad tuo būdu diena pasidariusi dusyk ilgesnē, negu paprastai. Abejonēs nēra, kad visagalis ir amžinas įstatymų Davējas galējo sulaikyti savo įstatymų veikimą be jokio sumišimo visame pasaulyje. Kiti tačiau tą visą dalyką supranta kitaip. Visų pirma dienos pailginimas nebuvo būtinai reikiamas, nes nuo tariamo priešpiečiuose įvykusio saulēs sustojimo Israēlaičiai turējo iki vakarui apie 8 val; to gi laiko visai gana buvo, kad išgalabijus bēgančius priešus. Apie dienos pailginimą nēra nieko aiškiai pasakyta ebr t, nes 14 e užuot žodžių: *taip ilgos dienos*, ebr t pastatyta: tokios dienos, kaip ta diena. Iš kitos tačiau pusēs ta diena buvo nepaprasta; ji anot Ekli 46,5 pasidarē kaip dvi dienos. Tai gi galējo įvykti tos dienos perkirtimu į dvi dali užējusia netikētai vidurdienyje suotema. Visas gi atsitikimas taip galējo atrodyti. Pirm negu iškrito ant Amoriečių baisūs ledai, visas dangus turējo apsitraukti tamsiausiais debesimis, taip kad Israēlaičiai nebegalējo matyti bēgančių neprietelių ir turējo tokį įspūdį, lyg kad būtų užējusi netikētai naktis. Bijodamas, kad priešai neištrūktų jiems iš rankų, ir gal manydamas, kad Amoriečiai atvedę tą naktį kokiais nors savo burtais, Jošuē meldžia Viešpatį, kad jis savo visagalybe pašalintų tamsumą, kad vēl pasirodytų saulē ties Gabaonu ir mēnulis viršum Ajalono, kaip buvo prieš suotemą, ir Viešpats išklauso meldimo, padarydamas, kad debesys tuojau išsiskirstytų ir būtų vēl diena, kaip pirm suotemos. Taip tai galējo rastis iš vienos dienos lyg dvi dieni. Tokiame atsitikime padarytas Jošuei meldžiant stebuklas būtų pasireiškęs tik staigiu debesų išsiskirstymu ir pašalinimu užējusios tamsybēs /Hummel/. — 13*Teisiųjų knygoje.* Taip buvo vadinama tikriausiai jau seniai žuvusis rinkinys giesmių apie Israēlio karžygius ir jųjų didelius veikalus. Teisiųjų knygoje buvo taipgi Dovido giesmē apie Sauliaus mirtį /2 Kar 1,18/; todēl reikia manyti, kad tas rinkinys laikui bēgant buvo papildomas naujomis giesmēmis

15*Po to Jošuē sugrįžo...* tas sugrįžimas įvyko po žemiau paminētų atsitikimų. — 18*Riskite dideliausius...* Kad karaliai negalētų ištrūkti, Jošuē liepia tuo tarpu juos uždaryti oloje ir sergēti, kariuomenē gi turi

Israėlio, įėjo į savo sustiprintus miestus. [21]Po to visa kariuomenė sugrįžo
sveika ir be nuostolių pas Jošuę į Makedą, kur tuomet buvo stovykla ;
ir nėvienas nedrįso suurzgėti prieš Israėlio sūnus. [22]Jošuė gi įsakė ir tarė :
Atidengkite olos angą ir atveskite pas mane penkis karalius, kurie joje
pasislėpė. [23]Tarnai padarė kaip jiems buvo liepta ir atvedė pas jį iš olos
penkis karalius, Jerusalės karalių, Hebrono karalių, Jerimoto karalių, Lakhio
karalių ir Eglono karalių. [24]Kai jie buvo pas jį atvesti, jis sušaukė visus
Israėlio vyrus ir tarė buvusiems su savim kariuomenės kunigaikščiams :
Eikite ir užminkite kojomis šitiems karaliams ant sprandų. Kada jie nuėjo
ir mindžiojo kojomis pavergtųjų sprandus, [25]jis vėl jiems tarė : Nebijokite
ir nenusigąskite, būkite drąsūs ir stiprūs, nes taip Viešpats padarys visiems
jūsų neprieteliams, prieš kuriuos jūs kariaujate. [26]Paskui Jošuė juos ištiko
ir užmušė, ir pakorė ant penkių kartuvių, ir jie pasiliko pakarti iki vakarui.
[27]Saulei gi nusileidžiant, jis įsakė palydovams nuimti juos nuo kartuvių. Pak 21,23
Nuimtus gi įmesta į olą, kurioje buvo pasislėpę, ir užrista jos anga didžiau-
siasis akmenimis, pasiliekančiais iki šiam laikui

[28]Taip pat tą pačią dieną Jošuė paėmė Makedą ir ją ištiko kalavijo
ašmenimis, užmušė jos karalių ir visus jos gyventojus, nepalikdamas joje
nei mažiausių liekanų. Jis padarė Makedos karaliui taip, kaip buvo pa-
daręs Jeriko karaliui. [29]Paskui jis nuėjo su visu Israėliu iš Makedo į
Lebną ir kovojo prieš ją; [30]o Viešpats padavė ją su jos karaliumi į Israėlio Aug 6,2
rankas, ir jie ištiko kalavijo ašmenimis miestą ir visus jo gyventojus, ir
nepasiliko jame jokių liekanų. Lebnos karaliui jie padarė taip pat, kaip
buvo padarę Jeriko karaliui. [31]Iš Lebnos jie nuėjo su visu Israėliu į
Lakhį ir, sustatęs kariuomenę aplinkui, jį apgulė. [32]Viešpats gi padavė
Lakhį į Israėlio rankas ; jis jį paėmė sekančią dieną ir ištiko kalavijo
ašmenimis jį ir visa, kas jame buvo gyva, taip pat, kaip buvo padaręs
Lebnoje. [33]Tuo pačiu metu Gazerio karalius Horamas atėjo padėti Lak-
hiui, bet Jošuė sumušė jį su visa jo tauta, taip kad neliko nėvieno. [34]Iš Lakhio
jis nuėjo į Egloną, apgulė, [35] paėmė jį tą pačią dieną ir užmušė kala-
vijo ašmenimis visa, kas jame buvo gyva, taip pat, kaip buvo padaręs su
Lakhiu. [36]Taip pat jis patraukė su visu Israėliu iš Eglono į Hebroną ir
kovojo prieš jį ; [37]paėmė ir ištiko kalavijo ašmenimis jį, taip pat jo kara-
lių, visus ano krašto miestus ir visa, kas juose buvo gyva ; jis nepaliko
jame jokių liekanų ; kaip buvo padaręs Eglonui, taip pat jis padarė ir
Hebronui, sunaikindamas kalaviju visa, ką jame buvo radęs. [38]Iš ten jis
sugrįžo į Dabirą, [39]jį paėmė ir sugriovė ; taip pat jo karalių ir visus mies-
tus aplinkui ištiko kalavijo ašmenimis ; nepaliko jame jokių liekanų. Kaip

---

toliau vytis bēgančius priešus. — [21]*Sveika ir be nuostolių.* Čia taipgi pasireiškia didelē Dievo pagalba. — *Į Makedą.* Prie Makedos matomai buvo padaryta laikinē atējusių į pagalbą Gabaoniečiams Israēlaičių stovykla. — *Suurzgēti.* Plg Iš 11,7. Tikriau anot ebr t : pakrutinti liežuvio. Nusigandę apylinkēs gyventojai nedrįso nei balsiai dejuoti. — [24]*Eikite ir užminkite...* Senovēje tai buvo visiško pergalējimo ženklas. Egiptiečiai ir Asiriečiai dažnai taip darydavo su pavergtaisiais karaliais, kaip liudija išlikę jų paminklai. Plg Ps 109,2 ; Pak 33,29

[29]*Į Lebną.* Spējama, kad tas miestas buvęs ten, kur dabar Tell-es-Saphijeh, tarp Jerusalēs ir Gazos. — [33]*Gazerio karalius...* Gazerio miestas buvo gana toli į vakarus nuo Bethorono. Jošuē jo gal nepaēmē, tik pergalējo jo karalių, atējusį su kariuomene padēti Lakhiui. — [37]*Jo karalių* : įpēdinį to, kurs žuvo prie Makedos /žr aug 17,26/. — *Visus ano krašto miestus* : mažesnius miestelius, priklaususius Hebrono kara-

buvo padaręs Hebronui ir Lebnai ir jųjų karaliams, taip jis padarė Da-
birui ir jo karaliui
[40]Taigi Jošuė nugalėjo visą kalnų ir pietų kraštą, lygumas ir Ase-
dotą su jųjų karaliais ; jis nepaliko juose jokių liekanų, bet visa, kas buvo
gyva, jis užmušė, taip kaip Viešpats, Israėlio Dievas, jam buvo įsakęs,
[41]nuo Kadesbarnės iki Gazai. Visą Goseno žemę iki Gabaonui, [42]visus
karalius ir jų kraštus jis paėmė vienu užpuolimu ir sunaikino ; nes Vieš-
pats, Israėlio Dievas, už jį kovojo. [43]Po to jis sugrįžo su visu Israėliu
į stovyklų vietą Galgalon

11. [1]Tai išgirdęs Asoro karalius Jabinas siuntė pas Madono karalių
Jobabą, pas Semerono karalių ir pas Akhsapho karalių, [2]taip pat pas
šiaurės karalius, gyvenusius kalnuose ir lygumoje į pietus nuo Keneroto,
taip pat lygumose ir Doro apylinkėse prie jūros, [3]taip pat pas Kananie-
čius rytuose ir vakaruose, pas Amoriečius, Hetiečius ir Jebusiečius, taip pat
pas Heviečius, gyvenusius prie Hermono pašlaitės Masphos žemėje. [4]Jie išėjo
visi su savo būriais, susidedančiais iš taip didelio žmonių skaičiaus kaip
smiltys, esančios jūros krante, taip pat iš begalinės daugybės arklių ir
vežimų. [5]Ir visi šitie karaliai susirinko vienon vieton prie Meromo van-
denų kovoti prieš Israėlį
[6]Tuomet Viešpats tarė Jošuei : Nebijok jų, nes rytoj šitą pačią va-
landą aš paduosiu visus šituos, kad būtų sumušti Israėlio akivaizdoje.
Jų arkliams pakirsi kojų gyslas ir vežimus sudeginsi ugnyje. [7]Taip pat
Jošuė ir draug su juo visa kariuomenė atėjo prieš juos prie Meromo van-
denų ūmai ir juos užpuolė ; [8]Viešpats gi juos padavė į Israėlio rankas.

---

liui. — [38]*Į Dabirą.* Kitados jis buvo vadinamas Karjat Sepheriu /žem 15,15/ ir buvo į pietryčius nuo Hebrono. Dabar ta vieta vadinama tikriausiai Ed-Daharijeh

[40]*Kalnų ir pietų kraštą* : Judo kalnus /15,48/ ir į pietus nuo jų esančią Negebo žemę /15,21/. — *Lygumas* : į vakarus nuo Judo kalnų /žr 15,23/. — *Asedotą.* Asedotais buvo vadinama kalnų šlaitai. Čia kalbama apie Judo kalnų nuolaidumus. Plg 13,8... — [41]*Nuo Kadesbarnēs* : pietiniame Negebo pakraštyje. Žr Sk 13,27. Kadesbarnēs Jošuē gal nepaēmē ; paminēta gi ji tik dēl to, kad parodžius, jog užkariauto ploto siena pietuose ējo nuo Kadesbarnēs į Gazą arti Tarpžemēs jūros. — *Goseno žemę.* Kas čia pavadinta Gosenu, nežinia ; tiktai ne taip pat vadinamas Egipto kraštas, kur kitados gyveno Israēlaičiai. Žr Prad 45,10 ir k

5/ *Užkariavimas šiaurinių Kanaano šalių*

11,1-23. Nugalējęs pietinę Palestiną, Jošuē nugali taipgi susitarusius prieš jį šiaurinēs Palestinos karalius prie Meromo ežero ir paima jų žemę /1-20/. Paskui Jošuē išnaikina dar Enakimus pietinēje Palestinoje /21-23/

11. [1]*Asoro.* Ebr Khatsor. Spējama, kad jis buvęs ten, kur dabar el Khurebe, į vakarus nuo Meromo ežero. — *Jabinas,* išmintingasis. Jam priderējo pirmenybē tarp šiaurinēs Palestinos karalių. Žr žem 10 e. — *Madono... Semerono... Akhsapho.* Kur buvo tie trys miestai, tikrai nežinia. — [2]*Kalnuose.* Vēliau jie buvo vadinami Nephtalio kalnais Galiliejoje /žem 20,7/. — *Lygumoje...* Pajordanēje į pietus nuo Genesareto ežero. — *Lygumose* : prie Tarpžemēs jūros tarp Sidono ir Akkos. — *Doro apylinkēse.* Doras gal buvo tenai, kur dabar Thanthurah, į šiaurę nuo Kesarijos. — [3]*Hermono.* Plg Pak 3,8.9. – *Masphos.* Ebr *Mitspah* dabar sodžius Mutelleh prie Hermono pašlaitēs. — [4]*Kaip smiltys...* Paprasta hiperbolē labai dideliam skaičiui išreikšti. — [5]*Meromo.* Ežeras į šiaurę nuo Genesareto ežero ; juodu sujungia Jor-

Tie juos nugalėjo ir vijosi iki Didžiajam Sidonui ir Maserephoto vande-
nims ir Masphės laukui, kurs yra ties ja rytų šone. Jie taip juos sumušė,
kad nepaliko jokių iš jų liekanų, [9]ir padarė taip, kaip jam Viešpats buvo
įsakęs ; jų arkliams jis pakirto kojų gyslas ir vežimus sudegino ugnyje.
[10]Tuojau sugrįžęs jis paėmė Asorą ir jo karalių užmušė kalaviju ; nes
Asoras senovėje buvo pirmasis tarp visų šitų karalysčių. [11]Jis užmušė
visa, kas tenai buvo gyva, nepaliko jame jokių liekanų, bet visa sunai-
kino, nieko neaplenkdamas, ir patį miestą sudegino. [12]Jis paėmė taip pat Pak 7,1
visus miestus aplinkui ir jųjų karalius, išmušė ir sunaikino, kaip Viešpa-
ties tarnas Mošė jam buvo įsakęs. [13]Israėlis sudegino visus miestus, iš-
skyrus tuos, kurie buvo kauburiuose ir augštumose. Tiktai vieną labai
sustiprintą Asorą sunaikino liepsna. [14]Visą gi šitų miestų grobį ir galvi-
jus Israėlio sūnūs pasidalino sau, užmušę tik visus žmones. [15] Kaip Vieš- Iš 34,11
pats buvo įsakęs savo tarnui Mošei, taip Mošė įsakė Jošuei, o jis visa Pak 7,1
įvykdė ; jis neperžengė nė vieno žodžio iš visų įsakymų, kuriuos Viešpats
buvo davęs Mošei

[16]Taigi Jošuė paėmė visą kalnų ir pietų žemę, Goseno žemę, lygumą,
vakarų šalį, Israėlio kalną ir jo lygumas, [17]ir kalno dalį, kuri pasikelia
nuo Seiro iki Baalgadui išilgai Libano lygumos prie Hermono kalno paš-
laitės ; paėmė visus jų karalius, nugalėjo ir užmušė. [18]Ilgą laiką Jošuė
kovojo prieš šituos karalius. [19]Nebuvo miesto, kurs būtų pasidavęs Israėlio
sūnums, išskyrus Heviečius, gyvenusius Gabaone ; nes visus paėmė kariau-
damas. [20]Nes buvo Viešpaties nutarimas, kad sukietėtų jų širdys, kad
kovotų prieš Israėlį ir būtų nugalėti, kad nebūtų verti jokio pasigailėjimo
ir žūtų, kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei. [21]Tuo pačiu metu Jošuė atėjo
ir užmušė Enakiečius kalnuose, Hebrone, Dabire, Anabe ir visuose Judo
ir Israėlio kalnuose ir sunaikino jų miestus. [22]Nėvieno iš Enakiečių giminės

---

dano upē. Dabar jis vadinamas Bahr el-Huleh

[8]*Didžiajam Sidonui.* Dabar Saida prie Tarpžemēs jūros. Senovēje jis buvo laikomas Phenikijos sostine. — *Maserephoto vandenims.* Ebr *Miśrephoth maim,* karšti vandenys. Kuri vieta taip buvo vadinama, nežinia ; gal Sarepta. — *Masphēs laukui.* Žr aug 3 e. Apgalēti priešai bēgo į visas puses, nes Sidonas yra toli šiaurvakariuose nuo Meromo, Maspha gi šiaurēje prie Hermono kalno. — [12]*Kaip Viešpaties tarnas...* Žr Pak 7,1.2

[16]*Paēmē visą...* Žr aug 10,40-42. — *Vakarų šalį.* Ebr *'arabah* reiškia Jordano slēnį. — *Israēlio kalną ir jo.* Ephraimo kalnus su Esdrelono slēniu. — [17]*Kalno dalį...* Ebr t : « nuo plikojo kalno, kurs eina augštyn Seiro linkon, iki Baalgadui Libano slēnyje ». Pliku kalnu gal čia pavadinti kalnai į pietus nuo Mirties jūros. Baalgadas arba Baal-hermonas /Teis 3,3 ; 1 Kron 6,33/ prie Hermono pašlaitēs. — [18]*Ilgą laiką* : nuo penkerių lig septynerių metų. Plg žem 14,10. — [20]*Buvo Viešpaties nutarimas...* Plg Prad 15,16 ; Iš 7,3... — [21]*Enakiečius* : Enako palikuonis. Buvo tai senovinių milžinų giminēs liekanos. Plg Sk 13,22. 33. 33 ; Pak 9,2. — *Hebrone...* Plg aug 10,3. Anabas buvo tikriausiai truputį į vakarus nuo Dabiro, kur dabar vieta, vadinama Anab el-Kebir. — *Judo ir Israēlio kalnuose.* Matomai, jau tuomet buvo pradējęs darytis skirtumas tarp Judo ir kitų Israēlio giminių. Judo giminē visų pirma apsigyveno jai tekusioje žemēje ir kalnai tuojau pradēta vadinti Judo kalnais ; tuo tarpu kad kitos giminēs dar nebuvo išsiskirsčiusios po savo plotus ir savo laikinio sustojimo vietą ēmē vadinti Israēlio kalnais, o taipgi Ephraimo, nes jo tai giminēs čia turējo būti dalis. — [22]*Gazos.* Gaza Pilistimų miestas visai arti Tarpžemēs jūros kranto, dabar Gazzeh. Kur buvo Getas, nežinia. Azotas gi /ebr Ašdod/ gal dabartinis so-

jis nepaliko Israėlio sūnų žemėje, išskyrus Gazos, Geto ir Azoto miestus,
kuriuose jie pasiliko. 23Taigi Jošuė paėmė visą žemę, kaip Viešpats kal-
bėjo Mošei, ir ją davė paveldėti Israėlio sūnums pagal jų dalis ir gimines ;
ir žemė aprimo nuo karų

12. 1Šitie yra karaliai, kuriuos nugalėjo Israėlio sūnūs ir paveldėjo
jų žemę anapus Jordano saulėtekiuose, nuo Arnono upelio lig Hermono
kalnui ir visą rytų šalį ties tyruma. 2Amoriečių karalius Sehonas, kurs
gyveno Hesebone, viešpatavo pradedant nuo Aroerio, esančio prie Arnono
upelio kranto ties jo viduriu slėnyje, pusei Galaado iki Jaboko upeliui,
kurs yra Amono sūnų siena ; 3toliau nuo tyrumos iki Keneroto jūrai į rytus
nuo jos ir iki Tyrumos jūrai, kuri vadinama Sūriausiąja jūra, į rytus
nuo jos išilgai kelio, vedančio Betsimotan, ir pietų šone, kurs yra žemiau
už Asedotą, iki Phasgai. 4Plotas Basano karaliaus Ogo iš Raphaimų lie-
kanų, kurs gyveno Astarote ir Edrajije ir viešpatavo pradedant nuo Her-
mono kalno ir Salekhos, visam Basanui iki 5Gesuriečių ir Makhakiečių
sienoms, ir pusei Galaado, lig Hesebono karaliaus Sehono sienoms. 6Vieš-
paties tarnas Mošė ir Israėlio sūnūs juos nugalėjo, o Mošė atidavė jų
žemę paveldėti Rubeno ir Gado sūnums bei Manaso giminės pusei
7Šitie yra žemės karaliai, kuriuos Jošuė ir Israėlio sūnūs nugalėjo
anapus Jordano į saulėleidžius nuo jo, nuo Baalgado Libano lauke iki
kalnui, kurio dalis siekia iki Seirui. Jošuė ją atidavė paveldėti Israėlio
giminėms, kiekvienai jos dalį, 8kaip kalnuose, taip lygumose ir slėniuose.
Asedote, tyruose ir pietuose buvo Hetiečiai, Amoriečiai, Kananiečiai,
Pereziečiai, Heviečiai ir Jebusiečiai. 9Buvo vienas karalius Jeriko, vie-
nas karalius Hajo, esančio šalia Betelio, 10vienas karalius Hebrono, 11vie-
nas karalius Jerimoto, vienas karalius Lakhio, 12 vienas karalius Eglono,
vienas karalius Gazerio, 13vienas karalius Dabiro, vienas karalius Gaderio,
14vienas karalius Hermos, vienas karalius Heredo, 15vienas karalius Leb-
nos, vienas karalius Odulamo, 16vienas karalius Makedos, vienas karalius
Betelio, 17vienas karalius Taphuos, vienas karalius Opherio, 18vienas ka-
ralius Apheko, vienas karalius Sarono, 19vienas karalius Madono, vienas
karalius Asoro, 20vienas karalius Semerono, vienas karalius Akhsapho,
21vienas karalius Tenako, vienas karalius Magedos, 22vienas karalius Ka-

---

džius Esdud tarp Gazos ir Japhos. — *Kuriuose jie pasiliko.* Tarp likusių Enakiečių žinomas Goljatas iš Geto. Plg 1 Kar 17,23 ir k. — 23*Ir žemė aprimo...* Kananiečių galybė buvo sunaikinta, todėl nebereikėjo tokių karų, kaip aug minėtieji, į kuriuos ėjo visa tauta ; tačiau atskiros giminės dar turėjo baigti atėminėti iš Kananiečių joms skirtas dalis

6/ *Nugalėtųjų karalių sąrašas*

12,1-24. Žadėtosios žemės užkariavimo aprašymas baigiamas sąrašu 31 karaliaus, kuriuos Mošės ir Jošuės vedami Israėlaičiai nugalėjo anapus ir šiapus Jordano

12. 1*Visą rytų šalį.* Ebr t : visą slėnį rytuose. — 3*Asedotą.* Asedotu buvo vadinami kalnų šlaitai. Plg 10,40. — 4*Plotas...* Israėlaičiams teko visa Ogo karalystė. Žr Sk 21,33 ir k. — 8*Asedote* : kalnų šlaituose. — 13*Gaderio.* Ta vieta aug nebuvo minėta. Tai dabartinė Džedur, tarp Betliejaus ir Hebrono. — 14*Hermos* : Hormos. Žr Sk 14,45. — *Heredo* : Arado. — 17*Taphuos...* Kur buvo Taphua ir Opheris, nežinia. — 18*Apheko.* Dabar Aphka Libane. Plg žem 15,33. — *Sarono.* Ebr Laššaron. Kur jis buvo, nežinia. — 21*Tenako.* Dabar Taannuq Esdrelono slėnyje. — *Magedos.* Dabar El-Ledždžun į šiaurę nuo Taannuqo.

deso, vienas karalius Jakhanano nuo Karmelio, 23vienas karalius Doro,
ir Doro šalies, vienas karalius Galgalos tautų, 24 vienas karalius Tersos.
Viso trys dešimtys vienas karalius

13. 1Kai Jošuė paseno ir susilaukė ilgo amžiaus, Viešpats jam tarė:
Pasenai ir esi ilgaamžis, o lieka plačiausi žemė, kuri dar nepadalinta
pagal burtą, 2būtent, visa Pilistimų Galilėja ir visas Gesuriečių plotas,
3nuo drumzlinosios upės, kuri duoda drėgmės Egiptui, iki Akarono sienų
šiaurėje, Kananiečių žemė, padalinta tarp penkių Pilistimų karalėlių, tarp
Gaziečių, Azotiečių, Askaloniečių, Getiečių ir Akaroniečių. 4Pietuose gi
yra Heviečiai, visa Kanaano žemė ir Sidoniečių Maara iki Aphekai, Amo-
riečių sienoms 5ir jų apylinkei; taip pat Libano kraštas rytuose, nuo Baal-
gado prie Hermono kalno iki Emato įėjimui; 6visi kalnų gyventojai nuo
Libano iki Masarephoto vandenų ir visi Sidoniečiai. Aš esu, kurs juos
išnaikinsiu iš po Israėlio sūnų veido. Tegul tat tai tenka Israėlio tėvo-
nystės daliai, kaip aš tau įsakiau. 7Padalink dabar žemę, kad ją paveldėtų
devynios giminės ir pusė Manaso giminės, 8su kuria Rubenas ir Gadas pa- Sk 32,33
veldėjo žemę, jiems duotąją Viešpaties tarno Mošės anapus Jordano upės
į rytus nuo jos, 9nuo Aroerio, kurs yra Arnono upelio krante ir slėnio
viduryje, visą Medabos lygumą iki Dibonui; 10visus miestus Amoriečių
karaliaus Sehono, karaliavusio Hesebone, iki Amono sūnų sienoms; 11Ga-
laadą, Gesuriečių ir Makhatiečių plotą, visą Hermono kalną ir visą Ba-
saną iki Salekhai; 12visą Ogo karalystę Basane, kurs karaliavo Astarote
ir Edrajije ir pats buvo iš Raphaimų liekanų, juos nugalėjo Mošė ir išnai-
kino. 13O Israėlio sūnūs nenorėjo išnaikinti Gesuriečių ir Makhatiečių ir

---

Teis 5, 19 ir k. — 22*Kadeso.* Į šiaurvakarius nuo Meromo ežero /19,37/. — 23*Galgalos tautų.* Ebr Goim le-Gilgal. Matomai čia minima ne ta pati Galgala, kurioje sustojo Israēlaičiai perėję per Jordaną. — 24*Tersos.* Dabar Tallusah į šiaurrytčius nuo Sikemo /Nabulus/. Joje kurį laiką gyveno Israēlio karaliai. Žr 3 Kar 14,17 ir k

II. Žadėtosios žemės padalinimas

1. Mošės įvykdytasis padalinimas anapus Jordano

13,1-33. Pasenęs Jošuē gauna iš Dievo paliepimą padalinti dar nepilnai užkariautą Palestiną tarp devynių ir pusēs giminių /1-8/. Padalinimo gi tarp pusdešimtos giminēs pagrindas nurodoma tas, kad giminēs Rubeno, Gado ir pusē Manaso jau gavo savo dalis anapus Jordano. Tų dalių sienos pradžioje nurodomos bendrai /9-14/, o toliau aprašomos jau atskirų giminių sienos: Rubeno /15-23/, Gado /24-28/ ir pusēs Manaso /29-32/. Primenama taipgi, kad Levio giminei nebuvo lemta gauti tēviškēs /33/

13. 1*Jošuē paseno...* Jošuē mirē turēdamas 110 metų, todēl dabar jam buvo tikriausiai ne mažiau 90 m. — *Lieka plačiausi...* Jošuē turi padalinti visą kraštą, nors dar jis ne visur užkariautas; nes Viešpats žada išvaryti savo laiku senovinius gyventojus ir iš dar nenugalētųjų vietų. Tos vietos toliau įvardijamos. — 2*Būtent, visa Pilistimų...* Anot ebr t: tasai yra plotas, kurs dar pasiliko, visi Pilistimų apskričiai. — *Gesuriečių.* Gesuriečiai čia ne tie patys, kurie gyveno Libano apylinkēje. Plg 11 e; 12,5; 13,13. Jų reikia ješkoti pietinēje Palestinoje šalia Pilistimų. 3*Nuo drumzlinosios upēs...* Ebr *Šikhor.* Vulg vertējas matomai turējo galvoje Nilo upę; kadangi tačiau ebr t apie ją pasakyta: kuri teka ties Egiptu, todēl ta upē gali būti tik Rinokolura, dabar Wadi-el-Ariš. Plg 15,4; Sk 34,5. — *Akarono.* Ebr *Eqron,* dabar Akir. Tas miestas buvo šiauriniame Pilistējos gale. — *Kananiečių žemē.* Anot ebr t: tai

Sk 18,20 jie pasiliko gyventi tarp Israėlio iki šiai dienai. [14]Levio gi giminei jis nedavė tėviškės, bet Viešpaties, Israėlio Dievo, atnašos ir kruvinos aukos tai jų tėvonystė, kaip jis yra jam kalbėjęs

[15]Taigi Mošė davė tėviškę Rubeno sūnų giminei pagal jų šeimas. [16]Jų plotas buvo nuo Aroerio, esančio Arnono upelio krante, to upelio slėnio viduryje, visa lyguma, kuri tęsiasi Medabos pusėn, [17] Hesebonas su visais jo sodžiais, esančiais lygumoje, taip pat Dibonas, Bamotbaalis ir Baalmaono miestas, [18]Jasa, Kedimotas ir Mephaatas, [19]Karjataimas, Sabama ir Saratasaras slėnio kalne, [20]Betphogoras, Asedotas, Phasga ir Betjesimo-

Sk 31,8 tas, [21]visi miestai lygumoje, visa karalystė Amoriečių karaliaus Sehono, karaliavusio Hesebone, kurį Mošė nugalėjo draug su Madianiečių kunigaikščiais: Eviu, Rekemu, Suru, Huru ir Rebe, Sehono vadais, gyvenusiais tame krašte. [22]Taip pat žynių Beoro sūnų Balaamą Israėlio sūnūs užmušė kalaviju draug su kitais užmuštaisiais. [23]Taip Rubeno sūnų siena pasidarė Jordanas. Ta tai yra Rubeniečių žemė pagal jų šeimas su miestais ir sodžiais. [24]Mošė davė taip pat Gado giminei ir jo sūnums pagal jų šeimas tėviškę, kurios toks yra padalinimas: [25]Jazerio plotas, visi Galaado miestai, Amono sūnų žemės pusė iki Aroeriui, kurs yra ties Raba; [26]nuo Hesebono iki Ramotui, Masphei ir Betonimui, o nuo Manaimo iki Dabiro apylinkei, [27] taip pat slėnyje ji gavo Betharaną, Betnemrą, Sokotą, Saphoną, likusią Hesebono karaliaus Sehono karalystės dalį. Taip pat jos siena yra Jordanas iki Keneroto jūros galui, anapus Jordano į rytus nuo jo. [28]Tai yra Gado sūnų tėviškė pagal jų šeimas, o taip pat jų miestai ir sodžiai. [29]Ir Manaso giminės pusei, jo sūnums pagal jų šeimas jis davė tėviškę, [30]kuri prasideda nuo Manaimo ir apima visą Basaną, visą Basano karaliaus Ogo karalystę, visus Jairo miestelius, esančius Basane, viso šešias dešimtis miestų; [31]Galaado pusę, Ogo karalystės miestus Astarotą ir Edrajį Hasane, tai buvo duota Manaso sūnaus Makhiro sūnums,

---

bus laikoma Kanaano žeme. Paminētas kraštas buvo valdomas Pilistimų, bet jis turi tekti Israēlaičiams taip pat, kaip ir tikrasis Kanaanas. — *Gaziečių...* Žr aug 11,22. — *Askalonas,* ebr *Ešqelun,* ne labai toli į šiaurę nuo Gazos. — [4]*Heviečiai.* Ebr *'Avim*; todēl jie reikia atskirti nuo kitų minimų Heviečių. Žr aug 12,8 ir k. Gyveno gi jie tarp Pilistimų ir Egipto. Plg Pak 2,23. — *Kanaano žemē* - neužkariautos pietinio Kanaano dalys. — *Maara.* Jos vieta nežinoma. — [5]*Ir jų apylinkei.* Ebr t: ir Giblitų žemē. Dabar Džebail į šiaurę nuo Beiruto. — [6]*Tegul tat tai tenka...* Anot ebr t: tiktai tu padalink ją Israēliui kaip tēvonystę. — [7]*Padalink dabar žemę* nuo Jordano iki Tarpžemei jūrai. — [8]*Su kuria*: su kita Manaso giminēs puse. Žr Sk 32,33. — [9]*Medabos... Dibonui.* Dabar Madeba, Diban. Kitados tai buvo Moabiečių miestai. Plg Sk 21,30. — [13]*Nenorējo išnaikinti.* Anot ebr t: neišnaikino. — [14]*Levio gi giminei...* Plg Sk 18,20. Neskaitant kelių dešimtų miestų, visoje Palestinoje, Levio giminei neduota atskiros žemēs dalies, nes pats Dievas norējo duoti išlaikymą kunigams ir Levitams. Viešpats, sakydamas vienur, kad Levitų dalis esanti tarnyba šventykloje, kitur gi, kad ta dalis yra jis pats, pamoko, kaip augštai yra vertinama kunigystē; o kas gauna Dievą savo dalimi, tas nēra aplenktas ir nuskriaustas, nes jis visa turi

[15]*Rubeno sūnų giminei.* Jai teko pietinē Užujordanēs dalis, žymiai mažesnē už kitas, bet turējusi labai derlingą žemę. — [20]*Asedotas, Phasga.* Tikriau Phasgos šlaitai. — [24]*Gado giminei...* Plg Sk 32,34-36. Jai teko žemēs plotas į šiaurę nuo Rubenaičių. — [25]*Aroeriui.* Tai ne tas pats Aroeris, ką aug 15 e. — [26]*Iki Ramotui, Masphei.* Ebr t: vieno miesto vardas: Ramathhammitspeh. — *Manaimo.* Kitur jis vadi-

Makhiro sūnų pusei pagal jų šeimas. 32Tą plotą padalino Mošė Moabo
lygumose anapus Jordano ties Jeriku į rytus nuo jo. 33Levio gi giminei Sk 18,20
jis nedavė tėviškės, nes Viešpats, Israėlio Dievas, pats yra jų tėviškė, kaip
jam yra kalbėjęs

14. 1Štai, ką Israėlio sūnūs paveldėjo Kanaano žemėje, kurią jiems
davė kunigas Eleazaras, Nuno sūnus Jošuė ir šeimų kunigaikščiai iš kiek-
vienos Israėlio giminės, 2visą padalindami pagal burtą, kaip Viešpats buvo Sk 34,13
įsakęs Mošei, devynioms giminėms ir giminės pusei, 3nes dviem giminėm
su puse Mošė buvo davęs tėviškę anapus Jordano, neskaitant Levitų,
kurie visai negavo žemės savo brolių tarpe ; 4bet jųjų vieton stojo Juo-
zapo sūnūs, padalinti į dvi gimines, Manaso ir Ephraimo ; Levitai ne-
gavo kitos dalies šalyje, kaip tik miestus apsigyventi ir jų priemiesčius
savo galvijams ir bandoms maitinti. 5Kaip Viešpats buvo įsakęs Mošei,
taip Israėlio sūnūs padarė ir pasidalino žemę
6Taigi prie Jošuės priėjo Galgaloje Judo sūnūs, o Kenezietis Jepho- Sk 14,24
nės sūnus Kalebas jam kalbėjo : Žinai, ką Viešpats yra sakęs apie mane ir
tave Dievo žmogui Mošei Kadesbarnėje. 7Aš buvau keturių dešimtų metų,
kada Viešpaties tarnas Mošė mane siuntė iš Kadesbarnės žemės apžiūrėti,
ir aš jam pranešiau, kas man rodėsi tikra. 8Mano gi broliai, kurie buvo
nuėję draug su manim, išgąsdino tautos širdį ; tačiau aš sekiau Viešpatį,
mano Dievą. 9O Mošė prisiekė tą dieną ir tarė : Žemė, kurią mindžiojo
tavo koja, bus tavo ir tavo sūnų nuosavybė per amžius, nes tu sekei
Viešpatį, mano Dievą. 10Dabar Viešpats išlaikė mano gyvybę, kaip yra
žadėjęs, iki šiai dienai. Praslinko keturios dešimtys penkeri metai, kaip

---

namas Mahanaimu. Žr Prad 32,2.3. — *Dabiro.* Tai ne tas pats miestas, kurs paminētas aug 12,13. — 27*Kenероto jūros* : Genezareto ežero. — 29*Manaso giminēs pusei...* Jai teko dalis į šiaurę nuo Gado giminēs.

2. Žemės padalinimas šiapus Jordano

1/ *Kalebo šeimos ir Judo giminēs dalys*

14,1-15,63. Po trumpo paminējimo, kad visa buvo padaryta pagal Mošēs įsakymą /14,1-5/, Žadētosios žemēs šiapus Jordano padalinimo aprašymas pradedamas nurodymu to, kas buvo skirta Kalebo šeimai ir Judo giminei. Taigi, čia pasakoma, kaip Kalebui, pareikalavusiam jam žadētosios dalies, buvo duotas Hebronas /14,6-15/, toliau aprašomos Judo giminei tekusios dalies sienos /15,1-12/, paplatinimas Kalebo tēviškēs /15,13-19/ ir pagaliau įvardijami Judo dalies miestai /15,20-63/

14. 1*Kunigas Eleazaras.* Eleazaras įvardijamas pirmoje vietoje kaip vyriausis kunigas. — *Kunigaikščiai...* Jie buvo paties Dievo paskirti. Žr Sk 34,16... — 2*Pagal burtą...* Taip buvo nušalinta visokie nepasitenkinimai ir pavydai. Plg Sk 26,52... ir k. — 5*Pasidalino žemę.* Ne visas padalinimas buvo padarytas vienu kartu. Visų pirma gavo savo dalis Judo ir dviejų Juozapo sūnų giminēs, Israēlaičių stovyklai esant Galgaloje. Paskui stovykla ir sandoros padangtē buvo perkelta į Silą /18,1/, bet likusios giminēs nebeskubējo dalintis žeme, gal velydamos gyventi padangtēse ir klaidžioti draug iš vietos į vietą, negu eiti kiekvienas sau ir remtis su likusiais dar gausingais Kananie ais, taip kad Jošuē buvo priverstas jas raginti, kad pasidalintų /18,3/ ; gal atsirado įvairių sunkumų ir pačiame padalinime, kurs reikējo kuriam laikui atidēti, · o tai, kas jau buvo padalinta, bent kiek pakeisti /19,9/

8*Mano gi broliai* : kiti žvalgai, išskyrus dar Jošuę. — 9*Mošē prisiekē.* Mošēs priesaika paminēta čia

Viešpats kalbėjo šituos žodžius Mošei, Israėliui einant per tyrus ; šian-
Ekli 46,11 dien man aštuonios dešimtys penkeri metai, [11]ir aš taip stiprus, kaip bu-
vau stiprus tuo metu, kada buvau išsiųstas kaip žvalgas ; ano laiko sti-
prumas manyje pasilieka iki šiai dienai, kaip kovoti, taip ir vaikščioti.
[12]Duok tat man šitą kalną, kurį Viešpats yra žadėjęs, taip pat tau girdint,
kuriame yra Enakiečių ir didelių bei sustiprintų miestų ; Viešpats gal
bus su manim, ir aš galėsiu juos išnaikinti, kaip jis man žadėjo. [13]Jošuė
jį palaimino ir jam davė paveldėti Hebroną. [14]Ir nuo to laiko Hebronas
ėmė priderėti Keneziečiui Jephonės sūnui Kalebui iki šiai dienai, nes jis
sekė Viešpatį, Israėlio Dievą. [15]Hebrono vardas pirmiau buvo Karjat-
Aug 2,23 Arbė. Tenai tarp Enakiečių visų didžiausis yra Adomas. O žemė aprimo
nuo kovų

Sk 34,3 **15.** [1]Taigi Judo sūnų dalis pagal šeimas buvo šita : pietuose ji siekė
Edomo sieną ir Sino tyrumą, iki pačiam pietų šalies pakraščiui. [2]Jos siena
prasideda prie paties galo Sūriausios jūros, prie to jos liežuvio, kurs at-
gręžtas į pietus, [3]eina Kurklio augštumos linkon, tęsiasi iki Sinai, pa-
kilsta į Kadesbarnę, prieina prie Esrono, pakilsta iki Adarui, apeina aplink
Karkaą, [4]o iš ten nueina į Asemoną ir pasiekia Egipto upelį ; toliau sie-
nos eina Didžiąja jūra. Toki siena bus pietų šone. [5]Rytuose gi siena prasi-
dės prie Sūriausios jūros ir tęsis iki Jordano įtakai, o šiauriniame šone nuo
jūros liežuvio iki tai pačiai Jordano upei ; [6]toliau siena pakilsta į Bet-
Haglą, nueina į šiaurės pusę į Bet-Arabą ir pakilsta iki Rubeno sūnaus
Boeno akmeniui; [7]toliau ji tęsiasi iki Deberos apylinkei iš Akhoro slėnio;
šiaurėje ji turi Galgalą, ties Adomimo augštuma į pietus nuo upelio, ir

---

pirmą kartą. — [10]*Keturios dešimtys penkeri metai.* Kalebas gavo pažadējimą antrais metais po išējimo iš Egipto ; po to jis keliavo draug su tauta per tyrus 38 metus ; kadangi dabar nuo pažadējimo dienos buvo praslinkę 45 m, todēl iš 45 atimdami 38 m patiriame, kad nuo perējimo per Jordaną jau buvo praēję 7 metai. — [11]*Kaip kovoti, taip ir vaikščioti.* Anot ebr t : kaip išeiti ir įeiti. Plg Sk 27,17 ir k. — [12]*Kalną.* Hebronas pastatytas augščiausioje vietoje, Judo kalnuose. Pareikalavimas sau atskiros iš anksto nurodomos vietos ir jos atidavimas leidžia spēlioti, kad kaikuriuose atsitikimuose laikytasi ne vien burto; kaikada gal gana buvo visų pritarimo, ar gauto iš Dievo paaiškinimo, jog reikalaujama dalis turi būti atiduota jos norinčiam asmeniui. — *Enakiečių.* Anot 11,21... Jošuē buvo juos išvaręs ; bet jie tuo tarpu galējo vēl sugrįžti, arba gal buvo išnaikinti ne iš visur. — *Viešpats gal bus su manim.* Toks pasakymas nereiškia abejonēs, bet pilną ir tiktai nuolankų pasitikējimą Dievo pagalba. — [15]*Karjat-Arbē* : Arbēs miestas. Plg žem 15,13 ir k. Seniausis miesto vardas buvo Hebronas, paskiau jį praminta Karjat-Arbe ; Kalebas sugrąžino senąjį miesto vardą. — *Tenai tarp.* Ebr t : /tasai Arbē/ buvo didžiausis žmogus tarp Enakiečių

15. [1]*Siekē Edomo sieną...* Pietuose Judo giminēs plotas turējo susidurti su Idumēja ; taigi, pietryčiuose ir pietuose ji siekē Sino tyrumą, t y, šiaurinį Pharano tyrumos pakraštį /plg Sk 10,12/, taip kad Judo ribose buvo pietinē Palestina iki pačiam jos pakraščiui. — [2]*Jos siena...* Aprašoma pietinē Judo sūnų riba, kaip ji ējo nuo rytų į vakarus. — *Liežuvio* : įlankos, kuri labiau išsikišusi į pietus. — [5]*Rytuose...* Čia Judo sūnų riba ējo išilgai Mirties jūros. — *Iki tai pačiai.* Ebr t : nuo Jordano galo. Šiaurinē riba prasideda prie šiaurinēs Mirties jūros įlankos, kur į ją įteka Jordanas, todēl nuo Jordano įtakos. — [6]*Bethagla.* Dabar Kaer-Hadžlē tarp Jor-

pereina per vandenį, vadinamą Saulės šaltiniu ir baigiasi prie Rogelio šal-
tinio, [8]paskui pakilsta Enomo sūnaus slėniu, praeidama pro Jebusiečius
iš pietų šono, tai yra pro Jerusalę ; o iš čia pasikelia prie viršūnės kalno,
kurs yra ties Geenomu vakaruose nuo jo, šiauriniame Raphaimų slėnio
gale ; [9]nuo kalno viršūnės ji nueina iki vandens šaltiniui Nephtoa ir atei-
na prie Ephrono kalno sodžių ; toliau nusileidžia Baalos, tai yra Karjat-
jarimo arba Miškų miesto linkon ; [10]nuo Baalos pasuka į vakarus iki Seiro
kalnui ; praeina pro Jerimo kalno šlaitą į šiaurę iki Heslonui, nusilei-
džia į Betsamą ir ateina į Tamną ; [11]paskui eina šiaurinio Akarono šono
linkon, nusileidžia prie Sekhronos, pereina per Baalos kalną, ateina į Jeb-
neelį ir baigiasi vakaruose Didžiosios jūros siena. [12]Tos yra Judos sūnų sie-
nos aplinkui pagal jų šeimas
[13]Jephonės sūnui Kalebui jis davė dalį tarp Judo sūnų, kaip Viešpats
jam buvo įsakęs, Enako tėvo Karjat-Arbę, tai yra Hebroną. [14]O Kalebas Teis 1,20
išnaikino iš jo tris Enako sūnus Sesajį, Ahimaną ir Tolmajį iš Enako
giminės, [15]Patraukęs iš čia jis atėjo pas gyventojus Dabiro, kurs anksčiau
buvo vadinamas Karjat-Sepheriu, tai yra Raštų miestu. [16]Tenai Kalebas
tarė : Kas nugalės Karjatsepherį ir jį paims, tam aš duosiu moterystėn
savo dukterį Aksą. [17]Kenezo sūnus jaunesnysis Kalebo brolis Otoniėlis jį
paėmė, ir jis jam davė moterimi savo dukterį Aksą. [18]Kai jie keliavo
draug, jos vyras jai įkalbėjo, kad prašytų iš savo tėvo dirvos, ir ji sėdė-
dama ant asilo, ėmė dūsauti. Kalebas jai tarė : Kas tau yra ? [19]Ji gi
atsakė : Duok man palaiminimą ! Tu man davei sausos pietų žemės, pri-
dėk ir drėgnos. Taigi Kalebas jai davė drėgnos žemės augštai ir žemai

dano ir Jeriko į pietus nuo Galgalos. — *Bet-Arabą.* Ta vieta buvo tyrumoje netoli šiaurinio Mirties jūros galo. Ji jungiama tai su Judo, tai su Benjamino dalimi. Plg žem 61 e ; 18,22. — [7]*Tęsēsi iki Deberos...* Ebr t : pakilsta į Deberą. — *Adomimo.* Ta augštuma yra kelyje iš Jeriko į Jerusalę ; šiaurinis jos šlaitas baigiasi Wadiel-Kelt'o slēnyje ; todēl pati augštuma yra į pietus nuo to slēnio arba upelio. Tą vietą turējo galvoje Išganytojas /Lk 10,30/, sakydamas prilyginimą apie gailiaširdį Samaritoną. — *Saulēs šaltiniu.* Spēliojama, kad čia minimas Apaštalų šaltinis, dabar Ain el-Haud, arti valandos kelionēs nuo Jerusalēs prie kelio į Jeriką. — *Rogelio šaltinio.* Dabar Bir-Ejub, netoli nuo pietryčio Jerusalēs kampo, truputį žemiau už vietą, kur susijungia Hinnomo ir Kedrono slēniai. — [8]*Ennomo sūnaus slēniu.* Ebr *Ge Ben Hinnom.* Tas slēnis eina aplink Jerusalę iš pietų ir vakarų šono. Iš sutrumpinto jo vardo Ge Hinnom arba Geennomas radosi graik γεέννα, kuriuo vēliau imta vadinti pragarą dēlei baisių ir bjauriausių dalykų, kurie buvo daromi tame slēnyje. Žr 3 Kar 1,-7 ir k. — *Pro Jebusiečius...* Jerusalē, būdama tuomet Jebusiečių rankose, turējo vardą Jebus. Judo sienai einant pro Jerusalę pietų šonu, ji turējo priklausyti ne Judo, bet Benjamino giminei. — *Raphaimų slēnio.* Plg Prad 14,5. Tas slēnis prasideda visai arti Ennomo ir eina stačiai į pietus Betliejaus link. Prie šiaurinio jo galo yra minimas čia kalnelis. — [9]*Nuo kalno viršūnēs...* Toliau siena eina truputį į šiaurvakarius. — [10]*Iki Seiro kalnui.* Tai ne Idumējos kalnai, bet gal ne perdidelis kalnelis į šiaurvakarius nuo Quariete-el-Enob /Karjat jarimo/. — [11]*Akarono.* Pilistimų miestas. Žr aug 12,3

[13]*Enako tēvo Karjat-Arbę,* t y, Enako tēvo Arbēs miestą. Žr aug 14,15. — [14]*O Kalebas...* 14-19 eil kartojamos beveik žodis į žodį Teis 1,10-15. — *Tris Enako sūnus* : tris Enakaičių šeimas. — [15]*Karjat-Sepher,* t y, knygos miestas. — [18]*Jos vyras jai įkalbējo.* Anot ebr : ji įkalbinējo savo vyrui. Bet tasai gal nedrįso patenkinti jos

20Tai yra Judo sūnų giminės dalis pagal jų šeimas. 21Pačiame Judo
sūnų dalies pakraštyje išilgai Edomo ribos pietuose buvo miestai Kab-
seėlis, Ederis, Jaguras, 22Kina, Dimona, Adada, 23Kadesas, Asoras, Jetna-
mas, 24Ziphas, Telemas, Balotas, 25Naujasis Asoras, Karijotas, Hesronas,
tai yra Asoras, 26Amamas, Sama, Molada, 27Asergada, Hasemonas, Betpe-
letas, 28Hasersualis, Bersabėė, Bazijotija, 29Baala, Jimas, Esemas, 30Elto-
ladas, Kesilis, Harma, 31Sikelegas, Medemena, Sensena, 32Lebaotas, Seli-
mas, Aenas ir Remonas. Viso dvidešimt devyni miestai su jų sodžiais.
33Lygumoje gi buvo Estaolis, Sarea, Asena, 34Zanoe, Enganimas, Taphua,
Enajimas, 35Jerimotas, Adulamas, Sokhas, Azeka, 36Saraimas, Aditaima,
Gedera ir Gederotaimas, viso keturiolika miestų ir jų sodžiai. 37Sananas,
Hadasa, Magdalgadas, 38Deleanas, Masepha, Jektelis, 39Lakhis, Baskatas,
Eglonas, 40Kebonas, Lehemanas, Ketlis, 41Giderotas, Betdagonas, Naama,
Makeda, šešiolika miestų ir jų sodžiai. 42Labana, Eteris, Asanas, 43 Jephta,
Esna, Nesibas, 44Keila, Akhsibas, Maresa, devyni miestai ir jų sodžiai.
45Akaronas su jo miesteliais ir sodžiais. 46Nuo Akarono iki jūrai visa,
kas yra ties Azotu ir jo sodžiais. 47Azotas su jo miesteliais ir sodžiais,
Gaza su jos miesteliais ir sodžiais iki Egipto upeliui. O Didžioji jūra yra
čia jo siena. 48Kalnuose buvo Samiras, Jeteris, Sokotas, 49Dana ir Karjat-
sena, tai yra Dabiras, 50Anabas, Istemas, Animas, 51Gosenas, Olonas ir
Gilas, vienuolika miestų ir jų sodžiai. 52Arabas, Ruma, Esaanas, 53Janu-
mas, Bet-Taphua, Apheka, 54Atmata, Karjat-Arbe, tai yra Hebronas, ir
Sioras, devyni miestai ir jų sodžiai. 55Maonas, Karmelis, Ziphas, Jota,
56Jezraėlis, Jukadamas, Zanoė, 57Akainas, Gabaa, Tamna, dešimts miestų
ir jų sodžiai. 58Halhulis, Besuras, Gedoras, 59Maretas, Betanotas, ir Elte-
konas, šeši miestai ir jų sodžiai. 60Karjatbaalis, tas pats ir Karjatjarimas,
miškų miestas ir Areba, du miestu ir juodviejų sodžiai. 61Tyrumoje buvo
Betaraba, Medinas, Sakhakha, 62Nebsanas, Druskos miestas ir Engadis,

---

noro, todēl ji pati prašo tēvą dirvos. — *Sēdēdama ant asilo.* Anot ebr t: nuslinko nuo asilo, taip išreikšdama pagarbą tēvui. Plg Prad 24,64. — 19*Drēgnos.* Anot ebr t: vandens šaltinių

21*Buvo miestai.* Kuriose vietose buvo dauguma žem įvardintųjų miestų, nežinia. Pradžioje duodami vardai tų, kurie buvo Negebo žemēje, pradedant nuo rytų šono. — 25*Naujasis Asoras.* Ebr *Khatsor khadatthah.* — 28*Bersabēē.* Dabar Bir es- Seba'. Plg Prad 21,31 ir k. — 30*Harmą.* Kitur Horma ir Herma. Žr Sk 14,45 ir k. — 31*Sikelegas.* Vēliau jis buvo Pilistimų karaliaus Akhio atiduotas Dovidui. Žr 1 Kar 27,6. — 32*Dvidešimt devyni.* Tikrumoje vardų yra 36; taigi arba yra klaida skaitmenyje, arba kaikurie vardai reikia sujungti po du. — 33*Lygumoje.* Ebr *Šephelah.* Yra tai derlinga lyguma arti Tarpžemēs jūros į šiaurę nuo Gazos. — 36*Keturiolika.* Tikrumoje vardų yra 15. LXX vertime nēra paskutinio, Gedarotaimo. Plg aug 29 e. — 48*Kalnuose.* Tai didžiausis Judo giminēs plotas. Jis visas kalnuotas, bent kiek žemesnis vakaruose, o rytuose kildamas vis augštyn prieina netoli Mirties jūros. — 52*Ruma.* Ebr t: Rumah. — 60*Karjatbaalis...* Tarp 59 ir 60 eil LXX tekste yra dar įvardinta 11 miestų, buvusių Jerusalēs apylinkēje, kurie kitados turējo būti ir ebr t. Tų miestų vardai yra tokie: Θεκὼ, καὶ Ἐφραθά, αὕτη ἐστὶ Βαιθλεέμ, καὶ Φαγώρ, καὶ Αἰτάν, καὶ Κουλὸν, καὶ Τατάμ, καὶ Θωβῆς, καὶ Καρέμ, καὶ Γαλὲμ, καὶ Θεθὴρ, καὶ Μανοχώ. — 61*Tyrumoje.* Tarp Mirties jūros ir Judo kalnų. Tenai buvo kurį laiką Dovidas /1 Kar 23,24/, sakē savo pamokslus šv Jonas Krikštytojas /Mt 3,1/, ir buvo gundytas Išganytojas /Mt 4,1/. — 62*Druskos*

šeši miestai ir jų sodžiai. [63] Jerusalės gi gyventojų Jebusiečių Judo sūnūs negalėjo išnaikinti, ir Jebusiečiai pasiliko gyventi draug su Judo sūnumis Jerusalėje iki šiai dienai

16. [1]Dalis, tekusi pagal burtą Juozapo sūnums, buvo nuo Jordano ties Jeriku ir ties jo vandenimis į rytus, tyruma kilstanti nuo Jeriko Betelio kalno linkon ; [2]toliau siena eina iš Betelio Luzon, paskui pro Arkhio plotą Atarotan, [3]nusileidžia į vakarus išilgai Jephleto ploto iki žemojo Bethorono ir Gazerio apylinkėms, ir baigiasi jo plotas prie Didžiosios jūros. [4]Tai paveldėjo du Juozapo sūnūs Manasas ir Ephraimas [5]Ephraimo sūnų siena pagal jų šeimas buvo toki : Jų dalis buvo rytų šone Atarot-Adaras iki augštajam Bethoronui. [6]Toliau siena prieina prie jūros ; Makhmetatas gi yra šiaurėje ; tenai siena pasisuka rytų linkon į Tanat-Selą ir eina rytuose į Janoę ; [7]Iš Janoės nusileidžia į Atarotą ir Naaratą, ateina į Jeriką ir pasiekia Jordaną. [8]Iš Taphuos ji eina jūros linkon į Nendrių slėnį ir baigiasi prie Sūriausios jūros. Ta yra Ephraimo sūnų dalis pagal jų šeimas. [9]Be to buvo atskirta Ephraimo sūnums miestai ir jų sodžiai Manaso sūnų dalyje. [10]O Ephraimo sūnūs neužmušė Kananiečių, gyvenusių Gazery, ir Kananiečiai pasiliko gyventi iki šiai dienai tarp Ephraimo kaip čyžininkai

17. [1]Teko taip pat dalis pagal burtą giminei Manaso /kurs buvo Juozapo pirmgimis/, Manaso pirmgimiui Makhirui, tėvui Galaado, vyro kovotojo, paveldėjusio Galaadą bei Basaną, [2]ir kitiems iš Manaso sūnų Sk 26,30

---

miestas. Ebr *'Ir-Hammelakh.* — [63]*Jebusiečiai... gyventi...* Anot Teis 1,8 Israēlaičiai paskiau atēmē iš Jebusiečių Žemąjį miestą ; augštąjį gi atēmē tik Dovidas. Žr 2 Kar 5,1...

2/ *Juozapo sūnų dalis*

16,1-17,18. Du Juozapo sūnu Ephraimas ir Manasas gauna šiapus Jordano vieną dalį, kurios pietinē siena tuojau nurodoma /16,1-4/ ; toliau aprašoma šiaurinē Ephraimo giminēs siena, kuria jis buvo atskirtas nuo Manaso /16,5-10/ ; tekęs gi Manaso giminei plotas šiapus Jordano buvo atiduotas jos šeimoms /17,1-13/. Ēmus dejuoti Juozapo sūnums, kad jie gavę labai mažą dalį, Jošuē jiems pataria atsikovoti daugiau iš Kananiečių /17,14-18/

16. [1]*Dalis, tekusi...* Dviejų Juozapo sūnų plotas pradžioje nurodomas apskritai, o toliau pasakoma, kaip jis buvo paskirtas tarp Ephraimo ir Manaso giminių. Jis buvo į šiaurę nuo Benjamino sūnų dalies, rytuose siekē Jordano upę ties Jeriku ir ties jo šaltiniais, todēl jų sienose buvo Bethaveno tyruma. Žr žem 18,12. — [2]*Iš Betelio...* Žr Prad 28,19. Aiškiau nurodoma Juozapo sūnų riba pietuose. — *Arkhio.* Plg 2 Kar 15,32' — *Atarotan.* Pilnas jo vardas Atarotadaras. Žr žem 5 e.

[5]*Ephraimo sūnų siena...* Pradedant aprašinēti vien Ephraimiečių sienas pradžioje trumpai pakartojama, kas aug pasakyta apie pietinę Juozapo sūnų sieną. Kitos ribos aprašomos labai trumpai, minint beveik visai dabar nebežinomas vietas. Šiaurinē siena regis aprašoma pradedant nuo jos vidurio /6.7 e/ pradžioje, o paskui Tarpžemēs jūros link. Pats aprašymo tekstas neatrodo, kad būtų visai tikras. — [7]*Į Jeriką.* Riba turējo eiti pro Jeriką iš šiaurēs šono, nes pats Jerikas buvo atiduotas Benjamino giminei Žr žem 18,21. — [8]*Iš Taphuos.* Tai ne ta pati vieta, ką aug 12,17 ir k. — *Jūros* : Tarpžemēs. — *Nendrių slēnį.* Ebr *Qanah.* — *Sūriausios.* Ebr t nēra to aptarimo ; kalbama gi apie Tarpžemēs jūrą

17. [1]*Manaso pirmgimiui* : draug ir viengimiui. Žr Sk 26,29... — [2]*Ir kitiems iš Manaso sūnų* : Iš Manaso palikuonių. — [5]*Dešimtį varsnų,* t y, dešimtį žemēs dalių ;

pagal jų šeimas, Abiėzerio sūnums, Heleko sūnums, Esriėlio sūnums, Sek-
hemo sūnums, Heferio sūnums ir Semido sūnums ; šitie yra Juozapo
Sk 27,1 ; 36,11 sūnaus Manaso sūnūs, vyriškiai pagal jų šeimas. [3]Manaso gi sūnaus Ma-
khiro sūnaus Galaado sūnaus Heferio sūnus Salphaadas neturėjo sūnų,
bet tiktai dukteris, kurių šitie yra vardai : Maala, Noa, Hegla, Melka ir
Tersa. [4]Jos atėjo kunigo Eleazaro, Nuno sūnaus Jošuės ir kunigaikščių
akivaizdon ir tarė : Viešpats įsakė per Mošę, kad mums būtų duota dalis
tarp mūsų brolių. O jis joms davė pagal Viešpaties paliepimą dalį tarp
jų tėvo brolių. [5]Taip tai Manasui teko dešimts varsnų, neskaitant Gala-
ado ir Basano žemės anapus Jordano. [6]Nes Manaso dukterys paveldėjo
tėviškę tarp jo sūnų. Galaado gi žemė teko kaip dalis likusiems Manaso
sūnums. [7]Manaso siena ėjo nuo Aserio į Makhmetatą, kurs yra ties Si-
kemu, ir toliau po dešinei pro Taphuos šaltinio gyventojus. [8]Nes Manasui
teko kaip dalis žemė Taphuos miesto, kurs būdamas šalia Manaso sienų
pridera Ephraimo sūnums. [9]Toliau siena eina žemyn į Nendrių slėnį, į
pietus nuo upelio Ephraimo miestų, esančių Manaso miestų tarpe ; Ma-
naso siena yra į šiaurę nuo upelio ir jos galas prieina prie jūros ; [10]taip
kad Ephraimo dalis yra į pietus, o Manaso į šiaurę, ir abidvi baigiasi prie
jūros ; šiaurės šone juodvi susiduria su Asero gimine, o rytų šone su Isa-
kharo gimine. [11]Bet Manasas turėjo taip pat tėviškę tarp Isakharo ir tarp
Asero, būtent, Betsaną ir jo sodžius, Jeblaamą su jos sodžiais, Doro gyven-
tojus su jų miestais, taip pat Endoro gyventojus su jų sodžiais, lygiai
ir Tenako gyventojus su jų sodžiais, Magedą su jų sodžiais ir trečią
Nopheto miesto dalį. [12]Manaso sūnūs neįstengė sugriauti šitų miestų, ir
Kananiečiai ėmė toliau gyventi savo žemėje. [13]Sustiprėję gi Israėlio sū-
nūs pavergė Kananiečius ir padarė juos čyžininkais, bet jų neužmušė
[14]Tuomet Juozapo sūnūs kalbėjo Jošuei ir tarė : Kodėl man davei
paveldėti tik vieną dalį ir vieną varsną, tuo tarpu kad mūsų tokia dau-
gybė ir Viešpats mane palaimino? [15]Jošuė jiems tarė : Jei esi gausinga
tauta, pakilk į mišką ir išsikirsk sau plotus Pereziečių ir Raphaimų že-
mėje, nes Ephraimo kalno dalis tau per angšta. [16]Juozapo sūnūs jam
atsakė : Mes negalėsime pakilti į kalnuotas vietas, nes Kananiečiai, kurie
gyvena lygumoje, kur yra Betsanas su savo sodžiais ir kur Jezraėlis užima

---

penkios buvo atiduotos šeimoms, kuriose buvo vyriškiai, o šeštoji paskirstyta į penkias daleles penkioms Salphaado dukterims. — [7]*Manaso siena* : pietuose nuo rytų į vakarus. — [8]*Nes Manasui...* Taphuos apylinkė atiduota Manaso giminei, bet pats Taphuos miestas pasidarė Ephraimiečių nuosavybe. — [9]*Toliau siena...* Ebr tos eil t reiktų išversti taip : Siena nusileidžia prie Nendrių upelio ; į pietus nuo upelio miestai priklauso Ephraimui ; viduryje yra Manaso miestai ; o Manaso siena yra į šiaurę nuo upelio. — [10]*Susiduria su Asero gimine.* Dviejų giminių plotas vienu savo šonu, priklausančiu Manasui, šiaurėje pasiekia Asero giminės dalį. — [11]*Betsaną.* Paskesnis jo vardas buvo Skitopolis /Teis 3,10 ir k/ ; dabar Beisan Jordano slėnyje. — *Jeblaamą.* Plg 4 Kar 9,27. — *Trečią Nopheto...* Ebr t : tris augštumas. Jose buvo trys aug įvardintieji miestai

[14]*Tik vieną dalį.* Dviejų Juozapo sūnų giminėms šiapus Jordano duota viena dalis, kurią tik perskirta į dvi pusi. — [15]*Jei esi...* Jie turi pasinaudoti savo stiprybe ir padaryti tai, ko kiti silpnesni neįstengtų nuveikti. — [16]*Mes negalėsime pakilti.* Ebr t : kalno mums nepakaks. Juozapo sūnūs kartoja savo skundą ir ypač kreipia dėmesį į slėnį, kurio jie sakosi negalėsią paimti dėlei geležinių Kananiečių vežimų ; bet iš Jošuės susilaukia rimto atsakymo ir paraginimo drąsiai eiti prieš

vidurį slėnio, naudojasi geležiniais vežimais. [17]Jošuė gi tarė Juozapo na-
mams Ephraimui ir Manasui : Esi gausinga tauta ir didelės galybės ; tau
negana vienos dalies ; [18]bet eisi į kalnus, išsikirsi sau ir apsivalysi plotus
apsigyventi, galėsi ir toliau eiti, kai nugalėsi Kananiečius, kurie, kaip
sakai, turi geležinių vežimų ir yra labai stiprūs

18. [1]Visi Israėlio sūnūs susirinko Sile ir tenai ištiesė liudijimo pa-
dangtę, o žemė buvo jiems pavergta. [2]Buvo gi likusios septynios Israėlio
sūnų giminės, kurios dar nebuvo gavusios savo dalies. [3]Taigi Jošuė jiems
tarė : Kaip ilgai dar jūs pasiliksite nerangūs ir neeisite paveldėti žemės,
kurią Viešpats, jūsų tėvų Dievas, jums davė ? [4]Išrinkite iš kiekvienos
giminės po tris vyrus, kad juos siųsčiau ir kad jie pakilę pereitų žemę,
ją aprašytų pagal kiekvienos giminės skaičių ir atneštų pas mane, ką
bus aprašę. [5]Pasidalinkite sau žemę į septynias dalis ; Judas tepasilieka
savo sienose pietų krašte, o Juozapo namai šiaurėje; [6]likusią gi žemę
aprašykite ir padarykite iš jos septynias dalis ; paskui ateisite čia pas
mane, kad Viešpaties, jūsų Dievo, akivaizdoje mesčiau jums čia burtą ;
[7]nes Levitai negauna dalies tarp jūsų, bet Viešpaties kunigystė yra jų
dalis. Gadas gi, Rubenas ir Manaso giminės pusė jau gavo savo tėviškę
anapus Jordano į rytus nuo jo ; ir ją jiems davė Viešpaties tarnas Mošė.
[8]Kai vyrai pakilo, kad eitų žemės aprašyti, Jošuė jiems įsakė ir tarė :
Pereikite žemę, ją aprašykite ir sugrįžkite pas mane, kad čia Viešpaties
akivaizdoje Sile mesčiau jums burtą. [9]Taigi jie išėjo ir apžiūrėję žemę
paskirstė į septynias dalis, surašydami knygon ; paskui sugrįžo į Silo
stovyklą pas Jošuę. [10]Jis metė burtus Viešpaties akivaizdoje Sile ir pada-
lino žemę į septynias dalis tarp Israėlio sūnų

---

priešus. — [18]*Galēsi ir toliau*... Ebr t : « Tau priklausys ir jo /miško/ išējimas ir tu išvarysi Kananiečius ». Taigi, Juozapo sūnų dalis bus praplatinta plotais aplink kalną

3/ *Septynių kitų giminių dalys*

18,1-19,51. Kada sandoros padangtē buvo perkelta į Silą, Jošuē liepē išrinkti vyrus, kurie aprašytų dar negavusių dalies giminių žemę, ją paskirstyti į septynias dalis, kurias jis atiduoda pagal burtą septynioms giminēms /18,1-10/ ; toliau nurodoma sienos, miestai ir sodžiai, tekusieji kiekvienai giminei, būtent, Benjamino /18,11-28/, Simeono /19,1-9/, Zabulono /19,10-16/, Isakharo /19,17-23/, Asero /19,24-31/, Nephtalio /19,32-39/ ir Dano /19,40-48/ ; pagaliau pasakojama, kas buvo duota pačiam Jošuei /19,49-51/

18. [1]*Sile.* Dabar Selun, prie kelio vedančio iš Jerusalēs į Sikemą, nepertoli nuo to paskutiniojo miesto. Silas buvo viduryje Palestinos, Ephraimo giminēs plote, ir čia pasiliko sandoros padangtē iki Samuēlio laikų. — [3]*Pasiliksite nerangūs*... Kada jau dauguma Kananiečių buvo nugalēta ir dalis Israēlaičių pasiēmē sau paskirtas žemes, kiti, papratę gyventi padangtēse, nebeskubējo eiti kiekviena į savo vietą. — [4]*Iš kiekvienos giminēs,* t y iš likusių septynių. — *Pagal*... *skaičių* : kiek kuriai giminei reikējo, žiūrint didesnio ar mažesnio šeimų skaičiaus. Išrinktieji vyrai turējo aprašyti žemę, nurodant jos padalinimą į apskričius, jos derlingumą, miestus ir tt. — [5]*Judas tepasilieka*... Jošuē, tiesa, primena, kad gavusios dalį Judo ir Juozapo giminēs turi pasilikti savo vietose, viena pietuose, antra gi šiaurēje, bet jis nesako, kad Judo ir Juozapo ribose nebus padaryta jokio pakeitimo. — [6]*Likusią*... Ebr t : jūs aprašysite žemę, septynias dalis, ir atnešite aprašymą pas mane, kad... — [9]*Taigi jie išējo*... Ebr t : « Vyrai išējo, perējo žemę ir ją aprašē pagal miestus, septynias dalis, knygoje ». Pats

[11]Pirmasis iškritęs burtas buvo Benjamino sūnų pagal jų šeimas, kad
jie paveldėtų žemę tarp Judo sūnų ir Juozapo sūnų. [12]Jų siena šiaurėje
prasideda nuo Jordano ir eina toliau pro Jeriką iš šiaurės šono ; iš ten
ji pakilsta vakarų linkon į kalnus ir prieina prie Bethaveno tyrumos ;
[13]paskui ji eina į pietus pro Luzą, kuri vadinama taip pat Beteliu, nusi-
leidžia į Atarotadarą arti kalno, kurs yra į pietus nuo žemojo Bethorono ;
[14]toliau ji pasisuka nusileisdama jūros linkon, pietuose nuo kalno, kurs
yra ties Bethoronu pietų šone ir baigiasi Judo sūnų mieste Karjat-Baale,
kurs vadinamas taip pat Karjat-Jarimu. Tasai yra jos šonas ties jūra
vakaruose. [15]Pietų šone siena prasideda nuo Karjat-Jarimo ties jūra ir
eina iki Nephtoos vandenų šaltiniui ; [16]toliau nusileidžia iki daliai kalno,
kurs yra ties Enomo sūnų slėniu prie šiaurinio Raphaimų slėnio galo,
nueina žemyn į Geenomą /tai yra į Enomo slėnį/ išilgai Jebusiečių šono
pietuose ir ateina iki Rogelio šaltiniui ; [17]tenai pasisuka į šiaurę, eina prie
Ensemo, tai yra prie Saulės šaltinio, [18]tęsiasi iki kauburių, esančių ties
Adomimo augštumomis, nusileidžia iki Abenboenui, tai yra iki Rubeno
sūnaus Boeno akmeniui, praeina iš šiaurės pusės iki laukų ir nusileidžia
į lygumą, [19]praeina iš šiaurės šono pro Bet-Haglą ir baigiasi prie šiauri-
nio Sūriausios jūros liežuvio, prie pietinio galo Jordano, [20]kurs yra jų
siena rytų šone. Ta yra Benjamino sūnų pagal jų šeimas dalis su jų sie-
nomis aplinkui. [21]Jo miestai buvo Jerikas, Bet-Hagla, Kasio slėnis, [22]Bet-
Araba, Samaraimas, Betelis, [23]Avimas, Aphara, Ophera, [24]Emonos sodžius,
Ophnis, Gabee ; dvylika miestų ir jų sodžiai. [25]Gabaonas, Rama, Berotas,
[26]Mesphe, Kaphara, Amosa, [27]Rekemas, Jarephelis, Tarėla, [28]Sela, Elephas,
Jebus, tai yra Jerusalė, Gabaatas ir Karjatas, keturiolika miestų ir jų
sodžiai, tai yra Benjamino sūnų dalis pagal jų šeimas

19. [1]Antrasis burtas teko Simeono sūnums pagal jų šeimas ; jų gi
tėviškė buvo [2]Judo sūnų dalies viduryje : Bersabėė, Sabėė, Molada, [3]Ha-
sersualis, Bala, Asemas, [4]Eltoladas, Betulis, Harma, [5]Sikelegas, Betmarkha-
botas, Hasersusa, [6]Betlebaotas ir Sarohenas ; trylika miestų ir jų sodžiai ;
[7]Ainas, Remonas, Ataras ir Asanas ; keturi miestai ir jų sodžiai ; [8]visi
miesteliai aplink šituos miestus iki Baalat-Beerui, Ramatui pietuose. Ta
yra tėviškė Simeono sūnų pagal jų šeimas [9]Judo sūnų tėviškės dalyje,
nes šita buvo per didelė, ir todėl Simeono sūnūs gavo jų dalį jų tėviškės
viduryje

[10]Trečiasis burtas teko Zabulono sūnums pagal jų šeimas ; jų dalies
siena tęsėsi iki Saridui ; [11]ji pakilsta nuo jūros ir nuo Meralos ir eina į

---

paskyrimas į septynias dalis, matomai, buvo padarytas jau sugrįžus išsiųstiesiems

[12]*Jų siena šiaurėje...* Ebr t : « Riba pakilsta pro Jeriką šiaurės link ». Buvo tai ta pati riba, ką ir Ephraimo riba pietuose. Žr aug 16,1.. Eina į pietus pro Luzą... Ebr t: eina pro Luzą pietiniu Luzos šonu. — [15]*Pietų šone.* Ta pati riba buvo Judo giminės šiaurėje. Žr aug 15,5-9; 19 e gale ebr t dar pasakyta : Ta yra pietinė riba ; o 20 e prasideda: Jordanas yra riba iš rytų šono. — [24]*Emonos sodžius.* Ebr *Kephar ha-'ammonai.* — [26]*Mesphę.* Kitur Maspha. Žr Teis 20,1 ir k

19. [1]*Simeono sūnums...* Judo giminė pasiliko pietuose, bet jos miestų dalis su aplinkiniais sodžiais buvo atiduota negausingai Simeono giminei, kuri tuo būdu buvo išskirstyta /plg Prad 49,7/. Dauguma jos miestų buvo įvardinta, kalbant apie Judo miestus. Žr aug 15,21... — [6]*Trylika.* Vardų tikrumoje buvo 14 ; bet Bersabėė ir Sabėė gal buvo tas pats miestas

[10]*Iki Saridui.* Jo vieta nežinoma, todėl nežinia, kur buvo ir ribos pra-

Debasetą iki upeliui, kurs yra ties Jekonamu. [12]Iš Saredo ji pasisuka rytų linkon į Keselettaboro apylinkes, toliau eina prie Dabereto ir pakilsta į Japhię ; [13]o iš ten nueina į rytus nuo Gethepherio ir Takasino, toliau į Remoną, Amtarą ir Noą, [14]ir pasisuka į šiaurę Hanatono linkon ; baigiasi gi Jephtaėlio slėnyje, [15]Katete, Nealolyje, Semerone, Jeraloje ir Betlieujje ; apima gi dvylika miestų ir jų sodžius. [16]Ta yra tėvonystė, miestai ir jų sodžiai, giminės Zabulono sūnų pagal jų šeimas

[17]Ketvirtasis burtas teko Isakharui pagal jo šeimas. [18]Jo tėvonystė buvo Jėzraėlis, Kasalotas, Sunemas, [19]Hapharaimas, Seonas, Anaharatas, [20]Rabotas, Kesijonas, Abesas, [21]Rametas, Enganimas, Enhada, Betpesesas. [22]Jo siena eina iki Taborui, Sehesimai ir Betsamui ; baigiasi gi prie Jordano ; viso šešiolika miestų ir jų sodžiai. [23]Ta yra dalis, miestai ir jų sodžiai, Isakharo sūnų pagal jų šeimas

[24]Penktasis burtas teko Asero sūnų giminei pagal jų šeimas. [25]Jų sienos buvo Halkatas, Khalis, Betenas, Aksaphas, [26]Elmelekas, Amaadas ir Mesalis ; jos siekia Karmelį prie jūros, Sihorą ir Labanatą, [27]pasisuka rytų linkon į Betdagoną ir eina iki Zabulonui ir Jephtaėlio slėniui šiaurės linkon į Betemeką ir Nehiėlį. Toliau eina po kairei nuo Kabulo, [28]Abrano, Rohobo, Hamono ir Kanos iki didžiajam Sidonui, [29]pasisuka Hormon iki stipriausiam Tiro miestui ir iki Hosai, ir ji baigiasi prie jūros Akhzibo varsnu ; [30]be to joje yra Amona, Aphekas ir Rohobas, viso dvidešimt du miestu ir jų sodžiai. [31]Ta yra dalis, miestai ir jų sodžiai, Asero sūnų pagal jų šeimas

[32]Šeštasis burtas teko Nephtalio sūnums pagal jų šeimas. [33]Jų siena tęsėsi nuo Helepho ir Elono per Saananimą, Adamį, tai yra Nekebą, ir per Jebnaėlį lig Jekumui ir ji eina iki Jordanui ; [34] paskui ji pasisuka vakarų linkon į Azanot-Taborą, iš čia eina į Hukuką, prieina pietuose prie Zabulono, prie Asero vakaruose ir prie Judo Jordano šone saulėtekiuose. [35]Jų stipriausi miestai, Asedimas, Seras, Ematas, Rekatas, Keneretas, [36]Edema, Arama, Asoras, [37]Kedesas, Edrajis, Enhasoras, [38]Jeronas, Magdalėlis, Horemas, Betanatas ir Betsamas, devyniolika miestų ir jų sodžiai. [39]Ta yra dalis, miestai ir jų sodžiai, Nephtalio sūnų giminės pagal jų šeimas

---

džia. [11]*Iki upeliui* : Kisonui. Teis 4,7.13. — *Jekonamu.* Kitur Jakhananas. Žr aug 12,22. — [12]*Iš Saredo.* Tas pats vardas, ką ir 10 eil. — [14]*Jephtaēlio.* Tas slēnis yra ties Genezareto ežeru ir Tarpžemio jūra. — [16]*Ta yra tēvonystē...* Jos plotas buvo tarp Tarpžemēs jūros, Karmelio ir pietinio Genezareto ežero galo, į šiaurę nuo Isakharo, į pietryčius nuo Aserio ir į pietvakarius nuo Nephtalio

[17]*Isakharui pagal jo...* Isakharo giminēs plotas buvo tarp Jordano rytuose, Zabulono šiaurēje, Karmelio kalno ir Manaso vakaruose ir pietuose

[24]*Asero sūnų giminei.* Jos kaimynais rytuose buvo Nephtalio giminē, o pietuose Zabulono. Asero plotas tęsēsi išilgai Tarpžemēs jūros, maždaug nuo Karmelio iki Sidonui, bet pati pajūrē pasiliko tikrumoje Phenikijiečių rankose. — [26]*Karmelį prie jūros.* Ebr t : Karmelio jūros šone, todēl vakaruose. — *Sihorą ir Labanatą.* Ebr Šikhor-Libnath, Libnato upē, rasi Nahr Zerka, tekanti į jūrą pietuose nuo Karmelio. — [27]*Jephtaēlio slēniui.* Plg aug 14 e. — [29]*Hormon.* Ebr *Ramah.* Tekstas čia matomai sugadintas

[32]*Nephtalio sūnums.* Jų plotas buvo išilgai Jordano upēs nuo jos pradžios iki Genezareto ežerui ir toliau išilgai to ežero. — [33]*Jų siena...* 33 e nurodomos ribos vakaruose, šiaurēje ir rytuose, o 34 e riba pietuose. — [34]*Prie Judo.* LXX vertime to ž nēra. Ir tikrumoje Nephtalio plotas

[40]Septintasis burtas teko Dano sūnų giminei pagal jų šeimas. [41]Jų
dalies siena buvo Sara, Esteolis, Hirsemas, tai yra Saulės miestas, [42]Se-
lebinas, Ajalonas, Jetela, [43]Elonas, Temna, Akronas, [44]Eltekė, Gebetonas,
Balaatas, [45]Judis, Banė, Barakhas, Getremonas, [46]Mejerkonas ir Arekonas
su jo plotu ties Jope; [47]ir čia siena baigiasi. Bet Dano sūnūs pakilo,
kovojo prieš Lesemą ir jį paėmė; jie jį ištiko kalavijo ašmenimis, pa-
veldėjo ir jame gyveno pakeitę jo vardą Lesemą į Daną, nuo savo tėvo
Dano vardo. [48]Ta yra dalis, miestai ir jų sodžiai, Dano sūnų giminės
pagal jų šeimas

[49]Kai Jošuė pabaigė dalinti burtu žemę kiekvienam pagal jo gimi-
nę, Israėlio sūnūs davė Nuno sūnui Jošuei paveldėti savo tarpe, [50]kaip
Viešpats buvo įsakęs, Tamnat-Saraos miestą, kurio jis reikalavo Ephraimo
kalnuose; jis gi pasistatė miestą ir jame apsigyveno

[51]Tos yra dalys, kurias burtu paskirstė kunigas Eleazaras, Nuno sū-
nus Jošuė, šeimų ir Israėlio giminių kunigaikščiai Sile Viešpaties akivaiz-
doje prie liudijimo padangtės angos, ir taip jie padalino žemę

20. [1]Viešpats kalbėjo Jošuei tardamas: Kalbėk Israėlio sūnums ir
Sk 35,11 jiems sakyk: [2]Atskirkite pabėgeliams miestus, apie kuriuos jums kalbė-
Pak 19,2 jau per Mošę, [3]kad į juos bėgtų kiekvienas, kurs bus užmušęs žmogų
netyčiomis, ir galėtų išvengti rūstybės artimo, kurs yra kraujo keršyto-
jas. [4]Atbėgęs į vieną iš tų miestų, jis sustos prie miesto vartų ir pasakys
ano miesto vyresniesiems tai, kas patvirtina jo nekaltybę; po to jie jį
priims ir jam duos vietos apsigyventi. [5]Jei paskui jį atsivys kraujo keršy-
tojas, neišduos į jo rankas, nes jis užmušė savo artimą netyčiomis ir ne-
įrodyta, kad dviem ar trimis dienomis anksčiau būtų buvęs jo neprietelis.
[6]Jis gyvens aname mieste, kolei stos į teismą atsakyti už savo pasielgimą
ir kolei nenumirs vyriausis kunigas, koks bus tuo metu; paskui žmogžu-
dys sugrįš ir įeis į savo miestą ir namus, iš kurių buvo pabėgęs

[7]Taigi jie paskyrė Kedesą Galilėjoje Nephtalio kalnuose, Sikemą
Pak 4,43 Ephraimo kalnuose ir Karjat-Arbę, tai yra Hebroną, Judo kalnuose. [8]Ana-

---

negalējo susidurti su Judo dalimi. — [38]*Devyniolika.* Skaičius netikras kaip ir kitose vietose

[40]*Dano sūnų giminei.* Jų plotas buvo Tarpžemēs jūros pakraštyje į vakarus nuo Ephraimo; bet jie dar sau užkovojo Lesemo apylinkę. Žr žem 47 e. Kaikurie jų miestai buvo pradžioje paskirti Judo giminei. — [47]*Prieš Lesemą.* Kitur Lais. Žr Teis 18,1... Kur plačiau pasakojama apie to miesto užkariavimą

[50]*Tamnat — Saraos miestą.* Spējama, kad dabar ta vieta vadinama Tibne. — *Ephraimo kalnuose*: Todēl Ephraimo giminēje, iš kurios buvo kilęs pats Jošuē. — *Pasistatē*: sustiprino

4/ *Prieglaudos miestų paskyrimas*

20,1-9. Vykdant Dievo duotą įsakyma, paskiriama šeši prieglaudos miestai, trys šiapus ir trys anapus Jordano

20. [1]*Viešpats kalbējo*: kada Žadētoji žemē buvo jau padalinta tarp Israēlio sūnų. — [2]*Pabēgēliams...* Žr Iš 21,13; Sk 35,9 ir k. — [3]*Artimo, kurs yra...* Teisē keršyti už žmogaus užmušimą buvo palikta tik artimesniam užmuštojo giminaičiui. Kas tyčiomis užmušdavo žmogų, įžeisdavo ne tik užmuštojo šeimą, bet ir patį Dievą, pagal kurio paveikslą žmogus sutvertas; todēl tikruoju keršytoju už išlietą kraują yra Dievas. Plg Prad 9,5. — [4]*Jis sustos prie miesto...* Tai turējo būti tik trumpas bylos tyrinējimas; teismas gi turējo būti vēliau keršintojo akyse. — [5]*Nes jis užmušē...* Ebr t: nes jis netyčiomis užmušē savo artimą, dar nebūdamas iki tam laikui jo neprieteliu. Žr Pak 19,4.

pus Jordano į rytus nuo Jeriko paskyrė Bosorą, esantį tyrumos gilu-
moje tarp Rubeno giminės, tarp Gado giminės Ramotą Galaade ir tarp
Manaso giminės Gauloną Basane. [9]Šitie miestai buvo paskirti visiems
Israėlio sūnums ir jų tarpe gyvenantiems ateiviams, kad į juos bėgtų,
kas netyčiomis bus užmušęs žmogų, ir kad nemirtų rankose artimo, gei-
džiančio atkeršyti už išlietą kraują, kolei nestos prieš tautą savo bylos
išdėstyti

21. [1]Levio šeimų kunigaikščiai priėjo prie kunigo Eleazaro, Nuno
sūnaus Jošuės ir šeimų vadų iš kiekvienos Israėlio sūnų giminės [2]ir jiems Sk 35,2
kalbėjo Sile, Kanaano žemėje, ir tarė : Viešpats įsakė per Mošę, kad mums
būtų duoti miestai apsigyventi ir jų priemiesčiai galvijams auginti. [3]Taigi
Israėlio sūnūs davė iš savo paveldėtų dalių, kaip Viešpats buvo liepęs,
miestus ir jų priemiesčius. [4]Kunigo Aarono sūnums iš Kaato šeimos teko
pagal burtą trylika miestų iš Judo, Simeono ir Benjamino giminių, [5]o
kitiems Kaato sūnums, kurie dar buvo likę, tai yra Levitams, teko dešimts
miestų iš giminių Ephraimo bei Dano ir iš pusės Manaso giminės. [6]To-
liau burtas krito Gersono sūnums, kad gautų trylika miestų iš giminių
Isakharo, Aserò ir Nephtalio ir iš Manaso giminės pusės Basane ; [7]o
Merario sūnums pagal jų šeimas teko dvylika miestų iš Rubeno, Gado ir
Zabulono giminių. [8]Taigi Israėlio sūnūs davė Levitams miestus ir jų prie-
miesčius, kaip Viešpats buvo įsakęs per Mošę, paskirstydami kiekvienam
pagal burtą

[9]Iš Judo ir Simeono sūnų giminių Jošuė davė miestus, kurių šitie 1 Kron 6,55
yra vardai : [10]Aarono sūnums iš Kaato šeimos Levio giminės /nes pir-
masis burtas jiems teko/ [11]Enako tėvo Karjat-Arbę, kuri vadinama He-
bronu, Judo kalnuose ir jo priemiesčius aplinkui ; [12]jo gi laukus ir sodžius Aug 14,14
jis buvo atidavęs paveldėti Jephonės sūnui Kalebui. [13]Taigi jis davė
kunigo Aarono sūnums prieglaudos miestą Hebroną ir jo priemiesčius,
Lobną su jo priemiesčiais, [14]Jeterį, Estemą, [15]Holoną, Dabirą, [16]Ainą,
Jetą, Betsamą su jų priemiesčiais ; devynis miestus iš dviejų giminių,
kaip pasakyta ; [17]iš Benjamino gi sūnų giminės Gabaoną, Gabaę, [18]Ana-
totą, Almoną su jo priemiesčiais, keturis miestus. [19]Visų kunigo Aarono
sūnų miestų buvo draug trylika su jų priemiesčiais. [20]Likusioms gi Kaato
sūnų šeimoms iš Levio giminės štai kas buvo duota paveldėti : [21] Iš

---

[7]*Galilējoje*. Tas vardas, reiškiąs apskritį, kuriuo paskiau vadinta visa šiaurinē Palestinos pusē, čia sutinkamas pirmą kartą. — [8]*Paskyrē* : patvirtino anksčiau Mošēs padarytą paskyrimą

5/ *Kunigų ir Levitų miestai*

21,1-43. Pareikalavus Levio giminei sau pažadētųjų miestų, pirma nutariama pagal burtą, kuriose giminēse gaus miestus atskiros Levio šeimos /1-8/ ; paskui pasakomi miestai, atiduoti Aarono sūnums, t y kunigams /9-19/. Kaato šeimoms /20-26/, Gersono /27-33/ ir Merario /34-40/ ; pagaliau pažymima, kad visas Dievo įsakytas padalinimas buvo jau įvykdytas

21. [2]*Viešpats įsakē*... Žr Sk 35,6... — [3]*Miestus ir*... Visų pirma šešis prieglaudos miestus, o taipgi 42 kitus miestus, kuriuos išrinko Israēlio kunigaikščiai ir paskirstē tarp atskirų Levio šeimų pagal burtą. — [4]*Kunigo*. Visų pirma paskirta miestai Aarono sūnums, t y kunigams. Aaronas buvo iš Kaato šeimos. — [5]*Kitiems Kaato sūnums*... Buvo tai Isaaro, Hebrono, Ozijēlio ir pagaliau Mošēs palikuonys. Plg Iš 6,16... — [6]*Gersono*... [7]*Merario sūnums* : levitams, kilusiems iš kitų dviejų Levio sūnų

Ephraimo giminės prieglaudos miestas Sikemas su jo priemiesčiais Eph-
raimo kalnuose, Gazeris, [22]Kibsaimas ir Bethoronas su jų priemiesčiais,
keturi miestai ; [23]taipgi iš Dano giminės Eltekas, Gabatonas, [24]Ajalonas
ir Getremonas su jų priemiesčiais, keturi miestai ;[25]toliau iš pusės Manaso
giminės Tanakhas ir Getremonas su juodviejų priemiesčiais, du miestu.
[26]Viso buvo duota Kaato sūnums žemesniojo laipsnio dešimts miestų ir
jų priemiesčiai. [27]Taip pat Gersono sūnums iš Levio giminės jis davė iš
pusės Manaso giminės prieglaudos miestą Gauloną Basane ir Bosrą su
juodviejų priemiesčiais, du miestu. [28]Toliau iš Isakharo giminės Kesi-
joną, Dabeketą, [29]Jaramotą ir Enganimą su jų priemiesčiais, keturis mies-
tus ; [30]iš Asero giminės, Abdoną, [31]Helkatą ir Rohobą su jų priemiesčiais,
keturis miestus. [32] Taip pat iš Nephtalio giminės prieglaudos miestą Kede-
są Galilėjoje, Hamot-Dorą ir Kartaną su jų priemiesčiais, tris miestus.
[33]Gersono šeimų miestų viso buvo trylika su jų priemiesčiais. [34]Merario
gi sūnums, žemesniojo laipsnio Levitams, pagal jų šeimas buvo duota iš
Žabulono giminės Jeknamas, Karta, [35]Damna ir Naalolis, keturi miestai
su jų priemiesčiais. [36]Iš Rubeno giminės anapus Jordano ties Jeriku prie-
glaudos miestas Bosoras tyruose, Misoras, Jaseris, Jetsonas ir Mephaatas,
keturi miestai su jų priemiesčiais. [37]Iš Gado giminės prieglaudos miestas
Ramotas Galaade, Manaimas, Hesebonas ir Jazeris, keturi miestai ir jų
priemiesčiai. [38]Merario sūnūs pagal jų šeimas ir namus gavo viso dvylika
miestų. [39]Taigi visų Levitų miestų tarp Israėlio sūnų tėviškės buvo ketu-
rias dešimtis aštuoni [40]su jų priemiesčiais, visi paskirstyti pagal šeimas
[41]Viešpats Dievas davė Israėliui visą žemę, kurią duoti buvo prisie-
kęs jų tėvams ; jie ją paveldėjo ir joje apsigyveno. [42]Ir jis davė ramybę su
visomis tautomis aplinkui ; nėvienas iš neprietelių nedrįso jiems priešintis,
bet visi buvo pavergti po jų valdžia. [43]Net nėvienas žodis, kurį jis jiems
buvo pažadėjęs įvykdyti, nepasiliko tuščias, bet visa buvo tikrai įvykdyta

22. [1]Tuo pačiu metu Jošuė pasišaukė Rubeno ir Gado sūnus ir Ma-
naso giminės pusę [2]ir jiems tarė : Padarėte visa, ką Viešpaties tarnas
Mošė buvo jums įsakęs ; taip pat ir manęs klausėte visame [3]ir ilgą laiką
nepametėte savo brolių iki šiai dienai, sergėdami Viešpaties, jūsų Dievo,
Sk 32,33 ; Aug 13,8 paliepimą. [4]Kadangi tat Viešpats, jūsų Dievas, suteikė jūsų broliams poilsį
ir ramybę, kaip yra žadėjęs, grįžkite ir eikite į savo padangtes, į savo
paveldėtąją žemę, kurią Viešpaties tarnas Mošė jums atidavė anapus

---

[9]*Miestus, kurių... vardai.* Plg I Kron 6,39... — [11]*Karjat-Arbē.* To miesto laukai ir sodžiai pasiliko Kalebo nuosavybēje. — [25]*Getremonas.* Vardas pakartotas iš 24 e užuot Jablaamo /17,11/, kurs I Kron 6,70 pavadintas Balaamu. — [27]*Bosrą.* I Kron 6,71 Astarotą. — [34]*Žemesniojo laipsnio.* Ebr t : kilusiems. — [36]*Jetsonas.* Ebr t ir I Kron 6,79 Kademotas

[41] *Visą žemę, kurią...* Viešpats buvo, paskelbęs /Iš 23,29.../, kad Kananiečiai bus ne vienu kartu išnaikinti, bet pamažu ; ir nors Israēlaičiai nepaēmē pilnai bent ilgesniam laikui ribų, nurodytų Sk 34,1-12, tai nē kiek nesusilpnino Dievo pažado, taip pat kaip ir kita aplinkybē, jog mirus Jošuei Israēlaičiai bus dažnai slegiami Kananiečių, nes tobulas pažado įvykdymas turējo priderēti nuo Israēlio ištikimybēs Viešpačiui

6/ *Sugrįžimas pustrečios giminēs į Užujordanę*

22,1-34. Pabaigęs dalinti Žadētąją žemę, Jošuē paleidžia į Užujordanę pustrečios giminēs kovotojus, kurie buvo atēję savo broliams į pagalbą /1-8/. Jiems pasistačius altorių prie Jordano, kitos giminēs, bijodamos, kad jų broliai

Jordano ; 5tiktai laikykite rūpestingai ir įvykdykite darbais įsakymą ir
įstatymą, kurį Viešpaties tarnas Mošė yra jums davęs, kad mylėtumėte
Viešpatį, jūsų Dievą, vaikščiotumėte visais jo keliais, laikytumėte visus
jo paliepimus, jo laikytumėtės ir tarnautumėte visa širdimi ir visa jūsų
siela. 6Jošuė juos palaimino ir juos paleido, o jie sugrįžo į savo padang-
tes. 7Manaso giminės pusei Mošė buvo davęs dalį Basane, todėl likusiai
pusei Jošuė davė dalį tarp kitų jų brolių šiapus Jordano, į vakarus nuo
jo. Paleisdamas juos į jų padangtes ir juos palaiminęs, 8jis jiems tarė :
Jūs grįžtate su dideliu grobiu ir turtais į savo buveines, su sidabru ir
auksu, variu ir geležimi ir su daugeliu drabužių ; pasidalinkite nepriete-
lių grobiu su savo broliais

9Taigi Rubeno sūnūs, Gado sūnūs ir Manaso giminės pusė grįžo ir
ėjo sau nuo Israėlio sūnų iš Silo, kurs yra Kanaane, kad įeitų į savo pa-
veldėtąją Galaado žemę, kurią buvo gavę pagal Viešpaties paliepimą iš
Mošės rankos. 10Atėję prie Jordano kauburių Kanaano žemėje, jie pas-
tatė prie Jordano begalinio didumo altorių

11Kada tai išgirdo Israėlio sūnūs ir tikri pasiuntiniai buvo jiems pra-
nešę, kad Rubeno, Gado ir Manaso giminės pusės sūnūs pasistatę altorių
Kanaano žemėje Jordano kauburiuose prieš Israėlio sūnus, 12susirinko visi
į Silą, kad pakiltų ir prieš juos kovotų, 13o tuo tarpu išsiuntė pas juos
Galaado žemėn kunigo Eleazaro sūnų Phineją 14ir draug su juo dešimtį
kunigaikščių, po vieną iš kiekvienos giminės. 15Tie atėjo pas Rubeno,
Gado ir Manaso giminės pusės sūnus Galaado žemėn ir jiems tarė : 16Visa
Viešpaties tauta štai ką sakydina : Ką reiškia tas peržengimas ? Kodėl
palikote Viešpatį, Israėlio Dievą, pasistatydami šventvagišką altorių ir
atstodami nuo Jo tarnybos ? 17Ar dar jums maža to, kad nusidėjote Beel- Sk 25,3
phegore ir tuo nusikaltimo dėmė pasilieka ant mūsų iki šiai dienai ? Ir Pak 4,3
kad daugelis iš tautos krito ? 18Jūs šiandien palikote Viešpatį, o rytoj jo
rūstybė siaus prieš visą Israėlį. 19Jei jūs manote jūsų paveldėtąją žemę
esant suteptą, pareikite į žemę, kurioje yra Viešpaties padangtė, ir gy-
venkite tarp mūsų ; tiktai neatstokite nuo Viešpaties ir nuo draugystės
su mumis, statydami altorių prieš Viešpaties mūsų Dievo altorių. 20Argi Aug 7,1
Zarės sūnui Akhanui peržengus Viešpaties įsakymą, jo rūstybė neapniko
visos Israėlio tautos ? Ir jis buvo vienas žmogus. Kadgi jis vienas ir būtų
žuvęs už savo kaltybę !

21Rubeno ir Gado sūnūs ir Manaso giminės pusė atsakė Israėlio pa-
siuntinystės kunigaikščiams : 22Galingiausis Dievas, Viešpats, galingiausis

---

nepasitrauktų nuo tarnavimo tikrajam Dievui, siunčia savo pasiuntinius to dalyko ištirti, bet gavusios pasiteisinamą, nusiramina /9-34/

22. 1*Tuo pačiu metu.* Ebr t : tuomet, pabaigus dalinti Kanaano žemę. — 2*Padarēte visa, ką...* Žr Sk 32,20-22 ir k. — 8*Pasidalinkite... su savo broliais* — likusiais sergēti paimtąjį anapus Jordano kraštą. Plg Sk 31,25...

9*Galaado žemę.* Galaado vardas čia apima ir Basaną. — 10*Prie Jordano kauburių.* Ebr t : apskričių. — *Kanaano žemēje* : todēl į vakarus nuo Jordano. Bet iš ebr 11 e t reiktų manyti, kad altorius buvo pastatytas anapus Jordano. — *Begalinio didumo.* Ebr t : didelį pasižiūrēti. Jis buvo galima matyti iš tolo

11*Kanaano žemēje.* Ebr t : ties Kanaano žeme. — 12*Kad pakiltų ir...* Pastatymas naujo altoriaus Israēlaičiams pasirodē peržengimu Dievo įsakymų ir įstatymo ir pasitraukimu nuo tikrojo Dievo tarnybos. Tokiuo atvēju reikējo be pasigailējimo nugalabyti nusikaltēlius. Plg žem 16 e. ir k. — 13*Phineją.* Plg Sk 25,6-7. — 20*Akhanui...* Jei už

Dievas, Viešpats, jis tai žino ; taip pat ir Israėlis supras ; jei mes pa-
statėme tą altorių iš neklusnumo, tegul jis nesergi mūsų, bet nubaudžia
mus tuojau ; [23]o jei mes padarėme su tuo sumanymu, kad ant jo dėtu-
mėm deginamąsias aukas, duonines ir dėkojimo atnašas, jis tegul kvočia
ir teisia ; [24]bet tikrumoje mums atėjo tokia mintis, kad mes sakėme : Gal
rytoj jūsų sūnūs sakys mūsų sūnums : Ką jums gali rūpėti Viešpats,
Israėlio Dievas ? [25]Viešpats paskyrė sieną tarp mūsų ir jūsų, Rubeno ir
Gado sūnūs, Jordano upę, ir todėl jūs neturite dalies Viešpatyje. Ir prie
tos progos jūsų sūnūs galėtų atitolinti mūsų sūnus nuo Viešpaties baimės,
todėl mes manėme geriau būsiant [26]ir tarėme : Pasistatykime sau altorių
ne deginamoms ar kitokioms aukoms atnašauti, [27]bet paliudyti tarp mūsų
ir jūsų, tarp mūsų vaikų ir jūsų palikuonių, kad mes tarnaujame Viešpa-
čiui ir turime teisę atnašauti deginamąsias aukas, duonines aukas ir dėko-
jimo aukas ; idant rytoj jūsų sūnūs visai nesakytų mūsų sūnums : Nėra
jums dalies Viešpatyje. [28]Ir jei jie norėtų sakyti, jiems atsakys : Štai
Viešpaties altorius, kurį mūsų tėvai padarė ne deginamoms aukoms ir ne
duoninėms aukoms, bet kad jis būtų liudijimas tarp mūsų ir jūsų. [29]Te-
būna toli nuo mūsų toks nusikaltimas, kad atstotumėm nuo Viešpaties
ir pamestumėm jo takus, pastatydami altorių deginamoms aukoms, duo-
ninėms aukoms ir dėkojimo atnašoms aukoti, be Viešpaties, mūsų Dievo,
altoriaus, pastatyto prieš padangtę

[30]Tai išgirdę kunigas Phinejas ir draug su juo buvusieji Israėlio pa-
siuntinystės kunigaikščiai nusiramino, o Rubeno, Gado ir Manaso gimi-
nės pusės sūnų žodžiai jiems labai patiko. [31]Taigi Eleazaro sūnus kunigas
Phinejas jiems tarė : Dabar mes žinome, kad Viešpats yra su mumis, nes
tas nusikaltimas jums svetimas, ir jūs apsaugojote Israėlio sūnus nuo Vieš-
paties rankos. [32]Po to jis sugrįžo su kunigaikščiais nuo Rubeno ir Gado
sūnų iš Galaado žemės, nuo Kanaano sienos pas Israėlio sūnus ir tai jiems
pranešė. [33]Tie žodžiai patiko visiems girdintiems, ir Israėlio sūnūs šlo-
vino Dievą ir daugiau visai nebesakė pakilsią prieš juos, kovosią ir sunai-
kinsią jų paveldėtąją žemę. [34]O Rubeno sūnūs ir Gado sūnūs praminė
altorių, kurį buvo pastatę : Mūsų Liudijimas, kad Viešpats yra Dievas

---

vieno žmogaus kaltę buvo taip didelė bausmė, tai kokios reiktų laukti už tokios daugybės nuodėmę

[22]*Galingiausis...* Ebr 'El 'Elohim Yhvh, 'El 'Elohim Yhvh, trijų Dievo vardų paminėjimas ir pakartojimas gyvai reiškia, kaip neteisingas jiems rodosi kaltinimas. — [24]*Bet tikrumoje...* Kaltinamieji išaiškina savo pasielgimą. Jų altorius ne aukoms skirtas, kurs galėtų juos atitraukti nuo tarnavimo tikrajam Dievui ir nuo vienybės su broliais, bet tik paminklas, kurs jiems turi padėti palaikyti vienybę su Dievu ir su broliais, toks pat, kokį kitados buvo pastatydinęs Mozė atminimui nugalėjimo Amalekiečių. Žr Iš 17,15. — [25]*Jūs neturite...* Viešpaties įsakymai buvo duoti tik apie Kanaaną, todėl kaikurie galėjo sakyti, jog jie liečia tiktai žemę tarp Jordano ir Tarpžemės jūros, o ne Užujordanę. — [26]*Altorių ne deginamoms...* Nes tai būtų buvęs tikras nusikaltimas. — [28]*Štai Viešpaties altorius...* Palikuonys, matydami kad tas altorius panašus į Yahvės altorių prie padangtės, skiriasi gi nuo stabmeldiškų altorių, supras, kad tikras jo tikslas yra palaikyti vienybę tarp visų Israėlaičių, gyvenančių kaip vienoje, taip ir kitoje Jordano pusėje

[31]*Apsaugojote...* Nuo slogos, kurią jie manė jau esant užtrauktą ant Israėlio. Žr aug 17-20 eil. — [34]*Rubeno... Gado.* Šitame straipsnyje kaikur išleidžiama ypač Vulg Manaso giminės pusės paminėjimas trumpumo dėlei. — *Mūsų liudijimas...* Ebr t : liudijimas tarp mūsų, kad Yahvė yra Dievas.

23. [1]Daugeliui laiko praslinkus, kada Viešpats buvo suteikęs Israė-
liui ramybę ir pavergęs visas tautas aplinkui, kada Jošuė buvo jau ilga-
amžis ir susilaukęs žilos senatvės, [2]Jošuė sušaukė visą Israėlį, vyresniuo-
sius amžiumi, kunigaikščius, vadus ir viršininkus ir jiems tarė:
Aš pasenau ir susilaukiau vėlesnio amžiaus, [3]ir jūs matote visa, ką
Viešpats, jūsų Dievas, yra padaręs visoms tautoms aplinkui, kaip jis
pats už jus kovojo. [4]Kadangi dabar jis jums padalino visą žemę pagal
burtą nuo Užujordanės rytuose iki Didžiajai jūrai, o tačiau dar lieka
daug tautų, [5]todėl Viešpats, jūsų Dievas, jas išnaikins ir pašalins iš po
jūsų veido, o jūs paveldėsite žemę, kaip jis jums yra žadėjęs. [6]Tiktai
būkite stiprūs ir rūpinkitės laikyti, kas parašyta Mošės įstatymo knygoje
ir nenukrypkite nuo jų nei dešinėn, nei kairėn, [7]kad įėję pas tautas, ku-
rios bus tarp jūsų, neprisiekinėtumėte jų dievų vardu, jiems netarnautu-
mėte ir jų negarbintumėte, [8]bet laikytumėtės Viešpaties, jūsų Dievo, kaip
esate darę iki šiai dienai. [9]Tuomet Viešpats Dievas atims iš po jūsų akių
dideles ir stipriausias tautas ir nė viena negalės jums pasipriešinti. [10]Vie-
nas iš jūsų vysis tūkstantį neprietelių vyrų, nes Viešpats, jūsų Dievas,
pats už jus kovos, kaip yra žadėjęs. [11]Tuo tik labiausiai rūpinkitės, kad
mylėtumėte Viešpatį, jūsų Dievą
[12]Bet jei norėsite laikytis paklydimo tautų, gyvenančių jūsų tarpe,
su jomis maišytis moterystėmis ir jungtis su jomis prietelyste, [13]jau dabar
žinokite, kad Viešpats, jūsų Dievas, jų neišnaikins iš po jūsų veido, bet
jos bus jums duobė ir sląstai, papiktinimas jūsų pašonėje ir basliai
jūsų akyse, kolei neatims jūsų ir neišnaikins iš šitos geriausios žemės,
kurią jums atidavė. [14]Štai aš šiandien įeinu į visos žemės kelią; jūs gi 3 Kar 2,2
turite išpažinti visa siela, kad iš visų žodžių, kuriuos Viešpats yra žadėjęs
jums įvykdyti, nė vienas nenuėjo veltui. [15]Taigi, kaip jis įvykdė, ką buvo
žadėjęs ir atėjo visa, kas laiminga, taip jis atves ant jūsų, ką tik yra

---

Paskutiniai Jošuės žodžiai ir veikalai

1. Jošuės paraginimas laikyti Dievo įsakymus

23,1-16. Jošuēs knygos pabaigoje pasakojama, kaip tas tautos vadas sušaukęs prieš mirsiant Israēlio sūnus, juos ragino sergēti Dievo įsakymus ir vengti pagonių draugystēs

23. [1]*Daugeliui laiko praslinkus...* Jošuē mirē turēdamas 110 m. Žr žem 24,29. Jei baigiant nukariauti Palestiną jis turējo maždaug tiek pat amžiaus, kiek Kalebas, t y apie 85 m, tai nuo to laiko galējo būti praslinkę apie 20 m. — [2]*Vadus ir viršininkus.* Anot ebr t: Teisējus ir raštininkus. — *Jiems tarē*: šitas pirmas Jošuēs pamokslas labiau liečia politinį Israēlio stovį ateityje, pilną nugalējimą pagonių tautų, vengimą draugystēs su jomis ir tvirtą laikymą įstatymo. — [3]*Jūs matote...* Pats Israēlaičių prityrimas turi juos paraginti laikytis Viešpaties ir sergēti jo įstatymą. — [4]*Kadangi dabar...* Ebr t mintis yra toki: tarp Jordano ir Tarpžemēs jūros esančiame plote aš jums padalinau pagal burtą kaip tēviškę, kaip dar tebepasiliekančias tautas, kurios reikia išvaryti, taip ir mano išnaikintąsias. — [7]*Kurios bus tarp jūsų.* Anot ebr t: tautas, paliktas draug su jumis. — *Neprisiekinētumēte...* Ebr t: nesišauksite į jų dievų vardą ir jiems neprisieksite. — [9]*Tuomet Viešpats...* Ebr t yra praeitasis laikas: išvarē... negalējo... vijosi ir tt

[12]*Bet jei norēsite...* Ebr t: « Jei tačiau nusigręžtumēte ir laikytumētēs šitų pasilikusių tautų, kurios paliktos draug su jumis... » nurodomas didelis pavojus pasitraukimo nuo Viešpaties. — [13]*Neišnaikins...* Ebr t: neišvarys. — *Basliai.* Ebr t: erškēčiai. — [14]*Aš šiandien įeinu...* Jošuē tikisi veikiai mirsiąs. Mirtį jis gražiai vadina visos žemēs keliu, nes juo turi eiti kiekvienas, kurs

pagrasęs, pikta, kolei neatims jūsų ir neišnaikins iš šitos geriausios žemės,
kurią jums atidavė, [16]jei jūs peržengsite Viešpaties, jūsų Dievo, sandorą,
kurią su jumis yra padaręs, jei tarnausite svetimiems dievams ir juos gar-
binsite. Veikiai ir ūmai pakils prieš jus Viešpaties rūstybė, ir būsite atimti
iš šitos geriausios žemės, kurią jis jums atidavė

24. [1]Jošuė surinko visas Israėlio gimines Sikeme ir sušaukė vyresniuosius
amžiumi, kunigaikščius, teisėjus ir viršininkus, o jie stojosi Viešpaties aki-
Prad 11,26 vaizdoje. [2]Tuomet jis kalbėjo tautai taip : Štai ką sako Viešpats, Isra-
ėlio Dievas : Jūsų tėvai, Abraomo ir Nakhoro tėvas Tarė gyveno pra-
Prad 11,31 džioje anapus upės ir tarnavo svetimiems dievams. [3]Taigi aš ėmiau jūsų
tėvą Abraomą iš Mezopotamijos ribų, jį atvedžiau į Kanaano žemę, pa-
Prad 21,2; 25,26; dauginau jo palikuonis, [4]daviau jam Isaoką, tam gi vėl daviau Jokubą ir
36,8 ; 46,6 Esavą. Iš jų dviejų Esavui daviau paveldėti Seiro kalnus ; Jokubas ir jo
Is 3,10 sūnūs nuėjo Egiptan. [5]Aš siunčiau Mošę bei Aaroną ir ištikau Egiptą
Is 12,37 ; 14,9 daugybe ženklų ir stebuklų. [6]Aš išvedžiau jus ir jūsų tėvus iš Egipto, ir
jūs atėjote prie jūros. Egiptiečiai vijosi jūsų tėvus su vežimais ir raiteliais
iki Raudonajai jūrai. [7]Bet Israėlio sūnūs šaukėsi į Viešpatį, kurs pastatė
tamsybes tarp jūsų ir Egiptiečių ir atvedė ant jų jūrą, kuri juos apdengė.
Jūsų akys matė visa, ką aš padariau Egipte, ir jūs gyvenote ilgą laiką
Sk 21,24 tyruose. [8]Po to aš jus įvedžiau į žemę Amoriečių, gyvenusių anapus Jor-
dano. Kada jie prieš jus kovojo, aš juos padaviau į jūsų rankas, ir jūs
Sk 22,5 paveldėjote jų žemę, o juos užmušėte. [9]Tuomet pakilo Moabo karalius
Sephoro sūnus Balakas ir kovojo prieš Israėlį. Jis siuntė ir pasišaukė
Beoro sūnų Balaamą, kad jus prakeiktų ; [10]aš gi nenorėjau jo klausyti,
Aug 3,14 ; 6,1 ; 11,3 bet priešingai, jus per jį palaiminau ir jus išlaisvinau iš jo rankos. [11]Jūs
perėjote per Jordaną ir atėjote prie Jeriko. Prieš jus kovojo to miesto
vyrai, Amoriečiai, Pereziečiai, Kananiečiai, Hetiečiai, Gergeziečiai, Hevie-
Is 23,28 čiai ir Jebusiečiai, o aš juos padaviau į jūsų rankas. [12]Aš siunčiau pirm
Pak 7,20 jūsų širšuolius ir juos išmečiau iš jų vietų, du Amoriečių karaliu, ne tavo
Aug 11,20 kalaviju ir ne kilpiniu. [13]Daviau jums žemės, kurios neįgyvenote, ir miestų,
kurių neįsikūrėte, kad juose apsigyventumėte, vynuogynų ir alyvmedžių
daržų, kurių neįsiveisėte

1 Kar 7,3 [14]Dabar tat bijokite Viešpaties ir jam tarnaukite tobula ir tikriausia
Job 14,10 širdimi ; pašalinkite dievus, kuriems tarnavo jūsų tėvai Mezopotamijoje
ir Egipte, ir tarnaukite Viešpačiui. [15]O jei jums regisi negera tarnauti
Viešpačiui, galite pasirinkti : pasirinkite šiandien, kas tinka, kam jūs tu-

---

gimsta. — [15]*Ką tik yra pagrasęs, pikta.* Žr ypač Pak 28,15-68

2. Sandoros atnaujinimas Sikeme. Jošuės mirtis

24,1-33. Antrame pamoksle Jošuē, surinkęs Israēlaičius Sikeme, primena jiems iškilmingai visas Dievo geradarystes ir panaujina tautos sandorą su Dievu /1-28/. Pagaliau visa knyga baigiama trumpu pasakojimu apie Jošuēs mirtį ir laidotuves, apie Juozapo kaulų palaidojimą ir paminējimu Aarono sūnaus Eleazaro mirties /29-33/

24. [1]*Sikeme.* Ta vieta labiau, negu kuri nors kita, tiko sandorai atnaujinti dēl svarbių joje įvykusių senesnių ir vēlesnių atsitikimų. Žr aug 3,30-35 ir k. — [2]*Anapus upēs* : Euphrato. Žr Prad 11,26-31. — *Tarnavo svetimiems...* Dar Nakhoro sūnus Labanas turējo savo dievaičius /theraphim/, kuriuos pasivogē išbēgdama jo duktē Rakelē. Žr Prad 31,16...

[14]*Kuriems tarnavo...* Jei ne visuomet asmeniškai, tai per savo valdovus, kurie tuomet buvo pagonys. Tauta dažnai pasitraukdavo

rite labiau tarnauti, ar dievams, kuriems tarnavo jūsų tėvai Mezopota-
mijoje, arba dievams Amoriečių, kurių žemėje jūs gyvenatę ; aš gi ir
mano namai tarnausime Viešpačiui
[16]Tauta atsakė ir tarė : Saugok mus Dieve, kad mes paliktumėm
Viešpatį ir tarnautumėm svetimiems dievams ! [17]Viešpats, mūsų Dievas,
jis mus ir mūsų tėvus išvedė iš Egipto žemės, iš vergijos namų ; jis pa-
darė, mums matant, begalinių ženklų, sergėjo mus visą kelią, kuriuo ėjome,
ir tarp visų tautų, per kurias perėjome. [18]Jis išmetė visas tautas, Amorie-
čius, gyventojus žemės, į kurią mes įėjome. Taigi mes tarnausime Vieš-
pačiui, nes jis yra mūsų Dievas. [19]Jošuė atsakė tautai : Jūs negalėsite
tarnauti Viešpačiui, nes jis yra Dievas šventas, galingas ir pavydus ; jis
nedovanos už jūsų kaltybes ir nuodėmes. [20]Jei paliksite Viešpatį ir tar-
nausite svetimiems dievams, jis atsigręš prieš jus, prispaus ir jus išnaikins,
po to, kai bus suteikęs gėrybių. [21]Tauta tarė Jošuei : Anaiptol ; nebus taip,
kaip kalbi, bet mes tarnausime Viešpačiui. [22]Jošuė sakė tautai : Jūs esate
liudytojai, kad patys pasirinkote Viešpatį, idant jam tarnautumėte. Jie
atsakė : Esame liudytojai. [23]Dabar tat, tarė, pašalinkite iš savo tarpo sve-
timus dievus ir palenkite savo širdis prie Viešpaties, Israėlio Dievo. [24]Tauta
tarė Jošuei : Mes tarnausime Viešpačiui, mūsų Dievui, ir būsime klus-
nūs jo įsakymams
[25]Taigi Jošuė padarė tą dieną sandorą ir paskelbė tautai įsakymus
ir nutarimus Sikeme. [26]Jis parašė taipgi visus šituos žodžius Viešpaties
įstatymo knygoje, ėmė dideliausį akmenį, jį padėjo po ąžuolu, buvusiu
Viešpaties šventykloje, [27]ir tarė visai tautai : Štai, šitas akmuo bus jums
liudijimas, kad jis girdėjo visus Viešpaties žodžius, kuriuos jis jums yra
kalbėjęs, kad kartais paskui nepanorėtumėte išsiginti ir meluoti Viešpa-
čiui, jūsų Dievui. [28]Paskui jis paleido tautą, kiekvieną į jo dalį
[29]Po to Viešpaties tarnas Nuno sūnus Jošuė mirė turėdamas šimtą
dešimtį metų, [30]ir jie jį palaidojo jo dalies sienose Tamnat-Sarėje, esan-
čioje Ephraimo kalnuose į šiaurę nuo Gaaso kalno. [31]Israėlis tarnavo Vieš-

---

nuo Dievo tarnybos, savo burtais, žavējimais ir tt

[16]*Tauta atsakē...* Israēlaičiai noriai apsiima tarnauti Viešpačiui, pritardami Jošuei visame, ką jis aug pasakē apie Dievo geradarystes. — [18]*Jošuē atsakē...* Jošuē nori, kad Israēlio sūnūs, apsiimdami tarnauti Viešpačiui, būtų pasiryžę pakelti sunkumus, kurie gali būti jiems sujungti su tuo tarnavimu. — [19]*Dievas šventas...* Todēl reikalauja šventumo, galįs atkeršyti ir nepakenčiąs, kad kas mēgintų tarnauti be jo dar ir kitiems dievams. — [22]*Esate liudytojai* : todēl, jei atstotumēte nuo Viešpaties, patys turēsite prisipažinti, kad Viešpats turi teisę jus bausti už neištikimybę. — [23]*Pašalinkite iš...* Iš šito įspējimo reiktų daryti išvadą, kad tarp Israēlaičių buvo atsiradę tokių, kurie bent slapčia buvo pradēję laikytis stabmeldystēs papročių

[25]*Padarē* : atnaujino, patvirtino, taip pat kaip Mošē buvo atnaujinęs Moabo lygumose /Pak 29,1/ sandorą, padarytą Sinajuje. — [26]*Viešpaties įstatymo knygoje,* — kuri buvo laikoma prie sandoros skrynios. Plg Pak 31,24-26. Taigi, bent šita Jošuēs knygos dalis turējo būti parašyta jo paties ranka. — *Po ąžuolu, buvusiu Viešpaties šventykloje* : ne padangtēje, nes jie tuomet buvo Sile, bet tik vietoje, pašvęstoje nuo seniausių laikų Viešpačiui. Plg Prad 12,7 ir k. — [27]*Akmuo bus liudijimu...* Ir negyvas akmuo turēs gyvai liudyti apie padarytąją sandorą

[29]*Jošuē mirē...* Jo mirtis įvyko maždaug 1432 m pirm Kr. — [30]*Tamnat-Sarēje...* Žr aug 19,50.

pačiui per visas Jošuės dienas ir vyresniųjų, kurie ilgą laiką gyveno po
Prad 50,24 Jošuės ir kurie žinojo visus Viešpaties darbus, kuriuos jis buvo padaręs
Is 31,19 Prad 33,19 Israėlyje. [32]Taipgi Juozapo kaulus, kuriuos Israėlio sūnūs buvo pasiėmę
iš Egipto, jie palaidojo Sikeme, dalyje lauko, kurį Jokubas buvo pirkęs
iš Sikemo tėvo Emoro sūnų už šimtą jaunų avelių, ir kurs pasidarė Juozapo sūnų tėviške.
[33]Mirė taipgi Aarono sūnūs Eleazaras, ir jį palaidojo
jo sūnaus Phinejo Gabaatoje, kuri jam buvo duota Ephraimo kalnuose

---

Neperdaug seniai Tibnēje atkasta kapas, apie kurį spējama, kad jis yra Jošuēs. Tame kape rasta daugybē titnago peilių. Jie gal yra tie patys, kuriuos mini 30 e gale pridēti LXX vertime žodžiai: tenai padējo draug su juo į kapą, kuriame jį palaidojo, akmeninius peilius, kuriais jis apipjaustē Israēlio sūnuš Galgaloje, kai juos išvedē iš Egipto; tenai jie yra ir iki šiai dienai. Plg aug 5,2. — [32]*Juozapo kaulus.* Plg Prad 50,24; Iš 13,19. — *Jokubas buvo pirkęs.* Žr Prad 33,19. — *Už šimtą jaunų avelių.* Ebr *qetsitah.* Gal tas ž reiškia dabar nebežinomos vertēs pinigą. — [33]*Gabaatoje.* Ebr t: Gabaa. Spējama, kad ta vieta dabar vadinama Džibea, apie 5 km į pietryčius nuo Tibnēs. — 33 e gale LXX vertime pridēta ilgas priedas, sudētas iš Teis 2,6.11... ir 3,7.12...

TEISĖJŲ KNYGA

Įvadas

1. Teisėjais šitoje knygoje vadinami ne teismo valdininkai, skiriami teisybei žmonėse daryti, bet paties Dievo pažadinti vyrai, kad visų pirma išlaisvintų visą tautą, ar vieną kitą giminę nuo neteisingo priešų prispaudimo. Jie buvo imami ne iš vienos kurios nors giminės, bet iš visų ir duodami tautai ne nuolatos vienas po kito, bet laikas nuo laiko, reikalui atsiradus, o jei kaikurie iš jų paskui ir ėjo tikrų valstybės viršininkų pareigas, tai visgi jų valdžia nebuvo visuotinė, nepasiekdavo visų Israėlio giminių. Teisėjų Israėlio istorijoje suskaitoma penkiolika ar šešiolika : Otoniėlis, Aodas, Samgaras, Jahelė, Debora, Barakas, Gedeonas, Tola, Jairas, Jeftė, Abesanas, Ahialonas, Abdonas, Samsonas, Helis ir Samuėlis. Tačiau apie du paskutiniu kalbama nebe šitoje knygoje, bet Samuėlio. Ar gali būti vadinama tikru teisėju Jahelė, daugelis abejoja. Apie kitus gi pasakojama Teisėjų knygoje, ne taip tačiau, kad iš to pasakojimo pasidarytų ištisa išrinktosios tautos istorija nuo Jošuės mirties lig paskutinio čia minimo Teisėjo Samsono mirčiai, bet tik paduodant visą eilę atskirų vaizdų, gyvai, o vietomis ir su daugybe smulkmenų, nupiešiančių karžygiškus pavienių teisėjų veikalus, daugybę gi metų visai aplenkiant

2. Teisėjų knyga susideda iš trijų atskirų dalių : įvado /1,1-3,6/, teisėjų istorijos /3,7-16,31/ ir dviejų priedų /17,1-21,24/. Įvade iš vienos pusės nurodomas politinis Israėlaičių stovis, mirus Jošuei, ir jų santykiai su Kananiečiais /1,1-2,5/, iš antros gi pusės religinis ir dorinis tuo pačiu metu stovis Israėlaičių, kurie ne visuomet pasiliko ištikimi Dievui /2,6-3.6/. Antroji knygos dalis susideda iš eilės atskirų pasakojimų apie šešių žymesniųjų teisėjų veikalus, su kuriais sujungta paminėjimas kitų mažesnių teisėjų. Tą dalį galima paskirstyti į tris skyrius, kurių kiekvienas prasideda Dievo duotu įspėjimu. Pirmame skyriuje kalbama apie neprietelius, kurie iš įvairių pusių buvo užpuolę Israėlį /3,7-5,32/, antrame apie Madianiečių prispaudimą, nuo kurio išvadavo Israėlį Gedeonas, ir apie tai, kaip Gedeono sūnus Abimelekas buvo pasisavinęs karališką valdžią /6,1-10,5/, ir trečiame skyriuje pasakojama apie Amoniečių prispaudimą iš rytų pusės ir Pilistimų iš vakarų /10,6-16,31/. Dviejuose prieduose duodama istorija atsitikimų, kurie nesurišti nė su vienu iš teisėjų. Pirmas atsitikimas, įvykęs dar prie gyvos Jošuės galvos, tai vieno iš Ephraimiečių, vardu Miko, ir Dano sūnų stabmeldystė, /17,1-18,31/, antras gi atsitikimas, įvykęs neilgai trukus po Jošuės mirties, tai bjaurus Gabaos gyventojų nusikaltimas, kilusi iš to kova ir Benjamino giminės sunaikinimas /19,1-21,24/

Visoje Teisėjų knygoje, neskaitant priedų, pravesta viena mintis, kad Israėlis tuomet laimingas, kada jis ištikimas Dievui, darosi nelaimingas, kai tik pasitraukia nuo tarnavimo Dievui ; laimėja kaltybės dovanojimą, kai daro atgailą ir grįžta prie Dievo. Ta mintis aiškiai išreikšta knygos įvade ir patvirtinta atsitikimais iš visos Teisėjų istorijos ; ji tai ir duoda visam veikalui reikiamą vienybę. Iš jos taipgi paaiškėja, kad knygos autoriaus tikslas buvo, aprašant Dievo teisybę, kurs pametančius jį Israėlaičius paduodavo į jų neprietelių rankas ir grįžtantiems padėdavo, pamokyti, kad Viešpats yra vienas tikras Israėlio Dievas ir paraginti ištikimai laikyti jojo įstatymą

3. Visai tikrų žinių apie tai, kuriuo metu parašyta Teisėjų knyga ir kas buvo jos autorius, nėra ; bet pačiame veikale yra gana nurodymų, padedančių maždaug atspėti jo atsiradimo laiką. Autorius keletą kartų dejuoja, kad tais laikais, apie kuriuos jis rašo, nebuvę Israėlyje karaliaus /17,6 ; 18,1.../ ; iš to reikia daryti išvadą, kad pats autorius gyveno tuo metu, kada Israėlaičiai jau turėjo savo karalių ; todėl Teisėjų knyga negalėjo atsirasti pirm išrinkimo Sauliaus karaliumi. Iš antros pusės ji turėjo būti parašyta dar prieš aštuntus Dovido karaliavimo metus, nes tais metais Dovidas atėmė iš Kananiečių pilį ir visai panaikino senovinį jos vardą Jebus ; tuo gi tarpu Teisėjų knygos autoriaus laikais minėta Jerusalės dalis dar tebebuvusi Jebusiečių rankose ir pats miestas dar tebesivadinęs senuoju savo vardu Jebus /1,21 ; 19,10-12/. — Iš Teisėjų knygos tikslo reiktų dar padaryti išvadas, kad jos nerašyta nei pirmais Dovido, nei paskutiniais Sauliaus metais ; nes tuo laiku, visų pirma, nebebuvo reikalo raginti Israėlaičius sergėtis stabmeldystės : Saulius taip griežtai reikalavo Dievo duotojo įstatymo vykdymo, kad paskutiniais jo metais visame krašte nebebuvo jokių stabmeldystės liekanų. Be to knygos autorius, rašydamas savo veikalą, regimai dar nebuvo patyręs, kad ir karališka valdžia nepanaikino visiškai vidinių nesutikimų išrinktoje tautoje, kokie kilo pirmais Dovido metais jam kovojant už Israėlio sostą ir paskutiniais Sauliaus, tam karaliui persekiojant Dovidą. Taigi tikriausiu Teisėjų knygos atsiradimo laiku reiktų laikyti pirmuosius karaliaus Sauliaus metus. Senovinis gi žydų padavimas, kuriuo laikėsi kaikurie šventieji Tėvai /Izidorius Sevil/ ir nemaža paskesniųjų aiškintojų sako, kad Teisėjų knygą parašęs Samuėlis

Vienybė, pastebima ir pačiame knygos turinyje ir dalykų pasakojime ir įvairių dalių sutvarkyme, ir pagaliau tiksle, aiškiai liudija, kad visą veikalą yra parašęs vienas autorius. Rašydamas tačiau apie seniai praeitus laikus jis, be abejo, naudojosi ne tik žiniomis, paimtomis iš padavimo, bet taip pat ir rašytais dokumentais, atsiradusiais pačių Teisėjų laiku ir pagamintais žmonių, mačiusių savo akimis pačius įvykius ir galėjusių juos aprašyti labai gyvai, su dideliu tikslumu ir daugybe smulkmenų, kurios paprastai, laikui bėgant, išdyla iš žmonių atminties

4. Nepigiai išaiškinamas dalykas Teisėjų knygoje yra jos kronologija. Sudėjus krūvon visus skaičius, minimus įvairiose knygos vietose ir išreiškiančius, kiek metų Israėlaičiai buvo neprietelių slegiami ir kiek laiko paskui, pavienių Teisėjų išlaisvinti nuo prispaudimo, naudojosi ramybe, pasidaro viso 410 metų. Bet palyginant tą skaičių su kitose Šventojo Rašto vietose duodamomis kronologijos žiniomis, ji pasirodo per daug didelė ir štai dėl ko. Jei prie jos pridėsime 40 metų Israėlaičių

kelionės per tyrus, Jošuės valdymo metus iki pirmajam Israėlaičių prispaudimui Teisėjų laikais, 40 Helio metų, 40 Samuėlio ir Sauliaus metų, tiek pat Dovido ir pirmuosius Saliamono, turėsime apie 600 metų. Tuo gi tarpu nuo išėjimo Israėlaičių iš Egipto iki ketvirtų Saliamono metų, kada pradėta statyti Jerusalės šventykla, praslinko tik 480 metų /3 Kar 6,1/. Todėl tam nesutikimui pašalinti skaičius 410 reikia žymiai sumažinti. Sutinkant, kad pavieniai kronologijos skaičiai Teisėjų knygoje yra visai tikri, reikia spėlioti, kad kaikurie Teisėjai ėjo savo pareigas tuo pačiu metu, bet įvairiose Israėlaičių žemės vietose. Pav, kai nugalėjus Moabiečius pietuose buvo ramu per 80 metų /3,30/, Jabinas galėjo prislėgti šiaurinį kraštą, taip kad čia radosi 40 metų ramybė tik po Deboros ir Barako pergalės ; tuo būdu iš bendro skaičiaus iškrinta vienu kartu 60 m /4,3 ; 5,31/. Taip pat tuo pačiu metu galėjo slėgti Israėlį Amoniečiai anapus, o Pilistimai šiapus Jordano. Tokių gi sinkronismų visai teisingai galima ieškoti Teisėjų knygoje, nes jos autorius neturėjo sumanymo rašyti pilną Teisėjų istoriją, nors davė apie kiekvieną iš jų tikriausias žinias

5. Tolesnėse šv Rašto knygose randama nemaža liudijimų, kurie patvirtina aprašytų Teisėjų knygoje atsitikimų tikrumą. Jau Samuėlis trumpai mini Israėlaičių nedėkingumus Dievui, jųjų nubaudimą, gailestį ir išlaisvinimą, įvardindamas keletą Teisėjų /1 Kar 12,9-11/. Gedeono sūnaus Abimeleko mirtis minima 2 Kar 11,21. Visa Israėlio istorija Teisėjų metu poetiškai aprašyta ir jojo nprietelių mirtis minima Ps 82,10.12 ; Ps 105,34-46. Ješajas primena Madianiečių prispaudimą ir laiko tą dieną, kurioje juos nugalėjo Gedeonas, šlovingiausia /Iš 9,4 ; 10,26/. Eklesinės knygos autorius šlovina Israėlio Teisėjus, turėdamas galvoje Teisėjų knygos pasakojimą /Ekli 46,13-15/. Šv Povilas mini Teisėjus ir jųjų istorinę vietą tarp Jošuės ir Samuėlio /Apd 13,20/, kaikuriuos įvardija ir jųjų tikėjimą giria draug su karaliais ir pranašais /Žyd 11,32/. Visi šitie šv Knygų liudijimai, patvirtindami istorinį Teisėjų knygos pasakojimų tikrumą, draug nurodo, kad senovinė Žydų sinagoga laikė ją Dievo įkvėptu veikalu ir laiduoja kiekvienam krikščioniui dievišką jos pradžią

Dieviškai Teisėjų knygos kilmei nėra priešinga, kad joje pasakojami dalykai, kurie visai nesutinka su dorovės įstatais /3,18 ; 4,17 ir k/, nes, kaip sako šv Tomas Akv apie Juditą, « Šventame Rašte kaikurie asmenys giriami ne dėl tobulos jų dorybės, bet dėl linkimo prie dorybės, todėl, kad juose rasdavosi šioks toks girtinas jausmas, nors jojo sužadinti jie ir imdavo daryti peiktinus dalykus », /Summa Teol 2,2.qu 110, a 3 ad 3/

TEISĖJŲ KNYGA

Ebraiškai *Šophetim*

1. [1]Mirus Jošuei, Israėlio sūnūs teiravosi Viešpaties, sakydami : Kas
eis mūsų priekyje prieš Kananiečius ir bus vadas kare ? [2]O Viešpats
tarė : Eis Judas ; štai aš atidaviau žemę į jo rankas. [3]Tuomet Judas
tarė savo broliui Simeonui : Eikš su manim į mano dalį ir kovok prieš
Kananiečius, kad ir aš eičiau su tavim į tavo dalį. Ir Simeonas nuėjo
su juomi. [4]Judui išėjus, Viešpats atidavė Kananiečius ir Pereziečius į
jų rankas ; ir jie užmušė Bezeke dešimtį tūkstančių vyrų. [5]Bezeke jie
rado Adonibezeką ir kovojo prieš jį ir sumušė Kananiečius ir Perezie-
čius. [6]Bet Adonibezekas pabėgo ; jie gi jį vijosi, sugavo ir nukirsdino
jo rankų ir kojų galus. [7]Tuomet Adonibezekas kalbėjo : Septynios de-
šimtys karalių nukapotais rankų ir kojų galais rinko po mano stalu valgių

---

1. Bendros žinios apie politinį ir religinį Israėlio stovį Teisėjų laikais

I. Politinis Israėlaičių stovis mirus Jošuei

I. Pirmoje Teisėjų knygos dalyje /1,1-3,6/, kuri yra kartu ir įvadas į visą veikalą, duodama trumpos žinios apie politinį ir religinį Israēlio stovį Teisējų laikais, kurs veikiai pradējo skirtis nuo to stovio, kuriame buvo palikęs išrinktąją tautą mirdamas Jošuē

1,1-2,5. Mirus Jošuei buvo toliau kariaujama prieš Kananiečius, vadovaujant Judo giminei, kurios darbai pasakojami /1,1-20/ ; bet neprisidedant kitoms giminēms, atsitiko, kad kaikuriose vietose Kananiečiai pasiliko gyventi kartu su Israēlaičiais /21-36/ ; todēl Israēlis gavo nuo Viešpaties papeikimą /2,1-5/

1. [1]*Mirus Jošuei.* Žr Još 23,2... — *Teiravosi Viešpaties* : su pagalba urimo ir thumimo. Sk 27,21 ; Iš 28,30. — *Kas* : kuri giminē. — *Mūsų priekyje...* Ebr t : už mus prieš Kananiečius, kad prieš juos kovotų. — [2]*Eis Judas.* Judo giminēje turi pasilikti pirmenybē, jai pažadēta jau Jokubo palaiminime. Žr Prad 49,8... — [3]*Judas tarē... Simeonui...* Simeono dalis buvo Judo giminēs viduryje ; todēl tuodvi giminēs turējo eiti draug ir baigti nukariauti joms tekusį plotą. — *Dalį* : žemēs plotą, kurį buvo paskyręs burtas. — [4]*Viešpats atidavē...* Laimingas Judo giminei karas pradžioje trumpai aprašomas; toliau minimos jo smulkmenos. — *Bezeke.* Anot 1 Kar 11,8 taip vadinęsis miestas netoli nuo Sikemo /Nabulus/ ; bet tikriausiai ne apie jį čia kalbama, nes anas Bezekas per daug toli nuo Judo dalies. — [5]*Adonibezeką.* Tas vardas reiškia tą patį ką ir Bezeko viešpats ; gal tai buvo garbingas Bezeko karaliaus titulas. Plg Još 10,1. — [6]*Galus.* Ebr t : didžiuosius pirštus, nykščius. Žmogus nukapotais nykščiais nebegalējo naudotis ginklais ; be didžiųjų gi kojos pirštų nebegalējo greitai bēgti.

liekanas ; kaip aš padariau, taip man Dievas atsilygino. Jie jį nuvedė
Jerusalėn, ir tenai jis mirė. 8Apgulę tat Jerusalę, Judo sūnūs ją paėmė,
išžudė kalavijo ašmenimis ir visą miestą padegė. 9Paskui jie nuėjo kovoti
prieš Kananiečius, gyvenusius kalnuose, pietų šalyje ir lygumoje. 10Eida- Još 15,14
mas toliau prieš Kananiečius, gyvenusius Ebrone, /kurio vardas seniau
buvo Karjat-Arbė/, Judas sumušė Sesajį, Ahimaną ir Tolmajį ; 11o iš
ten išėjęs jis patraukė prieš gyventojus Dabiro, kurio senasis vardas buvo
Karjat-Sepheris, tai yra Raštų miestas. 12Tuomet Kalebas tarė : Kas
nugalės Karjat-Sepherį ir jį sugriaus, tam aš duosiu moterystėn savo
dukterį Aksą. 13O kai jį paėmė Kenezo sūnus, jaunesnysis Kalebo brolis
Otoniėlis, jis jam davė moterimi savo dukterį Aksą. 14Beeinant kelyje
jos vyras ją įspėjo, kad prašytų iš savo tėvo dirvos. O kai ji sėdėdama
ant asilo ėmė dūsauti, Kalebas jai tarė : Kas tau yra ? 15Ji atsakė :
Duok man palaiminimą ; kadangi tu man davei sausos žemės, duok ir
vandenimi aplaistytos. Taigi, Kalebas jai davė žemės, kuri ir augštai ir
žemai buvo drėgna. 16O Mošės genties Kiniečio sūnūs pakilo iš Palmių
miesto draug su Judo sūnumis į jo dalies tyrumą, kuri yra į pietus nuo
Arado ir apsigyveno draug su jais. 17Judas gi, nuėjęs su savo broliu Si-
meonu, draug nugalėjo Kananiečius, gyvenusius Sephaate ir juos išmušė.
O jų miestas buvo pramintas vardu Horma, tai yra Iškeikimas. 18Judas
paėmė taip pat Gazą su jo apylinke, Askaloną ir Akaroną su jų sienomis.
19Viešpats buvo su Judu, ir jis paėmė kalnus ; bet negalėjo išnaikinti
slėnio gyventojų, nes jie turėjo daug vežimų su pjautuvais. 20Kaip buvo
pasakęs Mošė, jie davė Hebroną Kalebui, kurs tenai sunaikino tris Enako
sūnus. 21Jerusalės gi gyventojų Jebusiečių Benjamino sūnūs neišnaikino,
ir Jebusiečiai pasiliko gyventi su Benjamino sūnumis iki šiai dienai

---

Todēl toks sužeidimas buvo didelis pažeminimas kovotojui. Adonibezekui buvo tai atkeršijimas už jo žiaurumą. — 7*Rinko po mano...* Tik šunys renka krentančius nuo stalo trupinius /Mt 15,27/ ; žmogui tai didžiausis pažeminimas. Plg Sk 16,21. — *Nuvedē Jerusalēn,* kurios dalį jie, kaip tuojau bus pasakyta, paēmē ir sunaikino. — 8*Visą miestą*: visą žemąjį miestą. Augštojo miesto su Siono pilimi jie negalējo paimti, ir jis pasiliko Kananiečių rankose iki Dovido laikų. — 9*Kalnuose...* pietinēje Palestinoje buvo atskiriami trys plotai : viduryje Judo kalnai ; pietuose Negebo žemē ; *Šephela,* lyguma į vakarus nuo Judo kalnų, kuri buvo dar vadinama Pilistimų lyguma. — 10*Eidamas toliau...* Pasakojami čia atsitikimai grąžina mus į Jošuēs laikus, Još 15,13-19. — 16*Mošēs genties...* Pasakojama, kaip Kiniečiai apsigyveno Judo dalies pietuose. Jie buvo palikuonys Mošēs genties Hobabo, ējusio nuo Sinajaus kalno kartu su Israēlaičiais per tyrus. Kiniečiai pradžioje buvo gavę sau vietos Jerike, kurs čia pavadintas Palmių miestu, paskui gi persikēlē į Judo ploto pakraščius. — *Arado.* Žr Sk 21,1. — 17*Sephaate.* Tas miestas buvo tikriausiai Negebo žemēs viduryje ; spēliojama, kad ta vieta dabar vadinama Tsebaitē. — *Išmušē.* Ebr t : *jakharimu,* iškeikē, kad būtų sunaikinta /plg Kun 37,28-29/ ; iš čia padaryta vardas *Khormah,* kurs reiškia, kaip paaiškina šv Jieronimas, *iškeikimas.* — 18*Gazą...* Buvo tai svarbiausi Pilistimų miestai augščiau minētoje Šephelos lygumoje. — 19*Slēnio* : tikriausiai Šephelos lygumos. — *Vežimų su pjautuvais.* Anot ebr t : geležinių vežimų, t y, geležimi apkaustytų. — 20*Jie davē Hebroną...* Taip buvo padaręs pats Jošuē, reikalaujant Kalebui. Trys Enako sūnūs, įvardinti aug 10 e. — 21*Benjamino...* Benjamino ir Judo sūnų riba ējo čia pat ; pats gi Jerusalēs miestas turējo tuo tarpu priklausyti Benjamino daliai. — *Pasiliko gyventi...* Augštoji

[22]Taip pat Juozapo namai patraukė į Betelį ir Viešpats buvo su jais,
[23]nes kada buvo apgulę miestą, kurs pirma buvo vadinamas Luza, [24]jie
pamatė žmogų, išeinantį iš miesto, ir jam tarė : Parodyk mums įėjimą į
miestą, o mes tau suteiksime malonę. [25]Kai jis jiems parodė, jie išmušė
miestą kalavijo ašmenimis, aną gi žmogų ir visą jo giminę paleido. [26]Pa-
leistasis nuėjo į Hetiečių žemę ir tenai pasistatė miestą ir jį praminė
Luza ; jis taip tebevadinamas iki šiai dienai

[27]Taipgi Manasas nesunaikino Betsano ir Tanako su jų sodžiais ir
gyventojų Doro, Jablaamo ir Magedo su jųjų sodžiais ; taip Kananiečiai
ėmė gyventi draug su jais. [28]Sustiprėjęs Israëlis apdėjo juos mokesčiais
ir nebenorėjo išnaikinti. [29]Taip pat Ephraimas neužmušė Kananiečių,
gyvenusių Gazery, bet gyveno draug su jais. [30]Zabulonas neišnaikino
Sk 14,24 Ketrono ir Naalolio gyventojų ; Kananiečiai pasiliko jo tarpe ir buvo
Još 15,14 priversti mokėti čyžę. [31]Taip pat Aseras neišnaikino gyventojų Akos ir
Sidono, Ahalabo ir Akhzibo, Helbos, Apheko ir Rohobo, [32]bet gyveno
tarp anos žemės gyventojų Kananiečių ir jų neužmušė. [33]Taip pat Neph-
talis neišnaikino Betsamo ir Betanato gyventojų ir gyveno tarp tos žemės
gyventojų Kananiečių, o Betsamiečiai ir Betanatiečiai mokėjo jam čyžę.
[34]Amoriečiai gi laikė Dano sūnus suspaustus kalnuose ir neleido jiems
nusileisti į lygesnes vietas ; [35]jie gyveno Hareso kalne, kurio vardas
reiškia šukę, Ajalone ir Salebime. Bet Juozapo namų ranka pasidarė
sunkesnė ir jie buvo priversti mokėti jam čyžę. [36]O Amoriečių plotas
tęsėsi nuo Kurklio augštumos, nuo Uolos miesto ir toliau į augštesnes
vietas

2. [1]O Viešpaties Angelas pakilo iš Galgalos į Verkiančiųjų vietą ir
tarė : Aš jus išvedžiau iš Egipto ir įvedžiau į žemę, apie kurią prisiekiau

---

Jerusalēs dalis buvo galutinai atimta iš Jebusiečių aštuntais karaliaus Dovido metais

[22]*Juozapo namai* : Ephraimo giminē kartu su Manaso giminēs puse, gyvenusia šiapus Jordano. — *Betelį*. Žr Prad 28,19. Tas miestas buvo paskirtas Benjamino giminei, bet paskui teko Ephraimo sūnums. — [24]*Jie pamatē...* Ebr t : buvusieji sargyboje pamatē... Israēlaičių būrys buvo slapčia prisiartinęs prie miesto ir rengēsi netikētai jį pulti, todēl iš sutiktojo žmogaus jie, anot ebr t, reikalauja, kad jiems nurodytų būdą, kaip įeiti į Betelį. — [26]*Hetiečių*, gyvenusių ypač Palestinos šiaurēje. — *Praminē Luza* : savo pirmosios tēvynēs atminimui

[28]*Apdējo juos...* Tai buvo Viešpaties uždrausta. — [30]*Ketrono*. Tai visai nežinomo miesto vardas. — [31]*Akos*. Tas miestas yra Tarpžemēs jūros krante į šiaurę nuo Karmelio kalno ir dabar taip pat tebesivadina. Jis nebuvo įvardintas tarp Asero giminei paskirtųjų miestų, taip pat kaip ir Ahalabas ir Helba. — [32]*Gyveno tarp...* Kananiečių Asero ir Nephtalio giminių plotuose buvo matomai likę taip daug, kad iš jų darēsi gyventojų dauguma. — [35]*Jie* : amoriečiai. — *Hareso kalne*. Tokio kalno dabar nebežinoma. Daugelis aiškintojų mano, kad tai tas pat miesto vardas, ką ir *Ir Šemeš*, Saulēs miestas, minimas Još 19,41, juo labiau kad tenai įvardinti kartu ir Ajalonas ir Salebimas. — [36]*Amoriečių plotas...* Amoriečių galybē aprašoma pagal jų ploto didumą, kurs šiaurēje siekia Dano kalnus ir toliau, pietuose gi pačius Žadētosios žemēs pakraščius. — *Uolos miesto*. Ebr *Sela*. Taip buvo vadinama Idumējos sostinē

2. [1]*Viešpaties angelas*. Viešpačiui atstovaująs angelas. Plg Prad 16,7 ir k. Jis dažnai minimas Teisējų knygoje ir nekartą atsiliepia vardu to, kurį atstovauja. — *Galgalos*. Vardas pirmosios vietos, kurioje

jūsų tėvams ir žadėjau nepanaikinti savo sandoros su jumis per amžius,
2bet su sąlyga, kad jūs nedarysite sandoros su šitos žemės gyventojais
ir sugriausite jųjų altorius ; o jūs nenorėjote klausyti mano balso. Kodėl
tai padarėte ? 3Todėl aš nebenorėjau jų išnaikinti iš po jūsų akių, kad
turėtumėte nepriętelių ir jųjų dievai būtų jums prapultis. 4Kai Viešpaties
Angelas kalbėjo šituos žodžius visiems Israėlio sūnums, jie pakėlė savo
balsą ir verkė. 5Todėl ana vieta buvo praminta vardu : Verkiančiųjų
arba Ašarų vieta. Tenai jie atnašavo Viešpačiui aukų
6Jošuei paleidus tautą, Israėlio sūnūs nuėjo sau kiekvienas į savo Još 24,28
dalį, kad ją apimtų. 7Jie tarnavo Viešpačiui, kolei buvo gyvas Jošuė
ir vyresnieji, gyvenusieji ilgą laiką po jo ir žinojusieji visus Viešpaties
darbus, kuriuos jis buvo padaręs su Israėliu. 8Viešpaties gi tarnas Nuno
sūnus Jošuė mirė, turėdamas šimtą dešimtį metų, 9ir jį palaidojo jo tė-
viškės sienose Tamnatsarėje, Ephraimo kalne, į šiaurę nuo Gaaso kalno.
10Ir visa ana karta buvo surinkta pas jųjų tėvus, kilo gi kiti, kurie neži-
nojo Viešpaties ir darbų, kuriuos jis buvo padaręs su Israėliu
11Israėlio sūnūs darė, kas buvo pikta Viešpaties akivaizdoje, ir tar-
navo Baalams. 12Jie paliko Viešpatį, savo Dievą, kurs juos buvo išvedęs
iš Egipto žemės ir sekė svetimus dievus, dievus tautų, gyvenusių aplink
juos ; jie juos garbino ir sužadino Viešpaties rūstybę, 13jį palikdami ir
tarnaudami Baalui ir Astartėms. 14Taigi, susirūstinęs prieš Israėlį Viešpats,
padavė juos į plėšikų rankas, kurie juos ėmė ir pardavė neprieteliams,

---

buvo sustoję Israēlaičiai, kai perējo per Jordaną. Ir tenai buvo pasirodęs Jošuei angelas. — *Verkiančių̨jų vietą* : ebr *Bokhim*. Kur buvo ta vieta, nežinia. — 4*Verkē*. Ebr *Jibku*. Iš čia vardas Bokhim. — 5*Tenai jie atnašavo*... Sandoros padangtē, kur paprastai reikējo atnašauti aukos, buvo tuomet Sile ; bet kadangi ta vieta buvo pašvęsta Viešpaties apsireiškimu tautai per jo atstovą, tai ir čia buvo leista daryti aukos

2. Religinis Israėlio stovis Teisėjų laikais

2,6-3,6. Trumpai paminējęs Israēlaičių ištikimumą Dievui prie gyvos Jošuēs galvos ir vyresniųjų, kurie matē savo akimis Dievo stebuklus Palestinos nukariavime /2,6-10/, Teisējų knygos autorius parodo, kaip paskiau stabmeldystē ir atgaila rasdavosi Israēlyje viena po kitos, ir mini jų pasēkas /2,11-23/ ; pagaliau mini Viešpaties paliktas Kananiečių tautas ir jųjų santykius su Israēlaičiais /3,1-6/

6*Jošuei paleidus* : po didelio tautos susirinkimo Sikeme, apie kurį pasakojama Još 24,1... Još 24,28-31 tekstas čia pakartojamas beveik žodis į žodį. — 7*Tarnavo Viešpačiui, kolei*... Spējama, kad Israēlaičiai pasilikę ištikimi Viešpačiui apie 50 metų. — *Vyresnieji*... Tokie vyresnieji, viršijantys kitus ne tiek amžiumi, kiek išmintimi, buvo visose Rytų tautose. Plg Prad 50,7 ir k. — *Ir žinojusieji*: mačiusieji savo akimis, kaip didelius stebuklus darē Viešpats, padēdamas Israēlaičiams nukariauti Palestiną. — 10*Visa ana karta* : visi, kurie užaugę perējo per Jordaną. — *Kiti, kurie nežinojo*... Mirusiųjų palikuonys

11*Darē, kas*... Pasidavē stabmeldystei. — *Baalams*. Pats žodis Ba'al reiškia tą pat, ką ir Viešpats. Stabmeldžiuose taip buvo vadinamas saulēs dievaitis. Jis buvo laikomas fizinēs gyvybēs pradžia ir davēju. Įvairiose Kananiečių tautose jis turējo įvairius vardus ir išvaizdas. — 12*Kurs juos buvo*... Israēlio kaltē buvo juo didesnē, kad iš Viešpaties, kurį pametē, buvo gavę daugybę geradarybių, tuo tarpu kad svetimi dievai nebuvo jiems nieko gero padarę. — 13*Astartēms*. Astartē phenikijiečių mēnulio deivē. Ji buvo garbinama draug su Baalu. Kaip Baalo garbinimas buvo žiaurus ir kruvinas, taip Astartēs begēdiškas.

gyvenusiems aplinkui ; ir jie neįstengė pasipriešinti savo neprieteliams, [15]bet kur tik kreipdavosi, Viešpaties ranka būdavo ant jųjų, kaip jis jiems yra kalbėjęs ir prisiekęs ; ir jie buvo labai prispausti. [16]Tuomet Viešpats pažadino jiems Teisėjus, kad juos išlaisvintų iš prispaudėjų rankų, bet nė tųjų jie nenorėjo klausyti, [17]paleistuvaudami su svetimais dievais ir juos garbindami. Veikiai jie pametė kelią, kuriuo buvo vaikščioję jų tėvai ir girdėdami Viešpaties įsakymus, jie visa darė priešingai. [18]Kada Viešpats pažadindavo Teisėjus, jų dienose jis pasiduodavo mielaširdystei, išklausydavo prislėgtųjų vaitojimus ir juos išlaisvindavo nuo plėšikų smūgių. [19]Mirus gi Teisėjui, jie grįždavo atgal ir darydavo daug piktesnių dalykų, ne kaip buvo padarę jų tėvai, sekdami svetimus dievus, jiems tarnaudami ir juos garbindami. Jie nepamesdavo savo prasimanymų ir kiečiausio kelio, kuriuo buvo pratę vaikščioti

[20]Taigi, Viešpaties rūstybė užsidegė prieš Israėlį ir jis tarė : Kadangi šita tauta niekais pavertė mano sandorą, kurią buvau padaręs su jų tėvais, paniekino ir neklauso mano balso, [21]ir aš neišnaikinsiu tautų, kurias paliko Jošuė mirdamas, [22]kad jomis išmėginčiau Israėlį, ar jie sergės Viešpaties kelią ir juo vaikščios, kaip jų tėvai sergėjo, ar ne. [23]Taigi, Viešpats paliko visas šitas tautas ir nenorėjo veikiai išnaikinti, nei gi padavė į Jošuės rankas

3. [1]Šitos yra tautos, kurias Viešpats paliko, kad jomis pamokytų Israėlį ir visus, nežinojusius Kananiečių karų, [2]idant paskui jų sūnūs išmoktų kovoti su jų neprieteliais ir įsigytų įprotį kariauti : [3]Penki Pilistimų kunigaikščiai, visi Kananiečiai, Sidoniečiai ir Heviečiai, gyvenusieji Libano kalnuose, nuo Baal-Hermono kalno iki Emato įėjimui. [4]Jis juos paliko, kad jais išmėgintų Israėlį, ar klausys Viešpaties paliepimų, kuriuos jis buvo davęs jųjų tėvams per Mošę, ar ne. [5]Taigi Israėlio sūnūs gyveno tarp Kananiečių, Hetiečių, Amoriečių, Pereziečių, Heviečių ir Jebusiečių, [6]vedė moterimis jųjų dukteris ir patys davė jų sūnums savo dukteris ir tarnavo jų dievams

---

[14]*Į plēšikų* : Kananiečių, Pilistimų ir kitų. — *Kurie juos*... Ebr t : jis juos pardavē. Pats Viešpats buvo atidavęs Israēlaičius jųjų neprieteliams, lyg kad parduodamas vergijon. — [16]*Pažadino jiems Teisējus.* Viešpats buvo nuolat gailiaširdis. — [17]*Paleistuvaudami*: pasiduodami stabmeldystei. — [18]*Kada Viešpats*... Ebr t : kai Viešpats pažadindavo Teisējus, Viešpats būdavo su Teisēju ir juos išgelbēdavo iš jųjų neprietelių rankos per visas Teisējų dienas, nes Viešpats pasiduodavo... — [19]*Kiečiausio kelio* : savo pikto pasielgimo, kuriame buvo sukietėję

[21]*Aš neišnaikinsiu*... Už sandoros nelaikymą Viešpats nutaria nevykdyti savo pažadējimo išnaikinti Kananiečius. — [22]*Kad jomis išmēginčiau*... Ir skirdamas teisingą bausmę, Viešpats nejieško tautos prapulties, bet nori, kad bausmē priverstų ją pasitaisyti

3. [1]*Pamokytų*. Ebr : išmēgintų, — *Ir visus* : t y, visus. — *Kananiečių karų* : kurie įvyko prie gyvos Jošuēs galvos. — [2]*Idant paskui*. Ebr t : « Tiktai kad pamokius Israēlio sūnų kartas, mokant juos kovos, tiktai tuos, kurie pirma tų dalykų nežinojo ». Viešpats nori pažinti būsimųjų kartų pasielgimą ir jis pasieks tą dalyką, mokydamas anas kartas kovoti ; kovoti gi jos turēs su Kanaano tautomis. — [3]*Kunigaikščiai*. Ebr : *sarnim*. Jų miestai buvo Gaza, Azotas, Askalonas, Getas ir Akaronas. Plg Još 13,2... — *Sidoniečiai*. Taip buvo vadinami Phenikijiečiai nuo savo sostinēs Sidono vardo. — [4]*Kad jais išmēgintų*... Tai buvo svarbiausis tikslas visų nelaimių, kurios buvo siųstos Israēliui Teisējų lai-

[7]Jie darė pikta Viešpaties akivaizdoje ir užmiršo savo Dievą, tar-
naudami Baalams ir Astartėms. [8]O Viešpats, susirūstinęs prieš Israėlį,
padavė juos į Mezopotamijos karaliaus Kusan-Rasataimo rankas, ir jie
jam tarnavo aštuonerius metus. [9]Jie šaukėsi į Viešpatį, ir tasai jiems
pažadino gelbėtoją, kurs juos išlaisvino, būtent, Kenezo sūnų, jaunesnįjį
Kalebo brolį Otonièlį. [10]Viešpaties Dvasia buvo jame ir jis teisė Israėlį.
Kada jis išėjo kovon, Viešpats padavė į jo rankas Sirijos karalių Kusan-
Rasataimą, ir jis jį nugalėjo. [11]Žemė turėjo ramybę per keturias dešim-
tis metų. Ir Kenezo sūnus Otonièlis mirė
[12]O Israėlio sūnūs vėl ėmė daryti pikta Viešpaties akivaizdoje, kurs
sustiprino prieš juos Moabo karalių Egloną, nes jie buvo padarę pikta
jo akyse. [13]Jis sujungė Amono ir Amaleko sūnus su Eglono, kurs išėjęs
sumušė Israėlį ir paėmė Palmių miestą. [14]Israėlio sūnūs tarnavo Moabo
karaliui Eglonui aštuoniolika metų; [15]o paskui šaukėsi į Viešpatį. Jis
jiems pažadino gelbėtoją Jeminio sūnaus Geros sūnų, vardu Aodą, kurs
valdė abiem rankom lygiai kaip dešine. Israėlio sūnūs siuntė per jį Moabo
karaliui Eglonui dovanų. [16]Aodas pasidarė sau abiem ašmenim aštrų
kalaviją, kurs turėjo kriaunas rankos delno platumo, ir jį prisisegė po
apsiaustu ant dešiniosios kulšies. [17]Taip jis nunešė Moabo karaliui Eglonui
dovanų. Eglonas gi buvo be galo riebus. [18]Atidavęs jam dovanas, jis

---

kais. — [6]*Vedē moterimis... tarnavo...* Buvo tai didelis nusikaltimas Viešpaties įsakymams. Moterystēs su svetimtautēmis buvo Israēlaičiams uždraustos ypač dēl to, kad jos vedē stabmeldystēn

I. Israélio Teisėjų istorija

I. Prispaudimai ir išvadavimai, įvykusieji po pirmojo angelo įspėjimo

1/ *Otoniēlis, Aodas ir Samgaras*

3,7-31. Israēlaičiai, atiduoti dēl stabmeldystēs į Mezopotamijos karaliaus Kusano rankas, daro atgailą ir susilaukia gelbētojo Otoniēlio /7-11/. Sugrįžusius į stabmeldystę ir vēl darančius atgailą išgelbēja iš Moabiečių prispaudimo Aodas/12-30/. Samgaras užmuša 600 Pilistimų /31 e/

[7]*Astartēms.* Ebr *'Ašeroth,* t y, įvaizdinimai deivēs *'Ašerah.* Buvo tai tikriausiai ta pati deivē, ką ir Astartē, plg Iš 34,13 paaišk. — [8]*Padavē.* Ebr t: pardavē, tarsi, imdamas tuo būdu atlyginimą už įžeistą savo garbę. — *Mezopotamijos.* Ebr *'Aram naharaim.* lyguma tarp dviejų upių, t y, Tigrio ir Euphrato. — [9]*Kenezo sūnų...* Jis buvo jau žymus savo narsumu dar prie gyvos Jošuēs galvos. Plg aug 1,13 ir k. —*'Otoniēlį.* Ebr *'Othni'el.* — [10]*Viešpaties dvasia...* Išrinktieji Sen Test vyrai, pasilikdami po tokiuo nepaprastu Dievo dvasios veikimu, įgydavo galios įvykdyti stebuklingus dalykus, ar tai pranašaujant, ar darant stebuklus, ar atliekant veiksmus, viršijančius žmonių jēgas. — *Sirijos.* Ebr *'Aram*

[12]*Moabo.* Moabiečiai ir Amoniečiai buvo kilę iš dviejų Loto dukterų. Moabiečiai gyveno į pietryčius nuo Mirties jūros, o į šiaurryčius nuo jų buvo Amoniečių kraštas. Juodviejų žemēs dalis, atimta Amoriečių karaliaus Sehono, vēliau teko Israēlaičiams. Tai buvo svarbi priežastis neapykantos Moabiečių ir Amoniečių Israēliui. — [13]*Amaleko sūnus.* Su jais Israēlaičiai buvo susirēmę pirmą kartą ką tik išēję iš Egipto. — *Palmių miestą*: Jeriką. — [14]*Israēlio sūnūs tarnavo*: ne visi, bet ypač gyvenusieji vidurinēje ir pietinēje Palestinoje. — [15]*Jeminio*: Benjamino. Jo vaikaitis buvo Gēra. Žr 1 Kron 8,3. Aodas gi /ebr *'Ehud,*/ Gēros palikuonis. — *Kurs valdē...* Anot ebr t: jis buvęs kairiarankis. — *Dovanų.* Buvo tai skirti Israēlaičiams mokesčiai. — [16]*Kurs turējo...* Ebr t nurodytas paties dureklio ilgumas: *Gomed*; bet koks tai buvo mastas, nežinia. — *Ant dešiniosios kul-*

palydėjo savo draugus, kurie buvo su juo atėję. [19]Paskui sugrįžęs iš Gal-
galos, kur buvo stabai, jis tarė karaliui : Turiu tau, o karaliau, šį tą slap-
čia pasakyti. Tasai liepė nutilti. Visiems aplink jį buvusiems išėjus, [20]įėjo
pas jį Aodas ; jis gi sėdėjo vienas vasarnamyje, ir Aodas jam tarė : Turiu
tau pasakyti Dievo žodį. Jis tuojau atsikėlė nuo sosto, [21]o Aodas ištiesė
savo kairiąją ranką, ėmė nuo savo dešiniosios kulšies dureklį ir jį įsmeigė
į jo pilvą [22]taip smarkiai, kad ir kriaunos suėjo paskui ašmenis į žaizdą
ir prasmego taukų storume. Jis tat nebeištraukė kalavijo, bet paliko kūne
taip, kaip buvo įsmeigęs ; ir tuojau pilvo mėšlai išėjo paprastu keliu.
[23]Aodas gi, uždaręs rūpestingiausiai kambario duris ir užrakinęs, [24]išėjo
pro užpakalines duris. Atėję karaliaus tarnai matė užrakintas kambario
duris ir tarė : Jis, rasi, tuština vidurius vasariniame kambaryje. [25]Palaukę
ilgai, kolei nesusigėdo, ir matydami, kad niekas neatidaro, atsinešė raktą
ir atsirakinę rado savo valdovą gulintį žemėje mirusį. [26]Aodas gi, kilus
tarp jų sumišimui, išbėgo ir perėjęs per stabų vietą, iš kur jis buvo
sugrįžęs, atėjo į Seiratą. [27]Tuojau jis sutrimitavo trimitu Ephraimo kal-
nuose, ir Israėlio sūnūs leidosi su juo žemyn, jam einant priešakyje. [28]Jis
jiems tarė : Sekite manimi, nes Viešpats padavė mūsų neprietelius Moa-
biečius į mūsų rankas. Jie nusileido paskui Aodą, paėmė Jordano brastas,
kuriomis pereinama į Moabą, ir nė vienam neleido pereiti. [29]Jie užmušė
anuo metu apie dešimtį tūkstančių Moabiečių, visus stiprius ir narsius
vyrus, ir nėvienas iš jų negalėjo ištrūkti. [30]Taip Moabas buvo tą dieną
pažemintas po Israėlio ranka, ir žemė ilsėjosi aštuonias dešimtis metų

šies. Paprastai kalavijas prisegamas pašonėje iš kairēs pusēs. Prisisegdamas jį po apsiaustu iš dešinēs pusēs, Aodas rodēsi visai neturįs ginklų ; tuo tarpu jam kaip kairiarankiui buvo patogiau jį iš ten ištraukti. — [18]*Atidavęs*... Ebr t : « Ir atsitiko, kai baigē atidavinēti dovanas, jis /Aodas/ paleido žmones, kurie dovanas nešē ». Taip Aodas pasirūpino, kad jo palydovai turētų gana laiko ištrūkti, jei sumanymas nebūtų pavykęs. — [19]*Sugrįžęs iš Galgalos*. Nuo Jeriko iki Galgalai buvo apie pusantros valandos kelio. — *Stabai* : akmeninēs stabų stovylos. — *Tasai liepē nutilti*. Ebr t : Jis tarē *has*, t y, tss. Buvo tai ženklas dvariškiams išeiti. — [20]*Įējo pas jį* : prisiartino. — *Vasarnamyje*. Ebr *'aliajah*. Taip buvo vadinamas kambarys, padarytas ant gulsčio rytiečių namų stogo. — *Dievo žodį*. Neišreikšta Aodo mintis : kad Dievas nori tavo mirties. — *Atsikēlē*, norēdamas su pagarba išklausyti Dievo žodžius. — [22]*Tuojau pilvo*... Ebr t prasmē čia neaiški, nes nežinia, ką tikrai reiškia žodis *parsedonah*. — Išlaisvindamas savo tautą iš Moabiečių vergijos, Aodas pasirodē esąs tikras Viešpaties pažadintas Israēlio gelbētojas ; bet dar tuo pačiu nepasakyta, kad būdas, kaip jis tą išgelbējimą įvykdē, būtų buvęs Dievo nurodytas ar norētas. Tik apie vieną Aodą iš visų Israēlio Teisējų nēra pasakyta, kad Dievo Dvasia buvusi ant jo. Be to, Aodo elgesys reikia teisti ne pagal krikščioniškosios doros įstatus, bet pagal ano laiko santykius /Aug/ ; Aodas galējo būti įsitikinęs, kad jam leista taip pasielgti, nes Moabiečiai ir kiti Israēlio priešai, taip pat, kaip ir pats Israēlis, kiekvieną būdą sunaikinti savo tautos priešą laikē geru. — [25]*Kolei nesusigēdo*. Ebraismas, kurs reiškia : labai ilgai. — [26]*Į Seiratą*. Kur buvo ta vieta, nežinoma. — [27]*Sutrimitavo trimitu* : šaukdamas į karą. — [28]*Jordano brastas*. Užēmus Jordano brastas, buvo užkirstas kelias Moabiečiams, bēgantiems iš Jeriko į savo šalį ; o taipgi jie nebegalējo susilaukti iš ten pagalbos. — [29]*Visus stiprius ir narsius*. Ebr t : visus riebius ir visus narsius

[31]Po Aodo buvo Anato sūnus Samgaras, kurs užmušė žagre apie šešis šimtus Pilistimų, ir jis taipgi apgynė Israėlį

4. [1]Mirus Aodui, Israėlio sūnūs vėl ėmė daryti pikta Viešpaties aki-
vaizdoje, [2]o Viešpats juos padavė į rankas Kanaano karaliaus Jabino, 1 Kar 12,9
kurs karaliavo Asore. Jis turėjo savo kariuomenės vadą vardu Sisarą,
gyvenusį pagonių Harosete. [3]Taigi, Israėlio sūnūs šaukėsi į Viešpatį, nes
Jabinas turėjo devynis šimtus pjautuvais apginkluotų vežimų ir buvo
juos labai prispaudęs per dvidešimt metų

[4]Buvo gi pranašė Lapidoto žmona Debora, kuri anuo metu teisė
tautą. [5]Ji sėdėdavo po palme, kuri buvo vadinama jos vardu, tarp Ramos
ir Betelio Ephraimo kalnuose, o Israėlio sūnūs ateidavo pas ją su viso-
kiomis bylomis. [6]Ji siuntė ir pasišaukė iš Nephtalio Kedeso Abinoemo
sūnų Baraką ir jam tarė : Viešpats, Israėlio Dievas, tau įsako : Eik ir
vesk kariuomenę į Taboro kalną ; imsi su savim dešimtį tūkstančių kovo-
tojų iš Nephtalio sūnų ir iš Zabulono sūnų ; [7]aš gi atvesiu pas tave prie
Kisono upelio Jabino kariuomenės vadą Sisarą, jo vežimus ir visą dau-
gybę ir paduosiu juos į tavo rankas. [8]Barakas jai tarė : Jei eini draug
su manim, aš eisiu ; o jei nenorėsi eiti su manim, ir aš neeisiu. [9]Ji jam
tarė : Aš, tiesa, eisiu su tavim, bet šiuo žygiu pergalė nebus tau įskaityta,
nes Sisara bus paduotas į moteriškės ranką. Taigi, Debora atsikėlė ir
nuvyko su Baraku į Kedesą. [10]Jis, pasikvietęs Zabuloną ir Nephtalį, išėjo
su dešimčia tūkstančių kovotojų, turėdamas draug su savim Deborą.
[11]Kinietis gi Haberis buvo seniau atsiskyręs nuo kitų savo brolių Kiniečių,

---

[31]*Samgaras.* Ebr *Šamgar.* Teisējų knygos autorius matomai turējo tik labai maža žinių apie Samgarą. — *Žagre.* Ebr t : lazda, kuria raginami įkinkyti į jungą jaučiai

2/ Debora ir Barakas

a/ Išlaisvinimas Israēlio iš Jabino prispaudimo

4,1-24. Israēlaičiai už nuodēmes patenka į Kanaano karaliaus Jabino valdžią /1-3/ ; darantiems atgailą Dievas siunčia pranašę ir Teisēją Deborą ir liepia Barakui vesti Israēlio sūnus prieš Jabino karvedį Sisarą ; Barakas, vedinas Zabulono ir Nephtalio sūnumis, draug su Debora laimēja kovą /4-16/ ; Sisarą gi nužudo klastingai Jahelē /17-24/

4. [2]*Padavē.* Ebr t : pardavē. — *Asore.* Tas miestas buvo Nephtalio giminēs dalyje /žr Još 19,36/. Jošuēs laikais jis buvo sugriautas ; bet dēl Israēlaičių apsileidimo buvo atstatytas ir turējo savo karalių iš Kananiečių. — *Pagonių Harosete.* Kur buvo tas miestas, nežinia ; vardas nurodo, kad jis priklausē Galilējai. — [3]*Pjautuvais apginkluotų.* Ebr t : geležimi apkaustytų

[4]*Pranašē* : kaip Mošēs ir Aarono sesuo Marija ir kitos įkvēptos moterys. — *Debora.* Ebr t : *Deborah.* Tas vardas reiškia bitę. — *Teisē* : ējo teisējo pareigas ir turējo išlaisvinti Israēlaičius iš prispaudimo. — [5]*Po palme, kuri...* Ebr t : Po Deboros palme. — *Ramos.* Dabar : Er Ram, į šiaurę nuo Jerusalēs. — [6]*Kedeso.* Levitų ir prieglaudos miestas. Jis pavadintas Nephtalio Kedesu, kad atskyrus nuo kitų to paties vardo miestų. — *Taboro.* Dabar Džebel et Tor. Yra tai gana augštas kalnas prie šiaurrytinio Jezraēlio slēnio galo. — *Iš Nephtalio sūnų ir...* Tos dvi giminēs kentējo dabar daugiausia vargo, todēl juodviejų kovotojai eis prieš nepriet elį. — [7]*Aš gi atvesiu...* Viešpats per Deborą žada pergalę. — *Kisono.* Dabar Nahr el-Mogatta. Jis prasideda Taboro kalne, teka per Jezraēlio slēnį į Tarpžemēs jūrą. — [8]*Jei eini draug...* Barakas pradžioje abejoja, bet padrąsintas Deboros pavyzdžio drąsiai ima vykdyti Dievo sakymą /plg Žyd 11,32/. — [9]*Į mo-*

Mošės genčio Hobabo sūnų, ir buvo ištiesęs padangtes iki slėniui, kurs
vadinamas Senimu ir yra šalia Kedeso. [12]Kai Sisarai buvo pranešta, kad
Abinoemo sūnus Barakas pakilo į Taboro kalną, [13]jis surinko devynis
šimtus pjautuvais apginkluotų vežimų ir visą kariuomenę iš pagonių
Haroseto prie Kisono upelio. [14]O Debora tarė Barakui : Kelkis, nes štai
diena, kurioje Viešpats padavė Sisarą į tavo rankas ; štai jis pats yra
tavo vedėjas. Taigi, Barakas nusileido nuo Taboro kalno ir draug su
Ps 82,10 juo dešimts tūkstančių kovotojų. [15]Viešpats išgąsdino kalavijo ašmenimis
Sisarą, visus jo vežimus ir visą daugybę, kuomet jie pamatė Baraką,
taip kad Sisara, nušokęs nuo vežimo, ėmė bėgti pėsčias, [16]o Barakas vijosi
bėgančius vežimus ir kariuomenę iki pagonių Harosetui, ir iš neprietelių
daugybės krito visi iki vienam

[17]Sisara gi bebėgdamas atvyko į Kiniečio Haberio žmonos Jahelės
padangtę ; nes tarp Azoro karaliaus Jabino ir Kiniečio Haberio namų
buvo santaika. [18]Taigi Jahelė, išėjus Sisarai priešais, jam tarė : Įeik pas
mane, mano valdove, įeik, nebijok. Įėjęs į jos padangtę ir jos apdengtas
apsiaustu, [19]jis jai tarė : Duok man, meldžiamoji, truputį vandens, nes
esu labai ištroškęs. Ji atidengė puodynę pieno, davė jam gerti ir vėl jį
užklojo ; [20]o Sisara jai tarė : Pastovėk ties padangtės anga ir jei kas
nors atėjęs klaustų tavęs ir sakytų : Ar nėra ko čionai ? Atsakysi : Nieko
nėra. [21]Taigi, Haberio žmona Jahelė ėmė padangtės vinį, pasiėmė taipgi
ir plaktuką ir, įėjus slapčia ir tylomis, pastatė vinį ant jo galvos smil-
kinio ir suduodama plaktuku įsmeigė į smegenis net iki aslai. Taip jis
sujungdamas miegą su mirtimi apalpo ir mirė. [22]Ir štai atėjo Barakas,
vydamos Sisarą ; Jahelė gi, išėjusi jam priešais, jam tarė : Eikš, aš tau
parodysiu vyrą, kurio jieškai. Įėjęs pas ją, jis pamatė gulintį Sisarą
numirusį ir vinį įsmeigtą į jo smilkinį

[23]Taip tat Dievas pažemino aną dieną Kanaano karalių Jabiną akyse
Izraėlio sūnų, [24]kurie kasdien ėjo stipryn ir stipria ranka spaudė Kanaano
karalių Jabiną, kolei jo nesunaikino

5. [1]Tą dieną Debora ir Abinoemo sūnus Barakas giedojo tokią giesmę :

[2]Jūs iš Izraėlio, kurie noriai statėte į pavojų savo gyvybę,
šlovinkite Viešpatį !

---

teriškēs ranką. Debora skelbia iš anksto, kad didžiausį smūgį suduos neprieteliui moteriškē Jahelē. — [11]*Kinietis...* Žr aug 1,16. Minima čia aplinkybē, kaip pasirodo iš tolesnio pasakojimo, turējo didelę įtaką kovos pabaigai. — *Iki slēniui.* Ebr t : iki ąžuolui Saanime. — [13]*Surinko devynis...* Ebr t : surinko visus savo vežimus, devynis šimtus geležimi apkaustytų vežimų. — [14]*Jis pats tavo vedējas.* Ebr t : argi ne Viešpats eina pirm tavo veido. — [15]*Viešpats išgąsdino...* Taip pasireiškē Viešpaties pagalba. — *Taip kad Sisara.* Ebr t : ir Sisara

[17]*Jahelēs padangtę...* Sisara tikējosi, čia niekas jo nejieškosiąs, nes Rytų tautose svetimam vyrui kietai draudžiama eiti į moterų butą ; pavojaus iš Jahelēs ar jos vyro pusēs jis nelaukē, nes tarp jo karaliaus ir Haberio buvo santaika. — [18]*Apsiaustu.* Ebr ž *šemikhah* greičiau reiškia antklodę. — [21]*Ēmē padangtēs vinį :* vieną iš vinių, prie kurių įkaltų žemēn pririšamos padangtēs virvēs. — *Taip jis sujungdamas...* Anot ebr t : užmigęs apalpo ir mirē. Taip įvyko, ką Debora /9 e/ iš anksto apreiškē Barakui. Nors Jahelē, klastingai nužudydama Sisarą turējo gerą tikslą padēti išlaisvinti Izraēlaičius iš prispaudimo, tačiau Debora savo giesmēje negiria nužudymo aplinkybių, bet tik jo pasēkas, išlaisvinimą Dievo tautos ir žuvimą jos neprietelio, o Jahelē šlovinama dēl jos drąsos.

[24]*Ējo stipryn...* Ebr t : Izraēlio sūnų ranka darēsi vis sunkesnē Jabinui..

3Klausykite, karaliai, išgirskite, kunigaikščiai!
Aš esu, tai aš, kuri giedosiu Viešpačiui;
mano psalmė skambės Viešpačiui, Israėlio Dievui.
4Viešpatie, kada ėjai iš Seiro
ir keliavai per Edomo kraštą,
žemė pasijudino, iš dangaus
ir iš debesų lašėjo vanduo.
5Kalnai tekėjo kaip vanduo nuo Viešpaties veido
ir Sinajus nuo Viešpaties, Israėlio Dievo, veido.
6Anato sūnaus Samgaro dienose,
Jahelės dienose nutilo keliai,
ir kurie jais vaikščiojo, ėjo aplinkiniais takais.
7Nyko drąsieji ir jų nebebuvo,
kolei nepakilo Debora,
nepakilo motina Israėlyje.
8Viešpats pasirinko naujus karus
ir pats sugriovė neprietelių vartus;

---

b/ *Deboros giesmė*

5,1-32. Deboros giesmėje poetiškai aprašyta tas pats nugalėjimas Sisaros, kurio istorija buvo papasakota anksčiau. Pirmoji giesmės dalis tai jos įžanga, kurioje Israėlaičiai kviečiami šlovinti Viešpatį, minimos senesnės Dievo geradarystės ir aprašomas Israėlio skurdas pirm kovos /2-8/; antroje giesmės dalyje Israėlaičiai vėl kviečiami šlovinti Viešpatį ir giriamos giminės, kurios dalyvavo kovoje, o nedalyvavusios peikiamos /9-17/; pagaliau trečioje dalyje minimos svarbiausios kovos aplinkybės /18-31/

5. 1*Debora ir... Barakas.* Nuo seniausių laikų šita giesmė vadinama Deboros. Ji viena tikriausiai buvo jos autorė; tai gana aiškiai nurodo 3 ir 12 jos eil. Barakas tik draug su Debora giedojo tą giesmę. Deboros giesmė tai rinktinis perlas dailioje šv Rašto poezijoje; jos forma tikrai tobula; jos mintys kilnios ir labai gerai išreikštos; daug gražumo jai suteikia nuostabus lyrizmas

2*Jūs iš Israėlio...* Vulgatos gerai išreikšta ebr t mintis; jo gi žodžiai nors ne visai aiškūs, reiktų išversti taip: «Už tat, kad kunigaikščiai buvo vadais Israėlyje, kad tauta noriai apsiėmė, šlovinkite Viešpatį». Taigi šituose žodžiuose duodama giesmės turinys; jie yra, tarsi, jos antraštė: reikia šlovinti Viešpatį, kad atsirado vadai, kurie vedė Israėlį į kovą ir kad tauta nepabūgo pavojaus, bet noriai apsiėmė eiti į kovą. — 3*Karaliai... kunigaikščiai.* Atsiliepimas į pagonių karalius ir kunigaikščius. — *Mano psalmė skambės.* Ebr ž *zamar*, psallere, sakomas apie giedojimą, skambinant draug muzikos instrumento stygomis. — 4 *Viešpatie...* Debora primena geradarystes Viešpaties suteiktas anksčiau, kuomet jo vedama tauta ėjo nuo Sinajaus kalno Palestinos nukariauti. — *Ėjai.* Ebr ž *tsa'ad* sakomas apie iškilmingą eiseną. — *Seiro.* Seiro kalnai tarp Mirties jūros ir Elano įlankos; tai Edomo kraštas. — 5*Tekėjo kaip vanduo*: pasijudino. — *Ir Sinajus.* Ebr: Tasai Sinajus. — 6*Anato sūnaus...* Primenamas Israėlio stovis, kolei dar nebuvo nugalėtas Sisara. — *Jahelės.* Jahelė nepašalino Israėlio nelaimių, kolei Dievo įkvėpta Debora kartu su Baraku nesukėlė tautos prieš prispaudėjus; nes tik tuomet Jahelei pasitaikė proga nužudyti Sisarą. — *Nutilo keliai*: nes bijodami pavojaus žmonės jais nebevaikščiojo, o kam būtinai reikėjo eiti, tas rinkdavosi ne tiesų kelią, bet aplinkinius takus. — 7*Nyko drąsieji...* Stoka drąsių karžygių padarė tai, kad keliai tapo pavojingi. — *Kolei nepakilo.* Ebr t: Kolei nepakilau aš, Debora, nepakilau... — *Motina.* Kaip Romėnai vadindavo savo tėvynės gelbėtojus Pater patriae, taip teisingai Debora vadina save savo tautos motina. — 8*Viešpats pasirinko...* Ebr t

o nesimatė skydo ir jieties
keturiose dešimtyse Israėlio tūkstančių.
9 Mano širdis myli Israėlio kunigaikščius.
Jūs, kurie savo valia stojote į pavojų,
šlovinkite Viešpatį.
10 Kurie jojate spindinčiais asilais,
sėdite teisme
ir einate keliu, pritarkite.
11 Kur sulaužyta vežimai ir sunaikinta neprietelių kariuomenė,
ten tebūna skelbiama Viešpaties teisybė
ir jo malonumas Israėlio drąsiesiems.
Tuomet Viešpaties tauta nusileido prie vartų ir gavo viešpatavimą.
12 Kelkis, kelkis, Debora,
kelkis, kelkis ir giedok giesmę :
kelkis, Barake, ir sugauk savo belaisvius, Abinoemo sūnau.
13 Tautos liekanos išgelbėtos ;
Viešpats kovojo su drąsiaisiais.
14 Iš Ephraimo buvo, kurs juos sunaikino Amaleke,
o paskui jį iš Benjamino atėjo ant tavo tautų, Amaleke.
Iš Makhiro atėjo kunigaikščiai
ir iš Zabulono, kad vestų kariuomenę į kovą.
15 Isakharo vadai buvo su Debora ir sekė pėdomis Barako,
kurs puolė į pavojų, kaip į bedugnę.

čia išreikšta Israēlio nelaimių priežastis, stabmeldystē : jis /Israēlis/ pasirinko naujus dievus, o štai karas buvo vartuose, t y, už stabmeldystę prieš Israēlį buvo siųsta neprietelių puolimas, tuo tarpu kad Israēlaičiai visai neturējo kuo gintis. — *Keturiose dešimtyse...* Apribotas skaičius čia pavartotas vieton didelio neriboto [9]*Mano širdis...* Ebr t : « mano širdis Israēlio kunigaikščiams ». Pradēdama naują paraginimą šlovinti Viešpatį, Debora reiškia didelį savo palankumą Israēlio karžygiams. — [10]*Kurie jojate...* Neesant arklių, vadai ir turtingi žmonēs jodinēdavo stipriais, gerai nupenētais, todēl spindinčiais asilais. — *Sēdite teisme.* Dabartiniame ebr t : sēdite ant kilimų. Visi dideli ir maži kviečiami giedoti draug ir šlovinti Viešpatį. — [11]*Kur sulaužyta...* Vulg prasmē aiški, bet ji labai skiriasi nuo dabartinio ebr t, kurs, gali būti, yra sugadintas. Aiškintojų jis labai ne vienaip verčiamas, pav : « Plēšimo vieta virto džiaugsmo namais ; tenai pasakokite apie Viešpaties teisingumą, kurį jis suteikē aniems miestams, juos išgelbēdamas nuo jungo », arba : « Tegul balsai šaudančiųjų vilyčiomis iš tarpo vandens lovių šlovina Viešpaties geradarystes, jo kunigaikščio Israēlyje pergalę ; tuomet Viešpaties tauta nuējo prie vartų ». Būtų tai pakvietimas šlovinti Viešpatį tų kovotojų, kurie pasibaigus karui, grįžo prie savo kasdieninių darbų ir užsiimdami ūkiu dabar ramiai girdo savo bandas iš vandens lovių. — *Ir gavo viešpatavimą.* Tų ž visai nēra ebr t ir kituose vertimuose. — [12]*Sugauk savo belaisvius.* Ebr t pažodžiui reiktų taip išversti : Imk nelaisvēn tavo nelaisvę. Taigi, Barakas laimējęs kovą, gali vestis paimtųjų nelaisvēn neprietelių būrius, arba vestis su savim išlaisvintus iš neprietelių vergijos Israēlaičius. — [13]*Tautos liekanos...* Ebr t : tuomet likusieji nugalēs prakilniuosius, — tuomet Viešpaties tauta man taps stipresne už karžygius. — [14]*Iš Ephraimo...* Pagyrimas giminių dalyvavusių kovoje. Ebr t reiktų išversti truputį kitaip : « Iš Ephraimo buvo, kurs juos išnaikino /išrovē jų šaknis/ upelio slēnyje ; paskui tave Benjaminas tarp tavo tautų ; iš Makhiro atējo kunigaikščiai ir iš Zabulono vadai, kurie rengia kovai kareivius ». — *Iš Makhiro,* t y iš Manaso ginimēs, nes Makhiras buvo

Bet Rubenui pas save pasidalinus,
vaidai radosi tarp karžygių.
16Kodėl gyveni tarp dviejų sienų, kad klausytumeis bandų bliovimo?
Pasidalinus pas save Rubenui,
kilo tarp karžygių vaidai.
17Galaadas anapus Jordano ilsėjosi
ir Danas buvo užimtas laivais.
Aseras gyveno jūros krantuose
ir pasiliko uostuose.
18Zabulonas gi ir Nephtalis statė savo gyvybes
į mirties pavojų Meromės krašte.
19Atėjo karaliai ir kovojo;
Kanaano karaliai kovojo
Tanakhe prie Magedo vandenų,
tačiau nenusinešė jokio grobio.
20Iš dangaus buvo prieš juos kovota;
žvaigždės, pasilikdamos savo tvarkoje ir savo bėgyje,
kovojo prieš Sisarą.
21Kisono upelis nunešė jų lavonus,
Kadumimo upelis, Kisono upelis.
Mano siela, mindžiok jų galinguosius.
22Arkliams nagos nukrito dėl smarkaus bėgimo,
parkrintant neprietelių drąsiesiems.
23Prakeikite Merozo žemę, tarė Viešpaties Angelas,
prakeikite jos gyventojus,
nes neatėjo padėti Viešpačiui,
padėti jo drąsuoliams.
24Pagirta tebūna tarp moterų Jahelė, Kiniečio Haberio žmona,
ir tegul būna laiminama savo padangtėje.

Manaso sūnus. — [15]*Kurs puolē...* Ebr t: slēnyje jis, /Isakharas/ puolē jo /Barako/ pēdomis. — *Bet Rubenui...* Papeikimas giminių, nedalyvavusių kovoje, o visų pirma Rubeno. Ebr t galima taip išversti: « Prie Rubeno upelių buvo dideli širdies apsvarstymai ». Rubeno giminei tarp savęs besiginčijant, ar eiti padēti, ar ne, kova buvo laimēta. — [16]*Kodēl gyveni...* Ebr t: « Kodēl tu sēdējai tarp vartų, klausytumeis, kaip žaidžia vamzdžiais tarp bandų ». Rubeno sūnūs, pašaukti į kovą, verčiau klausēsi balso prie savo bandų, o ne kariško trimito kovos lauke. — [17]*Galaadas,* ty, Užujordanēje gyvenusi Manaso giminēs pusē. — *Danas buvo...* Ebr t: « Kodēl Danas pasiliko laivuose ». Dano giminē turējo uostą Jopēje; taipgi ir Asero giminē gyvenusi prie jūros verčiau žiūrējo savo prekybos. [18]*Meromēs krašte.* Ebr t reiktų išversti: « Lygumos augštumose ». Aiškintojai supranta lygumos augštumas lygumą Taboro kalno viršūnēje. — [19]*Karaliai*: Jabino padējējai. — *Tanakhe prie Magedo vandenų*: prie Kisono upelio, kurs teka per Magedo slēnį. Plg Još 12,21. — [20]*Iš dangaus...* Dievas padējo daug savo tautai kovoti, siųsdamas, anot Žydų padavimo, didžiausią audrą. — *Žvaigždēs...* Ebr t: « Žvaigždēs kovojo iš savo takų »... Barakas gal puolē savo neprietelius nakčia, šviečiant tik žvaigždēms. — [21]*Kadumimo upelis,* t y, senasis, arba iš senų laikų žinomas upelis. Vulgata paliko ebr ž *Qedumim* neišverstą, lyg kad tai būtų buvęs kitos upēs vardas. — *Mano siela...* Tas atsiliepimas nurodo kritusiųjų kovos lauke daugybę. — [22]*Arklių nagos...* Ebr t: « Tuomet arklių nagos trypē žemę ». — [23]*Merozo žemę.* Merozas nežinomo miesto ar sodžiaus vardas. Jo gyventojai matomai galējo ir turējo padēti Israēlaičiams, bet

25Prašančiam vandens ji davė pieno
ir kunigaikščių taurėje padavė sviesto.
26Kairiąją ranką ištiesė prie vinies,
o dešinę prie kalvio plaktuko,
ir užmušė Sisarą, pajieškojus galvoje vietos žaizdai
ir smarkiai perverdama jo smilkinį.
27Jis krito prie jos kojų, apalpo ir numirė,
rangėsi prie jos kojų
ir gulėjo negyvas ir apgailėtinas.
28Žiūrėdama pro langą, dejavo jo motina
ir kalbėjo iš kambario :
kodėl užtrunka sugrįžti jo kariškas vežimas ?
kodėl vėlinasi sugrįžti važiuotieji ?
29Viena išmintingesnė už kitas jo žmonas,
atsakė uošvei tais žodžiais :
30Gal dabar jis dalina išplėšas,
ir jam išrenkama gražiausi iš moterų ;
margi drabužiai atiduodami Sisarui kaip grobis,
ir sunešami įvairūs papuošalai kaklui pagražinti.
31Taip tepražūna visi tavo nerieteliai, Viešpatie ;
kurie gi tave myli, tegul blizga,
kaip spindinti saulė užtekėdama.

32Ir žemė ilsėjosi keturias dešimtis metų

6. 1Israėlio gi sūnūs darė pikta Viešpaties akivaizdoje, kurs juos
padavė į Madiano rankas per septynerius metus, 2ir jie buvo labai prislėgti.
Tuomet jie pasidarė sau lindynių ir olų kalnuose ir labai sustiprintų vietų

---

nenorējo. — *Padēti jo drąsuoliams.* Ebr t : Padēti Viešpačiui tarp jo drąsuolių. — 24*Tegul būna laiminama...* Ebr t : Tegul ji bus laiminama labiau už moteris padangtēje. — 25*Kunigaikščių taurēje* : gražiausioje, brangiausioje, kokią turējo. — *Sviesto.* Tikriau, grietinēs. — 26*Užmušē Sisarą...* Ebr t : tai išreikšta gyviau trumpais sakiniais : Ji užgauna Sisarą, ji sudaužo jam galvą ; ji sutrupina ir perveria jo smilkinį. — 27*Jis krito...* Ebr t : « Jis susirietē prie jos kojų, krito, išsitiesē prie jos kojų, jis susirietē, krito ; kur jis susirietē, ten jis krito sunaikintas ». — 28*Žiūrēdama pro langą...* Tikriau anot ebr t : Pasilenkus prie lango dejavo Sisaros motina pro krotelius. Rytų tautose moterų kambarių langai dažnai turi medinius krotelius, pro kuriuos jos gali matyti, bet jų pačių nesimato. — 29*Uošvei tais žodžiais.* Vulgatos pridēti žodžiai. Ebr t yra dar toks sakinys : « Ir ji pati sau pasidarē tokį atsakymą ». — 30*Gal dabar...* Ebr t : « ar jie neranda, ar jie nedalina išplēšų ? — Viena mergaitē, dvi mergaitēs kiekvienam vyrui ; — margas drabužis Sisaro grobis, išsiuvinētų margų rūbų grobis ; margas drabužis, du išsiuvinētu rūbu nugalētojo kaklui ». — 31*Taip tepražūna...* Giesmēs pabaiga. — *Užtekēdama.* Anot ebr t : savo galybēje

2. Išlaisvinimas Israėlaičių iš Madianiečių priespaudos

1/Gedeono pašaukimas

6,1-40. Antrame Teisējų istorijos skyriuje pasakojama apie tai, kaip Israēlaičiai nusikratē Madianiečių jungu. Už naujus nusikaltimus jie buvo Madianiečių labai varginami /1-6/, o kai ēmē šauktis į Viešpatį, buvo atsiųstas pranašas, kurs juos sudraudē už nuolatinį nedēkingumą /7-10/ ; tačiau Viešpats teikēsi pašaukti per angelą Israēlaičių gelbē-

apsigynimui. [3]Kada Israėlis pasisėdavo javų, ateidavo Madianas ir Ama-
lekas ir kitos rytų tautos, [4]ir, ištiesę pas juos padangtes, sunaikindavo
visa, kas tebežaliavo, net iki Gazos įėjimui, ir visai nepalikdavo Israė-
lyje nieko, ko reikėjo gyvenimui, nei avių, nei jaučių, nei asilų. [5]Nes jie
patys ir visos jų bandos ateidavo su savo padangtėmis, visa pripildy-
davo kaip skėriai, begalinė daugybė žmonių ir kupranugarių, ir sunaikin-
davo, ko tik prisiliesdavo. [6]Taigi, Israėlis buvo labai pažemintas Madiano
akyse. [7]Tuomet jis šaukėsi į Viešpatį, melsdamas padėti prieš Madianie-
čius. [8]O Viešpats siuntė pas juos vyrą pranašą, kurs kalbėjo : Štai, ką
sako Viešpats, Israėlio Dievas : Aš padariau, kad jūs išeitumėte iš Egipto,
ir jus išvedžiau iš vergijos namų ; [9]išlaisvinau iš Egiptiečių rankos ir
iš visų neprietelių, kurie jus slėgė ; aš juos išmečiau, jums įeinant, ir jums
atidaviau jų žemę. [10]Ir tariau : Aš, Viešpats, jūsų Dievas ; nebijokite
dievų Amoriečių, kurių žemėje gyvenate. O jūs nenorėjote klausyti
mano balso

[11]Taigi, Viešpaties Angelas atėjo ir atsisėdo po ąžuolu, buvusiu Eph-
roje ir priklausiusiu Ezrio šeimos tėvui Joasui. Kai jo sūnus Gedeonas
kūlė kviečius spaustuve ir vėtė, kad bėgtų nuo Madiano, [12]jam pasirodė
Viešpaties Angelas ir tarė : Viešpats su tavim, drąsiausis iš vyrų ! [13]O
Gedeonas jam atsakė : Meldžiamasis mano pone ! Jei Viešpats yra su
mumis, kodėl mus apniko visi šitie dalykai ? Kur jo stebuklai, apie ku-
riuos pasakojo mūsų tėvai ir kalbėjo : Viešpats mus išvedė iš Egipto ?
O dabar Viešpats mus paliko ir padavė į Madiano rankas. [14]Viešpats 1 Kar 12,11
į jį pažvelgė ir tarė : Eik su šita tavo stiprybe ir išlaisvinsi Israėlį iš Ma-
diano rankos ; žinok, kad aš tave siunčiau. [15]Jis atsakydamas tarė :

---

toją Gedeoną /11-16/ ir jam pažadējo savo pagalbą, įtikindamas jį įvairiais stebuklais /17-40/

6. [1]*Madiano.* Madianiečiai buvo Abraomo palikuonys iš Keturos. Jų dauguma gyveno Elano įlankos apylinkēse, bet nemaža Madianiečių buvo Užujordanēje, kur jie gyveno sutartyje su Moabiečiais ir iš čia užpuldavo Israēlaičius. — [3]*Ateidavo...* Artējant pjūties metui. — *Amalekas.* Amalekiečiai gyveno į pietus nuo Palestinos iki Egiptui, bet nemaža jų buvo ir pačioje Palestinoje. — *Kitos Rytų tautos.* Ebr t : Rytų sūnūs, t y, padangtēse gyvenusios Uolingosios Arabijos tautelēs. — [4]*Iki Gazos įējimui.* Taigi, perēję per Jordaną prie Betsano, jie sunaikindavo Esdrelono slēnį ir apskritai žymią Žadētosios žemēs dalį iki jos pakraščiui pietvakariuose. — [6]*Pažemintas.* Ebr t : nusilpnintas. — [8]*Siuntē vyrą pranašą.* Jo vardas nežinomas. Pirma negu Viešpats suteiks reikiamą pagalbą, jis per pranašą primena senesnes savo geradarystes, kad pažadintų Israēlį prie didesnēs atgailos ir tikro grįžimo prie Dievo. — [10]*Amoriečių* : Kanaano gyventojų.

[11]*Ąžuolu.* Ebr t : Terebintu /pistacia therebintus/. Tas medis dažnai sutinkamas Palestinoje. — *Ephroje.* Ebr *'Ophrah.* Buvo tai tikriausiai mažas miestelis Manaso giminēs plote šiapus Jordano ; jo vieta dabar nebežinoma. — *Ezrio...* Ebr t : Joasui /kilusiam/ iš Abiezrio. Abiezrio šeima priklausē Manaso giminei. — *Gedeonas.* Ebr t : *Gid'on.* — *Kūlē kviečius...* Taip darydavo tik beturčiai, kurie turēdavo labai maža javų. Gedeonas gi bijojo kulti savo javus viešai klojime, bet darē tai slapčia dēl Madianiečių baimēs. — [12]*Viešpaties Angelas* : Viešpats tokiame Angelo pavidale, kokiame jis kitados buvo apsireiškęs Patriarkams. Apie apsireiškimą Viešpaties Angelo išvaizdoje kalbama 11-24 eil. Toliau 25-26 eil Viešpats apsireiškē Gedeonui kitaip nakčia sapne. — *Viešpats su tavim.* Ebr *Yahveh 'immekha.* Paprastas Žydų pasisveikinimas. — *Drąsiausis iš vyrų.* Ebr *gibbor hekhajil,* drąsus karžygy. — [13]*Mano pone.* Gedeonas atsiliepia mandagiai ir su pagarba, bet laiko kalbant su juomi paprastu keleiviu. — [14]*Viešpats* : Angelo pavidale. — [15]*Mano Viešpatie.*

Meldžiamasis mano Viešpatie, kuo aš išlaisvinsiu Israėlį? Štai mano šeima paskutinė Manase, o aš mažiausis savo tėvo namuose. [16]Viešpats jam tarė: Aš būsiu su tavim, ir tu užmuši Madianiečius, kaip vienintėlį vyrą. [17]O jis tarė: Jei radau tavo akyse malonę, duok man ženklą, kad tu esi tasai, kurs į mane kalbi. [18]Nesitrauk iš čia, kolei aš nesugrįšiu čia prie tavęs ir kolei neatsinešiu aukos, kad ją tau atnašaučiau. Anas atsakė: Aš palauksiu tavęs ateinant. [19]Taigi, Gedeonas įėjo į vidų, išvirė ožiuką ir iš miltų saiko iškepė neraugintos duonos; įsidėjęs mėsą į pintinę, o mėsos sriubą supylęs puodan, nunešė visa po ąžuolu ir jam padavė. [20]Viešpaties gi Angelas jam tarė: Imk mėsą ir neraugintą duoną ir padėk ant anos uolos, o sriubą išpilk ant viršaus. Jam tai padarius, [21]Viešpaties Angelas ištiesė lazdą, kurią laikė rankoje ir jos galu prisilietė mėsos ir neraugintos duonos; tuomet iš uolos pakilo ugnis ir sudegino mėsą bei neraugintą duoną; Viešpaties gi Angelas dingo iš po jojo akių. [22]Gedeonas, matydamas, kad tai buvo Viešpaties Angelas, tarė: Vargas man, Viešpatie, Dieve! Nes aš mačiau Viešpaties Angelą veidas į veidą. [23]O Viešpats jam tarė: Ramybė tebūna su tavim; nebijok, nemirsi

[24]Taigi, Gedeonas pastatė tenai Viešpačiui altorių ir jį praminė vardu Viešpaties Ramybė; jis pasilieka iki šiai dienai. Kada jis dar tebebuvo Ephroje, kuri priklauso Ezrio šeimai, [25]tą naktį Viešpats jam tarė: Imk savo tėvo jautį ir kitą septynergį jautį: Sugriauk Baalo altorių, priklausantį tavo tėvui, ir iškirsk aplink altorių esančią giria; [26]pastatyk altorių Viešpačiui, tavo Dievui, šitos uolos viršūnėje, kur pirma buvai padėjęs atnašą, ir ėmęs antrąjį jautį, atnašausi deginamąją auką ant krūvos malkų, kurių prisikirsi iš girios. [27]Taigi, Gedeonas, pasiėmęs dešimtį vyrų iš savo vergų, padarė kaip jam Viešpats buvo įsakęs. Bijodamas gi savo tėvo namų ir ano miesto žmonių, jis nenorėjo tai daryti dieną, bet visa atliko nakčia. [28]Atsikėlę rytmetį jo miesto vyrai, pamatė sugriautą Baalo altorių, iškirstą giria ir padėtą antrąjį jautį ant altoriaus,

---

Ebr *'Adonai*, vardas duodamas Dievui, o nebe kaip augščiau 13 eil: *Adoni*. Bet Gedeonas, regisi, dar ne visai įsitikinęs, kad su juo kalba Dievas; tik truputį vēliau jis įgaus pilną įsitikinimą /žr žem 22 eil/. — [16]*Tu užmuši*... Nugalēsi vienu susirēmimu. — [17]*Jei radau*. Gal tikriau anot LXX teksto: Jei radau... ir suteiki man ženklą... [18]nepasitrauk... — [18]*Aukos*. Ebr *minkha*, kuri čia reiškia ne duoninę auką, bet paprastą dovaną, atnašą. Plg Prad 32,14. 19. Gedeonas tikisi, kad tikras Dievo pas jį apsilankymo ženklas bus žadētasis nugalējimas Madianiečių; tuo gi tarpu jis nori Angelą tik pavaišinti. — [19]*Saiko*. Ebr *'ephah*, kuri lygi 38, 88-39,4 ltr. Gedeonas iškepē labai daug duonos, kad tuo apstumu labiau pagerbtų Rytiečių būdu svečią. — [20]*Sriubą išpilk*... Ta aplinkybē turējo dar labiau padidinti stebuklą. — [21]*Ištiesē lazdą*: kurią turējo, kaip paprasti keleiviai Žydų kraštuose. — *Dingo iš po jojo akių*: gal ištardamas nusigandusiam Gedeonui žodžius, parašytus žem 23 e. — [22]*Matydamas, kad*... Dabar Gedeonas pilnai įsitikino, kas buvo jo svečias. Jis, kaip kiti Žydai mano, kad, kas matē Dievo Angelą, tas turi tuojau mirti. Plg Prad 32,30 ir k
[24]*Gedeonas pastatē*... Tas altorius buvo tikriausiai pastatytas žymiai vēliau, kai Israēlyje iš tikrųjų buvo jau ramu; minimas gi altoriaus pastatymas jau čia, nes čia buvo kalbama apie stebuklingu aukos sudeginimu pažymētą uolą ir apie Viešpaties Angelo pasirodymą. Altorius buvo pastatytas Patriarkų būdu vietoje, Dievo pašvęstoje tuo apsireiškimu. — *Jis pasilieka*... Ebr t: « dar iki šiai dienai jis tebēra Abiezriečių Ephroje ». — [25]*Tą naktį*: gal

kurs tuomet buvo pastatytas. [29]Taigi jie sakė vienas kitam : Kas tai
padarė ? Jiems bejieškant kaltininko, buvo pasakyta : Visa tai padarė
Joaso sūnus Gedeonas. [30]Todėl jie tarė Joasui : Išvesk čia savo sūnų,
kad jis mirtų, nes jis sugriovė Baalo altorių ir iškirto miškelį. [31]Tasai
jiems atsakė : Argi jūs esate Baalo keršintojai, kad už jį kovotumėte ?
Kas yra jo priešas, temiršta pirma, negu ateis rytdienos šviesa ; jei jis
nra dievas, tegul atkeršija tam, kurs išardė jo altorių ; [32]o nuo anos die-
yos Gedeonas buvo pramintas Jerobaaliu, nes Joasas buvo pasakęs :
Baalas tegul atkeršija tam, kurs išardė jo altorių
[33]Taigi, visi Madianiečiai, Amalekiečiai ir rytų tautos susirinko draug
ir, perėję per Jordaną, sustatė stovyklas Jezraėlio slėnyje. [34]Viešpaties
gi dvasia apvilko Gedeoną, kurs trimituodamas trimitu sušaukė Asbiė-
zerio namus, kad paskui jį eitų. [35]Jis siuntė pasiuntinius į visą Manasą,
kurs irgi sutiko eiti ; taip pat siuntė pasiuntinius į Aserą, Zabuloną ir
Nephtalį, ir tie išėjo jo pasitikti
[36]Tuomet Gedeonas tarė Dievui : Jei nori išgelbėti mano ranka
Izraėlį, kaip esi kalbėjęs, [37]aš padėsiu šitą nukirptą vilną klojime ; jei
rasa bus vien tik ant vilnos, o visur žemėje sausa, aš žinosiu, kad tu iš-
laisvinsi mano ranka Izraėlį, kaip esi kalbėjęs. [38]Taip ir įvyko. Paki-
lęs iš nakties ir išgniaužęs vilną, jis pripylė taurę rasos. [39]Jis vėl tarė Die-
vui : Teneužsidega tavo rūstybė prieš mane, jei dar sykį mėginsiu, reika-
laudamas ženklo ant vilnos. Meldžiu, kad tik vilna būtų sausa, o visa

---

sapne. — *Jautį ir kitą...* Kadangi žemiau, 26-28 eil minimas tik vienas jautis, gal ir čia žodžiai reikia suprasti ne apie du jaučiu, bet taipgi apie vieną, kurs buvo laikomas antruoju Gedeono tēvo namuose. — *Septynergį* : turējusį tiek metų, kiek Israēlaičiai buvo Madianiečių varginami. — *Aplink altorių...* Ebr t : ant jo esančią *'ašerah,* t y, medinę statulą, vaizdinančią deivę Astartę. Plg aug 3,7. — [26]*Šitos uolos.* Ebr t : šitos tvirtovēs viršuje. — *Kur pirma...* Vietoje šito Vulg išsireiškimo ebr t yra : *Bamma'arakhah,* kurio tikra prasmē nežinoma ir kurs yra verčiamas įvairiai, tarp kitko : regimoje vietoje. — [28]*Padētą...* dar tebedegantį. — [31]*Tasai jiems atsakē...* Ebr t : ir Joasas atsakē visiems, kurie jį užpuldinējo : Ar jūs esate Baalo gynējai ? Ar jūs jį išgelbēsite ? Tasai, kurs jį gina /ebr *jarib lo*/, tenumiršta iki rytui. Jei jis dievas, tegu pats save gina /*jareb lo*/, nes išardyta jo altorių. — [32]*Jerobaaliu.* Ebr t : *Jerubba'al.* Tas vardas padarytas iš žodžių : *Baalas tegul atkeršija...* Ebr *Jareb bo habba'al.* Kadangi žmonēms greit pasidarē aišku, jog Baalas neįstengia atkeršyti Gedeonui, todēl jie ne tik jį praminē kovotoju prieš Baalą, bet dar noriai sutiko eiti draug su juo į kovą prieš neprietelius [33]*Jezraēlio slēnyje.* Ten pat kovojo Barakas ir Debora. — [34]*Apvilko Gedeoną* : lyg kad stipriausiais šarvais. — [35]*Į visą Manasą* : Manaso giminēs dalį, gyvenusią šiapus Jordano. Kovon šaukiamos dar kitos trys Israēlio giminēs iš šiaurinēs Palestinos

[36]*Jei nori išgelbēti...* Kaikurie /šv Tomas Akv./ ne visai pateisina Gedeoną, reikalaujantį dabar iš Dievo naujo ženklo, bet šv Tēvų dauguma nemato nieko peiktino tame pasielgime, dar gi sako, kad Gedeonas prašęs naujo stebuklo šv Dvasios įkvēptas ir tai ne savo tikējimui patvirtinti, bet susirinkusiųjų prie jo kovotojų. Žr Žyd 11,32. — [39]*Jei dar sykį... reikalaudamas...* Pirmas stebuklas su vilna galējo pasirodyti Israēlaičiams ne visai įtikinąs, nes pati vilna paprastai sutraukia į save daugiau drēgmēs, tuo tarpu kad kiti dalykai pasilieka sausi. — [40]*Dievas ir tą naktį... padarē...* Anot šv tēvų aiškinimo, stebuklas su vilna ir rasa turējo, be tikslo patvirtinti Israēlaičių pasitikējimą, dar gilią dvasinę prasmę, dēl to, kad vanduo ir rasa yra Dievo malonēs paveikslai. Rasos primirkusi vilna, tuo tarpu kai visur pasiliko sausa, reiškia Dievo

žemė šlapia nuo rasos. [40]Dievas ir tą naktį padarė, kaip buvo praš , ir
buvo sausa vien ant vilnos, o rasa buvo visur žemėje

7. [1]Taigi, Jerobaalis, jis ir Gedeonas, pakilęs iš nakties, ir drau su
juo visa tauta, atėjo prie šaltinio, kurs vadinamas Haradu, Madiano gi
stovyklos buvo į šiaurę nuo augšto kauburio. [2]Tuomet Viešpats tarė Ge-
deonui: Su tavim per daug žmonių, ir Madianas nebus paduotas į jų
Pak 20,8 rankas, kad Israėlis nesigirtų prieš mane ir kad nesakytų: Aš išsilaisvi-
1 Mak 3,56 nau savo jėgomis. [3]Kalbėk tautai ir paskelbk visiems girdint: Kas ne-
drąsus ir baugus, tegrįžta! Tuomet pasitraukė nuo Galaado kalno ir
grįžo iš tautos dvidešimt du tūkstančiu, pasiliko gi tik dešimts tūks-
tančių. [4]O Viešpats tarė Gedeonui: Dar žmonių per daug; vesk juos prie
vandens, ten aš juos išmėginsiu ir apie ką pasakysiu, kad eitų su tavim,
tas teeina; kam uždrausiu eiti, tas tegrįžta. [5]Žmonėms nuėjus prie van-
dens, Viešpats tarė Gedeonui: Kurie laks vandens liežuviu, kaip papras-
tai laka šunys, tuos pastatysi skyrium; kurie gi gers priklaupę, tie bus
kitoje pusėje. [6]Taigi, skaičius tų, kurie gėrė vandens, ranka nešdami prie
burnos, buvo trys šimtai; visa gi likusi daugybė gėrė priklaupdama.
[7]Tuomet Viešpats tarė Gedeonui: Aš jus išlaisvinsiu trimis šimtais vyrų,
kurie lakė vandenį ir paduosiu Madianą į tavo ranką; visa gi likusi
daugybė tegul grįžta į savo vietą. [8]Taigi jis, ėmęs tam skaičiui maisto
ir trimitų, liepė visai likusiai daugybei eiti į savo padangtes; pats gi su
trimis šimtais vyrų ėjo į kovą. O Madianiečių stovykla buvo apačioje,
slėnyje

[9]Viešpats jam tarė tą pačią naktį: Kelkis ir nueik į stovyklą, nes
aš juos padaviau į tavo ranką. [10]O jei vienas bijai eiti, tegul nueina su
tavim tavo tarnas Phara. [11]O kada išgirsi, ką jie kalba, tuomet sustiprės
tavo rankos ir tu su didesniu pasitikėjimu nueisi į neprietelių stovyklą

---

pagalbą, kurios Viešpats suteikdavo Israēliui daugiau, negu kitoms tautoms

2/ Gedeono pergalē

7,1-8,21. Dievo pamokytas Gedeonas pasilieka su savim tik 300 kovotojų, su kuriais nugali ir priverčia bēgti Madianiečius /7,1-23/. Pašaukti pagalbon Ephraimiečiai padeda Gedeonui, bet ima dejuoti, kad juos ne iš karto pakviesta į karą. Nuraminęs Ephraimiečius Gedeonas vejasi Madianiečius toliau, laimējęs galutinai kovą nubaudžia nedavusius jo kareiviams duonos Sokoto ir Phanuēlio gyventojus ir nužudo Madianiečių kunigaikščius /7,23-8,21/

7. [1]*Prie šaltinio, kurs...* Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad tai buvęs tas pats šaltinis, kurs dabar vadinama A i n D ž a l u d prie Gelboes kalno pašlaitēs. — *Madiano gi...* Anot ebr t: Madianiečiai turēję savo stovyklas į šiaurę nuo Gedeono, arti Morēs kauburio slēnyje. Minimas čia slēnis yra Jezraēlis. — [2]*Per daug žmonių*. Su Gedeonu buvo 32.000 žmonių prieš 135.000 Madianiečių. — *Kad Israēlis nesigirtų*: kad nesisavintų pergalēs, kurią bus suteikęs Dievas. — [3]*Paskelbk visiems girdint...* Tokio paskelbimo reikalavo įstatas Pak 20,1-9. Plg 1 Mak 3,56. — *Nuo Galaado kalno*. Taip buvo vadinama kurs nors kalnelis, kuriame stovējo Gedeono kariuomenēs dalis, skirtinas nuo Galaado kalnų anapus Jordano. — [5]*Kurie laks vandens...* t y, tie, kurie negaišins laiko, priklaupdami ir išsitiesdami patogiai šaltinio krante, kad pasiektų vandenį lūpomis, bet stačiomis, nepadēdami ginklų, tik ranka pasisems truputį vandens, kad juo pasistiprintų prieš kovą. — [7]*Likusi daugybē*: 9700 žmonių. Tačiau ir šitie tikriausiai prisidējo prie vejančiųjų skaičiaus, kai Madianiečiai jau buvo priversti bēgti. Žr žem 23 e

Taigi, jis ir jo tarnas Phara nuėjo į stovyklos dalį, kur buvo ginkluotųjų
sargyba. [12]Madianas gi ir Amalekas ir visos Rytų tautos gulėjo išsiskirstę
slėnyje, kaip skėrių daugybė ; buvo taipgi nesuskaitoma kupranugarių
daugybė, kaip smiltys, esančios jūros krante. [13]Atėjus Gedeonui, vienas
pasakojo savo kaimynui sapną : Sakė gi, ką buvo matęs, taip : Sapna-
vau sapną : Sapne mačiau ir man rodėsi, lyg kad pelenuose kepta mie-
žienė duona būtų riedėjusi ir ėjusi žemyn į Madiano stovyklą, o atėjus
prie padangtės, ją ištikusi ir sugriovusi ir visai sulyginusi su žeme. [14]Ta-
sai gi, kuriam kalbėjo, atsakė : Tai ne kas kita, kaip tik Israėlaičio Joaso
sūnaus Gedeono kalavijas ; nes Viešpats padavė į jo rankas Madianą
ir visą jo stovyklą

[15]Gedeonas, išgirdęs sapną ir jo išaiškinimą, pagarbino ; paskui su-
grįžo į Israėlaičių stovyklą ir tarė : Kelkitės, nes Viešpats atidavė į mūsų
rankas Madiano stovyklą. [16]Jis padalino tris šimtus vyrų į tris būrius,
davė jiems į rankas trimitus, tuščias puodynes ir žiburius viduje puo-
dynių. [17]Po to jis jiems tarė : Darykite tai, ką matysite mane darant ;
aš įeisiu į stovyklos dalį, ir ką padarysiu, darykite paskui mane. [18]Atsi-
liepus trimitui mano rankose, jūs taipgi trimituokite aplink stovyklas ir
šaukite : Viešpačiui ir Gedeonui ! [19]Gedeonas ir buvusieji su juo trys
šimtai vyrų įėjo į stovyklos dalį, prasidedant vidurnakčio sargybai ir
ką tik sustatytiems esant sargams, ir ėmė trimituoti trimitais ir daužyti
vieną į kitą puodynes. [20]Trimituodami trijose vietose aplink stovyklą
ir sudaužę puodynes, jie laikė kairėse rankose žiburius, o dešinėse trimi-
tus, kuriais trimitavo ir šaukė : Viešpaties ir Gedeono kalavijas ! [21]Sto-
vėjo gi kiekvienas savo vietoje aplink neprietelių stovyklą. Taip visoje
stovykloje pasidarė sumišimas, ir jie ėmė bėgti šaukdami ir kaukdami.

---

[10]*O jei vienas bijai...* Ebr t nēra ž «vienas». Sakinio gi prasmē yra toki : Jei bijai eiti /su taip maža kariuomene/, tai nueik pirma tu ir tavo tarnas Phara, o kai išgirsi... Taigi, Gedeonas turi pirma patirti pats apie Madianiečių išgąstį, o jo tarnas galēs apie tai paliudyti sugrįžęs kitiems kareiviams. — [11]*Kur buvo ginkluotųjų...* Madianiečių stovykloje buvo bandų, moterų, vaikų ir tt. Taigi Gedeonas nuējo į tą dalį, kur stovējo kareiviai. — [13]*Sapną.* Sapnai Rytų tautose visuomet turējo didelę svarbą ; čia gi sapnas buvo tikrai nepaprastas. — *Pelenuose kepta.* To išsireiškimo nēra ebr t. — *Miežienē duona...* Padangtēse gyvenusios tautos už vis labiau brangina savo padangtę ir su paniekinimu žiūri į žemdirbius, kuriuos sau įvaizdina, kaip užimtus tik duonos kepimu. Kadangi žinojo, jog Israēlaičių kviečiai buvo Madianiečių sunaikinti, todēl tat ir sapne mato tik miežienę duoną. Tačiau baimē Israēlaičių buvo taip didelē stovykloje, kad ir užmigus sapnavosi pavojus. Madianiečiai be abejonēs girdējo, kad Israēlaičių buvo susirinkę prieš juos 32.000, o apie to skaičiaus sumažējimą nepatyrē, toliau, kad juos veda tenai tas, kurs galējo be jokios bausmēs sugriauti Baalo altorių ir kad pats Israēlio Dievas žadējo jiems laimējimą. Iš girdēto sapno Gedeonas jau galējo gerai numanyti, koks buvo Madianiečių ūpas, ir tikētis, kad Viešpaties žadējimas tikrai įvyks

[15]*Pagarbino* : savo širdyje ar gal nusilenkdamas iki žemei. — *Mūsų rankas* : Ebr t : jūsų rankas. — [16]*Viduje puodynių* : taip kad žiburių pradžioje visai nesimatē. — [18]*Atsiliepus trimitui...* Ebr t : ir aš trimituosiu trimitu ir visi, kurie su manim yra ; ir trimituosite trimitais taipgi jūs aplink visas stovyklas. — *Viešpačiui ir Gedeonui,* t y, mes esame Viešpaties ir Gedeono. — [19]*Trys šimtai.* Ebr t ir kit vertimuose : šimtas. Trys šimtai buvo sudējus visus tris būrius vienon vieton. — *Prasidedant vi-*

Ps 82,10 [22]Bet trys šimtai vyrų nesiliovė trimitavę trimitais ; o Viešpats atgręžė
kalavijus vienų prieš kitus visoje stovykloje, ir jie vienas kitą užmuši-
nėjo, [23]bėgdami iki Betsetai ir iki Abelmehulos augštumai Tebate
Bet Israėlio vyrai iš Nephtalio, Asero ir viso Manaso šaukdami vi-
josi Madianą. [24]Gedeonas gi siuntė pasiuntinius į visus Ephraimo kalnus
ir sakydino: Nusileiskite Madianui priešais ir užimkite vandenį iki Betbe-
rai ir Jordanui. Taigi, visas Ephraimas sušuko ir užėmė vandenį ir Jor-
Ps 82,12 Ješ 10,26 daną iki Betberai. [25]Sugavę du Madiano vadu Orebą ir Zebą, užmušė
Orebą ant Horebo uolos, Zebą gi Zebo spaustuve. Ir jie vijosi Madianą,
nusinešdami Orebo ir Zebo galvas pas Gedeoną per Jordano upę

8. [1]Tuomet Ephraimo vyrai jam tarė : Kas gi tai yra, ką norėjai
daryti, kad mūsų nepašaukei, eidamas į kovą prieš Madianą ? Ir jie vai-
dijosi smarkiai ir beveik rengėsi užpulti. [2]Jis jiems atsakė : Ir ką gi aš
galėjau padaryti tolygiai, kaip jūs padarėte ? Argi viena Ephraimo vy-
nuogių kekė ne geresnė už visą Abiėzerio uogavimą ? [3]Viešpats padavė
į jūsų rankas Madiano kunigaikščius Orebą ir Zebą; ką aš galėčiau pa-
daryti tolygaus, kaip jūs padarėte ? Kada jis tai pasakė, aprimo jų rūs-
tybė, kurios prieš jį buvo pilni. [4]Atėjęs prie Jordano, Gedeonas perėjo
per jį su trimis šimtais vyrų, kurie su juo buvo, ir jie iš nuovargio nebe-
galėjo vytis bėgančiųjų. [5]Tuomet jis tarė Sokoto vyrams : Duokite, mel-
džiamieji, duonos su manim esantiems žmonėms, nes jie labai pavargo,
kad mes galėtumėm vytis paskui Madiano karalius Zebėę ir Salmaną.
[6]Sokoto kunigaikščiai atsakė : Gal Zebėės ir Salmanos rankų delnai jau
yra tavo rankoje, ir todėl reikalauji, kad duotumėm tavo kariuomenei
duonos. [7]Jis jiems tarė : Taigi, kada Viešpats paduos į mano rankas Ze-

durnakčio sargybai :... vienai iš trijų. — *Daužyti... puodynes* : kad aiškiai pasirodytų žiburių šviesa ir kad Madianiečiai suprastų, jog tai artinasi visa Israēlaičių kariuomenē. — [21]*Stovējo... savo vietoje* : Madianiečiai laikē juos savaisiais, kurie šviečia kitiems. — [22]*Vienas kitą užmušinējo* : neatskirdami savųjų nuo neprietelių, ypač kad Madianiečių kariuomenēje buvo įvairių tautų žmonių. — [23]*Iki Betsetai*. Spēliojama, kad taip buvęs vadinamas dabartinis sodžius Šatta į šiaurryčius nuo Betsano. Toliau ebr t yra ž : t s e r e r o s l i n k o n. Toki vieta nežinoma, taip pat kaip ir Tebatas. — *Abelmehulos*. Dabar K h i r b e t M a l i h, Jordano slēnyje į šiaurryčius nuo Sikemo. Taigi Madianiečiai bēgo iš Jezraēlio slēnio Betsano linkon, o iš čia išilgai Jordano prie brastos, kuri buvo truputį į pietus nuo Jaboko įtakos

Israēlio vyrai : kurie buvo Gedeono paleisti, bet dar netoli pasitraukē. — [24]*Vandenį iki Betberai* : upelius, tekančius į Jordaną iš dešinēs pusēs. Betberos vieta nežinoma. — [25]*Orebą ir Zebą*. Pirmas vardas reiškia varną, o antras vilką. Juodviejų vardais buvo pramintos vietos, kur juodu buvo nugalēti. Plg Ješ 10,26

8. [1]*Ephraimo vyrai jam tarē*... Ephraimo giminē laikē save pirmąja tarp kitų ir buvo gana linkusi prie vaidų. — [2]*Ir ką gi aš*... Gedeonas neįsileidžia į ginčus, bet verčiau nori nuraminti įpykusius jų pačių ir jųjų darbų pagyrimu. — *Argi viena Ephraimo*... Pagyrimas baigiamas dailiu palyginimu. — *Vynuogių kekē*. Ebr t: vynuogių rinkimo nuobaigos. Palyginime Gedeonas vadina savo kovą prieš Madianiečius vynuogių rinkimu, o Ephraimo giminēs darbus to uogavimo nuobaigomis ir pripažįsta, kad nuobaigos čia turējo didesnę vertę, negu rinkimo pradžia. — *Abiezerio*. Gedeonas buvo iš Abiezerio šeimos. — [5]*Sokoto*. Miestas anapus Jordano Gado giminēje dešiniame Jaboko upelio krante. — [6]*Gal Zebēēs*... Sokoto gyventojai bijo Madianiečių keršto, jei sušelptų duona mažą Gedeono būrelį. Juos labiau

bėę ir Salmaną, aš suplaksiu jūsų kūnus tyrų erškėčiais ir usnimis. [8]O
iš ten eidamas toliau, jis atėjo į Phanuėlį ir kalbėjo anos vietos vyrams
panašiai. Ir tie jam atsakė, kaip buvo atsakę Sokoto vyrai. [9]Taigi, ir
jiems jis tarė : Sugrįžęs ramybėje pergalėtoju, sugriausiu šitą bokštą.
[10]Zebėė gi ir Salmana ilsėjosi su visa savo kariuomene. Nes iš visų rytų
tautų būrių buvo likę penkiolika tūkstančių vyrų, užmušus šimtą dvi-
dešimt tūkstančių kovotojų, nešiojusių kalaviją. [11]Gedeonas eidamas keliu Oš 10,14
tų, kurie gyvendavo padangtėse į rytus nuo Nobės ir Jegbaos, nugalėjo
stovyklą neprietelių, kurie buvo be baimės ir nieko priešingo nesiti-
kėjo. [12]Zebėė ir Salmana ėmė bėgti, bet Gedeonas besivydamas juos su-
gavo, tuo tarpu kad visa jų kariuomenė sumišo

[13]Sugrįžęs iš kovos, dar saulei neužtekėjus, [14]jis sugavo jaunikaitį
iš Sokoto žmonių, pasiklausė jo Sokoto kunigaikščių ir vyresniųjų vardų
ir susirašė septynias dešimtis septynis vyrus. [15] Paskui atėjo Sokotan
ir jiems tarė : Štai Zebėė ir Salmana, dėl kurių jūs iš manęs tyčiojotės
sakydami : Gal Zebėės ir Salmanos rankos yra tavo rankose ir todėl
reikalauji, kad duotumėm duonos vyrams, kurie nuvargę ir pailsę. [16]Taigi
jis ėmė miesto vyresniuosius ir tyrų erškėčių bei usnių ir užplakė jais ir
sunaikino Sokoto vyrus. [17]Jis sugriovė taip pat Phanuėlio bokštą, išmu-
šęs miesto gyventojus

[18]Paskui jis tarė Zebėei ir Salmanai : Kokie buvo vyrai, kuriuos už-
mušėte Tabore ? Jie atsakė : Panašūs į tave, o vienas iš jų lyg kad ka-
raliaus sūnus. [19]Jis jiems atsakė : Tai buvo mano broliai, mano motinos
sūnūs, kaip gyvas Viešpats ; jei judu būtumėta palikę juos gyvus, neuž-
muščiau jūsų. [20]Po to jis tarė savo pirmgimiui Jeteriui : Kelkis ir už-
mušk juodu. Bet tasai neišsitraukė kalavijo, nes bijojo, nes dar tebebuvo
vaikas. [21]O Zebėė ir Salmana tarė : Pats kelkis ir pulk mudu, nes koks Ps 83,12
žmogaus amžius, toki ir jėga. Tuomet Gedeonas pakilo ir užmušė Zebėę
ir Salmaną ; paskui jis pasiėmė papuošalus ir burbulėlius, kuriais papras-
tai pagražinami karaliaus kupranugarių kaklai

---

gąsdino Zebēēs ir Salmanos rankos, kurios slēgē Israēlaičius, negu Gedeono gąsdinimai. — [8]*Į Phanuēlį* : vietos vardas, kur Jokūbas grįždamas iš Mezopotamijos grūmēsi su angelu. Žr Prad 32,34.:. — [10]*Ilsējosi....* Ebr. t : buvo Karkore ir juodviejų kariuomenē draug su jais. — *Buvo likę penkiolika...*Taigi: visos Madianiečių kariuomenēs buvo 135.000. — [11]*Keliu tų,....* t y, keliu, kurs vedē į vietas, priklausiančias padangčių gyventojams. — *Nobēs ir Jekbaos.* Miestai Manaso ir Gado dalyje. — *Buvo be baimēs.* Jie nelaukē, kad Israēlaičiai taip toli vytųsi

[15]*Paskui jiems tarē...* Gedeonas primena Sokoto gyventojų žodžius, kuriais jie iš jo tyčiojosi, ir įvykdo savuosius. Žr. aug 6 ir 7 e

[18]*Užmušēte Tabore.* Primenama viena iš karo aplinkybių, kitur nepaminēta. Tuomet Madianiečiai buvo neteisingi ir žiauriai nužudē Gedeono brolius ir tas nužudymas reikalavo keršto. — [21]*Pats kelkis...* Būti vaiko užmuštiems būtų buvęs didelis pažeminimas dviem karaliam, todēl jie prašo, kad Gedeonas nedarytų jiems tokio pažeminimo. — *Papuošalus ir burbulēlius.* Ebr t : mēnesēlius. Papuošalai mēnulio pavidalo labai dažnai sutinkami rytų kraštuose

3/ Paskutiniai Gedeono veiksmai ir jo mirtis

8,22–35. Gedeonas, Israēlaičių prašomas, nesutinka būti jų karaliumi, bet pasidaro sau iš grobio brangumynų antpetį ; iš to randasi daug pikta jam pačiam ir tautai. Gedeonas, ramiai ējęs Teisējo pareigas 40 metų, miršta palikdamas 70 sūnų, o Israēlaičiai vēl ima daryti visokias nedorybes

22 Paskui visi Izraėlio vyrai tarė Gedeonui : Viešpatauk mums tu,
tavo sūnus ir tavo sūnaus sūnus, nes mus išgelbėjai iš Madiano rankos.
23 Bet jis jiems tarė : Nei aš neviešpatausiu jums, nei mano sūnus vieš-
pataus jums, bet viešpataus jums Viešpats. 24 Jis dar jiems tarė : Vieno
dalyko prašau iš jūsų : Duokite man iš savo grobio auskarus. Nes Ismaė-
laičiai turėjo paprotį nešioti auksinius auskarus. 25 Jie atsakė : Duosime
su dideliu noru ; ir ištiesę žemėje apsiaustą sumetė ant jo auskarus iš
grobio. 26 Pareikalauti auskarai svėrė tūkstantį septynis šimtus siklių
aukso, neskaitant papuošalų, apikaklių ir purpurinių apdarų, kuriais
paprastai dėvėdavo Madiano karaliai, ir be auksinių kupranugarių grandi-
nių. 27 Gedeonas iš to padirbdino ephodą ir jį padėjo savo mieste Ephroje ;
o visas Izraėlis paleistuvavo dėlei jo, ir jis tapo Gedeonui ir visiems jo
namams prapultimi. 28 Madianiečiai gi buvo pažeminti Izraėlio sūnų akyse
ir nebegalėjo daugiau pakelti sprando ; o žemė ilsėjosi keturias dešim-
tis metų, kolei Gedeonas buvo viršininku

29 Taigi, Joaso sūnus Jerobaalis nuėjo ir gyveno savo namuose. 30 Jis
turėjo septynias dešimtis sūnų, kurie buvo iš jo kilę, nes jis turėjo daug
moterų. 31 Jo gi gulovė, kurią jis turėjo Sikeme, pagimdė jam sūnų, vardu
Abimeleką. 32 Joaso sūnus Gedeonas mirė žiloje senatvėje ir buvo palai-
dotas Ephroje, kape savo tėvo Joaso, kurs buvo iš Ezriečių šeimos

33 Mirus Gedeonui, Izraėlio sūnūs nukrypo ir paleistuvavo su Baa-
lais. Jie padarė sandorą su Baalu, kad jis jiems būtų dievu. 34 Ir nebe-
atsiminė Viešpaties, savo Dievo, kuris juos buvo išgelbėjęs iš visų jų
nprietelių aplinkui ; 35 jie nedarė mielaširdystės su Jerobaalio Gedeono
namais už visus gerumus, kuriuos jis buvo padaręs Izraėliui

---

22 *Viešpatauk mums...* Čia randame pirmą kartą išreikštą Izraēlaičių pageidavimą turēti nuolatinį valdovą. Tokio valdovo naudingumą jie suprato matydami, kaip daug galējo padaryti vienas Gedeonas savo drąsumu ir išmintimi. — 23 *Viešpataus jums Viešpats.* Karališka valdžia buvo Izraēlaičiams žadēta /žr Pak 17,1.../ ; Dievas teikēsi viešpatauti savo tautoje per Teisējus, kaip paskiau turējo karaliauti per karalius. Pasiskyrimas karaliaus, kolei Dievas dar jo neskyrē, būtų buvęs išsiveržimas iš po Dievo viešpatavimo. — 24 *Auskarus.* Ebr. ž *nezem* paprastai reiškia nosin įkabinamus žiedus ; bet čia gal taip pavadinta auskarai, kuriuos nešiodavo rytuose ne tik moterys, bet ir vyrai. — *Ismaēlaičiai.* Ismaēlaičiai ir Madianiečiai : šituodu vardu kaikada vartojami vienas užuot kito. — 26 *Svērē tūkstantį...* Apie 60 svarų ir buvo verti apie 150.000 litų. — *Papuošalų.* Ebr. t : mēnulių. — *Apikaklių.* Atitinkamas ebr ž gal reiškia į ausis įkabinamus burbulēlius. — 27 *Ephodą.* Plg Iš 28,6 Buvo tai vienas iš vyriausiojo kunigo apdarų. Padirbdindamas ephodą ar antpetį Gedeonas, matomai, turējo sumanymą padaryti Viešpačiui auką iš paimtojo grobio, bet, palikdamas jį pas save, gal norējo tuo būdu sutvirtinti visų akyse Dievo jam suteiktas teisējo pareigas. Tačiau tas antpetis galų gale padarē daug pikta, nes davē progą Gedeono sūnums varžytis tarp savęs dēl valdžios, o tos varžytinēs pasibaigē Gedeono šeimos sunaikinimu ; toliau Izraēlaičiai gal pačiam antpečiui pradējo atidavinēti dievišką garbę, ypač gi mirus Gedeonui vēl sugrižo prie svetimų dievų garbinimo

29 *Nuējo ir gyveno :* karams pasibaigus. — 30 *Septynias dešimtis...* Apibendrintas skaičius. Toliau minima, kad, žuvus 70 sūnų, buvo likęs dar vienas. Žr žem 9,5. — 31 *Gulovē :* nepilnateisē moteris. Kitur ji vadinama tarnaite

33 *Nukrypo.* Ebr t : sugrįžo, t y, vēl ēmē garbinti svetimus dievus. — *Jie padarē...* Ebr. t : jie įsitaisē sau Baal-Beritą dievu

9. [1]Tuomet Jerobaalio sūnus Abimelekas nuėjo Sikeman pas savo motinos brolius, kalbėjo jiems ir visai savo motinos tėvo namų giminei ir tarė: [2]Pasakykite visiems Sikemo vyrams: Kaip jums geriau, ar kad viešpatautų jums septynios dešimtys vyrų, visi Jerobaalio sūnūs, ar kad viešpatautų vienas vyras? Apsvarstykite taipgi, kad aš esu jūsų kaulas ir kūnas. [3]Jo motinos broliai kalbėjo apie jį visiems Sikemo vyrams visus šituos žodžius ir palenkė prie Abimeleko jų širdis, sakydami: Jis mūsų brolis. [4]Jie jam davė septynias dešimtis svarų sidabro iš Baalberito šventyklos. Už tai jis pasisamdė sau nieko neturinčių vyrų ir valkatų, kurie jį sekė, [5]atėjo į savo tėvo namus Ephroje ir užmušė savo brolius Jerobaalio sūnus, septynias dešimtis vyrų ant vieno akmens; liko gi tik jauniausis Jerobaalio sūnus Joatamas, kurs buvo pasislėpęs. [6]Paskui susirinko visi Sikemo vyrai ir visos Mėlo miesto šeimos, nuėjo ir įstatė Abimeleką karaliumi prie ąžuolo, stovėjusio Sikeme

[7]Kada tai buvo pranešta Joatamui, jis nuėjo, atsistojo Garizimo kalno viršūnėje ir pakėlęs balsą šaukė ir tarė: Klausykite manęs, Sikemo vyrai, kaip ir Dievas jus teišgirsta! [8]Medžiai nuėjo, kad pateptų sau karalių ir tarė alyvmedžiui: Viešpatauk mums. [9]Tasai atsakė: Argi aš galiu palikti savo riebumą, kuriuo ir dievai ir žmonės naudojasi, ir eiti, kad būčiau išaugštintas tarp medžių? [10]Tuomet medžiai tarė figos medžiui: Ateik ir apimk viešpatavimą ant mūsų. [11]Jis jiems atsakė: Argi aš galiu pamesti savo saldumą ir savo saldžiausius vaisius ir eiti, kad būčiau išaugštintas tarp kitų medžių? [12]Paskui medžiai kalbėjo vynmedžiui: Ateik ir valdyk mus. [13]Jis jiems atsakė: Argi aš galiu pamesti savo vyną, kurs linksmina Dievą ir žmones, ir būti išaugštintas tarp kitų medžių? [14]Tuomet visi medžiai tarė erškėčiui: Ateik ir viešpatauk mums! Jis jiems at-

---

4/ *Abimelekas, Tola ir Jairas*

9,1–10,5. Gedeono sūnus Abimelekas, Sikemo gyventojų padedamas, nužudo savo brolius, išskyrus tik vieną ir įsigyja valdžią /9,1–21/; bet Sikemiečiai veikiai sukilsta prieš Abimeleką /9,22–29a/, kurs paima jų miestą ir sugriauna /9,29b-45/, o Sikemo bokštą sudegina /9,46–49/, tačiau neilgai trukus ir pats, apgulęs Tebų miestą, gauna galą. Taip Sikemo miestas ir Abimelekas nubaudžiami už savo nedorybes /9,50–57/. Mirus Abimelekui, Israēlio teisējais tampa vienas po kito Tola ir Jairas /10,1–5/

9. [1]*Abimelekas.* Abimeleko negalima vadinti tikru teisēju, koks buvo jo tēvas ir kiti. Jis nebuvo Dievo pašauktas teisējas, bet pats pasisavino valdžią, naudodamos didele įtaka, kokią turējo Gedeonas. — [2]*Vyrams.* Ebr t: *ba'alim,* ponams. Taip pat ir kit šito skyrimo vietose. — [4]*Svarų*: siklių. Apie 385 litus. Galvažudžių sąžinēs ir tarnyba visuomet nebrangios. — *Baal-Berito.* Žr aug 8,33. — [6]*Mēlo miesto...* Ebr. t nēra ž *miesto.* Mēlu gal buvo vadinama sustiprinta vieta šalia miesto. — *Karaliumi.* Abimelekas buvo pirmas tarp Israēlaičių, kuriam duota karaliaus vardas. Pastatytas karaliumi Sikeme, jis išplētē savo valdžią ir į kitas vietas, nes pačiame Sikeme jis laikęs tik savo pavaduotoją Zebulį /28 e/. — *Prie ąžuolo.* Gal tai buvo tas pats ąžuolas ar terebintas, kaip ir minimas Još 24,26. Tenai buvo Baal-Berito šventykla

[7]*Kada tai buvo...* Joatamas mēgina išaiškinti Sikemo gyventojams jų elgesio neteisingumą, pasakodamas jiems dailią sakmę apie medžių karaliaus rinkimą. Ta sakmē visų seniausi šv Rašte. — [8]*Nuējo.* Ebr t: eite nuējo. — [9]*Dievai ir žmonēs...* Tikriau: Dievas. Iš alyvos daroma Dievui atnašos; žmonēms ji yra maistas ir tarnauja kitiems jų reikalams. — [13]*Linksmina Dievą...* Antropomorphismas. Vynas vartojamas liejamose aukose. — [15]*Jei iš tikrųjų...* Pačiam

sakė : [15]Jei iš tikrųjų jūs įstatote mane sau karaliumi, ateikite ir ilsė-
kitės mano ūksmėje ; o jei nenorite, tegul išeina ugnis iš erškėčio ir te-
praryja Libano kedrus. [16]Dabar tat, jei teisingai ir be nuodėmės įsistatėte
sau karaliumi Abimeleką, ir gerai pasielgėte su Jerobaaliu ir jo namais,
ir atsilyginote už geradarystes tam, kurs už jus kovojo [17]ir statė savo
gyvybę į pavojus, kad jus išgelbėtų iš Madiano rankų, [18]sukildami dabar
prieš mano tėvo namus, užmušdami jo sūnus, septynias dešimtis vyrų ant
vieno akmens ir įstatydami jo tarnaitės sūnų Abimeleką karaliumi Sikemo
gyventojams dėl to, kad jis jūsų brolis, [19]jei tat teisingai ir be nuodėmės
pasielgėte su Jerobaaliu ir jo namais, džiaugkitės šiandien Abimeleku
ir jis tesidžiaugia jumis ; [20]bet jei netikusiai, tegul išeina iš jo ugnis ir
tesunaikina Sikemo gyventojus ir Mėlo miestą ; tegul išeina ugnis iš Si-
kemo vyrų ir iš Mėlo miesto ir tepraryja Abimeleką. [21]Tai pasakęs, jis pa-
bėgo ir nuvyko į Berą, kur ir gyveno, nes jis bijojo savo brolio Abime-
leko

[22]Taigi, Abimelekas karaliavo Israėlyje trejis metus. [23]O Viešpats siuntė
pikčiausią dvasią tarp Abimeleko ir Sikemo gyventojų, kurie ėmė juo
bjaurėtis, [24]ir versti ant savo brolio Abimeleko ir kitų Sikemo kuni-
gaikščių, kurie jam buvo padėję, kaltybę užmušimo septynių dešimtų Jero-
baalio sūnų ir jų kraujo išliejimą. [25]Todėl jie užstatė jam slastus kalnų
viršūnėse, o belaukdami jo atėjimo darė galvažudystes apiplėšdami pra-
einančius ; ir tai buvo pranešta Abimelekui. [26]Tuo tarpu atėjo Obedo sūnus
Gaalas su savo broliais ir nuvyko į Sikemą. Su jo atėjimu įsidrąsino
Sikemo gyventojai, [27]išėjo į laukus, naikindami vynuogynus ir mindy-
dami vynuoges; o pasidarę dainininkų būrius įėjo į savo dievo šventyklą ir
valgydami bei gerdami piktžodžiavo Abimelekui, [28]šaukiant Obedo sūnui
Gaalui : Kas yra Abimelekas ir kas yra Sikemas, kad mes jam tarnautu-
mėm ? Argi jis ne Jerobaalio sūnus ir ar jis neįstatė savo tarno Zebulio
kunigaikščiu ant Sikemo tėvo Emoro vyrų ? Kam tat mes jam tarnau-
sime ? [29]Kad gi kas nors duotų mano valdžion šituos žmones, idant paša-
linčiau Abimeleką

---

erškėčiui toks pakvietimas rodosi netikėtinas dalykas. — *Ilsėkitės mano ūksmėje.* Žodžiai pilni pasityčiojimo, nes kaipgi dideli medžiai gali sutilpti po mažu erškėčio keru. — *Tegul išeina...* Erškėtis niekam daugiau netinka, kaip tik sudeginti. Pats greitai užsidegdamas gali paleisti liepsną ir didžiausiems ir brangiausiems medžiams. Sikemiečiai turėjo greitai įsitikinti, kaip teisingi erškėčio žodžiai. Menkas Abimelekas ūksmės jiems suteikti negalėjo, bet sudeginti sudegino. — [16]*Dabar tat...* Sakmės pritaikymas

[22]*Karaliavo.* Ebr t pavartotas ž *vajjasar,* kurs reiškia ne « karaliauti », bet būti valdovu. — *Israėlyje :* ne visame, bet tikriausiai tik Ephraimo giminėje ir pusėje Manaso. — [23]*Viešpats siuntė.* Pats Viešpats skiria bausmę Abimelekui ir pirmiesiems jo valdiniams. — *Pikčiausią dvasią :* nesutikimo dvasią. — [25]*Užstatė jam slastus :* ėmė tykoti Abimeleko, kad jį netikėtai užpultų. Jo belaukdami žudė ramius gyventojus, taip daugindami skaičių nepalankių Abimelekui, kurs neįstengė duoti kraštui reikiamos ramybės. — [26]*Gaalas.* Kas jis buvo, nežinia. Gaalas naudojosi skilimu tarp Sikemo gyventojų, kurių tarpe buvo ir Abimeleko šalininkų, kad aprūpintų savo reikalus. — [27]*Naikindami vynuogynus...* Ebr t mintis yra ta, kad Gaalas su savo gauja buvo užsiėmęs vynuogių rinkimu, spaudė iš jų vyną ir kėlė puotas. — [28]*Kas yra Abimelekas...* Gaalas atsiliepia su panieka apie Abime-

Tuomet buvo pasakyta Abimelekui : Surink kariuomenės daugybę ir
ateik, [30]nes miesto viršininkas Zebulis, išgirdęs Obedo sūnaus Gaalo žodžius,
buvo labai įpykęs, [31]ir slapčia nusiuntė pasiuntinius pas Abimeleką, saky-
dindamas : Štai, Obedo sūnus Gaalas atėjo su savo broliais į Sikemą ir
kursto prieš tave miestą. [32]Taigi, pakilk nakčia su žmonėmis, kurie yra
su tavim, ir slapstykis lauke, [33]o rytmetį saulei tekant užpulk miestą ;
kuomet gi jis išeis prieš tave su savo žmonėmis, padaryk jam, ką galėsi.
[34]Taigi Abimelekas atsikėlė nakčia su visa savo kariuomene ir ėmė tykoti
aplink Sikemą keturiose vietose. [35]Kada tat Obedo sūnus Gaalas išėjo ir
stovėjo miesto vartų angoje, pakilo Abimelekas ir draug su juo visa ka-
riuomenė iš tykojimo vietos. [36]Gaalas, pamatęs žmones, tarė Zebuliui : Štai,
nuo kalno nusileidžia daugybė. Tasai jam atsakė : Matai kalnų šešėlius
lyg kad žmonių galvas ir taip esi įvedamas į paklydimą. [37]Gaalas vėl tarė :
Štai, žmonės nukopia nuo žemės augštumos, ir vienas būrys eina keliu,
vedančiu prie ąžuolo. [38]Zebulis jam tarė : Kur gi dabar tat tavo burna,
kuria kalbėjai : Kas yra Abimelekas, kad jam tarnautumėm ? Argi tai ne
tie žmonės, kuriuos niekinai ? Išeik ir kovok prieš juos. [39]Tuomet Gaalas,
žiūrint Sikemo žmonėms, ėjo ir kovojo prieš Abimeleką, [40] kurs privertė
jį bėgti, vijosi ir įvarė į miestą, o daugelis iš jo pusės krito iki miesto
vartų. [41]Abimelekas pasiliko Rumoje, Zebulis gi išvarė Gaalą ir jo drau-
gus iš miesto ir neleido čia pasilikti. [42] Sekančią tat dieną žmonės išėjo
į lauką. Kuomet tai buvo pranešta Abimelekui, [43]jis ėmė savo kariuo-
menę, padalino į tris būrius ir ėmė tykoti lauke. Pamatęs žmones išei-
nant iš miesto, jis pakilo, užpuolė juos [44]su savo būriu, apgulė ir uždarė
miestą ; du gi būriu, išsisklaidžiusiu lauke, vijosi priešus. [45]Abimelekas
kovojo visą tą dieną, paėmė jį, užmušė jo gyventojus ir jį patį sugriovė,
taip kad ir druskos ant jo pabarstė

[46]Tai išgirdę gyvenusieji Sikemo pilyje, įėjo į savo dievo Berito šven-
tyklą, kur su juo buvo padarę sandorą ; iš to buvo gavusi savo vardą
ir vieta, kuri buvo labai sustiprinta. [47]Abimelekas, išgirdęs iš savo pusės,

---

leką, kurs nebuvo tikras Sikemietis, bet tik menkas didžiojo Gedeono sūnus, kaltina jį, kad jis pažeminęs Sikemą, pavesdamas tą miestą savo tarnui ; tuo pačiu jis pats augština Sikemą ir norētų, kad Sikemiečiai jam padētų kovoti prieš Abimeleką. — *Emoro.* Gaalas primena dar, kad Sikemo miestas turējo kitados žymų kunigaikštį Emorą. Plg Prad 34,2...

[31]*Slapčia.* Kaikurie aiškintojai iš kitur nežinomame ebr ž *le thormali* mato vietos vardą Tormah, kur tuomet buvęs Abimelekas. Zebulis nestoja atvirai prieš Gaalą ir jam lyg kad pataikauja. Kaikurie aiškintojai mano, kad jis rūpinosi ne tik Gaalo išvarymu iš Sikemo, bet dar rengēsi pats pakelti maištą prieš Abimeleką. — [35]*Išējo ir stovējo...* Tas neskubējimas pasitraukti nuo miesto išardē sumanymą užklupti Gaalą netikētai lauke. — [36]*Matai kalnų...* Zebulis mēgina toliau apgaudinēti Gaalą. — [37]*Nuo žemēs augštumos* : nuo Garizimo ir Hebalio kalnelių. — *Keliu, vedančiu...* Ebr t : žynių /*Meonenim*/ ąžuolo keliu. — [38]*Kur gi dabar...* Zebulis dabar pasityčiojimu nori įtraukti Gaalą į kovą su Abimeleku ir tai jam pasiseka. — [40] *Ir įvarē į miestą.* Ebr t šitų ž nēra. — [41]*Pasiliko Rumoje* : netoli nuo Sikemo. Pergalētojas tą pačią dieną nedrįso eiti į Sikemą. — *Išvarē Gaalą.* Jo būrys buvo sumažintas Abimeleko, todēl Zebulis galējo dabar jį išvaryti. — [42]*Išējo į lauką* : kuriuo tikslu, ar prie savo darbų, arba kad toliau kovotų prieš Abimeleką, neaišku. Tasai tačiau pasinaudojo šituo išējimu, kad atkeršytų Sikemiečiams. — [44]*Su savo būriu...* Ebr t : Abimelekas ir buvusis su juo būrys išsisklaidē ir sustojo miesto vartų įējime. —

kad Sikemo pilies vyrai buvo susirinkę vienon vieton, [48]pakilo į Selmono
kalną su visais savo žmonėmis, ėmęs kirvį nusikirto medžio šaką, užsi-
dėjo ją sau ant peties ir nešdamas tarė draugininkams : Ką mane ma-
tote darant, darykite greitai ir jūs. [49]Taigi, jie eidami lenktynių prisikirto
šakų nuo medžių ir sekė vadą ; paskui jie apstojo tvirtovę ir ją padegė.
Taip atsitiko, kad nuo dūmų ir ugnies žuvo tūkstantis žmonių, vyrų
draug ir moterų, gyvenusių Sikemo pilyje
[50]Abimelekas gi pasitraukęs iš ten atėjo prie Tebo miesto, kurį apsto-
jęs apgulė su kariuomene. [51]Miesto viduryje buvo augštas bokštas, į kurį
buvo subėgę draug vyrai ir moterys ir visi miesto kunigaikščiai ; jie užra-
kino stipriausiai duris ir stovėjo ant bokšto stogo už priedangos. [52]Abi-
melekas, pakilęs prie pat bokšto, kovojo drąsiai ir prisiartinęs prie durų
2 Kar 11,21 stengėsi pakišti ugnį ; [53]bet štai, viena moteriškė, mesdama nuo viršaus
girnų akmens dalį, pataikė Abimelekui į galvą ir pramušė jam makaulę.
1 Kar 31,4 [54]Jis gi tuojau pasišaukė savo ginklanešį ir jam tarė : Išsitrauk iš makš-
1 Kar 10,4 čių savo kalaviją ir užmušk mane, kad kartais nesakytų, jog mane už-
mušusi moteriškė. Tasai vykdydamas paliepimą jį užmušė. [55]Mirus Abi-
melekui, visi, kurie buvo su juo iš Israėlio, sugrįžo į savo vietas. [56]Taip
Dievas atlygino už pikta, kurį Abimelekas buvo padaręs prieš savo tėvą,
užmušdamas septynias dešimtis savo brolių. [57]Taip pat ir Sikemiečiams
buvo atkeršyta už tai, ką buvo padarę ; jiems atėjo Jerobaalio sūnaus
Joatamo prakeikimas

10. [1]Po Abimeleko pakilo Israėlyje vadas Abimeleko dėdės Puos sū-
nus Tola, vyras iš Isakharo, gyvenęs Samire Ephraimo kalnuose ; [2]jis
teisė Israėlį per dvidešimt trejus metus, mirė ir buvo palaidotas Samire.
[3]Po jo stojo Jairas Galaadietis, kurs teisė Israėlį per dvidešimt dvejus

---

[45]*Druskos ant jo pabarstē...* Pabarstymas druska turējo įvaizdinti būsimą amžiną tos vietos nederlingumą /plg Soph 2,9/ ir išreikšti pageidavimą, kad sugriautas miestas niekuomet nebebūtų atstatytas

[46]*Kur su juo... sustiprinta.* Visų šitų ž nēra ebr t. Pridēti jie Vulg paaiškinimo dēlei. — [48]*Selmono kalną....* Dabar jo vieta nežinoma. — [49]*Padegē.* Taip buvo įvykdyti Joatamo žodžiai. Žr aug 20 e

[50]*Tebo miesto.* Spēliojama, kad tas miestas buvęs tarp Sikemo ir Betsano. Gal to miesto gyventojai buvo prisidēję prie Sikemiečių maišto. — [51]*Augštas.* Tikriau anot ebr t : stiprus. — *Kunigaikščiai* : žymesnieji gyventojai. — *Už priedangos.* Vulg pridēta. — [54]*Kad kartais nesakytų.* Tačiau tokio pasakymo jis neišvengē. Žr 2 Kar 11,21

10. [1]*Po Abimeleko.* Nurodomas laikas ; iš jo tačiau negalima išvesti kurio nors sąryšio tarp Abimeleko ir Tolos, arba kad tuo sugretinimu būtų palaikytas Abimelekas tikru teisėju. — [1]*Pakilo...* Ebr t : pakilo Israēlio išlaisvinti. — *Abimeleko dēdēs...* Ebr t : Dodo sūnaus Puos sūnus Tola. — *Gyvenęs Samire...* Tola apsigyveno Ephraimo giminēs tarpe gal dēl to, kad jos plotas buvo arčiau Israēlio vidurio, negu Tolos tēviškē. — [3]*Jairas Galaadietis :* todēl iš Manaso giminēs. — [4]*Jis turējo.* Paminētos čia aplinkybēs nurodo, kaip įtakingas ir turtingas buvo Jairas. — *Kurie nuo jo.* Žodžių *nuo jo vardo* nēra ebr t ; ten pasakyta tiktai tiek : kurie yra vadinami *havot - Jair* iki šiai dienai. Savo gi vardą tie miestai buvo gavę seniau nuo kito Jairo, kurs juos užkariavo. Žr Sk 32,41

3. Amoniečių ir Pilistimų priespaudos

1/ Jephtēs istorija

10,6–12,7. Trečioje Teisējų knygos dalyje kalbama apie karus prieš Amoniečius, kurie buvo prislēgę Isra-

metus. [4]Jis turėjo tris dešimtis sūnų, kurie jodinėjo ant trijų dešimtų asi-
laičių ir buvo kunigaikščiais trijų dešimtų miestų Galaado žemėje, kurie
nuo jo vardo buvo praminti Havot-Jairu, tai yra Jairo miestai ; taip
jie tebevadinami iki šiai dienai. [5]Jairas mirė ir buvo palaidotas vietoje,
kuri vadinama Kamonu

[6]Israėlio sūnūs, prie senųjų nuodėmių pridėdami naujų, darė pikta
Viešpaties akivaizdoje, tarnavo stabams Baalams ir Astartėms, dievams
Sirijos, Sidono, Moabo, Amono sūnų ir Pilistimų, paliko Viešpatį ir jo
negarbino. [7]Susirūstinęs prieš juos Viešpats, juos padavė į Pilistimų ir
Amono sūnų rankas. [8]Visi gyvenusieji anapus Jordano Amoriečių žemėje,
kuri yra Galaade, buvo varginami ir labai prispausti per aštuoniolika metų,
[9]taip kad Amono sūnūs, perėję per Jordaną, naikino Judo, Benjamino ir
Ephraimo gimines ; taip Israėlis buvo labai prislėgtas

[10]Jie šaukėsi į Viešpatį ir tarė : Mes tau nusidėjome, nes pametėme
Viešpatį, mūsų Dievą, ir tarnavome Baalams. [11]O Viešpats jiems kalbėjo :
Argi Egiptiečiai, ir Amoriečiai ir Amono sūnūs, ir Pilistimai, [12]taipgi
Sidoniečiai ir Amalekiečiai, ir Kananiečiai nebuvo jūsų prislėgę ? Ir kai
jūs šaukėtės į mane, ar aš jūsų neišgelbėjau iš jų rankos ? [13]O tačiau jūs
palikote mane ir garbinote svetimus dievus. Todėlei aš daugiau nieko
nebedarysiu, kad jus išlaisvinčiau. [14]Eikite ir šaukitės į dievus, kuriuos
pasirinkote : jie jus teišlaisvina suspaudimo metu. [15]Tuomet Israėlio sū-
nūs tarė Viešpačiui : Mes nusidėjome ; atsilygink mums kaip tau tinka ;
tiktai dabar mus išlaisvink. [16]Taip kalbėdami, jie išmetė iš savo sienų
visus svetimųjų dievų stabus ir tarnavo Viešpačiui Dievui, kurs pasi-
gailėjo jų nelaimių

[17]Tuo tarpu Amono sūnūs šūkaudami ištiesė padangtes Galaade. Su-
sirinkę prieš juos Israėlio sūnūs sustatė stovyklas Masphoje. [18]O Galaado
kunigaikščiai kalbėjo vieni kitiems : Kas iš mūsų pirmas pradės kovoti
prieš Amono sūnus, bus Galaado tautos vadas

11. [1]Anuo metu buvo Galaadietis Jephtė, drąsiausis vyras ir kovoto-
jas, moteriškės paleistuvės sūnus, kurs buvo gimęs iš Galaado. [2]Bet Ga-

---

ēlį iš rytų pusēs, ir su Pilistimais, užpuolusiais Israēlio žemēs dalį pietvakariuose. Pirmuoju Teisēju tame laikotarpyje buvo Jephtē. Nusidēję ir prislēgti Israēlaičiai daro atgailą, o Dievas, nors smarkiai bara nusikaltēlius, bet galų gale parodo savo mielaširdystę /10,6–16/. Užpuolus Amoniečiams Galaadą, vadu išrinktas Jephtē/10,17-11,10/, pasiteiravęs Viešpaties, siunčia pradžioje pasiuntinius pas Amoniečius /11,11–27/, bet nieko nelaimējęs pradeda su jais kovą ir juos nugali /11,28–33/ ; sugrįžęs namo įvykdo pirm kovos padarytą įžadą ir pašvenčia Viešpačiui savo dukterį /11,34–40/, o pradējusius su juo vaidytis Ephraimiečius smarkiai nubaudžia /12,1–7/

[7]*Pilistimų ir...* Užpuolimas Amoniečių iš rytų pusēs ir Pilistimų iš pietvakarių gal įvyko tuo pačiu metu. — [8]*Amoriečių žemēje...* Buvo tai Sehono ir Ogo karalysčių dalis

[11]*Viešpats jiems kalbējo :* gal per pranašą arba tarpininkaujant vyriausiam kunigui. — [13]*Todēlei...* Sąlyginis pasakymas, nurodantis, kad Dievo mielaširdystē nebus suteikta, jei nebus atgailos darbų. — [14]*Eikite ir...* Tais ž Israēlaičiams rodoma, kad reikia laikytis vien tikrojo Dievo, galinčio suteikti pagalbos, o netikri dievai reikia visai pašalinti ; taip tą Viešpaties įspējimą Israēlaičiai ir supranta

[17]*Amono sūnūs šūkaudami.* Turēta čia galvoje kariški šauksmai, kuriais vieni kitus kviečia į karą ir ragina į kovą. — *Masphoje.* Ta vieta dar buvo vadinama Ramot-Galaadu arba Ramot-Masphē

11. [1]*Jephtē.* Ebr *Jiphthakh.* — *Kovotojas.* Anot ebr t, drąsus karžygys.

laadas turėjo žmoną, iš kurios jam buvo gimę sūnų ; jie užaugę išvarė
Jephtę, sakydami : Tu negalėsi būti mūsų tėvo namuose tėvonis, nes esi
gimęs iš kitos motinos. [3]Išbėgęs nuo jų ir jų vengdamas, jis gyveno Tobo
žemėje. Prie jo susirinko beturčių ir galvažudžių vyrų ir sekiojo jį, kaip
kunigaikštį. [4]Tuo metu Amono sūnūs kovojo prieš Izraėlį. [5]Jiems smar-
kiai užsipuolus, vyresnieji iš Galaado nuėjo pasiimti sau pagalbon Jeph-
tės iš Tobo žemės, [6]ir jam tarė : Ateik, būk mūsų kunigaikštis ir kovok
Prad 26,27 prieš Amono sūnus. [7]Jis jiems atsakė : Ar tai ne jūs esate, kurie manęs
nekentėte ir mane išvarėte iš mano tėvo namų, o dabar atėjote pas mane
reikalo prispausti ? [8]Tuomet Galaado kunigaikščiai tarė Jephtei : Todėl
tai mes dabar ir atvykome pas tave, kad eitumei su mumis, kovotumei
prieš Amono sūnus ir būtumei vadas visų gyvenančiųjų Galaade. [9]Jephtė
jiems atsakė : Jei iš tikrųjų atėjote pas mane, kad kovočiau už jus prieš
Amono sūnus ir jei Viešpats paduos juos į mano rankas, ar aš būsiu jūsų
kunigaikštis ? [10]Jie jam atsakė : Viešpats, kurs tai girdi, pats yra tarpi-
ninkas ir liudytojas, kad mes įvykdysime savo pažadus. [11]Taigi, Jephtė
nuėjo su Galaado kunigaikščiais, ir visa tauta jį padarė savo kunigaikš-
čiu. Jephtė kalbėjo visus savo žodžius Viešpaties akivaizdoje Masphoje
[12]Paskui jis siuntė pas Amono sūnų karalių pasiuntinius, kad jo vardu
sakytų : Ko tu nori iš manęs, kad atėjai prieš mane mano žemės nai-
Sk 21,24 kinti ? [13]Anas jam atsakė : Tai dėl to, kad Izraėlis pakilęs iš Egipto ėmė
mano žemę nuo Arnono sienų iki Jabokui ir Jordanui. Taigi, dabar ati-
duok man ją geruoju. [14]Jephtė vėl juos siuntė ir jiems liepė sakyti Amono
karaliui : [15]Štai, ką sako Jephtė : Izraėlis neėmė Moabo žemės, nei Amo-
no sūnų žemės ; [16]bet išėjęs iš Egipto keliavo tyrais iki Raudonajai jū-
Sk 20,14 rai ir atėjo į Kadesą ; [17] jis siuntė pas Edomo karalių pasiuntinius ir

— *Moteriškēs paleistuvēs.* Ebr ž *zonah* reiškia ne nepilnateisę moterį, kuri vadinama *pilegeš*, bet tikrą paleistuvę. — *Galaado.* Taip buvo vadinamas ir Jephtēs tēvas ; bet tai ne tas pats Galaadas, ką ir paminētasis Sk 26,29. — [2]*Išvarē Jephtę* : mirus tēvui ir pritariant vyresniesiems /7 *e*/. Toks pasielgimas su Jephte buvo ne broliškas, bet sutinkąs su įstatymu ir Israēlaičių papročiais. [3]*Išbēgęs nuo jų...* Iš gēdos ir pykčio. *Tobo.* Taip buvo vadinamas Sirijos kraštas šiaurinēje Perējoje. — *Susirinko...* Ebr t : susirinko beturčių vyrų ir išeidavo su juo /kariauti/. — [5]*Jiems smarkiai...* Ebr t : ir atsitiko, kai Amono sūnūs kovojo prieš Israēlį — [6]*Kunigaikštis.* Eb *qatsin* kariuomenēs vadas. — [8]*Todēl tai mes...* Vyresnieji teisindamies sakosi norį atitaisyti, kas buvo negerai padaryta. — [9]*Jūsų kunigaikštis.* Jephtē nori, kad Viešpats, suteikdamas pergalę, patvirtintų jo išrinkimą, bet draug rūpinasi, kad ir toliau jis pasiliktų viršininku. — [10]*Viešpats, kursai...* Priesaikos žodžiai. — [11]*Savo kunigaikščiu.* Ebr t : viršininku ir vadu. Jephtē buvo pirmas tautos išrinktas vadas. — *Jephtē kalbējo.* Jephtē iškilmingai Dievo akivaizdoje panaujino savo pažadą kovoti su Israēlio priešais ir gal taipgi tauta jam tuomet pasižadējo jo klausyti. Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad Masphoje buvęs pastatytas Viešpačiui altorius, toks pat kokį turējo Gedeonas Ephroje

[12]*Naikinti.* Ebr t : užpuldinēti. Jephtē, išrinktas tautos kunigaikščiu, vadina Galaado kraštą savo žeme. — [13]*Nuo Arnono sienų iki Jabokui.* Nurodoma užimtosios žemēs šiaurinē ir pietinē riba. — [15]*Israēlis neēmē...* Israēlis nebuvo užpuolęs Amoniečių ir Moabiečių, nes Viešpats buvo uždraudęs tai daryti; tuomet jis, tiesa, užkariavo Amoriečių karaliaus Sehono karalystę, kurios dalis kitados priklausē Moabiečiams ir Amoniečiams, bet ir ta dalis buvo atimta iš Amoriečių ; Israēlis teisingai ją laikē savo nuosavybe. — [16]*Į Kadesą :* Sino tyrumoje Edomo karalystēs pakraštyje. — [17]*Jis siun-*

sakydino : Leisk man pereiti per savo žemę ; bet anas nenorėjo išklausyti
jo meldimų. Jis siuntė taipgi pas Moabo karalių, bet ir tasai nesutiko
duoti perėjimo. Taigi, jis pasiliko Kadese, 18o apėjęs aplink Edomo žemę Sk 21,13
ir Moabo žemę, atėjo ties Moabo žemės šonu rytuose, sustatė stovyklas
anapus Arnono ir nenorėjo įeiti į Moabo sienas, nes Arnonu eina Moabo
žemės siena. 19Taigi, Israėlis siuntė pasiuntinius pas Amoriečių karalių
Sehoną, gyvenusį Hesebone ir jam sakydino : Leisk man pereiti per tavo
žemę iki upei. 20Bet ir tasai, paniekindamas Israėlio žodžius, neleido jam
pereiti per savo sienas, dargi surinkęs begalinę daugybę išėjo prieš jį į
Jasą ir drąsiai priešinosi. 21O Viešpats padavė jį su visa jo kariuomene
į Israėlio rankas, kurs jį sumušė ir paveldėjo visą aname krašte gyvenu-
sių Amoriečių žemę, 22ir visą jų plotą nuo Arnono iki Jabokui ir nuo
tyrumos iki Jordanui. 23Taigi, Viešpats, Israėlio Dievas, sunaikino Amo-
riečius kovojant prieš juos jojo tautai Israėliui, o tu dabar nori paimti
jo žemę ? 24Argi ne teisingai tau pridera, ką turi tavo dievas Khamosas?
Taigi, ką Viešpats, mūsų Dievas, įgijo, laimėdamas kovą, turi mums
priklausyti. 25Arba, gal tu esi geresnis už Moabo karalių Sephoro sūnų Sk 22,2
Balaką, ar gali įrodyti, kad jis vaidijosi su Israėliu ir prieš jį kovojo,
26kai tasai gyveno Hesebone ir jo sodžiuose, Aroeryje ir jojo sodžiuose,
arba visuose miestuose prie Jordano per tris šimtus metų ? Kodėl taip
ilgą laiką nei kiek nemėginote pareikalauti jų atgal ? 27Taigi, ne aš tau
nusidedu, be tu elgiesi su manimi piktai, paskelbdamas man neteisingą
karą. Viešpats tebūna teisėjas ir tegul padaro šiandień teismą tarp Israė-
lio ir tarp Amono sūnų. 28Bet Amono sūnų karalius nenorėjo sutikti su
Jephtės žodžiais, kuriuos jis jam sakydino per pasiuntinius
29Taigi Viešpaties dvasia atėjo ant Jephtės, o jis, apėjęs Galaadą ir
Manasą, taipgi Galaado Masphą, patraukė iš ten prieš Amono sūnus 30ir

---

tē... Pasiuntinystēs pas Moabą nebuvo minēta nei Sk nei Pak Įst Knygoje. — 18*Apējęs aplinkui...* Ir ējo per tyrus ir apējo aplink... — *Anapus Arnono :* į šiaurę nuo Arnono. Tas plotas tuomet nebuvo Moabiečių valdžioje. — 19*Gyvenusį Hesebone.* Ebr t : Hesebono karalių. — *Iki upei :* Jordanui. Bet ebr t yra : iki mano vietai, t y, iki Dievo pažadētai Israēlaičiams žemei. — 20*Paniekindamas...* Ebr t Sehonas nepasitikējo Israēliu, t y, nelaukē, kad Israēlaičiai ramiai pereitų per jo žemę. — *Begalinę daugybę.* Ebr. t : savo tautą. — *Į Jasą.* Ebr *Jahats.* Sk 21,32 ta vieta pavadinta Jazeriu. — *Drąsiai priešinosi.* Ebr t : kovojo prieš Israēlį. — 22*Visą jų plotą...* Tos žemēs dabar Amoniečių karalius reikalavo sau, /13 e/ — 23*Taigi Viešpats...* Ebr t : dabar tat, kada Viešpats, Israēlio Dievas, išvarē Amoniečius iš po savo tautos Israēlio akių... — 24*Argi ne teisingai...* Argi, ką tavo dievas Kamosas tau duoda paveldēti, tu nevaldai, ir visa, ką Viešpats, mūsų Dievas, davē mums paveldēti mūsų akivaizdoje, ar mes nevaldome ? Jephtē žinojo, kad Kamosas yra tuščias stabas ir negali nieko nei duoti, nei atimti ; bet Amoniečiai kitaip apie jį manē ; taigi jis kalba čia prisitaikydamas prie jų nuomonēs. — 25*Balaką.* Jis buvo karaliumi tuo metu, kada Israēlaičiai, vadovaujant Mošei, atēmē iš Amoriečių jų valdomą kraštą. — 26*Jordano.* Ebr t : Arnono. — *Tris šimtus...* Apibendrintas skaičius, iš kurio negalima tiksliai žinoti, kiek metų buvo praslinkę nuo nugalējimo Amoriečių. — 27*Paskelbdamas...* Ebr t : kariaudamas prieš mane. — *Tegul padaro teismą :* ne žodžiais, kaip kiti žmonių teisējai, bet suteikdamas pergalę kovoje tiems, kieno pusēje yra teisybē

29*Viešpaties dvasia atējo...* Nepasakyta aiškiai, ar tai įvyko tuojau, kai tik Jephtē buvo išrinktas vadu, ar kai susilaukē nepalankaus atsa-

padarė Viešpačiui apžadą, sakydamas : Jei paduosi į mano rankas Amono
sūnus, [31]kas tik pirmasis išėjęs iš mano namų angos pasitiks mane su
ramybe grįžtantį nuo Amono sūnų, tą aš atnašausiu kaip deginamąją
auką Viešpačiui

[32]Taigi, Jephtė nuėjo pas Amono sūnus prieš juos kovoti ; o Viešpats
juos padavė į jo rankas. [33]Jis nugalėjo dvidešimt miestų nuo Aroerio iki
įeinant į Menitą ir iki Abeliui, kurs apsodintas vynuogynais, suduo-
damas jiems labai didelį smūgį ; ir Amono sūnūs buvo labai Israėlio sūnų
pažeminti

[34]Grįžtant gi Jephtei Masphon į savo namus, jį pasitiko jo viengimė
duktė su būbinėliais ir šokiais, nes jis neturėjo kitų vaikų. [35]Ją pamatęs
jis perplėšė savo rūbus ir tarė : Vargas man, mano dukte, tu mane ap-
vylei ir pati apsigavai ; nes aš esu atvėręs savo burną Viešpačiui ir ki-
taip padaryti negalėsiu. [36]Ji jam atsakė : Mano tėve, jei atvėrei savo
burną Viešpačiui, daryk su manim, ką esi pasižadėjęs, nes tau duota at-
keršyti ir pergalėti tavo neprietelius. [37]Ji dar tarė tėvui : Tu tiktai su-
teik man, ko meldžiu : Leisk man vaikščioti du mėnesiu po kalnus ir
apraudoti su mano draugėmis mano mergystę. [38]Jis jai atsakė : Eik, ir

---

kymo iš Amoniečių karaliaus. — *Apējęs Galaadą...* Rinkdamas kareivius. — *Masphą :* kur buvo Jephtēs stovykla. — [31]*Kas tik pirmasis išējęs...* Iš viso Jephtēs apžado aišku, kad jis norējo padaryti nepaprastą auką, ir turējo mintyje paaukoti Viešpačiui žmogystę, o ne gyvulį, nes auka iš gyvulio būtų buvusi paprastas dalykas ir apie gyvulius negalima pasakyti, kad jie išeina ko nors pasitikti. Turējo gi sumanymą pirmą jį pasitikusią jo namų žmogystę sudeginti, nes kalba apie deginamąją auką, kurioje visa atnaša sudeginama /Kun 1,1-17/. Tas įžadas nebuvo padarytas iš Dievo įkvēpimo /Grig Nis/, nors Jephtēs kaltybē galējo būti ir nedidelē ; jis, tiesa, buvo pilnas uolumo, kaip kovotojas, bet neišmanē gerai religijos dvasios /Teod, Ambr, Greg Naz/. Gal jis prisiminē Abraomo auką, galējo jį apakinti paprotys aukoti žmones pas Amoniečius ir Moabiečius /plg 4 Kar 3,27/, o vienatinis tokias aukas draudžiąs tekstas Pak 12,31 galējo būti jam juo mažiau žinomas, kad anapus Jordano gyvenusios giminēs nuolat pasirodydavo menkiau težinančios Įstatymą ir labiau linkusios prie stabmeldiškų pročių, o ir dabar, anot 10 sk, ką tik buvo sugrįžusios prie Dievo nuo tarnavimo stabams. — *Tą aš atnašausiu....* Ebr t : priklausys Viešpačiui ir tą aš atnašausiu kaip deginamąją auką

[33]*Nuo Aroerio :* Gado giminēje, į šiaurryčius nuo Rabat-Amono. Plg Još 13,25. Tas Aroeris skirtinas nuo kito Rubeno plote prie Arnono upelio. Plg Sk 32,4 ir k. — *Į Menitą...* Anot vienų aiškintojų tai buvęs krašto vardas, anot kitų — miesto. Tikra jo vieta nežinoma. — *Iki Abeliui, kurs...* Ebr t : *'Abel Keramim.* Kur buvo tuo vardu vadinama vieta, nežinia

[35]*Perplēšē...* Taip išreikšdamas didžiausį nuliūdimą ir skausmą. — *Tu mane apvylei...* Nes ne savo vienatinę dukterį tikējosi Jephtē sutiksiąs pirma, bet ką kitą. Ebr t reiktų kitaip išversti : Tu mane skaudžiai nuliūdinai, ir tu buvai tarp tų, kurie mane nuliūdina. — *Aš esu atvēręs :* padariau apžadą /plg Ps 65,14/. — [36]*Jam atsakē...* Mergaitē supranta, kad tēvo apžadas ją liečia, bet be jokio dejavimo pasiduoda savo liūdnam likimui, dargi palengvina jam atitesēti įžadą, primindama didelę jam suteiktą geradarystę, neprietelių nugalējimą. — [37]*Po kalnus.* Tai tinkamiausi vieta raudoms. — *Mano mergystę.* Jephtēs duktē raudos savo mergystēs, nes jai lemta mirti neištekējusiai, nesusilaukusiai vaikų, kurie sename Test buvo laikomi didžiausiu palaiminimu kiekvienai moteriškei. — [39]*Jis padarē su ja...* Įkvēptas rašytojas lyg kad norēdamas pridengti kruviną reginį paaukojimo dukters, nebekartoja Jephtēs apžado

paleido ją dviem mėnesiam. Ji gi nuėjus su savo draugėmis ir palydovėmis raudojo savo mergystės kalnuose. [39]Praslinkus dviem mėnesiam, ji sugrįžo pas savo tėvą, ir jis padarė su ja, kaip buvo žadėjęs! Ji gi nebuvo pažinojusi vyro. Iš to radosi Israėlyje paprotys, kurs pasiliko nuo to meto, [40]kad metams praslinkus, Israėlio mergaitės susirenka draug ir keturias dienas rauda Galaadiečio Jephtės dukters

12. [1]Bet štai, Ephraime kilo maištas; nes jo vyrai, eidami į šiaurę, tarė Jephtei: Kodėl, traukdamas į kovą prieš Amono sūnus, nenorėjai mūsų pasikviesti, kad eitumėm draug su tavim? Taigi, mes padegsime tavo namus. [2]Jis jiems atsakė: Man ir mano tautai buvo smarkus susirėmimas su Amono sūnumis; aš jus kviečiau man padėti, o jūs nenorėjote tai padaryti. [3]Tai matydamas, stačiau savo gyvybę į pavojų ir patraukiau prieš Amono sūnus, o Viešpats juos padavė į mano rankas. Kuo gi aš nusipelniau, kad kilstate prieš mane į kovą? [4]Taigi, sušaukęs prie savęs visus Galaado vyrus, jis kovojo prieš Ephraimą; ir Galaado vyrai sumušė Ephraimą, nes jis buvo pasakęs: Galaadas yra pabėgėlis iš Ephraimo ir gyvena Ephraimo ir Manaso tarpe. [5]Galaadiečiai paėmė Jordano brastas, kuriomis Ephraimas turėjo grįžti. O kai prie jų ateidavo, bėgdamas kurs nors iš Ephraimo skaičiaus, ir tardavo: Maldauju, kad leistumėte man pereiti, Galaadiečiai jiems sakė: Ar tu Ephratietis? Tam atsakant: Neesu, [6]jie jį klausia: Sakyk tat Šiboleth, kas reiškia varpa. Tasai atsakydavo Siboleth, negalėdamas ištarti varpos ta pačia raide. Jie jį nutverdavo ir tuojau galabijo pačioje Jordano brastoje. Ir tuo metu krito iš Ephraimo keturios dešimtys du tūkstančiu. [7]Taigi, Galaadietis Jephtė teisė Israėlį šešeris metus, o paskui jis mirė ir buvo palaidotas savo Galaado mieste

---

tais pačiais žodžiais, kaip jis buvo padarytas; jis tačiau nepriduria aiškaus papeikimo Jephtei, kad nemestų tamsaus šešėlio ant Israēlio Teisējo. O jei Jephtē kitur šv Rašte giriamas /žr Žyd 11,32/, tas pagyrimas neliečia visų jo veiksmų, bet tik tuos, kuriais jis išlaisvino Israēlį nuo Amoniečių. — Buvo aiškintojų, kurie manē, kad Jephtē nepaaukojęs savo dukters, o tik pašventęs ją Viešpačiui, palikdamas ją mergystēje lig gyvos jos galvos; bet toks aiškinimas yra priešingas tekstui, ir neranda sau patvirtinimo Žydų papročiuose. — [40]*Israēlio mergaitēs...* Ta aplinkybē nurodo, kaip gilų įspūdį padarē visiems Jephtēs auka

12. [1]*Ephraime kilo maištas...* Ebr t: ir Ephraimo vyrai buvo sušaukti, ir jie ējo į šiaurę ir tarē. — Ephraimo giminē buvo gausingiausi, iš jos buvo kilęs Jošuē ir jos ribose buvo laikoma sandoros skrynia; todēl ji visur reikalavo sau pirmenybēs ir niekino kitas gimines. — *Mes padegsime:* Ebr t: mes sudeginsime ant tavęs tavo namus, t y, padegdami tavo namus sudeginsime tave patį. — [2]*Jis jiems atsakē.* Jephtē duoda drąsų atsakymą besikeliantiems į puikybę Ephraimo sūnums, ne taip, kaip Gedeonas /8,2/. — [3]*Tai matydamas...* Ebr t: ir mačiau, kad tu nepadedi

[4]*Galaadas yra pabēgēlis.* Ephraimo giminē vadina su pasityčiojimu Galaadiečius pabēgēliais, lyg kad jie būtų atsiradę iš žmonių, išbēgusių iš kitų giminių tarpo. — [5]*Iš Ephraimo skaičiaus.* Ebr t: Ephraimo pabēgeliai. — Dabar Galaadiečiai vadina ironiškai nugalētus Ephraimo vyrus pabēgēliais. — *Ephratietis:* iš Ephraimo giminēs. — [6]*Sakyk tat...* Ephraimo vyrai negerai ištardami raidę *šin*, t y, užuot jos sakydami *sin* pasirodydavo meluoja ir buvo galabijami. — *Kas reiškia varpą.* Vulg paaiškinimas. — [7]*Savo Galaado mieste.* Ebr t: Galaado miestuose, t y, viename iš jų

[8]Po šito Israėlį teisė Abesanas iš Betliejaus. [9]Jis turėjo trisdešimtis
sūnų ir tiek pat dukterų, kurias išleido iš namų jas apvesdindamas, ir
savo sūnums paėmė tiek pat žmonų, įvesdamas jas į savo namus. Jis
teisė Israėlį septynerius metus. [10]Mirė ir buvo palaidotas Betliejuje. [11]Po
jo buvo Ahialonas Zabulonietis ir teisė Israėlį dešimtį metų; [12]jis mirė
ir buvo palaidotas Zabulone. [13]Po jo teisė Israėlį Paratonietis Ilelio sūnus
Abdonas. [14]Jis turėjo keturias dešimtis sūnų ir iš jų trisdešimtis vaikaičių,
kurie jodinėdavo ant septynių dešimtų asilaičių. Jis teisė Israėlį aštuo-
neris metus. [15]Mirė ir buvo palaidotas Ephraimo žemės Pharatone, Ama-
leko kalne

Aug 10,6 **13.** [1]Israėlio sūnūs vėl darė pikta Viešpaties akivaizdoje, kurs juos
padavė į Pilistimų rankas keturioms dešimtims metų. [2]Buvo gi vienas
Prad 16,11 vyras iš Saraos, iš Dano giminės, vardu Manuė, kurs turėjo nevaisingą
1 Kar 1,20 žmoną. [3]Jai pasirodė Viešpaties angelas ir tarė: Esi nevaisinga ir bevaikė,
Sk 1,31 bet pradėsi ir pagimdysi sūnų. [4]Žiūrėk tat, kad negertumei vyno ir stipraus
Sk 6,3.4 gėralo ir kad nevalgytumei nieko, kas sutepta. [5]Nes tu pradėsi ir pagim-
dysi sūnų, kurio galvos nepalies skustuvas, nes jis bus Dievo nazarajis
nuo pat savo kūdikystės ir nuo motinos įsčios, ir jis tai pradės laisvinti
Israėlį iš Pilistimų rankų. [6]Ji, atėjus pas savo vyrą, jam tarė: Pas mane

2/ *Teisējai Abesanas, Ahialonas ir Abdonas*

12,8–15. Po Jephtēs minimi trys Teisējai Abesanas, Ahialonas ir Abdonas, apie kurių veiksmus neduodama jokių žinių

[8]*Abesanas.* Ebr *'Ibtsan.* — *Betliejaus:* Zabulono giminēs plote. Žr Još 29,15. — [9]*Tiek pat dukterų...* Ebr t: « ir tris dešimtis dukterų jis išleido iš namų, ir tris dešimtis mergaičių įvedē į savo namus iš kitur ». Abesanas, sujungdamas savo šeimą giminystēs ryšiais su daugeliu kitų, didino savo įtaką Israēlyje. Plg aug 10,4. — [11]*Ahialonas.* Ebr t: *'Eilon* — [12]*Jis mirē...* Ebr t: ir Eilonas Zabulonietis mirē ir buvo palaidotas Ajalone Zabulono krašte. — [13]*Pharatonietis.* Pharatono miestas, dabar Ferata, buvo pietvakariuose nuo Sikemo Ephraimo giminēje. — [14]*Jis turējo...* Plg aug 10,4. — [15]*Amaleko kalne.* Plg aug 5,14

3/ *Samsono istorija*

13,1-16,31. Kai nusikaltę Israēlaičiai buvo paduoti į Pilistimų rankas, Viešpats teikēsi duoti prislēgtiesiems gelbētoją, Teisēją Samsoną. Jo gimimas buvo Viešpaties angelo apreikštas pradžioje motinai /13,1-7/, o paskui ir tēvui /13,8-25/. Užaugęs Samsonas vedē moterį iš Pilistimų /14,1-9/ ir pačių vestuvių metu užmušē tris dešimtis Pilistimų, kad jų drabužius atiduotų jaunikaičiams, klastingai atspējusiems jo duotą mįslę /14,10-20/. Įpykęs dēl savo moters neištikimumo, jis ēmē keršyti Pilistimams ir nemaža jų užmušęs teisē Israēlį per 20 m /15,1-20/. Veltui Pilistimai mēgino jį nugalabyti, kolei Kananietēs Dalilos apgautas nenustojo savo plaukų ir susilpnējęs nebuvo atiduotas į neprietelių rankas /16,1-21/, kurių tačiau daugybę palaidojo draug su savim Dagono šventyklos griuvēsiuose /16,22-31/

13. [1]*Padavē...* Ebr t: pardavē. Tas Pilistimų prispaudimas buvo minētas aug 10,6.7. — [2]*Saraos.* Ebr *Tsor-'ah.* Plg Još 15,33. Tas miestas buvo Judo lygumoje, bet priklausē Dano giminei /Još 19,41/. Dabar ta vieta vadinama *Surah,* apie dvi valandas kelionēs į vakarus nuo Jerusalēs. — [3]*Viešpaties Angelas:* žmogaus pavidale. — *Esi nevaisinga...* Plg Prad 16,11 ir k. — [4]*Žiūrēk tat...* Dievas reikalauja iš būsimojo nazarajo motinos laikinio susilaikymo nuo kai-kurių dalykų, nuo jo paties-amžino. Žr apie nazarajų įstatus daugiau Sk 6,1-21. — [5]*Jis tai pradēs...* Jis bus pirmasis, kurs kovos prieš Pilistimus. Taigi, ne jis turējo pabaigti tą kovą. — [6]*Dievo vyras:* pranašas. Jo išvaizda ir žodžiai turējo sukelti moteriš-

buvo atėjęs Dievo vyras, kurs turėjo angelišką veidą ir buvo labai baisus
pasižiūrėti. Paklaustas, kas jis toks esąs, iš kur atėjęs ir kokiuo vardu
vadinąsis, jis man nenorėjo pasakyti, [7]bet taip atsakė : Štai pradėsi ir
pagimdysi sūnų ; žiūrėk, kad negertumei vyno ir stipraus gėralo ir kad
nevalgytumei nieko, kas sutepta ; nes vaikas bus Dievo nazarajis nuo
savo kūdikystės, nuo savo motinos įsčios, iki savo mirties dienai. [8]Taigi,
Manuė meldėsi Viešpačiui ir tarė : Maldauju, Viešpatie, kad Dievo vyras,
kurį buvai siuntęs, vėl ateitų ir mus pamokytų, kas mums reikia daryti
su kūdikiu, kurs turi gimti. [9]Viešpats išklausė maldaujantį Manuę, ir
Dievo angelas vėl pasirodė jo žmonai, kuomet ji sėdėjo lauke. Jos gi vyro
Manuės nebuvo draug su ja. Ji, išvydus angelą, [10]pasiskubino nubėgti
pas savo vyrą ir jam paskelbė, tardama : Štai man pasirodė vyras, kurį
pirma buvau mačiusi. [11]Jis atsikėlė ir ėjo paskui savo žmoną, o atėjęs
pas vyrą, jam tarė : Ar tai tu kalbėjai moteriškei ? Anas atsakė : Aš.
[12]Manuė jam tarė : Kai tavo žodžiai bus įvykę, ko nori, kad vaikas da-
rytų ? Arba ko jis turės sergėtis ? [13]Viešpaties angelas tarė Manuei :
Tesusilaiko nuo visų dalykų, apie kuriuos sakiau tavo žmonai. [14]Tene-
valgo nieko, kas auga vynuogyne ; tenegeria vyno ir stipraus gėralo ;
tenevalgo nieko, kas sutepta ; ir ką aš jam įsakiau, tevykdo ir telaiko.
[15]Paskui Manuė tarė Viešpaties angelui : Maldauju tave patenkinti mano
prašymą ; mes tau prirengsime ožiuką. [16]Angelas jam atsakė : Nors tu
mane ir verstumei, aš nevalgysiu tavo duonos ; o jei nori padaryti degi-
namąją auką, atnašauk ją Viešpačiui. Manuė gi nežinojo, kad tai Vieš-
paties angelas, [17]ir jam tarė : Kuo tu vardu, kad mes tave pagerbtumėm,
jei tavo žodžiai bus įvykę ? [18]Anas jam atsakė : Kam klausies mano Prad 32,29
vardo, kurs yra nuostabus ? [19]Taigi, Manuė ėmė ožiuką ir liejamąją auką
ir padėjo ant uolos, atnašaudamas Viešpačiui, kurs daro nuostabius daly-
kus ; patsai gi ir jo moteris žiūrėjo. [20]O pakilstant nuo altoriaus liepsnai
į dangų, užžengė draug liepsnoje ir Viešpaties angelas. Tai pamatę Manuė
ir jo žmona, parpuolė kniūbsti ant žemės ; [21]o Viešpaties angelas daugiau
juodviem nebepasirodė. Manuė tuojau suprato, kad tai buvo Viešpaties
angelas, [22]ir tarė savo žmonai : Mudu mirte numirsiva, nes matėva Dievą.
[23]Moteriškė jam atsakė : Jei Viešpats norėtų mudu užmušti, jis nebūtų
priėmęs iš mudviejų rankų deginamosios ir liejamosios aukos, nei mudviem
nebūtų visa tai parodęs ir nebūtų pasakęs, kas turi įvykti. [24]Taigi, ji pa-

---

kēje tokią mintį. — *Paklaustas, kas...* Ebr t priešingai : o aš nesiklausiau, iš kur jis, ir savo vardo jis man nepasisakē. — [7]*Nes vaikas bus...* Kaip kitų Teisējų metu tauta turējo pirma daryti atgailą, taip turējo Samsonas ir paskui Samuēlis patys padaryti tai, kur buvo apsileidusi tauta. Bet tik vienas iš juodviejų pasirodē pilnai vertas suteiktosios garbēs. — [9]*Ji, išvydus angelą.* Tų ž nēra ebr t. — [12]*Ko nori, kad...* Ebr t : Koks bus įsakymas apie kūdikį ir koks darbas, t y, kas reikēs daryti su kūdikiu. — [14]*Tenevalgo.* Ebr t pakartojamas įsakymas kūdikio motinai. — [15]*Maldauju...* Ebr t : leisk gi save sulaikyti. — [16]*Ir verstumei.* Ebr t : jei tu mane sulaikai. — [17]*Pagerbtumēm :* duodami kurią nors dovaną. — *Jei...* Geriau : tuo metu, kada... — [18]*Kam klausies...* Plg Prad 32,29. — [19]*Ant uolos :* kaip Gedeonas. Plg 6,20... — *Kurs daro nuostabius dalykus.* Ebr t : Ir pasidarē stebuklas. Jis aprašomas 20 e. — *Patsai gi ir jo moteris...* Kaip liudytojai, o ne kaip kunigiškų pareigų vykdytojai. — [20]*Nuo altoriaus* : kuriuo buvo uola. — *Užžengē draug.* Taip parodydamas, kad jis buvo ne pranašas, bet Dievo angelas. — [24]*Samsonas.* Ebr *Šimšon.* Tas ž gal reiškia Naikintoją, anot kitų gi « blizgantį ». — [25]*Ēmē su juo būti.* Ebr t : ēmē jį skatinti, t y, tarsi stumti prie darbų. — *Dano stovyklose.* Ti-

gimdė sūnų ir jį praminė vardu Samsonas. Vaikas augo, ir Viešpats jį laimino. [25]Ir Viešpaties dvasia ėmė su juo būti Dano stovyklose tarp Saraos ir Estaolio

14. [1]Taigi, Samsonas nuėjo Tamnaton, o pamatęs tenai moteriškę
iš Pilistimų dukterų, [2]sugrįžo ir paskelbė savo tėvui ir motinai, tardamas :
Mačiau Tamnatoje moteriškę iš Pilistimų dukterų ir meldžiu, kad man
ją imtumėte moterimi. [3]Jo tėvas ir motina jam tarė : Argi nėra moteriškės
tarp tavo brolio dukterų ir visoje mano tautoje, kad nori imti žmoną iš
Pilistimų, kurie neapipjaustyti ? O Samsonas tarė savo tėvui : Tą man
imk, nes ji patiko mano akims. [4]Jo gi gimdytojai nežinojo, kad tas dalykas
Viešpaties daromas ir kad jis ieško progos prieš Pilistimus ; nes anuo
metu Pilistimai viešpatavo Israėlyje. [5]Taigi, Samsonas nuėjo su tavo tėvu
ir motina į Tamnatą. Jiems atėjus prie miesto vynuogynų, pasirodė jaunas
liūtas labai piktas ir kriokiąs, kurs ėjo jam priešais. [6]O Viešpaties dvasia
pagavo Samsoną ir jis perplėšė liūtą ir kaip ožiuką sudraskė į gabalus,
visai nieko neturėdamas rankoje, bet savo tėvui ir motinai jis nenorėjo
nieko apie tai pasakyti. [7]Jis nuėjo ir kalbėjo moteriškei, kuri buvo patikus
jo akims. [8]O po keleto dienų grįždamas, kad ją pasiimtų, pasuko iš kelio,
pasižiūrėti liūto lavono, ir štai liūto nasruose buvo bičių spietis ir medaus
korys. [9]Pasiėmęs jį į rankas, jis valgė kelyje ; o atėjęs pas savo tėvą ir
motiną, davė juodviem dalį ; taigi ir juodu valgė ; tačiau jis jiems nenorėjo pasakyti, kad medaus buvo paėmęs iš liūto lavono
[10]Paskui jo tėvas nuėjo pas moteriškę ir padarė savo sūnui Samsonui
pokylį, nes taip paprastai darydavo jaunikiai. [11]Taigi, pamatę jį anos
vietos gyventojai, jam davė trisdešimtis draugų, kurie turėjo būti kartu
su juo. [12]Samsonas jiems kalbėjo : Aš jums duosiu mįslę : jei ją man
atspėsite septynių pokylio dienų metu, aš jums duosiu tris dešimtis apatinių drabužių ir tiek pat apsiaustų. [13]O jei negalėsite atspėti, jūs man

---

kriau anot ebr t : *Makhaneh Dan.* Taipgi buvo vadinama vieta arti Saraos, kur Samsonas pirmą kartą pajuto savyje Dievo paskatinimą. — *Estaolio.* Vietos vardas Judo giminēje. Žı Još 15,33

14. [1]*Tamnaton.* Miestas Dano giminēje /Još 15,10/ ; dabar *Tibneh.* Kokiais reikalais Israēlaičiai eidavo pas Pilistimus, randame paaiškinta ı Kar 13,20... [2]*Moteriškę iš Pilistimų...* Nors moterystē su Pilistimų dukterimis nebuvo tiesiog uždrausta, bet ji buvo priešinga įstatymo dvasiai. Plg Iš 34,6 ; Pak 7,3.4, kur kalbama apie moterystes su Kananietēmis. — [3]*Nori.* Ebr : eini. — [6]*Bet savo tēvui ir...* Samsonas matomai kelyje buvo atsiskyręs nuo savo tēvų. — [8]*Po keleto dienų...* Tas išsireiškimas ebr kalboje nereiškia, kad laiko būtų praslinkę nedaug. Ar jau buvo tuomet paprotys kelti vestuves, ištisiems metams praslinkus po susižadējimo, tikrai nežinia, bet visgi tas keletas dienų buvo gana ilgas laikas. — *Liūto nasruose buvo.* Kaikuriems rodosi netikētinas dalykas, nes bitēs vengia pūnančios maitos ; bet Rytų kraštuose ne retai atsitinka, kad karšti saulēs spinduliai sudžiovina lavoną pirma, negu jis pradeda pūti, taip kad jame nebelieka jokio dvokimo ; o istorijos rašytojai mini atsitikimus, kuriuose bitēs iš tikrųjų susimesdavo į išdžiūvusį lavoną /Herodot 5,114 ; Plin *Nat Hist* 11,24 ir ir k/

[10]*Padarē savo sūnui...* Ebr t : Ir Samsonas padarē pokylį. Paprotys kelti pokylį vestuvių metu iš tikrųjų amžinas. Plg Prad 29,22 ; Apr 19,9. — *Nes taip paprastai...* Iš šitos pastabos reiktų daryti išvadą, kad knygos autoriaus laikais paprotys tame dalyke buvo kitoks, t y, kad pokylis buvo daromas ne jaunosios, bet jaunikio namuose. Pilistimų papročiu,

duosite trisdešimtis drabužių ir tokį pat apsiaustų skaičių. Jie jam atsakė: Užmink mįslę, kad išgirstumėm. [14]Jis jiems tarė: Iš ėdančiojo išėjo valgis ir iš stipriojo išėjo saldumas. Jie negalėjo per tris dienas atspėti mįslės. [15]O atėjus septintajai dienai, jie tarė Samsono žmonai: Meilinkis savo vyrui ir jam įkalbėk, kad jis tau pasakytų, ką reiškia mįslė; o jei tai nenorėsi padaryti, mes padegsime tavo namus ir tavo tėvo namus. Argi todėl jūs pasikvietėte mus į vestuves, kad apiplėštumėte? [16]Ji liejo prie Samsono ašaras ir dejavo, sakydama: Tu manęs nekenti ir nemyli; todėl mįslės, kurią užminei mano tautos sūnums, tu man nenori išaiškinti. Bet jis atsakė: Aš nenorėjau pasakyti savo tėvui ir motinai; kaip gi aš galėčiau tau sakyti? [17]Taigi, ji verkė prie jo per septynias pokylio dienas; pagaliau septintoje dienoje, kadangi ji jam buvo įkyrėjusi, jis išaiškino, o ji tuojau pasakė savo piliečiams. [18]Jie gi jam tarė septintoje dienoje dar saulei nenusileidus: Kas saldesnis už medų ir kas stipresnis už liūtą? Jis jiems atsakė: Jei nebūtumėte arę su mano karvaite, nebūtumėte atspėję mano mįslės. [19]Taigi, jį apniko Viešpaties dvasia, o jis nuėjo į Askaloną ir tenai užmušė tris dešimtis vyrų, kurių atimtus drabužius davė atspėjusiems mįslę. Labai įpykęs jis sugrįžo į savo tėvo namus; [20]jo gi žmona ištekėjo už vieno iš jo prietelių, dalyvavusių vestuvėse

15. [1]Trumpam laikui praslinkus, kuomet arti buvo kviečiapjūtės dienos, Samsonas atėjo, norėdamas aplankyti savo žmoną, ir jai atnešė ožiuką, bet kada norėjo, kaip paprastai, įeiti į jos kambarį, jos tėvas jam uždraudė, sakydamas: [2]Aš maniau, kad tu jos neapkenti, todėl ją atidaviau tavo prieteliui; bet ji turi seserį, kuri jaunesnė ir už ją gražesnė; ta tegul bus užuot jos tavo žmona. [3]Samsonas jam atsakė: Nuo šios

---

Israēlaičiai imdami moterystēn anų dukteris, buvo atitraukiami nuo savo tautos; gal dēl to su Samsonu jaunikiu daugiau Israēlaičių neatvyko iš Saraos, jam pabroliais buvo paskirta Pilistimų jaunikaičiai. — [12]*Duosiu mįslę.* Ebr *'akhudah... khidah.* Paskutinis ž reiškia ne tik mįslę, bet visų pirma mazgą; taigi, Samsonas lyg kad sako: aš jums užmegsiu mazgą. Rytų krašte gyventojai labai mēgsta užsiimti mįslių atspējimu, ypač pokyliuose; o su atspējimu dažnai jungiamos lažybos. — *Apatinių drabužių*: marškinių iš plonos drobēs. — *Apsiaustų.* Ebr t: 30 rūbų permainų, t y, brangių viršutinių rūbų. Samsonas visai įsitikinęs, kad jo mįslēs niekas neatspēs, nes pats vienas apsiima tiek duoti, jei pralоštų, kiek visi draug. — [14]*Iš ēdančiojo.* Ebr t mįslē išreikšta eilēmis: Iš ēdančiojo išējo valgis — Ir iš stipriojo išējo saldumas. — [15]*Septintajai dienai...* LXX tekste ketvirtai dienai. Tačiau dienų supainiojimas, matomai, dēl to radosi, kad autorius, pradējęs kalbēti apie septintą dieną, primena, kas buvo daryta anksčiau; todēl ž: *jie tarē* /geriau: jie buvo pasakę/ *Samsono žmonai... Ji liejo prie Samsono ašaras...* iki 17 eil pusei reikia skaityti skliausteliuose. — [18]*Kas saldesnis...* Mįslēs atspējimas ebr t išreikšta eilēmis, o taipgi ir Samsono atsakymas: *jei nebūtumēte arę...* t y, jei nebūtumēt piktai pasinaudoję mano žmona mano paslapčiai išgauti. — [19]*Kurių atimtus...* Ebr t: ēmē jų išplēšas ir apsiaustus davē... — *Labai įpykęs*: ant žmonos ir Pilistimų. — [20]*Už vieno iš jo prietelių.* Tēvas ją atidavē vienam iš trijų dešimtų, kurie buvo paskirti Samsonui pabroliais vestuvēse

15. [1]*Kviečiapjūtēs dienos*: gegužēs mēn pradžioje, nes tuo metu paprastai prasideda Palestinoje kviečiapjūtē. — *Norēdamas aplankyti...* Samsonas nežinojo, kad jo žmona jau buvo ištekējusi už kito vyro. Norēdamas su ja susitaikyti jis jai nešē dovaną. — *Bet kada norējo...* Ebr t: ir jis tarē: aš noriu įeiti pas savo žmoną į kambarį. — [2]*Aš maniau...* Ebr t: aš sakyte pasakiau, kad tu

dienos aš būsiu be kaltės prieš Pilistimus, nes aš jums darysiu pikta. 4Jis
nuėjo sau, sugavo tris šimtus lapių, surišo jų uodegas viena prie kitos
ir viduryje pririšo degalus ; 5juos uždegęs jis paleido lapes, kad bėgtų
į visas puses, o jos tuojau nubėgo į Pilistimų javus. Jiems užsidegus ir
javai pėdose ir tebestovėjusieji nenupjauti, sudegė, taip kad liepsna sunai-
kino ir vynuogynus ir alyvmedžių sodus. 6O Pilistimai sakė : Kas tai
padarė ? Jiems buvo pasakyta : Tai padarė Samsonas, žentas Tamna-
tiečio, nes tasai ėmė jo žmoną ir atidavė kitam. Tuomet Pilistimai atėjo
ir sudegino kaip moteriškę, taip ir jos tėvą. 7Bet Samsonas jiems tarė :
Nors jūs tai padarėte, tačiau aš dar darysiu jums kerštą, o paskui liausiuos.
8Ir jis jiems kirto didžiausį smūgį, taip kad jie nusigandę dėjo blauzdą
ant kulšių. Po to nuėjęs jis gyveno Etamo olos lindynėje
9Taigi, Pilistimai, pakilę į Judo žemę, sustojo vietoje, kuri paskui
buvo praminta Lekhiu, tai yra Pažandkauliu, kur jų kariuomenė išsis-
klaistė. 10Judo giminės žmonės jiems tarė : Kodėl prieš mus pakilote ?
Jie atsakė : Samsono surišti atėjome ir jam atkeršyti už tai, ką jis mums
padarė. 11Tuomet trys tūkstančiai vyrų iš Judo nuėjo prie Etamo uolos
lindynės ir tarė Samsonui : Ar nežinai, kad Pilistimai mums viešpatauja ?
Kodėl tai norėjai padaryti ? Jis jiems tarė : Kaip jie man padarė, taip
aš jiems padariau. 12Jie tarė : Mes atėjome tavęs surišti ir atiduoti į Pilis-
timų rankas. Prisiekite, tarė jiems Samsonas, ir man pasižadėkite, kad
manęs neužmušite. 13Jie jam tarė : Mes tavęs neužmušime, bet surišę
atiduosime. Taigi, jie jį surišo dviem naujom virvėm ir jį paėmė iš Etamo
olos. 14Kai jis atėjo prie Pažandkaulio vietos ir Pilistimai šūkaudami jį
pasitiko, ant jo atėjo Viešpaties dvasia, ir kaip paprastai sudega linai,
pajutę ugnį, taip sutrūko ir atsileido raiščiai, kuriais jis buvo surištas.
15Radęs gi tenai gulėjusį pažandkaulį, tai yra asilo žandą, ir jį nutvėręs,
jis juo užmušė tūkstantį vyrų, 16ir tarė : « Asilo pažandkauliu, asilaičio

---

jos kęste nekenti. Savo elgesiu moteriškē buvo nusipelniusi Samsono neapykantą. — *Bet ji turi...* Iš tų ž pasirodo uošvio išgąstis ; jis, bijodamas Pilistimų, nedrįsta grąžinti dukterį Samsonui ; bijodamas gi Samsono, jis perša jaunesniąją dukterį. — 3*Jam.* Ebr. t : jiems. — 4*pagavo tris šimtus lapių.* Ebr ž *šu'al* reiškia greičiau šakalą, kurių labai daug buvo ir yra Palestinoje ir kurie gana pigu sugauti, o ne lapių. Samsonas juos tikriausiai sugavo ne viena diena, bet per ilgesnį laiką po keletą, taip kad iš viso buvo paleista trys šimtai. — *Surišo jų uodegas...* Ebr t : « ir ēmē žiburių ir atgręžē uodegą prie uodegos ir patalpino po vieną žiburį tarp dviejų uodegų viduryje ». 6*Sudegino kaip moteriškę...* Taip nubausdami tą šeimą, kad ji davē priežastį Samsonui keršyti. Taip tat moteriškē neišvengē mirties, kuria ją gąsdino Pilistimai vestuvēse, jei neišgaus jiems iš Samsono mįslēs išaiškinimo. Tačiau Samsonui tos bausmēs negana. — 8*Kirto didžiausį smūgį.* Ebr t ž reiktų versti taip : « Ir sumušē juos, blauzda ant kulšies, didelį smūgį » ; bet ką jie tikrai reiškia, neaišku, gal čia patarlēs žodžiais pasakoma, kad Samsono padarytas smūgis buvo labai didelis. — *Etamo.* Judo giminēje, bet kurioje vietoje, nežinia

9*Vietoje... praminta.* Šitie ž Vulg pridēti paaiškinimo dēlei, o taipgi ir : *tai yra pažandkauliu* /žr žem 17 e/. — *Išsisklaistē,* kad Israēlaičiai negalētų susirinkti prie Samsono ir pradēti karo prieš Pilistimus. Bet Judo ginimē ne tik nenorējo pasinaudoti gera proga, dargi pati apsiēmē padēti Pilistimams suimti Samsoną. — 12*Prisiekite...* Samsonas nenori daugginti baugios giminēs nelaimių, todēl jis sutinka jiems pasiduoti ; Pilistimų gi jis nebijo. — 14*Prie Pažandkaulio vietos :* prie Lekhio. — *Atējo Viešpaties dvasia.* Tai jau trečią kartą. Žr

pažandkauliu aš juos sunaikinau ir užmušiau tūkstantį vyrų». [17]Pabaigęs
dainuoti tuos žodžius, jis numetė iš rankos pažandkaulį ir praminė aną
vietą vardu Ramatlekhis, taigi reiškia : Pažandkaulio augštuma. [18]Labai
ištroškęs, jis šaukėsi į Viešpatį : Tu davei per tavo tarno ranką šitą di-
džiausį išgelbėjimą ir pergalę, o štai mirštu iš troškulio ir pateksiu į
neapipjaustytųjų rankas. [19]Taigi, Viešpats atvėrė vieną iš didžiųjų dantų
asilo pažandkaulyje ir iš jo išėjo vanduo. Jo atsigėręs, jis atgaivino dva-
sią ir atgavo jėgas. Todėl ana vieta buvo praminta vardu Šaukiančiojo
šaltinis iš Pažandkaulio ; taip ji vadinama iki šiai dienai. [20]Ir jis teisė
Pilistimų dienose Izraėlį per dvidešimt metų

16. [1]Jis nuėjo taipgi į Gazą ir pamatęs tenai moteriškę paleistuvę įėjo
pas ją. [2]Tai išgirdę Pilistimai, ir pasklidus tarp jų gandui, kad į miestą
įėjęs Samsonas, jie jį apstojo, pastatė miesto vartuose sargus ir tenai
laukė tylomis visą naktį, kad išaušus užmuštų išeinantį. [3]Samsonas mie-
gojo iki vidurnakčiui ; o paskui atsikėlęs nutvėrė abudu miesto vartų
sparnus su jų staktomis ir užkaiščiu ir užsidėjęs sau ant pečių nešėsi iki
viršūnės kalno, kurs yra ties Hebronu

---

aug 14,6.19. – *Kaip paprastai...* Ebr t: ir virvēs, buvusios ant jo rankų, pasidarē kaip ugnies sudeginti linai. — [15]*Pažandkaulį, tai yra...* Ebr t kalbama apie neseniai nustipusio asilo pažandkaulį, todēl dar nesupuvusį. — *Tūkstantį vyrų.* Apibendrintas skaičius, nurodąs didelį skaičių užmuštųjų Pilistimų, kurie baimēs apimti nedrįso gintis. — [16]*Asilo pažandkauliu...* Ebr t : Samsono pergalētojo džiaugsmas išreikštas eilēmis, žaidžiant panašiais žodžiais, *Bilkhi hakhamor-khamor, khamorathaim :* — *Bilkhi hakhamor-hikkethi 'eleph 'iš,* kurie, anot kaikurių aiškintojų, reiktų išversti taip : « Rausvojo /asilo/ pažandkauliu aš juos raudoninte nuraudoninau ; asilo pažandkauliu aš užmušiau tūkstantį vyrų », — [17]*Dainuoti.* Ebr t : kalbēti. — *Tai gi reiškia...* Vulg paaišk. — [18]*Tu davei...* Iš Samsono žodžių ir Izraēlaičiai turējo patirti, kad tai Viešpats buvo davęs Samsonui jēgų ir jam suteikęs tą pergalę. — [19]*Viešpats atvērē...* Visagaliui Viešpačiui ar toks, ar kitoks stebuklas yra galimas daiktas. Dauguma aiškintojų dabar šitą vietą kitaip verčia : Viešpats atvērē skylę, esančią Lekhyje, ir išējo vandens. Taigi, Viešpats, rasi, davē stebuklingai vandens iš uolos
—*Šaukiančiojo šaltinis iš...* ČiaVulg supainiota du dalyku, vietos vardas : *Lekhi* ir pažandkaulis : *lekhi;* reiktų gi ebr t išversti taip : šaukiančiojo šaltinis, kurs yra Lekhyje iki šiai dienai. — [20]*Jis teisē...* Smarkiai sumušęs Pilistimus, Samsonas ēmē vykdyti vienoje Izraēlio dalyje Teisējo pareigas, tuo tarpu kad kitur tikriausiai viešpatavo Pilistimai. Plg aug 13,1

16. [1]*Į Gazą* : miestą Tarpžemēs jūros krante Pilistimų krašto gilumoje. — *Pamatęs tenai* : netyčiomis ; bet tas pamatymas buvo priežastis Samsono nuodēmēs. Apie šitą Samsono pasielgimą ir apie toliau pasakojamą /4 e ir t/ šv Ambroziejus taip atsiliepia : « Stiprus ir drąsus Samsonas pasmaugia liūtą, bet savo meilēs nuslopinti negalējo ; sutraukē neprietelių pančius, bet nesutraukē savo geidulių raiščių ; sudegino svetimus javus, bet pats moteriškēs uždegtas ugnele nustojo savo dorybēs pjūties ». Tiesa, Žyd 11,32 giriamas Samsono tikējimas ir teisumas, bet tik dēl to, kad jis tikējimo, nors dar netobulo ir nesujungto su nuteisinimu, pažadintas puolē daug sykių gausingiausius neprietelius ; ypač gi skaisčiai pasireiškia jo tikējimas ir tas teisumas, kurs dengia daugybę nusidējimų, kai Samsonas pražudē draug su savim didžiausį besilinksminančių Pilistimų būrį jųjų šventyklos griuvēsiuose. — [2]*Tai išgirdę...* Ebr t trumpiau : Ir buvo pasakyta

4Paskui jis pamilo moteriškę, gyvenusią Soreko slėnyje. Ji buvo vardu Dalila. 5Tuomet Pilistimų kunigaikščiai atėjo pas ją ir tarė : Apgauk jį ir sužinok iš jo, iš kur jis turi tokį stiprumą ir kaip galėtume mes jį nugalėti ir surišę nubausti ; jei tai padarysi, mes tau duosime kiekvienas po tūkstantį ir šimtą sidabrinių. 6Taigi, Dalila kalbėjo Samsonui : Pasakyk man, meldžiamasis, iš kur randasi tavo didžiausis stiprumas ir kuo surištas tu negalėtumei ištrūkti. 7Samsonas jai atsakė : Jei būsiu surištas septyniomis virvėmis iš gyslų dar nesudžiovintų, bet dar šlapių, būsiu silpnas kaip ir kiti žmonės. 8Pilistimų kunigaikščiai atnešė pas ją septynias virves, kaip jis buvo sakęs, kuriomis ji jįjį surišo, 9pasislėpus pas ją tykojantiems ir laukiant kambaryje dalyko galo, ir ji jam sušuko : Pilistimai ant tavęs, Samsone ! Jis sutraukė raiščius taip, kaip kas nors pertrauktų siūlą iš pakulų, kai jis pajunta ugnies kvapą, ir nebuvo sužinota, iš kur randasi jojo stiprumas. 10O Dalila jam tarė : Štai, tu pasityčiojai iš manęs ir kalbėjai netiesą ; bent dabar pasakyk man, kuo tave reikia surišti ? 11Jis jai atsakė : Jei būsiu surištas naujomis virvėmis, kurios niekuomet nebuvo darbe, būsiu silpnas ir panašus į kitus žmones. 12Dalila vėl surišo jomis Samsoną ir sušuko : Pilistimai ant tavęs, Samsone ! Kambaryje gi buvo prirengti tykojantieji. Jis taip sutraukė raiščius, kaip audeklo siūlus. 13O Dalila vėl jam tarė : Iki kolei tu mane apgaudinėsi ir kalbėsi netiesą ? Pasakyk, kuo tave reikia surišti. Samsonas jai atsakė : Jei septynis mano galvos plaukus supintumei su kaspinu ir jais apvyniotą vinį įkaltumei į žemę, aš būsiu silpnas. 14Tai padarius Dalila jam tarė : Pilistimai ant tavęs, Samsone ! Jis, pakilęs iš miego, ištraukė vinį su plaukais ir kaspinu. 15Dalila gi jam tarė : Kaip gi tu sakais mane mylįs, kad tavo

---

Gaziečiams : Samsonas atējo čia. — *Apstojo, pastatē...* Miestas turējo sieną aplinkui, todēl gana buvo sergēti vartai. — 3*Nutvērē abudu...* Radęs vartus užrakintus, Samsonas nesirūpino jų atidarymu, bet išlaužē visus kartu su staktomis ; sargai gi belaukdami, kolei išauš, arba buvo užmigę, arba, jei ir šaudē vilyčiomis, negalējo sužeisti Samsono užsidengusio nešamais vartais. — *Iki viršūnēs kalno...* Anot padavimo, tas kauburys esąs pusvalandžiu kelionēs atstus į pietryčius nuo Gazos ; iš jo matosi Hebrono kalnas

4*Moteriškę.* Iš viso pasakojimo aišku, kad ta moteriškē buvusi iš Pilistimų dukterų ; ji buvo tikriausiai paleistuvē. — *Soreko.* Vieta garsi savo vynuogynais, nepertoli nuo Saraos ; dabar ji vadinama Surik. — 5*Kunigaikščiai :* penki. — *Apgauk jį.* Tas pats ebr ž aug 14,15 buvo išverstas kitaip : meilinkis jam. — *Iš kur jis turi...* Pilistimų kunigaikščiai pagonių būdu manē, kad Samsonas turįs kurį nors talismaną. — *Po tūkstantį ir šimtą.* Jei sidabrinis siklis buvo vertas apie 6 lit, tai Dalilai buvo pažadēta daugiau kaip 30.000 litų. Užmokestis, tiesa, gana didelis, bet įbauginti ir negalēdami kitaip nugalēti Samsono, kunigaikščiai nežiūrējo išlaidų taip jiems svarbiame dalyke. — 7*Jei būsiu surištas...* Užuot pamesti norinčią išgauti iš Samsono jo paslaptį paleistuvę, jis verčiau nori gelbētis melu ; bet kad melas rodytųsi panašus į tiesą, jis priduria tokias sąlygas, kurios iš tikrųjų galējo paslēpti melą. — 8*Jįjį surišo :* matomai miegantį. Aiškintojai spēlioja dar, kad Samsonas, peržengdamas savo naziratą, buvo apsigēręs. — 9*Pasislēpus pas ją...* Ebr t : ir ji turējo kambaryje tykojančių. — 10*Pasityčiojai iš manęs...* Dalila pirmąjį bandymą paverčia juokais ir toliau bando išgauti iš Samsono tiesą. — 13*Septynis... plaukus.* Tikriau : septynias kasas. Matomai Samsonas savo ilgus plaukus pindavo į kasas, kad jam nekliudytų. — *r jais apvyniotą vinį...* Dabartiniame ebr t šitoje vietoje keletas ž išleista ; pilnai jie išliko LXX vertime ; Vulg juos išreiškia truputį trumpiau — 15*Tris kartus man pamelavai.* Trys Samsono at-

širdis ne su manim? Tris kartus man pamelavai ir nenorėjai pasakyti,
kur yra tavo didžiausi stiprybė. [16]Kadangi ji jį vargino ir per daugelį
dienų nuolat prie jo laikėsi, nepalikdama laiko ramybei, jo siela susilp-
nėjo ir mirtinai nuvargo. [17]Tuomet atidengdamas tikrą tiesą, jis jai tarė:
Geležis niekados neperėjo per mano galvą, nes aš esu nazarajis, tai yra,
pašvęstas Dievui nuo mano motinos įsčios; jei būtų nuskusta mano galva,
atstos nuo manęs mano stiprybė; aš susilpnėsiu ir būsiu kaip kiti žmonės.
[18]Pamačius, kad jis jai išpažino visa, ką turėjo savo širdyje, Dalila nusiuntė
pas Pilistimų kunigaikščius ir sakydino: Ateikite dar kartą, nes dabar jis
man atvėrė savo širdį. Jie atėjo, pasiėmę pinigus, kuriuos buvo žadėję.
[19]O Dalila užmigdė jį ant savo kelių ir priglaudė jo galvą savo prieglobs-
tyje. Paskui pasišaukė kirpėją, nuskusdino septynis jo plaukų pluoštus
ir ėmė jį varyti ir stumti nuo savęs, nes stiprumas tuojau buvo nuo jo
atstojęs. [20]Ji tarė: Pilistimai ant tavęs, Samsone! Jis pakilęs iš miego,
tarė savo širdyje: Išeisiu, kaip darydavau pirma ir nusikratysiu, neži-
nodamas, kad Viešpats buvo nuo jo atstojęs. [21]Nutvėrę gi jį Pilistimai
tuojau jam išlupo akis, nusivedė į Gazą surištą grandinėmis ir, įmetę kalė-
jiman, pristatė malti
[22]Kada jo plaukai buvo pradėję atželti, [23]Pilistimų kunigaikščiai
susiejo vienon vieton, gausių aukų atnašauti savo dievui Dagonui ir po-
kyliauti, ir sakė: Mūsų dievas padavė į mūsų rankas mūsų nprietelį
Samsoną. [24]Tai matydama taip gi tauta šlovino savo dievą ir taip pat sakė:
Mūsų dievas padavė į mūsų rankas mūsų priešą, kurs sunaikino mūsų
žemę ir daugelį užmušė. [25]Ir džiaugdamiesi pokyliuose ir pasivaišinę
jie liepė, kad būtų pašauktas Samsonas ir žaistų jų akivaizdoje. Atves-
tas iš kalėjimo jis žaidė jų akyse; buvo gi jį pastatę tarp dviejų šulų.
[26]Jis tarė vaikui, kurs jį vedė: Leisk man prisiliesti šulų, ant kurių remiasi
visi namai, į juos atsišlieti ir truputį pasilsėti. [27]Namai gi buvo pilni vyrų
ir moterų; buvo tenai taip pat visi Pilistimų kunigaikščiai, o ant stogo ir
augšto apie tris tūkstančius abiejų lyčių, žiūrinčių į žaidžiantį Samsoną.
[28]Jis tat, šaukdamos į Viešpatį, tarė: Viešpatie, Dieve, atsimink mane ir

---

sakymai Dalilai buvo tai trys mįslės, slepiančios tiesą. Samsono stiprumas buvo sujungtas su jo plaukų auginimu. Plaukai buvo supinti į septynias kasas, taigi iš jų buvo padarytos tarsi virvės; jie buvo nepaliesti /žirklēmis/, nauji; už plaukų reikējo Samsonas pririšti, t y, jie reikējo iš jo atimti. Atsakydamas Dalilai Samsonas vis turējo mintyje savo plaukus, kolei pagaliau nepasakē apie juos visos tiesos. — [17]*Jei būtų nuskusta mano galva...* Plaukai buvo Samsonui ženklas buvusios tarp jo ir Di vo sandoros. Dievas buvo, tarsi, apsiēmęs neleisti, kad jis nustotų be savo kaltēs plaukų; tačiau kada Samsonas pasakē savo paslaptį, Dievo apvaizda leido, kad jį sutiktų bausmē už senesniąsias nuodēmes ir pasidavimą geiduliams, nors Dievas ir iš tos bausmēs padarē prapultį Pilistimams. — [18]*Pamačius:* iš pasakojimo būdo. — [20]*Išeisiu*: į kovą. — [21]*Išlupo akis.* Tikriau: išdūrē akis. Rytų kraštuose taip dažnai elgdavosi su nugalētais priešais. — *Pristatē malti.* Tai buvo sunkus ir žeminantis darbas, nes jį paprastai atlikdavo vergai ir moterys

[22]*Kada jo plaukai...* Su želiančiais plaukais grįžo Samsonui jo jēgos. — [23]*Dagonui.* Svarbiausis Pilistimų tautos dievaitis. Jis buvo įvaizdinamas žmogumi, turinčiu užuot kojų žuvies uodegą. Plg 1 Kar 5,1... ir k. — [24]*Mūsų dievas padavē...* Ebr t tie ž išreikšti eilēmis: « Mūsų dievas padavē — į mūsų rankas mūsų priešą, — Ir tą, kurs naikino mūsų šalį. — Ir kurs daugino mūsų numirēlius. — [25]*Ir džiaugdamiesi...* Ebr t: ir kai jų

sugrąžink man dabar pirmykštę stiprybę, mano Dieve, kad atkeršyčiau
savo neprieteliams ir už nuostolį dviejų šviesų imčiau vieną pagiežą.
29Ir nutvėręs abudu šulu, ant kuriuodviejų rėmėsi namai, laikydamas
vieną juodviejų dešine ranka, o antrą kaire, 30tarė : Tegul aš numirsiu draug
su Pilistimais. Paskui jam smarkiai pakračius du šulu, namai krito ant
visų kunigaikščių ir ant kitos tenai buvusios daugybės. Taip jis daug
daugiau užmušė mirdamas, negu buvo užmušęs anksčiau gyvas. 31Nuėję
gi jo broliai ir visa giminė paėmė jo lavoną ir palaidojo tarp Saraos ir
Estaolio jo tėvo Manuės kape. Jis buvo teisęs Israėlį dvidešimt metų

17. 1Anuo metu buvo vienas vyras nuo Ephraimo kalnų vardu Mik-
has, 2kurs tarė savo motinai : Tūkstantį ir šimtą sidabrinių, kuriuos buvai
sau atskyrus ir apie kuriuos tu buvai man girdint prisiekus, štai turiu
aš, ir jie yra pas mane. Ji jam atsakė : Būk Viešpaties palaimintas, mano
sūnau. 3Taigi, jis atidavė juos savo motinai, kuri jam tarė : Aš pašvenčiau
ir pažadėjau tą sidabrą Viešpačiui, kad jį iš mano rankos imtų mano sūnus
ir padarytų drožtą ir liedintą paveikslą ir dabar atiduodu jį tau. 4Taigi,
jis juos atidavė savo motinai, kuri ėmė du šimtu sidabrinių ir juos pa-
davė sidabrakaliui, kad iš jų padarytų drožtą ir liedintą paveikslą, kurs

---

širdis pasidarē linksma, jie liepē... Linksmybę buvo sužadinusios ne aukos, bet pokyliai. — [28]*Viešpatie, Dieve...* Ebr *'Adonai, Yahveh, 'Elohim...* Mano pone, Viešpatie, atsimink mane ir sustiprink mane tiktai šitą sykį, o Dieve... Ta Samsono malda buvo tikras jo atsivertimas. [30]*Daug daugiau užmušē...* Gal ne visus 27 e paminētus 3.000, bet daugiau, negu kitais atvējais buvo užmušęs vienu sykiu. — [31]*Paēmē jo lavoną...* Nugąsdinti Pilistimai nedrįso priešintis. — *Tarp Saraos ir...* Žr aug 13,25

III. *Du priedu.* 1. *Laimingas Daniečių karas ir jų stabmeldystē*

17,1-18,31. Dviejuose Teisējų knygos prieduose, neturinčiuose tikro sąryšio nei tarp savęs, nei su augščiau papasakotais dalykais, kalbama apie sugedimą, įvykusį tarp Israēlaičių dēl tarnavimo stabams ir dēl nedorų papročių. Pirmame priede pasakojama apie tai, kaip atsirado stabmeldystē Dano giminēje. Vienas Ephraimietis, motinos paragintas, pasidirbdino savo namuose stabą, kuriam pasamdē kunigu praeinantį levitą. /17,1-13/; Dano gi sūnūs, ieškodami sau naujos gyvenamosios vietos, eidami pro šalį pasiēmē su savim tą stabą draug su kunigu, užkovojo Laiso miestą, kurį praminē Danu ir čia apsigyvenę garbino stabą, kolei Viešpaties namai buvo Sile /18,1-31/

17. [1]*Anuo metu :* gal dar prie gyvos Jošuēs galvos. — *Ephraimo kalnų.* Taip buvo vadinama kalnuota Ephraimo giminēs dalis. — *Mikhas.* Ebr *Mikhajehu,* Kas kaip Yahvē ! Kitur /8 e/ jis rašomas trumpiau : *Mikhah.* — [2]*Tūkstantį ir šimtą...* Apie 6000 litų. — *Kuriuos buvai...* Ebr t : kurie iš tavęs buvo paimti, t y, kurie buvo pavogti. — *Apie kuriuos tu buvai...* Plg Kun 5,1. — *Turiu aš ir...* Ebr t : štai sidabriniai yra pas mane, aš juos paēmiau. Mikhą, kurs pats buvo paglemžęs pinigus, kai išgirdo iškilmingą motinos priesaiką, ēmē griaužti sąžinē ir jis atidavē pinigus ; motina gi, išgirdus tą prisipažinimą, panaikina savo prakeikimą ir pakeičia jį palaiminimu. Kiti tačiau aiškintojai mano, kad motina buvo pati davusi sūnui tuos pinigus palaikyti, o jis dabar klausia, kas reikia su jais daryti toliau. — [3]*Aš pašvenčiau...* Ar tas paskyrimas buvo padarytas pirm vagystēs ar tik dabar daromas, iš teksto neaišku. — *Viešpačiui, kad jį...* Ebr t : Viešpačiui iš mano rankos už mano sūnų. Moteriškē pati pašvenčia pinigus, bet nuopelnas turi tekti sūnui. — *Padarytų drožtą...* Moteriškē matomai manē pagarbinti tikrąjį Dievą, bet darē tai aiškiai peržengdama pirmąjį

pasiliko Mikho namuose. 5Tenai jis atskyrė taip pat Dievui butą, padarė
ephodą ir teraphimus, tai yra kunigišką rūbą ir dievaičius, pripildė vieno
savo sūnų ranką, ir tasai jam tapo kunigu. 6Anose dienose nebuvo kara-
liaus Israėlyje, bet kiekvienas taip darė, kas jam rodėsi tinkama
7Buvo taipgi kitas jaunikaitis iš Judo Betliejaus ir iš jo giminės ;
jis buvo levitas ir tenai gyveno. 8Tasai, išėjęs iš Betliejaus miesto, norėjo
eiti kitur, kur tik rastų sau naudinga. Kuomet beeidamas atvyko į Ephrai-
mo kalnus ir truputį užsuko į Mikho namus, 9tasai jį paklausė, iš kur jis
atėjęs. Jis atsakė : Esu Levitas iš Judo Betliejaus ir einu apsigyventi,
kur galėsiu ir matysiu, kad man naudinga. 10Mikhas tarė : Pasilik pas mane
ir būk man tėvas ir kunigas ; aš tau duosiu kas metai dešimtį sidabrinių,
du apdaru ir ko reikia maistui. 11Jis sutiko ir pasiliko pas tą žmogų ir buvo
jam kaip vienas iš sūnų. 12O Mikhas pripildė jo ranką ir laikė jaunikaitį
pas save kunigu, 13sakydamas : Dabar žinau, kad Dievas man gera darys,
nes aš turiu Levitų giminės kunigą

18. 1Anose dienose nebuvo Israėlyje karaliaus, ir Dano giminė ieš-
kojo sau žemės, kad joje apsigyventų. Nes iki tai dienai ji nebuvo ga-
vusi dalies tarp kitų giminių. 2Taigi, Dano sūnūs siuntė penkis drąsiausius
savo giminės ir šeimos vyrus iš Saraos ir Estaolio žemės ištirti ir rūpestingai
apžiūrėti, ir jiems tarė : Eikite ir apžiūrėkite žemę. Kada bekeliaudami
jie atvyko į Ephraimo kalnus ir įėjo į Mikho namus, pasiliko čia pasilsėti.
3Pažinę jaunikaičio Levito balsą ir gavę pas jį užeigą, jam tarė : Kas čia
tave atvedė ? Ką čia veiki ? Kodėlei panorėjai čia ateiti ? 4Jis jiems at-
sakė : Tai ir tai man suteikė Mikhas ir mane pasamdė už algą, kad jam
būčiau kunigu. 5Jie jį paprašė pasiteirauti Viešpaties, kad galėtų žinoti,
ar jų kelionė bus laiminga ir ar jie pasieks savo tikslą. 6Jis jiems atsakė:
Eikite ramybėje ; Viešpats veizdi į jūsų kelią ir į kelionę, kurią atliekate.
7Taigi, penki vyrai beeidami atvyko į Laisą ir pamatė tenai tautą, gyve-

---

Dievo įsakymą/ žr Iš 20,4.5/. Paveikslas tikriausiai turējo būti vienas drožtas iš medžio /ebr *pesel*/ arba akmens, tik su pagražinimais iš liedinto sidabro / ebr *masekhah*/. — 5*Padarē ephodą ir...* Už likusius pinigus. Apie ephodą arba antpetį žr aug 8,27 ; Iš 28,1... Teraphimais buvo vadinami naminiai dievaičiai. Plg Prad 31,19. — *Pripildē...* Taip išreiškiamas pašventimas kunigu. Plg Iš 29,9.24. — 6*Anose dienose...* Iš šitos pastabos, kartojamos ir toliau, reikia daryti išvadą, kad tuo metu, kada knyga buvo rašoma, karalius jau buvo'

7*Judo Betliejaus* : skirtino nuo Betliejaus, buvusio Zabulono giminēje /12,8/. — *Iš jo giminēs* : gimęs ir gyvenęs, anot ebr t, kaip svetimasis Judo giminēje. Anot 18,30 jis buvęs Mošēs vaikaitis. — 8*Ir truputį užsuko...* Ebr t : iki Mikho namų. — 10*Tēvas.* Taip pat ir žemiau 18,19 jis vadinamas tēvu. Tēvo vardas gal buvo duodamas visiems kunigams. — *Dešimtį sidabrinių* : apie 55 lit. — 11*Buvo kaip vienas iš sūnų* ; labai mylimas, branginamas. — 13*Dabar žinau...* Mikhas klydo iš nežinių ; jis buvo įsitikinęs, kad iš tikrųjų dabar geriausiai garbina Dievą. Ar galima ir levitą išteisinti nežinojimu, nepigu pasakyti. Jis buvo pasisavinęs nepriderančias jam kunigo pareigas, vykdē gi jas prieš stabą, kurs buvo Įstatymo uždraustas. Iš pasakojimo dar paaiškēja, kaip tuomet buvo branginami kunigai

18. 1*Ir Dano...* Ebr t : ir anose dienose Dano... — *Ji nebuvo gavusi..* Dalis, nors nedidelē Dano giminei buvo paskirta, bet Daniečiai neįstengē išvaryti iš jos Kananiečių, todēl buvo priversti ieškoti sau vietos kitur. — 2*Saraos ir Estaolio.* Žr aug 13,25 ir k. — 3*Pažinę...* Levitas gal buvo anksčiau apsilankęs ir Dano

nančią be jokios baimės, Sidoniečių papročiais, be rūpesčių ir ramiai, visai niekam juos neužpuldinėjant, labai turtingą, toli nuo Sidono ir atskirtą nuo visų žmonių. [8]Sugrįžę pas savo brolius į Saraą ir Estaolį, klausiantiems, ką jie padarė, atsakė : [9]Kelkitės, eikime pas juos, nes mes matėme labai turtingą ir derlingą žemę ; neapsileiskite ir neatidėliokite ; eikime ir ją paveldėkime ; nebus jokio vargo. [10]Įeisime pas nieko nebijančius, į plačiausį kraštą, ir Viešpats paduos mums vietą, kurioje nestinga jokio dalyko iš tų, kas uždera žemėje

[11]Taigi, šeši šimtai vyrų iš Dano giminės, tai yra iš Saraos ir Estaolio, apsiginklavę kariškais šarvais, išėjo [12]ir patraukę augštyn sustojo Judo Karjatjarime. Ta vieta nuo ano laiko gavo Dano stovyklos vardą ir yra Karjatjarimo užpakalyje. [13]Iš ten jie nuėjo į Ephraimo kalnus. Jiems atėjus prie Mikho namų, [14]penki vyrai, kurie pirma buvo siųsti Laiso žemės apžiūrėti, tarė kitiems savo broliams : Ar jūs žinote, kad šituose namuose yra antpetis, teraphimai, drožtas ir liedintas paveikslas ? Matykite, kas jums tinka padaryti. [15]Taigi, truputį pasukę, jie įėjo į jaunikaičio Levito butą, buvusį Mikho namuose, ir jį pasveikino ramybės žodžiais. [16]Šeši gi šimtai vyrų, taip kaip buvo apsiginklavę, stovėjo ties anga. [17]Bet įėjusieji į jaunikaičio butą stengėsi paimti drožtą paveikslą, antpetį ir teraphimus, o taip pat ir liedintąjį paveikslą, o kunigas stovėjo prieš angą, šešiems šimtams drąsiausių vyrų laukiant visai netoli. [18]Taigi, įėjusieji paėmė drožinį, antpetį, stabus ir liedintą paveikslą. Tuomet kunigas jiems tarė : Ką darote ? [19]Jie jam atsakė : Tylėk ir padėk pirštą ant savo lūpų ir eikš su mumis, kad būtumei mums tėvas ir kunigas. Kas tau geriau, ar kad būtumei kunigas vieno vyro namuose, ar vienoje Israėlio giminėje ir šeimoje ? [20]Tai išgirdęs, jis pritarė jų žodžiams, ėmė antpetį, stabus ir drožinį ir nuėjo draug su jais. [21]Jiems keliaujant toliau, pastačius savo priešakyje kūdikius, galvijus ir visa, kas buvo brangu [22]ir jau esant toli nuo Mikho namų, gyvenusieji Mikho trobesiuose vyrai vijosi su dideliu triukšmu [23]ir ėmė šaukti iš paskos. Jie atsigręžę tarė Mikhui : Ko tu nori ? Kodėl šauki ? [24]Jis atsakė : Jūs paėmėte mano dievus, kuriuos sau buvau pasidaręs, ir kunigą ir visa, ką turiu ir jūs dar sakote : Kas tau yra ? [25]Dano sūnūs jam atsakė : Sergėkis mums kalbėti dar daugiau, kad neateitų prie tavęs suerzinti vyrai ir tu su visais savo namais žūtumei. [26]Taip jie ėjo tolyn pradėtu keliu. Mikhas gi, matydamas juos esant už save stipresnius, sugrįžo į savo namus

[27]O šeši šimtai vyrų ėmė kunigą ir ką augščiau sakėmė, atėjo į Laisą pas ramią ir nelaukiančią pavojaus tautą ir juos ištiko kalavijo ašmenimis,

giminėje. — [6]*Viešpats...* Levitas atsako ne visai aiškiai, nes kalbėjo kaip jam rodėsi. — [7]*Laisą* : Palestinos šiaurėje

[11]*Taigi, šeši šimtai...* Draug su moterimis ir vaikais. Buvo tai tik labai maža dalelė Dano giminės, kurios vyrų skaičius paskutinio sąrašo metu siekė 64.400, žr Sk 26,43. — [12]*Dano stovyklos.* Ebr *makhaneh Dan*, į vakarus nuo Karjat-jarimo. — [17]*Bet įėjusieji...* Ebr t : Tie, kurie buvo atėję žemės apžiūrėti, pakilo augštyn, įėjo, ėmė ir tt. Levitui besikalbant su stovinčiais netoli durų 600 kareivių, penki žvalgai norėjo slapčia pasivogti Mikho dievaitį. — [19]*Padėk pirštą...* Paprastas tylėjimo ženklas. — [20]*Draug su jais.* Ebr t : tarp tautos. Eidamas viduryje levitas ir tame dalyke pamėgdžioja tikruosius kunigus, ėjusius su sandoros skrynia Israėlio viduryje. Plg Sk 10,21. — [21]*Jiems keliaujant toliau...* Ebr t : jie pasuko atgal. Užeidami pas Mikhą jie buvo išsukę iš kelio 15 e, dabar vėl į jį sugrįžo. — *Pastačius savo priešakyje* : nes tikėjosi užpuolimo.

[27]*O šeši šimtai...* Ebr t : ir jie ėmė tai, ką buvo pasidaręs Mikhas, ir

o miestą sudegino, 28visai niekam neateinant pagalbon, nes jie gyveno toli
nuo Sidono ir nė su vienu žmogumi neturėjo jokios draugystės ir reikalų.
Miestas gi buvo Rohobo krašte. Jie jį vėl atstatė ir ėmė jame gyventi,
29praminę miestą vardu Danas, pagal vardą savo tėvo, kurs buvo gimęs
iš Israėlio, tuo tarpu kad pirma jis buvo vadinamas Laisas. 30Jie pasi-
statė pas save drožtą paveikslą ir padarė Mošės sūnaus Gersamo sūnų
Jonataną ir jojo sūnus kunigais Dano giminėje iki savo nelaisvės dienai.
31Mikho stabas pasiliko pas juos visą laiką, kolei Dievo namai buvo Sile.
Anose dienose Israėlyje nebuvo karaliaus

19. 1Buvo vienas Levitas, kurs gyveno Ephraimo kalnų šone. Jis
buvo vedęs iš Judo Betliejaus žmoną, 2kuri jį paliko, sugrįžo Betliejun
į savo tėvo namus ir pasiliko pas jį keturis mėnesius. 3Jos vyras nuėjo
paskui ją, norėdamas su ja susiderinti, prisimeilinti ir vestis su savim
atgal; jis turėjo prie savęs tarną ir du asilu. Ji jįjį priėmė ir įsivedė į
savo tėvo namus. Tai išgirdęs jo uošvis ir jį pamatęs, linksmai jį pasitiko
4ir jį apkabino. Žentas pasiliko uošvio namuose tris dienas, valgydamas
su juo ir gerdamas prieteliškai, 5o ketvirtą dieną, atsikėlęs dar neišaušus,
jis norėjo iškeliauti. Uošvis jį sulaikė ir jam tarė: Paragauk pirma tru-
putį duonos ir pastiprink pilvą, o paskui keliausi. 6Jie susėdo draug, valgė
ir gėrė. Paskui moteriškės tėvas tarė savo žentui: Pasilik čia, meldžia-
masis, dar šiandien ir linksminkimės draug. 7Bet jis atsikėlęs norėjo ke-
liauti. Tačiau uošvis labai jį laikė ir paliko pas save. 8Atėjus gi rytmečiui
Levitas rengėsi kelionėn. Uošvis vėl jam tarė: Meldžiu truputį pavalgyti,

---

kunigą, kurį jis turējo... — *Juos ištiko...* Dano sūnūs pasielgę su Laiso gyventojais taip, kaip buvo liepta Mošēs įstatyme /žr Pak 7,2.../; reikia tačiau pastebēti, kad Laisas nebuvo Viešpaties duotas Dano sūnums, o jo gyventojai nepriklausē toms tautoms, kurios reikējo išnaikinti; todēl Dano sūnų pasielgimas nebuvo teisingas. — 28*Buvo Rohobo krašte.* Ebr t: slēnyje, kurs tęsiasi Bet-Rohobo linkon. Plg aug 1,31; Još 19,30. — 30*Mošēs.* Taigi, levitas buvo Mošēs vaikaitis. Tiesa, dabartiniame ebr t užuot Mošēs vardo yra *Menaššeh* /cum *nun* suspenso/; bet tai vēlesniųjų laikų talmudistų perdirbimas, kurie tuo būdu norējo pagerbti Mošēs atminimą, padarydami netikusiam jo vaikaičiui pranokēju kažinkokį Manasą. — *Iki savo nelaisvēs dienai.* Nelaisvē, kuri čia minima, nebuvo tai nuvedimas Asirijon dešimties Israēlio giminių, bet prispaudimo metas, Pilistimams pradējus viešpatauti Israēlyje. Tai paaiškēja iš sek /31/ žodžių: kolei Dievo namai buvo Sile; nes sandoros skrynia pasiliko čia, kolei ji nepateko į Pilistimų rankas

2. *Gabaos gyventojų nusikaltimas ir Benjamino giminēs sunaikinimas*

19,1-21,24. Gabaos gyventojai, pasielgdami paleistuvingiausiai su vieno levito moterimi, sužadina prieš save teisingą viso Israēlio rūstybę /19,1-30/. Visos giminēs reikalauja iš Benjamino sūnų išduoti kaltininkus /20,1-13/; kadangi tačiau jie nesutinka tai padaryti, prasideda karas, kuriame sunaikinama kone visa Benjamino giminē /20,14-48/. Kad ji visai nežūtų, 600 likusių Benjamino sūnų duodama 400 moteriškių iš Galaado Jabēs ir leidžiama pasigauti dar 200 iš Silo

19. 1*Žmoną.* Ebr *'iššah pilegeš*, moterį gulovę. Taigi levitas turējo dar kitą moterį, o šita buvo tik nepilnateisē žmona. Plg aug 8,31. — 2*Kuri jį paliko.* Anot ebr t: buvo neištikima. — 3*Susiderinti, prisimeilinti.* Anot ebr t: prabilti į jos širdį. — *Du asilu:* vieną sau, o kitą savo pabēgusiai moteriai. — *Priēmē.* Levitas turējo teisę pareikalauti svetmoteriai kietos bausmēs, o iš tēvo, kad sugrąžintų dovanas, kurias jam buvo davęs vesdamas jo dukterį. Plg

o paskui, sustiprinęs jėgas, kai saulė patekės, keliausi. Taigi jie valgė draug.
[9]Kada jaunikaitis pakilo, kad keliautų su savo žmona ir bernu, uošvis
vėl jam kalbėjo : Veizdėk, kad didžioji dienos dalis jau praslinko, ir tuo-
jau bus vakaras ; pasilik pas mane dar šiandien ir praleisk linksmą dieną,
o rytoj išeisi, kad keliautumei į savo namus. [10]Žentas nenorėjo sutikti
su jo žodžiais, bet iškeliavo tuojau ir atėjo ties Jebusu, kurs kitu vardu
buvo vadinamas Jerusalė, vesdamos su savim du apkrautu asilu ir gulovę.
[11]Jie jau buvo prie Jebuso, kada diena ėmė keistis nakčia ; tuomet bernas
tarė savo šeimininkui : Eikš, maldauju, užsukime į Jebusiečių miestą
ir jame pasilikime. [12]Šeimininkas jam atsakė: neįeisi į miestą svetimos
tautos, kuri nėra iš Israėlio sūnų, bet nukeliausiu iki Gabaai, [13]ir kai tenai
nueisiu, pasiliksime joje, ar bent Ramos mieste. [14]Taigi, jie praėjo pro
Jebusą ir traukė toliau pradėtu keliu, o saulė jiems nusileido prie Gabaos,
kuri yra Benjamino sienose

[15]Jie į ją užsuko, kad tenai pasiliktų. Įėję jon jie atsisėdo miesto
gatvėje, nes nė vienas nenorėjo jų priimti nakvynėn. [16]Bet štai pasirodė
senas žmogus, grįžtąs vakare iš lauko nuo savo darbo, kurs taipgi buvo
nuo Ephraimo kalnų ir gyveno kaip ateivis Gabaoje. Ano gi krašto žmo-
nės buvo Jeminio sūnūs. [17]Pakėlęs akis, senis pamatė sėdintį žmogų su
jojo ryšuliais miesto gatvėje ir jam tarė : Iš kur ateini ? Ir kur eini ?
[18]Mes išėjome iš Judo Betliejaus ir keliaujame į savo vietą, kuri yra Eph-
raimo kalnų šone, iš kur mes buvome nuėję Betliejun ; o dabar einame į
Dievo namus ir nė vienas nenori mūsų priimti savo pastogėn. [19]Turėdami
šiaudų ir šieno dviem asilam pašerti, duonos ir vyno mano, tavo tarnaitės
ir su manim esančio berno reikalams, mes nieko daugiau neprivalome,
kaip tik užeigos. [20]Senis jam atsakė : Ramybė tebūna su tavim ! Aš suteik-
siu visa, ko reikia ; tiktai, meldžiamasis, nepasilik gatvėje. [21]Taigi, jis jį
įsivedė į savo namus ir davė pašaro dviem asilam, o kai jie nusiplovė
savo kojas, ėmė juos vaišinti

[22]Jiems besivaišinant ir po kelionės vargo bestiprinant savo kūnus
valgiu ir gėrimu, atėjo ano miesto vyrai, Belialio sūnūs /tai yra, be jun-
go/, ir, apstoję senio namus, ėmė belsti į duris, šaukdami namų šeiminin-
kui ir sakydami : Išvesk vyrą, kurs įėjo į tavo namus, kad mes su juo
piktai pasielgtumėm. [23]Senis išėjo prie jų ir tarė : Nedarykite, broliai, ne-

Iš 22,17. — [4]*Jį apkabino.* Tikriau : sulaikė pas save. — *Prieteliškai.* Ebr t : ir pasiliko nakvynėje. — [6]*Linksminkimės draug.* Ebr t : ir tepasilinksmina tavo širdis. — [8]*Meldžiu...* Ebr t : pastiprink, meldžiamasis, savo širdį... — [10]*Ties Jebusu.* Žr aug 1,8 ir k. Kelionės nuo Betliejaus iki Jerusalei yra apie dvi valandas. — [12]*Į miestą svetimos tautos.* Taigi, didžioji Jerusalės dalis tuomet dar nepriklausė Benjamino ar Judo giminei. — *Gabaai.* Ebr *Gibeah,* Benjamino giminės plote ; gal dabartinė vieta Tell — el — Ful, į šiaurę nuo Jerusalės. — [13]*Ramos mieste :* Er Ram, dar toliau į šiaurę. — [14]*Saulė jiems nusileido.* Todėl tuojau ir sutemo, nes aname krašte suotema prasideda tuojau po saulėleidžio

[15]*Nenorėjo jų priimti...* Tai buvo priešinga Dievo įsakymui. Žr Pak 10,19. — [17]*Su jojo ryšuliais...* Ebr t : keleivį. — [18]*Mes išėjome...* Ebr t : « Mes einame iš Judo Betliejaus į Ephraimo kalnų šoną ; iš ten aš esu ir buvau nuėjęs į Judo Betliejų ir einu į Viešpaties namus ». Levitas minėdamas Viešpaties namus, gal turėjo sumanymą užsukti į Silą. — [19]*Tavo tarnaitės...* Rytiečių papročiu, kas nors kalbėdamas su svetimu, vadina save ir savuosius jo tarnais mandagumo dėlei. — [21]*Nusiplovė savo kojas.* Tai buvo taipgi svetingumo prievolė. Plg Prad 18,4

[22]*Belialio.* Žr Pak 15,9. — *Tai yra be jungo.* Vulg paaišk. Geriau : nenaudėliai arba ištvirkę. — *Apstoję senio namus...* Autorius čia tikriau-

darykite to pikto, nes tas žmogus įėjo pas mane kaip svečias, ir liauki-
tės nuo to kvailumo. [24]Aš turiu dukterį mergaitę, o šitas žmogus turi gu-
lovę, aš išvesiu juodvi prie jūsų, kad jūs juodvi pažemintumėte ir paso-
tintumėt savo geidulį; nedarykite tiktai, meldžiamieji, to prigimčiai
priešingo nusikaltimo su vyru. [25]Bet jie nenorėjo sutikti su jo žodžiais.
Tai matydamas žmogus išvedė prie jų savo gulovę ir atidavė jų sauvaliai.
Jie elgėsi su ja piktai visą naktį ir tik rytmetį ją paleido. [26]Moteriškė,
auštant, atėjo prie namų angos, kur nakvojo jos šeimininkas ir čia par-
puolė. [27]Atėjus rytmečiui žmogus atsikėlė ir atsidarė duris, kad baigtų
pradėtą kelią, o štai jo gulovė gulėjo prie angos, ištiesus rankas ant slenks-
čio. [28]Jis manydamas, kad ji ilsisi, kalbėjo jai: Kelkis ir eikime. Jai nieko
neatsakant, supratęs, kad ji buvo numirusi, jis ją pasiėmė, užsidėjo ant
asilo ir sugrįžo į savo namus

[29]Įėjęs į juos jis pagavo kalaviją, ir sukapojęs į dvylika dalių ir ga-
balų moteriškės lavoną draug su kaulais, išsiuntė į visas Israėlio sritis. Oš 9,9
[30]Tai pamatę visi sušuko: Niekuomet nepadaryta Israėlyje tokio dalyko
nuo tos dienos, kurioje mūsų tėvai išėjo iš Egipto, iki šiam metui;
pareikškite nuomonę ir draug nutarkite, kas reikia daryti

20. [1]Taigi visi Israėlio sūnūs išėjo ir susirinko krūvon, kaip vienas
vyras, nuo Dano iki Bersabėjai, taipgi Galaado žemė, prie Viešpaties
Masphoje. [2]Visi tautos viršininkai ir visos Israėlio giminės susiėjo į Dievo
tautos susirinkimą, keturi šimtai tūkstančių pėstininkų kovotojų. [3]/Ir
Benjamino sūnums nebuvo paslaptis, kad Israėlio sūnūs nukeliavo Mas-
phon/. Paklaustas nužudytosios moteriškės vyras, Levitas, kaip toks di-
delis nusikaltimas buvęs padarytas, [4]atsakė: Aš atėjau į Benjamino Ga-
baą su savo žmona ir tenai pasilikau nakvoti; [5]o štai ano miesto žmonės
apstojo naktį namus, kuriuose pasilikau, ir norėjo mane užmušti, o mano
žmoną jie žudė su netikėtinu geidulių įnirtimu, taip kad ji pagaliau mirė.
[6]Paėmęs ją sukapojau į gabalus ir nusiunčiau dalis į visas jūsų tėviškės
sritis, nes niekuomet taip didelė kaltybė ir toki baisi piktadarystė nebuvo

---

siai turėjo galvoje Loto istoriją, todėl pasakojime apie Gabaos vyrų užpuolimą randami visi tie patys išsireiškimai, kaip ir Prad 19,1... — [24]*Aš išvesiu juodvi...* Senio noras apsaugoti svečią nuo užpuolikų piktumo lygiai girtinas, kaip ir Loto, nors ir vienas ir kitas mėgina pasiekti tą tikslą netikusiu būdu. — [25]*Savo gulovę*: levito moterį. Kai-kurios Gabaos vyrų užpuolimo aplinkybės čia neminimos, pav, kad norėta patį levitą užmušti. Plg žem 20,5; Oš 9,9. — [26]*Moteriškė, auštant...* Anot ebr t, moteriškė atėjo auštant ir mirė jau prašvitus. — [29]*Draug su kaulais.* Anot ebr t: pagal kaulus, t y, lavonas buvo sukapotas per sunėrimus, netrupinant kaulų. Sudraskytas lavonas turėjo labai sujaudinti visus Israėlaičius. Įstatymas draudė paliesti lavoną, o čia buvo nešiojamos jo dalys. Kiekvienas turėjo save klausti, ką tai visa reiškia ir užsidegti didele rūstybe prieš piktadarius

20. [1]*Nuo Dano iki...* Danas-Laisas buvo Palestinos šiaurėje, Bersabėja pietuose, Galaadas anapus Jordano, t y, susirinko visas Israėlis. — *Masphoje:* Benjamino giminės plote. — [2]*Tautos...* To ž nėra ebr t. — [3]*Benjamino sūnums.* Ir jie matomai buvo pakviesti į tą susirinkimą, bet sutarę iš anksto užstoti Gabaos gyventojus, jie nenorėjo ateiti. — *Paklaustas...* Ebr t: « Ir Israėlio sūnūs tarė: pasakykite, kaip toks didelis nusikaltimas buvo padarytas ». Jie kreipėsi apskritai į visus kaltintojus; atsiliepia gi tik vienas levitas. — [5]*Miesto žmonės.* Ebr t: Miesto ponai, taigi žymesnieji Gabaos gyventojai. — *Norėjo mane užmušti.* Ta

padaryta Israėlyje. [7]Jūs čia esate visi, Israėlio sūnūs; nutarkite, kas jums reikia daryti. [8]O visa tauta stovėdama atsakė kaip vienas žmogus: Negrįšime į savo padangtes ir nė vienas neįeis į savo namus, [9]bet štai, ką bendrai padarysime prieš Gabaą: [10]Tegul iš visų Israėlio giminių bus išrinkta iš šimto dešimts vyrų, šimtas iš tūkstančio ir tūkstantis iš dešimties tūkstančių, kad atgabentų kariuomenei maisto ir kad galėtumėm kovoti prieš Benjamino Gabaą, ir atiduoti jai už bjaurų nusikaltimą, ką ji nusipelnė. [11]Ir visas Israėlis susirinko prie miesto kaip vienas žmogus, turėdami vieną mintį ir vieną nutarimą

[12]Jie siuntė pas visą Benjamino giminę pasiuntinius, kurie turėjo sakyti: Kodėl jumyse radosi toki bjauri kaltybė? [13]Išduokite Gabaos žmones, kurie padarė tą bjaurų dalyką, kad mirtų ir būtų pašalinta piktenybė iš Israėlio. Bet anie nenorėjo klausyti savo brolių, Israėlio sūnų paliepimo, [14]dargi iš visų miestų, priklausiusių jų daliai, jie susiėjo į Gabaą, kad šitiems padėtų ir kovotų prieš visą Israėlio tautą. [15]Ir atsirado dvidešimt penki tūkstančiai iš Benjamino, nešiojančių kalaviją, neskaitant Gabaos gyventojų, [16]kurių buvo septyni šimtai drąsiausių vyrų, lygiai kovojančių kaire ranka, kaip dešine ir taip svaidančių akmenis iš vilpstynės, kad ir į plauką galėjo pataikyti ir išmestas akmuo niekuomet nenueidavo pro šalį. [17]Taip pat Israėlio vyrų, be Benjamino sūnų, buvo rasta keturi šimtai tūkstančių, nešiojančių kalaviją ir prisirengusių į kovą. [18]Jie atsikėlę atėjo į Dievo namus, tai yra į Silą, teiravosi Dievo ir sakė: Kas bus mūsų kariuomenės vadas kovoje prieš Benjamino sūnus? Viešpats jiems atsakė: Judas tebūna jūsų vadas

[19]Tuojau Israėlio sūnūs, atsikėlę rytmetį, sustatė stovyklas prie Gabaos; [20]o iš ten patraukė į kovą prieš Benjaminą ir ėmė užpuldinėti miestą. [21]Bet Benjamino sūnūs, išėjo iš Gabaos, užmušė tą dieną iš Israėlio sūnų dvidešimt du tūkstančiu vyrų. [22]Israėlio sūnūs, pasitikėdami ir drąsumu ir skaičiumi, vėl sustojo kariškoje tvarkoje toje pačioje vietoje,

---

aplinkybē aug nebuvo minēta. Plg aug 19,22... — [6]*Nes niekuomet...* Ebr t: nes jie padarē taip didelę... — [7]*Jūs čia esate.* Ebr t: Štai, jūs visi Israēlio sūnūs duokite sau žodį ir padarykite nutarimą čia pat. — [8]*Negrįšime,* kolei nebus nubausti kaltininkai. — [9]*Bendrai.* Tikriau anot ebr t ir kitų vertimų: pagal burtą, nes burtas turējo padalinti kareivius į du skyriu apie kuriuos toliau kalbama. — [10]*Bus išrinkta*: Viso apie 40.000

[12]*Kodēl jumyse radosi...* Ką reiškia, kad toki didelē kaltē pasilieka pas jus vis dar nenubausta? — [13]*Išduokite...* Ebr t dar pridētas ž: nelabuosius. — [15]*Dvidešimt penki...* Ebr t ir kaikuriuose kit vert: 26.000; bet skaičius 25.000 kovotojų patvirtinama tolesniu pasakojimu. Benjamino giminēje Mošēs laikais buvo 45.000 kovotojų /žr Sk 26,41/, bet paskesniuose karuose, paimant Palestiną, jų skaičius žymiai sumažējo. — [16]*Kurių buvo septyni šimtai...* Anot ebr t, 700 Gabaos kovotojų reikia skirti nuo 700 rinktinių vilpstininkų iš visos Benjamino giminēs. — *Ir į plauką galējo pataikinti.* Kalbējimo būdas su perdējimu. — [17]*Keturi šimtai tūkstančių.* Plg Sk 2,23.32. — [18]*Į Dievo namus.* Ebr *beith'El*; todēl tai yra, regisi nuosavas vietos vardas, Betelis /žr Prad 28,19/. Kadangi sandoros padangtē tuo metu nuolat buvo Sile, tai Jieronimas išvertęs žodį beith'El, pridējo dar paaiškinimą: tai yra į Silą, kurio nēra ebr t. — *Teiravosi*: su pagalba urimo ir tumimo. — *Kas bus mūsų...* Kas trauks priešakyje į kovą

[22]*Pasitikēdami drąsumu ir...* Israēlaičiai pasitikējo ne Viešpačiu, kaip reikējo, bet drąsumu ir nepasinaudojo gautu pirmame susirēmime pamokymu; todēl ir antras mūšis buvo jiems nelaimingas

kurioje kovojo ir anksčiau; [23]pirma tačiau jie nuėjo ir verkė Viešpaties
akivaizdoje iki nakčiai, klausė jo patarimo ir sakė: Ar man dar reikia
eiti kovoti prieš mano brolius Benjamino sūnus, ar ne? Jis jiems atsakė:
Eikite prieš juos ir pradėkite kovą. [24]Ir kada Israėlio sūnūs kitą dieną
išėjo į kovą prieš Benjamino sūnus, [25]Benjamino sūnūs išpuolė iš Gabaos
vartų ir juos pasitikę padarė tokias baisias žudynes, kad paguldė aštuo-
niolika tūkstančių vyrų, nešiojusių kalaviją.
[26]Todėlei visi Israėlio sūnūs atėjo prie Dievo namų ir sedėdami verkė
Viešpaties akivaizdoje. Jie alkino save tą dieną iki vakarui, atnašavo jam
deginamąsias aukas ir dėkojimo aukas, [27]ir klausėsi apie savo stovį. Anuo
metu čia buvo sandoros skrynia. [28]Ir Aarono sūnaus Eleazaro sūnus Phi-
nejas, namų viršininkas. Taigi, jie teiravosi Viešpaties ir tarė: Ar mums
dar reikia išeiti į kovą prieš mūsų brolius, Benjamino sūnus, ar liautis?
Viešpats jiems tarė: Eikite, nes rytoj aš juos paduosiu į jūsų rankas. [29]Is-
raėlio sūnūs pastatė aplink Gabaos miestą slastus, [30]ir vedė prieš Benja-
mino sūnus kariuomenę trečią kartą, kaip pirmą ir antrą. [31]Bet ir Benja-
mino sūnūs drąsiai ištrūko iš miesto ir gana toli vijosi bėgančius priešin-
inkus, taip kad sužeidė kaikuriuos iš jų kaip pirmą ir antrą dieną ir už-
mušinėjo besitraukiančius atgal dviem keliais, kurių vienas veda į Betelį,
o kitas į Gabaą ir paguldė apie tris dešimtis vyrų; [32]nes jie manė, kad anie
traukiasi paprastu būdu; bet jie bėgo tyčiomis apsimetę, turėdami su-
manymą atitraukti juos nuo miesto ir, tarsi, bėgant nuvesti juos į augščiau
minėtus kelius. [33]Taigi visi Israėlio sūnūs, pakilę iš savo vietų, sustatė
karišką eilę vietoje, kuri vadinama Baaltamaru. Taipgi pasislėpusieji,
kurie buvo aplink miestą, pradėjo pamažu rodytis [34]ir eiti priekin vaka-
riniame miesto šone. Bet ir kiti dešimts tūkstančių vyrų iš viso Israėlio šaukė
miesto gyventojus į kovą. Ir kova prieš Benjamino sūnus ėjo smarkyn,
o jie nesuprato, kad žuvimas jiems buvo iš visų pusių. [35]Viešpats juos iš-
tiko Israėlio sūnų akivaizdoje, kurie užmušė tą dieną iš jų dvidešimt
penkis tūkstančius ir šimtą vyrų, visus kovotojus ir nešiojančius kalavijus.
[36]Benjamino gi sūnūs, pasimatę silpnesni esą, ėmė bėgti. Tai matydami
Israėlio sūnūs, davė jiems vietos bėgti, kad pakliūtų į prirengtus sląstus,

---

[26]*Prie Dievo namų.* Tikriau: į Betelį. — *Jie alkino save.* Dabar Israēlaičiai kreipiasi į Viešpatį su karštesne malda ir didesniu nuolankumu. [27]*Anuo metu...* Sandoros skrynia gal tik karo metu buvo perkelta į Betelį. — [28]*Namų viršininkas.* Ebr t: kurs prieš ją /skrynią/ stovējo. Taigi, aprašomas karas įvyko neilgai trukus po Jošuēs mirties; vyriausiuoju kunigu buvo Eleazaro sūnus Phinejas. — [32]*Nes jie manē...* Ebr t: ir Benjamino sūnūs sakē: Jie nugalēti mūsų akivaizdoje kaip pirma. Bet Israēlio sūnūs manē: bēgkime ir atitraukime juos nuo miesto į kelius. [33]*Baaltamaru.* Taip buvo vadinama vieta tarp Ramos ir Betelio. — [34]*Ir eiti priekin...* Ebr t: « Ir Israēlaičių pasislēpusieji leidosi iš savo vietos *Ma'areh Gaba,* ir atējo prie Gabaos iš pietų pusēs 10.000 vyrų... » Gal buvo pasislēpę du būriu, kurių vienas ēmē artintis prie Gabaos iš vakarų pusēs, o antras iš pietų, tuo tarpu kad Benjamino sūnūs manē visą Israēlio kariuomenę esant į šiaurryčius nuo Gabaos, tarp to miesto ir Betelio, nes apsimetusieji bēgančiais traukēsi Betelio linkon. — *Ir kova prieš Benjamino...* Toliau šitoje eil ir 35 kalbama apie Benjamino sūnų kariuomenēs likimą apskritai, o pradedant nuo 36 eil nurodomos įvairios mūšio smulkmenos. — [36]*Benjamino gi sūnūs...* Ebr t galima išversti taip: « Ir Benjamino sūnūs matē, kad jie /Israēlaičiai/ nugalimi; Israēlaičiai gi davē vietos Benjamino sūnums /nuo jų bēgdami/, nes

kuriuos jie buvo pastatę prie miesto. [37]Tuomet šitie ūmai pakilo iš pasi-
slėpimo vietos ir tuo tarpu, kad Benjaminas traukėsi atgal nuo mušančiųjų,
jie įėjo į miestą ir jį ištiko kalavijo ašmenimis. [38]Israėlio gi sūnūs buvo
sutarę su tais, kuriuos buvo pastatę slaptose vietose, kad paėmę miestą
sukurtų ugnį, kaip ženklą, idant, kilstant augštyn dūmams, parodytų
miestą esant paimtą. [39]Kada tai pamatė Israėlio sūnūs, kurie dalyvavo
pačiame mūšyje, /nes Benjamino sūnūs manė juos bėgant, todėl smarkiau
vijosi ir buvo užmušę iš jų kariuomenės tris dešimtis vyrų/, [40]ir išvydo
lyg kad dūmų šulą kilstant iš miesto, taipgi Benjaminas pažvelgė atgal
ir suprato, kad miestas paimtas ir kad liepsnos kilsta augštyn ; [41]tuomet
tie, kurie pirma buvo apsimetę bėgančiais, apsigręžę ėmė drąsiau priešin-
tis. Tai pamatę Benjamino sūnūs leidosi bėgti [42]ir ėmė trauktis prie tyru-
mos kelio, priešams taipgi tenai juos besivejant ; be to juos pasitiko ir
tie, kurie buvo padegę miestą. [43]Taigi atsitiko taip, kad jie buvo nepriete-
lių mušami iš abiejų pusių ir nebuvo paliaubos žudyme. Jie krito ir buvo
ištiesti šalia Gabaos miesto rytų šone. [44]Užmuštųjų gi toje vietoje buvo
aštuoniolika tūkstančių vyrų, visi drąsiausi kovotojai. [45]Tai pamatę, liku-
sieji iš Benjamino bėgo į tyrumą ir skubėjo pasiekti uolą, kuri vadinama
Remonu. Kadangi tame bėgime jie buvo išsiskirstę ir bėgo į visas puses,
buvo jų išmušta penki tūkstančiai vyrų. O kada jie bėgo dar toliau, anie
juos vijosi ir užmušė vėl kitu du tūkstančiu. [46]Ir taip atsitiko, kad visų
kritusiųjų iš Benjamino įvairiose vietose buvo dvidešimt penki tūkstan-
čiai kovotojų, tinkamiausių karui. [47]Taigi, iš viso Benjamino skaičiaus
tų, kurie ištrūko ir galėjo nubėgti į tyrumą, buvo šeši šimtai vyrų. Jie
pasiliko ant Benjamino uolos keturis mėnesius. [48]Sugrįžę Israėlio sūnūs
ištiko kalaviju visa, kas buvo likę mieste, žmones ir galvijus, o visus Benja-
mino miestus ir sodžius sunaikino visa praryjanti liepsna

---

pasitikējo tais, kurie buvo paslēpti prie Gabaos ». Taigi, čia dar nekalbama apie Benjamino sūnų bēgimą atgal. Apie tai bus pasakyta žem 41 e. — [37]*Tuomet šitie...* Ebr t : « Buvusieji slaptoje vietoje skubiai įsiveržē į Gabaą ir paēmē ir išmušē visą miestą kalavijo ašmenimis. [38]Buvo gi paskirtas laikas tarp Israēlaičių / kad liautųsi bēgę nuo Benjamino sūnų/ ir tų, kurie buvo paslēpti, kad paleistų augštyn dūmų ženklą iš miesto. [39]Ir Israēlaičiai apsigręžē kovoje, Benjaminas gi ēmē užmušinēti iš Israēlaičių tarpo ir užmušē apie tris dešimtis vyrų, nes manē iš tikrųjų jie nugalimi mūsų akivaizdoje, kaip ir pirmoje kovoje. [40]Ir ženklas ēmē kilti nuo miesto, dūmų šulas, ir Benjaminas pažvelgē atgal, ir štai visas miestas degē kildamas į padanges. [41]Taigi Israēlaičiai, apsigręžē, o Benjaminas sumišo, nes matē nelaimę prieš save padidējusią ». Iš ebr t paaiškēja, kad šitame trečiame susirēmime 30 iš Israēlaičių krito tik tuomet, kada jie pamatę padegtą miestą nebebēgo toliau nuo Benjamino kariuomenēs, bet ēmē drąsiai priešintis ir pagaliau patys juos vyti. — [42]*Tyrumos* : kuri buvo tarp Gabaos ir Jeriko. — [43]*Taigi atsitiko...* Ebr t : jie apsupo Benjaminą, jį sekē nuo Nokhos, vijosi jį iki Gabaos šonui rytų pusēje. — [45]*Remonu.* Gal ta vieta dabar yra vadinama Rammun, į rytus nuo Betelio. — *O kada jie bēgo...* Ebr t : ir jie juos vijosi iki Gideomui. Kur buvo ta vieta, dabar nežinia. — [47]*Taigi, iš viso...* Ebr t: šitos eil tekstas prasideda taip : ir jie matē, ir bēgo į tyrumą prie Remono uolos. — [48]*Sugrįžę...* Ebr t : Ir Israēlio vyrai sugrįžo prie Benjamino sūnų /kurie dar buvo jų ribose/, juos ištiko kalavijo ašmenimis, nuo gyvenamojo miesto iki galvijų ir visa, kas buvo rasta, o visus miestus, kuriuos rado, sudegino ugnimi

21. [1]Israėlio sūnūs buvo taipgi prisiekę Masphoje ir sakė : Nėvienas Sk 31,17.18
iš mūsų neduos Benjamino sūnums moters iš savo dukterų. [2]Jie visi atėjo
prie Dievo namų į Silą ir sėdėdami jo akivaizdoje iki vakarui pakėlė balsą
ir ėmė verkti su dideliu dejavimu, ir sakė : [3]Kodėl Viešpatie, Israėlio Dieve,
įvyko ta nelaimė tavo tautoje, kad šiandien atimama iš mūsų viena giminė ?
[4]Kitą gi dieną, atsikėlę švintant, jie pastatė altorių, atnašavo tenai degi-
namąsias aukas ir dėkojimo aukas ir tarė : [5]Kas iš visų Israėlio giminių
nebuvo atėjęs į Viešpaties susirinkimą ? Nes jie būdami Masphoje buvo
apsiėmę su didele priesaika užmušti tuos, kurie nebūtų buvę draug. [6]Dabar
Israėlio sūnūs, gailėdamies dėlei savo brolio Benjamino, ėmė kalbėti :
Atimta viena giminė iš Israėlio ; [7]kur jie ims žmonų ? Nes visi draug
prisiekėme, kad jiems neduosime savo dukterų. [8]Todėl jie tarė : Kas yra
iš visų Israėlio giminių, kurs neėjo prie Viešpaties į Masphą ? Ir štai
atrasta, kad Galaado Jabės gyventojai nebuvo anoje kariuomenėje. [9]/Taip-
gi tuo metu, kada jie buvo Sile, tenai nerasta nei vieno iš jų/
[10]Taigi, jie siuntė dešimtį tūkstančių drąsiausių vyrų ir jiems įsakė :
Eikite ir užmuškite Galaado Jabės gyventojus kalavijo ašmenimis, taip
jų moteris, kaip ir vaikus. [11]Ir štai, ko jūs turite laikytis : užmuškite visus
vyriškosios lyties, taipgi moteriškes pažinojusias vyrus, mergaites gi pali-
kite gyvas. [12]Ir buvo rasta keturi šimtai mergaičių, kurios nepažinojo
vyro patalo ir jas atvesta stovyklon į Silą Kanaano žemėje. [13]Paskui jie
siuntė pasiuntinius pas Benjamino sūnus, buvusius ant Remono uolos, su
įsakymu paskelbti, kad juos priims ramiai. [14]Tuomet Benjamino sūnūs
atėjo ir jiems duota žmonų iš Galaado Jabės dukterų, kitų gi nerado,
kurias būtų galėję atiduoti lygiu būdu
[15]Visam Israėliui buvo labai skaudu, ir jis gailėjosi, kad buvo už-
mušta viena giminė iš Israėlio. [16]O vyresnieji tarė: Ką padarysime su liku-
siais, kurie negavo žmonų ? Visos moterys Benjamine žuvo, [17]o mums
reikia labai pasirūpinti ir pasistengti, kad viena giminė nebūtų išnaikinta
iš Israėlio; [18]tačiau savo dukterų mes negalime jiems duoti, nes esame surišti
priesaika ir prakeikimu, kurį ištarėme : Prakeiktas tebūna, kas duotų
iš savo dukterų žmoną Benjaminui. [19]Taigi, jie padarė tokį nutarimą ir
sakė : Štai metinė Viešpaties iškilmė Sile, kurs yra į šiaurę nuo Betelio

---

21. [1]*Buvo taipgi prisiekę Masphoje* : kai tenai buvo susirinkusios visos giminēs. Žr aug 20,1. — [2]*Prie Dievo namų*. Ebr t : į Betelį ; žodžiai « į Silą » ir čia Vulg priedas. — [3]*Kodēl*. Vienos giminēs žuvimas buvo didelē nelaimē visai tautai, nes ji darēsi nebe pilna ; todēl Israēlaičiai nesidžiaugia savo nugalējimu, bet rauda. — [5]*Kas iš visų...* Israēlaičiai randa vieną būdą duoti Benjamino sūnums moterų, neperžengdami stačiai savo priesaikos. Kas nedalyvavo kare, tie rodēsi esą šalininkai Benjamino, todēl buvo verti bausmēs. — [8]*Galaado Jabēs*. Taip buvo vadinama žymiausis Manaso giminēs miestas anapus Jordano Galaado krašte

[10]*Dešimtį*. Ebr t ir kit vert : Dvylika. — *Užmuškite*. Ebr *thakharimu*, taigi, ant miesto gyventojų metama iškeikimas. Plg Kun 27,28.29. — [11]*Mergaites palikite gyvas*. Vulg. priedas, yra tai išvada iš konteksto žodžių. — [12]*Į Silą*. Kolei išsiųstasis kariuomenēs būrys pasiekē Galaado Jabę ir iš jos sugrįžo, Israēlaičiai suskubo perkelti savo stovyklą iš Betelio į Silą. — *Kanaano žemēje*. Šiapus Jordano, o ne anapus, kaip Galaado Jabē. — [13]*Su įsakymu...* Kaikurie ebr t verčia taip : Ir tie jiems /Benjamino sūnums/ šaukē ramybē. — [14]*Atējo :* sugrįžo į savo dalį

[15]*Visam Israēliui...* Ebr t : ir tautai buvo skaudu dēl Benjamino, nes Viešpats buvo padaręs ryšį tarp Israēlio giminių. — [17]*O mums reikia....* ebr t eilutē prasideda kitaip : « Ir jie

miesto ir rytų šone nuo kelio, einančio iš Betelio Sikeman, ir į pietus nuo
Lebonos miesto. [20]Jie įsakė Benjamino sūnums ir tarė : Eikite ir pasislėp-
kite vynuogynuose, [21]o pamatę Silo dukteris, išeinančias pagal papročius
į šokius, išeikite ūmai iš vynuogynų ir pasigaukite iš jų kiekvienas po vieną
moterį ir traukitės į Benjamino žemę. [22]Kada jųjų tėvai ir broliai ateis
skųstis ant jūsų ir bartis, mes jiems sakysime : Pasigailėkite jųjų, nes
jie jas pagavo ne kovojančių teisėmis ir ne kaip pergalėtojai, bet dėl to,
kad prašantiems, idant jiems būtų leista jas vesti, jūs nedavėte ; užtat
ir kaltė yra iš jūsų pusės. [23]Benjamino sūnūs padarė, kaip jiems buvo
įsakyta ir pagal savo skaičių pasigavo sau iš tų, kurios dalyvavo šokiuose,
po vieną moterį, ir nuėjo į savo paveldėtąją dalį, kur atstatė sau miestus
ir juose gyveno. [24]Taipgi Israėlio sūnūs sugrįžo giminėmis ir šeimomis
į savo padangtes. Anuo metu nebuvo Israėlyje karaliaus, bet kiekvienas
tai darė, kas jam rodėsi gera

---

tarē : Tegul paveldētoji dalis pasilieka Benjaminui ». Israēlaičiai nemano imti sau ką nors iš Benjamino dalies. — [19]*Kurs yra į šiaurę*... Anot kaikurių aiškintojų, tikslus aprašymas Silo vietos buvęs padarytas Benjamino sūnums, kad jie lengvai jį rastų; anot kitų, tai esąs vēlesniųjų laikų priedas. — [22]*Pasigailēkite.* Ebr t galima išversti taip : Padovanokite jas mums vyresniesiems, kurie tą dalyką sumanēme, nes mes ne kiekvienam ēmēme moterį kovoje ; kadangi jūs jiems jų nedavēte, todēl dabar patys prisiimkite kaltybę. — *Kovojančių teisēmis :* kuriuos būtų galima užpulti su ginklais ir nubausti. — [24]*Taipgi Israēlio*... Ebr t : ir Israēlio sūnūs išvaikščiojo anuo metu iš ten, kiekvienas į savo giminę ir šeimą, ir išējo iš ten kiekvienas į savo paveldētąją dalį

RUTOS KNYGA

Įvadas

1. Trumputėje Rutos vardu vadinamoje knygelėje pasakojama, kaip viena Moabietė, vardu Ruta, ištekėjo į Israėlaičių šeimą, taip su ja susijungė, kad, ir vyrui mirus, nepanorėjo atsiskirti nuo savo uošvės, bet draug su ja atvyko į jos tėviškę, Betliejų, čia ją šelpė savo darbu ir susilaukė gausaus užmokesčio už savo dorybes, ištekėdama antrą kartą už vieno iš savo mirusiojo uošvio Elimeleko giminaičių, vardu Boozo, ir tuo būdu tapo ne tik išrinktosios tautos sąnariu, bet ir pramote Israėlio karaliaus Dovido

Rutos knygelė teisingai laikoma Teisėjų knygos dalimi ir trečiuoju jos priedu. Tą nuomonę patvirtina jau pirmieji jos žodžiai : « Kada viršininkais buvo Teisėjai, vieno iš Teisėjų dienose » /Rut, 1,1/, panašūs į Teisėjų knygos priedų žodžius : « Anose dienose nebuvo Israėlyje karaliaus », nes jie nurodo, kad Rutos knyga savo turiniu pridera Teisėjų laikams ; be to, jos tikslas labai panašus į Teisėjų knygos tikslą, nes kaip tenai, taip ir čia norėta parodyti, jog Viešpats visuomet suteikia savo malonę ne tik atgailą darantiems Israėlaičiams, bet maloniai priima ir apdovanoja savo gėrybėmis net ir tuos, kurie rodosi visai toli esą nuo Dievo, kai tik jie ima prie jo artintis ir glaustis po jojo tėviškais sparnais. Todėl Rutos istorija labai gražiai papildo Teisėjų knygą, ypač jos priedus, kuriuose parodoma prie kokių nelaimių gali privesti stabmeldystė ir doriškas pakrikimas, nes čia matome, priešingai, prie kokio palaiminto išaugštinimo atveda pasitikėjimas Viešpačiu ir jo meile. Rutos knygos autorius, rašydamas savo veikalėlį, tikriausiai turėjo dar sumanymą suteikti tikrų žinių apie keletą karaliaus Dovido pranokėjų, kurie Dievo valia turėjo būti draug ir ateisiančiojo Atpirkėjo protėviais

2. Iš pačios Rutos knygos visai aišku, kad Ruta gyveno Teisėjų laikais. Kadangi Boozas, už kurio ištekėjo Ruta, buvo sūnus Salmono, vedusio anot Mt 1,5 moterystėn Raabą /žr Još 2,1/, todėl reikia spėlioti, kad Ruta gyveno ne paskutinių, bet pirmųjų teisėjų laikais. Jei Teisėjų knygą yra parašęs Samuėlis, tai jis reikia taip pat laikyti ir Rutos veikalėlio autoriumi. Rašydamas apie seniai įvykusį dalyką, jis be abejonės naudojosi ne tik padavime likusiomis žiniomis, bet taipgi ir senesniais rašytais šaltiniais ; todėl nėra jokių priežasčių abejoti apie pasakojamųjų dalykų tikrumą. Rutos knygelė parašyta tikriausiai tuomet, kada Samuėlis, Dievui liepiant, buvo patepęs Dovidą, todėl žinojo jau, kad jam buvo skirta būti Israėlio karaliumi

RUTOS KNYGA

1. 1Kada viršininkais buvo Teisėjai, vieno iš Teisėjų dienose buvo
kilęs žemėje badas. Tuomet vienas žmogus iš Judo Betliejaus nuėjo su
savo žmona ir su dviem sūnum apsigyventi kaip ateivis Moabiečių kraš-
te. 2Jis buvo vardu Elimelekas. Jo žmona Noemė, vienas iš dviejų jo
sūnų Mahalonas, kitas gi Kelionas. Jie buvo Ephratiečiai iš Judo Betlie-
jaus. Atėję į Moabiečių kraštą jie tenai pasiliko. 3Noemės vyras Elime-
lekas mirė, ir ji pasiliko viena su dviem sūnum. 4Tuodu vedė žmonas
Moabietes, kurių dviejų viena buvo vardu Orpha, kita gi Ruta. Juodu
tenai gyveno dešimtį metų, 5ir abudu mirė, tai yra, Mahalonas ir Kelio-
nas ; taip moteriškė pasiliko netekusi dviejų sūnų ir vyro
6Ji pakilo, kad su abiem savo marčiom eitų iš Moabiečių krašto tė-
vynėn, nes buvo girdėjusi, kad Viešpats pažvelgęs į savo tautą ir jiems
davęs maisto. 7Taigi, ji išėjo iš savo keleivystės vietos su abiem marčiom
ir jau grįždama keliu į Judo žemę 8jomdviem tarė : Eikita į savo moti-
nos namus, o Viešpats judviem tesuteikia mielaširdystę, kaip judvi pada-

---

I. Rutos apsigyvenimas Betliejuje

1,1-22. Kilus Teisėjų laikais badui, vienas Betliejietis, Elimelekas, iškeliauja su savo šeima Moabiečių kraštan, kur miršta jis pats ir abudu jo sūnu ; kadangi Elimeleko našlė Noemė nori grįžti savo tėvynėn, tai rengiasi keliauti kartu su ja ir abidvi jos marčios ; viena iš jų, Orpha, paklauso uošvės patarimo ir grįžta pas savuosius, kita gi, Ruta, lydi toliau pasenusią savo vyro motiną ir apsigyvena draug su ja Betliejuje

1. 1*Kada viršininkais...* Žinant, kad Boozas buvo sūnus Salmono, kurs buvo apsivedęs su Raaba, reikia spėlioti, kad visi Rutos knygoje pasakojami dalykai įvyko neperdaug ilgai trukus po Jošuės mirties. — *Kilęs žemėje* : šiapus Jordano. — *Judo Betliejaus.* Kitas Betliejus buvo Zabulono ribose. — *Apsigyventi kaip ateivis :* taip pat kaip kitados darė Abraomas ir Isaokas. — *Moabiečių krašte* : anapus Jordano į pietus nuo Arnono upelio. — 2*Ephratiečiai.* Spėjama, kad senovinis Betliejaus miesto vardas buvęs Ephrata ir jo gyventojai vadinęsi Ephratiečiais. — 4*Vedė žmonas Moabietes.* Tokios moterystės buvo priešingos Mošės Įstatymo dvasiai. Du Elimeleko sūnu tačiau galėjo teisintis reikalu, juo labiau kad Moabietės, įeidamos Israėlaičių šeimon, priėmė be abejonės ir jos tikėjimą į vieną tikrąjį Dievą. Anot 4,10 Ruta buvo Mahalono žmona, Orpha gi Keliono

6*Kad Viešpats pažvelgęs į savo tautą.* Noemė nutarė grįžti tėvynėn, nes išgirdo, kad Viešpats vėl suteikia malonių savo išrinktajai tautai. Be to, Noemės širdyje turėjo atsiliepti ir savo krašto išsiilgimas. — 7*Ji išejo iš...* Noemė pradžioje manė, kad marčios nori ją tik palydėti per savo kraštą. — 8*Į savo motinos namus.* Dukterys paprastai pasilikdavo motinų draugystėje. — *Tesuteikia mielaširdystę* : duodamas visų pirma ramybę gimdytojų namuose, o paskui

rėta su numirusiais ir su manim. [9]Viešpats teduoda judviem rasti poilsio namuose vyrų, kuriuos gausita, ir ji juodvi pabučiavo. Bet juodvi pakeldamos balsą, ėmė raudoti [10]ir sakė: Eisiva su tavim pas tavo tautą. [11]Ji jomdviem atsakė: Grįžkita, mano dukterys, ko einata su manim? Argi aš turiu dar daugiau sūnų savo įsčioje, kad galėtumėta iš manęs tikėtis vyrų? [12]Grįžkita, mano dukterys, ir eikita sau, nes aš jau labai pasenus ir nebetinku moterystės ryšiams, o jei aš ir galėčiau šią naktį pradėti ir pagimdyti sūnų, [13]jei jų norėtumėta laukti, kolei užaugs ir ateis į vyrų amžių, judvi jau būsita senelės, pirma negu ištekėsita. Taigi, nedarykita taip, mano meldžiamosios dukterys, nes judviejų suspaudimas dar labiau mane slėgia, ir Viešpaties ranka išėjo prieš mane. [14]Taigi, juodvi pakeldamos balsą, vėl ėmė verkti. Orpha pabučiavo uošvę ir sugrįžo, bet Ruta pasiliko su savo uošve. [15]Noemė jai tarė: Štai tavo brolienė sugrįžo pas savo tautą ir pas savo dievus; eik draug su ja. [16]Bet ji atsakė: Nesipriešink man, kad aš turėčiau tave pamesti ir nueiti, nes kur tik tu eisi, eisiu ir aš; ir kur pasiliksi, pasiliksiu lygiai ir aš. Tavo tauta bus mano tauta, ir tavo Dievas bus mano Dievas. [17]Kuri žemė priims tave numirusią, ir aš joje mirsiu, ir tenai gausiu laidotuvių vietą. Tai tepadaro man Viešpats ir tai teprideda, jei ne viena tik mirtis atskirs mane nuo tavęs. [18]Taigi, Noemė matydama, kad Ruta buvo tvirtai nutarusi eiti draug su ja, nenorėjo priešintis ir daugiau įkalbinėti, kad grįžtų pas savuosius. [19]Taip juodvi ėjo draug ir atvyko Betliejun. Jomdviem atėjus į miestą, pasklido visų tarpe gandas ir moteriškės sakė: Štai ta Noemė. [20]Ji joms sakė: Nebevadinkite manęs Noeme /tai yra Gražioji/, bet vadinkite mane Mara /tai yra, Karčioji/, nes Visagalis labai mane pripildė kartumo. [21]Išėjau pilna ir Viešpats atvedė mane atgal tuščią. Kam tat

---

ir antrą ištekējimą. — [9]*Pabučiavo.* Tai buvo atsisveikinimo ženklas. — [11]*Argi aš turiu dar...* Noemē turi galvoje levirato įstatą, kurs reikalavo, kad mirusio be vaikų brolio žmoną vestų kitas brolis ar giminaitis, ir pastebi, kad ji nebeturi ir nebegali turēti daugiau sūnų. — [13]*Jei norētumēta...* Ebr t: argi todēl lauksite, kolei užaugs, argi dēl to sulaikysite save, kad nebūtumēte su vyru? — *Nes judviejų suspaudimas...* Ebr t: nes man labai kartu /nemalonu/, labiau negu judviem. — [14]*Orpha pabučiavo uošvę*: atsisveikindama su jąja. — *Ruta pasiliko.* Meilē uošvēs buvo Rutai didesnē už asmeninēs laimēs troškimą. [15]*Pas savo dievus.* Ebr t galima išversti: ir pas savo Dievą. Visų yra vienas Dievas, kurį Israēlaičiai turi garbinti, taip kaip buvo pamokyti Mošēs įstatymu, kitos gi tautos tuo būdu, koks jiems turējo būti žinomas iš pradinio apreiškimo; garbinamas Israēlaičių apeigomis, jis vadinamas Israēlio Dievu, garbinamas gi kitų tautų apeigomis, jis galējo būti pavadintas pav Moabiečių dievu. Bet čia Noemē gal klaidingai manē, kad pagonys, žinodami tik netikrus dievus, turi juos taip garbinti, kaip Israēlaičiai garbino Viešpatį. — [16]*Nes kur tik tu eisi...* Jokios kliūtys negalēs atskirti Rutos nuo jos uošvēs. — [17]*Tai tepadaro...* Sutrumpinti priesaikos žodžiai, lyg kad būtų pasakyta: tegul Viešpats siunčia ant manęs visokias nelaimes ir jųjų skaičių tepadaugina, jei aš neįvykdysiu savo žodžių. Ruta čia prisiekia Yahvēs vardu. Plg 1 Kar 3,17. — [18]*Nebenorējo priešintis...* Ebr t: liovēsi jai kalbējusi. — [19]*Štai ta Noemē.* Ebr yra klausimas: ar tai ta Noemē? Amžius ir vargai buvo žymiai pakeitę jos išvaizdą, taip kad nebepigu buvo ją pažinti. Ebr Noemēs vardas *No'omi* reiškia tą pat, ką ir gražioji. — [20]*Tai yra gražioji... Tai yra karčioji...* Vulg paaišk. — [21]*Pilna*: su vyru ir su dviem sūnum. — *Pažemino.* Ebr t: liudijo prieš mane, t y, pasirodē esąs ne mano pusēje. — [22]*Kai ką*

vadinate Noeme mane, kurią Viešpats pažemino ir Visagalis prispaudė ?
[22]Taip tat Noemė su savo marčia Ruta Moabiete atėjo iš savo keleivystės
žemės ir sugrįžo Betliejun, kai ką tik buvo prasidėjus miežių pjūtis

2. [1]Jos vyras Elimelekas turėjo giminaitį, žmogų galingą ir labai
turtingą, vardu Boozą. [2]O Moabietė Ruta tarė savo uošvei : Jei liepsi, aš
eisiu į lauką ir pasirinksiu varpų, kurios nepatenka į pjovėjų rankas, kur
tik rasiu man palankaus šeimininko malonę. Ta jai atsakė : Eik, mano
dukte. [3]Taigi, ji nuėjo ir rinko varpas paskui pjovėjus. Atsitiko gi, kad
anas laukas priderėjo žmogui, vardu Boozui, iš Elimeleko giminės. [4]Ir štai
jis pats atėjo iš Betliejaus ir tarė pjovėjams : Viešpats su jumis. Tie jam
atsakė : Viešpats tave tepalaimina. [5]Tuomet Boozas tarė jaunikaičiui, kurs
buvo pjovėjų pristovas : Kieno šita mergaitė ? [6]Tas jam atsakė : Tai yra
Moabietė, kuri atėjo su Noeme iš Moabiečių šalies ; [7]ji prašė, kad jai
būtų leista rinktis pasiliekančių varpų, sekant pjovėjų pėdomis ; nuo ryto
iki dabar ji pasilieka lauke ir net nei valandėlei nebuvo sugrįžus namo.
[8]Tuomet Boozas tarė Rutai : Klausyk, mano dukte ! Neeik į kitą lauką
rinkti ir nesitrauk iš šitos vietos, bet laikykis mano tarnaičių. [9]Ir kur
jos pjaus, eik paskui ; nes aš įsakiau savo tarnams, kad nė vienas tavęs
nevargintų ; o jei ištrokši, eik prie indų ir gerk vandens, kurį ir tarnai
geria. [10]Ji puolus kniūbsčia ant savo veido ir iki žemei nusilenkdama jam
tarė : Iš kur man tai, kad radau tavo akyse malonę ir kad teikies pa-
žinti mane svetimtautę moteriškę ? [11]Jis jai atsakė : Man visa papasa-
kota, ką esi padariusi savo uošvei mirus tavo vyrui, ir kad palikai savo
gimdytojus ir žemę, kurioje gimei, ir atėjai pas tautą, kurios pirma neži-
nojai. [12]Viešpats tau teatlygina už tavo pasielgimą, ir tegul atsiimsi pilną
užmokestį iš Viešpaties, Israėlio Dievo, pas kurį atėjai ir po kurio spar-

---

tik... Miežių pjūtis Palestinoje prasideda apie Žydų velykas, maždaug balandžio mėnesyje

2. Rutos ištekėjimas už Boozo

2,1-4,22. Apsigyvenus Betliejuje, Ruta eina pjūties metu varpų rinkti, pataiko į Boozo dirvą, dėl savo dorybių randa malonę jo akyse ir gauna gausią pašalpą /2,1-23/ ; patariant savo uošvei, Ruta prašo Boozą, kad jis, kaip jos mirusio vyro giminaitis, vestų ją moterimi pagal levirato įstatą ; Boozas sutinka tai padaryti, jei kitas artimesnis giminaitis išsižadės tos teisės /3,1-18/ ; artimesniam giminaičiui nesutikus vesti Rutos, ji išteka už Boozo /4,1-12/ ir pagimdo jam sūnų Obedą, kurio vaikaičiui Dovidui buvo lemta tapti Žydų karaliumi /4,13-22/

2. [1]*Galingą ir labai turtingą.* Ebr ž *gibbor khajil* sakoma paprastai apie drąsų karžygį ; čia gi jais išreiškiamas žmogaus turtingumas. — [2]*Pasirinksiu varpų...* Mošės įstatymu buvo įsakyta leisti beturčiams rinktis pasiliekančių dirvoje varpų ; tačiau matomai ne visi savininkai tą įsakymą laikydavo, kaip pasirodo iš Rutos žodžių : *Kur tik rasiu man palankaus...* ir iš 22 eil. — [3]*Atsitiko gi...* Taip tą dalyką Dievo apvaizdai sutvarkant. — [4]*Viešpats su jumis.* Ebr *Yahveh 'immakhem.* Tas pasveikinimas, priimtas katalikų Eklesijos ir nuolat skambąs jos pamaldose liudija, kaip giliai atminimas Viešpaties buvo įėjęs į Israėlaičių gyvenimą ir papročius, o draug apie Boozo dievotumą. — [5]*Kieno...* Boozas buvo girdėjęs apie Noemės sugrįžimą draug su marčia, bet dar nebuvo jos matęs. — *Mergaitė* : jauna moteriškė. — [7]*Net nei valandėlei...* Anot ebr t : ir tik trumpą laiką ilsėjosi palapinėje, kurioje pjovėjai valgydavo ir pasilsėdavo. — [8]*Mano dukte.* Iš to atsiliepimo reiktų daryti išvadas, kad Boozas buvo ne visai jaunas žmogus. — [9]*Ir kur jos pjaus...* Ebr t : tavo akys tebūna /atgręžtos/ į lauką, kurį jie pjaus, ir eisi paskui jas. — [11]*Gimdytojus.* Ebr t : tėvą ir motiną.

nais prisiglaudei. [13]Ji tarė : Radau malonę tavo akyse, mano valdove, kurs mane paguodei ir prabilai į savo tarnaitės širdį, nors neesu lygi nei vienai iš tavo tarnaičių. [14]Boozas gi jai tarė : Kai ateis metas valgyti, ateik čia, valgyk duonos ir dažyk savo kąsnelį acte. Taigi, ji sėdosi šalia pjovėjų ir ėmė sau viralo; valgė ir pasisotino ir pasiėmė sau liekanas. [15]Paskui ji atsikėlė, kad toliau rinktų varpas. Boozas gi liepė savo tarnams ir tarė : Jei ji norėtų ir pjauti draug su jumis, nedrauskite jai, [16]o taipgi ir savo pėdų tyčiomis šį tą pameskite ir palikite, kad rinktųsi be drovos, ir renkančios nė vienas tenebara. [17]Taigi, ji rinkosi lauke iki vakarui, ir ką buvo surinkusi išsikūlė, daužydama lazda ir rado miežių arti ephos, tai yra tris saikus. [18]Jais nešina, ji sugrįžo į miestą ir parodė savo uošvei ; be to, išsiėmė ir davė jai iš savo valgio liekanų, kuriuo ji buvo pasisotinusi. [19]O jos uošvė jai tarė : Kur šiandien rinkai ir kur dirbai darbą ? Tebūna palaimintas, kas tavęs pasigailėjo ! Ji tai pasisakė, pas ką buvo dirbusi ir pasakė vyro vardą, kad jis vadinąsis Boozas. [20]Noemė jai atsakė : Tegul jį Viešpats palaimina, nes jis tą pačią malonę, kurią buvo suteikęs gyviems, laikė ir mirusiems. Ir dar ji tarė : Tas žmogus yra mūsų giminaitis. [21]O Ruta tarė : Jis dar ir tai man įsakė, kad tolei laikyčiaus jojo pjovėjų, kolei nebus nupjauti visi javai. [22]Uošvė jai tarė : Geriau bus, mano dukte, kad išeisi su jo tarnaitėmis pjauti, idant svetimoje dirvoje kas nors tau nepasipriešintų. [23]Taigi ji laikėsi Boozo tarnaičių ir tolei su jomis pjovė, kolei miežiai ir kviečiai nebuvo sugabenti į kluonus

3. [1]Sugrįžus gi pas savo uošvę, išgirdo iš jos : Mano dukte, ješkosiu tau poilsio ir pasirūpinsiu, kad tau būtų gera. [2]Tasai Boozas, kurio tarnaičių laikeisi lauke, yra mūsų giminaitis ir šią naktį vėto miežius klojime. [3]Taigi, apsiplauk, patepk save, apsivilk geresniais drabužiais ir nueik į klojimą, bet tegul tavęs žmogus nemato, kolei jis nepabaigs valgyti ir gerti. [4]Kuomet gi eis gulti įsidėmėk vietą, kurioje miega, paskui ateisi, atidengsi nuo jo kojų apsiaustą, kuriuo apsikloja, atisigulsi ir tenai gulėsi ; jis gi tau pasakys, kas tau reikia daryti. [5]Ji atsakė : Visa, ką tik

— *Kurios pirma nežinojai :* pas svetimą tautą. — [12]*Po kurio sparnais...* Dievo sparnais čia vadinama jo apvaizda, globa. — [13]*Radau malonę...* Tikriau : kad gi rasčiau malonę... *Nors neesu lygi...* Nes aš esu tik svetimtautė. — [14]*Ēmē sau viralo.* Ebr t : jis /t y, Boozas davē jai *qali,* t y, keptų grūdų, kurie buvo paprastas darbininkų valgis. — *Liekanas :* kas buvo likę iš jai skirtos dalies. — [15]*Jei ji norētų ir pjauti...* Geriau anot ebr t : jei ji ir tarp pēdų norētų rinkti, t y, ten, kur daugiausia nukritusių varpų. — [17]*Ephos.* Epha lygi 38,8-39,3 litrams. — *Tai yra, tris saikus.* Vulg paaišk. — [20]*Nes jis tą pačią...* Iš tų žodžių pasirodo, kad Boozas seniau šelpē Elimeleką. Ebr t reiktų išversti truputį kitaip : kadangi jis neatitolino savo malonēs nuo gyvų ir mirusiųjų. — *Tas žmogus yra...* Ebr t dar pridēti ž : jis iš mūsų gelbētojų tarpo t y, vienas iš tų giminių, kuriems priklauso teisē imti moterimi mirusio be vaikų giminaičio našlę. Žr Kun 25,25 ir k. — [22]*Pjauti.* Ebr t : rinkti

3. [1]*Sugrįžus...* Geriau : ir ji grįždavo kas nakt / pas savo uošvę/. — *Poilsio.* Taip pavadinta moterystē. Dabartinis Rutos gyvenimas skurde buvo pilnas neramumo. — [2]*Naktį vēto...* Šiltame Palestinos krašte nakties metas, kilstant nedideliam vējeliui, buvo tinkamiausis tam darbui. — [3]*Geresniais.* Nors to ž nēra ebr t, bet jo reikalauja kontekstas. — *Tegul tavęs žmogus...* Kad tuo būdu pašalinus visokį įtarimą. — [4]*Kuomet gi eis gulti...* Javai buvo lauke toliau nuo gyvenamųjų trobesių, to-

liepi, padarysiu. [6]Taigi, ji nuėjo į klojimą ir padarė visa, ką jai buvo liepusi uošvė

[7]Kada Boozas pavalgė ir atsigėrė, pasidarė linksmesnis ir nuėjo miegoti šalia pėdų krūvos, ji atėjo slapčia ir, atidengus apsiaustą nuo jo kojų, atsigulė. [8]O štai jau vidurnaktyje žmogus pabudo ir nusigando, nes jis pamatė moteriškę, gulinčią prie jo kojų, [9]ir jai tarė : Kas tu ? Ji gi atsakė : Aš esu tavo tarnaitė Ruta ; ištiesk savo apsiaustą ant tavo tarnaitės, nes esi giminaitis. [10]O jis tarė : Palaiminta tu Viešpaties, dukte ; tu pirmąja savo mielaširdyste perviršijai paskesniąją, nes neėjai paskui jaunikaičius beturčius ar turtingus. [11]Nebijok tat, bet ką tik man sakysi, tau padarysiu, nes visa tauta, gyvenanti mano miesto vartuose, žino tave esant dorą moteriškę. [12]Aš nesiginu esąs giminaitis, bet yra kitas artimesnis už mane. [13]Ilsėkis šią naktį, o rytoj išaušus, jei jis norės tave palikti pas save giminystės teisėmis, bus gerai, o jei jis nenorės, aš be jokios abejonės tave paimsiu, kaip Viešpats yra gyvas. Miegok lig rytui. [14]Taigi, ji miegojo prie jo kojų lig nakties pabaigai. Paskui ji atsikėlė, pirma negu žmonės galėjo vienas kitą pažinti ir Boozas tarė : Saugokis, kad niekas nepatirtų, jog buvai čia atėjus. [15]Jis dar tarė : Ištiesk savo apsiaustą, kuriuo esi apsidengus, ir laikyk abiem rankom. Jai ištiesus ir laikant, jis atseikėjo šešis miežių saikus ir uždėjo ant jos. Jais nešina ji įėjo į miestą. [16]Ir atėjo pas savo uošvę, kuri jai tarė : Ką padarei mano dukte ? O ji jai papasakojo visa, ką jai buvo padaręs žmogus, [17]ir tarė : štai jis man davė šešis miežių saikus ir tarė : Nenoriu, kad grįžtumei tuščiomis rankomis pas tavo uošvę. [18]Noemė gi tarė : Palauk, mano dukte, kolei nepamatysime, kuo tas dalykas pasibaigs, nes tas žmogus nesiliaus kolei neįvykdys, ką yra pasakęs

4. [1]Taigi Boozas nuėjo pas vartus ir tenai atsisėdo. O pamatęs praeinant giminaitį, apie kurį buvo augščiau kalbėta, jam tarė : Eikš truputį

---

dēl Noemē žinojo, kad savininkas pasiliks jų sergēti. — *Atidengsi nuo kojų...* Tai turējo būti ženklas, kad Ruta ješko Boozo globos. Pakēlus nuo kojų apsiaustą, reikējo laukti, kad Boozas nubus

[8]*Nusigando...* Ebr t reiktų išversti : pasilenkē, — kad geriau matytų, kas guli prie jo kojų. — [9]*Ištiesk savo apsiaustą...* Ebr t : imk tavo tarnaitę savo globon, nes tu esi artimiausis /go'el/. — [10]*Tu pirmąja savo mielaširdyste...* Pirmoji Rutos mielaširdystē buvo jos atsidavimas uošvei ; antra gi didesnē — tai jos noras būti ramsčiu ir toliau savo uošvei, ypač gi jos rūpestis laimēti savo mirusiam vyrui palikuonių. Tokiuos palikuonis levirato teisēmis ji galējo turēti iš senstančio Boozo, o ne ištekēdama už ko nors iš jaunesniųjų vyrų, bet ne giminaičio. — [11]*Nebijok tat...* Ebr t dar pridēta : *mano dukte.* Nors Ruta buvo svetimtautē Maobietē ir beturtē, bet ji labiau tiko moterystei, negu kitos, nes turējo geriausį kraitį, savo dorybes. — [12]*Bet yra kitas...* Ne Boozas turējo prievolę vesti Rutą moterimi, bet kitas artimesnis giminaitis, kurio tačiau nebuvo galima prieš jo norą priversti tai padaryti. Noemē norējo aplenkti tą antrąjį gal dēl to, kad žinojo jį neįvykdysiant savo prievolēs, arba tikriau dēl to, kad matē didesnį Boozo palankumą Rutai. — [14]*Pirma negu žmonēs...* Tai buvo padaryta, kad būtų išvengta tuščių žmonių kalbų. — [15]*Atseikējo šešis...* Ebr t neparodo aiškiau, kiek miežių tąsyk davē Rutai Boozas. — *Uždējo ant jos :* jai ant galvos, nes taip paprastai nešioja rytų kraštuose visokias naštas. — *Jais nešina ji įējo.* Ebr t : jis įējo. Taigi, ir Boozas sugrįžo Betliejun, kad tą pačią dieną pasikalbētų su kitu giminaičiu apie Rutos ištekējimą. — [18]*Palauk...* Noemē tiki, kad dabar visas dalykas pasibaigs gerai ir kad tą valandą nieko daugiau nebereikia daryti

4. [1]*Nuējo pas vartus.* Miesto vartai buvo paprasta rytiečių tautose

čia ir sėskis, vadindamas jį jo vardu. Tasai priėjo ir atsisėdo. 2Boozas gi
ėmęs dešimtį vyrų iš miesto vyresniųjų, jiems tarė: Sėskitės čia. 3Jiems
sėdint, jis tarė giminaičiui: Noemė, kuri grįžo iš Moabiečių krašto, par-
duos mūsų brolio Elimeleko lauko dalį; 4aš norėjau, kad tu tai išgirstu-
mei, ir tau pasakyti akivaizdoje visų sėdinčiųjų ir vyresniųjų iš mano
tautos. Jei nori paveldėti giminystės teisėmis, pirk ir paveldėk, o jei tau
tai netinka, pasisakyk man, kad žinočiau, ką aš turiu daryti, nes nėra
kitų giminių, išskyrus tave, kurs esi artesnis, ir mane, kurs esu antras.
Jis atsakė: Aš pirksiu dirvą. 5Boozas jam tarė: Jei tu pirksi dirvą iš
moteriškės rankos, turėsi taip pat imti ir Rutą Moabietę, kuri buvo miru-
siojo žmona, kad prikeltumei savo giminaičiui vardą jo tėviškėje. 6Anas
atsakė: Aš išsižadu giminystės teisių, nes kitaip aš pakenkčiau mano
šeimos tėvonystei; tu naudokis mano pirmenybe, be kurios aš prisipa-
žįstu mielu noru apsiesiąs. 7Toksai gi buvo senovinis paprotys Israėlyje Pak 25,7
tarp giminaičių, kad jei vienas perleisdavo kitam savo teises, idant toks
perleidimas būtų tvirtas, žmogus atrišdavo savo autuvą ir duodavo savo
giminaičiui; tai buvo perleidimo ženklas Israėlyje. 8Taigi, Boozas tarė
savo giminaičiui: Nusiauk savo kurpę! O jis tuojau ją atrišo nuo savo
kojos. 9Anas gi tarė vyresniesiems ir visai tautai: Jūs esate šiandien
liudininkai, kad aš paveldėjau visa, kas buvo Elimeleko, Keliono ir Maha-
lono, atiduodant Noemei, 10ir kad ėmiau Mahalono žmoną Rutą Moa-
bietę moterystėn, kad sužadinčiau mirusiojo vardą jo tėviškėje, kad jo
vardas neišnyktų iš jo šeimos, brolių tarpo ir iš tautos. Jūs, sakau,
esate šito dalyko liudytojai. 11Visa tauta, buvusi vartuose, ir vyresnieji
atsakė: Mes esame liudytojai. Viešpats tepadaro šitą moteriškę, kuri
įeina į tavo namus, kaip Rakelę ir Liją, sukūrusias Israėlio namus, kad ji
būtų dorybės pavyzdys Ephratoje, kad jos vardas būtų garsus Betlie-
juje. 12Tavo namai tebūna, kaip namai Pareso, kurį Tamarą pagimdė Ju- Prad 38,29
dui, per palikuonis, kuriuos Viešpats tau duos iš šitos jaunos moteriškės
13Taigi, Boozas ėmė Rutą ir su ja apsivedė; jis pas ją įėjo, ir Viešpats
jai davė, kad ji pradėtų ir pagimdytų sūnų. 14O moterys sakė Noemei:

susirinkimų vieta. Tenai reikējo tartis ir apie Rutos moterystę. Žr Pak 25,7. — *Vadindamas jį...* Autorius arba tyčiomis norējo neminēti giminaičio vardo, arba jo nežinojo. — 2*Dešimtį vyrų.* Tiek žmonių reikējo, kad susirinkimas būtų teisētas. — 3*Parduos... lauko dalį*: dalį, tekusią Elimelekui, todēl visą lauką. — *Brolio*: plačia to ž prasme. — 4*Aš pirksiu dirvą...* Giminaitis sutinka pirkti, bet užmiršta pirkimo sąlygą, kurią Boozas tuojau primena. — 6*Aš išsižadu...* Ebr t: « Aš negaliu pirkti sau, kitaip pražudysiu tēvonystę ». Giminaitis buvo tikriausiai jau vedęs ir turējo vaikų. Pirkdamas dirvą, jis būtų turējęs už ją visų pirma užmokēti Noemei, toliau atiduoti tą pačią dirvą pirmgimiui sūnui iš Rutos, o kitus vaikus iš jos aprūpinti iš savo tēviškēs, todēl jo jau esančių vaikų dalis turētų žymiai sumažēti. — 7*Senovinis paprotys...* Ta pastaba nurodo, kad autoriaus laikais tas paprotys buvo gal jau pasikeitęs, arba nebuvo visuotinas, bet tik vietomis kur sergimas. — Jis tikriausiai reikia atskirti nuo apeigų, minimų Pak 25,9. — 8*Taigi, Boozas tarē...* Ebr t: Taigi, giminaitis tarē Boozui: paveldēk sau, ir atrišo kurpę. — 9*Visai tautai*: žmonēms, kurių buvo daugiau susirinkę prie miesto vartų. — 11*Viešpats tepadaro...* Paprasti linkējimai jaunavedžiams. Plg Prad 27,60. — *Rakelę ir Liją...* Rakelēs kapas buvo arti Betliejaus; jo gyventojams jos atminimas buvo ypač brangus, todēl Rakelē įvardinta pirmoje vietoje. — *Sukūrusias*: pagimdžiusias Jokubui sūnų. — *Kad ji būtų dorybēs...* Ebr t reiktų išversti kitaip: « Jis tebūna galingas Ephra-

pašlovintas Viešpats, kurs nepakentė, kad pritrūktų tavo šeimoje įpėdinio, kurio vardas būtų minimas Israėlyje, 15idant turėtumei kas paguostų tavo sielą ir tave maitintų senatvėje, nes jis gimė iš tavo marčios, kuri tave myli ir tau daug geresnė, negu kad turėtumei septynis sūnus. 16O Noemė paėmus kūdikį dėjo savo prieglobstin ir ėjo prie jo auklės ir nešiotės pareigas

17Kaimynės gi ją sveikino ir sakė : Noemei gimė sūnus ! Ir jos jį praminė vardu Obedas. Tasai yra Dovido tėvo Isajo tėvas

1 Kron 2,5 ; 4,1 18Šitie yra Pareso palikuonys : Paresui gimė Esronas, 19Esronui gimė
Mt 1,3 Aramas, Aramui gimė Aminadabas, 20Aminadabui gimė Naasonas,
Naasonui gimė Salmonas, 21Salmonui gimė Boozas, Boozui gimė Obedas,
22Obedui gimė Isajis, Isajui gimė Dovidas

---

toje ir tepadaro sau vardą Betliejuje ». Taigi, šitie ž sakomi pačiam Boozui. — 12*Pareso.* Paresas buvo Boozo ir visų Betliejiečių protēvis

14*Įpēdinio.* Gelbētojo. — 15*Septynis sūnus,* t y, daug sūnų. — 16 *Auklēs ir nešiotēs.* Ebr t : sergētojos. — 17*Obedas.* Tas vardas reiškia tą pat ką ir tarnas. Autorius matomai turējo galvoje iškilmingą susirinkimą svečių, kuomet kūdikis buvo apipjaustytas ir jam duota vardas. — *Isajo tēvas.* Ar reikia imti ž « tēvas » siaura to ž prasme, tikrai nežinia ; jis gali reikšti tą patį, ką ir pranokējas

20*Naasonas.* Jis gyveno Mošēs ir Aarono laikais. Sk 1,7. — 21*Salmonui* : iš Raabos, kuri paslēpē pas save du Jošuēs žvalgu. — 22*Isajis... Dovidas.* Žr 1 Kar 16,1...

SAMUĖLIO KNYGOS

Įvadas

1. Šventojo Rašto dalis, kurioje pasakojama Israėlio istorija, pradedant nuo Teisėjų knygoje paminėto Pilistimų prispaudimo laikų iki 37 Jekhonijo /Joakhino/ nelaisvės metų, vadinama Tridento Susirinkimo kanone «Keturiomis Karalių knygomis»; tikrumoje gi tai yra du atskiru veikalu; juodviejų pirmasis ebraiškose Biblijose vadinama Samuėlio knygomis, antrasis gi Karaliais /M^elakhim/ arba Karalių knyga /sepher M^elakhim/. Tuodu vardu visai suderinta su knygų turiniu, nes dviejose pirmose Karalių knygose svarbiausis asmuo, su kuriuo taipgi Sauliaus ir Dovido veiksmai turi sąryšį, yra be abejonės Samuėlis, tuo tarpu kad dviejose paskutinėse duodama karalių istorija

2. Nors Samuėlio knygoje pasakojama apie tolesnį išrinktosios tautos likimą, viršininkaujant paskutiniems Teisėjams ir pirmiemdviem karaliam, tačiau svarbiausis joje dalykas yra istorija įsteigimo ir sustiprinimo amžinojo sosto Dovido namuose. Taigi iš Samuėlio knygų patiriame, kaip, nežiūrint to, kad pašlijusią Helio dienose dėl to teisėjo silpnumo ir tautos nuodėmių Israėlio valstybę buvo sustiprinęs ir sutvarkęs Dievo skirtas teisėju Samuėlis, jojo dienose tautoje atsirado ir subrendo troškimas turėti savo tikrą karalių; kaip, Dievo įsakymu, buvo pastatytas pirmuoju karaliumi Saulius, kurs tačiau pasirodė netinkąs toms svarbioms pareigoms ir todėl buvo atstumtas, o jo vieton patepta karaliumi Dovidas; kaip šitasai, iškentėjęs ilgus persekiojimus ir nugalėjęs kliūtis, buvo pagaliau visos tautos pripažintas valdovu, gavo iš Dievo pažadą amžinojo sosto, laimingomis kovomis išplėtė Israėlio sienas, įgijo visai tautai ir sau pačiam didžiausią garbę ir kaip net nusidėjęs ir kietai Dievo nubaustas savo atgaila laimėtąjį sostą sustiprino

3. Samuėlio knygas, žiūrint jų turinio, galima paskirstyti į tris dalis ir pabaigą. Pirmoji dalis /1 Kar 1,1--7,17/ yra tai Samuėlio istorija, kurioje pasakojama apie to teisėjo gimimą bei pašaukimą Helio dienose ir apie jo nuopelnus išrinktajai tautai. Antrojoje dalyje /1 Kar 8,1--31,13/ randame Sauliaus istoriją, kaip jis buvo pastatytas Israėlio karaliumi ir kaip nusikaltęs Dievui buvo atstumtas, o jo vieton pateptas Dovidas, kuriam buvo lemta, tik daugelį persekiojimų iškentėjus, užimti amžinąjį jo namams skirtąjį sostą. Trečioji dalis /2 Kar 1,1--20,26/ paskirta Dovido istorijai, kaip tasai karalius, nugalėjęs Sauliaus palikuonis, buvo visos tautos pripažintas valdovu ir, gavęs amžinojo sosto pažadėjimą, ėjo garbingas savo pareigas, pagaliau kaip jis, sunkiai nusidėjęs ir kietai nubaustas. savo atgaila nusipelnė paveldėtojo sosto sustiprinimą. Pabaiga /2 Kar 21,1--24,25/ susideda iš keleto atskirų pasakojimų paaiškinančių Dovido istoriją

4. Nors Samuėlio knygose randama daug istorinių žinių iš paskutiniųjų teisėjų ir pirmųjų karalių laiko, tačiau vyriausis jų autoriaus tikslas nebuvo rašyti tiktai Helio, Samuėlio, Sauliaus ir Dovido istoriją. Tas pasirodo iš pasakojamų dalykų parinkimo ir sutvarkymo. Visame veikale nerandame pasakyta, kiek metų ėjo teisėjo pareigas Samuėlis, arba kiek laiko viešpatavo Saulius ; negalime iš jo net sužinoti, kokia tvarka įvyko vienas po kito paminėti atsitikimai iš Dovido gyvenimo, nors iš rašymo būdo visai aišku, kad autoriui nestigo šaltinių, iš kurių jis galėjo pasiimti daug daugiau istorinių žinių, jei jam būtų rūpėjusi vien istorija. Todėl autorius matomai turėjo dar kitą tikslą, kuriam pasiekti visai gana buvo tų žinių, kurias davė. Tas gi tikslas, kaip pasirodo iš viso veikalo, buvo pamokyti, kaip ištikimai Dievas, nežiūrint visų tautos nupuolimų, atitesėjo visus savo dar neįvykdytus žadėjimus, įsteigdamas amžinąjį sostą Dovido namuose. Tiesa, patriarkų palikuonys jau buvo pasidarę didelė tauta, jau buvo paveldėję Žadėtąją žemę ir padalinę atskiroms giminėms ir šeimoms tą plotą, apie kurį pranašavo Jokubas, bet pranašystė apie Judą /Prad 49,8-11/ dar nebuvo išsipildžiusi. Iš Judo savame laike turėjo ateiti Mesijas, tuo gi tarpu Judas turėjo užimti tarp kitų giminių pirmąją vietą. Jei Judo giminė kelionėje per tyrus ir buvo kitų savo brolių priešakyje, jei ji gavo pirmąją dalį Palestinos padalinime, vedė savo brolius, Jošuei mirus, prieš Kananiečius ir pirmoji stojo į kovą, kai reikėjo nubausti Benjamino giminė, bet toliau Teisėjų knygoje nesimato Judo giminės pirmenybės. Tačiau Dievas nebuvo užmiršęs savo pažadų. Paskutiniai Rutos knygos žodžiai, kuriais įvardijami Judo palikuonys iki Dovidui, parodo, kad Judo giminės išaugštinimo valanda buvo jau atėjusi. Pirmasis Dievo pašauktasis iš Judo giminės karalius Dovidas, atsitikimai, pranokusieji jo pašaukimą, jojo išaugštinimas ir sustiprėjimas paveldėtajame soste yra tai svarbiausis Samuėlio knygų dalykas. Pasakojama paties Samuėlio istorija, nes juo Dievas teikėsi pasinaudoti kaip įrankiu amžinojo sosto įsteigime, prirengiant visų pirma tautą, kad ji taptų to sosto verta, ir per jį suteikiant Dovidui tą sostą apimti. Pasakojama Sauliaus istorija, kad pamokius, jog ne bet kokiam karaliui gali būti įteikta karališkoji lazda, o tik tam, kurs yra pagal Dievo širdį. Todėl tai ir tenka padaryti išvada, kad pirmasis Samuėlio knygų autoriaus tikslas buvo iškelti aikštėn Dievo ištikimumą, apsireiškusį amžinojo sosto įsteigimu Dovido namuose

Antrinis tų knygų tikslas galėjo būti tas, kad, nurodžius skirtumą tarp Sauliaus ir Dovido, statyti prieš akis visiems būsimiems Israėlio karaliams pavyzdį, iš kurio jie mokytųsi, kokio karaliaus Dievas nori savo išrinktajai tautai

5. Samuėlio knygos turi ypatingą svarbą ne tik dėlto, kad jose pirmą kartą minimas Mesijo vardas, bet ypač dėlto, kad karalius Dovidas daugelyje savo gyvenimo aplinkybių, savo pažeminimuose ir kentėjimuose, o taipgi savo išaugštinime ir šlovėje, pasirodo kaip tikras paveikslas, figūra Kristaus ; jis sujungė savo asmenyje visas tris Išganytojo pareigas, nes buvo karalius pagal Dievo širdį, buvo pranašas savo psalmėse ir pagaliau ėjo dalimi kunigo pareigas, apsivilkdamas kunigiškais drabužiais ir laimindamas tautą kunigų būdu

Istorijos atžvilgiu Samuėlio knygos yra ypač svarbios dėlto, kad čia matome, kaip stojus atskirų Dievo pašaukiamų Teisėjų vieton karaliams, kuriems Viešpats toliau nebevadovavo betarpiškai, pasikeitė nevienas dalykas kaip politiniame stovyje, taip ir religiniame. Jei ir anksčiau

nuo pat Mošės laikų nestigo Israėliui pranašų, tai dabar Dievas juos siųsdavo savo tautai beveik vieną po kito, kad būtų jo pilnateisiais atstovais ne tik pas tautą, bet ir pas karalius ir todėl, kad tvarkytų pačią karalių valdžią. Be to, čia dar matome, kaip susitvarkius išviršinio Dievo garbinimo apeigoms, pakilo kunigijos orumas, ir kaip ji įgijo tą įtaką tautos gyvenime, kuri jai priderėjo iš Dievo paskyrimo

6. Tikrų žinių, kas buvo Samuėlio knygų autorius, nėra. Negalėjo juo būti visų pirma pats Samuėlis, nes Sauliaus veikla ir visas Dovido gyvenimas žymiai vėlesni, nes Samuėlis mirė pirm Sauliaus. Ne jo parašyta ir pirmoji knygos dalis, kurioje kalbama apie atsitikimus, įvykusius dar prie gyvos Samuėlio galvos, nes viena svarbiausi idėja, pravesta per visą knygą, jos išvaizda ir rašymo būdo vienodumas liudija, kad visą knygą parašė vienas žmogus. Reikia tačiau manyti, kad autorius be abejonės naudojosi be kitų šaltinių ypač raštais pranašų Samuėlio, Natano ir Gado, taip tačiau, kad ne visa paėmė, kas juose buvo, nes Kronikos knygų autorius, kurs sakosi naudojęsis įvardintais šaltiniais, duoda daugiau žinių apie Dovidą, negu randame Samuėlio knygose

Iš kaikurių Samuėlio knygų išsireiškimų reikia daryti išvada, kad jų autorius gyveno tuomet, kada Žydai jau buvo pasidalinę į dvi karalysti. Pasakymas, kad Sikelegas, Pilistimų kunigaikščio Akhio atiduotas Dovidui, tebepriklausęs Judo karaliams iki šiai dienai, ty, iki autoriaus dienų, liudija, kad tuomet jau buvo dvi karalysti, Israėlio ir Judo, nes kolei Žydai nebuvo pasidalinę, jų valstybė buvo vadinama tiktai Israėlio karalyste. Be to, išsireiškimo būdas, paimtas iš Samuėlio laikų, buvo autoriaus laikais pasenęs, nebesuprantamas ir reikalavo paaiškinimo /1 Kar 9,9/ ; karalių dukterys dėvėdavo kitokius rūbus negu Dovido dienose /2 Kar 13,8/, galima gi spėlioti, kad tokį pakitėjimą padarė svetimtautės Saliamono moterys. Iš viso to reikia padaryti išvada, kad Samuėlio knygos galėjo atsirasti tik Saliamonui mirus, ir ne be pagrindo spėjama, kad jos parašytos karaliaus Roboamo dienose, kuomet ypač reikėjo ir pats karalius ir tauta pamokyti, jog jie buvo iškrydę iš tikrojo kelio

7. Nors veikalo autorius nežinomas, bet jo istorinį tikrumą pakankamai patvirtina kitos paskesnės šv Rašto knygos, kuriose minimi tie patys atsitikimai ir tokiuo pat būdu ; apie tai liudija ir pats autorius, duodamas savo veikale daugybę smulkmenų, kurios visai sutinka su ano laiko papročiais, aprašydamas tikriausiai įvairias jame minimas vietas, apie visus kalbėdamas atvirai, nežiūrint asmenų, neslepiant ydų, kaip Helio ir Sauliaus, taip ir Samuėlio ir Dovido

Kad Samuėlio knygos buvo visuomet laikomos Dievo įkvėptomis ir šv Rašto dalimi, patvirtina daugybė liudijimų Senojo ir Naujojo Testamento

PIRMOJI SAMUĖLIO KNYGA

kurią mes vadiname *Pirmąja Karalių*

1. Buvo vienas vyras iš Ramataimsophimo Ephraimo kalnuose, vardu Elkana. Jis buvo Ephratietis, Supho sūnaus Tohaus sūnaus Eliaus sūnaus Jerohamo sūnus. ²Jis turėjo dvi žmonas, vieną vardu Oną, o antroji buvo vardu Phenėna. Phenėna turėjo sūnų, o Onos nebuvo vaikų. ³Tasai vyras eidavo iš savo miesto paskirtomis dienomis pagarbintų

I. Samuėlio istorija.

1. Samuėlio užgimimas ir pašventimas.

Pirmojoje Samuėlio knygų dalyje /1,1-7,17/ aprašomi kaikurie žymesni atsitikimai iš gyvenimo Samuėlio, kuriuo Dievas teikėsi pasinaudoti kaip įrankiu, kad per jį padėtų pamatinį amžinojo sosto akmenį Dovido namuose

1,1-2,11. Pasakojimas pradedamas paminėjimu Samuėlio gimimo ir pašventimo Dievui. Nevaisinga Elkanos žmona Ona karšta malda prašo sau iš Dievo sūnaus, kurį ji žada pašvęsti Dievui /1,1-18/, o kai Dievas ją išklauso, ji atiduoda vyriausiam kunigui Heliui tą savo sūnų, kad jis tarnautų šventykloje /1,19-28/, ir prakilnios giesmės žodžiais dėkoja už suteiktą malonę /2,1-11/

1. ¹*Ramataimsophimo.* Tas vardas sudėtas iš dviejų: Ramataim ir Sophimo. Pirmasis yra dviskaita vardo Ramah, kurs reiškia a u g š t u m ą ar kauburį. Spėjama, kad Ramos miestas buvo Benjamino giminėje tarp Betliejaus ir Ebrono. — Sophimu gal buvo vadinama apylinkė, kur buvo gimtinis Elkanos miestas. Elkana buvo Levitas iš Kaato palikuonių /žr 1 Kron 6,22.../, ir priderėjo Ephraimo giminei, bet jis su savo šeima buvo apsigyvenęs Ramoje. — *Ephraimo kalnuose.* Taip buvo vadinami Palestinos vidurio kalnai, kurie siekia pietuose Benjamino giminės plotą. — *Ephratietis.* Tas vardas čia ir kaikuriose kitose vietose reiškia tą pat, ką ir Ephraimietis; bet žem 17,12; Rut 1,2 taip pat buvo vadinami senovinės Ephratos arba Betliejaus gyventojai. — ²*Oną.* Ebr *Khannah,* malonė. — *Phenėna.* Ebr *Peninnah,* perlas. — *Nebuvo vaikų.* Tai buvo laikoma S Įst dideliu pažeminimu ir nelaime. — ³*Eidavo*: taip kaip buvo įsakyta Mošės įstatyme /Pak 16,16/. — *Kareivijų Viešpačiui.* Ebr *Yahveh tseba'oth.* Tas garbingas Dievo vardas, vartojamas toliau S Į gana dažnai, sutinkamas čia pirmą kartą. Iš ko ta Viešpaties kareivija susideda, paaiškino dangiškosios kariuomenės kunigaikštis žemiškam, Dievo paskirtam, vadui Jošuei /žr Još 5,14/. Kaikuriose vietose tuo vardu apimami ne tik angelai, bet taipgi žvaigždės. Kolei Abraomo giminė tebebuvo viena didelė šeimyna, Dievas norėjo, kad jį vadintų vardu, išreiškiančiu artimybę su ta šeimyna: Abraomo, Isaoko, Jokubo Dievas, jūsų tėvų Dievas; bet dabar, kada

ir aukų darytų kareivijų Viešpačiui Sile. Tenai gi buvo du Helio sūnu,
Ophnis ir Phinėjas, Viešpaties kunigai. [4]Taigi atėjo diena, ir Elkana,
atnašavęs aukas, davė dalis savo žmonai Phenėnai ir visiems jos sūnums
bei dukterims. [5]Onai gi davė nuliūdęs vieną dalį, nes jis mylėjo Oną.
Mat, Viešpats buvo užrakinęs jos įsčią. [6]Vargino gi ją taipgi jos pavy-
dininkė ir labai kankino tuo, kad prikaišiojo, jog Viešpats buvo užrakinęs
jos įsčią. [7]Taip ji darė kas metai, kuomet, laikui atėjus, keliavo į Viešpa-
ties šventyklą, ir taip ją erzino ; Ona gi verkdavo ir neimdavo valgio.
[8]Taigi jos vyras Elkana jai tarė : Ona, ko verki ? ir kodėl nevalgai ? ko-
dėl tavo širdis nuliūdusi ? Argi aš tau ne geresnis už dešimtį sūnų ?
[9]Pavalgius gi ir atsigėrus Sile, Ona atsikėlė ; o kai kunigas Helis
sėdėjo kraseje ties Viešpaties šventyklos durimis, [10]Ona, turėdama labai
apkartusią širdį, meldėsi į Viešpatį, gausiai raudodama, [11]ir padarė apža-
dą, sakydama : Kareivijų Viešpatie, jei pažvelgsi ir pamatysi tavo tarnai-
tės suspaudimą, atsiminsi mane ir neužmirši tavo tarnaitės, jei duosi
savo vergei vyriškos lyties vaiką, aš jį atiduosiu Viešpačiui visoms jo
gyvenimo dienoms, ir skustuvas nepereis per jo galvą. [12]Atsitiko gi, kad
jai ilgai besimeldžiant Viešpaties akivaizdoje, Helis stebėjo jos burną.
[13]Ona tuo tarpu kalbėjo savo širdyje, ir tik jos lūpos krutėjo, bet balso
visai nesigirdėjo. Todėl Helis manė ją esant apsigėrusią [14]ir jai tarė : Kolei
gi būsi girta ? Suvirškink truputį vyną, kurio esi pilna. [15]Ona atsaky-
dama tarė : Anaiptol, mano valdove, nes aš esu labai nelaiminga mote-
riškė ; vyno ir nieko kito, kas gali nugirdyti, aš negėriau, bet tik at-
vėriau savo sielą Viešpaties akivaizdoje. [16]Nemanyk apie savo tarnaitę
kaip apie vieną iš Belialio dukterų, nes dėl skausmo ir sielvarto daugy-
bės aš kalbėjau iki šiai valandai. [17]Tuomet Helis jai tarė : Eik ramybėje,
o Israėlio Dievas teįvykdo tavo prašymą, su kuriuo į jį kreipeis.[18]Ji gi
tarė : Kadgi tavo tarnaitė rastų tavo akyse malonę. Po to moteriškė
nuėjo savo keliu ir valgė, o jos veidas daugiau nebesikeitė

iš Israēlaičių pasidarē visa tauta, kuri trumpu laiku turējo gauti karalių, Dievas pasirodo turįs savosios kariuomenēs apstoto karaliaus vardą. — *Sile.* Tenai tebebuvo nuo Jošuēs laikų sandoros padangtē ir skrynia. — *Tenai gi buvo du...* Ta pastaba turi prirengti tolimesnį pasakojimą. — [4]*Davē dalis...* Plg Kun 7,11... — [5]*Vieną dalį.* Tikriau anot ebr t, dvi dali.— [6]*Pavydininkē* ! Phenēna pavydējo Onai didesnēs vyro meilēs. Taip daugmoterystē ir geriausiose šeimose buvo daugelio nesutikimų šaltinis. — [8]*Jai tarē* : vieną kartą. — *Už dešimtį sūnų* : už daugelį vaikų

[9]*Helis* : vyriausis tuo metu kunigas. Jis buvo Aarono palikuonis per Itamarą /žr 1 Kron 24,3/. Kada ir kodēl vyriausiojo kunigo pareigos perējo iš Eleazaro palikuonių į Itamaro, nežinia. — *Krasēje.* Buvo tai, matomai, tam tyčia padaryta vieta ties padangtēs anga, kur vyriausis kunigas paprastai sēdēdavo iškilmingesniuose atsitikimuose. — [11]*Visoms ... dienoms.* Gimsiantis kūdikis kaip Levito sūnus ir be ypatingo apžado priderējo Viešpačiui, bet būtų turējęs eiti levito pareigas nuo 25 savo amžiaus metų lig 50 ; Ona gi žada jį pašvęsti visam jo gyvenimui ir tai kaip nazirą. Plg Sk 4,3 ; 8,24. — *Skustuvas nepereis...* Nekerpami plaukai buvo nazirų žymē. Plg Sk 6,1... Teis 13,2-5. — [14]*Kolei gi būsi girta* : kolei gi elgsies, kaip elgiasi girtuokliai. — [16]*Vieną iš Belialio dukterų,* ty, tarsi būčiau nedora moteriškē. Plg Teis 19,22 ; Pak 13,13. Nors ir visai neteisingai įtariama, Ona tačiau atsako ir paaiškina savo pasielgimą labai nuolankiai. — [17]*Eik ramybēje...* Pamatęs savo klaidą, Helis tēviškai atsisveikindamas su moteriške, išreiškia jai savo linkējimus. — [18]*Jos veidas...* Ebr t galima būtų išversti taip : ir jos

[19]Atsikėlę rytmetį, jie pagarbino Viešpaties akivaizdoje, grįžo atgal
ir parėjo į savo namus Ramaton. Elkana pažino savo moterį Oną, ir
Viešpats ją atsiminė. [20]O praslinkus dienoms atsitiko, kad Ona pradėjo,
pagimdė sūnų ir jį praminė vardu Samuėlis, nes ji buvo jo prašiusi iš
Viešpaties
[21]O kai jos vyras Elkana ir visi jo namai ėjo atnašauti Viešpačiui
iškilmingos aukos ir kas jo buvo žadėta, [22]Ona neėjo, nes ji sakė savo
vyrui: Aš neeisiu, kolei kūdikis nebus nujunkytas; paskui aš jį nuvesiu,
kad pasirodytų Viešpaties akivaizdoje ir pasiliktų tenai nuolatos. [23]Jos
vyras Elkana jai tarė: Daryk, kas tau rodosi gera, ir pasilik, kolei jo
nenujunkysi; o aš maldauju, kad Viešpats įvykdytų savo žodį. Taigi
moteriškė pasiliko ir žindė savo sūnų, kolei jo neatpratino nuo pieno;
[24]O nujunkius vedėsi jį draug su savim, su trimis veršiais, trimis miltų
saikais ir ąsočiu vyno ir jį nusivedė prie Viešpaties namų Sile. Vaikas
dar tebebuvo visai mažas. [25]Jie paaukojo veršį ir atidavė vaiką Heliui.
[26]O Ona tarė: Meldžiamasis mano valdove, kaip gyva tavo siela, val-
dove! aš esu ana moteriškė, kuri čia stovėjo tavo akivaizdoje, melsdama
Viešpatį. [27]Aš meldžiausi dėl šito vaiko, ir Viešpats man suteikė mano
prašymą, su kuriuo aš į jį kreipiaus. [28]Todėl tai aš jį pavedžiau Viešpa-
čiui visoms dienoms, kolei jis priklausys Viešpačiui. Ir jie tenai pagar-
bino Viešpatį
Ona gi meldėsi ir tarė:

2. [1]Mano širdis džiūgauja Viešpatyje,
ir mano ragas pakilo augštyn mano Dievuje.
Dabar aš galiu mano burną atverti prieš mano neprietelius,
nes man leista džiaugtis tavo pagalba.
[2]Nė vienas nėra taip šventas kaip Viešpats;
nes ir nėra kito, tave išskyrus,
ir nėra kito tokio Dievo, kaip mūsų Dievas!

---

veidas jau nebebuvo daugiau tas pats, ty, nebesimatē Onos veide paprasto nuliūdimo, nes jis pasidarē visai ramus

[19]*Ramaton*: Ramon. Žr aug 1 e. — *Atsiminē*: suteikē jai malonę, kurios prašē. — [20]*Samuēlis.* Ebr *Šemu'el.* Tas vardas sutrumpintas iš žodžių *Šemua 'el* ir reiškia: Dievo išklausytas

[21]*Iškilmingos*: metinēs. – *Kas jo buvo žadēta.* Matomai ir Elkana buvo padaręs iš savo pusēs apžadą, jei Dievas duos Onai sūnų. — [22]*Nebus nujunkytas.* Rytų kraštuose kūdikius žindo gana ilgai, iki trejų metų, ar net ir ilgiau. Plg 2 Mak 7,28. — 7,28. — [24]*Su trimis veršiais.* Tikriau: su treigiu veršiu. Prie kruvinos aukos būdavo pridedama miltų ir liejamoji auka; todēl buvo pasiimta ir tų dalykų. Plg Kun 6,14... — [26]*Kaip gyva...* Priesaikos žodžiai. Jie gana dažnai sutinkami šitoje knygoje. — [28]*Kolei jis priklausys...* Visam jo gyvenimui

Ona gi meldēsi... Onos malda turi pavidalą gražios giesmēs, kurioje ji dēkoja už jai suteiktą malonę ir draug išreiškia savo pasitikējimą Viešpačiu būsimam laikui

2. [1]*Mano širdis...* Giesmē prasideda didelio džiaugsmo išreiškimu. — *Mano ragas....* Augštyn iškeltas ragas yra ženklas vidinēs stiprybēs. Panašumas tarp šitos giesmēs žodžių ir Marijos bei Zakarijo giesmių /žr Lk 1,46...48.../ parodo, kad Israēlio sūnūs Onos giesmēje matē ne tik džiaugsmo išreiškimą vien dēlei jai asmeniškai suteiktosios malonēs, bet taipgi ir pranašystę apie Dievo apvaizdos veikimą tolimoje ateityje. — *Mano burną...* Ona nebebijo da-

3Liaukitės dauginę savo pasididžiavimo kalbas, kuriomis giriatės;
temiršta jūsų burnoje kiekvienas išdidus žodis.
Nes Viešpats yra visa žinantis Dievas.
Jo yra svarstomi veiksmai.
4Karžygių kilpinys sulaužytas,
o silpnieji yra sujuosti stiprybe.
5Kurie pirma buvo sotūs, turi tarnauti už duoną,
o alkanieji pasotinti;
Nevaisingoji pagimdys daugelį,
o turėjusi daug vaikų vysta iš liūdesio.
6Viešpats marina ir į gyvenimą grąžina, Pak 32,39
nuveda į mirusiųjų buveinę ir atgal atveda. Tob 13,2 Išm 16,13
7Viešpats daro beturtį ir turtingą,
pažemina ir išaugština.
8Jis ištraukia iš dulkių vargdienį
ir iš purvų pakelia beturtį;
sodina juos šalia kunigaikščių,
skiria jiems garbės krases.
Nes Viešpaties yra žemės šulai,
ir ant jų jis parėmė pasaulį.
9Jis sergės šventųjų žingsnius,
ir bedieviai nutils tamsybėje;
nes savo stiprybe žmogus nepasiekia pergalės.
10Viešpaties bus išgąsdinti jojo priešai;
jis griaus ant jų iš dangaus.
Viešpats teis žemės kraštus,
suteiks valdžią savo karaliui,
ir išaugštins savo Pateptojo ragą.
11Po to Elkana sugrįžo Ramaton į savo namus; vaikas gi buvo
tarnautojas Viešpaties akivaizdoje po kunigo Helio akimis
12O Helio sūnūs buvo Belialio vaikai; jie nenorėjo žinoti Viešpa-
ties, 13nei kunigų prievolių tautai; bet kas tik būdavo pasipjovęs auką,
ateidavo kunigo tarnas, tebeverdant mėsą; jis, turėdamas savo rankoje

---

bar žmonių priekaištų, nes Dievas buvo ją išlaisvinęs nuo paniekinimo. — 2*Nē vienas...* Čia Ona ima šlovinti Dievo savybes, šventumą ir visagalybę. — *Dievo.* Ebr t: *Tsur,* uola. Žr Pak 32,4 paaišk. — 3*Nes Viešpats yra...* Tais žodžiais šlovinamas Dievo visažinojimas. — 4*Karžygių...* Antiteziniai aprašoma Dievo visagalybē. — 5*Pasotinti.* Ebr t: liovēsi, ty, jie nebealksta, arba turi poilsį. — *Daugelį.* Ebr t: septynis, ty: nemaža. — 6*Mirusiųjų buveinę.* Ebr *še'ol.* Plg Pak 32,29 ir k. — 9*Sergēs... žingsnius,* ty, visą jų elgesį, duodamas savo šviesos apstybę. — *Nutils.* Ebr t: žus. — 10*Jis griaus ant jų*: Dievas teis ir baus. —*Teis žemēs kraštus*: visą pasaulį — *Savo karaliui*: kurį Viešpats pasirinks. Daugelis aiškintojų mato Onos žodžiuose apie karalių ir Pateptąjį pranašystę apie Mesiją. Tačiau tuodu vardu visų pirma tinka Dovidui, kurį Onos sūnus turējo patepti karaliumi. Dovidas turējo būti figūra Jēzaus Kristaus, todēl Onos giesmēs žodžiai tiko jau Dovidui, bet pilnai buvo įvykdyti tik tuomet, kada jie galējo pasikartoti Marijos giesmēje *Magnificat*

11*Tarnautojas.* Ebr t: *mešareth* sakomas apie kunigų ir levitų tarnybą

2. Dievas skelbia bausmę Helio namams ir pasirenka Samuėlį savo pranašu

2,12-3,21. Tuo tarpu kad du Helio sūnu elgiasi labai nedorai /2, 12-17/,

trišakę, 14įkišdavo ją į katilą, ar į puodą, ar į keptuvą, ar į skardą,
ir visa, ką pakeldavo šakelės, kunigas imdavo sau ; taip jis darė visam
Israėliui, kas tik ateidavo į Silą. 15Net dar nesusmilkius taukų, kunigo
tarnas ateidavo ir sakydavo aukojančiam : Duok man mėsos, kad išvir-
čiau kunigui, nes neimsiu iš tavęs virtos mėsos, tik žalią. 16Aukojantis
jam sakydavo : Tegul pirma pagal paprotį šiandien bus sudeginti taukai,
o paskui imk sau, kiek tik tavo siela trokšta. Anas atsakydamas jam
tardavo : Anaiptol, nes tu turi duoti tuojau ; kitaip aš pasiimsiu prie-
varta. 17Taigi jaunuolių nusidėjimas buvo labai didelis Viešpaties aki-
vaizdoje, nes jie atitraukdavo žmones nuo Viešpaties aukos
18Vaikas gi Samuėlis tarnavo Viešpaties akivaizdoje, apjuostas lini-
niu antpečiu. 19Jo motina padarydavo jam taipgi mažą jupelę, kurią
atnešdavo paskirtomis dienomis, ateidama draug su savo vyru iškilmin-
gos aukos atnašautų. 20O Helis laimino Elkaną ir jo žmoną ir jam sakė :
Viešpats teduoda tau vaikų iš šitos moteriškės užuot užstato, kurį pave-
dei Viešpačiui. Paskui juodu grįžo į savo vietą. 21Taigi Viešpats aplan-
kė Oną ; ji pradėjo ir pagimdė tris sūnus ir dvi dukteris ; ir vaikas Sa-
muėlis padidėjo pas Viešpatį
22Helis buvo jau labai pasenęs ir girdėdamas visa, ką jo sūnudu
darė visam Israėliui, ir kad juodu miegodavo su moterimis, kurios bu-
dėdavo prie padangtės angos, 23jis juodviem sakė : Kodėl judu darota
tokiuos dalykus, dalykus pikčiausius, apie kuriuos aš girdžiu iš visos
tautos ? 24Nebedarykita, mano vaikai, nes negeras tai gandas, kurį aš
girdžiu, kad judu vedata į peržengimus Viešpaties tautą. 25Jei nusideda
vienas žmogus kitam žmogui, galima už jį permaldauti Dievą, bet jei
žmogus nusideda pačiam Dievui, kas už jį melsis ? Bet jie neklausė
savo tėvo balso, nes Viešpats norėjo nubausti juos mirtimi

mažas Samuēlis taip ištikimai tarnauja šventykloje, jog Dievas dēl jo suteikia gausių palaiminimą jojo tēvams /2,18-21/. Dēl nesudraudimo vaikų /2,22-26/ vienas pranašas, Dievui liepiant, skelbia Heliui jo paties ir jo namų žuvimą /2,27-36/. Ir jaunas Samuēlis gauna pirmą kartą iš Dievo apreiškimą apie bausmę, sutiksiančią Helį draug su jo namais /3,1-18/, ir nuo to laiko jis pamažu darosi vis labiau žinomas tautai, kaip ištikimas Viešpaties pranašas /3,19-21/

12*Belialio* : labai nedori. — *Nenorējo žinoti Viešpaties* : elgēsi kaip bedieviai. — 13*Auką*... Aprašomą šitose eil nusikaltimą Helio sūnūs darē dēkojimo aukose, kurios buvo sujungtos su religiniu pokyliu. Iš tokių aukų kunigams priderējo gyvulio krūtinē ir petis kaip jų dalis, kurią jie turēdavo gauti, kai tik aukos taukai buvo sudeginti ant altoriaus /žr Kun 7,30-34/ ; imti gi mēsos dalį pirm to sudeginimo ir kepti sau nuošaliai buvo didelis nusikaltimas, lygus šventvagystei /žr žem 29 e/. — 17*Nes jie atitraukdavo*... Ebr t : nes žmonēs niekais versdavo Viešpaties auką. Dabartiniame Vulgatos tekste yra spaudos klaida, nes seniau buvo ne *retrahebant*... bet : detrahebant homines sacrificio

18*Lininiu antpečiu*. Iš brangios medžiagos padarytas antpetis /*'ephod*/ buvo vyriausiojo kunigo apdaras /žr Iš 28,6.../ ; bet vēlesniais laikais juo gal apsivilkdavo ir paprasti kunigai. Samuēlio antpetis buvo lininis, todēl tik išvaizda buvo panašus į vyriausiojo kunigo ephodą ; bet ir tai buvo ženklas jo tarnybos Viešpačiui. — 19*Jupelę*. Ebr *me'il* vadinama ilga vyriausiojo kunigo jupa, o taipgi ir kitų augštą ir garbingą vietą turējusių žmonių ; todēl kūdikiui toks apdaras buvo nepaprastas. — 21*Padidējo* : augo

22*Su moterimis, kurios budēdavo*... Tos moterys atlikinēdavo įvairius darbus prie šventyklos. Plg Iš 38,8 ;

[26]Tuo tarpu vaikas Samuėlis darė pažangą ir augo, ir įtikdavo kaip Viešpačiui, taip ir žmonėms. [27]Vieną kartą Dievo žmogus atėjo pas Helį ir jam tarė : Štai ką sako Viešpats : Argi aš ne atvirai apsireiškiau tavo tėvo namams, kai jie buvo Egipte Paraono namuose ? [28]Aš pasirinkau jį sau kunigu iš visų Israėlio giminių, kad artintųsi prie mano altoriaus, degintų man smilkalus ir nešiotų ephodą mano akivaizdoje, daviau tavo tėvo namams visa iš Israėlio sūnų aukų. [29]Kodėl kojomis paspyrėte mano auką ir mano dovanas, kurias aš įsakiau atnašauti šventykloje ? ir kodėl tu labiau gerbei savo sūnudu negu mane, valgydami iš kiekvienos mano tautos Israėlio aukos pirmones ? [30]Todėl Viešpats, Israėlio Dievas, sako : Aš iš tikrųjų kalbėjau, kad tavo namai ir tavo tėvo namai tarnaus mano akivaizdoje per amžius. Dabar gi Viešpats sako : tebūna tai toli nuo manęs ; bet, kas mane pašlovins, tą aš pašlovinsiu ; kurie gi mane paniekina, bus paniekinti. [31]Štai ateina dienos, ir atkirsiu tavo petį ir tavo tėvo namų petį, kad per visas dienas nebūtų pasenusio tavo namuose. [32]Ir kuomet Israėlis bus visame laimingas, tu matysi šventykloje tą, kuriam pavydėsi, ir nebus tavo namuose seno žmogaus per visas dienas. [33]Tačiau nepašalinsiu visai vyro iš tavęs nuo savo altoriaus, bet tavo akys turės aptemti ir tavo siela krimstis, ir didelė tavo namų dalis mirs, atėjus į vyrų amžių. [34]Ženklas gi tau bus tai, kas atsitiks dviem tavo sūnum, Ophniui ir Phinėjui : Abudu numirs viena diena. [35]O aš pažadinsiu sau ištikimą kunigą, kurs darys, kaip mano širdžiai ir mano sielai patinka ; aš jam pastatysiu ištikimus namus, ir jis vaikščios mano Patep-

3 Kar 2,27

Lk 2,37. — [25]*Jei nusideda*... Mintis šitos nevisų vienodai verčiamos eil, regisi, yra toki : Jei vienas žmogus nusideda kitam, galima permaldauti Dievą, nes čia pat yra Dievo padangtē, kurioje jis gali melstis, ir auka, su kurios pagalba galima susiderinti su Dievu. Bet jei kas nusideda pačiam Dievui, paversdamas jo šventyklą paleistuvavimo vieta ir atitraukdamas žmones nuo jo aukų, koki gi dar lieka kita auka arba Dievui tinkanti malda, kuria būtų galima pagal Dievo valią laimēti kaltēs dovanojimą ir pasigailējimą ? — *Bet jie neklausē*... Koki bausmē buvo paskirta už nepaklusnumą, žr Pak 21,18... — *Viešpats norējo*... Iš šitų žodžių pasirodo, kad Helio sūnūs buvo sukietinę savo širdį nusidējimais ir Dievo malonēs atstūmimimu, todēl seniai buvo nusipelnę mirtį. Plg Iš 4,21

[26]*Darē pažangą ir augo*... Plg Lk 2,52. — [27]*Dievo žmogus* : pranašas. Daugiau žinių apie jį šv Rašte nēra. — [28]*Jį sau* : Aaroną. Toliau primenama svarbiausios kunigų pareigos : aukų darymas, smilkalų deginimas, tarpininkavimas tarp Dievo ir tautos ir nešiojimas Israēlio sūnų vardo Viešpaties akivaizdoje. Plg Iš 28,12. — *Iš... aukų* : aukų dalį, skirtą kunigams. Žr Pak 18,1. — [29]*Kojomis paspyrēte*. Taip išreiškiama aukų paniekinimo didumas. — *Valgydami*... Primenama pikti Helio sūnų darbai. Žr aug 12,16. — [30]*Sako*. Ebr *ne'um* : rečiau sutinkamas žodis, kurs reiškia iškilmingą Dievo ištarmę. — *Tarnaus... per amžius*. Dievas tai buvo žadējęs Aaronui /Iš 25,2.../, paskui Phinējui /Sk 25,13/. Savo pažadą jis atima iš Helio šeimos. Toliau nebe kilmē tiesiąja linija, bet asmens vertē nutars, kas iš Aarono palikuonių bus vyriausis kunigas. — [31]*Tavo petį*... Petis yra stiprumo simbolis ; kontekstas nurodo, kad petimi čia pavadinti jauni vyrai, visų pirma gi du Helio sūnu. — *Nebūtų pasenusio* : visi mirs jauni, nesulaukdami senatvēs. — [32]*Tą, kuriam pavydēsi* : Vyriausį kunigą iš Eleazaro šeimos, kuriai tos augštos pareigos bus sugrąžintos. Žr 3 Kar 2,26. 27. Matys gi tą nupuolimą Helis savo palikuonių akimis, taip pat kaip savo pranokējų akimis matē išaugštinimą. Toki prasmē yra Vulgatos ; bet ebr žodis *tsar* reiškia tikriausiai ne *aemulum*, bet suspaudimą ; todēl

tojo akivaizdoje per visas dienas. [36]Atsitiks gi, jog, kas tik bus likęs
tavo namuose, ateis, kad būtų už jį pasimelsta, atnašaus sidabrinį pi-
nigą ir duonos paplotį ir sakys : Prileisk mane, meldžiamasis, prie vienos
kunigų dalies, kad valgyčiau duonos kąsnelį

3. [1]Vaikas Samuėlis tarnavo Viešpačiui Helio akivaizdoje, o Viešpa-
ties žodžiai anose dienose buvo labai brangūs ir nebuvo suteikiama re-
gėjimų. [2]Atsitiko tat vieną dieną, kuomet Helis gulėjo savo vietoje, jo
gi akys buvo aptemusios, ir jis negalėjo matyti, [3]kad, dar neužgesintam
esant Dievo žiburiui, Samuėlis miegojo Viešpaties šventykloje, kur buvo
Dievo skrynia. [4]Ir Viešpats pašaukė Samuėlį, kurs atsakydamas tarė:
Štai aš. [5]Jis nubėgo pas Helį ir tarė : Štai aš, nes tu mane šaukei. Tasai
tarė : Grįžk ir miegok. Jis nuėjo ir miegojo. [6]Viešpats gi vėl ėmė šaukti
Samuėlį ; o Samuėlis atsikėlęs nuėjo pas Helį ir tarė : Štai aš, nes tu
mane šaukei. Anas atsakė : Aš tavęs nešaukiau, mano sūnau ; grįžk ir
miegok. [7]Taigi Samuėlis dar nebuvo pažinęs Viešpaties, ir Viešpaties
žodis jam nebuvo buvęs apreikštas. [8]Viešpats dar trečią kartą pašaukė
Samuėlį, kurs atsikėlęs, nuėjo pas Helį [9]ir tarė : Štai aš, nes mane šau-
kei. Helis tat suprato, kad Viešpats šaukia vaiką, ir tarė Samuėliui :
Eik ir miegok ; o jei dar tave pašauktų, tu sakysi : Kalbėk, Viešpatie,
nes tavo tarnas klauso. Taigi Samuėlis nuėjo ir miegojo savo vietoje
[10]O Viešpats atėjo, atsistojo ir kaip buvo du kartu pirma šaukęs,
vėl pašaukė : Samuėli, Samuėli ! Samuėlis gi tarė : Kalbėk, Viešpatie,

---

čia gal pranašaujama artimas pralaimējimas Apheke ir paēmimas nelaisvēn sandoros skrynios /žr žem 4,1.../. — [33]*Nepašalinsiu visai.* Nevisi Helio palikuonys bus sunaikinti ; kaikurie jų pasiliks, bet tik dēl to, kad būtų liudytojais jų namų suvargimo. — [34]*Ženklas gi... bus* : kad pranašystē bus įvykdyta. Žr žem 4,11. — [35]*Ištikimą kunigą* : tikriausiai ne Samuēlį, nes jis buvo tik levitas ir neējo vyriausiojo kunigo pareigų ; taipgi ne Kristų, nes jis buvo ne tik vyriausis kunigas, bet draug ir patēptasis — karalius, todēl gal Sadoką iš Eleazaro šeimos, kurį vyriausiuoju kunigu paskyrē Saliamonas, atstatęs Itamaro palikuonį Abiatarą. Žr 1 Kron 6, 8,15. — *Mano Pateptojo* : Israēlio karaliaus. Todēl čia pranašaujama ir būsimą karalystēs įsteigimą. — [36]*Atsitiks gi...* Pranašaujama didelis Helio šeimos skurdas. — *Ateis, kad...* Ebr t : ateis, kad kniūbsčias parpultų prieš jį, ty prieš ištikimą kunigą. — *Atnašaus sidabrinį...* Kas prašydavo malonēs, tas duodavo dovanų. Helio palikuonys taip bus nuskurdę, kad tik labai menkas dovanas tegalēs duoti ; prašys gi jie kaip malonēs, kad jiems būtų leista atlikinēti bet kurias paprastų kunigų pareigas ir taip pelnytis maistą. Iš paskesnių laikų tokios yra žinios šv Rašte apie Helio palikuonis. Minimas jo sūnaus Phinējo sūnus Akhitobas ir Ikhabodas /žr žem 14,3.21/, du Akhitobo sūnu Akhijas /14,3/ ir vyriausis kunigas Akhimelekas, kurs kartu su kitais 48 kunigais iš Itamaro palikuonių buvo, Sauliui liepiant, nužudytas /14,18/ ; Akhimeleko sūnus Abiataras nešiojo ephodą karaliaujant Dovidui, bet Saliamono buvo ištremtas į kunigų miestą Anatotą, o jo vieton pastatytas Sadokas iš Eleazaro šeimos. Žr 3 Kar 2,26.27.35

3. [1]*Brangūs* : retai suteikiami. — [3]*Dar neužgesintam...* Lempos padangtēs žibintuve buvo uždegamos vakare ir gesinamos rytmetį. Plg Iš 27,20.21 ir k. — *Viešpaties šventykloje* : tikriausiai kuriame nors kambarēlyje prie pačios padangtēs, o ne viduje. Iš tos aplinkybēs, kad sandoros skrynia buvo arti, Helis suprato, jog Samuēlį šaukia Dievas. — [7]*Nebuvo pažinęs* : neturējo betarpiškų santykių su Viešpačiu. Visai kitoks buvo dviejų Helio sūnų nežinojimas

nes tavo tarnas klauso. [11]Tuomet Viešpats tarė Samuėliui : Štai aš darau Israėlyje dalyką, kurį kas tik išgirs, spengs abi jo ausi. [12]Tą dieną aš sukelsiu prieš Helį visa, ką esu kalbėjęs prieš jo namus ; pradėsiu ir pabaigsiu. [13]Nes aš jam iš anksto paskelbiau, kad teisiu dėl nedorybės jo namus per amžius, nes jis žinojo, kad jo sūnūs elgiasi netikusiai, ir jų nesudraudė. [14]Todėl aš prisiekiau Helio namams, kad už jo namų nedorybę nebus galima permaldauti aukomis ir dovanomis per amžius. [15]Samuėlis miegojo iki rytui ir atidarė Viešpaties namų duris. Tačiau Samuėlis bijojo pasakyti Heliui apie regėjimą. [16]Bet Helis pasišaukė Samuėlį ir jam tarė : Mano sūnau, Samuėli ! Jis atsakydamas tarė : Aš čia. [17]Helis jį paklausė : Kokie yra žodžiai, kuriuos Viešpats tau kalbėjo ? Meldžiamasis neslėpk nuo manęs. Dievas tai tau tepadaro ir tai teprideda, jei paslėpsi nuo manęs nors vieną žodį iš to, kas tau pasakyta. [18]Taigi Samuėlis jam papasakojo visus žodžius ir nepaslėpė nuo jo. O anas atsakė : Jis yra Viešpats ; tedaro, kas gera jo akyse

[19]Samuėlis augo, ir Viešpats buvo su juo, ir nė vienas iš jo žodžių nekrito žemėn. [20]Visas Israėlis nuo Dano iki Bersabėjai patyrė, kad Samuėlis yra ištikimas Viešpaties pranašas. [21]Viešpats ir toliau apsireikšdavo Sile ; nes Viešpats buvo apsireiškęs Samuėliui Sile pagal Viešpaties žodį. Ir Samuėlio žodis ėjo į visą Israėlį

4. [1]Anose dienose atsitiko, kad Pilistimai susirinko į kovą. Taigi Israėlis išėjo kovoti prieš Pilistimus ir sustatė stovyklas prie Pagalbos akmens. Tuo tarpu Pilistimai atėjo į Apheką [2]ir sustojo kariškoje eilėje

---

[10]*Viešpats atējo...* Todēl Samuēlis ne tik girdējo kalbančiojo balsą, bet taipgi matē jam pasireiškiantį Viešpatį regimame pavidale. — [11]*Spengs abi jo ausi.* Išsireiškimas, kuriuo pažymima baisių nelaimių priartējimas. Plg 4 Kar 21,12 ; Jer 19,3. — [12]*Sukelsiu... ką esu kalbējęs* : kas buvo paskelbta per pranašą. Žr aug 2,27... — [13]*Nesudraudē.* Helis tiktai peikē dviejų savo sūnų pasielgimą ir tai perdaug vēlai ; kaip tautos teisējas jis turējo kitaip pasielgti. — [14]*Nebus galima permaldauti.* Ne pačiomis aukomis buvo atleidžiama kaltybē, bet tik tuomet, kada prie jų prisidēdavo tikra atgaila. Plg Sk 15,26-31. — *Aukomis ir dovanomis.* Anot ebr t kruvinomis /zebakh/ ir duoninēmis /minkhah/ aukomis. — [15]*Miegojo.* Ebr t : gulējo. — *Atidarē...* Buvo tai viena iš levitų prievolių ; ją vykdē Samuēlis. Seniau padangtē neturējo tikrų durų, o tik uždangą, bet dabar tikriausiai buvo jau padarytos ir durys. — [17]*Dievas tau tepadaro....* Priesaikos žodžiai. Plg Rut 1,17. — [18]*Jis yra Viešpats...* Helis buvo kaltas, bet jo tikējimas ir pasidavimas Dievo valiai tikrai pagirtini

[19]*Viešpats buvo su juo* : kaip su patriarkais, Moše, Jošue ir kitais savo išrinktaisiais. *Nē vienas iš jo žodžių...* Ebr t : ir Dievas neleido nukristi. — Pranašo žodis tuomet krenta žemēn, jei neįvykdomas. Įvykdami Samuēlio žodžiai liudijo, kad jis iš tikrųjų yra Dievo pasiuntinys. — [20]*Nuo Dano...* Dano miestas pačioje Palestinos šiaurēje, Bersabēja gi pietuose. — [21]*Viešpats ir toliau...* Todēl jo žodžiai pasidarē ne taip retas dalykas, kaip paminēta 1 e. — *Pagal Viešpaties žodį* : Viešpaties žodžiais. — *Ir Samuēlio žodis...* Tais žodžiais ebr t pradedama sekantis naujas straipsnis

3. Dievo ištarmės prieš Helio namus įvykdymas

4,1-22. Kilus karui su Pilistimais, Israēlio sūnūs, nugalēti pirmame susirēmime, atsineša į stovyklą sandoros skrynią, bet Pilistimai sumuša juos antrą kartą, paima nelaisvēn skrynią ir užmuša du Helio sūnu. Gavęs žinią apie tą nelaimę miršta Helis, o taipgi ir jo marti, pagimdydama sūnų

4. [1]*Anose dienose... į kovą.* Tų žodžių nēra ebr t ; jie paimti iš LXX.

prieš Israėlį. Bet prasidėjus kovai, Israėlis ėmė bėgti nuo Pilistimų, ir tame susirėmime buvo užmušta visur laukuose apie keturis tūkstančius vyrų

[3]Tauta sugrįžo į stovyklas, o senesnieji iš Israėlio sakė : Kodėl Viešpats mus ištiko šiandien Pilistimų akivaizdoje ? Atsineškime pas save iš Silo Viešpaties sandoros skrynią ir tegul ateina į mūsų tarpą, kad mus išgelbėtų iš mūsų nepritelių rankos. [4]Tauta tat nusiuntė į Silą ir pasiėmė iš ten kareivijų Viešpaties, sėdinčiojo ant kherubimų, sandoros skrynią, o su sandoros skrynia buvo du Helio sūnu, Ophnis ir Phinėjas. [5]Atvykus Viešpaties sandoros skryniai į stovyklas, visas Israėlis ėmė šūkauti dideliu šauksmu, taip kad žemė skambėjo. [6]Pilistimai išgirdo šauksmo balsą ir tarė : Ką reiškia tas didelio šauksmo garsas Ebrajų stovyklose ? Ir patyrę, kad Viešpaties skrynia atvykusi į stovyklą, [7]Pilistimai nusigando ir sakė : Dievas atėjo į stovyklą ; vaitodami jie sakė : [8]Vargas mums ; nes nebuvo taip didelio džiaugsmo nei vakar, nei užvakar ; vargas mums ! Kas mus išgelbės iš šitų prakilnių Dievų rankos ? Tie tai yra Dievai, kurie ištiko Egiptą visokiomis slogomis tyruose. [9]Būkite drąsūs, Pilistimai, ir būkite vyrai, kad nereiktų tarnauti Ebrajams, kaip jie mums tarnavo ; būkite drąsūs ir kovokite. [10]Taigi Plistimai kovojo, o Israėlis buvo sumuštas, ir kiekvienas bėgo į savo padangtę. Pralaimėjimas buvo labai didelis, nes iš Israėlio krito trys dešimtys tūkstančių pėstininkų. [11]Dievo skrynia buvo paimta nelaisvėn ; žuvo taipgi du Helio sūnu, Ophnis ir Phinėjas

[12]O vienas vyras iš Benjamino, išbėgęs iš mūšio, atėjo tą pačią dieną su perplėštais drabužiais ir dulkėmis apsibarstęs galvą į Silą. [13]Jam ateinant, Helis žiūrėdamas sėdėjo krasėje ties keliu ; nes jo širdis buvo pilna baimės dėl Viešpaties skrynios. Anas gi vyras įėjęs paskelbė miestui, ir visas miestas ėmė raudoti. [14]Helis, išgirdęs šauksmo balsą, tarė : Ką reiškia tas garsus triukšmas ? O anas pasiskubino, atėjo ir paskelbė Heliui. [15]Heliui jau buvo devynios dešimtys aštuoneri metai ; jo akys buvo aptemusios, ir jis nebegalėjo regėti. [16]Kai anas pasakė Heliui : Aš esu, kurs atvykau iš kovos ir kurs šiandien išbėgau iš mūšio, Helis jam

— *Pagalbos akmens.* Ebr *'Eben ha-'ezer.* Taip ta vieta buvo praminta žymiai vēliau. — *Į Apheką* : pietinēje Palestinoje netoli Masphos. — [2]*Ēmē bēgti nuo...* Ebr t : buvo sumuštas

[3]*Kodēl Viešpats...* Tikra pralaimējimo priežatis buvo Dievo tarnybos paniekinimas. Ji reikējo visų pirma pašalinti per atgailą ; bet Israēlio vyresnieji sakosi jos nežiną. Dievas leidžia pasilikti tam nežinojimui ir siunčia bausmę, kad iš jos patys suprastų savo nusikaltimą. — *Kad mus išgelbētų...* Kaipgi jiems galējo padēti sandoros skrynia, jei jie negerbē pačios sandoros ! — [4]*Ant kherubimų.* Ant skrynios viršaus buvo du auksiniu kherubimų paveikslu ; jie buvo tarsi Viešpaties sostas. — *Du Helio sūnu.* Tuodu buvo didžiausiu kaltininku, nes savo pasielgimu buvo atitolinę žmones nuo Viešpaties, nuo jo sandoros ; todēl juodviejų atvykimas buvo tarsi nauja priežastis, kad Israēlaičiai turējo pralaimēti kovą. — [7]*Dievas atējo...* Pilistimai atsiliepia apie Viešpatį ir sandoros skrynią pagonių būdu. — [11]*Dievo skrynia buvo paimta...* Plg Ps 77,56

[13]*Helis žiūrēdamas...* Jis beveik nieko nebematē. Helio pasielgimas liudija apie jo girtiną tikējimą, kurs tačiau neatpalaiduoja nuo kaltēs už nesudraudimą savo sūnų. — *Paskelbē miestui...* Taigi miesto gyventojai patyrē apie nelaimę pirma negu Helis. — [18]*Anam paminējus...* Ne sūnų mirtis, bet sandoros skrynios žuvimas įveikia Helį taip, kad jis apalpsta, krenta žemēn ir miršta. —

tarė: Kas gi asitiko, mano sūnau? [17]Atsakydamas tas, kurs buvo at-
nešęs žinią, tarė: Israėlis leidosi bėgti iš po Pilistimų akių, ir labai
daug iš tautos užmušta. Be to, žuvo ir du tavo sūnu, Ophnis ir Phinėjas,
o Dievo skrynia paimta nelaisvėn. [18]Anam paminėjus Dievo skrynią,
jis krito nuo krasės į užpakalį prie durų ir persilaužęs sprandą numirė;
nes jis buvo jau senas žmogus ir susilaukęs vėlyvo amžiaus. Jis teisė
Israėlį keturias dešimtis metų
[19]Jo marti Phinėjo žmona, buvo nėščia ir turėjo veikiai gimdyti;
išgirdus žinią, kad Dievo skrynia paimta, kad jos uošvis ir jos vyras
mirę, ji pasilenkė ir pagimdė; nes ją buvo užpuolę staigūs skausmai.
[20]Kai ji jau buvo marinama, tos moterys, kurios aplink ją stovėjo, jai
tarė: Nebijok, nes pagimdei sūnų. Ji joms neatsakė ir nekreipė dėmesio.
[21]Ji praminė vaiką Ikhabodu, sakydama: Atimta šlovė iš Israėlio, nes
Dievo skrynia paimta, taipgi dėl savo uošvio ir dėl savo vyro; [22]taigi
ji tarė: Atimta šlovė iš Israėlio; nes Dievo skrynia buvo paimta

5. [1]Pilistimai, paėmę Dievo skrynią, nusigabeno ją nuo Pagalbos
akmens į Azotą. [2]Pilistimai ėmė Dievo skrynią, įnešė ją į Dagono šven-
tyklą ir ją pastatė šalia Dagono. [3]O kai kitą dieną Azotiečiai atsikėlė
auštant, štai Dagonas gulėjo kniūbsčias žemėje prieš Viešpaties skrynią.
Jie paėmė Dagoną ir pastatė jį atgal į jo vietą. [4]Ir vėl atsikėlę sekan-
čios dienos rytą rado Dagoną, gulintį ant savo veido žemėje ties Vieš-
paties skrynia; Dagono gi galva ir du atkirstu jo rankų delnu buvo
ant slenksčio. [5]Tik pats Dagono liemuo buvo pasilikęs savo vietoje.
Todėlei Dagono kunigai ir visi, kurie įeina į jo šventyklą, neužmina Da-
gono slenksčio Azote iki šiai dienai. [6]Viešpaties gi ranka sunkiai slėgė
Azotiečius, ir jis juos naikino; jis ištiko ligomis Azotą ir jo apylinkes Ps 77,66
slaptinėje pasturgalio dalyje. Ano krašto sodžiuose ir laukuose ėmė knibž-
dėti, priviso pelių, ir pasidarė mieste sumišimas dėl didelio marumo

---

[19]*Išgirdus žinią...* Gyvas ir tos moteriškės tikėjimas, nes ir jos širdis labiau jaučia nelaimę dėlei skrynios pagavimo, negu dėl vyro mirties. — [20]*Pagimdei sūnų.* Sūnaus pagimdymas buvo didžiausi linksmybė Israėlio moteriškei. Tos aplinkybės priminimu norėta ją sustiprinti, bet veltui, nes jos mintys nukreiptos vien į skrynios likimą. — [21]*Ikhabodu.* Tas vardas reiškia: nėra šlovės. — *Nes Dievo skrynia paimta...* šitie žodžiai yra nebe moteriškės, bet paties autoriaus

4. Sandoros skrynia Pilistimuose ir jos sugrąžinimas į Israėlaičių šalį

5,1--7,1. Paėmus Pilistimams nelaisvėn sandoros skrynią, Dievas siunčia jiems slogų /5,1-12/; tai juos priverčia grąžinti skrynią atgal Israėlio sūnums su dovanomis /6,1-18/. Betsamiečiai, kurie nepagerbė tinkamai sandoros skrynios, kietai nubaudžiami, ir pagaliau ji nugabenama į Gabaą /6,19--7,1/

5. [1]*Nuo Pagalbos akmens.* Žr aug 4,1. — *Į Azotą.* Tai buvo didžiausis iš penkių Pilistimų miestų; dabar nedidelis sodžius Esdud. — [2]*Dagono.* Tas dievaitis buvo vaizdinamas kaip pusiau žmogus ir pusiau žuvis. Plg Teis 16,32. Sandoros skrynią įnešta į jo šventyklą kaip garbingą pergalėjimo ženklą. — [3]*Dagonas gulėjo...* Sandoros skrynioje buvo dešimts Dievo įsakymų, kurių pirmas yra: Neturėsi svetimų dievų mano akivaizdoje. To įsakymo svarbumą turėjo patirti Dagono garbintojai Azotiečiai, matydami savo dievą numestą žemėn ir susilaukdami skaudžių bausmių. — [5]*Savo vietoje.* Tų žodžių nėra ebr ir kituose tekstuose. — Antras stebuklas su Dagonu turėjo labiau įtikinti Azotiečius, kad jų dievas nukrito ne netyčiomis. —

7Matydami gi tokią slogą Azoto žmonės tarė : Tenepasilieka pas mus
Israėlio Dievo skrynia, nes jo ranka labai slegia mus ir mūsų dievą
Dagoną. 8O nusiuntę jie surinko pas save visus Pilistimų kunigaikščius
ir tarė : Kas mums reikia daryti su Israėlio Dievo skrynia ? Getiečiai
atsakė : Israėlio Dievo skrynia tegul bus vežiojama aplinkui. Ir jie vežė
aplinkui Israėlio Dievo skrynią. 9Jiems gi ją vežant aplinkui, kiekvie-
name mieste pasireikšdavo Viešpaties ranka labai dideliais žudymais ;
ji ištikdavo kiekvieno miesto vyrus nuo mažo iki dideliam, ir žarnos,
išlįsdamos iš savo vietos, pūdavo. O Getiečiai pasidarė pasitarimą ir
pasidirbdino sau sėdynių iš odos
10Taigi jie nusiuntė Dievo skrynią Akaronan. Atvykus Dievo skry-
niai Akaronan, Akaroniečiai ėmė šaukti ir tarė : Atvedė pas mus Israėlio
Dievo skrynią, kad užmuštų mus ir mūsų žmones. 11Taigi jie siuntė ir
surinko visus Pilistimų kunigaikščius, kurie tarė : Paleiskite Israėlio Die-
vo skrynią ; tegul ji grįžta į savo vietą ir teneužmuša mūsų kartu su
mūsų tauta. 12Nes kiekviename mieste rasdavosi mirties baimė, ir Dievo
ranka labai juos slėgdavo. Taipgi tie vyrai, kurie nemirė, buvo ištinkami
ligomis slaptinėje pasturgalio dalyje, ir kiekvieno miesto dejavimas kilo
į padanges

6. 1Taigi Viešpaties skrynia buvo Pilistimų krašte septynis mėne-
sius. 2O Pilistimai pasikvietė kunigus ir žynius ir tarė : Ką darysime
su Viešpaties skrynia ? Pasakykite mums, kaip mes turime siųsti ją
atgal į jos vietą. Tie atsakė : 3Jei siunčiate atgal Israėlio Dievo skrynią,
nesiųskite jos tuščios, bet atiduokite jam, ką esate skolingi už nuodėmę,
o tuomet išgysite ir žinosite, kodėl jo ranka nuo jūsų neatstoja. 4Jie
tarė : Tai kągi mes turime jam atiduoti už nusikaltimą ? Tie gi atsakė :
5Pagal Pilistimų sričių skaičių padarysite penkis auksinius pasturgalius
ir penkias auksines peles, nes viena ir ta pati sloga buvo atėjusi jums
visiems ir jūsų kunigaikščiams. Padarysite panašumus savo pasturga-
lių ir panašumus pelių, kurios naikino žemę, ir duosite Israėlio Dievui
garbę, gal jis nukels savo ranką nuo jūsų dievų ir nuo jūsų žemės.
Iš 12,31 6Kam kietinate savo širdis, kaip Egiptas ir Paraonas buvo sukietinę sa-
vąją širdį ; argi jis jų pagaliau nepaleido, kai buvo ištiktas, ir ar jie
neišėjo ? 7Dabar tat imkite ir padirbkite vieną naują vežimą ir įkinkykite
į jį dvi žindomas karves, kurioms dar nebuvo uždėta jungo, o juodviejų

Neužmina... slenksčio. Tas paprotys buvo pavirtęs į prietarą, už kurį peikė Israēlaičius savame laike pranasas Sophonijas 1,4-9. — 6*Ištiko ligomis...* Liga siųsta Pilistimams, kiek galima numanyti iš aprašymo, buvo hemoroidai. — *Ano krašto sodžiuose...* Tų žodžių nėra ebr t. Nebuvo jų tikriausiai ir Vulgatoje iki 8 amžiui. Jie paimti iš LXX vertimo ir paaiškina žodžius apie auksines peles. Žr žem 6,5 ; plg Ps 77,66

8*Getiečiai atsakē...* Anot ebr t : Jie (kunigaikščiai) tarē... tegul nuveža į Getą. Ir nuvežta Israēlio Dievo skrynią. O ją nuvežus, Viešpaties ranka buvo ant miesto... Ir jis ištiko miesto žmones

12*Kiekviename mieste.* Ebr t : visame mieste, todēl Akarone. — *Kiekvieno miesto.* Ebr t : miesto. Pilistimai dabar galējo įsitikinti, kad jie neveltui buvo nusigandę, kai atgabenta sandoros skrynią į Israēlaičių stovyklą /aug 4,4/. Jei ji tuomet nepadējo ją atgabenusiems, tai buvo tik ženklas, kad Dievas nori nubausti savo nusikaltusią tautą, bet jos visai nepameta

6. 1*Septynis mēnesius.* Skrynia buvo sugrąžinta kviečiapjūties metų, todēl gegužēs mēnesyje ; taigi ji

veršiukus uždarykite namie. 8Po to imkite Viešpaties skrynią ir įdėkite
į vežimą, o sudėję į dėžę šalia jos auksinius rykus, kuriais jam užmo-
kėjote už nuodėmę, paleiskite ją, kad eitų sau. 9Ir žiūrėkite : jei ji eis
augštyn keliu, vedančiu į jos sienas, Betsamo linkon, tai jis bus pada-
ręs mums tą didelę nelaimę ; o jei ne, žinosime, kad visai ne jo ranka
mus palietė, bet kad tai atsitiko netyčiomis

10Taigi jie padarė taip : ėmė dvi karvi, žindžiusi veršiukus, ir įkin-
kė į vežimą, o juodviejų veršiukus uždarė namie, 11į vežimą gi įdėjo Dievo
skrynią ir dėžę, kurioje buvo auksinės pelės ir pasturgalių panašumai.
12Karvės ėjo stačiai keliu, vedančiu į Betsamą, ir žingsniavo vienu ke-
liu, eidamos ir baubdamos, ir nesuko nei dešinėn, nei kairėn pusėn ; Pi-
listimų gi kunigaikščiai ėjo paskui iki Betsamo sienų

13Betsamiečiai tuo metu pjovė kviečius slėnyje ; jie, pakėlę savo
akis, pamatė skrynią ir išvydę apsidžiaugė. 14O vežimas atvyko į Jo-
šuės Betsamiečio dirvą ir čia sustojo. Tenai buvo didelis akmuo. Jie
sukapojo vežimo medžius ir ant jų uždėjo dvi karvi kaip deginamąją
auką Viešpačiui. 15O Levitai nuėmė Dievo skrynią ir šalia jos buvusią
dėžę, kurioje buvo auksiniai rykai, ir padėjo ant didžiojo akmens. Vyrai
Betsamiečiai atnašavo deginamąsias aukas ir pjovė tą dieną kruvinas
aukas Viešpačiui

16Penki Pilistimų kunigaikščiai tai matė ir tą pačią dieną sugrį-
žo į Akaroną. 17Šitie yra penki auksiniai panašumai, kuriuos Pilistimai
atidavė Viešpačiui už nusikaltimą : Azotas vieną, Gaza vieną, Askalonas
vieną, Getas vieną, Akaronas vieną ; 18ir auksines peles pagal Pilistimų
miestų skaičių iš penkių jų sričių, kaip iš apmūrytų miestų, taip ir iš
sodžių, buvusių be mūro, net ir iš Didžiojo Abelio, ant kurio buvo padė-
ta Viešpaties skrynia, buvusi iki tai dienai Jošuės Betsamiečio dirvo-
je. 19Viešpats užgavo Betsamo vyrus, nes jie buvo matę Viešpaties skry-
nią. Jis ištiko septynias dešimtis vyrų iš gyventojų ir iš liaudies penkias
dešimtis tūkstančių. Tauta raudojo, nes Viešpats buvo užgavęs liaudį
didele sloga

---

buvo paimta nelaisvēn lapkrityje. — 5*Pasturgalius.* Anot ebr t : /hemoroidų /pūsles. Taip pat ir toliau. — *Nuo jūsų dievų.* Be Dagono, Pilistimai garbino ir kitus dievaičius. — 6*Kaip Egiptas ir...* Žr Iš 12,31. — 12,31. — 9*Betsamo.* Levitų miestas Judo giminēje. Žr Još 15,10

12*Karvēs ējo stačiai...* Reikējo laukti, kad žindamos karvēs, kurių veršiukus atskirta, grįš į savo tvartą. Atsitiko priešingai ; todēl tai buvo ženklas, kad jas vedē dieviška galybē, ty, tas Dievas, kurio sandoros skrynią turējo vežti dvi karvi į jo šalį

13*Pjovē kviečius.* Kviečiapjūtē Palestinoje būna gegužēs mēn. — 14*Jie sukapojo...* Vežēčios ir karvēs nebeturējo tarnauti žmonių reikalams, nes vežē Dievo skrynią ; todēl iš vežēčių padaroma malkų, o iš karvių auką. — 18*Auksines peles...* Pilistimai davē auksinių pelių daugiau, negu buvo patarę jų kunigai /aug 5 e/, nes pelių sloga tikriausiai vargino ne tik penkis didžiausius miestus, bet visą kraštą. — *Net ir iš didžiojo Abelio.* Tikriau, anot ebr, khald ir LXX : ir liudytojas yra didelis akmuo, kurs ten yra iki šiai dienai. Žodis « Abelis » čia reiškia akmenį. — 19*Nes jie matē...* Net ir levitams buvo kietai draudžiama žiūrēti žingeidžiai į sandoros skrynią /žr Sk 4,19.20/ ; iš *Betsamiečių* gi pusēs tikriausiai pasireiškē tame dalyke tinkamos pagarbos stoka, todēl jie ir buvo nubausti. — *Septynias dešimtis...* Aiškintojai spēja, kad šitoje eil ebr t sugadintas. Ir vertimų tekstai labai nevienodi. Skaičius 50.000 gal nurodo visų Betsamo gyventojų skaičių, iš kurių tarpo žuvę 70

[20]Tuomet Betsamo vyrai tarė: Kas galės stovėti Viešpaties, šito
šventojo Dievo, akivaizdoje? ir pas ką jis eis nuo mūsų? [21]Jie nusiuntė
pasiuntinius pas Karjatjarimo gyventojus ir tarė: Pilistimai atsiuntė
atgal Viešpaties skrynią; ateikite ir grąžinkite ją atgal pas save

7. [1]Taigi Karjatjarimo vyrai atėjo ir sugrąžino atgal Viešpaties
skrynią ir ją įnešė į Abinadabo namus Gabaoje, o jo sūnų Eleazarą pa-
šventino, kad sergėtų Viešpaties skrynią
[2]Ir atsitiko, kad nuo tos dienos, kurioje Viešpaties skrynia pasiliko
Karjatjarime, praslinko daug dienų /buvo gi jau dvidešimti metai/, ir
Pak 6,13 visi Israėlio namai turėjo ramybę, eidami paskui Viešpatį. [3]Samuėlis
gi kalbėjo visiems Israėlio namams ir tarė: Jei jūs grįžtate prie Vieš-
paties visa savo širdimi, pašalinkite iš savo tarpo svetimus dievus,
Baalus ir Astartes; prirengkite savo širdis Viešpačiui ir jam vienam tar-
naukite, o jis jus išlaisvins iš Pilistimų rankos. [4]Taigi Israėlio sūnūs
pašalino Baalus ir Astartes ir tarnavo vienam Viešpačiui. [5]Samuėlis gi
tarė: Surinkite visą Israėlį į Masphatą, kad aš melsčiau už jus Vieš-
pačiui. [6]Taigi jie susirinko į Masphatą; jie sėmėsi vandens ir išliejo Vieš-
paties akivaizdoje, alkino save tą dieną ir tenai tarė: Nusidėjome Vieš-
pačiui. O Samuėlis teisė Israėlio sūnus Masphate
[7]Kuomet Pilistimai išgirdo, kad Israėlio sūnūs susirinko Masphate,
Pilistimų kunigaikščiai kėlėsi eiti prieš Israėlį. Tai išgirdę Israėlio sūnūs,
labai nusigando Pilistimų [8]ir tarė Samuėliui: Nesiliauk šaukęsis už mus
į Viešpatį, mūsų Dievą, kad mus išgelbėtų iš Pilistimų rankos. [9]Samuėlis
gi ėmė vieną žindomą avinėlį ir jį visą atnašavo kaip deginamąją auką
Viešpačiui; Samuėlis taipgi šaukėsi už Israėlį į Viešpatį, ir Viešpats
jį išklausė. [10]Atsitiko gi, kad Samuėliui atnašaujant deginamąją auką,
Mt 4,10 Pilistimai pradėjo kovą prieš Israėlį; bet Viešpats sugriaudė su dideliu
trenksmu tą dieną ant Pilistimų ir juos nugąsdino, ir jie buvo Israėlio

---

[20]*Šito šventojo Dievo.* Žr Iš 29,45. 46. Dievo šventumas reikalauja, kad ir jo garbintojai būtų šventi. Betsamiečiai prisipažįsta, kad juose tokio šventumo nėra, todėl jie bijo palikti sandoros skrynią pas save. — [21]*Karjatjarimo.* Miestas prie kelio iš Jerusalės į Joppę, o taip pat pakelėje į Silą, kur sandoros skrynia buvo anksčiau

7. [1]*Abinadabo.* Spėjama, kad jis buvo levitas. — *Gabaoje.* Tas žodis čia ne nuosavas vardas; jis reiškia augštumą ar kauburį pačiame mieste ar šalia jo, kur buvo pastatyta sandoros skrynia

5. Samuėlis Teisėjas

7,2-17. Paraginus Samuėliui, Israėlaičiai pameta stabus ir ima ištikimai tarnauti Viešpačiui /2-6/, kurs, išklausydamas savo pranašo maldą, suteikia Israėliui tokį pergalėjimą Pilistimų, kad tie nebedrįsta daugiau jų užpuldinėti /7-14/, Samuėlis gi ramiai eina Teisėjo pareigas visame krašte /15-17/

[2]*Ir atsitiko...* Ebr t galima taip išversti: ir atsitiko po tos dienos, kurioje skrynia sustojo Karjatjarime, kad dienų daugėjo ir praslinko dvidešimt metų, ir vėl visa tauta su raudojimu grįžo į Viešpatį. — [3]*Baalus ir Astartes...* Kananiečių dievaičius. Plg: Teis 2,11.13. — [5]*Masphatą.* Ebr *Mitsphah,* todėl tas pats vardas, ką ir Maspha. Žr aug 3,21. — [6]*Jie sėmėsi vandens...* Israėlaičių atgailos. Atgaila įvaizdinama visų pirma vandens liejimu /plg Raud 2,19/; juo gal dar buvo pažymėtas pasiketinimas taip pat išvaryti iš savo širdies visokį piktumą, kaip būna išliejamas vanduo iš indo. Antras atgailos ženklas buvo pasninkas, savęs alkinimas. — *Samuėlis teisė...*

sumušti. [11]O Israėlio vyrai išėję iš Masphatos, vijosi Pilistimus ir juos
mušė iki vietai, kuri buvo žemiau Betkharo. [12]Samuėlis gi ėmė vieną
akmenį ir padėjo jį tarp Masphatos ir tarp Seno ir praminė aną vietą
vardu Pagalbos akmuo. Jis tarė : Iki šiai vietai mums padėjo Viešpats.
[13]Pilistimai buvo pažeminti ir nebemėgino eiti daugiau į Israėlio sienas.
Taigi Viešpaties ranka buvo prieš Pilistimus per visas Samuėlio dienas.
[14]Israėliui buvo atiduota taipgi miestai, kuriuos Pilistimai buvo paėmę
iš Israėlio, nuo Akarono iki Getui, draug su jų apylinke. Jis išlaisvino
Israėlį iš Pilistimų rankų, ir buvo ramybė tarp Israėlio ir Amoriečių
[15]Samuėlis teisė Israėlį per visas savo gyvenimo dienas. [16]Jis eidavo
kas metai per Betelį, Galgalą ir Masphatą ir teisė Israėlį minėtosiose vie-
tose. [17]Paskui jis grįždavo į Ramatą, nes tenai buvo jo namai, ir tenai
jis teisdavo Israėlį. Tenai jis pastatė Viešpačiui taipgi altorių

8. [1]Atsitiko, kad Samuėlis pasenęs pastatė savo sūnus teisėjais Is-
raėlyje. [2]Jo pirmgimio sūnaus vardas buvo Joėlis, o antrojo vardas Abi-
ja ; juodu buvo teisėjais Bersabėjoje. [3]Jo sūnūs nevaikščiojo jo keliais,
bet pasidavė godulystei, ėmė dovanas ir iškreipdavo teismą

Mirus Heliui, Samuēlis ējo pranašo pareigas ir per dvidešimtį metų stengēsi pagerinti religinį Israēlio gyvenimą ; dabar jis pradeda eiti taipgi Teisējo priedermes ir ima tvarkyti viešą savo tautos gyvenimą

[8]*Nesiliauk šaukęsis...* Tautoje buvo įvykęs žymus pakitējimas ; ji nebepasitiki savimi, net laiko save neverta kreiptis tiesiog į Viešpatį, bet ješko užtarimo pas Samuēlį ir tiki, kad Dievas išklausys jo maldą. Plg aug 4,3. — [10]*Samuēliui atnašaujant...* Pastatyti altorių toli nuo sandoros padangtēs ir atnašauti aukas Samuēlis, kaip pranašas, galējo tik Dievui leidžiant ; paprastai tiktai kunigai darydavo aukas ir tai prie padangtēs. — *Viešpats sugriaudē...* Viešpats apreiškia savo pagalbą, sukeldamas netikētai didžiausią audrą su baisiais griausmais, kurie nugąsdina Pilistimus ir padeda laimēti kovą Israēlio sūnums. — [11]*Betkharo.* Ta vieta dabar nežinoma. — [12]*Pagalbos akmuo.* Žr aug 4,1. Toje pačioje vietoje Pilistimai pirm dvidešimties metų buvo apgalēję Israēlaičius ir paēmę nelaisvęn sandoros skrynią. — [13]*Nebemēgino...* Tik pasenus Samuēliui, Pilistimai vēl pradējo užpuldinēti Israēlaičius ir juos varginti. Žr žem 9,16 ir tol. — [14]*Amoriečių.* Po Pilistimų Israēlis daugiausia kentējo prispaudimų pietuose nuo Amoriečių. Israēlaičiai dar gana ilgą laiką mokējo Amoriečiams duoklę, nuo kurios juos išlaisvino tiktai Dovidas /2 Kar 8,1/

[15]*Per visas savo...* Kontekstas nurodo, kad Samuēlis ējo Teisējo pareigas iki senatvei ; bet ir pasenęs, kuomet Israēlis jau turējo karalių, jis dar turējo didelę reikšmę tautos gyvenime kaip pranašas

[16]*Per Betelį...* Teisējo pareigas Samuēlis vykdē ypač pietinēje Palestinoje, kurios žymiausios tuo metu vietos čia įvardijamos. — [17]*Ramatą* Samuēlio tēviškē ir jo nuolatinē buveinē. Žr aug 1,1. — *Pastatē altorių.* Plg aug 9 e

II. Sauliaus istorija

1. Saulius pirmasis Israėlio karalius ir jo atmetimas

1/ *Įsteigimas karališkos valdžios Israēlyje*

Antrojoje Samuēlio knygų dalyje pasakojama pirmojo Israēlio karaliaus Sauliaus istorija, kreipiant ypatingą dēmesį į jo išrinkimą ir atmetimą, kad paaiškētų, jog ne bet kurio karaliaus namuose bus įsteigtas Dievo žadētasis amžinas sostas, o tiktai to, kurs visais atžvilgiais patinka Dievui

8,1-22. Sauliaus istorija prasideda paminējimu atsitikimų prieš pirmojo karaliaus išrinkimą, kaip, nežiūrint didelių Samuēlio nuopelnų, Israēlio

Ekli 46,20 [4]Taigi susirinkę visi Israėlio vyresnieji atėjo pas Samuėlį į Rama-
Apd 13,21 tą [5]ir jam tarė : Štai tu pasenai, o tavo sūnūs nevaikščioja tavo keliais.
Pastatyk mums karalių, kaip jį turi visos tautos, kad mus teistų. [6]Ta
kalba nepatiko Samuėlio akyse, nes jie buvo pasakę : Duok mums ka-
ralių, kad mus teistų. Taigi Samuėlis meldėsi Viešpačiui. [7]Viešpats gi
tarė Samuėliui : Paklausyk tautos balso visame, ką jie tau kalba ; nes
jie ne tave atmetė, bet mane, kad jiems nekaraliaučiau. [8]Kokie buvo
visi jų darbai, kuriuos jie darė nuo tos dienos, kai juos išvedžiau iš
Egipto, iki šiai dienai, kaip jie paliko mane ir tarnavo svetimiems die-
vams, taip jie ir tau daro. [9]Dabar tat paklausyk jų balso ; bet įspėk
juos ir paskelbk jiems teises karaliaus, kurs jiems karaliaus
[10]Taigi Samuėlis pasakė visus Viešpaties žodžius tautai, kuri rei-
kalavo iš jo karaliaus, [11]ir tarė : Štai, tos bus teisės karaliaus, kurs jus
valdys : Jis ims jūsų sūnus ir sodins į savo vežimus ; pasidarys sau
raitelių ir bėgikų jo vežimų priešakyje ; [12]paskirs sau juos tūkstantinin-
kais ir šimtininkais, savo laukų arėjais ir javų pjovėjais ir savo ginklų
ir vežimų kalviais. [13]Taipgi jūsų dukteris jis pasidarys sau kvepalinin-
kėmis, virėjomis ir kepėjomis. [14]Jis ims taipgi geriausias jūsų dirvas,
vynuogynus ir alyvmedžių daržus ir duos savo tarnams. [15]Bet ir iš jūsų
javų ir iš vynuogynų pelno jis ims dešimtinę, kad duotų savo namų
valdininkams ir tarnams. [16]Jis atims dar jūsų geriausius vergus ir verges
ir jaunikaičius ir asilus ir pristatys prie savo darbo. [17]Taipgi iš jūsų
bandų jis ims dešimtinę, o jūs būsite jo vergai. [18]Jūs šauksite aną dieną
prieš savo karalių, kurį sau išsirinkote, bet Viešpats jūsų neišklausys
tą dieną, nes jūs reikalavote sau karaliaus
[19]Tauta nenorėjo klausyti Samuėlio balso, bet tarė : Anaiptol ; nes
mums turi būti karalius. [20]Taigi ir mes būsime kaip visos tautos, o
mūsų karalius mus teis, ir eis mūsų priešakyje, ir kovos už mus mūsų
kovas. [21]Samuėlis, išgirdęs visus tautos žodžius, kalbėjo juos į Viešpa-

---

tauta ēmē reikalauti sau karaliaus ir kaip Dievas sutiko jį duoti

8. [2]*Joēlis.* 1 Kron 6,28 jis pavadintas Vaseniu. — *Bersabējoje* : pietinēs Palestinos pakraštėje. — [3]*Iškreipdavo teismą* : išteisindami kaltus, teisiuosius gi pasmerkdami

[5]*Tu pasenai...* Israēlio vyresnieji nurodo tris priežastis, kodēl jie nori turēti karalių ; tos priežastys yra : Samuēlio senatvē, jo sūnų netikęs elgesys, kitų tautų pavyzdys. — [6]*Ta kalba nepatiko...* Israēlaičių noras turēti karalių nebuvo peiktinas, nes karalių jiems buvo žadējęs pats Dievas ir per Mošę paskelbęs įstatą apie karaliaus teises /Pak 17,14.../ ; peiktinos gi buvo aplinkybēs, kuriose karaliaus pareikalauta /žr Žem 7 eil. — *Samuēlis meldēsi...* Samuēlio malda turējo ir Israēlio vyresniesiems priminti, kad karaliaus rinkime reikia visų pirma kreiptis į Dievą. — [7]*Nes jie ne tave...* Dievas nurodo tikrąją Israēlaičių reikalavimo priežastį, visai žemišką : jie nori turēti karalių, kaip kitos tautos aplinkui. Tame nore pasireiškē dar vienas jų nedēkingumas Dievui. — [9]*Paskelbk teises :* ne tokias, kokios jos turētų būti, bet kokios tikrumoje bus, kuriose pasirodys daug karaliaus sauvalios, varginančios pavaldinius, juo labiau turējusios nugąsdinti Israēlaičius, kad visai kitaip su jais elgēsi Dievo paskirtas Teisējas Samuēlis /žr žem 12,2.../

[11]*Sodins į savo vežimus* : kaip savo tarnus ir palydovus iškilmēse. — [12]*Ir šimtininkais.* Ebr t : penkių dešimtų viršininkais. — [16]*Jaunikaičius.* LXX vertime : jaučius. — [18]*Nes jūs reikalavote...* Tų žodžių nēra ebr t ; jie paimti iš LXX

[22]*Tegul eina kiekvienas...* Samuēlis tuo tarpu paleidžia tautos viršininkus, kolei negaus naujų Dievo įsakymų, ką jis skiria karaliumi

jies ausis. [22]Viešpats gi tarė Samuėliui: Paklausyk jų balso ir pastatyk tiems karalių. Tuomet Samuėlis tarė Israėlio vyrams: Tegul eina kiekvienas į savo miestą

9. [1]Buvo žmogus iš Benjamino giminės galingas ir drąsus vardu Kisas, sūnus Abiėlio, kurs buvo sūnus Seroro; tasai buvo Aphijos sūnaus Bekhorato sūnus; Aphijas gi buvo vieno iš Benjaminiečių sūnus. [2]Jis turėjo sūnų vardu Saulių, rinktinį ir gerą, ir nebuvo geresnio už jį vyro tarp Israėlio sūnų. Galva ir pečiais jis buvo augštesnis už visą tautą. [3]Buvo gi pasimetusios Sauliaus tėvo Kiso asilės; ir Kisas tarė savo sūnui Sauliui: Pasiimk su savim vieną berną, atsikėlęs eik ir ieškok asilių. Išvaikščioję Ephraimo kalnus [4]ir Salisos žemę ir neradę, juodu perėjo dar per Salimo žemę, o jų vis nebuvo, taipgi ir per Jeminio žemę, bet ir čia nieko nerado. [5]O kai juodu buvo atėjusiu į Supho žemę, Saulius tarė kartu su juo buvusiam bernui: Eikš ir grįžkiva, kad kartais mano tėvas, pamiršdamas asiles, nepradėtų rūpintis mudviem. [6]Tasai jam tarė: Štai šitame mieste yra Dievo žmogus, kilnus vyras; visa, ką jis sako, neabejotinai įvyksta; dabar tat eikiva tenai; gal jis suteiks mudviem žinių apie mūsų kelionę, dėl kurios atėjome. [7]Saulius tarė savo bernui: Štai eisiva, bet kągi nunešiva Dievo žmogui; duonos pristigome savo terbelėse ir mes neturime nei dovanos, nei ko nors kito, kad duotumėm Dievo žmogui. [8]Bernas vėl atsakė Sauliui ir tarė: Štai radau prie savęs sidabrinio siklio ketvirtadalį; duokiva Dievo žmogui, kad suteiktų mums žinių apie mūsų kelią. [9]Seniau Israėlyje kiekvienas, eidamas teirautis Dievo, taip sakydavo: Ateikite ir eisime pas Regintįjį; nes kas šiandien vadinama Pranašu, seniau buvo vadinama Reginčiuoju. [10]Saulius tarė savo bernui: Tavo žodžiai labai geri. Eikš, eikiva. Ir juodu nuėjo į miestą, kuriame buvo Dievo žmogus. [11]Beeidamu augštyn miesto šlaitu, rado mergaičių, išeinančių vandens semtis, ir joms tarė: Ar čia yra Regintysis? [12]Jos atsakydamos juodviem tarė: Čia štai jis ties tavim; skubėk dabar, nes jis šiandien atėjo į miestą, ka-

---

2/ *Patepimas Sauliaus Israēlio karaliumi*

9,1-10,16. Kiso sūnus Saulius iš Benjamino giminēs tēvo išsiųstas dingusių asilių jieškoti, ateina pas Samuēlį /9,1-14/, kurs gauna iš Dievo paliepimą patepti jį Israēlio karaliumi ir tą patepimą, niekam iš tautos nežinant, įvykdo /9,15--10,1/; be to jis paskelbia pateptajam iš anksto tris dalykus, kuriems įvykus, Saulius įsitikina, kad jis Dievo išrinktas ir turi taikytis prie pranašo žodžių /10,2-16/

9. [1]*Kisas.* Žr 1 Kron 9,35. — [2]*Saulių.* Ebr *Saul*, išprašytasis. — [3]*Asilēs.* Anot ebr t: visos asilēs. — [5]*Supho.* Apskričio vardas, kuriame buvo Samuēlio tēviškē Rama. — [7]*Ką gi nunešiva...* Kaip buvo uždrausta stoti tuščiomis rankomis Dievo akivaizdon, taip pat buvo paprotys neeiti be dovanų pas karalių, ar pranašą. — [8]*Ketvirtadalį...* Apie pusantro lito. Dovana buvo maža, bet ji turējo savo vertę kaip pagarbos ženklas. — [9]*Regintįjį.* Ebr *ro'eh* arba su art *haro'eh.* Toks vardas buvo duodamas pranašams dēl būdo, kaip jiems apreikšdavo ar duodavo apreiškimus Dievas. Taigi Sk 12,6 skaitome: *Jei kas tarp jūsų yra Viešpaties pranašas, aš jam apsireikšiu regējime....* — *Pranašu.* Ebr *nabi'* paprastas pranašų pavadinimas. — [11]*Miesto šlaitu.* Miestas, matomai, buvo pastatytas kalnelyje, kaip daugelis kitų miestų Palestinoje. — [12]*Tautos auka.* Kalbama apie dēkojimo auką, kurios dalis buvo pačių aukojančių suvalgoma. — *Augštumoje.* Buvo tai

dangi šiandien yra tautos auka augštumoje. [13]Įėję į miestą tuojau jį
rasita, anksčiau negu jis pakils į augštumą valgyti ; nes tauta nevalgys,
kolei jis neateis ; nes jis laimina auką, o paskui pakviestieji valgo. Dabar
tat eikita augštyn, nes šiandien jį rasita

[14]Taigi juodu pakilo į miestą ; juodviem einant miesto viduriu,
Apd 13,21 pasirodė Samuelis išeinąs juodviem priešais, kad keliautų į augštumą.
[15]Viešpats gi buvo apreiškęs Samueliui viena diena anksčiau, negu atė-
jo Saulius, sakydamas : [16]Rytoj tą pačią valandą, kuri dabar yra, aš
siųsiu pas tave vyrą iš Benjamino žemės, o tu jį patepsi vadu mano
tautai Israėliui ; jis išgelbės mano tautą iš Pilistimų rankos, kadangi
aš pažvelgiau į savo tautą, nes jų šauksmas atėjo pas mane. [17]Kuomet
Samuelis pamatė Saulių, Viešpats jam tarė : Štai vyras, apie kurį aš tau
sakiau : tasai viešpataus mano tautai

[18]Saulius prisiartino prie Samuelio tarpuvartėje ir tarė : Parodyk
man, meldžiamasis, kur Regintiojo namai. [19]O Samuelis atsakė Sauliui
ir tarė : Aš esu Regintysis, eik pirm manęs į augštumą, kad valgytumėta
šiandien kartu su manim, o rytoj aš tave paleisiu ir visa tau pasakysiu,
kas yra tavo širdyje. [20]Asilėmis gi, kurias užvakar pametei, nesirūpink,
nes jos atsirado. Ir kam gi priderės visa, kas yra geriausia Israėlyje ?
argi ne tau ir ne visiems tavo tėvo namams ? [21]Bet Saulius atsakydamas
tarė : Argi aš ne Jeminio sūnus iš mažiausios Israėlio giminės, ir mano
giminė argi ne paskutinė tarp visų šeimų Benjamino giminėje ? kodėl
tat man kalbėjai šituos žodžius ? [22]Taigi Samuelis, ėmęs Saulių ir jo
tarną, įsivedė juodu į valgomąjį kambarį ir davė juodviem vietas prie-
šakyje tų, kurie buvo pakviesti ; tokių gi buvo apie trisdešimtis vyrų.
[23]Paskui Samuelis tarė virėjui : Duok čia dalį, kurią tau daviau ir įsa-
kiau atidėti pas save skyrium. [24]Virėjas atnešė petį ir padėjo ties Sau-
liumi. O Samuelis tarė : Štai, kas liko ; pasidėk ties savim ir valgyk,
nes tai tyčiomis tau palikta, kai aš sušaukiau žmones. Taip Saulius valgė
tą dieną kartu su Samueliu

[25]Paskui nuo augštumos jie atėjo į miestą, ir Samuelis kalbėjosi su
Sauliumi ant namų stogo ; Sauliui buvo pataisytas patalas ant namų

---

kurs nors kauburys arti miesto ; jame Samuelis buvo tikriausiai pasistatęs aug minėtą altorių. Žr aug 7,17

[14]*Miesto viduriu.* Tikriau : į miestą ; anot kitų : į miesto vartus. — [16]*Jis išgelbės...* Samuelis, apgalėdamas Pilistimus, buvo išlaisvinęs Israelaičius nuo prispaudimo tik laikinai /žr aug 7,13/. Nors reikalaudami karaliaus Israelio sūnūs buvo nutolę nuo Dievo, ir nors jis dar nenorėjo duoti tokio karaliaus, kurs jam visai patiktų, bet jis parodo jiems savo mielaširdystę ir žada gelbėti juos nuo neprietelių prispaudimo

[18]*Tarpuvartėje.* Plg aug 14 e. — [19]*Eik pirm manęs...* Samuelis, patyręs Dievo valią, rodo jo paskirtajam karaliui pagarbos ženklus, siunčia jį priešakin, kviečia į religinį pokylį ir rengia jam nakvynę. — *Kas yra tavo širdyje* : ne tik apie asiles, bet ir slapčiausias tavo mintis. Saulius gal turėjo savo širdies gilumoje norą prisidėti prie Israelio išlaisvinimo, troško jo išaugštinimo ; bet Samuelis nori tuo tarpu sukelti jame mintį, kad Dievas jį skiria dideliems dalykams. — [21]*Jeminio* : Benjamino. — *Mažiausios.* Ypač buvo sumažėjęs Benjamino skaičius po baisių žudynių, apie kurias pasakojama Teis 20,46... — *Ar ne paskutinė...* Plg Teis 6,15 ;2 Kar 7,18. — *Kodėl tat...* Į tą Sauliaus klausimą Samuelis atsako tolesniu savo pasielgimu. — [22]*Valgomąjį kambarį* : buvusį augštumoje. —*Tokių gi buvo...* Buvo tai, matomai, žymesnieji miesto gyventojai. — [24]*Petį.* Ebr t dar pridėta : ir kas

stogo, kur jis ir miegojo. [26]Kai rytmetį jie atsikėlė ir jau ėmė aušti, Sa-
muėlis pašaukė Saulį, buvusį ant stogo, ir tarė: Kelkis, kad aš tave
išleisčiau. Saulius atsikėlė, ir juodu išėjo, tai yra, jis ir Samuėlis. [27]Kai
jie ėjo žemyn miesto pakraščiu, Samuėlis tarė Sauliui: Pasakyk bernui,
kad mus aplenktų ir eitų priešakin, tu gi truputį sustok, kad tau pa-
skelbčiau Viešpaties žodį

10. [1]Po to Samuėlis ėmė aliejaus taurelę, išliejo jam ant galvos, Apd 13,21
pabučiavo jį ir tarė: Štai, Viešpats patepė tave kunigaikščiu savo tė-
vonystei; ir tu išlaisvinsi jo tautą iš josios neprietelių rankos, kurie yra
aplink ją. Ir tas bus tau ženklas, kad Dievas patepė tave kunigaikščiu:
[2]Pasitraukęs šiandien nuo manęs, tu rasi du vyru šalia Rakelės kapo Ben-
jamino sienose vidudienį, ir juodu tau sakys: Atsirado asilės, kurių
ieškoti buvai išėjęs, o tavo tėvas, pamiršęs asiles, rūpinasi judviem ir
sako: Kas man reikia daryti dėl mano sūnaus. [3]Ir kai eisi iš ten ir
keliausi toliau ir ateisi prie Taboro ąžuolo, tenai pasitiks tave trys vyrai,
einą augštyn prie Dievo į Betelį, vienas nešinas trimis ožiukais, kitas
trimis duonos kepalais, o trečias nešinas vyno indu. [4]Tave pasveikinę,
jie tau duos dvi duonas, ir tu imsi iš jų rankos. [5]Po to ateisi į Dievo
kauburį, kur yra Pilistimų stotis, o įėjęs tenai į miestą pasitiksi būrį
pranašų, einančių žemyn nuo augštumos; jų priešakyje bus arpa, bū-

viršuje, ty, ne tik petį, bet ir mēsos dalį, buvusią prie peties. — *Nes tai tyčiomis...* Tie Samuēlio žodžiai turi parodyti Sauliui, kad apie jo atējimą žinota ir čia jo laukta

[25]*Kalbējosi su Sauliumi*: prirengdamas jį prie karaliaus pareigų, bet tuo tarpu neapreikšdamas jo išrinkimo. — *Ant namų stogo*: viešai, kad visi galētų matyti. Stogai Palestinoje, Egipte ir kituose rytų kraštuose buvo ne nuolaidūs, bet gulsti; dažnai jais būdavo naudojamasi kaip poilsio vieta. Plg Još 2,6; Mt 10,27 ir k. — *Buvo pataisytas... miegojo.* Tų žodžių nēra ebr t. — [27]*Pasakyk bernui...* Apie Sauliaus išrinkimą dar niekas neturi žinoti

10. [1]*Samuēlis ēmē...* Patepimas aliejumi įvaizdina apdovanojimą Dievo Dvasia /žr Kun 8,12/. Iki tam laikui išrinktojoje tautoje nebuvo daryta kitokio patepimo, kaip tik kunigų ir šventyklos. Paprotys patepti karalius tikriausiai buvo ir pas Israēlaičių kaimynus /plg Teis 9,8/. Be karalių ir kunigų, buvo dar kaikada patepami aliejumi ir pranašai /žr 3 Kar 19,16/. — *Pabučiavo.* Pagarbos ženklas. Plg Ps 2,12. — *Štai, Viešpats...* Ebr t: Argi Viešpats nepatepē tavęs. — *Ir tu išlaisvinsi...* Viso šito sakinio iki eil galui nēra dabartiniame ebr t. Jis paimtas iš Italēs paskui LXX — [2]*Rakelēs kapo.* Žr Prad 25,16... 48,7. — [3]*Taboro ąžuolo.* Tos vietos niekur kitur neminēta. — *Į Betelį.* Betelyje, kur Dievas buvo apsireiškęs Abraomui ir Jokubui, jis buvo ypatingu būdu garbinamas, ir čia jau minētųjų patriarkų buvo pastatytas altorius. Žr Prad 12,8 ir k. — *Trimis ožiukais...* Nešami dalykai, matomai, buvo paskirti aukoms. — [4]*Tau duos dvi duonas...* Buvo tai didžiausis pagarbos ženklas; nes kaip savo išrinktiems kunigams Dievas buvo paskyręs aukų dalį, taip dabar ją ims Saulius. Buvo tai draug aiškus ženklas, kad Saulių išrinko Dievas. — [5]*Kauburį.* Ebr t: Dievo *Gib^eah.* Čia buvo Sauliaus tēviškē, nes jis buvo visiems pažįstamas. — *Pilistimų stotis.* Toje vietoje, kur Israēlio prispaudējai Pilistimai buvo pasidarę sau karišką stotį, Dievo Dvasia ateis ant Sauliaus ir suteiks jam jēgų, reikiamų jo naujoms pareigoms eiti. — *Būrį pranašų.* Tais pranašais buvo žmonēs, kurie ypač užsiimdavo įstatymų apmąstymu, nuolatinēmis maldomis, savęs varginimu, savo gi uolumą apie Dievo garbę išreikšdavo šventomis giesmēmis ir kitokiais būdais. Ar visi jie gaudavo iš Dievo įkvēpimų ir pa-

binėlis, vamzdis ir kanklės ; jie gi patys pranašaus. 6Tave pagaus Vieš-
paties Dvasia, ir tu pranašausi kartu su jais ir pavirsi kitu žmogumi.
7Kada tat visi šitie ženklai bus tau įvykę, daryk, ką tik tavo rankos
pajėgs, nes Viešpats yra su tavim. 8Tu nueisi pirm manęs į Galgalą /nes
aš ateisiu pas tave/, kad aukotumei atnašą ir pjautumei dėkojimo aukas ;
lauksi septynias dienas, kolei aš ateisiu pas tave ir tau parodysiu, kas
tau reikia daryti

9Taigi kai jis apsigręžė, kad eitų nuo Samuėlio, Dievas jam davė
kitokią širdį, ir tą dieną įvyko visi anie ženklai. 10Kuomet juodu nuėjo
prie minėtojo kauburio, štai jį pasitiko pranašų būrys ; jį pagavo Vieš-
paties Dvasia, ir jis pranašavo jų tarpe. 11Visi gi, kurie jį buvo pažinę
vakar ir užvakar, matydami jį esant kartu su pranašais ir pranašaujant,
sakė vienas kitam : Kas atsitiko Kiso sūnui ? argi ir Saulius tarp pra-
Žem 19,24 našų ? 12Ir vienas kitam atsakinėjo ir sakė : Ir kas jų tėvas ? Todėl
pavirto patarle žodžiai : Argi ir Saulius tarp pranašų ? 13Liovęsis gi pra-
našauti, jis atėjo į augštumą. 14O Sauliaus dėdė tarė jam ir jo tarnui :
Kur judu buvota nuėjusiu ? Juodu atsakė : Asilių ieškoti ; bet jų ne-
radę mudu buvova nuėjusiu pas Samuėlį. 15Jo dėdė jam tarė : Pasakyk
man, ką tau sakė Samuėlis. 16Saulius tarė savo dėdei : Jis mums pasakė,
kad asilės atsiradusios. Bet žodžių, kuriuos jam buvo kalbėjęs Samuėlis
apie karalystės pažadėjimą, jis jam nepasakė

17Po to Samuėlis sušaukė tautą pas Viešpatį į Masphą 18ir tarė Isra-
ėlio sūnums : Štai ką sako Viešpats, Israėlio Dievas : Aš išvedžiau Is-
raėlį iš Egipto ir išgelbėjau jus iš Egiptiečių rankų ir visų karalių rankų,
kurie jus slėgė. 19Jūs gi šiandien atmetėte jūsų Dievą, kurs vienas jus
išgelbėjo iš visų jūsų nelaimių ir sielvartų, ir tarėte : Anaiptol ; bet pas-
tatyk mums karalių. Dabar tat stokite Viešpaties akivaizdon savo gi-
minėmis ir šeimomis. 20Po to Samuėlis atvedė visas Israėlio gimines, ir

---

siuntinystę pas tautą, nežinia /plg Sk 11,25 ir k/. Helio laikais pranašų dovana buvo retai suteikiama /žr aug 3,1/. Samuēlis buvo įsteigęs tokių pranašų mokyklas, kurių viena buvo Gabaoje, kita Ramoje /žr žem 19,20/. — 6*Pavirsi kitu žmogumi...* Sauliaus mintys, troškimai taps kitokie. Jis įgys savybių, kokių reikia karaliui. — 7*Daryk, ką tik...* elgkis drąsiai, daryk, kas tau rodosi tinkama, ko reikalaus aplinkybēs. — 8*Į Galgalą.* Tas įsakymas reikēs įvykdyti vēliau. Kodēlei Saulius eis Galgalon, bus jam paskiau pasakyta. Žr žem 11,14.15 ; 13,8. — 11*Kas atsitiko Kiso sūnui.* Sauliaus kaimynai stebisi, matydami visai netikētai ir be jokio prisirengimo tapus jį vienu iš pranašų. — 12*Ir vienas kitam atsakinējo.* Ebr t : ir vienas žmogus iš ten /iš Gabaos/ atsakē. — *Ir kas jų tēvas,* ty, argi kitų pranašų tēvai buvo pranašai, ar jie iš gimdytojų paveldējo pranašų dovaną ; jei kiti pranašai iš Dievo gavo savo dovaną, taip pat galējo Dievas ją suteikti ir Sauliui. Kaikuriuose vertimuose /LXX, Sir, Arab/ yra : ir kas jo /Sauliaus/ tēvas. Todēl tai būtų tik pritarimas kitų nustebimui. — *Pavirto patarle.* Ją sakydavo tikriausiai tuomet, kai matydavo ką nors darant jam nepaprastus dalykus, kuriems jis visai nebuvo prisirengęs savo gyvenime. Plg žem 19,24. Trečiojo ženklo įvykimas aprašomas plačiau tik dēl tos patarlēs, tuo tarpu kad pirmųjų dviejų ženklų įvykimo aprašymas nutylimas. — 13*Į augštumą* : nuo kurios buvo nuējęs pranašų būrys. — 14*Sauliaus dēdē.* Sauliaus dēdē buvo vardu Neras /žr žem 14,31/ ; bet čia kalbama apie giminaitį bendrai

3/ *Patvirtinimas Sauliaus karaliumi*

10,17--11,15. Samuēlis sušaukia tautą į Masphą ir čia paskelbia, ką Dievas norįs jai duoti karaliumi, o

burtas krito Benjamino giminei. [21]Tuomet jis atvedė Benjamino giminę
ir jos šeimas, ir jis krito Metrio šeimai, ir atėjo iki Kiso sūnui Sauliui.
Taigi buvo jo ieškota, bet neatrasta. [22]Paskui teiravosi Viešpaties, ar
jis ateis į čia. O Viešpats atsakė: Štai jis pasislėpęs namie. [23]Taigi nu-
bėgo ir jį iš ten atvedė. Jis atsistojo tautos viduryje ir buvo augštesnis
už visą tautą visa galva. [24]Samuėlis gi tarė visai tautai: Iš tikrųjų jūs
matote, ką Viešpats išrinko, nes nėra jam lygaus visoje tautoje. O visa
tauta šaukė ir tarė: Tegyvuoja karalius! [25]Paskui Samuėlis paskelbė
tautai įstatą apie karalystę, surašė knygon ir padėjo Viešpaties akivaiz-
doje. Po to Samuėlis paleido visą tautą, kiekvieną į jo namus. [26]Taipgi
ir Saulius sugrįžo į savo namus Gabaonan, o kartu su juo nuėjo ka-
riuomenės dalis, kurių širdį Viešpats buvo palietęs. [27]Belialio gi sūnūs
sakė: Argi šitas galės mus išgelbėti? Ir jie jį paniekino ir neatnešė jam
dovanų; bet jis apsimetė to negirdėjęs

11. [1]Arti mėnesio praslinkus, atsitiko, kad Amonietis Naasas pakilo
ir pradėjo kovą prieš Jabę Galaade. Visi gi Jabės vyrai tarė Naasui:
Susiderink su mumis, ir mes tau tarnausime. [2]Bet Amonietis Naasas jiems
atsakė: Aš padarysiu su jumis sandorą tuo būdu, kad išlupsiu jums
visiems dešines akis ir padarysiu iš jūsų pasityčiojimo dalyką visame
Israėlyje. [3]Tuomet Jabės vyresnieji jam tarė: Suteik mums septynias
dienas, kad siųstumėm pasiuntinius į visas Israėlio sritis, ir jei neatsiras,
kas mus apgintų, ateisime pas tave. [4]Taigi pasiuntiniai atėjo į Sauliaus
Gabaą ir kalbėjo šituos žodžius, girdint tautai, o visa tauta pakėlė
savo balsą ir verkė. [5]Ir štai Saulius grįžo iš lauko, eidamas paskui jau-
čius, ir tarė: Kas yra tautai, kad ji verkia? Taigi jam papasakojo Ja-

burtas nurodo, kad tuo karaliumi bus Saulius. Po to Samuēlis paskelbia karaliaus teises ir jas surašo į knygą, Israēlaičių gi dalis nenori pripažinti Sauliaus karaliumi /10,17-27/; bet kai, neilgai trukus po tų atsitikimų, naujas karalius sumuša Amoniečius, Saulių visa tauta pripažįsta ir patvirtina karaliumi /11,1-15/.

[17]*Į Masphą.* Kur neseniai Dievas buvo parodęs, jog ir be karaliaus jis gali išgelbēti tautą. Žr aug 7,6... — [19]*Stokite Viešpaties...* ties altoriumi, kurs buvo Masphoje. — [20]*Atvedē visas....* Pradžioje mestas burtas apie tai, iš kurios Israēlio giminēs bus išrinktas karalius, paskui taip pat padaryta su atskiromis Benjamino giminēs šeimomis, kolei burtas nenurodē, kad Dievo išrinktuoju yra Saulius. — [21] *Neatrasta.* Saulius žinojo iš anksto, ant ko kris burtas, todēl nenorējo viešai rodytis. — [22]*Teiravosi Viešpaties*: su pagelba Urimo ir Tummimo. — *Namie.* Ebr t: tarp ryšulių/kuriuos buvo atsinešę eidami į susirinkimą Israēlaičiai/. — [24]*Nēra jam lygaus.* Augštas ūgis ir kūno dailumas buvo laikoma labai tinkama karaliui ir vadui savybe. — [25]*Įstatą apie karalystę*: teises, kurios turējo tvarkyti santykius žemiškos karalystēs su Dievo karalyste, karaliaus priedermes Dievui ir valdiniams. Tik pranašas, koks buvo Samuēlis, galējo teisētai, Dievo vardu jas paskelbti ir surašyti. — *Padējo Viešpaties akivaizdoje*: prie sandoros skrynios, kur buvo laikomas Mošēs Įstatymas.— [27]*Belialio...* Žr aug 1,16. — *Neatnešē jam dovanų.* Dovanos nedavimas buvo paniekinimo ženklas. — *Jis apsimetē...* Ebr t: jis buvo visai tylįs

11. [1]*Arti... atsitiko.* Tų žodžių nēra ebr t; jie paimti iš LXX. — *Naasas.* Ebr *Nakhaš.* Jis buvo Amoniečių karalius. — *Prieš Jabę.* Tas Galaado miestas buvo pačių Israēlaičių visai sunaikintas Teisējų laikais. Žr Teis 21,8... — *Mes tau tarnausime.* Israēlio tauta taip dar anuo metu buvo silpna ir iširus, kad Jabēs gyven-

bės vyrų žodžius. 6Tuojau kai tik Saulius išgirdo šituos žodžius, jį pagavo Viešpaties Dvasia, ir jis užsidegė labai dideliu pykčiu ; 7ėmęs abudu jaučiu jis sukapojo į gabalus ir nusiuntė per pasiuntinių rankas į visas Izraėlio sritis, sakydindamas : Kas neišeis ir neeis paskui Saulių ir Samuėlį, taip bus padaryta su jo jaučiais. Taigi baimė Viešpaties apėmė tautą, ir jie išėjo kaip vienas vyras. 8Jis juos suskaitė Bezeke ; buvo gi Izraėlio sūnų trys šimtai tūkstančių, Judo gi vyrų trys dešimtys tūkstančių. 9Tuomet jie tarė pasiuntiniams, kurie buvo atėję : Taip sakykite vyrams, esantiems Galaado Jabėje. Rytoj bus jums išgelbėjimas, kai saulė labiausiai kaitins. Taigi pasiuntiniai atėjo ir paskelbė Jabės vyrams, kurie ėmė džiaugtis. 10Ir jie tarė : Rytoj išeisime pas jus, ir padarysite su mumis visa, kas jums tinka. 11Ir atsitiko, kad, rytdienai atėjus, Saulius perskyrė tautą į tris dalis, įėjo į stovyklos vidurį aušrinės sargybos metu ir mušė Amoniečius, kolei neatėjo dienos kaitra, likusieji gi buvo išsklaistyti, taip kad nė dviejų iš jų nebeliko vienoje vietoje

Aug 10,27 12Tuomet tauta tarė Samuėliui : Kas yra tasai, kurs tarė : Nejaugi Saulius mums karaliaus ? Duokite čia vyrus, o mes juos užmušime. 13Bet Saulius tarė : Nė vienas nebus užmuštas šiandien, nes šiandien Viešpats suteikė išgelbėjimą Izraėliui. 14Samuėlis gi tarė tautai : Eikime ir keliaukime į Galgalą ; tenai atnaujinsime karalystę. 15Taigi visa tauta nukeliavo Galgalon, ir jie padarė tenai karaliumi Saulių Viešpaties akivaizdoje Galgaloje ; tenai jie pjovė dėkojimo aukas Viešpaties akivaizdoje, o Saulius ir visi Izraėlio vyrai tenai labai linksminosi

---

tojai, net nesišaukdami Dievo, Samuēlio ar naujai išrinkto karaliaus pagalbos, sutinka pasiduoti Naasui. — 2*Išlupsiu jums*... Taip dažnai anais laikais pasielgdavo su paimtais kare belaisviais. Be dešinēs akies jie nebetiko karui, bet galējo būti vergais. — *Pasityčiojimo dalyką* : nes akių nustojimas buvo sandoros sąlyga. — 4*Į Sauliaus Gabaą*. Pasiuntiniai kreipiasi visų pirma į neseniai išrinkto karaliaus miesto gyventojus. — 5*Eidamas paskui jaučius*. Saulius laukdamas progos, kada galēs eiti savo karališkas pareigas, tuo tarpu buvo sugrįžęs prie paprastų savo gyvenimo užsiēmimų. — 6*Pagavo Viešpaties Dvasia*. Saulius gauna iš Viešpaties įkvēpimą, kad jis turi pradēti elgtis kaip karalius. — *Užsidegē*... Nes matē, kaip labai paniekinta tauta, kurios karaliumi jis buvo, ir Dievas, kurs jį buvo pasirinkęs. — 7*Sukapojo į gabalus ir nusiuntē*... Kruvini jaučių gabalai turējo labiau sujaudinti Israēlaičius, negu ilgos kalbos. Plg Teis 19,29. — 8*Bezeke*. Tas miestas turējo būti ne perdaug toli nuo Jabēs. Plg Teis 1,4. 5. — *Judo gi vyrų*.... Judo giminē minima atskirai, kaip žymiausi tarp kitų. — 9*Kai saulē... kaitins* : vidudienyje. — 10*Ir tarē* : Naasui ir jo kariuomenei. Naasas, suklaidintas tuo pažadējimu, visai nelaukē, kad jį kas nors užpultų. — 11*Aušrinēs sargybos metu* : auštant, tarp 3 ir 6 ryto valandos

12*Tarē Samuēliui* : kurs nebuvo išsižadējęs Teisējo pareigų ir pats buvo pastatęs Saulių karaliumi. Žr aug 10,27. — 13*Nē vienas nebus*... Saulius labai išmintingai pasirodo maloningas ir savo priešams. — 14*Į Galgalą*. Tarp šventų Israēlio vietų Galgala buvo arčiausi nuo Jabēs. — *Atnaujinsime* : Iškilmingai patvirtinsime tai, kas padaryta Masphoje

4/ *Samuēlis išsižada Teisējo pareigų*

12,1-25. Kai Saulius buvo jau visos tautos pripažintas karaliumi, Samuēlis, išsižadēdamas Teisējo pareigų, duoda visai tautai atsakymą apie tai, kaip jis ējo tas savo pareigas /1-5/, primena Dievo geradarystes ir Israēlio nedēkingumą /6,12/, karštai ragina visus ištikimai laikytis Viešpaties, žada ir toliau užtarti tautą ir skelbia tautai bei karaliui žuvimą, jei nusidēs /13-25/

12. 1Tuomet Samuelis tarė visam Israeliui: Štai aš paklausiau jūsų
balso visame, ką man kalbėjote, ir pastačiau jums karalių. 2Dabar kara-
lius eina jūsų priešakyje; aš gi pasenau ir pražilau, o mano vaikai yra
kartu su jumis. Taigi aš gyvenau jūsų akivaizdoje nuo mano jaunystės
iki šiai dienai; štai aš čia. 3Sakykite apie mane Viešpaties akivaizdoje
ir jo pateptojo akivaizdoje, ar aš paėmiau kieno nors jautį ar asilą,
ar ką nors neteisingai kaltinau arba ką prispaudžiau; ar ėmiau iš kieno
nors rankos dovaną, ir aš tai paniekinsiu ir jums sugrąžinsiu. 4Jie at-
sakė: Tu mūsų nekaltinai neteisingai ir neprispaudei, ir nieko neėmei
iš kieno nors rankos. 5O jis jiems tarė: Liudytojas man yra šiandien
prieš jus Viešpats ir liudytojas jo pateptasis, jog mano rankoje neradote
nieko. Jie atsakė: Liudytojas
6Tuomet Samuelis tarė tautai: Liudytojas yra Viešpats, kurs padarė
Mošę ir Aaroną ir išvedė mūsų tėvus iš Egipto žemės. 7Dabar tat stovė-
kite, kad aš jus šaukčiau į teismą Viešpaties akivaizdoje dėl visų Vieš-
paties mielaširdysčių, kurias jis padarė su jumis ir su jūsų tėvais, 8kaip
Jokubas įėjo į Egiptą, ir jūsų tėvai šaukėsi į Viešpatį, o Viešpats siuntė Prad 46,5
Mošę ir Aaroną, išvedė jūsų tėvus iš Egipto ir juos apgyvendino šitoje
vietoje. 9Bet jie užmiršo Viešpatį, savo Dievą, o jis juos padavė į Ha- Teis 4,2
soro kariuomenės vado Sisaros rankas, į Pilistimų rankas ir į rankas
Moabo karaliaus, kurie prieš juos kariavo. 10Paskui gi jie šaukėsi į Vieš-
patį ir tarė: Nusidėjome, nes palikome Viešpatį ir tarnavome Baalams
ir Astartėms, dabar išgelbėk mus iš mūsų neprietelių rankos, ir mes
tau tarnausime. 11Viešpats siuntė Jerobaalį, Badaną, Jephtę ir Samuelį Teis 6,14
ir jus išgelbėjo iš jūsų neprietelių rankos aplinkui, ir jūs gyvenote be
baimės. 12Matydami gi, kad Amono sūnų karalius Naasas buvo atėjęs Aug 8,19
prieš jus, jūs man tarėte: Anaiptol; mums turi viešpatauti karalius,
tuo tarpu kad jums karaliavo Viešpats, jūsų Dievas
13Dabar tat čia yra jūsų karalius, kurį išsirinkote ir kurio reikala-
vote; štai Viešpats jums davė karalių. 14Jei jūs bijosite Viešpaties ir jam
tarnausite, jei klausysite jo balso ir neprieštarausite jo burnai, ir jūs,
ir jūsų karalius, kurs jums viešpatauja, jūs seksite Viešpatį savo Dievą.
15Bet jei jūs neklausysite Viešpaties balso ir prieštarausite jo žodžiams,
Viešpaties ranka bus prieš jus, kaip buvo prieš jūsų tėvus
16Bet ir dabar stovėkite ir žiūrėkite į šitą didelį dalyką, kurį Vieš-
pats padarys jūsų akivaizdoje. 17Argi šiandien ne kviečiapjūtė? Aš šauk-
siuos į Viešpatį, ir jis duos griausmų ir lietaus, o jūs žinosite ir matysite,

---

12. 1*Paklausiau jūsų balso.* Žr aug 8,5.12. — 2*Karalius eina...* Jau eina savo pareigas. — *Mano vaikai...* Iš jų atimta Teisėjų pareigos, todėl nebėra reikalo prieš juos dejuoti. Žr aug 8,5. — 3*Sakykite...* Kaltinti gali visi Israėlaičiai; teisėjas bus Dievas ir jo pateptasis karalius. — *Dovaną*: kad atleisčiau nuo bausmės — *Aš tai paniekinsiu.* Tikriau anot ebr t: kad ja paslėpčiau savo akis, ty, kad nebematyčiau neteisybės. Plg Ekli 46,19... — 5*Jis jiems tarė*:... Samuelis nori, kad tauta priesaika patvirtintų jį nieku nenusikaltus

7*Dabar tat stovėkite...* Pripažintas nekaltu Samuelis dabar gali drąsiai kaltinti tautą. — *Mielaširdysčių.* Ebr t: teisybių. — 9*Hasoro...* Žr Teis 4,2... — *Pilistimų...* Žr Teis 3,31 ir k. — *Moabo...* Žr Teis 3, 12,... — 11*Jerobaalį*: Gedeoną. Žr Teis 6,31... — *Badaną.* Tikriausiai: Baraką

15*Bet jei neklausysite...* Kai tik tauta ar karalius nebesilaikys Dievo įstatymo, karalystė jų nebeišgelbės; ji pati bus jiems pavojus

17*Kviečiapjūtė*: gegužės mėnesyje, kuomet Palestinoje jau nebebūna lietaus. 21*Tuštybes*: stabus. Plg Još

kad jūs pasidarėte sau didžiai piktą dalyką, prašydami sau karaliaus.
[18]Taigi Samuėlis šaukėsi į Viešpatį, ir Viešpats tą dieną davė griausmų
ir lietaus. [19]O visa tauta labai bijojo Viešpaties ir Samuėlio ; ir visa tauta
tarė Samuėliui : Melskis Viešpačiui, tavo Dievui, už savo tarnus, kad
nenumirtumėm, nes prie visų nuodėmių mes pridėjome piktenybę, rei-
kalaudami sau karaliaus. [20]Samuėlis gi tarė tautai : Nebijokite ; jūs, tiesa,
padarėte visą tą piktenybę, tačiau nesiliaukite klausę Viešpatį, ir tar-
naukite Viešpačiui visa savo širdimi. [21]Ir nenukrypkite paskui tuštybes,
kurios jums nepadės ir jūsų neišgelbės, nes yra tuštybės. [22]Bet Viešpats
neapleis savo tautos dėlei savo didžio vardo, nes Viešpats yra prisie-
kęs padaryti jus savo tauta. [23]Tebūna gi toli nuo manęs tas nusidėji-
mas Viešpačiui, kad liaučiaus už jus meldęsis ; aš jus dar mokysiu gero
ir tiesaus kelio. [24]Taigi bijokite Viešpaties ir jam tarnaukite tiesoje ir
visa savo širdimi ; nes jūs matėte didelius dalykus, kuriuos jis jumyse
įvykdė. [25]Bet jei pasiliksite piktume, ir jūs ir jūsų karalius žūsite kartu

13. [1]Buvo sukakę vieneri metai, kaip Saulius tapo karaliumi, ir jis
karaliavo antrus metus Israėlyje. [2]Saulius išsirinko sau tris tūkstančius
iš Israėlio ; du tūkstančiu buvo kartu su Saulium Makhme ir Betelio
kalne, tūkstantis gi su Jonatu Benjamino Gabaoje ; o likusią tautą jis
sugrąžino kiekvieną į jų padangtes. [3]Jonatas sumušė Pilistimus jų sto-
tyje, kuri buvo Gabaoje. Tai išgirdus Pilistimams, Saulius liepė trimi-
tuoti trimitu visoje šalyje ir tarė : Teišgirsta Ebrajai ! [4]Ir visas Israėlis
išgirdo tą garsą : Saulius sumušė Pilistimus jų stotyje. Ir Israėlis su-
kilo prieš Pilistimus. Todėl tauta šaukė paskui Saulių Galgaloje. [5]Ir Pi-

---

41,29. — [22]*Viešpats neapleis...* Viešpats buvo žadėjęs laikyti globoje savo išrinktąją tautą ; jo garbė reikalauja, kad tauta nežūtų. — [23]*Aš jus dar mokysiu...* Samuėlis nebeeis Teisėjo pareigų, bet pasiliks Israėlaičiams pranašu ir tėvu

5/ Karas prieš Pilistimus ir Sauliaus atmetimo pradžia

13,1--14,25. Patraukus Pilistimams su didele kariuomene prieš Israėlį, Saulius sušaukia tautą į Galgalą /13,1-8/ ; kadangi susirinkusieji, bijodami Pilistimų, ima skirstytis, Saulius, nesulaukdamas ateinant Samuėlio, pats atnašauja deginamąją auką ; todėl Samuėlis jam paskelbia bausmę, kad jo karaliavimas nebus ilgas /13,8-14/. Nors Israėlaičiams trūksta ginklų /13,15-23/, tačiau, Dievui padedant, Jonatui pradėjus kovą, Pilistimai nugalimi /14,1-23/ ; Jonatas gi, kurio gyvybė atsirado dideliame pavojuje dėl Sauliaus neatsargiai padaryto įžado, išgelbimas nuo mirties /14,23-46/. Čia dar paminėtos kitos laimingos Sauliaus kovos su kaimynais ir įvardijami Sauliaus šeimos sąnariai /14,47-52/

13. [1]*Buvo sukakę...* Tos eil tekstas sugadintas, ir dabar nebegalima atspėti, koks jis turėtų būti. Žymiausiuose graik Kodeksuose tos eil visai nėra. — [2]*Tris tūkstančius.* Tai pradžia nuolatinės kariuomenės. — *Makhme.* Ebr *Mikhmas,* dabar Mukhmas, į šiaurryčius nuo Jerusalės ir į pietryčius nuo Betelio. — *Betelio kalne.* Taip vadinama kalnuota vieta tarp Betelio ir Makhmo. — *Jonatu.* Čia pirmą kartą minimas Sauliaus sūnus, drąsus karžygys, kuriam nevieną kartą buvo lemta tarpininkauti tarp jo tėvo ir Dovido. — *Benjamino Gabaoje.* Ebr *Gib'ah.* Apie dvi valandi kelionės į pietvakarius nuo Makhmo. — [3]*Jų stotyje.* Pilistimai tikriausiai turėjo savo kariuomenės būrius įvairiose Israėlio žemės vietose, kad pavergti Israėlaičiai negalėtų sukilti prieš jų valdžią. — *Gabaoje.* Ebr *Geba'.* Tai ne ta pati vieta, kuri panašiai pavadinta 2 e. — *Liepė trimituoti* : šaukdamas savuosius į kovą. — [4]*Tauta šaukė.* Saulius, pa-

listimai susirinko kovoti prieš Israėlį, viso trys dešimtys tūkstančių
vežimų ir šeši tūkstančiai raitelių, o likusios liaudies taip daug, kaip
esančių jūros krante smilčių. Jie, pakilę augštyn, sustatė stovyklas Makh-
me į rytus nuo Bethaveno. [6]Išvydę Israėlio vyrai sau didelį pavojų /nes
tauta buvo prislėgta/, pasislėpė olose ir lindynėse, taipgi uolų plyšiuose,
urvuose ir duobėse. [7]Kiti Ebrajai perėjo per Jordaną į Gado ir Galaado
šalį. Sauliui dar tebesant Galgaloje nusigando visi su juo buvusieji žmonės
[8]Jis laukė septynias dienas, kaip norėjo Samuėlis ; bet Samuėlis
neatėjo į Galgalą, ir žmonės ėmė nuo jo skirstytis. [9]Todėl Saulius tarė :
Atneškite man deginamąją auką ir dėkojimo aukas. Ir jis aukojo degi-
namąją auką. [10]Jam pabaigus atnašauti deginamąją auką, štai atėjo
Samuėlis ; o Saulius išėjo jam priešais, kad jį pasveikintų. [11]Bet Samuėlis
jam tarė : Ką padarei ? Saulius atsakė : Kadangi pamačiau, jog žmonės
nuo manęs skirstosi, o tu neatėjai paskirtu metu, Pilistimai gi susirin-
ko Makhme, [12]todėl aš tariau : Dabar Pilistimai ateis prieš mane Galga-
lon, o aš nepermaldavau Viešpaties veido. Reikalo verčiamas aš aukojau
deginamąją auką. [13]Samuėlis tarė Sauliui : Pasielgei paikai ir nesilaikei
Viešpaties, tavo Dievo, paliepimų, kuriuos tau buvo davęs. Jei to ne-
būtumei padaręs, jau dabar Viešpats būtų patvirtinęs tavo karalystę
Israėlyje visiems laikams ; [14]bet tavo karalystė anaiptol nebebus pastovi.
Viešpats jieškojo sau vyro pagal savo širdį ir Viešpats jam įsakė būti
vadu jojo tautoje, dėl to kad tu nesilaikei, ką Viešpats yra įsakęs
[15]Po to Samuėlis atsikėlė ir išėjo iš Galgalos į Benjamino Gabaą.
O likusieji žmonės patraukė paskui Saulių prieš tuos, kurie juos už-
puldinėjo, kuomet jis ėjo iš Galgalos į Gabaą, į Benjamino kauburį.
Saulius, suskaitęs buvusius su juo žmones, rado apie šešis šimtus vyrų.
[16]Taigi Saulius ir jo sūnus Jonatas ir su juodviem pasilikusieji žmonės
buvo Benjamino Gabaoje, Pilistimai gi buvo sustoję Makhme. [17]Tuomet
iš Pilistimų stovyklos išėjo plėšikauti trys būriai. Vienas būrys ėjo keliu

---

skelbęs karą, pirmas nuėjo Galgalon, o paskui jį ėmē rinktis su kariškais šauksmais ir tauta. — [5]*Trys dešimtys...* Tas skaičius, matomai, žymiai padidintas senų perrašinētojų, nes tokios didelēs daugybēs vežimų negalējo turēti Pilistimai, kaip pasirodo iš palyginimo su kariškų vežimų skaičiumi, kurį turējo Egipto paraonas /600/, Jabinas /900/, Saliamonas /daugiau kaip 1400/ ir kiti. — *Kaip... smilčių.* Dažnai sutinkama Šv Rašte hiperbolē. — *Makhme.* Saulius buvo iš čia pasitraukęs į Galgalą. — [7]*Perējo per Jordaną* : tikēdamies, kad čia jų nepasieks Pilistimai

[8]*Kaip norejo...* Tas įsakymas buvo duotas Sauliui, kai jį Samuēlis patepē karaliumi /žr aug 10,8/, bet gal ir paskiau buvo panaujintas. — — [9]*Jis aukojo...* Vieni aiškintojai spēlioja, kad Saulius savo ranka daręs aukas ir taip pasisavinęs kunigų pareigas ; anot kitų gi, Saulius aukojęs per buvusius draug su juo kunigus ir tik tuo nusikaltęs, kad nelaukęs Samuēlio. — [10]*Išējo jam priešais* : taip reikšdamas Samuēliui pagarbą. — [12]*Aš nepermaldavau...* Dievas maloniai priima sau paskirtąsias aukas, bet tik tuomet, kada jų darymas nēra priešingas Dievo valiai ; kitaip gi buvo šitame atsitikime, ir čia būtų buvęs geresnis paklusnumas negu auka /plg žem 15,22/. — *Reikalo verčiamas.* Tikras reikalas buvo laukti, nes juo mažesnis buvo Sauliaus būrys, juo labiau reikējo pelnytis Dievo pagalbą klusnumu ir nuolankiu pasitikējimu. — [13]*Būtų patvirtinęs...* Saulius nubaudžiamas tuo, kad karališkos valdžios negaus jo sūnūs, nors jis pats pasiliks karaliumi iki mirties. Ta bausmē nebuvo labai kieta, nes turējo pasireikšti tik tuo, jog Dievas žadējo nebeduoti jam naujų geradarysčių

Ephros linkon į Sualio žemę; [18]kitas traukė Bethorono keliu, trečiasis
gi pasuko prie kelio šlaito, kurs yra prie Seboimo slėnio iš tyrumos
šono. [19]Visoje gi Israėlio žemėje nebuvo galima rasti kalvio, nes Pilis-
timai buvo uždraudę, kad kartais Ebrajai nepasidarytų sau kalavijo
ar jietės. [20]Visas tat Israėlis eidavo pas Pilistimus, kada kam reikėjo
pasmailinti savo žagrę, koplą, kirvį ar kastuvą. [21]Taigi pribukę buvo
ašmenys žagrių, koplų, šakių ir kirvių, net nebuvo galima pasmailinti
akstino. [22]Kuomet atėjo kovos diena, neatsirado kalavijo ir jietės rankose
visų žmonių, buvusių su Saulium ir Jonatu, išskyrus Saulių ir jo sūnų
Jonatą. [23]Išėjo gi viena Pilistimų sargyba, kad pereitų į Makhmą

14. [1]Vieną dieną atsitiko, kad Sauliaus sūnus Jonatas tarė savo
jaunam ginklanešiui: Eikš ir pereikiva iki Pilistimų stočiai, kuri yra
už šitos vietos. Bet savo tėvui jis apie tai nepasisakė. [2]Saulius gi buvo
pasilikęs pačiame Gabaos gale po granatmedžiu, buvusiu Magrone ir
su juo buvo žmonių apie šešis šimtus vyrų. [3]Tuomet ephodą nešiojo
Akhijas, sūnus Akhitobo, kursai buvo brolis Ikhabodo, sūnaus Phinėjo,
kilusio iš Viešpaties kunigo Helio Sile. Taipgi ir tauta nežinojo, kur
nuėjo Jonatas. [4]Tarp augštumų, per kurias Jonatas stengėsi prieiti prie
Pilistimų stoties, buvo iš abiejų pusių išsikišę akmenys ir čia ir tenai
dvi smailios, kaip dantys, stačios uolos, kuriuodviejų viena buvo vadi-
nama Bosesu, o antra Sėne. [5]Viena išsikišusi uola buvo šiaurėje ties Makh-
mu, o kita pietuose ties Gabaa. [6]Jonatas gi tarė savo jaunam ginkla-
nešiui: Eikš, pereikiva iki šitų neapipjaustytųjų stočiai; gal Viešpats
mums padės, nes Viešpačiui nesunku išgelbėti kaip su daugeliu, taip
ir su mažu skaičiumi. [7]Jo ginklanešis jam tarė: Daryk visa, kas tinka

---

[15]*O likusieji... kauburį.* Viso šito sakinio nēra ebr t; jis paimtas iš LXX ir per Italę įėjo Vulgaton. Jo prasmē visai neaiški; lygiai sunku susekti visus Sauliaus žygius pradžioje šito susirēmimo su Pilistimais. — [17]*Išējo plēšikauti...* Ebr t: plēšikai išējo trimis būriais. — *Ephros linkon...* Ephra /žr Još 18,23/ yra į rytus nuo Betelio; todēl pirmasis burys ējo į šiaurryčius. Kur buvo Sauliaus žemē, nežinia. — [18] *Bethorono keliu*: todēl į vakarus. Žr Još 10,11. — *Trečiasis...* Spējama, kad trečiasis būrys patraukē į rytus Judo tyrumos linkon. Kur buvo minimas čia Seboimo slēnis, nežinia. — [19]*Pilistimai buvo uždraudę...* kad lengviau galētų sulaikyti pavergtus Israēlio sūnus nuo sukilimo. — [20]*Israēlis eidavo....* Plg Teis 16,1. — *Koplą.* Egipte vartojama kopla žemei dirbti buvo bent kiek panaši į vedegą. Pagaliau minimi Vulgatoje įrankiai regisi nevisai tie patys, kuriuos įvardija ebr t, kurs ypač sek eil neatrodo tikras. — [21]*Akstino.* Lazda su geležiniu galu, kurią vartodavo įkinkytiems į jungą jaučiams paraginti. — [22]*Neatsirado kalavijo...* Kituose karuose Israēlaičiai turējo kalavijų, bet dabar Pilistimai buvo juos atēmę. Neturēdami tikrų karo ginklų, buvo priversti naudotis kitais įrankiais užuot ginklų. Plg Teis 3,31. — [23]*Kad pereitų...* Ebr t: Makhmo perējimo linkon. Tarp Pilistimų Makhme ir Sauliaus kareivių buvo gilus slēnis. Taigi Pilistimų burys ējo prie to slēnio žiūrēti, ką daro Israēlaičiai

14. [1]*Už šitos vietos*: už slēnio, buvusio tarp Makhmo ir Gabaos. — *Nepasisakē*: bijodamas, kad tasai uždraus eiti. — [2]*Magrone.* Kur buvo šitaip vadinama vieta, nežinia. — [3]*Akhijas*: vyriausis tuomet kunigas, buvęs Sauliaus stovykloje; jis paminētas čia dēl toliau aprašytų atsitikimų. Žr žem 18 e. Kitur jis vadinamas Akhimeleku. Žr žem 22,9. — *Ikhabodo.* Žr aug 4,19-22. — [4]*Tarp augštumų.* Ebr t: tarp perējimų. Tais perējimais buvo galima nusileisti į slēnį, skyrusį Jonatą nuo Pilistimų

tavo sielai; eik kur geidi, o aš būsiu su tavim, kur tik norėsi. [8]Jona- Apd 13,22
tas tarė: Štai mudu pereinava prie tų vyrų; kai jie mudu pamatys,
[9]jei mudviem kalbės taip: Palaukita, kolei pas judu ateisime, mudu
stovėkiva savo vietoje ir nelipkiva prie jų. [10]Bet jei sakys: Pakilkita
pas mus, mudu pakilsiva, nes Viešpats juos padavė į mudviejų rankas;
tai bus mudviem ženklas. [11]Taigi kuomet juodu pamatyta iš Pilistimų
stoties, Pilistimai tarė: Aure, Ebrajai išeina iš urvų, kuriuose buvo Apd 4,21
pasislėpę. [12]O vyrai iš stoties kalbėjo Jonatui ir jo ginklanešiui ir tarė:
Pakilkita pas mus, ir mes judviem šį tą parodysime. Tuomet Jonatas
tarė savo ginklanešiui: Pakilkiva, eik paskui mane, nes Viešpats juos
padavė į Israėlio rankas. [13]Taigi Jonatas užkopė, atsiremdamas rankomis
ir kojomis, o paskui jį jo ginklanešis; ir tuojau vieni krito prieš Jonatą,
kitus gi užmušinėjo, jį sekdamas, jo ginklanešys. [14]Taip buvo suduotas
pirmas smūgis, kuriame Jonatas ir jo ginklanešys užmušė apie dvide-
šimt vyrų ant pusvarsnio, kurį dvejetas jaučių paprastai aparia per
dieną. [15]Ir atsitiko stebuklas stovykloje ir laukuose, bet ir visi tie sto-
ties žmonės, kurie buvo išėję plėšikauti, nusigando; pasidarė sumišimas
žemėje ir įvyko lyg kad Dievo padarytas stebuklas

[16]O Sauliaus žvalgai, buvusieji Benjamino Gabaoje, pažvelgė ton
pusėn, ir štai, ten buvo daug užmuštų ir į visas puses bėgančių. [17]Tuo-
met Saulius tarė su juo buvusiems žmonėms: Ištirkite ir žiūrėkite, kas
iš mūsų yra išėjęs. Ištyrę, rado neesant Jonato ir jo ginklanešio. [18]O
Saulius tarė Akhijui: Atnešk Dievo skrynią. /Nes tą dieną Dievo skrynia
buvo tenai kartu su Israėlio sūnumis/. [19]Kuomet Saulius kalbėjo kunigui,
kilo didelis triukšmas Pilistimų stovykloje; jis pamažu ėjo didyn ir gir-
dėjosi vis aiškiau. O Saulius tarė kunigui: Atitrauk atgal savo ranką.
[20]Ir tuojau sušuko Saulius ir buvusi su juo tauta; jiems gi atėjus iki
kovos vietai, štai vienų kalavijas buvo atgręžtas prieš kitus, ir buvo

---

stoties. Prie to slēnio ir Pilistimų pusėje, ir toje vietoje, iš kur ējo Jonatas, buvo po vieną augštesnę smailią uolą, arba rievą. — [6]*Neapipjaustytųjų.* Taip su paniekinimu dažnai vadinami šv Rašte Pilistimai. — *Gal Viešpats...* Jonatas pilnai pasitiki Viešpačiu, nes jis žino, kad Israēlis yra ta tauta, kurią Dievas pasirinko, kurią žadējo laikyti savo globoje; Dievas gi gali pasinaudoti ir menku įrankiu dideliems dalykams nuveikti. — [7]*Aš būsiu su tavim*:... Jonato ginklanešys pilnas tokių pat jausmų, kaip jo valdovas. — [9]*Jei mudviem kalbēs...* Jonatas, pirma negu pradēs vykdyti savo drąsų sumanymą, nori patirti ar jis sutinka su Dievo valia. Tai valiai sužinoti jis pasirenka pagal paprotį, tokį ženklą, kurio jo aplinkybēse tikrai buvo galima laukti. — [11]*Ebrajai išeina...* Pilistimai atsiliepia su pasityčiojimu. — [12]*Mes judviem... ty, mes judu gerai pamokysime už drąsumą.* — [14]*Pirmas smūgis.* Apie antrą smūgį žr žem 20 e. — *Ant pusvarsnio...* Ebr t reiktų taip išversti: maždaug pusēs lauko varsno vagos, ty, vyrai krito vienas po kito, bēgdami siauru ruožu ir nepasižiūrēdami kiek yra tų, kurie juos vejasi. Dabar jie spējo, kad juos užpuolē visas Israēlaičių būrys, nes nesitikējo, kad būtų galēję tai padaryti tik du vyru. — [15]*Stovykloje*: Pilistimų. — *Stebuklas..* Ebr t: išgąstis. Ēmus bēgti nuo Jonato išsiųstajai priekin sargybai, išgąstis apēmē ir visą Pilistimų stovyklą, iš kurios trys būriai buvo anksčiau atsiskyrę /žr aug 13,17/; todēl ji buvo žymiai susilpnējus. Tas išgąstis veikiai pasiekē ir kitus Pilistimus. — *Dievo padarytas stebuklas.* Ebr t: Išgąstis /siųstas/ Dievo

[16]*Gabaoje*: į šiaurę nuo to miesto, nes tik iš čia galējo matyti, kas darēsi kitoje slēnio pusēje. — [17]*Saulius tarē...* Saulius tuojau supranta, kad tik netikētas jojo drąsuolių užpuo-

labai didelės žudynės. [21]Bet ir Ebrajai, kurie vakar ir užvakar buvo
su Pilistimais ir draug su jais buvo pakilę į stovyklas, sugrįžo ir prisi-
dėjo prie Israėlaičių, buvusių su Saulium ir Jonatu. [22]Taipgi visi Is-
raėlaičiai, kurie buvo pasislėpę Ephraimo kalnuose, išgirdę, kad Pilis-
timai pradėjo bėgti, susijungė su savaisiais kovoje. Taip su Saulium
radosi apie dešimtį tūkstančių vyrų. [23]Ir Viešpats išgelbėjo tą dieną
Israėlį ; kova gi tęsėsi iki Bethavenui

[24]Israėlio vyrai susijungė tą dieną draugėn ; Saulius gi prisaikino
tautą, sakydamas : Prakeiktas tebūna vyras, kurs valgytų duonos iki
vakarui, kolei aš neatkeršysiu savo neprieteliams. Ir visa tauta nevalgė
duonos. [25]Tuomet visa žemės tauta atėjo į mišką, kur buvo medaus že-
mės paviršiuje. [26]Taigi tauta, atėjus į mišką, pamatė tekantį medų, bet
nė vienas nepakėlė rankos prie savo burnos, nes tauta bijojo priesaikos.
[27]Bet Jonatas nebuvo girdėjęs, kaip jo tėvas prisaikino tautą ; jis iš-
tiesė lazdos galą, kurią turėjo rankoje, padažė į medaus korį ir pakėlė
savo ranką prie savo burnos, o jo akys nušvito. [28]Bet vienas iš tautos
atsilėpė ir tarė : Tavo tėvas surišo tautą priesaika, sakydamas : Prakeik-
tas tebūna vyras, kurs valgytų šiandien duonos /tauta gi buvo labai
pailsusi/. [29]Jonatas tarė : Mano tėvas padarė sumišimą žemėje ; jūs patys
matėte, jog nušvito mano akys, nes paragavau truputį šito medaus ;
[30]kaip gi labiau, jei tauta būtų pavalgiusi iš neprietelių grobio, kurį rado ?
Argi ne didesnis smūgis būtų buvęs padarytas Pilistimams ?

[31]Taigi jie mušė tą dieną Pilistimus nuo Makhmo iki Ajalonui. Tauta
buvo labai nuvargusi [32]ir puolus prie grobio ėmė avių, jaučių ir veršių,
pasipjovė ant žemės, ir žmonės valgė su krauju. [33]Kuomet gi buvo pra-
nešta ir pasakyta Sauliui, kad tauta nusidėjusi Viešpačiui, valgydama
su krauju, jis tarė : Jūs peržengėte įstatymą ; riskite prie manęs tuojau

---

limas ant Pilistimų galējo padaryti jų tarpe sumišimą. — [18]*Atnešk Dievo skrynią...* LXX vertime pasakyta : atnešk ephodą, nes jis tą dieną nešiojo ephodą Israēlio akivaizdoje. — Nors paprastai teiraudavosi Viešpaties su pagalba Urimo ir Tummimo, taip gal padaryta ir šitame atsitikime, — bet galējo būti tuomet Sauliaus stovykloje ir sandoros skrynia, kuri dabar liepiama atnešti, tačiau nesakoma, kad per ją būtų *pasiklausta Viešpaties.* — [19]*Atitrauk atgal...* Nebeklausk Viešpaties. Nes ir be Dievo atsakymo Sauliui buvo aišku, kas reikia daryti. — [20] *Vienų kalavijas buvo...* Taip apsireiškē Dievo pagalba, suteikta Israēlio sūnums. Savitarpinių žudynių kilimas tarp Pilistimų gali būti išaiškintas ta aplinkybe, kad jų tarpe buvo nemaža Ebrajų. Žr žem 21.24 e. — [21]*Ebrajai.* Tuo vardu tikriausiai svetimtaučiai vadindavo Israēlaičius. Minimi čia Ebrajai gal buvo susijungę su stipresniais pergalētojais prieš savo brolius ; bet galējo būti, kad Pilistimai buvo juos privertę varu stoti į savo kariuomenēs eiles. — [22]*Apie dešimtį tūkstančių* : užuot nedidelio būrio, susidedančio iš 600 vyrų. Žr aug 2 e

[24]*Susijungē...* Anot ebr t : buvo nuvargę. — *Valgytų duonos* : ką nors valgytų. — *Kolei aš neatkeršysiu...* Saulius šitame atsitikime gal labiau rūpinosi savo negu Dievo garbe. — [25]*Medaus.* Miške turējo būti daugybē bičių, kaip paprastai Palestinoje, ir jų medus iš medžių drevių ir iš kitokių plyšių, saulei kaitinant, buvo išsiliejęs ant žemēs. — [27]*Akys nušvito* : nuvargęs labiau už kitus, jis šiek tiek atsigaivino. — [29]*Mano tēvas...* Jo priesaika padarē, kad tauta neįstengs visai nugalēti Pilistimų, ir todēl Israēlio žemē dar daug turēs kentēti nuo savo neprietelių

[31]*Iki Ajalonui* : Apie penkias valandas kelionēs į vakarus nuo Makhmo. — [32]*Pasipjovē ant žemēs...* Kadangi papjautų gyvulių nepasirūpina

didelį akmenį. 34Po to Saulius tarė : Išsiskirstykite tarp žmonių ir jiems
sakykite, kad kiekvienas vestų prie manęs savo jautį ir aviną, papjau-
kite ant šito akmens ir valgykite, o nenusidėsite Viešpačiui, valgydami
su krauju. Taigi visi žmonės vedėsi kiekvienas savo ranka jaučius iki
nakčiai ir tenai pasipjovė. 35Saulius gi pastatė Viešpačiui altorių. Tuo-
met jis pirmą kartą statė Viešpačiui altorių
36Paskui Saulius tarė : Užpulkime Pilistimus nakčia, sunaikinkime
juos, pirma negu išauš, ir nepalikime iš jų nė vieno vyro. Tautiečiai
atsakė : Daryk visa, kas rodosi gera tavo akyse. O kunigas tarė : Pri-
siartinkite čia prie Dievo. 37Ir Saulius teiravosi Viešpaties : Ar man rei-
kia vytis Pilistimai ? Ar juos paduosi į Israėlio rankas ? Bet Viešpats
jam tą dieną neatsakė. 38Tuomet Saulius tarė : Tegul ateina čia visi
tautos viršininkai ; sužinokite ir žiūrėkite, kieno šiandien padarytas tas
nusidėjimas. 39Kaip gyvas Viešpats, Israėlio gelbėtojas, jei tai padaryta
mano sūnaus Jonato, jis mirs būtinai. Ir nė vienas iš visos tautos jam
neprieštaravo tame dalyke. 40Taigi jis tarė visam Israėliui : Atsiskirkite
jūs vienon pusėn, o aš su savo sūnumi Jonatu būsiu kitoje pusėje.
Tauta atsakė Sauliui : Daryk, kas rodosi gera tavo akyse. 41Tuomet
Saulius tarė Viešpačiui, Israėlio Dievui : Viešpatie, Israėlio Dieve, duok
ženklą ! Kas yra, kad šiandien neatsakei tavo tarnui ? Jei ta kaltybė
yra manyje ar mano sūnuje Jonate, apreikšk tai ; arba jei tas nusi-
kaltimas yra tautoje, suteik pašventinimą. Ir buvo rastas Jonatas bei
Saulius, tauta gi buvo palikta laisva. 42Tuomet Saulius tarė : Meskite
burtą tarp manęs ir tarp mano sūnaus Jonato. Ir buvo sugautas Jo-
natas. 43Saulius gi tarė Jonatui : Pasakyk man, ką padarei. Jonatas
jam prisipažino ir tarė : Aš ragaute paragavau buvusios mano rankoje

---

pakelti augštyn, jų kraujas pasiliko juose neištekējęs. Valgyti mēsą su krauju buvo uždrausta jau seniausiais laikais ir tas draudimas nevieną kartą buvo panaujintas Mošēs įstatyme. Plg Prad 9,1 ir k. — 34*Papjaukite ant šito akmens.* Pjaunant gyvulius ant akmens, kraujas galējo išteketi žemēn — 35*Pirmą kartą.* Iki tam laikui, reikalui esant, statydavo altorių Samuēlis. Taigi Saulius, čia statydamas altorių padēkoti Dievui už laimētą kovą, savinosi pareigas, kurios priderējo pranašui ar vyriausiam kunigui

36*Užpulkime Pilistimus...* Tautai pasistiprinus valgiu, Saulius nori atitaisyti tai, ko anksčiau nebuvo galima padaryti dēl žmonių nuovargio ; tačiau vyriausis kunigas primena žmonių karaliui, kad pirma reikia pasiklausti amžinojo Karaliaus ; tasai gi neduoda jokio atsakymo, tuo būdu parodydamas, jog Sauliaus pasielgimas peiktinas. — *Prie Dievo* : prie sandoros skrynios, ar prie ką tik pastatyto altoriaus. — 39*Kaip gyvas...* Ir šitame atsitikime Saulius veikia perdaug ūmai. Nežinodamas visų aplinkybių, jis sako : Nors kaltas būtų mano sūnus, ir jis turētų numirti, juo gi labiau paprastas Israēlaitis. — 40*Atsiskirkite jūs...* Tuo persiskyrimu Saulius nori visų pirma parodyti, kad jis ir jo sūnus nekalti, bet labai apsirinka. — 41*Kas yra... pašventinimą.* Visų šitų žodžių nēra ebr t ; jie padaryti iš LXX teksto, kurio 41 ir 42 e taip reiktų išversti : o Saulius tarē : Viešpatie Dieve, kodēl neatsakei šiandien tavo tarnui ? Ar manyje arba Jonate randasi neteisybē ? Viešpatie, Israēlio Dieve, parodyk tai ; ir jei tu apreikši, duok tavo tautai Israēliui, duok šventumą. Ir burtas pažymējo Jonatą ir Saulių, ir tauta išējo. O Saulius tarē: Mesk tarp manęs ir mano sūnaus Jonato. Tas, kurį Viešpats pažymēs, tas mirs. Ir tauta tarē Sauliui : Taip nebus. Bet Saulius privertē tautą, ir buvo mesta tarp jo ir jo sūnaus Jonato, ir burtas pažymējo Jonatą. Žiūrint LXX vertimo, reiktų manyti,

lazdos galu truputį medaus ; ir štai, aš mirštu ! [44]O Saulius tarė : Tai
Dievas man tepadaro ir tai teprideda, jei tu, Jonatai, mirte nenumirsi !
[45]Bet tauta tarė Sauliui : Argi mirs Jonatas, kurs įvykdė šitą didelį iš-
gelbėjimą Israėlyje ? Tai neteisinga ; kaip Viešpats gyvas, plaukas jam
nenukris žemėn nuo galvos, nes jis veikė šiandien su Dievu. Taip tat
tauta išgelbėjo Jonatą, kad nemirtų. [46]O Saulius pasitraukė ir nesivijo
Pilistimų ; Pilistimai nuėjo į savo vietas

[47]Saulius, sustiprinęs savo karaliavimą Israėlyje, kovojo aplinkui
prieš visus jo neprietelius, prieš Moabą, prieš Amono sūnus ir Edomą,
prieš Sobos karalius ir prieš Pilistimus ; ir kur tik kreipdavosi, nugalėdavo.
[48]Susirinkęs kariuomenę jis sumušė Amaleką ir išlaisvino Israėlį iš jo
naikintojų rankų

[49]Sauliaus sūnūs buvo Jonatas, Jesujis ir Melkhisua, o dviejų duk-
terų vardai, pirmgimės vardas Merobė, o jaunesniosios vardas Mikholė.
[50]Sauliaus žmonos vardas buvo Akhimao duktė Akhinoama. Jo kariuo-
menės vado vardas Abneris, kurs buvo Sauliaus dėdės Nero sūnus. [51]Kisas
buvo Sauliaus tėvas, o Abnerio tėvas Neras Abiėlio sūnus

[52]Karas prieš Pilistimus buvo smarkus per visas Sauliaus dienas,
nes kurį tik stiprų vyrą ir tinkantį kovai Saulius pamatydavo, tą im-
davo jis su savim

15. [1]Samuėlis tarė Sauliui : Viešpats mane siuntė patepti tavęs ka-
Iš 17,8 raliumi jo tautai Israėliui ; dabar tat klausyk Viešpaties balso ! [2]Štai
ką sako kareivijų Viešpats : Aš suskaičiau, ką Amalekas padarė Israė-
liui, kaip jam priešinos kelyje, beeinant iš Egipto. [3]Dabar tat eik ir iš-
tik Amaleką ir sunaikink visa, kas yra jo ; nesigailėk jo ir negeisk nieko

---

kad būrimas buvo padarytas Urimu ir Tummimu, bet toki nuomonē būtų klaidinga, nes ebr *ž hifil* cecidit, krito ir *jillakhed*, captus est, niekuomet nevartojami, kada kalbama apie Urimą ir Tummimą, o tik apie paprastus burtus. — [43]*Ir štai aš mirštu.* Nors Jonatas nepareiškia aiškiai savo nepatenkinimo, bet visgi jo sutikime yra ir truputis tylaus dejavimo. Dievas, leisdamas, kad burtas kristų ant Jonato, norējo ištirti Sauliaus klusnumą, o kadangi jis buvo pasiryžęs paaukoti savo sūnų, tasai jam sugrąžinamas tautos užtarymu, kaip kitados Isaokas buvo sugrąžintas Abraomui /Ambr/. — [45]*Argi mirs Jonatas...* Tauta taip samprotavo : Jei Jonato nusikaltimas būtų taip sunkus, kad būtų vertas mirties, tai Dievas jam nebūtų, taip aiškiai padēdamas, suteikęs neprietelių nugalējimo. Tuo būdu turējo būti įspētas Saulius, kad didžiausi kaltybē galējo būti ne pasielgime Jonato, kurs valgē nežinodamas tēvo priesaikos, bet jo paties neatsargioje priesaikoje. Užtat galų gale Jonatas ir buvo atleistas nuo bausmēs

[47]*Sustiprinęs...* Sustiprinimas pasireiškē tuo, kad Saulius paēmē savo valdžion visą Israēlio plotą, kurio dalys buvo patekusios į Israēlaičių kaimynų rankas. — *Prieš Moabą* : pietryčuose. — Prieš Amono sūnus : rytuose. — *Edomą* : pietuose. — *Prieš Sobos karalius* : šiaurryčiuose. — *Pilistimus* : pietvakariuose. — [48]*Amalēką* : pietuose. Karas prieš Amalekiečius aprašytas plačiau 15 skyr

[49]*Jesujis.* 1 Kron 9,39 jis vadinamas Abinadabu. Ketvirtas Sauliaus sūnus minimas toliau /2 Kar 2,8 ir k/. — [51]*Kisas buvo...* Geriau anot ebr t : O Sauliaus tēvas Kisas ir Abnerio tēvas Nēras buvo Abiēlio sūnūs

15,1-35. Saulius, gavęs iš Samuēlio Dievo vardu duotą įsakymą visai sunaikinti Amalekiečius, nugali priešus, bet palieka geriausią grobio dalį nesunaikintą /1-9/ ; todēl lieka antrą kartą atmestas /10-23/ ir nebeat-

iš jo dalykų; užmušk visa, kaip vyrą, taip moteriškę, mažą vaiką ir tebežindomą kūdikį, jautį ir avį, kupranugarį ir asilą

[4]Taigi Saulius įsakė tautai ir suskaitė juos kaip avinėlius: du šimtu tūkstančių pėstininkų ir dešimtį tūkstančių Judo vyrų. [5]Atėjęs iki Amaleko miestui, Saulius paslėpė slėnyje tykojančius. [6]Kiniečiams Saulius tarė: Eikite šalin, atstokite, pasitraukite ir atsiskirkite nuo Amaleko, kad kartais neapsiausčiau jūsų draug su juo, nes tu padarei mielaširdystę visiems Israėlio sūnums, kai jie ėjo iš Egipto. Taigi Kiniečiai pasitraukė iš Amalekiečių tarpo. [7]Saulius gi sumušė Amaleką nuo Hevilos iki ateinant į Surą, kurs yra ties Egiptu. [8]Jis sugavo Amaleko karalių Agagą gyvą; visą gi liaudį užmušė kalavijo ašmenimis. [9]Bet Saulius ir tauta pasigailėjo Agago, geriausių avių ir galvijų bandų, drabužių ir visa, kas buvo gražu, ir nenorėjo jų sunaikinti; kas gi buvo menka ir netikę, tai jie sunaikino

[10]Tuomet Viešpats kalbėjo Samuėliui ir tarė: [11]Gailiuos pastatęs Saulių karaliumi, nes jis paliko mane ir mano žodžių neįvykdė darbais. Samuėlis buvo nuliūdęs ir šaukėsi į Viešpatį visą naktį

[12]Kada Samuėlis atsikėlė dar neišaušus, kad rytmetį eitų pas Saulių, Samuėliui buvo pranešta, kad Saulius buvo atėjęs į Karmelį ir pasistatydinęs sau garbės vartus, o grįždamas praėjęs pro šalį ir pasitraukęs į Galgalą. Taigi Samuėlis atėjo pas Saulių, o Saulius atnašavo Viešpačiui deginamąją auką iš grobio pirmonių, kurias buvo atsigabenęs iš Amaleko. [13]Kada tat Samuėlis atėjo pas Saulių, Saulius jam tarė: Būk Viešpaties palaimintas; aš įvykdžiau Viešpaties žodį. [14]Samuėlis tarė: O koks gi tai bandų bliovimas, kurs atsiliepia mano ausyse, ir

---

gauna Dievo malonēs, nors žada toliau laikyti Dievo įsakymus /24-35/

6/ *Karas prieš Amalekiečius ir visiškas Sauliaus atmetimas*

15. [1]*Samuēlis tarē*: Kada tai atsitiko, apie tai nēra jokių aiškesnių nurodymų. — *Viešpats mane siuntē*... Tas priminimas turi Sauliui parodyti duodamo įsakymo svarbą ir reikalą tiksliai jį įvykdyti. — [2]*Ką Amalekas padarē*... Amalekiečiai gyveno į pietus ir į pietvakarius nuo Palestinos. Jie pirmi pasitiko su ginklais keliaujančius iš Egipto Israēlaičius, o ir paskui nekartą patys vieni ar susidējęs su kitais užpuldinēdavo Israēlį. — [3]*Sunaikink visa*. Anot ebr t. liepiama mesti ant Amalekiečių iškeikimą /kherem/. — *Ir negeisk nieko iš jo dalykų*. Tų žodžių nēra kituose tekstuose

[4]*Kaip avinēlius*. Ebr t: Telaime; gal tai tas pats miestas, ką ir Telemas /Još 15,24/. — [6]*Kiniečiams*. Jų protēvis buvo Mošēs uošvis Jetras, arba Raguēlis, kurio sūnus Hobabas ējo su Israēlaičiais per tyrus. Kiniečiai gyveno Judo giminēs ploto pietuose /Teis 1,16/. — [7]*Hevilos*. Kur buvo tas plotas, tikrai nežinia. Plg Prad 10,7.29. — *Surą*. Taip buvo vadinama tyrumos dalis į šiaurrytčius nuo Egipto. Plg Prad 16,7 ir k. — [8]*Visą gi liaudį*... tuos iš Amalekiečių, kuriuos sugavo. Amalekiečių dalis liko gyva ir vēliau įsigalējus vēl kovojo prieš Israēlio sūnus; jų liekanos buvo sunaikintos tik Ezekijo laikais /1 Kron 4,43/. Agagas buvo bendras visų Amaleko karalių vardas, kaip Paraonas Egipto valdovų. Jau Balaamas pranašavo, kad Agagas bus Israēlio karaliaus sunaikintas. Žr Sk 24,7. — [9]*Ir tauta*. Nors nepaklusnume Dievui dalyvavo ir tauta, bet už kaltę atsakys ypač Saulius. Plg žem 15 e, kur jis kaltina tautą

[11]*Gailiuos*. Antropomorphismas, kuriuo išreiškiama, kad Dievas nebeteiks savo ypatingos malonēs Sauliui, kad jo tolesnis likimas bus kitoks. — *Buvo nuliūdęs ir šaukēsi*... Pranašas nuliūdo, kad Viešpats buvo įrūstintas, bet už kaltininką meldēsi

galvijų baubimas, kurį aš girdžiu? [15]Saulius tarė: Tai atvesta iš Amaleko, nes tauta pasigailėjo geresnių avių ir galvijų, kad būtų paaukota Viešpačiui, tavo Dievui; kitus gi užmušėme. [16]Bet Samuelis tarė Sauliui: Leisk man pasakyti, ką man Viešpats kalbėjo naktį. Jis jam tarė: Kalbėk. [17]Tuomet Samuelis tarė: Argi ne mažas būdamas savo akyse tapai Israėlio giminių galva? Viešpats patepė tave karaliumi Israėliui, [18]ir Viešpats siuntė tave į kelią ir tarė: Eik ir užmušk Amaleko nusidėjėlius, ir kovosi prieš juos, kolei visų neišnaikinsi. [19]Kodėl tat neklausei Viešpaties balso, bet nusigręžei prie grobio ir padarei pikta Viešpaties akyse? [20]Tuomet Saulius tarė Samuėliui: Priešingai, aš klausiau Viešpaties balso ir vaikščiojau keliu, kuriuo mane Viešpats siuntė, ir atsivedžiau Amaleko karalių Agagą, o Amaleką užmušiau. [21]Tauta gi ėmė iš grobio avis ir jaučius, pirmones to, kas buvo užmušta, kad aukotų Viešpačiui, savo Dievui, Galgaloje. [22]Samuėlis atsakė: Argi Viešpats nori deginamųjų aukų ir kruvinų atnašų, o ne labiau, kad būtų klausoma Viešpaties balso? Nes geresnis paklusnumas, negu aukos, ir paklausyti daugiau verta, negu atnašauti avinų taukus. [23]Nes būti atkakliam yra tarsi žyniavimo nuodėmė, ir nenorėti klausyti, lyg stabmeldystės kaltybė. Todėl už tai, kad tu atmetei Viešpaties žodį, Viešpats atmetė tave, kad nebūtumei karalium

Ekli 4,17
Oš 6,6
Mat 9,13; 12,7

[24]Saulius tarė Samuėliui: Nusidėjau, nes peržengiau Viešpaties žodį ir tavo žodžius, bijodamas tautos ir paklausydamas jų balso. [25]Bet dabar atimk, meldžiamasis, mano nuodėmę ir grįžk su manim, kad pagarbinčiau Viešpatį. [26]Bet Samuėlis tarė Sauliui: Negrįšiu su tavim, nes tu atmetei Viešpaties žodį, ir Viešpats atmetė tave, kad nebūtumei karaliumi Israėliui. [27]Samuėlis apsigręžė, kad eitų sau; o anas sugriebė jo apsiausto skverną, kurs ir perplyšo. [28]Tuomet Samuėlis jam tarė: Viešpats atplėšė šiandien nuo tavęs Israėlio karalystę ir ją atidavė tavo

Žem 28,17

[12]*Karmelį.* Miestas Judo giminės plote į pietryčius nuo Hebrono. Žr Još 15,55. — *Garbės vartus.* Ebr *Jad,* ranka; todėl paminklas gal buvo rankos pavidalo. — *Į Galgalą*: Saulius čia buvo patvirtintas karaliumi /žr aug 11,15/; čia jis gavo papeikimą už pirmąjį neklusnumą, čia taip pat bus jam paskelbtas visiškas atmetimas. — [13]*Būk Viešpaties...* paprasti pasveikinimo žodžiai. Saulius tuojau prideda melą. — [15]*Tauta pasigailėjo...* Saulius teisindamos primeta kaltę tautai ir nori pranašui įkalbėti, kad tai padaryta pagirtinu tikslu. — [17]*Argi ne mažas...* Samuėlis primena Sauliaus išrinkimo aplinkybes, kad labiau paaiškėtų karaliaus kaltė. — [22]*Argi Viešpats nori...* Dievas reikalavo iš tautos aukų ir buvo jas įsakęs; bet darant aukas reikėjo vykdyti Dievo valią, o ne prieš ją eiti. Auka prieš Dievo valią negali turėti vertės jo akivaizdoje; dargi verta didžiausios bausmės /Iš šito Samuėlio atsakymo sutinkami gana dažnai žodžiai pas kitus įkvėptus rašytojus. Plg Ješ 1,11-15 ir k/. — *Avinų taukus.* Dievui buvo aukojami taukai, kaip geriausioji gyvulio dalis. — [23]*Tarsi žyniavimo nuodėmė...* Saulius pats naikino žynius ir stabų garbintojus; todėl juo skaudesnis turėjo jam būti tas palyginimas. Už žyniavimą ir stabmeldystę buvo paskirta įstatyme mirties bausmė. *Stabmeldystės.* Ebr *Theraphim.* Taigi čia nurodomas ypatingas stabmeldystės būdas. Plg Prad 30,30. — *Viešpats atmetė tave.* Atmesdamas Saulių kaip karalių, Dievas tuo pačiu jam dar neskyrė amžinos pasmerkimo bausmės. — [25]*Atimk...* Išdildyk iš atminties, atleisk. — *Kad pagarbinčiau...* Kadangi Saulius negali liautis daręs pradėtos aukos, todėl jis dar nori, kad Samuėlis savo čiabuvimu paliudytų, jog Dievas tas dovanas priima. — [29]*Apgalėtojas....* Ebr *netsakh* — Dievo vardas, kitur

artimui, geresniam už tave. [29]O Apgalėtojas Israėlyje nedovanos ir ne-
sigailės ; nes jis ne žmogus, kad gailėtųsi ; [30]Saulius gi tarė : Nusidėjau,
bet dabar pagerbk mane mano tautos vyresniųjų akivaizdoje ir Israėlio
akyse ir grįžk su manim, kad pagarbinčiau Viešpatį, tavo Dievą. [31]Taigi
Samuėlis sugrįžo ir ėjo paskui Saulių, ir Saulius pagarbino Viešpatį
[32]Paskui Samuėlis tarė : Atveskite pas mane Amaleko karalių Agagą.
Ir atvesta prie jo Agagas, kurs buvo labai riebus ir drebėjo. Agagas tarė :
Argi taip tai atskiria karčioji mirtis ? [33]Samuėlis tarė : Kaip tavo ka-
lavijas padarė moteris bevaikes, taip bus be vaikų tavo motina tarp mo-
terų. Ir Samuėlis sukapojo jį į gabalus Galgaloje Viešpaties akivaizdoje
[34]Po to Samuėlis nuėjo Ramaton, Saulius gi pakilo į savo namus
Gabaoje. [35]Ir nebematė daugiau Samuėlis Sauliaus iki savo mirties die-
nai ; Tačiau Samuėlis liūdėjo dėl Sauliaus, nes Viešpats gailėjosi pa-
statęs jį karaliumi Israėliui

16. [1]Viešpats tarė Samuėliui : Kolei gi tu liūdėsi Sauliaus, kad aš
jį atmečiau, idant nekaraliautų Israėliui ? Pripilk savo ragą aliejaus ir
eikš, kad tave siųsčiau pas Betliejietį Isajį, nes aš išsirinkau sau kara-
lių tarp jo sūnų. [2]Samuėlis tarė : Kaipgi aš eisiu ? Saulius išgirs ir mane
užmuš. Bet Viešpats tarė : Pasiimsi su savim veršiuką iš bandos ir sa-
kysi : Atėjau aukoti Viešpačiui. [3]Pasikviesi Isajį prie aukos, o aš tau
parodysiu, kas reikia daryti, ir patepsi, ką tau nurodysiu. [4]Taigi Samuėlis
padarė, kaip jam Viešpats kalbėjo. Kai jis atėjo į Betliejų, miesto vy-
resnieji stebėjosi ir jį pasitikę tarė : Ar tavo įėjimas atneša ramybę ?
[5]Jis tarė : Ramybę ; atėjau aukoti Viešpačiui ; pasišventinkite ir eikite
su manim kad aukočiau. Taigi jis pašventino Isajį ir jo sūnus, ir juos
pakvietė prie aukos. [6]Jiems įėjus, jis pamatė Eliabą ir tarė : Ar Vieš-
paties akivaizdoje yra jo pateptasis ? [7]Bet Viešpats tarė Samuėliui :
Nežiūrėk jo veido, nė ūgio augštumo, nes aš jį atmečiau, neigi aš teisiu, Ps 7,10
kaip žmonėms atrodo ; nes žmogus mato, kas regima akims, Viešpats
gi veizdi į širdį. [8]Tuomet Isajis pasišaukė Abinadabą ir jį atvedė Sa-
muėlio akivaizdon, kurs tarė : Nei to Viešpats neišrinko. [9]Po to Isajis
atvedė Samą, apie kurį anas tarė : Taipgi ir šito Viešpats neišrinko.
[10]Taigi Isajis atvedė Samuėlio akivaizdon septynis savo sūnus, o Sa-

nesutinkamas. Šitoje eil aiškiai išreikšta tikėjimo tiesa, kad Dievas yra nesikeičiąs. — [31]*Samuēlis sugrįžo...* Samuēlis sutiko pagerbti Saulių, kurs tebebuvo karaliumi

[32]*Kurs buvo labai riebus...* Ebr t : Agagas atējo linksmas ir tarē : iš tikrųjų mirties kartumas pašalintas. — Agagas, Sauliaus paliktas gyvas, tikējosi, kad ir pranašas nepasielgs su juo kitaip. — [33]*Kaip tavo kalavijas...* Samuēlis primena keršto teises. Plg Teis 1,7

[34]*Ramaton... Gabaoje.* Žr aug 10,5. 26. — [35]*Ir nebematē...* nebesilankē daugiau pas atmestąjį karalių. — *Liūdējo*: gailēdamos ir atmestojo Sauliaus

2. Paskyrimas Dovido Israēlio karaliumi ir jo prirengimas paimti viešpatavimą

1. Dovido istorijos pradžia

a) Dovido patepimas

16,1-13. Antroje Sauliaus istorijos dalyje pasakojama, kaip jo vieton paskirtas karaliumi Dovidas, iškentējęs daug persekiojimų ir vargų, buvo prirengtas paimti karaliaus sostą. Taigi visų pirma čia matome, kaip jauniausis Isaijo sūnus Dovidas, Dievui įsakant, buvo Samuēlio slapčia pateptas Israēlio karaliumi

16. [1]*Kolei gi tu liūdēsi...* Viešpats nepeikia to pasigailējimo jausmo,

muėlis tarė Isajui : Viešpats iš šitų neišrinko. [11]Po to Samuėlis tarė Isajui :
Argi tai jau visi tavo sūnūs ? Tasai atsakė : Liko dar mažasis : jis gano
avis. O Samuėlis tarė Isajui : Siųsk ir atvesk jį ; nes nesėsime prie stalo
pirmiau, negu jis į čia ateis. [12]Taigi jis siuntė ir jį atvedė, jis gi buvo
rausvas, gražus pasižiūrėti ir dailaus veido. O Viešpats tarė : Kelkis ir
2 Kar 7,8 patepk jį, nes tai jis yra. [13]Samuėlis tat ėmė aliejaus ragą ir jį patepė
Ps 77,70 jo brolių tarpe ; o pradedant nuo tos dienos ir paskiau Viešpaties Dvasia
88,21 Apd 7,46 buvo ant Dovido ; Samuėlis gi atsikėlęs sugrįžo į Ramatą
13,22 [14]Viešpaties Dvasia atstojo nuo Sauliaus ir jį kankino piktoji dvasia,
siųsta Viešpaties. [15]Tuomet Sauliaus tarnai jam tarė : Štai piktoji Dievo
siųsta dvasia tave kankina. [16]Teliepia mūsų valdovas, o tavo tarnai,
kurie yra tavo akivaizdoje, pajieškos žmogaus, mokančio žaisti arpa,
idant, kai tave pagaus piktoji Viešpaties siųsta dvasia, jis žaistų savo
ranka ir tau pasidarytų lengviau. [17]Saulius tarė savo tarnams : Taigi
parūpinkite man ką nors gerai žaidžiantį ir atveskite jį pas mane. [18]Vie-
nas iš tarnų atsiliepė ir tarė : Štai aš mačiau Betliejietį Isajo sūnų mo-
kantį žaisti ; jis labai stiprus, vyras karingas ir išmintingas žodžiuose,
gražus vyras, ir Viešpats yra su juo. [19]Taigi Saulius siuntė pasiuntinius
pas Isajį ir sakydino : Atsiųsk pas mane savo sūnų Dovidą, kurs yra

---

tik nurodo pranašui, kas reikia toliau daryti. — *Isajį.* Jis buvo Boozo ir Rutos palikuonis. Žr Rut 4,18... — [2]*Pasiimsi...* Tai bus antrinis Samuėlio atėjimo tikslas, kurs Sauliaus ir kitų akyse pridengs pirmąjį, vyriausį tikslą. — [3]*Prie aukos* : į religinį pokylį, kuriame būdavo suvalgoma dalis paaukotojo gyvulio, kaip kitados buvo pakviestas į tokį pat pokylį Saulius. Plg aug 9,19.22. — [4]*Stebējosi.* Ebr t : drebējo. Betliejiečiai gal bijojo kurio nors papeikimo, nes Samuēlis, matomai, ir toliau ējo pranašo pareigas ir bardavo už nusikaltimus. — [5]*Pasišventinkite.* Plg Iš 19,10 ; Kun 22,1... — [6]*Jiems įējus* : atējus į aukos vietą. — *Ar Viešpaties....* Ebr t : Iš tikrųjų Viešpaties akivaizdoje yra jo pateptasis. — Samuēlis iš dailios Eliabo išvaizdos spējo, kad jis yra Dievo išrinktasis. — [7]*Nes žmogus mato...* Anot ebr t : žmogus žiūri į akis, o Viešpats į širdį. — [11]*Mažasis* : visų jauniausis. Bet Dovidas tuomet jau nebebuvo vaikas. Plg 17,34... — [12]*Rausvas.* Šiltuose kraštuose plaukai paprastai būna juodi ; rausvi gi buvo išimtis ir buvo laikomi gražumo ženklu. — [13]*Patepē jo brolių tarpe.* Kiek galima suprasti iš tolesnio Dovido brolių pasielgimo, jie neatspējo, ką tikrumoje reiškē tas patepimas. — *Viešpaties Dvasia.* Ypatinga Dievo malonē turējo padēti Dovidui tinkamai prisirengti prie karaliaus pareigų. — *Dovido.* Ebr ž *david* reiškia tą pat, ką ir m y l i m a s i s

b/ *Dovidas Sauliaus arpīnīnkas*

16,14-23. Piktosios dvasios kankinamam Sauliui jo tarnai pataria pasijieškoti žmogaus, mokančio žaisti arpa, kurs savo žaidimu jį nuramintų, ir nurodo Dovidą ; taigi Saulius parsikviečia jį pas save pabūti jam arpininku

[14]*Viešpaties Dvasia atstojo...* Sunkiai nusidējęs Dievui ir jo atmestas Saulius nustojo tos ypatingos malonēs, kuri jam buvo suteikta, kada tapo karaliumi. — *Piktoji dvasia...* Saulius buvo ne tik nuliūdimo ir sunkios melankholijos apimtas, bet dar buvo paduotas piktajai dvasiai kankinti. Tas kankinimas pasireiškē baime, nusiminimu, pykčiu, palinkimu prie nuožmumo. Piktoji dvasia buvo Dievo siųsta ta prasme, kad Dievas tą dalyką taip patvarkē ir leido piktajai dvasiai protarpiais labiau kankinti atmestąjį karalių. — [16]*Tau pasidarytų lengviau.* Muzikos galia nuraminti sujaudintą žmogaus sielą žinoma nuo seniausių laikų ; šitame atsitikime turējo veikti ne vien muzika, bet ir šventos Dievo įkvēptos Dovidui giesmēs ir visas pasielgimas jaunikaičio, apie kurį

prie bandų. [20]Isajis ėmė asilą, kurį apkrovė duona, vyno ąsočiu ir vienu ožiuku ir nusiuntė per savo sūnų Dovidą Sauliui. [21]Dovidas atėjo pas Saulių ir stojo jo akivaizdon. Tasai jį labai pamilo ir padarė jį savo ginklanešiu. [22]Saulius siuntė pas Isajį ir sakydino : Dovidas tepasilieka mano akivaizdoje, nes jis rado malonę mano akyse. [23]Taigi kai tik piktoji Viešpaties siųsta dvasia pagaudavo Saulių, Dovidas imdavo arpą ir užgaudavo savo ranka, o Saulius atsigaudavo ir jam darėsi lengviau, nes nuo jo atstodavo piktoji dvasia

17. [1]Pilistimai surinkę savo būrius į kovą, susiėjo Judo Sokhan ir sustatė savo stovyklas tarp Sokho ir Azekos Domimo srityje. [2]Taipgi Saulius ir Israėlio sūnūs susirinkę atėjo į Terebintų slėnį ir sustojo kariškoje tvarkoje, kad kovotų prieš Pilistimus. [3]Pilistimai stovėjo kalne iš vienos pusės, ir Israėlis stovėjo kalne iš kitos pusės, tarp jų gi buvo slėnis

[4]Iš Pilistimų stovyklos išėjo vyras, tarpinis žmogus, vardu Goljatas iš Geto, šešiais mastais ir plaštaka augštas ; [5]ant galvos jis turėjo varinį šalmą ir buvo apsivilkęs žvynuotu šarvu ; jo šarvas svėrė penkis tūkstančius siklių vario ; [6]jis turėjo varines priedangas ant blauzdų, ir varinis skydas dengė jo pečius ; [7]jo jieties kotas buvo kaip audėjų riestuvas ; pati gi jo jieties geležis turėjo šešis šimtus siklių geležies ; jo priešakyje ėjo jo ginklanešys. [8]Sustojęs jis šaukė prieš Israėlio eiles ir jiems sakė : Kodėl atėjote prisirengę į kovą ? Argi aš ne Pilistimas, o jūs ar ne Sauliaus vergai ? Išrinkite iš savo tarpo vyrą, ir tegul nueina žemyn kautis vienas su vienu. [9]Jei jis galės kautis su manim ir mane užmuš, mes būsime jums vergai, o jei aš apgalėsiu ir jį užmušiu, jūs būsite vergai ir mums tarnausite. [10]Ir tas Pilistimas sakydavo : Aš šiandien

---

ir Sauliaus tarnai žinojo su juo esant Viešpatį. — [21]*Dovidas atējo pas Saulių*... Taip Dovidas atvyko į karaliaus rūmus, kad ramintų Saulių, bet draug kad išmoktų, kas jam pačiam reikēs daryti ir ko vengti, kuomet paims sostą, kad įtiktų Viešpačiui ir nenusipelnytų tokio pat likimo, kokio susilaukē nepaklusnus Dievui Saulius. Sauliaus stoviui pagerējus, Dovidas tikriausiai vēl sugrįžo prie savo bandos

c/ *Dovidas užmuša Goljatą ir to apgalējimo pasēkos*

17,1-18,9. Kilus naujam karui su Pilistimais, iš jų tarpo išeina milžinas Goljatas, su kuriuo nē vienas iš Israēlaičių nedrįsta kautis /17,1-11/. Dovidas atējęs į stovyklą brolių atlankytų, pasisako Sauliui norįs susiremti su Goljatu /17,12-40/, jį nugali ir užmuša /17,41-51/, o įsidrąsinę Israēlio sūnūs sumuša Pilistimų kariuomenę /17,52-54/ ; po to Saulius dēl pažadēto užmokesčio ima teirautis apie Dovido giminę /17,55-58/. Tuo tarpu kad Sauliaus sūnus Jonatas visa širdimi prisiriša prie drąsaus karžygio, pats Saulius ima jam pavydēti ir jo nekęsti /18,1-9

17. [1]*Judo Sokhan* : pietvakariuose nuo Jerusalēs. Žr Još 15,25. — *Domimo srityje*. Tikriau ebr t : Ephes-Damime. — [2]*Terebintų slēnį*. Spējama, kad tas slēnis dabar vadinama Es-Sant

[4]*Tarpinis žmogus*. Taip jis pavadintas tikriausiai dēl to, kad buvo pasiryžęs dvikova pabaigti karą. — *Šešiais mastais*... Mastas lygus 0,525 metro, o kadangi čia kalbama apie vadinamąją didžiąją plaštaką /palmus maior, ebr *sereth*, kuri lygi pusei masto, todēl Goljato ūgio buvo viso 3,412 m. — [5]*Penkis tūkstančius*... apie 82 kg. — [7]*Turējo šešis šimtus*... apie 10 kg. — *Ējo jo ginklanešys*. Anot ebr t : jis nešē didįjį skydą, kurs pridengdavo visą žmogų

pasityčiojau iš Israėlio būrių: Duokite man vyrą ir tegul kaujasi su
manim vienas su vienu. [11]Saulius gi ir visi Israėlaičiai, išgirdę tokiuos
Pilistimo žodžius, nusigando ir labai bijojo
Aug 16,1 [12]Dovidas gi buvo sūnus vyro Ephratiečio iš Judo Betliejaus, apie
kurį kalbėta augščiau, vardu Isajo; tasai turėjo aštuonis sūnus ir Sau-
liaus dienose buvo senas vyras ir susilaukęs žilos senatvės tarp vyrų.
[13]Trys jo vyresnieji sūnūs buvo nuėję paskui Saulių į kovą; tų trijų jo
sūnų, išėjusių į karą, vardai buvo: pirmgimio Eliabas, antrojo Abina-
dabas ir trečiojo Sama. [14]Dovidas buvo jauniausis. Taigi trims vyres-
niems nuėjus paskui Saulių, [15]Dovidas sugrįžo nuo Sauliaus ir atėjo savo
tėvo bandos ganyti Betliejuje. [16]Tuo tarpu Pilistimas išeidavo rytą ir
vakarą, ir tai tęsėsi keturias dešimtis dienų. [17]Isajis tarė vieną kartą savo
sūnui Dovidui: Imk savo broliams keptų grūdų ephą ir dešimtį šitų
duonų ir nubėgk į stovyklą pas savo brolius; [18]o šitą dešimtį sūrių
nuneši tūkstantininkui; aplankyk savo brolius ir sužinok, ar jiems gerai
sekasi, ir su kuo jie stovi eilėje. [19]Saulius gi, ir jie, ir visi Israėlio sūnūs
kovojo prieš Pilistimus Terebintų slėnyje. [20]Taigi Dovidas atsikėlė ryt-
metį, pavedė bandą sargui ir išėjo su savo našta, kaip jam buvo įsa-
kęs Isajis. Jis atėjo į Magalos vietą ir prie kariuomenės, kuri išėjus į
kovą buvo pakėlusi karinį šauksmą; [21]nes Israėlis buvo sustojęs kariš-
koje tvarkoje; bet ir Pilistimai buvo prisirengę priešais
[22]Taigi Dovidas palikęs atneštuosius dalykus priežiūroje sargo prie
ryšulių, nubėgo į kovos vietą ir klausėsi, ar visa gerai klojasi jo bro-
liams. [23]Jam dar su jais tebesikalbant, pasirodė išeinąs iš Pilistimų sto-
vyklos anas tarpinis žmogus, vardu Goljatas, Pilistimas iš Geto, ir Do-
vidas išgirdo jį kalbant tuos pačius žodžius. [24]Visi Israėlaičiai, pamatę
tą vyrą, bėgo nuo jo veido, labai jo bijodami. [25]Vienas iš Israėlio tarė:
Ar matėte šitą vyrą, kurs išeina? Nes jis išeina tyčiotis iš Israėlio.
Taigi tą vyrą, kurs jį užmuš, karalius apdovanos dideliais turtais, duos
jam savo dukterį ir jo tėvo namus atleis nuo mokesčių Israėlyje. [26]Ir
Dovidas paklausė kartu su juo stovėjusius vyrus: Kas gi bus duota
vyrui, kurs užmuš šitą Pilistimą ir nuims nuo Israėlio paniekinimą?
Nes kas gi yra šitas neapipjaustytasis Pilistimas, kurs tyčiojosi iš gy-
vojo Dievo kariuomenės? [27]Žmonės pakartojo jam tuos pačius žodžius

---

[12]*Vyro Ephratiečio...* Ebr t: ano Ephratiečio; — žodžių gi: *apie kurį kalbēta augščiau*, tenai nēra. Ephrata buvo senesnis Betliejaus vardas. — [15]*Dovidas sugrįžo...* Saulius buvo kankinamas piktosios dvasios ne nuolatos; taigi kada jam pasidarē geriau, jam nebereikējo arpininko, ir Dovidas, kurs nebuvo pratęs prie ginklų /žr žem 39 e/, galējo grįžti pas savo tēvą. — [17]*Imk savo broliams...* Anų laikų kareiviai negaudavo maisto iš karaliaus, bet kiekvienas turēdavo pats jį sau parūpinti — *Ephą*: 38,88 litro. — [18]*Ar jiems gerai sekasi.* Anot ebr t: apie jų sveikatą. — *Su kuo jie stovi eilēje.* Anot ebr t: paimk jų laidą. Dovidas regimai turējo parnešti kurį nors dalyką, priderantį jo broliams, kad tēvas įsitikintų, jog Dovidas juos matē, ir jog jie gyvi. — [20]*Magalos vietą.* Ebr t kalbama tikriausiai apie vietą, kur buvo sustatyti vežimai ir sudēti kareivių ryšuliai

[25]*Tą vyrą...* Gal tai buvo skelbiama karaliaus vardu, kad padrąsinus kareivius. Plg Još 15,16. — *Atleis nuo mokesčių.* Ebr t: padarys laisvą. [26]*Kas bus duota vyrui...* Dovide kilsta sumanymas susiremti su Pilistimu, todēl jis nori geriau pasiteirauti apie pažadētąjį užmokestį; jis tikisi laimēti juo labiau, kad Pilistimas išdrįso ne tik kovoti prieš Dievo tautą, bet dar piktžodžiauti pačiam Viešpačiui. — [28]*Kam palikai aną keletą..* ..Eliabui rodosi, kad jo jauniausis

sakydami: Štai kas bus duota vyrui, kurs jį užmuš. [28]Bet vyresnysis
jo brolis Eliabas, išgirdęs jį apie tai besikalbantį su kitais, supyko ant
Dovido ir tarė: Ko tu čia atėjai ir kam palikai aną keletą avelių ty-
rumoje? Žinau tavo puikybę ir tavo širdies nedorumą, nes tu čia atėjai
kovos pasižiūrėti. [29]Dovidas tarė: Ką gi aš padariau? Argi tai ne vien
žodžiai? [30]Ir jis pasisuko truputį nuo jo prie kito ir klausė tais pačiais
žodžiais. O žmonės jam atsakė taip pat, kaip pirma

[31]Bet žodžiai, kuriuos kalbėjo Dovidas, buvo išgirsti, ir apie juos
pranešta Sauliui. [32]Pas jį gi atvestas jis jam tarė: Tegul nė vieno šir-
dis nenusimena dėlei jo. Aš, tavo tarnas, eisiu ir kovosiu prieš Pilis-
timą. [33]Saulius tarė Dovidui: Tu neįstengsi pasipriešinti šitam Pilis-
timui, nei prieš jį kovoti, nes vaikas esi; tasai gi yra nuo pat savo
jaunystės vyras kovotojas. [34]Bet Dovidas tarė Sauliui: Tavo tarnas Ekli 47,3
ganė savo tėvo bandą, ir jei ateidavo liūtas ar lokys ir imdavo aviną
iš būrio tarpo, [35]aš juos vydavaus, mušdavau ir išplėšdavau iš jų nas-
rų; o jei jie kildavo prieš mane, aš pagriebdavau jų sprandą, pasmaug-
davau ir juos užmušdavau; [36]nes aš, tavo tarnas, esu užmušęs ir liūtą
ir lokį; taigi ir šitas neapipjaustytas Pilistimas bus kaip vienas iš jų.
Todėl aš eisiu ir nuimsiu paniekinimą nuo Israėlio; nes kas gi yra tas
neapipjaustytasis Pilistimas, kurs drįso piktžodžiauti gyvojo Dievo ka-
riuomenei? [37]Dovidas dar sakė: Viešpats, kurs mane išgelbėjo iš liūto
nagų ir iš lokio nagų, jis mane išgelbės ir iš šito Pilistimo rankų. Tuo-
met Saulius tarė Dovidui: Eik, ir Viešpats tebūna su tavim

[38]Saulius apvilko Dovidą savo drabužiais, uždėjo jam ant galvos
varinį šalmą ir apvilko jį šarvu. [39]Dovidas apsijuosęs jo kalaviju ant
savo drabužio, ėmė mėginti, ar galės vaikščioti apsiginklavęs, nes nebuvo
įpratęs. Bet Dovidas prisipažino Sauliui: Negaliu taip eiti, nes esu ne-
pratęs. Taigi visa šalin padėjęs, [40]jis pasiėmė savo lazdą, kurią visuo-
met turėdavo rankose, pasirinko sau iš upelio penkis slidžiausius akme-
nis, įsidėjo juos į piemens delmoną, kurį turėjo su savim, ėmė į ranką
vilpstynę ir išėjo prieš Pilistimą

[41]Išėjo taipgi priešakin Pilistimas ir artinosi prie Dovido, o jo gink-
lanešys ėjo pirm jo. [42]Pilistimas, pažvelgęs ir pamatęs Dovidą, jį panie-
kino, nes jis buvo vaikinas rausvas ir gražus pasižiūrėti; [43]ir tarė Pi-
listimas Dovidui: Ar aš šuo, kad tu ateini prie manęs su lazda? Taigi
Pilistimas ėmė keikti Dovidą savo dievais [44]ir tarė Dovidui: Eikš prie
manęs ir iš duosiu tavo kūną dangaus paukščiams ir žemės žvėrims.

---

brolis būtų geriau padaręs, jei būtų pasilikęs sergėti savo bandą, negu ateidamas į kovos vietą ir teiraudamos apie dalykus, kuriais, jo nuomone, Dovidui nepriderējo užsiimti. Dovido atējimą jis sau aiškino jo tuštybe ir noru pamatyti mūšį. — [29]*Argi tai nevien...* Žodžiai nevisai aiškūs. Dovidas gal norējo pasakyti, kad ir jam valia patirti tai, apie ką visi kalba, kad galētų pasakyti tēvui. — [33]*Nes vaikas esi...* Kiek metų turējo Dovidas, visaip spējama. Jis išrodē vaikas, palyginant su milžinu Goljatu; bet jei jis galējo pasmaugti liūtą ir lokį, tai liudija, kad jis nebebuvo visai jaunas; pats Saulius, kurs buvo visa galva augštesnis už kitus, mēgino jį apvilkti savo kariškais apdarais /38 e/. — [37]*Jis mane išgelbēs...* Gražus pavyzdys pasitikējimo Dievu

[38]*Savo drabužiais*: vartojamais kare, ant kurių buvo nešiojami ginklai. — [39]*Negaliu taip eiti...* Dovidas nesako, kad drabužiai ar ginklai būtų jam perdideli, bet jis teisinasi tik neįpratimu; todēl jis buvo jau užaugęs jaunuolis

[43]*Savo dievais.* Ebr t galima išvers-

[45]Dovidas gi tarė Pilistimui : Tu ateini prie manęs su kalaviju, jietimi
ir skydu, aš gi einu prie tavęs vardan kareivijų Viešpaties, Israėlio bū-
rių Dievo, iš kurių tu tyčiojaisi ; [46]šiandien Viešpats paduos tave į mano
ranką, aš tave užmušiu, ir nukirsiu tau tavo galvą, ir duosiu šian-
dien Pilistimų stovyklos lavonus dangaus paukščiams ir žemės žvėrims,
kad visa žemė žinotų, jog Dievas yra Israėlyje, [47]ir kad visas šitas su-
sirinkimas patirtų, jog Viešpats išgelbi ne kalaviju ir ne jietimi, nes
jojo yra karas, ir jis paduos jus į mūsų rankas. [48]Taigi kada Pilistimas
pakilęs ėjo ir artinosi prie Dovido, Dovidas pasiskubino ir bėgo į kovą
Pilistimui priešais. [49]Jis įkišo savo ranką į delmoną, išsiėmė vieną ak-
menį ir pasukęs vilpstyne sviedė ir pataikė Pilistimui į kaktą ; o akmuo
Ekli 47,4, 5 įsmego jam kakton, ir jis pargriuvo savo veidu ant žemės. [50]Taip Do-
vidas apgalėjo Pilistimą vilpstyne ir akmenimi ir ištiktą Pilistimą už-
mušė. Neturėdamas rankoje kalavijo, Dovidas, [51]pribėgo, sustojo prie
Pilistimo, ėmė jojo kalaviją, ištraukė jį iš jojo makščių, užmušė jį ir
jam nukirto galvą
Matydami Pilistimai, kad jų stipriausis nebegyvas, ėmė bėgti. [52]Tuo-
met pakilę Israėlio ir Judo vyrai ėmė šūkauti ir vijosi Pilistimus, kolei
neatėjo į slėnį ir iki Akarono vartų, o Pilistimai krito sužeisti Saraimo
kelyje iki Getui ir iki Akaronui. [53]Paliovę gi vytis Pilistimus Israėlio
sūnūs sugrįžo ir išplėšė jų stovyklas. [54]Dovidas, ėmęs Pilistimo galvą,
atnešė ją Jerusalėn, jo gi ginklus pasidėjo savo padangtėje
[55]Tuo metu, kai Saulius buvo pamatęs Dovidą išeinantį prieš Pi-
listimą, jis tarė kariuomenės vadui Abneriui : Iš kurios giminės yra ki-
lęs šitas vaikinas, Abneri ? Abneris atsakė : Kaip gyva tavo siela,
karaliau, aš nežinau. [56]Karalius tarė : Paklausk pats, kieno šitas ber-
niokas. [57]Taigi kai Dovidas užmušęs Pilistimą sugrįžo, Abneris ėmė ir
įvedė jį, turintį rankoje Pilistimo galvą, pas Saulių. [58]Saulius jam tarė :
Iš kurios tu giminės, jaunuoli ? Dovidas atsakė : Aš sūnus tavo tarno
Isajo Betliejiečio

---

ti : jo Dievu ; todēl Pilistimas keikdamas Dovidą, draug piktžodžiavo Viešpačiui. — [49] *Į kaktą.* LXX vertime dar pridēta : pro šalmą. — [50]*Dovidas apgalējo...* Plg Ekli 47,4 ; 1 Mak 4,30. — [51]*Stipriausis.* Ebr gibbor, karžygys. — [52]*Į slēnį.* Spējama, kad čia per paklydimą ebr ž *gai* slēnis, atsirado vietoje ž *gath,* Getas ; taip gi buvo vadinamas miestas, iš kurio buvo Goljatas ; tą nuomonę patvirtina šitos pačios eil pabaiga : iki Getui. — *Saraimo.* Miestas Judo ginimēs plote netoli Sokho. — [54]*Atnešē Jerusalēn.* Tai gal žymiai vēliau įvyko, kada Dovidas tapęs karaliumi atēmē Siono pilį iš Jebusiečių /žr 2 Kar 5,5 ; 8,7/. Goljato ginklus Dovidas, neilgai trukus padovanojo šventyklai, kuri tuomet buvo Nobēje. Plg žem 21,8.9

[55]*Iš kurios ginimēs.* Aug 16 skyr pasakyta, kad Dovidas buvo tapęs Sauliaus arpininku ir jo ginklanešiu, todēl jam turējo būti gerai žinomas ; čia gi matome Dovidą netyčiomis ateinantį į kovos vietą, nepratusį prie ginklų ir tarsi visai nepažįstamą Sauliui ir Abneriui. LXX tekste to tariamo prieštaravimo vienos vietos kitai nēra, nes tenai dabar nēra žodžių, parašytų 17,12-35.55-58 ; 18,1-5. Bet LXX teksto sutrumpinimas, regisi, padarytas tyčiomis vēlesniais laikais, nes išleistieji žodžiai buvo žinomi senoviniems Graikų Eklesijos aiškintojams. Tariamas gi prieštaravimas galima išaiškinti ir neišleidžiant žodžių. Dovidas pirmą kartą pakviestas į Sauliaus rūmus, tikriausiai pasiliko tenai neilgai, ir buvo sugrįžęs pas savo tēvą Betliejun žymiai anksčiau už karo prieš Pilistimus pradžią. Taigi Saulius gal jį matē nedaug kartų ir nors jį buvo paskyręs savo ginklanešiu, bet pra-

18. [1]Ir atsitiko, kai jis pabaigė kalbėtis su Sauliumi, Jonato siela
prisirišo prie Dovido sielos, ir Jonatas jį pamilo kaip savo sielą. [2]Sau-
lius ėmė jį tą dieną ir jam nebeleido grįžti į jo tėvo namus. [3]Dovidas
ir Jonatas padarė sandorą, nes tasai jį mylėjo kaip savo sielą. [4]Todėl
Jonatas nusivilko viršutinį apdarą, kuriuo buvo apsivilkęs, ir jį atidavė
Dovidui, o taipgi ir kitus savo drabužius, net ir savo kalaviją, kilpinį
ir juostą

[5]Dovidas eidavo visur, kur tik jį Saulius siųsdavo, ir elgėsi išmin-
tingai; Saulius jį padarė karo vyrų vyresniuoju. Jis labai patiko visai
tautai, ypač gi Sauliaus tarnams. [6]Taigi kada Dovidas grįžo nugalėjęs
Pilistimą, moterys iš visų Israėlio miestų pasitikdamos karalių Saulių
išėjo dainuodamos ir šokdamos su džiaugsmo būbinėliais ir su barš-
kalais. [7]Moterys dainavo, žaisdamos ir sakydamos: Žem 21,11 Ekli 47,7

Saulius užmušė tūkstantį,
o Dovidas dešimtį tūkstančių

[8]Tuomet Saulius labai įpyko, ir toki kalba nepatiko jo akyse. Jis
tarė: Jie davė Dovidui dešimtį tūkstančių, o man davė tūkstantį; dabar
jam betrūksta tik karalystės. [9]Saulius tat nuo tos dienos ir paskiau
žiūrėjo į Dovidą nebe gerom akim

[10]Rytdienai atėjus, piktoji Dievo siųsta dvasia apsėdo Saulių, ir
jis siautė savo namuose; Dovidas žaidė savo ranka ant arpos, kaip
kasdien. Saulius laikė rankoje jietį [11]ir ją metė, manydamas, kad galės

---

džioje tai galējo būti tik garbēs vardas. Dabar gi, kaip pastebi Teodoretas, Saulius klausiasi Abnerio ne apie Dovido vardą, kurs jam pasiliko žinomas, bet apie giminę, kurią jis galējo pigiai užmiršti; tos gi žinios ypač reikējo dabar, nes Goljato apgalētojui buvo pažadēta ir turtų ir karaliaus duktē, ir atleidimas jo tēvo namų nuo mokesčių. — Tariamų vienos vietos kitai prieštaravimas aiškinamas ir ta aplinkybe, kad Samuēlio knygos, kaip pabrēžiama 1 Kron 29,29, buvo sudarytos iš įvairių pranašų raštų ir todēl atskirų pasakojamų dalykų kronologinē eilē nevisur buvusi išlaikyta

18. [1]*Kaip savo sielą*: kaip pats save. Meilē, surišusi tuodu jaunikaičiu džiaugsmo valandą, pasiliko tvirta ir sunkiausiuose ištyrimuose. [2]*Saulius ēmē...* Dabar Saulius ima Dovidą jau nuolatinēn savo tarnybon. — [4]*Jonatas nusivilko...* Drabužių ir savo ginklų atidavimas buvo padarytosios sandoros ir didelēs prietelystēs ženklas

[5]*Eidavo visur...* Drąsiai ējo prieš visus priešus karo laiku. — [6]*Kada Dovidas grįžo...* pasibaigus karui, kurs tikriausiai tęsēsi ilgesnį laiką ir kuriame Dovidas parodē savo drąsą ir savo išmintį. Šitos 6 eil, o taip gi 9-11 eil nēra LXX vertime. — *Dainuodamos ir šokdamos.* Ebr t: su būbinēliais, su džiaugsmu. — *Su barškalais.* Ebr žodis *salis* reiškia arba iš storos vielos padarytą skambinamą trikampę, arba instrumentą su trimis stygomis. — [7]*Dainavo.* Tikriau anot ebr t: vienos kitoms atsakinēdavo. Moterys buvo pasidalinusios į du būriu ir vienos pusēs padainuotus žodžius pakartodavo, arba į juos atsakydavo kitas burys. — *Saulius užmušē...* Ebr t: Saulius užmušē savo tūkstančius, o Dovidas savo dešimtis tūkstančių. — [8]*Dabar jam betrūksta tik karalystēs.* Dievo atmesto karaliaus Sauliaus širdyje su pavydu kilsta abejonē, ar ne tam Dovidui lemta tapti jojo įpēdiniu, kuriam tą valandą nieko daugiau nebetrūksta kaip tik karaliaus vainiko. — [9]*Saulius tat...* Nuo tos valandos, kada Dovidui buvo liepta nuolat pasilikti prie Sauliaus /2 e/, regimai, buvo praēję nevisai maža laiko, kuriame jaunikaitis įvykdē nevieną karaliaus paliepimą. Tuo tai metu jo vardas ir veiksmai pasidarē žinomi, ir tik pasibaigus karui, kada

prismeigti Dovidą prie sienos ; bet Dovidas pasisuko nuo jo veido antrą
kartą. 12Saulius pradėjo bijoti Dovido, nes Viešpats su Dovidu buvo,
nuo jo gi paties buvo nusigręžęs. 13Saulius tat atstatė jį nuo savęs ir
padarė jį tūkstančio vyrų viršininku ; taip jis išeidavo ir įeidavo tau-
tos akivaizdoje. 14Ir visuose savo keliuose Dovidas elgėsi išmintingai
ir Viešpats buvo su juo. 15Taigi Saulius matė jį esant labai atsargų
ir ėmė juo nepasitikėti. 16Bet visas Israëlis ir Judas mylėjo Dovidą, nes
jis įeidavo ir išeidavo jų akivaizdoje

17Saulius tarė Dovidui : Štai mano vyresnioji duktė Merobė ; ją aš
tau duosiu į žmonas ; tiktai būk drąsus vyras ir kovok Viešpaties ko-
vas. Bet Saulius sau galvojo, sakydamas : Pats aš nepakelsiu prieš jį
savo rankos, bet tebūna prieš jį Pilistimų ranka. 18Dovidas tarė Sauliui :
Kas aš esu, ar kas yra mano gyvybė, ar mano tėvo giminė Israëlyje,
kad tapčiau karaliaus žentu ? 19Bet kai atėjo laikas, kada Sauliaus duk-
tė Merobė reikėjo duoti Dovidui, ji buvo atiduota moterystėn Molatie-
čiui Adriëliui. 20Dovidą gi pamilo antroji Sauliaus duktė Mikholė. Tai
buvo pranešta Sauliui ir jam patiko. 21Saulius tarė : Aš jam ją duosiu,
kad virstų jam sląstais, ir kad prieš jį būtų Pilistimų ranka. Todėl Sau-
lius tarė Dovidui : Su dviem dalykais tu tapsi šiandien mano žentu.
22Ir Saulius įsakė savo tarnams : Kalbėkite Dovidui patikimai nuo ma-
nęs ir sakykite : Štai tu patinki karaliui, ir visi jo tarnai tave myli.
Taigi tu gali dabar būti karaliaus žentu. 23Sauliaus tarnai pasakė visus
šituos žodžius, girdint Dovidui. Bet Dovidas atsakė : Argi jums rodosi
mažas dalykas būti karaliaus žentu ? Aš juk esu beturtis ir menkas
žmogus. 24Sauliaus tarnai tai jam pranešė, sakydami : Dovidas kalbėjo
štai kokiuos žodžius. 25Saulius tarė : Jūs kalbėkite Dovidui taip : ka-
raliui nereikia kitokių susižadėjimo dovanų, o tiktai šimto Pilistimų
apipjaustymo odelių, kad būtų atkeršyta karaliaus neprieteliams. Saulius

---

Saulius grįžo kaip pergalētojas, jis buvo visur sutinkamas su dainomis, kurių žodžiai sukēlē jo širdyje pavydą ir neapykantą

2. Dovidas Sauliaus persekiojamas

a/ *Dovido vargai Sauliaus namuose*

18,10--19,24. Saulius, ēmęs neapkęsti Dovido, visų pirma mēgina nudurti jį jietimi /18,10-16/, veidmainingai pažada jam duoti moterystēn savo vyresniąją dukterį Merobę, o paskui pažadējęs jam jaunesniąją Mikholę, stato Dovido gyvybę į didžiausią pavojų /18,17-30/, toliau įkalbinēja savo sūnui ir tarnams užmušti Dovidą /19,1-7/, antrą kartą pats mēgina nudurti jietimi /19,8-10/ ir pagaliau liepdamas savo budeliams nužudyti Dovidą priverčia jį bēgti iš karaliaus namų /19,11-17/, o nubēgusį pas Samuēlį veltui mēgina sugauti /19,18-24/

10*Rytdienai atējus* : po iškilmingo grįžimo iš karo. — 11*Ją metē*... LXX ir khaldaiškame tekste pasakyta, kad Saulius šituo atveju tik pakēlęs jietį prieš Dovidą, bet jos neišleidęs iš savo rankos. Taip galima suprasti ir ebr t. Dovidas tuos karaliaus pasikēsinimus laikē pradžioje karaliaus ligos pasireiškimais, o ne jo neapykantos ženklais, todēl pats nuo jo neatstojo. — *Antrą kartą* : Ebr t : du kartu. — 13*Atstatē nuo savęs*... Atitolindamas Dovidą nuo savęs, Saulius tik davē progą geriau jį pažinti tautai, kuri dabar matē jo išmintingą pasielgimą ir jo pasekmingus žygius prieš tautos priešus

17*Štai mano*... Ji priklausē Dovidui kaip Goljato apgalētojui /17,25/, bet karalius, pirm išpildysiant savo pažadą, reikalauja iš Dovido dar naujų garbingų veiksmų, turēdamas viltį, kad gal jis žus, susirēmęs su neprieteliais. — *Viešpaties kovas*. Israēlis buvo Viešpaties išrinktoji

manė, kad jis tuo būdu atiduos Dovidą į Pilistimų rankas. [26]Kada Sauliaus tarnai pranešė jo pasakytuosius žodžius Dovidui, toks pasiūlymas patiko Dovidui, kad taip jis taptų karaliaus žentu. [27]Neilgai trukus Dovidas pakilęs nuėjo kartu su buvusiais su juo vyrais, užmušė du šimtu vyrų iš Pilistimų, atnešė jų apipjaustymo odeles ir suskaitė jas karaliui, kad taptų jo žentu. Taigi Saulius jam davė savo dukterį Mikholę moterystėn. [28]Saulius matė ir suprato, kad Viešpats buvo su Dovidu. Ir Sauliaus duktė Mikholė jį mylėjo. [29]Po to Saulius ėmė labiau bijoti Dovido, ir Saulius virto Dovidui nepriteliu visoms dienoms. [30]Pilistimų kunigaikščiai vėl ėjo kariauti, ir nuo pat jų išėjimo pradžios Dovidas elgėsi išmintingiau, negu visi Sauliaus tarnai, ir jo vardas pasidarė labai garsus

19. [1]Saulius kalbėjo savo sūnui Jonatui ir visiems savo tarnams, kad užmuštų Dovidą. [2]Todėl Jonatas perspėjo Dovidą, sakydamas : Mano tėvas Saulius ješko tavęs užmušti ; todėl sergėkis, meldžiamasis, rytoj rytą nesirodyk ir būk pasislėpęs. [3]Aš gi išėjęs stovėsiu šalia mano tėvo lauke, kur tik tu būsi, ir kalbėsiu savo tėvui apie tave, o visa, ką pamatysiu, tau pranešiu. [4]Taigi Jonatas kalbėjo apie Dovidą gerai savo tėvui Sauliui ir jam tarė : Nenusidėk, karaliau, prieš savo tarną Dovidą, nes jis tau nenusidėjo, ir jo veiksmai tau labai geri. [5]Jis statė savo gyvybę į pavojų ir užmušė Pilistimą ; Viešpats suteikė didelį išgelbėjimą visam Israėliui ; pats matei ir džiaugeis. Kodėl tat nusidėtumei prieš nekaltą kraują, užmušdamas Dovidą, kurs yra be kaltės. [6]Tai išgirdęs Saulius, numalšintas Jonato balsu, prisiekė : Kaip Viešpats gyvas, jis nebus užmuštas. [7]Taigi Jonatas pasišaukė Dovidą ir jam pasakė visus

---

tauta, todēl jo kovos su neprieteliais buvo šventos. — [18]*Kas aš esu.* Dovidas atsako karaliui išmintingai, bet draug ir atsargiai, gal jau visai gerai suprasdamas jo veidmainystę. — [19]*Buvo atiduota...* Saulius gal tikējosi, kad Dovidas nepargrįš gyvas iš karo. Atidavimas pažadētos dukters kitam buvo didžiausis paniekinimas Dovido. — *Molatiečiui.* Anot ebr t : Adriēlis buvo iš miesto, kurs vadinamas *M^ekhalah.* Tai gal ta pati vieta kaip ir Abel-Mehula. Žr Teis 7,23. — [21]*Aš jam ją duosiu.* Saulius ir iš savo antrosios dukters palinkimo prie Dovido nori nukalti sau prieš jį ginklą. — *Su dviem dalykais.* Ebr t : antrą kartą. — Pirmą kartą buvo pažadēta Merobē. — [22]*Kalbēkite...* Saulius bijo, kad vieną kartą apviltas Dovidas visai neatsisakytų nuo teikiamos moterystēs, todēl jis visais būdais stengiasi ją jam įkalbēti. — [25]*Susižadējimo dovanų.* Rytiečių pabročiu jaunikis turējo duoti nemažas dovanas sužadētinēs tēvui. Plg Prad 29,18. — *Tiktai šimto...* Tai turējo liudyti, kad tiek pat Pilistimų užmušta. Saulius paskiria didelį skaičių, kad juo tikriau pats Dovidas būtų užmuštas. — [27]*Neilgai trukus.* Ebr t : ir dienos dar nebuvo praējusios. Taigi Saulius buvo paskyręs laiką, kuriame Dovidas turējo įvykdyti apsiēmimą. — *Du šimtu* : du kartu daugiau negu Saulius buvo paskyręs. — *Saulius davē...* Saulius, matydamas, kad jo sumanymas nepavyko, nebedrįso antrą kartą nebesilaikyti savo žodžio, ir būsimas Israēlio karalius tuo būdu įējo į Sauliaus šeimyną

19. [1]*Kalbējo savo sūnui...* Saulius dabar jau atvirai pasako savo sumanymą. — *Kad užmuštų Dovidą.* Ebr t : kad Dovidas reikia užmušti. — Tapus Dovidui karaliumi, sostas nebetektų Jonatui. Todēl Saulius tikisi, kad jo sūnus pritars tam sumanymui. — [3]*Lauke* : ten, kur ir Saulius neretai ateidavo. Jonatas nori, kad Dovidas būtų arti, idant pats labai neatsitolindams galētų pasakyti savo prieteliui tuojau pasikalbējimo su

šituos žodžius ; paskui Jonatas įvedė Dovidą pas Saulių ir jis vėl buvo
jo akivaizdoje kaip vakar ir užvakar
[8]Bet vėl kilo karas, ir Dovidas išėjęs kovojo prieš Pilistimus ; jis
sudavė jiems labai didelį smūgį, ir jie buvo priversti bėgti nuo jo veido.
[9]O piktoji Viešpaties siųsta dvasia apsėdo Saulių. Jis sėdėjo savo na-
muose ir laikė rankoje jietį ; o Dovidas žaidė savo ranka ant arpos.
[10]Saulius bandė prismeigti jietimi Dovidą prie sienos, bet Dovidas pa-
sišalino nuo Sauliaus veido ; jietis jo nesužeidus įsmigo sienon. Dovidas
pabėgo ir tą naktį išsigelbėjo
[11]Saulius tat siuntė sargus į Dovido namus, kad jo patykotų ir
rytmetį užmuštų. Bet Dovido žmona Mikholė apie tai jam pranešė,
sakydama : Jei nesigelbėsi šią naktį, rytoj numirsi, [12]ir ji nuleido jį pro
langą ; taip jis ištrūko, pabėgo ir išsigelbėjo. [13]Mikholė gi ėmė statulą,
padėjo ją į patalą, apvyniojo jai galvą plaukuotu ožkos kailiu ir ją
pridengė drabužiais. [14]Kai Saulius atsiuntė budelius, kad nutvertų Do-
vidą, buvo jam atsakyta, kad tasai sergąs. [15]Saulius vėl siuntė pasiun-
tinius, kad pasižiūrėtų Dovido, sakydamas : Atgabenkite jį pas mane
su patalu, kad būtų užmuštas. [16]Kai pasiuntiniai atėjo, buvo rasta
patale statula, o aplink jos galvą ožkos kailis. [17]Tuomet Saulius tarė
Mikholei : Kodėl taip pasityčiojai iš manęs ir išleidai mano neprietelį,
kad pabėgtų ? Mikholė atsakė Sauliui : Nes jis man kalbėjo : Išleisk mane,
kitaip aš tave užmušiu
[18]Dovidas išbėgęs ir taip išsigelbėjęs, atėjo pas Samuėlį Ramaton
ir jam papasakojo visa, ką jam buvo padaręs Saulius ; paskui jis ir Sa-
muėlis nuėjo ir pasiliko Najote. [19]Sauliui gi buvo pranešta ir pasakyta :
Štai Dovidas Najote Ramatoje. [20]Saulius tat siuntė budelius, kad sugau-
tų Dovidą. Kai jie pamatė būrį pranašų, kurie pranašavo, ir Samuėlį
stovintį jų priešakyje, Viešpaties Dvasia pasireiškė taipgi juose ; taigi
ir jie patys ėmė pranašauti. [21]Kada tai buvo paskelbta Sauliui, jis siuntė
dar kitus pasiuntinius, bet ir šitie pranašavo. Saulius vėl siuntė trečius

---

tėvu pasėkas. — [6]*Prisiekė...* Sauliaus priesaika tą valandą buvo neveidmaininga ; bet Sauliaus ūpas keitėsi greitai, o jo širdies gilumoje buvo pasilikęs nepasitikėjimas Dovidu

[8]*Labai didelį smūgį...* Laimėjimas buvo didesnis negu kitais kartais, todėl jis sukėlė didesnį tautos džiaugsmą. – [9]*Laikė rankoje jietį.* Jietis buvo Sauliui jo karališkos valdžios ženklas, todėl jis su ja nesiskirdavo. Plg žem 20,33. — [10]*Pasišalino* : bet dar nepaliko visai Sauliaus namų, nes tikėjosi, kad įdūkimas aprims

[12]*Ji nuleido...* kaip Raaba du Jošuės žvalgus /Još 2,15/ ir Damasko krikščionys Povilą /Apd 9,25/. Šito atsitikimo atminimui sudėta 58 ps. — [13]*Statulą.* Ebr *Theraphim.* Žr Prad 31,19. Taip buvo vadinami naminiai dievaičiai; tokį dievaitį matomai turėjo nelaisva nuo prietarų Mikholė. Paguldytą statulą Mikholė taip apklojo, kad ji turėjo miegančio žmogaus pavidalą. — *Drabužiais.* Tikriau : antklode. — [14]*Buvo jam atsakyta.* Anot ebr t : atsakė Mikholė. Meluodama ji nori, kad tuo tarpu Dovidas suskubtų toliau nubėgti. — [17]*Nes jis man kalbėjo.* Mikholė antrą kartą vaduojasi melu

[18]*Atėjo pas Samuėlį* : ieškoti pas jį patarties. — *Najote.* Taip gal buvo vadinama vieta /buveinė/ arti Ramos /žr aug 1,1/, kur buvo Samuėlio įsteigta ir jojo vedama pranašų mokykla. Kaikurie, remdamies graik tekstu, žodį *Najote* verčia žodžiu « pranašų namai ». Ta vieta gal turėjo prieglaudos teises ir todėl Dovidas bandė ja pasinaudoti /žr aug 10,5 ; plg 3 Kar 20,35 ir k/. — [20]*Būrį pranašų.* Žr aug 10,5. — *Ėmė pranašauti* : Dievo malonės įtakoje jie

pasiuntinius, bet pranašavo ir šitie. Todėl labai įpykęs Saulius, [22]nuė-
jo pats į Ramatą, o atvykęs iki didžiajam tvenkiniui, esančiam Sokhe,
paklausė ir tarė : Kurioje vietoje yra Samuėlis ir Dovidas ? Jam buvo
atsakyta : Štai juodu yra Najote Ramatoje. [23]Jis nuėjo Najotan Rama-
toje, bet ir ant jo atėjo Viešpaties Dvasia, ir jis keliavo toliau ir pra-
našavo, kolei neatėjo į Najotą Ramatoje. [24]Taipgi ir jis išsivilko, ir pra- Aug 10,2
našavo kartu su kitais Samuėlio akivaizdoje, ir gulėjo neapsivilkęs visą
tą dieną ir naktį. Iš čia ir kilo patarlė : Argi ir Saulius tarp pranašų ?

20. [1]Dovidas pabėgo iš Najoto, esančio Ramatoje, ir atėjęs kalbėjo
Jonatui : Ką aš padariau ? kuri mano neteisybė ir koks mano nusikal-
timas tavo tėvui, kad jis ieško mano gyvybės. [2]Tasai jam tarė : Anaip-
tol, tu nemirsi ; nes mano tėvas nepadarys nieko didelio ar mažo, jei
pirma man nepasakys. Nejaugi tik tą dalyką mano tėvas paslėptų nuo
manęs ? Anaiptol, to nebus. [3]Ir jis vėl prisiekė Dovidui. Bet tasai tarė :
Tavo tėvas žino gerai, kad aš radau malonę tavo akyse, todėl jis sakys :
Tegul nežino apie tai Jonatas, kad kartais nenuliūstų. Iš tikrųjų, kaip
gyvas Viešpats ir tu gyvas, aš esu atskirtas nuo mirties /taip sakant/
tik vienu žingsniu. [4]Jonatas tarė Dovidui : Ką tik man pasakys tavo
siela, aš tau padarysiu. [5]Taigi Dovidas tarė Jonatui : Štai, rytoj pir-
moji mėnesio diena, ir aš pagal paprotį turiu sėstis šalia karaliaus val-
gyti ; leisk tat man pasislėpti lauke iki trečios dienos vakarui. [6]Jei tavo
tėvas pažvelgęs ieškos manęs, tu jam atsakysi : Dovidas manęs pra-
šėsi, kad galėtų eiti skubiai į savo miestą Betliejų, nes tenai yra iškil-
mingos aukos visiems jo giminės žmonėms. [7]Jei jis sakys : Gerai, tai
bus ramybė tavo tarnui ; bet jei supyks, žinok, kad jis yra nutaręs da-
ryti pikta. [8]Padaryk tat mielaširdystę savo tarnui ; nes tu norėjai, kad
tavo tarnas padarytų su tavim Viešpaties sandorą ; o jei yra manyje
neteisybė, tu mane užmušk, tik nevesk manęs pas savo tėvą. [9]Jonatas
tarė : Saugok tave, Dieve ! nes negalimas daiktas, jei sužinosiu tikrai,
jog mano tėvo piktumas prieš tave nebepataisomas, kad tau nepraneš-
čiau. [10]Dovidas atsakė Jonatui : Kas man praneš, jei tavo tėvas rasi
atsakys tau apie mane ką pikta ? [11]Jonatas tarė Dovidui : Eikš ir išei-
kime į lauką. Išėjus juodviem į lauką, [12]Jonatas tarė Dovidui : Viešpa-
tie, Israėlio Dieve ! jei iškvosiu rytoj ar poryt mano tėvo nuomonę, ir

---

ēmē draug su kitais šlovinti Dievą, ir būdami ekstasies stovyje visai užmiršo, ko buvo atėję

[21]*Labai įpykęs Saulius.* Tų žodžių nēra ebr t. — [22]*Sokhe.* Ebr t ta vieta vadinama *Sekhu.* Ji gal buvo tarp Gabaos ir Ramos. — [24] *Išsivilko... neapsivilkęs.* Tie išsireiškimai nurodo, kad Saulius numetē savo viršutinius drabužius ir pranašavo, o paskui gulējo, kaip mes pasakytumēm, vienmarškinis. Draug su šventų giesmių giedojimu buvo sujungta ir kūno mostagavimai ; tai gi daryti, apsivilkus plačius viršutinius apdarus, buvo neparanku. Plg 2 Kar 6,20. — *Argi ir Saulius...* Ta patarlē buvo atsiradusi jau seniau ; dabar gi vēl ją prisiminta ir ji labiau paplito

b/ *Jonato mēginimas suderinti savo tēvą su Dovidu*

20,1-43. Dovidui pasiskundus ant Sauliaus Jonatui, tasai mēgina nuraminti jį, padaro su juo iškilmingą sandorą /1-23/, o paskui mēgina suderinti jį su savo tēvu, bet veltui /24-43/

20. [1]*Išbēgo iš Najoto* : kada Saulius dar tebebuvo ekstasies stovyje. — [2]*Nieko didelio ar mažo,* ty, visai nieko. — [5]*Rytoj pirmoji mēnesio diena.* Pirmoji kiekvieno mēnesio diena buvo Žydams šventa. Joje

bus kas nors gera Dovidui ir tuojau neatsiųsiu pas tave, ir neduosiu
tau žinios, [13]Viešpats tai tepadaro Jonatui ir tai teprideda. O jei mano
tėvo piktumas prieš tave pasiliks, tau apreikšiu tai ir paleisiu tave, kad
eitumei ramybėje, ir Viešpats tebūna su tavim, kaip buvo su mano tėvu.
[14]Ir jei aš gyvas būsiu, tu padarysi man Viešpaties mielaširdystę ; o jei
būsiu miręs, [15]neatimsi savo mielaširdystės nuo mano namų per am-
žius, kai Viešpats išnaikins nuo žemės kiekvieną Dovido priešą. Vieš-
pats teatima Jonatą iš jojo namų, ir teatkeršija Dovido priešams. [16]Taigi
Jonatas padarė sandorą su Dovido namais, ir Viešpats keršijo Dovido
priešams

[17]Jonatas dar kartą prisiekė Dovidui, nes jį mylėjo ; nes jis jį taip
mylėjo kaip savo sielą. [18]Ir Jonatas jam tarė : Rytoj pirmoji mėnesio
diena, ir tavęs pasiges, [19]nes tavo vieta bus neužimta iki poryt. Nueisi
tat skubiai ir ateisi į vietą, kur tu turi pasislėpti darbo dieną, ir sė-
dėsi šalia akmens, kurs vadinamas Ezeliu. [20]O aš paleisiu arti jo tris
vilyčias, tarsi lavindamos šaudyti į taikinį ; [21]paskui siųsiu vaiką, jam
sakydamas : Eik ir atnešk man vilyčias. [22]Jei aš vaikui sakysiu : Štai
vilyčios šiapus tavęs, imk jas, tu ateik pas mane, nes bus tau ramybė ir
nieko nėra pikta, kaip Viešpats gyvas. Bet jei aš vaikui kalbėsiu taip :
Štai vilyčios už tavęs, tu eik sau ramybėje, nes Viešpats paleido tave.
[23]Apie dalyką gi, apie kurį aš ir tu kalbėjovos, Viešpats tebūna liudy-
tojas tarp manęs ir tavęs per amžius

[24]Taigi Dovidas pasislėpė lauke. Atėjus pirmai mėnesio dienai, ka-
ralius sėdosi valgyti. [25]O atsisėdus karaliui /pagal paprotį/ savo kėdėje,
kuri buvo prie sienos, atsikėlė Jonatas, ir Abneris atsisėdo šalia Sau-
liaus, Dovido gi vieta pasiliko tuščia. [26]Saulius nieko tą dieną nekal-
bėjo, nes jis manė, kad rasi jam atsitiko taip, jog yra susitepęs ir neap-
sivalęs. [27]Bet kai atėjo antra mėnesio diena, ir Dovido vieta vėl pasi-
liko tuščia, Saulius tarė savo sūnui Jonatui : Kodėl Isajo sūnus neatėjo
valgyti nei vakar, nei šiandien ? [28]Tuomet Jonatas atsakė Sauliui : Jis

---

atnašaudavo paskirtas aukas, o paskui būdavo religinis pokylis, į kurį Saulius kviesdavo žymiausius savo tarnus. — [6]*Iškilmingos aukos.* Tikriau anot ebr t : metinės aukos. — Aukos pagal Mošės įstatymą turėjo būti daromos prie padangtės ; bet Teisėjų ir Sauliaus laikais jas darydavo dažniau ir kitur. — [8]*Viešpaties sandorą* : kuri buvo patvirtinta priesaika, šventu Viešpaties vardu. — [13]*Tai tepadaro...* Plg aug 3,17. — *Viešpats tebūna...* Iš šitų ir tolesnių žodžių pasirodo, kad Jonatas mato Dovide būsimą Israēlio karalių, pats apsiima jam tarnauti, prašo mielaširdystės sau ir savo palikuonims. — [15]*Viešpats teatima Jonatą...* jei jis neatitesės savo žadėjimo. Šitų žodžių iki eil galui nėra ebr t ; jie yra tik pakartojimas aug parašytųjų žodžių. — [17]*Dar kartą prisiekė.* Anot kaikurių aiškintojų, prisaikino Dovidą. — [19]*Nueisi tat skubiai...* Ebr t gal taip reiktų išversti : Ateik į tą pačią vietą, kurioje tu rytoj būsi pasislėpęs. — Jei Jonatas iškvos Sauliaus nuomonę jau pirmą mėnesio dieną, jis duos tą pačią dieną žinią ; o jei vėliau, tai Dovidas turi dar kartą ateiti į sutartą pasislėpimo vietą. — [20]*Aš paleisiu...* Jei Jonatas be pavojaus nebegalės pasimatyti su Dovidu, tai sutarto ženklo bus gana, kad Dovidas suprastų, kokį atsakymą atnēšē jo prietelis. — [22]*Vilyčios šiapus tavęs* : tarp vaiko ir Jonato. — *Viešpats atleido tave* : Viešpats nori, kad tu nebegrįžtumei pas Saulių. — [23]*Apie dalyką* : apie sutartį tarp Jonato ir Dovido

[26]*Yra susitepęs.* Įstatymas draudē dalyvauti religiniame pokylyje visiems tiems, kurie buvo kuo nors

mane labai prašė, kad galėtų eiti Betliejun, [29]ir sakė : Paleisk mane, nes
mieste bus iškilminga auka, ir vienas iš mano brolių mane pakvietė ;
dabar tat jei radau tavo akyse malonę, aš eisiu veikiai ir aplankysiu
savo brolius. Todėlei jis neatėjo prie karaliaus stalo. [30]Saulius gi, su-
pykęs ant Jonato, jam tarė : Tu, sūnau, vyrą gaudančios moteriškės ;
argi aš nežinau, kad tu myli Isajo sūnų savo nešlovei ir savo nešlo-
vingos motinos sugėdinimui. [31]Nes visą laiką, kolei Isajo sūnus bus gyvas
žemėje, nestovėsi tvirtai ir tu ir tavo karalystė. Taigi siųsk tuojau ir
jį atvesk pas mane, nes jis yra mirties sūnus. [32]Bet Jonatas, atsakydamas
savo tėvui Sauliui, tarė : Kodėl jis turi mirti ? Ką padarė ? [33]Saulius
gi sugriebė jietį, kad jį nudurtų. Tuomet Jonatas suprato, kad jo tėvo
buvo nutarta užmušti Dovidą. [34]Jonatas tat atsikėlė nuo stalo, smar-
kiausiai supykęs, ir nieko nevalgė antrąją mėnesio dieną ; nes jis labai
nuliūdo dėl Dovido, kad jo tėvas buvo jį paniekinęs
[35]Rytdienai atėjus, Jonatas atėjo į lauką, kaip buvo sutarta su Do-
vidu, o su juo mažas vaikas. [36]Jis tarė savo vaikui : Eik ir atnešk man
vilyčias, kuriomis aš šaudau. Vaikui nubėgus, jis paleido kitą vilyčią
viršuje vaiko. [37]Taigi vaikas atėjo į vietą vilyčios, kurią buvo iššovęs
Jonatas. O Jonatas šaukė paskui vaiką ir tarė : Štai vilyčia yra tenai
už tavęs. [38]Jonatas dar antrą sykį sušuko paskui vaiką, tardamas : Sku-
bėk greitai, nesustok. Taigi vaikas surinko Jonato vilyčias ir atnešė
prie savo valdovo, [39]ir visai neišmanė, kas buvo daroma, nes tik Jona-
tas ir Dovidas žinojo dalyką. [40]Paskui Jonatas padavė savo ginklus vai-
kui ir jam tarė : Eik ir nunešk į miestą. [41]Vaikui nuėjus, Dovidas atsi-
kėlė iš vietos, kuri buvo pietų šone, ir parpuldamas kniūbsčias ant že-
mės tris kart pasilenkė ; ir juodu pasibučiavę verkė draug, bet labiau-
siai Dovidas. [42]Taigi Jonatas tarė Dovidui : Eik ramybėje. Ką mudu
prisiekėva vardan Viešpaties, sakydamu : Viešpats tebūna liudytojas
tarp manęs ir tarp tavęs, tarp mano palikuonių ir tavo palikuonių per
amžius. [43]Ir Dovidas kėlėsi ir nuėjo, o Jonatas sugrįžo į miestą

21. [1]Taigi Dovidas atėjo Nobėn pas kunigą Akhimeleką, o Akhi-
melekas nustebo, kad buvo atėjęs Dovidas, ir jam tarė : Kodėl tu vienas
ir nėvieno kito nėra su tavim ? [2]Dovidas atsakė kunigui Akhimelekui :

---

susitepę. — [29]*Vienas iš mano brolių* Ebr t : mano brolis, ty, vyriausis brolis. — [30]*Vyrą gaudančios moteriškēs.* Ebr t : ištvirkimo ir atkaklumo. — Saulius nori pasakyti, kad Jonatas yra nedoras nuo pat savo gimimo, o iš Dievo nutarimo apie Dovidą jis laukia gēdos visai savo šeimynai. Be to, Saulius stengiasi įtikinti Jonatą, kad Dovidas yra jam pačiam labiausiai pavojingas. — [31]*Jis yra mirties sūnus.* Ebraismas, kurio prasmē yra toki : jis būtinai turi mirti. — [35]*Mažas vaikas.* Kad niekas nemanytų, jog Jonatas eina pasimatyti su Dovidu, jis pasiima su savim vaiką, kurs tačiau mažas būdamas, negalējo atspēti tikro Jonato sumanymo. — [42]*Ką mudu prisiekēva... per amžius.* Sakinys nebaigtas ; jis reiktų papildyti žodžiais : taip tepasilieka, arba : visa tai atsimink

c/ Persekiojamo Dovido klaidžiojimų pradžia

21,1--22,23. Persiskyręs su Jonatu Dovidas visų pirma nueina Nobēn pas vyriausį kunigą Akhimeleką, čia gauna pašvęstos duonos ir Goljato kalaviją /21,1-9/ ; toliau bēga pas Pilistimų karalių Akhį, kurs tačiau jo nepriima /21,10-45/, grįžta atgal Judo žemēn, kur aplink jį susirenka nemažas nuskurdusių žmonių būrys, ir paveda savo tēvus Moabo kara-

Karalius davė man įsakymą ir tarė : Nėvienas tenežino, dėl kurio dalyko
aš tave siunčiau ir kokiuos paliepimus tau daviau ; nes ir tarnams aš
nurodžiau tą ir tą vietą. [3]Dabar tat, jei ką turi po ranka, nors penketą
duonų, duok man, arba, ką rasi. [4]Kunigas, atsakydamas Dovidui, jam
tarė : Neturiu po ranka paprastų duonų, bet tik šventintosios duonos ;
ar tarnai nėra susitepę, ypač moteriškėmis ? [5]Dovidas gi atsakė kunigui
ir jam tarė : Jei kalbėti apie moteriškes, tai mes susilaikėme vakar ir
užvakar, kuomet išėjome, ir tarnų kūnai buvo nesutepti. O jei tas ke-
Mt 7,3.4 lias suteptas, tai ir jis bus šiandien pašvęstas kūnais. [6]Kunigas tat jam
davė pašventintos duonos, nes tenai ir nebuvo kitos duonos, kaip tik
padėtinės duonos, kurios buvo atimtos iš po Dievo veido, kad būtų
padėta šiltų duonų. [7]Buvo gi tenai tą dieną vienas vyras iš Sauliaus
tarnų Viešpaties padangtės viduje ; tai buvo Idumėjietis vardu Doegas,
vyriausis tarp Sauliaus piemenų. [8]Dovidas dar tarė Akhimelekui : Ar
neturi čia po ranka jieties ar kalavijo ? nes savo kalavijo ir savo ginklų
aš su savim nepasiėmiau, nes karaliaus įsakymas reikėjo ūmai vykdyti.
[9]Kunigas tarė : Štai čia kalavijas Pilistimo Goljato, kurį užmušei Tere-
bintų slėnyje, įvyniotas apsiaustan už ephodo ; jei nori jį imti, imk ; nes
be to čia kito nėra. O Dovidas tarė : Nėra kito jam lygaus ; duok man jį

---

liaus globon /22,1-5/, Saulius gi tuo tarpu nužudo Akhimeleką ir Nobės kunigus /22,6-23/

21. [1]*Nobēn.* Nobē buvo į šiaurę nuo Jerusalēs ir į pietus nuo Gabaos Benjamino giminēs plote. Plg Još 10,28.32. Į ją buvo perkelta sandoros padangtē iš Silo ; o kai Nobē buvo sugriauta, sandoros padangtē buvo perkelta Gabaonan. Prie sandoros padangtēs gyveno vyriausis kunigas Akhimelekas ir didesnis skaičius paprastų kunigų. — *Akhimeleką.* Kitur /14,3/ vyriausis to laiko kunigas pavadintas vardu Akhijas ; bet tikriausiai yra tai to paties asmens vardas, vienoje vietoje ilgesnis, o kitoje sutrumpintas ; anot kitų gi aiškintojų, Akhimelekas buvęs Akhijo brolis. — *Nustebo.* Anot ebr t : atējo drebēdamas pasitikti Dovido. — Akhimelekas be abejo žinojo, kad Saulius jau nebekentē Dovido, kurs tačiau kaip karaliaus žentas tebebuvo galingas ; matydamas jį ateinantį vieną, be palydovų, vyriausis kunigas bijojo, kad savo patarnavimu Dovidui, neįrūstintų karaliaus ; bet iš kitos pusēs buvo baugu rūstinti ir Dovidą. — [2]*Karalius davē...* Dovidas sako prasimanytus dalykus tik didelio reikalo verčiamas, bet tai jo neatleidžia nuo kaltēs, nes melas visuomet pasilieka melu. Plg žem 22,22. — *Nes ir tarnams...* Dovidas tikrai turējo bent keletą tarnų, kuriuos jis buvo išsiuntęs dar pirm susitikimo su Jonatu. Plg Mk 2,25.26. — [4]*Paprastų duonų,* ty tokios duonos, kurią leista valgyti visiems be skirtumo. — *Tik šventintosios duonos.* Kunigas turi galvoje vadinamąsias padētines duonas. Jos buvo leista valgyti tik kunigams. Bet vyriausis kunigas, matydamas reikalą, sutinka duoti jos Dovidui ir jo tarnams, stato tik vieną sąlygą, kurią turējo laikyti ir kunigai. — [5]*Tarnų kūnai.* Ebr ž *k*[e]*li* paprastai reiškia ryką, bet čia taip pavadinta tikriausiai kūnas. Plg 2 Kar 4,7 ; 1 Tes 4,4. — *O jei tas kelias...* Kas pasakyta šitais žodžiais, tikrai nežinia, todēl jie įvairiai aiškinami ; gali juos suprasti taip : nors kelias, kuriuo einame, ir būtų suteptas /pagonių ar maita/, tačiau mes juo nesusitepsime ; dargi priešingai, jis per mus bus apvalytas. Pakeičiant viename ebr ž balses, ebr ž taip galima išreikšti : Iš tikrųjų moterys buvo mums vakar ir užvakar uždraustas dalykas. Man išeinant, visi tarnai buvo nesutepti. Kelias gi yra doras ; ten jie juo labiau šventi šiandien su visais drabužiais. — [7]*Idumējietis.* Doegas buvo kilęs iš Idumējos, bet pats išpažino Žydų tikējimą ir dabar priklausē jų tautai. — *Viešpaties padangtēs viduje.* Ebr t : sulaikytas Viešpaties

[10]Taigi Dovidas pakilo ir pabėgo tą dieną nuo Sauliaus veido, ir
atėjo pas Geto karalių Akhį. [11]Pamatę Dovidą Akhio tarnai jam sakė : Aug 18,7
Argi ne šitas yra žemės karalius Dovidas ? Ar ne jam dainavo šokiuose, Ekli 47,7
sakydami :

Saulius užmušė tūkstantį,
o Dovidas dešimtį tūkstančių ?

[12]Dovidas įsidėjo šituos žodžius savo širdin ir pradėjo labai bijoti
Geto karaliaus Akhio. [13]Jis apsimetė pamišėliu jų akivaizdoje, iškreipė
savo veidą, puldinėjo tarp jų rankų ir daužėsi į durų staktas, o jo seilė
varvėjo jam ant barzdos. [14]Todėl Akhis tarė savo tarnams : Jūs matėte,
kad tas žmogus beprotis ; kam jį atvedėte pas mane ? [15]Ar nėra pas mus
pamišėlių, kad įsivedėte šitą, idant siaustų mano akyse ? argi tokiam
leidžiama įeiti į mano namus ?

22. [1]Dovidas tat išbėgo iš ten ir nubėgo į Odolamo olą. Tai išgirdę
jo broliai ir visi jo tėvo namai atvyko tenai pas jį. [2]Taip susirinko prie
jo visi, kurie buvo pavargėliai ir prasiskolinę ir apmaudingi. Jis pasidarė
jų vadu ; tokių buvo su juo apie keturis šimtus vyrų. [3]Iš ten Dovidas
nuvyko į Masphą, kuri yra Moabe, ir tarė Moabo karaliui : Meldžiu, kad
mano tėvas ir mano motina galėtų pasilikti su jumis, kolei aš patirsiu,
ką su manim padarys Dievas. [4]Taigi jis juodu paliko pas Moabo kara-
lių, ir juodu pasiliko pas jį visą laiką, kurį Dovidas buvo tvirtovėje.
[5]O pranašas Gadas tarė Dovidui : Nepasilik tvirtovėje ; išeik ir keliauk
į Judo žemę. Todėl Dovidas išėjo ir atvyko į Hareto mišką

[6]Saulius išgirdo, kad pasirodęs Dovidas ir kartu su juo buvusieji
vyrai. Saulius, pasilikdamas Gabaoje ir būdamas miške, kurs yra prie
Ramos, laikydamas rankoje jietį ir visų savo tarnų apstotas, [7]tarė bu-
vusiems prie jo savo tarnams : Paklausykite, Jeminio sūnūs, argi Isajo

---

akvaizdoje. — Koki buvo to sulaikymo priežastis, nežinia ; gal buvo įtariamas, kad susirgęs raupsais, ar buvo sulaikytas dēl įžado. — [9]*Kalavijas*... Nugalėjęs Goljatą Dovidas buvo pasidėjęs jo kalaviją savo padangtėje, bet paskui jį atidavē šventyklai. Plg aug 17,54. — *Už ephodo*, t y garbingoje vietoje, nes ephodas buvo brangiausis vyriausio kunigo apdaras

[10]*Pas Geto karalių Akhį*. Daug metų buvo praslinkę nuo to laiko, kada buvo nugalētas Goljatas, todēl Dovidas tikējosi, kad jo Pilistimai nepažins, ir jis galēs tapti karaliaus Akhio tarnu. — [11]*Žemēs karalius*.... Akhio tarnai ne tik pažįsta Dovidą, bet dar primena, kad jis buvo įsigijęs didesnę garbę, negu tikrasis Israēlio karalius Saulius ; todēl Dovidas apsimeta pamišēliu ; Rytų gi kraštuose žmonēs privengia pamišēlių, laikydami juos esančiais ypatingoje Dievo globoje

22. [1]*Odolamo olą*. Spējama, kad ji buvo netoli Betliejaus, iš kur netolimas kelias į Moabo žemę. Toliau 4 e gal ta vieta pavadinta pilimi. — *Jo broliai*... Jie bijojo, kad Saulius, negalēdamas pasiekti Dovido, keršys visai jo giminei. — [2]*Apmaudingi*. Sauliaus sauvalia ne vieno jo pavaldinio širdyje buvo sužadinusi apmaudą, todēl jie bēga pas Dovidą, kuriame mato būsimą Israēlio karalių. — [3]*Masphon, kuri*... Dovidas ieško globos savo tēvui ir motinai pas Moabo karalių, nes tasai buvo Sauliaus priešas ; be to, Dovido prosenelē Rūta buvo moabietē /Rut 4,10/. — [5]*Pranašas Gadas*. Gadas, kurio reikšmē buvo labai didelē karaliaujant Dovidui, čia minimas pirmą kartą. — *Hareto mišką* : Judo kalnuose

[6]*Miške, kurs yra*... Ebr t : Po tamarisko medžiu augštumoje. — *Jietį* : kaip karališkos valdžios ženklą. — [7]*Jeminio* : Benjamino. Iš tos gi-

sūnūs duos jums visiems laukų ir vynuogynų ir jus visus padarys tūks-
tantininkais ir šimtininkais, [8]kad visi susitarėte prieš mane, ir nėra, kas
man suteiktų žinių, ypač kad ir mano sūnus padarė sandorą su Isajo
sūnumi? Nėra tarp jūsų, kas pasigailėtų mano likimo, nei kurs man
apreikštų, nes mano sūnus pakurstė prieš mane mano tarną, tebety-
kojantį manęs iki šiai dienai. [9]Idumėjietis Doegas, kurs čia pat buvo
ir buvo pirmasis tarp Sauliaus tarnų, atsiliepdamas tarė: Aš mačiau
Isajo sūnų Nobėje pas Akhitobo sūnų, kunigą Akhimeleką. [10]Jis tei-
ravosi dėl jo Viešpaties ir davė jam paviržio; atidavė dar jam ir Pi-
listimo Goljato kalaviją. [11]Taigi karalius siuntė pakviesti Akhitobo sū-
naus kunigo Akhimeleko ir visų jo tėvo namų, kunigų, buvusių Nobėje,
ir jie visi atėjo pas karalių. [12]O Saulius tarė Akhimelekui: Klausyk
Akhitobo sūnau! Tasai atsakė: Aš čia, mano valdove. [13]Saulius jam
tarė: Kodėl susitarėta prieš mane tu ir Isajo sūnus, ir tu davei jam
duonos ir kalaviją ir teiravaisi dėl jo Dievą, kad sukiltų prieš mane ir
pasiliktų betykojąs manęs iki šiai dienai? [14]Akhimelekas atsakė karaliui
ir tarė: Ir kas gi yra tarp visų tavo tarnų taip ištikimas kaip Dovidas,
kurs yra ir karaliaus žentas ir eina, tau liepiant, ir garbingas tavo na-
muose? [15]Anaiptol. Tegul karalius neįtaria tokiame dalyke savo tarno
visuose mano tėvo namuose; nes tavo tarnas nieko nežinojo apie tą
dalyką, nei maža nei daug. [16]Bet karalius sakė: Mirte numirsi, Akhi-
meleke, tu ir visi tavo tėvo namai. [17]Taigi karalius tarė stovėjusiems
aplink jį sargybiniams: Gręžkitės ir užmuškite Viešpaties kunigus, nes
jų ranka yra su Dovidu; jie žinojo, kad jis buvo pabėgęs, ir man ne-
pasakė. Bet karaliaus tarnai nenorėjo ištiesti savo rankų prieš Viešpa-
ties kunigus. [18]Tuomet karalius tarė Doegui: Gręžkis tu ir pulk kunigus.
Ir Idumėjietis Doegas apsigręžęs puolė kunigus ir nužudė tą dieną aš-
tuonias dešimtis penkis vyrus, nešiojusius lininį ephodą. [19]Kunigų gi
miestą Nobę jis ištiko kalavijo ašmenimis ir nugalabijo kalavijo ašme-
nimis vyrus ir moteris, vaikus ir žindomus kūdikius, jautį, asilą, ir avį
[20]Ištrūkęs gi vienas Akhitobo sūnaus Akhimeleko sūnus, vardu Abi-
ataras, nubėgo pas Dovidą [21]ir jam pranešė, kad Saulius buvo užmušęs
Viešpaties kunigus. [22]Dovidas tarė Abiatarui: Aš žinojau aną dieną,
kad Idumėjietis Doegas, kurs ten buvo, pranešiąs be abejonės Sauliui;
aš kaltas už visas tavo tėvo gyvybes. [23]Pasilik su manim ir nebijok.

---

minēs buvo ir pats Saulius. Jis buvo suteikęs savo giminēs žmonēms gausių dovanų; jie jų negali tikētis iš Dovido, kurs yra iš Judo giminēs. — [9]*Pirmasis*... Jis buvo vyriausis piemuo; ta gi tarnyba Israēlyje buvo labai svarbi. Plg Ps 51. — [10]*Jis teiravosi*... Ta aplinkybē nebuvo paminēta, aprašant Dovido apsilankymą pas Akhimeleką. — [17]*Sargybiniams.* Ebr t: Bēgikams, t y, tarnams, kurie sergēdavo karalių, buvo jo siuntinējami įvairiais reikalais ir atlikdavo budelių prievolę. — [19]*Kunigų gi miestą*... Nobēs nēra įvardintos tarp miestų, kurie buvo atiduoti kunigams; kadangi čia buvo laikoma sandoros padangtē, tai buvo apsigyvenę ir daug kunigų. Saulius pasielgia su Nobe kaip su iškeiktu miestu, lygindamas tariamą nusikaltimą prieš save su nusikaltimu prieš Viešpatį. Plg Pak 13,12... Tas kunigų nužudymas buvo paskelbtas Heliui iš anksto. Žr aug 2,31

[20]*Abiataras.* Jis pasiliko visą laiką ištikimas Dovido padējējas, ējo, jam karaliaujant, vyriausiojo kunigo pareigas, kurias tačiau iš jo atēmē Dovido sūnus Saliamonas. Žr 3 Kar 2,26.27. — [22]*Aš kaltas*... Kaip Saulius buvo linkęs kaltinti vien kitus, taip Dovidas sutinka prisiimti kaltybę sau, nes jis davē Sauliui progą

Jei kas ieškos mano gyvybės, ieškos ir tavo gyvybės, ir tu išsigelbėsi
kartu su manim

23. 1Dovidui buvo pranešta ir pasakyta: Štai Pilistimai užpuolė
Keilą ir plėšia kluonus. 2Dovidas tat teiravosi Viešpaties ir tarė: Ar
man eiti ir ar galėsiu sumušti šituos Pilistimus? O Viešpats tarė Do-
vidui: Eik, tu sumuši Pilistimus ir išlaisvinsi Keilą. 3Bet buvusieji su
Dovidu vyrai jam tarė: Štai mes pasilikdami čia Judėjoje bijome; kaipgi
labiau, jei nueisime Keilon prieš Pilistimų būrius? 4Taigi Dovidas vėl
teiravosi Viešpaties. Tasai atsakydamas jam tarė: Kelkis ir eik į Keilą,
nes aš duosiu Pilistimus į tavo ranką. 5Dovidas tat draug su savo vy-
rais nuėjo į Keilą ir kovojo prieš Pilistimus, atsiginė jų galvijus ir jiems
sudavė labai didelį smūgį; taip Dovidas išgelbėjo Keilos gyventojus.
6Tuo gi metu, kai Akhimeleko sūnus Abiataras atbėgo pas Dovidą į Keilą,
jis atvyko, turėdamas su savim ephodą. 7Sauliui buvo pranešta, kad
Dovidas atėjęs į Keilą, ir Saulius tarė: Dievas jį atidavė į mano ran-
kas; jis užrakintas, nes įėjo į miestą, kuriame yra vartai ir užkaiščiai.
8Taigi Saulius įsakė visiems tautiečiams eiti kovon į Keilą ir apgulti
Dovidą bei jo vyrus. 9Dovidas sužinojęs, kad Saulius slapčia jam ren-
gia pikta, tarė kunigui Abiatarui: Pasiimk ephodą. 10Po to Dovidas
tarė: Viešpatie, Israëlio Dieve, tavo tarną pasiekė gandas, kad Saulius
rengiasi ateiti Keilon, kad sugriautų miestą dėlei manęs; 11ar Keilos
vyrai išduos mane į jo rankas? Ir ar Saulius ateis, kaip tavo tarnas
girdėjo? Viešpatie, Israëlio Dieve, apreikšk savo tarnui. Viešpats atsakė:
Ateis. 12Dovidas vėl tarė: Ar Keilos vyrai išduos mane ir draug su
manim esančius vyrus į Sauliaus rankas? Ir Viešpats atsakė: Išduos.
13Dovidas tat draug su savo vyrais, kurių buvo apie šešis šimtus, pakilo
ir išėję iš Keilos jie klaidžiojo šian ir ten, kur įmanydami. Ir buvo
pranešta Sauliui, kad Dovidas išbėgęs iš Keilos ir išsigelbėjęs; todėl jis
nebesisakė ten eisiąs

---

užpulti kunigus. — *Tavo tēvo...* Ebr t: tavo tēvo namus

d/ *Dovidas slapstosi nuo Sauliaus persekiojimų įvairiose Judējos vietose*

23,1--26,25. Dovidas išgirdęs, kad Pilistimai apgulē Keilos miestą, eina jo išlaisvinti ir pats čia sustoja; kadangi tačiau Saulius rengēsi sugauti Dovidą Keiloje, tai jis iš čia išeina /23,1-13/, klaidžioja Zipho ir Maono tyrumoje, kur Dievo apvaizda jį išgelbi nuo patekimo į Sauliaus rankas /23,14-28/. Pavytas Engadies tyrumoje, Dovidas, galēdamas nužudyti Saulių Engadies oloje, nenori pakelti rankos prieš savo persekiotoją /24,1-23/. Dovidui beklaidžiojant miršta Samuēlis /25,1a/. Maono tyrumoje Nabalio įrūstintą Dovidą /25,1b-13/ permaldauja jo žmona Abigailē /25,14-35/, kuri, mirus Nabaliui, išteka už Dovido; tuo pačiu laiku jis veda dar kitą žmoną Akhinoamą /25,36-44/. Vēl gaudomas Sauliaus Dovidas dovanoja jam gyvybę antrą kartą /26,1-16/; ir Saulius dar kartą prisipažįsta pats esąs kaltas /26,17-25/

23. 1*Keilą.* Keilos miestas buvo arti Pilistimų sienos Judo giminēs plote; dabar jis vadinama Kila. Plg Još 15,44. — *Plēšia kluonus*: todēl pasibaigus pjūčiai, kada jau javai buvo sugabenti į kluonus. — 2*Teiravosi Viešpaties*: per kunigą Abiatarą /22,20/, be kurio buvo dar su Dovidu ir pranašas Gadas /22,5/. — 3*Judējoje.* Ebr t: Judo žemēje. — Čia reikējo bijoti tik Sauliaus, Keiloje gi dar ir Pilistimų; todēl pavojus buvo didesnis. — 5*Atsiginē jų galvijus.* Gal tuos galvijus Pilistimai buvo atēmę iš Keiliečių. — 6*Tuo gi metu...* Mini-

[14]Dovidas laikėsi tyrumoje saugiausiose vietose ir buvo Zipho ty-
rumos kalnuose, miškuotame kalne; Saulius gi jo ieškojo visą laiką;
bet Dievas neįdavė Dovido į jo rankas. [15]Dovidas matė, kad Saulius
buvo išėjęs ieškotų jo gyvybės. Dovidas buvo Zipho tyrumoje miške.
[16]Tuomet Sauliaus sūnus Jonatas pakilo, atėjo pas Dovidą miškan ir
sustiprino jo rankas Dievuje ir jam tarė: [17]Nebijok, nes mano tėvo Sau-
liaus ranka tavęs neras, ir tu karaliausi Israėliui, o aš būsiu antrasis
po tavęs; žino tai ir mano tėvas Saulius. [18]Taigi, juodu padarė sandorą
Viešpaties akivaizdoje; Dovidas pasiliko miške, o Jonatas sugrįžo į savo
namus
[19]Ziphiečiai tuo tarpu atėjo pas Saulių į Gabaą ir tarė: Štai argi
Žem 26,1 Dovidas nesislepia pas mus saugiausiose miško vietose, Hakhilos kau-
buryje, kurs yra dešiniame tyrumos šone? [20]Dabar tat ateik, kaip tavo
siela ateiti trokšta; mūsų gi dalykas bus išduoti jį į karaliaus rankas.
[21]Saulius tarė: Būkite Viešpaties palaiminti, nes pasigailėjote mano li-
kimo. [22]Grįžkite tat, meldžiamieji, ir rūpestingiau prirengkite, ištirkite
geriau ir apžiūrėkite vietą, kur yra jo koja, arba kas jį tenai matė,
nes jis laukia iš manęs, kad aš jo klastingai tykoju. [23]Ištirkite ir apžiū-
rėkite visas jo vietas, kuriose jis slapstosi, ir visai įsitikrinę sugrįžkite
pas mane, kad aš eičiau draug su jumis; nors jis į žemę įlįstų, aš jį
sujieškosiu visuose Judo tūkstančiuose. [24]Taigi jie pakilę nuėjo Ziphan
pirm Sauliaus

Dovidas gi kartu su savo vyrais buvo Maono tyruose, lygumoje,
dešiniame Jesimono šone. [25]Saulius tat ir jo palydovai ėjo jo jieškoti;
apie tai pranešta Dovidui, ir jis tuojau nusileido prie uolos ir pasiliko
Maono tyrumoje. Tai išgirdęs Saulius vijosi Dovidą į Maono tyrumą.
[26]Saulius ėjo vienu kalno šlaitu, o Dovidas ir jo vyrai buvo kitame kalno
šlaite. Dovidas buvo nustojęs vilties galėsiąs ištrūkti nuo Sauliaus; taigi
Saulius ir jo vyrai buvo tarsi vainiku apsupę Dovidą ir jo vyrus iš visų
pusių, kad juos sugautų. [27]Bet pas Saulių atėjo pasiuntinys, kurs tarė:
Skubėk ir eik, nes Pilistimai įpuolė į šalį. [28]Taigi Saulius, paliovęs vytis
Dovidą, sugrįžo ir patraukė prieš Pilistimus; todėl pradėta vadinti
ana vieta Perskyrimo uola

---

mas bent kiek seniau įvykęs dalykas, kad būtų aišku, kaip Dovidas galējo teirautis Viešpaties, būdamas toli nuo sandoros padangtēs. Abiataras buvo atsinešęs ephodą, o draug su juo urimą ir thummimą. — [7]*Dievas jį atidavē...* Saulius matomai buvo įsitikinęs, kad Keilos gyventojai padēs jam sugauti Dovidą. — [13]*Ir išsigelbējęs.* T ž nēra ebr t

[14]*Tyrumoje*: vadinamoje Judo tyrumoje tarp Mirties jūros ir tikrųjų Judo kalnų. Jos pakraštē vakaruose buvo vadinama Zipho tyruma. — *Miškuotame kalne.* Tikriau anot ebr t: Zipho tyrumos kalne. Jis yra truputį į pietus nuo Hebrono ir dabar vadinama Tell - Ziph. — [16]*Jonatas...* Jis visą laiką pasilieka ištikimas Dovidui. — *Dievuje*: primindamas jam Dievo pažadą, Dievo nutarimą padaryti jį karaliumi. — [18]*Padarē sandorą*: atnaujino. — [19]*Dešiniame... šone*; todēl Zipho tyrumos pietuose, tarp Zipho kalno ir Karmelio miesto. — [23]*Visuose Judo...* Visose šeimynose. — [24]*Maono tyruose.* Ta tyruma buvo dar toliau į pietus, už Karmelio miesto. — *Jesimono.* Geriau: tyrumos, nes ebr ž *j^ešimon* reiškia tai, kas apleista, todēl tyrumą. — [25]*Prie uolos.* Paskiau ji buvo praminta Perskyrimo uola. Žr žem 28 e. — [26]*Buvo nustojęs vilties.* Ebr t: bēgo bijodamas ar... — [27]*Pas Saulių...* Tai buvo aiškus Dievo apvaizdos ženklas, kurs turējo sustiprinti Dovido pasitikējimą ir sugēdinti jo

24. [1]Dovidas pasitraukė iš čia ir gyveno saugiausiose Engadies vietose. [2]Kada Saulius, išvijęs Pilistimus, sugrįžo, jam buvo pranešta ir pasakyta : Štai Dovidas yra Engadies tyrumoje. [3]Saulius tat, pasiėmęs tris tūkstančius rinktinių vyrų iš viso Israėlio, ėjo ieškotų Dovido ir jo vyrų net ant stačiausių uolų, kurios prieinamos tik laukinėms ožkoms. [4]Jis atėjo prie avių tvartų, kurie buvo prie kelio ; tenai buvo ola, kurion Saulius įėjo pasilengvintų ; Dovidas gi ir jo vyrai slėpėsi olos gilumoje. [5]Tuomet Dovido tarnai jam tarė : Štai diena, apie kurią Viešpats tau kalbėjo : Aš duosiu tau tavo neprietelį, kad padarytumei, kaip patinka tavo akims. Taigi Dovidas atsikėlė ir tylomis atpjovė Sauliaus apsiausto skverną. [6]Bet tuo tarpu Dovido širdis plakėsi, nes jis buvo atpjovęs Sauliaus apsiausto skverną ; [7]ir jis tarė savo vyrams : Viešpats teapsaugoja mane, kad daryčiau tą dalyką savo valdovui, Viešpaties pateptajam, ir pakelčiau prieš jį savo ranką, nes jis yra Viešpaties pateptasis. [8]Ir Dovidas sulaikė žodžiais savo vyrų smarkumą ir jiems neleido sukilti prieš Saulių

Saulius palikęs olą, ėjo toliau pradėtu keliu. [9]Dovidas gi leidosi paskui jį ir išėjęs iš olos šaukė paskui Saulių, sakydamas : Mano valdove, karaliau ! Saulius pažvelgė atgal. Dovidas, pasilenkdamas veidu iki žemei, pareiškė pagarbą [10]ir tarė Sauliui : Kodėl klausai žmonių sakančių : Dovidas ješko padaryti tau pikta ? [11]Štai šiandien tavo akys matė, kad Viešpats buvo padavęs tave į mano ranką oloje ir buvo man atėjusi mintis tave užmušti, bet mano akis pasigailėjo tavęs, nes tariau sau : Neištiesiu savo rankos prieš savo valdovą, nes jis Viešpaties pateptasis. [12]Taip, mano tėve, pažvelgk ir pažink savo apsiausto skverną mano rankoje, nes atpjaudamas tavo apsiausto galą nenorėjau ištiesti savo rankos prieš tave ; pažink ir matyk, kad nėra mano rankoje piktumo, nei neteisybės, ir aš tau nenusidėjau ; tu gi tykoji mano gyvybės, kad ją atimtumei. [13]Viešpats tebūna teisėjas tarp manęs ir tavęs, ir tegul Viešpats tau atkeršija už mane ; mano gi ranka tenebus prieš tave. [14]Kaip ir senovinėje patarlėje pasakyta : Iš bedievių išeis bedievystė ; mano gi ranka tenebus prieš tave. [15]Kam tu persekioji, Israėlio karaliau ? Ką persekioji ? Tu persekioji nustipusį šunį ir vieną blusą. [16]Viešpats tebūna teisėjas ir tegul daro teismą tarp manęs ir tavęs ; tegul mato ir tegul teisia mano bylą ir išgelbi mane iš tavo rankos

---

priešus. — [28]*Perskyrimo.* Tikriau anot ebr t : Ištrūkimo

24. [1]*Engadies.* Taip vadinama miestas vakariniame Mirties jūros krante ties jo viduriu. — [5]*Dovido tarnai jam tarė...* Dovido tarnai mano, kad jis turi užmušti Saulių. Plg aug 15,28. 29. — *Atpjovė Sauliaus...* Saulius matomai buvo pasidėjęs savo apsiaustą nuošalyje. Anuose kraštuose randamos olos dažnai būna visai tamsios. Dovidas gi jau apsipratęs su ta tamsybe ir žiūrėdamas iš vidaus olos angos pusėn galėjo labai aiškiai matyti, ką darė Saulius. — [6]*Dovido širdis plakėsi...* Jis pajuto sąžinės priekaištus, nes jam rodėsi, kad jis paniekinęs karaliaus didenybę. [7]*Viešpats teapsaugoja...* Ebr t : tebūna toli nuo manęs, nuo Viešpaties, t y, dėl Viešpaties arba vardan Viešpaties. — [11]*Buvo man atėjusi mintis.* Khald ir Sir vertime : Man sakė, kad užmuščiau. Taigi pačiam Dovidui gal visai nebuvo atėjusi mintis užmušti Saulių. — [12]*Mano tėve.* Dovidas vadina savo persekiotoją tėvu ir savo valdovu. — [14]*Iš bedievių...* Jei kas daro pikta, tai dėl to, kad jo mintys yra piktos, taigi bedievis nedėkingas trokšta pagiežos, bet taip nedarys Dovidas. —

[17]Kada gi Dovidas pabaigė kalbėti šituos žodžius Sauliui, Saulius
tarė: Ar tai tavo balsas, mano sūnau, Dovide? Ir Saulius pakėlė savo
balsą ir ėmė verkti; [18]jis tarė Dovidui: Tu teisingesnis už mane; nes
tu padarei man gera, aš gi tau atsilyginau piktumu. [19]Ir šiandien tu
parodei, ką padarei man gera, kaip Viešpats buvo padavęs mane į tavo
ranką, ir tu neužmušei manęs. [20]Nes kas gi, radęs savo neprietelį, pa-
leidžia jį eiti geru keliu; bet Viešpats tegul tau suteikia atsilyginimą
už tai, ką man šiandien padarei. [21]O dabar, kadangi žinau, jog tu tik-
riausiai būsi karaliumi ir turėsi savo rankoje Israėlio karalystę, [22]prisiek
man Viešpačiu, kad neišnaikinsi mano palikuonių po manęs ir neišdil-
dysi mano vardo iš mano tėvo namų. [23]Ir Dovidas prisiekė Sauliui. Taigi
Saulius sugrįžo į savo namus, o Dovidas ir jo vyrai pakilo į saugesnes
vietas

Žem 28,3 **25.** [1]Anuo metu mirė Samuėlis, ir visas Israėlis susirinko, aprau-
Ekli 46,23 dojo jį ir jį palaidojo jo namuose Ramatoje
Dovidas eidamas toliau nusileido į Pharano tyrumą. [2]Maono tyru-
moje buvo vienas žmogus, kurio nuosavybė buvo Karmelyje. Tasai žmo-
gus buvo labai turtingas: jis turėjo tris tūkstančius avių ir tūkstantį
ožkų. Atsitiko gi, kad jo avys buvo kerpamos Karmelyje. [3]Tas vyras
buvo vardu Nabalis, o jo žmonos vardas buvo Abigailė; ji buvo labai
išmintinga ir graži moteriškė, o jos vyras kietas, nelabas ir pikčiurna;
jis buvo iš Kalebo giminės. [4]Taigi Dovidas išgirdęs tyrumoje, kad Na-
balis kerpąs savo bandą, [5]siuntė dešimtį jaunuolių ir jiems tarė: Pa-
kilkite į Karmelį ir užeikite pas Nabalį, pasveikinkite jį mano vardu
taikingai [6]ir sakykite: Tebūna ramybė mano broliams ir tau, ir tavo
namams ramybė, ir visam, ką turi, tebūna ramybė. [7]Aš girdėjau, kad
tavo piemenys, kurie buvo kartu su mumis tyruose, kerpa avis; mes
jų niekados nevarginome, ir nieko jiems neprapuolė iš bandos visą laiką,

---

[15]*Nustipusį šunį*... Dovidas sakosi esąs per daug menkas, kad galėtų kenkti karaliui Sauliui, taip pat kaip nustipęs šuo negali nei loti nei įkąsti; o jei kur ir pažeidė Saulių, tai tie pažeidimai nedidesni už blusos įkandimą, todėl karaliui netinka eiti su kariuomene keršto daryti. — [17] *Ar tai tavo balsas*... Dovido pasielgimas ir žodžiai sužadina trumpam laikui apmirusią Sauliaus sąžinę ir sugriaudena jo širdį. — [19]*Ir šiandien*... Ebr t: ir tu man parodei, kad suteikei man gera, nes, kada Dievas mane padavė į tavo ranką... — [21]*Kadangi žinau*... Dabar Saulius mato, kad veltui buvo visi jo bandymai nusikratyti Dovidu ir kad, kas Dievo skirta, tai turi įvykti. — [23]*Prisiekė Sauliui*... Tos priesaikos Dovidas laikėsi, nors Saulius paskiau vēl mėgino jį nužudyti, ir nors paties Dievo nutarimu Sauliaus namai buvo pasmerkti. Plg 2 Kar 21 skyr

25. [1]*Mirē Samuēlis*... Samuēlio mirtis minima čia gal dēl to, kad ji įvyko tuo metu, kai Saulius buvo liovęsis persekioti Dovidą; tuo atsitikimu Saulius pasinaudojo kaip proga, kad vēl mēgintų suimti Dovidą. — *Susirinko, apraudojo*... Samuēlis buvo palaidotas labai iškilmingai, taip pat kaip Mošē. Saulius, suteikdamas pagarbą mirusiam pranašui, kurs jį buvo patepęs karaliumi, regimai norējo pakelti savo vertę tautos akyse. — *Jo namuose*. Žydams buvo uždrausta laidotis miestuose. Todēl čia tikriausiai kalbama apie namus, kuriuos Samuēlis turējo kauburyje šalia miesto; prie jo buvusiame sode ar darže ir buvo palaidotas Samuēlis. Plg žem 28,3

Pharano. Taip buvo vadinama plačiausi tyruma tarp Egipto, Sinajaus kalnų ir Palestinos. — [2]*Karmelyje*. Taip buvo vadinamas miestas į pietus nuo Hebrono. Plg Još 15,55. —

kolei buvo kartu su mumis Karmelyje. [8]Pasiklausk savo tarnų, ir jie
tau pasakys. Dabar tat tegul tavo tarnai randa malonę tavo akyse,
nes mes atėjome gerą dieną; ką ras tavo ranka, duok savo tarnams
ir tavo sūnui Dovidui. [9]Dovido tarnai atėję pasakė Nabaliui visus ši-
tuos žodžius Dovido vardu ir nutilo. [10]Nabalis gi, atsakydamas Dovido
tarnams, tarė: Kas yra Dovidas? Ir kas yra Isajo sūnus? Šiandien
atsirado daug tarnų, kurie bėga nuo savo valdovų. [11]Argi tat aš imsiu
savo duoną, savo vandenį, ir mėsą galvijų, kuriuos papjoviau savo kir-
pikams, ir duosiu žmonėms, kurių nežinau iš kur jie? [12]Taigi Dovido
tarnai pasuko atgal savo keliu ir grįždami atėjo ir jam papasakojo visus
žodžius, kuriuos anas buvo kalbėjęs. [13]Tuomet Dovidas tarė savo tarnams:
Tegul kiekvienas apsijuosia savo kalaviju. Ir visi apsijuosė savo kala-
vijais; apsijuosė taipgi ir Dovidas savo kalaviju; ir apie keturis šim-
tus vyrų ėjo paskui Dovidą, tuo tarpu, kad du šimtu pasiliko prie naštų

[14]Bet vienas iš Nabalio tarnų davė žinią jo žmonai Abigailei ir tarė:
Štai Dovidas buvo atsiuntęs iš tyrumos pasiuntinius mūsų šeimininko
pasveikintų, o jis juos pavarė. [15]Tie žmonės buvo mums labai geri ir
mūsų nevargino. Ir visą laiką, kolei susitikdavome su jais tyrumoje,
mums niekuomet nieko neprapuolė; [16]jie mums buvo tarsi mūras ir
naktį ir dieną per visą laiką, kolei ganėme pas juos bandas. [17]Todėl
žiūrėk ir pasvarstyk, kas tau reikia daryti, nes nelaimė turi ateiti tavo
vyrui ir tavo namams; jis yra Belialio sūnus, taip kad niekas negali
su juo kalbėtis

[18]Tuomet Abigailė pasiskubino, ėmė du šimtu duonos kepalų, dvi
rauktini vyno, penkis išvirtus avinus, penkis saikus keptų grūdų, šimtą
ryšelių džiovintų vynuogių ir du šimtu džiovintų figų pyragėlių, sudėjo
tai ant asilų [19]ir tarė savo tarnams: Eikite mano priešakyje, o aš sek-
siu jus iš paskos; savo gi vyrui Nabaliui ji nieko nesakė. [20]Taigi kada
ji buvo užsėdusi ant asilo ir leidosi žemyn prie kalno pašlaitės, Dovidas
ir jo vyrai ėjo jai priešais, kuriuos ji ir pasitiko. [21]Dovidas gi tarė: Iš-
tikrųjų veltui sergėjau visa, kas tyrumoje buvo jo, ir nieko nepražuvo
iš viso to, kas jam priklausė, nes jis man atsilygino piktu už gerą. [22]Die-
vas tai tepadaro Dovido nepricteliams ir tai teprideda, jei iš viso to,
kas jam priklauso, aš paliksiu iki rytmečiui bent vieną vyriškį

[23]Abigailė gi, pamačius Dovidą, pasiskubino nusėsti nuo asilo, par-
puolė prieš Dovidą ant savo veido, pagerbė nusilenkdama iki žemei,

---

[3]*Nabalis.* Tas ž ebr kalboje reiškia p a i k a s. Plg žem 25 e. — [4]*Kerpąs savo bandą.* Avių kirpimas paprastai neapsieina Rytų kraštuose iki šiandien be didelēs iškilmēs ir pokylio /plg 2 Kar 13,23-37/. — [5]*Dešimtį...* Dovidas siunčia nemažą skaičių pasiuntinių, norēdamas taip pagerbti Nabalį, o kartu kad būtų kas parneša dovanas. — [7]*Nieko jiems neprapuolē...* Tai buvo nemažas Dovido būrio nuopelnas. — [9]*Ir nutilo.* Tikriau anot ebr t: Ir atsisēdo, — laukdami atsakymo. — [10]*Kas yra Dovidas...* Nabalis atsako, pažemindamas Dovidą ir visą jo būrį. Anot jo, Dovidas nevertas jo prietelystēs, jis lygus kitiems pabēgēliams. Tokio savęs įžeidimo Dovidas negalējo pakęsti; todēl jis ēmē tuojau rengtis atkeršyti

[14]*Jo žmonai Abigailei.* Nē vienas iš tarnų nedrįso perspēti paties Nabalio, nes bijojo jo piktumo /plg žem 17 e/, todēl kreipēsi prie jo žmonos. — [17] *Belialio sūnus.* Žr aug 2,16. — [18]*Ēmē du šimtu...* Visa tai buvo prirengta pokyliui, kurį Nabalis turējo iškelti savo kirpikams. Dovanos, kurias pasiēmē su savim Abigailē, buvo tikrai nemažos. — [21]*Dovidas tarē...* Dovidas ima dejuoti dēl suti-

24puolė jam į kojas ir tarė: Tekrenta ant manęs, mano valdove, šita
kaltė! Leisk, meldžiamasis, kalbėti tavo tarnaitei, tau girdint, ir pa-
klausyk tavo tarnaitės žodžių! 25Meldžiu, tegul mano valdovo karaliaus
širdis nesirūstina ant šito netikusio vyro Nabalio, nes jis, kaip ir jo var-
das rodo, yra paikas, ir paikybė yra su juo; aš gi, tavo tarnaitė, ne-
mačiau tavo žmonių, kuriuos tu, mano valdove, buvai atsiuntęs. 26Da-
bar tat, mano valdove, kaip gyvas Viešpats, kurs sulaikė tave, kad ne-
ateitumėt kraujo išlietų ir apsaugojo tau tavo ranką, kaip gyva tavo
siela, tavo neprieteliai ir tie, kurie ješko mano valdovui pikta, tegul
dabar tampa kaip Nabalis. 27Todėlei priimk šitą palaiminimą, kurį tavo
tarnaitė atnešė tau, mano valdovui, ir duok žmonėms, kurie eina paskui
tave, mano valdovą. 28Atimk šalin tavo tarnaitės kaltę, nes Viešpats
daryte padarys tau, mano valdovui, ištikimus namus, kadangi tu, mano
valdove, kovoji Viešpaties kovas; tegul tat neatsiras tavyje neteisybė
per visas tavo gyvenimo dienas. 29Nes jei kiltų kada nors žmogus,
kurs tave persekiotų ir ješkotų tavo gyvybės, mano valdovo gyvybė
bus sergima pas Viešpatį, tavo Dievą, kaip gyvųjų pluošte; tavo gi
nepriételių gyvybė bus sukama, kaip vilpstynės smarkume ir apsisukime.
30Taigi, kada Viešpats padarys tau, mano valdovui, visa, ką yra apie
tave gera kalbėjęs, ir įstatys tave vadu Israėliui, 31tai nebus tau, mano
valdovui, šnipsėjimo ir širdies griaužimo priežastimi, kad išliejai nekaltą
kraują, ar pats už save atkeršijai; ir kuomet Viešpats gerai padarys mano
valdovui, tu atsiminsi savo tarnaitę

32O Dovidas tarė Abigailei: Pašlovintas tebūna Viešpats, Israėlio
Dievas, kurs tave siuntė šiandien manęs pasitikti, ir palaiminta tavo
kalba; 33palaiminta ir tu, kuri sulaikei mane šiandien, kad neeičiau krau-
jo išlietų ir neatkeršyčiau už save savo ranka. 34Kitaip, kaip gyvas
Viešpats, Israėlio Dievas, kurs mane sulaikė, kad nedaryčiau tau pikta,
jei nebūtumei veikiai atėjusi manęs pasitikti, nebūtų likę Nabaliui iki
aušros šviesai nė vieno vyriškio. 35Taigi Dovidas ėmė iš jos rankos visa,
ką jam buvo atnešusi, ir jai tarė: Eik ramiai į savo namus; štai aš
paklausiau tavo balso ir pagerbiau tavo veidą

---

kusio jį iš Nabalio pusēs paniekinimo ir pareiškia savo sumanymą skaudžiai atkeršyti visiems Nabalio namams. Savo žodžius jis net patvirtina priesaika. — 23*Pasiskubino nusēsti*. Tai buvo pirmas pagarbos ženklas. Toliau Abigailē parpuola kniūbsčia prieš Dovidą iš tolo; paskui gi prie jo kojų. — 24*Tebūna ant manęs...* Abigailē savo atsiliepime visų pirma prisiima kaltę sau, norēdama tuo būdu sumažinti Dovido rūstybę, bet tuojau paaiškina, kad tikrumoje ji pati nekalta. — 25*Karaliaus*. To ž nēra ebr t, nei kituose vertimuose. — 27*Palaiminimą*. Abigailēs atneštos dovanos buvo Dievo palaiminimas /plg Prad 33,11/, todēl jei jos ir mažos būtų, visgi yra vertos, kad Dovidas jas priimtų. — *Savo žmonēms*. Abigailē sako, kad jos dovanos per menkos pačiam Dovidui, todēl jos tebūna jo žmonēms. — 28*Atimk šalin*: Atleisk. — *Ištikimus namus*: šeimyną, turēsiančią garbingą ir ilgam pateksiančią ateitį. Todēl joki dēmē neturi sutepti būsimojo karaliaus gyvenimo. — 29*Gyvybē bus sergima...* Gražus palyginimas. Dovido gyvybē, kaip koks brangiausis dalykas, turi būti suvyniota į ryšelį ir taip apsaugota nuo bet kurio pažeidimo, Dovido gi priešų gyvybē bus numesta šalin kaip akmuo iš vilpstynēs. — *Kaip vilpstynēs smarkume...* Ebr t pasakyta: vilpstynēs sulenkime, t y, toje vilpstynēs vietoje, kur įdedamas akmuo. — 31*Šnipsējimo*: gailestavimo. — *Atsiminsi savo tarnaitę*. Abigailē pati trokšta dalyvauti Dovido viešpatavimo palaiminimuose. — 32*Pašlovintas tebūna...* Dovidas

[36]Abigailė sugrįžo pas Nabalį, o štai buvo iškeltas jo namuose po-
kylis, kaip karaliaus pokylis, ir Nabalio širdis buvo linksma, nes jis buvo
labai girtas. Ji jam nepasakė nei didelio, nei mažo žodžio iki rytui;
[37]išaušus gi, kada Nabalis buvo išsiblaivęs nuo vyno, jo žmona jam pa-
pasakojo tuos dalykus, ir jo širdis apmirė jame, ir jis pasidarė kaip
akmuo. [38]Praslinkus dešimčiai dienų, Viešpats užgavo Nabalį, ir jis mirė
[39]Dovidas išgirdęs, kad Nabalis miręs, tarė: Palaimintas Viešpats,
kurs padarė teismą Nabaliui už mano paniekinimą ir sergėjo savo tarną
nuo pikto, ir Nabalio piktumą Viešpats nugręžė ant jo galvos. Taigi
Dovidas pasiuntė ir sakydino Abigailei, kad norįs ją vesti. [40]Dovido tar-
nai atėjo pas Abigailę Karmelyje ir jai kalbėjo: Dovidas siuntė mus
pas tave, kad imtų sau tave į žmonas. [41]Ji atsikėlus nusilenkė iki žemei
ir tarė: Štai tavo tarnaitė tebūna vergė, kad plautų mano valdovo tar-
nų kojas. [42]Po to Abigailė skubiai atsikėlė ir sėdosi ant asilo, o kartu
su ja ėjo penkios mergaitės, jos tarnaitės; ji sekė Dovido pasiuntinius
ir pasidarė jo žmona
[43]Dovidas dar vedė Akhinoamą iš Jėzraėlio, ir abidvi buvo jo žmo-
nos. [44]Saulius gi atidavė Dovido žmoną, savo dukterį, Mikholę Laiso
sūnui Phaltiui, kurs buvo iš Galimo

26. [1]Ziphiečiai atėjo pas Saulių Gabaon ir tarė: Štai Dovidas pasi- Aug 23,19
slėpęs Hakhilos kauburyje, kurs yra tyrumos pakraštėje. [2]Saulius tuojau
atsikėlė ir nuėjo į Zipho tyrumą su trimis tūkstančiais rinktinių Is-
raėlio vyrų, jieškotų Dovido Zipho tyrumoje. [3]Saulius sustojo Hakhilos
Gabaoje, kuri yra prie kelio ties tyruma, Dovidas gi laikėsi tyrumoje.
Pamatęs, kad Saulius atėjo paskui jį į tyrumą, [4]jis pasiuntė žvalgus ir
patyrė, kad ten jis buvo tikrai atėjęs. [5]Taigi Dovidas kėlėsi ir slapčia
nukeliavo į vietą, kur buvo Saulius. Pamatęs vietą, kurioje miegojo Sau-
lius ir jo kariuomenės vadas Nėro sūnus Abneris, o taipgi miegantį sa-
vo padangtėje Saulių ir kitus žmones aplink jį, [6]Dovidas atsiliepė į He-

visų pirma dėkoja Dievui ir išpažįsta savo suklydimą. — [35]*Eik ramiai*: be baimės. — *Pagerbiau tavo veidą*: išklausydamas tavo prašymą
[36]*Nabalio širdis*... Jis nė kiek nesirūpino tuo, kad buvo labai įžeidęs Dovidą ir dabar galėjo susilaukti baisaus keršto. — [37]*Apmirė*. Nabalis buvo tikriausiai ištiktas apopleksijos. — [38]*Viešpats ištiko*... Nabalio mirtis buvo Dievo siųsta jam bausmė. — [39]*Dovidas pasiuntė*... Kiek laiko praslinko tarp Nabalio mirties ir minimų čia vestuvių, nepasakyta; galima tačiau spėlioti, kad nedaug. — [41]*Ji pakilus*... Abigailė su pagarba ir mielu noru priima Dovido piršlybas. Jos žodžiai paprastas rytų tautų mandagumo ženklas. — [43]*Akhinoamą iš Jėzraėlio*. Kaikurie aiškintojai spėja, kad Dovidas dar pirm Abigailės vedęs Akhinoamą; kitur /1 Kron 2,2/ ji minima pirmoje vietoje, bet gal tai padaryta dėl to, kad iš jos Dovidas anksčiau susilaukė vaikų, negu iš Abigailės. Jėzraėlio miestas buvo Judo giminės plote, netoli nuo Maono, Karmelio ir Zipho. — [44]*Phaltiui*. Kitur jis vadinamas Phaltiėliu /2 Kar 3,15.16/. Vėliau Mikholė iš jo buvo atimta. — *Galimo*: tarp Gabaos ir Jerusalės. Žr Is 10,30
26. [1]*Ziphiečiai atėjo*... Nors toliau aprašytas Sauliaus mėginimas vėl sugauti Dovidą panašus į tą, apie kurį papasakota aug 23,19... 24,1... tačiau be reikalo kaikurie mano, jog tai tas pat atsitikimas, tik du kartu papasakotas, nes panašumas tik gana paviršutinis, visos gi smulkesnės aplinkybės, vieta, laikas, dalyvaujantieji asmenys ir tt kitos. —*Hakhilos*... Ziphiečiai bijodami Dovido keršto vėl skuba duoti žinią Sauliui, kai tik anas ateina į tą pačią vietą.

tietį Akhimeleką ir į Joabo brolį, Sarvijos sūnų Abisajį, ir tarė: Kas eis su manim žemyn pas Saulių į stovyklą? Abisajis atsakė: Aš eisiu su tavim.
7Taigi Dovidas ir Abisajis atėjo prie žmonių nakčia ir rado Saulių gulintį ir miegantį padangtėje, o jo jietis buvo įsmeigta žemėn prie jo galvos; Abneris gi ir kiti žmonės miegojo aplink jį.
8Tuomet Abisajis tarė Dovidui: Dievas padavė šiandien tavo neprietelį į tavo rankas; taigi aš jį dabar perdursiu jietimi ant žemės vieną kartą, o antro nereikės.
9Bet Dovidas tarė Abisajui: Neužmušk jo; nes kas gi išties savo ranką prieš Viešpaties pateptąjį ir bus nekaltas?
10Dovidas dar sakė: Kaip gyvas Viešpats, nes jei Viešpats jo neištiks, ar neateis jo diena, kad mirtų ar žūtų išėjęs į kovą,
11Viešpats tesaugoja mane, kad neištiesčiau savo rankos prieš Viešpaties pateptąjį. Dabar tat imk esančią prie jo galvos jietį ir vandens ąsotį ir eikiva sau.
12Taigi Dovidas pasiėmė jietį ir vandens ąsotį, buvusį prie Sauliaus galvos, ir juodu nuėjo sau, ir nebuvo nė vieno, kurs būtų matęs, pajutęs ir nubudęs; visi miegojo, nes gilus Viešpaties miegas buvo ant jų atėjęs.
13Kai Dovidas nuėjo kiton pusėn, atsistojo kalno viršūnėje iš tolo, ir tarp jų buvo didelis tarpas,
14Dovidas šaukė žmonėms ir Nėro sūnui Abneriui, sakydamas: Ar neatsakysi, Abneri? O Abneris atsakydamas, tarė: Kas tu esi, kurs šauki ir neduodi ramybės karaliui?
15Dovidas tarė Abneriui: Ar tu ne vyras? ir kas kitas tau lygus Israėlyje? kodėl tat nesergėjai savo valdovo karaliaus? Nes kas ten iš minios įėjo užmuštų tavo valdovo karaliaus.
16Tai negerai, ką padarei; kaip Viešpats gyvas, jūs esate mirties sūnūs, kurie nesergėjote savo valdovo, Viešpaties pateptojo; taigi dabar žiūrėk, kur karaliaus jietis ir kur vandens ąsotis, ką buvo prie jo galvos.

17Saulius gi pažino Dovido balsą ir tarė: Argi tai ne tavo balsas, mano sūnau, Dovide? O Dovidas tarė: Tai mano balsas, mano valdove, karaliau.
18Jis kalbėjo: Kodėl mano valdovas persekioji savo tarną? ką padariau? ar kas yra pikta mano rankoje?
19Dabar tat, meldžiu, paklausyk, mano valdove, karaliau, tavo tarno žodžių: Jei Viešpats kursto tave prieš mane, tegul pakilsta aukos kvapas; bet jei žmo-

— 2*Su trimis tūkstančiais*... Tai tikriausiai buvo nuolatinē Sauliaus kariuomenē. — 3*Hakhilos Gabaoje*: Hakhilos kauburyje. — *Pamatęs*: rasi ne pats savo akimis, bet patyręs iš kitų. — 5*Savo padangtēje*. Anot ebr t, tarp vežimų, kuriais veždavo sau valgomus daiktus. — 6*Hetietį Akhimeleką*. Jis minimas tik šitoje vietoje. Akhimelekas buvo iš Hetiečių, kurių dauguma buvo išnaikinta, Israēlio sūnums apimant Palestiną. — *Joabo brolį*... Joabas ir Abisajis buvo Dovido sesers Sarvijos sūnūs. Juodu dažnai minimi Dovido istorijoje. Pirmasis buvo žymus Dovido karvedys. — 7*Atējo prie žmonių*... Tą pavojingą kelionę buvo įkvēpęs Dievas, kurs norējo, kad visi pažintų gerą Dovido širdį ir Sauliaus nedēkingumą, ir kad tuo būdu Israēlio sūnų širdys būtų prirengtos priimti laikui atējus naują karalių. — 12*Gilus*... *miegas*. Ebr ž *thardemah* reiškia visuomet gilų miegą; kaikada taip vadinama Dievo siųstas miegas Plg Prad 2,21; 15,12. — 13*Didelis tarpas*: gilus slēnis, kurs reikējo apeiti aplinkui. — 14*Kurs šauki ir neduodi*... Ebr t trumpiau: kurs šauki karalių. — 15*Ar tu ne vyras*... Abneris buvo tikrai drąsiausis iš Sauliaus vadų. Dovidas jį gerbē, bet dabar atsiliepia į jį su ironija, kam jis negerai sergējęs karalių. — 16*Mirties sūnūs*: verti mirties bausmēs

17*Saulius gi pažino*... Reikia manyti, kad dar tebebuvo tamsu, todēl nei Abneris, nei Saulius negalējo gerai Dovido matyti. — 18*Kas yra pikta*... Kokia kalte sutepta mano ranka. — 19*Jei Viešpats kursto*. Die-

nių sūnūs, jie prakeikti Viešpaties akivaizdoje, nes išvarė mane šiandien,
kad negyvenčiau Viešpaties tėvonystėje, sakydami : Eik, tarnauk sve-
timiems dievams. [20]Tegul tat mano kraujas nebus išlietas žemėn Viešpa-
ties akivaizdoje, nes Israėlio karalius išėjo ieškotų vienos blusos, kaip
kad vaikoma kurapka kalnuose. [21]Tuomet Saulius tarė : Nusidėjau ; su-
grįžk, mano sūnau, Dovidai ! nes aš tau nebedarysiu daugiau pikta,
kadangi mano gyvybė buvo šiandien brangi tavo akyse ; nes pasirodo,
kad kvailai elgiaus ir labai daug nežinojau. [22]Dovidas atsakė ir tarė :
Štai karaliaus jietis ; teateina čia vienas iš karaliaus tarnų ir ją tepa-
siima. [23]Viešpats gi kiekvienam atsilygins pagal savo teisybę ir ištiki-
mybę, nes šiandien Viešpats buvo padavęs tave į mano ranką, o aš
nenorėjau ištiesti savo rankos prieš Viešpaties pateptąjį. [24]Ir kaip tavo
gyvybė šiandien buvo branginama mano akyse, taip mano gyvybė te-
būna branginama Viešpaties akyse, ir jis teišlaisvina mane iš visokio
suspaudimo. [25]Tuomet Saulius tarė Dovidui : Palaimintas tu, mano sūnau
Dovide : Tu daryte padarysi ir tikrai daug galėsi. Po to Dovidas nuėjo
savo keliu, o Saulius sugrįžo į savo vietą

27. [1]Ir tarė Dovidas savo širdyje : Kada nors vieną dieną pateksiu
Sauliui į rankas ; argi ne geriau bėgti ir gelbėtis Pilistimų žemėje, kad
Saulius nustotų vilties ir liautųsi manęs ieškojęs visose Israėlio sienose ?
Ištrūksiu tat jam iš rankų. [2]Taip Dovidas pakilo ir nuėjo draug su
šešiais šimtais savo vyrų pas Geto karalių Maokho sūnų Akhį. [3]Dovidas
pasiliko pas Akhį Gete draug su savo vyrais, kiekvienas su savo šeima,
o Dovidas su dviem savo žmonom Jezraėliete Akhinoama ir Nabalio
našle Abigaile iš Karmelio. [4]Sauliui buvo pranešta, kad Dovidas pa-
bėgęs į Getą, ir jis jo daugiau nebejieškojo. [5]Taigi Dovidas tarė Akhiui :

---

vas negali kurstyti žmogaus, kad darytų pikta, bet gali atimti savo malonę, arba net suteikti piktam žmogui progą, kuria jis pasinaudoja, kad eitų paskui savo piktus palinkimus. Dovido žodžiai šitame atsitikime galima suprasti ne vienaip. Arba jis sako : Jei tave tikrai Dievas tiesiog žadina mane persekioti, tai tu darai gerai, nes aš tuomet regimai esu kaltas ir todēl sutinku, kad mano gyvybē būtų paaukota Dievui už mano kaltę. Arba tikriau : Jei tave Dievas kursto mane persekioti, tai tik tuo būdu, kad atēmē iš tavęs savo malonę, todēl daryk aukas, kad Dievą permaldautumei, kad jis atitolintų nuo tavęs pagundą ir kad vēl įsigytumei jo malonę. — *Viešpaties tēvonystēje* : Žadētojoje žemēje. Plg Iš 15,17. — *Tarnauk svetimiems dievams.* Pasiliekant tarp pagonių yra pavojus pasiduoti stabmeldystei. — [20]*Viešpaties akivaizdoje.* Ebr t : toli nuo Viešpaties akivaizdos, t y svetimame krašte. — [21]*Nusidējau.* Nors Saulius išpažįsta savo kaltę ir daro geriausius pažadus, tačiau Dovidas nebegali pasitikēti Sauliaus ištverme. Jis lauks atlyginimo iš Dievo. — [25]*Tu daryte padarysi...* Anot ebr t : kaip tu apsiimsi, taip ir įvykdysi

3. Dovidas pas Pilistimus

a/ *Dovidas Sikelege*

27,1-12. Dovidas, norēdamas išvengti Sauliaus persekiojimų, pasitraukia pas Pilistimus ; jis ateina pas Geto karalių ir gauna iš jo Sikelego miestą apsigyventi, iš kur jis užpuldinēja Amalekiečius ir kitus Israēlio priešus

27. [2]*Pas Geto karalių...* Tikriausiai buvo tai tas pat Geto karalius Akhis, pas kurį Dovidas buvo atbēgęs anksčiau ; dabar jis galējo laukti kitokio priēmimo, nes turējo su savim nemažą žmonių būrį. — [5]*Miestų.*

Jei radau tavo akyse malonę, tegul man bus duota vietos viename iš
šito krašto miestų, kad tenai gyvenčiau ; nes kamgi tavo tarnas pasiliks
draug su tavim karaliaus mieste ? [6]Taigi Akhis davė jam tą dieną Sike-
legą ; todėl Sikelegas pridera iki šiai dienai Judo karaliams. [7]Gyveno
gi Dovidas Pilistimų krašte keturis mėnesius

[8]Dovidas ir jo vyrai pakildavo ir imdavo grobį iš Gesuriečių, Ger-
ziečių ir Amalekiečių, nes jų gyvenamieji sodžiai buvo senovėje įaname
krašte, einant į Surą iki Egipto žemei. [9]Dovidas užpuldavo visą kraštą
ir nepalikdavo gyvo nei vyro, nei moteriškės, o pasiėmęs avis, jaučius,
asilus, kupranugarius ir drabužius, sugrįždavo ir ateidavo pas Akhį.
[10]Akhis jam sakydavo : Ką šiandien buvai užpuolęs ? Dovidas atsaky-
davo : Judo pietų kraštą, Jerameėlio pietus ir Kenio pietus. [11]Dovidas
nepalikdavo gyvo vyro ir moters ir jų neatsivesdavo į Getą, sakydamas :
Kad kartais jie nekalbėtų prieš mus. Taip Dovidas darė ir taip pas jį
buvo nutarta per visą laiką, kolei gyveno Pilistimų krašte. [12]Taigi Akhis
pasitikėjo Dovidu ir sakė : Jis padarė daug pikta prieš savo tautą Is-
raėlį, todėl man bus amžinas tarnas

28. [1]Atsitiko gi anose dienose, kad Pilistimai surinko savo būrius
ir rengėsi į karą prieš Israėlį. Tuomet Akhis tarė Dovidui : Dabar žinok
gerai, kad tu ir tavo vyrai eisite draug su manim į karą. [2]Dovidas tarė
Akhiui : Dabar tu žinosi, ką padarys tavo tarnas. Akhis gi sakė Dovidui :
O aš padarysiu tave mano galvos sergėtoju per visas dienas. [3]Samuėlis
Aug 25,1 jau buvo miręs ; jį apraudojo visas Israėlis ir palaidojo jį jojo mieste Ra-
Ekli 46,23 matoje. Saulius buvo išvaręs visus burtininkus ir žynius iš savo šalies.
[4]Taigi Pilistimai susirinko, atėjo ir pasidarė stovyklas Suname. Taipgi ir
Saulius surinko visą Israėlį ir atėjo į Gelboę

Ebr t : laukų. Dovidas sakosi nenorįs varginti savim ir savo žmonēmis Akhio, todēl norētų gauti vietą kitur, o ne karaliaus mieste ; tikrumoje gi jis pats jautēsi čia suvaržytas ir norējo turēti daugiau laisvēs. — [6]*Sikelegą*. Tas pietinēs Palestinos miestas pradžioje buvo atiduotas Judo giminei /15,31/, paskui Simeono giminei /Još 19,5/, iš kurios jį atēmē Pilistimai ; dabar gi jis atiduodamas Dovidui ir tuo būdu vēl grįžta į Judo giminę. — [7] *Keturis mēnesius* : anot ebr t : Metus ir keturis mēnesis. — [8]*Gesuriečių*... Tai ne tie patys Gesuriečiai, kurie minimi Još 12,5. Įvardintos čia tautos buvo neramūs Israēlaičių kaimynai pietvakariuose. Dovidas juos naikino kaip Israēlio priešus, kuriuos Dievas buvo įsakęs išgalabinti. — [10]*Jerameēlio pietus*. Tai buvo Israēlio sūnų šeimyna. Plg 1 Kron 2,9.25. — *Kenio*. Kiniečiai buvo Israēlio talkininkai. Plg aug 15,6. Dovidas tik išeidavo tuo keliu, bet savųjų visai nepuldavo, nors Akhis kitaip manē ir darē klaidingas išvadas

b/ *Sauliaus karas su Pilistimais ir jo mirtis*

28,1--31,13. Pilistimams pradējus rengtis į karą prieš Israēlį, apsiima eiti draug su jais ir Dovidas /28,1-4/, tuo tarpu Saulius, negavęs jokio atsakymo iš Dievo, ješko moteriškēs, užsiimančios žyniavimu, liepia jai iššaukti mirusį Samuēlį ir gauna atsakymą, kad kovoje žūsiąs jis pats, jo sūnūs ir daugybē Israēlaičių /28,5-25/. Prieš kovą Pilistimų kunigaikščiai, bijodami, kad Dovidas nesusidētų su Israēlaičiais, priverčia Geto karalių pašalinti jį iš kariuomenēs tarpo draug su jo būriu /29,1-11/. Dovidas, sugrįžęs Sikelegan, randa jį sudegintą Amalekiečių, juos vejasi ir sumuša, atima grobį, kurį padalina tarp savųjų, o taipgi nusiunčia dovanų Judo giminēs vyresniesiems /30,1-31/. Tuo pačiu laiku Pilistimai apgali ir priverčia bēgti Sauliaus ka-

5Saulius, pamatęs Pilistimų stovyklas, nusigando, ir jo širdis labai
pabūgo. 6Jis teiravosi Viešpaties, bet tasai jam neatsakė nei per sapnus,
nei per kunigus, nei per pranašus. 7Tuomet Saulius tarė savo tarnams : Kun 20,27
Pajieškokite man moteriškės, turinčios žyniavimo dvasią, o aš eisiu pas Pak 18,11
ją ir per ją klausiuos. Jo tarnai jam tarė : Endore yra moteriškė, turin- Apd 16,16
ti žyniavimo dvasią
8Jis tat pakeitė savo apdarą, apsivilko kitais drabužiais ir išėjo
draug su dviem vyrais. Jie atėjo pas moteriškę nakčia, ir jis jai tarė :
Apreikšk man ateitį per žyniavimo dvasią ir prikelk man, ką pasakysiu.
9Moteriškė gi jam tarė : Štai tu žinai, ką padarė Saulius ir kaip išnai-
kino iš savo krašto burtininkus ir žynius ; kam tai tykoji mano gyvybės,
kad būčiau užmušta ? 10Saulius gi jai prisiekė Viešpačiu, sakydamas :
Kaip Viešpats gyvas, tau neatsitiks nieko pikta dėl to dalyko. 11Mote-
riškė jam tarė : Ką tau turiu iššaukti ? Jis tarė : Iššauk man Samuėlį.
12Moteriškė gi, pamačius Samuėlį, sušuko dideliu balsu ir tarė Sauliui :
Kam mane suklaidinai ? Nes tu esi Saulius. 13Karalius jai tarė : Nebijok ;
ką matei ? O moteriškė tarė Sauliui : Mačiau dievus, išeinančius iš že-
mės. 14Jis jai tarė : Koki jo išvaizda ? Ji atsakė : Išėjo senas vyras ;
jis apsidengęs apsiaustu. Saulius suprato, kad tai buvo Samuėlis, nusi-
lenkė savo veidu iki žemei ir parpuolė. 15Samuėlis gi tarė Sauliui : Kodėl
varginai mane, kad būčiau iššauktas ? Saulius gi tarė : Esu labai su-
spaustas, nes Pilistimai kovoja prieš mane, o Dievas atstojo nuo manęs
ir nenorėjo išklausyti manęs nei per pranašus, nei per sapnus ; aš tat
pasišaukiau tave, kad man nurodytumei, ką turiu daryti. 16Samuėlis
tarė : Ko tu mane beklausi, kadangi Viešpats atstojo nuo tavęs ir perėjo

---

riuomenę, jis gi pats draug su trimis sūnumis žūna /31,1-13/

28. 1*Anose dienose* : kada Dovidas buvo Sikelege. — 2*Dabar tu žinosi.* Dovidas duoda ne visai aiškų atsakymą, tačiau Akhis priima jį kaip pažadėjimą. Dovidas, būdamas dabar Akhio pavaldiniu, neatsisako stačiai nuo karo prieš Israēlaičius ; bet jis pasitiki, kad savo laiku atsiras būdas išvengti dalyvavimo kovoje. — 3*Samuēlis gi...* Žr aug 25,1. Šitoje eil primenami seniau įvykusieji dalykai, kad labiau paaiškētų, kas toliau pasakojama. — *Burtininkus...* Ebr ž *'oboth* reiškia n e k r o m a n t u s . Burtininkystē ir žyniavimas buvo uždrausta įstatymu. Žr Kun 19,31 ir k. — 4*Suname.* Ebr *Šunem.* Miestas Isakharo giminēs plote prie Jēzrahēlio slēnio pakraštēs, dabar S o l e m . — *Į Gelboę.* Kalnai į rytus nuo Jēzrahēlio slēnio

5*Nusigando...* Neprieteliai buvo labai apsiginklavę ; jie turējo raitelių ir vežimų /žr 2 Kar 1,6/ ; draug su jais buvo ir Dovidas su savo vyrais. — 6*Per kunigus.* Vyriausiuoju kunigu, užmušus Akhimeleką, buvo jo sūnus Abiataras ; bet tasai buvo su Dovidu ; jis turējo pas save ir ephodą ; taigi jei Saulius ir buvo paskyręs kitą vyriausį kunigą ir padirbdinęs kitą ephodą su urimu ir thumimu, tai toks pasielgimas nebuvo teisētas, todēl Dievas nenorējo duoti Sauliui jokio atsakymo. — 7*Žyniavimo dvasią.* Ebr ž *'ob* reiškia m i r u s i ų j ų d v a s i ą . Saulius, negavęs jokio nurodymo iš Viešpaties, turējo suprasti, kad jis tokios malonēs nevertas, ir jam reikējo daryti atgailą ; bet jis dar daro didelį nusikaltimą, už kurį buvo paskirta mirties bausmē /žr Kun 20,27/ ir kurį jis pats persekiojo. — *Endore* : į šiaurę nuo Gelboēs kalnų. — 8*Jis tat pakeitē...* Sauliui buvo gēda peržengti savo paties įsakymus ; iš kitos pusēs jam reikējo saugotis Pilistimų, kad nepakliūtų į jų rankas. — 11*Samuēlį.* Saulius laukia pagalbos iš Samuēlio, kurs jį buvo patepęs karaliumi ir nesiliovē jo mylējęs net ir tuomet, kada Saulius buvo jau atmestas. — 13*Dievus.* Ebr *'elohim.*

prie tavo priešininko? [17]Nes Viešpats tau padarys, kaip yra per mane
kalbėjęs, ir išplėš iš tavo rankos tavo karalystę ir duos ją tavo artimui,
Dovidui. [18]Kadangi tu nebuvai paklusnus Viešpaties balsui ir nepadarei,
kaip reikalavo jo didelė rūstybė prieš Amaleką, todėl Viešpats tau šian-
dien padarė, ką tu kenti. [19]Viešpats duos draug su tavim taipgi Israėlį
į Pilistimų rankas; rytoj gi tu ir tavo sūnūs būsite su manim; bet ir
Israėlio stovyklas Viešpats paduos į Pilistimų rankas. [20]Saulius tuojau
parpuolė, nes jis labai nusigando Samuėlio žodžių, ir jame nebebuvo
stiprybės, nes jis visą tą dieną buvo nevalgęs
[21]Taigi ana moteriškė priėjo prie Sauliaus /nes jis buvo labai nusigan-
dęs/ ir jam tarė: Štai tavo tarnaitė paklausė tavo balso, ir aš stačiau
savo gyvybę į pavojų ir paklausiau tavo žodžių, kuriuos man kalbėjai.
[22]Taigi ir tu paklausyk dabar mano balso, o aš padėsiu prieš tave duonos
kąsnį, kad valgydamas sustiprėtumei ir galėtumei keliauti. [23]Jis atsisakė
ir tarė: nevalgysiu. Bet jo tarnudu ir moteriškė privertė jį, ir pagaliau,
paklausęs jų balso, jis atsikėlė nuo žemės ir atsisėdo patale. [24]Ana gi
moteriškė turėjo namie penimą veršiuką; ji pasiskubino ir jį papjovė;
o ėmus miltų juos išmaišė ir iškepė neraugintos duonos [25] ir padėjo ties
Saulium ir jo tarnais. Jie gi pavalgę atsikėlė ir ėjo atgal visą naktį

29. [1]Taigi visi Pilistimų būriai susirinko Apheke; bet ir Israėlis sus-
tatė stovyklas prie šaltinio, buvusio Jėzrahėlyje. [2]Pilistimų kunigaikščiai
ėjo su savo šimtinėmis ir tūkstančiais; Dovidas gi ir jo žmonės buvo
paskutiniame būryje su Akhiu. [3]Tuomet Pilistimų kunigaikščiai tarė

Čia tuo vardu pavadinta apsireiškimas, turėjęs savyje dieviškos didenybės žymes. — [14]*Apsiaustu*: apdaru, kokį paprastai dėvėdavo Samuėlis. — *Suprato, kad tai buvo Samuėlis.* Aiškintojų nuomonės apie Samuėlio iššaukimą nevienodos. Vieni su daugeliu šv tėvų spėja, kad visa tai buvo piktosios dvasios darbas arba moteriškės apgavimas, nes nepriderėjo, kad Dievas leistų moteriškei iššaukti pranašą. Ji buvo girdėjusi, kokią išvaizdą turėjo Samuėlis, pažino Saulių, žinojo apie jam Samuėlio paskelbtą atmetimą, galėjo spėlioti apie kovos pralaimėjimą ir p a t i atsakinėjo Samuėlio vardu, kurio Saulius nematė, o tik girdėjo balsą. Kiti gi — tarp jų dauguma katalikų aiškintojų — mano, kad pats Dievas siuntęs pranašą, idant iki galui per jį patvirtintų baisią pranašystę, kurią per jį patį buvo jau paskelbęs Sauliui /15,23.../. Plg Ekli 46,23. — Persiskyrusieji su šiuo gyvenimu, ar jie yra skaistykloje, ar pragare, gali dar, Dievui leidžiant, veikti, tačiau tai negali įvykti pagal norą ir reikalavimą žmogaus, jei jo valia nėra sujungta su piktosios dvasios valia. Paskutiniame atsitikime piktoji dvasia gali patenkinti žmonių žingeidumą savo asmeniniu įsikišimu arba žmogaus pajautimų apgavimu. Šitoje vietoje nieko nėra pasakyta apie užkeikimą, ir jei jis būtų buvęs, Dievas nebūtų leidęs pasirodyti Samuėliui, kurs apsireiškia peršviestas /14 e/, sužadina Sauliuje pagarbą /14 e/, o ne išgąstį, kaip ir kitur panašūs apsireiškimai, ir kurs pats su juo be moteriškės tarpininkavimo kalbasi. Todėl tikriausiai pats Dievas buvo siuntęs Samuėlį. — [16]*Perėjo prie tavo priešininko.* Ebr t galima išversti taip: tapo neprieteliu. — [19]*Būsite su manim*: mirusiųjų buveinėje. Tačiau Samuėlis nesako, kad Saulius gaus miręs lygią su juo laimę. — [22]*Kad valgydamas...* Nors ir žyniavimu užsiimančiai moteriškei Saulius, sutikdamas valgyti jos namuose, tikrai nebepadarys nieko pikta

29. [1]*Apheke.* Netoli Jėzrahėlio, Isakharo giminės plote. Tas Aphekas ne tas pat kaip minėtasis aug 4,1.

Akhiui : Ką čia daro šitie Ebrajai ? Akhis gi atsakė Pilistimų kunigaikš-
čiams : Ar jūs nepažįstate Dovido, kurs buvo Israėlio karaliaus Sauliaus
tarnas ir yra pas mane daugelį dienų ir metų, o aš neradau jame nieko
peiktino nuo tos dienos, kurioje atbėgo pas mane, iki šiai dienai ? 4Bet 1 Kron 12,19
Pilistimų kunigaikščiai supyko ant jo ir jam tarė : Tegul tas vyras grįžta
ir sėdi savo vietoje, kurioje jį pastatei, ir teneeina su mumis į kovą, kad
netaptų mums priešininku, kada pradėsime kovoti ; nes kaip gi kitaip
jis galės permaldauti savo valdovą, jei ne ant mūsų galvų ? 5Argi tai ne
tas pats Dovidas, kuriam dainavo šokiuose, sakydami :

Saulius užmušė savo tūkstančius,
o Dovidas savo dešimtis tūkstančių ?

6Akhis tat pasišaukė Dovidą ir jam tarė : Kaip Viešpats gyvas, tu
esi ištikimas ir geras mano akivaizdoje ; tavo išėjimas ir įėjimas draug
su manim stovykloje man tinka, ir aš neradau tavyje nieko pikta nuo
tos dienos, kurioje atėjai pas mane iki šiai dienai, bet kunigaikščiams tu
nepatinki. 7Grįžk tat ir eik ramybėje ir neerzink Pilistimų kunigaikš-
čių akių. 8O Dovidas tarė Akhiui : Tai kągi aš padariau ir ką radai ma-
nyje, tavo tarne, nuo tos dienos, kurioje atsiradau tavo akivaizdoje iki
šiai dienai, kad neeičiau ir nekovočiau prieš mano valdovo karaliaus ne-
prietelius ? 9Atsakydamas gi Akhis kalbėjo Dovidui : Žinau, kad tu ge-
ras mano akyse, kaip Dievo angelas ; bet Pilistimų kunigaikščiai tarė :
Jis neeis su mumis į kovą. 10Taigi ryt rytą pakilk tu ir tavo valdovo tar-
nai, kurie atėjo draug su tavim ; o atsikėlę nakčia, kada pradės aušti,
eikite sau. 11Taigi Dovidas draug su savo tarnais atsikėlė nakčia, kad
rytmetį eitų ir sugrįžtų į Pilistimų žemę. Pilistimai gi patraukė į Jėz-
rahėlį

30. 1Kada Dovidas ir jo vyrai atėjo trečią dieną Sikelegan, Amale- 1 Kron 12,20
kiečiai buvo įsiveržę iš pietų pusės į Sikelegą, buvo paėmę Sikelegą, jį
sudeginę 2ir išsivedę iš jo nelaisvėn moteris ir kitus nuo mažiausio iki
dideliam ; jie nebuvo užmušę nėvieno, bet išsivedė su savim ir grįžo savo
keliu. 3Taigi, kada Dovidas ir jo vyrai atėjo į miestą ir rado jį sudegintą,
o savo žmonas, savo sūnus ir dukteris išvestas nelaisvėn, 4Dovidas ir su

---

Čia minimi atsitikimai, įvykusieji anksčiau už tuos, apie kuriuos kalbama 28,4, kuomet Pilistimai tebesirinko kovon ir nebuvo dar prisiartinę prie Israēlio sūnų ; todēl ir jų stovyklų vietos įvardijamos kitos. — 3*Daugelį dienų ir metų* : Ilgai, apie dvejus metus. — 5*Kuriam dainavo šokiuose...* Žr aug 18,6-8. — 6*Viešpats.* Kad labiau įtikintų Dovidą, Akhis jam prisiekia Israēlio Viešpaties, Yahvēs vardu. — *Tavo išējimas ir tavo įējimas*, t y visas tavo pasielgimas. — 8*Tai ką gi aš padariau...* Dovidas be abejonēs neturējo sumanymo kovoti prieš Israēlio sūnus ; bet kai tik jis mato, kad galēs pasitraukti, jis apsimeta norįs pasilikti ir tik nenoriai atsitraukiąs, idant dar labiau padidintų Akhio pasitikējimą savimi. — 9*Kaip Dievo angelas.* Akhis nesigaili pagyrimų, kad Dovidas nemanytų, būk jis pats norįs jį pašalinti. — 10*Tavo valdovo tarnai.* Akhis vadina Dovido būrį Sauliaus tarnais, kad labiau paaiškētų, kodēl Dovidas negali kovoti Pilistimų eilēse. — 11*Patraukē į Jēzrahēlį.* Dovido pasišalinimas iš Pilistimų kariuomenēs tarpo įvyko kelyje ir tik paskui Pilistimai prisiartino prie Israēlaičių

30. 1*Atējo trečią dieną* : atsiskyrę nuo Pilistimų kariuomenēs. — *Iš pietų pusēs.* Anot ebr t : iš Negebo, t y iš pietinēs Palestinos pakraštēs. Amalekiečiai naudodamies ta aplinkybe, kad visi tinkantieji į kovą

juo buvusieji žmonės pakėlė savo balsus ir verkė, kolei jiems nepri-
trūko ašarų. 5Nes ir dvi Dovido žmonos, Akhinoama Jezraėlietė ir Na-
balio iš Karmelio našlė Abigailė buvo išvestos nelaisvėn. 6Dovidas buvo
labai nuliūdęs, kadangi žmonės norėjo užmušti jį akmenimis, nes kiek-
vieno vyro siela buvo apkartusi dėl jųjų sūnų ir dukterų. Bet Dovidas
rado sustiprinimą Viešpatyje, savo Dievuje. 7Jis tarė Akhimeleko sūnui
Abiatarui: Atnešk pas mane ephodą. Taigi Abiataras atnešė pas Dovidą
ephodą. 8O Dovidas teiravosi Viešpaties, sakydamas: Ar man reikia vytis
šituos plėšikus ir ar aš juos sugausiu, ar ne? O Viešpats jam tarė: Vykis,
nes tu, be abejonės, sugausi juos ir atvaduosi grobį

9Taigi Dovidas ir šeši šimtai vyrų, kurie buvo draug su juo, išėjo
ir atėjo iki Besoro upeliui; čia kaikurie pavargę sustojo. 10Pats gi Dovi-
das ir keturi šimtai vyrų vijosi toliau, nes du šimtu buvo sustoję; jie pa-
vargę negalėjo pereiti per Besoro upelį. 11Jie rado lauke Egiptietį vyrą ir
atvedė jį pas Dovidą, davė jam duonos valgyti ir vandens atsigerti,
12taipgi gabalą suspaustų figų ir du ryšeliu džiovintų vynuogių. Kaip jis
tai suvalgė, jo dvasia atsigavo, ir jis atsipeikėjo; nes jis tris dienas ir
tris naktis nebuvo ragavęs duonos, nei gėręs vandens. 13Taigi Dovidas jam
tarė: Kieno tu? iš kur? ir kur eini? Jis atsakė: Aš esu Egiptietis, vieno
Amalekiečio vergas; paliko gi mane mano šeimininkas dėlto, kad aš
užvakar susirgau. 14Nes mes buvome įsiveržę į pietinį Keretiečių pakraštį,
į Judą ir į Kalebo pietus, o Sikelegą sudeginome. 15Dovidas jam tarė: Ar
gali mane nuvesti prie to būrio? Jis atsakė: Prisiek man Dievu, kad
manęs neužmuši ir neatiduosi manęs į mano šeimininko rankas, o aš
tave nuvesiu prie to būrio. Taigi Dovidas jam prisiekė. 16Kada jis jį nuvedė,
štai jie buvo susėdę plačiai žemėje, valgė ir gėrė, tarsi iškilmingą šventę
švęsdami už visą grobį ir išplėšas, kurias buvo paėmę iš Pilistimų žemės
ir iš Judo žemės. 17Dovidas juos mušė nuo vakaro iki kitos dienos vaka-
rui, ir nėvienas iš jų neištrūko, kaip tik keturi šimtai jaunuolių, kurie

---

vyrai buvo išėję prieš Israėlį, dabar keršija už Dovido užpuldinėjimus, apie kuriuos Akhis nežinojo. Žr aug 27,8. — 2*Nebuvo užmušę*: nes niekas nesipriešino, pasilikus mieste tik moterims ir vaikams. — 6*Norējo užmušti*: nuliūdę ir suerzinti jie užmiršo, kad ir pats Dovidas buvo lygiai nukentējęs; jie gal manē, kad Dovidui anksčiau reikējo pasirūpinti, idant toki nelaimē neatsitiktų. — *Rado sustiprinimą Viešpatyje*... Laimēs ir nelaimēs valandose Dovido tikējimas ir pasitikējimas Dievu pasilieka tvirtas, ir dabar jis bēga prie to paties malonių šaltinio, jieško pagalbos ir ją randa

9*Iki Besoro upeliui*. Tas upelis minimas tik šitoje vietoje; spējama, kad tai dabartinis W a d i E l — A r i š, į pietus nuo Gazos. — *Pavargę*. Atsiskyrę nuo Pilistimų jie keliavo Sikelegan tris dienas, o dabar, neturēdami pakankamai maisto, vēl vijosi plēšikus. Plg 1 Kron 12,20. — 11*Rado lauke Egiptietį*: apalpusį. — 14*Į Kalebo pietus*: Kalebo giminei priklausē Ebronas. Plg Još 14,13. — 15*Neatiduosi*... Jo valdovas buvo beširdis; sugrąžintas Dovido, jis nieko nebegalējo laukti, kaip tik nuožmaus kankinimo; bet ir Dovidui jis buvo nusikaltęs, nes dalyvavò užpuolime ant Sikelego; todēl jis nori gauti iš Dovido už patarnavimą priesaiką dviejuose dalykuose. — 16*Jie buvo susēdę*... Amalekiečiai visai nelaukē užpuolimo, nes žinojo, kad Dovidas buvo iškeliavęs į šiaurę su Pilistimais. — 17*Nuo vakaro*... Ebr t: nuo aušros iki kitos dienos vakarui. — Amalekiečiai kovojo už lobį ir gyvybę. Ir nakčiai užējus negalējo visi ištrūkti, nes kaikurie iš jų /LXX v e r g a i/, paēmę kupranugarius, patys vieni pabēgo. — 19*Nei grobio*... Dovidas atēmē ne tiktai, ką Amale-

sėdo ant kupranugarių ir pabėgo. [18]Dovidas tat atėmė visa, ką buvo pa-
ėmę Amalekiečiai ; išlaisvino taipgi dvi savo žmonas. [19]Nepasigedo nieko
nuo mažo iki dideliam, nei sūnų, nei dukterų, nei grobio ; ir ką tik jie
buvo išplėšę, Dovidas visa susigrąžino atgal. [20]Jis ėmė visas avis ir galvi-
jus ir varėsi savo priešakyje ; ir jie sakė : Tai Dovido grobis
[21]Dovidas atėjo pas du šimtu vyrų, kurie nuvargę buvo sustoję ir
nebegalėjo eiti paskui Dovidą, kuriems jis buvo liepęs pasilikti prie Be-
soro upelio ; jie išėjo pasitiktų Dovido ir buvusių su juo žmonių ; Dovi-
das, priėjęs prie būrio, pasveikino juos taikingai. [22]Bet visi piktieji ir
nelabieji iš tarpo tų vyrų, kurie buvo nuėję su Dovidu, atsiliepdami tarė :
Kadangi jie neėjo su mumis, todėl mes jiems neduosime nieko iš grobio,
kurį atėmėme ; ir tegul kiekvienam bus gana jo žmonos ir vaikų, ku-
riuos atsiėmę tegul eina šalin. [23]Bet Dovidas tarė : Netaip darysite, mano
broliai, su tuo, ką Viešpats mums davė, kurs mus sergėjo ir padavė į
mūsų rankas užpuolusius mus plėšikus ; [24]ir nėvienas neturi jų klausyti
tame dalyke ; nes lygi bus dalis ėjusio į kovą ir pasilikusio prie naštų, ir
jie dalinsis lygiai. [25]Taip ir daryta, pradedant nuo tos dienos ir paskiau ;
buvo paskirta ir nutarta ir pasidarė tarsi įstatymas Israėlyje iki šiai die-
nai. [26]Dovidas tat atėjo į Sikelegą ir siuntė iš grobio dovanų savo arti-
miems Judo vyresniesiems, sakydamas : Priimkite palaiminimą iš Vieš-
paties neprietelių grobio. [27]Būtent, jis siuntė tiems, kurie buvo Betelyje,
Ramote pietuose, Jeteryje, [28]kurie buvo Aroeryje, Sephamote ir Estame,
[29]kurie buvo Rakhale, Jerameėlio miestuose ir Kenio miestuose, [30]kurie
buvo Aramoje, prie Asamo ežero ir Atakhe, [31]kurie buvo Hebrone ir ki-
tiems, kurie buvo tose vietose, kur anksčiau yra buvojęs pats Dovidas
ir jo vyrai

31. [1]Pilistimai kovojo prieš Israėlį, Israėlio gi vyrai bėgo nuo Pi-
listimų veido ir krito užmušti Gelboės kalne. [2]Pilistimai užpuolė Saulių
ir jo sūnus ; užmušė Sauliaus sūnus, Jonatą, Abinadabą ir Melkisuą, [3]ir 1 Kron 10,2.3.4
visas kovos smarkumas buvo nugręžtas prieš Saulių ; jį pasivijo šauliai
su kilpiniais, ir jis buvo šaulių sunkiai sužeistas. [4]Tuomet Saulius tarė
savo ginklanešiui : Išsitrauk iš makščių savo kalaviją ir užmušk mane,
kad kartais neateitų šitie neapipjaustytieji ir tyčiodamies iš manęs neuž-
muštų manęs. Bet jo ginklanešys nenorėjo, nes buvo apimtas didžiausio

---

čiai buvo išplėšę Sikelege, bet dar ir jų pačių lobį, kurio žymi dalis teko pačiam Dovidui

[21]*Pasveikino juos taikingai.* Tai buvo ženklas, kad Dovidas jų nekaltino už jų pasilikimą toje vietoje. — [25]*Taip ir daryta...* Apie tokį grobio dalinimą kalbama jau Mošēs įstatyme /Sk 31,27/ ; bet kas seniau buvo įsakyta daryti atskirais atvējais, tai dabar virsta visiems nuolat laikytinu įstatu. — [26]*Siuntē iš grobio...* Dovidas dovanomis norējo padēkoti jiems už pagalbą, kurią pas juos rado, besisaugodamas Sauliaus, pas vienus sustiprinti, o pas kitus įsigyti palankumą ateičiai, pagaliau atkreipti visų akis į savo laimējimą, kas buvo ypač svarbu tuo laiku, kada Saulius buvo Pilistimų nugalētas ir užmuštas. — [27]*Betelyje.* Još 19,4 jis vadinama Betuliu, 1 Kron 4,30 Batuēliu. — *Ramote pietuose.* Ebr t : Negebo Ramote. — *Jēteryje.* Ebr *Jatthir.* — [30]*Aramoje.* Ebr t : *Khormah*

31. [1]*Pilistimai kovojo...* Žr aug 29,11. — [3]*Buvo... sunkiai sužeistas.* Ebr t : labai nugąsdintas. — [4]*Kad kartais neateitų...* Mintis, kad Pilistimai galētų tyčiotis iš Sauliaus, jam rodosi baisesnē už pačią mirtį.

išgąsčio ; todėl Saulius sugriebė kalaviją ir pats ant jo puolė. [5]Tai pamatęs
jo ginklanešys, būtent, kad Saulius miręs, taipgi ir jis puolė ant savo
kalavijo ir numirė draug su juo. [6]Taigi tą dieną mirė Saulius ir draug
su juo trys jo sūnūs, jo ginklanešys ir visi jo vyrai. [7]Israėlio gi vyrai,
buvusieji už slėnio ir anapus Jordano, pamatę, kad Israėlio vyrai pa-
bėgo, ir kad Saulius ir jo sūnūs buvo mirę, paliko savo miestus ir pabėgo ;
o Pilistimai atėjo ir čia apsigyveno

[8]Rytdienai atėjus, Pilistimai atvyko užmuštųjų plėštų ir rado Sau-
lių ir tris jo sūnus, gulinčius Gelboės kalne. [9]Jie nukirto Sauliaus galvą,
paėmė jo ginklus ir pasiuntė į Pilistimų žemę aplinkui, kad tai būtų pa-
skelbta stabų šventyklose ir tarp žmonių. [10]Jo ginklus jie padėjo Astartės
šventykloje, jo gi galvą pakorė ant Betsano mūro. Kai Galaado Jabės
gyventojai išgirdo, ką Pilistimai buvo padarę Sauliui, [12]pakilo visi jų drą-
siausieji vyrai, ėjo visą naktį, paėmė Sauliaus lavoną ir trijų jo sūnų la-
vonus nuo Betsano mūro, sugrįžo į Galaado Jabę ir čia juos sudegino.
[13]Paskui jie ėmė jų kaulus, palaidojo Jabės miške ir alkino save septy-
nias dienas

Ginklanešys paskirtas ginti karaliaus gyvybę, o ne atimti ; todēl bijodamas atsakomybēs, jis ne tik nesutinka nužudyti Sauliaus, bet dar pats save nužudo, sekdamas savo valdovo pavyzdį, kurs pasiremdamas ant kalavijo, pats save juo pervērē. — [6]*Visi jo vyrai* : kurie buvo arčiau karaliaus ir turējo jį sergēti. Išsigelbējo Sauliaus kariuomenēs vadas Abneris ir ketvirtasai jo sūnus Isbosetas, kurs gal visai nedalyvavo kovoje

[9]*Išsiuntē į Pilistimų žemę*... Kaip apgalējimo ženklus. Anot, 1 Kron 10,10, Sauliaus galva buvo nunešta Dagono šventyklon. — [10]*Betsano.* Miestas prie pašlaitēs Gelboēs kalnų rytuose, Jordano slēnyje, dabar B e i s a n . — [11]*Galaado Jabēs gyventojai*... Tai buvo jų dēkingumo ženklas už kitados jiems suteiktą pagalbą /žr aug 11,1.../. Norēdami apsaugoti Sauliaus ir jo sūnų lavonus nuo tolesnio išniekinimo, Galaadiečiai juos sudegino, nors taip paprastai darydavo tik su didelių nusikaltēlių lavonais. Kaulus palaidojo, anot ebr t, po tamarisko medžiu ; paskiau, liepiant Dovidui, jie buvo perkelti ir palaidoti Gabaoje /žr 2 Kar 21,12.../. Neužmiršo Galaadiečiai ir gedējimo už numirusius

ANTROJI SAMUĖLIO KNYGA

kurią mes vadiname *Antrąja Karalių*

1. [1]Atsitiko, kad, mirus Sauliui, Dovidas sugrįžo, sumušęs Amale-
kiečius, ir pasiliko dvi dieni Sikelege. [2]Trečią dieną pasirodė žmogus, atei-
nąs iš Sauliaus stovyklos, sudraskytais drabužiais ir su dulkėmis apibars-
tyta galva. Kai jis atėjo pas Dovidą, puolė ant savo veido ir atidavė
pagarbą. [3]Dovidas jam tarė : Iš kur ateini ? Jis jam atsakė : Išbėgau iš
Israėlio stovyklos. [4]Tuomet Dovidas jam sakė : Kas gi tenai atsitiko ?
pasakyk man. Jis tarė : Tauta pabėgo iš kovos ir daugelis iš tautos krito
ir žuvo, bet taipgi Saulius ir jo sūnus Jonatas užmušti. [5]Dovidas gi tarė
jaunuoliui, kurs jam tai pasakojo : Iš kur žinai, kad mirė Saulius ir jo
sūnus Jonatas ? [6]O jaunuolis jam atsakė : Netyčiomis atėjau į Gelboės
kalną, o Saulius buvo pasirėmęs ant savo jieties, vežimai gi ir raiteliai
artinosi prie jo ; [7]atsigręžęs užpakalin ir mane pamatęs, pasišaukė. Man
atsakius : aš čia, [8]jis man tarė : Kas tu esi ? o aš jam atsakiau : Aš esu
Amalekietis. [9]Tuomet jis man kalbėjo : Stokis prieš mane ir mane už-
mušk, nes išgąstis mane pagavo, ir dar visa gyvybė yra manyje. [10]Taigi
atsistojęs prieš jį, aš jį užmušiau, nes žinojau, kad jis nebegali gyventi
po smūgio ; aš ėmiau ant jo galvos buvusį karaliaus vainiką ir nuo jo
rankos apyrankę ir atnešiau čia pas tave, mano valdovą.
[11]Dovidas gi pagavęs savo drabužius perplėšė juos ; taipgi visi draug
su juo buvusieji vyrai ; [12]jie dejavo, raudojo ir alkino save iki vakarui

---

III. Karaliaus Dovido istorija

1. Dovidas karalius Hebrone

1/ *Dovido gedulas dėl Sauliaus ir Jonato mirties*

Trečioji Samuēlio knygų dalis /1,1--20,26/ paskirta karaliaus Dovido istorijai, kurioje parodoma, kaip amžinasis Dievo sostas buvo įsteigtas ir patvirtintas Dovido namuose. Taigi čia visų pirma matome, kaip, mirus Sauliui, Dovidas buvo pripažintas pradžioje tik Judo giminēs karaliumi ir kaip jis turējo gana ilgai kovoti su Sauliaus namais, kolei įgijo valdžią visame Israēlyje /1,1--4,12/

1,1-27. Karaliaus Dovido istorija prasideda aprašymu Dovido gedulo dēl Sauliaus ir Jonato mirties. Patyręs apie juodviejų mirtį Dovidas liepia nubausti mirtimi tą, kurs buvo pasiskelbęs Sauliaus užmušēju, /1-16/, ir gražios giesmēs žodžiais aprauda žuvusio karaliaus ir jo sūnaus mirtį /17-27/

1. [1]*Sugrįžo, sumušęs.* Žr 1 Kar 30,1... — [2]*Sudraskytais...* Perplēšti drabužiai ir dulkēmis apibarstyta galva buvo gedulo ženklai. Plg 1 Kar 4,12. — [4]*Jonatas.* Jis buvo Dovidui mylimiausis, ir žinia apie jo mirtį turējo labai nuliūdinti Dovidą. — [6]*Netyčiomis...* Žinnešys maišo tiesą su melu, sakydamas padaręs to-

dėl Sauliaus ir jo sūnaus Jonato, ir dėl Viešpaties tautos ir dėl Israėlio
namų, nes buvo kritę po kalaviju. 13 Dovidas tarė jaunuoliui, kurs buvo
atnešęs jam žinią : Iš kur tu ? Tasai atsakė : Aš sūnus žmogaus ateivio
Amalekiečio. 14 Tuomet Dovidas jam tarė : Kodėl nebijojai pakelti savo
rankos, kad užmuštumei Viešpaties pateptąjį ? 15 Ir Dovidas, pasi-
šaukęs vieną iš tarnų, tarė : Priėjęs užmušk jį. Tasai jį ištiko, ir jis mirė.
16 Dovidas gi jam sakė : Tavo kraujas ant tavo galvos, nes tavo burna
kalbėjo prieš tave, kada sakė : Aš užmušiau Viešpaties pateptąjį
17 Dovidas giedojo šitokią raudos giesmę apie Saulių ir jo sūnų Jo-
natą, 18 ir įsakė išmokyti Judo sūnus kilpinio giesmės, kaip parašyta Tei-
siųjų knygoje. Jis tarė :

Atsimink, Israėliau, tuos, kurie mirė,
sužeisti tavo augštumose
19 « Tavo, Israėliau, kalnuose
Guli užmušti prakilnieji...
Kaip gi jie krito, tie karžygiai ?
20 Nepasakokite Gete !
Neskleiskite žinios Askalono gatvėse !
Kad kartais nesilinksmintų Pilistimų dukterys,
kad nedžiūgautų neapipjaustytųjų dukterys
21 Gelboės kalnai !
Nei rasa, nei lietus tenekrenta ant jūsų,
Ir jūsų dirvos teneduoda pirmonių :
Nes ten guli pamestas karžygių skydas,
— Skydas Sauliaus, lyg kad jis nebūtų buvęs pateptas aliejumi —
22 Suteptas užmuštųjų krauju,
Karžygių taukais.
Niekuomet negrįžo atgal Jonato vilyčia
Ir Sauliaus kalavijas nebuvo ištrauktas veltui.

---

kiuos dalykus, kuriais tikējosi įtikti Dovidui ir nusipelnyti gausių dovanų. Plg 1 Kar 31,1. — 10 *Karaliaus vainiką ir...* Tie dalykai tikrai turējo priderēti Sauliui, nes jie buvo gerai žinomi Dovidui. Juos pamatęs, jis daugiau nebesiteirauja, nes visai tiki, kad Saulius miręs. — 13 *Aš sūnus žmogaus.* T y, Amalekiečio, kurs buvo apsigyvenęs tarp Israēlaičių, jų žemēje. — 16 *Tavo kraujas...* Visą kaltę už Sauliaus užmušimą Dovidas meta ant to, kurs pasisakē jį užmušęs

17 *Giedojo... giesmę.* Ebr ž *jeqonen qinah* vartojami paprastai gedulo giesmēms arba elegijoms pažymēti. Plg žem 3,33.34 ir k. Sudēta raudos giesmē liudija apie Dovido gedulo tikrumą. — 18 *Kilpinio giesmēs.* Taip buvo pavadinta Dovido elegija, tikriausiai dēl to, kad joje paminēta Jonato mokējimas šaudyti kilpiniu. — *Teisiųjų knygoje.* Tikriau : teisiojo knygoje. Žr Još 10,13. — *Jis tarē : atsimink...* Šitų ž iki eil galui nēra ebr t ; jie padaryti iš sekančios eil ir įdēti Vulgaton pagal LXX ; ir taip padaryta visai giesmei antraštē. Pačią giesmę, prasidedančią 19 e, galima taip padalinti : 19 e giesmēs įžanga, 20-24 e gedulas dēl Sauliaus ir Jonato mirties, 25.26 e gedulas dēl Jonato atskirai ir 27 e giesmēs pabaiga

19 *Prakilnieji.* Ebr t : šlovē Israēlio. — Karalius ir jo pirmgimis sūnus buvo tikra tautos šlovē. — *Kaip gi jie krito...* Tie ž yra pasikartojąs giesmēs refrenas. Žr 25.27 e. — 20 *Nepasakokite Gete...* Getas ir Askalonas čia atstovauja visam Pilistimų kraštui. — 21 *Gelboēs kalnai...* Vieta kur atsitiko nelaimē. Visa gamta kviečiama dalyvauti Israēlio gedule. — *Dirvos teneduoda pirmonių.* Pirmonēms buvo skiriami geriausi vaisiai. Gelboēs kalnų dirvos dabar

23 Jie, Saulius ir Jonatas,
Meilieji, brangieji
Kaip gyvenime,
Taip ir mirtyje jie nebuvo perskirti!
Jie buvo dar greitesni negu arai,
Drąsesni negu liūtai.
24 Israėlio dukterys, raudokite Sauliaus!
Kurs jus apvilkdavo brangia purpura,
Auksiniais papuošalais apsagstydavo jūsų apdarus
25 Kaip gi jie krito, tie karžygiai
Kovos siautėjime!
Tavo augštumose guli Jonatas negyvas...
26 Skaudu man dėl tavęs,
Tu, mano broli,
Jonate!
Kaip gi mielas tu man buvai!
Meilesnė už moterų meilę
Man buvo tavo meilė.
Kaip motina myli savo vienatinį sūnų
Taip aš tave mylėjau.
27 Kaip gi tat jie krito, tie karžygiai!
Sulaužyti kariškieji ginklai

2. 1 Dovidas teiravosi Viešpaties ir tarė: Ar man eiti į vieną iš Judo miestų? O Viešpats jam atsakė: Eik. Dovidas dar klausė: Kur eiti?

---

nebevertos tos garbēs, kad iš jų būtų imama pirmonēs Viešpačiui. — *Pateptas aliejumi.* Tie ž tikriausiai pasakyti ne apie skydą, kurs, anot kaikurių aiškintojų, buvęs patepamas aliejumi, kad gražiai blizgētų, bet apie patį Saulių, kurs, kaip karalius, buvo pateptas šv aliejumi. Kiti aiškintojai visą šitą eil, laikydamies labiau ebr t, verčia taip: išdžiūk, o Gelboe, teneateina ant tavęs nei rasa, nei lietus! Jūs, mirties laukai! Nes ten buvo suteptas karžygių skydas ir dar aliejumi nepateptas /Jonatas/ užmuštųjų krauju ir žmonių riebalais. — [22]*Užmuštųjų krauju.* Ginklai, Jonato vilyčia ir Sauliaus kalavijas įvaizdinami, kaip tie, kurie geria kraują ir ryja kūnus. — [23]*Meilieji...* Geriau: mylimi ir meilūs; t y, kuriuodu vienas kitą mylējo ir vienas kitam buvo meilūs. — [24]*Raudokite Sauliaus...* Jos ne vieną kartą pasitikdavo su linksmomis giesmēmis grįžtantį iš kovos Saulių; dabar gi ir joms reikia raudoti. — *Kurs jus apvilkdavo...* Anot ebr t: Kurs jus apvilkdavo purpura ir margais drabužiais /arba plona drobe/, kurs auksiniais pagražinimais puošdavo jūsų drabužius. — [25]*Kaip gi jie krito...* Giesmēs refrenas. — *Ir meilesnis...* Palyginimais Dovidas aprašo didumą savo meilēs Jonatui. Tikriausios meilēs pavyzdžiai meilē tarp vyro ir žmonos ir motinos meilē. Bet to antrojo palyginimo nēra ebr t ir kituose vertimuose. — [27]*Kariškieji ginklai.* Taip regisi čia pavadinti tie patys Saulius ir Jonatas. — «Dovidas atkeršijo savo neprietelio mirtį, graudžiai apraudojo jo žuvimą ir ilgai nesisavino priderančios jam valdžios, nes žinojo, kad ji pridera Dievui. Tuo jis pamokē žmones nesiveržti prie viešpatavimo, nors jis kam ir priderētų, bet laukti, kad savo laiku būtų suteiktas» /Ambr/

2/ Patepimas Dovido karaliumi Hebrone ir pradžia kovos su Sauliaus namais

2,1-32. Dovidas, pasiteiravęs Viešpaties, ateina Hebronan, čia pate-

Vėl jam atsakė: Hebronan. [2]Taigi Dovidas ten nuėjo su dviem savo
žmonom, Akhinoama Jezraėliete ir Nabalio našle iš Karmelio ; [3]Dovidas
nusivedė taipgi buvusius draug su juo vyrus, kiekvieną su jo šeima, ir
1 Mak 2,57 jie pasiliko Hebrono miestuose. [4]Tuomet atėjo Judo vyrai ir patepė tenai
Dovidą, kad karaliautų Judo namams

Dovidui buvo pranešta, kad Galaado Jabės vyrai palaidoję Saulių.
[5]Dovidas tat siuntė pas Galaado Jabės vyrus pasiuntinių ir jiems sakydino : Palaiminti jūs Viešpaties, kurie padarėte šitą mielaširdystę savo
valdovui Sauliui ir jį palaidojote. [6]Viešpats, tiesa, atsilygins jums už
mielaširdystę ir ištikimybę, bet ir aš noriu padėkoti, kad jūs tą dalyką
padarėte. [7]Tesustipręja jūsų rankos ir būkite tvirtybės sūnūs, nes nors
jūsų valdovas Saulius mirė, tačiau Judo namai mane patepė sau karaliumi

[8]Nėro gi sūnus Abneris, Sauliaus kariuomenės vadas, ėmė Sauliaus
sūnų Isbosetą ir vedė jį aplinkui per stovyklas, [9]ir pastatė jį karaliumi
Galaadui, Gesuriečiams, Jėzrahėliui, Ephraimui, Benjaminui ir visam Israė-
liui. [10]Sauliaus sūnus Isbosetas turėjo keturias dešimtis metų, kada pradėjo karaliauti Israėliui ir karaliavo dvejus metus ; vien tiktai Judo namai
ėjo paskui Dovidą. [11]Laiko gi, kurį Dovidas pasiliko, viešpataudamas
Hebrone Judo namams, buvo septyneri metai ir šeši mėnesiai

---

pamas Judo giminės karaliumi ir visų pirma dėkoja Jabės gyventojams už tai, kad buvo palaidoję Saulių /1-7/. Tuo tarpu Sauliaus kariuomenės vadas Abneris paskelbia kitų giminių karaliumi Sauliaus sūnų Isbosetą /8-11/ ir pradeda karą prieš Judo giminę, bet nugalėtas ir priverstas bėgti nuo Dovido vado Joabo, kurio brolį Asaėlį bėgdamas užmuša /12-32/

2. [1]*Teiravosi Viešpaties...* Per buvusį draug su juo kunigą Abiatarą. Plg 1 Kar 10,22. Dovidas teiraujasi Viešpaties visų pirma dėl to, kad jis nieko be jo valios nenorėjo daryti. Patirti gi tą valią buvo ypač dabar labai svarbu. Saulius buvo miręs, todėl rodėsi, kad jau buvo atėjusi ta valanda, kurioje Dievo žadėtoji valdžia turi tekti Dovidui. *Hebronan.* Einant iš Sikelego, Hebronas buvo artimiausis didelis miestas Žydų žemėje. Garbingas savo praeitimi, nes jame buvo Abraomo, Saros, Isaoko, Jokubo ir Lijos kapai /plg Prad 13,18 ir k/, paskirtas kunigų, o kartu ir prieglaudos miestu /Još 20,1.../, todėl dvejopai šventas, jis buvo tinkamiausi vieta laikiniam Judo karaliaus apsigyvenimui ; be to, Dovidas čia turėjo daugiausia sau palankių žmonių /plg 1 Kar 30,31/. — [2]*Akhinoamą...* Žr 1 Kar 25,39... — [3]*Hebrono miestuose* : miesteliuose ir sodžiuose, kurie priderėjo nuo Hebrono. — [4]*Patepė...* Pirmą kartą Dovidas buvo pateptas slapčia /1 Kar 16,3/ ; tai buvo Dievo valios apsireiškimas, kad Dovidas savo laiku turi tapti karaliumi ; šitas antras ir paskiau trečias patepimas /žr žem 5,3/ karaliumi viso Israēlio įvyko pritariant tautai ir davē Dovidui pavaldinių

Kad Galaado Jabēs... Žr 1 Kar 31,11... Apraudojęs Saulių ir Jonatą Sikelege, Dovidas tikriausiai pats teiravosi, kas atsitiko su jų lavonais. — [5]*Palaiminti...* Dovidas dēkoja, tarsi Galaadiečiai jam pačiam būtų pasitarnavę

[8]*Isbosetą.* Tai buvo ketvirtas Sauliaus sūnus, kurs aug nebuvo dar įvardintas, kitur jis vadinamas Esbaaliu /ebr *'Ešba'al,* Baalo ugnis, arba sunaikintojas Baalo/ ir tai gal buvo tikras jo vardas, kurį paskiau pakeista Isbosetu /ebr *'Išbošeth,* gēdos vyras/. — *Per stovyklas.* Ebr t : Jis jį nuvēde į *Makhanaim*'ą. Ta vieta, garsi Jokubo istorijoje /žr Prad 32,2.10/, buvo anapus Jordano. Taigi Abneris po pralaimētos kovos Gelboēs kalnuose, nusivedē ketvirtąjį Sauliaus sūnų į Užujordanę, kad jo nebepasiektų Pilistimai /plg 1 Kar 31,7/ ir čia jį paskelbē karaliumi. — [9]*Gesuriečiams.* Taip buvo vadinama nedidelē tauta, gyvenusi

[12]Nėro sūnus Abneris ir Sauliaus sūnaus Isboseto tarnai išėjo iš Sto-
vyklų Gabaonan. [13]Sarvijos gi sūnus Joabas ir Dovido tarnai išėjo ir su
jais susitiko prie Gabaono tvenkinio ; prisiartinę susėdo vieni ties kitais :
vieni iš vienos tvenkinio pusės, kiti iš kitos. [14]Tuomet Abneris tarė Jo-
abui : Teišeina priešakin jaunuoliai ir težaidžia mūsų akivaizdoje. Jo-
abas atsakė : Teišeina. [15]Taigi iš Sauliaus sūnaus Isboseto pusės pakilo
ir išėjo priešakin dvylika Benjaminaičių, ir taip pat dvylika iš Dovido
tarnų ; [16]kiekvienas pagriebęs stovėjusį prieš save už galvos, įsmeigė ka-
laviją į priešininko šoną, ir parkrito visi draug. Ana vieta buvo praminta
vardu : Stipruolių dirva Gabaone

[17]Tą pačią dieną prasidėjo labai smarki kova : Abneris ir Israėlio
vyrai buvo Dovido tarnų priversti bėgti. [18]Buvo gi tenai trys Sarvijos
sūnūs, Joabas, Abisajis ir Asaėlis : Asaėlis buvo greičiausis bėgėjas, kaip
viena iš stirnų, kokių būna miškuose. [19]Asaėlis ėmė vytis Abnerį, nepa-
sukdamas nei dešinėn, nei kairėn ir nesiliaudamas vytis Abnerį. [20]Taigi
Abneris pažvelgė atgal ir tarė : Ar tu Asaėlis ? Tasai atsakė : Aš. [21]Ab-
neris jam tarė : Eik dešinėn ar kairėn, pasigauk vieną iš vaikinų ir pasi-
imk sau jo ginklus. Bet Asaėlis nenorėjo liautis jį vijęsis. [22]Abneris vėl
kalbėjo Asaėliui : Atstok, neeik paskui mane, kad nebūčiau priverstas
prismeigti tavęs prie žemės, nes paskui aš negalėčiau pakelti savo veido
prieš tavo brolį Joabą. [23]Bet jis nenorėjo paklausyti ir nenorėjo pasitrauk-
ti ; taigi Abneris ištiko jį atgręžta jietimi į papilvę ir perdūrė, ir jis
mirė toje pačioje vietoje, o visi eidami per tą vietą, kurioje buvo kritęs
ir miręs Asaėlis, sustodavo

[24]Besivejant gi Joabui ir Abisajui bėgantį Abnerį, nusileido saulė,
ir jie atėjo prie Vandentraukio kauburio, kurs yra ties slėniu prie Ga-
baono tyrumos kelio. [25]Benjamino sūnūs susirinko prie Abnerio ir, susi-
spietę vienan būrin, sustojo vieno kauburio viršūnėje. [26] Tuomet Ab-
neris sušuko Joabui ir tarė. Argi tavo kalavijas siaus iki sunaikinimui ?
ar nežinai, kad neviltis yra pavojingas dalykas ? iki kolei nesakysi žmo-

---

į pietus nuo Hermono. Plg Još 13,13. Daugelis tačiau aiškintojų spėja, kad čia iškreiptas Asero giminės vardas. — *Jēzrahēliui.* Tai yra vardas miesto ir plataus slēnio, kuriame tas miestas buvo. Spējama, kad šitoje vietoje įvardinta Isakharo giminē. — [10]*Pradējo karaliauti...* Iš šito pasakymo neaišku, ar Isbosetas tuojau buvo Israēlio pripažintas karaliumi, ar tik keletui metų praslinkus po Sauliaus mirties. Isbosetas buvo tik įrankis Abnerio rankose, nes valdžią tikrumoje buvo pasisavinęs Abneris

[12]*Iš stovyklų* : Iš Makhanaimo. Gabaonas buvo į šiaurvakarius nuo Jerusalēs. Plg Još 9,3. — *Sarvijos.* Sarvija buvo Dovido sesuo, Joabas gi jos vyriausis sūnus. Žr 1 Kron 2,16. — [14]*Težaidžia.* Išrinktieji turējo eiti imtynių ir parodyti savo mokējimą vartoti ginklus, bet gal be kraujo išliejimo, kad paskui abi pusēs ramiai susitaikintų. Abneris matomai buvo gana ramus žmogus ir nemēgstąs nuožmumo, bet visai kitoks buvo Joabo būdas ; jis neva pritaria Abneriui, bet duoda įsakymą saviesiems muštis iš tikrųjų, kad kelias susitaikymui būtų visai užkirstas. — [16]*Stipruolių dirva.* Ebr t : u o l ų, arba gal k a l a v i j ų d i r v a . — [21]*Pasigauk vieną* ... Abneris visai nenori užmušti Asaēlio, viena dēl to, kad laiko jį nelygiu sau priešininku, bet labiausiai dēl to, kad jis nenori asmeniškai užgauti Joabo. — [23]*Atgręžta jietimi* : jieties koto galu ; bet ir jis buvo smailus, nes juo buvo įsmeigiama jietis žemēn. Žr 1 Kar 26,7. Abneris matomai norējo tik sužeisti Asaēlį, kad jis nebegalētų vytis. Asaēlio žuvimas aprašoma čia gana plačiai dēl to, kad jis tapo Abnerio mirties prie-

nėms, kad mestų vijęsi savo brolius? [27]Joabas tarė: Kaip Viešpats gyvas, jei būtumei kalbėjęs, jau rytą tautiečiai būtų paliovę vytis savo brolius. [28]Taigi Joabas sutrimitavo trimitu, ir visa kariuomenė sustojo, nebesivijo toliau Israėlio ir nebesileido kovon. [29]Abneris ir jo vyrai traukėsi lyguma visą tą naktį, persigavo per Jordaną ir perėję per visą Bethoroną atėjo į Stovyklas, [30]Joabas gi, palikęs Abnerį, sugrįžo ir surinko visus žmones. Tarp Dovido tarnų pasigedo devyniolikos vyrų, neskaitant Asaėlio. [31]Dovido gi tarnai užmušė iš Benjamino ir iš buvusių su Abneriu vyrų tris šimtus šešias dešimtis, kurie ir mirė. [32]Jie ėmė Asaėlį ir jį palaidojo jo tėvo kape Betliejuje. Paskui Joabas ir buvusieji su juo vyrai ėjo visą naktį ir dienai brėkštant atvyko į Hebroną

1 Kron 3,1

3. [1]Taigi buvo prasidėjęs ilgas karas tarp Sauliaus namų ir tarp Dovido namų. Dovidas ilgainiui darėsi vis galingesnis, Sauliaus gi namai kasdien ėjo menkyn

[2]Dovidui gimė Hebrone sūnų: jo pirmgimis buvo Amnonas iš Akhinoamos Jezraėlietės; [3]po jo gimė Khelabas iš Nabalio Karmeliečio našlės Abigailės; toliau trečias Gesuro karaliaus Tolmaijo dukters Maakhos sūnus Absalomas; [4]ketvirtas gi Hagitos sūnus Adonijas; penktas Abitalės sūnus Saphatija; [5]taipgi šeštas, Jetraamas iš Dovido žmonos Eglos; šitie gimė Dovidui Hebrone

[6]Esant karui tarp Sauliaus namų ir Dovido namų, Nėro sūnus Abneris valdė Sauliaus namus. [7]Saulius buvo turėjęs gulovę Ajos dukterį vardu Resphą. Ir Isbosetas tarė Abneriui: [8]Kodėl įėjai pas mano tėvo gulovę? Tasai labai įpykęs dėl Isboseto žodžių, tarė: Ar aš šiandien esu šungalvis prieš Judą, kurs padariau tavo tėvo Sauliaus namams, jo broliams ir artimiems mielaširdystę ir nepadaviau tavęs į Dovido rankas, kad tu jieškai priekabių ir man šiandien darai priekaištų dėl moteriškės? [9]Dievas tai tepadaro Abneriui ir tai jam teprideda, jei aš taip,

---

žastimi. — [24]*Vandentraukio.* Ebr *'ammah.* Jo vieta nežinoma. — [27]*Jei būtumei kalbėjęs...* Joabas, atsakydamas, kaltina Abnerį, kurs vienu žodžiu galėjęs jau seniai sustabdyti žudynes

Ebr t pasakyta truputį kitaip: J e i t u n e b ū t u m e i k a l b ė j ę s, t y, jei tu nebūtumei išreiškęs noro, kad susiremtų dvylika su dvylika. — [29]*Lyguma*: Jordano slėniu. — *Bethoroną.* Ebr *Bithron.* Kas čia pavadinta Bethoronu, nežinia. — [32]*Visą naktį*: palaidoję dieną Asaėlį, Joabas skuba į Hebroną, kad praneštų Dovidui apie kovos pasėkas

3/ *Karaliaus Dovido sustiprėjimas ir Sauliaus namų pašlijimas*

3,1--4,12. Po pirmojo susirėmimo prasideda ilgas karas tarp Dovido ir Isboseto. Dovido šeima padaugėja /3,1-5/. Abneris padeda Isbosetui, bet, jausdamos jo užgautas /3,6-11/, ir jis pereina Dovido pusėn, /3,12-21/, tačiau Abnerį užmuša klastingai Joabas /3,22-30/ be Dovido žinios, kurs jį aprauda /3,31-39/. Neilgai trukus ir Isbosetą užmuša galvažudžiai, kuriuos Dovidas nubaudžia mirtimi /4,1-12/

3. [2]*Dovidui gimė...* Plg 1 Kron 3,1... — [3]*Gesuro.* Žr aug 2,9. Gesuriečiai nebuvo iš tų Kanaano tautų, kurias buvo liepta išnaikinti. Plg Pak 7,1 ir k. Maakha, tapdama Dovido žmona, matomai priėmė Israėlio tikėjimą

[6]*Valdė Sauliaus namus.* Ebr t: Buvo galingas Sauliaus namuose. — [7]*Resphą.* Plg žem 21,8... — [8]*Kodėl įėjai...* Abneris savo pasielgimu sukėlė Isbosete mintį, kad jis pats norįs apimti Sauliaus sostą. — *Ar aš šiandien esu šungalvis,* t y, ar mano tarnyba Sauliaus namams ir tau prieš Dovido ir Judo giminę vienu kartu pasidarė tik tiek verta, kiek vertas menkiausis dalykas, kiek verta šuns galva. — [9]*Dievas tai tepa-*

kaip Viešpats prisiekė Dovidui, jam nepadarysiu, [10]kad karalystė būtų
perkelta iš Sauliaus namų ir iškiltų Dovido sostas Israėliui ir Judui nuo
Dano iki Bersabėjai .[11]Anas gi negalėjo jam nieko atsakyti, nes jo bijojo
[12]Taigi Abneris siuntė pas Dovidą pasiuntinių, kad jo vardu tartų :
Kieno yra žemė ? ir kad jam sakytų : Padaryk su manim prietelystę,
o mano ranka bus su tavim, ir aš atvesiu prie tavęs visą Israėlį. [13]Tasai
atsakė : Labai gerai ; aš padarysiu su tavim prietelystę, bet aš reika-
lauju iš tavęs vieno dalyko, būtent : nematysi mano veido, kolei neat-
vesi Sauliaus dukters Mikholės ; ir taip ateisi ir matysi mane. [14]Dovidas 1 Kar 18,27
nusiuntė taipgi pas karaliaus sūnų Isbosetą pasiuntinių ir sakydino : Ati-
duok man mano žmoną Mikholę, kurią aš vedžiau už šimtą Pilistimų
apipjaustymo plėvelių. [15]Isbosetas tat siuntė ir atėmė ją iš jos vyro Laiso
sūnaus Phaltiėlio. [16]Jos vyras ėjo paskui ją verkdamas iki Bahurimui ;
bet Abneris jam tarė : Eik sau ir grįžk ; ir jis sugrįžo

[17]Abneris kalbėjo taipgi Israėlio vyresniesiems ir tarė : Kaip vakar,
taip ir užvakar jūs troškote, kad jums karaliautų Dovidas ; [18]dabar tat
darykite, nes Viešpats kalbėjo Dovidui ir tarė : Per mano tarną Do-
vidą aš išlaisvinsiu savo tautą Israėlį iš Pilistimų ir iš visų jos neprie-
telių rankos. [19]Abneris kalbėjo taip pat ir Benjaminui. Paskui nuėjo
Hebronan pasakytų Dovidui viso, ką buvo sutaręs Israėlis ir visas Ben-
jaminas. [20]Kada jis atėjo Hebronan pas Dovidą su dvidešimčia vyrų,
Dovidas iškėlė Abneriui ir atėjusiems draug su juo vyrams pokylį. [21]O
Abneris tarė Dovidui : Aš pakilsiu, kad surinkčiau prie tavęs, mano val-
dovo karaliaus, visą Israėlį ir kad padaryčiau su tavim sandorą, o tu
viešpatautumei visiems, kaip tavo siela trokšta

Taigi kada Dovidas palydėjo Abnerį, ir jis ėjo sau ramybėje, [22]tuo-
jau atėjo Dovido tarnai ir Joabas, sumušę plėšikus, su labai dideliu
grobiu. Abnerio nebebuvo Hebrone su Dovidu, nes jis jau buvo atleistas
ir buvo iškeliavęs ramybėje. [23]Joabas ir visa su juo buvusi kariuomenė
atėjo paskui. Taigi Joabui buvo pranešta ir papasakota : Buvo atėjęs
pas karalių Nėro sūnus Abneris, kurį jis išleido, ir jis išėjo ramybėje. [24] Jo-
abas įėjo pas karalių ir tarė : Ką padarei ? Štai Abneris buvo atėjęs pas
tave ; kam jį paleidai ir jis nuėjo sau ir atsitolino ? [25]Ar tu nežinai Nėro

---

daro... Abneris prisiekia toliau padėsiąs nebe Isbosetui, bet Dovidui ir prisidėsiąs prie išpildymo Dovidui duoto pažadėjimo /1 Kar 25,28.../ — [10]*Nuo Dano iki Bersabėjai* : nuo tolimos šiauries iki pietinių Palestinos pakraščių

[12]*Kieno yra žemė*... t y, argi ne visa beveik Israėlio žemė yra mano valdžioje ir ar aš negaliu jos atiduoti, kam norėsiu ? — [13]*Sauliaus dukters Mikholės*. Dovidas tebemylėjo neteisingai iš jo atimtąją žmoną, kurios jis kitados buvo labai mylimas. — [14]*Dovidas nusiuntė*... Dovidas kreipiasi į Isbosetą, nes jis buvo Sauliaus šeimynos galva. — [15]*Atėmė ją*... Isbosetas pripažįsta, kad atidavimas Mikholės kitam vyrui buvo neteisingas. — *Phaltiėlio*. 1 Kar 25,4 jis pavadintas trumpesniu vardu Phaltis. — [16]*Iki Bahurimui*. Ta vieta buvo netoli Jerusalės į rytus nuo jos. — [17]*Abneris kalbėjo taipgi*.... Kai buvo įvykdytas pirmas Dovido reikalavimas, Abneris rūpinasi patraukti prie Dovido Isboseto pavaldinius. Jis primena jiems jų pačių norą ir Dievo nutarimą. — [19]*Ir Benjaminui*. Benjamino giminė paminėta atskirai, nes iš jos buvo kilęs Saulius ir todėl ją buvo sunkiau įtikinti ; bet įtakingas Abneris ir čia laimėjo ir toliau gali drąsiai tartis su Dovidu

[22]*Sumušę plėšikus*. Mažos tautelės, gyvenusios Palestinos kaimynystėje, regimai gana dažnai darydavo užpuolimus ; joms nubausti ir dabar buvo Dovidas išsiuntęs Joabą su kareivių būriu. — [25]*Ar tu nežinai*...

sūnaus Abnerio, jog jis tam buvo atėjęs, kad apgautų tave, patirtų tavo
išėjimą ir tavo įėjimą ir sužinotų visa, ką darai? [26]Taigi Joabas išėjo nuo
3 Kar 2,5 Dovido, siuntė pasiuntinių paskui Abnerį ir jį sugrąžino nuo Siros šuli-
nio, nežinant Dovidui. [27]O sugrįžus Abneriui Hebronan, Joabas jį nusi-
vedė nuošaliai į tarpuvartę, kad su juo kalbėtųsi klastingai; čia jam
smogė į papilvę ir jį nužudė, keršindamas už savo brolio Asaėlio kraują.
[28]Dovidas, išgirdęs, kas jau buvo padaryta, tarė: Aš ir mano karalystė
esame nesutepti Viešpaties akyse Nėro sūnaus Abnerio krauju; [29]jis tegul
krenta ant Joabo galvos ir ant visų jo tėvo namų; ir tenepritrūksta Joabo
namuose kenčiančių sėklos plūdimą, raupsuotų, besilaikančių varpstės,
krentančių po kalaviju ir stokojančių duonos. [30]Taigi Joabas ir jo bro-
lis Abisajis nužudė Abnerį už tai, kad jis buvo užmušęs juodviejų brolį
Asaėlį Gabaono kovoje

[31]Joabui ir visiems su juo buvusiems žmonėms Dovidas tarė: Per-
plėškite savo drabužius, prisidengkite maišais ir raudokite Abnerio šer-
menyse. Ir karalius Dovidas lydėjo numirėlį. [32]Palaidojus Abnerį Hebrone,
karalius Dovidas pakėlė savo balsą ir verkė ant Abnerio kapo; verkė
taipgi ir visa tauta. [33]Apverkdamas ir apraudodamas Abnerį karalius
giedojo tokią raudą:

«Taip kaip miršta paikas, turėjo mirti Abneris:
[34]Tavo rankos nebuvo surištos,
ir tavo kojos nebuvo supančiotos grandinėmis.
Tu kritai, kaip krenta piktų žmonių nužudyti»
O tauta dar daugiau jo verkė

[35]Paskui atėjus visai daugybei valgytų su Dovidu, kada vakaras dar
toli buvo, Dovidas prisiekė ir tarė: Dievas man tai tepadaro ir tai
teprideda, jei, saulei nenusileidus, aš paragausiu duonos, ar ko kito.
[36]Tai išgirdo visa tauta, ir jiems patiko visa, ką karalius buvo padaręs
visos tautos akivaizdoje. [37]Ir visa tauta ir visas Israėlis patyrė tą
dieną, jog ne karaliaus buvo padaryta, kad būtų užmuštas Nėro
sūnus Abneris. [38]Karalius tarė taipgi savo tarnams: Ar jūs nežinote,
kad šiandien krito kunigaikštis ir tai didžiausis Israėlyje? [39]Aš gi dar
silpnas ir ką tik pateptas karalius; o šitie vyrai Sarvijos sūnūs man
žiaurūs. Viešpats teatsilygina darančiajam pikta pagal jo piktybę

Joabas rūpinasi visų pirma sužadinti Dovide nepasitikėjimą Abneriu. — [27]*Kalbėtųsi klastingai*... Tikriau: slapčia. Joabas nebijo Dovido bausmės, nes jis jautėsi esąs gana galingas. — [29]*Jis tegul krenta*... Abneris buvo užmušęs Asaėlį karo metu, pirma jį perspėjęs, kad pasitrauktų, ir tik save gindamas nuo užsipuolimo; todėl kerštui nebuvo vietos, ir Joabo pasielgimas buvo tikra žmogžudystė. — *Kenčiančių sėklos plūdimą*: tokių, kurie neturi palikuonių. — *Besilaikančių varpstės*, tai buvo moterų darbas; užsiimti gi juo vyrui buvo pažeminimas. Anot kitų vertėjų: p a s i r e m i a n č i ų l a z d a, t y, aklų ir raišų

[31]*Tarė Joabui*... Patį užmušėją Dovidas priverčia dalyvauti gedule. Jis ir kiti turėjo eiti priekyje neštuvų, ant kurių buvo padėtas lavonas, o Dovidas ėjo paskui. — [33]*Apverkdamas ir*... Ebr *J*[e]*qonen*. Žr aug 1,17. — *Turėjo mirti Abneris*... Ebr t išreikšta kitoki mintis: Argi taip turėjo numirti Abneris, kaip bedievis/arba beprotis/

[35]*Valgytų su Dovidu*. Anot ebr t: k a d į k a l b ė t ų D o v i d u i v a l g y t i, t y, kad jis nutrauktų savo pasninką tuojau po laidotuvių. — [36]*Išgirdo*. Ebr t: *patyrė*. Tauta suprato, kad Dovido gailestis buvo ne veidmainingas, bet tikras. — [39]*Aš gi dar silpnas*... Dovidas nurodo

4. [1]Sauliaus sūnus Isbosetas išgirdo, kad Abneris buvo užmuštas,
ir rankos jam nusileido, o visas Israēlis sumišo. [2]Pas Sauliaus sūnų buvo
du galvažudžių vadu ; vienas buvo vardu Baana, o antrasis buvo vadi-
namas Rekhabu. Juodu buvo sūnūs Berotiečio Remono iš Benjamino
sūnų, nes ir Berotas buvo laikomas Benjamino dalimi ; [3]bet Berotiečiai
buvo išbėgę Getaiman ir buvo tenai ateiviais iki šiam laikui. [4]Sauliaus
sūnus Jonatas turėjo sūnų silpnomis kojomis ; jis buvo penkerių metų,
kai atėjo iš Jėzrahėlio žinia apie Saulių ir Jonatą ; taigi jo auklė pa-
ėmė jį ir pabėgo ; jai skubant bėgti, jis parkrito ir pasidarė raišas ;
vardu jis buvo Miphibosetas. [5]Taigi Berotiečio Remono sūnūs Rekha-
bas ir Baana atėjo ir dienos karščio metu įėjo į Isboseto namus, kai jis
miegojo vidudienį savo guolyje ; bet ir namų durininkė, bevalydama
kviečius, buvo užmigus. [6]Taigi juodu įėjo slapčia į namus, pasiėmę kviečių
varpų ; Rekhabas ir jo brolis Baana ištiko jį į papilvę ir pabėgo. [7]Nes
kada juodu buvo įėję į namus, jis miegojo kambaryje savo patale ; juodu
jį ištiko ir nužudė, o pasiėmę jo galvą juodu ėjo tyrumos keliu visą
naktį, [8]atnešė Isboseto galvą pas Dovidą Hebronan ir tarė karaliui : Štai
tavo neprietelio Sauliaus sūnaus Isboseto galva, kurs ieškojo tavo gyvy-
bės ; Viešpats atkeršijo už mano valdovą karalių Sauliui ir jo palikuo-
nims. [9]Dovidas, atsakydamas Berotiečio Remono sūnums Rekhabui ir
jo broliui Baanui, juodviem tarė : Kaip gyvas Viešpats, kurs išgelbėjo
mano gyvybę iš visokio suspaudimo, [10]tą, kurs man paskelbė ir tarė : Aug 1,14
Mirė Saulius, ir tarėsi skelbiąs man gerą žinią, aš sulaikiau ir jį užmu-
šiau Sikelege, nors jam priderėjo duoti ušmokestis už žinią ; [11]kaip gi
daug labiau dabar, bedieviams žmonėms užmušus nekaltą vyrą jo na-
muose, jojo patale, aš turiu pareikalauti jo kraujo iš jūsų rankos ir
pašalinti jus nuo žemės ? [12]Taigi Dovidas davė įsakymą savo tarnams,

---

priežastį, kodēl jis negali nubausti piktadario. Kaip karalius jis dar tebēra silpnas, o Joabas ir jo brolis daugiau turi įtakos žmonēse, negu pats Dovidas ; be to, nubausdamas Joabą jis pasiliktų be vado, kurs jam buvo tikrai ištikimas net ir labai sunkiose gyvenimo aplinkybēse. Plg 18,1... ir k. — *Viešpats teatlygina...* Taip buvo padaryta Saliamono dienose. Žr 3 Kar 2,5...

4. [1]*Rankos jam nusileido.* Visa Isboseto galybē rēmēsi Abneriu. Jam mirus Isbosetas visai nustojo drąsos ; bet ir jo pavaldiniai žino, kad jis negalēs pasilikti karaliumi. — [2]*Du galvažudžių vadu.* Mirus Sauliui, jo kariuomenē matomai buvo iširus, o jos dalis buvo pavirtus tikrais plēšikais, kurie turējo savo vadus. — *Berotas buvo laikomas...* Berotas buvo Jošuēs atiduotas Benjamino giminei /žr Još 18, 15/, bet Gabaoniečiams suklaidinus Jošuę, jo gyventojais tuomet buvo pasilikę Kananiečiai /žr Još 2,9... /. — [4]*Sauliaus sūnus....* Pasakojime apie Isboseto užmušimą, minimas Jonato sūnus, kad būtų aišku, kas dar liko iš Sauliaus namų, — *Iš Jēzrahēlio* : iš kovos vietos, kur žuvo Saulius ir Jonatas. Plg 1 Kar 29,1. — *Miphibosetas.* 1 Kron 8,34 jis vadinamas Meribaaliu. — [5]*Bet ir namų...* Šito sakinio nēra dabartiniame ebr t ; bet seniau gal jis buvo. — [6]*Įējo slapčia.* Ebr t : į patį vidų. Kadangi apie Isboseto užmušimą kalbama tris kartus, todēl kaikurie aiškintojai mano, jog šitoje vietoje tekstas ne visai tikras ; bet toks kartojimas sutinkamas ne vieną kartą ; jis visai sutinka su ebrajų pasakotojų būdu ; pasakotojas pakartodamas tą patį dalyką, visuomet prideda kurią nors naują aplinkybę. — *Pasiēmę kviečių.* Jei Isbosetas būtų nubudęs, jie būtų galēję sakytis jiešką kviečių. — [7]*Tyrumos keliu* : Jordano slēniu. — [8]*Viešpats atkeršijo* : du galvažudžiu sakosi padarę savo bjaurų darbą dēl Dovido ir gyrēsi, būk juodu buvę įrankiai Viešpaties rankose. Už tokį piktžodžiavimą Dovidas juos tuo-

ir jie juodu užmušė ; nukirtę juodviem rankas ir kojas, pakorė juodu
prie tvenkinio Hebrone. Isboseto gi galvą jie ėmė ir palaidojo Abnerio
kape Hebrone

1 Kron 11,1 **5.** 1Po to visos Israėlio giminės atėjo Hebronan pas Dovidą ir tarė:
Štai mes esame tavo kaulas ir tavo kūnas. 2Jau vakar ir užvakar, dar
Sauliui tebesant mūsų karaliumi, tu išvesdavai ir atvesdavai Israėlį;
Viešpats gi tau tarė : Tu ganysi mano tautą Israėlį ir tu būsi Israėlio
vadas. 3Atėjo taipgi ir Israėlio vyresnieji pas karalių į Hebroną, o karalius
Dovidas padarė su jais Hebrone sandorą Viešpaties akivaizdoje : ir jie
patepė Dovidą karaliumi Israėliui
4Dovidui buvo trys dešimtys metų, kai jis pradėjo karaliauti, buvo
gi jis karaliumi keturias dešimtis metų. 5Jis karaliavo Ebrone Judui sep-
tynerius metus ir šešis mėnesius, Jerusalėje gi jis karaliavo visam Is-
raėliui ir Judui tris dešimtis trejus metus
6Kada karalius ir visi su juo buvusieji vyrai atėjo prie Jerusalės
prieš Jebusiečius, kurie tenai gyveno, jie sakė Dovidui : Neįeisi čia, jei
nebent tu pašalintumei akluosius ir raišuosius, kurie sako : Dovidas čia
neįeis. 7Bet Dovidas paėmė Siono pilį ; tai ir yra Dovido miestas. 8Nes
Dovidas buvo tą dieną pažadėjęs dovaną tam, kas sumuš Jebusiečius
ir pasieks namų rindas ir pašalins akluosius ir raišuosius, kurie nekenčia
Dovido sielos ; todėl sakoma patarlėje : Aklas ir raišas neįeis į šventyklą.
9Po to Dovidas apsigyveno pilyje ir ją praminė Dovido Miestu ; jis jį
sustiprino mūru aplinkui nuo Mėlo ir viduje. 10Jis ėjo vis didyn ir didyn
ir tarpo, o Viešpats, kareivijų Dievas, buvo su juo

---

jau nubaudžia. — 11*Kaip gi daug...* Rekhabo ir Banos kaltē : jie užmušē žmogų, kurs niekam nebuvo padaręs pikta, jo paties namuose, kur jis nesitikējo atsirasiant nepriētelių, miegantį, kada jis negalējo gintis. — 12*Nukirtę...* Nukertama rankos, kuriomis padaryta piktadarybē, ir kojos, kurios bēgo užmokesčio ieškoti. — *Abnerio kape Hebrone.* Gabaa, kur buvo Sauliaus šeimynos kapas, tebebuvo Dovido priešų rankose ; todēl tenai jis dabar negalējo palaidoti Isboseto galvos. Plg aug 3,32

2. Dovidas karalius Jerusalėje

1/ Dovidui ir jo namams žadama amžinas viešpatavimas

a/ Dovidas perkelia savo sostinę Jerusalēn. Karai su Pilistimais

5,1-25. Žuvus Isbosetui, visos Israēlio giminēs pripažįsta Dovidą savo karaliumi ir jį patepa /1-5/ ; tuomet jis perkelia savo sostinę Jerusalēn, kurios pilį atima iš Jebusiečių /6-10/, pasistato sau čia namus, susilaukia savo šeimynos padaugējimo /11-16/ ir sumuša Dievui padedant du kartu užpuolusius jį Pilistimus /17-25/

5. 1*Israēlio giminēs* : tos giminēs, kurios buvo laikomos Isboseto pavaldiniais. — *Tavo kaulas ir...* t y, mes esame tos pačios tautos sąnariai. Plg Pak 17,15. — 2*Vakar ir užvakar* : ne per daug seniai. Plg 1 Kar 19,13... ir k. — 3*Israēlio vyresnieji* : jie veda derybas giminių vardu. — 4*Buvo trys dešimtys metų...* Spējama, kad Dovidas, turēdamas apie dvidešimtį metų, užmušęs Goljatą, apie ketveris metus tarnavęs Sauliui ir tiek pat laiko nuo jo slapstęsis ir arti dvejų metų buvęs pas Akhį Sikelege. Plg 3 Kar 2,11 ; 1 Kron 29,27

6*Prieš Jebusiečius.* Jebusiečiai bubo Khamo sūnaus Kanaano palikuonys. Žr Prad 10,16. Nors Jošuē, paimdamas Palestiną, ir buvo užkariavęs Jerusalēs dalį, bet jos pilis tuomet pasiliko Jebusiečių valdžioje /žr Još 16,63 ir k/. — *Akluosius ir raišuosius...* Jebusiečiai buvo įsitikinę, kad jų pilies niekas negalēs paimti ; todēl jie tyčiodamies sakē, kad jai ap-

[11]Taipgi Tiro karalius Hiramas siuntė pas Dovidą pasiuntinius, ked- 1 Kron 14,1
ro medžių, dailidžių ir akmenų tašytojų sienoms, o jie pastatė Dovidui
namus. [12]Ir Dovidas suprato, kad Viešpats buvo jį patvirtinęs Israėlio
karaliumi ir kad buvo išaugštinęs jo viešpatavimą savo Israėlio tautoje
[13]Taigi Dovidas vedė dar gulovių ir žmonų iš Jerusalės, po to kai 1 Kron 3,1.2
buvo atėjęs iš Hebrono, ir Dovidui gimė dar kiti sūnūs ir dukterys. [14]Štai
vardai tų, kurie jam gimė Jerusalėje: Samua, Soababas, Natanas, Sa-
liamonas, [15]Jebaharas, Elisua, Nephegas, [16]Japhija, Elisama, Elioda ir
Eliphaletas

[17]Pilistimai, išgirdę, kad Dovidas buvo pateptas Israėlio karaliumi,
atėjo visi ieškoti Dovido. Tai išgirdęs Dovidas pasitraukė į tvirtovę.
[18]Atėjusieji Pilistimai išsisklaistė Raphaimų slėnyje. [19]Tuomet Dovidas 1 Kron 14,9
teiravosi Viešpaties, sakydamas: Ar man eiti prieš Pilistimus? ir ar juos
paduosi į mano ranką? Viešpats gi tarė Dovidui: Eik, nes aš duote pa-
duosiu Pilistimus į tavo ranką. [20]Taigi Dovidas atėjo į Baal-Pharasimą, Ješ 28,21
sumušė juos tenai ir tarė: Viešpats perskyrė mano neprietelius mano
akivaizdoje, kaip persiskiria vanduo. Todėl ana vieta buvo praminta
vardu Baal-Pharasimas. [21]Tenai jie paliko savo drožtus paveikslus, kuriuos
Dovidas ir jo vyrai paėmė

[22]Pilistimai atėjo dar ir antrą kartą ir išsisklaistė Raphaimų slėnyje.
[23]Dovidas vėl teiravosi Viešpaties: Ar man eiti prieš Pilistimus, ir ar
juos paduosi į mano rankas? Jis atsakė: Neeik stačiai prieš juos, bet

---

ginti nuo Dovido kariuomenės užpuolimo gana bus aklųjų ir raišųjų. Kiti aiškintojai spėja, kad aklaisiais ir raišaisiais čia pavadinti Jebusiečių dievaičiai, kuriuos jie buvo pasistatę ant pilies sienų, kad ją apgintų. — [7]*Siono.* Ebr *Tsion.* Taip buvo vadinama ne visa Jerusalė, bet jos pietrytinis kauburys, kuriame buvo Jebusiečių pilis; ją tai ir praminta Dovido miestu. Todėl Dovido miestas ir Jerusalė reiškia ne visai tą patį dalyką. Plg 1 Kron 5,2. — [8]*Nes Dovidas...* Eil prasmė ne visai aiški, nes nežinia, ką tikrai reiškia ebr ž *tsinnor*, paprastai verčiamas žodžiu: rinda. Plg 1 Kron 11,16. Ebr t taip reiktų išversti: O Dovidas buvo tą dieną pasakęs: Kas sumuš Jebusiečius ir pasieks rindą, ir tuos akluosius ir tuos raišuosius, kurių nekenčia Dovido siela... Kadangi čia sakinys nebaigtas, todėl su Vulgata jo gale reiktų pridėti: gaus užmokestį. Kiti aiškintojai, truputį pakeisdami ebr t balses, taip jį verčia: O Dovidas tą dieną tarė: Tegul kiekvienas žmogus, kurs užmuš Jebusiečius, meta juos į bedugnę /arba: kur vanduo krenta/, kaip raišuosius, taip ir akluosius, kurių nekenčia Dovido siela. — *Į šventyklą.* Tikriau anot ebr t: į namus. Patarlės prasmė gal čia toki: Žmonės paprastai neturi santykių su nemaloniais ir nekenčiamais asmenimis. — [9]*Nuo Mēlo.* Taip buvo vadinama tvirtovės dalis, gal jau Jebusiečių pastatyta. Dovidas mūru, pradėtu prie Mēlo, atskyrė augštąjį miestą nuo žemojo, ir taip jį padarė dar labiau neprieinamu

[11]*Hiramas.* Hiramas buvo taipgi Saliamono prietelis. Ebr t jis vadinamas: *Khiram, Khirom, Khuram*

[13]*Dovidas vedė...* Susigiminiuodamas tuo būdu su daugeliu šeimynų. Gulovės buvo tai nepilnateisės žmonos. — [14]*Vardai tų...* Plg 1 Kron 3,5... — *Natanas, Saliamonas...* Plg Mt 1,6.7; Sk 3,31

[17]*Pilistimai, išgirdę....* Pilistimai bijo, kad Dovidas tapęs viso Israėlio karaliumi nesustiprėtų, todėl jie skuba kariauti su juo dabar. — *Į tvirtovę.* Spėjama, kad Dovido miesto tvirtovė tuomet dar nebuvusi baigta statyti ir kad Dovidas pasitraukęs į Adulamo miestą. Plg žem 23,14. — [18]*Raphaimų slėnyje.* Tas slėnis buvo į pietus ir į vakarus nuo Jerusalės. [20]*Baal-Pharasimą.* Tas vardas ebr kalboje reiškia: Perskyrimų valdovas. Jo pagrindas yra sek. ž: *Viešpats perskyrė*/ ebr *parats*/... — [21]*Drož-*

apeik aplinkui į jų užpakalį ir prieisi prie jų iš kriaušių pusės. [24]O kai
išgirsi šlamėjimą einančio kriaušių viršūnėmis, tuomet pradėsi kovą,
nes tuomet išeis Viešpats tavo veido priešakyje, kad ištiktų Pilistimų
stovyklas. [25]Taigi Dovidas padarė, kaip jam Viešpats buvo įsakęs, ir mušė
Pilistimus nuo Gabaos iki ateinant į Gezerį

6. [1]Dovidas surinko visus rinktinius iš Israėlio, tris dešimtis tūkstan-
čių vyrų ; [2]pakilęs jis nuėjo su visais prie jo buvusiais žmonėmis iš Judo
vyrų, kad atgabentų Dievo skrynią, ant kurios šaukiamas vardas ka-
reivijų Viešpaties, sėdinčio viršuje jos ant kherubimų. [3]Jie padėjo Dievo
skrynią ant naujų vežėčių ir vežė iš namų Abinadabo, gyvenusio Ga-
baoje ; Abinadabo gi sūnūs Oza ir Ahijas varė naujas vežėčias. [4]Kai
1 Kar 7,1 jie ją paėmė iš gyvenusio Gabaoje Abinadabo namų, Ahijas, sergėdamas
Dievo skrynią, ėjo jos priešakyje. [5]Dovidas gi ir visas Israėlis žaidė Vieš-
paties akivaizdoje visokiais mediniais prietaisais, kanklėmis, arpomis,
bubinėliais, barškalais ir kimbolais. [6]Jiems gi atėjus prie Nakhono kloji-
mo, Oza ištiesė ranką prie Dievo skrynios ir ją prilaikė, nes jaučiai buvo
pradėję spardytis, ir ji pasviro. [7]Tuomet Viešpaties rūstybė užsidegė
prieš Ozą, jį ištiko dėl perdidelės drąsos, ir jis mirė tenai prie Dievo
skrynios. [8]Dovidas gi nuliūdo, dėlto kad Viešpats buvo ištikęs Ozą, ir
ana vieta buvo praminta vardu Užgavimas Ozos ; taip ji vadinama
iki šiai dienai. [9]Dovidas labai nusigando tą dieną Viešpaties ir tarė : Kaip
gi Viešpaties skrynia įeis pas mane ? [10]Ir jis nebenorėjo vežti Viešpaties
skrynios pas save į Dovido miestą, bet ją nugabeno į Getiečio Obede-
domo namus. [11]Taigi Viešpaties skrynia pasiliko Getiečio Obededomo
namuose tris mėnesius ; Viešpats gi palaimino Obededomą ir visus jo
namus

---

tus paveikslus : dievaičius, kuriuos Pilistimai buvo su savim atsigabenę. Dovidas juos sudegino. — [23]*Ar man ... rankas.* Visų šitų ž nēra ebr t ; jie gal pakartoti čia iš 19 eil. — *Iš kriaušių.* Kurį medį reiškia ebr ž *bekha'im,* tikrai nežinia. Plg 1 Kron 14,15. — [24]*Išgirsi šlamējimą.* Šlamējimas medžių viršūnėje, panašus į einančios kariuomenēs ūžimą, bus Dovidui ženklas, kad jis gali pradēti kovą. — [25]*Nuo Gabaos...* Ebr *Geba'.* Žr Još 9,9. Spējama, kad čia buvo parašytas vardas : *Miggibon,* nuo G a b a o n o . Plg 1 Kron 14,6. — *Gezerį,* arba Gazerį. Tas miestas priklausē Pilistimams iki Saliamono laikų. Plg 1 Kron 20,4

b/ *Sandoros skrynios perkēlimas į Dovido miestą*

6,1-32. Susilaukęs ramybēs karalius Dovidas vyksta su tautos atstovais į Karjatjarimą ir veža iš čia sandoros skrynią Jerusalēn, bet kelyje, Viešpačiui nubaudus už neatsargų prisilietimą prie skrynios Ozą, Dovidas nusigąsta, ją palieka Obededomo namuose ir tik po trijų mēnesių pagaliau perkelia su didele iškilme į savo miestą

6. [2]*Iš Judo vyrų.* Ebr t : *Mibbaale,* I š J u d o B a a l ē s , t y, iš Karjatjarimo, kurs seniau buvo vadinamas B a a l a h, arba K a r j a t - B a a l. Todēl Ebr t kalbama tik apie kelionę iš Karjatjarimo Jerusalēn. Sandoros skrynia buvo nugabenta Karjatjariman maždaug prieš 70 m. — [3]*Ant naujų vežēčių.* Tai buvo pagarbos ženklas /plg 1 Kar 6,7/, bet įstatymas reikalavo, kad sandoros skrynia būtų levitų nešama /žr Sk 4,15/ ; todēl paskui taip ir padaryta. — *Gabaoje* : kauburyje. Plg 1 Kar 7,1. — [5]*Kanklēmis...*Plg 1 Kar 18,6 ir k. — [6]*Nakhono.* 1 Kron 13,9 pasakyta : Khidono. — *Oza ištiesē...*Ozos noras buvo geras, bet sandoros skrynią paliesti buvo leista tik kunigams ; todēl Ozos pasielgime pasireiškē pagarbos stoka. — [8]*Užgavimas Ozos.* Ebr *perets 'Uzzah.* — [10] *Getiečio Obededomo.* Spē-

12Paskui buvo pranešta Dovidui, kad Viešpats palaiminęs Obededomą 1 Kron 15,25
ir visa, kas jo buvo, dėl Dievo skrynios. Taigi Dovidas nuėjo ir su džiaugs-
mu atsigabeno Dievo skrynią iš Obededomo namų į Dovido miestą.
Dovidas turėjo su savim septynis khorus ir veršių aukoms. 13Paėjus ne-
šantiems Dievo skrynią šešis žingsnius, jis aukojo jautį ir aviną. 14Do- 1 Kron 15,26
vidas šokinėjo visomis jėgomis Viešpaties akivaizdoje; buvo gi Dovidas
apsivilkęs lininiu ephodu. 15Taip Dovidas ir visi Israėlio namai vedė
Viešpaties sandoros skrynią su džiaugsmu ir atsiliepiant trimitams. 16Įėjus
Viešpaties skryniai į Dovido miestą, Sauliaus duktė Mikholė, žiūrėdama
pro langą, pamatė Dovidą tripsintį ir šokinėjantį Viešpaties akivaizdoje
ir jį paniekino savo širdyje. 17Jie įvedė Viešpaties skrynią ir ją padėjo
jos vietoje, viduje padangtės, kurią Dovidas buvo jai ištiesęs; Dovidas
gi atnašavo deginamųjų aukų ir dėkojimo atnašų Viešpaties akivaizdoje.
18O pabaigęs atnašauti deginamąsias ir dėkojimo aukas, jis palaimino
tautą vardan kareivijų Viešpaties. 19Paskui jis padalino visai Israėlio
daugybei, kaip vyrams, taip ir moterims, kiekvienam po duonos paplotį,
po kąsnį keptos jautienos ir aliejuje keptų miltų ir visa tauta nuėjo
sau, kiekvienas į savo namus

20Kada Dovidas sugrįžo, kad palaimintų savo namus, Sauliaus duktė
Mikholė, išėjus pasitiktų Dovido, tarė: Kaip garbingas buvo šiandien
Israėlio karalius, nusidengdamas prieš savo tarnų tarnaites ir nusivil-
kęs kaip paprastai nusivelka bet kurs juokdarys. 21Dovidas gi tarė Mikho-
lei: Viešpaties akivaizdoje, kurs išrinko verčiau mane, o ne tavo tėvą
ir visus jo namus, ir kurs man įsakė, kad būčiau vadas Viešpaties tau-
tai Israėliui, 22aš ir žaisiu ir pasidarysiu menkesnis, negu buvau; ir būsiu
mažas savo akyse, o pasirodysiu garbingesnis tarnaičių akyse, apie ku-
rias tu kalbėjai. 23Todėl Sauliaus dukteriai Mikholei negimė sūnus iki
jos mirties dienai

---

jama, kad Obededomas buvo levitas iš Merario palikuonių /plg 1 Kron 15,18/; pavadintas jis Getiečiu gal dėl to, kad jo tēviškē buvo Get-Remone. Jo namai buvo, matomai, visai arti tos vietos, kur krito Oza, ir netoli nuo Jerusalēs

12*Su džiaugsmu*: su muzika ir giesmēmis. — *Dovidas... aukoms.* Visų šitų ž nēra ebr t; jie įdēti Vulg iš Italēs. — 13*Paējus nešantiems...* Dabar prisitaikyta prie įstatymo reikalavimo ir skrynią nešte nešta. Aukos padaryta vieną kartą, nuējus pirmuosius šešis žingsnius, kada pasirodē, jog Dievas nesirūstina už skrynios nešimą. — *Jautį ir...*Ebr t: jaučių ir avinų. — 14*Dovidas šokinējo...* Įstatyme nebuvo įsakyta šokti. Dovidas norējo jais parodyti savo uolumą apie Dievo garbę. — *Lininiu ephodu.* Tai buvo paprastas levito apdaras. — 16*Sauliaus duktē Mikholē..* Kaip Saulius mažai tesirūpino sandoros skrynia ir paliko ją ilgus metus Karjatjarime, taip ir jo duktē pasirodo neturinti savyje gilesnių religinių jausmų. — 17*Kurią Dovidas buvo...* Dovidas buvo padirbdinęs sandoros skryniai naują padangtę; senoji gi Mošēs padaryta pasiliko Gabaone, kur vyriausiuoju kunigu buvo Sadokas. — *Dovidas gi atnašavo*: ne pats, nes tai buvo kunigų pareiga, bet jam liepiant darē aukas kunigai. — 18*Palaimino tautą...* Laiminti tautą galējo pats Dovidas, kaip tēvas savo vaikus. Plg 3 Kar 8,55

20*Kaip garbingas...* Mikholē kalba ironiškai, su pasityčiojimu. — *Nusidengdamas...* Ironiškas perdējimas. Dovidas buvo nusivilkęs ilgą žemę siekiantį apsiaustą, be kurio garbingesni asmenys viešai nesirodydavo; bet Dovido pasiimtas ephodas, kurį jis vilkējo, buvo gana ilgas apdaras. — 22*Aš ir žaisiu ir...* Dēl Viešpaties Dovidas pasiryžęs visai išsižadēti žemiškos garbēs; tarnaudamas Viešpačiui ir todēl save žemindamas, jis ras pritarimą visų,

7. 1Atsitiko gi, jog, kai karalius buvo apsigyvenęs savo namuose,
1 Kron 17,1 ir Viešpats buvo jam suteikęs ramybę iš visų pusių su jo priešais, 2jis
tarė pranašui Natanui: Ar matai, kad aš gyvenu kedriniuose namuose,
o Dievo skrynia pasilieka po kailiais? 3Natanas gi atsakė karaliui: Eik,
daryk visa, kas yra tavo širdyje, nes Viešpats yra su tavim
4Atsitiko gi tą naktį, kad štai Viešpats kalbėjo Natanui ir tarė: 5Eik
ir kalbėk mano tarnui Dovidui: Štai ką Viešpats sako: Argi tu man
pastatysi gyvenamuosius namus? 6Juk nuo tos dienos, kurioje išve-
džiau Israėlio sūnus iš Egipto žemės, aš negyvenau namuose iki šiai dienai,
bet keliavau padangtėje ir po uždangalais. 7Visose vietose, per kurias
perėjau su visais Israėlio sūnumis, argi aš iš tikrųjų kalbėjau vienai iš
Israėlio giminių, kuriai liepiau ganyti mano tautą Israėlį, ir argi sakiau:
1 Kar 16,11 Kodėl man nepastatėte kedrinio namo? 8Taigi dabar taip sakysi mano
Ps 77,70 tarnui Dovidui: Štai ką sako kareivijų Viešpats: Aš ėmiau tave nuo
ganyklų, sekiojantį bandas, kad būtumei vadas mano tautai Israėliui,
9ir buvau su tavim visur, kur tik vaikščiojai; užmušiau visus tavo ne-
prietelius prieš tave ir tau padariau didelį vardą, lygų žemėje esančių
didikų vardui. 10Aš paskirsiu mano tautai Israėliui vietą ir jį įveisiu,
ir jis tenai gyvens ir nebepatirs daugiau neramybės, nė neteisybės sūnūs
nebeslėgs jo daugiau, kaip pirma, 11pradedant nuo tos dienos, kurioje
pastačiau teisėjus mano Israėlio tautai; ir duosiu tau pasilsėti nuo visų
tavo priešų; be to, Viešpats tau skelbia, kad Viešpats padarysiąs tau
3 Kar 8,19 namus. 12O kai pasibaigs tavo dienos, ir tu būsi užmigęs su savo tė-
3 Kar 5,5 vais, aš pažadinsiu po tavęs palikuonį, kurs bus iš tavęs gimęs, ir su-
1 Kron 22,18 stiprinsiu jojo karalystę. 13Jis pastatys mano vardui namus, o aš pa-
Žyd 1,5 tvirtinsiu jo karalystės sostą į amžius. 14Aš būsiu jam tėvas, o jis bus man

---

kurie patys iš tikrųjų myli Dievą. — 23*Todēl Sauliaus...* Tai buvo didžiausi bausmē Israēlaitei. Plg Mt 1,25.

c/ *Pažadējimas Dovidui amžinojo sosto*

7.1-29. Dovidas išreiškia norą pastatyti Dievui namus, tačiau Dievas per pranašą Nataną jam apreiškia, kad tai padarysiąs tik jo sūnus, draug žada sutvirtinti jo sostą amžinai /1-16/. Tas garbingas pažadas paragina Dovidą karštai dēkoti Dievui nuolankios maldos žodžiais /17-29/

7. 1*Savo namuose*: kuriuos jis buvo pasistatęs Jerusalēje. — 2*Pranašui Natanui.* Tai buvo antras Dovido padējējas, kurs gaudavo iš Dievo apreiškimų; pirmas buvo Gadas /žr 1 Kar 22,5/. Natanas visur vadinamas *pranašu*, ebr *nabi'*, tuo tarpu kad Gadas turi vardą r e g i n č i o j o, ebr *ro'eh* /plg 1 Kar 9,9/. — 3*Eik ir daryk...* Natanas čia pareiškia savo nuomonę; tačiau kitoks buvo Dievo nutarimas, kurs tuojau bus apreikštas Natanui, o per jį ir Dovidui

5*Mano tarnui.* Suteikdamas Dovidui tą garbingą pavadinimą, /kaip kitados Mošei/, toliau primindamas savo geradarybes ir žadēdamas naujų, Viešpats parodo, kad Dovido noras nēra peiktinas, bet draug pasako, kad dar nebuvo atējęs laikas statyti Dievui namus, ir kad kam kitam lemta ta garbē. — 7*Kuriai liepiau ganyti...* Aliuzija į tas gimines, iš kurių buvo Dievo skiriami teisējai, nes jos laikinai tapdavo tarsi vadais kitų. — 10*Aš paskirsiu...* Geriau praeitas laikas: paskyriau. — 11*Viešpats padarysiąs tau...* Viešpats suteiks Dovidui palikuonių ir jiems visuomet priderēs viešpatavimas. Plg 1 Kron 28,6... Sandoros skrynios stovis bus toks pat, kaip ir tautos; todēl reikia, kad pirma tauta įsigytų pastovumą, o jau paskui ir skrynia gaus nuolatinę buveinę. Tiktai kada karai nebevers šventyklos bēgti iš vietos į vietą, kada viešpataus ramybē, tuomet turēs būti pastatyta šventykla. — 12*Pažadinsiu po tavęs*

sūnus. Jei jis padarys ką neteisingai, aš jį sudrausiu vyrų rykštėmis ir žmonių
vaikų smūgiais, [15]bet savo mielaširdystės aš iš jo neatimsiu, kaip atėmiau iš Ps 88,47
Sauliaus, kurį atstūmiau nuo savo veido. [16]Tavo namai bus ištikimi, ir
tavo karalystė amžina tavo akivaizdoje, ir tavo sostas bus nuolat tvir-
tas. [17]Taigi Natanas kalbėjo Dovidui pagal visus šituos žodžius ir visą
tą regėjimą

[18]Tuomet karalius Dovidas įėjęs atsisėdo Viešpaties akivaizdoje ir
tarė: Kas aš esu, Viešpatie Dieve, ir kas yra mano namai, jogei iki čia
mane atvedei? [19]Bet ir tai pasirodė maža tavo akivaizdoje, Viešpatie,
Dieve! todėl tu kalbėjai dar ir apie tavo tarno namus iki tolimai atei-
čiai, nes tasai yra Adomo įstatymas, Viešpatie Dieve! [20]Tai ką gi dar
galėtų tau kalbėti Dovidas? nes tu pažįsti tavo tarną, Viešpatie Dieve!
[21]Dėlei savo žodžio ir pagal savo širdį padarei visus šituos didelius da-
lykus ir juos paskelbei savo tarnui. [22]Todėl pašlovintas esi, Viešpatie
Dieve, visame, ką girdėjome savo ausimis, nes nėra tau lygaus, ir nėra
kito Dievo, tave atskyrus. [23]Koki gi yra kita giminė žemėje, kaip tavo
tauta Israėlis, dėl kurios Dievas ėjo jos sau atpirktų, kad pasidarytų
jojo tauta, ir sau vardą padarytų ir vykdytų jiems žemėje didelių ir
baisių dalykų akivaizdoje tavo tautos, kurią sau atpirkai iš Egipto,

---

palikuonį... Šitose eil randame vieną iš žymiausių Sen Test pranašysčių apie Dovido karalystės amžinumą per Mesiją. Žadamas čia Dovidui palikuonis yra visų pirma jo sūnus Saliamonas, nes tai nurodo pati žodžio prasmē, o taipgi dēl to, kad juos suprato apie save pats Saliamonas. Žr 3 Kar 8,15-21. Bet ne vien jį turēta mintyje, nes 13 eil Dievo namų statytojo sostą žadama patvirtinti visiems amžiams, taigi statytojas sēdēs tame soste amžinai ir amžinai džiaugsis tēvišku Dievo palankumu /14 eil/; todēl ir šv Aug sako: « Kas manytų šitą didelę pranašystę būsiant įvykdytą Saliamono asmenyje, tas labai klystų ». Plg Ps 88,31... Pranašystēje kalbama, kaip aiškiai parodo šv Povilo žodžiai Žyd 1,5, apie Kristų /Basil, Teodor, Just, Ambros/, Dievo Sūnų, o draug ir Dovido sūnų, kurs pastatē Dievui tikrą gyvą šventyklą, šv Eklesiją; bet ne apie jį vieną, nes Kristui negalima pritaikinti 14 e žodžių. — [14]*Jei jis padarys ką neteisingai*... Pagaliau kalbama ne tik apie Kristų ir Saliamoną, bet taipgi ir apie tarpines kartas, nes jos buvo iš tikrųjų Dovido palikuonys, todēl būtinai pridera prie jojo amžinai pasiliekančių namų, nes kitaip Dovido palikuonių sostas, pradedant nuo Saliamono, negalētų būti vadinamas amžinu; be to, tose kartose įvyko tobuliau negu pačiame Saliamone 14 e žodžiai; todēl Dovido palikuonis apima visas kartas nuo Saliamono iki Kristui. Pastatytinieji namai yra kaip Saliamono, taip ir Zorobabelio šventykla, pranokēja N Test Eklesijos, toliau yra Kristus, kurio kūnas yra šventykla /Jo 2,19/, švenč Panos iš Dovido giminēs pastatyta jos Pradējime /Teodor. Plg Žyd 9,11/; pagaliau Eklesija, kurios atskiri sąnariai yra Dievo šventykla /1 Kar 6,19; 2 Kar 6,16; Jo 14,23/, kuri yra dvasinis rūmas /1 Petr 2,5/, rasiąs savo pabaigą danguje /Apr 21,3/. Tēviškas palankumas /14 a eil/ liečia kaip Kristų, taip ir kovojančią bei garbingą Eklesiją; mielaširdingas gi sudraudimas /14 eil/ apsireiškia visoje Sen ir N Test Eklesijoje. — *Vyrų rykštēmis*... t y, ne pagal nupelnytos bausmēs didumą, ne kietai, kaip teisējas, bet kaip tēvas, kurs baudžia vaiką, kad jį pataisytų. — [16]*Namai bus ištikimi*. Ištikimas čia reiškia tą pat, ką ir pastovus, nuolat pasilieką̨s. — *Tavo akivaizdoje*. Dovidas matys dvasioje visos pranašystēs įvykdymą. Anot kitų čia reiktų skaityti: mano, t y, pažadējimą darančiojo akivaizdoje

[18]*Atsisēdo*: asloje ties sandoros skrynia. Kadangi tačiau Žydai pa-

nubausdamas giminę ir jos dievą. 24 Nes tu patvirtinai sau tavo tautą
Israėlį, kad ji būtų amžina tauta, ir tu, Viešpatie Dieve, pasidarei jiems
Dievas. 25Dabar tat, Viešpatie, Dieve, vykdyk per amžius žodį, kurį
kalbėjai apie tavo tarną ir apie jo namus, ir padaryk, kaip kalbėjai,
26idant tavo vardas būtų šlovinamas per amžius, ir kad būtų sakoma :
Kareivijų Viešpats yra Dievas Israėlio, ir tavo tarno Dovido namai
tvirtai laikysis Viešpaties akivaizdoje ; 27kadangi tu, kareivijų Viešpatie,
Israėlio Dieve, apreiškei savo tarno ausiai ir tarei : Pastatysiu tau namus.
Todėlei tavo tarnas rado savo širdį, kad tau melstųsi šita malda. 28Dabar
tat, Viešpatie, Dieve, tu esi Dievas, ir tavo žodžiai bus tikri : nes tu
kalbėjai savo tarnui šituos gerus dalykus. 29Pradėk tat ir palaimink
tavo tarno namus, kad būtų per amžius tavo akivaizdoje, nes tu, Vieš-
patie, Dieve, kalbėjai, ir tavo palaiminimu bus palaiminti tavo tarno
namai per amžius

1 Kron 18,1 8. 1Po to atsitiko, kad Dovidas sumušė Pilistimus, juos pažemino
ir ėmė iš Pilistimų rankos duoklės žąslą. 2Jis sumušė Moabiečius ir juos
išmatavo virvėmis, ištiesęs žemėje ; jis atmatavo dvi virvi, vieną užmuš-
ti ir vieną palikti gyvais. Taip Moabas ėmė tarnauti Dovidui duokle.
3Toliau Dovidas nugalėjo Sobos karalių Rohobo sūnų Adarezerį, kuomet
tasai ėjo savo valdžios išplėstų ant Euphrato upės. 4Atėmęs iš jo tūkstantį
septynis šimtus raitelių ir dvidešimt tūkstančių pėstininkų, Dovidas pa-
kirsdino visiems vežimų arkliams kojų gyslas, paliko gi iš jų šimtą ve-

---

prastai melsdavosi arba stovēdami arba atsiklaupę /plg 3 Kar 8,22 54.55/, todēl kaikurie aiškintojai ebr ž *jašab* verčia : ilgiau pasiliko. — *Iki čia mane atvedei.* Dovidas visų pirma primena jam pačiam suteiktas geradarybes. — 19*Tasai yra Adomo įstatymas.* Ką tikrai reiškia šitie žodžiai, ne visai aišku. Žodis « Adomas » ebr t, ne nuosavas vardas ; todēl sakinys reiktų išversti taip : toksai yra žmogaus įstatymas. Jo prasmē gal bus toki pat, kaip ir paralelinēje 1 Kron 16, 17 vietoje : Mane išaugštinai ant visų žmonių, arba : pasielgei su manim kaip su žymiu, garsiu žmogumi. — 20*Ką gi dar galētų...* Kaip gi dar padēkotų, nes tu žinai jo širdį. — 23*Koki gi yra...* Dievas apreiškē Israēlio tautoje savo vardą, garbę ir šlovę ir darē dēl jos stebuklus, kaip tai atsitiko Egipte ir einant į Žadētąją žemę, ir išvarē iš po jos akių, Kananiečių tautas ir jų dievus. — *Žemēje.* Ebr t : tavo žemēje. — *Giminę ir jos dievą.* Ebr t : Gimines ir jų dievus. — 27*Rado savo širdį,* t y, turējo tiek daug drąsos. Dovidas tais žodžiais pateisina savo maldos drąsumą. — 29*Bus palaiminti.* Geriau : tegul būna palaiminti

2. Garbingas ir laimingas Dovido viešpatavimas iki nupuolimui

a/ *Laimingi Dovido karai*

8,1-18. Po garbingo Dovidui suteikto pažado trumpai minimi karai, kuriais, Dievui padedant, Dovidas išplētē savo valstybēs sienas /1-14/, o taipgi įvardijami žymiausieji Dovido valdininkai, kurie jam padējo padaryti gerą tvarką karalystēje /15-18/

8. 1*Po to...* Trijuose sek skyr suteikiama žinių, kaip Dovidui padarytas pažadas pradējo būti vykdomas, o visų pirma kaip Israēlio karalystē padidējo. 8 sk karai tik minimi ; vienas gi iš jų, karas prieš Amoniečius, aprašomas plačiai 10 skyr. — *Ēmē... duoklēs žąslą.* Ebr t : *metropolies žąslą,* t y, lyg kad žąslais pažabojo vyriausįjį Pilistimų miestą. Ta gi Pilistimų metropolimi buvo Getas, nes 1 Kron 18,1 pasakyta tiesiog, kad Dovidas atēmęs iš Pilistimų Getą ir jo miestus. — 2*Išmatavo virvēmis...* Dovidas visai daugybei paimtų nelaisvēn Moabiečių liepē atsigulti ant žemēs ir virvēmis matavo jų nugultą plotą, o paskui burtu nutarē kuriame plote gulējusieji Moabiečiai reikia nužu-

žimų. [5]Atėjo taipgi Siriečiai iš Damasko padėtų Sobos karaliui Adarezeriui, ir Dovidas užmušė dvidešimt du tūkstančių vyrų iš Siriečių. [6]Dovidas pastatė Damasko Sirijoje įgulą, ir Sirija ėmė tarnauti Dovidui mokesčiais ; o Viešpats palaikė Dovidą visur, kur tik jis eidavo. [7]Dovidas atėmė auksinius ginklus, kuriuos turėjo Adarezerio tarnai ir atgabeno juos Jerusalėn. [8]Iš Adarezerio gi miestų Betės ir Beroto Dovidas paėmė labai daug skaistvario. [9]Kada Emato karalius Tous išgirdo, kad Dovidas buvo sumušęs visą Adarezerio galybę, [10]jis siuntė savo sūnų Joramą pas karalių Dovidą, kad jį pasveikintų, linkėtų jam laimės ir padėkotų už tai, kad buvo nugalėjęs Adarezerį ir jį sumušęs, nes Tous buvo Adarezerio priešas. Joramas atnešė su savim auksinių, sidabrinių ir varinių rykų. [11]O karalius Dovidas ir juos pašventė Viešpačiui draug su sidabru ir auksu, kurį buvo paėmęs ir pašventęs iš visų pavergtųjų tautų, [12]iš Sirijos, iš Moabo, iš Amono sūnų, iš Pilistimų, iš Amalekiečių ir iš Sobos karaliaus Rohobo sūnaus Adarezerio grobio. [13]Dovidas įsigijo sau taipgi vardą Druskos slėnyje, kai jis pavergęs Siriją grįžo ir užmušė aštuoniolika tūkstančių. [14]Jis pastatė Idumėjoje sargus ir nusiuntė įgulą ; ir visa Idumėja ėmė tarnauti Dovidui. O Viešpats palaikė Dovidą visur, kur tik jis eidavo

[15]Taip Dovidas karaliavo visam Israėliui ; Dovidas taipgi darė teismą ir teisybę visai savo tautai. [16]Sarvijos sūnus Joabas buvo jo kariuomenės viršininkas, Ahiludo sūnus Jozapatas buvo metraščių vedėjas, [17]Akhitobo sūnus Sadokas ir Abiataro sūnus Akhimelekas buvo kunigai, o Sarajas raštininkas, [18]Jojados sūnus Banajas buvo Keretiečių ir Pheletiečių viršininkas ; o Dovido sūnūs buvo kunigais

---

dyti ir kuriame palikti gyvi. Ebr t pasakyta, kad mirtim buvo pasmerkta dvi virvi, o viena pilna palikta gyvųjų. Seniau Moabiečiai buvo Dovido prieteliai /1 Kar 2,3/. Kodēl dabar buvo kilęs karas, nežinia. — [3]*Sobos* : tarp Euphrato ir Damasko. Plg 1 Kar 14,47. — *Adarezerį.* Kitur jis vadinamas ebr t *Hadad-Ezeriu*, t y, žymiausiojo Siriečių dievaičio Hadado tarnu. Plg 1 Kron 18,3 ir k. [4]*Pakirsdino.* Plg Još 11,6.9 ir k. — [5]*Siriečiai iš Damasko.* Damaskas buvo tikrosios Sirijos sostinē. — [6]*Įgulą* : kareivių būrį, kad tuo būdu Sirija pasiliktų Dovidui pavergta. Ebr t kalbama apie viršininko paskyrimą. — [7]*Auksinius ginklus.* Ebr ž *šelet* tikriausiai reiškia skydus. — [8]*Betēs...* To miesto vieta visai nežinoma. Berotas buvo tarp Emato ir Damasko. Žr Ez 47,16 ir k. — [9]*Emato.* Taip buvo vadinama miestas ir karalystē buvusi prie šiaurinēs Palestinos sienos. — [11]*Pašventē Viešpačiui.* Taip Dovidas pradējo rinkti medžiagą šventyklai, kurią turējo pastatyti jo sūnus. — [12]*Iš Sirijos.* LXX vertime ir 1 Kron 28,11 pasakyta : *Iš Edomo* ; toks skaitymas čia gal tikresnis. — [13]*Druskos slēnyje* : į pietus nuo Mirties jūros. Plg 4 Kar 14,7 ir k

[15]*Dovidas karaliavo.* Plg 20,23-26 ir 1 Kar 14,47-57, kur panašiai kalbama apie Saulių. — [16]*Metraščių vedējas.* Ebr *mazkir, tas kurs primena.* Anot kaikurių aiškinimų, jis ējęs kanclerio pareigas. — [17]*Akhitobo sūnus...* Sadokas buvo iš Eleazaro palikuonių /1 Kron 5,34 ir k/, todēl sūnus ne to paties Akhitobo, kurs įvardintas 1 Kar 14,3. Jis ējo vyriausiojo kunigo pareigas prie senosios sandoros padangtēs, kuri buvo pasilikusi Gabaone. Žr 1 Kron 16,39. — *Akhimelekas* gi /vaikaitis vyriausiojo kunigo Akhimeleko, nužudyto liepiant Sauliui/ buvo vyriausiuoju kunigu prie naujosios padangtēs Jerusalēje. — [18]*Banajas.* Žr žem 23,20... — *Keretiečių ir...* Buvo tai karaliaus sargyba. Keretiečiai ir Pheletiečiai buvo gal svetimtaučiai. — *Kunigais.* Kadangi kitur jie vadinami Dovido kunigais, skirtinais nuo Dievo kunigų, todēl reikia manyti, kad Dovido

9. Dovidas tarė : Be nežinote, ar neliko ko nors iš Sauliaus namų,
kad jam padaryčiau mielaširdystę dėlei Jonato ? [2]Buvo gi iš Sauliaus
namų tarnas, vardu Siba. Pasišaukęs jį pas save, karalius jam tarė : Ar
tu esi Siba ? Tasai atsakė : Aš, tavo tarnas. [3]O karalius tarė : ar neliko
ko nors iš Sauliaus namų, kad jam padaryčiau Dievo mielaširdystę ?
Siba tarė karaliui : Liko Jonato sūnus, silpnas kojomis. [4]Kur jis yra ?
paklausė Dovidas, o Siba atsakė karaliui : Štai, jis yra Lodabare Amiėlio
sūnaus Makhiro namuose. [5]Taigi karalius Dovidas siuntė ir jį parsigabeno
iš Lodabaro iš Amiėlio sūnaus Makhiro namų. [6]Atėjęs gi Sauliaus sūnaus
Jonato sūnus Miphibosetas pas Dovidą, parpuolė ant savo veido ir iš-
reiškė pagarbą. O Dovidas tarė : Miphibosete ! Jis atsakė : Aš čia, tavo
tarnas. [7]Dovidas jam sakė : Nebijok, nes aš daryte padarysiu tau miela-
širdystę dėlei tavo tėvo Jonato ir tau sugrąžinsiu visus tavo tėvo Sau-
liaus laukus, ir tu valgysi visuomet duonos prie mano stalo. [8]Miphi-
bosetas, nusilenkdams jam, tarė : Kas aš esu tavo tarnas, jog pažvel-
gei į negyvą šunį, koksai aš esu ? [9]Taigi karalius pasišaukė Sauliaus
tarną Sibą ir jam tarė : Visa, kas buvo Sauliaus, ir visus jo namus aš
atidaviau tavo valdovo sūnui. [10]Išdirbk tat jam laukus, tu ir tavo tar-
nai ; ir įneši tavo valdovo sūnui pelną, kad turėtų kuo maitintis ; bet
tavo valdovo sūnus Miphibosetas valgys visuomet prie mano stalo. Siba
turėjo penkiolika sūnų ir dvidešimt tarnų. [11]Taigi Siba tarė karaliui :
Kaip liepei, mano valdove, karaliau, tavo tarnui, taip tavo tarnas pa-
darys, ir Miphibosetas galės valgyti prie mano stalo, kaip vienas iš
karaliaus sūnų. [12]Miphibosetas turėjo mažą sūnų vardu Mikhą ; ir visa
Sibos namų šeimyna tarnavo Miphibosetui. [13]Taigi Miphibosetas apsigy-
veno Jerusalėje, nes visuomet valgydavo prie karaliaus stalo. Jis buvo
raišas abiem kojom

10. [1]Po to atsitiko, kad mirė Amono sūnų karalius, ir jo vietoje
1 Kron 19,2 ėmė karaliauti jo sūnus Hanonas. [2]Tuomet Dovidas tarė : Padarysiu

sūnūs ējo jo patarējų ir jo rūmų valdininkų pareigas

b/ *Dovido geradarybē Jonato sūnui*

9,1-13. Dovidas tapęs karaliumi neužmiršo, ką buvo žadējęs Sauliaus sūnui Jonatui ; jis parodo savo gerą širdį, suteikdamas Jonato sūnui Miphibosetui geradarybių

9. [1]*Dovidas tarē.* Kadangi iš tolesnio pasakojimo pasirodo, jog Jonato sūnus Miphibosetas, kai jis buvo pašauktas pas Dovidą, turējo jau sūnų, /12 e/, o iš kitur žinoma /4,4/, kad Sauliaus mirties laiku jis turējo tik penkerius metus, todēl šitas ieškojimas Sauliaus palikuonių įvyko apie dvidešimtus Dovido karaliavimo metus. — *Dēl Jonato* : taip kaip Dovidas Jonatui buvo žadējęs. Žr 1 Kar 20,19... — [3]*Dievo mielaširdystę..* ..Didelę mielaširdystę, kuri bus Dievo vardan suteikta. Plg 1 Kar 20,14. — *Silpnas kojomis.* Žr aug 4,4. — [4]*Lodabare.* Anot 17,27, tas miestas buvęs anapus Jordano netoli Makhanaimo. — [7]*Prie mano stalo.* Gauti valgyti prie karaliaus stalo buvo labai didelē garbē. — [8]*Į negyvą šunį* : į visų menkiausį žmogų. Miphibosetas dēkoja Dovidui su didžiausiu nuolankumu. — [10]*Kad turētų kuo maitintis.* Nors pačiam Miphibosetui buvo pažadēta karaliaus stalas, bet savo šeimą jis turējo išlaikyti iš savo pelno. — [11]*Prie mano stalo.* LXX vertime : *Prie Dovido stalo.* Toks skaitymas gal čia tikresnis. Anot Vulgatos, Siba, apsiimdamas pats duoti išlaikymą Miphibosetui, išreiškia norą atpalaiduoti Dovidą nuo nuolatinio raišo svečio

c/ *Karas prieš Amoniečius ir Siriečius*

10,1-19. Paniekinus naujam Amoniečių karaliui Dovido pasiuntinius, atsiųstus pagarbos dēlei, kilsta tarp Dovido ir Amoniečių smarkus karas,

Naaso sūnui Hanonui malonę, taip kaip jo tėvas yra man padaręs malonę. Taigi Dovidas siuntė savo tarnus jo paguostų dėl tėvo mirties. Bet atėjus Dovido tarnams į Amono sūnų žemę, [3]Amono sūnų kunigaikščiai tarė savo valdovui Hanonui: Ar manai, kad gerbdamas tavo tėvą Dovidas atsiuntė pas tave paguostų, o ne tam Dovidas atsiuntė pas tave savo tarnus, kad apžiūrėtų ir ištirtų miestą, o paskui jį sugriautų? [4]Taigi Hanonas ėmė Dovido tarnus, nuskusdino pusę jų barzdos, atkirpdino pusę jų drabužių iki kulšių ir juos paleido. [5]Kai tai buvo pranešta Dovidui, jis išsiuntė jų pasitiktų, nes vyrai buvo bjauriai apgėdinti, ir Dovidas jiems sakydino: Pasilikite Jerike, kolei neatžels jūsų barzda, ir tuomet sugrįžkite

[6]Amono sūnūs gi, matydami, kad buvo įžeidę Dovidą, siuntė ir pasisamdė už užmokestį Siriečių iš Rohobo ir Siriečių iš Sobos dvidešimt tūkstančių pėstininkų, iš Maakhos karaliaus tūkstantį vyrų, ir iš Istobo dvylika tūkstančių vyrų. [7]Tai išgirdęs Dovidas pasiuntė Joabą ir visą kovotojų kariuomenę. [8]Amono sūnūs išėjo ir sustojo kariškoje tvarkoje prie paties įėjimo į vartus; Siriečiai gi iš Sobos, Rohobo, Istobo ir Maakhos stovėjo atskirai lauke. [9]Joabas matydamas, kad buvo prisirengę kovoti su juo ir iš priešakio ir užpakalyje, išskyrė geriausius iš visų Israėlio rinktinių ir sustatė jų kariškas eiles prieš Siriečius; [10]likusią gi tautos dalį pavedė savo broliui Abisajui, kurs juos sustatė kariškoje tvarkoje prieš Amono sūnus. [11]Ir Joabas tarė: Jei Siriečiai gaus ant manęs viršų, ateisi man padėti; o jei Amono sūnūs gaus viršų ant tavęs, aš tau padėsiu. [12]Būk drąsus vyras ir kovokime už mūsų tautą ir už mūsų Dievo miestą; Viešpats gi padarys, kas gera jo akivaizdoje. [13]Taigi Joabas ir draug su juo buvusieji žmonės pradėjo kovą prieš Siriečius, kurie tuojau pabėgo nuo jo veido, [14]Amono gi sūnūs matydami, kad Siriečiai buvo pabėgę, ir patys pabėgo nuo Abisajo veido ir įėjo į miestą. O Joabas sugrįžo nuo Amono sūnų ir atėjo į Jerusalę

---

kuriame Dovido vadai apgali Amoniečius ir jų padėjėjus Siriečius /1-14/; susirinkusius gi vēl Siriečius apgali pats Dovidas anapus Jordano /15-19/

10. [1]*Po to...* Plačiau aprašomas čia karas gal buvo tas pats, kurs trumpai paminētas 8 skyr. — [2]*Naaso.* Tai buvo tas pats Naasas, prieš kurį kitados kovojo Saulius Galaado Jabēje, arba ano sūnus. — *Kaip jo tēvas...* Kuo buvo patarnavęs Naasas Dovidui, tikrai nežinia. — [4]*Nuskusdino pusę jų barzdos.* Visa barzda buvo skutama atgailai ir nuliūdimui išreikšti. Nuskusti gi kam nors pusę barzdos buvo didžiausis išniekinimas, nes barzda buvo laikoma gražiausiu vyro papuošalu. Lygiu išniekinimu buvo ir pusēs išeiginių drabužių nukirpimas. Tuo atkirpimu Amoniečių karalius gal norējo parodyti, kad Dovido pasiuntiniuose jis pažinęs žvalgus. — [5]*Buvo pranešta...* Pasiuntiniai patys neskubējo grįžti pas Dovidą, taip kad gandas apie jų išniekinimą pasiekē Dovidą, kada jie tebebuvo dar toli nuo Jerusalēs. Dovidas nori apsaugoti savo pasiuntinius nuo gēdos grįžti Jerusalēn su paniekinimo žymēmis, todēl liepia laukti Jerike. — [6]*Siuntē ir pasisamdē...* Supratęs savo klaidą Amoniečių karalius tikisi iš Dovido keršto ir todēl rengiasi prie karo. — *Siriečių iš Rohobo.* Ebr *'aram beith Rekhob.* Beth-Rekhobas buvo sostinē; jos vardu vadinama ir visa karalystē. — — *Sobos.* Ebr *Tsoba.* Plg aug 8,3. — *Istobo.* Ebr *'Iš Thob,* t y žmonēs iš Tobo. Į Tobo kraštą buvo kitados nuvykęs Jephtē. Žr Teis 11,3. — [7]*Visą kovotojų kariuomenę.* Ebr t: visą kariuomenę, karžygius. — — [8]*Į vartus*: Amoniečių sostinēs Rabat-Amono vartus, arba, anot kitų, į Medabo miesto vartus. — [14]*Joabas sugrįžo...* Joabas nemēgino paimti pa-

15Taigi Siriečiai, matydami, kad jie Israėlio nugalėti, susirinko visi
draug. 16O Adarezeris siuntė ir išvedė Siriečius, buvusius už upės ir at-
vedė jų kariuomenę; Adarezerio gi kariuomenės viršininkas Sobakhas
buvo jų vadas. 17Kuomet tai buvo pranešta Dovidui, jis sutraukė visą
Israėlį, perėjo per Jordaną ir atėjo į Helamą; o Siriečiai sustojo ka-
riškoje tvarkoje prieš Dovidą ir kovojo prieš jį. 18Bet Siriečiai pabėgo
nuo Israėlio veido, o Dovidas sunaikino iš Siriečių septynis šimtus ve-
žimų ir keturias dešimtis tūkstančių raitelių; jis ištiko taipgi kariuo-
menės vadą Sobakhą, kurs tuojau mirė. 19Visi gi karaliai, atėjusieji pa-
dėti Adarezeriui, matydami, kad jie Israėlio nugalėti, nusigando, ir pa-
bėgo nuo Israėlio veido penkios dešimtys aštuoni tūkstančiai. Jie padarė
su Israėlaičiais taiką ir jiems tarnavo. Po to Siriečiai bijojo toliau pa-
dėti Amono sūnums

1 Kron 20,1 **11.** 1Atsitiko, kad metams praslinkus, tuo laiku, kada karaliai pa-
prastai eina į karą, Dovidas išsiuntė Joabą ir draug su juo savo tarnus
ir visą Israėlį, o jie sunaikino Amono sūnų kraštą ir apgulė Rabbą;
Dovidas gi buvo pasilikęs Jerusalėje. 2Kuomet tai darėsi, atsitiko, kad
Dovidas atsikėlė po pietų iš savo guolio ir vaikščiojo ant karališkųjų
namų stogo; jis pamatė besiplaunančią moteriškę priešais ant savo stogo;
moteriškė gi buvo labai graži. 3Taigi karalius siuntė ir pasiteiravo, kas
ta moteriškė. Jam buvo pasakyta, kad ji esanti Hetiečio Urijo žmona
Kun 15,18 Eliamo duktė Betsabėja. 4Paskui Dovidas, nusiuntęs pasiuntinius, ją
parsivesdino. Kuomet ji pas jį atėjo, jis su ja miegojo, o ji tuojau buvo
apvalyta nuo savo susitepimo 5ir sugrįžo į savo namus, pastojus nėščia.
Ji siuntė pranešti Dovidui ir sakydino: Pastojau nėščia
6Tuomet Dovidas siuntė pas Joabą ir sakė: Atsiųsk pas mane Hetietį
Uriją. Ir Joabas atsiuntė Uriją pas Dovidą. 7Kai Urijas atėjo pas Dovidą,
Dovidas klausėsi, ar gerai klojasi Joabui ir tautai ir kaip vedama karas.

---

ties miesto, nes gal laikas buvo apgulimui nepatogus. — 16*Už upēs*: už Euphrato. Gyvenusieji tenai Siriečiai buvo Adarezerio pavergti, kaip nurodoma aug 8,3. Aiškintojai spēja, kad čia aprašomos kaikurios naujos aplinkybēs to paties karo, kurs buvo paminētas aug. — 17*Helamą.* Ta vieta dabar visai nebežinoma. — 18*Septynis šimtus...* Skaičiai gal ne visai tikri. Plg aug 8,4 ir k. — 19*Atējusieji padēti.* Ebr t: Adarezerio tarnai, t y, to karaliaus pavergti kunigaikščiai. — *Nusigando... tūkstančiai.* Viso šito sakinio nēra ebr t, nei LXX

3. Dovido nupuolimas ir jo pasėkos

a/ *Sunkūs Dovido nusidējimai*

11,1-27. Dovidas pasiekęs augščiausį garbēs laipsnį nepasilieka ant jo, bet sunkiomis nuodēmēmis atveda sau ir savo namams daug nelaimių ir pavojų. Išsiuntęs kariuomenę į Amoniečių kraštą, pats gi pasilikęs namie, Dovidas svetmoteriauja su Betsabēja /1-5/, pasirūpina, kad jos vyras būtų užmuštas kovoje /6-25/, ir veda jo našlę /26-27/

11. 1*Metams praslinkus.* Tikriau, kitų metų pradžioje. Karai paprastai prasidēdavo pavasarį, liaudavosi prisiartinant žiemai. — *Savo tarnus*: kareivių viršininkus, kurie paprastai būdavo prie karaliaus. — *Rabbą*: Amoniečių sostinę Rabatą arba Rabat-Amoną. — 2*Po pietų.* Anot ebr t: vakarop. — *Ant savo stogo.* Ebr t nēra pasakyta, kad moteriškē būtų praususis ant savo namų stogo; pagaliau toks pasielgimas būtų buvęs labai nepaprastas. Ji tikriausiai buvo sode prie savo namų, ir čia Dovidas pigiai galējo ją pamatyti nuo savo augštoje vietoje pastatytų karališkų rūmų stogo. — 3*Hetiečio*: kilusio iš senovinēs Hetiečių tautos,

[8]Paskui Dovidas tarė Urijui: Eik į savo namus ir nusiplauk sau kojas.
O kai Urijas išėjo iš karaliaus namų, paskui jį ėjo karališkas valgis. [9]Bet
Urijas miegojo ties karališkųjų namų durimis kartu su kitais savo val-
dovo tarnais ir neėjo į savo namus. [10]Dovidui buvo pranešta ir pasakyta:
Urijas neėjo į savo namus. Tuomet Dovidas tarė Urijui: Argi ne iš kelio
atėjai? Kodėl nebuvai nuėjęs į savo namus? [11]Urijas tarė Dovidui: Dievo
skrynia, Israėlis ir Judas pasilieka po uždangomis, ir mano viršininkas
Joabas ir mano valdovo tarnai guli ant žemės, o aš įeičiau į savo na-
mus, valgytų ir gertų ir miegotų su savo žmona? Kaip tu gyvas ir kaip
gyva tavo siela, aš nepadarysiu to dalyko. [12]Dovidas tat tarė Urijui:
Pasilik čia dar šiandien, o rytoj paleisiu tave. Urijas pasiliko Jerusalėje
tą dieną ir kitą. [13]Dovidas pasišaukė jį valgyti ir gerti savo akivaizdoje
ir jį nugirdė; bet jis išėjęs vakare miegojo savo guolyje kartu su savo
valdovo tarnais, o į savo namus neėjo
[14]Atėjus rytmečiui, Dovidas parašė Joabui laišką ir jį nusiuntė per
Uriją. [15]Laiške gi rašė: Pastatykite Uriją mūšio priešakyje, kur kova
smarkiausi, ir jį palikite, kad ištiktas žūtų. [16]Taigi Joabas, apguldamas
miestą, pastatė Uriją vieton, kur žinojo esant narsiausius vyrus. [17]Išėję
iš miesto vyrai kovojo prieš Joabą ir užmušė kaikuriuos iš Dovido tar-
nų; žuvo taipgi ir Hetietis Urijas
[18]Po to Joabas siuntė ir pranešė Dovidui apie visus kovos atsiti-
kimus; [19]jis davė įsakymą pasiuntiniui ir tarė: Pabaigęs pasakoti kara-
liui apie kovą, [20]jei matysi jį pykstant ir jei sakys: Kodėl prisiartinote
kovoti prie mūro? ar nežinojote, kad iš viršaus nuo mūro daug lei-
džiama vilyčių? [21]Kas užmušė Jerobaalio sūnų Abimeleką? Ar ne mo- Teis 9,53
teriškė metė ant jo nuo mūro girnų dalį ir jį užmušė Tebe? Kodėl priėjo-
te prie mūro? Tu sakysi: Taipgi tavo tarnas Hetietis Urijas krito. [22]Pa-

---

kurios liekanų tebebuvę Palestinoje dar ir Saliamono laikais. — *Eliamo.* Gal tas pat asmuo žem pavadintas Amiēliu. Plg 23,34. — *Betsabēja,* ebr *Bath-Šeba'.* — [4]*Dovidas nusiuntęs...* Karaliaus pakviesta Betsabēja neatsisakē pas jį ateiti. Dovido nupuolimas yra baisus pavyzdys žmogaus silpnybēs; jis turi pamokyti kiekvieną, kaip labai reikia sergētis viso, kas gali vesti į nuodēmę. « Didžiųjų nupuolimas, sako šv Augustinas, tepripildo išgąsčiu mažesniuosius... geri žmonēs, Eklesijos sūnūs ir ištobulinti Kristaus meile, girdēdami taip švento vyro nupuolimą tesulaiko savo akis ir jų teneįsmeigia į svetimo kūno gražumą... Dovidas matē iš tolo tą, kurios buvo pagautas; moteriškē buvo toli, bet geidulys arti; ar tu stipresnis už Dovidą ir išmintingesnis už Saliamoną! Jei neatsargus susiartinimas su moteriškēmis apgalējo taip šventus vyrus, ką mano apie save tie, kurie su svetimomis moteriškēmis ne tik bičiuliuotis, bet ir tuose pačiuose namuose pasilikti nebijo, nesidrovi... » — *Nuo savo susitepimo.* Toks susitepimas tęsēsi, pagal įstatymą, iki vakarui. Žr Kun 15,18. — [5]*Ji siuntē...* Kad Dovidas pasirūpintų tos svetmoterystēs pasēkomis, nes už ją įstatymas skyrē mirties bausmę. Žr Kun 20,10

[6]*Atsiųsk... Uriją...* Dovidas, norēdamas paslēpti svetmoterystę, liepia pašaukti Jerusalēn Betsabējos vyrą, kad jis galētų būti su savo žmona ir kad tuo būdu iš svetmoterystēs gimsiąs kūdikis galētų būti laikomas žmonių akyse Urijo vaiku. Bet tasai, gal perspētas, niekais pavertē nedorą karaliaus sumanymą. — [8]*Karališkas valgis.* Ebr t: *dovana nuo karaliaus.* Bet ta dovana šitame atsitikime buvo ne kas kita kaip karališkas valgis. — [11]*Dievo skrynia...* Sandoros skrynia buvo išsiųsta draug su kariuomene, kad padidētų jos drąsumas. — [13]*Jį nugirdē.* Tai darydamas Dovidas tikējosi, kad išgēręs Urijas užmirš savo pasiketinimą ir eis į savo namus. — [14]*Nusiuntē per Uriją.* Tas mirties ištarmēs siuntimas per patį Uriją turi

siuntinys nuėjo ir atvykęs papasakojo Dovidui visa, ką jam buvo lie-
pęs Joabas. 23 Taigi pasiuntinys tarė Dovidui: Vyrai gavo ant mūsų viršų
ir išėjo prie mūsų į lauką; mes gi puolę vijomės juos iki miesto vartų.
24 O šauliai ėmė šaudyti į tavo tarnus vilyčiomis nuo mūro viršaus;
liko užmušti kaikurie iš karaliaus tarnų, bet taipgi ir tavo tarnas He-
tietis Urijas žuvo. 25 Tuomet Dovidas tarė pasiuntiniui: Štai ką sakysi
Joabui: Tegul tas dalykas neatima iš tavęs drąsos, nes kare būna vi-
sokių atsitikimų, o kalavijas sunaikina tai vieną, tai kitą; padrąsink
savo kovotojus prieš miestą, kad jį sugriautumei, ir paragink juos
26 Urijo žmona išgirdo, kad buvo miręs jos vyras Urijas, ir jo rau-
dojo. 27 Pasibaigus gedului, Dovidas siuntė ir ją įvesdino į savo namus;
ji pasidarė jo žmona ir pagimdė jam sūnų; bet tas dalykas, kurį buvo
padaręs Dovidas, nepatiko Viešpaties akivaizdoje

12. 1 Viešpats tat siuntė pas Dovidą Nataną, kurs atėjęs pas jį jam
tarė: Viename mieste buvo du vyru, vienas turtingas, o kitas beturtis.
2 Turtingasis turėjo labai daug avių ir jaučių, 3 beturtis gi visai nieko
neturėjo, išskyrus vieną mažą avelę, kurią buvo nusipirkęs ir užsiauginęs,
ir kuri augo pas jį draug su jo vaikais, ėsdama jo duonos, gerdama iš
jo taurės ir miegodama jo prieglobstyje ir buvo jam kaip duktė. 4 Atėjus
gi pas turtuolį vienam svetimšaliui, jis, gailėdamos imti iš savo avių
ir jaučių, kad iškeltų pokylį anam svetimšaliui, kurs pas jį buvo atėjęs,
ėmė beturčio avį ir prirengė valgių atėjusiam pas jį žmogui
5 Dovidas, užsidegęs didžiausia rūstybe prieš aną žmogų, tarė Na-
tanui: Kaip Viešpats gyvas, vyras, kurs tai padarė, yra mirties sūnus.
Iš 22,1 6 Jis atsilygins už avį keturgubai, nes padarė tokį dalyką ir nepasigai-
lėjo. 7 Tuomet Natanas tarė Dovidui: Tu esi anas vyras. Štai ką sako
Viešpats, Israėlio Dievas: Aš tave patepiau karaliumi Israėliui ir aš
tave išgelbėjau iš Sauliaus rankos, 8 ir tau daviau tavo valdovo namus,
ir tavo valdovo žmonas tavo prieglobstin, ir tau daviau Israėlio ir Judo
namus; ir jei tai maža, pridėsiu tau daug daugiau. 9 Kodėl tat panie-

---

savyje ypatingą žiaurumą. — 16 *Joabas... pastatē.* Joabas, pats ne be kaltybių, noriai pataikauja karaliui ir pasiskubina įvykdyti žiaurų įsakymą. — 21 *Jerobaalio*: Gedeono. Ebr t čia jis pavadintas *J^erubešeth.* — 25 *Paragink juos.* Ebr t: padrąsink juos

27 *Dovidas siuntē...* Dabar nebereikējo bijoti nei vyro, nei gēdos, nei bausmēs; o apie vyriausį Teisēją Dovidas buvo lyg kad užmiršęs. — *Nepatiko Viešpaties akivaizdoje.* Ta pastaba knygos autorius prirengia skaitytoją prie toliau aprašomos Dievo bausmēs

b/ *Dovido atgaila*

12,1-31. Dievas per pranašą Natāną kietai bara Dovidą už jo nuodēmes /1-12/. Dēl karaliaus atgailos Dievas jam dovanoja kaltę /13-14/, tačiau jį nubaudžia gimusio iš svetmoterystēs sūnaus mirtimi, užuot kurio gimsta sūnus Saliamonas /15-25/. Viešpats dar suteikia Dovidui apgalējimą Amoniečių /26-31/

12. 1 *Siuntē pas Dovidą.* Metams praslinkus. — *Turtingas*: Dovidas; *beturtis*: Urijas. — 4 *Svetimšaliui.* Prilyginime beturtis skriaudžiamas svetmylystēs dēlei ir pats jis nužudomas, pas Dovidą gi užuot svečio yra geidulys, ir su Uriju pasielgiama daug pikčiau, todēl karalius vertas didesnēs bausmēs. — 5 *Mirties sūnus.* Ebraismas, užuot: tikrai numirs. — 8 *Namus*: visa, kas Sauliui priderējo. — 9 *Mano akivaizdoje.* Jojo akivaizdoje. — 10 *Kalavijas neatstos...* Kalaviju čia pavadinta visos nelaimēs, kurios turējo aplankyti Dovidą toles-

kinai Viešpaties žodį, kad padarytumei piktenybę mano akivaizdoje?
Užmušdinai Hetietį Uriją kalaviju ir jo žmoną paėmei sau į žmonas,
o užmušei jį Amono sūnų kalaviju. 10Todėl kalavijas neatstos niekuomet
nuo tavo namų, nes paniekinai mane ir ėmei Hetiečio Urijo žmoną, kad
būtų tavo moterimi. 11Taigi taip sako Viešpats: Štai aš sukelsiu prieš Žem 16,22
tave pikta iš tavo namų, ir imsiu tavo žmonas tavo akyse, ir duosiu
tavo artimui, ir jis miegos su tavo moterimis šitos saulės akivaizdoje.
12Nes tu padarei slapčia, aš gi padarysiu tą dalyką viso Israėlio akivaiz-
doje ir saulės akivaizdoje. 13Tuomet Dovidas tarė Natanui: Nusidėjau Ekli 47,13
Viešpačiui. O Natanas atsakė Dovidui: Taipgi Viešpats atėmė tavo nu-
sidėjimą; tu nemirsi. 14Kadangi tačiau davei progą Viešpaties neprie-
teliams piktžodžiauti, todėl sūnus, kurs tau gimė, mirte numirs
15Po to Natanas sugrįžo į savo namus. O Viešpats ištiko kūdikį,
kurį buvo pagimdžiusi Urijo našlė Dovidui, taip kad nebebuvo vilties.
16Dovidas gi maldavo Viešpatį už kūdikį; jis alkino save kietai ir pasi-
šalinęs gulėjo ant žemės. 17Jo gi namų vyresnieji atėjo ir įkalbinėjo jam
atsikelti nuo žemės; bet jis nenorėjo ir visai nevalgė su jais. 18Septintą
gi dieną atsitiko, kad kūdikis mirė, o Dovido tarnai bijojo jam pranešti,
kad vaikelis buvo miręs, nes jie sakė: Štai, kada kūdikis dar tebebuvo
gyvas, jam kalbėjome, ir jis nepaklausė mūsų balso; kaipgi labiau jis
nuliūs, jei pasakysime: vaikas mirė. 19Dovidas tat, išvydęs savo tarnus
tylomis, suprato, kad kūdikėlis buvo miręs, ir tarė savo tarnams: Ar
vaikas mirė? Jie jam atsakė: Mirė. 20Dovidas tat atsikėlė nuo žemės,
apsiplovė ir išsitepė, o pakeitęs drabužius įėjo į Viešpaties namus ir
pagarbino, paskui įėjo į savo namus, pareikalavo, kad jam paduotų
valgyti, ir pavalgė. 21Jo gi tarnai jam tarė: Ką reiškia, ką tu darai?
Dėlei kūdikio, kolei jis buvo gyvas, tu alkinai save ir verkei; mirus gi
vaikui, atsikėlei ir pavalgei. 22Jis atsakė: Dėlei kūdikio, kolei jis tebe-
buvo gyvas, alkinau save ir verkiau, nes sakiau: Kas žino, gal Vieš-
pats man jį dovanos, ir kūdikis liks gyvas? 23Dabar gi, jam mirus, kam
alkinčiau save? Argi begalėsiu atšaukti jį atgal? Aš juk eisiu pas jį,
jis gi nesugrįš pas mane
24Paskui Dovidas paguodė savo žmoną Betsabėją, ir įėjęs pas ją,
miegojo su ja; ji pagimdė sūnų ir praminė jį vardu Saliamonas; ir
Viešpats ėmė jį mylėti. 25Jis siuntė pranašą Nataną ir praminė jį var-
du: Viešpaties numylėtinis, dėl to kad Viešpats jį mylėjo
26Taigi Joabas kariavo prieš Amono sūnų Rabatą ir buvo apgulęs Kron 20 1,1
karališkąjį miestą. 27Jis siuntė pasiuntinius pas Dovidą ir sakydino:

niame gyvenime, jojo tuomet buvusią šeimą... — 13*Nusidėjau Viešpačiui.* Jei didelis buvo Dovido nusikaltimas, tai nemaža ir jo atgaila; jis nemėgina teisintis; iš jo sugriaudintos širdies išsiveržia trumpas prisipažinimas: Nusidėjau Viešpačiui; nes nors buvo nusikaltęs prieš Uriją, prieš Betsabėją, prieš tautą, kurią didžiai papiktino, bet kas gi tai yra, palyginta su nusidėjimu Viešpačiui. Plačiau Dovidas turėjo išreikšti savo gailestį psalmėse, ypač 50. — *Atėmė*: dovanojo. — *Tu nemirsi.* Mirtį buvo nusipelnęs Dovidas nuodėmėmis, o ištarmę buvo pats prieš save paskelbęs /5 e/. — 16*Dovidas gi maldavo...* Nors Dovidui buvo paskelbta, kad kūdikis mirs, bet jis žinojo, kad Dievo paskelbtos bausmės dažnai būna sąlyginės, taip pat kaip ir pažadėjimai. — 18*Septintą gi dieną*: kūdikio ligos arba Dovido maldų. — 23*Aš juk eisiu...* Gražus pasireiškimas Dovido tikėjimo į sielos nemarumą. — 24*Dovidas paguodė...* Taipgi Dievas suteikė juodviem paguodos, duodamas sūnų, iš kurio giminės turėjo

Aš kovojau prieš Rabatą ir dar reikia paimti vandenų miestas. [28]Dabar
tat surink likusią tautos dalį, apgulk miestą ir jį paimk, kad pergalė-
jimas, jei aš sunaikinčiau miestą, nebūtų pasavintas mano vardui. [29]Tai-
gi Dovidas surinko visą tautą, išėjo prieš Rabatą ir kovodamas jį pa-
ėmė. [30]Jis paėmė jų karaliui nuo galvos vainiką, sveriantį talentą aukso,
turintį brangiausių perlų, ir jis buvo uždėtas Dovidui ant galvos. Jis
pasiėmė su savim taipgi labai daug miesto grobio. [31]Atsivedęs gi jo gy-
ventojus pjovė juos pjūklu, vadžiojo ant jų geležimi apkaustytus ve-
žimus, pjaustė peiliais, metė į plytines ; taip jis padarė visiems Amono
sūnų miestams. Po to Dovidas ir visa kariuomenė sugrįžo Jerusalėn

13. [1]Paskui atsitiko, kad Dovido sūnus Amnonas įsimylėjo į dai-
liausią Dovido sūnaus Absalomo seserį, vardu Tamarą, [2]ir taip labai ją
mylėjo, kad iš meilės į ją sirgo, nes, kadangi ji buvo mergaitė, jam ro-
dėsi sunku padaryti su ja ką nors nepadoriai. [3]Turėjo gi Amnonas prie
telį Dovido brolio Semaos sūnų, vardu Jonadabą, labai gudrų vyrą. [4]Ta-
sai jam tarė : Kodėl kasdien taip eini liesyn, karaliaus sūnau, kodėl
man nepasisakai ? O Amnonas jam tarė : Aš myliu savo brolio Absa-
lomo seserį Tamarą. [5]Jonadabas jam atsakė : Atsigulk savo patalan ir
apsimesk sergančiu, o kada ateis tavo tėvas tavęs aplankytų, jam sa-
kyk : Meldžiu, teateina mano sesuo Tamara, kad paduotų man valgyti
ir kad padarytų valgio, idant valgyčiau iš jos rankos. [6]Taigi Amnonas
atsigulė ir apsimetė sergančiu ; o kada karalius atėjo jo aplankytų, Am-
nonas tarė karaliui : Meldžiu, teateina mano sesuo Tamara padarytų,
man matant, dviejų pyragėlių, o aš imsiu valgį iš jos rankos. [7]Dovidas
siuntė į namus pas Tamarą, sakydamas : Ateik į tavo brolio Amnono

---

gimti Mesijas. — *Saliamonas.* Ebr *Šelomoh*, taikus, arba ramybės žmogus. — [25]*Jis siuntė...* Antrą vardą skiria gimusiam kūdikiui Viešpats, atsiųsdamas pranašą Nataną ir per jį tą vardą paskelbdamas. — *Viešpaties numylėtinis.* Ebr *Jedidjah*

[26]*Buvo apgulęs.* Ebr t : *ir paėmė.* Rabata susidėjo iš dviejų dalių, miesto prie pat upės, kurs buvo vadinamas vandenų miestas, ir pilies kaubuvyje. Pirmąjį Joabas jau buvo paėmęs, pilį gi jis palieka paimti pačiam Dovidui, kad taip jam tektų pergalėjimo garbė. — [27]*Dar reikia paimti.* Tikriau anot ebr t : aš paėmiau Vandenų miestą. — [28]*Apgulk miestą* : Rabatos pilį. — [30]*Talentą aukso.* Talentan ėjo 3000 siklių. Jis svėrė apie 42,5 kg. Tokį sunkų vainiką galima buvo tiktai trumpai valandėlei uždėti ant galvos. — [31]*Pjovė juos...* Tos baisios bausmės, visai sutinkančios su anų laikų papročiais, tikriausiai buvo skirtos tiems, kurie buvo prisidėję prie Dovido pasiuntinių išniekinimo. Ebr t kaikurie aiškintojai supranta kitaip, negu išversta Vulgatoje ; anot jų ten esą kalbama apie lažo darbus, kuriems buvo paskirti Amoniečiai. Išversti ebr t būtų galima taip : Pristatė juos kaip lažininkus prie pjūklų, prie geležinių jiečių ir geležinių kirvių, ir liepė jiems dirbti plytų prietaisais

c/ Dovido sūnaus Amnono nusikaltimas ir mirtis

13,1--14,33. Vyresnysis Dovido sūnus Amnonas, pasidavęs geiduliams, pasielgia nepadoriai su savo seserimi Tamara /13,1-21/ ; už tai Tamaros brolis Absalomas klastingai nužudo Amnoną /13,22-33/, pats gi bijodamas Dovido rūstybės pabėga į Gesuro kraštą /13,34-39/.Tik trejiems metams praslinkus Joabas išgauna iš Dovido per Tekujietės moteriškės gudrybę leidimą Absalomui sugrįžti atgal /14,1-33/

13. [1]*Amnonas.* Amnonas buvo Dovido sūnus iš Akhinoamos ; Tamara gi ir Absalomas buvo jam gimę iš Gesuro karaliaus dukters Maakhos. Plg 1 Kron 3,1. — [2]*Rodėsi sunku...*

namus ir pataisyk jam valgyti. [8]Taigi Tamara atėjo į savo brolio Amnono namus; jis gi gulėjo; ji ėmus miltų įmaišė ir išplakus, jam matant, iškepė pyragėlių. [9]O paėmusi, ką buvo iškepusi, išpylė ir padėjo ties juo; bet Amnonas nenorėjo valgyti ir tarė: Liepkite visiems išeiti nuo manęs. O kada visi buvo išėję, [10]Amnonas tarė Tamarai: Įnešk valgį į kambarį, kad valgyčiau iš tavo rankos. Taigi Tamara ėmė pyragėlius, kuriuos buvo padariusi, ir įnešė pas savo brolį Amnoną į kambarį. [11]O kai ji jam padavė valgį, jis ją nutvėrė ir tarė: Eikš, gulkis su manim, mano sesuo. [12]Ji jam atsakė: Nedaryk, mano broli, nedaryk man prievartos, nes tai neleista Israėlyje; nedaryk tos kvailybės. [13]Nes aš negalėsiu pakęsti mano apgėdinimo, ir tu būsi kaip vienas iš bepročių Israėlyje; verčiau kalbėk karaliui, ir jis neatsisakys tau manęs duoti. [14]Jis tačiau nenorėjo išklausyti jos prašymo, bet būdamas stipresnis padarė jai prievartą ir gulėjo su ja

[15]Po to Amnonas ėmė labai jos nekęsti, taip kad didesnė buvo neapykanta, kuria jos nekentė, už meilę, kuria ją buvo mylėjęs. Ir Amnonas jai tarė: Kelkis ir eik sau. [16]Ji jam atsakė: Ta piktenybė, kurią man dabar darai, mane išvarydamas, didesnė už tai, ką pirma padarei. Bet jis nenorėjo jos klausyti; [17]o pasišaukęs vaikiną, kurs jam tarnavo, tarė: Išmesk šitą laukan nuo manęs ir uždaryk paskui ją duris. [18]Ji buvo apvilkta ilga iki riešų jupa, nes karaliaus dukterys mergaitės dėvėdavo tokiais drabužiais. Taigi jo tarnas išmetė ją laukan ir uždarė paskui ją duris. [19]Ji, apsibarsčius sau galvą pelenais, perplėšus ilgą jupą ir užsidėjus rankas sau ant galvos, ėjo balsiai raudodama. [20]Jos gi brolis Absalomas jai tarė: Bene buvo sugulęs su tavim tavo brolis Amnonas? Tačiau dabar tylėk, mano sesuo, juk jis tavo brolis, ir nevargink savo širdies dėl to dalyko. Taigi Tamara pasiliko sielvartaudama savo brolio Absalomo namuose. [21]Išgirdęs apie tuos dalykus Dovidas labai nuliūdo, tačiau nenorėjo nuliūdinti savo sūnaus Amnono širdies, nes jį mylėjo, kadangi jis buvo jo pirmgimis

---

Mergaitės buvo laikomos ir sergimos moterims paskirtoje rūmų dalyje, į kurią vyramas nebuvo leidžiama įeiti. Ebr t nėra ž: nepadoriai. — [3]*Semaos sūnų*: plg 1 Kar 16,9. — [5]*Kad paduotų man valgyti...* Ligonis dažnai turi įvairių užgaidų, kurias sveikieji kiek galėdami patenkina. — [7]*Į... Amnono namus.* Užaugę karaliaus sūnūs gyveno, matomai, kiekvienas atskirame bute. — [12]*Nes tai neleista.* Už tokią paleistuvystę buvo skiriama mirties bausmė. Plg Kun 18,9.11 ir k. — [13]*Nes aš negalėsiu.* Ebr t: *kur aš nešiu savo gėdą,* t y, kur tik aš eisiu, visur seks man padarytoji gėda. — *Iš bepročių*: pasielgiančių bedieviškai. — *Verčiau kalbėk...* Moterystė tarp brolio ir sesers buvo uždrausta įstatymu /Kun 18,4.11/, ir tas uždraudimas gal buvo žinomas Tamarai; bet ji tikriausiai žada tekėti, tėvui leidžiant, už Amnono, tik kad atitolintų tos valandos pavojų, nes toliau visai nebekalbama apie moterystę. — [15]*Amnonas ėmė... nekęsti.* Toks staigus geiduliais paremtos meilės pavirtimas didele neapykanta ne retai pastebimas žmonių gyvenime. — [16]*Ta piktenybė...* Prievarta buvo padaryta Tamarai slapčia; išvarydamas seserį Amnonas daro jos gėdą viešą. — [19]*Apibarsčius... perplėšus... užsidėjus...* Visi tie ženklai turėjo liudyti apie mergaitės išniekinimą ir didelį jos nuliūdimą. — [20]*Jos gi brolis...* Broliai buvo laikomi įgimtais seserų globėjais. Plg Prad 34,13... Absalomas gal buvo pastebėjęs Amnono meilę Tamarai, todėl jis tuojau atspėja sesers raudojimo priežastį. Jis jai pataria tuo tarpu laikytis ramiai, kad geriau paslėptų savo sumanymą atkeršyti Amnonui ir sau palengvinti karališkojo sosto paveldėjimą. —

[22]Bet Absalomas nesikalbėjo su Amnonu nei piktuoju, nei geruoju,
nes Absalomas nekentė Amnono, dėl to, kad jis buvo apgėdinęs jo se-
serį Tamarą. [23]Dvejiems metams praslinkus atsitiko, kad buvo kerpamos
Absalomo avys Baalhasore, kurs yra prie Ephraimo, ir Absalomas pa-
sikvietė visus karaliaus sūnus. [24]Jis atėjo pas karalių ir jam tarė : Štai
kerpamos tavo tarno avys ; meldžiu, teateina karalius draug su savo
tarnais pas jojo tarną. [25]O karalius tarė : O ne, mano sūnau, neprašyk,
kad ateitumėm visi ir tave apsunkintumėm. Ir nors jis prašė privers-
tinai, karalius nenorėjo eiti, bet jį palaimino. [26]Tuomet Absalomas tarė :
Jei nenori ateiti, maldauju, teateina su mumis bent mano brolis Am-
nonas. O karalius jam tarė : Nėra reikalo, kad jis su tavim eitų. [27]Bet
Absalomas jį privertė, ir jis išleido su juo Amnoną ir visus karaliaus
sūnus

Absalomas gi buvo prirengęs tokį pokylį, kaip karaliaus pokylis.
[28]Be to, Absalomas buvo liepęs savo tarnams ir taręs : Žiūrėkite, kada
Amnonas bus pasigėręs ir jums pasakysiu : muškite jį ir nužudykite,
jūs nebijokite ; nes aš esu, kurs jums įsakau ; būkite stiprūs ir drąsūs
vyrai. [29]Absalomo tat tarnai padarė su Amnonu, kaip jiems buvo liepęs
Absalomas. O visi karaliaus sūnūs pakilę sėdo kiekvienas ant savo asi-
lėno ir pabėgo. [30]Jiems dar tebesant kelyje, Dovidą pasiekė gandas, ir
buvo pasakyta : Absalomas užmušė visus karaliaus sūnus, ir neliko iš
jų net nei vieno. [31]Tuomet karalius atsikėlė, perplėšė savo rūbus, ir puolė
ant žemės ; taipgi ir visi jo tarnai, kurie su juo buvo, perplėšė savo
drabužius. [32]Atsiliepdamas gi Dovido brolio Semaos sūnus Jonadabas
tarė : Tenemano mano valdovas karalius, būk visi karaliaus sūnūs esą
užmušti ; mirė vienas Amnonas, nes tai buvo Absalomo nutarta nuo
tos dienos, kurioje tas apgėdino jo seserį Tamarą. [33]Tegul tat mano
valdovas karalius neima į savo širdį to pasakymo : visi karaliaus sūnūs
užmušti, nes mirė vienas Amnonas

[34]Absalomas tuo tarpu pabėgo. Buvęs sargyboje tarnas pakėlė akis
ir pažvelgė, o štai daug žmonių artinosi aplinkiniu keliu šalia kalno. [35]Jo-
nadabas gi tarė karaliui : Štai čia yra karaliaus sūnūs ; atsitiko taip,

---

[21]*Tačiau nenorējo...* Antros eil dalies nēra ebr t ; ji paimta Vulgaton iš LXX ; tenai gi norēta paaiškinti, kodēl Dovidas nenubaudē Amnono, taip kaip reikalavo įstatymas /Kun 20,17/

[22]*Nesikalbējo su Amnonu* : apie sesers skriaudą, lyg kad jis būtų ja visai nesirūpinęs. — [23]*Buvo kerpamos...* Avių kirpimas buvo rytų kraštuose sujungtas su pasilinksminimais. Plg 1 Kar 25,7... — *Baalhasore.* Spējama, kad ta vieta buvo į šiaurryčius nuo Betelio. Ephraimo gi vardas čia reiškia ne Israēlio giminę, bet miestą, gal Ephroną. Plg 2 Kron 13,19. — [25]*Apsunkintumēm* : padarytumēm tau daug vargo ir išlaidų. — *Prašē priverstinai.* Rytiečių mandagumas reikalavo, kad tas pakvietimas būtų pakartotas keletą kartų. — *Palaimino* : linkēdamas viso labo. — [26]*Bent... Amnonas.* Vyriausis karaliaus sūnus turējo būti tēvo atstovu. Dovidas, ne tuojau sutikdamas išleisti Amnoną, gal jautē nelaimę. — [27]*Absalomas gi buvo prirengęs...* Šito sakinio nēra dabartiniame ebr t. — [28]*Nes aš esu, kurs...* Absalomas galējo manyti, kad jam buvo leidžiama užmušti Amnoną, kurs savo pasielgimu su Tamara buvo nusipelnęs pagal įstatymą mirties bausmę, arba kad jis, tapdamas sosto įpēdiniu, galēs apsaugoti savo tarnus nuo bausmēs, taip kaip buvo pasilikęs nuo jos laisvas Amnonas. — [29]*Asilēno.* Israēlio sūnums buvo uždrausta įstatymu auginti tokie gyvuliai kaip asilēnai /žr Kun 19, 19/ ; kadangi tačiau jie buvo labai tinkami naštoms, todēl juos gaben-

kaip tavo tarnas sakė. [36]Jam paliovus kalbėti, pasirodė ir karaliaus sū-
nūs ; o įėję jie pakėlė savo balsą ir ėmė verkti ; taipgi ir karalius ir
visi jo tarnai verkė ir labai raudojo. [37]Absalomas gi pabėgęs nuvyko pas
Gesuro karalių Amiudo sūnų Tolomajį. Taigi Dovidas raudojo savo sū-
naus per visas dienas. [38]Absalomas, pabėgęs ir atvykęs į Gesurą, buvo
tenai trejis metus. [39]Dovidas tuo tarpu liovėsi persekojęs Absalomą, nes
buvo nusiraminęs dėl Amnono žuvimo

14. [1]Sarvijos sūnus Joabas, suprasdamas, kad karaliaus širdis pa-
linkusi prie Absalomo, [2]siuntė į Tekuą, ėmė iš ten išmintingą moteriškę
ir jai tarė : Apsimesk nuliūdusia, apsivilk gedulo drabužiu ir nesitepk
aliejumi, kad būtumei tarsi moteriškė jau ilgą laiką apraudanti numi-
rėlį ; [3]įeisi pas karalių ir jam kalbėsi tokiuos žodžius. Ir Joabas įdėjo
jai į burną žodžius

[4]Taigi Tekujietė moteriškė, įėjus pas karalių, parpuolė prieš jį ant
žemės, išreiškė pagarbą ir tarė : Gelbėk mane karaliau. [5]O karalius jai
tarė : Kokį turi reikalą ? Ji atsakė : Vargas man, esu moteriškė našlė,
nes mano vyras mirė. [6]Tavo tarnaitė turėjo du sūnu, kuriuodu susivai-
dijo tarp savęs lauke, ir nebuvo kas būtų galėjęs juos sudrausti, ir vienas
užgavo kitą ir jį užmušė. [7]Ir štai visa giminė, sukilus prieš tavo tar-
naitę, sako : Duok tą, kurs užmušė savo brolį, kad jį užmuštumėm už
jo brolio gyvybę, kurį jis užmušė, ir kad sunaikintumėm tėvonį ; ir
jie ješko užgesinti man likusią kibirkštėlę, kad neliktų mano vyrui vardo
ir palikuonių žemėje. [8]Karalius tarė moteriškei : Eik į savo namus, o
aš duosiu apie tave paliepimą. [9]Bet Tekujietė moteriškė tarė karaliui :
Ant manęs tebūna mano valdove, karaliau, neteisybė, ir ant mano tėvo
namų, karalius gi ir jo sostas tebūna be kaltės. [10]O karalius tarė : Kas
tau prieštaraus, atvesk jį pas mane, ir jis daugiau tavęs nepalies. [11]Ji

davo iš kitur /plg Ez 27,14/ ; naudodavosi jais tik žymesnieji Israēlaičiai. — [32]*Jonadabas.* Plg aug 3 e

[34]*Buvęs sargyboje tarnas* : kurs buvo pastatytas laukti grįžtančių karaliaus sūnų. — *Aplinkiniu keliu.* Ebr t : *keliu jo užpakalyje.* Ką reiškia tas pasakymas, neaišku, nes nežinia, kur sargas buvo pastatytas. — [37]*Tolomajį.* Tolomajis buvo Absalomo motinos Maakhos tēvas. Plg aug 3,3. — *Per visas dienas* : kasdien, kolei užmuštojo sūnaus atminimas tebebuvo gyvas Dovido širdyje. [39]*Dovidas tuo tarpu*... Laikas apmalšino Dovido skausmą ir draug sumažino jo rūstybę prieš užmušēją

14. [1]*Sarvijos sūnus Joabas*... Iš šito Joabo pasielgimo galima daryti išvadą, kad jis ir anksčiau mēgino išgauti iš Dovido Absalomui jo kaltēs dovanojimą. — *Prie Absalomo.* Ebr *'al 'Abšalom.* Nemaža aiškintojų verčia šituos žodžius taip : prieš Absalomą, — ir mano, kad atsinaujinusi Dovido rūstybē prieš Absalomą privertusi Joabą nebe asmeniškai kalbēti, bet siųsti pas karalių moteriškę ; ta taipgi rūstybē galima pigiau išaiškinti, kodēl ir sugrįžęs Jerusalēn Absalomas negalējo matyti tēvo veido net dvejis metus. — [2]*Tekuą.* Miestas Judo giminēs plote, apie dvi valandas kelionēs į pietryčius nuo Betliejaus. — [3]*Įdējo jai* : pamokē. — [7]*Kibirkštēlę* : paskutinį moteriškēs sūnų. Moteriškēs pasakojama istorija ne visai panaši į Absalomo atsitikimą ; bet visas dalykas reikējo gerai paslēpti, kad Dovidas nesuprastų iš karto ir padarytų nutarimą, kurį būtų galima atgręžti prieš jį patį. — [8]*Aš duosiu apie tave paliepimą.* Karalius žada apginti moteriškēs sūnų nuo keršintojų. Jo nutarimas visai teisingas, nes užmušimas buvo įvykęs ne patykojus, bet įsikarščiavime. — [9]*Ant manęs*... Jei būtų koki neteisybē tame, kad kraujas liks neatkeršintas, tą neteisybę moteriškē pasi-

tarė : Karalius teatsimena Viešpatį, savo Dievą, kad nedaugėtų giminaičiai, kurie keršytų už kraują, ir kad neužmuštų mano sūnaus. Jis atsakė : Kaip Viešpats gyvas, nei plaukas nenukris tavo sūnui nuo galvos
[12]Moteriškė tad tarė : Tebūna valia tavo tarnaitei pasakyti mano
valdovui karaliui dar žodį. Jis atsakė : Kalbėk. [13]Moteriškė jam tarė :
Ez 18,32 ; 33,11 Kodėl sumanei tokį dalyką prieš Dievo tautą, ir kodėl karalius ištarė
tokį žodį, kad nusideda nesugrąžindamas atgal savo išvarytojo ? [14]Mes
visi mirštame ir krentame žemėn kaip vanduo, kurs nebegrįžta ; ir Dievas nenori, kad žūtų siela, bet jis svarsto mąstydamas, kad nežūtų visiškai atmestasis. [15]Dabar tat aš atėjau, kad kalbėčiau mano valdovui
karaliui tą žodį, čia pat esant tautai. Ir tavo tarnaitė tarė : Kalbėsiu
karaliui, bene patenkins karalius savo tarnaitės prašymą. [16]O karalius
išklausė, kad išlaisvintų savo tarnaitę iš rankų visų, kurie norėjo išnaikinti iš Dievo tėvonystės mane ir mano sūnų draug. [17]Tegul tat tavo
tarnaitė sako, kad mano valdovo karaliaus žodis būtų įvykdytas kaip auka. Nes mano valdovas, karalius, kaip Dievo angelas, taip kad jis nepakrutinamas nei palaiminimu, nei prakeikimu ; todėl ir Viešpats, tavo Dievas, yra su tavim
[18]Tuomet karalius atsiliepdamas, tarė moteriškei : Neslėpk nuo manęs dalyko, kurio tavęs klausiuos. Moteriškė gi jam atsakė : Kalbėk mano
valdove, karaliau ! [19]Karalius tarė : Ar ne Joabo ranka yra su tavim
visuose šituose dalykuose ? Moteriškė atsakė ir tarė : Vardan tavo gyvybės palaikymo, mano valdove, karaliau ; nei kairėje, nei dešinėje nėra nieko iš viso to, ką kalbėjo mano valdovas, karalius ; nes tavo tarnas Joabas pats man įsakė, ir jis pats įdėjo į tavo tarnaitės burną visus
šituos žodžius. [20]Joabas tai man įsakė, kad duočiau šitam dalykui kitokią išvaizdą ; tu gi, mano valdove, karaliau, esi išmintingas, kaip Dievo angelas turi išminties, kad suprastumei visa ant žemės. [21] Tuomet
karalius tarė Joabui : Štai permaldautas vykdau tavo žodį ; eik tad ir

---

ryžus imti sau. Likusiam gi gyvam sūnui ji nori išgauti visišką kaltēs dovanojimą. — *Jo sostas* : jo viešpatavimas. — [11]*Karalius teatsimena...* Moteriškē nori, kad karalius savo pažadējimą patvirtintų priesaika, ką jis tuojau ir padaro. — *Kad nedaugētų giminaičiai.* Ebr t reiktų išversti truputį kitaip : kad kraujo keršintojas nepadidintų prapulties ir kad jis nesunaikintų mano sūnaus. — [13]*Kodēl sumanei...* Dabar moteriškē kreipia karaliaus dēmesį tiesiog į jo paties pasielgimą su nusikaltusiu Absalomu. — *Prieš tautą.* Žuvus Amnonui Absalomas tapo vyriausiuoju Dovido sūnumi, todēl buvo laikomas jo įpēdiniu ir būsimu Israēlio karaliumi. — *Kodēl karalius ištarē.* Ebr t : ir karalius, išreiškęs tą mintį, yra kaip nusidējēlis, nes jis nenori sugrąžinti to, kurs buvo atstumtas. — [14]*Mes visi mirštame...* Netikrumas ir trumpumas žmogaus gyvenimo reikalauja, kad mes greitai dovanotumēm kaltes. — *Kurs nebegrįžta.* Ebr t : *kurs nebesurenkamas,* t y nebegali būti surinktas. — [15]*Dabar tat...* Moteriškē vēl grįžta prie savo pavojuje esančio sūnaus, bet jos žodžiai tinka ir Absalomo atsitikimui. — *Čia pat esant tautai* : akivaizdoje karaliaus rūmų valdininkų, tarp kurių buvo ir Joabas. Plg žem 21.22 eil. Ebr t reiktų kitaip išversti : *nes žmonēs mane išgąsdino.* — [16]*Iš Dievo tēvonystēs* : iš išrinktosios tautos. — [17]*Tegul tat tavo...* Ebr t : " *tavo tarnaitē pasakē sau : tegul mano valdovo karaliaus žodis man būna ramybē,* " /*m^e nukhah*/, t y, tegul mane nuramina. — *Nepakrutinamas, nei...* Ebr t : *kad išgirstų kas gera ir kas pikta,* t y, kad klausytų visokių prašymų ir padētų nelaimingiesiems

[18]*Tuomet karalius...* Dovidas pagaliau atspēja, kad visas moteriškēs užtarimas surengtas Joabo. — [19]*Nei*

pašauk atgal jaunikaitį Absalomą. [22]O Joabas parpuolęs savo veidu ant
žemės išreiškė pagarbą ir palaimino karalių. Paskui Joabas tarė: Šian-
dien tavo tarnas suprato, jog radau malonės tavo akyse, mano valdove,
karaliau, nes tu įvykdei savo tarno žodžius
[23]Taigi Joabas kėlėsi, nuėjo į Gesurą ir atvedė Absalomą Jerusalėn.
[24]Karalius gi tarė: Tegrįžta į savo namus, bet mano veido tenemato.
Taip Absalomas sugrįžo į savo namus ir nematė karaliaus veido. [25]Nebu-
vo gi visame Israėlyje taip gražaus vyro, kaip Absalomas, nei taip dai-
laus; nuo kojos pado iki viršugalviui nebuvo jame jokios kliaudos. [26]O
kai kirpdavosi plaukus, /kirpdavosi gi vieną kartą metuose, nes plaukai
buvo jam apsunkinimas/, jo galvos plaukai sverdavo du šimtu siklių,
skaitant viešu svarsčiu. [27]Absalomui gimė trys sūnūs ir viena duktė var-
du Tamara, dailios išvaizdos. [28]Absalomas pasiliko Jerusalėje dvejus me-
tus nematydamas karaliaus veido
[29]Taigi jis siuntė pas Joabą, kad jį siųstų pas karalių, bet tasai
nenorėjo pas jį ateiti. O kai buvo nusiuntęs antrą kartą, ir tasai vėl
nenorėjo pas jį ateiti, [30]jis tarė savo tarnams: Žinote Joabo dirvą ša-
lia mano dirvos, kurioje pjautini miežiai; eikite tat ir ją padegkite.
Taigi Absalomo tarnai padegė javus. O Joabo tarnai atėjo perplėšę savo
drabužius ir tarė: Absalomo tarnai nudegino lauko dalį. [31]Tuomet Joa-
bas atsikėlė, atėjo pas Absalomą į jo namus ir tarė: Kodėl tavo tar-
nai padegė mano javus? [32]Absalomas atsakė Joabui: Aš siunčiau pas
tave, melsdamas ateiti pas mane, kad tave siųsčiau pas karalių ir kad
jam sakytumei: kam aš atėjau iš Gesuro? Geriau man buvo tenai būti;
maldauju tat malonės matyti karaliaus veidą; o jei jis atsimena mano
neteisybę, teužmuša mane. [33]Taigi Joabas, įėjęs pas karalių, visa jam
pasakė. Tuomet Absalomas buvo pašauktas, įėjo pas karalių ir puolė
prieš jį kniūbsčias ant žemės, o karalius pabučiavo Absalomą

15. [1]Po to Absalomas įsigijo sau vežimų ir raitelių, ir penkias de-
šimtis vyrų, kurie turėjo jo priešakyje vaikščioti. [2]Ir rytą atsikeldamas
Absalomas stovėdavo prie vartų angos ir kiekvieną vyrą, kurs turėdavo

---

kairēje, nei... t y, tu, o karaliau, atspējai tiesą. — [20]*Kad duočiau*: kad prilyginimu įvaizdinčiau tavo, o karaliau, pasielgimą su Absalomu. — [21]*Permaldautas.* To ž nēra ebr t. — [22]*Šiandien tavo tarnas...* Joabas regimai mēgino ir anksčiau suderinti Dovidą su Absalomu

[24]*Bet mano veido...* Dovido suteikta malonē buvo nepilna; tai davē progą žymiai padidēti Absalomo piktumui ir naujoms Dovido nelaimēms. — [26]*Sverdavo du šimtu siklių.* Šventyklinis siklis svērē 14,2 gr, todēl visi plaukai turējo sverti 2,84 kg; bet nēra tikrai žinoma, koks buvo « karališkojo siklio », kurs minimas ebr t, svoris, ir ar jis buvo lygus šventykliniam sikliui. Kaikurie pagaliau aiškintojai mano, kad čia kalbama apie plaukų kainą, o ne apie jų svorį. —

[27]*Trys sūnūs.* Jie mirē tikriausiai visai jauni

[29]*Nenorējo pas jį ateiti.* Joabas gal manē, kad jis gana padaręs dēl Absalomo ir bijojo užtraukti sau karaliaus rūstybę. — [30]*O Joabo...* šitų ž iki eil galui nēra dabartiniame ebr t. — [33]*Karalius pabučiavo...* Tai buvo tobulo susiderinimo ženklas

d/ *Absalomo maištas ir mirtis*

15,1--18,33. Absalomas piktai pasinaudodamas savo tēvo gerumu, patraukia savo pusēn Israēlaičių dalį ir sukelia prieš Dovidą maištą /15,1-12/. Nusigandęs Dovidas palieka Jerusalę ir bēga prie Jordano /15,13-37/, bēgantį gi karalių paniekina Sauliaus šalininkai /16,1-15/. Tuo tarpu Absalomas atvyksta Jerusalēn ir daro didžiausią neteisybę savo tēvui /16,

reikalą eiti į karaliaus teismą, Absalomas šaukdavos pas save ir sakydavo: Iš kurio tu miesto? Tasai atsakydamas tardavo: Aš, tavo tarnas, iš vienos Israėlio giminių. 3O Absalomas jam atsakydavo: Man regisi tavo šnekos geros ir teisingos; bet nėra kas tave išklausytų karaliaus pastatytas. Ir Absalomas pridurdavo: 4Kas pastatys mane teisėju žemėje, kad ateitų pas mane visi, kurie turi reikalą, ir kad aš teisčiau teisingai? 5Bet ir kai prisiartindavo prie jo žmogus, kad jį pasveikintų, jis ištiesdavo savo ranką ir apkabinęs bučiuodavo jį. 6Taip jis darė kiekvienam iš Israėlio ateinančiam į teismą, kad būtų karaliaus išklausytas, ir traukė prie savęs Israėlio vyrų širdis

7Praslinkus gi keturioms dešimtims metų, Absalomas tarė karaliui Dovidui: Eisiu ir atitesėsiu savo įžadus, kuriuos esu padaręs Viešpačiui Hebrone. 8Nes tavo tarnas, būdamas Sirijos Gesure, žadėte pasižadėjo ir tarė: Jei Viešpats parves mane atgal į Jerusalę, aš aukosiu Viešpačiui. 9O karalius Dovidas jam tarė: Eik ramybėje. Taigi jis atsikėlė ir išėjo Hebronan. 10Absalomas išsiuntė į visas Israėlio gimines žvalgus, sakydamas: Tuojau, kai tik išgirsite trimito skardą, tarkite: Absalomas karaliauja Hebrone. 11Su Absalomu iškeliavo taipgi du šimtu vyrų, pašauktų iš Jerusalės, kurie ėjo nieko pikto nemanydami ir dalyko visai nežinojo. 12Absalomas pasikvietė taipgi Dovido patarėją Gilonietį Akhitophelį iš jojo Gilono miesto. O kada jis atnašavo aukas, sąmokslas pasidarė galingas, ir žmonių būrys, susirenkąs prie Absalomo, ėjo didyn

13Tuomet atėjo pasiuntinys pas Dovidą ir tarė: Visas Israėlis seka visa širdimi Absalomą, 14O Dovidas tarė savo tarnams, buvusiems su juo Jerusalėje: Kelkitės, bėgkime, nes mums nebus išsigelbėjimo nuo Absalomo veido; skubėkite išeiti, kad kartais atėjęs neužpultų mūsų ir neatvestų ant mūsų prapulties ir neišžudytų miesto kalavijo ašmenimis. 15Karaliaus tarnai jam tarė: Visa, ką mūsų valdovas, karalius, įsakys, mes, tavo tarnai, mielai įvykdysime

---

16-23/. Paklausęs Dovido šalininko Khusajo patarties, jis ne tuojau vejasi savo tēvą /17,1-14/; tuo gi tarpu Khusajo pasiuntiniai praneša apie Absalomo sumanymus Dovidui, kurs pasitraukia į anapus Jordano, taipgi ir Absalomas pereina per Jordaną ir puola savo tēvą /17,15-29/, bet Joabas jį nugali ir užmuša /18,1-15/, o Dovidas aprauda /18,16-33/

15. 1*Po to Absalomas...* Kai Dovidas buvo jau visai susiderinęs su Absalomu, jis atsilygino bjauriu nedēkingumu ir tuojau ēmē rengtis įvykdyti savo sumanymus. — *Vežimų ir raitelių.* Ebr t: vežimą ir arklius. — *Vaikščioti.* Anot ebr t: bēgioti. — 2*Prie vartų angos*: prie karaliaus rūmų. Absalomas gudriai stengēsi atitraukti žmonių širdis nuo Dovido ir sujieškoti sau šalininkų. — 5*Kad jį pasveikintų*: kad prieš jį nusilenktų, parpuldami rytiečių papročiu kniūbsti ant žemēs

7*Keturioms dešimtims.* Tas skaičius aiškiai klaidingas, nes Dovidas viešpatavo viso tik keturias dešimtis metų; todēl reikia skaityti su kitais vertimais: k e t v e r i e m s. — *Hebrone.* Hebronas buvo pirmoji Dovido sostinē; kolei dar nebuvo pastatyta Jerusalēs šventykla, aukos buvo daromos įvairiose vietose, kurios buvo pažymētos kuria nors ypatinga Dievo malone ar apsireiškimu. Plg 1 Kar 20,6. — 10*Išsiuntē... žvalgus.* Kad slapčia ištirtų tautos nuotaiką ir rinktų Absalomui šalininkų. — 11*Du šimtu...* Buvo tai matomai žymesni Jerusalēs gyventojai. — 12*Gilono miesto*: Judo kalnuose. Plg Još 15,51

13*Seka visa širdimi...* Ebr t: Israēlio žmonių širdis /nukrypo/ paskui Absalomą. — 14*Kelkitēs, bēgkime...* Dovidas bēga ne aklos baimēs apimtas, nes dar neperējęs per Jordaną jis duoda įsakymų, kurie turi jam palengvinti kovą su maištininkais. —

[16]Taigi karalius ir visi jo namiškiai išėjo pėsti, o namų sergėti ka-
ralius paliko dešimtį moteriškių gulovių. [17]Išėję gi pėsti karalius ir visas
Israėlis sustojo toli nuo namų. [18]Visi jo tarnai ėjo draug su juo, o Ke-
retiečių ir Pheletiečių būriai ir visi stiprūs kovotojai Getiečiai, šeši šim-
tai vyrų, kurie kaip pėstininkai buvo atėję paskui jį iš Geto, ėjo pirm
karaliaus. [19]Tuomet karalius tarė Getiečiui Etajui : Kodėl eini draug su
mumis ? Grįžk ir gyvenk su karaliumi, nes tu esi svetimšalis ir išėjai
iš savo krašto. [20]Vakar atėjai, o šiandien būtumei priverstas išeiti su
mumis ? Aš gi eisiu, kur turiu eiti. Grįžk ir vesk atgal su savim savo
brolius, o Viešpats pasielgs su tavim pagal mielaširdystę ir ištikimybę,
nes tu parodei meilę ir ištikimybę. [21]Bet Etajis atsakė karaliui ir tarė :
Kaip Viešpats gyvas ir gyvas mano valdovas, karalius, kurioje nors vie-
toje būsi tu, mano valdove, karaliau, ar tektų mirti, ar gyvam likti,
ten bus ir tavo tarnas. [22]Tuomet Dovidas tarė Etajui : Eikš ir pereik.
Taip perėjo Getietis Etajis ir visi su juo buvusieji vyrai ir likusi dau-
gybė. [23]Ir visi verkė dideliu balsu, ir visa tauta ėjo priešakin. Taipgi
karalius perėjo per Kedrono upelį, ir visi žmonės ėjo keliu, vedančiu
į tyrumą

[24]Atėjo taipgi ir kunigas Sadokas ir draug su juo visi levitai, neš-
dami Dievo sandoros skrynią, ir jie padėjo Dievo skrynią ; ir Abiataras
ėjo augštyn, kolei nepraėjo visi žmonės, kurie buvo išėję iš miesto.
[25]Tuomet karalius tarė Sadokui : Nugabenk atgal Dievo skrynią į miestą ;
jei rasiu Viešpaties akyse malonę, jis sugrąžins mane atgal ir parodys
man ją ir savo padangtę. [26]Jeigu gi man tars : Nepatinki, aš esu pasi-
ryžęs ; tedaro, kas tinka jojo akivaizdoje. [27]Toliau karalius tarė kunigui
Sadokui : O, regintysis ! Grįžk į miestą ramybėje, ir tavo sūnus Akhi-
maas ir Abiataro sūnus Jonatas, judviejų sūnūs tebūna draug su ju-
dviem. [28]Štai aš pasislėpsiu tyrumos lygumose, kolei neateis nuo jūsų
žinia ir duos man nurodymų. [29]Taigi Sadokas ir Abiataras nugabeno
Dievo skrynią atgal į Jerusalę, ir ji tenai pasiliko

[30]Dovidas gi kilo augštyn į Alyvų kalną, eidamas ir verkdamas ;
jis ėjo plikom kojom su apgaubta galva ; taipgi ir visa su juo buvusi

---

[16]*Visi jo namiškiai* : Visa karaliaus šeimyna ir jo rūmų valdininkai. — [17]*Toli nuo namų*. Ebr t : prie tolimojo */merkhaq/* namo ; — gal prie paskutinių Jerusalēs namų, šiapus Kedrono ir Alyvų kalno. Čia Dovidas žiūrējo, kas su juo laikosi, ir tvarkē eiseną : namiškius sustatē aplink save, rinktinius kareivius išsiuntē priešakin ; jis gal labiau bijojo gyventojų tų vietų, per kurias turējo bēgti, negu besiartinančios iš užpakalio Absalomo kariuomenēs. — [19]*Etajui*. Jis buvo Getiečių būrio vadas. — *Su karaliumi* : su Absalomu. Dovidas laiko save nebeturinčiu sosto. — [20] *Nes tu parodei*... Tie ž Vulg priedas. — [22]*Pereik* : Kedrono slēnį. — [23]*Per Kedrono upelį*. Ebr *Kidron, juodasis*. Taip buvo vadinama gana gilus slēnys ir upelis, dažniausiai sausas, tarp Jerusalēs ir Alyvų kalno. Dabar jį paprastai vadina Juozapato slēniu. — *Į tyrumą* : į šiaurinę Judo tyrumos dalį, esančią į rytus nuo Jerusalēs

[24]*Ējo augštyn* : šlaitu į Alyvų kalną. Abiataras gal ējo sandoros skrynios priešakyje ir buvo sustojęs, praleisdamas pro šalį Dovido kariuomenę ; jam gi sustojus, ir levitai buvo pastatę sandoros skrynią. — [25]*Nugabenk atgal*... Dovidas visai pasiduoda Dievo valiai ; jis nenori, kad jį lydētų vyriausis kunigas su ephodu ; sugrąžina jis ir sandoros skrynią, kad tas žemiškas Yahvēs sostas nebūtų pažemintas draug su bēgančiu karaliumi, ir kad prie jo daromos aukos nesiliautų. — [27]*O, regintysis*. Ebr t gal reiktų išversti taip : *Veizdēk*. — *Grįžk*... Kunigai bus naudin-

tauta ėjo augštyn su apdengtomis galvomis ir raudodami. [31]Dovidui gi
buvo pranešta, kad ir Akhitophelis esąs draug su Absalomu sąmoksle,
ir Dovidas tarė: Maldauju, Viešpatie, sukvailink Akhitophelio patartį.
[32]O užeinant Dovidui ant kalno viršaus, kur jis turėjo pagarbinti Vieš-
patį, štai jį pasitiko Arakhietis Khusajis, perplėštais drabužiais ir žemių
pilna galva. [33]Dovidas jam tarė: Jei eisi kartu su manim, būsi man
apsunkinimas, [34]o jei sugrįši į miestą ir tarsi Absalomui: Esu tavo tar-
nas, karaliau; kaip buvau tavo tėvo tarnas, taip būsiu tavo tarnas, tu
nieku paversi Akhitophelio patartį. [35]Turi gi su savim du kunigu Sado-
ką ir Abiatarą, ir kiekvieną žodį, kurį išgirsi iš karaliaus namų, pasa-
kysi kunigams Sadokui ir Abiatarui. [36]Su jais yra du jų sūnūs: Sadoko
sūnus Akhimaas ir Abiataro sūnus Jonatas; per juodu siųsite man kiek-
vieną žodį, kurį išgirsite. [37]Taigi Dovido prieteliui Khusajui sugrįžtant
į miestą, taipgi Absalomas įėjo Jerusalėn

16. [1]Kai Dovidas buvo truputį paėjęs kalno viršūne, pasirodė jam
priešais Miphiboseto tarnas Siba su dviem asilais, apkrautais dviem šim-
tais duonų, šimtu džiovintų vynuogių ryšelių, šimtu figų piragėlių ir
vyno rauktine. [2]Karalius tarė Sibai: Kam tie daiktai? Siba atsakė:
Asilai karaliaus namiškiams joti, duonos ir piragėliai tavo tarnams val-
Žem 19,27 gyti, vynas gi gerti, jei kas pails tyrumoje. [3]Karalius dar tarė: Kur
tavo valdovo sūnus? Siba gi atsakė karaliui: Pasiliko Jerusalėje, saky-
damas: Šiandien Israėlio namai man sugrąžins mano tėvo karalystę.
[4]Tuomet karalius tarė Sibai: Tau tegul pridera visa, kas buvo Miphi-
boseto. Siba tarė: Meldžiu, kad rasčiau malonę tavo akivaizdoje, mano
valdove, karaliau

3 Kar 2,8 [5]Taigi karalius Dovidas atėjo iki Bahurimui, ir štai ėjo iš ten vyras
iš Sauliaus namų giminės, Gėros sūnus, vardu Semėjis; jis prisiartino
ir eidamas keikėsi, [6]ir mėtė į Dovidą ir į visus karaliaus Dovido tar-
nus akmenimis; visa gi tauta ir visi kovotojai ėjo šalia karaliaus, vieni
dešinėje, o kiti kairėje. [7]Semėjis gi, keikdamas karalių, taip kalbėjo:
Išeik, išeik, kraujo žmogau ir Belialio žmogau. [8]Viešpats tau atsilygins
už visą Sauliaus namų kraują; kadangi tu užuot jo įsiveržei į karalystę,
o Viešpats davė karalystę į tavo sūnaus Absalomo rankas; ir štai ne-

---

gesni karaliui pasilikdami Jerusalėje, nes galės atsiųsti jam žinių apie Absalomo sumanymus. — [28]*Lygumose*: Jordano slėnyje

[30]*Alyvų kalną.* Yra tai labai gražus kalnelis /800 metrų augštas/ į rytus nuo Jerusalės už Kedrono slėnio. — *Apgaubta galva.* Buvo tai taipgi didelio nuliūdimo ir nelaimės ženklas. — [31]*Sukvailink*: paversk niekais. Akhitophelio nedėkingumas buvo labai skaudus Dovidui, o be to, jis savo patarimais galėjo labai sustiprinti priešus. Plg žem 16,23. — [32]*Kur jis turėjo...* Ebr t reiktų išversti taip: K u r g a r b i n d a v o V i e š p a t į. Gal tenai buvo vieta senovės laikais paskirta Dievui garbinti. — *Khusajis.* Buvo tai Dovido bandžius ir patarėjas. Jis gal buvo jau senas ir nebetiko Dovidui kaip kareivis, bet galėjo jam gerai patarnauti sugrįžęs į Jerusalę. — [37]*Absalomas įėjo...* Gal tą pačią dieną, kurią išbėgo Dovidas

16. [1]*Su dviem asilais.* Ebr t: su dviem pabalnotais asilais. — [2]*Namiškiams...* Siba sako, kad dovanos paskirtos karaliaus palydovams, nes jis nedrįsta siūlyti jų pačiam karaliui. [3]*Kur tavo valdovo sūnus.* Miphibosetas buvo Jonato sūnus, o Sauliaus vaikaitis. Plg aug 9,9. — *Pasiliko Jerusalėje...* Siba, norėdamas laimėti kuo daugiausiai, apmeluoja Miphibosetą, kurs juk iš Absalomo maišto negalėjo tikėtis jokio pelno

[5]*Iki Bahurimui.* Plg aug 3,16. — [6]*Mėtė... akmenimis*: ne kad jais už-

laimės tave spaudžia, nes tu esi kraujo žmogus. [9]Sarvijos gi sūnus Abi-
sajis tarė karaliui: Kodėl tas pastipęs šuo keikia mano valdovą, kara-
lių? Eisiu ir nukirsiu jam galvą. [10]Bet karalius tarė: Kas yra bendra
tarp manęs ir jūsų, Sarvijos sūnūs? Palikite jį keiktis; nes Viešpats
jam įsakė keikti Dovidą, ir kas drįs įsakyti: kodėl jis taip padarė?
[11]Karalius dar tarė Abisajui ir visiems savo tarnams: Štai mano sū-
nus, kurs yra gimęs iš mano kūno, ješko mano gyvybės, tai kaip gi
labiau Jeminio sūnūs? Palikite jį keiktis pagal Viešpaties įsakymą; [12]gal
Viešpats pažvelgs į mano suspaudimą ir atsilygins man Viešpats geru
už tą šios dienos keiksmą. [13]Taigi Dovidas ėjo keliu ir draug su juo
jo palydovai; o Semėjis ėjo ties juo kalno nugara, keikdamas, mėty-
damas į jį akmenis ir barstydamas žemes. [14]Taip tat karalius ir draug
su juo visa tauta atėjo nuvargę ir tenai pasilsėjo

[15]Absalomas gi ir visi jo žmonės įėjo Jerusalėn; taipgi ir Akhito-
phelis buvo su juo. [16]O Dovido prietelis Arakhietis Khusajis, atėjęs pas
Absalomą, jam kalbėjo: Sveikas, karaliau; sveikas, karaliau. [17]Absalo-
mas jam tarė: Tai toks tavo dėkingumas tavo prieteliui? Kodėl neė-
jai draug su savo prieteliu? [18]Khusajis atsakė Absalomui: O, ne; nes
aš būsiu to, kurį išrinko Viešpats, ir visa šita tauta ir visas Israėlis,
ir su tuo aš pasiliksiu. [19]Dar ir tai sakysiu: Kam gi aš tarnausiu? Ar
ne karaliaus sūnui? Kaip buvau klusnus tavo tėvui, taip klausysiu ir
tavęs. [20]Po to Absalomas tarė Akhitopheliui: Apsvarstykite, kas mums
reikia daryti? [21]O Akhitophelis tarė Absalomui: Įeik pas tavo tėvo
guloves, kurias jis paliko namų sergėti, kad visam Israėliui išgirdus,
jogei išniekinai savo tėvą, sustiprėtų esančiųjų draug su tavim rankos.
[22]Taigi jie ištiesė Absalomui padangtę ant stogo, ir jis įėjo pas savo Aug 12,11
tėvo guloves viso Israėlio akivaizdoje. [23]Akhitophelio gi patarimas, kurį
jis duodavo tose dienose, buvo taip branginamas, lyg kad kas būtų
teiravęsis Viešpaties; taip buvo vertinamas kiekvienas Akhitophelio pa-
tarimas, tiek jam esant su Dovidu, tiek esant su Absalomu

17. [1]Taigi Akhitophelis tarė Absalomui: Išsirinksiu sau dvylika
tūkstančių vyrų ir pakilęs vysiuos šią naktį Dovidą; [2]puolęs jį /kadangi

---

gautų, bet taip reikšdamas savo paniekinimą. — *Kovotojai.* Ebr *gibborim,* karžygiai. — [8]*Už visą Sauliaus namų kraują.* Semējis laiko Dovidą Sauliaus šeimynos žuvimo kaltininku

[9]*Pastipęs šuo.* Taip išreiškiamas didelis paniekinimas. — *Eisiu.* Ebr t: *pereisiu.* Semējis regimai buvo už slēnio. — [10]*Kas yra bendra...* t y, aš anaiptol negaliu jums pritarti. — *Sarvijos sūnūs.* Ne tik Abisajis, bet ir Joabas norējo nubausti Semējį. — *Viešpats jam įsakē*: Viešpats taip tą dalyką sutvarkē. Karalius visame mato baudžiančią Dievo ranką ir nuolankiai pasiduoda visoms nelaimēms. — [11]*Jēminio*: Benjamino giminēs

[16]*Sveikas, karaliau.* Tikriau: Tegyvuoja karalius. — [17]*Tai toks...* Absalomas, nors džiaugiasi Khusajo atsiradimu tarp jojo šalininkų, bet atsiliepia į jį ne be ironijos. Khusajis gi, viltaviliaudamas Absalomui nori geriau paslēpti tikras savo mintis. — [20]*Apsvarstykite.* Absalomas atsiliepdamas daugiskaitoje, daro ir Khusajį savo patarēju, bet tasai tuo tarpu savo nuomonēs nereiškia. — [21]*Sustiprētų esančiųjų.* Pasisavinimas buvusiojo karaliaus šeimynos buvo ženklas paimtos valdžios, o draug ir visiško nugalējimo. Už tokią kaip Absalomo paleistuvystę įstatymas skyrē mirties bausmę. Žr Kun 18,8. — [22]*Ant stogo...* Žr aug 11,2. Taip buvo įvykdyta pranašystē parašyta aug 12,11

17. [1]*Vysiuos šią naktį...* Akhitophelio patartis buvo be abejo gera Absalomo reikalams, nes nusiminęs

jis nuvargęs ir bejėgis/, aš sumušiu jį; o pabėgus visai su juo esančiai
tautai, užmušiu paliktą karalių. [3]Ir atvesiu atgal visą tautą, kaip pa-
prastai grįžta vienas žmogus; nes tu jieškai tik vieno vyro, ir visa
tauta bus ramybėje. [4]Jo žodžiai patiko Absalomui ir visiems Israėlio
vyresniesiems
[5]Tačiau Absalomas tarė: Pašaukite Arakhietį Khusajį ir paklau-
sykime, ką taipgi jis pasakys. [6]Kuomet Khusajis atėjo pas Absalomą,
Absalomas jam tarė: Štai ką kalbėjo Akhitophelis; ar mes turime taip
daryti, ar ne? Ką tu patari? [7]O Khusajis tarė Absalomui: Patartis,
kurią šį kartą davė Akhitophelis, negera. [8]Ir Khusajis dar pridūrė: Tu
žinai, kad tavo tėvas ir su juo esantieji vyrai labai drąsūs, ir kad jų
širdis apkartusi; taip pat kaip lokienė dūksta miške, kada jos jaunikliai
pagauti, taipgi tavo tėvas yra kovotojas ir negaiš su savo žmonėmis.
[9]Gal dabar jis pasislėpęs daubose, ar kurioje kitoje jam patikusioje vie-
toje; o kritus kam nors vienam pradžioje, apie tai išgirs, ir kas tik
bus išgirdęs, sakys: Smūgis sutiko tautą, kuri ėjo paskui Absalomą.
[10]Tuomet ir drąsiausis, kurio širdis kaip liūto, bus apimtas baimės;
nes visa Israėlio tauta žino tavo tėvą esant drąsiausį ir visus su juo
esančius stiprius. [11]Bet štai koki patartis man rodosi gera: Tesusirenka
prie tavęs visas Israėlis nuo Dano iki Bersabėjai, kaip nesuskaitomos
smiltys, ir tu būsi jų viduryje; [12]mes pulsime jį, kurioje tik vietoje
bus atrastas, ir apsiausime jį, kaip kad rasa krenta ant žemės, ir nepa-
liksime iš esančių su juo vyrų net nė vieno. [13]O jei jis bus įėjęs į kurį
miestą, visas Israėlis apsuks tą miestą virvėmis ir jį įtrauksime į upę,
kad nebeliktų iš jo net nė vieno akmenėlio. [14]Tuomet Absalomas ir visi
Israėlio vyrai tarė: Arakhiečio Khusajo patarimas geresnis už Akhito-
phelio patartį. Taip Viešpaties valia buvo nieku paverstas naudingas
Akhitophelio patarimas, kad Viešpats atvestų ant Absalomo nelaimę
[15]Po to Khusajis tarė abiem kunigam, Sadokui ir Abiatarui: Taip
ir taip buvo pataręs Akhitophelis Absalomui ir Israėlio vyresniesiems,
aš gi tokią daviau patartį. [16]Dabar tat siųskite greitai ir praneškite
Dovidui, sakydami: Nepasilik šią naktį tyrumos lygumose, bet pereik

---

Dovidas vargu ar būtų galėjęs drąsiai gintis. — [3]*Atvesiu atgal...* Ebr t, kurs šitoje vietoje ne visur tikras, mintis yra toki: Visos tautos sugrįžimas prie Absalomo pridera nuo vieno žmogaus, Dovido. Jam žuvus visi klausys Absalomo. Akhitophelis matomai laiko tik Absalomą tikru karaliumi, Dovidą gi maištininku

[5]*Pašaukite Arakhietį...* Dovido patarėjas ir bandžius, girdamas Absalomą, buvo įsigijęs jo pasitikėjimą. — [7]*Kurią šį kartą...* Kad labiau įtikintų Absalomą, Khusajis apsimeta pritariąs pirmajam Akhitophelio patarimui /aug 16,21/ ir tik sakosi negalįs pagirti antrojo. — [8]*Kovotojas*: todėl žino, koks kariavimo būdas jam geriausis ir ko reikia saugotis, kad būtų galima netikėtai jį užklupti. — [9]*Kurioje kitoje... vietoje*: kuri žmonių rankomis sustiprinta. — *Jam patikusioje.* To ž nėra ebr t. — *Kritus kam nors...* Mažiausis nepasisekimas pradžioje gali labai pakenkti Absalomo reikalams, todėl jis turi gerai prisirengti prie kovos. — [11]*Tesusirenka...* Savo patartimi Khusajis nori laimėti Dovidui kuo daugiausia laiko. — *Tu būsi jų viduryje*: padrąsindamas savo kariuomenę. Absalomas pats galės laimėti kovą, tuo tarpu kad Akhitophelis skiria save kariuomenės vadu. — [13]*Israėlis apsuks...* Absalomo kariuomenė bus taip galinga, kad ir visą miestą, pastatytą augštame upelio krante, galės nutraukti žemyn. — [14]*Khusajo patarimas geresnis...* Taip Absalomas pasidavė savimeilei ir davėsi sukvailinamas. Dovidas meldė Viešpatį /15,31/, kad sukvailintų

be atidėliojimo, kad kartais nežūtų karalius ir visa su juo esančioji
tauta. 17Jonatas gi ir Akhimaas stovėjo prie Rogelio šaltinio ; tarnaitė
nuėjo tenai ir jiems pranešė, o juodu iškeliavo žinios neštų pas karalių
Dovidą, nes negalėjo pasirodyti ar įeiti į miestą. 18Tačiau vienas tarnas
juodu pamatė ir pasakė Absalomui, bet juodu skubiais žingsniais įėjo
Bahurime į vieno vyro namus, kurs turėjo savo kieme šulinį, ir į jį
nusileido ; 19moteriškė gi ėmė ir ištiesė ant šulinio angos dangalą, lyg
kad džiovindama miežienes kruopas ; taip dalykas liko paslėptas. 20Ab-
salomo tarnai, atėję į namus, tarė moteriškei : Kur Akhimaas ir Jonatas ?
Moteriškė jiems atsakė : Praėjo skubiai pro šalį, paragavę truputį van-
dens, o tie, kurie ieškojo, neradę sugrįžo Jerusalėn. 21Jiems nuėjus, juo-
du pakilo iš šulinio, ėjo toliau ir pranešė karaliui Dovidui, sakydami :
Kelkitės ir greitai pereikite per upę, nes Akhitophelis davė prieš jus to-
kią patartį. 22Dovidas tat ir visa su juo buvusi tauta pakilo ir perėjo
per Jordaną, dar neišaušus ; ir nepasiliko net nė vieno, kurs nebūtų
persigavęs per upę

23Akhitophelis, matydamas, kad jo patartis nebuvo įvykdyta, pa-
balnojo savo asilą ir atsikėlęs nuvyko į savo namus ir į savo miestą ;
paskui sutvarkęs savo namus, jis pasikorė ir buvo palaidotas savo tė-
vo kape

24Dovidas tuo tarpu atėjo į Stovyklas, o Absalomas perėjo per Jor-
daną ir draug su juo visi Israėlio vyrai. 25Absalomas paskyrė kariuo-
menės viršininku užuot Joabo Amasą. Amasa gi buvo sūnus vieno vyro
iš Jėzrahėlio, vardu Jetros, kurs buvo įėjęs pas Abigailę, Naaso dukterį
Joabo motinos Sarvijos seserį. 26Israėlis su Absalomu sustojo Galaado
žemėje

27Kai Dovidas atėjo į Stovyklas, Sobis, sūnus Naaso iš Amnono sūnų
Rabato, Makhiras, sūnus Amihelio iš Lodabaro, ir Galaadietis Berze-
lajis iš Rogelimo 28atnešė jam patalų ir kilimų, molinių indų, kviečių,
miežių, miltų, keptų grūdų, pupų, laišių, keptų žirnių, 29medaus, sviesto,

---

Akhitophelį, ir Viešpats išklausē maldą, sukvailino tačiau ką kitą

15*Tarē abiem kunigam...* taip kaip buvo sutarta. Žr aug 15,27... — 16*Nepasilik...* Nors Khusajo patartis buvo priimta, tačiau Dovidui buvo pavojinga ilgiau užtrukti toje pačioje vietoje, nes Absalomas vēl galējo pakeisti savo nuomonę. — *Pereik* : per Jordaną. — 17*Prie Rogelio šaltinio.* Žr Još 15,7 ir k. — *Tarnaitē* : Sadoko ar Abiataro. Tarnaičių darbas buvo atnešti vandens, todēl ji eidama prie šaltinio negalējo sukelt jokių abejonių Absalomo žvalguose. — *Negalējo pasirodyti...* Jų palankumas Dovidui buvo žinomas ; įėję į miestą jie nebebūtų galėję iš jo išeiti ir nunešti žinios. — 18*Vienas tarnas* : Vienas iš Absalomo žvalgų. — 19*Lyg kad džiovindama...* Ebr t : i r p a b a r s t ē a n t j o . . . Matomai ne visi Bahurimo gyventojai buvo Dovido nprieteliai. — 20 *Praējo skubiai pro šalį...* Ebr t : p e r ē j o p e r u p e l į. Moteriškē Absalomo žvalgams parodo netikrą kelią

23*Akhitophelis...* Tai pirmas pavyzdys savižudystēs šv Rašte. Akhitophelis jautēsi užgautas jo patarties atmetimu ; dabar jis nebetikējo į maišto pasisekimą. Akhitophelio mirtis žymiai palengvino Dovidui nugalēti maištininką sūnų, kurs buvo nustojęs jam atsidavusio išmintingo patarējo

25*Iš Jēzrahēlio.* Gal Amasos kilmē tikriau nurodyta 1 Kron 2,17, kur jis pavadinta Ismaēlaičiu. — *Naaso dukterį.* Kadangi Abigailē čia pavadinta Naaso, o ne Isajo dukterimi, tai ji gal buvo Isajui podukra, todēl ne tikra Dovido sesuo

27*Sobis, sūnus Naaso.* Vienas Amoniečių karalius vadinama Naasu ; bet ar jo sūnus čia taip pavadintas,

avių ir riebių veršių, ir davė Dovidui bei su juo buvusiai tautai valgyti, nes jie manė tautą tyrumoje nuvargintą esant bado ir troškulio

18. [1]Dovidas, peržiūrėjęs savo žmones, paskyrė jiems tūkstantininkus ir šimtininkus, [2]pavedė žmonių trečdalį Joabo valdžion, trečdalį Joabo brolio Sarvijos sūnaus Abisajo valdžion ir trečdalį Etajo iš Geto valdžion ; po to karalius tarė tautai : Eisiu ir aš draug su jumis. [3]Bet tauta atsakė : Tu neeisi, bet jei mes ir pabėgtumėm, tai jiems ne perdaug rūpės, arba jei žūtų mūsų pusė, jiems to nebus gana, nes tu vienas skaitaisi už dešimtį tūkstančių ; taipgi geriau bus, kad pasiliktumei mieste mums padėti. [4]Karalius jiems tarė : Kas jums rodosi tinkama, tai darysiu. Karalius tat atsistojo prie miesto vartų, o tauta ėjo iš jo savo būriais po šimtą ir po tūkstantį. [5]Be to karalius davė įsakymą Joabui, Abisajui ir Etajui ir tarė : Sergėkite man mano sūnų Absalomą. Ir visa tauta girdėjo karalių duodant įsakymą visiems vadams apie Absalomą

[6]Taigi tauta išėjo į lauką prieš Izraėlį, ir kova įvyko Ephraimo miške. [7]Tenai Izraėlio tauta buvo Dovido kariuomenės sumušta, ir buvo jai padarytas tą dieną didelis smūgis, kritus dvidešimčiai tūkstančių. [8]Kova buvo tenai išsiplėtusi visoje apylinkėje, ir daug daugiau buvo tų, kurie žuvo miške, ne kaip tų, kuriuos tą dieną prarijo kalavijas

[9]Atsitiko gi, kad Absalomas, sėdėdamas ant asilėno, sutiko Dovido tarnus, o asilėnui palindus po išsiskėtusiu ir dideliu ąžuolu, jo galva įkliuvo tarp ąžuolo šakų ir, jam pasikorus tarp dangaus ir žemės, asilėnas, ant kurio jis sėdėjo, nuėjo iš po jo. [10]Vienas tai pamatė ir pranešė Joabui, sakydamas : Mačiau Absalomą, kybantį po ąžuolu. [11]Joabas gi tarė vyrui, kurs jam buvo davęs žinią : Jei matei, kodėl jo neprismeigei prie žemės ? O aš būčiau tau davęs dešimtį sidabro siklių ir vieną juostą. [12]Tasai atsakė Joabui : Jei atsvertumei man į rankas ir tūkstantį sidabrinių, aš anaiptol nepakelčiau savo rankos prieš karaliaus sūnų, nes mums girdint karalius įsakė tau, Abisajui ir Etajui, ir tarė : sergėkite man mano sūnų Absalomą. [13]O jei ir būčiau išdrįsęs tai padaryti prieš savo gyvybę, tai nebūtų pasilikę paslėpta nuo karaliaus ir tu sto-

---

nežinia. — *Makhiras.* Jis buvo priglaudęs pas save Jonato sūnų Miphibosetą. Plg aug 9,4. — [29]*Riebių veršių.* Ebr t gal čia paminėta k a r v i ų s ū r i a i

18. [1]*Tūkstantininkus ir...* Paprastas Izraēlio kariuomenēs paskirstymas buvo į tūkstančius ir į šimtus. Plg žem 4 e ; Sk 31,14 ir k ; — [3]*Tai jiems ne perdaug...* Priešams visų labiausiai rūpi, kad karalius būtų užmuštas, jo gi pasilikimas be galo svarbus visai tautai. — *Geriau bus...* Iš miesto karalius galēs padēti savo kovotojams, atsiųsdamas naujų būrių, o reikale jis galēs surinkti aplink save pasitraukiančius. Dievo apvaizdos taip buvo sutvarkyta, kad Dovidas pasilieka mieste, idant žūtų Absalomas, o Izraēlio sostas tektų Saliamonui

[6]*Išējo į lauką.* Dovido kariuomenē sutiko maištininkus tikriausiai netoli nuo Makhanaimo Galaado krašte anapus Jordano, nes ir Absalomas buvo persigavęs per tą upę. Bet kodēl miškas, kuriame įvyko kova, pavadintas Ephraimo, nežinia. — [8]*Kurie žuvo miške,* t y, buvo nugalabyti, kai bēgo per mišką. — *Prarijo kalavijas* : atviroje kovoje

[9]*Ąžuolu.* Ebr t : terebintu. — *Jo galva įkliuvo...* Nors nēra pasakyta, kad Absalomas būtų pasikoręs už savo ilgų plaukų, tačiau reikia manyti, kad jie kliudē jam išsilaisvinti. — [11]*Dešimtį sidabro siklių* : Arti 6 dolerių. — *Juostą* : plati su įvairiais

vėtumei prieš mane. [14]Joabas gi tarė : Ne kaip tu nori, bet tavo aki-
vaizdoje aš jį pulsiu. Taigi jis ėmė savo rankon tris jietis ir jas įsmeigė
Absalomui į širdį ; o kada tasai kabėdamas po ąžuolu, dar tebesispardė,
[15]atbėgo dešimts jaunuolių, Joabo ginklanešių, ir puolę užmušė jį
[16]Joabas sutrimitavo trimitu ir sutūrėjo tautą, kad nebesivytų bė-
gančio Israėlio, nes norėjo išsergėti daugybę. [17]Jie ėmė Absalomą, įmetė
jį miške į didelę duobę ir sunešė ant jo didžiausią akmenų krūvą ; vi-
sas gi Israėlis pabėgo į savo padangtes. [18]Absalomas, dar gyvas būda-
mas, buvo pasistatęs sau paminklą, esantį Karaliaus slėnyje, nes jis
sakė : Neturiu sūnaus, ir tai bus mano vardo atminimas. Jis praminė
paminklą savo vardu, ir jis yra vadinamas Absalomo Ranka iki šiai
dienai
[19]O Sadoko sūnus Akhimaas tarė : Bėgsiu ir pranešiu karaliui, jog
Viešpats padarė jam teismą prieš jo neprietelių galybę. [20]Joabas jam
atsakė : Neneši žinios šiandien, bet praneši kitą dieną ; nenoriu, kad
šiandien skelbtumei, nes mirė karaliaus sūnus. [21]Tuo tarpu Joabas tarė
Khusiui : Eik ir pranešk karaliui, ką matei. Khusis nusilenkė prieš Joabą
ir nubėgo. [22]Sadoko gi sūnus Akhimaas vėl sakė Joabui : Kas kliudo,
kad ir aš bėgčiau paskui Khusį ? O Joabas jam tarė : Kodėl nori bėgti,
mano sūnau, nebūsi geros žinios nešėjas. [23]Tasai atsakė : O ką gi, jei
aš bėgčiau ? Tuomet anas jam tarė : Bėgk. Akhimaas tad, bėgdamas
trumpesniu keliu, aplenkė Khusį
[24]Dovidas tuo tarpu sėdėjo tarp dviejų vartų ; o žvalgas, kurs buvo
viršuje vartų ant mūro, pakėlęs akis, pamatė žmogų, bėgantį vieną, [25]ir
sušukdamas parodė karaliui ; karalius gi tarė : Jei jis vienas, tai gera
žinia jo burnoje. Jam beskubant ir prieinant artyn, [26]žvalgas pamatė
kitą bėgantį žmogų ir šaukdamas nuo augšto tarė : Aš pamačiau kitą
žmogų, bėgantį vieną ; o karalius tarė : Ir tasai neša gerą žinią. [27]Žval-
gas gi tarė : Žiūrint į pirmojo bėgimą, man regisi, kad tai bėga Sadoko
sūnus Akhimaas. O karalius tarė : Jis geras vyras ir ateina, nešdamas
gerą žinią. [28]Šaukdamas gi Akhimaas tarė karaliui : Sveikas, karaliau !
Ir parpuldamas prieš karalių kniūbsčias ant žemės, tarė : Pašlovintas
Viešpats, tavo Dievas, kurs padavė žmones, pakėlusius savo rankas prieš

---

pagražinimais juosta buvo karžygystės ženklas. — [13]*Prieš savo gyvybę* : su pavojumi savo gyvybei, nes karalius tikrai būtų pasmerkęs mirtin savo sūnaus užmušėją. — [13]*Tu stovėtumei*... Iš čia pasirodo, kad ir kareiviams jų vadas Joabas buvo žinomas kaip žmogus, kurio žodžiais negalima buvo pasitikėti. — [14]*Į širdį*: į kūną, nes jei būtų buvę pataikyta tiesiog į širdį, Absalomas būtų iš karto miręs. Kolei Joabas galėjo laukti iš Absalomo malonių, buvo jo šalininku, bet dabar pasilikęs prie Dovido, jis nebegalėjo tikėtis iš Absalomo nieko gera, todėl, nežiūrėdamas karaliaus įsakymo, jį nužudo

[17]*Jie ėmė* : Joabo ginklanešiai, ar jo kareiviai. — *Į savo padangtes* : į į savo namus. — [18]*Karaliaus slėnyje*. Gal taip seniau buvo vadinamas Kedrono slėnis Jerusalėje. Ir dabar tenai yra paminklas, padarytas iš uolų ir paprastai vadinamas Absalomo paminklu ; bet ar tai tas pats, kurį buvo pasistatęs pats Absalomas, nežinia. — *Ranka* : rankų darbas, veiksmas

[20]*Neneši*... Joabas gerai supranta, karalių labai nuliūsiant dėl savo sūnaus žuvimo, ir nenori kad liūdnos žinios nešėju būtų Akhimaas. — [23]*Trumpesniu keliu*. Anot ebr t : Jordano slėniu

[24]*Tarp dviejų vartų*. Toje vietoje, kur buvo įeinama į miestą, jo siena turėjo būti labai plati ; taip kad viršum jos buvo net kambarėlis, o anga turėjo dvejus vartus, vienus iš vidaus, kitus gi iš lauko. — [25]*Jei*

mano valdovą, karalių. [29]O karalius tarė : Ar mano sūnus Absalomas gy-
vas ? Akhimaas atsakė : Mačiau didelį sumišimą, kuomet, o karaliau,
tavo tarnas Joabas išsiuntė mane, tavo tarną ; kito ko nežinau. [30]Ka-
ralius jam tare : Praeik ir stovėk čia. Jam praėjus ir atsistojus, [31]pa-
sirodė Khusis ir prisiartinęs tarė : Atnešiau gerą žinią, mano valdove,
karaliau ; nes Viešpats padarė šiandien tau teismą prieš visus, kurie
prieš tave sukilo. [32]Karalius gi tarė Khusiui : Ar gyvas mano sūnus Ab-
salomas ? Atsakydamas jam Khusis tarė : Kad gi taip būtų, kaip tam
jaunuoliui, mano valdovo, karaliaus, neprieteliams ir visiems, kurie prieš
Žem 19,4 jį sukilsta, idant pikta darytų. [33]Tuomet karalius nuliūdęs užkopė į kam-
barį ant vartų ir verkė. Eidamas gi taip kalbėjo : Mano sūnau, Absa-
lome ! Absalome, mano sūnau ! Kas man duos, kad aš mirčiau tavo
vietoje, Absalome, mano sūnau, mano sūnau Absalome !

19. [1]Taigi buvo pasakyta Joabui, kad karalius verkiąs ir raudąs
savo sūnaus, [2]ir pergalė pavirto tą dieną gedulu visai tautai, nes tą
dieną tauta išgirdo sakant : Karalius liūdi savo sūnaus. [3]Taigi tauta tą
dieną nedrįso įeiti į miestą, kaip paprastai neturi drąsos žmonės nuga-
lėti ir kurie bėga iš kovos. [4]Karalius apsidengė sau galvą ir šaukė di-
deliu balsu : Mano sūnau, Absalome ! Absalome, mano sūnau, mano
sūnau ! [5]Joabas tat, įėjęs pas karalių į namus, tarė : Tu padarei šian-
dien gėdą veidui visų tavo tarnų, kurie išgelbėjo tavo gyvybę, ir tavo
sūnų bei tavo dukterų gyvybę, ir tavo žmonų gyvybę, ir tavo gulovių
gyvybę. [6]Tu myli tuos, kurie tavęs nekenčia, ir neapkenti tų, kurie ta-
ve myli ; šiandien parodei, kad tau nerūpi tavo vadai ir tavo tarnai ;
ir iš tikrųjų dabar aš matau, kad, jei Absalomas būtų gyvas, o mes visi
būtumėm žuvę, tai tau patiktų. [7]Taigi dabar kelkis, išeik ir prabilda-
mas padaryk malonumą tavo tarnams ; nes aš prisiekiu tau per Vieš-
patį, kad, jei neišeisi, nepasiliks su tavim šią naktį net nė vienas, ir
tai bus tau blogiau už visas nelaimes, kurios tau atėjo nuo tavo jau-
nystės iki šiai dienai. [8]Taigi karalius atsikėlė ir atsisėdo vartuose, o
visai tautai buvo paskelbta, kad karalius sėdįs vartuose ; ir visa dau-
gybė atėjo karaliaus akivaizdon. Tuo tarpu gi Israėlis buvo pabėgęs į
savo padangtes

---

jis vienas... Jei Dovido kariuomenē būtų buvusi nugalēta, bēgtų atgal ne vienas, bet visas būrys. — [28]*Sveikas, karaliau.* Ebr t : Ramybē. — [29]*Ar mano sūnus...* Meilē sūnaus padaro, kad Dovidas lyg kad visai užmiršta jo nedēkingumą. — *Kito ko nežinau.* Akhimaas nenori būti liūdnos žinios skelbējas

e/ *Dovido grįžimas Jerusalēn ir apmalšinimas antrojo maišto*

19,1--20,26. Judo giminēs kviečiamas Dovidas grįžta Jerusalēn, dovanoja kaltes Absalomo šalininkams, savo prieteliams suteikia malonių /19,1-39/ ; tačiau, grįžtant karaliui, pasireiškia nesutikimas tarp Judo ir kitų giminių, ir vadovaujant Sebai kilsta naujas maištas, kurį numalšina Joabas /19,40--20,22/. Pagaliau Dovidas vēl sutvarko savo karalystēs valdymą /20,23-26/

19. [1]*Buvo pasakyta Joabui* : kad jis išaiškintų žmonēms, kodēl karalius neateina pasitikti laimējusios kovą kariuomenēs. — [3]*Tauta tą dieną...* Ebr t šitoje eil daug aiškesnis už Vulgatą ; tenai pasakyta : « Ir tauta įējo slapčia į miestą, taip kaip slapčia įeina tauta, kuri gavo gēdą, pabēgdama iš kovos », t y, tauta neįējo į Makhanaimą iškilmingai, kaip pergalētojai, bet sugrįžo tylomis mažais būriais. — [4]*Apdengē savo galvą...* Tai buvo didelio nuliūdimo ženklas. — [5]*Tu padarei šiandien...* Nes linksmus pergalētojus privertei

[9]Visa tauta visose Israėlio giminėse darė sau priekaištų, sakydama:
Karalius mus išlaisvino iš mūsų neprietelių rankos, jis išgelbėjo mus iš
Pilistimų rankos, o dabar turėjo bėgti iš šalies dėl Absalomo. [10]Absa-
lomas gi, kurį buvome sau patepę, mirė kare; iki kolei tylėsite ir nesi-
vesite karaliaus atgal? [11]Tuo tarpu karalius Dovidas siuntė pas abudu
kunigu Sadoką ir Abiatarą, sakydamas: kalbėkita Judo vyresniesiems
ir sakykita: Kodėl ateinate paskutiniai vesti karaliaus į jojo namus?
/Viso gi Israėlio šnekos buvo pasiekusios karalių jo namuose/. [12]Jūs mano
broliai, jūs mano kaulas ir kūnas, kodėl paskutiniai vedate atgal kara-
lių? [13]O Amasai sakykita: Argi tu ne mano kaulas ir ne mano kūnas?
Dievas tai man tepadaro ir tai teprideda, jei tu nebūsi visuomet ka-
riuomenės viršininkas užuot Joabo mano akivaizdoje. [14]Taip jis patraukė
savęspi visų Judo vyrų širdį kaip vieno žmogaus; ir jie siuntė pas ka-
ralių, sakydami: Grįžk tu ir visi tavo tarnai
[15]Taigi karalius grįžo atgal ir atėjo iki Jordanui, o visa Judo giminė
atėjo iki Galgalai karaliaus pasitiktų ir jo pervestų per Jordaną. [16]Je-
minio gi sūnaus Gėros sūnus Semėjis pasiskubino iš Bahurimo ir nuėjo 3 Kar 2,8
su Judo vyrais karaliui Dovidui priešais, [17]draug su tūkstančiu vyrų
iš Benjamino, taipgi ir iš Sauliaus namų tarnas Siba, su kuriuo buvo
penkiolika jojo sūnų ir dvidešimt tarnų; ir puolę į Jordaną karaliaus
akivaizdoje, [18]persigavo per jį brastomis, kad pervestų karaliaus namus
ir darytų pagal jo paliepimą. Gėros gi sūnus Semėjis, parpuolęs kniūbs-
čias prieš karalių, kada jau buvo perėjęs per Jordaną, [19]jam tarė: Ne-
palaikyk man, mano valdove, neteisybe ir neatsimink tavo tarnų pa-
žeidų dienoje, kurioje išėjai, mano valdove, karaliau, iš Jerusalės, ir
neimk, o karaliau, į savo širdį; [20]nes aš, tavo tarnas, išpažįstu savo nu-
sikaltimą ir todėl šiandien pirmas atėjau iš visų Juozapo namų ir at-
vykau pasitiktų mano valdovo karaliaus. [21]Atsiliepdamas gi Sarvijos
sūnus Abisajis tarė: Argi dėlei tų žodžių nebus užmuštas Semėjis, kurs
keikė Viešpaties pateptąjį? [22]Bet Dovidas tarė: Kas man ir jums, Sar-

---

rodytis be reikalo nuliūdusiais. Nors Joabo atsiliepimas į karalių išmintingas, bet per daug šiurkštus. — [7]*Prabildamas*... Ebr t: Prabilk į tavo tarnų širdį. — [8]*Israēlis gi buvo pabēgęs*, t y, nugalēta Absalomo kariuomenē

[9]*O visa tauta*... Buvusieji maištininkai išpažįsta savo kaltę ir ima gailētis pasielgę su Dovidu nedēkingai. — [10]*Buvome sau patepę*. Absalomo patepimas karaliumi anksčiau nebuvo minētas. — [11]*Pas abudu kunigu*... Sadokas ir Abiataras, sugrįžę Jerusalēn, pasiliko ištikimi Dovidui. — *Judo vyresniesiems*. Dovidas nelaukia, kolei ateis kitos giminēs, bet stengiasi pirma patraukti prie savęs savąją giminę ir atgauti Jerusalę, kad paskui drąsiau galētų pareikalauti kitų giminių pasidavimo. — *Kodēl ateinate*: kodēl norite būti paskutiniai. — [13]*O Amasai*... Amasa buvo Dovido giminaitis. Žr aug 18,25 Ne tik kaltę dovanodamas vyriausiam Absalomo kariuomenēs vadui, bet dar žadēdamas jį padaryti savo kariuomenēs viršininku, Dovidas galējo pigiau patraukti prie savęs visus buvusius maištininkus; Joabo gi jau ir seniau karalius norējo nusikratyti /plg 3,29.39/, bet veltui, nes Amasa turējo žūti iš jo rankos

[15]*Atējo iki Jordanui*: iš Makhanaimo atējo ties Galgala ir Jeriku. — [16]*Jēminio*: Benjamino. — *Semējis iš Bahurimo*. Žr aug 16,5... — [17]*Draug su tūkstančiu*... Per Benjaminaičių plotą turējo grįžti karalius, todēl ir jie pasiskubino ateiti draug su Judo gimine; gal juos buvo paskatinęs Semējis, kurs buvo labiausiai nusidējęs Dovidui. — [18]*Persigavo per jį*... Ebr t čia prasideda naujas sakinys: *Ir keltas perējo, kad pergabentų karaliaus namus*, taigi atējusieji pasitikti karaliaus buvo įtaisę keltą, kurį

vijos sūnūs? Kodėl jūs man darotės šiandien priештarautojais? Nejaugi
šiandien bus užmuštas žmogus Israėlyje? Ar aš nežinau, kad šiandien
tapau karaliumi Israėliui. 23 Ir karalius tarė Semėjui: Nenumirsi; ir jis
jam prisiekė

24 Taipgi Sauliaus sūnus Miphibosetas atėjo pasitikti karaliaus nenu-
siplautomis kojomis ir nekirpta barzda, o savo drabužių jis nebuvo plovęs
nuo tos dienos, kurioje karalius buvo išėjęs, iki jo sugrįžimo dienai ramy-
bėje. 25 Kai jis Jerusalėje pasitiko karalių, karalius jam tarė: Kodėl
neėjai kartu su manim, Miphibosetai? 26 Jis atsakydamas tarė: Mano
valdove, karaliau, mano tarnas paniekino mane; aš, tavo tarnas, jam
sakiau, kad man pabalnotų asilą, idant užsėdęs išeičiau su karaliumi,
Aug 16,3 nes aš, tavo tarnas, esu raišas. 27 Be to, jis dar mane, tavo tarną, įs-
kundė pas mano valdovą, karalių; tu gi mano valdove, karaliau, esi
kaip Dievo angelas, daryk, kas tau tinka. 28 Juk mano tėvo namai nebuvo
verti pas mano valdovą, karalių, nieko kita, kaip tik mirties; tu gi pa-
statei mane, tavo tarną, tarp valgančiųjų prie tavo stalo; ko tat aš tu-
rėčiau teisingai dejuoti? Arba ko dar galėčiau šaukti prieš karalių?
29 Taigi karalius jam tarė: Kam dar tu daugiau kalbi? Pasilieka, ką sa-
kiau: tu ir Siba pasidalinkite lobį. 30 Miphibosetas atsakė karaliui: Te-
gul jis ir visa ima, kuomet mano valdovas, karalius, sugrįžo ramiai į
savo namus

31 Taipgi Galaadietis Berzelajis, atėjęs iš Rogelimo, pervedė karalių
Aug 17,28 per Jordaną, pasiryžęs palydėti jį ir toliau už upės. 32 Galaadietis gi Ber-
3 Kar 2,7 zelajis buvo labai senas, būtent, aštuonių dešimtų metų, ir buvo sutei-
kęs maisto karaliui, kai jis buvo Stovyklose, nes jis buvo labai turtin-
gas vyras. 33 Taigi karalius tarė Berzelajui: Eikš su manim, kad ramiai
pasilsėtumei draug su manim Jerusalėje. 34 Bet Berzelajis tarė karaliui:
Kiek gi metų man dar lieka gyventi, kad eičiau su karaliumi į Jeru-
salę? 35 Šiandien aš jau aštuonių dešimtų metų. Argi mano pajautimai
dar įstengtų atskirti, kas saldu ar kartu? Arba, ar begaliu girdėti gies-
mininkų ir giesmininkių balsą? Kam gi tat tavo tarnas būtų našta mano
valdavui, karaliui? 36 Aš, tavo tarnas, paėjėsiu draug su tavim tik tru-

---

nusiuntē į anapus Jordano karaliaus ir jo namų pervežti. — *Kada jau buvo perējęs...* Semējis buvo tarp pirmųjų, kurie persigavo per upę, ir tuojau ēmē maldauti karalių dovanoti jam kaltę. — 20 *Juozapo namų.* Juozapo namais čia pavadinta visos giminēs, kurios su Absalomu buvo pakēlusios maištą prieš Dovidą, nes tarp jų buvo visų galingiausi Juozapo sūnaus Ephraimo giminē. Plg 3 Kar 11,28; Am 5,6 ir k. — 22 *Prieštarautojais.* Ebr ž *šatan* reiškia prieštarautoją ar priešininką; paskiau juo imta vadinti piktųjų angelų vadą. — *Nejaugi šiandien...* Linksmybēs diena neturi būti sutepta Israēlio kraujo išliejimu. — 23 *Prisiekē.* Tą priesaiką karalius ištesējo iki savo mirčiai, bet mirdamas pavedē savo sūnui Saliamonui nubausti Semējį

24 *Sūnus*: vaikaitis. Plg aug 16,3. — 25 *Jerusalēje pasitiko.* Autorius pradējęs kalbēti apie Sibą mini jau čia Miphiboseto pasitikimą, įvykusį truputį vēliau, karaliui jau sugrįžus Jerusalēn. — 28 *Juk mano tēvo...* Dovidas galējo nužudyti visus Sauliaus palikuonis ir pasiimti jų turtus, jei būtų panorējęs laikytis žiaurių ano laiko papročių; palikdamas gi Miphibosetą gyvą, sugrąžindamas jam lobį ir jį pakviesdamas prie savo stalo buvo jam suteikęs didžiausias malones. — 29 *Ką sakiau.* Geriau: ką dabar sakau. Karalius negrąžina Miphibosetui viso lobio, nes gal bent kiek abejoja apie jo žodžių tikrumą, arba nenori atstumti nuo savęs Sibos šeimynos, kurs, maištui kilus, nesikreipē prie Absalomo, bet pasiliko tarp Dovido šalininkų

putį nuo Jordano ; bet kitokio atsilyginimo man nereikia ; [37]taigi, meldžiu, kad man, tavo tarnui, būtų leista sugrįžti ir mirti savo mieste ir būti palaidotam šalia mano tėvo ir mano motinos kapo. Bet štai tavo tarnas Khamaamas ; jis teeina su tavim, mano valdove, karaliau, ir jam padaryk, kas tau rodosi gera. [38]Taigi karalius jam tarė : Teeina su manim Khamaamas, o aš jam padarysiu, kas tik tau patinka, ir visa gausi, ko tik iš manęs prašysi. [39]O kada visa tauta ir karalius perėjo per Jordaną, karalius pabučiavo Berzelajį ir jį palaimino ; tasai gi sugrižo į savo vietą

[40]Paskui karalius atėjo į Galgalą ir draug su juo Khamaamas. Buvo gi pervedę karalių visi Judo žmonės, o iš Israėlio žmonių tebuvo kartu tiktai pusė. [41]Taigi visi Israėlio vyrai, susirinkę prie karaliaus, jam tarė : Kodėl mūsų broliai, Judo vyrai, ėmė tave slapčia ir kodėl jie pervedė per Jordaną karalių, visus jo namus ir kartu su juo visus Dovido vyrus ? [42]O visi Judo vyrai atsakė Israėlio vyrams : Nes karalius mums artimesnis. Ko pykstate dėl to dalyko ? Ar mes valgėme ką nors iš karaliaus, ar buvo mums duota dovanų ? [43]Bet Israėlio vyrai atsakė Judo vyrams ir tarė : Mes dešimčia dalių didesni pas karalių, ir mums labiau pridera Dovidas ne kaip jums ; kodėl padarėte mums tą pažeidą ir kodėl nebuvo pranešta mums pirmiems, kad vestumėm atgal mūsų karalių ? Judo gi vyrai atsakė Israėlio vyrams kiečiau

20. [1]Atsitiko taipgi, kad tenai buvo Belialio vyras Bokhrio sūnus vardu Sėba iš Jeminio giminės. Jis sutrimitavo trimitu ir tarė : Nėra mums dalies Dovide, nei tėvonystės Isajo sūnuje ; grįžk, Israėliau, į savo padangtes. [2]Tuomet visas Israėlis atsiskyrė nuo Dovido ir ėjo paskui Bokhrio sūnų Sėbą. Judo gi vyrai pasiliko prie savo karaliaus nuo Jordano iki Jerusalei

[3]Karalius, atėjęs į savo namus Jerusalėje, ėmė dešimtį moteriškių gulovių, kurias buvo palikęs namų sergėti, ir liepė jas uždaryti atskirai, suteikdamas joms išlaikymą, bet pas jas nebeįėjo, ir jos buvo uždarytos iki savo mirties dienai, gyvendamos našlystėje

[4]Taipgi karalius tarė Amasai : Sušauk man per tris dienas visus Judo vyrus ir tu būk čia pat. [5]Taigi Amasa išėjo sušaukti Judo ir už-

---

[32]*Stovyklose.* Makhanaime. — [37]*Khamaamas.* Tai buvo Berzelajo sūnus. Plg 3 Kar 2,7

[40]*Visi Judo žmonės...* Sadoko ir Abiataro pakviesta Judo giminē pasiskubino susirinkti prie Dovido, nepranešdama apie tai kitoms giminēms, kurios todēlei nesuskubo visos atvykti, nors tarp jų visų pirma buvo kilęs sumanymas vesti atgal iš Užujordanēs Dovidą. — [42]*Karalius mums artimesnis* : nes pats buvo kilęs iš Judo giminēs. — *Ar mes valgēme...* t y , nors Dovidas buvo iš Judo giminēs, bet jis jai nebuvo suteikęs jokių ypatingų malonių, kaip tai darē Saulius Benjamino giminei. Plg 1 Kar 22,7. — [43] *Mes dešimčia dalių...* Ebr t : mes turime dešimtį dalių. — *Kodēl nebuvo pranešta...* Truputį kitaip pasakyta ebr t : ir ar ne mano buvo pirmas žodis, kad atvesti karalių ? Plg aug 9.10 eil. — *Kiečiau.* Tas atsakymas atnaujino karą tarp Dovido pavaldinių

20. [1]*Bokhrio.* Ebr ž *Bikhri* reiškia tikriausiai šeimynos vardą, kilusios iš Benjamino sūnaus *Bekher*'io. Plg Prad 46,21. — *Isajo sūnuje.* Seba vadina karalių Isajo sūnumi, norēdamas taip jį paniekinti. Plg 1 Kar 20,27...

[3]*Kurias buvo palikęs...* Žr aug 15,16 ir k. Moteriškēs nebuvo nusikaltusios savo valia ; kadangi tačiau jas išniekinta viešai, todēl karalius nebelaiko jų savo rūmuose

[4]*Tarē Amasai...* Įsakydamas Amasai surinkti kariuomenę, karalius vykdo savo pažadą. Žr aug 19,13. —

truko ilgiau, negu jam buvo karalius paskyręs. [6]Tuomet Dovidas tarė
Abisajui: Dabar Bokhrio sūnus Sėba privargins mus labiau negu Absalo-
mas; imk tat tavo valdovo tarnus ir vykis jį, kad kartais nerastų sus-
tiprintų miestų ir neištrūktų iš mūsų. [7]Taigi su juo išėjo Joabo vyrai,
taipgi Keretiečiai ir Pheletiečiai; ir visi drąsieji išėjo iš Jerusalės vytis
Bokhrio sūnaus Sėbos
[8]Kada jie buvo prie didžiojo akmens, kurs yra Gabaone, pasitiko
juos grįždamas Amasa. Joabas gi buvo apsivilkęs siaura jupa, pagal
savo ūgio didumą ir viršuje apsijuosęs kalaviju, kabančiu iki kulšių
taip padarytoje makštyje, kad pigu buvo jį ištraukti ir juo ištikti. [9]Taigi
3 Kar 2,5 Joabas tarė Amasai: Sveikas, mano brolau! Ir dešine ranka jis paėmė
Amasą už smakro lyg kad jį bučiuodamas. [10]Bet Amasa nepastebėjo
kalavijo, kurį turėjo Joabas; tasai perdūrė jam šoną ir išleido vidurius
ant žemės; ir nepridėjus jam antros žaizdos, anas mirė, Joabas gi ir
jo brolis Abisajis vijosi Bokhrio sūnų Sėbą. [11]Tuo tarpu kaikurie vyrai
iš Joabo žmonių, sustoję prie Amasos lavono, sakė: Štai, kurs norėjo
būti Dovido vadu Joabo vietoje. [12]Aptaškytas gi krauju Amasa gulėjo
viduryje kelio, bet vienas vyras, matydamas visus žmones sustojant jo
pasižiūrėti, pavilko Amasą iš kelio į lauką ir jį apdengė drabužiu, kad
praeinantieji nestovinėtų dėlei jo. [13]Taigi jam esant pašalintam nuo kelio,
kiekvienas vyras ėjo paskui Joabą vytis Bokhrio sūnaus Sėbos
[14]Jis gi buvo nuėjęs per visas Israėlio gimines iki Abelai ir Bėt-
maakhai; o visi rinktiniai vyrai buvo prie jo susirinkę. [15]Taigi jie atėjo,
užpuolė jį Abeloje ir Bėtmaakhoje, aplink miestą padarė pylimų, ir mies-
tas buvo apgultas; visa gi minia, buvusi su Joabu, stengėsi sugriauti
mūrus
[16]Tuomet viena išmintinga moteriškė sušuko iš miesto: Klausykite,
klausykite! Sakykite Joabui: Prisiartink čia, ir aš kalbėsiuos su tavim.
[17]Kada tasai prie jos prisiartino, ji jam tarė: Ar tu Joabas? Jis atsakė:
Aš. Ji jam taip kalbėjo: Paklausyk, ką tavo tarnaitė pasakys. Jis at-
sakė: Klausau. [18]Ji vėl tarė: Senoje patarlėje sakydavo: Kas klausiasi,

---

[5]*Užtruko ilgiau.* Gal Judo giminē, ne visai pasitikēdama buvusiu Absalomo vadu, nenorējo jo klausyti. — [6]*Tarē Abisajui...* Dovidas aplenkia Joabą, pavesdamas jo broliui vytis Sēbą su nuolatine kariuomene. Tam karaliaus nutarimui Joabas tuo tarpu pasiduoda, atidēdamas kerštą tolesniam laikui. — [7]*Visi drąsieji.* Ebr *gibborim.* Plg aug 15,16 ir k.

[8]*Prie didžiojo akmens.* Gal tai buvo koki nors atskira visiems žinoma uola. — *Gabaone*: Benjamino giminēje. Žr Još 9,3. — *Joabas gi buvo apsivilkęs...* Iš Joabo apdaro aprašymo aišku, kad jis ējo pasitikti Amasos, norēdamas jį nužudyti, ir kad tuo tikslu jis buvo sau pasidaręs tinkamą dureklį. — [9]*Už smakro* Ebr t: *Už barzdos.* Toks buvo rytiečių paprotys, bučiuojant ką nors prieteliškai. — [11]*Tuo tarpu kaikurie...* Ebr šitos eil t reiktų išversti truputį kitaip: « Ir vienas žmogus iš Joabo jaunikaičių atsistojo prie jo ir tarē: kas yra už Joabą ir laikosi Dovido, tegul seka Joabą ». Regimai jaunikaitis taip darē, liepiant pačiam Joabui, kad patrauktų atvestuosius vyrus prie Joabo. — [12]*Matydamas visus žmones...* Kadangi besirenką kareiviai neskubējo paskui Joabą ir stovējo prie lavono, todēl jį pašalina nuo kelio

[14]*Iki Abelai ir Bētmaakhai.* Paprastai tuodu vardu suliejama į vieną: A b e l - B ē t m a a k h a /plg aug 10,6.8/; gal taip buvo vadinama du visiškai greta buvusiu miesteliu Nephtalio giminēs plote. — *Rinktiniai.* Ebr *ž berim* reiškia dabar nežinomos mažos tautelēs vardą, bet jis galējo rastis ir iš pagadinto ebr *ž bakhurim,* rinktiniai

[18]*Kas klausiasi...* Patarlēs žodžiai nurodo, kad Abelos miestas buvo

tesiklausia Abeloje, ir taip jiems sekdavosi. 19Argi ne aš esu, kuri atsakau
tiesą Israėliui, o tu ieškai sugriauti miestą ir sunaikinti motiną Israė-
lyje? Kodėl žudai Viešpaties tėvonystę? 20Joabas atsakydamas tarė:
Anaiptol, anaiptol; aš nenaikinu, negriaunu. 21Dalykas visai ne tas, bet
vienas žmogus nuo Ephraimo kalno Bokhrio sūnus, vardu Sėba, pakėlė
savo ranką prieš karalių Dovidą; išduokite jį vieną, ir mes pasitrauksime
nuo miesto. Tuomet moteriškė tarė Joabui: Štai jo galva bus numesta
pas tave per mūrą. 22Taigi ji ėjo prie visų gyventojų ir kalbėjo jiems
išmintingai, o jie, nukirsdinę Bokhrio sūnui Sėbai galvą, numetė ją Joa-
bui. Tasai sutrimitavo trimitu, ir jie pasitraukė nuo miesto, eidami kiek-
vienas į savo padangtę; Joabas gi sugrįžo Jerusalėn pas karalių
23Taigi Joabas buvo visos Israėlio kariuomenės viršininkas, Jojados
sūnus Banajas Keretiečių ir Pheletiečių; 24Aduramas žiūrėjo mokesčių,
Ahiludo gi sūnus Josapatas buvo metraščių vedėjas. 25Siva buvo raš-
tininkas, o Sadokas ir Abiataras kunigai. 26Jairietis gi Ira buvo Dovido
kunigas

21. 1Dovido dienose buvo taipgi badas per trejus metus pagrečiui.
Dovidas teiravosi Viešpaties žinyno, o Viešpats tarė: Dėlei Sauliaus ir
jo kraujo pilnų namų, nes jis užmušė Gabaoniečius. 2Taigi karalius, pa- Još 9,25
sišaukęs Gabaoniečius, jiems sakė: /Gabaoniečiai gi buvo ne iš Israėlio
sūnų, bet Amoriečių liekanos; Israėlio sūnūs buvo jiems prisiekę, o Sau-
lius norėjo juos užmušti iš uolumo lyg kad už Israėlio ir Judo sūnus/.
3Taigi Dovidas tarė Gabaoniečiams: Ką turiu jums padaryti, ir koks
bus jūsų permaldavimas, kad laimintumėte Viešpaties tėvonystę? 4Ga-
baoniečiai jam atsakė: Mes nejieškome sidabro ir aukso, bet teisybės
prieš Saulių ir jojo namus, ir mes nenorime, kad būtų kas nors užmuštas

garsus nuo senų laikų savo išmintimi, ir kad iš toliau ateidavo čia jieškoti patarimų. — 19*Argi ne aš...* Ebr t: *Aš taiki ir ištikima Israēlyje.* Moteriškē kalba miesto gyventojų vardu, kurie buvo pasilikę ištikimi ir todēl Joabas neturējo teisēs griauti jų miesto. — 21*Nuo Ephraimo kalno.* Vidurinēs Palestinos kalneliai siekē Benjamino giminēs plotą, iš kurio buvo Sēba

23*Joabas buvo...* Dovidui sutvirtinus savo viešpatavimą vēl įvardijama žymiausieji jo valdininkai, tarp kurių buvo įvykę šiokie tokie pasikeitimai /žr aug 8,16-18/. Joabas, užmušęs tą, kurs turējo jį pavaduoti, pasiliko savo vietoje. — 24*Aduramas buvo...* Tai buvo nauja pareiga anksčiau nepaminēta. Kalbama gi čia tikriausiai apie mokesčius, imamus iš pačių Israēlaičių. — 25*Siva...* Jo pareigas anksčiau ējo Sarajas. — 26*Dovido kunigas.* Ta pareiga anksčiau buvo pavesta Dovido sūnums Žr aug 8,18

Dovido istorijos pabaiga

6. Už Sauliaus nusikaltimą nubaudžiami jojo palikuonys

Dovido istorija baigiama ją paaiškinančiais priedais, paimtais iš įvairių dokumentų, be nurodymo, kuriuo laiku minimi jame atsitikimai įvyko

21,1-14. Kilus badui, Dovidas teiraujasi Viešpaties apie jo priežastį ir gavęs atsakymą, kad jis esąs siųstas už žiaurų Sauliaus pasielgimą su Gabaoniečiais, atiduoda jiems nužudyti septynis Sauliaus palikuonis, kurių kaulai palaidojami draug su Sauliaus ir jo sūnaus Jonato kaulais

21. 1*Dovido dienose...* Gal pasakojami čia atsitikimai įvyko Dovido karaliavimo pradžioje; tačiau Sauliaus vaikaitis Miphibosetas buvo tuomet jau Jerusalēje. — *Teiravosi...* Ebr t: jieškojo Viešpaties veido. — *Užmušē Gabaoniečius.* Kada tai buvo padaryta, nežinia. — 2*Amoriečių.*

iš Israėlio. Karalius jiems tarė: Tai ko gi norite, kad jums padaryčiau?
[5]Jie atsakė karaliui: Vyrą, kurs mus žudė ir neteisingai prispaudė, mes
turime taip sunaikinti, kad neliktų net nė vieno iš jojo palikuonių visose
Israėlio ribose. [6]Tebūna mums duota septyni vyrai iš jo sūnų, kad mes
juos pakabintumėm ant kryžiaus Viešpačiui Gabaoje Sauliaus, kurs ki-
tados buvo Viešpaties išrinktasis. O karalius tarė: Aš duosiu. [7]Bet Do-
1 Kar 18,3 vidas pasigailėjo Sauliaus sūnaus Jonato sūnaus Miphiboseto dėlei Vieš-
paties priesaikos, buvusios tarp Dovido ir Sauliaus sūnaus Jonato. [8]Taigi
karalius ėmė du Ajos dukters Resphos sūnu, kuriuodu ji buvo pagimdžiusi
Sauliui, Armonį ir Miphibosetą ir penkis Sauliaus dukters Mikholės sūnus,
kuriuos ji buvo pagimdžiusi Molatiečio Berzelajo sūnui Hadriėliui; [9]ir
juos davė į Gabaoniečių rankas; tie juos pakabino ant kryžiaus kalne
Viešpaties akivaizdoje, ir šitie septyni žuvo užmušti draug pirmose pjū-
ties dienose, pradedant pjauti miežius

[10]Ajos gi duktė Respha, pasiėmus ašutinę, pasitiesė sau ant uolos nuo
pjūties pradžios, kolei nepradėjo kristi ant jų vanduo iš dangaus, ir
neleido paukščiams draskyti jų dieną, nei žvėrims nakčia. [11]Ir buvo pra-
1 Kar 31,12 nešta Dovidui, ką padariusi Sauliaus gulovė Ajos duktė Respha. [12]Taigi
Dovidas nuėjo ir ėmė Sauliaus kaulus ir jo sūnaus Jonato kaulus iš Ga-
laado Jabės vyrų, kurie buvo juos slapčia paėmę nuo Betsano kelio, kur
juodu buvo pakorę Pilistimai, po to kaip jie užmušė Saulių Gelboėje.
[13]Jis atgabeno iš ten Sauliaus kaulus ir jo sūnaus Jonato kaulus. Surinkta
taipgi kaulus tų, kurie buvo pakabinti ant kryžiaus, [14]ir palaidota juos

---

Gabaono gyventojai buvo Heviečiai /Jos 9,7 ir k/, bet Amoriečių vardu dažnai vadinami visi Kananiečiai. — *Iš uolumo...* Saulius norėjo pasirodyti uolesnis už Israēlį ir Judą vykdyme Dievo įsakymo, reikalavusio, kad visi Kananiečiai būtų išgalabyti; iš tikrųjų gi taip buvo padaręs kuriai nors savo naudai. — [3]*Kad laimintumēte...* Linkējimas laimēs ir maldos išprašys nuo Dievo bado atitolinimą. — [4]*Sidabro ir aukso...* Gabaoniečiai nesutinka imti atlyginimo pinigais, kuriais dažnai rytų kraštuose galima išsipirkti nuo mirties, bet reikalauja, kad keršto teisēs būtų griežtai išlaikytos. Žr Sk 35,31.32. Jiems negana mirties bet kurio žmogaus iš Israēlio, nes jie trokšta, kad paties kaltininko kraujas būtų išlietas; negali gi tai padaryti patys be karaliaus leidimo. — [5]*Vyrą, kurs mus...* Ebr t pasakyta aiškiau: To žmogaus, kurs mus žudē ir kurs turējo sumanymą sunaikinti mus taip, kad mūsų neliktų visai Israēlio žemēje, tegul mums duoda septynis jo sūnus. — [6]*Pakabintumēm ant kryžiaus.* Tikriau anot ebr t: *Pakartumēm.* Senovēje Israēlaičiai pasmerktuosius pirma nužudydavo, paskui lavonus kardavo. — *Viešpačiui*: Viešpaties akivaizdoje, kurs reikalavo atlyginimo. — *Gabaoje.* Žr Jos 19,2. — *Aš duosiu...* Įstatymas reikalavo, kad tas prašymas būtų patenkintas. — [7]*Dēl Viešpaties priesaikos...* Žr 1 Kar 20,12; 18,3; — [8]*Mikholēs.* Tikrumoje: Merobēs. Mikholēs vardas atsirado čia per klaidą. Plg 1 Kar 18,19. — [9]*Žuvo užmušti draug.* Iš šito pasakojimo paaiškēja, kad Viešpaties atmestojo karaliaus Sauliaus namai buvo visiškai sunaikinti. — *Pjūties dienose.* Palestinoje miežius pradeda pjauti balandžio mēnesyje

[10]*Ajos gi duktē...* Gražus motiniškos meilēs pavyzdys. — *Neleido paukščiams...* Pasmerktųjų lavonai pagal įstatymą reikējo palaidoti tą pačią dieną /Pak 21,23/. Kadangi tačiau badas įvyko dēl lietaus stokos, todēl jie turējo šiame atsitikime pasilikti pakarti, kolei Dievas nedavē lietaus. Palikti lavoną sudraskyti paukščiams ir žvērims buvo laikoma didžiausiu išniekinimu. Plg 1 Kar 17,44.46. — [12]*Dovidas nuējo...* Karalius, sujaudintas žinia apie Resphos pasišventimą, pasinaudoja ta

su Sauliaus ir jo sūnaus Jonato kaulais greta Benjamino žemėje, jo tėvo
Kiso kape. Ir padaryta visa, ką buvo įsakęs karalius, o po to Dievas
vėl pasidarė maloningas žemei
[15]Vėl pakilus karui tarp Pilistimų ir Israėlio, Dovidas ir draug su
juo jojo tarnai nuėjo ir kovojo prieš Pilistimus. Pailsus gi Dovidui, [16]Jes- 1 Kar 17,7
bibenobas iš Araphos giminės, kurio jieties geležis svėrė tris šimtus sik-
lių, ir kurs buvo apsijuosęs nauju kalaviju, stengėsi užmušti Dovidą.
[17]Bet atėjo jam padėti Sarvijos sūnus Abisajis ir užgavęs Pilistimą už-
mušė. Tuomet Dovido vyrai prisiekė, sakydami: Jau nebeišeisi draug
su mumis į kovą, kad neužgesintumei Israėlio žiburio
[18]Buvo taipgi antras karas prieš Pilistimus Gobe; tuomet Husatietis 1 Kar 20,4
Sobokhajis užmušė Saphą, kilusį iš Araphos iš milžinų giminės
[19]Buvo dar trečias karas Gobe prieš Pilistimus, kuriame audėjas
Betliejietis Miško sūnus Dievo duotasis, užmušė Getietį Goljatą, kurio
jieties kotas buvo kaip audėjų riestuvas
[20]Ketvirtas karas buvo Gete, kuriame dalyvavo labai augšto ūgio
vyras, turėjusis ant rankų ir ant kojų po šešis pirštus, tai yra viso dvi-
dešimt keturis. Jis buvo iš Araphos. [21]Tasai piktžodžiavo Israėliui. Už-
mušė gi jį Dovido brolio Samaos sūnus Jonatanas. [22]Šitie keturi buvo
kilę iš Araphos Gete ir žuvo per ranką Dovido ir jo tarnų

22. [1]Dovidas kalbėjo Viešpačiui šitos giesmės žodžius dienoje, ku-
rioje Viešpats jį išgelbėjo iš visų jo neprietelių rankos ir iš Sauliaus
rankos, [2]ir tarė:

---

aplinkybe, kad palaidotų vienoje vietoje visą Sauliaus šeimyną. — *Buvo juos slapčia paėmę...* Žr 1 Kar 31,11-13. — [14]*Greta.* Tikriau: Seloje, nes ebr ž *Tsela'* čia yra vardas miesto Benjamino giminės plote. Žr Još 18,28

2. Keturi karai prieš Pilistimus

21,15-22. Minimi čia keturi karai prieš Pilistimus, kuriuose Dovidas sunaikino jų galybę, aiškiai parodo, kaip Viešpats rėmė savo išrinktąjį karalių

[15]*Vėl pakilus karui...* Kada įvyko čia minimi karai, nepaaiškinta Plg 1 Kron 20,4-8. — [16]*Araphos.* Ebr *ha-Rapha*; todėl tai buvo vienas iš vadinamųjų Raphaimų, milžinų, kurie minimi daugelyje vietų. — *Tris šimtus siklių*: apie 5 kg. — *Kalaviju.* To ž nėra ebr t, bet jis pridėtas visai teisingai. — [17]*Israėlio žiburio.* Dovidas buvo Israėlio šviesa; jam žuvus, tauta turėjo pasinerti į tamsybes

[18]*Gobe.* 1 Kron 20,4 ta vieta pavadinta Gazeriu; LXX skaitė: Gete. — *Husatietis Sobokhajis.* Jis buvo vienas iš Dovido karžygių

[19]*Audėjas Betliejietis...* Vulgatoje čia išversti ebr vardai, nes šv Jieronimas manė, kad taip esąs pavadintas pats Dovidas. Ebr gi t yra: Jaare-Orgimo sūnus Elkhananas Betliejietis; bet vietoje paskutinio žodžio 1 Kron 20,5 yra *'et Lakhmi,* Goljato brolį, todėl užmuštasis milžinas gal buvo vadinamas ne Goljatu, bet buvo jo brolis Lakhmis

[21]*Samaos.* Žr 1 Kar 16,9; plg 13,3

3. Uolos giesmė

22,1-51. Šitoje giesmėje Dovidas dėkoja Dievui už visą pagalbą, kuri jam buvo suteikta Sauliaus persekiojimo metu ir visame jo gyvenime. Ji dažniausiai vadinama Uolos giesme, nes joje /ypač ebr t/ kelis kartus pasikartoja Uolos vardas, išreikšti minčiai, kad Viešpats tobuliausiai apsaugo savo ištikimus tarnus nuo pavojų. Tą pačią giesmę su nedideliais pakeitimais randame Psalmyne kaip 17 Ps /ten ji plačiau ir paaiškinta/

22. [1]*Dovidas kalbėjo...* Nurodomos aplinkybės, kuriose giesmė buvo sudėta. Jos atsiradimo laiko reikia

Ps 17,3 Viešpats mano uola, mano pilis ir mano gelbėtojas.
3 Mano Dievas — mano uola, juo aš pasitikėsiu ;
jis mano skydas ir mano išganymo ragas,
mano augšta vieta ir mano priebėga ;
Ps 17,4 Mano Gelbėtojas, tu mane išlaisvinsi nuo neteisybės.
4 Aš šauksiuos į šlovės vertąjį Viešpatį
ir būsiu išgelbėtas nuo mano neprietelių.
5 Mirties bangos apstojo mane,
žalingi upeliai gąsdino mane.
6 Pragaro vadžios apipynė mane,
mirties spąstai apipuolė mane.
7 Savo sielvarte aš šaukiaus Viešpaties,
ir šaukiau į savo Dievą ;
ir jis išgirdo iš savo šventnamio mano balsą,
ir mano šauksmas įėjo į jo ausis.
8 Ir buvo sukrėsta ir sudrebėjo žemė,
kalnų pamatai buvo pajudinti
ir buvo sukrėsti, nes jis degė rūstybe.
9 Pakilo dūmai iš jo nosių,
ir naikinanti ugnis iš jo burnos,
jo padegtos anglys.
10 Jis palenkė dangų ir nužengė,
tamsūs debesys buvo po jo kojų.
11 Jis buvo nešamas ant kherubų ir skrido
ir sklendeno ant vėjo sparnų.
12 Jis apsivilko tamsybėmis kaip apsiaustu,
kaip dangalu tamsiu vandenimi, tirštais debesimis.
13 Dėl jo žvilgsnio žaibavimo,
užsidegė ugningos anglys.
14 Ir sugriaudė iš dangaus Viešpats,
ir Augščiausis paleido savo balsą
15 Ir leido savo vilyčias ir išsklaidė juos,
daug žaibų, ir išvaikė juos.
6 Ir pasirodė jūros dugnai,
ir buvo atidengti žemės skritulio pamatai
nuo Viešpaties sudraudimo,
nuo jo rūstybės vėjo papūtimo.
17 Jis ištiesė ranką iš augštybių, paėmė mane,
ištraukė mane iš daugelio vandenų.
18 Išplėšė mane iš mano galingiausio neprietelio
ir iš nekenčiančiųjų manęs, kurie buvo stipresni už mane.
19 Jie puldavo mane nelaimingą man dieną,
bet Viešpats pasidarė man tvirtove
20 Ir išvedė mane į erdvų lauką,
išgelbėjo mane, nes jis myli mane.
21 Viešpats atsilygino man pagal mano teisumą,
atsiteisė man pagal mano rankų švarumą,
22 Nes aš sergėjau Viešpaties kelius
ir neatsitraukiau nuo mano Dievo nusidėdamas,

---

jieškoti Dovido gyvenimo pabaigoje, bet gal dar pirm Absalomo maišto. Iš šitų pirmutinės eil ž psalmėje padaryta antraštė. — 3 *Ir mano priebėga...* Šitų ž iki eil galui psalmėje nėra. — 9 *Anglys...* Degančių anglių

23nes turėjau prieš akis visus jo paliepimus
ir jo įsakymų neatstūmiau nuo savęs.
24 Nesuteptas aš buvau jo akyse
ir nuo kaltės saugojau save.
25Ir Viešpats atsilygino man pagal mano teisumą,
pagal mano rankų švarumą jo akyse.
26Tobulam žmogui tu pasirodai tobulas,
su nekaltu tu elgies nekaltai,
27nesuteptam žmogui tu pasirodai nesuteptas,
su apgaulingu tu elgies atsargiai.
28Nes pažemintą tautą tu išgelbsti,
o išdidžias akis nubaudi.
29Nes tu, Viešpatie, suteiki spindėjimo mano žiburiui ;
mano Dieve, apšviesk mano tamsybes.
30Nes su tavim aš įbėgu į priešų būrius
ir su savo Dievu aš peršoku mūrą.
31Dievo kelias nesuteptas,
Viešpaties žodis ugnimi išmėgintas ;
jis yra skydas visiems, kurie bėga prie jo.
32Nes kas yra kitas Dievas be Viešpaties ?
arba koki kita uola be mūsų Dievo ?
33Dievas, kurs sujuosė mane stiprybe,
ir padarė nesuteptą mano kelią,
34kurs padarė mano kojas greitas kaip stirnų
ir pastatė mane augštumose,
35kurs išlavino mano rankas kovai
ir mano petį variniam lankui įtempti.
36Tu davei man savo gelbstintį skydą,
ir tavo dešinė palaikė mane,
ir tavo rūpestingumas padarė mane didelį.
37Tu padarei platų kelią mano žingsniams,
ir mano kojos nesvyravo.
38Aš vydavaus savo neprietelius ir sugaudavau juos,
ir negrįždavau, kolei nebuvau jų sunaikinęs.
39Aš sulaužiau juos, ir jie negalėjo atsikelti,
krito po mano kojų.
40Tu sujuosei mane stiprybe kovai
ir sulenkei man besipriešinančius.
41Ir privertei bėgti mano neprietelius,
ir išsklaidei tuos, kurie manęs nekentė.
42Jie šaukėsi — ir nebuvo kas gelbėtų ;
Viešpaties — ir jis jų neklausė.
43Aš išblaškiau juos kaip dulkes prieš vėją,
sutrypiau juos kaip gatvių purvą.
44Tu išgelbėjai mane iš tautos prieštaravimų,
pastatei mane tautų galva.
Tauta, kurios nepažinau, tarnavo man,
45kai tik išgirdo, klausė manęs ;
svetimtaučiai meilinosi man,
46svetimtaučiai išblyško,
drebėdami išėjo iš savo pilių.

---

liepsna ējo iš jo kaip iš krosnies. — 42*Jie šaukēsi.* Ebr t : pažvelgē. —

[47]Tegyvuoja Dievas ir tebūna pašlovinta mano Uola!
ir tebūna išaugštintas giesmėmis Dievas, mano Gelbėtojas.
[48]Dievas, kurs už mane atkeršijo
ir pavergė tautas!
[49]Tu, kurs išlaisvinai mane nuo mano neprietelių
ir iškėlei mane viršum besipriešinančių man,
išgelbėjai mane nuo žmogaus smurtininko.
Rom 15,9 [50]Todėl aš šlovinsiu tave, Viešpatie, tautose
ir giedosiu tavo vardui psalmę,
[51]tau, kurs davei savo karaliui dideles pergales
ir padarei pasigailėjimą savo pateptajam,
Dovidui ir jo palikuonims per amžius.

23. [1]Šitie gi yra paskutiniai Dovido žodžiai:

Tarė Isajo sūnus Dovidas,
tarė vyras, kurs pastatytas Jokubo Dievo pateptuoju,
geriausis Israėlio giesmininkas,
[2]Viešpaties Dvasia kalbėjo per mane
ir jo žodžiai - mano liežuviu.
[3]Israėlio Dievas man tarė,
Israėlio Galingasis kalbėjo:
Valdovas žmonių,
teisus valdovas Dievo baimėje.
[4]Kaip aušros šviesa, tekant saulei,
žiba rytmetį be debesų,
ir kaip po lietaus želia žolė iš žemės.
[5]Mano namai netaip dideli pas Dievą,
kad būtų turėjęs padaryti su manim amžiną sandorą,
visame tvirtą ir sustiprintą.
Nes tai yra visas mano išgelbėjimas ir visa valia,
ir nėra nieko iš to, kas neželtų.

---

[45]*Klausē manęs.* Ebr t: mane apgaudinējo, apsimesdami paklusniais, tikrumoie gi turēdami širdyje neapykantą

4. Paskutiniai Dovido žodžiai

23,1-7. Šventosios Dvasios įkvēptas Dovidas skelbia Mesijo atējimą ir išreiškia nustebimą, kad Dievas su juo ir jo namais teikēsi padaryti amžiną sandorą

23. [1]*Paskutiniai...* T y, paskutinē Dovido parašyta psalmē prieš mirsiant. Baigiantis savo žemiškai kelionei, Dovidas veizdi į teisųjį Valdovą, per kurį jojo karalystē įgauna augščiausį reikšmēs laipsnį išganymo istorijoje. Iš anksto jis mato aiškiai savo palikuonį pagal kūną, Kristų viešpataujantį amžinai kaip tobulą karalių. Tikriausis laidas, kad tai iš jojo palikuonių pražys išganymas, yra Dovidui pranašo Natano padaryti pažadai /7,12-16/. — *Tarē.* Ebr t yra iškilmingas išsireiškimas *n*e*'um* /effatum/, sakomas apie gautus tiesiog iš Dievo apreiškimus. Giesmēs autorius pradžioje pasako savo titulus, kurie daro jo žodžius tikētinais. Tuo būdu jis primena Balaamo pranašysčių pradžią /plg Sk 24,3-4. 15.16/. Ebr t reiktų taip išversti: *Žodžiai Isajo sūnaus Dovido, — žodžiai žmogaus išaugštintojo. — Jokubo Dievo pateptojo.* — [2]*Viešpaties dvasia...* Dovidas pakartodamas paaiškina, kad jo žodžiai Dievo įkvēpti. Jis pats tai tik balsas, kuriuo Dievas išreiškia toliau nurodytus dalykus. — [3]*Israēlio galingasis.* Ebr t: Israēlio Uola. Plg 22 skyr. — *Valdovas žmonių...* Čia prasideda pats Dievo suteiktasis apreiškimas. Tikresnis pirmojo sakinio padalinimas

[6]Nusikaltėliai gi bus išrauti visi kaip usnys,
kurių niekas neima rankomis ;
[7]ir jei kas norėtų jų prisiliesti,
apsišarvuos geležimi ir jieties kotu,
padegs, ir bus sudegintos, kolei nieko neliks

[8]Štai Dovido karžygių vardai : 1 Kron 16,10
Sėdįs kraseje, išmintingiausis, pirmasis tarp trijų ; jis yra lyg kad
opiausis medžio kirminėlis ; jis vienu puolimu užmušė aštuonis šimtus.
[9]Po šito eina Ahohietis Eleazaras, jo dėdės sūnus, vienas iš trijų kar-
žygių, buvusių su Dovidu, kai jie darė priekaištų Pilistimams ir buvo
tenai susirinkę į kovą. [10]Kai Israėlio vyrai augštyn pakilo, jis atsistojo
ir mušė Pilistimus, kolei jo ranka nepailso ir nesustingo prie kalavijo ;
o Viešpats suteikė tą dieną didį išgelbėjimą, ir tauta, kuri buvo pabė-
gusi, sugrįžo plėšti užmuštųjų grobio. [11]Po jo Agės sūnus Sėma iš Arario.
Susirinkus Pilistimams stotyje, kur buvo laukas pilnas laišių, ir pabėgus
tautai nuo Pilistimų veido, [12]jis atsistojo viduryje lauko, gynė jį ir mušė
Pilistimus, o Viešpats padarė didelį išgelbėjimą

[13]Taipgi ir anksčiau šitie trys, kurie buvo pirmieji tarp trijų de-
šimtų, buvo išėję ir atvykę pjūties metu pas Dovidą į Odolamo olą ;
Pilistimų gi stovyklos buvo sustatytos Milžinų slėnyje. [14]Dovidas buvo
pilyje, o Pilistimų stotis buvo tuo laiku Betliejuje. [15]Tuomet Dovidas
užsigeidė ir tarė : O, kad kas man duotų gerti vandens iš šulinio, esan-

toks : Valdovas žmonių teisus, Valdovas Dievo baimēje. Taigi tais žodžiais skelbiama, jog ateis ideališkas Valdovas, ne tik Israēlio, bet visų žmonių, kurio santykiai bus tobuli ir su jojo pavaldiniais, nes jis bus teisus ir neš teisybę, ir su Dievu, nes jis bus pilnas Dievo baimēs. Toliau gi palyginimais aprašoma Valdovo atējimo geradarystēs. — [4]*Kaip aušros...* T y, jis yra šviesa, kuri pašalina bedievystēs naktį, jis savo dovanomis sužadina naują gyvenimą, kaip atgaivinantis lietus po ilgos sausros. Todēl jis sustiprins amžinai Dovido namus, įvykdys visus pažadus, nugalēs nuodēmēs viešpatavimą. — [5]*Mano namai...* Dovidas nuolankiai išpažįsta, kad jo namai neverti taip didelēs geradarystēs ; bet jis žino tikrai, kad Viešpats bus ištikimas savo pažaduose : *Nes tai visas...* t y, Dovidas remdamos Dievo pažadais pasitiki, kad Viešpats želdins jojo namų išganymą, kurio jis gyvai trokšta. — *Valia.* Ji čia reiškia troškimą. — [6]*Nusikaltēliai.* Ebr t : Belialio sūnūs. Apreiškime Dovidas mato ne tik išganymo atējimą, bet ir teismą tiems, kurie pasipriešins Mesijui. Jie bus kaip usnys, apie kurias kalbama Evangelijoje /žr Mt 13,30/. — *Geležimi ir jieties kotu* : aštriu gelžgaliu ant ilgo medinio koto. Piktieji žus ne kovoje, bet bus atimti nuo žemēs, kaip nenaudingos usnys, Dievo rūstybēs ugnimi

5. Dovido karžygių sąrašas

23,8-39. Dovido karžygių įvardijimas turi pamokyti, kad Dievo išrinktajam karaliui niekuomet nestigo ypatingos globos ir meilēs iš dangaus

[8]*Karžygių.* Ebr ž *gibborim* pavadinti čia gal tie vyrai, kurie buvo ne tik kovoje drąsūs, bet stovēdami arčiau karaliaus atlikdavo svarbiausius patarnavimus. — *Sēdįs krasēje.* Pirmojo iš Dovido karžygių vardas ebr t sugadintas kaikurių raidžių pakeitimu, išverstas gi Vulg jis darosi visai nebesuprantamas. Remiantis panašiu 1 Kron 11,11 tekstu, anot žymiausių aiškintojų, šita vieta reiktu pataisyti ir skaityti taip : « Hakhamonio sūnus Jēsbaamas, pirmasis /arba vyriausis/ tarp trijų dešimtų, pakēlē savo jietį prieš tris šimtus, kuriuos jis sužeidē vienu puolimu », t y, vienoje kovoje, ištikdamas be pertrūkio vienus po kitų. — [9]*Jo dēdēs.* Ir čia Vulg iš-

čio Betliejuje prie vartų. [16]Trys tat karžygiai įpuolė į Pilistimų stovyklą, pasisėmė vandens iš Betliejaus šulinio, buvusio prie vartų, ir atnešė pas Dovidą; jis tačiau nenorėjo gerti, bet išliejo jį Viešpačiui, [17]sakydamas: Saugok mane, Viešpatie, kad aš tai daryčiau; nes argi galėčiau gerti šitų žmonių, kurie buvo nuėję, kraują ir gyvybių pavojų? Taigi jis nenorėjo gerti. Tai buvo padarę trys stipriausieji

[18]Taipgi Sarvijos sūnus Joabo brolis Abisajis buvo pirmasis tarp trijų; jis tai pakėlė savo jietį prieš tris šimtus, kuriuos užmušė, ir įgijo vardą tarp trijų; [19]buvo gi tarp trijų šlovingesnis ir tarp jų pirmasis, bet pirmiesiems trims neprilygo. [20]Toliau drąsiausiojo vyro Jojados sūnus Banajas iš Kabseėlio, žymus dideliais veiksmais; jis užmušė du Moabo liūtu; jis dar nusileido ir užmušė liūtą daubos viduryje sniego metu.
[21]Jis taipgi užmušė vieną Egiptietį, vyrą vertą pasižiūrėti, turėjusį rankoje jietį; taigi nuėjęs prie jo su lazda, jėga išveržė iš Egiptiečio rankos jietį ir jį užmušė jojo jietimi. [22]Tai buvo padaręs Jojado sūnus Banajas. [23]Ir jis buvo garsus tarp trijų stipriųjų, buvusių trijų dešimtų šlovingųjų tarpe; bet trims pirmiesiems jis neprilygo. Dovidas buvo jį padaręs savo slaptuoju patarėju

[24]Tarp trijų dešimtų buvo Joabo brolis Asaėlis, jo dėdės sūnus Elehananas iš Betliejaus, [25]Harodietis Sėma, Harodietis Elika, [26]Phaltietis Helesas, Tekujietis Akės sūnus Hira, [27]Abiėzeris iš Anatoto, Husatietis Mobonajis, [28]Ahohietis Selmonas, Netophatietis Maharajis, [29]taipgi Netophatietis Baanos sūnus Heledas, Ribajo sūnus Itajis iš Benjamino sūnų Gabaato. [30]Pharatonietis Banaja, Hedajis iš Gaaso slėnio, [31]Arbatietis Abialbonas, Azmavėtas iš Beromio, [32]Eliaba iš Salabonio, Jaseno sūnūs, Jonatanas, [33]Sėma iš Ororio, Arorietis Sararo sūnus Ajamas, [34]Makhatio sūnaus Aasbajo sūnus Elipheletas, Gelonietis Akhatophelio sūnus Eliamas, [35]Hesrajis nuo Karmėlio, Parajis iš Arbio, [36]Natano sūnus Igaalis iš

---

verstas nuosavas vardas Dodai. — *Kai jie darē priekaištų...* Tikriau anot 1 Kron 11,13: Ephesdamime, o Pilistimai rinkosi... Plg 1 Kar 17,1. — [10]*Kuomet... pakilo.* Tais žodžiais ebr t baigiama 9 e: o Israēlaičiai augštyn pakilo. — [11]*Stotyje.* Gal Lekhyje /ebr *Lekhi*/. Plg Teis 15,9. 14.19. — *Pilnas laišių.* Pilistimai matomai buvo atvykę jų pasisavinti

[13]*Pirmieji tarp trijų dešimtų.* Ebr t jie pavadinti *roš ha šališim,* t y, taip pat kaip ir 8 e. — *Odolamo.* Plg 1 Kar 22,1. — *Milžinų.* Ebr t: *Repha'im.* Plg aug 5,18. — [17]*Argi galēčiau...* Eidami vandens atnešti trys karžygiai galējo paguldyti savo galvas; kadangi Dievas paliko juos gyvus, Dovidas jam dēkodamas išsižada to, ko pirma labai geidē

[18]*Tarp trijų...* Be trijų pirmųjų žymiausiųjų matomai buvo rinktinių Dovido karžygių tarpe dar trys, labiau gerbiami už kitus, bet nelygūs pirmiesiems trims. Iš to antrojo skyriaus įvardijami čia tik du, Abisajis ir Banajas. — [20]*Jojados sūnus Banajas.* Jojada gal buvo kunigas, įvardintas 1 Kron 12,27. Banajas buvo Keretiečių ir Pheletiečių vadas. Plg aug 8,18. — *Du Moabo liūtu.* Gal taip čia pavadinta du garsiu karžygiu arba milžinu /anot LXX, du Ariēlio sūnu iš Moabo/. — [21]*Vertą pasižiūrēti,* t y, labai augšto, milžiniško ūgio

[24]*Tarp trijų dešimtų...* Pagaliau minimi trečiojo karžygių skyriaus vardai, be nurodymo jų veiksmų. — *Jo dēdēs...* Tikriau: Dodajo sūnus. — [25]*Sēma.* 1 Kron 11,27 jis pavadintas Samotu, o 1 Kron 27,8 Samaotu. — [27]*Anatoto.* Kunigų miestas /Još 21,18/ truputį į šiaurryčius nuo Jerusalēs, pranašo Jeremijo tēviškē. — *Mobonajis.* Gal tas pats ką ir 21,18 Sobokhajis. — [29]*Gabaato*: Gabaa, Sauliaus tēviškē. — [30]*Pharatonietis.* Pharatonas buvo Ephraimo giminēje; iš čia buvo kilęs teisējas

Sobos, Gadietis Bonnis, [37]Selekas iš Amonio, Sarvijo sūnaus Joabo ginklanešis Berotietis Naharajis, [38]Jetrietis Ira, taipgi Jetrietis Garebas, [39]Hetietis Urijas. Viso trys dešimtys septyni

24. [1]Viešpaties rūstybė vėl užsidegė prieš Israėlį, ir jis sužadino 1 Kron 21,1
prieš juos Dovidą, kad sakytų: Eikš, suskaityk Israėlį ir Judą. [2]Taigi
karalius tarė savo kariuomenės viršininkui Joabui: Pereik visas Israėlio
gimines nuo Dano iki Bersabėjai ir suskaitykite tautą, kad žinočiau jos
skaičių. [3]Joabas atsakė karaliui: Viešpats, tavo Dievas, teprideda prie
tavo tautos antra tiek, kiek dabar yra, ir vėl tepadaugina šimtą kartų
mano valdovo, karaliaus, akivaizdoje, bet ką gi mano valdovas, karalius,
nori tuo dalyku pasiekti? [4]Tačiau karaliaus įsakymas persvėrė Joabo
ir kariuomenės viršininkų žodžius; taigi Joabas ir kareivių viršininkai
išėjo iš po karaliaus akių Israėlio tautos suskaityti. [5]Perėję per Jordaną
jie atvyko į Aroerį, dešinėje miesto, esančio Gado slėnyje; [6]toliau per
Jazerį jie nuėjo į Galaadą ir į žemąją Hodsio žemę ir atvyko į miškuotas
Gado vietas. Pasukę prie Sidono [7]praėjo arti Tiro sienų, perėjo visą
Heviečių bei Kananiečių žemę ir atkeliavo į Bersabėją Judo pietuose.

Abdonas. — *Iš Gaaso slēnio.* Gal anot ebr t: iš Nakhalēs — Gaaso. Plg Teis 2,9, kur minimas Gaaso kalnas. — [31]*Arbatietis...* Tikriau: iš Bet-Arabos Judo tyrumoje. — *Iš Beromio.* Ebr t: iš Bahurimo. — [34]*Iš Makhatio...* Tikriau: Iš Maakhos, arba Bet-Maakhos. — [36]*Iš Sobos*: Gal iš tos pačios, kuri minima aug 8,3. — *Gadietis*: iš Gado giminēs. [37]*Iš Amonio.* Anot ebr t: Amonietis, todēl svetimtautis. — [39]*Urijas*: Betsabējos vyras. — *Trys dešymtys septyni.* Vulg vieno vardo netenka; todēl gal 34 eil reikia pataisyti pagal 1 Kron 11,35.36 taip: Huro sūnus Eliphelēlis, Makhatietis Hepheris

6. Maro bausmė už tautos suskaitymą

24,1-25. Dovidas, pasikēlęs puikybēn, nežiūrēdamas Joabo perspējimų, įsako suskaityti visą savo tautą /1-10/. Susirūstinęs Dievas skelbia per pranašą Gadą bausmę, leisdamas Dovidui pasirinkti vieną iš trijų, ir visą tautą ištinka maro sloga, //11-17/. Slogai paliovus Dovidas perka iš Jebusiečio Areunos klojimą, kuriame jis matē žudantį angelą, pastato altorių ir atnašauja aukas /18-25/

24. [1]*Viešpaties rūstybē vēl užsidegē* ... Pasakymu, kad tai buvo nebe pirma rūstybē, daroma aliuzija į anksčiau siųstą bausmę, gal badą, aprašytą 21,1... Anot 1 Kron 21,1, sugundęs Dovidą šetonas; taigi čia pasavinama Dievui tai, kas jam leidžiant įvyksta. Dievas nežadino Dovido, kad tasai jį įrūstintų, bet norējo jį išmēginti, leisdamas piktajai dvasiai gundyti. — *Suskaityk...* Pats suskaitymas negalējo būti piktas dalykas, nes Dievas buvo leidęs suskaityti tautą, laikant tam tikras sąlygas /plg Iš 30,12/; todēl peiktinas galējo būti čia suskaitymo tikslas. Dovidas regimai norējo pasididžiuoti savo pavaldinių skaičiumi, savo galybe; ant jos jis manē statyti savo namus, tuo tarpu kad pažadētuosius jam namus turējo statyti pats Dievas, kad visa Israēlio galybē ir didybē būtų visai paremta Viešpaties suteikiamąja pagalba. Tautai pritarus Dovido sumanymui, bausmē turējo būti bendra. — [2]*Joabui*: ir kitiems kariuomenēs viršininkams. — [3]*Joabas atsakē...* Joabas mato karaliaus sumanyme pavojų visai tautai ir nors nuolankiai, bet visai atvirai perspēja Dovidą. Plg 1 Kron 27, 3. — [5]*Į Aroerį*: Rubeno giminēs plote. Tikresnis šitos vietos skaitymas gal būtų toks: « Jie atvyko į Aroerį po dešinei /t y, į pietus/ miesto, esančio /Arnono/ slēnyje, į Gadą ir iki Gazeriui. Ir jie atējo į Galaadą. Ir jie atējo į Hetiečių kraštą ties Ka-

[8]Išvaikščioję gi visą žemę po devynių mėnesių ir dvidešimties dienų atsirado Jerusalėje. [9]Taigi Joabas davė karaliui tautos sąrašų skaičių, ir buvo rasta Israėlyje aštuoni šimtai tūkstančių drąsių vyrų, tinkančių nešioti kalaviją, o iš Judo penki šimtai tūkstančių kovotojų. [10]Bet po to tautos suskaitymo Dovidui ėmė plaktis jo širdis, ir Dovidas tarė Viešpačiui : Labai nusidėjau tuo dalyku, bet meldžiu, Viešpatie, atimti savo tarno neteisybę, nes pasielgiau labai paikai

[11]Taigi Dovidui atsikėlus rytmetį, buvo suteiktas Viešpaties žodis Dovido pranašui ir regínčiajam Gadui ir buvo pasakyta : [12]Eik ir kalbėk Dovidui : Tau duodama rinktis iš trijų dalykų ; išsirink vieną iš jų, kurį norėsi, kad tau padaryčiau. [13]O Gadas atėjęs pas Dovidą, jam paskelbė ir tarė : Arba septynerius metus bus tau badas tavo žemėje, arba tris mėnesius bėgsi nuo savo priešininkų, kurie persekios tave, arba bus tris dienas tavo žemėje maras. Dabar tat apsvarstyk ir veizėk, kokiuos
1 Kron 21,13 Dan 13,23 žodžius turiu atsakyti tam, kurs mane siuntė. [14]Dovidas gi tarė Gadui : Esu labai prislėgtas ; bet geriau man įpulti į Viešpaties rankas /nes jo mielaširdystė didelė/, ne kaip į žmonių rankas. [15]Tuomet Viešpats siuntė Israėliui marą nuo ryto iki paskirtajam laikui, ir mirė iš tautos nuo Dano iki Bersabėjai septynios dešimtys tūkstančių vyrų. [16]O kada Viešpaties angelas ištiesė savo ranką ant Jerusalės, kad ją naikintų, Viešpats pasigailėjo dėlei nelaimės ir tarė angelui, žudančiam tautą : Gana, dabar sulaikyk savo ranką. Viešpaties gi angelas buvo prie Jebusiečio Areunos klojimo. [17]Dovidas pamatęs angelą, užmušantį žmones, tarė Viešpačiui : Aš esu, kurs nusidėjau ; aš pasielgiau netikusiai ; šitie, kurie yra avys, ką jie padarė ? Meldžiu, tebūna atgręžta tavo ranka prieš mane ir prieš mano tėvo namus

[18]Tą gi dieną atėjo pas Dovidą Gadas ir jam tarė : Eik augštyn ir pastatyk Viešpačiui altorių Jebusiečio Areunos klojime. [19]Taigi Dovidas ėjo augštyn pagal Gado įsakymą, kurį jam buvo davęs Viešpats. [20]O Areuna pažvelgęs ir pamatęs ateinant pas save karalių ir jo tarnus, [21]išėjo ir pareiškė karaliui pagarbą, parpuldamas kniūbsčias ant žemės ir tarė : Koks yra reikalas, kad mano valdovas, karalius, ateina pas savo

---

desu". Taigi tautos suskaitymas pradēta anapus Jordano, einant iš pietų į šiaurę, o paskui suskaityta tauta šiapus Jordano, keliaujant iš šiaurēs į pietus. [9]*Buvo rasta Israēlyje...* Skaičiai nurodomi čia ir 1 Kron 21,5 žymiai tarp savęs skiriasi. Gal jie pasiliko ne be pakeitimų. Jei imti šitos vietos skaičius, t y, jei visoje tautoje rasta tinkančių eiti karan 1.300.000, tai gyventojų viso Palestinoje tuomet turējo būti apie 5-6 milionus ; toks gi skaičius atrodo truputį per didelis, nors ne negalimas, nes Palestinos žemē anais laikais buvo daug derlingesnē negu dabar. — [10]*Dovidui ēmē plaktis...* Dovido sąžinē buvo lyg kad apsnūdus, bet dabar ji pabunda, ir jis ima gailētis savo pasielgimo

[11]*Dovidui atsikēlus...* Naktį gal jis apsvarstē savo pasielgimą ir suprato savo klaidą. — [13]*Septyneris metus.* LXX ir 1 Kron 21,12 : trejis metus. Šitoks skaičius atrodo tikresnis. — [14]*Geriau man įpulti...* Ir čia apsireiškia gyvas Dovido tikējimas ir visiškas pasidavimas Dievo valiai. — [15]*Iki paskirtajam laikui* : ne ištisas tris dienas, nes Dievas teikēsi bausmēs laiką sutrumpinti /16.17 e/. Nemaža aiškintojų ebr t verčia taip : iki susirinkimo metui. Tai turētų reikšti vakarinēs aukos valandą /žr Iš 29,39-42/. — *Septynios dešimtys...* Skaičius be galo didelis, aiškiai nurodąs, kad čia paties Dievo siųsta bausmē ; todēl ir bausmēs vykdytojas angelas buvo regimas. — [16]*Ant Jerusalēs...* Iš čia pasirodo, kad maras buvo su-

tarną? Dovidas jam tarė: Kad pirkčiau iš tavęs klojimą ir pastatyčiau
Viešpačiui altorių, ir liautųsi užmušinėjimas, kurs siaučia tautos tarpe.
22Areuna atsakė Dovidui: Tegul mano valdovas, karalius, ima ir te-
atnašauja, kaip jam tinka; štai čia yra jaučių dėkojimo aukai, ir ve-
žėčios bei jaučių jungai malkoms. 23Karalius Areuna visa davė karaliui;
ir Areuna tarė karaliui: Viešpats, tavo Dievas, tepriima tavo įžadą.
24Bet karalius atsakydamas jam tarė: Anaiptol, nebus, kaip tu nori;
aš pirksiu iš tavęs už pinigus ir neatnašausiu Viešpačiui, mano Dievui,
dovanai gautų deginamųjų aukų. Taigi Dovidas pirko klojimą ir jaučius
už penkias dešimtis sidabrinių siklių. 25Ir Dovidas pastatė tenai Vieš-
pačiui altorių ir atnašavo deginamąsias aukas ir dėkojimo aukas, o Vieš-
pats vėl tapo maloningas žemei, ir sloga buvo atitolinta nuo Israėlio

---

stabdytas dar nepasibaigus trims dienoms. — *Areunos klojimo.* Tas klojimas, kurio vietoje paskui pastatyta šventykla, buvo Morijos kalne /2 Kron 3,1/, tuomet už Jerusalēs sienų; anot padavimo, čia Abraomas buvo pasiryžęs paaukoti savo sūnų /Prad 22,2.../. Klojimo savininko vardas rašomas ne vienaip, Aravnah, Arevnejah, Ornan. — 17*Pamatęs angelą...* Plg 1 Kron 21,16. — *Meldžiu, tebūna...* Ganytojas tegul kenčia už bandą

18*Atējo... Gadas*: liepiant angelui. Žr 1 Kron 21,18. — 23*Karalius Areuna visa davē...* Nemaža aiškintojų mano, kad čia žodis *karalius* ebr t pastatytas šauksmininko linksnyje ir tas sakinys taip reiktų išversti: O karaliau, Areuna visa tai atiduoda karaliui; kiti gi spēja, kad jis čia atsiradęs per perrašinētojų paklydimą. — 24*Už penkias dešimtis...* Apie 280 litų. 1 Kron 21,25 pasakyta, kad Dovidas davęs Areunai 600 aukso siklių /apie 50.000 litų/; bet tenai gal kalbama apie pirkimą viso ploto, kuriame paskiau pastatyta šventykla, čia apie tai, kiek duota už jaučius ir paties klojimo vietą. — 25*Deginamąsias aukas ir...* Žr Kun 1-3 skyr; 1 Kron 21,26

KARALIŲ KNYGOS

Įvadas

1. Veikalas, kuriame randame žinių, kaip Israėlio karalystė, įsigijusi Dovido laikais didelę galybę, paskesniame laikotarpyje ėjo silpnyn ir pagaliau visiškai žlugo, Vulgatoje ir Aleksandriečių vertime yra vadinamas T r e č i ą j a ir K e t v i r t ą j a K a r a l i ų K n y g a, lyg kad jis būtų tik antroji Samuėlio knygų dalis. Tikrumoje gi yra tai visai atskiras ir savistovus veikalas, kurį senovėje vadinta K a r a l i a i s /Ebr M e l a k h i m /, arba K a r a l i ų k n y g ə / ebr *Sepher Mᵉlakhim*/. Tas vardas atitinka knygos turinį, nes jis susideda iš visų išrinktosios tautos karalių istorijos, tiktai be Sauliaus, ir kone viso Dovido karaliavimo

Karalių knygos paprastai skirstomos į tris dalis. Pirmoji /3 Kar 1,1-11,43/ apima Saliamono istoriją, antroji /3 Kar 12,1–4Kar 17,41/ istoriją Žydų tautos, persiskyrusios į dvi karalystes, iki Israėlio karalystės žlugimui, ir trečioji /4 Kar 18,1-25,30/ tolesnę Judo karalių istoriją iki Babilono nelaisvei

2. Kaip kitų Israėlio istorikų, taip ir Karalių knygų autoriaus sumanymas buvo papasakoti ne vien tiktai istoriją. Jo tikslas buvo augštesnis, nes jis rašė apie Išrinktosios tautos likimą visų pirma religiniu atžvilgiu. Tai aišku iš visos jo knygos. Jis, tiesa, įvardija visus Judo ir Israėlio karalius, nurodydamas kiekvieno iš jų karaliavimo metus, bet patį jų viešpatavimą dažniausiai vos tepaliečia ir nė minėti nemini daugelio svarbių istorinių atsitikimų, įvykusių jų laikais. Iš kitos tačiau pusės, nežiūrint to trumpumo, jis visuomet rūpestingai pažymi, kaip kiekvienas karalius gyveno ir viešpatavo, kaip jis žiūrėjo į Dievo įstatymą, ką jis darė tikrojo Dievo garbinimui platinti, arba koks buvo tame dalyke jo apsileidimas ir pasidavimas stabmeldystei ; be to, Karalių knygų autorius plačiau aprašinėja veikalus tik tų karalių, kurie buvo žymesni už kitus arba didesniu uolumu apie Dievo garbę /Saliamonas, Ezekijas, Josijas/, arba įvedimu ir platinimu stabmeldystės /Jeroboamas I, Akhabas, Joramas/ ; daugiau taipgi vietos skiria pasakojimui, ką yra darę pranašai Elijas, Elisiejus ir k, kad sugrąžintų ar sulaikytų karalius ir tautą prie Dievo įstatymo vykdymo. Taigi svarbiausi dalykai Karalių knygoje yra moraliniai autoriaus pastebėjimai, kuriais jis paaiškina istorinius atsitikimus, jo perspėjimai, kad tautos nelaimės pridera nuo jos padarytųjų nusikaltimų, nurodymai, kad Mošės įstatymas ir Sinajaus sandora yra Israėlio gyvenimo ir laimės šaltiniai, ir nuolatinis minėjimas garbingos ištarmės, kuria Dievas buvo pažadėjęs Dovido palikuonims amžinąjį sostą. Todėl vyriausis autoriaus tikslas buvo parodyti Dievo ranką Israėlio tautos ir jos karalių istorijoje, pamokyti, kad tikra abiejų karalysčių žuvimo priežastis buvo teisinga Dievo rūstybė, sukelta Israėlaičių nusidėjimais ir stabmeldyste, taipgi

padrąsinti Dievo mielaširdystės priminimu nubaustųjų širdis ir paraginti prie ištvermingo įstatymo vykdymo

3. Vėliausis atsitikimas, minimas karalių knygų gale, yra išaugštinimas kalėjime pasiliekančio Žydų karaliaus Jekhonijo, įvykęs 37 Babilono nelaisvės metais /anot priimtos kronologijos 561 metais pirm Kristaus gimimo/; todėl jos negalėjo būti pabaigtos rašyti ankščiau už tą atsitikimą. Iš kitos vėl pusės jos turėjo atsirasti dar prieš 536 metus, kuriuose buvo paskelbtas Kiro nutarimas, leidžiantis Žydams grįžti Jerusalėn ir atstatyti šventyklą, nes Karalių knygose nerandame jokių žinių apie Babilono nelaisvės pabaigą

Senovinis Žydų padavimas be svyravimo sako, kad Karalių knygas parašęs pranašas Jeremijas. Taipgi daugelis senesniųjų ir vėlesniųjų tyrinėtojų laikosi tos pačios nuomonės; ir nors nėra visai tikrų istorinių žinių, kuriomis būtų galima įrodyti be jokios abejonės tos nuomonės tikrumą, netrūksta tačiau nurodymų, kad ji gana gerai pagrįsta. Visų pirma Ebrajiškos kalbos tyrinėtojai randa ne maža panašumų tarp Jeremijo pranašysčių ir Karalių knygų stiliuje ir išsireiškimuose. Toliau istorinė pranašysčių pabaiga atrodo tiesiog padaryta iš paskutinių dviejų Karalių knygų skyrimų. Jeremijas savo pranašystėje rūpinasi įrodyti, kad Dievas buvo labai teisingas, kietai nubausdamas Israėlaičius ir leisdamas žūti jų karalystei; tas pats yra ir Karalių knygų autoriaus tikslas. Pagaliau Karalių knygose nemaža kalbama apie pranašų darbus, tuo gi tarpu jose nėra net įvardinto Jeremijo, kurio veikimas savo laiku buvo ir žymus ir svarbus. Toks nutylėjimas, tiesiog nesuprantamas, darosi visai aiškus, jei pats Jeremijas buvo Karalių knygų autorius. — Tiesa, Jeremijas, pradėjęs eiti pranašo pareigas 13 Josijo metais /625 m pirm Kr/, Jekhonijo išaugštinimo laiku turėjo būti labai pasenęs ir turėjo apie 90 metų; bet jis galėjo parašyti Karalių knygas tuojau, kai tik tas karalius buvo išvestas nelaisvėn, o jau paskui pridėti prie jų ir prie savo pranašysčių tokią pat pabaigą. Ta aplinkybė dar gerai paaiškina, kodėl keliose Karalių knygų vietose autorius kalba apie dalykus, buvusius pirm Jerusalės sugriovimo, taip kaip apie rašymo laiku tebesančius

4. Karalių knygų autorius pats nurodo, iš kurių šaltinių jis ėmė žinias savo veikalui parašyti. Saliamono istorijoje jis mini to karaliaus veiksmų knygą, rašydamas gi apie kitus Judo ir Israėlio karalius jis dažnai įvardija kitu du šaltiniu, « Judo karalių metraščius » ir « Israėlio karalių metraščius ». Tas nuolatinis šaltinių minėjimas visų pirma liudija, kad autorius jais naudojasi ištikimai ir sąžiningai. Palyginant toliau Karalių knygas su antrąja Kronikų knyga, pasirodo, kad abiejų šitų veikalų autoriai turėjo naudotis tais pačiais šaltiniais, nes, juodviejuose randame paminėtus ne tik tuos pačius atsitikimus, bet daugelyje vietų aprašytus labai panašiais išsireiškimais, o kaikur visai tais pačiais žodžiais. Iš Kronikų gi knygos patiriame, kad augščiau įvardintieji šaltiniai buvę padaryti iš keleto mažesnių veikalų, parašytų pranašų Natano, Ahijo, Addo, Semėjos, Hozajo, Ješajo, taigi visai ištikimų, neprigulmingų žmonių, gyvenusių aprašomųjų atsitikimų laikais, galėjusių gerai žinoti tiesą ir ją be jokių iškraipymų pasakiusių. Apie šaltinių autorių ištikimumą geriausiai liudija jų rašymo būdas. Jie nieko neslepia, nieko nepridengia, neteisina. Tolimi nuo mažiausio viltaviliavimo, priėmę vienatinę doro pasielgimo taisyklę, Dievo įstatymą, jie atvirai, be abejojimo pasakoja apie piktųjų karalių

nusikaltimus, taip pat kaip ir dievobaimingųjų gerus darbus, o girdami tuos paskutiniuosius, jie neaplenkia, nenutyli jų ydų, jei jų randa. Taipgi rašoma tiktai tiesa. Todėl ir istorinė vertė veikalų, kaip Karalių, taip ir Kronikų knygos, paremtų tokiais šaltiniais, yra kuodidžiausi, tiesiog neabejotina

5. Karalių knygos buvo visuomet biblinio kanono dalimi Žyduose. Jėzus Kristus ir jo apaštalai, minėdami gana dažnai jų žodžius arba darydami į jas aliuzijas, pamokė, kokioje pagarboje jos reikia laikyti ir pripažino joms didžiausią vertę ; todėl ir katalikų Eklesija laiko Karalių knygas įkvėptomis ir dieviškomis

TREČIOJI KARALIŲ KNYGA

Ebrajų vadinama Pirmoji *M^elakhim*

1. 1Karalius Dovidas, pasenęs ir turėdamas daug metų amžiaus nebe-
sušildavo, nors jį apklodavo drabužiais. 2Tuomet jo tarnai jam tarė :Pajieš-
kokime mūsų valdovui, karaliui, jaunos mergaitės : ji tebūna prie karaliaus,
teglobi jį, temiega prie jo šono ir tešildo mūsų valdovą, karalių. 3Taigi jie
ieškojo dailios mergaitės visose Israėlio sienose, ir suradę Sunamietę Abi-
sagę, atvedė ją pas karalių. 4Buvo gi tai labai graži mergina ; ji miegodavo
su karaliumi ir jam tarnavo, bet karalius jos nepažinojo
5Tuo tarpu Hagitos sūnus Adonijas didžiavosi ir sakė : Aš būsiu kara-
lius. Jis sau pasigamino vežimų ir raitelių ir penkias dešimtis vyrų, kad

---

1. Saliamono istorija

1. Saliamono viešpatavimo pradžia

1/ *Patepimas Saliamono karaliumi*

Pirmoje Karalių knygos dalyje /3 Kar 1,1--11,43/ randame Saliamono istoriją nuo tos valandos, kai jam teko jo tėvo sostas, iki jojo mirčiai 1,1-53. Dovidui pasenus ir jo sūnui Adonijui pamėginus pasisavinti karališkąją valdžią, pranašo Natano perspėta Betsabėja išgauna iš Dovido paliepimą paskelbti viešai sosto įpėdiniu Saliamoną ir jį patepti karaliumi, kas tuojau ir įvykdoma /1-40/. Tai patyręs Adonijas labai nusigąsta ir pasiduoda su savo šalininkais karaliui Saliamonui /41-53/

1. 1*Pasenęs ir turėdamas*... Dovidas tapo karaliumi Hebrone, turėdamas trisdešimtis metų, karaliavo gi viso 40 metų /plg 2 Kar 2, 1 ir k/ ; todėl dabar jam buvo arti 70 metų ; bet įvairūs gyvenimo vargai buvo jį padarę iškaršusiu seniu. Minima čia Dovido senatvė paaiškina toliau pasakojamus dalykus. — *Apklodavo drabužiais* : antklodėmis. Dovidas gal tuomet vargiai besikeldavo iš patalo. — 2*Tebūna* : tetarnauja. — *Tešildo*... Kad jaunų stiprių asmenų kūno šiluma galinti palaikyti ir padidinti nykstančias senųjų jėgas, tikėjo senovės gydytojai ; ta nuomonė turi šalininkų ir dabar. — 3*Sunamietę*. Senovės Sunamas dabar vadinama Sulemu ; jis yra prie mažojo Hermono kalnų pašlaitės. Žr Još 19, 18. — 4*Ji miegodavo*... Abisagė tapo nepilnateisė Dovido žmona /Teod, Jieron/ ; tik kaip toki ji galėjo būti visuomet be jokio papiktinimo su Dovidu, ir kaip tokios Saliamonas negalėjo vėliau duoti Abisagės moterystėn Adonijui /žr žem 2,22/, nors ji pasiliko mergaitė

5*Hagitos sūnus*... Žr 2 Kar 3,4. — *Adonijas*. Jis buvo ketvirtas Dovido sūnus. Žuvus dviem vyresniem jo broliam Amnonui ir Absalomui, Adonijas ėmė laikyti save vyriausiuoju, nes trečiasis Dovido sūnus Keleabas gal buvo miręs jaunas, ir manė, kad jam pridera tėvo sostas. Tačiau Rytų kraštuose valdovai dažnai patys pasiskirdavo sau įpėdinius, o Israėlyje, kurio tikrasis karalius buvo Viešpats Dievas, jis buvo kitados pasilikęs sau teisę išrinkti karalių /žr Pak 17,15/, ir teikėsi išrinkti ne tik Saulių ir Dovidą, bet taipgi ir Saliamoną /plg 2 Kar 7,12/. — *Vežimų ir*... Kaip kitados Absa-

jo priešakyje bėgtų. [6]Jo tėvas niekuomet jo nesudraudė ir nesakė : Kodėl
taip padarei ? Buvo gi ir jis labai gražus ir antrasis sūnus po Absalomo.
[7]Jis buvo susitaręs su Sarvijos sūnumi Joabu ir su kunigu Abiataru, ku-
riuodu laikėsi Adonijo pusės. [8]Bet kunigas Sadokas, Jojados sūnus Banajas,
pranašas Natanas, Sėmėjis, Rėjis ir Dovido kariuomenės galybė nebuvo
su Adoniju. [9]Taigi Adonijas, paaukojęs avinų, veršių ir visokių penėtų
gyvulių prie Zoheleto akmens, buvusio arti Rogelio šaltinio, pasikvietė
visus savo brolius, karaliaus sūnus, ir visus karaliaus tarnus, Judo vyrus ;
[10]bet pranašo Natano, Banajo, visų karžygių ir savo brolio Saliamono jis
nekvietė

[11]Tuomet Natanas tarė Saliamono motinai Betsabejai : Ar negirdėjai,
kad ėmė karaliauti Hagitos sūnus Adonijas, nežinant apie tai mūsų val-
dovui Dovidui ? [12]Dabar tat eikš, paklausyk mano patarties ir gelbėk savo
ir tavo sūnaus Saliamono gyvybę. [13]Eik, stok prieš karalių Dovidą ir jam
sakyk : Argi tu, mano valdove, karaliau, neprisiekei man, tavo tarnaitei,
sakydamas : Tavo sūnus Saliamonas bus po manęs karaliumi, ir jis sėdės
mano soste ? Kodėl tat karaliauja Adonijas ? [14]O dar tau tenai besikal-
bant su karaliumi, aš ateisiu paskui tave ir papildysiu tavo žodžius

[15]Taigi Betsabėja įėjo į kambarį pas karalių. Karalius gi buvo labai pa-
senęs, ir Sunamietė Abisagė jam tarnavo. [16]Betsabėja nusilenkė ir parpuolė
kniūbsčia prieš karalių ; o karalius jai tarė: Ko nori? [17]Ji atsakydama tarė:
Mano Valdove, tu prisiekei tavo tarnaitei per Viešpatį, savo Dievą: Tavo sū-
nus Saliamonas bus po manęs karaliumi, ir jis sėdės mano soste. [18]O štai dabar
karaliauja Adonijas, tau, mano valdove, karaliau, nežinant. [19]Jis pasipjovė
jaučių, visokių penėtų gyvulių, daugybę avinų, pasikvietė visus karaliaus
sūnus, taipgi kunigą Abiatarą ir kariuomenės viršininką Joabą, tavo gi
tarno Saliamono nekvietė. [20]Tačiau, mano valdove, karaliau, į tave veizdi
viso Israėlio akys, kad jiems nurodytumei, kas turi sėdėti po tavęs, mano
valdove, karaliau, tavo soste. [21]Kitaip atsitiks, kad, užmigus mano val-
dovui, karaliui, paskui savo tėvus, aš ir mano sūnus Saliamonas būsiva
nusidėjėliais

[22]Dar jai tebesikalbant su karaliumi, atvyko pranašas Natanas. [23]Ir
buvo pranešta karaliui ir pasakyta : Pranašas Natanas yra čia. Įėjęs kara-
liaus akivaizdon ir išreiškęs pagarbą, nusilenkdamas iki žemei, [24]Natanas
tarė : Mano valdove, karaliau, ar tu sakei : Adonijas tekaraliauja po ma-

---

lomas. — [7]*Su... Joabu.* Joabas jau nuo senesnių laikų buvo nustojęs Dovido malonēs /plg 2 Kar 2,13-32 ir k/. Padēdamas Adonijui paimti sostą, jis tikējosi įsigyti jo malonę ir padidinti savo įtaką. — [8]*Natanas.* Jis žinojo, kad Dievas buvo paskyręs sostą Saliamonui. Plg 2 Kar12,25. — *Kariuomenēs galybē.* Anot ebr t : karžygiai. — [9]*Rogelio.* Žr Još 15,7. Ar Adonijas darē čia tikras aukas Dievui, nežinia ; aišku tik, kad jo iškeltas pokylis buvo nepaprastas. Plg 2 Kar 15,12. — *Savo brolius.* Ar jie žinojo apie tikrus Adonijo sumanymus ir buvo jo padējējai prieš Saliamoną, nežinia

[11]*Ēmē karaliauti.* Adonijas buvo pasiryžęs pasiskelbti karaliumi be Dovido žinios

[12]*Gelbēk savo...* Tapęs karaliumi Adonijas, be abejonēs, būtų nužudęs tuos, kurie jo valdžiai galējo būti pavojingi. — [13]*Neprisiekei man...* Iš čia patiriame, kad Dovidas buvo pasižadējęs Betsabējai su priesaika įvykdyti tai, ką jam Viešpats buvo apreiškęs apie Saliamono paskyrimą. — [21]*Būsiva nusidējēliais,* ty, pasielgs su mudviem kaip su nusidējēliais, kurie norējo paimti kam kitam priderantį sostą. Rasi Betsabēja primena čia Dovidui sunkią kaltę, kurią dēlei jos buvo padaręs Dovidas

[23]*Įējęs karaliaus...* Įeinant Natanui, karalienē skubiai išējo. — [27]*Tu*

nęs, ir jis tesėdi mano soste ? [25]Nes jis šiandien nuėjo, atnašavo jaučių, pe-
nėtų gyvulių ir daugybę avinų, pasikvietė visus karaliaus sūnus ir kariuo-
menės viršininkus, taipgi kunigą Abiatarą, ir jie valgo ir geria jo akivaizdoje
ir sako : Tegyvuoja karalius Adonijas. [26]Manęs gi, tavo tarno, kunigo Sa-
doko, Jojados sūnaus Banajo ir tavo tarno Saliamono nekvietė. [27]Nejaugi
tas įsakymas išėjo iš mano valdovo, karaliaus, ir man, tavo tarnui, tu
nepasakei, kas sėdės po mano valdovo, karaliaus, jojo soste ?

[28]Karalius Dovidas atsakė ir tarė : Pašaukite pas mane Betsabėją.
Jai atėjus karaliaus akivaizdon ir atsistojus ties juo, [29]karalius prisiekė ir
tarė : Kaip gyvas Viešpats, kurs išgelbėjo mano sielą iš visokio suspaudimo,
[30]kaip aš tau prisiekiau per Viešpatį, Israėlio Dievą, sakydamas : Tavo
sūnus Saliamonas karaliaus po manęs ir jis sėdės mano soste užuot manęs,
taip šiandien padarysiu

[31]Betsabėja, nulenkus veidą iki žemei, pareiškė karaliui pagarbą ir
tarė : Tegyvuoja mano valdovas Dovidas per amžius

[32]Karalius Dovidas dar tarė : Pašaukite man kunigą Sadoką, pranašą
Nataną ir Jojados sūnų Banają. Kai jie įėjo pas karalių, [33]jis jiems tarė :
Imkite su savim jūsų valdovo tarnus, užsodinkite mano sūnų Saliamoną
ant mano asilėno ir veskite jį į Gihoną. [34]Tenai kunigas Sadokas ir pra-
našas Natanas tepatepa jį Israėlio karaliumi ; sutrimituosite trimitu ir
sakysite : Tegyvuoja karalius Saliamonas ! [35]Jūs eisite paskui jį, o jis
ateis, sėdės mano soste ir jis bus karalius mano vietoje ; jam aš įsakysiu,
kad būtų vadas Israėlio ir Judo. [36]Tuomet Jojado sūnus Banajas atsakė
karaliui ir tarė : Amen. Taip teįsako ir Viešpats, mano valdovo, karaliaus,
Dievas. [37]Kaip Viešpats buvo su mano valdovu, karaliumi, taip tebūna
ir su Saliamonu ir tepadaro jo sostą prakilnesnį už mano valdovo, kara-
liaus, Dovido sostą

[38]Taigi kunigas Sadokas, pranašas Natanas, Jojados sūnus Banajas,
Keretiečiai ir Pheletiečiai nuėjo, užsodino Saliamoną ant karaliaus Dovido
asilėno ir atvedė jį į Gihoną. [39]Kunigas Sadokas ėmė iš padangtės aliejaus
ragą ir patepė Saliamoną ; jie sutrimitavo trimitu, o visa tauta tarė :
Tegyvuoja karalius Saliamonas ! [40]Po to patraukė paskui jį visa daugybė ;
daugelis žaidė vamzdžiais ir buvo labai linksmi, taip kad žemė skambėjo
nuo jų šūkavimų

---

nepasakei... Jei pats Dovidas būtų paskyręs Adoniją savo įpėdiniu, tai priderėjo pasakyti apie tai pranašui Natanui, kuriam Dievas buvo apreiškęs savo valią apie Saliamoną /plg 2 Kar 12,25/

[28]*Jai atėjus...* Įeinant Betsabėjai, Natanas išėjo nuo karaliaus

[31]*Per amžius.* Taip paprastai atsiliepdavo į rytiečių valdovus. Plg 2 Esd 2,4. Tardama tuos žodžius Betsabėja nori parodyti, kad ji nelaukia Dovido mirties, nors rūpinasi, kad jos sūnus taptų karaliumi. — [33]*Jūsų valdovo tarnus* : nuolatinę karaliaus sargybą, Keretiečius ir Pheletiečius. — *Ant mano asilėno.* Pasodinimas ant karaliaus jojamo gyvulio buvo laikomas augščiausios pagarbos ženklu. Plg Prad 41,43 ; Est 6,8. — *Į Gihoną.* Anot padavimo, ta vieta buvo į šiaurvakarius nuo Jerusalės, tuo tarpu kad Rogelio šaltinis buvo Jerusalės pietryčiuose. — [34]*Sutrimituosite...* Tai turėjo būti ženklas, kad Saliamonas tapo karaliumi. — [35]*Sėdės mano soste.* Pateptas karaliumi Saliamonas turi tuojau paimti sostą ; o kad nebeliktų jokių abejonių, pats Dovidas atiduos jam karališkąją valdžią. — [36]*Amen* : taip tebūna. — *Taip teįsako...* Geriau : taip sako... ty, to nori pats Dievas. — [39]*Iš padangtės aliejaus...* Žr 2 Kar 6,17 ir k. — *Patepė Saliamoną...* Anot Žydų padavimo, Saliamonas buvęs

[41]Tai išgirdo Adonijas ir visi jo pakviestieji, kai pokylis jau buvo
pasibaigęs ; o Joabas, išgirdęs trimito balsą, tarė : Ką reiškia tasai ūžian-
čio miesto šauksmas ? [42]Dar jam tebekalbant atėjo kunigo Abiataro sūnus
Jonatas. Adonijas jam tarė : Eik čia, nes tu esi drąsus vyras ir atneši gerų
žinių [43]Jonatas atsakė Adonijui : Anaiptol, nes mūsų valdovas, karalius
Dovidas pastatė karaliumi Saliamoną. [44]Jis nusiuntė su juo kunigą Sa-
doką, pranašą Nataną, Jojados sūnų Banają, Keretiečius ir Pheletiečius,
ir jie jį užsodino ant karaliaus asilėno. [45] Kunigas Sadokas ir pranašas
Natanas jį patepė karaliumi Gihone; iš ten jie atėjo džiaugdamiesi, ir mies-
tas ėmė ūžti. Tai yra tas balsas, kurį girdėjote. [46]Be to, Saliamonas jau
sėdi karališkajame soste. [47]O karaliaus tarnai įėję palaimino mūsų val-
dovą, karalių Dovidą, sakydami : Dievas teduoda Saliamonui vardą gar-
sesnį už tavo vardą ir tepadaro jo sostą šlovingesnį už tavo sostą. O ka-
ralius nusilenkė savo patale [48]ir kalbėjo : Pašlovintas tebūna Viešpats,
Israėlio Dievas, kurs davė šiandien sėdintį mano soste, tai man savo aki-
mis matant. [49]Tuomet Adonijo pakviestieji visi nusigando, atsikėlė, ir
kiekvienas nuėjo savo keliu. [50]Adonijas gi, bijodamas Saliamono, atsikėlė,
nuėjo ir laikėsi altoriaus rago

[51]Saliamonui buvo pranešta ir pasakyta : Štai Adonijas, bijodamas
karaliaus Saliamono, laikosi altoriaus rago ir sako : Karalius Saliamonas
teprisiekia man šiandien, kad neužmuš savo tarno kalaviju. [52]O Saliamo-
nas tarė : Jei bus geras vyras, nenukris žemėn net nė vienas jo plaukas ;
bet jei bus jame rasta kas pikta, mirs jis. [53]Taigi karalius Saliamonas siuntė
ir jį atvesdino nuo altoriaus, o jis įėjęs nusilenkė prieš karalių Saliamoną ;
Saliamonas jam tarė : Eik į savo namus

2. [1]Prisiartinus Dovido mirties dienoms, jis įsakė savo sūnui Saliamo-
nui ir tarė : [2]Aš įeinu į visos žemės kelią ; būk drąsus ir elgkis kaip vyras.
[3]Laikyk, ką Viešpats, tavo Dievas, yra paliepęs ; vaikščiok jo keliais, ser- Pak 17,19
gėk jo apeigas, jo įsakymus, nutarimus ir liudijimus, kaip parašyta Mo-
šės įstatyme, idant būtumei išmintingas visame, ką darai ir kur tik krei-

tuomet 12 metų ; bet tas skaitmuo čia labai abejotinas ; tikriausiai jam buvo apie 20 metų, nes mirštant Dovidui Saliamonas turėjo jau vienerių metų sūnų. Saliamonas tapo karaliumi apie 1015 /anot kitų 971/, viešpatavo 40 metų, todėl iki 975. — [40]*Skambėjo.* Ebr t: plyš o. Hiperbolė šūkojimų didumui išreikšti

[42]*Jonatas.* Plg 2 Kar 15,27 ir k. — [47]*Karalius nusilenkė...* Sugrįžus Saliamonui, Dovidas dėkoja Dievui kaip kitados Jokubas. Plg Prad 47, 31. — [48]*Davė šiandien sėdintį...* Taip kaip Viešpats buvo pažadėjęs. Žr 2 Kar 7,12.13. — [50]*Laikėsi altoriaus rago.* Deginamųjų aukų altorius turėjo keturiuose savo kampuose lyg kad ragus, padarytus iš medžio ir apvilktus skaistvariu. Jie buvo laikomi ypač šventais, nes ant jų liedavo truputį aukų kraujo. Nusitverdamas altoriaus ragų nusikaltėlis šaukdavosi globos Tojo, kurs dildo nuodėmes ir dovanoja bausmes. Plg Iš 21,14 ir k. — [53]*Nusilenkė prieš...* Taip pripažindamas Saliamoną savo karaliumi. — *Eik į savo namus...* Saliamonas nenori pradėti savo karaliavimo bausmėmis ; bet Adonijas turi amžinai išsižadėti sosto ir gyventi ramiai, kaip vienas iš paprastų piliečių

2/ Paskutiniai Dovido perspėjimai ir jo mirtis. Saliamonas sutvirtina savo viešpatavimą

2,1-46. Dovidas, prieš mirsiant, duoda Saliamonui perspėjimų apie Įstatymo laikymą ir nurodymų, kaip jis turi pasielgti su Joabu ir kitais /1-9/. Dovidui mirus, Saliamonas nubaudžia mirtimi Adoniją, mėginantį siekti sosto, ir Joabą, Abiatarą

piesi ; [4]idant Viešpats patvirtintų savo žodžius, kuriuos man kalbėjo,
sakydamas : Jei tavo sūnūs sergės savo kelius ir vaikščios tiesoje mano
akivaizdoje visa savo širdimi ir visa savo siela, nepristigs tau palikuonies
Israėlio soste

2 Kar 3,27; 20,10 [5]Tu žinai taipgi, ką man padarė Sarvijos sūnus Joabas, ką jis padarė
dviem Israėlio kariuomenės viršininkams, Nėro sūnui Abneriui ir Jeterio
sūnui Amasai, kuriuodu jis užmušė ir išliejo karo kraują taikos metu ir
apšlakstė kovos krauju savo juostą, buvusią aplink jo kulšis, ir savo
autuvą, buvusį ant jo kojų. [6]Padarysi tat pagal savo išmintį ir neleisi jo
2 Kar 19,31 žiliems plaukams nueiti ramiai į mirusiųjų buveinę. [7]Bet Galaadiečio
Berzelajo sūnums tu būsi dėkingas, ir jie valgys prie tavo stalo ; nes jie
2 Kar 16,5; 19,19 mane pasitiko, kai bėgau nuo tavo brolio Absalomo veido. [8]Turi taipgi
pas save Jeminio sūnaus Gėros sūnų Semėjį iš Bahurimo, kurs man pikt-
žodžiavo bjauriausiais žodžiais, kuomet ėjau į Stovyklas ; bet kadangi
jis atėjo pasitikti manęs pereinančio per Jordaną, aš jam prisiekiau per
Viešpatį ir tariau : Neužmušiu tavęs kalaviju ; [9]tu tačiau nepalik jo be
bausmės. Tu esi išmintingas vyras, kad žinotumei, ką jam padaryti, ir
Apd 2,29 nuvesi jo žilus plaukus sukruvintus į mirusiųjų buveinę. [10]Taigi Dovidas
1 Kron 29,27 užmigo su savo tėvais ir buvo palaidotas Dovido mieste.[11]Laiko gi, kurį
Dovidas karaliavo Israėliui, buvo keturios dešimtys metų. Hebrone jis
karaliavo septyneris metus ir Jerusalėje tris dešimtis trejus metus. [12]Salia-
monas gi sėdosi į savo tėvo Dovido sostą, ir jo karalystė labai sustiprėjo

[13]Hagitos sūnus Adonijas atėjo pas Saliamono motiną Betsabėją. Ji
jam tarė : Ar tavo atėjimas taikingas ? Jis atsakė : Taikingas. [14]Ir pri-
dūrė : Aš turiu su tavim pasikalbėti. Ji jam atsakė : Kalbėk.
Adonijas [15]tarė : Tu žinai, kad karalystė buvo mano, ir visas Israėlis buvo
sau mane pasistatęs karaliumi ; bet karalystė buvo perkelta ir teko mano
broliui, nes Viešpaties buvo jam skirta. [16]Taigi dabar aš turiu prie tavęs
vieną prašymą ; nesugėdink mano veido. Ji jam tarė : Sakyk. [17]O jis

---

atstato nuo kunigystēs pareigų, apdovanoja Sadoką ir Banają, o Semējį liepia nužudyti dēl nesilaikymo sąlygų, kuriomis jam buvo dovanota gyvybē /10-46/

2. [1]*Jis įsakē...* Prieš mirsiant Dovidas buvo sušaukęs tautos atstovus, davē jiems perspējimų ir antrą kartą paskelbē Saliamoną karaliumi. Tuomet tai jam davē šituos pamokymus. Plg 1 Kron 27 ir 28 skyr. — [2]*Į visos žemēs kelią.* Plg Jošš 23,14. — [3]*Jo apeigas, jo įsakymus...* Įvairiais vardais vadinama tas pats Viešpaties duotas įstatymas. — *Idant būtumei išmintingas...* Tikriau anot ebr t : kad tau sektųsi visame, ką darai. — [4]*Savo žodžius, kuriuos...* Žr 2 Kar 7,12. — *Sergēs savo kelius* : elgsis dorai. — *Nepristigs tau palikuonies...* Karališkas sostas pasiliks visuomet tavo namuose

[5]*Ką man padarē...* Nužudydamas klastingai Abnerį ir Amasą, Joabas elgēsi prieš karaliaus valią ; be to, Abnerio užmušimu jis užtraukē ant Dovido neteisingą įtarimą. Plg 2 Kron 3,27 ;20,10. — [6]*Neleisi jo...* Neleisi jam numirti ramiai. — [7]*Galaadiečio Berzelajo...* Plg 2 Kar 17,27. — *Valgys prie tavo stalo.* — [8]*Į Stovyklas* : į Makhanaimą. — [9]*Nepalik jo be bausmēs.* Nors Dovidas buvo dovanojęs Semējui gyvybę, bet jo piktžodžiavimas Dievo pateptajam karaliui negali pasilikti be bausmēs /plg Iš 22,28/. Dovidas galējo laukti Joabo ir Semējo atgailos, perspētas gi Saliamonas turi pasinaudoti pirmąja proga, kurioje pasireikš juodviejų neištikimybē, ir nubausti taip, kaip juodu nusipelnē

[10]*Dovido mieste* : Siono kalne. Plg Apd 2,29. — [11]*Septynerius metus* : tikrumoje pusaštuntų

[13]*Ar... taikingas.* Betsabēja sutinka Adoniją su nepasitikējimu ; tačiau nuolankia Adonijo kalba suklaidinta

tarė : Meldžiu pasikalbėti su karaliumi Saliamonu, /nes jis nieko negalės
tau atsakyti/, kad man duotų moterystėn Sunamietę Abisagę. 18Betsa-
bėja atsakė : Gerai, aš kalbėsiu už tave karaliui

19Taigi Betsabėja atėjo pas karalių Saliamoną, kad jam kalbėtų dėl
Adonijo. O karalius atsikėlė prieš ją, labai žemai nusilenkė ir atsisėdo
savo soste ; buvo taipgi pastatytas sostas karaliaus motinai, kuri atsi-
sėdo jo dešinėje. 20Ir ji jam tarė : Turiu prie tavęs vieną mažą prašymą ;
nesugėdink mano veido. Karalius jai atsakė : Prašyk, mano motina, nes
būtų ir neteisinga, kad atstumčiau tavo veidą. 21Ji tarė : Tegul Sunamietė
Abisagė bus atiduota tavo broliui Adonijui moterystėn. 22Tuomet kara-
lius Saliamonas atsakė savo motinai ir tarė : Kodėl reikalauji Adonijui
Sunamietės Abisagės ? Reikalauk jam ir karalystės, nes jis mano brolis,
vyresnis už mane ir turi kunigą Abiatarą bei Sarvijos sūnų Joabą. 23Taigi
karalius Saliamonas prisiekė per Viešpatį ir tarė : Dievas tai man tepadaro
ir tai teprideda, jei Adonijas nekalbėjo to dalyko prieš savo gyvybę. 24Ir
dabar, kaip Viešpats gyvas, kurs patvirtino mane, pasodino mane į mano
tėvo Dovido sostą ir kurs padarė man namus, kaip yra kalbėjęs, taip
Adonijas bus šiandien užmuštas. 25Ir karalius Saliamonas siuntė Jojados
sūnų Banają, kurs jį užmušė, ir tasai mirė

26Karalius tarė taipgi kunigui Abiatarui : Eik į Anatotą pas savo
dirvą, nes esi mirties vyras ; bet šiandien tavęs neužmušiu, nes nešiojai
Viešpaties Dievo skrynią mano tėvo Dovido akivaizdoje ir pakėlei visus
vargus, kuriuos kentėjo mano tėvas. 27Taigi Saliamonas atstūmė Abiatarą, 1 Kar 2,31
kad nebebūtų Viešpaties kunigu, idant įvyktų Viešpaties žodžiai, kuriuos
jis kalbėjo apie Helio namus Sile

28Atėjus tai žiniai pas Joabą — nes Joabas buvo nukrypęs paskui
Adoniją, o su Saliamonu neėjo iš vieno, — Joabas nubėgo į Viešpaties
padangtę ir griebėsi altoriaus rago. 29Ir buvo pranešta karaliui Saliamo-
nui, kad Joabas nubėgęs į Viešpaties padangtę ir esąs prie altoriaus. Salia-
monas siuntė Jojados sūnų Banają, sakydamas : Eik, užmušk jį. 30Banajas
atėjo prie Viešpaties padangtės ir jam tarė : Štai ką sako karalius : Išeik.
Tasai tarė : Neišeisiu, bet mirsiu čia. Banajas pasakė tuos žodžius karaliui

---

apsiima patenkinti jo prašymą. — 15*Tu žinai, kad...* Adonijas sako daugiau, negu tikrumoje buvo. — 16*Nesugėdink mano veido* : neatstumk mano prašymo. — 17*Kad man duotų...* Ar Adonijas tai darē Joabo ir Abiataro pamokytas, nežinia. Kadangi tačiau Saliamonas, nubaudęs Adoniją, nubaudžia taipgi ir Joabą ir Abiatarą, todēl galima manyti, kad Adonijas elgēsi ne be juodviejų patarimo. — 19*Atsikēlē...* Karaliaus motinai suteikiama ypatinga pagarba. — 22*Reikalauk jam ir...* Saliamonas kitaip mano apie Adonijo prašymą, negu jo motina. Jis mato naują pasikēsinimą atimti sostą, imant moterystēn Abisagę, kuri bent buvo laikoma mirusiojo karaliaus žmona ; todēl šiuo žygiu Adonijas negali išvengti mirties. Plg 2 Kar 16,22

26*Į Anatotą.* Anatotas buvo kunigų miestas į šiaurryčius nuo Jeruzalēs. — *Nešiojai Viešpaties...* Žr 1 Kron 15,11 ir k. — *Pakēlei visus vargus...* Abiataras buvo su Dovidu nuo tos dienos, kurioje, liepiant Sauliui, buvo užmušti Anatote kunigai. Žr 1 Kar 1,7 ir k. — 27*Idant įvyktų...* Saliamonas įvykdē, ką kitados buvo paskelbęs « *Dievo žmogus* », kad vyriausiojo kunigo pareigos bus atimtos iš Helio šeimynos ir atiduotos Eleazaro palikuonims. Žr 1 Kar 2,30... ir paaišk

28*Atējus tai žiniai.* Ebr t čia truputį skiriasi nuo Vulgatos : « Ir gandas pasiekē Joabą ; nes Joabas buvo nukrypęs Adonijo pusēn, nors jis nebuvo nukrypęs Absalomo pusēn ». — 31*Padaryk, kaip jis kalbējo.* Bēgimas prie altoriaus negalējo apsau-

ir tarė : Joabas kalbėjo taip ir tai man atsakė. [31]Karalius jam tarė :
Padaryk, kaip jis kalbėjo ; užmušk jį ir palaidok ; ir atitolinsi nekaltą
2 Kar 3,27; 20,10 kraują, kurs Joabo išlietas, nuo manęs ir nuo mano tėvo namų. [32]Vieš-
pats sugrąžins jo kraują ant jo galvos, nes jis užmušė du teisingu vyru,
geresniu už save, ir nužudė juodu kalaviju, mano tėvui Dovidui nežinant,
Israėlio kariuomenės viršininką Nėro sūnų Abnerį ir Judo kariuomenės
viršininką Jeterio sūnų Amasą ; [33]ir juodviejų kraujas kris ant Joabo galvos
ir ant jo palikuonių galvos per amžius. Dovidui gi, jo palikuonims, jo
namams ir jo sostui Viešpaties taika tebūna per amžius. [34]Taigi Jojados
sūnus Banajas nuėjo ir puolęs jį užmušė ; ir jis buvo palaidotas savo
namuose tyrumoje. [35]Tuomet karalius pastatė užuot jo kariuomenės vir-
šininku Jojado sūnų Banają ir užuot Abiataro paskyrė kunigą Sadoką

[36]Karalius siuntė ir pasišaukė taipgi Semėjį ir jam tarė : Pasistatyk
sau namus Jerusalėje ir gyvenk tenai ; iš ten tu neišeisi nei vienon, nei
kiton pusėn. [37]Kurią gi dieną būsi išėjęs ir pereisi Kedrono upelį, žinok,
kad būsi užmuštas ; tavo kraujas kris ant tavo galvos. [38]Semėjis atsakė
karaliui : Tas pasakymas geras ; kaip mano valdovas karalius kalbėjo,
taip tavo tarnas darys. Taigi Semėjis gyveno daug dienų Jerusalėje. [39]Atsi-
tiko gi po trejų metų, kad Semėjo vergai pabėgo pas Geto karalių Maakhos
sūnų Akhį, ir buvo pranešta Semėjui, kad jo tarnai nuėję į Getą. [40]Tuomet
Semėjis atsikėlė, pasibalnojo savo asilą, nuvyko pas Akhį į Getą savo
vergų sujieškoti ir juos atsivedė iš Geto. [41]O kai buvo pranešta Saliamo-
nui, kad Semėjis buvo nuėjęs iš Jerusalės į Getą ir sugrįžęs, [42]jis nusiun-
tęs pasišaukė jį ir jam tarė : Argi aš tau neprisiekiau per Viešpatį ir tau
nepaskelbiau iš anksto : Kurią tik dieną išėjęs eisi ar šen ar ten, žinok,
jog tu mirsi ? Ir tu man atsakei : Geras tas pasakymas, kurį girdėjau.
[43]Kodėl tat nesilaikei Viešpaties priesaikos ir įsakymo, kurį tau buvau
davęs ? [44]Karalius dar tarė Semėjui : Tu žinai visa pikta, kurio tavo širdis
jaučiasi esanti kalta, kurį padarei mano tėvui Dovidui ; Viešpats sugrą-
žina tavo pikta ant tavo galvos. [45]O karalius Saliamonas tebūna pašlovin-
tas ir Dovido sostas testovi tvirtai Viešpaties akivaizdoje per amžius.
[46]Taigi karalius davė įsakymą Jojado sūnui Banajui, kurs išėjo, ištiko jį, ir
jis mirė

2 Kron 1,1 **3.** [1]Sutvirtėjus karalystei Saliamono rankose, jis susirišo gentyste
su Egipto karaliumi Paraonu, nes jis ėmė jo dukterį ir atsivedė į Dovido
miestą, kolei nepabaigė statyti savo namų, Viešpaties namų ir mūro aplink
Jerusalę

---

goti Joabo nuo mirties, nes įstatyme buvo liepta tą, kurs buvo užmušęs žmogų tyčiomis ir patykojus, atitraukti nuo Viešpaties altoriaus ir nužudyti /žr Iš 21,14/ ; Joabas kaip tik tuo būdu ir buvo nusikaltęs. — [32]*Nes jis užmušē...* Žr 2 Kar 3,27 ; 20,10. — [34]*Tyrumoje.* Gal Judo tyrumoje, į pietus ir pietryčius nuo Jerusalēs. — [35]*Sadoką.* Gal nuo jo gavo savo vardą vēliau atsiradusi Sadukiejų sekta

[36]*Pasistatyk sau namus...* Iki tam laikui Semējis gyveno Bahurime. Liepdamas jam apsigyventi Jerusalēje, karalius norējo padaryti jį ne taip pavojingą sau, o pasireiškus jo atkaklumui, tuojau nubausti. Žr aug 9 e. — [37]*Tavo kraujas kris...* Tu pats būsi kaltas dēl savo mirties. — [38]*Tas pasakymas geras.* Semējis laukē didesnēs bausmēs ; todēl jis mielu noru apsiima vykdyti karaliaus paliepimą. — [39]*Pas Geto karalių...*Plg 1 Kar 21,10. — [42]*Argi aš tau neprisiekiau...* Tikriau anot ebr t : Argi aš tavęs neprisaikinau per Viešpatį. — [43]*Viešpaties priesaikos* : Viešpaties vardu padarytosios priesaikos

[2]Tauta tačiau aukodavo augštose vietose, nes iki tai dienai dar ne-
buvo pastatyta šventykla Viešpaties vardui. [3]Bet Saliamonas mylėjo
Viešpatį, elgdamos pagal savo tėvo Dovido įsakymus, išskyrus tik tai,
kad aukojo ir degino smilkalus augštumose
[4]Taigi jis nuėjo į Gabaoną, tenai aukoti, nes tai buvo žymiausi augš-
tuma. Jis atnašavo ant ano altoriaus Gabaone tūkstantį gyvulių degina-
majai aukai. [5]Tuomet Viešpats apsireiškė Saliamonui naktį sapne ir tarė :
Prašyk, ko nori, kad tau duočiau. [6]O Saliamonas tarė : Tu padarei savo
tarnui, mano tėvui Dovidui, didelę mielaširdystę, taip kaip jis vaikščiojo
tavo akivaizdoje tiesoje ir teisybėje ir turėjo tau tiesią širdį ; tu jam ser-
gėjai didelę mielaširdystę ir davei jam sūnų, kurs sėdi jo soste, kaip kad
šiandien yra. [7]Taigi dabar, Viešpatie, Dieve, tu padarei karaliumi savo tarną
užuot mano tėvo Dovido ; aš gi esu mažas vaikas ir nežinau savo išėjimo
ir įėjimo ; [8]ir tavo tarnas yra tautoje, kurią išsirinkai, begalo didelėje
tautoje, kurios dėl daugybės negalima nei suskaityti, nei sužinoti. [9]Duok 2 Kron 1,10
tat tavo tarnui mokslią širdį, kad galėtų teisti tavo tautą ir atskirti, kas
gera ir kas pikta ; nes kas galės teisti šitą tautą, tą tavo taip gausingą
tautą ?

2. Laimingas Saliamono viešpatavimas iki nupuolimui

1/ Dievas apdovanoja Saliamoną išmintimi ir kitomis malonėmis

3,1-4,34. Pasakojimas apie laimingą Saliamono viešpatavimą prasideda paminējimu Viešpaties jam suteiktos didelēs išminties ir kitų malonių. Saliamonui padarius gausingas aukas Gabaono augštumoje, apsireiškia Viešpats ir jam žada išmintį, turtus ir garbę /3,1-15/. Saliamono išmintis pasirodo visiems ginče dviejų motinų apie kūdikį /3,16-28/. Toliau minimi žymiausieji Saliamono valdininkai, turtingumas ir giriama jo išmintis /4,1-34/

3. [1]*Sutvirtējus karalystei.* Prie to sutvirtējimo daug prisidējo augščiau aprašytas priešininkų nubaudimas. — *Jis susirišo.* Susigiminiavimas su galingiausiu kaimynu turējo sustiprinti Saliamono karalystę visų kitų tautų akyse. — *Paraonu.* Plg Prad 12,15. Spējama, kad tai buvęs paskutinis iš XXI dinastijos Egipto karalius Psusennas. — *Jo dukterį...* Moterystē su egiptietēmis nebuvo Israēlaičiams uždrausta įstatymu /plg Iš 34,16/. Paraono duktē, ištekēdama už Saliamono, tikriausiai priēmē Israēlio tikējimą, bet ar ji pametē savo pagoniškus papročius, apie tai reikia labai abejoti. Plg žem 11,1.8. — *Į Dovido miestą* : buvusį Siono kalne. Šventykla buvo pastatyta Morijos kalne. — *Mūro* : kurį buvo pradējęs Dovidas

[2]*Aukodavo augštose vietose...* Mošēs įstatymu /Pak 12,4.../ buvo įsakyta Israēlaičiams daryti aukas tik vienoje Dievo išrinktoje vietoje, bet kolei nebuvo pastatyta nuolatinē šventykla, tas įsakymas nebuvo griežtai vykdomas. Įvairiose vietose, dažniausia pašventintose Dievo apreiškimu, atnašaudovo aukas pranašai, kurie gaudavo tam tikrus Dievo įkvēpimus ; jų pavyzdį sekē ir tauta. — [3]*Išskyrus tik tai...* Saliamonas darē taip kaip kiti, nors aukojimas augštumose, kad ir nepasmerktas visai, visgi buvo priešingas įstatymo dvasiai

[4]*Į Gabaoną.* Ebr *Gibᵉon*, dabar *el-Džib*, į šiaurvakarius nuo Jerusalēs. Gabaonas vadinama žymiausia augštuma, nes čia tebebuvo senoji sandoros padangtē ir deginamųjų aukų altorius, nors sandoros skrynia jau Dovido laikais buvo atgabenta Jerusalēn. — [5]*Viešpats apsireiškē...* Kaip kitados Abraomui, Jokubui ir k. Plg Prad 15,1 ir k. Tuo savo apsireiškimu pavadavo sandoros skrynios nebuvimą Gabaone. — [7]*Mažas vaikas.* Paprasta hiperbolē, kuria čia Saliamonas išreiškia, jog jis dar tebēra jaunas ir neturi reikiamo prityrimo. — *Nežinau savo išējimo...* Nežinau, kaip turiu elgtis. — [8]*Kurios dēl daugybēs...* Kita hiperbolē, nuro-

[10]Taigi Viešpačiui patiko tie žodžiai, kad Saliamonas prašė tokio
dalyko, [11]ir Viešpats tarė Saliamonui: Kadangi tu prašei šito daly-
ko ir neprašei sau nei ilgo amžiaus, nei turtų ar savo neprietelių gyvy-
bės, bet prašei sau išmanymo atskirti, kas teisinga, [12]štai aš tau padariau
pagal tavo žodžius ir daviau tau išmintingą ir išmanančią širdį, taip kad
Išm 7,11 pirm tavęs nebuvo nė vieno į tave panašaus ir nekils po tavęs. [13]Bet ir
Mt 6,29 tai, ko neprašei, tau daviau, būtent turtų ir garbės, kad nė vieno nebūtų
tau lygaus tarp visų karalių praeitais laikais. [14]O jei vaikščiosi mano ke-
liais ir sergėsi mano įsakymus ir paliepimus, kaip vaikščiojo tavo tėvas,
suteiksiu tau ilgą amžių. [15]Tuomet Saliamonas pabudo ir suprato, kad tai
sapnas, o atėjęs Jerusalėn, atsistojo ties Viešpaties sandoros skrynia, at-
našavo deginamąsias aukas ir dėkojimo aukas ir padarė didelį pokylį visiems
savo tarnams

[16]Tuomet atėjo pas karalių dvi moteriškės paleistuvės ir stojo jo aki-
vaizdon. [17]Viena juodviejų tarė: Meldžiamasis, mano valdove; aš ir šita
moteriškė gyvenome vienuose namuose ir aš pagimdžiau pas ją kamba-
ryje kūdikį; [18]trečią dieną po to, kai aš pagimdžiau, pagimdė ir ji ir bu-
vome drauge ir nieko kito nebuvo draug su mumis namuose, išskyrus
mudvi. [19]Šitos gi moteriškės sūnus mirė nakčia, nes miegodama nugulė
jį. [20]Ir atsikėlus vidurnakčio tylumoje, ėmė mano sūnų iš tavo miegančios
tarnaitės pašonės ir padėjo savo prieglobstin; o savo sūnų, kurs buvo
miręs, padėjo mano prieglobstin. [21]Kuomet atsikėliau rytmetį savo sūnaus
žindyti, pasirodė, kad jis buvo miręs; apžiūrėjus jį rūpestingiau dienos
šviesoje, pažinau, kad tai ne manasis, kurį buvau pagimdžiusi. [22]Kita gi
moteriškė atsakė: Ne taip yra, kaip sakai, bet tavo sūnus mirė, o manasis
gyvas. Bet ana priešingai kalbėjo: Tu meluoji, nes manasis gyvas, o tavo
sūnus mirė. Taip juodvi ginčijosi karaliaus akivaizdoje

[23]Tuomet karalius tarė: Šita sako: mano sūnus gyvas, o tavo sūnus
mirė; o šita atsako: ne, tavo sūnus mirė, o manasis gyvas. [24] Taigi kara-
lius tarė: Atneškite man kalaviją. O kuomet atnešta kalaviją karaliui,
[25]jis tarė: Padalinkite gyvąjį vaiką į dvi pusi ir duokite vieną pusę vienai,
o kitą pusę kitai. [26]Tuomet moteriškė, kurios sūnus buvo gyvas, tarė ka-
raliui, /nes jos širdyje kilo gailestis dėlei jos sūnaus/: Meldžiamasis val-
dove, duokite jai kūdikį gyvą ir jo neužmuškite. O ana priešingai sakė:
Tenebūna nei man, nei tau, bet tebūna padalintas. [27]Tuomet karalius
atsiliepė ir tarė: Duokite šitai kūdikį gyvą ir tenebūna užmuštas, nes ji

---

danti labai didelį skaičių, o draug išreiškianti, kad Dievo pažadėjimas tame dalyke buvo įvykdytas /plg Prad 13,16/. — [9]*Teisti.* Tai viena svarbiausių ir didžiausių karaliaus pareigų

[11]*Savo neprietelių gyvybės*: kad visi neprieteliai žūtų /plg 1 Kron 11,14.../ — [12]*Pirm tavęs...* Saliamonas gavo iš Dievo religinę išmintį, /kurios vertė giriama Išm 7,9.10/, dorinę ir politinę /Išm 7,22... / ir pagaliau prigimtąją išmintį /Išm 7,17/. Nuostabiai sujungęs savyje tą trejopą išmintį Saliamonas niekeno nebuvo perviršintas Sen Test, nors Mošē ir Pranašai turėjo gilesnę dieviškąją išmintį, o N T apsireiškė pati amžinoji išmintis ir daugiau mums suteikė savo šviesos negu S T. — [13]*Tau lygaus...* Tarp teisėjų ir Izraėlio karalių. — [14] *Suteiksiu tau ilgą amžių.* Tas pažadas negalėjo būti įvykdytas, nes Saliamonas nesilaikė pastatytos sąlygos. — [15]*Kad tai sapnas*: kad Viešpats buvo jam apsireiškęs sapne ir suteikęs tikrą regėjimą. — *Didelį pokylį*: iš dėkojimo aukų. Plg Kun 7,11-21

[18]*Nieko kito nebuvo...* Todėl nebuvo jokio liudytojo, kurs padėtų sužinoti tiesą. — [26]*Duokite jai kūdikį*

jo motina. [28]Taigi visas Israėlis išgirdo nutarimą, kurį buvo padaręs ka-
ralius, ir bijojo karaliaus, matydami Dievo išmintį esant jame teismui
daryti

4. [1]Taigi karalius Saliamonas karaliavo visam Israėliui. [2]O štai kuni-
gaikščiai, kuriuos jis turėjo : Kunigo Sadoko sūnus Azarijas ; [3]Sisos sūnudu
Elihorephas ir Ahija, raštininkai, Ahiludo sūnus Josapatas, metraščių vedė-
jas, [4]Jojado sūnus Banajas, kariuomenės viršininkas, Sadokas gi ir Abia-
taras kunigai. [5]Natano sūnus Azarijas buvo vyresnysis tų, kurie visuomet
buvo prie karaliaus ; Natano sūnus Zabudas, kunigas, buvo karaliaus
prietelis ; [6]Ahisaras, namų viršininkas, ir Abdos sūnus Adoniramas, mo-
kesčių prižiūrėtojas
[7]Saliamonas turėjo taipgi dvylika viršininkų visam Israėliui, kurie
aprūpindavo maistu karalių ir jo namus, nes kiekvienas pristatydavo per
vieną mėnesį, kas buvo reikiama. [8]Ir štai jų vardai : Benhuras Ephraimo
kalnuose ; [9]Bendekaras Makėse, Salebime, Betsame, Elone ir Betaname ;
[10]Benhesedas Arubote ; po juo buvo Sokhas ir visa Epherio žemė ; [11]Bena-
binadabas, kurio buvo Nephat-Doras ; jis turėjo moterimi Saliamono
dukterį Taphetę. [12] Ahiludo sūnus Bana valdė Tanaką, Magedą ir visą
Betsaną, esantį šalia Sartanos žemiau Jezraėlio, nuo Betsano iki Abel-
mehulai ties Jekmaanu. [13]Bengaberis Ramot-Galaade ; po juo buvo Manaso
sūnaus Jairo Avotas Galaade ; jis buvo viršininkas viso Argovo krašto,
esančio Basane, šešių dešimtų didelių ir apmūrytų miestų, turėjusių vari-
nius užkaiščius. [14]Addo sūnus Ahinadabas buvo viršininkas Manaime ;
[15]Akhimaas Nephtalyje ; taipgi ir jis turėjo žmoną Saliamono dukterį
Basematę ; [16]Husio sūnus Baana buvo Asere ir Balote ; [17]Paruės sūnus Jo-
sapatas Isakhare ; [18]Ellos sūnus Semėjis Benjamine ; [19]Urio sūnus Gaberis
Galaado žemėje, Amoriečių karaliaus Sehono ir Basano karaliaus Ogo
krašte, visam, kas buvo toje žemėje
[20]Judas ir Israėlis buvo nesuskaitomi, kaip jūros smilčių daugybė ;
jie valgė ir gėrė ir linksminosi
[21]Saliamonas turėjo savo valdžioje visas karalystes nuo Pilistimų Ekli 47,15
žemės upės iki Egipto sienai, kurios jam duodavo dovanų ir jam tarnavo
per visas jo gyvenimo dienas. [22]Saliamono gi išlaikymui reikėjo kasdien
trijų dešimtų saikų smulkių miltų, šešių dešimtų saikų paprastų miltų,
[23]dešimties penėtų jaučių, dvidešimties jaučių nuo ganyklos ir šimto avinų,

---

gyvą... Saliamono išmintis pasireiškė tuo, kad jis davė progą atsiliepti prigimties balsui tikrosios motinos širdyje

4. [2]*Kunigo Sadoko...* Ebr t galima išversti taip : « Sadoko sūnus Azarijas kunigas ». Jis gal buvo artimiausis Saliamono patarėjas. — [3]*Sisos.* Spėjama, kad kitose vietose jis vadinamas Serajas, Siva ir Susa. Plg 2 Kar 8,17 ir k. — *Josapatas.* Plg 1 Kron 18,15. — [4]*Banajas.* Žr aug 1, 32. — *Abiataras.* Jam buvo likęs tik vyriausiojo kunigo vardas. Žr 2,25-35. — [5]*Natano.* Jis gal buvo Dovido sūnus /2 Kar 5,14/

[8]*Benhuras,* t y, Huro sūnus. Taipgi ir to keleto viršininkų surašyti tik tėvų vardai. Ne visos čia minimų viršininkų vietos tebėra žinomos ; tačiau jų dauguma buvo paminėta Jošuės knygoje. — [11]*Nephat-Doras* : Doro kraštas. Plg Još 12,23. — [13]*Jairo Avotas* : Jairo miestai. Žr Pak 3,4 ; Teis 10,4

[20]*Jie valgė...* Naudojosi visais ramybės patogumais

[21]*Nuo Pilistimų...* Tikriau pagal ebr t : Nuo upės /ty, nuo Euphrato/ iki Pilistimų kraštui ir iki Egipto sienai. — [22]*Saliamono gi išlaikymui...* Jo šeimynos ir visų jo tarnų. — *Sai-*

neskaitant gaunamų iš medžioklės briedžių, stirnų, stumbrų ir penėtų
paukščių. [24]Nes jis viešpatavo visam kraštui, kurs yra anapus upės, nuo
Taphsos iki Gazai, ir visiems anų kraštų karaliams ; ir jis turėjo taiką
iš visų pusių aplinkui. [25]Judas ir Israėlis gyveno be jokios baimės, kiek-
vienas po savo vynmedžiu ir po savo figa nuo Dano iki Bersabėjai per
2 Kron 9,25 visas Saliamono dienas. [26]Saliamonas turėjo keturias dešimtis tūkstančių
prakartų važinėjamiems arkliams ir dvylika tūkstančių jojamiems. [27]Pa-
šaro jiems pristatydavo viršminėtieji karaliaus viršininkai, bet ir kas
buvo reikiama karaliaus Saliamono stalui, jie suteikdavo savo laiku su
didžiausiu rūpesčiu. [28]Taipgi miežių ir šiaudų arkliams ir galvijams at-
gabendavo į tą vietą, kur buvo karalius, kaip jiems buvo įsakyta
[29]Dievas davė Saliamonui taipgi išminties ir labai daug protingumo
ir širdies platybę tokią kaip smilčių, kurios yra jūros krante. [30]Saliamono
Ekli 47,16 išmintis viršijo visų rytiečių ir Egiptiečių išmintį ; [31]ir jis buvo išmintin-
gesnis už visus žmones, išmintingesnis už Ezrahitą Etaną ir už Maholio
sūnus Emaną, Kalkolį ir Dordą, ir buvo garsus visoje tautoje aplinkui.
[32]Saliamonas sudėjo taipgi tris tūkstančius patarlių, o jo giesmių buvo
tūkstantis ir penkios. [33]Jis kalbėjo apie medžius, pradedant nuo kedro,
esančio Libane, iki isopui, kurs išlenda iš sienos ; jis kalbėjo ir apie gal-
vijus, ir paukščius ir šliužus, ir žuvis. [34]Iš visų tautų ateidavo žmonių
pasiklausyti Saliamono išminties ir nuo visų žemės karalių, kurie klau-
sėsi jo išminties

5. [1]Taipgi Tiro karalius Hiramas siuntė savo tarnus pas Saliamoną,
nes jis išgirdo, kad jį patepta karaliumi užuot jo tėvo ; Hiramas gi buvo
visą laiką Dovido prietelis. [2]O Saliamonas siuntė pas Hiramą ir sakydino :

---

kų. Ebr *Kor* /kitur khomer/ lygus 364.4 litrams. Apskaičiuota, kad minimo čia maisto galėjo pakakti 14.000 žmonių. Tas skaičius neatrodo per daug didelis, atsimenant ypač daugybę Saliamono žmonų, nes pav prie Persų karalių rūmų priderėdavo lig 15.000 asmenų. — [23]*Stumbrų.* Ebr t : *jakhmur.* Ebr jakhmur vadinama viena iš antilopių rūšių. — [24]*Upēs* : Euphrato. — *Taphsos.* Ebr *Thiphsakh,* graikų T h a p s a c u s dešiniame Euphrato upēs krante. — [26]*Keturias dešimtis...* Šitas skaičius atrodo per daug didelis, nes 2 Kron 9,25 randame tik 4.000 arklių, o 3 Kar 10,26 pasakyta, kad Saliamonas turējo 1400 kariškų vežimų. — [27]*Viršminētieji.* Žr aug 7 eil. — [28]*Galvijams.* Ebr ž *rekheš* reiškia greituosius t y, jojamus arklius

[29]*Dievas davē* : kaip buvo žadējęs. *Širdies platybę.* Širdis čia, kaip ir daugelyje kitų šv Rašto vietų,reiškia proto gabumus. — [30]*Rytiečių.* Ebr t : Rytų sūnų, t y, Khaldiečių ir Arabų. — [31]*Etaną /Emaną/.* Tuodu buvo tikriausiai levitai ir kaikurių psalmių autoriai. Plg 1 Kron 15,19 ; Psalm 87.89. — [32]*Patarlių.* Žymiausios Saliamono patarlēs išliko tikriausiai Patarlių knygoje ; daugelis gi jų visai žuvo. — *Giesmių.* Tarp tų Saliamono giesmių buvo Giesmių giesmē, Psalmēs 71 ir 126. — *Nuo kedro.* Kedras gražiausis medis, isopas menkas žolynas

2/ Saliamono išminties ir turtingumo pasireiškimai

a/ *Šventyklos ir karališkųjų rūmų pastatymas*

5,1--7,51. Dievo suteiktoji Saliamonui išmintis pasireiškē ypatingu būdu jo statybose. Saliamonui prašant, Tiro karalius Hiramas duoda geriausių medžių šventyklai statyti ir atsiunčia darbininkų /5,1-18/. Ketvirtais savo karaliavimo metais Saliamonas pradeda statyti šventyklą ir baigia visas jos dalis vienuoliktais /6,1-38/. Be to, jis pasistato sau rūmų /7,1-12/ ir pagaliau padirbdina viso-

[3]Tu žinai mano tėvo Dovido valią, ir jogei jis negalėjo pastatyti savo
Viešpaties Dievo vardui namų dėl gresiančių karų aplinkui, kolei Vieš-
pats jų nepadavė po jo kojų padu. [4]Dabar gi Viešpats, mano Dievas,
davė man ramybę aplinkui, ir nebėra priešininkų, nei nelabojo gaišto.
[5]Todėl manau pastatyti Viešpaties, mano Dievo, vardui šventyklą, kaip 2 Kar 7,13
Viešpats yra kalbėjęs mano tėvui Dovidui, kada sakė : Tavo sūnus, kurį
duosiu užuot tavęs į tavo sostą, jis pastatys mano vardui namus. [6]Taigi
įsakyk, kad tavo tarnai pakirstų man kedrų nuo Libano, ir mano tarnai
tebūna su tavo tarnais ; tavo gi tarnų užmokestį aš tau duosiu, kokio
tik reikalausi, nes tu žinai kaip mano tautoje nėra žmogaus taip mo-
kančio kirsti medžius, kaip Sidoniečiai. [7]Hiramas, išgirdęs Saliamono žo-
džius, labai apsidžiaugė ir tarė : Pašlovintas tebūna šiandien Viešpats
Dievas, kurs davė Dovidui išmintingiausį sūnų šitoje gausingoje tautoje.
[8]Ir Hiramas siuntė pas Saliamoną sakydamas : Aš girdėjau visa, ką man
pranešei ; aš įvykdysiu visą tavo norą apie kedro ir eglės medžius. [9]Mano
tarnai nugabens juos nuo Libano iki jūrai ; jūroje aš sudėdinsiu juos į
sielius iki tai vietai, kurią man pažymėsi, ir ten juos nuleisdinsiu, o tu
juos pasiimsi; bet tu man suteiksi reikiamų dalykų, kad būtų kuo maitintis
mano namams. [10]Taigi Hiramas duodavo Saliamonui kedro medžių ir
eglės medžių, kiek tik jis norėjo. [11]Saliamonas gi duodavo Hiramui jo
namams maitintis dvidešimt tūkstančių saikų kviečių ir dvidešimt saikų
tyriausio aliejaus ; tai Saliamonas duodavo Hiramui kas metai. [12]Taipgi 1 Kron 22,10
Viešpats davė Saliamonui išminties, kaip jam yra kalbėjęs, ir buvo taika Aug 3,12
tarp Hiramo ir Saliamono, ir juodu buvo padariusiu sandorą.
[13]Karalius Saliamonas parinko iš viso Israėlio darbininkų ir liepė
paimti tris dešimtis tūkstančių vyrų. [14]Tuos jis siųsdavo į Libaną pakarčiui
po dešimtį tūkstančių kas mėnuo, taip kad du mėnesiu jie būdavo savo
namuose ; o Adoniramas buvo tų paimtųjų užvaizdas. [15]Be to Saliamonas
turėjo septynias dešimtis tūkstančių tokių, kurie nešiodavo naštas, ir
aštuonias dešimtis tūkstančių akmenų tašytojų kalnuose, [16]neskaitant
užvaizdų, buvusių viršininkais kiekvieno darbo, būtent, trijų tūkstančių
trijų šimtų, kurie duodavo įsakymus tautai ir dirbantiems darbą. [17]Ka-
ralius įsakė imti didelius akmenis, brangius akmenis šventyklos pamatams
ir tašyti juos ketvirtainiškai. [18]Juos tašė Saliamono akmenkaliai ir Hi-
ramo akmenkaliai ; Gibliečiai gi rengė medžius ir akmenis namams statyti

kių rakandų šventyklos reikalams /7,13-51/

5. [1]*Hiramas siuntē*... Kad pasveikintų ką tik paēmusį karaliaus sostą Saliamoną. — [4]*Priešininko.* Ebr ž *šatan* reiškia priešininką. — [8]*Eglēs.* Ebr ž *b^{e}roš* reiškia tikriausiai kiparisą. — [9]*Iki tai vietai* : iki Jopei. Žr 2 Kron 2,16. — *Tu man suteiksi*... Phenikijoje buvo labai maža derlingos žemēs ; jos gyventojai vertēsi prekyba ir buvo geri amatninkai ; javų maistui jie turēdavo pirktis kitur ; Palestina gi buvo labai derlingas kraštas. — [11]*Saikų.* Ebr *kor* = 364,4 litrų. — *Dvidešimt saikų.* 2 Kron 2,10 pasakyta 20.000 *bath'ų*, todēl 2000 *Kor'ų*, nes vienas *kor'as* lygus 10 *bath'ų* ; taip pat ir LXX. Bet kadangi čia kalbama apie tyriausį aliejų, kurs būdavo išvarvinamas iš perspaustų uogų, o ne išspaudžiamas iš jų, todēl jo gal buvo duodama nedaug, kitokio gi žymiai daugiau

[13]*Liepē paimti.* Ebr t kalbama apie primestą lažą ar baudžiavą. — [15]*Septynias dešimtis*. . . *aštuonias dešimtis*... Šitie darbininkai buvo paimti iš pavergtų Kananiečių. 2 Kron 2 skyr minimi čia darbininkai truputį kitaip padalinti. — *Kalnuose.* Spējama, kad akmenys buvo imami iš Bedzētos kalnelio. — [18]*Gibliečiai* : gyventojai miesto Gebal Phenikijoje

2 Kron 3,1 6.[1] Taigi atsitiko, kad keturi šimtai aštuonias dešimtais metais po
Israėlio sūnų išėjimo iš Egipto, ketvirtais Saliamono karaliavimo Israėlyje
metais, Zijo mėnesyje, /yra tai antrasis mėnuo/ pradėta statyti Vieš-
pačiui namus
[2]Karaliaus gi Saliamono statomi Viešpačiui namai buvo šešiomis
dešimtimis mastų ilgi, dvidešimčia mastų platūs ir trimis dešimtimis
mastų augšti. [3]O šventyklos priešakyje buvo prieangis dvidešimčia mastų
ilgas, tiek kiek šventykla turėjo platumo, ir buvo dešimčia mastų platus
ties šventyklos priešakiu. [4]Jis padarydino šventykloje įskypių langų.
[5]Ant šventyklos sienų jis pastatydino aplinkui paviečių, prie namų mūro
aplink šventyklą ir žinyną, ir padarė šoninius butus aplinkui. [6]Apatinis
pavietis buvo penkiais mastais platus, vidurinis pavietis šešiais mastais
platus ir trečiasis pavietis buvo septyniais mastais platus. Rąstus gi aplink
namus padėta iš oro pusės taip, kad jie nebuvo įleisti į šventyklos mūrą.
[7]Kuomet gi statyta namus, jie buvo statomi iš nutašytų ir galutinai pri-
rengtų akmenų. Plaktuko, kirvio ir jokio geležinio įrankio negirdėta na-
muose, kuomet jie buvo statomi. [8]Vidurinio šoninio buto anga buvo de-
šinėje namų šalyje, ir suktais laiptais buvo užeinama į vidurinį pavietį,

6. [1]*Keturi šimtai*... Metų paminėjimas nurodo paties atsitikimo svarbą. Paprastai manoma, kad Saliamonas pradėjo statyti šventyklą 1017 m pirm Kr gim /anot kitų 968-960/. — *Zijo*. Ebr *Ziv*. Vėliau jis buvo vadinamas *Ijar*. Yra tai pagal mūsų skaičiavimą pabaiga balandžio ir pradžia gegužės
[2]*Namai*: šventoji dievnamio dalis ir švenčiausioji. — *Mastų*. Ebr mastas buvo lygus 0,525 metro. Duodamais čia skaitmenimis neapimta sienų storumo. — *Ilgi* : matuojant nuo rytų į vakarus. — *Platūs* : nuo pietų į šiaurę. — [3]*Dvidešimčia mastų ilgas* : nuo pietų galo iki šiauriniam. Todėl prieangis buvo pačios šventyklos pailginimas. 2 Kron 3,4 pasakyta, kad prieangis buvęs 120 mastų augštas. — [4]*Įskypių langų*. Kokie buvo tie langai, ne visai aišku ; anot vienų, jie turėję gana tankius grotelius, taip kad tik nedaug šviesos tegalėję įeiti pro juos į šventyklos vidų ; anot kitų, jie buvę platesni į vidų ir siauresni į oro pusę. Langai galėjo būti padaryti tik šventyklos palubėje, nes žemiau siena buvo apdengta paviečiais. Ar langai buvo visuose šventyklos šonuose, taip pat nėra tikrų žinių. Šv Jieronimas sako, kad jie buvę šventyklos šonuose ir viename gale, nebuvę gi jų antrame gale, kur buvo pristatytas prieangis. — [5]*Ant šventyklos sienų*... Išilgai šventyklos mūro prie abiejų jos šonų ir prie vieno galo pastatyta augštus paviečius /arba pašiūres/, kurie susidėjo iš trijų augštų /gyvenimų/. Viena paviečių siena buvo šventyklos mūras. Ten kur ėjo aplink šventyklą apatinis pavietis, šventyklos mūras buvo visų storiausis. Ties antruoju paviečiu tas mūras buvo jau visu mastu plonesnis, todėl ir pavietis galėjo būti vienu mastu platesnis, o ties trečiuoju dar mastu plonesnis, todėl dar platesnis buvo ir pavietis. Rąstai, kuriais atskirta vieną pavietį nuo kito, ir ant kurių padėta paviečių asla, nebuvo įleisti į šventyklos mūrą, bet tik padedami ant šventyklos sienos užsikirtimų. — *Aplink šventyklą* : šventąją šventyklos dalį, kuri ebr vad *hekhal*. — *Ir žinyną* : švenčiausiąją šventyklos dalį, kuri ebr vad *d^ebir*. — *Šoninius butus*. Tie šoniniai butai, penkiais mastais augšti, padaryti šventyklos paviečiuose, buvo paskirti šventyklos rakandams sudėti, o taipgi gyventi kunigams. — [7]*Iš nutašytų ir*... Akmenys, kaip nurodo ebr t, buvo tašomi ir galutinai pritaikomi statymui kalnuose, ten iš kur juos imdavo ; taip kad atgabenti į šventyklos vietą jie reikėjo tiktai sudėti. — [8]*Vidurinio šoninio*... Įėjimas į paviečius buvo pietiniame šone, tikriausiai ties to šono viduriu. Iš vieno augšto kitan buvo lipama

o iš vidurinio į trečiąjį. [9]Taip jis pastatė namus ir pabaigė juos ; jis ap-
klodino namus kedrinėmis lentomis. [10]Ant visų namų jis pastatydino pa-
vietį penkiais mastais augštą, ir apklodino namus kedriniais medžiais
[11]Tuomet Saliamonui pasigirdo Viešpaties žodžiai ir buvo pasakyta : 2 Kar 7,16
[12]Tu man statai šituos namus ; jei tu vaikščiosi mano įsakymuose ir vyk-
dysi mano nutarimus ir sergėsi visus mano paliepimus, elgdamos pagal
juos, aš tau patvirtinsiu savo žodžius, kuriuos kalbėjau tavo tėvui Do-
vidui ; [13]ir gyvensiu Israėlio sūnų tarpe, ir nepaliksiu mano tautos Is- 1 Kron 32,9
raėlio
[14]Taigi Saliamonas pastatė namus ir pabaigė juos. [15]Jis apvilko namų
sienas kedrinėmis lentomis ; nuo namų aslos iki sienų viršui ir iki lubų
jis apdengė viduje kedriniais medžiais, ir išklojo namų aslą eglinėmis len-
tomis. [16]Šventyklos gilumoje jis pastatydino kedrinę dvidešimties mastų
sieną, nuo aslos iki viršui, ir galinę žinyno dalį jis padarė švenčiausiąja
vieta. [17]Pati gi šventykla prieš įėjimą į žinyną buvo keturiomis dešimti-
mis mastų ilga. [18]Viduje visi namai buvo aptraukti kedro medžiu ; jie
turėjo tekinimų ir dailiai padarytų suleidimų ir išsikišančių išpjaustymų ;
visa buvo apvilkta kedrinėmis lentomis, ir akmens visai nebuvo galima
matyti sienoje
[19]O žinyną padarė viduje namų, jų gilumoje, kad tenai pastatytų
Viešpaties sandoros skrynią. [20]Žinynas buvo dvidešimčia mastų ilgas,
ir dvidešimčia mastų platus ir dvidešimčia mastų augštas ; jį apdengta
ir aptraukta tyriausiu auksu. Taipgi ir altorių jis apvilko kedro medžiu.
[21]Taip pat namus prieš žinyną jis aptraukdino tyriausiu auksu ir prisagstė
auksinėmis vinimis juostas. [22]Nieko nebuvo namuose, kas nebūtų buvę
aptraukta auksu ; taipgi ir visą žinyno altorių jis aptraukdino auksu
[23]Žinyne padarė iš alyvų medžio du kherubimu dešimčia mastų
augštu. [24]Vienas kherubo sparnas buvo penkių mastų ir kitas kherubo
sparnas buvo penkių mastų, tai yra nuo vieno sparno galui iki antrojo
sparno galui buvo viso dešimts mastų. [25]Taipgi ir antrasis kherubas buvo
dešimties mastų ; abiejų kherubimų buvo vienodas didumas ir toks pat
darbas, [26]tai yra, vienas kherubas buvo dešimčia mastų augštas ir taip

suktais laiptais. — [9]*Namus* : pačią šventyklą. — [10]*Pavietį penkiais...* Čia kalbama apie tuos pačius paviečius, pastatytus aplink šventyklą, kurių kiekvienas buvo penkiais mastais augštas, ir apie jų lubas bei dangtį

[11]*Saliamonui pasigirdo* : dar nepabaigus statyti šventyklos. Buvo tai Saliamonui padrąsinimas iš dangaus. — [12]*Patvirtinsiu savo žodžius...* Žr 2 Kar 7,16

[16]*Šventyklos gilumoje...* Šventykla buvo padalinta skersine siena į dvi nelygi dali ; mažesnioji buvo dvidešimčia mastų ilga ; ji buvo vadinama žinynu /ebr *d^ebir*/ arba švenčiausiąja vieta ; didesnioji arčiau durų buvo keturiomis dešimtimis mastų ilga ; ji buvo vadinama paprastai šventykla /ebr *hekhal*/ arba šventąja vieta. — [18]*Jie turējo...* Ebr t aiškiau : « Kedro medis viduje namų turējo išpjaustytų kolokvintų ir pražydusių gēlių ». Kolokvintais vadinama žolynas su didelēmis karčiomis uogomis, panašiomis į arbūzus. Išpjaustyti žiedai gal buvo lelijų

[19]*O žinyną* : švenčiausiąją šventyklos vietą. Ji buvo atskirta nuo pačios šventyklos medine siena. — [20]*Dvidešimčia mastų augštas.* Taigi švenčiausioji vieta buvo dešimčia mastų žemesnē už šventąją šventyklos dalį. — *Jį apdengta,* t y, lentas, kuriomis buvo išklotas. Plg 2 Kron 3,6.8. — *Altorių* : smilkalų altorių, kurs buvo prie švenčiausios vietos durų. Plg Iš 30,6 ; 40,5. — [21]*Namus* : šventąją šventyklos dalį. — *Ir prisagstē...* Ebr t : « Ir ištiesē auksines grandines prieš žinyną ». Tos gran-

pat antras kherubas. [27]Jis pastatė du kherubimu viduryje šventyklos
gilumos ; abudu gi kherubimu turėjo savo sparnus ištiestus ; vienas
sparnas siekė sieną, ir antrojo kherubo sparnas siekė kitą sieną ; kitu
gi du sparnu siekė viduryje šventyklos vienas kitą. [28]Taipgi du kheru-
bimu jis aptraukė auksu

[29]Ir visas šventyklos sienas jis pagražino visokiais drožiniais ir teki-
nimais, ir padarė juose kherubimų, palmių ir visokių raštų lyg kad iš-
sikišančių iš sienos ir išeinančių. [30]Taipgi namų aslą jis aptraukdino auksu
viduje ir lauke

[31]Žinyno įėjime jis padirbdino iš alyvų medžio dureles ir penkia-
kampes staktas. [32]Du durų sparnu buvo iš alyvų medžio ; ant jų jis liepė
išdrožti kherubimų ir palmių paveikslų ir labai išsikišančių vaizdų ir
juos aptraukdino auksu ; kaip kherubimus, taip palmes ir kitus jis ap-
traukdino auksu. [33]Šventyklos įėjime jis padirbdino iš alyvų medžio ke-
turkampes staktas [34]ir dvejas eglines duris, vienas iš vienos pusės, kitas
iš kitos ; abejos durys buvo dvailos ir atidarant viena jų pusė laikydavos
kitos. [35]Jis liepė išdrožti kherubimų, palmių ir labai išsikišančių pagra-
žinimų ir visa aptraukdino auksinėmis skardomis, padirbtomis ketur-
kampiai pagal liniją. [36]Jis pastatydino taipgi vidurinį kiemą iš trijų eilių
nudailintų akmenų ir vienos eilės kedro medžių

[37]Ketvirtais metais Zijo mėnesyje buvo padėti Viešpaties namų pa-
matai, [38]o vienuoliktais metais Bulio mėnesyje, tai yra aštuntasis mėnuo,
buvo pilnai baigti namai su visomis savo dalimis ir su visais savo ra-
kandais ; taigi jis statė juos septyneris metus

Žem 9,10 **7.** [1]Savo gi namus Saliamonas statė trylika metų ir pilnai juos pa-
baigė. [2]Jis pasistatydino taipgi Libano girios namus šimtu mastų ilgus,
penkiomis dešimtimis mastų plačius ir trimis dešimtimis mastų augš-
tus su keturiais takais tarp kedrinių šulų, nes jis buvo nutašydinęs šulus
iš kedro medžių. [3]Visą rūmą, kurs buvo paremtas ant keturių dešimtų

---

dinės buvo pagražinimui, arba jomis buvo uždaryta švenčiausioji vieta

[27]*Jis pastatė*... Kherubimų veidai buvo atgręžti šventosios vietos pusėn

[29]*Ir visokių raštų*. Ebr t minimi čia gėlių žiedai. *Lyg kad išsikišančių*. Ebr t : V i d u j e i r l a u k e, t y, švenčiausioje šventyklos dalyje ir šventojoje, taip pat kaip ir sek 30 eil

[31]*Dureles ir*... Tikriau : duris ir... Nes ebr t tas pats žodis, kaip ir 32 eil. Durys buvo suveriamos ir pakabintos ant auksinių vašų. Anot Vulgatos, durų anga buvusi ne keturkampė, bet penkiakampė, ty viršuslenkstį jos turėjusios ne tiesų, bet išlenktą trikampiu. Ebr t tačiau regisi kalbama ne apie penkiakampes duris, bet apie tai, kad joms buvo paskirta penkta sienos dalis, ty, kad jos buvo plačios keturiais mastais. — [32]*Labai išsikišančių*... Ebr t vėl minimi žiedai. — [33]*Keturkampes*. Ebr t nurodoma, kad tos durys sudarė ketvirtą sienos dalį, t y, penkis mastus. — [34]*Duris*. Durys, negana, kad buvo suveriamos, bet dar kiekviena jų pusė arba sparnas susidėjo iš dviejų dalių. Nežinia tačiau, ar tų sparnų perlaužimai ėjo skersai, ar išilgai. — [36]*Vidurinį kiemą* : šventoriaus dalį, kuri buvo arčiau šventyklos durų. Aplink jį ir aplink šventyklą buvo didysis kiemas arba šventorius, apie kurį kalbama 2 Kron 4,9 ; Jer 36,10

[38]*Bulio mėnesyje* : galas spalių mėn ir pradžia lapkričio. — *Septyneris metus* : tiksliau sakant, pusaštuntų

7. [1]*Trylika metų* : neskaitant septynerių metų, kuomet statyta šventykla. — *Pilnai juos pabaigė*. Ebr t ž : « ir jis pabaigė visus namus » nurodo, kad karališki rūmai susidėjo

penkių šulų, jis apmušė kedrinėmis lentomis. Vienoje eilėje buvo penkiolika šulų, [4]sustatytų vienas ties kitu [5]ir taip vienas prieš kitą sutvarkytų, kad tarp šulų buvo lygūs tarpai, o ant šulų buvo keturkampiai visame lygūs rąstai

[6]Jis padarė taipgi šulų prieangį penkiomis dešimtimis mastų ilgą ir trimis dešimtimis mastų platų, ir antrąjį prieangį ties didesniuoju prieangiu su šulais ir su skersiniais rąstais ant šulų. [7]Jis padarė dar sosto prieangį, kuriame buvo teismo vieta, ir apmušė kedro medžiu nuo aslos iki viršui. [8]Namelis, kuriame jis sėsdavosi teisti, buvo viduryje prieangio Aug 3,1
ir taip pat padarytas. Saliamonas padarė taipgi namus Paraono dukteriai, kurią jis vedė moterimi, taip pat padarytus kaip ir tas prieangis

[9]Visa nuo pamatų iki sienų viršui, o lauke iki didžiajam kiemui buvo padaryta iš brangių akmenų, pjūklu pjautų, kaip iš vidaus taip ir iš oro pusės, pagal tam tikrą taisyklę ir mastą. [10]Taipgi pamatai buvo iš brangių akmenų, akmenų didelių dešimčia ar aštuoniais mastais ; [11]o viršuje buvo nutašyti brangūs akmenys lygaus didumo ir taip pat kedro medžiai. [12]Didysai kiemas buvo apskritas ir turėjo tris eiles skaldytų akmenų ir vieną eilę tašytų kedro medžių ; taip pat buvo ir vidujiniame Viešpaties namų kieme ir namų prieangyje

[13]Karalius Saliamonas siuntė taipgi ir ėmė iš Tiro Hiramą, [14]sūnų moteriškės našlės iš Nephtalio giminės, kurio tėvas buvo Tirietis ; jis buvo variakalis, pilnas išminties, proto ir mokėjimo padaryti visokį darbą iš skaistvario. Atvykęs pas karalių Saliamoną jis jam padarė visus darbus

---

iš keleto pastatų, kurie visi buvo apsupti mūru ir gal tarp savęs sujungti. Prie karaliaus rūmų priderējo Libano girios namai /2 - 5 e/, Šulų prieangis /6 e/, Sosto ir teismo butas /7.8 e/ ir pagaliau Pharaono dukters butas /8 e/. Bet kaip tie rūmai išrodē, negalima nieko tikra pasakyti, nes maža tēra apie juos žinių, o duodąs jų aprašymą tekstas ne visai aiškus. — [2]*Libano girios namus.* Tai buvo karališkųjų rūmų dalis. Ji buvo vadinama Libano girios namais ne dēl to, kad būtų buvusi pastatyta Libano kalnuose, bet dēl daugybēs kedrinių šulų, kurie darē ją bent kiek panašią į garsią Libano girią. — *Su keturiais takais...* Ebr t galima taip išversti : « Namai rēmēsi ant keturių eilių kedrinių šulų, ir buvo padēta kedrinių rąstų ant šulų. [3]Jis apdengē kedro medžiu kambarius /Vulg : *totam cameram*/, paremtus ant šulų, viso keturias dešimtis penkis, po penkiolika eilēje /t y, kiekviename iš trijų augštų/. [4]Ir /ant šulų/ buvo rąstų rentiniai vienas ant kito, trimis eilēmis, ir anga šviesai buvo ties anga šviesai tris kartus. [5]Ir visos durys ir staktos buvo keturkampēs iš rąstų, ir anga šviesai ties anga šviesai tris kartus ». Taigi Libano girios namai buvo paremti ne ant žemēs, bet ant rąstų ; jie turējo tris augštus, kurių kiekviename buvo po penkiolika kambarių ; jų langai ir durys buvo padaryti vieni ties kitais

[6]*Taipgi šulų prieangį...* Kaikurie spēlioja, kad šitas prieangis buvo prisiglaudęs prie Libano girios namų. — *Ir su skersiniais...* Ebr t : « Ir slenkstį ties jais ». Matomai prieš tą prieangį buvo padaryta keletas laipsnių. — [7]*Kuriame buvo teismo...* Ebr t : Kuriame jis darē teisybę, ir jis padarē teismo prieangį. — [8]*Namelis, kuriame...* Ebr t : « Ir namus, kuriuose jis gyveno, kitame kieme, prieangio viduje taip pat padarytus ». Matomai Saliamono gyvenamas butas buvo visai arti sosto ir teismo prieangio

[9]*Visa* : visi augščiau minētieji rūmai, aplink kuriuos buvo didysai kiemas. — *Iš vidaus...* T y, akmenys buvo nudailinti iš visų pusių, net ir tos jų dalys, kurios turējo atsirasti suleidimuose. — [11]*Viršuje* : ant pamatų. — [12]*Buvo apskritas...* Ebr t reiktų išversti truputį kitaip : Turi aplinkui tris eiles... — *Vidujiniame*

Jer 52,21 15Jis nuliejo iš skaistvario du šulu, kiekvieną aštuoniolika mastų
augštą, ir dvylikos mastų juosta apteko aplink vieną ir kitą šulą. 16Jis
padarė taipgi dvi galvenas, nulietas iš skaistvario, kuriuodvi reikėjo už-
dėti ant šulų viršaus ; viena galvena buvo penkiais mastais augšta
ir kita galvena buvo penkiais mastais augšta ; 17ir ant jų buvo lyg kad
pynės ir grandinės nuostabiai dailiai supintos vienos su kitomis. Abidvi
šulų galvenos buvo nulietos. Septynios pynių eilės buvo ant vienos
galvenos ir septynios pynės ant kitos. 18Ir jis pabaigė šulus ir padarė
aplink kiekvieną pynę dvi eili granatinių obuolių, kad pridengtų bu-
vusias viršuje galvenas ; taip pat jis padarė su antrąja galvena kaip ir
su pirmąja. 19Galvenos, buvusios viršuje šulų prieangyje, turėjo lelijų
išvaizdą ir buvo keturiais mastais augštos. 20Ir vėl kitos galvenos buvo
viršuje ant šulų augščiau už pynes, pritaikytos prie šulų didumo ; o
aplink antrąją galveną buvo du šimtu granatinių obuolių eilėse. 21Jis
pastatė du šulu šventyklos prieangyje, o pastatęs dešinįjį šulą, jis pra-
minė jį vardu Jakhinas ; taip pat jis pastatė antrąjį šulą ir praminė jį
vardu Boozas. 22Viršuje šulų jis uždėjo lelijų pavidalo pagražinimus
ir taip šulų darbas buvo baigtas

2 Kron 4,2 23Jis nuliejo taipgi jūrą, turėjusią dešimtį mastų nuo vieno krašto
iki kitam, aplinkui apskritą ; ji buvo penkiais mastais augšta, ir trijų
dešimtų mastų juostele apriesta aplinkui. 24O po briauna aplink ją ėjo
dešimties mastų drožiniai, apriesdami jūrą ; buvo nulieta dvi eilės dro-
žinių loveliais. 25Ji stovėjo ant dvylikos jaučių, iš kurių trys buvo atgręžti
į šiaurę, trys į vakarus, trys į pietus ir trys į rytus. Jūra buvo viršum jų,

---

Viešpaties namų : šventyklos. Žr aug 6,36

13*Siuntė... ir ėmė.* Tikriau : buvo nusiuntęs ir ėmęs. Plg 2 Kron 2,7. — 14*Iš Nephtalio.* 2 Kron 2,14 pasakyta : Iš Dano. Pati moteriškė gal buvo iš Dano giminės, o pirmasis jos vyras iš Nephtalio ; antrą kartą ji buvo ištekėjusi už Tiriečio. — *Pilnas išminties...* Kaip kitados Beseleėlis. Plg Iš 31,3

15*Nuliejo iš skaistvario...* Šulai buvo viduje tušti ; čia paminėta gal tik šulų liemens augštumas ; 2 Kron 3,15 kalbama apie augštumą šulų draug su pamatais ir su galvenomis. — *Dvylikos mastų...* Nurodomas šulų storumas. — 17*Ant jų buvo...* Galvenos tikriausiai buvo sudėtos iš trijų dalių : apatinė, atsiremianti ant paties šulo, buvo vadinama ebr t apskritumu /išsipilvojimu/ ; viršutinė buvo lelijos pavidalo, arba turėjo pagražinimus lelijų pavidalo ; ant vidurinės gi buvo pagražinimai pynių pavidalo tarp dviejų granatinių obuolių eilių. — Reikia pastebėti, kad šitoje vietoje ebr t nemaža skiriasi nuo Vulgatos ir lygiai neaiškus. — *Septynios pynių eilės,* t y, kiekviena galvena buvo apriesta pynia, padalinta į septynis festonus. — 20*Ir vėl kitos galvenos...* Čia plačiau paaiškinama 19 e ir plačiau aprašoma viršutinė galvenų dalis. — *Du šimtu granatinių obuolių...* t y, ant kiekvieno šulo buvo dvi eili obuolių, o kiekvienoje jų buvo šimtas. — 21*Šventyklos prieangyje* : ties šventyklos durimis. Ant tų dviejų šulų tikriausiai nebuvo nieko paremta. — *Jakhinas.* Ebr *Jakhin* /jis Dievas/ tvirtai pastatys. — *Boozas.* Ebr *Bo az* : jame /Dievuje/ stiprybė. Šulai su simboliniais vardais turėjo išreikšti tvirtą pasitikėjimą Viešpačiu, Israėlio Dievu, kad jis tvirtai pastatė šventyklą ir savo karalystę visiems amžiams

23*Jūrą.* Indas, kurs turėjo užvaduoti praustuvę, buvusią prie padangtės /žr Iš 30,18.../, pavadintas jūra dėl savo didumo. — *Trijų dešimtų...* Aplink viršutinę jūros briauną buvo trys dešimtys mastų, t y, 15,75 metrų. — 24*Dešimties mastų drožiniai...* anot ebr t : kolokvintai po dešimtį mastų. Plg aug 6,18. — *Drožinių loveliais.* Ebr t : kolokvintų. — 26*Per tris pirštus.* Ebr t :

o visi jų pasturgaliai buvo nugręžti į vidų ir uždengti. [26]Indo storumo
buvo per tris pirštus ; jo kraštas kaip taurės kraštas ir kaip pražydusios
lelijos lapas ; tilpo jame du tūkstančiu kibirų
[27]Jis padarė taipgi dešimtį skaistvarinių papėdžių, kiekviena buvo
keturiais mastais ilga, keturiais mastais plati ir trimis mastais augšta.
[28]Papėdės buvo padirbtos su išrašymais ir tarp suleidimų buvo išdroži-
mai. [29]Tarp vainikėlių ir juostelių buvo liūtų, jaučių ir kherubimų, ir taip
pat viršuje ant sujungimų, o apačioje liūtų ir jaučių lyg kabantys diržai
iš vario. [30]Prie kiekvienos papėdės buvo keturi variniai tekiniai ir ašys ;
o ant keturių kampų apačioje praustuvės lyg kad užriesti šulai, nulieti
ir vienas į kitą atgręžti. [31]Papėdės viršuje buvo skylė praustuvei, ir
regimoji jos dalis turėjo vieną mastą ir buvo visa apskrita, o viso ji tu-
rėjo pusantro masto ; ant šulų gi kampų buvo visokių išdrožimų, ir
tarpai tarp šulų buvo keturkampiai, o ne apskriti. [32]Taipgi keturi te-
kiniai, buvusieji prie keturių papėdės kampų, buvo sujungti vienas su
kitu po papėde ; kiekvienas tekinis buvo pusantru mastu augštas. [33]Te-
kiniai buvo tokie, kokie paprastai daromi vežimui ; ir jų ašys ir stipi-
nai, ir lankai, ir stebulės, visa buvo nulieta. [34]Ir keturi anie šulai prie
kiekvieno papėdės kampo buvo sulieti išvien su papėde ir su ja su-
jungti. [35]Viršuje gi papėdės buvo apskritumas pusės masto, taip pada-
rytas, kad viršuje jo buvo galima padėti praustuvę ; jis turėjo savo pa-
gražinimų ir visokių išraižiojimų, padarytų išvien su juo. [36]Taipgi ant
tų plynumų, kurie buvo iš skaistvario, ir ant kampų jis išdrožė khe-
rubimų, liūtų ir palmių, turėjusių lyg kad stovinčio žmogaus pavidalą,
taip kad jie rodėsi ne įdrožti, bet pridėti aplinkui. [37]Tuo būdu jis padarė
dešimtį papėdžių, nulietų išvien, vienodo didumo ir su vienokiais pa-
gražinimais. [38]Jis padarė taipgi dešimtį skaistvarinių praustuvių. Kiek-
vienoje praustuvėje tilpo keturios dešimtys kibirų, ir kiekvienos buvo
keturi mastai ; po vieną praustuvę jis padėjo ant kiekvienos papėdės,
tai yra, ant dešimties papėdžių. [39]Dešimtį papėdžių jis pastatė taip,

---

Ebr t : per plaštaką, todēl apie 8,7 cm. — *Lapas* : žiedo lapelis. — *Kibirų*. Ebr *Bath* 36,44 litrų. 2 Kron 4,13 pasakyta 3.000 kibirų. Palyginant kibirų skaičių ir nurodytą 23 e jūros didumą, reikia spēlioti, kad jos šonai žemiau briaunos buvo labai išlenkti oro pusēn

[27]*Papēdžių*. Ebr *m^ekhomoth* taip buvo vadinami prietaisai, ant kurių buvo statomos praustuvēs /39 e/, paskirtos deginamųjų aukų dalims nuplauti. Praustuvių papēdēs aprašoma gana plačiai, bet tas aprašymas nei Vulg, nei ebr t nēra aiškus. Papēdēs buvo lyg kokie ne visai maži vežimēliai ; jos buvo padarytos iš keturkampēs skrynios ant keturių tekinių ; ant skrynios gi buvo tam tikras prietaisas, ant kurio buvo dedama praustuvē. Kiekviena iš keturių skrynios sienų buvo padaryta iš skaistvarinēs lentos tarp keturių juostelių ; lentose buvo padaryti pavidalai kherubimų tarp liūtų ir jaučių ; lentų gi apačioje buvo skaistvarinēs pynēs, nusileidžiančios lyg kokie festonai ant apatinių juostelių. — [28]*Papēdēs buvo*... Ebr t galima išversti taip : « ir štai koks buvo papēdžių darbas. Jos buvo sudētos iš plokščių, o tos plokštys buvo tarp juostelių. [29]O plokštyse tarp juostelių buvo liūtų, jaučių ir kherubimų ; viršuje ant juostelių buvo ramstis ; apačioje gi liūtų ir jaučių buvo kabančių vainikų /festonų/. — [30]*Užriesti šulai*. Tie šulai ējo papēdēs kampais ; apatinis jų galas buvo paremtas ant ašies, o ant užriesto viršutinio galo rēmēsi praustuvē. — [31]*Papēdēs viršuje*... Čia kalbama apie kaklą, kuriuo papēdēs viršus arba vainikas buvo sujungtas su augščiau minētąja skrynia. *Tarpai tarp šulų*. Ebr t : plokštys. — [34]*Anie šulai* :

kad penkios buvo dešiniame šventyklos šone ir penkios kairiame ; jūrą gi jis pastatė dešiniame šventyklos šone į pietryčius nuo jos

[40]Taigi Hiramas padarė puodų, taurių ir samčių ir pabaigė visus Saliamono darbus Viešpaties šventykloje : [41]du šulu ir du galvenų lankeliu ant šulų galvenų, dvi pynes pridengti dviem lankeliam, buvusiem viršuje šulų, [42]keturis šimtus granatinių obuolių dviem pynėm, po dvi eili granatinių obuolių kiekvienoje pynėje pridengti buvusių viršuje šulų galvenų lankeliams, [43]toliau dešimtį papėdžių ir dešimtį praustuvių ant papėdžių, [44]vieną jūrą ir dvylika jaučių po jūra, [45]puodus, taures ir samčius. Visi rykai, kuriuos Hiramas padarė Saliamonui Viešpaties namuose, buvo iš skaistvario. [46]Karalius juos nuliedino molinėje žemėje Jordano lygumoje tarp Sokhoto ir Sartano. [47]Ir Saliamonas sudėjo visus rykus. Dėlei per daug didelės daugybės negalima buvo pasverti skaistvario

[48]Saliamonas dar padarė visus rakandus Viešpaties namuose : auksinį altorių, auksinį stalą padėtinėms duonoms sudėti, [49]auksinių žibintuvų iš tyro aukso, penkis dešinėje ir penkis kairėje ties žinynu, ir tarsi lelijos žiedų ir ant jų auksinių lempų, ir auksinių replelių, [50]kibirų, šakučių, taurių, grūstuvų ir smilkytuvų iš tyriausio aukso ; namų, buvusių viduje, tai yra šventų švenčiausios vietos durų, ir šventyklos namų durų vašai buvo iš aukso

2 Kron 5,1 [51]Taip Saliamonas pabaigė visą darbą, kurį jis darė Viešpaties namuose ir įnešė, ką buvo pašventęs jo tėvas Dovidas, sidabrą, auksą ir rykus ir sudėjo Viešpaties namų iždan

2 Kron 5,2 **8.** [1]Tuomet visi Israėlio senesnieji draug su giminių kunigaikščiais
ir Israėlio šeimų vadais susirinko prie karaliaus Saliamono Jerusalėn
Viešpaties sandoros skrynios perkelti iš Dovido miesto, tai yra iš Siono.
[2]Taipgi visas Israėlis susirinko prie karaliaus Saliamono iškilmingoje
dienoje Etanimo mėnesyje, kurs yra septintasis mėnuo. [3]Atėjus visiems
Israėlio senesniesiems, kunigai ėmė skrynią, [4]ir nešė Viešpaties skrynią

---

minētieji augščiau 30 eil. — [38]*Keturi mastai.* Gal čia nurodomas augštumas papėdēs draug su praustuve. — [39]*Dešiniame šventyklos šone* : į pietus nuo šventyklos, jos prieangio gale, netoli nuo deginamųjų aukų altoriaus

[40]*Puodų...* Puodais buvo išnešami pelenai iš aukų altoriaus, į taures supilamas aukų kraujas, samčiais semdavo pelenus. Plg 2 Kron 4,11... — [46]*Tarp Sokhoto ir Sartano.* Plg Prad 33,17 ir k

[49]*Penkis...* Sandoros padangtēje buvo tik vienas toksai žibintuvas. Žr Iš 25,31...

b/ *Šventyklos pašventinimas*

8,1-9,9. Pabaigęs statyti šventyklą, Saliamonas perkelia į ją su didele iškilme sandoros skrynią. Dievas gi apreiškia regimu būdu savo buvimą naujoje šventykloje /8,1-11/. Po to Saliamonas dēkoja Dievui, jog jis teikēsi pasirinkti nuolatinę buveinę /8,12-21/, ir maldauja, kad išklausytų visus, kurie melsis toje vietoje /8,22-53/. Pagaliau Saliamonas palaimina tautą ir aštuonių dienų aukomis pašvenčia šventyklą /8,54-66/, o Viešpats vēl apsireiškia Saliamonui ir panaujina Dovido namams duotuosius pažadus, jei jie sergēs ištikimai įstatymą /9,1-9/

8. [1]*Susirinko.* Anot ebr t, vyresniuosius surinkęs pats Saliamonas. Plg 2 Kron 5,2. — [2]*Iškilmingoje dienoje.* Padangčių šventēje, kuri buvo švenčiama septintame Žydų metų mēnesyje. Plg Kun 23,33... — *Etanimo.* Vēliau jis buvo vadinamas *Thišri.* Jo pradžia būna mūsų spalių mēnesyje. — [3]*Kunigai ēmē skrynią.* Paprastai ją nešdavo levitai. — [4]*Sandoros padangtę* : kurią buvo padirbdinęs Mošē. Dabar tą padangtę

ir sandoros padangtę ir visus šventyklos rykus, buvusius padangtėje;
nešė gi juos kunigai ir levitai. 5O karalius Saliamonas ir visa Israėlio dau-
gybė, kuri buvo prie jo susirinkus, ėjo draug su juo skrynios priešakyje
ir aukojo avis ir jaučius, kurių negalima buvo nei įkainoti, nei suskaity-
ti. 6Kunigai įnešė Viešpaties sandoros skrynią į jos vietą, į šventyklos
žinyną, į šventų švenčiausiąją vietą po kherubimų sparnais; 7nes khe-
rubimai turėjo ištiestus sparnus skrynios vietoje ir dengė iš viršaus
skrynią ir jos karteles. 8Ir nors kartelės buvo išsikišusios, ir jų galus buvo
galima matyti iš šventyklos prieš žinyną, bet jų nebuvo galima matyti
iš lauko; jos ir pasiliko tenai iki šiai dienai. 9Skrynioje nebuvo nieko Iš 34,7; Žyd 1,4
kita, kaip tik dvi akmeninės plokštys, kuriuodvi jon buvo įdėjęs Mošė
prie Horebo, Viešpačiui padarius sandorą su Israėlio sūnums, kuomet
jie ėjo iš Egipto žemės. 10Atsitiko gi, kad, kunigams išėjus iš šventyklos,
debesėlis pripildė Viešpaties namus, 11ir kunigai nebegalėjo stovėti ir
atlikinėti savo tarnystės dėl debesėlio, nes Viešpaties šlovė buvo pri-
pildžiusi Viešpaties namus
12Tuomet Saliamonas tarė: Viešpats sakėsi gyvensiąs debesėlyje. 2 Kron 6,1
13Aš statyte pastačiau namus gyventi, tvirčiausį tavo sostą per amžius.
14Paskui karalius atgręžė savo veidą ir palaimino visą Israėlio susirin-
kimą, nes visa Israėlio sueiga stovėjo. 15Ir Saliamonas tarė: Pašlovintas
Viešpats, Israėlio Dievas, kurs kalbėjo savo burna mano tėvui Dovidui
ir iš tikrųjų įvykdė, sakydamas: 16Nuo tos dienos, kurioje išvedžiau savo
tautą Israėlį iš Egipto, neišsirinkau miesto iš visų Israėlio giminių, kad
būtų pastatytas namas ir kad būtų tenai mano vardas; bet aš išsirinkau
Dovidą, kad būtų mano tautos Israėlio viršininkas. 17Ir mano tėvas Do- 2 Kar 7,5
vidas norėjo pastatyti Viešpaties, Israėlio Dievo, vardui namus, 18bet
Viešpats tarė mano tėvui Dovidui: Kad tu manei savo širdyje statyti
mano vardui namus, gerai darei, svarstydamas tą dalyką mintyje; 19ta-
čiau ne tu pastatysi man namus, bet tavo sūnus, kurs išeis iš tavo strėnų,
jis pastatys mano vardui namus. 20Viešpats patvirtino savo žodžius,
kuriuos yra kalbėjęs; aš stojau mano tėvo vieton ir sėdausi į Israėlio
sostą, kaip Viešpats yra kalbėjęs ir pastačiau Viešpaties, Israėlio Dievo,
vardui namus; 21ir paskyriau tenai vietą skryniai, kurioje yra Viešpa-
ties sandora, padarytoji su mūsų tėvais, kuomet jis išėjo iš Egipto žemės
22Paskui Saliamonas stojosi prieš Viešpaties altorių Israėlio susi-
rinkimo akivaizdoje, ištiesė savo rankas dangun 23ir tarė:

---

ir visus jos rakandus ir indus padėta tikriausiai naujosios šventyklos iždinēn. — 6*Po kherubimų sparnais.* Žr aug 6,27. — 7*Jos karteles*: kuriomis skrynia buvo nešama. — 8*Iš lauko*: iš šventyklos prieangio. — *Iki šiai dienai*: iki šventyklos sugriovimui. — 9*Skrynioje nebuvo...* Anot ebr 9,5 sandoros skrynioje seniau buvę dar indas su mana ir pražydusi Aarono lazda; Saliamonas tuos dalykus matomai padėjo kur kitur. — 10*Debesēlis pripildē...* Kaip sandoros padangtēs pašventime. Tai buvo ženklas, kad Viešpats teikiasi priimti nuosavybēn pastatytąją šventyklą. Plg 2 Kron 5,11-13

13*Tvirčiausį tavo sostą...* Tuo labiausiai šventykla skyrēsi nuo senosios padangtēs. Jei Dovido palikuonis turi amžinai pasilikti jo soste, tai ir malonių davējas Viešpats turi amžinai būti arti. — 14*Atgręžē.* Iki tam laikui Saliamonas turējo veidą nugręžtą į šventyklą, dabar jis atsigręžia į susirinkusius ir, ištiesęs rankas, juos laimina. — 15*Savo burna*: per savo pranašą. Plg 2 Kar 7,4... — 21*Viešpaties sandora,* t y, akmeninēs sandoros plokštys

22*Stojosi.* Prisiartinęs prie altoriaus Saliamonas atsiklaupē ir meldēsi klūpēdamas /žr žem 54 eil/. Saliamono malda pilna be galo gražių

Viešpatie, Israėlio Dieve, nėra tau lygaus Dievo danguje augšty-
bėse ir žemėje apačioje, kursai laikai sandorą ir mielaširdystę savo tar-
nams, vaikščiojantiems tavo akivaizdoje visa savo širdimi, [24]kurs atite-
sėjai savo tarnui, mano tėvui Dovidui, ką jam esi žadėjęs ; burna kal-
2 Kar 7,12 bėjai ir rankomis įvykdei, kaip šita diena parodo. [25]Dabar tat Viešpatie,
Israėlio Dieve, atitesėk savo tarnui, mano tėvui Dovidui, ką jam esi kal-
bėjęs, sakydamas : Nebus atimtas iš tavęs vyras mano akivaizdoje,
kurs sėdėtų Israėlio soste, taip tačiau, kad tavo sūnūs sergės tavo kelią,
idant vaikščiotų mano akivaizdoje, kaip tu vaikščiojai mano akivaizdoje.
[26]Ir dabar Viešpatie, Israėlio Dieve, tebūna patvirtinti tavo žodžiai,
kuriuos esi kalbėjęs savo tarnui, mano tėvui Dovidui

[27]Bet argi tai tikėtinas dalykas, kad Dievas iš tikrųjų gyvena že-
mėje ; nes jei dangus ir dangų dangūs negali tavęs sutalpinti, kaip gi
mažiau šitie namai, kuriuos aš pastačiau ? [28]Bet pažvelgk į savo tarno
maldą ir jo prašymus, Viešpatie, mano Dieve ; klausyk garbės giesmės
Pak 12,11 ir maldos, kuria tavo tarnas meldžiasi šiandien tavo akivaizdoje, [29]idant
tavo akys būtų atviros ant šitų namų naktį ir dieną, ant tų namų, apie
kuriuos esi sakęs : Mano vardas bus tenai, — kad išklausytumei maldą,
kuria tavo tarnas tau meldžiasi šitoje vietoje ; [30]idant išklausytumei
savo tarno ir tavo tautos Israėlio maldavimą, ko tik jie melsis šitoje vie-
toje ; ir išklausysi savo buveinės vietoje danguje, o išklausęs, būsi ma-
loningas

[31]Jei žmogus nusidės savo artimui ir turės kokią priesaiką, kuria
pasilieka surištas, ir ateis dėl priesaikos tavo altoriaus akivaizdon į tavo
namus, [32]tu išklausysi danguje, ir darysi ir teisi savo tarnus, pasmerk-
damas bedievį ir grąžindamas jo kelią ant jo galvos, ir išteisindamas
teisingąjį ir jam atlygindamas pagal jo teisybę

[33]Jei tavo tauta Israėlis bėgs nuo savo nepriętelių /nes jis bus tau nu-
sidėjęs/ ir jei darydami atgailą ir išpažindami tavo vardą ateis, mel-
sis ir prašys tave šituose namuose, [34]tu išklausyk danguje, ir atleisk tavo
tautos Israėlio nusidėjimą, ir sugrąžink juos į žemę, kurią esi davęs jų
tėvams

[35]Jei dangus bus uždarytas ir nelis lietus dėlei jų nusidėjimų, ir
jei jie melsdamies šitoje vietoje darys tavo vardui atgailą ir nusigręš
nuo savo nusidėjimų dėlei jų suspaudimo, [36]išklausyk juos danguje ir
atleisk tavo tarnų ir tavo tautos Israėlio nusidėjimus, ir parodyk jiems
gerąjį kelią, kuriuo turi vaikščioti, ir duok lietaus ant savo žemės, kurią
esi davęs savo tautai paveldėti

[37]Jei kils žemėje badas, ar maras, ar sugedęs oras, ar kūlės, ar skė-
riai, ar amaras, jei prispaus tautą jos nepriętelis, apguldamas vartus,

---

minčių ; joje pasireiškia gyvas karaliaus tikėjimas, nuolankumas ir dvasios prakilnumas. Kitą lygiai gražią maldą sunku rasti visame Sen Test. — *Ištiesē...* Kaip Mošē Iš 39,43 ir Dovidas 2 Kar 6,18

[25]*Atitesēk...* Karalius maldauja, kad Viešpats atitesētų savo pažadus iki galui

[27]*Iš tikrųjų gyvena...* Kaip žmonēs, užsidarę savo namuose. — *Negali tavęs sutalpinti...* Nors Saliamonas tiki, kad Dievas neapimamas, bet draug jis yra įsitikinęs, kad Dievas ypatingu būdu yra ir šventykloje. — [29]*Idant tavo akys...* Tegul tavo apvaizda nuolat budi ant šitų namų. — *Mano vardas bus...* Nes Viešpats apreikš tenai savo maloningą buvimą

[31]*Jei žmogus nusidēs...* Čia prasideda pirmas iš septynių ypatingų Saliamono maldos prašymų. Daroma aliuzija į kaikuriuos atsitikimus, pa-

jei rasis kuri nors sloga, kuri nors liga, [38]koks nors piktžodžiavimas ir
prakeikimas, kurs atsitiktų bet kuriam žmogui iš tavo tautos Israėlio,
jei kas pažins savo širdies slogą ir išties savo rankas šituose namuose,
[39]tu išklausysi danguje, savo gyvenamoje vietoje, ir būsi vėl malonin-
gas, ir padarysi taip, kad duosi kiekvienam pagal visą jo pasielgimą,
kaip matysi jo širdį /nes tu vienas žinai visų žmonių sūnų širdis/, [40]idant
bijotų tavęs per visas dienas, kolei gyvena žemėje, kurią davei mūsų
tėvams

[41]Be to, kai ir svetimtautis, kurs nėra iš tavo Israėlio tautos, ateis
iš tolimos žemės dėl tavo vardo /nes bus išgirdęs didį tavo vardą ir tavo
galingą ranką, ir tavo petį, [42]visur ištiestą/, kuomet tat ateis ir melsis
šitoje vietoje, [43]tu išklausysi danguje, savo gyvenamoje tvirtumoje, ir
padarysi visa, ko dėlei šauksis į tave svetimtautis, idant visos žemės
tautos išmoktų bijoti tavo vardo, kaip tavo tauta Israėlis, ir patirtų,
jog tavo vardas šaukiamas ant šitų namų, kuriuos pastačiau

[44]Jei tavo tauta išeis į karą prieš tavo neprietelius keliu, kur tik
juos siųsi, jie melsis tau, atsigręžę miesto link, kurį išsirinkai, ir namų
linkon, kuriuos aš pastačiau tavo vardui, [45]o tu išklausysi danguje jų
maldas ir jų prašymus ir padarysi jiems teisybę

[46]O jei jie tau nusidės /nes nėra žmogaus, kurs nenusidėtų/, ir susi- 2 Kron 6,26
rūstinęs tu paduosi juos jųjų neprieteliams ir belaisviais bus nuvesti į Ekli 7,21
neprietelių žemę toli ar arti, [47]ir darys savo širdyje atgailą, savo nelais- 1 Jo 1,8
vės vietoje ir atsigręžę maldaus tave savo nelaisvėje, sakydami: Nusi-
dėjome, darėme neteisingai, pasielgėme bedieviškai, [48]ir sugrįš prie ta-
vęs visa savo širdimi ir visa savo siela savo neprietelių žemėje, į kurią
sugauti bus nuvesti, ir mels tave atsigręžę savo žemės linkon, kurią esi
davęs jų tėvams, ir miesto, kurį išsirinkai ir šventyklos, kurią pastačiau
tavo vardui, [49]tu išklausysi danguje, savo sosto tvirtumoje, jų maldas
ir jų prašymus ir padarysi jiems teisybę, [50]ir būsi maloningas savo tautai,
kuri tau nusidėjo, ir dovanosi visas jų neteisybes, kuriomis Tau nusi-
kalto ir duosi rasti mielaširdystę akivaizdoje tų, kurie turės juos be-
laisviais, kad jų pasigailėtų

[51]Nes jie tavo tauta ir tavo tėvonystė, kuriuos išvedei iš Egipto
žemės, iš geležinės krosnies vidurio. [52]Tegul tavo akys būna atviros tavo
tarnui ir tavo tautos Israėlio maldoms, ir išklausyk juos visame, ko
dėlei jie šauksis į tave; [53]nes tu juos atskyrei sau iš visų žemės tautų

žymėtus įstatyme, kuriuose reikėjo priesaika patvirtinti savo žodžių tikrumą

[33]*Jei tavo tauta*... Antras ypatingas prašymas

[35]*Jei dangus*... Trečias ypatingas prašymas

[37]*Jei kils*... Ketvirtas ypatingas prašymas. — *Sugedęs oras*. Ebr t: svilinantis karštis. — [38]*Jei kas pažins*... Jei supras savo nuodėmę ir sąryšį tarp jos ir dangiškosios bausmės. — [39]*Nes tu vienas*... Saliamonas tiki, jog Dievas visa žino

[41]*Kai ir svetimtautis*... Penktas prašymas. — [43]*Idant visos*... Saliamonas trokšta visų pagonių atsivertimo

[44]*Jei tavo tauta*... Šeštas prašymas. — *Atsigręžę miesto link*... Laikui bėgant Žyduose radosi paprotys melstis visuomet atsigręžus Jerusalės ir šventyklos link. Plg Dan 6,10. — [45]*Padarysi jiems teisybę*: suteikdamas apgalėjimą neprietelių

[46]*O jei jie*... Sekmas ypatingas meldimas

[51]*Nes jie tavo tauta*... Saliamono maldos pabaiga. 2 Kron 6, 41 pridėta kitoki maldos pabaiga, kuria geriau išreiškiama šventyklos pašventimas

į tėvonystę, kaip esi kalbėjęs per tavo tarną Mošę, kuomet išvedei mūsų tėvus iš Egipto, Viešpatie, Dieve !
[54]O kuomet Saliamonas, melsdamos Viešpačiui pabaigė visą šitą maldą ir prašymą, jis atsikėlė iš Viešpaties altoriaus akivaizdos, nes jis buvo atsiklaupęs abiems keliais ant žemės ir buvo ištiesęs rankas į dangų.
[55]Taigi jis atsistojo ir palaimino visą Israėlio susirinkimą, dideliu balsu tardamas :
[56]Pašlovintas tebūna Viešpats, kurs davė savo tautai Israėliui ramybę visai taip, kaip yra kalbėjęs ; nežuvo nė vienas žodis iš viso to, ką gera jis yra kalbėjęs per savo tarną Mošę.
[57]Viešpats, mūsų Dievas, tebūna su mumis, kaip buvo su mūsų tėvais, nepalikdamas mūsų ir neatmesdamas,
[58]bet tepalenkia mūsų širdis prie savęs, kad vaikščiotumėm visais jo keliais ir laikytumėm visus jo paliepimus, apeigas ir nutarimus, ką tik yra liepęs mūsų tėvams.
[59]Ir tegul šitie mano žodžiai, kuriais meldžiaus Viešpaties akivaizdoje, būna arti prie Viešpaties, mūsų Dievo, dieną ir naktį, kad jis kasdien darytų teisybę savo tarnui ir savo tautai Israėliui,
[60]idant visos žemės tautos žinotų, jog Viešpats yra Dievas, ir jog nėra kito be jo.
[61]Taipgi mūsų širdis tebūna tobula su Viešpačiu, mūsų Dievu, kad vaikščiotumėm pagal jo nutarimus ir laikytumėm jo paliepimus, kaip šiandien

[62]Taigi karalius ir draug su juo visas Israėlis atnašavo aukas Viešpaties akivaizdoje.
[63]Saliamonas papjovė dėkojimo aukas, kurias paaukojo Viešpačiui, dvidešimt du tūkstančiu jaučių ir šimtą dvidešimt tūkstančių avių ; ir taip karalius ir Israėlio sūnūs pašventino Viešpaties šventyklą.
[64]Tą dieną karalius pašventino vidurį kiemo, kurs buvo prieš Viešpaties namus, nes jis aukojo tenai deginamąsias aukas ir duonines aukas, ir dėkojimo aukų taukus, kadangi varinis altorius, buvusis Viešpaties akivaizdoje, buvo permažas, ir ant jo negalėjo sutilpti deginamosios aukos, duoninės aukos ir dėkojimo aukų taukai.
[65]Taip pat Saliamonas šventė tuo metu iškilmingą šventę ir draug su juo visas Israėlis, didelė daugybė nuo įėjimo į Ematą iki Egipto upei, Viešpaties, mūsų Dievo, akivaizdoje per septynias dienas ir septynias dienas tai yra per keturiolika dienų.
[66]O aštuntoje dienoje jis paleido žmones, kurie laimindami karalių išėjo į savo padangtes su džiaugsmu ir linksma širdimi dėlei visų gerybių, kurias Viešpats buvo padaręs savo tarnui Dovidui ir savo tautai Israėliui

Aug 3,5 ; 2 Kron 7,12 **9.** [1]O kai Saliamonas pabaigė Viešpaties namų ir karaliaus namų statymą ir visa, ką troško ir norėjo padaryti, atsitiko,
[2]kad Viešpats jam pasirodė antrą kartą, kaip jam buvo pasirodęs Gabaone.
[3]Ir Viešpats

---

[55]*Palaimino* : kaip laimindavo patriarkai ir kaip laimina tēvai vaikus
[63]*Dvidešimt du...* Didžiausi paaukotųjų gyvulių mēsos dalis buvo suvalgyta paties Saliamono namiškių ir susirinkusių Israēlio sūnų minių. — [64]*Vidurį kiemo* : vadinamąjį kunigų šventorių. — [65]*Nuo įējimo į Ematą* : nuo šiaurinių Palestinos pakraščių. — *Iki Egipto upei* : Rinokolurai /Wadi el-Ariš/, kuri yra Palestinos pietvakariuose. — *Per septynias dienas ir...* Pirmosios septynios dienos buvo paskirtos šventyklos pašventimo iškilmei, antrosios Padangčių šventei. Aštuntoje antrosios iškilmēs dienoje tauta grįžo į savo namus

9. [1]*O kai Saliamonas...* Šventyklą ir savo namus Saliamonas statē dvidešimt metų. Šventykla buvo pastatyta pirmaisiais septyneriais metais, bet jos pašventimas įvyko tik visas statybas pabaigus, nes daug

jam tarė: Išklausiau tavo maldą ir tavo prašymą, su kuriuo kreipeis į
manę; aš pašventinau šituos namus, kuriuos pastatei, kad dėčiau čia
savo vardą per amžius; ir mano akys ir mano širdis bus čia per visas
dienas. 4 Ir jei tu vaikščiosi mano akivaizdoje, kaip vaikščiojo tavo tė-
vas, neklastinga ir teisinga širdimi, ir darysi visa, ką tau įsakiau, ir lai-
kysi mano įstatus ir nutarimus, 5 aš patvirtinsiu amžinai sostą tavo kara- 2 Kron 7,12-16
lystės Israėlyje, kaip esu kalbėjęs tavo tėvui Dovidui, kuomet sakiau:
Nebus atimtas vyras iš tavo giminės nuo Israėlio sosto. 6 Bet jei gręžte
nusigręšite jūs ir jūsų sūnūs, nesekdami manęs ir nesergėdami mano įsa-
kymų ir mano apeigų, kurias jums įsakiau, jei eisite sau ir tarnausite
svetimiems dievams ir juos garbinsite, 7 aš atimsiu Israėlį nuo žemės
paviršiaus, kurią jiems daviau, ir atmesiu iš po savo akių šventyklą,
kurią pašvenčiau savo veidui, ir Israėlis bus patarlė ir pasaka visoms
tautoms. 8 Ir šitie namai virs pavyzdžiu; kiekvienas, kurs eis pro juos, Pak 29,24
nustebs, ir švilps ir sakys: Kodėl Viešpats taip padarė šitai žemei ir Jer 22,8
šitiems namams? 9 Ir bus atsakyta: Nes jie pametė Viešpatį, savo Dievą,
kurs išvedė jų tėvus iš Egipto žemės, ir sekė svetimus dievus, juos gar-
bino ir jiems tarnavo; todėlei Viešpats užvedė ant jų visa šita pikta
10 Praslinkus dvidešimčiai metų po to, kai Saliamonas buvo pas- 2 Kron 8,1
tatęs dvejus namus, tai yra Viešpaties namus ir karaliaus namus, 11 /Tiro
karaliui Hiramui suteikiant Saliamonui kedrinių ir eglinių medžių ir
aukso, kiek buvo reikiama/, Saliamonas davė Hiramui dvidešimt miestų
Galilėjos žemėje. 12 O Hiramas išėjo iš Tiro pasižiūrėtų miestų, kuriuos
Saliamonas jam buvo davęs, bet jie jam nepatiko, 13 ir jis tarė: Argi
tai šitie miestai, kuriuos man davei, brolau? Ir jis praminė juos Kha-
bulo žeme, taip jie vadinama iki šiai dienai. 14 Hiramas atsiuntė taipgi
Saliamonui šimtą dvidešimt talentų aukso. 15 Tiek buvo viso išlaidų, kurias
karalius Saliamonas suvartojo pastatyti Viešpaties namams ir savo na-
mams, Mėlui, Jerusalės mūrui, Heseriui, Magedui ir Gazeriui
16 Egipto karalius Paraonas pakilo, paėmė Gazerį ir jį sudegino, o
Kananiečius, gyvenusius mieste, užmušė ir jį davė kaip kraitį savo duk-
teriai Saliamono žmonai. 17 Saliamonas tat atstatė Gazerį ir žemąjį Betho-

---

laiko reikėjo sugaišti, kolei padaryta visus jos rakandus ir indus

c/ *Kiti garbingi Saliamono veiksmai*

9,10-28. Tarp kitų žymių Saliamono veiksmų minima padovanojimas Hiramui dvidešimties Galiliejos miestų /10-15/, atstatymas ir sustiprinimas savųjų miestų /16-19/, paskyrimas baudžiavos Kananiečiams /20-25/ ir gabenimas savo pastatytu laivynu aukso iš Ophiro /26-28/

10 *Praslinkus dvidešimčiai metų*: nuo to laiko, kai pradėta statyti šventykla. — 11 *Dvidešimt miestų*. Tai buvo tikriausiai miestai šiaurinėje Palestinoje, daug nukentėję karo metu, kurių gyventojų dauguma buvo Kananiečiai. Jie nepriderėjo tikra prasme prie Žadėtosios žemės /Još 19,27/ ir todėl galėjo būti nuo jos atskirti /Kun 25,23/. — 13 *Khabulo*. Ką reiškia tas vardas, tikrai nežinia; anot vienų: nejaukus, anot kitų: nieko vertas. — 14 *Talentų*. Aukso talentas buvo vertas daugiau kaip 350.000 aukso litų. — 15 *Tiek buvo viso*... Ebr t kalbama apie kitus šaltinius, iš kurių Saliamonas ēmē pelną savo išlaidoms; ten pasakyta: Štai kaip įvyko dalykas su mokesčiais, kuriuos Saliamonas ēmē pastatymui. — *Heseriui*. Ebr *Khatsor*. Kitur Vulg jis pavadintas Asoru /Još 11,10/; buvo gi jis netoli Meromo ežero. — *Magedui*. Dabar El-Ledždžun, Esdrelono slēnyje /Teis 5,19/. — *Gazeriui*. Miestas pietinēs Palestinos pakraštyje /Još 10,33/. Jis buvo paskirtas Ephraimo giminei, bet buvo vēl patekęs į Kananiečių rankas

16 *Davē kaip kraitį*... Paprastai rytų kraštuose už imamą moterystēn mer-

roną, [18]Baalatą ir Palmirą tyrumos žemėje. [19]Visus jam priderėjusius
miestelius ir neturėjusius mūro jis sustiprino, ir miestus vežimams ir
miestus raiteliams ; jis statė visa, kas tik jam patiko Jerusalėje, Libane
ir visoje savo valdžios žemėje
[20]Visus gyventojus, kurie buvo pasilikę iš Amoriečių, Hetiečių, Pere-
ziečių, Heviečių ir Jebusiečių, nepriderančius prie Israėlio sūnų, [21]jųjų
vaikus, pasilikusius žemėje, tai yra tuos, kurių Israėlio sūnūs negalėjo
išnaikinti, Saliamonas padarė čyžininkais iki šiai dienai. [22]Iš Israėlio
sūnų Saliamonas nė vieno nepadarė baudžiauninku, bet jie buvo vyrai
kovotojai, jo tarnai, kunigaikščiai, vadai, ir vežimų, bei arklių virši-
ninkai. [23]Vyriausiųjų, pastatytų prie visų Saliamono darbų, buvo penki
šimtai penkios dešimtys ; jie turėjo po savim žmonių ir duodavo palie-
pimus paskirtuose darbuose
2 Kron 8,11 [24]Paraono duktė persikėlė iš Dovido miesto į savo namus, kuriuos
jai buvo pastatydinęs Saliamonas. Tuomet jis pastatė Mėlą. [25]Saliamonas
aukojo taipgi tris kartus kiekvienais metais deginamųjų aukų ir dėkojimo
aukų ant altoriaus, kurį buvo pastatydinęs Viešpačiui, ir degino smil-
kalus Viešpaties akivaizdoje ; o šventykla buvo pabaigta
[26]Karalius Saliamonas pasidarė sau taipgi laivyną Asiongaberyje,
kurs yra prie Ailato Raudonosios jūros krante, Idumėjos žemėje. [27]O Hira-
mas siuntė tame laivyne savo tarnus laivininkus, apsipratusius su jūra,
kartu su Saliamono tarnais. [28]Jie, nuvykę Ophiran, ėmė iš ten keturis
šimtus dvidešimt talentų aukso, kurį atvežė pas karalių Saliamoną

2 Kron 9,1 **10.** [1]Bet ir Sabos karalienė, išgirdus gandą apie Saliamoną vardan
Mt 12,42 Viešpaties, atvyko jo išmėgintų mįslėmis. [2]Įėjus Jerusalėn su daugeliu
Lk 11,31 palydovų, su turtais, kupranugariais, nešančiais kvepalų, be galo daug
aukso ir brangių perlų, atėjo pas karalių Saliamoną ir jam kalbėjo visa,
ką turėjo savo širdyje. [3]O karalius Saliamonas išaiškino jai visus klausi-
mus, kuriuos ji buvo pastačiusi ; nebuvo dalyko, kurs būtų galėjęs būti
paslėptas karaliui, ir jis nebūtų jai atsakęs. [4]Matydama gi Sabos kara-
lienė visą Saliamono išmintį ir namus, kuriuos buvo pasistatydinęs, [5]ir
jo stalo valgius, ir tarnų butus, ir tarnaujančiųjų eiles, ir jų apdarus,
ir vynpylius, ir deginamąsias aukas, kurias jis atnašavo Viešpaties na-
muose, be galo stebėjosi [6]ir tarė karaliui : Tikra yra kalba, kurią gir-

---

gaitę duodavo dovanų jos tėvams, didikai gi duodavo kraitį savo dukterims. Plg Teis, 1,14... — [18]*Baalatą.* Žr Još 19,44. — *Palmirą* : tarp Damasko ir Euphrato. — [19]*Neturėjusius mūro.* Ebr t : javų sandėlių miestus

[21]*Padarė čyžininkais.* Ebr ž *mas* reiškia tikrą baudžiavą arba lažą

[25]*Tris kartus* : Velykose, Sekminėse ir Padangčių šventėje /2 Kron 8,13/. – *Degino smilkalus* : per kunigus

[26]*Asiongaberyje...* Prie Elano įlankos. Žr Sk 33,35. — [27]*Hiramas siuntė...* Phenikijiečiai buvo senovėje geriausi jūrininkai. — [28]*Ophiran.* Kur buvo tas kraštas, nežinia ; spėliojama, kad Arabijoje ar Indijoje. Plg Prad 10,29. — *Keturis šimtus...* daugiau kaip už 100 milijonų litų

3. Saliamono šlovė ir turtai

10,1-29. Pasklidus visur gandui apie Saliamoną, ateina jo lankyti Sabos karalienė, duoda jam ir pati gauna iš jo dovanų /1-13/. Toliau minima Saliamono pajamos ir jų suvartojimas /14-22/ ir aprašoma apskritai Saliamono didenybė ir galybė /23-29/

10. [1]*Sabos.* Ebr *šeba'* : kraštas laimingosios Arabijos pietuose ; kiti

dėjau savo žemėje 7apie tavo žodžius ir apie tavo išmintį ; aš netikėjau
man pasakojantiems, kolei pati neatėjau, ir nepamačiau savo akimis,
ir neįsitikinau, kad ir pusės man nebuvo pranešta. Tavo išmintis ir dar-
bai didesni negu gandas, kurį girdėjau. 8Laimingi tavo žmonės ir laimingi
tavo tarnai, kurie stovi visuomet tavo akivaizdoje ir girdi tavo išmintį.
9Tebūna pašlovintas Viešpats, tavo Dievas, kuriam tu įtikai ir kurs tave
pakėlė į Israėlio sostą, nes Viešpats pamilo Israėlį per amžius ir pastatė
tave karaliumi, kad darytumei teismą ir teisybę. 10Taigi ji davė karaliui
šimtą dvidešimt talentų aukso ir labai daug kvepalų bei brangių perlų.
Niekuomet kitą kartą neatnešta taip daug kvepalų, kaip tie, kuriuos Sabos
karalienė davė karaliui Saliamonui. 11/O Hiramo laivynas, kurs gabeno
auksą iš Ophiro, atvežė iš Ophiro taipgi labai daug kvepiančių medžių
ir brangių perlų. 12Karalius padarė iš kvepiančių medžių turėklių Viešpa-
ties namams ir karaliaus namams ir kanklių bei arpas giesmininkams ;
tokių kvepiančių medžių nebeatnešta daugiau ir nebematyta iki šiai die-
nai/. 13Karalius gi Saliamonas davė Sabos karalienei visa, ko ji norėjo
ir ko iš jo prašė, be to, ką savaime buvo jai davęs kaip karališkąją do-
vaną. Ji grįžo ir iškeliavo į savo žemę draug su savo tarnais

14Auksas, gabenamas Saliamonui kas metai, svėrė šešis šimtus šešias
dešimtis šešis auksinius talentus, 15be to kurį atnešdavo vyrai, pasta-
tyti prie muito, pirkliai ir visi smulkių daiktų pardavinėtojai, visi Ara-
bijos karaliai ir žemės viršininkai

16Karalius Saliamonas padirbdino taipgi du šimtu skydų iš tyriausio
aukso ; jis davė šešis šimtus siklių aukso kiekvienam skydui aptraukti ;
17taipgi tris šimtus mažesnių skydų iš išmėginto aukso ; kiekvienas mažes-
nis skydas buvo aptrauktas trimis šimtais minų. Karalius padėjo juos
Libano girios namuose

18Karalius Saliamonas dar padarė iš dramblio kaulo didelį sostą ir
aptraukė jį labai geltonu auksu ; 19jis turėjo šešis laipsnius ; sosto viršus
užpakalyje buvo apskritas ; dvi atlošos laikė iš vienos ir kitos šalies
sėdynę, o prie abiejų atlošų stovėjo du liūtu. 20Dvylika mažų liūtų sto-
vėjo ant šešių laipsnių iš vienos ir kitos šalies. Tokio darbo nepadaryta
nė vienoje karalystėje

---

spėlioja, kad karalienė buvusi iš Etijopijos. Ta karalienė yra figūra karalių, kurie su savo tautomis ateina iš tolimų kraštų prie ramybės Kunigaikščio. Plg Mt 12,42 ; Lk 11,31 ; 2 Kron 9,1. — *Vardan Viešpaties.* Gal : dėl Viešpaties vardo. Saliamonas buvo įsigijęs savo šlovę per Viešpaties vardą. — 9*Tebūna pašlovintas...* Iš šitų ž negalima daryti išvados, kad karalienė pati būtų garbinusi vieną tikrąjį Dievą ; Viešpatį ji laiko tik Saliamono ir jo tautos Dievu. — 11*Hiramo laivynas* : laivynas padarytas iš Hiramo atsiųstų medžių ; žymi jūrininkų dalis buvo taipgi Hiramo atsiųsta. — *Kvepiančių medžių.* Ebr *'atse 'almuggim.* Taip gal pavadinta s a n t a l o medis /santalum album ir pterocarpus santalinus/, augąs Indijoje, iš kurio dirbami labai brangūs smulkūs dalykai. Plg Apr 18,12. — 12*Turėklių* : baliustradų. Anot 2 Kron 9,11 : laiptus. — 13*Saliamonas davė.* Kas gaudavo dovanų, tas pagal rytiečių papročius turėjo griežtą prievolę atsilyginti taip pat dovanomis

14*Svėrė šešis šimtus...* Jis buvo vertas apie 175 milijonus litų. — 15*Pastatyti prie muito.* Ebr t šitų ž nėra, toliau gi paminėti mažesnieji pirkliai, *tharim,* o paskui didesnieji, *rokhlim.* — *Arabijos karaliai,* kurie mokėdavo duoklę

16*Skydų.* Ebr ž *tsinnah* reiškia didelius skydus, uždengiančius visą žmogų. Plg 1 Kar 17,7. — *Davė šešis šimtus...* Daugiau kaip 45.000

21Taipgi visi indai, iš kurių karalius Saliamonas gerdavo, buvo auk-
siniai, ir visi Libano girios namų rakandai buvo iš tyriausio aukso. Nieko
nebuvo iš sidabro, ir jis buvo laikomas be vertės Saliamono dienose, 22nes
karaliaus laivynas draug su Hiramo laivynu plaukdavo vieną kartą per
trejus metus į Tarsį ir atgabendavo iš ten aukso, sidabro, dramblių
dantų, bezdžionių ir povų.
23Karalius tat Saliamonas viršijo turtais ir išmintimi visus karalius.
24Ir visa žemė geidė išvysti Saliamono veidą, kad išgirstų jo išmintį,
kurią Dievas buvo jam davęs į širdį. 25Kiekvienas atnešdavo jam kas-
met dovanų, sidabrinių ir auksinių rykų, apdarų, ir kariškų ginklų, taip-
2 Kron 1,14 gi kvepalų, arklių ir asilėnų. 26O Saliamonas rinko vežimus ir raitelius,
ir buvo pas jį tūkstantis keturi šimtai vežimų ir dvylika tūkstančių
raitelių; jis juos paskirstė į sustiprintus miestus ir prie karaliaus Jerusa-
lėje. 27Jis padarė, kad toks buvo apstumas sidabro Jerusalėje, koks ir ak-
menų, ir atgabeno tokią daugybę kedrų kaip laukinių čiulpsnių, augan-
čių lygumose. 28Arklių Saliamonui atvesdavo taipgi iš Egipto ir iš Koos;
nes karaliaus pirkliai pirkdavo juos iš Koos ir už paskirtą kainą atves-
davo. 29Vežimas iš Egipto buvo atgabenamas už šešis šimtus siklių sida-
bro, o arklys už šimtą penkias dešimtis. Ir tuo būdu visi Hetiečių ir
Sirijos karaliai parduodavo arklius

Pak 17,17 **11.** 1Taigi karalius Saliamonas mylėjo daugelį svetimtaučių moterų,
Ekli 47,21 ir Paraono dukterį, ir Moabietes, ir Amonietes, Idumėjietes, ir Sidonietes,
Iš 34,16 ir Hetietes, 2iš tų tautų, apie kurias buvo Viešpats sakęs Israėlio sūnums:
Neįeisite pas jas, ir nė vienas iš jų neįeis pas jūsiškes; nes jos tikriausiai
nugręš jūsų širdis, kad sektumėte jų dievus. Taigi su šitomis Saliamonas
susirišo karščiausia meile. 3Jis turėjo septynis šimtus žmonų, kaip kara-
lienių, ir tris šimtus gulovių, ir tos moteriškės nugręžė jo širdį. 4Kuomet

---

litų. — 17*Trimis šimtais minų.* Ebr t: trimis minomis. Minoje buvo 100 siklių; iš 60 minų darēsi talentas. — *Libano girios namuose.* Vēliau tie skydai pateko į Paraono Sesako rankas. Žr žem 14,26

18*Labai geltonu*: tyriausiu auksu. Sostas buvo apvilktas auksu tikriausiai ne visas, bet tik vietomis. — 19*Du liūtu.* Liūtai buvo karališkosios valdžios simbolis. — 20*Dvylika mažų liūtų...* Tai buvo figūra dvylikos Israēlio giminių

22*Į Tarsį*: Tartesan pietinēje Ispanijoje. Tuo vardu neretai vadinama tolimus jūros krantus

26*Vežimus*: vartojamus kare, kurių Israēlio sūnūs kitados visai neturējo. — 28*Iš Koos.* Ebr ž *Miqveh,* gal reiškia: būriais. — 29*Vežimas buvo...* Draug su dviem ar trimis įkinkytais arkliais. — *Už šešis šimtus...* Sidabrinis siklis buvo vertas apie 6 litus. — *Parduodavo.* Tikriau pagal ebr t: gaudavo pirktis

4. Saliamono paklydimai ir bausmē

11,1-43. Pasidavęs svetimtaučių moterų įtakai Saliamonas stato įvairių dievaičių stabus /1-8/ ir tuo būdu nusipelno sau Dievo rūstybę, kurs žada padalinti jo karalystę /9-13/. Be to, Dievas sužadina Saliamonui du priešininku: Adadą /14-22/ ir Razoną /23-25/ ir per pranašą pažada karalystēs dalį Jeroboamui /26-40/. Saliamonui mirus, karaliumi tampa jo sūnus Roboamas /41-43/

11. 1*Svetimtaučių moterų...* Įstatymas griežtai draudē moterystes su Kananietēmis, todēl iš čia įvardintųjų jis liečia tik Sidonietes ir Hetietes, bet ir moterystēs su kitomis svetimtautēmis buvo priešingos įstatymo dvasiai. Plg Iš 34,11-16; Esd 9,1 ir k. Be to, įstatymas draudē turēti daug moterų. Plg Pak 17,17. — 3*Septynis šimtus...* Saliamono žmonų skaičius be abejonēs labai didelis,

jis buvo jau pasenęs, jo širdis buvo pagadinta per moteriškes, taip kad
jis sekė svetimus dievus, ir jo širdis nebebuvo tobula su Viešpačiu, jojo
Dievu, kaip buvo jo tėvo Dovido širdis, 5bet Saliamonas garbino Sidonie-
čių deivę Astartę ir Amoniečių stabą Molokhą. 6Ir darė Saliamonas, kas
nepatiko Viešpaties akivaizdoje ir neėjo ištikimai paskui Viešpatį kaip
jo tėvas. 7Tuomet Saliamonas pastatė šventyklą Moabiečių stabui Kha-
mosui kalne, kurs yra ties Jerusale, ir Amono sūnų stabui Molokhui.
8Taip jis padarė visoms savo svetimtautėms žmonoms, kurios degino smil-
kalus ir darė aukas savo dievams

9Taigi Viešpats susirūstino ant Saliamono, kad jo širdis buvo nusi- Aug 9,2
grężusi nuo Viešpaties, Israėlio Dievo, kurs jam buvo pasirodęs antrą
kartą, 10ir buvo davęs apie tą dalyką paliepimą, kad neitų paskui sveti-
mus dievus, o jis nesilaikė, ką Viešpats buvo jam įsakęs. 11Taigi Viešpats
tarė Saliamonui : Kadangi tu taip pasielgei ir nesilaikei mano sandoros
ir mano įsakymų, kuriuos esu tau davęs, aš perplėšiu ir padalinsiu tavo
karalystę ir duosiu ją tavo tarnui. 12Tačiau to nedarysiu tavo dienose Žem 12,15
dėlei tavo tėvo Dovido ; aš ją perskelsiu iš tavo sūnaus rankos. 13Ne
visą karalystę atimsiu, nes vieną giminę duosiu tavo sūnui dėlei mano
tarno Dovido, taipgi ir Jerusalę, kurią pasirinkau

14Taigi Viešpats sužadino Saliamonui priešininką Idumėjietį Adadą
iš karališkosios giminės, buvusį Edome. 15Nes kuomet Dovidas buvo Idu- 2 Kar 8,14
mėjoje, o kariuomenės viršininkas Joabas buvo atėjęs palaidoti užmuš-
tųjų, ir jis užmušė visus vyriškius Idumėjoje, 16/nes Joabas ir visas Is-
raėlis pasiliko tenai šešis mėnesius, kolei neišnaikino visų vyriškių Idu-
mėjoje/, 17tuomet Adadas pabėgo ir draug su juo kaikurie Idumėjiečiai
vyrai iš jo tėvo tarnų, kad eitų Egiptan ; Adadas gi dar buvo mažas
vaikas. 18Pakilę iš Madiano, jie atėjo į Pharaną, ėmė su savim vyrų iš
Pharano ir įėjo Egiptan pas Egipto karalių Paraoną. Tasai jam davė namus,
paskyrė maistą ir pažymėjo šalį. 19Adadas įgijo taip didelę malonę pas
Paraoną, kad tasai jam davė moterystėn tikrą savo žmonos karalienės
Taphnės seserį. 20Taphnės sesuo pagimdė jam sūnų Genubatą, o Taphnė
auklėjo jį Paraono namuose, ir Genubatas gyveno pas Paraoną kartu
su jo sūnumis. 21Kuomet Adadas išgirdo Egipte Dovidą užmigus su savo

---

bet ne vieną kartą pas kitus rytų tautų karalius jis būdavo dar didesnis. — [4]*Pasenęs.* Saliamonas negyveno daugiau kaip 60 metų. — *Jis sekē svetimus dievus.* Niekur nēra pasakyta, kad Saliamonas būtų išsižadējęs tikrojo Dievo ir daręs dievaičiams aukas : bet ir ta aplinkybē, kad jis bent išviršiniu būdu dalyvavo stabų garbinime, buvo didžiausis papiktinimas tautai ir baisi karaliaus kaltē. — [5]*Astartę.* Ji buvo vyriausioji Phenikiečių ir Siriečių deivē. Plg Teis 2,13. — *Stabą Molokhą.* Ebr t : bjaurybę *Milkom* /taip pat 7 eil/ ; bet gal tai buvo tas pats stabas, kaip ir Molokhas. Plg Kun 18,21. — [7]*Šventyklą* : augštą vietą. — *Khamosui.* Plg Sk 21,29. — *Kalne, kurs...* Alyvų kalne pietinēje jo viršūnēje ; todēl ta vieta paskiau imta vadinti papiktinimo kalnu. Plg 4 Kar 23,13

[9]*Kurs jam buvo pasirodęs...* Žr aug 3,5 ; 9,2. — [11]*Viešpats tarē...* Gal per kurį nors pranašą. — [13]*Vieną giminę* : Judo giminę, su kuria buvo sujungta maža tuomet Benjamino giminē

[15]*Kuomet Dovidas...* Kalbama apie karą, kurs buvo minētas 2 Kar 8,14. — *Palaidoti užmuštųjų* : Israēlaičių, kurie buvo Idumējiečių užmušti. — [16]*Visų vyriškių...* Tas baisias žudynes Idumējiečiai buvo be abejonēs nusipelnę kuriuo nors ypatingu nusikaltimu. — [18]*Madiano.* Gal tai nežinomo dabar miesto vardas. — *Pharaną.* Tyruma Arabijoje, dabar *et-Tih.* — [20]*Auklējo.* Ebr t : nujunkē. Nujunkimas rytų kraštuose

tėvais ir kariuomenės viršininką mirus, jis tarė Paraonui: Paleisk mane, kad eičiau į savo žemę. [22]Paraonas jam tarė: Ir ko gi tau pas mane trūksta, kad geidi eiti į savo žemę? Jis atsakė: Nieko; bet malduaju tave, kad mane paleistumei

[23]Dievas sužadino jam taipgi priešininką Eliados sūnų Razoną, kurs buvo išbėgęs nuo savo šeimininko Sobos karaliaus Adarezerio. [24]Jis surinko prieš jį vyrų ir pasidarė plėšikų kunigaikščiu, kada Dovidas anuos užmušinėjo. Jie nuvyko Damaskan ir tenai apsigyveno, ir pastatė jį karaliumi Damaske. [25]Jis buvo Israėlio priešininkas per visas Saliamono dienas. Tai buvo toks kaip Adado piktumas ir neapykanta prieš Israėlį. Jis karaliavo Sirijoje

2 Kron 13,6 [26]Taipgi Nabato sūnus Jeroboamas, Ephratietis iš Saredos, Saliamono tarnas, kurio motina buvo moteriškė našlė vardu Sarva, pakėlė ranką prieš karalių. [27]Priežastis maišto prieš Saliamoną buvo ta, kad jis pastatė Mėlą ir užlygino savo tėvo Dovido miesto daubą. [28]Jeroboamas buvo drąsus ir smarkus vyras. Saliamonas, matydamas jaunikaitį esant išmintingą ir sumaningą, pastatė jį viršininku visų Juozapo namų mokesčių tvarkytoju

2 Kron 10,15 [29]Taigi anuo metu atsitiko, kad Jeroboamas ėjo iš Jerusalės, ir jį sutiko kelyje pranašas Ahijas Silonietis, apsidengęs nauju apsiaustu; buvo gi juodu tik dviese lauke. [30]Ahijas, nutvėręs savo naują apsiaustą, kuriuo buvo apsidengęs, perplėšė į dvylika dalių [31]ir tarė Jeroboamui: Imk sau dešimtį dalių, nes taip sako Viešpats, Israėlio Dievas: Štai aš išplėšiu iš Saliamono rankos karalystę ir duosiu tau dešimtį giminių. [32]Bet viena giminė pasiliks jam dėlei mano tarno Dovido ir dėl Jerusalės miesto, kurį pasirinkau iš visų Israėlio giminių, [33]nes jis pametė mane ir garbino Sidoniečių deivę Astartę ir Moabo dievą Khamosą, ir Amono sūnų dievą Molokhą ir nevaikščiojo mano keliais, kad darytų, kas teisinga mano akivaizdoje ir vykdytų mano įsakymus bei nutarimus, kaip jo tėvas Dovidas. [34]Aš neatimsiu visos karalystės iš jo rankos, bet paliksiu jį vadu per visas jo gyvenimo dienas, dėlei mano tarno Dovido, kurį pasirinkau, kurs sergėjo mano paliepimus ir mano įsakymus. [35]Atimsiu gi karalystę iš jo sūnaus rankos ir tau duosiu dešimtį giminių; [36]jo gi sūnui duosiu vieną giminę, kad pasiliktų žiburys mano tarnui Dovidui

dažnai būna didelē šeimos iškilmē. — [21]*Į savo žemę.* Adadas, grįždamas Idumējon, rengēsi keršyti Judo karaliui

[23]*Sobos karaliaus Adarezerio.* Ebr *Hadad'ezer.* Su juo kovojo ir jį nugalējo Dovidas. — [24]*Plēšikų.* Anot ebr t: kariuomenēs būrio. — *Anuos užmušinējo*: kai Dovidas sumušē Adarēzerio kariuomenę

[26]*Ephratietis*: iš Ephraimo giminēs. — *Pakēlē ranką*: sukēlē maištą. — [27]*Priežastis maišto...* geriau anot ebr t: « Štai kokia proga ». — *Daubą*: buvusią tarp Morijos ir Siono kalnelių, kuri vēliau buvo vadinama Tiropeonu. — [28]*Esant išmintingą...* Ebr t: Prie darbo. — *Juozapo namų*: todēl Manaso ir Ephraimo giminēs, iš kurios buvo pats Jeroboamas. — *Mokesčių.* Ebr t: lažo

[29]*Silonietis*: iš Silo. Tas miestas buvo Ephraimo giminēs plote. — *Nauju apsiaustu.* Naujas apsiaustas turi vaizduoti naują neseniai įsteigtą Dovido karalystę. — [30]*Ahijas, nutvēręs...* Jis taip darē, gavęs iš Dievo įkvēpimą. Tas simbolinis veiksmas dažnai buvo kartojamas vēlesniųjų pranašų. Plg Is 22,11; Jer 13,1 ir k. — [31]*Iš Saliamono rankos*: jo sūnaus asmenyje. — [32]*Viena giminē.* Judo ir Benjamino giminēs vadinamos čia viena gimine. — [33]*Nes jis.* Ebr t: jie. Dievui buvo nusikaltęs ne tik vienas Saliamonas; jo pavyzdį sekē tikriausiai daugelis iš tautos tarpo. — [36]*Žiburys*: palikuonis. —

per visas dienas mano akivaizdoje Jerusalės mieste, kurį pasirinkau, idant tenai būtų mano vardas. [37]Tave gi paimsiu, ir tu karaliausi ant viso, ko tavo siela geidžia, ir būsi Israėlio karalius. [38]Taigi jei klausysi viso, ką tau įsakysiu, ir vaikščiosi mano keliais, ir darysi, kas teisinga mano akivaizdoje, sergėdamas mano paliepimus ir mano įsakymus, kaip darė mano tarnas Dovidas, aš būsiu su tavim ir tau pastatysiu ištikimus namus, kaip pastačiau namus Dovidui, ir atiduosiu tau Israėlį, [39]ir tuo būdu bausiu Dovido namus, tačiau ne per visas dienas

[40]To dėlei Saliamonas norėjo užmušti Jeroboamą; bet jis pakilo, išbėgo į Egiptą pas Egipto karalių Sesaką ir buvo Egipte iki Saliamono mirčiai

[41]Kiti gi Saliamono veiksmai ir visa, ką darė, ir jo išmintis, štai visa aprašyta Saliamono metraščių knygoje. [42]Laiko gi, kurį Saliamonas karaliavo Jerusalėje visam Israėliui, buvo keturios dešimtys metų. [43]Saliamonas užmigo su savo tėvais ir buvo palaidotas savo tėvo Dovido mieste, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Roboamas

12. [1]Tuomet Roboamas atėjo į Sikemą, nes tenai buvo susirinkęs visas Israėlis pastatyti jo karaliumi. [2]Bet Nabato sūnus Jeroboamas, kurs dar tebebuvo pabėgėliu nuo karaliaus Saliamono veido Egipte, išgirdęs apie jo mirtį, sugrįžo iš Egipto. [3]Buvo gi siuntę ir jį pasikvietę. Taigi atėjo Jeroboamas ir visa Israėlio daugybė ir jie kalbėjo Roboamui ir tarė: [4]Tavo tėvas uždėjo mums kiečiausį jungą; taigi tu dabar sumažink truputį kiečiausį tavo tėvo viešpatavimą ir sunkiausį jungą, kurį jis mums uždėjo, ir mes tau tarnausime. [5]Jis jiems atsakė: Eikite ir trečią dieną sugrįžkite pas mane 2 Kron 10,1

Tautai nuėjus, [6]karaliaus Roboamas tarėsi su senesniaisiais, kurie stovėdavo jo tėvo Saliamono akivaizdoje, kai jis tebebuvo gyvas, ir tarė:

---

[38]*Jei klausysi*... Toki pat sąlyga buvo kitados pastatyta Saliamonui. — *Ištikimus*: pastovius, ilgai pasiliekančius. Kadangi Jeroboamas nevykdē jam pastatytų sąlygų, todēl jo namai nebuvo pastovūs ir buvo sunaikinti draug su jo sūnumi. — [39]*Bausiu*. Ebr t: pažeminsiu. — *Ne per visas dienas*. Iš Dovido giminēs turējo ateiti Mesijas, ir tai buvo didžiausi malonē Dovido namams. Su politiniu tautos persiskyrimu neturi eiti pagal Dievo valią kartu ir religinis skilimas

[40]*Sesaką*. Ebr *Šišaq*. Tai buvo naujos XXII Egipto dinastijos įsteigējas

[41]*Saliamono metraščių*... Žr Įvadą 618 pusl. — [43]*Saliamonas užmigo*. Apie paskutines Saliamono dienas nēra jokių tikrų žinių. Ar jis gailējosi prieš mirtį savo paklydimų ir ar laimējo amžinąjį išganymą, tas dalykas pasilieka žmonēms neištirtina paslaptis. — *Roboamas*. Ebr *R^ekhab'am*

II. Pasidalinusios Žydų tautos karaliai iki Israēlio karalystēs žlugimui

1. Pasidarymas dviejų karalysčių ir neprietelystė tarp juodviejų

1/ *Dešimties giminių atsiskyrimas*

II. Antrojoje Karalių knygos dalyje /3 Kar 12,1-4 Kar 17,41/ parašyta pasidalinusios Žydų tautos istorija iki Israēlio karalystēs žlugimui. Ji prasideda pasakojimu apie karalystēs skilimą

12,1-24. Mirus Saliamonui tauta reikalauja iš jo sūnaus palengvinti per daug sunkų jos jungą /1,5/. Pasiklausęs patarties senesniųjų ir jaunesniųjų /6-11/ Roboamas atsako tautai šiurkščiai /12-15/; todēl nuo jo atsiskiria dešimts giminių ir pastato sau karaliumi Jeroboamą /16-20/; Dievas gi draudžia Roboamui grąžinti atsiskyrēlius prievarta į paklusnumą /21-24/

Ką man patarsite atsakyti šitai tautai? [7]Tie jam atsakė: Jei šiandien
paklausysi šitos tautos ir nusileisi, ir patenkinsi jų prašymą, ir kalbėsi
jiems meilingus žodžius, jie bus tau tarnais per visas dienas. [8]Bet jis ne-
pritarė senesniųjų duotajai jam patarčiai ir kreipėsi prie jaunųjų, kurie
buvo draug su juo auklėjami ir su juo bendravę, [9]ir jiems tarė: Ką man
patariate atsakyti šitiems žmonėms, kurie man sakė: Palengvink jungą,
kurį tavo tėvas mums uždėjo? [10]O jaunuoliai, kurie buvo auklėjami draug
su juo, jam atsakė: Taip sakysi šitiems žmonėms, kurie tau kalbėjo ir
tarė: tavo tėvas sunkų padarė mūsų jungą, tu mums palengvink; tu jiems
kalbėsi taip: Mano mažiausis pirštas storesnis už mano tėvo nugarą.
[11]Taigi, jei mano tėvas uždėjo jums sunkų jungą, tai aš dar pridėsiu prie
jūsų jungo. Mano tėvas plakė jus botagais; aš gi plaksiu jus dygliuotais
rimbais

[12]Taigi Jeroboamas ir visa tauta atėjo trečią dieną pas Roboamą,
kaip karalius buvo kalbėjęs ir pasakęs: Sugrįžkite pas mane trečią dieną.
[13]O karalius, nesilaikydamas patarties, kurią jam buvo davę senesnieji,
atsakė tautai kietai [14]ir jiems kalbėjo, kaip buvo patarę jaunuoliai, ir
sakė: Mano tėvas sunkų padarė jūsų jungą, aš gi dar pridėsiu prie jūsų
jungo; mano tėvas plakė jus botagais, aš gi plaksiu jus dygliuotais rim-
Aug 11,31 bais. [15]Taip karalius nepaklausė tautos, nes Viešpats buvo nuo jo nusi-
grężęs, kad įvykdytų savo žodį, kurį buvo kalbėjęs per Ahiją Silonietį
Nabato sūnui Jeroboamui

[16]Taigi tauta matydama, kad karalius nenorėjo jų išklausyti, jam
atsakė ir tarė: Koki mums dalis Dovide? Arba koki tėvonystė Isajo sū-
nuje? Eik į savo padangtes, Israėli; dabar žiūrėk savo namų, Dovide.
Ir Israėlis nuėjo į savo padangtes. [17]Israėlio gi sūnums, kurie gyveno Judo
miestuose, karaliavo Roboamas. [18]Po to karalius Roboamas išsiuntė mo-
kesčių viršininką Aduramą, o visas Israėlis užmušė jį akmenimis, ir jis
mirė. Tuomet karalius Roboamass. kubiai sėdo savo vežiman ir pabėgo
Jerusalėn. [19]Taip Israėlis pasitraukė nuo Dovido namų iki šiai dienai.
[20]Atsitiko gi, kad visas Israėlis, išgirdęs sugrįžus Jeroboamą, siuntė ir
pasišaukė jį į surinktą sueigą ir pastatė jį karaliumi visam Israėliui, ir
niekas nesekė Dovido namų, kaip tik viena Judo giminė

[21]Roboamas, atvykęs Jerusalėn, surinko visus Judo namus ir Ben-
jamino giminę, šimtą aštuonias dešimtis tūkstančių rinktinių vyrų kovo-
tojų, kad jie kariautų prieš Israėlio namus ir sugrąžintų karalystę Salia-

---

12. [1]*Tenai buvo susirinkęs...* Roboamas, kaip karaliaus sūnus, mirus tēvui, laikē save tuojau visos tautos karaliumi; bet buvo paprotys, kad naujo karaliaus patepimas ir valdžios paēmimas turējo įvykti pritariant visai tautai. Pasirinkimas vietos iškilmēms Sikeme /dabar Nabulus/ toli nuo Jerusalēs, matomai, buvo sugalvotas dešimties giminių, kurios iš anksto buvo prisirengusios ginti savo teises. — [2]*Jeroboamas.* Žr aug 11,26. — [3]*Buvo gi siuntę...* Dešimties giminių vadai visai pasitiki Jeroboamu ir išsirenka jį savo atstovu. — [4]*Viešpatavimą.* Anot ebr t: kietą tarnybą

[10]*Mano mažiausis...* Aš daug galingesnis už mano tēvą. — [11]*Botagais... dyguliuotais rimbais.* Yra tai sunkios ir dar sunkesnēs baudžiavos simboliai

[16]*Koki mums dalis...* Čia išeina aikštēn svarbiausi maišto priežastis. Dešimts giminių laiko sau pažeminimu, kad karalius yra iš Judo ginēs. Plg 2 Kar 20,1. — [18]*Mokesčių.* Ebr t: baudžiavos. — *Aduramą,* gal Adoniramą /4,6/. Per jį Roboamas regimai norējo dar tartis su maištininkais

[23]*Kitiems*: kurie, kilę iš kitų tautų, gyveno Judo plote ir pasiliko ištikimi Roboamui

mono sūnui Roboamui. [22]Bet Viešpaties žodžiai buvo paskelbti Dievo 2 Kron 11,2
vyrui Sėmėjui ir buvo pasakyta : [23]Kalbėk Judo karaliui Saliamono sūnui
Roboamui ir visiems Judo bei Benjamino namams ir kitiems iš tautos
ir tark : [24]Štai ką sako Viešpats : Nepakilsite ir nekariausite prieš savo
brolius, Israėlio sūnus ; kiekvienas gi vyras tegrįžta į savo namus, nes
tas dalykas mano padarytas. Jie paklausė Viešpaties žodžių ir sugrįžo iš
kelio, kaip jiems Viešpats buvo įsakęs
[25]Jeroboamas pastatė Sikhemą Ephraimo kalne ir gyveno tenai ;
o išėjęs iš ten pastatė Phanuėlį. [26]Ir Jeroboamas tarė savo širdyje : Kara-
lystė veikiai sugrįš prie Dovido namų, [27]jei šita tauta eis aukų daryti
Viešpaties namuose Jerusalėn, ir šitos tautos širdis gręšis prie jos valdovo,
Judo karaliaus Roboamo ; jie mane užmuš ir sugrįš prie jo. [28]Taigi pagal- Tob 1,5 ; Iš 32,8
vojęs jis sumanė ir padirbdino du auksiniu veršiu ir tarė tautai : Nebe-
eikite daugiau Jerusalėn ; štai tavo dievai, Israėli, kurie tave išvedė iš
Egipto žemės. [29]Ir jis pastatė vieną Betelyje, o kitą Dane, [30]ir tas daly-
kas tapo nuodėmės priežastimi, nes tauta ėjo veršio garbinti iki Danui.
[31]Taipgi jis pastatydino šventyklų augštumose ir pastatė kunigų iš tautos 2 Kron 11,15
paskučiausiųjų, kurie nebuvo iš Levio sūnų. [32]Jis paskyrė iškilmingą dieną
aštuntame mėnesyje, penkioliktą mėnesio dieną, panašią į iškilmę, šven-
čiamą Jude ; ir pats ėjo prie altoriaus. Taip pat jis padarė Betelyje, kad
aukotų veršiams, kuriuodu buvo padirbdinęs. Jis pastatė Betelyje kunigus
iš augštų vietų, kurias jis buvo padaręs. [33]Jis užkopė ant altoriaus, kurį
buvo pastatydinęs Betelyje, penkioliktą aštuntojo mėnesio dieną, kurią
buvo prasimanęs pats iš savo širdies, ir darė iškilmę Israėlio sūnums ;
užžengęs ant altoriaus, jis degino smilkalus

13. [1]Ir štai Viešpačiui įsakant iš Judo atėjo Dievo vyras į Betelį,
kuomet Jeroboamas stovėjo ant altoriaus ir bėrė smilkalus. [2]Jis šaukė prieš 4 Kar 23,16
altorių Viešpaties žodžiais ir tarė : Altoriau, altoriau, tai sako Vieš-

---

2/ *Jeroboamo viešpatavimas*

12,25-14,20. Jeroboamas, norėdamas sulaikyti Israėlaičius nuo grįžimo prie Dovido namų, pastato du auksiniu veršiu Betelyje ir Dane /25-33/ ; todėl Dievo siųstas pranašas smarkiai jį bara /13,1-10/, patsai gi pranašas už nepaklusnumą Dievui nubaudžiamas mirtimi /13,11-32/ ; bet Jeroboamas nenori pasitaisyti /13,33-34/. Susirgus Jeroboamo sūnui Abijai, pranašas Ahijas Dievo vardu skelbia jo mirtį /14,1-18/ ; miršta taipgi ir pats Jeroboamas /14,18.20/

[25]*Pastatė Sikhemą* : sustiprino. Sikhemą buvo sugriovęs Gedeono sūnus Abimelekhas. Žr Teis 9,45. — *Phanuėlį* : anapus Jordano prie Jaboko upelio. Žr Prad 32,30. — [28]*Du auksiniu veršiu.* Tokių veršių Jeroboamas buvo matęs Egipte. — *Tavo dievai.* Tikriau : tavo Dievas. Jeroboamas neturėjo sumanymo įvesti tikrą stabmeldystę ; jis tik norėjo, kad Israėlaičiai garbintų Viešpatį auksinių veršių pavidale. — [29]*Betelyje... Dane.* Betelis buvo prie pietinės Israėlio karalystės sienos, Danas prie šiaurinės. — [30]*Ir tas dalykas tapo...* Viešpats buvo uždraudęs garbinti jį kuriame nors regimame pavidale /Iš 20,4/ ; be to, jis pats buvo paskyręs vietą, kur jis reikia garbinti /Pak 12,5/. — [31]*Pastatydino...* Naujam Dievo garbinimo būdui Jeroboamas pastatė nebe vieną šventyklą, bet daugelį šventyklų. — *Iš tautos paskučiausiųjų...* Ebr t nėra pasakyta, kad Jeroboamo kunigai būtų buvę paimti iš menkiausiųjų žmonių tarpo, bet tik pažymėta, kad jie buvo iš visų giminių. Kunigai iš Levio giminės beveik visi prisidėjo prie Judo karalystės. Plg 2 Kron 11,13... — [31]*Į iškilmę* : į Padangčių šventę, kuri buvo švenčiama septintame mėnesyje /Kun 23,3.../. — [33]*Buvo prasimanęs pats...* Aiškiai pažymima, kad visa ta Jero-

pats : Štai Dovido namams gims sūnus, vardu Jošijas, ir aukos ant ta-
vęs augštų vietų kunigus, kurie dabar ant tavęs degina smilkalus, ir su-
degins ant tavęs žmonių kaulus. [3]Ir jis davė tą dieną ženklą, sakydamas :
Tasai bus ženklas, jogei Viešpats yra kalbėjęs : Štai altorius perskils, ir
išbyrės jame esantieji pelenai. [4]Karalius, išgirdęs Dievo žmogaus žo-
džius, kuriais jis šaukė prieš altorių Betelyje, ištiesė savo ranką nuo
altoriaus ir tarė : Suimkite jį. Tuomet jo ranka, kurią buvo prieš aną
ištiesęs, padžiūvo, ir jis nebeįstengė atitraukti jos atgal prie savęs.
[5]Taipgi altorius perskilo, ir pelenai išsipylė iš altoriaus sulig ženklu, kurį
Dievo vyras buvo paskelbęs iš anksto Viešpaties žodžiais. [6]Karalius tarė
Dievo vyrui : Maldauk Viešpaties, tavo Dievo, veidą ir melskis už mane,
kad mano ranka būtų man sugrąžinta. Dievo vyras maldavo Viešpa-
ties veidą ir karaliaus ranka sugrįžo prie jo ir pasidarė kaip pirma
buvusi. [7]Karalius gi kalbėjo Dievo vyrui : Eikš draug su manim į namus
valgytų, ir aš duosiu tau dovanų. [8]Bet Dievo vyras atsakė karaliui : Jei
tu man duotumei pusę savo namų, neisiu draug su tavim ir nevalgysiu
duonos, nei gersiu vandens šitoje vietoje ; [9]nes taip man liepta Viešpa-
ties žodžiais, kurs įsakė : Nevalgysi duonos ir negersi vandens, nei grįši
keliu, kuriuo atėjai. [10]Taigi jis nuėjo kitu keliu ir negrįžo tuo pačiu keliu,
kuriuo buvo atėjęs į Betelį

[11]Gyveno gi Betelyje vienas senas pranašas ; pas jį atėjo jo sūnūs
ir jam papasakojo visus veiksmus, kuriuos Dievo vyras tą dieną buvo
padaręs Betelyje ; jie atpasakojo savo tėvui taipgi žodžius, kuriuos jis
buvo kalbėjęs karaliui. [12]O jų tėvas jiems tarė : Kuriuo keliu jis išėjo ?
Jo sūnūs parodė jam kelią, kuriuo buvo išėjęs Dievo vyras, atvykęs iš
Judo. [13]Tuomet jis tarė savo sūnums : Pabalnokite man asilą. Jiems pa-
balnojus, jis užsėdo, [14]nuvyko paskui Dievo vyrą, rado jį sėdintį po
terebintu ir jam tarė : Ar tu esi Dievo vyras, kurs atėjai iš Judo ? Tasai
atsakė : Aš esu. [15]Tuomet anas jam tarė : Eikš su manim į namus duo-
nos valgyti. [16]Jis atsakė : Negaliu grįžti, nei eiti su tavim, ir nevalgysiu
duonos, nei gersiu vandens šitoje vietoje, [17]nes Viešpats man yra kalbėjęs
Viešpaties žodžiais ir sakęs : Nevalgysi duonos ir negersi čia vandens,
nei grįši atgal keliu, kuriuo ėjai. [18]Anas jam tarė : Ir aš esu pranašas,
kaip ir tu, ir Angelas man kalbėjo Viešpaties žodžiais ir tarė : Atvesk
jį atgal draug su savim į savo namus, kad valgytų duonos ir gertų van-

---

boamo iškilmē buvo jo paties prasimanymas, o ne Viešpaties paskirtoji šventē.

13. [1]*Dievo vyras* : pranašas. — [2]*Jošijas.* Ebr *Jošijahu.* Jis turējo gimti po 300 metų. Yra tai viena iš žymiausių Sen Test pranašysčių, su kuria galima palyginti tik Ješajo pranašystē apie Kirą /Is 44,28/. — *Sudegins žmonių kaulus* : todēl suteps altorių, nes žmogaus lavoną ir kaulus įstatymas laiko suteptais dalykais ir sutepančiais. — Plg Sk 19,16. Ta pranašystē iš tikrųjų įvyko savame laike. Žr 4 Kar 23,15.16. — [3]*Davē tą dieną ženklą...* Antra pranašystē, liudijanti apie Dievo vyro žodžių tikrumą, įvyks tuojau. — *Išbyrēs... pelenai* : Riebūs su aukų taukais sumaišyti pelenai. Taip bus sunaikinta ką tik padarytoji auka. — [4]*Padžiūvo* : sustingo ir pasidarē nebepalenkiama. Tas stebuklas neleido tarnams įvykdyti Jeroboamo paliepimo. — [7]*Eikš draug su manim...* Jeroboamas nori patraukti savo pusēn atvykusį pranašą, bet pats visai nemano pasitaisyti ir elgtis pagal Dievo valią. — [10]*Negrįžo.* Pradžioje jis nemanē grįžti, bet veikiai pasidarē nepaklusnus Dievo įsakymui

[11]*Senas pranašas.* Vieni šv tēvai /Teodor, August, Jieron/ mano, kad tai buvęs tikras pranašas, nors nelaisvas nuo peiktinų ydų ; kiti gi laiko jį netikru pranašu. — [18]*Angelas man*

dens. Taip anas suklaidino [19]ir atvedė jį atgal su savim ; taigi jis valgė jo namuose duonos ir gėrė vandens

[20]Juodviem besėdint prie stalo, Viešpaties žodžiai buvo suteikti pranašui, kurs buvo parvedęs aną atgal ; [21]ir jis sušuko Dievo vyrui, kurs buvo atėjęs iš Judo ir tarė : Štai ką sako Viešpats : Kadangi tu buvai nepaklusnus Viešpaties žodžiui ir nesilaikei paliepimo, kurį Viešpats, tavo Dievas, buvo tau davęs, [22]ir sugrįžai ir valgei duonos, ir gėrei vandens vietoje, kurioje tau įsakyta nevalgyti duonos ir negerti vandens, tavo lavonas nebus nuneštas į tavo tėvų kapą

[23]Kuomet parvestasis pavalgė ir atsigėrė, parvedėjas pabalnojo jam savo asilą. [24]O kai jis iškeliavo, sutiko jį kelyje liūtas ir papjovė, ir jo lavonas gulėjo pamestas ant kelio ; asilas gi stovėjo šalia jo, ir liūtas stovėjo šalia lavono. [25]Ir štai praeidami vyrai pamatė lavoną, pamestą ant kelio, ir liūtą, stovintį šalia lavono. Jie atėjo ir paskelbė mieste, kuriame gyveno anas senas pranašas. [26]Tai išgirdęs anas pranašas, kurs buvo atvedęs jį atgal iš kelio, tarė : Tai Dievo vyras, kurs buvo nepaklusnus Viešpaties žodžiams, ir Viešpats padavė jį liūtui, o tasai jį sudraskė ir nužudė pagal Viešpaties žodį, kurį yra jam kalbėjęs. [27]Paskui jis tarė savo sūnums : Pabalnokite man asilą. Jiems pabalnojus, [28]jis nuvyko, rado jo lavoną pamestą ant kelio ir asilą bei liūtą, stovinčius prie lavono ; liūtas gi neėdė lavono ir nepažeidė asilo. [29]Taigi pranašas ėmė Dievo vyro lavoną, užkėlė jį ant asilo ir grįždamas atgabeno į senojo pranašo miestą, kad jį apraudotų. [30]Jis padėjo jo lavoną savo kapan, ir jie jo raudojo: Vargas man, vargas man, mano broli. [31]O kai jie buvo jį apraudoję, jis tarė savo sūnums : Kuomet būsiu miręs, palaidokite mane kape, kuriame palaidotas Dievo vyras ; greta jo kaulų padėkite mano kaulus. [32]Nes iš tikrųjų bus įvykdyti žodžiai, kuriuos jis paskelbė, Viešpačiui įsakant, prieš altorių, esantį Betelyje ir prieš visas augštų vietų šventyklas, esančias Samarijos miestuose

[33]Po šitų atsitikimų Jeroboamas negrįžo nuo savo blogiausio kelio, bet priešingai, jis darė iš tautos paskučiausiųjų augštumų kunigus ; kas tik norėjo, pripildydavo savo ranką ir tapdavo augštumų kunigu. [34]Tai buvo Jeroboamo namų nusidėjimas, ir todėl jie buvo sugriauti ir sunaikinti nuo žemės paviršiaus

---

kalbējo... Tai buvo melas ; be to, Dievo vyras turējo suprasti, kad angelo įsakymas negali pakeisti Dievo duotojo paliepimo

[20]*Viešpaties žodžiai...* Dabar Viešpats tikrai apreiškia savo ištarmę per senąjį pranašą prieš savo neištikimą pasiuntinį. — [22]*Tavo lavonas nebus...* Būti palaidotam ne savo šeimynos kape Žydui buvo didelē bausmē. Plg Prad 47,30 ir k

[28]*Liūtas gi neēdē lavono...* Sugrįždamas Betelin Dievo vyras buvo sumažinęs žmonių akyse savo pranašystēs svarbą ; todēl Dievas įvairiais nuostabiais ženklais aiškiai parodo visiems, kad čia veikia baudžianti Viešpaties ranka, ir paliudija, kad paskelbtoji pranašystē tikra. — [30] *Vargas...* Paprastas gedulo išreiškimas. Plg Još̃ 22,18. — [31]*Kuomet būsiu miręs...* Visas atsitikimas giliai sujaudino senojo pranašo sąžinę. Jis pats patvirtina žuvusiojo pranašystēs tikrumą ir geidžia amžinai pasilikti jo draugystēje. — [32]*Samarijos.* Tas vardas atsirado truputį vēliau. Autorius jį pavartojo čia proleptiškai

[33]*Pripildydavo savo ranką.* Toki buvo apeiga, pašvenčiant ką nors kunigu. Plg Iš 29,9. Ebr t pasakyta, kad Jeroboamas pripildydavęs ranką, t y, pašvęsdavęs kunigu

Aug 11,31 **14.** [1]Anuo metu susirgo Jeroboamo sūnus Abija. [2]Jeroboamas tarė savo žmonai: Kelkis, pakeisk drabužius, kad tavęs nepažintų, jog esi Jeroboamo žmona, ir eik į Silą, kur yra pranašas Ahijas, kurs man yra kalbėjęs, jog aš karaliausiu šitai tautai. [3]Imk taipgi su savim dešimtį duonos kepalų, pyragą, ir indą medaus ir eik pas jį, nes jis tau pasakys, kas turi atsitikti šitam vaikui

[4]Jeroboamo žmona padarė, kaip jis buvo sakęs; atsikėlus ji nuvyko į Silą ir atėjo į Ahijo namus; jis gi negalėjo regėti, nes jo akys buvo aptemusios dėlei senatvės. [5]Bet Viešpats tarė Ahijui: Štai Jeroboamo žmona įeina, kad teirautųsi tavęs apie savo sergantį sūnų; tai ir tai tu jai kalbėsi. Taigi, jai įeinant ir norint pasislėpti kas ji esanti, [6]Ahijas išgirdo jos įeinančios pro duris kojų trepsėjimą ir tarė: Įeik, Jeroboamo žmona; kam apsimeti kita esanti? Aš gi siųstas esu pas tave kietas pasiuntinys. [7]Eik ir sakyk Jeroboamui: Štai, ką sako Viešpats, Izraėlio Dievas: Kadangi aš išaugštinau tave iš tautos tarpo ir daviau tave vadu savo tautai Izraėliui, [8]ir perskėliau Dovido namų karalystę ir daviau ją tau, o tu nebuvai toks, kaip mano tarnas Dovidas, kurs sergėjo mano paliepimus ir sekė mane visa savo širdimi, darydamas kas patinka mano akivaizdoje, [9]bet padarei pikta daugiau už visus, kurie buvo pirm tavęs, ir pasidarei sau svetimų ir nulietų dievų, kad vestumei mane
Žem 15,29 rūstybėn, mane gi metei savo užpakalin, [10]todėl štai aš užvesiu nelaimių ant Jeroboamo namų ir užgausiu kiekvieną Jeroboamo vyriškį, ir uždarytąjį ir paskučiausįjį Izraėlyje, ir išvalysiu Jeroboamo namų liekanas, kaip paprastai išvaloma mėšlas iki švarumui. [11]Kurie iš Jeroboamo bus mirę mieste, tuos ės šunys; kurie gi bus mirę lauke, tuos rys dangaus paukščiai, nes tai Viešpats kalbėjo. [12]Taigi tu kelkis ir eik į savo namus ir tau kojas įkeliant į miestą, vaikas mirs, [13]o visas Izraėlis jo raudos ir jį palaidos: ir tasai vienas iš Jeroboamo bus įneštas kapan, nes Viešpaties, Izraėlio Dievo, rasta pasakytų apie jį gerų žodžių Jeroboamo namuose. [14]Viešpats gi pastatys sau karalių Izraėliui, kurs užgaus Jeroboamo namus šitą dieną ir šituo laiku, [15]ir Viešpats, Izraėlio Dievas, sukratys, kaip paprastai juda nendrė vandenyje ir išraus Izraėlį iš šitos geros žemės, kurią davė jų tėvams, ir išvėtys juos už Upės, nes jie padarė sau girių, kad erzintų Viešpatį. [16]Ir Viešpats atiduos Izraėlį dėl nuodėmių Jeroboamo, kurs nusidėjo ir į nuodėmę įvedė Izraėlį

[17]Taigi Jeroboamo žmona kėlėsi ir išėjo, ir atvyko į Tersą, o kai ji žengė per namų slenkstį, vaikas mirė; [18]ir jie jį palaidojo. Ir visas Izraėlis raudojo jo pagal Viešpaties žodžius, kuriuos jis kalbėjo per savo tarną pranašą Ahiją

---

14. [2]*Kurs man yra kalbėjęs*... Žr aug 11,29... — [3]*Imk taipgi*... Einant klaustis pranašo, buvo paprotys nunešti jam dovaną. Plg 1 Kar 9,8. Dovanos imamos nedidelės, kad pranašas nepažintų karalienės. — [9]*Kurie buvo pirm tavęs*: Izraėlio teisėjai ir vadai. — *Metei savo užpakalin*: nors turėjai vaikščioti mano akivaizdoje. — [10]*Uždarytąjį*: belaisvį, vergą. — *Išvalysiu*. Tikriau anot ebr t: Iššluosiu... kaip iššluojamas... Žr žem 15,29. — [11]*Ės šunys*. Puslaukinių šunų visuomet buvo daug rytų kraštų miestuose. — [14]*Karalių*: Baasą. Žr žem 15,27.28. — *Šitą dieną*. Ne visai aiškus šitoje vietoje ir ebr t; jo prasmė gal toki: Kas dabar atsitinka, yra tai būsimo išnaikinimo pradžia. — [15]*Už Upės*: Euphrato. Paskelbiama nuvedimas Izraėlio Asirijos nelaisvėn. — *Girių*. Ebr *'ašerim*: medinės statulos Astartės garbei. — [16]*Atiduos Izraėlį*... Žr 4 Kar 17,6 ir k

[17]*Tersą*. Pirmoji Jeroboamo ir Is-

19 Likusieji gi Jeroboamo veiksmai, kaip jis kovojo ir kaip jis karaliavo,
štai surašyti Israėlio karalių metraščių knygoje. 20 Laiko gi, kurį Jero-
boamas karaliavo, buvo dvidešimt dveji metai. Jis užmigo su savo tėvais,
ir jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Nadabas
21 Tuo tarpu Saliamono sūnus Roboamas karaliavo Jude. Roboamui 2 Kron 12,13
buvo keturios dešimtys vieneri metai, kai pradėjo karaliauti ; jis kara-
liavo septyniolika metų Jerusalės mieste, kurį Viešpats pasirinko iš visų
Israėlio giminių, kad tenai dėtų savo vardą. Jo motinos vardas Ama-
nietė Naama. 22 Ir Judas darė, kas yra pikta Viešpaties akivaizdoje, ir jie
erzino jį daugiau, negu buvo padarę jų tėvai savo nusidėjimais, kuriais
jie nusidėjo. 23 Nes ir jie pasidarė sau altorių ir statulų ir girių kiekviename
kauburyje ir po kiekvienu lapuotu medžiu. 24 Buvo taipgi žemėje kek-
šininkų, ir jie darė visas nuobodas pagonių, kuriuos Viešpats sunaikino
Israėlio sūnų akivaizdoje
25 Penktais Roboamo karaliavimo metais Egipto karalius Sesakas
pakilo į Jerusalę. 26 Jis ėmė Viešpaties namų turtus ir karališkuosius tur- Aug 10,16
tus ir visa išplėšė, taipgi auksinius skydus, kuriuos buvo padirbdinęs
Saliamonas ; 27 užuot jų karalius Roboamas padarė varinių skydų ir
davė juos į skydininkų vadų rankas ir tų, kurie budėjo prie karaliaus
namų durų. 28 Karaliui įeinant į Viešpaties namus, juos nešdavosi tie,
kurie turėjo pareigą eiti priešakyje, o paskui nešdavo atgal į skydininkų
šarvinę
29 O kas dar sakytina apie Roboamą ir visa, ką darė, štai parašyta
Judo karalių metraščių knygoje. 30 Ir buvo karas tarp Roboamo ir Jero-
boamo per visas dienas. 31 Roboamas užmigo su savo tėvais ir buvo palai-
dotas draug su jais Dovido mieste. Jo gi motinos vardas buvo Amanietė
Naama ; jo vieton stojo karaliumi jo sūnus Abiamas

15. 1 Taigi aštuonioliktais Nabato sūnaus Jeroboamo karaliavimo
metais Abiamas tapo Judo karaliumi. 2 Jis karaliavo trejis metus Jeru- 2 Kron 13,2
salėje. Jo motinos vardas buvo Abesalomo duktė Maakha. 3 Jis vaikš-

---

raēlio karalystēs sostinē. Plg Još 12,24. Paskiau sostine buvo Samarija

[19]*Kovojo* : su Roboamu ir jo įpēdiniu. — *Metraščių knygoje.* Žr Įvadą 618 pusl

3/ Nuolatiniai karai tarp Judo ir Israēlio karalysčių iki Akhabui

a/ Judo karaliai Roboamas, Abiamas ir Asa

14,21-15,24. Saliamono sūnus Roboamas nesirūpina stabmeldystēs panaikinimu tarp savo pavaldinių /14,21-24/. Jam karaliaujant Egipto karalius Sesakas užpuola Judo karalystę ir apiplēšia Jerusalę /14,25-28/, be to, Roboamui tenka kariauti ir su Israēlio karaliumi /14,29-31/, su kuriuo veda karus taipgi Roboamo sūnus Abiamas, lygiai nedoras kaip ir jo tēvas /15,1-8/. Abiamo gi sūnus Asa naikina savo pavaldiniuose stabmeldystę /15,9-15/ ir, padedant Damasko karaliui Benadadui, išveja iš savo ribų Israēlio karalių Baasą /15,16-24/

[21]*Keturios dešimtys...* Taigi jis buvo gimęs dar prie gyvos Dovido galvos, nes Saliamonas karaliavo tik keturias dešimtis metų. — *Amanietē Naama.* Saliamonas buvo ją vedęs moterystēn dar prieš Egipto karaliaus dukterį. Plg 2 Kron 12,13. — [23]*Altorių.* Ebr t : augštų vietų. — [24]*Kekšininkų.* Ebr t : pašvęstųjų. Buvo tai žmonēs, pasišventę begēdiškam Astartēs garbinimui. — *Nuobodas pagonių.* Žr Kun 18,3...

[25]*Sesakas.* Jis gal buvo pakviestas Jeroboamo prieš Judo karalystę. — [27]*Skydininkų vadų.* Ebr t : bēgikų

čiojo visose savo tėvo nuodėmėse, kurias tasai buvo padaręs pirm jo,
ir jo širdis nebuvo tobula su Viešpačiu, savo Dievu, kaip buvo jo tėvo
Dovido širdis. [4]Bet dėlei Dovido Viešpats, jo Dievas, davė jam žiburį
Jerusalėje, sužadindamas po jo jojo sūnų ir darydamas pastovią Jerusalę,
2 Kar 11,4 [5]nes Dovidas buvo padaręs kas teisinga Viešpaties akyse, ir neatstojo nuo
viso to, ką jam buvo įsakęs per visas jo gyvenimo dienas, tik be atsitikimo
su Hetiečiu Uriju. [6]Karas tarp Roboamo ir Jeroboamo buvo kolei anas
buvo gyvas
2 Kron 13,3 [7]O kas dar sakytina apie Abiamą ir visa, ką jis darė, argi tai nepara-
šyta Judo karalių metraščių knygoje? Ir buvo karas tarp Abiamo ir
2 Kron 14,1 Jeroboamo. [8]Abiamas užmigo su savo tėvais, ir palaidota jį Dovido mieste,
o jo vieton stojo karaliumi jo sūnus Asa
[9]Taigi dvidešimtais Israėlio karaliaus Jeroboamo metais pradėjo
karaliauti Judo karalius Asa, [10]ir karaliavo Jerusalėje keturias dešimtis
vienerius metus. Jo motina buvo Abesalomo duktė vardu Maakha. [11]Asa
darė, kas teisu Viešpaties akivaizdoje, kaip jo tėvas Dovidas; [12]jis išvarė
kekšininkus iš žemės ir išvalė visus purvus stabų, kuriuos buvo padarę jo
tėvai. [13]Be to, jis pašalino ir savo motiną Maakhą, kad nebūtų virši-
ninke Priapo šventyklose ir jo girioje, kurią ji buvo pašventusi; jis su-
griovė jo olą ir sutrupino bjauriausią statulą ir sudegino Kedrono upe-
lyje. [14]Augštų gi vietų jis nepanaikino. Tačiau Asos širdis buvo tobula
su Viešpačiu per visas jo dienas. [15]Jis įnešė taipgi į Viešpaties namus tai,
ką jo tėvas buvo pašventęs ir apžadu paskyręs, sidabrą, auksą ir rykus
[16]Karas gi tarp Asos ir Israėlio karaliaus Baasos buvo per visas juod-
2 Kron 16,1 viejų dienas. [17]Anuo metu Israėlio karalius Baasa pakilo į Judą ir pastatė
Ramą, kad niekas iš Judo karaliaus Asos pusės negalėtų nei išeiti, nei
įeiti. [18]Taigi Asa, ėmęs visą sidabrą ir auksą, kurs buvo likęs Viešpaties
namų ižde ir karaliaus namų ižde, davė jį į savo tarnų rankas ir nusiuntė
pas Sirijos karalių Heziono sūnaus Tabremono sūnų Benadadą, gyvenusį
Damaske, ir sakydino: [19]Tarp manęs ir tavęs, tarp mano tėvo ir tavo
tėvo yra sandora, todėl aš tau atsiunčiau dovanų, sidabro ir aukso, ir pra-
šau ateiti ir panaikinti sandorą, kurią tu turi su Israėlio karaliumi Baasa,
kad jis pasitrauktų nuo manęs. [20]Benadadas, paklausęs karaliaus Asos,

vado. Plg 2 Kar 15,1. — *Ir tų*. Ebr t šitų ž nēra. — [28]*Karaliui įeinant*... Nors prie Roboamo plito jo karalystēje stabmeldystē, bet jis pats dalyvaudavo iškilmingai tikrojo Dievo garbinime

[31]*Abiamas*. 2 Kron 13,20 jis pavadintas Abija, ebr *'Abiahu*

15. [2]*Trejis metus*: gal nepilnus trejis metus. — *Abesalomo duktē*: gal Dovido sūnaus Absalomo dukraitē. Plg 2 Kron 13,2. — [3]*Nuodēmēse*: stabmeldystēje

[10]*Jo motina*: jo senelē. Plg aug 2 eil. — [13]*Pašalino*: gal atimdamas karalienēs vardą. — *Kad nebūtų*:... Ebr t: nes ji buvo padariusi *'ašerah* Plg aug 14,23. — *Jis sugriovē*... Ebr t šitų ž nēra. — *Kedrono upelyje*. Nemaža stabų sunaikinta čia ir paskesniais laikais. Plg 4 Kar 23,4... ir k. — [14]*Augštų gi*... Palyginant šitą vietą su 2 Kron 14,5 ir 15,17 paaiškēja, kad Asa naikino augštas vietas savo karalystēje, bet nepasinaudojo gera proga, kad, nugalējęs Israēlio karalių, sunaikintų jas ir tenai. — [15]*Ką jo tēvas*: gal grobį, atimtą iš Jeroboamo. — *Ir apžadu paskyręs*. Ebr t: Ir ką jis pats /Asa/ buvo apžadu paskyręs. Plg 2 Kron 14,1...

[17]*Pastatē*: sustiprino. — *Ramą*. Tas miestas buvo visai arti Jerusalēs, apie dvi valandi kelionēs į šiaurę nuo jos. Baasa, paēmęs Ramą ir ją sustiprinęs, norējo visai užkirsti kelią iš pietų į savo karalystę. — [18]*Benadadą*: Adado sūnų. Adadas buvo Phenikijiečių dievaitis. Už sandorą su Benadadu Asa buvo Viešpaties papeiktas. Plg 2 Kron

siuntė savo kariuomenės vadus į Israėlio miestus, ir jie užkariavo Ahioną,
Daną, Abelbeth-Maakhą ir visą Kenerotą, tai yra visą Nephtalio žemę.
21Tai išgirdęs Baasa liovėsi statęs Ramą ir sugrįžo į Tersą. 22Karalius gi
Asa siuntė žinią į visą Judą, sakydamas : Tegul nė vienas neišsikalbinėja.
Ir jie ėmė akmenis iš Ramos ir jos medžius, kuriais statė Baasa, o kara-
lius Asa pastatė iš jų Benjamino Gabaą ir Masphą
23Kas gi dar sakytina apie Asą, ir visas jo drąsumas, ir visa ką pa-
darė, ir miestai, kuriuos pastatė, argi tai neaprašyta Judo karalių metraš-
čių knygoje ? Tačiau jo senatvės metu jam skaudėjo kojos. 24Ir jis užmigo 2 Kron 17,1
su savo tėvais ir buvo palaidotas draug su jais savo tėvo Dovido mieste.
Jo vieton ėmė karaliauti jojo sūnus Jozapatas
25Jeroboamo sūnus Nadabas pradėjo karaliauti Israėlyje antrais
Judo karaliaus Asos metais ir karaliavo Israėlyje dvejus metus.26Jis darė
kas pikta Viešpaties akivaizdoje, ir vaikščiojo savo tėvo keliais ir jo
nuodėmėse, kuriomis jis atvedė Israėlį į nusidėjimus. 27Ahijo sūnus Baasa
iš Isakharo namų patykojo jo ir užmušė jį Pilistimų mieste Gebetone,
nes Nadabas ir visas Israėlis buvo apgulę Gebetoną. 28Taigi Baasa užmušė
jį trečiais Judo karaliaus Asos metais ir pastojo karaliumi jo vieton. 29Ta- Žem 21,22
pęs karaliumi, jis užmušė visus iš Jeroboamo namų ; jis nepaliko net Aug 14,10
nė vienos sielos iš ano palikuonių, kolei nesunaikino jo pagal Viešpaties
žodį, kurį jis buvo kalbėjęs per savo tarną Ahiją Silonietį, 30dėl Jero-
boamo nusidėjimų, kuriais tasai buvo nusidėjęs ir kuriais buvo atvedęs
į nuodėmę Israėlį, ir dėl nusikaltimo, kuriuo buvo suerzinęs Viešpatį,
Israėlio Dievą
31Kas dar sakytina apie Nadabą, ir visa, ką jis padarė, argi tai ne-
parašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? 32Karas tarp Asos ir Is-
raėlio karaliaus Baasos buvo per visas juodviejų dienas
33Trečiais Judo karaliaus Asos metais Ahijo sūnus Baasa pradėjo
karaliauti visam Israėliui Tersoje ir karaliavo dvidešimt ketverius metus.
34Jis darė, kas pikta Viešpaties akivaizdoje, ir vaikščiojo Jeroboamo keliu
ir jo nusidėjimuose, kuriais jis atvedė į nuodėmes Israėlį

16,7... — 20*Ahioną...* Visi šitie miestai buvo šiaurinėje Palestinoje. — 22*Tegul nē vienas...* Visi turi ateiti ardyti pastatytosios tvirtovēs. — *Maspha.* Žr Teis 12,1

23*Tačiau jo senatvēs...* Asos širdis pamažu tolo nuo Viešpaties. Kare prieš Etijopiečius jis ieškojo pagalbos pas Viešpatį, o prieš Israēlį jau pas Benadadą ; papeikusį gi už tatai pranašą Hananį jis net įmetē kalējiman /2 Kron 16,7.../. Įgavęs kojų ligą /podagrą/ jis norējo rasti pagalbos tik pas gydytojus, o ne pas Dievą

b/ *Israēlio karaliai Nadabas, Baasa, Ela, Zambris ir Amris*

15,25--16,28. Israēlio karalius Nadabas po dvejų viešpatavimo metų užmušamas Baasos, /15,25-32/, kurs tapęs karaliumi, taip pat kaip ir užmuštasis, savo elgesiu rūstina Viešpatį /15,33-34/. Todēl Viešpats skelbia Baasai bausmę per pranašą Jēhų /16,1-17/. Mirus Baasai Israēlio karaliumi tampa jo sūnus Ela, prieš kurį pakelia maištą Zambris /16, 8-14/ ; bet Zambris karaliauja tik 7 dienas, nes tauta išsirenka karaliumi Amrį, kurs pastato Samarijos miestą ir čia baigia savo dienas /16,15-28/

26*Kuriomis jis atvedē...* Auksinių veršių garbinimu. — 27*Iš Isakharo namų.* Jo pirmatakas buvo iš Ephraimo ginēs. — *Patykojo jo* : padaręs sąmokslą. — *Gebetone.* Tas miestas buvo kitados paskirtas Dano giminei /Još 19,44/ ; bet paskui sugrįžo į Pilistimų rankas. — 29*Buvo kalbējęs.* Plg aug 14,10

16. [1]Viešpaties žodis buvo suteiktas Hananio sūnui Jėhui prieš Baasą
ir buvo pasakyta : [2]Todėlei, kad aš išaugštinau tave iš dulkių ir padariau
tave vadu mano tautai Israėliui, tu vaikščiojai Jeroboamo keliu ir atvedei
į nuodėmę mano tautą Israėlį, idant mane erzintumei jų nusidėjimais ;
[3]štai aš iššluosiu Baasos palikuonis ir jo namų palikuonis, ir padarysiu
Aug 14,11 tavo namus kaip Nabato sūnaus Jeroboamo namus. [4]Kas iš Baaso bus
miręs mieste, tą suės šunys, o kas iš jo bus miręs lauke, tą suės dangaus
paukščiai

2 Kron 16,1 [5]Kas gi dar sakytina apie Baasą ir ką jis darė, ir jo karai, argi tai ne-
parašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [6]Taigi Baasa užmigo su
savo tėvais ir buvo palaidotas Tersoje, o jo vieton stojo karaliumi jo
sūnus Ela. [7]Bet Viešpaties žodis prieš Baasą ir prieš jo namus ir prieš
visa pikta, kurį buvo padaręs Viešpaties akivaizdoje, kad jį erzintų savo
rankų darbais, buvo suteiktas per Hananio sūnų pranašą Jėhų, jog su juo
taip būsią, kaip su Jeroboamo namais, todėlei jis užmušė jį, tai yra, Ha-
nanio sūnų pranašą Jėhų

[8]Dvidešimt šeštais Judo karaliaus Asos metais Baasos sūnus Ela
pradėjo karaliauti Israėliui Tersoje ir karaliavo dvejus metus. [9]Prieš jį
pakėlė maištą jo tarnas raitelių pusės vadas Zambris ; Ela girtavo Ter-
4 Kar 9,1 soje ir buvo girtas Tersos viršininko Arsos namuose. [10]Taigi Zambris
įpuolęs ištiko ir užmušė jį dvidešimt septintais Judo karaliaus Asos me-
tais ir stojo karaliumi jo vietoje. [11]Pastojęs karaliumi ir sėdęs į jo sostą,
jis užmušė visus iš Baasos namų ir nepaliko iš jų nė vieno vyriškio, nei
jo giminaičių, nei prietelių. [12]Zambris išnaikino visus Baasos namus pagal
Viešpaties žodį, kurį jis buvo kalbėjęs Baasai per pranašą Jėhų. [13]dėlei
visų Baasos nuodėmių ir dėl jo sūnaus Elos nuodėmių, kuriuodu patys
nusidėjo ir į nuodėmes vedė Israėlį, erzindami Viešpatį, Israėlio Dievą,
savo tuštybėmis

[14]Kas gi dar sakytina apie Elą ir visa, ką jis darė, argi tai neparašyta
Israėlio karalių metraščių knygoje ? [15]Dvidešimt septintais Judo kara-
liaus Asos metais karaliavo Tersoje septynias dienas Zambris. Kariuo-
menė tuomet buvo apgulusi Pilistimų miestą Gebetoną. [16]Visas Israėlis,
išgirdęs, kad Zambris buvo pakėlęs maištą ir užmušęs karalių, padarė
sau karaliumi Amrį, buvusį tuo metu Israėlio kariuomenės viršininku
stovyklose. [17]Taigi Amris ir draug su juo visas Israėlis pakilo nuo Gebe-
tono ir apgulė Tersą. [18]Zambris, matydamas, kad miestas buvo paimtas,
įėjo į rūmus ir sudegino save kartu su karaliaus namais ; ir jis mirė [19]savo

---

16. [1]*Hananio.* Jēhaus tēvas buvo taipgi pranašas. Plg 2 Kron 16,7-10. — [2]*Iš dulkių.* Baasa buvo kilęs iš šeimos, kuri negalējo tikētis tokio išaugštinimo. — *Mano tautai...* Nors Israēlis buvo labai atsitolinęs nuo Viešpaties, tačiau jis vadina jį savo tauta ir nesiliauja siuntęs jai pranašų

[5]*Jo karai.* Ebr t : Jo galia, t y, drąsūs veiksmai. — [7]*Tai yra Hananio...* Ebr t šitų ž nēra ; jie Vulg priedas. Eil galą pagal ebr t reiktų baigti gal taip : dēl to kad jis buvo užmušęs jį, t y, Jeroboamą, kurio šeimyną sunaikino Baasa. Pranašas Jēhus ējo savo pareigas dar prie karaliaus Jozapato. Plg 2 Kron 19,2. — Nors Viešpats buvo pasmerkęs Jeroboamo namus, bet tuo nebuvo suteikta Baasai teisēs užmušti Nadabą. Sekdamas Jeroboamo nusidējimus Baasa aiškiai parodē, kad, sunaikindamas Jeroboamo giminę, jis elgēsi ne kaip Dievo paskirtas įrankis, bet ieškojo tik savo naudos. Baasa taipgi pirmas davē Israēlyje pavyzdį užmušimo karaliaus ir kruvino išnaikinimo visos jo šeimynos, o ką jis sau leido, tai paskiau darē kiti, kurie pasijusdavo esą gana galingi ir įtakingi tautoje

nuodėmėse, kuriomis nusidėjo, darydamas pikta Viešpaties akivaizdoje
ir vaikščiodamas Jeroboamo keliu ir jo nusidėjime, kuriuo vedė į nuodėmę
Israėlį
[20]Kas gi dar sakytina apie Zambrį ir jo maištą, ir smarkų viešpata-
vimą, argi tai neaprašyta Israėlio karalių metraščių knygoje? [21]Tuomet
Israėlio tauta perskilo į dvi dali; viena tautos pusė ėjo paskui Gineto
sūnų Tebnį, kad pastatytų jį karaliumi, o kita pusė Amrį. [22]Bet tauta, bu-
vusi su Amriu, paėmė viršų ant tautos, ėjusios paskui Gineto sūnų Teb-
nį, ir Tebnis mirė, o Amris tapo karaliumi
[23]Trisdešimt pirmais Judo karaliaus Asos metais Amris tapo Isra-
ėlio karaliumi ir karaliavo dvylika metų. Tersoje jis karaliavo šeše-
rius metus. [24]Jis pirko iš Semerio Samarijos kalną už du talentu sidabro
ir apstatė jį, ir praminė miestą, kurį buvo pastatęs, vardu Samarija,
dėlei kalno savininko vardo Semerio. [25]Amris darė pikta Viešpaties aki-
vaizdoje ir elgėsi pikčiau už visus, kurie buvo pirm jo. [26]Jis vaikščiojo
visu Nadabo sūnaus Jeroboamo keliu ir jo nusidėjimuose, kuriais buvo
įvedęs į nuodėmes Israėlį, idant erzintų Viešpatį, Israėlio Dievą, savo
tuštybėmis
[27]Kas dar sakytina apie Amrį ir jo karus, kuriuos vedė, argi tai
neaprašyta Israėlio karalių metraščių knygoje? [28]Amris užmigo su savo
tėvais ir buvo palaidotas Samarijoje, o jo sūnus Akhabas stojo karaliumi
jo vieton
[29]Trisdešimts aštuntais Judo karaliaus Asos metais tapo Israėlio
karaliumi Amrio sūnus Akhabas. Amrio sūnus Akhabas karaliavo Isra-
ėliui Samarijoje dvidešimt dvejus metus. [30]Amrio sūnus Akhabas darė
pikta Viešpaties akivaizdoje daugiau uš visus, kurie yra buvę pirm jo.
[31]Negana jam buvo vaikščioti Nabato sūnaus Jėroboamo nuodėmėse;
be to, jis vedė žmoną Sidoniečių karaliaus Etbaalio dukterį Jėzabelę.
Jis ėjo, ir tarnavo Baalui, ir garbino jį. [32]Jis padarė Baalui altorių Baalo
šventykloje, kurią buvo pastatęs Samarijoje, [33]ir pasodino girią. Akha-
bas daugino savo piktus darbus erzindamas Viešpatį, Israėlio Dievą,

---

[8]*Dvejus metus*: nepilnus. Plg žem 10 eil. — [9]*Raitelių*, ebr t: kariškų vežimų. — [13]*Tuštybėmis*: stabais
[15]*Gebetoną*. Anksčiau jį buvo apgulęs Nadabas. Žr aug 15,27. — [16]*Visas Israēlis*: kariuomenē
[20]*Smarkų viešpatavimą*. Ebr t šitų ž nēra. — [21]*Perskilo į dvi dali*. Kariuomenē buvo išsirinkusi karaliumi Amrį, o kiti iš tautos norējo, kad karaliumi būtų Tebnis. — [22]*Tebnis mirē*: gal buvo užmuštas kovoje
[23]*Dvylika metų*. Ketverius iš jų /nuo 27 iki 31 Judo karaliaus Asos metų/ draug su Amriu buvo laikomas karaliumi taipgi Tebnis; šešeris metus jis karaliavo Tersoje jau vienas, paskutinius gi dvejus Samarijoje. — [24]*Samarijos*. Ebr *Šomron*. — *Du talentu*: apie 30.000 lt. — *Samarija*. Dabar *Sebastijeh*. Ji buvo visų paskesniųjų karalių sostinē iki Israēlio karalystēs žlugimui

2. Israėlis ir Judas, viešpataujant Akhabui

1/ *Pranašas Elijas*

16,29--19,21. Amrio sūnus Akhabas nedorybēmis viršija savo pirmatakus /16,29-34/. Viešpaties siųstas pranašas Elijas skelbia Akhabui trejų metų badą, pats gi pasilieka visų pirma prie Karito upelio, kur jį maitina varnai /17,1-7/, paskui gi vyksta į Sareptą pas vieną moteriškę, kurios miltus ir aliejų stebuklingai padaugina /17,8-16/, prikelia iš numirusių jos sūnų /17,17-21/. Trečiais bado metais Elijas sušaukia pas Akhabą visus Baalo pranašus /18,1-19/, Dievui siuntus stebuklingai ugnį ant prirengtosios aukos, juos užmuša /18,20-40/ ir išmeldžia lietaus /18,41-46/. Akhabo žmonai Jēzabelei norint užmušti Eliją, Vieš-

Još 6,26 labiau už visus Israėlio karalius, kurie yra buvę pirm jo. [34]Jo laiku Hiė-
lis iš Betelio pastatė Jeriką. Dėdamas jo pamatus, jis nustojo savo pirm-
gimio sūnaus Abiramo ir savo paskutinio sūnaus Segubo, statydamas
vartus, pagal Viešpaties žodį, kurį jis buvo kalbėjęs per Nuno sūnų Jošuę

Ekli 48,1 **17.** [1]Tesbietis Elijas iš Galaado gyventojų tarė Akhabui: Kaip
Jok 5,17 gyvas Viešpats, Israėlio Dievas, kurio akivaizdoje aš stoviu, nebus per
šiuos metus rasos ir lietaus, jei mano burna nepasakys žodžio

[2]Ir buvo jam suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: [3]Pasitrauk
iš čia, eik saulėtekio linkon ir pasislėpk prie Karito upelio, kurs yra į
rytus nuo Jordano. [4]Tenai atsigersi iš upelio, o varnams aš įsakiau tenai
maitinti tave. [5]Taigi jis išėjo ir darė pagal Viešpaties žodį; o nuvykęs
atsisėdo prie Karito upelio, kurs yra į rytus nuo Jordano. [6]Varnai atneš-
davo jam duonos ir mėsos rytmetį, taip pat duonos ir mėsos vakare, ir
jis atsigerdavo iš upelio. [7]Bet po kurio laiko upelis išdžiūvo, nes lietus
nelijo ant žemės

[8]Taigi jam buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: [9]Kelkis
ir eik į Sidoniečių Sareptą ir pasiliksi tenai; nes tenai aš įsakiau vienai
Lk 4,26 moteriškei našlei maitinti tave. [10]Jis atsikėlė ir nuėjo Sarepton. Atėjęs
prie miesto vartų, jis pamatė moteriškę našlę, renkančią malkas, pašaukė
ją ir jai tarė: Duok man truputį vandens inde atsigerti. [11]Kai ji ėjo at-
nešti, jis šūktelėjo paskui ją ir tarė: Atnešk man, meldžiamoji, ir duonos

---

pats jį veda pastiprindamas stebuklingai iki Horebo kalnui /19,1-8/, čia jam apsireiškia, liepia grįžti ir patepti Hazaēlį Sirijos karaliumi, Jēhų Israēlio ir Elisiejų savo įpēdiniu /19,9-21/

[31]*Jeroboamo nuodēmēse*: garbinant auksinius veršius. Plg 12,28. — *Etbaalio dukterį Jēzabelę*. Etbaalis, anot istorikų, buvęs Tiro ir Sidono karalius ir Astartēs kunigas; jis užmušęs savo brolį ir viešpatavęs po jo 32 metus. Jo duktē Jēzabelē, ištekēdama už Akhabo, ne tik nepriēmē Israēlio tikējimo, bet pasiliko didžiausi Viešpaties vardo priešininkē. Moterystē su ja turējo daug blogiausių pasēkų kaip Israēlio, taip ir Judo karalystei. — [32] *Kurią buvo pastatęs*. Pastatydamas šventyklą Baalui, Akhabas darē savo karalystę visai stabmeldiška. Tą šventyklą sugriovē Jēhus. Žr 4 Kar 10,27. — [33]*Girią*. Ebr *'ašerah*; taigi buvo pastatyta Astartēs statula. — [34]*Pastatē Jeriką*: sustiprino, pastatydamas mūrą. Tai buvo griežtai uždrausta, ir buvo paskelbta bausmē tam, kas drįs tai daryti. Žr Još 6,26

17. [1]*Tesbietis Elijas*. Ebr *'Elijahu*, Viešpats mano Dievas. Kaip čia, taip ir kitur tas pranašas pasirodo netikētai /plg Ekli 48,1.../. Pats jo vardas nurodo to pranašo pareigų svarbą. Nē vienas kitas pranašas bedieviškoje Israēlio karalystēje nesirūpino taip uoliai Dievo garbe, kaip Elijas, ir nē vieno Dievas nepatvirtino taip dideliais ženklais ir stebuklais, kaip jojo. Tolesnis pasakojimas parodo ypač viešąjį jo veikimą, tačiau jo reikšmē kaip pranašų mokyklų steigējo buvo tikrai nemažesnē. Gyvenimas nuošaliai ir dideli veiksmai eina draug pas Eliją, tą atnaujintoją Mošēs įsteigtosios Dievo karalystēs Israēlyje /plg Apr 11,4.../. Kaip Mošē pas Paraoną, taip Elijas buvo siųstas pas Akhabą. Bet Elijas buvo taipgi figūra Mošēs žadētojo Pranašo, kurs turējo baigti Įstatymą ir Pranašus /Mt 5,12/ ir todēl pasirodo draug su Moše Atsimainymo kalne /Lk 9, 31/. — *Gyventojų*. Anot ebr t Elijas tik gyvenęs kurį laiką kaip ateivis Galaade; jo gi tēviškē gal buvo Nephtalio giminēje. — *Kaip gyvas Viešpats...* Pranašas pačioje pradžioje deda ant savo pranašystēs iškilmingos priesaikos žymę. — *Per šiuos metus*: per pusketvirtų metų. Žr Lk 4,25; Jok 5,17

kąsnelį savo rankoje. [12]Ji atsakė : Kaip Viešpats, tavo Dievas, gyvas, aš neturiu duonos, o tik miltų kibire, kiek sauja galima pasemti, ir truputį aliejaus puodelyje ; štai renkuos šiek tiek malkų, kad sugrįžus prirengčiau sau ir savo sūnui valgyti, ir kad paskui mirtumėva. [13]Elijas jai tarė : Nebijok, bet eik ir daryk, kaip sakei ; tačiau iš to trupučio miltų pirma padaryk man mažą paplotį ir atnešk pas mane ; sau gi ir savo sūnui padarysi paskui. [14]O Viešpats, Israėlio Dievas, štai ką sako : Miltų kibire nepristigs ir aliejaus puodelyje nebus mažiau iki tai dienai, kurią Viešpats duos lietaus ant žemės paviršiaus. [15]Ji nuėjo ir padarė, kaip Elijas buvo sakęs ; ir valgė jis, ir ji, ir jos namai ; o nuo anos dienos [16]miltų puode nepritrūko ir aliejaus ąsotyje nepasidarė mažiau pagal Viešpaties žodį, kurį jis buvo kalbėjęs per Eliją

[17] Paskui atsitiko, kad susirgo moteriškės šeimininkės sūnus, ir jo liga buvo smarkiausi, taip kad jame nebeliko alsavimo. [18]Taigi ji tarė Elijui : Kas man ir tau yra bendra, Dievo žmogau ? Argi tam atėjai pas mane, kad būtų primintos mano neteisybės, ir kad užmuštumei mano sūnų ? [19]Elijas jai tarė : Duok man savo sūnų. Ir ėmęs jį iš jos prieglobsčio, jis užsinešė į augšto kambarį, kur pats turėjo buveinę, ir paguldė į savo patalą. [20]Paskui jis šaukėsi į Viešpatį ir tarė : Viešpatie, mano Dieve, argi ir našlę, per kurią aš šiaip taip išlaikomas, nubaudei, kad numarinai jos sūnų ? [21]Po to jis išsitiesė ant vaiko išilgai tris kartus, ir šaukė į Viešpatį ir tarė : Viešpatie, mano Dieve, maldauju, tesugrįžta šito vaiko siela į jo kūną ! [22]Viešpats išklausė Elijo balsą ir vaiko siela sugrįžo į jį, ir jis atgijo. [23]Tuomet Elijas ėmė vaiką ir nukėlė jį nuo augšto į apatinį butą, atidavė jo motinai ir tarė : Štai tavo sūnus gyvas. [24]Moteriškė tarė Elijui : Dabar, iš šito atsitikimo aš pažįstu, kad tu esi Dievo žmogus, ir kad Viešpaties žodis tavo burnoje yra tikras

[2]*Buvo jam suteiktas*... Elijas pats turi įsigyti pasitikējimą Dievo pagalba, kad sustiprētų ir drąsiai eitų į jam skirtą susirēmimą. Dauguma šventųjų, kuriuos Dievas pašaukdavo, o net ir šventųjų Švenčiausis rengēsi prie veikimo atsiskyrę nuo žmonių. — [3]*Prie Karito upelio*. Ebr *Kerith*. Jo vieta dabar nežinoma. Matomai tai buvo nedidelis upelis, tekąs į Jordaną, turįs nemaža vandens lietų metu, bet vasarą visai išdžiūstąs. — [6]*Varnai atnešdavo*... Iš kur varnai gaudavo duonos ir mēsos, tuo dalyku pasirūpino tasai, kurs jiems buvo davęs įsakymą atnešti /šv Aug/. Aiškinimas šito didelio stebuklo pakeitimu ebr ž *'orbim*, varnai, panašiu, tik kitas balses turinčiu žodžiu *'arabim*, nieku nepamatuotas

[8]*Sareptą*. Ebr *Tsarphath*, dabar *Caraphand* prie Tarpžemēs jūros tarp Tiro ir Sidono. — [13]*Pirma padaryk man*... Tuo būdu pranašas reikalavo iš motinos didelio tikējimo, už kurį tačiau turējo būti jai gausingai atsilyginta. — [15]*Jos namai* : jos šeimyna, giminēs

[17]*Nebeliko alsavimo* : vaikas buvo tikrai miręs. — [18]*Kas... yra bendra*... t y, mums reikia skirtis. Toliau moteriškē tarsi sako : tavo šventumo šviesa daro regimus mano nusidējimus, kurie pirma buvo paslēpti /Teodoretas/. Kadangi pranašas turi ypatingus santykius su Dievu, todēl moteriškē pasavina jam galią atvesti ypatingu būdu bausmes ant žmonių. Bet kartu su pažinimu kaltēs atbunda moteriškēs širdyje gailestis, už kurį atsilyginama jo sūnaus atgaivinimu, taip kaip atsilyginta už jos tikējimą aliejaus ir miltų padauginimu /Aug/. — [19]*Į augšto kambarį* : buvusį ant gulščio rytiečių stogo. Plg Teis 3,20. — [21]*Išsitiesē ant vaiko* : lyg kad norēdamas suteikti vaikui savo gyvybēs. Numiręs moteriškēs sūnus yra figūra tautų, kurios Dievo pažadinamos iš mirties snaudulio. Pranašas išsitiesia ant kūdikio tris kartus, nes mus pažadina visa švenč Trejybē /Aug/. Plg 4,34 ; Apd 20,10

18. 1 Ilgam laikui praslinkus, Viešpaties žodis buvo suteiktas Elijui,
trečiais metais, ir pasakyta : Eik ir pasirodyk Akhabui, kad duočiau lie-
taus ant žemės paviršiaus. 2 Taigi Elijas ėjo pasirodyti Akhabui ; Samari-
joje gi tuo tarpu buvo didelis badas

3 Akhabas pasišaukė savo namų užvaizdą Abdiją ; Abdijas gi labai
bijojo Viešpaties ; 4 nes, Jėzabelei užmušant Viešpaties pranašus, jis ėmė
šimtą pranašų ir paslėpė juos po penkias dešimtis ir penkias dešimtis olose
ir maitino juos duona ir vandenimi. 5 Taigi Akhabas tarė Abdijui : Eik
prie visų šalies vandens šaltinių ir į visus slėnius, bene galėsime rasti žolės
ir išgelbėti arklius bei asilėnus, kad nežūtų visi gyvuliai. 6 Taip juodu
pasidalino kraštą, kad jį apeitų ; Akhabas ėjo vienu keliu, o Abdijas sky-
rium kitu keliu

7 Kai Abdijas buvo kelyje, jį pasitiko Elijas. Pažinęs Eliją, jis puolė
kniūbsčias ant savo veido ir tarė : Ar tu, mano valdove, esi Elijas ? 8 Tasai
atsakė : Aš. Eik ir sakyk savo valdovui : Čia yra Elijas. 9 Bet jis tarė : Kuo
nusidėjau, kad įduodi mane, savo tarną, į Akhabo ranką, idant mane
užmuštų ? 10 Kaip Viešpats, tavo Dievas, gyvas, nėra tautos ar karalystės,
kur mano valdovas nebūtų siuntęs tavęs ieškoti, o visiems atsakant : Jo
čia nėra, jis prisaikino kiekvieną karalystę ir tautą, nes tavęs visai ne-
atrasta. 11 O dabar tu man sakai : Eik ir sakyk savo valdovui : Čia yra
Elijas. 12 Man nuo tavęs pasitraukus, Viešpaties Dvasia nuneš tave į vietą,
kurios nežinau ; aš tuo tarpu įėjęs pranešiu Akhabui, o jis, neradęs ta-
vęs, užmuš mane ; tavo gi tarnas bijo Viešpaties nuo savo kūdikystės.
13 Argi nebuvo tau, mano valdovui, pranešta, ką padariau, Jėzabelei už-
mušant Viešpaties pranašus, jogei paslėpiau iš Viešpaties pranašų šimtą
vyrų, po penkias dešimtis ir penkias dešimtis olose ir maitinau juos duona
ir vandenimi ? 14 O dabar tu sakai : Eik ir sakyk savo valdovui : Čia yra
Elijas, kad mane užmuštų ? 15 Bet Elijas atsakė : Kaip gyvas karèivijų
Viešpats, prieš kurio veidą stoviu, šiandien aš jam pasirodysiu

16 Taigi Abdijas nuėjo pasitikti Akhabo ir jam pranešė, o Akhabas
atėjo pasitikti Elijo. 17 Pamatęs jį, jis tarė : Ar tu esi tasai, kurs darai
sumišimą Israėlyje ? 18 Tasai atsakė : Ne aš padariau sumišimą Israėlyje,
bet tu ir tavo tėvo namai, kurie pametėte Viešpaties įsakymus ir sekėte
Baalus. 19 Tačiau dabar siųsk ir surink prie manęs visą Israėlį Karmelio
kalne, ir keturis šimtus penkias dešimtis Baalo pranašų, ir keturis šimtus
girių pranašų, kurie valgo nuo Jėzabelės stalo

20 Tuomet Akhabas siuntė pas visus Israėlio sūnus ir surinko pranašus
į Karmelio kalną. 21 Elijas prisiartinęs prie visos tautos tarė : Iki kolei jūs

---

18. 1 *Trečiais metais* : skaičiuojant nuo prikēlimo iš mirusių našlēs sūnaus Sareptoje ; ketvirtais gi sausros

3 *Bijojo Viešpaties* : ištikimai ir uoliai garbino tikrąjį Dievą. — 4 *Jis ēmē šimtą pranašų...* Pranašų mokyklos, Samuēlio įsteigtos /plg 1 Kar 9,18/, matomai nemaža turējo mokytinių Israēlio karalystēje ir tais nelaimingais laikais ; tie pranašų mokytiniai turējo daug prisidēti prie tikrojo Dievo pažinimo palaikymo, todēl jų negalējo kęsti stabmeldystei pasidavusi Jēzabelē

7 *Ar tu, mano valdove...* Abdijas neabejoja, kad jis mato pažįstamą jam pranašą, kuriam jis duoda pagarbą ; tik jis stebisi, sutikęs tą, kurio veltui visur ieškota. — 12 *Dvasia nuneš...* Abdijas tiki, kad Elijas gali stebuklingu būdu išvengti visokių pavojų

17 *Darai sumišimą* : atvedi tautai nelaimę.—19 *Karmelio kalne.* Karmelio kalnai tęsiasi nuo Esdrelono slēnio lig Tarpžemio jūrai. — *Girių* : Ebr *'ašerah*. Astartēs ir kitų dievaičių kunigai užsiimdavo taip pat žynia-

šlubuosite į abi pusi? Jei Viešpats yra Dievas, sekite jį; o jei Baalas, jį
sekite. Ir tauta neatsakė jam nė žodžio. [22]Tuomet Elijas vėl tarė tau-
tai: Aš vienas pasilikau Viešpaties pranašas, Baalo gi pranašų yra keturi
šimtai penkios dešimtys vyrų. [23]Tegul mums duoda du jaučiu: jie teišsi-
renka sau vieną jautį ir, sukapoję į gabalus, tegul padeda ant malkų, bet
ugnies tenepakiša; o aš prirengsiu antrąjį jautį ir uždėsiu ant malkų,
ugnies gi nepakišiu. [24]Paskui šaukite savo dievų vardus, ir aš šauksiu savo
Viešpaties vardą, ir Dievas, kurs išklausys per ugnį, tasai tebūna Dievas.
Visa tauta atsakydama tarė: Tai labai geras pasiūlymas

[25]Taigi Elijas tarė Baalo pranašams: Išsirinkite sau vieną jautį ir
darykite pirmi, nes jūsų daugiau, ir šaukite savo dievo vardus, bet ugnies
nepakiškite. [26]Tie ėmė jautį, kurį jiems jis buvo davęs, prirengė ir šaukė
Baalo vardą nuo ryto iki vidudieniui, sakydami: Baalai, išlausyk mus.
Bet nebuvo balso, nė kas jiems atsakytų; ir jie šokinėjo per altorių, kurį
buvo pasidarę. [27]Atėjus vidudieniui, Elijas tyčiojosi iš jų, sakydamas:
Šaukite didesniu balsu, juk jis dievas; gal jis šnekasi ar yra užeigoje ar
kelionėje, ar gal miega, kad pabustų. [28]Taigi jie šaukė dideliu balsu ir
darė sau pagal savo apeigas įsipjovimų peiliais ir kirstekliais, kolei neap-
sipylė krauju

[29]Praėjus gi vidudieniui ir, jiems tebešūkaujant, atėjus metui, kada
paprastai atnašaujama auka, nesigirdint balso ir niekam neatsakant ir
nežiūrint jų maldos, [30]Elijas tarė visai tautai: Eikite prie manęs. Pri-
siartinus prie jo tautai, jis pataisė Viešpaties altorių, kurs buvo išardytas.
[31] Jis ėmė taipgi dvylika akmenų pagal skaičių Jokubo sūnų giminių,
kuriam buvo suteiktas Viešpaties žodis ir pasakyta: Tavo vardas bus
Israėlis. [32]Iš akmenų jis pastatė altorių vardan Viešpaties; padarė aplink
altorių griovelį apie dvi vagas platumo [33]ir sudėjo malkas; paskui padalino
jautį pagal sąnarius, uždėjo ant malkų [34]ir tarė: Prisipilkite keturis kibirus
vandens ir užpilkite ant aukos ir ant malkų. Ir vėl tarė: Padarykite tai
dar kartą. Jiems tai padarius antrą kartą, jis tarė: Dar trečią kartą tą
pat padarykite, ir jie padarė trečią kartą, [35]o vanduo ėmė bėgti aplink
altorių, ir griovelis buvo pilnas vandens

---

vimu. Jų daugumas parodo, kaip labai buvo paplitusi Israēlyje stabmeldystē. — *Kurie valgo nuo...* Ta aplinkybē liudija, kad Jēzabelē buvusi be galo uoli stabmeldē

[21]*Iki kolei jūs šlubuosite...* Pranašas šituo išsireiškimu apibūdina netikusį pasielgimą Israēlaičių, kurie nenorējo pasiduoti pilnai nei Viešpačiui, nei Baalui, bet buvo pasiryžę sujungti tikrojo Dievo garbinimą su tarnavimu stabams. — [22]*Aš vienas pasilikau...* Vieni pranašai buvo užmušti, kiti slapstēsi /plg aug 3.4.13 eil/; tik vienas Elijas drįso ginti atvirai Viešpaties reikalus. — [24]*Išklausys per ugnį*: siųs ugnį aukai sudeginti

[26]*Jie šokinējo.* Ebr t: Jie šlubavo aplink altorių. Visokie kūno svyravimai, sujungti su trypsējimu, buvo senovēje religinių apeigų dalis. — [27]*Gal jis šnekasi...* Ebr t: Gal jis susimąstęs, ar išējo oran /pasilengvinti/, ar yra kelionēje... — [28]*Įsipjovimų...* Šita kruvina apeiga buvo neretai vartojama ir kitose stabmeldžių religijose /Herodot 2,61; Apul 8,26 ir k/. — *Kirstekliais.* Ebr t: ylomis

[29]*Atējus metui, kada...* Maždaug 3 val po piet. Plg Iš 29,38... Sk 28,3... — [30]*Altorių.* Karmelyje matomai buvo viena iš vadinamųjų augštų vietų, kurioje kaikada buvo daromos aukos tikrajam Dievui. — [31]*Dvylika akmenų*: kaip kitados Mošē ir Jošuē. Plg Iš 24,4; Još 4,5. — *Tavo vardas bus...* Aliuzija į žodžius, parašytus Prad 32,28. — [32]*Apie dvi...* Ebr t: kiek apsējama dviem *se'ah* javų. Žydų saikas *se'ah*

[36]Atėjus metui atnašauti deginamąją auką, prisiartinęs pranašas
Elijas tarė : Viešpatie, Abraomo, Isaoko ir Israėlio Dieve, parodyk šian-
dien, jog tu esi Israėlio Dievas, ir jog aš tavo tarnas ir visus tuos dalykus
padariau pagal tavo įsakymą. [37]Išklausyk mane, Viešpatie, išklausyk
mane, kad šita tauta patirtų, jog tu esi Viešpats Dievas ir jog tu vėl ap-
grężei jų širdį. [38]Tuomet Viešpaties ugnis nukrito ir prarijo deginamąją
auką, ir malkas, ir akmenis, taipgi dulkes ir sulaižė vandenį buvusį griove-
lyje. [39]Tai pamačiusi visa tauta parpuolė kniūbsčia ant savo veido ir tarė :
Viešpats yra Dievas, Viešpats yra Dievas ! [40]O Elijas jiems tarė : Suim-
kite Baalo pranašus, ir nė vienas iš jų teneištrūksta. Kuomet juos suimta,
Elijas nuvedė juos prie Kisono upelio ir tenai juos užmušė
[41]Po to Elijas tarė Akhabui : Pakilk, valgyk ir gerk, nes ūžia prisiar-
tinantis smarkus lietus. [42]Akhabas nuėjo valgyti ir gerti, Elijas gi užėjo
į Karmelio viršūnę ir parpuolęs kniūbsčias ant žemės, padėjo savo veidą
tarp savo kelių. [43]Ir tarė savo tarnui : Eik ir pasižiūrėk jūros linkon.
Tasai nuėjęs ir pasižiūrėjęs tarė : Nieko nėra. Tuomet Elijas vėl jam tarė :
Sugrįžk septynis kartus. [44]Septintu gi kartu, štai mažas debesėlis kaip
žmogaus pėda kilo iš jūros. Jis tarė: Eik ir sakyk Akhabui : Kinkyk savo
vežimą ir važiuok žemyn, kad neužkluptų tavęs lietus. [45]Jam besikraipant
šen ir ten, štai dangus apsiniaukė, kilo debesys ir vėjas, ir užėjo didelis
lietus. Taigi Akhabas kėlėsi ir iškako į Jėzrahelį. [46]O Viešpaties ranka
atėjo ant Elijo ir jis, susijuosęs savo strėnas, bėgo priešakyje Akhabo,
kolei neatvyko į Jėzrahelį

19. [1]Akhabas pranešė Jėzabelei visa, ką Elijas buvo padaręs ir kaip
buvo užmušęs kalaviju visus pranašus. [2]Jėzabelė siuntė pasiuntinį pas
Eliją ir sakydino : Tai man tepadaro dievai ir tai teprideda, jei rytoj šitą

---

arba trečdalis jų ephos lygus 12 litrų. Griovelio platumas ir gilumas, o taipgi apipylimas aukos vandenimi turi pašalinti bet kurį įtarimą ir iškelti aikštėn stebuklo didumą

[36]*Viešpatie...* Šitas atsiliepimas primena žodžius, parašytus Iš 3,15. — — [37]*Patirtų...* Toks yra svarbiausis Elijo tikslas, o taipgi kiekvieno Dievo suteikiamo stebuklo. — *Apgrężei...* Atitraukdamas nuo Baalo, kad vestumei prie savęs. — [39]*Tai pamačiusi...* Plg Kun 9,24. — [40]*Kisono.* Žr Teis 4,7. — *Užmušē* : liepē užmušti. Sen Test už stabmeldystēs įvedimą buvo paskirta mirties bausmē ir buvo įsakyta nubausti mirtimi netikrus pranašus. Plg Pak 17,2...

[41]*Pakilk...* Karalius, laukęs visą dieną, kaip pasibaigs Elijo pasiūlytas aukojimas, gali dabar pasistiprinti, kolei užeis pažadētasis lietus. — [42]*Parpuolęs kniūbsčias...* Elijas meldžia Viešpatį lietaus su didžiausiu nuolankumu. Stabmeldystē, didžiausioji ilgos sausros priežastis, buvo jau nugalēta ; bet lietaus bus duota tik maldaujant Elijui. Plg aug 17,1. — [44]*Pēda.* Ebr t : Plaštaka. — *Neužkluptų.* Ebr t : nesulaikytų. — [45]*Jam besikraipant.* Ebr t prasmē yra ta, kad lietus atējo labai ūmai. — *Į Jēzrahēlį*: miestas Jēzrahēlio slēnyje ; čia Akhabas turējo savo rūmus. Plg žem 21,1. — [46]*Viešpaties ranka...* Elijas gavo iš Viešpaties įkvēpimą. — *Susijuosęs* : kad patogiau būtų bēgti. Elijas bēgdamas Akhabo priešakyje, kaip vienas iš karaliaus didikų /2 Kar 15,1/, gal norējo jam parodyti, kad jis gerbia Akhabą ir neapkenčia tik stabų garbinimo

19. [1]*Akhabas gi...* Visas Akhabo pasielgimas liudija, kad jis buvo žmogus silpno būdo, visai pasidavęs savo žmonai. Nors jis gąsdino Eliją kaip žmonių valdovas, bet nedrįso daryti jam ką nors pikta ; jis darē, ko Elijas reikalavo, ir nedrįso pasipriešinti netikrųjų pranašų žudymui;

valandą aš nepadarysiu tavo gyvybei taip, kaip atsitiko vieno iš anų gyvy-
bei. [3]Elijas tat nusigando ir atsikėlęs ėjo, kur tik jį vedė valia ; taip jis
atvyko į Judo Bersabėją ir tenai paliko savo tarną, [4]pats gi ėjo tyrumon
vienos dienos žygį. Atėjęs ir sėdėdamas po vienu kadagiu, prašė sau mir-
ties ir tarė : Gana man, Viešpatie ! Atimk mano gyvybę, nes aš negeresnis
už savo tėvus. [5]Po to jis atsigulė ir užmigo po kadagiu ; o štai Viešpa-
paties Angelas prisilietė jo ir jam tarė : Kelkis ir valgyk. [6]Jis pažvelgė,
o štai prie jo galvos buvo duonos paplotis ir indas vandens ; taigi jis
valgė ir gėrė ir vėl užmigo. Viešpaties Angelas sugrįžo antrą kartą ir pa-
lietė jį ir jam tarė : Kelkis, valgyk, nes tau lieka dar tolimas kelias. [8]Jis
atsikėlęs valgė ir gėrė ir ėjo tuo maistu pastiprintas keturias dešimtis
dienų ir keturias dešimtis naktų iki Dievo kalnui Horebui
[9]Nuėjęs tenai, jis pasiliko oloje, o štai jam buvo suteiktas Viešpaties
žodis ir pasakyta : Ką čia veiki, Elijau ? [10]Jis atsakė : Aš degu uolumu
dėlei Viešpaties, kareivijų Dievo, nes Israėlio sūnūs pametė tavo sandorą ;
jie sugriovė tavo altorius, užmušė kalaviju tavo pranašus, likau aš vienas,
ir jie ieško mano gyvybės, kad ją atimtų. [11]Tuomet anas jam tarė: Išeik ir
stovėk kalne Viešpaties akivaizdoje. Ir štai praėjo Viešpats ; didelis ir
smarkus vėjas, griaunąs kalnus ir sutrupinąs uolas, buvo Viešpaties prie-
šakyje ; bet ne vėjuje buvo Viešpats. Po vėjo ėjo žemės drebėjimas,
bet ne drebėjime buvo Viešpats. [12]Po drebėjimo ėjo ugnis, ne ugnyje buvo
Viešpats ; o po ugnies buvo tylus oro šlamėjimas. [13]Tai išgirdęs Elijas,
apsigaubė savo veidą apsiaustu ir išėjęs atsistojo olos angoje, ir štai atsi-
liepė į jį balsas ir tarė : Ką čia veiki, Elijau ? Jis gi atsakė : [14]Degu Rom 11,3
uolumu dėlei Viešpaties, kareivijų Dievo, nes Israėlio sūnūs pametė tavo
sandorą ; jie sugriovė tavo altorius, tavo pranašus užmušė kalaviju ; likau
aš vienas, ir jie ieško mano gyvybės, kad ją atimtų

---

išgirdęs apie ateinantį lietų jis skuba grįžti namo ir papasakoti visa savo žmonai. — [2]*Tai man tepadaro*... Priesaikos žodžiai. — [3]*Kur tik*... Ebr t : kad gelbētų savo gyvybę. Dievas leidžia Elijui nusigąsti, kad tasai nuolankiai pasitikētų Dievu. — *Bersabēją* : pietinēs Palestinos pakraštyje arti Pharano tyrumos. — [4]*Kadagiu*. Ebr ž *rothem* reiškia ne kadagį, bet augalą vadinamą genista monosperma, kurs kad ir maža teturi lapų, bet savo šakų tankumu gali suteikti truputį ūksmēs. — *Gana man*... Ir šventieji negyvena nuolatiniame ramybēs stovyje. Dievas leidžia jiems ištyrimų, kad geriau pamokytų savo tarnus. Jų pagundos ir jų kovos yra mums galingas padrąsinimas. — *Ne geresnis*... Negaliu labiau už juos pagerinti žmonių. — [6]*Paplotis* : ant karšto akmens iškeptas pyragēlis. — [7]*Nes tau lieka dar*... Ebr t : nes kelias tau per daug didelis, t y, per daug ilgas tavo silpnoms spēkoms. — [8]*Tuo maistu pastiprintas*. Elijui siųstas maistas yra graži figūra švenč Eukaristijos /Paskhos/. Nors nepasakyta, kad Elijas nieko daugiau nevalgęs, kolei atējo iki Sinajui, ir egzegetų nuomonēs nevienodos, tačiau aišku, kad stebuklingas valgis suteikē Elijui reikiamą ilgam laikui dvasios stiprybę. — *Keturias dešimtis*... Iš Bersabējos iki Horebui ne daugiau kaip 90 valandų kelionēs ; todēl Elijas ējo tikriausiai sustodamas kaikuriose vietose. Kaip kitados Mošē ējo draug su tauta 40 metų per tyrus, ir jie buvo maitinami stebuklinga mana, taip pat eina Elijas 40 dienų, pastiprintas stebuklingu papločiu ; ir kaip Mošē pasninkavo 40 dienų, pirma negu išvydo Viešpaties šlovę /Iš 24,18/, taip pat tikriausiai darē Elijas. — *Dievo kalnui* : pašvęstam Dievo apsireiškimu

[9]*Pasiliko*. Ebr t : nakvojo. — [10]*Tavo altorius* : pastatytus tikrojo Dievo garbei. — *Likau aš vienas*. Dvasios apkartime pranašas lyg kad užmiršta, jog prie karaliaus buvo pasilikęs ištikimas Dievo tarnas Abdijas, kurs buvo paslēpęs šimtą pranašų ; jis turi galvoje tik tuos, kurie atvirai ir drąsiai mēgino ginti tik-

15 Viešpats jam tarė : Eik ir grįžk savo keliu per tyrumą į Damaską ;
4 Kar 9,2 nuėjęs tenai patepsi Hazaėlį Sirijos karaliumi, 16 ir Namsio sūnų Jėhų patep-
si Israėlio karaliumi, Saphato gi sūnų Elisiejų iš Abelmehulos patepsi
pranašu savo vieton. 17 Ir atsitiks, jog kas tik bus pabėgęs nuo Hazaėlio
kalavijo, tą užmuš Jėhus, o kas bus pabėgęs nuo Jėhaus kalavijo, tą
užmuš Elisiejus. 18 Aš paliksiu sau Israėlyje septynis tūkstančius vyrų,
Rom 11,4 kurių keliai nebuvo sulenkti prieš Baalą, ir kiekvieną burną, kuri negar-
bino jo bučiavimu rankos
19 Taigi išėjęs iš čia Elijas rado Saphato sūnų Elisiejų, ariantį dvy-
lika jungų jaučių ; jis pats buvo vienas iš ariančiųjų dvylika jungų jaučių.
Elijas atėjęs prie jo, užmetė ant jo savo apsiaustą. 20 Tasai, tuojau pali-
kęs jaučius, bėgo paskui Eliją ir sakė : Meldžiu, tepabučiuosiu savo tėvą
ir savo motiną ir taip seksiu tave. Anas jam tarė : Eik ir grįžk, nes kas
man reikėjo, tau padariau. 21 Sugrįžes gi nuo jo jis ėmė dvejetą jaučių,
papjovė tuodu, mėsą išvirė ant jaučių arklo ir davė žmonėms, ir jie
valgė ; atsikėlęs gi nuėjo, sekė Eliją ir jam tarnavo

20. 1 Sirijos karalius Benadadas surinko visą savo kariuomenę ir tris
dešimtis du karaliu su savim, ir arklius, ir vežimus, ir atėjęs kovojo prieš
Samariją ir apgulė ją. 2 Nusiuntęs gi pasiuntinius pas Israėlio karalių

---

rojo Dievo garbę ir nukentējo. — [11]*Ir štai Viešpats*... Anot ebr t šitie ž nebuvo ištarti į Eliją, bet jais pradedama aprašinēti Viešpaties praējimas. Smarkiausi audra, baisus žemēs drebējimas, visa naikinanti ugnis tai tik Viešpaties pasirodymo pirmatakai. Jį lydi tik tylus oro šlamējimas. Tai gražus atsakymas ir pamokymas rankas nuleidusiam pranašui. Viešpats lyg kad sako : Būk kantrus, kaip aš esu kantrus ; išmok sulaikyti savo uolumą /Teod ir k/. — [13]*Apsigaubē*... Tai buvo pagarbos ženklas

[15]*Eik ir*... Viešpats sergēs Eliją kaip pranašą visur, ir kaip toksai jis turi visa iškentēti, tarnaudamas Dievui. Jis bēgo, kad gelbētų savo gyvybę, ir troško mirti, bet jis turi eiti ten, kur siunčiamas. — *Patepsi Hazaēlį*. Tai įvykdē užuot Elijo jo mokytinis pranašas Elisiejus /žr 4 Kar 8,12.../ ; tasai taipgi ir Jēhų paskelbē karaliumi. — [16]*Sūnų* : plačia to žodžio prasme ; tikrumoje gi, vaikaitį. — *Abelmehulos*. Jordano slēnyje. Plg aug 4,12. — [17]*Kas tik bus*... Dievas pamoko Eliją, kad pyktis nepasiliks be bausmēs. Hazaēlis prispaudē Akhabo namus, Jēhus visai juos sunaikino. /4 Kar 10,25/. Elisiejus uoliai kovojo prieš stabmeldystę. — [18]*Septynis tūkstančius*. Apibendrintas simbolinis skaičius, mažas, palyginant jį su visos tautos skaičiumi, bet draug parodąs, kad tikrojo Dievo garbintojų yra nemažas būrys. — *Bučiavimu rankos*. Buvo paprotys siųsti savo ranka pabučiavimą garbinamam dalykui ; bet pagonys ir tikrumoje bučiuodavo savo stabų kojas

[19]*Ariantį*... Ebr t : « Ir jis arē ; dvylika jungų jaučių buvo jo priešakyje, o jis pats buvo prie dvyliktojo ». Elisiejus matomai buvo žmogus turtingas, ir ne iš pranašų mokyklos. Elijas turi dabar patirti, ką Viešpats gali padaryti su žmogaus širdimi. — *Apsiaustą*. Tuo apdaru gal pranašas skyrēsi nuo kitų žmonių. Apsiausto užmetimas ant Elisiejaus buvo ženklas suteikiamos jam valdžios. — [20]*Tepabučiuosiu* : atsisveikindamas. — *Kas man reikējo*... Aš atlikau savo priedermę, tu dabar daryk savąją. — [21]*Jis ēmē dvejetą*... Elisiejus, atsisveikindamas su savo darbininkais, daro jiems pokylį

2/Akhabo karai su Siriečiais

20,1-43. Sirijos karalius Benadadas apgula Samariją, bet Dievui padedant Akhabas jį nugali tą kartą /1-22/, o taipgi ir kitais metais /23-34/. Kadangi tačiau Akhabas prieš Dievo valią palieka sugautą

Akhabą į miestą, [3]tarė : Štai ką sako Benadadas : Tavo sidabras ir tavo
auksas yra mano, tavo žmonos ir geriausi tavo sūnūs yra mano. Tuomet
Israėlio karalius atsakė : Pagal tavo žodį, mano valdove, karaliau, aš esu
tavo ir visa, ką turiu. [5]Bet pasiuntiniai sugrįžę tarė : šai ką sako Benada-
das, kurs siuntė mus pas tave : Savo sidabrą, ir savo auksą ir savo žmo-
nas, ir savo sūnus tu duosi man. [6]Taigi rytoj šitą pačią valandą aš siųsiu
savo tarnus pas tave, ir jie iškrės tavo namus ir tavo tarnų namus, ir visa,
kas jiems patiks, ims į savo rankas ir išsineš. [7]Tuomet Israėlio karalius
sušaukė visus žemės vyresniuosius ir tarė : Stebėkite ir matykite, kad jis
mūsų tykoja; nes jis siuntė pas mane dėl mano žmonų ir vaikų ir dėlei sida-
bro bei aukso, ir aš neatsisakiau. [8]Tuomet visi vyresnieji ir visa tauta jam
tarė : Neklausyk jo ir nesutik. [9]Taigi jis atsakė Benadado pasiuntiniams :
Sakykite mano valdovui, karaliui : Visa, ko dėlei siuntei pas mane, tavo
tarną, pradžioje, padarysiu, šito gi dalyko padaryti negaliu. [10]Sugrįžę
pasiuntiniai tai jam atpasakojo. Bet jis siuntė juos atgal ir sakydino :
Tai tepadaro man dievai ir tai teprideda, jei Samarijos dulkių gana bus,
kad visi žmonės, kurie eina paskui mane, galėtų pasiimti po saują. [11]Bet
Israėlio karalius atsakydamas tarė : Sakykite jam : Kas dar tik tebesi-
juosia, tenesigiria lygiai kaip tas, kurs nusijuosia. [12]Atsitiko gi, kad Bena-
dadas, išgirdęs šituos žodžius, gėrė pats draug su karaliais palapinėse ir
tarė savo tarnams : Apstokite miestą. Ir jie apstojo jį

[13]Štai vienas pranašas, priėjęs Israėlio karalių Akhabą, jam tarė :
Viešpats sako taip: Tu juk matei visą šitą begalinę daugybę ? Štai šian-
dien aš paduosiu ją į tavo rankas, kad žinotumei, jog aš esu Viešpats.
[14]Akhabas tarė : Per ką ? Anas jam atsakė : Viešpats sako taip : Per tuos,
kurie eina paskui šalių kunigaikščius. Ir tarė : Kas pradės kovoti ? O anas
atsakė : Tu. [15]Taigi jis suskaitė šalių kunigaikščių tarnus ir rado jų skai-
čių du šimtu trisdešimtis du; ir po jų suskaitė tautą, visus Israėlio sūnus,
septynis tūkstančius. [16]Ir jie išėjo vidudieny. Benadadas gi puotavo ir
buvo pasigėręs savo palapinėje, ir kartu su juo trys dešimtys du kara-
liai, kurie buvo atėję jam padėti. [17]Šalių kunigaikščių tarnai išėjo prie-
šakyje. Taigi Benadadas pasiuntė savuosius, kurie jam pranešė ir sakė :
Išėjo vyrai iš Samarijos. [18]Jis tarė : Ar jie ateina dėlei taikos, sugaukite
juos gyvus, arba kovoti-paimkite juos gyvus ! [19]Taigi šalių kunigaikš-

---

karalių gyvą, todēl jam pačiam skelbiama per pranašą mirties bausmē /35-43/

20. [1]*Benadadas* : gal sūnus to Sirijos karaliaus, kurs buvo padaręs sandorą su Judo karaliumi prieš Baasą. Plg aug 15,18. — *Tris dešimtis du karaliu* : kunigaikščius, kurių valdžioje buvo atskiri Sirijos karalystēs miestai ir plotai. — [6]*Taigi rytoj...* Nuolankus Akhabo atsakymas padrąsina Benadadą reikalauti dar daugiau. Jis neva paaiškina savo žodžius ir tarsi sako : Tu sutinki man duoti, kaip tau tiks, aš gi noriu imti kaip man patinka. Todēl Benadadas reikalauja visiško pasidavimo. — [7]*Vyresniuosius* : kurie buvo susirinkę prie karaliaus gintis nuo Siriečių užpuolimo. — [10]*Tai tepadaro...* Priesaikos žodžiai. — *Jei Samarijos dulkių...* Benadadas žada atsivesti tokią didelę daugybę kovotojų, kad jie saujomis galēs išnešioti sugriautos Samarijos dulkes. — [11]*Tenesigiria...* Patarlē, kurios prasmē : pirm kovos negalima girtis apgalējimu. — *Nusijuosia* : kalaviją. — [12]*Palapinēse,* padarytose iš medžių šakų

[14]*Per tuos, kurie eina...* Stebuklas bus juo didesnis, kad prieš nesuskaitomą daugybę eis mažas žmonių būrelis. — [15]*Septynis tūkstančius.* Benadadas tikriausiai buvo užpuolęs Samariją ūmai, taip kad prie

čių tarnai išėjo, o likusioji kariuomenė ėjo paskui juos, [20]ir kiekvienas
ištiko ateinantį jam priešais vyrą. Tuomet Siriečiai pabėgo, o Israėlis
juos vijosi. Taipgi Sirijos karalius Benadadas pabėgo ant arklio kartu su
savo raiteliais. [21]Taipgi Israėlio karalius išėjęs sumušė raitelius ir veži-
mus ir padarė Sirijai didelį smūgį. [22]/Priėjęs gi pranašas Israėlio karalių jam
tarė : Eik ir būk drąsus, ir žinok, ir žiūrėk, ką tu turi daryti, nes Sirijos
karalius patrauks prieš tave ir kitais metais/

[23]Sirijos karaliaus tarnai jam tarė : Kalnų dievai yra jų dievai, to-
dėl jie mus apgalėjo ; bet geriau yra kariauti prieš juos lygumose, ir
mes apgalėsime juos. [24]Taigi tu padaryk tokį dalyką : Atstatyk visus
karalius nuo savo kariuomenės ir pastatyk užuot jų vadus, [25]ir atpildyk
skaičių kareivių, kurie krito iš tavųjų, ir arklių, kiek pirma buvo arklių,
ir vežimų tiek pat, kiek pirma turėjai vežimų ; mes kovosime prieš juos
lygumose, ir matysi, kad juos apgalėsime. Jis pasitikėjo jų patarimu ir
taip padarė

[26]Taigi metams praslinkus, Benadadas peržiūrėjo Siriečius ir pa-
traukė į Apheką, kad kovotų prieš Israėlį. [27]Taipgi Israėlio sūnūs buvo
peržiūrėti ir, pasiėmę maisto, išėjo priešais, ir sustatė stovyklas ties anais,
kaip dvi mažas kaimenes ožkų ; Siriečių gi buvo pilna žemė. [28]/O priėjęs
vienas Dievo vyras, tarė Israėlio karaliui : Štai ką Viešpats sako : Kadangi
Siriečiai kalbėjo : Viešpats yra kalnų Dievas ir ne slėnių dievas, tai aš
duosiu visą šitą didelę daugybę į tavo ranką, ir žinosite, jog aš esu
Viešpats/. [29]Ir šitie ir anie statė kariškas eiles vieni prieš kitus per septy-
nias dienas, o septintoje dienoje įvyko kova : ir Israėlio sūnūs sumušė
viena diena šimtą tūkstančių pėstininkų iš Siriečių. [30]Likusieji gi nubėgo
į Apheko miestą ; ant dvidešimt septynių tūkstančių žmonių, kurie buvo
likę, krito mūras. Taipgi Benadadas bėgdamas atvyko miestan ir įėjo į
kambarį, kurs buvo kambario viduje. [31]Tuomet jo tarnai jam tarė : Štai
girdėjome, kad Israėlio namų karalius esąs mielaširdingas ; taigi užsidė-
kime sau ant kulšių maišus ir virves ant savo galvų ir išeikime prie Israėlio
karaliaus; gal jis paliks mus gyvus. [32]Taigi jie apjuosė savo strėnas maišais,
uždėjo sau ant galvų virves, atėjo pas Israėlio karalių ir jam tarė : Tavo
tarnas Benadadas sako : Meldžiu tave, palik man mano gyvybę. O anas

---

Akhabo galējo susirinkti tik visai nedidelē kariuomenē. — [18]*Ar jie ateina*... Benadadas nē kiek neabejoja, kad jo kariuomenē be vargo apgalēs Israēlaičius. — [20]*Siriečiai pabēgo*... Dievui taip dalyką patvarkant, didžiausi baimē apēmē Benadado kariuomenę, nesitikējusią pasipriešinimo. — [22]*Ką turi daryti.* Viešpats per pranašą perspēja Akhabą, kad jis iš anksto prisirengtų prie karo

[23]*Dievai.* Geriau : Dievas, kaip pasakyta LXX vertime. Siriečiai laiko savo papročiu Viešpatį tautiniu Israēlio Dievu, galinčiu apginti savo tautą jos kalnuose, bet ne kur kitur

[26]*Apheką* : Jēzrahēlio slēnyje, dabar P h i k. Plg 1 Kar 29,1. — [27]*Kaip dvi mažas*... Israēlio karalius matomai buvo padalinęs savo mažą kariuomenę į du būriu. — [28]*Vienas Dievo vyras* : gal ne tas pat pranašas, kurs minētas augščiau 13 eil. — [30]*Ant dvidešimt... krito*... Įbēgusieji į miestą Siriečiai tikriausiai sustojo prie mūro ir kovojo toliau prieš atsivijusius Israēlaičius ; tuo tarpu, Dievui taip tą dalyką patvarkant, krito ant stovējusių prie mūro Siriečių miesto siena ; bet tai dar nereiškia, kad ji būtų visus kareivius užmušusi. — *Į kambarį, buvusį*... Į kurį buvo įeinama ne tiesiog iš lauko, bet iš kito kambario. — [31]*Karalius esąs*... Siriečiai susitikdavo dažnai su Israēlaičiais, todēl jiems buvo žinomas Israēlio karaliaus būdas. — *Maišus ir virves.* Stori pašukiniai ar ašutiniai apvalkalai buvo

tarė : Jei dar gyvas, jis mano brolis. [33]Vyrai tai palaikė geru ženklu,
skubiai pasigavo tą žodį iš jo burnos ir tarė : Benadadas tavo brolis. O
jis jiems tarė : Eikite ir atveskite jį prie manęs. Taigi Benadadas išėjo
prie jo, o jis pasisodino jį į savo vežimą. [34]Benadadas jam tarė : Miestus,
kuriuos mano tėvas paėmė iš tavo tėvo, aš atiduosiu, ir pasidaryk sau
gatvių Damaske, kaip mano tėvas darė Samarijoje, ir aš padaręs sandorą
pasitrauksiu nuo tavęs. Taigi jis padarė sandorą, ir paleido jį
[35]Tuomet vienas vyras iš pranašų sūnų tarė savo draugui, Viešpačiui
įsakant : Užgauk mane. Bet anas nenorėjo užgauti. [36]Jis jam tarė : Ka-
dangi nenorėjai paklausyti Viešpaties balso, štai tu pasitrauksi nuo ma-
nęs, ir liūtas nužudys tave. Ir kuomet jis truputį nuo jo pasitraukė, sutiko
jį liūtas ir nužudė. [37]Radęs taipgi kitą vyrą, jam tarė : Užgauk mane.
Tasai užgavo jį ir sužeidė. [38]Taigi pranašas išėjo ir pasitiko karalių kelyje
ir pakeitė savo išvaizdą, pabarstydamas dulkėmis savo burną ir akis.
[39]O kuomet karalius buvo praėjęs, jis šaukė paskui karalių ir tarė : Tavo
tarnas buvo išėjęs kovoti iš arto ; o kada vienas vyras pabėgo, kažin kas
atvedė jį pas mane ir tarė : Sergėk šitą vyrą ; jei jis ištrūktų, tavo gyvybė
bus už jo gyvybę, arba užmokėsi talentą sidabro. [40]Kuomet gi aš sumi-
šęs kraipiausi šen ir ten, jis ūmai pražuvo. Tuomet Israėlio karalius jam
tarė : Tai yra tavo pasmerkimas, kurį pats nutarei. [41]Bet jis tuojau nu-
braukė dulkes nuo savo veido, ir Israėlio karalius pažino jį, kad jis iš
pranašų. [42]Tasai gi jam tarė : Štai ką Viešpats sako : Kadangi tu išleidai Žem 22,35
iš savo rankos vyrą, vertą mirti, tavo gyvybė bus už jo gyvybę, ir tavo
tauta už jo tautą. [43]Bet karalius grįžo į savo namus, nenorėdamas
klausyti, ir labai įtužęs atvyko į Samariją

21. [1]Po šitų atsitikimų Nabotas Jėzrahėlietis turėjo anuo metu Jėzra-
hėlyje vienuogyną, šalia Samarijos karaliaus Akhabo rūmų. [2]Taigi Akha-
bas kalbėjo Nabotui ir sakė : Atiduok man savo vynuogyną, kad aš pasi-

---

gedulo ir atgailos ženklas /plg Prad 37,34 ir k/, virvės gi ant kaklo — visiško pasidavimo žymė. — *Mus gyvus.* Ebr t : Tave gyvą. Benadado tarnai rūpinasi tik savo karaliaus gyvybe. — [33]*Pasisodino jį...* Akhabas elgiasi su Benadadu kaip su prieteliu, o ne kaip su priešu. — [34]*Iš tavo tėvo* : Amrio. — *Pasidaryk sau gatvių...* Tuo būdu Siriečių sostinės dalis buvo atiduota Israėlio sūnums nuosavybėn. Turėti gi tokią nuosavybę svetimame mieste buvo svarbu prekybos reikalais

[35]*Iš pranašų sūnų,* t y, iš priderėjusių prie pranašų mokyklų. — *Nenorėjo užgauti.* Tai buvo nusikaltimas Viešpaties paliepimui. — [37]*Sužeidė.* Ta žaizda turėjo vaizduoti nuostolį, kurį padarė sau Akhabas, paleisdamas Benadadą ; jis taipgi padėjo pranašui apsimesti tikru kareiviu, buvusiu kovoje. — [38]*Pakeitė...* Žiūrint ebr t, galima manyti, kad pranašas buvo aprišęs sau akis. — [39]*Buvo išėjęs kovoti...* Ebr t galima taip išversti: Buvo patraukęs į patį mūšį; tuomet priėjo kažinkas iš kariškos eilės, atvedė prie mūsų vieną vyrą ir tarė. — *Talentą sidabro* : truputį daugiau kaip 15.000 lt. Taip pažymima, kad belaisvis buvo nepaprastas kareivis. — [41]*Nubraukė dulkes...* Ebr t : Nuėmė raištį nuo savo akių. — [42]*Vyrą* : Benadadą. Jį pats Viešpats buvo padavęs į Akhabo rankas, bet tasai nenorėjo jo saugoti. — *Vertą mirti.* Anot ebr t : kurs buvo nusipelnęs iškeikimą. Plg Kun 27,28. — [43]*Nenorėdamas klausyti...* Ebr t : nuliūdęs ir suerzintas.

3/*Akhabas ir Nabotas*

21,1-29. Akhabas, užsigeidęs Naboto vynuogyno ir negavęs jo geruoju, žmonos kurstomas, leidžia nužudyti Nabotą /1-16/ ; todėl, Dievui liepiant, Elijas skelbia karaliui

daryčiau sau daržą daržovėms, nes jis yra šalimais ir arti mano namų, o aš tau duosiu už jį geresnį vynuogyną ; arba jei manytumei tau būsiant patogiau, užmokėsiu pinigais, kiek verta. [3]Nabotas jam atsakė : Sergėk mane, Viešpatie, kad atiduočiau tau savo tėvų palikimą. [4]Taigi Akhabas parėjo į savo namus pilnas apmaudo ir įtužęs dėlei žodžių, kuriuos jam buvo kalbėjęs Jėzrahėlietis Nabotas, sakydamas : Aš tau neduosiu savo tėvų palikimo. Ir atsigulęs į savo guolį, nugręžė savo veidą prie sienos ir nieko nevalgė

[5]Tuomet įėjo prie jo jo žmona Jėzabelė ir jam tarė : Kas tai yra, kodėl tavo siela nuliūdusi ? Ir kodėl nieko nevalgai ? [6]Jis jai atsakė : Aš kalbėjau Jėzrahėliečiui Nabotui ir jam sakiau : Atiduok man savo vynuogyną už pinigus, arba, jei tau tinka, aš duosiu tau užuot jo geresnį vynuogyną. Bet jis tarė : Aš tau neduosiu savo vynuogyno. [7]Taigi jo žmona Jėzabelė jam tarė : Didelį tu turi autoritetą ir gerai valdai Israėlio karalystę. Kelkis ir valgyk ir būk ramus ; aš tau parūpinsiu Jėzrahėliečio Naboto vynuogyną

[8]Taigi ji parašė Akhabo vardu laiškų, užženklino juos jo žiedu ir siuntė pas vyresniuosius ir šlovinguosius, buvusius jo mieste ir gyvenusius kartu su Nabotu. [9]Laiškų gi turinys buvo toks : Paskelbkite pasninką ir pasodinkite Nabotą tarp tautos pirmųjų, [10]ir pastatykite slapčia prieš jį du vyru, Belialio sūnudu ir tepaliudija neteisingai, sakydami : Jis keikė Dievą ir karalių ; paskui išveskite jį ir užmuškite jį akmenimis, ir taip tenumiršta. [11]Taigi jo piliečiai, vyresnieji ir šlovingieji, gyvenusieji kartu su juo mieste, padarė, kaip buvo jiems įsakiusi Jėzabelė ir kaip buvo parašyta laiškuose, kuriuos ji buvo jiems atsiuntusi. [12] Jie paskelbė pasninką ir pasodino Nabotą tarp tautos pirmųjų. [13]O atvedę du vyru, velnio sūnudu, pasodino juodu ties juo ; juodu gi kaip velniški žmonės liudijo prieš jį daugybės akivaizdoje, sakydami : Nabotas keikia Dievą ir karalių ; todėlei jie išvedė jį už miesto ir užmušė jį akmenimis. [14]Po to jie siuntė pas Jėzabelę, sakydami : Nabotas užmuštas akmenimis ir mirė

[15]Atsitiko gi, kad Jėzabelė, išgirdus užmuštą esant akmenimis Nabotą ir mirusį, kalbėjo Akhabui : Kelkis ir pasisavink Jėzrahėliečio Naboto vynuogyną, kurs nenorėjo tavęs paklausyti ir duoti jo už pinigus, nes Nabotas nebegyvas, bet miręs. [16]Taigi tai išgirdęs Akhabas, būtent, Nabotą mirus, atsikėlė ir ėjo į Jėzrahėliečio Naboto vynuogyną, kad jį pasisavintų

[17]Taigi Viešpaties žodis buvo suteiktas Tesbiečiui Elijui ir pasakyta : [18]Kelkis ir eik pasitikti Israėlio karaliaus Akhabo, kurs yra Samarijoje ;

---

sunkią bausmę, kuri tačiau dēl jo atgailos sumažinama /17-29/

21. [1]*Jēzrahēlyje* : čia Akhabas turējo savo vasarnamį. — [3]*Sergēk mane, Viešpatie.* Nabotas buvo tikrojo Dievo garbintojas ir jo įstatymo vykdytojas. — *Tēvų palikimą.* Žydams buvo uždrausta pardavinēti žemę. Plg Kun 25,23... — [4]*Pilnas apmaudo ir...* Ebr t : nuliūdęs ir suerzintas. — *Atsigulęs...* Supykęs Akhabas elgiasi kaip išdykęs vaikas

[7]*Didelį tu turi...* Jēzabelē atsiliepia į Akhabą su pasityčiojimu

[8]*Jo žiedu.* Žiede gal buvo įrēžtas karaliaus vardas. Plg Prad 38,18 ir k. Pasiimti karaliaus žiedą Jēzabelē negalējo be Akhabo žinios, todēl ir Naboto nužudymas įvyko ne be jo žinios ir kaltēs. — [9]*Pasninką.* Su pasninkais dažnai rišosi pas Žydus vieši susirinkimai. Tokiuo gi susirinkimu norēta pasinaudoti, kad viešai apkaltintų ir pasmerktų Nabotą. — [10]*Keikē Dievą ir...* Už piktžodžiavimą Dievui buvo skirta mirties bausmē. Keikimas karaliaus kaip Dievo vietininko buvo vertas

štai jis leidžiasi į Naboto vynuogyną, kad jį pasisavintų ; [19]ir tu jam kal- Žem 22,3
bėsi ir tasi : Štai ką Viešpats sako : Užmušei, virš to dar pasisavinai.
Ir po to pridursi : Štai ką Viešpats sako : Toje vietoje, kurioje šunys laižė
Naboto kraują, jie laižys taipgi tavo kraują. [20]Akhabas tarė Elijui : Argi
radai, kad aš tavo neprietelis ? Jis atsakė : Radau, nes tu parsidavei, kad
darytumei pikta Viešpaties akivaizdoje. [21]Štai aš užvesiu ant tavęs ne- 4 Kar 9,8
laimę ir atpjausiu tavo palikuonis, ir užmušiu iš Akhabo kiekvieną vy-
riškį, ir uždarytąjį, ir paskutinį Israėlyje. [22]Ir padarysiu su tavo namais, Aug 15,29 ; 16,3
kaip su Nabato sūnaus Jeroboamo namais ir kaip su Ahijos sūnaus Baa-
sos namais, nes tu taip elgeis, kad sužadinai mano rūstybę, ir tu įvedei
į nuodėmes Israėlį. [23]Viešpats kalbėjo taipgi apie Jėzabelę ir tarė : Šunys 4 Kar 9,36
ės Jėzabelę Jėzrahėlio lauke. [24]Jei Akhabas bus miręs mieste, jį ės šunys ;
o jei bus miręs lauke, ės jį dangaus paukščiai. [25]Taigi nebuvo kito tokio
kaip Akhabas, kurs buvo parsidavęs, idant darytų pikta Viešpaties akivaiz-
doje ; nes jį kurstė jo žmona Jėzabelė, [26]ir jis tapo taip pasibjaurėtinas,
kad ėjo paskui stabus, kuriuos buvo pasidarę Amoriečiai, kuriuos Viešpats
sunaikino prieš Israėlio sūnų veidą

[27]Taigi Akhabas išgirdęs šituos žodžius, perplėšė savo rūbus, ir ap-
dengė ašutine savo kūną ir alkino save, ir miegojo maiše, ir vaikščiojo
nuleidęs galvą. [28]Tuomet Viešpaties žodis buvo suteiktas Tesbiečiui Elijui
ir pasakyta : [29]Argi nematei Akhabo nusižeminusio mano akyse ? Kadangi 4 Kar 9,6
jis nusižemino dėl manęs, neužvesiu nelaimės jo dienose, bet jo sūnaus
dienose užvesiu nelaimę ant jo namų

22. [1]Taigi praslinko treji metai be karo tarp Sirijos ir Israėlio. [2]Tre- 2 Kron 18,1
čiais gi metais Judo karalius Jozapatas atvyko pas Israėlio karalių. [3]Tuo-
met Israėlio karalius tarė savo tarnams : Ar nežinote, kad Ramot-Galaadas

---

tokios pat bausmēs. Plg 2 Kar 16,9. — [13]*Užmušē akmenimis...* Draug su Nabotu užmušta taipgi jo sūnus. Žr 4 Kar 9,26

[15]*Pasisavink...* Lobis nusikaltusių prieš karalių ir kēlusių maištą darēsi karaliaus nuosavybe. Plg 2 Kar 16,4

[19]*Užmušei.* Tai buvo pirma Akhabo kaltē, nes jis leido savo žmonai nužudyti nekaltą Nabotą. — *Pasisavinai...* Antra kaltē — svetimo turto pasisavinimas. — *Laižys taipgi tavo kraują.* Ta bausmēs dalis nebuvo įvykdyta, nes Akhabas darē atgailą. Žr žem 29 e. — [20]*Argi radai* Ebr t : Ar tu mane radai, mano neprieteliau ? — *Parsidavei* : tapai vergu savo piktumo. — [21]*Aš užvesiu...* Pranašas kalba toliau Viešpaties vardu. — [23]*Šunys ēs Jēzabelę.* Plg 4 Kar 9,33... — [24]*Jei Akhabas...* Ir šita bausmēs dalis buvo pakeista. — Ebr t : kas iš Akhabo bus miręs... — [26]*Jis tapo taip...* Ebr t : jis elgēsi pasibjaurētinai, eidamas paskui stabus, kaip kad Amoriečiai darē

[27]*Perplēšē savo...* Buvo tai atgailos ženklai. — *Nuleidęs galvą.* Ebr t : pamažu. — [29]*Jo sūnaus* : Joramo

4/ *Akhabas ir Judo karalius Jozapatas*

22,1-54. Praslinkus trejiems metams po karo tarp Israēlio ir Sirijos, Akhabas susitaręs su Judo karaliumi Jozapatu ir pasitikēdamas netikrų pranašų žodžiais, o neklausydamas Mikhējo, mēgina atimti iš Siriečių Ramot-Galaadą, bet kovoje nugalimas, sužeidžiamas ir miršta /1-40/. Jozapatas elgiasi dievobaimingai, bet dēl sandoros su Akhabu turi nepasisekimų /41-51/. Akhabo gi įpēdinis Okhozijas seka savo tēvo pēdomis /52-54/

22. [2]*Atvyko pas Israēlio...* Jozapatas buvo vedęs moterystēn Akhabo dukterį Ataliją. Žr 2 Kron 18,1. — [3]*Ramot-Galaadas mums pridera* Tą miestą turējo tikriausiai sugrąžinti Israēlio karaliui Benadadas pagal sutartį /žr aug 20,34/, bet matomai neįvykdē savo apsiēmimo.

mums pridera, o mes nepaslenkame atimti jį iš Sirijos karaliaus rankos ?/
[4]Ir jis tarė Jozapatui : Ar eisi draug su manim kovoti į Ramot-Galaadą ?
[5]Jozapatas tarė Israėlio karaliui : Kaip aš esu, taip ir tu ; mano tauta ir
tavo tauta yra viena ; ir mano raiteliai yra tavo raiteliai. Be to Jozapatas
tarė Israėlio karaliui : Klauskis šiandien, meldžiamasis, Viešpaties ištar-
mės. [6]Taigi Israėlio karalius surinko pranašus, apie keturis šimtus vyrų,
ir jiems tarė : Ar aš privalau eiti į Ramot-Galaadą kariauti, ar ne ? Jie
atsakė : Pakilk, o Viešpats duos jį į karaliaus ranką. Jozapatas gi tarė :
Ar nėra čia kokio Viešpaties pranašo, kad pasiklaustumėm per jį? [8]Isra-
ėlio karalius tarė Jozapatui : Liko vienas vyras, per kurį galėtumėm pasi-
klausti Viešpatį. Bet aš jo nekenčiu, nes jis nepranašauja man gera, o tik
pikta ; yra tai Jemlos sūnus Mikhėjas. Jozapatas jam tarė : Nekalbėk taip
karaliau. [9]Taigi Israėlio karalius pasišaukė vieną kamarponį ir jam tarė :
Pasiskubink atvesti Jemlos sūnų Mikhėją. [10]Israėlio gi karalius ir Judo
karalius Jozapatas sėdėjo kiekvienas savo soste, apsivilkę karališkais ap-
darais, aikštėje prie Samarijos vartų angos, o visi pranašai pranašavo
juodviejų akivaizdoje. [11]Taipgi Khanaanos sūnus Sedekijas pasidarė sau
geležinius ragus ir tarė : Štai ką sako Viešpats : Tais vėtysi Siriją, kolei
ją sunaikinsi. [12]Ir visi pranašai pranašavo panašiai, sakydami : Pakilk į
Ramot-Galaadą ir eik laimingai, o Viešpats paduos jį į karaliaus rankas

[13]Pasiuntinys gi, kurs buvo nuėjęs pašaukti Mikhėjo, kalbėjo jam ir
tarė : Štai pranašų žodžiai vienbalsiai skelbia karaliui, kas gera ; tegul
tat tavo kalba būna panaši į jųjų, ir tu kalbėk, kas gera. [14]Mikhėjas jam
atsakė : Kaip Viešpats gyvas, ką tik man Viešpats pasakys, tai aš kal-
bėsiu

[15]Taigi jis atėjo pas karalių, o karalius jam tarė : Mikhėjau, ar mes
turime eiti kariauti į Ramot-Galaadą, ar liautis ? Jis jam atsakė : Pakilk
ir eik laimingai, o Viešpats paduos jį į karaliaus rankas. [16]Karalius gi
jam tarė : Aš dar sykį įsakau tau su priesaika, kad man kalbėtumei tik-
tai kas tiesa, vardan Viešpaties. [17]O anas tarė : Mačiau visą Israėlį išsis-
klaisčiusį kalnuose, kaip avis, neturinčias piemens, o Viešpats tarė : Šitie
neturi valdovo ; tegrįžta kiekvienas į savo namus ramybėje. [18]/Todėl Isra-
ėlio karalius tarė Jozapatui : Argi aš tau nesakiau, kad jis nepranašauja
man gera, bet visuomet pikta ?/. [19]O anas pridurdamas tarė : Todėlei
klausyk Viešpaties žodžių : Mačiau Viešpatį sėdintį savo soste, ir visą

— [5]*Mano tauta*... Ta prietelystē su Akhabu nupelnē Jozapatui Viešpaties papeikimą ir bausmę. Plg 2 Kron 19,1.2. — [6]*Pranašus, apie keturis*... Nebuvo tai Astartēs ar Baalo pranašai ; jie tikriausiai garbino Viešpatį, bet veršių išvaizdoje ir nebuvo gavę iš Dievo pašaukimo būti pranašais. — [7]*Ar nēra čia*... Jozapatas netiki, kad keturi šimtai Akhabo pakviestųjų būtų tikri pranašai. — [8]*Aš jo nekenčiu*... Akhabas, matydamas, kad visa taip įvykdavo, kaip sakydavo Elijas ir Mikhējas, buvo susidaręs klaidingą nuomonę, būk tie Viešpaties pranašai pasilieką tokioje artimybēje su Dievu, kad jis jų klausąs, ir kad skelbti pikta pareina nuo jų nepalankumo karaliui. — *Nekalbēk taip*. Jozapatas įspēja Akhabą, kad jo nuomonē klaidinga. — [11]*Sedekijas*. Jis gal buvo 400 viršininkas. — *Ragus*. Ragas yra ženklas jēgos

[15]*Ar mes turime*... Akhabas kalba taip, lyg kad jis tikrai norētų taikytis prie Viešpaties pranašo žodžių. Pranašas mato karaliaus veidmainystę ir ne be ironijos pakartoja Akhabo pranašų žodžius. Tai suprasdamas Akhabas, reikalauja iš Mikhējo, kad jis duotų tikrą atsakymą : [17]*Mačiau visą Israēlį*... Viešpats buvo parodęs savo pranašui lyg

dangaus kariuomenę, stovinčią prie jo dešinėje ir kairėje ; [20]ir Viešpats tarė: Kas suklaidins Israėlio karalių Akhabą, kad patrauktų ir kristų Ramot — Galaade? Ir vienas kalbėjo šitokiuos žodžius, o kitas kitaip. [21]Bet išėjo dvasia, ir stojosi Viešpaties akivaizdoje, ir tarė : Aš jį suklaidinsiu. Viešpats jai kalbėjo : Kaipgi? [22]Ji atsakė : Aš išeisiu ir būsiu dvasia melagė visų jo pranašų burnoje. Ir Viešpats tarė : Suklaidinsi ir apgalėsi ; išeik ir daryk taip. [23]Taigi štai dabar Viešpats davė melo dvasią į burną visų tavo pranašų, kurie čia yra, ir Viešpats kalbėjo prieš tave pikta

[24]O Khanaanos sūnus Sedekijas prisiartino ir užgavo Mikhėją į veidą ir tarė : Ar tai mane paliko Viešpaties dvasia ir kalbėjo tau ? [25]O Mikhėjas tarė : Pamatysi tą dieną, kuomet įeisi į kambarį, esantį viduje kambario, idant pasislėptumei. [26]Tuomet Israėlio karalius tarė : Imkite Mikhėją, ir tepasilieka pas miesto viršininką Amoną, ir pas Amelekho sūnų Joasą, [27] ir tarkite jiemdviem : Štai ką sako karalius : Imkite šitą vyrą kalėjiman ir maitinkite jį sielvarto duona ir suspaudimo vandenim, kolei sugrįšiu ramybėje. [28]O Mikhėjas tarė : Jei sugrįši ramybėje, tai Viešpats nekalbėjo per mane. Ir pridūrė : Išgirskite visi žmonės

[29]Taigi Israėlio karalius ir Judo karalius Jozapatas pakilo prieš Ramot-Galaadą. [30]Ir Israėlio karalius tarė Jozapatui : Imk ginklus ir eik kovon, ir pasilik apsivilkęs savo drabužiais. Bet Israėlio karalius pakeitė savo apdarą ir ėjo kovon. [31]Sirijos gi karalius buvo įsakęs trisdešimt dviem vežimų viršininkams ir taręs : Nekovokite prieš ką nors mažesnį ar didesnį, bet tik prieš vieną Israėlio karalių. [32]Taigi vežimų viršininkai pamatę Jozapatą, spėjo, kad tai Israėlio karalius, ir puolę kovojo prieš jį ; bet Jozapatas ėmė šaukti. [33]Tuomet vežimų viršininkai suprato, kad jis ne Israėlio karalius ir atstojo nuo jo. [34]Vienas gi vyras įtempė kilpinį ir paleido vilyčią netaikindamas ir netyčiomis ištiko Israėlio karalių tarp plaučių ir pilvo. O jis tarė savo vežėjui : Suk atgal ir išvežk mane iš kariuomenės tarpo, nes esu sunkiai sužeistas. [35]Taip tą dieną įvyko kova

---

kokį vaizdą nelaimingo Akhabo karo su Siriečiais. — *Neturinčias piemens*. Akhabui buvo lemta žūti kare. Žr žem 34.35 e. — [18]*Argi aš tau nesakiau*... Ta pastaba Akhabas stengiasi sumažinti Mikhējo žodžių svarbą. Jis primena, kad iš Mikhējo nebuvo galima laukti kitokio atsakymo, todēl nēra ko jo ir žiūrēti. — [19]*Sēdintį*... Viešpaties apsireiškimą regējime Mikhējas aprašo taip kaip Ješ 6,1 ; Ez 1,26 ; Dan 7,9. — *Dangaus kariuomenę* : angelus. — [21]*Dvasia*. Ebr t su artikulu *haruakh*. Nebuvo tai angelas, ar, kaip kaikurie mano, piktoji dvasia ; tikriausiai gi pasirodē tame regējime personifikuota pranašystē, arba, kitaip sakant, pranašystēs dvasia. Akhabas savo senais nusikaltimais buvo nusipelnęs, kad ant jo ateitų apakimas ir kad jam pasidavęs jis žūtų.

[24]*Užgavo*. Tikras Viešpaties pranašas nebūtų galējęs taip pasielgti. — [25]*Kambarį, esantį*... Plg aug 20,20. Drąsiam dabar Sedekijui ateina didžiausis išgąstis, nes sugrįžę iš nelaimingo karo Israēlaičiai norēs atkeršyti pranašui melagiui. — [26]*Amalekho*. Ebr t : *Hammelekh*, karaliaus. Joasas gal buvo kilęs iš karališkosios giminēs, nors tikrausiai nebuvo tikras Akhabo sūnus. — [27]*Sielvarto duona*... Kalējime pranašas turi gauti tik menkiausį išlaikymą. — [28]*Išgirskite*... Mikhējas perspēja visus, kad jo pranašystē tikra

[30]*Savo drabužiais* : karališkais, kuriais jis skyrēsi nuo visų kitų kariaujančiųjų. — *Pakeitē*... Akhabas apsivelka paprasto kareivio drabužiais ; jam gal nedavē ramybēs jo paniekintieji pranašo Mikhējo žodžiai. — [32]*Jozapatas ēmē šaukti* : gal šaukdamas pagalbon savuosius kareivius iš Judo. Plg 2 Kron 18,31. — [34]*Tarp plaučių*... Ebr t : tarp

ir Israėlio karalius stovėjo savo vežime prieš Siriečius, o vakare mirė.
Kraujas gi iš žaizdos tekėjo į vežimo vidų. [36]Ir dar saulei nenusileidus,
šauklys paskelbė visai kariuomenei, sakydamas: Kiekvienas tegrįžta į
savo miestą ir į savo žemę. [37]Karalius gi mirė ir buvo nugabentas Samari-
Aug 21,19 jon, ir palaidojo karalių Samarijoje. [38]O vežimą nuplovė Samarijos tven-
kinyje, ir šunys laižė jo kraują, nuplovė ir vadžias, pagal Viešpaties žodį,
kurį jis buvo kalbėjęs

[39]Kas gi dar sakytina apie Akhabą ir visa, ką darė, ir dramblio kaulo
namai, kuriuos pastatė, ir visi miestai, kuriuos įkūrė, argi tai neparašyta
Israėlio karalių metraščių knygoje? [40]Taigi Akhabas užmigo su savo tė-
vais, ir jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Okhozijas

[41]Asos sūnus Jozapatas buvo pradėjęs karaliauti Judui ketvirtais
Israėlio karaliaus Akhabo metais. [42]Jam buvo trisdešimt penkeri metai,
kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo Jerusalėje dvidešimt penkerius metus
jo motina buvo Salajo duktė vardu Azuba. [43]Jis vaikščiojo visu savo
tėvo Asos keliu, ir neiškrypo iš jo, ir darė, kas buvo tesinga Viešpaties
akivaizdoje. [44]Tačiau augštų vietų jis nepanaikino, nes tauta dar tebe-
darė aukas ir degino smilkalus augštose vietose. [45]Jozapatas turėjo taiką
su Israėlio karaliumi

[46]Kas gi dar sakytina apie Jozapatą, ir jo veiksmai, kuriuos darė,
ir kovos, argi tai neparašyta Judo karalių metraščių knygoje? [47]Taipgi
jis išnaikino iš žemės liekanas kekšininkų, kurie buvo pasilikę jo tėvo
Asos dienose. [48]Tuomet nebuvo pastatyta karaliaus Edome. [49]Karalius gi
Jozapatas buvo padirbdinęs laivų jūroje, kad plauktų Ophiran aukso; bet
jie negalėjo išplaukti, nes sudužo Asiongaberyje. [50]Tuomet Akhabo sūnus
Okhozijas tarė Jozapatui: Tegul mano tarnai plaukia jūra draug su tavai-
siais; bet Jozapatas nenorėjo. [51]Jozapatas užmigo su savo tėvais ir buvo
palaidotas kartu su jais savo tėvo Dovido mieste. Jo vietoje ėmė kara-
liauti jo sūnus Joramas

[52]Akhabo gi sūnus Okhozijas buvo pradėjęs karaliauti Israėliui Sama-
rijoje septynioliktais Judo karaliaus Jozapato metais ir karaliavo Israėliui
dvejis metus. [53]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje ir vaikščiojo savo
tėvo ir motinos keliu, ir Nabato sūnaus Jeroboamo keliu, kurs atvedė į
nuodėmę Israėlį. [54]Jis taipgi tarnavo Baalui ir garbino jį, ir erzino Vieš-
patį, Israėlio Dievą, visai taip kaip buvo daręs jo tėvas

šarvo, /kuriuo buvo uždengta krūtinē/, ir tarp pilvo uždangalo. — [35]*Įvyko.* Anot ebr t: ējo smarkyn. — *Prieš Siriečius.* Kova buvo taip smarki, kad sužeisto karaliaus negalējo išvežti iš kovojančiųjų tarpo. — [36]*Dar saulei nenusileidus*: kai tik pamatē, kad karalius nebegyvas. — [38]*Ir šunys laižē...* Plg aug 21,19.29. — *Nuplovē ir vadžias.* Kiti verčia ebr t taip: Kekšēs maudēsi jame. Tai būtų buvęs didelis paniekinimas mirusiojo karaliaus

[39]*Dramblio kaulo namai*: rūmas, išklotas dramblio kaulu, kurs buvo laikomas brangesniu už auksą.

[45]*Turējo taiką.* Iki Jozapatui buvo visuomet karai tarp Judo ir Israēlio karalių

[48]*Nebuvo pastatyta...* Idumēja tuomet priderējo Jozapatui, ir tenai buvo, kaip pasakyta ebr t, karaliumi vietininkas. — [49]*Asiongaberyje.* Uostas prie Elano įlankos

KETVIRTOJI KARALIŲ KNYGA

Ebrajų vadinama Antroji *M^elakhim*

1. [1]Mirus Akhabui, Moabas sukilo prieš Israėlį. [2]Okhozijas nukrito
per grotus nuo savo namų augšto, kurį turėjo Samarijoje, ir susirgo ; jis
siuntė pasiuntinius ir jiems tarė : Eikite, klauskitės Akarono dievo Beel-
zebubo, ar galėsiu pagyti iš šitos savo ligos
[3]Viešpaties gi angelas kalbėjo Tesbiečiui Elijui ir tarė : Kelkis ir
pakilk pasitikti Samarijos karaliaus pasiuntinių ir jiems sakyk : Argi
nėra Dievo Israėlyje, kad jūs einate klaustis Akarono dievo Beelzebubo ?
[4]Todėl štai ką Viešpats sako : Iš guolio, į kurį atsigulei, nebeatsikelsi,
bet mirte numirsi. Ir Elijas nuėjo sau. [5]Pasiuntiniai sugrįžo pas Okhoziją.
O jis jiems tarė : Kodėlei sugrįžote ? [6]Jie gi jam atsakė : Pasitiko mus
vyras ir mums tarė : Eikite ir grįžkite pas karalių, kurs jus siuntė, ir jam
sakysite : Štai ką sako Viešpats : Nejaugi dėl to, kad nebūtų Dievo Is-
raėlyje, tu siunti klaustis Akarono dievo Beelzebubo ? Todėl iš guolio,
į kurį atsigulei, tu neišeisi, bet mirte numirsi. [7]Jis jiems tarė : Kokios
išvaizdos ir kaip apsidaręs buvo anas vyras, kurs jus sutiko ir kalbėjo
šituos žodžius ? [8]Jie atsakė : Tai buvo gauruotas vyras ir susijuosęs
šikšnine juosta aplink strėnas. Jis tarė : Tai Tesbietis Elijas
[9]Ir jis siuntė pas jį penkių dešimtų viršininką ir penkias dešimtis
buvusių po juo. Tasai pakilo prie jo ir sėdinčiam kalno viršūnėje tarė :
Dievo žmogau, karalius tau įsako nužengti. [10]Elijas, atsakydamas tarė

---

3. Nelaiminga prietelystė tarp Akhabo namų ir Judo karalių

1/ Elijas ir Israėlio karalius Okhozijas

1,1-18. Sunkiai susirgęs karalius Okhozijas siunčia klaustis apie savo ligą Beelzebubą ; todēl Viešpats skelbia jam per Eliją mirtį /1-8/. Sutikęs ateiti pas karalių, Elijas panaujina savo pranašystę, kuri įvyksta /9-18/

1. [1]*Moabas sukilo*... Moabiečiai buvo pavergti Dovido laikais. Žr 2 Kar 8,2. Žydų karalystei perskilus, Moabo kraštas toliau priderējo Israēlio karaliams, arba jei ir buvo kuriam laikui atgavęs nepriklausomybę, tai vēl buvo pavergtas Akhabo tēvo Amrio. Dabar Moabiečiai vēl sukēlē maištą prieš savo valdovus. — [2]*Per grotus*... Rytiečių langai neturēdavo stiklų, juose įstatydavo tik menkus medinius grotelius, kuriuos neatsargiai paspaudus greit buvo galima iškristi pro langą. — *Akarono* : vienas iš vyriausių Pilistimų miestų. Elijui užmušus Baalo pranašus Israēlio karalystēje, to dievaičio garbinimas gal buvo čia pasiliovęs ; bet visos Dievo siųstos bausmēs nebuvo padariusios gilesnio įspūdžio Akhabo sūnui. Siųsdamas pasiuntinius Akaronan, jis viešai tyčiojosi iš Viešpaties. — *Beelzebubo.* Ebr t : *Ba'al Z^ebub*, musių dievas. Plg Mt 10,25 ir k. Paveiksluose jis vaizduojamas su muse ant rankos

penkių dešimtų viršininkui: Jei aš Dievo žmogus, tenužengia ugnis iš dangaus ir tepraryja tave ir penkias dešimtis tavųjų. Taigi ugnis iš dangaus nužengė ir prarijo jį ir penkias dešimtis buvusių draug su juo. [11]Po to jis vėl siuntė kitą penkių dešimtų viršininką ir draug su juo penkias dešimtis. Tasai jam kalbėjo: Dievo žmogau, karalius sako taip: Skubėk, nužengk. [12]Elijas atsakydamas tarė: Jei aš Dievo žmogus, tenužengia ugnis iš dangaus ir tepraryja tave ir penkias dešimtis tavųjų. Taigi ugnis iš dangaus nužengė ir prarijo jį ir jo penkias dešimtis. [13]Jis vėl siuntė trečią penkių dešimtų viršininką ir penkias dešimtis buvusių draug su juo; tasai atėjęs sulenkė kelius prieš Eliją, maldavo jį ir tarė: Dievo žmogau, nepaniekink mano sielos ir sielų tavo tarnų, kurie yra su manim. [14]Štai ugnis iš dangaus nužengė ir prarijo du pirmuoju penkių dešimtų viršininku ir buvusius su juodviem penkias dešimtis; bet dabar maldauju pasigailėk mano gyvybės

[15]Tuomet Viešpaties angelas kalbėjo Elijui ir tarė: Nužengk su juo, nebijok. Taigi jis atsikėlė ir nuvyko draug su juo pas karalių [16]ir jam kalbėjo: Štai ką sako Viešpats: Kadangi siuntei pasiuntinius klaustis Akarono dievo Beelzebubo, lyg kad nebūtų Dievo Israėlyje, kurio galėtumei pasiklausti apie tą dalyką, todėl nesikelsi iš guolio, į kurį atsigulei, bet mirte numirsi

[17]Taip tat jis mirė pagal Viešpaties žodį, kurį kalbėjo Elijas, ir jo vietoje ėmė karaliauti jo brolis Joramas antrais Judo karaliaus Jozapato sūnaus Joramo metais; nes jis neturėjo sūnaus. [18]Kas gi dar sakytina apie Okhoziją, ką jis yra padaręs, argi tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje?

2. [1]Kai Viešpats norėjo pakelti Eliją viesule į dangų, atsitiko, kad Elijas ir Elisiejus ėjo iš Galgalos. [2]Elijas tarė Elisiejui: Pasilik čia, nes Viešpats siuntė mane iki Beteliui. Elisiejus jam atsakė: Kaip Viešpats gyvas ir gyvas esi tu pats, aš tavęs nepaliksiu. O kai juodu nusileido Be-

---

[3]*Samarijos*: Israēlio sostinēs. — [5]*Kodēlei sugrįžote*: taip veikiai. — [8]*Gauruotas*... Gal pranašo apsiaustas buvo padarytas iš storų kupranugario plaukų, arba tiesiog iš kailio. Šikšniniu diržu susijuosdavo beturčiai užuot gražios drobinēs turtuolių juostos

[9]*Jis siuntē*... Paskelbimas bausmēs nenugąsdino karaliaus, bet jį labiau suerzino ir sužadino jame norą atkeršyti pranašui. — *Kalno*: gal Karmelio. — *Dievo žmogau.* Okhozijo atsiųstas kareivių viršininkas gal atsiliepia į pranašą ironiškai, lyg kad sakydamas: Tu, kursai sakais esąs Dievo žmogus, nueik žemyn, kad už savo paskelbimą gautumei bausmę. — [10]*Tenužengia ugnis*... Viešpats supeikē apaštalus, kai jie norējo šaukti ugnį iš dangaus /Lk 9,54/, nes jie reikalavo jos ne Dievo garbei padidinti, bet pasidavę žmogiškiems jausmams. Elijui gi reikējo keršyti už labai paniekintą Viešpatį, nubaudžiant nedorą karalių ir jo tarnus. Plg Apr 5,5. — [11]*Skubēk*... Antrojo šimtininko reikalavimas dar drąsesnis. — [13]*Nepaniekink*... Ebr t: palik mano gyvybę, kad ji būtų brangi... t y, pasigailēk mano gyvybēs. Trečiasis šimtininkas buvo tikrojo Dievo garbintojas; jis atsiliepia į Viešpaties pranašą labai nuolankiai

[17]*Antrais*... *Joramo metais.* Čia tekste yra atsiradęs neaiškumas skaičiuose. Plg žem 3,1; 8,16,17. Tikriausiai Joramas tapo Judo karaliumi penktais Israēlio karaliaus Joramo metais, nes jis karaliavo aštuoneris metus /8,17/ ir mirē dvyliktais to paties Israēlio karaliaus Joramo metais /8,24,26/. Spējama tačiau, kad žymiai daugiau metų jis karaliavo kartu su savo tēvu Jozapatu

telin, [3]išėjo prie Elisiejaus pranašų sūnūs, kurie buvo Betelyje, ir jam
tarė : Ar tu žinai, kad šiandien Viešpats atims nuo tavęs pas save tavo
valdovą ? Jis atsakė : Ir aš žinau ; tylėkite. [4]Elijas gi tarė Elisiejui :
Pasilik čia, nes Viešpats siuntė mane Jerikan. O jis atsakė : Kaip Vieš-
pats gyvas ir gyvas esi tu pats, aš nepaliksiu tavęs. Kai juodu atėjo Jeri-
kan, [5]prisiartino prie Elisiejaus pranašų sūnūs, kurie buvo Jerike ir jam
tarė : Ar tu žinai, kad Viešpats atims šiandien nuo tavęs pas save tavo
valdovą ? Jis atsakė : Ir aš žinau ; tylėkite. [6]Elijas jam tarė : Pasilik
čia, nes Viešpats siuntė mane iki Jordanui. Jis atsakė : Kaip Viešpats
gyvas ir gyvas esi tu pats, aš nepaliksiu tavęs. Taigi juodu ėjo draug,
[7]ir penkios dešimtys vyrų iš pranašų sūnų ėjo paskui juodu ir sustojo
nuošaliai, atokiai ; juodu gi stovėjo prie Jordano. [8]Tuomet Elijas ėmė
savo apsiaustą, suvyniojo jį ir užgavo vandenį, kurs persiskyrė į abi pusi,
ir abudu perėjo sausai. [9]Kai juodu perėjo, Elijas tarė Elisiejui : Reikalauk,
ko nori, kad tau padaryčiau, pirma negu būsiu atimtas nuo tavęs. O
Elisiejus tarė : Meldžiu, kad man būtų suteikta tavo dvasios dvigubai.
[10]Jis atsakė : Pareikalavai sunkaus dalyko ; tačiau, jei matysi mane,
kuomet būsiu nuo tavęs atimamas, tau bus suteikta, ko prašei ; jeigu
gi nematysi, nebus

[11]Kai juodu keliavo toliau ir beeidamu šnekėjosi, štai ugninis veži- Ekli 48,13
mas ir ugniniai arkliai perskyrė juodu, ir Elijas pakilo viesule į dangų, 1 Mak 2,58
[12]Elisiejus gi matė ir šaukė : Mano tėve, mano tėve, Israėlio vežime ir jo
vežike ! Paskui jis daugiau jo nebematė, ir pagavęs savo drabužius,
perplėšė juos pusiau

Pranašas Elisiejus

a/ *Paēmimas Elijo dangun ir pranašo Elisiejaus veiklos pradžia*

2.1-25. Elijas, atimamas iš po Elisiejaus akių, palieka jam dvigubą savo dvasią /1-12/. Paskui Elisiejus Elijo apsiaustu perskiria Jordano vandenį ir pereina per jį sausai /13-18/, Jerike nesveiką vandenį padaro sveiku /19-22/, besityčiojančius gi iš jo vaikus sudrasko lokiai /23-25/

2. [1]*Viesule.* Audra, viesulas dažnai minimi šv Rašte kaip ženklai veikiai įvyksiančio Viešpaties apsireiškimo. — *Dangun* : ne į patį dangų, bet į padanges, kaip žmonių akims rodēsi. — *Elijas ir Elisiejus.* Plg 3 Kar 19,21. — *Galgalos.* Ta vieta buvo tikriausiai ne prie Jordano, bet Ephraimo kalnuose į šiaurę nuo Betelio. Plg Pak 11,30. — [2]*Pasilik čia.* Elijas regimai nežinojo, ar Dievas nori, kad Elisiejus matytų jo atēmimą nuo žemēs. Matydamas tačiau, kad tasai nesutinka pasitraukti nuo jo, Elijas galų gale leidžia savo mokytiniui būti prie savęs iki galui. — *Beteliui.* Elijas turi dar kartą aplankyti savo įsteigtas pranašų mokyklas. — [3]*Pranašų sūnūs.* Plg 3 Kar 20,35 — *Ar žinai...* Ir jiems buvo apreikšta, nors gal ne visai aiškiai, kas veikiai atsitiks su Eliju. — *Tylēkite.* Elisiejus nenori kalbētis apie labai jam skaudų persiskyrimą. — [8]*Apsiaustą.* Elijas dēvējo tam tikrą apsiaustą, kurs buvo jo kaip pranašo pareigų ženklas. Juo jis dabar pasinaudoja Jordano vandeniui perskirti, kaip kitados Mošē perskyrē Raudonosios jūros vandenį /plg Iš 14,21/. — [9]*Tavo dvasios dvigubai.* Anot daugelio aiškintojų nuomonēs, Elisiejus prašo, kad jam būtų suteikta dukart tiek galybēs, kiek turējo Elijas ; bet tikriausiai Elisiejus savo prašymu daro aliuziją į Pak 21,17 parašytą įstatymą apie didesnę pirmgimio sūnaus dalį. Jis, kaip Elijo mokytinis, yra tarsi pirmgimis sūnus, todēl nori gauti dvi dali jo dvasios, tuo tarpu kad kitiems pranašų sūnums bus suteikta tik viena dalis. — [10]*Sunkaus dalyko.* Nes tai pareina ne nuo paties Elijo, bet nuo Dievo. [11]*Ugninis vežimas...* Nesakoma, kad Elijas būtų buvęs paimtas į

[13]Jis pakėlė Elijo apsiaustą, kurs jam buvo nukritęs, ir sugrįžęs at-
sistojo Jordano krante. [14]Elijo apsiaustu, kurs jam buvo nukritęs, jis
užgavo vandenį, bet tasai nepersiskyrė. Tuomet jis tarė : Kur gi yra Elijo
Dievas ? Ir užgavo vandenį, ir jis persiskyrė į vieną ir į antrą pusę, o
Elisiejus perėjo. [15]Matydami gi tai pranašų sūnūs, buvusieji kitoje pusėje,
Jerike, tarė : Elijo dvasia nusileido ant Elisiejaus. Jie, atėję jo pasitikti,
nusilenkė prieš jį, parpuldami kniūbsti iki žemei, [16]ir jam tarė : Štai, su
tavo tarnais yra penkios dešimtys stiprių vyrų, kurie gali eiti ir ieškoti
tavo valdovo ; kad kartais Viešpaties dvasia nebūtų paėmusi jo ir nu-
metusi jį viename iš kalnų ar viename iš slėnių. Jis atsakė : Nesiųskite.
[17]Bet jie vertė jį, kolei jis sutiko ir tarė : Siųskite. Taigi jie siuntė pen-
kias dešimtis vyrų, kurie, pajieškoję tris dienas, nerado [18]ir sugrįžo prie
jo ; o jis gyveno Jerike ir tarė jiems : Argi aš nesakiau jums : Nesiųskite ?
[19]Taigi miesto vyrai tarė Elisiejui : Štai gyvenimas šitame mieste
labai geras, kaip tu pats, valdove, matai ; bet vanduo labai blogas ir
žemė nederlinga. [20]Jis tarė : Atneškite man naują indą ir įmeskite į jį
druskos. Jiems tai atnešus, [21]jis išėjo prie vandens šaltinio, įmetė į jį
druskos, ir tarė : Štai ką Viešpats sako : Aš padariau sveiką šitą vandenį,
ir daugiau nebus jame mirties, nei nederlingumo. [22]Taigi vanduo pasidarė
sveikas iki šiai dienai, pagal Elisiejaus žodį, kurį jis ištarė
[23]Iš ten gi jis pakilo į Betelį, ir jam einant keliu, maži vaikai išėjo
iš miesto ir tyčiojosi iš jo, sakydami : Eik augštyn, pliki, eik augštyn,

---

ugninį vežimą, bet tiktai : *pakilo vesule*. Į kurią vietą buvo Elijas nuneštas, negalima nieko tikro apie tai pasakyti, nes šv Raštas to nepaaiškina. Ireniejus, Jieronimas ir k spėja, kad Elijas buvo nuneštas į žemiškąjį rojų. Kaip kitados prieš tvaną Enokho paėmimu, taip dabar Elijo sužadinama ir sustiprinama Sen Test viltis prisikėlimo iš mirusiųjų. Enokhas ir Elijas paimti į vienam Dievui žinomą vietą, pasilieka ten laukdami valandos, kurią vēl turēs sugrįžti žemēn antrojo Kristaus atējimo metu ir atliks antrąją Dievo juodviem skirtą pareigą. Plg Mt 4,5 ; Ekli 49,10 ; Apr 11,3. — [12]*Israēlio vežime*... Kariškais vežimais ir arkliais naudodavosi kovoje su neprieteliaias ir gindamies nuo jų ; jie buvo tautos galybēs ženklas. Tokias pareigas ējo Elijas, būdamas savo tautos tarpe. — *Perplēšē*... Tai buvo Elisiejaus nuliūdimo ženklas

[13]*Apsiaustą, kurs jam*... Tas Elijo palikimas buvo Elisiejui laidas, kad jo prašymas išklausytas, kitiems gi ženklas, kad Elisiejus yra tikras savo mokytojo įpēdinis. — [14]*Bet tasai nepersiskyrē*. Šitų ž nēra ebr t, o taipgi kaikuriuose Vulg ir LXX leidiniuose. Nevisai aišku, ar Elisiejus turējo užgauti vandenį du kartu, arba tas pats užgavimas paminētas du kartu. — *Kur gi yra*... Ebr t : Kur yra Viešpats, Elijo Dievas ? Nēra tai abejojimo žodžiai, bet pasitikējimo. Elisiejus tartum sako : Tu, Elijo Dieve, esi ir mano Dievas ; aš tavo tarnas, kaip ir jis. Tegul, man ištarus žodį, įvyksta stebuklas, kurį tu suteikei Elijui kalbant /Ambroz/. — [15]*Matydami*... Stebuklas įtikino Elisiejų, kad jis buvo gavęs tai, ko prašē, o taipgi parodē, kad jis yra tikras Elijo įpēdinis. — [16]*Kad*... *Viešpaties*... Pranašų mokytiniai nenori iš karto tikēti, kad Elijas būtų visai atimtas. Plg 3 Kar 18,12. — [17]*Kolei jis sutiko*... Ebr t : kolei susigēdo, t y, kolei jam pasidarē nesmagu priešintis jų norui.

[19]*Ir žemē nederlinga*. Ebr t : Daro išsimetimus /abortus/, t y, yra priežastis nelaimių gimdyme

[23]*Pliki*. Galvos nuplikimas dažnai būdavo Žydams proga pasityčioti /Ješ 3,17/ ; be to, plikagalvius galējo įtarti, kad jie susirgę baisia raupsų liga /plg Kun 13,40/. Nors Betelyje buvo pranašų mokykla, bet čia buvo taipgi žymiausi vieta, skirta auksinio veršio garbinimui. Todēl tēvų

pliki. [24]Jis atsigręžęs pamatė juos ir prakeikė juos vardan Viešpaties, ir du lokiu išėjo iš girios ir sudraskė keturias dešimtis du iš vaikų. [25]Iš čia jis nuėjo į Karmelio kalną, o iš ten sugrįžo Samarijon

3. [1]Akhabo sūnus Joramas tapo Israėlio karaliumi Samarijoje aštuonioliktais Judo karaliaus Jozapato metais; karaliavo gi dvylika metų. [2]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, bet ne tiek, kiek jo tėvas ir motina, nes jis pašalino Baalo statulas, kurias jo tėvas buvo padaręs. [3]Tačiau jis laikėsi nuodėmių Nabato sūnaus Jeroboamo, atvedusio į nuodėmes Israėlį, ir neatsitraukė nuo jų

[4]Moabo karalius Mesa laikė daug gyvulių ir duodavo Israėlio karaliui duoklės šimtą tūkstančių ėryčių ir šimtą tūkstančių avinų su jų vilnomis; [5]bet, mirus Akhabui, jis nebesilaikė sutarties, kurią turėjo su Israėlio karaliumi. [6]Taigi tuomet karalius Joramas išėjo iš Samarijos ir suskaitė visą Israėlį

[7]Jis siuntė pas Judo karalių Jozapatą ir sakydino: Moabo karalius atsitraukė nuo manęs; eikš draug su manim prieš jį į kovą: Jis atsakė: Eisiu; kas manasis, tas ir tavasis; mano tauta tavo tauta; ir mano arkliai tavo arkliai. Anas tarė: Kuriuo keliu trauksiva? Jis atsakė: Per Idumėjos tyrumą. [9]Taigi Israėlio karalius, Judo karalius ir Edomo karalius išėjo ir ėjo keliu aplinkui septynias dienas, ir nebuvo vandens kariuomenei ir gyvuliams, kurie ėjo paskui juos

[10]Tuomet Israėlio karalius tarė: Vargas, vargas, vargas! Viešpats surinko mus tris karalius, kad įduotų į Moabo rankas. [11]O Jozapatas tarė:

---

ištvirkinti vaikai tyčiojosi iš Elisiejaus, kaip iš tikrojo Dievo pranašo. Tas pasityčiojimas buvo paniekinimas paties Viešpaties. Todēl Dievas leidžia įvykti Elisiejaus prakeikimui, ir vaikai nukenčia bausmę už savo tēvų kaltę, kurioje patys dalyvauja /Justin/, kad tie nedori gimdytojai susiprastų ir imtų bent bijoti Dievo pranašo, kurio jie nenori klausyti ir mylēti /Aug/

b/ *Israēlio karalius Joramas*

3,1-27. Okhozijo įpēdinis Joramas panaikina Baalo statulas Israēlyje, nors nevengia kitų savo tēvo nuodēmių /1-3/. Susitaręs su Judo karaliumi Jozapatu, jis patraukia draug su juo per Idumēją prieš atsisakiusį mokēti duoklę Moabo karalių /4-8/; pristigę tyruose vandens jie šaukiasi į Elisiejų, kuriam padedant ir iš anksto paskelbus Moabiečių nugalējimą, jis sunaikina Moabo kraštą /8-27/

3. [1]*Joramas tapo*... Joramas buvo Okhozijo brolis, kurs mirē neturēdamas sūnaus. Plg aug 1,17. — [2]*Statulas.* Ebr *matstsebah*, akmeninį šulą. — [3]*Jeroboamo.* Plg 3 Kar 12,17 ir k.

[4]*Mesa.* Ebr *Mešah.* Viename iš senovinio Moabo krašto miestų, Dibone atrasta 1869 m ilgas akmenyje padarytas įrašas, kuriame Mesa su pasididžiavimu giriasi laimingais karais prieš Amrį ir Akhabą. — *Duodavo*: kas metai. — [5]*Jis nebesilaikē*... Plg 1,1. — [7]*Eisiu*... Nors Jozapatas buvo supeiktas už savo sandorą su Akhabu, tačiau jis tuojau apsiima padēti Joramui; daro jis taip gal dēl to, kad pats nenorējo nubausti Moabiečių už užpuolimą jo ribų. Plg 3 Kar 22,4.2 Kron 20,1. — [8]*Kuriuo keliu.* Joramas visai pasitiki Judo karaliumi ir jam palieka pasirinkti kelią, kuriuo turēs eiti kariuomenē. — *Per Idumējos tyrumą.* Tiesus kelias iš Judo į Moabą buvo per Jordaną; bet Jozapatas pasirenka ilgesnį kelią aplink Mirties jūrą. Jis, matomai, norējo pasiimti pagalbon Idumējos karalių ir užpulti Moabą iš tos pusēs, iš kur puolimo nesitikēta.

[10]*Vargas*... Ebr t tas žodis nekartojamas. — *Viešpats surinko*... Nelaimēje Israēlio karalius supranta, kad Viešpats yra tikrasis Dievas. —

Ar nėra čia Viešpaties pranašo, kad per jį maldautumėme Viešpatį? Vie-
nas Israėlio karaliaus tarnas atsakė: Yra čia Saphato sūnus Elisiejus,
kurs pildavo vandens Elijui ant rankų. [12]Jozapatas tarė: Pas jį yra Vieš-
paties žodis. Tuojau Israėlio karalius, Judo karalius Jozapatas ir Edomo
karalius nuėjo pas jį. [13]Elisiejus gi tarė Israėlio karaliui: Kas yra bendra
tarp manęs ir tavęs? Eik pas savo tėvo ir savo motinos pranašus. Israėlio
karalius jam atsakė: Kam Viešpats surinko tris šituos karalius, kad įduotų
juos į Moabo rankas? [14]Elisiejus jam tarė: Kaip gyvas kareivijų Vieš-
pats, kurio akivaizdoje stoviu, jei nesidrovėčiau Judo karaliaus Jozapato
veido, aš net nežiūrėčiau tavęs, nei pažvelgčiau. [15]Bet dabar atveskite man
arpininką. Arpininkui žaidžiant, atėjo ant jo Viešpaties ranka, ir jis tarė:
[16]Štai ką Viešpats sako: Padarykite šito upelio vagoje griovių ir griovių,
[17]nes Viešpats sako taip: Nematysite nei vėjo, nei lietaus, tačiau šita
vaga bus pilna vandens, ir gersite jūs, jūsų šeimynos ir jūsų gyvuliai.
[18]Ir tai dar maža Viešpaties akivaizdoje; be to, jis taipgi paduos Moabą
į jūsų rankas. [19]Ir jūs sumušite visus sustiprintus miestus ir visus rink-
tinius miestus, ir iškirsite visus vaisinius medžius, ir užkimšite visus
vandens šaltinius, ir apklosite akmenimis kiekvieną geriausią dirvą.
[20]Taigi atėjo rytmetis, kuomet paprastai atnašaujama auka, o štai vanduo
tekėjo Edomo keliu, ir žemė pasidarė pilna vandens

[21]Visi gi Moabiečiai, išgirdę, kad atėjo karaliai, idant kovotų prieš
juos, sušaukė visus, kurie buvo apsijuosę savo ginklais, ir sustojo prie
sienų. [22]Atsikėlę labai anksti ir saulei užtekėjus ties vandenimi, Moabiečiai
pamatė priešais vandenį raudoną kaip kraują, [23]ir tarė: Tai kraujas nuo
kalavijų; karaliai kovojo tarp savęs ir sumušė vienas kitą; dabar, Moabe,
eik prie grobio. [24]Taigi jie patraukė į Israėlio stovyklas; bet Israėlis pa-
kilęs sumušė Moabą, ir jie bėgo iš po jų akių. Taigi tie, kurie buvo nu-

---

[11]*Maldautumēme.* Ebr t: klaustumēmēs. — *Pildavo vandens...* t y, buvo artimiausis didelio pranašo tarnas. — [12]*Pas jį yra...* Judo karalius matomai buvo girdējęs, kad Elisiejus yra tikrojo Dievo pranašas. — [13]*Kam Viešpats...* Ebr t: O ne, nes Viešpats surinko... Israēlio karalius lyg kad sako: Mes norime jieškoti pagalbos pas Viešpatį, nes Viešpats surinko tris... — [14]*Jei nesidrovēčiau...* Judo karalius Jozapatas buvo ištikimas Viešpaties garbintojas. — [15]*Atveskite man...* Žaidimas turi padēti nusiraminti pranašui, sujaudintam pašnekesiu su Joramu. Plg 1 Kar 10,5 ir k. — [16]*Upelio.* Gal tuo dabar išdžiūvusiu upeliu ējo siena tarp Moabo ir Edomo karalysčių. — [17]*Nei vējo...* Vējas yra artējančio lietaus ženklas; bet šiame atsitikime lietus lys ne arti, bet toli nuo Israēlio stovyklos. — [19]*Iškirskite visus vaisinius...* Paimant Kanaano žemę, Israēlaičiams buvo uždrausta kirsti vaisiniai medžiai, kad nereikētų jų sodinti iš naujo; šitame atsitikime tas draudimas pašalintas. Plg Pak 20,19. 20. — *Užkimšite...* Visa tai padarys, kad Moabo kraštas bus smarkiai sunaikintas ir vargiai beįgyvenamas. — [20]*Kuomet paprastai...* Rytmetinē auka prie Jerusalēs šventyklos buvo daroma, saulei tekant. Plg Iš 29,38... — *Vanduo tekējo...* Lietus lijo toli pietuose, o iš ten vanduo ēmē tekēti upelio vaga ir atējo prie Israēlaičių stovyklos.

[21]*Sušaukē visus...* Nors priešai artinosi iš tos pusēs, iš kur jų mažiausiai buvo galima laukti, tačiau Moabiečiai suskubo prisirengti prie kovos. — [22]*Vandenį raudoną...* Vanduo rodēsi turįs rausvą spalvą nuo užtekančios saulēs spindulių; o kadangi Moabiečiai žinojo, kad toje vietoje nebūna vandens, lietaus gi jie nematē taip pat, kaip ir Israēlio sūnūs, todēl spējo, kad tas rausvumas esąs pasēka išlieto kraujo. — [24]*Atējo ir sumušē...*

galėję, atėjo ir sumušė Moabą 25ir sugriovė miestus, ir kiekvienas mesdamas
akmenis apklojo visas geriausias dirvas, ir užkimšo visus vandens šalti-
nius, ir nukirto visus vaisinius medžius, taip kad liko tik iš molio pa-
daryti mūrai; miestas buvo apstotas vilpstininkų, ir didžioji jo dalis
sugriauta. 26Tai pamatęs Moabo karalius, būtent, nepritelius gavus
viršų, ėmė su savim septynis šimtus vyrų, nešiojančių kalaviją, kad jie
įpultų pas Edomo karalių, bet jie neįstengė. 27Tuomet pagavęs savo pirm-
gimį sūnų, kurs turėjo karaliauti užuot jo, atnašavo jį kaip deginamąją
auką ant mūro. Ir pasidarė Israėlyje didelis apmaudas, ir jie tuojau pa-
sitraukė nuo jo ir sugrįžo į savo žemę

4. 1Viena moteriškė iš pranašų žmonų šaukė į Elisiejų ir sakė: Tavo
tarnas mano vyras mirė, ir tu žinai, kad tavo tarnas bijojo Viešpaties;
o štai dabar atėjo skolintojas paimti dviejų mano sūnų, kad juodu jam
vergautų. 2Elisiejus jai tarė: Ko nori, kad tau padaryčiau? Pasakyk
man, ką turi savo namuose? Ji atsakė: Aš, tavo tarnaitė, neturiu savo
namuose nieko kita, kaip tik truputį aliejaus pasitepti. 3Jis jai tarė:
Eik, pasiskolink iš visų savo kaimynų nemaža tuščių indų; 4paskui
įeik ir užsirakink savo duris, kai tu ir tavo sūnūs būsite viduje, ir pilk
iš ano į visus šituos indus, o kai bus pilni, atimsi šalin. 5Taigi moteriškė
ėjo ir užsirakino paskui save ir savo sūnus duris; jie padavinėjo indus, o
ji pylė. 6Kuomet indai buvo pilni, ji tarė savo sūnui: Atnešk man dar
indą. Bet jis atsakė: Nebeturiu. Ir aliejus sustojo. 7Tuomet ji atėjo ir
pasakė Dievo žmogui; jis tarė: Eik, parduok aliejų ir atsilygink savo
skolintojui; tu gi ir tavo sūnūs gyvenkite iš to, kas liks
8Atsitiko vieną dieną, kad Elisiejus ėjo per Sunamą. Buvo gi tenai
žymi moteriškė, kuri jį sulaikė, kad pavalgytų; o kadangi jis dažnai

---

Ebr t: veržėsi gilyn ir mušė Moabą. — 25*Sugriovė miestus...* Karalius Mesa savo įraše /žr aug 4 e/ sakosi juos atstatęs, išsikasęs šulinių ir tt. — *Pasiliko tik iš molio...* Ebr t: pasiliko akmenų tik *Qir-Khareseth*'e. Tai buvo stipriausis Moabiečių miestas, dabar Kerak. Taigi Israėlaičiai negalėjo paimti to Moabitų miesto; jame buvo užsidaręs Mesa su savo kariuomene. — *Pas Edomo karalių.* Mesa gal tikėjosi rasiąs čia mažiau pasipriešinimo. — 27*Atnašavo jį...* Mesa manė, kad dabar vėl susirūstinęs ant jojo dievas Khamosas, kurio rūstybei jis savo įraše priskiria ir seniau įvykusias nelaimes. Sūnaus paaukojimu jis norėjo permaldauti įrūstintą dievaitį. Aukodamas ant mūro, matant priešams, jis tikėjosi nugąsdinsiąs juos tuo savo pasielgimu. — *Pasidarė Israėlyje.* Mesa pasiekė savo tikslą, nes priešai, bjaurėdamies jo baisios aukos, metė kovoję prieš jį ir pasitraukė

c/ *Elisiejaus stebuklai*

4,1—6,7. Elisiejus daro daug stebuklų atskiriems asmenims. Jis padaugina neturtingai našlei aliejų /4,1-7/; jo užtarimu Sunamietė moteriškė susilaukia sūnaus /4,8-17/, kurį jis paskui prikelia iš numirusiųjų /4,18-38/; jis atima kartumą iš prirengto viralo /4,39-41/, padaugina pirmonių duoną /4,42-44/, pagydo Sirijos viršininką Naamaną nuo raupsų /5,1-19/, kuriais nubaudžia savo tarną Giezį, paėmusį iš Naamano dovanų /5,20-27/ ir padaro, kad įkritęs vandenin kirvis išplaukia į paviršių /6,1-7/.

4. 1*Bijojo Viešpaties*: garbino tikrąjį Dievą. — 2*Tik truputį.* Ebr t: Tik tepamojo aliejaus puodelį. — 7*Pasakė Dievo žmogui.* Stebuklingai gauto aliejaus moteriškė nenori suvartoti be pranašo žinios

8*Žymi*: turtinga

12*Jo akivaizdon*: Giezio. — 13*Aš gyvenu savo...* Gyvenu su visais

per ten eidavo, jis užsukdavo pas ją valgyti. 9Tuomet ji tarė savo vyrui:
Matau, kad tasai, kurs dažnai pereina per mus, yra šventas Dievo
žmogus; 10padarykiva tat jam augšte mažą kambarį, padėkiva jame
jam guolį, stalą, kėdę ir žibintuvą, kad, atėjęs pas mus, pasiliktų tenai
11Taigi atsitiko vieną dieną, kad jis atėjęs užsuko į kambarį ir il-
sėjosi tenai. 12Paskui jis tarė savo tarnui Gieziui: Pašauk tą Sunamietę.
Kuomet jis ją pašaukė, ir ji atsistojo jo akivaizdon, 13jis tarė savo tarnui:
Kalbėk jai: Štai tarnavai mudviem visame uoliai; ko nori, kad tau
padaryčiau? Gal turi reikalą ir nori, kad kalbėčiau karaliui, ar kariuo-
menės viršininkui? Ji atsakė: Aš gyvenu savo tautos tarpe. 14Jis tarė:
Tai ko gi ji nori, kad jai padaryčiau? O Giezis atsakė: Nesiklausk, nes
ji neturi sūnaus, o jos vyras pasenęs. 15Taigi jis liepė pašaukti ją. Kai
ji buvo pašaukta ir sustojo prie angos, 16jis jai tarė: Šituo metu ir šitą
pačią valandą, jei sveika sulauksi, turėsi įsčioje sūnų. Bet ji atsakė:
Meldžiamasis mano valdove, Dievo žmogau, nekalbėk savo tarnaitei netie-
sos. 17Tačiau moteriškė pradėjo ir pagimdė sūnų tuo metu ir tą pačią va-
landą, kurią buvo pasakęs Elisiejus

18Vaikas paaugo. Ir vieną dieną, išėjęs pas savo tėvą prie pjovėjų,
19tarė savo tėvui: Skauda man galva, skauda man galva. Tasai tarė tar-
nui: Imk ir vesk jį prie motinos. 20Kai jis paėmęs atvedė jį pas jo motiną,
ji pasidėjo jįjį ant savo kelių iki vidudieniui, ir jis mirė. 21Po to ji užkopė
augštyn ir padėjo jį Dievo žmogaus guolyje ir užrakino duris. Išėjus,
22ji pasivadino savo vyrą ir tarė: Siųsk, meldžiamasis, draug su manim
vieną iš tarnų ir asilę, kad nukakčiau pas Dievo žmogų ir sugrįžčiau.
23Ji jai tarė: Kodėlei eini pas jį? Šiandien nei pirmoji mėnesio diena,
nei šabatas. Ji atsakė: Eisiu. 24Ji pasibalnojo asilę ir įsakė tarnui: Va-
ryk ir skubėk, kad nedarytumei man gaiščio kelyje, ir tai daryk, ką tau
liepiu

25Taigi ji iškeliavo ir atvyko pas Dievo žmogų Karmelio kalne. Pa-
matęs ją iš tolo, Dievo žmogus tarė tarnui Gieziui: Štai ta Sunamietė.
26Eik tat jos pasitikti ir sakyk jai: Ar viskas gerai dedasi pas tave, su tavo
vyru ir su tavo sūnumi? Ji atsakė: Gerai. 27O atėjusi į kalną pas Dievo
žmogų, ji apkabino jo kojas; Giezis priėjo jos atitraukti. Bet Dievo žmo-
gus tarė: Palik ją, nes jos siela apkartusi, o Viešpats paslėpė nuo manęs
ir man neapreiškė. 28Ji jam tarė: Argi aš prašiau iš mano valdovo sūnaus?
Argi aš tau nesakiau: Neklaidink manęs? 29Jis tarė Gieziui: Susijuosk
savo kulšis, imk mano lazdą savo rankon ir eik. Jei sutiktų tave žmogus,

---

taikoje, todēl neprivalau užtarimo pas karalių. — 15*Šituo metu...* Ebr t: šituo pačiu laiku, kitais metais. Plg Prad 18,10

19*Skauda man...* Ebr t: Mano galva, mano galva. Vaikas gal buvo ištiktas saulēs kaitros. — 21*Užrakino duris.* Moteriškē nori tuo tarpu paslēpti kūdikio mirtį, regimai pasitikēdama, kad Elisiejus jai padēs. — 23*Pirmoji mēnesio diena.* Ji buvo Žydų švenčiama. Plg Sk 28,11... — *Eisiu.* Ebr *šalom,* ramybē, t y būk ramus. — 26*Gerai.* Ebr *šalom.* Moteriškē nenori sakyti savo nelaimēs tarnui; ji kalbēsis apie tai su pačiu pranašu. — 27*Jos siela apkartusi.* Iš moteriškēs pasielgimo pranašas supranta, kad jai buvo atsitikusi didelē nelaimē, nors jis dar nežino koki. — 29*Susijuosk...* Duodami tarnui perspējimai tuo tikslu, kad jis greičiau galētų atlikti kelionę. — *Padēsi mano lazdą...* Lazda pranašo pareigų ženklas; tas pareigas jis mēgina šitame atsitikime pavesti savo tarnui. Bet toks pareigų pavedimas nebuvo Viešpaties įsakytas. Galia daryti stebuklus, kurią Viešpats buvo suteikęs Eli-

nesisveikink su juo, ir jei kas su tavim sveikintųsi, neatsakyk jam ; ir
tu padėsi mano lazdą ant vaiko veido. [30]Bet vaiko motina tarė : Kaip
Viešpats gyvas ir gyva tavo siela, aš neatstosiu nuo tavęs. Taigi jis atsi-
kėlė ir ėjo paskui ją
[31]Giezis atėjo pirm juodviejų ir padėjo lazdą vaikui ant veido ; bet
nebuvo nei žado, nei gyvybės ženklo. Tuomet jis sugrįžo jam priešais
ir jam paskelbė, sakydamas : Vaikas neprisikėlė. [32]Taigi Elisiejus ėjo į
namus, ir štai numiręs vaikas gulėjo jo guolyje. [33]Įėjęs jis užsirakino duris
paskui save ir vaiką, ir meldėsi Viešpačiui. [34]Paskui jis užkopė ir atsigulė
ant vaiko ; jis padėjo savo burną ant jo burnos, ir savo akis ant jo akių
ir savo rankas ant jo rankų, ir pasilenkė ant jo, ir vaiko kūnas sušilo.
[35]Po to jis atsikėlė, ėjo namuose vieną kartą šen ir ten ; paskui užkopė
ir išsitiesė ant jo, o vaikas sužiovavo septynis kartus ir atmerkė akis.
[36]Tuomet jis pašaukė Giezį ir jam tarė : Pašauk tą Sunamietę. Pava-
dinta ji atėjo pas jį. Jis gi tarė : Pasiimk savo sūnų. [37]Ji priėjo, puolė
jam po kojų ir nusilenkė iki žemei ; po to pasiėmė savo sūnų ir išėjo ;
[38]o Elisiejus sugrįžo į Galgalą
Krašte buvo badas, ir pranašų sūnūs gyveno po Elisiejaus akių.
Tuomet jis tarė vienam iš savo tarnų : Užkaisk didelį puodą ir išvirk pra-
našų sūnums viralo. [39]Vienas išėjo į lauką pasirinkti laukinių žolių ; tenai
rado lyg kad laukinių vynuogių virkščių, nusiskynė nuo jų laukinių ko-
lokvintų, prisipylė savo apsiaustą ir sugrįžęs supjaustė viralo puodan,
nes nežinojo, kas tai yra. [40]Paskui jie pylė draugams valgyti. Paragavę
viralo, jie sušuko ir tarė : Puode mirtis, Dievo žmogau ! Ir negalėjo val-
gyti. [41]Jis tarė : Atneškite miltų. Jiems atnešus, jis supylė puodan ir
tarė : Pilk žmonėms, kad valgytų. Ir daugiau nebebuvo puode jokio
kartumo
[42]Vienas vyras atėjo iš Baalsalisos ir atnešė Dievo žmogui pirmonių
duonos, dvidešimt miežienės duonos kepalų ir naujų javų savo maiše.
Jis tarė : Duok žmonėms, kad valgytų. [43]Jo tarnas jam atsakė : Kiek
gi tai yra, kad padėčiau šimtui vyrų ? Jis vėl tarė : Duok žmonėms,
kad valgytų, nes Viešpats štai ką sako : Jie valgys, ir dar liks. [44]Taigi
jis jiems padėjo, o jie valgė, ir dar liko pagal Viešpaties žodį

siejui, buvo ypatinga dovana, kuria jis negalējo naudotis pagal savo sumanymą, ar pavesti jos kam kitam. — [30]*Neatstosiu nuo tavęs.* Moteriškē tiki, kad tik pats pranašas gali prikelti iš numirusių jos sūnų. — [34]*Atsigulē ant vaiko...* Panašus stebuklas buvo padarytas Elijo /3 Kar 17,20... plg Apd 20,10/, tik čia vaiko atgaivinimas įvyksta pamažu. — [35]*Ējo namuose...* Laukdamas savo maldos išklausymo. — *Sužiovavo.* Ebr t : sučiaudē

[38]*Badas* : gal tas pats, kurs minimas žem 8,1. — *Po Elisiejaus akių* : po jo priežiūra ir draug su juo. — [39]*Laukinių žolių* : nes namie daržovių neturējo. — *Kolokvintų.* Palestinoje gana dažnai sutinkama žolynas panašus į vynuogių virkštis, ant kurio auga didelēs kaip agurkai labai karčios uogos. Tą augalą arabai vadina mirties žolynu. — [41]*Nebebuvo jokio kartumo.* Patys miltai negalējo panaikinti puode atsiradusio kartumo, todēl jis buvo pašalintas stebuklingai

[42]*Baalsalisos.* Gal ta pati vieta, ką ir paminētoji 1 Kar 9,4. — *Pirmonių duonos* : duonos padarytos iš naujų tų metų javų. Pirmonēs buvo paskirtos kunigams ir levitams, kadangi tačiau jų dauguma buvo išsikēlusi iš Israēlio į Judo karalystę, todēl gal buvo atsiradęs paprotys atidavinēti pirmones pranašams. — [44]*Jie valgē, ir dar liko.* Šitas stebuklas yra figūra stebuklingo pavalgydinimo minios tyrumoje, kurį padarē Jēzus Kristus. Plg Mt 14,16 ir k.

5. [1]Sirijos karaliaus kariuomenės viršininkas Naamanas buvo vyras
galingas pas savo valdovą ir dideliai gerbiamas, nes per jį Viešpats
buvo išgelbėjęs Siriją ; jis buvo drąsus ir turtingas vyras, bet raupsuotas.
[2]Iš Sirijos buvo išėję galvažudžiai ir nusivedę iš Israėlio žemės nelaisvėn
mažą mergaitę ; ji tarnavo Naamano žmonai [3]ir tarė savo valdovei :
Kadgi mano valdovas būtų buvęs pas pranašą, kurs yra Samarijoje ;
jis tikrai būtų pagydęs jį nuo raupsų, kuriuos turi. [4]Taigi Naamanas įėjo
pas savo valdovą ir jam paskelbė, sakydamas : Taip ir taip kalbėjo mergaitė
iš Israėlio žemės. [5]Sirijos karalius jam tarė : Eik tenai, o aš nusiųsiu
Israėlio karaliui laišką. Jis iškeliavo, pasiėmęs su savim dešimtį talentų
sidabro, šešis tūkstančius auksinių ir dešimtį išeiginių drabužių
[6]ir nunešė pas Israėlio karalių laišką, kuriame buvo parašyta : Gavęs
šitą laišką žinok, jog siunčiu pas tave savo tarną Naamaną, kad išgydytumei
jį nuo jo raupsų. [7]Israėlio karalius, perskaitęs laišką, perplėšė savo
drabužius ir tarė : Argi aš Dievas, kad galėčiau užmušti ir atgaivinti,
jog tasai siunčia pas mane, idant išgydyčiau žmogų nuo jo raupsų ? Stebėkite
ir matykite, kad jis ieško prieš mane priekabių

[8]Išgirdęs apie tai Dievo žmogus Elisiejus, būtent, kad Israėlio karalius
perplėšęs savo rūbus, siuntė pas jį ir sakydino : Kam perplėšei savo rūbus ?
Teateina jis pas mane ir težino, jog yra Israėlyje pranašas. [9]Taigi Naamanas
atėjo su arkliais ir vežimais ir sustojo prie Elisiejaus namų angos.
[10]Elisiejus siuntė pas jį pasiuntinį ir sakydino : Eik ir apsiplauk septynis
kartus Jordane, ir tavo kūnas pasidarys sveikas, ir būsi apvalytas. [11]Naamanas
supyko ir ėjo šalin, sakydamas : Aš maniau, kad jis išeis prie manęs,
atsistojęs šauks Viešpaties, savo Dievo, vardą, prisilies savo ranka raupsų
vietos ir išgydys mane. [12]Nejaugi Damasko upės Abana ir Pharpharas ne
geresni už visus Israėlio vandenis, kad aš juose plaučiaus ir būčiau apvalytas ?
Taigi, kai jis apsigręžė ir ėjo šalin apmaudingas, [13]jo tarnai prisiartino
prie jo ir jam kalbėjo : Tėve, jei pranašas būtų tau pasakęs ir
didelį dalyką, tikrai būtumei turėjęs daryti, kaip gi labiau kada jis dabar
Lk 4,27 tau pasakė : Apsiplauk ir būsi apvalytas ? [14]Taigi jis nusileido ir apsiplovė
Jordane septynis kartus, kaip Dievo žmogus buvo kalbėjęs, ir jo kūnas
atsitaisė, kaip mažo vaiko kūnas, ir jis buvo apvalytas. [15]Sugrįžęs pas

---

5. [1]*Išgelbėjęs.* Gal čia turėta galvoje išsisaugojimas nuo pavojaus patekti galingų Asiriečių vergijon.— *Raupsuotas.* Tai buvo didžiausi nelaimė, kuri darė Naamaną nebetinkančiu jo priedermėms. — [2]*Buvo gi išėję.* Anot ebr t : Siriečiai buvo išėję būriais. — [3]*Pas pranašą* : Elisiejų. — [5]*Dešimtį talentų sidabro* : apie 170.000 lt. — *Auksinių* siklių, kurių kiekvienas vertas 80 lt. Pasiimtos dovanos liudija apie žmogaus turtingumą. — [6]*Kad išgydytumei...* Sirijos valdovas mano, kad Israėlio karalius, turėdamas neribotą valdžią, gali liepti išgydyti nuo raupsų pagal savo norą. — [7]*Kad galėčiau...* Susirgimas raupsais beveik lygus mirčiai, nes žmonės neturi prieš juos vaistų

[10]*Siuntė pas jį...* Elisiejus neišeina pats prie Naamano gal dėl to, kad buvo draudžiama artintis prie raupsuotojo, be to, jis norėjo ištirti Naamano tikėjimą ir kartu pamokyti, kad ne kuriais nors burtais bus jam sugrąžinta sveikata, bet tai padarys veikianti per pranašą Dievo galybė. — *Jordane.* Raupsuotas, pagijęs, turėdavo pagal įstatymą apsiplauti. Plg Kun 14,8.9. Naamanui liepiama apsiplauti Jordane, nes ta upė buvo visų didžiausi Žadėtojoje žemėje, o Israėlio sūnums per ją stebuklingai perėjus, ji tapo lyg kad Dievo visagalybės liudytoja. — [12]*Abana.* Taip buvo vadinama tikriausiai dabartinė Barada. — [14]*Apsiplovė.* Šitame apsiplovime šventieji tėvai matė krikšto

Dievo žmogų su visais savo palydovais, jis atėjo, stojo jo akivaizdon ir tarė : Aš žinau tikrai, kad nėra kito Dievo visoje žemėje, kaip tiktai Israėlyje. Maldauju tat, kad priimtumei iš tavo tarno palaiminimą.
16Bet tasai atsakė : Kaip gyvas Viešpats, kurio akivaizdoje stoviu, aš neimsiu. Ir nors jis verste vertė, tasai tačiau visai nesutiko.
17Tuomet Naamanas tarė : Kaip sau nori ; bet maldauju, leisk man, tavo tarnui, pasiimti žemės, kiek gali panešti du asilėnu, nes tavo tarnas daugiau nebedarys deginamųjų aukų ar atnašų svetimiems dievams, o tiktai Viešpačiui.
18Yra gi tik vienas dalykas, dėlei kurio melskis Viešpačiui už savo tarną : Kai mano valdovas įeis Remono šventyklon pagarbinti, jei jam pasiremiant ant mano rankos, aš nusilenksiu iki žemei Remono šventykloje, jam pagarbinant toje pačioje vietoje, Viešpats teatleidžia man, tavo tarnui, tą dalyką.
19Elisiejus jam tarė : Eik ramybėje. Taigi išėjo nuo jo rinktiniu žemės laiku
20Dievo žmogaus tarnas Giezis tarė : Mano valdovas pasigailėjo šito Siriečio Naamano ir neėmė iš jo, ką tasai buvo atnešęs ; kaip Viešpats gyvas, aš bėgsiu paskui jį ir paimsiu iš jo šį tą.
21Taigi Giezis vijosi paskui Naamaną ; tasai gi pamatęs jį bėgantį prie savęs nušoko nuo vežimo jo pasitikti ir tarė : Ar visa gerai dedasi ?
22Anas atsakė : Taip ; mano valdovas siunčia mane pas tave ir sakydina : Pas mane ką tik atėjo du jaunikaičiu iš pranašų sūnų nuo Ephraimo kalno ; duok juodviem talentą sidabro ir du šventadieniu apdaru.
23Naamanas tarė : Geriau bus, kad paimsi du talentu. Ir jis jį privertė. Jis įrišo du talentu sidabro į du maišu, taipgi du apdaru ir užkrovė ant dviejų savo tarnų, kuriuodu ir nešė jo priešakyje.
24Pagrįžęs gi jau vakare, jis ėmė tai iš juodviejų rankos ir paslėpė namuose, o vyrus paleido, ir jie išėjo.
25Pats gi įėjęs stojosi prieš savo valdovą. Elisiejus tarė : Iš kur ateini, Giezi ? Jis atsakė : Tavo tarnas niekur nebuvo išėjęs.
26Bet anas tarė : Argi mano širdis nebuvo drauge, kuomet žmogus grįžo nuo savo vežimo tavęs pasitikti ? Taigi dabar gavai sidabro ir gavai apdarų, kad nusipirktumei alyvdaržių ir vynuo-

---

figūrą. — *Septynis.* Šventas skaičius turi nurodyti, kad Naamaną pagydo pats Dievas. — 15*Sugrįžęs...* Kaip raupsuotas evangelijos Samarietis. Plg Lk 17,15. Naamanas grįžta padėkoti Elisiejui. — *Palaiminimą :* dovaną. — 16*Ač neimsiu.* Taip elgtis Kristus mokē savo mokytinius. Plg Mt 10,8. Pranašai priimdavo mažas dovanas iš tų, kurie ateidavo jų klaustis /plg 1 Kar 9,7.8 ir k/. — 17*Pasiimti žemēs.* Gražus Naamano tikējimo apsireiškimas. Jis, sugrįžęs Sirijon, nori tenai pasidaryti tarsi mažą Žadētosios žemēs ploteļį, kad ant jo geriau garbintų Viešpatį. — 18*Remono.* Tai buvo vardas kitur nesutinkamo Siriečių dievaičio. — *Aš nusilenksiu...* Naamanui tas nusilenkimas bus ne pagarbos ženklas dievaičiui, bet tik patarnavimas savo karaliui ; tačiau ir toks išviršinis dalyvavimas stabmeldiškoje apeigoje negirtinas. Pranašas jo nepeikia, žiūrēdamas savo laikų aplinkybių, bet krikščionystēje jis visai uždraustas. — 19*Rinktiniu... laiku* : pavasario metu. Bet ebr t pasakyta kas kita : /ējo nuo jo/ kelio varsną, t y, nelabai toli

21*Nušoko nuo vežimo...* Dēkingas už pagydymą Naamanas tuo savo pasielgimu nori pagerbti pranašo tarną, kurs tuojau ima meluoti gana gudriai. — 24*Pagrįžęs gi jau vakare.* Ebr t : atējęs gi prie kauburio. Elisiejaus namai matomai buvo netoli nuo to kauburio. — 27*Raupsuotas kaip sniegas.* Bausmē buvo didelē, bet nusipelnyta, nes Giezis savo pasielgimu galējo sukelti pagydytame Naamane abejonę, bene parduoda pranašas Dievo malones už pinigus ir susilpninti atverstojo pa-

gynų ir avių ir jaučių, ir tarnų ir tarnaičių. 27Bet ir Naamano raupsai
prilips tau ir tavo palikuonims per amžius. Ir jis išėjo nuo jo raupsuotas
kaip sniegas

6. 1Pranašų sūnūs tarė Elisiejui : Štai vieta, kurioje gyvename po
tavo akių, mums per ankšta. 2Eikime iki Jordanui, ir tepasiima kiekvienas
iš miško medžiagos, kad pasistatytumėm tenai sau vietą gyventi. Jis
atsakė : Eikite. 3Vienas iš jų tarė : Eikš tat ir tu kartu su savo tarnais.
Jis atsakė : Aš ateisiu. 4Ir jis nuėjo draug su jais. Taigi atėję prie Jordano,
jie kirto medžius. 5Atsitiko gi, kad, vienam bekertant medį, kirvio geležis
įkrito į vandenį. Jis sušuko ir tarė : Vargas, vargas, vargas, mano valdove !
Ir tą patį buvau pasiskolinęs. 6Dievo gi žmogus tarė : Kur įkrito ? Anas
jam parodė vietą. Taigi jis nusipjovė medį ir įmetė tenai, o geležis išplaukė.
7Tuomet jis tarė : Pasiimk. Anas ištiesė ranką ir pasiėmė ją

8Sirijos karalius kovojo prieš Israėlį. Jis susitarė su savo tarnais ir
sakė : Toje ir toje vietoje pastatykime sląstus. 9Taigi Dievo žmogus
siuntė pas Israėlio karalių ir sakydino : Saugokis eiti į tą vietą, nes tenai
tykoja Siriečiai. 10Israėlio tat karalius siuntė į tą vietą, kurią jam buvo
pasakęs Dievo žmogus, ir pirmas paėmė ją, ir saugojosi tenai nekartą,
ir ne du kartu

11Siriečių karaliaus širdis pasidarė nerami dėl to dalyko, ir sušaukęs
savo tarnus jis tarė : Kodėl man nepasakote, kas yra mano išdavikas
pas Israėlio karalių ? 12Vienas jo tarnų tarė : Anaiptol, mano valdove,
karaliau ; tai pranašas Elisiejus, kurs yra Israėlyje, pasako Israėlio kara-
liui visus žodžius, kokiuos tik kalbi savo kambaryje. 13Jis jiems tarė: Eikite
ir pasižiūrėkite, kur jis yra, kad siųsčiau ir sugaučiau jį. Jie jam pranešė,
sakydami : Štai jis Dotane. 14Taigi jis siuntė tenai arklių ir vežimų ir
kariuomenės galybę. Šitie, atėję nakčia, apstojo miestą. 15Atsikėlęs gi
auštant Dievo žmogaus tarnas išėjo ir pamatė kariuomenę aplink miestą,
ir arklius ir vežimus ir jam pranešė, sakydamas : Vargas, vargas, vargas,
mano valdove, ką darysime ? 16Jis atsakė : Nebijok ; nes su mumis
daugiau yra ne kaip su jais. 17Po to Elisiejus meldėsi ir tarė : Viešpatie,

---

gonies tikējimą. Plg Kun 13,2... Šk, 12,10

6. 1*Vieta, kurioje*... Kalbama čia tikriausiai apie pranašų mokyklos sūnus Jerike. — 2*Medžiagos.* Ebr t : po vieną rąstą. — 6*Geležis išplaukē.* Tuo stebuklu Dievas parodē, kaip jis rūpinasi savo tarnais net ir mažiausiuose dalykuose.

d/ Elisiejus ir Sirijos karalius Benadadas

6,8—8,15. Sirijos karalius Benadadas nori sugauti Elisieją, kurs buvo paskelbęs Israēlio karaliui jo karines gudrybes /6,8-13/ ; bet pranašas nuveda atsiųstą sugauti jį Siriečių būrį Samarijon, o paskui sugrąžina jį pas Benadadą /6,14-23/. Benadadas laiko apgulęs Samariją taip ilgai, kolei čia nekyla baisus badas /6,24-29/ ; todēlei Israēlio karalius kaltina Elisieją /6,30-33/. Elisiejus gi paskelbia kitą dieną įvyksiantį miesto išlaisvinimą ir maisto apstybę, kas tikrai įvyksta /7,1-20/. Toliau Elisiejus suteikia naują geradarystę moteriškei Sunamietei /8,1-6/, nuvyksta Damaskan ir paskelbia Benadadą mirsiant ir bedievį Hazaēlį tapsiant Sirijos karaliumi /8,7-15/,

10*Nekartą ir*... T y dažnai Israēlio karalius galēdavo pirmas pasiųsti savo kariuomenę į nurodomas vietas ir tuo būdu užkirsdavo priešams kelią

11*Kas yra mano,* t y, kas iš Siriečių paskelbia Israēlio karaliui slapčia sumanytus dalykus. — 13*Dotane* : į šiaurę nuo Samarijos. Plg Prad 37,17. — 17*Viešpatie, atmerk*... Pranašas meldžiasi, kad Viešpats siųstų

atmerk šitojo akis, kad matytų. Ir Viešpats atmerkė tarno akis, ir jis
matė : ir štai aplink Elisiejų buvo kalnas, pilnas ugninių arklių ir ve-
žimų. [18]Tuo tarpu neprieteliai leidosi prie jo ; Elisiejus gi meldėsi Vieš-
pačiui, sakydamas : Maldauju, ištik šituos žmones aklumu. Ir Vieš-
pats juos ištiko, kad neregėtų, kaip Elisiejus buvo kalbėjęs. [19]Elisiejus
gi jiems tarė : Tai ne šitas kelias ir ne tas miestas ; eikite paskui mane,
o aš parodysiu jums vyrą, kurio ieškote. Taigi jis nuvedė juos Samarijon.
[20]Jiems gi įėjus Samarijon Elisiejus tarė : Viešpatie, atmerk jų akis,
kad regėtų. Ir Viešpats atmerkė jų akis ir jie pamatė esą Samarijos vidu-
ryje. [21]O Israėlio karalius, pamatęs juos, tarė Elisiejui : Ar užmušti juos,
mano tėve ? [22]Jis gi atsakė : Neužmušk, nes jų nepaėmei savo kalaviju
ir kilpiniu, kad užmuštumei, bet padėk jiems duonos ir vandens, kad
valgytų ir gertų ir grįžtų pas savo valdovą. [23] Taigi jiems buvo padėta
didelė daugybė valgių, o jie valgė ir gėrė, ir jis paleido juos ; jie grįžo pas
savo valdovą ir daugiau Sirijos plėšikai nebeėjo Israėlio žemėn

[24]Paskui gi atsitiko, kad Sirijos karalius Benadadas surinko visą
savo kariuomenę, pakilo ir apgulė Samariją. [25]Taigi Samarijoje pasidarė
didelis badas ; ir ji buvo tolei apgulta, kolei nepradėta pardavinėti asilo
galvos už aštuonias dešimtis sidabrinių ir ketvirtos kabo dalies balan-
džių mėšlo už penkis sidabrinius. [26]Israėlio karaliui einant per mūrą, viena
moteriškė sušuko į jį, tardama : Gelbėk mane mano valdove, karaliau !
[27]Jis gi tarė : Viešpats tavęs negelbi, kuo gi aš galiu tave gelbėti ? Ar kuo
nors iš klojimo, ar iš spaustuvo ? Po to karalius jai tarė : Ko gi tu nori ?
Ji atsakė : [28]Šita moteriškė man tarė : Duok savo sūnų, kad suvalgytu-
mėva jį šiandien, o mano sūnų suvalgysiva rytoj. [29]Taigi išvirėva mano
sūnų ir suvalgėva. O kitą dieną aš jai tariau : Duok savo sūnų, kad jį suval-
gytumėva. Bet ji savo sūnų paslėpė

[30]Tai išgirdęs karalius perplėšė savo drabužius ir ėjo per mūrą. Ir
visi žmonės matė ašutinę, kurią jis buvo apsivilkęs apačioje ant kūno.
[31]Karalius tarė : Dievas tai man tepadaro ir tai teprideda, jei Saphato

---

ant jo tarno ekstazies stovį. — *Ugninių...* Ugninē dangiškosios kariuomenēs išvaizda parodo, iš kur ta pagalba Elisiejui ateina. — [18]*Leidosi prie jo.* Elisiejus su savo tarnu gal buvo išēję iš miesto. — *Ištiko, kad neregētų.* Apakimas buvo ne visiškas. Atsiųstieji negalējo tik pažinti Elisiejaus ir Dotano miesto. — [19]*Tai ne šitas kelias...* Elisiejus sekē tiesą : jis buvo jau išējęs iš Dotano, keliavo dabar Samarijon ir ten turējo pasirodyti kareivių būriui. Siriečiai norējo jį sugauti, bet patys buvo sugauti. Tuo būdu jiems geriausiai turējo paaiškēti, kad Dievo pranašo jie negali įveikti be Dievo valios. — [21]*Mano tēve.* Pradžioje taip atsiliepdavo į pranašą gal tik jo mokytiniai, o paskui tai pasidarē garbēs vardas. — [22]*Neužmušk.* Užmušant, stebuklo tikslas parodyti pranašo galybę. nebūtų buvęs pasiektas. — [23]*Daugiau Sirijos...* Nebedrįsdavo eiti atskiros gaujos, bet tuo dar nepasakyta, kad nebebuvo daugiau karų

[24]*Benadadas.* Plg 3 Kar 20,1. — [25]*Asilo galvos...* Asilas buvo laikomas suteptu gyvuliu, todēl paprastai jo mēsos nevalgydavo ; dabar gi už menkiausiąją dalį buvo mokama labai brangiai, 80 sidabrinių siklių. — *Balandžių mēšlo.* Daugelis aiškintojų spēlioja, kad čia taip pavadintas menkiausis maistas, gaunamas iš vieno žolyno, turējusio baltą spalvą, ir valgomas tiktai beturčių. — [27]*Iš klojimo...* Karalius su kartumu prisipažįsta nieko negalįs padēti, nes ir klojimai ir spaustuvai buvo tušti. — [29]*Taigi išvirēva...* Taip buvo įvykę iki paskutinei raidei, ką kitados Viešpats sakē įstatymo niekintojams. Plg Kun 26,29...

[30]*Matē ašutinę.* Karalius slapčia darē atgailą, norēdamas permaldauti

sūnaus Elisiejaus galva pasiliks šiandien ant jo. [32]Elisiejus gi sėdėjo savo
namuose, ir seniausieji sėdėjo draug su juo. Taigi karalius siuntė pirm
savęs vyrą ; ir pirma negu tas pasiuntinys atėjo, Elisiejus tarė seniau-
siems : Ar jūs žinote, kad tas žmogžudžio sūnus siuntė man galvos nukirs-
ti ? Žiūrėkite tat, kai pasiuntinys ateis, užrakinkite duris ir neleiskite
jo įeiti, nes štai jo valdovo kojų trepsėjimas eina paskui jį. [33]Jis jiems dar
tebekalbėjo, o štai pasirodė pasiuntinys, kurs pas jį ėjo. Ir jis tarė : Štai
yra toki didelė piktenybė nuo Viešpaties ; ko gi dar aš lauksiu iš Vieš-
paties

7. [1]Elisiejus tarė : Išgirskite Viešpaties žodį : Viešpats sako taip :
Rytoj šituo metu smulkių miltų saikas bus vertas Samarijos vartuose
vieną siklį, ir du miežių saiku vieną siklį. [2]Atsakydamas gi Dievo žmogui
vienas iš vadų, ant kurio rankos karalius buvo pasirėmęs, tarė : Jei Vieš-
pats atvertų ir užtvankas danguje, argi galės būti, ką kalbi ? Jis atsakė :
Matysi savo akimis, bet iš to nevalgysi

[3]Taigi prie vartų angos buvo keturi raupsuoti vyrai ; jie kalbėjo
vienas kitam : Ko gi mes čia pasiliekame, kolei numirsime ? [4]Ar mes
norėsime įeiti miestan, mirsime badu ; arba pasiliksime čia, reikės mums
mirti ; eikite tat ir bėgkime į Siriečių stovyklas ; jei jie pasigailės mūsų,
liksime gyvi ; o jei norės užmušti, tai ir be to numirsime. [5]Taigi jie at-
sikėlė vakare, kad eitų į Siriečių stovyklas ; o atėję į Siriečių stovyklų
pakraštį, nerado tenai nė vieno ; [6]nes Viešpats buvo padaręs, kad Sirie-
čių stovykloje pasigirstų vežimų, ir arklių, ir didžiausios kariuomenės ūži-
mas ; ir jie kalbėjo vienas kitam : Štai Israėlio karalius pasisamdė prieš
mus Hetiečių ir Egiptiečių karalius, ir tie atėjo prieš mus. [7]Taigi jie pakilo
ir pabėgo, kolei buvo tamsu, ir paliko savo padangtes ir arklius, ir asilus
stovyklose, jie bėgo norėdami išgelbėti tik savo gyvybes

[8]Taigi atvykę į stovyklų priešakį anie raupsuotieji įėjo į vieną pa-
dangtę, valgė ir gėrė, paskui ėmė iš ten sidabrą ir auksą ir drabužius ir

---

Viešpatį, bet ta jo atgaila buvo gana paviršutinē, nes jis tuojau pradeda grūmoti Viešpaties pranašui. — [31]*Elisiejaus galva...* Pranašas matomai buvo pataręs nepasiduoti Sirijos karaliui ir gal pažadējęs Viešpaties pagalbą. — [32]*Tasai žmogžudžio sūnus...* Primenama, kad Joramo tēvas Akhabas buvo leidęs nužudyti nekaltą Nabotą. — *Neleiskite jo įeiti.* Ebr t : atstumkite jį durimis. — *Jo valdovo kojų...* Pats karalius skubējo paskui pasiuntinį, kad pakeistų savo įsakymą. Elisiejus tai žinojo iš apreiškimo, taip pat kaip žinojo, koks buvo duotas įsakymas pasiuntiniui. — [33]*Ir jis tarē* : karalius, kurs jau buvo atējęs. — *Ko gi dar aš lauksiu...* Tuo atsiliepimu Joramas parodo, kaip menkas buvo jo tikējimas ; vilties nustojimu jis tarsi pateisina savo įsakymą, kurį buvo davęs prieš Viešpaties pranašą

7. [1]*Saikas.* Ebr s^{e}'*ah.* — *Vartuose.* Prie miesto vartų susirinkdavo viešų reikalų svarstyti ; čia buvo taipgi prekyvietē. — *Siklį.* Ta kaina, bendrai imant, didelē, bet visai maža palyginant su pirma buvusiu mieste visų dalykų brangumu. — [2]*Jei Viešpats.* Toks atsiliepimas buvo piktžodžiavimui lygus. — *Užtvankas.* Plg Prad 7,11

[3]*Prie vartų angos...* Į miestą raupsuotiems buvo draudžiama įeiti. — [6]*Hetiečių.* Buvo tai viena iš Kananiečių tautų. Ji minima jau Abraomo istorijoje. Žr Prad 23,3. Kaip pasirodo iš Asirijos ir Egipto dokumentų, šituo laiku Hetiečiai buvo pasidarę gana galinga valstybē į šiaurę nuo Palestinos. — [7]*Bēgo norēdami...* Jei Siriečių spēliojimas būtų buvęs tikras, pavojus galējo jiems būti labai didelis, nes Hetiečiai būtų ēję iš šiaurēs, Egiptiečiai gi iš pietų pusēs

nuėjo sau ir paslėpė ; ir vėl sugrįžo į kitą padangtę ir taip pat pasiėmę
iš ten paslėpė. [9]Bet po to jie kalbėjo vienas kitam : Negerai darome,
nes tai geros naujienos diena. Jei tylėsime ir nenorėsime paskelbti iki
rytui, tai palaikys mums nusikaltimu ; eikime tat ir atėję paskelbsime
karaliaus rūmuose. [10]Taigi atėję prie miesto vartų, jie jiems pasakojo,
sakydami : Buvome nuėję prie Siriečių stovyklos ir neradome tenai nė
vieno žmogaus, o tik pririštus arklius ir asilus ir ištiestas padangtes
[11]Tuomet vartų sargai ėjo ir pranešė karaliaus rūmų viduje. [12]Tasai
atsikėlė nakčia ir tarė savo tarnams : Pasakysiu jums, ką mums nori pada-
ryti Siriečiai: Jie žino, kad mes kenčiame badą, ir todėl jie išėjo iš stovyk-
lų ir slapstosi laukuose, sakydami : Kuomet jie bus išėję iš miesto, mes
suimsime juos gyvus ir tuomet galėsime įeiti į miestą. [13]Bet vienas iš jo
tarnų atsakė : Pasiimkime penkis likusius mieste arklius /nes tiek tik yra
tarp visos Israėlio daugybės, kiti gi suvalgyti/ ir išsiuntę galėsime ištirti.
[14]Atvedė tat du arkliu ir karalius išiuntė į Siriečių stovyklas, sakydamas :
Eikite ir pasižiūrėkite. [15]Jie ėjo paskui anuos iki Jordanui : o štai visas
kelias buvo pilnas drabužių ir rykų, kuriuos sumišę Siriečiai buvo pametę ;
ir pasiuntiniai sugrįžę pasakė tai karaliui
[16]Taigi tauta išėjus išplėšė Siriečių stovyklas, ir pasidarė smulkių
miltų saikas vertas vieną siklį, ir du miežių saiku vieną siklį, pagal Vieš-
paties žodį. [17]Aną gi vadą, ant kurio rankos karalius buvo pasirėmęs,
jis pastatė prie vartų, o minia sumindžiojo jį vartų angoje, ir jis mirė,
taip kaip Dievo žmogus buvo kalbėjęs, kuomet pas jį buvo atėjęs kara-
lius. [18]Ir atsitiko pagal Dievo žmogaus žodžius, kuriuos jis buvo pasakęs
karaliui, kuomet tarė: Du miežių saiku bus vertu vieną siklį ir smulkių mil-
tų saikas vieną siklį, rytoj šituo pačiu metu Samarijos vartuose, [19]kuomet
anas vadas buvo atsakęs Dievo žmogui ir taręs : Nors Viešpats atsklęstų
užtvankas danguje, nejaugi galės įvykti, ką kalbi ? O jis jam buvo pasa-
kęs : Matysi savo akimis, bet tu iš to nevalgysi. [20]Atsitiko tat jam, kaip
buvo iš anksto paskelbta ; tauta sumindžiojo jį vartuose, ir jis mirė

8. [1]Moteriškei, kurios sūnų buvo atgaivinęs, Elisiejus kalbėjo ir tarė : Aug 4,35
Kelkis, eik tu ir tavo namai, ir pasilik, kur tik galėsi ; nes Viešpats pa-
šaukė badą ir ateis į šalį per septynerius metus. [2]Ji atsikėlė ir padarė,
kaip Dievo žmogus buvo kalbėjęs, ir, iškeliavus su savo namais, pasiliko
daugelį dienų Pilistimų žemėje. [3]Pasibaigus septyneriems metams, mote-
riškė pagrįžo iš Pilistimų žemės ir ėjo šauktis į karalių dėl savo namų
ir savo dirvų. [4]Karalius kalbėjosi su Dievo žmogaus tarnu Gieziu ir tarė :

---

[8]*Priešakį* : į tą stovyklos dalį, kuri buvo arčiau Samarijos. — [10]*Jiems* : sargybai

[12]*Pasakysiu jums...* Israēlio karalius spėja, kad Siriečiai ne pabēgo, bet nori gudriai išvilioti apgultuosius iš miesto. — [13]*Penkis.* Tas skaičius reiškia čia nedidelį kiekį, keletą. — *Nes tiek tik...* Ebr t : jie kaip visa Israēlio daugybē, kuri čia liko ; jie kaip visa Israēlio daugybē, kuri žuvo, t y, jei jie pargrįš, mirs draug su kitais mieste badu ; o jei juos užmuš priešas, tai jų likimas bus toks pat kaip ir tų, kurie jau užmušti. — [14]*Du arkliu.* Anot ebr t : du vežimu su pakinkytais arkliais

[17]*Pastatē prie vartų.* Vadas turējo čia daryti tvarką tarp besigrūdančių žmonių, vienų einančių į stovyklas, o kitų grįžtančių. — [18]*Atsitiko pagal...* Autoriui, matomai, buvo labai svarbu pažymēti, kad pranašystē įvyko iki paskutiniam žodžiui ; tai jis daro atsitikimo aprašymą pakartodamas

8. [1]*Elisiejus kalbējo...* Minimi čia atsitikimai įvyko tikriausiai ne ta eile kaip surašyti. — *Badą.* Badas

Papasakok man visus didelius dalykus, kuriuos yra padaręs Elisiejus.
[5]Jam gi bepasakojant karaliui, kaip anas buvo prikėlęs iš numirusių,
pasirodė moteriškė, kurios sūnų buvo atgaivinęs, ir šaukėsi į karalių dėl
savo namų ir savo dirvų. Tuomet Giezis tarė : Mano valdove, karaliau !
Štai jos sūnus, kurį Elisiejus prikėlė iš numirusių. [6]O karalius paklausė
moteriškę, ir ji jam papasakojo. Karalius tat pridavė jai vieną kamar-
ponį ir tarė : Sugrąžink jai visa, kas jos, ir visą dirvų pelną nuo tos die-
nos, kurioje paliko žemę, iki šiai dienai

[7]Elisiejus atėjo taipgi Damaskan, kur Sirijos karalius Benadadas
sirgo ir buvo jam paskelbta ir pasakyta : Atėjo čia Dievo vyras. [8]Tuomet
karalius tarė Hazaėliui : Imk su savim dovanų ir eik Dievo žmogaus pasi-
tikti ir teiraukis per jį Viešpatį, sakydamas : Ar galėsiu išgyti iš šitos
savo ligos ? [9]Taigi Hazaėlis ėjo jo pasitikti, turėdamas su savim dovanų
ir visokių Damasko gerybių, kiek keturios dešimtys kupranugarių gali
panešti. Atsiradęs gi jo akivaizdoje, jis tarė : Tavo sūnus Sirijos karalius
Benadadas siuntė mane pas tave ir sakydino : Ar galėsiu išgyti iš šios
savo ligos ? [10]Elisiejus jam atsakė : Eik, sakyk jam : Pagysi. Bet Vieš-
pats man parodė, kad jis mirte numirs. [11]Ir jis stovėjo draug su juo, ir
susijaudino taip, kad net jo veidas pasikeitė, ir Dievo žmogus verkė.
[12]O Hazaėlis tarė : Kodėl mano valdovas verkia ? Jis gi atsakė : Nes žinau,
kokias piktenybes tu darysi Israėlio sūnums. Tu sudeginsi jų sustiprintus
miestus ir jų jaunuolius užmuši kalaviju, o jų kūdikius sutriuškinsi ir
nėščias perskrosi. [13]O Hazaėlis tarė : Ir kas gi aš esu tavo tarnas, ar
šuo, kad padaryčiau šitą taip didelį dalyką ? Elisiejus atsakė : Viešpats
man parodė, kad tu būsi Sirijos karaliumi. [14]Po to jis pasitraukęs nuo Eli-
siejaus, atėjo pas savo valdovą. Tasai jam tarė : Ką tau pasakė Elisiejus ?
O jis atsakė : Jis man tarė : Pagysi. [15]Atėjus gi kitai dienai, jis ėmė ant-
klodę, užpylė vandens ir ištiesė ant jo veido. Jam mirus, Hazaėlis ėmė
karaliauti jo vietoje

[16]Penktais Israėlio karaliaus Akhabo sūnaus Joramo metais ir Judo
karaliaus Jozapato, ėmė karaliauti Judo karaliaus Jozapato sūnus Joramas.
2 Kron 21,5 [17]Jam buvo trys dešimtys dveji metai, kai pradėjo karaliauti, ir kara-

---

čia vaizduojamas kaip asmuo. — [2]*Daugelį dienų.* Ebr t : septynerius metus. — [3]*Dēl savo namų...* Moteriškēs lobis buvo pasisavintas nesąžiningų kaimynų, ar paimtas karaliaus iždan. — [6]*Kamarponį* : vieną iš savo rūmų valdininkų

[8]*Imk su savim...* Benadadas kitados norējo nutverti Elisieją, bet dabar, ligos prislēgtas, rūpinasi pagerbti jį kuo labiausiai. — [9]*Kiek keturios dešimtys...* Be abejonēs dovanų siųsta daug, bet pasiimta net keturios dešimtys kupranugarių tik tam, kad rytiečių papročiu iškilmę padidinus. — [10]*Pagysi.* Ebr t : gyvente gyvensi. Pranašas iš Dievo apreiškimo žinojo Hazaēlio sumanymą nužudyti karalių ; todēl jo atsakymo prasmē yra toki : Benadadas gali tikrai pagyti, jei tu jo nenužudytumei ; arba tu juk nežiūrēsi mano atsakymo ir sugrįžęs būtinai sakysi savo valdovui jį tikrai pagysiant, kad geriau paslēptumei savo sumanymą. — [11]*Ir jis stovējo...* Anot ebr t : jis žiūrējo į jį stačiai, kolei jam nepasidarē neramu. Elisiejus, žiūrēdamas tiesiai į akis Hazaēliui parodē, kad jis žino slapčiausius jo sumanymus ; Hazaēlis tai suprato ir nebegalējo ramiai pakęsti ilgiau pranašo pažvelgimo. — [12]*Tu sudeginsi...* Toliau paminēta tik labai trumpai, kaip šitie žodžiai buvo įvykdyti. Žr žem 13,7. — [13]*Tavo tarnas, ar šuo.* Hazaēlis veidmainiauja toliau ir kalba labai nuolankiai. — [15]*Užpylē vandens...* Ebr t : pamirkē vandenyje. Nutroškintas tuo būdu karalius galējo rodytis miręs savo mirtimi, ir todēl Hazaēlis,

liavo Jerusalėje aštuoneris metus. [18]Jis vaikščiojo Israėlio karalių keliais,
kaip buvo vaikščioję Akhabo namai, nes jo žmona buvo Akhabo duktė,
ir jis darė kas pikta Viešpaties akivaizdoje. [19]Viešpats nenorėjo sunaikint 2 Kar 7,16
Judo dėlei savo tarno Dovido, kaip jam buvo žadėjęs, kad duosiąs jam ir
jojo sūnums žiburį per visas dienas. [20]Jo dienose pasitraukė Edomas, kad 2 Kron 21,8
nebebūtų po Judu ir pasistatė sau karalių. [21]Joramas atėjo į Seirą ir visi
vežimai draug su juo ; jis pakilo nakčia ir sumušė Idumėjiečius, kurie buvo
jį apstoję, ir vežimų viršininkus, tauta gi pabėgo į savo padangtes. [22]Taigi
Edomas pasitraukė, kad nebebūtų po Judu iki šiai dienai. Taip pat anuo
metu atpuolė ir Lobna

[23]Kas gi dar sakytina apie Joramą ir visa, ką jis padarė, argi tai ne-
parašyta Judo karalių metraščių knygoje ? [24]Ir Joramas užmigo su savo
tėvais ir buvo palaidotas draug su jais Dovido mieste, o jo sūnus Ok-
hozijas ėmė karaliauti jo vietoje

[25]Dvyliktais Israėlio karaliaus Akhabo sūnaus Joramo metais tapo 2 Kron 22,1
karaliumi Judo karaliaus Joramo sūnus Okhozijas. [26]Okhozijui buvo dvi-
dešimt dveji metai, kai jis pradėjo karaliauti, karaliavo gi vienerius metus
Jerusalėje ; jo motina buvo Israėlio karaliaus Amrio duktė vardu Ata-
lija. [27]Jis vaikščiojo Akhabo namų keliais ir darė kas pikta Viešpaties
akivaizdoje, taip pat kaip Akhabo namai, nes jis buvo Akhabo namų
žentas. [28]Jis taipgi ėjo su Akhabo sūnumi Joramu kovoti prieš Sirijos
karalių Hazaėlį į Ramot-Galaadą, ir Siriečiai sužeidė Joramą. [29]Jis sugrįžo
gydytis Jėzrahėlyje, nes Siriečiai buvo sužeidę jį Ramote, kuomet kovojo
prieš Sirijos karalių Hazaėlį. Judo gi karaliaus Joramo sūnus Okhozijas
ėjo aplankyti Akhabo sūnaus Joramo į Jėzrahėlį, nes jis tenai sirgo

9. [1]Pranašas Elisiejus pasišaukė vieną iš pranašų sūnų ir jam tarė :
Apsijuosk savo strėnas, ir imk šitą indelį aliejaus į savo ranką, ir eik į
Ramot-Galaadą. [2]Atėjęs tenai pamatysi Namsio sūnaus Jozapato sūnų 3 Kar 19,16
Jėhų, ir įėjęs pašauksi jį iš jo brolių tarpo ir įsivesi į tolesnį kambarį. [3]Pas-

---

apimdamas sostą, galėjo laukti mažesnio pasipriešinimo kitų mirusio karaliaus tarnų

4. Akhabo namų sunaikinimas

a/ *Judo karaliai Joramas ir Okhozijas*

8,16-29. Po Jozapato Judo karalystės sostas tenka jo sūnui bedieviui Joramui, kurs veda Ataliją ir platina savo karalystėje stabmeldystę /16-19/. Jo laikais išsivaduoja iš Judo karalystės valdžios Iduméja /20-24/. Joramo įpėdinis Okhozijas toks pat bedievis kaip Akhabas žūna, karaliavęs vienerius metus /25-29/

[16]*Jozapato sūnus Joramas.* Jis tikriausiai tapo karaliumi dar prie gyvos savo tėvo galvos ir karaliavo draug su juo apie dvejus metus. Plg aug 1,17 ; 2 Kron 21,5. — [20]*Jo dienose...* Joramas neišvengė Dievo bausmės. Jis nustojo valdžios Idumėjoje ir Lobnoje ; be to, jį aplankė baisi liga, kuria jis mirė. — [21]*Į Seirą* : Į Idumėją. Plg Prad 14,6. — *Idumėjiečius, kurie...* Atėjusį kovon Joramą Idumėjiečiai buvo apstoję, ir tik nakčia jis galėjo prasimušti ir atsitraukti. — [22]*Iki šiai dienai* : Iki Karalių knygų autoriaus dienų. Makabiejų laikais Jonas Hirkanas pavergė Idumėjiečius galutinai. — *Lobną.* Judo karalystės pietryčiuose

[26]*Duktė* : tiksliau sakant, dukraitė. — [28]*Sužeidė Joramą* : kaip seniau prie to paties miesto Akhabą, tik ne taip sunkiai. — [29]*Jėzrahėlyje.* Akhabas buvo čia pasistatydinęs namus

b/ *Israėlio karalius Jėhus*

9,1--10,36. Elisiejus per vieną savo mokytinį patepa Jėhų, kurį ka-

kui, laikydamas indelį aliejaus, išpilsi jam ant galvos ir tarsi: Štai ką
Viešpats sako: Aš patepiau tave karaliumi Israėliui; ir atsidarysi duris,
ir išbėgsi, ir tenai nesustosi. 4Taigi pranašo tarnas jaunuolis išėjo į Ramot-
Galaadą 5ir įėjo tenai; o štai sėdėjo kariuomenės viršininkai, ir jis tarė:
Aš turiu pasakyti tau žodį, o karvedy! Jėhus gi atsiliepė: Kuriam iš mūsų
visų? Bet jis tarė: Tau, o karvedy! 6Anas atsikėlė ir įėjo į kambarį;
jisai gi išliejo anam ant galvos aliejų ir tarė: Štai ką sako Viešpats, Is-
raėlio Dievas: Aš patepiau tave karaliumi Viešpaties tautai Israėliui,
7ir tu sunaikinsi savo valdovo Akhabo namus, ir taip aš atkeršinsiu Jė-
zabelei už savo tarnų pranašų kraują ir už visų Viešpaties tarnų kraują.
3 Kar 21,21 8Ir pražudysiu visus Akhabo namus ir užmušiu iš Akhabo kiekvieną vyriš-
3 Kar 15,29; 16,3 kį, ir uždarytąjį, ir paskučiausį Israėlyje. 9Ir padarysiu su Akhabo na-
mais kaip su Nabato sūnaus Jeroboamo namais ir kaip su Ahijos sūnaus
Baasos namais. 10Taipgi Jėzabelę ės šunys Jėzrahėlio lauke, ir nebus, kas
ją palaidotų. Po to jis atsidarė duris ir išbėgo

11Jėhus gi išėjo prie savo valdovo tarnų, kurie jam tarė: Ar visa gerai
klojasi? Ko tas beprotis buvo pas tave atėjęs? Jis jiems tarė: Jūs
žinote žmogų ir ką jis yra kalbėjęs. 12O jie atsakė: Tai ne tiesa; verčiau
tu mums papasakok. Jis jiems tarė: Jis man tai ir tai kalbėjo ir tarė:
Štai ką Viešpats sako: Patepiau tave karaliumi Israėliui. 13Taigi jie pasi-
skubino, ir kiekvienas ėmė savo apsiaustą, padėjo jam po kojų, darydami
Aug 8,28 sosto panašumą, ir sutrimitavo trimitu, ir tarė: Jėhus karaliauja. 14Taip
tat Namsio sūnaus Jozapato sūnus Jėhus padarė sąmokslą prieš Joramą.
Joramas gi buvo apgulęs kartu su visu Israėliu Ramot-Galaadą prieš
Sirijos karalių Hazaėlį, 15ir buvo grįžęs gydytis Jėzrahėlyje dėl žaizdų,
nes Siriečiai buvo sužeidę bekovojantį prieš Sirijos karalių Hazaėlį. Ir
Jėhus tarė: Jei jums tai patinka, nė vienas teneišbėga iš miesto, kad
nenueitų ir nepaskelbtų Jėzrahėlyje

---

riuomenės viršininkai paskelbia karaliumi /9,1-15/ ir užmuša čia pasiliekančius Israėlio karalių Joramą ir Judo karalių Okhoziją, o taipgi Akhabo našlę Jėzabelę /9,16-37/. Be to, užmušami Samarijoje 70 Akhabo sūnų /10,1-11/ ir Okhozijo giminės /10,12-17/. Toliau Jėhus nužudo Baalo kunigus Israėlyje /10, 18-27/, bet palieka čia veršių garbinimą, už ką paskelbiama bausmė jo palikuonims /10,28-30/, o dėl jo paties nusikaltimų jį nugali Sirijos karalius /10,31-36/

9. 1*Eik į Ramot-Galaadą*. Nors sužeistas karalius buvo sugrįžęs Jėzrahėlin, bet jo kariuomenė pasiliko prie Ramot-Galaado ir gal buvo jį jau paėmusi. — 2*Iš jo brolių tarpo*: iš kitų kariuomenės vadų tarpo. — 3*Aš patepiau*... Tas patepimas buvo jau paskelbtas Elijui. — *Išbėgsi*. Tuo būdu Elisiejaus pasiuntinys išvengs klausimų, su kuriais galėjo kreiptis į jįkiti vadai

11*Ar visa*... Kiti kariuomenės viršininkai buvo nustebinti staigiu Elisiejaus pasiuntinio išbėgimu; jie vadina jį todėl bepročiu ir laukia iš Jėhaus paaiškinimų. — *Jūs žinote*... Iš apdaro jie galėjo pažinti pranašo pasiuntinį, todėl neturi stebėtis, kad užimtas savo mintimis jis greitai pabėgo. Jėhus, matomai, nenori vienu kartu pasakyti visa, kas jam buvo paskelbta; bet jo draugai reikalauja tiesos. — 12*Patepiau tave*... Dievas buvo išrinkęs Jėhų karaliumi gal dėl to, kad jis buvo stabų garbinimo priešas, o taipgi smarkus žmogus, kurs nebijo jokių kliūčių, ir todėl buvo tinkamas įrankis nubausti nusikaltėliams, nors ir pats buvo ne be kalčių ir vertas bausmės. Juk ir rykštė, kuria plakami kaltininkai, dažnai niekam daugiau nedera, kaip tik tam, kad pati būtų įmesta ugnin. — 13*Darydami sosto*... Anot ebr t: Jėhaus draugai padėję savo apsiaustus ant laiptų, todėl padarė jam

[16]Po to jis pakilo ir iškeliavo į Jėzrahėlį; nes Joramas tenai sirgo, ir Judo karalius Okhozijas buvo atvykęs Joramo aplankyti. [17]Taigi žvalgas, kurs stovėjo Jėzrahėlio bokšte, pamatė atvykstančio Jėhaus būrį ir tarė: Aš matau būrį. Joramas tarė: Imk vežimą ir siųsk jų pasitikti, ir išsiųstasis tesako: Ar visa gerai klojasi? [18]Taigi tasai, kurs buvo sėdęs į vežimą, nuvyko jo pasitikti ir tarė: Štai ką karalius sako: Ar viskas taiku? O Jėhus tarė: Ką gali tau rūpėti taika? Praeik ir sek mane. Žvalgas gi paskelbė ir tarė: Pasiuntinys nuvyko prie jų ir nebegrįžta. [19]Jis siuntė taipgi kitą važiuotą, ir tasai nuvyko prie jų ir tarė: Štai ką karalius sako: Ar taika? O Jėhus tarė: Ką tau gali rūpėti taika? Praeik ir sek mane. [20]Žvalgas gi paskelbė, sakydamas: Nuvyko iki jų ir nebegrįžta; važiavimas lyg kad būtų Namsio sūnaus Jėhaus važiavimas, nes jis vyksta smarkiai. [21]Tuomet Joramas tarė: Kinkyk vežimą. Taigi pakinkė jo vežimą, ir Israėlio karalius Joramas bei Judo karalius Okhozijas išvažiavo kiekvienas savo vežime; juodu išvažiavo pasitikti Jėhaus ir sutiko jį Jėzrahėliečio Naboto dirvoje. [22]Joramas pamatęs Jėhų tarė: Ar taika, Jėhau? Tasai gi atsakė: Koki taika? Tavo motinos Jėzabelės paleistuvystės ir daug jos žyniavimų dar tebesitęsia. [23]Joramas pasuko atgal ir bėgdamas tarė Okhozijui: Klasta, Okhozijau! [24]Tuo tarpu Jėhus įtempė ranka kilpinį ir pataikė Joramui į tarpupetį, taip kad vilyčia perėjo per jo širdį, ir jis tuojau sukniubo savo vežime. [25]Jėhus tarė vadui Badakeriui: Imk, pamesk jį į Jėzrahėliečio Naboto dirvą; nes atsimenu, jog, kai aš ir tu sėdėdami vežime sekėme šitojo tėvą Akhabą, Viešpats skelbė prieš jį šitą ištarmę, tardamas: [26]Iš tikrųjų, už Naboto kraują ir 3 Kar 21,22
už jojo sūnų kraują, kurį mačiau vakar, sako Viešpats, aš tau atsilyginsiu šitoje dirvoje, sako Viešpats. Dabar tat imk ir mesk jį į dirvą, pagal Viešpaties žodį

[27]Tai pamatęs Judo karalius Okhozijas bėgo keliu, kuriuo einama į Beth-Haggan /sodo butą/; o Jėhus jį vijosi ir tarė: Užmuškite taip pat šitą jo vežime. Ir jie sužeidė jį vežime Gavero šlaite, kurs yra prie Jeblaamo; bet jis nubėgo į Magedą ir tenai mirė. [28]Jo tarnai įdėjo jį į jo vežimą ir nugabeno į Jerusalę ir palaidojo jį kape draug su jo tėvais Dovido mieste. [29]Vienuoliktais Akhabo sūnaus Joramo metais Okhozijas buvo tapęs Judo karaliumi

---

iš tikrųjų sosto pavidalą. — [14]*Buvo apgulęs.* Ebr t: sergējo. Miestas gal jau buvo paimtas; bet kariuomenē sergējo jį, kad nesugrįžtų Siriečiai ir nemēgintų vēl jį atimti

[17]*Vežimą.* Ebr t: raitelį. Taip pat ir 19 e. — [18]*Ar viskas taiku,* t y, ar jūs ateinate, nešdami su savim taiką. — *Praeik ir...* Jēhus nori užklupti Joramą visai netikētai, todēl sulaiko jo pasiuntinius prie savęs. — [20]*Namsio sūnaus*: vaikaičio. — *Vyksta smarkiai.* Anot ebr t: veda galvatrūkčiais. — [21]*Kinkyk...* Joramas supranta, kad tik svarbi priežastis galējo priversti Jēhų palikti Ramotą, todēl jis skuba jį pasitikti. — *Naboto dirvoje*: kuri buvo arti karaliaus rūmų. Žr 3 Kar 21,1. — [22]*Paleistuvystēs*: stabmeldystēs. Plg Kun 17,7. — *Daug jos žyniavımų.* Stabmeldiškos apeigos retai kada apsieidavo be magijos. — [23]*Joramas pasuko...* Iš Jēhaus žodžių Joramas suprato, kokie jo sumanymai. — [25]*Ištarmę.* Ebr *massa'*. Tas žodis pas Jēšają reiškia pranašystę, kuria skelbiama nelaimē. Vulg verčia *onusnašta.* — [26]*Vakar*: neseniai. — [27]*Į Beth-Haggan.* Beth-Hagganu gal dabar vadinama Dženin pietiniame Jēzrahēlio lygumos pakrašty, 10 km atstu nuo Jēzrahēlio ir Jeblaamos, dabar Bir-Belame netoli nuo Tanako ir Magedo. Gaveras gal yra status šlaitas /pakilimas/, per kurį kelias į pietus nuo Jeblaamo veda į Samariją. — Jēhus laiko lygiai nusikal-

[30]Po to Jėhus atvyko į Jėzrahėlį. Jėzabelė, išgirdus apie jo atėjimą,
išsidažė savo akis juodais dažais, pasipuošė savo galvą ir žiūrėjo pro langą
3 Kar 16,10 [31]į įeinantį pro vartus Jėhų ir tarė: Argi gali būti taika su Zambriu,
kurs užmušė savo valdovą? [32]Jėhus pažvelgė į langą ir tarė: Kas šita?
Ir du ar trys kamarponiai pasilenkė prie jo. [33]Jis gi jiems tarė: Numeskite
ją žemyn. Ir jie numetė ją ir siena buvo apšlakstyta krauju, o arklių
kanopos sumindžiojo ją. [34]Įėjęs gi valgyti ir gerti, jis tarė: Eikite ir pažiūrėkite
tos prakeiktosios ir palaidokite ją, nes ji karaliaus duktė. [35]Nuėję
jos laidoti, nerado nieko kita, kaip tik kaukolę, kojas ir rankų galus.
3 Kar 21,23 [36]Sugrįžę gi, jie pranešė Jėhui. O jis tarė: Tai Viešpaties žodis, kurį jis
kalbėjo per savo tarną Tesbietį Eliją, sakydamas: Jėzrahėlio dirvoje
šunys ės Jėzabelės kūną, [37]ir Jėzabelės kūnas bus kaip mėšlas žemės paviršiuje
Jėzrahėlio dirvoje, taip kad praeinantieji sakys: Ar tai yra ta
Jėzabelė?

10. [1]Akhabas turėjo septynias dešimtis sūnų Samarijoje; taigi Jėhus
parašė laišką ir siuntė Samarijon miesto didikams, ir senesniesiems, ir
Akhabo auklėtojams, ir sakydino: [2]Tuojau, kai tik gausite šitą laišką,
jūs, kurie turite savo valdovo sūnus, ir vežimus, ir arklius, ir stiprius
miestus, ir ginklus, [3]pasirinkite geresnįjį ir tą, kurs jums patiks iš jūsų
valdovo sūnų, ir pasodinkite jį į jo tėvo sostą ir kovokite už jūsų tėvo
namus. [4]Šitie labai nusigando ir tarė: Štai du karaliu negalėjo atsilaikyti
prieš jį, ir kaip gi mes įstengsime priešintis? [5]Taigi namų užvaizdai
ir miesto viršininkai ir senesnieji, ir globėjai siuntė pas Jėhų ir sakydino:
Esame tavo tarnai; ką liepsi, darysime ir nestatysime sau karaliaus;
daryk, kas tik tau tinka. [6]Jis gi parašė jiems antrą kartą laišką ir sakydino:
Jei jūs esate manieji ir klausote manęs, nukirskite savo valdovo
sūnums galvas ir ateikite rytoj šitą pačią valandą pas mane į Jėzrahėlį.
Karaliaus gi sūnūs, septynios dešimtys žmonių, buvo auklėjami pas miesto
didikus. [7]Atėjus pas juos laiškui, jie ėmė karaliaus sūnus ir užmušė septynias
dešimtis vyrų, sudėjo jų galvas į pintines ir nusiuntė pas jį į Jėzrahėlį.
[8]Pasiuntinys atėjo ir jam pranešė, sakydamas: Atnešta karaliaus
sūnų galvos. Jis atsakė: Sudėkite jas į dvi krūvas prie vartų angos iki

---

tusiu ir Judo karalių Okhoziją, nes jis buvo susigiminiavęs su Akhabo namais. — [29]*Vienuoliktais*... Plg aug 8,25, kur pasakyta: dvyliktais. Skirtumą galima išaiškinti tuo, kad pas Žydus kiekvieno karaliavimo pradžia netiksliai nurodoma

[30]*Išsidažė savo akis*... Ir dabar tebėra Palestinoje paprotys dažyti antimonu antakius ir blakstienas, kad akys išrodytų gražiau. — *Pasipuošė*... Karalienės vainiku. Jėzabelė nori pasitikti Jėhų kaip karalienė ir kiek galima jam priešintis. — [31]*Argi gali*... Jėzabelė primena Jėhui likimą Zambrio, kurs taip pat buvo nužudęs karalių. Plg 3 Kar 16,10. — [32]*Kas šita*. Ebr t: Kas su manim? Kas? – Jėhus spėja, kad Jėzabelė nekenčiama savo tarnų ir kad jų tarpe rasis tokių, kurie norės jam padėti. — *Pasilenkė*: iš kito lango. — [33]*Ir siena buvo*... Ebr t: ir jos kraujas ištryško ant sienos ir ant arklių, ir jis mindžiojo ją. — [34]*Prakeiktosios*. Plg 3 Kar 21,23. — *Karaliaus duktė*: Sidono karaliaus Etbaalio. Žr 3 Kar 16,31. Palikti ką nors nepalaidotą buvo laikoma Žydų didžiausiu išniekinimu. Tokio išniekinimo Jėhus nenori daryti karaliaus dukteriai, bet per vėlai duoda įsakymą palaidoti Jėzabelę

10. [1]*Sūnų*: palikuonių. — *Miesto*. Ebr t: Jėzrahėlio; bet tai, matomai, klaida. — [3]*Kovokite*... Jėhus visai pasitiki savimi. Jis kviečia buvusio karaliaus šalininkus į kovą, neabejodamas, kad jie nedrįs tai daryti, ir nori tuo būdu nugąsdinti

rytui. [9]Išaušus, jis išėjo ir atsistojęs tarė visai tautai: Jūs teisingi; jei
aš padariau sąmokslą prieš savo valdovą ir užmušiau jį, kas visus šituos
nužudė? [10]Taigi dabar matykite, kad nė vienas iš Viešpaties žodžių, 3 Kar 21,29
kuriuos Viešpats yra kalbėjęs prieš Akhabo namus, nenukrito žemėn, ir
Viešpats padarė, ką yra kalbėjęs per savo tarną Eliją. [11]Taigi Jėhus užmušė
visus, kurie buvo likę iš Akhabo namų Jėzrahėlyje, ir visus jo didikus,
ir prietelius, ir kunigus, kolei neliko iš jų nė vieno

[12]Paskui jis pakilo ir atvyko į Samariją; atvykęs prie piemenų Sueigos
buto pakelėje, [13]rado Judo karaliaus Okhozijo brolius ir tarė jiems:
Kas jūs esate? Jie atsakė: Esame Okhozijo broliai ir atėjome pasveikinti
karaliaus sūnų ir karalienės sūnų. [14]Jis tarė: Sugaukite juos gyvus.
Sugavę juos gyvus, jie nugalabijo juos prie šulinio šalia Sueigos buto,
keturias dešimtis du vyru, ir jis nepaliko iš jų nė vieno. [15]Vykdamas iš
ten jis rado Rekhabo sūnų Jonadabą, išėjusį jo pasitikti, ir palaimino jį,
ir jam tarė: Ar tavo širdis neklastinga, kaip mano širdis su tavo širdimi?
O Jonadabas tarė: Taip! Jis tarė: Jei taip, duok savo ranką. Tasai
padavė jam savo ranką. O anas pakėlė jį prie savęs į vežimą [16]ir jam
tarė: Eikš su manim ir matyk mano uolumą dėlei Viešpaties. Ir įsisodinęs
į savo vežimą, [17]nusivežė Samarijon. Tenai jis užmušė visus, kurie
buvo likę iš Akhabo Samarijoje iki vienam, pagal Viešpaties žodį, kurį
jis yra kalbėjęs per Eliją

[18]Taigi Jėhus surinko visą tautą ir jiems tarė: Akhabas maža tetarnavo 3 Kar 16,31
Baalui, aš gi tarnausiu jam labiau. [19]Dabar tat pašaukite prie manęs
visus Baalo pranašus, ir visus jo tarnus, ir visus jo kunigus; tenebūna
nė vieno, kurs neateitų, nes aš turiu daryti Baalui didelę auką; ko nebus,
tas neliks gyvas. Darė gi tai Jėhus klastingai, kad sunaikintų Baalo tarnus.
[20]Jis dar darė: Švęskite Baalui iškilmingą dieną. Ir jie paskelbė [21]ir
siuntė į visas Israėlio sienas; ir visi Baalo tarnai atėjo; nebuvo likę
net nė vieno, kurs nebūtų atėjęs. Jie įėjo į Baalo šventyklą, ir Baalo
namai buvo pilni nuo vieno galo iki kitam. [22]Paskui jis tarė tiems, kurie
sergėjo rūbus: Išneškite drabužių visiems Baalo tarnams. Ir išnešė jiems
drabužių. [23]Tuomet Jėhus ir Rekhabo sūnus Jonadabas, įėję į Baalo šventyklą,
tarė Baalo garbintojams: Peržiūrėkite ir matykite, kad kartais
nebūtų draug su jumis ir Viešpaties tarnų, bet kad būtų vieni Baalo
tarnai. [24]Taigi jie įėjo daryti atnašų ir deginamųjų aukų. Jėhus buvo
prirengęs sau lauke aštuonias dešimtis vyrų ir jiems pasakęs: jei kas
išbėgs iš šitų žmonių, kuriuos aš atvesiu į jūsų rankas, kiekvienas at-

---

juos dar labiau. — [4]*Du karaliu*: Joramas ir Okhozijas. — [5]*Užvaizdai... viršininkai...* Ebr t: vienaskaita: užvaizdas... viršininkas. — [9]*Jei aš padariau...* Jēhus kviečia į teisējus Jēzrahēlio gyventojus, norēdamas jiems paaiškinti, kad visuose šituose atsitikimuose tik įvykdyta Elijo paskelbtoji pranašystē. Plg 3 Kar 21,29. — [10]*Nenukrito žemēn*: nepasiliko neįvykdytas

[12]*Prie piemenų Sueigos.* Ebr *beth-'eqed.* Gal tai buvo vietos vardas. — [13]*Broliai*: giminaičiai. Plg 2 Kron 21,17; 22,1, kur pasakyta jog Okhozijo brolius užmušę Arabai. — [14]*Nepaliko iš jų...* Ir jie priderējo Akhabo giminei, nes jo duktē Atalija buvo ištekējusi už Judo karaliaus. — [15]*Rekhabo sūnų...* Jonadabas buvo iš Kiniečių ginēs /žr Sk 10,29 ir k/. Tai buvo žmogus žymus savo dievotu gyvenimu /žr Jer 35,6/ ir įtakingas, todēl Jēhus rūpinasi patraukti jį savo pusēn. — *Palaimino*: pasveikino. — [16]*Mano uolumą*: kurs tačiau buvo tik viršinis. Plg žem 28 eil

[18]*Akhabas maža...* Plg 3 Kar 16, 31.32. — [22]*Drabužių*: rūbų, kuriais apsivilkdavo darydami aukas. — [25]*Tuomet kareiviai...* Aukos buvo

sakys savo gyvybe už jo gyvybę. [25]Atsitiko gi, jog, pasibaigus degina-
majai aukai, Jėhus davė savo kareiviams ir vadams įsakymą : Įeikite ir
užmuškite juos ; nė vienas teneištrūksta. Tuomet kareiviai ir vadai už-
mušė juos kalavijo ašmenimis ir išmetė laukan, nuėjo į Baalo šventyklos
miestą, [26]išnešė iš Baalo šventyklos statulą ir sudegino [27]ir sutrupino ją.
Jie sugriovė taipgi Baalo šventyklą ir padarė iš jos išeinamąją vietą iki
šiai dienai

[28]Taip Jėhus išnaikino Baalą iš Israėlio ; [29]tačiau jis nepasitraukė
nuo nusidėjimų Nabato sūnaus Jeroboamo, kurs atvedė į nuodėmę Isra-
Žem 15,12 ėlį, ir nepametė auksinių veršių, buvusių Betelyje ir Dane. [30]Viešpats gi
tarė Jėhui : Kadangi darei rūpestingai, kas buvo teisinga ir patiko mano
akyse, ir įvykdei prieš Akhabo namus visa, kas buvo mano širdyje, tavo
sūnus sėdės Israėlio soste iki ketvirtajai kartai. [31]Tuo tarpu Jėhus nesi-
rūpino vaikščioti visa savo širdimi Viešpaties, Israėlio Dievo, įstatyme,
nes nepasitraukė nuo nuodėmių Jeroboamo, kurs buvo atvedęs į nusi-
dėjimą Israėlį. [32]Anuo metu Viešpats ėmė bodėtis Israėlio, ir Hazaėlis
sumušė juos visose Israėlio sienose, [33]nuo Jordano į rytus, visą žemę
Galaado, Gado, Rubeno ir Manaso, nuo Aroerio, esančio prie Arnono
upelio, kaip Galaadą, taip ir Basaną

[34]Kas gi dar sakytina apie Jėhų ir visa, ką jis padarė, ir jo drąsa, argi
tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [35]Ir Jėhus užmigo su
savo tėvais, ir jie palaidojo jį Samarijoje ; o jo sūnus Joakhazas ėmė
karaliauti jo vietoje. [36]Laiko gi, kurį Jėhus karaliavo Samarijoje Israėliui,
buvo dvidešimt aštuoneri metai

2 Kron 22,10 **11.** [1]Okhozijo gi motina Atalija, matydama savo sūnų mirus, pakilo
ir užmušė visus karališkuosius palikuonis. [2]Bet karaliaus Joramo duktė,
o Okhozijo sesuo Josaba ėmė Okhozijo sūnų Joasą ir pavogė jį iš tarpo
karaliaus sūnų, kurie buvo užmušami, taipgi jo auklę iš valgomojo kam-
bario, ir paslėpė jį nuo Atalijos veido, kad nebūtų užmuštas. [3]Ir jis buvo
su ja šešerius metus slapčia Viešpaties namuose, o Atalija karaliavo
krašte

---

daromos ne pačioje šventykloje, bet prie jos. Kareiviai pirma nužudē Baalo tarnus, buvusius šventyklos kieme, o paskui jau įsiveržē į pačią šventyklą /į Baalo šventyklos miestą/. Nors užmušdamas Baalo kunigus Jēhus darē tai, ko reikalavo įstatymas, tačiau jis žiūrējo ne įstatymo, o tik savo naudos, ir ta jo paties nauda buvo jam įkvēpusi klastingą pasielgimą. — [27]*Išeinamąją vietą.* Tuo būdu ir pati šventyklos vieta buvo labai subjaurinta

[30]*Viešpats gi tarē* : per kurį nors pranašą. — *Iki ketvirtajai kartai* : arti 100 metų. — [31]*Nesirūpino vaikščioti...* Jēhus nedrįso panaikinti savo karalystēje veršių garbinimo, kad Israēlaičiai negrįžtų kartais į vienybę su savo broliais, Judo karaliaus pavaldiniais. — [32]*Viešpats ēmē bodētis...* Ebr t : mažinti Israēlio pakraščius. — Besigindamas nuo Hazaēlio Jēhus tikriausiai turējo ieškoti pagalbos pas Asiriečius, nes iš Asirijos dokumentų pasirodo, kad Jēhus mokējęs Asirijos karaliui duoklę. — [33]*Nuo Jordano...* Smulkiau paaiškinama, ką Hazaēlis buvo atēmęs iš Jēhaus ; buvo gi atimta visa Palestina anapus Jordano nuo pietų pakraščių iki pačiai šiaurei

Nauja neprietelystė tarp Judo ir Israėlio karalių

1/ *Atalija ir Joasas Judo soste*

11,1--12,21. Jēhaus užmuštojo karaliaus Okhozijo motina Atalija nužudo visus karališkosios giminēs palikuonis, tik be Okhozijo sūnaus Joaso, kurs išgelbimas ir slepiamas

[4]Septintais gi metais Jojada siuntė ir, pasiėmęs šimtininkų ir karei-
vių, įsivedė pas save į Viešpaties šventyklą, padarė su jais sandorą, ir
prisaikinęs juos Viešpaties namuose, parodė jiems karaliaus sūnų ; [5]jis
įsakė jiems, tardamas : Toksai yra dalykas, kurį turite padaryti : [6]jūsų
trečdalis teįeina šabate ir tebūna sargyboje prie karaliaus namų. Trečdalis
tebūna prie Suro vartų ir trečdalis tebūna prie vartų, kurie yra už Skydi-
ninkų buto, ir būsite sargyboje prie Mesos namų. [7]Dvi gi jūsų dali, visi,
kurie pasitraukia šabate, tebūna sargyboje Viešpaties namuose aplink
karalių. [8]Jūs jį apstosite, turėdami savo rankose ginklus ; jei kas įeitų
už šventyklos sienos, tebūna užmuštas, ir jūs būsite su karaliumi, jam
įeinant ir išeinant. [9]Šimtininkai padarė visa taip, kaip jiems buvo įsakęs
kunigas Jojada ; ir kiekvienas pasiėmęs savo vyrus, kurie įeidavo šabate
draug su tais, kurie išeidavo šabate, atėjo prie kunigo Jojados. [10]Jis davė
jiems karaliaus Dovido jietis ir ginklus, buvusius Viešpaties namuose. [11]Ir
jie sustojo, kiekvienas turėdamas savo rankoje ginklus, dešiniame šven- 2 Kron 23,1
tyklos šone iki kairiajam altoriaus ir namų šonui aplink karalių. [12] Tuo-
met jis išvedė karaliaus sūnų ir uždėjo jam vainiką ir liudijimą ; ir jie
padarė jį karaliumi ir patepė, ir plodami rankomis sakė : Tegyvuoja ka-
ralius

[13] Atalija išgirdo bėgančių žmonių balsą ir įėjus tarp minios į Vieš-
paties šventyklą, [14]pamatė karalių stovintį pagal paprotį paaugštinime ir
arti jo giesmininkus ir trimitus ir visą žemės tautą besilinksminančią ir
trimituojančią trimitais ; ji perplėšė savo rūbus ir šaukė : Sąmokslas,
Sąmokslas ! [15]Jojada gi įsakė kariuomenės šimtinių viršininkams ir jiems
tarė : Išveskite ją už šventyklos sienų, ir kas tik ją seks, tebūna ištiktas
kalaviju. Nes kunigas buvo pasakęs : Tenebūna užmušta Viešpaties šven-

---

per šešeris metus ; septintais gi metais vyriausis kunigas Jojada patepa Joasą karaliumi, liepia užmušti Ataliją ir parodo naują karalių tautai /11,1-21/. Karalius pasirūpina atnaujinti šventyklą /12,1-16/, bet kare prieš Sirijos karalių Hazaēlį jam nesiseka /12,17-21/

11. [1]*Ataliją.* Ji buvo Akhabo žmonos Jēzabelēs duktē. — *Karališkuosius palikuonis* : tolimesniuosius karaliaus giminaičius. — [2]*Josaba.* Ji buvo tikriausiai gimus ne iš Atalijos. — *Iš valgomojo kambario.* Anot ebr t : į patalų kambarį, t y, į butą, kuriame buvo padedama patalinē ; iš čia Joasas buvo nugabentas į vieną iš kambarių, buvusių prie šventyklos. Plg 3 Kar 6,2... — [3]*Atalija karaliavo.* Plg 2 Kron 24,7

[4]*Jojada.* Už jo buvo ištekējusi Josaba. — *Šimtininkų ir kareivių.* Ebr t : šimtininkų (*kari*) ir bēgikų. *Kari* gal čia pavadinti augščiau minētieji Keretiečiai. Plg 2 Kron 20,23. — *Prisaikinęs* : kad jie gins karaliaus sūnų ir laikys paslaptį. — [6]*Šabate.* Sargyba, matomai, buvo pakeičiama šabatais, taip kaip kunigai ir levitai. — *Prie karaliaus namų.* Kareiviai turi apstoti šventyklą ir karaliaus rūmus. Šventykloje buvo karaliaus sūnus, rūmuose gi karaliaus sostas. — *Prie Suro vartų.* Tie vartai gal buvo rūmų šone. — *Prie vartų, kurie...* Kalbama apie didžiuosius rūmų vartus. — *Prie Mesos namų.* Tikriau : kad nē vieno nepraleistumēt. — [7]*Kurie pasitraukia* : kuriuos reikējo pakeisti kitais kareiviais. — [8]*Už šventyklos sienos.* Tikriau : jei kas įeitų į eiles /kuriose sustos kareiviai/. — *Jam įeinant ir išeinant...* Kai jis išeis iš šventyklos ir eis į karaliaus rūmus. — [10]*Ginklus.* Ebr t : skydus. Kalbama tikriausiai apie ginklus, kuriuos buvo atēmęs Dovidas iš priešų karuose. — [11]*Dešiniame* : kurs buvo iš pietų pusēs. Iš šito aprašymo ne visai aišku, kaip kareiviai buvo sustatyti. — [12]*Liudijimą* : anot kai kurių, karališkuosius rūbus, ar įstatymo knygą

[13]*Bēgančių.* Ebr t : bēgikų, t y, kareivių. — [14]*Giesmininkus.* Dabartiniame ebr t : viršininkus. — *Visą*

tykloje. [16]Jie suėmė ją rankomis ir išvilko ją keliu, kuriuo vedama arkliai,
prie rūmų, ir tenai ji buvo užmušta
[17]Taigi Jojada padarė sandorą tarp Viešpaties ir tarp karaliaus ir tarp
tautos, kad ji būtų Viešpaties tauta ir tarp karaliaus ir tautos. [18]Tuomet
visa šalies tauta įėjo į Baalo šventyklą, ir jie suardė jo altorius ir visai
sutrupino jo paveikslus ; taipgi Baalo kunigą Mataną užmušė ties alto-
riumi. Po to kunigas pastatė sargybą Viešpaties namuose. [19]Jis ėmė šim-
tininkus ir Keretiečių bei Pheletiečių būrius ir visą žemės tautą, ir jie
nusivedė karalių iš Viešpaties namų, ir atėjo Skydininkų vartų keliu į
rūmus, ir jis sėdosi į karalių sostą. [20]O visa žemės tauta linksminosi, ir
miestas aprimo. Atalija gi buvo užmušta kalaviju karaliaus namuose.
[21]Joasui buvo septyneri metai, kuomet jis pradėjo karaliauti

12. [1]Septintais Jėhaus metais Joasas tapo karaliumi, ir karaliavo
Jerusalėje keturias dešimtis metų. Jo motina buvo vardu Sebija iš Bersa-
bėjos. [2]Joasas darė kas teisinga Viešpaties akivaizdoje per visas dienas,
kolei jį mokė kunigas Jojada. [3]Tačiau augštų vietų jis nepanaikino, nes
tauta dar tebeaukojo ir degino smilkalus augštumose
[4]Tuomet Joasas tarė kunigams : Visus pašvęstuosius pinigus, kurie
bus įnešti praeinančiųjų į Viešpaties šventyklą, kurie atnašaujami sielai
išpirkti ir kuriuos laisva valia ir pagal savo norą įneša į Viešpaties šventyk-
lą, [5]tegul juos ima kunigai pagal savo eiles ir tetaiso, kas pagedę namuo-
se, jei matys, kad kas taisytina. [6]Bet iki dvidešimt trečių karaliaus Joaso
metų kunigai netaisė šventyklos sugedimų
[7]Taigi karalius Joasas pasikvietė vyriausįjį kunigą Jojadą ir kunigus
ir jiems tarė : Kodėl netaisote šventyklos sugedimų ? Nebeimkite tat dau-
giau pinigų pagal savo eiles, bet atiduokite juos šventyklai pataisyti.
[8]Ir buvo uždrausta kunigams imti toliau pinigus iš tautos ir taisyti namų
sugedimus. [9]Tuomet vyriausis kunigas Jojada ėmė vieną skrynią pinigams,
padarė viršuje skylę ir padėjo ją šalia altoriaus dešinėje įeinančiųjų į Vieš-

---

žemės tautą : subėgusius Jerusalės gyventojus. — [15]*Už šventyklos sienų* : už eilių, kuriose buvo sustoję kareiviai. — *Kas tik ją seks* : kas pasirodytų esąs Atalijos šalininkas. — [16]*Suėmė*... Ebr t : padarė jai taką

[17]*Sandorą*. Ebr *habberit*. Jojada atnaujina sandorą, nes ji buvo lyg kad suardyta Baalo garbinimu. — [18]*Baalo šventyklą*. Anot ebr t : ir ji buvo sugriauta. — *Sargybą Viešpaties namuose* : kad visos apeigos šventykloje būtų tinkamai atliekamos. — [19]*Skydininkų vartų keliu*. Tai buvo didieji karaliaus rūmų vartai. — [21]*Joasui buvo*... Tuo tarpu, kad Izraėlyje viena karališkoji giminė ėjo po kitos, Judo karalystėje pasiliko ta pati giminė, nors, žuvus daugeliui karališkosios šeimynos sanarių, rodėsi, kad ir čia bus panašių atsitikimų. Dievas buvo žadėjęs Dovido namams žiburį ir vykdė savo pažadą visose gyvenimo audrose, kolei neatėjo pagaliau nebe vien Dovido namų, bet viso pasaulio Žiburys

12. [2]*Kolei jį mokė*... Mirus Jojadai, Joasas, prašant Judo kunigaikščiams, leido garbinti dievaičius, o net ir užmušti savo geradario sūnų pranašą Zakhariją. Žr 2 Kron 24,22

[4]*Pašvęstuosius* : skiriamus šventyklos reikalams. — *Praeinančiųjų*. Gal čia kalbama apie mokestį /pusę siklio/, kurį duodavo kiekvienas Israėlaitis dvidešimties metų. — *Sielai išpirkti*. Išperkant pirmgimius, reikėjo mokėti penki sikliai ; imami buvo pinigai taipgi išsiperkant nuo kai kurių apžadų /Kun 27,2.../. — [5]*Pagal savo eiles*. Ebr t : kiekvienas iš savo pažįstamų

[7]*Nebeimkite tat*... Nebuvo tai, kaip pasirodo iš ebr t, griežtas uždraudimas, bet tik pasiūlymas, nes ebr t toliau sakoma : [8]Ir kunigai sutiko nebeimti daugiau pinigų iš žmonių

paties namus ; o kunigai, kurie sergėjo duris, metė į ją visus pinigus,
kokie buvo atnešami į Viešpaties namus. [10]Pamatę, kad skrynioje labai
daug pinigų, ateidavo karaliaus raštininkas ir vyriausis kunigas, išpildavo
ir suskaitydavo pinigus, kokie rasdavosi Viešpaties namuose, [11]ir duodavo
juos pagal skaičių ir saiką į rankas tų, kurie buvo pastatyti Viešpaties
namų mūrininkų prižiūrėtojais, o jie išmokėdavo juos tiems rentėjams ir
mūrininkams, kurie dirbo Viešpaties namuose [12]ir taisė sugedimus, ir tiems,
kurie tašė akmenis, ir nupirkti medžiams ir akmenims, kurie buvo tašomi,
kad Viešpaties namų atnaujinimas būtų padarytas visur, kur reikėjo išlai-
dų namams sustiprinti. [13]Bet iš tų pačių pinigų, iš pinigų, kurie buvo
atnešami į Viešpaties namus, nebuvo daroma Viešpaties namų kibirai,
šakutės, smilkytuvai, trimitai ir visi auksiniai ir sidabriniai indai. [14]Nes
jie buvo duodami tiems, kurie dirbo darbą, kad būtų pataisyti Viešpaties
namai, [15]ir nereikalauta apyskaitos iš tų žmonių, kurie imdavo pinigus,
kad juos išdalintų amatninkams, bet jie buvo pavedami jų ištikimybei.
[16]Pinigų gi už nusikaltimą ir pinigų už nuodėmes nenešdavo į Viešpaties
namus, nes jie buvo kunigų

[17]Tuo metu Sirijos karalius Hazaėlis pakilo ir kovojo prieš Getą ir
jį paėmė, ir atgręžė savo veidą, kad pakiltų į Jerusalę. [18]Todėlei Judo
karalius Joasas ėmė visus pašvęstuosius dalykus, kuriuos buvo pašventę
jo tėvai Judo karaliai, Jozapatas, Joramas ir Okhozijas, ir ką tik jis pats
buvo atnašavęs, ir visą sidabrą, koks buvo galima rasti Viešpaties namų
ižde ir karaliaus rūmuose, ir nusiuntė Sirijos karaliui Hazaėliui ; tuomet
jis pasitraukė nuo Jerusalės

[19]Kas gi dar sakytina apie Joasą ir visa, ką jis darė, argi tai nepara-
šyta Judo karalių metraščių knygoje ? [20]Jo gi tarnai sukilo ir padarė
tarp savęs sąmokslą ir užmušė Joasą Mėlo namuose ir Sėlos šlaite. [21]Nes
jo tarnudu Semaato sūnus Josakharas ir Somerio sūnus Jozabadas už-
mušė jį, ir jis mirė ; ir palaidota jį draug su jo tėvais Dovido mieste;
jo sūnus Amasijas ėmė karaliauti jo vietoje

---

ir nebetaisyti šventyklos sugedimų. — [9]*Jojada ēmē...* Taip buvo įsakęs pats karalius, ir tai buvo paskelbta visoje karalystēje. Žr 2 Kron 24,8-10. — *Altoriaus* : deginamųjų aukų altoriaus. — [10]*Karaliaus raštininkas.* Šventykla buvo vyriausioje karaliaus priežiūroje, ir jos taisymas nebuvo vien kunigų dalykas. — *Išpildavo.* Ebr t : surišdavo /į ryšelius/. — [13]*Saiką.* Anot ebr t : pasveriant. — [13]*Nebuvo daroma...* Tačiau, kada pačių Viešpaties namų taisymas buvo baigtas, iš likusių pinigų padaryta ir kaikuriuos šventyklos rakandus. Plg 2 Kron 24,14. — [16]*Pinigų gi už nusikaltimą...* Iš aukų už nuodēmę įstatu buvo paskirta kunigams aukos dalis, bet vēliau gal buvo atsiradęs paprotys duoti kunigams pinigų, už kuriuos jie patys galējo pirkti gyvulių aukoms. Plg Kun 5,15 ir k

[17]*Tuo metu :* mirus vyriausiam kunigui Jojadai. Kadangi Pilistimų miestas Getas yra žemiau į pietus negu Samarija, todēl Hazaēlis gal buvo pirma apgalējęs Israēlio karalių. — [18]*Buvo pašventę jo tēvai.* Nors Joramas ir Okhozijas buvo įvedę į Judo karalystę Baalo garbinimą, bet jie nepametē visai Viešpaties šventyklos ir skirdavo taipgi jai dovanų. Ką Atalija ir jos sūnūs buvo paskyrę iš šventyklos Baalo šventykloms, be abejo, buvo jai sugrąžinta po atsitikimų, aprašytų aug 11,18

[20]*Melo.* Žr 2 Kar 5,9. — *Sēlos.* Ta vieta nežinoma. — [21]*Draug su jo tēvais :* bet ne jų kape. Žr 2 Kron 24,25

13. [1]Dvidešimt trečiais Judo karaliaus Okhozijo sūnaus Joaso metais tapo Israėlio karaliumi Samarijoje Jėhaus sūnus Joakhazas ir karaliavo septyniolika metų. [2]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, ir sekė nuodėmes Nabato sūnaus Jeroboamo, kurs įvedė į nusidėjimus Israėlį ir nepasitraukė nuo jų. [3]Tuomet Viešpaties rūstybė užsidegė prieš Israėlį, ir jis padavė juos į Sirijos karaliaus Hazaėlio rankas ir į Hazaėlio sūnaus Banadado rankas per visas dienas. [4]Bet Joakhazas maldavo Viešpaties veidą ir Viešpats išklausė jį, nes matė Israėlio suspaudimą, kad Sirijos karalius buvo juos sunaikinęs, [5]ir Viešpats davė Israėliui gelbėtoją, ir jis buvo išlaisvintas iš Sirijos karaliaus rankos, ir Israėlio sūnūs gyveno savo padangtėse kaip vakar ir užvakar. [6]Tačiau jie nepasitraukė nuo Jeroboamo namų nuodėmių, kurs atvedė į nusidėjimą Israėlį, bet jose vaikščiojo, nes Samarijoje pasiliko taipgi ir giria. [7]Pasiliko gi Joakhazui iš tautos tiktai penkios dešimtys raitelių, dešimts vežimų ir dešimts tūkstančių pėstininkų, nes Sirijos karalius buvo juos užmušęs ir pavertęs lyg kad dulkėmis klojimo kūlime

[8]Kas gi dar sakytina apie Joakhazą ir visa, ką jis darė, ir jo drąsumas, argi tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [9]Joakhazas užmigo su savo tėvais, ir jie palaidojo jį Samarijoje, o jo sūnus Joasas ėmė karaliauti jo vietoje

[10]Trys dešimtys septintais Judo karaliaus Joaso metais tapo Israėlio karaliumi Joakhazo sūnus Joasas ir karaliavo Samarijoje šešiolika metų, [11]ir darė kas pikta Viešpaties akivaizdoje ; jis nepasitraukė nuo visų nuodėmių Nabato sūnaus Jeroboamo, kurs vedė į nuodėmę Israėlį, bet jose vaikščiojo

[12]Kas gi dar sakytina apie Joasą ir visa, ką jis padarė, ir jo drąsumas, kaip jis kovojo prieš Judo karalių Amasiją, argi tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [13]Ir Joasas užmigo su savo tėvais ; jo gi sostan sėdosi Jeroboamas. Joasas buvo palaidotas Samarijoje draug su Israėlio karaliais

[14]Elisiejus buvo susirgęs liga, kuria ir mirė, o Israėlio karalius Joasas nuvyko pas jį ir verkė jo akivaizdoje, ir sakė : Mano tėve, mano tėve,

---

2/ Israēlio karaliai Joakhazas, Joasas ir Jeroboamas II ; Judo karalius Amasijas

13,1--14,29. Jēhaus įpēdinį Joakhazą dēl jo nuodēmių Viešpats paduoda į Sirijos karaliaus Hazaēlio rankas ; atsigręžęs prie Viešpaties jis išsilaisvina iš prispaudējo ; kadangi tačiau nesunaikina pas save stabmeldystēs, pasilieka silpnas /13, 1-9/. Taipgi Joakhazo sūnus Joasas elgiasi bedieviškai, bet Viešpats, atsimindamas savo sandorą su patriarkais, padeda jam apgalēti tris kartus Siriečius /13,10-25/. Tuo pačiu laiku Judo sostas priklauso Amasijui, kurs nugali Idumējiečius, bet, išdrįsęs užpulti Israēlį, pats apgalimas, o Jerusalē apiplēšiama /14,22/. Joaso įpēdinis Israēlyje Jeroboamas II, nors bedievis, labai išplečia, Dievui padedant, Israēlio ribas /14,23-29/

13. [1]*Dvidešimt trečiais.* Skaičius gal nevisai tikras. Plg žem 10 e. — [2]*Sekē nuodēmes...* Leido garbinti auksinius veršius. Jau prie gyvos Jēhaus galvos Israēlaičiai buvo už tatai baudžiami ; o kadangi įspētas Joakhazas ējo toliau savo tēvo keliu, todēl Dievas dar labiau susirūstino. — [3]*Per visas dienas* : kolei Joakhazas buvo gyvas. — [5]*Gelbētoją :* Joakhazo vaikaitį Jeroboamą II, kaip pasirodo iš 14,27. — *Kaip vakar ir...* Kaip kitados, palyginamai ramiai. — [6]*Giria.* Ebr *'ašerah*, t y, Astartēs statula, kurią buvo pastatęs Akhabas. — [7]*Pasiliko gi...* Paaiškinama plačiau 3 e. Dovido laikais

Israėlio vežime ir jo vežėjau! 15Elisiejus jam tarė: Atnešk kilpinį ir vily-
čių. Kai anas atnešė prie jo kilpinį ir vilyčių, 16jis tarė Israėlio karaliui:
Padėk savo ranką ant kilpinio. O kai jis padėjo savo ranką, Elisiejus už-
dėjo savo rankas ant karaliaus rankų 17ir tarė: Atidaryk langą į rytus.
Jam atidarius, Elisiejus tarė: Paleisk vilyčią. Ir jis iššovė. Elisiejus tarė:
Viešpaties išgelbėjimo vilyčia ir išgelbėjimo vilyčia prieš Siriją: tu su-
muši Siriją Apheke, kolei sunaikinsi ją. 18Jis dar tarė: Paimk vilyčias.
Kai jis paėmė, anas vėl jam tarė: Užgauk vilyčia žemę. Kai jis užgavo
tris kartus ir sustojo, 19Dievo vyras supyko ant jo ir tarė: Jei būtumei
užgavęs penkis, ar šešis, ar septynis kartus, būtumei sumušęs Siriją iki
sunaikinimo; dabar gi sumuši ją tris kartus

20Taigi Elisiejus mirė, ir jie jį palaidojo. Plėšikai iš Moabo pradėjo
rodytis šalyje tais pačiais metais. 21Vieną kartą, laidodami žmogų pamatė Ekli 48,14
plėšikus ir įmetė lavoną į Elisiejaus kapą. Ir kai tik jis prisilietė Elisie-
jaus kaulų, žmogus atgijo ir atsistojo ant savo kojų

22Taigi Sirijos karalius Hazaėlis spaudė Israėlį per visas Joakhazo
dienas; 23tačiau Viešpats pasigailėjo jų ir sugrįžo prie jųjų dėl savo san-
doros, kurią turėjo su Abraomu, Isaoku ir Jokubu, ir nenorėjo sunai-
kinti jų, nei visai atmesti iki šiam metui. 24Kai Sirijos karalius Hazaėlis
mirė, jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Benadadas. 25Tuomet Joakhazo
sūnus Joasas atėmė iš Hazaėlio sūnaus Benadado rankos miestus, ku-
riuos jis buvo atėmęs iš jo tėvo Joakhazo rankos karo teisėmis; Joasas
sumušė jį tris kartus, ir jis atidavė Israėliui miestus

14. 1Antraisiais Israėlio karaliaus Joakhazo sūnaus Joaso metais
tapo karaliumi Judo karaliaus Joaso sūnus Amasijas. 2Jis buvo dvide- 2 Kron 25,1

dešimts Israēlio giminių turējo 800.000 kareivių; dabar gi buvo likę tik 10.000

10*Trys dešimtys septintais*... Jei 1 e skaičiai būtų tikri, čia turētų būti 40; bet pas Žydus karaliavimo metai skaičiuojami netiksliai

12*Kaip jis kovojo prieš... Amasiją.* Plg žem 14,8-14

14*Verkē*... Karalius žinojo, kad mirštantis dabar pranašas buvo didelis jo karalystēs ramstis. Jis atsiliepia į jį tokiais pat žodžiais, kaip kitados Elisiejus į Eliją. — 16*Ant karaliaus rankų.* Elisiejus suteikia karaliui lyg kad galią pranašauti: ką darys karalius savo rankomis, tai bus ženklas įvyksiančių dalykų. — 17*Langą.* Anot ebr t: grotelius. — *Į rytus.* Galaado žemēs linkon, kuri dabar buvo Siriečių valdžioje. *Viešpaties išgelbējimo vilyčia*... t y, šita vilyčia tebūna tau Viešpaties pagalbos laidas prieš Siriečius ir nugalējimo prie Apheko. Tenai kitados Israēlaičiai jau buvo laimēję vieną kovą. — 19*Supyko*... Mylįs savo tēvynę pranašas suprato, kad neturįs ištvermēs karalius neparodys didelio uolumo šventajame kare ir nepasinaudos Viešpaties suteiktu jam laimējimu; todēl jis nuliūsta ir pyksta

20*Palaidojo:* arti Samarijos /Jieron/. — 21*Įmetē*... Nusigandę, jie nebebaigē savo darbo, bet įmetē lavoną į svetimą kapą. — *Prisilietē.* Rytų kraštuose numirēliai laidojami paprastai be karsto. — *Atgijo ir.* Tuo stebuklu Dievas pagerbia savo mirusį pranašą. Plg Ekli 48,13...

23*Sugrįžo.* Dievas buvo atsitolinęs nuo Israēlaičių, siųsdamas jiems bausmių; grįžta gi ne dēl jų nuopelnų, bet dēl seniai padarytosios sandoros. — 24*Benadadas.* Asirijos dokumentuose minimas tuo laiku Damasko karalius Mari, kurį apgalējo Asirijos karalius Rammaniraras III; ta aplinkybē nemaž palengvino Israēlio sūnums karą prieš Siriečius. — 25*Miestus:* šiapus Jordano; visą gi kraštą anapus Jordano atkovojo Jeroboamas II

14. 1*Amasijas.* Plg 2 Kron 25,1... — 3*Jis darē*... Pirmais savo viešpatavimo metais Amasijas ištikimai tar-

šimt penkerių metų, kai pradėjo karaliauti; karaliavo gi Jerusalėje
dvidešimt devynerius metus; jo motina buvo vardu Joadanė iš Jeru-
salės. [3]Jis darė kas teisinga Viešpaties akivaizdoje, tačiau ne taip kaip
jo tėvas Dovidas. Jis darė visa taip pat, kaip jo tėvas Joasas; [4]tiktai
kad jis nepanaikino augštų vietų; nes tauta dar tebeaukojo ir degino smil-
Pak 24,16 kalus augštumose. [5]Įgavęs karalystę, jis liepė nužudyti savo tarnus, kurie
Ez 18,20 buvo užmušę jo tėvą karalių; [6]užmušėjų gi sūnų jis nenužudė, pagal tai
kas parašyta Mošės įstatymo knygoje, kaip Viešpats yra įsakęs ir taręs:
Tėvai nemirs už vaikus, nei vaikai nemirs už tėvus; bet kiekvienas mirs
dėl savo nuodėmės. [7]Jis sumušė dešimtį tūkstančių Idumėjiečių Druskos
slėnyje ir paėmė kovoje Uolą ir praminė ją vardu Jektehėlis; taip ji
vadinama iki šiai dienai

[8]Tuomet Amasijas siuntė pasiuntinių pas Israėlio karaliaus Jėhaus
sūnaus Joakhazo sūnų Joasą ir sakydino: Ateik ir pasimatykiva. [9]Isra-
ėlio karalius Joasas siuntė atgal pas Judo karalių Amasiją ir sakydino:
Libano usnis siuntė pas kedrą, esantį Libane, ir sakydino: Duok mano
sūnui savo dukterį moterystėn; bet girios žvėrys, kurie yra Libane, per-
ėjo ir sumindžiojo usnį. [10]Tu sumušei ir nugalėjai Edomą, todėl tavo
širdis didžiuojasi; tebūna tau gana garbės, ir sėdėk savo namuose; kam
iššauki nelaimę, kad žūtumei tu ir draug su tavim Judas? [11]Bet Amasi-
jas nepaklausė. Taigi Israėlio karalius Joasas pakilo, ir juodu pasimatė,
jis ir Judo karalius Amasijas, Judo mieste Betsame. [12]Tuomet Judas
buvo Israėlio sumuštas, ir kiekvienas iš jų pabėgo į savo padangtes. [13]Judo
gi karalių Okhozijo sūnaus Joaso sūnų Amasiją Israėlio karalius Joasas
sugavo Betsame ir atvedė jį į Jerusalę ir išardė Jerusalės mūrą nuo
Ephraimo vartų iki kampo vartų per keturis šimtus mastų. [14]Taipgi jis
ėmė visą auksą ir sidabrą ir visus indus, kuriuos rasta Viešpaties namuose
ir karaliaus iždiuose, ir įkaitus ir sugrįžo Samarijon

[15]Kas gi dar sakytina apie Joasą, ką jis yra padaręs ir su kokiuo drą-
sumu jis kovojo prieš Judo karalių Amasiją, argi tai neparašyta Israėlio
karalių metraščių knygoje? [16]Joasas užmigo su savo tėvais ir buvo pa-
laidotas Samarijoje su Israėlio karaliais, o jo vietoje ėmė karaliauti jo
sūnus Jeroboamas

---

navo Viešpačiui; bet apgalėjęs Idumējiečius, jis leido garbinti jųjų dievaičius. Plg 2 Kron 25,2.14. — [4]*Tiktai kad jis nepanaikino...* Tuo Amasijas skyrēsi ne nuo savo tēvo, bet nuo Dovido. — [7]*Druskos slēnyje:* prie pietinio Mirties jūros galo. — *Uolą.* Ebr *Sela'*. Taip buvo vadinamas vyriausis Edomo miestas, dar toliau į pietus nuo druskos slēnio. — *Jektehēliu.* Ebr *Joqthe'el.* Tas žodis gal reiškia: Atkovotas per Dievą

[8]*Tuomet:* neilgai trukus po karo prieš Edomą. — *Pasimatykiva.* Tais žodžiais Amasijas šaukia Israēlio karalių į karą. — [9]*Usnis:* kiti ebr ž *khoakh* verčia erškēčiu. Israēlio karalius palygina Amasiją su usnimi, save gi su kedru. Kaip svetimą dukterį gali imti moterystēn savo sūnui tik tas, kurs lygus jos tēvui, taip ir kovoti galētų su Israēlio karaliumi tik jam lygus, o ne toks silpnas kaip Amasijas — *Girios žvērys.* Taip galima buvo pavadinti karo nelaimes. — [13]*Atvedē jį...* Tai buvo nemažas pažeminimas Amasijui. — *Išardē Jerusalēs...* Išardydamas mūrą ir atimdamas turtus Joasas elgēsi kaip apgalētojas, bet palikdamas karaliumi Amasiją, ir nepasisavindamas jo krašto jis buvo tik įrankis Viešpaties rankoje, kurs buvo žadējęs neleisti užgesti žiburiui Dovido namuose. — [14]*Įkaitus:* žymesnius Judo piliečius

[15]*Kas gi dar sakytina...* Aug 13,12, 13 šitie karaliavimo pabaigos žodžiai jau buvo pasakyti apie Joasą

[17]Mirus Israėlio karaliui Joakhazo sūnui Joasui, Judo karalius Joaso
sūnus Amasijas gyveno dar penkiolika metų. [18]Kas gi dar sakytina apie
Amasiją, argi tai neparašyta Judo karalių metraščių knygoje? [19]Prieš jį
buvo padarytas sąmokslas Jerusalėje, bet jis pabėgo į Lakhį. Jie siuntė
paskui jį į Lakhį ir tenai jį užmušė. [20]Po to parvežė jį arkliais ir jis buvo
palaidotas Jerusalėje draug su savo tėvais Dovido mieste
[21]Visa Judo tauta ėmė Azariją, turėjusį šešiolika metų, ir pastatė jį 2 Kron 26,1
karaliumi jo tėvo Amasijo vietoje. [22]Jis pastatė Elatą ir sugrąžino jį Ju-
dui, karaliui užmigus su savo tėvais
[23]Penkioliktais Judo karaliaus Joaso sūnaus Amasijo metais tapo
karaliumi Samarijoje Israėlio karaliaus Joaso sūnus Jeroboamas ir ka-
raliavo keturias dešimtis vienerius metus. [24]Jis darė kas pikta Viešpaties
akivaizdoje. Jis nepasitraukė nuo visų nuodėmių Nabato sūnaus Jero-
boamo, kurs vedė į nuodėmę Israėlį. [25]Jis sugrąžino Israėlio sienas nuo Jon 1,1
įėjimo į Ematą iki Tyrumos jūrai pagal Viešpaties, Israėlio Dievo, žo-
džius, kuriuos jis yra kalbėjęs per savo tarną pranašą Amatio sūnų Joną
iš Geto, kurs yra Ophere. [26]Nes Viešpats matė begalo kartų Israėlio pris-
paudimą, ir kad jie buvo sunaikinti iki vergų ir laisvųjų, ir kad nebuvo,
kas padėtų Israėliui. [27]O Viešpats nebuvo sakęs, kad išdildysiąs Israėlio
vardą iš po padangės, ir jis išgelbėjo juos per Joaso sūnų Jeroboamą
[28]Kas gi dar sakytina apie Jeroboamą, ir visa, ką jis darė, ir su ko-
kiuo drąsumu jis kovojo, ir kaip sugrąžino Damaską ir Judo Ematą Is-
raėliui, argi tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje? [29]Ir Jero-
boamas užmigo su savo tėvais Israėlio karaliais, o jo sūnus Zakharijas
ėmė karaliauti jo vietoje

15. [1]Dvidešimt septintais Israėlio karaliaus Jeroboamo metais ėmė
karaliauti Judo karaliaus Amasijo sūnus Azarijas. [2]Jis buvo šešiolikos

---

[19]*Prieš jį*... Spėjama, kad Amasijo pasidavimas stabmeldystei sukėlē nepasitenkinimą, o paskui tapo sąmokslo priežastimi. Plg 2 Kron 25, 26. — *Lakhį:* į pietvakarius nuo Jerusalēs, arti Pilistimų ribos. — [20]*Pargabeno arkliais.* Užmušējai atidavē žuvusiam karaliui priderančią pagarbą

[21]*Azariją.* Jis buvo vadinamas taipgi Ozijas. Plg žem 15,30 ir k. Tiglatpileserio dokumentuose minimas Judo karalius Az-zri-ja-hu. — [22]*Pastatē:* gal sustiprino. — *Elatą.* Uosto miestas prie Elano įlankos. Paēmimas šito miesto liudija, kad ir Idumēja buvo vēl užkariauta

[23]*Keturias dešimtis vienerius*... Tas skaičius nesuderinamas su žiniomis žem 15,8; nes Joramas karaliavo kartu su Amasiju 15 metų, o be to dar 38 metus draug su Azariju, tai viso turējo karaliauti apie 53 metus. Daugelis aiškintojų mano, kad, mirus Jeroboamui, Israēlyje per 11 metų visai nebuvę karaliaus, ir tik tuo būdu Jeroboamo sūnaus karaliavimo pradžia likusi nukelta į 38 Azarijo metus. — [25]*Nuo įējimo*... Toki buvo pažymēta Žadētosios žemēs siena šiaurēje. Plg Sk 13,21. — *Tyrumos jūrai:* Mirties jurai. — *Joną.* Tai penktasis iš mažesniųjų pranašų. Plg Jon 1,1. — *Iš Geto, kurs yra Ophere.* Miesto vardas Gathhakhepher, dabar Mekhed, truputį į šiaurę nuo Nazareto. Plg Još 19,13. — [27]*Išgelbējo.* Karalystē pasiekē augštą gerovēs laipsnį /plg Am 3,15; 6,4-6/, bet tauta, nežiūrēdama Dievo mielaširdystēs, kietino savo širdį; auksiniai veršiai buvo garbinami ir toliau, stabmeldystē plito, o su ja visokios ydos. Todēl Viešpats galų gale leido nustoti tai tautai savistovybēs. Žr žem 17,6. — [28]*Damaską ir Judo Ematą.* Tie miestai kitados priderējo prie Dovido ir Saliamono karalystēs. Žr 3 Kar 4,21 ir k

3/ Judo karaliai Azarijas, Joatamas, Akhazas ir paskutiniai Israēlio karaliai

15,1--17,41. Dievobaimingas Judo karalius Azarijas viešpatauja 52 me-

metų, kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo Jerusalėje penkias dešimtis
dvejus metus ; jo motina buvo vardu Jekhelija iš Jerusalės. [3]Jis darė
kas įtiko Viešpaties akivaizdoje, visai taip pat, kaip darė jo tėvas Amasi-
jas. [4]Tačiau augštų vietų jis nesugriovė ; tauta dar tebeaukojo ir degino
2 Kron 26,21 smilkalus augštumose. [5]Viešpats ištiko karalių, ir jis buvo raupsuotas iki
savo mirties dienai ir gyveno atskirame bute nuošaliai ; o karaliaus sūnus
Joatanas valdė rūmus ir teisė žemės tautą

[6]Kas dar sakytina apie Azariją ir visa, ką jis yra daręs, argi tai nepa-
rašyta Judo karalių metraščių knygoje ? [7]Ir Azarijas užmigo su savo tė-
vais, ir jie palaidojo jį su jo pranokėjais Dovido mieste, o jo sūnus Joa-
tanas tapo karaliumi jo vietoje

[8]Trys dešimtys aštuntais Judo karaliaus Azarijo metais tapo Israėlio
karaliumi Samarijoje Jeroboamo sūnus Zakharijas ir karaliavo šešis mėne-
sius. [9]Jis darė kas pikta Viešpaties akivaizdoje, kaip buvo darę jo tėvai,
ir nepasitraukė nuo nuodėmių Nabato sūnaus Jeroboamo, kurs vedė į
nusidėjimą Israėlį. [10] Jabeso sūnus Selumas padarė prieš jį sąmokslą, už-
puolė jį viešai ir užmušė, ir ėmė karaliauti jo vietoje

[11]Kas gi dar sakytina apie Zakhariją, argi tai neparašyta Israėlio kara-
Aug 10,30 lių metraščių knygoje. [12]Šitie yra Viešpaties žodžiai, kuriuos jis yra kal-
bėjęs Jėhui ir taręs : Tavo sūnūs sėdės Israėlio soste iki ketvirtajai kartai ;
taip ir atsitiko

[13]Jabeso sūnus Selumas tapo karaliumi trisdešimtis devintais Judo
karaliaus Azarijo metais ; karaliavo gi Samarijoje vieną mėnesį. [14]Pakilo
Gadio sūnus Manahemas iš Tersos, atėjo į Samariją, užpuolė Jabeso sūnų
Selumą Samarijoje ir užmušė jį, ir karaliavo užuot jo

[15]Kas gi dar sakytina apie Selumą ir jo sąmokslą, kuriuo jis darė tyko-
jimus, argi tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [16]Tuomet
Manahemas sunaikino Tapsą ir visus joje buvusius ir jos plotą nuo Tersos,
nes jie nenorėjo jam atidaryti, ir jis užmušė visas jos nėščias ir per-
skrodė jas

---

tus ; jam susirgus raupsais, ima viešpatauti kartu su juo jo sūnus Joatamas /15,1-7/. Juodviejų laikais Israēlyje karaliauja Jēhus /15,8-13/. Tą užmuša Selumas, o Selumą užmuša Manahemas, kurs turi mokēti duoklę Asiriečių karaliui Phuliui /15,14-22/. Manahemo sūnų Pakēją užmuša Pakēē, kurio laikais ateina Teglatphalasaras ir išveda daugybę Israēlaičių nelaisvēn. Pakēę gi užmuša Ošēē /15,23-31/. Judo karaliaus Joatamo įpēdinis bedievis Akhazas moka duoklę Asiriečiams /15, 32-16,20/. Paskutinį Israēlio karalių nugali Salmanasaras ; jis paima Samariją, o Israēlaičius išveda Asirijos nelaisvēn /17,1-6/. Toliau paaiškinama, kokios buvo Israēlio žuvimo priežastys /17-7-23/ ir aprašoma stovis Israēlio krašto, netekusio savo buvusiųjų gyventojų /17,24-41/

15. [1]*Dvidešimt septintais.* Tikrumoje 15-ais. Klaida atsirado dēl pakeitimo panašių ebr raidžių, kuriomis buvo parašyti skaičiai. Anot 14,2, Azarijo tēvas Amasijas karaliavo 29 metus ; anot 14,23, Jeroboamas II tapo karaliumi 15 karaliaus Amasijo metais, todēl karaliavo draug su juo 15 metų ; taipgi Amasijo sūnus Azarijas turējo tapti savo tēvo įpēdiniu 15-ais metais. — [5]*Ištiko karalių :* Už mēginimą pasisavinti kunigų pareigas. Plg 2 Kron 26,16... — *Gyveno atskirame...* Plg Kun 13,46. — *Joatanas.* Ebr *Jotham*

[7]*Dovido mieste* ; bet ne karalių kape, nes buvo raupsuotas. Žr 2 Kron 26,23

[8]*Zakharijas :* jis buvo paskutinis Jēhaus šeimynos palikuonis. — [10]*Selumas.* Ebr Šallum. — *Viešai.* Ebr t : tautos akivaizdoje

[14]*Manahemas.* Ebr Menakhem. Jis

[17]Trys dešimtys devintais Judo karaliaus Azarijo metais Gadio sūnus
Manahemas tapo Israėlio karaliumi ir karaliavo Samarijoje dešimtį metų.
[18]Jis darė, kas buvo pikta Viešpaties akivaizdoje ; nepasitraukė nuo nuo-
dėmių Nabato sūnaus Jeroboamo, kurs vedė į nusidėjimą Israėlį per
visas savo dienas. [19]Buvo atėjęs į kraštą Asirijos karalius Phulis, ir Mana-
hemas davė Phuliui tūkstantį talentų sidabro, kad jam padėtų ir susti-
printų jo karalystę. [20]Manahemas apdėjo mokesčiais Israėlį, visus galin-
guosius ir turtinguosius, kad duotų Asirijos karaliui po penkias dešimtis
siklių sidabro nuo kiekvieno ; tuomet Asirijos karalius sugrįžo ir nepasi-
liko šalyje
[21]Kas gi dar sakytina apie Manahemą ir visa, ką jis yra daręs, argi
tai neparašyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [22]Ir Manahemas už-
migo su savo tėvais, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Phakėja
[23]Penkias dešimtais Judo karaliaus Azarijo metais tapo karaliumi
Israėlyje Manahemo sūnus Phakėja ir karaliavo dvejus metus. [24]Jis darė
kas buvo pikta Viešpaties akivaizdoje ; jis nesitraukė nuo nuodėmių Na-
bato sūnaus Jeroboamo , kurs vedė į nusidėjimą Israėlį. [25]Bet jo vadas
Romelijos sūnus Phakėė padarė prieš jį sąmokslą, ištiko jį Samarijoje
karališkųjų namų bokšte šalia Argobo ir šalia Arijės ir draug su juo pen-
kias dešimtis vyrų iš Galaadiečių sūnų, užmušė jį ir karaliavo jo vietoje
[26]Kas gi dar sakytina apie Phakėę ir visa, ką jis darė, argi tai nepara-
šyta Israėlio karalių metraščių knygoje ? [27]Penkias dešimts antrais Judo
karaliaus Azarijo metais tapo karaliumi Romelijos sūnus Phakėė ir kara-
liavo Israėliui Samarijoje dvidešimt metų. [28]Jis darė, kas buvo pikta Vieš-
paties akivaizdoje ; jis nesitraukė nuo nuodėmių Nabato sūnaus Jero-
boamo, kurs vedė į nusidėjimą Israėlį. [29]Israėlio karaliaus Phakėės dieno-
mis atėjo Asuro karalius Teglatphalasaras ir paėmė Ajoną, ir Abel-beth-
Maakhą, ir Janoę, Kedesą, Asorą, Galaadą, Galilieją ir visą Nephtalio
žemę, ir išvedė gyventojus į Asiriją. [30]Bet Elos sūnus Hošėja padarė są-
mokslą ir pastatė sląstus Romelijos sūnui Phakėei, ištiko jį ir užmušė,

---

buvęs tuomet vyriausis kariuomenēs viršininkas /Flav Juoz/. Asirijos dokumentuose jis minimas kaip Samarijos karalius, Minkhimmi Samerinai, draug su Judo karaliumi Azzrijahu /Azariju/. — *Tersos*. Plg 3 Kar 14,17

[16]*Tapsą*. Spējama, kad čia kalbama apie tą pačią Tapsą /ebr Thipsakh/ prie Euphrato, kuri paminēta 3 Kar 4,24

[19]*Phulis*. Čia Asiriečiai pasirodo pirmą kartą Israēlio istorijoje. Tuo metu jie buvo gal jau užkariavę Siriją. Ninivēs karalių sąrašuose nēra karaliaus vardu Phulio ; spējama tačiau ne be pagrindo, jog Phuliu pavadinta čia Asirijos karalius Tiglat-Pilēseris II. Žr žem 29 e. — *Talentų*. Talentan ējo 3000 siklių

[22]*Phakēja*. Ebr P^{e}qakhjah

[25]*Phakēē*. Ebr Peqakh. — *Šalia Argobo ir...* Anot ebr t : draug su Argobu ir Arije. Reikia spēti, kad tuodu vyru buvo karaliaus valdininkai, kurie norējo jį ginti. — *Ir draug su juo...* Anot ebr t šitie 50 dalyvavę sąmoksle prieš karalių

[29]*Teglatphalasaras*. Ebr Thiglath Pil'eser. Asir Taklat-Habal-asar. Jis viešpatavo 745-727 pirm Kr. Buvo tai smarkus kovotojas, išplētęs savo valdžią visuose kraštuose tarp Medijos ir Tarpžemēs jūros, o taipgi Mažosios Azijos dalyje. Spējama kad Teglatphalasaras negavęs mokesčių, išderētų už suteiktą Manahemui pagalbą, atvyko antrą kartą 734 m, apgalējo Phakēę ir nugabeno Israēlio sūnus į pirmąją Asirijos nelaisvę. Kada vēliau Phakēē susitarē su Sirijos karaliumi Rasinu prieš Judą, Teglatphalasaras, prašant Akhazui /žr žem 16,7/, vēl atvyko, užkariavo Israēlio kraštą ir nuvedē Rubeno, Gado gimines ir

ir ėmė karaliauti jo vietoje dvidešimtais Ozijo sūnaus Joatamo metais
[31]Kas gi dar sakytina apie Phakėę ir visa, ką jis darė, argi tai neparašyta Izraėlio karalių metraščių knygoje?
[32]Antraisiais Izraėlio karaliaus Romelijos sūnaus Phakėės metais tapo
karaliumi Judo karalius Ozijo sūnus Joatamas. [33]Jis buvo dvidešimt pen-
kerių metų, kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo Jerusalėje šešiolika metų;
jo motina buvo Sadoko duktė vardu Jerusa. [34]Jis darė, kas patiko Viešpa-
ties akivaizdoje; elgėsi visai taip pat, kaip buvo daręs jo tėvas Ozijas.
[35]Tačiau augštų vietų jis nepanaikino; tauta dar tebeaukojo ir degino
smilkalus augštumose; jis pastatė augštuosius Viešpaties namų vartus
[36]Kas gi dar sakytina apie Joatamą ir visa, ką jis darė, argi tai nepa-
rašyta Judo karalių metraščių knygoje? [37]Anuo metu Viešpats siuntė į
Judą Sirijos karalių Rasiną ir Romelijos sūnų Phakėę. [38]Ir Joatamas už-
migo su savo tėvais ir buvo palaidotas draug su jais savo tėvo Dovido
mieste, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Akhazas

16. [1]Septynioliktais Romelijos sūnaus Phakėės metais pradėjo kara-
2 Kron 28,1 liauti Judo karaliaus Joatamo sūnus Akhazas. [2]Akhazui buvo dvidešimt
metų, kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo jis Jerusalėje šešiolika metų.
Jis nedarė, kas patiko Viešpaties, jo Dievo, akivaizdoje, kaip jo tėvas
Dovidas, [3]bet vaikščiojo Izraėlio karalių keliu; be to, ir savo sūnų jis
pašventė, duodamas pereiti per ugnį pagal paprotį pagonių stabų, kuriuos
Viešpats išsklaistė Izraėlio sūnų akivaizdoje. [4]Jis darė taipgi kruvinas
aukas ir degino smilkalus augštose vietose ir kauburiuose ir po kiekvienu
lapuotu medžiu
[5]Tuomet Sirijos karalius Rasinas ir Izraėlio karalius Romelijos sūnus
Phakėė pakilo į Jerusalę kovoti, bet, apgulę Akhazą, jie neįstengė apga-
lėti jo. [6]Anuo metu Sirijos karalius Rasinas sugrąžino Sirijai Ailą ir
išvarė Žydus iš Ailos; o Idumėjiečiai atėjo ir gyveno tenai iki šiai dienai
[7]Akhazas siuntė pasiuntinius pas Asiriečių karalių Teglatphalasarą
ir sakydino: Aš esu tavo tarnas ir tavo sūnus; ateik ir išgelbėk mane
iš Sirijos karaliaus rankos ir iš Izraėlio karaliaus rankos, kuriuodu sukilo

---

pusę Manaso į vadinamąją antrą Asirijos nelaisvę /1 Kron 5,26/. — *Ajoną ir Abel-beth-Maakhą*: buvo užkariauta kraštas anapus Jordano ir šiaurinė Palestinos dalis šiapus Jordano. — [30]*Osėē.* Ebr *Hošea'*. Teglatphalasaras sakosi /dokumentuose/ pats liepęs nužudyti Phakėę ir pastatęs jo vieton A-u-si-'e /Osėē/. — *Dvidešimtais.* Skaičius netikras, nes žem 33 e pasakyta kad Joatamas viešpatavęs tik 16 metų
[32]*Joatamas.* Plg 2 Kron 27,1...
[37]*Anuo metu:* Joatamo karaliavimo pabaigoje. Pradžioje buvo puolama tik Judo karalystės pakraščiai; tapus gi karaliumi Akhazui, buvo užpulta visa Judo karalystė. — *Sirijos.* Ji buvo pavergta Jeroboamo II laikais, bet veikiai atgavo laisvę

16. [2]*Dvidešimt metų.* Anot 2 Kron 28,1 LXX, Sir vert 25 metus. Tas skaičius regisi yra tikresnis, nes, Akhazui mirus po 16 metų, jo sūnus Ezekijas buvo 25-rių metų, — [3]*Pašventė, duodamas...* Akhazas paaukojo Molokhui savo sūnų, sudegindamas jį ugnyje. Į tokį sudeginimą žiūrėta kaip į perėjimą, per kurį vaikai, atsipalaidoją nuo kūno, jungiasi su Dievu. Mošės įstatymas smarkiai draudė Žydams sekti tą baisų paprotį, kurs buvo labai paplitęs ypač Amoniečiuose ir Moabiečiuose /plg Kun 18,21; Pak 18,10/; bet Žydai, regisi, dažnai peržengdavo tą draudimą. Žr žem 17,17; Jer 7,31.32 ir k. — [4]*Augštose vietose* ... Akhazas darydavo čia aukas stabams, o netaip kaip seniau, Viešpačiui. Plg Pak 12,2

prieš mane. [8]O surinkęs sidabrą ir auksą, koks buvo galima rasti Viešpa-
ties namuose ir tarp karaliaus turtų, jis siuntė Asiriečių karaliui dovanų.
[9]Tasai pritarė jo norui ; nes Asiriečių karalius pakilo į Damaską ir su-
naikino jį, ir perkėlė jo gyventojus į Kirenę, Rasiną gi užmušė
[10]Karalius Akhazas iškeliavo į Damaską pasitikti Asiriečių kara-
liaus Teglatphalasaro. Pamatęs gi Damasko altorių, karalius Akhazas
siuntė kunigui Urijui jo pavidalą ir panašumą, kaip jis buvo padirbtas.
[11]O kunigas Urijas pastatė altorių visai taip, kaip buvo įsakęs karalius
Akhazas iš Damasko ; taip padarė kunigas Urijas, kolei karalius Akha-
zas atėjo iš Damasko. [12]Atėjęs gi karalius iš Damasko, pamatė altorių ir
pagerbė jį ; jis užžengė ir atnašavo deginamąsias aukas ir savo duoninę
atnašą, [13]ir darė liejamąsias aukas ir liejo kraują dėkojimo aukų, kurias
jis buvo atnašavęs ant altoriaus. [14]Varinį gi altorių, buvusį Viešpaties
akivaizdoje, perkėlė iš šventyklos priešakio ir iš altoriaus vietos ir iš Vieš-
paties šventyklos vietos ir pastatė jį altoriaus šone šiaurės link. [15]Karalius
Akhazas taipgi įsakė kunigui Urijui ir tarė : Ant didesniojo altoriaus
atnašauk rytmetinę deginamąją auką ir vakarinę atnašą ir karaliaus degi-
namąją auką ir jo duoninę atnašą, ir visos žemės tautos deginamąją
auką ir jų duonines atnašas ir jų liejamąsias aukas, ir išliesi ant jo visą
deginamųjų aukų kraują ir visą kruvinos atnašos kraują ; varinis gi alto-
rius bus prirengtas mano nuožiūrai. [16]Taigi kunigas Urijas darė visa
taip, kaip jam buvo įsakęs karalius Akhazas. [17] Karalius Akhazas atėmė
išrašytas papėdes ir buvusią viršuje praustuvę ; ir jūrą jis nukėlė nuo

---

[5]*Sirijos karalius...* Plg aug 15,37. — *Neįstengē...* Viešpats gelbējo nors ir nevertą jo malonēs karalių. — [6]*Ailą.* Ebr *Elath,* prie Elano įlankos. Tuo būdu buvo užkirstas kelias Judo karalystēs prekybai su rytų kraštais

[7]*Ateik ir išgelbēk...* Priešų apstotas Akhazas, neklausydamas perspējimų pranašo Ješajo, nesišaukia į Viešpatį, bet ješko pagalbos Asirijoje, iš kur turējo ateiti didžiausios nelaimēs Judo karalystei. — [9]*Pakilo į Damaską...* Teglatphalasaras taip aprašo nugalējimą Sirijos : Aš paēmiau jo /Rasino/ kareivius... Aš sulaužiau jų ginklus ir jo arklius sugavau... Jo kovotojus, nešiojusius kilpinius, nešiojusius skydus ir jietis... Kad išgelbētų savo gyvybę, jis pabēgo vienas ir įējo į didžiuosius vartus savo miesto /Damasko/. Jo vadus, aš sugavau juos gyvus ir pakoriau juos ant kryžių. Jo kraštą aš pavergiau... Jo miestą Damaską aš apguliau ir aš uždariau jį kaip paukštį narvelyje. Jo sodus, kuriuose medžių buvo be skaičiaus, aš juos iškirtau... Šešiolika Sirijos apskričių aš nušlaviau kaip tvanas /cit pas Fillion. La Sainte Bible/. — *Į Kirenę.* Ebr *Qir.* Jo vieta nežinoma ; spējama tačiau, kad čia kalbama apie upę dabartinēje Georgijoje, tekančią į Kaspijos jūrą

[10]*Pasitikti* : padēkoti už išgelbējimą ir pagarbos išreikšti kaip savo siuzerenui. Akhazas minimas Asirijos antraštēse draug su kitais kunigaikščiais, mokančiais duoklę ; jis vadinamas Jahu-khazi Ja-hu-dai. — *Altorių.* Gal tai buvo iš Asirijos atgabentas altorius, ant kurio Asiriečių karalius darydavo aukas. — [11]*Urijas pastatē...* Vyriausis kunigas nē kiek negeresnis už karalių. Jis skuba vykdyti priešingas įstatymui karaliaus užgaidas. — [12]*Pagerbē.* Anot ebr t : prisiartino prie jo. — *Atnašavo...* Gal ne pats, bet per kunigus. Aukos buvo daromos Viešpačiui ; bet tai buvo peiktina, kad jas padaryta ant altoriaus, panašaus į pagonių altorius. — [14]*Varinį gi altorių* : deginamųjų aukų altorių Ebr t pasakyta aiškiau : « Jis pašalino iš šventyklos priešakio varinį altorių, buvusį Viešpaties akivaizdoje, kad jis nebūtų tarp /naujojo/ altoriaus ir Viešpaties namų ir pastatē jį šalia /naujojo/ alto-

varinių jaučių, kurie ją laikė, ir padėjo ant akmenimi išklotos aslos. [18]Jis
perkėlė taipgi šabato Musakhą, kurį buvo pastatęs šventykloje, ir išorinį
karaliaus įėjimą jis nukreipė į Viešpaties šventyklą dėlei Asiriečių kara-
liaus
[19]Kas gi dar sakytina apie Akhazą, ką jis yra daręs, argi tai nepa-
rašyta Judo karalių metraščių knygoje? [20]Ir Akhazas užmigo su savo
tėvais ir buvo palaidotas draug su jais Dovido mieste, o jo vietoje pra-
dėjo karaliauti jo sūnus Ezekijas

17. [1]Dvyliktais Judo karaliaus Akhazo metais tapo karaliumi Elos
sūnus Ošėė Samarijoje ir karaliavo Israėlyje devyneris metus. [2]Jis darė
pikta Viešpaties akivaizdoje, bet ne taip kaip buvusieji pirm jo Israėlio
Žem 18,9 karaliai. [3]Prieš jį kariavo Asiriečių karalius Salmanasaras, ir Ošėė
tapo jo tarnu ir mokėjo jam duoklę
[4]O kai Asiriečių karalius pamatė, kad Ošėė, bandydamas sukilti, buvo
išsiuntęs pasiuntinius pas Egipto karalių Suą, idant nebeduotų Asiriečių
karaliui duoklės, kaip paprastai darydavo kas metai, jis apgulė jį ir su-
rištą įmetė į kalėjimą. [5]Jis perėjo visą šalį ir, pakilęs į Samariją, laikė ją
Tob 1 2 apgulęs trejis metus. [6]Devintais gi Ošėės metais Asiriečių karalius paėmė
Samariją ir perkėlė Israėlį į Asiriją ir apgyvendino juos Haloje ir Habore
prie Gozano upės, Medų miestuose

---

riaus į šiaurę». Urijas, matomai, buvo pradžioje pastatęs Akhazo altorių už deginamųjų aukų altoriaus, toliau į rytus. — [15]*Rytmetinę* ... Ant naujojo altoriaus liepiama daryti visos iškilmingos aukos. — *Varinis gi altorius*... Ebr t mintis, regisi yra toki: Aš pagalvosiu, ką norėsiu su juo padaryti. — [17]*Papėdes*. Žr 3 Kar 7,28... [18]*Musakhą*. Gal taip vadinama uždengta galerija, kur stovėdavo karalius aukų metu. — *Jis nukreipė*... Anot ebr t: jis perkeitė Viešpaties namuose, t y, nuėmė visus pagražinimus. — *Dėlei Asiriečių*... Bijodamas Asiriečių karaliaus

[20]*Draug su jais*: bet ne jų kape. Plg 2 Kron 28,27. — *Ezekijas*. Ebr *Khizqijahu*

17. [1]*Dvyliktais*. Ošėė užmušė Israėlio karalių Phakėę ketvirtais Akhazo metais /740 m pirm Kr/, bet pats buvo pripažintas karaliumi tik po aštuonerių metų. Plg aug 15,30. — [3]*Salmanasaras*. Asiriškai Salmanu-Asir. Jis buvo Teglatphalasaro įpėdinis. Viešpatavo nuo 727 lig 722 m. Ošėė buvo įgijęs karališkąją valdžią iš Asiriečių malonės /plg 15,30/ ir turėjo mokėti duoklę Asirijos karaliui

[4]*Suą*. Ebr *So'*; Egiptiškai jis buvo vadinamas Šabak ir buvo įsteigėjas XXV dinastijos. Ošėė gal norėjo pasinaudoti Teglatphalasaro mirtimi, kad įgytų nepriklausomybę ir tuo tikslu pradėjo derybas su Egipto karaliumi. Nuo šio laiko prasideda dažnesni politiniai santykiai tarp Palestinos ir Egipto ir varžytinės tarp Asirijos, o paskui Babilonijos dėl Palestinos. — *Apgulė jį ir*... Pradžioje pasakoma, koks buvo Israėlio karaliaus likimas, o toliau aprašoma plačiau karas prieš Israėlio kraštą. — [6]*Devintais gi*... Tai įvyko 722 m pirm Kr. Buvo tai liūdnas atsitikimas išrinktosios tautos istorijoje; tačiau po jo turėjo ateiti dar liūdnesnis - užkariavimas Jerusalės ir Babilono nelaisvė. Samariją paėmė gal nebe Salmanasaras, bet jo įpėdinis Asirijos soste Sargonas. Savo įrašuose jis giriasi tai padaręs pirmais savo viešpatavimo metais ir pasakoja: Mano karaliavimo pradžioje aš apguliau miestą Samiriną ir jį paėmiau. Aš išvedžiau nelaisvėn 27.280 jo gyventojų; aš palikau sau 50 vežimų, kaip savo karališkąją dalį; vieton tų, kuriuos išvedžiau, aš atgabenau gyventojų iš mano užkariautųjų kraštų: aš paskyriau jiems mokesčius, kaip Asiriečių. — *Haloje*... Ebr t: Haloje ir prie Haboro, prie Gozano upės, ir Medijos miestuose.

7Tai atsitiko, nes Israėlio sūnūs nusidėję Viešpačiui, savo Dievui,
kurs buvo išvedęs juos iš Egipto žemės, iš Egipto karaliaus Paraono ran-
kos, garbino svetimus dievus. 8Jie elgėsi pagal papročius tautų, kurias
Viešpats buvo sunaikinęs Israėlio sūnų akivaizdoje, ir pagal papročius
Israėlio karalių, nes jie buvo darę panašiai. 9Israėlio sūnūs įrūstino nege-
rais dalykais Viešpatį, savo Dievą, ir pasidarė sau augštų vietų visuose
savo miestuose, pradedant nuo sargų bokšto iki sustiprintam miestui.
10Jie pasidarė sau statulų ir girių kiekviename augštame kauburyje ir po
kiekvienu lapuotu medžiu, 11ir degino tenai smilkalus ant altorių, tautų
būdu, kurias Viešpats buvo atėmęs iš po jų akių. Jie darė pikčiausius
dalykus, erzindami Viešpatį, 12ir jie garbino nešvarumus, apie ką Viešpats
buvo jiems įsakęs, kad to nedarytų
13Viešpats įspėjo Israėlį ir Judą per visus Pranašus ir Reginčiuosius
ir sakė : Gręžkitės nuo savo pikčiausių kelių ir sergėkite mano įsakymus
ir apeigas pagal visą įstatymą, kurį daviau laikyti jūsų tėvams, ir kaip
aš siunčiau pas jus per mano tarnus Pranašus. 14Jie gi neklausė, bet sukie-
tino savo sprandą, kaip buvo sukietinę savo sprandą jųjų tėvai, kurie
nenorėjo klausyti Viešpaties, savo Dievo. 15Jie atmetė jo nutarimus ir
sandorą, kurią jis yra padaręs su jų tėvais, ir perspėjimus, kuriais buvo
juos perspėjęs ; jie sekė tuštybes ir tuščiai elgėsi, ir sekė aplink juos buvu-
sias tautas, apie kurias Viešpats buvo jiems įsakęs, kad nedarytų, kaip jos
darydavo. 16Jie pametė visus Viešpaties, savo Dievo, įsakymus ir pasidarė
sau du nulietu veršiu ir girių, ir garbino visą dangaus kariuomenę, ir
tarnavo Baalui, 17ir pašventė savo sūnus ir savo dukteris per ugnį ir užsiim-
davo žyniavimu ir burtais, ir pasidavė daryti pikta Viešpaties akivaizdoje,
kad jį erzintų
18Taigi Viešpats smarkiai susirūstino Israėliui ir atmetė juos iš po
savo akių, ir pasiliko vien tiktai Judo giminė. 19O ir Judas nesergėjo
Viešpaties, savo Dievo, paliepimų, bet vaikščiojo Israėlio paklydimuose,
kuriuos tasai buvo padaręs. 20Tuomet Viešpats atmetė visus Israėlio pali-
kuonis ir prispaudė juos ir padavė juos į plėšikų rankas, kolei jų neatstūmė
nuo savo veido ; 21ir tai nuo to jau laiko, kai Israėlis atskilo nuo Dovido 3 Kar 12,19
namų, ir kai jie pasistatė sau karalių Nabato sūnų Jeroboamą ; nes Jero-
boamas atskyrė Israėlį nuo Viešpaties ir atvedė juos į didelį nusidėjimą.

Hala šiaurinėje Mezopotamijoje. Haboras dabar Khabur, — upė Gozano provincijoje

7*Tai atsitiko*... Toliau 8 - 15 eil paaiškinta tai, kas trumpai išreikšta 7 eil. Įkvėptas rašytojas nurodo priežastis baisios nelaimės, kuri sutiko Samariją. Yra tai tarsi pateisinimas Viešpaties pasielgimo su atkaklia tauta. — 8*Jie elgėsi*... Israėlio atpuolimas nuo Viešpaties pasireiškia pasidavimu pagonių papročiams ir garbinimu karaliaus Jeroboamo padarytųjų veršių. — 9*Nuo sargų bokšto*... Augštų vietų atsirado daugybė, jas turėjo atskiri namai ir didžiausi miestai. — 10*Girių*. Ebr *'ašerim* -Astartės simbolis. — 11*Pikčiausius dalykus*... Begėdiškos apeigos, kuriomis buvo garbinami pagonių stabai. — 12*Nešvarumus*. Taip vadinami su didžiausiu paniekinimu stabai

13*Israėlį ir Judą*. Judo karalystėje buvo tokių pat nusikaltimų, kaip ir Israėlyje. — 15*Tuštybes* : stabus. — *Tuščiai elgėsi*. Tikriau : niekais virto. — 16*Dangaus kariuomenę* : žvaigždes. — 17*Pasidavė*. Ebr : parsidavė

18*Iš po savo akių* : iš Žadėtosios žemės, kur Viešpats apreikšdavo savo buvimą. — *Judo giminė* : karalystė, kuriai priklausė dar Benjamino giminė ir levitai. — 20*Israėlio palikuonis* : dešimts Israėlio gimi-

[22]Israėlio sūnūs vaikščiojo visose Jeroboamo nuodėmėse, kurias jis buvo
Jer 25,9 padaręs ir nepasitraukė nuo jų, [23]kolei Viešpats neatmetė Israėlio nuo
savo veido, kaip jis buvo kalbėjęs per visus savo tarnus Pranašus. Ir Isra-
ėlis buvo perkeltas iš savo žemės į Asiriją, iki šiai dienai
[24]Asiriečių karalius atgabeno žmonių iš Babilono, iš Kutos, iš Avos,
iš Emato ir iš Sepharvaimo ir apgyvendino juos Samarijos miestuose
užuot Israėlio sūnų ; jie pradėjo valdyti Samariją ir gyveno jos miestuose.
[25]Pradėję gi tenai gyventi jie nebijojo Viešpaties, o Viešpats siuntė prieš
juos liūtų, kurie juos žudė. [26]Tai buvo pranešta Asiriečių karaliui ir pasa-
kyta : Tautos, kurias perkėlei ir apgyvendinai Samarijos miestuose, nežino
tos žemės Dievo įstatų ; Viešpats siuntė prieš juos liūtų, ir štai tie žudo
juos, nes jie nežino tos žemės Dievo apeigų. [27]Tuomet Asiriečių karalius
įsakė ir tarė : Nuveskite ten vieną iš kunigų, kuriuos atvedėte iš ten
kaip belaisvius ; jis teeina ir gyvena draug su jais, ir tegul moko juos tos
žemės Dievo įstatų
[28]Taigi vienas iš tų kunigų, kurie kaip belaisviai buvo išvesti iš Sa-
marijos, atėjęs gyveno Betelyje ir mokė juos, kaip reikia garbinti Vieš-
pats. [29]Bet kiekviena giminė pasidirbdino savąjį dievą, ir jie pastatė juos
šventyklose, augštumose, kurias Samariečiai buvo pasidirbę, kiekviena
giminė savo miestuose, kuriuose ji gyveno. [30]Nes Babiloniečiai pasidarė
Sokhotbenotą, Kutiečiai pasidarė Nergelį, Ematiečiai pasidarė Asimą ;
[31]Heviečiai pasidarė Nebahazą ir Tartaką. Tie gi, kurie buvo iš Sephar-
vaimo, degindavo savo sūnus ugnyje Sepharvaimo dievams Adra-
melekhui ir Anamelekhui. [32]Tačiau jie garbino ir Viešpatį. Jie pasidarė
sau augštoms vietoms kunigų iš tautos tarpo be skirtumo ir statydavo
juos augštumų šventyklose. [33]Ir nors garbino Viešpatį, tarnavo taipgi savo
Prad 32,28 dievams pagal paprotį tautų, iš kurių buvo atkelti Samarijon. [34]Jie seka
iki šiai dienai seną paprotį, nebijo Viešpaties ir nelaiko jo apeigų, nuta-
rimų, įstatymų ir paliepimų, kuriuos Viešpats buvo įsakęs laikyti sū-
nums Jokubo, kurį jis praminė Israėliu, [35]ir su kuriais jis buvo padaręs

---

nių. — *Prispaudē* : leisdamas užpuldinēti juos nerprieteliams. — Kolei jų neatstūmē nuvedimu į nelaisvę. Daugelis Israēlaičių pasiliko savo krašte, bet Asiriečių pavergti ir susimaišę su atkeltomis tautomis, jie liovēsi buvę Israēlaičiais. — [23]*Iki šiai dienai* : iki autoriaus laikų

[24]*Iš Babilono* : iš Babilono apylinkēs. — *Iš Kutos, iš Avos.* Kur buvo šitos vietos, tikrai nežinia. — *Emato* : Sirijos miestas. Plg 3 Kar 8,65. — *Sepharvaimo* : miestas Babilonijoje ant Euphrato /Sipper/. — *Pradējo valdyti* Samariją... Pasilikusieji Israēlaičiai, nustoję savistovybēs, susimaišē su ateiviais ir padarē maišytą Samariečių tautą, neturējusią tačiau nei religinēs, nei politinēs vienybēs. — [25]*Nebijojo* : negarbino. — *Siuntē prieš juos liūtų* ... Atkeltųjų gyventojų skaičius buvo daug mažesnis negu iškeltųjų. Todēl ištuštējusiame krašte atsirado daug laukinių žvērių. Buvo tai taipgi Viešpaties bausmē /plg Kun 26,22/. — [26]*Tos žemēs Dievo.* Anot išreikštos čia pagonių nuomonēs, kiekvienas kraštas buvo ypatingoje atskirų dievų valdžioje ir globoje. — *Įstatų* : religijos

[28]*Gyveno Betelyje.* Atsiųstasis Samariečiams kunigas buvo vienas iš tų, kurie, dar tebestovint Israēlio karalystei, garbindavo aukso veršius ; todēl jis apsigyveno veršių garbinimo vietoje Betelyje. Tuo tai būdu tikroji religija nebuvo Samarijoje visiškai užmiršta, bet ir ji susimaišē su pagonyste, nes atkeltieji gyventojai, pradēję garbinti Viešpatį, nesiliovē garbinę ir savų dievų. — [30]*Sokhotbenotą.* Ebr ž *Sukkoth-Benoth* reiškia tą pat ką ir « Dukterų padangtēs » ; bet rasi tai yra iškreiptas Babiloniečių deivēs

sandorą, jiems liepęs ir taręs : Nebijokite svetimų dievų ir negarbinkite
jų, jiems netarnaukite ir neaukokite jiems, [36]bet bijokite tiktai Viešpaties,
savo Dievo, kurs jus išvedė iš Egipto žemės su didele galybe ir ištiestu
petimi, jį garbinkite ir jam aukokite aukas. [37]Sergėkite taipgi apeigas ir
nutarimus, ir įstatymą, ir paliepimą, kurį jums davė, kad vykdytumėte
per visas dienas ; ir nebijokite svetimų dievų. [38]Neužmirškite sandoros,
kurią padarė su jumis, ir negarbinkite svetimų dievų ; [39]bet bijokite Vieš-
paties, savo Dievo, o jis išgelbės jus iš visų jūsų neprietelių rankos. [40]Jie
tačiau neklausė, bet darė pagal savo seną paprotį. [41]Taigi šitos tautos
bijojo, tiesa, Viešpaties, bet tarnavo taipgi savo stabams ; nes ir jų sūnūs
ir vaikaičiai taip daro iki šiai dienai, kaip darė jųjų tėvai

18. [1]Trečiaisiais Israėlio karaliaus Elos sūnaus Ošėės metais ėmė 2 Kron 28,27 ;
karaliauti Judo karalius Akhazo sūnus Ezekijas. [2]Jis buvo dvidešimt 29,1
penkerių metų, kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo dvidešimt devyneris
metus Jerusalėje ; jo motina buvo Zakharijo duktė vardu Abi. [3]Jis darė,
kas buvo gera Viešpaties akivaizdoje, visai taip pat kaip yra daręs jo
tėvas Dovidas. [4]Jis sunaikino augštas vietas, ir sutrupino statulas, ir Sk 21,9
iškirto girias, ir sulaužė varinį žaltį, kurį buvo padirbdinęs Mošė, nes iki
tam laikui Israėlio sūnūs degino jam smilkalus, ir praminė jį vardu
Nohestanas. [5] Jis pasitikėjo Viešpačiu, Israėlio Dievu ; taigi po jo nebe-
buvo panašaus į jį tarp visų Judo karalių, bet nei tarp tų, kurie yra

---

vardas Zirbanit. — *Nergelį* : Nergal, liūtas-dievas. — [31]*Heviečiai* : Avos gyventojai. — [34]*Nebijo Viešpaties* : negarbina jo taip, kaip jis pats buvo pamokęs savo duotame įstatyme, bet tik saviškai. — [41]*Taip daro*... Toks religijų mišinys buvo Samarijoje nelabai ilgai. Pasibaigus Babilono nelaisvei, čia nebebuvo tikros stabmeldystēs ; buvo gi garbinamas tiktai Viešpats, nors ne visai taip, kaip reikalavo Mošēs įstatymas. Samariečiai paskiau turējo penkias Mošēs knygas, todēl ir žydai nelaikē jų pagonimis ; nepripažindavo tačiau jų ir Israēlaičiais, nes tikrumoje jie tokiais nebuvo

III. Tolesnė Judo karalių istorija iki Babilono nelaisvei

1. Karaliaus Ezekijo viešpatavimas

18,1—20,21. Dievotas Judo karalius Ezekijas panaikina savo karalystēje stabų garbinimą, nusikrato Asiriečių jungo ir sumuša Pilistimus /18,1-12/ ; jo viešpatavimo pabaigoje Asiriečiai vēl užpuola Judo karalystę, Senakheribas apdeda Ezekiją mokesčiais ir reikalauja visiško pasidavimo /18,13-37/ ; bet Ezekiją padrąsina pranašas Jēšajas /19,1-19/ ir paskelbia jam, kad Asirijos karalius veikiai mirsiąs, kas tikrai įvyksta /19,20-37/. Tas pats pranašas žada Dievo vardu susirgusiam Ezekijui gyvenimo pailginimą /20,1-11/, parodžiusiam gi visus turtus Berodakho — Baladano pasiuntiniams pranašauja apie tų turtų atēmimą /20,12-21/.

18. [1]*Ezekijas* : viešpatavo 728-699 m. — [3]*Jis darē*... Taip pat giriamas Ezekijas Ekli 49,5. Israēlio karalystēs galas buvo jau visai arti ; Judas buvo Akhazo atvestas prie prapulties krašto, bet štai gauna Judo sostą karalius, toks kaip Dovidas ir atitolina prisiartinusią nelaimę. — [4]*Augštas vietas.* Tenai buvo garbinamas Viešpats ; bet įstatymas reikalavo, /Kun 17,8.19 ir k/, kad Viešpats būtų garbinamas tik vienoje Jerusalēs šventykloje. — *Statulas .. girias* : Plg aug 17,10. — *Varinį žaltį.* Apie jo atsiradimą žr Sk 21,4-9. Ezekijas sutrupino jį, nes Žyduose radosi paprotys atidavinēti jam stabmeldišką pagarbą. Plg 2 Kron 29,3.7. — *Praminē jį*... Ebr t : praminta jį. — *Nohestanas.* Ebr *Nekhuštan*, skaistvarinis. — [5]*Nebebuvo panašaus*... Taip pat pasakyta žem 23,25 apie Josiją. Todēl

buvę pirm jo. [6]Jis laikėsi Viešpaties, nepasitraukė nuo jo pėdų ir vykdė
jo paliepimus, kuriuos Viešpats buvo davęs Mošei. [7]Todėl ir Viešpats buvo
su juo, ir visame, ko imdavosi, jis elgėsi išmintingai. Jis sukilo taip pat
prieš Asirijos karalių ir nebetarnavo jam. [8]Jis sumušė Pilistimus iki Gazai
ir visą jų plotą nuo sargų bokšto iki sustiprintam miestui

[9]Ketvirtais Ezekijo karaliaus metais, kurie buvo septinti Israėlio
Aug 17,6 karaliaus Elos sūnaus Ošėės metai, Asirijos karalius Salmanasaras patrau-
Tob 1,2 kė į Samariją, apgulė ją, [10]ir paėmė ; po trejų metų, šeštais Ezekijo
metais, tai yra devintais Israėlio karaliaus Ošėės metais Samarija buvo
paimta. [11]Ir Asiriečių karalius perkėlė Israėlį į Asiriją ir apgyvendino
prie Gozano upių Haloje ir Habore, Medų miestuose ; [12] nes jie neklausė
Viešpaties, savo Dievo, balso ir peržengė jo sandorą ; visa tai, ką buvo
įsakęs Viešpaties tarnas Mošė, jie neklausė ir nedarė

2 Kron 32,1 [13]Keturioliktais karaliaus Ezekijo metais Asirijos karalius Senakheri-
Ekli 48,20 bas patraukė prieš visus sustiprintus Judo miestus ir paėmė juos. [14]Tuomet
Ješ 36,1 Judo karalius Ezekijas siuntė pas Asirijos karalių pasiuntinius į Lakhį ir
sakydino : Nusikaltau, pasitrauk nuo manęs, o aš imsiu ant savęs visa,
ką ant manęs uždėsi. Taigi Asiriečių karalius liepė Judo karaliui Eze-
kijui išmokėti tris šimtus talentų sidabro ir tris šimtus talentų aukso.
[15]Ir Ezekijas davė visą sidabrą, koks buvo rastas Viešpaties namuose ir
tarp karaliaus turtų. [16]Anuo tai metu Ezekijas sulaužė Viešpaties namų
duris ir aukso juostas, kurias pats buvo prisegęs, ir davė jas Asiriečių
karaliui

[17]Asirijos karalius siuntė Tartaną, Rabsarį ir Rabsakę iš Lakhio į
Jerusalę pas karalių Ezekiją su stipria kariuomene ; tie pakilo, atvyko
į Jerusalę ir sustojo šalia vandentraukio augštesniojo tvenkinio, kurs yra
prie Veliko dirvos kelio. [18]Ten jie šaukė karalių. Išėjo gi prie jų namų

---

tuo išsireiškimu pasakyta, kad Ezekijas buvo labai geras karalius. — [7]*Elgēsi išmintingai.* Ebr t : jam sekēsi — *Jis sukilo...* Ezekijo pasisekimų pavyzdžiai. — [8]*Nuo sargų bokšto...* T y, Ezekijas nugalējo visas mažas ir dideles vietas.

[13]*Senakheribas.* Ebr *Sankherib,* asir Sin-akhi-irib. Jis buvo sūnus ir įpēdinis Sargono ; viešpatavo 704-681. Tai buvo garsiausis užkovotojas, kurį mini šv Raštas ; bet ir Senakheribas nemaža kalba savo raštuose apie Judo karalystę. Štai, ką jis rašo apie paminētą čia karą : Kha-za-ki-ja-hu Ja-hu-da-ai /Ezekijas Judo/, kurs man nepasidavē, aš nugalējau su kariškais pabūklais 46 iš jo sustiprintų vietų, jo karalystēs miestus ir miestelius ir juos paēmiau, 200.150 vyrų ir moterų, didelių ir mažų, arklių, asilēnų, asilų, kupranugarių, jaučių ir avių be skaičiaus aš išsigabenau ir laikiau grobiu. — [14]*Lakhį* : sustiprintas miestas Judo karalystēs pietvakariuose. Tikras Senakheribo karo tikslas buvo nugalēti Egiptą, kurs kurstē prieš Asiriją vakarų Azijos tautas. — *Nusikaltau* : statydamas savo karalystę į taip didelį pavojų. — *Išmokēti tris šimtus...* Maždaug 5 milijonus sidabru ir apie 8 milijonus auksu. Senakheribas taip pasakoja toliau apie gautą iš Ezekijo mokestį : « Jį, Ezekiją, apēmē galinga baimē mano didenybēs... o taipgi jojo kareivius ir žmones, kuriuos jis buvo paēmęs apginti savo sostinei Jerusalei /Asir Ur-sa-li-immu/. Jis man užmokējo duoklēs 30 talentų aukso, 800 talentų sidabro, naugių, brangių akmenų... Užmokēti duoklei ir pareikšti jo pasidavimui jis atsiuntē pas mane pasiuntinius ». Čia reikia pastebēti, kad Žydų talentas buvo beveik lygus trims /$2^2/_3$/ Asirijos talentams ; todēl pasakyta, kad Ezekijas davęs tik tris šimtus talentų sidabro, o Senakheribas skaitē jų 800. — [16]*Kurias pats buvo prisegęs*: atnaujindamas pamaldas šventykloje. Plg 2 Kron 29,3

[17]*Tartaną...* Buvo atsiųsta trys

užvaizdas Helkijo sūnus Eliakimas, raštininkas Sobna ir metraščių vedėjas Asapho sūnus Joahė
[19]Rabsakas jiems tarė: Kalbėkite Ezekijui: Štai ką sako didysis karalius, Asirijos karalius: Koks tai yra pasitikėjimas, kuriuo tu remies?
[20]Gal sumanei rengtis kovai? Kuo pasitiki, kad drįsti kelti maištą? [21]Ar tu pasitiki nendrine ir sulaužyta lazda, Egiptu, kuri, jei žmogus ja pasirems, sutrupėjus įlįs jam į ranką ir pervers ją? Toksai yra Egipto karalius Paraonas, visiems, kurie juo pasitiki. [22]O jei man sakysite: Mes pasitikime Viešpačiu, mūsų Dievu, ar tai ne jis yra, kurio augštas vietas ir altorius panaikino Ezekijas ir įsakė Judui bei Jerusalei: Garbinsite ties šituo altoriumi Jerusalėje? [23]Taigi dabar eikite lenktynių su mano valdovu Asiriečių karaliumi; aš duosiu jums du tūkstančiu arklių, ir žiūrėkite, ar galėsite turėti jiems raitelių. [24]Ir kaip galite pasipriešinti vienam vietininkui iš mažiausiųjų mano valdovo tarnų? Ar tu pasitiki Egiptu dėl jo vežimų ir raitelių? [25]Argi be Viešpaties valios aš pakilau į šitą vietą, kad sunaikinčiau ją? Viešpats man tarė: Pakilk į šitą žemę ir sunaikink ją
[26]Tuomet Helkijo sūnus Eliakimas, Sobna ir Joahė tarė Rabsakui: Meldžiamasis, kalbėk mums, tavo tarnams, siriškai, nes mes suprantame tą kalbą, ir nekalbėk mums žydiškai, girdint tautai, kuri yra ant mūro.
[27]Bet Rabsakas atsakė jiems ir tarė: Argi mano valdovas siuntė mane pas tavo valdovą ir pas tave, kad kalbėčiau šituos žodžius, ir ar ne labiau pas visus, kurie sėdi ant mūro, kad jie draug su jumis valgytų savo mėšlus ir gertų savo šlapumą? [28]Taigi Rabsakas atsistojo ir šaukė dideliu balsu žydiškai ir sakė: Išgirskite didžiojo karaliaus, Asirijos karaliaus žodžius. [29]Štai ką karalius sako: Tenesuvadžioja jūsų Ezekijas, nes jis negalės išgelbėti jūsų iš mano rankos. [30]Ir teneteikia jums pasitikėjimo Viešpačiu, sakydamas: Viešpats gelbėte išgelbės mus, ir šitas miestas nebus atiduotas į Asiriečių karaliaus rankas. [31]Neklausykite Ezekijo. Nes

---

vyriausi valdininkai: Tartanas, asir Tur-tan-nu, vyriausis karvedys; Rabsaris, kamarponių viršininkas; Rabsakas, vyriausis karaliaus vynpilys.— *Augštesniojo tvenkinio.* Jis buvo vadinamas taipgi Gihonu /3 Kar 1,33/; dabar Birket-Mamila prie Japhos vartų į vakarus nuo Jerusalēs. Nuo jo ējo kelias pro dirvą, kuri buvo vadinama Veliko dirva. — [18]*Išējo gi...* Karalius neeina pats prie Senakheribo pasiuntinių, bet siunčia prie jų tris savo vyriausius valdininkus. Plg 3 Kar 4,1...

[19]*Rabsakas jiems tarē...* Rabsakas kalba su pasididžiavimu, niekindamas Ezekiją, bet draug labai gudriai. Jis atsiliepia tai į pasiuntinius, tai į jų karalių, bet vyriausis jo tikslas gąsdinti Jerusalēs gynējus ir patraukti juos prie pasidavimo Senakheribui. — [21]*Pasitiki nendrine...* Iš tikrųjų Žydai visuomet veltui prašydavo pagalbos iš Egipto. Plg Is 20,1-5 ir k. — [22]*Ar tai ne jis...* Rabsakas, kaip pagonis, manē, kad juo daugiau buvo augštų vietų, juo didesnē turējo būti Dievui garbē, ir kad panaikinus tas vietas Viešpats turējo susirūstinti Žydų tautai. — [23]*Ar galēsite turēti...* Pasityčiojimas iš Žydų, kurie neturējo raitelių. — [25]*Argi be Viešpaties...* Rabsakas kalba savo karaliaus vardu taip, lyg kad tasai tikētų į Israēlio Dievą

[26]*Siriškai*: *'aramith*; todēl aramajiška kalba tuo metu buvo vartojama lyg tarptautinē santykiuose su kitų kraštų gyventojais. — *Girdint tautai.* Ezekijo pasiuntiniai pradējo bijoti, kad Rabsako žodžiai nepadarytų didesnēs įtakos į Jerusalēs gynējus. — [27]*Kad jie draug...* Tokios buvo apgulimo pasēkos. — [29]*Tenesuvadžioja...* Jerusalēs gyventojus Rabsakas bando patraukti prie pasidavimo ir gąsdinimais ir geriausiais pažadais. — [32]*Neperkelsiu ...* Ir išgabenimą į svetimą kraštą Rabsakas vaizduoja kaip geriausį dalyką. — [33]*Išgelbējo savo žemę...* Rab-

štai ką sako Asiriečių karalius : Tarkitės su manim, kas jums naudinga,
ir išeikite prie manęs ; o kiekvienas valgys iš savo vynuogyno ir nuo
savo figmedžio, ir gersite vandens iš savo šulinių, [32]kolei neateisiu ir
neperkelsiu jūsų į žemę, kuri panaši į jūsų žemę, į derlingą, ir duo-
dančią vyno žemę, į duonos ir vynuogynų žemę, į alyvmedžių, alyvos ir
medaus žemę, ir būsite gyvi ir nemirsite. Neklausykite Ezekijo, kurs jus
apgaudinėja, sakydamas : Viešpats išgelbės mus. [33]Argi tautų dievai išgel-
bėjo savo žemę iš Asiriečių karaliaus rankos ? [34]Kur Emato ir Arphado
dievas? Kur Sepharvaimo, Anos ir Avos dievas ? Argi jie išgelbėjo Sama-
riją iš mano rankos ? [35]Kurie yra tarp visų kraštų dievų tie, kurie išgel-
bėjo savo šalį iš mano rankos, kad Viešpats galėtų išgelbėti Jerusalę iš
mano rankos ?
[36]Bet tauta tylėjo ir nieko jam neatsakė, nes buvo gavę karaliaus
paliepimą neatsakyti jam. [37]O namų užvaizdas Helkijo sūnus Eliakimas,
raštininkas Sobna ir metraščių vedėjas Asapho sūnus Joahė atėjo prie
Ezekijo perplėštais drabužiais ir pranešė jam Rabsako žodžius

Is 37,1 **19.** [1]Tai išgirdęs karalius Ezekijas perplėšė savo drabužius ir apsi-
dengęs maišu įėjo į Viešpaties namus. [2]Namų gi užvaizdą Eliakimą, raš-
tininką Sobną ir senesniuosius iš kunigų, apsidengusius maišais, jis siuntė
pas pranašą Amoso sūnų Ješają. [3]Jie tarė : Štai ką sako Ezekijas : Šita
diena yra sielvarto, sudraudimo ir piktžodžiavimo diena ; kūdikiai atėjo
iki gimdymui, o gimdyvė nebeturi jėgų. [4]Gal Viešpats, tavo Dievas, gir-
dėjo visus žodžius Rabsako, kurį jo valdovas Asiriečių karalius siuntė,
kad piktžodžiautų gyvajam Dievui ir niekintų žodžiais, kuriuos Vieš-
pats, tavo Dievas, girdėjo ; pasimelsk už liekanas, kurios dar tebėra
[5] Taigi karaliaus Ezekijo tarnai atėjo pas Ješają. [6]Ješajas jiems tarė :
Štai ką sakysite savo valdovui : Viešpats sako taip : Nebijok girdėtų
žodžių, kuriais Asiriečių karaliaus tarnai man piktžodžiavo. [7]Štai aš
siųsiu jam nusistatymą ; jis išgirs žinią ir sugrįs į savo šalį, o aš nume-
siu jį kalaviju jojo šalyje
[8]Taigi Rabsakas sugrįžo ir rado Asiriečių karalių kovojantį prieš
Lobną ; nes buvo girdėjęs, kad jis pasitraukė nuo Lakhio. [9]Išgirdęs apie
Etiopijos karalių Taraką sakant : Štai jis išėjo kovoti prieš tave, eidamas

---

sakas primena kitus laimingus Asirijos karalių karus

[36]*Tauta tylējo...* Jerusalēs gyventojai pasirodē ištikimi savo dievobaimingam karaliui. — [37]*Perplēštais drabužiais* : taip išreikšdami didelį savo nuliūdimą

19. [1]*Maišu* : kitas nuliūdimo ženklas. Nelaimēje Ezekijas skuba šauktis nuolankiai į Dievą. — [2]*Ješają.* Jis ējo pranašo pareigas nuo Osijo laikų /plg Iš 1,1/. Kaip didžioje pagarboje buvo Ješajas pas Ezekiją, parodo ta aplinkybē, kad pas jį buvo siunčiami žymiausi vyrai. — [3]*Sudraudimo ir piktžodžiavimo.* Ebr. t : bausmēs ir atmetimo. *Atējo iki gimdymui...* Paveikslas didžiausios stokos ir silpnumo. — [4]*Gal.* Ebr. *'ulai* išreiškiama ne abejonē, bet viltis. — *Girdējo* : turi sumanymą nubausti už piktžodžiavimą ; nes kai Dievas bausmę atideda tolesniam laikui, jis atrodo lyg kad būtų nematęs ir negirdējęs nusikaltimo. — *Ir niekintų.* Ebr t galima išversti kitaip : ir gal jis nubaus už žodžius. — *Už liekanas* : už tuos, kurie nepateko į Asiriečių rankas

[7]*Išgirs žinią* : kuri privers Senakheribą trauktis iš Judo karalystēs. — *Numesiu* : leisiu, kad būtų nužudytas

[8]*Lobną.* Ta vieta buvo arčiau Jerusalēs negu Lakhis. Plg aug

prieš jį, jis vėl siuntė pasiuntinius pas Ezekiją ir sakydino : [10]Tai sakykite
Judo karaliui Ezekijui : Nesiduok suvadžiojamas savo Dievui, kuriuo pa-
sitiki ir nesakyk, Jerusalė nebus paduota į Asiriečių karaliaus rankas.
[11]Nes tu pats girdėjai, ką Asiriečių karaliai yra padarę visiems kraštams,
kaip sunaikino juos ; argi tat tu vienas galėsi išsigelbėti ? [12]Argi tautų
dievai išgelbėjo visus tuos, kuriuos sunaikino mano tėvai, būtent, Goza-
ną, Haraną, Resephą ir Edeno sūnus, buvusius Telasare ? [13]Kur Emato
karalius, Arphado karalius, Sepharvaimo miesto karalius, Anos ir Avos ?
[14]Ezekijas, gavęs iš pasiuntinių rankų laišką ir perskaitęs jį, užėjo į Vieš-
paties namus ir ištiesė jį prieš Viešpatį, [15]ir meldėsi jo akivaizdoje, saky-
damas : Viešpatie, Israėlio Dieve, kurs sėdi ant kherubimų, tu vienas
visų žemės karalių Dievas, tu padarei dangų ir žemę. [16]Palenk savo ausį
ir išgirsk ; atverk, Viešpatie, savo akis ir matyk ; išgirsk visus žodžius
Senakheribo, kurs siuntė, kad niekintų prieš mus gyvąjį Dievą. [17]Iš tik-
rųjų, Viešpatie, Asiriečių karalius sunaikino tautas ir jų visų žemes, [18]ir
įmetė jų dievus į ugnį, nes jie nebuvo dievai, bet žmonių rankų padaras
iš medžio ir akmens, ir jie pražudė juos. [19]Taigi dabar, Viešpatie, mūsų
Dieve, išgelbėk mus iš jo rankos, kad visos žemės karalystės žinotų tave
Viešpatį vieną esant Dievą

[20]Amoso gi sūnus Ješajas siuntė pas Ezekiją ir sakydino : Štai ką
sako Viešpats, Israėlio Dievas : Ko manęs meldei apie Asiriečių karalių
Senakheribą, aš girdėjau. [21]Viešpats štai ką yra apie jį kalbėjęs :

Paniekino tave ir tyčiojosi iš tavęs
mergaitė, Siono duktė ;
pakratė paskui tave galvą
Jerusalės duktė
[22]Ką tu niekinai ir kam piktžodžiavai ?
Prieš ką tu pakėlei savo balsą
ir pakėlei augštyn savo akis ?
Prieš Israėlio šventąjį !
[23]Per savo tarnus tu niekinai Viešpatį.
Taip tu manei :
Su mano vežimų daugybe
aš pakilau į augščiausius kalnus,
į Libano viršūnę.
Aš nukirtau augštus jo kedrus,
gražiausius kiparisus.

18,14. — [9]*Taraką*. Egipt. Taharka, ebr Thirhaka... Buvo tai trečias ir paskutinis XXV dinastijos karalius. Egiptas buvo jo valdžioje. — [10]*Tai sakykite*... Senakheribas liepia pasakyti Ezekijui tą pat, ką buvo kalbėjęs Rabsakas, tik trumpiau. — [12]*Gozaną*... Plg aug 17,6

[14]*Ištiesė jį*... lyg kad norėdamas parodyti Viešpačiui prieš jį parašytus piktžodžiavimus. — [15]*Meldėsi* ... Karaliaus maldoje gražiai apsireiškia gyvas Ezekijo tikėjimas, jog tiktai Viešpats yra tikras viso pasaulio Dievas, ir noras, kad tą Dievą pažintų visas pasaulis

[21]*Mergaitė, Siono duktė*. Toki Jerusalės personifikacija sutinkama šv Rašte dažnai, ypač pranašuose. Plg Raud 2,13 ir k. — *Paskui tave* : taip reikšdama paniekinimą. — [22] *Israėlio šventąjį*. Dievo vardas, dažnai sutinkamas pas Ješają. — [23]*Per savo tarnus* : minėtus aug 8 e ; 18, 17 ; — *Aš pakilau į augščiausius*... Jokių kliūčių negali būti mano galybei ; augščiausi kalnai nesulaikys manęs. — *Karmelio*.

Aš pasiekiau augščiausią viršūnę,
ir jo Karmelio girią.
24 Aš išsikasiau šulinius
ir gėriau svetimą vandenį,
Išdžiovinau savo kojų padais
visus užrakintuosius vandenis.
25 Argi negirdėjai,
ką aš esu padaręs pradžioje?
Nuo senųjų dienų aš tai sumaniau
ir dabar įvykdžiau;
Kad sustiprinti kovojančiųjų miestai
bus griuvėsių kauburiais.
26 Jų gyventojai, silpni jėgomis, sudrebėjo ir buvo sugėdinti,
pasidarė kaip lauko žolės,
ir žaliuojanti stogų žolė,
kaip javai, kurie suvyto dar nenunokę.
27 Aš iš anksto žinojau
tavo buveinę, tavo atsikėlimą ir tavo poilsį,
tavo išėjimą ir tavo įėjimą ir tavo kelią,
taipgi ir tavo siautėjimą prieš mane.
28 Tu plūdai prieš mane,
ir tavo puikybė pakilo iki mano ausų.
Taigi aš įversiu grandį į tavo nosį,
ir dėsiu žąslus ant tavo lūpų
ir sugrąžinsiu tave į kelią,
kuriuo atėjai.
29 Tau gi, Ezekijau, toks bus ženklas:
valgyk šiais metais, ką randi,
kitais gi metais kas išauga savaime;
o trečiais metais sėkite ir pjaukite;
veiskite vynuogynus
ir valgykite jų vaisius.
30 Ir kas tik bus likę iš Judo namų,
leis šaknis į apačią
ir duos vaisių viršuje.
31 Nes iš Jerusalės išeis liekanos,
ir kas bus išgelbėta iš Siono kalno;

Tas žodis reiškia čia sodą, todēl pasakymo mintis toki: aš iškirsiu jo girią, panašią į sodą. — 24 *Užrakintuosius vandenis.* Ebr t: Egipto upes; t y, Egipto upių vanduo negalēs sulaikyti manęs. - 25 *Argi negirdējai.* Dievo atsakymas. Pats Viešpats primena drąsiam kovotojui, kad jis apgalēdamas tautas buvo tik įrankis, kuriuo Dievas naudojosi, kad įvykdytų padarytus prieš amžius savo nutarimus. — 27 *Tavo išējimą...* Visą tavo pasielgimą. — 28 *Įversiu grandį*: taip kaip daroma su laukiniais žvērimis ir arkliais, kad būtų galima lengviau juos suvaldyti. — 29 *Toks bus ženklas...* Žadamu čia ženklu bus ne koks stebuklas, bet paprastas gamtos jēgų neviršijąs atsitikimas. Pirmais čia paminētais metais Asiriečiai buvo užpuolę Judo karalystę, todēl žemēs nebuvo galima apdirbti; antrais metais jie dar tebebuvo krašte, todēl nebuvo ir pjūties; trečiais metais jie atsitraukē, todēl vēl buvo galima dirbti žemē. Taigi pranašas tarsi sako: kaip tikrai jūs gyvenote per dvejus metus iš liekanų ir iš savaime užaugusių, taip tikrai galēsite jūs trečiais metais sēti ir pjauti. /Nes priešai bus jau pasi-

kareivijų Viešpaties uolumas tai padarys.
32Todėlei Viešpats štai ką sako apie Asiriečių karalių :
Jis neįeis į šitą miestą,
ir nepaleis į jį vilyčios ;
skydas neužims jo
ir apkasas neapsups jo.
33Keliu, kuriuo atėjo, jis sugrįš
ir į šitą miestą neįeis,
taip sako Viešpats.
34Aš apsaugosiu šitą miestą ir išgelbėsiu jį
dėlei savęs ir dėlei mano tarno Dovido.

35Taigi aną naktį atsitiko, kad Viešpaties angelas atėjo ir paguldė Tob 1,21
Asiriečių stovyklose šimtą aštuonias dešimtis penkis tūkstančius. O kuo- Ekli 48,24 Ješ 37,36
met atsikelta išaušus, štai, buvo tik mirusiųjų lavonai. 36Ir Asiriečių kara- 1 Mak 7,41
lius Senakheribas tuojau pasitraukė, sugrįžo ir pasiliko Ninivėje. 37Kai 2 Mak 8,19 Tob 1,24
jis garbino Nesrokho šventykloje savo dievą, du jo sūnūs Adramelekhas
ir Sarasaras užmušė jį kalaviju ir pabėgo į Armenų žemę, o jo sūnus
Asarhadonas ėmė karaliauti jo vietoje

20. 1Anuo metu Ezekijas susirgo mirtinai, o pranašas Amoso sūnus 2 Kron 32,2
Ješajas atėjo pas jį ir jam tarė : Štai ką sako Viešpats Dievas : Su- Ješ 38,1
tvarkyk savo namus, nes tu mirsi ir nebūsi gyvas. 2Jis nugręžė savo
veidą į sieną ir meldė Viešpatį, sakydamas : 3Maldauju, Viešpatie, atsi-
mink, kaip aš vaikščiojau tavo akivaizdoje tiesoje ir tobula širdimi, ir
dariau, kas patinka tavo akivaizdoje. Ir Ezekijas labai graudžiai verkė
4Pirma negu Ješajas perėjo pusę kiemo, jam buvo suteiktas Vieš-
paties žodis ir pasakyta : 5Grįžk ir sakyk mano tautos vadui Ezekijui :
Štai ką sako Viešpats, tavo tėvo Dovido Dievas : Aš girdėjau tavo maldą
ir mačiau tavo ašaras, ir štai aš pagydžiau tave ; trečią dieną tu pakilsi
į Viešpaties namus. 6Aš pridėsiu prie tavo dienų penkiolika metų ; be
to, išlaisvinsiu tave ir šitą miestą iš Asiriečių karaliaus rankos ir apginsiu

traukę/. — 30*Ir kas tik...* Su tauta bus taip, kaip su pjūtimi : kas bus iš jos likę, labai pasididins ir sustiprės. — 31*Nes iš Jerusalės...* Jerusalė yra Dievo karalystės vidurys, todėl iš jos turi eiti išgelbėjimas. Tas išgelbėjimas yra aliuzija ir figūra Dievo tautos išgelbėjimo per Mesiją nuo viso, kas yra priešinga Dievui. Plg Is 2,3 ir K. — 34*Dėlei savęs...* To apgynimo reikalauja Dievo garbė ir Dovidui suteikti pažadai

35*Viešpaties Angelas* : Angelas naikintojas, kaip tasai, kurs ištiko Egipto pirmgimius /Iš 12,29/ ir pačius Israėlaičius dėl Dovido sumanytojo tautos suskaičiavimo /2 Kar 24,15.../. — *Stovyklose.* Kur jos buvo, nepasakyta ; gal prie Lobnos. — *Kuomet atsikelta išaušus...* Ebr t: o kai atsikelta išaušus, štai visi buvo lavonai. Tarp žuvusiųjų buvo kunigaikščiai ir vadai. Plg 2 Kron 32,21. Tuo dideliu stebuklu Senakheribas buvo pažemintas, nors dar didesnė bausmė turėjo jo laukti vėliau. — 36*Ninivėje* : jo sostinėje, kurią Senakheribas buvo padidinęs, pagražinęs ir sustiprinęs. — 37*Pabėgo* : nugalėti Asarhadono. Asir : Assur-akh-iddin

20. 1*Anuo metu.* Reikia spėti, kad minima čia liga buvo atėjusi Ezekijui dar pirm smūgio, kurs sutiko Senakheribą. Plg žem 6,17 eil ; Ješ 38,1-2. — 2*Nugręžė* : kad paslėptų savo nuliūdimą ir melstųsi niekam nematant. — 3*Ezekijas... verkė.* Spėjama, kad Ezekijas tuomet dar neturėjęs sūnaus, ir kad ta aplinkybė dar labiau padidinusi jo nuliūdimą. Plg žem 21,1

5*Pagydžiau.* Tikriau : išgydysiu. —

šitą miestą dėlei savęs ir dėlei mano tarno Dovido. 7Tuomet Ješajas tarė :
Atneškite ryšelį figų. O kai jie tai atnešė ir padėjo ant jo voties, jis išgijo.
8Ezekijas gi buvo pasakęs Ješajai : Koks bus ženklas, kad Viešpats išgy-
dys mane, ir kad trečią dieną aš pakilsiu į Viešpaties šventyklą? 9Ješajas
jam tarė : Toks bus ženklas nuo Viešpaties, kad Viešpats įvykdys žodžius,
kuriuos yra kalbėjęs ; ar nori, kad šešėlis pakiltų dešimčia linijų, ar kad
tiek pat laipsnių sugrįžtų ? 10Ezekijas tarė : Nesunku šešėliui padidėti
dešimčia linijų, ir ne tai aš noriu, kad įvyktų, bet kad sugrįžtų dešimtį
laipsnių. 11Taigi pranašas Ješajas šaukėsi į Viešpatį, ir jis sugrąžino Ak-
hazo laikrodyje šešėlį linijomis, per kurias jau buvo nusileidęs atgal per
dešimtį laipsnių
Is 39,1 12Anuo metu Babiloniečių karalius Baladano sūnus Berodakhas Ba-
ladanas siuntė laišką ir dovanų pas Ezekiją, nes buvo girdėjęs, kad Ezeki-
jas sirgo. 13Ezekijas gi džiaugėsi jų atėjimu ir parodė jiems kvepalų na-
mus, auksą ir sidabrą, įvairias skaniai kvepiančias žoles, taipgi tepalus,
savo rykų namus ir visa, ką tik jis turėjo savo iždijuose. Nebuvo nieko,
ko Ezekijas nebūtų jiems parodęs savo namuose ir visoje savo valdžioje
14Tuomet pranašas Ješajas atėjo pas karalių Ezekiją ir jam tarė : Ką
tau pasakė šitie vyrai ? Ir iš kur jie atėjo pas tave ? Ezekijas jam atsakė :
Jie atėjo pas mane iš tolimo krašto, iš Babilono. 15Jis gi tarė : Ką jie
matė tavo namuose ? Ezekijas atsakė : Jie matė visa, kas tik yra mano
namuose ; nėra nieko, ko aš jiems nebūčiau parodęs savo iždijuose. 16Taigi
Ješajas tarė Ezekijui : Išgirsk Viešpaties žodžius : 17Štai ateis dienos, ir
bus atimta Babilonan visa, kas yra tavo namuose, ir ką yra sukrovę tavo
tėvai iki šiai dienai ; nieko neliks, sako Viešpats. 18Be to, bus paimta ir

---

6*Pridėsiu*... Viešpats nekartą buvo žadėjęs už ištikimą įstatymo vykdymą pailginti žmonių amžių. — *Išlaisvinsiu tave*... Tas pažadas nurodo, kad pavojus iš Senakheribo pusės dar nebuvo pašalintas. — 7*Padėjo ant jo voties*. Figos senovėje buvo paprastai vartojamos kaip gydyklos nuo vočių ; bet čia jos yra ne tiek vaistas, kiek pažadėto stebuklo simbolis. — *Jis išgijo* : ne tuojau, bet tik trečią dieną. — 8*Buvo pasakęs* : dar pirm pagijimo. Karalius neabejoja, kad Dievo pažadas bus įvykdytas ; bet jis nori gauti išviršinį ženklą, nes tokiais ženklais pranašai dažnai patvirtindavo savo žodžius. — 9*Kad šešėlis pakiltų*... Reikia manyti, kad čia kalbama apie saulinio laikrodžio šešėlį, pagal kurį buvo skaitomos valandos. — 10*Nesunku šešėliui*... Ūmus šešėlio pasisukimas ar vienon ar kiton pusėn būtų lygus stebuklui ; bet mažiau tesujudina žmogaus vaidentuvę, jei stebuklingas atsitikimas bent kiek panešì į tai, kas įvyksta pagal paprastus gamtos įstatus. Padarytas čia stebuklas panašus į Jošuės stebuklą su saule /Još 10,13/, nereikia tačiau manyti, kad žemė pasisuko atgal, bet kad Dievui įsakant saulės spinduliai iškrypo iš savo paprasto kelio. Plg Ješ 38,9...

12*Berodakhas*. Tikriau : Merodakhas, asir Marduk-Habbal-Iddina. Plg Ješ 39,1. Be tikslo, viešai išreikšto laiške, Merodakhas turėjo dar kitą. Jis stengėsi išlaisvinti Babiloniją iš po Asirijos karalių valdžios ir ieškojo padėjėjų savo sumanymui įvykdyti. — 13*Kvepalų namus* : savo turtų sandėlį, kuriame, kaip pasirodo iš tolesnių žodžių, buvo laikoma auksas ir sidabras. — *Tepalus*. Ebr t. : brangų aliejų. Reti kvepalai ir brangus aliejus buvo laikomi rytų kraštuose dideliu turtu. — *Visoje savo valdžioje*. Ezekijas rodė pasiuntiniams ne tik tai, ką turėjo savo karališkuose rūmuose Jerusalėje, bet ir kitur savo krašte, kad įtikintų Merodakho pasiuntinius, jog jis yra gana galingas

14*Ir jam tarė*... Ješajas supranta, kodėlei buvo atsiųsti pasiuntiniai, ir kaip ankščiau draudė daryti sandorą su Egiptu ir Asirija, taip dabar

iš tavo sūnų, kurie išeis iš tavęs, kurie tau gims, ir jie bus kamarponiais
Babilono karaliaus rūmuose. [19]Ezekijas atsakė Ješajui : Viešpaties žo-
džiai, kuriuos kalbėjai, geri : tebūna ramybė ir tiesa mano dienose
[20]Kas gi dar sakytina apie Ezekiją, ir visas jo drąsumas, ir kaip jis
padarė tvenkinį ir vandentraukį ir įvedė vandens į miestą, argi tai nepa-
rašyta Judo karalių metraščių knygoje ? [21]Ir Ezekijas užmigo su savo
tėvais, o jo sūnus Manasas ėmė karaliauti jo vietoje

21. [1]Manasas buvo dvylikos metų, kai pradėjo karaliauti, ir kara- 2 Kron 33,1
liavo jis Jerusalėje penkias dešimtis penkerius metus ; jo motina buvo
vardu Haphsiba. [2]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, garbindamas sta-
bus tautų, kurias Viešpats išnaikino iš po Israėlio sūnų akių. [3]Jis apsi- 2 Kron 33,3
grężė ir pastatė augštų vietų, kurias jo tėvas Ezekijas buvo sugriovęs,
pastatė Baalui altorius ir padarė girias, kaip buvo padaręs Israėlio kara-
lius Akhabas, garbino visą dangaus kariuomenę ir jai tarnavo. [4]Jis pastatė 2 Kar 7,10
altorius Viešpaties namuose, apie kuriuos Viešpats yra sakęs : Jerusalėje
aš dėsiu savo vardą. [5]Ir pastatė visai dangaus kariuomenei altorius dvie-
juose Viešpaties šventyklos prieangiuose, [6]ir davė pervesti savo sūnų per 2 Kar 7,26
ugnį, ir žyniavo, ir laikėsi prietarų, ir įstatė žynius, ir padaugino ženklų 3 Kar 8,16 ; 9,5
aiškintojus, idant darytų pikta Viešpaties akivaizdoje ir erzintų jį. [7]Jis
pastatė taipgi girios stabą, kurį buvo padaręs Viešpaties šventykloje, apie
kurią Viešpats yra kalbėjęs Dovidui ir jo sūnui Saliamonui : Šitoje šven-
tykloje ir Jerusalėje, kurią pasirinkau iš visų Israėlio giminių, aš dėsiu
savo vardą per amžius ; [8]ir nebeleisiu daugiau pajudinti Israėlio kojos
iš žemės, kurią daviau jų tėvams, jei tačiau jie laikys ir darys visa, ką
jiems įsakiau, ir visą įstatymą, kurį jiems davė vykdyti mano tarnas
Mošė. [9]O jie nepaklausė, bet davėsi suvadžiojami Manasui, kad darytų
piktenybes daugiau už tautas, kurias Viešpats sunaikino iš po Israėlio
akių
[10]Tuomet Viešpats kalbėjo per savo tarnus pranašus ir tarė : [11]Kadangi
Judo karalius Manasas padarė šitas nuobodas, daug piktesnes už visa, ką Jer 15,4
yra padarę pirm jo Amoriečiai, ir kadangi jie įvedė taipgi Judą į nusidė-
jimą savo nešvarumais, [12]todėl štai ką sako Viešpats, Israėlio Dievas :
Štai aš atvesiu nelaimių Jerusalei ir Judui, taip kad kas tik išgirs, spengs

---

perspēja prieš Babiloną. — [17]*Babilonan.* Tai pirma pranašystē apie besiartinančios Žydų nelaisvēs vietą. — [18]*Ir iš tavo sūnų.* Ta pranašystēs dalis turējo įvykti visai neilgai trukus, nes jau Ezekijo sūnus Manasas buvo nuvestas Babilonan /2 Kron 33,11/ ; įvykdyta gi ji pilnai, kai buvo sugriauta Jerusalē. — [19]*Geri.* Ezekijas nuolankiai pasiduoda Viešpaties ištarmei. Dievo bausmę turējo atvesti ne tas trumpas Ezekijo užsimiršimas, kad reikia pasitikēti vien Viešpačiu, bet daug didesni tautos nusidējimai. Ezekijas nubaudžiamas tik tiek, kad jau jam paskelbiama didelē nelaimē, ateisianti jojo tautai

[20]*Įvedē vandens...* Vanduo buvo vedamas požemiais. Plg 2 Kron 32,4.30. — *Manasas,* Ebr *Menaššeh*

2. Judo karaliai Manasas ir Amonas

21,1-26. Karalius Manasas atnaujina stabmeldystę Jerusalēje, todēl Dievas skelbia jam per pranašą karalystēs žuvimą. /1-16/. Manaso sūnus Amonas seka savo tēvo pēdomis, bet jau po dvejų karaliavimo metų žūna /17-26/

21. [1]*Manasas buvo...* Plg 2 Kron 33,1. — [2]*Tautų, kurias...* Kananiečių. — [6]*Davē pervesti...* Plg aug 16,3 ; 3 Kar 11,5. — *Ir žyniavo.*

abi jo ausi; [13]ir ištiesiu ant Jerusalės Samarijos virvę ir Akhabo namų
naštą, ir išdildysiu Jerusalę, kaip paprastai išdildomas raštas lentelėse, ir
dildydamas vartysiu ir daug kartų vadžiosiu virbalą ant jos paviršiaus.
[14]Aš paliksiu mano tėvonystės liekanas ir paduosiu jas į jos neprietelių
rankas, ir galės naikinti jas ir plėšti visi jos priešai, [15]nes jie darė pikta
mano akivaizdoje ir nesiliovė erzinę manęs nuo tos dienos, kurioje jų
tėvai išėjo iš Egipto, iki šiai dienai. [16]Be to, Manasas išliejo ir labai daug
nekalto kraujo, kolei nepripildė Jerusalės iki viršui, neminint jojo nusi-
dėjimų, kuriais jis įvedė į nuodėmę Judą, kad tasai darytų pikta Viešpa-
ties akivaizdoje

[17]Kas gi dar sakytina apie Manasą ir visa, ką jis darė, ir jo nusidėji-
mas, kuriuo nusidėjo, argi tai neparašyta Judo karalių metraščių kny-
goje? [18]Ir Manasas užmigo su savo tėvais ir buvo palaidotas savo namų
sode, Ozos sode; o jo sūnus Amonas ėmė karaliauti jo vietoje

[19]Amonui buvo dvidešimt dveji metai, kai pradėjo karaliauti; kara-
liavo gi jis Jerusalėje dvejus metus; jo motina buvo Haraus duktė
vardu Mesalemetė iš Jetebos. [20]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, kaip
buvo daręs jo tėvas Manasas, [21]ir vaikščiojo visais keliais, kuriais buvo
vaikščiojęs jo tėvas, ir tarnavo nešvarumams, kuriems buvo tarnavęs jo
tėvas, ir garbino juos, [22]ir pametė Viešpatį, savo tėvų Dievą, ir nevaikš-
čiojo Viešpaties keliu. [23]Jo tarnai patykojo ir užmušė karalių jojo na-
muose. [24]Bet šalies gyventojai užmušė visus, kurie buvo padarę sąmokslą
prieš karalių Amoną, ir pastatė sau jo vietoje karalių jo sūnų Jošiją

[25]Kas gi dar sakytina apie Amoną, ką yra jis daręs, argi tai nepara-
šyta Judo karalių metraščių knygoje? [26]Ir jie palaidojo jį jojo kape,
Ozos sode, o jo sūnus Jošijas ėmė karaliauti jo vietoje

2 Kron 34,1 **22.** [1]Jošijui buvo aštuoneri metai, kai pradėjo karaliauti, kara-
liavo gi tris dešimtis vienerius metus Jerusalėje; jo motina buvo Hadajo

---

Ebr t: žiūrējo debesų, norēdamas iš jų atspēti ateitį. Plg Kun 19,26-31. — [7]*Girios stabą.* Ebr: Ašeros paveikslą. Manasui viešpataujant, bedievystē pasiekē augščiausį savo laipsnį Judo karalystēje; autorius tai pažymi, primindamas Viešpaties namų vertę ir šventumą

[11]*Nešvarumais*: stabais. — [12]*Spengs abi jo ausi...* Plg 1 Kar 3, 11. — [13]*Ištiesiu ant...* Jerusalē bus sulyginta su žeme kaip Samarija, ir jos namai ištuštēs kaip Akhabo namai. — *Kaip paprastai išdildomas...* Palyginimas paimtas iš senovinio papročio rašyti aštriu virbalu, gerai išvaškuotose lentelēse, o paskui išdildyti raštą, vadžiojant ant jo bukuoju rašomojo virbalo galu. Ebr t yra kitoks palyginimas; tenai pasakyta: kaip išsveičiama dubuo, kurs išsveistas apverčiamas. — [14]*Tēvonystēs liekanas.* Iš galingos kitados Israēlio tautos 10 giminių buvo jau nuvesta Asirijon, liko tik Judo ir Benjamino giminē; bet ir tas liekanas Viešpats pames. — [16]*Daug nekalto kraujo*: nužudytųjų pranašų ir ištikimų Viešpaties garbintojų. — *Iki viršui.* Ebr t: nuo vieno krašto iki kitam

[17]*Kas gi dar sakytina...* Anot 2 Kron 23,11, Viešpats siuntē prieš Manasą Asurbanipalo vadus, kurie sugavę jį nuvedē Babilonan. Nelaisvēje Manasas darē atgailą, atgavo laisvę ir sugrįžęs Jerusalēn stengēsi dievobaimingu gyvenimu atitaisyti papiktinimą. — [18]*Ozos.* Taip buvo vadinamas tikriausiai pirma buvęs sodo savininkas; tame sode Manasas gal buvo pasistatydinęs namus.

[21]*Nešvarumams*: stabams. — [23]*Jo tarnai*: artimiausieji karaliaus rūmų valdininkai. — [24]*Bet šalies tauta...* Užmušējai gal norējo pastatyti karalių iš kitos giminēs; bet tauta pasipriešino. — *Jošiją*: ebr *Jo' šijahu*

duktė vardu Idida iš Besekato. [2]Jis darė, kas patiko Viešpaties akivaizdoje, ir vaikščiojo visais savo tėvo Dovido keliais ; jis nenukrypo nei dešinėn, nei kairėn

[3]Aštuonioliktais gi karaliaus Jošijo metais, karalius siuntė Viešpaties šventyklos raštininką Mesulamo sūnaus Aslijos sūnų Saphaną ir jam sakė : [4]Eik pas vyriausį kunigą Helkiją, kad sutvarkytų įneštuosius Viešpaties šventyklon pinigus, kuriuos šventyklos durininkai yra gavę iš žmonių, [5]ir kad duotų per Viešpaties namų viršininkus amatininkams, o jie tepadalija juos tiems, kurie dirba Viešpaties šventykloje, taisydami šventyklos sugedimus, [6]būtent, rentėjams ir mūrininkams ir tiems, kurie užtaiso plyšius, ir kad būtų nupirkta medžių ir akmenų iš akmenynų Viešpaties šventyklai pataisyti. [7]Tačiau nereikia reikalauti apyskaitos pinigų, kuriuos jie ima, bet jie teturi juos savo žinioje ir ištikimybėje

[8]Tuomet vyriausis kunigas Helkijas tarė raštininkui Saphanui : Radau Viešpaties namuose Įstatymo knygą, ir Helkijas padavė knygą Saphanui, o tasai skaitė ją. [9]Raštininkas Saphanas atėjo pas karalių ir papasakojo jam apie tai, ką jis buvo įsakęs, ir tarė : Tavo tarnai surinko krūvon pinigus, kuriuos atrasta Viešpaties namuose, ir atidavė, kad Viešpaties namų darbų viršininkų būtų padalinti amatininkams. [10]Raštininkas Saphanas dar papasakojo karaliui ir tarė : Kunigas Helkijas davė man knygą. O kada Saphanas perskaitė ją karaliaus akivaizdoje, [11]karalius, išgirdęs Viešpaties Įstatymo knygos žodžius, perplėšė savo drabužius

[12]Jis įsakė kunigui Helkijui, Saphano sūnui Ahikamui, Mikhos sūnui Akhoborui, raštininkui Saphanui ir karaliaus tarnui Asajai ir tarė : [13]Eikite ir pasiteiraukite Viešpatį apie mane, ir apie tautą, ir apie visą Judą dėlei žodžių šitos knygos, kuri atrasta ; nes didelė Dievo rūstybė yra užsidegusi prieš mus, dėl to kad mūsų tėvai neklausė šitos knygos žodžių idant darytų visa, kas mums parašyta. [14]Taigi kunigas Helkijas, Ahikamas, Akhoboras, Saphanas ir Asaja nuėjo pas drabužių sargo Arao sūnaus Tekuos sūnaus Selumo žmoną, pranašę Holdą, gyvenusią Jerusalėje, Antrojoje dalyje, ir kalbėjosi su ja

---

3. Dievoto karaliaus Jošijo viešpatavimas

22,1—23,30. Jošijas liepē atnaujinti šventyklą /22,1-7 ; atrandama Mošēs įstatymo knyga /22,8-11/, kurios žodžius išgirdęs Jošijas ir pasiteiravęs pranašēs Holdos atnaujina sandorą su Viešpačiu /22,12-23,3/, visiškai išnaikina stabmeldystę ir švenčia iškilmingai velykas /23,4-23/. Nors Jošijas atitolina artējančią Dievo bausmę, bet visai jos nepašalina, pats gi žūna kovoje prieš Egipto karalių /23,24-30/

22. [3]*Aštuonioliktais*... Plg 2 Kron 34,3. — *Viešpaties šventyklos.* Ebr t : į Viešpaties šventyklą. — [4]*Kad sutvarkytų*... Anksčiau toks pat Viešpaties namų taisymas buvo darytas viešpataujant Joasui, taigi pirm dviejų šimtų metų su viršum. Plg aug 12,5...

[8]*Įstatymo knygą.* Apie rastąją knygą kalbama kaip apie žinomą dalyką. Ar tai buvo visas Penkiaknygis, ar tik Pakartoto įstatymo knyga, tai nepigu nutarti. 2 Kron 34,14 dar paminēta, kad tai buvusi Viešpaties įstatymo knyga, Mošēs duota /per manum Moysi/. Iš to reikia daryti išvadą, kad Helkijo rastoji knyga buvo Mošēs rankraštis, padētas ir laikytas ilgus amžius šventykloje, bet paskiau paimtas iš savo vietos ir padētas kur kitur karalių Manaso ir Amono laikais. Suprantamas dalykas, kad atradimas šventykloje egzempliori aus Mošēs įstatymo turējo labai sujaudinti dievotą karalių, o taipgi visus Jerusalēs gyventojus. Kritikų spēliojimai, kad iki tam laikui visai nebuvę įstatymo knygos ir kad ją dabar gudriai pagaminęs Helkijas, neranda jokių pagrindų nei čia duotame pasakojime, nei visoje senes-

[15]O ji jiems atsakė : Štai ką sako Viešpats, Israėlio Dievas : Saky-
kite vyrui, kurs siuntė jus pas mane : [16]Viešpats sako taip : Štai aš at-
vesiu nelaimių šitai vietai ir jos gyventojams, visus Įstatymo žodžius,
kuriuos skaitė Judo karalius ; [17]nes jie pametė mane ir aukojo svetimiems
dievams, erzindami mane visais savo rankų darbais, ir mano rūstybė užsi-
degs šitoje vietoje ir neužges. [18]Judo gi karaliui, kurs siuntė jus, kad tei-
rautumėtės Viešpatį, taip sakysite : Štai ką sako Viešpats, Israėlio Die-
vas : Kadangi tu girdėjai šitos knygos žodžius, [19]ir tavo širdis nusigando,
ir tu nusižeminai Viešpaties akivaizdoje, išgirdęs žodžius prieš šitą vietą
ir jos gyventojus, būtent, kad jie taps stebalu ir prakeikimu, ir perplėšei
savo drabužius, ir verkei mano akivaizdoje, aš išgirdau, sako Viešpats.
[20]Todėlei aš surinksiu tave prie tavo tėvų ir būsi surinktas į savo kapą
ramybėje, kad tavo akys nematytų visų nelaimių, kurias užvesiu ant šitos
vietos

2 Kron 34,28 **23.** [1]Jie pranešė karaliui, ką ana buvo pasakiusi. Tuomet jis siuntė,
ir susirinko prie jo visi Judo ir Jerusalės senesnieji. [2]Karalius pakilo į
Viešpaties šventyklą ir draug su juo visi Judo vyrai, ir visi gyvenusieji
Jerusalėje kunigai ir pranašai, ir visa tauta nuo mažo iki dideliam, ir
visiems girdint jis skaitė visus žodžius sandoros knygos, kuri buvo rasta
Viešpaties namuose. [3]Karalius atsistojo ant laipsnio ir padarė sandorą
Viešpaties akivaizdoje, kad jie vaikščios paskui Viešpatį ir sergės jo įsa-
kymus, ir liudijimus, ir apeigas visa širdimi ir visa siela, ir vėl vykdys
šitos sandoros žodžius, kurie parašyti toje knygoje ; o tauta pritarė sandorai
Ekli 49,3 [4]Paskui karalius liepė vyriausiam kunigui Helkijui, antrosios eilės
kunigams ir durininkams išmesti iš Viešpaties šventyklos visus rykus, kurie
buvo padaryti Baalui ir /Ašerai/ giriai, ir visai dangaus kariuomenei, ir jis
sudegino juos už Jerusalės Kedrono slėnyje ir nunešė jų pelenus į Betelį.
[5]Jis išnaikino taipgi žynius, kuriuos Judo karaliai buvo pastatę aukoms
daryti augštose vietose, Judo miestuose ir Jerusalės apylinkėje, ir tuos,
kurie degino smilkalus Baalui, Saulei, mėnuliui, dvylikai ženklų ir visai
dangaus kariuomenei. [6]Jis liepė išgabenti Ašerą iš Viešpaties namų už
Jerusalės į Kedrono slėnį ir tenai sudegino ją ir pavertė dulkėmis, kurias

---

nėje Israēlio istorijoje. — [11] *Perplēšē...* Tai buvo išgąsčio ir nuliūdimo ženklas

[12]*Ahikamui...Akhoborui.* Žr Jer 26, 24 : 40,5. — [14]*Drabužių sargo* : Viešpaties šventykloje. — *Antrojoje dalyje* : žemajame mieste. Plg Neem 9,9 ; Soph 1,10. — [16]*Kuriuos skaitē* : ypač įstatyme paskelbtas bausmes. Plg 2 Kron 34,19. — [20]*Ramybēje.* Tas ž paaiškintas tolesniais : kad tavo akys nematytų... Todēl Holdos pranašystei visai nēra priešinga ta aplinkybē, kad Jošijas buvo užmuštas kare /23, 29/, tuo labiau kad anot 2 Kron 35, 24... jis buvo iškilmingai palaidotas ir visos tautos apraudotas

23. [1]*Jis siuntē...* Karalius rūpinasi patraukti visą savo tautą prie ištikimo vykdymo įstatymo žodžių, kuriuos iškilmingai visiems skelbia. — [2]*Pranašai.* Turēta čia galvoje ne tik tikruosius pranašus, bet ir pranašų mokytinius, kurie aiškindavo įstatymą. Plg Jer 2,8 ; 5,31. — [3]*Ant laipsnio* : ant paaugštinimo

[4]*Antrosios eilēs kunigams* : gal 24 kunigų skyrių viršininkams. — *Sudegino...* Sudeginimas buvo įsakytas Mošēs įstatyme. Žr Pak 7,25 ir k. — *Į Betelį.* Seniau buvo tai šventa vieta, bet nuo Jeroboamo laikų pasidarē auksinių veršių garbinimo viduriu. — [5]*Žynius.* Ebr ž *kemarim* reiškia tikriausiai netikruosius kunigus. — *Dvylikai ženklų* : Zodiako ženklams. — [6]*Liaudies kapuose.* Kapų vieta buvo laikoma Žydų sutepta. — [7]*Kekšininkų.* Plg 3

pametė liaudies kapuose. 7Jis sugriovė taipgi kekšininkų butus, buvusius
Viešpaties namuose, kuriems moterys audė tarsi Ašeros padangtes. 8Ir
surinko visus kunigus iš Judo miestų ir subjaurino augštas vietas, kur
aukodavo kunigai, pradedant nuo Gabaos iki Bersabėjai, ir sugriovė
« Seirimų » altorius, angoje miesto kunigaikščio Jošuės vartų, kurie buvo
miesto vartų kairėje. 9Tačiau augštumų kunigai neeidavo prie Viešpaties
altoriaus Jerusalėje, bet tiktai valgydavo neraugintą duoną savo brolių
tarpe. 10Jis sutepė taipgi Tophetą Enomo sūnaus slėnyje, kad nė vienas
nebepašvęstų Molokhui savo sūnaus, ar dukters per ugnį. 11Jis pašalino
taipgi arklius, kuriuos Judo karaliai buvo pastatę Saulei Viešpaties šventyk-
los įėjime greta buto kamarponio Natanmelekho, buvusio Pharurime.
Saulės vežimus jis sudegino ugnyje. 12Karalius sunaikino taipgi altorius,
buvusius ant augštojo Akhazo kambario stogo, kuriuos buvo padarę Judo
karaliai, ir altorius, kuriuos Manasas buvo padaręs dviejuose Viešpaties
šventyklos prieangiuose, o iš ten jis nubėgo ir išbarstė jų pelenus į Ke-
drono upelį. 13Karalius sutepė taipgi augštas vietas, buvusias Jerusalėje 3 Kar 11,7
Papiktinimo kalno dešinėje, kurias Israėlio karalius Saliamonas buvo
pastatęs Sidoniečių stabui Astartei, ir Moabo Papiktinimui Khamosui,
ir Amono sūnų nuobodai Malkhomui. 14Jis sutrupino statulas ir iškirto
girias ir pripildė jų vietas mirusiųjų kaulais

15Taipgi ir altorių, buvusį Betelyje, ir augštą vietą, padarytąją Nabato 3 Kar 13,32
sūnaus Jeroboamo, kurs įvedė į nusidėjimą Israėlį, tą tat altorių ir augš-
tumą jis išardė ir sudegino ir sutrynė į dulkes ; sudegino dar ir giria.
16O apsigręžęs Jošijas pamatė tenai kapus, buvusius kalne, siuntė ir ėmė
kaulų iš kapų, ir sudegino juos ant altoriaus ir sutepė jį pagal Viešpaties
žodį, kurį kalbėjo Dievo žmogus, paskelbusis šituos dalykus iš anksto.
17Paskui jis tarė : Koks tas paminklas, kurį matau ? Ano miesto pilie- 3 Kar 13,2
čiai atsakė : Tai kapas Dievo žmogaus, atėjusio iš Judo ir paskelbusio
šituos dalykus, kuriuos tu padarei ant Betelio altoriaus. 18Jis tarė : Pali-
kite jį ; nė vienas tenepajudina jo kaulų. Ir jo kaulai pasiliko nepaliesti
kartu su kaulais pranašo, kurs buvo atėjęs iš Samarijos. 19Virš to Jošijas

---

Kar 14,24 ; 15,12. — *Kuriems moterys...* Anot ebr t : kur moterys audē padangtes ašerai. Kokios buvo tos padangtēs, aiškesnių žinių nēra. —8*Surinko visus kunigus* : kunigus kilusius iš Levio giminēs, kurie tačiau buvo prisidēję prie veršių garbinimo, arba darę aukas augštose vietose, tas vietas karalius liepē subjaurinti, kad jose nebūtų galima daryti aukų. — *Nuo Gabaos...* Visoje karalystēje nuo šiaurinio jos krašto iki pietiniam. — *Altorius...* Altoriai stabams buvo pastatyti visuose Jerusalēs vartuose ; vieni iš jų buvo praminti nežinomo dabar kunigaikščio Jošuēs vartais. —9*Neeidavo prie...* Nors jie buvo iš Levio giminēs, bet su jais pasielgta kaip su suteptais levitais. Plg Kun 2,1... 10*Tophetą.* Taip buvo vadinama vieta Hinomo slēnio gale, netoli nuo Kedrono slēnio, kur buvo aukojami vaikai Molokhui. Plg aug 16,3 — 11*Arklius.* Jais buvo įvaizdinama eisenose greitas saulēs bēgimas. — *Pharurime.* Ebr ž *Pharvarim* gal reiškia butą, pristatytą prie šventyklos. — 12*Padaręs dviejuose...* Jie buvo pašvęsti dangaus kariuomenei. — 13*Jerusalēje.* Tikriau : šalia Jerusalēs į rytus nuo jos. — *Dešinēje* : į pietus. — *Papiktinimo kalno.* Taip ir dabar tebesivadina pietinis Alyvų kalno pakraštis. — *Saliamonas buvo ...* Žr 3 Kar 11,7. — 14*Pripildē... kaulais* : todēl sutepē

15*Buvusį Betelyje...* Jošijas pasiekē ir senovinēs Israēlio karalystēs plotą, naikindamas taipgi čia veršių ir stabų garbinimą. Asiriečių karalius, matomai, nesipriešino tam Jošijo darbui, nes religinē Judo karaliaus reforma nebuvo laikoma sukilimu prieš Asiriečių valdžią. Apie altorių Betelyje žr 3 Kar 12,28... —

panaikino visas augštų vietų šventyklas, buvusias Samarijos miestuose,
kurias buvo padarę Israėlio karaliai, kad erzintų Viešpatį, ir padarė su
jomis visai taip pat, kaip buvo padaręs Betelyje. [20]Jis užmušė visus tenai
buvusius augštų vietų kunigus ant altorių ir sudegino ant jų žmonių
kaulus

2 Kron 35,1 Sugrįžęs į Jerusalę, [21]jis įsakė visai tautai ir tarė: Darykite Vieš-
pačiui, jūsų Dievui, Paskhą, kaip parašyta šitos sandoros knygoje.
[22]Nes tokios Paskhos nebedaryta nuo laiko Teisėjų, kurie teisė Is-
raėlį, ir per visas Israėlio karalių ir Judo karalių dienas, [23]kaip buvo pa-
daryta šita Paskha Viešpačiui Jerusalėje aštuonioliktais karaliaus Jošijo
metais

[24]Jošijas sunaikino taipgi žynius, ir žavėtojus, ir stabų paveikslus,
ir nešvarumus ir nuobodas, buvusias Judo žemėje ir Jerusalėje, kad įvyk-
dytų Įstatymo žodžius, parašytus knygoje, kurią kunigas Helkijas rado
Viešpaties šventykloje. [25]Pirm jo nebuvo jam lygaus karaliaus, kurs būtų
sugrįžęs prie Viešpaties visa savo širdimi, ir visa savo siela, ir visa savo
galia pagal visą Mošės įstatymą; ir po jo nebekilo jam lygus. [26]Tačiau
Viešpats nenusigręžė nuo rūstybės savo didelio užsidegimo, kuriuo jis
buvo susirūstinęs prieš Judą, dėlei nusikaltimų, kuriais buvo jį erzinęs
Žem 24,2 Manasas. [27]Taigi Viešpats tarė: Atstumsiu taip pat Judą iš po savo akių,
kaip atstūmiau Israėlį, ir atmesiu šitą Jerusalės miestą, kurį pasirinkau,
ir namus, apie kuriuos tariau: Mano vardas bus tenai

[28]Kas gi dar sakytina apie Jošiją ir visa, ką jis yra daręs, argi tai
2 Kron 35,20 neparašyta Judo karalių metraščių knygoje? [29]Jo dienose Egipto karalius
Paraonas Nekhao pakilo prieš Asiriečių karalių prie Euphrato upės, o
karalius Jošijas išėjo jam priešais ir buvo užmuštas Magede, kai tik pamatė
jį. [30]Tuomet jo tarnai nešė jį mirusį iš Magedo ir atnešė į Jerusalę, ir palai-

---

[20] *Augštų vietų kunigus*: stabams tarnavusius kunigus. Plg Pak 17,2...

[21]*Paskhą, kaip parašyta*... Išnaikinęs, tai, kas buvo įstatymo uždrausta, Jošijas rūpinasi daryti taipgi tai, kas įsakyta; pradeda gi iškilmingu velykų šventimu. Plg 2 Kron 35,1... — [22]*Nes tokios Paskhos*... Anksčiau velykos, kad ir buvo švenčiamos, bet nebuvo laikytasi įstatymo reikalavimų taip griežtai kaip dabar

[24]*Žynius*. Ebr t: nekromantus. — *Stabų paveikslus*. Ebr *theraphim*: naminius dievaičius. Plg Prad 31,19. — [25]*Jam lygus*... Plg aug 18,5.6. — *Visa savo širdimi*... Plg Pak 6,5. — [26]*Viešpats nenusigręžē*... Nors Jošijas sugrįžo prie Viešpaties, bet Viešpats nebenusigręžē nuo savo rūstybēs, kurią buvo nupelnę tautai jos karalių nusidējimai. Tauta nesugrįžo prie Viešpaties visa širdimi, kas pasirodē tuojau, kai tik Jošijas mirē

[29]*Paraonas Nekhao*... Nors Pharaonas sakēsi tik norįs pereiti per Judo žemę ir rengēsi kariauti su Asirijos karalium /2 Kron 25, 21/, bet Jošijas bijojo, kad paskui Nekhao nepavergtų ir jo karalystēs; todēl jis mēgino kovoti prieš Pharaoną. — *Užmuštas*. Kovoje Jošijas buvo tik mirtinai sužeistas, mirē gi jis jau Jerusalēje. Žr 2 Kron 35,22... — *Magede*: Esdrelono slēnyje. Žr 3 Kar 4,12. — *Pamatē jį*: susirēmē su juo kovoje. — [30]*Joakhazą*. Ebr *Jeho'akhaz*. Anksčiau jis buvo vadinamas Selumu /1 Kron 3,15; Jer 22,11 ir k/. Nebuvo tai vyriausis Jošijo sūnus; tauta pati pasirinko jį, aplenkdama Joakimą

4. Judo karaliai Joakhazas, Joakimas ir Joakhinas

23,31—24,17. Judo karalių Joakhazą paima nelaisvēn Pharaonas Nekhao ir įstato jo vieton karaliumi Eliakimą, pramindamas jį Joakimu /23,31-37/. Joakimą pavergia Babilono karalius, o paskui jo kraštą užpuldinēja įvairūs plēšikai /24,1-7/.

dojo jį jo kape. Šalies gi gyventojai ėmė Jošijo sūnų Joakhazą ; jie patepė
jį ir pastatė jį karaliumi jo tėvo vieton
[31]Joakhazas buvo dvidešimt trejų metų, kai pradėjo karaliauti, ir 2 Kron 36,2
karaliavo Jerusalėje tris mėnesius ; jo motina buvo Jeremijo duktė vardu
Amitalė iš Lobnos. [32]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, visai taip pat
kaip buvo darę jo tėvai. [33]Jį paėmė nelaisvėn Paraonas Nekhao Rebloje,
kuri yra Emato krašte, kad nebekaraliautų Jerusalėje, ir uždėjo šaliai
šimtą talentų sidabro ir vieną talentą aukso pabaudos. [34]Paraonas Nekhao
pastatė karaliumi Jošijo sūnų Eliakimą jo tėvo Jošijo vieton ir pakeitė
jo vardą į Joakimą, Joakhazą gi ėmė ir nusivedė Egiptan, ir jis tenai mirė.
[35]Sidabrą gi ir auksą davė Paraonui Joakimas, įsakęs kiekvienam krašte
sunešti pagal Paraono įsakymą ; iš kiekvieno iš šalies gyventojų jis pa-
reikalavo pagal jo pasiturėjimą kaip sidabro, taip ir aukso, kad duotų
Paraonui Nekhao
[36]Joakimas buvo dvidešimt penkerių metų, kai pradėjo karaliauti,
ir karaliavo vienuolika metų Jerusalėje ; jo motina buvo Padajo duktė
vardu Zebida iš Rumos. [37]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje, visai taip
pat, kaip buvo darę jo tėvai

24. [1]Jo dienose atėjo Babilono karalius Nabukodonosoras, Joakimas
buvo tapęs jo pavaldiniu trejis metus ; paskui gi vėl sukilo prieš jį.
[2]Tuomet Viešpats siuntė prieš jį Khaldiečių plėšikus, ir Sirijos plėšikus, Aug 23,27
ir Moabo plėšikus, ir Amono sūnų plėšikus, ir atsiuntė juos į Judą, kad
naikintų jį pagal Viešpaties žodį, kurį jis buvo kalbėjęs per savo tarnus
pranašus. [3]Taigi atsitiko per Viešpaties žodį prieš Judą, idant atmestų
jį nuo savęs dėl visų Manaso nuodėmių, kurias jis yra padaręs, [4]ir dėl
nekaltojo kraujo, kurį išliejo, padarydamas Jerusalę pilną nekaltųjų
kraujo ; dėlei to tai dalyko Viešpats nenorėjo duotis permaldaujamas

---

Jo sūnų Joakhiną jau po trijų mēnesių viešpatavimo paima nelaisvēn Babilono karalius ir išgabena jį draug su jo šeimyna, žymesniais ir turtingesniais Jerusalēs gyventojais į Khaldēją /24,8-17/

[33]*Rebloje* : prie Oronto upēs. Anot pasakojimo Fl Juoz., Nekhao pasikvietęs Joakhazą pas save ir klastingai paēmęs jį nelaisvēn. — *Šimtą talentų*... Arti 167.400 lt sidabru ir 210.000 lt auksu. — [34]*Eliakimą*... *Joakimą*. Pirmasis vardas reiškia : Dievas pakels ; antrasis gi Viešpats pakels. Pharaonas gal leido pačiam Eliakimui pasirinkti naują vardą. Vardo pakeitimas buvo prigulmybēs ženklas. Plg Prad 41,45 ir k

[36]*Joakimas*. Plg 2 Kron 36,5... Jer 22,13... — *Zebida*. Joakimo brolis Joakhazas buvo gimęs iš kitos motinos vardu Amitalēs

24. [1]*Nabukodonosoras*. Ebr Nebukhadne'tsar, Asir Nabu-kudurri-usur ; jis buvo sūnus Nabopalasaro /Nabu-habal-usur/. Buvo tai žymiausis Babilonijos karalius /606-561 pirm Kr/. Draug su Persų karaliumi Kyaksaru jis nugalējo Asiriją, ir sugriovē Ninivę /602/, o be to pavergē daugelį kitų kraštų. Buvo didelis meno mēgējas, padariusis iš savo sostinēs tikrą pasaulio stebuklą. Kova tarp Babilonijos ir Asirijos bandē pasinaudoti Nekhao, kad išplēstų savo valdžią Sirijoje ir Palestinoje. Nabukodonosoras, nugalējęs Paraoną Nekhao prie Kharkamio, privertē taipgi Joakimą pripažinti Babilonijos valdžią /plg 2 Kron 36,6/, bet Joakimas po trejų metų išsilaisvino nuo tos prigulmybēs ir jo sūnus galējo be kliūčių paimti Judo sostą. Joakime įvyko Jeremijo pranašystē, parašyta Jer 22,19 ir 36,30.— [2]*Viešpats siuntē*... Viešpats nebenorējo leisti sustiprēti savo išrinktajai tautai, kurios dienos buvo jau suskaitytos. — *Pagal Viešpaties žodį*... Plg aug 21,16 ; Jer 20,4.5. — [3]*Per Viešpaties žodį*, t y, dēl to, kad taip buvo Viešpats nutaręs

[5]Kas gi dar sakytina apie Joakimą, ir visa, ką jis yra daręs, argi tai neparašyta Judo karalių metraščių knygoje? Ir Joakimas užmigo su savo tėvais, [6]o jo sūnus Joakhinas ėmė karaliauti jo vietoje. [7]Egipto karalius nebeišėjo daugiau iš savo žemės, nes Babilono karalius buvo atėmęs visa, kas priderėjo Egipto karaliui nuo Egipto upeliui iki Euphrato upei

[8]Joakhinas buvo aštuoniolikos metų, kai pradėjo karaliauti, ir karaliavo tris mėnesius Jerusalėje; jo motina buvo Elnatano duktė vardu Nohesta iš Jerusalės. [9]Jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje visai taip pat, kaip buvo daręs jo tėvas

Dan 1,1 [10]Anuo metu Babilono karaliaus Nabukodonosoro tarnai atėjo prie
Jerusalės, ir miestas buvo apsuptas pylimais. [11]Taipgi Babilono karalius
Nabukodonosoras atėjo su savo tarnais prie miesto jo užkariauti. [12]Tuomet
Judo karalius Joakhinas išėjo prie Babilono karaliaus, jis pats ir jo motina, jo tarnai, jo kunigaikščiai ir jo kamarponiai, ir Babilono karalius priėmė jį aštuntais savo viešpatavimo metais

[13]Jis paėmė iš ten visus Viešpaties namų turtus ir karaliaus namų turtus, ir sulaužė visus auksinius indus, kuriuos Israėlio karalius Saliamonas buvo padaręs Viešpaties šventykloje, pagal Viešpaties žodį; [14]ir
išgabeno nelaisvėn visą Jerusalę, ir visus kunigaikščius, ir visus kariuo-
2 Kron 36,10; Est 2,6; 9,4 menės drąsuolius, dešimtį tūkstančių; be to, visus amatininkus ir šaltkalvius; nieko neliko, išskyrus tik šalies gyventojų beturčius. [15]Perkėlė
taipgi Babilonan Joakhiną, ir karaliaus motiną, ir karaliaus žmonas, ir jo kamarponius; ir šalies teisėjus jis išvedė nelaisvėn iš Jerusalės į Babiloną, [16]taipgi visus stiprius vyrus, septynis tūkstančius, amatininkų ir šaltkalvių tūkstantį, visus drąsius vyrus ir kovotojus; ir Babilono karalius
Jer 37,1; 52,1 išvedė juos kaip belaisvius į Babiloną. [17]O užuot jo pastatė jo dėdę Ma-
taniją, kurį praminė vardu Sedekijas

---

[5]*Užmigo*: mirē, užmuštas kovoje. Jo laidotuvių nepaminēta, nes Jeremijas buvo jam paskelbęs iš anksto, kad jis nebūsias palaidotas. Žr Jer 22, 18.19. — [6]*Joakhinas.* Ebr *Jehojakhin.* Pas Jer 24,1 *Jekhoniahu*; iš čia kitoks jo vardo skambējimas, lot Jechonias. — [7]*Egipto karalius...* Sumuštas Nabukodonosoro prie Kharkamio ant Euphrato jis buvo priverstas visai išsižadēti Azijos ir pasitraukti į Egipto gilumą. — *Egipto upelio*: Wadi-el-Ariš

[10]*Anuo metu*: pavasarį. Žr 2 Kron 36,10. — [12]*Išējo prie...* Sutiko pasiduoti Nabukodonosorui, gal tikēdamos, kad tasai paliks jam sostą. — [13]*Turtus.* Jų dalis buvo atimta jau anksčiau prie Joakimo. Plg 2 Kron 36,7. — *Saliamonas buvo...* Žr 3 Kar 8,48... — *Pagal Viešpaties žodį*: kaip buvoJešajo paskelbta Ezekijui. Žr aug 20,17. — [14]*Visą Jerusalę.* Iš toliau duodamo sąrašo išgabentųjų Khaldējon, pasirodo, kad liko išrinkti visi žymiausieji Judo gyventojai. Jų tarpe buvo pranašas Ezekiēlis ir Mardokiejus. — [17]*Mataniją.* Jis buvo Jošijo sūnus ir tikras Joakhazo brolis

5. Paskutinis Judo karalius Sedekijas

24,18-25,30. Nabukodonosoro paskirtajam Judo karaliui Sedekijui sukēlus maištą prieš Babiloniečius, ateina pats Nabukodonosoras ir apgula Jerusalę. Sedekijas mēgina pabēgti, bet sugautas ir apakintas nuvedamas Babilonan /24,18—25,7/. Po to Jerusalē paimama, šventykla sudeginama, gyventojų dauguma su likusiais turtais išgabenama Khaldējon, kaikurie kunigai ir kunigaikščiai nužudomi /25,8-21/, likusi gi tauta paskirtąjį viršininką Godoliją užmuša ir pabēga Egiptan /25,22,26/.

[18]Sedekijui buvo dvidešimt pirmi jo amžiaus metai, kai pradėjo kara-
liauti ir karaliavo jis vienuolika metų Jerusalėje ; jo motina buvo Jeremijo
duktė vardu Amitalė iš Lobnos ; [19]jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje
visai taip pat, kaip buvo daręs Joakimas. [20]Nes Viešpats buvo įsirūstinęs
Jerusalei ir Judui, kolei neatmetė jų nuo savo veido. Ir Sedekijas pasi-
traukė nuo Babilono karaliaus

25. [1]Atsitiko gi, kad devintais jo karaliavimo metais, dešimtame Jer 34,4 ; 52,4
mėnesyje, aštuntą mėnesio dieną atėjo Babilono karalius Nabukodonosoras
pats ir visa jo kariuomenė prie Jerusalės, ir apstojo ją, ir pastatė aplink
ją pylimų. [2]Taip miestas buvo uždarytas ir apgultas iki vienuoliktų kara-
liaus Sedekijo metų, [3]iki devintai mėnesio dienai. Mieste įsigalėjo badas,
ir žemės gyventojams nebebuvo duonos. [4]Tuomet įsiveržta į miestą, ir
visi vyrai kovotojai pabėgo nakčia vartų keliu, esančiu tarp dviejų
mūrų, prie karaliaus sodo /Khaldiečiai gi laikė miestą apgulę aplinkui/ ;
taigi Sedekijas bėgo keliu, vedančiu į Tyrumos lygumą. [5]Bet Khaldiečių
kariuomenė vijosi karalių ir sugavo jį Jeriko lygumoje, o visi buvusieji
su juo kovotojai išsisklaistė ir paliko jį. [6]Sugautą gi karalių jie nuvedė
Reblaton prie Babilono karaliaus, kurs paskelbė jam ištarmę. [7]Jis liepė
užmušti Sedekijo sūnus jojo akivaizdoje, išdūrė jam akis ir surišdinęs jį
grandinėmis, nuvedė Babilonan

[8]Devynioliktais Babilono karaliaus metais penktame mėnesyje sep-
tintą mėnesio dieną atėjo į Jerusalę Babilono karaliaus tarnas kariuo-
menės viršininkas Nabuzardanas [9]ir sudegino Viešpaties namus ir kara- Ps 73,7
liaus namus ; jis sunaikino ugnimi Jerusalės namus ir visus namus. [10]Ir
Jerusalės sienas aplinkui sugriovė visa Khaldiečių kariuomenė, buvusi su
kareivių viršininku. [11]Kitą gi tautos dalį, kuri buvo likusi mieste, ir pa-
bėgėlius, kurie buvo nubėgę pas Babilono karalių, ir likusią liaudį išgabeno
kariuomenės viršininkas Nabuzardanas. [12]Iš tautos beturčių jis paliko vy-
nuogynų prižiūrėtojus ir žemdirbius. [13]Varinius šulus, buvusius Viešpaties Jer 27,19
šventykloje, papėdes ir varinę jūrą, buvusią Viešpaties namuose, Khal-
diečiai sulaužė ir išgabeno visą varį į Babiloną. [14]Jie ėmė taipgi varinius
puodus, samčius, trišakes, grūstuvėlius ir visus varinius indus, kurie buvo
vartojami tarnyboje ; [15]be to, kariuomenės viršininkas ėmė ir smilky-

---

Visa Karalių knyga baigiama paminėjimu, kad laikomas Babilone Judo karalius Joakhinas susilaukia 37 savo nelaisvės metais paaugštinimo /25,27-30/

[20]*Pasitraukė* : pakėlė maištą su kitomis mažomis tautomis : Edomu, Moabu, Amonu, Tiru, ir pasitikėdamas pagalba Egipto Pharaono Haphro, pas kurį jis buvo išsiuntęs pasiuntinius. Plg Jer 27,3... Ez 17,15

25. [1]*Devintais.* Laikas nurodomas labai tiksliai dėl didelės atsitikimų svarbos. — [2]*Iki vienuoliktų* : 588 pirm Kr gimimo. — [3]*Mėnesio* : ketvirtojo. — *Mieste įsigalėjo...* Plg Raud 2, 11 ; 4,3

[4]*Įsiveržta...* Žr Jer 39,3. — *Keliu, esančiu tarp...* Jerusalės pietryčiuose. Karaliaus sodas buvo prie Papiktinimo kalno. — *Tyrumos lygumą* : Jordano slėnį. — [6]*Reblaton.* Tikriau į Reblą. Plg aug 23,33. — [7]*Sedekijo sūnus.* Plg Jer 44,10. — *Išdūrė jam akis.* Babilono karaliai dažnai taip pasielgdavo su sugautaisiais belaisviais. — *Grandinėmis.* Ebr t kalbama apie dvejas grandines. — *Babilonan.* Sedekijas pasiliko čia kalėjime iki savo mirčiai. Plg Jer 52,11

[9]*Sudegino Viešpaties namus.* Tai įvyko 588 pirm Kr. — *Ir visus namus.* Ebr t : didelius namus, t y, turtingųjų rūmus. Beturčių namai gal liko nesudeginti. — [11]*Likusią*

tuvus ir taures; kas buvo iš aukso, auksinius, ir kas buvo iš sidabro,
sidabrinius; [16]tai yra, du šulu, vieną jūrą ir papėdes, kurias buvo padaręs
Saliamonas Viešpaties šventykloje; o visų indų vario nebuvo galima pas-
3 Kar 7,15 verti. [17]Vienas šulas buvo aštuoniolika mastų augštas ir varinė galvena
2 Kron 3,15 ant jo trimis mastais augšta; ir pynė ir granatiniai obuoliai ant šulo
Jer 52,21 galvenos visa buvo iš vario; tokių pat pagražinimų turėjo ir antrasis
šulas

[18]Kariuomenės viršininkas ėmė taipgi pirmąjį kunigą Sarają ir antrąjį kunigą Sophoniją ir tris durininkus, [19]ir iš miesto vieną kamarponį, kurs buvo vyrų kovotojų viršininkas, ir penkis vyrus iš stovėjusiųjų karaliaus akivaizdoje, kuriuos rado mieste, ir kariuomenės vadą Sopherį, kurs lavindavo jaunus kareivius iš šalies gyventojų, ir šešias dešimtis vyrų iš liaudies, kurie buvo rasti mieste. [20]Ėmęs juos kariuomenės viršininkas Nabuzardanas nuvedė prie Babilono karaliaus į Reblatą. [21]O Babilono karalius liepė užmušti juos Reblatoje, Emato žemėje, ir Judas buvo iškeltas iš savo krašto

[22]Žmonėms gi, paliktiesiems Judo žemėje, kurią Babilono karalius Nabukodonosoras buvo palikęs, jis davė viršininką Saphano sūnaus Ahikamo sūnų Godoliją. [23]Kuomet tai išgirdo visi kareivių vadai ir visi su jais buvusieji vyrai, būtent, kad Babilono karalius pastatęs Godoliją, atėjo prie Godolijo į Masphą, Natanijo sūnus Ismahelis, Karėės sūnus Johananas, Netophatietis Tanehumeto sūnus Saraja ir Maakhatio sūnus Jezonijas draug su jųjų draugais. [24] Godolijas prisiekė jiems ir jų draugams, sakydamas: Nebijokite tarnauti Khaldiečiams, pasilikite šalyje, tarnaukite Babilono karaliui, ir bus jums gerai. [25]Bet atsitiko, kad septintame mėnesyje atėjo Elisamos sūnus Natanijo sūnus Ismahelis iš karališkosios giminės ir draug su juo dešimts vyrų, ir jie užmušė Godoliją, kurs ir mirė, o taipgi ir buvusius su juo Masphoje Žydus ir Khaldiečius. [26]Tuomet visa tauta nuo mažo iki didžiam ir kareivių viršininkai, bijodami Khaldiečių, pakilo ir išvyko į Egiptą

[27]Trys dešimtys septintais gi Judo karaliaus Joakhino nelaisvės metais, dvyliktame mėnesyje, dvidešimt septintą mėnesio dieną, atsitiko,

---

liaudį: kuri gyveno ne Jerusalėje. — [13]*Varinius šulus*: Jakhiną ir Boozą. Žr 3 Kar 7,15... — *Papēdes*... Žr 3 Kar 37,3... — [15]*Kas buvo iš aukso*... Visus kitus auksinius ir sidabrinius dalykus, kurie čia neįvardijami. Kad tokių dalykų buvo dar likę šventykloje po anksčiau įvykusių apiplēšimų, liudija Jer 27,19. Plg Jer 52. — [16]*O visų indų vario*... Taip išreiškiama, kad skaistvario iš paimtųjų indų buvo labai daug. — [17]*Trimis*. Tikriau: penkiais. Žr 3 Kar 7,16

[18]*Pirmąjį kunigą*... Vyriausįjį kunigą ir jo pavaduotoją. — *Durininkus*: levitų viršininkus, kuriem buvo pavesta sergēti šventyklos vartai. Plg 1 Kron 26,17.19. — [19]*Iš stovējusiųjų*: iš karaliaus patarējų. — *Sopherį*. Ebr t tas žodis reiškia raštininką; todēl kalbama apie vyriausiojo kariuomenēs vado raštininką. — *Iš liaudies*. Ebr t: iš šalies tautos; todēl kalbama apie žymesniuosius Žydus. — [21]*Judas buvo iškeltas*. Nuo tos valandos Žydų nelaisvē prasidējo pilnai

[22]*Ahikamo sūnų*. Ahikamas minimas tarp Jošijo kunigaikščių. Žr aug 22,12; plg Jer 40,1... [23]*Kareivių vadai*. kurie buvo ištrūkę iš apgultos Jerusalēs ir suskubę pasislēpti. — *Į Masphą*: miestas Benjamino giminēs plote, į šiaurvakarius nuo Jerusalēs. — [25]*Atējo Elisamos sūnus*... Jis buvo pakurstytas Amoniečių karaliaus. Plg Jer 40,13 — *Khaldiečius*: Babilono karaliaus paliktuosius valdininkus. — [26]*Bijodami Khaldiečių*... Plg Jer 41,4...

[27]*Evilmerodakhas*. Asir Amil-marduk. — *Pakēlē Judo*... Išlaisvino

kad Babilono karalius Evilmerodakhas tais metais, kuriuose pradėjo kara-
liauti, pakėlė Judo karaliaus Joakhino galvą iš kalėjimo. [28]Jis kalbėjo
jam maloniai ir pastatė jo sostą augščiau už sostus karalių, buvusių
draug su juo Babilone, [29]ir pakeitė jo drabužius, kuriuos turėjo kalėjime,
ir anas valgė visuomet jojo akivaizdoje per visas savo gyvenimo dienas.
[30]Jis paskyrė jam taipgi nuolatinį išlaikymą, kuris jam buvo duodamas
karaliaus kiekvieną dieną per visas jo gyvenimo dienas

---

iš kalējimo. Plg Prad 40,13 /erb t/. Kodēl taip padarē Evilmerodakhas, nežinia. Dievas tačiau norējo, kad paskutinis Dovido palikuonis karalių soste taip sunkiai jo nubaustas, neliktų visiškai atmestas /2 Kron 7,14.../. Tas atsitikimas turējo būti kartu ir ženklas, kad Viešpats padarys savo laiku galą nelaisvei tautos, kai ji bus pažinus, jog nugabenimas Babilonan yra Dievo siųstoji bausmē, ir kuomet kreipsis į jį visa savo širdimi. — [28]*Karalių, buvusių*... Kurie lygiai kaip Jekhonijas buvo belaisviai Babilone. — [29]*Jojo akivaizdoje* : prie jo stalo. Plg 2 Kar 9,10... — [30]*Išlaikymą* : kurio reikējo Jekhonijo šeimynai

KRONIKŲ KNYGOS

Įvadas

1. Nors dabar kalbama apie dvi Kronikų knygas, bet pradžioje buvo tai vienas veikalas. Ebr Biblijoje jis buvo vadinamas *Dibre hajamim* ; tą vardą šv Jieronimas išvertė žodžiais « Verba dierum » /dienų veikalai arba metraščiai/, pridurdamas, kad knygos vardą galima aiškiau išreikšti pasakymu « Chronicon totius divinae historiae », tai yra visos šventosios istorijos metraščiai. Lotyniškas knygos vardas padarytas iš graikiškojo παραλειπομένα ; jis reiškia tą pat ką ir i š l e i s t i e j i d a l y k a i , lyg kad Kronikų knygos būtų tik Karalių knygų priedas, kuriame surašyta tai, kas anose išleista ; tikrumoje gi taip nėra

2. Kronikų knyga apima ilgiausį laikotarpį, nes prasideda Adomu, baigiasi gi Kiro ediktu /536 m./. Taigi joje randama trumpiausi Dievo išrinktosios tautos istorija nuo Adomo iki Dovidui, toliau daug atsitikimų iš Dovido karaliavimo, gana plačiai aprašytas Saliamono viešpatavimas ir trumpa visų kitų Judo karalių istorija ; visa gi baigiama paminėjimu Kiro edikto, kuriuo padaryta galas Babilono nelaisvei. Todėl visą veikalą galima paskirstyti į keturias dalis, kurių pirmoji susideda iš genealogijų /1 Kron 1,1--9,44/, antroji apima Dovido istoriją /1 Kron 10,1--29,30/, trečioji Saliamono istoriją /2 Kron 1,1--9,31/ ir ketvirtoji visų kitų Judo karalių istoriją /2 Kron 10,1--36,23/

3. Iš Kronikų knygų turinio pasirodo, kad tai ne visai naujas pasakojimas, bet tik žymi dalis tos pačios Žydų istorijos, kurią randame keturiose Karalių knygose. Dažnai jose kartojami tie patys atsitikimai bemažko tais pačiais žodžiais. Iš kitos vėl pusės yra gana žymių skirtumų, nes Kronikų knygose vieni atsitikimai visai išleisti, kiti trumpiau papasakoti, o kiti pridėti visai nauji. Todėl negalima sakyti, kad jų tikslas būtų buvęs tik papildyti senesnįjį pasakojimą ; jos reikia laikyti visai atskiru, savistoviu veikalu, parašytu tam tikru tikslu, kurs nesunku susekti

Kronikų knygų autorius skiria savo veikale žymiausią vietą D o v i d o n a m a m s. Visų pirma istorinė jo dalis prasideda Dovidu, iš Sauliaus gi istorijos paminėta tik jo mirtis, kad labiau paaiškėtų, kodėl Dovidas buvo išrinktas karaliumi ; išleista taipgi visų Israėlio karalių istorija, tuo tarpu kad Judo karaliai visi paminėti, ir Dovido genealogija įvardijama iki Neemijo laikų. Toliau, Kronikų knygų autorius turi nuolat prieš akis Jerusalę ir tai ne dėl to, kad ji buvo karaliaus sostinė, bet kad tai buvo šventasis miestas su šventa tarnyba ir su Viešpaties šventykla. Todėl jis nepasakoja plačiau apie Dovido viešpatavimą Hebrone, kalba gi apie visa, kas darėsi Jerusalėje, kas palietė kuriuo nors būdu religiją. Plačiai jis

aprašo sandoros skrynios perkėlimą, Dovido sumanymą pastatyti Viešpačiui šventyklą, prisirengimą prie to darbo, kurį turėjo atlikti jo sūnus, surinktąją medžiagą, pinigus, patį šventyklos pastatymą ir pašventimą Saliamono laikais, šventos tarnybos sutvarkymą, iškilmingas šventes, religinę reformą Jozapato, Ezekijo ir Jošijo laikais. Kaip labai rūpėjo autoriui Dievo tarnyba, pasirodo taipgi iš platesnio paminėjimo Aaroninės kunigijos, levitų, o ypač šventyklai paskirtųjų giesmininkų ; su tikru pasimėgimu jis kalba apie jų santykius su Dievo apreikštąja religija ir nurodo sąryšį tarp laimingo ar nelaimingo karalystės stovio ir ištikimumo ar neištikimumo Dievo įstatymui. Karaliai teisiami pagal tai, ar jie tarnavo vienam tikrajam Dievui, ar pagonių dievams, ir pažymima, jog, kaip buvo Dievo žadėta, ištikimieji gavo palaiminimą ir užmokestį, neištikimieji gi buvo nubausti

Visa tai atsimenant, reikia pripažinti, kad Kronikų knygų autoriaus tikslas buvo parašyti religinę Žydų istoriją arba, tikriau sakant, Žydų religijos istoriją, kad įkvėptų savo laiko tautiečiams, sugrįžusiems iš Babilono nelaisvės, tos religijos pagarbą ir kad paragintų kunigus, levitus ir tautą ištikimai ir tiksliai jos apeigas vykdyti, laikyti įstatymą ir vengti pagonystės

4. Kronikų knygos buvo parašytos jau pasibaigus Babilono nelaisvei. Apie tai liudija visų pirma paminėjimas karaliaus Kiro dekreto, kuriuo buvo leista sugrįžti Žydams iš nelaisvės į Palestiną /2 Kron 36,22.../ ; toliau jose randame parašyta iki trečiajai kartai genealogiją Zorobabelio, kurs vedė pirmuosius Žydus, grįžtančius iš nelaisvės /1 Kron 3,19/ ; minimi taipgi pinigai, vardu d a r i k a i /1 Kron 29,7 ebr t/, kurie atsirado tik Persams viešpataujant, todėl ne anksčiau kaip Kiro laikais ; pagaliau Kronikų kalba gana panaši į kalbą Esdro ir Neemijo knygų, kuriuodvi parašytos jau po Babilono nelaisvės ; todėl Kronikų knygos negalėjo atsiras i anksčiau 536 m. Nėra tačiau tikrų nurodymų, kad juodvi būtų atsiradusios žymiai vėlesniais laikais. Sekant tat senovinį Žydų padavimą, galima spėti, kad Kronikų knygas yra parašęs Esdras. Palyginimas to veikalo su išlikusiais Esdro raštais, regisi, tą padavimo liudijimą visai patvirtina, nes ir čia ir ten randame daug visai panašių išsireiškimų, tą pačią kalbą, tą patį rašymo būdą ; be to, ir Kronikų knygų tikslas nurodo, jog autorius turėjo galvoje kaip tik tas Žydų gyvenimo sąlygas, kokios atsirado Esdro ir Neemijo laikais, kuomet sugrįžusiems tėviškėn belaisviams labiausiai reikėjo perspėjimų, kad ištikimu įstatymo laikymu ir Dievo įsakytosios tarnybos vykdymu stengtųsi nusipelnyti Dievo pagalbą prieš nuolatinius priešų puolimus

5. Kronikų knygos apima ilgiausį laikotarpį, nuo Adomo iki Esdrui, tačiau jų istorinė vertė pasilieka neabejotina, nes autorius turėjo pakankamai patikimų šaltinių savo žinioms semti. Jo duotosios genealogijos paimtos arba iš Pradžios knygos, arba iš Judo ir Israėlio karalių metraščių, arba pagaliau iš viešų sąrašų, kurie ankstyvesnių rašytojų dar nebuvo sunaudoti ; rašydamas gi Dovido ir jo įpėdinių istoriją, jis ėmė žinias iš tų pačių šaltinių, kuriais naudojosi Samuelio ir Karalių knygų autoriai, tai yra, iš įvairių pranašų raštų, surinktų į vieną didelį veikalą, pavadintą Judo ir Israėlio karalių metraščiais. Kad Kronikų knygų autorius naudojosi tais šaltiniais rūpestingai ir ištikimai, parodo nuolatinis jų minėjimas, o taipgi nemažas jo pasakojimo panašumas į istoriją, kurią randame Samuelio ir Karalių knygoje

Kronikų knygų autoriui kritikai daro nemaža priekaištų, būk jis pasistatęs sau tikslą įrodyti didelę kunigijos reikšmę ir levitinės tarnybos vertę, tyčiomis aplenkęs daug dalykų, kurie jo tikslui siekti netiko, arba net iškreipęs prasmę senesniųjų raštų, kuriais jis naudojosi. Bet tie priekaištai paremti dažniausiai neteisingu teksto aiškinimu, arba klaidomis, atsiradusiomis tekste vėlesniais laikais per perrašinėtojų kaltę. Kad tokių klaidų Kronikų knygoje daugiau negu kitose, tai visai nenuostabu, nes jose randame tikrai begalinę daugybę vardų ir skaičių, tai yra tokių dalykų, kuriuose perrašinėtojui beveik visai negalima nepaklysti

Nežiūrint tat tų priekaištų Kronikų knygų vertė yra nemaža. Svarbios jos istoriniu atžvilgiu, nes paaiškina daug dalykų Israėlio istorijoje ; svarbios jos ir dogmatiniu atžvilgiu, kaip neviename dalyke paliečiančios iškilmingai žadėtąjį Dovidui Mesiją

Kronikų knygos buvo visuomet Žydų kanono dalis. Dievo įkvėptomis laiko jas katalikų Eklesija, nes kaip tokias yra gavusi iš Viešpaties Apaštalų draug su kitomis šventomis Sen Testamento knygomis

PIRMOJI KRONIKŲ KNYGA

Ebraiškai *Dibre hajamim*

Prad 2,7 ; 4,25 ; **1.** [1]Adomas, Setas, Enosas, [2]Kainanas, Malaleėlis, Jaredas, [3]Enokhas,
5,6-9 Matusalė, Lamekhas, [4]Noė, Semas, Khamas ir Japhetas. [5]Japheto sūnūs
Gomeras, Magogas, Madajis, Javanas, Tubalis, Mosokhas, Tiras. [6]Toliau
Gomero sūnūs : Askenezas, Riphatas ir Togorma. [7]Javano gi sūnūs :
Elisa, Tarsis, Ketimas ir Dodanimas

[8]Khamo sūnūs : Khušas, Mesraimas, Phutas ir Khanaanas. [9]Khušo
gi sūnūs : Saba, Hevila, Sabata, Regma ir Sabatakha. Toliau Regmos
Prad 10,8 sūnudu : Šaba ir Dadanas. [10]Khušui gi gimė Nemrodas ; tasai ėmė būti
galingas žemėje. [11]Iš Mesraimo gi gimė Ludiečiai, Anamiečiai, Laabiečiai
ir Nephtujiečiai, [12]taipgi Petrusiečiai ir Kaslujiečiai, iš kurių kilo Pilistie-
čiai ir Kaphtoriečiai. [13]O Khanaanui gimė jo pirmgimis Sidonas, taipgi
Hetiečiai, [14]Jebusiečiai, Amoriečiai, Gergesiečiai, [15]Heviečiai, Arakiečiai
ir Siniečiai, [16]taipgi Aradiečiai, Samariečiai ir Amatiečiai

Prad 10,22 ; [17]Semo sūnūs : Elamas, Asuras, Arphaksadas, Ludas, Aramas, Husas,
11,10 Hulis, Geteras ir Mosokhas. [18]Arphaksadui gi gimė Salė, o tam gimė Ebe-
ras. [19]Toliau Eberui gimė sūnudu : vienas vardu Phalegas, nes jo laiku žemė
buvo padalinta, ir jo brolis vardu Jektanas. [20]Jektanui gi gimė Elmodadas,
Salephas, Asarmotas, Jarė, [21]taipgi Adoramas, Huzalis, Dekla, [22]dar ir
Ebalis, Abimaėlis, Saba, pagaliau [23]Ophiras, Hevila ir Jobabas ; visi šitie
Jektano sūnūs

[24]Semas, Arphaksadas, Salė, [25]Eberas, Phalegas, Ragavas, [26]Serugas,
Prad 11,26 Nakhoras, Tarė, [27]Abramas, jis ir Abraomas. [28]Abraomo gi sūnudu : Isa-
Prad 25,13 okas ir Ismaėlis. [29]O štai juodviejų giminės: Ismaėlio pirmgimis Nabajotas,
Kedaras, Adbeėlis, Mabsamas, [30]Masma, Duma, Masa, Hadadas, Tema,
[31]Jeturas, Naphis, Kedma ; šitie yra Ismaėlio sūnūs. [32]Abraomo gi gulovės

---

I. Giminių sąrašai

1. Nuo Adomo iki Abraomui ir Jokubui

1,1-54. Pirmoji Kronikų knygos dalis susideda iš giminių sąrašo nuo Adomo iki Žydų sugrįžimui iš Babilono nelaisvės. Jis prasideda įvardijimu Adomo palikuonių iki Noės sūnų /1-23/ ; toliau eina giminių vardai nuo Semo iki Jokubui /24-42/, o taipgi vardai Idumējiečių karalių ir viršininkų, buvusių anksčiau negu pas Israėlio sūnus atsirado karalius /43-54/

1. [1]*Adomas*. Plg Prad 10,2-30. — [5]*Japheto sūnūs...* Plg Prad 10,2-30. — [6]*Riphatas*. Ebr t : Diphatas. Bet tai benebus perrašinėtojų klaida. Panašių nedidelių pakeitimų varduose galima rasti ir toliau

[24]*Semas...* Plg Prad 11,10-26. — [27]*Jis ir Abraomas*. Žr Prad 17,5 — [28]*Abraomo gi...* Plg Prad 25,12-16. [30]*Hadadas*. Prad 25,15 Hadaras. — [32]*Keturos sūnūs...* Plg Prad 25,-14

Keturos sūnūs, kuriuos ji pagimdė : Zamranas, Jaksanas, Madanas, Ma-
dianas, Jesbokas ir Suė. Toliau Jaksano sūnūs : Saba ir Dadanas ; Da-
dano gi sūnūs : Asuriečiai, Latusiečiai ir Laomiečiai. [33]Madiano gi sūnūs : Prad 25,4
Epha, Epheris, Enokhas, Abida ir Eldaa ; visi šitie Keturos vaikai. [34]Abra- Prad 25,11
omui gi gimė Isaokas, kurio sūnudu buvo : Esavas ir Israėlis
[35]Esavo sūnūs : Eliphazas, Rahuėlis, Jėhus, Ihelomas ir Korė. [36]Eli- Prad 36,10
phazo sūnūs : Temanas, Omaras, Sephis, Gatanas, Kenezas, Tamna, Ama-
lekas. [37]Rahuėlio sūnūs : Nahatas, Zara, Sama ir Mėza. [38]Seiro sūnūs :
Lotanas, Sobalis, Sebeonas, Ana, Disonas, Eseras, Disanas. [39]Lotano
sūnūs : Horis ir Homamas. Lotano gi sesuo buvo Tamna. [40]Sobalio sūnūs :
Alianas, Manahatas, Ebalis, Sephis ir Onamas. Sebeono sūnūs : Aja ir
Ana. Anos sūnūs : Disonas. [41]Disono sūnūs : Hamramas, Esebanas, Je-
tranas ir Kharanas. [42]Esero sūnūs : Balaanas, Zavanas ir Jakanas. Disano
sūnūs : Husas ir Aranas
[43]Štai karaliai, kurie viešpatavo Edomo žemėje, kol dar nebuvo
karaliaus Israėlio sūnums : Beoro sūnus Balė ; o jo miesto vardas Be-
naba. [44]Mirus gi Balei, karaliavo jo vietoje Zarės sūnus Jobabas iš Bos-
ros. [45]Jobabui mirus, karaliavo jo vietoje Husamas iš Temaniečių žemės.
[46]Mirė taipgi ir Husamas, o jo vietoje karaliavo Badado sūnus Adadas,
kurs sumušė Madianiečius Moabo krašte ; jo miesto vardas Avitas. [47]Ada-
dui mirus, jo vietoje karaliavo Semla iš Masrekos. [48]O kai mirė Semla, jo
vietoje karaliavo Saulius iš Rohoboto, esančio prie upės. [49]Mirus taipgi
Sauliui, jo vietoje karaliavo Akhoboro sūnus Balananas. [50]Mirė taipgi ir
tasai, ir jo vietoje karaliavo Adadas ; jo miesto vardas buvo Phau, o jo
žmona buvo vardu Meėtabelė, Mezaabos dukters Matredos duktė
[51]Mirus gi Adadui, užuot karalių Edome buvo kunigaikščiai : kuni-
gaikštis Tamna, kunigaikštis Alva, kunigaikštis Jetetas, [52]kunigaikštis
Oolibama, kunigaikštis Ela, kunigaikštis Phinonas, [53]kunigaikštis Kenezas,
kunigaikštis Temanas, kunigaikštis Mabsaras, [54]kunigaikštis Magdiėlis,
kunigaikštis Hiramas. Šitie buvo Edomo kunigaikščiai

2. [1]Israėlio sūnūs : Rubenas, Simeonas, Levis, Judas, Isakharas, Prad 29,32 ;
Zabulonas, [2]Danas, Juozapas, Benjaminas, Nephtalis, Gadas ir Aseras 30,5 ; 35,23
[3]Judo sūnūs : Heras, Onanas ir Sela ; šitie trys jam gimė iš Kananie- Prad 38,3 ;
tės Suės dukters. Judo gi pirmgimis Heras buvo negeras Viešpaties akivaiz- 46,12
doje ir tasai nedavė jam ilgai gyventi. [4]Jo marti Tamara jam pagimdė Žem 4,1
Pharesą ir Zarą. Taigi Judo sūnų viso buvo penki. [5]Phareso gi sūnūs : Mt 1,3
Esronas ir Hamulis
[6]Taipgi Zaros sūnūs : Zamris, Etanas, Emanas, taipgi Khalkhalis
ir Dara ; viso penki. [7]Kharmio sūnūs : Akharas, kurs užvedė nelaimę ant Još 7,1

---

[35]*Esavo sūnūs...* Plg Prad 36,10-14. — [36]*Tamna...* Ji buvo Eliphazo žmona, o Amalekas gimęs iš jos sūnus. Plg Prad 36,12. — [38]*Seiro sūnūs...* Plg Prad 36,20-30. Ir čia yra nedidelių skirtumų vardų ištarime. Khorietis Seiras neturējo nieko bendra su Abraomo gimine ; bet jo palikuonys susimaišē su Esavo palikuonimis ir padarē vieną Edomo arba Idumējiečių tautą ; todēl tai ir minimas čia Seiras su savo palikuonimis

[43]*Karaliai, kurie...* Plg Prad 36, 31-39

[51]*Mirus gi...* Plg Prad 36,40-43

2. Judo giminių sąrašas

2,1--4,23. Toliau, paminējus Jokubo sūnus, įvardijamos kiekvienos Israēlio giminēs šeimynos, pradedant Judo šeimynų vardais

2. [1]*Israēlio sūnūs...* Plg Prad 35, 23-26. — [3]*Judo sūnūs...* Plg Prad 38,1... — [5]*Phareso...* Plg Prad 46,12.

Israėlio ir nusidėjo vogdamas, kas buvo iškeikta. [8]Etano sūnūs : Azarijas
Rut 4,19 [9]Esrono gi sūnūs, kurie jam gimė : Jerameėlis, Ramas, Kalubis.
[10]Toliau Ramui gimė Aminadabas, Aminadabui gi gimė Naasonas, Judo
sūnų vadas. [11]Naasonui gimė Salma, iš kurio kilo Boozas. [12]Boozui gimė
1 Kar 16,6-9 ; Obedas, tam gi gimė Isajis. [13]Isajo gi pirmgimis buvo Eliabas, antrasis
17,12 Abinadabas, trečiasis Simaa, [14]ketvirtasis Natanaėlis, penktasis Radajis,
[15]šeštasis Asomas ir septintasis Dovidas. [16]Jų seserys buvo Sarvija ir Abi-
gailė. Sarvijos sūnūs : Abisajis, Joabas ir Asaėlis, trys. [17]Abigailė pagimdė
Amasą, kurio tėvas buvo Ismaėlietis Jeteris

[18]Esrono sūnus Kalebas vedė žmoną vardu Azubą, iš kurios jam
gimė Jeriotas ; jo sūnūs buvo : Jaseris, Sobabas ir Ardonas. [19]Mirus Azu-
bai, Kalebas ėmė žmoną Ephratą, kuri jam pagimdė Hurą. [20]Toliau Hurui
gimė Uris, o Uriui gimė Bezeleėlis. [21]Po to Esronas įėjo pas Galaado tėvo
Makhiro dukterį ir ją vedė, turėdamas šešias dešimtis metų ; ji jam pagimdė
Segubą. [22]Segubui gi gimė Jairas, kurs valdė dvidešimt tris miestus Galaado
žemėje. [23]Gesuriečiai ir Aramiečiai atėmė Jairo miestus ir Kanatą su jo
sodžiais, šešias dešimtis miestų. Visi šitie buvo Galaado tėvo Makhiro sūnūs.
[24]Mirus gi Esronui, Kalebas įėjo pas Ephratą. Esronas turėjo taipgi žmoną
Abiją, kuri jam pagimdė Tekuos tėvą Ashurą

[25]Esrono gi pirmgimiui Jerameėliui gimė jo pirmgimis Ramas, paskui
Buna, Aramas, Asomas ir Akhija. [26]Jerameėlis vedė taipgi kitą žmoną,
vardu Atarą, kuri buvo Onamo motina. [27]Jerameėlio pirmgimio Ramo
sūnūs buvo Moosas, Jaminas ir Akharas. [28]Onamas gi turėjo sūnudu Se-
mėjį ir Jadą. Semėjo sūnūs buvo Nadabas ir Abisuras. [29]Abisuro žmona
buvo vardu Abihailė, kuri jam pagimdė Ahobaną ir Molidą. [30]Nadabo
sūnūs buvo Saledas ir Aphaimas. Bet Saledas mirė be vaikų. [31]O Aphaimo
sūnus buvo Jesis ; tam Jesiui gimė Senanas, o Senanui gimė Oholajis. [32]Se-
mėjo brolio Jados sūnūs buvo Jeteris ir Jonatanas. Bet ir Jeteris mirė
be vaikų. [33]Toliau Jonatanui gimė Phaletas ir Ziza. Šitie buvo Jerameėlio
sūnūs. [34]Sesanas neturėjo sūnų, bet dukteris ir tarną egiptietį, vardu Jeraą.
[35]Tam jis davė moterystėn savo dukterį, kuri jam pagimdė Etėjį. [36]Etė-
jui gi gimė Natanas, o Natanui gimė Zabadas. [37]Zabadui gimė Ophlalis,
Ophlaliui gimė Obedas, [38]Obedui gimė Jehus, Jehui gimė Azarijas, [39]Aza-
rijui gimė Helas, Helui gimė Elasa, [40]Elasai gimė Sisamojis, Sisamojui
gimė Selumas, [41]Selumui gimė Ikamija, Ikamijai gimė Elisama

[42]Jerameėlio brolio Kalebo sūnūs buvo : jo pirmgimis Mesa, kurs
yra Zipho tėvas, ir Hebrono tėvo Maresos sūnūs : [43]Toliau Hebrono sūnūs :
Korė, Taphua, Rekemas, ir Sama. [44]Samai gi gimė Jerkaamo tėvas Raha-
mas, o Rekemui gimė Samajis. [45]Samajo sūnus buvo Maonas, o Maonas
buvo tėvas Betsuro

— [6]*Zaros sūnūs...* Šitokio sąrašo kitur nėra. — *Zamris.* Gal Zabdis. Plg Još 7,1

[9]*Esrono gi sūnūs...* Plg Rut 4,19-22 ; Mt 1,3.5. — *Ramas* : Aramas. [10]*Naasonas...* Kadangi visam Žydų buvimo laikui Egipte įvardijama tik trys asmenys, tai reikia manyti, jog kiti tarpiniai asmenys išleisti. Taip pat padaryta ir toliau iki Dovidui. — *Judo sūnų vadas.* Žr Sk 2,3 ; 7,12. — [11]*Salma* : Salmonas. — [13]*Eliabas...* Žr 1 Kar 16,6-9 ; 17,12. — [15]*Septintasis Dovidas.* Anot 1 Kar 17,12, Isajis turėjęs aštuonis sūnus ; bet vienas jų gal mirė, nepalikdamas vaikų. — [16]*Sarvijos sūnūs...* Plg 1 Kar 26,6

[18]*Kalebas* : Kalubis /9 e/. — [20]*Bezeleėlis.* Žr Iš 31,2. — [21]*Makhiro.* Jis buvo Manaso pirmgimis. Prad 50,22. — [22]*Kurs valdė...* Sk 32,29. — [24]*Mirus gi Esronui...* Kalebas vedė Esrono našlę

[31]*Oholajis.* Gal čia dukters vardas, o jei sūnaus, tai tas sūnus mirė visai

46Kalebo gulovė Epha pagimdė Haraną, Mosą ir Gezezą. Toliau Ha-
ranui gimė Gezezas. 47Johadajo sūnūs buvo: Regomas, Joatanas, Gesa-
nas, Phaletas, Epha ir Saaphas. 48Kalebo gulovė Maakha pagimdė Saberį
ir Taraną. 49O Madmenos tėvui Saaphui gimė Makhbenos tėvas ir Gabaos
tėvas Suė. Kalebo gi duktė buvo Akhsa

50Šitie buvo Ephratos pirmgimio Huro sūnaus Kalebo sūnūs: Kari-
atjarimo tėvas Sobalis, 51Betliejaus tėvas Salma, Betgaderio tėvas Hari-
phas. 52O Kariatjarimo tėvas Sobalis turėjo sūnus: Haroę, Hazi-Menu-
khotą. 53Kariatjarimo giminės buvo Jetriečiai, Aphutiečiai, Sematiečiai
ir Maseriečiai. Iš šitų kilo Sarajiečiai ir Estaoliečiai. 54Salmos sūnūs: Bet-
liejus, Netophatiečiai, Joabo namų Vainikai ir Sarajo Poilsio pusė. 55Taipgi
gyvenančių Jabėje raštininkų giminės, Giesmininkai, Žaidžiantys ir pasi-
lieką padangtėse. Šitie yra Kiniečiai, kurie atėjo iš Rekhabo namų tėvo
Kaloro

3. 1Dovidas turėjo šituos sūnus, kurie jam gimė Hebrone: pirmgimį 2 Kar 3,2
Amnoną iš Jezrahelietės Akhinoamos, antrąjį Danielį iš Karmelietės Abi-
gailės, 2trečiąjį Gesuro karaliaus Tolamajo dukters Maakhos sūnų Absa-
lomą, ketvirtąjį Agitos sūnų Adoniją, 3penktąjį Saphatiją iš Abitalės, šeš-
tąjį Jetrahamą iš savo žmonos Eglos. 4Taigi šeši jam gimė Hebrone, kur jis
karaliavo septyneris metus ir šešis mėnesius, o tris dešimtis ir trejis metus
jis karaliavo Jerusalėje. 5Jerusalėje jam gimė keturi sūnūs: Simaa, So- 2 Kar 5,14
babas, Natanas ir Saliamonas iš Amiėlio dukters Betsabėjos, 6taipgi Je-
baaras, Elisama, 7Eliphaletas, Nogė, Nephegas, Japhija, 8Elisama, Eliada
ir Elipheletas, devyni; 9visi šitie buvo Dovido sūnūs, be gulovių sūnų;
jie turėjo seserį Tamarą

10Saliamono sūnus buvo Roboamas; jo sūnui Abijui gimė Asa. Šitam
gi gimė Jozapatas, 11Joramo tėvas; o Joramui gimė Okhozijas, iš kurio
kilo Joasas. 12Jo sūnui Amasijui gimė Azarijas. Toliau Azarijo sūnui Joa-
tamui 13gimė Akhazas, tėvas Ezekijo, kuriam gimė Manasas. 14Manasui
gimė Jošijo tėvas Amonas. 15Jošijo gi sūnūs buvo: pirmgimis Johananas,
antrasis Joakimas, trečiasis Sedekijas, ketvirtasis Selumas. 16Iš Joakimo Mt 1,11
gimė Jekhonijas ir Sedekijas

17Jekhonijo sūnūs buvo: Asiras, Salatiėlis, 18Melkhiramas, Phadaja,
Seneseris, Jekemija, Sama, ir Nadabija. 19Iš Phadajos kilo Zorobabėlis

---

jaunas, nepalikdamas vaikų. Plg žem 34 e

42*Hebrono tēvo Maresos sūnūs.* Ką reiškia šitie žodžiai, visai neaišku. Ziphas, Hebronas, Taphua ir k buvo įsteigējai miestų, kuriuos praminē savo vardais

52*Haroę...* Vulgatoje čia išversta lotynų kalbon keletas nuosavų ebr vardų: *Haro'eh, Khatsi Hamm^enukhoth.* — 54*Joabo namų...* Ir čia išversti nuosavi žmonių ar vietų vardai: *Atroth Beith-Jo'ab* ir k. — 55*Giesmininkai...* Ebr t vēl nuosavi vardai: *Thir'athim, Šim'athim, Sukhatim.* — *Kiniečiai*: Madianiečių šeimyna, atējusi į Palestiną draug su Israēlaičiais. Plg Sk 10,29; Teis 16,1 ir k. — *Rekhabo.* Plg 4 Kar 10,15; Jer 35,10. — *Kaloro.* Ebr nuosavas vardas: *Khammath* /karštis/

3. 1*Dovidas...* Autorius grįžta prie Dovido namų /aug 2,15/, kurie buvo svarbiausi Judo istorijoje. — *Daniēlį.* Jis buvo vadinamas taipgi Kaleabu. Plg 2 Kar 3,2-5. — 4*Karaliavo septyneris...* Žr 2 Kar 2,11 ir k. — 8*Devyni.* Dovido sūnų skaičius nurodomas nevienodas. Gal kaikurie buvo mirę jauni, nepalikdami vaikų Plg 2 Kar 5,13... — 9*Tamarą.* Ji čia paminēta dēl Amono nusikaltimo

12*Azarijas*: kitaip Ozijas. Plg 2 Kron 26,1 ir k. — 15*Johananas.* Kitur jis išleidžiamas visai; gal jis mirē prie gyvos tēvo galvos. — *Selumas*: arba Joakhazas. Plg Jer 22,11

ir Semėjis. Zorobabėliui gimė Mosolamas, Hananija, jų sesuo Salomita.
[20]taipgi dar penki : Hasaba, Oholis, Barakhijas, Hasadijas ir Josabhesedas.
[21]Hananijos gi sūnūs buvo Phaltijas, tėvas Jesėjo, kurio sūnus buvo Ra-
phaja ; šito sūnus buvo Arnanas, kuriam gimė Obdija, o to sūnus buvo
Sekhenijas. [22]Sekhenijo sūnus buvo Semėja, o jo sūnūs : Hatus, Jėgaalis,
Barija, Naarija ir Saphatas, viso šeši. [23]Naarijo sūnų buvo trys : Elioenajis,
Ezekijas ir Ezrikamas. [24]Elioenajo sūnų septyni : Oduja, Eliasubas, Phe-
lėja, Akubas, Johananas, Dalaja ir Ananis

Prad 38,3 ; 4. [1]Judo sūnūs : Pharesas, Esronas, Kharmis, Huras ir Sobalis. [2]So-
46,12 ; Aug 2,4 balio gi sūnui Rajai gimė Jahatas, iš kurio kilo Ahumajis ir Laadas ; šitos
Mt 1,3 yra Saratiečių giminės. [3]O šitie yra Etamo palikuonys : Jezrahėlis, Jesema
ir Jadebas. Jų gi sesers vardas Asalelpunė. [4]Phanuėlis gi buvo Gedoro
tėvas ir Ezeris Hosos tėvas : šitie yra sūnūs Huro, kurs buvo Betliejaus
tėvo Ephratos pirmgimis
[5]Tekuos gi tėvas Asuras turėjo dvi moteri : Halaą ir Naarą. [6]Naara
jam pagimdė Oozamą, Hepherį, Temanį ir Ahastarį ; šitie yra Naaros sū-
nūs. [7]Halaos gi sūnūs : Seretas, Isaaras ir Etnanas
[8]Kosui gi gimė Anobas, Soboba ir Arumo sūnaus Aharehėlio šeima.
[9]Jabas gi buvo žymesnis už savo brolius, ir jo motina praminė jį vardu
Jabas, sakydama : Aš pagimdžiau jį skausme. [10]Jabas gi šaukėsi į Israėlio
Dievą ir tarė : Kad gi tu laiminte palaimintumei mane ir išplėstumei
namo sienas, ir tavo ranka būtų su manim, ir padarytumei, kad nebūčiau
pikto prislėgtas. Ir Dievas suteikė, ko anas maldavo
[11]Suos gi broliui Kalebui gimė Mahiras, kurs buvo Estono tėvas.
[12]Estonui gimė Betrapha, Phesė ir Tehina, kurs buvo Naaso miesto tėvas ;
šitie yra Rekhobo vyrai
[13]Kenezo gi sūnūs buvo Otoniėlis ir Saraja. Otoniėlio sūnūs Hatatas
ir Maonatis. [14]Maonačiui gimė Ophra, o Sarajui gimė Joabas Menininkų
slėnio tėvas, nes tenai buvo menininkų
[15]Jephonės gi sūnaus Kalebo sūnūs buvo : Hiras, Ela ir Nahamas.
O Elos sūnūs : Kenezas. [16]Jaleleėlio sūnūs : Ziphas, Zipha, Tirija ir Asraė-
lis. [17]Ezros sūnūs : Jeteris, Meredas, Epheris ir Jalonas ; be to jam gimė
Mariamas, Samajis ir Estamo tėvas Jesba. [18]O jo žmona Judaja pagimdė

---

[18]*Melkhiramas...* Kaikurie aiškintojai mano, kad šitie buvę Salatiēlio sūnūs, o ne broliai. — [19]*Zorobabēlis* : vadas Žydų, jiems grįžtant iš Babilono nelaisvēs. Plg Mt 1,12. — [21]*Hananijos gi sūnus...* Kaikurie ebr šitos eil tekstą verčia kitaip : Hananijos sūnūs Patijas ir Jesējas, Raphajos sūnūs, Arnano sūnūs ; Obdijos sūnūs, Sekhenijo sūnūs. Tuo būdu žymiai sumažēja kartų skaičius nuo Zorobabēlio iki Sekhenijui. — [22]*Viso šeši.* Vieno vardo dabartiniame tekste trūksta

4. [1]*Judo sūnūs...* Plg Prad 38,29 ir k. Šitame skyr minima kaikurios Judo giminēs šeimynos, kuriomis papildoma 2 ir 3 skyr genealogija. — [4]*Gedoro.* Žr Još 15,58. — *Ephratos.* Todēl Betliejus dažnai vadinama Ephratu

[5]*Asuras.* Plg aug aug 2,24

[9]*Jabas.* Ebr *Jaᵉbets* reiškia : darąs skausmą. Tas vardas padarytas iš žodžio « skausme » ebr *bᵉʿotseb.* — [10]*Nebūčiau... prislēgtas.* Ebr *bᵉbilthiᶜotsᵉbi.* Yra tai aliuzija į Jabo vardą

[11]*Kalebui.* Tai ne Jephonēs /15 e/ ir ne Esrono sūnus /2,18.../
[13]*Otoniēlis* : pirmasis Israēlio Teisējas Žr Teis 3,9... — [14]*Menininkų slēnio..* .. Ebr t *Ge-kharašim* nuosavas vardas

[15]*Jephonēs.* Plg Sk 13,7 ; Još 14,6. — [17]*Estamo.* Plg Još 15,34... — [20]*Hanano sūnus.* Anot ebr t : Benhananas. — [21]*Priesaikos namuose.* Ebr t

Gedoro tėvą Jaredą, Sokho tėvą Heberį ir Zanoės tėvą Ikutiėlį. Šitie yra
sūnūs Paraono dukters Betijos, kurią vedė Meredas. [19]Keilos tėvo Nahamo
sesers, o Odajos žmonos sūnūs buvo: Garmis ir Estamas iš Makhačio.
[20]Simono sūnūs: Amnonas, Rinna, Hanano sūnus ir Tilonas. O Jėsios
sūnūs: Zohetas ir Benzohetas. [21]Judo sūnaus Selos sūnūs: Lekhos tėvas Prad 38,5
Heras, Maresos tėvas Laada ir šeimynos namų dirbančiųjų ploną drobę
Priesaikos namuose. [22]Ir kurs sustabdė saulę, ir Melo vyrai, ir Bebaimės,
ir Padegėjas, kurie buvo kunigaikščiai Moabe ir kurie sugrįžo į Lahemą;
šitie gi žodžiai seni. [23]Šitie yra puodžiai, gyvenantieji sodybose ir tarp
tvorų, pas karalių jo darbuose, ir jie pasiliko tenai

[24]Simeono sūnūs: Namuėlis, Jaminas, Jeribas, Zara, Saulius, [25]jo Prad 46,10
sūnus Selumas, jo sūnus Mapsamas, jo sūnus Masma. [26]Masmos sūnūs: jo
sūnus Hamuėlis, šito sūnus Zakhuras ir jo sūnus Semėjis. [27]Semėjo sūnų
šešiolika ir dukterų šešios; jo gi broliai turėjo nedaug sūnų, ir visa giminė
negalėjo susilyginti su Judo sūnų skaičiumi

[28]Jie gyveno Bersabėjoje, Moladoje, Hasarsuhale, [29]Baloje, Asome,
Tolade, [30]Batuėlyje, Hormoje, Sikelege, [31]Betmarkhabote, Hasarsusime,
Betberajije ir Saarme; šitie buvo jų miestai iki karaliui Dovidui. [32]Jiems
priderėjo taipgi miesteliai: Etamas, Aenas, Remonas, Tokhenas, ir Asanas,
viso penki miestai [33]ir visi sodžiai aplink šituos miestus iki Baalui; šita
yra jų gyvenamoji vieta ir buveinių padalinimas

[34]Toliau Mosobabas, Jamlekhas, Amasijo sūnus Josa, [35]Joėlis, Asiėlio
sūnaus Sarajo Josabijo sūnus Jehus, [36]Elioenajis, Jakoba, Isuhaja, Asaja,
Adiėlis, Ismiėlis, Banaja, [37]taipgi Samajos sūnaus Semrio sūnaus Idajos
sūnaus Alonos sūnaus Sephėjos sūnus Ziza. [38]Šitie buvo žymūs kunigaikš-
čiai savo šeimynose ir jų genčių namai smarkiai padaugėjo. [39]Jie pasitraukė,
kad eitų į Gadorą iki slėnio saulėtekiui ir ieškotų savo bandoms ganyklų.
[40]Jie rado vešlių ir labai gerų ganyklų ir plačiausią ramią bei derlingą žemę,
kurioje pirma yra gyvenę Khamiečių palikuonys. [41]Taigi tie, kuriuos
anksčiau paminėjome vardais, atėjo Judo karaliaus Ezekijo laiku, už-
puolė anų padangtes ir atrastus tenai gyventojus, ir sunaikino juos ir iki
šiai dienai gyveno jų vietoje, nes ten rado turtingų ganyklų. [42]Taipgi iš
Simeono sūnų nuėjo į Seiro kalną penki šimtai vyrų, turėdami kunigaikš-
čius Jėsio sūnus Phaltiją, Naariją, Raphaiją ir Oziėlį, [43]sumušė liekanas
Amelekiečių, kuriems seniau buvo pavykę ištrūkti, ir apsigyveno tenai
jų vietoje iki šiai dienai

---

vietos vardas: *Beith-'Ašbea'*. — [22]*Ir kurs sustabdē...* Vulg išversti nuosavi vardai. Ebr t: Ir *Jokhim*, ir *Kotsebos*, ir *Joaso*, ir *Tsarapho* vyrai, kurie viešpatavo Moabe ir Jašubi-Lakhem. — [23]*Sodybose ir tarp tvorų*. Tikriau: Netaime ir Gederoje. — *Jo darbuose*: tarnavo išimtinai karaliui

3. Simeono, Rubeno, Gado ir pusės Manaso giminės palikuonys

4,24-5. Čia įvardijama Simeono palikuonys, nurodant jų gyvenamąsias vietas /4,24-43/, o taipgi Rubeno, Gado ir pusēs Manaso giminēs palikuonys, visi gyvenusieji anapus Jordano /5,1-26/

[24]*Simeono sūnūs...* Plg Prad 46,10 ir k

[28]*Jie gyveno...* Plg Još 19,2-8. — [33]*Buveinių padalinimas*. Ebr t: jų genealogija

[39]*Į Gadorą*. Taip buvo vadinami keli Judo giminēs miestai /plg Još 12,7/, bet čia kalbama apie Kananiečių miestą. Žr žem 40 e. — [41]*Gyventojus*. Ebr *Me'unim*, ty, mano gyventojus. — [42]*Į Seiro kalną*: į Idumēją. — [43]*Buvo pavykę ištrūkti*: kai prieš juos kovojo Saulius ir Dovidas. Plg 1 Kar 15,7.8

Prad 35,23 ; 49,4 **5.** [1]Šitie buvo sūnūs Israėlio pirmgimio Rubeno, /nes jis buvo jo
pirmgimis, bet kadangi jis sutepė savo tėvo patalą, jo pirmgimystės teisės
atiduota Israėlio sūnaus Juozapo sūnums, ir jis nebebuvo laikomas pirm-
gimiu ; [2]nes nors Judas buvo galingiausis tarp savo brolių ir iš jo giminės
Prad 46,9 kilo kunigaikščiai, bet pirmgimystės teisės paskirta Juozapui/. [3]Taigi
Iš 6,14 ; Sk 26,5 Israėlio pirmgimio Rubeno sūnūs buvo Enokhas, Phalus, Esronas ir Khar-
mis. [4]Joelio sūnūs : jo sūnus Samija, šito sūnus Gogas, šito sūnus Semėjis,
[5]šito sūnus Mikha, šito sūnus Rėja, šito sūnus Baalas, [6]šito sūnus Beera,
kurį išvedė nelaisvėn Asiriečių karalius Teglatphalnasaras, ir jis buvo kuni-
gaikštis Rubeno giminėje. [7]Jo gi broliai ir visa jo giminė, kaip buvo sus-
kaitomi pagal savo šeimas, turėjo du kunigaikščiu Jėhiėlį ir Zakhariją.
[8]Toliau Joėlio sūnaus Samos sūnaus Azazo sūnus Bala gyveno Aroeryje
iki Nebui ir Beelmeonui. [9]Taipgi saulėtekių linkon jis gyvena iki įeinant į
Tyrumą ir iki Euphrato upei. Nes jis turėjo didelį galvijų skaičių Galaado
žemėje. [10]Sauliaus gi laikais jie kovojo prieš Agariečius, išmušė juos ir
gyveno užuot jų jųjų padangtėse visame krašte, kurs yra į rytus nuo Ga-
laado. [11]Gado gi sūnūs gyveno ties jais Basano žemėje iki Selkai : [12]Joėlis
pirmasis, Saphanas antrasis, o Janajis ir Saphatas Basane. [13]Jų gi broliai
pagal savo šeimų namus buvo septyni : Mikolas, Mosolamas, Sebė, Jorajis,
Jakhanas, Zije ir Eberas. [14]Šitie yra Buzo sūnaus Jeddo sūnaus Jesesio
sūnaus Mikolo sūnaus Galaado sūnaus Joro sūnaus Hurio sūnaus Abigailio
sūnūs. [15]Taipgi Gunio sūnaus Abdijėlio sūnus Akhis buvo jų šeimynų
kunigaikštis. [16]Jie gyveno Galaade ir Basane, jų miesteliuose ir visuose
Sarono priemiesčiuose iki sienų. [17]Visi šitie buvo suskaityti Judo karaliaus
Joatano laikais ir Israėlio karaliaus Jeroboamo laikais

[18]Rubeno, Gado ir pusės Manaso giminės sūnūs buvo vyrai kovotojai,
nešiodavo skydus ir kalavijus, galėjo įtempti kilpinius ir buvo pratę ko-
voti, viso keturios dešimtys keturi tūkstančiai septyni šimtai šešios dešim-
tys einančių į kovą. [19]Jie kovojo prieš Agariečius ; bet Ituriečiai, Naphis
ir Nadabas [20]tiems padėjo. Agariečiai buvo paduoti į jų rankas, taipgi visi
su jais buvusieji, nes jie kovodami šaukėsi į Dievą, ir jis išklausė juos, nes
jie buvo į jį įtikėję. [21]Jie ėmė visa, ką anie turėjo, penkias dešimtis tūks-
tančių kupranugarių, du šimtu penkias dešimtis tūkstančių avių, du tūks-
tančiu asilų ir šimtą tūkstančių žmonių. [22]Daugelis gi krito sužeistų, nes
tai buvo Viešpaties karas. Ir jie gyveno anų vietoje iki perkėlimui

[23]Taipgi pusės Manaso giminės sūnūs paveldėjo žemę nuo Basano
sienų iki Baal-Hermonui, Sanirui ir Hermono kalnui, nes jų buvo begalo
didelis skaičius. [24]O šitie buvo namų kunigaikščiai jų šeimynose : Epheris,
Jesis, Eliėlis, Ezriėlis, Jeremija, Odoja ir Jediėlis, drąsiausi ir galingi vyrai
ir žymūs vadai savo šeimose

[25]Bet jie paliko savo tėvų Dievą ir paleistuvavo paskui dievus žemės
tautų, kurias Dievas išnaikino iš po jų akių ; [26]Israėlio Dievas sužadino

---

5. [1]*Sutepē savo tēvo...* Žr Prad 35,22. — *Juozapo sūnums* : ta prasme, kad Juozapo palikonims teko dvi tēvonystēs dalys. — [2]*Kunigaikščiai.* Ebr t vienaskaita ; taigi turēta galvoje Dovidą, kuriuo prasidējo karalių eilē, turējusi baigtis Mesiju. — [3]*Enokhas...* Plg Prad 46, 9. — [4]*Joēlio* : kieno jis buvo sūnus, nežinia. — [6]*Išvedē...* Žr 4 Kar 15, 29. — [8]*Aroeryje...* Žr Sk 32,34.38. — [10]*Agariečius.* Jie buvo Abraomo palikuonys iš Agaros. — [17]*Buvo suskaityti...* Pirmas suskaitē Jeroboamas II /4 Kar 14,25/, paskui gi Joatanas

[19]*Prieš Agariečius...* Čia paminēta kitas karas prieš Agariečius. Plg aug 10 e

[23]*Baal-Hermonui...* Plg Još 12,7 ; Teis 3,3

Asiriečių karaliaus Phulio dvasią ir Asuro karaliaus Telgatphalnasaro
dvasią ir jis perkėlė Rubeną, Gadą ir pusę Manaso giminės ir nuvedė juos
į Lahelą, į Haborą, Arą ir prie Gozano upės, iki šiai dienai

6. [1]Levio sūnūs : Gersonas, Kaatas ir Meraris. [2]Kaato sūnūs : Amra- Prad 46,11
mas, Isaaras, Ebronas ir Oziėlis. [3]Amramo sūnūs : Aaronas, Mošė ir Marija. Žem 26,6
Aarono sūnūs : Nadabas ir Abijus, Eleazaras ir Itamaras. [4]Eleazarui gimė
Phinėjas, Phinėjui gimė Abisuė, [5]Abisuei gi gimė Bokis, o Bokiui gimė
Ozis. [6]Oziui gimė Zarajas, Zarajui gimė Merajotas, [7]toliau Merajotui gimė
Amarijas, o Amarijai gimė Akhitobas. [8]Akhitobui gimė Sadokas, Sadokui
gimė Akhimas, [9]Akhimui gimė Azarijas ; Azarijui gimė Johananas, [10]Jo-
hananui gimė Azarijas ; jis tai ėjo kunigystės pareigas namuose, kuriuos
Saliamonas pastatė Jerusalėje. [11]Azarijui gi gimė Amarijas, Amarijui gimė
Akhitobas, [12]Akhitobui gimė Sadokas, Sadokui gimė Selumas, [13]Selumui
gimė Helkijas, Helkijui gimė Azarijas, [14]Azarijui gimė Sarajas, o Sarajui
gimė Josedekas. [15]Josedekas gi išėjo, kuomet Viešpats perkėlė Judą ir
Jerusalę per Nabukodonosoro rankas

[16]Taigi Levio sūnūs : Gersonas, Kaatas ir Meraris. [17]O štai Gersono Iš 6,6
sūnų vardai : Lobnis ir Semėjis. [18]Kaato sūnūs : Amramas, Isaaras, Ebro-
nas ir Oziėlis. [19]Merario sūnūs : Moholis ir Musis

Šitie gi yra Levio palikuonys pagal jų šeimas : [20]Gersonas, jo sūnus
Lobnis, šito sūnus Jehatas, šito sūnus Zama, [21]šito sūnus Joahas, šito
sūnus Addas, šito sūnus Zara, šito sūnus Jetrajis. [22]Kaato sūnūs : jo sūnus
Aminadabas, šito sūnus Korė, šito sūnus Asiras, [23]šito sūnus Elkana, šito
sūnus Abiasaphas, šito sūnus Asiras, [24]šito sūnus Tahatas, šito sūnus Urie-
lis, šito sūnus Ozijas, šito sūnus Saulius. [25]Elkano sūnūs : Amasajis, Akhi-
motas [26]ir Elkana. Elkano sūnūs : jo sūnus Sophajis, šito sūnus Nahatas,
[27]šito sūnus Eliabas, šito sūnus Jerohamas, šito sūnus Elkana. [28]Samuėlio
sūnūs : pirmgimis Vasenis ir Abija. [29]Merario gi sūnūs : Moholis, jo sū-
nus Lobnis, šito sūnus Semėjis, šito sūnus Oza, [30]šito sūnus Samaa, šito
sūnus Hagija, šito sūnus Asaja

[31]Juos tai pastatė Dovidas ant Viešpaties namų giesmininkų, po
to kai buvo perkelta skrynia ; [32]ir jie tarnavo ties liudijimo padangte, gie-
dodami, kolei Saliamonas nepastatė Viešpaties namų Jerusalėje ; stovė-
davo gi tarnyboje pagal savo eilę. [33]Šitie gi yra, kurie tarnaudavo su savo
sūnumis iš Kaato sūnų : giesmininkas Emanas, sūnus Johelio, kurs buvo
Samuėlio sūnus, [34]kurs buvo Elkano sūnus, kurs buvo Jerohamo sūnus,
kurs buvo Eliėlio sūnus, kurs buvo Tohaus sūnus, [35]kurs buvo Supho
sūnus, kurs buvo Elkano sūnus, kurs buvo Mahato sūnus, kurs buvo Ama-
sajo sūnus, [36]kurs buvo Elkano sūnus, kurs buvo Johėlio sūnus, kurs

---

[26]*Phulio... Teglatphalnasaro.* Tai buvo tikriausiai vieno ir to paties karaliaus vardas. Plg 4 Kar 15,19.29

4. Levio giminė

6,1-81. Įvardijami Levio palikuonys su pakartojimais ir nurodoma jų gyvenamosios vietos

6. [1]*Levio sūnūs....* Plg 6,16. — [3]*Aarono sūnūs.* Aarono sūnūs, ėjusieji vyriausiojo kunigo pareigas, įvardijami iki Josedekui, kurio sūnus Jošua sugrįžo iš Babilono nelaisvės. Itamaro palikuonys, kurie vykdė kurį laiką vyriausiojo kunigo pareigas, čia išleidžiami /plg Esd 8, 1 ; Neem 12,7/. Vyriausiųjų kunigų ir levitų svarbumas pažymėtas tiksliu jų giminių paminėjimu ir pakartojimu /žr 5,29... 6, 50.../. — [15]*Išėjo* : iškeliavo nelaisvėn draug su tauta

[32]*Ties liudijimo padangte* : kurią buvo padaręs Dovidas liudijimo skryniai. — *Pagal savo eilę.* Plg 2 Kron

buvo Azarijo sūnus, kurs buvo Sophonijo sūnus, [37]kurs buvo Tahato sūnus,
kurs buvo Korės sūnus, [38]kurs buvo Isaaro sūnus, kurs buvo Kaato sūnus,
kurs buvo Jėlio sūnus, kurs buvo Israėlio sūnus. [39]Ir jo brolis Asaphas, kurs
stovėjo jo dešinėje ; Asaphas sūnus Baradijo, kurs buvo Samaos sūnus,
[40]kurs buvo Basajo sūnus, kurs buvo Melkijo sūnus, [41]kurs buvo Ata-
najo sūnus, kurs buvo Zaros sūnus, kurs buvo Adajo sūnus, [42]kurs buvo
Etano sūnus, kurs buvo Zamos sūnus, kurs buvo Semėjo sūnus, [43]kurs
buvo Jeto sūnus, kurs buvo Gersomo sūnus, kurs buvo Levio sūnus. [44]O
jų broliai Merario sūnūs kairėje : Etanas sūnus Kusio, kurs buvo Abdio
sūnus, kurs buvo Malokho sūnus, [45]kurs buvo Hasabijo sūnus, kurs buvo
Amasijo sūnus, kurs buvo Helkijo sūnus, [46]kurs buvo Amasajo sūnus,
kurs buvo Bonio sūnus, kurs buvo Somerio sūnus, [47]kurs buvo Moholio
sūnus, kurs buvo Merario sūnus, kurs buvo Levio sūnus

[48]Taipgi jų broliai Levitai, kurie buvo paskirti visokiai Viešpaties
namų padangtės tarnybai. [49]Aaronas gi ir jo sūnūs atnašaudavo, kas buvo
deginama ant deginamųjų aukų altoriaus ir ant smilkalų altoriaus, viso-
kiai švenčiausios vietos tarnybai, ir turėjo melstis už Israėlį visai taip,
kaip yra įsakęs Dievo tarnas Mošė

[50]Šitie gi yra Aarono sūnūs : jo sūnus Eleazaras, šito sūnus Phinėjas,
šito sūnus Abisuė, [51]šito sūnus Bokis, šito sūnus Ozis, šito sūnus Zarahija,
[52]šito sūnus Merajotas, šito sūnus Amarijas, šito sūnus Akhitobas, [53]šito
sūnus Sadokas, šito sūnus Akhimaas

[54]O štai jų gyvenamosios vietos, miesteliai ir apylinkės, būtent, Aarono
sūnų pagal Kaatiečių šeimynas, nes tai jiems buvo tekę pagal burtą.
Još 21,12 [55]Taigi jiems duota Judo žemėje Hebronas ir jo priemiesčiai aplinkui, [56]mies-
to gi laukai ir sodžiai Jephonės sūnui Kalebui. [57]Aarono tat sūnums duota
prieglaudos miestas Hebronas, Lobna ir jo priemiesčiai ; [58]taipgi Jeteris ir
Estemas su jų priemiesčiais ; be to, Helonas ir Dabiras su jų priemies-
čiais ; [59]taipgi Asanas ir Betsemas su jų priemiesčiais ; [60]iš Benjamino
gi giminės Gabeė ir jo priemiesčiai, Almatas ir jo priemiesčiai, taipgi Ana-
totas su jo priemiesčiais, viso trylika miestų pagal jų šeimynas

[61]Kitiems gi sūnums iš Kaato giminės duota paveldėti dešimtį miestų
iš pusės Manaso giminės. [62]Toliau Gersomo sūnums pagal jų šeimynas try-
lika miestų ir iš Isakharo giminės, iš Asero giminės, iš Nephtalio giminės
ir iš Manaso giminės Basane. [63]Merario gi sūnums pagal jų šeimynas duota
pagal burtą dvylika miestų iš Rubeno giminės, iš Gado giminės ir iš Za-
bulono giminės. [64]Israėlio sūnūs davė levitams taipgi miestus ir jų prie-
miesčius ; [65]davė gi tuos miestus pagal burtą iš Judo sūnų giminės, iš
Simeono sūnų giminės ir iš Benjamino sūnų giminės, kuriuos jie praminė
Još 21,21 savais vardais ; [66]duota tiems, kurie buvo iš Kaato sūnų giminės ; jų
sienose buvo miestai iš Ephraimo giminės. [67]Taigi jie davė jiems prieglau-
dos miestus, Sikemą su jo priemiesčiais Ephraimo kalnuose, Gazerį su jo

---

5,12 ; 29,27. — [33]*Su savo sūnumis* : su kitais levitais. — [39]*Jo brolis* : netikras, nes iš Gersono palikuonių

[48]*Jų broliai* : kiti levitai, broliai aug minėtųjų trijų giesmininkų. — *Tarnybai*. Žr žem 15,23.24 ; 23,4... — [49]*Melstis*. Ebr t : daryti permaldavimą

[54]*Gyvenamosios vietos*... Levio giminės vietos minimos taip pat kaip Još 21,1... Skirtumai varduose labai nedideli. Plg Sk 35,9... — [57]*Hebronas* Tik jis buvo prieglaudos miestas. — [60]*Trylika*. Įvardinta čia tik vienuolika. Išleista Jeba ir Gabaonas. Žr Još 21,16.17

[61]*Kitiems gi... iš Kaato*... Kurie nebuvo kunigais. — *Iš pusės Manaso*. Prieš šituos ž reiktų įdėti : iš Ephraimo ir Gado giminių. Žr Još 21,5. —

priemiesčiais, [68]taipgi Jekmaamą su jo priemiesčiais, taipgi Bethoroną,
[69]be to, Heloną su jo priemiesčiais ir tuo pačiu būdu Getremoną. [70]Toliau
iš Manaso giminės pusės Anerą ir jo priemiesčius, Balaamą ir jo priemies-
čius ; būtent tiems, kurie buvo likę iš Kaato sūnų giminės
[71]Gersomo gi giminės sūnums davė iš Manaso giminės pusės Gau-
loną Basane ir jo priemiesčius ir Astarotą su jo priemiesčiais. [72]Iš Isakharo
giminės Kedesą ir jo priemiesčius ir Daberetą su jo priemiesčiais. [73]Taipgi
Ramotą ir jo priemiesčius ir Anemą su jo priemiesčiais. [74]O iš Asero gi-
minės Masalį su jo priemiesčiais ir taip pat Abdoną, [75]taipgi Hukaką
ir jo priemiesčius ir Rohobą su jo priemiesčiais. [76]Toliau iš Nephtalio gi-
minės Kedesą Galiliejoje ir jo priemiesčius, Hamoną su jo priemiesčiais
ir Karjataimą ir jo priemiesčius
[77]Likusiems gi Merario sūnums : iš Zabulono giminės Remoną ir jo
priemiesčius ir Taborą su jo priemiesčiais ; [78]taipgi anapus Jordano ties
Jeriku į rytus nuo Jordano iš Rubeno giminės Bosorą tyrumoje su jo prie-
miesčiais ir Jasą su jo priemiesčiais, [79]taipgi Kademotą ir jo priemiesčius
ir Mephaatą su jo priemiesčiais. [80]Dargi ir iš Gado giminės Ramotą Ga-
laade ir jo priemiesčius ir Manaimą su jo priemiesčiais, [81]lygiai ir Heseboną
su jo priemiesčiais ir Jezerį su jo priemiesčiais

7. [1]Toliau Isakharo sūnų keturi : Tola, Phua, Jasubas ir Simeonas. Prad 46,13
[2]Tolos sūnūs : Ozis, Raphaija, Jeriėlis, Jemajis, Jebsemas ir Samuėlis,
kunigaikščiai savo šeimynų namuose. Iš Tolos palikuonių suskaityta
Dovido laikais drąsiausių vyrų dvidešimt du tūkstančiu šeši šimtai. [3]Ozio
sūnūs : Israhija, iš kurio gimė Mikolas, Obadija, Joėlis ir Jesija, viso penki
kunigaikščiai. [4]Su jais pagal jų šeimas ir gimines prisirengusių į kovą
labai drąsiu vyrų trys dešimtys šeši tūkstančiai, nes jie turėjo daug žmonų
ir vaikų. [5]Taipgi jų brolių per visą Isakharo giminę stipriausių kovoti sus-
kaityta aštuonios dešimtys septyni tūkstančiai
[6]Benjamino sūnų trys : Bela, Bekhoras ir Jadihėlis. [7]Belos sūnūs : Prad 46,21
Esbonas, Ozis, Oziėlis, Jerimotas ir Urajis, penki šeimynų kunigaikš-
čiai ir stipriausi kovotojai ; jų gi skaičius dvidešimt du tūkstančiu trys
dešimtys keturi. [8]Toliau Bekhoro sūnūs : Zamira, Joas, Eliėzeris, Elioe-
najis, Amris, Jerimotas, Abija, Anatotas ir Almatas ; visi šitie Bekhoro
sūnūs. [9]Suskaityta gi pagal jų gimines kaip jųjų šeimynų viršininkų, sti-
priausių kariauti, dvidešimt du tūkstančiu du šimtu. [10]Toliau Jadihėlio
sūnūs : Balanas ; Balano gi sūnūs : Jehus, Benjaminas, Aodas, Khanana,
Zetanas, Tarsis ir Ahisaharas. [11]Visų šitų Jadihėlio sūnų, savo giminių
viršininkų, drąsiausių vyrų einančių į kovą, septyniolika tūkstančių du

---

[67]*Sikemą.* Tik jis iš čia įvardintųjų buvo laikomas prieglaudos miestu. Plg Još 21,21

[77] *Likusiems gi Merario sūnums,* t y, likusiems levitams

5. Kitų giminių sąrašas

7,1–8,40. Toliau duodami sąrašai likusių giminių : Isakharo /7,1-5/, Benjamino /7,6-12/, Nephtalio /7,13-/, pusės Manaso šiapus Jordano /7,14-19/, Ephraimo /7,20-29/, Asero /7,30-40/, dar kartą Benjamino /8,1-28/ ir pagaliau Sauliaus genealogija /8,29-40/

7. [1]*Isakharo sūnų...* Plg Prad 46,13. — [2]*Dovido laikais.* Plg žem 21,1... 2 Kar 24,1...

[6]*Benjamino...* Plg Prad 46,21. — [7]*Sūnūs* : palikuonys. — [11]*Septyniolika...* Plg Sk 26,41. Palyginant čia duodamus vardus ir skaičius su Prad ir Sk knygomis, pasirodo nemažas skirtumas, kurs gal dėl to atsirado,

šimtu. [12]Taipgi Hiro sūnūs : Sephamas ir Haphamas, ir Aherio sūnus
Hasimas
Prad 46,24 [13]Nephtalio gi sūnūs : Jasiėlis, Gunis, Jeseris ir Selumas, Balos sūnūs
[14]Manaso sūnus buvo Esriėlis ; jo gi gulovė Sirietė pagimdė Galaado
tėvą Makhirą. [15]Makhiras gi ėmė savo sūnums Haphimui ir Saphanui
žmonas ir turėjo seserį vardu Maakhą ; antrasis jo sūnus buvo vardu Sal-
phaadas, ir tam Salphaadui gimė dukterų. [16]Makhiro žmona Maakha
pagimdė sūnų ir praminė jį vardu Pharesas ; jo gi brolio vardas buvo
Saresas, o jo sūnūs Ulamas ir Rekenas. [17]Ulamo sūnus buvo Badanas.
Šitie yra Manaso sūnaus Makhiro sūnaus Galaado sūnūs. [18]Jo sesuo Regina
pagimdė Dailų-vyrą, Abiėzerį ir Moholą. [19]Semidos gi sūnūs buvo : Ahinas,
Sekhemas, Lekis ir Aniamas
[20]Ephraimo gi sūnūs buvo : Sutala, jo sūnus Baredas, šito sūnus
Tahatas, šito sūnus Elada, šito sūnus Tahatas, šito sūnus Zabadas, [21]šito
sūnus Sutala ir šito sūnūs Ezeris bei Eladas. Bet vietiniai Geto vyrai už-
mušė juos, nes jie buvo nusileidę, kad užpultų anų nuosavybę. [22]Todėl
jų tėvas Ephraimas liūdėjo per daugelį dienų, o jo broliai atėjo jo paguosti.
[23]Jis įėjo pas savo žmoną, kuri pradėjo ir pagimdė sūnų ir praminė jį vardu
Berija, nes buvo gimęs savo namų nelaimėje. [24]Jo gi duktė buvo Sara, kuri
pastatė Žemąjį ir Augštąjį Bethoroną ir Ozensarą. [25]Toliau jo sūnus buvo
Rapha, Resephas ir Talė, iš kurio gimė Taanas ; [26]tam gimė Laadanas, o
šito sūnus buvo Amiudas, kuriam gimė Elisama ; [27]iš to kilo Nunas, kurs
turėjo sūnų Jošuę. [28]Jų gi nuosavybė ir gyvenamoji vieta buvo Betelis su
jo dukterimis, į rytus Noranas, į vakarus Gazeris ir jo dukterys, taipgi
Sikemas su jo dukterimis iki Azai su jos dukterimis. [29]O šalia Manaso
sūnų Betsanas ir jo dukterys, Tanakhas ir jo dukterys, Magedas ir jo
dukterys, Doras ir jo dukterys ; šitose gyveno Israėlio sūnaus Juozapo
sūnūs
[30]Asero sūnūs : Jemna, Jesua, Jesuis, Barija ir jų sesuo Sara. [31]Ba-
rijos gi sūnūs : Eberas ir Melkiėlis ; jis yra Barsaito tėvas. [32]Eberui gi gimė
Jephlatas, Someris, Hotamas ir jų sesuo Suaa. [33]Jephlato sūnūs : Posek-
has, Kamaalas ir Asotas ; šitie Jephlato sūnūs. [34]Toliau Somero sūnūs :
Ahis, Roaga, Haba ir Aramas. [35]Jo gi brolio Helemo sūnūs : Supha, Jemna,
Selesas ir Amalis. [36]Suphos sūnūs : Suė, Harnapheris, Sualis, Beris, Jamra,
[37]Bosoras, Hodas, Sama, Salusa, Jetranas ir Bera. [38]Jeterio sūnūs : Je-
phonė, Phaspha ir Ara. [39]Ollos gi sūnūs : Areė, Haniėlis ir Resija. [40]Visi
šitie Asero sūnūs, giminių kunigaikščiai, rinktiniai ir drąsiausi vadų vadai ;
skaičius gi tų, kurie savo amžiumi tiko karui, dvidešimt šeši tūkstančiai

Aug 7,6 ; **8.** [1]Benjaminui gi gimė jo pirmgimis Balė, antrasis Asbelis, trečiasis
Prad 46,21 Ahara, [2]ketvirtasis Nohaa ir penktasis Rapha. [3]Balės sūnūs buvo : Adaras,

---

kad draug su sūnumis minimi taipgi vėlesnieji palikuonys, paimti iš kito laikotarpio

[13]*Nephtalio...* Plg Prad 46,24

[14]*Esriēlis*, kurį pagimdē jo gulovē Sirietē ; ji pagimdē Makhirą. Visa sekanti eil labai neaiški. — [16]*Maakha.* Taip pat buvo vadinama ir Makhiro sesuo /15 eil/. — [18]*Pagimdē dailų vyrą.* Tikriau anot ebr t : sesuo Molekhatē pagimdē Išhodą

[20]*Ephraimo...* Plg Sk 6,35.36. Čia skirtumai varduose gana dideli. — [21]*Užmušē juos* : seniausiais laikais, kuomet Israēlaičiai tebegyveno Egipte. — [24]*Jo* : Berijos. — [28]*Betelis.* Pradžioje jis buvo atiduotas Benjamino giminei. Žr Još 18,22

[30]*Asero sūnūs.* Plg Prad 46,17 ; Sk 26,44...

8. [1]*Benjaminui gi...* Plg aug 7,6 ; Prad 46,21

Gėra, Abiudas, [4]taipgi Abisuė, Naamanas, Ahoė, [5]toliau Gėra, Sephuphanas
ir Huramas
[6]Šitie yra Ahodo sūnūs, kunigaikščiai giminių, gyvenusių Gabaoje,
kurie buvo perkelti į Manahatą: [7]Naamanas, Akhija ir Gera; jis tai
perkėlė juos, o jam gimė Oza ir Ahiudas
[8]Toliau Saharaimas turėjo vaikų Moabo krašte, po to kai jis atleido
dvi savo moteri, Husimę ir Barą. [9]Gimė gi jam iš jo žmonos Hodės Jo-
babas, Sebija, Mosa, Molkomas, [10]Jehus, Sekhija ir Marma; šitie yra jo
sūnūs, kunigaikščiai savo šeimynose. [11]Mehusimui gi gimė Abitobas ir El-
phaalis. [12]Elphaalio sūnūs buvo: Eberas, Misaamas ir Samadas; šitas
pastatė Oną ir Lodą ir jo dukteris
[13]Barija gi ir Sama buvo kunigaikščiai šeimynų, gyvenusių Ajalone;
šitie išvarė Geto gyventojus. [14]Ahijas, Sesakas, Jerimotas, [15]Zabadija,
Arodas, Hederas, [16]taipgi Mikolas, Jespha ir Joha buvo Barijos sūnūs.
[17]Zabadija, Mosolamas, Hezekis, Eberas, [18]Jesamaris, Jezlija ir Jobabas
buvo Elphaalio sūnūs; [19]Jakimas, Zekhris, Zabdis, [20]Elioenajis, Seletajis,
Eliėlis, [21]Adaja, Baraja ir Samaratas buvo Semėjo sūnūs. [22]Jesphamas,
Eberas, Eliėlis, [23]Abdonas, Zekhris, Hananas, [24]Hananija, Elamas, Anato-
tija, [25]Jephdaja ir Phanuėlis buvo Sesako sūnūs. [26]Samsaris, Sohorija, Oto-
lija, [27]Jersija, Elija, ir Zekhris buvo Jerohamo sūnūs. [28]Šitie buvo patriar-
kai ir giminių kunigaikščiai, kurie gyveno Jerusalėje
[29]Gabaone gi gyveno Abigabaonas, kurio žmona buvo vardu Maakha; Žem 9,35
[30]jo pirmgimis sūnus Abdonas. Toliau Suras, Kisas, Baalas, Nadabas,
[31]taipgi Gedoras, Ahijas, Zakheris ir Makelotas; [32]o Makelotui gimė Samaa;
jie gyveno su savo broliais Jerusalėje ties savo broliais. [33]Nėrui gi gimė 1 Kar 14,51
Kisas, o Kisui gimė Saulius. Toliau Sauliui gimė Jonatanas, Melkisua, Abi- Žem 9,39
nadabas ir Esbaalis. [34]O Jonatano sūnus buvo Meribaalis, Meribaaliui gi
gimė Mikha. [35]Mikhos sūnūs: Pitonas, Melekhas, Taraa ir Ahazas. [36]Ahazui
gimė Joada, Joadai gimė Alamatas, Azmotas ir Zamris; Zamriui gimė Mosa,
[37]Mosai gimė Banaa, kurio sūnus buvo Rapha; iš to kilo Elasa, kuriam
gimė Aselis; [38]toliau Aselis turėjo šešis sūnus šitais vardais: Ezrikamą,
Bokrų, Ismahelį, Sariją, Obdiją ir Hananą; visi šitie buvo Aselio sūnūs.
[39]Jo gi brolio Eseko sūnūs buvo: pirmgimis Ulamas, antrasis Jehus ir tre-
čiasis Eliphaletas. [40]Ulamo sūnūs buvo stipriausi vyrai ir su didele stiprybe
įtempdavo kilpinį; jie turėjo daug sūnų ir vaikaičių, iki šimto penkių
dešimtų. Visi šitie Benjamino sūnūs

9. [1]Taigi visas Israėlis buvo suskaitytas, ir jų skaičius parašytas Is-
raėlio ir Judo karalių knygoje; jie buvo perkelti Babilonan dėl savo nusi-
kaltimų. [2]Pirmieji apsigyvenusieji savo paveldėtose vietose ir miestuose

---

[6]*Kurie liko perkelti...* To perkėlimo aplinkybės nežinomos

[8]*Atleido*: duodamas joms persiskyrimo raštą. — [11]*Mehusimui gi.* Anot ebr t: Iš Husimės gi jam gimė, ty, iš pirmosios jo žmonos pirm persiskyrimo /8 e/

[29]*Gabaone.* Dabar: El-Džib. — *Abigabaonas.* Tikriau: Gabaono tėvas. Plg žem 9,35. — [30]*Kisas.* Po šito vardo gal išleistas Nėras. Plg žem 9,36. — [33]*Esbaalis*: Isbosetas. Žr 2 Kar 2,8. — [34]*Meribaalis*: Mephibosetas. Žr 2 Kar 9,6

6. Pirmieji Jerusalės gyventojai

9,1-44. Giminių kronologija baigiama įvardijimu Jerusalėje gyvenusių šeimynų iš Judo ir Benjamino giminės /1-9/, o taipgi kunigų iš Levio giminės /10-16/, toliau minimos levitų pareigos /17-34/ ir dar sykį pakartojama Sauliaus genealogija /35-44/

buvo Israėlaičiai, kunigai, levitai ir Natiniečiai. [3]Gyveno Jerusalėje iš
Judo sūnų, iš Benjamino sūnų, o taipgi iš Ephraimo ir Manaso sūnų
[4]Otėjis sūnus Amiudo, kurs buvo Amrio sūnus, kurs buvo Ormajo sūnus,
kurs buvo Bonio sūnus iš Judo sūnaus Phareso sūnų. [5]Iš Siloniečių jo pirm-
gimis Asaja ir jojo sūnūs. [6]Iš Zaros gi sūnų : Jehuėlis, ir jų broliai, šeši
šimtai devynios dešimtys

[7]Toliau iš Benjamino sūnų : Salas, Asano sūnaus Odujo sūnaus Mo-
solamo sūnus, [8]ir Jerohamo sūnus Jobanija, ir Mokholio sūnaus Ozio
sūnus Ela ir Jebanijo sūnaus Rahuėlio sūnaus Saphatijo sūnus Moso-
lamas ; [9]ir jų broliai pagal savo šeimas, devyni šimtai penkios dešimtys
šeši, visi šitie šeimynų kunigaikščiai savo tėvų namuose

[10]Iš kunigų : Jedaja, Jojaribas ir Jakhinas, [11]taipgi Azarijas sūnus
Helkijo, kurs buvo sūnus Mosolamo, kurs buvo sūnus Sadoko, kurs buvo
sūnus Marajoto, kurs buvo sūnus Akhitobo, vyriausis Dievo namų kuni-
gas. [12]Toliau Melkhijo sūnaus Phasuro sūnaus Jerohamo sūnus Adajas
ir Emerio sūnaus Mosolamito sūnaus Mosolamo sūnaus Jezros sūnaus
Adiėlio sūnus Maasajis, [13]taipgi jo brolių kunigaikščiai savo šeimynose,
tūkstantis septyni šimtai šešios dešimtys, labai stiprūs ir tvirti atlikti
tarnybos darbams Dievo namuose

[14]Iš levitų gi : Semėja, Hasebijos sūnaus Ezrikamo sūnaus Hasubo
sūnus iš Merario sūnų. [15]Taipgi Bakbakaras, Rentėjas, Galalas ir Asapho
sūnaus Zekhrio sūnaus Mikhos sūnus Matanija. [16]Idutuno sūnaus Galalo
sūnaus Semėjo sūnus Obdija ir Barakijas sūnus Asos sūnaus Elkano, kurs
gyveno Netophatio kiemuose

[17]Durininkai gi : Selumas, Akubas, Telmonas ir Ahimamas, o jų bro-
lis Selumas buvo viršininkas ; [18]iki tam laikui karaliaus vartuose į rytus
iš Levio sūnų ejo sargybą pagal savo eilę. [19]Korės gi sūnaus Abiasapho
sūnaus Korės sūnus Selumas draug su savo broliais ir su savo tėvo namais,
šitie Koriečiai buvo pastatyti tarnybos darbams padangtės prieangių
sargais, o jų šeimynos sergėjo iš eilės įėjimą į Viešpaties stovyklą. [20]Elea-
zaro gi sūnus Phinėjas buvo jų kunigaikštis Viešpaties akivaizdoje. [21]To-
liau Mosolamijos sūnus Zakharijas buvo liudijimo padangtės angos duri-
ninkas. [22]Visų šitų išrinktų durininkais prie vartų buvo du šimtu dvylika ;

---

9. [1]*Buvo suskaitytas.* Apie kurį suskaitymą čia kalbama, nežinia. — *Karalių knygoje.* Iš kurios autorius ėmė aug duodamus sąrašus. Plg Įvad. 732 p — [2]*Pirmieji apsigyvenusieji.* Vieni aiškintojai mano, kad čia kalbama apie Žydų šeimynas, apsigyvenusias Jerusalėje po Babilono nelaisvēs ; kiti gi spėja, kad įvardinti tie, kurie pirmi gyveno Jerusalėje, Israėlio sūnums paėmus Palestiną. — *Israėlaičiai...* Gyventojų skyriai : visų pirma Israėlio sūnūs apskirtai, toliau kunigai, levitai ir pagaliau *Natiniečiai* /ebr *Nethinim* p a d o v a n o t i e j i/. Natiniečiai buvo žemesnieji šventyklos tarnai, susidėję iš nesunaikintų Jošuės laikais Gabaoniečių /Još 9,23/ ir kitų Kananiečių, paimtų karo metu nelaisvēn. Plg 3 Kar 9,20.21 ; Esd 8,20

[5]*Siloniečių* : iš Selos palikuonių /Sk 26,20/. — [11]*Vyriausis Dievo namų.* Ebr t : Dievo namų kunigaikštis. — [12]*Melkhijo sūnaus...* Plg žem 24,9.14 ; Neem 11,12

[15]*Rentėjas.* Ebr t nuosavas vardas Khereš. — [16]*Kiemuose.* Ebr t : Netophatiečių sodžiuose

[17]*Selumas, Akubas...* Jie buvo keturių šventyklos durininkų skyrių viršininkai. — [18]*Iki tam laikui... į rytus.* Ebr t šitie ž pridera prie 17 eil, nes Selumui su jo būriu buvo pavesta sergėti vartai, per kuriuos eidavo į šventyklą karalius. Plg Ez 46,1.2 — [19]*Korės gi sūnaus...* Minimi Selumo pranokėjai ir senovinės jų pareigos šventykloje. — [21]*Zakhari-*

jie buvo įrašyti pagal savo sodžius ; juos įstatė Dovidas ir Regintysis Sa-
muėlis dėlei jų ištikimybės, [23]kaip juos, taip ir jų sūnus, Viešpaties namų
angose ir padangtėse pagal jų eiles. [24]Durininkai buvo į keturis vėjus,
tai yra į rytus, į vakarus, į šiaurę ir į pietus. [25]Jų gi broliai pasilikdavo
sodžiuose ir metas nuo meto ateidavo savo šabatais. [26]Šitiems keturiems
levitamas buvo pavestas visas durininkų skaičius, ir jiems buvo pavesta
Viešpaties namų butai ir turtai. [27]Jie pasilikdavo taipgi savo sargybose
aplink Viešpaties šventyklą, idant, atėjus metui, rytą atidarytų vartus.
[28]Iš jų giminės buvo pastatyta ir indų tarnybai, nes indai buvo įnešami
ir išnešami pagal skaičių. [29]Iš jų ir iš tų, kurie turėjo sau pavestus šventyk-
los rakandus, buvo užvaizdai smulkių miltų, vyno, aliejaus, smilkalų
ir kvepalų. [30]Kunigų gi sūnūs darydavo iš kvepalų tepalus. [31]O Korietis
Selumo pirmgimis levitas Matatijas buvo viršininkas tų dalykų, kas buvo
kepama skardoje. [32]Toliau iš jų brolių Kaato sūnų buvo užvaizdai padė-
tinių duonų, kad visuomet kas šabatas prirengtų naujų. [33]Šitie yra giesmi-
ninkų viršininkai, levitų šeimynose, kurie pasilikdavo butuose, kad nuolat
dieną ir naktį eitų savo tarnybos prievoles. [34]Levitų viršininkai, kunigaikš-
čiai savo šeimynose pasilikdavo Jerusalėje

[35]Gabaone gi gyveno Gabaono tėvas Jėhiėlis, o jo žmona buvo vardu Aug 8,29
Maakha. [36]Jo pirmgimis buvo Abdonas, toliau Suras, Kisas, Baalas, Nėras,
Nadabas, [37]taipgi Gedoras, Ahijas, Zakharijas ir Makelotas. [38]Makelotui
gimė Samaanas ; šitie gyveno šalia savo brolių Jerusalėje kartu su savo
broliais. [39]Nėrui gi gimė Kisas, Kisui gimė Saulius, o Sauliui gimė Jona- Aug 8,33
tanas, Melkhisua, Abinadabas ir Esbaalis. [40]Jonatano sūnus buvo Meribaalis,
o Meribaaliui gimė Mikha. [41]Mikhos sūnūs buvo Phitonas, Melekhas, Taraa ir
Ahazas. [42]Ahazui gi gimė Jara, Jarai gimė Alamatas, Azmotas ir Zamris.
Zamriui gi gimė Mosa. [43]Mosai gi gimė Banaa, kurio sūnui Raphajui gimė
Elasa, iš kurio kilo Aselis. [44]Aselis gi turėjo šešis sūnus šitais vardais :
Ezrikamą, Bokrų, Ismahėlį, Sariją, Obdiją, Hananą ; šitie yra Aselio sūnūs

10. [1]Pilistimai kovojo prieš Israėlį, ir Israėlaičiai bėgo nuo Pilistimų 1 Kar 31,1
ir krito sužeisti Gelboės kalne. [2]Kai Pilistimai, besivydami Saulių ir jo
sūnus, prisiartino, jie užmušė Sauliaus sūnus Jonataną, Abinadabą ir
Melkisuą. [3]Kova prieš Saulių pasidarė smarkesnė, pasivijo jį šauliai su kil-
piniais ir sužeidė vilyčiomis. [4]Tuomet Saulius tarė savo ginklanešiui :
Išsitrauk iš makščių savo kalaviją ir užmušk mane, kad kartais šitie ne-

---

jas : Dovido laikais. Plg žem 26,2.14. — [22]*Pagal savo sodžius.* Jie gyveno su savo šeimomis Jerusalēs apylinkēje ; paskirtą gi savaitę ējo atlikti savo pareigų prie šventyklos. — *Regintysis.* Žr 2 Kar 9,9. — [26]*Šitiems keturiems...* Anot ebr t : nes nuolatiniai buvo tik keturi vyriausieji durininkai, t y, levitai. — *Butai.* Žr 3 Kar 6,5. — [27]*Jie* : Durininkai. — [29]*Smulkių miltų...* Buvo tai medžiaga nekruvinoms aukoms. Plg Kun 2,1... — [30]*Tepalus* : tepamąjį aliejų. Plg Iš 30, 23... — [31]*Skardoje.* Plg Kun 2,3-7,12. — [32]*Padētinių duonų.* Žr Kun 24,6. — [35]*Gabaone gi gyveno...* Yra tai pakartojimas Sauliaus genealogijos su labai mažais skirtumais. Plg aug 8,29-40. Tuo pakartojimu autorius prirengia sau kelią prie trumpo paminējimo Sauliaus istorijos. Žr 10,1...

II. Karaliaus Dovido istorija

1. Svarbiausi atsitikimai iš Dovido viešpatavimo

1/ Sauliaus namų žuvimas

10,1-14. Sauliui susirēmus kovoje su Pilistimais, žūna trys jo sūnūs ir jis pats. Nurodoma taipgi Sauliaus namų žuvimo priežastis

apipjaustytieji atėję nesityčiotų iš manęs. Bet jo ginklanešys baimės apim-
tas nenorėjo to daryti ; todėl Saulius nutvėrė kalaviją ir pats ant jo puolė.
[5]Tai pamatęs jo ginklanešys, būtent, kad Saulius miręs, taipgi ir jis puolė
ant savo kalavijo ir mirė. [6]Taip tat žuvo Saulius ir trys jo sūnūs, ir visi
jo namai žlugo draug. [7]Tai pamatę visi Israėlio vyrai, gyvenusieji lygu-
mose, pabėgo ir, mirus Sauliui bei jo sūnums, paliko savo miestus ir išsi-
sklaistė į visas puses, o Pilistimai atėjo ir gyveno juose. [8]Kitą gi dieną
Pilistimai, plėšdami užmuštųjų grobį, rado Saulių ir jo sūnus, gulinčius
Gelboės kalne ; [9]apiplėšę jį, nukirtę galvą ir paėmę ginklus, nusiuntė į
savo šalį, kad būtų nešiojama aplinkui ir rodoma stabų šventyklose ir
tautoms. [10]Jo gi ginklus pašventė savo dievo šventykloje, o galvą pakabino
Dagono šventykloje. [11]Tai išgirdę Galaado Jabės vyrai, būtent, visa, ką
Pilistimai buvo padarę su Sauliumi, [12]pakilo visi drąsūs vyrai, ėmė Sau-
liaus ir jo sūnų lavonus, atgabeno juos į Jabę ir palaidojo po ąžuolu, buvu-
siu Jabėje, ir alkino save septynias dienas

Iš 17,4 [13]Taigi Saulius mirė dėl savo neteisybių, nes peržengė Viešpaties
1 Kar 15,3 ; paliepimą, kurį jis buvo jam davęs, ir nesergėjo jo ; o be to jis dar teiravosi
28,8 burtininkės [14]ir nepasitikėjo Viešpačiu ; todėl jis leido užmušti jį ir per-
kėlė jo karalystę ant Isajo sūnaus Dovido

2 Kar 5,1 **11.** [1]Taigi visas Israėlis susirinko prie Dovido Hebrone ir tarė : Esame
tavo kaulas ir tavo kūnas. [2]Taipgi vakar ir užvakar, dar tebekaraliaujant
Sauliui, tu išvesdavai ir įvesdavai Israėlį ; nes tau Viešpats, tavo Dievas,
tarė : Tu ganysi mano tautą Israėlį, ir tu būsi jos kunigaikštis. [3]Tuomet
atėjo visi vyresnieji prie karaliaus Hebronan, ir Dovidas padarė su jais
sandorą Viešpaties akivaizdoje, ir jie patepė jį Israėlio karaliumi pagal
Viešpaties žodžius, kuriuos jis yra kalbėjęs per Samuėlį

[4]Po to Dovidas ir visas Israėlis nuėjo į Jerusalę, tai yra į Jebusą, kur
žemės gyventojai buvo Jebusiečiai. [5]Jebuso gyventojai tarė Dovidui :
Neįeisi čia. Bet Dovidas paėmė Siono pilį ; tai yra Dovido miestas, [6]ir

---

10. [1]*Pilistimai kovojo...* Kova su Pilistimais aprašyta čia visai taip pat, kaip ir 1 Kar 31,1... tik truputį trumpiau. Autorius neturējo sumanymo rašyti Sauliaus istorijos ; mini gi jo mirtį, kad paaiškētų, kokiuo būdu Israēlio karalystē teko Dovidui. — *Sužeisti.* Ebr t : užmušti. — [3]*Sužeidē vilyčiomis.* Ebr t : jis sudrebējo prieš šaulius. Saulius buvo drąsus kovotojas, bet sužeistas turējo svyravimo valandēlę, kas toliau daryti. — [9]*Rodoma.* Ebr t : kad paskelbtų linksmą žinią. — [12]*Pakilo...* Taip išreikšdami dēkingumą savo gelbētojui. Plg 1 Kar 11,1...

[13]*Dēl savo neteisybių...* Sauliaus žuvimo priežastys. — *Paliepimą, kurį...* Plg 1 Kar 15,1-9. — [14]*Nepasitikējo...* Ebr t : ir nesiteiravo Viešpaties. Anot 1 Kar 28,6, Saulius mēgino teirautis Viešpaties, bet negavo atsakymo ; tuomet Saulius, nesirūpindamas permaldauti užrūstintą Viešpatį, pasiskubino į Endorą

2/ *Dovidas karalius Hebrone ir Jerusalēje. Dovido karžygių vardai*

11,1--12,40. Mirus Sauliui, Dovidas visų giminių pripažintas karaliumi Hebrone /11,1-3/ atima iš Jebusiečių Siono tvirtovę ir pastato aplink ją miestą /11,4-9/. Toliau — įvardijami karžygiai, kurie buvo su Dovidu nuo pat pradžios /11,10-46/, kurie prisidējo prie jo dar prie gyvos Sauliaus galvos /12,1-22/ ir kurie pripažino jį karaliumi Hebrone, Sauliui mirus /12,23-40/

11. [1]*Taigi visas...* Plg 2 Kar 5,1... Dovido kova per pusaštuntų metų su Sauliaus sūnumi Isbosetu čia

jis tarė : Kiekvienas, kurs pirmas sumuš Jebusiečius, bus kunigaikštis
ir vadas. Taigi pirmas pakilo Sarvijos sūnus Joabas ir buvo padarytas ku-
nigaikščiu. [7]Dovidas gi gyveno pilyje, ir todėl ji buvo praminta Dovido
miestu. [8]Jis pastatė miestą aplinkui, pradedant nuo Mėlo iki apskritimui,
Joabas gi pastatė likusį miestą. [9]Ir Dovidas darėsi galingesnis ir ėjo didyn,
ir kareivijų Viešpats buvo su juo

[10]Šitie buvo drąsiųjų Dovido vyrų viršininkai, kurie jam padėjo tapti 2 Kar 23,8
viso Israėlio karaliumi pagal Viešpaties žodį, kurį jis yra kalbėjęs Israė-
liui. [11]Ir šitas buvo Dovido karžygių skaičius : Hakhamonio sūnus Jes-
baamas viršininkas tarp trijų dešimtų ; jis pakėlė savo jietį prieš tris šim-
tus sužeistų vienu kartu. [12]Po jo Ahohietis jo dėdės sūnus Eleazaras, kurs
buvo tarp trijų galingųjų. [13]Jis buvo su Dovidu Phesdomime, kai Pilisti-
mai susirinko į tą vietą kovoti ; buvo gi toje vietoje dirva pilna miežių,
o tauta buvo pabėgusi iš po Pilistimų akių. [14]Šitie sustojo viduryje lauko
ir apgynė jį ; o jiems sumušus Pilistimus, Viešpats davė didelį išgelbėjimą
savo tautai. [15]Trys gi iš trijų dešimtų kunigaikščių nusileido prie uolos,
kur buvo Dovidas, į Odolamo olą, kai Pilistimai buvo sustatę stovyklas
Raphaimo slėnyje. [16]Taigi Dovidas buvo stiprovėje, o Pilistimų stotis Bet- 2 Kar 23,14
liejuje. [17]Tuomet Dovidas užsigeidė ir tarė : O, kad kas man duotų van-
dens iš Betliejaus šulinio, kurs yra vartuose. [18]Taigi šitie trys perėjo per
Pilistimų stovyklos vidurį, pasisėmė vandens iš Betliejaus šulinio, buvusio
vartuose, ir atnešė Dovidui, kad gertų ; o jis nenorėjo, bet verčiau išliejo
jį Viešpačiui, [19]sakydamas : Anaiptol to nedarysiu mano Dievo akivaiz-
doje ir negersiu šitų vyrų kraujo, nes su savo gyvybių pavojumi jie man
atnešė vandens. Ir todėlei jis nenorėjo gerti. Tai padarė trys stipriau-
sieji

[20]Taipgi Joabo brolis Abisajis buvo pirmasis tarp trijų ; ir jis pa-
kėlė savo jietį prieš tris šimtus, kuriuos sužeidė ir jis buvo garsiausis
tarp trijų, [21]ir žymiausis tarp trijų antrųjų ir jų vadas, tačiau trims
pirmiesiems nebuvo prilygęs. [22]Taipgi karžygio Jojados sūnus Banajas
iš Kabseėlio, kurs daug dalykų padarė ; jis užmušė du Ariėliu iš Moabo,
ir jis nusileido ir užmušė liūtą daubos viduryje sniego metu. [23]Jis taipgi
užmušė egiptietį vyrą, kurio ūgis buvo penkių mastų ir kurs turėjo
jietį kaip audėjų riestuvą ; taigi jis nusileido prie jo su lazda, nutvėrė
jietį, kurią anas turėjo rankoje, ir užmušė jį jo jietimi. [24]Tai padarė
Jojados sūnus Banajas, kurs buvo tarp trijų karžygių garsiausis, [25]pir-
masis tarp trijų dešimtų ; tačiau trims jis neprilygo ; o Dovidas padarė
jį savo slaptu patarėju

[26]Toliau drąsiausieji vyrai kariuomenėje buvo Joabo brolis Asaėlis,
jo dėdės sūnus Elkananas iš Betliejaus, [27]Arorietis Samotas, Phalonietis
Helesas, [28]Tekujietis Akkės sūnus Ira, Anatotietis Abiezeris, [29] Husa-
tietis Sobokhajis, Ahohietis Ilajis, [30]Netophatietis Maharajis, Netopha-
tietis Baanos sūnus Heledas, [31]Ribajo sūnus Etajis iš Benjamino sūnų
Gabaato, Pharatonietis Banaja, [32]Hurajis iš Gaaso slėnio, Arbatietis Abiė-

---

išleidžiama, nes jos paminėjimas nėra reikiamas autoriaus tikslui

[6]*Pirmas pakilo...* Ta aplinkybė apie Joabą Karalių knygoje neminėta. Taip pat ir 8 e.

[10]*Drąsiųjų Dovido.* Panašus sąrašas 2 Kar 23,8-39. — [11]*Tris šimtus...* 2 Kar 23,8 : aštuonių šimtų. — [12]*Jo dėdės.* Ebr t : Dodo sūnus. — [13]*Phesdomime.* Plg 1 Kar 17,1. — *Kai Pilistimai...* Čia keletas ž yra tikriausiai iškritę iš teksto, nes anot 2 Kar 23,11.12 su Pilistimais susirėmęs Dovido karžygių trečiasis, Sema. —

lis, Bauramietis Azmotas, Salabonietis Eliaba, [33]Gezoniečio Asemo sūnus, Sagės sūnus Jonatanas Ararietis, [34]Sakharo sūnus Ahiamas Ararietis, [35]Uro sūnus Eliphalis, [36]Mekheratietis Hepheris, Phelonietis Ahija, [37]Karmelietis Hesras, Asbajo sūnus Naarajis, [38]Natano brolis Joėlis, Agarajo sūnus Mibaharas, [39]Amonietis Selekas, Sarvijos sūnaus Joabo ginklanešys Berotietis Naarajis, [40]Jetrietis Ira, Jetrietis Garebas, [41]Hetietis Urijas, Oholio sūnus Zabadas. [42]Sizos sūnus Adina Rubenietis, Rubeniečių kunigaikštis, ir draug su juo trys dešimtys ; [43]Maakhos sūnus Hananas, ir Matanietis Jozaphatas, [44]Astarotietis Ozija, Hotano sūnūs Sama ir Jehiėlis, Arorietis, [45]Samrio sūnus Jėdihėlis ir jo brolis Joha Tosajietis, [46]Mahumietis Eliėlis, Elnaemo sūnūs Jeribajis ir Josaja, Moabietis Jetma, Eliėlis, Obedas ir Jasiėlis iš Masobijos.

12. [1]Taipgi šitie atėjo pas Dovidą Sikelegan, kai jis turėjo dar bėgti nuo Kiso sūnaus Sauliaus, drąsiausi ir geriausi kovotojai, [2]kurie šaudydavo iš kilpinio, abiem rankom mėtydavo akmenis iš vilpstynių ir šaudydavo vilyčiomis. Buvo tai iš Sauliaus brolių iš Benjamino : [3]Samaos sūnudu vadas Ahiėzeris ir Joas iš Gabaato ; Azmato sūnudu Jeziėlis ir Phaletas, Barakha ir Anatotietis Jehus. [4]Taipgi Gabaonietis Samajas drąsiausis tarp trijų dešimtų ir trijų dešimtų viršininkas ; Jeremijas, Jeheziėlis, Johananas ir Gaderotietis Jezabadas, [5]Eluzajis, Jerimutas, Baalija, Samarija ir Haruphietis Saphatija ; [6]Elkana, Jesija, Azareėlis, Joėzeris ir Jesbaamas iš Karehimo ; [7]taipgi Jerohamo sūnudu Joela ir Zabadija iš Gedoro

[8]Taipgi iš Gadiečių atbėgo prie Dovido, besislapstančio tyrumoje, stipriausi vyrai ir geriausi kovotojai, nešiojusieji skydą ir jietį, kurių veidas buvo kaip liūto, ir greiti kaip ožkos kalnuose. [9]Ezeris buvo vyriausis, Obdijas antras, Eliabas trečias, [10]Masmana ketvirtas, Jeremijas, penktas, [11]Etis šeštas, Eliėlis septintas, [12]Johananas aštuntas, Elzebadas devintas, [13]Jeremijas dešimtas, Makhbanajis vienuoliktas. [14]Šitie iš Gado sūnų buvo kariuomenės vadai ; mažiausis buvo šimto kareivių viršininkas, o vyriausis tūkstančio. [15]Tai šitie persigavo per Jordaną pirmame mėnesyje, kuomet jis paprastai išsilieja iš savo krantų, ir jie privertė bėgti visus gyvenusius slėniuose į rytus ir į vakarus. [16]Taipgi iš Benjamino ir iš Judo atėjo į tvirtovę, kur pasiliko Dovidas. [17]O Dovidas išėjo jų pasitikti ir tarė : Jei jūs ateinate pas mane taikiai, kad man padėtumėte, mano širdis tebūna su jumis iš vieno ; o jei tykojate manęs, tarnaudami mano priešams, nors nėra mano rankose neteisybės, tegul tai mato mūsų tėvų Dievas ir tegul teisia. [18]Bet Dvasia apsiautė Amasajį, viršininką trijų dešimtų, ir jis tarė : Mes esame tavo, o Dovide, ir su tavimi, Isajo sūnau ; ramybė tebūna tau ir ramybė tavo padėjėjams,

---

Miežių. 2 Kar 23,11 : laišių. — [15]*Trys gi iš*... Žr 2 Kar 23,13-17
[20]*Abisajis*... Plg 2 Kar 23,18-23
[26]*Asaēlis*... Plg 2 Kar 23,24-39. — [41]*Zabadas*... Kitur neminētų karžygių vardai
12. [1]*Sikelegan*. Žr 1 Kar 26,6-8. — *Geriausi kovotojai*. Ebr t : padējējai kovoje. — [2]*Iš Sauliaus brolių* : iš tos pačios Benjamino giminēs, iš kurios buvo ir Saulius

[14]*Mažiausis buvo*... Tikriau anot ebr t : vienas mažiausis už šimtą, o didžiausis už tūkstantį, t y, silpniausis buvo vertas šimto paprastų kareivių, o stipriausis tūkstančio. Pasakymas poetiškas ir hiperbolinis. — [15]*Pirmame mēnesyje* : kovo mēnesyje, kai, prasidējus pavasario lietui ir tirpstant sniegui Hermone /Jošׁ 3, 15/, patvinsta upēs. Tuo metu persigavimas per Jordaną buvo labai

nes tavo Dievas tau padeda. Taigi Dovidas priėmė juos ir paskyrė būrių viršininkais

[19]Taipgi iš Manaso atbėgo prie Dovido, kai jis kartu su Pilistimais 1 Kar 29,4
ėjo kovoti prieš Saulių; tačiau jis nekovojo draug su jais; nes Pilisti-
mų kunigaikščiai, pasitarę tarp savęs, siuntė jį atgal, sakydami: Su pavo-
jumi mūsų galvoms jis sugrįš prie savo valdovo Sauliaus. [20]Taigi, kai jis sugrįžo į Sikelegą, atbėgo prie jo iš Manaso Ednas, Jozabadas, Jėdihėlis, Mikolas, Ednas, Jozabadas, Elijus ir Salatis, turėjusieji po savim tūkstančius iš Manaso. [21]Šitie padėjo Dovidui prieš plėšikus, nes visi buvo drąsiausi vyrai, ir jie tapo vadais kariuomenėje. [22]Bet ir kasdien ateidavo prie Dovido jam padėti, iki pasidarė didelis skaičius, lyg kad Dievo kariuomenė

[23]O štai skaičius kariuomenės viršininkų, kurie atėjo pas Dovidą į Hebroną, kad atiduotų jam Sauliaus karalystę pagal Viešpaties žodį. [24]Judo sūnų, nešiojusių skydą ir jietį, šeši tūkstančiai aštuoni šimtai prisirengusiųjų į kovą; [25]iš Simeono sūnų vyrų drąsiausių kovoti septyni tūkstančiai šimtas; [26]iš Levio sūnų keturi tūkstančiai šeši šimtai; [27]taipgi kunigaikštis Jojada iš Aarono palikuonių, o su juo trys tūkstančiai septyni šimtai; [28]toliau geriausių savybių jaunikaitis Sadokas ir jo tėvo namai, dvidešimt du kunigaikščiu; [29]iš Benjamino gi sūnų, Sauliaus brolių, trys tūkstančiai, nes didelė jų dalis dar tebesilaikė Sauliaus namų; [30]toliau iš Ephraimo sūnų dvidešimt tūkstančių aštuoni šimtai labai stiprių vyrų, garsių savo šeimynose; [31]iš Manaso giminės pusės aštuoniolika tūkstačių, visi pažymėti savo vardais, atėjo pastatyti Dovido karaliumi; [32]taipgi iš Isakharo sūnų išmintingų vyrų, žinojusių kiekvieną metą, kad įsakytų, kas Israėliui reikia daryti, du šimtu kunigaikščių, visa gi likusi tauta sekė jų patarimą; [33] iš Zabulono, kurie išeidavo kovon ir stovėdavo eilėje apsišarvoję kariškais ginklais, atėjo padėti penkios dešimtys tūkstančių nedvejojančia širdimi; [34]ir iš Nephtalio tūkstantis kunigaikščių, o su jais apsiginklavusių skydu ir jietimi trys dešimtys septyni tūkstančiai; [35]taipgi iš Dano, prisirengusių į kovą, dvidešimt aštuoni tūkstančiai šeši šimtai; [36]iš Asero einančių kovon ir kariškoje eilėje pasiryžusių pulti keturios dešimtys tūkstančių. [37]Anapus gi Jordano iš Rubeno, Gado ir Manaso giminės pusės sūnų, apsišarvojusių kariškais ginklais, šimtas dvidešimt tūkstančių.

[38]Visi šitie vyrai kovotojai, pasiryžę kovoti, atėjo tobula širdimi į Hebroną, kad pastatytų Dovidą karaliumi visam Israėliui, bet ir visi likusieji iš Israėlio buvo vienos širdies, kad Dovidas taptų karaliumi. [39]Jie buvo tenai pas Dovidą tris dienas, valgydami ir gerdami, nes jų broliai buvo jiems prirengę maisto. [40]Be to, šalia jų gyvenusieji iki Isakharui, Zabulonui ir Nephtaliui gabeno maistą ant asilų, kupranugarių, asilėnų ir jaučių, miltų, čiulpsnių, džiovintų vynuogių, vyno, aliejaus, jaučių, avių didelėje apstybėje; nes tai buvo džiaugsmas Israėlyje

---

pavojingas. — [18]*Amasajį*: gal Abigailės sūnų Amasą. Plg 2 Kar 17,25

[21]*Prieš plėšikus*. Žr 1 Kar 30,1... — [22]*Dievo kariuomenė*: labai didelė kariuomenė

[23]*Į Hebroną*. Žr 2 Kar 5,3... — [28]*Geriausių savybių*. Ebr t: drąsus. — [31]*Pažymėti*: jųjų giminės išrinkti ir įvardinti. — [32]*Išmintingų vyrų*: praktiškame gyvenime, o ne žvaigždžių takų tyrinėtojų, kaip aiškina Žydų mokslinčiai

13. [1]O Dovidas pasitarė su tūkstantininkais, šimtininkais ir visais
kunigaikščiais, [2]ir tarė visam Israėlio susirinkimui: Jei jums patinka ir
jei žodžiai, kuriuos aš kalbu eina iš Viešpaties, mūsų Dievo, siųskime
pas likusius mūsų brolius į visas Israėlio šalis, pas kunigus ir pas levi-
tus, gyvenančius miestų priemiesčiuose, kad jie susirinktų prie mūsų,
[3]sugrąžinkime pas save mūsų Dievo skrynią, nes Sauliaus dienose mes
nesirūpinome jąja. [4]O visa daugybė atsakė, kad taip turi būti; nes tie
2 Kar 6,2 žodžiai buvo patikę visai tautai. [5]Taigi Dovidas surinko visą Israėlį nuo
Egipto Sihoro iki įeinant į Ematą, idant atgabentų Dievo skrynią iš
Kariathjarimo. [6]Dovidas ir visi Israėlio vyrai pakilo prie Kariathjarimo
kauburio, kurs yra Jude, kad parneštų iš ten Viešpaties Dievo, sėdinčiojo
ant kherubimų, skrynią, kur šaukiamasi į jo vardą. [7]Jie padėjo skrynią
iš Abinadabo namų į naujas vežėčias, Oza gi ir jo brolis vedė vežėčias.
[8]O Dovidas ir visas Israėlis žaidė Dievo akivaizdoje visomis jėgomis su
giesmėmis, kanklėmis, arphomis, bubinėliais, kimbolais ir trimitais.
[9]Jiems atvykus prie Khidono klojimo, Oza ištiesė savo ranką, kad palai-
kytų skrynią, nes jautis spardydamos truputį palenkė ją. [10]Tuomet Vieš-
pats susirūstino prieš Ozą ir ištiko jį, nes jis buvo prisilietęs skrynios,
ir jis mirė tenai Viešpaties akivaizdoje

[11]Dovidas nuliūdo, nes Viešpats buvo padalinęs Ozą ir praminė tą
vietą: Ozos padalinimas, iki šiai dienai. [12]Jis tuomet ėmė bijoti Dievo ir
tarė: Kaip gi galiu įvesti pas save Dievo skrynią? [13]Ir todėlei jis neat-
vedė jos pas save, tai yra, į Dovido miestą, bet liepė nugabenti į Getiečio
Obededomo namus. [14]Taigi Dievo skrynia pasiliko Obededomo namuose
tris mėnesius, o Viešpats palaimino jo namus ir visa, ką turėjo

2 Kar 5,11 **14.** [1]Tiro karalius Hiramas atsiuntė pasiuntinius pas Dovidą, o taip
pat kedro medžių, mūrininkų ir rentėjų, kad pastatytų jam namus. [2]Ir
Dovidas suprato, kad Viešpats patvirtino jį Israėlio karaliumi, ir kad jo
viešpatavimas jojo Israėlio tautai sustiprėjo

2 Kar 5,13 [3]Dovidas vedė Jerusalėje dar kitas žmonas, ir jam gimė sūnų ir
dukterų. [4]O štai vardai tų, kurie jam gimė Jerusalėje: Samua, Sobadas,
Natanas, Saliamonas, [5]Jebaharas, Elisua, Eliphaletas, [6]taipgi Noga, Na-
phegas, Japhija, [7]Elisama, Baaliada ir Eliphaletas

2 Kar 5,17 [8]Išgirdę Pilistimai, kad Dovidas buvo pateptas viso Israėlio karaliu-
mi, visi pakilo jo ieškoti. Tai išgirdęs Dovidas, išėjo jiems priešais. [9]Atė-

---

3/ *Sandoros skrynios perkėlimas į Sioną ir sutvarkymas prie jos Dievo tarnybos*

13,1--16,43. Dovidas paėmęs Jerusalę, mėgina tuojau perkelti čia sandoros skrynią, bet nugąsdintas Ozos mirtimi palieka ją tuo tarpu Obededomo namuose /13,1-14/; paskui įsitikinęs, jog Dievas jam padeda /14,1-17/, jis prirengia sandoros skryniai vietą Sione, sušaukia visą tautą, kunigus ir levitus ir pagaliau perkelia ją labai iškilmingai į prirengtąją vietą /15,1-29/, daro aukas ir sutvarko prie jos tarnavimą Viešpačiui /16,1-6/, sudeda ta proga giesmę /16,7-36/ ir padalina levitamas pareigas /16,37-43/

13. [3]*Nesirūpinome...* Plg 1 Kar 7,2.— [5]*Dovidas surinko...* 1 Kar 6,1-11. — *Sihoro*: Wadi el Ariš. Prie to upelio buvo Palestinos siena piet-vakariuose. — [6]*Prie Karjathjarimo kauburio.* Ebr t: į Baalą /t y/ į Karjathjarimą. — [8]*Žaidė.* Ebr t: šoko. — [9]*Khidono.* Karalių kn: Nakhono

[11]*Ozos padalinimas.* Ebr *Perets 'Uzza'*

14. [1]*Tiro karaliaus.* Plg 2 Kar 5, 11.12

ję Pilistimai išsisklaistė Raphimų slėnyje. [10]Tuomet Dovidas teiravosi
Viešpaties ir tarė : Ar man eiti prieš Pilistimus, ir ar paduosi juos į mano
ranką ? O Viešpats jam tarė : Eik, nes aš paduosiu juos į tavo ranką.
[11]Ir kai jie pakilo į Baalpharasimą, Dovidas sumušė juos tenai ir tarė :
Dievas perskyrė mano neprietelius mano ranka, kaip persiskiria vanduo,
ir todėl ana vieta buvo praminta vardu Baalpharasimas. [12]Tenai jie paliko
savo dievus, kuriuos Dovidas liepė sudeginti
[13]Pilistimai įpuolė taipgi kitą kartą ir išsisklaistė slėnyje. [14]Dovidas
vėl teiravosi Dievo, ir Dievas jam tarė : Neeik paskui juos, pasitrauk
nuo jų, o ateisi prieš juos iš kriaušių pusės. [15]Kai išgirsi šlamėjimą vaikš-
čiojančio kriaušių viršūnėmis, tuomet išeisi į kovą ; nes Dievas išėjo pirm ta-
vęs, kad sumuštų Pilistimų stovyklas. [16]Taigi Dovidas padarė, kaip jam Die-
vas buvo įsakęs ir sumušė Pilistimų stovyklas nuo Gabaono iki Gazerai. [17]Ir
Dovido vardas pagarsėjo visose šalyse, o Viešpats siuntė baimę jojo į
visas tautas

15. [1]Dovidas pasistatė taipgi sau namų Dovido mieste, prirengė Dievo
skryniai vietą ir ištiesė jai padangtę. [2]Po to Dovidas tarė : Neleista Dievo
skrynios nešti kam nors kitam kaip tik levitams, kuriuos Viešpats išrinko
jai nešti ir sau tarnauti per amžius. [3]Ir jis surinko visą Izraėlį į Jerusalę,
kad Dievo skrynia būtų atnešta į savo vietą, kurią jis buvo jai prirengęs,
[4]o taipgi Aarono sūnus ir levitus. [5]Iš Kaato sūnų buvo jų viršininkas Uriė-
lis ir šimtas dvidešimt jo brolių. [6]Iš Merario sūnų viršininkas Asaja ir
du šimtu dvidešimt jo brolių. [7]Iš Gersomo sūnų viršininkas Joėlis ir šim-
tas trys dešimtys jo brolių. [8]Iš Elisaphano sūnų viršininkas Semėjas ir
du šimtu jo brolių. [9]Iš Hebrono sūnų viršininkas Eliėlis ir aštuonios dešim-
tys jo brolių. [10]Iš Oziėlio sūnų viršininkas Aminadabas ir šimtas dvylika
jo brolių. [11]Dovidas pasikvietė kunigus Sadoką ir Abiatarą ir levitus Uriė-
lį, Asają, Joėlį, Semėją, Eliėlį ir Aminadabą, [12]ir jiems tarė : Jūs, kurie
esate levitų šeimynų viršininkai, pasišventinkite draug su savo broliais
ir atneškite Viešpaties, Izraėlio Dievo, skrynią į vietą, kuri jai prirengta,
[13]idant neatsitiktų taip pat ir dabar, jei mes darytumėm ką nors, kas Aug 13,10
neleista, kaip kad Viešpats ištiko mus pirmą kartą, nes jūsų čia nebuvo.
[14]Taigi kunigai ir levitai pasišventino, kad neštų Viešpaties, Izraėlio Dievo,
skrynią
[15]Levio sūnūs ėmė Dievo skrynią su kartimis ant savo pečių, kaip Sk 4,15
Mošė buvo įsakęs pagal Viešpaties žodį. [16]O Dovidas tarė Levitų virši-
ninkams, kad paskirtų iš savo brolių giesmininkus su muzikos prietaisais,
būtent, su arphomis, kanklėmis, ir kimbolais, idant džiaugsmo balsas
skambėtų garsiai. [17]Jie išrinko levitus : Joėlio sūnų Hemaną ir iš jo brolių
Barakhijo sūnų Asaphą ; iš jų gi brolio Merario sūnų Kasajos sūnų Etaną.
[18]Ir draug su jais jų brolius antrojoje eilėje : Zakhariją, Beną, Jeziėlį,

---

[3]*Dovidas vedē...* Plg 2 Kar 5, 13-16
[8]*Pilistimai...* Plg 2 Kar 5,17-25
15. [1]*Jai padangtę* : senoji padangtē buvo tuomet Gabaone. Plg žem 16,39 ; 2 Kron 1,3. — [2]*Neleista...* Žr Sk 1,50 ; 4,15. — [4]*Aarono sūnus.* kunigus, atskirtinus nuo paprastų levitų. — [8]*Elisaphano.* Plg Iš 6,18. — [9]*Hebrono.* Plg Iš 6,28. — [11]*Sadoką ir Abiatarą* : du vyriausiuoju to laiko kunigu. Sadokas buvo iš Eleazaro palikuonių, Abiataras iš Itamaro. — [12]*Pasišventinkite ...* Žr Iš 19,10.15 ir k. — [13]*Pirmą kartą...* Žr aug 13,10...
[15]*Su kartimis.* Žr Sk 4.15 —[20]*Slaptingus dalykus.* Ebr t : jie turējo

Semiramotą, Jahiėlį, Anį, Eliabą, Banają, Maasiją, Matatiją, Eliphalų,
Makeniją, Obededomą ir Jehiėlį, kurie buvo durininkai. [19]O giesmininkai,
Hemanas, Asaphas ir Etanas skambino ant skaistvarinių kimbolų. [20]Zakhari-
jas, Oziėlis, Semiramotas, Jahiėlis, Anis, Eliabas, Maasijas ir Banajas
giedojo su arphomis slaptingus dalykus. [21]Toliau Matatijas, Eliphalus,
Makenijas, Obededomas, Jahiėlis ir Ozazijas giedojo su aštuonių stygų
kanklėmis apgalėjimo giesmę. [22]Levitų viršininkas Khonenijas buvo to
giedojimo užvaizdas, kad paduotų gaidą, nes jis tai labai gerai nusi-
manė. [23]Barakhijas ir Elkana buvo skrynios durininkai. [24]O kunigai Sebe-
nijas, Jozaphatas, Natanaėlis, Amasajis, Zakharijas, Banajas ir Eliėzeris
trimitavo trimitais ties Dievo skrynia ; Obededomas ir Jehijas buvo skry-
nios durininkai

2 Kar 6,12 [25]Taigi Dovidas, visi Israėlio senesnieji ir tūkstantininkai ėjo parnešti
su džiaugsmu Viešpaties sandoros skrynios iš Obededomo namų. [26]O
kadangi Dievas padėjo levitams, kurie nešė Viešpaties sandoros skrynią,
paaukota septyni jaučiai ir septyni avinai. [27]Dovidas buvo apsivilkęs
plonos drobės rūbu, taipgi visi levitai, kurie nešė skrynią, giesmininkai
ir tarp giesmininkų muzikos užvaizdas Khonenijas ; Dovidas buvo apsi-
vilkęs dar ir lininiu antpečiu. [28]Ir visas Israėlis lydėjo Viešpaties sando-
ros skrynią su šūkojimu, trimituojant ragais ir trimitais ir žaidžiant kim-
bolais, arphomis ir kanklėmis. [29]Prisiartinus Viešpaties sandoros skryniai
iki Dovido miestui, Sauliaus duktė Mikholė, žiūrėdama pro langą, pamatė
karalių Dovidą šokantį ir žaidžiantį ir paniekino jį savo širdyje

2 Kar 6,17 **16.** [1]Taigi jie atnešė Dievo skrynią ir padėjo ją viduryje padangtės,
kurią jai buvo ištiesęs Dovidas ; jie atnašavo deginamųjų aukų Dievo
akivaizdoje. [2]Pabaigęs gi atnašauti deginamąsias aukas ir dėkojimo atna-
šas, Dovidas palaimino tautą vardan Viešpaties [3]ir padalijo kiekvienam
iš visų vyrų ir moterų po duonos kepalėlį ir po keptos jautienos gabalą
ir keptų ant aliejaus smulkių miltų

[4]Jis pastatė ties Viešpaties skrynia iš levitų, kad tarnautų, atsimintų
jo darbus, garbintų ir šlovintų Viešpatį, Israėlio Dievą, [5]Asaphą vyriau-
siuoju ir antrą po juo Zakhariją ; toliau Jahiėlį, Semiramotą, Jehiėlį,
Matatiją, Eliabą, Banają, Obededomą ; Jehiėlį arphoms ir kanklėms,
Asaphą gi, kad žaistų kimbolais, [6]kunigus Banają ir Jeziėlį, kad nuolat
trimituotų ties Viešpaties sandoros skrynia

[7]Tą dieną Dovidas paskyrė viršininką Asaphą ir jo brolius, kad šlo-
vintų Viešpatį :

Ps 104,1 [8]Šlovinkite Viešpatį ir šaukitės į jo vardą !
Iš 12,4 skelbkite tautoms jo veiksmus !
[9]Giedokite jam ir žaiskite jam

---

arphas *'al'alamot*, pažodžiui : mergaičių būdu, t y, augštais balsais. Plg Ps 45,1. — [21]*Aštuonių stygų*. Gal tikriau : žemosios oktavos /ottava bassa/. — *Apgalėjimo giesmę*. Ebr t : kad vadovautų. — [22]*To giedojimo... gaidą*. Anot kitų ebr t esą pasakyta, kad Khonenijas turėjęs vadovauti pačios sandoros skrynios nešime

[25]*Obededomo...* Plg 2 Kar 6,12... — [27]*Rūbu* : ilgu lig riešų. Plg 1 Kar 2,18. — *Antpečiu*. Žr 1 Kar 2,18. — [29]*Mikholē...* Žr 2 Kar 6,16

16. [1]*Atnešē Dievo skrynią...* Plg 2 Kar 6,17...

[7]*Kad šlovintų Viešpatį* : žodžiais giesmēs, kuri tuojau duodama. Ta giesmē ne nauja. Ji padaryta iš anks-

ir pasakokite visus jo stebuklus!
10 Didžiuokitės šventu jo vardu!
tesilinksmina širdis tų, kurie ješko Viešpaties.
11 Ješkokite Viešpaties ir jo galybės,
ješkokite visuomet jo veido!
12 Atsiminkite jo stebuklus, kuriuos yra padaręs,
jo ženklus ir jo burnos teisminius sprendimus!
13 Tu, jo tarno Israėlio giminė!
jūs jo išrinktojo Jokubo sūnūs!
14 Jis, Viešpats, yra mūsų Dievas;
visoje žemėje galioja jo teismai.
15 Atsiminkite per amžius jo sandorą,
žodžius duotus laikyti tūkstančiui kartų;
16 sandorą, kurią yra padaręs su Abraomu,
ir jo priesaiką Isaokui.
17 Jis patvirtino ją Jokubui kaip įstatymą
ir Israėliui kaip amžinąją sutartį,
18 sakydamas:
« Aš tau duosiu Kanaano žemę
kaip paveldėtiną, jūsų tėvonystės dalį »,
19 Kai jų skaičius tebebuvo nedidelis,
buvo jie negausingi ir keleiviai anoje šalyje.
20 Jie keliavo iš tautos į tautą
ir iš vienos karalystės į kitą.
21 Jis niekam neleido skriausti jų,
bet dėlei jų baudė karalius.
22 « Nelieskite mano pateptųjų
ir nedarykite pikta mano pranašams ». Ps 104,15
23 Giedokite Viešpačiui visos šalys! Ps 95,1
skelbkite diena po dienos jo išgelbėjimą!
24 Pasakokite tautose jo garbę,
visose tautose jo stebuklus;
25 nes Viešpats yra didis ir labai girtinas,
labiau bijotinas kaip visi dievai.
26 Nes visi pagonių dievai stabai,
Viešpats gi yra padaręs dangų.
27 Didenybė ir grožis eina jo priešakyje,
galybė ir blizgėjimas yra jo šventajame soste.
28 Tautų šeimynos teikite Viešpačiui,
teikite Viešpačiui garbę ir galybę!
29 Duokite Viešpačiui, jo vardo garbę,
atnašaukite auką ir įeikite į jo prieangius,
ir garbinkite Viešpatį šventu puošnumu.
30 Tesudreba jo akyse visa žemė!
tvirtai stovi žemės skritulys —
jis niekuomet nesvyruoja!

čiau parašytų Dovido psalmių. Plg Ps 104, 1-15; Ps 95; 105, 1.47-48
8 *Šlovinkite...* Ps 104, 1-15. — 13 *Israēlio giminē...* Ps: Abraomo giminē. — 18 *Tēvonystēs dalį...* Plg Pak 32,9. — 19 *Tebebuvo.* Ebr t: jūs tebebuvote. — 20 *Jie*: patriarkai. — 23 *Giedokite...* Plg Ps 95. — 34 *Nes jis geras...* Žr Ps 105, 1.47-48

[31]Tesilinksmina dangus ir tedžiūgauja žemė,
ir tesako tautose : Viešpats yra karalius !
[32]Teūžia jūra ir visa, ko ji yra pilna,
tesidžiaugia laukai ir visa, kas juose yra !
[33]Tuomet džiaugsis miško medžiai Viešpaties akivaizdoje,
nes jis ateina teisti žemės.
[34]Šlovinkite Viešpatį, nes jis geras,
nes jos mielaširdystė amžina !
[35]Taigi sakykite :
Gelbėk mus, Dieve, mūsų gelbėtojau !
Surink mus, gelbėk mus nuo pagonių,
kad mes šlovintumėm tavo šventąjį vardą
ir reikštumėme džiaugsmą tavo giesmėmis.
[36]Tebūna pašlovintas Viešpats, Israėlio Dievas !
nuo amžių ir per amžius,
ir visa tauta tesako : « Amen »,
ir « Tebūna šlovė Viešpačiui ! »

[37]Taigi jis paliko tenai ties Viešpaties sandoros skrynia Asaphą ir jo brolius, kad tarnautų ties skrynia nuolat kiekvieną dieną pagal savo eilę. [38]Obededomą ir šešias dešimtis jo brolių, ir Idituno sūnų Obededomą bei Hosą jis paskyrė durininkais ; [39]kunigą gi Sadoką ir jo brolius kunigus ties Viešpaties padangte augštumoje, kuri buvo Gabaone, [40]kad atnašautų Viešpačiui deginamąsias aukas ant deginamųjų aukų altoriaus nuolat, rytą ir vakarą, visai taip, kaip parašyta Viešpaties įstatyme, kurį jis yra davęs vykdyti Israėliui ; [41]o po jo Emaną ir Iditūną ir kitus išrinktuosius, kiekvieną jojo vardu, kad šlovintų Viešpatį ; nes jo mielaširdystė per amžius. [42]Emanas ir Iditunas trimitavo taipgi trimitu ir skambino kimbolais ir visokiais muzikos prietaisais, kad giedotų Viešpačiui ; Idituno gi sūnus jis padarė vartininkais

[43]Po to visa tauta sugrįžo namo, taipgi ir Dovidas, kad palaimintų savo namus

2 Kar 7,2 **17.** [1]Apsigyvenęs savo namuose, Dovidas tarė pranašui Natanui : Štai aš gyvenu kedriniuose namuose, Viešpaties gi sandoros skrynia yra po kailiais. [2]O Natanas tarė Dovidui : Daryk visa, kas yra tavo širdyje, nes Viešpats yra su tavim

[3]Taigi tą naktį Dievas kalbėjo Natanui ir tarė : [4]Eik ir kalbėk mano tarnui Dovidui : Štai ką Viešpats sako : Ne tu man pastatysi gyvenamuosius namus. [5]Nes nuo to laiko, kai išvedžiau Israėlį, iki šiai dienai aš nepasilikau namuose, bet visuomet keičiau padangtės vietas ir pasilikau po uždangalais [6]su visu Israėliu. Argi aš kalbėjau nors vienam iš Israėlio teisėjų, kuriems buvau liepęs ganyti mano tautą, ir ar sakiau : kodėl man nepastatėte kedrinio namo ? [7]Taigi dabar taip sakysi mano tarnui Dovidui : Štai ką sako kareivijų Viešpats : Aš ėmiau tave, kai ganyklose sekiojai bandą, kad būtumei mano tautos Israėlio vadas, [8]ir aš buvau su

---

[37]*Taigi jis...* Pasakoma, kaip buvo paskirstytos levitų pareigos prie sandoros skrynios

[43]*Visa tauta sugrįžo...* Plg 2 Kar 6,19.20

4/ *Dovido sumanymas statyti šventyklą*

17,1-27. Dovidui pradėjus galvoti apie pastatymą Dievui šventyklos, Dievas per pranašą Nataną pagiria

tavim, kur tik ėjai, ir užmušiau visus tavo neprietelius tavo akivaizdoje,
ir padariau tau vardą kaip vieno iš didikų, kurie šlovinami žemėje. 9Aš
daviau savo tautai Israėliui vietą ; tenai jis bus įvestas ir gyvens ir nebus
daugiau pajudintas, ir neteisybės sūnūs nebespaus jų kaip pradžioje, 10pra-
dedant nuo to laiko, kuomet daviau savo tautai Israėliui Teisėjus ir
pažeminau visus tavo neprietelius. Taigi aš skelbiu tau, kad Viešpats
pastatys tau namus. 11Kuomet gi pasibaigs tavo dienos, kad eitumei
pas savo tėvus, aš pažadinsiu po tavęs tavo palikuonį, kurs bus iš tavo
sūnų, ir sustiprinsiu jojo karalystę. 12Jis pastatys man namus, o aš patvir-
tinsiu jo sostą per amžius. 13Aš būsiu jam tėvas, o jis bus man sūnus,
ir savo mielaširdystės aš neatimsiu iš jo, kaip atėmiau iš to, kurs buvo
pirm tavęs. 14Ir įstatysiu jį mano namuose ir mano karalystėje per am-
žius, ir jo sostas bus stipriausis amžinai. 15Natanas kalbėjo Dovidui visais
šitais žodžiais ir pagal visą šitą regėjimą
16O Dovidas atėjęs ir atsisėdęs Viešpaties akivaizdoje, tarė : Kas
aš esu, Viešpatie, Dieve, ir kas yra mano namai, kad man suteikei to-
kiuos dalykus ? 17Bet ir tai pasirodė maža tavo akivaizdoje, todėl tu kal-
bėjai apie tavo tarno namus dar ir ateityje ir padarei mane žymesnį už
visus žmones, Viešpatie, Dieve ! 18Ką dar daugiau gali pridurti Dovidas,
tau taip pašlovinus savo tarną ir pažinus jį ? 19Viešpatie, dėlei tavo tarno
padarei pagal savo žodį visą šitą didumą ir norėjai, kad būtų žinomi
visi dideli dalykai. 20Viešpatie, nėra tau lygaus, ir iš viso, ką girdėjome
savo ausimis, nėra kito Dievo, tave išskyrus. 21Nes kuri gi yra kita, kaip
tavo tauta Israėlis, vienatinė tauta žemėje, prie kurios prisiartino Dievas,
kad išlaisvintų ir padarytų iš jos savąją tautą ir savo didenybe ir baisu-
mais išmestų tautas iš po jos akių, kurią yra išvadavęs iš Egipto. 22Ir
paskyrei tavo tautą Israėlį, kad ji butų tavo tauta per amžius, o tu, Vieš-
patie, pasidarei jos Dievas. 23Dabar tat, Viešpatie, žodžiai, kuriuos kalbė-
jai tavo tarnui, ir apie jo namus, tepasilieka tvirti amžinai, ir padaryk,
kaip esi kalbėjęs. 24Tepasilieka ir tebūna šlovinamas tavo vardas per amžius,
ir tebūna sakoma : Kareivijų Viešpats yra Israėlio Dievas, ir jo tarno Do-
vido namai pastovūs jo akivaizdoje. 25Nes tu, Viešpatie, mano Dieve,
apreiškei savo tarno ausiai, kad jam pastatysi namus, ir todėl tavo tar-
nas rado pasitikėjimą, kad melstųsi tavo akivaizdoje. 26Dabar, tat, Vieš-
patie, tu esi Dievas, ir tu paskelbei savo tarnui taip dideles geradarystes
27ir pradėjai laiminti tavo tarno namus, kad jie būtų visuomet tavo aki-
vaizdoje, nes tau Viešpatie, laiminant, jie bus palaiminti per amžius

18. 1Paskui gi atsitiko, kad Dovidas sumušė Pilistimus, pažemino 2 Kar 8,1
juos ir atėmė iš Pilistimų rankos Getą ir jo dukteris, 2sumušė taipgi
Moabą, ir Moabiečiai pasidarė Dovido tarnais ir duodavo jam dovanų
3Tuo metu Dovidas sumušė taipgi Sobos karalių Adarezerį Emato
krašte, kai tasai ėjo savo valdžios išplėsti iki Euphratui. 4Taigi Dovidas

---

jo sumanymą, žada jam amžiną sostą, bet draug paskelbia, kad šventyklą turės statyti jo sūnus /1-14/. Dovidas dėkoja Dievui už visas suteiktąsias jam pačiam ir Israėlio tautai geradarybes /15-27/

17. 1*Apsigyvenęs*... Žr 2 Kar 7,1-29, kur papasakota tas pat dalykas su labai nedideliais skirtumais kaikuriuose išsireiškimuose

5/ *Laimingas Dovido viešpatavimas*

18,1—20,7. Įvardijamos Dovido nugalėtos tautos ir minimi jo žymesnieji valdininkai /18,1-17/. Už savo pasiuntinių paniekinimą Dovidas

atėmė tūkstantį jo kariškų vežimų, septynis tūkstančius raitelių ir dvi-
dešimt tūkstančių vyrų pėstininkų, pakirto visiems vežimų arkliams
kojų gyslas, išskyrus šimtą vežimų, kuriuos pasiliko sau. 5Atvyko taipgi
Siriečiai iš Damasko padėti Sobos karaliui Adarezeriui, bet Dovidas už-
mušė taipgi ir šitų dvidešimt du tūkstančiu. 6Jis pastatė kareivių Damaske,
kad taipgi ir Sirija jam tarnautų ir duotų dovanų. O Viešpats padėjo
jam visame, kur tik jis eidavo. 7Dovidas atėmė taipgi auksinius saidokus,
kuriuos turėjo Adarezerio tarnai, ir atgabeno juos į Jerusalę; 8be to, iš
Adarezerio miesto Tebato ir Khuno labai daug skaistvario, iš kurio Salia-
monas padarė skaistvarinę jūrą, šulus ir skaistvarinius indus. 9Tai išgir-
dęs Emato karalius Tous, būtent, kad Dovidas sumušęs visą Sobos kara-
liaus kariuomenę, 10siuntė savo sūnų Adoramą pas karalių Dovidą prašyti
jo taikos ir pasveikinti jo, kad buvo sumušęs ir apgalėjęs Adarezerį, nes
Tous buvo Adarezerio priešas. 11Karalius Dovidas pašventė Viešpačiui
visus auksinius, sidabrinius ir skaistvarinius indus draug su sidabru ir
auksu, kurį buvo atėmęs iš visų tautų, kaip iš Idumėjos, Moabo, Amono
sūnų, taip ir iš Pilistimų ir Amaleko

12Sarvijos gi sūnus Abisajis sumušė Druskos slėnyje aštuoniolika
tūkstančių Edomiečių 13ir pastatė Edome įgulą, kad Idumėja tarnautų
Dovidui. O Viešpats palaikė Dovidą visur, kur tik jis eidavo

14Taigi Dovidas karaliavo visam Israėliui ir darė teismą ir teisybę
visai savo tautai. 15Sarvijos gi sūnus Joabas buvo jo kariuomenės virši-
ninkas, o Ahiludo sūnus Jozapatas metraščių vedėjas. 16Akhitobo sūnus
Sadokas ir Abiataro sūnus Akhimelekas buvo kunigais ir Susa-rašti-
ninku. 17Jojado sūnus Banajas buvo pastatytas ant Keretiečių ir Phele-
tiečių būrių, o Dovido sūnūs buvo pirmieji prie karaliaus

2 Kar 10,1 **19.** 1Atsitiko gi, kad mirė Amono sūnų karalius Naasas, ir jo vietoje
ėmė karaliauti jo sūnus. 2Tuomet Dovidas tarė: Padarysiu Naaso sūnui
Hanonui mielaširdystę, nes jo tėvas yra man suteikęs malonę. Taigi
Dovidas siuntė pasiuntinius jo paguosti dėlei jo tėvo mirties. Jiems atėjus
į Amono sūnų žemę paguosti Hanono, 3Amono sūnų kunigaikščiai tarė
Hanonui: Tu gal manai, kad gerbdamas tavo tėvą Dovidas atsiuntė
tuos, kurie turi tave paguosti, ir nepastebi, kad jo tarnai atėjo pas tave,
kad ištirtų, apžiūrėtų ir pažintų tavo žemę? 4Tuomet Hanonas nuskus-
dino Dovido tarnams galvą ir barzdą ir atkirpdino jų drabužius nuo kul-
šių iki pėdų ir paleido juos. 5Jiems išėjus ir apie tai pranešus Dovidui,
tasai siuntė jų pasitikti /nes jiems buvo padaryta didelis išniekinimas/,
ir liepė pasilikti Jerike, kolei atžels jiems barzda ir tuomet sugrįžti. 6Amo-
no gi sūnūs matydami, kad buvo įžeidę Dovidą, kaip Hanonas, taip ir
likusioji tauta siuntė tūkstantį talentų sidabro, kad pasisamdytų sau
vežimų ir raitelių iš Mezopotamijos, iš Maakhos Sirijos ir iš Sobos. 7Pasi-

---

siunčia kariuomenę ir nugali Amoniečius ir jų padėjėjus Siriečius /19,1-19/. Kitais gi metais sunaikinamas Amoniečių kraštas /20,1-3/. Be to, Dovido kariumenė laimi tris kovas prieš Pilistimus /20,4-7/

18. 1*Paskui gi...* Žr 2 Kar 8,1.2. — *Dukteris*: miestelius, priklausiusius Getui

3*Tuo metu...* Plg 2 Kar 8,3... — 47.000. Kar kn: 1700. — 7*Saidokus.* Ebr t: skydus

14*Dovidas karaliavo...* Plg 2 Kar 8,15-18

19. 1*Atsitiko gi, kad...* Plg 2 Kar 10 sk, kur papasakota tas pat dalykas tais pačiais žodžiais; skirtumų gi galima rasti tik skaičiuose, kurie,

samdė gi tris dešimtis du tūkstančiu vežimų ir Maakhos karalių su jojo
tauta. Šitie atėję sustatė stovyklas ties Medaba. Taipgi Amono sūnūs,
susirinkę iš savo miestų, atėjo kariauti
[8]Tai išgirdęs Dovidas, išsiuntė Joabą ir visą drąsiųjų vyrų kariuomenę.
[9]O Amono sūnūs išėję sustojo kariškoje tvarkoje prie miesto vartų ; atė-
jusieji gi jiems padėti karaliai sustojo atskirai lauke. [10]Taigi Joabas, supras-
damas, kad kova rengiama prieš jį ir iš priešakio ir užpakalyje, išsirinko
drąsiausius vyrus iš viso Israėlio ir patraukė prieš Siriečius ; [11]likusią
gi tautos dalį davė savo brolio Abisajo valdžion, ir jie patraukė prieš
Amono sūnus. [12]Ir jis tarė : Jei Siriečiai apgalės mane, tu man padėsi,
o jei apgalės tave Amono sūnūs, aš ateisiu tau padėti. [13]Būk drąsus, ir
elgkimės kaip vyrai dėlei mūsų tautos ir dėlei mūsų Dievo miestų ;
Viešpats gi padarys, kas gera jo akivaizdoje. [14]Taigi Joabas ir buvusioji
su juo tauta patraukė į kovą prieš Siriečius ir privertė juos bėgti. [15]O
Amono sūnūs, matydami, kad Siriečiai pabėgo, ėmė bėgti taipgi patys nuo
jo brolio Abisajo ir įėjo į miestą. Tuomet ir Joabas sugrįžo Jerusalėn.
[16]Siriečiai matydami save Israėlio sumuštus, siuntė pasiuntinius ir atsi-
vedė Siriečius, buvusius anapus upės ; o Adarezerio kariuomenės virši-
ninkas Sophakhas buvo jų vadas. [17]Kuomet tai buvo pranešta Dovidui,
jis surinko visą Israėlį, perėjo per Jordaną ir užpuolė juos, sustatęs kariš-
kas eiles ties jais, tuo tarpu kad jie kovojo iš savo pusės. [18]Bet Sirie-
čiai buvo priversti bėgti nuo Israėlio, ir Dovidas užmušė iš Siriečių sep-
tynis tūkstančius vežimų, keturias dešimtis tūkstančių pėstininkų ir ka-
riuomenės vadą Sophakhą. [19]Tuomet Adarezerio tarnai, matydami, kad
jie Israėlio nugalėti, atbėgo prie Dovido ir jam tarnavo. Po to Siriečiai
nebenorėjo toliau padėti Amono sūnums

20. [1]Atsitiko gi, kad metams praslinkus, tuo laiku, kada karaliai 2 Kar 10,7 ;
eina paprastai į karą, Joabas surinko kariuomenę ir kareivių galybę, 11,1
sunaikino Amono sūnų kraštą, patraukė ir apgulė Rabbą ; Dovidas gi
buvo pasilikęs Jerusalėje, kuomet Joabas sumušė Rabbą ir išgriovė ją.
[2]Tuomet Dovidas ėmė Melkhomo vainiką nuo jojo galvos ir rado jį sve-
riant talentą aukso ir turint brangiausių perlų ; iš to jis pasidarė sau
vainiką ; jis ėmė taipgi iš miesto labai daug grobio. [3]Buvusius gi jame
gyventojus jis išvedė ir liepė vadžioti ant jų kuliamąsias vežėčias, važius,
ir geležimi apkaustytus vežimus, taip kad jie buvo sukapoti ir sutrinti.
Taip Dovidas padarė visiems Amono sūnų miestams ir sugrįžo su visa
savo tauta į Jerusalę
[4]Po to prasidėjo karas Gazere prieš Pilistimus, kuriame Husatietis 2 Kar 21,18
Sobokhajis užmušė Saphajį iš Raphaimų giminės, ir pažemino juos. [5]Buvo
taipgi kitas karas prieš Pilistimus, kuriame Betliejietis Miško sūnus Dievo-
duotasis užmušė Getiečio Goljato brolį, kurio jieties kotas buvo kaip
audėjų riestuvas. [6]Atsitiko dar ir kitas karas Gete, kuriame buvo ilgiausis
žmogus, turėjusis po šešis pirštus, tai yra, viso dvidešimt keturis; ir
tasai buvo kilęs iš Raphos giminės. [7]Jis piktžodžiavo Israėliui, o Dovido
brolio Samaos sūnus Jonatanas užmušė jį. Šitie yra Raphos sūnūs Gete,
kurie žuvo užmušti Dovido ir jo tarnų rankomis

---

regisi, yra tikresni Kar knygoje Ebr t : jų karaliaus

20. [1]*Metams praslinkus*... Plg 2 Kar 11,1 ir 12,26-31. — [2]*Melkomo*.

[4]*Karas Gazere*... Plg 2 Kar 21, 18-21

2 Kar 24,1 Žem 27,24 **21.** [1]Tuo tarpu šetonas sukilo prieš Israėlį ir pakurstė Dovidą, kad
suskaitytų Israėlį. [2]Taigi Dovidas tarė Joabui bei tautos kunigaikščiams :
Eikite ir suskaitykite Israėlį nuo Bersabėjos iki Danui ir atneškite man
sąskaitą, kad žinočiau. [3]Tuomet Joabas atsakė : Viešpats tepadaugina
savo tautą šimteriopai, negu yra ; argi mano valdove, karaliau, nevisi
tavo tarnai ? Kam mano valdovas ješko to, kas bus palaikyta Israėliui
nusidėjimu ? [4]Bet karaliaus žodžiai persvėrė ; todėl Joabas išėjo, apėjo
visą Israėlį ir sugrįžo Jerusalėn. [5]Jis davė Dovidui sąskaitą tų, kuriuos
buvo apėjęs ; ir rasta Israėlio skaičius viso tūkstantis tūkstančių ir šim-
tas tūkstančių vyrų, nešiojančių kalaviją ; iš Judo gi keturi šimtai sep-
tynios dešimtys tūkstančių kovotojų. [6]Levio ir Benjamino jis neskaitė,
nes Joabas nenoromis vykdė karaliaus paliepimą

[7]Bet Dievui nepatiko, kas buvo liepta ir jis ištiko Israėlį. [8]O Dovidas
tarė Dievui : Labai nusidėjau, kad tai dariau ; maldauju, atimk tavo
tarno neteisybę, nes pasielgiau neišimintingai. [9]Viešpats gi kalbėjo Dovido
Reginčiajam Gadui ir tarė : [10]Eik, kalbėk Dovidui ir sakyk jam : Štai
ką Viešpats sako : Duodu tau rinktis iš trijų dalykų ; išsirink vieną, kurį
norėsi, ir padarysiu tau. [11]Taigi Gadas, atėjęs pas Dovidą, jam tarė :
2 Kar 24,13 Štai ką Viešpats sako : Išsirink, ką nori : [12]arba badą per trejis metus, arba
kad tu bėgtumei per tris mėnesius nuo savo neprietelių ir negalėtumei
ištrūkti nuo jų kalavijo, arba per tris dienas Viešpaties kalaviją ir marą
siaučiantį žemėje ir Viešpaties Angelą, užmušantį visose Israėlio sienose ;
taigi dabar žiūrėk, ką turiu atsakyti tam, kurs mane siuntė. [13]O Dovidas
tarė Gadui : Iš visų pusių esu suspaustas, bet geriau man įpulti į Vieš-
paties rankas, nes daug jo mielaširdysčių, negu į žmonių rankas. [14]Taigi
Viešpats siuntė marą į Israėlį, ir krito iš Israėlio septynios dešimtys tūks-
tančių vyrų. [15]Jis siuntė taipgi Angelą į Jerusalę, kad užgautų ją ; o kai
ji buvo žudoma, Viešpats pažvelgė ir pasigailėjo dėlei nelaimės didumo ir
įsakė Angelui, kurs žudė : Gana, tavo ranka tegul jau susilaiko. Viešpa-
ties gi Angelas stovėjo prie Jebusiečio Ornano klojimo. [16]O Dovidas, pa-
kėlęs savo akis, pamatė Viešpaties Angelą stovintį tarp dangaus ir žemės,
ir jo rankoje ištrauktą iš makščių kalaviją, atkreiptą prieš Jerusalę, ir
parpuolė kniūbsti ant žemės kaip jis, taip ir vyresnieji, apsivilkę ašuti-
nėmis. [17]Dovidas gi tarė Dievui : Argi ne aš esu, kurs liepiau suskaityti
tautą ? Aš, kurs nusidėjau ; aš, kurs padariau pikta ; ta banda, ką ji nusi-
kalto ? Viešpatie, mano Dieve, maldauju, tebūna atgręžta tavo ranka
prieš mane ir prieš mano tėvo namus ; tavo gi tauta tenebūna žudoma

[18]O Viešpaties Angelas liepė Gadui pasakyti Dovidui, kad pakil-
tų ir pastatytų Viešpačiui Dievui altorių Jebusiečio Ornano klojime.
[19]Taigi Dovidas pakilo pagal Gado žodžius, kuriuos jam buvo kalbėjęs

---

6/ *Tautos suskaitymas ir maro bausmē*

21,1-30. Dovidas, įsakydamas sus-kaityti tautą, užrūstina Dievą, todēl ant Israēlio siunčiama bausmē. Dovidas daro atgailą ir gauna įsakymą pastatyti altorių būsimos šventyklos vietoje

21. [1]*Tuo tarpu*... Plg 2 Kar 24 skyr, kur pasakojama tas pat dalykas bent kiek plačiau ir kitais žodžiais. — *Šetonas*, ebr reiškia : priešininkas. — [5]*Tūkstantis tūkstančių*... Kar kn skaičiai kitokie. Suskaitymas nebuvo baigtas, gal pačiam Dovidui sustabdžius tą darbą ; todēl ir tikras Israēlaičių skaičius pasiliko tiktai spētinas

[12]*Trejis metus.* 2 Kar 24,13 : septynerius metus. — [13]*Geriau man įpulti*... Kitur sakoma, kad geriau įpulti į žmonių rankas negu į Dievo, bet visai kitokia prasme. Plg Dan 13,23

Viešpaties vardu. [20]Ornanas gi, pažvelgęs ir pamatęs Angelą, kartu su
savo keturiais sūnumis pasislėpė, nes jis kūlė tuo metu klojime kviečius.
[21]Taigi ateinant Dovidui pas Ornaną, Ornanas išvydo jį ir išėjo iš klojimo
jo pasitikti ir nusilenkė prieš jį, parpuldamas ant žemės. [22]Dovidas jam
tarė: Duok man savo klojimo vietą, kad pastatyčiau joje Viešpačiui
altorių, bet taip, kad imtumei pinigų, kiek ji verta ir kad sloga atstotų
nuo tautos. [23]Ornanas gi tarė Dovidui: Imk, ir mano valdovas karalius
tedaro, kas tik jam tinka; aš duodu taipgi jaučius deginamajai aukai,
kuliamąsias vežėčias malkoms ir kviečių aukai; visa suteiksiu noriai.
[24]Tuomet karalius Dovidas jam tarė: Anaiptol taip nebus, bet duosiu
pinigų kiek verta; nes aš neturiu atimti iš tavęs ir taip dykai atnašauti
Viešpačiui deginamąsias aukas. [25]Taigi Dovidas davė Ornanui už vietą
šešis šimtus tikriausio svarumo auksinių siklių. [26]Jis pastatė tenai Viešpa- 2 Kron 3,1
čiui altorių, atnašavo deginamąsias aukas ir dėkojimo aukas ir šaukėsi
į Viešpatį, o tasai išklausė jį, siųsdamas iš dangaus ugnies ant deginamų-
jų aukų altoriaus. [27]Viešpats įsakė angelui, ir tasai įkišo savo kalaviją
atgal į makštį. [28]Taigi Dovidas pamatęs, kad Viešpats buvo išklausęs jį
Jebusiečio Ornano klojime, atnašavo tenai kruvinų aukų. [29]Viešpaties Iš 36,2
gi padangtė, kurią Mošė buvo padaręs tyruose, ir deginamųjų aukų altorius
buvo tuo metu Gabaono augštumoje. [30]Bet Dovidas negalėjo eiti prie to
altoriaus, kad tenai maldautų Viešpatį, nes buvo apimtas labai didelės
baimės, pamatęs Viešpaties Angelo kalaviją

22. [1]Dovidas tarė: Štai čia Dievo namai ir štai altorius deginamajai
Israėlio aukai. [2]Tuomet jis liepė surinkti visus svetimtaučius iš Israėlio
žemės ir paskyrė iš jų akmenkalius, laužti ir tašyti akmenims, kad būtų
pastatyti Dievo namai. [3]Dovidas prirengė taipgi labai daug geležies durų
vinims, suleidimams ir sujungimams ir tiek skaistvario, kad jo negalima
buvo pasverti. [4]Nebuvo galima apvertinti taipgi kedrinių medžių, kuriuos
Sidoniečiai ir Tiriečiai atgabeno Dovidui

[5]Dovidas tarė: Mano sūnus Saliamonas dar mažas ir lepus vaikas,
namai gi, kuriuos noriu pastatyti Viešpačiui, turi būti tokie, kad būtų
minimi visuose kraštuose; prirengsiu tat jam, ko tik reikia. Ir todėl jis
prirengė prieš mirsiant visas išlaidas. [6]Po to jis pasišaukė savo sūnų Sa-
liamoną ir jam įsakė pastatyti Viešpačiui, Israėlio Dievui, namus. [7]Dovi-
das kalbėjo Saliamonui: Mano sūnau, mano valia buvo pastatyti Viešpa-

---

[18]*Ornano.* 2 Kar 24,16. Vulg: Areunos. — [24]*Nes aš neturiu...* Ebr t: Aš noriu pirkti už pilnus pinigus, nes aš nenoriu atimti Viešpačiui, kas tavo, ir atnašauti deginamąją auką be išlaidų. — [25]*Už vietą šešis šimtus...* Kar Kn paminėta tik 50 siklių. Plg 2 Kar 24,24. — [29]*Gabaono...* Plg aug 16,39.40. — [30]*Negalējo eiti prie to altoriaus*: kurs buvo Gabaono augštumoje

2. Paskutiniai Dovido karaliavimo atsitikimai

1/*Dovido rūpestis būsimąja šventykla*

22,1-19. Dovidas renka darbininkus šventyklai statyti, prirengia medžiagos, duoda perspējimų savo sūnui Saliamonui, kad jis pastatytų šventyklą, o Israēlio kunigaikščiams, kad jam padētų

22. [1]*Dievo namai...* Vietą, kurioje buvo apsireiškęs Viešpats ir kur turējo būti pastatyta šventykla, Dovidas iš ankstoʼ vadina Dievo namais. — [2]*Svetimtaučius*: tuos iš senovinių Palestinos gyventojų, kurie pasiliko neišnaikinti, bet turējo atlikinēti baudžiavos darbus. Plg 3 Kar 9,20.21; 2 Kron 2,16... — [4]*Sidoniečiai ir...* Plg 3 Kar 5,6

[5]*Mažas ir lepus vaikas.* Tie ž reiškia čia tą pat, ką ir jaunikaitis, neturįs prityrimo. — [6]*Pasišaukē...* Plg 3 Kar 2,1. — [8]*Išliejai daug*

ties, mano Dievo, vardui namus, 8bet man buvo paskelbta Dievo žodis
ir pasakyta : Tu išliejai daug kraujo ir kariavai daug karų ; išliejęs taip
daug kraujo mano akivaizdoje tu negalėsi pastatyti mano vardui namų.
9Sūnus, kurs tau gims, bus ramiausis vyras, nes aš padarysiu, kad jis
pasilsėtų nuo visų savo neprietelių aplinkui, ir todėl jis bus vadinamas
2 Kar 7,13 Ramiuoju, ir per visas jo dienas duos Israėliui taiką ir poilsį. 10Jis pasta-
3 Kar 5,5
2 Kar 7,14 tys mano vardui namus ir jis bus man sūnus, o aš būsiu jam tėvas, ir
sutvirtinsiu jam jo karaliavimo sostą Israėlyje per amžius. 11Dabar tat,
mano sūnau, Viešpats tebūna su tavim, būk laimingas ir pastatyk Viešpa-
čiui, tavo Dievui, namus, kaip jis yra apie tave kalbėjęs. 12Viešpats te-
duoda tau išminties ir proto, kad galėtumei valdyti Israėlį ir laikyti Vieš-
paties, tavo Dievo, įstatymą ; 13nes tuomet galės tau sektis, jei sergėsi
paliepimus ir nutarimus, kurių Viešpats įsakė Mošei mokyti Israėlį ; būk
drąsus ir elgkis kaip vyras, nebijok ir nenusigąsk. 14Štai aš savo neturte
prirengiau išlaidas Viešpaties namams, aukso šimtą tūkstančių talentų,
sidabro tūkstantį tūkstančių talentų ; skaistvario gi ir geležies negalima
pasverti, nes jų tiek, kad negalima apskaičiuoti ; medžių ir akmenų pri-
rengiau visiems reikalams. 15Turi taipgi daugybę amatininkų, akmenkalių,
mūrininkų, dailidžių ir visokių darbininkų, gerai išmanančių dirbti darbą
16iš aukso, sidabro, skaistvario ir geležies, kurios yra be skaičiaus. Kelkis
tat ir daryk, ir Viešpats bus su tavim

17Dovidas įsakė taipgi visiems Israėlio kunigaikščiams padėti savo
sūnui Saliamonui 18ir tarė : Jūs matote, kad Viešpats, jūsų Dievas, yra
su jumis, ir davė jums poilsio aplinkui, ir padavė visus jūsų neprietelius į
jūsų rankas, ir žemė pavergta Viešpaties akivaizdoje ir jo tautos akivaiz-
doje. 19Taigi pakreipkite savo širdis ir savo sielas, kad ieškotumėte Vieš-
paties, jūsų Dievo ; pakilkite ir pastatykite Viešpačiui Dievui šventyklą,
kad Viešpaties sandoros skrynia ir Viešpačiui pašvęsti indai būtų įnešti į
namus, kurie statomi Viešpaties vardui

23. 1Taigi Dovidas pasenęs ir ilgai pagyvenęs, pastatė karaliumi
Israėlyje savo sūnų Saliamoną. 2Jis surinko visus Israėlio kunigaikščius,
kunigus ir levitus. 3Levitai buvo suskaityti nuo trijų dešimtų metų ir

---

kraujo : karuose, kurie anų laikų papročiu buvo labai kruvini. Nors tie karai buvo reikiami, tačiau nesutiko jie su tikra Dievo karalystės prigimtimi, kuri turi pasireikšti šventyklos pastatyme. — 9*Ramiuoju*. Ebr *Šelomoh* iš ž *šalom*, ramybē. — 10*Jis pastatys*... Plg 2 Kar 7,13 ; 3 Kar 5,5 ; Žyd 1,5. — *Aukso šimtą* ... Arti 27 milijardų litų auksu ir apie 20 milijardų sidabru. Skaičiai čia gal neliko be pasikeitimo /plg 2 Kar 14,26/ ; jie atrodo per daug dideli, bet ne negalimi, nes rytų kraštai buvo garsūs visuomet begaliniais turtais

18*Jūs matote*... Tikriau anot ebr t : Viešpats, jūsų Dievas, argi ne su jumis ? Ir ar jis nedavē jums poilsio aplinkui ? Nes jis padavē krašto gyventojus į mano rankas, ir šalis pavergta Viešpaties ir jo tautos akivaizdoje. — 19*Skrynia* : pasiliekanti tuo tarpu naujoje padangtēje Siono kalne. Plg aug 15,1.28

2/Skaičius ir sutvarkymas kunigų ir levitų

23,1--26,32. Dovidas, pasiryžęs atiduoti viešpatavimą savo sūnui, liepia suskaityti levitus /23,1-5/, kurie įvardijami trijose didelēse šeimynose pagal tris Levio sūnus /23,6-23/; nurodžius levitų pareigas apskritai /23,24-32/, toliau minimi 24 kunigų skyriai /24,1-29/, tie levitų skyriai, kurie turējo padēti kunigams tarnyboje /24,20-31/, 24 levitų giesmininkų skyriai /25,1-31/, pagaliau skyriai tų levitų, kurie turējo eiti

vyresni, ir atrasta trys dešimtys aštuoni tūkstančiai vyrų. [4]Iš jų išrinkta
ir paskirstyta Viešpaties namų tarnybai dvidešimt keturi tūkstančiai;
viršininkų gi ir teisėjų šeši tūkstančiai; [5]toliau keturi tūkstančiai durininkų
ir tiek pat giesmininkų, kurie gieda šlovę Viešpačiui su muzikos prietai-
sais, jo padarytais giedojimui

[6]Dovidas paskirstė juos pagal kilmę iš Levio sūnų, būtent iš Gersono, Aug 6,
Kaato ir Merario

[7]Gersono sūnūs Leedanas ir Semėjis. [8]Leedano sūnų trys: vyriausis
Jahiėlis, toliau Zetanas ir Joėlis. [9]Semėjo sūnų trys: Salomitas, Hosiėlis
ir Aranas; šitie buvo Leedano šeimynų viršininkai. [10]Toliau Semėjo sūnūs:
Lehetas, Ziza, Jaus ir Barija; šitie keturi Semėjo sūnūs. [11]Lehetas buvo
pirmasis, Ziza antrasis; Jaus gi ir Barija neturėjo labai daug vaikų,
todėl juodu paskaityta viena šeimyna ir vienais namais

[12]Kaato sūnų keturi: Amramas, Isaaras, Hebronas ir Oziėlis. [13]Am- Aug 6,3
ramo sūnūs Aaronas ir Mošė. Aaronas buvo atskirtas, kad tarnautų šven- Žyd 5,4
čiausioje vietoje jis pats ir jo sūnūs per amžius ir degintų smilkalus Viešpa-
čiui pagal jo apeigas, ir šlovintų jo vardą per amžius. [14]Taipgi Dievo
žmogaus Mošės sūnūs buvo įskaityti į Levio giminę. [15]Mošės sūnūs: Ger- Iš 23,2;
somas ir Eliėzeris. [16]Gersomo sūnūs: pirmasis Subuėlis. [17]Eliėzerio gi 18,3.4
sūnūs buvo: pirmasis Rohobija, o kitų sūnų Eliėzeris neturėjo. Roho-
bijos gi sūnų labai padaugėjo. [18]Isaaro sūnūs: pirmasis Solomitas. [19]Hebrono
sūnūs: pirmasis Jeriavas, antrasis Amarijas, trečiasis Jahaziėlis, ketvir-
tasis Jekmaamas. [20]Oziėlio sūnūs: pirmasis Mikha, antrasis Jesija

[21]Merario sūnūs: Moholis ir Musis. Moholio sūnūs: Eleazaras ir Kisas.
[22]Bet Eleazaras mirė ir neturėjo sūnų, o tik dukterų; jas ėmė jųjų bro-
liai Kiso sūnūs. [23]Musio sūnų trys: Moholis, Ederas ir Jerimotas

[24]Šitie yra Levio sūnūs pagal jų kilmę ir šeimynas, viršininkai pagal
skyrius ir atskirų galvų skaičių, kurie darė Viešpaties namų tarnybos
darbus, turėdami dvidešimt metų amžiaus ir vyresni. [25]Nes Dovidas sakė:
Viešpats, Israėlio Dievas, davė savo tautai poilsį ir buveinę Jerusalėje
per amžius. [26]Toliau nebebus levitų pareiga nešti padangtę ir visus jo
tarnybai paskirtus indus. [27]Pagal paskučiausius Dovido įsakymus Levio
sūnūs bus suskaitomi dvidešimties metų ir vyresni. [28]Jie bus Aarono sūnų
valdžioje Viešpaties namų tarnybai eiti, prieangiuose, šventyklos butuose,
apsivalymo vietoje, šventnamyje ir visuose Viešpaties šventyklos tarnybos

---

durininkų, /26,1-29/, iždininkų /26, 20-28/, teisėjų ir viršininkų /26, 29-32/ pareigas

23. [1]*Ilgai pagyvenęs.* Ebr t: sotus dienų. — *Pastatė karaliumi...* Plg 3 Kar 1,5. — [3]*Nuo trijų dešimtų...* Plg Sk 4,3.23. — [4]*Viršininkų gi ir teisėjų...* Plg žem 26,29; 2 Kron 19,8-10. — [5]*Jo padarytais...* Ebr t: kuriuos aš padariau

[7]*Leedanas.* Aug 16,17 jis pavadintas Lobniu. — [9]*Semējo*: ne to paties, kurs įvardintas 7 ir 10 eil... — [11]*Paskaityta viena...* Tuo būdu pasidarē viso devynios didelēs Gersonaičių šeimynos

[14]*Dievo žmogaus*: Garbingas Mošēs pavadinimas. Nežiūrint didelēs tēvo garbēs, Mošēs sūnūs pasiliko paprastais levitais. — *Mošēs sūnūs.* Plg 2 Moš 2,22; 18,3.4

[24]*Dvidešimt metų.* Levitai pradžioje buvo suskaityti tik tie, kurie turējo 30 metų, ir vyresni, taip pat kaip kitados darē Mošē /žr aug 3 e/, bet paskui Dovidas liepē juos skaityti ir imti tarnystēn, pradedant nuo 20 metų. To pakeitimo priežastis nurodoma toliau 25 ir 26 eil. — [25]*Ir buveinę.* Ebr t: ir padarē sau buveinę. — [26]*Nešti padangtę...* Nuolatinē kelionē ir sunkių dalykų nešimas Mošēs laikais reikalavo iš levitų daug fizinių jēgų, todēl į tarnybą buvo imami tik subrendę vyrai. Kada tarnyba pasidarē lengvesnē,

darbuose. [29]Kunigai gi bus užvaizdais padėtinių duonų, duoninių atnašų,
neraugintų papločių, kepamųjų ir spirginamųjų dalykų ir visų svarsčių
bei saikų. [30]Levitai taipgi turės stovėti rytmetį, kad šlovintų Viešpatį
ir jam giedotų, lygiai ir vakarop, [31]kaip atnašaujant deginamąsias Viešpa-
ties aukas, taip ir šabatais ir pirmoje kiekvieno mėnesio dienoje, ir kitose
iškilmėse, pagal kiekvieno dalyko skaičių ir apeigas nuolat Viešpaties
akivaizdoje. [32]Ir jie turės sergėti paliepimus, liečiančius sandoros padang-
tę ir šventyklos apeigas, ir su pagarba klausys savo brolių Aarono sūnų,
kad tarnautų Viešpaties namuose

24. [1]Šitie buvo Aarono sūnų skyriai : Aarono sūnūs : Nadabas, Abi-
Kun 10,2 jus, Eleazaras ir Itamaras. [2]Bet Nadabas ir Abijus mirė pirm savo tėvo
Sk 3,4 be vaikų ; o kunigystės pareigas ėjo Eleazaras ir Itamaras. [3]Dovidas pa-
dalino juos, tai yra, Sadoką iš Eleazaro sūnų ir Akhimeleką iš Itamaro
sūnų, kad atlikinėtų tarnybą pakarčiui. [4]Bet radosi daug daugiau šeimynų
viršininkų iš Eleazaro sūnų, kaip iš Itamaro sūnų. Taigi jis ir paskyrė
jiems, tai yra, Eleazaro sūnums šešiolika kunigaikščių, pagal jų šeimas,
o Itamaro sūnums, pagal jų šeimynas ir namus, aštuonis. [5]Be to, jis atskyrė
vienas šeimynas nuo kitų burtais, nes šventyklos kunigaikščiai ir Dievo
kunigaikščiai buvo kaip iš Eleazaro sūnų, taip ir iš Itamaro sūnų. [6]Su-
rašė gi juos raštininkas levitas Natanaėlio sūnus Semėjas akivaizdoje ka-
raliaus, kunigaikščių, kunigo Sadoko ir Abiataro sūnaus Akhimeleko,
taipgi kuniginių ir levitinių šeimynų kunigaikščių, imdamas vienus na-
mus, kurie turėjo būti vyresni už likusius, iš Eleazaro, o kitus namus,
kurie turėjo po savim likusius, iš Itamaro. [7]Taigi pirmasis burtas teko
Joaribai, antrasis Jedėjui, [8]trečiasis Hurimui, ketvirtasis Seorimui, [9]penk-
tasis Melkhijai, šeštasis Maimanui, [10]septintasis Akkui, aštuntasis Abi-
jui, [11]devintasis Jesuai, dešimtasis Sekhenijai, [12]vienuoliktasis Eliasibui,
dvyliktasis Jakimui, [13]tryliktasis Hoppai, keturioliktasis Isbaabui, [14]pen-
kioliktasis Belgai, šešioliktasis Emeriui, [15]septynioliktasis Hezirui, aštuo-
nioliktasis Aphsui, [16]devynioliktasis Phetėjai, dvidešimtasis Hezekhiėliui,
[17]dvidešimt pirmasis Jakhinui, dvidešimt antrasis Gamuliui, [18]dvidešimt tre-
čiasis Dalajavui, dvidešimt ketvirtasis Maaziabui. [19]Šitie jų skyriai pagal
jų tarnybą, kad įeitų į Viešpaties namus ir būtų pagal savo apeigas jųjų
tėvo Aarono valdžioje, kaip buvo įsakęs Viešpats, Israėlio Dievas

---

ją galējo atlikinēti ir jaunesni žmonēs. — [28]*Apsivalymo vietoje.* Ebr t : prie apvalymo kiekvieno švento dalyko. — [29]*Kunigai.* Ebr t šito ž nēra, taipgi ir 30 e ž : levitai. Nors kaikurios minimos čia pareigos buvo tiktai kunigų atliekamos, bet ir jose levitai turēdavo patarnauti kunigams. — [31]*Atnašaujant deginamąsias...* Atnašavo kunigai, bet aukas turēdavo prirengti levitai

24. [1]*Nadabas...* Žr Kun 10,1.2 ; Sk 3,4. — [3]*Juos* : Eleazaro ir Itamaro palikuonis. — [5]*Jis atskyrē...* Pareigos visų buvo tos pačios ; reikējo tik nustatyti, kokia eile viena šeimyna po kitos tas pareigas atlikinēs. — *Dievo kunigaikščiai* : turējusieji didelę pagarbą kunigų viršininkai. — [6]*Surašē gi juos* : jų eilę, kurią paskyrē burtu. — *Kunigo Sadoko* : vyriausiojo kunigo. — *Imdamas vienus namus...* Nepasakyta aiškiau, ar buvo traukiama po du burtu Eleazaro sūnums ir po vieną Itamaro, arba po vieną vieniems ir antriems palikuonims, o jau paskui pasibaigus Itamaro šeimynoms, tiktai likusioms aštuonioms Eleazaro šeimynoms. — [10]*Abijui.* Plg Lk 1,5. — [19]*Kad įeitų...* Kiekviena šeimyna pagal nurodytą eilę turējo tarnauti

[20]O iš kitų Levio vaikų buvo iš Amramo sūnų Subaėlis ir iš Subaėlio
sūnų Jehedėja. [21] Iš Rohobijo sūnų buvo kunigaikštis Jesijas. [22]Salemotas
buvo Isaaro sūnus ir Salemoto sūnus buvo Jahatas. [23]Pirmasis šito sū-
nus buvo Jeriavas, antrasis Amarijas, trečiasis Jahaziėlis, ketvirtasis Jek-
maanas. [24]Mikha buvo Oziėlio sūnus ; o Mikhos sūnus Saniras ; [25]Mikhos
brolis buvo Jesija, o Jesijo sūnus Zakharijas. [26]Merario sūnūs : Moholis ir
Musis. Oziavo sūnus Bennas. [27]Taipgi Merario sūnus Oziavas, Soamas,
Zakhuras ir Ebrus. [28]Toliau Moholio sūnus Eleazaras, kurs neturėjo vaikų.
[29]Kiso gi sūnus buvo Jerameėlis. [30]Musio sūnūs : Moholis, Ederas ir Jeri-
motas ; šitie yra Levio sūnūs pagal savo šeimynų namus. [31]Ir jie metė
burtus ties savo broliais Aarono sūnumis akivaizdoje karaliaus Dovido,
Sadoko, ir Akhimeleko ir kuniginių bei levitinių šeimynų viršininkų, kaip
vyresnieji, taip ir jaunesnieji ; burtas skirstė visus lygiai

25. [1]Taigi Dovidas ir kariuomenės vyresnybė atskyrė tarnybai Asa-
pho, Emano ir Idituno sūnus, kad pranašautų su kanklėmis, arphomis ir
kimbolais, tarnaudami pagal savo skaičių pavestoje sau pareigoje. [2]Iš
Asapho sūnų : Zakhurą, Juozapą, Nataniją ir Asarelą, Asapho sūnūs, va-
dovaujant Asaphui, kurs pranašavo prie karaliaus. [3]Toliau iš Idituno :
Idituno sūnus Godoliją, Sorį, Jesėją, Hasabiją ir Matatiją, šešis, vado-
vaujant jųjų tėvui Iditunui, kurs su kanklėmis pranašavo ir buvo vado-
vas šlovinančiųjų ir garbinančiųjų Viešpatį. [4]Taipgi iš Emano : Emano
sūnus Bokiavą, Mataniavą, Oziėlį, Subuėlį, Jerimotą, Hananiją, Hananį,
Eliatą, Geddeltį, Romentiėzerį, Jesbakasą, Melotį, Otirą ir Mahaziotą.
Visi šitie buvo sūnūs karaliaus Regirčiojo Hemano Dievo žodžiuose jo
ragui išaugštinti ; o Dievas davė Emanui keturiolika sūnų ir tris dukteris.
[5]Visi buvo paskirstyti po savo tėvo valdžia, kad giedotų Viešpaties šven-
tykloje su kimbolais, arphomis bei kanklėmis ir eitų Viešpaties namų
tarnybas prie karaliaus, būtent, Asapho, Idituno ir Emano sūnūs. [7]Jų
gi skaičius kartu su jų broliais, kurie buvo visi mokytojai ir mokė kitus
Viešpaties giesmių, buvo du šimtu aštuonios dešimtys aštuoni

[8]Jie traukė burtus apie savo eilę, lygiai vyresnieji, kaip ir jaunesnieji,
taip pat mokytieji, kaip ir nemokyti. [9]Pirmasis burtas teko Juozapui, kurs
buvo iš Asapho ; antrasis Godolijui, jam, jo sūnums ir jo broliams, dvy-
likai. [10]Trečiasis Sahurui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [11]Ketvirtasis
Isariui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [12]Penktasis Natanijui, jo sūnums

---

prie šventyklos per visą savaitę nuo šabato iki šabatui

[20]*Kitų Levio vaikų* : be kunigų. Duodama čia sutrumpintas sąrašas levitų, įvardintų aug 23,7-23, su žymias skirtumais. — [31] *Ties savo broliais.* Ebr t : draug su savo broliais. Nepasakyta aiškiai, ar ir paprastųjų levitų buvo sudaryta 24 skyriai ; bet eilę, kurioje jie turėjo tarnauti prie šventyklos, nustatė jiems burtas

25. [1]*Kariuomenės vyresnybė.* Kariuomenės viršininkai padėjo tvarkyti levitus, nes jie buvo tautos kunigaikščiai. — *Idituno* : Etano. — *Kad pranašautų* : plačia to žodžio prasme, todėl kad šlovintų Dievą, Dievui padedant, duodant savo įkvėpimą. — [2]*Prie karaliaus.* Ebr t : liepiant karaliui. — [3]*Šešis.* Vieno vardo čia trūksta, gal Semėjo. Plg žem 17 e. — [5]*Regirčiojo Hemano.* Hemanas turėjo tikro pranašo dovaną. — *Ragui.* Ragas reiškia galybę, garbę : Dievas, suteikdamas Hemanui gausingus palikuonis, buvo išaugštinęs jį labiau už Asaphą ir Idituną. — [7]*Mokė kitus.* Ebr t : buvo išmokyti. — *Du šimtu. . .* Po 12 kiekviename iš 24 skyrių. Plg aug 23,5

ir broliams, dvylikai. [13]Šeštasis Bokiavui, jo sūnums ir broliams, dvylikai.
[14]Septintasis Isreelai, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [15]Aštuntasis Jesijui,
jo sūnums ir broliams, dvylikai. [16]Devintasis Matanijui, jo sūnums ir bro-
liams, dvylikai. [17]Dešimtasis Semėjui, jo sūnums ir broliams, dvylikai.
[18]Vienuoliktasis Azareėliui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [19]Dvyliktasis
Hasabijui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [20]Tryliktasis Subaėliui, jo
sūnums ir broliams, dvylikai. [21] Keturioliktasis Matatijui, jo sūnums ir
broliams, dvylikai. [22]Penkioliktasis Jerimotui, jo sūnums ir broliams, dvy-
likai. [23]Šešioliktasis Hananijui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [24]Septy-
nioliktasis Jesbakasai, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [25]Aštuonioliktasis
Hananiui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [26]Devynioliktasis Melotiui,
jo sūnums ir broliams, dvylikai. [27]Dvidešimtasis Eliatai, jo sūnums ir
broliams, dvylikai. [28]Dvidešimt pirmasis Otirui, jo sūnums ir broliams, dvy-
likai. [29]Dvidešimt antrasis Gedeltiui, jo sūnums ir broliams, dvylikai.
[30]Dvidešimt trečiasis Mahaziotui, jo sūnums ir broliams, dvylikai. [31]Dvi-
dešimt ketvirtasis Romentiėzeriui, jo sūnums ir broliams, dvylikai.

26. [1]Durininkų skyriai. Iš Koriečių Korės sūnus Meselemija iš Asapho
sūnų. [2]Meselemijos sūnūs : pirmgimis Zakharijas, antrasis Jadihėlis, tre-
čiasis Zabadijas, ketvirtasis Jatanaėlis, [3]penktasis Elamas, šeštasis Johana-
nas, sekmasis Elioenajis. [4]Obededomo gi sūnūs : Pirmgimis Semėjas, an-
trasis Jozabadas, trečiasis Joaha, ketvirtasis Sakharas, penktasis Nata-
naėlis, [5]šeštasis Amiėlis, septintasis Isakharas, aštuntasis Pholatis, nes
Viešpats buvo jį palaiminęs. [6]O jo sūnui Semėjui gimė sūnų, kurie buvo
savo šeimynų viršininkai, nes jie buvo drąsiausi vyrai. [7]Taigi Semėjo
sūnūs buvo Otnis, Rapholas, Obedas, Elzabadas, jo broliai drąsiausi vy-
rai ; taipgi Eljus ir Samakhijas. [8]Visi šitie iš Obededomo sūnų ; jie, jų
sūnūs ir broliai buvo stipriausi tarnauti, viso šešios dešimtys du iš Obe-
dedomo. [9]Toliau Meselemijos sūnų ir jų brolių labai stiprių aštuoniolika.
[10]Iš Hosos gi, tai yra iš Merario sūnų : Semris viršininkas /nes jis neturėjo
pirmgimio ir todėl jo tėvas paskyrė jį viršininku/, [11]antrasis Helkijas,
trečiasis Tabelijas, ketvirtasis Zakharijas. Visų šitų Hosos sūnų ir brolių
trylika. [12]Šitie buvo paskirstyti durininkais, kad visuomet kaip sargybos
viršininkai, lygiai kaip jų broliai, tarnautų Viešpaties namuose. [13]Taigi
mesta burtai lygiai mažiems ir dideliems pagal jų šeimynas apie kiekvie-
nas duris. [14]Ir teko rytų durys pagal burtą Selemijui. Toliau jo sūnui
Zakharijui, išmintingiausiam ir mokytam vyrui, teko pagal burtą šiaurinis
šonas. [15]Obededomui gi ir jo sūnums į pietus ; toje namų dalyje buvo

---

[8] *Vyresnieji* : vyresnēs šeimynos. — [9] *Juozapui*. Gal čia išleisti žodžiai : jo sūnums ir broliams. — *Iš Asapho*. Spējama, kad 1,3,5 ir 7 burtas teko Asapho sūnums ; 2,4,8,10,12 ir 14 Idituno, o likusieji 6,9,11,13,15-24 Emano sūnums

26. [1]*Durininkų*. Jų pareiga buvo labai svarbi Dovido padangtēje ir Saliamono šventykloje. Plg aug 9,17 ... Durininkų pareigas ējo 7000 levitų. Plg aug 23,5. — *Meselemija*. Kitur jis gal yra vadinamas Selemija /14 e/ir Selumas /9,18/. — *Asapho* : ne giesmininkų viršininko, bet kito, kurs gal buvo vadinamas dar Abiasaphu. — [10]*Nes jis neturējo*... Geriau anot ebr t : nes nors jis nebuvo pirmgimis, jo tēvas paskyrē jį viršininku. Pirmgimis Hosos sūnus, regimai, buvo miręs, nepalikdamas sūnų. — [12]*Buvo paskirstyti*... Ebr t aiškiau : šitiems durininkų skyriams, šitų žmonių viršininkams ir jų broliams buvo pavesta sargyba, kad tarnautų Viešpaties namuose. — [14]*Rytų durys*. Jos buvo svarbiausios ir garbingiausios. — *Išmintin-*

vyresniųjų susirinkimas. [16]Sephimui ir Hosai į vakarus prie vartų, kuriais
išeinama į šlaito kelią. Sargyba buvo ties sargyba. [17]Į rytus buvo šeši
levitai ir į šiaurę keturi per dieną, ir taip pat į pietus keturi per dieną,
ir kur buvo susirinkimas du po du. [18]Taipgi prie durininkų kambarių į
vakarus prie kelio keturi po du prie kambarių. [19]Tokie yra Korės ir Me-
rario sūnų durininkų skyriai

[20]Toliau Akhijas buvo Dievo namų turtų ir šventųjų indų užvaiz-
das. [21]Ledano sūnūs, Gersonio sūnūs, Ledano šeimynų viršininkai iš Le-
dano, ir Gersonio Jėhiėlis. [22]Jėhiėlio sūnūs : Zatanas ir Joėlis, jo broliai,
buvo Viešpaties namų turtų užvaizdai, [23]kartu su Amramiečiais, Isaarie-
čiais, Hebroniečiais ir Oziheliečiais. [24]Mošės gi sūnaus Gersono sūnus Su-
baėlis buvo turtų viršininkas. [25]Taipgi jo broliai iš Eliėzerio, kurio sūnūs
buvo Rahabija, šito sūnus Isajas, šito sūnus Joramas, šito taipgi sūnus
Zekhris ir šito sūnus Selemitas. [26]Tasai Selemitas ir jo broliai buvo užvaiz-
dai šventyklos turtų, kuriuos buvo pašventęs karalius Dovidas, šeimynų
viršininkai, tūkstantininkai, šimtininkai, ir kariuomenės vadai, [27]iš karų
ir iš kovų grobio ; tai jie buvo pašventę Viešpaties šventyklai pastatyti
ir jos rakandams. [28]Visa tai pašventino Regintysis Samuėlis, Kiso sūnus
Saulius, Nėro sūnus Abneris ir Sarvijos sūnus Joabas : visi tai pašventė
per Selemito ir jo brolių ranką

[29]Isaariečių viršininkas buvo Khonenijas su savo sūnumis išviršiniams
dalykams Israėlyje, kad juos mokytų ir teistų. [30]Toliau iš Hebroniečių
Hasabijas ir jo broliai, drąsiausi vyrai, buvo viršininkai Israėlio anapus
Jordano į vakarus visiems Viešpaties darbams ir karaliaus tarnybai.
[31]Hebroniečių gi pagal jų šeimynas ir gimines kunigaikštis buvo Jėrija.
Jie buvo suskaityti keturias dešimtais Dovido karaliavimo metais ir atras-
ta drąsiausių vyrų Galaado Jazere [32]ir jų brolių vyresnio amžiaus du
tūkstančiu septyni šimtai šeimynų viršininkų. Karalius gi Dovidas pa-
darė juos viršininkais Rubeno, Gado ir pusės Manaso giminės sūnų vi-
sokiai Dievo ir karaliaus tarnybai

---

giausiam ir mokytam. Ebr t : išmintingam patarėjui. — [15]*Obededomui*. . . Ebr t : Obededomui į pietus ir jo sūnums sandėlių namas /ebr *beth ha'asuppim*/. — [16]*Sephimui* Ebr *Lešuppim.* Yra tai gal be reikalo pakartotas ir truputį iškreiptas paskutinis 15 e žodis. — *Prie vartų, kuriais išeinama.* Ebr t : prie vartų *Šallekheth.* Tas paskutinis ž yra vartų vardas. — *Sargyba buvo ties sargyba.* Tie ž gal pasakyti apie visus vartus, kurių sargai turėjo stovėti vieni ties kitais. — [17]*Susirinkimas.* Tikriau : sandėliai. Plg 15 e. — [18]*Prie durininkų kambarių*. . . Ebr t : parbare į vakarus, keturi prie kelio, du parbare. *Parbar* gal tas pat ž, ką ir daugisk. *parvarim* /Vulg parurim, 4 Kar 26,11/. — *Prie kelio* : kurs minimas 16 e

[20]*Toliau Akhijas*. . . Geriau pagal LXX : ir jų broliai levitai, Dievo namų turtų ir šventųjų indų užvaizdai buvo : Ledano sūnūs. — [21]*Ledano sūnūs*. . . Visos šitos eil prasmė padaryta visai neaiški vieno žodžio pakartojimu. — [22]*Broliai.* Ebr t : brolis. — [26]*Kuriuos buvo pašventęs*. . . Plg aug 18,7.8.11. — [28]*Visi tai pašventė*. . . Ebr t aiškiau : visi pašvęstieji dalykai buvo po ranka Selemito ir jo brolių

[29]*Išviršiniams dalykams* : kurie neturėjo artimo sąryšio su Dievo tarnyba. — *Kad juos mokytų*. . Anot ebr t : kad būtų valdininkais ir teisėjais. Jų buvo viso 6000. Žr aug 23,4. — [30]*Anapus Jordano.* Tikriau : šiapus Jordano. — [31] *Keturias dešimtais* : todėl Dovido viešpatavimo pabaigoje. — [32]*Viršininkais Rubeno* . . . Todėl anapus Jordano

27. [1]Israėlio sūnūs pagal savo skaičių, šeimynų viršininkai, tūkstanti-
ninkai, ir šimtininkai ir vyresnieji tarnavo karaliui savo būriais įeinan-
čiais ir išeinančiais mėnesiui po mėnesio metuose, ir susidedančiais kiek-
vienas iš dvidešimt keturių tūkstančių. [2]Pirmojo būrio pirmame mėne-
syje viršininkas buvo Zabdiėlio sūnus Jesboamas ir turėjo po savim dvi-
dešimt keturis tūkstančius. [3]Jis buvo iš Phareso sūnų visų vadų ka-
riuomenėje vadas pirmame mėnesyje. [4]Antrojo mėnesio būrį turėjo Aho-
hietis Dudija, o po jo buvo kitas vardu Makelotas, kurs valdė dvidešimt
keturių tūkstančių kariuomenės dalį. [5]Trečiojo būrio trečiame mėnesyje
vadas buvo kunigas Jojados sūnus Banajas ir jo būryje buvo dvide-
šimt keturi tūkstančiai. [6]Tasai Banajas buvo drąsiausis tarp trijų de-
šimtų ir drąsesnis už tris dešimtis; jo būrio viršininku buvo jojo sūnus
Amizabadas. [7]Ketvirtas ketvirtame mėnesyje buvo Joabo brolis Asa-
hėlis, o po jo jojo sūnus Zabadijas; ir jo būryje buvo dvidešimt keturi
tūkstančiai. [8]Penktas vadas penktame mėnesyje buvo Jezerietis Samao-
tas, ir jo būryje buvo dvidešimt keturi tūkstančiai. [9]Šeštas šeštame mė-
nesyje buvo Tekujietis Akkės sūnus Hira ir jo būryje buvo dvidešimt ke-
turi tūkstančiai. [10]Septintasis septintame mėnesyje buvo Phalonietis He-
lesas iš Ephraimo sūnų, ir jo būryje buvo dvidešimt keturi tūkstančiai.
[11]Aštuntas aštuntame mėnesyje buvo Husatietis Sobokhajis iš Zarajo
palikuonių, ir jo būryje dvidešimt keturi tūkstančiai. [12]Devintas devin-
tame mėnesyje buvo Anatotietis Abiėzeris iš Jeminio sūnų, ir jo būryje
dvidešimt keturi tūkstančiai. [13]Dešimtas dešimtame mėnesyje buvo Ma-
rajis; jis buvo Netophatietis iš Zarajo palikuonių, ir jo būryje dvidešimt
keturi tūkstančiai. [14]Vienuoliktas vienuoliktame mėnesyje buvo Phara-
tonietis Banajas iš Ephraimo sūnų ir jo būryje dvidešimt keturi tūkstan-
čiai. [15]Dvyliktas dvyliktame mėnesyje buvo Netophatietis Holdajis iš
Gotoniėlio palikuonių ir jo būryje dvidešimt keturi tūkstančiai

[16]Toliau Israėlio giminių viršininkai buvo: Rubenaičių kunigaikštis
Zekhrio sūnus Eliėzeris, Simeonaičių kunigaikštis Maakhos sūnus Sapha-
tijas. [17]Levitų Kamuėlio sūnus Hasabijas, Aaronaičių Sadokas, [18]Judo,
Dovido brolis Eljus, Isakharo Mikolo sūnus Amris, [19]Zabulonaičių Abdijo
sūnus Jėsmajas, Nephtalaičių Ozriėlio sūnus Jerimotas, [20]Ephraimo sūnų
Ozazijaus sūnus Ošėjas, Manaso giminės pusės Phadajo sūnus Joėlis, [21]ir
Manaso giminės pusės Galaade Zakharijo sūnus Jaddas, Benjamino gi
Abnerio sūnus Jasiėlis [22]ir Dano Jehiramo sūnus Ezrihėlis; šitie buvo
Israėlio sūnų kunigaikščiai. [23]Dovidas nenorėjo skaityti tų, kurie turėjo
mažiau dvidešimties metų, nes Viešpats buvo pasakęs, kad jis padauginsiąs
Aug 21,2 Israėlį kaip dangaus žvaigždes. [24]Sarvijos gi sūnus Joabas buvo pradėjęs
skaityti, bet nepabaigė, nes todėlei buvo atėjusi Israėliui rūstybė, ir todėl

3/ *Kariuomenės ir Israēlio giminių viršininkai bei kiti Dovido valdininkai*

27,1-34. Dovido kariuomenē padalinama į 12 būrių /1-15/, paskiriami Israēlio giminių viršininkai /16-24/, karaliaus lobio užvaizdai /25-31/ ir karaliaus patarējai /32-34/

27. [1]*Savo būriais*: kurių buvo 12. — [3]*Visų vadų kariuomenēje vadas*: žymiausis tarp visų, bet ne vyriausis vadas, kuriuo buvo Joabas. — [4]*Dudija.* Gal Dudijos sūnus Eleazaras. Plg aug 11,12. — *Po jo.* Gal: jam mirus. — [5]*Kunigas Jojados.* Tikriau: Kunigo Jojados. — [7]*Asahēlis.* Žr aug 11,26. — *Po jo*: kai Asahēlis buvo Abnerio užmuštas /2 Kar 2,18.../

[16]*Israēlio giminių.* Žemiau duodamame giminių sąraše išleista Asero ir Gado giminē, bet nežinia kodēl. — [18]*Eljus*: Eliabas /2,13/. — [24]*Joabas buvo pradējęs*... Plg aug 21,1...

skaičius tų, kurie buvo suskaityti, nebuvo įneštas į karaliaus Dovido metraščius

[25]Karaliaus turtų užvaizdas buvo Adiėlio sūnus Azmotas; tuos gi turtus, kurie buvo miestuose, sodžiuose ir bokštuose, prižiūrėjo Ozijo sūnus Jonatanas. [26]Laukų gi darbus ir žemdirbius, įgyvenančius žemę, prižiūrėdavo Kelubo sūnus Ezris, [27]vynuogynų darbininkus Ramatietis Semėjas, vynynus gi Aphonietis Zabdijas; [28]alyvų medžių ir čiulpsnių sodus, buvusius lygumose, prižiūrėdavo Gederietis Balananas, o aliejaus sandėlius Joas. [29]Toliau bandų, kurios ganėsi Sarone, viršininkas buvo Saronietis Setrajis, o jaučių slėniuose Adlio sūnus Saphatas, [30]kupranugarių Ismahelietis Ubilis, asilų Meronatietis Jadijas, [31]ir avių Agarietis Jazizas; visi šitie buvo karaliaus Dovido lobio užvaizdai. [32]Dovido gi dėdė Jonatanas, vyras išmintingas ir mokytas, buvo patarėjas; jis ir Hakhamonio sūnus Jahiėlis buvo prie karaliaus sūnų. [33]Akhitophelis buvo taipgi karaliaus patarėjas, o Arakhietis Khusajis karaliaus prietelis. [34]Po Akhitophelio buvo Banajos sūnus Jojada ir Abiataras. Vyriausis karaliaus kariuomenės vadas buvo Joabas

28. [1]Taigi Dovidas sušaukė visus Israėlio kunigaikščius, giminių viršininkus ir būrių vadus, kurie tarnavo karaliui; taipgi tūkstantininkus ir šimtininkus ir tuos, kurie buvo karaliaus lobio ir nuosavybės užvaizdai, ir savo sūnus, draug su kamarponiais, ir galiūnus, ir visus stipriausius kariuomenėje, į Jerusalę. [2]Ir atsikėlęs ir stovėdamas karalius tarė: Paklausykite manęs, mano broliai ir mano tauta: Aš maniau pastatyti namus, kuriuose ilsėtųsi Viešpaties sandoros skrynia, ir mūsų Dievo kojų
suolelį, ir visa prirengiau statymui. [3]Tačiau Dievas man tarė: Nepasta- 2 Kar 7,13
tysi mano vardui namų, nes esi vyras kovotojas ir išliejai kraują. [4]Bet Viešpats, Israėlio Dievas, išrinko mane iš visų mano tėvo namų, kad būčiau Israėlio karalius per amžius; nes iš Judo jis išrinko kunigaikščius, o iš Judo namų mano tėvo namus ir iš mano tėvo sūnų jam patiko išrink-
ti mane karaliumi visam Israėliui. [5]Taipgi ir iš mano sūnų /nes Viešpats Išm 9,7
man davė daug sūnų/ jis išrinko mano sūnų Saliamoną, kad sėdėtų Viešpaties karalystės soste Israėliui, [6]ir man tarė: Tavo sūnus Saliamonas pa-

[25]*Karaliaus turtų*: Jerusalėje. — [29]*Sarone.* Derlingas slėnis tarp Kesarijos ir Jopės prie jūros. — [32]*Prie karaliaus sūnų*: kaip auklėtojai ir mokytojai. — [33]*Akhitophelis...* Žr 2 Kar 16 ir 15 skyr. — [34]*Po Akhitophelio*: jam nusižudžius /2 Kar 17,23/. — *Abiataras*: vyriausis kunigas. Žr aug 5,25

4/ *Paskutinė Dovido valia ir jo mirtis*

28,1—29,30. Dovidas sukviečia visus Israėlio vyresniuosius, skelbia savo sūnų Saliamoną esant paties Dievo paskirtą sosto įpėdiniu, kurs turi pastatyti šventyklą /28,1-10/, ir duoda jam Dievo suteiktą šventyklos aprašymą /28,11-21/. Paminėjęs, ką yra prirengęs šventyklai statyti, Dovidas ragina, kad jie prisidėtų prie to darbo /29,1-9/, dėkoja Dievui už suteiktas geradarystes, maldauja, kad padėtų taipgi jo sūnui /29,10-19/ ir paveda viešpatavimą Saliamonui, kurs patepamas ir sveikinamas kaip karalius /29-20/-25/. Pagaliau nurodomi Dovido istorijos šaltiniai /29,26-30/

28. [1]*Giminių viršininkus.* Žr aug 26,16-22. — *Būrių vadus.* Žr aug 27,1-15. — *Karaliaus... užvaizdai.* Žr aug 27,26... — *Galiūnus*: karžygius. — [2]*Atsikėlęs*: nuo sosto. — [3]*Dievas man tarė...* Žr aug 22,8 — [4]*Kunigaikščius.* Ebr *nagid*, kunigaikštį. — [5]*Daug sūnų.* Plg aug 3,1-9. — *Viešpaties karalystės soste.* Tikras ir vienatinis Israėlio karalius yra

statys mano namus ir mano prieangius, nes jį aš išrinkau sau sūnumi,
ir aš būsiu jam tėvas. [7]Ir sustiprinsiu jo karalystę per amžius, jei jis
nesiliaus vykdęs mano įsakymus ir nutarimus, kaip ir šiandien. [8]Dabar
gi viso Israėlio susirinkimo akivaizdoje, girdint mūsų Dievui, sergėkite
ir tyrinėkite visus Viešpaties, mūsų Dievo, paliepimus, kad valdytumėte
Ps 7,10 gerąją žemę ir paliktumėte ją po savęs savo sūnums per amžius. [9]Tu gi,
mano sūnau, Saliamone, pažink tavo tėvo Dievą ir tarnauk jam tobula
širdimi ir su tikru noru, nes Viešpats tyrinėja visas širdis ir supranta visas
sielos mintis. Jei ieškosi jo, rasi, o jei paliksi jį, jis atmes tave amžinai.
[10]Dabar tat, kadangi Viešpats išrinko tave, kad pastatytumei šventyklos
namus, būk drąsus ir įvykdyk

[11]Po to Dovidas davė savo sūnui Saliamonui aprašymą prieangio,
šventyklos, sandėlių, augštojo kambario, kambarių viduje ir permalda-
vimo namų, [12]o taipgi visų, kuriuos buvo sumanęs, prieangių, kambarių
aplinkui Viešpaties namų turtams ir šventyklos turtams, [13]kunigų ir levitų
skyrių visiems Viešpaties namų darbams ir visiems Viešpaties šventyklos
tarnybos dalykams; [14]aukso pagal kiekvieno tarnybos indo sunkumą;
taipgi sidabro pagal sunkumą įvairių indų ir darbų, [15]toliau auksiniams
žibintuvams ir jų lempoms aukso pagal svorį kiekvieno žibintuvo ir lempų.
Davė taipgi sidabro sidabriniams žibintuvams ir jų lempoms pagal jų
įvairų didumą. [16]Davė aukso ir padėtinių duonų stalams pagal jų didumo
įvairumą, taip pat ir sidabro kitiems sidabriniams stalams. [17]Taipgi ša-
kutėms, taurėms ir smilkytuvams iš tyriausio aukso, ir mažiems auksi-
niams liūtams; kiek kas svėrė, tiek jis paskirstė aukso kiekvienam
liūtui; taip pat ir sidabriniams liūtams jis atskyrė sidabro pagal įvairų
jų svorį. [18]Altoriui gi, ant kurio deginami smilkalai, jis davė tyriausio auk-
so, kad iš jo būtų padaryta pavidalas vežimo kherubimų ištiestais spar-
nais, pridengiančių Viešpaties sandoros skrynią. [19]Visa, sakė jis, atėjo
man parašyta Viešpaties ranka, kad suprasčiau visus pavyzdžio darbus

[20]Dovidas dar tarė savo sūnui Saliamonui: Elgkis kaip vyras, būk
drąsus ir padaryk; nebijok ir nenusigąsk, nes Viešpats, mano Dievas, bus
su tavim, nepaliks ir nepames tavęs kolei nepabaigsi viso Viešpaties namų
tarnybos darbo. [21]Štai kunigų ir levitų skyriai yra su tavim visokiai Vieš-
paties namų tarnybai; jie yra pasiryžę, o taipgi kunigaikščiai lygiai kaip
ir tauta moka vykdyti visus tavo paliepimus

Viešpats, Dovidas ir kiekvienas kitas kunigaikštis yra tik regimas jo atstovas. Plg žem 29,23; Teis 8,23; Išm 9,7

[11]*Aprašymą.* Tikriau: pavyzdį /modelį/ arba planą. — *Kambarių viduje*: prieangio ir šventosios šventyklos dalies. — *Permaldavimo namų*: švenčiausios šventyklos dalies. — [12]*Viešpaties namų turtams*... Turtams, kurie buvo Israēlio sūnų sudedami šventyklos reikalams, ir turtų paaukotų šventyklai iš paimto karuose grobio. — [14]*Aukso pagal... sunkumą...* Ebr t pasakyta, kad Saliamonas gavęs iš savo tēvo nurodymų, kiek naugių reikējo suvartoti kiekvienam dalykui. Čia ir toliau iki 19 e ebr t išverstas gana laisvai, paliekant tik jo mintį. — [16]*Stalams.* Kitur minimas tik vienas padētinių duonų stalas ir visai nekalbama apie sidabrinius žibintuvus ir sidabrinius stalus. — [17]*Smilkytuvams.* Ebr t: puodeliams. — *Mažiems... liūtams.* Tai buvo taipgi indai, gal turējusieji ant savo viršaus liūtų pavidalą. — [19]*Atējo man parašyta ...* Kaip kitados buvo suteikta Mošei pamokymas apie sandoros padangtę ir jos rykus. — Plg Iš 25,9

29. [1]Po to karalius Dovidas kalbėjo visam susirinkimui: Dievas
pasirinko vieną mano sūnų Saliamoną dar jauną ir lepų, darbas gi dide-
lis; nes prirengiama butas ne žmogui, bet Dievui. [2]Aš visomis mano jė-
gomis prirengiau išlaidas mano Dievo namams; aukso auksiniams ry-
kams, sidabro sidabriniams, skaistvario skaistvariniams, geležies gele-
žiniams, medžio mediniams; be to, onikso akmenų, ir baltų akmenų ir
margų ir visokių brangių akmenų, ir marmoro iš Paro labai apsčiai. [3]O
be to, ką aš paaukojau iš mano nuosavybės mano Dievo namams auksu
ir sidabru, duodu dar mano Dievo namams, neskaitant to, ką prirengiau
šventiems rūmams, [4]tris tūkstančius talentų Ophiro aukso [5]ir septynis
tūkstančius tikriausio sidabro aptraukti šventyklos sienoms, ir kur tik
reikės aukso, tebūna padaryti darbai amatininkų rankomis iš aukso, ir
kur reikės sidabro, iš sidabro; ir jei kas atnašauja savo valia, tepripildo
savo rankas šiandien ir teaukoja, ką nori, Viešpačiui

[6]Taigi šeimynų kunigaikščiai ir Israėlio giminių didikai, taipgi tūks-
tantininkai, šimtininkai ir karaliaus lobio užvaizdai pasižadėjo [7]ir davė
Dievo namų darbams aukso penkis tūkstančius talentų ir dešimtį tūks-
tančių auksinių pinigų, sidabro dešimtį tūkstančių talentų, skaistvario
aštuoniolika tūkstančių talentų, taipgi geležies šimtą tūkstančių talentų.
[8]Ir pas ką tik radosi akmenų, tie davė juos Viešpaties namų iždan Ger-
soniečio Jėhiėlio ranka. [9]Ir visa tauta džiaugėsi aniem darant savo valia
pažadų, nes jie atnašavo tai visa širdimi Viešpačiui; taipgi ir karalius
Dovidas džiaugėsi labai dideliu džiaugsmu

[10]Jis šlovino Viešpatį visos daugybės akivaizdoje ir tarė: Pašlovintas
esi Viešpatie, mūsų tėvo Israėlio Dieve, nuo amžių ir per amžius. [11]Tavo,
o Viešpatie, didenybė ir galybė, ir garbė ir apgalėjimas, ir tau šlovė;
nes visa, kas danguje ir žemėje, yra tavo; tavo, o Viešpatie, karalystė
ir tu viršesnis už visus kunigaikščius. [12]Tavo yra turtai ir tavo garbė, tu
viešpatauji visiems dalykams; tavo rankoje jėga ir galybė, tavo ran-
koje didumas ir viešpatavimas visam. [13]Taigi dabar, mūsų Dieve, šlovi-
name tave ir garbiname tavo šlovingą vardą. [14]Kas gi aš esu, ir kas yra
mano tauta, kad galėtumėm tau visa tai žadėti? Visa yra tavo, ir ką
iš tavo rankos ėmėme, atidavėme tau; [15]nes tavo akivaizdoje esame sve- Išm 2,5
timi ir ateiviai, kaip visi mūsų tėvai. Mūsų dienos kaip šešėlis žemėje
ir nėra jokio gaiščio. [16]Viešpatie, mūsų Dieve, visi šitie turtai, kuriuos
prirengėme, kad tavo šventam vardui būtų pastatyti namai, yra iš tavo
rankos, ir visa yra tavo. [17]Žinau, mano Dieve, kad bandai širdis ir mėgs-
ti tikrybę, todėl ir aš savo širdies tikrybėje linksmai atnašavau visus
šituos dalykus ir su didžiausiu džiaugsmu žiūrėjau, kad šita tauta, kuri
čia radosi, atnašauja tau dovanų. [18]Viešpatie, mūsų tėvų Abraomo, Isaoko

---

29. [1]*Butas.* Ebr t: *birah*, rūmas. — [2]*Marmoro iš Paro.* Ebr t: balto marmoro. — [4]*Talentų...* aukso talentas buvo vertas daugiau kaip 280.000 lt, o sidabro apie 18.000 lt. — *Ophiro aukso.* Toks auksas buvo laikomas visų geriausiu

[6]*Lobio užvaizdai.* Žr aug 27,25-31. — [7]*Auksinių pinigų...* Anot ebr t: 2.000 darikų /*'adarkonim*/. Tokių pinigų Dovido laikais nebuvo, nes jie atsirado tik karaliaus Darijaus laiku /521-485 m pirm Kr/; bet Kronikų Kn autorius, gyvenęs vėliau, paminėjo darikus užuot senesniųjų pinigų vardo, kurs daugeliui buvo pasidaręs nebežinomas. Vienas auksinis darikas buvo vertas apie 50 lt. Žr aug 26,21.22

[15]*Nėra jokio gaiščio.* Ebr t: ir nėra vilties, t y, nėra vilties, kad mes gyventumėm ilgiau negu tie, kurie pirm mūsų buvo. — [18]*Ir kad šitas ūpas...* Ebr t: ir palenk jų

ir Israėlio Dieve, sergėk per amžius šitą jų širdies valią, ir kad šitas ūpas
garbinti tave pasiliktų visuomet. [19]Taipgi mano sūnui Saliamonui duok
tobulą širdį, kad sergėtų tavo paliepimus, tavo liudijimus, tavo apeigas
ir padarytų visa, ir pastatytų rūmą, kurio išlaidas prirengiau

[20]Po to Dovidas įsakė visam susirinkimui: Pašlovinkite Viešpatį,
mūsų Dievą. Ir visas susirinkimas pašlovino Viešpatį, savo tėvų Dievą,
ir nusilenkė ir parpuolė kniūbsti prieš Dievą ir prieš karalių. [21]Ir jie pjovė
Viešpačiui aukų ir kitą dieną atnašavo deginamoms aukoms tūkstantį
jaučių, tūkstantį avinų, tūkstantį avinėlių su jų liejamosiomis atnašomis,
3 Kar 1,34 laikant visas apeigas, labai apsčiai visam Israėliui. [22]Jie valgė ir gėrė tą
dieną Viešpaties akivaizdoje su didele linksmybe. Ir jie patepė antrą
kartą Dovido sūnų Saliamoną. Patepė gi jį Viešpačiui kaip kunigaikštį,
o Sadoką kaip vyriausį kunigą. [23]Po to Saliamonas sėdosi į Viešpaties
sostą kaip karalius savo tėvo Dovido vietoje, ir jis patiko visiems, visas
gi Israėlis jo klausė. [24]Taipgi visi kunigaikščiai ir galiūnai ir visi karaliaus
Dovido sūnūs davė ranką ir pasidavė karaliui Saliamonui. [25]Viešpats
tat išaugštino Saliamoną ant viso Israėlio ir davė jam viešpatavimo
garbę, kokios nė vienas Israėlio karalius neturėjo pirm jo

3 Kar 2,11 [26]Taip tat Isajo sūnus Dovidas karaliavo visam Israėliui. [27]O laiko,
kurį jis karaliavo Israėliui, buvo keturios dešimtys metų; Hebrone jis
karaliavo septynerius metus ir Jerusalėje tris dešimtis trejus. [28]Jis mirė
geroje senatvėje, pilnas amžiaus, turtų ir garbės, ir jo sūnus Saliamonas
ėmė karaliauti jo vietoje. [29]Senesnieji gi karaliaus Dovido veikalai ir
paskučiausieji aprašyti Reginčiojo Samuėlio knygoje, pranašo Natano
knygoje ir Reginčiojo Gado knygoje, [30]o taipgi visas jo viešpatavimas,
drąsumas ir jo laikų atsitikimai kaip Israėlyje, taip ir visose žemės ka-
ralystėse

širdį prie savęs. — [19]*Tobulą*: nepadalintą, nedvejojančią širdį

[20]*Prieš karalių*: kaip prieš Dievo atstovą. — [21] *Laikant visas...* Anot ebr t: ir atnašų labai apsčiai visam Israēliui; todēl dēkojimo aukų, iš kurių buvo daromas religinis pokylis. — [22]*Patepē.* Tikriau: paskelbē. Pirmas paskelbimas ir patepimas Saliamono karaliumi buvo padarytas Adonijui pamēginus pasisavinti sostą. Plg aug 23,1. — [24]*Galiūnai*: karžygiai

[27]*Keturios dešimtys...* Plg 3 Kar 2,11. — [29]*Senesnieji gi...* Nurodomi šaltiniai, kuriais knygos autorius naudojosi, rašydamas savo veikalą

ANTROJI KRONIKŲ KNYGA

Ebraiškai *Dibre hajamim*

1. [1]Taigi Dovido sūnus Saliamonas sutvirtėjo savo karalystėje, ir 3 Kar 3,1
Viešpats, jo Dievas, buvo su juo ir labai išaugštino jį. [2]Tuomet Saliamonas
davė įsakymą visam Izraėliui, tūkstantininkams, šimtininkams, vadams,
viso Izraėlio teisėjams ir šeimynų viršininkams, [3]ir nuėjo su visa daugybe į
Gabaono augštumą, kur buvo Dievo sandoros padangtė, kurią Dievo tar-
nas Mošė yra padaręs tyruose. [4]Dievo gi skrynią buvo pargabenęs Dovidas 2 Kar 6,17
iš Karjathiarimo į vietą, kurią jai prirengė ir kur ištiesė jai padangtę, tai
yra, į Jerusalę. [5]Taipgi skaistvarinis altorius, kurį buvo padirbęs Huro Iš 38,1
sūnaus Urio sūnus Beseleėlis, buvo tenai ties Viešpaties padangte ; jo
tai ir jieškojo Saliamonas ir visas susirinkimas. [6]Saliamonas prisiartino prie
skaistvarinio altoriaus ties Viešpaties sandoros padangte ir atnašavo ant
jo tūkstantį aukų
[7]O štai tą pačią naktį pasirodė jam Dievas ir tarė : Prašyk, ko nori,
kad tau duočiau. [8]Tuomet Saliamonas tarė Dievui : Tu padarei mano
tėvui Dovidui didelę mielaširdystę ir pastatei mane karaliumi jo vietoje.
[9]Dabar tat, Viešpatie, Dieve, teįvyksta tavo žodžiai, ką esi žadėjęs mano
tėvui Dovidui ; nes tu padarei mane karaliumi didelės tavo tautos, kuri Iš 9,10
taip nesuskaitoma, kaip žemės dulkės. [10]Duok man išminties ir išmonės,
kad įeičiau ir išeičiau tavo tautos akivaizdoje ; nes kas gi gali teisti vertai
šitą tavo tautą, kuri toki didelė ? [11]Tuomet Dievas tarė Saliamonui : Ka-
dangi tai labiau patiko tavo širdžiai, ir neprašei turtų, lobio ir garbės, nei
gyvybės tų, kurie tavęs neapkenčia, o taipgi nei ilgo amžiaus, prašei gi
išminties ir žinojimo, kad galėtumei teisti mano tautą, kurios karaliumi
tave pastačiau, [12]tai tau duota išminties ir žinojimo ; bet taipgi turtų ir
lobio ir garbės duosiu tau, taip kad nė vienas tarp karalių nebus tau lygus,
nei pirm tavęs, nei po tavęs. [13]Taigi Saliamonas sugrįžo nuo Gabaono
augštumos į Jerusalę ties sandoros padangte ir karaliavo Izraėliui

---

III. Saliamono istorija

1. Dievas suteikia Saliamonui išminties ir turtų

1,1-17. Pirmoji II Kronikų Knygos dalis paskirta Saliamono istorijai. Ji prasideda pasakojimu, kaip Saliamonas, padaręs gausių aukų Gabaono augštumoje, gavo iš Dievo pažadėjimą didelės išminties ir turtų

1. [1]*Saliamonas sutvirtējo...* Pasakojimas visai toks pat kaip 3 Kar 3,4.5. — [5]*Skaistvarinis altorius* : deginamųjų aukų altorius. — *Kurį buvo padirbęs...* Žr Iš 31,2 ir k
[7]*Tą pačią naktį* : tuojau po aukų iškilmēs. — [9]*Ką esi žadējęs...* Žr 1 Kron 29,9. — [10]*Kad įeičiau ir išeičiau* : kad elgčiaus teisingai. — [13]*Ties sandoros padangte* : kurią jo tēvas Dovidas buvo padaręs Jeru-

3 Kar 10,26 [14]Jis surinko sau vežimų ir raitelių ir turėjo tūkstantį keturis šimtus
vežimų ir dvylika tūkstančių raitelių ; jis sustatė juos kariškųjų vežimų
miestuose ir prie karaliaus Jerusalėje. [15]Ir karalius padarė, kad sidabro ir
aukso Jerusalėje buvo taip daug, kaip akmenų, ir kedrų lyg kad laukinių
sikomorų, augančių didelėje daugybėje lygumose. [16]Arklių jam atvesdavo
iš Egipto ir iš Koos karaliaus pirkliai, kurie eidavo ir pirkdavo už pinigus,
[17]karišką ketverto arklių vežimą už šešis šimtus sidabrinių ir arklį už
šimtą penkias dešimtis ; taip pat buvo daromas pirkimas iš visų Hetiečių
karalysčių ir nuo Sirijos karalių

2. [1]Taigi Saliamonas nutarė statyti Viešpaties vardui namus ir rū-
mus sau. [2]Jis suskaitė septynias dešimtis tūkstančių vyrų nešėjų ir aštuo-
nias dešimtis tūkstančių, kurie turėjo laužti akmenis kalnuose, ir jųjų
viršininkų tris tūkstančius šešis šimtus
Kar 5,2 [3]Jis siuntė taipgi pas Tiro karalių Hiramą ir sakydino : Kaip elgeisi
su mano tėvu Dovidu ir siuntei jam kedrinių medžių, kad pasistatytų
sau namus, kuriuose jis gyveno, [4]taip daryk su manim, kad pastatyčiau
Viešpaties, mano Dievo, vardui namus ir pašventinčiau juos smilkalams
deginti jo akivaizdoje ir kvepalams smilkyti ir nuolat dėti padėtinėms
duonoms, ir deginamosioms aukoms rytą ir vakarą, taipgi šabatams, pir-
mose mėnesio dienose ir Viešpaties, mūsų Dievo, iškilmėse, kas įsakyta
Israėliui per amžius. [5]Nes namai, kuriuos noriu pastatyti, dideli ; nes
mūsų Dievas didesnis už visus dievus. [6]Kas tat galės įstengti, pastatyti
jam vertus namus ; jei dangus ir dangų dangūs negali jo apimti, kas gi
aš esu, kad galėčiau pastatyti jam namus ? Bet jie tebūna tiktai tam,
kad būtų deginami smilkalai jo akivaizdoje. [7]Atsiųsk tat man išmanantį
vyrą, kurs mokėtų dirbti iš aukso, sidabro, skaistvario, geležies, raudonos
purpuros, karmezino ir mėlynos purpuros ir kurs mokėtų daryti išpjaus-
tymus draug su tais amatininkais, kuriuos turiu prie savęs Judėjoje ir Jeru-
salėje, išrinktus mano tėvo Dovido. [8]Atsiųsk man taipgi nuo Libano kedro,
eglės ir pušies medžių, nes žinau, kad tavo tarnai moka kirsti medžius
nuo Libano, o mano tarnai bus su tavo tarnais, [9]kad būtų man prirengta
labai daug medžių ; nes namai, kuriuos noriu pastatyti, labai dideli ir
šlovingi. [10]Tavo gi tarnams, darbininkams, kurie kirs medžius, aš duosiu
maistui dvidešimt tūkstančių saikų kviečių, tiek pat saikų miežių ir dvi-
dešimt tūkstančių kibirų vyno, taipgi dvidešimt tūkstančių saikų aliejaus

---

salēje. Anot 3 Kar 3,15, ir čia Saliamonas darē aukų

[14]*Jis surinko...* Plg 3 Kar 10, 26-29, kur pasakojami tie patys dalykai

2. Pastatymas ir pašventimas šventyklos

a/ Prisirengimas prie šventyklos pastatymo

2,1-18. Saliamonas, nutaręs statyti šventyklą, gauna iš Tiro karaliaus Hiramo amatininkų ir medžių ir iš savo pusēs paskiria darbininkais gyvenusius Israēlaičių tarpe svetimtaučius

2. [1]*Rūmus sau.* Apie tų rūmų pastatymą Kronikų Kn nekalba plačiau. Žr 3 Kar 7,1-12. — [2]*Jis suskaitē...* Plg 3 Kar 5,15.16

[3]*Jis siuntē...* Plg 3 Kar 5,1-11. — [6]*Kad būtų deginami...* Saliamonas nori statyti namus, ne kad Dievas juose gyventų, bet kad būtų tam tikra vieta, kurioje jis būtų garbinamas. — [10]*Dvidešimt tūkstančių...* 3 Kar 5,11 minimi kitokie skaičiai. Gal tenai ir čia kalbama apie įvairias sutarties dalis. Karalių Kn kalbama tikriausiai apie metinę duoklę, kurią jis siųsdavo pačiam Tiro karaliui, čia gi apie maistą pasamdytiems darbininkams

[11]Tuomet Tiro karalius Hiramas raštu, kurį siuntė Saliamonui, atsakė : Kadangi Viešpats myli savo tautą, todėl padarė, kad tu jai karaliautumei. [12]Ir jis dar pridūrė : Pašlovintas tebūna Viešpats, Israėlio Dievas, kurs padarė dangų ir žemę, kurs davė karaliui Dovidui sūnų išmintingą ir išmanantį ir protingą, kad pastatytų Viešpačiui namus ir sau rūmą. [13]Taigi aš siunčiu tau išmintingą ir gerai išmanantį vyrą, mano tėvą Hiramą, [14]sūnų moteriškės iš Dano dukterų, kurio tėvas buvo Tirietis ; jis moka darbus iš aukso, sidabro, skaistvario, geležies, marmoro, medžių, taipgi iš raudonos ir mėlynos purpuros, iš plonos drobės ir karmezino, ir jis moka padaryti visokius drožinius ir gudriai sumanyti, ko tik reikia, draug su tavo amatininkais, ir su mano valdovo tavo tėvo Dovido amatininkais. [15]Taigi kviečių, miežių, aliejaus ir vyno, kuriuos tu, mano valdove, esi žadėjęs, atsiųsk tavo tarnams. [16]Mes kirsime medžių nuo Libano, kiek tik tau reikia, ir nusiųsime juos sieliais per jūrą į Jopę ; tavo gi dalykas bus parsigabenti juos Jerusalėn

[17]Taigi Saliamonas suskaitė visus svetimtaučius, buvusius Israėlio žemėje po to suskaitymo, kurį buvo padaręs jo tėvas Dovidas, ir atrasta šimtas penkios dešimtys trys tūkstančiai šeši šimtai. [18]Septynias dešimtis tūkstančių iš jų jis paskyrė naštoms nešioti ir aštuonias dešimtis tūkstančių, kad laužtų akmenis kalnuose, tris gi tūkstančius ir šešis šimtus žmonių darbo viršininkais

3. [1]Saliamonas pradėjo statyti Viešpaties namus Jerusalėje Morijos 3 Kar 6,1
kalne, kurs buvo parodytas jo tėvui Dovidui, toje vietoje, kurią Dovidas 2 Kar 24,25
buvo prirengęs Jebusiečio Ornano klojime. [2]Pradėjo gi statyti antrame 1 Kron 21,26
mėnesyje ketvirtais savo karaliavimo metais

[3]Ir štai, kokie buvo pamatai, kuriuos Saliamonas padėjo, kad pastatytų Dievo namus : jų ilgis buvo šešios dešimtys senovinių mastų, o plotis dvidešimt mastų. [4]Išilgai priešakio buvo prieangis dvidešimčia mastų ilgas, tiek kiek namai turėjo pločio, ir šimtu dvidešimčia mastų augštas. Jį Saliamonas paauksino viduje tyriausiu auksu

[5]Taipgi didesniuosius namus jis išklojo eglės medžio lentomis ir visa apsagstė tikriausio aukso juostomis, kuriose jis liepė išpjauti palmių ir, tarsi, susipynusių viena su kita grandinaičių. [6]Taipgi šventyklos aslą jis

---

[12]*Kurs padarė*... Hiramas rašo prisitaikindamas prie Saliamono nuomonės. — [13]*Mano tėvą*. Garbės vardas, duodamas dailininkui. Plg žem 4,16. — [14]*Sūnų moteriškės*. Plg 3 Kar 7,14 paaišk

[17]*Kurį buvo padaręs*... Žr 1 Kron 22,2. — [18]*Kalnuose*. Žr 3 Kar 5, 15

b/ *Pastatymas šventyklos ir padarymas jos rakandų*

3,1—4,22. Trumpai minima šventyklos vieta, jos pačios ir prieangio didumas, pastatymas šventojo ir švenčiausiojo buto ir padarymas dviejų kherubimų, uždangos ir dviejų šulų /3,1-17/. Toliau įvardijami šventoriaus ir šventyklos rakandai /4,1-22/

3. [1]*Saliamonas pradėjo*... Šventyklos pastatymas plačiau aprašytas 3 Kar 6,1-7,51. — *Morijos*. Taip vadinama Prad 22,2 kraštas, į kurį ėjo Abraomas aukoti savo sūnaus Isaoko. Anot padavimo, Saliamono šventykla buvusi pastatyta Abraomo aukos vietoje. — *Jebusiečio Ornano*... Žr 1 Kron 21,28. — [2]*Pradėjo gi statyti*... Žr 3 Kar 6,1

[3]*Senovinių*. Autoriaus laikais Žydai turėjo trumpesnį mastą, tokį, kokį vartojo Babiloniečiai. — [4]*Ir šimtu dvidešimčia*. Kar kn : trimis dešimtimis

[5]*Didesniuosius namus* : šventąją šventyklos dalį. — *Eglės*. Ebr t : kipariso. — *Grandinaičių*. Jų nepaminėta Kar Kn taip pat kaip ir

išklojo brangiausiu marmoru, ir tai buvo labai gražu. 7Juostų auksas,
kuriomis jis aptraukdino namus, jų rąstus, staktas, sienas ir duris, buvo
tikriausis ; sienose jis liepė išpjaustyti kherubimų
8Jis padarė taipgi švenčiausįjį butą dvidešimčia mastų ilgą pagal
namų platumą ir taip pat dvidešimčia mastų platų ; tą jis išklojo auksi-
nėmis juostomis mažne iš šešių šimtų talentų. 9Taipgi ir vinis jis padarė
iš aukso, taip kad kiekviena vinis svėrė penkias dešimtis siklių ; ir augštuo-
sius kambarius jis aptraukė auksu. 10Toliau švenčiausiame bute jis padirb-
dino du kherubimu, taip kaip daromos statulos, ir aptraukė tuodu auksu.
11Kherubimų sparnai buvo ištiesti per dvidešimtį mastų, taip kad vienas
sparnas buvo penkiais mastais ilgas ir siekė namų sieną, ir antrasis jo
sparnas penkių mastų siekė antrojo kherubo sparną. 12Taip pat antrojo
kherubo sparnas buvo penkių mastų ir siekė sieną, o jo antrasis penkių
mastų sparnas siekė antrojo kherubo sparną. 13Taigi abiejų kherubimų
sparnai buvo išskėsti ir tęsėsi per dvidešimt mastų ; juodu stovėjo stačiu
ant savo kojų, o juodviejų veidai buvo atgręžti įeinamojo buto linkon.
14Toliau jis padirbo uždangą iš mėlynos ir raudonos purpuros, iš karme-
zino ir plonos drobės ir įmegzdino joje kherubimų
15Ties šventyklos durimis jis padarė du šulu, kuriuodu buvo augš-
tu trisdešimt penkiais mastais, juodviejų gi galvenos buvo penkių mastų.
16Be to jis padarė tokių kaip žinyne grandinėlių ir uždėjo jas ant šulų gal-
venų ; taipgi šimtą granatinių obuolių, kuriuos įdėjo tarp grandinėlių.
17Tuodu šulu jis pastatė šventyklos prieangyje, vieną dešinėje pusėje, kitą
kairėje ; buvusį dešinėje pusėje jis pavadino Jakhinu, o buvusį kairėje
Boozu

3 Kar 7,23 **4.** 1Jis padarė taipgi skaistvarinį altorių dvidešimčia mastų ilgą,
dvidešimčia mastų platų ir dešimčia mastų augštą ; 2toliau nuliedino jūrą,
turėjusią dešimtį mastų nuo vieno krašto iki kitam, aplinkui apskritą;
ji buvo penkiais mastais augšta ir trijų dešimtų mastų juostele apriesta
aplinkui. 3Po jūros briauna buvo jaučių pavidalai, o aplink ją iš viršaus
jos šonuose ėjo dvi eili drožinių po dešimtį mastų ; jaučiai gi buvo nu-
lieti. 4Pati jūra buvo padėta ant dvylikos jaučių, kurių trys buvo atgręžti
į šiaurę, kiti trys į vakarus, vėl kiti trys į pietus ir trys likusieji į rytus,
ir jūra buvo uždėta ant jų ; jaučių pasturgaliai buvo uždengti po jūra.
5Jūra buvo delno storumo, o jos briauna buvo kaip taurės briauna arba
pražydusios lelijos ; tilpo joje trys tūkstančiai kibirų. 6 Jis padarė taipgi
dešimtį praustuvių ir pastatė penkias dešiniame šone, o penkias kairiame,

---

kitų mažesnių dalykų. — 6 *Marmoru.* Ebr t : brangiais akmenimis. — 7*Tikriausis.* Ebr t : iš Parvarimo. Tai tikriausiai vietos vardas, bet kurios, nežinia

9*Kiekviena vinis svērē*. . . Ebr t : ir auksas vinims svērē 50 siklių. Gal tik vinių galvelēs buvo paauksuotos. — *Augštuosius kambarius.* Jie gal buvo viršum švenčiausios šventyklos dalies, kuri tikriausiai buvo 10 mastų žemesnē už šventąjį butą. — 13*Įeinamojo buto* : Pirmosios šventyklos dalies. — 14*Uždanga.* Jos nepaminēta Kar Kn. Plg Iš 26, 31

15*Du šulu.* 3 Kar 7,15-22 tuodu šulu aprašyta daug plačiau. Tenai jų augštumas nurodomas 18 mastų. 16*Tokių kaip žinyne.* Anot kitų aiškintojų : aplinkui

4. 1*Altorių* : deginamųjų aukų altorių. — 2*Jūrą.* Žr 3 Kar 7,23.-26. — 3*Jaučių pavidalai.* Anot 3 Kar 7,24, čia minimi jūros pagražinimai turējo kolokvintų pavidalą. — 5*Trys tūkstančiai.* 3 Kar 7,26 : 2000. — 6*Dešimtį praustuvių.* Žr 3 Kar 7,29-39. — 7*Žibintuvų.* Plg 3 Kar 7,49. — *Šventykloje* : šventojoje jos dalyje. — 8*Dešimtį stalų.* Plg 1 Kron 28,

kad jose būtų plaunama visa, ką jie turėjo atnašauti deginamajai aukai;
jūroje gi plaudavosi kunigai. [7]Padarė ir dešimtį auksinių žibintuvų pagal
pavyzdį, kaip buvo liepta padaryti, ir pastatė juos šventykloje, penkis
dešiniame šone ir penkis kairiame; [8]taip pat dešimtį stalų, ir pastatė juos
šventykloje, penkis dešinėje ir penkis kairėje; o taipgi šimtą auksinių tau-
rių. [9]Toliau padarė kunigų prieangį ir didįjį prieangį ir to prieangio duris,
kurias aptraukė skaistvariu. [10]Jūrą jis pastatė dešiniame šone pietryčiuose
[11]Hiramas padarė puodų, šakelių ir taurių, ir pabaigė visą karaliaus
darbą Dievo namuose, [12]tai yra du šulu su lankeliais, galvenomis ir tarsi
pynėmis, kurios turėjo pridengti galvenas ant lankelių; [13]taipgi keturis
šimtus granatinių obuolių ir dvi pyni, taip kad dvi obuolių eili buvo
sujungta su kiekviena pyne, kurios turėjo uždengti lankelius ir šulų gal-
venas. [14]Padarė taipgi papėdes ir praustuves, kurias uždėjo ant papė-
džių; [15]vieną jūrą ir dvylika jaučių po jūra, [16]puodus, šakeles ir taures.
Visus indus Viešpaties namuose padarė Saliamonui jo tėvas Hiramas iš
tyriausio skaistvario. [17]Karalius nuliedino juos Jordano apylinkėje moli-
nėje žemėje tarp Sokhoto ir Saredatos. [18]Indų buvo nesuskaitoma dau-
gybė, taip kad nebuvo žinoma, kiek sveria skaistvaris. [19]Saliamonas pa-
darė visus Dievo namų rykus, auksinį altorių ir stalus su padėtinėmis
duonomis ant jų, [20]taipgi žibintuvus su jų lempomis iš tyriausio aukso,
kad žibėtų ties žinynu, kaip įsakyta; [21]gėlių pavidalus, lempas ir repleles
iš aukso; visa buvo padaryta iš tyriausio aukso; [22]taipgi indus smilky-
mui, smilkytuvus, taures ir grūstuvėlius iš tyriausio aukso. Padarė taipgi
drožinių vidaus šventyklos duryse, tai yra, į švenčiausiąją vietą, ir šven-
tyklos duris į orą. Taip buvo baigtas visas darbas, kurį Saliamonas padarė
Viešpaties namuose

5. [1]Taigi Saliamonas įnešė visa, ką buvo paaukojęs jo tėvas Dovidas, 3 Kar 7,51
sidabrą, auksą ir visus indus ir sudėjo į Dievo namų iždą. [2]Po to jis su- 3 Kar 8,1
rinko visus Israėlio vyresniuosius, visus giminių kunigaikščius ir šeimynų
viršininkus iš Israėlio sūnų į Jerusalę, kad jie atgabentų Viešpaties san-
doros skrynią iš Dovido miesto, tai yra iš Siono. [3]Taigi atėjo prie kara-
liaus visi Israėlio vyrai iškilmingoje septintojo mėnesio dienoje. [4]O atėjus
visiems Israėlio senesniesiems, levitai nešė skrynią, [5]ir įnešė ją ir visus
padangtės rakandus; šventyklos gi rykus, buvusius padangtėje, nešė

---

16. — [9]*Kunigų prieangį.* Plg 3 Kar 6,36. — *Didįjį prieangį*: žemesnį negu pirmasis. Plg 2 Kron 20,5. — [10]*Pietryčiuose*: prie šventyklos kampo, kurs buvo atgręžtas į pietryčius. Plg 3 Kar 7,39

[11]*Šakelių.* Ebr t: samčių. Taip pat 16 e. — [12]*Du šulu.* Žr 3 Kar 7, 16... — [16]*Jo tėvas.* Žr aug 2,13. — [17]*Saredatos.* 3 Kar 7,46: Sartano. — [19]*Stalus*: stalą. Žr 3 Kar 7,48. — [22]*Indus smilkymui...* Ebr t: peilius, taures šlakstymui, dubenis ir puodelius iš tikriausio aukso

3. Šventyklos pašventimas

5,1—7,22. Sandoros skrynią perneša levitai su didele iškilme į šventyklą, kurioje pasirodo Dievo šlovės debesys /5,1-14/. Saliamonas dėkoja Dievui už atitesėjimą Dovidui duotųjų pažadų /6,1-11/ ir maldauja jį tautos akivaizdoje, kad teiktųsi išklausyti besimeldžiančius jo pastatytoje šventykloje /6,12-42/. Dievas siunčia ugnies iš dangaus, kaip ženklą, kad jis išklausė maldą /7,1-3/. Pasibaigus pašventimui, Saliamonas atleidžia tautą /7,4-10/. Po to Dievas vėl apsireiškia karaliui, žada jam ir tautai savo pagalbą, jei jie sergės ištikimai įstatymą, už peržengimą gi skelbia bausmę /7,11-22/

5. [1]*Saliamonas įnešė...* Plg 3 Kar 7,51. — [2]*Surinko...* Žr 3 Kar 8,1.2 — [3]*Iškilmingoje...* Padangčių šven-

kunigai draug su levitais. [6]O karalius Saliamonas ir visas Israėlio susirin-
kimas ir visi susirinkusieji ties skrynia aukojo avinus ir jaučius be jokio
skaičiaus; nes toki buvo aukų daugybė. [7]Kunigai įnešė Viešpaties san-
doros skrynią į jos vietą, tai yra, prie šventyklos žinyno į švenčiausiąjį
butą po kherubimų sparnais, [8]taip kad kherubimai turėjo ištiesę savo
sparnus viršum vietos, kurioje buvo padėta skrynia, ir dengė pačią skrynią
draug su jos kartimis. [9]Galai gi karčių, kuriomis buvo nešama skrynia,
kadangi jos buvo truputį ilgesnės, buvo matyti prieš žinyną; bet jei kas
buvo išėjęs truputį laukan, nebegalėjo jų matyti. Taigi skrynia buvo
tenai iki šiai dienai. [10]Skrynioje nebuvo nieko kito, kaip tik dvi plokšti,
kurias buvo įdėjęs Mošė prie Horebo, kuomet Viešpats davė įstatymą
Israėlio sūnums, išėjusiems iš Egipto. [11]Išėjus gi kunigams iš šventyklos
/nes visi kunigai, kurie galėjo tenai rastis, buvo pašventinti, ir dar tuo
metu eilė ir tarnybų tvarka nebuvo tarp jų padalinta/, [12]kaip levitai, taip
ir giesmininkai, tai yra ir tie, kurie buvo po Asaphu ir kurie po Emanu,
ir kurie po Iditunu, jų sūnūs ir broliai, apsivilkę drobiniais apdarais,
žaidė kimbolais, arphomis ir kanklėmis, stovėdami į rytus nuo altoriaus,
ir draug su jais šimtas dvidešimt kunigų trimitavo trimitais. [13]Taigi atsi-
liepiant visiems draug trimitais, balsu, kimbolais, stygomis ir visokiais
muzikos prietaisais ir keliant balsą augštyn, skambėjimas girdėjosi toli,
taip kad jiems pradėjus šlovinti Viešpatį ir sakyti: Šlovinkite Viešpatį, nes
jis geras, nes jo mielaširdystė amžina, Dievo namai buvo pripildyti debe-
sies, [14]ir kunigai nebegalėjo stovėti ir tarnauti dėlei tamsumo. Nes Vieš-
paties garbė buvo pripildžiusi Dievo namus

3 Kar 8,12 **6.** [1]Tuomet Saliamonas tarė: Viešpats yra žadėjęs gyventi tamsume.
[2]Aš gi pastačiau jo vardui namus, kad jis gyventų tenai per amžius. [3]Po
to karalius atgręžė savo veidą ir palaimino visą Israėlio daugybę /nes visa
minia stovėjo klausydama/ ir tarė: [4]Pašlovintas tebūna Viešpats, Israėlio
Dievas, kurs įvykdė, ką yra žadėjęs mano tėvui Dovidui, kuomet sakė:
[5]Nuo tos dienos, kurioje išvedžiau savo tautą iš Egipto žemės, neišsirin-
kau miesto iš visų Israėlio giminių, kad jame būtų pastatyti mano vardui
namai, ir neišsirinkau kurio nors kito vyro, kad būtų vadas mano tautoje
Israėlyje, [6]bet išsirinkau Jerusalę, kad joje būtų mano vardas, ir išsirin-
kau Dovidą, kad pastatyčiau jį ant mano tautos Israėlio. [7]O kuomet
mano tėvas Dovidas buvo panorėjęs pastatyti Viešpaties, Israėlio Dievo,
vardui namus, [8]Viešpats jam tarė: Kad tu norėjai statyti mano vardui
namus, gerai, tiesa, padarei, kad turėjai tokį norą, [9]tačiau ne tu pastatysi
namus, bet tavo sūnus, kurs išeis iš tavo strėnų, jis pastatys mano var-
dui namus. [10]Taigi Viešpats įvykdė savo žodžius, kuriuos buvo kalbėjęs;
aš pakilau savo tėvo Dovido vietoje ir sėdaus į Israėlio sostą, kaip Vieš-

---

tēje. — [4]*Levitai*: kunigai iš Levio giminēs. — [5]*Ir visus padangtēs...* Ebr t: ir šventąją padangtę ir visus rakandus... — [9]*Galai gi karčių...* Plg Iš 25,15. — *Iki šiai dienai*: iki tam laikui, kuriame buvo parašyti dokumentai, sunaudoti Kron Kn autoriaus savo veikalui parašyti. [11]*Ir dar tuo metu...* Ebr t pasakyta, kad tuo laiku nežiūrēta padalinimo kunigų į skyrius. Dēlei iškilmēs didumo dalyvavo eisenoje ne vienas kurs nors kunigų skyrius, bet visi. — [12]*Giesmininkai.* Ebr t dar pridēta: visi draug. — [13]*Šlovinkite Viešpatį...* Plg 1 Kron 16,34.

6. [1]*Viešpats yra žadējęs...* Žr 3 Kar 8,12. — [2]*Aš gi pastačiau...* Ebr t: Aš gi pastačiau namus tau gyventi ir vietą tavo buveinei per amžius. — [4]*Pašlovintas tebūna...* Palygink 3 Kar 8,15...

pats yra kalbėjęs, ir pastačiau Viešpaties, Israėlio Dievo, vardui namus,
[11]ir pastačiau juose skrynią, kurioje yra Viešpaties sandora, jo padary-
toji su Israėlio sūnumis
[12]Taigi jis atsistojo Viešpaties altoriaus akivaizdoje ties visa Israėlio
daugybe ir ištiesė savo rankas. [13]Nes Saliamonas buvo padaręs skaist-
varinę papėdę ir pastatęs ją prieangio viduryje, penkiais mastais ilgą,
penkiais mastais plačią ir trimis mastais augštą, ir atsistojo ant jos, o
paskui atsiklaupęs prieš visą Israėlio daugybę ir ištiesęs rankas į dangų,
[14]tarė :
Viešpatie, Israėlio Dieve, nėra tau lygaus Dievo danguje ir žemėje, 2 Mak 2,8
kurs sergi sandorą ir mielaširdystę savo tarnams, vaikščiojantiems tavo
akivaizdoje visa savo širdimi, [15]kurs suteikei savo tarnui, mano tėvui Do-
vidui, visa, ką jam esi kalbėjęs, ir ką buvai žadėjęs, įvykdei, kaip ir da-
bartis patvirtina. [16]Dabar tat Viešpatie, Israėlio Dieve, atitesėk savo tar-
nui, mano tėvui Dovidui, visa, ką esi kalbėjęs, sakydamas : Nepritrūks
iš tavęs vyro mano akivaizdoje, kurs sėdėtų Israėlio soste, taip tačiau
kad tavo sūnūs sergės savo kelius ir vaikščios mano įstatyme, kaip ir tu
vaikščiojai mano akivaizdoje. [17]O dabar Viešpatie, Israėlio Dieve, tebūna
patvirtinti tavo žodžiai, kuriuos esi kalbėjęs tavo tarnui Dovidui
[18]Bet argi tai tikėtinas dalykas, kad Dievas gyvena su žmonėmis
žemėje ? Jei dangus ir dangų dangūs negali tavęs sutalpinti, kaip gi ma-
žiau šitie namai, kuriuos aš pastačiau ? [19]Bet tai padaryta tiktai tam, kad
tu, Viešpatie, mano Dieve, pažvelgtumei į savo tarno maldą ir į jo mel-
dimą, ir išgirstumei maldas, kuriomis tavo tarnas meldžiasi tavo akivaiz-
doje ; [20]kad atvertumei savo akis ant šitų namų per dienas ir naktis, ant
vietos, kurioje esi žadėjęs, kad bus šaukiamasi į tavo vardą, [21]ir tu išklausysi
maldą, kuria tavo tarnas joje meldžiasi, ir kad išklausytumei tavo tarno
ir tavo tautos Israėlio prašymus ; kas tik melsis šitoje vietoje, išklausyk
jį savo buveinėje, tai yra danguje, ir būk maloningas
[22]Jei kas nors nusidės savo artimui ir ateis pasiryžęs prisiekti prieš
jį ir suriš save priesaika su keiksmu ties altoriumi šituose namuose, [23]tu iš-
girsi danguje ir padarysi savo tarnams teismą, taip kad neteisingojo
pasielgimą sugrąžinsi ant jo paties galvos ir atkeršysi teisųjį, atlygindamas
jam pagal jo teisybę. [24]Jei tavo tauta Israėlis bus nuprietelių apgalėta
/nes jie tau nusidės/ ir sugrįžę darys atgailą ir maldaus tavo vardą ir melsis
šitoje vietoje, [25]tu išklausyk iš dangaus, ir dovanok savo tautos Israėlio
nuodėmę ir atvesk juos atgal į žemę, kurią davei jiems ir jų tėvams.
[26]Jei uždarius dangų, lietus nelis dėlei tautos nusidėjimų, ir jie maldaus
tave šitoje vietoje, ir šlovins tavo vardą, ir sugrįš nuo savo nuodėmių,
kuomet būsi juos prispaudęs ; [27]išklausyk iš dangaus, Viešpatie, ir atleisk
nuodėmes tavo tarnams ir tavo tautai Israėliui, ir pamokyk juos gero
kelio, kuriuo jie eitų, ir duok lietaus žemei, kurią esi davęs paveldėti
savo tautai. [28]Jei kils žemėje badas ir maras, kūlės ir amaras, skėriai ir Žem 20,9
gniusai, ir jei nuprieteliai, sunaikinę šalį apguls miesto vartus, jei spaus
kuri nors sloga ir liga, [29]jei tuomet kas nors iš tavo tautos Israėlio melsis,
pažindamas savo slogą ir ligą, ir išties savo rankas šituose namuose, [30]tu
išklausyk danguje, būtent, augštoje savo buveinėje, ir būk maloningas, ir
atsilygink kiekvienam pagal jo kelius, kuriuos žinai, kad jis turi savo šir-
dyje ; /nes tu vienas žinai žmonių vaikų širdis/ ; [31]kad jie bijotų tavęs ir

---

[12]*Jis atsistojo...* Plg 3 Kar 8,22. — [14]*Viešpatie...* Plg 3 Kar 8,22-26. — [18]*Argi...* Plg 3 Kar 8,27-30. — [22]*Jei kas nors nusidės...* Plg 3 Kar

vaikščiotų tavo keliais per visas dienas, kurias gyvena žemės paviršiuje,
tavo duotosios mūsų tėvams
[32]Taipgi ir svetimąjį, kurs nėra iš tavo tautos Israėlio, jei jis ateis
iš tolimo krašto dėl didžio tavo vardo ir dėl galingos tavo rankos ir tavo
ištiesto peties, ir pagarbins šitoje vietoje, [33]tu išklausysi danguje, tvirčiau-
sioje tavo gyvenamoje vietoje, ir padarysi visa, ko dėlei šauksis į tave
tasai svetimtautis, kad visos žemės tautos pažintų tavo vardą ir bijotų
tavęs, kaip ir tavo tauta Israėlis, ir žinotų, jog tavo vardas šaukiamas
ant šitų namų, kuriuos pastačiau
[34]Jei tavo tauta išeis į karą prieš savo priešininkus keliu, kuriuo juos
siųsi, jie pagarbins tave, atsigręžę šito miesto linkon, kurį pasirinkai, ir
šitų namų, kuriuos pastačiau tavo vardui, [35]tu išklausysi danguje jų mal-
das ir prašymą, ir atkeršysi. [36]O jei jie nusidės tau, /nes nėra žmogaus,
3 Kar 8,46 Ekl 7,21 kurs nenusidėtų/, ir tu būsi įsirūstinęs prieš juos ir paduosi neprieteliams,
1 Jo 1,8 ir tie ves juos belaisvius į tolimą kraštą, ar į artimą, [37]o jie atsivertę savo
širdyje toje žemėje, kurion sugauti bus nuvesti, darys atgailą ir maldaus
tave savo nelaisvės žemėje ir sakys: Nusidėjome, pasielgėme nedorai,
darėme neteisingai, [38]ir sugrįš prie tavęs visa savo širdimi ir visa savo siela
savo nelaisvės žemėje, kurion buvo nuvesti, garbins tave, atsigręžę savo
žemės linkon, kurią esi davęs jų tėvams, ir savo miesto, kurį išsirinkai,
ir namų, kuriuos pastačiau tavo vardui, [39]tu išklausysi danguje, tai yra,
tavo tvirtoje buveinėje jų maldas ir padarysi teisybę, ir atleisi savo, nors ir
nusidėjusiai, tautai; [40]nes tu esi mano Dievas. Meldžiu, tebūna tavo
akys atviros ir tavo ausys teklauso maldos, kuri daroma šitoje vietoje
[41]Taigi dabar, Viešpatie, Dieve, pakilk į savo poilsį, tu ir tavo stipry-
Ps 131,8 bės skrynia; tavo kunigai, Viešpatie, Dieve, teapsivelka išganymu, ir tavo
šventieji tesidžiaugia gėrybėmis. [42]Viešpatie, Dieve, neatstumk veido tavo
pateptinio; atsimink mielaširdystes tavo tarnui Dovidui

7. [1]Saliamonui pabaigus maldas, ugnis nužengė iš dangaus ir prarijo
2 Mak 2,8 deginamąsias aukas ir kitas aukas, ir Viešpaties didenybė pripildė namus.
[2]Tuomet kunigai negalėjo įeiti į Viešpaties šventyklą, nes Viešpaties di-
denybė buvo pripildžiusi Viešpaties šventyklą. [3]Taipgi visi Israėlio sūnūs
matė nužengiančią ugnį ir Viešpaties šlovę ant namų ir parpuolę kniūbsti
ant žemės, ant aslos, išgrįstos akmenimis, garbino ir šlovino Viešpatį:
Nes jis geras, nes jo mielaširdystė amžina
3 Kar 8,63 [4]Karalius gi ir visa tauta darė aukas Viešpaties akivaizdoje. [5]Taigi
karalius Saliamonas papjovė aukoms dvidešimt du tūkstančiu jaučių,
šimtą dvidešimt tūkstančių avinų, ir pašventino Dievo namus karalius ir
visa tauta. [6]Kunigai buvo savo pareigose ir levitai prie muzikos prietaisų
Viešpaties giesmėms, kuriuos yra padaręs karalius Dovidas šlovinti Vieš-
pačiui, nes jo mielaširdystė amžina; jie giedojo Dovido giesmes, žaisdami
savo rankomis; kunigai gi trimitavo trimitais jų priešakyje, o visas Isra-
ėlis stovėjo. [7]Saliamonas pašventino taipgi šventoriaus vidurį prieš Vieš-

---

8,3 -40. — [29]*Šituose namuose.* Ebr t: ties šitais namais
[32]*Taipgi ir...* Plg 3 Kar 8,41-43
[34]*Jei tavo tauta...* Plg 3 Kar 8,44-50
[41]*Taigi dabar...* Plg 3 Kar 8,51-53. — *Pakilk...* Žr Ps 131, 8.10. — *Į savo poilsį*: į šventyklą, į jos švenčiausiąją dalį. — [42]*Pateptinio*: karaliaus Saliamono
7. [1]*Ugnis nužengė...* Duodamų čia /1-3 e / žinių nėra Kar kn. — [3]*Aslos, išgrįstos...* Plg Ez 40, 17. 18; Jon 19,13
[4]*Karalius gi ir...* Plg 3 Kar 8,62-66. — [6]*Savo pareigose.* Tik-

paties šventyklą, nes tenai jis aukojo deginamąsias aukas ir dėkojimo aukų
taukus, kadangi ant skaistvarinio altoriaus, kurį jis buvo padaręs, negalėjo
sutilpti deginamosios aukos, duoninės atnašos ir taukai. [8]Taigi Saliamonas
darė tuo metu iškilmę per septynias dienas ir visas Israėlis draug su juo,
labai didelis susirinkimas, nuo įėjimo į Ematą iki Egipto upeliui. [9]Aštun-
toje dienoje jis padarė iškilmingą sueigą, nes septynias dienas
jis šventino altorių ir septynias dienas darė iškilmes. [10]Taigi dvidešimt
trečią septintojo mėnesio dieną jis paleido žmones į jų padangtes, linksmus
ir besidžiaugiančius dėl gerumo, kurį Viešpats buvo padaręs Dovidui, ir
Saliamonui, ir savo tautai Israėliui

[11]Taip tat Saliamonas pabaigė Viešpaties namus, ir karaliaus namus, 3 Kar 9,1
ir visa, ką buvo nutaręs savo širdyje padaryti Viešpaties namuose ir savo
namuose, ir tai jam pavyko. [12]O Viešpats pasirodė jam naktį ir tarė :
Aš išklausiau tavo maldą ir išsirinkau sau šitą vietą, kad ji būtų aukų
namai. [13]Jei uždarysiu dangų ir nelys lietus, jei liepsiu ir įsakysiu skėriams
sunaikinti šalį, ir jei siųsiu marą į savo tautą, [14]o atsigręžus mano tauta,
ant kurios šaukiamas mano vardas, maldaus mane, ieškos mano veido
ir darys atgailą dėl nedoriausio savo pasielgimo, aš išklausysiu danguje,
dovanosiu jų kaltes ir pagydysiu jų žemę. [15]Taipgi mano akys bus atviros
ir mano ausys klausys maldos to, kurs melsis šitoje vietoje. [16]Nes aš pasi-
rinkau ir pašventinau šitą vietą, kad mano vardas būtų čionai per amžius,
ir mano akys bei mano širdis pasiliktų čia per visas dienas. [17]Taipgi jei
tu vaikščiosi mano akivaizdoje, kaip vaikščiojo tavo tėvas Dovidas, ir
darysi visa taip, kaip tau įsakiau, ir laikysi mano įstatus ir nutarimus,
[18]aš laikysiu tavo karalystės sostą, kaip esu žadėjęs tavo tėvui Dovidui,
kuomet sakiau : Nebus atimtas iš tavo palikuonių vyras, kurs būtų kuni-
gaikščiu Israėlyje. [19]Bet jei jūs nusigręšite ir paliksite mano nutarimus ir
mano įsakymus, kuriuos jums daviau, ir nuėję šalin tarnausite svetimiems
dievams ir garbinsite juos, [20]aš išrausiu jus iš mano žemės, kurią jums
daviau, ir šituos namus, kuriuos pašvenčiau savo vardui, aš mesiu nuo
savo veido, ir atiduosiu, kad jie būtų pasaka ir pavyzdys visoms tautoms.
[21]Ir šitie namai bus patarlė visiems praeinantiems, ir jie sakys nustebę :
Kodėl Viešpats taip padarė šitai žemei ir šitiems namams ? [22]Ir bus jiems
atsakyta : Nes jie paliko Viešpatį, savo Dievą, kurs išvedė juos iš Egipto
žemės, ir pasigavo svetimus dievus, garbino juos ir jiems tarnavo ; todėlei
atėjo ant jų visos šitos nelaimės

8. [1]Praslinkus dvidešimčiai metų, kai Saliamonas buvo pastatęs Vieš- 3 Kar 9,10
paties namus ir savo namus, [2]jis pastatė miestus, kuriuos Hiramas buvo
davęs Saliamonui, ir apgyvendino tenai Israėlio sūnus. [3]Jis nuėjo taipgi
į Subos Ematą ir paėmė jį ; [4]pastatė Palmirą tyrumoje ; pastatė taipgi
kitus stipriausius miestus Emate. [5]Toliau pastatė augštąjį Bethoroną ir

---

riau : savo vietoje. — *Jie giedojo Dovido giesmes*... Ebr t : Dovidui šlovinant per jų rankas. — [9]*Iškilmingą sueigą*. Ebr *'atsereth*. Taip buvo vadinama aštuntoji Padangčių šventės diena. Plg Kun 33, 36

[11]*Taip tat*... Plg 3 Kar 9,1 9. — [19]*Jūs nusigręšite*... Ebr t : jie nusigręš... — [21] *Namai*. Ebr t : namai, kurie buvo taip prakilnūs

4. Saliamono viešpatavimas ir didenybė

1/ *Kiti garbingi Saliamono veiksmai*

8,1-18. Tarp kitų Saliamono veiksmų minima jo pastatyti miestai, pavergtos tautos, perkėlimas Paraono dukters į jai pastatytus namus, atnaujinimas paliepimų apie

žemąjį Bethoroną, mūru apvestus miestus, turėjusius vartus, užkaiščius
ir spynas ; [6]taipgi Balaatą ir visus stipriausius miestus, prigulėjusius Saliamonui, visus kariškųjų vežimų miestus ir raitelių miestus ; visa, ką tik Saliamonas norėjo ir buvo nutaręs, jis pastatė Jerusalėje ir Libane ir visoje savo valdžios žemėje

[7]Visus žmones, kurie buvo likę iš Hetiečių, Amoriečių, Pereziečių,
Heviečių ir Jebusiečių, nepriklausiusių Israėlio palikuonims, [8]sūnus ir
palikuonis tų, kurių Israėlio sūnūs nebuvo užmušę, Saliamonas pavergė,
kad būtų čyžininkais iki šiai dienai. [9]Iš Israėlio sūnų jis nepaskyrė, kad
būtų lažininkais karaliaus darbams, nes jie buvo vyrai kovotojai ir pirmieji vadai bei viršininkai kariškųjų vežimų ir jo raitelių. [10]Visų gi kara-
liaus Saliamono kariuomenės viršininkų, kurie mokė žmones, buvo du šimtu penkios dešimtys

3 Kar 3,1 [11]Jis perkėlė Paraono dukterį iš Dovido miesto į namus, kuriuos buvo jai pastatęs ; nes karalius sakė : Mano žmona negyvens Israėlio karaliaus Dovido namuose, dėl to kad jie pašventinti, nes į juos įėjo Viešpaties skrynia

[12]Tuomet Saliamonas atnašavo deginamųjų aukų Viešpačiui ant Vieš-
paties altoriaus, kurį jis buvo pastatęs prieš prieangį, [13]kad ant jo būtų
aukojama kasdien pagal Mošės įsakymą šabatais, pirmose mėnesių dienose ir tris kartus per metus iškilmių dienose, tai yra, neraugintų duonų iškilmėje, savaičių iškilmėje ir padangčių iškilmėje. [14]Paskyrė taipgi pagal
savo tėvo Dovido įsakymą kunigų pareigas jųjų tarnyboje ir levitus pagal jų tvarką, kad šlovintų ir tarnautų kunigų akivaizdoje pagal kiekvienos dienos apeigas, ir durininkus pagal jų skyrius prie kiekvienų durų, nes
taip buvo įsakęs Dievo žmogus Dovidas. [15]Nei kunigai, nei levitai neperžengė nieko iš karaliaus paliepimų, kuriuos jis buvo davęs, ir iš to, kas buvo įsakyta apie turtų sergėjimą. [16]Saliamonas turėjo prirengtas visas
išlaidas nuo tos dienos, kurioje padėjo Viešpaties namų pamatus, iki dienai, kurioje pabaigė juos

[17]Paskui Saliamonas nuėjo į Asiongaberį ir Ailatą Raudonosios jūros
krante Edomo žemėje. [18]Hiramas gi atsiuntė jam per savo tarnus laivų
ir jūrininkų, apsipratusių su jūra ; tie nuvyko draug su Saliamono tarnais į Ophirą, ėmė iš ten keturis šimtus penkias dešimtis talentų aukso ir atgabeno pas karalių Saliamoną

3 Kar 10,1 **9.** [1]Taipgi Sabos karalienė, išgirdus gandą apie Saliamoną, atvyko
Mt 12,42 jo išmėginti mįslėmis į Jerusalę su dideliais turtais ir kupranugariais, ne-
Lk 11,31

---

aukas ir kunigų bei levitų pareigas ir Saliamono laivyno keliones

8. [1]*Praslinkus*... Plg 3 Kar 9,10. — [2]*Buvo davęs.* Gal : sugrąžinęs : nes 3 Kar 9,11-13 pasakyta, kad Saliamonas davęs Hiramui 20 miestų, bet tie miestai nepatikę Hiramui. — [3]*Subos Ematą.* Ebr t : Sobos Ematą. Plg 1 Kron 18,3. — [4]*Palmirą.* Žr 3 Kar 9,18

[7]*Visus žmones*... Plg 3 Kar 9,20-23. — [10]*Du šimtu*... Kitur : 550. Žr aug 2,18

[11]*Jis perkėlė*... Plg 3 Kar 9,24. — [12]*Tuomet Saliamonas*... Plg 3 Kar 9,25

[17]*Paskui Saliamonas*... Plg 3 Kar 9,26-28. — [18]*Atsiuntė*... Hiramas be abejonės atsiuntė Saliamonui tik medžių laivams ir darbininkų ; statomas gi buvo laivynas Asiongaberyje ir Ailate

2/ *Saliamono didenybė*

9,1-31. Pasklidus gandui apie Saliamono šlovę, ateina jo atlankyti

šančiais kvepalų, daugybę aukso ir brangiausių perlų. Atvykus pas Salia-
moną ji kalbėjo jam visa, kas buvo jos širdyje. [2]O Saliamonas išaiškino
jai visus klausimus, kuriuos buvo pastačiusi, ir nebuvo nieko, ko jis ne-
būtų jai pilnai išaiškinęs. [3]Pamačius tai, būtent, Saliamono išmintį, na-
mus, kuriuos buvo pasistatydinęs, [4]taipgi jo stalo valgius, tarnų butus,
jo tarnų pareigas ir jo drabužius, taipgi vynpilius ir jų apdarus ir aukas,
kurias aukojo Viešpaties namuose, negalėjo atsistebėti [5]ir tarė karaliui:
Tikra yra šneka, kurią buvau girdėjusi savo krašte apie tavo veikalus ir
tavo išmintį. [6]Aš netikėjau pasakojantiems, kolei pati neatėjau ir nepa-
mačiau savo akimis ir nepatyriau, kad vos pusė tebuvo man papasakota
apie tavo išmintį; tavo veiksmai perviršija gandą. [7]Laimingi tavo žmo-
nės ir laimingi tavo tarnai, kurie stovi visuomet tavo akivaizdoje ir girdi
tavo išmintį. [8]Tebūna pašlovintas Viešpats, tavo Dievas, kurs panorėjo
pasodinti tave į savo sostą, kaip Viešpaties, tavo Dievo, karalių. Ka-
dangi Dievas myli Israėlį ir nori laikyti jį per amžius, todėl pastatė tave
jo karaliumi, kad darytumei teismą ir teisybę. [9]Po to ji davė karaliui
šimtą dvidešimt talentų aukso, begalo daug kvepalų ir brangiausių perlų;
niekuomet nebuvo tokių kvepalų, kaip tie, kuriuos Sabos karalienė davė
karaliui Saliamonui. [10]Bet ir Hiramo tarnai draug su Saliamono tarnais
atvežė aukso iš Ophiro, kvepiančių medžių ir brangiausių perlų; [11]karalius
padarė iš jų, tai yra iš kvepiančių medžių laiptus Viešpaties namuose ir
karaliaus namuose, taipgi kanklių ir arphų giesmininkams; niekuomet
nematyta Judo žemėje tokių medžių. [12]Karalius gi Saliamonas davė Sabos
karalienei visa, ko ji norėjo ir ko geidė ir dar daugiau, kaip ji buvo pas jį
atnešusi. O ji grįžo ir iškeliavo į savo žemę draug su savo tarnais
[13]Auksas gi, atvežamas Saliamonui kas metai, svėrė šešis šimtus
šešias dešimtis šešis auksinius talentus, [14]be to, kurį paprastai atgaben-
davo įvairių tautų pasiuntiniai ir pirkliai; taipgi visi Arabijos karaliai
ir šalių viršininkai atnešdavo Saliamonui aukso ir sidabro. [15]Taigi karalius
Saliamonas padarė du šimtu auksinių iečių iš šešių šimtų auksinių, kurie
buvo suvartojami kiekvienai iečiai, [16]taipgi tris šimtus auksinių skydų,
kiekvieną iš trijų šimtų auksinių, kuriais buvo aptraukiamas kiekvienas
skydas. Karalius sudėjo juos ginklų sandėlin, kurs buvo apsodintas me-
džiais. [17]Karalius padarė taipgi didelį dramblio kaulo sostą ir aptraukė
jį tyriausiu auksu; [18]taipgi šešis laipsnius, kuriais buvo žengiama į sostą,
auksinį suolelį, dvi atlošas iš abiejų šonų ir du liūtu, stovinčiu prie atlošų,
[19]taipgi ir dvylika kitų mažų liūtų, stovėjusių ant šešių laipsnių iš abiejų
šonų; tokio sosto nebuvo nė vienoje karalystėje. [20]Taipgi visi karaliaus
pokylio indai buvo auksiniai ir Libano girios namų indai iš tyriausio
aukso; nes sidabras anais laikais buvo visai be vertės; [21]dėl to kad kara-
liaus laivai su Hiramo tarnais plaukdavo į Tarsį vieną kartą per trejus
metus ir atveždavo iš ten aukso, sidabro, dramblių kaulo, bezdžionių ir
povų

Sabos karalienė /1-12/; toliau minima Saliamono pelnas bei galybė ir nurodomi Saliamono istorijos šaltiniai /13-31/

9. [1]*Taipgi Sabos*... Plg 3 Kar 10, 1-13

[13]*Auksas gi*... Plg 3 Kar 10,14.15. — [14]*Tautų pasiuntiniai.* Ebr *'anše hattharim,* smulkūs pirkliai. — *Pirkliai*: didieji pirkliai. — [15]*Iečių.* Ebr ž *tsinnah* reiškia didįjį skydą, dengiantį visą žmogų. Plg 3 Kar 10,16.17. — *Auksinių*: siklių. — [16]*Skydų*: mažųjų skydų. — *Ginklų sandėlin*... Ebr t: Libano girios namuose. — [17]*Sostą*... Plg 3 Kar 10,18-20. — [20]*Pokylio indai*... Plg 3 Kar 10,21. — [21] *Vieną kartą per*...

[22]Taigi karalius Saliamonas perviršijo turtais ir šlove visus žemės
karalius, [23]ir visi žemės karaliai geidė išvysti Saliamono veidą, kad išgirstų
išmintį, kurią Dievas buvo jam davęs į širdį, [24]ir atgabendavo jam kas
metai dovanų, sidabrinių ir auksinių rykų, drabužių, ginklų, kvepalų,
arklių ir asilėnų. [25]Saliamonas turėjo taipgi keturias dešimtis tūkstančių
arklių arklidėse ir dvylika tūkstančių kariškų vežimų bei raitelių; jis pa-
skirstė juos į kariškųjų vežimų miestus ir į Jerusalę, kur buvo karalius.
[26]Jis viešpatavo taipgi visiems karaliams nuo Euphrato upės iki Pilistimų
žemei ir iki Egipto riboms. [27]Jis padarė, kad sidabro buvo Jerusalėje tokia
daugybė, kaip akmenų, ir kedrų tiek, kiek laukinių sikomorų, augančių
lygumose. [28]Arkliai gi buvo jam atvedami iš Egipto ir iš visų šalių
[29]Kas gi dar sakytina apie senesniuosius darbus, tai parašyta pranašo
Natano istorijoje, Siloniečio Ahijo knygose, taipgi Regin̄čiojo Addo regė-
jime prieš Nabato sūnų Jeroboamą. [30]Saliamonas karaliavo Jerusalėje
visam Israėliui keturias dešimtis metų. [31]Jis užmigo su savo tėvais, ir pa-
laidojo jį Dovido mieste, o jo sūnus Roboamas ėmė karaliauti jo vietoje

3 Kar 12,1 **10.** [1]Tuomet Roboamas iškeliavo Sikheman, nes ten buvo susirinkęs
visas Israėlis, kad pastatytų jį karaliumi. Tai išgirdęs Nabato sūnus Jero-
boamas, kurs buvo Egipte /nes jis buvo pabėgęs ten nuo Saliamono/,
tuojau sugrįžo. [3]Jie pasivadino jį, ir jis atėjo su visu Israėliu, ir jie kal-
bėjo Roboamui ir sakė: [4]Tavo tėvas spaudė mus kiečiausiu jungu; tavo
įsakymai tebūna lengvesni už tavo tėvo, kurs uždėjo ant mūsų sunkią
vergystę, ir sumažink truputį naštą, kad mes tarnautumėm tau. [5]Jis tarė:
Sugrįžkite prie manęs po trijų dienų
Tautai susirinkus, [6]jis tarėsi su senesniaisiais, kurie stovėdavo jo
tėvo Saliamono akivaizdoje, kuomet tebebuvo gyvas, ir sakė: Ką man
patariate atsakyti tautai; [7]tie jam tarė: Jei patiksi šitai tautai ir numal-
šinsi juos maloniais žodžiais, jie tarnaus tau visuomet. [8]Bet jis paliko
senesniųjų patartį ir ėmė tartis su jaunaisiais, kurie buvo išauklėti draug
su juo, ir buvo jo palydovai; [9]jis sakė jiems: Kaip jums regisi? Arba
ką turiu atsakyti šitai tautai, kuri man tarė: palengvink jungą, kurį
uždėjo ant mūsų tavo tėvas? [10]Bet šitie atsakė jam kaip jaunuoliai,
išauklėti draug su juo gėriuose, ir tarė: Taip tu kalbėsi tautai, kuri tarė:
Tavo tėvas padarė mūsų jungą sunkų, tu palengvink, ir taip jai atsakysi:
Mažiausis mano pirštas storesnis už mano tėvo strėnas. [11]Mano tėvas
uždėjo ant jūsų sunkų jungą, o aš pridėsiu dar didesnę naštą; mano
tėvas plakė jus botagais, aš gi plaksiu jus dygliuotais rimbais
[12]Taigi Jeroboamas ir visa tauta atėjo prie Roboamo trečią dieną,
kaip jis buvo jiems įsakęs. [13]O karalius, nesilaikydamas senesniųjų patar-
ties, atsakė kietai [14]ir kalbėjo, kaip jaunieji norėjo: Mano tėvas uždėjo
ant jūsų sunkų jungą, tą aš padarysiu sunkesnį; mano tėvas plakė jus
3 Kar 11,29 botagais, aš plaksiu dygliuotais rimbais. [15]Taip jis nepaklausė tautos

Tiek laiko reikējo sugaišti kolei nuplaukdavo ir atplaukdavo atgal. Plg 3 Kar 10,22

[22]*Saliamonas perviršijo*... Plg 3 Kar 10,23-28. — *Ir šlove.* Ebr t: išmintimi. — [25]*Keturias dešimtis*... Ebr t: 4.000 prakartų

[29]*Kas gi dar sakytina*... Plg 3 Kar 11,41-43

IV. Kitų Judo karalių istorija iki Babilono nelaisvei

1. Roboamo viešpatavimas

10,1—12,16. Ketvirtoji Kronikų kn dalis apima istoriją kitų Judo karalių, nuo Roboamo iki Babilono nelaisvei. Ji prasideda pasakojimu apie atsiskyrimą 10 Israēlio giminių

prašymų, nes Dievo valia buvo, kad įvyktų jo žodžiai, kuriuos jis buvo kalbėjęs per Silonietį Ahiją Nabato sūnui Jeroboamui

16Visa gi tauta, karaliui atsakant kiečiau, taip jam kalbėjo : Nėra mums dalies Dovide, nei tėvonystės Isajo sūnuje. Grįžk, Israėlis, į savo padangtes, tu gi, Dovide, ganyk savo namus. Ir visas Israėlis ėjo šalin į savo padangtes. 17Roboamas gi ėmė karaliauti Israėlio sūnums, gyvenusiems Judo miestuose. 18Po to karalius Roboamas siuntė Aduramą, kurs buvo mokesčių viršininkas, bet Israėlio sūnūs užmušė jį akmenimis, ir jis mirė. Tuomet karalius Roboamas pasiskubino sėsti savo vežiman ir pabėgo Jerusalėn. 19Taip Israėlis pasitraukė nuo Dovido namų iki šiai dienai 3 Kar 12,21

11. 1Roboamas, atvykęs į Jerusalę, sušaukė visus Judo ir Benjamino namus, šimtą aštuonias dešimtis tūkstančių rinktinių kovotojų, kad kariautų prieš Israėlį ir sugrąžintų prie savęs savo karalystę. 2Bet buvo suteikta Viešpaties žodis Dievo žmogui Semėjui ir pasakyta: 3Kalbėk Judo karaliui Saliamono sūnui Roboamui ir visam Israėliui, esančiam Jude ir Benjamine : 4Štai ką Viešpats sako : Jūs nepakilsite ir nekovosite prieš savo brolius ; tegrįžta kiekvienas į savo namus, nes taip padaryta pagal mano valią. Išgirdę Viešpaties žodžius, jie sugrįžo ir nepatraukė prieš Jeroboamą

5Roboamas gyveno Jerusalėje ir statė Jude mūru apvestus miestus. 6Jis pastatė Betliejų, Etamą, Tekuę, 7taipgi Betsurą, Sokhą, Odolamą, 8lygiai ir Getą, Maresą ir Ziphą, 9be to, Aduramą, Lakhį, Azeką, 10Saraą, Ajaloną ir Hebroną, buvusius Jude ir Benjamine, ir labai juos sustiprino. 11Apvedęs juos sienomis, jis paskyrė juose viršininkus ir padarė maisto sandėlius, tai yra aliejaus ir vyno. 12Taipgi kiekviename mieste jis padarė sandėlį skydų ir iečių, sustiprino juos labai rūpestingai ir viešpatavo Judui ir Benjaminui

13Kunigai gi ir levitai, buvusieji visame Israėlyje, atėjo prie jo iš visų savo buveinių, 14palikdami priemiesčius ir savo paveldėtąsias dalis ir pereidami į Judą ir Jerusalę, nes Jeroboamas ir jo palikuonys buvo atstūmę juos, kad neeitų Viešpaties kunigystės pareigų ; 15pasiskyrė gi jis sau kunigus augštų vietų, piktųjų dvasių ir veršių, kuriuos buvo padaręs. 16Bet ir iš visų Israėlio giminių, kas tik buvo atsidavęs visa širdimi ieškoti Viešpaties, Israėlio Dievo, atėjo į Jerusalę atnašauti savo kruvinų aukų Viešpaties, savo tėvų Dievo, akivaizdoje. 17Taip jie sustiprino Judo karalystę ir sustiprino Saliamono sūnų Roboamą per trejus metus ; nes jie vaikščiojo tiktai trejus metus Dovido ir Saliamono keliais

---

/10,1-11,4/. Toliau kalbama apie tai, ką yra daręs Roboamas savo karalystei sustiprinti /11,5-12/, apie susirinkimą tikrų Dievo garbintojų iš Israēlio į Judo karalystę /11,13-17/, apie Roboamo šeimyną /11,18-23/, apie Egipto karaliaus Sesako užpuolimą /12,1-12/ ir pagaliau minima Roboamo mirtis /12,13-16/

10. 1*Roboamas iškeliavo*... Kartojama bemažko tais pačiais žodžiais pasakojimas iš 3 Kar 12,1-19

11. 1*Roboamas atvykęs*... Plg 3 Kar 12,20-24

5*Roboamas gyveno*... Kronikų Kn duodama daugiau žinių apie Roboamą negu 3 Kar 15,1-8, — *Jude.* Nuo šitos vietos Judo vardu dažniausiai vadinama pietinē pirma buvusios Žydų karalystēs dalis, apimanti Judo ir Benjamino giminių plotą. — 8*Getą*... Kaikuriuos iš įvardintų čia miestų Dovidas atēmē iš Pilistimų

13*Atējo prie jo*... Plg 3 Kar 12,31. — 14*Priemiesčius*... Žr Sk 35,1-8. — 15*Pasiskyrē*... Plg 3 Kar 12,31. — *Piktųjų dvasių.* Ebr *Se'irim.* Žr Kun 17,7. — *Veršių*... Žr 3 Kar 12,6... 16*Atnašauti*... Ne vieną

[18]Roboamas vedė žmoną Dovido sūnaus Jerimoto dukterį Mahalatą, taipgi Isajo sūnaus Eliabo dukterį Abihailę, [19]kuri pagimdė jam sūnus Jehų, Somoriją ir Zoomą. [20]Po šitos jis ėmė dar Absalomo dukterį Maakhą, kuri jam pagimdė Abiją, Etajį, Zizą ir Salomitą. [21] Absalomo gi dukterį Maakhą Roboamas mylėjo labiau už visas savo žmonas ir guloves, nes jis buvo vedęs aštuoniolika žmonų ir šešias dešimtis gulovių ; jam gimė dvidešimt aštuoni sūnūs ir šešios dešimtys dukterų. [22]Jis paskyrė Maakhos sūnų Abiją vyresniuoju visiems jo broliams, nes manė padaryti jį karaliumi, [23]nes tasai buvo išmintingesnis ir galingesnis už visus jo sūnus, ir visose Judo bei Benjamino sienose, ir visuose apmūrytuose miestuose ; jis suteikė jiems labai daug maisto ir jieškojo daug moterų

12. [1]Kai Roboamo karalystė buvo sustiprėjusi ir sutvirtėjusi, jis paliko Viešpaties įstatymą ir draug su juo visas Israėlis. [2]Penktais gi Roboamo karaliavimo metais Egipto karalius Sesakas pakilo į Jerusalę /nes jie buvo nusidėję Viešpačiui/ [3]su tūkstančiu dviem šimtais kariškų vežimų ir šešiomis dešimtimis tūkstančių raitelių ; o liaudies, atėjusios su juo iš Egipto, būtent, Libijiečių, Troglodiečių ir Etiopiečių nebuvo skaičiaus. [4]Jis paėmė stipriausius miestus Jude ir atėjo iki Jerusalei. [5]O pranašas Semėjas įėjo pas Roboamą ir Judo kunigaikščius, kurie, bėgdami nuo Sesako, buvo susirinkę į Jerusalę ir jiems tarė : Štai ką Viešpats sako : Jūs pametėte mane ir aš palikau jus Sesako rankoms. [6]Labai nusigandę Israėlio kunigaikščiai ir karalius tarė : Viešpats teisingas. [7]O kai Viešpats išvydo, kad jie buvo nusižeminę, buvo suteiktas Viešpaties žodis Semėjui ir pasakyta : Kadangi jie nusižemino, aš nesunaikinsiu jų, bet duosiu jiems truputį pašalpos, ir didelė mano rūstybė neišsilies ant Jerusalės per Sesako ranką. [8]Tačiau jie tarnaus jam, kad žinotų skirtumą tarp tarnavimo man ir tarnavimo žemiškai karalystei. [9]Taigi Egipto karalius Sesakas pasitraukė nuo Jerusalės, atėmęs Viešpaties namų ir karaliaus namų turtus ; jis pasiėmė visa su savim, taipgi ir Saliamono padarytuosius auksinius skydus, [10]užuot kurių karalius padarė skaistvarinius ir atidavė juos viršininkams skydininkų, sergėjusių rūmų prieangį. [11]Ir kuomet karalius eidavo į Viešpaties namus, ateidavo skydininkai ir pasiimdavo juos ir vėl nunešdavo juos atgal į ginklų sandėlį. [12]Kadangi tačiau jie buvo nusižeminę, Viešpaties rūstybė buvo nugręžta nuo jų, ir jie neliko
3 Kar 14,21 visai sunaikinti ; nes ir Jude atrasta gerų darbų

[13]Taigi karalius Roboamas sutvirtėjo Jerusalėje ir karaliavo ; jam buvo keturios dešimtys vieneri metai, kai pradėjo karaliauti, ir septyniolika metų karaliavo Jerusalės mieste, kurį Viešpats buvo pasirinkęs iš visų Israėlio giminių, kad tvirtai įstatytų tenai savo vardą. Jo gi motina buvo Amanietė vardu Naama. [14]Jis darė kas pikta ir neprirengė savo širdies, kad jieškotų Viešpaties. [15]Pirmieji gi Roboamo veiksmai ir paskučiausieji surašyti ir rūpestingai išdėstyti pranašo Semėjo ir Reginčiojo

---

kartą, bet kada tik norējo ; todēl tie ateiviai turējo apsigyventi Roboamo karalystēje

[18]*Eliabo.* Jis buvo vyresnis Dovido brolis ; todēl Abihailē buvo tikriausiai jo dukraitē. — [20]*Absalomo dukterį* : dukraitę. — [23]*Nes tasai buvo...* Ebr t : ir jis /Roboamas/ elgēsi išmintingai, ir paskirstē savo sūnus po visus Judo ir Benjamino plotus... Tuo būdu kiti karaliaus sūnūs galējo būti naudingi karalystei sutvirtinti ir negalējo susitarti prieš savo brolį Abiją

12. [1]*Jis paliko...* Plg 3 Kar 14, 22-24. — [2]*Sesakas...* Žr 3 Kar 11,40. — [3]*Libijiečių.* Ebr *Lubim.* — *Troglodiečų.* Ebr *Sukkijim.* — [8]*Tarnaus jam...* Karnako šventyklos sienose pasiliko iki šiai dienai įvaizdintas Roboamas kaip belaisvis; taipgi jo sūnus Abija turējo pripa-

Addo knygose. Roboamas ir Jeroboamas kovojo vienas prieš kitą per visas dienas. [16]Roboamas užmigo su savo tėvais ir buvo palaidotas Dovido mieste ; o jo sūnus Abija ėmė karaliauti jo vietoje

13. [1]Aštuonioliktais karaliaus Jeroboamo metais ėmė karaliauti Jude 3 Kar 15,2
Abija. [2]Jis karaliavo Jerusalėje trejis metus, o jo motina buvo Urielio iš
Gabaaos duktė vardu Mikhaja

Ir buvo karas tarp Abijos ir Jeroboamo. [3]Pradėjus Abijai kovą ir 3 Kar 15,7
turint keturis šimtus tūkstančių narsiausių ir rinktinių vyrų, Jeroboamas
pastatė kariškoje eilėje aštuonis šimtus tūkstančių vyrų, kurie buvo taipgi
rinktiniai ir drąsūs kovotojai

[4]Taigi Abija atsistojo Semerono kalne Ephraime ir kalbėjo : Klausyk
Jeroboame ir visas Izraeli ! [5]Ar jūs nežinote, kad Viešpats, Izraelio Dievas,
davė karaliavimą Izraelyje per amžius Dovidui, jam ir jo sūnums kaip
druskos sandora ? [6]Tačiau Dovido sūnaus Saliamono tarnas Nabato sūnus 3 Kar 11,26
Jeroboamas pakilo ir padarė maištą prieš savo valdovą. [7]Prie jo susirinko
niekam verti vyrai ir Belialio sūnūs ir apgalėjo Saliamono sūnų Roboamą, nes Roboamas buvo be prityrimo ir bailios širdies ir negalėjo jiems
pasipriešinti. [8]Dabar tat jūs sakote, kad galite priešintis Viešpaties karalystei, kurią jis valdo per Dovido sūnus ir turite didelę žmonių daugybę,
o taipgi auksinius veršius, kuriuos Jeroboamas padarė jums dievais. [9]Jūs 3 Kar 12,31
išmetėte taipgi Viešpaties kunigus, Aarono sūnus, ir levitus, ir pasidarėte
sau kunigų, kaip visos žemės tautos ; kas tik ateina ir pašvenčia savo
ranką paaukojimu jaučio iš bandos ir septynių avinų, darosi kunigas tų,
kurie nėra dievai. [10]Mūsų gi Viešpats yra Dievas, kurio mes nepaliekame,
o tarnauja Viešpačiui kunigai iš Aarono sūnų, ir levitai eina sau paskirtas pareigas. [11]Jie atnašauja Viešpačiui kasdien rytą ir vakarą deginamąsias aukas ir smilkalus, prirengtus pagal įstatymo įsakymus, ir dedamos duonos ant tyriausio stalo ; yra pas mus auksinis žibintuvas ir jo
lempos, kad būtų uždegamos visuomet vakarop, nes mes vykdome įsakymus Viešpaties, mūsų Dievo, kurį jūs palikote. [12]Todėl mūsų kariuomenėje
vadas yra Dievas, ir yra jo kunigai, kurie trimituoja trimitais ir skleidžia
garsą prieš jus. Izraelio sūnūs, nekovokite prieš Viešpatį, jūsų tėvų Dievą,
nes tai jums nedera

žinti ant savęs Egipto karaliaus valdžią. — [10]*Užuot kurių...* Plg 3 Kar 14,26.27

[13]*Jam buvo...* Plg 3 Kar 14,21.22. — [16]*Roboamas užmigo...* Plg 3 Kar 14,31. — *Abija.* Kar Kn jo vardas skamba Abiamas

2. Abijos viešpatavimas

13,1-22. Abija, pradėjęs kovą prieš Jeroboamą, mėgina sugrąžinti Izraelį prie Viešpaties /1-12/, nugali Jeroboamą /13-18/ ir atima iš jo keletą miestų /19-22/

13. [1]*Aštuonioliktais...* Plg 3 Kar 15,1... — [2]*Mikhaja.* Tas vardas parašytas čia klaidingai vieton Maakha. Ji buvo Absalomo dukraitė ir duktė Tamaros, kuri buvo ištekėjusi už Urijelio. Plg aug 11,20

[3]*Keturis šimtus...* Kaikurie aiškintojai spėja, kad skaičiai čia /ir 17 e/ padidinti per perrašinėtojų paklydimą. Plg tačiau 2 Kar 24,9 ir 1 Kron 21,5

[4]*Abija atsistojo...* Kaip kitados Joatamas. Žr Teis 9,7... — *Semerono.* Spėjama, kad tas kalnas dabar vad Khirbet-es-Somera. — [5]*Druskos sandorą,* t y, nepaliaujamą sandorą. Plg Sk 18,19. — [7]*Be prityrimo ir...* Ebr t : jaunas ir nedrąsus. Abija stengiasi sumažinti, kiek galima, savo tėvo kaltę. – [8]*Per Dovido sūnus* : vienatinius teisėtus Viešpaties atstovus. — [9]*Pašvenčia savo...* Ebr t :

[13]Taip jam bekalbant, Jeroboamas taikė užpulti jį iš užpakalio ir stovėdamas neprietelių priešakyje stengėsi apsupti savo kariuomene Judą, kurs to nepastebėjo. [14]Pažvelgęs Judas atgal pamatė, kad kova bus iš priešakio ir iš užpakalio ir ėmė šauktis į Viešpatį, o kunigai pradėjo trimituoti trimitais. [15]Taipgi visi Judo vyrai ėmė šaukti ; ir štai jiems šaukiant, Dievas išgąsdino Jeroboamą ir visą Israėlį, stovėjusį prieš Abiją ir Judą. [16]Israėlio sūnūs leidosi bėgti nuo Judo, ir Dievas padavė juos į anų rankas. [17]Taigi Abija ir jo žmonės sumušė juos, suduodami didelį smūgį ; ir krito sužeistų iš Israėlio penki šimtai tūkstančių drąsių vyrų. [18]Taip Israėlio sūnūs buvo anuo metu pažeminti, ir labai sustiprėjo Judo sūnūs, nes buvo pasitikėję Viešpačiu, savo tėvų Dievu

[19]Abija vijosi bėgantį Jeroboamą ir paėmė jo miestus Betelį ir jo dukteris, Jesaną su jo dukterimis, taipgi Ephroną ir jo dukteris ; [20]po to Jeroboamas nebeįstengė daugiau priešintis Abijos laikais ; o Viešpats ištiko jį, ir jis mirė

[21]Taigi Abija sutvirtinęs savo viešpatavimą, vedė keturiolika žmonų, ir jam gimė dvidešimt du sūnu ir šešiolika dukterų. [22]Kas gi dar sakytina apie Abiją, jo kelius ir darbus, tai parašyta rūpestingiausiai pranašo Addo knygoje

3 Kar 15,8 **14.** [1]Abija užmigo su savo tėvais, ir palaidota jį Dovido mieste, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Asa, kurio laiku žemė turėjo poilsio per dešimtį metų. [2]Asa darė, kas gera ir kas patiko jo Dievo akivaizdoje, ir sugriovė svetimų stabų garbinimo altorius ir augštas vietas, [3]sulaužė taipgi statulas, iškirto girias [4]ir įsakė Judui ieškoti Viešpaties, savo tėvų Dievo, ir vykdyti įstatymą ir visus paliepimus. [5] Jis panaikino iš visų Judo miestų altorius ir stabų šventyklas ir karaliavo ramybėje

[6]Jis pastatė taipgi sustiprintus miestus Jude, nes jis buvo ramus, ir jo laikais nebuvo kilę jokių karų, Viešpačiui suteikiant ramybę. [7]Taigi jis tarė Judui : Pastatykime šituos miestus ir apveskime mūrais, sustiprinkime bokštais, vartais ir užkaiščiais, kolei neesant karų visa ramu, nes mes ieškojome Viešpaties, mūsų tėvų Dievo, ir jis mums davė ramybę aplinkui. Taigi jie statė, ir nebuvo jokių kliūčių statant. [8]Asa turėjo savo kariuomenėje iš Judo tris šimtus tūkstančių, nešiojusių skydus ir jietis, o iš Benjamino du šimtu aštuonias dešimtis tūkstančių, apsiginklavusių skydais ir kilpiniais ; visi jie buvo drąsiausi vyrai

---

pripildo savo ranką. Tai buvo kunigų pašventimo apeiga. Plg Iš 28,41 Kun 7,37 ir k

[13]*Jeroboamas taikė...* Plg Još 8,2 ; Teis 29... ir k

[20]*Ištiko jį...* Nę tuojau, nes Jeroboamas mirė dvejais metais vėliau už Abiją. Plg 3 Kar 14,20 ; 15,9

[21]*Vedė keturiolika...* Dar pirm karo su Jeroboamu

3. Asos viešpatavimas

14,1--16,14. Asa išnaikina stabmeldystę, stengiasi pratinti savo pavaldinius laikytis įstatymo, sustiprina keletą miestų /14,1-8/ ir, Dievui padedant, nugali Etijopijos valdovą Zarą /14,9-15/ ; pranašo Azarijo perspėtas Asa dar drąsiau naikina stabus ir kartu su savo tauta atnaujina sandorą su Viešpačiu /15,1-19/ ; savo gyvenimo pabaigoje Asa mažiau bepasitiki Viešpačiu ; jis ieško pagalbos pas Israėlio karalių, pas Siriečius, ir todėl peikia jį Viešpats per pranašą Hananį, kurį supykęs Asa įmeta kalėjiman ; nesišaukia į Viešpatį Asa ir sunkioje ligoje /16,1-4/

14. [1]*Abija užmigo...* Plg 3 Kar 15,8... — [2]*Altorius* : kurie buvo paskirti kitų tautų stabams garbinti. —

9Prieš juos išėjo Etiopietis Zara su savo kariuomene, su tūkstančiu
tūkstančių ir su trimis šimtais kariškųjų vežimų, ir atėjo iki Maresai.
10Asa gi patraukė jam priešais ir pastatė karišką eilę, kad kovotų Sepha-
tos slėnyje šalia Maresos. 11Jis šaukėsi į Viešpatį Dievą ir tarė: Viešpatie, 1 Kar 14,6
pas tave nėra jokio skirtumo, ar tu padėsi, kur nedaug yra, ar kur daug;
padėk mums, Viešpatie, Dieve, nes mes atėjome prieš šitą daugybę, pasiti-
kėdami tavimi ir tavo vardu, Viešpatie, tu esi mūsų Dievas, teneapgali
tavęs žmogus. 12Taigi Viešpats išgąsdino Etiopiečius Asos ir Judo akivaiz-
doje, ir Etiopiečiai pabėgo. 13Asa ir buvusieji su juo žmonės vijosi juos
iki Gerarai. Etiopiečiai krito visi iki vienam, nes jie buvo sunaikinti,
užmušant Viešpačiui ir kovojant jojo kariuomenei. Taip jie ėmė daug
grobio, 14sunaikino visus miestus Geraros apylinkėje, nes visus buvo apė-
musi didelė baimė, apiplėšė miestus ir išsinešė daug grobio. 15Sunaikinę
taipgi avides, jie išsivarė begalinę daugybę gyvulių ir kupranugarių ir
sugrįžo į Jerusalę

15. 1Odedo sūnus Azarijas, atėjus ant jo Dievo dvasiai, 2išėjo pasitikti
Asos ir jam tarė: Paklausykite manęs, Asa, ir visas Jude bei Benjamine:
Viešpats buvo su jumis, nes jūs buvote su juo. Jei ieškosite jo, rasite;
o jei paliksite jį, ir jis paliks jus. 3Bet praeis daug dienų Israėlyje be ti-
krojo Dievo, be kunigo mokytojo ir be įstatymo. 4O kai jie sugrįš savo
suspaudime prie Viešpaties, Israėlio Dievo, ir ieškos jo, jie atras jį. 5Anuo
metu nebus ramybės išeinančiam ir įeinančiam, bet baisumai iš visur tarp
visų žemės gyventojų; 6nes tauta kovos prieš tautą ir miestas prieš mies-
tą, nes Viešpats padarys tarp jų sumišimą visokiu prispaudimu. 7Jūs
gi būkite drąsūs, ir jūsų rankos tenenusileidžia, nes bus užmokestis jūsų
darbui
8Išgirdęs tai Asa, būtent, Odedo sūnaus pranašo Azarijo žodžius ir
pranašystę, pasidarė drąsus ir sunaikino stabus iš visos Judo žemės ir
iš Benjamino, ir iš Ephraimo kalno miestų, kuriuos buvo paėmęs, ir pa-
šventino Viešpaties altorių, buvusį ties Viešpaties prieangiu. 9Jis surinko

---

Augštas vietas: kuriose tikriausiai buvo garbinamas neteisėtai tikrasis Dievas. — 3*Statulas*. Ebr *matstseboth*. Žr Iš 34,13 ir k. Buvo tai akmeniniai šulai, statomi Baalo garbei. — *Girias*. Ebr *'ašerim*, Astartės paveikslai. — 5*Altorius ir*... Anot ebr t: augštas vietas ir Baalo statulas, kurs buvo įvaizdinamas kaip dievas saulē

6*Nes jis*. Ebr t: nes šalis. — 7*Kolei neesant*... Ebr t: kolei šalis dar tebēra prieš mus, t y, kolei ji dar niekieno neužpulta. — 8*Skydais*. Ebr t: mažaisiais skydais

9*Zara*. Gal Sesako įpēdinis Osarkonas I. — *Maresai*: Judējos pietvakariuose. Plg aug 11,8. — 11*Pas tave nēra*... Tikriau anot ebr t: tik tu gali padēti /kovoje/ tarp galingojo ir silpnojo. — *Teneapgali tavęs*... Jei Israēlis būtų nugalētas, priešai galētų manyti, būk jie apgalēję ir Viešpatį, nes jis yra Israēlio Dievas. Plg 1 Kar 14,6. — 12*Išgąsdino*: siuntē antgamtinį išgąstį. — 13*Gerarai*: prie kelio į Egiptą, trys valandos kelionēs į pietryčius nuo Gazos. — *Užmušant Viešpačiui*: per Asos kariuomenę, kuriai Viešpats padējo

15. 1*Azarijas*. Kitur jis nesutinkamas. — 3*Bet praeis*... Ebr t: nēra veiksmažodžio: ir daug dienų be tiesos Dievo ir be mokančio kunigo ir be įstatymo; todēl tie ž gali būti pritaikyti kiekvienam laikotarpiui, pav Teisējų ir kaikurių karalių laikui; bet Vulg tekstas labiau tinka ateičiai, ir galima jame matyti pranašystę apie Babilono vergiją, o dar labiau apie

visą Judą ir Benjaminą ir draug su jais ateivius iš Ephraimo, ir Manaso,
ir iš Simeono, nes daug iš Israëlio buvo atbėgę pas jį, matydami, kad
Viešpats, jo Dievas, buvo su juo. [10]Atvykę Jerusalėn trečiame mėnesyje,
keturioliktais Asos karaliavimo metais, [11]jie aukojo Viešpačiui tą dieną
iš išplėšų ir iš grobio, kurį buvo atsigabenę, septynis šimtus jaučių ir sep-
tynis tūkstančius avių. [12]O karalius įėjo pagal paprotį patvirtinti sando-
ros, kad jie ieškos visa širdimi ir visa savo siela Viešpaties, savo tėvų
Dievo. [13]O jei kas, tarė jis, neieškotų Viešpaties, Israëlio Dievo, tas te-
numiršta, ar jis bus mažiausis ar didžiausis, lygiai vyras, kaip ir moteriš-
kė. [14]Ir prisiekė Viešpačiui dideliu balsu su džiaugsmu, trimituojant tri-
mitais ir pučiant ragais, [15]visi buvusieji Jude, ir skyrė sau prakeikimą už
priesaikos peržengimą ; nes jie prisiekė visa savo širdimi, ir ieškojo jo
visa savo valia ir rado ; o Viešpats suteikė jiems poilsį aplinkui. [16]Taipgi
ir iš karaliaus Asos motinos Maakhos jis atėmė augštą viešpatavimą, nes
ji buvo pasidariusi girioje Priapo stabą, kurį jis sunaikino visą ir sutru-
pinęs į gabalus sudegino Kedrono slėnyje. [17]Bet augštos vietos buvo palik-
tos Israëlyje ; tačiau Aso širdis buvo tobula per visas jo dienas. [18]Ką
buvo pažadėjęs jo tėvas ir jis pats, jis įnešė į Viešpaties namus, sidabro,
aukso ir visokių rykų. [19]O karo nebuvo iki trisdešimt penktų Asos kara-
liavimo metų

16. [1]Bet trisdešimt šeštais jo karaliavimo metais Israëlio karalius
Baasa pakilo į Judą ir pradėjo statyti mūrą aplink Ramą, kad nė vienas
negalėtų be pavojaus nei išeiti iš Asos karalystės, nei jon įeiti. [2]Tuomet
Asa paėmė iš Viešpaties namų iždo ir iš karaliaus iždo sidabrą ir auksą,
siuntė pas Sirijos karalių Benadadą, gyvenusį Damaske ir sakydino :
[3]Tarp manęs ir tavęs yra sandora, taipgi tarp mano tėvo ir tavo tėvo buvo
taika ; todėl siunčiu tau sidabro ir aukso, kad sutraukęs sandorą, kurią
turi su Israëlio karaliumi Baasa, priverstumei jį pasitraukti nuo manęs.
[4]Tai sužinojęs Benadadas siuntė į Israëlio miestus savo kariuomenės vir-
šininkus, kurie apgalėjo Ahioną, Daną, Abelmaimą, ir visus apmūrytus
Nephtalio miestus. [5]Tai išgirdęs Baasa liovėsi statęs Ramą ir sustabdė
savo darbą. [6]Tuomet karalius Asa surinko visą Judą, ir jie paėmė iš Ramos
akmenis ir medžius, kuriuos Baasa buvo prirengęs statymui ; iš jų jis
pastatė Gabaą ir Masphą
[7]Anuo metu atėjo pas Judo karalių Asą pranašas Hananis ir jam
tarė : Kadangi pasitikėjai Sirijos karaliumi, o ne Viešpačiu, savo Dievu,

Žydų tautos stovį, kai Romėnai sugriaus Jerusalę ir jos šventyklą. Plg Oš 3,4.5 ir k. — [7]*Bus užmokestis*... Plg Jer 31,16

[8]*Stabus.* Ebr t : nuobodas. Asa darē tai ir angsčiau ; bet tuomet jam gal ne visai pavyko išnaikinti įvairius stabmeldystēs pąsireiškimus. — *Kuriuos buvo paēmęs* : tikriausiai ne pats Asa, bet jo tēvas Abija. — *Pašventino.* Ebr t : atnaujino. — [12]*O karalius įējo*... Anot ebr t : ir jie apsiēmē ieškoti Viešpaties... — [15]*Visi buvusieji*... Ebr t : ir visas Judas džiaugēsi priesaika. — [16]*Taipgi ir iš karaliaus*...Plg 3 Kar 15,13-15. — [19]*Karo nebuvo* : nors Asa ir Israēlio karalius Baasa buvo laikomi visuomet priešais. Plg 3 Kar 15,16. — *Trisdešimt penktų.* Čia ir toliau /16,1/ skaičiai matomai klaidingi, nes Baasa mirē jau 26 Asos karaliavimo metais ; todēl gal reiktų skaityti : Dvidešimt penktų, ir : dvidešimt šeštais

16. [1]*Baasa pakilo*... Plg 3 Kar 15,17-22

[7]*Hananis* : gal pranašo Jēhaus tēvas. Plg žem 19,2. — *Išsprūdo*... Jei Asa butų pasitikējęs Viešpačiu,

todėl Sirijos karaliaus kariuomenė išsprūdo iš tavo rankos. [8]Argi Etio-
piečiai ir Libijiečiai nebuvo daug galingesni kariškais vežimais, raiteliais
ir begaline daugybe, o tačiau Viešpats padavė juos į tavo ranką, kadangi
tu buvai pasitikėjęs juo? [9]Nes Viešpaties akys žiūri į visą žemę ir sutei-
kia stiprybės tiems, kurie tiki į jį tobula širdimi. Taigi tu pasielgei pai-
kai, ir todėlei nuo šio meto kils prieš tave karai. [10]O Asa susirūstinęs ant
Regimčiojo, liepė įmesti jį kalėjiman, nes jis buvo labai supykęs dėl to
dalyko ir užmušė anuo metu daugelį iš tautos
[11]Senesnieji gi ir paskiausieji Asos veiksmai surašyti Judo ir Israėlio
karalių knygoje. [12]Asa buvo taipgi susirgęs tris dešimtis devintais savo
karaliavimo metais ir jautė smarkiausį kojų skausmą, tačiau nei savo li-
goje jis nejieškojo Viršpaties, bet labiau pasitikėjo gydytojų žiniomis.
[13]Ir jis užmigo su savo tėvais ir mirė keturias dešimtis pirmais savo kara-
liavimo metais. [24]Palaidojo jį jo kape, kurį buvo sau išsikasęs Dovido
mieste. Jie padėjo jį į jo guolį, pilną kvepalų ir brangiausių tepalų, pa-
darytų vaistininkų būdu, ir sudegino juos didelei jo garbei

17. [1]Jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Jozapatas ir įsigalėjo prieš 3 Kar 15,24
Israėlį. [2]Jis pastatė kareivių būrius visuose Judo miestuose, kurie buvo
apvesti mūru ir paskirstė įgulas Judo žemėje ir Ephraimo miestuose, ku-
riuos buvo paėmęs jo tėvas Asa
[3]Viešpats buvo su Jozapatu, nes jis vaikščiojo pirmaisiais savo tėvo
Dovido keliais ir nepasitikėjo Baalais, bet savo tėvo Dievu ir ėjo, kaip
buvo jo įsakyta, o ne paskui Israėlio nuodėmes. Todėl Viešpats sutvir-
tino jo rankose karalystę, ir visas Judas davė Jozapatui dovanų, jis įsi-
gijo begalinius turtus ir daug garbės
[6]Kuomet gi jo širdis įgijo drąsos dėl Viešpaties kelių, jis panaikino
iš Judo taipgi augštas vietas ir girias. [7]Trečiais savo karaliavimo metais
jis siuntė iš savo kunigaikščių Benhailį, Obdiją, Zakhariją, Natanaėlį ir
Mikheą, kad jie mokytų Judo miestuose, [8]ir su jais levitus Semėją, Na-

---

jis būtų nugalėjęs ne tik Israēlio karalių, bet ir jo šalininką Sirijos karalių. — [8]*Argi Etiopiečiai...* Žr aug 14,12... — [10]*Kalējiman.* Gal liepē įdēti pranašo kojas į klesčius. Plg Jer 20,2 ir k. — *Užmušē.* Ebr t: pasielgē piktai.

[12]*Kojų skausmą.* Plg 3 Kar 15,23. — *Labiau pasitikējo...* Karalius peikiamas ne dēl to, kad šaukēsi gydytojus, bet dēl to, kad jais daugiau pasitikējo kaip Viešpačiu. Be to, anų laikų gydytojai daugiau gydē užkalbējimais ir burtais, negu tikrais vaistais. — [14]*Didelei jo garbei.* Tikriau: labai apsčiai

4. Jozapato viešpatavimas

17,1--20,37. Jozapatas pradeda savo viešpatavimą dievobaimingai ir siunčia visus levitus įstatymo mokyti /17,1-9/, todēl jo galybē eina didyn /17,10-19/; bet susigiminiavęs su Israēlio karaliumi Akhabu ir nežiūrēdamas pranašo Mikhējo perspējimų sutinka eiti draug su Akhabu karan prieš Siriečius /18,1-27/; karas baigiasi nelaimingai, nes jame Akhabas žūna /18,28-34/, o grįžtančiam Jozapatui skelbia Dievo rūstybę pranašas Jēhus /19,1-3/. Jozapatas vēl ragina tautą laikyti Dievo įstatymą ir pats skatina laikytis teisybēs /19,4-11/; todēl Viešpats padeda jam nugalēti užpuolusius jį Moabiečius, Amoniečius ir kitas tautas /20,1-30/, bet jo ir bedievio Israēlio karaliaus Okhozijo įtaisytas laivynas sunaikinamas /20, 31-37/

17. [1]*Įsigalējo*: pasirūpino, kad reikale galētų apsiginti nuo užpuolimo — [2]*Kuriuos buvo paēmęs...* Žr aug 15,8

taniją, Zabadiją, Asaėlį, Semiramotą, Jonataną, Adoniją, Tobiją, ir Tobadoniją, šituos levitus ir su jais kunigus Elisamą ir Joraną ; [9]jie mokė žmones Jude, turėdami Viešpaties įstatymų knygą ir ėjo aplink per visus Judo miestus ir mokė tautą

[10]Taigi baimė Viešpaties atėjo visų žemių karalystėms buvusioms aplink Judą, ir jos nedrįso kariauti prieš Jozapatą. [11]Taipgi ir Pilistimai nešdavo Jozapatui dovanų ir sidabro kaip duoklę : ir Arabai atvesdavo gyvulių, septynis tūkstančius septynis šimtus avinų ir tiek pat ožių

[12]Taigi Jozapatas tarpo, ir jo didenybė pasidarė labai žymi ; jis pastatė Jude panašių į bokštus namų ir apmūrytų miestų. [13]Jis padarė daug darbų Judo miestuose ; buvo taipgi Jerusalėje vyrų kovotojų ir karžygių. [14]Jų skaičius, žiūrint atskirų namų ir šeimynų, buvo toks : Jude buvo kariuomenės viršininkai, karvedys Ednas ir su juo drąsiausių vyrų trys šimtai tūkstančių ; [15]po jo buvo vadas Johananas ir su juo du šimtu aštuonios dešimtys tūkstančių ; [16]o po šito Sekhrio sūnus Amasijas, pašvęstasis Viešpačiui, ir su juo du šimtu tūkstančių drąsių vyrų; [17]po šito ėjo karžygys kovoje Eliada ir su juo turėjusių kilpinį ir skydą du šimtu tūkstančių ; [18]po šito dar Jozabadas ir su juo šimtas aštuonios dešimtys tūkstančių ginkluotų kareivių. [19]Visi šitie buvo karaliaus valdžioje, išskyrus tuos, kuriuos buvo pastatęs apmūrytuose miestuose visame Jude

18. [1]Taigi Jozapatas buvo turtingas ir labai šlovingas ir susigiminiavo su Akhabu. [2]O po keleto metų jis nukako pas jį į Samariją ; tuo gi apsilankymu Akhabas papjovė jam ir žmonėms, kurie buvo atvykę draug su juo, labai daug avinų ir jaučių ir įkalbėjo jam eiti karan prieš Ramot Galaadą. [3]Taigi Israėlio karalius Akhabas tarė Judo karaliui Jozapatui : Eikš draug su manim į Ramot Galaadą. Tasai jam atsakė : Kaip aš, taip ir tu ; kaip tavo tauta, taip ir mano tauta ; būsime draug su tavim kare

Kar 22,2

[4]Be to, Jozapatas tarė Israėlio karaliui : Klauskis, meldžiamasis, tuojau Viešpaties ištarmės. Taigi Israėlio karalius surinko keturis šimtus vyrų pranašų ir jiems tarė : Ar privalome eiti kariauti į Ramot Galaadą, ar liautis ? Jie gi sakė : Pakilk, o Dievas paduos į karaliaus rankas. [5]Bet Jozapatas tarė : Ar nėra čia Viešpaties pranašo, kad taipgi jo klaustumėmės ? Tuomet Israėlio karalius tarė Jozapatui : Yra vienas vyras, kurį galime pasiklausti apie Viešpaties valią, bet aš jo nekenčiu, nes jis nepranašauja man gera, o tik visuomet pikta ; yra tai Jemlos sūnus Mikhėjas. Jozapatas atsakė : Nekalbėk taip, karaliau. [8]Taigi Israėlio karalius pasišaukė vieną iš kamarponių ir jam tarė : Pavadink greitai Jemlos sūnų Mikhėją. [9]Tuo tarpu Israėlio karalius ir Judo karalius Jozapatas sėdėjo

---

[8]*Pirmaisiais...* Kaip Dovidas pirm nusikaltimo svetmoteryste ir puikybe

[9]*Turėdami Viešpaties įstatymo knygą* : penkias Mošės knygas, arba bent jų dalį. Iš čia aiškiai pasirodo, kad Mošės knygos tuomet jau buvo

[10]*Baimė Viešpaties* : didelis išgąstis, kurio priežastis buvo Dievas. [12]*Apmūrytų miestų.* Ebr t : sandėlių miestų. — [13]*Padarė daug darbų* : gal atnaujindamas ir sustiprindamas miestus. Anot kitų aiškintojų, čia esą pasakyta, kad Jozapatas surinkęs daug maisto į sustiprintuosius miestus. — [14]*Kariuomenės viršininkai.* Ebr t : tūkstantininkai ; bet jie čia reiškia vyresniuosius kariuomenės vadus. — [16]*Pašvęstasis Viešpačiui.* Ką reiškė tas pašventimas, nežinia. — [19]*Visi šitie...* Kaikurie aiškintojai spėja, kad Jozapato kariuomenės skaičiai padidinti per perrašinėtojų paklydimą

18. [1]*Susigiminiavo.* Jozapato sūnus Joramas buvo vedęs Akhabo dukterį Ataliją. Ta giminystė užtraukė daug nelaimant ių Judo

abudu savo soste, apsivilkę kariškais apdarais, sėdėjo gi aikštėje šalia
Samarijos vartų, o visi pranašai pranašavo juodviejų akivaizdoje. 10Kha-
naanos sūnus Sedekijas pasidarė sau geležinius ragus ir tarė : Štai ką
Viešpats sako : Šitais vėtysi Siriją, kolei ją sunaikinsi. 11Ir visi pranašai
pranašavo taip pat ir sakė : Pakilk į Ramot Galaadą ir laimėsi, o Viešpats
paduos juos į karaliaus rankas
12Pasiuntinys gi, kurs buvo nuėjęs pavadinti Mikhėjo, jam tarė :
Štai visų pranašų žodžiai skelbia vienbalsiai karaliui, kas gera; meldžiu tat
tave, kad ir tavo žodžiai nesiskirtų nuo jųjų, ir kad kalbėtumei laimingus
dalykus. 13Mikhėjas jam atsakė : Kaip Viešpats gyvas, ką tik mano Die-
vas man pasakys, tai aš kalbėsiu. 14Taigi jis atėjo pas karalių. O karalius
jam tarė : Mikhėjau, ar mes turime eite kariauti į Ramot Galaadą, ar
liautis ? Tasai jam atsakė : Pakilkite, nes visa pasiseks laimingai, ir
neprieteliai bus paduoti į jūsų rankas. 15Bet karalius tarė : Aš dar kartą
įsakau tau su priesaika, kad man kalbėtumei tik tai, kas tiesa, vardan
Viešpaties. 16O anas tarė : Mačiau visą Israėlį, išsisklaisčiusį kalnuose,
kaip avis be piemens, o Viešpats tarė : Šitie neturi valdovų : tegrįžta
kiekvienas į savo namus ramybėje. 17Tuomet Israėlio karalius tarė Jo-
zapatui : Argi aš tau nesakiau, kad jis nepranašauja man nieko gero, o
tik tai, kas pikta. 18O anas pridūrė : Todėlei klausykite Viešpaties žodžių :
Mačiau Viešpatį, sėdintį savo soste ir visą dangaus kariuomenę, stovinčią
prie jo dešinėje ir kairėje ; 19ir Viešpats tarė : Kas suklaidins Israėlio
karalių Akhabą, kad patrauktų ir kristų Ramot Galaade ? Ir vienam kal-
bant taip, ir kitam kitaip, 20išėjo dvasia, ir stojosi Viešpaties akivaizdoje
ir tarė ; Aš jį suklaidinsiu. Viešpats jai tarė : Kaipgi suklaidinsi ? 21O
ji atsakė : Aš išeisiu ir būsiu dvasia melagė visų jo pranašų burnoje. Ir
Viešpats tarė : Suklaidinsi ir apgalėsi ; išeik ir daryk taip. 22Taigi štai
dabar Viešpats davė melo dvasią į visų tavo pranašų burną ir Viešpats
kalbėjo apie tave pikta. 23O Khanaano sūnus Sedekijas prisiartino ir už-
gavo Mikhėją į veidą ir tarė : Kuriuo keliu Viešpaties dvasia perėjo nuo
manęs, kad tau kalbėtų ? 24O Mikhėjas tarė : Tu pats matysi tą dieną,
kuomet būsi įėjęs iš kambario į kambarį, kad pasislėptumei. 25Tuomet
Israėlio karalius davė įsakymą ir tarė : Imkite Mikhėją, nuveskite jį pas
miesto viršininką Amoną ir pas Amelekho sūnų Joasą, 26ir tarkite : Štai
ką karalius sako : Įmeskite šitą kalėjiman ir duokite jam truputį duonos
ir maža vandens, kolei aš sugrįšiu ramybėje. 27O Mikhėjas tarė : Jei su-
grįši ramybėje, tai Viešpats nekalbėjo per mane. Ir pridūrė : Išgirskite
visi žmonės
28Taigi Israėlio karalius ir Judo karalius Jozapatas pakilo prieš Ramot
Galaadą. 29Ir Israėlio karalius tarė Jozapatui : Pakeisiu drabužius ir taip
eisiu į kovą, tu gi apsivilk savo drabužiais. Ir pakeitęs apdarą Israėlio
karalius ėjo į kovą. 30Sirijos gi karalius buvo davęs paliepimą savo raitelių
vadams ir pasakęs : Nekovokite prieš mažiausį ar prieš didžiausį, bet
tik prieš vieną, Israėlio karalių. 31Taigi raitelių viršininkai, pamatę Jo-
zapatą, tarė : Šitas yra Israėlio karalius, ir jie apstojo jį, kovodami ;
bet jis šaukėsi į Viešpatį, o tasai padėjo jam ir nukreipė juos nuo jo ;
32nes raitelių vadai pamatę, kad tai ne Israėlio karalius, paliko jį. 33Atsi-
tiko gi, kad vienas iš žmonių paleido vilyčią netaikindamas ir ištiko Israėlio
karalių tarp sprando ir pečių, o jis tarė savo vežėjui : Suk atgal ir išvežk

---

karalių ir ant jų tautos. — [2]*Keleto* : devynerių. Plg 3 Kar 22,2.41. — [3]*Israēlio karalius Akhabas...* Toliau pasakojama bemažko visai tais pa-

mane iš karo eilės, nes esu sužeistas. [34]Taip pasibaigė kova tą dieną, o
Israėlio karalius stovėjo savo vežime prieš Siriečius iki vakarui ir mirė,
nusileidžiant saulei

19. [1]Judo gi karalius Jozapatas sugrįžo ramiai į savo namus Jerusa-
lėn. [2]Jį pasitiko Regintysis Hananio sūnus Jėhus ir jam tarė: Tu pa-
dedi bedieviui ir jungies prietelyste su tais, kurie neapkenčia Viešpaties,
todėl nusipelnei, tiesa, Dievo rūstybę, [3]bet rasta tavyje gerų darbų, nes
išnaikinai girias iš Judo žemės ir prirengei savo širdį, kad ieškotumei
Viešpaties, savo tėvų Dievo

[4]Taigi Jozapatas gyveno Jerusalėje ir vėl išėjo į tautą nuo Bersa-
bėjos iki Ephraimo kalnų ir sugrąžino juos prie Viešpaties, jų tėvų Dievo.
[5]Jis paskyrė taipgi žemei teisėjus visuose sustiprintuose Judo miestuose
kiekvienoje vietoje, [6]o duodamas teisėjams įsakymų, tarė: Žiūrėkite, ką
darote, nes jūs darote ne žmogaus teismą, bet Viešpaties, ir ką tik jūs
teisite, kris ant jūsų. [7]Viešpaties baimė tebūna su jumis ir darykite visa
rūpestingai, nes pas Viešpatį, mūsų Dievą, nėra neteisybės, nei atsižvel-
gimo į asmenis, nei dovanų troškimo. [8]Taipgi Jerusalėje Jozapatas pa-
skyrė levitus, kunigus ir šeimynų viršininkus iš Israėlio, kad darytų Vieš-
paties teismą ir išrištų gyventojų bylas. [9]Jis jiems įsakė ir tarė: Taip
jūs darysite su baime Viešpaties ištikimai ir tobula širdimi. [10]Kiekvienoje
jūsų brolių, gyvenančių savo miestuose, byloje tarp giminės ir giminės,
kur bus gincas apie įstatymą, apie paliepimus, apie apeigas, apie įsaky-
mus, pamokykite juos, kad nenusidėtų Viešpačiui ir kad rūstybė neateitų
ant jūsų ir ant jūsų brolių; taip tat elgdamies jūs nenusidėsite. [11]Kunigas
gi ir vyriausis jūsų kunigas Amarijas bus pirmininkas tuose dalykuose,
kurie paliečia Dievą; toliau Ismahėlio sūnus Zabadijas, vadas Judo na-
muose, bus vyriausis tuose dalykuose, kurie priguli prie tarnavimo ka-
raliui. Jūs turite taipgi savo akivaizdoje mokytojus levitus; būkite drą-
sūs ir elgkitės rūpestingai, ir Viešpats bus su jumis geruose dalykuose

Pak 10,17
Išm 6,8
Ekli 35,15
Apd 10,34
Rom 2,11
Gal 2,6
Eph 6,9
Kol 3,25
1 Petr 1,17

20. [1]Po to Moabo sūnūs, Amono sūnūs ir draug su jais kiti iš Amo-
niečių susirinko prieš Jozapatą, kad kovotų prieš jį. [2]Atėjo pasiuntiniai
ir paskelbė Jozapatui, sakydami: Atėjo prieš tave didelė daugybė iš tų
vietų, kurios yra už jūros, ir iš Sirijos, ir štai sustojo Asason-Tamare,
kurs yra Engadėje

čiais ž kaip ir 3 Kar 22,5-37

19. [2]*Hananio sūnus Jēhus.* Plg 3 Kar 16,1. — *Todēl užsipelnei...* Ebr t: todēlei Viešpaties rūstybē ant tavęs

[4]*Vēl išējo...* Plg aug 17,7... — [5]*Visuose... miestuose*: taip kaip reikalavo Mošēs įstatymas. Plg Pak 16,18... — [6]*Bet Viešpaties.* Teisējai yra tarsi paties Dievo pavaduotojai. — *Kris ant jūsų.* Teisējai turi didelę garbę, bet ir jų atsakomybē didelē. — [7]*Nes pas Viešpatį...* Plg Pak 10,17; Išm 6,8. — [8]*Paskyrē levitus...* Tai turējo būti vyriausis teismas. — *Viešpaties teismą...* Tai paaiškina toliau pats Jozapatas. Viešpaties teismais vadinami čia visokie religiniai klausimai, bylomis gi visokie ginčai, liečią žemiškus dalykus. — *Gyventojų.* Ebr t pasakyta kas kita: ir jie sugrįžo, t y, aplankę tautą religijos tikslu /4 e/, sugrįžo atgal į Jerusalę. — [10]*Tarp giminēs ir giminēs.* Ebr t: tarp kraujo ir kraujo, t y, ar kas tyčiomis užmušē žmogų, ar netyčiomis ir tt. Plg Iš 21,12... — *Apie įstatymą*: kaip reikia aiškinti ir pritaikinti atskiri įstatai. — [11]*Mokytojus.* Ebr t: raštininkus

20. [1]*Kiti iš Amoniečių.* Tikriau

[3]Baimės apimtas Jozapatas atsidavė visai maldavimui Viešpaties
ir įsakė visam Judui pasninką. [4]Ir Judas susirinko maldauti Viešpaties,
taipgi visi iš savo miestų atėjo šauktis į jį

[5]Jozapatas, atsistojęs Judo ir Jerusalės susirinkimo viduryje Viešpa-
ties namuose, ties naujuoju prieangiu, [6]tarė : Viešpatie, mūsų tėvų Dieve,
tu esi Dievas danguje ir tu viešpatauji visų tautų karalystėms, tavo ran-
koje yra stiprybė ir galybė, ir nė vienas negali tau priešintis. [7]Argi ne tu,
mūsų Dieve, užmušei visus šitos žemės gyventojus tavo tautos Israėlio
akivaizdoje ir davei ją amžinai tavo prietelio Abraomo palikuonims ?
[8]Jie gyveno joje ir pastatė joje tavo vardui šventyklą, sakydami : [9]Jei
apniks mus nelaimės, teismo kalavijas, maras ir badas, mes stosimės tavo
akivaizdoje ties šitais namais, kuriuose šaukiamasi į tavo vardą, ir šauk-
simės prie tavęs savo sielvartuose, o tu išklausysi ir išgelbėsi. [10]O štai Pak 2,1
dabar Amono sūnūs, ir Moabo sūnūs ir Seiro kalnų gyventojai, per ku-
riuos neleidai pereiti Israėliui, kuomet jie ėjo iš Egipto, ir jie pasuko nuo
jųjų ir jų neužmušė, [11]elgiasi priešingai ir stengiasi išmesti mus iš pavel-
dėtojo krašto, kurį mum davei. [12]Mūsų Dieve, argi tu neteisi jų ? Mes
juk neturime tokios stiprybės, kad galėtumėm pasipriešinti šitai daugybei,
kuri puola mus. O kadangi nežinome, ką turime daryti, nieko kito mums
nelieka, kaip tik kreipti savo akis į tave

[13]Visas gi Judas stovėjo Viešpaties akivaizdoje su kūdikiais, su savo
žmonomis ir vaikais

[14]Buvo gi ten Matanijo sūnaus Jėhiėlio sūnaus Banajo sūnaus Za-
kharijo sūnus Jahaziėlis, levitas iš Asapho sūnų, ant kurio atėjo Viešpa-
ties Dvasia minios tarpe, [15]ir jis tarė : Paklausykite, visas Jude, ir jūs,
Jerusalės gyventojai, ir tu, karaliau Jozapatai : Štai ką Viešpats jums
sako : Nebijokite ir neišsigąskite šitos daugybės, nes tai ne jūsų kova,
bet Dievo. [16]Rytoj nusileiskite prieš juos, nes jie eis augštyn šlaitu, kurs
vadinamas Sisu, ir rasite juos slėnio gale, kurs yra ties Jeruėlio tyruma.
[17]Ne jūs būsite, kurie kovosite, bet tiktai stovėkite su pasitikėjimu ir maty-
site ant savęs Viešpaties pagalbą. O Jude ir Jerusale ! Nebijokite ir ne-
nusigąskite, rytoj išeisite prieš juos ir Viešpats bus su jumis. [18]Taigi Jo-
zapatas ir Judas ir visi Jerusalės gvyentojai parpuolė kniūbsti ant žemės
Viešpaties akivaizdoje ir pagarbino jį. [19]Levitai gi iš Kaato sūnų ir iš
Korės sūnų šlovino dideliu augštyn kilstančiu balsu Viešpatį, Israėlio
Dievą

[20]Atsikėlę rytmetį jie išėjo per Tekuės tyrumą ; o jiems išėjus Joza-
patas, stovėdamas jų tarpe, tarė : Paklausykite manęs, Judo vyrai ir
visi Jerusalės gyventojai, pasitikėkite Viešpačiu, jūsų Dievu, ir būsite
saugūs ; tikėkite jo pranašams, ir visa įvyks laimingai. [21]Jis davė tautai Ps 135,1
nurodymų ir sustatė Viešpaties giesmininkus, kad šlovintų jį savo būriuose
ir eidami kariuomenės priešakyje sutariančiais balsais sakytų : Šlovin-
kite Viešpatį, nes jo mielaširdystė amžina. [22]O jiems pradėjus giedoti šlo-

---

anot LXX : Miniečių, gyvenusių į rytus nuo Seiro kalnų. — [2]*Už jūros* : Mirties jūros

[5]*Naujuoju prieangiu* : kurs buvo Asos ar paties Jozapato atnaujintas. Plg aug 4,9. — [7]*Tavo prietelio.* Plg Ješ 41,8. — [9]*Teismo kalavijas* : bausmė. — *Tu išklausysi...* Plg Saliamono maldą 6 skyr. — [10]*Neleidai...* Plg Pak 2,1

[15]*Ne jūsų kova...* Pats Dievas nugalės užpuolančius priešus. — [19]*Ir iš Korės sūnų.* Tikriau : t y, iš Korės sūnų, nes Koraičiai buvo iš Kaato palikuonių. Plg 1 Kron 6,22

[21]*Savo būriuose.* Ebr t : šventame

vinimo giesmę, Viešpats nugręžė anų tykojimus prieš juos pačius, būtent
Amono sūnų, Moabo ir Seiro kalno, kurie buvo išėję kovoti prieš Judą,
ir jie buvo sumušti. [23]Nes Amono sūnūs ir Moabas sukilo prieš Seiro kalno
gyventojus, kad juos užmuštų ir sunaikintų ; o kai jie tai buvo padarę,
gręžėsi vieni prieš kitus ir krito vieni kitų sužeisti. [24]Kuomet gi Judas atėjo
į vietą, iš kurios galima matyti tyrumą, pamatė iš tolo plačiai visą kraštą
pilną lavonų, ir kad nebuvo likę nė vieno, kurs būtų galėjęs ištrūkti nuo
mirties. [25]Taigi Jozapatas ir draug su juo visa tauta atėjo plėšti mirusiųjų
grobio, ir rado tarp lavonų visokių rykų, taipgi drabužių ir brangiausių
indų ir prisiplėšė taip daug, kad nebegalėjo panešti, nei atsiimti išplėšų
per tris dienas dėlei grobio didumo

[26]Ketvirtą gi dieną jie susirinko Šlovinimo slėnyje, dėl to, kad jie buvo
praminę tą vietą Šlovinimo slėniu, nes tenai jie šlovino Viešpatį ; taip
jis vadinama iki šiai dienai. [27]Po to visi Judo vyrai ir Jerusalės gyventojai
ir jų priešakyje Jozapatas sugrįžo į Jerusalę su dideliu džiaugsmu, nes
Viešpats buvo davęs jiems džiaugsmo iš jų neprietelių. [28]Jie įėjo į Jeru-
salę su arphomis, kanklėmis ir trimitais prie Viešpaties namų. [29]O baimė
Viešpaties krito ant visų žemės karalysčių, kuomet juos išgirdo, kad Vieš-
pats kovojo prieš Israėlio neprietelius. [30]Taip Jozapato karaliavimas pa-
siliko ramus, ir Viešpats suteikė jam ramybę aplinkui

[31]Taigi Jozapatas karaliavo Jude ; jam buvo trys dešimtys penkeri
metai, kai pradėjo karaliauti, karaliavo gi Jerusalėje dvidešimt penkerius
metus, o jo motina buvo Selahio duktė vardu Azuba. [32]Jis vaikščiojo
savo tėvo Asos keliu ir nenukrypo nuo jo, darydamas, kas patiko Viešpa-
ties akivaizdoje. [33]Tačiau augštų vietų jis napanaikino, ir tauta dar ne-
buvo palenkus savo širdies prie Viešpaties, savo tėvų Dievo. [34]Kiti gi
Jozapato veiksmai, senesnieji ir paskučiausieji, surašyti Hananio sūnaus
3 Kar 22,45 Jėhaus metraščiuose, kuriuos jis įtraukė į Israėlio karalių knygą. [35]Po to
Judo karalius Jozapatas darė prietelystę su Israėlio karaliumi Okhoziju,
kurio darbai buvo labai bedieviški. [36]Jis susidėjo su anuo, kad statytų
laivus, plauksiančius į Tarsį. [37]Bet Dodavo sūnus Eliėzeris iš Maresos
pranašavo Jozapatui ir sakė: Kadangi tu padarei sandorą su Okhoziju, Vieš-
pats ištiko tavo darbus. Ir laivai buvo sudaužyti ir negalėjo plaukti į Tarsį

3 Kar 22,51 **21.** [1]Jozapatas užmigo su savo tėvais ir buvo palaidotas draug su
jais Dovido mieste, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Joramas. [2]Jis

---

papuošale, t y, apsivilkę gražiausiais savo šventais apdarais. — [22]*Viešpats nugręžė...* Ebr t : Viešpats pastatė tykojančius prieš Amoniečius... Kaikurie aiškintojai manē, kad Dievas siuntęs prieš Amoniečius ir jų sēbrus dvasių būrį ; bet tikriausiai tais Dievo siųstais užpuolikais buvo didelē plēšikų gauja, kurie buvo pasislēpę ir visai netikētai puolē Judo priešus ir padarē jų tarpe didelį sumišimą, Dievui siuntus ant jų didžiausį išgąstį ; paskui Amoniečiai ir Moabiečiai, manydami, kad tas užpuolimas buvo Seiro kalno gyventojų darbas, puolē juos, pagaliau gi nebenusimanydami ką darą, pradējo kauties tarp savęs

[26]*Šlovinimo slēniu.* Ebr *'emeq beraḳhah*, gal dabartinis slēnis Bereikhuth netoli nuo Tekuos, prie kelio iš Hebrono į Jerusalę. — [29]*Ant visų žemēs karalysčių* : ant Judo kaimynų

[31]*Jozapatas karaliavo...* Plg 3 Kar 22,41-51. — [36]*Laivus...* Tikriau : Tarsiškus laivus, t y, didelius, tokiuos, kokiais buvo plaukiama į Tarsį. — [37]*Bet Dodavo...* To atsitikimo neminēta Kar Kn

5. Joramo viešpatavimas

21,1-20. Joramas paēmęs sostą, nužudo savo brolius /1-4/, elgiasi bedieviškai, taip kaip elgēsi Israēlio karaliai, todēl Dievas leidžia Edomui išsilaisvinti iš po Joramo val-

turėjo brolius Jozapato sūnus: Azariją, Jahiėlį, Zakhariją, Azariją, Mikolą ir Saphatiją; visi šitie buvo Judo karaliaus Jozapato sūnūs. [3]Jų tėvas davė jiems daug dovanų sidabru, auksu ir metinį pelną su stipriausiais miestais Jude; karalystę jis atidavė Joramui, nes tasai buvo pirmgimis. [4]Taigi Joramas paveldėjo savo tėvo karalystę, o sustiprėjęs jis užmušė kalaviju visus savo brolius ir kaikuriuos iš Israėlio kunigaikščių

[5]Joramui buvo trys dešimtys dveji metai, kai jis pradėjo karaliauti, ir aštuoneris metus jis karaliavo Jerusalėje. [6]Jis vaikščiojo Israėlio karalių keliais, taip pat kaip buvo vaikščioję Akhabo namai, nes Akhabo duktė buvo jo žmona, ir jis darė pikta Viešpaties akivaizdoje. [7]Bet Viešpats nenorėjo sunaikinti Dovido namų dėlei sandoros, kurią buvo su juo padaręs, ir dėl to kad buvo žadėjęs duoti visuomet žiburį jam ir jo sūnums 4 Kar 8,17

[8]Anuo metu pakėlė maištą Edomas, kad nebebūtų pavergtas Judui, ir pasistatė sau karalių. [9]Joramas draug su savo kunigaikščiais ir visais buvusiais su juo raiteliais nuėjo ir atsikėlęs nakčia sumušė Edomą, kurs buvo apsupęs jį ir visus jo raitelių vadus. [10]Tačiau Edomas kėlė toliau maištą, kad nebūtų Judo valdžioje iki šiai dienai. Tuo metu pasitraukė ir Lobna, kad nebebūtų po jo ranka, nes jis buvo palikęs Viešpatį, savo tėvų Dievą. [11]Be to, jis padarė taipgi augštų vietų Judo miestuose ir vedė Jerusalės gyventojus į paleistuvystę ir Judą į nepaklusnumą

[12]Tuomet jam buvo atneštas nuo Elijo pranašo laiškas, kuriame buvo parašyta: Štai ką sako Viešpats, tavo tėvo Dovido Dievas: Kadangi tu nevaikščiojai savo tėvo Jozapato keliais ir Judo karaliaus Asos keliais, [13]bet ėjai Israėlio karalių keliu ir vedei į paleistuvavimą Judą ir Jerusalės gyventojus, sekdamas Akhabo namų paleistuvavimą, be to, užmušei geresnius už tave tavo brolius, tavo tėvo namus, [14]štai Viešpats užgaus didele sloga tave draug su tavo tauta, tavo sūnumis ir žmonomis ir visu tavo lobiu. [15]Tu gi sirgsi blogiausia tavo vidurių liga, kolei neišeis pamažu kasdien tavo viduriai

[16]Taigi Viešpats sukėlė prieš Joramą Pilistimų dvasią ir Arabų, kurie yra Etiopų kaimynai. [17]Jie pakilo į Judo žemę ir sunaikino ją, išplėšė visą lobį, koks buvo rastas karaliaus namuose, išsivedė taipgi jo sūnus ir žmonas; ir neliko jam sūnų, o tik Joakhazas, kurs buvo visų jauniausis

[18]Be viso to Viešpats užgavo jį nepagydoma pilvo liga. [19]Einant dienai po dienos ir slenkant laikui, sukako dveji metai, ir ilgos negalės sunaikintas, taip kad net jojo viduriai ėjo iš jo, jis paliovė draug kentėjęs ir gyvenęs. Taip jis mirė pikčiausia liga, o tauta nedarė jo laidotuvėse papročiu priimto deginimo, kaip buvo dariusi jo pranokėjams. [20]Jam buvo

---

džios, skelbia jam bausmes, kurių tuojau susilaukiama /5-20/

21. [1]*Joramas*... Plg 3 Kar 2,51 — [2]*Azariją... Azariją.* Gal per klaidą pakartota čia tas pat vardas, nors ebr t jie rašomi truputį kitaip *Azariah* ir *Azarijahu.* — [3]*Metinį pelną.* Ebr t: brangių dalykų. — [4]*Užmušē kalaviju*... Broliai gal nenorējo pritarti jo nusikaltimams prieš Dievą, todēl jis ēmē nepasitikēti jais

[5]*Joramui*... Plg 4 Kar 8,17-19

[8]*Pakēlē maištą*... Plg 4 Kar 8,20-22. — [11]*Į paleistuvystę*: į stabmeldystę ir begēdišką tarnavimą Astartei. Plg Pak 6,11

[12]*Nuo Elijo.* Spējama, kad čia reikia skaityti: nuo Elisiejaus, nes Elijo tuomet jau nebebuvę žmonių tarpe; tačiau pasakojime apie jo atēmimą nuo žemēs nenurodyta aiškiai, kuriais metais tai įvyko; todēl galējo būti, kad Joramas gavo iš tikrųjų Elijo raštą

[17]*Jo sūnus.* Žr žem 22,1. — *Joa-*

trisdešimt dveji metai, kai jis pradėjo karaliauti ir aštuoneris metus karaliavo Jerusalėje. Jis elgėsi netikusiai, ir palaidota jį Dovido mieste, tačiau ne karalių kape

4 Kar 8,25 **22.** [1]Jerusalės gyventojai pastatė jo vieton karaliumi jo jauniausį
sūnų Okhoziją ; nes visus vyresniuosius, buvusius pirm jo, užmušė Arabų
galvažudžiai, kurie buvo įpuolę į stovyklas. Taip ėmė karaliauti Judo ka-
ralíaus Joramo sūnus Okhozijas. [2]Okhozijui buvo keturios dešimtys dveji
metai, kai pradėjo karaliauti ir jis karaliavo Jerusalėje vienerius metus ;
jo motina buvo Amrio duktė vardu Atalija. [3]Taipgi ir jis ėjo Akhabo
namų keliais, nes jo motina pakurstė jį elgtis bedieviškai. [4]Taigi jis darė
kas pikta Viešpaties akivaizdoje, kaip Akhabo namai, nes jie tai, mirus
jo tėvui, buvo jam patarėjais jojo prapulčiai. [5]Jis elgėsi pagal jų patari-
mus ir išėjo su Israėlio karaliumi Akhabo sūnumi Joramu į karą prieš
Sirijos karalių Hazaėlį į Ramot Galaadą ; o Siriečiai sužeidė Joramą.
[6]Jis sugrįžo gydytis Jėzrahėlyje, nes buvo gavęs daug žaizdų minėtojoje
kovoje. Taigi Judo karalius Joramo sūnus Okhozijas nukeliavo aplan-
kyti Akhabo sūnaus Joramo, sergančio Jėzrahėlyje. [7]Nes Dievo valia
buvo prieš Okhoziją, kad jis ėjo pas Joramą, o atėjęs išėjo draug su juo
prieš Namsio sūnų Jėhų, kurį buvo Viešpats patepęs, idant sunaikintų
Akhabo namus. [8]Taigi Jėhus, naikindamas Akhabo namus, rado Judo
kunigaikščius ir Okhozijo brolių sūnus, kurie jam tarnavo, ir užmušė
juos. [9]Jis ieškojo taipgi paties Okhozijo, sugavo pasislėpusį Samarijoje,
o atvestą pas save, užmušė ; jie palaidojo jį, nes jis buvo sūnus Joza-
pato, kurs visa savo širdimi ieškojo Viešpaties

4 Kar 11,1 Po to nebebuvo jokios vilties, kad kas iš Okhozijo palikuonių kara-
liautų ; [10]nes jo motina Atalija, pamačius, kad jos sūnus buvo miręs, pa-
kilo ir užmušė visus karališkuosius Joramo namų palikuonis. [11]Bet ka-
raliaus duktė Josabetė ėmė Okhozijo sūnų Joasą ir pavogė jį iš tarpo
karaliaus sūnų, kai jie buvo užmušami, ir paslėpė jį draug si jo aukle
patalų kambaryje. Josabetė gi, kuri paslėpė jį, buvo karaliaus Joramo
duktė, vyriausiojo kunigo Jojados žmona, o Okhozijo sesuo ; taip tat
Atalija neužmušė jo. [12]Taigi Joasas buvo draug su jais paslėptas Dievo
namuose šešerius metus, kolei Atalija karaliavo šalyje

---

khazas. Toliau jis įvadinamas Okhoziju. Ebr *'Akhazjahu*

[19]*Nedarē... deginimo* : nedegino smilkalų. — [20]*Elgēsi netikusiai.* Anot ebr t : išējo /mirē/ neapgailētas, t y, nē vienas jo nesigailējo. — *Ne karalių kape.* Plg žem 24,25

6. Okhozijo ir Atalijos viešpatavimas

22,1--23,21. Joramo sūnus Okhozijas elgiasi bedieviškai ir, Dievui leidžiant, lieka Jēhaus užmuštas Samarijoje, karaliaus gi giminę išžudo Okhozijo motina Atalija, išskyrus tik jo sūnų Joasą, kurį išgelbi jo sesuo Josabetē /22,1-12/. Šešeriems metams praslinkus Josabetēs vyras kunigas Jojada sukelia maištą prieš Ataliją, paskelbia karaliumi Joasą ir panaujina sandorą su Viešpačiu /23,1-21/

22. [1]*Jerusalēs gyventojai...* Plg 4 Kar 8,24. — *Užmušē Arabų...* Žr aug 21,17. — [2]*Keturios dešimtys dveji.* Aiški perrašinētojų klaida, nes Okhozijo tēvas Joramas mirdamas turējo tik 40 m /žr 21,5.20/. Turi būti : 22 m. Žr 4 Kar 8,26. — *Duktē* : dukraitē. — [5]*Jis elgēsi...* Plg 4 Kar 8,27-29. — [7]*Nes Dievo valia...* Dievo apvaizdos buvo numatyti ir leisti tolesni atsitikimai. Plg 4 Kar 9 ir 10 skyr. — [8]*Brolių* : giminaičių. Plg 4 Kar 10,12... — [9]*Pasislēpusį Samarijoje* : į čia jis gal buvo atbēgęs jau sužeistas iš Magedo /plg 4 Kar 9,27/ ; sugautas, buvo nugabentas atgal į Magedą ir be pasigailējimo užmuštas. — *Už-*

23. [1]Septintais gi metais Jojada išdrįsęs pasikvietė šimtininkus, būtent, Jerohamo sūnų Azariją, Johanano sūnų Ismahėlį, taipgi Obedo sūnų Azariją, Adajo sūnų Maasiją ir Zekhrio sūnų Elisaphatą ir padarė su jais sandorą. [2]Jie perėję per Judą, surinko iš visų Judo miestų levitus ir Israėlio šeimynų viršininkus, ir tie atvyko į Jerusalę. [3]Taigi visa daugybė padarė Viešpaties namuose sandorą su karaliumi, o Jojada jiems tarė : Štai karaliaus sūnus bus karaliumi, kaip Viešpats yra kalbėjęs apie Dovido sūnus. [4]Taigi toksai yra dalykas, kurį jūs padarysite : [5]Trečioji jūsų dalis, kunigai, levitai ir durininkai, kurie ateina šabato pareigų atlikti, bus vartuose, kita trečioji dalis prie karaliaus namų ir trečioji prie vartų, kurie vadinami Pamato ; visa gi likusioji liaudis tebūna Viešpaties namų šventoriuose. [6]Nė vienas kitas teneįeina į Viešpaties namus, kaip tik kunigai ir iš levitų, kurie eina tarnybą ; tie tiktai teįeina, nes jie pašvęsti, o visa likusioji liaudis tesergi Viešpaties sargybą ; [7]levitai gi, turėdami kiekvienas savo ginklus, tegul apstoja karalių /o jei kas kitas įeitų į šventyklą, tebūna užmuštas / ir tebūna su karaliumi, jam įeinant ir išeinant. [8]Taigi levitai ir visas Judas padarė visa taip, kaip buvo įsakęs vyriausis kunigas Jojada, ir kiekvienas pasiėmė buvusius jo valdžioje vyrus ir atėjo pagal šabato tvarką draug su tais, kurie buvo pabaigę šabatą ir turėjo išeiti ; nes vyriausis kunigas Jojada nebuvo leidęs pasitraukti būriams, kurie paprastai vieni kitus pakeisdavo kas savaitė. [9]Kunigas Jojada davė taipgi šimtininkams karaliaus Dovido jietis, didžiuosius ir mažuosius skydus, kuriuos jis buvo pašventęs Viešpaties namuose. [10]Po to jis sustatė visus žmones, turinčius kalavijus, nuo dešiniojo šventyklos šono iki kairiajam šventyklos šonui ties altoriumi ir šventykla aplink karalių. [11]Paskui jie išvedė karaliaus sūnų, uždėjo jam karališkąjį vainiką ir liudijimą, davė jam į ranką laikyti įstatymą ir pastatė jį karaliumi, o vyriausis kunigas Jojada ir jo sūnūs patepė jį, sveikino jį ir sakė : Tegyvuoja karalius !

4 Kar 11,4

[12]Išgirdusi tai Atalija, būtent, bėgančiųjų ir šlovinančių karalių balsą, atėjo prie tautos į Viešpaties šventyklą. [13]Pamačius karalių, stovint įėjime ant laipsnio, viršininkus ir būrius aplink jį, taipgi visą šalies tautą besidžiaugiančią ir trimituojančią trimitais ir žaidžiančią visokiais muzikos prietaisais ir išgirdus šlovinančiųjų šauksmą, perplėšė savo drabužius ir tarė : Sąmokslas, sąmokslas ! [14]Vyriausis gi kunigas Jojada išėjęs prie šimtininkų ir kariuomenės viršininkų, jiems tarė : Išveskite ją už šventyklos sienų, ir tebūna užmušta lauke kalaviju. Kunigas įsakė taipgi, kad ji nebūtų užmušta šventykloje. [15]Tuomet jie nutvėrė ją rankomis už sprando, ir kai ji buvo įėjusi į karaliaus namų arklių vartus, tenai jie užmušė ją

---

mušē Ebr t : pasmerkē jį mirti [10]*Nes jo motina...* Plg 4 Kar 11, 1-3. — [11]*Josabetē* : Josaba

23. [1]*Septintais gi metais...* Plg 4 Kar 11,4-20, kur tas pat dalykas papasakotas labai panašiai, nors ne taip aiškiai pažymēta kunigų ir levitų vaidmuo. — [3]*Sandorą su karaliumi.* Jojada parodē susirinkusiems karaliaus sūnų, kad labiau juos padrąsintų — [6]*Tesergi...* Gal tikriau : telaiko Viešpaties įsakymą — neeidami į kunigams paskirtą vietą. — [8]*Būriams...* Plg 1 Kron 24, ir 25 skyr

[13]*Įējime ant laipsnio* : prie kunigų šventoriaus, kur paprastai stovēdavo karalius. — [14]*Vyriausis gi...* Ebr t : tuomet kunigas Jojada išvedē šimtininkus ir kariuomenēs vadus ir jiems tarē : Išveskite ją iš eilių, ir kas norētų ją sekti, tebūna užmuštas kalaviju. — [15]*Jie nutvērē...* Ebr t galima išversti taip : tuomet padarē jai taką

[18]*Pagal Dovido įsakymą.* Visi įsakymai apie aukas buvo duoti Dievo per Mošę, šventyklos gi muziką buvo sutvarkęs Dovidas

[16]Jojada gi padarė sandorą tarp savęs ir visos tautos ir karaliaus,
kad jie būtų Viešpaties tauta. [17]Taigi visa tauta įėjo į Baalo namus ir
sugriovė juos ir sulaužė jo altorius bei stabus ; užmušė taipgi Baalo ku-
nigą Mataną ties altoriais. [18]Po to Jojada pastatė Viešpaties namuose
viršininkus po valdžia kunigų ir levitų, kuriuos Dovidas buvo paskirstęs
Viešpaties namuose, kad atnašautų Viešpačiui deginamąsias aukas, kaip
parašyta Mošės įstatyme, su džiaugsmu ir giesmėmis, pagal Dovido įsa-
kymą. [19]Jie pastatė taipgi Viešpaties namų angose durininkus, kad neįeitų į
juos suteptas kuriuo nors dalyku. [20]Jis pasiėmė šimtininkus ir drąsiausius
vyrus ir tautos viršininkus ir visą šalies liaudį ir išvedė karalių iš Vieš-
paties namų ir įvedė per augštųjų vartų vidurį į karaliaus namus ir pa-
sodino jį karališkajame soste. [21]O visa žemės tauta džiaugėsi, ir miestas
aprimo ; Atalija gi buvo užmušta kalaviju

4 Kar 11,21 ; **24.** [1]Joasui buvo septyneri metai, kai jis pradėjo karaliauti, o ketu-
12,1 rias dešimtis metų jis karaliavo Jerusalėje ; jo motina buvo vardu Sebija
iš Bersabėjos. [2]Jis darė kas gera Viešpaties akivaizdoje per visas kunigo
Jojado dienas. [3]Jojada gi ėmė jam dvi žmonas, iš kurių jam gimė sūnų
ir dukterų
[4]Po to Joasui patiko atnaujinti Viešpaties namus. [5]Taigi jis surinko
kunigus bei levitus ir jiems tarė : Eikite į Judo miestus ir surinkite iš
viso Israėlio pinigų jūsų Dievo šventyklai taisyti kas metai, ir darykite
tai skubiai ; bet levitai elgėsi nerangiai. [6]Tuomet karalius pasikvietė vir-
šininką Jojadą ir jam tarė : Kodėl tu nesirūpinai priversti levitus, kad
atneštų iš Judo ir iš Jerusalės pinigų, kurie Viešpaties tarno Mošės paskirti,
kad visa Israėlio daugybė atneštų juos į liudijimo padangtę. [7]Nes bedievė
Atalija ir jos sūnūs sunaikino Dievo namus ir visu tuo, kas buvo pašvęsta
Viešpaties namuose, papuošė Baalų šventyklą. [8]Taigi, karaliui įsakius,
Iš 30,12 jie padarė skrynią ir padėjo ją prie Viešpaties namų durų lauke. [9]Ir buvo
paskelbta Jude ir Jerusalėje, kad kiekvienas atneštų Viešpaties užmokestį,
kuriuo Dievo tarnas Mošė buvo apdėjęs visą Israėlį tyruose. [10]Tuomet visi
kunigaikščiai ir visa tauta džiaugėsi ; jie atėjo ir dėjo į Viešpaties skrynią
ir metė į ją, taip kad ji pasidarė pilna. [11]O kai tik ateidavo laikas nunešti
levitų rankomis skrynią pas karalių, /nes jie matė, kad pinigų yra daug/,
ateidavo karaliaus raštininkas ir ką buvo paskyręs vyriausis kunigas ; jie
išpildavo pinigus, buvusius skrynioje, skrynią gi nunešdavo atgal į jos
vietą ; taip jie darė kasdien, ir buvo surinkta be galo daug pinigų. [12]Ka-
ralius ir Jojada duodavo juos Viešpaties namų darbų vedėjams, o tie
samdydavo už juos akmenų skaldytojus ir kiekvieno darbo amatininkus,
kad pataisytų Viešpaties namus, taipgi kalvius ir variakalius, kad paremtų
kas buvo pradėję griūti. [13]Tie, kurie dirbo, elgėsi rūpestingai, ir sienų ply-
šiai buvo užtaisyti jų rankomis; jie sugrąžino Viešpaties namus į pirmykš-

---

7. Joaso viešpatavimas

24,1-27. Prie gyvos Jojado galvos karalius Joasas elgēsi gerai ir atnaujino šventyklą /1-14/, bet Jojadai mirus, jis ima klausyti kunigaikščių patarimų ir pasiduoda stabmeldystei, nežiūrēdamas pranašų įspējimų, kurių vieną Jojados sūnų Zakhariją liepia užmušti /15-22/. Už tatai Dievas nubaudžia tautą nelaimingu karu prieš Siriečius. Joasą gi užmuša jojo pavaldiniai /23-27/

24. [1]*Joasui buvo*... Plg 4 Kar 11, 21-12,1

[4]*Po to Joasui*... Plg 4 Kar 12,4-16 kur pasakojama tas pat dalykas ; smulkmenose tačiau vienas pasakojimas papildo antrąjį. — [6]*Mošēs*

tį stovį ir padarė, kad jie stovėtų tvirtai. [14]O pabaigę visus darbus, jie
atnešė pas karalių ir Jojadą likusią pinigų dalį; iš jų padaryta šventyklos
indai tarnybai ir deginamosioms aukoms, taipgi taurės ir kiti auksiniai
bei sidabriniai indai. Ir deginamosios aukos buvo atnašaujamos Viešpaties
namuose nuolat per visas Jojados dienas

[15]Jojada gi ilgai pagyvenęs paseno ir mirė, turėdamas šimtą tris de-
šimtis metų ; [16]palaidojo jį Dovido mieste draug su karaliais, nes jis buvo
padaręs gera Israėliui ir jo namams. [17]Mirus Jojadai, atėjo Judo kuni-
gaikščiai, pagarbino karalių, kurs paviliotas jų nuolankumu, pritarė jų
norams. [18]Ir jie paliko Viešpaties, savo tėvų Dievo, šventyklą ir tarnavo
girioms bei drožtiems paveikslams, ir dėl šitos nuodėmės kilo rūstybė
prieš Judą ir Jerusalę. [19]Jis siuntė jiems pranašų, kad jie sugrįžtų prie
Viešpaties ; bet jie nenorėjo klausyti anų liudijimo. [20]Taigi Dievo Dvasia
atėjo ant Jojados sūnaus kunigo Zakharijo, ir jis stojosi tautos akivaizdoje
ir jiems tarė : Štai ką Viešpats Dievas sako : Kodėl jūs peržengiate Vieš-
paties įsakymą ; tai jums nepravers ; jūs palikote Viešpatį, kad jis palik-
tų jus ? [21]Tie susirinkę prieš jį, užmušė akmenimis, liepiant karaliui,
Viešpaties namų prieangyje. [22]Taip karalius Joasas neatsiminė mielašir- Mt 23,35
dystės, kurią ano tėvas Jojada buvo jam padaręs, bet užmušė jojo sūnų.
Tasai mirdamas tarė : Viešpats tegul mato ir teatkeršija

[23]Metams sukakus, pakilo prieš jį Sirijos kariuomenė, atėjo į Judą ir į 4 Kar 12,17
Jerusalę ir užmušė visus tautos kunigaikščius ir nusiuntė visą grobį ka-
raliui į Damaską. [24]Ir nors buvo atėjęs labai mažas Siriečių skaičius, bet
Viešpats padavė į jų rankas begalinę daugybę, nes jie buvo palikę Vieš-
patį, savo tėvų Dievą ; taipgi Joasui jie padarė išniekinantį teismą.
[25]O atsitraukdami jie paliko jį dideliuose skausmuose. Tuomet sukilo
prieš jį jo tarnai atkeršyti už kunigo Jojados sūnaus kraują ir užmušė
jį jo guolyje, ir jis mirė, ir palaidota jį Dovido mieste, bet ne karalių ka-
puose. [26]Patykojo gi jo Amanietės Semaatos sūnus Zabadas ir Moabietės
Semaritos sūnus Jozabadas. [27]Apie jo sūnus, kiek buvo surinkta po juo
pinigų ir apie Dievo namų pataisymą, parašyta rūpestingiau Karalių Kny
goje. Jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Amasijas

---

paskirti... Žr Iš 30,12-13. — [14]*Iš jų padaryta...* Plg 4 Kar 12,13

[16]*Palaidojo jį Dovido...* Tai vienatinis atsitikimas šv Istorijoje, kad karaliaus šeimos kapuose buvo palaidotas žmogus ne karalių giminės. — [17]*Jų norams...* Kokie buvo tie norai, paaiškėja iš tolesnio pasakojimo. Kunigaikščiai meldē karaliaus, kad stabmeldystē nebūtų draudžiama. — [18]*Kilo rūstybē.* Ištikimybē Viešpačiui yra laimēs sąlyga. — [19]*Jis siuntē...* Viešpats nesiliovē rūpinęsis nuodēminga tauta. — [20]*Tautos akivaizdoje.* Ebr t : viršum tautos Pranašas, matomai kalbējo nuo paaugštinimo. — *Tai jums nepravers...* Ebr t : ir ar jūs nenorite būti laimingi ? Kadangi jūs pametēte Viešpatį, todēl Viešpats paliko jus. — [21]*Prieangyje.* Tikriau tarp šventyklos prieangio ir deginamųjų aukų altoriaus. Plg Mt 23,25. Evangelijoje Zakharijas pavadintas Barakhijo sūnumi ; todēl jis gal buvo Jojados vaikaitis, arba pats Jojada turējo dar kitą vardą-Barakhijas

[23]*Visus tautos kunigaikščius.* Ebr t dar pridēta : iš tautos. Kovoje žuvo tie, kurie buvo įkalbēję karaliui /17 e/ leisti stabmeldystę. Plg 4 Kar 12,17. — [24]*Nes jie* : Žydai. — *Išniekinantį.* To ž nēra ebr t. Padarytasai Joasui teismas buvo gautos kovoje žaizdos. — [25]*Sukilo prieš jį...* Plg 4 Kar 12,19... — [26]*Zabadas.* Kar Kn : Josakharas. — [27]*Kiek buvo surinkta...* Pinigų reikiamų atsipirkti nuo Siriečių. Ebr t galima išversti kitaip : ir daugybē ištarmių paskelbtų prieš jį. — *Karalių Kn* Tikriau : Karalių knygų aiškinimuose /Midraš/

4 Kar 14,2 **25.** [1]Amasijui buvo dvidešimt penkeri metai, kai jis pradėjo karaliauti; o dvidešimt devyneris metus jis karaliavo Jerusalėje; jo motina buvo vardu Joadenė iš Jerusalės. [2]Jis darė kas gera Viešpaties akivaizdoje, tačiau netobula širdimi. [3]O pamatęs savo valdžią sustiprėjusią, jis nugala-
Pak 24,16 bijo tarnus, kurie užmušė jo tėvą karalių, [4]bet jų sūnų jis neužmušė, kaip
4 Kar 14,6 parašyta Mošės įstatymo knygoje, kur Viešpats yra įsakęs ir taręs: Tėvai
Ez 18,20 nebus užmušami už sūnus, nei sūnūs už savo tėvus, bet kiekvienas mirs už savo nuodėmę

[5]Taigi Amasijas surinko Judą ir sutvarkė juos pagal šeimynas, tūkstantininkus ir šimtininkus visame Jude ir Benjamine, ir suskaitydino nuo dvidešimties metų ir vyresnius, ir rado tris šimtus tūkstančių jaunuolių, kurie galėjo eiti į kovą ir laikyti jietį bei skydą. [6]Be to, jis pasisamdė iš Israėlio šimtą tūkstančių drąsių vyrų už šimtą talentų sidabro. [7]Tuomet atėjo pas jį Dievo vyras ir tarė: O karaliau, teneišeina su tavim Israėlio kariuomenė, nes Viešpats nėra su Israėliu ir su visais Ephraimo sūnumis. [8]O jei manai, kad pasisekimas kare remiasi kariuomenės galybe, Dievas padarys, kad tu būsi nepriętelių apgalėtas; nes Dievas gali ir padėti ir priversti bėgti. [9]Tuomet Amasijas tarė Dievo žmogui: Kaip gi tat bus su šimtu talentų, kuriuos daviau Israėlio kareiviams? Dievo žmogus jam atsakė: Viešpats turi, iš ko gali tau duoti daug daugiau ne kaip tiek. [10]Taigi Amasijas atskyrė kariuomenę, kuri buvo atėjusi pas jį iš Ephraimo, kad jie grįžtų į savo vietą; tie gi, smarkiai supykę ant Judo, sugrįžo į savo šalį. [11]Po to Amasijas drąsiai išvedė savo tautą, nuėjo į Druskos slėnį ir sumušė iš Seiro sūnų dešimtį tūkstančių. [12]O kitą dešimtį tūkstančių vyrų Judo sūnūs paėmė nelaisvėn, užvedė ant vienos uolos viršūnės ir nustūmė juos nuo augšto žemyn, o jie visi susikūlė. [13]Bet ta kariuomenė, kurią Amasijas buvo atgal išsiuntęs, kad neeitų draug su juo į kovą, išsisklaistė Judo miestuose nuo Samarijos iki Bethoronui ir, užmušus tris tūkstančius, prisiplėšė daug grobio

[14]Amasijas gi, sumušęs Idumėjiečius ir atsigabenęs Seiro sūnų dievus, padarė iš jų sau dievus, garbino juos ir degino jiems smilkalus. [15]Todėlei Viešpats, susirūstinęs prieš Amasiją, siuntė pas jį pranašą, kad jam sakytų: Kam garbinai dievus, kurie neišgelbėjo savo tautos iš tavo rankos? [16]O kai tasai kalbėjo taip, jis jam atsakė: Argi tu esi karaliaus patarėjas? Nutilk, kad neužmuščiau tavęs. Pasitraukdamas pranašas tarė: Žinau, kad Dievas nutarė užmušti tave, nes padarei tą piktenybę, o virš to nepaklausei mano patarimo

---

8. Amasijo viešpatavimas

25,1-28. Amasijas pradžioje elgēsi pagal įstatymą, todēl laimingai kovoja prieš Idumējiečius /1-13/; bet paskui, pradējęs garbinti Edomo dievus, nugalimas Israēlio karaliaus ir žūna savo pavaldinių užmuštas /14-28/

25. [1]*Amasijui buvo...* Plg 4 Kar 14,1-20. — [2]*Netobula širdimi*: kaip jo tēvas Joasas, bet ne kaip Dovidas. — [4]*Kaip parašyta...* Žr 5 Moš 24,16 [5]300.000... Palyginant tą skaičių su Asos /14,8/ ir Jozapato /17,14/ kariuomenēs skaičiumi, Judo karalystē pasirodo žymiai susilpnējusi. — [7]*Ephraimo sūnumis*: Israēlaičiais. — [9]*Kaip gi tat bus...* Tais nelaimingais laikais 100 talentų sidabro buvo Judo karaliui labai dideli pinigai: bet jis pasiduoda Dievo įspējimui. — [10]*Smarkiai supykę...* Plg žem 13 e — [11]*Druskos slēnį*: į pietus nuo Mirties jūros. — *Iš Seiro sūnų*: iš Idumējiečių. — [12]*Ant vienos uolos viršūnēs.* Anot ebr t: Sēlos augštumoje. — *Sēla.* Ebr vardas Idumējos sostinēs Pētros. Plg 4 Kar 14,7. — [13]*Išsisklaistē...* Judo karaliui kariaujant Idumējoje. — *Nuo Samarijos iki Bethoronui.* Plg 3 Kar 16,24

[17]Taigi Judo karalius Amasijas, padaręs blogiausį sumanymą, siuntė
pas Israėlio karalių Jėhaus sūnaus Joakhazo sūnų Joasą ir sakydino:
Ateik ir pasimatykiva. [18]Bet anas siuntė atgal pasiuntinius, tardamas:
Usnis, esanti Libane, siuntė pas Libano kedrą ir sakydino: Duok mano
sūnui savo dukterį moterystėn; bet štai žvėrys, buvusieji Libano miške,
perėjo ir sumindžiojo usnį. [19]Tu tarei: Sumušiau Edomą; ir todėlei tavo
širdis keliasi puikybėn; sėdėk savo namuose; kam iššauki prieš save ne-
laimę, kad žūtumei tu ir kartu su tavim Judas? [20]Bet Amasijas nenorėjo
klausyti, nes Viešpaties valia buvo, kad jis būtų paduotas į neprietelių
rankas dėl Edomo dievų. [21]Taigi Israėlio karalius Joasas pakilo, ir juodu
sustojo vienas prieš kitą. Judo karalius Amasijas buvo Judo Betsame.
[22]Judas buvo sumuštas ir pabėgo į savo padangtes. [23]Judo karalių Joa-
khazo sūnaus Joaso sūnų Amasiją Israėlio karalius Joasas sugavo Betsame
ir atvedė į Jerusalę, ir išgriovė jos mūrą nuo Ephraimo vartų iki Kampo
vartų per keturis šimtus mastų. [24]Taipgi visą auksą ir sidabrą ir visus
indus, kuriuos rado Dievo namuose ir pas Obededomą ir karališkųjų namų
ižde, dargi ir įkaitų sūnus jis pasiėmė į Samariją
[25]Mirus Israėlio karaliui Joakhazo sūnui Joasui, Judo karalius Joaso
sūnus Amasijas gyveno dar penkiolika metų. [26]Kas gi dar sakytina apie
senesniuosius ir paskučiausius Amasijo veiksmus, tai parašyta Judo ir
Israėlio karalių knygoje. [27]Kai jis buvo atstojęs nuo Viešpaties, pradėta
tykoti jo Jerusalėje. Jam nubėgus į Lakhį, jie siuntė ir tenai jį užmušė.
[28]O pargabenę ant arklių, palaidojo jį draug su jo tėvais Dovido mieste

26. [1]Visa gi Judo tauta pastatė jo sūnų Oziją šešiolikos metų kara- 4 Kar 14,21
liumi jojo tėvo vieton. [2]Tasai pastatė Ailatą ir sugrąžino jį Judo valdžion,
po to kai karalius buvo užmigęs su savo tėvais. [3]Ozijui buvo šešiolika metų,
kai jis pradėjo karaliauti ir penkias dešimtis dvejis metus jis karaliavo
Jerusalėje; jo motina buvo vardu Jekhelija iš Jerusalės. [4]Jis darė kas
tiesa Viešpaties akyse, visai taip kaip buvo daręs jo tėvas Amasijas [5]ir
jieškojo Viešpaties dienose Zakharijo, kurs buvo išmintingas ir regėjo Dievą;
o kadangi jis jieškojo Viešpaties, tasai vedė jį visuose dalykuose
[6]Pagaliau jis išėjo ir kovojo prieš Pilistimus; sugriovė Geto mūrą,
Jabnijos mūrą ir Azoto mūrą, pastatė taipgi miestų Azote ir Pilistimuose.

---

[14]*Padarē iš jų sau dievus*: manydamas, kad reikia įsigyti jų palankumas, idant galētų laikyti pavergęs tų dievų tautą. — [16]*Patarimo*: perspējimo

[17]*Amasijas...* Ebr t: Amasijas sumanē ir... Plg 4 Kar 14,8-14. — [24]*Pas Obededomą.* Jis buvo karaliaus iždininkas. — *Įkaitų sūnus.* Ebr t: įkaitus

[25]*Mirus Israēlio...* Plg 4 Kar 14, 17-20

9. Ozijo ir Joatamo viešpatavimas

26,1--27,9. Išrinktas karaliumi Ozijas viešpatauja pradžioje dievobaimingai, todēl Dievas padeda jam karuose prieš Pilistimus ir kitas tautas; bet, įsigijęs nemaža garbēs, jis pasiduoda puikybei ir išdrįsta pats daryti aukas: už tat Dievas nubaudžia jį raupsais ir jis turi atiduoti karališkąją valdžią savo sūnui Joatamui /26,1-23/. Joatamas pasilieka ištikimas Dievui ir laimingai kariauja prieš Amoniečius /27,1-9/

26. [1]*Oziją.* Jis vadinamas taipgi Azarijas. Plg 1 Kron 3,12. Ozijas gal buvo ne vyriausis Amasijo sūnus. Plg 4 Kar 14,21.22. — [5]*Jieškojo...* Savo viešpatavimo pradžioje; paskiau gi jo pasielgimas nebebuvo taip girtinas. — *Kurs buvo išmintingas...* Anot ebr t: kurs turējo išmanymą Dievo regējimų

[7]Dievas padėjo jam prieš Pilistimus ir prieš Arabus, gyvenusius Gurbaa-
lyje, ir prieš Amoniečius. [8]Amoniečiai duodavo dovanų Ozijui, ir jo vardas
dėl nuolatinių apgalėjimų pragarsėjo iki įeinant į Egiptą. [9]Jerusalėje Ozi-
jas pastatė bokštų ant Kampo vartų ir ant Slėnio vartų, kitus ant to
paties mūro šono ir sustiprino juos. [10]Pastatė taipgi bokštų tyruose ir
iškasė daug šulinių, nes turėjo daug bandų, kaip lygumoje, taip ir tyrumos
platybėje ; turėjo taipgi vynuogynų ir jų prižiūrėtojų kalnuose ir Karme-
lyje, nes jis buvo žmogus atsidavęs žemdirbystei. [11]Kariuomenė gi jo ko-
votojų, kurie eidavo į karą, buvo valdžioje raštininko Jehiėlio, mokytojo
Maasijos ir vieno iš karaliaus vadų Hananijo. [12]O viso skaičiaus viršininkų
pagal drąsiųjų vyrų šeimynas buvo du tūkstančiai šeši šimtai, [13]ir po jais
visa kariuomonė iš trijų šimtų septynių tūkstančių ir penkių šimtų, kurie
tiko karui ir kovodavo už karalių prieš priešus. [14]Ozijas padarė jiems,
tai yra, visai kariuomenei skydų, iečių, šalmų, šarvų, kilpinių ir vilpstinių
akmenims mėtyti. [15]Jerusalėje jis padarė visokių kariškų prietaisų, ku-
riuos pastatė bokštuose ir ant mūrų kampų, kad šaudytų iš jų vilyčiomis
ir dideliais akmenimis ; ir jo vardas pagarsėjo toli, nes Viešpats jam pa-
dėjo ir buvo sustiprinęs jį

[16]Bet kai jis sustiprėjo, jo širdis ėmė didžiuotis jojo prapulčiai, ir ji
paniekino Viešpatį, savo Dievą ; įėjęs į Viešpaties šventyklą, jis norėjo
deginti smilkalus ant smilkalų altoriaus. [17]Įėjęs tuojau paskui jį kunigas
Azarijas ir draug su juo aštuonios dešimtys Viešpaties kunigų, drąsiausių
Iš 30,7 vyrų, [18]pasipriešino karaliui ir tarė : Ne tavo pareiga, Ozijau, deginti
smilkalus Viešpačiui, bet kunigų, tai yra Aarono sūnų, kurie pašvęsti
tai tarnybai ; išeik iš šventyklos, neniekink, nes tai nebus Viešpaties Dievo
paskaityta tavo garbei. [19]Susirūstinęs Ozijas, laikydamas rankoje smil-
kytuvą, kad degintų smilkalus, grasė kunigams. Ir tuojau atsirado jo kak-
toje raupsai kunigų akivaizdoje Viešpaties namuose prie smilkalų alto-
riaus. [20]Pažvelgę į jį vyriausis kunigas Azarijas ir visi kiti kunigai, pamatė
jo kaktoje raupsus ir skubiai išvarė jį. Bet ir jis pats išsigandęs pasisku-
bino išeiti, nes tuojau buvo pajutęs Viešpaties slogą. [21] Taigi karalius Ozi-
jas buvo raupsuotas iki savo mirties dienai ir gyveno atskiruose namuose,
pilnas raupsų, dėl kurių buvo išmestas iš Viešpaties namų. Jo gi sūnus
Joatamas valdė karaliaus namus ir teisė žemės tautą

---

[6]*Geto.* Plg 1 Kron 18,1. — [7]*Amoniečius.* Ebr t : Maoniečius. Plg aug 20,1. — [9]*Ant Kampo vartų* : šiaurvakariame Jerusalės šone. — *Slėnio vartų* : pro kuriuos buvo išeinama į Hinomo slėnį. — [10]*Tyruose* : Judo tyrumoje, kur ganėsi karaliaus banda. — *Lygumoje* : ebr *šephelah* : lyguma išilgai Tarpžemės jūros kranto. — *Tyrumos platybėje* : anapus Jordano. — *Karmelyje* : ne Karmelio kalne, kurs buvo Israēlio karalystēje, bet apylinkēje miestelio Karmelio, kurs buvo į pietus nuo Hebrono. — [11]*Buvo valdžioje.* Anot ebr t : kurie buvo suskaityti Jahiēlio. — [13]*Iš 300...* Plg aug 25,5

[16]*Įējęs į Viešpaties...* Smilkalų altorius buvo šventojoje dievnamio dalyje, į kurią buvo leidžiama įeiti tik kunigams, bet ne karaliui. Todēl vienas karaliaus nusikaltimas buvo įējimas į patį dievnamį ; antras gi tai jo noras deginti savo ranka smilkalus. Plg Sk 28,1-7. — [17]*Drąsiausių vyrų.* Reikale jie būtų prievarta neleidę karaliui daryti smilkymo aukos. — [18]*Bet kunigų...* Žr Iš 30,7.27. — [19]*Tuojau atsirado...* Kaip kitados Aarono seseriai Marijai ir Elisiejaus tarnui Giēziui. Plg Sk 12,10. — [20]*Skubiai išvarē...* Gavęs raupsus karalius buvo suteptas ir pagal įstatymą atskirtinas nuo žmonių draugijos. — [21]*Atskiruose namuose.* Plg 4 Kar 15,5

[22]*Parašē Jēšajas* : ne žinomų pranašysčių knygoje, bet kitame vei-

[22]Kas gi dar sakytina apie kitus ankstyvesnius ir paskučiausius Ozijo
veiksmus, tai parašė pranašas Amoso sūnus Ješajas. [23]Ozijas užmigo su
savo tėvais ir palaidota jį karališkųjų kapų lauke, nes jis buvo raupsuotas,
o jo sūnus Joatamas ėmė karaliauti jo vietoje

27. [1]Joatamui buvo dvidešimt penkeri metai, kai jis pradėjo kara- 4 Kar 15,33
liauti, o šešiolika metų jis karaliavo Jerusalėje. Jo motina buvo Sadoko
duktė vardu Jerusa. [2]Jis darė kas gera Viešpaties akivaizdoje visai taip
kaip buvo daręs jo tėvas Ozijas, išskyrus tik tai, kad jis neėjo į Viešpaties
šventyklą, o tauta dar nusidėdavo
[3]Jis pastatė augštuosius Viešpaties namų vartus ir daug statė ant
Ophelio sienos. [4]Pastatė taipgi miestų Judo kalnuose, o giriose pilių ir
bokštų. [5]Jis kovojo prieš Amono sūnų karalių ir apgalėjo juos, ir Amono
sūnūs davė jam anuo metu šimtą talentų sidabro, dešimtį tūkstančių
saikų kviečių ir tiek pat saikų miežių; tai davė jam Amono sūnūs an-
trais ir trečiais metais. Joatamas sustiprėjo, nes jis ėjo tikru keliu Vieš-
paties, savo Dievo, akivaizdoje
[7]Kas gi dar sakytina apie Joatamą, ir visos jo kovos ir darbai, tai
parašyta Israėlio ir Judo karalių knygoje. [8]Jam buvo dvidešimt penkeri
metai, kai pradėjo karaliauti, ir šešiolika metų jis karaliavo Jerusalėje.
[9]Joatamas užmigo su savo tėvais, ir palaidota jį Dovido mieste, o jo sūnus
Akhazas ėmė karaliauti jo vietoje

28. [1]Akhazui buvo dvidešimt metų, kai jis pradėjo karaliauti, o še- 4 Kar 16,2
šiolika metų jis karaliavo Jerusalėje. Jis nedarė kas gera Viešpaties aki-
vaizdoje, kaip buvo daręs jo tėvas Dovidas, [2]bet vaikščiojo Israėlio karalių
keliais; o be to jis nuliedino Baalų statulas. [3]Jis tai aukojo smilkalus Be-
nenomo slėnyje ir pašventino savo sūnus ugnyje pagal paprotį tautų,
kurias Viešpats užmušė, ateinant Israėlio sūnums. [4]Jis aukojo taipgi ir
degino smilkalus augštumose, kauburiuose ir po kiekvienu išsišakojusiu
medžiu
[5]O Viešpats, jo Dievas, padavė jį į ranką Sirijos karaliaus, kurs sumušė
jį, ėmė didelį grobį iš jo karalystės ir nusigabeno į Damaską; jis buvo
paduotas taipgi į karaliaus rankas ir gavo kentėti didelį smūgį. [6]Rome-
lijos sūnus Phakėė užmušė iš Judo viena diena šimtą dvidešimt tūkstan-
čių, visus vyrus kovotojus, nes jie buvo palikę Viešpatį, savo tėvų Dievą.

---

kale. — [23]*Karališkųjų...* Ne tuose pačiuose kapuose, kuriuose buvo palaidoti jo tēvai

27. [1]*Joatamui buvo...* Plg 4 Kar 15,32-38. — [2]*Jis neējo..* Kad degintų smilkalus, kaip norējo daryti jo tēvas. Žr aug 26,16. — *Nusidēdavo*: darydama aukas augštose vietose

[3]*Augštuosius... vartus*: gal šiaurinēje šventoriaus sienoje. — *Ophelio.* Taip buvo vadinama pietinē dalis šventyklos kauburio, tarp Tiropeono ir Kedrono slēnių. — [5]*Saikų.* Ebr *kor* = 364,4 litrų

[7]*Jo kovos.* Plg 4 Kar 15,37

10. Akhazo viešpatavimas

28,1-27. Akhazas platina Žyduose stabmeldystę, todēl jį nugali Siriečiai ir Israēlaičiai, kurie daugybę Judo gyventojų paima nelaisvēn ir nusiveda į Samariją, bet perspēti pranašo Odedo sugrąžina juos atgal /1-15/; tačiau Akhazas, priešų apstotas, dar labiau rūstina Viešpatį, visai uždaro šventyklą ir pastato Judo miestuose stabų altorius /16-27/

28. [1]*Akhazui buvo*: Plg 4 Kar 16, 1-20. — [3]*Benenomo*: Jerusalēs pietvakariuose. Žr Još 15,8. — *Užmušē.* Ebr t: išvarē

[7]Tuo pačiu metu Zekhris, galingas vyras iš Ephraimo, užmušė karaliaus
sūnų Maasiją ir jo namų vadą Ezriką, taipgi Elkaną, kurs buvo antras
po karaliaus. [8]Israėlio sūnūs paėmė nelaisvėn iš savo brolių du šimtu
tūkstančių moteriškių, berniukų ir mergaičių ir begalo didelį grobį ir nu-
sigabeno jį į Samariją
[9]Tuo metu buvo tenai Viešpaties pranašas vardu Odedas ; jis išėjęs
priešais kariuomenei, ateinančiai į Samariją, jiems tarė : Štai Viešpats,
jūsų tėvų Dievas, susirūstinęs prieš Judą, padavė juos į jūsų rankas, ir
jūs užmušėte juos žiauriai, taip kad jūsų žiaurumas kilsta iki dangui.
[10]Be to, jūs norite Judo ir Jerusalės vaikus padaryti sau vergais ir vergė-
mis ; bet tai anaiptol nereikia daryti ; nes tuo jūs nusidėjote Viešpačiui,
jūsų Dievui. [11]Verčiau paklausykite mano patarimo ir sugrąžinkite belais-
vius, kuriuos atsivedėtė iš jūsų brolių tarpo, nes jums gresia didelė Vieš-
paties rūstybė. [12]Taigi vyrai iš Ephraimo sūnų kunigaikščių Johanano
sūnus Azarijas, Mosolamoto sūnus Barakhijas, Selumo sūnus Ezekijas
ir Adajo sūnus Amasa atsistojo prieš tuos, kurie grįžo iš kovos, [13]ir jiems
tarė : Neveskite čia belaisvių, kad nenusidėtumėm Viešpačiui. Kam no-
rite dar pridėti prie mūsų nuodėmių ir padauginti senus nusikaltimus ?
Nes tai yra didelė nuodėmė, ir didelė Viešpaties rūstybė gresia Israėliui.
[14]Tuomet vyrai kovotojai paleido belaisvius ir visa, ką buvo paėmę, ku-
nigaikščių ir visos daugybės akivaizdoje. [15]Augščiau minėtieji vyrai priėjo
ir, ėmę belaisvius, apvilko drabužiais iš išplėšų visus, kurie buvo nuogi ;
apvilkę gi juos, apavę, atgaivinę, pavalgydinę ir pagirdę, patepę dėl nuo-
vargio ir aprūpinę juos, uššodino ant gyvulių tuos, kurie negalėjo eiti ir
buvo silpno kūno, ir nuvedė į Palmių miestą Jeriką prie jų brolių, o patys
sugrįžo į Samariją
[16]Anuo metu karalius Akhazas siuntė pas Asiriečių karalių, prašy-
damas pagalbos. [17]Ir Idumėjiečiai atėjo, užmušė daug iš Judo ir paėmė
didelį grobį. [18]Taipgi Pilistimai išsisklaistė lygumos miestuose ir Judo pie-
tuose ; jie paėmė Betsamą, Ajaloną, Gaderotą, Sokhą, Tamną ir Gamzą
su jų sodžiais ir apsigyveno juose. [19]Nes Viešpats buvo pažeminęs Judą
dėl Judo karaliaus Akhazo, kadangi tasai buvo atėmęs iš jo pagalbą ir
paniekinęs Viešpatį. [20]Jis atvedė prieš jį Asiriečių karalių Telgatphalna-
sarą, kurs prispaudė jį ir, niekam nesipriešinant, sunaikino. [21]Taigi Akhazas

---

[5]*Sirijos karaliaus* : Rasino. — [6]*Šimtą dvidešimt...* Skaičiai apskriti. — [7]*Karaliaus sūnų* - tikriausiai kunigaikštį iš karaliaus giminēs

[9]*Odedas.* Ir labai nusikaltusioje Israēlio karalystēje būdavo visuomet tikrųjų pranašų, kurie rūpinosi vesti Israēlio sūnus prie tikrojo Dievo. — *Užmušēte juos...* Kovoje išžudyta mažne trečdalis visos kariuomenēs. — [10]*Anaiptol nereikia daryti.* Judas buvo, be abejonēs, nusikaltęs ir teisingai nubaustas ; bet ir Israēlis turējo daug savo kaltybių, todēl ne jo dalykas didinti savo brolių bausmę. — [15]*Ant gyvulių* : asilų. — *Palmių miestą.* Plg Pak 34,3

[16]*Anuo metu* : prasidējus karui prieš Sirijos ir Israēlio karalių. Žr aug 5, ir 6 e. — *Pas Asiriečių karalių* : Teglat-Phalasarą /20 e/. Bedievis karalius, užuot kreiptis į Viešpatį, ieško pagalbos pas pagonių valdovą. — [17]*Idumējiečiai atējo...* Plg 4 Kar 16,6. — [18]*Pilistimai* : kuriuos Ozijas buvo pavergęs. Žr aug 26,6.7. — [19]*Dēlei Judo karaliaus.* Ebr t : Israēlio karaliaus ; tačiau ir ebr t taip pavadintas tas pats Akhazas. Plg aug 21,2.4. — *Buvo atēmęs...* Buvo atitolinęs Dievo pagalbą nuo savo karalystēs, nes platino joje stabmeldystę. Ebr t : nes jis buvo įvedęs patvirkimą į Israēlį ir pasirodē neištikimas Viešpa-

apiplėšęs Viešpaties namus, taipgi karalių ir kunigaikščių namus, davė Asiriečių karaliui dovanų; tačiau ir tai nieko jam nepadėjo
[22]Be to, ir savo suspaudimo metu jis dar labiau paniekino Viešpatį, nes pats karalius Akhazas [23]darė aukas savo sumušėjams Damasko dievams ir sakė: Sirijos karalių dievai jiems padedą, aš permaldausiu juos aukomis, ir jie bus su manim, tuo tarpu kad, priešingai, jie buvo jam ir visam Israėliui prapultimi. [24]Taigi Akhazas ėmęs ir sulaužęs visus Dievo namų rykus, užrakino Dievo namų duris ir pasidarė sau altorių visuose Jerusalės kampuose. [25]Taipgi visuose Judo miestuose jis pastatė altorių smilkalams deginti ir sužadino Viešpaties, savo tėvų Dievo, rūstybę
[26]Kas gi dar sakytina apie jį ir apie visus jo ankstyvesnius ir paskučiausius darbus, tai parašyta Judo ir Israėlio karalių knygoje. [27]Akhazas užmigo su savo tėvais, ir jie palaidojo jį Jerusalės mieste, nes jo nepriėmė į Israėlio karalių kapus. O jo sūnus Ezekijas ėmė karaliauti jo vietoje

29. [1]Taigi Ezekijas ėmė karaliauti, turėdamas dvidešimt penkeris metus, ir dvidešimt devyneris metus jis karaliavo Jerusalėje. Jo motina buvo Zakharijo duktė vardu Abija. [2]Jis darė, kas patiko Viešpaties akivaizdoje, visai taip pat kaip buvo daręs jo tėvas Dovidas 4 Kar 18,2
[3]Jis pirmais savo karaliavimo metais ir pirmame mėnesyje atidarė Viešpaties namų duris ir pataisė jas. [4]Jis sušaukė kunigus bei levitus ir surinko juos į saulėtekio gatvę [5]ir jiems tarė: Paklausykite manęs, levitai, ir pasišventinkite, išvalykite Viešpaties, jūsų tėvų Dievo, namus ir atimkite iš šventyklos visus nešvarumus. [6]Mūsų tėvai nusidėjo ir darė kas pikta Viešpaties, mūsų Dievo, akivaizdoje, palikdami jį; jie nugręžė savo veidus nuo Viešpaties padangtės ir atgręžė nugarą. [7]Jie užrakino

čiui. — [20]*Jis atvedē prieš jį...* Anot ebr t: tuomet Asiriečių karalius Telgatphalnasaras patraukē prieš jį ir prispaudē jį, užuot jam padējus. Plg 4 Kar 16,7.10. — [21]*Jam nepadējo*: nes Akhazas virto Asirijos karaliaus pavaldiniu
[22]*Savo suspaudimo...* Plg 4 Kar 16,10-18. — [23]*Savo sumušējams.* Akhazas samprotavo visai taip pat kaip pagonys, kurie manē kiekvieną kraštą turint savo atskirą dievąglobēją. Jis spējo, kad jį buvo nugalēję Siriečių dievaičiai; todēl jis rūpinosi aukomis padaryti juos sau palankesnius. — [24]*Ēmęs ir sulaužęs...* Plg 4 Kar 16,17. — *Užrakino Dievo namų*: todēl nebeleido toliau garbinti tikrojo Dievo ir tiems, kurie norējo. Plg 29,3-7. — [25]*Smilkalams deginti.* Ebr t dar pridēta: svetimiems dievams

11. Ezekijo viešpatavimas

29,1--32,33. Pačioje savo karaliavimo pradžioje Ezekijas liepia levitams ir kunigams pašventinti suteptą šventyklą /29,1-19/, daro draug su kunigaikščiais aukas ir ragina taipgi tautą daryti atnašas /29,20-36/. Toliau Ezekijas, sukvietęs tautą į Jerusalę, švenčia iškilmingai pagal įstatymo reikalavimus velykų (paskhos) šventes ir pailgina jas dar aštuoniomis dienomis /30,1-27/; sunaikina stabus Jude ir Ephraime, vēl sutvarko kunigų skyrius ir parūpina jiems reikiamą išlaikymą /31,1-21/. Už tą ištikimybę Dievas išgelbi Ezekiją nuo Senakheribo /32,1-23/, o susirgusiam sugrąžina stebuklu sveikatą; bet Ezekijas, pasikēlęs puikybēn, sukelia Dievo rūstybę; kadangi tačiau daro atgailą, jo paties nesutinka Dievo bausmē, ir karalius baigia savo viešpatavimą laimingai /32,24-33/
29. [1]*Ezekijas...* Plg 4 Kar 18,1... [3]*Pataisē jas...* Plg 4 Kar 18,4.16. — [4]*Į saulētekio gatvę.* Anot kaikurių aiškintojų, šventyklos šventorių; bet tikriau: aikštēje prie saulētekio vartų. — [5]*Pasišventinkite*: įstatymo įsakytais apsiplovimais. — *Nešvarumus*: labiausia visa tai, kas turējo kurį nors sąryšį su stabmeldyste. —

duris prieangyje, ir užgesė žiburius, ir nedegino smilkalų, ir neatnašavo
deginamųjų aukų Israėlio Dievui šventykloje. [8]Taigi Viešpaties rūstybė
buvo sužadinta prieš Judą ir Jerusalę, ir jis padavė juos, kad būtų išsklais-
tyti ir žūtų, ir kad juos švilpte iššvilptų, kaip patys savo akimis matote.
[9]Štai mūsų tėvai krito po kalavijais, mūsų sūnūs ir mūsų dukterys ir
mūsų žmonos išvestos nelaisvėn dėl to nusikaltimo. [10]Taigi dabar aš noriu,
kad padarytumėm sandorą su Viešpačiu, Israėlio Dievu, o jis nukreips
nuo jūsų savo rūstybės užsidegimą. [11]Mano vaikai, nepatingėkite ; Viešpats
išrinko jus, kad stovėtumėte jo akivaizdoje, tarnautumėte jam, garbin-
tumėte jį ir degintumėte jam smilkalus

[12]Tuomet pakilo šitie levitai : Amasajo sūnus Mahatas ir Azarijo
sūnus Joėlis iš Kaato sūnų ; toliau iš Merario sūnų Abdio sūnus Kisas
ir Jalaleėlio sūnus Azarijas ; o iš Gersono sūnų Zemmos sūnus Joahas
ir Joaho sūnus Edenas ; [13]iš Elisaphano sūnų Samris ir Jahiėlis ; taipgi
iš Asapho sūnų Zakharijas ir Matanijas ; [14]taip pat iš Emano sūnų Ja-
hiėlis ir Semėjis, o iš Idituno sūnų Semėjas ir Oziėlis. [15]Jie surinko savo
brolius, pasišventino ir įėjo pagal karaliaus įsakymą ir Viešpaties palie-
pimą išvalyti Dievo namų. [16]Taipgi kunigai, įėję į Viešpaties šventyklą
jos pašventinti, išnešė visus nešvarumus, kokių rado viduje Viešpaties
namų prieangyje, o levitai ėmė juos ir nunešė šalin į Kedrono upelį.
[17]Jie pradėjo valyti pirmoje pirmojo mėnesio dienoje, o aštuntoje to paties
mėnesio dienoje įėjo į Viešpaties šventyklos prieangį ir valė šventyklą
aštuonias dienas, šešioliktoje gi to paties mėnesio dienoje, ką buvo pra-
dėję, pabaigė. [18]Tuomet jie įėjo pas karalių Ezekiją ir jam tarė : Mes pa-
šventinome visus Viešpaties namus, deginamųjų aukų altorių ir jo rykus,
taipgi padėtinių duonų stalą su visais jo rykais [19]ir visus šventyklos ra-
kandus, kuriuos buvo sutepęs Akhazas savo viešpatavimo metu, po to,
kai jis paliko Dievą, ir štai visa sudėta ties Viešpaties altoriumi

[20]Tuomet karalius Ezekijas, atsikėlęs auštant, surinko visus miesto
kunigaikščius ir užėjo į Viešpaties namus ; [21]jie atnašavo draug septynis
jaučius, septynis avinus, septynis avinėlius ir septynis ožius už nuodėmę,
už karalystę, už šventyklą ir už Judą, ir jis įsakė Aarono sūnums kuni-
gams, kad paaukotų ant Viešpaties altoriaus. [22]Taigi jie papjovė jaučius,
o kunigai susėmė kraują ir išpylė jį ant altoriaus, papjovė taipgi avinus
ir jų kraują išpylė ant altoriaus, papjovė avinėlius ir kraują išpylė ant
altoriaus. [23]Po to atvedė ožius už nuodėmę karaliaus ir visos daugybės
akivaizdon ; jie uždėjo savo rankas ant jų, [24]o kunigai papjovė juos ir
jų kraują iššlakstė ties altoriumi, kad permaldautų už visą Israėlį, nes
karalius buvo įsakęs daryti deginamąją auką už visą Israėlį ir už nuo-
dėmę. [25]Jis pastatė taipgi levitus Viešpaties namuose su kimbolais, ar-

---

[7]*Užrakino duris*... Žr aug 28,24. — *Neatnašavo deginamųjų*... Aukų nepanaikinta visai, bet jas daryta ant pagoniško altoriaus ; toks gi deginimas aukų buvo didelis nusikaltimas Dievui. Plg 4 Kar 16,14... — [9]*Mūsų tėvai krito*... Plg aug 28,5.17.18

[15]*Savo brolius* : kitus levitus iš Jerusalės. — [16]*Kunigai, įėję*... Paprastiems levitams buvo draudžiama eiti į šventyklos vidų ; todėl tenai ėjo tik kunigai. — *Kedrono* : gilus slėnis tarp Alyvų kalno ir kauburio, kuriame stovėjo šventykla. — [17]*Jie pradėjo valyti*... Aštuonias dienas valyta šventorius ir kitas aštuonias pati šventykla. — [19]*Ties Viešpaties altoriumi*. Kalbama apie deginamųjų aukų altorių, kurį kunigai sugrąžino į jo senąją vietą ir vėl pašventino. Plg 4 4 Kar 16,14.

[23]*Uždėjo savo rankas*... Rankas dėdavo taipgi ant deginamųjų aukų /žr Kun 1,4/, bet permaldavimo aukose rankų dėjimas turėjo ypatingą reikšmę. Plg Kun 4,4... — [24]*Kraują*

phomis ir kanklėmis pagal karaliaus Dovido ir Reginčiojo Gado ir pranašo
Natano patvarkymą, nes taip buvo įsakyta Viešpaties per jojo pranašus.
[26]Ir levitai sustojo, turėdami Dovido muzikos prietaisus, o kunigai trimi-
tus. [27]Tuomet Ezekijas liepė atnašauti deginamąsias aukas ant altoriaus ;
o atnašaujant deginamąsias aukas, jie ėmė giedoti Viešpaties šlovinimo
giesmes, trimituoti trimitais ir žaisti visokiais muzikos instrumentais,
kuriuos Israėlio karalius Dovidas buvo liepęs padaryti. [28]Visai gi miniai
garbinant, giesmininkai ir tie, kurie turėjo trimitus, atlikinėjo savo pa-
reigas, kolei nepasibaigė deginamoji auka. [29]O kai atnašavimas buvo baigtas,
karalius ir visi draug su juo buvusieji nusilenkė ir pagarbino. [30]Paskui
Ezekijas ir kunigaikščiai įsakė levitams šlovinti Viešpatį Dovido ir Re-
ginčiojo Asapho žodžiais, o jie šlovino su dideliu džiaugsmu ir atsiklaupę
pagarbino
[31]Ezekijas gi dar ir tai pridūrė : Jūs pripildėte savo rankas Viešpačiui ;
prisiartinkite ir atnašaukite auką ir šlovinimą Viešpaties namuose. Taigi
visa daugybė atnašavo kruvinas aukas ir šlovinimus ir deginamąsias
aukas dievota mintimi. [32]Skaičius gi deginamųjų aukų, kurias daugybė
atnašavo, buvo toks : septynios dešimtys jaučių, šimtas avinų, du šimtu
avinėlių. [33]Jie pašventė Viešpačiui šešis šimtus jaučių ir tris tūkstančius
avių. [34]Kunigų tačiau buvo maža, ir jie negalėjo suskubti nulupti kailį
deginamosioms aukoms, todėl ir jų broliai levitai padėjo jiems, kolei darbas
nebuvo pabaigtas ir kolei kunigai nepasišventino ; nes levitai pašventi-
nami lengvesnėmis apeigomis ne kaip kunigai. [35]Taigi buvo labai daug
deginamųjų aukų, dėkojimo aukų, taukų ir liejamųjų aukų prie degina-
mųjų aukų, ir tarnyba Viešpaties namuose buvo pilnai sugrąžinta. [36]Tuo-
met džiaugėsi Ezekijas ir visa tauta, kad tarnavimas Viešpačiui buvo
sugrąžintas ; nes jie buvo nutarę ūmai tai padaryti

30. [1]Ezekijas siuntė taipgi pas visą Israėlį bei Judą ir parašė laiškų
į Ephraimą ir Manasą, kad ateitų prie Viešpaties namų ir darytų paskhą
Viešpačiui, Israėlio Dievui. [2]Taigi pasitarę karalius su kunigaikščiais ir
visu Jerusalės susirinkimu nutarė daryti paskhą antrame mėnesyje ; [3]nes
jie negalėjo padaryti savo laiku, dėl to kad kunigai, kurių būtų galėję
pakakti, nebuvo pašventinti, ir tauta dar nebuvo susirinkus į Jerusalę.
[4]Tas nutarimas patiko karaliui ir visai daugybei. [5]Jie tat nutarė siųsti
pasiuntinius į visą Israėlį nuo Bersabėjos iki Danui, kad ateitų ir darytų

---

išslakstē... Plg Kun 4,30.3/4. — [25]*Jis pastatē...* Ta pačia proga karalius atnaujino šventą muziką, kaip ją buvo sutvarkęs Dovidas. — [30]*Dovido... žodžiais* : Dovido... psalmių žodžiais

[31]*Jūs pripildēte...* Esate pašventinti kunigais. Plg Iš 28,41. — *Dievota mintimi.* Ebr t : noria širdimi. — [34]*Jie negalējo suskubti...* Atskirų žmonių aukose kailius nulupdavo patys aukotojai /Kun 1,6/, viešose gi tai darē kunigai, kurie taipgi ir pjaudavo gyvulius. — *Nes levitai pašventinami...* Ebr t kitoki mintis : nes levitai linko geresnia širdimi pasišventinti ne kaip kunigai. — [35]*Buvo labai daug.* Tai buvo kita svarbi priežastis, kodēl levitai turējo padēti kunigams. — [36]*Kad tarnavimas...* Ebr t : iš to, ką Dievas buvo prirengęs tautai

30. [1]*Pas visą Israēlį...* Ezekijas kviečia švęsti velykų (Paskhos) ne tik savo pavaldinius, bet taipgi ir atsiskyrusias Israēlio gimines, iš kurių įvardijamos dvi kaip žymiausios. —[2]*Antrame mēnesyje.* Taip buvo įstatyme leista daryti tiems, kurie savo laiku negalēdavo švęsti velykų. Žr Sk 9,6-13. — [6]*Prie liekanų, kurios...* Nors Israēlio karalystē dar

Jerusalėje paskhą Viešpačiui, Israėlio Dievui, nes daugelis nebuvo darę
taip, kaip liepta įstatyme. [6]Tuomet bėgikai pagal karaliaus ir jo kunigaikš-
čių paliepimą nuvyko su laiškais į visą Israėlį ir Judą, taip kaip ka-
ralius buvo įsakęs ir skelbė : Israėlio sūnūs, grįžkite prie Viešpaties, Abrao-
mo, Isaoko ir Israėlio Dievo, ir jis sugrįš prie liekanų, kurios nepakliuvo į
Asiriečių karaliaus ranką. [7]Nebūkite kaip jūsų tėvai ir broliai, kurie
atstojo nuo Viešpaties, savo tėvų Dievo, kurs padavė juos į prapultį,
kaip patys matote. [8]Nekietinkite savo sprandų, kaip darė jūsų tėvai ;
duokite rankas Viešpačiui ir ateikite prie jo šventyklos, kurią jis pašven-
tino visiems amžiams ; tarnaukite Viešpačiui, jūsų tėvų Dievui, ir jo
rūstybės užsidegimas bus nukreiptas nuo jūsų. [9]Nes jei jūs sugrįšite prie
Viešpaties, jūsų broliai ir jūsų sūnūs ras mielaširdystės savo valdovų aki-
vaizdoje, kurie nuvedė juos į nelaisvę, ir jie sugrįš į šitą žemę, nes Viešpats,
jūsų Dievas, malonus ir mielaširdingas ir nenugręš savo veido nuo jūsų,
jei sugrįšite prie jo. [10]Taigi bėgikai ėjo greitai iš miesto į miestą per Eph-
raimo ir Manaso žemę iki Zabulonui, aniems išjuokiant juos ir besity-
čiojant iš jų. [11]Tačiau kaikurie vyrai iš Asero, Manaso ir Zabulono su-
tiko su jų patarimu ir atėjo į Jerusalę. [12]Jude gi Viešpaties ranka apsireiš-
kė tuo, kad davė jiems vienokią širdį vykdyti Viešpaties žodį pagal ka-
raliaus ir kunigaikščių įsakymą

[13]Ir susirinko Jerusalėn daug žmonių neraugintų duonų iškilmės
daryti antrame mėnesyje. [14]Jie pakilę išardė altorius buvusius Jerusalėje
ir sugriovę visus kitus, ant kurių buvo deginami smilkalai, įmetė į
Kedrono upelį. [15]Paskhą gi atnašavo keturioliktoje antrojo mėnesio die-
noje. Taipgi kunigai ir levitai pagaliau pasišventinę, atnašavo deginamą-
sias aukas Viešpaties namuose. [16]Jie stovėjo savo eilėje pagal Dievo žmo-
gaus Mošės patvarkymą ir įstatymą ; o kunigai ėmė iš levitų rankų išlie-
tinąjį kraują, [17]nes didelė minia nebuvo dar pašventinta, ir levitai pjovė
paskhą tiems, kurie nebuvo pasirūpinę pasišventinti Viešpačiui. [18]Taipgi
didelė tautos dalis iš Ephraimo, Manaso, Isakharo ir Zabulono, kuri ne-
buvo pasišventinusi, valgė paskhą ne taip, kaip parašyta ; bet Ezekijas
meldėsi už juos ir tarė : Viešpats geras pasigailės [19]visų, kurie visa širdimi
ješko Viešpaties, savo tėvų Dievo, ir nepakaltins jų, kad jie negana pa-
sišventino. [20]Viešpats išklausė jį ir atleido tautai. [21]Taip Israėlio sūnūs,
kurie radosi Jerusalėje, darė su didele linksmybe neraugintų duonų iškilmę
per septynias dienas ir kasdien šlovino Viešpatį, o taipgi levitai ir kunigai
su muzikos instrumentais, kurie prigulėjo jų pareigoms. [22]Ezekijas kalbėjo

---

nebuvo tuomet sugriauta, bet nemaža Israēlio sūnų jau buvo sugauta ir išvesta nelaisvēn. Plg 1 Kron 5,26. — [11]*Sutiko su jų patarimu* ; Ebr t : nusižemino

[15]*Pagaliau pasišventinę...* Ebr t : jautēsi sugēdinti ir pasišventino. — [16]*Kunigai ēmē...* Paprastai paduodavo kraują tie, kieno buvo aukos ; kadangi tačiau daugelis iš jų buvo susitepę ir neapsivalę taip, kaip reikalavo įstatymas, todēl kraujo padavime juos pavadavo levitai ; pagal įstatymą suteptiems buvo neleidžiama dalyvauti velykų iškilmēse ; bet karalius, atsižvelgdamas į aplinkybes ir pasitikēdamas Dievo mielaširdyste, leido jiems tai daryti. Plg žem 35,6 ; Esd 6,20 ; Sk 9,6. — [18]*Taipgi didelē...* Anot ebr t : nes susirinkime buvo daug tų, kurie nebuvo pasišventinę, ir todēl levitai užsiēmē pjovimu velykinių avinēlių užuot tų, kurie buvo sutepti, kad pašvęstų juos Viešpačiui. — [21]*Kasdien šlovino Viešpatį...* Anot ebr t : diena po dienos ir levitai šlovino Viešpatį galingu stygų žaidimu. — [22]*Kalbējo į širdį* : meiliais žodžiais išreikšdamas dēkingumą ir padrąsindamas juos. — *Gerą išmanymą dēlei Viešpaties.* Šitų ž prasmē yra

į širdį visų levitų, kurie turėjo gerą išmanymą dėl Viešpaties, ir jie valgė per septynias iškilmės dienas, pjaudami dėkojimo aukas ir šlovindami Viešpatį, savo tėvų Dievą

[23]Visai daugybei patiko švęsti dar kitas septynias dienas; tai jie ir padarė su didžiausiu džiaugsmu. [24]Nes Judo karalius Ezekijas buvo davęs daugybei tūkstantį jaučių ir septynis tūkstančius avių; o kunigaikščiai buvo davę tautai tūkstantį jaučių ir dešimtį tūkstančių avių; taigi pasišventino didelė kunigų daugybė. [25]Ir pasidarė pilna linksmumo visa Judo minia, kaip kunigai ir levitai, taip ir visa liaudis, kuri buvo atėjusi iš Israėlio, taipgi svetimieji iš Israėlio žemės ir gyvenusieji Jude. [26]Ir įvyko didelė iškilmė Jerusalėje, kokios nebuvo buvę tame mieste nuo Israėlio karaliaus Dovido sūnaus Saliamono dienų. [27]Pagaliau pakilo kunigai ir levitai ir laimino tautą, ir jų balsas buvo išklausytas, ir malda pasiekė šventąją dangaus buveinę

31. [1]Kai tos iškilmės buvo teisėtai atliktos, visas Israėlis, kurs radosi Judo miestuose, išėjo, ir jie sulaužė statulas, iškirto girias, sugriovė augštas vietas ir išardė altorius ne tik iš viso Judo ir Benjamino, bet taipgi ir iš Ephraimo ir Manaso, kolei visai išnaikino; po to Israėlio sūnūs sugrįžo į savo tėviškes ir miestus

[2]Ezekijas gi pastatė kunigų ir levitų būrius pagal jų skyrius, kiekvieną savo pareigoje, būtent, kaip kunigus, taip ir levitus deginamosioms aukoms ir dėkojimo atnašoms, kad tarnautų, šlovintų ir giedotų Viešpaties stovyklos vartuose

[3]Kaip savo dalį karalius paskyrė, kad iš jo nuosavybės būtų atnašaujama deginamoji auka visuomet rytą ir vakarą, taipgi šabatais, pirmoje mėnesio dienoje ir kitose iškilmėse, taip kaip parašyta Mošės įstatyme. [4]Jis taipgi įsakė žmonėms, gyvenantiems Jerusalėje, duoti dalis kunigams ir levitamas, kad jie galėtų užsiimti Viešpaties įstatymu. [5]Kuomet tai pasiekė daugybės ausis, Israėlio sūnūs davė labai daug pirmonių javų, vyno, aliejaus, taipgi medaus, ir jie davė dešimtines iš viso, kas auga iš žemės. [6]Bet ir Israėlio bei Judo sūnūs, gyvenusieji Judo miestuose, davė dešimtines jaučių ir avių ir dešimtines pašvęstųjų dalykų, kuriuos buvo paskyrę apžadu Viešpačiui, savo Dievui; atgabenę visa, jie padarė labai daug krūvų. [7]Jie padarė tų krūvų pradžią trečiame mėnesyje, o septintame mėnesyje pabaigė jas

---

toki: kurie gerai žinojo ir suprato savo šventas pareigas, liečiančias tarnavimą Viešpačiui

[24]*Pasišventino...* Plg aug 3 ir 15 e. Nors aukų buvo daug, bet ir pasišventinusių kunigų skaičius žymiai padidējo, todēl dabar jų galējo būti gana aukojimui daugybēs atnašų. — [25]*Svetimieji*: ne Israēlaičiai. — [26]*Nuo... Saliamono dienų.* Šventyklos pašventimas prie Saliamono tęsēsi taip pat 14 dienų; nuo ano gi laiko taip ilgos iškilmēs, su tokia aukų daugybe ir su gausingiausiu minių dalyvavimu nēra buvę. Plg aug 7,1... — [27]*Laimino tautą...* Plg Kun 6,4

31. [1]*Kolei visai sunaikino*, t y, tiek, kiek jie galējo padaryti; nes tikrumoje pasiliko ir toliau kaikuriose vietose įvairūs stabmeldystēs ženklai. Plg 4 Kar 17,2.24... — [2]*Būrius pagal jų skyrius*: taip kaip buvo seniau karaliaus Dovido sutvarkyta. Plg aug 8,14. — *Viešpaties stovyklos vartuose*: prie šventyklos. Plg Sk 3,38

[3]*Taip kaip parašyta...* Plg Sk 28, ir 29 skyr. — [4]*Duoti dalis*: pirmones ir dešimtines. Plg Iš 23,19 ir k. — *Kad jie galētų užsiimti...* Nereikalaudami rūpintis savo išlaikymu. Plg Neem 13,10... — [5]*Israēlio sūnūs*: ypač Jerusalēs gyventojai. — [6]*De-*

[8]Atėję Ezekijas ir jo kunigaikščiai matė krūvas ir šlovino Viešpatį
ir Israėlio tautą. [9]Ezekijas paklausė kunigus ir levitus, kam krūvos taip
pasilieka. [10]O pirmasis kunigas Azarijas iš Sadoko palikuonių jam atsakė
ir tarė : Nuo to meto, kai pradėta duoti pirmones Viešpaties namuose,
mes valgėme ir esame sotūs, bet pasiliko labai daug, nes Viešpats palai-
mino savo tautą ; tą gi daugybę, kurią matai, tai liekanos. [11]Taigi Eze-
kijas liepė prirengti javams sandėlių Viešpaties namuose. Kai jie tai pa-
darė, [12]įnešta ištikimai kaip pirmones, taip ir dešimtines ir ką tik buvo
paskyrę apžadu. Tų gi dalykų viršininkas buvo levitas Khonenijas ir
kaip antrasis jo brolis Semėjis ; [13]po jo Jahiėlis, Azarijas, Nabatas, Asaėlis,
Jerimotas, Jozabadas, Eliėlis, Jesmakhijas, Mahatas ir Banajas buvo
užvaizdai valdžioje Khonenijo ir jo brolio Semėjo, paliepus karaliui Eze-
kijui ir vyriausiam Dievo namų kunigui, kuriuodu rūpinosi visais dalykais.
[14]Jemnos gi sūnus Korė, levitas ir saulėtekio vartų durininkas, buvo už-
vaizdas to, kas buvo laisva valia atnašaujama Viešpačiui, taipgi pirmonių
ir paaukuotų visų švenčiausių dalykų. [15]O jo priežiūroje buvo Edenas,
Benjaminas, Jėsuė, Semėjas, Amarijas ir Sekhenijas kunigų miestuose,
kad ištikimai paskirstytų dalis savo broliams, mažesniesiems ir didesnie-
siems, [16]išskyrus vyriškius nuo trejų metų ir vyresnius, visiems, kurie
įeidavo į Viešpaties šventyklą ir darė visa ko tik reikėjo kiekvienos dienos
tarnyboje ir pareigose pagal jų skyrius ; [17]kunigams pagal jų šeimynas ir
levitams nuo dvidešimtų metų ir vyresniems pagal jų eiles ir būrius, [18]ir
visai daugybei, kaip žmonoms, taip ir jų abiejų lyčių vaikams buvo duo-
dama maisto ištikimai iš to, kas buvo pašvęsta. [19]Buvo taipgi laukuose ir
visų miestų priemiesčiuose paskirta vyrų iš Aarono sūnų, kad paskirstytų
dalis visiems vyriškiams iš kunigų ir levitų

[20]Taigi Ezekijas padarė visa, ką sakėme, visame Jude, ir darė kas
gera, teisinga ir tikra Viešpaties, jo Dievo, akivaizdoje, [21]visame Viešpaties
namų tarnybos vykdyme pagal įstatymą ir apeigas, norėdamas jieškoti
savo Dievo visa savo širdimi. Jis tai darė ir jam pavyko

4 Kar 18,13 **32.** [1]Po šitų atsitikimų ir po taip teisingo pasielgimo atėjo Asiriečių
Ekli 48,20 karalius Senakheribas ir, įėjęs į Judą, apgulė sustiprintus miestus ir no-
Ješ 36,1 rėjo paimti juos. [2]Tai pamatęs Ezekijas, būtent, kad Senakheribas buvo
atėjęs ir kad visas karo smarkumas krypsta prieš Jerusalę, [3]pasitaręs su
kunigaikščiais ir drąsiausiais vyrais, ar nereikėtų užkimšti šaltinių, bu-

šimtines... Plg Kun 7,34 ir k. — [7]*Trečiame mēnesyje.* Ebr jis vadinamas *Sivan* ; tame mēnesyje baigiama Palestinoje javų pjūtis

[9]*Kam krūvos taip pasilieka.* Ebr t : apie krūvas. — [14]*Saulētekio vartų*... Plg 1 Kron 9,18. — *Paaukotų visų švenčiausių*... t y, tų eukharistinių aukų dalių, kurios priklausē Dievui ir kurias Dievas buvo paskyręs savo kunigams. Minētojo užvaizdo dalykas buvo paskirstyti tas aukų dalis tarp kunigų. — [16]*Išskyrus vyriškius*... Ebr t : išskyrus vyriškius, kurie buvo įtraukti į giminių sąrašus, nuo trejų metų... Iš čia pasirodo, kad kunigai ir levitai, kurie ējo savo savaitēs pareigas, o taipgi jų vaikai, kurie ateidavo draug į Jerusalę, nebegaudavo atskiros dalies, nes jie maitinosi per visą savaitę aukų dalimis. — [17]*Kunigams*... Ebr t galima išversti taip : kunigų gi sąrašas /buvo padarytas/ pagal jų šeimynas, o levitai, jie buvo dvidešimties metų ir vyresni savo pareigose ir savo skyriuose

32. [1]*Norējo paimti juos* : tikrumoje kaikuriuos buvo jau paēmęs. Plg 4 Kar 18,13 ; Ješ 36,1. — [4]*Upelį* : tikriausiai Gihoną, tekējusį Hinomo slēnio viduriu ; jo vandenį gal įvesta

vusių už miesto, ir visiems esant tos pačios nuomonės, 4jie surinko di-
džiausią daugybę, ir jie užkimšo visus šaltinius ir upelį, kurs tekėjo krašto
viduriu, sakydami : Kad Asiriečių karaliai atėję nerastų vandens apstumo.
5Jis pastatė taipgi su dideliu rūpesčiu visą sieną, kuri buvo sugriuvusi, ir
padarė ant jos bokštų, o aplinkui kitą sieną ; atnaujino Mėlą Dovido
mieste ir padirbdino visokių ginklų ir skydų ; 6po to jis paskyrė kovotojų
viršininkus kariuomenėje, surinko visus miestų vartų aikštėje, kalbėjo
jiems į širdį ir sakė : 7Elgkitės kaip vyrai ir būkite drąsūs ; nebijokite ir
nenusigąskite Asiriečių karaliaus ir visos su juo esančios daugybės, nes
su mumis yra daug daugiau ne kaip su juo. 8Nes su juo yra kūniškas
petys, o su mumis Viešpats, mūsų Dievas, kurs yra mūsų padėjėjas ir
kovoja už mus. Ir tauta buvo padrąsinta šitokiais Judo karaliaus Ezekijo
žodžiais

9Po tų atsitikimų Asiriečių karalius Senakheribas siuntė savo tarnus į
Jerusalę /nes pats su visa kariuomene buvo apgulęs Lakhį/ pas Judo ka-
ralių Ezekiją ir pas visą tautą, buvusią mieste, ir sakydino : 10Štai ką sako
Asiriečių karalius Senakheribas : Kuo pasitikėdami jūs sėdite apgulti
Jerusalėje ? 11Argi Ezekijas neapgaudinėja jūsų, kad numarintų jus badu
ir troškuliu, tvirtindamas, būk Viešpats, jūsų Dievas, išlaisvinsiąs jus iš
Asiriečių karaliaus rankos ? 12Argi tai ne tas pats Ezekijas sugriovė augštas
jo vietas ir altorius, ir įsakė Judui ir Jerusalei, tardamas : Garbinsite
ties vienu altoriumi ir ant jo deginsite smilkalus ? 13Ar jūs nežinote, ką
esu padaręs aš ir mano tėvai visoms žemės tautoms ? Argi tautų ir visų
kraštų dievai įstengė išgelbėti savo šalį iš mano rankos ? 14Kursai yra iš
visų dievų tų tautų, kurias sunaikino mano tėvai, kurs įstengė išgelbėti
savo tautą iš mano rankos, kad taipgi jūsų Dievas galėtų išlaisvinti jus
iš tos rankos ? 15Nesiduokite tat apgaunami Ezekijui ir suvadžiojami
tuščiais įkalbinėjimais, ir netikėkite jam. Nes jei nė vienas visų tautų ir
karalysčių dievas negalėjo išlaisvinti savo tautos iš mano rankos ir iš
mano tėvų rankos, tai lygiai ir jūsų Dievas negalės išgelbėti jūsų iš mano
rankos. 16Daug dar kitų dalykų jo tarnai kalbėjo prieš Viešpatį Dievą ir
prieš jo tarną Ezekiją. 17Jis parašė taipgi laiškų, pilnų piktžodžiavimo
prieš Viešpatį, Israėlio Dievą, ir sakė prieš jį : Kaip kitų tautų dievai
negalėjo išlaisvinti savo tautos iš mano rankos, taip ir Ezekijo Dievas
negalės išgelbėti savo tautos iš šitos rankos. 18Be to, jis liepė šaukti garsiu
balsu žydiškai prieš tautą, buvusią ant Jerusalės sienų, kad nugąsdintų
juos ir paimtų miestą. 19Jis kalbėjo prieš Jerusalės Dievą taip pat, kaip
prieš žemės tautų dievus, kurie yra žmonių rankų darbas

20Taigi karalius Ezekijas ir pranašas Amoso sūnus Ješajas meldėsi
prieš tą piktžodžiavimą ir šaukte šaukėsi į dangų. 21O Viešpats siuntė Tob 1,21
Angelą, kurs užmušė visus stiprius vyrus ir kovotojus ir Asiriečių kara-
liaus kariuomenės viršininką, taip kad jis sugrįžo su ja į savo žemę. O
kai jis įėjo į savo dievo namus, jo sūnūs, kurie buvo iš jo gimę, užmušė
jį kalaviju. 22Taip Viešpats išgelbėjo Ezekiją ir Jerusalės gyventojus iš

į Jerusalės miestą. — 5*Kitą sieną* : tikriausiai aplink žemąjį miestą į šiaurę nuo Siono. Plg Is 22,9.10. — *Mėlą*. Žr 2 Kar 5,9. — 8*Tauta buvo padrąsinta*... Tačiau truputį vėliau Ezekijas sutiko užmokėti Senakheribui už atsitraukimą nemažus pinigus.

9*Siuntė savo tarnus*... Tas pats dalykas plačiau aprašytas 4 Kar 18,17... — 13*Mano tėvai* : Senakheribo pranokėjai karališkame Asirijos soste. — 17*Laiškų*. Plg 4 Kar 18,14...

20*Ezekijas... meldėsi*... Plg 4 Kar 19,15...

24*Išklausė jį*. Ebr t : kalbėjo jam

Asiriečių karaliaus rankos ir iš visų rankos ir suteikė jiems ramybę aplin-
kui. [23]Daugelis nešė aukų ir atnašų Viešpačiui Jerusalėje ir dovanų Judo
karaliui Ezekijui, kurs po to buvo išaugštintas visų tautų akivaizdoje
4 Kar 20,1 [24]Anuo laiku Ezekijas susirgo mirtinai ir meldėsi Viešpačiui ; o tasai
Ješ 38,1 išklausė jį ir davė jam ženklą. [25]Bet jis neatsilygino už geradarystes, kurias
buvo gavęs, nes jo širdis ėmė didžiuotis, todėl kilo rūstybė prieš jį ir
prieš Judą bei Jerusalę. [26]Paskui, užtatai, kad jo širdis buvo pasikėlus
puikybėn, nusižemino ir jis pats ir Jerusalės gyventojai ; todėl Viešpa-
ties rūstybė neatėjo ant jų Ezekijo dienose
[27]Ezekijas buvo turtingas ir labai šlovingas ; jis surinko sau labai
daug turtų, sidabro, aukso, brangių akmenų, kvepalų, visokių ginklų ir
didelės vertės rykų. [28]Jis pasidarė taipgi javų, vyno ir aliejaus sandėlius,
tvartus visokiems galvijams ir gardus gyvuliams; [29]be to, pastatė sau mies-
tų ; nes jis turėjo nesuskaitomus avių ir galvijų būrius, dėl to kad Vieš-
pats buvo jam suteikęs labai daug lobio. [30]Tas pats Ezekijas užkimšo
augštąjį Gihono vandenų šaltinį ir nuvedė juos apačia į vakarus nuo
Dovido miesto ; visuose jo darbuose, kurių jis norėjo, jam pavyko lai-
mingai. [31]Tačiau pasiuntinystėje Babilono kunigaikščių, kurie buvo pas
jį atsiųsti pasiklausti apie stebuklą, įvykusį šalyje, Dievas paliko jį, kad
būtų išmėgintas ir kad išeitų aikštėn visa, kas buvo jo širdyje
[32]Kas gi dar sakytina apie jo mielaširdystes, tai parašyta pranašo
Amoso sūnaus Ješajo regėjime ir Judo bei Israėlio karalių knygoje. [33]Eze-
kijas užmigo su savo tėvais, ir palaidota jį viršuje Dovido sūnų kapų,
visas Judas ir visi Jerusalės gyventojai kėlė jo laidotuves ; jo gi sūnus
Manasas ėmė karaliauti jo vietoje

4 Kar 21,1 **33.** [1]Manasui buvo dvylika metų, kai jis pradėjo karaliauti, o penkias
dešimtis penkeris metus jis karaliavo Jerusalėje. [2]Jis darė kas pikta Vieš-
paties akivaizdoje, sekdamas nuobodas tautų, kurias Viešpats išnaikino
Israėlio sūnų akivaizdoje, [3]ir vėl padarė augštas vietas, kurias jo tėvas
Ezekijas buvo nugriovęs, pastatė Baalams altorių, padarė girių, garbino
2 Kar 7,10 visą dangaus kariuomenę ir tarnavo jai. [4]Jis pastatė taipgi altorius Vieš-
paties namuose, apie kuriuos Viešpats buvo pasakęs : Jerusalėje bus mano
vardas per amžius [5]Pastatė gi juos visai dangaus kariuomenei dviejuose
Viešpaties namų prieangiuose. [6]Jis pervesdino savo sūnus per ugnį Ben
Enomo slėnyje ; tikėjo sapnams, žiūrėjo paukščių skridimo, užsiimdavo
žyniavimu, turėjo su savim burtininkų ir žavėtojų, ir daug pikta padarė
3 Kar 8,18 Viešpaties akivaizdoje, kad jį erzintų. [7]Jis pastatė taipgi drožtą ir nulietą
paveikslą Dievo namuose, apie kuriuos Dievas yra kalbėjęs Dovidui ir jo
sūnui Saliamonui ir taręs : Šituose namuose ir Jerusalėje, kurią išsirinkau

---

/per pranašą/. Žr 4 Kar 20,1. — [25]*Didžiuotis...* Plg Ješ 38,15

[30]*Užkimšo...* Užpuolus Asiriečiams. — [31]*Apie stebuklą* : paminėtą 4 Kar 20,9. — *Paliko jį* : leido jam elgtis visai pagal savo sumanymą

[33]*Viršuje Dovido...* Karalių kape tikriausiai nebebuvo daugiau vietos, todėl Ezekijui padaryta naujas kapas iškaltas uoloje augščiau už senąjį

12. Manaso ir Amono viešpatavimas

33,1-26. Karalius Manasas platina stabmeldystę /1-10/, todėl lieka paduotas į Asiriečių rankas, kurie nuveda jį apkaltą Babilonan ; čia Manasas daro atgailą, atgauna laisvę ir sugrįžęs sunaikina stabų statulas /11-20/. Manaso sūnus Amonas seka savo klystančio, bet ne atgailą da-

iš visų Israėlio giminių, aš dėsiu savo vardą per visus amžius ; [8]ir padarysiu, kad Israėlio koja nebūtų daugiau pajudinta iš žemės, kurią atidaviau jų tėvams, taip tačiau, jei jie stengsis daryti, ką jiems įsakiau per Mošę, visą įstatymą, apeigas ir nutarimus. [9]Taigi Manasas suviliojo Judą ir Jerusalės gyventojus, kad darytų piktą daugiau ne kaip visos tautos, kurias Viešpats yra išnaikinęs Israėlio sūnų akivaizdoje

[10]O Viešpats kalbėjo jam ir jo tautai, bet jie nenorėjo klausyti. [11]Todėl jis užvedė ant jų Asiriečių karaliaus kariuomenės viršininkus, o tie sugavo Manasą ir surištą grandinėmis ir pančiais nuvedė į Babiloną. [12]Taip suspaustas jis maldavo Viešpatį, savo Dievą, ir labai darė atgailą savo tėvų Dievo akivaizdoje. [13]Jis meldė jį ir maldavo širdingai, o Dievas išklausė jo maldą, sugrąžino jį atgal Jerusalėn į jojo karalystę, ir Manasas pažino, kad tik Viešpats yra Dievas. [14]Po to jis pastatė sieną už Dovido miesto, į vakarus nuo Gihono slėnyje, nuo Žuvų vartų angos aplinkui iki Opheliui ir padarė ją labai augštą ; jis paskyrė taipgi kariuomenės vadus visuose sustiprintuose Judo miestuose. [15]Jis pašalino svetimus dievus ir stabą iš Viešpaties namų, taipgi altorius, kuriuos buvo padaręs Viešpaties namų kalne ir Jerusalėje, ir visa išmetė už miesto. [16]Toliau jis atnaujino Viešpaties altorių ir atnašavo ant jo kruvinų aukų, dėkojimo aukų ir šlovinimą, ir liepė Judui tarnauti Viešpačiui, Israėlio Dievui. [17]Tauta tačiau dar tebedarė aukas augštose vietose Viešpačiui, savo Dievui

[18]Kiti gi Manaso veiksmai ir jo malda į jojo Dievą, taipgi žodžiai reginčiųjų, kurie yra kalbėję į jį Viešpaties, Israėlio Dievo, vardu, randasi Israėlio karalių istorijoje. [19]Taipgi jo malda ir kaip jis buvo išklausytas, visos nuodėmės ir paniekinimas, dargi ir vietos, kuriose jis pastatė augštumų, padarė girių ir statulų, pirma negu darė atgailą, surašyta Hozajo žodžiuose. [20]Taigi Manasas užmigo su savo tėvais, ir palaidojo jį jojo namuose, o jo vietoje ėmė karaliauti jo sūnus Amonas

[21]Amonui buvo dvidešimt dveji metai, kuomet jis pradėjo karaliauti. Karaliavo jis dvejis metus Jerusalėje. [22]Jis darė kas pikta Viešpaties akivaizdoje, kaip buvo daręs jo tėvas Manasas, aukojo ir tarnavo visiems stabams, kuriuos buvo padaręs Manasas ; [23]bet nebijojo Viešpaties veido, kaip bijojo jo tėvas Manasas, ir jis nusikalto daug daugiau. [24]Jo tarnai, padarę prieš jį sąmokslą, užmušė jį jojo namuose. [25]Likusi gi tautos daugybė, užmušus tuos, kurie buvo nužudę Amoną, pastatė karaliumi jo vietoje jojo sūnų Josiją

---

rančio tėvo pėdomis ir savo tarnų užmušamas /21-26/

33. [1]*Manasui buvo...* Plg 4 Kar 21,1... — [2]*Išnaikino.* Ebr t : išvarė. — [5]*Visai dangaus...* Ebr t : visoms žvaigždėms. — [7]*Yra kalbėjęs.* Žr 3 Kar 8,17

[10]*Viešpats kalbėjo* : per savo pranašus. — [11]*Sugavo Manasą...* Senakheribo vaikaitis, o Asarhadono sūnus Asurbanipalas savo raštuose mini tarp mokėjusių jam duoklę *Minasi Sar Jehudi* /Judo karalių Manasą/ ; bet apie patį jo karą prieš Manasą jokių žinių daugiau nėra. — [12]*Maldavo Viešpatį.* Ebr t pažodžiui : glostė Viešpaties veidą. — [14]*Žuvų vartų.* Jie buvo šiaurryčių kampe ant antrosios sienos, kuria buvo apvestas žemasis miestas. Plg Neem 3,3. — [16]*Altorių* : deginamųjų aukų altorių, kurs tikriausiai buvo suteptas. — [17]*Tauta tačiau...* Tautos atvirtimas buvo tik viršujis ; todėl viešpataujant Amonui, ji vėl grįžo stabmeldystėn

[20]*Jojo namuose* : todėl ne karalių kapuose

[21]*Amonui buvo...* Plg 4 Kar 21,19...

4 Kar 22,1 **34.** [1]Josijui buvo aštuoneri metai, kai jis pradėjo karaliauti ; o tris dešimtis vienerius metus jis karaliavo Jerusalėje. [2]Jis darė kas tiesa Viešpaties akivaizdoje ir vaikščiojo savo tėvo Dovido keliais ; jis nenukrypo nei dešinėn, nei kairėn

[3]Aštuntais gi savo karaliavimo metais, dar vaikas tebebūdamas, jis ėmė ieškoti savo tėvo Dovido Dievo, o dvyliktais metais, po to kai buvo pradėjęs karaliauti, apvalė Judą ir Jerusalę nuo augštų vietų, girių, stabų ir drožtų paveikslų. [4]Jie sugriovė jo akivaizdoje Baalų altorius ir sutrupino stabus, kurie buvo ant jų padėti ; jis iškirsdino ir sunaikino taipgi girias ir drožtus paveikslus, o jų dalis išbarstė kapuose tų, kurie turėjo paprotį daryti jiems aukas. [5]Be to, sudegino kunigų kaulus ant stabų altorių ir apvalė Judą ir Jerusalę. [6]Jis sugriovė visa taipgi Manaso, Ephraimo ir Simeono miestuose iki Nephtaliui. [7]O išardęs altorius, išnaikinęs girias, sutrupinęs drožtus paveikslus ir sugriovęs visas stabų šventyklas visoje Israėlio žemėje, jis sugrįžo į Jerusalę

[8]Taigi aštuonioliktais savo karaliavimo metais, kai žemė ir Viešpaties šventykla jau buvo apvalyta, jis siuntė Eselijo sūnų Saphaną, miesto viršininką Maasiją ir metraščių vedėją Joakhazo sūnų Johą, kad atnaujintų Viešpaties, savo Dievo, namus. [9]Šitie atėjo pas vyriausį kunigą Helkiją ir paimtus iš jo pinigus, kurie buvo įnešti į Viešpaties namus ir kuriuos buvo surinkę levitai ir durininkai iš Manaso ir Ephraimo ir iš visų likusiųjų Israėlyje, taipgi iš viso Judo ir Benjamino ir Jerusalės gyventojų, [10]atidavė į rankas tų, kurie buvo užvaizdai darbininkų Viešpaties namuose, kad jie atnaujintų šventyklą ir pataisytų visus sugedimus. [11]O jie davė juos amatininkams ir mūrininkams, kad nupirktų akmenų iš akmenynų ir medžių rūmų surišimams ir namų augštams, kuriuos Judo karaliai buvo išardę. [12]Jie darė visa ištikimai. Dirbančiųjų gi užvaizdai buvo Jahatas ir Abdijas iš Merario sūnų, Zakharijas ir Mosolamas iš Kaato sūnų ; jie turėjo paskubinti darbą, visi jie buvo levitai, moką žaisti muzikos instrumentais. [13]Viršininkai gi tų, kurie nešiojo naštas visokiems reikalams, buvo raštininkai ir pristovai ir durininkai iš levitų

[14]Išimant pinigus, įneštuosius į Viešpaties šventyklą, kunigas Helkijas rado knygą Viešpaties įstatymo, duotojo per Mošę, [15]ir tarė raštininkui

---

13. Josijo viešpatavimas

34,1--35,27. Josijas, tapęs karaliumi, kovoja prieš stabmeldystę. Aštuonioliktais jo viešpatavimo metais, atnaujinant šventyklą, randama Mošės įstatymo knyga ir parodoma karaliui /34,1-18/, kurs, perspėtas pranašės Holdos, liepia perskaityti knygą tautai, iškilmingai atnaujina sandorą su Dievu, stengiasi išnaikinti visai stabmeldystę iš Israēlio /34,19-33/ ir švenčia iškilmingai pagal įstatymą velykas /35,1-19/. Josijas žūna nelaimingoje kovoje prieš Egipto karalių /35,20-24/ ; jį apraudа pranašas Jeremijas ir visa tauta /35,25-27/

34. [1]*Josijui buvo*... Apskritai sakant tuos pačius dalykus iš Josijo istorijos, bet kitoje tvarkoje, vienus ilgiau, kitus trumpiau randame papasakotus 4 Kar 22,1-23,30

[4]*Stabus* : saulės šulus. Plg aug 14,4. — *Išbarstē ant kapų tų*... Taip rodydamas paniekinimą ir stabams ir jų garbintojams. — [5]*Kunigų* : tų, kurie darē aukas stabams. — [6]*Jis sugriovē.* Anot ebr t : jų griuvēsiuose aplinkui. Yra tai gal aliuzija į sunaikinimą, koks buvo likęs Israēlio karalystēje po Salmanasaro ir Sargono užpuolimo

[8]*Saphaną.* Jis buvo raštininkas. Žr 4 Kar 22,3... — [11]*Kuriuos Judo karaliai*... Kalbama čia gal apie butus, kurie buvo pastatyti aplink šventyklos šventorius. — [13]*Viršininkai gi*... Ebr t čia išverstas gana laisvai

[14]*Išimant pinigus*... Plg 4 Kar 22,8..

Saphanui: Radau Viešpaties namuose įstatymo knygą, ir jam įdavė
jąją. [16]O tasai nunešė knygą pas karalių ir jam paskelbė, tardamas: Visa,
ką pavedei savo tarnams, štai vykdoma. [17]Sidabrą, kokį atrasta Viešpaties
namuose, sutirpino ir atiduota jį užvaizdams amatininkų ir dirbančiųjų
įvairius darbus. [18]Be to, kunigas Helkijas įdavė man šitą knygą. Kai jis
perskaitė ją prie karaliaus, [19]o tasai išgirdo įstatymo žodžius, perplėšė
savo drabužius [20]ir davė įsakymą Helkijui, Saphano sūnui Akhikamui,
Mikhos sūnui Abdonui, taipgi raštininkui Saphanui ir karaliaus tarnui
Asai ir tarė: [21]Eikite ir melskite Viešpatį už mane ir už likusius Israėlyje
ir Jude dėl visų žodžių šitos knygos, kuri atrasta, nes didelė Viešpaties
rūstybė išlieta ant mūsų, dėl to kad mūsų tėvai nesergėjo Viešpaties žo-
džių, idant darytų visa, kas parašyta šitoje knygoje

[22]Taigi Helkijas ir tie, kurie buvo karaliaus siųsti draug, nuėjo pas
pranašę Holdą, drabužių sargo Hasros sūnaus Tekuato sūnaus Selumo
žmoną, gyvenusią antrojoje Jerusalės dalyje, ir kalbėjo jai žodžius, ku-
riuos augščiau papasakojome. [23]Ji gi jiems atsakė: Štai ką sako Viešpats,
Israėlio Dievas: Sakykite vyrui, kurs siuntė jus pas mane: [24]Viešpats
sako taip: Štai aš užvesiu ant šitos vietos ir ant jos gyventojų nelaimes,
ir visus prakeikimus, parašytus šitoje knygoje, kuri perskaityta Judo ka-
raliaus akivaizdoje; [25]nes jie paliko mane ir darė aukas svetimiems die-
vams, kad vestų mane į rūstybę visais savo rankų darbais: todėl mano
rūstybė išsilies ant šitos vietos ir neužges. [26]Judo gi karaliui, kurs siuntė
jus maldautų Viešpaties, taip kalbėkite: Štai ką sako Viešpats, Israėlio
Dievas: Kadangi tu paklausei knygos žodžių, [27]ir tavo širdis suminkštėjo,
ir nusižeminai Dievo akivaizdoje dėlei to, kas pasakyta prieš šitą vietą
ir Jerusalės gyventojus ir gerbdamas mano veidą perplėšei savo drabužius
ir verkei mano akivaizdoje, todėl aš išklausiau tavęs, sako Viešpats. [28]Nes 4 Kar 23,1
aš jau paimsiu tave prie tavo tėvų ir tu būsi įneštas į savo kapą ramybėje;
ir tavo akys nematys visų nelaimių, kurias aš žadu užvesti ant šitos vietos
ir ant jos gyventojų. Taigi jie pranešė karaliui visa, ką ji buvo pasakiusi

[29]Jis sušaukęs visus Judo ir Jerusalės vyresniuosius, [30]pakilo į Viešpa-
ties namus, o draug su juo visi Judo vyrai ir Jerusalės gyventojai, kunigai
ir levitai, ir visa tauta nuo mažiausio iki didžiausiam. Jiems girdint Vieš-
paties namuose, karalius perskaitė visus knygos žodžius [31]ir stovėdamas
savo vietoje padarė sandorą Viešpaties akivaizdoje, kad jis vaikščios paskui
jį, sergės įsakymus, liudijimus ir jo nutarimus visa savo širdimi ir visa
savo siela ir darys, kas parašyta toje knygoje, kurią buvo perskaitęs.
[32]Jis prisaikino apie tai taipgi visus, kas tik radosi Jerusalėje ir Benja-
mine, o Jerusalės gyventojai darė pagal Viešpaties, savo tėvų Dievo san-
dorą. [33]Taigi Josijas išnaikino visus bjaurumus iš Israėlio sūnų kraštų ir
padarė, kad visi likusieji Israėlyje tarnautų Viešpačiui, savo Dievui;
per visas jo dienas jie neatstojo nuo Viešpaties, savo tėvų Dievo

35. [1]Po to Josijas padarė Jerusalėje Viešpačiui paskhą, kuri buvo 4 Kar 23,21
paaukota keturioliktą pirmojo mėnesio dieną. [2]Jis įstatė kunigus į jų pa-
reigas ir ragino juos tarnauti Viešpaties namuose. [3]Taipgi levitams, ku-

— [20]*Abdonui.* Kar Kn jis pavadintas Akhoboru. — [21]*Melskite.* Ebr t: teiraukitēs

[26]*Maldautų.* Ebr t: teirautųs

[33]*Likusieji Israēlyje*: kurie nebuvo išvesti nelaisvēn į Asiriją. — *Neatstojo...* Tačiau jie buvo sugrįžę prie garbinimo Viešpaties ne visa savo širdimi; todēl ir paskelbtosios nelaimēs negalējo būti pašalintos visai

35. [1]*Paskhą.* Velykų šventimas Kar Kn paminētas labai trumpai. Plg 4

riems mokant, visas Israėlis buvo pasišventinęs Viešpačiui, jis kalbėjo: Padėkite skrynią dievnamio šventykloje, kurią Israėlio karalius Dovido sūnus Saliamonas pastatė, nes daugiau jos visai nebenešiosite; dabar gi tarnaukite Viešpačiui, jūsų Dievui ir jo tautai Israėliui.
4Prisirengkite pagal savo namus ir gimines, pagal kiekvieno paskyrimą, taip kaip yra įsakęs Israėlio karalius Dovidas ir surašęs jo sūnus Saliamonas,
5ir tarnaukite šventnamyje pagal levitų šeimynas ir būrius,
6o pasišventinę aukokite paskhą; prirengkite taipgi savo brolius, kad jie galėtų daryti pagal žodžius, kuriuos Viešpats yra kalbėjęs per Mošę.
7Be to, Josijas davė visai tautai, kuri radosi tenai paskhos iškilmėje, avinėlių ir ožiukų iš bandos ir kitų gyvulių tris dešimtis tūkstančių, taipgi tris tūkstančius jaučių; visa tai buvo iš karaliaus lobio.
8Taipgi jo vadai atnašavo, ką buvo laisva valia pasižadėję, kaip tautai, taip kunigams ir levitams. Toliau Viešpaties namų kunigaikštis Helkijas, Zakharijas ir Jahiėlis davė kunigams paskhai pasidaryti du tūkstančiu šešis šimtus visokių smulkių gyvulių ir tris šimtus jaučių.
9Khonenijas gi ir du jo broliu Semėjas ir Natanaėlis, o taipgi levitų viršininkai Hasabijas, Jehiėlis ir Jozabadas davė kitiems levitams velykoms švęsti penkis tūkstančius smulkių gyvulių ir penkis šimtus jaučių

10Taip tarnyba buvo prirengta, ir kunigai stovėjo savo pareigvietėse, taipgi levitai savo būriuose pagal karaliaus paliepimą.
11Po to paaukota paskha, kunigai iššlakstė savo ranka kraują, o levitai nulupo deginamosioms aukoms kailius
12ir atskyrė jas, kad duotų pagal kiekvieno namus ir šeimynas ir kad būtų atnašauta Viešpačiui, taip kaip parašyta Mošės knygoje; su jaučiais jie padarė tolygiai.
13Jie iškepė paskhą ant ugnies, taip kaip parašyta įstatyme; dėkojimo gi aukas virė skardose, katiluose ir puoduose ir skubiai padalino visai tautai.
14Sau gi ir kunigams prirengė paskui, nes kunigai buvo užimti iki nakčiai deginamųjų aukų ir taukų atnašavimu, todėl levitai prirengė sau ir Aarono sūnums kunigamas paskučiausiems.
15Toliau giesmininkai Asapho sūnūs stovėjo savo tvarkoje pagal įsakymą Dovido ir karaliaus pranašų Asapho, Emano ir Idituno; durininkai gi sergėjo prie kiekvienų vartų, taip kad jie neatsitraukė nuo tarnybos nei valandėlei; todėlei jų broliai levitai prirengė jiems valgių.
16Taigi visa Viešpaties tarnyba buvo atlikta tą dieną taisyklingai, kad paskha būtų švenčiama ir deginamosios aukos atnašautos ant Viešpaties

---

Kar 23,21-23. — *Keturioliktą...* t y, paprastu velykų laiku. Plg Iš 12,6. — 3*Kuriems mokant.* Ebr t: jis kalbėjo levitams, kurie mokē visą Israēlį ir kurie buvo pašvęsti Viešpačiui. — *Padēkite skryniq.* Sandoros skrynia, viešpataujant Akhazui, kurs buvo pastatęs šventykloje stabus, buvo tikriausiai iš jos išnešta /Jieron/, arba gal pats Josijas, taisydamas šventyklą, buvo liepęs pastatyti laikinai ją kur kitur. — 5*Tarnaukite šventnamyje...* Ebr t: ir pasilikite šventnamyje pagal būrius jūsų brolių šeimynų, žmonių ir tautos, būtent /kiekvienam iš jų/ po vieną skyrių iš levitų šeimynos. Ebr t mintis yra tokia: tarnaukite savo broliams Žydams šventnamio prieangyje, taip kad kiekvienai šeimynai šiaip jau Žydų tarnautų vienas levitų skyrius. — 6*Savo brolius.* Ebr t: savo broliams, t y, levitai turi papjauti paprastiems Israēlaičiams velykinį avinēlį. — 7*Davē visai tautai*: avinēlių ir ožiukų

12*Atskyrē jas...* Ebr t: deginamąsias aukas, t y, tas avinēlių ir ožiukų dalis, kurios pagal įstatymą reikējo sudeginti ant altoriaus. Kiekvienos šeimynos tēvas ēmē iš levitų paskirtas tam tikslui savo aukos dalis ir nešē kunigams, kurie dējo jas ant altoriaus. — 13*Ant ugnies.* Plg Iš 12,8.9. — 15*Savo tvarkoje*: atlikinēdami savo pareigas. — *Pranašų.*

altoriaus pagal karaliaus Josijo įsakymą. [17]Ir Israėlio sūnūs, kurie tenai
radosi, darė tuo metu paskhą ir neraugintų duonų iškilmę per septynias
dienas. [18]Nebuvo Jerusalėje paskhos, panašios į šitą, nuo pranašo Samuėlio
dienų ; bet ir iš visų Israėlio karalių nė vienas nepadarė paskhos taip,
kaip Josijas kunigams, levitams, visam Judui ir Israėliui, kurs ten radosi, ir
Jerusalės gyventojams. [19]Ta Paskha buvo švęsta aštuonioliktais Josijo
karaliavimo metais

[20]Po to, kai Josijas buvo atnaujinęs šventyklą, Egipto karalius Nekhao
pakilo kovoti prieš Kharkamį prie Euphrato ; o Josijas išėjo jam priešais. 4 Kar 23,29
[21]Bet anas, atsiuntęs pas jį pasiuntinių, sakydino : Kas man darbo su
tavim, Judo karaliau ? Ateinu šiandien ne prieš tave, bet kovoju prieš
kitus namus, prieš kuriuos Dievas man liepė skubiai eiti ; liaukis daryti
prieš Dievą, kurs yra su manim, kad neužmuštų tavęs. [22]Josijas nenorėjo Zak 12,11
sugrįžti, bet prirengė prieš jį karą ir nepaklausė Nekhao žodžių iš Dievo
burnos ; jis patraukė, kad kovotų Magedo lauke. [23]Tenai gi šaulių sužeis-
tas tarė savo tarnams : Išveskite mane iš kovos, nes esu sunkiai sužeistas.
[24]Tie perkėlė jį iš vežimo į kitą vežimą, kurs karalių papročiu sekė jį, ir
parvežė jį į Jerusalę, o jis mirė ir buvo palaidotas savo tėvų kape ; visas
gi Judas ir Jerusalė raudojo jo, [25]labiausiai Jeremijas, kurio raudas apie
Josiją visi giesmininkai ir giesmininkės kartoja iki šiai dienai, ir tai virto
tarsi įstatymu Jerusalėje. Štai, tai stovi parašyta Raudose

[26]Kas gi dar sakytina apie Josiją ir apie jo mielaširdystes, kurios įsa-
kytos Viešpaties įstatymu, [27]taipgi jo pirmieji ir paskučiausieji darbai,
tai parašyta Judo ir Israėlio karalių knygoje

36. [1]Taigi žemės tauta ėmė Josijo sūnų Joakhazą ir pastatė karaliumi 4 Kar 23,30
Jerusalėje jo tėvo vieton. [2]Joakhazui buvo dvidešimt treji metai, kai pra-
dėjo karaliauti, o tris mėnesius jis karaliavo Jerusalėje. [3]Pašalino gi jį
Egipto karalius, atėjęs į Jerusalę, ir nubaudė žemę šimtu talentų sidabro

---

Ebr t : pranašo ; ten tas aptarimas priguli tiktai Iditunui. — [18]*Bet ir iš visų Israėlio...* Taip pat išgirta ir Ezekijo paskha /aug 30,26/ ; bet tenai turėta galvoje šventės iškilmingumas ir ilgumas, čia gi didelis tikslumas atlikime visų įstatymo numatytų apeigų

[20]*Nekhao pakilo...* Plg 4 Kar 23,29. 30. — [21]*Bet kovoju...* Ebr t : prieš mano karo namus, t y, prieš tuos, su kuriais aš ir mano namai nuolat kariaujame. — *Dievas.* Ebr *'Elohim,* Dievas apskritai. Pagonių karaliai turėjo paprotį teirautis savo pranašų apie pradedamus karus ir gautus atsakymus laikė atėjusiais iš dangaus. — [22]*Iš Dievo burnos.* Nekhao manė, kad jo perspėjimas Josijui buvo paties Dievo žodžiai ; bet įkvėptas rašytojas gal norėjo pasakyti, kad tuose Egipto karaliaus žodžiuose buvo iš Dievo valios tikra pranašystė ir perspėjimas Josijui, kurių jis turėjo laikytis. — [24]*Kitą vežimą* : kurs gal buvo lengvesnis. — [25]*Parašyta raudose.* Jeremijo parašytos raudos apie Josiją neišliko iki mūsų dienų

14. Judo karalystės žuvimas

36,1-23. Josijo sūnų Joakhazą pašalina Nekhao ir išgabena Egiptan /1-4/ ; Joakimą po 11 metų viešpatavimo nugali ir išveda Babilonan Nabukodonosoras /5-8/ ; tą pat padaro ir su Joakhinu /9-10/, o jo vieton paskiria Sedekiją, kurs elgiasi nedorai ir neklauso Viešpaties perspėjimų ; todėl Dievui leidžiant Jerusalė sugriaunama, šventykla sudeginama, o Žydų tauta išvedama Babilono nelaisvėn, kur ji pasilieka 70 metų /11-21/ kolei Kiras nesuteikia jai laisvės /22-23/

36. [1]*Joakhazą.* Plg 4 Kar 23,20... [5]*Joakimui...* Plg 4 Kar 23,36-24,7.

Mt 1,11 ir talentu aukso. [4]Užuot jo jis pastatė karaliumi Judui ir Jerusalei jo brolį
Eliakimą ir pakeitė jo vardą į Joakimą; o Joakhazą paėmė su savim ir
nusivedė į Egiptą

[5]Joakimui buvo dvidešimt penkeri metai, kai pradėjo karaliauti, o
vienuolika metų jis karaliavo Jerusalėje ir darė kas pikta Viešpaties, jo
Dievo, akivaizdoje. [6]Prieš jį pakilo Khaldiečių karalius Nabukodonosoras
ir surištą grandinėmis nusivedė Babilonan. [7]Į ten jis nugabeno taipgi Vieš-
paties rykus ir padėjo juos savo šventykloje

[8]Kas gi dar sakyta apie Joakimą ir jo nuobodas, kurias yra daręs ir
kurias rasta jame, tai randasi Judo ir Israėlio karalių knygoje. Jo gi sūnus
Joakhinas ėmė karaliauti jo vietoje

[9]Joakhinui buvo aštuoneri metai, kai pradėjo karaliauti, o tris mė-
nesius ir dešimtį dienų jis karaliavo Jerusalėje ir darė kas pikta Viešpaties
4 Kar 24,17 akivaizdoje. [10]Baigiantis metams, karalius Nabukhodonosoras siuntė ir
Jer 37,1 atvesdino jį į Babiloną, pargabendamas draug brangiausius Viešpaties
namų rykus. Karaliumi gi Judui ir Jerusalei jis pastatė jo dėdę Sedekiją

[11]Sedekijui buvo dvidešimt vieneri metai, kuomet pradėjo karaliauti,
o vienuolika metų jis karaliavo Jerusalėje. [12]Jis darė kas pikta Viešpaties,
savo Dievo, akyse ir nesidrovėjo veido pranašo Jeremijo, kurs kalbėjo į
jį Viešpaties žodžiais. [13]Jis atstojo taipgi nuo karaliaus Nabukodonosoro,
kurs buvo prisaikinęs jį per Dievą, ir sukietino savo sprandą ir širdį, taip
kad jis nebegrįžo prie Viešpaties, Israėlio Dievo. [14]Taip pat ir visi kunigų
viršininkai ir tauta dideliai nusikalto, darydami visus tautų bjaurumus,
ir sutepė Viešpaties namus, kuriuos jis buvo sau pašventęs Jerusalėje.
[15]Viešpats gi, jų tėvų Dievas, siuntė per savo pasiuntinius perspėjimų ir
anksti rytą ir kasdien, nes gailėjosi savo tautos ir savo buveinės. [16]Bet
jie išjuokdavo Dievo pasiuntinius ir niekais vertė jojo žodžius, ir tyčiojosi
iš jo pranašų, kolei nekilo didelė Viešpaties rūstybė prieš jo tautą ir nebe-
liko jokio pagydymo. [17]Nes jis atvedė ant jų Khaldiečių karalių ir už-
mušė jų jaunikaičius kalaviju savo šventyklos namuose; nepasigailėjo
jaunikaičio ir mergaitės, senio ir iškaršusio, bet visus padavė į jo rankas.
[18]Visus Viešpaties namų rykus, kaip didesniuosius, taip ir mažesniuosius,
taipgi šventyklos, karaliaus ir kunigaikščių turtus jis pargabeno Babi-
lonan. [19]Neprieteliai padegė Dievo namus, sugriovė Jerusalės sieną, su-
degino visus bokštus ir sunaikino, kas tik buvo brangu. [20]Jei kas ištrūko
nuo kalavijo, tas nuvestas Babilonan tapo vergu karaliaus ir jo tarnų,
kolei nepradėjo viešpatauti Persų karalius [21]ir nebuvo įvykdyti Viešpa-
ties žodžiai, pasakyti per Jeremiją, ir žemė neatšventė savo šabatų; nes
per visas apleidimo dienas ji darė šabatą, kolei nepasibaigė septynios
dešimtys metų

— [7]*Savo šventykloje.* Plg Dan 1,2; Esd 1,7

[9]*Joakhinui.* Jis buvo vadinamas taipgi Jekhoniju. Žr Jer 22,24 ir k. — *Aštuoneri.* Turi būti 18 /4 Kar 24,8/. — [10]*Baigiantis metams,* t y, pavasario pradžioje, kai rytų karaliai paprastai eidavo į karą

[11]*Sedekijui buvo...* Plg 4 Kar 24, ir 25 skyr. — [12]*Nesidrovėjo...* Ebr t: nenusižemino pranašui Jeremijui. Plg Jer 21, 1 ir k. — [13]*Buvo prisaikinęs...* Sedekijas buvo prisiekęs per Viešpatį Dievą, kad jis bus ištikimas Babilono karaliui. Plg Esd 17,12 ir k. — [17]*Savo šventyklos namuose*: buvo nubausti tenai, kur jie labiausiai užrūstino Dievą. — [20]*Persų karalius*: Kiras, kuriam priklausē Medų ir Persų karalystē /558-529/. Plg Jer 27,7. — [21]*Viešpaties žodžiai...* Žr Jer 25,11.12 ir k. — *Savo šabatų.* Pales-

[22]Pirmais gi Persų karaliaus Kiro metais, kad būtų įvykdyti Viešpa- 1 Esd 1,1; 6,3
ties žodžiai, kuriuos jis buvo kalbėjęs per Jeremijo burną, Viešpats pa- Jer 25,10;
žadino Persų karaliaus Kiro dvasią, o tasai liepė paskelbti visoje savo 29,10
karalystėje taipgi raštu, tardamas: [23]Štai ką sako Persų karalius Kiras:
Visas žemės karalystes man davė Viešpats, dangaus Dievas, ir jis man
įsakė pastatyti jam namus Jerusalėje, kuri yra Judėjoje; kas tarp jūsų
yra iš visos jo tautos? Viešpats, jo Dievas, tebūna su tuomi ir tas te-
pakilsta

---

tinos žemē ilsējosi, kolei senesnieji josios gyventojai buvo nelaisvēje, nes nebuvo, kas ją įgyventų. Plg Kun 25,1-7 ir k

[22]*Pirmais gi...* Pirmi Kiro metai čia skaitomi ne nuo jo viešpatavimo pradžios bendrai, bet nuo užkariavimo Babilono. Buvo tai 536 metai pirm Kr Plg Esd 1,1-3

ESDRO IR NEEMIJO KNYGOS

Įvadas

I

1. Senovės Žydų ir pirmųjų Eklesijos amžių rašytojai laikė Esdro ir Neemijo knygas vienu veikalu ; tikrumoje gi yra tai dvi atskiros knygos, nes nors ir yra tarp juodviejų sąryšis ir nemažas turinio panašumas, bet kiekviena turi savo stilių, kurs nurodo, kad juodviejų autorius buvo ne tas pats

2. Esdro knygoje pasakojama istorija sugrįžimo ir apsigyvenimo Judėjoje, vadovaujant pradžioje Zorobabėliui, paskui gi Esdrui, dalies Žydų, išgabentų kitados Babilono nelaisvėn. Ji prasideda paminėjimu Kiro dekreto, kuriuo 536 m pirm Kr buvo leista belaisviams Žydams sugrįžti savo tėvynėn ir atstatyti Jerusalės šventyklą, ir apima beveik aštuonių dešimtų metų laikotarpį iki septintų karaliaus Artakserkso Longimano metų. Sugrįžimo istorijoje duodami tik svarbiausi atsitikimai ir kone visi liečia atstatymą šventyklos, nugalint įvairias kliūtis, ir atnaujinimą religinio gyvenimo sugrįžusiuose Žyduose pagal Mošės įstatymo reikalavimus

Esdro knygą galima perskirti į dvi dali. Pirmoji dalis tai grįžimas Judėjon, vedant Zorobabėliui, pirmojo Žydų būrio iš Babilono nelaisvės ir Jerusalės šventyklos atstatymas /1,1--6,22/ ; antroje dalyje pasakojama apie grįžimą antrojo Žydų būrio iš Babilonijos, vedant Esdrui, ir apie tai, ką tasai tautos vadas yra padaręs, kad sutvarkytų religinį tautos gyvenimą /7,1--10,44/ .

3. Iš Esdro knygos turinio pasirodo, kad ji turėjo patarnauti ypač vėlesnių laikų Žydams. Jiems tai primenama, kokiose istorinėse aplinkybėse ir kaip buvo atnaujintas religinis tautos gyvenimas ; jiems rašoma, ką yra padarę ištremtieji, kai sugrįžo į tėvynę, jiems įvardijamos sugrįžusiųjų šeimynos ir parodoma, kaip Dievas pasiliko ištikimas savo pažadams. Babilono nelaisvė buvo teisinga bausmė už Judo nuodėmes, bet ji neužkirto kelio palaiminimams, kuriuos Viešpats suteikdavo savo tautai. Dievas Jeremijo pranašo lūpomis buvo paskelbęs, kad ji pasibaigsianti, ir tas paskelbimas buvo jau įvykdytas. Dievas tat neatstūmė Israėlio ir nepaliko jo amžinai. Jei Žydai toliau pasiliks ištikimi Viešpačiui, jie laimės pažadus, kurie buvo suteikti jų pranokėjams. Atėjus paskirtam laikui, net pagonių karaliai prisidėjo prie Dievo nutarimo įvykdymo, o Dievui ištikimi Israėlaičiai galėjo nugalėti visas kliūtis ir baigti pradėtąjį darbą. Taigi Dievas ir toliau laikė savo globoje išrinktąją tautą, kad tik ji iš savo pusės ištikimai vykdytų Dievo valią. Todėl Esdro knygos tikslas buvo padrąsinti ir paraginti paskesnes kartas sekti savo pranokėjų pavyzdį ir, ištikimai tarnaujant Dievui, toliau varyti pradėtąjį darbą

4. Senovinis Žydų ir krikščionių padavimas laiko Esdro knygos autoriumi patį Esdrą. Knygos turinys tą nuomonę visai patvirtina. Antroje jos dalyje /7,27--9,15/ Esdras vartoja pirmąjį asmenį ; su tuo gi knygos skyriumi artimiausiai surišta septintojo skyrimo pradžia /7,1-26/, kuri yra įžanga į tolesnį pasakojimą ; ir nors čia Esdras, pasakydamas savo vardą ir kilmę ir perrašydamas Artakserkso dekretą, kuriuo jam buvo leista sutvarkyti Žydų gyvenimas Palestinoje, kalba apie save vartodamas trečiąjį asmenį, bet nėra abejonės, kad tą įžangą yra parašęs pats Esdras. Artimas yra taipgi sąryšis tarp dviejų paskutinių knygos skyrimų, ir jų negalima savinti dviem atskiriem autoriam vien dėl to, kad paskutiniame skyrime vėl kalbama apie Esdrą vartojant trečiąjį asmenį. Asmenų keitimas ir kalbėjimas apie save vartojant trečiąjį asmenį buvo Žyduose gana paprastas dalykas, kaip pasirodo iš Ješajo, Jeremijo veikalų ir kitų. Reikia sutikti, kad ir knygos pradžia /1,1--4,7/ parašyta to paties Esdro, nes tai aiškiai rodo stiliaus panašumas. Kiti gi skyrimai yra arba vieši dokumentai, arba senesni pasakojimai, kuriuos Esdras įdėjo į savo veikalą. Todėl jis yra daug didesnės knygos dalies autorius, viso gi veikalo redaktorius

Parašė savo knygą Esdras tikriausiai neilgai trukus po to kai pabaigė mišrių moterysčių klausimą, kuriuo jo knyga baigiama, tai yra 459 m pirm Kr, arba bent dar neatvykus į Palestiną Neemijui, nes kitaip Esdras savo veikale, be abejonės, būtų paminėjęs tokį svarbų atsitikimą

5. Kad žinios, kurias randame Esdro knygoje, yra istoriškai tikros, apie tai negali būti jokių pagrįstų abejonių. Didžiausi jos dalis susideda iš viešų dokumentų, iš valdininkų raštų į Persų karalius, ir iš tų paskutiniųjų nutarimų, iš genealogijų ir iš viešų sąrašų, pagaliau iš paties Esdro pasakojimo apie dalykus, kuriuos jis matė savo akimis ir kuriuose pats dalyvavo. Be to, Esdro knygos žinios nieku nesiskiria nuo tų, kurias randame Persų karalių istorijoje, žinomoje iš visai tikrų senovės dokumentų ir rašytojų. O kadangi Esdras nemini jokių stebuklingų atsitikimų, todėl ir racionalistai, bendrai imant, istorinę jo veikalo vertę pripažįsta

Esdro knyga pripažinta šv Rašto dalimi Žyduose ir krikščionyse be jokių svyravimų, nors bent kiek aiškesnio paminėjimo Senajame ar Naujame Testamente visai nerandame

6. Didžioji Esdro knygos dalis parašyta ebraiškai /1,1--4,7 ; 6,19-22 ; 7,1-11 ; 7,27--10,44/. Ebraiška Esdro knygos kalba toki pat, koki kitų to paties laiko rašytojų ; joje yra nemaža aramajismų, atsiradusių dėlei supainiojimo ebraiškos ir khaldaiškos kalbos. Pagaliau jos dalis parašyta khaldaiškai. Yra tai vieši dokumentai 4,8-22 ; 5,6-17 ; 6,6-12 ; 7,12-27 ir pasakojimas apie šventyklos atstatymą 4,23--6,18. Vartojimas dviejų kalbų visai suprantamas ; kadangi abi kalbos buvo tuomet suprantamos Žydams, todėl Esdras galėjo rašyti savo knygą jom abiem ; viešus dokumentus jis perrašė taip, kaip jie buvo sudėti, tai yra khaldaiškai ; pradėjęs gi rašyti khaldaišką dokumentą, jis vietomis pasakojo ir nuo savęs khaldaiškai

Dabartinis Esdro knygos tekstas gana sugadintas, ypač varduose ir skaičiuose

II

1. Neemijo knygoje, kurią daugelis laiko ne atskiru veikalu, bet tik antra Esdro knygų dalimi, randame papasakota tolesnius atsitikimus iš istorijos Žydų tautos, sugrįžusios iš Babilono nelaisvės. Taigi joje kalbama apie Neemijo sugrįžimą Jerusalėn, kad atstatytų sugriautas to miesto sienas, apie jo pastangas baigti tą darbą, nežiūrint visokių kliūčių, kurias statė Judo priešai, ir apgyvendinti senoje išrinktosios tautos sostinėje kuo daugiausia Žydų ; toliau kalbama apie Esdro ir Neemijo padarytą religinę reformą ir naują sutvarkymą Žydų tautos gyvenimo, kaip reikalavo įstatymas, ir pagaliau apie antrąjį pašalinimą pradėjusių plisti Žyduose peiktinų papročių, Neemijui vėl sugrįžus iš Babilonijos

Todėl Neemijo knygoje galima pažymėti šiuos tris skyrius : pirmas Neemijo atvykimas Jerusalėn ir jos sienų atstatymas /1,1--7,3/ ; Esdro ir Neemijo įvykdyta religinė ir politinė reforma Žyduose /7,4--12,42/ ; antrą kartą padarytas naujai atsiradusių paklydimų pašalinimas /12,43--13,31/

2. Neemijo knyga prasideda antrašte : *Helkijo sūnaus Neemijo žodžiai* ; joje kelis kartus sutinkama Neemijo pakartotas dievotas atsidūsėjimas : *Atsimink mane, mano Dieve,* kuriuo taipgi visa knyga baigiama ; be to, tas pats Neemijas duoda knygoje nemaža žinių apie savo veikimą. Visa gi tai aiškiai parodo, kad knygos autorius buvo ne kas kitas, kaip tik pats Neemijas. Tačiau kaikurie tyrinėtojai, sutikdami, kad Neemijas parašęs septynis pirmuosius skyrimus ir bent dalį trijų paskutinių, spėja kad 8,9 ir 10 skyr parašyti jau kito autoriaus. Jie sako, kad minėtoje knygos dalyje apie Neemiją atsiliepiama kaip apie trečią asmenį, jam duodama tas pats persiškas titulas *atheršata,* kokį turėjo Zorobabėlis, žymiausiu veikėju pasirodo čia esąs Esdras ir pats pasakojimo būdas, apskritai sakant, turi kitokią spalvą. Bet visus nurodytus skirtumus galėjo padaryti pats Neemijas. Jis pats galėjo kalbėti apie save vartodamas pirmą ir trečiąjį asmenį, nes taip darydavo ir kiti ano laiko rašytojai. Pats būdamas pasaulietis, religinėje reformoje ir sandoros atnaujinime jis turėjo palikti pirmąją vietą Esdrui, kurs buvo kunigas ; todėl apie tą įvykusią Žyduose reformą, jis turėjo rašyti bent kiek kitaip, negu apie savo paties darbus, lyg kad užmiršti save ir labiau kelti aikštėn pačius atsitikimus. Pagaliau iš 13 skyr, kur Neemijas vėl kalba savo vardu, pasirodo, kad religiniai Jerusalės susirinkimo nutarimai jam žinomi, ir jis tenai pasakoja tik apie jų pritaikymą. Visa gi tai patvirtina, kad ir 8 - 10 skyr galėjo būti parašyti tik paties Neemijo

Tiesa, kad kaikurie įvardinti 12 skyr kunigai gyveno vėliau už Neemiją, bet rimčiausi egzegetai spėlioja, kad tos eilutės, kuriose apie juos kalbama, įterptos į tekstą vėlesniais laikais

3. Pripažinus, kad Neemijo knyga parašyta jo paties, nesunku surasti, kuriuo laiku tai padaryta. Parašymo laikas negalėjo būti žymiai vėlesnis už atsitikimus, papasakotus knygos gale ir įvykusius Neemijui atkeliavus antrą kartą Jerusalėn. O kadangi Neemijas antrą kartą atvyko Palestinon Artakserkso I-jo viešpatavimo pabaigoje /461-425/, todėl ir jo knyga buvo parašyta apie 425 m pirm Kr

4. Neemijo knyga, duodama istorinių žinių apie tai, kaip toliau tvarkėsi gyvenimas Žydų, sugrįžusių iš Babilono nelaisvės, daugeliu dalykų panaši į Esdro knygą. Pasakojama joje gyvai be pagražinimų apie tai, ką pats autorius buvo padaręs, ar ką jis savo akimis matė padaryta. Todėl apie istorinę jo pasakojimo vertę nekeliama abejonių

Seniausis Žydų ir krikščionių padavimas laikė visuomet Neemijo veikalą, sujungtą su Esdro knyga, Dievo įkvėptu veikalu ir šv Rašto dalim

PIRMOJI ESDRO KNYGA

2 Kron 36,22 Jer 25,12 ; 29,10 **1.** [1]Pirmaisiais Persų karaliaus Kiro metais, kad būtų įvykdytas Vieš-
paties žodis, ištartas Jeremijo burna, Viešpats sužadino Persų karaliaus
Kiro dvasią, ir jis paleido garsą į visą savo karalystę, o taipgi paskelbė
raštu ir sakydino : [2]Štai ką sako Persų karalius Kiras : Visas žemės kara-
lystes man davė Viešpats, dangaus Dievas, ir jis man įsakė, kad pastaty-
čiau jam namus Jerusalėje, kuri yra Judėjoje. [3]Kas jūsų tarpe yra iš
visos jo tautos ? Jo Dievas tebūna su juomi. Tepakilsta jis į Jerusalę, kuri
yra Judėjoje, ir testato Viešpaties, Israėlio Dievo, namus ; jis Dievas, kurs
yra Jerusalėje. [4]Ir visi likusieji vyrai visose vietose, kur tik jie gyvena,
tepadeda jam iš savo vietos sidabru ir auksu, ir lobiu ir gyvuliais, neskai-
tant to, ką laisva valia atnašauja Dievo šventyklai, kuri yra Jerusalėje
[5]Tuomet šeimynų viršininkai iš Judo ir Benjamino, ir kunigai, ir le-
vitai ir visi, kurių Dievas sužadino dvasią, pakilo, kad eitų statyti Vieš-
paties šventyklos, kuri buvo Jerusalėje. [6]O visi buvusieji aplinkui su-
šelpė jų rankas sidabriniais ir auksiniais indais, lobiu ir galvijais ir rakan-
dais, be to, ką davė laisva valia
[7]Taipgi karalius Kiras atidavė Viešpaties šventyklos indus, kuriuos
Nabukodonosoras buvo paėmęs iš Jerusalės ir padėjęs juos savo dievo šven-

---

I. Grįžimas Judėjon pirmojo ištremtųjų Žydų būrio, vedant Zorobabėliui, ir šventyklos pastatymas

1. Pirmas grįžimas Žydų iš nelaisvės pirmais Kiro metais

1,1--2,70. Praslinkus 70 pranašo Jeremijo iš anksto paskelbtų nelaisvės metų, Persų karalius Kiras leidžia Žydams grįžti tėvynėn ir vėl pasistatyti šventyklą /1,1-4/ ; jo patvarkymu buvo liepta atiduoti grįžtantiems kitados Nabukodonosoro paimtus šventyklos indus /1,5-11/. Pasinaudodami tuo leidimu, grįžta, vedant Zorobabėliui ir vyriausiam kunigui Jošuei, daugiau kaip 40.000 Israēlio sūnų, o tarp jų daug kunigų, mažiau gi lēvitų ir Natiniečių /2,1-67/, sudeda dovanų šventyklai atstatyti ir apsigyvena įvairiose vietose /2,68-70/

1. [1]*Pirmaisiais.* Kalbama apie pirmuosius Kiro viešpatavimo metus Babilone, kurį jis užkariavo 536 m pirm Kr. Persų karaliumi jis buvo tapęs žymiai anksčiau /559 m pirm Kr/. — *Jeremijo.* Žr Jer 25,11-12 ; 29,10 ; plg Dan 1,1. — *Kiro.* Ebr t : *Koreš* ; babil dokum Kurraš, Kurrašu, Kuršu. — [2]*Visas žemēs...* Kiro nutarimas čia perrašytas kone tais pačiais žodžiais kaip ir 2 Kron 36,22.23. — *Viešpats* : Yahvēh. Taip atsiliepdamas Kiras neišsižada savo dievo Ahuramasdo, kurį garbino, bet tik pripažįsta Viešpatį esant labai galingą Dievą. — [4]*Visi likusieji* — visi Persų karalystēs gyventojai, nežiūrint jų religijos
[5]*Ir visi, kurių* : būtent, visi, kurių... Todēl nevisa tauta, o taipgi nevisi kunigai ir lēvitai. Tikrumoje sutiko grįžti tēvynēn palyginamai nedidelis skaičius ; žymi dauguma pasiliko Khaldējoje, prie kurios jua

tykloje. [8]Išdavė gi juos Persų karalius Kiras per Gazabaro sūnaus Mitridato rankas ir suskaitė juos Judo kunigaikščiui Sasabasarui. [9]Jų gi skaičius buvo toks: auksinių taurių trisdešimt, sidabrinių taurių tūkstantis, peilių dvidešimt devyni, auksinių puodelių trisdešimt, [10]kitokių sidabrinių puodelių keturi šimtai dešimt, kitų indų tūkstantis. [11]Visų auksinių ir sidabrinių indų buvo penki tūkstančiai keturi šimtai. Visa pasiėmė Sasabasaras draug su tais, kurie ėjo iš Babilono nelaisvės Jerusalėn

2. [1]Šitie gi yra šalies sūnūs, pakilusieji iš tarpo belaisvių, kuriuos 2 Esd 7,6
Babilono karalius Nabukodonosoras buvo perkėlęs į Babiloną, ir kurie
sugrįžo į Jerusalę ir į Judą, kiekvienas į savo miestą. [2]Jie atvyko su Zoro-
babėliu, Jošue, Neemiju, Saraja, Rahelaja, Mardokhaju, Belsanu, Mes-
pharu, Beguaju, Rehumu, Baana
Israėlio tautos vyrų skaičius: [3]Pharoso sūnų du tūkstančiu šimtas
septynios dešimtys du. [4]Sephatijos sūnų trys šimtai septynios dešimtys
du. [5]Areos sūnų septyni šimtai septynios dešimtys penki. [6]Phahat-Moabo
sūnūs iš Jošuės ir Joabo sūnų du tūkstančiu aštuoni šimtai dvylika. [7]Elamo
sūnų tūkstantis du šimtai penkios dešimtys keturi. [8]Zetuos sūnų devyni
šimtai keturios dešimtys penki. [9]Zakhajo sūnų septyni šimtai šešios dešim-
tys. [10]Banio sūnų šeši šimtai keturios dešimtys du. [11]Bebajo sūnų šeši
šimtai dvidešimt trys. [12]Azgado sūnų tūkstantis du šimtai dvidešimt du.
[13]Adonikamo sūnų šeši šimtai šešios dešimtys šeši. [14]Beguajo sūnų du
tūkstančiu penkios dešimtys šeši. [15]Adino sūnų keturi šimtai penkios de-
šimtys keturi. [16]Aterio sūnų, kurie buvo iš Ezekijo, devynios dešimtys
aštuoni. [17]Besajo sūnų trys šimtai dvidešimt trys. [18]Joro sūnų šimtas
dvylika. [19]Hasumo sūnų du šimtu dvidešimt trys. [20]Gebaros sūnų devy-
nios dešimtys penki. [21]Betliejaus sūnų šimtas dvidešimt trys. [22]Netuphos
vyrų penkios dešimtys šeši. [23]Anatoto vyrų šimtas dvidešimt aštuoni.
[24]Azmaveto sūnų keturios dešimtys du. [25]Karjatjarimo, Kephiros ir Be-
roto sūnų septyni šimtai keturios dešimtys trys. [26]Ramos ir Gabaos sūnų
šeši šimtai dvidešimt vienas. [27]Makhmo vyrų šimtas dvidešimt du. [28]Betelio
ir Hajo vyrų du šimtu dvidešimt trys. [29]Nebo sūnų penkios dešimtys du.
[30]Megbio sūnų šimtas penkios dešimtys šeši. [31]Kito Elamo sūnų tūkstan-
tis du šimtu penkios dešimtys keturi. [32]Harimo sūnų trys šimtai dvidešimt.
[33]Lodo, Hadido ir Ono sūnų septyni šimtai dvidešimt penki. [34]Jeriko sūnų
trys šimtai keturios dešimtys penki. [35]Senaos sūnų trys tūkstančiai šeši
šimtai trys dešimtys

---

buvo pripratę /Juoz Fl, Antiquit/ [7]*Šventyklos indus...* Plg 2 Kron 36,7.18. — [8]*Gazabaro sūnaus.* Ebr t: iždininko. — *Sasabasarui.* Ebr *Šašbatsar.* Taip Khaldiečiai vadino Zorobabėlį. Plg Dan 1,7. Zorobabėlis buvo kilęs iš karališkosios Žydų giminės. Plg 1 Kron 3,19; Mt 1,12. 13. — [9]*Taurių.* Ebr ž *'agartelim* tikra prasmė nežinoma, o taipgi ir *makhalaphim,* kurs Vulg išverstas c u l t r i. — [11]*Visų auksinių.* Sugrąžintų dalykų skaičiai labai abejotini. Dabartiniame ebr t vietoje 5400 yra tik 2499

2. [1]*Šalies.* Judėjos, kuri dabar buvo pavirtusi į vieną iš daugelio Persijos provincijų. — *Savo miestą*: kuriame kitados gyveno jo pranokėjai. — [2]*Zorobabėliu.* Jis buvo karaliaus Jekhonijo palikuonis. Plg 1 Kron 3,17. — *Jošue*: tai buvo vyriausis kunigas. — *Neemiju*: ne tuo pačiu, apie kurį kalbama 2 Esd 1,1 [3]*Pharoso sūnų*: palikuonių. Tas pats sąrašas yra ir 2 Esd 7,7-69 su nedideliais skirtumais varduose ir skaičiuose. — [20]*Gebaros...* [21]*Betliejaus.* Miestų vardai. Taip pat 33-35 eil

[36]Kunigai : Jadajos sūnų iš Jošuės namų devyni šimtai septynios de-
šimtys trys. [37]Emerio sūnų tūkstantis penkios dešimtys du. [38]Pheshuro
sūnų tūkstantis du šimtu keturios dešimtys septyni. [39]Harimo sūnų tūks-
tantis septyniolika

[40]Levitai : Jošuės ir Kedmihėlio sūnūs iš Odovijos sūnų septynios
dešimtys keturi. [41]Giesmininkai : Asapho sūnų šimtas dvidešimt aštuoni.
[42]Durininkų sūnūs : Selumo sūnūs, Aterio sūnūs, Telmono sūnūs, Akubo
sūnūs, Hatitos sūnūs, Sobajo sūnūs, viso šimtas tris dešimtys devyni

[43]Natiniečiai : Sihos sūnūs, Hasuphos sūnūs, Tabaoto sūnūs, [44]Keroso
sūnūs, Siaos sūnūs, Phadano sūnūs, [45]Lebano sūnūs, Hagabo sūnūs, Akubo
sūnūs, [46]Hagabos sūnūs, Semlajo sūnūs, Hanano sūnūs, [47]Gadelio sūnūs,
Gaherio sūnūs, Raajo sūnūs, [48]Rasino sūnūs, Nekodo sūnūs, Gazamo
sūnūs, [49]Azos sūnūs, Phasėjos sūnūs, Besėės sūnūs, [50]Aseno sūnūs, Munimo
sūnūs, Nephusimo sūnūs, [51]Bakbuko sūnūs, Hakuphos sūnūs, Harhuro
sūnūs, [52]Besluto sūnūs, Mahido sūnūs, Harso sūnūs, [53]Berkoso sūnūs,
Sisaros sūnūs, Temos sūnūs, [54]Nasijos sūnūs, Hatiphos sūnūs, [55]Saliamono
tarnų sūnūs : Sotajo sūnūs, Sophereto sūnūs, Pharudos sūnūs, [56]Jalos
sūnūs, Derkono sūnūs, Gedelio sūnūs, [57]Saphatijos sūnūs, Hatilio sūnūs,
Phokhereto sūnūs, kurie buvo iš Asebaimo, Amio sūnūs. [58]Visų Natiniečių
ir Saliamono tarnų sūnų trys šimtai devynios dešimtys du

[59]Štai tie, kurie atvyko iš Telmalos, Telharsos, Kherubo, Adono ir
Emerio ir negalėjo nurodyti savo tėvų ir savo kilmės, ar jie yra iš Israė-
lio : [60]Dalajos sūnūs, Tobijo sūnūs, Nekodos sūnūs, viso šeši šimtai pen-
kios dešimtys du

[61]O iš kunigų sūnų : Hobijos sūnūs, Akoso sūnūs, sūnūs Berzelajo,
kurs ėmė žmoną iš Galaadiečio Berzelajo dukterų ir buvo pramintas jųjų
vardu. [62]Šitie jieškojo savo giminės sąrašų ir nerado, ir buvo išmesti iš
kunigijos, [63]o Atersata jiems pasakė, kad nevalgytų iš to, kas yra labai
šventa, kolei nekils mokytas ir tobulas kunigas

[64]Visa daugybė buvo kaip vienas žmogus, susidedanti iš keturių
dešimtų dviejų tūkstančių trijų šimtų šešių dešimtų, [65]be jų tarnų ir
tarnaičių, kurių buvo septyni tūkstančiai trys šimtai trys dešimtys sep-
tyni, o tarp šitų du šimtu giesmininkų ir giesmininkių. [66]Jų arklių septyni
šimtai trys dešimtys šeši, jų asilėnų du šimtu keturios dešimtys penki,
[67]jų kupranugarių keturi šimtai trisdešimt penki, jų asilų šeši tūkstančiai
septyni šimtai dvidešimt

---

[41]*Giesmininkai*... [42]*Durininkų*....... Taipgi iš Levio giminės

[43]*Natiniečiai.* Ebr *nethinim*, d o v a n o t i e j i. Tai buvo žemesnieji šventyklos tarnai /žr 1 Kron 9,2/, taip pat kaip ir Saliamono tarnų sūnūs /žem 55 eil ir tol/, kilusieji iš pagonių. Plg 3 Kar 9, 21.22.

[59]*Telmalos*... Nežinomų dabar Babilonijos vietų vardai

[61]*Berzelajo.* Žr 2 Kar 17,27 ; 19, 31-39. — [63]*Atersata.* Spėliojama, kad ebr t ž *hatthiršata* reiškia b i j o t i n a s. Gal tai buvo vienas iš Zorobabėlio titulų. — *Iš to, kas yra labai*... Pašvęstos aukų dalys buvo uždrausta valgyti susitepusiems kunigams. Žr Kun 2,2.10 ir k. — *Kolei nekils mokytas*... Ebr t : kolei neatsistos kunigas su urimu ir tummimu, t y, kolei vyriausis kunigas galės padaryti galutiną nutarimą per urimą ir tumimą. Tuo būdu buvo išrišamos abejonės iki Dovido laikų ir dabar tikėtasi, kad Dievas sugrąžins vyriausiam kunigui kitados turėtą privilegiją. Plg Iš 28,30 ; 2 Esd 7,65

[64]*Keturių dešimtų*... Sudėjus visus aug parašytus skaičius, pasidaro tik 29.818. Iš čia aišku, kad perrašinėjant skaičiuose padaryta klaidų.

68Kaikurie šeimynų viršininkai, atvykę prie Viešpaties šventyklos Jerusalėje, savo valia davė dovanų Viešpaties namams, kad ji būtų pastatyta savo vietoje. 69Jie davė pagal savo galią darbo išlaidoms šešias dešimtis vieną tūkstantį auksinių pinigų, penkis tūkstančius minų sidabro ir šimtą kunigiškų apdarų

70Taigi kunigai, ir levitai, ir tautos dalis, ir giesmininkai, ir durininkai, ir Natiniečiai apsigyveno savo miestuose, ir visas Israėlis savo miestuose

3. 1Jau buvo atėjęs septintasis mėnuo, ir Israėlio sūnūs buvo savo
miestuose. Taigi visa tauta susirinko kaip vienas vyras į Jerusalę. 2O Jo-
sedeko sūnūs Jošuė ir jo broliai kunigai, Salatiėlio sūnūs Zorobabėlis ir jo
broliai pakilo ir pastatė Israėlio Dievo altorių, kad atnašautų ant jo degi-
namąsias aukas, kaip parašyta Dievo vyro Mošės įstatyme. 3Dievo gi al-
torių patalpino ant jo pamatų, nors jie buvo gąsdinami šalių tautų aplin-
kui, ir atnašavo ant jo deginamąją auką Viešpačiui rytą ir vakarą. 4Jie
šventė padangčių iškilmę, kaip parašyta, ir atnašavo deginamąją auką
kasdien pagal tvarką, kaip įsakyta daryti kiekvienoje dienoje, 5o po to
nuolatinę auką, kaip pirmose mėnesio dienose, taip ir visose pašvęstose
Viešpaties iškilmėse ir visose tose, kai savaime atnašaudavo dovaną Vieš-
pačiui
6Jie pradėjo atnašauti deginamąją auką Viešpačiui pirmą septintojo
mėnesio dieną; bet Viešpaties šventyklos pamatai dar nebuvo padėti.
7Jie davė pinigų akmenkaliams ir mūrininkams, o Sidoniečiams ir Tirie-
čiams valgyti ir gerti ir aliejaus, kad gabentų kedro medžius nuo Libano
iki Jopės jūrai, kaip jiems buvo įsakęs Persų karalius Kiras. 8Antraisiais
gi metais jų atėjimo prie Dievo šventyklos Jerusalėje antrame mėnesyje
Salatiėlio sūnus Zorobabėlis, Josedeko sūnus Jošuė ir kiti iš jų brolių
kunigai ir levitai ir visi, kurie buvo atėję iš nelaisvės Jerusalėn, pradėjo
ir pastatė levitus dvidešimties metų ir vyresnius, kad skubintų Viešpaties
darbą. 9O Jošuė, jo sūnūs ir jo broliai, Kedmihėlis, jo sūnūs ir Judo vyrai

---

— 65*Tarp šitų...* Tikriau: visų šitų. Kalbama gi čia ne apie giesmininkus iš levitų, bet apie išrinktuosius iš liaudies

68*Prie Viešpaties šventyklos*: prie šventyklos vietos. — 69*Auksinių pinigų*. Ebr *darkemonim*, d a r i k ų /žr 1 Kron 29,7/. Sidabrinio Persų pinigo, dariku vadinamo, vertė maždaug 6 litai, auksinio gi apie 80 litų. — *Minų*. Ebr *maneh*. Tas pinigas buvo vertas apie 275 litus. 2 Esd 7,70... dovanų skaičius kitoks

2. Šventyklos pamatų padėjimas ir darbo sustabdymas

3,1-4,24. Atėjus septintam tų metų, kuriais Žydai sugrįžo iš nelaisvės, mėnesiui, jie švenčia Padangčių šventę ir nuo to laiko pradeda duoti aukas /3,1-5/; antrame gi sekančiųjų metų mėnesyje padedami šventyklos pamatai, iš ko vieni džiaugiasi, kiti gi, atsimindami senąją šventyklą, liūdi /3,6-13/. Žydams atstūmus norėjusius prisidėti prie šventyklos statymo Samariečius, šitie išgauna iš Persų karaliaus uždraudimą statyti šventyklą, kurs pasilieka iki karaliaus Darijaus laikų /4,1-24/

3. 1*Septintasis*: mėnuo *tišri*, kuriame buvo paskirta Įstatyme iškilmingos šventės. — 3*Ant jo pamatų*: jo senojoje vietoje. — *Atnašavo ant jo...* kad patikrintų sau taip jiems reikiamą Dievo globą. — 4*Jie šventė...* Plg Kun 23,24... — 5*Nuolatinę auką*: auką, daromą kas rytą ir kas vakarą. Plg Iš 29,38

7*Sidoniečiams ri...* Plg 3 Kar 5,6... — *Jopės...* Tai buvo arčiausis nuo

kaip vienas vyras stojosi, kad prižiūrėtų tuos, kurie dirbo darbą Dievo
šventykloje ; taipgi Henadado sūnūs, jųjų sūnūs ir jų broliai levitai
[10]Taigi mūrininkams padėjus šventyklos pamatus, kunigai savo ap-
daruose sustojo su trimitais, taipgi Asapho sūnūs levitai su kimbolais,
kad šlovintų Dievą pagal Israėlio karaliaus Dovido sutvarkymą. [11]Jie
giedojo Viešpačiui šlovinimo ir dėkojimo giesmes, kad jis geras, kad jo
mielaširdystė Israėliui per amžius. Taipgi visa tauta šaukė dideliu šauksmu,
šlovindama Viešpatį, nes buvo padėti Viešpaties šventyklos pamatai.
[12]Bet labai daug iš kunigų ir levitų, šeimynų viršininkai ir senesnieji, kurie
buvo matę senąją šventyklą, išvydę šitos šventyklos pamatus, dedamus
jų akyse, verkė labai balsiai, tuo tarpu kad daugelis šūkodami kėlė balsą
iš džiaugsmo. [13]Ir nė vienas negalėjo atskirti besidžiaugiančiųjų šauksmo
nuo raudančios tautos balso, nes tauta šūkojo dideliu balsu susimaišius
ir jų balsas buvo girdimas toli

4. [1]Bet Judo ir Benjamino priešai, išgirdę, kad nelaisvės sūnūs stato
šventyklą Viešpačiui, Israėlio Dievui, [2]prisiartino prie Zorobabėlio ir
šeimynų viršininkų ir jiems tarė : Statykime draug su jumis, nes mes kaip
ir jūs ieškome jūsų Dievo ; štai mes darėme aukas nuo laiko Asorhadano,
Asirijos karaliaus, kurs mus čia atgabeno. [3]Tuomet Zorobabėlis, Jošuė
ir kiti Israėlio šeimynų viršininkai jiems tarė : Nepridera jums ir mums
draug statyti mūsų Dievui namus, bet mes statysime patys vieni Vieš-
pačiui, mūsų Dievui, kaip mums yra įsakęs Persų karalius Kiras. [4]Taigi
atsitiko, kad žemės tauta kliudė Judo tautai ir trukdė juos statyme.
[5]Anie pasisamdė prieš juos patarėjų, kad nieku paverstų jų sumanymą
per visas Persų karaliaus Kiro dienas ir iki Persų karaliaus Darijaus vieš-
patavimui
[6]Karaliaujant gi Asuerui, jo viešpatavimo pradžioje jie parašė prieš
Judo ir Jerusalės gyventojus skundą. [7]Ir Artakserkso laikais rašė Beselamas,
Mitridatas, Tabėėlis ir kiti, buvusieji jų taryboje, Persų karaliui Artakserk-
sui ; skundo gi laiškas buvo parašytas siriškai ir buvo skaitomas Sirų
kalba

Jerusalės uostas. — [8]*Antraisiais gi...* ty, 535 m pirm Kr. — [9]*Kedmihēlis* : antras levitų šeimynos viršininkas. — *Judo.* Gal Odovijos. Plg aug 2,40 ; Neem 7,43

[10]*Savo apdaruose.* Žr Iš 31,10. — *Kimbolais.* Tai buvo levitų muzikos instrumentas. Plg 1 Kron 15,19.24 ir k. — [12]*Senąją šventyklą* : sudegintą 11 Sedekijo, o devynioliktais Nabukodonosoro metais, prieš 53 m /588 pirm Kr/. — *Verkē* : nes rodēsi, kad naujoji šventykla negalēsianti jokiu būdu prilygti senajai. Plg Ag 2,3 ; Zak 4,10

4. [1]*Priešai* : Samariečiai. Žr 4 Kar 17,24... Samariečiai pradžioje turējo gerą sumanymą ; tik Žydų atstumti jie tapo jų priešais. — *Nelaisvēs sūnūs.* Ebraismas, užuot : sugrįžusieji iš nelaisvēs. — [2]*Jieškome jūsų Dievo.* Pasakymas nevisai teisingas, nes Samariečių religija buvo mišinys judaismo su stabmeldyste. Plg 4 Kar 17,23. — *Asorhadano.* Žr 4 Kar 19,37. — [3]*Nepridera...* Leidimas Samariečiams dalyvauti šventyklos statyme turējo vesti grįžusius iš nelaisvēs Žydus prie politinēs su jais vienybēs ; Žydams gi buvo svarbu išlaikyti savistovybę ; todēl jų vadai negalējo duoti Samariečiams kitokio atsakymo. — [4]*Žemēs tauta* : Samariečiai, kurių dabar Palestinoje buvo dauguma. — *Kliudē...* Ebr t : padarē tai, kad Judo gyventojai nuleido rankas, ir jie nubaidē juos nuo statymo. — [5]*Patarējų* : Persų karaliaus valdininkų. — *Per visas Persų..* Šventyklos statymo darbas pasiliko sustabdytas per paskutinius penkerius

[8]Reum-Bėėlteemas ir raštininkas Samsajis parašė iš Jerusalės kara-
liui Artakserksui vieną tokį laišką : [9]Reum-Bėėlteemas ir raštininkas Sam-
sajis ir kiti jo patarėjai, Diniečiai, Apharsatakhiečiai, Terpaliečiai, Aphar-
siečiai, Erkujiečiai, Babiloniečiai, Susanekhiečiai, Dieviečiai, Elamiečiai
[10]ir kiti iš tautų, kurias didis ir garbingas Asenapharas perkėlė ir apgyven-
dino jas Samarijos miestuose ir kituose kraštuose anapus Upės ramybėje,
[11]/štai nuorašas laiško, kurį jie jam siuntė/, karaliui Artakserksui tavo
tarnai, vyrai esantieji anapus Upės, linki sveikatos ! [12]Težino karalius,
kad Žydai, pakilusieji nuo tavęs pas mus, atvyko į maištingą ir blogiausį
Jerusalės miestą, kurį stato, išvesdami jo mūrus ir darydami sienas. [13]Taigi
dabar težino karalius, jog, jei tas miestas bus pastatytas ir jo mūrai vėl
išvesti, jie nebeduos nei čyžės, nei muito, nei metinių mokesčių ir tas nuos-
tolis palies pagaliau karalių. [14]Mes gi atsimename druską, kurios valgėme
rūmuose, ir kadangi mums rodosi neteisinga matyti skriaudą karaliui,
todėl siunčiame ir skelbiame karaliui, [15]kad tu pajieškotumei savo tėvų
istorijų knygose, ir tu rasi parašyta metraščiuose ir žinosi, jog tas miestas
yra maištingas miestas ir kenksmingas karaliams ir kraštams, ir jame
sukeliami karai nuo senų laikų ; todėlei tas miestas ir buvo sugriautas.
[16]Mes skelbiame karaliui, jog, jei tas miestas bus pastatytas ir mūrai at-
naujinti, tu nebeturėsi nuosavybės anapus Upės
[17]Tuomet karalius siuntė Reum-Bėėlteemui, raštininkui Samsajui
ir likusiems, kurie buvo jų taryboje, Samarijos gyventojams, ir kitiems
anapus Upės, linkėdamas sveikatos ir ramybės : [18]Skundas, kurį mums
siuntėte, buvo aiškiai perskaitytas mano akivaizdoje, [19]ir mano buvo duota
įsakymas ; peržiūrėta ir rasta, jog tas miestas nuo senų dienų kelias prieš

Kiro viešpatavimo metus, aštuonerius Kambizo Pseudo Smerdžiaus ir pirmuosius Darijaus, todėl iki 520 m pirm Kr

[6]*Asuerui.* Ebr *'Ahašveroš.* Tai buvo tikriausiai antras vardas Kiro sūnaus ir įpėdinio Kambizo. — [7]*Artakserkso,* ebr *'Arthakhšašta,* pers *'Arthakhsathra.* Spėliojama, kad čia taip pavadinta Pseudo-Smerdis, kurs, mirus Kambizui, buvo pasisavinęs sostą, bet po septynių mėnesių buvo priverstas atiduoti jį Kambizo sūnui Darijui. — *Siriškai,* ty, buvo parašyta aramaiškomis raidėmis ir kalba, kuri buvo vartojama kaip tarptautinė. — Nuo šitos vietos iki 6,18 ir Esdro knyga parašyta aramaiškai

[8]*Reum-Bēēlteemas.* Tikriau anot ebr t Vyriausis teisējas Reums, ty, Persų karaliaus vietininkas, kurs buvo skiriamas padējēju provincijų vietininkams. — [9]*Diniečiai*... Po valdininkų minimos įvairios tautos, atkeltos Palestinon, iš kurių susidarē Samariečių tauta. — *Susanekhiečiai* : iš garsaus senovēje miesto Susos, ebr Šušan /plg Dan 8,2/. — *Elamiečiai* : gyventojai Elamo į rytus nuo Asirijos. — [10]*Asenapharas.* Kas jis buvo, tikrai nežinia. Vieni spēja, kad tai antras karaliaus Asurbanipalo /668-626 m/ vardas, kiti gi, kad taip vadinęsis Asarhadono valdininkas, kuriam buvo pavesta apgyvendinti Palestinoje augščiau paminētuosius atējūnus. — *Upēs* : Euphrato. Pasakymu « anapus Upēs » buvo nurodoma provincijos į vakarus nuo Euphrato. — *Ramybēje* — khald : ir taip. Tai santrupa, reiškianti : ir taip toliau. — [13]*Nei čyžēs, nei muito* : gal metinių mokesčių, imamų pinigais ir dalykais. — *Metinių mokesčių.* Tikriau anot khald t : kelpinigių, kurie buvo mokami už pasinaudojimą vieškeliais. — [14]*Druską.* Taip sakoma rytų kraštuose apie tuos, kurie gauna iš ko nors maistą ar algą /salarium/. — [15]*Savo tēvų* : Artakserkso pranokējų. — *Istorijų knygose.* Rytų kraštuose buvo labai paplitęs paprotys rašyti valdovų metraščius. — *Sukeliami karai.* Khald t: maištai

karalius maištą, ir jame sukilstą vaidai ir kovos ; [20]nes Jerusalėje buvę
ir stipriausių karalių, kurie viešpatavo visam kraštui anapus Upės ; jie
ėmė taipgi čyžę ir muitą ir duoklę. [21]Taigi dabar paklausykite nutarimo :
Uždrauskite aniems vyrams statyti tą miestą, iki rasi aš neliepsiu. [22]Žiū-
rėkite, kad tai įvykdytumėte neapsileisdami, ir kad nuostolis karaliui
pamažu nepadidėtų
[23]Taigi karaliaus Artakserkso ištarmės nuorašas buvo perskaitytas
Reum-Bėelteemo, raštininko Samsajo ir jų patarėjų akivaizdoje, ir jie
nuėjo skubiai pas Žydus į Jerusalę ir uždraudė jiems galinga ranka. [24]Tuo-
met Viešpaties namų darbas Jerusalėje buvo sustabdytas ir nebuvo da-
romas iki antrų Persų karaliaus Darijaus viešpatavimo metų

5. [1]Bet pranašas Agėjus ir Ado sūnus Zakharijas pranašaute prana-
šavo Israėlio Dievo vardu Žydams, buvusiems Judėjoje ir Jerusalėje.
[2]Tuomet Salatiėlio sūnus Zorobabėlis ir Josedeko sūnus Jošuė pakilo ir
ėmė statyti Dievo šventyklą Jerusalėje, o draug su jais buvo Dievo prana-
šai ir jiems padėjo
[3]Tuo pačiu metu atėjo prie jų Tatanajis, kurs buvo viršininku anapus
Upės, ir Starbuzanajis ir jų patarėjai ir taip jiems kalbėjo : Kas jums pa-
tarė statyti šituos namus ir išvesti jo mūrus ? [4]Į tai mes jiems atsakėme,
įvardindami žmones, pradėjusius tą statymą. [5]Jų gi Dievo akis budėjo
ant Žydų senesniųjų, ir anie negalėjo jiems uždrausti. Nutarta gi pranešti
apie tą dalyką Darijui, ir kad tuomet jie atsakys į tą skundą
[6]Nuorašas laiško, kurį viršininkas krašto anapus Upės Tatanajis, ir
Starbuzanajis, ir jo patarėjai Arphasakiečiai, buvusieji anapus Upės,
siuntė karaliui Darijui. [7]Laiškas, kurį jie jam nusiuntė taip buvo parašytas :
Karaliui Darijui tebūna visa ramybė. [8]Težino karalius, kad mes buvome
nuėję į Judėjos šalį, prie didžiojo Dievo namų, kurie statomi iš netašyto
akmens ir medžiai dedami ant sienų ; tas statymo darbas daromas rūpes-
tingai ir tarpsta jų rankose. [9]Taigi mes klausėme anuos vyresniuosius ir
taip jiems tarėme : Kas jums leido statyti šituos namus ir atnaujinti
šitas sienas ? [10]Pasiklausėme taipgi jų vardų, kad praneštumėm tau, ir
surašėme vardus tų vyrų, kurie tarp jų viršininkai. [11]Jie gi mums atsakė
tokiais žodžiais ir tarė : Mes esame dangaus ir žemės Dievo tarnai ir sta-

---

[17]*Ir ramybės* Khald : ir taip toliau. — [19]*Kelią prieš karalius...* kaip buvo atsitikę Joakimo ir Sedekijo laikais. Plg 4 Kar 24, 1.10.20. — [20]*Stipriausių karalių* : kaip Dovidas, Saliamonas ir kaikurie kiti. — *Duoklę* : kelpinigius

[24]*Iki antrų...* iki 520 pirm Kr

3. Tolesnis šventyklos statymas ir laimingas darbo baigimas

5.1--6,22. Pranašų padrąsinti Žydai vėl pradeda statyti šventyklą. Gavęs apie tai žinią naujas karaliaus vietininkas klausia Darijų laišku, ar buvo Kiro leista Žydams statyti Viešpaties namus /5,1-17/ ir gauna atsakymą, kuriuo liepiama ne tik netrukdyti darbo, bet dar padėti /6,1-12/. Padedant tat karaliaus vietininkui, šventyklos statymas baigiamas, ji pašvenčiama 6 Darijaus metais, ir švenčiama iškilmingai Velykos /6,13-22/

5. [1]*Agėjus ir Ado sūnus Zakharijas* : dešimtasis ir vienuoliktasis iš tarpo mažesniųjų pranašų. Zakharijas tikrumoje buvo ne sūnus Ado, bet vaikaitis. Plg Zak 1,1. — [2]*Jiems padėjo* : savo karštais paraginimais, kaip pasirodo iš juodviejų pranašysčių

[3]*Tatanajis.* Tai buvo Reumo įpėdinis. Jis turėjo taipgi kitą raštininką Starbuzanajį. — *Kas jums patarė.* Khald : kas jums leido. — [4]*Mes* :

tome šventyklą, kuri buvo jau pastatyta pirm daugelio metų, kurią buvo
pastatęs ir padaręs didis Israëlio karalius. [12]O kai mūsų tėvai įvedė
į rūstybę dangaus Dievą, jis padavė juos į Babilono karaliaus Khaldiečio
Nabukodonosoro rankas, kurs sugriovė šituos namus ir perkėlė jo tautą
į Babiloną. [13]Bet pirmais Babilono karaliaus Kiro metais, karalius Kiras
išleido nutarimą pastatyti šituos Dievo namus. [14]Nes ir auksinius bei si-
dabrinius Dievo šventyklos indus, kuriuos Nabukodonosoras buvo paėmęs
iš šventyklos Jerusalėje ir atgabenęs juos į Babilono šventyklą, karalius
Kiras ėmė iš Babilono šventyklos, ir jie buvo atiduoti Sasabasarui vardu,
kurį jis pastatė taipgi viršininku. [15]Be to, jis jam tarė : Imk šituos indus,
eik ir padėk juos šventykloje, esančioje Jerusalėje, ir Dievo namai tebūna
statomi savo vietoje. [16]Taigi tuomet anas Sasabasaras atėjo ir padėjo
Dievo šventyklos pamatus Jerusalėje ir nuo to meto iki dabar ji statoma
ir dar nebaigta. [17]Dabar tat, jei karaliui tinka, jis tepajieško karaliaus kny-
gyne, esančiame Babilone, ar buvo karaliaus Kiro liepta statyti Dievo
namus Jerusalėje, ir teatsiunčia mums karaliaus valią apie tą dalyką

6. [1]Tuomet karalius Darijus davė įsakymą, ir jieškota knygų rinki-
nyje, kurios buvo sudėtos Babilone ; [2]ir atrasta Medijos krašto stiprovėje
Ekbatanoje vienas rietimas, kuriame buvo parašyta toks atmintinas daly-
kas :
[3]Pirmais karaliaus Kiro metais, karalius Kiras nutarė, kad būtų
statomi Dievo namai Jerusalėje, toje vietoje, kur atnašaujama aukos,
ir kad padėtų pamatus, pakeliančius rūmą šešiomis dešimtimis mastų augš-
tą ir šešiomis dešimtimis mastų platų, [4]tris eiles iš netašytų akmenų ir
taip pat eiles iš naujų medžių ; išlaidos gi turi būti duotos iš karaliaus namų.
[5]Be to, auksiniai ir sidabriniai Dievo šventyklos indai, kuriuos Nabukodo-
nosoras buvo paėmęs iš Jerusalės šventyklos ir atgabenęs į Babiloną,
tebūna atiduoti ir nunešti atgal į Jerusalės šventyklą savon vieton. Jie
ir buvo padėti Dievo šventykloje
[6]Dabar tat Tatanajau, viršininke krašto anapus Upės, Starbuzanajau
ir jūsų patarėjai, Arphasakiečiai, kurie esate anapus Upės, pasitraukite
toli nuo jų [7]ir leiskite daryti tą Dievo šventyklą Žydų vadui ir jų vyres-

---

Esdras ir kiti. — [5]*Anie negalējo...* Tatanajis nedrįso savo valia sustabdyti pradēto darbo, kolei negaus iš karaliaus atsakymo apie tą dalyką [7]*Taip buvo parašytas.* Tatanajis savo laiške nedaro Žydams jokių priekaištų, jis tik aprašo dalyką, kokį pats rado. — [14]*Sasabasarui* : Zorobabēliui. Žr aug 1,8. — *Viršininku,* khald *pekhah,* vietininkas, bet mažesnis, negu buvo Tatanajis. — [16]*Statoma ir dar...* Tos aplinkybēs, kad šventyklos statymo darbas buvo sustabdytas, Žydai nemini. — [17]*Knygyne* : Khald : turtų bute

6. [1]*Knygų rinkinyje.* Tikriau : raštų bute. Senovinēs Ninivēs miesto vietoje Kujundžike atkasta eilē karaliaus rūmo kambarių, prikrautų plytelių, kuriose įrašyti viešieji dokumentai. Panašioje bibliotekoje jieškota ir Kiro dekreto apie Jerusalēs šventyklą. — [2]*Ekbatanoje.* Khald *'Akhmetha.* Persiškai ta vieta vadinama Hagmatama. Buvo tai sustiprintas Persų karaliaus vasarnamis

[3]*Kad būtų statomi...* Čia duodama tikriausiai ne ištisas karaliaus nutarimas, bet tik ištraukos iš jo. — *Rūmą šešiomis...* Nauja šventykla turējo būti daug didesnē /plg 3 Kar 6,2/, bet netaip graži ir turtinga, kaip Saliamono. — [4]*Tris eiles...* Neaišku, apie kurią šventyklos dalį čia kalbama. — [5]*Jie ir buvo padēti...* Khald : tu padēk juos Dievo namuo-

niesiems, kad jie pastatytų tuos Dievo namus savo vietoje. [8]Mano taipgi
įsakyta, kas tų Žydų vyresniųjų turi būti daroma, idant būtų statomi
Dievo namai, būtent, kad iš karaliaus iždo, tai yra iš mokesčių, kurie
imami iš krašto anapus Upės, būtų rūpestingai duodama aniems vyrams
lėšų, idant darbas nebūtų sutrukdytas. [9]O jei bus reikalo, tebūna jiems
duodama kasdien veršių, avinėlių ir ožių deginamajai dangaus Dievo au-
kai, taipgi javų, druskos, vyno ir aliejaus, taip kaip reikalauja esančiųjų
Jerusalėje kunigų apeigos, kad nebūtų jokios priežasties dejuoti. [10]Tegul
jie aukoja dangaus Dievui atnašas ir tesimeldžia už karaliaus ir jo sūnų
gyvybę. [11]Taigi mano padaryta nutarimas : jei kuris nors žmogus pakeistų
šitą nutarimą, tegul ima iš jojo namų rąstą, tepastato ir tegul jį ant jo
prikala, o jo namai tebūna atimti iždan. [12]Dievas gi, kurs paskyrė tenai
savo vardui buveinę, tesugriauna kiekvieną karalystę ir tautą, kuri iš-
tiestų savo ranką, kad priešintųsi ir ardytų tuos Dievo namus Jerusalėje.
Aš, Darijus, padariau tą nutarimą ir noriu, kad jis būtų rūpestingai įvyk-
dytas

[13]Taigi Tatanajis, viršininkas šalies anapus Upės, Starbuzanajis ir
jo patarėjai visa rūpestingai įvykdė, taip kaip karalius Darijus buvo įsa-
kęs. [14]Žydų gi senesnieji statė, ir jiems sekėsi, taip kaip pranašavo Agėjus
ir Ado sūnus Zakharijas. Jie darbavosi ir pastatė, liepiant Israėlio Dievui
ir įsakant Persų karaliams Kirui, Darijui ir Artakserksui. [15]Jie baigė tuos
Dievo namus iki trečiajai Adaro mėnesio dienai šeštais karaliaus Darijaus
viešpatavimo metais

[16]Tuomet Israėlio sūnūs, kunigai ir levitai ir kiti perkėlimo sūnūs
darė su džiaugsmu Dievo namų pašventinimą. [17]Dievo namams pašvęsti jie
atnašavo šimtą veršių, du šimtu avinų, keturis šimtus avinėlių, dvylika
Sk 3,6; 8,9 ožių už viso Israėlio nuodėmę, žiūrint Israėlio giminių skaičiaus. [18]Taipgi
jie pastatė kunigus, žiūrėdami jų tvarkos, ir levitus jų eilėmis prie visų
Dievo darbų Jerusalėje, kaip parašyta Mošės knygoje

[19]Sugrįžusieji gi iš nelaisvės Israėlio sūnūs šventė paskhą keturiolik-
toje pirmojo mėnesio dienoje, [20]nes kunigai ir levitai buvo apsivalę, kaip
vienas žmogus ; visi buvo nesutepti, kad aukotų paskhą visiems nelais-
vės sūnums, ir savo broliams kunigams, ir sau. [21]Valgė paskhą Israėlio
sūnūs, sugrįžusieji iš nelaisvės, ir visi, kurie buvo atsiskyrę nuo krašto
tautų susitepimo ir prisidėję prie jų, kad ieškotų Viešpaties, Israėlio Dievo.

---

se. — [6]*Dabar tat...* Čia prasideda Darijaus įsakymas. — *Pasitraukite...* nesikiškite į tą dalyką. — [9]*Ožių* Tikriau : avinų. — [10]*Atnašas.* Khald : meilų kvapą. — *Tesimeldžia...* Ir Žydų pranašai ragindavo juos melstis už savo valdovus pagonis. Žr Jer 29,7 ; plg 1 Mak 7,23 ; 12,11. — [11]*Prikala...* Prikalimas prie rąsto, pirma nukirtus galvą, buvo dažnai vartojama bausmē

[14]*Artakserksui* : Longimanui /Ilgarankiui/, kurs žymiai vēliau padējo Žydams sutvarkyti jų religinį gyvenimą. — [15]*Adaro.* Paskutinis Žydų metų mēnuo. — *Šeštais...* 516-515 m pirm Kr

[18]*Tvarkos* : kurią buvo nustatęs Dovidas. Žr 1 Kron 23,6... — *Darbų* : tarnybos šventykloje

[19]*Israēlio sūnūs...* Nuo šitos vietos originalinis tekstas vēl ebraiškas. — [20]*Nes kunigai ir...* Toks kaip čia uolumas nevisuomet buvo kunigų tarpe. — *Visiems nelaisvēs sūnums.* Kitados patys šeimynų viršininkai pjaudavo velykinius avinēlius ; levitams gi buvo pavesta ta pareiga gal nuo Ezekijo laikų. Plg 2 Kron 30,17 ir k. [21]*Kurie buvo atsiskyrę...* Gal tai buvo taip pat Israēlaičiai, kurie buvo susimaišę su pagonimis, o dabar vēl nuo jų atsiskyrē. — [22]*Asirijos karaliaus.* Persų karalius Da-

[22]Jie su džiaugsmu darė neraugintų duonų iškilmę per septynias dienas,
nes Viešpats buvo padaręs jiems linksmybės ir palenkęs prie jų Asirijos
karaliaus širdį, kad padėtų jų rankoms Viešpaties, Israėlio Dievo, darbe

7. [1]Po tų gi atsitikimų, karaliaujant Persų karaliui Artakserksui,
atėjo Esdras, sūnus Sarajo, kurs buvo sūnus Azarijo, kurs buvo sūnus
Helkijo, [2]kurs buvo sūnus Selumo, kurs buvo sūnus Sadoko, kurs buvo
Akhitobo sūnus, [3]kurs buvo Amarijo sūnus, kurs buvo Azarijo sūnus, kurs
buvo Marajoto sūnus, [4]kurs buvo Zarahijo sūnus, kurs buvo Ozio sūnus,
kurs buvo Bokio sūnus, [5]kurs buvo Abisuės sūnus, kurs buvo Phinėjo
sūnus, kurs buvo Eleazaro sūnus, kurs buvo pirmojo kunigo Aarono sūnus
[6]Tasai Esdras atvyko iš Babilono ; jis buvo prityręs žinovas Mošės
įstatymo, kurį Viešpats Dievas yra davęs Israėliui. O karalius suteikė
jam visa, ko buvo prašęs, nes Viešpaties, jo Dievo, ranka buvo ant jo.
[7]Taipgi iš Israėlio sūnų ir iš kunigų sūnų ir iš levitų sūnų, ir iš giesmininkų,
ir iš durininkų, ir iš Natiniečių atvyko kaikurie į Jerusalę septintais kara-
liaus Artakserkso metais
[8]Jie atėjo į Jerusalę penktame mėnesyje ; tai buvo septinti karaliaus
metai. [9]Pirmą pirmojo mėnesio dieną jis pradėjo eiti iš Babilono ir pir-
mąją penktojo mėnesio dieną atėjo į Jerusalę, esant ant jo gerai Dievo
rankai. [10]Nes Esdras buvo prirengęs savo širdį tyrinėti Viešpaties įstatymo
ir vykdyti bei mokyti įsakymų ir nutarimų Israėlyje
[11]Štai gi nuorašas laiško su nutarimu, kokį karalius Artakserksas davė
kunigui Esdrui, Rašto mokytojui, žinovui Viešpaties žodžių ir įsakymų
ir jo apeigų Israėlyje
[12]Karalių karalius Artakserksas kunigui Esdrui, mokyčiausiam dan-
gaus Dievo įstatymo žinovui linki sveikatos. [13]Mano nutarta, kad kam
tik patiks mano karalystėje iš Israėlio tautos, iš jo kunigų ir iš levitų eiti
Jerusalėn, teeina draug su tavim. [14]Nes tu siųstas karaliaus ir septynių
jo patarėjų aplankyti Judėjos ir Jerusalės pagal tavo Dievo įstatymą,
kurs yra tavo rankoje, [15]ir nunešti sidabro bei aukso, karaliaus ir jo pata-
rėjų savo valia paaukoto Israėlio Dievui, kurio padangtė yra Jerusalėje.
[16]Taipgi visą sidabrą ir auksą, kurį tik rasi visoje Babilono šalyje ir kurį

---

rijus čia vadinamas Asirijos karaliumi, nes senovinē Asirija buvo jo valdžioje

II. Grįžimas Palestinon antrojo Žydų būrio, vedant Esdrui, ir tolesnis tautos gyvenimo tvarkymas

1. Kelionė Esdro ir antrojo Žydų būrio iš Babilono Jerusalėn

7,1--8,36. Leidžiant karaliui Artakserksui, grįžta Palestinon su nauju Žydų būriu ir su įvairiomis dovanomis šventyklai Rašto žinovas Esdras /7,1-28/. Įvardijami atvykusieji draug su juo šeimynų viršininkai /8,1-14/ ir aprašoma pati kelionē /8,15-36/

7. [1]*Po tų gi atsitikimų...* Nuo šeštų Darijaus metų buvo praslinkę arti 57 m. Artakserksas Ilgarankis buvo sūnus Kserkso, o Darijaus vaikaitis. — *Sūnus Sarajo,* ty, Sarajo palikuonis, nes nuo Sarajo mirties buvo praslinkę 130 m. Plg 4 Kar 25,18. — [5]*Pirmojo kunigo.* Ebr t : vyriausiojo kunigo

[6]*Jis buvo prityręs...* Čia pirmą kartą sutinkame šv Rašte žinovo vardą. Esdras draug su kitais mokslinčiais, anot padavimo, pakeitęs senovines Žydų abēcēlēs phenikiškas raides keturkampēmis. — *Nes Viešpaties... ranka...* Dievo apvaizda laikē jį ypatingoje savo globoje. — [7]*Iš Israēlio sūnų...* Plg aug 2, 70. — *Septintais... metais* : 459 m pirm Kr

[11]*Laiško su nutarimu.* Artakserkso

tauta norės atnašauti, ir iš kunigų, ką jie savo valia atnašaus savo Dievo
namams, esantiems Jerusalėje, [17]imk be kliūčių ir rūpestingai pirk už
tuos pinigus veršių, avinų, avinėlių, duoninių aukų ir jų liejamų aukų,
ir tai atnašauk ant jūsų Dievo šventyklos altoriaus, kurs yra Jerusalėje.
[18]Jei tau ir tavo broliams patiks padaryti ką nors su likusiu sidabru ir
auksu, darykite kaip jūsų Dievo valia. [19]Taipgi indus, kurie tau duodami
tavo Dievo sūnų tarnybai, atiduok Dievo akivaizdoje Jerusalėje

[20]Bet ir kas dar bus privalu tavo Dievo namams, kiek tik reikės iš-
leisti, bus duota iš iždo ir iš karaliaus piniginės, [21]taipgi ir mano paties.
Aš, karalius Artakserksas, nutariu ir įsakau visiems viešojo iždo užvaiz-
dams anapus Upės, kad ko tik iš jūsų reikalaus kunigas Esdras, dangaus
Dievo įstatymo žinovas, jūs duotumėte be gaišto [22]iki šimtui talentų si-
dabro, iki šimtui korų javų, iki šimtui batų vyno, iki šimtui batų alie-
jaus, druskos be saiko, [23]visa, kas priklauso dangaus Dievo apeigoms,
tebūna duodama rūpestingai dangaus Dievo namuose, kad kartais jis
nesusirūstintų ant karaliaus ir jo sūnų karalystės. [24]Taipgi duodame jums
žinią apie visus kunigus, levitus, giesmininkus, durininkus, Natiniečius
ir šito Dievo namų tarnus, kad jums neleidžiama dėti ant jų muito, čyžės
ir metinio mokesčio

[25]Tu gi, Esdrai, pastatyk tavo Dievo duotąja išmintimi, kuri yra tavo
rankoje, teisėjus ir viršininkus, kad teistų visą tautą anapus Upės, būtent
tuos, kurie žino tavo Dievo įstatymą; mokykite taipgi be kliūčių ir
nežinančius. [26]O kiekvienas, kurs nevykdys rūpestingai tavo Dievo įstatymo
ir karaliaus įstatymo, bus pasmerktas arba mirti, arba ištremti, arba už-
mokėti savo lobiu, arba bent į kalėjimą

[27]Palaimintas tebūna Viešpats, mūsų tėvų Dievas, kurs tai davė
į karaliaus širdį, kad padidintų garbę Viešpaties namų, esančių Jerusa-
lėje, [28]ir kurs atkreipė į mane savo gailestingumą karaliaus, jo patarėjų
ir visų galingų karaliaus kunigaikščių akivaizdoje. Taigi aš, sustiprintas
Viešpaties, mano Dievo, ranka, kuri buvo ant manęs, surinkau Israėlio
viršininkus, kad jie eitų draug su manim

8. [1]Taigi šitie yra šeimynų viršininkai ir giminių sąrašas tų, kurie
pakilo draug su manim iš Babilono, viešpataujant karaliui Artakserksui.
[2]Iš Phinėjo sūnų: Gersomas; iš Itamaro sūnų: Danielis; iš Dovido sūnų:
Hattus; [3]iš Sekhenijo sūnų, Pharoso sūnų: Zakharijas; ir draug su juo
suskaityta šimtas penkias dešimtis vyrų. [4]Iš Phahat-Moabo sūnų: Zarė-
hės sūnus Elioenajis ir su juo du šimtu vyrų; [5]iš Sekhenijo sūnų: sūnus
Ezekhiėlis ir su juo trys šimtai vyrų; [6]iš Adano sūnų: Jonatano sūnus
Abedas ir su juo penkios dešimtys vyrų; [7]iš Alamo sūnų: Atalijo sūnus

---

laiškas perrašyta aramaiška kalba; taip jis buvo tikriausiai sudėtas

[14]*Kurs yra tavo rankoje*: kurį tu gerai žinai. — [17]*Duoninių aukų*... Žr Kun 2,1... Sk 15,1-16

[20]*Bus duota iš*... Khald t: galėsi gauti iš karaliaus turtų namų; o mano, kurs esu karalius Artakserksas, bus išleistas paliepimas visiems iždo užvaizdams anapus Upės, kad ko tik... — [22]*Korų*. Ebr saikas *kor* lygus 364,4 litr; *bath* - dešimta koro dalis. — [23]*Visa, kas priklauso*... Khald: visa, kas dangaus Dievo paliepimu privalu. — [24]*Metinio mokesčio*: kelpinigių. Plg aug 4,13

[25]*Tuos, kurie žino*... Palestinos žydus

8. [3]*Iš Sekhenijo sūnų*. Tie žodžiai reiktų pridėti prie 2 e ir skaityti taip: Iš Dovido sūnų: Hattus, kurs buvo iš Sekhenijo sūnų: iš Pharoso

Ješajas ir su juo septynios dešimtys vyrų ; [8]iš Saphatijo sūnų : Mikholo sūnus Zebedija ir su juo aštuonios dešimtys vyrų ; [9]Joabo sūnų : Jahiėlio sūnus Obedija ir su juo du šimtu aštuoniolika vyrų ; [10]iš Solomito sūnų : Josphijo sūnus ir su juo šimtas šešios dešimtys vyrų ; [11]iš Bebajo sūnų : Bebajo sūnus Zakharijas ir su juo dvidešimt aštuoni vyrai ; [12]iš Azgado sūnų : Eketano sūnus Johananas ir su juo šimtas dešimts vyrų ; [13]iš Adonikamo sūnų, kurie buvo paskučiausieji, šitie jų vardai : Elipheletas, Jėhiėlis ir Samajas ir su jais šešios dešimtys vyrų ; [14]iš Begujo sūnų : Utajis ir Zakhuras ir su juodviem septynios dešimtys vyrų

[15]Aš surinkau juos prie upės, tekančios į Ahavą, ir pasilikome tenai tris dienas, o ieškodamas tarp tautos ir tarp kunigų Levio sūnų, aš neradau jų tenai. [16]Taigi aš siunčiau viršininkus Eliėzerį, Ariėlį, Semėją, Elnataną, Jaribą, kitą Elnataną, Nataną, Zakhariją ir Mosolamą, ir du išminčiu, Joaribą ir Elnataną

[17]Siunčiau gi juos pas Eddą, kurs yra pirmasis Khaspijos vietoje, ir įdėjau į jo burną žodžius, kuriuos turėjo kalbėti Eddui ir jo broliams Natiniečiams Khaspijos vietoje, kad atvestų mums mūsų Dievo namų tarnų. [18]Ir jie atvedė per gerą ant mūsų buvusią mūsų Dievo ranką mokyčiausį iš sūnų Moholio, kurs buvo Israėlio sūnaus Levio sūnus, ir Sarabiją, ir jo sūnus ir jo brolius, viso aštuoniolika, [19]ir Hasabiją, o su juo Ješają iš Merario sūnų, jo brolius ir jo sūnus, draug dvidešimt, [20]ir iš Natiniečių, kuriuos Dovidas ir kunigaikščiai buvo davę tarnauti levitams, du šimtu dvidešimt Natiniečių ; visi šitie buvo pažymėti savo vardais

[21]Tenai prie Ahavos upės aš paskelbiau pasninką, kad vargintumėm save Viešpaties, mūsų Dievo, akivaizdoje ir prašytumėm tikro kelio sau, mūsų vaikams ir visam mūsų lobiui. [22]Nes aš gėdžiaus prašyti karalių pagalbos ir raitelių, kurie gintų mus kelyje nuo priešo, nes mes buvome sakę karaliui : Mūsų Dievo ranka yra su visais, kurie jieško jo gerume, o jo valdžia ir galybė ir didelė rūstybė prieš visus, kurie pameta jį. [23]Taigi mes alkinome save ir meldėme mūsų Dievą tuo tikslu, ir atsitiko mums laimingai. [24]Aš atskyriau iš kunigų viršininkų dvylika, Sarabiją ir Hasabiją ir su juodviem dešimtį jų brolių [25]ir pasvėriau jiems sidabrą ir auksą ir mūsų Dievo namų pašvęstuosius indus, kuriuos buvo davę karalius, ir jo patarėjai, ir jo kunigaikščiai, ir visas Israėlis iš tų, kurie radosi ; [26]ir atsvėriau jiems į rankas šešis šimtus penkias dešimtis talentų sidabro, šimtą sidabrinių indų, šimtą talentų aukso, [27]dvidešimt auksinių taurių, kurios svėrė po tūkstantį auksinių, ir du geriausio blizgančio skaistvario indų, gražių kaip auksas ; [28]ir aš jiems tariau : Jūs pašvęsti Viešpačiui ir indai pašvęsti, taip pat ir sidabras ir auksas, kurs laisva valia atnašautas Viešpačiui, mūsų tėvų Dievui. [29]Būkite budrūs ir sergėkite, kolei ne-

---

sūnų... — [5]*Ezekhiēlis.* Ebr t : Jakhaziēlis. — [13]*Paskučiausieji* : ta prasme, kad kiti iš jų šeimynos buvo sugrįžę Palestinon anksčiau draug su Zorobabēliu. Žr aug 2,13

[15]*Upēs, tekančios į Ahavą.* Upelio, tekējusio į Ahavą, vardas nepasakytas. Ahava buvo vadinama gal tik nedidelē upē, bet taipgi ir miestas. — [17]*Pas Eddą* : Jis buvo tikriausiai didesnio Natiniečių būrio viršininkas /2,43/. — *Khaspijos.* Nežinomos vietos vardas. — [18]*Mokyčiausį.* Jo vardas gal buvo išleistas perrašinētojų. — *Sūnus* : vaikaitis. Plg Iš 6,16...

[21]*Tikro kelio* : laimingo kelio. — *Vaikams.* Ebr t : kūdikiams. — [22]*Nuo priešo* : nuo plēšikų, kurie galējo užpulti kelyje. — [23]*Ir atsitiko...* Ebr t : ir jis davēsi išprašyti. — [24]*Aš atskyriau...* Buvo išrinkta viso 12 kunigų ir 12 levitų ; Sarabija ir Hasabija buvo ne kunigai, bet levitai

pasversite akivaizdoje kunigų ir levitų viršininkų bei Israėlio šeimynų
vadų Jerusalėje į Viešpaties namų iždą. [30]Tuomet kunigai ir levitai paėmė
pasvertą sidabrą ir auksą ir indus, kad nuneštų Jerusalėn į mūsų Dievo
namus

[31]Pasijudinome tat nuo Ahavos upės dvyliktą pirmojo mėnesio dieną,
kad trauktumėm į Jerusalę, ir mūsų Dievo ranka buvo su mumis, ir jis
išlaisvino mus iš priešo ir nuo tykotojo rankos kelyje. [32]Mes atėjome Jeru-
salėn ir pasilikome čia tris dienas ; [33]o ketvirtą dieną pasverta sidabras
ir indai mūsų Dievo namuose kunigo Urijo sūnaus Meremoto ranka ;
draug su juo buvo Phinėjo sūnus Eleazaras, o su juodviem levitai Jošuės
sūnus Jozabedas ir Benojo sūnus Noadaja ; [34]žiūrėta visų dalykų skai-
čiaus ir svarumo, ir surašyta anuo metu visas pasvėrimas. [35]Taigi ir atė-
jusieji iš nelaisvės perkėlimo sūnūs atnašavo Israėlio Dievui kaip degi-
namąją auką dvylika veršių už visą Israėlio tautą, devynias dešimtis šešis
avinus, avinėlių septynias dešimtis septynis, ožių už nuodėmę dvylika ;
visa deginamajai Viešpaties aukai. [36]Jie atidavė karaliaus nutarimus vie-
tininkams, kurie buvo iš po karaliaus akių, ir vadams anapus Upės, o tie
padėjo tautai ir Dievo namams

9. [1]Kuomet gi tai buvo baigta, prisiartino prie manęs viršininkai ir
tarė : Israėlio tauta, kunigai ir levitai neatskirti nuo šalies tautų ir nuo
jų bjaurumų, būtent, nuo Kananiečių, Hetiečių, Pheresiečių, Jebusiečių,
Amoniečių, Moabiečių, Egiptiečių ir Amoriečių, [2]nes jie ėmė iš jų duk-
terų sau ir savo sūnums ir sumaišė šventą sėklą su šalies tautomis ; vir-
šininkai ir valdininkai buvo pirmieji tame peržengime

[3]Išgirdęs šituos žodžius, aš perplėšiau savo apsiaustą ir jupą, pešiau
savo galvos ir barzdos plaukus ir sėdėjau nuliūdęs. [4]Visi, kurie bijojo Is-
raėlio Dievo žodžio, susirinko prie manęs dėl peržengimo tų, kurie buvo
atėję iš nelaisvės, o aš sėdėjau nuliūdęs iki vakarinei aukai, [5]o vakarinės
aukos metu atsikėliau iš savo suspaudimo ir perplėšęs apsiaustą ir jupą
sulenkiau savo kelius ir ištiesiau savo rankas į Viešpatį, mano Dievą,
[6]ir tariau :

/plg aug 18 ir 19 e/. — [25]*Kurie radosi* : Babilone ir negrįžo su savo broliais. — [26]*Talentų*. Talentas svērē 3000 siklių. — [26]*Šimtą sidabrinių indų*. Ebr t : sidabriniais indais šimtą talentų. — [27]*Auksinių*. Anot ebr t : darikų. — *Gražių*. Ebr t : brangių [31]*Dvyliktą*. Plg aug 7,9. — [32]*Atē-jome Jerusalēn* : pirmą penktojo mēnesio dieną /7,9/. — [33]*Pasverta* : kad patikrinus, jog kelyje niekas nežuvo. — [36]*Nutarimus* : aug minētą karaliaus laišką. Žr aug 7,11-26. — *Vietininkams*. Ebr *'akhašdarpenim*, pers kšutrapavan, iš kurio pasidarē žodis satrapas. Taip gal vadinta vyriausius kariškus valdininkus ; žemesni už juos buvo *pakhoth*, p a š o s

2. Panaikinimas moterysčių su svetimtautėmis

9,1--10,44. Esdras, patyręs, kad daugelis žydų, paniekindami įstatymą, buvo vedę moteris pagones, apprauda tautos nusikaltimą ir maldauja, kad Dievas jiems dovanotų /9,1-15/. Kadangi Jerusalēs gyventojai pasižada vykdyti visus Esdro paliepimus, jis surenka visą tautą Jerusalēn ir liepia paleisti visas žmonas svetimtautes /10,1-17/ ; tą jo paliepimą įvykdo kunigai, levitai ir daugelis iš tautos /10,18-44/

9. [1]*Nuo jų bjaurumų* : nuo stabmeldystēs. — *Nuo Kananiečių*... Įstatymo žodžiai draudē Israēlio sū-

Mano Dieve, aš nedrįstu ir gėdžiuos pakelti savo veidą į tave, nes
mūsų neteisybės padaugėjo ant mūsų galvos ir mūsų nusikaltimai užaugo
iki dangui [7]nuo mūsų tėvų dienų ; bet ir mes patys sunkiai nusidėjome iki
šiai dienai, ir dėl mūsų neteisybių esame paduoti mes patys, ir mūsų ka-
raliai, ir mūsų kunigai į šalių karalių ranką, kad būtumėm užmušami kala-
viju, vedami nelaisvėn ir plėšiami, ir kad būtų sugėdintas mūsų veidas,
kaip ir šiandien. [8]Ir dabar lyg kad truputį ir valandėlei mūsų maldavimas
pakilo prie Viešpaties, mūsų Dievo, taip kad mums palikta liekanos ir
duota mums baslelis jo šventoje vietoje, ir mūsų Dievas apšvietė mūsų
akis ir davė mums truputį gyvenimo mūsų vergijoje ; [9]nes mes esame
vergai ir mūsų vergijoje mūsų Dievas nepaliko mūsų, bet palenkė ant mūsų
gailestingumą Persų karaliaus akivaizdoje, kad jis duotų mums gyvenimą
ir išaugštintų mūsų Dievo namus ir atstatytų juos iš griuvėsių, ir duotų
mums tvorą Jude ir Jerusalėje. [10]Ir ką gi dabar sakysime, mūsų Dieve,
po viso to ? Nes mes palikome tavo įsakymus, [11]kuriuos esi davęs per tavo
tarnus pranašus, tardamas : Žemė, į kurią jūs įeisite, kad ją paveldė-
tumėte, sutepta, kaip suteptos tautos ir kitos šalys nuobodomis tų, kurie
ją pripildė nuo krašto iki kraštui savo subjaurinimu. [12]Todėl tai neduokite
savo dukterų jų sūnums ir jų dukterų neimkite savo sūnums, ir per amžius
nejieškokite jų santaikos ir jų laimės, kad sustiprėtumėte ir valgytumėte,
kas gera žemėje ir turėtumėte savo sūnus tėvoniais per amžius. [13]Ir po
viso, kas atėjo ant mūsų dėl mūsų pikčiausių darbų ir dėl didelio mūsų
nusikaltimo, tu, mūsų Dieve, išlaisvinai mus nuo mūsų neteisybės ir davei
mums išgelbėjimą, kaip šiandien yra, [14]kad nebegrįžtumėm atgal ir ne-
beverstumėm nieku tavo paliepimų ir nebedarytumėm moterysčių su šitų
nuobodų tautomis. Argi rūstinsies mums iki sunaikinimo, kad nebepalik-
tumei mums liekanų, kurios išsigelbėtų ? [15]Viešpatie, Israėlio Dieve, tu
teisingas, nes mes palikti, kad būtumėm išgelbėti, kaip šiandien. Štai
esame tavo akivaizdoje su mūsų nusikaltimu, nes taip negalima pasilikti
tavo akivaizdoje

---

nums moterystes tik su Kananiečiais /Iš 34,16 ; Pak 7,3/, bet toks pat pavojus įtraukimo į stabmeldystę buvo ir iš susigiminiavimo su kitomis pagoniškomis tautomis, todēl nuo senovēs peiktinos išrodē moterystēs taipgi ir su Amoniečiais, Moabiečiais ir Egiptiečiais

[3]*Perplēšiau*... Didelio nuliūdimo ženklai

[7]*Nuo mūsų tēvų*... Ebr t šitais žodžiais prasideda naujas sakinys : Nuo mūsų tēvų dienų mes esame didelēje kaltēje. — [8]*Ir dabar* : kad Kiras leido Žydams sugrįžti į tēvynę — *Liekanos* : nedidelis būrys sugrįžusių iš Babilono. — *Baslelis*. Metafora : kaip baslelis palaiko pakabintus ant jo dalykus, taip Dievo malonē suteikē Israēlio sūnums šventyklą, kuria, tarsi, paremta visa jų viltis. — *Apšvietē mūsų akis* : kad vēl būtumēm linksmi ir laimingi. — [9]*Esame vergai*, nors mums leista sugrįžti tēvynēn, bet mūsų valdovai tebēra pagonys. — *Karaliaus*. Ebr t : karalių. — *Kad jis duotų*... Ebr t : taip kad mes įgijome naują jēgą vēl atstatyti mūsų Dievo šventyklai ... — *Tvorą*. Metafora : tvora, ar siena dengia nuo užpuolimo, ir už jos esant lengviau gintis. — [12]*Nejieškokite jų santaikos*... Panašiai atsiliepiama Pak 7,1-3. — [13]*Tu, mūsų Dieve*... Anot ebr t : nors tu, o Dieve, nubaudei mus daug mažiau, negu mūsų nusikaltimas /buvo vertas/, ir suteikei mums taip didelį išgelbējimą, argi mes vēl peržengsime tavo įsakymus ir vesime moterystēn... [14]*Argi rūstinsies*... Anot ebr t : tuomet tu tikrai rūstinsies ant mūsų iki sunaikinimui, kad nebeliktų jokios liekanos ir jokio ištrūkusiojo. — [15]*Nes mes palikti*... Anot ebr t : nes mes pasilikome kaip ištrūkusieji

10. [1]Taip tat besimeldžiant Esdrui ir maldaujant ir verkiant ir gulint ties Dievo šventykla, susirinko prie jo iš Israėlio labai didelis būrys vyrų, moterų ir vaikų, ir tauta graudžiai verkė. [2]O Jėhiėlio sūnus Sekhenijas iš Elamo sūnų atsiliepė ir tarė Esdrui : Mes nusikaltome mūsų Dievui, kad vedėme svetimtautes moteris iš šalies tautų, o dabar, jei Israėlis gailisi to dalyko, [3]padarykime su Viešpačiu, mūsų Dievu, sandorą, kad visas žmonas ir iš jų gimusiuosius atmesime, kaip yra valia Viešpaties ir tų, kurie bijo Viešpaties, mūsų Dievo, įsakymo ; tebūna padaryta, kaip reikalauja įstatymas. [4]Kelkis, tavo dalykas nutarti, o mes būsime su tavim ; būk drąsus ir daryk. [5]Taigi Esdras atsikėlė ir prisiekdė kunigų ir levitų viršininkus ir visą Israėlį, kad jie darys, kaip pasakyta ; ir jie prisiekė

[6]Tuomet Esdras atsikėlė iš po Dievo namų ir nuėjo į Eliasibo sūnaus Johanano butą ir įėjo tenai, nevalgė duonos ir negėrė vandens, nes liūdėjo dėl peržengimo tų, kurie buvo atėję iš nelaisvės. [7]Po to paskelbta Jude ir Jerusalėje visiems perkėlimo sūnums, kad susirinktų Jerusalėn, [8]ir kad iš kiekvieno, kurs neateitų per tris dienas pagal viršininkų ir kunigų nutarimą, būtų atimtas visas jo lobis ir jis pats būtų išmestas iš perkėlimo draugijos. [9]Taigi visi Judo ir Benjamino vyrai susirinko per tris dienas į Jerusalę, tai yra devintame mėnesyje dvidešimtą mėnesio dieną ; ir visa tauta sėdėjo aikštėje ties Dievo namais, drebėdami dėl nusidėjimo ir lietaus. [10]Tuomet kunigas Esdras pakilo ir jiems tarė : Jūs nusikaltote, kad vedėte svetimtautes moteris, tuo padaugindami Israėlio kaltę

[11]O dabar duokite garbę Viešpačiui, jūsų tėvų Dievui, ir darykite, kas jam tinka ; atsiskirkite nuo šalies tautų ir nuo svetimtaučių moterų. [12]Ir visa daugybė atsakė ir tarė dideliu balsu : Kaip mums pasakei, taip tebūna. [13]Kadangi tačiau žmonių labai daug, metas lietingas ir mes negalime stovėti lauke, o darbas ne dienos ir ne dviejų dienų /nes mes labai nusidėjome šitame dalyke/, [14]todėl tebūna pastatyti viršininkai visoje daugybėje, ir visi mūsų miestuose, kurie yra vedę žmonas svetimtautes, teateina paskirtu laiku, o su jais vyresnieji kiekvieno miesto ir jo teisėjai, kolei mūsų Dievo rūstybė nebus nugręžta nuo mūsų dėlei to nusidėjimo. [15]Taigi Azahėlio sūnus Jonatanas ir Tekuės sūnus Jaasija buvo paskirti tam dalykui, o levitai Mesolamas ir Sebetajis padėjo juodviem. [16]Perkėlimo gi sūnūs taip padarė. Kunigas Esdras ir šeimynų viršininkai nuėjo į savo tėvo namus, visi pagal savo vardus, ir atsisėdo pirmą dešimtojo mėnesio dieną, kad ištirtų dalyką. [17]Ir jie pabaigė tai su visais vyrais, vedusiais žmonas svetimtautes, iki pirmajai pirmojo mėnesio dienai

[18]Tarp kunigų sūnų atrasta tokių, kurie buvo vedę svetimtautes moteris. Iš Josedeko sūnaus Jošuės sūnų ir jo brolių : Maasija, Eliėzeris,

---

10. [1]*Besimeldžiant Esdrui.* Toliau Esdras kalba apie save trečiuoju asmenimi. — [2]*Jei Israēlis gailisi...* Ebr t : yra dar vilties Israēliui dēlei to dalyko. 3 eil prasideda naujas sakinys. — [3]*Visas žmonas* : svetimtautes. Plg Pak 7,1...

[6]*Eliasibo sūnaus...* Eliasibas buvo vyriausis kunigas Neemijo laikais. Plg Neem 3,2. — [14]*Todēl tebūna pastatyti...* Anot ebr t : taigi mūsų viršininkai tepasilieka už visą daugybę — [15]*Buvo paskirti.* Ebr t : pasipriešino. Iš teksto neaišku, ar įvardintieji priešinosi pačiam nutarimui, ar būdui, kaip nutarimas reikējo įvykdyti. — [16]*Perkēlimo sūnūs* : sugrįžusieji iš nelaisvēs. — *Atsisēdo* : padarē pirmąjį posēdį. — [17]*Iki pirmajai...* Todēl sugaišo lygiai tris mēnesius

[18]*Iš Josedeko sūnaus Jošuēs.* Josedeko sūnus Jošuē buvo vyriausis kunigas, kurs grįžo kartu su Zorobabēliu iš nelaisvēs. — [19]*Davē savo rankas* : apsiēmē iškilmingai

Jaribas ir Godolija. [19]Jie davė savo rankas, kad išmes savo žmonas ir už
savo nusikaltimą atnašaus aviną iš bandos. [20]Iš Emerio sūnų : Hananis
ir Zebedija. [21]Iš Harimo sūnų : Maasija, Elija, Semėja, Jėhiėlis ir Ozijas.
[22]Iš Pheshuro sūnų : Elioenajis, Maasija, Ismaėlis, Natanaėlis, Joabedas
ir Elasa

[23]Iš levitų sūnų : Jozabedas, Semėjis, Kelaja, kurs buvo vadinamas
taipgi Kalita, Phataja, Juda ir Eliėzeris. [24]Iš giesmininkų : Eliasibas. Iš
durininkų : Selumas, Telemas ir Uris

[25]Iš Israėlio, tarp Pharoso sūnų : Remėja, Jezija, Melkhija, Miaminas,
Eliėzeris, Melkhija ir Banea. [26]Iš Elamo sūnų : Matanija, Zakharijas,
Jėhiėlis, Abdis, Jėrimotas ir Elija. [27]Iš Zetuos sūnų : Elioenajis Eliasibas,
Matanija, Jerimutas, Zabadas ir Aziza. [28]Iš Bebajo sūnų : Johananas,
Hananija, Zabajis, Atalajis. [29]Iš Banio sūnų : Mosolamas, Melukhas, Adaja,
Jasubas, Saalas ir Ramotas. [30]Iš Phahat-Moabo sūnų : Edna, Kalalas,
Banajas, Maasijas, Matanijas, Beseléėlis, Benujis ir Manasė. [31]Iš Heremo
sūnų : Eliėzeris, Jošuė, Melkhijas, Semėjas, Simeonas, [32]Benjaminas, Ma-
lokhas, Samarijas. [33]Iš Hasomo sūnų : Matanajis, Matata, Zabadas, Eli-
pheletas, Jermajis, Manasė, Semėjis. [34]Iš Banio sūnų : Maadis, Amramas,
Uėlis, [35]Banėas, Badajas, Kelavas, [36]Vanija, Marimutas, Eliasibas [37]Mata-
nijas, Matanajis, Jasis, [38]Banis, Benujis, Semėjis, [39]Salmijas, Natanas,
Adajas, [40]Mekhnedebajis, Sisajis, Sarajis, [41]Ezrelis, Selemiavas, Semerija,
[42]Selumas, Amarija, Juozapas, [43]Iš Nebo sūnų : Jėhiėlis, Matatijas, Zaba-
das, Zabina, Jedus, Joėlis ir Banaja

[44]Visi šitie buvo vedę žmonas svetimtautes, ir tarp tų buvo moterų,
kurios buvo pagimdžiusios sūnų

---

[25] *Israēlio* : iš visų kitų Žydų, kurie nebuvo kunigai ar levitai. — [34]*Iš Banio sūnų*. Banio sūnūs jau buvo minēti aug 29 e. Gal čia vardas parašytas klaidingai ; taipgi ir toliau minimi vardai nevisi tikri.

[44]*Tarp jų buvo moterų...* Iš to pasirodo, kaip griežtai buvo padaryta atsiskyrimas nuo moterų svetimtaučių. Tačiau ir taip dar nepašalinta visų blogybių, nes vos 20-30 metų praslinkus Neemijas vēl buvo priversta sutvarkyti žydų moterystes

NEEMIJO KNYGA

kuri vadinama taipgi Antroji Esdro

1. [1]Helkijo sūnaus Neemijo žodžiai
Atsitiko, kad dvidešimtais metais mėnesyje Kasleu aš buvau Susos
pilyje. [2]Tuomet atėjo vienas iš mano brolių, Hananis, draug su vyrais
iš Judo ; aš paklausiau juos apie Žydus, kurie buvo likę ir tebebuvo
gyvi po sugrįžimo iš nelaisvės ir apie Jerusalę. [3]O jie man tarė : Kurie
pasiliko ir dar tebėra po nelaisvės tenai šalyje, yra dideliame suspaudime
ir paniekinime, o Jerusalės sienos išardytos, ir jos vartai sudeginti ugnimi.
[4]Išgirdęs tokiuos žodžius, aš atsisėdau, verkiau ir liūdėjau daugelį dienų ;
alkinau save ir meldžiaus dangaus Dievo akivaizdoje
Dan 9,4 [5]Aš tariau : Maldauju, Viešpatie, dangaus Dieve, galingasis, didis ir
baisus, kurs laikai sandorą, ir gailestingumą tiems, kurie tave myli ir
sergi tavo paliepimus, [6]teišgirsta tavo ausys, ir tavo akys teatsiveria, kad
girdėtumei tavo tarno maldą, kuria aš meldžiuos tavo akivaizdoje šian-
dien naktį ir dieną už tavo tarnus Israėlio sūnus ir išpažįstu Israėlio sūnų
nuodėmes, kuriomis jie tau nusidėjo ; aš ir mano tėvo namai nusidėjome,
[7]davėmės suvadžiojami tuštybei ir nesergėjome tavo paliepimo, apeigų
ir nutarimų, kuriuos esi įsakęs savo tarnui Mošei. [8]Atsimink žodį, kurį
sakei savo tarnui Mošei, tardamas : Kai būsite nusikaltę, aš išsklaistysiu
jus tarp tautų ; [9]ir jei sugrįšite prie manęs ir laikysite mano įsakymus ir
vykdysite juos, nors būtumėte nuvesti iki dangaus pakraščiui, aš iš ten su-
rinksiu jus ir atvesiu atgal į vietą, kurią išsirinkau, kad joje gyventų
mano vardas. [10]Jie, tavo tarnai ir tavo tauta, kuriuos atpirkai savo didele

---

I. Pirmas Neemijo atvykimas Jerusalėn ir jos sienų atstatymas

1. Neemijas gauna leidimą atstatyti Jerusalę

I.1,1--2,10. Karaliaus Artakserkso vynpylis Neemijas, gavęs žinių apie grįžusių Jerusalēn Žydų skurdą ir apie sugriautas Jerusalēs sienas, meldžiasi Dievui, kad rastų malonēs karaliaus akivaizdoje /1,1-11/, prašo Artakserksą leidimo atstatyti Jerusalēs sienas ir jį gauna /2,1-10/

1. [1]*Helkijo sūnaus Neemijo žodžiai.* Tai knygos antraštē ; tokių pat antraščių sutinkama taipgi pranašų veikaluose. Neem, anot Jieron ir Euseb, buvęs iš Judo giminēs. Pas Karalių Artakserksą jis atlikinējo vynpylio pareigas

Dvidešimtais metais : Persų karaliaus Artakserkso Longimano /465-425 pirm Kr/, maždaug 13 metų praslinkus po atsitikimų, aprašytų Esdro knygos gale. — *Kasleu.* Ebr *kislev,* mūsų pusē lapkr-gruod mēn. — *Susos.* Ebr *Šušan.* Susianos krašto sostinē ir žieminē Persų karalių rezidencija. — [2]*Hananis.* Jis gal buvo tikras Neemijo brolis. — [3]*Sienos išardytos.* Esdras mēgino jas pataisyti, bet Samariečiai buvo sustabdę tą darbą pačioje jo pradžioje

galybe ir savo stipria ranka. [11]Maldauju, Viešpatie, teišgirsta tavo ausis tavo tarno maldą ir maldą tavo tarnų, kurie nori bijoti tavo vardo, vadžiok šiandien tavo tarną ir duok jam rasti mielaširdystės pas šitą žmogų. Aš gi buvau karaliaus vynpylis

2. [1]Dvidešimtais gi karaliaus Artakserkso metais Nisano mėnesyje atsitiko, kad ties juo buvo vyno, o aš pakėliau vyną ir daviau karaliui ir buvau kone alpstąs jo akivaizdoje. [2]Tuomet karalius man tarė : Kodėl tavo veidas nuliūdęs, nors aš nematau, kad tu sirgtumei ? Tai ne be priežasties, bet nežinau koks skausmas yra tavo širdyje. Aš labai ir labai nusigandau [3]ir tariau karaliui : O karaliau, kad tu būtumei gyvas per amžius ; kaipgi nebus nuliūdęs mano veidas, kad mano tėvo kapinių miestas apleistas ir jo vartai sudeginti ugnimi ? [4]Karalius man tarė : Kogi tu prašai ? O aš pasimeldžiau dangaus Dievui [5]ir tariau karaliui : Jei karaliui pasirodytų gera, ir jei tavo tarnas įtinka tavo akivaizdoje, kad siųstumei mane Judėjon ir į mano tėvo kapo miestą, aš atstatyčiau jį. [6]Karalius ir sėdėjusi šalia jo karalienė man tarė : Kaip ilgai tęsis tavo kelionė ir kada sugrįši ? Taigi karaliui patiko, ir jis siuntė mane ; aš gi nurodžiau jam laiką. [7]Aš tariau karaliui : Jei karaliui pasirodytų gera, teduoda man laiškų viršininkams krašto anapus Upės, kad leistų man praeiti, kolei neatvyksiu į Judėją, [8]ir laišką karaliaus miško sargui Asaphui, kad duotų man medžių, idant galėčiau apdengti namų bokšto vartus ir miesto sienas ir namus, į kuriuos įeisiu. Karalius man suteikė, nes su manim buvo gera Dievo ranka

[9]Aš atėjau pas viršininkus krašto anapus Upės ir padaviau jiems karaliaus laiškus. Karalius gi buvo siuntęs su manim kareivių viršininkų ir raitelių. [10]Tai išgirdę Horonietis Sanabalatas ir tarnas Amanietis Tobijas, nuliūdo ir labai krimtosi, kad buvo atėjęs žmogus ješkoti Israėlio sūnų laimės

[11]Atėjęs į Jerusalę ir išbuvęs tenai tris dienas, [12]aš atsikėliau nakčia, ir draug su manim daugelis vyrų, ir niekam nepasisakiau, ką Dievas buvo davęs man į širdį daryti Jerusalėje, ir su manim nebuvo kito gyvulio, kaip tik gyvulys ant kurio sėdėjau. [13]Aš išėjau nakčia pro Slėnio vartus

---

[5]*Galingasis...* Plg Pak 7,9 ; Dan 9,4. — [6]*Jie tau nusidējo.* Ebr t : mes tau nusidējome. — [7]*Davēmēs suvadžiojami...* Ebr t : piktai pasielgēme prieš tave. — [8]*Kurį sakei...* Plg Pak 30,1... — [11]*Pas šitą žmogų* : Artakserksą

2. [1]*Nisano* : pirmasis Žydų metų mēnuo. — [3]*Kad tu būtumei gyvas...* Pagarbos žodžiai. — *Mano tēvo.* Ebr t : mano tēvų. Persai laikē kapus didelēje pagarboje : tą aplinkybę panaudoja Neemijas savo tikslui pasiekti. — [4]*Pasimeldžiau.* Tai buvo trumpa minties malda. — [6]*Nurodžiau jam laiką.* Kaip ilgai Neemijas žadējo pasilikti Judējoje, čia nepasakyta ; pasiliko gi iš tikrųjų dvylika metų. — [8]*Namų bokšto vartus.* Ebr t : namų pilies vartus. Kalbama čia apie tvirtovę į šiaurvakarius nuo šventyklos. Vēliau ji buvo vadinama Antonija. — [9]*Anapus Upēs* : į vakarus nuo Euphrato. — [10]*Horonietis* : gal kilęs iš Bet-horono. — *Sanabalatas.* Ebr Sanballath, asir Sinballit. Jis buvo tikriausiai Samarijos gyventojų viršininkas. — *Tarnas Amonietis Tobijas.* Jis buvo Persų karaliaus tarnas, ējęs gal raštininko pareigas pas Sanabalatą

2. Jerusalēs sienų atstatymas

2,11--3,31. Atvykęs Jerusalēn Neemijas apžiuri miestą ir ragina Žydus atnaujinti jo sienas /2,11-20/. Prie darbo prisideda Jerusalēs gyventojai ir taiso sienas dalimis /3,1-31/

ties Slibino šaltiniu ir prie Mėšlo vartų ir apžiūrėjau sugriautą Jerusalės sieną ir jos vartus sunaikintus ugnimi. [14]Paskui nuvykau prie Šaltinio vartų ir prie Karaliaus vandentraukio, ir nebuvo vietos praeiti gyvuliui, ant kurio sėdėjau. [15]Ir pakilau nakčia per upelį ir apžiūrėjau mūrą ir apsigręžęs atėjau prie Slėnio vartų ir sugrįžau. [16]Viršininkai gi nežinojo, kur buvau išėjęs, ar ką aš dariau ; bet taipgi ir Žydams, ir kunigams, ir didikams ir viršininkams ir kitiems, kurie dirbo darbą, iki tam metui nieko nebuvau sakęs. [17]Tuomet jiems tariau : Jūs žinote suspaudimą, kuriame esame, nes Jerusalė apleista, ir jos vartai sunaikinti ugnimi ; ateikime ir statykime sienas, kad nebebūtumėm toliau paniekinime. [18]Aš jiems pasakiau, kaip mano Dievo ranka buvo gera su manim, ir karaliaus žodžius, kuriuos jis man kalbėjo, ir tariau : Kelkimės ir atstatykime. Ir jų rankos sustiprėjo geram

[19]Bet Horonietis Sanabalatas, tarnas Amanietis Tobijas ir Arabas Gosemas išgirdę tyčiojosi iš mūsų ir su paniekinimu sakė : Koks tai dalykas, kurį darote ? Ar jūs keliate maištą prieš karalių ? [20]Aš atsakiau į tuos žodžius ir jiems tariau : Dangaus Dievas pats mums padeda, o mes esame jo tarnai ; kelkimės ir statykime ; jums gi nėra dalios, nei teisės, nei atsiminimo Jerusalėje

3. [1]Tuomet pakilo vyriausis kunigas Eliasibas ir jo broliai kunigai ir pastatė Bandos vartus ; jie pašventino juos ir įstatė jų duris, ir pašventino juos iki šimto mastų bokštui, iki Hananėelio bokštui. [2]Šalia jo statė Jeriko vyrai, ir taipgi greta jo statė Amrio sūnus Zakhuras

[3]Žuvų gi vartus pastatė Asnaos sūnūs ; jie apdengė juos ir įstatė jų duris ir spynas ir užkaiščius. Šalia jų statė Akkaus sūnaus Urijo sūnus Marimutas [4]ir šalia jo statė Mesezebėlio sūnaus Barakhijo sūnus Mosolamas, o šalia jų statė Baanos sūnus Sadokas. [5]Šalia jų statė Tekujiečiai ; bet jų didikai nepalenkė savo sprando, kad dirbtų jų Viešpaties darbą

[6]O Senuosius vartus pastatė Phaseos sūnus Jojada ir Besodijos sūnus Mosolamas ; juodu apdengė juos, įstatė jų duris, spynas ir užkaiščius. [7]O šalia juodviejų statė Gabaonietis Meltijas ir Meronatietis Jadonas, vyrai iš Gabaono ir Masphos, ties viršininku, kurs buvo krašte ana-

---

[12]*Jerusalēje.* Ebr t : Jerusalei. — *Nebuvo kito gyvulio.* Ty, visi kiti, buvę tuomet su Neemiju, ējo pēsti, kad kuo mažiausia kreiptų į save dēmesio. — [13]*Slēnio vartus* : miesto vakaruose, kur dabar Jafos vartai. — *Slibino šaltiniu.* To šaltinio nēra kitur paminēta. — *Mēšlo vartų* : Siono pietvakariuose. Pro juos buvo išgabenami visokie nešvarumai ir verčiami į Hinomo slēnį. — [14]*Šaltinio vartų* : miesto pietryčiuose. — *Nebuvo vietos...* nes kelias buvo užverstas griuvēsiais. — [15]*Per upelį* : išilgai Kedrono upelio

[16]*Kurie dirbo darbą* : kurie vēliau statē sienas

[19]*Arabas Gosemas.* Dar vienas Žydų priešininkas. Jis buvo tikriausia Arabų giminēs viršininkas iš pietinēs Palestinos. — [20]*Jums gi nēra dalios...* Plg 1 Esd 4,3

3. [1]*Eliasibas* : vyriausiojo kunigo Jošuēs vaikaitis. Plg žem 12,10 ; 1 Esd 2,2 ;3.2. — *Bandos vartus.* Ebr t : Avių vartus. Jie buvo visai netoli nuo šventyklos jos šiaurryčiuose, kur dabar yra vadinamieji šv Stepono vartai. — *Įstatē jų duris.* Tai jie padarē bent kiek vēliau. — *Iki šimto mastų bokštui.* Ebr t : iki bokštui *Me'ah.* Tas bokštas kitur nepaminētas. — *Iki Hananēelio bokštui.* Netoli nuo Avių bokšto. Plg Jer 31,38 ; Zak 14,10. — [2]*Ir taipgi greta jo,* ty, kitame šone

[3]*Žuvų gi vartus* : šiaurinēje sienoje. — [5]*Tekujiečiai* : Tekuos gyventojai.

pus Upės. 8Šalia jo statė auksakalis Arajos sūnus Eziėlis ir šalia jo statė
tepalininko sūnus Ananijas ; jie paliko Jerusalę iki plačiosios gatvės
mūrui. 9Šalia jo statė Huro sūnus Raphaja, Jerusalės dalies viršininkas.
10Šalia jo statė Haromapho sūnus Jedaja ties savo namais, ir šalia jo
statė Hasebonijo sūnus Hattus. 11Vidurinę dalies pusę ir Krosnių bokštą
pastatė Heremo sūnus Melkhijas ir Phahat-Moabo sūnus Hasubas. 12Ša-
lia jo statė Jerusalės miesto dalies pusės viršininkas Aloho sūnus Selu-
mas, jis pats ir jo dukterys
13Slėnio vartus pastatė Hanunas ir Zanoės gyventojai ; jie pastatė
juos, įdėjo jų duris, spynas ir užkaiščius, pastatė taipgi tūkstantį mastų
sienos iki Mėšlyno vartų. 14Mėšlyno vartus pastatė Rėkhobo sūnus Mel-
khijas, Betakharamo ploto viršininkas ; jis pastatė juos, įdėjo duris, spy-
nas ir užkaiščius
15Šaltinio vartus pastatė Masphos ploto viršininkas Kolhozos sū-
nus Selumas ; jis pastatė juos, apdengė, įdėjo jų duris, spynas ir užkaiš-
čius ; pastatė taipgi Siloės maudyklės sienas prie karaliaus sodo ir iki
laiptų, kuriais nusileidžiama iš Dovido miesto. 16Po jo statė Betsuro ploto
pusės viršininkas Asboko sūnus Neemijas iki vietai ties Dovido kapu
ir iki tvenkiniui, kurs pastatytas su dideliu vargu, ir iki Karžygių namų.
17Po jo statė levitai : Benio sūnus Rehumas ; po šito statė Keilos ploto
pusės viršininkas Hasebijas savo plote. 18Po jo statė jų broliai : Enadado
sūnus Bavajis, Keilos pusės viršininkas ; 19ir šalia jo statė Jošuės sūnus
Azeris, Masphos kunigaikštis, antrą sienos dalį ties stipriausio kampo
šlaitu
20Po jo statė kalne Zakhajo sūnus Barukhas antrą dalį, nuo kampo
iki vyriausiojo kunigo Eliasibo namų vartų. 21Po jo statė Hakkaus sū-
naus Urijo sūnus Merimutas antrą sienos dalį, nuo Eliasibo namų durų
per visą Eliasibo namų plotą. 22O po jo statė kunigai, vyrai iš Jordano
lygumos. 23Toliau statė Benjaminas ir Hasubas ties savo namais, o po jų
statė Ananijo sūnaus Maasijo sūnus Azarijas ties savo namais. 24Po jo

---

Plg 2 Kar 14,2. — *Jų didikai nepalenkē...* Tai buvo vienatinē išimtis

6*O Senuosius vartus* : šiaurinēje sienoje, arčiau šiaurvakario jos kampo 7*Ties viršininku...* Ebr t : iki viršininko sostui, ty, iki vietai, kur sustodavo Persų karaliaus valdininkas, kai jis ateidavo Jerusalēn teismo darytų. Kiti tačiau egzegetai aiškina šitą vietą kitaip ; jie mano, kad Gabaono ir Masphos vyrai dirbę paliepti minētojo valdininko, kurs tuo būdu parodęs savo palankumą Žydams. — 8*Šalia jo* : šalia Meltijo. — *Paliko Jerusalę* : netaisē toje vietoje miesto sienos. *Iki plačiosios...* Ebr t : iki plačiajam mūrui. — 9*Jerusalēs dalies.* Jerusalēs miestas su jo apylinkēmis buvo paskirstytas į dalis ; viena toki dalis minima čia, kita 12 e. — 11*Dalies pusę.* Ebr t : kitą pusę. Gal tie patys darbininkai buvo padarę antrą mūro posmą

13*Slēnio vartus.* Žr aug 2.13. — *Zanoēs.* Zanoē buvo į vakarus nuo Jerusalēs. — *Tūkstantį mastų* : apie 525 metrus. — *Mēšlyno vartų.* Aug 2,13 jie pavadinti Mēšlo vartais

15*Šaltinio vartus...* Plg aug 2,14. Nuo Šaltinio vartų prasidējo siena, supanti Jerusalę iš rytų pusēs. — 17*Levitai* : levitų būrys, vadovaujant Rehumui. Levitai, taip pat ir kunigai, statē sieną arčiau šventyklos. — *Keilos.* Plg Još 18,44 ; 1 Kar 23,1. — *Savo plote.* Ebr t : už savo plotą. — *Bavajis.* Tikriau : Benujis. Žr 24 e ; plg 10,9. — 19*Ties stipriausio...* Ebr t galima išversti taip : Ties ginklų sandēlio šlaito kampe

20*Eliasibo namų.* Spējama, kad tie namai buvę Siono šiaurryčiuose. — 21*Antrą sienos dalį.* Pirmoji Merimuto pastatyta sienos dalis nepaminēta. — 23*Ties savo namais.* Ebr t : šalia savo namų. — 24*Antrą dalį.*

statė Henadado sūnus Benujis antrą dalį, nuo Azarijo namų iki užsisu-
kimui ir iki kampui. [25]Ozijo sūnus Phalėlis ties užsisukimu ir bokštu,
iškilstančiu augštyn iš karaliaus namų, tai yra prie kalėjimo kiemo ; po
jo Pharo sūnus Phadaja. [26]Natiniečiai gi gyveno Ophelyje iki Vandens
vartų į saulėtekius ir iki išsikišančiam bokštui

[27]Po jo statė Tekujiečiai antrą sienos dalį, priešais nuo didžiojo ir iš-
sikišančio bokšto iki šventyklos sienai. [28]Augštai gi nuo Arklių vartų
statė kunigai, kiekvienas ties savo namais. [29]Po jų statė Emerio sūnus
Sadokas ties savo namais. O po jo statė Sekhenijo sūnus Semaja, saulė-
tekio vartų sargas. [30]Po jo statė Selemijo sūnus Hananija ir šeštasis Se-
lepho sūnus Hanunas antrą dalį ; po jo statė Barakhijo sūnus Mosolamas
ties savo butu. Po jo statė auksakalio sūnus Melkhijas iki Natiniečių ir
krautuvininkų namų ties Teismo vartais ir iki Kampo kambariui. [31]O
tarp Kampo kambario ir Bandos vartų statė auksakaliai ir pirkliai

4. [1]Atsitiko gi, kad Sanabalatas, išgirdęs, mus statant sieną, labai
supyko, o dideliai sujaudintas tyčiojosi iš Žydų [2]ir kalbėjo savo brolių
ir daugelio Samariečių akivaizdoje : Ką daro tie bejėgiai Žydai ? Nejaugi
tautos leis jiems ? Ar jie darys aukas ir pabaigs viena diena ? Ar jie ga-
lės statyti iš akmenų, kuriuos ugnis pavertė dulkių krūvomis ? [3]Taipgi
ir Amanietis Tobijas, būdamas prie jo, tarė : Testato ; jei ateis lapė,
peršoks per jų akmeninę sieną

[4]Klausyk, mūsų Dieve, kaip mes esame niekinami ; sugrąžink gėdą
ant jųjų galvos ir padaryk, kad jie būtų niekinami nelaisvės žemėje.
[5]Neuždengk jų neteisybės, ir jų nuodėmė teneišdilsta tavo akivaizdoje,
nes jie išjuokė statančiuosius

[6]Taigi mes statėme sieną ir išvedėme ją visą iki pusei, ir tautos širdis
buvo paraginta į darbą

[7]Atsitiko gi, kad Sanabalatas, Tobijas, Arabai, Amaniečiai ir Azo-
tiečiai, išgirdę, jog Jerusalės sienos skylės užlopytos ir jog pradėta už-

---

Plg aug 18 e. — [25]*Prie kalėjimo kiemo.* Kalėjimo kiemas buvo Siono pilies dalis. — [26]*Ophelyje.* Plg 2 Kron 27,3

[27]*Antrą sienos dalį.* Plg aug 5 e. — *Iki šventyklos sienai.* Tikriau : iki Ophelio sienai. — [30]*Kampo kambariui.* Tikriau : augštajam kampo kambariui. — [31]*Bandos vartų.* Žr 1 e. Nuo tų vartų buvo pradėta sienos atstatymo aprašymas. Pirmoji aprašymo pusė gana aiški, bet antrojoje yra daug dalykų šiandien nebežinomų

3. Neemijo nugalėtos kliūtys, atstatant Jerusalę

4,1--7,3. Žydų kaimynai mēgina visais būdais sutrukdyti Jerusalēs atnaujinimo darbą, bet Neemijo budrumas nugali piktus jų pasikēsinimus /4,1-14/ ; jo perspēta tauta viena ranka dirba pradētąjį darbą, o antra laiko kalaviją /4,15-23/. Kita kliūtis randasi iš turtuolių pusēs, kurie sukelia prieš save beturčius ; Neemijas pašalina ją, uždrausdamas imti iš beturčių palūkanas ir duodamas turtingiesiems savo pasielgimu gailestingumo pavyzdį /5,1-19/. Priešai ima tykoti paties Neemijo ; jie randa padējējų pačioje Jerusalēje ; neapgali tačiau Neemijo, kurs trumpu laiku pabaigia taisyti Jerusalēs sienas /6,1-19/ ir pastato prie miesto vartų sargus /7,1-3/

4. [2]*Ar jie darys aukas* : ar jie rankomis nusipelnys savo Dievo malonumą, kad padētų jiems stebuklu pastatyti sieną. – *Ar jie galēs statyti...* Ebr t : ar jie iš griuvēsių krūvų atgaivins akmenis, kurie sudeginti. — [3]*Peršoks.* Ebr t : į s i v e r š. Todēl dar mažiau galēs toki siena

taisinėti plyšius, labai supyko. [8]Jie susirinko visi draug, kad ateitų ir
kovotų prieš Jerusalę ir darytų žabangus. [9]Bet mes meldėmės mūsų Die-
vui ir statėme prieš juos sargus ant sienos dieną ir naktį. [10]Judas gi sakė :
Nešėjų jėgos susilpnėjo, o žemių labai daug, ir mes negalėsime pastatyti
sienos. [11]O mūsų neprieteliai kalbėjo : Tenepastebi ir tenežino, kolei
neateisime į jų tarpą, neužmušime jų ir nesustabdysime darbo. [12]Bet at-
sitiko, kad atėjo Žydai, kurie gyveno šalia jų, ir tai mums sakė po de-
šimtį kartų, iš visų vietų, iš kurių buvo atėję pas mus. [13]Tuomet vietoje
už sienos aš pastačiau aplinkui žmonių tvarkoje su jų kalavijais, jietimis
ir kilpiniais. [14]Aš, apžiūrėjęs ir atsikėlęs, tariau didikams, viršininkams
ir likusiai liaudies daliai : Nebijokite jų veido. Atsiminkite didį ir baisų
Viešpatį ir kovokite už savo brolius, savo sūnus ir savo dukteris, savo
žmonas ir savo namus

[15]O kai mūsų neprieteliai išgirdo, jog tai mums buvo pranešta, atsitiko,
kad Dievas nieku pavertė jų sumanymą ; ir mes visi sugrįžome prie sienų,
kiekvienas prie savo darbo. [16]O nuo tos dienos pusė anų jaunuolių dirbo
darbą ir pusė buvo prisirengusi kovai, apginkluota jietimis, skydais, kil-
piniais ir šarvais, o viršininkai buvo jų užpakalyje visuose Judo namuose.
[17]Ir tie, kurie statė sieną, ir kurie nešiojo, ir kurie krovė naštas, viena ranka
dirbo savo darbą, o kita laikė kalaviją ; [18]nes kiekvienas iš statančiųjų
buvo apjuosęs strėnas kalaviju. Jie statė ir trimitavo šalia manęs trimitu

[19]Tuomet aš tariau didikams, viršininkams ir likusiai liaudies daliai :
Darbas didelis ir platus, o mes esame ant sienos atsiskyrę toli vienas
nuo kito. [20]Taigi kurioje tik vietoje išgirsite trimito skardą, bėgkite tenai
prie mūsų. Mūsų Dievas kovos už mus. [21]Mes patys darykime savo darbą,
o pusė iš mūsų telaiko jietis nuo aušros užtekėjimo kolei pasirodys žvaigž-
dės. [22]Tuo pačiu metu aš dar sakiau : Kiekvienas tepasilieka su savo
tarnu viduje Jerusalės, ir tebūna mums eilė dirbti dieną ir naktį

[23]Aš gi, ir mano broliai, mano tarnai ir sargai, kurie sekė mane,
nenusivilkdavome savo drabužių ; nusivilkdavo gi juos kiekvienas tik
kad apsiplautų

5. [1]Tuomet pakilo didelis tautos ir jų moterų šauksmas prieš jųjų
brolius Žydus. [2]Ir buvo tokių, kurie sakė : Mūsų sūnų ir mūsų dukterų
labai daug ; juos pardavę nusipirkime javų, kad valgytumėm ir liktu-
mėm gyvi. [3]Buvo taipgi tokių, kurie sakė : Užstatykime savo dirvas,

---

uždengti Jerusalės gyventojus nuo kareivių užpuolimo

[4]*Nelaisvės žemėje* : tame krašte, į kurį jie bus nuvesti kaip belaisviai. — [6]*Iki pusei* : augštumo

[8]*Susirinko*. Tikriau : susitarė. — [10]*Judas* : visa Žydų tauta per savo atstovus. — [12]*Po dešimtį kartų* : nuolat

[15]*Prie sienų* : kurias palikta, belaukiant kovos. — [16]*O viršininkai*... Ebr t : viršininkai /buvo/ visų Judo namų užpakalyje. — [18]*Trimitavo šalia manęs*. Ebr t : tas, kurs turējo trimituoti, /buvo/ šalia manęs. — [22]*Kiekvienas tepasilieka*... Neemijas neleido darbininkams, gyvenusiems ne Jerusalėje, grįžti kiekvieną vakarą į savo sodžių, kad, reikalui atsiradus, mieste būtų daugiau žmonių, kurie galētų ginti jį nuo užpuolimo. — [23]*Nenusivilkdavome* : net ir naktį — *Nusivilkdavo gi*... Ebr t šitoje vietoje labai neaiškus ; jo prasmē gal toki : kiekvienas /turējo/ savo ginklą savo rankoje

5. [2]*Juos pardavę*... Plg Iš 21,7. — [4]*Pasiskolinkime*... Ebr t : mes pasiskolinome... — *Karaliaus mokesčiams*. Plg Esd 4,13 ; Est 10,1. —

vynuogynus ir namus, kad gautumėm už tai javų bado metu. 4Kiti vėl
sakė: Pasiskolinkime pinigų karaliaus mokesčiams, o atiduokime savo
dirvas ir vynuogynus. 5Dabar gi nors mūsų kūnas yra kaip mūsų brolių
kūnas, ir mūsų sūnūs yra kaip jų sūnūs, štai mes darome vergais savo
sūnus ir savo dukteris, o iš mūsų dukterų yra vergių, mes gi neturime,
kuo galėtumėm išpirkti; mūsų dirvas ir mūsų vynuogynus valdo kiti
6Išgirdęs jų šauksmą, išreikštą tokiais žodžiais, aš labai supykau
7ir svarsčiau pats savo širdyje, pabariau didikus bei viršininkus ir tariau
jiems: Ar jūs visi reikalaujate iš savo brolių palūkanų? Aš surinkau
prieš juos didelį susirinkimą, 8ir tariau jiems: Mes, kaip žinote, išpir-
kome pagal savo išsigalėjimą mūsų brolius Žydus, kurie buvo parduoti
tautoms; ar tat jūs parduosite savo brolius, kad ir juos išpirktumėm?
O jie tylėjo ir nerado, ką atsakytų. 9Aš jiems tariau: Negeras dalykas,
kurį darote; kodėl nevaikščiojate mūsų Dievo baimėje, kad tautos, ku-
rios yra mūsų neprieteliai, neprikaišiotų mums? 10Ir aš, ir mano broliai,
ir mano tarnai paskolinome labai daug pinigų ir javų; visi draug neberei-
kalaukime jų atgal, dovanokime skolas, kurias jie turi mums išmokėti.
11Atiduokite jiems šiandien jų dirvas, jų vynuogynus, jų alyvų daržus
ir jų namus; verčiau duokite už juos patys dar šimtinę dalį pinigų, javų,
vyno ir aliejaus, kurios paprastai reikalaujate iš jų. 12Tuomet jie tarė:
Atiduosime ir nieko nereikalausime iš jų; padarysime taip, kaip kalbi.
Tuomet aš pasikviečiau kunigus ir prisaikinau juos, kad darytų taip,
kaip aš buvau sakęs. 13Be to, aš iškračiau savo antį ir tariau: Taip Die-
vas teiškrato kiekvieną vyrą, kurs neįvykdys šito žodžio, iš jojo namų
ir iš jo gėrybių; taip tebūna iškratytas ir tepasidaro tuščias. O visa
daugybė tarė: Amen. Ir jie garbino Dievą. Taigi tauta padarė, kaip buvo
pasakyta

14Nuo anos gi dienos, kurią karalius įsakė man būti vadu Judo že-
mėje, nuo dvidešimtų karaliaus Artakserkso metų iki trisdešimt antrų
metų, per dvylika metų aš ir mano broliai nevalgėme iš metinio pelno,
kurs priklausė vadams; 15pirmieji gi vadai, kurie yra buvę pirm manęs,
apsunkino tautą ir ėmė iš jų duona, vynu ir pinigais kasdien keturias
dešimtis siklių, be to, ir jų tarnai buvo prislėgę tautą. Aš gi taip nedariau
iš baimės Dievo; 16negana to, aš dar pats darbavaus prie sienos statymo,
nesipirkau jokios dirvos, ir mano tarnai buvo surinkti prie darbo. 17Taipgi
Žydai ir viršininkai, viso šimtas penkios dešimtys vyrų, ir kurie ateidavo
iš tautų, esančių aplink mus, valgė prie mano stalo. 18Buvo gi man pri-
rengiama kasdien vienas jautis, šeši rinktiniai avinai, neskaitant paukš-

---

5*Nors mūsų kūnas*... Mes esame lygūs turtuoliams kaip žmonės ir kaip Žydai, prigimtimi ir išrinkimu. — *Mes gi neturime*... Ebr t: mano ranka ne Dievas, ty, mes patys savaime negalime išsigelbėti iš to skurdo. — 8*Kad ir juos išpirktumėm.* Ebr t: kad jie būtų mums parduoti. — 11*Jų dirvas, jų vynuogynus*... ty visa tai, ką buvo paėmę kaip užstatą. — *Dar šimtinę dalį*... Be užstatų grąžinimo Neemijas reikalauja dar, kad būtų grąžinta palūkanos, gal vienas nuošimtis už mėnesį. — 13*Taip Dievas teiškrato*... Kas neįvykdys savo pasižadėjimo, to Dievas nelaikys tarsi savo antyje kartu su ištikimaisiais, ir jis turės nuskursti 14*Nuo dvidešimtų*... Nuo 445-433 pirm Kr. — *Iš metinio pelno.* Rytų kraštuose ypač senovėje valdininkai gaudavo algą ne iš valstybės iždo, bet imdavo ją patys iš valdomųjų žmonių. — 15*Pirmieji gi vadai*: kaikurie Zorobabėlio įpėdiniai. — *Keturias dešimtis siklių*: apie 220

čių, o kas dešimtą dieną aš duodavau visokių vynų ir daug kitų dalykų. Virš to aš nereikalavau metinio pelno už valdovo pareigas, nes tauta buvo labai nuskurdusi. [19]Atsimink mane, mano Dieve, mano labui dėlei viso to, ką aš padariau šitai tautai

6. [1]Kai Sanabalatas, Tobijas ir Arabas Gosemas ir kiti mūsų ne-
prieteliai išgirdo, kad aš pastačiau sieną, ir kad nebebuvo joje jokio ply-
šio /iki tam gi laikui dar nebuvau įstatęs durų angose/, [2]Sanabalatas ir
Gosemas siuntė pas mane ir sakydino : Ateik ir padarykime draug san-
dorą sodžiuose, Ono lygumoje. Jie gi manė padaryti man pikta. [3]Taigi
aš siunčiau pas juos pasiuntinius ir sakydinau : Aš dirbu didelį darbą
ir negaliu ateiti, kad kartais, man atsitraukiant, ir pas jus nueinant,
jis nebūtų pamestas. [4]Siuntė gi jie pas mane to pat dalyko sakyti keturis
kartus, o aš atsakiau jiems taip pat kaip pirmą kartą. [5]Po to Sanabalatas
siuntė pas mane sakyti tą pat penktą kartą savo tarną ir jis turėjo savo
rankoje laišką, parašytą taip : [6]Tarp tautų eina gandas ir Gosemas yra
sakęs, kad tu ir Žydai manote kelti maištą ir todėl statai tu sieną ir
nori pakelti save į jų karalius ; dėlei to dalyko [7]tu paskyręs ir pranašus,
kad jie skelbtų apie tave Jerusalėje ir sakytų : Jis yra karalius Judėjoje.
Karalius turės išgirsti šituos žodžius ; todėl ateik dabar, kad pasitartu-
mėm iš vieno. [8]Aš tačiau siunčiau pas juos ir sakydinau : Neįvyko nieko
iš to, ką tu sakai ; nes tu prasimanai tai iš savo galvos. [9]Visi šitie gi
baugino mus, manydami, kad mūsų rankos pames darbą, ir kad mes
liausimės. Todėlei aš dar labiau sustiprinau savo rankas
[10]Vieną kartą aš įėjau slapčia į Metabėelio sūnaus Dalajo sūnaus
Semajo namus. Jis man tarė : Eikime pasitarti drauge į Dievo namus,
į šventyklos vidų, ir užsirakinkime tenai duris ; nes jie ateis tavęs už-
mušti. Dar šią naktį ateis tavęs nužudyti. [11]Aš tariau : Argi kas nors,
toksai kaip aš, bėga ? Ir kas, toksai kaip aš, galėtų įeiti į šventyklą ir
palikti gyvas ? Aš neįeisiu. [12]Aš supratau, kad Dievas nebuvo jo siuntęs,
kad jis kalbėjo man apsimesdamas pranašu, ir kad Tobijas ir Sanaba-
latas buvo papirkę jį. [13]Nes jis buvo gavęs užmokestį, kad aš elgčiaus
nusigandęs ir nusidėčiau, o jie tą nusikaltimą galėtų man prikaišioti.
[14]Atsimink mane, Viešpatie, dėl tokių Tobijo ir Sanabalato darbų, o taipgi
pranašę Noadiją ir kitus pranašus, kurie gąsdino mane
[15]Tuo tarpu siena buvo baigta dvidešimt penktą Elulio mėnesio dieną
per penkias dešimtis dvi dienas. [16]Taigi kai visi mūsų priešai tai išgirdo,

---

litų. — [16]*Nesipirkau jokios dirvos* : nors už paskolintus pinigus buvo galima nusipirkti labai pigiai. — [17]*Valgē prie mano stalo,* ty, pats Neemijas išlaikydavo juos. — [18]*O kas dešimtą dieną,* ty, vieną, kartą pastatyto vyno pakakdavo dešimčiai dienų

6. [2]*Ono lygumoje.* Ji buvo toli nuo Jerusalēs, arti Lidos. Plg 1 Kron 7,8. — *Padaryti man pikta* : paimdami nelaisvēn ar net užmušdami. — [5]*Laišką.* Ebr t : atvirą laišką. Kadangi iš atviro laiško visi galējo žinoti kaltinimą, todēl Sanabalatas tikējosi labiau įbauginsiąs Neemiją ir priversiąs jį ateiti pas save. — [9]*Todēlei aš dar...* Ebr t : todēlei dabar /o Dieve/ sustiprink mano rankas

[10]*Slapčia.* Ebr t : Kurs buvo užsirakinęs. Semajas buvo užsirakinęs, kad tuo būdu parodytų svarbumą dalyko, apie kurį jis rengēsi kalbētis su Neemiju. — [11]*Argi kas nors...* Tautos vadas negali slēptis pavojaus metu. — *Galētų įeiti į šventyklą...* Įējimas ne kunigo į šventyklą būtų buvęs įstatymo per-

atsitiko, kad visos tautos, buvusios aplink mus, pradėjo bijoti ir nerimo
patys savyje, ir pažino, kad tas darbas buvo Dievo padarytas
[17]Anomis dienomis Žydų didikų buvo siunčiama daug laiškų pas
Tobiją ir ateidavo pas juos nuo Tobijo, [18]nes daugelis Judėjoje buvo
susirišę su juo priesaika ; jis mat buvo Areos sūnaus Sekhenijo žentas,
o jo sūnus Johananas buvo vedęs Barakhijo sūnaus Mosolamo dukterį.
[19]Jie net gyrė jį mano akivaizdoje ir pasakydavo jam mano žodžius, o
Tobijas siuntė laiškus, kad bauugintų mane

Ekli 29,15 7. [1]Po to gi kai buvo pastatyta siena, ir kada aš įstačiau duris ir
suskaičiau durininkus, giesmininkus ir levitus, [2]daviau savo broliui Ha-
naniui ir namų viršininkui Hananijui paliepimą apie Jerusalę /nes tasai
rodėsi esąs vyras labiau ištikimas ir Dievo bijąs ne kaip kiti/ [3]ir jiems ta-
riau : Tenebūna atidaromi Jerusalės vartai iki saulės kaitrai. Ir juo-
dviem čia tebestovint vartai buvo uždaryti ir užsklęsti, o aš pastačiau sargų
iš Jerusalės gyventojų, kiekvieną pagal jo eilę ir kiekvieną ties jojo namais
[4]Miestas buvo labai platus ir didelis, o žmonių jame buvo maža ir
nebuvo pastatyta namų. [5]Dievas gi davė man į širdį surinkti didikus,
viršininkus ir liaudį, kad suskaityčiau juos, ir aš radau knygą sąrašo
tų, kurie buvo atvykę pirmieji, o joje radau parašyta :
1 Esd 2,1 [6]Šitie krašto sūnūs, atvykusieji iš ištremtųjų nelaisvės, kuriuos buvo
perkėlęs Babilono karalius Nabukodonosoras, ir kurie sugrįžo į Jerusalę
ir į Judėją, kiekvienas į savo miestą. [7]Atvykusieji su Zorobabėliu : Jošuė,
Neemijas, Azarijas, Raamijas, Nahamanis, Mardokiejus, Belsamas, Mes-
pharatas, Begoajis, Nahumas, Baana
Skaičius vyrų iš Israėlio tautos : [8]Pharoso sūnų du tūkstančiu šim-
tas septynios dešimtys du ; [9]Saphatijos sūnų trys šimtai septynios dešim-
tys du ; [10]Areos sūnų šeši šimtai penkios dešimtys du ; [11]Phahat-Moabo
sūnų iš Jošuės ir Joabo vaikų du tūkstančiu aštuoni šimtai aštuoniolika ;
[12]Elamo sūnų tūkstantis du šimtu penkios dešimtys keturi ; [13]Zetuos sūnų
aštuoni šimtai keturios dešimtys penki ; [14]Zakhajo sūnų septyni šimtai
šešios dešimtys ; [15]Banujo sūnų šeši šimtai keturios dešimtys aštuoni ;
[16]Bebajo sūnų šeši šimtai dvidešimt aštuoni. [17]Azgado sūnų du tūkstančiu
trys šimtai dvidešimt du ; [18]Adonikamo sūnų šeši šimtai šešios dešimtys
septyni ; [19]Beguajo sūnų du tūkstančiu šešios dešimtys septyni ; [20]Adino
sūnų šeši šimtai penkios dešimtys penki ; [21]Hezekijo sūnaus Aterio sūnų
devynios dešimtys aštuoni ; [22]Hasemo sūnų trys šimtai dvidešimt aš-
tuoni ; [23]Besajo sūnų trys šimtai dvidešimt keturi ; [24]Harepho sūnų
šimtas dvylika ; [25]Gabaono sūnų devynios dešimtys penki ; [26]Betliejaus
ir Netuphos sūnų šimtas aštuonios dešimtys aštuoni ; [27]Anatoto vyrų
šimtas dvidešimt aštuoni ; [28]Betazmoto vyrų keturios dešimtys du ;

žengimas, už kurį buvo paskirta mirties bausmė. — [12]*Apsimesdamas pranašu* : kad pigiau galėtų suklaidinti Neemiją

[15]*Elulio mėnesio.* Elulis šeštas religinių Žydų metų mėnuo, nuo pusēs mūsų rugpjūčio iki pusei rugsējo. — *Per penkias...* Miesto sienos buvo nevisai sugriautos ; todēl atstatyti jas galējo gana greitai ; bet čia gal kalbama tik apie antrąją sienos pusę, nes pirmoji buvo jau paminēta kaip baigta aug 4,6

[17]*Žydų didikų...* Iš čia pasirodo, kad pačioje Jerusalėje buvo atsiradę Samariečių šalininkų ir todēl priešininkų tikrosios teokratijos reikalams

7. [2]*Namų viršininkui* : pilies viršininkui. Plg aug 2,8. — [3]*Ir juodviem...*

29 Kariatjarimo, Kephiros ir Beroto vyrų septyni šimtai keturios dešim-
tys trys ; 30 Ramos ir Gebos vyrų šeši šimtai dvidešimt vienas ; 31 Makh-
mo vyrų šimtas dvidešimt du. 32 Betelio ir Hajo vyrų šimtas dvidešimt
trys ; 33 antrojo Nebo vyrų penkios dešimtys du ; 34 antrojo Elamo vyrų
tūkstantis du šimtu penkios dešimtys keturi ; 35 Haremo sūnų trys šimtai
dvidešimt ; 36 Jeriko sūnų trys šimtai keturios dešimtys penki ; 37 Lodo,
Hadido ir Ono sūnų septyni šimtai dvidešimt vienas ; 38 Senaos sūnų trys
tūkstančiai devyni šimtai trys dešimtys

39 Kunigų : Idajo sūnų iš Jošuės namų devyni šimtai septynios de-
šimtys trys ; 40 Emerio sūnų tūkstantis penkios dešimtys du ; 41 Phashuro
sūnų tūkstantis du šimtu keturios dešimtys septyni ; 42 Aremo sūnų tūks-
tantis septyniolika

Levitų : 43 Jošuės ir Kėdmihėlio sūnų iš sūnų 44 Odujo septynios de-
šimtys keturi. Giesmininkų : 45 Asapho sūnų šimtas keturios dešimtys
aštuoni. 46 Durininkų : Selumo sūnų, Aterio sūnų, Telmono sūnų, Akubo
sūnų, Hatito sūnų, Sobajo sūnų šimtas trisdešimts aštuoni

47 Natiniečių : Sohos sūnų, Hasuphos sūnų, Tebaoto sūnų, 48 Keroso
sūnų, Siaos sūnų, Phadono sūnų, Lebanos sūnų, Hagabos sūnų, Selmajo
sūnų, 49 Hanano sūnų, Gedelio sūnų, Gahero sūnų, 50 Raajos sūnų, Rasino
sūnų, Nakados sūnų, 51 Gezemo sūnų, Azos sūnų, Phaseos sūnų, 52 Besajo
sūnų, Munimo sūnų, Nephusimo sūnų, 53 Bagbuko sūnų, Hakuphos sūnų,
Harhuro sūnų, 54 Besloto sūnų, Mahidos sūnų, Harso sūnų, 55 Berkoso sūnų,
Sisaros sūnų, Temos sūnų, 56 Nasijos sūnų, Hatiphos sūnų, 57 Saliamono
tarnų sūnų, Sotajo sūnų, Sophereto sūnų, Pharido sūnų, 58 Jahatos sūnų,
Darkono sūnų, Jeddelio sūnų, 59 Saphatijos sūnų, Hatilio sūnų, Phokhereto
kilusio iš Amono sūnaus Sabaimo, 60 visų Natiniečių ir Saliamono tarnų
sūnų trys šimtai devynios dešimtys du

61 Atvykusieji gi iš Telmelos, Telharsos, Kherubo, Abdono ir Eme-
rio, kurie negalėjo nurodyti savo tėvo namų ir savo kilmės, ar jie buvo iš
Israėlio, buvo šitie ; 62 Dalajo sūnūs, Tobijo sūnūs, Nekados sūnūs, viso
šeši šimtai keturios dešimtys du

63 O iš kunigų : Habijos sūnūs, Akoso sūnūs ir sūnūs Berzelajo, kurs
vedė žmoną iš Gaaladiečio Berzelajo dukterų ir buvo pramintas jųjų
vardu. 64 Šitie jieškojo savo vardo sąraše ir nerado ; ir buvo išmesti
iš kunigystės. 65 O Atersata uždraudė jiems valgyti labai šventus daly-
kus, kolei nekils mokytas ir šviesus kunigas

66 Visa daugybė buvo kaip vienas vyras ir susidėjo iš keturių dešimtų
dviejų tūkstančių trijų šimtų šešių dešimtų, 67 neskaitant jų tarnų ir tar-

---

Ebr t : tolesnē įsakymo dalis : ir juodviem čia tebesant teuždaro duris... tepastato sargų

II. Esdro ir Neemijo įvykdyta religinė ir politinė reforma Žyduose

1. Sąrašas Israėlio sūnų, sugrįžusių Jerusalėn kartu su Zorobabėliu

7,4-73. Kadangi miestas pasirodē turįs permaža gyventojų, Neemijas nori priimti į miestą gyventojų iš kitur ; beskaitydamas gi esančius, randa sąrašą tų, kurie buvo sugrįžę į Jerusalę su Zorobabėliu

[4] *Nebuvo pastatyta...* ty namų skaičius buvo visai nedidelis. — [5] *Kad suskaityčiau...* Tas suskaitymas aprašytas žem 11 skyr. — *Radau parašyta...* Sąrašas visai tas pats, ką ir 1 Esd 2,1... Skirtumai varduose ir skaitmenyse labai maži

Iki čia... Šitų žodžių, įstatytų tarp 69 ir 70 e nebuvo pirmykščiame tekste ; nēra jų taipgi ir ki-

naičių, kurių buvo septyni tūkstančiai trys šimtai trys dešimtys septyni, o tarp tų buvo giesmininkų ir giesmininkių du šimtu keturios dešimtys penki. [68]Jų arklių buvo septyni šimtai trys dešimtys šeši, jų asilėnų du šimtu keturios dešimtys penki, [69]jų kupranugarių keturi šimtai trys dešimtys penki, asilų šeši tūkstančiai septyni šimtai dvidešimt

Iki čia duodama, kas buvo parašyta sąrašo knygoje ; toliau eina Neemijo istorija

[70]Kaikurie iš šeimynų viršininkų prisidėjo prie darbo. Atersata davė iždui tūkstantį drakhmų aukso, penkias dešimtis taurių, penkis šimtus tris dešimtis kunigiškų jupų, [71]o iš šeimynų viršininkų davė darbo iždan dvidešimt tūkstančių drakhmų aukso ir du tūkstančiu du šimtu minų sidabro. [72]Tai, ką likusioji tauta davė, buvo dvidešimt tūkstančių drakhmų aukso, du tūkstančiu minų sidabro ir šešios dešimtys septynios kunigiškos jupos

[73]Kunigai, levitai, durininkai, giesmininkai, likusioji liaudis, Natiniečiai ir visas Israėlis gyveno savo miestuose

8. [1]Atėjo septintasis mėnuo, o visi Israėlio sūnūs buvo savo miestuose. Tuomet visa tauta kaip vienas vyras susirinko aikštėje, kuri yra ties Vandenų vartais, ir jie sakė Rašto žinovui Esdrui, kad atneštų knygą Mošės įstatymo, kurį Viešpats buvo davęs Israėliui. [2]Taigi kunigas Esdras atnešė įstatymą vyrų ir moterų daugybės akivaizdon, ir visų, kurie galėjo išmanyti, pirmą septintojo mėnesio dieną. [3]Jis skaitė iš jos aiškiai aikštėje ties Vandenų vartais nuo ryto iki vidudieniui akivaizdoje vyrų ir moterų ir išmintingųjų, ir visos tautos ausys buvo atkreiptos į knygą

[4]O Rašto žinovas Esdras atsistojo ant medinio paaugštinimo, kurį buvo pasidaręs, kad nuo jo kalbėtų, ir šalia jo jojo dešinėje stovėjo Matatijas, Semėja, Anija, Urija, Helkija ir Maasija, o kairėje Phadaja, Misaėlis, Melkhija, Hasumas, Hasbadana, Zakharijas ir Mosolamas. [5]Esdras atidengė knygą visos tautos akivaizdoje, nes jis buvo augščiau už visą susirinkimą, o kai atidengė ją, visi atsistojo. [6]Tuomet Esdras pa-

---

tuose vertimuose. Kas jais pasakyta, tai nevisai sutinka su tikru dalykų stoviu, nes ir 70-73 e paimtos iš Esdro sąrašo. Žr 1 Esd 2,8

[70]*Atersata* : Zorobabēlis. — [71]*Drakhmų*. Ebr t : darikų

2. Iškilmingas teokratinės sandoros atnaujinimas

8,1--10,39. Esdras perskaito Padangčių šventēje tautai įstatymą /8,1,18/. Išgirdę jį, visi daro atgailą ir atnaujina sandorą su Dievu /9, 1-37/, ir patvirtina tai savo parašais /9,38--10,39/

8. [1]*Vandenų vartais*. Žr aug 3,26. — *Esdrui*. Žr Esd 7,1.11. Reikia manyti, kad Esdras po atsitikimų, aprašytų jo knygos gale, buvo sugrįžęs į Persiją, Jerusalēje gi jis atsirado antrą kartą, kai Neemijas jau buvo atnaujinęs jos sienas. — [2]*Pirmoje septintojo*... Septintasis mēnuo *tišri*. Pirmoji jo diena buvo ypač iškilminga, nes tai buvo trimitų šventē. Plg Kun 23,23-25. — [3]*Jis skaitē*... Kaip buvo skaitoma, paaiškinta plačiau 4-8 eil

[8]*Aiškiai ir permanytinai*... Ebr t : jis skaitē aiškiai iš Dievo įstatymo knygos ir duodavo jos prasmę, kad suprastų, kas buvo perskaityta. Taigi skaitymas buvo sujungtas su paaiškinimu, arba, anot kaikurių, įstatymas, parašytas ebr kalba, buvęs verčiamas aramaiškojon, prie kurios Žydai buvo pripratę nelaisvēje

garbino Viešpatį, didįjį Dievą, ir visa tauta atsakė : Amen, amen, pakė-
lus savo rankas ; jie nusilenkė ir pagarbino Dievą parpuldami kniūbsti
ant žemės. [7]Tuo tarpu levitai Jošuė, Banis, Serebija, Jaminas, Aku-
bas, Septajis, Odija, Maasija, Kelita, Azarijas, Jozabedas, Hananas,
Phalaja rūpinosi palaikyti tylėjimą tautoje, kad ji išgirstų įstatymą ;
tauta gi stovėjo savo vietoje. [8]Jie skaitė iš Dievo įstatymų knygos aiš-
kiai ir permanytinai, kad suprastų, ir anie suprato, kai buvo skaitoma
[9]Taigi Neemijas /kurs buvo Atersata/, kunigas ir Rašto žinovas
Esdras ir levitai, kurie aiškino visai tautai, tarė : Šita diena pašvęsta
Viešpačiui, mūsų Dievui ; neliūdėkite ir neverkite. Nes visa tauta, iš-
girdus įstatymo žodžius, verkė. [10]Jis jiems tarė : Eikite, valgykite rie-
balų ir gerkite saldaus gėralo ir siųskite dalį tiems, kurie nėra sau pasi-
gaminę, nes šita diena pašvęsta Viešpačiui, mūsų Dievui, ir nebūkite nu-
liūdę, nes Viešpaties džiaugsmas yra mūsų stiprybė. [11]Levitai gi rūpi-
nosi, kad visa tauta tylėtų, sakydami : Tylėkite, nes diena šventa, ir
neliūdėkite. [12]Taigi visa tauta nuėjo valgyti ir gerti ir siųsti dalių ir dide-
lės linksmybės daryti, nes jie buvo supratę žodžius, kurių jis juos mokė
[13]Antrą dieną visos tautos šeimynų viršininkai, kunigai ir levitai
susirinko prie Rašto žinovo Esdro, kad išaiškintų jiems įstatymo žodžius.
[14]Jie rado parašyta įstatyme, kad Viešpats buvo įsakęs per Mošę Israėlio
sūnums gyventi septintame mėnesyje iškilmingoje dienoje padangtėse,
[15]ir pasakoti bei skelbti žinią visuose savo miestuose ir Jerusalėje, ir sakyti :
Išeikite į kalną ir atneškite alyvmedžio šakų ir gražiausio medžio šakų,
mirtos šakų, palmių šakų ir labai lapuotų medžių šakų padangtėms padaryti,
kaip parašyta. [16]Tuomet tauta išėjo ir atsinešė. Jie pasidarė sau palapinių
kiekvienas ant savo namų ir savo kiemuose, ir Dievo namų prieangiuose
ir Vandenų vartų aikštėje, ir Ephraimo vartų aikštėje. [17]Taigi visas su-
sirinkimas tų, kurie buvo sugrįžę iš nelaisvės, pasidarė palapinių ir gy-
veno palapinėse, nes nuo Nuno sūnaus Jošuės dienų Israėlio sūnūs nebuvo
taip darę iki tai dienai. Ir buvo labai didelis džiaugsmas. [18]Jis skaitė
iš Dievo įstatymo knygos kasdien, nuo pirmosios dienos iki paskutinei
dienai, ir jie darė iškilmę per septynias dienas, o aštuntoje dienoje sueigą,
kaip įsakyta

9. [1]Dvidešimt ketvirtą to mėnesio dieną Israėlio sūnūs susirinko
pasninkauti apsivilkę maišais ir apsibarstę žemėmis. [2]Israėlio sūnų pa-
likuonys buvo atskirti nuo visų svetimtaučių sūnų, ir jie sustojo ir iš-
pažino savo nuodėmes ir savo tėvų neteisybes. [3]Atsistoję stati, jie skaitė
iš Viešpaties, savo Dievo, įstatymo knygos keturis kartus per dieną ir
keturis kartus išpažino ir garbino Viešpatį, savo Dievą
[4]Jošuė, Banis, Kedmihėlis, Sabanija, Bonis, Sarebijas, Banis ir
Khananis atsistojo ant levitų paaugštinimo ir šaukėsi dideliu balsu į
Viešpatį, savo Dievą. [5]Levitai Jošuė, Kedmihėlis, Bonis, Hasebnija, Se-

[9]*Atersata.* Žr Esd 2,63. — *Mūsų Dievui.* Ebr t : jūsų Dievui
[15]*Gražiausio medžio.* Ebr t : laukinio alyvmedžio /oleastro/. — [17]*Nebuvo taip darę...* Tai yra, nebuvo šventę taip iškilmingai ; nes paprastas padangčių šventės šventimas buvo pas Žydus ir pirm Babilono nelaisvės, kaip apie tai nekartą minima šv Rašte. Plg 3 Kar 8,65. [18]*Sueigą.* Ebr *'atsereth.* Žr Kun 23, 36 paaišk

9. [3]*Keturis kartus per dieną...* Ebr t : ketvirtą dienos dalį, ty, per tris

rebija, Odaja Sebnija, Phatahija sakė: Kelkitės, garbinkite Viešpatį,
savo Dievą, nuo amžių ir per amžius; ir tebūna pagarbintas prakilnus
ir garbingas tavo vardas visu garbinimu ir pagyrimu

6Tu gi, Viešpatie, esi pats vienas; tu padarei dangų ir dangų dangų,
ir visą jų kareiviją, žemę ir visa, kas ant jos yra, jūras ir visa, kas
jose yra, ir tu visam tam duodi gyvybę, o dangaus kareivija garbina
tave. 7Tu patsai, Viešpatie, Dieve, kurs išrinkai Abromą ir išvedei jį iš
Khaldiečių ugnies ir davei jam Abraomo vardą. 8Tu radai jo širdį esant
ištikimą tavo akivaizdoje ir padarei su juo sandorą, kad jam duosi Ka-
naniečių, Hetiečių, Amoriečių, Pereziečių, Jebusiečių ir Gergesiečių žemę
ir kad duosi ją jo palikuonims, ir tu atitesi savo žodžius, nes tu teisus

9Tu matei mūsų tėvų prispaudimą Egipte, ir išgirdai jų šauksmą
ant Raudonosios jūros, 10ir padarei ženklų bei stebuklų prieš Paraoną
ir prieš visus jo tarnus ir prieš visą jo žemės tautą, nes žinojai, kad jie
pasielgė prieš mus išdidžiai, ir padarei sau vardą kaip ir šiandien. 11Tu per-
skyrei jų akivaizdoje jūrą, ir jie perėjo sausu jūros dugnu; jų gi persekio-
tojus tu įmetei į gilybę, kaip akmenį į smarkų vandenį. 12Debesies šule tu
buvai jų vedėjas dieną ir ugnies šule naktį, kad būtų matomas jiems
kelias, kuriuo ėjo. 13Tu nužengei taipgi į Sinajaus kalną, ir kalbėjais su
jais iš dangaus ir davei jiems teisingų nutarimų, ir tiesos įstatymą, apeigų
ir gerų įsakymų. 14Tu paskelbei jiems tavo pašvęstąjį šabatą ir davei
jiems per savo tarną Mošę vykdyti paliepimus, apeigas ir įstatymą

15Tu davei jiems taipgi duonos iš dangaus, kai jie badavo, išvedei
vandens iš uolos jiems trokštantiems, ir sakei jiems, kad įeitų ir pavel-
dėtų žemę, ant kurios tu pakėlei savo ranką, idant jiems atiduotumei.
16Jie gi ir mūsų tėvai elgėsi išdidžiai, sukietino savo sprandus ir neklausė
tavo paliepimų. 17Jie nenorėjo klausyti ir neatsiminė tavo stebuklų, kuriuos
buvai jiems padaręs. Sukietino savo sprandus ir savo užsispyrime pakėlė
galvą, kad grįžtų į savo vergystę. Tu gi, Dieve, gailiaširdis, malonus ir
mielaširdingas, ramus ir didelio pasigailėjimo, nepametei jų, 18net ir
tuomet kai jie pasidarė sau nulietą veršį ir tarė: Štai tavo dievas, kurs
išvedė tave iš Egipto, ir kai darė didelių piktžodžiavimų. 19Tu gi savo
mielaširdystės daugybėje nepalikai jų tyrumoje, debesies šulas neatsi-
traukė nuo jų per dieną, kad vestų juos keliu, ir ugnies šulas nakčia, kad
parodytų jiems kelią, kuriuo jie turėjo eiti. 20Ir davei savo gerą dvasią,
kad mokytų juos, ir neatėmei savo manos nuo jų burnos, ir davei jiems
vandens, kuomet troško. 21Keturias dešimtis metų maitinai juos tyru-
moje ir nieko jiems netrūko; jų drabužiai nepaseno, ir jų kojos nenusi-
trynė

22Tu davei jiems karalysčių ir tautų ir paskirstei jiems dalis; jie pa-
veldėjo Sehono žemę, Hesebono karaliaus žemę ir Basano karaliaus Ogo
žemę. 23Tu padauginai jų sūnus kaip dangaus žvaigždes ir atvedei juos
į žemę, apie kurią buvai sakęs jųjų tėvams, kad įeitų ir paveldėtų. 24Sū-
nūs atėjo ir paveldėjo žemę, ir nužeminai jų akivaizdoje žemės gyven-
tojus Kananiečius ir padavei į jų rankas juos, jų karalius ir žemės
tautas, kad padarytų su jais, kaip jiems patiko. 25Taigi jie paėmė susti-
printus miestus ir riebią žemę, paveldėjo namus, pilnus visokių gerybių,

valandas, nes diena tuomet Žyduose buvo padalinta į keturias dalis, taip pat ir naktis

7*Iš Khaldiečių ugnies.* Ebr t: iš *Ur-Kasdim.* Taip buvo vadinamas miestas, kuriame gyveno Abraomo tėvas Tarē. Žr Prad 11,28...

27*Davei jiems gelbētojų...* Teisējų

kitų iškastus šulinius, vynuogynus, alyvmedžių daržus ir daug visokių medžių, valgė, pasisotino ir suriebėjo ir per didelį tavo gerumą apsčiai turėjo gėrių

[26]Bet jie vedė tave į rūstybę, atstojo nuo tavęs, metė savo užpakalin tavo įstatymą, užmušė tavo pranašus, kurie ragino juos sugrįžti prie tavęs ir darė didelių piktžodžiavimų. [27]Tuomet tu padavei juos į jųjų neprietelių rankas, ir tie prispaudė juos. Savo sielvarto laiku jie šaukėsi į tave, ir tu išklausei juos iš dangaus ir savo gailestingumo daugybėje davei jiems gelbėtojų, kad jie išgelbėtų juos iš jųjų priešų rankos. [28]Kai turėdavo poilsio, jie grįžo daryti pikto tavo akivaizdoje, ir tu palikai juos jųjų neprietelių rankoje, ir tie viešpatavo jiems. Jie atsigręžė ir šaukėsi į tave, tu gi išklausei iš dangaus ir savo gailestingumuose išlaisvindavai juos dažnai ir įvairiais laikais. [29]Tu perspėdavai juos, kad grįžtų prie tavo įstatymų, bet jie elgėsi išdidžiai, neklausė tavo paliepimų ir nusidėjo prieš tavo nutarimus, kuriuos, jei žmogus vykdys, bus per juos gyvas ; jie atgręžė tau nugarą, sukietino savo sprandą ir neklausė. [30]Tu suteikei jiems daugelį metų ir davei jiems perspėjimų savo dvasioje per savo pranašus, o jie neklausė, ir padavei juos į žemės tautų rankas. [31]Tačiau savo mieląširdystės daugybėje tu nedavei sunaikinti jų ir nepalikai jų, nes tu pasigailėjimo ir malonumo Dievas

[32]Taigi, mūsų Dieve, didis, galingasis ir baisus, kurs sergi sandorą ir gailestingumą, nenugręžk savo veido nuo viso vargo, kurs sutiko mus, mūsų karalius, mūsų kunigaikščius, mūsų kunigus, mūsų pranašus, mūsų tėvus ir visą tavo tautą nuo Asuro karaliaus dienų iki šiai dienai. [33]Tu teisingas visame, kas atėjo ant mūsų, nes tu darei teisybę, mes gi elgėmės bedieviškai. [34]Mūsų karaliai, mūsų kunigaikščiai, mūsų kunigai ir mūsų tėvai nevykdė tavo įsakymo ir nežiūrėjo tavo paliepimų ir tavo liudijimų, kuriais tu išreiškei jiems savo valią. [35]Ir nors jie buvo savo karalystėje, turėjo daug tavo gerumo, kurį esi jiems davęs, ir plačiausią ir riebią žemę, kurią buvai padavęs jų akivaizdoje, tačiau netarnavo tau ir nesugrįžo nuo savo pikčiausių palinkimų. [36]Štai šiandien mes patys esame vergai, o taipgi ir žemė, kurią davei mūsų tėvams, kad jie valgytų jos duoną ir esančias joje gėrybes ; o mes patys esame joje vergai. [37]Jos vaisiai daugėja karaliams, kuriuos pastatei mums dėl mūsų nuodėmių, ir jie viešpatauja ant mūsų kūnų ir ant mūsų gyvulių, kaip jų valia, ir mes esame dideliame sielvarte

[38]Taigi apie visus šituos dalykus mes patys darome sandorą ir rašome, ir mūsų kunigaikščiai, mūsų levitai ir mūsų kunigai pasirašo

10. [1]Pasirašiusieji gi buvo Hakhelajo sūnus Neemijas, Atersata, ir Sedekijas, [2]Sarajas, Azarijas, Jeremijas, [3]Pheshuras, Amarijas, Melkhijas, [4]Hattus, Sebenija, Melukhas, [5]Haremas, Merimutas, Obdijas, [6]Danielis, Gentonas, Barukhas, [7]Mosolamas, Abija, Miaminas, [8]Maazija, Belgajis, Semėja ; šitie buvo kunigai

---

laikais. — [29]*Perspėdavai*... Ebr t : davei jų akivaizdoje liudijimą. Plg 4 Kar 17,13...

[36]*Esame vergai* : Persų karaliaus pavaldiniai. — [37]*Viešpatauja ant mūsų kūnų*... imdami sau iš Žydų tarpo tarnus ir tt

[38]*Taigi apie visus*... Šita eil ebr t t yra pradžia 10 skyr

10. [1]*Atersata* : Neemijo titulas. Daugumas čia paminėtų kunigų vardų kartojama žem 12 skyr, kur pasakyta, kad jie sugrįžę draug su Zorobabėliu ir Jošue. O kadangi

[9]Toliau levitai: Azanijo sūnus Jošuė, Benujis iš Henadado sūnų, Kedmihėlis, [10]ir jųjų broliai; Sebenija, Odaja, Kelita, Phalaja, Hananas, [11]Mikha, Rohobas, Hazebija, [12]Zakhuras, Serebija, Sabanija, [13]Odaja, Banis, Baninus. [14]Tautos vyresnieji: Pharosas, Phahat-Moabas, Elamas, Zetus, Banis, [15]Bonis, Azgadas, Bebajis, [16]Adonija, Begoajis, Adinas, [17]Ateris, Hezekija, Azuras, [18]Odaja, Hasumas, Besajis, [19]Harephas, Anatotas, Nebajis, [20]Megphijas, Mesolamas, Haziras, [21]Mesizabelis, Sadokas, Jėdua, [22]Pheltija, Hananas, Anaja, [23]Ošėė, Hananija, Hasubas, [24]Alohas, Phalea, Sobekas, [25]Rehumas, Hasebna, Maasija, [26]Ekhaja, Hananas, Ananas, [27]Melukhas, Haranas, Baana; [28]ir kiti iš tautos kunigai, levitai, durininkai, giesmininkai, Natiniečiai ir visi, kurie atsiskyrė nuo žemės tautų, kad sektų Dievo įstatymą, jų žmonos, jų sūnūs ir jų dukterys, [29]visi, kurie galėjo išmanyti, pasižadėjo už savo brolius, jų didikai ir kas tik atėjo, kad pasižadėtų ir prisiektų elgtis pagal Dievo įstatymą, kurį jis yra davęs per Dievo tarno Mošės ranką, pildyti ir sergėti visus Viešpaties, mūsų Dievo, paliepimus, jo nutarimus ir jo apeigas, [30]taipgi neduoti savo dukterų žemės tautai ir neimti savo sūnums jų dukterų. [31]Taipgi iš žemės tautų, kurios gabena prekes ir naudingus gyvenime daiktus, kad parduotų šabato dieną, mes pasižadėjome neimti šabate ir pašvęstą dieną. Mes paliksime žemę pūdymu septintais metais ir nereikalausime jokios skolos. [32]Mes uždėsime sau prievolę duoti trečią siklio dalį per metus mūsų Dievo namų reikalams, [33]padėtinėms duonoms, nuolatinei duoninei aukai ir amžinajai deginamajai aukai šabatais, pirmą mėnesio dieną, iškilmėse, pašvęstiesiems dalykams ir aukai už nuodėmę, kad būtų meldžiamasi už Israėlį, ir visokiam mūsų Dievo namų reikalui

[34]Taigi mes metėme burtus tarp kunigų ir levitų ir tautos dėl atnašavimo malkų, kad būtų įnešama į mūsų Dievo namus pagal mūsų tėvų namus paskirtu laiku per ištisus metus, kad kūrentųsi ant Viešpaties, mūsų Dievo, altoriaus, kaip parašyta Mošės įstatyme, [35]ir kad mes atnešime kas metai į Viešpaties namus mūsų žemės pirmgimius ir visokias kiekvieno medžio vaisių pirmones, [36]ir pirmgimius mūsų sūnų bei mūsų gyvulių, kaip parašyta įstatyme, ir pirmgimius mūsų galvijų ir mūsų avių, kad būtų atnašaujama mūsų Dievo namuose kunigams, kurie tarnauja mūsų Dievo namuose; [37]atnešime pirmones mūsų valgių ir mūsų

---

grįžusieji 536 m vargiai begalējo būti gyvi šimtą metų vēliau, šito skyr vardai yra gal ne asmenų vardai, bet giminių, kurios iš anų kilo. Tą pat reikia pasakyti ir apie levitų vardus /9-13 e/. — [29]*Kurie galējo išmanyti*: vaikai atējusieji į proto metus. — *Už savo brolius*. Anot ebr t: prisidējo prie savo brolių, o jų tarpe didikų, ty, prie tų, kurie, būdami vyresniaisiais, pasirašē kaip tautos vadai. — [30]*Neduoti savo*... Plg 1 Esd 9,2. Mošēs įstatymo paliepimai minimi čia kaip žinomi dalykai, todēl pats įstatymas buvo ne naujas, bet nuo senų laikų priimtas. — [31]*Pašvęstą dieną*: šventēse, kurios įvardijamos Sk 28 ir 29 skyr. — *Mes paliksime*... Plg Iš 23,11. — [32]*Trečią siklio dalį*: arti dviejų litų, kaip kad buvo Mošēs įstatyme, Iš 30,13... — [33]*Padētinēms duonoms*... Plg Kun 24,6. — *Deginamajai aukai* ... Avinēlį rytą ir avinēlį vakarą, o be to minkhą /duoninę auką/ iš miltų su aliejumi ir liejamąją auką. Plg Sk 28,3-29

[34]*Metēme burtus*... Įstatyme Kun 6,12 buvo įsakyta nuolat kūrenti ugnį deginamųjų aukų altoriuje; čia nustatoma, kokia eile atskiros šeimynos turi pristatyti reikiamų malkų. Vēliau buvo paskirta tam tikra « malkų atnašavimo šventē » /Jos Fl Bell Iud 11,17,6/. — [35]*Pirmgimius*... Plg Iš 22,29 ir k. — [37]*I*

gėrimų ir vaisius visokių medžių, taipgi vynuogynų ir aliejaus kunigams
į mūsų Dievo sandėlį, ir mūsų žemės dešimtinę levitams. Patys levitai
ims dešimtines mūsų darbų iš visų miestų. 38Kunigas gi Aarono sūnus,
bus draug su levitais, kuomet jie gauna dešimtines, ir levitai atnašaus
dešimtą savo dešimtinės dalį mūsų Dievo namams į turtų namų sandėlį.
39Nes į turtų sandėlį atneš Israėlio sūnūs ir Levio sūnūs javų, vyno, ir
aliejaus pirmones ; tenai taipgi bus pašvęstieji rykai ir kunigai, giesmi-
ninkai, durininkai ir tarnai ir mes nepaliksime mūsų Dievo namų

11. 1Taigi tautos kunigaikščiai gyveno Jerusalėje ; likusioji gi liau-
dis metė burtą išrinkti vienai daliai iš dešimties, kad gyventų šventajame
mieste Jerusalėje, devynios gi dalys miestuose. 2O tauta laimino visus
vyrus, kurie apsiėmė savaime gyventi Jerusalėje. 3Taigi šitie yra šalies
viršininkai, kurie gyveno Jerusalėje ir Judo miestuose. Kiekvienas gi
gyveno savo paveldėtoje dalyje ir savo miestuose, Israėlis, kunigai,
levitai, Natiniečiai ir Saliamono tarnų sūnūs

4Jerusalėje gyveno iš Judo sūnų ir iš Benjamino sūnų ; iš Judo
sūnų : Malaleėlio sūnaus Saphatijo, sūnaus Amarijo, sūnaus Zakharijo,
sūnaus Aziamo, sūnus Atajas. Iš Phareso sūnų : 5Maasija sūnus Barukho,
sūnus Kolhozos, sūnus Hazijos, sūnus Adajos, sūnus Joaribo, sūnus Za-
kharijo, kurs buvo Siloniečio sūnus. 6Visų šitų Phareso sūnų, kurie gy-
veno Jerusalėje, buvo keturi šimtai šešios dešimtys aštuoni drąsūs vyrai.
7Šitie gi buvo Benjamino sūnūs : Selumas sūnus Mosolamo, sūnus Joedo
sūnus Padajos, sūnus Olajos, sūnus Masijos, sūnus Eteėlio, sūnus Isajos ;
8o po jo Gebajis, Selajis, devyni šimtai dvidešimt aštuoni ; 9Zekhrio sūnus
Joėlis buvo jų viršininkas ir Senuos sūnus Judas, antrasis mieste

10O iš kunigų Joaribo sūnus Idaja, Jakhinas, 11Saraja sūnus Helkijo,
sūnus Mosolamo, sūnus Sadoko, sūnus Merajoto, sūnus Akhitobo, Dievo
namų kunigaikštis, 12ir jų brolių, dirbusių šventyklos darbus, aštuoni
šimtai dvidešimt du. Taipgi Adaja sūnus Jerohamo, sūnus Phelelijos, sū-
nus Amsio, sūnus Zakharijo, sūnus Pheshuro, sūnus Melkhijo 13ir jų brolių
šeimynų viršininkų du šimtai keturios dešimtys du. Be to, Amasajis
sūnus Azreėlio, sūnus Ahazio, sūnus Mosolamoto, sūnus Emerio, 14ir jų
brolių labai galingų šimtas dvidešimt aštuoni ir jų viršininkas galingųjų
sūnus Zabdiėlis

15Iš levitų : Semėja sūnus Hasubo, sūnus Azarikamo, sūnus Hasa-
bijos, sūnus Bonio, 16taipgi Sabatajis ir Jozabedas, levitų viršininkai, ku-

---

mūsų Dievo sandėlį : kur atnašos buvo paskirstomos tarp kunigų. — 38*Bus draug su levitais* : kaip užvaizdas, kad būtų iš levitų dešimtinės atskirta dešimtinė kunigams

3. Atnaujinimas politinės santvarkos ir miesto sienų pašventinimas

11,1--12,42. Paaiškėjus, kad Jerusalė maža teturi gyventojų, Neemijas įsako gyventi mieste dešimtai tautos daliai /11,1-3/. Toliau suskaitomi Jerusalės gyventojai /11,1-24/, o paskui Judo ir Benjamino miestų /11,25-36/ ; įvardijami taipgi grįžusieji draug su Zorobabėliu kunigai ir levitai /12,1-26/. Pagaliau surinkti Jerusalėn visi levitai apvalo tautą ir miesto sieną aukomis, ir iškilmingai apeidami visą sieną pabaigia jos pašventinimą /12,27-42/

11. 1*Likusioji gi liaudis*... ty, kurie buvo apsigyvenę pradžioje ne Jerusalėje. Pradedamas čia pasakojimas grąžina mus prie atsitikimų, paminėtų aug 7,4.5

5*Siloniečio sūnus* : gal Judo sūnaus

riems buvo pavesti visi reikalai aplink Dievo namus ; [17]toliau Matanajis
sūnus Mikhos, sūnus Zebediejo, sūnus Asapho, kurs vadovavo šlovinimo
ir dėkojimo maldose, ir Bekbekija, kurs buvo antrasis tarp jo brolių, ir
Abdas sūnus Samuos, sūnus Galalo, sūnus Idituno. [18]Visų levitų šventa-
jame mieste buvo du šimtu aštuonios dešimtys keturi. [19]O durininkai: Aku-
bas, Telmonas ir jų broliai, kurie sergėjo vartus ; viso šimtas septynios
dešimtys du

[20]Likusieji iš Israëlio, kunigai ir levitai buvo visuose Judo miestuose,
kiekvienas savo paveldėtoje vietoje. [21]Natiniečiai gyveno Ophelyje, o
Siaha ir Gaspha buvo Natiniečių viršininkai. [22]Levitų viršininkas Jeru-
salėje buvo Asis, sūnus Banio, sūnus Hasabijo, sūnus Matanijo, sūnus
Mikhos. Iš Asapho sūnų buvo giesmininkai Dievo namų tarnyboje. [23]Nes
jiems buvo duota karaliaus įsakymas ir nustatyta tvarka tarp levitų
kiekvienai dienai. [24]Mesezebelio sūnus Phatahija iš Judo sūnaus Zaros
sūnų buvo karaliaus paskirtas visiems tautos reikalams [25]ir namams vi-
suose jų plotuose. Iš Judo sūnų gyveno Karjatarbėje ir jos dukteryse, Di-
bone ir jos dukteryse, Kabselyje ir jos sodžiuose, [26]Jesuėje, Moladoje, Bet-
phalete, [27]Hasersualyje, Bersabėjoje ir jos dukteryse, [28]Sikelege, Mokho-
noje ir jos dukteryse, [29]Remone, Saraoje, Jerimute, [30]Zanuoje, Odolame
ir jų plotuose, Lakhije ir jo apylinkėse, Azekoje ir jos dukteryse. Jie gy-
veno nuo Bersabėjos iki Enomo slėniui. [31]Benjamino gi sūnūs, pradedant
nuo Gebos, Mekhme, Hajije, Betelyje ir jo dukteryse, [32]Anatote, Nobe,
Ananijoje, [33]Asore, Ramoje, Getaime, [34]Hadide, Seboime ir Nebalate,
Lode, [35]ir One, amatininkų slėnyje. [36]O kaikurie iš levitų turėjo buveines
Jude ir Benjamine

12. [1]Kunigai gi ir levitai, atvykusieji su Salatiėlio sūnumi Zorobabė-
liu ir Jošue, buvo šitie : Saraja, Jeremijas, Esdras, [2]Amarija, Melukhas,
Hattus, [3]Sebenijas, Reumas, Merimutas, [4]Addas, Gentonas, Abija, [5]Mia-
minas, Madija, Belga, [6]Semėja, Jojaribas, Idaja, Selumas, Amokas, Hel-
kijas, [7]Idaja. Šitie buvo kunigų viršininkai ir jų broliai Jošuės laiku.
[8]Toliau levitai : Jėsua, Benujis, Kedmihėlis, Sarebija, Juda, Matanijas,
kurie draug su savo broliais buvo giesmių vedėjais ; [9]taipgi Bekbekija,
Hannis ir jų broliai, kiekvienas savo pareigoje. [10]Jošuei gi gimė Joakimas,
Joakimui gimė Eliasibas, Eliasibui gimė Jojada, [11]Jojadai gimė Jonatanas
o Jonatanui gimė Jėdoa

[12]Joakimo gi dienose buvo šitie kunigai ir šeimynų viršininkai : Sa-
rajo Maraja, Jeremijo Hananija, [13]Esdro Mesolamas, Amarijo Johananas,

---

Sēlos palikuonis. Plg Sk 26,20. — [8]*Po jo* : po Selumo. — [14]*Galingųjų*. Ebr t : Haggedolimo sūnus

[16]*Aplink Dievo namus* : pav įvairių pastatų prižiūrējimas, pristatymas dalykų, reikiamų Dievo tarnybai ir tt

[23]*Karaliaus* : Artakserkso. Taip pat 24e. — [24]*Phatahija*. Jis buvo Artakserkso paskirtas valdininkas ; bet kokios buvo jo pareigos, aiškiai nepasakyta. — [25]*Ir namams*... Geriau anot ebr t : ką dēl sodžių ir jų plotų, tai Judo sūnūs apsigyveno... — *Iš Judo sūnų gyveno*... Žydai iš Judo giminēs apsigyveno tame pat plote, kaip ir prieš nelaisvę. — [31]*Nuo Gebos* : kuri yra į šiaurę nuo Jerusalēs. Toliau įvardijama senovinio Benjamino giminēs ploto vietos. — [35]*Amatininkų slēnyje* ; plg 1 Kron 4,14

12. [8]*Levitai* : levitų viršininkai. — [10]*Jošuei gi gimē*... Pasakomi pirmieji vyriausieji kunigai po grįžimo iš nelaisvēs

[14]Milikho Jonatanas, Sebenijo Juozapas, [15]Haramo Eddna, Marajoto Hel-
kis, [16]Adajo Zakharija, Gentono Mosolamas, [17]Abijo Zekhris, Miamino ir
Moabijo Pheltis, [18]Belgos Samua, Semajos Jonatanas, [19]Jojaribo Metana-
jis, Jodajo Azzis, [20]Selajo Kėlajis, Amoko Eberas, [21]Helkijo Hasebija,
Idajo Natanaėlis

[22]Levitai, kurie buvo šeimynų viršininkais Eliasibo, Jojados, Joha-
nano ir Jėdoos dienose, ir kunigai buvo surašyti karaliaujant Persui Da-
rijui. [23]Šeimynų viršininkai Levio sūnūs buvo surašyti metraščių knygoje
iki Eliasibo sūnaus Jonatano dienų. [24]Levitų viršininkai buvo : Hase-
bija, Serebija ir Kedmihėlio sūnus Jošuė, ir jų broliai pagal savo eiles,
kad šlovintų ir išpažintų pagal Dievo vyro Dovido įsakymą ir kad ser-
gėtų lygiai iš eilės. [25]Matanija, Bekbekija, Obedija, Mosolamas, Telmonas,
Akubas buvo vartų sargai ir prieangių prieš vartus. [26]Šitie gyveno Jose-
deko sūnaus Jošuės sūnaus Joakimo dienose, vado Neemijo, taipgi kunigo
ir Rašto žinovo Esdro dienose

[27]Jerusalės gi sienų pašventime sujieškojo levitus iš visų jų vietų,
kad atvestų juos į Jerusalę, idant jie švęstų linksmą pašventinimo šventę
su dėkojimu, giesmėmis, kimbolais, arphomis ir kanklėmis. [28]Taigi gies-
mininkų sūnūs susirinko iš lygumų aplink Jerusalę, ir iš Netuphatiečių
sodžių, [29]ir iš Galgalos namų, ir iš Gebos bei Azmaveto plotų, nes giesmi-
ninkai buvo pasistatę sau sodžių aplink Jerusalę

[30]Kunigai ir levitai apsivalė patys ir apvalė tautą, vartus ir sieną.
[31]Aš gi užvesdinau Judo kunigaikščius ant sienos ir pastačiau du dideliu
šlovinančiųjų būrius. Ir jie ėjo į dešinę pusę ant sienos prie Mėšlyno vartų.
[32]O paskui juos ėjo Osajas ir Judo kunigaikščių pusė, [33]Azarijas, Esdras,
Mosolamas, Judas, Benjaminas, Semėja ir Jeremijas, [34]o iš kunigų sūnų
su trimitais Zakharijas sūnus Jonatano, sūnus Semėjo, sūnus Matanijo,
sūnus Mikhajo, sūnus Zekhuro, sūnus Asapho [35]ir jo broliai Semėja, Aza-
reėlis, Malalajis, Galalajis, Maajis, Natanaėlis, Judas ir Hananis su Dievo
vyro Dovido muzikos prietaisais, ir Rašto žinovas Esdras jų priešakyje
ant Šaltinio vartų. [36]Jie užėjo prieš kitus Dovido miesto laiptais iki vie-
tai, kur siena augštesnė už Dovido namus, ir iki Vandenų vartų į rytus

[37]O antras dėkojančių būrys ėjo iš kito galo, paskui jį aš ir tautos
pusė ant sienos ir ant Krosnių bokšto ir iki plačiausiai sienai, [38]ir ant
Ephraimo vartų, ir ant Senųjų vartų, ir ant Žuvų vartų, ir Hananeėlio
bokšto, ir Emato bokšto, ir iki Bandos vartų, ir jie sustojo ant Kalė-
jimo vartų. [39]Du šlovinančiųjų būriu sustojo ties Dievo namais, taipgi aš,

---

[12]*Joakimo* : antrojo vyriausiojo kunigo po Jošuēs

[22]*Levitai*... Spēliojama, kad 22 ir 23 eil įdēta tekstan vēlesniais laikais /taip pat kaip ir aug 10 ir 11 eil/, nes jose minimi vyriausieji kunigai, kurie gyveno jau po Neemijo. — *Persui Darijui.* Anot vienų, įvardijamas čia Darijus Notus, kurs viešpatavo nuo 425 m pirm Kr, anot kitų gi Darijus Kodomanas, kurs karaliavo nuo 336-331 m. — [23]*Jonatano.* Tikriau : Johanano, kaip 22e

[27]*Sienų pašventime* : kurs įvyko dvylikai metų praslinkus po jų atnaujinimo. — [29]*Iš Galgalos namų* : iš Bet-Galgalos

[30]*Sieną.* Senovēs sienos, kuriomis apvesdavo miestus, buvo labai plačios. Svarbiausi pašventimo apeiga buvo čia ējimas sienomis aplinkui miestą. Ant sienos įkopta vakarų šone ir tai dviem būriais, kurių vienas, Esdro vedamas, ējo į vieną pusę, ty, pradžioje į pietus, paskui į rytus ir pagaliau į šiaurę, o kitas su Neemiju į kitą, kad vēl susitiktų ant sienos, bet jau rytų šone ties šventykla. To ējimo aprašymas tekste nevisai aiškus. Plg 3,1.2

pusė valdininkų su manim [40]ir kunigai: Eliakimas, Maasija, Miaminas,
Mikhea, Elioenajis, Zakharija, Hananija su trimitais, [41]ir Maasija, Se-
mėja, Eleazaras, Azzis, Johananas, Melkhija, Elamas, ir Ezeris. Giesmi-
ninkai giedojo garsiai, o jų vyresnysis buvo Jezraja. [42]Ir paaukojo tą dieną
didelių aukų ir linksminosi, nes Dievas buvo jiems suteikęs didelę links-
mybę; taipgi ir jų žmonos ir vaikai džiaugėsi, ir Jerusalės linksmybė
buvo girdima toli
[43]Aną dieną paskyrė taipgi kunigus ir levitus užvaizdais turto sandė-
lių liejamoms aukoms, pirmonėms ir dešimtinėms, kad miesto viršinin-
kai įneštų tai per juos su tinkamu dėkojimu; nes Judas džiaugėsi kunigais
ir levitais, kurie ėjo savo pareigas. [44]Nes jie atlikinėjo savo Dievo tarnybą
ir permaldavimo apeigas, taipgi ir giesmininkai ir durininkai pagal Do-
vido ir jo sūnaus Saliamono įsakymą, [45]nes Dovido ir Asapho dienose nuo
pradžios buvo paskirti viršininkai giesmininkų, kurie giesmėmis šlovino
ir garbino Dievą. [46]Ir visas Israėlis Zorobabėlio dienose ir Neemijo die-
nose duodavo dalis giesmininkams ir durininkams kasdien, ir jie duodavo
šventas dovanas levitams, levitai gi duodavo taip pat Aarono sūnums

Pak 23,3 **13.** [1]Aną dieną buvo skaityta iš Mošės knygos, girdint tautai, ir rasta
joje parašyta, kad Amonietis ir Moabietis niekuomet per amžius neturi
įeiti į Dievo eklesiją, [2]nes jie nepasitiko Israėlio sūnų su duona ir vande-
nimi, ir pasisamdė prieš juos Balaamą, kad prakeiktų juos, bet mūsų
Dievas pavertė prakeikimą į palaiminimą. [3]Atsitiko gi, kad jie, išgirdę įsta-
tymą, atskyrė nuo Israėlio visus svetimtaučius
[4]Pirm to yra buvęs kunigas Eliasibas, kurs buvo mūsų Dievo namų
sandėlio viršininkas ir Tobijo giminaitis. [5]Taigi jis pasidarė sau didelį
sandėlį, į kurį pirm jo sudėdavo dovanas, smilkalus, rykus, javų, vyno
ir aliejaus dešimtinę, levitų, giesmininkų ir durininkų dalis ir kunigų
pirmones. [6]Kada tai buvo daroma, aš nebuvau Jerusalėje, nes trisde-
šimts antrais Babilono karaliaus Artakserkso metais aš buvau sugrį-
žęs pas karalių; o po kurio laiko aš pasiprašiau karaliaus [7]ir atėjau į

III. Antras Neemijo apsilankymas Jerusalėje ir nauja jo įvykdyta reforma

12,43--13,31. Antrą kartą atvykus Neemijui į Jerusalę paskiriami vyrai, kurie turi sergēti ir padalinti pirmones, dešimtines ir kitas atnašas /12,43-46/; atskiriami taipgi nuo Israēlaičių svetimtaučiai; toliau Neemijas sugrąžina levitams ir kitiems šventyklos tarnams jų dalis /13,1-14/, uždraudžia pirkimą ir pardavinējimą šabatais ir nubaudžia tuos, kurie buvo vedę svetimtautes moteris /13,15-31/

[43]*Aną dieną*: ne miesto sienų pašventimo metu, bet žymiai vēliau, kai Neemijas atvyko antrą kartą į Jerusalę. Plg žem 13,6. — *Turto sandēlių*. Taip pavadinta kambarius prie šventyklos, į kuriuos sudēdavo visokias atnašas ir dovanas, paskirtas kunigams ir levitams išlaikyti. — *Kad miesto...* Ebr t: kad į juos būtų sunešama įstatymo paskirtos dovanos kunigams ir levitams iš miestų apylinkių. — [44]*Permaldavimo*. Ebr: *taharah*, apvalymas. — [46]*Duodavo šventas dovanas*: dešimtines. — *Duodavo taip pat*: paskirtą gautųjų dešimtinių dalį

13. [1]*Buvo skaityta*: gal Padangčių šventēje. Plg 8,1... — *Parašyta*. Žr Pak 23,4-6. — [2]*Balaamą*. Žr Sk 22 skyr ir tol

[4]*Pirm to*: kai Neemijo nebuvo Jerusalēje. — *Tobijo giminaitis*. Žr aug 6,18 ir k. — [5]*Pasidarē sau...* Ebr t: padarē jam didelį kambarį. Tas kambarys gal buvo paskirtas Tobijui gyventi, kai jis atvykdavo į

Jerusalę ir pastebėjau piktenybę, kurią Eliasibas buvo padaręs dėl Tobijo,
padarydamas jam sandėlį Dievo namų prieangiuose. [8]Ta piktenybė pa-
sirodė esanti labai didelė, ir aš išmečiau Tobijo namų rakandus iš sandėlio
[9]ir liepiau iškuopti sandėlius ir atgal įnešdinau tenai Dievo namų rykus,
aukas ir smilkalus

[10]Aš patyriau, kad levitų dalys nebuvo atiduotos, ir kad levitai, gies-
mininkai ir tie, kurie tarnaudavo, buvo pabėgę kiekvienas į savo šalį.
[11]Tuomet aš pareikalavau pasiteisinimo iš viršininkų ir tariau: Kodėl
mes apleidžiame Dievo namus? Aš surinkau juos ir pastačiau juos jųjų
vietose; [12]o visas Judas nešė į sandėlius javų, vyno ir aliejaus dešimtinę.
[13]Sandėlių užvaizdais mes paskyrėme kunigą Selemiją, raštininką Sadoką
ir Phadają iš levitų, o draug su jais Matanijo sūnaus Zakhuros sūnų Ha-
naną, nes jie pasirodė esą patikimi, ir jų globai pavesta jųjų brolių da-
lys. [14]Atsimink mane, mano Dieve, dėl to dalyko ir neišdildyk mano mie-
laširdysčių, kurias padariau mano Dievo namams ir dėlei jo apeigų

[15]Anuo metu mačiau Jude tokių, kurie šabate mynė spaustuvą, ne-
šiojo pėdus, krovė ant asilų vyną, vynuoges, figas ir visokią naštą ir atga-
bendavo šabato dieną į Jerusalę. Tuomet aš įspėjau, kad pardavinėtų
tą dieną, kurią leidžiama pardavinėti. [16]Gyveno joje taipgi Tiriečių,
kurie atgabendavo žuvų ir visokių prekių ir pardavinėdavo šabatais
Judo sūnums Jerusalėje. [17]Todėl aš bariau Judo didikus ir jiems tariau:
Koks gi tai piktas dalykas, kurį jūs darote ir sutepate šabato dieną?
[18]Argi ne taip darė mūsų tėvai, o mūsų Dievas užvedė ant mūsų ir ant
šito miesto visą tą nelaimę? O jūs didinate rūstybę prieš Israėlį, ne-
švęsdami šabato! [19]Atsitiko gi, kad aprimus prie Jerusalės vartų šabate,
aš liepiau užrakinti duris ir įsakiau neatidaryti jų iki po šabato, o iš
savo tarnų pastačiau ant vartų, kad nė vienas neįneštų naštos šabato
dieną. [20]Taigi pirkliai ir visokių prekių pardavėjai pasiliko už Jerusalės
vieną ir antrą kartą. [21]Aš įspėjau juos ir jiems tariau: Kam pasiliekate
prie sienos? Jei padarysite tai dar kartą, aš pavartosiu prieš jus jėgą.
Taigi nuo to meto jie nebeateidavo šabate. [22]Įsakiau taipgi levitams ap-
sikuopti ir ateiti vartų sergėti ir šabato švęsti. Ir dėl to dalyko atsimink
mane, mano Dieve, ir pasigailėk manęs pagal tavo mielaširdystės daugybę

[23]Anose dienose aš mačiau taipgi Žydus, vedančius žmonas Azotie-
tes, Amonietes ir Moabietes. [24]O jų vaikai kalbėjosi pusiau azotiškai ir
nemokėjo kalbėti žydiškai, kalbėjosi gi vienos ar kitos tautos kalba.
[25]Aš subariau juos, mečiau prakeikimą, užgavau kaikuriuos iš jų, apipe-
šiau juos ir prisaikinau per Dievą, kad neduotų savo dukterų jų sūnums

---

Jerusalę. — *Dovanos*: duonines atnašas. — [6]*Trisdešimts antrais...* 443 pirm Kr. — *Babilono.* Artakserksas buvo Persų karalius, bet jis buvo kartu ir Babilono karalių įpėdinis. — *Po kurio laiko.* Kaip ilgai Neemijas buvo antrą kartą pas karalių, visai nežinia

[13]*Mes paskyrēme.* Ebr t: aš paskyriau

[15]*Tuomet aš įspējau...* Ebr t: Aš perspėjau tą dieną, kada jie pardavinējo maistą. — [19]*Aprimus...* pradedant temti penktadienio vakare, kurs buvo laikomas šabato pradžia — [21]*Kam pasiliekate*: per naktį. — [24]*Vienos ar kitos tautos kalba* Amoniečių ir Moabiečių kalba buvo semitų kalbų tarmē, kuri tačiau skyrēsi nuo ebrajų tarmēs. — [25]*Mečiau prakeikimą*: kurį jie buvo nusipelnę, nesilaikydami neseniai padarytų pasižadējimų. Plg aug 10,29.30. — [26]*Argi ne tokiuo...* Plg 3 Kar 3,1; 11, 1.4 — [28]*Sanabalato žentas.* Jojados sūnus buvo jojo paties tautos priešo žentas ir nesutiko persiskirti su savo žmona svetimtaute. Tai buvo

ir neimtų savo sūnums ir sau patiems iš jų dukterų, ir tariau : [26]Argi ne
tokiuo dalyku nusidėjo Israėlio karalius Saliamonas ? O juk tarp daugelio
tautų nebuvo jam lygaus karaliaus ; jis buvo savo Dievo mylimas, ir
Dievas buvo jį pastatęs karaliumi visam Israėliui ; tačiau ir jį atvedė į
nuodėmę moterys svetimtautės. [27]Argi ir mes būsime neklusnūs ir dary-
sime visą tą didelę piktenybę, kad nusikalstumėm mūsų Dievui, vesdami
žmonas svetimtautes ? [28]Vienas iš vyriausiojo kunigo Eliasibo sūnaus
Jojados sūnų buvo Horoniečio Sanabalato žentas : Tą aš pavariau šalin
nuo savęs. [29]Atsimink tai, Viešpatie, mano Dieve, prieš tuos, kurie su-
tepa kunigystę ir kunigų bei levitų teises

[30]Taigi aš apvaliau juos nuo visų svetimtaučių ir paskyriau kunigų
bei levitų eiles kiekvieną jojo tarnybai, [31]ir kad atneštų malkų paskirtais
laikais ir pirmones. Atsimink mane, mano Dieve, mano labui. Amen

---

aiškiai priešinga kunigystės šventumui /Kun 21,7.14/ ; todēl Neemijas buvo priverstas ištremti nusikaltēlį. — [29]*Teises,* ty pasižadējimą gyventi šventai. Plg Mal 2,8

[31]*Atsimink*... Visoje knygoje Neemijas pasirodo karštai trokštąs Dievo garbēs ir savo tautos labo. Tai garbei padauginti ir tam labui padidinti jis nebijo kovoti su visokiomis kliūtimis. Todēl Neemijas ne veltui laikomas vienu iš žymiausių Žydijos vyrų

TOBIJO KNYGA

Įvadas

1. Tobijo knyga gavo savo vardą iš dviejų svarbiausių joje minimų asmenų, senojo ir jaunojo Tobijo. Kuria kalba ji buvo paties jos autoriaus parašyta, dabar tikrų žinių nebėra. Vulgatos tekstas išverstas šv Jieronimo iš aramaiškos kalbos ; bet jis gana žymiai skiriasi nuo trijų svarbiausių graikiškų vertimų, išlikusių iki mūsų dienų, kurie galėjo atsirasti iš seniai jau žuvusio ebraiško originalinio teksto. Spėjama, kad šv Jieronimas, kurs vertė Tobijo knygą labai skubiai, žymiai ją sutrumpino, ir todėl jo padarytas vertimo tekstas, nors dogmos atžvilgiu viršija visus kitus, nėra tačiau taip tikslus kaip Sinaiškio kodekso ir senosios Italės vertimas, o dailumo atžvilgiu turi užleisti pirmąją vietą graikiškam Vatikano kodekso tekstui

2. Tobijo knygoje pasakojama įvykiai iš gyvenimo dviejų Tobijų, tėvo ir sūnaus, Asirijos nelaisvėje ; joje kalbama apie daugybę malonių, kurių tuodu dievobaimingu vyru, o taip pat ištekėjusi už jaunojo Tobijo Sara, susilaukė iš Dievo dėl to, kad jie visuomet juo pasitikėjo

Visą knygą galima padalinti į dvi nelygi pusi, kuriuodviejų pirmoje, trumpesnėje, aprašoma, kaip skaudžiai buvo išbandytas vyresniojo Tobijo ir Saros pasitikėjimas Dievu /1,1-3,25/ ; antrojoje gi pasakojama, kaip Dievo Apvaizda, tarpininkaujant jaunajam Tobijui, padarė galą visiems bandymams ir atsilygino už ištikimybę /4,1-12,22/. Knygos pabaiga susideda iš vyresniojo Tobijo giesmės, kurioje jis dėkoja Dievui už gautąsias malones, ir iš trumpo pasakojimo apie abiejų Tobijų mirtį /13-14,17/

3. Vyriausis Tobijo knygos tikslas buvo, be abejonės, parodyti, kad Dievas, nors kaikada mėgina savo tarnus vargais, bet niekuomet nepameta jų visai, o ne kartą ir šiame gyvenime gausiai atsilygina už dorybių vykdymą

Be šito vyriausiojo tikslo knygos autorius gal dar norėjo duoti savo skaitytojams pavyzdį tobulo šeimyninio gyvenimo ir paraginti juos laikytis visame gyvenime ištikimai Dievo įstatymo

4. Apie Tobijo knygos atsiradimą senovės padavimas nepaliko mums jokių žinių. Ir šventieji senovės Tėvai, išskyrus šv Ambroziejų, jos visai neaiškino

Vėlesnieji tyrinėtojai pačiame Tobijo knygos tekste nurodo vieną kitą vietą, kurioje kaikas mato įrodymą, jog visa Tobijo knyga, ar bent nemaža jos dalis, atsiminimų pavidalu, buvo parašyta abiejų Tobijų.

Ir iš tikrųjų, senuose vertimuose, išskyrus Vulgatą ir aramaišką vertimą, Tobijas, tėvas, pasakoja pats savo vardu, vartodamas pirmąjį asmenį, nuo pat knygos pradžios, iki Saros istorijos pradžiai /1,1-3,6/. Bent graikiškame vertime ir senesniame lotyniškame vertime /12,20/ randame angelo Rapolo paliepimą, duotą abiem Tobijam, parašyti visa, kas jiems buvo atsitikę. Graikiškame tekste 13,1 yra parašyta, kad Tobijas yra iš tikrųjų rašęs ; bet ten kalbama tik apie parašymą giesmės, o ne apie išdėstymą raštu visų kitų atsitikimų. Be to, jei tiesa, kad pasakojimas pirmame asmenyje /1,1-3,6/ yra senesnis už tą patį pasakojimą trečiame asmenyje /Vulgatoje ir aramaiškame vertime/, tai visų pirma negalima daryti išvados, kad visa knyga buvo tikrai to paties Tobijo rašyta, nes 1,1-3,6 kalbama ne apie visą knygą, o tik apie istorijos pradžią. Į pirmojo asmens vartojimą dargi galima žiūrėti tik kaip į literatūrinę priemonę. Jei Vulgata vieton pirmojo asmens čia naudojosi trečiuoju asmenimi, tai gal taip buvo padaryta dėl to, kad jos autorius šv Jieronimas netikėjo, būk Tobijo knyga būtų buvusi paties Tobijo sustatyta. Bet jei knygos nebus parašęs vienas ar kitas Tobijas, tai šiandien nėra jokios galimybės nurodyti kurį nors kitą jos autoriaus vardą. Visa, kas galima apie jį pasakyti, tai tik tiek, kad, žiūrint bendro knygos pobūdžio, jis turėjo būti Žydas, o Tobijo vardas duota knygai tik nurodymui, kad svarbiausis joje minimas asmuo buvo Tobijas

5. Nedaug lengvesnis yra dalykas išspręsti, kada Tobijo knyga buvo parašyta. Yra Šv Rašto tyrinėtojų, kurie mano, kad ji buvusi parašyta dar prieš Žydų karalystės sugriovimą. Toki tačiau nuomonė neranda sau patvirtinimo pačioje knygoje. Jei jos kilmė būtų buvusi taip sena, tai ji be abejo būtų buvusi priimta į Žydų kanoną kartu su kitomis to laiko šventomis knygomis ; o dabar jos Žydų kanone visai nėra

Šiandien dauguma nekatalikų ir katalikų egzegetų pasisako už žymiai vėlesnį Tobijo knygos parašymo laiką, tarp penktojo ir antrojo amžiaus prieš Kristų

Gana daug kritikų nepripažįsta Tobijos knygai jokios istorinės vertės, laiko ją prasimanytų dalykų pasakojimu, dievobaiminga, mokomąja apysaka, gal net pamėgdžiojimu ir pritaikymu savo tikslams gerai žinomos penktame ar net šeštame amžiuje pirm Kr pasakos ar romano, vadinamo *Išminčiaus Akhikaro istorija*, ar *Akhikaro, Asiriečio, istorija ir išmintis*. Tas legendinis Akhikaras, Asirietis, buvęs Senakheribo /705-681/, vėliau jo sūnaus Asarhadono III /681-669/ kancleris ir žynius. Jis labai pasižymėjęs savo išmintimi ir sumanumu ; pats neturėdamas vaikų, jis įsūninęs savo brolvaikį Nadaną /ar Nabatą/, kurį apdovanojęs visokiomis gėrybėmis, bet kurs jam atsimokėjęs žiauriu nedėkingumu. Akhikaro tat ir Nadano /ar Nabato/ vardai identifikuojami be pakankamų įrodymų su Akhioru ir Nabatu, Tobijo brolvaikiais /Tob 11,20/

Sen Testamente, galima sakyti, visai nėra knygų, kurios būtų tik istorinės, kurios neturėtų daugiau ar mažiau tikslo pamokyti, sustiprinti skaitytojų ar klausytojų tikėjimą ir pasitikėjimą Dievo pagalba net sunkiausiose apystovose, laikytis ištikimai Dievo įstatymo. Tobijo knygos autoriui istorinis elementas buvo tik priemonė, kuri turėjo jam padėti geriau sutvarkyti savo pamokymus, pasirinkti laisvai jų turinį, kad jie darytų reikiamos įtakos, įpinant į pasakojimą ilgesnius pasikalbėjimus, paraginimus ir baigiant knygą giesme. Kad to istorinio elemento Tobijo knyga netrūksta, yra pakankamai, ir kad autorius norėjo rašyti kaip

istorikas, liudija nurodytos žymiausių veikiančių jos asmenų geneologijos, tikros žinios, liečiančios geografiją, istoriją, kronologiją

Tarp priežasčių, dėl kurių keliamos abejonės apie istorinę Tobijo knygos vertę, netikintiems yra papasakoti joje stebuklai ; bet tik jiems vieniems panašios priežastys turi svarbos. Papasakoti gi knygoje stebuklai parodo, kad Dievas gali ir teikiasi, kada jam tinka, tvarkyti net stebuklais šio pasaulio dalykus

Istorinės Tobijo knygos vertės nesumažina ir kaikurie abejotini joje paminėtų vietų ir karalių vardai, nes mažiau žinomus vardus senoviniai perrašinėtojai vienur-kitur gal pakeitė labiau jiems žinomais. Susekti gi, kur taip pasielgta, juo labiau sunku, kad šiandien nebėra pirmojo originalinio knygos teksto

6. Tridento ir Vatikano Susirinkimuose nutarta, kad Tobijo knyga yra Šv Rašto dalis, ir tas nutarimas remiasi seniausiu Eklesijos padavimu. Nėra jos, tiesa, dabartinėje ebraiškoje biblijoje ir todėl ji dedama tarp deuterokanoninių knygų, bet kitados ir patys Žydai ją naudodavo, nes ji yra Aleksandriečių vertime ir gana dažnai minima senovės rabinų raštuose. Iš Žydų ją gavo krikščionių Eklesija ; Dievo įkvėptu veikalu ją laikė jos seniausieji Tėvai, o kokioje pagarboje ji buvo pas pirmuosius krikščionis, aiškiausiai parodo katakombų sienos, ant kurių įvaizdinti visi žymesnieji atsitikimai iš abiejų Tobijų gyvenimo

TOBIJO KNYGA

1. [1]Tobijas iš Nephtalio giminės ir miesto /esančio augštesniojoje
Galiliejoje viršuj Naasono, už kelio, kuriuo einama į vakarus, ir turinčio
kairėje Sepheto miestą/, [2]buvo paimtas nelaisvėn Asiriečių karaliaus Sal-
manasaro laikais ; tačiau, būdamas nelaisvėje, jis nepametė tiesos kelio,
[3]taip kad visa, ką tik galėjo turėti, jis dalindavo kasdien buvusiems draug
su juo nelaisvėje broliams iš jojo giminės
[4]Nors buvo visų jauniausis Nephtalio giminėje, jis tačiau nedarė
nieko vaikiško savo elgesyje. [5]Nes visiems einant prie auksinių veršių,
kuriuos buvo padaręs Israėlio karalius Jeroboamas, jis vienas vengdavo
visų draugystės, [6]eidavo į Jerusalę į Viešpaties šventyklą ir garbino te-
nai Viešpatį, Israėlio Dievą, atnašaudamas ištikimai visas savo pirmones
ir savo dešimtines. [7]Taip pat kiekvienais trečiais metais jis atiduodavo
naujatikiams ir ateiviams visas dešimtines. [8]Tuos ir panašius dalykus jis
darydavo pagal Dievo įstatymą dar vaikas tebebūdamas. [9]Sulaukęs gi
vyro amžiaus jis vedė iš savo giminės žmoną, Oną, ir turėjo iš jos sūnų,

---

1. Vyresniojo Tobijo ir Saros dievotumas ir nelaimės

1. Dievobaimingas vyresniojo Tobijo gyvenimas

1,1-3,6. Vienas dievobaimingas Israēlaitis iš Nephtalio giminēs, nugabentas draug su savo žmona, Ona, ir sūnumi, Tobiju, į Ninivę daro gailestingus darbus savo broliams ir laidoja jų numirēlius. Taip jis susilaukia sau Asirijos karaliaus persekiojimo ir yra priverstas slēptis nuo jo rūstybēs ; bet žuvus tam karaliui po neilgo laiko, Tobijas vēl grįžta prie savo gerų darbų /1,1-2,9/. Tuo tarpu sutinka jį nelaimē : nuo paukščių mēšlo, nukritusio miegančiam Tobijui ant akių, jis apanka ir turi iškentēti daug vargų, kurių prislēgtas jis meldžia, kad Dievas atimtų iš jo gyvybę /2,10-3,6/

1,1-10. *TOBIJO IŠTIKIMYBĒ ĮSTATYMUI.* [1]*Tobijas.* Gr t vyresnysis Tobijas vadinamas *Tobit* ar *Tobeit,* o jo sūnus Tobijas ; Italėje ir pas senesniuosius šv Tēvus pirmasis vadinamas T o b i s , o antrasis T o b i a s. Abiejų pavadinimų pagrinde yra ebr vardas *Tobi* sutrumpintas iš *Tobijahu,* V i e š p a t i e s g e r u m a s. — *Iš Nephtalio giminēs.* Gr t Tobijo kilmē aprašoma tiksliau, nes ten skaitome, kad Tobijas buvęs sūnus Ananiēlio, kurs buvo Aduēlio sūnus, kurs buvo Gabaēlio sūnus, kurs buvo Raguēlio sūnaus Rapolo sūnus iš Asiēlio palikuonių, iš Nephtalio giminēs. — *Miestą.* LXX vertime nurodomas miesto vardas Tesbe, kuriame buvo pranašo Elijo tēviškē. Plg 3 Kar 17,1. — *Augštesniojoje* : kalnuotoje. — *Naasono.. Sepheto.* Tuo du vardu kitur šv Rašte nesutinkamu. — *Kairēje* : taigi, šiaurēs šone. — [2]*Salmanasaro.* 4 Kar 15,29 pasakyta, kad visą Nephtalio giminę išvedęs nelaisvēn Teglat-Phalasaras, bet iš to pasakymo dar negalima daryti išvados, būk tuomet visi Nephtalaičiai iki vienam buvę sugauti. Taigi, ir tarp Salmanasaro ar Sargono išvestųjų nelaisvēn Israēlaičių jau po Samarijos sugrio-

kuriam davė savo vardą. [10]Nuo pat kūdikystės jis išmokė jį bijoti Viešpaties ir sergėtis kiekvienos nuodėmės

[11]Taigi, kai paimtas nelaisvėn jis su savo žmona ir sūnumi atvyko Ninivės miestan draug su visa savo gimine, [12]/visiems valgant pagonių valgius/, jis sergėjo savo sielą ir niekuomet nesusitepė jų valgiais. [13]O kadangi jis atsimindavo Viešpatį visa savo širdimi, Dievas davė jam rasti malonės karaliaus Salmanasaro akivaizdoje, [14]ir tasai davė jam valią eiti, kur tik jis norėjo, ir laisvę daryti, kas tik jam tiko. [15]Taigi, jis eidavo pas visus, buvusius nelaisvėje, ir duodavo jiems išganingų įspėjimų. [16]O atėjęs į Medų miestą Ragę ir turėdamas dešimtį talentų sidabro iš to, kuo buvo karaliaus apdovanotas, [17]jis rado didelėje savo tautos minioje skurstantį Gabelį, kurs buvo iš jojo giminės, ir davė jam po parašu minėtąjį sidabrą

[18]Po daugelio laiko, mirus karaliui Salmanasarui, karaliumi jo vieton pastojo jo sūnus Senakheribas, kurs labai nekentė Israėlio sūnų. [19]Tobijas eidavo kasdien pas visus savo gentis, guosdavo juos ir dalindavo visiems iš savo lobio, kiek galėjo ; [20]alkstančius jis maitino, nuogiems duodavo

---

vimo galējo rastis kaikurie Nephtalaičiai, o jų skaičiuje ir Tobijas. Kadangi jis tuo metu buvo mažas vaikas, todēl jis galējo susilaukti žiloje savo senatvēje Ninivēs sugriovimo, įvykusio 606 m. pirm Kr, kaip aiškiai pasakyta gr tekste 14,15 Plg : 4 Kar 15,29 ; 17,3... — *Jis nepametē.* Gr t Tobijas pats pradeda pasakoti apie save /pirmame asmenyje/ : Aš, Tobijas, vaikščiojau tiesos keliu, aš dariau gailestingumo darbus ir t t — *Tiesos kelio* : tikrojo Dievo garbinimo ir jojo įstatymo vykdymo. — [3]*Taip kad visa...* Gr t : aš duodavau daug išmaldų savo broliams... — [4]*Nors buvo...* Gr t : kai aš buvau jaunas. — *Vaikiško* : nesekē netobulybių, kurias galējo dažnai matyti. — [5]*Visiems einant,* t y labai daugeliui iš Israēlaičių tarpo. — *Prie auksinių veršių.* Plg : 3 Kar 12, 26-33. — [6]*Eidavo į Jerusalę* : iškilmingose šventēse. Plg : 5 Moš 16,16. — *Savo pirmones ir...* Plg : 2 Moš 23,19 ; 4 Moš 18,15 ; 3 Moš 27,30... — [7]*Trečiais metais...* Plg 2 Moš 14,18... — [9]*Iš savo giminēs.* Įstatymas nereikalavo griežtai, kad moterystēs būtų daromos tiktai tarp vienos ir tos pačios giminēs sąnarių, bet vesti moterį iš savo giminēs buvo garbingiau

1,11-25. *TOBIJO MEILĒ ARTIMUI.* [11]*Su savo.* Anot Sinaiškio kodekso teksto jaunasis Tobijas gimęs nelaisvēje. — *Ninivēs miestan.* Taigi ne visi Israēlaičiai buvo nugabenti į vietas, įvardintas 4 Kar 17,6 ; kaikurie iš jų buvo nusiųsti pačion Asirijos sostinēn. Israēlaičių daugumai ištrēmimas buvo teisinga Dievo bausmē /4 Kar 17,7.../, Tobijui tai buvo išbandymas, kuriame jo dorybēs turējo padidēti, pasirodyti aiškiau ir gauti teisingą atlyginimą /plg žem 12,14/. Tačiau Dievo Apvaizdos patvarkymu Tobijo kentējimai turējo būti išganingi ne jam vienam, bet ir daugeliui kitų, kuriems jo kantrybē ir užmokestis už ją buvo gražus pamokinąs pavyzdys /2,12/ ; taip pat ir pagonims, tarp kurių tuo būdu plito tikrojo Dievo pažintis. — *Su visa savo gimine* : su tais, kurie buvo išvesti nelaisvēn seniau Teglat-Phalasaro laikais, arba tikriau, su tomis Nephtalaičių liekanomis, kurias Salmanasaras atgabeno į Ninivę. Plg aug 2 e. — [12]*Visiems valgant...* Kiti Israēlaičiai ir savo tēvynēje būdami nelabai laikēsi įstatymo apeigų, patekę gi į nelaisvę laikē save visai laisvais nuo jų ; Tobijo ištikimybē tose sunkiose aplinkybēse turējo juo didesnę vertę. — [13]*Atsimindavo Viešpatį* : vykdē tobulai jo įstatymą. — [14]*Valią eiti, kur...* Kiti Israēlaičiai buvo paversti vergais, todēl negalējo pasitraukti savo valia iš vienos paskirtos jiems vietos. — *Laisvę daryti, kas...* Italēje pasakyta : ir pirkdavau jam, ko tik jis norējo

drabužių ir rūpestingai laidodavo mirusius ir užmuštuosius. [21]Pagaliau,
kai karalius Senakheribas sugrįžo, pabėgęs iš Judėjos nuo smūgio, kurį
Dievas buvo jam padaręs dėl jo piktžodžiavimo, ir kada supykęs už-
mušinėjo daugelį iš Israėlio sūnų, Tobijas laidojo jų lavonus. [22]O kai tai
buvo pasakyta karaliui, jis liepė užmušti jį ir atėmė visą jo lobį. [23]Tobijas
pabėgęs su savo sūnumi ir žmona, slapstėsi plikas, nes daugelis mylėjo jį.
[24]Bet po keturių dešimtų penkių dienų karalių užmušė jo paties sūnūs,
[25]o Tobijas sugrįžo į savo namus, ir visas jo lobis buvo jam sugrąžintas.

2. [1]Paskui kai buvo Viešpaties šventadienis, ir buvo daromas geras
pokylis Tobijo namuose, [2]jis tarė savo sūnui : eik ir atvesk keletą iš mūsų
giminės, kurie bijo Viešpaties, kad valgytų su mumis. [3]Tasai išėjo, o su-
grįžęs pasakė jam, kad vienas iš Israėlio sūnų nužudytas gulįs gatvėje.
Jis tuojau pakilęs iš savo vietos, palikdamas puotą, nevalgęs nuėjo prie
lavono, [4]ir paėmęs jį atsinešė slapčia į savo namus, kad, saulei nusileidus,
palaidotų jį nežymiai. [5]Paslėpęs lavoną, jis valgė duonos su nuliūdimu ir
drebėjimu, [6]atsimindamas anuos žodžius, kuriuos Viešpats yra pasakęs
per pranašą Amosą : Jūsų šventadieniai pavirs į dejavimą ir gedulą.
[7]Saulei nusileidus, jis išėjo ir palaidojo jį. [8]O visi jo kaimynai barė jį,
sakydami : Jau dėl to dalyko buvo liepta užmušti tave, ir vos ištrūkai

---

savo reikalamas ; o anot gr t Tobijas pasidaręs karaliaus *agorastes*, p r i s t a t y t o j a s. — [16]*Į Medų miestą Ragę*. Ragēs miestas buvo labai toli nuo Ninivēs ir nearti nuo Ekbatanos, Medų krašto rytuose, bent kiek į pietus nuo dabartinio Teherano. Seleukas Nikatoris /312-280 pirm Kr/, anot Strabono, padidinęs jį ir praminęs vardu E u r o p u s : bet ne jis įsteigē jį, kaip kaikas tvirtina. — *Dešimtį talentų*. Sidabro talentas buvo vertas daugiau kaip 15.000 /auksinių/ litų. — *Kuo buvo karaliaus apdovanotas* : Tikriau : kuo karalius jam atsilyginęs. — [17]*Davē jam*... Anot gr t : paguldē pas jį

[18]*Mirus karaliui*... Tobijas buvo išvestas nelaisvēn 722 m., Senakheribas gi pastojo karaliumi 711 m. Jis buvo ne Salmanasaro sūnus, bet Sargono, kurs atēmē sostą iš Salmanasaro ; todēl Senakheribas galējo būti vadinamas Salmanasaro sūnumi plačia to žodžio prasme, kaip vienas iš jo papēdininkų ; pagaliau gr t dažnai vietoje Salmanasaro rašoma vardas E n e m e s s a r /didis yra karalius/, kurs lygus vardui Sar-gon /Sarru-ginum/ ; todēl gal ir čia /o taip pat aug. 1,2/ vietoje Salmanasaro buvo kitados parašytas Sargono vardas. — *Labai nekentē*... Tikras Israēlaičių persekiojimas prasidējo tik po paminēto žem 21 e smūgio. — [20]*Laidodavo mirusius*... Žydai ir apskritai Rytų tautos labai brangino palaidojimą mirusiojo ; palikti gi ką nors nepalaidotą buvo jiems didžiausi bausmē ir išniekinimas. — [21]*Pabēgęs iš Judējos*... Plg 4 Kar 19,10-35 ; 2 Kron 32,1... Ješ 36 ir 37 sk. — [23]*Plikas* : nebeturēdamas jokio lobio. — [24]*Po keturių dešimtų penkių dienų* : skaitant ne nuo sugrįžimo iš Judējos į Ninivę, nes Senakheribas viešpatavo čia dar apie dvidešimt metų, bet nuo tos dienos, kurią Tobijas buvo priverstas bēgti nuo persekiojimo. *Užmušē*.. Plg 4 Kar 19, 37 ; 2 Kron 32,21 ; Ješ 37,38. — [25]*Buvo jam sugrąžintas*. Anot gr t tai buvę padaryta užtarus Tobiją jo pusbroliui Akhiaharui pas naują karalių. Plg žem 11,20

TOBIJO BANDYMAS. 2. [1]*Viešpaties šventadienis*. Kituose tekstuose pasakyta, kad tai buvusios Sekminēs. Sekminēse buvo paprastai daromi pokyliai, į kuriuos kviesdavo taip pat beturčius. Plg 5 Moš 16,9...— [4]*Į savo namus*. Gr t : į kurį ten butą. Jei Tobijas būtų atsinešęs lavoną į savo namus, jie būtų buvę laikomi suteptais per septynias dienas. Plg 4 Moš 19,14 — [5]*Paslēpęs lavoną*. Gr t po šitų žodžių pasakyta, kad Tobijas apsiplovęs, t y padaręs tai,

iš mirties valdžios, o tu vėl laidoji mirusius ! [9]Bet Tobijas, labiau bijo-
damas Dievo negu karaliaus, paimdavo užmuštųjų lavonus ir slėpdavo
savo namuose, o vidurnaktyje laidodavo juos
[10]Atsitiko, kad vieną dieną, nuvargintas laidotuvėmis, parėjęs į
savo namus, jis atsigulė pasienyje ir užmigo, [11]o iš blezdingų lizdo nu-
krito jam miegančiam ant akių šilto mėšlo, ir jis apako. [12]Viešpats leido
ateiti ant jo tam išbandymui todėl, kad palikuonims būtų duota jo kan-
trybės pavyzdys, kaip ir šventojo Ijobo. [13]Nes kaip visuomet nuo pat
savo kūdikystės jis bijojo Dievo ir laikė jo įsakymus, taip jis nedejavo
prieš Dievą, kad jam atsitiko aklumo nelaimė. [14]Jis pasiliko nepajudintas
Dievo baimėje, dėkodamas Dievui per visas savo gyvenimo dienas. [15]Nes
kaip palaimintąjį Ijobą niekino karaliai, taip ir šito giminės ir pažįstami
juokėsi iš jo gyvenimo, sakydami : [16]Kur tavo viltis, dėl kurios duoda-
vai išmaldas ir darei laidotuves ? [17]Tobijas draudė juos ir sakė : Nekal-
bėkite taip, [18]nes esame šventųjų vaikai ir laukiame to gyvenimo, kurį
Dievas duos tiems, kurie savo ištikimybės jam niekuomet nemaino
[19]Jo žmona, Ona, eidavo kasdien į audimo darbą ir už savo rankų
darbą atnešdavo maisto, kokį galėdavo gauti. [20]Taip atsitiko, kad gavus
ožiuką parsinešė namo. [21]Jos vyras, išgirdęs bliaujančio balsą, tarė : Žiū-
rėkite, kad kartais nebūtų vogtas ; atiduokite jį jo savininkams, nes
mums neleista nei valgyti ką nors iš vogto, nei paliesti. [22]Supykus dėl to
jo žmona, atsakė : Aišku, kad tavo viltis pasidarė tuščia, ir dabar pasi-
rodė, ką padeda tavo išmaldos. [23]Tokiais ir panašiais žodžiais ji darė
jam priekaištų

---

ko reikalavo panašiame atsitikime įstatymas. Plg 4 Moš 19,12... — *Su nuliūdimu.* Linksmas pokylis pasidarė Tobijui nuliūdimo laikas. Jis turėjo valgyti pats vienas, nes paliesdamas lavoną buvo susitepęs ir todėl jam reikėjo per septynias dienas šalintis žmonių. — [6]*Jūsų šventadieniai...* Pranašo žodžiai pasakyti apie visos tautos nelaimę ; Tobijas pritaiko juos sau. Žr Am 8,10 ; 1 Mak 1. 41. — [9]*Bet Tobijas...* šitos eil ir pirmųjų 10 e žodžių kituose tekstuose nėra

[10]*Vieną dieną...* Anot kitų tekstų, tai atsitikę tose pačiose Sekminėse. — *Parėjęs į savo namus...* Gr t pasakyta aiškiau : « Aš atėjau į savo kiemą, ir miegojau prie kiemo sienos, ir mano veidas nebuvo uždengtas ». — [11]*Blezdingų.* Gr ž *strouthia* reiškia tą patį ką ir mažas paukštis apskritai ar žvirblis. — *Jam miegančiam.* Viename iš gr t pasakyta, kad Tobijas apakęs ne su sykiu, bet pamažu po gana ilgo gydymosi. — [12]*Viešpats leido....* Šitų gražių pastabų apie Tobijo kantrybę nėra gr t ir Italėje. — *Kaip ir šventojo Ijobo.* Plg Ijob 1 ir 2 sk. — [13]*Aklumo nelaimė* : kuri buvo Tobijui ne bausmė, bet tik išbandymas. — [15]*Karaliai* : Ijobo prieteliai. — [16]*Kur tavo viltis* : viltis, kad būsi Dievo palaimintas dėl visų gerų savo darbų. — [18]*Esame šventųjų vaikai* : Šventų senovės patrijarkų palikuonys. — *Laukiame to gyvenimo...* Gražus pasireiškimas Tobijo tikėjimo į sielos nemarumą ir amžinąjį užmokestį dangaus karalystėje. Plg Ebr 11,13... — *Ištikimybės...nemaino* : Pasilieka ištikimi net ir didžiausiose ir regisi nenusipelnytose nelaimėse

[20]*Gavus ožiuką* : kaip užmokestį, ar tikriau kaip priedą prie užmokesčio. — [21]*Žiūrėkite, kad...* Tobijo sąžinė buvo taip jautri, kad jis bijo ir šešėlio vagystės ; jo gi moteris gal nebuvo pasižymėjusi lygiu sąžiningumu. — [22]*Pasirodė, ką padeda tavo išmaldos.* Tobijo žmona, lygiai kaip kiti, mano, kad gailestingi darbai neatneša Tobijui jokios naudos. Anot gr t ji dar prikiša savo vyrui veidmainystę. — [23]*Tokiais ir...* tų žodžių nėra kituose tekstuose

3. [1]Tuomet Tobijas atsiduso ir ėmė melstis su ašaromis, [2]sakydamas: Teisus esi, Viešpatie, ir visi tavo nutarimai teisingi, ir visi tavo keliai gailestingumas, tiesa ir teisybė. [3]Ir dabar, Viešpatie, atsimink mane ir nedaryk keršto už mano nuodėmes, ir neatsimink mano ar mano gimdytojų nusikaltimų. [4]Nes mes neklausėme tavo įsakymų, todėl esame atiduoti apiplėšti, ir į nelaisvę, ir į mirtį, ir į pajuoką, ir į pasityčiojimą visoms tautoms, tarp kurių tu mus išsklaistei. [5]Ir dabar, Viešpatie, tavo teismai dideli, nes mes nedarėme pagal tavo įsakymus ir nevaikščiojome ištikimai tavo akivaizdoje. [6]Taigi dabar, Viešpatie, padaryk su manim pagal savo valią ir įsakyk, kad mano dvasia būtų priimta ramybėje, nes man geriau mirti ne kaip gyvam būti

[7]Tą pačią dieną atsitiko, kad Medų mieste Ragėje Raguėlio duktė Sara gavo išgirsti iš vienos savo tėvo tarnaičių išniekinimų, [8]nes ji buvo išleista septynis kartus už vyrų, o piktoji dvasia, vardu Asmodiejus, užmušė juos tuojau, kai tik buvo pas ją įėję. [9]Taigi kai ji barė tarnaitę dėl jos kaltės, ta atsakė jai ir tarė: Kadgi mes nematytumėm daugiau iš tavęs sūnaus ar dukters čia žemėje, tu užmušėja savo vyrų! [10]Ar ir mane nori užmušti, kaip jau užmušei septynis vyrus?

Nuo tų žodžių ji užėjo į savo namų augšto kambarį ir nevalgė tris dienas bei tris naktis ir negėrė, [11]bet melsdamosi ištvermingai su ašaromis prašė Dievą, kad išgelbėtų ją iš to išniekinimo

[12]Atsitiko, kad trečią dieną, baigdama maldą ir šlovindama Viešpatį, [13]ji tarė: Pašlovintas tavo vardas, mūsų tėvų Dieve, kurs susirūstini, o paskui darai pasigailėjimą ir sielvarto metu atleidi nuodėmes tiems, kurie šaukiasi į tave. [14]Į tave, Viešpatie, kreipiu savo veidą, į tave keliu savo akis. [15]Meldžiu, Viešpatie, kad išlaisvintumei mane nuo šito sugėdinimo raiščio, ar bent atimtumei mane nuo žemės paviršiaus.

TOBIJO MALDA. 3. [1]*Tobijas atsiduso*... Žmonių paliktas Tobijas ješko paguodos pas Dievą. — [2]*Gailestingumas*... Dievo pasielgime gailestingumas visuomet sujungtas su teisybe ir tiesa /Tom/. — [4]*Apiplēšti*... nurodomos bausmēs, kurios sutiko Israēlio tautą dēl jos nusikaltimų. — [5]*Tavo teismai*: Nutarimai ir paskirtosios bausmēs. — [6]*Kad mano dvasia būtų priimta ramybēje.* Gr t aiškiau: Kad mano siela būtų paimta į amžinąją vietą. Šitais žodžiais Tobijas dar nesako, kad jis tikisi būsiąs paimtas stačiai į dangų. — *Man geriau mirti*... Teisingam žmogui nedraudžiama linkēti sau mirties, pasiduodant Dievo valiai, jei gyvenimas yra labai kartus /Aug/

2. Saros vargai ir malda

3,7-25. Panašiu būdu kaip Tobijas, niekinama savo tarnaitēs Ragēs mieste Sara dēl to, kad septyni vyrai, už kurių ji buvo ištekējusi, žuvo sutuoktuvių naktį /7-10/. Sara karštai maldauja Dievą, kad verčiau atimtų ją nuo žemēs, negu leistų jai kentēti toliau tokį paniekinimą /11-23/. Dievas išklauso Tobijo ir Saros maldą ir šiunčia juodviem padēti Angelą Rapolą /24.25/

[7]*Tą pačią dieną*: kurią Tobijas buvo skaudžiai niekinamas. Plg aug 2,22.23. — *Ragēje.* Anot 1,16 ir k Ragēje gyvenęs Gabelis, o nuo Saros tēvo Raguēlio iki Gabeliui buvęs gana tolimas kelias /žem 9,3 ir k/; todēl Ragēs vardas atsirado čia tikriausiai per paklydimą ir užuot jo gal turētų būti Ekbatana, kaip randama gr t. — [8]*Asmodiejus.* Vardas padarytas tikriausiai iš ebr ž *šamad*, n a i k i n t i; todēl Asmodiejus reiškia tą pat ką ir naikintojas. Apie tą piktąją dvasią daug pasakų parašyta talmudistų knygose. — *Kai tik buvo*... Plg žem 6,22. — [10]*Į*... *augšto*: Ant plokščio namų stogo. — *Nevalgē ir negērē.* Anot kitų t Sara turējusi net pagundą nusižudyti

[16]Tu žinai, Viešpatie, kad aš niekuomet negeidžiau vyro ir laikiau savo
sielą nesuteptą jokiu pageidimu. [17]Niekuomet aš nebendravau su išdy-
kusiais ir nenusidėjau su lengvapėdžiais. [18]Priimti gi vyrą sutikau su
baime tavęs, o ne su savo geiduliu ; [19]ir arba aš buvau jų neverta, arba
gal jie nebuvo manęs verti, nes tu gal palikai mane kitam vyrui. [20]Nes
tavo sumanymas ne žmogaus valdžioje. [21]Taigi tikras yra dalykas kiek-
vienam, kurs tau tarnauja, jog jo gyvenimas, jei bus su išbandymu, bus
apvainikuotas, o jei bus su sielvartu, bus išlaisvintas, ir jei bus su bausme,
jam bus leista rasti tavo pasigailėjimą. [22]Nes tu nesigėri mūsų prapul-
timi ; po audros tu darai tylą, ir po apsiašarojimo ir raudojimo įpili
džiaugsmo. [13]Tebūna tavo vardas, Israėlio Dieve, pašlovintas per amžius
[24]Anuo metu abiejų maldos buvo išklausytos Augščiausiojo Dievo
garbės akivaizdoje, [25]ir buvo siųstas Viešpaties Angelas šv Rapolas, kad
pagydytų abudu, kuriuodviejų maldos buvo vienu metu statytos Vieš-
paties akivaizdon

4. [1]Taigi Tobijas, manydamas jog malda, kad galėtų numirti, būsianti
išklausyta, pasišaukė pas save savo sūnų Tobiją [2]ir jam tarė : Pasiklau-
syk, mano sūnau, mano burnos žodžių ir dėk juos į savo širdį kaip pamatą
[3]Kai Dievas paims mano sielą, tu palaidok mano kūną ir laikyk
pagarboje savo motiną per visas jos gyvenimo dienas, [4]nes turi atsiminti,
kokiuos ir kiek pavojų ji kentėjo dėl tavęs savo įsčioje. [5]O kai ir ji bus
pabaigus savo gyvenimo laiką, palaidok ją šalia manęs
[6]Per visas savo gyvenimo dienas turėk mintyje Dievą ir sergėkis,
kad niekuomet nesutiktumei nusidėti ir kad nepamestumei Viešpaties,

---

[13]*Kurs susirūstini*... plg Hab 3,2 — [16]*Negeidžiau vyro,* t y Sara niekuomet nepasidavē kūniškiems geiduliams ; tekēdama gi klausē savo gimdytojų patarimo. — [19]*Arba aš buvau*... Šitų žod iki 23 e galui nēra gr t

[24]*Abiejų* : Tobijo ir Saros. — [25]*Rapolas.* Ebr R^e^pha'el, Dievas g y d o. Plg 1 Kron 26,7. Remdamos šituo pasakojimu krikščionių padavimas laiko Rapolą globēju ligonių ir keleivių ir gerbia jį kaip Arkangelą, nors Šv Rašte jis vadinamas visur tik Angelu. Pats save jis vadina vienu iš septynių, kurie stovi ties Dievu, /12,15/, todēl pasirodo esąs viena iš vyriausiųjų dangaus dvasių

II. Dievo pagalba suteikta Tobijui ir Sarai per Angelą Rapolą

1. Jaunesniojo Tobijo kelionė į Mediją

4,1-5, 28. Vyresnysis Tobijas, laukdamas mirties, įspēja savo sūnų, kad mylētų motiną, laikytų įstatymą ir duotų išmaldų /4,1-20/. Jis paveda jam atsiimti paskolintus pinigus iš Gabelio ir pamoko, kaip jis turi tai padaryti /4,21-5,4/. Jaunesnysis Tobijas randa kelionēs draugą Arkangelą Rapolą, su kuriuo, pritariant tēvui, eina į Ragę, palikdamas labai nuliūdusius gimdytojus /5,5-28/

TOBIJO ISPĒJIMAI SAVO SŪNUI. 4. [1]*Kad galētų numirti.* Plg aug. 3,6. — *Būsianti išklausyta.* Tobijas manē, kad Dievas, išklausydamas jo maldą, atims jį iš šito pasaulio. Bet Dievas suteikia arba tai, ko mes jį prašome, arba geresnį dalyką ; taip buvo išklausytas ir Tobijo prašymas. — [2]*Pasiklausyk, mano sūnau*... Kituose tekstuose šituos žod. randame po 20 e. — *Kaip pamatą* : ant kurio turi būti paremtas visas tavo pasielgimas

[3]*Dievas paims mano sielą*... Naujas pasireiškimas gyvo Tobijo tikējimo į sielos nemarumą. — *Palaidok* ... Plg Iš 20,12 ; Ekli 7,29 ; 2 Mak 7,27 ; 1 Moš 49,29...

mūsų Dievo, įsakymų. [7]Iš savo lobio duok išmaldas ir nenukreipk savo veido nė nuo vieno beturčio; nes taip atsitiks, kad ir nuo tavęs nebus nukreiptas Viešpaties veidas. [8]Kaip galėsi, taip būk gailestingas. [9]Jei turėsi daug, duok apsčiai; jei turėsi maža, rūpinkis suteikti mielu noru nors maža. [10]Nes taip tu krauni sau gerą užmokestį reikalo dienai. [11]Nes išmalda apsaugoja nuo visokios nuodėmės ir nuo mirties, ir neleis sielai eiti į tamsybes. [12]Išmalda bus visiems ją duodantiems didelis pasitikėjimas Augščiausiojo Dievo akivaizdoje. [13]Saugok save, mano sūnau, nuo visokios paleistuvystės; tebūna tau gana tavo moters ir neleisk sau pažinti nusikaltimo. [14]Niekuomet neleisk viešpatauti savo mintyse ar savo žodžiuose puikybei, nes iš jos ėmė pradžią visoki prapultis. [15]Kas tik bus tau šį tą padaręs, tuojau atiduok jam užmokestį, ir tavo samdytinio alga tenepasilieka pas tave. [16]Žiūrėk, kad tu niekuomet nedarytumei kitam to, ko tu nekenti, kad kitas tau darytų. [17]Savo duoną valgyk su alkstančiais ir trokštančiais ir savo apdarais pridengk nuoguosius. [18]Savo duoną ir savo vyną paskirk teisiojo laidotuvėms ir nevalgyk nė gerk jo su nusidėjėliais. [19]Jieškok visuomet patarties pas išmintingąjį. [20]Visą laiką šlovink Dievą ir prašyk jį, kad jis vestų tavo kelius, ir visi tavo sumanymai tepasilieka jame

[21]Taip pat pasakau tau, mano sūnau, jog, tau dar tebesant kūdikiu, aš daviau dešimtį talentų sidabro Gabeliui Medų mieste Ragėje ir turiu pas save jo raštą. [22]Todėl pasižiūrėk, kaip tu galėtumei pas jį nueiti ir atsiimti iš jo minėtuosius pinigus ir sugrąžinti jam jo parašą

[23]Nebijok, mano sūnau; tiesa, mes gyvename neturtingai, bet turėsime daug gerybių, jei bijosime Dievo ir vengsime kiekvienos nuodėmės ir gera darysime

5. [1]Tuomet Tobijas atsakė savo tėvui ir tarė: Tėve, visa, ką man įsakei, padarysiu; [2]bet kaip atsiimti tuos pinigus, aš nežinau. Jis manęs nepažįsta, ir aš jo nepažįstu; kokį aš jam duosiu ženklą? Bet ir

---

[6]*Dievo įsakymu.* Po šitų ž gr t dar pridurta: Vykdyk teisybę per visas savo gyvenimo dienas ir nevaikščiok bedievystēs keliais; nes jei elgsies tobulai, turēsi laimēs savo darbuose ir darysi visą teisybę

[7]*Iš savo lobio...* Plg Pat 3,9; Ekli 4,1.35: Lk 14,13 — [10]*Reikalo dienai*: Šio gyvenimo varguose, bet ypač baisią teismo dieną. — [11]*Visokios.* To ž nēra kituose tekstuose. Išmalda gali išlaisvinti tik nuo kasdieninių, nuo mirtinųjų gi tik tiek, kiek prirengia prie jųjų atleidimo, o po atleidimo prisideda prie ganadarymo už laikines bausmes ir sutvirtinimo pašvenčiamoje malonēje. Nors tą pat galima pasakyti apie kiekvieną gerą darbą, tačiau pasigailējimas artimo turi ypatingą sąryšį su Dievo gailestingumu. Plg Lk 11,4. — *Nuo mirties*: Amžinosios. — *Į tamsybes*: Į amžiną pasmerkimą. — [13]*Pažinti nusikaltimo.* Gr t čia pridētas ilgesnis pamokymas apie reikalą vesti žmoną iš savo giminēs tarpo. — [14]*Iš jos ēmē pradžią...* Plg 1 Moš 3,5. — [15]*Kas tik bus.* Plg 3 Moš 19,13; 5 Moš 24,14. — [16]*Žiūrēk...* Plg Mt 7,12; Lk 6,31. — [17]*Savo duoną...* Plg Lk 14,13. — [18]*Teisiojo laidotuvēms.* Mintis gal toki: laidok numirusius ir daryk pasilikusiems paprastą pakasynų pokylį. Tuo būdu buvo sušelpiami mirusiojo giminēs ir suteikiama jiems paguodos. — [19]*Jieškok...* Reikia jieškoti išmintingų žmonių patarimo; kadangi tačiau visų žmonių išmanymas yra ribotas, tai reikia melstis dažnai ir šlovinti Dievą, kad jis išklausytų meldimus. — [20]*Tepasilieka jame.* Prasmē: tebūna tvirti per jį

kelio, kuriuo į ten einama, aš visai nežinau. [3]Tuomet jo tėvas jam atsa-
kė ir tarė : Juk aš turiu pas save jo parašą ; kai tik tu jam parodysi
jį, jis tuojau sugrąžins. [4]Bet dabar eik ir pasijieškok sau kokio ištikimo
vyro, kurs eitų kartu su tavim už užmokestį, kad atsiimtumei juos dar
prie mano gyvos galvos
[5]Tuomet Tobijas išėjo, rado skaistų jaunikaitį, stovintį susijuosusį
ir, tarsi, prisirengusį keliauti. [6]Nežinodamas, kad tai buvo Dievo Angelas,
jis pasveikino jį ir tarė : Iš kur tu, geras jaunikaiti ? [7]O anas atsakė :
Iš Israėlio sūnų. Tobijas jam tarė : Ar žinai kelią, kuriuo einama į Medų
kraštą ? [8]Tasai jam atsakė : Žinau ir dažnai vaikščiojau visais jo keliais
ir esu buvęs pas mūsų brolį Gabelį, kurs gyvena Medų mieste Ragėje,
esančiame Ekbatanos kalnuose. [9]Tuomet Tobijas jam tarė : Palauk
manęs, meldžiamasis, kolei aš tai pranešiu savo tėvui
[10]Po to Tobijas įėjęs pasakė visa tai savo tėvui. Nustebęs dėl tų da-
lykų tėvas prašė, kad anas užeitų pas jį. [11]Taigi jis įėjo, pasveikino jį ir
tarė : Tebūna tau visados džiaugsmas. [12]O Tobijas tarė : Koks bus
džiaugsmas man, kurs sėdžiu tamsybėje ir nematau dangaus šviesos ?
[13]Jaunikaitis jam atsakė : Nenusimink, nes neilgai trukus būsi Dievo
pagydytas. [14]Tuomet Tobijas jam tarė : Ar galėsi nuvesti mano sūnų
pas Gabelį į Medų miestą Ragę ? o kai sugrįši, aš tau atiduosiu tavo už-
mokestį. [15]Angelas jam tarė : Aš nuvesiu ir parvesiu jį atgal pas tave.
[16]Tobijas jam atsakė : Meldžiamasis, pasakyk man, iš kokios tu šei-
mos ar iš kurios giminės ? [17]Angelas Rapolas jam tarė : Ar tu jieškai
samdytinio giminės, ar paties samdytinio, kurs eitų su tavo sūnumi ?
[18]Bet kad kartais nepadaryčiau tau susirūpinimo, aš esu didžiojo Ana-
nijo sūnus Asarijas. [19]O Tobijas atsakė : Tai tu iš augštos giminės. Bet
meldžiamasis, nepyk, kad norėjau žinoti tavo giminę. [20]Angelas jam tarė :
Aš nuvesiu sveiką ir parvesiu tau atgal sveiką tavo sūnų. [21]Atsakydamas

---

[23]*Turēsime daug gerybių* : Nežiūrint dabartinio neturto, jei bijosime Dievo, nieko nestigs mums šiame gyvenime, bet ypač gausų atsilyginimą gausime danguje

ANGELAS RAPOLAS PASISIŪLO BŪTI PALYDOVU. 5. [2]*Kokį aš jam duosiu ženklą* : Kad Gabelis įtikētų, jog pinigai reikia atiduoti nežinomam jaunikaičiui, atnešusiam pirm dvidešimties metų Tobijui įteiktą parašą. — [7]*Iš Israēlio sūnų*... Kaip Viešpaties Angelas sako apie save tai, kas tiktai Dievui dera, taip pat ir Rapolas savinasi kas priderējo Asarijo asmeniui. Pats Išganytojas pasirodē dviem mokytiniam iš Emauso taip pat kaip svetimšalis ir elgēsi kaip toksai, o Marijai Magdalenai pasirodē kaip sodininkas. Tiesa, tikras Išganytojo asmuo išējo aikštēn ir suklydimas neilgai tęsēsi ; bet ir čia Angelo elgesys buvo toks, kad aiškiai rodo jį esant daugiau negu paprastą žmogų, ir Tobijo paklydimas negalējo ilgai tęstis. Angelas pasirodo labai skaistaus veido /5 e/, netikētai greitai atrandamas /10 e/, paskelbia iš anksto Tobijo pagijimą /13 e/, išgelbi jaunąjį Tobiją prie Tigrio, išvaro piktąją dvasią ir pagydo vyresnįjį Tobiją. Taip jo galutino apsireiškimo galējo būti tik tas tikslas, kad būtų apreikštas tik jo asmuo, o ne visa jo esybē, kuri jau anksčiau buvo nujaučiama. Ir iš tikrųjų Tobijas 12,1 vadina jį šventu žmogumi. — [8]*Dažnai vaikščiojau*... Tas pasakymas lygiai tiko angelui, kaip ir Asarijui. — *Ekbatanos kalnuose.* Tie kalnai buvo gavę savo vardą nuo Ekbatanos miesto. — [9]*Palauk manęs* ... Gr t tas pats dalykas papasakotas bent kiek plačiau

[17]*Ar tu jieškai*... Paprasčiausias pas rytiečius buvo dalykas pasiklausti apie giminę, iš kurios kas nors buvo kilęs. Juo svarbesnis buvo Tobijo klausimas, nes jis turējo siųs-

Tobijas tarė: Keliaukite laimingi, ir Dievas tebūna jūsų kelyje, o jo
Angelas telydi judu
[22]Tuomet, prirengus visa, kas reikėjo pasiimti kelyje, Tobijas atsis-
veikino su savo tėvu ir savo motina, ir juodu iškeliavo draug. [23]O kai
juodu išėjo, jo motina ėmė verkti ir sakyti: Ėmei mudviejų senatvės
lazdą ir išsiuntei nuo mudviejų. [24]Kad gi niekuomet nebūtų buvę tų pi-
nigų, dėl kurių jį išsiuntei. [25]Nes gana mums buvo mūsų neturto, kad tur-
tais laikytumėva tai, jog matėva savo sūnų. [26]O Tobijas jai tarė: Ne-
verk, mūsų sūnus nueis sveikas ir sveikas sugrįš pas mudu, ir tavo akys
matys jį. [27]Nes aš tikiu, jog geras Dievo Angelas lydi jį ir gerai tvarko
visa, kas su juo darosi, taip kad jis su džiaugsmu sugrįš pas mudu. [28]Ant
tų žodžių motina liovėsi verkusi ir nutilo

6. [1]Tobijas gi iškeliavo, ir jį sekė šuo. Pirmą naktį jis sustojo prie
Tigrio upės. [2]Jis išėjo nusiplauti savo kojų, o štai labai didelė žuvis pri-
plaukė jo praryti. [3]Nusigandęs jos Tobijas ėmė šaukti dideliu balsu ir
tarė: Viešpatie, ji puola mane. [4]Angelas jam tarė: Nutverk ją už pa-
žandės ir trauk ją prie savęs. Jis tai padarė ir ištraukė ją į sausumą, o ji
pradėjo plastėti prie jo kojų. [5]Tuomet Angelas jam tarė: Išskrosk šitą
žuvį ir atidėk sau jos širdį, tulžį ir kepenas, nes tų dalykų reikia nau-
dingiems vaistams. [6]Tai padaręs, jis iškepė jos mėsą, ir juodu pasiėmė
ją su savim į kelią; kas buvo likę pasūdė, kad pakaktų juodviem, kolei
nueis į Medų miestą Ragę. [7]Tuomet Tobijas paklausė Angelą ir jam tarė:
Meldžiamasis, broli Asarijau, pasakyk man, kokį galima turėti vaistą
iš to, ką liepei pasilikti sau iš žuvies. [8]Angelas atsakydamas jam tarė:
Jei padėsi jos širdies dalelę ant anglių, jos dūmai nuvaro visokią piktų

---

ti atvestąjį jaunikaitį kartu su savo sūnumi į tolimąją kelionę. — *Ananijo.* Ebr ž: *Khananijah* reiškia tą patį ką ir Viešpats padarē malonę. — *Asarijas.* Ebr *'Azarijah*: Viešpats padeda. — [21]*Angelas telydi...* Tobijas pats to nežinodamas nurodo tikrąją savo sūnaus palydovo prigimtį. Žr žem 28 e; Plg Ps 90,11.12

[25]*Nes gana mums buvo...* Nedaugelio, ką turējome savo neturte, gana mums buvo, o ta aplinkybē, kad su mumis buvo mūsų sūnus, galējo būti laikoma dideliu turtu, palyginant ją su dabartiniu nuostoliu

2. Tobijo sutuoktuvės su Sara

6,1-9,12. Kelionēje Tobijas žuvies užpultas, patariant Angelui, pagauna ją ir pasilaiko jos širdį, tulžį ir kepenas /6,1-9/. Toliau Angelas pataria Tobijui vesti Sarą ir pamoko, kaip jis turi apsiginti nuo piktosios dvasios /6,10-22/. Meiliai priimtas Raguelio Tobijas prašo jį, kad leistų už jo savo dukterį, ką anas, Angelo, įspētas, sutinka padaryti /7,1-20/. Tobijas laikydamos Angelo duotųjų pamokymų, išvaro piktąją dvasią ir malda prisirengia moterystei /8,1-10/; mergaitēs tēvų baimē apie jaunikio likimą pasirodo tuščia, ir jie kelia su džiaugsmu vestuves 8,11-24/. Tobijo įprašytas Angelas keliauja į Ragę, atsiima pinigus, paskolintus Gabeliui, ir atsiveda jį patį į vestuves /9,1-12/

KELYJE Į EKBATANĄ. 6. [1]*Prie Tigrio...* Ninivēs miestas, kur gyveno Tobijas, buvo prie Tigrio upēs; todēl čia tuo pačiu vardu gal pavadinta vienas upelių, tekančių į Tigrį /Zabas/. — [2]*Savo kojų.* Anot gr ir sir t Tobijas maudēsi. — *Labai didelē žuvis.* Kaikas spēja, kad tai buvusi labai didelē lydeka, kuri norējusi apžioti Tobijo koją. — [5]*Atidēk sau...* Iš atsitikimo su žuvimi Tobijas galējo vēl numanyti, kad jo palydovas ne paprastas žmogus, bet Angelas; norēdamas pasilikti nepažintas iki galui, jis nurodo Tobijui vaistą, kuriuo liaudies įsitiki-

dvasių rūšį ar tai nuo vyro, ar nuo moteriškės, taip kad daugiau prie
jų nebeprisiartina. [9]O tulžis tinka akims patepti, kuriose būtų pabali-
mas, ir jos pagys
[10]Tobijas jam tarė : Kur nori, kad sustotumėva ? [11]Atsakydamas An-
gelas jam tarė : Yra čia vyras vardu Raguelis, giminaitis iš tavo giminės,
jis turi dukterį vardu Sara ; o be jos neturi nei sūnaus nei kitos dukters.
[12]Tau priguli visas jos lobis ir reikia, kad tu ją vestumei. [13]Taigi prašyk
jos iš josios tėvo, o jis duos tau ją moterystėn
[14]Tuomet Tobijas atsakė ir tarė : Teko girdėti, kad ji buvusi duota
septyniems vyrams, ir jie mirė ; bet ir tai girdėjau, kad juos užmušusi
piktoji dvasia. [15]Bijau tat, kad kartais ir su manimi taip neatsitiktų ; o
kadangi esu mano gimdytojų vienatinis, aš nuvesčiau jų senatvę su nu-
liūdimu į mirusių buveinę. [16]Tuomet Angelas Rapolas jam tarė : Paklau-
syk manęs, o aš tau parodysiu, kokie yra tie, kuriuos piktoji dvasia gali
nugalėti. [17]Yra tai tie, kurie eina moterystėn taip, kad atstumia nuo sa-
vęs ir nuo savo minčių Dievą ir pasiduoda savo geiduliui, taip kaip ark-
lys ir asilėnas, kurie neturi proto ; ant jų piktoji dvasia turi valdžią.
[18]Tu gi, kai, ją vedęs, įeisi į kambarį, nesiartink prie jos per tris dienas
ir nieku kitu neužsiimk su ja kaip tik malda. [19]O tą pačią naktį, pa-
degus žuvies kepenas, piktoji dvasia bus išvaryta. [20]Antrą naktį būsi
įleistas į šventųjų patrijarkų draugystę. [21]O trečią naktį gausi palaiminimą,
kad iš jūsų gimtų visai sveiki vaikai. [22]Praėjus trečiajai nakčiai, imsi mer-
gaitę su Viešpaties baime, vedamas labiau noro turėti vaikų kaip geidulio,
kad gautumei palaiminimą vaikuose iš Abraomo palikuonių

7. [1]Taigi, juodu užėjo pas Ragueli, o Raguelis priėmė juos su džiaugs-
mu. [2]Raguelis, pažvelgęs į Tobiją, tarė savo žmonai Onai : Kaip pana-
šus šitas jaunikaitis į mano seserėną ! [3]Ir taip pasakęs jis tarė : Iš kur
judu esata, jaunikaičiai, mūsų broliai ? Juodu atsakė : Esava iš Neph-
talio giminės, iš Ninivės belaisvių tarpo. [4]Raguelis juodviem tarė : Ar
pažįstate mano brolį Tobiją ? Juodu atsakė : Pažįstava. [5]O kai jis kalbėjo
apie aną daug gero, Angelas tarė Ragueliui : Tobijas, apie kurį klausies,
yra šitojo tėvas. [6]Tuomet Raguelis tuojau prisiartino ir su ašaromis pa-

---

nimu galēsiąs įvykti jo pažadētas pagydymas. — [6]*Į kelią.* Italēje : In victu, paviržiui. — [8]*Jei padēsi...* Liaudis paminētas žuvies dalis laikē tikrais vaistais. Angelas prisitaiko prie tos nuomonēs, bet kalba apie tokį pagydymą, kurs galēs įvykti Dievui padarius stebuklą ir pasinaudojus jau paminētomis žuvies dalimis

PRIE EKBATANOS. [10]*Tobijas jam tarē* : Kai juodu prisiartino prie Ekbatanos /apie 700 km nuo Ninivēs/. — [11]*Nei sūnaus nei kitos...* Angelo žodžių prasmē yra ta, kad Raguelis neturi visai kitų artimesnių giminaičių

[15]*Nuvesčiau jų senatvę...* Plg 1 Moš 42, 38. — [17]*Kaip arklys ir...* Plg Ps 31,9 ; Jer 5,8 ; Ez 23,20. — *Turi valdžią* : Tiek valdžios, kiek Dievas duoda piktajai dvasiai. Ta valdžia baigiasi pagundomis ir kūniškais pažeidimais. — Kas pasakyta Vulg 16 ir 17 e apie priežastis, to nēra kituose tekstuose ; nēra taip pat pasakojimo apie Tobijo susilaikymą /18,19 ir 20 e/. — [20]*Būsi įleistas...* Tavo moterystē bus palaiminta kaip patrijarkų moterystē. — [22]*Gautumei palaiminimą...* Aliuzija į Viešpaties pažadą suteikti Abraomui gausingus palikuonis. Plg 1 Moš 22,17.18

ATVYKIMAS Į EKBATANĄ. [1]*Juodu užējo...* Anot gr t juodu rado jį sēdintį kieme prie savo namų durų ir pasveikino jį pirmi. O Ra-

bučiavo jį, ir, verkdamas ant jo kaklo, [7]tarė : Teateina ant tavęs, mano sūnau, palaiminimas, nes esi gero ir geriausiojo vyro sūnus. [8]Taip pat jo žmona Ona, ir juodviejų duktė Sara apsiverkė

[9]Po to pašnekesio Raguelis liepė papjauti aviną ir parengti puotą.
O kai jis ragino juodu sėsti prie valgio, [10]Tobijas tarė : Aš čia šiandien
nevalgysiu ir negersiu, jei pirma neišklausysi mano prašymo ir nepažadėsi duoti man savo dukterį Sarą. [11]Tai išgirdęs Raguelis nusigando,
nes žinojo, kas atsitiko aniems septyniems vyrams, kurie buvo įėję pas ją, ir ėmė bijoti, kad kartais ir šitam neatsitiktų panašiai ; bet kai jis svyravo ir nedavė prašančiam jokio atsakymo, [12]Angelas jam tarė : Nebijok duoti jos šitam, nes jam Dievo bijančiam priklauso tavo duktė kaip žmona ; todėl kas kitas negalėjo jos gauti. [13]Raguelis tarė : Neabejoju,
kad Viešpats leido ateiti į savo akivaizdą mano maldoms ir ašaroms,
[14]ir tikiu, kad jis todėl atvesdino juodu pas mane, idant šita susijungtų su savo gimine pagal Mošės įstatymą ; taigi dabar neturėk jokios abejonės, kad tau ją atiduosiu

[15]Ir ėmęs savo dukters dešinę padavė į Tobijo dešinę, sakydamas : Abraomo Dievas, ir Isaoko Dievas, ir Jokubo Dievas tebūna su judum, ir tesujungia judu ir teįvykdo savo palaiminimą ant judviejų. [16]Po to
ėmę popieriaus jie parašė moterystės sutartį. [17]O paskui puotavo šlovindami Viešpatį. [18]Raguelis pasišaukė prie savęs savo žmoną, Oną, ir liepė
jai prirengti kitą kambarį. [19]Ji įvedė ten savo dukterį Sarą, kuri apsiašarojo. [20]O ji jai tarė : Būk drąsi, mano dukte ! Dangaus Viešpats teduoda
tau džiaugsmo už nuobodį, kurį iškentėjai

8. [1]Kai jie buvo pavalgę, jie įvedė pas ją jaunikaitį. [2]Tobijas, atsimindamas Angelo žodžius, išsiėmė iš savo delmono kepenų dalį ir padėjo ją ant žarijų. [3]Tuomet Angelas Rapolas nutvėrė piktąją dvasią ir pririšo ją augštojo Egipto tyrumoje

[4]Po to Tobijas įspėjo mergaitę ir jai tarė : Sara, kelkis ir maldaukiva šiandien Dievą, o taip pat rytoj ir poryt, nes per šitas tris naktis mudu susivienijava su Dievu ; praėjus gi trečiajai nakčiai gyvensiva mudviejų

---

guelis tarē : Ramybē tebūna su judum, broliai ! Įeikite sveiki ir gyvi. Ir jis įsivedē juodu į savo namus. — [2]*Onai.* Gr t ji vadinama Edna ; Ebr ž *Ednah* reiškia didelę linksmybę. — *Seseręną.* Tas žodis Žyduose reiškia ne tik tikrosios sesers sūnų, bet taip pat apskritai giminaitēs sūnų. — [5]*O kai jis kalbējo...* Iš kitų tekstų pasirodo, kad du keleiviu papasakojo Ragueliui taip pat apie vyresniojo Tobijo apakimą

[9]*Po to pašnekesio.* Tikriau anot gr t ir Italēs : po to gi kai buvo apiplauti, t y, kai nuplauta dviem keleiviam kojas. Tikriausiai ir Vulg buvo pradžioje l o t i užuot dabartinio l o c u t i

JAUNASIS TOBIJAS VEDA SARĄ. — [10]*Aš čia nevalgysiu...* Anot gr t Tobijas pirma kreipęsis į Angelą, kad tas padētų prašyti jam Raguelį Saros. — [11]*Kai jis svyravo...* Anot kitų tekstų, Raguelis papasakojęs čia apie septynis vyrus, mēginusius vesti anksčiau jo dukterį. — [14]*Pagal Mošēs įstatymą...* Plg 4 Moš 36,6

[15]*Abraomo Dievas...* Plg 1 Moš 24,60 ; Rut 4,11. — [19]*Įvedē ten...* Pagal Žydų paprotį pirma įvedama į miegamąjį kambarį jaunoji, o jau paskui jaunikis. Plg 1 Moš 29,23

JAUNAVEDŽIAI. 8. [2]*Kepenų dalį...* Anot kitų tekstų taip pat ir žuvies širdį. — [3]*Rapolas nutvērē...* Anot gr t degančios žuvies kvapas išvijęs piktąją dvasią ir ji pabēgusi į augštąjį Egiptą /Tebaidą/. Kvapas galējo išvyti piktąją dvasią ne sa-

moterystėje. [5]Nes mudu esava šventųjų vaikai ir negaliva susivienyti
taip kaip pagonys, kurie nežino Dievo. [6]Atsikėlusiu gi abudu draug karštai
meldėsi, kad juodviem būtų duota sveikata. [7]O Tobijas sakė : Viešpatie,
mūsų tėvų Dieve, tešlovina tave dangus ir žemė, jūra ir šaltiniai, upės
ir visi tavo sutvėrimai, kurie juose yra. [8]Tu padarei Adomą iš žemės molio
ir davei jam padėjėją Jievą. [9]O dabar, Viešpatie, tu žinai, jog ne dėl pa-
leistuvavimo imu savo seserį moterystėn, bet vien dėl meilės palikuonims,
per kuriuos tebūna pašlovintas tavo vardas per amžių amžius. [10]Taip
pat Sara sakė : Susimilk ant mūsų, Viešpatie, susimilk ant mūsų ir duok
mudviem draug pasenti sveikiems

[11]Ir atsitiko, kad apie gaidžiagystę Raguelis liepė pašaukti savo tar-
nus ir jie nuėjo draug su juo kapo iškasti. [12]Nes jis sakė : Kad kartais
neatsitiktų ir jam panašiai, kaip aniems kitiems septyniems vyrams, ku-
rie buvo įėję pas ją. [13]O kai jie iškasė duobę, Raguelis, sugrįžęs prie savo
žmonos, jai tarė : [14]Siųsk vieną iš savo tarnaičių ir tepažiūri, ar jis mi-
ręs, kad jį palaidočiau, kolei neišauš diena. [15]Taigi ji siuntė vieną iš savo
tarnaičių, kuri įėjusi į kambarį rado juodu sveiku ir gyvu draug be-
miegančiu. [16]Sugrįžus ji pasakė gerą žinią. Ir juodu šlovino Viešpatį,
tai yra Raguelis ir jo žmona Ona, [17]ir tarė : Šloviname tave, Viešpatie,
Israėlio Dieve, kad neatsitiko taip, kaip manėme. [18]Nes tu padarei su
mumis savo pasigailėjimą ir atitolinai nuo mūsų mūsų neprietelį, kurs
mus persekioja, [19]pasigailėjai gi dviejų vienturčių. Padaryk, Viešpatie,
kad juodu pilniau tave šlovintų ir atnašautų tau tavo šlovės auką už
savo sveikatą, idant visos tautos pažintų, jog tu vienas esi Dievas vi-
soje žemėje. [20]Ir tuojau Raguelis liepė savo tarnams užpilti duobę, kurią
buvo padarę, kolei neišauš

[21]Savo gi žmonai jis liepė prirengti pokylį ir padaryti visa, ko reikėjo
valgyti keliaujantiems. [22]Jis liepė taip pat papjauti dvi riebi karvi ir ke-
turis avinus ir paruošti puotą visiems savo kaimynams ir visiems priete-
liams. [23]Po to Raguelis prisiekdė Tobiją, kad pasiliktų pas jį dvi sa-
vaiti. [24]Iš viso gi, ką Raguelis turėjo, jis davė pusę Tobijui ir padarė raštą,
kad kita pusė, kuri bus likusi po juodviejų mirties, tektų nuosavybėn To-
bijui

9. [1]Tuomet Tobijas pasivadino pas save Angelą, kurį jis laikė žmo-
gumi, ir jam tarė : Asarijau, broli, paklausyk, meldžiamasis, mano žo-
džių : [2]Jei aš atiduočiau tau save į vergus, dar neatsilyginčiau vertai

---

vaime ; jis buvo tik įrankis, kuriuo Dievas norėjo stebuklingai pasinaudoti. — *Pririšo*... Ne medžiaginiais raiščiais, bet visagalinčiojo Dievo paliepimu, kad ji iš tos vietos negalėtų pasitraukti. Kaip ilgai piktoji dvasia pasiliko pririšta, apie tai nieko nesakoma. — *Tyrumoje*. Tai tinkamiausi vieta piktajai dvasiai. Plg Ješ 13,21 ; 34,14 ; Mt 12,43. — [5]*Kaip pagonys*... Plg 1 Tes 4,4,5. — [9]*Savo seserį* : giminaitę

[12]*Kad kartais neatsitiktų*... Raguelis turėjo viltį, kad Tobijas nežus ; bet patyrimas su septyniais jo dukters jaunikiais taip buvo įgąsdinęs jį, kad, kolei pavojus nebuvo dar visai prašalintas, jis norėjo verčiau pasielgti taip, kad nelaimei atsitikus neduotų progos naujiems kaimynų pasityčiojimams. — [18]*Neprietelį* : piktąją dvasią

SUTUOKTUVIŲ POKYLIS. — [21]*Pokylį*. Gr t daug duonos kepalų

ANGELAS RAPOLAS IŠKELIAUJA Į RAGĘ. 9. [1]*Paklausyk*... Šitų ž iki 2 e galui nėra kituose tekstuose. — [6]*Pasiėmęs keturis*... Paim-

už tavo rūpestį. [3]Tačiau maldauju tave, kad pasiimtumei su savimi gyvulių ar vergų ir eitumei pas Gabelį į Medų miestą Ragę, atiduotumei jam jo parašą, imtumei atgal iš jo pinigus ir paprašytumei jį ateiti į mano vestuves. [4]Nes tu pats žinai, jog mano tėvas skaito dienas, o jei aš pasivėlinsiu viena diena daugiau, liūs jo siela. [5]Tu juk matai, kaip Raguelis prisiekdė mane, kurio priesaikos aš negaliu paniekinti

[6]Tuomet Rapolas pasiėmęs keturis iš Raguelio tarnų ir du kupranugariu, iškeliavo į Medų miestą Ragę ; radęs gi Gabelį, atidavė jam jo parašą ir ėmė atgal visus pinigus. [7]Taip pat papasakojo jam apie Tobijo sūnų Tobiją visa, kas buvo atsitikę ir prikalbėjo jį, kad eitų draug su juo į vestuves. [8]Kai jis įėjo į Raguelio namus, rado Tobiją sėdintį prie stalo. Tasai pašoko ir juodu pasibučiavo, o Gabelis apsiašarojo, šlovino Viešpatį [9]ir tarė : Tepalaimina tave Israėlio Dievas, nes esi sūnus geriausio vyro, ir teisaus, ir bijančio Dievą, ir duodančio išmaldas ; [10]ir tebūna sakomas palaiminimas ant tavo žmonos ir ant judviejų gimdytojų, [11]kad judu matytumėta savo sūnus ir savo sūnų sūnus iki trečiajai ir ketvirtajai kartai, ir jūsų palikuonys tebūna palaiminti Israėlio Dievo, kurs karaliauja per amžių amžius. [12] Ir visi, pasakę Amen, ėjo valgyti. Bet ir vestuvių pokylį jie darė su Dievo baime

10. [1]Tobijui užtrunkant dėl vestuvių, jo tėvas Tobijas buvo susirūpinęs ir sakė : Kodėl tai mano sūnus užtrunka, ar kodėl jis ten sulaikytas ? [2]Gal Gabelis mirė ir niekas nebeatiduoda jam pinigų ? [3]Ir ėmė labai liūdėti jis ir kartu su juo jo žmona Ona, ir abudu pradėjo draug verkti, nes paskirtą dieną juodviejų sūnus anaiptol nesugrįžo pas juos. [4]Taigi jo motina verkė nesustabdomomis ašaromis ir sakė : Vargas, vargas man, mano sūnau ! Kam išsiuntėva į kelionę tave, mūsų akių šviesą, mūsų senatvės lazdą, mūsų gyvenimo paguodą, viltį mūsų palikuonių ? [5]Visa turėdami viename tavyje, neprivalėme paleisti tavęs nuo savęs. [6]Tobijas jai kalbėjo : Tylėk ir nusiramink, mūsų sūnus sveikas ; gana patikimas anas vyras, su kuriuo jį išsiuntėme. [7]Tačiau ji nesidavė nuraminama jokiu būdu, bet kasdien skubėjo pasižvalgyti aplinkui, apeidavo visus kelius, kuriais buvo galima laukti grįžtančio, kad kiek galima iš tolo pamatytų jį ateinantį

---

tieji tarnai turėjo būti sargyba kelionėje. Angelas sutiko pasiimti juos, kad ir toliau pasiliktų dar nepažintas. Ankščiau jis pasisakė pažįstąs Gabelį /5,8/

3. Sugrįžimas jaunesniojo Tobijo į Ninivę

10,1-12,22. Ilgai užtrunkančio Tobijo nekantriai laukia jo gimdytojai /10,1-7/. Tai žinodamas jis nesutinka pasilikti ilgiau pas Raguelį ir grįžta kartu su Sara pas savo tėvus /10, 8-13/. Nuo pusiaukelio jis dar labiau skuba, palikdamas kelyje žmoną su visu lobiu /11.1-4/. Sutiktas savo gimdytojų su didžiausiu džiaugsmu jis išgelbi tėvą nuo aklumo, patepdamas jo akis atnešta tulžimi /11,5-17/. Saros atvykimas dar labiau padidina visų džiaugsmą /11, 18-21/. Tėvui ir sūnui pasitarus apie atsilyginimą kelionės draugui ir sutikus pasiūlyti jam pusę atneštojo lobio, jis apsireiškia esąs Dievo siųstas Angelas /12,1-15/ ir perspėjęs, kad jie dėkotų Dievui už suteiktą geradarystę, dingsta /12,16-22/

SUSIRŪPINIMAS TĖVŲ NAMUOSE. 10. [2]*Gal Gabelis mirė.* Gabeliui pinigai buvo duoti seniai, pirm dvidešimties metų ; per tą laiką jis galėjo numirti. — [3]*Paskirtą dieną* : Paskirtu laiku, kurio galėjo pakakti tai ilgai kelionei. — [4]*Viltį mūsų palikuonių* : Nes Tobijas buvo vienatinis juodviejų sūnus

[8]Raguelis gi kalbėjo savo žentui : Pasilik čia, o aš siųsiu žinią apie
tavo sveikatą, pas tavo tėvą Tobiją. [9]Bet Tobijas jam atsakė : Aš žinau,
jog mano tėvas ir mano motina jau skaito dienas, ir jų dvasia kanki-
nasi juose. [10]O kadangi Raguelis buvo prašęs Tobiją daugeliu žodžių,
tasai gi nenorėjo jokiu būdu klausyti, anas atidavė jam Sarą ir pusę
viso savo lobio, susidedančio iš tarnų, tarnaičių, gyvulių, kupranugarių,
karvių ir daug pinigų, ir išleido jį nuo savęs sveiką ir linksmą, [11]saky-
damas : Šventas Viešpaties Angelas tebūna su jumis kelionėje ir tepar-
veda jus sveikus, kad rastumėte visa gerai pas savo gimdytojus, ir kad
mano akys matytų jūsų vaikus, pirma negu numirsiu. [12]Po to gimdy-
tojai ėmė savo dukterį, pabučiavo ją ir išleido eiti, [13]įspėdami ją, kad
gerbtų uošvius, mylėtų vyrą, žiūrėtų savo šeimynos, valdytų namus ir
pati laikytųsi nepeiktinai

11. [1]Grįždami jie atvyko vienuoliktą dieną į Kharaną, esantį pusiau-
kelyje lig Ninivei. [2]O Angelas tarė : Broli, Tobijau ! tu žinai, kaip pali-
kai savo tėvą, [3]taigi, jei tau tinka, eikiva priešakyje, o šeimynos draug
su tavo žmona ir su gyvuliais teseka pamažu mūsų keliu. [4]Kadangi jam
patiko, kad juodu eitų, Rapolas tarė Tobijui : Pasiimk su savimi žuvies
tulžies, nes jos reikės. Taigi Tobijas pasiėmė anos tulžies ir juodu nuėjo

[5]Tuo tarpu Ona sėdėdavo kasdien prie kelio kalno viršūnėje, iš kur
galėjo toli matyti. [6]Ir kai ji žiūrėjo iš tos pačios vietos, ar jis ateina,
pamatė iš tolo ir tuojau pažino ateinantį savo sūnų, o atbėgus pasakė
savo vyrui, tardama : Štai tavo sūnus ateina. [7]Rapolas gi tarė Tobijui :
Kai tik įeisi į savo namus, tuojau pagarbink Viešpatį, tavo Dievą, ir
jam dėkodamas prieik prie savo tėvo, pabučiuok jį [8]ir tuojau patepk
jam akis ta žuvies tulžimi, kurią neši su savimi, nes žinok, kad tuojau
atsivers jo akys ir tavo tėvas išvys dangaus šviesą, ir matydamas tave
džiaugsis

[9]Tuomet pirmas nubėgo šuo, kurs buvo draug kelyje, ir lyg kad atė-
jęs pasiuntinys rodė džiaugsmą savo uodegos viksnojimu. [10]Atsikėlęs
jo aklas tėvas ėmė bėgti suklupdamas ir padavęs ranką tarnui pasitiko
savo sūnų, [11]apkabinęs pabučiavo jį kartu su savo žmona ir abudu ėmė
verkti iš džiaugsmo. [12]Pagarbinę gi Dievą ir padėkoję jie susėdo

[13]Tuomet Tobijas, ėmęs žuvies tulžies, patepė savo tėvo akis, [14]ir
palaukė apie pusę valandos ; po to baltumas ėmė luptis nuo jo akių
kaip kiaušinio plėvė. [15]Ėmęs ją Tobijas nutraukė nuo jo akių, ir tuojau
jis atgavo regėjimą. [16]Tuomet šlovino Dievą jis pats, jo žmona ir visi,
kurie pažino jį. [17]Tobijas kalbėjo : Šlovinu tave, Viešpatie, Israėlio Dieve,
nes tu nuplakei mane ir tu išgelbėjai mane, ir štai aš matau savo sūnų
Tobiją

JAUNOJO TOBIJO GRĮŽIMAS NAMO. — [8]*Pasilik čia* : Dar keletą dienų. — [10]*Karvių.* Gal perrašinėtojų klaida užuot v a s i s, rykų, kaip yra Italėje

11. [1]*Kharaną.* To miesto vardas rašomas įvairiuose tekstuose ne vienaip ; todėl visai negalima atspėti, apie kurią vietą čia kalbama iš tikrųjų. — [3]*O šeimynos* : tarnai ir tarnaitės. — [4]*Tulžies.* Žr aug 6,5

PAGYDYMAS AKLO TĖVO. — [13]*Patepė savo tėvo akis.* Nors žmonės laikė tulžį tikru gydyklu, bet Tobijas, patepdamas ja savo tėvo akis, laukia pagydymo visų pirma iš Dievo /12 e/

[19]*Jis papasakojo...* Be abėjonės

[18]Po septynių dienų atvyko taip pat jo sūnaus žmona Sara ir visa šeimyna sveika ir galvijai, ir kupranugariai, ir daug žmonos pinigų, be to, ir tie pinigai, kuriuos buvo atsiėmęs iš Gabelio.
[19]Jis papasakojo savo gimdytojamas visas Dievo geradarystes, kurias jam buvo padaręs per vedusį jį žmogų.
[20]Atėjo taip pat du Tobijo brolėnu Akhioras ir Nabatas su džiaugsmu pas Tobiją ir sveikino jį dėl visų gerumų, kuriuos Dievas buvo jam suteikęs.
[21]Pokyliaudami per septynias dienas, visi linksminosi su dideliu džiaugsmu

12 [1]Po to Tobijas pasivadino prie savęs savo sūnų ir jam tarė: Ką galime duoti šitam šventam vyrui, kurs atėjo su tavim?
[2]Tobijas atsakydamas savo tėvui tarė: Tėve, kokį duosime jam užmokestį? arba kas gali būti verta jo geradaryscių?
[3]Jis nuvedė ir atgal parvedė mane sveiką, jis atsiėmė pinigus iš Gabelio, jis padarė, kad aš turiu žmoną, jis atitolino nuo jos piktąją dvasią, jis padarė džiaugsmą jos gimdytojams, jis išgelbėjo mane patį, kad neprarytų žuvis, padarė taip pat, kad tu matai dangaus šviesą, ir pasidarėme per jį pilni visokių gėrybių. Ką lygaus galėsime duoti jam už tatai?
[4]Bet meldžiu, mano tėve, kad prašytumei jį, gal jis teiksis pasiimti sau pusę viso to, kas atgabenta.
[5]Ir juodu, tai yra tėvas ir sūnus, pasivadinę jį, ėmė šalin ir pradėjo prašyti, kad teiktųsi priimti pusę visų dalykų, kuriuos buvo atsigabenę

[6]Tuomet jis tarė juodviem slapčia: Šlovinkite dangaus Dievą, ir visų gyvųjų akivaizdoje išpažinkite jam, jog jis padarė jums pasigailėjimą.
[7]Nes geras yra dalykas slėpti karaliaus paslaptį, apreikšti gi Dievo darbus ir išpažinti yra šlovinga.
[8]Malda su pasninku ir išmalda geresnis dalykas negu krauti sau turtus;
[9]nes išmalda išlaisvina nuo mirties, ir ji tai apkuopia nuo nuodėmių ir duoda rasti pasigailėjimo ir amžinąjį gyvenimą.
[10]Kas gi daro nuodėmę ir neteisybę, tie yra savo sielos neprieteliai.
[11]Apreiškiu tat judviem tiesą ir nepaslėpsiu nuo judviejų slaptų dalykų.
[12]Kuomet meldeis su ašaromis ir laidojai numirėlius, ir palikdavai savo pietus, ir slėpdavai numirusius savo namuose per dieną ir laidojai nakčia, aš nunešiau tavo maldą Viešpačiui.
[13]O kadangi patikai Dievui, reikėjo, kad bandymas ištirtų tave.
[14]Dabar gi Viešpats siuntė mane, kad pagydyčiau tave ir išvaduočiau tavo sūnaus žmoną Sarą nuo piktosios dvasios.
[15]Nes aš esu Angelas Rapolas, vienas iš septynių, kurie stovime Viešpaties akivaizdoje

---

dar pirm Saros atvykimo. — [20]*Akhioras*: Akhiakharas. Plg aug 1,25 paaišk

ANGELAS PASISAKO KAS JIS ESĄS. — 12. [1]*Šitam šventam vyrui.* Po visų atsitikimų Tobijas numano, kad jo sūnaus kelionės draugas turi būti Dievo žmogus, stebukladarys

[7]*Nes geras...* Angelas paaiškina, kodēl jis apreiškęs slaptus Dievo nutarimus, o draug ragina pažinti Dievo geradarystes, kad jos buvo jam suteiktos per Angelą, kad jos buvo jo kentējimų pasēka, kurie ne tik nebuvo Dievo susirūstinimo ženklas, bet, priešingai, skelbē didelį Dievo gailestingumą. — *Slēpti karaliaus paslaptį...* Svarbus yra dalykas, kad žmonių valdovo paslaptis šventai laikytų jųjų patarējai, nes paskelbus jas per daug anksti, svarbūs sumanymai gali būti sutrukdyti ir nueiti niekais; Dievo gi valiai niekas negali pasipriešinti; todēl jos apreiškimas negali jam pakenkti; priešingai, gali būti geras, nes Dievo keliai yra gailestingumas ir teisybē, galybē ir meilē. — [11]*Slaptų dalykų.* Italēje: u l l u m s e r m o n e m, jokių dalykų. Taip pat

16Tai išgirdę, juodu nusigando ir drebėdami parpuolė kniūbsti ant
žemės. 17Bet Angelas juodviem tarė : Tebūna judviem ramybė ; nebijo-
kita. 18Nes kai aš buvau su jumis, buvau per Dievo valią ; jį šlovinkite ir
jam giedokite. 19Rodžiaus, tiesa, kartu su jumis valgąs ir geriąs, bet aš
naudojuos nematomu valgiu ir gėrimu, kurio žmonės negali matyti. 20Me-
tas tat grįžti man pas tą, kurs siuntė mane ; jūs gi šlovinkite Dievą ir
pasakokite visus jo nuostabius dalykus

21Kai tai pasakė, jis buvo atimtas iš po jų akių, ir juodu nebega-
lėjo daugiau jo matyti. 22Tuomet juodu gulėdamu kniūbsčiu per tris va-
landas ant savo veido šlovino Dievą ir atsikėlę pasakojo visus jo nuosta-
bius dalykus

13. 1Atvėręs gi savo burną vyresnysis Tobijas šlovino Viešpatį ir
tarė :

Didis esi, Viešpatie, per amžius,
ir tavo karalystė visiems amžiams.
2Nes tu plaki ir išgelbi,
nuvedi į požemius ir atgal atvedi,
ir nėra, kas ištrūktų iš tavo rankos.
3Dėkokite Viešpačiui, Israėlio sūnūs !
Ir šlovinkite jį tautų akivaizdoje ;
4nes todėl jis išsklaistė jus tarp tautų, kurios jo nežino,
kad jūs pasakotumėte jo nuostabius dalykus,
ir pamokytumėte jas,
jog nėra kito, visagalinčio Dievo, kaip tik jis.

---

ir gr t : Aš neslēpsiu nuo jūsų nieko. — 13*Reikējo, kad...* Ko neaplanko jokie kentējimai ir išmēginimai, to šventumas neatrodo pilnas. — 15*Vienas iš septynių.* T y viena iš vyriausiųjų dangaus dvasių. Plg Apr. 1-4 ; 5,6 ; 8,2

16*Nusigando...* Kaip paprastai būna susidūrus su antgamtiniu reiškiniu. — 19*Rodžiaus...* Valgyti ir gerti nēra Angelo gyvenimo savybēs, nes Angelas neturi kūno. Kitaip buvo su Kristumi, kurio kūnas buvo tikrai gyvas kūnas, kurio sąnariai buvo sielos įrankiai. — *Nematomu valgiu.* Matyti Dievą veidu į veidą /beatifica visio/ yra tarsi maistas dangiškosioms dvasioms. — 20*Pasakokite...* Gr t ir Ital : Parašykite knygoje visa, kas jums atsitiko

Pabaiga

1. Tobijo giesmė

13,1-23. Tobijas savo giesmēje visų pirma pažymi, kad Dievas plaka, bet taip pat gelbi /1.2/ ; toliau išreiškia linkējimą, kad išsklaistyt tarp pagonių Israēlaičiai, pasakodami nusidējēliams savo nuostabų likimą, pamokytų juos, kad yra tik vienas tikrasis Dievas, kad jie, matydami jo darbus, šlovintų jį kartu su Israēlaičiais /3-10/. Kreipdamas savo akis į Jerusalę, kurią Dievas nuplakē už jos darbus, Tobijas pranašauja jos būsimą šlovę /11-23/

VIEŠPATS YRA VISAGALIS. 13. 1*Atvēręs gi...* Gr t : Tobijas parašē džiaugsmo maldą ir tarē... Kaip paties Tobijo kentējimai priminē jo tautos kentējimus ir nuodēmes /3,3/, taip dabar savo džiaugsmingo išgelbējimo valandą jo mintys krypsta prie jojo tautos išgelbējimo. Ir iš tikrųjų Dievas buvo padaręs taip didelių stebuklų ne vien dviejų žmonių naudai, bet dar labiau, kad paguostų išvestą į nelaisvę Israēlio tautą, ir kad įspētų tas tautas, kuriose Israēlaičiai buvo išsklaistyti. — Daug sakinių šitoje Tobijo giesmēje paimta iš psalmių

5Jis nuplakė mus už mūsų neteisybes,
ir jis išgelbės mus dėlei savo gailestingumo.
6Pažvelgkite tat, ką jis yra padaręs su mumis,
ir su baime ir drebėjimu šlovinkite jį
ir amžių karalių augštinkite savo darbais.
7Aš gi šlovinsiu jį savo nelaisvės žemėje,
nes jis parodė savo didenybę ant nusidėjėlės tautos.
8Pasitaisykite tat, nusidėjėliai,
ir darykite teisybę Dievo akivaizdoje,
tikėdami, kad jis padarys jums savo pasigailėjimą.
9Aš gi ir mano siela jame linksminsimės.
10Šlovinkite Viešpatį, visi jo išrinktieji,
Švęskite linksmybės dienas ir dėkokite jam.
11Jerusale, Dievo mieste,
Viešpats nuplakė tave už tavo rankų darbus.
12Dėkok Viešpačiui dėl savo gėrybių,
ir šlovink amžių Dievą,
kad vėl pastatytų tavyje savo padangtę,
ir sugrąžintų tau visus belaisvius,
ir kad tu džiaugtumeis per visus amžių amžius.
13Tu blizgėsi žibančia šviesa,
ir visos žemės ribos garbins tave.
14Tautos ateis prie tavęs iš tolo
ir atnešdamos dovanų garbins tavyje Viešpatį
ir tavo žemę laikys šventa.
15Nes jos šauksis tavyje į didįjį vardą.
16Bus prakeikti, kurie paniekins tave,
ir pasmerkti visi, kurie tau piktžodžiaus,
o palaiminti bus, kurie statys tave.
17Tu džiaugsies savo sūnumis,
nes visi bus šlovinami
ir bus surinkti pas Viešpatį.
18Palaiminti visi, kurie myli tave
ir kurie džiaugiasi tavo ramybe.

Didis esi... Pagyrimas Viešpaties didenybės ir visagalybės. — 2*Nes tu plaki...* Plg 5 Moš 32,39 ; 1 Kar 2,6 ; Išm 16,13

PARAGINIMAS ŠLOVINTI DIEVĄ. 3*Dėkokite...* Nelaisvėje Israēlaičiai kviečiami šlovinti Viešpaties, kurs juos išsklaistė tarp pagonių, kad visur būtų žinomas jo vardas. — 5*Jis nuplakė...* Pažadėjimas išgelbėjimo. — *Išgelbės mus...* Kituose t tas pat dalykas išreikštas plačiau. — 6*Savo darbais.* Gr t : visa savo burna

ĮSPĖJIMAS NUSIDĖJĖLIAMS KAD GRĘŽTŲSI. — 7*Ant nusidėjėlės tautos.* Anot Vulg : Ant Israēlio ; anot kitų t : Kaltosios tautos akivaizdoje, gal pagonių. — 8*Pasitaisykite...* Paraginimas pasitaisyti, nes tai atneš išganymą ir laimę. — 9*Aš gi ir mano siela...* Gr t : Aš šlovinsiu mano Dievą, ir mano siela šauks džiaugsmingai į dangaus karalių. — 10*Visi jo išrinktieji* : Visa Israēlio tauta

NAUJOJI JERUSALĖ. — 11*Jerusale...* Jerusalė, kuri čia atstovauja visai tautai, nuplakta už savo nuodėmes ; ji temaldauja Viešpatį, kad jai dovanotų ir kad sugrąžintų jai dar didesnę šlovę. — 12*Savo padangtę* : šventyklą. — 13*Tu blizgėsi...* Būsima Jerusalės didenybė ir šlovė. — 41*Tautos ateis...* Plg Ješ 49,18 ; 61... Skelbiamas pagonių grįžimas prie

[19]Mano siela, šlovink Viešpatį,
nes jis išlaisvino savo miestą Jerusalę
nuo visų jos vargų, Viešpats, mūsų Dievas.
[20]Palaimintas būsiu, jei liks mano palikuonių liekanos,
kad matytų Jerusalės skaistybę.
[21]Jerusalės vartai bus pastatyti iš saphiro ir smaragdo,
ir iš brangaus akmens visos jos sienos aplinkui.
[22]Blizgančiais ir nesuteptais akmenimis bus išklotos visos jos gatvės,
ir jos gatvėse bus giedama aleliuja.
[23]Pašlovintas tebūna Viešpats, kurs išaugštino ją,
ir jo karaliavimas ant jos tebūna per amžių amžius. Amen.

14. [1]Taip pasibaigė Tobijo žodžiai. O atgavęs regėjimą Tobijas gy-
veno keturias dešimtis dvejus metus ir matė savo vaikaičių sūnus. [2]Taigi
pabaigęs šimtą dvejus metus jis buvo palaidotas garbingai Ninivėje. [3]Nes
penkiasdešimt šešerių metų jis buvo nustojęs akių šviesos, o turėdamas
šešias dešimtis atgavo. [4]Likusis jo gyvenimas praėjo džiaugsme, ir su gera
pažanga Dievo baimėje jis pasimirė ramybėje.
[5]Savo mirties valandą, jis pasišaukė prie savęs savo sūnų Tobiją
ir septynis jo jaunus sūnus, savo vaikaičius, ir jiems tarė: [6]Ninivės pra-
pultis arti, nes Viešpaties žodis nepasilieka neįvykdytas, ir mūsų broliai,
kurie išsklaistyti iš Israėlio žemės, sugrįš į ją. [7]O visas apleistas jo kraš-
tas bus pripildytas, ir Dievo namai, kurie jame sudeginti, bus vėl atsta-
tyti, ir į ten sugrįš visi, kurie bijo Dievo, [8]ir pagonys pames savo stabus
ir ateis į Jerusalę ir gyvens joje, [9]ir džiaugsis ja visi žemės karaliai, gar-
bindami Israėlio karalių. [10]Taigi, mano sūnūs, paklausykite savo tėvo:
Tarnaukite Viešpačiui tiesoje ir stengkitės daryti, kas jam patinka, [11]ir
savo sūnums įsakykite, kad darytų teisybės darbus ir duotų išmaldos,
kad atsimintų Dievą ir šlovintų jį visą laiką tiesoje ir visomis savo jė-
gomis. [12]Dabar tat, mano sūnūs, paklausykite manęs ir nepasilikite čia,
bet kai tik palaidosite jūsų motiną šalia manęs viename kape, tuojau
rengkitės į kelią, kad išeitumėte iš čia, [13]nes matau, kad jos piktumas
padarys jai galą

---

tikrojo Dievo ir Kristaus Eklesijos katalikiškumas. — [15]*Į didįjį vardą.* Visų vardų vardas yra Viešpaties vardas ir Jēzaus vardas. — [16]*Bus prakeikti...* Prakeikimas Jerusalēs neprieteliams ir palaiminimas jos prieteliams

ŠLOVINIMAS VIEŠPATIES DĒL JERUŠALĒS PUOŠNUMO. — [19]*Mano siela...* Tobijas šlovina Dievą už būsimą Jerusalēs atnaujinimą ir linki, kad nors kaikurie iš jojo palikuonių matytų anas laimingas dienas. — *Išlaisvino*: Išlaisvins /perfectum propheticum/. — [21]*Jerusalēs vartai...* Aprašymas šventojo miesto naujosios Jerusalēs ir šlovinimas Dievo. Plg Ješ 54,11... Apr 21,18...

2. Abiejų Tobijų gyvenimo pabaiga

14. [1]*Taip pasibaigē...* Šitie žodžiai pasakyti apie Tobijo giesmę. — *Keturias dešimtis dvejus...* Tobijo gyvenimo metai nurodomi labai ne vienaip įvairiuose tekstuose. Vulg skaičiai mažiausi. Kitur pasakyta, kad Tobijas gyvenęs viso 112 metų /Ital/, 150 m /Armen/, ir 154 m /Gr/ [6]*Ninivēs prapultis arti.* Tobijas skelbia Ninivēs sugriovimą, pasiremdamas Jonos pranašyste /3,4.../, kurios įvykdymas buvo dēl Niniviečių atgailos tik atidētas, o ne visai panaikintas, arba gal tikriau pranašo Naumo žodžiais /3,1.../. Ninivē buvo sugriauta 606 metais pirm Kr. Nabopalasaras, kurs valdē Ba-

14Atsitiko gi, kad, Tobijas, mirus savo motinai, pasitraukė iš Ninivės kartu su savo žmona, su vaikais ir vaikų vaikais ir sugrįžo pas savo uošvius, 15rado juos sveikus, geroje senatvėje, rūpinosi jais ir pats užmerkė juodviejų akis, o visą Raguelio namų tėvonystę pasiėmė sau; ir jis matė savo vaikų vaikus iki penktajai kartai. 16O kuomet jis pabaigė devyniasdešimtis devynerius metus su džiaugsmu, jis jį palaidojo. 17Visa gi jo giminė ir visi jo palikuonys ištvėrė gerai gyvendami ir šventai elgdamiesi, taip kad buvo meilūs ir Dievui ir žmonėms ir visiems krašto gyventojams

---

belę Asirijos karaliaus vardu, norėdamas išsivaduoti iš tos prigulmybēs, susitarē su Medais ir Skitais, apgulē Ninivę ir paēmęs visai sunaikino ją, taip kad trumpu laiku net jos vieta buvo užmiršta. — 8*Ateis į Jerusalę*... Jerusalē čia yra Kristaus Eklesijos figūra. Plg aug 13,13...

15*Rado juos sveikus*... Šitų ž nēra Gr t, bet ten yra paminētas plačiau ne visai suprantamas atsitikimas. — 16*Devynias dešimtis*... Kit. t didesni skaičiai: 117 m, 107 m ir 127 m. — 17*Visa jo giminē*... Tobijo palikuonių pagyrimas Vulg nuosavybē

JUDITOS KNYGA

Įvadas

1. Juditos knygoje randame žinių, kaip viena Israėlaitė našlė, Asiriečiams įsiveržus į Palestiną, įėjo į priešų stovyklą, nužudė klastingai Asiriečių vadą ir išgelbėjo savo tautą nuo labai didelio pavojaus

Žiūrint turinio Juditos knyga susideda iš dviejų dalių. Pirmoje /1,1-7,25/ pasakojama apie tai, kaip Nabukodonosorui nugalėjus Medų karalių, pasiųstas jo vadas Olofernas pavergė Mažosios Azijos dalį, Mezopotamiją ir Siriją, o paskui, nežiūrėdamas jokių įspėjimų, nutarė būtinai užkariauti taip pat Israėlaičių šalį, kurie vyriausiojo kunigo Eliakimo paraginti buvo pasiryžę jam pasipriešinti, ir apgulė Israėlaičių miestą Betuliją. Iš antros knygos dalies /8,1-16-31/ sužinome, kaip Judita pasisiūlė Betulijos vyresnybei gelbėti miestą, maldomis prisirengė prie savo žygio, išėjo iš Betulijos, Asiriečių suimta buvo nuvesta pas Oloferną, laimėjo jo pasitikėjimą, po pokylio nukirto jam galvą ir sugrįžo su ja į Betuliją, kurios gyventojai ūmai puolė išgąsdintus vado žuvimu priešus ir juos sumušė. Baigiama ta antroji dalis pasakojimu apie tai, kaip visa tauta išreiškė savo dėkingumą Juditai

2. Vyriausis Juditos knygos autoriaus tikslas buvo įrodyti Žydams, kad jiems nereikia nieko bijoti, kolei jų tauta pasilieka ištikima Dievui, ir todėl paraginti pasilikti visuomet ištikimais. Tas tikslas gerai išreikštas vieno iš minimų knygoje asmenų, Akhioro, žodžiais : « Dabar tat, mano valdove, pasiteirauk ; jei yra juose koki neteisybė jųjų Dievo akivaizdoje, tai pakilkime prieš juos, nes jų Dievas duote paduos juos tau, ir jie bus pavergti po tavo galybės jungu. Jeigu gi šita tauta nėra nusikaltusi savo Dievo akivaizdoje, mes negalėsime jiems priešintis, nes jų Dievas apgins juos, ir mes virsime paniekinimu visai žemei » /5,24.25/

Žydai turi drąsiai kovoti prieš visus tuos, kurie norėtų priversti juos laikytis svetimų papročių ir išniekinti jų šventovę : trumpai sakant, prieš jų tikėjimo ir jų kulto priešus

Bet be šito vyriausiojo tikslo autorius, statydamas prieš akis didžiausios drąsos pavyzdį, matomai Juditoje norėjo parodyti karžygiškos moteriškės pavyzdį, kuri myli Dievą ir pasitiki juomi, kuri, kad nugalėtų, naudojasi dvasiniais ginklais : malda, pasninku, vengimu nuodėmių, praktikavimu dorybių. Ji nesvyruoja statyti į pavojų savo gyvybę, ji moka sužadinti kitų drąsą ir ji pareiškia savo dėkingumą Dievui, šlovindama jį nuoširdžios giesmės žodžiais

Judita nugali Oloferną kaip Esterė Amaną, kaip Jahėlė Sisarą /Teis 4,17.../. Ji yra Israėlio karžygė, verta to, kad būtų pastatyta kaip pavyzdys savo tautai savo tikėjimu, savo patriotizmu visokiuose bandymuose ir savo dorybių skaistumu

3. Pirmasis Juditos knygos tekstas, kurs buvo ebraiškas ar aramaiškas, neišliko iki mūsų dienų; jo vieton stojo du vertimu, graikiškas, iš kurio kilo Italės tekstas ir siriškas vertimas, ir Vulgatos, kurį šv Jieronimas padarė, laikydamos aramaiško egzemplioriaus. Ir graikiškame tekste ir Vulgatoje randame papasakotus tuos pačius dalykus ir ta pačia eile; todėl juodu abudu teisingai laikomi autentiškais; bet smulkmenose vienas nuo kito labai skiriasi. Tie gi skirtumai liečia Ekbatanos pastatymo ir maišto prieš Asiriją aplinkybes, Oloferno karus, Juditos maldų ilgumą, gana dažnai skaičius, o dar dažniau vardus. Kuris iš tų dviejų tekstų artesnis žuvusiam originalui, nepigu susekti. Daugelis spėja, kad graikiškasis. Jie remiasi ta aplinkybe, kad pats šv Jieronimas prisipažįsta, jog jis, versdamas Juditos knygą iš aramaiškos kalbos, nesilaikęs tiksliai žodžių, bet tik sakinių prasmės ir išreiškęs lotyniškai tik tai, kas aramaiškame tekste buvo pilnai suprantama; todėl tai jo vertimas yra žymiai trumpesnis už graikiškąjį

4. Iki protestantizmo atsiradimui nebuvo keliama jokių abejonių, kad Juditos knygoje papasakota tikrų atsitikimų; nuo ano gi laiko žymi protestantų dauguma ir visi racionalistai neranda joje nieko daugiau, kaip tik apysaką prasimanytų dalykų ar alegoriją, kurioje vaizduojama Žydams suteiktas nugalėjimas visų jų priešų. Tačiau toki jų pažiūra neturi tvirto pagrindo; tuo tarpu kad katalikų egzegetai, kurie laiko Juditos knygą tikru istorijos veikalu, gali patvirtinti savo nuomonę įtikinančiais įrodymais. Visų pirma jie remiasi ta aplinkybe, kad senovėje šv Tėvai nesigailėjo pagyrimų Juditai; todėl jie įsitikinę, kad Judita ne prasimanytas, bet tikrai iš istorijos paimtas asmuo. Tame dalyke šv Tėvai sekė padavimą Žydų, kurie kad ir neturėjo Juditos knygos savo ebraiškoje biblijoje, bet žinojo ją ir laikė pagarboje. Pačioje Juditos knygoje yra nemaža nurodymų, kad tai istorinis veikalas. Joje duodama asmenų genealogijos, nurodoma geografinės vietos, įvardijama Oloferno užkariauti ir Žydų sustiprinti miestai, pasakyta, kad nugalėjimui paminėti buvusi paskirta metinė šventė. Visa gi tai liudija, kad pasakojami knygoje dalykai tikri

5. Apie Juditos knygos autorių ir jos parašymo laiką neturime jokių tikrų žinių. Kaikas spėlioja, kad knygą parašiusi arba pati Judita, arba vyriausis kunigas Eliakimas, arba Amonietis Akhioras; bet tiems spėliojimams nėra jokių patvirtinimų. Tiek tik galima pasakyti apie knygos autorių, kad jis buvo Žydas, kuriam buvo gerai žinoma Palestina ir įvairios jos vietos. Tai pasirodo iš fakto, kad originalinis knygos tekstas buvo parašytas ebraiškai, o taip pat iš gilios, kone kiekviename žingsnyje pasireiškiančios, pagarbos Žydų tautai ir jos institucijoms. Su nepaprastu pasigerėjimu autorius priima pagyrimus, teikiamus tai tautai jos prietelių, kaip Akhioro /5,5-21 ; 14,10/, arba jos priešų, kaip Oloferno /11,21/ ir jo kareivių /10,19/. Jaučiama, kad jis didžiuojasi tuo, jog priklauso tai vienatinei tautai, kuri drįsta sukilti ir pasipriešinti Olofernui /5,1-4/

Tas autorius Žydas turėjo būti palestinietis, nes jis gerai žinojo topografiją krašto, kuriame vyko sukilimas

Nežinia taip pat ir kada Juditos knyga buvo parašyta. Vulgatos tekste /16,31/ pasakyta, kad Žydai paskyrę metinę šventę Betulijos išlasvinimui paminėti. Bet tos šventės nebebuvo po Babelės nelaisvės; todėl Juditos knygoje pasakojami atsitikimai turėjo įvykti pirm Jerusa-

les sugriovimo. Toliau Juditos knygoje nėra paminėta jokio Žydų karaliaus, pavojaus gi metu šalies gynimu rūpinasi vyriausis kunigas. Iš to reikia daryti išvadą, kad Israėlio karalystės tuomet visai nebebuvo ir kad taip pat Judo karalystė neturėjo savo tikrojo valdovo. Taip gi buvo atsitikę, kada Žydų karalius Manasas buvo išgabentas ilgesniam laikui į Babelės nelaisvę ir dar nebuvo iš jos sugrįžęs. O kadangi iš rašymo būdo pasirodo, jog knygos autoriui buvo gerai žinomos visos tų atsitikimų aplinkybės su visomis smulkmenomis, tai bent senesnieji katalikų egzegetai laikėsi tos nuomonės, kad knygos autorius gal pats savo akimis yra juos matęs ir neilgai laukdamas juos aprašęs

Vėlesniųjų tačiau tyrinėtojų dauguma tos nuomonės šiandien nebepalaiko. Jie mano, kad knygos autorius negyveno pasakojamų įvykių laikais. Nedideli, tiesa, pasakymai tos rūšies kaip 14,10 /« iki tai dienai »/ ir 16,25 /« ilgam laikui praslinkus po Juditos mirties »/, jau liudija, kad tarp įvykių ir rašymo laiko buvo nevisai maži protarpiai. Taip pat reikalas paaiškinti, ką reiškia grįžimas iš nelaisvės /4,3/, aiškiai rodo, kad kalbama apie gana senus įvykius

Ištikimybė įstatymui pabrėžiama pasakojimuose ir karštas patrijotismas rodo, kad veikalo sustatymą reikia nukelti į Makabiejų laikus, t y į antrąjį amžių pirm Kristaus, į tą laikotarpį, kuriame buvo pravartu paraginti į pasipriešinimą galingiems priešams ir į ištikimą laikymą įstatymų

6. Juditos knyga viena iš septynių deuterokanoninių Sen Test knygų. Nėra jokių nurodymų, kad ji būtų kada nors buvusi Žydų palestiniečių kanone. Bet ta knyga turėjo būti aleksandriečių kanone, ir Eklesija priimdama tą kanoną priėmė Juditos knygą kaip įkvėptą ir tikrą Šv Rašto dalį. Jau šv Klemensas Romėnas mini ją tarp įkvėptų veikalų, ir visi senovės šv Tėvai daro tą pat. Šv Jieronimas aiškiai liudija, kad pirmasis Nikėjos Susirinkimas laikė ją šventų knygų skaičiuje. Šv Augustinas buvo įtraukęs Juditą įkvėptų knygų sąrašan. Tas sąrašas, priimtas Kartaginos Susirinkimo /397 m/, patvirtintas Florencijos ir Tridento Susirinkimų, pasidarė katalikų Eklesijos kanonas. — Žydai talmudistai, nors nepriima Juditos knygos į savo kanoną, bet sutinka, kad ji, sudėta po paskutiniųjų pranašų, t y kuomet Šventoji Dvasia palikusi Israėlį, buvo tačiau parašyta kaip Tobijo knyga ir kiti veikalai su pagalba B a t h q o l, « balso dukters », t y mažesnio įkvėpimo

JUDITOS KNYGA

1. [1]Taigi Medų karalius Arphaksadas buvo pavergęs savo valdžion daugelį tautų ir pasistatė galingiausį miestą, kurį praminė Ekbatana, [2]iš ketvirtuotų ir tašytų akmenų; jos sienas jis padarė septyniomis dešimtimis mastų plačias ir trimis dešimtimis mastų augštas, o jo bokštus išvedė augštyn iki šimtui mastų. [3]Bokštai buvo keturkampiai; kiekvienas jų šonas buvo dvidešimčia pėdų platus; jo duris jis padarė tokio pat augštumo kaip bokštai; [4]ir jis gyrėsi kaip galiūnas savo kariuomenės galybe ir savo kariškųjų vežimų garbe

[5]Taigi dvyliktais savo karaliavimo metais Asiriečių karalius Nabukodonosoras, kurs karaliavo dideliame Ninivės mieste, kovojo prieš Ar-

---

I. Nabukodonosoro karas prieš vakarų Aziją ir apgulimas Betulijos

1. Priežastys, paraginusios Nabukodonosorą kariauti prieš vakarų Aziją

1,1-7,25. Pirmoje Juditos knygos dalyje pasakojama atsitikimai, įvykusieji pirm Asirijos karaliaus karo prieš Žydus ir pasibaigusieji apgulimu Betulijos

1,1-2,6. Besididžiuojantį savo galybe Medų karalių visai nugali Asirijos karalius, kurs reikalauja, kad jam pasiduotų taipgi visa vakarų Azija; nesutikusius gi tai padaryti Asirijos karalius nutaria nubausti ir paveda savo vadui Olofernui pradėti prieš juos karą

[1]*Taigi*. Šita jungē nurodo, kad Juditos knyga senovėje gal buvo paimta iš platesnių metraščių. Graik tekste ji prasideda 5 eil žodžiais. — *Arphaksadas*. Medų karalių sąraše tokio vardo nēra. Spēliojama, kad čia taip pavadintas karalius Dejokas /708-655 m pirm Kr/, kurs yra pastatęs Ekbataną ar jo sūnus ir įpedinis Phraortas, kurs tą miestą žymiai padidino ir sustiprino. — *Buvo pavergęs*... Herodotas rašo, kad karalius Phraortas pavergęs Persus, o paskui su Medais ir Persais nugalējęs kitas Azijos tautas. — *Ekbatana*: arti dabartinio miesto Hamadano. Plg 1 Esdr 6,2; Tob 3,7. — [2]*Iš ...akmenų*. Gr t pasakyta, kad tie akmenys buvę trimis mastais platūs ir šešiais ilgi. Mastas lygus maždaug pusei metro. — *Septyniomis dešimtimis*... Gr t sienos augštumas nurodytas 70 mastų, o platumas 50. — [3]*Dvidešimčia pēdų platus*. Gr t pasakyta, kad bokštai prie pamatų buvę 60 mastų platūs. — *Duris jis padarē*... Anot gr t durys buvusios 70 mastų augštos ir 50 mastų plačios. Taip buvę padaryta, kad kariuomenē galētų lengviau išeiti pro tas plačias duris

[5]*Nabukodonosoras*. Asirijoje nēra buvę karaliaus vardu Nabukodonosoro /Nebukadnetsar/. Įvardintas gi čia karalius buvo tikriausiai Asurbanipalas /667-628 pirm Kr/. Kadangi jo valdžioje buvo ir Babelē /Babilonija/, tai kaip Babelēs karalius jis gal buvo pasisavinęs Nabukodonosoro vardą. Asurbanipalas savo dokumentuose pasakoja, kad jis nugalējęs Medus, paskui norējęs pavergti savo valdžion sukilusią prieš jį vakarų Aziją, pradedant nuo Lidijos iki Memfiui Egipte. — *Ir*

phaksadą ir nugalėjo jį [6]dideliame lauke, kurs vadinamas Ragavu, prie
Euphrato, Tigrio ir Jadasono, Elikiečių karaliaus Erijokho lygumoje
[7]Tuomet Nabukodonosoro karalystė iškilo augštyn, ir jo širdis ėmė
didžiuotis ; jis siuntė pas visus, gyvenusius Kilikijoje, Damaske ir Li-
bane, [8]pas tautas esančias Karmelyje ir Kedare, pas Galilėjos gyventojus
didelėje Esdrelono lygumoje [9]ir pas visus buvusius Samarijoje ir ana-
pus Jordano upės iki Jerusalei ir į visą Jesės žemę, iki Etijopijos ribų
[10]Pas visus šituos Asirijos karalius Nabukodonosoras siuntė pasiunti-
nius ; [11]bet jie visi pasipriešino vienminčiai, siuntė juos atgal tuščiomis
rankomis ir atstūmė be pagarbos. [12]Tuomet karalius Nabukodonosoras,
labai supykęs prieš visą aną žemę, prisiekė savo sostu ir karalyste, kad
atkeršysiąs už save visiems tiems kraštams

2. [1]Tryliktais karaliaus Nabukodonosoro metais dvidešimt antrą
pirmojo mėnesio dieną buvo ištartas žodis Asirijos karaliaus Nabukodono-
soro namuose, kad jis keršys už save. [2]Jis sušaukė visus vyresniuosius,
visus vadus ir savo kovotojus, paskelbė jiems savo slaptą sumanymą
[3]ir pasakė, kad jo mintis esanti pavergti savo valdžion visą žemę. [4]Ka-
dangi tas pasakymas patiko visiems, karalius Nabukodonosoras pasišau-
kė savo kariuomenės vadą Oloferną [5]ir jam tarė : Išeik prieš visas vakarų
karalystes, o ypač prieš tuos, kurie paniekino mano valdžią. [6]Tavo akis

---

nugalējo jį... Gr t pasakyta aiškiau : kariavo prieš karalių Arphaksadą didžioje lygumoje, kuri yra Ragavos apylinkēje. Su juo susidējo visi gyvenusieji kalnuotame plote ir visi, kurie buvo prie Euphrato, prie Tigrio ir prie Hidaspo ir Elimiečių karaliaus Eriokho lygumoje, ir labai gausingos Kheleulio sūnų tautos susirinko į kovą. — [6]*Dideliame lauke...* Taip gal pavadinta senovinēs Ragianos plotas, kuriame buvo Ragēs miestas /plg Tob 1,16/, į pietus nuo Kaspijos jūros. — *Jadasono.* Gr t Hidaspo. Tuo vardu upē yra tolimoje Indijoje. Bet gal tikresnis upēs vardas yra sir t, kur ji vadinama *'Ulai* /plg Dan 8,2/, dabar K e r - k a n . — *Elikiečių.* Tikriau anot gr t Elimiečių t y, Elimaidos gyventojų. Kheleulio sūnumis gr t pavadinti Khaldiečiai ar Babeliečiai

[7]*Tuomet... didžiuotis.* Šitų žodžių nēra gr t. — *Ir Libane.* Gr t : Libane ir Antilibane ir pas vyrus, gyvenusius pajūryje. — [8]*Karmelyje* : Palestinoje. — *Kedare.* Gr t : Galaade, t y, anapus Jordano. — *Esdrelono lygumoje.* Ji vadinama taipgi Jēsrahēlio lyguma. — [9]*Iki Jerusalei.* Gr t paminēta daugiau vietų

[11]*Pasipriešino vienminčiai.* Gr t : paniekino Asirijos karaliaus Nabukodonosoro paliepimus ir neējo kartu su juo į karą, nes jie nebijojo jo ; jis buvo jiems lyg kad paprastas žmogus ; jie siuntē atgal jo pasiuntinius tuščiomis rankomis /t y, be laukiamų dovanų/ ir su paniekinimu. — [12]*Atkeršysiąs už save...* Gr t čia tekstas daug ilgesnis ; jame paminēta daug vietų ir tautų, kuriuos Asirijos karalius nugalējęs ir pavergęs sau

2. [1]*Tryliktais.* Gr t : aštuoniolik-tais. — *Pirmojo mēnesio* : kurs atitinka antrąją kovo ir pirmąją balandžio pusę. — *Už save.* Gr. t : pridēta : visai žemei. — [4]*Kariuomenēs vadą.* Gr t pridēta : ir antrąjį po karaliaus. — *Olofernq.* Taip buvo vadinama keletas Kapadokijos valdovų. Gal ir šitas Asirijos karaliaus vadas nebuvo tikras Asirietis. — [5]*Išeik...* Karaliaus atsiliepimas į vadą daug ilgesnis LXX vertime. Jame yra pamokymas, kaip siunčiamas vadas turi kariauti ir įvykdyti visą karaliaus valią

2. Kariški Oloferno žygiai

2,7-3,15. Olofernas išeina su didžiausia kariuomene ir pavergia Mažosios Azijos dalį /2,7-13/, toliau nugali Mezopotamiją /14 e/ ; po to paima šalis šiapus Euphrato,

tenepasigaili nė vienos karalystės ir pavergk man kiekvieną sustiprintą
miestą
[7]Tuomet Olofernas sušaukė Asiriečių kariuomenės vadus ir viršininkus
ir išrinko vyrus karo žygiui, taip kaip karalius buvo jam įsakęs, šimtą
dvidešimt tūkstančių pėsčių kovotojų ir dvylika tūkstančių raitų kil-
pininkų. [8]Visos savo kariuomenės priešakyje jis lėpė išeiti nesuskaitomai
daugybei kupranugarių su tais dalykais, kurių turėjo pilnai pakakti ka-
riuomenei, taip pat jaučių bandoms ir būriams avių, kurioms nebuvo
skaičiaus. [9]Jis liepė prirengti visame savo kelyje javų iš visos Sirijos.
[10]Aukso gi ir sidabro jis pasiėmė labai daug iš karaliaus namų. [11]Taip
iškeliavo jis su visa kariuomene, su kariškais vežimais, raiteliais ir kil-
pininkais, kurie apdengė žemės paviršių lyg kad skėriai
[12]Perėjęs per Asirijos ribas, jis atėjo prie didelių Angės kalnų kai-
riame Kilikijos šone, paėmė visas pilis ir nugalėjo visas tvirtoves. [13]Įsi-
veržė taip pat į garsiausį Meloties miestą, apiplėšė visus Tarsės sūnus ir
Ismaėlio sūnus, buvusius ties tyruma ir į pietus nuo Kelono žemės
[14]Paskui jis perėjo per Euphratą, atvyko į Mezopotamiją ir sugriovė
visus augštus miestus, kurie tenai buvo, nuo Mambrės upelio iki atei-
nant prie jūros
[15]Jis užėmė jos plotus nuo Kilikijos iki Japheto ribų, kurios yra
pietuose. [16]Jis išsivedė visus Madiano sūnus ir išplėšė visą jų lobį, o visus,
kurie jam priešinosi, jis užmušė kalavijo ašmenimis. [17]Po to jis nusileido
į Damasko laukus pjūties metu ir nudegino visus javus, o visus medžius
ir vynuogynus iškirsdino. [18]Ir baimė jojo apniko visus žemės gyven-
tojus

---

pradedant nuo Kilikijos, ir sunaikina jas, visa pripildydamas išgąsčio /15-18/. Baimēs apimtos kaimyninēs tautos siunčia pas Oloferną pasiuntinius, bet neišgelbi savo žemēs nuo sunaikinimo /3,1-13/. Olofernas visus nugalēdamas pereina per visą žemę šiapus Euphrato ir sustoja prie Palestinos ribų /14.15/

[8]*Kupranugarių*... Gr t pasakyta, kad naštoms nešti buvo paskirta kupranugarių, asilų ir asilēnų. — [9]*Jis liepē*... Gr t : ir apsčiai maisto kiekvienam žmogui. — [11]*Kurie apdengē*... Gr t pasakyta plačiau : ir buvo didelē maišyta daugybē, panaši į skērius, kuri ējo draug su jais, panaši taipgi ir į jūros smiltis. Nes jų buvo taip daug, kad nebuvo galima jų suskaityti

[12]*Perējęs per Asirijos*... Gr LXX tekste : ir jie išējo iš Ninivēs ir po trijų kelionēs dienų atvyko į Baiktilaitą, o išējęs iš Baiktilaitos sustojo prie kalno kairiame Kilikijos šone. — *Angēs kalnų*. Tai augščiausi kalnai Kapadokijoje. — *Kairiame... šone* : į šiaurrytčius. — [13]*Įsiveržē*... Gr t : jis sunaikino Pudą ir Ludą ir apiplēšē visus Tasio sūnus ir Ismaēlio sūnus į pietus nuo Keliečių krašto. — *Meloties* : gal Mitilēnēs. — *Ties tyruma* : į rytus nuo didžiosios Sirijos tyrumos

[14]*Perējo per Euphratą*. Olofernas sugrįžo atgal, nes Asurbanipalo brolis ir Babelēs vietininkas Samugas buvo sukēlęs čia maištą prieš karalių. — *Mambrēs* : gal Khaboro ar Kaburo upelio. — *Prie jūros* : prie Persų įlankos

[15]*Užēmē jos plotus*. Vulgatoje matomai kalbama apie Mezopotamijos plotus. Gr t apie Kilikiją : ir jis užēmē Kilikijos plotą ir užmušē visus tuos, kurie jam priešinosi. — *Iki Japheto ribų*. Spējama, kad Japheto /Safeto ?/ žemē buvusi Uolingoje Arabijoje. — [16]*Išplēšē visą jų lobį*. Gr t : sudegino jų padangtes ir išplēšē avių tvartus. — [17]*Pjūties metu* : birželio mēnesyje. — *Visus javus*. Gr t dar pridēta : ir sunaikino jų galvijų ir smulkių gyvulių bandas, ir apiplēšē jų miestus, ir sunaikino visą jų plotą, o visus jų jaunus žmones nužudē kalavijo ašmenimis. — *Visus medžius... iškirsdino*.

3. [1]Tuomet karaliai ir kunigaikščiai visų miestų ir šalių, būtent,
Sirijos Mezopotamijos, Sirijos Sobalio, Libijos ir Kilikijos siuntė savo
pasiuntinius, kurie, atėję pas Oloferną, sakė : [2]Tepaliauja tavo įpykimas
ant mūsų ; nes bus geriau, kad mes liksime gyvi ir tarnausime didžiam
karaliui Nabukodonosorui ir būsime tavo valdiniai, ne kaip kad numir-
sime ir su savo prapultimi kentėsime dar mūsų vergystės blogumus. [3]Visi
mūsų miestai, visa nuosavybė, visi kalnai ir kauburiai ir laukai ir jaučių
bandos ir būriai avių ir ožkų, arklių ir kupranugarių, ir visos mūsų
gėrybės ir šeimynos yra tavo akivaizdoje ; [4]visa, kas mūsų, tebūna po
tavo įstatymu. [5]Mes ir mūsų vaikai esame tavo vergai. [6]Ateik mums kaip
taikus valdovas ir naudokis mūsų tarnyste, kaip tau patiks
[7]Tuomet jis nusileido nuo kalnų su raiteliais labai galingas ir paėmė
visus miestus ir visus žemės gyventojus. [8]Iš visų miestų jis pasiėmė sau
padėjėjais drąsius ir rinktinius vyrus į karą. [9]Taip didelė baimė apėmė
anas šalis, kad visų miestų gyventojai, kunigaikščiai ir šlovingieji draug
su liaudimi ėjo pasitikti ateinančio, [10]priėmė jį su vainikais ir žibintais,
kėlė šokius su būbinais ir vamzdžiais. [11]Tačiau ir tai darydami jie negalėjo
apmalšinti jo širdies žiaurumo, [12]nes ir jųjų miestus jis sugriovė ir iškirs-
dino jų girias, [13]nes karalius Nabukodonosoras buvo jam įsakęs sunai-
kinti visus žemės dievus, kad jį vieną vadintų dievu tos tautos, kurias
Oloferno galybė įstengs pavergti. [14]Perėjęs gi per Sirijos Sobalį, per visą
Apamėją ir visą Mezopotamiją, jis atėjo pas Idumėjiečius į Gabaos žemę,
[15]paėmė jų miestus ir pasiliko tenai trisdešimtis dienų, o per tas dienas
liepė susirinkti visai savo kariuomenės galybei

4. [1]Išgirdę apie tai Israėlio sūnūs, kurie gyveno Judo žemėje, la-
bai jo bijojo. [2]Išgąstis ir pasibaisėjimas apėmė jų širdis, kad jis nepa-
darytų tą pat Jerusalei ir Viešpaties šventovei, ką buvo padaręs kitiems
miestams ir jųjų šventovėms. [3]Jie siuntė į visą Samariją aplinkui iki
Jerikui ir iš anksto paėmė visas kalnų viršūnes, [4]apvedė sienomis savo
miestelius ir surinko javų, taip rengdamies kovai. [5]Taip pat kunigas Elia-
kimas parašė visiems, gyvenusiems Esdrelono šone, kurs yra ties di-
dele lyguma arti Dotaino, ir visiems, per kuriuos buvo galima prieiga,
[6]kad užimtų siaurumas kalnuose, per kurias buvo galima įeiti į Jeru-
salę, ir saugotų tenai siaurus kelius, kuriais buvo galima praeiti tarp

---

Tų žodžių nėra gr t. — [18]*Visus žemės gyventojus.* Gr t : visus pajūrio gyventojus, Sidono ir Tiro, Suros ir Okinos gyventojus ir visus Jemniano gyventojus. Ir gyvenusieji Asdode ir Askalone labai bijojo jo

3. [1]*Sirijos Mezopotamijos* : *'Aram naharaim.* Plg 1 Moš 24,10 ir k. — *Sirijos Sobalio* : *'Aram Tsoba.* Tsobos Sirija. — *Libijos.* Gal Lidijos ar Likijos M Azijoje. — [2]*Nes bus geriau...* Gr t : Štai mes didžio karaliaus Nabukodonosoro tarnai, sukniubę ties tavim ; pasielgk su mumis, kaip tau tinka. [7]*Su raiteliais.* Gr t to žodžio nėra. — [12]*Jų girias.* Gal šventas girias ar medinius Astartės paveikslus. Plg Teis 2,13 ; 1 Kar 7,3. — [14]*Apamėją.* Miesto ir Sirijos dalies vardas. — *Atėjo pas Idumėjiečius...* Gr t : atėjo ties Esdrelonu, arti Dotaimo, kurs yra ties didele Judo lyguma, ir sustojo tarp Gabaos ir Skitopolies /Betsamo. Još 17,11 ; Teis 1,27/. Taigi čia minima šiaurinės Palestinos vietos šiapus Jordano

3. *Žydų prisirengimas gintis*

4,1-6,21. Nepriętelių prisiartinimu išgąsdinti Israėlio sūnūs skubiai stiprina savo miestus, uždaro kelius, einančius per kalnus į Jerusalę, ir rengiasi į karą maldomis ir pas-

kalnų. [7]Israėlio sūnūs padarė taip, kaip jiems buvo sakęs Viešpaties kunigas Eliakimas

[8]Ir visa tauta, vyrai ir jų moterys, šaukėsi į Viešpatį su dideliu uolumu ir žemino savo sielas pasninkais ir maldomis. [9]Taip pat kunigai apsivilko ašutinėmis, ir kūdikius jie paguldė kniūbsčius ties Viešpaties šventove, ir apdengė ašutine Viešpaties altorių. [10]Jie šaukėsi į Viešpatį, Israėlio Dievą, visi išvien, kad jų vaikai nebūtų atiduoti kaip grobis, jų moterų nebūtų atiduota pasidalinti, jų miestų sunaikinti ir jų šventyklos sutepti, ir kad jie nepasidarytų panieka pagonims

[11]Tuomet vyriausis Viešpaties kunigas Eliakimas apėjo visą Israėlį, kalbėjo jiems [12]ir tarė : Žinokite, kad Viešpats išklausys jūsų maldas, jei likte pasiliksite melsdamies ir pasninkaudami Viešpaties akivaizdoje. [13]Atsiminkite Viešpaties tarną Mošę, kurs Amaleką, pasitikintį savo jėgomis, savo galia, savo kariuomene, savo skydais, savo kariškais vežimais ir savo raiteliais, nugalėjo ne kalavijais kovodamas, bet melsdamos šventomis maldomis. [14] Taip bus visiems Israėlio neprieteliams, jei jūs pasiliksite tame darbe, kurį pradėjote. [15]Taigi po to paraginimo jie pasiliko Viešpaties akivaizdoje, maldaudami Viešpatį ; [16]taip kad net ir tie, kurie aukodavo Viešpačiui deginamąsias aukas, darė Viešpačiui atnašas apsivilkę ašutinėmis, ir pelenai buvo ant jų galvų. [17]Visi maldavo Dievą visa savo širdimi, kad aplankytų savo tautą Israėlį

5. [1]Ir buvo pranešta Asiriečių kariuomenės vadui Olofernui, kad Israėlio sūnūs rengiasi pasipriešinti ir kad jie uždarė kelius per kalnus. [2]Tuomet jis iš didelio pykčio užsidegė begaliniu įtužimu, sušaukė visus Moabo kunigaikščius ir Amono vadus [3]ir jiems tarė : Pasakykite man, kas yra šita tauta, kuri laiko apgulus kalnus ; kurie ir kaip stiprūs jų miestai ir kiek jų, taip pat koki jų galybė, ar koks jų skaičius, ir kas yra

---

ninkais /4,1-16/. Patyręs apie Žydų pasipriešinimą Olofernas pradeda teirautis apie juos, o Amoniečių vadas Akhioras papasakoja jam apie ypatingą Dievo globą, kurioje laikomi Žydai, ir pataria nepradėti prieš juos kovos, jei jie nėra nusikaltę Dievui /5,1-25/. Olofernas labai supyksta ir liepia atiduoti Akhiorą Žydams, kad jis žūtų kartu su jais /5,26-6,9/. Patekęs į Betuliją Akhioras papasakoja apie savo atsitikimą ir randa pas visus gyventojus meilų priėmimą /6,10-21/

4. [2]*Jųjų šventovėms.* Gr t toliau eina šie žodžiai : nes jie dar neseniai buvo sugrįžę iš nelaisvės ir neseniai buvo surinkta visa Judėjos tauta ir buvo pašventinti iš sutepimo indai, altorius ir šventykla. — Nelaisvė, apie kurią čia kalbama, buvo dalinė. Į ją buvo paimta dalis Žydų kartu su jų karaliumi Manasu. Tuomet tai ir anksčiau, Manasui pasidavus stabmeldystei, buvo sutepta šventykla, altorius ir šventi indai. — [3]*Iki Jerikui.* Gr t paminėta daugiau vietų : ir į Koną, ir į Bethoroną, ir į Belmeną, ir į Jeriką, ir į Khobą, ir į Esorą ir į Salemo slėnį. — [4]*Javų.* Gr t dar pasakyta, kad pjūtis jų laukuose buvo ką tik baigta. — [5]*Kunigas.* Vyriausis kunigas. — *Esdrelono šone* : į rytus nuo Esdrelono. Gr t : gyventojams Betulijos ir Betomestaimo, kurs yra ties Esdrelonu. — [6]*Siaurus kelius* Gr ir sir t : nes tarpukalnis buvo siauras, vos dviem žmonėm praeiti [9]*Ašutinėmis.* Ašutinė gedulo ir atgailos ženklas

[11]*Tuomet...* 11-14 eil yra tiktai Vulgatoje. — [13]*Mošę, kurs Amaleką...* Žr 2 Moš 17,9-13. — [16]*Ant jų galvų.* Anot gr t : ant jų kunigiškų nuometų

5. [1]*Uždarė kelius per kalnus.* Gr t pridėta : ir sustiprino visas augštų kalnų viršūnes ir pastatė sląstų lygumose. — [2]*Moabo... ir Amono...*

jų kariuomenės vadas? [4]ir kodėl šitie paniekino mus labiau už visus
gyvenančius rytuose ir neišėjo pasitikti mūsų, kad priimtų mus su ra-
mybe?
[5]Tuomet visų Amono sūnų vadas Akhioras atsakė ir tarė: Jei teik-
sies paklausyti, mano valdove, aš pasakysiu tavo akivaizdoje tiesą apie
šitą tautą, kuri gyvena kalnuose, ir melagingas žodis neišeis iš mano bur-
nos. [6]Šita tauta iš Khaldiečių giminės. [7]Pradžioje jie gyveno Mezopota-
mijoje, nes jie nenorėjo tarnauti savo tėvų dievams, kurie buvo Khal-
diečių žemėje. [8]Taigi pametę savo tėvų apeigas, kuriomis buvo garbina-
ma daug dievų, [9]jie garbino vieną dangaus Dievą, kurs ir įsakė jiems išei-
ti iš ten ir gyventi Kharane. Atėjus visoje žemėje badui, jie nuvyko į
Egiptą ir tenai per keturis šimtus metų taip padaugėjo, kad jų kariuo-
menės nebuvo galima suskaityti
[10]Kadangi Egipto karalius prispaudė juos ir privertė juos atlikti
baudžiavą jo miestų statyme iš molio ir plytų, jis šaukėsi į savo Vieš-
patį, ir jis užgavo visą Egipto žemę visokiomis slogomis. [11]Kuomet gi
Egiptiečiai išvarė juos nuo savęs, ir sloga buvo atstojusi nuo jų, o anie
norėjo vėl sugauti juos ir sugrąžinti juos vėl į savo vergystę, [12]šitiems bė-
gant, dangaus Dievas atidarė jūrą, taip kad vanduo sukietėjo iš vie-
nos ir kitos pusės kaip mūras, o jie perėjo, eidami jūros dugnu sauso-
mis kojomis. [13]Besivydama gi juos toje vietoje nesuskaitoma Egip-
tiečių kariuomenė taip buvo apdengta vandenimi, kad neliko net nei
vieno, kurs būtų galėjęs papasakoti tą atsitikimą palikuonims. [14]Išėję gi
iš Raudonosios jūros, jie paėmė Sinajaus kalno tyrumą, kurioje žmogus
niekuomet negalėjo gyventi, ir nerado poilsio žmogaus sūnus. [15]Tenai
kartūs šaltiniai pasidarė jiems saldūs gerti, ir per keturias dešimtis metų
jie gaudavo maisto iš dangaus. [16]Kur tik jie įeidavo be kilpinio ir vily-
čios, be skydo ir kalavijo, jų Dievas kovodavo už juos ir nugalėdavo.
[17]Ir nebuvo, kas būtų galėjęs pasityčioti iš šitos tautos, kaip tik tuomet,
kada jie pasitraukdavo nuo Viešpaties, savo Dievo, garbinimo. [18] Kiek
tik kartų be to savo Dievo jie garbino dar kitą, jie būdavo atiduodami
apiplėšti kalavijui ir išniekinimui. [19]O kiek tik kartų jie gailėdavosi
pasitraukę nuo savo Dievo tarnystės, dangaus Dievas duodavo jiems ga-
lios pasipriešinti
[20]Pagaliau jie sumušė Kananiečių, Jebusiečių, Pheresiečių, Hevie-
čių ir Amoriečių karalius ir visus Hesebono galiūnus, o jų žemes ir mies-
tus patys paveldėjo. [21]Ir kolei jie nenusidėjo savo Dievo akivaizdoje,
laimė buvo su jais, nes jų Dievas nekenčia neteisybės. [22]Nes ir prieš

Moabiečiai ir Amoniečiai buvę artimi Žydų kaimynai, todēl galējo duoti apie juos daugiau žinių. — [4]*Rytuose.* Tikriau anot gr ir sir t: vakaruose

[5]*Akhioras.* Tas vardas ebr reiškia: š v i e s o s b r o l i s. — *Melagingas žodis neišeis...* Nors Akhioras pasakos netikētinus ir nemalonius Asiriečiams dalykus. — [6]*Iš Khaldiečių.* Abraomas buvo gimęs Ure Khaldējoje. Plg 1 Moš 11,28; 12,6. — [7]*Mezopotamijoje*: Kharane. Žr 1 Moš 11,31. — [8]*Pametę...* Gr t: jie buvo išvaryti iš po dievų akių, atbēgo į Mezopotamiją ir pasiliko ten daug dienų. Ir jų Dievas liepē jiems eiti toliau iš tos pasilikimo vietos ir keliauti į Kanaano žemę. — [9]*Kharane.* Gr t: Kanaano žemēje. — *Nuvyko į Egiptą...* Plg 1 Moš 42,2; 46,6; 2 Moš 12,40

[10]*Karalius prispaudē...* Žr 2 Moš kn. — [11]*O anie norējo...* [13]*palikuonims.* Vietoje šitų žodžių gr t trumpai pasakyta, kad Dievas išdžiovino Žydams Raudonąją jūrą. — [14]*Kurioje žmogus...* Viso straipsnio, pradedant nuo šitų žodžių iki 19 eil galui, nēra gr t

paskutinius metus, kai jie buvo pasitraukę nuo kelio, kurį Dievas yra jiems davęs, kad juo vaikščiotų, jie buvo daugelio tautų sunaikinti kovose, ir daugybė jų buvo nuvesti kaip belaisviai į ne savo žemę. [23]Neseniai gi sugrįžę prie Viešpaties, savo Dievo, buvo surinkti iš išsklaistymo, kurs buvo atskyręs juos vienus nuo kitų, pakilo į visas šitas kalnuotas vietas ir vėl valdo Jerusalę, kur yra jų šventykla

[24]Dabar tat, mano valdove, pasiteirauk ; jei yra juose kuri neteisybė jųjų Dievo akivaizdoje, tai pakilkime prieš juos, nes jų Dievas duote paduos tau ir jie bus pavergti po tavo galybės jungu. [25]Jeigu gi šita tauta nėra nusikaltusi savo Dievo akivaizdoje, mes negalėsime jiems priešintis, nes jų Dievas apgins juos, ir mes būsime paniekinimas visai žemei

[26]Atsitiko gi, kad, Akhiorui pabaigus kalbėti visus šituos žodžius, visi Oloferno didikai supyko ir manė užmušti jį, sakydami vienas kitam : [27]Kas yra tasai, kurs sako, kad Israėlio sūnūs gali pasipriešinti karaliui Nabukodonosorui ir jojo kariuomenei, jie, žmonės be ginklų ir be drąsos, ir be mokėjimo kovoti ? [28]Taigi, kad Akhioras pažintų, jog klaidina mus, eikime į kalnus ir kai bus paimti jų galiūnai, tuomet ir jis bus nudurtas kalaviju kartu su jais, [29]kad kiekviena tauta žinotų, jog Nabukodonosoras yra žemės dievas ir be jo nėra kito

6. [1]Atsitiko, kad, jiems paliovus kalbėti, Olofernas smarkiai užsidegė ir tarė Akhiorui : [2]Kadangi tu mums pranašavai ir sakei, būk Israėlio tauta būsianti savo Dievo apginta, todėl, kad parodyčiau tau, jog nėra kito dievo kaip tik Nabukodonosoras, [3]kada užmušime juos visus kaip vieną žmogų, tuomet ir tu pats būsi kartu su jais nužudytas Asiriečių kalaviju, ir visas Israėlis žūte pražus kartu su tavimi, [4]ir tu įsitikinsi, kad Nabukodonosoras yra visos žemės viešpats ; tuomet mano kariuomenės kalavijas pereis per tavo šonus ir perdurtas tu krisi tarp Israėlio sužeistųjų ir nebealsuosi daugiau, bet būsi sunaikintas draug su jais. [5]O jei tu manai tavo pranašystę esant tikrą, teneįdumba tavo veidas, ir išblyškimas, kurs pasirodė tavo veide, teatstoja nuo tavęs, jei manai, kad mano žodžiai negalės būti įvykdyti. [6]Kad gi žinotumei, jog kartu su jais taip kentėsi, štai nuo šitos valandos būsi sujungtas su jųjų tauta, kad, jiems gavus nusipelnytas mano kalavijo bausmes, tu draug būtumei atiduotas pagiežai

[7]Tuomet Olofernas liepė savo tarnams suimti Akhiorą, nuvesti jį į Betuliją ir atiduoti jį į Israėlio sūnų rankas. [8]Taigi Oloferno tarnai,

---

[20]*Sumušē Kananiečių...* Gr t : nukariautos tautos įvardijamos kitokia eile ir yra paminētas Jordano perējimas. — [22]*Buvo nuvesti...* kartu su karaliumi Manasu. — [23]*Kalnuotas vietas.* Gr t paaiškinta : kurios buvo neapgyventos

[26]*Didikai.* Anot gr t : taip pat Pajūrio ir Moabo gyventojai. — 27 ir 28 eil nēra gr t

6. [2]*Kadangi...* Oloferno atsiliepimas gr t platesnis ir kitaip išreikštas. Jo pradžia /sir t/ : Ir kas tu... ir visi Moabo sūnūs ir Amoniečiai samdininkai ? Toliau gi /gr t/ : Nes jie neatlaikys mūsų arklių stiprybēs ; mes juos sumindžiosime jų kojomis, ir jų kalnai bus prigirdyti jų kraujo, ir jų laukai bus pilni jų numirēlių, ir jų kojos padas nesilaikys tvirtai prieš mus /t y, jie bēgs nuo mūsų/, ir jie tikrai žus. Taip yra pasakęs visos žemēs valdovas Nabukodonosoras ; nes jis pasakē, ir jo burnos žodžiai neišeina veltui. O tu, Akhiorai, Amono samdininke, kurs ištarei šituos žodžius savo neteisybēs dieną ; tu nebematysi daugiau mano veido, pradedant nuo šios dienos, kolei aš neatkeršysiu šitai tautai, išējusiai iš Egipto. Mano tarnai nuves tave į kalnuo-

suėmę jį, nužygiavo per lygumą ; bet kai jie prisiartino prie kalnų, prieš juos išėjo vilpstininkai. [9]Jie pasisukę nuo kalno šono, pririšo Akhiorą rankomis ir kojomis prie medžio, ir taip paliko jį surištą virvėmis, o patys sugrįžo pas savo valdovą

[10]Po to Israėlio sūnūs, nusileidę iš Betulijos, atėjo prie jo, atrišę nusivedė jį į Betuliją, ir pastatę jį tarp žmonių, teiravosi, kuri buvo priežastis, kad Asiriečiai paliko jį surištą. [11]Anuo metu buvo tenai kunigaikščiais Mikhos sūnus Ozijas iš Simeono giminės ir Kharmis, kurs buvo vadinamas taipgi Gotoniėliu. [12]Taigi vyresniųjų tarpe ir visų akivaizdoje Akhioras pasakė, ką jis buvo kalbėjęs paklaustas Oloferno, ir kaip Oloferno žmonės norėjo užmušti jį dėl to dalyko, [13]ir kaip pats Olofernas supykęs liepė jį iš tos priežasties paduoti jį Israėlaičiams, kad, nugalėjus Israėlio sūnus, lieptų tuomet nužudyti ir patį Akhiorą visokiais kankinimais, kad jis buvo pasakęs, jog dangaus Dievas yra jų gynėjas

[14]Akhiorui visa tai išdėsčius, visa tauta parpuolė ant veido, garbino Viešpatį ir draug dejuodami ir raudodami siuntė visi iš vien savo maldas Viešpačiui [15]ir sakė : Viešpatie, dangaus ir žemės Dieve, paveizdėk į jų puikybę ir pažvelgk į mūsų nusižeminimą ir pasižiūrėk į tavo šventųjų veidą, ir parodyk, jog nepalieki pasitikinčių tavimi ir pažemini pasitikinčius savimi ir besididžiuojančius savo galybe. [16] Taigi po to raudojimo ir po tautos maldos per visą dieną, jie nuramino Akhiorą, [17]sakydami : Mūsų tėvų Dievas, kurio galybę tu skelbi, jis pats duos tau tą atmainą, kad verčiau tu matytumei jų žuvimą. [18]Kuomet gi Viešpats, mūsų Dievas, duos savo tarnams tą išlaisvinimą, tebūna Dievas ir su tavimi mūsų tarpe, kad tu, kaip tau patiks, taip gyventumei su visais tavaisiais kartu su mumis. [19] Tuomet Ozijas, pabaigęs tarybą, priėmė jį į savo namus ir iškėlė jam didelį pokylį. [20]Jis pakvietė visus vyresniuosius, ir jie, pasibaigus pasninkui, draug pasistiprino. [21]Paskui gi buvo sušaukta visa tauta, ir jie meldėsi susirinkimo vietoje per visą naktį, prašydami Israėlio Dievo pagalbos

7. [1]Kitą dieną Olofernas liepė savo kariuomenei eiti prieš Betuliją. [2]Buvo gi kovotojų pėstininkų šimtas dvidešimt tūkstančių ir raitelių dvidešimt du tūkstančiu, neskaitant anų ginkluotų vyrų, kurie iš visos

---

tąjį plotą ir paliks tave viename iš augštumos miestų, ir tu nežūsi, kolei tu nebūsi sunaikintas kartu su jais. — [5]*Ir išblyškimas...* Šitų žodžių iki 6 eil galui nėra gr t

[7]*Betuliją.* Betulijos vieta nurodoma gana aiškiai : ji buvusi Dotaino apylinkėse prie kelio, kuriuo einama iš Esdrelono slėnio į pačią Žadėtosios žemės širdį. Todėl spėjama, kad ji buvusi ten, kur dabar yra nemažas sodžius S a n u r ; bet gal tikresnė nuomonė tų, kurie sakosi radę Betulijos liekanas į šiaurę nuo Dotaino, Š e i k - š i b e l kalnelyje

[11]*Ir Kharmis...* Gr ir sir t yra įvardintas dar trečias : Khabris. Žr žem 8,2. — [13]*Kad, nugalėjus... gynėjas.* Kituose tekstuose šitų ž nėra

[15]*Tavo šventųjų...* Geriau : tau pašvęstųjų, t y, Žydų. — [16]Gr t 16-20 eil nėra

4. Apgulimas Betulijos

7,1-25. Vykdydamas savo nutarimą Olofernas apgula Betuliją /1-5/, perkerta vandentraukį ir liepia sergėti visus šaltinius aplink miestą /6-10/, taip kad ištroškę miesto gyventojai nori jau pasiduoti Olofernui /11-21/, bet miesto viršininkas Ozijas įkalba jiems palaukti dar penkias dienas /22-25/

7. [1]*Eiti prieš Betuliją.* Gr t : keltis iš stovyklos, eiti prieš Betuliją,

jaunuomenės tarpo buvo patekę nelaisvėn ir buvo išvesti iš šalių ir mies-
tų. 3Visi prisirengė draug į kovą prieš Israėlio sūnus ir atėjo kalno šlaitu iki
viršūnei, kuri yra ties Dotainu, pradedant nuo vietos vadinamos Belma
iki Khelmonui, esančiam ties Esdrelonu. 4Israėlio sūnūs, pamatę jų
daugybę, parpuolė kniūbsti ant žemės, barstė pelenus sau ant galvų ir
meldėsi visi iš vien, kad Israėlio Dievas parodytų savo pasigailėjimą
savo tautai. 5O pasiėmę savo kariškus ginklus, jie užėmė vietas, kurio-
mis eina takai į augštą tarpukalnę, ir sergėjo jas visą dieną ir naktį
6Olofernas, eidamas aplinkui, rado, kad šaltinis, kurs buvo įvestas
į vidų, duodavo jiems vandens iš vietos, buvusios pietuose už miesto
sienos, ir liepė perkirsti tą vandentraukį. 7Tačiau netoli sienų buvo šal-
tiniai, iš kurių matydavo juos pasisemiant vandens vogčia, greičiau at-
sigaivinti ne kaip atsigerti. 8Bet Amono ir Moabo sūnūs priėjo prie Olo-
ferno ir sakė : Israėlio sūnūs nepasitiki jietimi ir vilyčia, bet gina juos
kalnai, ir statūs jų kauburiai yra jų stiprybė. 9Taigi, kad galėtumei ap-
veikti juos be susirėmimo kovoje, pastatyk sargų prie šaltinių, kad jie
nebesisemtų iš jų vandens, ir tu užmuši juos be kalavijo, ar bent pa-
vargę atiduos tau savo miestą, kurs pastatytas kalnuose išrodo jiems
nenugalimas. 10Tie žodžiai patiko Olofernui ir jo palydovams ; taigi
jie pastatė aplinkui po šimtą žmonių prie kiekvieno šaltinio
11Kadangi tas sergėjimas tęsėsi per dvidešimt dienų, visi šuliniai ir
vandens rinkiniai išseko pas visus Betulijos gyventojus, taip kad viduje
miesto nebebuvo nei vienai dienai atsigerti, nes vanduo buvo duoda-
mas gyventojams kasdien pagal saiką. 12Tuomet, susirinkę pas Oziją
visi vyrai ir moterys, jaunikaičiai ir kūdikiai visi vienu balsu 13tarė :
Dievas tegul daro teismą tarp mūsų ir tavęs, nes atvedei mums nelaimę,
nenorėdamas kalbėtis taikiai su Asiriečiais, ir todėl Dievas pardavė mus
į jų rankas. 14Ir todėl nėra, kas padėtų, kada mes alpstame jų akivaiz-
doje iš troškulio ir žūname suvargę. 15O dabar surinkite visus esančius
mieste, kad mes visi pasiduotumėm savaime Oloferno žmonėms. 16Nes
geriau bus, kad kaip belaisviai šlovinsime Viešpatį ir liksime gyvi, ne

---

užimti kalnuotosios šalies tarpukalnes ir pradēti kovą prieš Israēlio sūnus. — 2*Šimtas...* Gr t : 170 000 pēstininkų ir 12000 raitelių. Plg aug 2,5. Oloferno kariuomenē buvo dabar didesnē nekaip karo pradžioje, nes ją didino žmonēmis iš pavergtų šalių. — 4*Israēlio sūnūs...* Gr t : jie buvo labai nusiminę ir sakē vienas kitam : dabar tie žmonēs nulaižys visos žemēs paviršių, ir nei augšti kalnai, nei slēniai, nei kauburiai negalēs pakelti jų naštos. — 5*Užēmē vietas...* Gr t : ir sukūrę ugnis savo bokštuose jie išējo ir budējo visą naktį

7*Tačiau netoli...* Gr t nēra šitos eil. — 8*Amono ir...* Gr t : Esavo sūnų vyresnieji, ir visi Moabo tautos viršininkai, ir Pajūrio vadai. — 9*Prie šaltinių.* Gr t kalbama apie vieną šaltinį ir eil gale pridēta : mes gi su savo žmonēmis užeisime ant artimų augštumų, kad sergētumēm juos ir neleistumēm nē vienam iš jų išeiti iš miesto. Jie sudžius iš bado, jie patys, jų moterys, ir jų vaikai, ir pirma negu ateis jiems kalavijas, jie žus savo miesto gatvēse

11*Kadangi tas...* Gr t : Tuomet Amoniečių burys ēmē artintis ir kartu su jais 5000 Asiriečių, ir jie sustojo slēnyje, ir užēmē Israēlio sūnų vandenį ir šaltinius. Tuomet Esavo sūnūs ir Amono sūnūs praēję sustojo kalnuotoje šalyje ties Dotainu, o kaikuriuos iš savo žmonių jie išsiuntē į pietus ir į rytus ties Ekrebeliu, kurs yra arti Khusio ant Makhmuro upelio ; likusioji gi Asiriečių kariuomenē sustojo slēnyje ir apdengē visą šalį. Tuomet Israēlio sūnūs šaukēsi į Viešpatį, savo Dievą,

kaip kad numirtumėm ir būtumėm paniekinimas visiems žmonėms, jei
mes matysime savo moteris ir savo vaikus mirštant mūsų akyse. [17]Šau-
kiame šiandien į liudytojus dangų ir žemę ir mūsų tėvų Dievą, kurs ker-
šija mums pagal mūsų nuodėmes, kad jau atiduotumėte miestą į Olo-
ferno kariuomenės rankas ir kad po kalavijo ašmenimis būtų trumpas
mūsų galas, kurs darosi per daug ilgas troškulio karštyje
[18]Jiems tai pasakius, pakilo susirinkime didis visų verksmas ir de-
javimas, ir jie šaukėsi į Dievą vienu balsu per daugelį valandų ir sakė:
[19]Nusidėjome draug su mūsų tėvais, elgėmės neteisingai, darėme netei-
sybę. [20]Tu, kadangi esi maloningas, pasigailėk mūsų, ar pats atkeršyk
savo plakimu už mūsų neteisybes, bet neatiduok išpažįstančių tave tau-
tai, kuri nežino tavęs, [21]kad nebūtų sakoma pagonyse, kur yra jų Dievas?
[22]Kuomet, nuvarginti šitais šauksmais ir pailsę nuo tų raudojimų,
jie nutilo, [23]atsikėlė apsipylęs ašaromis Ozijas ir tarė: Nusiraminkite,
broliai, ir per šitas penkias dienas palaukime iš Viešpaties pasigailėjimo,
[24]nes gal jis sustabdys savo susirūstinimą ir prirengs savo vardui šlovę.
[25]O jei, praslinkus penkioms dienoms, neateis pagalba, mes išpildysime
tuos žodžius, kuriuos jūs kalbėjote

8. [1]Atsitiko, kad šituos žodžius išgirdo našlė Judita, kuri buvo duktė
Merario, sūnaus Idokso, sūnaus Juozapo, sūnaus Ozijo, sūnaus Elajo,
sūnaus Jamnono, sūnaus Gedeono, sūnaus Raphaimo, sūnaus Akhitobo,
sūnaus Melkijo, sūnaus Enano, sūnaus Natanijo, sūnaus Salatiėlio, sū-
naus Simeono, sūnaus Rubeno. [2]Jos vyras buvo Manasas; jis buvo mi-

---

nes jų drąsa ējo silpnyn, nes visi jų neprieteliai buvo juos apsupę, ir nebuvo galima iš jų ištrūkti. — *Dvidešimt dienų.* Gr t: 34 dienas. Vulgatoje gal paskaityta 20 dienų nuo to laiko, kada neprieteliai užēmē šaltinius, gr gi tekste nuo apgulimo pradžios. — *Nes vanduo...* Gr t dar pridēta: jų maži vaikai, jų moterys ir jų jaunikaičiai mirdavo iš troškulio gatvēse ir vartų angose, ir jie buvo be jēgų

[18]*Jiems tai...* Gr t nēra šitose eil duodamos Žydų maldos. — [23]*Viešpaties pasigailējimo*: turēdami vilties, kad jis duos lietaus. Gr t dar pasakyta: ir jie išsiuntē kiekvieną į jo vietą, o jie ējo į augštumas ir į miesto bokštus, ir jie nusiuntē moteris ir vaikus į jų namus, ir miestas buvo dideliame suspaudime

II. Judita išgelbi Betuliją ir visą Palestiną nuo Asiriečių

1. Juditos sumanymas išgelbēti Betuliją ir prisirengimas prie šio žygio

8,1-9,19. Dievobaiminga našlē Judita, sukvietus pas save miesto vyresniuosius /8,1-8/, peikia juos, kam jie paskyrē Dievo pasigailējimui ribas ir nurodydama senelių pavyzdžius ragina juos būti kantrius /8,9-27/, o vyresniųjų pagirta gauna leidimą išeiti iš miesto, bet nepasako aiškiau to išējimo tikslo /8,28-34/. Po to ji karštai maldauja Dievą, kad jis pasielgtų su Asiriečiais taip, kaip kitados yra pasielgęs su Egiptiečiais ir kad, atvesdamas jiems žuvimą per vieną moteriškę, pasirodytų esas vienas visų tautų Dievas /9,1-19/

8. [1]*Judita.* Ebr tas žodis reiškia: Ž y d ē. Plg 1 Moš. 26,34. — *Rubeno.* Tikriau Israēlio ar Jokubo /sir t/. Betulija gal buvo Simeono palikuonių apgyventa ir ginama, nes Judita, jos vyras Manasas gr t ir Ozijas buvo iš Simeono giminēs. — [3]*Kaitra įkaitino.* Plg 4 Kar 4,18... — *Palaidotas.* Gr t: lauke tarp Dotaino ir Belamono /Belmos. Žr aug 4,4/. — [4]*Ir šešių.* Gr t: ir keturių. — [5]*Namų augšte.* Plg 2 Kar 18,23; 4 Kar 4,10 ir k. — [6]*Išskyrus šabatus...* Anot gr t buvo išskirtos ir visų šventų dienų vigilijos

[9]*Pas vyresniuosius Khabrį...* Gr

ręs miežių pjūties metu ; 3nes kai jis prižiūrėjo pėdų rišėjus lauke, kaitra
įkaitino jam galvą, ir jis mirė savo mieste Betulijoje, kur ir buvo palai-
dotas draug su savo tėvais. 4Judita gi buvo likusi po jo našlė jau nuo
trejų metų ir šešių mėnesių. 5Savo namų augšte ji buvo pasidariusi sau
atskirą kambarį, kuriame pasilikdavo užsidarius su savo tarnaitėmis ;
6nešiodama ant savo strėnų ašutinę, ji pasninkavo per visas savo gyveni-
mo dienas, išskyrus šabatus, pirmą kiekvieno mėnesio dieną ir Israėlio
namų šventes. 7Ji buvo labai dailios išvaizdos, o jos vyras buvo jai pali-
kęs didelius turtus, gausingą šeimyną ir tėviškę pilną galvijų bandų ir
avių. 8Pas visus ji turėjo geriausį vardą, nes labai bijojo Viešpaties, ir
nebuvo, kas būtų pasakęs apie ją piktą žodį

9Taigi šita, išgirdus, kad Ozijas buvo pažadėjęs, praslinkus penkioms
dienoms, atiduoti miestą, siuntė pas vyresniuosius Khabrį ir Kharmį.
10Jie atėjo pas ją, ir ji jiems tarė :

Kas tai yra, kad Ozijas sutiko atiduoti miestą Asiriečiams, jei per
penkias dienas neateis jums pagalba ? 11Ir kas jūs esate, kad gundote
Viešpatį ? 12Nėra tai šneka, kuri iššaukia pasigailėjimą, bet greičiau kuri
sukelia rūstybę ir padega didelį pyktį. 13Jūs paskyrėte laiką Viešpaties
gailestingumui ir kaip jums patiko nustatėte jam dieną. 14Bet kadangi
Viešpats kantrus, todėl tai darykime atgailą ir liedami ašaras maldau-
kime jo dovanojimo. 15Nes Dievas graso ne taip kaip žmogus ir už-
sidega rūstybe ne kaip žmogaus sūnūs. 16Todėl pažeminkime jo akyse
savo sielas ir, tarnaudami jam nužeminta dvasia, 17 sakykime su ašaro-
mis Viešpačiui, kad jis padarytų su mumis savo pasigailėjimą taip kaip
jo valia, idant, kaip mūsų širdis pabūgo dėl jų puikybės, taipgi mes ga-
lėtumėm girtis mūsų nuolankumu ; 18nes mes nesekėme nuodėmių mūsų
tėvų, kurie paliko savo Dievą ir garbino svetimus dievus, 19 o už tą
nusikaltimą buvo paduoti savo neprieteliams žudyti kalaviju, apiplėšti
ir išniekinti ; mes gi nežinome kito Dievo be jojo. 20Laukime nuolan-
kiai iš jojo paguodos, o Viešpats, mūsų Dievas, atkeršys už mūsų kraują
dėl mūsų neprietelių prispaudimų, ir pažemins visas tautas, ir padarys,
kad jos bus be šlovės

21O dabar, broliai, kadangi jūs esate vyresnieji Dievo tautoje ir nuo
jūsų pareina jų gyvybė, padrąsinkite savo žodžiais jų širdis, kad atsi-
mintų, jog mūsų tėvai buvo gundyti, kad būtų ištirti, ar jie iš tikrųjų
garbina savo Dievą. 22Jie turi atsiminti, kaip buvo gundytas mūsų tėvas

---

t : pas vyresniuosius Oziją, Khabrį ir...

11*Kad gundote Viešpatį* : lyg kad po penkių dienų Dievas nebegalētų daugiau padēti. Visas Juditos atsiliepimas į vyresniuosius gerokai skiriasi gr t nuo Vulgatos. Gr t toliau skaitome : ir pastatēte save Dievo vieton tarp žmonių vaikų ? Taip jūs dabar mēginate Visagalį Viešpatį, o tačiau nieko nesužinosite per amžius. Juk jūs neištiriate žmogaus širdies gilybēs ir neapimate jo minčių ir jausmų. Kaip jūs norite ištirti Dievą, kurs visa tai yra sutvēręs, pažinti jo sumanymus ir suprasti jo mintis ? Niekuomet, jūs broliai, nerūstinkite Viešpaties, mūsų Dievo, nes jei nenori padēti mums per penkias dienas, tai jis turi galios apginti tą dieną, kurią panorēs, arba taipgi sunaikinti mus mūsų neprietelių akyse. Jūs gi neįstengsite išgauti per prievartą Viešpaties, mūsų Dievo, nutarimą ; nes Dievas neleidžia savęs gąsdinti kaip žmogus ir jis nesvyruoja kaip žmogaus sūnus savo sumanymuose ir tt

21*Jų gyvybē*. Gr t toliau : ir laikymas šventų dalykų, šventyklos ir altoriaus. — 22*Abraomas...* Žr 1 Moš

Abraomas, o ištirtas daugeliu sielvartų pasidarė Dievo prietelis. [23]Taip
pat ir Isaokas, ir Jokubas, ir Mošė, ir visi, kurie patiko Dievui, pe-
rėjo per daugelį sielvartų ir pasiliko ištikimi. [24]Tie gi, kurie nepriėmė
gundymų su Viešpaties baime ir parodė savo nekantrumą ir savo mur-
mėjimą su priekaištais prieš Viešpatį, [25]buvo naikintojo sunaikinti ir
žuvo nuo žalčių. [26]Taigi ir mes nekerštaukime dėl to, ką kenčiame,
[27]bet apsvarstydami, kad ir šitie kentėjimai mažesni už mūsų nuodė-
mes, tikėkime, kad Viešpaties rykštės, kuriomis esame plakami kaip
vergai, siųstos mums pataisyti, o ne pražudyti
[28]Tuomet Ozijas ir vyresnieji jai tarė : Visa, ką kalbėjai, tiesa, ir
nėra nieko peiktino tavo žodžiuose. [29]Taigi dabar melskis už mus, nes
esi šventa ir Dievo bijanti moteriškė. [30]O Judita jiems tarė : Kaip jūs
pripažįstate iš Dievo esant, ką galėjau kalbėti, [31]taip ištirkite ar iš Dievo
yra, ką nutariau daryti, ir melskitės, kad Dievas sutvirtintų mano su-
manymą. [32]Jūs atsistokite šią naktį prie vartų, kad aš galėčiau išeiti su
savo tarnaite, ir melskitės, kad, kaip sakėte, per penkias dienas Vieš-
pats pažvelgtų į savo tautą Israėlį. [33]Bet aš nenoriu, kad jūs tyrinėtumėte
mano veikimą ir, kolei aš nepaskelbsiu jums, tenebūna nieko kito da-
roma, kaip tik malda už mane į Viešpatį, mūsų Dievą. [34]O Judo kuni-
gaikštis Ozijas jai tarė : Eik ramybėje, ir Viešpats tebūna su tavimi,
kad būtų atkeršyta mūsų nevrieteliams. Ir apsigręžę jie išėjo

9. [1]Jiems išėjus, Judita įėjo į savo maldyklą, o apsivilkusi ašutine
ji pabarstė sau pelenų ant savo galvos ir parpuolus kniūbsčia prieš Vieš-
patį šaukėsi į Viešpatį ir tarė :
[2]Viešpatie, mano tėvo Simeono Dieve ! Kurs davei jam kalaviją
apsiginti nuo svetimtaučių, padariusių savo gašlume prievartą mergaitei
ir apnuoginusių ją jos apgėdinimui, [3]ir kurs davei jų moteris, kad būtų
grobis, ir jų dukteris į nelaisvę ir davei visą grobį pasidalinti tavo tar-
nams, kurie buvo užsidegę uolumu dėl tavęs ; padėk, meldžiu tavęs, Vieš-
patie, mano Dieve, man našlei. [4]Nes tu padarei, kas yra atsitikę anks-
čiau, ir nutarei, kas paskui įvyko, ir pasidarė tai, ko tu norėjai. [5]Nes

16,1 ; 22,1... — [23]*Isaokas...* 1 Mo 25,21 ; 26,1... 28,7... ir k. — *Ir visi.* Plg Ekli 2,1 ; Jok 1,2...6 [24]*Kurie nepriēmē...* Žr 4 Moš 11,1 ; 14,12; 20,4-6 ; plg 1 Kor 10,10

[28]*Nēra nieko peiktino...* Vyresnieji, sutikdami su Judita, anot gr t, paaiškina, kad tauta privertusi juos prisiekti, jog po penkių dienų, ir jie turi priesaikos laikytis. — [29]*Dievo bijanti.* Vietoje šitų žodžių gr t pasakyta : ir Viešpats atsiųs mums lietaus, kad mūsų šuliniai būtų pilni ir mes nebetrokšime. — [31]*Taip ištirkite...* Vyresnieji įvertins Juditos sumanymą, padėdami įvykdyti jį ; jei jis nepasiseks, bus ženklas, kad jis eina ne iš Dievo. Gr t trumpai pasakyta : Paklausykite manęs, o aš padarysiu dalyką, kurs eis iš kartos į kartą mano tautos sūnuose. — [32]*Jūs atsistokite...* Patys miesto vyresnieji turi išleisti Juditą iš miesto. — *Ir melskitēs...* Gr t nēra pasakyta, kad Judita būtų tris kartus prašius vyresniuosius melstis už ją /plg 30 ir 33 eil/. Vietoje šitų žodžių tenai pasakyta : o šitomis dienomis, po kurių jūs žadējote atiduoti miestą, Viešpats aplankys Israēlį mano ranka

9. [1]*Apsivilkusi ašutine.* Anot gr t atidengus ašutinę, kuria buvo apsivilkusi. — *Šaukēsi į Viešpatį.* Gr t dar pasakyta, kad Judita meldēsi apie tą valandą, kuomet tą dieną buvo atnašaujami smilkalai Jerusalēje Viešpaties namuose

[2]*Davei jam kalaviją apsiginti...* Aiški aliuzija į baisų kerštą Jokubo sūnų Simeono ir Levio Sikemo karaliui ir jo tautai už Dinos išniekinimą.

visi tavo keliai prirengti, ir tu patvirtinai savo nutarimus pagal savo
apvaizdą
[6]Pažvelgk dabar į Asiriečių stovyklas, kaip teikeis matyti Egiptiečių
stovyklas tuomet, kada jie bėgo apsiginklavę paskui tavo tarnus, pa-
sitikėdami kariškais vežimais, savo raitarija ir kovotojų daugybe. [7]Bet
tu pažvelgei į jų stovyklas, ir tamsybės atėmė iš jų jėgas. [8]Gelmė su-
laikė jų kojas ir vanduo apdengė juos. [9]Taip teatsitinka ir šitiems, kurie
pasitiki savo daugybe, ir giriasi savo kariškais vežimais, savo jietimis,
skydais, vilyčiomis ir durtuvais, [10]ir nežino, kad tu mūsų Dievas, kur-
sai sunaikini karus nuo pradžios ir kad tavo vardas Viešpats. [11]Pakelk
savo ranką kaip pradžioje ir savo galybe sutrupink jųjų galybę; tavo
rūstybė tenumeta galybę tų, kurie žada sau subjaurinti tavo šventyklą
ir sutepti tavo vardo padangtę ir numušti savo kalaviju tavo altoriaus
ragą. [12]Padaryk, Viešpatie, kad jo puikybė būtų numušta jo paties kala-
viju; [13]tebūna jis sugautas savo akių sląstais, kai atkreips jas į mane,
ir užgauk jį mano lūpų meilumu. [14]Duok mano sielai ištvermės, kad pa-

---

Jokubas tuojau smarkiai papeikē dviejų savo sūnų pasielgimą ir mirdamas pavadino juodu « kariaujančiais neteisybēs įrankiais » /1 Moš 49,5-7/. Judita negiria to pasielgimo paties savyje ir netyrinēja jo dorovinēs vertēs; ji tik prašo Dievą, kad jai suteiktų tokią pat drąsą, kokią tuomet parodē Simeonas. — [3]*Tavo tarnams*: Simeonui ir Leviui. — [4]*Kas yra atsitikę anksčiau*: visus senesniuosius stebuklingus atsitikimus. — [5]*Nes visi tavo*... Tu kaip teisus ir visa matąs teisējas visais laikais budriai sergējai Israēlio likimą

[6]*Pažvelgk*... Plg 2 Moš, 14,9. Gr t nēra to, kas pasakyta 6-8 eil. — [11]*Tavo altoriaus ragą*: todēl sutepti altorių, kurio ragai keturiuose kampuose buvo laikoma švenčiausia altoriaus dalimi. — [13]*Mano lūpų meilumu.* Gr t: mano lūpų vyliumi. Iš Juditos žodžių aišku, kad ji numato, jog savo pasielgimu ji sukels Oloferne nešvarų gašlumą, jog jos žodžiuose bus nemaža vyliaus ir jog tuo keliu ji eis prie savo tikslo. Taigi, ar galima toks pasielgimas suderinti su dorovēs dēsniais? Visų pirma reikia pažymēti, kad knygos autorius giria karžygišką Juditos drąsą ir nežiūrint būdo, kaip ji suklaidino Oloferną, tiesiog sako: Ir Viešpats suteikē jai skaistumo, nes visą tą pasipuošimą ji ēmē ne geidulio sužadinta, bet dorybēs /žr žem 10,4; plg 13.23.25; 15,10.11/. Šv Tēvai taipgi giria Juditą. Jos geras tikējimas buvo tobulas, ir ji savo sumanymą išpažino atvirai prieš Dievą. Be abejo, ji statē savo dorybę į pavojų, kurio paprastose aplinkybēse būtų turējusi būtinai vengti; bet čia aplinkybēs buvo nepaprastos. Kaip ji pati sakosi, jai reikējo palaikyti daugelio Žydų šlovę, gelbēti tēvynę, apsaugoti Viešpaties šventyklą ir altorių. Be to, ji jautēsi esanti gana stipri prieš pikta ir tvirtai rēmēsi Dievu /14 e/. Nužudymas Oloferno reikia svarstyti žiūrint anų laikų dēsnių; gi yra visai tikras dalykas, kad visos tautos senovēje manē, jog nedraudžiama užmušti neprietelis, vistiek kokia gudrybe bus pasinaudota tam tikslui pasiekti. Reikia dar pastebēti, kad Juditos žodžiai, kuriais ji suklaidino Oloferną, taip parinkti, jog juos dvejaip galima suprasti, jog juose yra ir tiesa; todēl jie nēra griežtas melas. Bet jei matyti juose ir tikrą melą, tai senovēs tautos ir melą laikē tarp kariškų gudrybių /ir ne tik senovēs/; ir jei Olofernas nebūtų leidęs savęs apakinti, jis be abejo nebūtų įtikējęs pilnai moteriškēs žodžiams. Ką dēl sukēlimo Oloferne piktų geidulių, tai kaip moralistai, kalbēdami apie prisidējimą prie pikto, sako: aliud est inducere, aliud praebere occasionem /plg Tom 2,2 qu 78 a 4/. Judita nenorējo daugiau nieko, kaip tik savo tautos neprietelio

niekinčiau jį, ir stiprybės, kad pražudyčiau jį. [15]Nes tai bus paminklas
tavo vardui, kai moteriškės ranka nugriaus jį. [16]Nes tavo galybė, Vieš-
patie, remiasi ne daugybe, ir tavo valia ne arklių stiprumu, ir puikieji
nepatiko tau nuo pradžios, bet tau visuomet patiko nuolankiųjų ir že-
mųjų malda
[17]Dangaus Dieve, Sutvėrėjau vandens ir visų kūrinių Viešpatie, iš-
klausyk mane besimeldžiančią vargšę ir pasitikinčią tavo gailestingumu.
[18]Atsimink, Viešpatie, savo sandorą, duok žodžių į mano burną ir su-
stiprink mano širdyje mano sumanymą, kad tavo namai pasiliktų tau
pašvęsti, [19]ir kad visos tautos pažintų, jog tu esi Dievas, ir jog be tavęs
nėra kito

10. [1]Atsitiko gi, kad ji, paliovus šauktis į Viešpatį, atsikėlė iš vietos,
kurioje gulėjo kniūbsčia Viešpaties akivaizdoje. [2]Paskui ji pasišaukė
savo tarnaitę ir, nusileidus į savo namus, nuėmė nuo savęs ašutinę, nu-
sivilko savo našlystės drabužius, [3]apiplovė savo kūną, patepė save ge-
riausia mira, susišukavo savo galvos plaukus, užsidėjo sau ant galvos
nuometą, apsivilko savo linksmumo drabužiais, apsiavė savo kojas kur-
pėmis, pasiėmė apyrankius, lelijas, auskarus ir žiedus ir pasipuošė visais
savo papuošalais. [4]Ir Viešpats suteikė jai skaistumo, nes visą tą pasipuo-

---

žuvimo. Oloferno nuodēmē nebuvo ir jos nuodēmē, nes jos gražumas nebuvo kaltē. Pagaliau šv Tomas taip atsiliepia apie Juditos pasielgimą: Šv Rašte kaikurie asmenys giriami ne dēl tobulos dorybēs, bet dēl linkimo prie dorybēs, kad juose rasdavosi šioks toks girtinas jausmas, nors jojo sužadinti jie ir imdavo daryti peiktinus dalykus; ir tuo būdu giriama Judita, ne kad melavo Olofernui, bet dēl noro išgelbēti savo tautą, dēl kurio tai išgelbējimo ji statē save į pavojus /Summa theol 2,2 qu 110 a 3 ad 3/. — [15]*Nes tai bus...* Plg Teis 4,21; 5,26. — [16]*Nes tavo galybē...* Plg 2 Kron 14,11; Ps 146,10.11
[17]*Dangaus Dieve...* Gr t: Taip, taip, o mano tēvo Dieve, valdove dangaus ir žemēs ir tt. — [18]*Atsimink ...* Gr t: ir padaryk, kad mano šneka ir mano vylius būtų žaizda ir sloga tiems, kurie rengiasi daryti žiaurių dalykų prieš tavo sandorą, prieš tavo šventus namus, prieš Siono kauburį ir prieš tavo sūnų tēvonystę. — [19]*Kad visos tautos...* Tai vyriausias Juditos tikslas

2. Judita nužudo Oloferną Asiriečių stovykloje

10,1-13,31. Gražiai pasipuošus ir pasiēmus įstatymo nedraudžiamo maisto, Judita išeina nakčia iš Betulijos /10,1-10/; ją tuojau suima Asiriečiai ir nuveda pas Oloferną /10,11-20/; jo klausinējama ji sakosi atējusi paskelbti jam nugalējimo, nes Israēlaičiai įrūstinę savo nuodēmēmis Dievą, ji pasiliksianti pas Oloferną, kad iš anksto pasakytų jam nugalējimo dieną, kai tik ji bus jai Dievo apreikšta /11,1-17/. Apsidžiaugęs Olofernas žada pripažinti Juditos Dievą tikru, jei jos žodžiai išsipildys /11,18-21/; jis paskiria Juditai padangtę ir leidžia išeiti nakčia Dievo garbinti, ką Judita daro per tris naktis /12,1-9/; ketvirtą dieną Olofernas kelia savo tarnams pokylį, į kurį pakviesta Judita valgo tiktai savo valgius /12,10-20/; pasilikusi viena su pasigērusiu ir užmigusiu Olofernu jo padangtēje, nukerta jam galvą ir duoda ją nešti savo tarnaitei /13,1-10/. Abidvi išeina iš Asiriečių stovyklos, sugrįžta į Betuliją, parodo Oloferno galvą ir sukelia visuose Žyduose didžiausį džiaugsmą /13,11-31/
10. [2]*Nusileidus...* iš buto, kurį buvo sau pasidarius augšte /8,5/. — [3]*Linksmumo drabužiais*: išeiginiais rūbais. — *Lelijas*: papuošalus, turējusius lelijų išvaizdą. — [4]*Ir Viešpats...* Gr t išsireikšta kitaip ir kalbama aiškiai tik apie pasipuošusios

šimą ji ėmė ne geidulio sužadinta, bet dorybės, ir todėl Viešpats padaugino
joje tą gražumą taip, kad ji pasirodė visų akims nesulyginamai grakšti.
[5]Taigi ji uždėjo ant savo tarnaitės rauktinę su vynu, indą aliejaus, keptų
grūdų, džiovintų figų, duonos, sūrio ir išėjo

[6]Atėjusi prie miesto vartų juodvi rado laukiantį Oziją ir miesto
vyresniuosius. [7]Tie, pamatę ją, stebėte stebėjosi jos gražumu. [8]Tačiau
nieko nesiklausdami jos, jie leido praeiti ir tarė: Mūsų tėvų Dievas te-
duoda tau malonės, ir savo galybe tesustiprina kiekvieną tavo širdies
sumanymą, kad Jerusalė didžiuotųsi tavimi, ir tavo vardas tebūna šven-
tųjų ir teisiųjų skaičiuje. [9]O tie, kurie tenai buvo, tarė visi vienu balsu:
Taip tebūna! [10]Judita gi, melsdamasi Viešpačiui, išėjo pro vartus kartu
su savo tarnaite

[11]Kai ji, auštant, leidosi žemyn nuo kalno, atsitiko, kad ją sutiko Asi-
riečių žvalgai ir sulaikė, sakydami: Iš kur ateini? Ir kur eini? [12]Ji at-
sakė: Esu Ebrajų duktė; todėl aš pabėgau nuo jųjų, nes numatau,
kad jie bus paduoti jums plėšti, dėl to kad paniekindami jus nenorėjo
pasiduoti patys savaime, idant rastų jūsų akivaizdoje pasigailėjimo. [13]To-
dėl aš maniau sau viena ir tariau: Eisiu pas kunigaikštį Oloferną pasakyti
jam jų paslapčių ir jam parodyti, kaip prieidamas jis galėtų apveikti
juos, taip kad iš jo kariuomenės nežūtų nė vienas vyras. [14]Anie vyrai,
išgirdę jos žodžius, žiūrėjo į jos veidą ir didelis nustebimas buvo jų akyse,
nes labai jie stebėjosi jos gražumu. [14]Ir jie jai tarė: Išgelbėjai
savo gyvybę, nutarus ateiti pas mūsų valdovą. [16]Ir tai žinok, jog kai stosi
jo akivaizdon, jis pasielgs su tavimi gerai, ir būsi labai miela jo širdžiai.
Po to jie nuvedė ją prie Oloferno padangtės ir pasakė jam apie ją

[17]Kai ji įėjo į jo akivaizdą, Olofernas buvo tuojau savo akių sugau-
tas. [18]Jo gi palydovai jam tarė: Kas paniekins Ebrajų tautą, kurie
turi tokių gražių moterų, kad dėl jų mums verta kovoti prieš juos?
[19]Taigi Judita, pamačius Oloferną sėdintį po uždanga, padaryta iš pur-
puros ir aukso su įmegstais smaragdais ir brangiais akmenimis, [20]ir pa-
žvelgus į jo veidą, nusilenkė prieš jį ir parpuolė kniūbsčia ant žemės.
Tačiau Oloferno tarnai, paliepus jų valdovui, pakėlė ją

11. [1]Tuomet Olofernas jai tarė: Būk rami ir neturėk baimės savo
širdyje, nes aš niekuomet nedariau skriaudos žmogui, kurs norėjo tar-

---

Juditos gražumą. — [5]*Uždėjo ant savo...* Judita pasiima su savim Žydų įstatymo nedraudžiamo maisto, kad nereikėtų susitepti Asiriečių valgiais

[8]*Nieko nesiklausdami.* Gr t nėra šitų žodžių. — [10]*Melsdamasi Viešpačiui.* Nėra gr t. — *Išėjo...* Gr t tas išėjimas aprašytas plačiau

[11]*Auštant.* Nėra gr t. — [16]*Jie nuvedė...* Gr t: jie atskyrė šimtą žmonių, kad eitų kartu su ja ir su jos tarnaite, ir atvedė ją prie Oloferno padangtės. Tuomet susirinko žmonių iš visos stovyklos, nes žinia apie jos atėjimą buvo pasklidusi po visas padangtes, ir apstojo ją, tuo tarpu, kad ji stovėjo prie Oloferno padangtės, kolei jos neįvedė pas jį

[17]*Olofernas buvo...* Gr t šito sakinio nėra. — [18]*Kad dėl jų...* Gr t: Būtų negera, kad iš jų /Žydų/ liktų nors vienas vyras, nes jei juos palikti, jie galėtų apgauti visą žemę /suprask: savo moterų gražumu/. Anot gr t tik po šitų žodžių įvesta Juditą į Oloferno padangtę. — [19]*Sėdintį...* Gr t: sėdintį savo patale po uždanga. Graži iš plonos, skystos medžiagos padaryta uždanga viršum guolio gynė nuo musių ir kitų panašių vabzdžių. — [20]*Ir pažvelgus...* Gr t: jie atvedė ją prie jo; jis gi išėjo į padangtės prieangį, o prieš jį nešė lempų

nauti karaliui Nabukodonosorui. [2]Jei tavo tauta nebūtų paniekinusi
manęs, aš nebūčiau pakėlęs savo jieties prieš ją. [3]Dabar gi pasakyk man,
kodėl pasitraukei nuo jų ir kodėl tau patiko ateiti pas mus?
[4]Judita jam tarė: Priimk tavo tarnaitės žodžius, nes jei laikysies
tavo tarnaitės žodžių, Viešpats pabaigs daryti su tavimi tą dalyką. [5]Nes
kaip gyvas žemės karalius Nabukodonosoras ir kaip gyva jo galybė,
kuri yra tavyje nubausti visoms klystančioms sieloms, taip ne tik žmo-
nės tarnauja jam per tave, bet ir lauko žvėrys jam klusnūs. [6]Nes žinia
apie tavo dvasios sumaningumą pasiekė visas tautas, ir visam pasauliui
žinoma, kad tu vienas geras ir galingas visoje jo karalystėje, ir tavo pa-
liepimai giriami visose šalyse. [7]Ir tai ne paslaptis, ką yra kalbėjęs Akhio-
ras, ir ne nežinoma, ką liepei su juo padaryti. [8]Nes tai tikra tiesa,
kad mūsų Dievas taip buvo įrūstintas nusidėjimais, jog liepė paskelbti
per savo pranašus tautai, kad jis atiduosiąs ją dėl josios nuodėmių.
[9]O kadangi Israėlio sūnūs žino, jog jie rūstino savo Dievą, todėl baimė
tavęs atėjo ant jųjų. [10]Be to, ant jų atėjo ir badas, o dėl vandens stokos
jie laikomi jau mirusiais. [11]Jie jau nutarė užmušti savo gyvulius, kad
gertų jų kraują. [12]Jie net mano suvartoti Viešpaties, savo Dievo, šven-
tenybes, susidedančias iš javų, vyno ir aliejaus, kurių Dievas įsakė neliesti,
ir nori suvalgyti tai, ko nė rankomis neturėtų paliesti. Kadangi jie tat
daro, tikras yra dalykas, jog jie bus atiduoti į prapultį. [13]Aš, tavo tar-
naitė, tai sužinojus, pabėgau nuo jų, ir Viešpats siuntė mane tau tų
dalykų pranešti. [14]Nes aš, tavo tarnaitė, garbinu Dievą taipgi dabar pas
tave, ir tavo tarnaitė išeis ir melsis Dievui, [15]o jis pasakys man, kada
atsilygins jiems už jų nuodėmę ir atėjus aš pasakysiu tau. Tuomet aš
vesiu tave viduriu Jerusalės, ir tu turėsi visą Israėlio tautą kaip avis,
kurioms nėra piemens, ir nė vienas šuo nesulos prieš tave; [16]nes taip
man pasakyta per Dievo apvaizdą. [17]Ir kadangi Dievas susirūstino ant
jųjų, todėl aš esu siųsta tau tai paskelbti
[18]Taigi visi šitie žodžiai patiko Olofernui ir jo tarnams; jie stebė-
josi jos išmintimi ir sakė vienas kitam: [19]Nėra moteriškės žemėje jai
lygios išvaizda, gražumu ir žodžių išmintingumu. [20]Olofernas gi jai
tarė: Gerai padarė Dievas, kurs siuntė tave tautos priešakyje, kad tu
paduotumei ją į mūsų rankas. [21]Ir kadangi tavo pažadas geras jei tavo
Dievas man tai padarys, jis bus taip pat mano Dievas, ir tu būsi didi
Nabukodonosoro namuose, ir tavo vardas bus minimas visoje žemėje

---

11. [1]*Nedariau skriaudos...* Pasakymas nesutinkąs su tiesa. Plg aug 3,9...
[5]*Nes kaip gyvas...* Savo žodžiuose Judita taikosi prie Asiriečių papročių /plg 1 Moš 42,15/ ir nesigaili pagyrimų Nabukodonosorui ir jo vadui. — *Klystančioms.* Nēra gr t. — [6]*Paliepimai.* Gr t: kariški dalykai [7]*Ką yra kalbējęs...* Žr aug 5,5-6,5. Judita patvirtina Akhioro žodžius, kad Žydai nenugalimi, kolei jie nepalieka Dievo; bet ji pasako toliau, kad jie pasiryžę peržengti Dievo valią, ir todēl jų žuvimas bus tuomet tikras. — [11]*Kad gertų kraują.* Įstatymas draudē tai daryti. Žr 3 Moš 17,10... 1 Kar 14,31... — [12]*Javų, vyno...* Buvo tai pirmonēs ir dešimtinēs. Plg 3 Moš 22,1...1 Kar 21,4... Gr t dar pasakyta, kad Betulijos Žydai «siuntē į Jerusalę, nes kurie ten yra, elgēsi taip pat, idant gautų iš vyresniųjų leidimą Betulijos gyventojams; ir kai tik jie jį gaus ir pasinaudos juo, tą pačia dieną jie bus tau paduoti savo prapulčiai». — [14]*Išeis*: už stovyklos ribų. Taip Judita rūpinasi turēti laisvę išeiti iš Asiriečių tarpo, kada tik jai bus reikalas. — [15]*Tuomet*: kada Betulija bus paimta. — *Kaip avis...* Patarlēs. Plg 3 Kar 22,17; 2 Moš 11,7; Još 10,21

12. [1]Tuomet jis liepė jai įeiti, kur buvo sudėti jo turtai, ir liepė pasilikti jai tenai; paskyrė taip pat, kas turėjo būti jai duodama nuo jo stalo. [2]Tačiau Judita jam atsakė ir tarė: Dabar aš negalėsiu valgyti to, ką tu liepei man duoti, kad neateitų ant manęs susirūstinimas; aš valgysiu iš to, ką sau atsinešiau. [3]Olofernas jai tarė: O jei tau pritrūks to, ką su savim atsinešei, ką tuomet darysime su tavimi? [4]Judita atsakė: Kaip tavo siela gyva, mano valdove, taip tavo tarnaitė nesuvalgys viso to, kolei Dievas padarys mano ranka tai, ką aš sumaniau! Tuomet jo tarnai įvedė ją į padangtę, į kurią buvo liepęs. [5]Eidama tenai ji paprašė, kad jai būtų leista išeiti nakčia ir prieš išauštant pasimelsti ir šauktis į Viešpatį. [6]Jis įsakė savo kambario tarnams, kad, kaip jai patinka, ji išeitų ir įeitų per tris dienas savo Dievo garbinti. [7]Taip ji išeidavo naktimis į Betulijos slėnį ir apsiplaudavo šaltinio vandenyje. [8]Eidama gi augštyn melsdavosi Viešpačiui, Israėlio Dievui, kad vestų jos kelią prie išlaisvinimo jos tautos; [9]o sugrįžusi pasilikdavo nesutepta padangtėje, kolei vakare imdavo savo valgį

[10]Ir atsitiko kad ketvirtą dieną Olofernas padarė savo tarnams puotą ir tarė savo kambario tarnui Vagavui: Eik ir įkalbėk tai Žydei, kad savo noru sutiktų gyventi su manim; [11]nes Asiriečiams yra gėda, jei moteriškė tyčiojasi iš vyro, taip elgdamasi, kad ji eina šalin nuo jo nepaliesta

[12]Tuomet Vagavas įėjo pas Juditą ir tarė: Tenesidrovi gera mergaitė įeiti pas mano poną, kad būtų pagerbta jo akivaizdoje, valgyti draug su juo ir gerti vyno su džiaugsmu. [13]Judita jam atsakė: Kas aš esu, kad prieštaraučiau mano valdovui? [14]Aš padarysiu visa, kas bus jo akyse gera ir geriausia. O kas tik jam patiks, tai bus man geriausia per visas mano gyvenimo dienas. [15]Ji atsikėlė, pasipuošė savo drabužiais ir įėjus stojo jo akivaizdon. [16]Oloferno gi širdis smarkiai plakėsi, nes jis buvo užsidegęs pageidimu josios. [17]Ir Olofernas jai tarė: Gerk dabar ir sėskis prie mano stalo su džiaugsmu, nes radai malonės mano akyse. [18]Judita tarė: Gersiu, valdove, nes iš visų mano gyvenimo dienų labiausiai šiandien mano siela yra išaugštinta. [19]Ir ji ėmė, valgė ir gėrė jo akyse tai, ką jos tarnaitė buvo jai prirengusi. [20]Olofernas pasidarė linksmas dėl jos ir gėrė labai daug vyno, kiek niekados nebuvo gėręs savo gyvenime

13. [1]Kai buvo jau vėlu, jo tarnai pasiskubino į savo butus, o Vagavas uždarė miegamojo kambario duris ir išėjo. [2]Visi buvo pavargę

---

[20]*Kad tu paduotumei*... Gr t: kad paduotų į mūsų rankos jēgas žuvimui tų, kurie paniekino mano valdovą

12. [1]*Turtai*. Gr t: sidabriniai rykai. — [2]*Ką tu liepei man duoti*: pagonių valgių. — [4]*Nesuvalgys... kolei*... Judita tikējosi veikiai galēsianti įvykdyti savo sumanymą; Olofernas gi suprato jos žodžius kitaip. — [5]*Išeiti nakčia ir*... Taip Judita prirengia sau pabēgimą iš Asiriečių stovyklos. — [7]*Apsiplaudavo*... Tokie apsiplovimai buvo daromi ne tik Žyduose, bet ir pagonių tatuose. — [9]*Kolei vakare*... Taigi per visą dieną Judita pasninkavo

[10]*Vagavui*. Gr Bagoas. Taip buvo vadinami senovēje visi kambarių tarnai /romytiniai/

[13]*Kas aš esu*... Pakvietimas į pokylį galējo suteikti Juditai geriausią progą mēginti įvykdyti savo sumanymą; todēl ji skuba juo pasinaudoti. — [14]*Tai bus man geriausia*... Rytiečių mandagumo žodžiai. — [18]*Nes iš visų*... Judita turi galvoje savo sumanymo pasisekimą ir iš anksto džiaugiasi juo. Kitaip supranta jos žodžius Olofernas

13. [1]*Uždarē miegamojo kambario duris*. Gr t pridēta: « iš oro pusēs ».

nuo vyno, [3]ir Judita buvo viena kambaryje. [4]Olofernas tuo tarpu gulėjo
patale, užmigęs iš per daug didelio girtumo. [5]Judita buvo įsakiusi savo
tarnaitei stovėti lauke prie kambario ir sergėti. [6]Dabar Judita atsistojo
ties patalu, melsdamasi su ašaromis ir tylomis judindama lūpas, [7]ir tarė :
Sustiprink mane, Viešpatie, Israėlio Dieve, ir pažvelgk šią valandą į mano
rankų darbus, kad kaip esi žadėjęs, pakeltumei savo miestą Jerusalę,
ir kad įvykdyčiau tai, ką pasitikėdama tavimi maniau galėsiant įvykti.
[8]Tai pasakius, ji prisiartino prie šulo, buvusio prie jo lovos galvos galo,
ir atsirišo jo kalaviją, kurs kabėjo ant jo pririštas. [9]Ištraukus jį iš makš-
ties, ji nusitvėrė už jo galvos plaukų ir tarė : Sustiprink mane šią valandą,
Viešpatie Dieve. [10]Po to ji kirto du sykiu į jo sprandą ir nukirto jam galvą,
nuėmė nuo šulų jo uždangą ir nurito žemėn jo lavoną

[11]Po valandėlės ji išėjo, padavė Oloferno galvą savo tarnaitei ir liepė
įsidėti ją į savo maišą. [12]O po to juodvi išėjo pagal savo paprotį, tarsi,
melstis, perėjo per stovyklą ir apsukdamos slėnį atėjo prie miesto vartų.
[13]Tenai Judita tarė iš tolo sienų sargams : Atidarykite vartus, nes Dievas,
kurs parodė savo galybę Israėlyje yra su, mumis

[14]Ir atsitiko, kad vyrai, išgirdę jos balsą, pašaukė miesto vyresniuo-
sius. [15]Tuomet subėgo prie jos visi nuo mažiausio iki didžiausiam, nes
tikėjosi ją jau nebesugrįšiant, [16]ir užsidegę žiburių visi apstojo jąją ; ji
gi, užėjus į augštesnę vietą, liepė nutilti. O visiems nutilus [17]Judita
tarė : Šlovinkite Viešpatį, mūsų Dievą, kurs nepaliko pasitikinčių juomi
[18]ir per mane, savo tarnaitę, padarė savo gailestingumą, kurį yra žadė-
jęs Israėlio namams, ir užmušė šią naktį mano ranka savo tautos ne-
prietelį. [19]Po to išėmus iš maišo Oloferno galvą, parodė jiems ir tarė :
Štai Asiriečių kariuomenės vado Oloferno galva ir štai jo uždanga, po
kuria jis gulėjo savo girtybėje, kai Viešpats, mūsų Dievas, ištiko jį mo-
teriškės ranka. [20]Kaip pats Viešpats yra gyvas, taip jo Angelas sergėjo
mane ir iš čia išeinančią, ir tenai pasiliekančią, ir iš ten čia sugrįžtančią
ir Viešpats neleido, kad aš, jo tarnaitė, būčiau sutepta ; bet jis sugrą-
žino jums mane be susitepimo nuodėmės, besidžiaugiančią, kad jis nu-
galėjo, kad aš ištrūkau ir kad jūs išlaisvinti. [21]Šlovinkite jį visi, nes
jis geras, nes jo gailestingumas amžinas

[22]Tuomet visi, pagarbinę Viešpatį, jai tarė : Viešpats palaimino tave
savo galybe, nes per tave nieku pavertė mūsų neprietelius. [23]Israėlio gi
tautos kunigaikštis Ozijas jai tarė : Tu, dukte, esi Viešpaties, Augščiau-
siojo Dievo, palaiminta labiau nekaip visos moterys žemėje : [24]Pašlo-
vintas tebūna Viešpats, kurs sutvėrė dangų ir žemę, kurs vedė tave
nukirsti galvos mūsų neprietelių vadui, [25]nes šiandien jis padarė tavo

---

Bet Juditos tarnaitē buvo pasilikus prieangyje ; ji galējo atidaryti duris. Anot gr t Judita buvo pasakiusi Vagavui, kad ir tą naktį ji eisianti melstis ; todēl jos išējime iš Oloferno padangtēs nebuvo nieko įtartino. — [6]*Tylomis judindama...* Plg 1 Kar 1,1. — [7]*Kaip esi žadējęs...* Plg 3 Kar 9,3 ; 4 Kar 19,34. — [9]*Už jo galvos plaukų* : kad tikriau pataikytų kirsti. — [10]*Nuēmē nuo šulų...* tarp kurių uždanga buvo ištiesta ir prie kurių ji buvo prisegta. Uždangą, kuri buvo brangi, Judita pasiēmē su savim kaip nugalējimo ženklą

[11]*Į savo maišą* : kuriame Judita buvo atsinešusi maisto

[14]*Miesto vyresniuosius* : pas kuriuos buvo miesto vartų raktai. — [20]*Jo Angelas...* Angelo nēra paminēta gr t. Apskritai sakant, Vulgatoje šitoje vietoje randame daugiau smulkmenų. — [21]*Nes jis geras...* Plg Ps 105,1 ; 106,1

[23]*Esi Viešpaties...* palaiminta. Plg Teis 5,24. Šituos žodžius Eklesija sako apie Švenčiausiąją Mariją Pa-

vardą taip didį, kad žmonės, atsimindami per amžius Viešpaties galy-
bę, niekados nesiliaus tave gyrę, nes už juos tu nepasigailėjai savo gyvy-
bės, kai matei savo giminės suspaudimą ir sielvartą, bet pašalinai prapul-
tį mūsų Dievo akivaizdoje. 26O visa tauta tarė : Teįvyksta, teįvyksta !
27Paskui atėjo pašauktas Akhioras, ir Judita jam tarė : Israėlio Die-
vas, apie kurį tu liudijai, kad jis keršija už save savo nprieteliams, jis
nukirsdino šią naktį mano ranka visų netikinčiųjų galvą. 28Ir kad įsi-
tikintumei, jog taip yra, štai galva Oloferno, kurs savo puikybės išdy-
kime paniekino Israėlio Dievą ir gąsdino tave žuvimu, sakydamas : Kai
bus paimta nelaisvėn Israėlio tauta, aš liepsiu perdurti kalaviju tavo
šonus. 29Akhioras gi, pamatęs Oloferno galvą, buvo apimtas didžiausios
baimės, parkrito kniubsčias ant žemės ir apalpo. 30Paskui gi, atsipeikė-
jęs ir atsigavęs, jis parpuolė prie jos kojų, išreiškė jai pagarbą ir tarė :
31Tu esi savo Dievo pašlovinta visose Jokubo padangtėse, nes kiekvie-
noje tautoje, kuri išgirs tavo vardą, Israėlio Dievas bus šlovinamas dėl
tavęs

14. 1Tuomet Judita tarė visai tautai : Paklausykite manęs, broliai,
pakabinkite šitą galvą ant mūsų sienų ; 2o saulei užtekėjus, kiekvienas
tepasiima savo ginklus, ir išeikite ūmai, ne kad nusileistumėt žemyn,
bet lyg kad norėdami pulti juos. 3Tuomet žvalgai turės bėgti pas savo
vyriausį vadą jo pažadinti į kovą. 4O kai jų vadai atbėgs į Oloferno
padangtę ir ras jį be galvos gulintį savo kraujuje, juos apims baimė. 5Pa-
stebėję gi, kad jie bėga, eikite paskui juos be baimės, nes Viešpats su-
trins juos po jūsų kojomis
6Tuomet Akhioras, matydamas galybę, kurią parodė Israėlio Dievas,
pametęs stabmeldystės apeigas, įtikėjo į Dievą, apipjaustydino savo
kūną, ir buvo priimtas į Israėlio tautą, taip pat ir visi jo giminės pali-
kuonys iki šiai dienai
7Tuojau kai tik išaušo, jie pakabino ant sienos Oloferno galvą, kiek-
vienas vyras pasiėmė savo ginklus, ir jie išėjo su dideliu triukšmu ir
šūkojimu. 8Tai pamatę žvalgai nubėgo prie Oloferno padangtės. 9O tie,
kurie buvo padangtėje, atėję tyčia kėlė triukšmą, kad Olofernas pabustų iš

---

ną, kuri viena verta tokio pagyrimo visoje jo pilnybėje

27*Paskui atējo...* Gr t atsitikimas su Akhioru paminētas žemiau po 14,5, išleidžiant keletą žodžių. — *Netikinčiųjų* : pagonių, kurie netikējo, kad Viešpats gali išgelbēti savo tautą. — 31*Visose Jokubo padangtēse* : tarp visų moterų, esančių Israēlaičių gyvenamose vietose

3. Israēlaičiai sumuša Asiriečius

14,1-15,8. Patariant Juditai, Israēlaičiai pakabina Oloferno galvą ant miesto sienos ir išeina iš miesto, lyg kad norēdami pulti Asiriečius. Tai pamatę Asiriečių žvalgai skuba pasakyti Olofernui, bet sužinoję, kad moteriškē užmušusi jų vyriausį vadą, visi labai išsigąsta /14,1-18/, pradeda bēgti be atodairos, o Žydai vejasi juos ir paima apsčiausią grobį /15,1-8/

14. 1*Pakabinkite...* Kitados Dovidas privertē bēgti Pilistimus, parodęs jiems užmušto Goljato galvą /1 Kar 17,51/, o paskui Judas Makabiejus pakabino Nikanoro galvą ant Siono sienos /2 Mak 15,35/. — 2*Pulti juos...* Šituo atveju reikējo laukti, kad Asiriečiai, spēdami, jog visi Žydai rengiasi juos pulti, pasiskubins pasakyti apie tai savo vadui ir mēgins pažadinti jį. Judita laukia gerų pasēkų iš išgąsčio, kurį sukels žinia apie Oloferno mirtį

6*Buvo priimtas.* Įstatyme buvo draudžiama priimti Amoniečius į žydų tautą /5 Moš 23,3/, bet Ak-

miego ne žadinančiųjų prikeltas, bet dėl triukšmo, [10]nes nė vienas nedrįso atidaryti Asiriečių galiūno kambarį, pasibeldęs ar įeidamas. [11]Bet kai atėjo jo vadai, tūkstantininkai ir visi Asiriečių karaliaus kariuomenės viršininkai, jie tarė kambario tarnams: [12]Įeikite ir pažadinkite jį, nes išėjusios iš savo urvų pelės drįsta šaukti mus į kovą

[13]Tuomet Vagavas, įėjęs į jo kambarį, atsistojo prie užkabos ir suplojo savo rankomis, nes manė, kad jis miega su Judita. [14]Bet negirdėdamas savo ausimis jokio gulinčiojo judėjimo, priėjo artyn prie užkabos, pakėlė ją, o pamatęs Oloferno lavoną be galvos, gulintį žemėje ir mirkstantį savo kraujuje, sušuko dideliu balsu su verksmu ir perplėšė savo drabužius. [15]Įėjęs gi į Juditos padangtę, nerado jos, iššoko laukan prie tautos [16]ir tarė: Viena Žydų moteriškė padarė sumišimą karaliaus Nabukodonosoro namuose, nes štai Olofernas guli žemėje, o jo galvos nėra ant jo. [17]Tai išgirdę Asiriečių galybės kunigaikščiai, visi perplėšė savo drabužius; nepakenčiama baimė ir drebėjimas apniko juos, ir jų dvasioje pasidarė labai didelis sumišimas. [18]Ir pakilo nesulyginamas šauksmas jų stovykloje

15. [1]Kai visa kariuomenė išgirdo, kad Olofernui nukirsta galva, jie nustojo proto ir išmanymo ir vien drebėjimo ir baimės vedami, jie ieškojo išsigelbėjimo bėgime; [2]taip kad nė vienas nekalbėjo su savo artimu, bet nuleidę galvas, palikę visa, skubėjo ištrūkti nuo Ebrajų, apie kuriuos girdėjo, kad eina ant jų apsiginklavę, ir bėgo laukų keliais ir kauburių takais. [3]Taigi Israėlio sūnūs, pamatę bėgančius, vijosi juos. Jie nusileido žemyn, trimituodami trimitais ir šaukdami paskui juos. [4]O kadangi Asiriečiai bėgo galvotrūkčiais ne būriais, o Israėlio sūnūs vijosi juos vienu būriu, jie užmušinėjo visus, kuriuos tik galėjo pasiekti

[5]Ozijas pasiuntė taip pat pasiuntinių į visus Israėlio miestus ir kraštus. [6]O visa šalis ir kiekvienas miestas siuntė paskui juos apginkluotą rinktinę jaunuomenę ir vijosi juos su kalavijo ašmenimis, kolei neatvyko į savo krašto pakraščius. [7]Kiti gi, kurie buvo likę Betulijoje, įėjo į Asiriečių stovyklą, pasiėmė grobį, kurį buvo palikę Asiriečiai ir labai apsikrovė. [8]Tie, kurie sugrįžo į Betuliją nugalėtojais, atsigabeno su savim

---

hiorui padaryta išimtį dėl jo žymaus palankumo žydų tautai

[7]*Išėjo su dideliu...* Gr t: išėjo būriais tarpukalnėse. — [8]*Nubėgo prie...* Gr t: Asuro vaikai, pamatę juos ateinant, siuntė pas savo vadus, o tie nuėjo pas savo viršininkus, savo tūkstantininkus ir savo kunigaikščius, ir tie ėjo pas Oloferną. — [9]*O tie, kurie...* Gr t nėra /ir 10 eil/. — [12]*Pelės.* Taip su paniekinimu vadinami Betulijos Žydai

[13]*Prie užkabos*: kuria buvo atidalintas miegamasis kambarys nuo likusios padangtės

15. [1]*Ieškojo išsigelbėjimo bėgime.* Sumišimas dėl netikėto Oloferno žuvimo buvo be abejo didelis, bet jis vienas vargiai būtų privertęs taip bėgti Asiriečius, jei pats Dievas nebūtų atėmęs iš jų drąsos ir jėgų, taip pat kaip buvo padaręs kitados su Sirais. Plg Kar 7,6; 2 Kron 13,15; 14, 12. Vulgata, aprašinėdama Asiriečių bėgimą, duoda daugiau smulkmenų nekaip gr t

[5]*Į visus Israėlio miestus...* Gr t kaikurie iš tų miestų įvardijami: Betomaitemas, Khoba, Bebajis, Khola ir k. Plg aug 4,4.6

4. Žydų džiaugsmas ir dėkingumas už laimėtą nugalėjimą

15,9-16,31. Vyriausis kunigas kartu su vyresniaisiais, atėję iš Jeruzalės laimina Juditą, o Betulijos gyventojai atiduoda jai paimtą Asiriečių stovykloje Oloferno nuosa-

visa, kas anų buvo, taip kad nebuvo skaičiaus gyvuliams, galvijams ir
visiems jų kilnojamiems daiktams, ir visi nuo mažiausio iki didžiausiam
pasidarė turtingi anų grobiu
[9]Vyriausis gi kunigas Joakimas atėjo su visais savo vyresniaisiais
iš Jerusalės į Betuliją Juditos pamatyti. [10]Kai ji išėjo prie jo, visi palai-
mino ją vienu balsu ir tarė: Tu Jerusalės garbė, tu Israėlio linksmybė,
tu mūsų tautos šlovė, [11]nes pasielgei kaip vyras, ir tavo širdis buvo stipri,
nes mylėjai skaistybę ir po savo vyro nežinojai kito; todėl tai Vieš-
paties ranka sustiprino tave, ir todėl tu būsi pašlovinta per amžius.
[12]O visa tauta tarė: Tebūna, tebūna!
[13]Asiriečių grobis vos per tris dešimtis dienų buvo Israėlio tautos
surinktas. [14]Visa, kas pasirodė Oloferno nuosavybė esanti, jie atidavė
Juditai, būtent, auksą, sidabrą, drabužius, brangius akmenis ir visus ra-
kandus; visa buvo jai tautos atiduota. [15]Ir visa tauta džiaugėsi su
moteriškėmis, mergaitėmis, jaunikaičiais, žaisdami muzikos prietaisais
ir kanklėmis

16. Tuomet Judita giedojo Viešpačiui šitą giesmę ir tarė:
[2]Pradėkite giedoti Viešpačiui su būbinais,
giedokite Viešpačiui su kimbolais,
giedokite jam naują giesmę,
augštinkite ir šaukitės į jo vardą.
[3]Viešpats sunaikina karus;
jo vardas yra Viešpats.
[4]Jis padarė savo stovyklą savo tautos tarpe,
kad išgelbėtų mus iš visų mūsų neprietelių rankos.
[5]Atėjo Asuras iš kalnų nuo šiaurės
su savo kariuomenės galybe;
jo daugybė užtvenkė upelius,
o jo arkliai apdengė slėnius.
[6]Jis sakė nudeginsiąs mano plotus,
užmušiąs mano jaunikaičius kalaviju,
iš mano kūdikių pasidarysiąs grobį
ir imsiąs mergaites nelaisvėn.

---

vybę /15,9-15/. Judita dēkoja Dievui už suteiktą nugalējimą giesmēs žodžiais /916,1-21/. Pagaliau visa tauta ateina į Jerusalę, kad tenai padēkotų Dievui, ir per tris mēnesius švenčia nugalējimo šventę kartu su Judita, kuri paskui ilgai gyvena labai visų gerbiama ir mirus apraudama; nugalējimui gi paminēti paskiriama metinē šventē /16,22-31/

[9]*Joakimas.* Tas pats vardas, ką ir Eliakimas. Plg aug 4,11. — [11]*Tu Jerusalēs garbē...* Eklesija šituos žodžius sako apie švenč Panelę. [11]*Nes mylējai skaistybę...* Gr t šitų žodžių čia nēra; jie gal atkelti į čia iš 16,26

[14]*Oloferno nuosavybē...* Gr t paminēta Oloferno padangtē. [15]*Su moteriškēmis...* Moterys ir mergaitēs paprastai dalyvaudavo pas Žydus nugalējimų iškilmēse. Plg Teis 11,34; 1 Kar 18,6

16,1. *Giesmę.* Juditos giesmē viena iš gražiausių Žydų poezijoje. Visas jos turinys paimtas iš aplinkybių, kuriose buvo nugalēti Asiriečiai. Dalykas išreikštas trumpai, gyvai ir labai dailiai. Giesmē prasideda pakvietimu tautos šlovinti kartu su Judita Dievą /2-4/; po jo eina aprašymas Asiriečių užpuolimo /5,6/; toliau kalbama apie Juditos žygį /7-11/, Asiriečių bēgimą ir žuvimą /12-14/ ir vēl šlovinama Dievas /15-19/; giesmē baigiama paskelbimu, kad visi Dievo tautos neprieteliai žus /20.21/

[7]Bet Visagalis Viešpats pakenkė jam
ir padavė jį į moteriškės rankas, kuri pervėrė jį.
[8]Nes jų galiūnas krito ne nuo jaunikaičių,
ir ne Titano sūnūs užgavo jį;
nė augšti milžinai nepasipriešino jam,
bet Merario duktė Judita
sunaikino jį savo veido dailumu.
[9]Nes ji nusivilko našlystės apdarą
ir apsivilko linksmybės drabužiu
Israėlio sūnų džiaugsmui.
[10]Ji patepė savo veidą tepalu,
surišo savo garbanas nuometu,
ėmė naują drabužį jam apgauti.
[11]Jos kurpės pagavo jojo akis,
jos gražumas ėmė nelaisvėn jo sielą,
o ji kalaviju perkirto jam sprandą.
[12]Persai labai nusigando jos ištvermės
ir Medai jos drąsos.
[13]Tuomet Asiriečių stovykla ėmė šaukti,
kada pasirodė mano nužemintieji, sudžiuvę iš troškulio.
[14]Jaunų moterų sūnūs perdūrė juos
ir užmušinėjo juos kaip bėgančius vaikus,
jie žuvo kovoje Viešpaties, mano Dievo, akivaizdoje.
[15]Giedokime Viešpačiui giesmę;
naują giesmę giedokime mūsų Dievui.
[16]Adonai, Viešpatie, tu didis
ir garbingas savo galybėje,
ir nė vienas negali apveikti tavęs.
[17]Tau tetarnauja visi tavo kūriniai,
nes tu tarei, ir įvyko,
siuntei savo dvasią, ir buvo sutverta,
ir nėra, kas pasipriešintų tavo balsui.
[18]Kalnai pasijudins iš pamatų su vandenimis;
uolos sutirps kaip vaškas prieš tavo veidą;
[19]Kurie gi tavęs bijo,
bus pas tave dideli visame.
[20]Vargas tautai, sukilstančiai prieš mano giminę;
nes visagalis Viešpats atkeršys jiems;
teismo dieną aplankys juos.
[21]Nes duos ugnies ir kirminų į jų kūnus,
kad jie degtų ir jaustų tai per amžius

[22]O paskui atsitiko, kad po nugalėjimo visa tauta atvyko į Jerusalę
pagarbinti Viešpaties; ir tuojau kai tik apsiplovė, visi atnašavo degi-
namųjų aukų ir ką jie buvo apsiėmę ir pažadėję aukoti. [23]Judita gi vi-

[5]*Arkliai...* Plg aug 2,11; 4 Kar 19,24. — [7]*Pakenkė jam...* Gr t: sunaikino juos moteriškės ranka. — [8]*Titano sūnūs.* Titano sūnumis čia gal vadinami Žydų *gibborim*, karžygiai, taip pat kaip toliau milžinais Žydų *refaim.* Plg 2 Kar 21,16. 18. — [11]*O ji kalaviju...* Ir kalavijas perējo per jo kaklą. — [12]*Persai... Medai.* Jie buvo laikomi drąsiausiais, bet ir nuožmiausiais kareiviais. — [16]*Adonai.* Vienas iš Dievo

sus kariškus Oloferno rykus, kuriuos jai buvo davusi tauta, ir uždangą,
kurią pati buvo pasiėmus iš jo miegamojo kambario, atnašavo kaip už-
miršimo dovaną. 24Tauta buvo linksma šventosios vietos akivaizdoje, ir
džiaugsmas šituo nugalėjimu buvo švenčiamas draug su Judita per tris
mėnesius
25Po tų gi dienų kiekvienas sugrįžo į savo namus, ir Judita pasidarė
didi Betulijoje ir šlovingiausi visoje Israėlio žemėje. 26Buvo gi su drąsa
sujungta skaistybė, taip kad ji nepažinojo vyro per visas savo gyvenimo
dienas nuo to meto, kai buvo miręs jos vyras Manasas. 27Šventadieniais
ji pasirodydavo su didele iškilme. 28Ji pasiliko savo vyro namuose šimtą
penkerius metus, paleido savo tarnaitę laisvą, mirė ir buvo palaidota
šalia savo vyro Betulijoje, 29 o visa tauta raudojo jos septynias dienas
30Per visą gi jos gyvenimo laiką nebuvo, kas vargintų Israėlį, ir per
daugelį metų, jai mirus. 31Iškilminga gi šito apgalėjimo diena buvo Ebrajų
priimta į šventadienių skaičių ir Žydų švenčiama nuo ano laiko iki šiai
dienai

---

vardų; jo reikšmė: m a n o V i e š p a t s. — [17]*Tu tarei...* Plg 1 Moš 1,3... — [18]*Kalnai...* Plg Ps 96,5. — [21]*Per amžius...* Todēl yra pragaras su negęstančia ugnimi, kančia, kurioje kirminas nemiršta /Jieron, Auksab, Aug/

[22]*Apsiplovē.* Jie buvo susitepę palietimu lavonų. Plg 4 Moš 31,19... — [23]*Kaip užmiršimo dovaną.* Gal: kaip Dievui paskirtą dovaną, kad Juditos žygis nebūtų užmirštas

[25]*Ir Judita.* Gr t toliau skaitome: sugrįžo į Betuliją ir pasiliko prie savo nuosavybēs. — [27]*Šventadieniais...* Gr t: ir jos garbē ējo didyn. — [29]*Septynias dienas.* Po šių žodžių gr t pasakyta: kad Judita prieš mirsiant padalinusi visą savo lobį tarp artimesniųjų savo vyro ir tarp savųjų giminių

[31]*Ir Žydų švenčiama...* Spējama, kad Juditos nugalējimo šventē buvusi švenčiama 25 dieną mēnesio *kaslev* /gruodyje/. Po Babelēs nelaisvēs, kai Žydų valdovai buvo Persai, ji nebuvo švenčiama. Tos šventēs paskyrimas minimas tiktai Vulgatos tekste

ESTERĖS KNYGA

Įvadas

1. Esterės knygoje pasakojama apie išgelbėjimą Žydų tautos iš didžiausio pavojaus, kuriame ji buvo atsiradus Persų karaliaus Kserkso laikais. Išgelbėtojai buvo karalienė Esterė ir jos auklėtojas Mardokhajis. Tasai buvo patekęs į vyriausio karaliaus tarno Amano neapykantą. Amanas, norėdamas atkeršyti Mardokhajui, buvo išgavęs iš karaliaus nutarimą, kad visi Žydai Persų valstybėje būtų viena diena nužudyti. Bet Esterės užtarimu tas nutarimas nebuvo įvykdytas, visi gi Žydų nerieteliai, pradedant nuo paties Amano ir jo šeimos, buvo nužudyti; Mardokhajis gavo pirmojo karaliaus tarno vietą, o Žydų išgelbėjimui paminėti buvo paskirta Purimo šventė

Esterės knygos autoriaus tikslas buvo parodyti tą ypatingą Dievo Apvaizdą, kuri visuomet sergėjo išrinktąją tautą, ir pamokyti, kad Dievas niekuomet nepalieka savo tautos, nors ji atsirastų didžiausiuose pavojuose, jei tik ji šaukiasi jo pagalbos ir stengiasi ištikimai laikyti jo įstatymą

2. Kas buvo Esterės knygos autorius, visai tikrų žinių nėra. Bet daugelis mano, kad ją yra parašęs pats Mardokhajis, tik išskyrus labai nedidelę jos dalelę /9,22-10,1/, kuri gal buvo pridėta Esdro laikais. Kiti tyrinėtojai yra labiau linkę manyti, kad ją parašęs nežinomas Mardokhajo amžininkas, pasinaudodamas Mardokhajo užrašais

Kad Mardokhajis iš tikrųjų yra rašęs apie atsitikimus, minimus Esterės knygoje, tai pasakyta pačioje knygoje /9,20/. Tą pasakymą galima suprasti apie kurį nors kitą Mardokhajo parašytą veikalą, bet galima matyti jame ir patvirtinimą, kad pačią Esterės knygą yra sudėjęs Mardokhajis. Kadangi knygos autorius mini tokiuos dokumentus, kuriuos jis galėjo rasti tiktai senovinės Persijos arkyvuose, todėl reikia manyti, kad jis rašė savo veikalą pačioje Persijos sostinėje Susoje. Paminėjimas daugelio smulkmenų, liečiančių Esterės knygoje aprašomus atsitikimus, paties aprašymo gyvumas liudija, kad autorius turėjo gyventi atsitikimų laikais, matyti savo akimis aprašomus dalykus ir stovėti arti jųjų. Ebraiška Esterės knygos kalba, ne laisva nuo priimtų į ją Persiškų žodžių, panaši į Esdro knygos ir Kronikų kalbą, irgi patvirtina, kad tas veikalas turėjo atsirasti, kai Žydai buvo Persų valdžioje ir įtakoje

Yra tačiau ne visai maža autorių, kurie Esterės knygos atsiradimui skiria gana vėlyvą laiką, po to kai Persų valstybė buvo jau Aleksandro Didžiojo sugriauta /332 m/. Yra jų pareiškiama nemaža įvairių nuomonių, bet iš jų visų galima padaryti tik tokią bendrą išvadą, kad vienas rašytojas, gyvenęs daug metų praslinkus po įvykių, bet turėjęs tikslių se-

novės dokumentų, suredagavęs Esterės istoriją. Tarp jo panaudotų šaltinių ypatingos reikšmės turėję dokumentai Mardokhajo, kurs turėjęs progos matyti įvykius ir galėjęs būti ištikimas ir sąžiningas įvykių liudytojas

3. Esterės knygos tekstas dabar dvejopas : trumpesnis ebraiškas, protokanoninė knygos dalis, tebėra Žydų kanone ; ilgesnę gi graikišką su deuterokanoninėmis dalimis randame LXX vertime. Vulgatoje turime visų pirma šv Jieronimo išverstą ebraišką Esterės tekstą /1,1-10,3/, o po jo to paties šv Jieronimo išverstas deuterokanonines dalis iš LXX vertimo /10,4-16,24/. Šv Jieronimas tas deuterokan dalis sutraukia į vieną vietą ; kadangi tačiau pats jas rado išdėstytas pagal turinį graikiškame Aleksandriečių tekste, tai jis taip pat pažymėjo, į kurią teksto vietą tos dalys reikia įstatyti. Žiūrint tat turinio ir tų šv Jieronimo nurodymų Esterės knygos tekstas reiktų skaityti šia eile : Knygos įžanga su Mardokhajo sapnu apie gresiantį pavojų Žydams /11,2-12,6/. Pirmoji knygos dalis, kurioje kalbama apie tai, kaip kilo didžiausis pavojus Žydų tautai Persijoje /1,1-3,15 ; 13,1-7/. Antroji knygos dalis kalba apie tai, kaip tarpininkaujant Esterei ir Mardokhajui Žydai išsigelbėjo nuo pavojaus ir atkeršijo savo neprieteliams /4,1-14 ; 15,1-3 ; 4,15-17 ; 13,8-14,19 ; 5,1-14 ; 15,4-9 ; 6,1-9,15 ; 16,1-24 ; 9,16-10,3/. Knygos pabaiga /10,4-11,1/

4. Esterės knygą visuomet laikė ir tebelaiko tikru istorijos veikalu Žydai ir dauguma krikščionių. Racionalistai gi mato joje papasakotus arba visai pramanytus dalykus arba tiktai dalimi tikrus, nes apsčiai perpintus pasakomis. Kad Esterės knyga yra istorijos veikalas, pasirodo visų pirma iš būdo, kaip ji parašyta. Joje randame papasakotus atsitikimus gyvai ir be pagražinimų, dažnai su smulkiomis aplinkybėmis, perrašytus dokumentus, paimtus iš Medų ir Persų metraščių, nurodyta atsitikimų laikas ir asmenų vardai

Seniau abejota, kuriam persų karaliui viešpataujant, Esterė išgelbėjo Žydus nuo žuvimo, bet dabar tikrai žinoma, kad įvardintas knygoje karalius Asveras yra Persų Kserksas, nes Žydų teksto vardas A k h a š v e r o š yra tik kitoks ištarimas persiškojo K h s a y a r š a. Asvero būdas gana plačiai aprašytas Esterės knygoje, yra tai Kserkso būdas, **koks** jis žinomas iš senovės istorikų, ypač Herodoto aprašymo, taip pat ir duodamos Esterės knygoje kronologinės žinios pilnai sutinka su Kserkso laikais. Bet visų geriausiai liudija apie Esterės knygos istoriškumą Žydų šventė Purim, paskirta paminėti Žydų išsigelbėjimui nuo aprašyto knygoje pavojaus, nes ta šventė Žydų tebešvenčiama ir šiandien, minima gi prie progos kaip «Mardokhajo diena» jau antrame amžiuje pirm Kristaus /2 Mak 15,37/

5. Visa Esterės knyga yra nuo pat katalikų Eklesijos pradžios jos šventų Knygų kanono dalis. Dievo įkvėptu veikalu laikė ją šv Tėvai, pradedant nuo Klemenso Rom, ne tik tose dalyse, kurios tebėra Žydų kanone, bet lygiai ir deuterokan jos dalyse, nes jie lygiai vartoja vienas ir kitas kaip šv Rašto žodžius. Eklesija tat kaip ištikimas pilno apreiškimo sargas laikė ją visą Dievo įkvėpta

Deuterokan Esterės knygos dalys buvo kitados ir ebr tekste. Tebėra ir dabar keletas senovinių Žydų komentorių /M i d r a š i m/, kuriuose tos dalys randamos kartu su kitomis ; yra jos khaldaiškoje pa-

raphrazėje ; senoviniems Žydų rašytojams jos buvo žinomos /Jos Flav : Ant XI, 6/, ir Aleksandriečių teksto vertėjai turėjo jas paimti iš ebr teksto. Be tų dalių Esterės knyga pasilieka nepilna, apkarpyta, o vietomis net nesuprantama

Seniai jau pastebėta, kad protokan jos dalyje nė vieno karto nepaminėta Dievo vardo, nenurodyta, kad Žydai yra išrinktoji, šventa Dievo tauta, tuo tarpu, kad tų dalykų pilna deuterokan dalyse. Jos tat suteikia knygai reikiamą pilnumą ir duoda jai tą religinę žymę, kurios laukiama iš kanoninės knygos. Todėl jos turėjo būti parašytos to paties autoriaus kartu su kitomis knygos dalimis ; bet, anot kaikurių spėliojimo, Esterės knyga buvusi trumpu laiku po parašymo išversta Persų kalbon ir sujungta su kitais Persų metraščiais ; todėl joje išleista, kas nesutiko su Persų religija, ir tas taip sutrumpintas tekstas paplitęs ; anot kitų gi nuomonės Žydai sutrumpinę Esterės knygą tuomet, kai Purimo šventė nustojusi savo religinių žymių ir virtusi pasilinksminimo diena. Taigi, kad skaitant sinagogoje knygą ir draug laiminant Mardokhajį, o keikiant Amaną, nebūtų paniekintas Dievo vardas, Žydų vyresnybė išleidusi iš Esterės knygos visas vietas, kuriose buvo paminėtas Dievo vardas, visas religines dalis ir apskritai visa, kas atrodė per daug ilga, o buvo mažiau reikiama

ESTERĖS KNYGA

1. [1]Asvero dienomis, kurs viešpatavo nuo Indijos iki Etiopijai šimtas dvidešimt septynioms žemėms, [2]kuomet jis sėdosi savo karalystės sostan, jo karalystės sostinė buvo Susos miestas. [3]Taigi trečiais savo viešpatavimo metais jis kėlė visiems savo kunigaikščiams ir tarnams drąsiausiems iš Persų ir žymiausiems tarp Medų ir žemių viršininkams savo akivaizdoje didelį pokylį, [4]kurs tęsėsi ilgą laiką, būtent, šimtą aštuonias dešimtis dienų, kad parodytų savo karalystės garbės turtus ir savo galybės didumą bei šlovę. [5]Baigiantis gi pokylio dienoms, jis sukvietė visą tautą, kuri radosi Susoje, nuo didžiausio iki mažiausiam ir liepė padaryti puotą per septynias dienas prieangyje sodo ir girios, kuri buvo įveista su karališku rūpestingumu ir karalių ranka. [6]Iš visų pusių kabėjo šviesios, žalios ir tamsiai mėlynos spalvos uždangos, palaikomos baltomis drobinėmis ir purpurinėmis juostelėmis, įvertomis į dramblio kaulo žiedus ir

---

I. Atsiradimas pavojaus Žydų tautai Persijoje

1. Išrinkimas Esterės į karalienes

1,1-2,23. Trečiais savo viešpatavimo metais Asveras kelia pokylį savo karalystēs didikams, o paskui puotą Susos gyventojams /1,1-8/; paskutinę dieną jis liepia pasirodyti viešai karalienei Vastei. Kadangi ji nesutinka ateiti, patariant išminčiams, atstumiama visai nuo karaliaus ir išleidžiama paliepimas, kad visos moterys klausytų savo vyrų /1,9-22/. Po to iš visų karalystēs mergaičių tarpo išrenkama Mardokhajo brolio duktē Esterē, kurią karalius septintais savo viešpatavimo metais pakelia į karalienes /2,1-18/. Mardokhajis, pasilikdamas arti karaliaus rūmų, sužino apie sąmokslą prieš karalių ir pasirūpina, kad Esterē pasakytų apie tą sąmokslą karaliui /2,19-23/

1. [1]*Asvero.* Ebr. *Akhašveroš.* Yra tai iškreiptas ištarimas vardo Kserksas, Persiškai K h š a y - a r š a. Kserksas viešpatavo nuo 486 lig 464 m pirm Kr. — *Nuo Indijos.* Taip nurodoma valstybēs siena rytuose. — *Iki Etiopijai.* Siena pietvakariuose. — *Šimtas...* Tai buvo geografinis ir etnografinis valstybēs padalinimas. Sujungiant po keletą iš jų į krūvą buvo daromi didesni administratyviniai plotai, satrapijos, pavedamos karaliaus skiriamiems valdovams. — [2]*Sēdosi.* Persų karaliai paprastai vaizduojami sēdintys soste, net ir kelionēse ir karuose. Herodotas rašo /7,102/, kad Kserksas dalyvavęs Termopilų kovoje taip pat sēdēdamas soste. — *Susos miestas.* Anot Ebr t S u s a n o p i l i s. Susoje buvo žieminiai Persų karalių rūmai. Plg Neem 1,1 — [3]*Trečiais savo...* Herodotas taip pat mini, kad kaip tik tuo pačiu laiku Kserksas buvo sušaukęs į Susą savo šalių viršininkus, kad pasitartų su jais apie karą, kurį rengēsi pradēti prieš Graikus. Su tais tat pasitarimais buvo sujungtas pokylis. — *Persų... Medų.* Tos dvi tautos buvo tuomet sujungtos į vieną. — [4]*Būtent, šimtą...* Karalystēs šalių viršininkai matomai buvo kviečiami ne visi kartu, bet vieni

pririštomis prie marmorinių šulų. Buvo taipgi išdėstyta auksinių ir sidabrinių guolių žaliu kaip smaragdas ir baltu marmoru išklotoje asloje, kurią puošė nuostabiai įvairūs vaizdai.
7Pakviestieji gėrė iš auksinių taurių, o valgiai buvo įnešami vis kituose ir kituose induose. Taip pat vyno buvo apsčiai, kaip pritiko karaliaus dosnumui, ir jis buvo statomas geriausis.
8Nebuvo kas verstų gerti nenorinčius, bet taip kaip karalius, paskirdamas prie kiekvieno stalo po vieną iš savo kunigaikščių, buvo įsakęs, kiekvienas turėjo imti, ko jis norėjo

9Taipgi karalienė Vastė kėlė pokylį moterims rūmuose, kur pasilikdavo paprastai karalius Asveras.
10Taigi septintą dieną, kai karalius pasidarė linksmesnis ir iš perdaug didelio gėrimo įkaito nuo vyno, jis įsakė septyniems kamarponiams, Maumamui, Bazatai, Harbonai, Bagatai, Abgatai, Zetarui ir Kharkhui, kurie tarnavo jo akivaizdoje,
11atvesti pas karalių karalienę Vastę, uždėjus jai ant galvos karališkąjį vainiką, kad parodytų visiems žmonėms ir kunigaikščiams jos gražumą, nes ji buvo labai graži.
12Bet ji atsisakė ir nenorėjo ateiti pagal karaliaus liepimą, kurį jis buvo nusiuntęs jai per kamarponius

Todėl karalius, supykęs ir užsidegęs labai dideliu narsu,
13paklausė išminčius, kurie karalių papročiu visuomet prie jo būdavo, ir jis visa darydavo jų patarimu, nes jie žinojo įstatymus ir pirmatakų teises,
14/pirmieji gi ir artimiausieji buvo Kharsena, Setaras, Admata, Tarsis, Maras, Marsana ir Mamukhanas, septyni Persų ir Medų vadai, kurie matydavo karaliaus veidą ir paprastai sėsdavo pirmieji po jo/ :
15koks sprendimas tenka karalienei Vastei, kuri nenorėjo įvykdyti karaliaus Asvero paliepimo, jai pranešto per kamarponius ?
16Mamukhanas atsakė, girdint karaliui ir kunigaikščiams : Karalienė Vastė įžeidė ne tiktai karalių, bet ir visas tautas ir kunigaikščius, kurie yra visose karaliaus Asvero žemėse.
17Nes karalienės pasielgimas pasidarys žinomas visoms moterims, kurios ims niekinti savo vyrus ir sakys : Karalius Asveras liepė karalienei Vastei ateiti pas save, o ji nenorėjo.
18Ir tuo pavyzdžiu visos Persų ir Medų

---

po kitų. — *Kad parodytų...* Ebr t : Ir jis rodė... — [5]*Ir girios.* To ž nēra ebr t. — [6]*Šviesios, žalios...* Ebr t kalbama apie baltus ir raudonai mēlynus audeklus. Balta ir mēlyna buvo Persų karalių spalvos. — *Guolių.* Senovēje valgydavo ne sēdēdami prie stalo, bet pusiau atsigulę. — *Žaliu kaip...* Ebr t galima išversti taip : Akmeninēje asloje iš alebastro, balto marmoro, perlinio akmens ir taškuoto marmoro. Taigi tai buvo mozaikos asla, kurią labai mēgdavo rytų tautos. — [7]*Valgiai.* Ebr t to ž nēra ; todēl tenai kalbama apskritai apie didelį indų įvairumą. — *Geriausis.* Ebr t : Karališkas. [8]*Nebuvo kas verstų...* Kituose atsitikimuose matomai verste versdavo gerti ir nenorinčius

[9]*Karalienē Vastē.* Pers gal : Vahista, G e r i a u s i o j i. Persuose viena iš daugelio karaliaus žmonų buvo jo paskiriama karaliene. Anot Herodoto /7,39/, Kserkso karalienē pirm karo prieš Graikus buvusi Amestris ; bet gal po jos ta garbē buvo tekusi bent trumpam laikui Vastei. — *Pokylį moterims.* Viešuose pokyliuose moterys paprastai būdavo ne kartu su vyrais, jos darydavo sau puotas atskirai. — [11]*Vainiką* : augštą nuometą. — [12]*Atsisakē...* Plutarkhas ir Herodotas pasakoja, kad tikrosios Persų karalių žmonos dalyvaudavusios vyrų pokyliuose ; bet kai svečiai pradēdavo įkaušti, joms liepdavo išeiti. Kserksas daro priešingai. Karalienē Vastē nenorējo pažeminti savęs, pasirodydama be gaubtēs girtų žmonių draugijoje

[13]*Išminčius...*Ebr. t : Išminčius, kurie buvo laikų žinovai. Plg Dan 2,27 ; 5,15. — [14]*Septyni Persų ir Medų...* Plg Esdr 7,14. — *Kurie matydavo...* kuriem visados buvo leista

kunigaikščių žmonos nieku vers vyrų paliepimus ; todėl karaliaus rūstybė teisinga. [19]Jei tau tinka, teišeina tavo paliepimas, ir tebūna parašyta pagal Persų ir Medų įstatymą, kurio nevalia peržengti, kad Vastė niekuomet daugiau nebeįeis pas karalių, bet kad jos karališką garbę gaus kita už ją geresnė. [20]Ir tai tebūna pagarsinta visoje tavo žemių valstybėje /kuri yra plačiausia/, kad visos moterys kaip didikų, taip ir mažesniųjų reikštų pagarbą savo vyrams

[21]Jo patartis patiko karaliui ir kunigaikščiams, kaip Mamukhanas buvo pataręs. [22]Jis siuntė į visas savo karalystės žemes laiškų visokiomis kalbomis ir raštu, taip kaip kiekviena tauta galėjo suprasti ir skaityti, kad vyrai būtų viršininkai ir vyresnieji savo namuose, ir kad tai būtų paskelbta visose tautose

2. [1]Po šitų atsitikimų, kai karaliaus Asvero užsidegimas buvo ataušęs, jis atsiminė Vastę ir ką ji buvo padariusi, ir kaip su ja buvo pasielgta. [2]Tuomet karaliaus tarnai ir valdininkai tarė : Reikia pajieškoti karaliui jaunų ir dailių mergaičių [3]ir siųsti žmonių, kurie teatranda visose žemėse gražiausias mergaites, teatveda jas į Susos miestą ir teatiduoda jas į moterų namus priežiūron kamarponio Egėjo, kurs yra karališkųjų moteriškių viršininkas ir sargas ; tenai teduoda joms moteriškų papuošalų ir kitų joms reikiamų dalykų. [4]O kuri už visas labiau patiks karaliaus akims, ta tebūna karalienės Vastės vietoje. Tie žodžiai patiko karaliui, ir jis liepė padaryti, kaip anie buvo patarę

[5]Susos mieste buvo vienas Žydas vardu Mardokhajis, sūnus Jairo sūnaus Semėjo sūnaus Kiso iš Jeminio giminės, [6]kurs buvo atkeltas iš Jerusalės tuo metu, kai Babelės karalius Nabukodonosoras yra perkėlęs Judo karalių Jekhoniją. [7]Buvo gi jis auklėtojas savo brolio dukters Edisos, kuri buvo vadinama kitu vardu Esterė ir buvo netekusi abiejų gimdytojų. Ji buvo labai graži ir dailios išvaizdos. Mirus jos tėvui ir motinai, Mardokhajis buvo padaręs iš jos sau įdukrą

[8]Kai karaliaus paliepimas buvo paskelbtas ir pagal jo įsakymą buvo atvedama į Susą daug gražių mergaičių ir atiduodama kamarponiui Egėjui,

---

ateiti pas karalių. Jiems buvo pavesta žymiausios pareigos karalystēs valdyme. — [16]*Įžeidē ne tiktai*.. Vastē buvo įžeidusi karalių savo neklusnumu, visai gi tautai nusidējo duodama blogą pavyzdį. — [18]*Ir tuo pavyzdžiu*... Ebr t : Ir dar šiandien Persų ir Medų kunigaikštienēs, kurios girdējo apie karalienēs pasielgimą, pasakos visiems karaliaus kunigaikščiams, ir rasis gana paniekinimo ir pykčio. — [19]*Kurio nevalia peržengti*. Persų karalių įstatymai buvo laikomi nekeičiamais, net ir pačiam karaliui, bet gyvenime rasdavosi būdų aplenkti juos. Plg žem 8,8 ; Dan 6,8

[22]*Jis siuntē... laiškų*... Laiškai buvo parašyti visų tautų kalbomis. Persija pirmoji iš senovēs valstybių yra sutvarkiusi krasos dalykus /Herodotas/ 3,12 ir k/. — *Ir kad tai būtų paskelbta*... Ebr t : I r k a l b ē t ų s a v o t a u t o s k a l b a. Gal turēta galvoje tas moterystes, kuriose vyras buvo vienos tautos, o pati kitos. Taigi buvo įsakyta, kad namuose viešpatautų vyro kalba, o ne žmonos. Bet tekstas šitoje vietoje neatrodo visai tikras

2. [1]*Po šitų atsitikimų* : Gana ilgam laikui praslinkus. — *Jis atsiminē*... Tie žodžiai lyg kad nurodo, jog Asveras gailējosi savo pasielgimo su Vaste ir gal norējo ją sugrąžinti, todēl karaliaus patarējai, bijodami vēl išaugštintos Vastēs keršto, skubējo pakišti Asverui naują sumanymą

[5]*Mardokhajis*. Ebr. *Mord^{e}khai*. —

tarp kitų mergaičių buvo jam atiduota taipgi Esterė, kad būtų laikoma moterų tarpe. [9]Ji patiko jam ir rado malonės jo akyse. Taigi jis įsakė vienam kambario tarnui prirengti greičiau jos papuošalus, duoti jai jos dalį ir septynias dailiausias mergaites iš karaliaus namų, ir kaip ją, taip jos palydoves papuošti ir viskuo aprūpinti. [10]Ji tuo tarpu nenorėjo pasakyti jam savo tautos ir tėvynės, nes Mardokhajis buvo jai įsakęs visai tylėti apie tą dalyką. [11]Jis vaikščiojo kasdien ties prieangiu namų, kuriuose buvo laikomos išrinktosios mergaitės, rūpindamos Esterės sveikata ir norėdamas žinoti, kas su ja atsitiks

[12]Kolei gi atėjo metas, kad pabaigus visa, kas liečia moterų pasipuošimą, kiekviena mergaitė iš eilės įeitų pas karalių, praslinko dvylika mėnesių, nes per šešis mėnesius jos buvo tepamos miros aliejumi ir per kitus šešis vartojo visokius tepalus ir kvepalus. [13]Eidamos pas karalių jos gaudavo, ko tik reikalavo pasipuošimui ir pasipuošusios, kaip joms tiko, ėjo iš moterų buto į karaliaus kambarį. [14]Kuri gi įeidavo vakare, išeidavo rytmetį ir iš ten buvo nuvedama į kitą rūmą, buvusį priežiūroje kamarponio Susagazio, kurs buvo karaliaus gulovių užvaizdas ; ir ta nebegalėjo daugiau eiti pas karalių, nebent tuomet, kada karalius norėdavo ir liepdavo įvardžiai jai ateiti.

[15]Praslinkus gi kuriam laikui, atėjo diena, kurią iš eilės įeiti turėjo pas karalių Mardokhajo brolio Abihailio duktė Esterė, iš kurios jis buvo pasidaręs sau įdukrą. Ji nereikalavo sau papuošalų, bet ką mergaičių sargas kamarponis Egėjis norėjo, tai davė jai pasipuošti. Nes ji buvo labai grakšti ir savo netikėtinu gražumu rodėsi daili ir meili visų akims. [16]Taigi Esterė buvo nuvesta į karaliaus Asvero kambarį dešimtame mėnesyje, kurs vadinamas Tebetas, septintais jo karaliavimo metais. [17]Karalius pamilo ją labiau už visas moteriškes ; ji rado daugiau už visas moteriškes malonės ir gailestingumo jo akyse. Jis uždėjo jai ant galvos karališkąjį vainiką ir padarė ją karaliene Vastės vietoje. [18]Jis liepė iškelti labai puikų pokylį visiems savo kunigaikščiams ir tarnams dėl susituokimo su Estere ir jos vestuvių. Suteikė taipgi poilsio visoms žemėms ir davė dovanų, kaip pritiko kunigaikščio dosnumui

[19]O kai antrą kartą ieškojo mergaičių ir jas rinko, Mardokhajis tebebuvo prie karaliaus durų ; [20]Esterė gi pagal jo paliepimą dar nebuvo pasisakius savo tėvynės ir tautos ; nes ką tik jis įsakydavo, to Esterė laikėsi ir taip visa darė, kaip buvo įpratusi tuo metu, kada jis auklėjo

---

Jeminio : Benjamino. [6]*Kurs* : Tikriausiai Kisas. — *Jekhoniją* arba Joakiną. Plg 4 Kar 24,6... — [7]*Savo brolio.* Ebr t pasakyta, kad Esterē buvusi jo tēvo brolio, todēl Mardokhajo dēdēs duktē. — *Edisos.* Ebr. *Hadassah,* M i r t a. — *Esterē.* Pers *Stara,* Ž v a i g ž d ē

[9]*Taigi jis įsakē...* Ebr t : Todēl jis pasiskubino prirengti ją, suteikti jai paskirtą dalį ir duoti septynias jai priklausančias tarnaites iš karaliaus rūmų ir perkēlē ją ir jos tarnaites į geriausius moterų buto kambarius. — [10]*Nenorējo pasakyti...* Kad ji Žydē. — *Mardokhajis buvo jai įsakęs...* Nes jis siekē savo įdukros išaugštinimo, kad reikalui atsiradus, galētų ja pasinaudoti savo tautai ginti. — [11]*Jis vaikščiojo...* Anot Žydų padavimo, Mardokhajis turējęs tarnybą prie karaliaus rūmų

[15]*Ji nereikalavo...* Būdama kukli ir visai pasitikēdama Egējo palankumu. — [16]*Septintais jo...* Nuo Vastēs atstūmimo iki Esterēs išrinkimui buvo praslinkę ketveri metai. Tais metais Asveras buvo užimtas prisirengimu prie karo prieš Graikus ir pačiu karu. — [18]*Poilsio* : Atpalaiduodamas nuo baudžiavos ar sumažindamas mokesčius

ją mažą. [21]Taigi tuo metu, kada Mardokhajis buvo prie karaliaus vartų,
du karaliaus kamarponiu Bagatanas ir Taras, kuriuodu buvo durininkai
ir prižiūrėdavo pirmąjį rūmų slenkstį, supyko, norėjo sukilti prieš ka-
ralių ir užmušti jį. [22]Mardokhajis tai patyrė ir tuojau pasakė karalienei
Esterei, o ji karaliui vardu Mardokhajo, kurs buvo davęs jai žinią apie
tą dalyką. [23]Buvo padaryta tardymas ir susekta, ir juodu pakarta ant
kartuvių. Tas atsitikimas liepta įrašyti į istoriją ir įtraukta į metraš-
čius karaliaus akyse

3. [1]Po to karalius Asveras išaugštino Adamaties sūnų Amaną, kurs
buvo iš Agago palikuonių, ir pastatė jo krasę augščiau už visų kunigaikš-
čių, kuriuos turėjo. [2]O visi karaliaus tarnai, kurie buvo rūmų angose,
priklaupdavo ir nusilenkdavo Amanui, nes taip buvo jiems įsakęs val-
dovas. Vienas Mardokhajis nepriklaupdavo ir jam nenusilenkdavo. [3]Ka-
raliaus tarnai, kurie buvo užvaizdai rūmų durų, jam sakė : Kodėl tu
nevykdai karaliaus paliepimo taip kaip kiti ? [4]Kadangi jie buvo tai pasakę
daug kartų, o jis nenorėjo klausyti, jie pranešė Amanui, norėdami žinoti,
ar anas laikysis savo nutarimo, nes jis buvo pasisakęs esąs Žydas. [5]Tai
išgirdęs Amanas ir pats patyręs, kad Mardokhajis iš tikrųjų nepriklaupia
prieš jį ir jam nenusilenkia, labai supyko ; [6]bet jis manė visai neverta
esant kelti ranką prieš vieną Mardokhajį ; nes buvo girdėjęs, kad jis
esąs iš Žydų giminės ir norėjo verčiau sunaikinti visą Žydų tautą As-
vero karalystėje

[7]Pirmame mėnesyje, (kurs vadinamas Nisanas), dvyliktais Asvero
karaliavimo metais buvo įmesta į taurę Amano akyse burtas, kurs ebraiš-
kai vadinama Pur, apie tai kurią dieną ir kuriame mėnesyje turėtų būti
išžudyta Žydų giminė, ir išėjo dvyliktasis mėnuo, kurs vadinamas Ada-
ras. [8]Tuomet Amanas tarė karaliui Asverui : Visose tavo karalystės že-
mėse yra išsisklaisčiusi ir savyje susikaupusi tauta, kuri turi kitokius

---

[19]*Antrą kartą ieškojo...* Taip pat, kaip aprašyta augščiau 3 e ir t — [21]*Bagatanas.* Gal tas pats, ką ir paminētasis aug 1,10. — *Pirmąjį rūmų slenkstį.* Todēl be jų leidimo niekas negalējo įeiti į karaliaus rūmus. — [23]*Pakarta ant kartuvių.* Ebr t : Pakabinta ant medžio. — *Į metraščius.* Herodotas dažnai mini tuos Persų karalių metraščius /7,109 ir k/

2. Paskelbimas karaliaus nutarimo išžudyti visus Žydus Persijoje

3,1-15 ; 13,1-7. Karaliaus išaugštintam Amanui visi reiškia didžiausią pagarbą, išskyrus vieną Mardokhajį. Tai patyręs Amanas ir labai įpykęs nutaria išžudyti visus Žydus Persijoje /3,1-6/. Burtu jis parenka dieną tam išžudymui, gauna iš karaliaus leidimą išnaikinti Žydus /3,7-11/, ir karaliaus vardu parašytas nutarimas išsiunčiamas į visas karalystēs žemes /3,12-15 ; 13,1-7/

3. [1]*Iš Agago.* Senovēs Amalekiečių valdovo Agago šalis buvo virtusi Medijos dalimi ; todēl Amanas gal buvo kilęs iš Amalekiečių karaliaus palikuonių /4 Moš 24,7 ; 1 Kar 15,8/. — [2]*Mardokhajis nepriklaupdavo...* Pagarbos atidavimas valdovams, parpuolant prieš juos ant žemēs, buvo žinomas ir Israēlaičiams /2 Kar 14,4 ; 18,28 ; 3 Kar 1,16/. Bet Persijoje karaliai laikē save dievais ir reikalavo sau dieviškos pagarbos ; tokios pagarbos dalyviais jie darē ir savo kunigaikščius ; todēl Mardokhajis atsisakydamas priklaupti ir sukniubti prieš Amaną, norējo parodyti, kad jis nelaiko jo dievaičiu

[7]*Pirmame mēnesyje...* Nisanas /Balandis/ buvo pirmas religinių Žydų metų mēnuo. — *Dvyliktais...* 473 m pirm Kr. — *Ebr vadinama Pur.* Tiesą sakant, žodis *pur* ne ebrajiškas, bet persiškas /*por*/ ir reiškia dalį ar p i l n y b ę. Paprotys rinkti burtu patogią dieną kuriam nors suma-

įstatymus ir apeigas, o be to niekais laiko karaliaus įsakymus. O tu labai gerai žinai, jog tavo karalystei nepravartu, kad pataikavimu ji labiau išdyktų. [9]Jei tau patinka, nutark, kad ji žūtų, o aš atsversiu tavo iždo užvaizdams dešimtį tūkstančių talentų. [10]Taigi karalius paėmė nuo savo rankos žiedą, kuriuo naudodavosi, padavė jį Žydų neprieteliui Adamaties sūnui Amanui iš Agago palikuonių [11]ir jam tarė : Sidabras, kurį žadi, tebūna tau , su tauta daryk, kaip tau patinka

[12]Tuomet pirmame mėnesyje, Nisane, tryliktą to mėnesio dieną pašaukta karaliaus raštininkus ir parašyta karaliaus Asvero vardu, kaip buvo liepęs Amanas, visiems karaliaus vietininkams, žemių ir visų tautų teisėjams, taip kaip kiekviena tauta galėjo skaityti ir suprasti pagal kalbų įvairumą, ir laiškai, paženklinti jojo žiedu, [13]buvo išsiųsti per karaliaus bėgėjus į visas žemes, kad viena diena, tai yra tryliktą dieną dvyliktojo mėnesio, kurs vadinamas Adaras, užmuštų ir sunaikintų visus Žydus nuo vaiko iki seniui, kūdikius ir moteris, ir išplėštų jų gėrybes. [14]Toks tai buvo laiškų turinys, kad visos žemės žinotų ir prisirengtų paskirtai dienai. [15]Bėgėjai, kurie buvo siųsti, skubėjo įvykdyti karaliaus paliepimą. Tuojau pakabinta nutarimas Susoje, karaliui ir Amanui esant pokylyje, o visiems Žydams, buvusiems mieste raudant

4. [1]Tai išgirdęs Mardokhajis perplėšė savo drabužius, apsivilko maišu, pabarstė sau ant galvos pelenų ir šaukė dideliu balsu aikštėje miesto viduryje, parodydamas savo sielos apkartimą, [2]ir taip dejuodamas atėjo iki rūmų durų ; nes apsivilkusiam maišu nebuvo leidžiama įeiti į karaliaus

---

nymui vykdyti, buvo labai įsivyravęs Persijoje /Herodotas, Ksenofontas/. — *Dvyliktasis mēnuo...* Burtas nurodē kaip patogiausią laiką išžudyti Žydus paskutinį metų mēnesį. Jis turējo pasirodyti Amanui jau tuo nepatogus, kad jo reikējo laukti ilgai ; Žydai gi galējo tuo tarpu ieškoti sau būdo išsigelbēti nuo pavojaus. — [8]*Išsisklaisčiusi...* Zorobabēliui ir Esdrui pavyko tik mažą Žydų dalį sugrąžinti į tēvynę ; kiti buvo pasilikę plačioje Persų valstybēje išsisklaistę. — *Kitokius įstatymus.* Ebr t : Kitokius nekaip visos tautos. — *Niekais...* Plg Esdr 4,13-16. — *Kad pataikavimu...* Ebr t : Karaliui nenaudinga palikti juos ramybēje. — [9]*Dešimtį tūkstančių talentų* : sidabro ; apie 170 milijonus litų aukso valiuta. Tiek daug pinigų Amanas tikējosi gauti už atimtą iš Žydų lobį. — [11]*Su tauta daryk...* Tokių atsitikimų, kad žymi karalystēs gyventojų dalis buvo atiduodama sunaikinti, Persų karalystēje yra buvęs ne vienas. Taip išžudyta Skitus /Herodot 1,106/

[12]*Vietininkams* : satrapams. — *Teisējams.* Ebr *pakhot,* pašoms. — [13]*Išplēštų jų gērybes* : kurių didžiausi dalis turējo tekti Amanui. — [14]*Toks tai buvo laiškų turinys.* Laiško nuorašas dedamas žem 13,1-7

II. Žydų išsigelbėjimas nuo pavojaus, tarpininkaujant Esterei ir Mardokhajui

1. Esterės pasiryžimas užtarti Žydus pas karalių

4,1-14 ; 15,1-3 ; 4,15-17 ; 13,8-14,19 Karaliaus nutarimas išgąsdina Mardokhajų ir visą Žydų tautą. /4,1-3/. To nutarimo nuorašą Mardokhajis pasiunčia Esterei ir reikalauja, kad ji užtartų savo tautą pas karalių. Ji pradžioje bijo eiti pas karalių nešaukta, bet Mardokhajo spiriama /4,4-14 ; 15,1-3/, pagaliau sutinka, tik reikalauja, kad prieš tai Žydai melstųsi už ją tris dienas /4,-15-17/. Maldauja taip pat Dievo pasigailējimo Mardokhajis ir Esterē /13,8-14.19/

4. [1]*Perplēšē...* Drabužių perplēšimas ir kiti gedulo ženklai buvo vartojami ne tik Žydų, bet ir Persijoje. — *Aikštēje...* Gedulo parodymas vie-

rūmus. [3]Taip pat visose žemėse, miestuose ir vietose, kurias pasiekė žiau-
rus karaliaus nutarimas, buvo Žyduose begalo didelis verksmas, pasnin-
kavimas, dejavimas ir raudojimas, ir daugelis vartojo maišą ir pelenus
vietoje patalo

[4]Tuomet Esterės mergaitės ir kamarponiai įėjo ir davė jai žinią. Ji
tai išgirdus labai nusigando ir išsiuntė apdarą, kad nuėmę maišą apvilk-
tų jį; bet jis nenorėjo priimti. [5]Taigi ji, pasišaukus kamarponį Atakhą,
kurį karalius buvo jai davęs kaip tarną, liepė jam eiti pas Mardokhajį
ir patirti iš jo, kodėl jis taip darąs. [6]Išėjęs Atakhas priėjo prie Mardokha-
jo, stovėjusio miesto aikštėje ties rūmo durimis, [7]o tasai pasakė jam vi-
sa, kas buvo atsitikę, kaip Amanas buvo pažadėjęs įnešti į karaliaus iždą
sidarbo, atsilyginant už Žydų išžudymą; [8]padavė jam taipgi kabėjusio
Susoje nutarimo nuorašą, kad parodytų karalienei ir įspėtų ją, jog ji
turi įeiti pas karalių ir maldauti jį už savo tautą. [9]Sugrįžęs Atakhas prane-
šė Esterei visa, ką Mardokhajis buvo pasakęs. [10]Ji atsakė jam ir liepė
pasakyti Mardokhajui: [11]Visi karaliaus tarnai ir visos jo valdžioje esan-
čios žemės žino, kad kiekvienas, kurs nešauktas įeitų į viduje esantį ka-
raliaus kiemą, ar jis vyras ar moteris, bus tuojau be jokio gaiščio užmuš-
tas, jei nebent karalius ištiestų prie jo auksinę lazdą kaip malonės ženk-
lą ir taip jis galėtų išlikti gyvas. Tai kaip aš galėsiu įeiti pas karalių,
kad jau per tris dešimtis dienų nebuvau pas jį šaukta. [12]Tai išgirdęs
Mardokhajis, [13]vėl siuntė pas Esterę ir sakė: Neįsivaizduok, kad kitaip
kaip visi žydai bus išgelbėti tie, kurie yra karaliaus namuose; [14]nes jei
dabar tylėsi, Žydai bus išgelbėti kitu būtu, o tu ir tavo tėvo namai
žūsite. Ir kas žino, ar ne tam tu pasiekei karališką garbę, kad būtumei
prirengta tokiam laikui?

[15]Esterė vėl liepė pasakyti Mardokhajui šiuos žodžius: [16]Eik ir su-
rink visus Žydus, kuriuos rasi Susoje, ir melskitės už mane. Nevalgykite
ir negerkite per tris dienas ir per tris naktis; ir aš su savo tarnaitėmis
taip pat pasninkausiu, o po to, nežiūrėdama įstatymo, įeisiu pas karalių
nešaukta ir statysiu save į mirtį ir į pavojų. [17]Taigi Mardokhajis nuėjo
ir padarė visa, ką Esterė buvo jam įsakiusi

šai taip pat visų rytų paprotys. — [2]*Apsivilkusiam maišu...* Svetimas skausmas galėjo būti karaliui nemalonus. — [3]*Vartojo maišą...* Plg Ješ 58,5

[4]*Davē jai žinią.* Todēl Esterēs tarnaitēs turējo žinoti apie jos giminystę su Mardokhaju. — *Apvilktų jį*: Kad Mardokhajis galētų įeiti į karaliaus rūmų kiemą. — [11]*Kurs nešauktas...* Herodotas mini taip pat šitą Persų karalių nuostatą /3-84-118/. Esterē nedrįso prašyti leidimo ateiti pas karalių, nors tai buvo galima, nes jau per trisdešimt dienų nebuvo šaukta pas jį, todēl galējo dabar laukti nepalankaus atsakymo; o jei būtų buvusi ir prileista, tai valanda jos prašymui galējo pasirodyti visai nepatogi; be to, jai buvo gerai žinomas nepastovus Asvero būdas. — [13]*Neįsivaizduok, kad...* Esterē, nors karalienē, neišgelbēs tylējimu savo gyvybēs; be to, ji gali susilaukti ir Dievo bausmēs /14 e/. — [14]*Bus išgelbēti...* Dievas buvo žadējęs sergēti nuo žuvimo Žydų tautą, kolei ji jam ištikima

[16]*Melskitēs už mane.* Ebr t: Pasninkaukite. — [17]*Mardokhajis nuējo ir padarē...* Paties Mardokhajo ir Esterēs malda aprašyta žemiau. 13,8-14,19

2. Esterės atėjimas pas karalių ir pakvietimas jo į pokylį

15,4-19; 5,1-14. Trečią pasninko dieną Esterē eina nešaukta pas karalių, pradžioje labai nusigąsta jo, bet paskui padrąsinta kviečia karalių ateiti pas ją į pokylį kartu su Amanu /15,4-19; 5,1-4/. Pirmam po-

5. [1]Trečią gi dieną Esterė apsivilko karališkais drabužiais ir atsistojo vidujiniame karaliaus namų prieangyje ties karaliaus kambariu. Jis gi sėdėjo savo soste susirinkimų kambaryje ties namų anga. [2]Kai jis pamatė stovinčią karalienę Esterę, ji patiko jo akims, ir jis ištiesė jos linkon auksinę lazdą, kurią laikė rankoje. O ji prisiartinus pabučiavo jo lazdos galą. [3]Tuomet karalius jai tarė : Ko nori, karaliene Estere ? Ko tu praša ? nors prašytumei ir pusės karalystės, bus tau duota. [4]Ji gi atsakė : Jei karaliui patinka, maldauju ateiti šiandien pas mane kartu su Amanu į pokylį, kurį esu prirengusi. [5]O karalius tuojau tarė : Pašaukite greitai Amaną, kad įvykdytų Esterės valią

Taigi karalius ir Amanas atėjo į pokylį, kurį karalienė buvo juodviem prirengusi. [6]Karalius, išgėręs apsčiai vyno, jai tarė : Ko nori, kad būtų tau duota ? ir kurio dalyko prašai ? nors prašytumei ir pusės mano karalystės, gausi. [7]Esterė jam atsakė : Mano prašymas ir noras toks : [8]Jei radau karaliaus akyse malonės ir karaliui patinka duoti man, ko geidžiu, ir išpildyti mano meldimą, teateina karalius ir Amanas į pokylį, kurį judviem esu prirengusi, o rytoj pasakysiu karaliui savo norą

[9]Taigi tą dieną Amanas išėjo linksmas ir smagus. Pamatęs Mardokhajį, sėdintį ties rūmų durimis ir ne tik neatsikėlusį prieš jį, bet ir nepasijudinusį iš savo sėdėjimo vietos, jis labai užsidegė pykčiu, [10]tačiau paslėpė rūstybę ; o sugrįžęs į savo namus, pasivadino pas save savo prietelius ir savo žmoną Zarę, [11]kalbėjo jiems apie savo turtų daugybę, apie sūnų būrį ir kaip didžiai garbingai yra karalius jį išaugštinęs, labiau kaip visus savo kunigaikščius ir tarnus ; [12]o po to tarė : Taipgi karalienė Esterė nepakvietė nė vieno kito į pokylį kartu su karaliumi kaip tiktai mane ; pas ją aš pietausiu taip pat rytoj. [13]Ir nors aš visa tai turiu, tačiau tariuos nieko neturįs, kolei matysiu Žydą Mardokhajį, sėdintį ties karaliaus durimis. [14]Tuomet jo pati Zarė ir kiti prieteliai jam atsakė : Liepk prirengti augštą stiebą, turintį penkias dešimtis mastų augštumo ir pasakyk rytoj rytą karaliui, kad ant jo būtų pakartas Mardokhajis, ir taip eisi draug su karaliumi linksmas į pokylį. Patarimas jam patiko, ir jis liepė prirengti augštą stiebą

---

kyliui pasibaigus ji kviečia juodu į antrą, /5,5-8/. Amano džiaugsmą sutikusia jį pagarba sudrumsčia pamatymas Mardokhajo, kuriam jis įnirtęs liepia pastatyti kartuves /5,914/

5. [1]*Trečią gi dieną...* Platesnis aprašymas Esterēs įējimo pas karalių duodamas žem 15,4-19. — *Ties namų anga.* Sostas buvo pastatytas ties durimis, taip kad karalius galējo iš jo matyti visus įeinančius, o durims esant neuždarytoms, taip pat buvusius prieangyje. — [2]*Ji patiko jo akims...* Žem 15,10 pasakyta, kad Asveras pradžioje užsidegęs rūstybe ir tuo labai išgąsdinęs Esterę, bet tuojau atsileidęs ir pasielgęs su ja labai maloniai. — *Pabučiavo.* Ebr t : Palietē. — [3]*Nors prašytumei...* Iš to, kad Esterē atējo pas karalių nešaukta, jis darē išvadą, kad jos prašymas turi būti didelis. — [4]*Su Amanu.* Esterē nori įskųsti Amaną jo akyse ir gauti iš karaliaus pasmerkimą taip, kad Amanui nebebūtų progos atgauti kuriuo nors būdu karaliaus malonę. — [8]*Teateina karalius...* Esterē nori, kad karaliaus palankumas dar labiau sustiprētų ir kad jos laimējimas būtų nē kiek neabejotinas

[11]*Sūnų būrį* : Dešimtį. Turēti daug sūnų buvo ypatinga Dievo malonē. — [14]*Penkias dešimtis mastų* : Truputį daugiau kaip 25 metrai. — *Pasakyk rytoj rytą...* Asveras buvo leidęs nužudyti visą tautą, todēl nesunku bus gauti mirties nutarimas iš jo vienam paprastam Žydui. — *Prirengti augštą stiebą...* Kartuvių augštumas turi padidinti mirties nešlovę

6. [1]Karalius praleido tą naktį be miego ir liepė atnešti sau praeitų laikų istorijas ir metraščius. Juos prie jo beskaitant, [2]prieita tą vietą, kur buvo parašyta, kaip Mardokhajis buvo pranešęs apie tykojimą kamarponių Bagatano ir Taro, norėjusių nužudyti karalių Asverą. [3]Tai išgirdęs karalius tarė: Kokią pagarbą ir užmokestį gavo už tą ištikimumą Mardokhajis? Jo tarnai ir valdininkai jam atsakė: Jis visai negavo jokio užmokesčio. [4]Karalius tuojau tarė: Kas yra prieangyje? Amanas gi buvo tuo tarpu įėjęs į vidujinį karaliaus namų prieangį įkalbėti karaliui, kad jis lieptų pakarti Mardokhajį ant kartuvių, kurios buvo jam prirengtos. [5]Tarnai atsakė: Amanas stovi prieangyje. Karalius tarė: Teateina

[6]Kai jis įėjo, karalius jam tarė: Kas turi būti padaryta su žmogumi, kurį karalius nori pagerbti? Amanas, pamąstęs savo širdyje ir spėdamas, kad karalius nori pagerbti ne ką kitą, o tik jį, [7]atsakė: Žmogus, kurį karalius geidžia pagerbti, [8]turi būti apvilktas karališkais rūbais, pasodintas ant žirgo, kuriuo jodinėja karalius, ir turi gauti karališkąjį vainiką sau ant galvos, [9]o pirmasis iš karaliaus kunigaikščių ir galiūnų telaiko jo žirgą ir eidamas miesto gatve tešaukia ir tesako: Taip bus pagerbiamas, ką karalius nori pagerbti. [10]Tuomet karalius jam tarė: Skubėk ir pasiėmęs apdarą ir žirgą, padaryk, kaip esi kalbėjęs, Žydui Mardokhajui, kurs sėdi ties rūmų vartais. Žiūrėk, kad nieko iš to, ką esi pasakęs, nepraleistumei. [11]Taigi Amanas ėmė apdarą ir žirgą, ėjo miesto aikšte priešakyje Mardokhajo apvilkto ir pasodinto ant žirgo ir šaukė: Tokios pagarbos vertas, ką karalius nori pagerbti

[12]Mardokhajis sugrįžo prie rūmų durų, o Amanas pasiskubino pareiti į savo namus, liūdėdamas ir apsigaubęs galvą. [13]Jis papasakojo savo pačiai Zarei visa, kas jam buvo atsitikę. Išminčiai, kuriuos jis turėjo taryboje, ir jo pati jam atsakė: Jei Mardokhajis, ties kuriuo pradėjai eiti žemyn, yra iš Žydų giminės, tu negalėsi jam pasipriešinti, bet visai prapulsi jojo akyse. [14]Jiems dar tebekalbant, atėjo karaliaus kamarponiai ir privertė jį eiti greitai į pokylį, kurį karalienė buvo prirengusi

---

3. Pažeminimas Amano ir jo žuvimas

6,1-8,2. Karalius, netyčia sužinojęs, kad Mardokhajui išgelbėjusiam jo gyvybę nebuvo duota jokio užmokesčio, liepē Amanui, atējusiam prašyti, kad Mardokhajis būtų pakartas, suteikti jam karališką pagarbą /6,1-11/. Susikrimtęs Amanas išgirsta iš saviškių perspējimą apie galinčią sutikti jį nelaimę /6,12-14/, o atējęs pas karalienę į pokylį ir čia jos įskųstas, kad norįs nužudyti ją pačią ir jos tautą, paliepus karaliui pakariamas ant Mardokhajui prirengtų kartuvių /7,1-10/, Mardokhajis gi paskiriamas karalienēs namų užvaizdu /8,1.2/

6. [2]*Kur buvo parašyta...* Žr aug 2,21-23. — [4]*Kas yra prieangyje...* Matomai jau buvo atējęs rytas; o nuo pat ryto valdininkai ateidavo ir laukdavo atsikeliančio karaliaus

[6]*Nori pagerbti ne ką kitą...* Tariami paskutinių dienų pasisekimai buvo visai apsukę galvą Amanui. Be savęs jis nematē nieko kito verto karaliaus pagarbos. — [8]*Ant žirgo.* Plg 1 Moš 41,43; 3 Kar 1,33. 34. — *Karališkąjį vainiką...* Anot Ebr t tam tikru vainiku turējo būti papuošta žirgo galva. — [10]*Žydui Mardokhajui...* Kurios tautos buvo Mardokhajis karalius gal rado parašyta metraščiuose; kitus dalykus jam turējo papasakoti jo tarnai

[12]*Apsigaubęs galvą*: Nes didesnis pažeminimas negalējo jo sutikti. — [13]*Jis papasakojo.* Plg aug 5,11. — *Iš Žydų giminēs.* Žydų tauta, kurią Amanas buvo nutaręs išžudyti, turējo laikyti jį didžiausiu savo neprieteliu; o dar labiau Mardokhajis. Juodu negalējo pasilikti draug arti karaliaus. Netikētas Mardokhajo pagerbimas aiškiai lēmē Amanui prapultį

7. [1]Taigi karalius ir Amanas įėjo, kad gertų kartu su karaliene. [2]Kara-
lius, įkaitęs nuo vyno, tarė jai taip pat antrą dieną : Ko tu prašai, Es-
tere, kad būtų tau duota ? ir ko nori, kad būtų padaryta ? Nors ir pusės
mano karalystės prašytumei, gausi. [3]Ji jam atsakė : Jei radau malonės
tavo akyse, o karaliau, ir jei tau patinka, dovanok man mano gyvybę,
kurios prašau, ir mano tautą, kurią užtariu. [4]Nes aš ir mano tauta esame
atiduoti, kad būtumėm sumindžioti, nugalabyti ir žūtumėm. Kad gi
būtumėm parduoti į vergus ir į verges, nelaimė būtų pakenčiama, ir
aš tylėčiau vaitodama ; dabar gi mes turime nepriętelį, kurio nuožmu-
mas išsilieja ir į karalių. [5]Karalius Asveras atsakė ir tarė : Kas jis yra
ir kurios jis galybės, kad drįsta tai daryti ?. [6]Esterė tarė : Tasai priešas
ir pikčiausias mūsų nepriętelis yra Amanas. Šis tai išgirdęs tuojau pas-
tiro iš išgąsčio ir nebeįstengė pakęsti karaliaus ir karalienės pažvelgimo
[7]Susirūstinęs gi karalius atsikėlė ir iš pokylio vietos išėjo į sodą,
apsodintą medžiais. Atsikėlė taipgi ir Amanas, kad melstų karalienę
Esterę palikti jį gyvą, nes suprato, kad iš karaliaus laukia jo nelaimė.
[8]Tasai sugrįžęs iš medžiais apsodinto sodo ir įėjęs į pokylio vietą, rado
Amaną, sukniubusį ant guolio, kur buvo Esterė, ir tarė : Jis nori ir
karalienei padaryti prievartą prie manęs, mano namuose. Ką tik buvo
išėjęs iš karaliaus burnos tas žodis, kaip tuojau uždengta ano veidą.
[9]Vienas iš kamarponių, buvusių karaliaus tarnyboje, Harbona, tarė :
Štai Amano namuose stovi penkiomis dešimtimis mastų medis, kurį jis
buvo prirengęs Mardokhajui, kalbėjusiam už karalių. Tuomet karalius
jam tarė : Pakarkite jį ant jojo. [10]Taigi Amanas buvo pakartas ant kar-
tuvių, kurios buvo prirengtos Mardokhajui, ir karaliaus rūstybė atslūgo

8. [1]Tą dieną karalius Asveras atidavė karalienei Esterei Žydų prie-
šininko Amano namus, ir Mardokhajis įėjo pas karalių, nes Esterė jam
prisipažino, kad tai jos dėdė. [2]Karalius paėmė žiedą, kurį buvo liepęs
atimti iš Amano, ir padavė Mardokhajui. Esterė gi paskyrė Mardokhajį
savo namų užvaizdu
[3]Tuo nesitenkindama ji puolė karaliui po kojų ir maldavo jį su
ašaromis, kad lieptų panaikinti Agagiečio Amano piktenybę ir blogiau-
sius jo sumanymus, kuriuos jis buvo sugalvojęs prieš Žydus. [4]O jis iš-
tiesė pagal įprotį savo ranka auksinę karališkąją lazdą, kuria buvo duo-

---

7. [4]*Esame atiduoti*. Ebr t : parduoti. Plg aug 3,9
[8]*Rado Amaną sukniubusį...* Gal Amanas, maldaudamas pasigailėjimo, norėjo apkabinti karalienės kojas. Bet labai įpykęs karalius ieško priekabių, kad tas, kurį jis jau pasmerkė, rodytųsi dar labiau kaltas. — *Uždengta ano veidą...* Tai buvo mirties bausmės įvykdymo pradžia. Amanas buvo nebevertas matyti karaliaus veidą ir dienos šviesą. — [9]*Harbona...* Plg aug 1,10. Krentančio galiūno nelaimė duoda progos išeiti aikštėn, kaip daug jis turi priešų. — *Kalbėjusiam už karalių* : Davusiam žinią apie rengiamą sąmokslą prieš Asverą. Žr 2,22

8. [1]*Amano namus* : Visą Amano lobį. — [2]*Karalius paėmė žiedą...* Paskyrė Mardokhajį į Amano vietą. — *Savo namų* : kurie buvo atimti iš Amano

4. Pakeitimas išleisto prieš Žydus nutarimo kitu jiems palankiu

8,3-13 ; 16,1-24 ; 8,14-17. Esterei paprašius panaikinti Amano raštą prieš Žydus, karalius sutinka paskelbti kitą, kuriuo būtų leista Žydams atkeršyti jųjų nepriẹteliams ir išplėšti jų lobį /8,3-13 ; 16,1-24/. Tas naujas karaliaus įsakymas sukelia didelį džiaugsmą visuose Žyduose /8, 14-17/

8. [4]*Jis ištiesė...* Gal Esterė buvo

damas malonės ženklas. Ji atsikėlus atsistojo ties juo [5]ir tarė : Jei ka-
raliui patinka, jei radau malonės jo akyse ir jei mano prašymas neatrodo
jam priešingas, maldauju, kad naujais laiškais būtų atšaukta senesnieji
Žydų tykotojo ir neprietelio Amano raštai, kuriais jis yra įsakęs išžu-
dyti juos visose karaliaus žemėse. [6]Nes kaip gi aš galėsiu pakęsti išžu-
dymą ir mirtį mano tautos ? [7]Tuomet karalius Asveras atsakė karalienei
Esterei ir Žydui Mardokhajui : Aš dovanojau Esterei Amano namus ir
jį patį liepiau pakabinti ant kartuvių, nes jis drįso pakelti ranką prieš
Žydus. [8]Parašykite tat, kaip jums patinka, Žydams karaliaus vardu ir
paženklinkite laiškus mano žiedu. Nes buvo toks paprotys, kad niekas
nedrįso priešintis laiškams, kurie buvo siunčiami karaliaus vardu ir buvo
pažymėti jo žiedu

[9]Pasivadinus karaliaus raštininkus /buvo gi laikas trečiojo mėnesio,
kurs vadinamas Sibanas/ dvidešimt trečią to mėnesio dieną, kaip Mar-
dokhajis norėjo, parašyta laiškų Žydams, kunigaikščiams, valdovams ir
teisėjams, kurie buvo pastatyti ant šimto dvidešimt septynių žemių nuo
Indijos iki Etiopijai, kiekvienai žemei ir kiekvienai tautai jųjų kalbomis
ir raštais, taipgi Žydams, taip kaip jie galėjo paskaityti ir suprasti.
[10]Tie gi laiškai, kurie buvo siunčiami karaliaus vardu, buvo paženklinti
jo žiedu ir išsiųsti per bėgėjus, kurie bėgdami per visas žemes turėjo
naujomis žiniomis užkirsti kelią seniesiems laiškams. [11]Karalius įsakė
jiems susitikti su Žydais kiekviename mieste ir įsakyti jiems, kad su-
sirinktų vienon vieton savo gyvybės ginti, visų savo neprietelių su jų
pačiomis, vaikais ir visais namais užmušti ir sunaikinti ir jų grobio
išplėšti. [12]Visose žemėse buvo paskirta viena keršto diena, tai yra, try-
liktoji dvylikto mėnesio, Adaro, diena. [13]Rašto gi turinys buvo tas,
kad visose žemėse ir visoms tautoms, kurios buvo karaliaus Asvero
valdžioje, pasidarytų žinoma, jog Žydai prisirengę atkeršyti savo ne-
prieteliams. [14]Greiti bėgėjai išėjo nešdami žinią, ir karaliaus nutarimas
buvo pakabintas Susoje

[15]Mardokhajis gi išėjo iš rūmų ir iš po karaliaus akių puikiai pasi-
puošęs karališkais drabužiais, tai yra, tamsiai mėlynais ir šviesiais su
auksiniu vainiku ant galvos ir apsivilkęs šilkiniu ir purpuriniu apsiaustu.
O visas miestas džiaugėsi ir linksminosi. [16]Žydams gi rodėsi tekanti nauja
šviesa, džiaugsmas, šlovė ir linksmybė. [17]Visose tautose, miestuose ir
žemėse, kur tik karaliaus paliepimai atėjo, buvo nuostabios linksmybės,
puotų, pokylių ir švenčių, taip kad net daugelis iš kitų tautų ir tikėji-
mų priėmė jųjų tikėjimą ir apeigas. Nes visus buvo apėmusi didelė
baimė Žydų vardo

---

antrą kartą atėjusi pas karalių ne-
šaukta. — [7]*Aš dovanojau...* Karalius
primena ženklus savo palankumo Es-
terei ir Žydams, bet stačiai atšaukti
išleistojo nutarimo jis pats negali ;
todėl leidžia Esterei ir Mardokhajui
kitu būdu užkirsti kelią Amano su-
galvotam nutarimui

[9]*Sibanas.* Arba : Sivanas /Birže-
lis/. — [11]*Kad susirinktų...* Todėl, ka-
raliui pritariant, Žydai galės gintis,
jei kas drįstų pulti juos vardan pir-
mojo įsakymo, ir net keršyti savo
priešams. — [12]*Viena keršto diena* :
ta pati, kurią Amanas buvo pasky-
ręs Žydams išžudyti. — [13]*Rašto gi
turinys...* To nutarimo ištisas nuora-
šas dedamas žem 16,1-24

[15]*Puikiai pasipuošęs...* Pirmojo ka-
raliaus kunigaikščio apdaruose. —
Tamsiai mėlynais... Plg aug 1.6...
Šilkiniu. Ebr t : Plonos drobės. —
Visas miestas džiaugėsi : Nes buvo
pašalinta sumišimo priežastis. —
[17]*Visose tautose.* Ebr t : Visuose Žy-
duose. — *Priėmė jųjų tikėjimą.* Ebr

9. [1]Taigi tryliktą dieną dvyliktojo mėnesio, kurs, kaip jau sakėme,
vadinamas Adaras, kuomet buvo rengiamasi užmušti Žydus, ir jų ne-
prieteliai troško kraujo, atsitiko priešingai, nes Žydai gavo viršų ir pra-
dėjo keršyti priešininkams. [2]Jie susirinko visuose miestuose, miesteliuose
ir vietose rankos pakelti prieš savo neprietelius ir persekiotojus. Nė
vienas nedrįso priešintis, nes baimė jų didumo buvo apėmusi visas tautas.
[3]Nes ir žemių teisėjai, vadai, valdovai ir visi didikai, kurie buvo vir-
šininkai kiekvienos vietos ir darbo, palaikė Žydus, bijodami Mardokhajo,
[4]kurį žinojo esant rūmų kunigaikštį ir labai daug galintį. Taipgi jo vardo
garsas ėjo kasdien didyn ir buvo visų burnoje. [5]Taigi Žydai padarė savo
neprieteliams didelį smūgį ir užmušė juos, atsilygindami jiems tuo,
ką jie buvo prisirengę daryti Žydams ; [6]taip kad net Susoje jie užmušė
penkis šimtus žmonių, be dešimties Agagiečio Amano sūnų, kurių šitie
buvo vardai : [7]Parsandata, Delphonas, Esphata, [8]Phorata, Adalija, Ari-
data, [9]Phermesta, Arisajis, Aridajis, ir Jezata. [10]Tuos užmušę, jie neno-
rėjo paliesti jų grobio ir gėrybių
[11]Skaičius užmuštųjų Susoje buvo tuojau paskelbtas karaliui, [12]kurs
tarė karalienei : Susos mieste Žydai užmušė penkis šimtus žmonių, o
be to dešimtį Amano sūnų ; kokias gi, kaip manai, žudynes jie daro visose
žemėse ? Ko dar reikalauji ir ko nori, kad liepčiau padaryti ? [13]Ji jam
atsakė : Jei karaliui patinka, tebūna leista Žydams, kad kaip jie padarė
šiandien Susoje, taip pat ir rytoj padarytų ir kad dešimts Amano sūnų
būtų pakarta ant kartuvių. [14]O karalius tuojau įsakė, kad būtų taip
padaryta. Tuojau pakabinta nutarimas Susoje, ir dešimts Amano sūnų
buvo pakarta. [15]Susirinkus Žydams keturioliktą Adaro mėnesio dieną,
buvo užmušta Susoje trys šimtai žmonių, tačiau ir tų lobis nebuvo jų
išplėštas
[16]Bet ir visose žemėse, kurios buvo karaliaus valdžioje, Žydai stojo
už savo gyvybę ir užmušė savo neprietelius ir persekiotojus, taip kad
užmuštųjų skaičius siekė septynias dešimtis penkis tūkstančius, ir nė vie-
nas nepalietė nieko iš anų lobio. [17]Tryliktoji Adaro mėnesio diena buvo
pirmoji užmušinėjimo visur, o keturioliktą dieną jie liovėsi užmušinėję.
Iš jos jie pasidarė iškilmės dieną, kad paskui tuo pačiu laiku užsiim-

---

t : virto Žydais. Ne vienas tai darē tik iš baimēs, bet kiti iš išsitikinimo, nes matē aiškiai pasireiškusią Dievo ranką Žydų gelbējime

5. Visų Žydų neprietelių žuvimas ir paskyrimas Purimo šventės

9,1-10,3. Paskirtą dieną Žydai puola Susoje ir visoje Persijoje savo priešus ir žudo juos /9,1-10/. Be to, Esterē gauna iš karaliaus leidimą užmušinēti Žydų neprietelius Susoje dar ir kitą dieną, o taip pat pakarti Amano sūnus /9-11-15/. Po to Žydai pasiskiria nugalējimui paminēti metinę Purimo šventę /9,16-19/, o Mardokhajis paskelbia ją laišku visai tautai /9,20-32/. Asvero išaugštintas jis ir toliau rūpinasi savo vientaučiais /10,1-3/

9. [1]*Jų neprieteliai troško kraujo.* Antrasis karaliaus nutarimas nebuvo sulaikęs neapykantos : atsirado nemaža tokių, kurie norējo pasinaudoti pirmuoju Amano paskelbtuoju įsakymu. — *Gavo viršų* : Nes patys buvo gerai prisirengę, bet dar daugiau jiems padējo valdžios atstovai, kurie turējo būti jų pusēje. — [10]*Nenorējo paliesti...* Žydai norējo parodyti, kad jie kaujasi su savo priešais ne dēl turtų, bet kad apgintų savo gyvybę ir savo lobį

[12]*Ko dar reikalauji...* Karalius nesiliauja buvęs palankus Esterei. — [13]*Taip pat ir rytoj padarytų.* Gal karalienē buvo gavusi žinią, kad Susoje pirmą dieną Žydų priešai buvo žuvę ne visi ir kad jie rengiasi pulti Žydus vēliau. — *Kad dešimts Amano*

tų puotomis, džiaugsmu ir pokyliais.
[18]Tie gi, kurie darė žudynes Susos mieste, užmušinėjo tryliktą ir keturioliktą to paties mėnesio dieną. Penkioliktą dieną jie liovėsi žudę, ir todėl tą dieną paskyrė pokylių ir linksmybės iškilmėms.
[19]Tie gi žydai, kurie gyveno neapmūrytuose miestuose ir sodžiuose, pasiskyrė keturioliktą Adaro mėnesio dieną pokyliams ir džiaugsmui, taip kad linksminasi joje ir siuntinėja vieni kitiems puotų ir valgių dalis

[20]Taigi Mardokhajis parašė visa tai ir išreiškęs raštu nusiuntė Žydams, gyvenusiems visose karaliaus žemėse, kaip arti esančiose, taip ir toli,
[21]kad priimtų keturioliktą ir penkioliktą Adaro mėnesio dieną kaip šventę ir, metams sukakus, visuomet švęstų su iškilminga pagarba,
[22]nes tomis dienomis Žydai keršijo savo neprieteliams, ir dejavimas bei nuliūdimas pavirto linksmumu ir džiaugsmu, ir kad juodvi būtų pokylių ir linksmybių dienos, ir kad siųstų vieni kitiems valgių dalis ir duotų dovanų beturčiams.
[23]Žydai pasidarė sau iškilmingą apeigą iš viso to, ką tuo metu buvo pradėję daryti ir ką Mardokhajis buvo liepęs daryti laišku.
[24]Nes Adamaties sūnus Amanas iš Agago giminės, Žydų neprietelis ir priešininkas, buvo sumanęs prieš juos pikta, kad juos užmuštų ir sunaikintų ir metė p u r, kas mūsų kalboje reiškia burtą.
[25]Bet po to Esterė įėjo pas karalių ir maldavo, kad jo sumanymas būtų panaikintas karaliaus laiškais ir kad nelaimė, kurią jis buvo sugalvojęs prieš Žydus, sugrįžtų ant jojo galvos. Pagaliau ir jį ir jo sūnus jie pakabino ant kartuvių,
[26]ir nuo ano meto tos dienos buvo pramintos Purim, tai yra Burtų dienos, nes pur, tai yra burtas buvo įmesta į taurę. Visa, kas įvyko, randama laiškuose, tai yra, šitoje knygoje.
[27]Atsiminimui to, ką iškentėjo ir kas paskui buvo pakeista, Žydai prisiėmė sau, savo palikuonims ir visiems, kurie norėjo susijungti su jų religija, kaip prievolę, kad kas metai paskirtu laiku nė vienam nebus valia praleisti be iškilmės šiedvi dieni, apie kurias liudija raštas.
[28]Tos tai yra dienos, kurių niekuomet neišdildys joks užmiršimas ir per visas kartas švęs visos visame pasaulyje žemės ; ir nėra nė vieno miesto, kuriam tos apeigos privalomos, kuriame Purim, tai yra Burtų dienos, nebūtų laikomos Žydų ir jų palikuonių

[29]Abihailio duktė karalienė Esterė ir Žydas Mardokhajis parašė dar kitą laišką, kad ta iškilminga diena pasiliktų privaloma su visu uolumu tolesniems laikams.
[30]Juodu siuntė visiems Žydams, kurie gyveno šimtas dvidešimt septyniose karaliaus Asvero žemėse taikos ir ištikimybės žodžius,
[31]kad laikytų burtų dienas ir švęstų jas savo laiku su džiaugsmu, kaip buvo paskyrę Mardokhajis ir Esterė ; o jie apsiėmė, kad ir jie patys ir jų palikuonys laikys pasninkus, ir dejavimus, ir Burtų dienas,
[32]ir visa, kas randasi istorijoje šitos knygos, kuri vadinama Esterės

---

sūnų : Tie, kurie buvo vakar užmušti. Pakabinimas jų lavonų ant stiebų turėjo labiau nugąsdinti dar likusius priešus

[16]*Septynias dešimtis*... LXX tik 15.000

[20]*Parašė visa tai*... Iš šitų žodžių daroma išvada, jog Esterės knygos autorius buvęs Mardokhajis ; bet jie greičiau nurodo, jog autorius visos knygos buvo kas kitas ; tiktai jis turėjo matyti Mardokhajo rašytus laiškus

[32]*Ir visa, kas randasi*... Ebr t : Ir tai buvo parašyta knygoje /gal Persų metraščiuose. Žr aug 10,2/

10. [1]*Visas jūros salas* : Gal šalis prie jūros. Iš salų po karo su Graikais beveik nieko nebebuvo likę Persų valdžioje. Tas karas buvo ištuštinęs karaliaus iždą ; todėl rūpintasi jis vėl papildyti. — [3]*Jojo giminės*

10. [1]Karalius Asveras buvo privertęs visą žemę ir visas jūros salas
mokėti sau duoklę. [2]Jo galybė ir valdžia ir augštas garbės laipsnis, kurį
jis buvo suteikęs Mardokhajui, yra aprašyta Medų ir Persų knygose,
[3]o taipgi kaip Mardokhajis iš Žydų tautos buvo antras po karaliaus
Asvero, didis Žyduose ir meilus savo brolių liaudžiai, nes ieškojo kas
gera savo tautai ir kalbėjo tai, kas pravertė jojo giminės ramybei

* * *

[4]O Mardokhajis tarė : Tai Dievo padaryta. [5]Aš atsimenu sapną, kurį
sapnavau ; jis tą pat reiškė ir nieko iš to neliko neįvykę. [6]Mažas šal-
tinis, iš kurio išaugo upė ir kurs pavirto šviesa ir saulė, ir patvino van-
dens daugybe, yra tai Esterė, kurią karalius vedė ir norėjo, kad ji būtų
karalienė. [7]Du gi slibinu, tai aš ir Amanas. [8]Susirinkusios tautos yra
tie, kurie mėgino išnaikinti Žydų vardą. [9]Mano gi tauta yra Israėlis,
kurs šaukėsi į Viešpatį, o Viešpats išgelbėjo savo tautą ir išvadavo mus
nuo visų nelaimių ir padarė iš mūsų didelį ženklą ir stebuklą tautose ;
[10]ir įsakė, kad būtų du likimu : vienas Dievo tautos, o kitas visų tautų.
[11]Abudu likimu atėjo į Viešpaties akivaizdą nuo ano jau laiko paskirtą
visoms tautoms dieną ; [12]o Viešpats atsiminė savo tautą ir pasigailėjo
savo tėvonystės. [13]Ir tos dienos bus laikomos Adaro mėnesyje, keturio-
liktą ir penkioliktą to mėnesio dieną su visu uolumu ir džiaugsmu,
surinktos į vieną būrį tautos per visas paskesnes Israėlio tautos kartas

11. [1]Ketvirtais metais, karaliaujant Ptolemiejui ir Kleopatrai, Do-
sitiejus, kurs sakėsi esąs kunigas iš Levio giminės, ir jo sūnus Ptolemiejus
atnešė šitą Purimo laišką, kurį,j is sakė, vertęs Ptolemiejaus sūnus Lizima-
khas Jerusalėje

---

ramybei. Tais žodžiais baigiamas dabartinis Ebr tekstas

Mardokhajo sapno išsipildymas

10,4-11.1. Esterēs knyga baigiama Mardokhajo pastabomis, kaip jis suprato seniau sapnuotą sapną, kurs pasirodē buvusi pranašystē apie aprašytus Esterēs knygoje atsitikimus *KAS YRA EBR T, IŠVERČIAU VISAI IŠTIKIMAI. KAS GI TOLIAU EINA, RADAU PARAŠYTA VISŲ VARTOJAMAME LEIDINYJE GR KALBA IR RAIDĒMIS. TUO TARPU KNYGOS GALE BUVO ŠIS STRAIPSNIS, PRIEŠ KURĮ SAVO PAPROČIU PADĒJAU TAM TIKRĄ ŽENKLELĮ, T Y JIEŠMELĮ*

Kas yra Ebrajiškame... Čia ir šešiose vietose žemiau dedamos kritiškos šv Jieronimo pastabos apie deuterokanonines Esterēs knygos dalis. Apie tų deuterokan dalių autentiškumą žr Įvadą 912 pusl

5 *Atsimenu sapną.* Žr žem 11,2-12. — 10 *Kad būtų du likimu...* Aliuzija į tai, kaip Amanas norējo išburti, kurią dieną reikia išžudyti Žydai. Žr aug 3,7 ; 9,24. — 11 *Paskirtą... dieną.* Gr t : Teismo dieną. — 12 *Pasigailējo.* Gr t : Padarē teismą

11. 1 *Karaliaujant Ptolemiejui.* Spējama, kad tai buvęs Ptolemiejus Filometoris /181 - 145 m. pirm Kr/, kurs buvo gana palankus Žydams. — *Atnešē šitą Purimo laišką* : Visą Esterēs knygą, kurioje buvo ne tik protokanoninēs dalys, bet ir deuterokanoninēs. Šita visa pastaba apie Esterēs knygos atnešimą /11,1/ parašyta ne knygos autoriaus, bet Aleksandrijos Žydų, kurie keletu žodžių norējo paminēti gautą iš Jerusalēs dovaną

Mardokhajo sapnas ir atidengimas karaliui sąmokslo prieš jį

11,2-12,6. Mardokhajo sapnas apie Esterēs knygoje papasakotus atsitikimus /11,2-12/ yra visos knygos įžanga. Su ja sujungtas pasakojimas apie tai, kaip Mardokhajis sužinojo

* * *

[2]Antrais metais, viešpataujant Artakserksui Didžiajam, pirmą Nisano
mėnesio dieną, Kiso sūnaus Semėjo sūnaus Jairo sūnus Mardokhajis iš
Benjamino giminės sapnavo sapną. [3]Jis buvo Žydas, gyvenąs Susos mieste,
galingas žmogus ir vienas iš pirmųjų karaliaus rūmuose. [4]Buvo gi jis
iš to skaičiaus belaisvių, kuriuos Babelės karalius Nabukodonosoras yra
perkėlęs iš Jerusalės su Judo karaliumi Jekhoniju. [5]Jo gi sapnas buvo
toks : Pasigirdo balsų, trenksmo ir griausmo, žemės drebėjimo ir su-
mišimo žemėje ; [6]ir štai buvo du dideliu, pasiryžusiu kautis vienas prieš
kitą. [7]Juodviem šaukiant, sujudo visos tautos, kad kovotų prieš tei-
siųjų tautą. [8]Buvo tai diena tamsybės ir pavojaus, sielvarto ir suspau-
dimo, ir pasidarė didžiausis išgąstis žemėje. [9]Nusigando tauta teisiųjų,
kurie bijojo savo nelaimų ir rengėsi mirti. [10]Jie šaukėsi į Dievą, o jiems
šūkaujant, iš mažo šaltinio išaugo didžiausia upė ir patvino apsčiausiu
vandenimi. [11]Užtekėjo šviesa ir saulė, o nužemintieji buvo išaugštinti
ir prarijo kilniuosius
[12]Pamatęs tai Mardokhajis ir atsikėlęs iš patalo, galvojo ką Dievas
nori padaryti, ir įsidėjo sau į širdį, norėdamas žinoti, ką reiškia sapnas

12. [1]Tuo gi metu jis buvo karaliaus rūmuose kartu su karaliaus
kamarponiais Bagata ir Tara, kuriuodu buvo rūmų durininkai. [2]Supratęs
jų mintis ir uoliai įsižiūrėjęs į jų sumanymus, patyrė, kad jie nori pa-
kelti ranką prieš karalių Artakserksą, ir pasakė apie tai karaliui. [3]Tasai,
padaręs tardymą apie abudu, prisipažinusius liepė vesti nužudyti. [4]Ka-
ralius įrašydino į metraščius, kas buvo atsitikę ; taigi ir Mardokhajis
aprašė tą dalyką atminimui. [5]Karalius įsakė jam pasilikti rūmų kieme
ir davė jam už pranešimą dovanų. [6]O Adamaties sūnus Amanas Bugietis
buvo garbingiausis karaliaus akyse ir norėjo pakenkti Mardokhajui ir
jojo tautai dėl dviejų nužudytųjų karaliaus kamarponių

---

apie sąmokslą prieš karalių ir davē jam apie tai žinią /12,1-6/. Tuo pasakojimu papildomos žinios 2,21-23

TAIP PAT ŠITA PRADŽIA BUVO VISŲ VARTOJAMAME LEIDINYJE ; BET JOS NĒRA NEI EBR T NEI PAS KURĮ NORS IŠ VERTĒJŲ

Taip pat šita... Antra šv Jieronimo pastaba

[2]*Antrais metais...* Todēl penkeriais metais anksčiau už Esterēs ištekējimą už Asvero. — *Artakserksui* : Kserksui. Viename iš Gr rankraščių : Asverui. — [3]*Galingas žmogus...* Čia gal iš anksto pasakyta, kas Mardokhajis buvo tik vēliau, žuvus Amanui. — [4]*Iš to skaičiaus belaisvių.* Ne pats Mardokhajis buvo atvestas į nelaisvę, bet jo seneliai. — [10]*Iš mažo šaltinio...* Iš niekam nežinomos Edisos pasidarē įtakinga Persų karaliaus žmona

[12]*Ką reiškia sapnas.* Sapnas buvo labai nepaprastas. Mardokhajis manē, kad tai Dievo duodamas įspējimas ; bet ką jis reiškia, tuo tarpu nebuvo galima suprasti

12. [1]*Tuo gi metu...* Keleriems metams praslinkus po sapno, kuomet Esterē buvo jau karalienē. — [2]*Pasakē* : Tarpininkaujant Esterei. — [5]*Dovanų.* Tos dovanos buvo matomai visai nedidelēs, nes jų nepaminēta metraščiuose. Plg aug 6,3. — [6]*Bugietis.* Gal iškreiptas žodis vietoje : Agagietis. Kitame rankrašty : Makedonietis. — *Dēl dviejų...* Jie matomai buvo artimi prieteliai Amano, kuriam sąmokslas prieš karalių nebuvo visai svetimas dalykas. Plg žem 16,12

IKI ČIA ĮŽANGA
KAS TOLIAU EINA, BUVO TOJE VIETOJE, KUR KNYGOJE PARAŠYTA :

* * *

Ir jie išplėšė jų gėrybes arba lobį

* * *

Laiško gi nuorašas buvo toks :

13. [1]Didysis karalius Artakserksas nuo Indijos iki Etiopijai, siunčia sveikinimą šimto dvidešimt septynių žemių kunigaikščiams ir vadams, kurie yra jo valdžioje. [2]Viešpataudamas daugeliui tautų ir pavergęs savo valdžion visą pasaulį, aš anaiptol nenorėjau piktai naudotis galybės didumu, o tik malonumu ir romumu valdyti valdinius, kad jie, tyliai leisdami savo gyvenimą, be jokios baimės naudotųsi pageidaujama visiems žmonėms ramybe. [3]Pasiklausus gi man mano patarėjus, kaip būtų galima tai padaryti, vienas, viršijąs kitus išmintimi, vardu Amanas, [4]nurodė man esant išsisklaisčiusią visame pasaulyje tautą, kuri turinti sau kitokius įstatymus ir darydama prieš visų tautų paprotį, niekinanti karalių paliepimus ir savo skirtumu ardanti visų tautų santaiką. [5]Tai patyrę ir matydami, kad viena tauta kelia maištą prieš visą žmonių giminę, laikosi netikusių įstatymų, priešinasi mūsų paliepimams ir griauna mums pavergtųjų žemių ramybę ir santaiką, [6]mes liepėme, idant visi, kuriuos Amanas, paskirtas visų žemių viršininku, antrasis po karaliaus ir mūsų gerbiamas kaip tėvas, nurodys, būtų jųjų nepriettelių sunaikinti kartu su pačiomis ir vaikais, ir kad nei vienas nepasigailėtų jųjų keturioliktą dieną dvylikto šių metų mėnesio Adaro ; [7]kad nelemtieji žmonės, nužengdami viena diena į mirusiųjų buveinę, sugrąžintų mūsų karalystei ramybę, kurią suardė

* * *

Išėjęs Mardokhajis, padarė visa, ką Esterė buvo jam įsakiusi

Iki čia... Trečia šv Jieronimo pastaba

IR JIE IŠPLĖŠĒ... Žr aug 3,13

TAI RADOME TIK VISŲ VARTOJAMAME LEIDINYJE

Asvero nutarimas išnaikinti Žydus

13,1-7. Čia dedama ištisas nuorašas Asvero laiško, išleisto patariant Amanui prieš Žydus, kuriuo leidžiama jie išžudyti. To laiško turinys yra aug 3,13.14

13. [2]*Visą pasaulį.* Paprastas senovės valdovų pasigyrimas. — [3]*Mano patarējus* : Žr aug 1,14. — [4]*Tautą.* Karaliaus nutarime tauta net neįvardijama. — *Kitokius įstatymus* : Įstatymus liečiančius naują Žydų religiją. — *Niekinanti karalių paliepimus.* Čia remtasi ta aplinkybe, kad Mardokhajis nesutiko pareikšti Amanui paskirtos pagarbos. Žr aug : 2 ; žem 13,12. — [6]*Kaip tēvas.* Plg 2 Kron 2,13 ; 4,16. — *Keturioliktą dieną.* Čia tą dieną turējo būti baigtas Žydų išžudymas ; bet galējo būti, kad perrašinētojas paklydęs parašē keturioliktą dieną vietoje tryliktos. Žr aug 3-12 ; 9,1. 17 ; 6,20

IKI ČIA LAIŠKO NUORAŠAS. KAS TOLIAU, RADAU PARAŠYTA PO TOS VIETOS, KUR SKAITOMA :

Iki čia... 4 šv Jieronimo pastaba

IŠĒJĘS MARDOKHAJIS... Žr aug 4,17...

BET TO NĒRA EBR TEKSTE IR NERANDAMA NĒ PAS VIENĄ VERTĒJĄ

Mardokhajo ir Esterės malda

13,8-14,19. Mardokhajis savo maldoje šlovina Dievo visagalybę, pasako, kodēl jis nenorējo priklaupti prieš Amaną /13,8-14/ ir prašo Die-

* * *

[8]Mardokhajus gi meldėsi Viešpačiui, atsimindamas visus jo veiksmus,
[9]ir tarė : Viešpatie, Viešpatie, visagalis Karaliau, nes visa yra tavo val-
džioje ir nėra, kas galėtų pasipriešinti tavo valiai, jei tu nutarei išgel-
bėti Israėlį. [10]Tu padarei dangų ir žemę ir visa, kas yra dangaus srityje.
[11]Tu esi visų Viešpats, ir nėra, kas pasipriešintų tavo didenybei. [12]Tu
visa žinai ir žinai, kad ne iš puikybės ir ne dėl pasityčiojimo ir ne iš
kurio nors garbės troškimo padariau taip, kad negarbinau puikiausio
Amano, [13]/nes Israėliui išgelbėti būčiau noriai pasiryžęs bučiuoti net jo
kojų pėdsakus/, [14]bet aš bijojau perkelti mano Dievo garbę ant žmo-
gaus ir garbinti ką nors kitą, be mano Dievo. [15]O dabar, Viešpatie, ka-
raliau, Abraomo Dieve, pasigailėk savo tautos, nes mūsų nprieteliai
nori išžudyti mus ir išnaikinti tavo tėvonystę. [16]Nepaniekink savo dalies,
kurią atpirkai sau iš Egipto. [17]Išklausyk mano maldavimą ir būk malonus
savo daliai ir liktienai ir paversk mūsų liūdesį džiaugsmu, kad likę gy-
vi šlovintumėme tavo vardą, Viešpatie ; ir neužčiaupk burnos tų, kurie
tave šlovina
[18]Taipogi visas Israėlis tokia pat mintimi ir malda šaukėsi į Vieš-
patį, nes jų laukė tikra mirtis

14. [1]Taip pat karalienė Esterė šaukėsi į Viešpatį, bijodama gre-
siančio pavojaus. [2]Ji, nusivilkus karališkuosius drabužius, ėmė apvalka-
lus, tinkančius raudojimams ir gedului, o užuot visokių tepalų pasibarstė
sau ant galvos pelenų ir dulkių, žemino savo kūną alkinimais, o visose
vietose, kuriose pirma buvo pratusi linksmintis, rovė sau plaukus
[3]Ir maldavo Viešpatį, Israėlio Dievą, sakydama : Mano Viešpatie,
kursai vienas esi mūsų karalius, padėk man pamestajai ir kuriai be
tavęs nėra kito padėjėjo. [4]Mano pavojus yra mano rankose. [5]Aš gir-
dėjau iš savo tėvo, kad tu, Viešpatie, išsirinkai Israėlį iš visų tautų ir
mūsų tėvus iš visų jų senesnių pirmatakų, idant turėtumei amžiną tė-
vonystę, ir padarei jiems, kaip esi kalbėjęs. [6]Mes nusidėjome tavo aki-
vaizdoje, ir todėl tu padavei mus į mūsų nprietelių rankas, [7]nes mes
garbinome jų dievus. Tu esi teisingas, Viešpatie ! [8]Bet dabar jiems ne-

---

vą ginti savo tautą /13,15-18/. Esterē meldžiasi labai nuolankiai, išpažįsta, kad Žydų išvedimas į nelaisvę buvo nupelnytas ir teisingas, bet kartu maldauja, kad Dievas apsaugotų juos nuo didesnēs nelaimēs /14,1-10/ ir padētų jai karaliaus akyse, nes ji neperžengusi savo valia Dievo įstatymo /14,11-18/

[9]*Nēra, kas galētų pasipriešinti.* Dievo visagalybē gali niekais paversti visus Asvero ir Amano nutarimus. — [12]*Negarbinau* : Priklaupdamas ir parpuldamas ant žemēs. — [13]*Bučiuoti net jo kojų pēdsakus.* Didelio Mardokhajo nuolankumo ženklas. — [17]*Išklausyk...* Iš šitos eilutēs padaryta Eklesijos malda mišiose trečiadieny po antro gavēnios sekmadienio

14. [1]*Bijodama gresiančio...* Gr t : Atsiradus mirties kovoje. — [2]*Apvalkalus, tinkančius...* ašutine. — *Rovē sau plaukus...* Didžiausio skausmo ir sielvarto ženklas. Plg Esdr 9,2 ; Ijob 1,20

[4]*Yra mano rankose* : Labai arti manęs. Plg 1 Kar 28,21 ir k. — [7]*Nes mes garbinome...* Plg 5 Moš 28,1.15 ; 30,17. — [8]*Pavesdami stabų...* Gr t : Jie padējo savo rankas ant savo stabų rankų, t y padarē su jais tikrą sandorą, paduodami savo rankas stabams, taip pat kaip žmonēs patvirtina savo sutartis, paduodami vieni kitiems ranką. — [9]*Nori atmainyti...* Padaryti taip, kad Dievo pažadai Žydų tautai nebūtų atitesēti. — [10]*Kūniškąjį karalių* : Per-

gana, kad spaudžia mus kiečiausia vergyste ; pavesdami stabų galybei savo rankų stiprumą, [9]jie nori atmainyti tavo pažadus, išdildyti tavo tėvonystę, užčiaupti burnas šlovinančiųjų tave ir panaikinti tavo šventyklos ir altoriaus garbę, [10]kad atvertų pagonių burnas, ir šlovintų stabų stiprybę, ir skelbtų per amžius kūniškąjį karalių

[11]Neatiduok, Viešpatie, savo karališkos lazdos tiems, kurie yra niekai, kad nesijuoktų, mums žūnant, bet nukreipk jų sumanymą prieš juos ir sunaikink tą, kurs pradėjo siausti prieš mus. [12]Atsimink, Viešpatie, ir parodyk mums save mūsų sielvarto metu, ir duok mums pasitikėjimo, Viešpatie, dievų ir visokios galybės karaliau ! [13]Įdėk man į burną dailių žodžių liūto akivaizdoje ir pripildyk jo širdį neapykantos mūsų neprietelio, kad ir jis žūtų ir kiti, kurie jam pritaria. [14]Mus gi išgelbėk savo ranka ir padėk man, neturinčiai jokios kitos pagalbos, kaip tik tave, Viešpatie, kurs žinai visus dalykus [15]ir žinai, kad aš nekenčiu neteisiųjų garbės ir bjauriuos neapipjaustytųjų ir kiekvieno svetimtaučio guolio. [16]Tu žinai mano reikalą, kad aš bjauriuos mano puikybės ir garbės ženklo, esančio ant mano galvos mano pasirodymo dienomis ir bodžiuos juo kaip nešvariu krauju sutepto skarmalo ir nenešioju mano tylėjimo dienomis, [17]ir kad nevalgiau prie Amano stalo, ir man nepatiko karaliaus pokylis ir negėriau liejamųjų aukų vyno, [18]ir niekuomet nesilinksmino tavo tarnaitė nuo to laiko, kai esu atkelta čia, iki šiai dienai, kaip tiktai tavimi, Viešpatie, Abraomo Dieve. [19]Dieve galingesnis už visus, išklausyk balsą tų, kurie neturi jokios kitokios vilties, ir išgelbėk mus iš neteisiųjų rankos, ir išvaduok mane nuo mano baimės

* * *

15. [1]Ir įsakė jai /be abejo, buvo tai Mardokhajis/ eiti pas karalių ir prašyti už savo tautą ir už savo tėvynę. [2]Atsimink /tarė/ savo žemybės dienas, kaip buvai maitinama mano ranka, nes Amanas, antrasis po karaliaus, kalbėjo prieš mus, kad mus nugalabintų ; [3]taipgi tu šaukis į Viešpatį ir kalbėk karaliui už mus, ir išgelbėk mus nuo mirties

sų karalių, kurs būdamas žmogus miršta

[11]*Karališkos lazdos* : Skeptro, kurs yra karališkos valdžios ženklas. — *Kurie yra niekai* : netikri pagonių dievai. — *Kurs pradėjo siausti...* Amanas. — [13]*Liūto* : Karaliaus Asvero. Liūtu gana dažnai vadinama šv Rašte asmenys galingi ir baisūs. — [15]*Kad aš nekenčiu...* Esterė verta, kad Dievas išklausytų jos maldą, nes ji pasiliko jam ištikima ir mylėjo jį vieną visa širdimi, nežiūrint nepatogių gyvenimo aplinkybių, kuriose buvo atsiradusi. Į tas aplinkybes ji pateko ne savo valia, bet dalimi priversta, o dalimi klausydama savo globėjo patarties. — [16]*Garbės ženklo* : Karališkojo vainiko, kurs reikėjo nešioti, kai Esterė turėdavo pasirodyti viešai kaip karalienė. — [17]*Liejamųjų aukų...* Vyno, kurs buvo aukojamas stabams, ar bent kurio dalis buvo jiems išliejama. — [18]*Tiktai tavimi, Viešpatie...* Pasaulyje yra, sako šv Augustinas, žmonių dvejopos rūšies : vieni mano apie dangų, o kiti apie žemę. Vienų širdis guli pakasta po žemiškais dalykais, kitų širdis sujungta su angelais ; vieni pasitiki žemiškomis gėrybėmis ir apgaulingais pasaulio turtais, kiti kreipia visus savo troškimus prie dangiškųjų gėrybių, pažadėtų jiems Dievo, kurs negali suklaidinti. Esterė buvo pagarboje ir džiaugsmuose, bet ji niekino visa, o jos linksmybė buvo Dievuje ir dieviškųjų dalykų apmąstyme

Atėjimas nešauktos Esterės pas karalių

15,1-10. Esterė Mardokhajo įspėta, kad ji turi eiti pas karalių prašyti Žydų išgelbėjimo /1.-3/, apsivilkus karališkais drabužiais, ateina nešauk-

* * *

4Trečią gi dieną ji nusivilko savo gedulo drabužius ir apsisiautė
savo šlove. 5O žibėdama karališkuose rūbuose ir pasimeldus visų vedėjui
ir gelbėtojui Dievui, ji pasiėmė dvi tarnaiti, 6ir lyg kad nebegalėdama
dėl lepumo ir per didelio opumo pati panešti savo kūno, ant vienos ji
buvo pasirėmusi, 7antra gi tarnaitė sekė valdovę, palaikydama išsitie-
siančius žemėje apdarus. 8Jos veidas buvo paraudęs, rožės spalvos, akys
buvo meilios ir blizgančios ; bet taip ji slėpė nuliūdusią ir didžiausios
baimės suspaustą sielą. 9Taigi, išėjus pro visas iš eilės duris, ji sustojo
prieš karalių, kur jis sėdėjo savo karalystės soste, apsivilkęs karališkais
drabužiais ir žibąs nuo aukso ir brangių akmenų, ir buvo baisus pasi-
žiūrėti. 10Jam pakėlus veidą ir degančiomis akimis parodžius savo krū-
tinės narsą, karalienė sukniubo, jos veido spalva pasidarė išblyškusi,
ir ji nuleido pavargusią galvą ant tarnaitės
11Bet Dievas pakeitė karaliaus širdį, ir ji pasidarė romi ; jis skubiai
ir su baime pašoko nuo savo sosto ir palaikydamas ją savo rankomis,
kolei ji neatsigavo, meiliai kalbėjo tokiuos žodžius : 12Kas tai yra, Es-
tere ? Aš tavo brolis ; nebijok ; 13nemirsi, nes tas įstatymas išleistas ne
tau, bet visiems kitiems. 14Taigi prisiartink ir paliesk karališkąją lazdą.
15O kadangi ji tylėjo, jis ėmė auksinę lazdą, padėjo jai ant kaklo, pa-
bučiavo ją ir tarė : kodėl man nekalbi ? 16Ji atsakė : Mačiau tave, val-
dove, kaip Dievo angelą, ir mano širdis pabūgo apimta baimės tavo
garbės. 17Nes tu labai nuostabus, valdove, ir tavo veidas pilnas malonės.
18Bekalbėdama ji vėl sukniubo ir vėl apalpo. 19Karalius gi buvo sumišęs,
ir visi jo tarnai ramino ją

* * *

16. 1Didysis karalius Artakserksas nuo Indijos iki Etijopijai siunčia
sveikinimą šimto dvidešimt septynių žemių valdovams ir kunigaikščiams,
kurie klauso mūsų paliepimų

---

ta pas Asverą, bet pamačius jo rūstų veidą labai nusigąsta /4-10/. Tačiau Asveras ūmai nusiramina ir priima karalienę labai maloniai /11-19/

TAIP PAT ŠTAI KĄ RADOME PRIDĒTA VISŲ VARTOJAMAME LEIDINYJE

15. 1*Ir įsakē jai...* 1-3 eil pilniau išreiškiama tai, kas pasakyta aug 4,13.14. — *Už savo tēvynę* : Palestiną, kurioje kitados gyveno Esterēs pirmatakai. — 2*Savo žemybēs dienas* : Kada Esterē dar nebuvo karalienē, kuomet ji kaip našlaitē gyveno Mardokhajo namuose. 4*Trečią gi dieną...* 4-19 eil plačiau aprašyta tai, kas aug 5,1.2 tik paminēta. — 6*Ir lyg kad nebegalēdama...* Taip matomai darydavo visos išlepusios didikų moterys. Esterē prie to papročio taikosi. — 9*Buvo baisus pasižiūrēti...* Senovēs paveikslai, kuriuose galima matyti pavaizduotus Persų karalius, patvirtina, kad karalius pasirodydavo pilnas nepaprastos didenybēs. Didelį įspūdį darē savo išvaizda ypač Kserksas /Herodot 7,187/. — 10*Savo krūtinēs narsą.* Atējimas nešauktos Esterēs be gauto leidimo karaliui pasirodē esąs jo didenybēs paniekinimas

11*Dievas pakeitē...* Ūmai įvykusios atmainos karaliaus ūpe, todēl ir tolesnio jo palankumo Esterei ir Žydams pirmoji ir vyriausioji priežastis buvo Dievas. — 12*Aš tavo brolis...* Brolis yra prigimtas seserų globējas. Plg 1 Moš 33,10 ; 1 Kar 29,9 ; 2 Kar 14,17.20

[2]Daugelis keldamiesi į puikybę, piktai pasinaudojo kunigaikščių ge-
rumu ir pagarba, kuri buvo jiems suteikta, [3]ir ne tiktai stengėsi slėgti
karalių valdinius, bet nepakeldami sau suteiktos garbės, rengia sląstus
tiems, kurie yra ją davę. [4]Negana jiems, kad nedėkoja už geradarystes
ir patys savyje laužo žmoniškumo teises, bet jie tariasi galį išvengti
visa matančiojo Dievo nutarimų. [5]Jie priėjo prie tokios beprotystės,
kad tuos, kurie rūpestingai atlieka sau pavestas pareigas ir visa tai
daro, kad verti visų pagyrimo, mėgina pražudyti melo žabangais, [6]klai-
dindami gudriais melavimais pikto nelaukiančias ausis kunigaikščių, kurie
vertina kitus pagal savo prigimtį. [7]Tą dalyką patvirtina senesnės isto-
rijos ir tai, kas darosi kasdien, kaip karalių pastangos gadinamos mela-
gingomis kaikurių žiniomis. [8]Todėl reikia rūpintis visų šalių ramybe.
[9]Ir jei mes duodame nevienokių įsakymų, jūs neturite manyti, kad tai
eina iš mūsų širdies nepastovumo, nes mes darome nutarimą, žiūrėdami,
koks laikas ir kurie jo reikalai, ko reikalauja valstybės nauda
[10]O kad aiškiau suprastumėte, ką sakome, mūsų buvo priimtas sve-
timtautis Adamaties sūnus Amanas Makedonietis jausmais ir gimine,
svetimas Persų kraujui, kurs savo nuožmumu sutepė mūsų gerumą.
[11]Patyręs ant savęs taip daug žmoniškumo, kad buvo vadinamas mūsų
tėvu ir buvo visų garbinamas kaip antrasis po karaliaus [12]jis ėmė taip
keltis ir pūstis, kad stengėsi atimti karalystę ir gyvybę. [13]Nes kaiku-
riomis naujomis ir negirdėtomis klastomis mėgino pražudyti Mardokhajį,
kurio ištikimumu ir geradarystėmis esame gyvi, ir mūsų karalystės da-
lininkę Esterę draug su visa jų tauta, [14]turėdamas galvoje, kad po jų
užmušimo, kuomet būsime vieni, jis galės tykoti mūsų ir padaryti,
kad Persų karalystė tektų Makedoniečiams. [15]Mes gi visai neradome,
kad Žydai pikčiausiojo iš žmonių paskirti išžudyti, turėtų kurią nors
kaltybę, bet priešingai, jie turi sau teisingus įstatymus [16]ir yra sūnūs
augščiausiojo ir didžiausiojo visuomet gyvo Dievo, kurio malone kara-
lystė buvo atiduota ir mūsų tėvams ir mums ir iki šiandien ji sergima.
[17]Todėl žinokite anuos laiškus, kuriuos jis yra mūsų vardu išsiuntęs,

---

Pakeitimas išleistojo prieš Žydus nutarimo kitu jiems palankiu

16,1-24. Antruoju karaliaus Asvero nutarimu pasmerkiama Amano pasielgimas, panaikinama pirmasis nutarimas, išleistas prieš Žydus, leidžiama jiems atkeršyti savo priešams ir liepiama visiems Persijos gyventojams švęsti Žydų išsigelbėjimo dieną. To nutarimo turinys paminėtas aug 8,12.13

NUORAŠAS KARALIAUS ARTAKSERKSO LAIŠKO, KURĮ JIS SIUNTĒ DĒL ŽYDŲ VISOMS SAVO KARALYSTĒS ŽEMĒMS

JO TAIP PAT NĒRA EBRAIŠKAME TEKSTE

Nuorašas karaliaus... Septinta šv Jieronimo pastaba

16. [2]*Daugelis...* Laiško pradžioje pateisinama karalius dėl išleisto pirmojo nutarimo ; čia jau daroma aliuzija į Amano pasielgimą, bet įvardijamas jis tik žemiau 12 e. — *Kunigaikščių.* Gr t : Geradarių. — [4]*Laužo žmoniškumo teises* : Savo nedėkingumu. Dēkingumo gi reikalauja pati žmogaus prigimtis. Senovēs Persai buvo labai žymūs tuo, kad dēkingumą už geradarybę laikē savo švenčiausia prievole ir be galo bjaurējosi nedēkingumu. Ypač daug gražių pavyzdžių tam dalykui patvirtinti galima rasti jų karalių istorijoje. — *Dievo nutarimų* : Teisybēs Dievo, kurs mato visus dalykus ir bjaurisi piktu. — [7]*Istorijos* : Metraščiai

[10]*Makedonietis...* Gal taip pavadintas Amanas kaip klastingas svetimtautis apskritai, ar klaidingai pasakyta graikų kalba tikroji Amano kilmē, Agagietis. Plg aug 3,1. — [14]*Tektų Makedoniečiams* : Svetimtaučiams,

esant panaikintus. [18]Už tą gi kaltybę ir jis pats, kurs klastingai elgėsi,
ir visa jo giminė kabo ant kartuvių ties šito miesto, tai yra, Susos, vartais, ne mums, bet Dievui atiduodant jam ką yra nusipelnęs
[19]Šitas gi nutarimas, kurį dabar siunčiame, tebūna paskelbtas visuose miestuose, kad būtų leista Žydams gyvent savo įstatais. [20]Jūs tu-
rite padėti jiems, kad tuos, kurie rengėsi juos žudyti, jie galėtų užmušti tryliktą dieną dvyliktojo mėnesio, kurs vadinamas Adaras ; [21]nes visa-
galis Dievas pavertė jiems tą nuliūdimo ir gedulo dieną į džiaugsmą.
[22]Todėl ir jūs tarp kitų švenčių turėkite taip pat šitą dieną ir švęskite ją su visa linksmybe, kad ir paskui būtų žinoma, [23]jog visi, kurie
klauso ištikimai Persų, gauna už ištikimybę vertą užmokestį ; kas gi tyko jų karalystės, žūna už kaltybę. [24]Kiekvienas gi kraštas ir miestas,
kurs nenorės dalyvauti šitoje iškilmėje, tepražūna nuo ugnies ir kalavijo ir taip tebūna nuteriotas ir sunaikintas, kad per jį nebūtų ne tik kelio žmonėms, bet ir žvėrims būtų pasibaisėjimas per amžius

---

ar Graikams, kurie neseniai buvo sumušę Persus. — [16]*Kurio malone karalystē...* Esterē ir Mardokhajis gal buvo supažindinę Asverą su savo tikējimu ir suteikę jam žinių apie tikrąjį Dievą. Plg Is 45,1 ; Est 1,1. — [17]*Esant panaikintus.* Gr t pasakyta ne taip griežtai : Todēl jūs padarysite gerai nevykdydami laiškų, kurie jums Amano išsiųsti. — [18]*Visa jo giminē* : Tie, kurie buvo įtarti, kad dalyvavo piktuose Amano sumanymuose ; bet ne jo sūnūs, kurie žuvo tik kartu su kitais Žydų priešais. Žr aug 9,13. — [22]*Todēl ir jūs...* Kitiems Persijos gyventojams, ne Žydams, ta šventē bus atsiminimas, kad jų karalius Asveras buvo išgelbētas per Mardokhajį nuo Amano tykojimų. — [24]*Bet ir žvērims* : taip išreiškiama visiškas sunaikinimas. Plg Jer 9,10 ; 12,4 ; Ez 14,13 ir k

MAKABIEJŲ KNYGOS

Įvadas

1 Paskutinę vietą Sen Testamento knygų tarpe skiriama dviem Makabiejų knygoms. Nors juodviejų ir autorius ir tikslas ne tas pats, tačiau juodvi sujungiamos visai tinkamai, nes dalykas, apie kurį jose kalbama, kone visai tas pats, ir jos viena kitą savo turiniu gerai papildo

Makabiejumi buvo pramintas trečiasis kunigo Matatijo sūnus Judas. Ką tas vardas reiškia, ne visi vienaip aiškina. Dauguma laikosi tos nuomonės, kad jis padarytas iš aramajiško žodžio m a q q a b a h ir reiškia plaktuką, ir todėl jis buvęs duotas Judui dėl jo drąsumo ir narsumo kovose prieš savo tautos slėgėjus. Paskui tas pats vardas buvo pasavintas kitiems savo tautą gynusiems Judo broliams ir visiems Matatijo šeimos palikuonims, nors ta šeima, anot Juozapo Flavijaus liudijimo, turėjusi Asmoniejų pavardę. Negana to, Makabiejais pradėta vadinti visus, kurie kovojo prieš Sirijos karalius dėl savo religijos, įpročių ir laisvės, kurie nuožmiai kankinami krauju ir mirtimi liudijo apie savo tikėjimą

2. Makabiejų knygose randame žinių apie garbingas ištikimų Žydų kovas prieš bedievystę ir tai iš tų keturių amžių, praslinkusių nuo Esdro ir Neemijo laikų iki Kristaus gimimui, kurie be Makabiejų knygų būtų pasilikę mums visai nežinomi.

Sugrįžę iš Babelės nelaisvės Žydai, visai pagiję iš savo linkimo į stabmeldystę ir žymia savo dauguma ištikimi Dievui, šiaip taip susitvarkę Palestinoje, vadovaujant Esdrui ir Neemijui, tiesa, turėjo ir toliau klausyti Persų, bet galėjo gyventi savo senais įpročiais ir įstatymais, valdomi vietoje savo vyriausios tarybos ir vyriausiųjų kunigų. Kai Aleksandras Didysis sugriovė Persų karalystę ir jo paties įsteigta valstybė buvo padalinta į kelias, Palestina, atsiradus viduryje tarp Ptolemiejų valdomo Egipto ir Seleukų Sirijos, priklausydama vieniems ar kitiems, turėjo labai daug kentėti. Žydams teko dabar susidurti su elenismu, ir tas susidūrimas daugeliui, ypač didesniuose miestuose, kaip Jerusalė, buvo tikrai žalingas. Jie pradėjo savintis Graikų civilizaciją, tačiau dažnai nesekė tuo, kas joje buvo geriausia. Pradėję nieku versti savo senus įpročius, jie ėmė sau, kas Graikų civilizacijoje buvo negera, kas labiau pataikavo piktiems žmonių geiduliams. Ta įtaka palietė kaip Palestinoje gyvenančius Žydus, taip ir išsisklaidžiusius kituose kraštuose ir suskaldė juos į sroves ir partijas. Vieni pasiliko griežtai ištikimi senam Mošės įstatymui ir pasižymėjo gilia tėvynės meile, kiti žymiai linko prie svetimų naujumų ir netik nesišalino nuo svetimtaučių, bet dar buvo jiems žymi paspirtis. Pirmieji gavo vardą a s i d ų, teisiųjų, maldin-

gųjų, kitus pradėta vadinti neteisiaisiais, bedieviais. Supagonėjimo banga buvo taip galinga, kad susidarė tikras pavojus tikrajai religijai, ir prasidėjo nuožmi kova, kurioje asidų vadai Makabiejai stojo ginti religijos ir tėvynės

3. Pirmoje Makabiejų knygoje pasakojama apie Žydų kovą prieš kelis Sirijos karalius, kurioje jie, vadovaujant Matatijui ir trims jo sūnums, gynė savo tikėjimo laisvę ir savo politinę nepriklausomybę

Turinio atžvilgiu ją galima padalinti į keturis skyrius. Pirmame /1,1-2,70/ autorius, trumpai paminėjęs Aleksandro Didžiojo nugalėjimus ir jo valstybės pasidalinimą, ima plačiai kalbėti apie šventvagiškus Antijoko Epifano mėginimus paversti Žydus pagonimis, apie jo nusikaltimus šventyklai, Jerusalei ir Žydų tautai, kurių pasėka buvo ištikimųjų Žydų sukilimas prieš Antijoką ir jo karališkąją šeimą. Antrame skyriuje /3,1 - 9,22/ tiksliai pasakojama apie Judo Makabiejaus veiklą, apie jo kovas, nugalėjimus ir tėvynės tvarkymą. Trečias skyrius pavestas jo brolio Jonatano veiksmams /9,23 - 12,54/, o ketvirtame /13,1 - 16,24/ kalbama apie trečiojo Matatijo sūnaus Simono darbus. Tas skyrius baigiamas paminėjimu, kad Simono sūnus Jonas Irkanas buvo savo tėvo įpėdinis Žydų tautos valdyme

4. Antroji Makabiejų knyga nėra pirmosios tęsinys. Ji prasideda dviem laiškais /1,1 - 2,19/, kuriais Palestinos Žydai kviečia Egipto Žydus dalyvauti šventyklos pašventinimo šventėje. Po laiškų duodama plati santrauka turinio penkių Jasono Kireniečio knygų apie Makabiejus. Pirmame jos skyriuje /2,20 - 10,9/ randame žinių net iš senesnio laiko kaip tas, kuriuo prasideda pirmoji Makabiejų knyga, būtent, apie vieną įvykį paskutiniais Seleuko IV metais, - apie to karaliaus nepavykusį mėginimą apiplėšti Jerusalės šventyklą. Toliau jau pasakojama, kaip ir pirmoje Makabiejų knygoje, apie Antijoko Epifano persekiojimus ir Judo Makabiejaus kovas prieš jį, iki to karaliaus mirčiai. Antrasis skyrius /10,10 - 15,37/ susideda iš žinių apie Judo kovas prieš Antijoką V Eupatorį ir Demetrijų Soterą, pirmais to karaliaus viešpatavimo metais, kurios baigėsi Žydų laimėtu nugalėjimu ir šventės tam nugalėjimui paminėti paskyrimu. Baigdamas knygą /15,38 - 40/ autorius atsiprašo skaitytojus dėl jos formos. Žinių apie kitų Makabiejų, Judo brolių, veiksmus šioje knygoje visai nėra

5. Kas yra parašęs Makabiejų knygas, jokių žinių nėra. Netenka tačiau abejoti, kad tai buvo Žydai, labai mylėjusieji savo tautą ir tėvynę. Bent pirmosios knygos autorius turėjo būti Palestinos gyventojas, ne Egipto. Palestina jam taip gerai žinoma, kad jis galėjo aprašyti daugybės net ir mažiausių miestelių vietą. Rašė jis savo veikalą Žydų kalba. Žydiška jo antraštė buvo žinoma Origenui, ir dar šv Jieronimas sakosi matęs ebraišką knygos tekstą

Iš to, kad knygos autorius su nemažu pasigėrėjimu kalba apie romėnų palankumą savo sąjungininkams, reiktų padaryti išvadą, jog jis rašė anksčiau ne kaip Pompiejus buvo paėmęs Jerusalę /63 m. pirm Kr/. Iš kitos pusės knyga negalėjo būti parašyta anksčiau kaip 135 m, nes tik tais metais savo žuvusio tėvo Simono Makabiejaus vieton stojo Jonas Irkanas, kurio darbai, kad ir labai trumpai, knygoje jau paminėti. Daugelis mano, kad knyga parašyta dar prie gyvos to kunigaikščio galvos, todėl anksčiau ne kaip 106 m pirm Kr. Graikiškas 1 Mak knygos vertimas atsirado tikriausiai neilgai trukus po knygos parašymo, nes Žydai elenistai yra priėmę ją į savo kanoną dar pirmame šimtmetyje pirm Kr

Antroji Makabiejų knyga parašyta graikų kalba ir tai ne tik ta jos dalis, kuri yra Jasono veikalo sutrumpinimas, bet taip pat abudu ją pradedančiu laišku. Pirmame laiške pasakytas ir jo parašymo laikas, būtent 124 m pirm Kr, todėl ir visa knyga parašyta tikriausiai ne anksčiau kaip 124 m. Antras laiškas rašytas po šventyklos apvalymo, įvykusio 163 m, bet dar prie gyvos Judo Makabiejaus galvos, todėl pirm 160 m. Gal tuo pačiu laiku buvo baigtos rašyti ir Jasono knygos, nes jose buvo įdėta žinių apie Antijoko mirtį /163 m pirm Kr/ ir taip pat paskutiniai joje minimi įvykiai, ankstyvesni ne kaip Judo mirtis

6. Pirmoji Makabiejų knyga apima 42 m laikotarpį. Jos autorius, gyvenęs tikriausiai Jono Irkano laikais ir paminėjęs, kad to kunigaikščio darbai aprašyti jo viešpatavimo metraščiuose /16,24/, pakiša mintį, kad ir jo aprašytųjų Žydų veikėjų darbus jis irgi radęs papasakotus kuriuose nors viešuose dokumentuose, kurių ištraukas ir pats duoda savo knygoje /plg 8,23 - 10,18 ir k/. Be to, jis pats galėjo būti liudytojas Irkano tėvo Simono darbų. Todėl nėra rimtos priežasties abejoti, kad jo papasakoti dalykai atitinka tikrenybę. Keliama tik šiokių tokių abejonių dėl kaikurių jo pareikštų nuomonių apie svetimas tautas, apie Aleksandro Didžiojo karalystės padalinimą savo vadams, apie Romėnus, apie tariamą Žydų giminystę su Spartiečiais. Dėl pirmojo dalyko reikėtų pasakyti, kad autoriaus išsireiškimas apie Aleksandro karalystės padalinimą reiktų suprasti ne apie paskyrimą vadų karaliais, bet apie paskyrimą jiems tam tikros veikimo srities karalystėje, kas iš tikrųjų ir anot kitų istorikų nuomonės yra įvykę. Ką knygoje skaitome apie kitu du dalyku, nėra tai paties autoriaus nuomonės pareiškimas, bet tik pakartojimas vyravusių Žydų tarpe, ne visai tikrų žinių apie svetimas šalis

7. Antrosios knygos autorius sakosi tik sutrumpinęs Jasono veikalą, be to, dar prideda kieno kito rašytus du laiškus. Kaip jis yra atlikęs sutrumpinimo darbą, apie tai nelengva kas nors tikra pasakyti, nes Jasono veikalo, su kuriuo reiktų II Mak kn lyginti, seniai nebėra. Kadangi joje randame plačių pasakojimų su paminėjimu visokių smulkmenų, tai kaikas mano, jog trumpinimas pasireiškęs ypač išleidimu kaikurių Jasono knygos dalių, kurios autoriaus tikslui netiko, paminėtus gi veikale dalykus gal jis yra savaip nušvietęs. Manyti tačiau, kad sutrumpinimu būtų buvę iškraipyti patys faktai, nėra pagrindo. Netenka taip pat abejoti, kad ir visas Jasono veikalas istorijos atžvilgiu buvo vertas pilno pasitikėjimo, nes jei būtų buvę kitaip, tai kam jį autorius būtų apsiėmęs dar trumpinti. Negalėjo jis taip pat duoti suklastotų netikrų laiškų, nes tokie nebūtų turėję ano laiko skaitytojams jokios vertės

Antrajai Mak kn šiandien daroma nemaža priekaištų, ir nevisi sutinka laikyti ją istoriniu veikalu. Priekaištai liečia visų pirma stebuklingą Dievo suteiktą Žydams pagalbą jų kovose su priešais. Į šiuos priekaištus tenka atsakyti paklausimu : kodėl gi Dievas negalėjo padėti Žydams jų kovose prieš Seleukaičius dėl tikėjimo, kaip yra padėjęs tai tautai kitais sunkiais jos gyvenimo laikais ? O jei galėjo, tai negana tik ginčyti, bet reikia įrodyti, kad tokios stebuklingos pagalbos nebuvo suteikta. Toliau daroma priekaištų knygai dėl tariamų tarp jos ir pirmosios kn prieštaravimų pasakojimuose. Čia reikia pastebėti, kad visur norima laikyti lygiagrečiais pasakojimais tokiuos, kurie tokie nėra ir todėl skir-

tumas pasakojime pareina dažnai nuo to, kad pasakojama ne tie patys, bet tik bent kiek panašūs įvykiai. Rasi, pagaliau galėjo patekti jau į Jasono knygą vienas kitas dalykas, kurs buvo žinomas ar girdėtas iš gandų, todėl taip jis turėtų būti vertinamas ir istorijoje. Atskirus priekaištus tiksliau galima įvertinti tik tyrinėjant patį tekstą

8. Nors abi Makabiejų knygos yra istoriniai veikalai, tačiau jų autoriai rašydami siekė ne tą patį tikslą. Tai pasirodo iš gana skirtingo jų pasakojimo būdo. Pirmoje knygoje, tiesa, randame vienur kitur poetiškų išsireiškimų, paralelismais išreikštų asmenų veikimo apibūdinimų, bet, bendrai imant, jos autorius, prisilaikydamas kronologijos eilės, rašo visai paprastu būdu apie jam žinomus įvykius, kad vėlesnieji skaitytojai galėtų sužinoti, ką yra darę Judas Makabiejus, Jonatas, Simonas Žydų religijai ginti ir tautos laisvei atgauti. Šiuo atžvilgiu jis yra už visus Sen Test rašytojus artimesnis kitiems anų laikų pagonių istorijos rašytojams. Kadangi jis buvo karštas savo religijos ir tėvynės mylėtojas, tai visame jo pasakojime dvelkia didelio religingumo dvasia, galinti atitinkamai paveikti skaitytojus, bet pats autorius savo jausmų aiškiau neišreiškia. Gal šiuo autoriaus nusistatymu reiktų aiškinti ir tas dalykas, kad jis, kai jam tenka atsiliepti apie Dievą /4,30 ; 2,50-53 ; 2,21/, lyg kad vengia rašyti Dievo ar Viešpaties vardą, pasitenkina gi dangaus paminėjimu ir tolygiais posakiais

9. Visai kitaip daro antrosios knygos autorius. Dievo ir Viešpaties vardas pas jį sutinkamas labai dažnai. Religinę istorijos pusę skaitytojui primenama nuolat : jis turi žinoti, kad bedievystė ir piktžodžiavimai Dievo skaudžiai baudžiami, kad malda išklausoma, kad pats Dievas kovoja dėl savo šventųjų ir juos išgelbi, kad kentėjimais ištikimieji pašventinami, kad dėl kentėjimų jie susilauks gausaus atsilyginimo bent kitame gyvenime. Bet visų svarbiausia 2 Mak kn autoriui yra Jerusalės dievnamis ir kulto dalykai. Dievnamis yra jo pasakojimo vidurys. Knyga pradedama dviem laiškais, kuriais jų skaitytojai kviečiami dalyvauti dievnamio pašventinime. Pirmoji knygos dalis pradedama pasakojimu apie stebuklingą šventyklos išlaikymą, antroji apie grėsusį jai pavojų ; abi baigiamos pranešimu apie švenčių šventyklai pagerbti paskyrimą. Dievnamis autoriui taip labai rūpi, kad jis kone kiekviename skirsnelyje su pagarba ją mini. - Atsiminus, kad tuo metu, kai antroji Mak kn buvo rašoma, Egipto Žydai buvo pasistatę sau atskirą šventovę, pigu suprasti, kad autorius rašydamas graikiškai ir savo knygą visų pirma skirdamas Žydams elenistams Egipte, norėjo jiems priminti ypatingą Jerusalės dievnamio šventumą, paakinti, jog tas dievnamis yra religinės ir politinės visų Žydų vienybės centras, kad jį reikia gerbti, lankyti, visų pirma gi niekuomet jo neužmiršti

10. Makabiejų knygų nėra Žydų Biblijoje, todėl jos vadinamos deuterokanoninėmis. Katalikų Eklesija žiūrėjo į jas visuomet kaip į šv Rašto dalį ir laiko jas šv Dvasios įkvėptais veikalais. Jau šv Povilo laiške Žydams /11,35/ yra aiškių aliuzijų į II Mak 6,19.22. Eklesijos Tėvai ir rašytojai, pradedant nuo antrojo amžiaus, naudojosi jomis lygiai dažnai, kaip ir kitomis Sen Test knygomis. Sename lot Italės vertime jos yra bent nuo 2. amžiaus pradžios. Tik 16 amžiuje protestantai pradėjo nebedėti jų į savo Biblijos leidinius, nes taip darė Žydai. Bet bent Žydai Aleksandriečiai turėjo jas turėti savo kanone LXX vertime, nes iš ten paėmė jas Katalikų Eklesija. Jei ne abidvi, tai bent pirmoji turėjo būti labai vertinama ir Palestinoje, nes labai žymią jos dalį Žydų istorikas Flavijus Juozapas atpasakojo savo raštuose

PIRMOJI MAKABIEJŲ KNYGA

1. [1]Atsitiko, kad Pilypo sūnus Aleksandras Makedonietis, kurs pirma
karaliavo Graikijoje, išėjęs iš Ketimų šalies ir sumušęs Persų ir Medų
karalių Darijų, [2]daug kovojo, paėmė visų tvirtoves ir užmušė žemės
karalius. [3]Jis nuėjo iki žemės pakraščių ir pasiėmė daugybės tautų grobį.
Žemė nutilo jo akivaizdoje. [4]Jis surinko daug jėgų ir labai stiprią ka-
riuomenę, ir jo širdis augštinosi ir pasidarė puiki. [5]Jis pavergė sau tautų
šalis ir valdovus, ir jie turėjo mokėti jam mokesčius. [6]Po to jis atgulė
į patalą ir suprato, kad mirsiąs. [7]Jis sušaukė savo žymiausius tarnus,

---

1. Žydų sukilimas prieš Seleukaičius

a/ Žydų gyvenimo sąlygų pakitėjimas, ypač Antijoko Epifano laikais

1,1-67. Pirmame pirmosios Makabiejų knygos straipsnyje /1,1-2,70/ nurodoma, kurios buvo priežastys Žydų sukilimo prieš Seleukaičius. Čia visų pirma keliais žodžiais pasakoma, kaip visos Rytų šalys pateko Graikų valdžion /1,1-10/, toliau, kaip, pradėjus karaliauti Antijokui Skaisčiajam, Žydų tarpe atsiranda atpuolėlių nuo savo tautos įpročių /11-16/, kaip tas karalius apiplėšia Jerusalēs šventyklą ir užmuša daugelį Žydų /17-29/, kaip antrą kartą puola miestą ir pastato čia tvirtovę /30-42/, kaip jis ima reikalauti, kad visi jo valdiniai garbintų dievaičius, stato stabus dievnamyje ir persekioja įstatymui ištikimus Žydus /43-67/

1. [1]*Aleksandras.* Pilypo sūnus Aleksandras, vadinamas Didysis, būdamas dvidešimties metų, žuvus tėvui, pradējo valdyti Makedonijos karalystę 336 m pirm Kr. Karaliaus titulas nei jo tēvui, nei jam nebuvo pripažintas, bet tikrumoje Aleksandras turējo karaliaus valdžią. Jis buvo pagarsējęs savo nugalējimais, pats save laikē Azijos karaliumi, gyveno karalių įpročiais ir net savo kaltuose piniguose vadino save karaliumi ; tad jam labiau ne kaip jo tēvui tinka pirmo Graikijos karaliaus vardas. — *Kurs pirma...* Gr t čia bent kiek supainiotas ir žodžių tvarka kitoki. Prasmē tačiau ta pati. Vulg ž *primus* neranda sau patvirtinimo nei Gr, nei Sir vertime. — *Ketimų.* Ketimų šalimi pradžioje buvo vadinama tik Kipro sala, vēliau gi visos Tarpžemēs jūros salos ir jos pakraščiai. Aleksandras su kariuomene persikēlē iš Europos į Aziją 334 m pirm Kr. — *Persų ir Medų.* Nuo Kiro laikų tos dvi tautos sudarē vieną karalystę. Plg Est 1,13.18 ; Dan 5,28 ir k. Paskutinis Persų karalius buvo Darijus III Kodomanas /336-330 pirm Kr/. Aleksandras, persikēlęs per Helespontą, sumušē prie nedidelio Graniko upelio Mitridato vedamą Persų kariuomenę, paskui du kartu nugalējo patį Darijų. Šitoje vietoje tikriausiai kalbama apie antrąjį nugalējimą, įvykusį netoli Arbelēs Mesopotamijoje /331 m/, kurs atidavē Aleksandrui visas Rytų šalis. — [2]*Karalius* : Karaliaus vietininkus, vadus. — [3]*Iki žemēs pakraščių* : Iki Indijai, kuri senovēje buvo laikoma žemēs pakraščiu. — *Grobį.* Anot senovēs istorikų pasakojimų, Aleksandras gausiai apdovanojęs sa-

kurie buvo išauklėti kartu su juo nuo pat jaunystės, ir padalino savo
karalystę dar prie savo gyvos galvos. 8 Aleksandras karaliavo dvylika
metų ir mirė. 9 Jo tarnai gavo jo karalystę, kiekvienas savo vietoje. 10 Jam
mirus, jie visi užsidėjo sau karališkus vainikus, taip pat jų vaikai po
jųjų per daugelį metų, ir pasidarė daug blogybių žemėje
11 Iš jų išėjo nuodėminga šaknis, karaliaus Antijoko sūnus Antijokas
Skaistusis, kurs anksčiau buvo Romoje įkaitas; jis pradėjo karaliauti
šimtas trisdešimts septintais Graikų viešpatavimo metais. 12 Tuo metu
radosi iš Israėlio nedorų žmonių, kurie įkalbinėjo daugeliui, sakydami:
Eikime ir padarykime sandorą su tautomis, kurios yra aplink mus, nes
nuo to meto, kai mes nuo jų pasitraukėme, mus sutiko daug nelaimių.
13 Tie žodžiai patiko jų akyse. 14 Kaikurie iš tautos pasiryžo ir nuėjo pas
karalių; tasai davė jiems teisę gyventi pagonių įstatymais. 15 Jie pasistatė

---

vo kareivius ir dar jam pačiam likę apie 180.000 talentų /virš 2 miliardų litų/. — *Nutilo.* Ebraismas, kurio prasmē yra ta, kad niekas nebedrįso priešintis Aleksandrui. — 4 *Daug jēgų...* Karą pradēdamas Aleksandras turējo apie 30.000 pēstininkų ir apie 5.000 raitelių. Tą kariuomenę jis, progai pasitaikius, daugino; bet tikrumoje didelēs kariuomenēs jis neturējo. Ji buvo ne tiek didelē skaičiumi, kiek stipri savo pasiryžimu kovoti ir drausme. — *Ir jo širdis...* Gr t šitais žodžiais prasideda 4 e, o po jų jau paminētas kariuomenēs gausumas. — 6 *Po to*: viešpatavęs 12 metų ir 8 mēn, turēdamas 32 metus amžiaus. — 7 *Padalino...* Vieni senovēs istorikai mini, kad Aleksandras mirdamas palikęs rašytą testamentą, kiti, kad klausiamas, kam paliekąs savo plačią valstybę, atsakęs v e r č i a u s i a j a m, kiti vēl, kad tik atidavęs savo žiedą Perdikai, taip skirdamas jį savo pavaduotoju. Mūsų autorius kalba apie karalystēs padalinimą. Tačiau jis nesako, kad Aleksandras, pavesdamas karalystēs dalis savo kariuomenēs vadams, būtų paskyręs juos nepriklausomais karaliais. Karaliais jie pasiskelbē, anot 10 e, patys. Minimas šitoje vietoje padalinimas reikia suprasti tik apie kariuomenēs vadų paskyrimą atskirų provincijų karaliaus vietininkais ir valdovais. Taip šita žinia gali būti pigiai suderinta su tuo, ką rašo kiti istorikai, ir ji juo labiau tikētina, kad yra senesnē už visus kitus pasakojimus apie Aleksandro mirtį. — 10 *Jam mirus.* Makabiejų kn autorius čia nesako, kad paskirti provincijų valdovai būtų pasiskelbę karaliais tuojau, kai tik Aleksandras buvo miręs. Kolei buvo gyvas jaunas Aleksandro sūnus, vadai savęs karaliais nevadino. Tas pasiskelbimas turējo įvykti tik apie 306 m. Kasandras ēmē vadintis Makedonijos karaliumi, Antigonas Azijos, Ptolemiejus Egipto, Seleukas Babilonijos ir Sirijos ir Lisimakhas Trakijos /plg Dan 8,8.22/. — *Žemēje*: ypač Judējoje

11 *Iš jų*: iš vieno augščiau paminētųjų, būtent, Seleuko Nikatorio. — *Antijokas Skaistusis*: Antijoko III Didžiojo sūnus Antijokas IV Epifanas. Antijokas III viešpatavo 223 - 187 m pirm Kr. Jis turējo du sūnu: Seleuką IV Filopatorį /187-175/ ir Antijoką Skaistųjį. Šitas antrasis buvo nusiųstas Romon kaip įkaitas. 179 m Seleukas IV sugrąžino savo brolį Antijoką Skaistųjį iš Romos, o jo vieton pasiuntē savo jauną sūnų Demetrijų, kurs paskiau po Antijoko IV viešpatavo kaip Demetrijus I Soteris. Seleukas IV buvo nužudytas Eliodoro, kurs pats stengēsi paveržti sau karaliaus sostą. Tačiau Antijokui Skaisčiajam pavyko išvaryti Eliodorą ir išgauti sau iš Romēnų karaliaus teisių pripažinimą. — *Šimtas...* Seleukaičių era prasideda nuo to laiko, kai Seleukas Nikatorius buvo nugalējęs Antigoną, todēl nuo pirmo spalių 312 pirm Kr. Taigi 137 Graikų viešpatavimo metai atitinka 174-175 m pirm Kr. Antijokas gi Skaistusis viešpatavo 174-163 m pirm Kr. — 12 *Tuo metu.* Gal jau Antijoko Sk karaliavimo pradžioje /plg 21 e/. — *Nedorų žmonių.* Gr: įstatymo l a u ž y t o j ų. To-

Jerusalėje mankštos mokyklą, kaip buvo pagonių paprotys, 16išsižadėjo
savo apipjaustymo, atstojo nuo šventosios sandoros, susidėjo su pago-
nimis ir parsidavė daryti pikta
17Antijokas, sustiprėjęs savo karalystėje, pradėjo norėti karaliauti
Egipto žemėje, kad būtų dviejų karalysčių karalius. 18Jis įėjo į Egiptą
su galinga kariuomene, su kariškais vežimais, su drambliais, su raite-
liais ir su didele daugybe laivų, 19ir pradėjo karą prieš Egipto karalių
Ptolemiejų. Ptolemiejus nusigando jo veido ir pabėgo ; ir daug sužeistų
žuvo. 20Jis paėmė Egipto žemėje sustiprintus miestus ir gavo Egipto
žemės grobį. 21Sumušęs Egiptą Antijokas pargrįžo šimtas keturios de-
šimts trečiais metais ; po to išėjo prieš Izraėlį 22ir atėjo į Jerusalę su

---

kiuos Žydai dar vadindavo Belialio vaikais, *bene Belija'al* /plg 3 Kar 21,10.13/. Jų vadai buvo Onijo brolis Jesus, kurs po atpuolimo vadinosi Jasonas /plg 2 Mak 4,7/, Menelajus ir k. — *Įkalbinėjo daugeliui.* Plg žem 43-45 e, 2 Mak 4,13... — *Padarykime sandorą...* Toks suartėjimas su svetimtaučiais buvo priešingas Žydų įstatymui /plg Iš 13,32 ir 34,15 ; Pak 7,2.../ ir daug jau kartų buvo jų nelaimių priežastis /Ješ 28,15; 30,1 ; 31,1 ; Jer 2,18 ; Ez 17,15.18 ; plg Teis 5,21... 11,8.9/. Tikrosios gi priežastys kaikurių Žydų noro artėti su pagonimis dabar buvo tos, kad jiems buvo nusibodęs jų įstatymas ir jo įsakymai ; jie buvo pamėgę laisvą pagonių gyvenimą ir tikėjosi išvengsią paniekinimo, kuriuo kitos tautos atsimokėdavo Žydams už jų skirtingumą. — *Mus sutiko...* Panašiai kalbėjo Žydai ir Jeremijo laikais, 44,18. — 13*Jų akyse* : daugeliui /12 e/ patiko. — 14*Kaikurie iš tautos...* Žymiausis jų tarpe buvo Jasonas. Žr 2 Mak 4,7 ; plg Jos Fl Ant 12,5 ; Bel Jud 1,1. — *Pas karalių* : Antijoką. — *Davė jiems teisę.* Pradėję ką nors daryti be karaliaus įgaliojimo jie būtų buvę ištikimųjų Žydų persekiojami, gal net nužudyti. Dabar niekas nebedrįso jiems priešintis. Už gautas iš karaliaus teises Jasonas užmokėjo net 100 talentų /milijoną su viršum litų/. Plg 2 Mak 4,7. — *Gyventi pagonių...* Taikintis prie pagonių įstatymų ir įpročių. — 15*Mankštos mokyklą* : vietą, paskirtą visokiam sportui. Paprastai tai būdavo siena apvesta patalpa su prieangiais /portikais/, gražiu trobesiu, kuriame buvo išpuoštų kambarių, pirčių, ir tt. Plg 2 Mak 4,12. — 16*Išsižadėjo apipjaustymo* : pasiduodami tam tikrai skaudžiai operacijai, kad nieku nesiskirtų nuo pagonių. Kadangi apipjaustymas buvo sandoros su Dievu žymė /Prad 17,9.../, tai jo išsižadėjimas buvo aiškiausis ženklas atstojimo nuo šventosios sandoros. — *Susidėjo...* Gr t : susirišo vienu jungu su pagonimis. — *Parsidavė* : padarė iš savęs nuodėmės vergus. Plg 3 Kar 21,20 ; žr 2 Mak 4,11-20

17*Sustiprėjęs* : kai Antijokui pavyko išvaryti savo brolio Seleuko IV nužudytoją Eliodorą ir gauti sau iš Romos pripažinimą. — *Dviejų karalysčių* : Sirijos ir Egipto. — 18*Jis įėjo...* Antijokas Sk buvo užpuolęs Egiptą tris /anot kai kurių, keturis/ kartus. Pirmąjį puolimą buvo paskelbęs iš anksto pranašas Danielis 11,22... Antras įvyko mirus Kleopatrai, Antijoko Sk seseriai ir Ptolemiejaus V žmonai, valdžiusiai Egiptą vietoje savo nepilnamečio sūnaus Ptolemiejaus VI Filometorio. Ir antrasis puolimas buvo Danielio paskelbtas /Dan 11,25.../. Apie šitą antrąjį puolimą, įvykusį 170 m pirm Kr, čia ir kalbama. Antijokui Sk buvo tuomet pavykę paimti visą Egiptą, išskyrus Aleksandriją. Plg 2 Mak 4,21-24 ; 5,11-21. — *Su drambliais...* Magnesijos sutartimi Antijoko Sk tėvas Antijokas Didysis buvo pasižadėjęs Romėnams nebelaikyti dramblių ir didesnio laivyno ; bet tos taikos sutarties punktų nelabai buvo tesilaikoma. Todėl ir Antijokas Sk vėl buvo įsitaisęs dramblių ir laivų karams. — 19*Ptolemiejų.* Tai buvo Ptolemiejaus VI Filometorio brolis, vadinamas Fiskonu ir Evergetu. Antijokas buvo pasiskelbęs norįs grą-

galinga kariuomene. [23]Jis įėjo į šventyklą su puikybe, paėmė auksinį altorių, šviesos žvakidę su visais jos rykais, padėtinių duonų stalą, liejamųjų aukų indus, taures, auksinius grūstuvėlius, uždangą, vainikus, auksinį pagražinimą, buvusį šventnamio priešakyje, ir visa sulaužė. [24]Taip pat jis pasiėmė sidabrą, auksą, brangius indus, paslėptus turtus, kuriuos rado, ir visa atėmęs parėjo į savo šalį

[25]Be to, jis padarė žmonių žudynes
ir kalbėjo su didele puikybe.
[26]Israėlyje ir visose jų vietose
kilo didelis raudojimas.
[27]Kunigaikščiai ir senesnieji vaitojo,
mergaitės ir jaunikaičiai sumenkėjo,
ir moterų gražumas dingo.
[28]Visi vyrai ėmė raudoti,
ir jaunavedės sėdėjo verkdamos vestuvių bute.
[29]Šalis sudrebėjo dėl savo gyventojų,
ir visi Jokubo namai buvo apvilkti sugėdinimu

[30]Dvejiems metams praslinkus, karalius pasiuntė į Judo miestus
mokesčių viršininką, kurs atėjo į Jerusalę su dideliu būriu. [31]Jis klastin-
gai kalbėjo jiems taikius žodžius, ir jie jam tikėjo. [32]Paskui jis ūmai
puolė miestą, padarė jam didžiausį smūgį ir nužudė daug žmonių iš
Israėlio. [33]Jis apiplėšė miestą, padegė jį, sugriovė jo namus ir jo sienas
aplinkui. [34]Moteris ir vaikus jis išsivedė nelaisvėn ir pasiėmė sau gy-
vulius. [35]Paskui jis apvedė Dovido miestą dideliu ir stipriu mūru ir sti-
priais bokštais ; taip jis pasidarė jų tvirtove. [36]Jie patalpino joje nuo-

žinti į sostą Filometorį, nors tikrumoje jis geidē Egipto sau. — [21]*Pargrįžo šimtas...* rudenį 170 m pirm Kr. — *Prieš Israēlį* : prieš Žydų tautą. Tariamoji priežastis tam žygiui buvo nesiliaują ginčai tarp Jasono ir Menelajaus dēl vyriausiojo kunigo vietos ; tuos ginčus Antijokas sakēsi laikąs maištu prieš karališką valdžią /plg 2 Mak 5,15.../ ; tikrumoje gi Romēnų pažemintas ir priverstas pasitraukti iš Egipto jis norējo išlieti savo pagiežą ant Žydų ir išplēštais iš jų turtais papildyti savo ištuštējusį iždą. — [23]*Į šventyklą* : į dievnamio vidų, į kurį buvo leidžiama įeiti tik kunigams — *Auksinį altorių* : auksu aptrauktą smilkalų altorių. — *Šviesos žvakidę* : auksinę žvakidę su septyniomis šakomis /gabiją/. — *Vainikus.* Tai turējo būti maldingų Žydų dovanos šventyklai. — *Visa sulaužē.* Anot Gr t : nuplēšē auksą nuo visų tų dalykų, kurie buvo aptraukti auksine skarda ; dalykus, padarytus iš aukso, pasiēmē visus. — [24]*Paslēptus turtus.* Plg 2 Mak 3,10... — *Visa atēmęs...* Anot 2 Mak 5,21, Antijokas tuomet išplēšęs turto apie 1800 talentų, kas sudaro arti 20 milijonų litų. — [25]*Be to, jis...* Pirma negu paliko Jerusalę. Žr 2 Mak 5,14... — *Kalbējo* : piktžodžiavo. Plg Dan 11,28-36. — [28]*Visi vyrai.* Anot Gr t : jaunavedžiai. — [29]*Apvilkti sugēdinimu* : lyg kad pats Dievas būtų juos palikęs

[30]*Dvejiems...* 168 m pirm Kr. — *Viršininką.* Jis buvo vardu Apolonijus. Žr 2 Mak 5,24. — *Dideliu būriu* : susidedančiu iš 22.000 žmonių. Ir šitą žygį prieš Žydus darē Antijokas po to, kai jam buvo Romēnų griežtai uždrausta kovoti prieš Egiptą. Jis matomai norējo labiau įsistiprinti bent Judējoje, visai ją sau pavergdamas. — [35]*Dovido miestą.* Dovido miestas, anot 2 Kar 5,7 ir 1 Kron 11,5, buvo pastatytas Siono kalnelyje /Jerusalēs pietvakariuose/. Makabiejų gi knygose tuo vardu vadinama Sirų pastatyta ar sustiprinta tvirtovē, kuri būdama Siono kalnelyje į pietvakarius nuo šventyklos,

dėmingą giminę, nedorų žmonių, ir tie įsistiprino joje, atsigabeno ginklų
ir maisto, surinko sau Jerusalės išplėšas 37ir susikrovė tenai; iš jų pa-
sidarė dideli sląstai

38Iš to pasidarė tykojimų vieta šventyklai
ir piktas priešininkas Israėliui.
39Jie liejo nekaltą kraują aplink šventyklą
ir sutepė šventą vietą.
40Dėl jų Jerusalės gyventojai ėmė bėgti;
ji virto svetimųjų buveine,
pasidarė svetima savo giminei,
ir jos vaikai paliko ją.
41Jos šventykla buvo apleista kaip tyrai; Tob 2,6
jos šventės virto gedulu, Am 8;10
jos šabatai pajuoka,
jos garbingumas niekais.
42Kaip didelis buvo jos garbingumas,
taip padaugėjo jos negarbė,
ir jos kilnumas virto gedulu

43Tuomet karalius Antijokas parašė visai savo karalystei, kad visi
būtų viena tauta, ir kad kiekvienas pamestų savąjį įstatymą. 44Visos
tautos sutiko su tuo karaliaus Antijoko įsakymu; 45taip pat daug iš
Israėlio pasidavė jo vergijai, aukojo stabams ir sutepė šabatą. 46Karalius
atsiuntė per pasiuntinius į Jerusalę ir į visus Judo miestus ir raštų, kad
jie laikytųsi svetimšalių įstatymų, 47uždraustų daryti Dievo šventykloje
deginamąsias, kruvinas ir permaldavimo aukas, 48ir kad uždraustų švęsti
šabatus ir iškilmių dienas. 49Jis liepė sutepti šventyklą ir šventą Israėlio
tautą, 50įsakė statyti aukurus, šventyklas ir stabus, aukoti kiaulieną
ir suteptus gyvulius, 51palikti savo vaikus neapipjaustytus, sutepti jų
sielas visokiais nešvarumais ir nuobodomis, taip kad jie užmirštų įsta-

---

stovējo augščiau jos. Toliau 4,37.60; 5,54; 7,62; 7,33; 10,11 šventyklos kalnelis, Moria, vadinamas taip pat Sionu, skirtinu tačiau nuo tvirtovēs. — 36*Nuodēmingą giminę*: Kareivius iš svetimų šalių. — *Nedorų žmonių*: įstatymo laužytojų. Tai buvo Žydai, pametusieji savo įstatymą. — 37*Dideli sląstai*: darē Žydams daug nesmagumų. Dēl tos tvirtovēs miestui nuolat grēsē pavojus, buvo pavojinga ar net visai nebegalima eiti į šventyklą. — 38*Israēliui.* Gr t dar pridēta: visuomet. — 39*Jie liejo*... iš tvirtovēs galējo pasiekti vilyčiomis einančius į šventyklą; liedami kraują prie šventyklos tuo pačiu ją jau sutepdavo. Plg 2 Mak 6,4... — 41Palygink Tob 2,6; Am 8,10. — *Niekais.* Gr t: paniekinimu

43*Kad visi būtų viena tauta.* Jau Aleksandras Didysis karalystēs stiprumą matē įpročių, kalbos, kultūros suvienodinime; jis tik nesigriebē prievartos. Antijokas nori tą pat pasiekti net prievartos keliu. — *Įstatymą*: savo religiją. Plg 2 Mak 6,1-9. Religija tik Žyduose buvo glaudžiausiai surišta su tautybe; Žydai negalējo būti kartu ir Israēlaičiai ir stabmeldžiai. — 45*Jo vergijai*: tokiam dievų garbinimui, kurio laikēsi karalius. — 46*Svetimšalių*: kurie gyveno viename su Žydais krašte. — 49*Ir šventą*... Priversti Žydus nesilaikyti įstatymų apie suteptus dalykus, susitepti Dievo akivaizdoje ir per tą susitepimą paliauti buvus šventa Dievo tauta, todēl ir Žydais. — 50*Suteptus.* Mošēs įstatymas kaikuriuos gyvulius laikē suteptais; tokios buvo kiaulēs, kurių mēsa Žydams buvo uždrausta valgyti, taip pat ir aukoti Dievui. — 51*Vaikus*... Plg 2 Mak 6,8.9. Buvo reikalaujama išsižadēti sandoros su Dievu žymēs, tuo pačiu

tymą ir pakeistų visus Dievo įsakymus, [52]o jei kas nedarytų, kaip karaliaus Antijoko buvo įsakyta, turėtų mirti

[53]Taip kaip čia išdėstyta, jis parašė visai savo karalystei ir paskyrė žmonėms viršininkų, kurie verstų visa taip įvykdyti. [54]Tie liepė Judo miestams daryti aukas. [55]Daugelis iš tautos, kurie buvo pametę Viešpaties įstatymą, prisidėjo prie jų ir darė pikta šalyje. [56]Jie išsklaidė Israėlio tautą į nuošalias ir paslėptas pabėgėlių vietas

[57]Penkioliktą kaslevo mėnesio dieną šimtas keturias dešimts penktais metais karalius Antijokas pastatydino pasibjaurėtiną sunaikinimo stabą ant Dievo altoriaus, ir buvo pastatyta aukurų visuose Judo miestuose aplinkui. [58]Taip pat ties namų durimis ir aikštėse degino smilkalus ir darė aukas; [59]degino Dievo įstatymo knygas, jas sudraskius, [60]ir pas ką tik rasdavo Viešpaties sandoros knygų ir kas laikėsi Viešpaties įstatymo, tą, einant karaliaus paliepimu, užmušdavo. [61]Turėdami galios jie tai darė Israėlio tautai, kuri būdavo miestuose, kiekvieną mėnesį, [62]o dvidešimt penktą mėnesio dieną jie aukojo ant aukuro, pastatyto ant altoriaus. [63]Moteriškės, kurios duodavo apipjaustyti savo vaikus, buvo užmušamos, taip kaip karaliaus Antijoko buvo liepta; [64]vaikus pakabindavo joms ant kaklo visuose jų namuose ir užmušdavo tuos, kurie buvo juos apipjaustę. [65]Bet daugelis iš Israėlio tautos nutarė patys sau nevalgyti suteptų dalykų ir verčiau norėjo mirti, kaip susitepti nešvariais valgiais. [66]Jie nenorėjo sulaužyti švento Dievo įstatymo ir buvo užmušti. [67]Labai didelė rūstybė buvo kilusi tautai

---

atskirti juos nuo Dievo tautos. — *Sutepti jų sielas*: Vyresniuosius priversti taip susitepti, kad jie jaustų, jog tas susitepimas yra nusikaltimas Dievo įstatymui

[53]*Viršininkų*. Anot Gr t: prievaizdų. Jie turējo prižiūrēti, kad karaliaus įsakymai būtų visur tiksliai vykdomi. — [54]*Judo miestams*. Ir tai buvo priešinga Žydų įstatymui, kurs pripažino tik vieną aukų vietą prie Jerusalēs šventyklos. Žr Pak 12,13. — [55]*Prie jų*: prie karaliaus prievaizdų. — [56]*Išsklaidē*. Ištikimieji įstatymui Žydai buvo priversti bēgti iš savo gyvenamųjų vietų ir slapstytis. — [57]*Penkioliktą...* Vieną iš paskutinių lapkričio ar pirmų gruodžio mēn dienų 168 m pirm Kr. Tą dieną buvo pradētas darbas; pabaigta jį per dešimtį dienų. Žr 62 e. — *Pasibjaurētiną...* Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad buvusi pastatyta Jupiterio statula. Bet žiūrint konteksto, reiktų manyti, kad viršuje deginamųjų aukų altoriaus buvo dabar pastatytas aukuras, ant kurio turējo būti deginamos aukos stabams. Tą tai stabų aukurą autorius ir vadina dalyku labiausiai pasibjaurētinu, kuriuo išreiškiama sunaikinimas. — *Buvo pastatyta...* Plg 2 Mak 6,2... — *Visuose*. To ž nēra Gr t. — [58]*Ties namų...* Pagonių įpročiu statē prie durų slenksčių statulas Apoliui, Hermiui, Dianai, kurie buvo laikomi namų ir miestų globējais. — [59]*Degino...* Sudraskymas ir deginimas buvo paniekinimo ženklai. Naikindami įstatymo knygas, norējo padaryti, kad pats įstatymas būtų užmirštas. Iš čia patiriame, kad tuo laiku, atsiradus daugeliui rašto žinovų, šventųjų knygų nuorašų skaičius buvo žymiai padaugējęs. — [61]*Kuri būdavo*. Anot Gr t: kurie buvo randami kuo nors nusikaltę. — *Kiekvieną mēnesį*: vieną kartą kas mēnuo, kad kitus nugąsdintų. — [62]*Ant aukuro...* darydami aukas ant aukuro, pastatyto viršum Dievo altoriaus, tuo pačiu rodē, kad tos aukos daromos nebe Žydų Viešpačiui. Anot Gr t, tos aukos buvo daromos kas mēnuo, 25. kiekvieno mēnesio dieną, t y, tą pačią, kurią pirmą kartą Dievo altorius buvo suteptas. — [65]*Verčiau norējo...* Plg 2 Mak 6 ir 7 sk. — [67]*Labai didelē...* Aprašytas persekiojimas buvo laikomas Dievo siųsta tautai bausme

2. [1]Tomis dienomis pakilo kunigas iš Joaribo vaikų iš Jerusalės,
Simono sūnaus Jono sunus Matatijas ; jis gyveno Modino kalne [2]ir turėjo
penkis sūnus : Joną, vadinamą Gadžiu, [3]Simoną, vadinamą Tasiu, [4]Judą,
vadinamą Makabiejumi, [5]Eleasarą, vadinamą Abaronu, ir Jonataną, vadinamą Apphu

[6]Jie matė blogybes, kurios darėsi Judo tautoje ir Jerusalėje.
[7]Ir Matatijas tarė :
Vargas man ! Kam aš gimiau,
kad matyčiau savo tautos sunaikinimą,
šventojo miesto sunaikinimą ir sėdėčiau čia,
kai jis atiduodamas į neprietelių rankas ?
[8]Šventovė pateko į svetimųjų rankas ;
jo dievnamis yra lyg negarbingas žmogus.
[9]Jo garbės indai išgabenti nelaisvėn ;
jo seneliai užmušti aikštėse,
ir jo jaunikaičiai žuvo neprietelio kalaviju.
[10]Kuri tauta nepaveldėjo jo karalystės
ir neėmė jo grobio ?
[11]Visas jo papuošimas atimtas ;
ta, kuri buvo laisva, pasidarė verge.
[12]Štai mūsų šventovė, mūsų grožis
ir mūsų garbingumas sunaikinti ;
pagonys juos sutepė.
[13]Tai kam gi mums dar begyventi ?

---

b/ **Matatijo ir jo sūnų pasipriešinimas religijos ir tautos persekiotojams**

2,1-70. Antijoko įsakymams viešai pasipriešina Matatijas /1-22/ ir užmuša stabams aukojusį Žydą, taip pat karaliaus pasiuntinį /23-26/. Jis su saviškiais pabėga į kalnus; kuriam laikui praslinkus nutaria kovoti ir šabatais, pradeda rinkti kariuomenę ir grąžina visur senąjį Dievo garbinimo būdą /27-48/. Pasenęs Matatijas duoda įspėjimų savo sūnums /49-64/, paskiria Simoną jų vyresniuoju, Judą gi kariuomenės vadu /65-76/

2. [1]*Tomis dienomis.* Plg Dan 11,34. — *Pakilo* : pradėjo veikti. — *Joaribo.* Pirmas iš 24 Dovido paskirtų kunigų skyrių buvo Joaribo /1 Kron 24,7/. — *Iš Jerusalēs.* Tas kunigų skyrius buvo kilęs iš Jerusalēs. — *Simono...* Juozapas Fl Matatijo prosenelį vadina Asmoniejumi, todēl ir jo palikuonys vadinami taip pat Asmoniejais. Kaikada Matatijas vadinamas vyriausiuoju kunigu, tačiau toks pavadinimas neturi pagrindo. Tiesa, vyriausiojo kunigo pareigos buvo pavestos Matatijo sūnui Jonatui, bet tik po to, kai buvo miręs Onijas III /2 Mak 4,34/, jo brolis Jasonas buvo atpuolęs /2 Mak 4,17/, o Onijas IV pabēgęs. — *Modino* : netoli Diospolies /Liddos/ prie kelio, kuriuo einama iš Jerusalēs į Joppę /žr žem 11,34/. — [2]*Vadinamą Gadžiu.* Ką tie Matatijo sūnų pavadinimai reiškia, ne visai aišku. Gadis, rasi, reiškia : laimingasis. — [3]*Tasiu.* Tas ž gal reiškia : smarkusis. — [4]*Makabiejumi* : plaktuku. — [5]*Abaronu* : perveriančiu /žem 6,46/. — *Apphu* : bukliu, anot kitų, paskutiniu /vēliausiai gimusiu/. — [6]*Jie.* Anot Gr t : jis. — [7]*Vargas man.* Taip Matatijas išreiškia savo širdies skausmą dēl sutikusių Žydus persekiojimų. Toliau Matatijo dejavimas išreikštas eilēmis. — *Sēdēčiau čia* : nieko nedaryčiau. — [8]*Jo dievnamis.* Spēliojama, kad šičia vietoje dievnamio, gr *naos,* turētų būti tauta, gr *laos.* — [11]*Laisva* : turējo nepaliestas bent religiją ir tautinę savistovybę

[14]Matatijas su savo sūnumis perplėšė savo drabužius, apsivilko
ašutinėmis ir labai gedėjo
[15]Į čia atėjo karaliaus Antijoko siųstieji, kad priverstų pabėgusius
į Modino miestą aukoti, deginti smilkalus ir išsižadėti Dievo įstatymo.
[16]Daugelis iš Israėlio tautos sutiko ir prisidėjo prie jų, bet Matatijas
su savo sūnumis pasiliko patvarus. [17]Tuomet atsiliepdami atsiųstieji
sakė Matatijui : Tu pirmasis, žymiausis ir didžiausis šitame mieste, ga-
lingas savo sūnumis ir broliais ; [18]taigi eik čia pirmas ir daryk, kas ka-
raliaus įsakyta, kaip yra padariusios visos tautos, Judo žmonės ir li-
kusieji Jerusalėje ; tai tu su savo sūnumis būsi tarp karaliaus prietelių
ir būsi apdovanotas auksu, sidabru ir daugeliu dovanų. [19]Bet Matatijas
atsakydamas tarė dideliu balsu : Nors visos tautos klauso karaliaus An-
tijoko, taip kad kiekvienas pasitraukia nuo tarnavimo savo tėvų įsta-
tymui ir sutinka su jo paliepimais, [20]aš tačiau, mano sūnūs ir mano
broliai, mes klausysime mūsų tėvų įstatymo. [21]Tegul Dievas būna mums
gailestingas ! Mums nenaudinga pamesti įstatymą ir Dievo įsakymus.
[22]Mes neklausysime karaliaus Antijoko žodžių ir neaukosime, perženg-
dami mūsų įstatymo įsakymus, kad eitumėm kitu keliu
[23]Kai tik jis pabaigė kalbėti šituos žodžius, priėjo visų akyse vienas
žydas aukoti stabams ant aukuro Modino mieste, kaip buvo karaliaus
liepta. [24]Tai pamatęs Matatijas buvo skausmo suimtas ; jo viduriai su-
drebėjo ; jo narsas užsidegė sulig įstatymo nurodymu, ir prišokęs jis
užmušė jį ant aukuro. [25]Tuo pačiu metu jis užmušė ir karaliaus Antijo-
Sk 25,13 ko atsiųstą žmogų, kurs vertė aukoti, ir sugriovė aukurą. [26]Jis uoliai
elgėsi dėl įstatymo, kaip kad buvo daręs Phinėjas Salomio sūnui Zamriui
[27]Po to Matatijas šaukė dideliu balsu mieste, sakydamas : Visi, ku-
rie turi uolumo įstatymui ir palaiko sandorą, tegul išeina paskui mane.
[28]Taip jis ir jo sūnūs pabėgo į kalnus ir paliko visa, ką jie turėjo mieste.
[29]Tuo pačiu metu išėjo į tyrus daugelis tų, kurie ieškojo teisumo ir
teisybės, [30]ir pasiliko tenai su savo vaikais, su žmonomis ir savo gy-
vuliais, nes juos buvo apnikusios nelaimės
[31]Tuo tarpu karaliaus žmonėms ir kariuomenei, buvusiai Jerusalėje
Dovido mieste, buvo pranešta, kad kaikurie žmonės, kurie buvo panie-
kinę karaliaus įsakymą, išėjo į slaptas vietas tyrumoje ir kad daug
kitų nuėjo paskui juos. [32]Šitie tuojau išėjo prieš juos ir rengėsi pulti
juos šabato dieną. [33]Jie sakė jiems : Ar dar ir dabar jūs priešinsitės ?
Išeikite ir darykite, kaip karaliaus Antijoko įsakyta, ir jūs išliksite gyvi.
[34]Tie atsakė : Neišeisime ir nevykdysime karaliaus žodžio ; mes nesu-

---

[15]*Į čia atējo...* Gr t trumpiau : ir atējo į Modino miestą nuo karaliaus verčiantieji į atpuolimą /apostasiją/, kad jie /gyventojai/ aukotų. — [16]*Bet Matatijas...* Gr t : Matatijas ir jo sūnūs susirinko, t y, pradžioje tik žiūrējo, kas darēsi, paskui gi turējo pradēti visi kartu veikti. — [17]*Broliais* : giminēmis. — [18]*Eik čia* : prie aukuro. — [20]*Įstatymo.* Gr t : sandoros /su Dievu/. — [22]*Antijoko žodžių ir...* Anot gr t : Antijoko žodžių, kad mes atstotume nuo mūsų tarnavimo Dievui į dešinę, ar į kairę

[24]*Jo narsas...* Anot gr t : jis leido veikti savo rūstybei, kaip buvo teisinga. — *Sulig įstatymo nurodymu.* Įstatyme buvo įsakyta nužudyti tuos, kurie aukoja stabams. Pak 13,6.9. — [27]*Phinējas.* Žr Sk 25,13

[29]*Į tyrus* : į Judos tyrumą, esančią į vakarus nuo Mirties jūros. Ten kalnuose buvo labai daug urvų. Plg 1 Kar 13,6 ir 24,4. — *Ieškojo teisumo ir...* Savo gyvenime stengēsi laikytis įstatyme įsakyto teisumo

[31]*Dovido mieste* : tvirtovēje, kurią Sirai buvo pastatę Siono kalne. —

tepsime šabato dienos. [35]Taigi anie pradėjo prieš juos kovą. [36]Jie neat-
sakė aniems, nemetė į juos nė akmens ir neuždarė slaptų vietų, [37]saky-
dami : Mirkime visi savo nekaltume ; dangus ir žemė bus mums liu-
dytojais, kad jūs žudote mus neteisingai. [38]Taigi anie kovojo prieš juos
šabatais, ir jie žuvo draug su savo žmonomis, savo vaikais ir savo gy-
vuliais, viso apie tūkstantį asmenų. [39]Sužinoję apie tai Matatijas ir jo
prieteliai labai jų gedėjo. [40]Jie kalbėjo vienas kitam : Jei visi darysime
taip, kaip padarė mūsų broliai, ir nekovosime prieš pagonis dėl savo
gyvybės ir savo įstatymo, anie greitai išnaikins mus iš šalies. [41]Todėl
tą dieną jie nusistatė ir sakė : Prieš kiekvieną, kurs ateis kovoti prieš
mus šabato dieną, kovosime ir mes nemirsime visi, kaip mirė mūsų
broliai slaptose vietose

[42]Tuomet susirinko prie jų drąsus Israėlio būrys, Asidai, visi uolūs
įstatymo laikytojai. [43]Taip pat prisidėjo prie jų visi, kurie bėgo nuo
nelaimių, ir buvo jiems paspirtis. [44]Taip jie sudarė kariuomenę ir sumušė
nusidėjėlius savo rūstybėje ir nedorus žmones savo užsidegime ; išliku-
sieji gi pabėgo pas pagonis, kad išsigelbėtų. [45]Matatijas su savo priete-
liais ėjo visur, sugriovė aukurus, [46]apipjaustė neapipjaustytus vaikus,
kiek tik rado Israėlio ribose, ir elgėsi drąsiai. [47]Jie vijosi puikybės vaikus,
ir jų žygiai turėjo pasisekimo. [48]Įstatymą jie išvadavo iš pagonių galios
ir iš karalių rankos ir neleido įsigalėti nusidėjėliams

[49]Atėjus metui mirti, Matatijas sakė savo sūnums : Dabar sustip-
rėjo puikybė ir plakimas, yra metas sunaikinimo, rūstybės ir užsidegimo.
[50]Taigi dabar, mano sūnūs, būkite uolūs įstatymo gynėjai ir duokite
savo gyvybes už savo tėvų sandorą ; [51]atsiminkite tėvų darbus, kuriuos
jie yra padarę savo kartose, ir jūs laimėsite didelę garbę ir amžiną vardą.
[52]Abraomas argi ne mėginime buvo rastas ištikimas, ir tai buvo jam
įskaityta į teisybę ? [53]Juozapas savo suspaudimo metu sergėjo įstatymą Prad 22,2 Prad 41,40

[34]*Šabato dienos.* Išeiti ir vykdyti karaliaus žodį jiems buvo lygu šabato sutepimui, nes šabato dieną jiems buvo daromas pasiūlymas. Tačiau taip jie norėjo pasakyti, kad jie laikysis nepajudinamai Dievo įstatymo /vis viena, ar panašus pasiūlymas bus jiems padarytas šabate ar šiokią dieną/. — [36]*Neuždarė...* neužkimšo akmenimis urvų angų. — [38]*Šabatais.* Gal čia kalbama apie tą pačią šabato dieną, nes sabbatha /daugiskaita/ labai dažnai vartojama vietoje sabbathum /vienaskaita/. Žr 2 Mak 6,11. Mošės įstatymas niekur aiškiai nedraudė gintis šabate nuo užpuolimų ginklais ; todėl Matatijas galėjo duoti saviesiems įsakymų /41 e/ kovoti taip pat šabato dieną

[42]*Asidai.* Ebr *khasidim* pamaldieji. Šitie buvo tik susidėję su Makabiejais, neišsižadėdami tam tikro savarankiškumo ; todėl, kaip matysime žemiau /7,13/, jie galėjo turėti skirtingų nusistatymų. Prie Makabiejų dar buvo prisidėję /43 e/ tie, kurie norėjo išvengti svetimšalių varginimų. — [44]*Išlikusieji* : atpuolėliai, kurie nepateko į Matatijo kariuomenės rankas. — [46]*Elgėsi drąsiai.* Anot kaikurių aiškintojų : reikale net griebdavosi prievartos, t y, priversdavo duoti apipjaustyti vaikus ir tuos tėvus, kurie to nelabai norėjo. — [47]*Puikybės vaikus* : Sirus. — [48]*Iš karalių...* Platino pagarbą įstatymui prieš valią karaliaus vietininkų, kurie norėjo pašalinti jį ir paversti nieku. — *Nusidėjėliams* : atpuolusiems Žydams

[49]*Atėjus metui mirti* : maždaug po vienerių kovos metų. — *Dabar...* Matatijui mirštant, tautos priešai buvo pilni puikybės, piktieji vargino teisiuosius, Sirai dėjo pastangų, kad visai sunaikintų teokratiją. Be to, dar tebebuvo matoma ir Dievo rūstybė tautai, nes Jerusalė buvo priešų rankose. — [50]*Įstatymo.* Įstatymas buvo sandoros pagrindas ir sąly-

Sk 25,13
Ekli 45,28
Još 1,2 ; Sk 14,6
Još 14,14
2 Kar 7,1-16
4 Kar 2,11
Dan 3,50
Dan 6,22

ir pasidarė Egipto valdovas. [54]Mūsų tėvas Phinėjas, degdamas uolumu dėl Dievo, gavo amžinos kunigystės sandorą. [55]Jošuė, įvykdęs žodį, pasidarė vadas Israėlyje. [56]Kalebas, liudydamas susirinkime, gavo tėvonystę. [57]Dovidas savo gailestingumu laimėjo amžinai karalystės sostą. [58]Elijas, degdamas įstatymo uolumu, buvo paimtas į dangų. [59]Ananijas, Azarijas ir Misaėlis tikėjimu buvo išgelbėti iš liepsnos. [60]Daniėlis dėl savo nekaltumo buvo išgelbėtas iš liūto nasrų. [61]Taip apsvarstykite kartą po kartos, kad visi, kurie juo tikisi, nesusilpnėja. [62]Nebijokite žmogaus nusidėjėlio žodžių, nes jo garbė mėšlas ir kirminai : [63]šiandien jis augštinamas, o rytoj jo neberandama, nes jis pavirto savo dulkėmis ir jo sumanymai dingo. [64]Taigi jūs, mano sūnūs, būkite drąsūs ir elgkitės kaip vyrai dėl įstatymo, nes juo jūs būsite garbingi. [65]Štai jūsų brolis Simonas ; aš žinau, kad jis patarimų žmogus ; klausykite jo visuomet, ir jis bus jums tėvas. [66]Judas Makabiejus, stiprus ir drąsus nuo pat savo jaunystės, tebūna jums kariuomenės vadas ir tegul veda tautą į kovą. [67]Surinkite prie savęs visus, kurie laikosi įstatymo, ir atkeršykite priešams už savo tautą. [68]Atsilyginkite pagonims, ką jie nusipelnė ir žiūrėkite įstatymo įsakymų. [69]Po to jis palaimino juos ir nuėjo pas savo tėvus. [70]Mirė jis šimtas keturiasdešimts šeštais metais ir buvo savo sūnų palaidotas savo tėvų kapuose Modine. Jo raudojo visas Israėlis dideliu gedulu

3. [1]Tuomet jo vietoje pakilo jo sūnus Judas, vadinamas Makabiejumi. [2]Jam padėjo visi jo broliai ir visi, kurie buvo susidėję su jo tėvu ; jie su džiaugsmu kovojo Israėlio kovą

[3]Jis padaugino garbę savo tautai,
vilkėdavo šarvais kaip milžinas,
susijuosdavo kariškais ginklais kovose
ir savo kalaviju gynė stovyklas.

---

ga. — [51]*Didelę garbę ir...* Įsigytas nemarus vardas bus jiems didelē garbē /plg 2 Mak 7 sk/. — [52]*Ar ne mēginime* : kai Abraomas buvo gavęs įsakymą paaukoti savo sūnų. Plg Prad 15,6 ; 22,2. — [53]*Juozapas...* žr Prad 41,40... — [54]*Phinējas...* Žr Sk 25,13. — [55]*Jošuė...* Žr Iš 17,9 ; Sk 14,6 ; 27,18 ; Još 1,2-10. — [56]*Kalebas...* Žr Sk 14,6 ; Još 14,14. — [57]*Gailestingumu.* Tikriau : pamaldumu. Aliuzija į 2 Kar 7. — [58]*Elijas...* Žr 4 Kar 2,11 ; 3 Kar 18. — [59]*Ananijas...* Žr Dan 3,50. — [60]*Daniēlis.* Žr Dan 6,22. — [62]*Mēšlas ir...* Pavirsta mēšlu ir kirminais, kaip kad būna žmogui mirus. — [63]*Augštinamas...* Plg Ps 36,35 ; 81,11 ; 145,4 ; Ješ 66,24. — [64]*Būsite garbingi* : gausite ištikimybēs Dievo pažadētą užmokestį. Plg aug 51 e. — [66]*Tautą į kovą.* Anot gr t : Tautų kovas, t y, tekovoja prieš pagonis. — [69]*Pas savo tēvus.* Plg Prad 25,8 ; 35,29 ir k. — [70]*Mirē jis šimtas...* 166 m pirm Kr, trejiems metams praslinkus po šventyklos sutepimo /1,21/. — *Modine.* Plg žem 13,27

2. Judo Makabiejaus darbai

a/ Judas nugali Antijoko vadus ir išvaduoja šventąjį miestą

3,1-4,61. Antrame pirmos Makabiejų knygos skyriuje /3,1-9,22/ kalbama apie Judo Makabiejaus darbus, visų pirma apie jo laimingas kovas prieš Antijoko vadus, prieš Apolonijų /3,1-12/, prieš Seroną /3,13-24/, prieš Ptolemieju, Nikanorą ir Gorgiją /3,25-4,25/, pagaliau prieš Lisiją /4,26-35/. Tas kovas laimējus, Judui pasiseka sugrįžti į Jerusalę, apvalyti suteptą šventyklą ir sustiprinti miestą /4,36-61/

[4]Savo veiksmais jis pasidarė panašus į liūtą
ir į jauniklį liūtą, kurs kriokia medžiodamas.
[5]Jis ieškodavo bedievių ir persekiodavo juos,
degino liepsnomis tuos, kurie drumstė jo tautos ramybę.
[6]Jo bijodami jo neprieteliai bėgo šalin ;
visi piktadariai buvo išgąsdinti,
ir gelbėjimas buvo vykdomas jo ranka.
[7]Jis erzino daugelį karalių
ir savo darbais džiugino Jokubą ;
jo atsiminimas pasilieka palaimintas per amžius.
[8]Jis ėjo per Judo miestus, išnaikino juose bedievius
ir nukreipė rūstybę nuo Israėlio.
[9]Todėl jo vardas buvo minimas iki žemės pakraščių,
ir jis surinko žūnančius

[10]Tuomet Apolonijus surinko pagonis ir iš Samarijos didelę ir ga-
lingą kariuomenę prieš Israėlį. [11]Sužinojęs apie tai Judas išėjo jam prie-
šais, sumušė ir užmušė jį ; krito daug sužeistų, kiti pabėgo. [12]Judas paė-
mė jų grobį, pasiėmė taip pat Apolonijaus kalaviją ir naudojosi juo
kovose per visas savo gyvenimo dienas
[13]Sirijos kariuomenės viršininkas Seronas, išgirdęs, kad Judas su-
rinkęs prie savęs ištikimųjų būrį į sueigą, [14]tarė : Įgysiu sau vardą,
išgarsėsiu karalystėje ir nugalėsiu Judą ir visus su juo esančius, kurie
niekina karaliaus žodį. [15]Jis prisirengė, ir su juo ėjo bedievių kariuomenė,
galingi padėjėjai, atkeršyti Israėlio vaikams. [16]Jie atėjo iki Bethoronui,
o Judas išėjo jiems priešais su nedaugeliu žmonių. [17]Bet pamatę einan-
čią jiems priešais kariuomenę, jie tarė Judui : Kaip mes negausingi ga-
lėsime kovoti prieš taip didelę ir galingą daugybę, mes, kurie šiandien
esame nuvarginti pasninko ? [18]Judas tarė : Nesunku atiduoti daugelį į
nedaugelio rankas, ir nėra skirtumo dangaus Dievo akivaizdoje išgelbėti
dideliu ar mažu skaičiumi ; [19]nes nugalėjimas kare nepareina nuo ka-
riuomenės daugybės, bet stiprybė ateina iš dangaus. [20]Jie ateina prieš
mus su atkaklia daugybe ir su puikybe sunaikinti mūsų, mūsų žmonų
ir mūsų vaikų ir mūsų apiplėšti, [21]mes gi kovosime už savo gyvybę
ir savo įstatymus ; [22]pats Viešpats sutrins juos mūsų akyse, todėl jūs

3. [1]*Jo vietoje...* Plg 2 Mak 8,1.22 [3]*Jis padaugino...* 3-9 e yra ritmuotas pagyrimas visų Judo nuveiktų darbų. — *Kaip milžinas* : kaip karžygys, ne kaip paprastas kareivis. — [4]*Panašus į liūtą.* Liūtas yra budraus karžygio vaizdas. Plg Prad 49,9 ; Sk 23,24 ; Oš 5,14. — [5]*Bedievių* : ypač tų Žydų, kurie buvo išsižadėję savo religijos. — *Degino...* plg žem 10,84. — [7]*Daugelį karalių* : karaliaus pavaduotojų, jo skirtų vietininkų. — [8]*Rūstybę* : nelaimes, kurios buvo rūstybēs pasireiškimas. — [9]*Iki žemēs pakraščių* : Azijoje ir net Romoje
[10]*Apolonijus.* Jis buvo Sirų kariuomenēs viršininkas Samarijoje, tikriausiai tas pat, kurs metai anksčiau, Antijoko pasiųstas į Jerusalę, buvo pasielgęs su Žydais labai nežmoniškai. Žr aug 1,30... — [11]*Sumušē ir...* Judo vedami Žydai laimējo kovą, kurioje tarp kitų žuvo ir pats Apolonijus. Jo kalavijas teko nugalētojui
[13]*Seronas.* Anot Juozapo Fl, Seronas buvęs Celesirijos kariuomenēs viršininkas. Jis, kaip ir Apolonijus, veikē prieš sukilusius Žydus be ypatingo Antijoko įsakymo. Plg 26 e. — [16]*Iki Bethoronui.* Gr t : iki Bethorono šlaitui. Bethoronas buvo kalnuose, iki 15 kilometrų į šiaurvakarius nuo Jerusalēs /plg Još 10,10 ; 1 Kar 13,18 ; 3 Kar 9,17/. — *Nu-*

nebijokite jų. [23]Liovęsis kalbėti, jis ūmai puolė juos ; ir Seronas su savo
kariuomene buvo sutrintas jo akivaizdoje. [24]Judas vijosi jį Bethorono
šlaitu iki lygumai ; aštuoni šimtai jų vyrų krito, kiti gi pabėgo į Pilisti-
mų šalį
[25]Baimė ir išgąstis Judo ir jo brolių apėmė visas tautas aplinkui ;
[26]jo vardas pasiekė karalių, ir visos tautos pasakojo apie Judo kovas
[27]Išgirdęs tuos dalykus, karalius Antijokas labai supyko. Jis siuntė
ir liepė rinkti kareivius visoje savo karalystėje, labai stiprią kariuo-
menę, [28]atidarė savo iždinę, davė kariuomenei algą metams ir liepė jiems
būti visam kam pasirengusiems
[29]Bet jis pamatė, kad jo iždinėse trūksta pinigų ir kad šalių mo-
kesčiai menki dėl sumišimo ir dėl žalos, kurią jis buvo padaręs krašte,
atimdamas buvusius nuo seniausių dienų įstatymus. [30]Jis ėmė bijoti
neturėsiąs, kaip jau buvo kartą ir kitą, išlaidoms ir dovanoms, kurias
anksčiau duodavo dosnia ranka, taip kad dosnumu buvo perviršijęs
pirm jo buvusius karalius. [31]Todėl jis buvo labai susirūpinęs ir nutarė
eiti į Persiją paimti anų šalių mokesčius ir susirinkti daug pinigų
[32]Jis paliko Lisiją, žmogų kilusį iš karališkosios giminės, rūpintis
karalystės reikalais nuo Euphrato upės iki Egipto upei [33]ir auklėti savo
sūnaus Antijoko, iki pats sugrįš. [34]Jam jis pavedė pusę kariuomenės
ir dramblius, davė jam įsakymų apie visa, ko norėjo, ir apie Judėjos
bei Jerusalės gyventojus, [35]kad siųstų prieš juos kariuomenę sutrinti ir
sunaikinti Israėlio galios ir Jerusalės liekanų, išdildyti jų atsiminimo
iš tos vietos, [36]kad apgyvendintų visose jų ribose svetimšalius ir burtu
padalintų jų žemes
[37]O karalius pasiėmė likusią kariuomenės dalį, išėjo iš savo kara-
lystės sostinės Antijokijos šimtas keturiasdešimts septintais metais,
persikėlė per Euphrato upę ir ėjo per augštesniąsias šalis
[38]Lisijas pasirinko iš karaliaus prietelių galingus vyrus, Dorimino
sūnų Ptolemiejų, Nikanorą ir Gorgiją, [39]ir išsiuntė su jais keturias de-

---

vargínti pasninko. Gal tai buvo pasninko dieną ; bet galējo būti, kad Judas, labai skubēdamas, nebuvo pasiēmęs savo kariuomenei maisto. — [19]*Nes nugalējimas...* Plg 1 Kar 17,45-47. — [23]*Buvo sutrintas.* Puolimas Seronui buvo netikētas ; Judas gi pasitikējo Viešpaties pagalba /žr 22 e/. — [24]*Iki lygumai.* Ilgas Bethorono šlaitas buvo visuomet pavojingas bēgantiems, nes jis vietomis labai uolingas. Žr Još 10,10.11. Todēl Serono kariuomenē negalējo priešintis, iki pasiekē lygumą arti Tarpžemēs jūros į pietus nuo Joppēs

[28]*Algą metams.* Taip Antijokas norējo patikrinti sau kariuomenēs ištikimybę ; bet tos algos užmokējimu jis visai ištuštino savo jau ir be to apytuštį iždą. — *Visam kam...* Jei kartais sukiltų kitos pavergtos tautos

[29]*Mokesčiai menki...* Antijoko įsakymai jo valdomoms tautoms buvo padarę daug sumišimo ; daug gyventojų buvo pabēgę iš savo vietų, kiti slapstēsi, taip kad visus mokesčius surinkti iš jų buvo labai sunku. Be to, Antijokas buvo žinomas kaip žmogus, kurs pinigų net didžiausioms išlaidoms nesigailēdavo. — [31]*Į Persiją* : platesne to žodžio prasme, kitaip sakant į kraštus anapus Euphrato, kurie turējo mokēti duoklę Sirijai /plg 1 Mak 6,56/

[32]*Iš karališkosios giminēs.* Plg 2 Mak 11,1, kur Antijoko sūnus Antijokas Eupatorius vadina Lisiją savo giminaičiu. — [33]*Savo sūnaus* : kurs dar tebebuvo vaikas. Plg 1 Mak 1,11 ; 7,1-4

[37]*Šimtas...* 165-164 pirm Kr. — *Per augštesniąsias šalis* : kalnuotus kraštus anapus Euphrato. Tas Antijoko žygis plačiau aprašytas žem 6,1...

[38]*Ptolemiejų.* Jis buvo Celesirijos ir Phenikijos vietininkas, karaliaus

šimtis tūkstančių žmonių ir septynis tūkstančius raitelių eiti į Judo
šalį ir jos sunaikinti, kaip buvo karaliaus įsakyta. [40]Tie išėjo su visa
savo kariuomene, atvyko ir sustojo prie Emauso lygumoje. [41]Anų šalių
pirkliai, išgirdę apie juos, pasiėmė labai daug sidabro ir aukso, taip
pat tarnų ir atėjo į stovyklas pirkti į vergiją Israėlio sūnų ; prie jų
prisidėjo Sirijos ir svetimų šalių kariuomenė
[42]Judas ir jo broliai pamatę, kad nelaimės didėja, ir kad kariuo-
menė artinasi į jų ribas; jie sužinojo taip pat karaliaus įsakymą, kuriuo
buvo liepiama pražudyti ir sunaikinti tautą ; [43]todėl jie kalbėjo vieni
kitiems : Pakelkime savo pažemintą tautą ir kovokime už savo tautą
ir už savo šventoves. [44]Būrys susirinko, kad būtų pasirengęs į kovą,
kad melstųsi ir prašytų pasigailėjimo ir malonės

[45]Jerusalė gi nebuvo gyvenama, bet buvo lyg tyruma ;
iš jos vaikų nebuvo nė vieno, kurs įeitų ir išeitų ;
šventykla buvo mindoma ;
svetimšaliai buvo pilyje ;
ten buvo pagonių buveinė ;
džiaugsmas buvo atimtas iš Jokubo,
ir nebesigirdėjo tenai vamzdžio ir kanklių

[46]Taigi jie susirinko ir atėjo į Masphą ties Jerusale, nes Masphoje
kitados yra buvusi maldos vieta Israėliui. [47]Tą dieną jie pasninkavo,
apsivilko ašutinėmis, apsibėrė sau galvas pelenais, perplėšė savo dra-
bužius [48]ir ištiesė įstatymo knygas, kuriose pagonys stengėsi rasti savo
stabų panašumą. [49]Jie atsinešė taip pat kunigų papuošalus, pirmones
ir dešimtines, pasikvietė Nazarajus, kurie buvo pabaigę savo dienas,
[50]ir šaukėsi dideliu balsu į dangų, sakydami : Ką mes darysime su ši-
tais ir kur juos vesime ? [51]Tavo šventovė sumindžiota ir sutepta, tavo
kunigai gedule ir pažeminime. [52]Štai pagonys susirinko prieš mus mūsų

Antijoko labai mēgiamas /2 Mak 4,45.. 8,8/. Nikanoras buvo piktas Žydų priešininkas ; Antijokas jį labai brangino /1 Mak 7,26.../. Gorgijas buvo prityręs kariuomenēs vadas /2 Mak 8,9/. Ptolemiejui gal buvo dar pavesta tartis su kitomis tautomis /plg 2 Mak 10,12 ;../. — [39]*Keturias dešimtis...* Tai buvo be galo didelē kariuomenē, lyginant ją su Judo kovotojų skaičiumi /1 Mak 3,39.../. Kitoks kariuomenēs skaičius, nurodytas 2 Mak 8,9, gal yra perrašinētojų klaida. — [40]*Prie Emauso.* Dabar jis vadinamas Amuas. Vieta kovai čia buvo ne mažiau svarbi, kaip Bethorone. — [41]Anot Sir vertimo ir Juozapo Fl : kojų pančių. Sirų pasitikējimas laimēti kovą buvo labai didelis. Anot 2 Mak 8,11, Nikanoras buvo pasiryžęs pardavinēti paimtus nelaisvēn žydus labai pigia kaina, 90 už vieną talentą. — *Prie jų prisidējo...* Prie kariuomenēs, atējusios iš Antijokijos, dar prisidējo Sirų ir Pilistimų būriai

[46]*Į Masphą* : dabar Nebi Samuil, apie 7 km į šiaurvakarius nuo Jerusalēs. Plg Teis 20,1... 1 Kar 7,5. Iš čia galima jau gana gerai matyti Jerusalę. — [48]*Kuriose pagonys...* Prasmē nevisai aiški. Gali būti, kad dabar Žydai buvo ištiesę šventojo Rašto egzempliorių, kurs Sirų kuriuo nors būdu buvęs išniekintas ; anot Vulg, jie ieškoję jame /gal kherubų paveiksluose/ savo stabų panašumo. Anot kaikurių gr rankraščių : pagonys jų ieškoję, kad į jas įteptų savo dievaičių paveikslus /tai būtų buvęs dar didesnis šventų knygų išniekinimas, kaip jų sudeginimas/. Plg 4 Kar 19,14 ; Ješ 37,14. — [49]*Kunigų papuošalus.* Kunigiški rūbai galējo būti nešiojami tik Jerusalēs šventykloje, taip pat pirmonēs ir dešimtinēs tik ten galējo būti aukojamos. Atsinešimas įvardintų dalykų

sunaikinti ; tu žinai, ką jie prieš mus mano. 53Kaip mes galėsime jiems
pasipriešinti, jei tu, o Dieve, nepadėsi mums ? 54Ir jie ėmė trimituoti
labai skardžiai trimitais

55Po to Judas paskyrė tautai vadus, tūkstantininkus, šimtininkus,
Pak 20,5.8 penkiasdešimtininkus ir dešimtininkus. 56Tiems, kurie buvo ką tik pa-
sistatę namus, vedę žmoną, pasisodinę vynuogyną, ir bailiesiems liepė,
eidamas įstatymu, kiekvienam grįžti į savo namus. 57Paskui jis pakilo
iš savo stovyklos ir sustojo prie Emauso pietų šone. 58Judas tarė : Pri-
sirengkite ir būkite drąsūs vyrai ; būkite prisirengę ryt rytą kovoti prieš
šituos pagonis, kurie susirinko prieš mus sunaikinti mūsų ir mūsų šven-
tovių, 59nes geriau mums mirti kovoje, kaip matyti mūsų tautos ir šven-
tovės nelaimes. 60Koki bus valia danguje, taip tebūna

4. 1Gorgijas pasiėmė penkis tūkstančius vyrų ir tūkstantį rinktinių
raitelių ir paliko stovyklą nakčia, 2kad užpultų žydų stovyklą ir staiga
sumuštų juos ; žmonės iš pilies buvo jiems vadovai. 3Tai išgirdęs Judas,
atsikėlė su drąsiausiais, kad užpultų karaliaus kariuomenės didumą,
kuri buvo Emause, 4nes ta kariuomenė dar tebebuvo išsiskirsčiusi už
stovyklos. 5Gorgijas, atėjęs nakčia į Judo stovyklą ir nieko neradęs,
ieškojo jų kalnuose, sakydamas : Šitie bėga nuo mūsų

6Dienai išaušus, Judas pasirodė lygumoje tiktai su trimis tūkstan-
čiais vyrų, neturėjusių nei skydų nei kalavijų. 7Kai jie pamatė stiprią
pagonių kariuomenę, turėjusią šarvus, ir aplink ją raitelius, žmones
išmokytus kovoti, 8Judas tarė buvusiems su juo vyrams : Nebijokite
Iš 14,9 jų daugybės ir nenusigąskite jų puolimo. 9Atsiminkite, kaip buvo išgel-

---

į Masphą, tarsi jų parodymas Viešpačiui, turējo palenkti jį, kad jis grąžintų Žydus į šventąjį miestą, kad ten jie vēl laisvai galētų atlikti savo religijos apeigas. — *Nazarajus.* Plg Sk 6,16. Kadangi šventykla buvo neprieinama, Nazarajai negalējo aukoti tenai savo aukos. Plg Pak 6,2. Taigi ir jų pasirodymas Masphoje turi sužadinti Viešpaties gailestingumą, kad suteiktų jiems galimybę atitesēti savo įžadus. — 54*Jie ēmē trimituoti*... Šaukdami savuosius į kovą. Plg Sk 10,9

55*Vadus*... Plg Sk 31,14.48 ; 1 Kar 8,14 ; 4 Kar 9,1. Pirmos kariuomenēs dalies, susidedančios iš 1,500 vyrų, priešakin stojo pats Judas ; kitas svarbesnes dalis vedē jo broliai Simonas, Jonas ir Jonatas /1 Mak 9,36-38/. — 56*Kurie buvo ką tik*... Toks buvo įstatymo patarimas. Žr Pak 20,5-8. — 57*Pakilo iš savo stovyklos.* Judo kariuomenēje buvo tuomet 6.000 žmonių, kaip paaiškēja iš tikslesnio pasakojimo 2 Mak 8,16-22

4. 1*Gorgijas pasiēmē*... Didžioji kariuomenēs dalis pasiliko stovykloje, kur vadu buvo Nikanoras. Kas pasakojama čia 4,1-35, reikia palyginti su 2 Mak 8,24... Gorgijas buvo prityręs karvedys /2 Mak 8,9/ ; jis tikējosi Judą išgąsdinsiąs. Tačiau Judas gauna žinių apie priešo sumanymą ir pats nori pulti netikētai stovyklą. Kadangi Gorgijas ir Judas eidami nesusitinka, jie turējo eiti ne tuo pačiu keliu. Paliktas su kariuomene Gorgijas buvo Žydams pavojingas /18 e/, tačiau jis pasitraukia, kai pamatē jog Sirų stovykla buvo paimta ir Nikanoras sumuštas /21,22 e/. — 2*Žmonēs iš pilies* : gal Žydai atpuolēliai. — 3*Su drąsiausiais.* Aliuzija į 3,58. — 4*Ta kariuomenē*... Gorgijo kariuomenēs dauguma dar nebuvo pilnai sutvarkyta stovykloje, todēl Judui buvo lengviau ją pulti. — 5*Bēga nuo mūsų.* Kadangi Judas buvo sustojęs į pietus nuo Sirų stovyklos, tai ta kryptimi Gorgijas jo ir ieško, ir tuo būdu jis vis toliau traukiasi nuo savo didžiosios stovyklos

6*Nei kalavijų.* Gr t skaitome dar šiuos žodžius : k a i p j i e n o-

bėti mūsų tėvai Raudonojoje jūroje, kai juos vijosi paraonas su gausinga kariuomene. [10]Šaukimės dabar į dangų, o Viešpats pasigailės mūsų; jis atsimins mūsų tėvų sandorą ir sutrins šitą kariuomenę šiandien mūsų akivaizdoje. [11]Tuomet visi pagonys žinos, kad yra Israėlio gelbėtojas ir vaduotojas. [12]Svetimšaliai, pakėlę savo akis ir pamatę juos ateinančius priešais, [13]išėjo iš stovyklos į kovą; bet ir tie, kurie buvo su Judu, sutrimitavo trimitu. [14]Taip jie susitiko. Pagonys buvo visai sumušti ir bėgo į lygumą. [15]Paskutiniai krito visi po kalaviju. Žydai vijosi juos iki Gezeronui ir iki Idumėjos, Azoto ir Jamnijos lygumų. Krito anų iki trijų tūkstančių vyrų

[16]Kai Judas sugrįžo su kariuomene, kuri ėjo paskui jį, [17]jis tarė tautai: Negeiskite grobio, nes kova dar prieš mus. [18]Gorgijas ir jo kariuomenė yra arti mūsų kalne, bet stokite dabar drąsiai prieš mūsų neprietelius ir nugalėkite juos, o paskui imsite grobį be baimės. [19]Dar Judui tai tebekalbant, štai pasirodė viena dalis, einanti nuo kalno. [20]Gorgijas pamatė, kad jo žmonės buvo priversti bėgti, ir kad stovykla buvo padegta, nes dūmai, kurie matėsi, rodė, kas buvo įvykę. [21]Tai išvydę, jie labai nusigando, nes jie pamatė taip pat ir Judą su kariuomene lygumoje, prisirengusį kovai, [22]ir visi jie pabėgo į svetimšalių laukus

[23]Tuomet Judas nuėjo prie stovyklų grobio, ir jie paėmė labai daug aukso, sidabro, iakinto, jūrinės purpuros ir daug lobio. [24]Grįždami jie giedojo dėkojimo giesmę ir garbino Dievą danguje, kad jis geras, kad jo gailestingumas amžinas. [25]Tą dieną buvo įvykdytas didelis išgelbėjimas Israėlyje

[26]Visi gi svetimšaliai, kurie buvo ištrūkę, atėjo ir pranešė Lisijui, kas buvo įvykę. [27]Tai išgirdęs, jis labai nusigando ir nusiminė, nes Israėlyje įvyko ne taip, kaip jis norėjo ir kaip buvo įsakęs karalius

[28]Kitais metais kovai prieš žydus Lisijas surinko šešias dešimtis tūkstančių rinktinių vyrų ir penkis tūkstančius raitelių. [29]Jie atėjo į Judėją ir sustojo Bethorone. Judas sutiko juos su dešimčia tūkstančių vyrų

---

rėjo, ty, jie nebuvo tinkamai apginkluoti, Judo 3,000 buvo viena dalis jo visos į keturias dalis paskirstytos kariuomenės /2 Mak 8,21/. — [8]*Jų daugybės.* Sirų kariuomenės Nikanoro žinioje galėjo būti daugiau kaip 40.000. — [9]*Raudonojoje jūroje...* Žr Iš 14,9. — [12]*Svetimšaliai*: Sirai. Žr 2 Mak 8,22.23. — [15]*Iki Gezeronui.* Dabar: Tel Džezer, apie 7 km į šiaurės vakarus nuo Emauso. — *Idumėjos*: į pietus nuo Judėjos. — *Azoto ir Jamnijos*: į vakarus nuo Judėjos. Į visas įvardintas vietas ėjo dideli kariuomenės keliai. Vytis taip toli galėjo tik kaikurie būriai, juo labiau, kad Judui reikėjo laukti pasirodant Gorgijo

[19]*Pasirodė viena dalis...* Gorgijas, būdamas tos nuomonės, kad Judas turėjo pasitraukti į rytų šone esančius kalnus, ėjo ta kryptimi, tačiau kai jis tenai ieškojo Žydų, jie nelauktu puolimu nugalėjo Nikanorą ir išsklaidė jo būrius. — [22]*Į svetimšalių laukus*: į Pilistimų šalį

[23]*Iakinto*: tamsiai mėlynos purpuros. — *Jūrinės purpuros.* Ta buvo laikoma gražiausia. — *Lobio*: Čia buvo ir labai reikiamų žydams ginklų /2 Mak 8,27/. — [24]*Kad jis geras...* Žr Ps 135

[26]*Pranešė Lisijui.* Anot 2 Mak 8,36, pas Lisiją atbėgęs net be palydovų ir Nikanoras; jis dabar buvęs įsitikinęs, kad Žydai nenugalimi. — [27]*Buvo įsakęs...* Žr aug 3,34...

[28]*Kitais metais*: 165 m pirm Kr. Kad Žydai buvo nenugalimi, kaip manė Nikanoras, Lisijas nenorėjo ti-

1 Kar 17,50; 14,13

30 Kai jie pamatė galingą kariuomenę, Judas meldėsi ir sakė: Palaimintas esi, Israėlio gelbėtojau, tu, kurs sutrynei galingojo jėgą savo tarno Dovido ranka ir atidavei svetimšalių stovyklas į Sauliaus sūnaus Jonato ir jo ginklanešio rankas. 31 Atiduok taip pat šitą kariuomenę į tavo Israėlio tautos rankas; tebūna jie sugėdinti su savo kariuomene ir raiteliais. 32 Įvaryk jiems baimės ir nusmelk jų jėgos drąsą, kad jie sudrebėtų dėl savo sunaikinimo. 33 Nutremk juos kalaviju tų, kurie myli tave, ir tegul visi, kurie žino tavo vardą, garbina tave giesmėmis

34 Po to jie pradėjo kovą, ir iš Lisijo kariuomenės krito penki tūkstančiai vyrų. 35 Lisijas, matydamas savųjų bėgimą ir žydų drąsą, ir kad jie pasiryžę ar gyvi būti, ar drąsiai mirti, sugrįžo į Antijokiją ir rinko kareivius, kad didesniu skaičiumi vėl ateitų į Judėją

36 Tuomet Judas ir jo broliai kalbėjo: Štai mūsų neprieteliai sutrinti; eikime dabar apvalyti šventyklos ir jos atnaujinti. 37 Taigi visa kariuomenė susirinko ir jie atėjo į Siono kalną. 38 Pamatę šventyklą apleistą, altorių suteptą, vartus sudegintus, augančius šventoriuje krūmus, kaip miške ir kalnuose, ir sugriautus kambarius, 39 jie perplėšė savo drabužius, raudojo griaudžias raudas, bėrė sau ant galvos pelenus, 40 parpuolę veidu ant žemės trimitavo ženklų trimitais ir šaukėsi į dangų

41 Tuomet Judas paskyrė vyrų kovoti prieš tuos, kurie buvo pilyje, iki jie apvalys šventas vietas. 42 Be to, jis pasirinko nesuteptų kunigų, uolių Dievo įstatymo laikytojų. 43 Tie apvalė šventas vietas ir nunešė suteptus akmenis į nešvarią vietą. 44 Judas galvojo apie deginamųjų aukų altorių, kurs buvo suteptas, kas reiktų su juo daryti. 45 Jiems atėjo geras sumanymas išardyti jį, kad kartais jis nebūtų jiems pajuoka, nes pagonys buvo jį sutepę. Taigi jie išardė jį 46 ir sudėjo akmenis tinkamoje vietoje šventyklos kalne iki ateis pranašas ir duos apie juos nurodymų. 47 Paskui jie ėmė netašytų akmenų, kaip nurodo įstatymas, ir pastatė naują altorių, panašų į tą, koks buvo pirma. 48 Jie pataisė šventyklą

kėti. — 29 *Į Judėją.* Tikriau Gr t: į Idumėją. — Lisijas atsiveda savo kariuomenę ne Tarpžemio pajūriu, kaip darė anksčiau Seronas, paskui Ptolemiejus, Nikanoras ir Gorgijas, bet keliais anapus Jordano ir Mirties jūros į Idumėją. — *Bethorone.* Žr aug 3,16.24. Gr t: Betsūroje. — Taip buvo vadinama stipri vieta kalnuose prie kelio, kuriuo einama iš Jerusalės į Hebroną. Žr Još 15,58; 2 Kron 11,1. Lisijas, apeidamas Judėją aplinkui, gal norėjo apsupti Judo kariuomenę ir ją visą sunaikinti.

30 *Galingojo*... Goljato. Žr 1 Kar 17,50; 14,13. — 35 *Rinko kareivius.* Gr t kalbama apie rinkimą samdytos kariuomenės gal iš karingesnių tautelių, kokiomis ypač buvo laikomi Galatijos, Pisidijos ir Kilikijos gyventojai

36 *Judas ir jo broliai*... Plg 2 Mak 10,1-5; 8,30-36. — *Atnaujinti.* Anot gr t: pašventinti. — 37 *Į Siono kalną.* Mak knygose Siono kalnu vadinamas šventyklos kalnas, taigi rytinė Siono kalno dalis. — 38 *Sugriautus kambarius*: sandėlius, kambarius ir kunigų butus šventoriuose. Ką dar buvo palikę pagonys, tai sugriovė jiems palankūs Žydai. Apie vieno tokių žydų nusikaltėlių Kalisteno nubaudimą kalbama 2 Mak 8,33; taip pat Graikų šalininkas vyriausis kunigas Menelajus buvo pabėgęs. 2 Mak 11,29. — 39 *Jie perplėšė*... Plg aug 3,47. — 40 *Ženklų trimitais.* Žr Sk 10,2

41 *Kurie buvo pilyje.* Žr aug 1,35. Judas norėjo, kad jo paskirtas kariuomenės būrys neleistų įgulai išeiti iš pilies ir pulti dirbančius prie šventyklos Žydus. Plg Nem 4,16. Paimti pilies jis nė nebandė; ji turėjo pasilikti priešo rankose dar dvidešimt trejus metus. Žr žem 13,49-51. — 43 *Nunešė suteptus*... Sugriovė stabų aukurą, jo akmenis jie nunešė į ne-

ir kas buvo šventnamio viduje, ir pašventino šventnamį bei šventorius.
[49]Jie padarė naujų šventų indų ir atnešė į šventyklą žvakidę, smilkalų
altorių ir stalą. [50]Ant altoriaus jie padėjo smilkalų ir uždegė žiburius
žvakidėje, kad jie šviestų šventnamyje. [51]Ant stalo jie padėjo duonų,
pakabino uždangas ir taip pabaigė visus darbus, kuriuos buvo pradėję
[52]Dvidešimt penktą devintojo mėnesio /būtent Kaslevo mėnesio/
dieną šimtas keturiasdešimts aštuntais metais jis atsikėlė dar neišaušus
[53]ir, kaip įstatymas reikalauja, aukojo aukas ant naujo deginamųjų aukų
altoriaus, kurį buvo pastatę. [54]Tuo pačiu metu ir tą pačią dieną, kurią
pagonys buvo jį sutepę, jis buvo atnaujintas su giesmėmis, su kanklėmis,
su arphomis ir kimbolais. [55]Visa tauta parpuolė ant veido ; jie garbino
ir šlovino danguje tą, kurs buvo jiems davęs pasisekimo
[56]Altoriaus pašventinimą jie šventė per aštuonias dienas ir aukojo
deginamąsias aukas su džiaugsmu, taip pat dėkojimo ir gyriaus auką.
[57]Jie papuošė šventyklos priešakį aukso vainikais ir skydeliais, pašven-
tino vartus ir kambarius ir įstatė jiems duris. [58]Tautoje buvo labai di-
delio džiaugsmo, ir pagonių panieka buvo atitolinta. [59]Judas, jo broliai Jo 10,22
ir visas Israėlio susirinkimas nutarė švęsti altoriaus pašventinimo dienas
savo laiku kas metai per aštuonias dienas nuo dvidešimt penktos Kaslevo
mėnesio dienos su linksmybe ir džiaugsmu
[60]Tuo pačiu metu jie sustiprino Siono kalną aplinkui augštomis
sienomis ir stipriais bokštais, kad vėl neateitų pagonys ir nesumindžiotų
jo, kaip kad buvo padarę anksčiau. [61]Jie pastatė tenai įgulą sergėti jo
ir sustiprino jį ginti Betsūrai, kad tauta turėtų tvirtovę ties Idumėja

---

švarią vietą, gal į Innomo sūnųslėnį, kur kitados buvo pastatytas aukuras Molokhui /4 Kar 16,3 ; 21,6/. Buvo taip pat išardyti kiti aukurai, pastatyti Jerusalēs gatvēse ir aikštēse /2 Mak 10,2/. — [46]*Sudējo akmenis*... Stabų aukuras buvo pastatytas viršum deginamųjų aukų altoriaus, taip ir jis buvo suteptas. Kadangi tačiau jis buvo pastatytas Viešpačiui, jo akmenys paliekami saugioje vietoje ; gal ir Malakijui mirus Žydų tautoje dar buvo laukiama naujo Sen Test pranašo pasirodymo /plg Lk 7,16 ; Jo 4,19/. Urimo ir Tumimo antroje Zorobabelio statytoje šventykloje nebebuvo ; nebebuvo taip pat ir sandoros skrynios. — [47]*Įstatymas*. Žr Iš 20,25. — [48]*Pataisē šventyklą* : kas buvo sugadinta šventoje ir švenčiausioje dievnamio dalyje. Į Šventąją dalį buvo grąžinti visi šventi jos dalykai, švenčiausioji pasiliko tuščia. Plg 2 Mak 2,4-8. — *Pašventino*... Praslinkus lygiai trejiems metams po to, kai ant seno deginamųjų aukų altoriaus buvo Sirų sudeginta pirmoji auka stabams, vēl buvo paaukota auka tikrajam Dievui. 2 Mak 10,3 minimi dveji metai gal ta prasme, kad pirmais metais Judas dar nestovējo tautos priešakyje. 25 *Kislev* mēnesio diena buvo gruodžio pusēje 165 m pirm Kr. Apie naują ugnį žr 2 Mak 10,3. — [49]*Žvakidę* : septyniomis šakomis. — [51]*Uždangas* : ties šventąja ir švenčiausiąja dievnamio dalimi

[53]*Kaip įstatymas*... Žr Iš 29,28 ; Sk 28,3. — [54]*Su giesmēmis*... Plg 1 Kron 16,42. — [55]*Danguje* : Veidą ir rankas pakeldami į dangų

[57]*Skydeliais*. Tai buvo pašventinimo dovanos. Gal tie skydeliai buvo iš priešų atimto grobio dalis. — [59]*Nutarē švęsti*... Plg 2 Mak 10,6

[60]*Siono kalną* : Šventyklos kalną. Taip Žydai dabar galējo atlikti savo religines apeigas, nekliudomi Sirų, kurie tebebuvo pilyje. Vietoje pabēgusio vyriausiojo kunigo Menelajaus ir Jasono vyriausiojo kunigo pareigas pradējo eiti arba Onijo III /2 Mak 4,33.../ sūnus Onijas IV, arba vyriausiojo kunigo pavaduotojas «antrasis kunigas». Vyriausiojo kunigo garbē dabar turējo tekti Asmoniejų šeimai. — [61]*Betsūrai*... *ties Idumēja*.

5. 1Kai tik pagonys aplinkui išgirdo, kad atstatyta altorius ir šven-
tykla, kaip kad buvo anksčiau, jie labai supyko, 2nusistatė išnaikinti
tuos iš Jokubo giminės, kurie buvo jų tarpe, pradėjo užmušinėti žmones
ir juos persekioti
3Judas kovojo prieš Esavo sūnus Idumėjoje ir tuos, kurie buvo
Akrabatanėje, nes jie laikė apsupę Israėlaičius, ir sudavė jiems labai
didelį smūgį
4Jis atsiminė taip pat piktumą Beano vaikų, kurie tautai buvo sląstai
ir papiktinimas, tykodami jos kelyje. 5Jie apsupo juos bokštuose, apgulė
juos, pasmerkė juos visai sunaikinti ir sudegino jų bokštus, su visais,
kurie juose buvo
6Paskui jis ėjo toliau prieš Amono sūnus, rado stiprią kariuomenę,
gausingą tautą ir jų vadą Timotiejų. 7Su jais jis susirėmė daug kartų
kovose ; jie buvo nugalėti, ir jis sunaikino juos. 8Po to jis paėmė Ga-
zerio miestą ir jo dukteris ir sugrįžo į Judėją
9Pagonys Galaade susirinko prieš gyvenusius jų plote Israėlaičius,
kad juos sunaikintų ; bet šitie nubėgo į Datemano tvirtovę 10ir siuntė
laiškų pas Judą ir jo brolius, sakydami : Prieš mus susirinko iš visų
pusių pagonys, kad mus išnaikintų. 11Jie rengiasi ateiti ir paimti tvir-
tovę, į kurią subėgome ; jų kariuomenės vadas yra Timotiejus. 12Taigi
ateik dabar ir gelbėk mus iš jų rankos, nes daugybė mūsų krito. 13Visi
mūsų broliai, gyvenusieji Tubino plote, užmušti ; jie paėmė nelaisvėn
jų žmonas, vaikus, ir grobį ir nužudė tenai arti tūkstančio vyrų. 14Dar

---

Sirai buvo įsiveržę į Judēją iš Idumējos. Jau kitados Roboamas buvo sustiprinęs Betsurą. Žr aug 29 e ; 2 Kron 11,7

b/ **Judo Makabiejaus kovos prieš kaimynines tautas**

5,1-68. Pasireiškus kaimynystēje esančių tautų nepalankumui Žydams, Judas kovoja prieš Idumējiečius ir Amoniečius /1-8/ ; tuo pačiu metu jis išsiunčia Simoną į Galilieją ir, palikęs Jerusalēje Juozapą ir Azariją, pats išeina kariauti į Galaado šalį/9 [illegible]/ Simonas nugali Galiliejiečių priešus /20-23/, Judas ir Jonatas Galaadiečius /24-54/. Tuo tarpu Gorgijas nugali Juozapą ir Azariją /55-62/. Sugrįžęs iš Galaado šalies Judas puola pietų Idumējiečius ir paimą Khebroną ir Azotą /63-68/

5. 1*Kai tik pagonys...* Dievnamio pašventinimas ir kulto atnaujinimas negalējo patikti pagonims ; Žydai atpuolēliai kurstē jų neapykantą Judui ir jo šalininkams /2 Mak 10,15/ ; Gorgijas, Timotiejus ir kiti artimų kraštų vadai ir vietininkai stengēsi atrasti Judui kuo daugiausiai priešininkų /2 Mak 10,14 ; 12,2/. Todēl Judas nusistatē pulti tuos priešus, kad užbēgtų už akių gresiantiems pavojams

3*Idumējoje.* Visų pirma Judas puolē senus Žydų priešus, Idumējiečius /Sk 20,15... Ez 35,15 ir k/. Akrabatanē buvo kalnuotas kraštas prie Kurklių /Skorpijono/ augštumos, ten kur baigiasi Mirties jūra pietų šone. — *Laikē apsupę* : nuolat juos užpuldinēdavo. — *Didelį smūgį.* Gr t dar pridēta : pažemino juos ir paēmē jų grobį.

4*Beano vaikų* : kurie gyveno gal tarp Idumējiečių ir Amoniečių į rytus nuo Mirties jūros. — 5*Visai sunaikinti.* Ebr *he-kherim*

6*Prieš Amono sūnus* : anapus Jordano. Amoniečiai buvo tarp kita ko pasisavinę plotus anapus Jordano, kai dešimts Israēlio giminių buvo išvesta į Asirijos nelaisvę /Jer 49,3/· Paskutiniais laikais, būdami šalininkai Žydų nekenčiamo vyriausiojo kunigo Jasono, jie buvo užpuolę Jerusalę ir išžudę nemaža jos gyventojų /2 Mak 5,5.../. — *Timotiejų.* Jis čia buvo karaliaus vietininkas. — 8*Gazerio.* Gr t : Jazerio. Žr Još 13,24·25 — *Jo dukteris* : miestelius ir sodžius, kurie priklausē Jazeriui

9*Pagonys Galaade susirinko...* Ga-

tebeskaitant laišką, štai kiti pasiuntiniai atėjo iš Galiliejos perplėštomis
jupomis ir atnešė panašių žinių, 15sakydami, kad prieš juos susirinkę
žmonės iš Ptolemaidos, iš Tiro ir Sidono ; visa Galilieja esanti pilna
svetimšalių, kad mus sunaikintų. 16Kai tik Judas ir tauta išgirdo šituos
žodžius, susirinko didelė sueiga apsvarstyti, ką jie turėtų daryti savo
broliams, buvusiems sielvarte ir anų žmonių užpultiems
17Tuomet Judas tarė savo broliui Simonui : Pasirink sau vyrų, eik
ir gelbėk savo brolius Galiliejoje, aš gi ir mano brolis Jonatas eisime
į Galaado šalį. 18Jis paliko tautos vadus Zakharijo sūnų Juozapą ir Aza-
riją su likusia kariuomene Judėjoje jos saugoti 19ir davė jiems tokį įsa-
kymą : Būkite šitos tautos viršininkai ir nepradėkite kovos prieš pa-
gonis, iki mes nesugrįšime. 20Simonui buvo paskirta trys tūkstančiai
vyrų, kad eitų į Galiliejų, Judui gi aštuoni tūkstančiai į Galaadą
21Simonas išėjo į Galiliejų ir kovojo daug kartų prieš pagonis ; pa-
gonys jo akivaizdoje buvo sutrinti, ir jis vijosi juos iki Ptolemaidos
vartų ; 22apie tris tūkstančius pagonių krito ir jis paėmė jų grobį. 23Pas-
kui jis pasiėmė su savim tuos, kurie buvo Galiliejoje ir Arbate, su jų
žmonomis, vaikais ir su visu, kas jiems priklausė, ir atsivedė juos su
dideliu džiaugsmu į Judėją
24Judas gi Makabiejus ir jo brolis Jonatas perėjo per Jordaną ir
ėjo tris dienas tyrais. 25Juos sutiko Nabutiečiai ir priėmė juos taikiai.
Jie papasakojo jiems visa, kas buvo atsitikę jų broliams Galaado šalyje,
26ir kad daug jų yra uždarytų Barasoje, Bosore, Alimėje, Kaspore, Ma-
gete ir Karnaime, kurie visi buvo sustiprinti ir dideli miestai ; 27kad
ir kituose Galaado šalies miestuose yra laikoma jų uždarytų, kad rytoj
nutarta eiti su kariuomene prie tų miestų, paimti juos ir viena diena
juos sunaikinti. 28Tuomet Judas su kariuomene ūmai pasuko į Bosoro
tyrumą ir paėmė miestą. Jis užmušė visus vyriškius kalavijo ašmenimis,
paėmė visą jų grobį ir sudegino miestą. 29Iš ten jis pakilo nakčia ir
nuėjo iki tvirtovei. 30Auštant, pakėlęs savo akis, štai jie pamatė dau-
gybę žmonių, kuriems nebuvo skaičiaus ; jie nešė kopėčias ir karo pa-
būklus tvirtovei paimti ir nugalėti Žydams. 31Judas, pamatęs, kad kova

---

laadu čia vadinamas labai platus kraštas anapus Jordano, toli siekiąs į rytus ir į šiaurę. Išsisklaidžiusių čia tarp pagonių Žydų buvo nelabai daug. — *Datemano.* Kur buvo ta sustiprinta vieta, tikrai nežinoma. Anot 28 e, ji turėjo būti nelabai toli nuo Bosoro. — 11*Timotiejus.* Ar jis buvo tas pats asmuo, kurs paminētas aug 6 e, nevisai aišku. Plg 2 Mak 10,24... 12,18... — 13*Tubino.* Gal ta pati vieta, kuri kitur vadinama Tobu, Arabijos tyrumoje prie Galaado sienos. Plg Teis 11,3-5 ; 2 Kar 10,6 ; 2 Mak 12,17. — 15*Ptolemaidos.* Senovēs Akko prie Tarpžemēs jūros augščiau Karmelio kalnų. Žr Teis 1,31. — *Tyro ir Sidono.* Seni Phenikijos miestai. — *Visa Galilieja esanti.* Anot Gr t : Iš visos pagonių Galileijos

18*Juozapą ir Azariją.* Iš kitur nežinomi asmenys

21*Iki Ptolemaidos vartų.* Apgulti šitos žymios tvirtovēs su savo maža kariuomene Simonas negalējo. — 23*Arbate.* Jo vieta nežinoma. — *Į Judēją.* Tik čia jie buvo apsaugoti nuo pagonių keršto ; Makabiejams gi jie galējo būti paspirtis, padaugindami jų kariuomenēs skaičių

25*Nabutiečiai.* Žr Prad 25,13. Ta bastūnų tautelē dažniau gyveno senovinēs Idumējos sostinēs Petros apylinkēse ; bet dabar ji sutinkama Galaade. — 26*Barasoje, Bosore...* Galaado šalies miestai. Jų vardai rašoma labai nevienaip, todēl nelengva susekti, kuriuos senovēs miestus jie atitinka. — 28*Į Bosoro...* Gal dabartinis miestelis Busr prie Ledžos augštumos. Kadangi Judas iš šitos

prasidėjo ir kad karo šauksmas kyla į dangų kaip trimito garsas, ir girdisi didelis šauksmas iš miesto, [32]tarė savo kariuomenei: Kovokite šiandien už savo brolius. [33]Jis puolė juos trimis būriais iš užpakalio; be to, Žydai ėmė trimituoti trimitais ir garsiai šaukė melsdamiesi. [34]Timotiejaus kariuomenė pažino, kad tai buvo Makabiejus, ir ėmė bėgti nuo jo veido; Žydai sudavė jiems labai didelį smūgį, ir tą dieną krito iš jų apie aštuonis tūkstančius vyrų. [35]Po to Judas pasuko į Masphą, puolė ir paėmė ją, užmušė visus jos vyriškius, paėmė jos grobį ir sudegino ją. [36]Iš ten jis ėjo toliau ir paėmė Kasboną, Magetą, Bosorą, ir kitus Galaado šalies miestus. [37]Po tų įvykių Timotiejus surinko kitą kariuomenę ir sustojo ties Raponu anapus upelio. [38]Judas išsiuntė apžiūrėti tos kariuomenės, ir jam buvo pranešta ir pasakyta: prie jos susirinko visos tautos, kurios yra aplink mus, labai gausinga kariuomenė; [39]jie yra pasisamdę sau pagalbon taip pat Arabus ir sustojo anapus upelio, prisirengę ateiti kovoti prieš tave. Tuomet Judas nuėjo jiems priešais. [40]Timotiejus gi tarė savo kariuomenės vadams: Kai Judas ir jo kariuomenė prisiartins prie upelio vandens, jei jis pereis prie mūsų pirmas, mes negalėsime jam pasipriešinti, nes jis bus stipresnis už mus. [41]Bet jei jis bijos pereiti ir sustos anapus upelio, pereikime mes prie jų, ir mes būsime galingesni už jį. [42]Taigi kai tik Judas prisiartino prie upelio vandens, jis pastatė tautos raštininkus prie upelio ir davė jiems tokį įsakymą: Nepalikite nė vieno žmogaus, bet tegul visi eina į kovą. [43]Po to jis perėjo per vandenį pirmas ir visa tauta paskui jį. Visi pagonys buvo sumušti jo akivaizdoje, pametė savo ginklus ir pabėgo į šventyklą, buvusią Karnaime. [44]Bet jis paėmė tą miestą ir sudegino šventyklą, su visais joje buvusiais. Taip Karnaimas buvo nugalėtas ir negalėjo laikytis prieš Judą. [45]Tuomet Judas surinko visus Israėlaičius, buvusius Galaade, nuo mažiausio iki didžiausiam, jų žmonas ir vaikus ir labai didelę kariuomenę, kad jie eitų į Judo šalį

[46]Jie atėjo iki Ephronui. Tai buvo didelis miestas prie įėjimo į šalį, labai sustiprintas, ir nebuvo galima jo apeiti nei iš dešinės, nei iš kairės, nes kelias ėjo jo viduriu. [47]Buvusieji mieste užsidarė ir apkrovė vartus akmenimis. Judas pasiuntė jiems taikos žodžius, [48]sakydamas: Leiskite pereiti per savo šalį, kad mes galėtumėme eiti į mūsų šalį, ir niekas nepadarys jums žalos; mes tiktai pereisime pėsti. Bet jie ne-

vietos pasiekē per vieną naktį Datemą, todēl ir Datemos tvirtovē, iš kurios Žydai šaukēsi pagalbos /aug 9.10 e/, turējo būti nelabai toli Bosoro. — [29]*Iki tvirtovei*: iki Datemai. — [35]*Į Masphą*: Į Galaado Masphą. Žr Prad 31,49; Teis 11,29. — [36]*Kasboną*. Gr t: Khasphor. Tikriausiai tas pat miestas, ką ir augščiau 26 e. — [37]*Ties Raponu*: netoli nuo Astaroto. Judo sumuštas Timotiejus surinko čia savo kariuomenēs likučius ir sustiprino ją talkininkais. — *Upelio*: Hieromakso. — [39]*Jiems priešais*. Nors Judas ējo paskui sumuštą Timotieją, bet norēdamas patikrinti laimējimą, jis padarē linkį ir apējo Timotiejaus kariuomenę, ir tuo būdu vēl atsirado prieš ją kitame upelio krante. — [42]*Tautos raštininkus*: valdininkus, kuriems buvo pavesta rinkti kariuomenę ir daryti jų sąrašus. Žr Pak 20,5... 2 Kron 26,11. — [43]*Karnaime*: Astaroth — Karnaim. Prad 14,5; Pak 9,4; Plg 2 Mak 12,26. — [45]*Buvusius Galaade*: gyvenusius pagonių tarpe. — *Ir vaikus*. Gr t dar pridēta: ir jų lobį

[46]*Ephronui*. Iš kitur nežinomas miestas. Jo vieta turējo būti vienoje iš tarpukalnių, per kurią ējo kelias iš Karnaimo į Betsaną /52 e/. — [47]*Užsidarē*. Anot kaikurių žinių /plg 2 Mak 12,27/, Lisijas čia turējęs

norėjo jiems atidaryti. 49Tuomet Judas liepė skelbti stovykloje, kad
kiekvienas pultų miestą ties ta vieta, kur jis buvo. 50Tuojau kariuo-
menės vyrai pradėjo artintis. Jis kovojo prieš tą miestą visą dieną ir
visą naktį, ir miestas buvo atiduotas į jo rankas. 51Jie išžudė visus vy-
riškius kalavijo ašmenimis. Jis sugrovė jį, paėmė jo grobį ir perėjo visą
miestą per užmuštuosius
52Po to jie perėjo per Jordaną didelėje lygumoje ties Betsanu. 53Judas
rankiojo atsiliekančius ir visą kelią drąsino tautą, iki jie atėjo į Judo
šalį. 54Taip jie atėjo į Siono kalną su linksmybe ir džiaugsmu ir aukojo
deginamąsias aukas, nes niekas jų nežuvo iki sugrįžo ramybėje
55Tuo metu, kai Judas ir Jonatas buvo Galaado šalyje, o jo brolis
Simonas Galiliejoje ties Ptolemaida, 56Zakarijo sūnus Juozapas ir ka-
riuomenės vadas Azarijas išgirdo apie jų pasisekimus ir įvykusias kovas,
57ir jis tarė : Įsigykime ir mes sau vardą ir eikime kovoti prieš esančius
aplink mus pagonis. 58Taigi jis davė įsakymų tiems, kurie buvo jo ka-
riuomenėje, ir jie išėjo prieš Jamniją. 59Bet jiems priešais išėjo iš miesto
į kovą Gorgijas su savo žmonėmis. 60Juozapas ir Azarijas buvo priversti
bėgti iki Judėjos sienų. Tą dieną apie du tūkstančiai vyrų iš Israėlio
krito, ir buvo suduotas didelis smūgis tautai, 61nes jie nepaklausė Judo
ir jo brolių ir manė galėsią drąsiai pasielgti. 62Bet jie nebuvo iš pali-
kuonių tų vyrų, per kuriuos buvo įvykdytas išgelbėjimas Israėlyje. 63Tuo
tarpu gi Judo vyrai buvo labai giriami viso Israėlio akivaizdoje ir visų
pagonių, kur tik išgirsdavo apie jų vardą ; 64prie jų rinkdavosi su džiaugs-
mo šūkojimais
65Po to Judas su savo broliais išėjo ir kovojo prieš Esavo sūnus
šalyje, esančioje į pietus ; jis paėmė Khebroną ir jo dukteris ir nudegino
aplinkui jo sienas ir bokštus. 66Po to jis pakilo iš savo stovyklos, kad

namus. Jo šalininkai, be abejo, pasirūpino nustatyti Ephrono gyventojus prieš Žydus. Kadangi tačiau tas miestas nebuvo anksčiau parodęs nepalankumo Žydams, tai Judas, laikydamos Pak 20,10... nurodymų, siūlo Ephrono gyventojams taiką, su atsisakiusiais gi nuo jos pasielgia visu anų laikų nuožmumu

52*Ties Betsanu.* Didžiausis iš Dekapolės miestų šiapus Jordano, žinomas dar kitu vardu : Skitopolis. Ties juo Jordane yra ne viena brasta. Jordano slėnis čia labai platus, tikra labai derlinga lyguma. — 53*Rankiojo atsiliekančius...* Kovose Judas stodavo visų priešakin, dabar saugo kariuomenēs užpakalyje silpnesniuosius, kad nē vienas nežūtų. — 54*Į Siono kalną* : į šventyklą padēkoti Viešpačiui už laimējimus ir ypatingą globą. — *Niekas jų nežuvo* : iš tų Žydų, kuriuos išvadavo iš priešų rankų ir atsivedē į Judēją

56*Juozapas ir... Azarijas.* Žr aug 18 e. — 57*Jis tarē* : Juozapas Zakharijui. Jie matomai pavydējo pasisekimų Judui ir nutarē jo nebeklausyti. Rūpējo jiems labiausiai grobis. — 58*Jis davē.* Gr t : Jie davē. — *Prieš Jamniją.* Plg aug 4,15. Strabonas sako, kad ginkluotų vyrų skaičius Jamnijoje ir jos apylinkēje siekęs 40.000. — 59*Gorgijas.* Du Žydų vadu gal nē nemanē, kad Jamnijoje yra Gorgijas, kurio kariška drąsa buvo žinoma visoje Sirijoje /1 Mak 3,38/. — 62*Jie nebuvo iš...* Juos vedē puikybē ir godumas. Dievas teikē Israēlaičiams kovose prieš pagonis savo globą, kad jie galētų ginti savo religiją, bet ne tam, kad jie įsigytų jų tarpe didelēs galios. — 63*Judo vyrai...* Gr t : Vyras /drąsuolis/ Judas ir jo broliai. — 64*Prie jų rinkdavosi* : visos Judējos Žydai

65*Esavo sūnūs* : Idumējiečius, kurie buvo užēmę pietinę Judējos dalį. — *Khebroną.* Labai senas, paprastai Hebronu vadinamas, miestas. Palestiną dalinant jis buvo paskirtas Judo giminei /Jož 15,54 ; plg Prad

eitų į svetimšalių kraštą, ir ėjo per Samariją. [67]Tą dieną krito kovoje
kunigų, kai jie panorėjo parodyti savo drąsą ir ėjo be atodairos į kovą.
Judas pasuko į Azotą svetimšalių krašte ; jis išardė jų aukurus, sude-
gino jų dievaičių drožtus paveikslus, paėmė miestų grobį ir sugrįžo į
Judos šalį

6. [1]Karalius Antijokas ėjo per augštesniąsias šalis. Išgirdęs, kad
Persijoje yra Elimaidos miestas, labai garsus ir turtingas sidabru bei
auksu, [2]kad jame yra labai turtinga šventykla, kad joje yra auksinių
uždangų, šarvų ir skydų, paliktų Makedonijos karaliaus Pilypo sūnaus
Aleksandro, kurs pirmas karaliavo Graikijoje, [3]jis nuėjo tenai, stengėsi
paimti miestą ir apiplėšti jį ; bet jis negalėjo, nes jo sumanymas buvo
pasidaręs žinomas miesto gyventojams. [4]Jie pakilo kovai, ir jis turėjo
iš ten bėgti ; jis pasitraukė labai nuliūdęs ir grįžo į Babiloniją
[5]Tuomet buvo atnešta jam žinia į Persiją, kad jo kariuomenė, buvusi
Judos šalyje, buvo priversta bėgti, [6]kad Lisijas ėjo didelės kariuomenės
priešakyje ir buvo Žydų priverstas bėgti, kad jie sustiprėjo ginklais,
kariuomene ir daugeliu grobio, kurį atėmė iš sumuštos kariuomenės,
[7]kad jie sugriovė nuobodą, kurią jis buvo pastatęs ant altoriaus Jeru-
salėje, ir apvedė augštomis sienomis, kaip pirma, šventyklą ir jo miestą
Betsūrą

13,8/. Po Babilono nelaisvēs Žydai buvo sugrįžę Khebronan /Neem 11,25/, bet vēliau jie buvo iš čia Idumējiečių išvaryti. Judas, sugrįžęs iš Galaado /163 m pirm Kr/ ir davęs kiek laiko pasilsēti savo kariuomenei, ryžosi kariauti prieš Idumējiečius ir Pilistimus. — *Jo dukteris* : Khebrono apylinkēje buvusius miestelius ir sodžius. — [66]*Į svetimšalių* : į Pilistimų. — *Per Samariją*. Samarijos vardas čia yra aiški klaida. Judas, eidamas iš Khebrono į Azotą /68 e/, negalējo patekti į toli šiaurēje esančią Samariją. Senovinis lotyniškas vertimas, Juozapas Fl, 2 Mak 12,35 ir k tą vietą vadina Marisa /senovēje Maresa, dabar Maraš/, kuri iš tikrųjų yra prie kelio iš Khebrono į Azotą. — [67]*Tą dieną* : praeinant pro Marisą, kur teko susiremti su Gorgijo kariuomene /žr 2 Mak 12,34/. — [68]*Į Azotą*. Tai Pilistimų miestas. Plg aug 4,15

c/ Antijoko Epifano mirtis. Antijoko Eupatorio karas prieš Jerusalę

6,1-63. Antijoko žygis prieš Elimaidą jam nepasiseka ; gavęs žinią apie Judo nugalējimus, jis suserga ir miršta, išpažinęs savo padarytas neteisybes Žydams /1-16/. Mirusiojo Antijoko vieton Lisijas paskelbia karaliumi jo sūnų Antijoką Eupatorį, kurio pagalbos šaukiasi bedieviai Žydai /17-30/. Sirai nugali Judą prie Betzakaros /31-47/ ir apgula šventyklos kalną /48-54/. Karalius padaro su Žydais taiką, bet jos nesilaiko /55-63/

6. [1]*Antijokas* : Antijokas Epifanas. Žr aug 3,37. Plg 2 Mak 9,2... — *Persijoje yra Elimaidos miestas*. Toks teksto skaitymas klaidingas ; geresniuose graik rankraščiuose miestas visai neįvardinamas ; ten pasakyta : yra Elimaidoje, Persijoje, garsus miestas. 2 Mak 9,2 nēra paminēta nei Persijos, nei Elimaidos, tik pasakomas miesto vardas : Persepolis. Elimaida gi buvo vadinama šalis, ne miestas, senovēs Elamas. — [2]*Turtinga šventykla* : Dianos šventykla /Juozapas Fl, Jieron. Plg 2 Mak 1,13/. — *Uždangų*. Gr t kalbama apie apsaugos priemones kovoje ; iš jų toliau įvardijami šarvai ir skydai. — *Kurs pirmas...* Žr aug 1,1 /paaškinimą/. — [4]*Į Babiloniją*. Gr t : į Babiloną ; bet gr t nēra pasakyta, kad Antijokas būtų sugrįžęs į Babiloną ; jis tik norējęs ten vykti

[5]*Atnešta jam žinia* : Lisijo pasiųs-

[8]Atsitiko, kad karalius, išgirdęs šitas žinias, nusigando ir labai su-
sijaudino; jis atsigulė į patalą ir iš liūdesio susirgo, nes ne taip jam
įvyko, kaip jis manė. [9]Jis pasiliko tenai daug dienų, nes didelis liūdesys
pasireikšdavo jame iš naujo, ir jis tarėsi mirsiąs
[10]Jis pasišaukė visus savo prietelius ir jiems tarė: Miegas atstojo
nuo mano akių, jaučiuos prislėgtas, ir mano širdis džiūsta iš sielvarto.
[11]Todėl aš tariau savo širdyje: Į kaip didelį sielvartą aš patekau ir ko-
kiose nuliūdimo bangose esu dabar aš, kurs buvau meilingas ir mylimas
savo karalystėje! [12]Bet dabar aš atsimenu piktenybes, kurias esu pa-
daręs Jerusalėje, iš kur aš atėmiau, kaip grobį, visą buvusį joje auksą
ir sidabrą, ir kad esu siuntęs sunaikinti be priežasties Judėjos gyven-
tojus. [13]Taigi dabar aš suprantu, kad todėl apniko mane šitos nelaimės,
ir štai aš žūnu dideliu liūdesiu svetimoje šalyje
[14]Po to jis pasišaukė vieną savo prietelių, Pilypą, paskyrė jį visos
savo karalystės viršininku [15]ir padavė jam savo vainiką, apsiaustą ir
žiedą, kad atsivestų jo sūnų Antijoką, auklėtų jį ir paimtų viešpatavimą
[16]Karalius Antijokas mirė tenai šimtas keturiasdešimts devintais
metais
[17]Lisijas, gavęs žinią, kad karalius miręs, įstatė karaliumi jo sūnų
Antijoką, kurį jis visai jauną auklėjo, ir praminė jį vardu Eupatoris
[18]Buvusieji pilyje uždarė Israėlį iš visų pusių aplink šventyklą
ir stengėsi nuolat daryti jiems pikta ir stiprinti pagonis. [19]Judas nu-
sistatė sunaikinti juos ir sušaukė visą tautą jų apgulti. [20]Jie susirinko
visi draug, apgulė juos šimtas penkiasdešimtais metais ir pasidirbo sau
mėtomųjų ir apgulamųjų karo pabūklų. [21]Tuomet kaikurie apgultieji
ištrūko, o prie jų prisidėjo kaikurie bedieviai iš Israėlio. [22]Šitie nuėjo
pas karalių ir sakė: Iki kolei tu nedarysi teisybės ir nekeršysi už mūsų
brolius? [23]Mes ryžomės tarnauti tavo tėvui, elgtis pagal jo įsakymus

---

ta žinia /žr aug 3,32/. — [7]*Nuobodą.* Taip knygos autorius vadina Antijoko įsakymu pastatytą aukurą viršum deginamųjų aukų altoriaus. — *Jo miestą Betsūrą.* Betsūra buvo nebe Judējos sienose /plg aug 4,61/; ji priklausē Antijokui; jos paēmimas ir sustiprinimas buvo didelis karaliaus įžeidimas

[13]*Svetimoje šalyje.* Antijokas tuomet buvo Persijos mieste Tabēje, tarp Ekbatanos ir Persepolies. Nors ta šalis priklausē Sirijai, bet ji buvo nuo jos labai toli; Antijokas buvo į čia atvykęs apiplēšti šventyklos, todēl jis negalējo tikētis vietos gyventojų užuojautos ir visa ta šalis jam dabar rodēsi esanti svetima

[14]*Pilypą.* Anot 2 Mak 9,29, jis Antijoko pienbrolis. Karalius buvo paskyręs jį savo vietininku Judējoje. Plg 2 Mak 5,22 ir 9,29. — [15]*Ir žiedą:* Karališkąjį antspaudo žiedą. Taip Antijokas atēmē anksčiau duotus įgaliojimus Lisijui /aug 3,32.33/, kurs gal buvo netekęs jo pasitikējimo dēl pralaimētų kovų prieš Žydus. — *Kad atsivestų...* Gr t galima versti taip: kad jis juos /karališkos garbēs ženklus/ nuneštų Antijokui

[16]*Mirē tenai šimtas...* Tabēje 163 m pirm Kr. Apie Antijoko mirtį pasakojama dar 2 Mak 1,1-17 ir 2 Mak 9,1-29. Žr tų vietų paaiškinimus

[17]*Jo sūnų...* Antijokas Eupatoris buvo tuomet devynerių /anot kitų, dvylikos/ metų vaikas

[18]*Buvusieji pilyje...* Įgula, buvusi stiprioje pilyje visai netoli nuo Žydų šventyklos /žr aug 35-37; 4,41/, galējo varginti Jerusalēs gyventojus, ypač kai tie eidavo į šventyklą; todēl Judas nutaria mēginti jų visai nusikratyti ir apgula pilį. — [20]*Šimtas...* 162 m pirm Kr /plg 2 Mak 13,1.../. — *Pasidirbo sau...* Anot gr t: pasidarē sau pylimų, bokštų metamiems prietaisams pastatyti. — [21]*Apgultieji ištrūko...* Nors pilis buvo

ir klausyti jo paliepimų ; 24todėl mūsų tautos sūnūs šalinos nuo mūsų,
ir kas tik iš mūsų jiems patekdavo, buvo užmušamas ir mūsų, tėvonystės
buvo išplėšiamos. 25Jie tiesdavo ranką ne tik prie mūsu, bet ir prie
visų mūsų plotų, 26ir štai šiandien jie apgulė Jerusalės pilį, kad ją paim-
tų, ir sustiprino Betsūros tvirtovę. 27Jei tu neisi greitai prieš juos, jie
padarys piktesnių kaip šitie dalykų, ir tu nebegalėsi jų nugalėti

28Tai išgirdęs karalius įpyko ; jis sušaukė visus savo prietelius, savo
kariuomenės vadus ir raitelių viršininkus ; 29pas jį atėjo taip pat sam-
dytos kariuomenės iš kitų karalysčių ir iš jūros salų. 30Jo kariuomenės
skaičius buvo šimtas tūkstančių pėstininkų, dvidešimt tūkstančių rai-
telių ir trys dešimtys du drambliai išmokyti kovoti

31Jie atėjo per Idumėją, apgulė Betsūrą, kovojo daug dienų ir pa-
sidirbo apgulamųjų karo pabūklų ; bet apgultieji išėjo, sudegino juos ir
kovojo drąsiai. 32Judas tuo tarpu pasitraukė nuo pilies ir padarė sau
stovyklą prie Betzakaros ties karaliaus stovykla. 33Atsikėlęs dar neiš-
aušus karalius paragino kariuomenę pulti Betzakaros keliu ; jo kariuo-
menės dalys prisirengė į kovą ir sutrimitavo trimitais. 34Drambliams
jie parodė vynuogių ir morų sunkos, kad paerzintų juos į kovą. 35Jie
paskirstė gyvulius tarp legijonų, taip kad prie kiekvieno dramblio stovėjo
tūkstantis vyrų grandininiais šarvais ir variniais šalmais ant savo galvų ;
taip pat penki šimtai rinktinių raitelių buvo priskirta prie kiekvieno
gyvulio. 36Šitie jau anksčiau būdavo visuomet tenai, kur būdavo gyvulys ;
kur tik jis ėjo, ėjo ir jie ir nuo jo neatstodavo. 37Be to, ant kiekvieno
gyvulio buvo apsaugai stiprūs mediniai bokštai su karo pabūklais ; kiek-
viename bokšte buvo trys dešimtys du drąsūs vyrai, kurie kovojo iš

---

apsupta, tačiau kaikuriems Sirams pasisekē iš jos ištrūkti. — 22*Mūsų brolius* : pasilikusius pilyje Sirus ir Žydų atpuolēlius. — 25*Prie visų mūsų plotų*. Taip daroma aliuzija į laimingas Judo kovas prieš kaimynus. Plg aug 5,3... — 26*Betsūros*. Žr aug 7 e

28*Jis sušaukē*... Jauno karaliaus vardu visa darē Lisijas. Prieteliais čia vadinami žymesnieji karaliaus patarējai. — 29*Iš kitų karalysčių* : iš Mažosios Azijos. — *Iš jūros salų* : iš Kipro, Rodo, Kretos ir kitų Tarpžemēs jūros salų. — 30*Jo kariuomenēs*... 2 Mak 13,2 tos kariuomenēs skaičiai nurodomi truputį kitokie, gal dēl to, kad ji ējo persiskyrus į dvi dali

31*Per Idumēją*... Judas laikē apgulęs Sirų įgulą Jerusalēs pilyje /aug 20 e/. Išgirdęs, kad ateina labai didelē Antijoko Eupatorio kariuomenē, Judas ragina Žydus maldauti Viešpatį pagalbos, pats gi pasitraukia iš Jerusalēs su savo kariuomene į Modiną, iš čia užpuola Eupatorio kariuomenēs dalį ir padaro jai nemaža nuostolių. Todēl Sirai nedrįsta tuojau pulti Jerusalę, bet eina toliau pajūriu, iki pasiekia Idumēją ; per Idumēją gi ateina prie Betsūros ir ją apgula. Plg 2 Mak 13,9-18. Iki Sirų kariuomenē pasiekē Betsūrą, Judas suskubo dar aprūpinti jos įgulą maistu, todēl ji galējo laikytis gana ilgai prieš Sirus ir net daryti puolantiems didelių nuostolių. — 32*Prie Betzakaros* : maždaug pusiaukelyje tarp Jerusalēs ir Betsūros. Iš Betzakaros iki Betsūrai galējo būti apie 13 km. Judas atvyko į čia iš Modino, į kurį buvo pasitraukęs iš Jerusalēs. Apie Judo kariuomenēs vietą Sirai sužinojo iš vieno išdaviko, vardu Rodoko /žr 2 Mak 13,21/ ir, palikdami mažą savo jēgų dalį prie apgultos Betsūros, su visa kita kariuomene tuojau pradējo rengtis į kovą prieš Judą. — 34*Vynuogių ir morų sunkos*. Drambliai labai mēgsta raugintus gēralus, bet, gavę jų atsigerti, užmiršta savo jēgą ; šiuo atvēju gal jiems prieš pat kovą tik parodyta raudonos vynuogių ir morų sunkos ir taip juos tik įerzinta.

viršaus, ir vienas Indas, gyvulio varovas. 38Likusią raitariją, padalintą
į du būrius, jis pastatė viename ir kitame šone, kad trimitų garsu ska-
tintų kariuomenę ir ragintų į jos kariškas eiles sustatytas minias. 39Sau-
lei nušvietus auksinius ir varinius skydus, sužibo nuo jų kalnai, ir jie
blizgėjo kaip liepsnoją žiburiai. 40Viena karaliaus kariuomenės dalis
ėjo pasiskirsčius augštais kalnais, kita lyguma ; jie žygiavo atsargiai
ir tvarkingai. 41Visi šalies gyventojai buvo išgąsdinti tos daugybės riksmo,
minios ėjimo ir ginklų žvangėjimo ; nes tai buvo labai didelė ir stipri
kariuomenė. 42Judas su savo kariuomene prisiartino kovoti, ir šeši šim-
tai žmonių iš karaliaus kariuomenės krito. 43Kai Sauros sūnus Elea-
zaras pamatė vieną gyvulį, apdengtą karališkais šarvais, kurs buvo
didesnis už visus kitus gyvulius, jam pasirodė, kad ant jo buvo kara-
lius. 44Jis paaukojo save, kad išgelbėtų savo tautą ir įsigytų sau amžiną
vardą. 45Drąsiai jis bėgo prie jo būrio viduriu, užmušinėdamas buvusius
dešinėje ir kairėje, taip kad jie krito nuo jo vienon ir kiton pusėn ;
46jis įbėgo tarp dramblio kojų ir, sustojęs po juo, užmušė jį ; tas su-
griuvo ant žemės viršum jojo, ir Eleazaras tenai mirė. 47Tačiau Žydai,
matydami karaliaus jėgas ir jo kariuomenės smarkumą, pasitraukė nuo jų

48Karaliaus gi kariuomenė ėjo prieš juos Jerusalės link, ir ta ka-
riuomenė buvo statoma stovyklose prieš Judėją ir prieš Siono kalną.
49Su tais, kurie buvo Betsuroje, jis padarė taiką, ir jie išėjo iš miesto,
nes tenai uždaryti jie nebeturėjo maisto, kadangi šaliai buvo šabatas.
50Taip karalius paėmė Betsurą ir pastatė tenai sargybą jos saugoti

51Paskui jis laikė daug dienų apgulęs šventąją vietą : jis pasistatė
tenai mėtomų prietaisų ir mašinų, įtaisymų ugniai mesti, akmenims ir
jietims, šautuvų vilyčioms ir vilpstynių. 52Taip pat ir Žydai pasidarė
karo pabūklų prieš anų prietaisus ir kovojo daug dienų. 53Bet mieste
nebuvo maisto, nes buvo sekmi metai, ir tie pagonys, kurie buvo likę
Judėjoje, suvalgė liekanas to, kas buvo atidėta. 54Taip šventovėje buvo
likę nedaug žmonių, nes jiems buvo atėjęs badas, ir jie išsiskirstė, kiek-
vienas į savo vietą

55Tuo tarpu Lisijas išgirdo, kad Pilypas, kurį karalius Antijokas,
dar gyvas tebebūdamas, buvo paskyręs auklėti savo sūnų Antijoką ir
viešpatauti, 56sugrįžęs iš Persijos ir Medijos su kariuomene, kuri buvo

---

— 36*Anksčiau...* Drambliai buvo iš anksto pripratinti prie kariuomenės dalių, taip kad ir jie nebesibaidydavo ir jų nebijodavo nei kareiviai, nei arkliai. — 37*Trys dešimtys du.* Gali būti, kad tas skaičius klaidingas, nes dramblio bokštelyje buvo vietos tik dviem ar trims kareiviams. 32 kareiviai galėjo būti prie kiekvieno dramblio, kad vieni kitus pavaduotų bokštelyje. — 38*Viename ir kitame...* Kariuomenės sparnuose. — 39*Auksinius* : paauksuotus. Tokiuos skydus turėdavo vadai ir pasižymėję kareiviai. — *Sužibo nuo jų...* Poetiškas išsireiškimas. — 40*Atsargiai.* Gr t : drąsiu žingsniu. — 42*Prisiartino kovoti* : drąsiai ir ūmai puolė kariuomenės dalį. — 43*Sauros sūnus Eleazaras.* Tikriau Gr t : Eleazaras Auaranas. — Taigi jis buvo Matatijo sūnus, vadinamas Abaronu /1 Mak 2,5/, jaunesnis Judo brolis. — *Kad ant jo buvo karalius.* Eleazaras tikėjosi, kad jam pasiseks užmušti patį karalių ir tuo būdu padaryti sumišimą visoje kariuomenėje ; bet ant papuošto dramblio buvo tik paprasti kareiviai. — 47*Tačiau Žydai...* Judas randa, kad bus išmintingiau pasitraukti tvarkoje, negu duotis sunaikinti save ir savuosius be palyginimo stipresniems Sirams. Jis pasitraukia į Jerusalę ir į šventyklos tvirtovę. Sirai eina paskui ir apgula tvirtovę

48*Prieš Judėją.* Nors Sirų kariuomenės dalis buvo palikta prie Bet-

su juo išėjusi, ir kad jis stengiasi pasiimti karalystės reikalus. [57]Todėl
jis pasiskubino eiti ir sakyti karaliui ir kariuomenės vadams: Mes einame kasdien silpnyn, maisto mums maža, vieta, kurią laikome apgulę,
sustiprinta, be to, mes turime rūpintis karalyste. [58]Taigi paduokime
dabar šitiems žmonėms dešines, padarykime taiką su jais ir su visa jų
tauta [59]ir leiskime jiems gyventi pagal jų įstatymus, kaip seniau; nes
dėl savo įstatymų, kuriuos mes paniekinome, jie įpyko ir visa tai padarė.
[60]Tas pasiūlymas patiko karaliui ir vadams; jis siuntė pas juos taikos
daryti, ir jie ją priėmė. [61]Karalius ir vadai jiems prisiekė, ir jie išėjo
iš tvirtovės

[62]Karalius, atėjęs į Siono kalną ir pamatęs vietos sustiprinimus,
tuojau sulaužė padarytą priesaiką ir liepė sugriauti sieną aplinkui

[63]Po to jis skubiai pasitraukė ir sugrįžo į Antiokiją; čia jis rado
Pilypą valdantį miestą, kovojo prieš jį ir atėmė miestą

7. [1]Šimtas penkiasdešimts pirmais metais Seleuko sūnus Demetrijus išvyko iš Romos miesto, atkeliavo su nedaugeliu žmonių į pajūrio
miestą ir ėmė tenai karaliauti. [2]Atsitiko, kad, jam įėjus į savo tėvų karalystės namus, kariuomenė sugavo Antijoką ir Lisiją, kad juos atvestų
pas jį. [3]Gavęs apie tai žinią, jis tarė: Nerodykite man jų veido. [4]Kariuomenė užmušė juodu ir Demetrijus atsisėdo savo karalystės sostan

---

suros, tačiau žymi jos dauguma prisiartino prie Jerusalēs ir rengēsi kovoti ne tik prieš tą vieną vietą, bet ir prieš visą Judējos šalį. — [49]*Buvo šabatas*: šabatiniai /poilsio/ metai, kuriais buvo uždrausta ką nors sēti ar pjauti. Plg Iš 23,10.11; Kun 25,1-7; 21,22; Pak 15,1...

[53]*Kurie buvo likę*... Atskiri Sirų kariuomenēs būriai

[55]*Pilypas, kurį*... Žr aug 14.15 eil. Išgelbējimas ateina Žydams netikētai. Antijoko Epifano jo sūnaus ir valstybēs globēju paskirtas Pilypas grįžta iš Persijos su kariuomene, kurią į ten buvo pasiēmęs Antijokas ir pradeda ieškoti savo teisių pripažinimo. Lisijui tenka dabar skubēti į Siriją, ir jis padaro su Judu taiką, pripažindamas Žydams religinę laisvę. — [59]*Kaip seniau*: kolei Antijokas nebuvo pradējęs kovos prieš Žydų religiją. — [61]*Jie išējo iš tvirtovēs*. Išējimas iš tvirtovēs buvo padarytos taikos ženklas

[62]*Sulaužē padarytą priesaiką*... Sirai grąžino Žydams tik religinę laisvę, bet nenorējo sutikti, kad jie turētų visišką nepriklausomybę. Sirų įgula pasiliko ne tik Betsuroje, bet ir pačioje Jerusalēje, jos pilyje. Šventyklos tvirtovēs sienas jie pasirūpino nugriauti. Pačią gi šventyklą jie net pagerbē aukomis ir Judui suteikē tam tikrą titulą. Plg 2 Mak 13,24

[63]*Sugrįžo į Antijokiją*... Grįždamas Lisijas Ptolemaidoje turējo viešai pasiteisint dēl padarytos taikos su Žydais. Žr 2 Mak 13,25

d/ Žydų kovos prieš Demetrijų Soterą

7,1-50. Sirijos sostą paima Demetrijus /1-4/. Alkimo pakurstytas jis siunčia prieš Žydus Bakhidą, kurs tačiau Judo nugalēti neįstengia /5-25/. Atsiųstas kitas vadas, Nikanoras, du kartu Judo nugalimas ir pats žūna kovoje /26-47/. Nugalējimui paminēti Žydai paskiria metinę šventę /48-50/

7. [1]*Šimtas*... 161 m pirm Kr. — *Seleuko sūnus Demetrijus*. Seleukas IV Filopatoris buvo vyresnis Antijoko Epifano brolis. Seleukui mirštant, jo sūnus Demetrijus buvo laikomas įkaitu Romoje; todēl jo dēdei Antijokui Epifanui pavyko paimti Sirijos sostą. Kai Antijokas mirē, Demetrijus, vis dar tebebūdamas Romoje, veltui stengēsi atgauti laisvę. Kadangi Romos senatas atsisakē suteikti jam leidimą, jis, Polibijaus padedamas, pabēgo slapčia ir atvyko į

5Tuomet atėjo pas jį nedorų ir bedievių žmonių iš Israėlio su savo
vadu Alkimu, kurs norėjo būti kunigas. 6Jie skundė tautą karaliui, sa-
kydami: Judas ir jo broliai nužudė visus tavo prietelius ir išvarė mus
iš mūsų šalies. 7Taigi dabar siųsk žmogų, kuriam tiki, kad jis eitų ir
pamatytų visą sunaikinimą, kurį anas padarė mums ir karaliaus kraš-
tams, ir kad nubaustų visus jo prietelius ir jo padėjėjus
8Karalius išsirinko iš savo prietelių tarpo Bakhidą, kurs buvo val-
dovas anapus Upės, buvo karalystės didikas ir ištikimas karaliui. Tą
jis pasiuntė 9pamatyti Judo padaryto sunaikinimo; be to, jis paskyrė
kunigu bedievį Alkimą ir pavedė jam atkeršyti Israėlio vaikams. 10Jie
pakilo, atėjo su didele kariuomene į Judos šalį ir siuntė pasiuntinius
pas Judą ir jo brolius kalbėtis taikiais žodžiais, tačiau klastingai. 11Bet
tie nežiūrėjo jo žodžių, nes matė, kad jie atėjo su didele kariuomene
12Tuomet pas Alkimą ir Bakhidą susiėjo rašto žinovų būrys ieškoti,
kas teisinga. 13Pirmi iš Israėlio vaikų, kurie ieškojo jų taikos, buvo Asi-
dai, 14nes jie manė: Atėjo Aarono giminės kunigas, jie mūsų neprigaus.
15Jis kalbėjo jiems taikos žodžius ir jiems prisiekė, sakydamas: Mes
nedarysime pikto nei jums, nei jūsų prieteliams. 16Jie įtikėjo jam; bet
jis sugavo jų šešias dešimtis vyrų ir užmušė juos viena diena, anot
žodžių, kurie yra parašyti: 17Tavo šventųjų kūnus ir jų kraują jie iš- Ps 78,1.3
liejo aplink Jerusalę, ir nebuvo, kas juos palaidotų. 18Baimė ir išgąstis
apėmė visą tautą, ir jie sakė: Nėra pas juos tiesos ir teisybės, nes jie
sulaužė sutartį ir padarytąją priesaiką
19Po to Bakhidas pasitraukė nuo Jerusalės ir padarė stovyklą Bet-
zekoje. Jis siuntė ir sugavo daug tų, kurie buvo nuo jo pabėgę, nužudė
kaikuriuos iš tautos ir įmetė į didelį šulinį. 20Šalį jis pavedė Alkimui
ir paliko su juo kariuomenės jam padėti. Pats gi Bakhidas sugrįžo pas
karalių

Siriją, Jis buvo tuomet 23 metų. — *Į pajūrio miestą.* Anot 2 Mak 14,1, į Tripolį. Pradžioje kariuomenēs jis turējo labai maža. Kadangi tačiau Lisijas buvo Sirijoje nekenčiamas, tai aplink Demetrijų pradējo greitu laiku rinktis visi nepatenkintieji; jie išdavē jam Lisiją su jaunu Antijoku, kuriuos Demetrijus liepē nužudyti. Po kurio laiko jam pavyko išgauti sau ir iš Romos senato karaliaus teisių pripažinimą. — 3*Nerodykite man...* Kas nebuvo vertas matyti karaliaus veidą ir todēl turējo mirti, tam buvo uždengiama veidas. Plg Est 7,8

5*Alkimu, kurs...* Žydiškas jo vardas turējo būti Eliakimas. Jis priklausē iš Aarono kilusių kunigų šeimai. Antijoko Epifano laikais jis buvo prisitaikęs prie pagonių įpročių /2 Mak 14,3/ ir norējo dabar išgauti sau vyriausiojo kunigo teisių pripažinimą. Žuvus vyriausiam kunigui Menelajui /2 Mak 13,3.../, jam tos teisēs buvo pripažintos Antijoko Eupatorio ir jo globējo Lisijo, bet ištikimi įstatymui Žydai iki šiam laikui vyriausiojo kunigo teisių Alkimui nepripažino. — 6*Jie*: Žydai Sirų šalininkai

8*Bakhidą, kurs...* Jis buvo karaliaus vietininkas provincijose anapus Euphrato. — 10*Taikiais žodžiais, tačiau klastingai.* Taikos ir laisvēs pažadais, kurių nemanē laikytis, jis stengēsi rasti sau šalininkų tarp Judo prietelių Asidų ir Rašto žinovų

13*Ieškojo jų taikos*: troško ramaus ir taikaus gyvenimo. — 14*Aarono giminēs kunigas.* Jis nebuvo iš tos vyriausiųjų kunigų šeimos, kurios palikuonys turējo teisēs paveldēti vyriausiojo kunigo pareigas, bet tardamies su juo kaikurie pripažino jį vyriausiuoju kunigu; jie tikējosi galēsią ramiai ir laisvai laikytis įstatymo. — 16*Sugavo jų šešias...* Gal tuos, kurie anksčiau buvo pasirodę didesniais jo priešininkais. — 17*Tavo šventųjų...* Asidų. Plg Ps 78,7...

19*Betzekoje*: gal kalnelyje į šiaurę

[21]Alkimas daug darė savo vyriausiai kunigystei palaikyti. [22]Prie
jo susirinko visi, kurie drumstė savo tautos ramybę, paėmė savo valdžion
Judos šalį ir darė daug pikto Israėlyje. [23]Judas, matydamas visą piktą,
kurį darė Alkimas ir su juo buvusieji Israėlio vaikams, daug daugiau,
kaip pagonys, [24]ėjo aplink per visą Judėjos plotą ir keršijo atpuolėliams,
taip kad jie liovėsi ėję į šalį. [25]Alkimas gi, pamatęs, kad Judas ir su
juo buvusieji, stipresni už jį, ir supratęs, kad negali jiems pasipriešinti,
sugrįžo pas karalių ir įskundė juos dėl daugelio kaltybių

[26]Tuomet karalius siuntė vieną savo kilniausių vadų, Nikanorą,
2 Mak 15,1 kurs buvo labai neprietelingas Israėliui, ir pavedė jam sunaikinti tautą.
[27]Nikanora atėjo į Jerusalę su didele kariuomene ir siuntė pas Judą
ir jo brolius su taikiais žodžiais, tačiau klastingai, [28]sakydamas : Tenebūna
kovos tarp manęs ir tarp jūsų. Aš ateisiu su nedaugeliu vyrų taikiai
pamatyti jūsų veidų. [29]Jis atėjo pas Judą, ir jie pasisveikino taikiai ;
bet priešai buvo prisirengę nutverti Judą

[30]Žinia, kad jis buvo atėjęs pas jį su vyliumi, pasiekė Judą, todėl
bijodamas jo jis nebenorėjo daugiau su juo matytis. [31]Nikanoras suprato,
kad jo sumanymas atidengtas, ir išėjo kovoti prieš Judą prie Kaphar-
salamos. [32]Iš Nikanoro kariuomenės krito apie penkis tūkstančius vyrų,
kiti pabėgo į Dovido miestą

[33]Po tų įvykių Nikanoras atėjo į Siono kalną. Kaikurie tautos ku-
nigai išėjo pasveikinti jo taikiai ir parodyti jam deginamųjų aukų, kurios

---

nuo Jerusalēs, kur vēliau atsirado Jerusalēs priemiestis Bedzeta. — *Nuo jo pabēgę* : kurie buvo virtę Sirų šalininkais, bet supratę Alkimo ir Bakhido klastingumą, grįžo prie savo tikējimo. — *Kaikuriuos iš tautos* : pasirodžiusius įtariamais vietos gyventojus. — [21]*Daug darē*... Ir geruoju, ir smurtu stengēsi išgauti sau vyriausiojo kunigo teisių pripažinimą. — [22]*Drumstē* : Stengēsi atitraukti kuo daugiausia žmonių nuo įstatymo laikymo. — [24]*Ējo aplink*... Judo kariuomenē kovose buvo susilpnējusi ; Asidai nuo jos atsiskyrē ; tauta buvo labai įbauginta. Taigi, nors jis dabar negalējo stoti į atvirą kovą prieš Sirus, tačiau jis nesiliovē persekiojęs Alkimo pasiuntinius ir privertē juos pasilikti miestų sienose. — [25]*Sugrįžo pas karalių* : Demetrijų. Eidamas pas karalių Alkimas nunešē jam gana didelių dovanų. Plg 2 Mak 14,4-10

[26]*Nikanorą*. Jis jau buvo vieną kartą Žydų sumuštas /1 Mak 3,38 ; 4,6 ; 2 Mak 8,9.../. Anot 2 Mak 14,12, Nikanoras buvęs dramblių viršininkas. Juozapo Fl pasakojimu, jis buvęs vienas artimiausių Demetrijaus prietelių. Gali būti, kad Nikanoras, mirus Antijokui Epifanui, pavydēdamas Lisijui jo įtakos Sirijoje, buvo nuvykęs Romon ir čia prisidējęs prie Demetrijaus šalininkų. — [29]*Jis atējo pas Judą*... Nikanoras ējo į Judēją su įsakymu nuraminti tą kraštą, pašalinant Judą ir jo šalininkus. Bet jo kariuomenē turējo būti nedidelē ; todēl po pirmo jam pavykusio susirēmimo su Judo broliu Simonu /2 Mak 14,16.../ Nikanoras stengiasi geruoju susitarti su Judu. Sirų pasiuntiniai įkalbējo Judui pačiam pasimatyti su Nikanoru, kurio patariamas jis net vedē žmoną. Nors Nikanoras dar sumažino savo kariuomenę, Judas tačiau nevisai juo pasitikējo ir laikēsi atsargiai. Tokia dalykų padētimi nepatenkintas Alkimas vēl vyksta pas Demetrijų ir gauna iš jo įsakymą Nikanorui sugauti Judą ir atgabenti į Antijokiją /2 Mak 14,26/. Judas su savo šalininkų būriu pabēga į kalnus /2 Mak 14,28/. Nikanoras, kurs pradžioje neturi didelio noro griebtis smarkesnių priemonių prieš Judą, po didesnio susirēmimo su juo kprie Kapharsalamos vēl pradeda baisiai nekęsti Žydų

[31]*Prie Kapharsalamos*. Spēliojama, kad jos vieta buvo į pietus nuo Jerusalēs. — [32]*Penkis tūkstančius*. Sir

buvo aukojamos už karalių. 34Bet jis tyčiodamasis paniekino juos ir
sutepė; jis kalbėjo išdidžiai 35ir prisiekė su pykčiu, sakydamas: jei
Judas su jo kariuomene nebus įduotas į mano rankas, tuojau, kai tik
sveikas sugrįšiu, aš sudeginsiu šituos namus. Ir jis išėjo su didele rūstybe.
36Tuomet kunigai įėjo, atsistojo ties altoriumi ir šventykla ir verkdami
sakė: 37Tu, Viešpatie, pasirinkai šituos namus, kad juose būtų šaukiamasi tavo vardo, kad tai būtų tavo tautai maldos ir prašymo namai.
38Atkeršyk šitam žmogui ir jo kariuomenei, ir tegul jis krenta po kalaviju. Atsimink jų piktžodžiavimus ir neleisk išlikti jiems sveikiems

39Nikanoras išėjo iš Jerusalės ir pasidarė stovyklą prie Bethorono;
tenai pasitiko jį Sirijos kariuomenė. 40Judas sustojo Adarsoje su trimis
tūkstančiais vyrų. Judas meldėsi ir kalbėjo: 41Kai karaliaus Senakheribo 4 Kar 19,35 Tob 1,21
atsiųstieji piktžodžiavo tau, Viešpatie, išėjo angelas ir užmušė jų šimtą Ekli 48,24
aštuonias dešimtis penkis tūkstančius. 42Taip sutrink šiandien mūsų Ješ 37,36 2 Mak 8,19
akivaizdoje šitą kariuomenę; tegul kiti žino, kad jis piktai kalbėjo
apie tavo šventą vietą. Ir teisk jį, žiūrėdamas jo piktumo. 43Kariuomenės
pradėjo kovą tryliktą Adaro mėnesio dieną. Nikanoro kariuomenė buvo
sutrinta ir jis pats krito pirmas kovoje. 44Kai tik jo kariuomenė pamatė,
kad Nikanoras krito, jie metė savo ginklus ir ėmė bėgti. 45Žydai vijosi
juos vienos dienos kelią nuo Adazerio iki įeinant į Gazarą ir trimitavo
paskui juos trimitais, duodami ženklų. 46Žmonės iš Judėjos sodžių aplinkui ėjo ir smarkiai puolė juos iš šonų; tie vėl gręžėsi į juos ir visi
krito po kalaviju, taip kad neliko nė vieno

47Jie pasiėmė sau jų grobį, nukirto Nikanorui galvą ir jo dešinę,
kurią buvo išdidžiai ištiesęs, atsinešė ir pakabino ties Jerusale. 48Tauta
labai džiaugėsi ir praleido tą dieną didelėje linksmybėje. 49Buvo įsakyta
švęsti tą dieną kas metai tryliktą Adaro mėnesio dieną

50Po to Judos šalis turėjo ramybės nedaug dienų

8. 1Judui teko išgirsti Romėnų vardą, kad jie esą galingi jėgomis,
pritarią visam, ko iš jų prašoma, kad jie suėję į prietelystę su tais,
kurie į juos kreipėsi, ir kad jie galingi jėgomis. 2Jie girdėjo taip pat

---

vertime ir kaikuriuose Gr rankraščiuose: penkis šimtus. Gal šis skaičius bus tikresnis. — *Į Dovido miestą*: į Jerusalės pilį

33*Į Siono kalną*: į šventyklos kalną. Antijokas Eupatoris buvo liepęs nugriauti jo sienas /6,32/, todėl Žydai dabar nebegalėjo jo ginti. Plg 1 Esdr 6,10; Jer 29,7. — 35*Nebus*. Gr t: nebus tuojau. — *Sugrįšiu*... įrodyti, kad tai nebuvo tuščias grasymas, jis liepė suimti vieną žymiausiųjų Jerusalės gyventojų, kurs buvo labai ištikimas įstatymui, gal manydamas nuožmiai jį nužudyti /2 Mak 6,18... 7,1.../. Visų gerbiamas senis nepanorėjo pasiduoti jo pasityčiojimui ir dėl to pats nusižudė /2 Mak 14,37-46/. — *Išėjo*... Sirai visų pirma nuėjo į Samarijos provinciją, kur jie tikėjosi sugausią Judą šabato dieną. Po to jie pasuko į Bethoroną, kur juos pasitiko ateinanti iš šiaurės kariuomenė. — 37*Maldos ir*... Plg 3 Kar 8,29...

39*Prie Bethorono*... Žr aug 3,16 ir 2 Mak 15,1-36. — 40*Adarsoje*... Anot Juozapo Fl ir Eusebijaus, ji buvusi trys dešimtys varsnų atstu nuo Bethorono, Gophnos kaimynystėje. — 41*Kai karaliaus*... Žr 4 Kar 19,35; Tob 1,21; Sir 48,24. — 43*Pradėjo kovą*. Pirmi pradėjo kovą Žydai. 2 Mak 15,25. — *Adaro*. Jis atitinka vasario pabaigą ir kovo pradžią. — 45*Nuo Adazerio*. Ta pati vieta, kuri aug pavadinta Adarsa. — 46*Vėl gręžėsi*... Sirai, matydami, kad jie apsupami, vėl gręžėsi prieš vejančius juos Žydus

47*Nukirto*... Plg 2 Mak 15,32

apie jų kovas ir didelius veiksmus, atliktus Galatijoje, kaip jie ją nu-
galėję ir privertę mokėti duoklę, [3]kaip daug jie padarė Ispanijos šalyje,
kad jie paėmę savo žinion ten esančias sidabro ir aukso kasyklas ir
ėmė valdyti visas vietas savo gudrumu ir ištverme ; [4]kad jie nugalėję
labai toli nuo jų buvusias šalis ir ėjusius prieš juos nuo žemės pakraščių
karalius ir sudavę jiems didelių smūgių, kiti gi moką jiems kas metai
duoklę ; [5]kad Ketiečių karalius Pilypą ir Persiejų, taip pat kitus, kurie
buvo pakėlę prieš juos ginklus, jie sumušę kovoje ir juos nugalėję, [6]kad
Azijos karalius Antijokas Didysis, kurs ėjęs prieš juos į kovą su šimtu
dvidešimčia dramblių, su raitarija, kariškais vežimais ir labai didele
kariuomene, buvęs jų sutrintas, [7]jie gi paėmę jį gyvą ir paskyrę, kad
jis pats ir kurie po jo karaliaus, mokėtų dideles pabaudas, kad duotų
įkaitus ir kas buvo nustatyta, [8]būtent, Indų, Medų ir Lidų šalis, taigi
geriausius jų kraštus ; jie juos iš jų paėmę ir atidavę karaliui Eumenui ;
[9]kad Elados gyventojai norėję eiti ir sunaikinti juos, bet tas sumanymas
pasidarė jiems žinomas ; [10]jie siuntė prieš juos vieną vadą, kovoję prieš
anuos, daug iš anų kritę, jie paėmę nelaisvėn anų žmonas ir vaikus,
apiplėšę anuos, ėmė valdyti jų šalį, išardė jų sienas ir privertę juos
vergauti iki šiai dienai ; [11]kad jie sunaikinę kitas karalystes ir salas,
kurios kuomet nors jiems priešinosi, ir paėmę savo valdžion ; [12]su savo
gi prieteliais ir tais, kurie jais įsitiki, jie palaiką prietelystę ; kad jie
nukariavę ir arti ir toli buvusias karalystes, nes kas tik išgirsdavęs jų
vardą, jų bijojęs ; [13]kam jie norėję padėti, kad karaliautų, tie karaliavę ;
kuriuos gi norėję, tuos išmetė iš karaliavimo, ir jie įsigiję labai didelę
galią ; [14]prie viso to niekas jų nenešiojąs vainiko, nė vilkįs purpura,

---

e/ **Žydų sandora su Romėnais**

8,1-32. Kadangi Judas buvo girdėjęs apie Romėnų karžygiškumą /1-16/, jis per savo pasiuntinius padaro su jais sandorą /17,32/

8. [1]*Judui teko*... Judas, kad ir nugalėdavo Sirų kariuomenę, gerai suprato, jog jis neturi gana jėgų, kad apsaugotų savo šalies nepriklausomybę. Nemaža buvo tokių Žydų, kurie atvirai buvo priešingi Judo siekimams ; kiti, kaip pav Asidai, padėdavo jam tik dalimi ; todėl Judas mėgina ieškoti pagalbos svetur. Taip elgdamos jis apsilenkia su įstatymo reikalavimais /žr Iš 23,32 ; Jėš 30,1-3 ir k/. — Autorius čia pasakoja, ką Judas buvo girdėjęs apie Romėnus. Už tų girdėtų dalykų tikrumą jis neatsako. Jei pasiekusiems Žydus gandams apie Romėnų karus nelabai daug kas galima prikišti, tai Romėnų ištikimybės, nepavydėjimo ir kitų dorybių išgyrimas toli gražu nebuvo nupelnytas. — [2]*Galatijoje*. Gal norėta pasakyti : Galijoje /Gallia cisalpina/, dėl kurios III amžiuje pirm Kr tikrai buvo labai smarkiai kaujamasi. — [4]*Labai toli nuo jų*... Gal Kartageniečius ir k. — [5]*Ketiečių*... Makedoniečių. Demetrijaus II sūnus Pilypas III buvo 197 m pirm Kr Flaminijaus nugalėtas prie Kinokefalo. Persiējus buvo Pilypo III sūnus /natūralis/ ir įpėdinis ; jis buvo 167 m pirm Kr Povilo Emilijaus sumuštas prie Pidnos. — [6]*Azijos karalius*... Po Magnezijos taikos 189 m pirm Kr Antijokas turējo atiduoti Romēnams visas provincijas į vakarus nuo Tauro ; tačiau Sirijos karaliai pasiliko sau Azijos karalių vardą, gal tuo sumetimu, kad progai pasitaikius, vēl pareikštų savo senąsias teises. — [7]*Paēmę jį gyvą*... Jis turējo visai pasiduoti Romēnų malonei. — [8]*Indų, Medų*... Čia provincijų vardai klaidingi. Indija niekados nepriklausē Antijokui Didžiajam, ir Medijos jam nereikējo atiduoti, atidavē gi tik provincijas šiapus Tauro. Frigiją, Misiją, Lidiją, ir k gavo Eumenas. — [9]*Elados*... Ir šitos Žydus pasiekusios žinios apie Graikiją buvo klaidingos. — [11]*Salas*... Sardi-

kad tuo didžiuotųsi prieš kitus ; 15jog jie sudarę sau tarybą, klausą
kasdien patarimų trijų šimtų dvidešimties, kurie nuolat svarstą tautos
reikalus, kad ji darytų kas verta, 16jog jie pavedą kasmet valdymą
vienam žmogui, kad jis viešpatautų visai jų šaliai, jog visi klausą vieno
ir nėsą jų tarpe nei įtarimo nei pavydo
17Judas pasirinko Jokubo sūnaus Jono sūnų Eupolemą ir Eleasaro
sūnų Jasoną ir išsiuntė juos Romon padaryti su anais prietelystės ir
draugystės, 18ir kad anie išvaduotų juos iš Graikų jungo, nes matė, kad
šitie stumia Israėlio karalystę į vergovę. 19Jie išvyko Romon ir atlikę
labai ilgą kelionę įėjo į tarybą ir tarė : 20Judas Makabiejus, jo broliai
ir Žydų tauta siuntė mus pas jus padaryti su jumis draugystės ir taikos,
ir kad jūs paskelbtumėt mus savo sąjungininkais ir prieteliais. 21Tie žo-
džiai jiems patiko
22Štai nuorašas to, ką anie parašė varinėse lentose ir atsiuntė į
Jerusalę, kad būtų taikos ir sąjungos paminklas. 23« Romėnams ir Žydų
tautai linkima geros kloties jūroje ir sausumoje per amžius ; kalavijas
ir neprietelis tebūna toli nuo jų ! 24Jei kiltų anksčiau karas Romėnams
ar visiems jų sąjungininkams visoje jų valstybėje, 25Žydų tauta teiks
pagalbos pilna širdimi, kaip laikas reikalaus ; 26jie neduos ir neprista-
tinės kovojantiems javų, ginklų, pinigų, laivų, taip kaip patinka Ro-
mėnams ; ir jie sergės jų įsakymus, nieko iš jų negaudami. 27Taip pat

---

niją, Siciliją ir k. — 12*Palaiką prietelystę* : kolei nepasitaikydavo patogi proga padaryti iš tų šalių Romos provincijas. To dalyko Žydai, be abejo, nebuvo girdėję. — 14*Vainiko*... Vainikas /karūna/ ir purpura buvo karališkos garbēs ženklas. Kadangi Romos valstybēje jų neturēta, visa gi valdē senatas, Judui rodēsi, kad Romēnai nēra dideli savanaudžiai, ir todēl jis ješkojo su jais sandoros. — 15*Trijų šimtų dvidešimties*. Tikrumoje senatorių buvo tik trys šimtai. Senatas rinkdavosi ne kasdien, bet tik Kalendose, Nonose, Iduose ir šventadieniais. Esant reikalo, senatą buvo galima sušaukti ir kitomis dienomis. Tie netikslumai parodo, kaip nedaug žinių Žydai teturējo apie Romos valstybēs santvarką. Knygos autorius, duodamas svetimas nuomones, jų neatitaiso. — 16*Vienam žmogui*. Tikrumoje buvo du konsulu, bet kiekvienas veikē savo srityje atskirai, todēl toli esantiems galējo rodytis, kad yra tik vienas. — *Nēsą jų tarpe*... Nuošaly esantiems galējo taip rodytis, nors valstybēs viduje buvo ne kartą ir nesutikimų ir net didelių vaidų

17*Jono sūnų Eupolemą*. Jonas minimas dēl jo nuopelnų tautai 2 Mak 4,11. Eupolemo vardu buvo vienas istorikas, rašęs ir apie Žydus ; bet ar čia kalbama apie tą asmenį, sunku pasakyti. — *Jasoną*. Jasonas gal buvo kunigas. — 19*Išvyko Romon* : gal pradžioje 160 m pirm Kr /152 m Seleukaičių eros/. Romēnai pirm keleto metų /168 m pirm Kr/ buvo sulaikę Antijoką Epifaną nuo užkariavimo Egipto ir stengēsi neprileisti Demetrijaus apimti Sirijos sostą, kad, esant karaliumi jaunam Antijokui Eupatoriui, išgautų Sirijos karo pajēgų sumažinimą. Dabar Žydų nusiskundimai jiems rodēsi gera proga ir priemonē padidinti savo įtaką ir teises Rytuose, sudarant naujų sunkenybių Sirijos karaliui Demetrijui

22*Varinēse lentose*... Anot Juozapo Fl, sutarties originalas Romēnų įpročiu įrēžtas skaistvarinēse lentose turējęs pasilikti Romoje ir tik jo nuorašas buvęs atneštas Jerusalēn. — 23*Romēnams ir*... Sutartis turējo būti parašyta lotynų kalba. Ji, be abejo, buvo išversta Žydų kalbon, iš Žydų gi kalbos kartu su visa 1 Mak knyga buvo išversta Graikų kalbon. Jau tie vertimai turējo nemaža pakeisti jos išvaizdą ; be to, verčiant ji galējo būti sutrumpinta ; todēl čia tikriausiai yra tik jos turinys, ne visi žodžiai .— 24*Romēnams*. Gr t : Romai. — 25*Pilna širdimi* : laikys Romos rei-

jei ir Žydams atsitiks anksčiau karas, Romėnai padės iš širdies, kaip jiems aplinkybės leis; [28]padedantiems nebus duodama javų, ginklų, pinigų, laivų, nes taip patinka Romėnams; ir jie sergės jų įsakymus be klastos. [29]Toki sutartis buvo padaryta Romėnų su Žydų tauta. [30]O jei vėliau vieni ar kiti norės ką nors prie to pridėti ar atimti, darys susitarę tarp savęs, ir ką nors jie pridės ar atims, turės galios. [31]Bet ir apie piktą, kurį karalius Demetrijus padarė Žydams, mes jam parašėme tokiais žodžiais: Kam tu uždėjai savo sunkų jungą mūsų prieteliams ir sąjungininkams Žydams? [32]Taigi jei jie vėl kreipsis į mus, mes darysime jiems teisybę prieš tave ir kovosime prieš tave jūroje ir sausumoje»

9. [1]Tuo tarpu Demetrijus, išgirdęs, kad Nikanoras ir jo kariuomenė žuvę kovoje, nutarė vėl siųsti Bakhidą ir Alkimą į Judėją ir su jais dešinįjį sparną. [2]Jie išėjo keliu, vedančiu į Galgalą, ir padarė stovyklą Arbelos Masalote, paėmė jį ir nužudė didelį žmonių skaičių. [3]Pirmame mėnesyje šimtas penkiasdešimt antrų metų jie atėjo su kariuomene prie Jerusalės; [4]tačiau dvidešimt tūkstančių žmonių su dviem tūkstančiais raitelių pakilo ir nuėjo į Berėją

[5]Judas buvo pasidaręs stovyklą Laisoje; su juo buvo trys tūkstančiai rinktinių vyrų. [6]Jie pamatė didelę kariuomenės daugybę ir labai nusigando; daugelis pasitraukė iš stovyklos, ir liko jų tik aštuoni šimtai vyrų. [7]Judas, pamatęs, kad jo kariuomenė sutirpo ir kad kova neišvengiama, labai susikrimto, nes neturėjo laiko jų rinkti, ir nustojo drąsos.

---

kalus visai lygiais saviesiems. — [26]*Jie neduos*... Galima suprasti dvejopai: kilus karui, Žydai nepadēs Romos priešams laivais, ginklais ir tt, arba: kilus karui ir Žydams padedant savo kariuomene Romēnams, Romēnai neduos tai kariuomenei ginklų, javų ir tt, t y, Žydai turēs patys apginkluoti ir išlaikyti savo kariuomenę. — [27]*Kaip jiems aplinkybēs leis.* Ir Romēnai žada Žydams pagalbą, jei jiems teks kariauti, bet tos pagalbos davimas pareis nuo aplinkybių. Roma gal nenori savęs per daug suvaržyti. — [28]*Padedantiems*... Ir šita eilutē galima suprasti dvejopai. Žr aug 26 e. — [30]*Darys susitarę.* t y, galimiems pakeitimams turēs pritarti vieni ir kiti. — [31]*Bet ir apie piktą*... Šitas priedas nebuvo įrašytas į pačią sutartį. Jis rasi tik žodžiu buvo paskelbtas Judo pasiuntiniams. Judui nei pačios sutarties, nei jos priedo tikriausiai neteko sužinoti, nes jo pasiuntiniai negalējo greitai sugrįžti iš savo labai ilgos kelionēs, kuri gal tęsēsi arti pusēs metų. Nepasinaudojo sutartimi ir Žydų tauta, nes neilgai trukus po Nikanoro žuvimo Demetrijus pradējo prieš juos naują karą, kuriame buvo užmuštas ir Judas Makabiejus /žr žem 9,18/

f/ **Judo Makabiejaus mirtis**

9,1-22. Karalius Demetrijus vēl atsiunčia į Judēją su kariuomene Bakhidą ir Alkimą, prieš kuriuos kovoja Judas. Toje kovoje jis nugalimas ir užmušamas; visa tauta jo rauda

9. [1]*Kad Nikanoras*... Žr aug 4,43. — *Bakhidą*... Žr 7,8... — *Dešinįjį sparną*: tikriausiai tą kariuomenę, kuri stovējo įvairiose vietose į pietus nuo Antijokijos iki Egipto sienai. Abejonēs nēra, kad Demetrijus nebuvo gavęs 8,31 paminēto Romos įspējimo; priešintis taip atvirai Romai jis nebūtų drįsęs. — [2]*Į Galgalą.* Galgalų Palestinoje yra ne viena. Gal čia minima ta, kuri yra į šiaurę nuo Antipatrēs ir į šiaurēs vakarus nuo Jerusalēs /žr Još 12,23/. — *Arbelos Masalote.* Dabar nežinomų vietų vardai. — [3]*Pirmame mēnesyje šimtas*... 160 m pirm Kr, ne daugiau, kaip dviem mēnesiam praslinkus nuo Nikanoro žuvimo. — [4]*Į Berēją.* Ta vieta turējo būti netoli nuo Jerusalēs

[8]Jis tarė tiems, kurie buvo likę: Kelkimės ir eikime prieš mūsų priešus,
jei mes galėsime kovoti prieš juos. [9]Tie atkalbinėjo jį, sakydami: Mes
negalėsime; todėl gelbėkime savo gyvybes ir grįžkime prie savo brolių,
o po to kovosime prieš juos, nes mūsų maža tėra. [10]Judas tarė: Anaiptol
mes taip nedarysime, kad bėgtume nuo jų! Jei mūsų metas atėjo, mir-
kime drąsiai už savo brolius ir nepažeiskime savo garbės

[11]Priešų kariuomenė išėjo iš stovyklos ir sustojo prieš juos; raite-
liai persiskyrė į dvi dali; vilpstininkai ir kilpininkai ėjo kariuomenės
priešakyje ir pirmose kovos eilėse buvo visų drąsiausieji. [12]Bakhidas
buvo dešiniajame sparne; kovotojų eilė artinosi iš abiejų šonų, ir jie
trimitavo trimitais. [13]Sušuko taip pat ir tie, kurie buvo Judo pusėje,
taip kad žemė drebėjo nuo kariuomenių šauksmo; prasidėjo kova ir
tęsėsi nuo ryto iki vakarui. [14]Judas pamatė, kad Bakhido kariuomenės
dalis dešiniajame šone buvo stipresnė, ir visi drąsiausieji susirinko aplink
jį; [15]ta dešinioji dalis buvo jų sutrinta, ir jis vijosi juos iki Azoto kalno.
[16]Bet buvusieji kairiajame sparne, pamatę, kad dešinysis sparnas su-
trintas, puolė Judą ir su juo buvusius iš paskos. [17]Kova pasidarė smar-
kesnė, ir daugelis krito sužeistų vienų ir kitų pusėje. [18]Krito taip pat
Judas, kiti gi pabėgo

[19]Jonatas ir Simonas nunešė savo brolį Judą ir palaidojo jį jo tėvo
kape Modino mieste. [20]Visa Izraelio tauta raudojo jo dideliu dejavimu
ir gedėjo daug dienų; [21]jie sakė: kaip gi krito karžygys, kurs gelbėjo
Izraelio tautą!

[22]Kiti Judo kovų, jo atliktų didelių veiksmų ir jo didenybės dalykai
čia neaprašyti, nes jų buvo labai daug

[23]Mirus Judui atsitiko, kad visuose Izraelio plotuose pasirodė nedorų
žmonių, ir pakilo visi, kurie darė neteisybę. [24]Tomis dienomis buvo labai

---

[5]*Laisoje.* Judas buvo pasitraukęs iš Jerusalės, bet kurioje vietoje buvo Laisa, tikrai nežinoma. — *Trys tūkstančiai...* Dēl labai greito Sirų kariuomenēs atvykimo Judas negalējo surinkti didesnēs kariuomenēs. Be to, jo kovos buvo įgavusios politinį antspalvį, todēl daug Asidų nebenorējo jam padēti /plg 1 Mak 7,12-14/. Ir iš tų trijų tūkstančių, kurie buvo su Judu, dauguma nepritarē jo kovai dēl politinēs nepriklausomybēs ir todēl pametē jį. — [8]*Jei mes galēsime...* Pats Judas nebeparodo pasitikējimo Viešpačiu. Jis stos į kovą ne dēl to, kad Viešpats yra taip dažnai jam padējęs, bet žmogaus, įpuolusio į nusiminimą, drąsa. Jis nori nugalēti arba mirti; kaip bus, Dievas tenulemia

[11]*Raiteliai persiskyrē...* Kariuomenēs sparnų dengti. — [12]*Kovotojų eilē*: falanga. — [15]*Iki Azoto kalno.* Gal taip pavadinta kuri nors augštesnē vieta Judos kalnuose, iš kurios buvo galima matyti visa Pilistimų lyguma. — [18]*Krito taip pat Judas.* Ne mažiau, kaip dvidešimt kartų teko Judui stoti į mažesnes ir didesnes kovas ir iki šiam laikui kone visose tose kovose jis buvo laimētojas

[19]*Modino mieste.* Žr aug 2,1. — [21]*Gelbējo Israēlio tautą.* Judas kovojo dēl savo tautos religijos /1 Mak 3,18... 4,24 ir k/, dēl tautos šventyklos Jerusalēje /1 Mak 4,41.../; jo religingumas pasireiškē ir tuo, kad jis ypatingu būdu rūpinosi kovoje žuvusiais kariais /2 Mak 12,39.../. Taigi jis buvo tikrai vertas visos savo tautos pagarbos, nors jo politiniai siekimai ne visų buvo lygiai palaikomi. Plg 2 Kar 1,19

[22]*Kiti Judo kovų...* plg 3 Kar 11,41; 14,29

3. Jonato veiksmai

a/ Jonato kova prieš Bakhidą

9,23-73. Po Judo Žydų tautos vadu išrinktas jo brolis Jonatas pradžioje yra priverstas slēptis, kad ne-

didelis badas, ir visa jų šalis pasidavė su jais Bakhidui. [25]Bakhidas pa-
sirinko žmones bedievius ir pastatė juos šalies valdovais. [26]Tie ieškojo
ir teiravosi apie Judo prietelius ir vedė juos pas Bakhidą, kurs keršijo
jiems ir iš jų tyčiojosi. [27]Taip pasidarė didelis sielvartas Israėlyje, kokio
nebuvo nuo to meto, nuo kurio nebematyta pranašo Israėlyje

[28]Tuomet susirinko visi Judo prieteliai ir tarė Jonatui: [29]Nuo to
meto, kai tavo brolis Judas mirė, nebėra lygaus jam žmogaus, kurs eitų
prieš mūsų neprietelius, prieš Bakhidą ir tuos, kurie yra mūsų tautos
priešai. [30]Todėl tai mes šiandien išrinkome tave, kad būtumei mums jo
vietoje kunigaikštis ir vadas kovoti mūsų kovoms. [31]Tuomet Jonatas
paėmė vadovavimą ir stojo savo brolio Judo vieton

[32]Tai patyręs Bakhidas ieškojo jo užmušti. [33]Bet Jonatas, jo brolis
Simonas ir visi su juo buvusieji, sužinoję apie tai, pabėgo į Tekuos
tyrus ir sustojo prie Aspharo duobės vandens. [34]Bakhidas gavo apie tai
žinią ir šabato dieną pats su visa savo kariuomene atėjo į anapus Jor-
dano

[35]Jonatas buvo siuntęs savo brolį tautos vadą ir prašęs savo prie-
telius Nabutiečius priimti pas save palaikyti jo lobį, kurs buvo labai
didelis. [36]Bet Jambrio sūnūs iš Madabos išėjo, sugavo Joną ir visa, ką
jis turėjo, ir pasiėmę su savim nuėjo sau. [37]Po to įvykio buvo pranešta
Jonatui ir jo broliui Simonui, kad Jambrio sūnūs kelia dideles vestuves
ir veda su didele iškilme jaunąją iš Madabos, vieną didelių Kanaano
kunigaikščių dukterį. [38]Jie atsiminė savo brolio Jono kraują, pakilo ir
pasislėpė kalno priedangoje. [39]Jie pakėlė savo akis ir pasižiūrėjo; štai
triukšmas ir didelė iškilmė; jaunikis, jo prieteliai ir jo giminės ėjo aniems

---

patektų į priešų rankas ir atkeršija savo nužudyto brolio Jono mirtį, paskui stoja į kovą prieš Bakhidą, kurs, žuvus Alkimui, pasitraukē iš Judējos /23-57/. Prieš sugrįžusį Bakhidą Jonatas vēl kovoja, iki jam pavyksta padaryti taiką su tuo Sirijos karaliaus vadu /58-73/

[23]*Nedorų žmonių*: išsižadējusių savo religijos Žydų. Jie vēliau buvo Jonato išnaikinti /9,73/. — [24]*Visa jų šalis*: tie Žydai, kurie iki šiam laikui buvo ištikimi įstatymui. — *Su jais*: su bedieviais. — [25]*Valdovais*: užvaizdais. — [27]*Didis sielvartas.* Tie, kurie iki šiolei buvo uolūs įstatymo laikytojai, buvo pasidavę pagonims, ir net pati Judējos šalis rodēsi susidraugavusi su priešais, nes ji nebedavē Žydams derliaus. — *Nuo to meto...* Nuo pranašo Malakijo laikų /450 m pirm Kr/

[33]*Pabēgo į Tekuos...* Iš sumuštos Judo kariuomenēs buvo likę labai maža žmonių, todēl Jonatas negalējo stoti į atvirą kovą. — Tekuos tyruma yra į pietus nuo Betliejaus iki Mirties jūrai. Kuri vieta vadinama Aspharu, nēra žinių. — [34]*Bakhidas gavo...* Šita eil čia ne vietoje. Ji pakartota po įterpto pasakojimo /35-42 eil/, iš kurio paaiškēja, kodēl Bakhidas ējo į anapus Jordano. Žr 43 e

[35]*Savo brolį*: Joną /38 e/. — *Nabutiečius.* Žr aug 5,25. Atsimindamas Nabutiečių palankumą Žydams, Jonatas prašē juos priimti pas save ir palaikyti Žydų lobį, taip pat moteris ir vaikus; Nabutiečių, kurie gyveno toli už tyrumos, Sirų kariuomenē pasiekti negalējo, todēl vieta lobiui pas juos buvo saugi. Nabutiečiams sutikus, Jonatas pavedē savo broliui nugabenti pas Nabutiečius lobį ir žmones; bet pakelēje Jambrio sūnūs užpuolē ir visa atēmē; Joną gi nužudē. Gavęs apie tai žinią, Jonatas su savo būriu nuējo į anapus Jordano atkeršyti Jambrio sūnums. — [36]*Iš Madabos.* Senovēs miestas prie Rubeno giminēs sienos. Jambrio sūnūs gal buvo Arabų ar Amoriečių tautelē. — [37]*Iš Madabos.* Gr t: iš Nadaboto. — Jaunoji iš savo tēviškēs turējo būti atvesta į

priešais su būbinėliais, muzikos prietaisais ir daugeliu ginklų. 40Tuomet
jie puolė juos iš tykojimo vietos ir užmušė juos, taip kad daug sužeistų
krito, o kiti pabėgo į kalnus, jie gi paėmė visą jų grobį. 41Taip vestuvės
virto gedulu ir jų muzikos garsai rauda. 42Jie keršyte atkeršijo savo
brolio kraują ir sugrįžo prie Jordano kranto

43Tai išgirdęs Bakhidas atėjo šabato dieną su didele kariuomene
prie Jordano kranto. 44Tuomet Jonatas tarė saviesiems: Kelkimės ir
kovokime prieš savo neprietelius, nes šiandien yra ne taip, kaip vakar
ir užvakar; 45nes štai kova prieš mus, iš vienos gi ir kitos pusės Jordano
vanduo, be to, pelkėtas krantas ir miškas, taip kad nėra kur pasitraukti.
46Taigi dabar šaukitės į dangų, kad būtumėte išvaduoti iš neprietelių
rankos. Ir prasidėjo kova. 47Jonatas ištiesė savo ranką ištikti Bakhido,
bet tasai pasitraukė atgal. 48Jonatas ir buvusieji su juo šoko į Jordaną
ir perplaukė Jordaną anų akyse. 49Iš Bakhido pusės krito tą dieną tūkstan-
tis vyrų

Kiti sugrįžo į Jerusalę 50ir pasistatė Judėjoje sustiprintų miestų,
tvirtovių su aukštomis sienomis, vartais ir užkaiščiais Jerike, Emause,
Bethorone, Betelyje, Tamnatoje, Paroje ir Tope. 51Jis paliko juose įgulą
kad palaikytų neprietelystę prieš Israėlį. 52Taip pat jis sustiprino Bet-
sūros miestą, Gazarą, ir pilį, pastatė juose kariuomenės ir aprūpino
maistu. 53Šalies kunigaikščių sūnus jis paėmė įkaitais ir laikė juos be-
laisviais Jerusalės pilyje

54Šimtas penkiasdešimts trečiais metais antrame mėnesyje Alkimas
liepė sugriauti vidaus šventoriaus sieną ir išardyti pranašų darbą, ir
jis pradėjo griauti. 55Tuo metu Alkimas buvo ištiktas ir jo sumanymai
sutrukdyti; jo burna buvo sučiaupta, jis buvo stabo ištiktas, nebegalėjo
daugiau ištarti nė žodžio, nei duoti įsakymų apie savo namus. 56Taip
Alkimas mirė tuo metu dideliuose skausmuose

---

jaunikio tēvo namus Madaboje. — *Kanaano*: pagonių, gal Amoriečių. — 39*Daugeliu ginklų*. Ginkluotas būrys turējo padidinti vestuvių iškilmingumą

43*Tai išgirdęs*: kad Jonatas su savo būriu yra anapus Jordano. — 44*Neprietelius*. Gr t: ir už mūsų gyvybę. — *Ne taip*... Šiandien mes esame daug didesniame pavojuje, kaip anksčiau. — 45*Nēra kur pasitraukti*. Bakhidas buvo apsupęs Jonato būrį ir prispaudęs prie pelkēto Jordano kranto. Jonatas manē, kad tokiose aplinkybēse jis gali kovoti ir nežiūrēti šabato poilsio. — 46*Dabar šaukitēs*... Plg aug 3,58. — 47*Ištiesē*... Pats Bakhidas buvo pirmose kovotojų eilēse ir artinosi prie Jonato, tačiau turējo pasitraukti nuo jo jau ištiesto kalavijo. Jonatas jo nesiveja, bet šoka su savo būriu į Jordaną. Sirai plaukiančių per Jordaną Žydų nemēgino vytis

49*Kiti*... Sirai. — 50*Betelyje*: į šiaurę nuo Jerusalēs prie kelio į Samariją /12,8/. — 52*Betsūros*... Plg aug 4,29.61. — *Gazarą*. Žr aug 4,15. — *Pilį*. Žr augl, 33

54*Šimtas*... Balandžio mēn 159 m pirm Kr, taigi metams praslinkus po Judo mirties. — *Vidaus šventoriaus*. Ta siena, kuri skyrē kunigų šventorių nuo Israēlaičių šventoriaus /3 Kar 6,36; 2 Kron 4,9/. Tuo sienos sugriovimu Alkimas, matomai, norējo panaikinti skirtumą tarp kunigų giminēs ir šiaip jau Israēlaičių ir tuo būdu labiau elenizuoti judaismą. — *Pranašų darbą*. Šventykla buvo pastatyta pranašų Agējo ir Zakarijo laikais ir jų rūpesčiu. Ar čia turēta galvoje bet kuri ypatinga tų pranašų atlikto darbo dalis, nevisai aišku. — 55*Buvo ištiktas*... Kadangi Alkimas buvo stabo ištiktas tuo metu, kai jis kēsinosi griauti dievnamio šventoriaus sieną, tai į tą jo ligą knygos autorius žiūri kaip į Dievo siųstą bausmę

[57]Bakhidas, pamatęs, kad Alkimas mirė, sugrįžo pas karalių, ir šalis
turėjo dvejus metus poilsio
[58]Bet visi nedorieji tarėsi ir sakė : Štai Jonatas ir kurie su juo
yra gyvena ramiai be baimės ; taigi atveskime dabar Bakhidą, ir jis
sugaus juos visus per vieną naktį. [59]Jie nuėjo ir taip jam patarė. [60]Jis
pakilo, kad ateitų su didele kariuomene ; be to, jis nusiuntė slapčia
laiškų savo sėbrams Judėjoje, kad jie sugautų Jonatą ir tuos, kurie su
juo buvo ; bet jie negalėjo, nes jų sumanymas pasidarė aniems žinomas
[61]Jis nutvėrė iš šalies žmonių, kurie buvo sąmokslo vadai, penkias
dešimtis vyrų ir užmušė juos. [62]Jonatas, Simonas ir su juo buvusieji
pasitraukė į Betbesę, esančią tyruose, pataisė, kas buvo sugriauta, ir
sustiprino ją
[63]Tai patyręs Bakhidas surinko visą savo daugybę, davė žinią tiems,
kurie buvo iš Judėjos, [64]atėjo, pastatė stovyklą augščiau Betbesės, laikė
ją apgulęs daugelį dienų ir pasidarė karo pabūklų. [65]Bet Jonatas, palikęs
savo brolį Simoną mieste, išėjo į šalį ir ėjo su nedideliu būriu. [66]Jis
sumušė Odarą ir jo brolius, Pasarono sūnus jų padangtėse ir pradėjo
galabyti ir augti jėgomis. [67]Simonas ir su juo buvusieji išėjo iš miesto
ir padegė karo pabūklus, [68]kovojo prieš Bakhidą, ir jis buvo jų su-
trintas ; jie labai jį prislėgė, nes jo sumanymas ir puolimas buvo ne-
pasisekęs
[69]Tuomet jis, supykęs ant tų nedorų žmonių, kurie buvo jam patarę
ateiti į jų šalį, daugelį jų užmušė, pats gi nutarė su likusiais grįžti į
savo šalį
[70]Tai patyręs Jonatas siuntė pas jį pasiuntinių daryti su juo taikos
ir grąžinti jam belaisvių. [71]Jis mielu noru priėmė, padarė, kaip tasai
sakė, ir prisiekė nedarysiąs jam nieko pikta per visas jo gyvenimo die-
nas. [72]Po to jis sugrąžino jam belaisvius, kuriuos buvo anksčiau paėmęs
iš Judos šalies, vėl sugrįžo į savo šalį ir daugiau nebeėjo į Judos ribas
[73]Taip kalavijas pasišalino iš Israėlio. Jonatas gyveno Makhme, kur
jis pradėjo teisti tautą ; ir Jonatas išnaikino bedievius iš Israėlio

---

[57]*Sugrįžo...* Bakhidui, be abejo, turėjo patikti Alkimo pastangos pagoninti Judėją, tačiau grįžti pas karalių jį paskatino tikriausiai ne vien Alkimo mirtis. Gal čia pasireiškia Romos senato laiškų įtaka. Žr aug 8,31.32. — *Dvejis metus* : iki 157 m pirm Kr

[58]*Nedorieji* : Sirų šalininkai Žydai

[61]*Jis nutvērē* : Jonatas. Anot kitų aiškintojų, Sirai, kurie buvo nepatenkinti, kad žygis prieš Jonatą pasirodē ne toks pigus dalykas, kaip įkalbinējo Jonato priešai. — [62]*Betbesę.* Jos vieta nežinoma

[63]*Kurie buvo iš Judējos.* Bakhidas padidina savo kariuomenę Žydais Jonato priešais. — [65]*Su nedideliu būriu* : kuriam pavyko palikti apgultą tvirtovę kartu su Jonatu. — [66]*Odarą...* Kas buvo čia įvardijami asmenys, daugiau žinių nēra. — *Pradējo galabyti.* Priešus, kuriais rēmēsi Sirų kariuomenē, Jonatas naikino, savo gi būrį didino, kad su padidintomis jēgomis eitų į pagalbą uždarytam tvirtovēje Simonui

[71]*Jis mielu noru...* Bakhidui dabar buvo patogiau padaryti bet kokią taiką, negu pasitraukti be nieko, pralaimējus kovą. — [72]*Belaisvius...* Belaisviai buvo grąžinti, tačiau paimti įkaitais Žydai turējo pasilikti Jerusalēs pilyje /žr aug 53 e ir žem 10,6/, kurioje, taip pat kaip ir kitose tvirtovēse, pasiliko Sirų įgulos

[73]*Kalavijas pasišalino* : karas liovēsi. — *Makhme* : į šiaurę nuo Jerusalēs ant Benjamino giminēs sienos /1 Kar 13,12/. — *Teisti tautą* : kaip kitados senovēje Israēlio Teisējai. — *Išnaikino* : bent privertē juos slēptis ir išsižadēti savo pasikēsinimų prieš Žydų religiją

10. 1Šimtas šešiasdešimtais metais pakilo Antijoko sūnus Aleksan-
dras, pramintas Skaisčiuoju, ir paėmė Ptolemaidą; jis buvo priimtas
ir pradėjo tenai karaliauti. 2Tai išgirdęs karalius Demetrijus surinko labai
gausingą kariuomenę ir išėjo jam priešais į kovą
3Demetrijus siuntė Jonatui laišką su taikiais žodžiais jo pagerbti.
4Nes jis sakė: Paskubėkime daryti su juo taiką anksčiau, ne kaip jis
padarys su Aleksandru prieš mus. 5Nes jis atsimins visas piktenybes,
kurias mes padarėme jam, jo broliui ir jo tautai. 6Taigi jis davė jam
teisę rinkti kariuomenę, dirbti ginklus ir būti jo sąjungininku, taip pat
liepė atiduoti jam įkaitus, buvusius pilyje
7Jonatas atėjo į Jerusalę ir perskaitė laišką, girdint visai tautai
ir tiems, kurie buvo pilyje. 8Tie labai nusigando, kai išgirdo, kad ka-
ralius davė jam teisę rinkti kariuomenę. 9Jonatui buvo atiduoti įkaitai,
o jis atidavė juos tėvams. 10Taip Jonatas gyveno Jerusalėje ir ėmė statyti
bei naujinti miestą. 11Jis liepė darbininkams pastatyti mūro sienas ir
apsupti Sioną aplinkui keturkampiais akmenimis sustiprinimui. Jie taip
ir padarė. 12Tuomet svetimšaliai, kurie buvo Bakhido pastatytose tvir-
tovėse, pabėgo 13ir kiekvienas, palikęs savo vietą, sugrįžo į savo šalį.
14Tiktai Betsuroje liko kaikurie iš tų, kurie buvo pametę įstatymą ir
Dievo įsakymus, nes tai buvo jiems prieglauda
15Karalius Aleksandras išgirdo apie pažadus, kuriuos buvo padaręs
Demetrijus Jonatui; jam papasakota taip pat apie kovas ir drąsius
veiksmus, kuriuos buvo atlikęs jis ir jo broliai, ir apie vargus, kuriuos
jie išvargo. 16Tuomet jis tarė: Argi mes rasime kitą tokį vyrą? Pada-
rykime dabar iš jo mūsų prietelį ir sąjungininką. 17Jis parašė ir nusiuntė
jam laišką, kurio turinys buvo toks: 18Karalius Aleksandras sveikina

---

b/ **Jonatas palaiko karalių Aleksandrą**

10,1-89. Kilus vaidams dėl Sirijos sosto tarp Aleksandro ir Demetrijaus, Jonatas stoja Aleksandro pusėn /1-17/. Tasai nugali Demetrijų ir kartu su savo uošviu Ptolemiejumi Filometoriu pripažįsta Jonatą Žydų vyriausiuoju kunigu /18-66/. Kai Demetrijus Nikatoris mėgina nuversti nuo sosto Aleksandrą, Jonatas nugali ano kariuomenės vadą Apolonijų ir susilaukia iš Aleksandro labai didelės pagarbos /67-89/

10. 1*Šimtas...* 152 m pirm Kr. — *Aleksandras.* Aleksandras Balas nebuvo karaliaus Antijoko sūnus. Anot istoriko Justino, jis buvęs žemos kilmės. Būdamas tačiau panašus į Antijoką Eupatorį, jis sakėsi esąs jo brolis ir Antijoko Epifano sūnus, todėl turįs teisės gauti Sirijos sostą. Romos senatas, kurs pasiliko nepalankus jo paties jau pripažintam Sirijos karaliumi Demetrijui, pasinaudojo Aleksandru, kad sudarytų sunkenybių Demetrijui; jis sutiko žiūrėti į Aleksandrą kaip į Antijoko sūnų, ir rēmē jo teises. Nenuostabu tad, kad ir Žydai laikē Aleksandrą tikru Antijoko Epifano sūnumi. Toks pat visų įsitikinimas buvo Sirijoje ir Mažoje Azijoje. Aleksandras savo monetose vadina save Epifanu — Skaisčiuoju. — Karaliauti jis pradējo Sirijos mieste Ptolemaidoje, kurią jam pavyko paimti su nedidele kariuomene

6*Sąjungininku.* Taip Demetrijus pripažino Jonatą Judējos kunigaikščiu, tačiau priklausomu nuo Sirijos. — *Įkaitus...* Plg aug 9,53

8*Tie labai...* Sirai ir Žydai atpuolēliai dabar pradējo bijoti Jonato keršto. — 10*Gyveno Jerusalēje*: palikęs Makhmą. Žr 9,73. — 11*Mūro sienas*: Jerusalēje. — *Apsupti Sioną...* Šventyklos kalno sustiprinimai buvo sugriauti Sirijos karaliaus įsakymu. Plg 6,62. — 12*Tvirtovēse...* Plg 9,50-52

15*Išgirdo apie pažadus...* Demetrijaus elgesys paskatino Aleksandrą

brolį Jonatą. 19Mes girdėjome apie tave, kad esi žmogus galingas jėgo-
mis ir tinkamas būti mūsų prietelius; 20todėl mes įstatome šiandien
tave vyriausiuoju tavo tautos kunigu, ir tu turi vadintis karaliaus prie-
teliu /tuo pačiu metu jis atsiuntė jam purpurą ir auksinį vainiką/, būk
mums ištikimas mūsų reikaluose ir palaikyk mums savo prietelystę
21Jonatas apsivilko šventu apdaru septintame mėnesyje šimtas še-
šiasdešimtais metais iškilmingoje Padangčių šventėje; jis rinko sau ka-
riuomenę ir pasidarė daug ginklų
22Išgirdęs apie šituos dalykus, Demetrijus labai nuliūdo ir tarė:
23Ką čia mes padarėme, kad Aleksandras suskubo pirm mūsų įsigyti Žydų
prietelystę? 24Parašysiu ir aš jiems prašymo žodžius, žadėdamas gar-
bingų vietų ir dovanų, kad eitų man į pagalbą. 25Taigi jis parašė jiems
tokiais žodžiais: Karalius Demetrijus sveikina Žydų tautą. 26Kadangi
jūs laikėte sandorą su mumis, pasilikote mūsų prietelystėje ir neprisi-
dėjote prie mūsų neprietelių, mes tai girdėjome ir džiaugėmės. 27Taigi
pasilikite ir toliau mums ištikimi, o mes atsilyginsime geru už tai, ką
jūs mums padarėte. 28Mes suteiksime jums daug lengvatų ir duosime
jums dovanų. 29Dabar aš atleidžiu jus ir visus Žydus nuo mokesčių,
atleidžiu nuo druskos muito, išsižadu vainikų ir javų trečdalio; 30pu-
sę medžių vaisių, kurie sudarė mano pajamų dalį, aš palieku jums, pra-
dedant nuo šios dienos ir ateičiai, kad jų nebebūtų imama iš Judos
šalies ir iš trijų miestų, kurie jai pridėti iš Samarijos ir Galiliejos, nuo
šios dienos ir visais laikais. 31Jerusalė tebūna šventa ir laisva su savo

---

ieškoti Jonato palankumo. — 18*Brolį Jonatą*. Šituo pavadinimu Aleksandras pripažįsta Jonatą nepriklausomu Judėjos valdovu. Anot 20 e, jis atsiuntė Jonatui ir išviršinius karališkos garbės ženklus, tuo norėdamas palenkti jį dar labiau savo pusėn. — 20*Vyriausiuoju kunigu*. Vyriausiojo kunigo garbė Žyduose buvo paveldima iš tėvų, ji nebuvo suteikiama parinkimu. Nuo Sadoko laikų ta garbė priklausė Eleazaro šeimai ir pasiliko joje iki mirties Onijo III, kurio sūnus, paskutinis Eleazaro palikuonis, pabėgo į Egiptą. Nuo šio meto vyriausiojo kunigo pareigos būdavo parduodamos. Jasonas dėjo pastangų, kad jis būtų Antijoko Epifano įstatytas vyriausiuoju kunigu /2 Mak 4,7.../. Alkimas buvo paskirtas Antijoko Eupatorio. Plg 9,56. Mirus Alkimui, vyriausiojo kunigo vieta buvo neužimta septynerius metus ir penkis mėnesius. Jonatas, tiesą sakant, neturėjo teisės tai vietai, bet būdamas iš kunigų giminės ir nebesant teisėto papėdininko, jis manė galįs dėl savo kilmės priimti vyriausiojo kunigo garbę ir pareigas

21*Apsivilko šventu apdaru*... Vyriausiojo kunigo rūbais. Tai įvyko 152 m pirm Kr septintame /Tišrio/ mėnesyje, Padangčių šventėje

23*Aleksandras suskubo*... Jonatas nebuvo apsiėmęs palaikyti ypatingu būdu Demetrijų. Aleksandras buvo Romėnų globoje, su kuriais Žydai buvo padarę sutartį /8,23.../, ir buvo jų pripažintas Antijoko Epifano sūnumi ir Sirijos sosto įpėdiniu: Jonatas tad negalėjo jo atstumti, neužtraukdamas sau Romėnų rūstybės. — 24*Prašymo žodžius*. Gr t: padrąsinimo žodžius. — 25*Sveikina Žydų tautą*. Demetrijus rašo visai kitaip, negu Aleksandras /18 e/. Aleksandras siekia valdžios, todėl jis ieškojo Žydų tautos vado prietelystės. Demetrijus nenori pripažinti Jonato teisėtu šalies valdovu, kuri jau nuo seno laiko buvo Sirijos karalių valdoma; jis gali kreiptis tik į tautą ir stengtis patraukti ją pažadais į savo pusę. — 28*Daug lengvatų*. Toliau surašomi Demetrijaus pažadai buvo per daug dideli, kad Žydai būtų galėję jais pasitikėti. Jie yra tuo įdomūs, kad iš jų sužinome, kokiuos mokesčius ir pelną galėjo Sirijos karaliai išspausti iš savo valdomų pavergtų tautų. — 29*Druskos*. Kad galėtų naudotis druskos kasyklomis

plotu; dešimtinės ir mokesčiai tebūna jai. 32Aš išsižadu taip pat teisės
valdyti pilį esančią Jerusalėje, ir atiduodu ją vyriausiajam kunigui, kad
pastatytų jai sergėti žmonių, kuriuos jis pats pasirinks. 33Aš dovanai
grąžinu laisvę visiems Žydams belaisviams iš Judos šalies visoje savo
karalystėje, kad visi būtų atleisti nuo mokesčių, net už jų galvijus.
34Visos iškilmių dienos, šabatai, jaunačiai, įsakytos dienos, trys dienos
pirm iškilmės ir trys dienos po iškilmių šventės, tebūna laisvės ir atlai-
dos dienos visiems Žydams mano karalystėje; 35niekas neturi teisės ką
nors daryti ir kelti prieš ką nors iš jų bylą bet kuriuo reikalu. 36Be
to, bus priimta iš Žydų į karaliaus kariuomenę iki trijų dešimtų tūks-
tančių vyrų, ir jiems bus duodama išlaikymas, kaip pridera visai ka-
raliaus kariuomenei. Iš jų bus renkami, kurie turės būti didžio kara-
liaus tvirtovėse; 37kaikurie bus skriami karalystės pareigoms, atlieka-
moms pasitikėjimu; bus iš jų ir vadų; jie galės gyventi savo įstatymais,
kaip karalius yra įsakęs Judos šalyje. 38Trys miestai, kurie pridėti Ju-
dėjai iš Samarijos krašto, bus laikomi priklausančiais Judėjai, kad jie
būtų po vienu valdovu, ir neklausytų kitokios valdžios, kaip tik vyriau-
siojo kunigo. 39Ptolemaidą ir jos apylinkes aš dovanoju šventyklai Je-
rusalėje reikiamoms šventyklos išlaidoms. 40Aš duodu kas metai penkio-
lika tūkstančių sidabro siklių iš karaliaus pajamų, kurios man priklauso,
41ir visa, kas yra likę, ko nėra atidavę praeitais metais reikalų vedėjai;
tai jie turės atiduoti šventyklos darbams. 42Be to, penkis tūkstančius
sidabro siklių, kurie buvo imami kas metai iš šventyklos pajamų, tie
priklausys kunigams, kurie eina tarnybos pareigas. 43Visiems, kurie, bū-

---

prie Mirties jūros, Žydai turėjo mokėti labai didelius muitus. — *Vainikų.* Tą mokestį graikai vadino foros Stefaniths, Romėnai gi aurum coronarium. Buvo jis atsiradęs iš įpročio siųsti karaliams laimėtų kovų ir kitokių žymių laimingų įvykių proga aukso vainiką. Ilgainiui įprotis pavirto taisykle, tik vietoje vainikų reikėjo kasmet mokėti tam tikras mokestis pinigais. Demetrijus rašo sutinkąs jo išsižadėti. — *Javų*: derliaus. Šitas mokestis ir 30 e nuo vaisinių medžių buvo imamas taip pat pinigais, ne javais ar vaisiais. Derlius buvo įvertinamas iš anksto ir sulig juo nustatomas mokestis. — 30*Trijų miestų, kurie...* Tai buvo Lida, Ramata /11,31/ ir Alferema, kurie iš Samarijos ploto buvo prijungti prie Judėjos. Kadangi Galilieja skyrė nuo Judėjos Samariją, tai neaišku, kas čia vadinama Galilieja. — 32*Pilį.* Žr 1,35. — *Vyriausiajam kunigui.* Jonato Demetrijus matomai tyčia neįvardija, nes jis kreipiasi į tautą, ne į Jonatą. — 34*Iškilmių dienos*: Velykos, Sekminės, Padangčių šventės. — *Įsakytos dienos*: visos Viešpaties tarnybai išrinktos dienos, taip pat pasninkų dienos. — *Laisvės ir atlaidos.* Tomis dienomis Žydai galės laisvai eiti į Jerusalę ir iš jos grįžti. — 35*Niekas neturi...* Tomis pačiomis švenčių dienomis niekas neturės teisės traukti Žydus į teismą, reikalauti iš jų atsilyginimo ir daryti jiems sunkenybių bet kuriais reikalais. — 36*Į karaliaus kariuomenę.* Tarnavimas kariuomenėje Graikuose buvo garbingas dalykas; į ją buvo imami laisvi piliečiai, ne vergai. 30.000 skaičių reikia suprasti apie visą Palestiną, ne vien apie Judėją. Taip Demetrijus norėjo apsisaugoti nuo naujų Žydų sukilimų. Žydų buvo Aleksandro D, Seleuko Nikatorio, Ptolemiejaus Soterio ir Ptolemiejaus Filadelfo kariuomenėse; jų religinės pareigos toje tarnyboje būti jiems nekliudė. — *Didžio karaliaus...* Anot Gr t: didelėse karaliaus tvirtovėse. — 37*Pasitikėjimu*: tais atvėjais, kuriuose buvo reikalaujama labai didelės ištikimybės karaliui. — 38*Trys miestai...* Žr 30 e ir 11,34. — 39*Ptolemaidą...* Ten buvo pasiskelbęs karaliumi Aleksandras. Žadėdamas atiduoti tą miestą šven-

dami kalti karaliui bet kuriuo reikalu, atbėgs į šventyklą Jerusalėje
ir į visą jos plotą, bus atleista, ir jie laisvai naudosis visu tuo, ką jie
turi mano karalystėje. [44]Šventyklos statymo ar taisymo darbams lėšų
bus duodama iš karaliaus pajamų, [45]Jerusalės mūrams statyti ir susti-
printi aplinkui lėšų bus duodama iš karaliaus pajamų, taip pat statyti
sienoms Judėjoje
Aug 7,11 [46]Jonatas ir tauta, išgirdę šituos žodžius, netikėjo jiems ir nepriėmė,
nes jie atsiminė dideles piktenybes, kurias jis buvo padaręs Israėlyje,
ir kaip labai juos vargino. [47]Jie verčiau norėjo laikytis Aleksandro, kurs
pirmas kreipėsi į juos taikos žodžiais, ir padėjo jam per visas dienas
[48]Karalius Aleksandras surinko didelę kariuomenę ir ėjo kovoti
prieš Demetrijų. [49]Abiem karaliam pradėjus kovą, Demetrijaus kariuo-
menė ėmė bėgti; Aleksandras jį vijosi ir puolė jį. [50]Kova buvo labai
smarki, iki saulė nusileido. Ir Demetrijus buvo tą dieną užmuštas
[51]Aleksandras siuntė pas Egipto karalių Ptolemiejų pasiuntinius
sakyti jam tokių žodžių: [52]Kadangi aš sugrįžau į savo karalystę, atsi-
sėdau savo tėvų soste, atsiėmiau viešpatavimą, sumušiau Demetrijų,
ėmiau valdyti mūsų šalį, [53]po to, kai aš kovojau prieš jį, ir kai jis su
savo kariuomene buvo mūsų nugalėtas, ir mes atsisėdome jo karalystės
soste, [54]tai padarykim dabar tarp mūsų prietelystę; tu duok man savo
dukterį į žmonas, kad aš būčiau tavo žentas; tau ir jai aš duosiu do-
vanų, vertų tavęs. [55]Karalius Ptolemiejus atsakė, sakydamas: Laiminga
diena, kurioje sugrįžai į savo tėvų šalį ir atsisėdai jų karalystės soste.
[56]Dabar aš tau padarysiu, ką rašei; bet ateik pasitikti manęs į Ptole-
maidą, kad mudu pasimatytumėm ir kad leisčiau už tavęs savo dukterį,
kaip tu sakei

---

tyklai, Demetrijus nori, kad patys Žydai išvarytų iš jo Aleksandrą. — [40]*Penkiolika*... Apie 85,000 litų, laikant vieną šekelį vertą 5,70 lt. — *Kurios man priklauso*. Anot Gr t: Tinkamose vietose, t y, iš vietų, kuriose minētoji suma galējo būti patogiau paimta. — Ir seniau buvo davę dovanų šventyklai karalius Darijus Histaspas ir Artakserksas I /1 Esd 6,9; 7,21; 8,25/, taip pat Ptolemiejus Filadelfas ir Antijokas D /Juozapas Fl/, Seleukas Filopatoris /2 Mak 3,3/ ir Antijokas Epifanas /2 Mak 9,16/. — [41]*Praeitais metais*: nuo Antijoko Epifano dienų. — [42]*Penkis*... Apie 28.000 litų. — [43] *Būdami kalti*... Prieglaudos teisē /ius asyli/ žadama šventyklai labai plati, daug platesnē, negu numatytoji Mošēs įstatyme. Žr Iš 21,14; 3 Kar 1,50. — [45]*Sienoms Judējoje*: kituose Judējos miestuose

[46]*Netikējo jiems*... Kaikurie dabar žadami Žydams dalykai priklausē jiems jau nuo seniau, bet buvo neteisētai iš jų atimti. Kitų pažadų atitesējimas parējo nuo Demetrijaus malonēs ir net galējo išeiti Žydų nenaudai, kaip, sakysim, priēmimas trijų dešimtų tūkstančių Žydų Sirų kariuomenēn, kuri galējo būti laikoma toli nuo Palestinos, tuo tarpu kad Judējos tvirtovēse, Jerusalę išskyrus, karalius galējo ir toliau laikyti pagonių įgulas. Todēl Jonatas nesidavē sugundomas tais pažadais. — [47]*Kurs pirmas*... Aleksandras jau buvo pripažinęs Jonatą vyriausiuoju kunigu ir buvo jam atsiuntęs didelēs pagarbos įrodymų

[48]*Surinko didelę*... Jam į pagalbą buvo atsiuntę kariuomenēs Pergamo, Egipto ir Kapadokijos karaliai. — [50]*Demetrijus... buvo užmuštas*: 151 m pirm Kr. Siriją jis valdē 11 metų

[51]*Ptolemiejų*: Ptolemiejų VI Filometorį /180-141 pirm Kr/. — [56]*Į Ptolemaidą*. Aleksandras iš Ptolemaidos buvo jau persikēlęs į Antijokiją. Ptolemiejus padējo Aleksandrui jo kovoje prieš Demetrijų: gali būti, kad jis buvo jam jau anksčiau pažadējęs savo dukterį; dabar prieš

57Taigi Ptolemiejus su savo dukterimi Kleopatra išėjo iš Egipto
ir atvyko į Ptolemaidą šimtas šešiasdešimts antrais metais. 58Karalius
Aleksandras pasitiko jį, ir tasai davė jam savo dukterį Kleopatrą ir
kėlė jos vestuves Ptolemaidoje, kaip paprastai karaliai daro, su didele
iškilme

59Karalius Aleksandras parašė Jonatui, kad ateitų jo pasitikti. 60Jis
nuvyko iškilmingai į Ptolemaidą, pasitiko tenai du karaliu, davė jiem
daug sidabro, aukso ir dovanų ir rado malonės jo akyse. 61Tuomet su-
sirinko prieš jį nedorų žmonių iš Israėlio ; tie žmonės bedieviai skundė
jį, bet karalius jų nežiūrėjo. 62Jis liepė išvilkti Jonatą iš jo drabužių
ir apvilkti jį purpura ; taip ir buvo padaryta. Karalius pasisodino jį
šalia savęs 63ir tarė savo kunigaikščiams : Išeikite su juo į vidurį miesto
ir paskelbkite, kad niekas nekeltų prieš jį jokių skundų ir kad niekas
nebūtų jam įkyrus dėl bet kurios priežasties. 64Tuomet atsitiko, kad
tie, kurie skundė, kai tik pamatė jo garbę, kuri buvo skelbiama, ir jį
apvilktą purpura, visi pabėgo. 65Karalius gi jį labai išaugštino, įrašė
jį tarp pirmųjų savo prietelių ir paskyrė jį vadu ir valdymo dalininku.
66Po to Jonatas sugrįžo ramybėje ir su džiaugsmu į Jerusalę

67Šimtas šešiasdešimts penktais metais Demetrijaus sūnus Demetrijus
atvyko iš Kretos į savo tėvo šalį. 68Tai išgirdęs karalius Aleksandras
labai nuliūdo ir sugrįžo į Antijokiją

---

vestuves jau kaip karalius turējo prašyti iškilmingai jos rankos. Gal tų sutuoktuvių proga Egipto karalius tikējosi atgauti Celesiriją, kuri Antijoko D laikais buvo vēl sujungta su Sirija

57*Šimtas*... 150 m pirm Kr. — 58*Kleopatrą.* Kleopatra, ištekējus už Aleksandro, vēliau buvo savo tēvo atiduota Demetrijui Nikatoriui. Šiam patekus į Partų nelaisvę ir vedus jų karaliaus dukterį Rodogunę, Kleopatra stengēsi ištekēti už Antijoko brolio Antijoko Sidiečio. Demetrijui sugrįžus į savo šalį, ji apsimetē, būk vēl norinti gyventi su juo geruoju ; tikrumoje gi ji tik jieškojo progos jo visai nusikratyti. Kleopatra pasirūpino, kad jos vyriausis sūnus Seleukas, kurs buvo pasiskelbęs karaliumi, būtų nužudytas. Panašiai ji norējo pašalinti ir savo antrąjį sūnų Antijoką VIII, tačiau tas privertē ją pačią išgerti jam prirengtus nuodus 126 m pirm Kr

60*Davē jiems daug*... Rytų šalių įpročiu Jonatas galējo prisiartinti prie karalių tik su dovanomis. — 61*Nedorų žmonių*... Tai turējo būti tie patys Žydai atpuolēliai, kurie nekartą yra skundę ištikimus įstatymui Žydus Sirijos karaliams. — 62*Purpura.* Nors Jonatas buvo gavęs leidimą dēvēti purpurą jau anksčiau /20 e/, bet apvelkamas ja tik dabar. — 63*Išeikite su juo*... Plg Prad 41,42 ; Est 6,11. — 65*Įrašē*... Anksčiau Jonatas buvo pavadintas karaliaus prieteliu, dabar jis įrašomas tarp pirmųjų prietelių ; bent šių vardai buvo įtraukiami į tam tikras knygas. — *Vadu.* Anot gr t : generolu. — *Valdymo dalyviu.* Anot gr t : provincijos dalies viršininku. — Todēl Judējos viršininku, kuri buvo Celesirijos provincijos dalis

67*Šimtas*... 147 m pirm Kr, trejiems metams praslinkus po Aleksandro sutuoktuvių su Kleopatra. — *Demetrijaus sūnus*... Kai 151 m prasidējo karas tarp Aleksandro ir Demetrijaus Sotero, šis išsiuntē abudu savo sūnu, Demetrijų II, /kurs vēliau vadinosi Nikatoriu/ ir Antijoką su dideliais turtais pas vieną savo prietelį, Lasteną, į Knidą Karijoje, kad taip apsaugotų juos nuo karo nelaimių. Aleksandras Balas, nugalējęs Demetrijų, neilgai džiaugēsi Sirų palankumu. Dēl valstybēs reikalų nežiūrējimo ir labai palaido gyvenimo jis greitai pasidarē jiems nepakenčiamas. Tuo pasinaudojo Demetrijaus sūnus. Jis su Lasteno pagalba pasisamdē Kretoje kariuomenēs, atvyko

69Karalius Demetrijus paskyrė vadu Apolonijų, Celesirijos viršininką.
Tasai surinko didelę kariuomenę, atvyko į Jamniją, ir siuntė pas vy-
riausįjį kunigą Jonatą 70pasakyti: Tu vienas mums priešinies, aš gi
virtau pajuoka ir panieka dėl tavęs, nes tu turi valdžią prieš mus kal-
nuose. 71Taigi dabar, jei tu pasitiki savo jėgomis, ateik pas mus į lygu-
mą, ten mes pažiūrėsim, katras iš mudviejų stipresnis, nes su manin yra
kariuomenės galybė. 72Pasiklausk ir sužinok, kas aš esu ir kiti, kurie
man padeda, kurie ir sako, kad jūsų koja negali išstovėti prieš mūsų
veidą, nes tavo tėvai buvo du kartu priversti bėgti savo šalyje. 73Ir
kaip gi dabar tu galėsi pasipriešinti raiteliams ir taip didelei kariuome-
nei lygumoje, kur nėra nei akmens, nei uolos, nei vietos bėgti

74Kai tik Jonatas išgirdo Apolonijaus žodžius, jis labai įpyko. Pa-
sirinkęs dešimtį tūkstančių vyrų, jis išėjo iš Jerusalės, o jo brolis Si-
monas pasitiko jį, kad jam padėtų. 75Jie sustojo prie Jopės, tačiau mies-
tas buvo jam uždarytas, nes Jopėje buvo Apolonijaus įgula; todėl jis
apgulė ją. 76Bet buvusieji mieste nusigando ir atidarė jam vartus; taip
Jonatas paėmė Jopę

77Tai išgirdęs Apolonijus prirengė kovai tris tūkstančius raitelių
ir didelę kariuomenę. 78Jis ėjo ant Azoto, lyg norėdamas praeiti, ir tuojau
išėjo į lygumą, nes jis turėjo daugybę raitelių ir pasitikėjo jais. Jona-
tas vijosi jį iki Azotui, ir jie pradėjo kovą. 79Apolonijus slapčia buvo
palikęs stovykloje tūkstantį raitelių jų užpakalyje. 87Tačiau Jonatas
sužinojo, kad jo užpakalyje yra paslėptas būrys. Kai anie apstojo jo
stovyklą ir mėtė vilyčias į kariuomenę nuo ryto iki vakarui, 81kariuo-
menė stovėjo tvirtai, kaip Jonatas buvo įsakęs, ir taip anų arkliai pailso.
82Tuomet Jonatas paleido savo kariuomenę ir puolė pėstininkus, nes rai-

---

su ja į Kilikiją ir pradėjo karą prieš Aleksandrą. — 68*Nuliūdo ir sugrįžo...* Būdamas be energijos Aleksandras, atsiradus pavojui, mokėjo tik nuliūsti. Iš Ptolemaidos jis pasitraukia į Antijokiją

69*Apolonijų*. To Apolonijaus tėvas yra buvęs Celesirijos vietininkas /2 Mak 3,5/. Čia minimas Apolonijus buvo artimas Demetrijaus Soterio prietelis, kurį jis kitados lydējo net Romon į nelaisvę. Mirus Demetrijui I, Apolonijus susidējo su Aleksandru, kurs paliko jį Celesirijos vietininku. Kai Demetrijus Nikatoris ryžosi atimti sostą iš Aleksandro, Apolonijus pametē jį ir stojo savo prietelio Demetrijaus Soterio sūnaus pusēn. — Celesirija buvo vadinama derlingas slēnis tarp Libano ir Antilibano kalnų /dabar El Bequa/. Palestina neretai buvo laikoma Celesirijos provincijos dalimi. — *Jamniją*. Senas Pilistimų miestas. Žr 4,15. — 70*Tu vienas*. Anot gr t: tu vienui vienas. Apolonijaus žodžiai Jonatui pilni didelēs ironijos. — 71*Kariuomenēs galybē*. Anot gr t: miestų galybē. — Jei Jonatas galējo gerai gintis savo kalnuose, tai Apolonijus galējo remtis pajūrio tvirtovēmis. — 72*Du kartu...* Kuriuos čia Žydų nepasisekimus kovose turējo galvoje Apolonijus, ne visai aišku; vienas galējo būti ta kova, kurioje žuvo Judas, kitas gal prie Betzakaros /6,42/

76*Paēmē Jopę*. Dabar Jaffa. Apolonijaus stovykla, anot 69 e, buvo Jamnijoje, į pietus nuo Jopēs. Jonatas, paimdamas Jopę, norējo, kad jo užpakalyje neliktų priešų.

78*Ant Azoto*. Senas Pilistimų miestas į pietus nuo Jamnijos /4,15/. Apolonijus apsimeta nežinąs, kad Jonatas jau paēmē Jopę, ir eina su savo kariuomene į pietus Azoto kryptimi. Jis tikējosi, kad Jonatas eis paskui jį ir atsiras lygumoje. — 80*Kai anie...* Kai Sirų raiteliai pradējo iš visų šonų pulti Jonato kariuomenę. — 81*Stovējo tvirtai...* Anot Juozapo Fl, Jonatas sustatē savo kariuomenę į keturkampį, visi gi kareiviai suglaustose eilēse buvo užsidengę iškeltais

teliai buvo pavargę; taip jie buvo jo sumušti ir pabėgo. [83]Tie, kurie
išsisklaidė lygumoje, nubėgo į Azotą ir įėjo į savo stabo Dagono šven-
tyklą, kad ten gelbėtųsi. [84]Bet Jonatas padegė Azotą ir buvusius aplink
jį miestus ir paėmė jų grobį; jie sudegino taip pat Dagono šventyklą
su visais, kurie buvo į ją subėgę. [85]Žuvusiųjų kalaviju draug su tais,
kurie buvo sudeginti, buvo apie aštuonis tūkstančius vyrų. [86]Jonatas,
išėjęs iš ten, pastatė savo stovyklą prie Askalono, ir miesto gyventojai
išėjo jo pasitikti su didele iškilme. [87]Po to Jonatas su savaisiais, kurie
turėjo daug grobio, sugrįžo į Jerusalę
[88]Atsitiko, kad karalius Aleksandras, kai išgirdo šituos dalykus, tei-
kė Jonatui dar daugiau pagarbos. [89]Jis atsiuntė jam auksinę sagtį, kaip
yra paprotys duoti karalių giminėms, ir atidavė jam nuosavybėn Aka-
roną su visu jo plotu

11. [1]Egipto karalius susirinko kariuomenę, gausingą kaip smiltys
jūros krante, ir daug laivų; jis stengėsi paimti apgaule Aleksandro ka-
ralystę ir prijungti ją prie savo karalystės. [2]Jis išėjo į Siriją su taikiais
žodžiais; jam buvo atidaromi miestai ir jį pasitikdavo, nes karalius Alek-
sandras buvo įsakęs eiti jo pasitikti; mat, jis buvo jo uošvis. [3]Bet kai
tik Ptolemiejus įeidavo į miestą, jis pastatydavo kiekviename mieste
kareivių įgulą
[4]Kai jis prisiartino prie Azoto, jam parodė sudegintą Dagono šven-
tyklą, Azotą ir visa, kas jam priklausė, griuvėsiuose, pamestus lavonus
ir užmuštųjų kare antkapius, kuriuos jie buvo padarę išilgai kelio. [5]Pa-
pasakojo taip pat karaliui, kad tai buvo padaręs Jonatas, taip norėdami
padaryti jį vertą neapykantos, tačiau karalius tylėjo

---

skydais, kurie gerai saugojo juos nuo priešų leidžiamų vilyčių. — [83]*Tie, kurie...* Anot gr t: raiteliai išsisklaidė lygumoje ir /kareiviai/ bėgo į Azotą. — *Dagono.* Plg Teis 16,23. — [86]*Askalono.* Kitas žymus Pilistimų miestas prie Tarpžemės jūros. Žr Još 13,3 ir k

[89]*Auksinę sagtį.* Tokia sagtimi buvo susegami apsiausto kampai ant peties ar ant krūtinės. Auksinę sagtį galėjo turėti tiktai labai augštos kilmės žmonės. Karalių giminėmis čia vadinami ne tikri karaliaus giminės nariai, bet tie, kuriems toks pavadinimas /titulas/ buvo karalių suteikiamas. — *Akaroną.* Dar vienas didelis Pilistimų miestas, į rytus nuo Jamnijos, arčiau Jerusalės

c/ Jonato santykiai su Sirijos karaliais Demetriju II ir Antijoku VI

11,1-74. Egipto karalius Filometoris stengiasi atimti Siriją iš Aleksandro, kad jo vieton pastatytų Demetrijų II /1-16/. Demetrijus, kuriam pavyksta paimti Sirijos sostą po Aleksandro ir Filometorio mirties, pradžioje palaiko gerus santykius su Jonatu /17-37/. Iškilus naujiems vaidams dėl Sirijos sosto, Jonatas stoja Demetrijaus pusėn, kurs tačiau nesilaiko duotų Jonatui pažadų /37-53/. Jonatas pereina Antijoko VI pusėn, kurs patvirtina jį vyriausiuoju kunigu, ir draug su savo broliu Simonu kovoja prieš Demetrijų /54-73/

11. [1]*Egipto karalius*: Ptolemiejus VI Filometoris, Aleksandro Balo uošvis. *Kaip smiltis...* Panašus išsireiškimas Još 11,4; Teis 17,12; 1 Kar 13,5. — *Apgaule.* Filometoris ėjo į Siriją, lyg norėdamas padėti Aleksandrui prieš Demetrijų, tikrumoje gi jis norėjo pasiimti sau bent Celesiriją, Phenikiją ir Judėją, kurios kitados buvo priverstos klausyti Egipto. — [3]*Kareivių įgulą.* Savo įgulos palikimą jis pateisindavo tuo, kad būk tie miestai palaikę Demetrijų ir jo vadą Apolonijų, kurie norėjo atimti valdžią iš Aleksandro

[6]Jonatas išėjo į Jopę pasitikti karaliaus iškilmingai; jie vienas kitą pasveikino ir tenai nakvojo. [7]Jonatas ėjo su karaliumi iki upei, kuri vadinama Eleuteras, ir po to sugrįžo į Jerusalę

[8]Taip karalius Ptolemiejus paėmė savo valdžion miestus iki pajūrio Seleukijai ir turėjo piktų sumanymų prieš Aleksandrą. [9]Jis siuntė pasiuntinių pas Demetrijų ir liepė jam sakyti: Ateik! Padarykime tarp mūsų sandorą; aš tau duosiu savo dukterį, kurią turi Aleksandras, ir tu karaliausi savo tėvo karalystėje; [10]nes aš gailiuos jam davęs savo dukterį; jis tykojo manęs užmušti. [11]Taip jis kaltino jį, nes buvo įsigeidęs jo karalystės. [12]Jis atėmė savo dukterį, atidavė ją Demetrijui, nutraukė santykius su Aleksandru, ir jo neprietelystė išėjo aikštėn

[13]Po to Ptolemiejus įėjo į Antijokiją ir užsidėjo sau ant galvos du vainiku, Egipto ir Azijos

[14]Karalius Aleksandras buvo tuo metu Kilikijoje, nes tų vietų gyventojai buvo sukėlę maištą. [15]Išgirdęs apie tai Aleksandras atėjo kovoti prieš jį; bet karalius Ptolemiejus pajudino savo kariuomenę, pasitiko jį su stipriu būriu ir privertė jį bėgti. [16]Aleksandras pabėgo į Arabiją ieškoti sau globos; karalius gi Ptolemiejus buvo nugalėtojas. [17]Arabas Zabdiėlis nukirsdino Aleksandrui galvą ir atsiuntė ją Ptolemiejui. [18]Trečią dieną mirė taip pat karalius Ptolemiejus, buvusieji gi tvirtovėse žuvo nuo jų gyventojų

[19]Taip šimtas šešiasdešimts septintais metais ėmė karaliauti Demetrijus

[20]Tuo pačiu laiku Jonatas surinko buvusius Judėjoje, kad jie paimtų Jerusalės pilį, ir jie padarė prieš ją daug kariškų pabūklų. [21]Bet kaikurie nedori žmonės, kurie nekentė savo tautos, nuėjo pas karalių Demetrijų ir jam pranešė, kad Jonatas apgulęs pilį. [22]Tai išgirdęs, jis su-

---

[4]*Užmuštųjų*. Gr t: sudegintųjų. — [5]*Karalius tylėjo*. Jis nenorėjo pyktis su Jonatu ir peikti to, ką Jonatas buvo padaręs dėl Aleksandro

[7]*Eleuteras*. Ta upė, prasidėjus Libano kalnuose, teka per Siriją ir Phenikiją ir įteka į Tarpžemės jūrą į šiaurę nuo Tripolės

[8]*Pajūrio Seleukijai*: į šiaurę nuo vietos, kur įteka į jūrą Oronto upė, netoli nuo Antijokijos, kurios Seleukija buvo uostas. — [9]*Pas Demetrijų*: paminėtą 10,67. — *Tu karaliausi*... Filometoris tikriausiai norėjo, kad Sirija su nauju karaliumi pasidarytų priklausoma nuo Egipto /plg 13 e/. — [10]*Tykojo manęs užmušti*. Anot Diodoro Sic, tas kaltinimas buvęs neteisingas; taip, rodosi, manė ir šitos knygos autorius. Juozapas Fl rašo, kad kėsinęsis nužudyti Filometorį Aleksandrui palankus Amonijus, kurio jis nenorėjęs nubausti, todėl pats buvęs įtartas. — [12]*Atėmė savo dukterį*: kurią gal buvo pasikvietęs pas save

[13]*Įėjo į Antijokiją*... Filometoriui prisiartinus prie Antijokijos, jos gyventojai sukilo, užmušė Amonijų ir atidavė miestą Egipto karaliui. — *Ir Azijos*. Žr 8,6

[14]*Sukėlę maištą*: atvykus Demetrijui. Plg 10,67. — [15]*Apie tai*: apie gresiantį pavojų iš Filometorio. — [16]*Pabėgo į Arabiją*. Anot Diodoro pasakojimo, nugalėtas Aleksandras bėgo su penkiais šimtais savo šalininkų į Arabijos miestą Abą pas kunigaikštį Dioklą, pas kurį jis buvo pasiuntęs savo mažą sūnų Antijoką. Bet jo palydovų tarpe atsiradę tokių, kurie, susižinoję su Demetriju, pasirūpino, kad Aleksandras būtų užmuštas; arabas Zabdiėlis gal buvo kurstytojas, ar vienas iš užmušėjų. — [18]*Mirė*... *Ptolemiejus*. Kovoje jo arklys pasibaidęs dramblio ir numetęs karalių. Numestam buvusi labai sužeista galva, taip kad jis keturias dienas buvęs be sąmonės. Atgavus jam sąmonę ir besidžiaugiančiam dėl atsiųstos Aleksandro galvos karaliui

pyko, tuojau atvyko į Ptolemaidą ir parašė Jonatui, kad jis nelaikytų
apgulęs pilies, bet kad skubiai ateitų pasikalbėti su juo
[23]Kai tik Jonatas tai išgirdo, jis liepė tęsti apgulimą, išsirinko ke-
letą Israėlio vyresniųjų ir kunigų ir ėjo į pavojų. [24]Jis pasiėmė aukso,
sidabro, drabužių ir daug kitų dovanų, nuėjo pas karalių į Ptolemaidą
ir rado malonės jo akivaizdoje. [25]Kaikurie nedori savo tautos žmonės
kėlė prieš jį skundų, [26]bet karalius padarė jam taip, kaip buvo darę
pirm jo buvusieji, ir išaugštino jį visų savo prietelių akivaizdoje. [27]Jis
patvirtino jam vyriausiąją kunigystę, taip pat visą pagarbą, kurią jis
turėjo anksčiau, ir padarė iš jo vieną savo pirmųjų prietelių
[28]Tuomet Jonatas prašė karalių atleisti nuo mokesčių Judėją, tris
apskritis, Samariją ir jos apylinkes, ir pažadėjo jam tris šimtus talentų.
[29]Karalius sutiko ir parašė Jonatui apie visus šituos dalykus laiškų tokio
turinio: [30]Karalius Demetrijus siunčia sveikinimą broliui Jonatui ir
Žydų tautai! [31]Mes siunčiame jums nuorašą to laiško, kurį mes para-
šėme apie jus mūsų giminaičiui Lastėnui, kad jūs žinotumėte. [32]Karalius
Demetrijus savo giminaičiui Lastėnui siunčia sveikinimą! [33]Žydų tautai,
kurie yra mūsų prieteliai ir laikosi to, kas mums teisingai priklauso,
mes nutarėme daryti gera dėl jų palankumo, kurį jie mums rodo. [34]Todėl
mes pavedame jiems visą Judėjos plotą, tris miestus, Lidą ir Ramatą,
kurie pridėti Judėjai iš Samarijos, ir visas jų apylinkes naudotis visiems
tiems, kurie aukoja Jerusalėje, užuot to, ką seniau karalius imdavo iš
jų kas metai, ir užuot žemės ir medžių vaisių. [35]Taip pat nuo šio meto
mes atleidžiame juos nuo kitų dalykų, kurie mums priklauso, nuo de-
šimtinių ir nuo mokesčių, draug su druskos kasyklų muitu ir vainikais,
kurie buvo mums atnešami. [36]Visa tai mes atiduodame jiems, ir nieko
iš to nebus panaikinta nuo šios dienos ir visais laikais. [37]Taigi dabar
pasirūpinkite padaryti šitų dalykų nuorašą, kurs turi būti atiduotas Jo-
natui ir padėtas šventajame kalne visiems matomoje vietoje

---

buvo daroma operacija, kurios metu jis miręs

[19]*Taip šimtas...* 145 m pirm Kr

[20]*Jerusalēs pilį.* Plg 10,32; žr 4,41; 6,20

[23]*Ėjo į pavojų.* Nepaklausydamas karaliaus įsakymo galējo jį dar labiau įpykinti, kad ir buvo dabar pavojinga eiti pas karalių, tačiau Jonatas pasitikējo Dievo pagalba ir savo sumanumu. — [26]*Pirm jo buvusieji*: Aleksandras Balas ir Ptolemiejus Filometoris. Plg 10,61-65

[28]*Samariją ir jos apylinkes*: gal tris Samarijos apskritis, kurios buvo pridētos Judējai. Plg 34 e ir 10,30. — *Tris šimtus talentų.* Gal tai turējo būti ne metinis, bet vienakartis mokestis. — [30]*Karalius.* Plg 10,17. — [31]*Lastēnui.* Lastēnas anksčiau globojo Demetrijų, padējo jam pasisamdyti kariuomenę /žr 10,67 ir paaišk/ ir paimti Sirijos sostą. Atsilygindamas Demetrijus buvo suteikęs jam savo vyriausio prietelio garbę ir paskyręs jį Celesirijos ir Phenikijos vietininku. — [34]*Tris miestus, Lidą...* Vulg išleistas trečio miesto vardus: Aferema... Jis gal išverstas žodžiu sequestrari, kurio nēra Gr t. Aferema /gal Efremo miestelis, Jono 11,54/ buvusi, anot Juozapo Fl, netoli nuo Betelio, Lida į pietų rytus nuo Jopēs, netoli nuo Tarpžemēs jūros /1 Kron 8,12; Neem 11,35/. Ramata, senovēje Ramata Imsofim /1 Kar 1,1/, vēliau Arimatēja /Mt 27,15; Jo 19,33/, dabar Er-Ram, Efraimo kalnuose, netoli nuo Jerusalēs. — *Jerusalēje*: todēl tik Žydams, ne Samaritonams, nes šitie aukodavo Garizimo kalne. — [35]*Druskos kasyklų.* Tikriau: druskos duobių. Plg aug 10,28. — [36]*Visa tai...* Šitie pažadai Jonatui ne taip platūs, kaip Demetrijaus I padarytieji pirm šešerių metų /10,28-45/. Gal kaikurios lengvatos dar buvo suteiktos Žydams,

[38]Karalius Demetrijus, matydamas, kad visa šalis buvo nutilus jo
akivaizdoje ir kad niekas jam nesipriešina, paleido visą savo kariuomenę,
kiekvieną į savo vietą, išskyrus svetimšalių kariuomenę, kurią jis buvo
surinkęs iš pagonių salų. Tuomet visi jo tėvų kariuomenės būriai pasidarė jam neprieteliai
[39]Triphonas, kurs anksčiau buvo vienas iš Aleksandro šalininkų,
pamatęs, kad visa kariuomenė murma prieš Demetrijų, nuvyko pas Arabą
Emalkuėlį, kurs auklėjo Aleksandro sūnų Antijoką, [40]ir įkalbinėjo jam
atiduoti jį sau, kad jis galėtų karaliauti savo tėvo vietoje. Jis jam papasakojo visa, ką buvo padaręs Demetrijus, ir kad jo kariuomenė jojo
neapkentė. Jis pasiliko tenai ilgą laiką
[41]Anuo metu Jonatas siuntė pas karalių Demetrijų, kad jis lieptų
išeiti tiems, kurie buvo Jerusalės pilyje ir tvirtovėse, nes jie užpuldinėjo
Israėlį. [42]Demetrijus gi siuntė pasakyti Jonatui : Ne tik tai aš padarysiu tau ir tavo tautai, bet paaugštinsiu garbe tave ir tavo tautą, kai
tik bus patogu. [43]Taigi tu dabar gerai padarysi, jei atsiųsi man pagalbon žmonių, nes visa mano kariuomenė paliko mane
[44]Jonatas nusiuntė jam į Antijokiją tris tūkstančius drąsių vyrų.
Jie atėjo pas karalių, ir karalius džiaugėsi jų atėjimu. [45]Iš buvusių mieste
žmonių susirinko šimtas dvidešimt tūkstančių ir norėjo užmušti karalių.
[46]Karalius pabėgo į rūmus ; miesto gyventojai paėmė miesto gatves ir
pradėjo kovoti. [47]Karalius pasišaukė pagalbon Žydus ; jie visi draug
susirinko prie jo, paskui visi išsiskirstė mieste, [48]užmušė tą dieną šimtą
tūkstančių žmonių, padegė miestą, paėmė tą dieną daug grobio ir išvadavo karalių. [49]Miesto gyventojai, pamatę, kad Žydai paėmė miestą,
kaip norėjo, neteko drąsos ir šaukėsi į karalių maldaudami ir sakydami :
[50]Paduok mums dešinę ir tesiliauja Žydai kovoję prieš mus ir prieš
miestą. [51]Jie metė savo ginklus ir padarė taiką. Žydai įsigijo garbės
karaliaus akivaizdoje ir visų jo karalystėje buvusių akyse ; jie pasidarė
garsūs karalystėje ir sugrįžo į Jerusalę turėdami daug grobio
[52]Karalius Demetrijus sėdėjo savo karalystės soste, ir visa šalis buvo
nutilus jo akivaizdoje. [53]Bet jis išsigynė viso, ką buvo sakęs, nutolo

---

patvirtinant Jonatą vyriausiuoju kunigu. Be to, dabartiniu Sirijos karaliumi Jonatas gal labiau pasitikējo ir todēl labiau vertino kad ir mažesnius jo pažadus

[38]*Paleido...* Mirus Aleksandrui ir Ptolemiejui

[39]*Triphonas.* Tikras jo vardas buvo Diodotas. Triphonu jis buvo pramintas vēliau. Kariuomenēs vadu jis buvo paskirtas Aleksandro Balo. Pamatęs, kad Sirijos gyventojai, ypač gi paleistieji kareiviai, labai nepatenkinti nuožmiu ir patvirkusiu savo karaliumi, sumanē pats siekti valdžios ir savo tikslui pasiekti norējo pasinaudoti mažu Aleksandro sūnumi, kurs buvo auginamas pas vieną Arabijos kunigaikštį. To kunigaikščio vardas tekstuose rašomas labai nevienodai. Diodotas vadina jį Jambliku, Vulg Emalkuēliu. — [40]*Įkalbinējo jam.* Emalkuēlis, matomai, ne labai norējo tikēti, kad Triphonas iš tikrųjų nori gauti sostą dviejų ar ketverių metų vaikui, o ne sau

[41]*Jerusalēs pilyje.* Jonatas buvo liepęs tęsti tos pilies apgulimą /23e/, bet paimti jos jam nepavyko. — [43]*Pagalbon* : pagalba buvo reikiama prieš maištą keliančius miestus

[45]*Susirinko šimtas...* Antijokijoje buvę apie 400.000 gyventojų, todēl ir prisidējusių prie maišto galējo būti labai daug. — [48]*Užmušē...* Diodoro pasakojimu, Demetrijus liepęs žudyti moteris ir vaikus, todēl užmuštųjų skaičius buvo labai didelis. Liaudies nuomone jis siekęs 100.000. Daug žuvo gaisre, nes Demetrijus davęs įsakymą deginti miestą /Juozapas Fl/

[54]*Antijokas* : Antijokas VI Theos. Žr 40 e. — [55]*Turējo bēgti.* Anot Livijaus, pabēgo į Seleukiją ; anot

nuo Jonato, neatsilygino jam, nežiūrėdamas geradaryscių, kokių tasai buvo jam padaręs, ir labai jį vargino

[54]Po to sugrįžo Triphonas ir su juo Antijokas, dar mažas vaikas, kurs ėmė karaliauti ir užsidėjo sau vainiką. [55]Prie jo susirinko visa kariuomenė, kurią buvo paleidęs Demetrijus, ir kovojo prieš jį; jis buvo nugalėtas ir turėjo bėgti. [56]Triphonas atėmė dramblius ir paėmė Antijokiją

[57]Po to jaunas Antijokas parašė Jonatui šiais žodžiais: Aš tau patvirtinu kunigystę ir skiriu tave keturių miestų viršininku, kad tu būtumei vienas iš karaliaus prietelių. [58]Be to, jis atsiuntė jam auksinių indų tarnystei, davė jam leidimą gerti iš aukso, dėvėti purpurą ir nešioti auksinę sagtį; [59]jo gi brolį Simoną paskyrė vadu nuo Tiro ribų iki Egipto sienai

[60]Tuomet Jonatas išėjęs keliavo per miestus anapus upės, o prie jo susirinko visa Sirijos kariuomenė į pagalbą. Kai jis atėjo į Askaloną, gyventojai išėjo iš miesto jo pasitikti su pagarba. [61]Iš čia jis nuėjo į Gazą, bet gaziečiai užsidarė; todėl jis apgulė ją, o kas buvo aplink miestą, jis degino ir plėšė. [62]Tuomet gaziečiai prašė Jonatą taikos; jis davė jiems dešinę, paėmė jų sūnus įkaitais ir nusiuntė juos į Jerusalę. Po to jis keliavo išilgai per kraštą iki Damaskui

[63]Ten Jonatas išgirdo, kad Demetrijaus vadai su gausinga kariuomene veikia prieš jį Kadese, kurs yra Galiliejoje, norėdami pašalinti jį nuo karalystės reikalų; [64]tai jis ėjo prieš juos, palikęs savo brolį Simoną šalyje

[65]Simonas apgulė Betsurą, kovojo prieš ją daug dienų ir laikė jos gyventojus uždarytus. [66]Kadangi jie prašė taikos, tai jis jiems suteikė; jis pašalino juos iš ten, paėmė miestą ir pastatė jame įgulą

[67]Jonatas ir jo kariuomenė sustojo prie Genezaro vandens, o rytmetį, dar neišaušus, pasiekė Asoro lygumą. [68]Štai svetimšalių kariuomenė ėjo priešais lygumoje, o kalnuose jie buvo paslėpę būrį jo tykoti; jis gi ėjo prieš juos. [69]Tuomet paslėptieji pakilo iš savo vietų ir pradėjo kovą. [70]Visi, kurie buvo Jonato pusėje, pabėgo ir neliko jų nė vieno, tik Absalomio sūnus Matatijas ir kariuomenės būrio vadas Kalphio sūnus Judas. [71]Jonatas perplėšė savo drabužius, pabarstė sau ant galvos žemių ir meldėsi. [72]Po to Jonatas sugrįžo į kovą prieš juos ir privertė

Juozapo Fl, į Kilikiją. — [56]*Dramblius*: kuriais naudojosi kovoje Demetrijus

[57]*Keturių*: trijų apskričių, kurios buvo pridētos Judējai iš Samarijos ir dar vienos, gal Akarono. — [58]*Dēvēti purpurą*... Žr 10,20. 89. — [59]*Nuo Tiro ribų*. Gr t: Nuo Tiriečių laiptų, t y, nuo augšto kalno, kurs yra šimtu varsnų atstu nuo Ptolemaidos /Juozapas Fl/. — *Iki Egipto sienai*: Iki Rinokoruros, el-Ariš upeliui

[60]*Upēs*: Jordano. — *Sirijos kariuomenē*: kuri buvo Demetrijaus paleista ir buvo tuo paleidimu nepatenkinta. — *Askaloną*: jau šiapus Jordano. Žr 10,75.86. — [61]*Gazą*. Tai vienas iš penkių didžiųjų Pilistimų miestų, pietų šone prie kelio, kuriuo buvo einama iš Sirijos į Epigtą. — [62]*Jų sūnus įkaitais*. Gr t: Didikų sūnus. — *Ējo išilgai*... Iš pietvakarių į šiaurēs rytus. Damaskas buvo senovēs Sirijos sostinē; Žydams jis niekuomet nepriklausē

[63]*Demetrijaus vadai*: pasilikę ištikimi Demetrijui vadai. Jie matomai buvo nepatenkinti, kam Jonatas nori kištis į Sirijos karalystēs reikalus, ir norējo priversti grįžti į Judēją. Kadesas buvo į šiaurēs vakarus nuo Meromo ežero. Plg Još 12,22. — [64]*Šalyje*: Judējoje

[65]*Betsurą*. Žr 4,29; 6,50; 9.52

[67]*Prie Genezaro vandens*: prie Genezareto ežero. — *Asoro*. Tai buvo

juos bėgti. [73]Tai pamatę jo žmonės, kurie buvo pabėgę, sugrįžo prie jo, vijosi draug su juo visus iki Kadesui į jų stovyklą, nes jie nuėjo iki tenai. [74]Tą dieną krito iš svetimšalių trys tūkstančiai vyrų, ir Jonatas sugrįžo į Jerusalę

12. [1]Jonatas, matydamas, kad laikas jam patogus, parinko vyrų ir siuntė juos Romon, sustiprinti ir atnaujinti su Romėnais prietelystės. [2]Jis siuntė taip pat pas Spartiečius ir į kitas vietas laiškų tokio pat turinio

[3]Tie nuėjo Romon, atėjo į tarybą ir tarė : « Vyriausis kunigas ir Žydų tauta siuntė mus atnaujinti prietelystės ir draugystės, kaip buvo seniau ». [4]Romėnai įdavė jam laiškų saviesiems įvairiose vietose, kad palydėtų juos į Judo šalį ramybėje

[5]Štai nuorašas laiško, kokį Jonatas parašė Spartiečiams : [6]« Vyriausis kunigas Jonatas, tautos vyresnieji, kunigai ir likusioji Žydų tauta siunčia broliams Spartiečiams sveikinimą. [7]Jau seniai buvo atsiųstas vyriausiam kunigui Onijui laiškas Arijaus, kurs karaliavo pas jus, kad jūs mūsų broliai, kaip parodo čia pat pridėtas nuorašas. [8]Onijas priėmė su pagarba žmogų, kurs buvo atsiųstas, ir gavo laišką, kuriame buvo kalbama apie sandorą ir prietelystę. [9]Nors mes nieko iš to neprivalome, nes paguodai turime šventas knygas, esančias mūsų rankose, [10]tačiau norime verčiau siųsti pas jus atnaujinti brolystės ir prietelystės, kad kartais nepasidarytumėm jums svetimi ; nes daug laiko yra praėję, kaip

---

Jošuēs laikais žymiausis šiaurinēs Palestinos miestas. Žr Još 11,1 ir k. Jo vieta dabar nebežinoma. — [68]*Svetimšalių...* Kariuomenē, kurią Demetrijus buvo sau pasilikęs /38 e/. — *Jis gi ējo prieš juos.* Gr t : jie gi ējo prieš jį /Jonatą/. — [69]*Pradējo kovą* : puldami iš užpakalio. — [70]*Neliko jų nē vieno...* Jonato kareiviai, kurie nelaukē puolimo iš pasalų, nusigando ir pradējo bēgti. Su Jonatu liko tik du kariuomenēs vadu gal su visai mažu kareivių būriu. — [72]*Sugrįžo į kovą...* Kai Jonatas, maldos sustiprintas, drąsiai puolē priešus, tai pamatę, jo pabēgusieji kareiviai grįžo ir padējo Jonatui sumušti priešus, o paskui sumuštuosius vijosi. — [73]*Į jų stovyklą* : kurioje nugalētieji galējo gintis. — *Jie nuējo...* Anot Gr t : jie /Žydai/ sustojo tenai. Jonatas nesijautē galįs paimti Sirų kariuomenēs stovyklą

d/ **Sandoros atnaujinimas su Romēnais ir Spartiečiais ir Jonato mirtis**

12,1-54. Jonatas atnaujina sandorą su Romēnais ir Spartiečiais /1-23/, vēl kariauja su Demetrijaus II vadais ir sustiprina Judējos miestus /24-38/, pagaliau pasitikējęs apgaulingais Triphono pažadais, patenka į jo rankas /39-54/

12. [1]*Vyrų.* Jų vardai žemiau 16 e. Tokių pasiuntinių Romon anksčiau siuntē Judas Makabiejus /8,1.../. — [2]*Pas Spartiečius.* Sena ir garsi senovēje nedidelē tauta, kuri Jonato laikais nedaug beturējo galios. Spartiečius turējo aplankyti tie patys Žydų pasiuntiniai, kurie ējo Romon. Žr 16 e

[3]*Į tarybą* : į Romos senatą. — *Kaip buvo seniau.* Plg 8,22. — [4]*Saviesiems.* Senatas davē laiškų Romos valdininkams ir Romos klausiusiems šalių kunigaikščiams

[6]*Broliams* : Tos pačios kilmēs žmonēms. — [7]*Onijui laiškas Arijaus...* Žinomi trys Žydų vyriausieji kunigai Onijo vardu. Jų vienas Addaus sūnus Onijas I /323-300 m pirm Kr/ buvo vyriausis kunigas Arijaus I laikais /309-265/. Todēl Arijaus laiškas galējo būti jam atsiųstas tarp 309 ir 300 metų. — *Nuorašas.* Žr 19 e. — [9]*Nieko iš to* : Nei jūsų prietelystēs, nei sandoros. Onijo I laikais Žydai, būdami Egipto karaliaus globoje, jautēsi gana gerai ir nejieškojo sandorų su svetimomis tautomis. —

jūs siuntėte pas mus. [11]Taigi mes visuomet be paliaubos iškilmių dienomis ir kitomis, kuriose reikia, atsimename jus aukose, kurias aukojame, ir apeigose, kaip pridera ir pritinka atsiminti brolius. [12]Todėl mes džiaugiamės jūsų garbe. [13]Mus gi iš visur ištiko daug sielvartų ir daug kovų, ir esantieji aplink mus karaliai kovojo prieš mus. [14]Tačiau tose kovose mes nenorėjome apsunkinti jūsų, nė kitų mūsų draugų ir prietelių, [15]nes mes turėjome pagalbos iš dangaus ; mes buvome išgelbėti, o mūsų neprieteliai buvo pažeminti. [16]Dabar mes pasirinkome Antijoko sūnų Numenijų ir Jasono sūnų Antipaterį ir siuntėme pas Romėnus atnaujinti seniau buvusios su jais prietelystės ir draugystės. [17]Jiems mes pavedėme nueiti taip pat pas jus jūsų pasveikinti ir atiduoti jums mūsų laiškų apie mūsų brolystės atnaujinimą. [18]Dabar jūs gerai padarysite, duodami mums savo atsakymą »

[19]Nuorašas laiško, kurį Arijus buvo atsiuntęs Onijui, buvo toks : [20]« Spartiečių karalius Arijus vyriausiam kunigui Onijui siunčia sveikinimą. [21]Atrasta viename rašte apie Spartiečius ir Žydus, kad jie esą broliai ir kad esą iš Abraomo giminės. [22]Dabar, kai mes tai sužinojome, jūs gerai padarysite, parašydami mums apie savo laimę. [23]Bet ir mes vėl jums rašome. Mūsų gyvuliai ir mūsų lobis yra jūsų, ir jūsieji yra mūsų. Taigi mes pavedėme duoti jums apie tai žinią »

[24]Tuo tarpu Jonatas išgirdo, kad Demetrijaus vadai sugrįžo su daug gausingesne, kaip pirma, kariuomene kovoti prieš jį. [25]Jis išėjo iš Jerusalės ir sutiko juos Amaties šalyje, nes nedavė jiems laiko įeiti į savo šalį. [26]Pasiųsti į stovyklą žvalgai sugrįžo ir pranešė, kad jie nusistatę pulti jį nakčia. [27]Saulei nusileidus, Jonatas įsakė saviesiems budėti ir nepadedant ginklų būti prisirengusiems į kovą per visą naktį ; be to, jis pastatė sargų aplink stovyklą. [28]Priešai išgirdo, kad Jonatas su savaisiais yra prisirengęs kovoti ; jie nusigando ir pabūgo savo širdyje ir uždegė ugniakurus savo stovykloje. [29]Jonatas gi ir su juo buvusieji to nepastebėjo iki rytui, nes jie matė degančius ugniakurus. [30]Jonatas vijosi juos, bet nepavijo, nes jie buvo perėję Eleutero upę

Šventas knygas. Jau anuo laiku Žydai turējo šventų knygų rinkinį /kanoną/ ; koks buvo tas rinkinys, paaiškēja iš 2 Mak 2,13.14. Tos knygos buvo jiems labai šventos, tikros paguodos šaltinis. — [11]*Ir kitomis* : šabatais, jaunačio dienomis. — *Apeigose.* Gr t : maldose. Vulg žodis : observationibus, tikriausiai yra perrašinētojų klaida, vietoje : obsecrationibus. — [12]*Jūsų garbe* : laiminga būkle. Visai kitoki buvo dabar Žydų buklē ; jie turējo daug sielvartų. — [13]*Aplink mus...* Plg 5 sk. — [14]*Nenorējome apsunkinti...* Neprašēme jūsų pagalbos. — [16]*Numenijų...* Graikiški pasiuntinių vardai parodo, kad jie turējo mokēti graikų kalbą. Jasonas gal buvo tas, kurį Judas siuntē Romon /8,17/

[21]*Viename rašte.* Koks buvo tas raštas, visai nežinoma. Kad Spartiečiai būtų buvę Abraomo palikuonys, nēra jokių įrodymų. Tačiau tas raštas buvo matomai įtikinęs bent Arijaus laikų Spartiečius, kad jie Žydų broliai. Toki pat nuomonē buvo susidariusi po Arijaus laiško ir Žydų liaudyje /2 Mak 5,9/. — [23]*Mūsų gyvuliai ir...* Gal tai patarlinis išsireiškimas, kuriuo žadama visokeriopa pagalba

[24]*Demetrijaus vadai...* Tie patys, prieš kuriuos Jonatui jau teko kovoti Kadese. Žr 11,63... — [25]*Amaties* : Emato, kurs buvo prie šiaurinēs Palestinos sienos. — [28]*Uždegē ugniakurus* : kuriuos tuojau slapčia paliko. — [30]*Eleutero upę.* Žr 11,7. Ta upē buvo siena tarp Phenikijos ir Sirijos ; į tikrąją gi Siriją Jonatas su savo kariuomene nenorējo eiti

[31]*Zabadiečiais.* Spējama, kad ta tautelē gyvenusi netoli nuo Damasko,

[31]Iš ten Jonatas pasuko prieš Arabus, kurie vadinami Zabadiečiais,
sumušė juos ir paėmė jų grobį. [32]Paskui jis pakilo, atvyko į Damaską
ir ėjo per visą aną kraštą
[33]Simonas gi išėjo ir atėjo iki Askalonui ir iki artimų tvirtovių,
pasuko į Jopę ir paėmė ją, [34]nes jis buvo girdėjęs, kad jie norį atiduoti
tvirtovę Demetrijaus šalininkams ; tenai jis pastatė sargybą jos saugoti
[35]Sugrįžęs Jonatas sušaukė tautos vyresniuosius ir nusistatė su jais
pastatyti tvirtovių Judėjoje, [36]taisyti sienas Jerusalėje, išvesti augštą
mūrą tarp pilies ir miesto, kad ją atskirtų nuo miesto, kad ji būtų pati
viena ir kad ten nebebūtų galima nei pirkti, nei parduoti. [37]Taigi jie
susirinko statyti miesto. Tuo tarpu mūras, kurs buvo prie upelio sau-
lėtekio šone, nugriuvo, ir Jonatas vėl pastatė jį ; jis buvo vadinamas
Kapheteta. [38]Simonas pastatė Adijadą Sepheloje ir ją sustiprino ; jis
įstatė vartus ir užkaiščius
[39]Tuo metu Triphonas buvo nutaręs karaliauti Azijoje, pasiimti
sau vainiką ir ištiesti ranką prieš karalių Antijoką, [40]Bijodamas, kad
Jonatas jo nesukliudytų ir nekovotų prieš jį, jis ieškojo progos sugauti
jį ir užmušti. Pakilęs jis nuėjo į Betsaną
[41]Jonatas išėjo prieš jį su keturiomis dešimtimis tūkstančių rinkti-
nių vyrų į kovą ir atėjo į Betsaną. [42]Triphonas, pamatęs, kad Jonatas
atėjo su gausinga kariuomene ištiesti prieš jį rankos, pabūgo ; [43]jis priėmė
jį su pagarba, pristatė jį visiems savo prieteliams, davė jam dovanų,
įsakė savo kariuomenei klausyti jo, kaip savęs [44]ir tarė Jonatui : Kam
gi tu varginai visuos šituos žmones, kad tarp mudviejų nėra karo ?
[45]Taigi siųsk dabar juos į jų namus, pasirink sau nedaug vyrų, kad jie
būtų su tavim, ir eik su manim į Ptolemaidą ; aš tau atiduosių ją ir
kitas tvirtoves, kariuomenę ir visus reikalų viršininkus ir apsigręžęs
eisiu sau, nes todėl aš atėjau
[46]Jis įtikėjo jam, padarė kaip anas buvo pasakęs, ir paleido ka-
riuomenę, kad ji grįžtų į Judos šalį. [47]Su savim jis paliko tik tris tūks-
tančius vyrų ; iš jų du tūkstančius nusiuntė į Galilieją, tūkstantis gi
ėjo su juo. [48]Bet kai tik Jonatas įėjo į Ptolemaidą, gyventojai uždarė
miesto vartus ir sugavo jį, visus gi, kurie buvo įėję draug su juo, jie
užmušė kalaviju

---

ten, kur yra vieta dabar vadinama Zebdini. — [32]*Ėjo per visą...* Sklaidydamas Demetrijaus šalininkus

[33]*Simonas gi...* Simonas buvo Antijoko paskirtas vadu šituose miestuose, kurie buvo pasisakę už Demetrijų. Plg 11,59. — *Jopę.* Tą miestą jau anksčiau buvo paėmęs Jonatas. Žr 10,75

[36]*Augštą mūrą...* Antijoko Eupatorio įsakymu Jerusalės sienos dalis buvo nugriauta. Jonatas nori atstatyti, kas buvo sugriauta, ir labai augšta siena atskirti miestą nuo Sirų įgulos pilyje, kad pasunkintų įgulai maisto gavimą. — [37]*Prie upelio* : prie Kedrono slėnio. — *Kapheteta.* Gr Khaphenatha. Gal taip buvo vadinama bokštas, ar atskira sienos dalis. — [38]*Adiadą Sepheloje.* Žr 1 Esd 2,33 ; Neem 7,37. Tai buvo svarbi vieta ginti nuo Sirų puolimo pajūrio lygumai tarp Jopės ir Gazos

[39]*Karaliauti Azijoje.* Sirijos karaliai turėjo ir Azijos karalių vardą. Plg 11,13. — *Ištiesti ranką...* Triphonas iš tikrųjų truputį vėliau nužudė Antijoką VI. Žr 13,31. — [40]*Į Betsaną.* Plg 5,32

[42]*Ištiesti...* Anot Gr t : /Triphonas/ ištiesti prieš jį /Jonatą/ ranką bijojo. — [45]*Atiduosiu ją ir kitas...* Jau Demetrijus I buvo pažadėjęs Jonatui Ptolemaidą /plg 10,39/. Kitos čia minimos tvirtovės buvo prie Tarpžemės jūros iki Jopei

[49]Triphonas pasiuntė kariuomenę ir raitelius į Galilieją ir į didelę lygumą išžudyti visų Jonato palydovų. [50]Bet jie, gavę žinią, kad Jonatas sugautas ir kad jis ir visi su juo buvusieji žuvo, padrąsino vieni kitus ir išėjo prisirengę į kovą. [51]Tie, kurie juos vijosi, pamatę, kad jie nori kovoti dėl savo gyvybės, sugrįžo. [52]Taip jie visi parėjo ramiai į Judos šalį. Jie labai raudojo Jonato ir tų, kurie su juo buvo, ir Israėlis gedėjo dideliu gedulu

[53]Visos tautos, buvusios aplink juos, tykojo sunaikinti jų, nes jie sakė : [54]jie neturi kunigaikščio ir padėjėjo, taigi dabar kovokime prieš juos ir išdildykime iš žmonių tarpo jų atsiminimą

13. [1]Tuo tarpu Simonas išgirdo, jog Triphonas surinko gausingą kariuomenę, kad eitų į Judos šalį ir ją naikintų

[2]Matydamas, kad tauta buvo apimta įšgąsčio ir baimės, jis pakilo į Jerusalę ir surinko tautą. [3]Drąsindamas jis ją sakė : Jūs žinote, kokias dideles kovas kovojame aš, mano broliai ir mano tėvo namai dėl įstatymų ir dėl šventyklos ir kokių matėme suspaudimų. [4]Dėl to žuvo visi mano broliai už Israėlį, ir likau aš vienas. [5]Ir dabar saugok, Dieve, kad aš gailėčiaus savo gyvybės visą šitą sielvarto laiką ! Nes aš ne geresnis už savo brolius. [6]Taigi aš keršysiu už savo tautą ir šventyklą, taip pat už mūsų vaikus ir žmonas, nes visos tautos susirinko sutrinti mūsų, vaduodamies neprietelyste. [7]Tautos dvasia užsidegė, kai tik ji išgirdo šituos žodžius, [8]ir jie atsakė garsiu balsu, tardami : Tu mūsų vadas Judo ir savo brolio Jonato vietoje ; [9]kovok mūsų kovą, o mes darysime visa, ką tik tu mums sakysi

[10]Tuomet rinkdamas visus vyrus kovotojus, jis pasiskubino baigti visas Jerusalės sienas ir sustiprino ją aplinkui. [11]Po to jis siuntė Absalomio sūnų Jonatą ir su juo naujos kariuomenės į Jopę, kurs, išvaręs jos gyventojus, pats tenai pasiliko

---

[49]*Didelę lygumą* : Esdrelono slėny. — *Palydovų* : tų dviejų tūkstančių, kuriuos Jonatas buvo palikęs Galiliejoje. — [50]*Kad jis žuvo.* Ta žinia buvo netikra, nes Jonatas dar nebuvo užmuštas. Plg 13,12.15

[54]*Padėjėjo* : talkininko. Abudu, Triphonas ir Demetrijus, kurie dabar varžėsi dėl Sirijos sosto, buvo Žydams nepalankūs

3. Simono darbai

a/ Simonas pradeda vadovauti tautai

13,1-14,49. Simonas, stojęs savo brolio vieton, veltui mėgina išvaduoti jį. Jonatas užmušamas kartu su jo sūnumis /13,1-24/. Simonas pastato žuvusiam Jonatui paminklą /25-30/. Jis stoja Demetrijaus II pusėn /31-40/, paima Gazą bei Jerusalės pilį ir paskiria savo sūnų Joną kariuomenės vadu /41-54/. Demetrijui II patekus į Partų nelaisvę, Žydai gyvena ramybėje /14,1-15/. Simonas atnaujina sandorą su Spartiečiais ir Romėnais /16-24a/, Žydų gi tauta viešu dokumentu paskelbia Simono ir kitų Makabiejų nuopelnus tautai /24b-49/

13. [2]*Apimta išgąsčio...* Jonato sugavimas buvo didelis smūgis visai tautai. Jo netekus, tauta galėjo susilaukti didelių nelaimių, todėl ji bijojo Triphono. — [4]*Likau aš vienas...* Simonas, kaip ir kiti Žydai, manė, kad sugautas Jonatas buvo jau nužudytas. — [8]*Tu mūsų vadas...* Tuo pačiu Simonas buvo tautos susirinkimo pripažintas ir vyriausiuoju kunigu /plg 13,36 ir 14,35/

[10]*Baigti visas...* Plg 12,36. — [11]*Absalomio sūnų.* Vienas Absalomio sūnus yra paminėtas 11,70. Jonatas gal buvo antras to paties Absalomio sūnus. — *Išvaręs...* Gyvenusiais Jopėje pagonimis nebuvo galima pasitikėti,

[12]Tuo tarpu Triphonas išėjo su didele kariuomene iš Ptolemaidos,
kad eitų į Judos šalį. Buvo su juo ir Jonatas kaip kalinys. [13]Simonas
sustojo Adduse ties lyguma. [14]Kai tik Triphonas patyrė, kad savo brolio
Jonato vietoje pakilo Simonas ir rengėsi kovoti prieš jį, jis siuntė pas
jį pasiuntinių, [15]kad sakytų: Dėl pinigų, kuriuos tavo brolis Jonatas
buvo skolingas karaliaus iždui, dėl reikalų, kuriuos jis turėjo, mes su-
laikėme jį. [16]Atsiųsk dabar šimtą talentų sidabro ir du jo sūnu įkaitais,
kad paleistas nepabėgtų nuo mūsų, ir mes grąžinsime jį. [17]Simonas su-
prato, kad jis jam kalba apgaulingai, tačiau liepė duoti sidabro ir vaikus,
kad nenusipelnytų sau didelės neapykantos iš Israėlio tautos pusės, kuri
būtų sakiusi: [18]Kadangi nesiuntė jam pinigų ir vaikų, todėl jis žuvo.
[19]Taigi jis išsiuntė vaikus ir šimtą talentų; bet Triphonas nesilaikė žo-
džio ir nepaleido Jonato

[20]Po to Triphonas atėjo į šalį jos naikinti. Jis ėjo aplinkiniu keliu,
kuriuo einama į Adorą; taip pat Simonas su savo kariuomene ėjo į
visas vietas, kur tik anie ėjo. [21]Buvusieji pilyje siuntė pas Triphoną
pasiuntinių, kad pasiskubintų ateiti per tyrumą ir atsiųstų jiems maisto.
[22]Triphonas prirengė visus raitelius, kad ateitų tą pačią naktį; bet buvo
labai daug sniego, ir jis neatėjo į Galaado šalį. [23]Prisiartinęs prie Bas-
kamano, jis užmušė tenai Jonatą ir jo sūnus. [24]Po to Triphonas apsi-
grężė ir nuėjo į savo šalį

[25]Tuomet Simonas nusiuntęs paėmė savo brolio Jonato kaulus ir
palaidojo juos jo tėvų mieste Modine. [26]Visas Israėlis raudojo jo dideliu
raudojimu ir gedėjo jo daugelį dienų

[27]Simonas pastatė ant savo tėvo ir savo brolių kapo iš tolo matomą
augštą pastatą iš plyno akmens užpakalyje ir priešakyje. [28]Be to, jis
pastatė septynias piramides viena ties kita savo tėvui, motinai ir ke-
turiems broliams. [29]Aplink jas jis pastatė didelių šulų, o ant šulų pa-
dėjo ginklų amžinam atminimui; šalia ginklų buvo įraižytų laivų, kad
jie būtų matomi visiems, kurie plaukia jūra. [30]Tas kapo paminklas, kurį
jis pastatė Modine, yra iki šiai dienai

---

todēl jie visai išvaromi iš miesto ir jų vietoje apgyvendinami Žydai

[12]*Kalinys*: todēl dar tebebuvo gyvas. Plg 12,50. — [13]*Adduse.* Gr t: Adida, ta pati vieta, kaip ir 12,38. — [15]*Dēl pinigų...* Jonatas buvo apsiēmęs mokēti kaikuriuos mokesčius Demetrijui; kai šitas buvo pašalintas, jis nebegalējo tai padaryti. Bet Triphonas čia naudojasi melu, kad pateisintų savo pasielgimą. Tikra Jonato suēmimo priežastis nurodyta 12,40. — [17]*Kuri būtų sakiusi...* Jei Simonas būtų atsisakęs patenkinti Triphono reikalavimą, Žydų tauta būtų galējusi kaltinti Simoną, būk jis norįs pasinaudoti savo brolio nelaime, kad galētų paimti jo vietą

[20]*Į Adorą.* Miestelis prie Judējos pietų sienos. Žr 2 Kron 11,9. — *Į visas vietas...* Simonas matomai norējo neleisti Triphonui įsiveržti į Judējos sienas. Triphonas, kaip seniau kiti Sirų vadai /4,49 ir 6,31/, bando pasiekti Judēją iš Idumējos. — [21]*Buvusieji pilyje*: jie čia buvo apsupti /12,36/. — *Per tyrumą*: per Tekuos tyrumą, tarp Jerusalēs ir Mirties jūros /2 Kron 20,20/. — [22]*Ir jis neatējo...* Gr t: Jis neatējo /į Jerusalę/, bet pakilo ir atvyko į Galaado šalį. — Taip Triphonas išsižadējo savo sumanymo pulti Jerusalę. — [23]*Prie Baskamano*: Galaado šalyje. — *Jonatą ir...* Gr t: Jonatą, ir jis buvo ten palaidotas

[25]*Modine.* Žr 1,70

[28]*Septynias...* Septintąją buvo pasiskyręs pats sau. — [29]*Laivų, kad...* Laivų atvaizdai turējo priminti užkariavimą Jopēs, iš kurios Žydams buvo atviras kelias į jūrą /plg 12,33/.

[31]Triphonas, būdamas kelionėje su jaunu karaliumi Antijoku, klas-
tingai užmušė jį. [32]Jis ėmė karaliauti jo vietoje ir užsidėjo sau Azijos
vainiką, ir jis padarė daug pikto šalyje
[33]Tuo tarpu Simonas atstatė Judėjos tvirtoves, sustiprindamas jas
augštais bokštais, didelėmis sienomis, vartais ir užkaiščiais, ir atgabeno
į tvirtoves maisto
[34]Simonas parinko taip pat žmonių ir siuntė juos pas karalių De-
metrijų, kad jis suteiktų lengvatų šaliai, nes visi Triphono veiksmai
buvo plėšikavimai. [35]Karalius Demetrijus atsakė jam į tuos žodžius ir
parašė tokį laišką : [36]« Karalius Demetrijus vyriausiam kunigui ir kara-
lių prieteliui Simonui, vyresniesiems ir Žydų tautai siunčia sveikinimą.
[37]Auksinį vainiką ir palmę, kurią jūs siuntėte, mes gavome ; mes esame
pasiryžę padaryti su jumis pilną taiką ir parašyti karaliaus viršininkams,
kad padarytų jums lengvatas, kurias mes suteikėme. [38]Nes visa, ką mes
nutarėme, pasilieka jums galioje ; tvirtóvės, kurias pastatėte, tebūna
jums. [39]Mes atleidžiame taip pat nusižengimus ir nusikaltimus iki šiai
dienai, ir vainiką, kurį jūs turėjote duoti ; ir jei dar kas kita buvo
apdėta mokesčiais Jerusalėje, tegul jau nebūna laikoma apdėta. [40]Jei
kaikurie jūsų tinka būti priimtais į mūsų kariuomenę, tebūna priimti,
ir tebūna tarp mūsų taika »
[41]Šimtas septyniasdešimtais metais pagonių jungas buvo nuimtas
nuo Israėlio. [42]Israėlio tauta pradėjo rašyti lentose ir viešuose raštuose :
Pirmais vyriausiojo kunigo, didžiojo vado ir Žydų kunigaikščio Simono
metais
[43]Anuo metu Simonas nuėjo prie Gazos ir apsupo ją kariuomene ;
jis pasidarė karo pabūklų, prisiartino prie miesto, puolė vieną bokštą
ir paėmė jį. [44]Tie, kurie buvo karo pabūkle, įsiveržė į miestą, ir mieste
pasidarė didelis sujudimas. [45]Tuomet miesto gyventojai su žmonomis ir
vaikais užkopė ant sienos, perplėšė savo jupas, ir šaukė garsiu balsu,
prašydami Simoną duoti jiems dešinę ; [46]jie sakė : Neatsilygink mums,

---

Modino miestelis gana toli nuo jūros ; didelis jame pastatytas paminklas galējo būti šiek tiek matomas plaukiantiems jūra, bet ne jo smulkmenos. — [30]*Iki šiai dienai* : iki tam metui, kuriuo buvo parašyta 1 Mak knyga

[31]*Užmušē jį*... Sąryšyje su Jonato nužudymu čia pat minimas ir jauno karaliaus Antijoko nužudymas, nors tikrumoje jis įvyko žymiai vēliau, būtent, kai Demetrijus buvo pradējęs savo žygį prieš Medus /14,1/. Anot Tito Liviaus, Triphonas įsakęs gydytojui padaryti dešimties metų Antijokui žaizdos operaciją taip, kad vaikas turējo mirti. — [32]*Azijos vainiką*. Plg 8,6. — *Daug pikto* : savo patvirkimu ir nuolatinēmis kovomis, ypač prieš buvusio karaliaus šalininkus

[34]*Pas karalių Demetrijų* : kurs, Triphonui įsigalējus Antijokijoje, buvo pasitraukęs į valstybēs pasienį, gal į Rytų provincijas. — *Plēšikavimai*. Triphonas buvo visų pirma neteisētai pasisavinęs Sirijos sostą ; todēl Simonas nori susidēti su Demetrijum, prieš kurį anksčiau kovojo /plg 11, 63.../. Jis prašo jį patvirtinti anksčiau suteiktas Judējai lengvatas /11, 28.../. — [35]*Demetrijus atsakē*... Demetrijus pasiskubino patenkinti Simono prašymą, nes dabar sąjungininkas buvo jam labai reikiamas. — [36]*Prieteliui*. Plg 10,16.19 ; 11,27 ir k. — [37]*Palmę* : dailiai iš aukso padarytą palmēs šaką. Plg 2 Mak 14,4. — *Pilną* : pastovią

[41]*Šimtas*... 142 m pr Kr. — *Jungas buvo nuimtas*. Nors Judēja ir toliau pasiliko Sirijos valstybēs dalis, bet ji dabar turējo daugiau savarankiškumo ir nebebuvo Sirų slēgiama

[43]*Prie Gazos*. Tikriau : prie Gazaros. Plg 14,7.34. — *Karo pabūklų* :

žiūrėdamas mūsų piktumo, bet savo gailestingumo. [47]Palenktas Simonas
nebekovojo prieš juos, tačiau jis išvarė juos iš miesto ir išvalė namus,
kuriuose buvo stabų ; po to jis įėjo į jį su giesmėmis, garbindamas Vieš-
patį. [48]Pašalinęs iš jo visokį nešvarumą, jis apgyvendino jame žmonių,
kurie laikėsi įstatymo ; jis sustiprino jį ir padarė jame sau būstinę
[49]Buvusiems Jerusalės pilyje nebuvo leidžiama išeiti ir įeiti į šalį,
pirkti ir parduoti, todėl jie kentė didelį badą ir daug jų žuvo badu.
[50]Tuomet jie šaukėsi į Simoną, kad duotų jiems dešinę, ir jis sutiko ;
jis išmetė juos iš ten ir apvalė pilį nuo sutepimų. [51]Jie įėjo į ją dvide-
šimt trečią antrojo mėnesio dieną šimtas septyniasdešimts pirmais me-
tais su dėkojimo giesmėmis, palmių šakomis, arphomis ir kimbolais, kank-
lėmis, himnais ir giesmėmis, nes buvo išnaikintas didelis neprietelis
iš Israėlio. [52]Jis įsakė švęsti tas dienas kas metai su džiaugsmu
[53]Šventyklos kalną šalia pilies jis sustiprino ir gyveno tenai pats
su savaisiais
[54]Simonas, matydamas, kad jo sūnus Jonas buvo drąsus kovų vyras,
paskyrė jį visos kariuomenės vadu, ir jis gyveno Gazaroje

14. [1]Šimtas septyniasdešimts antrais metais karalius Demetrijus
surinko savo kariuomenę ir nuėjo į Medų šalį ieškoti sau pagalbos, kad
kovotų prieš Triphoną. [2]Persijos ir Medijos karalius Arsakas, išgirdęs,
kad Demetrijus įėjo į jo ribas, pasiuntė vieną savo kunigaikštį sugauti
jo gyvo ir atvesti jį pas save. [3]Tasai atėjęs sumušė Demetrijaus kariuo-
menę, sugavo jį ir atvedė jį pas Arsaką, kurs įmetė jį į kalėjimą
[4]Per visas Simono dienas visa Judos šalis turėjo ramybės ; jis ieš-
kojo savo tautos gerovės, ir jo valdžia bei jo garbė patiko jiems visą
laiką

---

ypatingą, neseniai Demetrijaus Poliorketo sugalvotą bokštą ant tekinių, kurio pagalba buvo pramušamos apgulto miesto sienos. Graikiškai jis buvo vadinamas elepolis, miesto ēmējas. Anot Diodoro Sic, jo šonų ilgis buvęs 45 mastai, augštis 90 mastų, tekiniai gi buvę 8 mastais augšti. Simonas buvo, be abejo, pasidirbęs sau daug mažesnį sienų ēmēją. — [44]*Kurie buvo karo pabūkle...* Didelis miesto ēmējas buvo net devyniais augštais, kuriuose buvo vietos šaunamiems įtaisymams ir nemažam kareivių būriui ; iš čia jiems buvo nesunku patekti ant apgulto miesto sienos ir įsiveržti į patį miestą. — [47]*Jis išvarē...* Simonas padarē iš Gazaros Žydų miestą ; paskui jis atidavē jį savo sūnui Jonui /54, e/

[49]*Nebuvo leidžiama...* įgula buvo apsupta iš visų šonų. Plg 12,36. — [51]*Dvidešimt...* Gegužēs mēnesyje 141 m pirm Kr. — *Palmių šakomis.* Tai buvo džiaugsmo ženklas. Plg 2 Mak 10,7 ; Jo 12,13. — *Didelis neprietelis* : labai įkyrējusi Žydams Sirų įgula pačioje Jerusalēje. — [52]*Kas metai.* Kad ta šventē būtų buvusi švenčiama labai ilgai, įrodymų nēra

[53]*Šventyklos kalną...* Taip dabar Jerusalēje atsirado dvi tvirtovēs, Simono pastatytoji, kurioje jis pats gyveno, ir iš Sirų atimtoji

[54]*Jonas* : kurs buvo pramintas Hirkanu

14. [1]*Šimtas...* 140 m pirm Kr. — *Į Medų šalį ieškoti sau pagalbos.* Partai buvo pamažu paēmę visas Sirijos provincijas anapus Euphrato net iki Indui. Pirmas Demetrijaus tikslas buvo atsiimti tas užgrobtas provincijas, kurių gyventojų dalis buvo nepatenkinta naujais valdovais ; antras gi tikslas buvo iš atimtų provincijų susirinkti didelę kariuomenę, kurios pagalba tikējosi nugalēti Triphoną. — [2]*Arsakas.* Tai bendras visų Partų karalių vardas. Tas karalius, apie kurį čia kalbama,

5 Visą savo garbę jis dar padidino,
paimdamas Jopę, kad iš jos būtų uostas ;
taip jis padarė išėjimą į jūros salas.
6 Jis praplatino savo tautos ribas ir įsigalėjo šalyje.
7 Jis surinko daug belaisvių,
paėmė Gazarą, Betsurą ir pilį,
pašalino iš jos nešvarumus,
ir nebuvo, kas jam priešintųs.
8 Kiekvienas dirbo savo žemę ramybėje ;
Judos šalis davė savo derliaus,
ir laukų medžiai savo vaisių.
9 Vyresnieji sėdėdavo visi aikštėse ir tarėsi apie šalies gerovę ;
jaunikaičiai apsivilkdavo garbės ir karo apdarais.
10 Miestams jis tiekė maisto
ir darė iš jų sustiprintas vietas,
taip kad jo vardas buvo minimas su pagarba
iki žemės pakraščių.
11 Jis padarė taiką šalyje,
ir Israėlis turėjo didelį džiaugsmą.
12 Kiekvienas sėdėjo po savo vynmedžiu ir po savo fygmedžiu,
ir nebuvo, kas juos gąsdintų.
13 Tų, kurie kovodavo prieš juos, nebebuvo ant žemės ;
karaliai anose dienose buvo sutrinti.
14 Jis sustiprino visus savo šalies silpnuosius,
budriai saugojo įstatymą
ir sunaikino visus neteisiuosius ir piktuosius.
15 Jis papuošė šventovę
ir padaugino šventyklos rakandus

16 Kai Romoje buvo gauta žinia, kad Jonatas miręs, ir ji pasiekė
Spartiečius, jie labai liūdėjo. 17 Išgirdę gi, kad jo vietoje pastojo vyriau-
siuoju kunigu jo brolis Simonas ir kad jis valdo visą šalį ir jos miestus,
18 jie parašė jam varinėse lentose, kad taip atnaujintų prietelystę ir drau-
gystę, kurią buvo padarę su jo broliais Judu ir Jonatu. 19 Jos buvo
skaitytos susirinkimo akivaizdoje Jerusalėje

---

buvo Arsakas VI, labiau žinomas Mitridato I /164-139 m pirm Kr/ vardu. Jis vadinamas Persijos ir Medijos karaliumi, nes jis tas šalis buvo paėmęs. — [3] *Tasai atėjęs...* Demetrijui karas prieš Arsaką pradžioje sekėsi. Anot istoriko Justino /36,1/, jis patekęs nelaisvėn apgaule, kai jau buvo tariamasi su priešu apie taikos padarymą. Sugautą Demetrijų, kurio kariuomenė, vado netekusi, buvo išsklaidyta, Arsakas pasityčiojimui liepė vadžioti iš vieno miesto į kitą, visiems rodant, bet greitai pakeitęs savo nusistatymą elgėsi su juo labai žmoniškai, davė jam savo dukterį /ar giminaitę/ Rodogunę į žmonas ir apgyvendino Irkanijoje. Dvylikai metų praslinkus, Demetrijus atgavo laisvę ir sostą

[5] *Išėjimą į jūros...* Žr 13,29. — [7] *Gazarą.* Žr 13,43. — *Betsurą.* Žr 11,65. — [10] *Sustiprintas vietas* : aprūpindamas ginklais ir kitomis gynimosi priemonėmis. — [12] *Kiekvienas sėdėjo...* Ramybės ir laimės vaizdas taikos metu. Plg 3 Kar 4,25 ; Mik 4,4 ; Zak 3,10

[16] *Kai Romoje...* Autorius, kalbėdamas apie Simono garbę, mini jau čia sutarčių atnaujinimą su svetimomis šalimis. Kaip tos sutartys buvo atnaujintos, paaiškėja iš tolimesnio pasakojimo. Romėnai ir Spar-

Štai Spartiečių atsiųsto laiško nuorašas. [20]« Spartiečių kunigaikščiai
ir miestai vyriausiam kunigui Simonui, vyresniesiems, kunigams ir ki-
tiems savo broliams Žydų tautos žmonėms siunčia sveikinimą. [21]Pa-
siuntiniai, kurie buvo atsiųsti pas mūsų tautą, mums pranešė apie jūsų
garbę, šlovę ir džiaugsmą. Mes džiaugiamės jų atėjimu, [22]ir štai, kas
jų buvo pasakyta tautos susirinkime, mes užrašėme taip : Žydų pasiun-
tiniai Antijoko Sūnus Numenijus ir Jasono sūnus Antipateris atėjo pas
mus atnaujinti su mumis senos prietelystės. [23]Tautai patiko priimti žmones
garbingai ir padėti jų žodžių nuorašą ypatingose tautos knygose, kad
būtų Spartiečių tautai atsiminimas. Šio gi dalyko nuorašą mes siun-
čiame vyriausiam kunigui Simonui »
[24]Po to Simonas nusiuntė Numenijų Romon su dideliu auksiniu sky-
du, sverianciu tūkstantį minų, padaryti su jais sąjungos
Romos tauta, išgirdus [25]šituos dalykus, tarė : Kaip mes padėkosime
Simonui ir jo sūnums ? [26]Nes jis išvadavo savo brolius ir išnaikino iš
Israėlio jo neprietelius. Jie patvirtino pilną jo laisvę ir tai parašė va-
rinėse lentose, kurias jie padėjo ant šulų Siono kalne
[27]Štai to rašto nuorašas : « Aštuonioliktą Elulio mėnesio dieną šim-
tas septyniasdešimts antrais metais, trečiaisiais vyriausiojo kunigo Si-
mono metais Asaramelyje [28]dideliame kunigų, tautos kunigaikščių ir
šalies vyresniųjų susirinkime štai kas buvo pareikšta : Kadangi mūsų
šalyje dažnai būdavo kovų, [29]tai Matatijo iš Jaribo vaikų sūnus Simonas
ir jo broliai statė save į pavojų, pasipriešino savo tautos priešams, kad
galėtų išlikti jų šventykla ir įstatymas, ir jie laimėjo savo tautai di-

---

tiečiai sužinojo apie Jonato mirtį ir apie tai, kad Simonas stojo jo vieton, iš Simono pasiuntinių, apie kuriuos kalba 24 e. Per tuos pasiuntinius jie davē palankų atsakymą. Spartiečių atsakymas duodamas tuojau 20-23 eil, Romēnų toliau 15,16-24

[20]*Spartiečių kunigaikščiai*... Paskutinis Spartos karalius Likurgo sūnus Pelopsas buvo miręs 211 m pirm Kr, paskutinis valdovas buvo Nabis, užmuštas 192 m pirm Kr. Po jų Spartiečiai buvo valdomi Eforų /eforoi/, kurie čia Gr t vadinami Arkhontais /arkhontes/. — *Miestai.* Geriau Gr t : miestas. — [22]*Kas jų buvo pasakyta tautos* ... Anot Gr t : Kas buvo jų pasakyta, mes parašēme tautos nutarimuose, viešuose metraščiuose. — *Numenijus* ... Pasiuntiniai tie patys, kuriuos buvo išsiuntęs Jonatas 12,16

[24]*Po to*... Kaikurie aiškintojai spēlioja, kad čia autorius kalba apie pasiuntimą Numenijaus Romon antrą kartą, bet tai netikētina. Žodžiai *po to* čia yra tik perējimo formulē, laiko jie nenurodo. — *Skydu, sveriančiu*... Tai buvo dovana Romēnams. Kad skydas būtų svēręs 1000 minų, sunku tikēti, nes viena Sirų mina svērē jau 642 gr ; tat žodį « sveriančiu » reiktų išleisti, taip kaip jo nēra Siriškame vertime ir nēra Romēnų atsakyme, 15,18. Laikant miną piniginiu vienetu, skydas galējo būti vertas arti 300.000 litų /anot kitų, pusę tiek/

Romos. To ž nēra Gr t, ir jo čia nereikia, nes kalbama ne apie Romos, bet Žydų tautos sustatytą ir viešai paskelbtą dokumentą apie Simono nuopelnus savo tautai. Tokių gyriaus ir pagarbos dokumentų galima rasti ir pas kitas senovēs tautas. [25]*Šituos dalykus* : kas pasakyta 16 - 23 eil. — [26]*Nes jis*... Trumpa Simono ir jo šeimos nuopelnų Žydų tautai santrauka. Anot Gr t : Nes jis kovojo, jis ir jo broliai ir jo tēvo namai ; jie sunaikino Israēlio neprietelius ir patikrino jo laisvę. Ir jie parašē tų dalykų atsiminimą skaistvarinēse lentose ir padējo jas ant šulų Siono kalne. Vulg ž : *Statuerunt ei libertatem,* reikia suprasti ne apie tautos pripažintą ir patvirtintą ypatingą laisvę /pav nuo mokesčių, muitų ir tt/ Simonui, bet apie laisvę, Simono ir jo brolių

delės garbės. [30]Jonatas surinko savo tautą, patapo jiems vyriausiuoju
kunigu ir buvo palaidotas su savo tauta. [31]Kai jų neprieteliai norėjo
sumindžioti ir sutrinti jų šalį ir ištiesti rankas prieš jų šventyklą, [32]tuo-
met Simonas pasipriešino ir kovojo už savo tautą ; jis išleido daug pi-
nigų, apginklavo drąsius savo tautos vyrus ir mokėjo jiems algą. [33]Jis
sustiprino Judėjos miestus ir Betsurą Judėjos pakraštėje, kur anksčiau
buvo neprietelių ginklai, ir pastatė tenai Žydų kareivių įgulą. [34]Jis sus-
tiprino Jopę prie jūros ir Gazarą Azoto pakraštėje, kur anksčiau gyveno
neprieteliai, ir apgyvendino tenai Žydus, ir jis aprūpino tuos miestus
visu, ko tik reikėjo jiems ginti. [35]Tauta matė Simono veiklą ir garbę,
kurią jis buvo sumanęs įgyti savo tautai ; jie pastatė jį savo vadu ir
vyriausiuoju kunigu, nes jis visa tai buvo padaręs, išlaikęs savo tautoje
teisybę ir ištikimybę ir visaip stengėsi išaugštinti savo tautą. [36]Jo die-
nomis visa gerai sekėsi, jam vadovaujant, taip kad buvo pašalinti iš
jų šalies pagonys, taip pat tie, kurie buvo Dovido mieste Jerusalėje,
pilyje, iš kur jie išeidavo, sutepdavo visa, kas buvo aplink šventyklą,
ir darydavo didelį nuostolį jos tyrumui. [37]Jis pastatė joje Žydų vyrus
šaliai ir miestui saugoti ir padarė augštesnes Jerusalės sienas. [38]Karalius
Demetrijus patvirtino jam vyriausiąją kunigystę ; [39]to žiūrėdamas jis
padarė sau iš jo prietelį ir paaugštino jį didele garbe. [40]Nes jis buvo
girdėjęs, kad Žydai buvo Romėnų vadinami prieteliais, sąjungininkais
ir broliais, ir kad jie buvo priėmę Simono pasiuntinius garbingai, [41]ir
jog Žydai ir jų kunigai buvo nusistatę, kad jis būtų jų vadas ir vy-
riausis kunigas visiems laikams, iki kils ištikimas pranašas, [42]ir kad jis
būtų jiems vadas, kad rūpintųsi šventovėmis, kad skirtų viršininkus
visiems jų reikalams, šaliai, ginklams ir įguloms, [43]kad jis rūpintųsi
šventovėmis, kad būtų visų klausomas, kad jo vardu būtų rašomi visi
nutarimai šalyje, ir kad jis vilkėtų purpura ir auksu ; [44]kad niekam iš

---

patikrintą Israēlio tautai ; tauta gi tą patikrinimą įrašē į gyriaus dokumentą

[27]*Aštuonioliktą*... maždaug pirmose rugsējo mēnesio dienose /plg Neem 6,15/ 140 m pirm Kr. Elulis - Šeštas Žydų metų mēnuo. — *Asaramelyje.* Gr. t: Saramelyje. — Spēliojama, kad taip buvo vadinama Žydų tautos susirinkimų vieta Jerusalēje. Kiti aiškintojai mano, kad 1 Mak kn vertējas į graikų kalbą to žodžio nesupratęs ; Ebr t galējo būti *Ba-khakar 'am 'El,* t y Dievo tautos kieme, todēl : didžiajame Dievnamio šventoriuje ; arba *Sar 'am'El,* t y Dievo tautos kunigaikštis ; tai jau būtų Simono titulo dalis. — [29]*Iš Jaribo* : arba Joaribo Žr 1 Kron 24,7 ; plg 1 Mak 2,1. — [30]*Surinko savo*... Stojo tautos priešakyje, ēmē jai vadovauti. — [32]*Apginklavo*... Plg 13,10... — [33]*Betsurą.* Tai buvo ypač svarbi vieta Jerusalei ginti /4,29 ; 11,65/. — [34]*Jopę prie jūros.* Plg 12,33 ir 13,29. — *Gazarą.* Plg 13,43. — *Azoto pakraštēje.* Azoto plotas buvo labai didelis, taip kad jis galējo siekti gana toli nuo Azoto buvusią Gazarą. — [40]*Romēnų*... Plg 16,- 24 eil. — [41]*Kad jis būtų*... Ir jo palikuonys. Paskutinis teisētu keliu pasiekęs vyriausiąją kunigystę buvo Onijas III /2 Mak 3,1/. Jį atstatē Antijokas Epifanas 174 m pirm Kr ir pardavē jo vietą jo broliui Jasonui. Onijo sūnus Onijas IV, kai jo tēvas buvo nužudytas Dafnēje, pabēgo į Egiptą, pastatē Leontopolyje šventyklą /tai buvo priešinga įstatymui, Pak 12,5/, ējo tenai vyriausiojo kunigo pareigas ir tuo pačiu jis kartu su savo šeima neteko savo teisių Jerusalēje. Ta aplinkybē dabar paskatino Žydus pareikšti savo nusistatymą dēl vyriausios kunigystēs, ir jie pasisakē už pripažinimą paveldētinos vyriausios kunigystēs Simono šeimai, iki kils pranašas, kurs galēs paaiš-

tautos ir iš kunigų nebūtų leidžiama nieku versti bet ką iš šitų dalykų ir prieštarauti tam, kas jo sakoma, ar sušaukti susirinkimą šalyje be jo, apsivilkti purpura ir nešioti auksinę sagtį;
45kas gi darytų ką priešingai ar ką nieku verstų, tas bus nusikaltėlis!
46Visai tautai patiko taip įstatyti Simoną ir daryti taip, kaip pasakyta.
47Simonas priėmė ir sutiko būti vyriausiuoju kunigu, Žydų tautos ir kunigų vadu ir kunigaikščiu ir visų viršininku

48Be to, jis įsakė įrėžti šitą nutarimą varinėse lentose ir padėti šventyklos šulų prieangyje visiems matomoje vietoje,
49o jo nuorašą padėti į iždinę, kad jis būtų Simonui ir jo sūnums»

15. 1Demetrijaus sūnus karalius Antijokas atsiuntė iš jūros salų vyriausiam Žydų tautos kunigui ir kunigaikščiui Simonui ir visai tautai laišką,
2kurio turinys buvo toks: «Karalius Antijokas vyriausiam kunigui Simonui ir Žydų tautai siunčia sveikinimą.
3Kadangi nedorėliai pasisavino mūsų tėvų karalystę, aš gi noriu atsiimti karalystę ir padaryti vėl tokią, kaip buvo pirma, tai aš susirinkau gausingą kariuomenę ir pasistatydinau kariškų laivų.
4Aš noriu ateiti į šalį, atkeršyti tiems, kurie sunaikino mūsų šalį ir kurie sugriovė daug miestų mano karalystėje.
5Taigi aš dabar patvirtinu tau visas mokesčių lengvatas, kurias yra suteikę tau pirm manęs visi karaliai, ir visas kitas dovanas, kurias jie tau padarė.
6Aš leidžiu tau kalti savus pinigus tavo šalyje.
7Jerusalė turi būti šventa ir laisva. Visi padirbtieji ginklai ir tavo pastatytos tvirtovės, kurias tu laikai, tepasilieka tau.
8Visos duoklės, kurios priklauso karaliui ir priklausys karaliui nuo šio meto ir visais laikais

---

kinti, gerai ar negerai jie buvo padarę. — *Ištikimas pranašas.* Tauta senai nebeturėjo pranašų, bet jai buvo žinoma, kad dar kils pranašas /plg Mal 4,5/, kurs kalbės Dievo vardu. Iki jo atėjimui kunigystės pripažinimas Simono šeimai turėjo būti laikomas provizoriniu. — 42*Viršininkus visiems jų reikalams*: kas iš kunigų ir levitų ir kuriuos darbus bei patarnavimus turėjo atlikti šventykloje. — 47*Vadu ir kunigaikščiu.* Gr *strategos kai ethnarkhes*, kariuomenės vadas /generolas/ ir tautos viršininkas /kunigaikštis/

48*Prieangyje*: Gali būti, kad Israēlio šventoriuje

b/ **Simono santykiai su Antijoku VII Sidiečiu**

15,1 - 16,10. Buvusio nelaisvėje Demetrijaus brolis Antijokas VII Sidietis paima valdžią Sirijoje ir rašo prietelišką laišką Simonui /15,1-14/. Simono pasiuntiniai atneša jam iš Romos palankų laišką /15,15-24/. Antijokas, Simono padedamas, nugalėjęs savo priešą Triphoną, nusigręžia nuo Simono ir siunčia savo vadą Kendebiejų prieš Žydus /15,25-41/; tačiau Simono sūnūs Jonas ir Judas Kendebiejų nugali /16,1-10/.

15. 1*Demetrijaus*: Demetrijaus Sotero, iš kurio sostą atėmė Aleksandras /10,50/. Šitas Antijokas, vadinamas Sidiečiu, nes buvo išauklėtas Sidėje, buvo tikras brolis Demetrijaus II, kurs buvo patekęs į Partų nelaisvę /14,3/. Šiam karaliui esant nelaisvėje, jo teisių prieš Triphoną buvo stoję ginti jo vadai, Antijokas gi VII klaidžiojo iš vienos vietos į kitą, nes nė vienas Sirijos miestas, bijodamas Triphono, neišdrįso jo priimti. Gavęs žinią apie savo brolio nelaisvę ir jo žmonos Kleopatros kviečiamas, Antijokas ryžosi siekti Sirijos sosto, norėdamas gi patikrinti sau iš anksto Simono pagalbą, parašė jam raštą su pažadais, kaip spėjama, iš Rodo salos. — 2*Karalius.* Antijokas jau laikė save karaliumi, nors jis dar nebuvo niekieno pripažintas. — *Vyriausiam...* Gr t: vyriausiam kunigui ir kunigaikščiui Simonui ir Žydų tautai. —

tau atleidžiamos. 9Kai gi mes atsiimsime savo karalystę, mes išaugštinsime labai didele garbe tave, tavo tautą ir šventyklą, taip kad jūsų garbė pasireikš visoje žemėje »

10Šimtas septyniasdešimts ketvirtais metais Antijokas išėjo į savo tėvų šalį, ir prie jo susirinko visi kariuomenės būriai, taip kad su Triphonu liko tik nedaug žmonių. 11Karalius Antijokas vijosi jį, o jis bėgdamas pajūriu atvyko į Dorą, 12nes jis matė, kad jį buvo apnikusios nelaimės ir kad kariuomenė buvo jį palikusi. 13Antijokas sustojo ties Dora su šimtu dvidešimčia tūkstančių kovotojų pėstininkų ir aštuoniais tūkstančiais raitelių. 14Jis apsupo miestą, ir laivai prisiartino iš jūros pusės. Jie spaudė miestą iš sausumos ir iš jūros, ir niekam neleido nei įeiti, nei išeiti. 15Tuo tarpu atvyko iš Romos miesto Numenijus ir su juo buvusieji su laiškais karaliams ir šalims, kuriuose štai kas buvo parašyta: 16« Romėnų konsulas LUCIJUS siunčia sveikinimą karaliui Ptolemiejui. 17Pas mus buvo atėję senos prietelystės ir draugystės atnaujinti Žydų pasiuntiniai, mūsų prieteliai, atsiųsti vyriausiojo kunigo Simono ir Žydų tautos. 18Jie taip pat atnešė ir auksinį tūkstančio minų skydą. 19Taigi mums patiko parašyti karaliams ir šalims, kad nedarytų jiems pikta ir nekariautų prieš juos, nei prieš jų miestus, nei prieš jų kraštus, ir kad nepadėtų tiems, kurie prieš juos kovoja. 20Mes mielu noru priėmėme iš jų skydą. 21Taigi, jei kurie nedorėliai atbėgo iš jų šalies pas jus, atiduokite juos vyriausiam kunigui Simonui, kad juos nubaustų, eidamas savo įstatymu »

22Tokių pat dalykų buvo parašyta karaliui Demetrijui, Atalui, Ariaratui, Arsakui 23ir į visus kraštus: į Lampsaką, Spartiečiams, į Delą, į Mindą, į Sikijoną, į Kariją, į Samą, į Pamphiliją, į Likiją, į Halikarnasą, į Koą, į Sidę, į Aradą, į Rodą, į Paselį, į Gortiną, į Gnidą, į Kiprą ir į Kirenę. 24Jų gi nuorašą jie atsiuntė vyriausiam Žydų kunigui Simonui ir tautai

---

3*Nedorēliai.* Plg 10,61. Taip čia Antijokas vadina visų pirma Triphoną ir Mitridatą /13,19.20; 14,2/. — 6*Kalti savus pinigus.* Tai buvo visai nauja teisē, suteikiama Simonui. Savų pinigų kalimas buvo laikomas visiškos nepriklausomybēs žyme. — 7*Jerusalē...* Plg 10,31; 14,33. — 8*Visos duoklēs...* Plg 13,39

10*Šimtas...* 138 m pirm Kr. — *Išējo*: iš Seleukijos, kur jis buvo susidējęs su Kleopatra. — *Visi kariuomenēs...* Triphonas buvo pasidaręs visiems nebepakenčiamas. Tai žinojo Antijokas ir tuo naudojos. — 11*Bēgdamas*: iš Phenikijos /Juozapas Fl/. — *Į Dorą.* Senovēs Kananiečių miestas prie Tarpžemēs jūros, netoli nuo Karmelio kalno. To miesto plotas 3 Kar 4, 11 yra vadinamas Nephat-Dor

15*Numenijus.* Plg 14,24. — 16*Lucijus.* Gal pirmą kartą konsulu išrinktas 139 m pirm Kr Lucijus Kalnijus Piso. Draug su juo antruoju konsulu buvo Markus Pupilijus Laenas. — *Ptolemiejui*: Egipto karaliui Ptolemiejui VII Fiskonui /Evergetui II/, kurs, mirus jo broliui Filometoriui, viešpatavo dar 29 metus, /146-117 pirm Kr/. Duodama čia tik vieno tokio laiško nuorašas, nes visi kiti buvo į jį panašūs /plg 22e/. — 18*Tūkstančio minų...* Čia nesakoma, kad skydas būtų svēręs tūkstantį minų; tiek minų jis buvo vertas /plg 14,24/. — 19*Mums patiko...* Tuo pačiu Romēnai prisiēmē prievolę reikale ginti Žydų tautą. — 21*Atbēgo iš jų šalies...* Panašią teisę gavo vēliau Erodas iš ciesoriaus Augusto prieš visus pabēgusius į Romos valstybę Žydus

22*Demetrijui*: Sirijos karaliui Demetrijui II, kurs gal dar tuo metu nebuvo patekęs į Partų nelaisvę. — *Atalui*: Pergamo karaliui Atalui II; Atalas III pradējo viešpatauti ne anksčiau, kaip 138 m. — *Ariaratui*:

25Karalius Antijokas apgulė Dorą jau antrą dieną, nuolat ją pulda-
mas ir statydamas karo pabūklus ; jis uždarė Triphoną, kad tasai neiš-
eitų
26Simonas atsiuntė jam pagalbon du tūkstančiu rinktinių vyrų, si-
dabro, aukso ir daug ginklų. 27Bet tasai nenorėjo priimti. Jis pavertė
nieku visa, ką anksčiau buvo su juo sutaręs ir nusigręžė nuo jo
28Po to jis atsiuntė pas jį vieną savo prietelį, Atenobijų, su juo
derėtis ir pasakyti : Jūs laikote paėmę mano karalystės miestus Jopę,
Gazarą ir pilį Jerusalėje. 29Jų plotus jūs sunaikinote, padarėte daug
žalos šalyje, ir pasiėmėte daug mano karalystės vietų. 30Taigi dabar
atiduokite miestus, kuriuos esate paėmę ir mokesčius iš tų vietų, kurias
jūs valdėte ne Judėjos sienose. 31O jei ne, tai duokite už juos penkis
šimtus talentų sidabro ir kitus penkis šimtus talentų sidabro už jūsų
padarytus sunaikinimus ir už miestų mokesčius ; kitaip mes ateisime ir
kovosime prieš jus. 32Taigi karaliaus prietelius Atenobijus atvyko į Je-
rusalę ; jis pamatęs Simono garbingumą, aukso ir sidabro blizgėjimą ir
didelį puošnumą, ir buvo nustebintas ; jis pranešė jam karaliaus žodžius
33Jam atsakydamas Simonas tarė : Svetimos žemės mes neužėmėme
ir nelaikome paėmę to, kas svetima, tiktai mūsų tėvų palikimą, kurs
mūsų neprietelių buvo kurį laiką neteisingai valdomas. 34Esant gi pa-
togiam metui, mes stengiamės atsiimti mūsų tėvų palikimą. 35Ką dėl
Jopės ir Gazaros, kurių tu reikalauji, tai jos pačios darė daug žalos
tautoje ir mūsų šalyje ; tačiau už jas mes duosime šimtą talentų. Ate-
nobijus neatsakė jam nė žodžio. 36Jis piktas sugrįžo pas karalių, pranešė
jam šituos žodžius ir apie Simono garbingumą ir visa, ką buvo matęs ;
tuomet karalius labai įpyko

Kapadokijos karaliui Ariaratui V /162-131 pirm Kr/. — *Arsakui* : Partų karaliui Arsakui /žr aug 14,2/. — [23]*Į Lampsaką.* Lampsakas Misijos miestas ; bet gr t čia yra kitas vardas : Sampsamas, kurio vieta nežinoma. — *Spartiečiams.* Žr 12,7. — *Į Delą.* Mažiausi kikladų sala. — *Į Lindą* : pajūrio miestas Karijos provincijoje. — *Į Sikijoną.* Vienas svarbesniųjų Peloponeso miestų, į vakarus nuo Korinto. — *Kariją.* Mažosios Azijos provincijos pietvakarių pajūryje. Vyriausis jos miestas Halikarnasas. — *Samą...* Samas, Koas, Rodas, Kipras salų vardai. Pamphilija ir Likija Mаž Azijos provincijų vardai. Sidē, Paselis, Gnidas miestai Maž Azijoje, Gortina Kretos saloje, Aradas Phenikijoje prie Eleutero upēs, Kirenē Libijos miestas Afrikoje

[25]*Antrą dieną.* Kai tik miestas buvo apsuptas iš visur, Antijokas jau antrą dieną pradējo artinti savo kariuomenę prie miesto /plg 13,14 e/

[26]*Simonas atsiuntē...* Juozapo Fl pasakojimu, Simono siunčiamą pagalbą Antijokas pradžioje priimdavęs su nemažu džiaugsmu, bet apsupęs jau bēgantį savo priešą Triphoną, jis pasijunta galįs pasitikēti savo jēgomis, atstumia naują Simono atsiųstą pagalbą ir, panašiai kaip darē kiti Sirijos karaliai, atsiima visus savo pažadus

[28]*Jūs laikote...* Karalius per savo pasiuntinį daro Žydams didelių priekaištų, sutinka dar palikti pačią Judēją valdyti Simonui, bet reikalauja grąžinti paskutiniais laikais Žydų atgautus miestus ir Antijoko Epifano pastatytą pilį Jerusalēje, siūlo juos brangiai išpirkti ir graso karu. — [31]*Talentų.* Žydų talentas buvo vertas apie 17.000 litų. — [32]*Aukso ir...* Anot Gr t : taurių spintą /repositorium calicum/ su auksiniais ir sidabriniais indais ir gausinga tarnų daugybe. Plg 11,58

[33]*Svetimos...* Simonas atsako ramiai ir gana išdidžiai. — [35]*Tautoje* : Žydams. Tuos miestus Simonas valdo karo teisēmis. Atlyginimo už juos galējo reikalauti Antijokas, kai rašē Simonui pažadų laišką, bet ir dabar

37Tuo tarpu Triphonas pabėgo laivu į Ortosiją. 38Po to karalius
paskyrė pajūrio vadu Kendebiejų ir davė jam pėstininkų ir raitelių.
39Jis liepė jam eiti su kariuomene prieš Judėją, įsakė jam sustiprinti
Gedorą, uždaryti miesto vartus ir kovoti prieš tautą. Karalius gi vijosi
Triphoną
40Kendebiejus atvyko į Jamniją ir pradėjo erzinti tautą, naikinti
Judėją, gaudyti žmones ir užmušinėti, ir stiprinti Gedorą. 41Jis pastatė
tenai raitelių ir kariuomenės, kad išeidami vaikščiotų Judėjos keliais,
taip kaip buvo jam įsakęs karalius

16. 1Jonas atvyko iš Gazaros ir pranešė savo tėvui Simonui, ką
Kendebiejus darė prieš jų tautą. 2Tuomet Simonas pasišaukė du vyres-
niuoju sūnu, Judą ir Joną ir jiems tarė : Aš, mano broliai ir mano tėvo
namai kovojome prieš Israėlio priešus nuo pat jaunystės iki šiai dienai,
ir keletą kartų pasisekė mūsų rankomis išvaduoti Israėlį. 3Dabar gi aš
pasenau, todėl jūs būkite mano vietoje ir mano broliai, ir išėję kovokite
už mūsų tautą ; dangaus gi pagalba tebūna su jumis ! 4Tuomet jis su-
sirinko iš šalies dvidešimt tūkstančių vyrų kovotojų ir raitelių. Šitie
išėjo prieš Kendebiejų ir nakvojo Modine
5Atsikėlę rytmetį jie ėjo į lygumą. Štai jiems priešais ėjo gausinga
kariuomenė pėstininkų ir raitelių ; bet tarp jų buvo upelis. 6Tuomet
jis su visa savo kariuomene sustojo ties anais ir, matydamas savo žmones
bijant bristi per upelį, pats perbrido pirmas. Pamatę jį, vyrai perbrido
paskui. 7Jis padalino savo kariuomenę ir pastatė raitelius tarp pėsti-
ninkų ; priešų gi raitarija buvo labai gausinga. 8Jis sutrimitavo šventais
trimitais, ir Kendebiejus su savo kariuomene buvo priverstas bėgti ;
daug jų krito sužeistų, kiti gi pabėgo į tvirtovę. 9Tuomet buvo sužeistas
Jono brolis Judas ; bet Jonas vijosi juos, iki atvyko į Kedroną, kurį
anas buvo sustiprinęs. 10Po to jie bėgo į bokštus, buvusius Azoto lau-
kuose ; tačiau jis juos padegė. Krito iš anų du tūkstančiu vyrų ir jis
ramiai sugrįžo į Judėją
11Abobo sūnus Ptolemiejus buvo pastatytas vadu Jeriko lygumoje ;
Jis turėjo daug aukso ir sidabro, 12nes buvo vyriausiojo kunigo žentas.

---

jis sutinka pamokēti, kiek randa teisinga

37*Laivu į Ortosiją.* Triphonui, nors jis buvo iš visų pusių apsuptas Doroje, pavyko ištrūkti ir pasiekti Ortosiją, Phenikijos uostą, į šiaurę nuo Tripolies, netoli nuo tos vietos, kur įteka į jūrą Eleuteras. Karalius vijosi Triphoną toliau ir užmušē jį Apamējoje, kur Triphonas buvo užaugęs /Juozapas Fl/. Kendebiejus buvo paliktas Sirijos pajūrio vietininku. — 39*Gedorą.* Gr t : Kedroną /plg 16,9/. Jis turējo būti netoli nuo Jamnijos, gal dabartinēs Kadros vietoje.

40*Jamniją.* Plg 10,69

16. 1*Iš Gazaros* : kur Jonas gyveno /13,54/. Gazara buvo nelabai toli nuo Jamnijos ir Kedrono. — 2*Du vyresniuoju.* Jis turējo dar trečią sūnų Matatiją /14 e/. — 3*Todēl jūs būkite.* Anot Gr t : jūs /Dievo/ malone esate amžiaus stiprumoje, todēl stokite mano ir mano brolio vieton ir išėję. . . — 4*Modine* : Makabiejų tēviškēje /plg 2,1 ; 13,25/

5*Upelis.* Gal Uadi Rubin. — 6*Tuomet jis* : Jonas, kurs buvo Simono paskirtas visos kariuomenēs vadu /13,53/. — 8*Sutrimitavo šventais. . .* Žr Sk 10,9. — *Į tvirtovę* : į Kedroną /Gedorą/. — 9*Anas* : Kendebiejus. — 17*Į bokštus. . .* Sargybos ir piemenų bokšteliai, iš kurių buvo žvalgomasi, ar kartais nesimato ateinančių priešų ir užpuolikų. — *Juos padegē.* Anot Gr t : Jonas padegęs Azoto miestą, kurį jau anksčiau buvo vieną kartą sudeginęs Jonatas. Plg 10,84

13 Jo širdis kėlėsi į puikybę ; jis panorėjo paimti sau šalį ir galvojo, kaip
klasta galėtų pašalinti Simoną ir jo sūnus
14 Simonas gi, lankydamas miestus, buvusius Judėjos šalyje, ir rū-
pindamos jais, atvyko pats su savo sūnumis Matatiju ir Judu į Jeriką
šimtas septyniasdešimts septintais metais vienuoliktame mėnesyje, tai
yra Šabato mėnesyje. 15 Abobo sūnus priėmė juos klastingai tvirtovėlėje,
vadinamoje Doku, kurią jis buvo pastatęs, ir iškėlė jiems didelį pokylį ;
tačiau jis turėjo paslėpęs tenai žmonių. 16 Simonui ir jo sūnums įgėrus,
Ptolemiejus su savaisiais pakilo, įėjo į pokilio vietą ir užmušė jį, du jo
sūnu ir keletą tarnų. 17 Taip jis padarė didelę niekšystę Israėlyje ir at-
silygino piktu už gera
18 Ptolemiejus parašė apie tai karaliui ir nusiuntė pas jį, kad at-
siųstų jam į pagalbą kariuomenės, kad taip jis atiduosiąs jam šalį, jos
miestus ir mokesčius. 19 Kitus jis nusiuntė į Gazarą nužudyti Jono ir
nusiuntė laiškų tūkstantininkams, kad jie ateitų pas jį, kad jis duosiąs
jiems sidabro, aukso ir dovanų. 20 Kitus vėl jis nusiuntė paimti Jerusalės
ir šventyklos kalno
21 Bet vienas žmogus anksčiau atvykęs pranešė Jonui Gazaroje, kad
jo tėvas ir jo broliai žuvo, ir kad anas yra išsiuntęs taip pat tavęs už-

---

c/ Simono mirtis. Jonas Hirkanas

16,11-24. Simonas kartu su savo sūnumis Judu ir Matatiju nužudomas savo žento Ptolemiejaus /11-17/. Savo tēvo Simono vietą paima Jonas Hirkanas /18-24/

11 *Abobo sūnus Ptolemiejus...* Apie šitą asmenį daugiau žinių kitur nerandame. Gr jo vardas leidžia manyti, kad jis pats, ar jo giminē buvo labiau linkę prie graikų įpročių. Jis buvo turtingas, nes galējo vesti paties vyriausiojo kunigo dukterį, ir gal dar labiau pralobo iš pelno, kurį turējo duoti jam pavestos pareigos. Simonas, pasitikēdamas juo, kaip savo žentu, buvo paskyręs jį svarbios vietos Jeriko lygumoje viršininku ; Ptolemiejus gal turējo sergēti Jordano brastas ; Simono išaugštintas jis atsimokējo jam bjauriausio niekšo nedēkingumu. Jis įsigeidē būti visos Judējos kunigaikščiu ir todēl sumanē nužudyti visą Simono šeimą

14 *Lankydamas...* Savo senatvēs nežiūrēdamas, Simonas pats lankē visas savo karalystēs vietas ir jomis rūpinosi. — *Šimtas...* Vasario mēn 135 m pirm Kr. — 15 *Doku* : gal toje vietoje, kur dabar yra Ain-Duk. — 16 *Įgērus...* Kai valgydami ir gerdami buvo pasidarę linksmesni ir mažiau atsargūs. — *Užmušē jį* : gal ir pats dalyvaudamas žudynēse

18 *Karaliui* : Antijokui Sidiečiui. — *Kad taip jis atiduosiąs...* Ptolemiejus, prašydamas, kariuomenēs, pasižada atiduoti Antijokui visą šalį su jos miestais, neabejodamas, kad karalius paliks čia jį patį savo vietininku, ar valdovu. Mokesčiai Gr t neminimi. — 19 *Į Gazarą* : kur Jonas gyveno /13,54/. — 20 *Šventyklos kalno* : iš kurio buvo padaryta tikra tvirtovē

23 *Kiti Jono darbai...* 1 Mak knyga baigiama pasakojimu apie Simono mirtį ir laimingą Jono Hirkano išsigelbējimą. Jono istorijos autorius neduoda, nes jis pats tikriausiai gyveno to kunigaikščio laikais, tačiau jis nurodo jos šaltinius, būtent, metraščius, kurie tačiau iki mūsų dienų neišliko. Anot Juozapo Fl, Hirkanas viešpatavęs 31 metus ir atlikęs gana daug garbingų darbų. Visų pirma jam tekę jau pirmais metais kariauti prieš Antijoką Sidietį, kurs buvo apgulęs Jerusalę, tačiau po gana ilgos kovos sutikęs padaryti su Jonu taiką. Vēliau Jonui pavykę net dar praplēsti Judējos ribas. Su Jono Hirkano mirtimi prasidējo Makabiejų šeimos žlugimas. Jo palikuonys nebuvo paveldēję Makabiejų gabumų, pasižymējo godumu, kovojo tarp savęs dēl valdžios ir

mušti. [22]Kai tik jis tai išgirdo, labai nusigando, nutvėrė tuos vyrus, kurie
buvo atėję jo nužudyti ir užmušė juos, nes jis žinojo, kad jie tykojo
jo nužudyti
[23]Kiti Jono darbai, jo karai, jo drąsūs žygiai, kuriuos jis budriai
atliko, pastatymas sienų, kurias jis išvedė, ir visas jo veikimas, [24]štai,
tai yra aprašyta jo kunigystės dienų knygoje, nuo to meto, kai jis po
savo tėvo stojo vyriausiuoju kunigu

---

63 pirm Kr pasikvietē teisēju ir tarpininku savo byloje Pompējų. Tasai atējo su Romos legijonais, paēmē jēga Jerusalę ir keliolikai metų praslinkus Žydams buvo primesta Erodo dinastija, iki pagaliau Titas 70 m po Kr sugriovē Jerusalę ir amžinai panaikino Judējos nepriklausomybę

ANTROJI MAKABIEJŲ KNYGA

1. [1]Jerusalėje ir Judėjos šalyje gyvenantieji broliai Žydai broliams
Žydams, esantiems Egipte, siunčia sveikinimą ir linki geros ramybės.
[2]Tesuteikia jums Dievas gėrybių ir teatsimena savo sandorą, kurią jis
yra padaręs su savo ištikimais tarnais Abraomu, Isaoku ir Jokubu;
[3]teduoda jums visiems širdies, kad garbintumėt jį ir vykdytumėt jo
valią visa širdimi ir geru noru. [4]Tegul jis atveria jūsų širdį savo įs-
tatymui ir savo įsakymams ir tepadaro taiką; [5]teišklauso jūsų maldas,
tesusiderina su jumis ir tenepalieka jūsų nelaimės metu! [6]Taigi dabar
mes čia meldžiamės už jus. [7]Karaliaujant Demetrijui šimtas šešiasde-
šimts devintais metais buvome rašę jums mes, Žydai, sielvarte ir sus-
paudime, koks mums atsitiko anais metais, po to kai Jasonas pasitraukė

I. Įžanga. Palestinos Žydų laiškai Egipto Žydams

1,1-2,19. Pirmajame laiške Palestinos Žydai po pasveikinimo ir linkējimų paduoda turinį seniau rašyto laiško Egipto Žydams ir kviečia juos švęsti Jerusalēs dievnamio pašventinimo šventę /1,1-10a/. Antrajame laiške, kurs prasideda taip pat pasveikinimu, kalbama apie Sirijos karaliaus Antijoko žuvimą /1,10b-17/, apie tai, kaip Neemijas atrado šventą ugnį /18-36/, kurią Jeremijas buvo paslēpęs, kai Jerusalē buvo paimta; kaip jis paslēpęs taip pat sandoros padangtę, skrynią ir smilkalų altorių, /2,1-12/, kaip buvo Neemijo ir Judo įsteigtas šventas knygynas /2,13-19/

1. [1]*Broliams.* Būdami tos pačios tautos nariai, Palestinos Žydai vadino Egipto Žydus broliais /plg 1 Mak 12,6/. — *Esantiems Egipte.* Ptolemiejus Lagis buvo išvedęs į Egiptą apie 320 m pirm Kr daugiau kaip 100.000 Žydų, kurie čia apsigyveno. Naudodamies Egipto karalių teikiamomis lengvatomis, jie pasistatē Leontopolyje, netoli Heliopolies, šventyklą, vyriausiuoju kunigu esant Onijui IV, kurs buvo į čia atbēgęs, kai jo tēvas Onijas III buvo nužudytas Dafnēje. Ta Leontopolies šventykla stovējo nuo 150 m pirm Kr iki 71 m po Kr ir darē pastangų visais atžvilgiais susilyginti su Jerusalēs dievnamiu. Tenai Žydai laikē savo pamaldas, aukodavo aukas, peržengdami įstatymo reikalavimą, kad būtų tik viena Dievo garbinimo vieta Jerusalēje /žr Kun 17,3; Pak 12,5/. — *Geros ramybēs.* Tai žydiškas pasveikinimo išsireiškimas. — [4]*Savo įstatymui.* Palestinos Žydai nelaikē Leontopolies teisēta ir tinkama aukų vieta. Įstatyme buvo pasakyta, kad aukos reikia aukoti tik Jerusalēje. — [5]*Tesusiderina*: dovanodamas kaltes ir teikdamas malonių. Kaltē buvo atsiskyrimas; ji bus pašalinta, vēl susijungus prie vienos Jerusalēs šventyklos. Švęsdami Jerusalēs šventyklos pašventinimo dieną, Egipto Žydai parodys, kad jie laiko tą šventyklą tikra ir taip grįš prie Dievo garbinimo vienybēs. — [6]*Mes čia meldžiamēs*: kad linkējimai įvyktų. — [7]*Karaliaujant Demetrijui*: Demetrijui II Nikatoriui, kurs gavo Sirijos sostą 146 m pirm Kr, mirus Aleksandrui Balui ir Ptolemiejui Filometoriui, /1 Mak 11,15.../. — *Šimtas...*

iš šventosios šalies ir iš karalystės. [8]Jie sudegino duris ir išliejo nekaltą
kraują, mes gi meldėmės Viešpačiui ir buvome išklausyti ; mes atna-
šavome auką ir geriausių miltų, uždegėme žiburius ir padėjome duonas.
[9]Taigi dabar jūs švęskite Padangčių švenčių dienas Kaslevo mėnesyje.
[10]Šimtas aštuonias dešimts aštuntais metais

Jerusalėje ir Judėjoje gyvenanti tauta, Taryba ir Judas karaliaus
Ptolemiejaus mokytojui Aristobului iš pateptųjų kunigų giminės, taip
pat Egipte esantiems Žydams siunčia sveikinimą ir linki sveikatos. [11]Die-
vo išgelbėti iš didelių pavojų mes labai didžiai jam dėkojame, kad įs-
tengėme kovoti prieš tokį karalių. [12]Nes jis tai išmetė iš Persijos tuos,
kurie kovojo prieš mus ir prieš šventąjį miestą. [13]Nes kai anas buvo
vadas Persijoje su didžiausia kariuomene, jis žuvo Nanėjos šventykloje,

---

144 ar 143 m pirm Kr. — Ir antroje Mak knygoje nurodomi metai yra Seleukaičių eros, kuri prasideda 1 spalių 312 m pirm Kr. Bet 1 Mak kn autorius metų pradžią nukelia Žydų įpročiu į pavasarį į Nisano mēn ; Jasonas gi ar jo trumpintojas 2 Mak autorius metus skaičiuoja nuo Tišrio mēn, rudenį. Iš čia vietomis atsiranda metų nurodyme mažas skirtumas. — *Buvome rašę.* Taip čia primenamas kitas prieš 19 metų rašytas laiškas. — *Jasonas...* Jasonas buvo nusipirkęs iš Antijoko vyriausiojo kunigo vardą ir dējo pastangų supagoninti Judēją /plg žem 4,7.../. Tą bedievišką pasielgimą laiško autoriai vadina atpuolimu nuo Judējos ir teokratijos. — [8]*Duris* : šventyklos duris. Minimi kaikurie sielvartai, kokių teko patirti Žydams, viešpataujant Antijokui Sk. Plg 1 Mak 1,37. 60 ; 4,38... 2 Mak 8,33. — [9]*Jūs švęskite Padangčių...* Egipto Žydai kviečiami švęsti Jerusalēs dievnamio pašventinimo šventę. Toliau /10,6/ bus paaiškinta, kad šita Judo įsakyta dievnamio pašventinimo ar apvalymo šventē turējo būti švenčiama taip, kaip Padangčių šventē. Todēl taip ji čia ir vadinama, tik pridedant paaiškinimo žodžius *Kaslevo mēnesyje* /gruodžio mēn/, tuo tarpu kad tikroji Padangčių šventē buvo švenčiama Tišrio /rugsējo – spalio/ mēnesyje. — [10]*Šimtas...* 124 m pirm Kr. Laiškas baigiamas nurodymu metų, kuriais jis buvo parašytas. Toliau prasideda antras laiškas, kurio rašymo laikas nenurodytas

Taryba. Čia Žydų taryba, senatas, gr Gerousia, Vulg t minima pirmą kartą ; 1 Mak 12,6 ji yra įvardinta, bet tik gr t ; iš 2 Mak 4,44 ir 11,27 sužinome, kad ji buvusi jau Antijoko III Didžiojo metu. Pradžioje ji buvo sudaryta iš seniausių Žydų, kurie padēdavę vyriausiajam kunigui valdyti tautą pasauliniuose dalykuose. Iš tos tarybos vēliau pasidarē Žydų Sinedrijonas. — *Judas.* Čia įvardijamas Judas turējo būti ne kas kitas, kaip tik Matatijo sūnus Judas Makabiejus. Antrasis laiškas, matomai, parašytas tuojau po Antijoko Epifano mirties, po kurios Judas gyveno dar 4 metus. Aristobulas, kuriam laiškas siunčiamas ir kurs čia vadinamas karaliaus Ptolemiejaus mokytoju, tai yra patarēju, gimimu buvo Žydas. Jis gyveno prie Egipto karaliaus Ptolemiejaus V /204-180/ rūmų ir buvo to karaliaus patikimas asmuo ir įtakingas patarējas. Jis yra dedikavęs Ptolemiejui VI Filometoriui /180-146/ savo alegorinį Pentateukho aiškinimą, kuriame jis stengiasi suderinti šventąsias knygas su Aristotelio filosofija. Aristobulo paminējimas laiške parodo, kad jis rašytas ne vēliau kaip 146 m, kuriais Ptolemiejus VI mirē. — *Iš pateptų kunigų* : iš vyriausiųjų kunigų giminēs, todēl iš Aarono palikuonių. Aristobulas turējo būti žymiausis Žydų atstovas Egipte, gal dēl to laiškas jam ir siunčiamas. — [11]*Prieš tokį karalių.* Gr t : prieš karalių. Tas karalius, prieš kurį Žydams buvo labai pavojinga kovoti, turējo būti Antijokas Epifanas. Plg 1 Mak 6,2... — [12]*Nes jis tai...* Geriau Gr t : nes jis /Dievas/ išmetē tuos, kurie rengia kovą šventajame mieste. — [13]*Buvo vadas Persijoje su didžiausia...* Gr t : su nenugalima kariuomene. Plg

apgautas Nanėjos kunigų sumanumu. [14]Būtent, Antiokas su savo prieteliais atėjo į tą vietą gyventi su ja ir gauti daug pinigų kraičio vardu. [15]Kai Nanėjos kunigai buvo parodę pinigus, ir jis su nedaugeliu įėjo į šventyklos vidų, jie uždarė šventyklą, [16]kai tik Antiokas buvo įėjęs. Paskui, atidarę paslėptą šventyklos angą, mesdami akmenis, jie užmušė vadą ir su juo buvusiuosius, sukapojo į gabalus ir, nukirtę galvas, išmetė laukan. [17]Už visa tebūna pagarbintas Dievas, kurs išdavė bedievius! [18]Taigi norėdami dvidešimt penktą Kaslevo mėnesio dieną švęsti dievnamio apvalymą, laikėme reikiama duoti jums žinią, kad taip pat ir jūs švęstumėte Padangčių šventės dieną ir dieną ugnies, kuri buvo duota, kai Neemijas, atstačius dievnamį ir altorių, atnašavo aukas. [19]Nes kai mūsų tėvai buvo vedami į Persiją, kunigai, kurie tuomet buvo Dievo garbintojai, paėmė tą ugnį iš altoriaus, slapčia paslėpę slėnyje, kur buvo gilus ir sausas šulinys, ir laikė ją tenai, taip kad ta vieta buvo visiems nežinoma. [20]O kai, daugeliui metų praslinkus, Dievui patiko, kad būtų Persijos karaliaus atsiųstas Neemijas, jis siuntė ieškoti ugnies vaikų vaikus tų kunigų, kurie buvo ją paslėpę; ir kaip jie mums pasakojo, jie nerado ugnies, bet tiršto vandens. [21]Kunigas Neemijas liepė jiems semti ir atnešti sau; jis įsakė šlakstyti tuo vandeniu atneštas aukas, malkas ir kas buvo ant jų padėta. [22]Kada tai buvo padaryta ir atėjo metas, kai vėl pradėjo šviesti saulė, kuri pirma buvo pasislėpus už debesies, užsidegė didelė ugnis, taip kad visi stebėjosi. [23]Tuo tarpu, kolei auka degė, visi kunigai meldėsi, Jonatui pradedant, o kitiems atsakinėjant. [24]Neemijo gi malda buvo toki: Viešpatie, Dieve, visų Su-

---

1 Mak 3,37. — *Nanējos*. Nanea ar Nana buvo babiloniečiams vaisingumo deivē. — [14]*Gyventi su ja*. t y ją vesti. Ištekēdama už karaliaus deivē turējo atiduoti jam savo didelį kraitį. — [15]*Buvo parodę pinigus*: kuriuos Antijokas norējo gauti kaip kraitį. — *Uždarē šventyklą*: kad Antijokas negalētų ištrūkti. — [16]*Paslēptą šventyklos angą*. Anot gr t tai turējo būti paslēptos užvožiamos durys lubose. — *Ir su juo buvusius*. Anot Sir vertimo, buvęs užmuštas tik vienas Antijokas, nes tik jis buvo įējęs į patį šventyklos vidų, jo gi palydovai turēję pasilikti šventyklos prieangyje. Kas atsitiko Antijoko kariuomenei, čia nieko nepasakoma, nes ir apie Antijoko žuvimą kalbama tik prie progos, laiško gi tikslas buvo nurodyti dievnamio pašventinimo svarbą. — Dēl čia paminēto Antijoko žuvimo aprašymo keliama nemaža ginčų. Vieni linkę manyti, kad Antijokas, apie kurį čia kalbama, turējęs būti ne Epifanas, bet kitas. Įvardijamas tarp kitų Antijokas Didysis, kurs tikrai žuvęs panašiu būdu, bet jis nebuvo Žydų tautos priešas. Tiesa, apie Antijoko Epifano mirtį kitaip pasakojama 1 Mak 6,3... ir 2 Mak 9,1... būtent, kad jam pasisekę ištrūkti iš jam grēsusio pavojaus. Gali tat būti, kad laiškas Egipto Žydams buvo parašytas tuo metu, kai Judēją buvo ką tik pasiekę pirmi gandai apie tariamą Antijoko mirtį Nanējos šventykloje. Gandai rodēsi panašūs į tiesą, nes tolygiai buvo atsitikę Antijokui D. Tie gandai ir buvo įrašyti į laišką. Vēliau, kai gauta tikresnių žinių, jog Antijokas Epifanas išsigelbējo, pabēgdamas nuo maištą sukēlusios minios, ir mirē tik vēliau kelyje į Babelę, tas tikras žinias surašē Jasonas savo veikale, jas pakartojo ir 2 Mak kn autorius /9,1.../, palikdamas laišką tokį, koks jis buvo parašytas Egipto Žydams. — [18]*Dievnamio apvalymą*. Plg aug 9 e. — *Dieną ugnies*... Abi šventēs buvo švenčiamos kartu. Grąžinimas įstatymo įsakytų aukų buvo draug ir šventos ugnies grąžinimas /Kun 9,24; 2 Kron 7,1/. — [19]*Į Persiją*. Į Babiloną. Persija vadinama vēlesniu įpročiu tos šalys, kurios buvo anapus Eufrato /plg 1 Mak 3,31/.

tvėrėjau! Baisusis ir galingasis, teisusis ir gailestingasis, Tu, kurs vienas
esi geras karalius, [25]vienas dosnus, vienas teisingas, visagalis ir amžinas,
kurs išvaduoji Israėlį iš viso pikto, kurs pasirinkai mūsų tėvus ir juos
pašventinai, [26]priimk auką už visą savo Israėlio tautą, sergėk savo da-
lią ir pašventink. [27]Surink mūsų išsklaidytuosius, išvaduok tuos, kurie
vergauja pagonims, ir pažvelgk į paniekintuosius ir nekenčiamus, kad
tautos žinotų, jog tu mūsų Dievas. [28]Nubausk tuos, kurie slėgia mus
išdidžiai ir skriaudžia. [29]Pastatyk savo tautą savo šventoje vietoje, kaip Pak 30,3-5
yra pasakęs Mošė. [30]Kunigai gi giedojo giesmes, iki auka sudegė. [31]Au- Žem 2,18
kai sudegus, Neemijas liepė likusiu vandeniu apipilti didesniuosius ak-
menis. [32]Tai padarius, iš jų užsidegė liepsna, bet ji buvo praryta švie-
sos, žibėjusios iš altoriaus. [33]Kai tas įvykis pasidarė žinomas, buvo pra-
nešta Persų karaliui, kad toje vietoje, kurioje ištremtieji kunigai buvo
paslėpę ugnį, pasirodęs vanduo, kuriuo Neemijas ir su juo buvusieji
apiplovė aukas. [34]Karalius dalyką apsvarstęs ir rūpestingai ištyręs, pa-
statydino tenai šventyklą patvirtinti tam, kas buvo įvykę. [35]Ištyręs gi,
jis davė kunigams daug gėrybių ir visokių dovanų, kurias jis ėmė savo
ranka ir jiems dalino. [36]Neemijas praminė tą vietą Nephtaru, tai reiš-
kia, Apiplovimas; daugelio gi ji vadinama Nephi

2. [1]Randama pranašo Jeremijo raštuose, kad jis liepęs paimti ugnį
tiems, kurie buvo ištremiami, kaip jau buvo pažymėta, ir kaip jis įsakė
tremtiniams. [2]Jis davė jiems įstatymą, kad jie neužmirštų Dievo įsa-
kymų ir nesuklystų mintimis, kai matys auksinius ir sidabrinius stabus
ir jų papuošalus. [3]Ir kitų panašių dalykų jiems sakydamas, jis ragino

— *Kunigai...* Gal pranašo Jeremijo raginami /žr žem 2,5/. — [20]*Persijos karaliaus*: Artakserkso Longimano /Ilgarankio/. Plg 2 Esdr 2,1... — [21]*Kunigas Neemijas.* Gr t: Neemijas įsakē kunigams. Neemijas buvo kilęs iš Judo palikuonių, o gal net iš Dovido giminēs, todēl nebuvo kunigas. — [23]*Tuo tarpu...* Anot Gr t: iki auka degē, meldēsi ir kunigai ir visi kiti, pradedant Jonatui, o kitiems pritariant Neemijo pavyzdžiu. — *Jonatui.* Anot Juozapo Fl, Jokhananui. Kiti mano, kad čia įvardijamas Jonatas yra tas pat asmuo, kurs minimas 2 Esdr 12,11. 12. — [24]*Viešpatie.* Gr t: Viešpatie, Viešpatie, Dieve... Čia turime vienatinį pavyzdį maldos, kuri buvo kalbama aukojimo metu. Anot gr t ta malda Jonato, ne Neemijo. — [29]*Pasakęs Mošē.* Plg Iš 15,17; Pak 30,3-9. — [30]*Iki auka sudegē.* Tų ž nēra Gr t. — [31]*Didesniuosius akmenis*: gal tuos, kurie buvo altoriaus pakraštēse. — [32]*Buvo praryta šviesos...* Tai turējo būti įrodymas, kad Dievo įžiebta altoriaus ugnis turējo būti laikoma pašventinta. — [33]*Persų karaliui*: Artakserksui I Longimanui. — [34]*Pastatydino tenai šventyklą.* Anot Gr t: Karalius, aptverdamas tą vietą, padarē ją šventa. — Taip buvo uždraustas priējimas prie jos. Žydai čia galējo matyti tam tikrą pripažinimą iš karaliaus pusēs jų kulto. — [35]*Ištyręs gi.* Anot Gr t: ir jiems /kunigams/ karalius ēmē daug dovanų ir davē /tiems, kuriems jis buvo palankus/. — [36]*Tą vietą.* Anot gr t: tai, t y, rastą skystimą. — *Nephtaru.* Anot kaikurių, tas žodis reiktų skaityti kitaip, būtent, *nekhtar* /iš ebr ž *naphar*, valyti/, kurį galima išversti žodžiu purificatio, apiplovimas. Kiti dar spēlioja, kad atvykusieji su Neemiju persai /Neem 2,9/ tirštą skystimą pavadino Medų kalbos žodžiu naphta, kuriuo paprastai vadinama žibalas. Jis šiuo atvēju užsidegęs nuo saulēs spindulių, bet įvykį mačiusieji Žydai tai palaikē ypatingu Dievo malonēs pasireiškimu

2. [1]*Jeremijo raštuose*: kurie buvo laikomi viešame arkyve. Gr t: pra-

juos neatstumti įstatymo nuo savo širdies. [4]Tame pat rašte buvo pa-
žymėta, kaip pranašas, duotu sau Dievo apreiškimu, liepė neštis su sa-
vim padangtę ir skrynią, iki jis išėjo į kalną, į kurį buvo įkopęs Mošė
ir matė Dievo tėvonystę. [5]Atėjęs tenai Jeremijas rado olos vietą ir
įnešė į ją padangtę ir skrynią ir smilkalų altorių ir užtaisė angą. [6]Kai-
kurie ėjusieji paskui priėjo draug pasižymėti sau vietos, bet negalėjo
jos rasti. [7]Tai sužinojęs Jeremijas, bardamas juos, tarė : Vieta bus ne-
žinoma, iki Viešpats surinks išsklaidytąją tautą ir bus jai gailestingas.
3 Kar 8,11 [8]Tuomet Viešpats tai parodys, ir apsireikš Viešpaties didenybė, ir bus
2 Kron 6,14 debesis, kaip jis pasirodydavo taip pat Mošei ir kaip jis apsireiškė,
kai Saliamonas meldė, kad vieta būtų pašvęsta didžiajam Dievui. [9]Nes
jis buvo apdovanotas didžiausia išmintimi ir, būdamas pilnas išminties,
Kun 9,24 atnašavo dievnamio pašventinimo ir pabaigimo auką. [10]Kaip Mošė mel-
2 Kron 7,1 dėsi Viešpačiui, ir nužengė ugnis iš dangaus ir sudegino auką, taip pat
Kun 10,16.17 meldėsi ir Saliamonas, ir nužengė ugnis iš dangaus ir sudegino auką.
[11]Mošė sakė : Kadangi nuodėmės auka nebuvo suvalgyta, tai ji sudeginta.
[12]Taip pat ir Saliamonas šventė dievnamio pašventinimą aštuonias die-
nas. [13]Tie patys dalykai yra papasakoti Neemijo raštuose ir atsimini-
muose, ir kaip jis, sudarydamas knygyną, rinko iš įvairių šalių knygas,
ir Pranašų, ir Dovido, ir Karalių laiškus, ir tas, kurios buvo apie do-

---

našas Jeremijas yra atrastas dokumentuose, kad jis liepęs... t y viešuose raštuose randama žinia, kad Jeremijas yra liepęs... Todēl tų raštų autorius buvo kas kitas, ne Jeremijas. Plg žem 4 e. — *Paimti* : ir paslēpti. — [4]*Mošē*: kad pamatytų nors iš tolo Žadētąją žemę /5 Moš 34,1.5/. Šventa padangtē, kuri buvo padaryta Mošēs įsakymu, pastačius Saliamono šventyklą, buvo laikoma tam tikroje vietoje naujoje šventykloje kaip brangūs palaikai ir pasiliko čia iki Nebukadnetsaras apgulē Jerusalę. Kai miestas buvo paimtas, Jeremijas Dievo įsakymu ir gal su žinia kariuomenēs vado Nabuzardano, kuriam pranašas buvo pažįstamas /Jer 52,7.13/, paēmē senąją padangtę kartu su sandoros skrynia ir smilkalų altoriumi /5 e/ iš šventykklos, kol Nebukadnetsaras dar nebuvo davęs įsakymo sudeginti miestą ir šventyklą /Jer 52,7-13/, ir visa tai išgelbējo čia aprašomu būdu. Autorius primena tą išgelbējimą, kad dar labiau iškeltų aikštēn šventumą Jerusalēs dievnamio, kurio pašventinimo diena turējo būti švenčiama, nes į tą dievnamį turējo grįžti išgelbēti šventi dalykai, taip kaip jau buvo gauta šventa ugnis /7 3/. [5]*Olos vietą*. Anot Gr t : butą olos pavidalo. — *Įnešē* : kuriems padedant /6 e/. Laiko šiems šventiems dalykams gelbēti Jeremijas turējo gana, nes nuo tos dienos, kurioje pranašas buvo paleistas iš kalējimo, iki Jerusalēs sunaikinimo, praslinko visas mēnuo /plg Jer 39,2.11-14 ; 40,1 ir 4 Kar 25,2.8.9/. — [7]*Vieta bus nežinoma*... Plg Jer 3,16... — *Iki Viešpats surinks*... Tautos surinkimas paprastai suprantamas apie Babelēs nelaisvēs pabaigą, bet neretai jis turi bendresnę ir platesnę prasmę. Babelēs nelaisvei pasibaigus, į Zorobabelio šventyklą nebuvo grąžinti Jeremijo paslēptieji dalykai. Yra aiškintojų, kurie mano, kad paslēptosios šventenybēs vēl bus atrastos, kai Israēlio tautos visuma grįš prie Kristaus. Bet gali būti, kad čia laiško autoriai buvo pasidavę įtakai kurio nors apokriphinio anų laikų veikalo, kuriame ne visai tiksliai buvo kalbama apie teokratijos atnaujinimo laikus, ir net pranašų žodžiai buvo klaidingai aiškinami. — [8]*Apsireikš Viešpaties*... Plg 3 Kar 8,11 ; 2 Kron 7,1. — [9]*Nes jis* : Saliamonas. Vulg t čia vienu kitu žodžiu skiriasi nuo Gr t. — [10]*Kaip Mošē meldēsi* : 3 Moš 9,24. — [11]*Mošē sakē* : *kadangi*... Ir čia laiško autoriai nori pabrēžti Egipto Žydams didelį Jerusalēs dievnamio šventumą, kad jis turi šventą ugnį, kuria reikale galima sudegint

vanas. [14]Taip pat ir Judas surinko visa tai, kas buvo dingę kare, kurs buvo mus ištikęs, ir tai yra pas mus. [15]Todėl, jei jūs jų norite, atsiųskite, kad jums parneštų. [16]Taigi rengdamies švęsti dievnamio apvalymą, mes jums parašėme; todėl jūs gerai padarysite, jei tas dienas švęsite. [17]Dievas gi, kurs yra išgelbėjęs savo tautą ir sugrąžinęs visiems tėvonystę, karalystę, kunigystę ir šventyklą, [18]kaip yra žadėjęs įstatyme, tikimės, veikiai pasigailės mūsų ir surinks mus iš visų šalių po dangumi į šventąją vietą. [19]Nes jis išgelbėjo mus iš didelių pavojų ir apvalė vietą. Pak 30,5 Aug 1,29

[20]Apie Judą Makabiejų ir jo brolius, apie didžiosios šventyklos apvalymą ir altoriaus pašventinimą, [21]taip pat ir apie kovas prieš Antijoką Skaistųjį ir jo sūnų Eupatorį, [22]apie apsireiškimus, suteiktus iš dangaus tiems, kurie drąsiai kovojo už Žydus, taip kad jie, nors buvo negausingi, atsiėmė visą šalį, privertė pabėgti svetimšalių daugybę, [23]atgavo geriausią visame pasaulyje dievnamį, išvadavo miestą, sugrąžino įstatymus, kurie buvo panaikinti, nes Viešpats buvo jiems maloningas visu palankumu, [24]kaip tie dalykai yra parašyti Jasono Kireniečio penkiose knygose, mes mėginome sutrumpinti į vieną knygą. [25]Nes turėdami prieš akis knygų daugybę ir dėl medžiagos gausumo sunkenybę tiems, kurie nori įsigilinti į istorijos pasakojimus, [26]mes pasirūpinome, kad norintiems tiktai skaityti tai būtų dvasios malonumas, kad mokslo mėgėjai lengviau galėtų įsidėti į atmintį, ir kad visi skaitytojai turėtų naudos. [27]Ant savęs mes, kurie pasiėmėme tą trumpinimo darbą, užkrovėme ne lengvą vargą, bet uždavinį, kuriam reikia daug budėjimo ir prakaito. [28]Kaip tie, kurie rengia pokylį ir stengiasi patenkinti kitų norus, kad įsigytų daugelio malonę, taip ir mes mielu noru imamės darbo. [29]Tikslesnes

---

nuodēmēs aukos liekanas, kurios ne visos būtų suvalgytos, bet minimi čia Mošēs žodžiai, panašūs į 3 Moš 10,16.17, pritaikinti netinkamai. Gal ir šitoje vietoje pasireiškia apokriphinių raštų įtaka. Galima tačiau sutikti su nuomone tų aiškintojų, kurie spēlioja, kad čia knygos tekste yra žymesnių trūkumų. — [12]*Aštuonias dienas.* Plg 3 Kar 8,65 ; 2 Kron 7,8... — [13]*Atsiminimuose.* Iš jų gal buvo sudaryta Neemijo knyga. — *Iš įvairių šalių knygas.* Tikriau Gr t : knygas apie karalius. Vulg t yra perrašinētojo klaida « de regionibus » vietoje « d e r e g i b u s ». — *Dovido:* psalmes. — *Laiškus ir tas.* Anot Gr t : laiškus apie dovanas, t y karalių dokumentus apie dovanas Jerusalēs šventyklai. Iš šitos vietos patiriame, kad Neemijas surinko į vieną vietą įvairias Žydų tautos knygas ; buvo surinktos istorinēs knygos, pranašų knygos, psalmēs, taip pat dovanų ar užrašų dokumentai. Nustatyti tačiau tiksliau, iš kurių knygų susidējo tas Neemijo rinkinys, neturint daugiau žinių, negalima. — [14]*Judas.* Tikriausiai Makabiejus. — [15]*Jei jūs norite...* Palestinos Žydai čia nesako, kad jie turi daugiau knygų, kaip Egipto Žydai ; jie tik pasisako, kad, nežiūrint Antijoko Epifano nukreipto prieš šventas Žydų knygas persekiojimo, jie tebeturi visas ir yra pasiryžę net jų nuorašą duoti Egipto Žydams. — [16]*Rengdamies švęsti.* Žr aug 1,5. — [17]*Išgelbējęs* : Palestinos Žydus iš Sirų karalių vergijos. — [18]*Įstatyme* : 5 Moš 30,3-5. — [19]*Vietą* : Jerusalēs šventyklą

Autoriaus /Jasono knygų trumpintojo/ prakalba

2,20-33. Prakalboje knygos autorius sakosi norįs duoti skaitytojams sutrumpintą pasakojimą apie tuos dalykus, kuriuos jis radęs parašytus penkiose Jasono knygose ir paaiškina, kaip jis mano savo darbą atlikti

[20]*Apie Judą...* Plg 1 Mak 2,2-5. — *Šventyklos apvalymą...* Plg 1 Mak 4,47... [21]*Skaistųjį* : Epifaną. — *Eupatorį* : Antijoką Eupatorį. — [22]*Apie apsireiškimus...* Apie Dievo suteiktą globą, bendrai imant, ir apie stebuklingus ženklus ir pagalbos suteikimą iš augštybių. — [24]*Jasono.* Tuo vardu

žinias apie atskirus dalykus mes paliekame autoriams, patys gi sten-
giamės trumpinti, žiūrėdami trumpinimo taisyklių. [30]Nes kaip naujų na-
mų statytojui reikia rūpintis visu pastatu, tam gi, kuriam pavesta juos
nutepti, reikia ieškoti, kas tinka jiems pagražinti, taip reikia spręsti
ir apie mus. [31]Nes sustatyti ištirtus dalykus, sutvarkyti kalbą ir rūpes-
tingai įsigilinti į atskiras kiekvieno įvykio aplinkybes, tai istorijos auto-
riaus dalykas, [32]trumpintojui gi reikia palikti pareigą rūpintis išsireiš-
kimų trumpumu ir vengti ilgų pasakojimų. [33]Taigi mes čia pradėsime
pasakojimą. Prakalbai tebūna gana to, kas pasakyta ; nes būtų paika
daug kalbėti, dar nepradėjus istorijos, ją gi pačią trumpinti

3. [1]Kai šventajame mieste buvo gyvenama pilnoje ramybėje, kai
dar ir įstatymai dėl vyriausiojo kunigo Onijo pamaldumo ir dėl jo ne-
apykantos visam, kas pikta, buvo labai gerai laikomi, [2]atsitikdavo, kad
net karaliai ir kunigaikščiai laikė vietą augščiausios pagarbos verta ir
puošė šventyklą didžiausiomis dovanomis, [3]taip kad ir Azijos karalius
Seleukas duodavo iš savo pajamų visas lėšas, reikiamas aukoms daryti
[4]Bet Simonas iš Benjamino giminės, paskirtas šventyklos viršinin-
ku, pradėjo vaidą, nors jam priešinosi vyriausis kunigas, kad nedarytų
nieko neteisingo mieste. [5]Neįstengdamas nugalėti Onijo, jis nuvyko pas
Tarsėjaus sūnų Apolonijų, kurs tuo metu buvo Celesirijos ir Phenikijos
vadas, [6]ir jam pranešė, kad Jerusalės iždas pilnas neapskaitomos pinigų

---

buvo vadinama ne vienas Žydas Makabiejų laikais ; juo gal buvo pakeičiamas tikrai žydiškas vardas : Jošuē. — *Kireniečio,* t y, kilusio iš Kirenēs. Kirenē yra Kirenaikos /Pentapolies/ miestas šiaurinėje Afrikoje. Ji priklausē Egipto Ptolemiejams. Kirenaikoje gi gyveno gana daug Žydų. Plg 1 Mak 15,23 ; Apd 2,10. — [25]*Knygų.* Gr t : skaičių /kuriais buvo nurodomi metai, kiek buvo kovojančių, žuvusių kovose ir tt/. — [28]*Ir stengiasi patenkinti...* Gr t : mintis : ir kurie ješko kitų naudos ir turi prieš akis daugelio patenkinimą. — [29]*Tikslesnes žinias...* Anot Gr t : kalbēti tiksliai apie kiekvieną atskirą dalyką paliekame autoriui

Penkių Jasono knygų turinio santrauka

1. Žydų istorija, karaliaujant Seleukui IV ir Antijokui Epifanui

a/ *Žydų persekiojimai Seleuko laikais*

3,1-4,6. Pirmame sutrumpinto Jasono veikalo skyriuje /3,1-10,9/ autorius visų pirma pasakoja apie persekiojimus Žydų paskutiniais Seleuko IV metais ir viešpataujant Antijokui Epifanui. Persekiojimams duoda progos Simono įskundimas, būk Jerusalēs šventykloje esą labai daug turtų, kurių paimti karaliaus atsiunčiamas Eliodoras /3,1-14a/ ; tačiau Žydams karštai meldžiantis, Eliodoras pasirodžiusių angelų skaudžiai nuplakamas /3,14b-30/ ; išlieka jis gyvas tik vyriausiam kunigui Onijui užtariant ir pats skelbia Dievo visagalybę /3,31-40/. To paties Simono kaltinamas Onijas vyksta pas karalių /4,1-6/

3. [1]*Kai šventajame...* Seleuko Filopatorio laikais. Nors prakalboje autorius žadējo pasakoti tik apie Judo Makabiejaus ir jo brolio darbus, taip pat apie jų kovas prieš Antijoką Epifaną ir Antijoką Eupatorį, bet apie tuos dalykus jis pradēs kalbēti tik penktame skyrelyje. 3 ir 4 sk jo skiriami įvykiams iš paskutinių Seleuko IV metų. — *Onijo.* Onijas III pastojo vyriausiuoju kunigu 196 m pirm Kr. Jis dēl savo pamaldumo buvo gerbiamas net Sirijos karaliaus rūmuose. — [2]*Net karaliai ir...* Pav Ptolemiejus II Filadelfas, Ptolemiejus III Evergetas /Juozapas Fl/. — [3]*Azijos karalius.* Sirijos karalių titu-

daugybės, kad bendrieji turtai neapsakomai dideli, kad jie nepriklauso aukų lėšoms ir esą galima padaryti, kad visa tai patektų į karaliaus rankas

[7]Kai Apolonijus pranešė karaliui tai, kas jam buvo pasakyta apie
pinigus, jis, pasikvietęs savo reikalų viršininką Eliodorą, pasiuntė jį
su įsakymu atgabenti minėtuosius pinigus. [8]Eliodoras tuojau iškeliavo,
dengdamos noru aplankyti Celesirijos ir Phenikijos miestus, tikrumoje
gi kad įvykdytų karaliaus sumanymą. [9]Atėjęs į Jerusalę ir meiliai vy-
riausiojo kunigo priimtas mieste, jis papasakojo, kas buvo pranešta
apie pinigus ir pasakė, ko jis čia atvykęs ; klausė gi, ar taip yra tikru-
moje. [10]Tuomet vyriausis kunigas paaiškino, kad tai padėti pinigai ir
paskirti našlėms ir našlaičiams išlaikyti, [11]dalis pinigų, apie kuriuos buvo
pranešęs bedievis Simonas, esanti labai žymaus žmogaus Tobijo sū-
naus Hirkano, viso gi esą keturi šimtai talentų sidabro ir du šimtu auk-
so, [12]kad jokiu būdu negalima apvilti tų, kurie patikėjo vieta ir šven-
tykla, kuri dėl savo garbingumo ir šventumo gerbiama visame pasau-
lyje. [13]Bet jis, sulig duotu sau karaliaus paliepimu, sakė, kad pinigai
reikia būtinai nugabenti pas karalių. [14]Taigi paskirtą dieną Eliodoras
ėjo į vidų duoti savo nurodymų

Tuo tarpu visame mieste buvo nemažas sujudimas. [15]Kunigai kuni-
giškais apdarais parpuolė ties altoriumi ir šaukė iš dangaus tą, kurs
buvo davęs įstatymą apie padėtus dalykus, kad išsaugotų juos nepa-
liestus tiems, kurie buvo juos padėję. [16]Kas matė vyriausiojo kunigo
veidą, buvo sužeistas iki širdžiai, nes jo išvaizda ir veido spalva liū-
dijo apie vidinį sielos skausmą. [17]Nes liūdesys buvo apsupęs jį ir šiur-
pas ėjo jam per kūną, iš ko žiūrintiems darėsi matomas jo širdies skaus-
mas. [18]Kiti vėl būriais bėgo iš namų ir dalyvavo viešose maldose, nes
vieta turėjo būti išniekinta. [19]Moteriškės, susijuosusios krūtinę ašuti-
nėmis, skubėjo gatvėmis, net ir mergaitės, kurios paprastai laikomos

---

las. 1 Mak 8,6. — *Seleukas* : Seleukas IV Filopatoris /187-176 m pirm Kr/. Antijoko Didžiojo įpėdinis, vyresnysis Antijoko Epifano brolis ir jo pirmatakas Sirijos soste. — *Visas lēšas.* Be aukų, kurios buvo duodamos karaliaus lēšomis, buvo ir kitų, kurioms lēšos buvo imamos iš šventyklos iždo, be to, karaliai ir pažadēję lēšų, ne visuomet savo pažadus pilnai atitesēdavo

[4]*Šventyklos viršininku.* Simonas nebuvo iš kunigų giminēs ; jis gal buvo paskirtas šventyklos prekyvietēs užvaizdu, todēl tik labai plačia prasme galējo būti vadinamas šventyklos viršininku. — *Pradējo vaidą...* Anot Gr t : susikivirčijo su vyriausiuoju kunigu dēl įstatymo peržengimų /anot kitų : dēl miesto prekyvietēs priežiūros dalykų/. — [5]*Apolonijų.* Gal jo sūnus Apolonijus buvo vēliau Demetrijaus paskirtas to paties krašto vadu. 1 Mak 10,69. — [6]*Kad bendrieji...* Kad tiek pinigų nereikia aukoms ir ne joms jie skirti

[8]*Eliodorą.* Karalius Seleukas buvo nužudytas kažin kokio Eliodoro, kurs norējo paimti sau jo vietą. Bet ar čia kalbama apie tą patį Eliodorą, nepigu pasakyti. — [11]*Apie kuriuos.* Anot Gr t : ne kaip. — *Hirkano.* Iš kitur nežinomas asmuo. — *Keturi šimtai...* Sidabro talentas buvo vertas apie 17.000 litų, aukso apie 263.000, todēl visas turtas buvo vertas arti 60.000.000 litų. Jei čia kalbama apie Siriškus talentus, tai jie buvo perpus mažesni, todēl ir viso turto vertē reikētų perpus sumažinti. — [12]*Negalima apvilti.* Net ir pagonių akims žiūrint, didelis buvo nusikaltimas atimti iš šventyklos pinigus, paskirtus našlēms ir našlaičiams išlaikyti

[15]*Ir šaukē iš...* Malda buvo vienatinē apsigynimo priemonē, kokią turējo kunigai. — *Įstatymą apie padē-*

uždarytos, vienos bėgo pas Oniją, kitos prie sienų, kitos žiūrėjo pro
langus ; [20]visos gi, tiesdamos rankas į dangų, meldėsi ; [21]nes mišrios mi-
nios ir mirtino išgąsčio apimto vyriausiojo kunigo laukimas buvo vertas
pasigailėjimo. [22]Taip jie šaukėsi į visagalį Dievą, kad tai, kas jam buvo
patikėta, būtų išlaikyta visai nepaliesta tiems, kurie buvo patikėję

[23]O Eliodoras, ką buvo nutaręs, vykdė toje pačioje vietoje, pats
su palydovais būdamas čia pat prie iždinės. [24]Bet visagalio Dievo dvasia
apsireiškė labai matomai, taip kad visi, kurie buvo išdrįsę klausyti Elio-
doro, Dievo galybės ištikti, sukniubo, nustoję jėgų ir baimės apimti.
[25]Nes jiems pasirodė žirgas su sėdinčiu ant jo baisiu raiteliu, papuoštas
geriausiais dangalais, ir jis smarkiai užgavo Eliodorą priešakinių kojų
kanopomis ; tasai gi, kurs ant jo sėdėjo, rodėsi turįs auksinius ginklus.
[26]Be to, dar prisidėjo du jaunikaičiu, nepaprasto stiprumo, puikiai pa-
sipuošę ir gražiais apdarais, kuriuodu apstojo jį ir iš abiejų šonų plakė
jį, suduodami jam be paliovos daugybę kirčių. [27]Eliodoras ūmai su-
kniubo ant žemės ir buvo apsuptas tirštos tamsybės ; jį skubiai paėmė
ir, padėję į nešamąją kėdę, išnešė laukan. [28]Taip tas, kurs buvo įėjęs
į minėtąją iždinę su daugeliu pasiuntinių ir palydovų, buvo išneštas,
nė vienam neteikiant jam pagalbos, nes buvo pasireiškusi aiški Dievo
galia. [29]Dievo galia jis gulėjo be žado, visai nustojęs vilties išsigelbėti.
[30]O Žydai šlovino Viešpatį, kurs išaugštino savo vietą ; šventykla, kuri
ką tik buvo pilna baimės ir sumišimo, apsireiškus visagaliam Viešpa-
čiui, pasidarė pilna džiaugsmo ir linksmybės

[31]Tuomet kaikurie Eliodoro prieteliai skubiai prašė Oniją šauktis į
Augščiausįjį, kad dovanotų gyvybę tam, kurs jau merdėjo. [32]Vyriausis
kunigas, turėdamas galvoje, kad kartais karalius neįtartų, jog Žydai
padarę Eliodorui ką nors pikta, atnašavo už to žmogaus pagijimą iš-
ganingą auką. [33]Vyriausiam kunigui besimeldžiant, tie patys jaunikaičiai,
tais pačiais apdarais apsivilkę, atsistojo prie Eliodoro ir tarė : Dėkok
kunigui Onijui, nes dėl jo Viešpats dovanojo tau gyvybę. [34]Tu gi Dievo
nuplaktas skelbk visiems didžius Dievo darbus ir galią. Tai pasakę, juo-
du išnyko

[35]Eliodoras, atnašavęs Dievui auką ir padaręs didelių įžadų tam,
kurs leido jam išlikti gyvam, dėkodamas Onijui, pasiėmė savo kariuo-
menę ir grįžo atgal pas karalių. [36]Jis liudijo visiems apie tuos didžiojo
Dievo darbus, kuriuos buvo matęs savo akimis. [37]O kai karalius paklausė
Eliodorą, kas tiktų būti dar kartą siunčiamas į Jerusalę, jis atsakė :
[38]Jei turi kokį nepiietelį ar tokį, kurs tykoja tavo karalystės, siųsk tą

---

tus... Iš 22,7 ; Kun 6,2. — [19]*Moteriškės*... Viešas pasirodymas moterų, kurios paprastai labiau laikėsi savo namų gyvenimo, jų gedulo apdarai buvo ženklai didelio susijaudinimo dėl gresiančio šventyklai pavojaus. — *Vienos bėgo pas Oniją*... Gr t : vienos bėgo prie savo namų durų, kitos ant sienų /kuriomis buvo apsupti namų sodai/, kitos vėl žiūrėjo pro langus

[24]*Klausyti*... Gr t : įeiti /su Eliodoru/. — *Dievo galybės*... Plg Teis 6,22 ; Dan 8,17. — [25]*Pasirodė*... kaip ginkluotas kovotojas dėl Israėlio buvo pasirodęs taip pat pranašui Elisiejui. 4 Kar 6,17. — [27]*Buvo apsuptas*... Nualpo ir nustojo sąmonės. —

[28]*Nė vienam neteikiant*... Anot Gr t : negalėdamas pats sau padėti

[32]*Išganingą*. To ž nėra Gr t. Žydai panašiais atvėjais aukodavo nuodėmės auką. — [33]*Besimeldžiant*. Gr t : darant permaldavimą, t y, aukojant auką

[35]*Atnašavęs*. Anot Gr t : liepęs atnešti. Plg Sk 15,13. — [37]*Kas tiktų*... Karalius gal manė, jog pats Elio-

ir gausi jį atgal nuplaktą, jei tačiau jis ištrūks, nes toje vietoje tikrai yra kažin kokia Dievo jėga. [39]Nes tas, kurs gyvena danguje, lanko tą vietą ir jai padeda, ateinančius gi pikta daryti jis užgauna ir sunaikina. [40]Toks tai buvo atsitikimas su Eliodoru ir iždo apsaugojimu

4. [1]Bet minėtasis Simonas, kurs buvo pinigų ir tėvynės išdavikas, kalbėjo piktai apie Oniją, lyg kad jis būtų pakurstęs tai daryti Eliodorą ir jis pats buvęs nelaimių priežastis ; [2]jis drįso vadinti karalystės išdavėju miesto geradarį, savo tautos gynėją ir uolų Dievo įstatymo sergėtoją. [3]Kadangi tačiau ta neprietelystė ėjo taip toli, kad net įvykdavo nužudymų per kaikuriuos Simono sėbrus, [4]Onijas, apsvarstęs, kaip tas vaidas yra pavojingas, ir tai, kad Apolonijus, kaip Celesirijos ir Phenikijos vadas savo dūkimu didina Simono pyktį, nuvyko pas karalių, [5]ne kaip piliečių skundėjas, bet pats turėdamas galvoje visos daugybės naudą. [6]Nes jis matė, kad be karaliaus tarpininkavimo nebuvo galima sugrąžinti taiką, ir kad Simonas nesiliaus daręs paikybių

[7]Bet mirus Seleukui ir pradėjus viešpatauti Antijokui, kurs vadinosi Skaistusis, Onijo brolis Jasonas stengėsi gauti vyriausiąją kunigystę. [8]Jis nuvyko pas karalių ir pažadėjo jam tris šimtus šešias dešimtis talentų sidabro, o iš kitų pajamų, aštuonias dešimtis talentų. [9]Be to, jis žadėjo jam dar kitus šimtą penkias dešimtis, jei jam bus leista įsisteigti mankštos mokyklą ir jaunimo lavinimo aikštę ir įrašinėti Jerusalės gyventojus Antijokijos piliečiais

---

doras buvo kaltas, kad jam žygis nepasisekē. — [39]*Lanko tą vietą ir...* Anot Gr t : turi akis ant tos vietos ir ją gina. Plg 2 Mak 8,36.

4. [1]*Simonas.* Žr aug 3,4. — *Tai daryti* : veržtis į šventyklą. — *Nelaimių* : Eliodoro nuplakimo. — [3]*Per kaikuriuos...* Gr t : per vieną. — [4]*Apolonijus.* Žr 3,5. — [6]*Nes jis matē...* Ar Onijui pavyko laimēti ką nors pas karalių, nežinia. Neilgai trukus karalius Seleukas buvo nužudytas. Onijas turējo sugrįžti Jerusalēn ; vyriausiuoju kunigu jam nebe ilgai teko būti. Keletui metų praslinkus ir Onijas buvo nužudytas /žr žem 34 e/

b/ Žydų persekiojimai Antioko Epifano laikais

4,7-7,42. Pradējus viešpatauti Antijokui Epifanui, vyriausiojo kunigo brolis Jasonas nusiperka sau iš karaliaus vyriausiąją kunigystę ir pradeda vesti į Jerusalēs Žydų gyvenimą pagonių įpročius /4,7-22/ ; trejiems metams praslinkus, vyriausiąją kunigystę paveržia iš Jasono Menelajus, kurs nenori mokēti pažadētų karaliui pinigų, turi vykti pas Antijoką, ir, proga pasinaudojęs, įkalba karaliaus vietininkui Andronikui nužudyti buvusį vyriausiąjį kunigą Oniją. Antijokas nubaudžia Androniką mirtimi, bet, kilus bylai dēl nusikaltimų Menelajaus pavaduotojo Lisimakho, kurs visa darē Menelajaus pakurstomas, karalius išteisina Menelajų /4,23-50/. Atstatytasai vyriausis Kunigas Jasonas, proga pasinaudojęs, paima Jerusalę, nužudo daug jos gyventojų, bet priverstas bēgti miršta svetimoje šalyje /5,1-10/. Antijokas, įtaręs Žydus neištikimybe, paima Jerusalę, apiplēšia šventyklą ir vargina Žydus per savo pastatytus viršininkus /5,11-27/ ; neilgai trukus, pradeda varu versti Žydus priimti pagonių įstatymus /6,1-17/, nukankina dēl ištikimybēs Žydų įstatymui Eleazarą /6,18-31/ ir septynis brolius kartu su jų motina /7,1-42/

[7]*Antijokui.* Plg 1 Mak 1,11-17. — *Jasonas.* Žydiškas vardas turējo būti Jošuē /Jēsus/, sugraikino tą savo vardą tikriausiai jis pats. — [8]*Tris šimtus...* Tai turējo būti vienakartis mokestis ; pinigų gauti Jasonas tikējosi iš šventyklos iždo. — [9]*Mankštos mokyklą* : suaugusiems. 1 Mak

10Karaliui sutikus, kai tik Jasonas gavo pirmąją vietą, jis tuojau
pradėjo vesti į savo viengenčių tarpą pagonių įpročius. 11Pašalinęs tai,
kas karalių maloningumu buvo pripažinta Žydams, tarpininkaujant Jonui,
tėvui to Eupolemo, kurs dalyvavo pasiuntinystėje pas Romėnus dėl
prietelystės ir sandoros, ir panaikinęs teisėtas piliečių teises, platino prie-
šingus įstatymui įpročius. 12Nes jis įsdrįso įsteigti po pat pilimi mankš-
tos mokyklą ir vesti visų geriausius jaunikaičius į nepadorias vietas.
13Buvo gi tai ne pradžia, bet svetimo pagonių elgesio didėjimas ir pa-
žanga dėl bjauriausio ir negirdėto bedievio, nekunigo Jasono nusikaltimo,
14taip kad kunigai užsiimdavo jau nebe altoriaus pareigomis, bet pa-
niekinę altorių ir pametę aukas, skubėdavo dalyvauti įstatymui priešin-
game rungtynių mokyklos vaidinime ir skritinės mėtyme. 15Nieku lai-
kydami, kas buvo garbinga tėvynėje, jie laikė geriausiais graikų požy-
mius. 16Dėl šitų buvo jų tarpe pavojingų varžytinių ; jie uoliai sekė
anų įpročiais ir troško būti visais atžvilgiais panašūs į tuos, kuriuos anks-
čiau laikė neprieteliais ir žudytojais. 17Nes elgtis bedieviškai prieš Dievo
įstatymus nepasilieka be bausmės ; bet tai parodys tolesnio laiko įvykiai
18Kai Tire buvo švenčiami penkmečio žaidimai ir čia pat buvo ka-
ralius, 19bedievis Jasonas siuntė iš Jerusalės žmonių nusidėjėlių nunešti
trijų šimtų didrakhmų sidabro aukai Herkuliui ; tačiau patys nešėjai
prašė nevartoti jų aukoms, nes nepriderėjo, bet paskirti jas kitokioms
išlaidoms. 20Taip jos buvo, tiesa, siuntėjo atnašautos Herkulio aukai,
bet dėl nešėjų buvo atiduotos triirkliams laivams statyti

1,15. — *Antijokijos piliečiais*. Įrašytieji Antijokijos piliečiais, taip pat kaip ir įsigijusieji Romos piliečių vardą, gaudavo ypatingų, gana žymių teisių ir lengvatų. Iš tų teisių pardavinējimo Jasonas gal tikējosi surinkti augščiau paminētus šimtą penkias dešimtis talentų

10*Pirmąją vietą* : vyriausiojo kunigo vardą. — 11*Karalių*... Antijokas D ir po jo Seleukas buvo suteikę Žydams ypatingų lengvatų ; anot Juozapo Fl, teisę gyventi savo įstatymu, atleidimą kunigams ir šventyklos tarnams nuo muitų, pažadą mokēti iš karaliaus iždo šventyklai tam tikras sumas. — *Pasiuntinystēje*... Žr 1 Mak 8,17. — 12*Po pat pilimi*. Žr 1 Mak 1,35. — *Vesti visų*... Anot gr t : statydamas geriausius jaunikaičius po « petasu », juos vedē, t y, auklējo pagoniškai. Petasu buvo vadinama skrybēlē su plačiomis briaunomis, kurios dengē veidą nuo saulēs spindulių. Tame pagoniškame jaunimo auklējime fizinio lavinimo aikštēje Vulg t autorius matē didžiausią pavojų jo dorovei. — 13*Nekunigo* : nes tebebuvo gyvas tikras vyriausis kunigas Onijas. — 14*Ir skritinēs mētyme*. Anot Gr t : po skritinēs paskelbimo. Tam tikri vaidinimai ar žaidimai mankštos namuose prasidēdavo paskelbimu ir pakvietimu dalyvauti nedidelēs akmeninēs ar geležinēs skritinēs mētyme. Laimēdavo, kas numesdavo ją kuo tuoliausiai. — 15*Kas buvo garbinga* : vyresniųjų, įstatymo žinovų vardai, vyriausiojo kunigo vieta ir bendrai sakant, visi Žydų tautos įpročiai. — 16*Dēl šitų*... Anot Gr t : todēl juos sutiko iš visur sunki nelaimē, ir nuo tų, kurių įpročiais sekē ir į kuriuos norējo būti panašūs, jiems teko kentēti, kaip nuo priešų ir kankintojų

18*Penkmečio žaidimai*. Gal tai buvo olimpinių žaidimų pamēgdžiojimas. Jie buvo švenčiami kas ketvirti metai, bet įskaičius abejus gretimus žaidimo metus, buvo vadinami penkmečio žaidimais. — 19*Iš Jerusalēs žmonių*... Anot Gr t : iš Jerusalēs Antijokiečių /t y, turējusių Antijokijos piliečių teises. Žr 9 e/ žiūrētojų, t y miesto pasiuntinių į iškilmes. — *Trijų šimtų didrakhmų* : drakhmų. Bet gal čia tikresnis Vulg skaitymas, nes trys šimtai drakhmų sudaro labai nedidelę pinigų sumą /arti 500 litų/ ; trys šimtai didrakhmų

[21]Nusiuntus Mnestėjaus sūnų Apolonijų į Egiptą dėl karaliaus Pto-
lemiejaus Filometorio didikų, kai Antijokas patyrė, kad jis padarytas
svetimas karalystės reikalams, rūpindamos savo nauda, jis atvyko į Jopę
ir iš čia į Jerusalę. [22]Puikiai Jasono ir miesto priimtas jis įėjo švyturių
ir gyriaus šūkių lydimas, o iš čia nusivedė kariuomenę į Phenikiją
[23]Trejiems metams praslinkus, Jasonas siuntė augščiau minėtojo Si-
mono brolį Menelajų nunešti pinigų karaliui ir gauti atsakymą apie
svarbius reikalus. [24]Bet jis įsigijo karaliaus palankumą, labai pagerb-
damas jį savo reikšmės pasirodymu, paveržė sau vyriausiąją kunigystę,
pasiūlydamas trimis šimtais talentų sidabro daugiau už Jasoną. [25]Gavęs
iš karaliaus įsakymų jis sugrįžo, neturėdamas savyje nieko, kas būtų
kunigystės verta, bet turėdamas nuožmaus budelio dvasią ir laukinio
žvėries piktumą, [26]Taip Jasonas, kurs buvo apvylęs savo tikrą brolį,
pats buvo apgautas ir išvarytas pabėgo į Amanitų šalį
[27]Menelajus vyriausią valdžią, tiesa, gavo, bet žadėtųjų pinigų ka-
raliui nedavė, nors pilies viršininkas Sostratas reikalavo išmokėjimo,
[28]nes jam priklausė mokesčių išjieškojimas ; todėl abudu buvo pašaukti
pas karalių. [29]Menelajus buvo atstatytas nuo kunigavimo, stojant jo
vieton jo broliui Lisimakhui, Sostratas gi buvo paskirtas Kipriečių vir-
šininku
[30]Tiems dalykams vykstant atsitiko, kad Tarso ir Malo gyventojai
sukėlė maištą, nes buvo padovanoti karaliaus gulovei Antijokei. [31]Taigi

---

buvo vertos jau arti 2.000 litų. Siriškajame tekste kalbama apie tris tūkstančius tris šimtus drakhmų. — *Herkuliui.* Herkuliu čia vadinamas Tiriečių saulės dievaitis Melkartas. — [20]*Statyti* : gal papuošti iškilmių proga

[21]*Apolonijų.* Šitas Apolonijus gal skirtinas nuo Tarsējaus sūnaus Apolonijaus /plg 3,5.7 ; 4,4/. — *Dēl didikų.* Anot Gr t : dēl pirmo posēdžio. Kadangi tuo laiku Ptolemiejui Filometoriui buvo sukakę 14 metų /173 m pirm Kr/, jis gal buvo tą dieną paskelbtas pilnamečiu karaliumi. Iki šiam laikui jis buvo globojamas savo motinos Kleopatros, o po jos mirties Eulējaus ir Lenējaus. — *Svetimas...* Antijoko D duktē ir Antijoko Epifano sesuo Kleopatra buvo motina dviejų Egipto karalių Ptolemiejaus Fiskono ir Ptolemiejaus Filometorio. Jos tēvas, jai ištekant už Ptolemiejaus Epifano, buvo paskyręs jai kaip kraitį Celesiriją, Phenikiją ir Palestiną. Kai Fiskonas bandē pasiimti sau sostą, pašalindamas Filometorį, Antijokas Epifanas pasiuntē į Egiptą Apolonijų. Sužinojęs per jį, kad Egiptiečiai nori atsiimti Kleopatrai pažadētą dalį jēga, Antijokas atvyko į Jopę, gal norēdamas ją sustiprinti, iš čia gi atējo į Jerusalę, kad Žydai pasiliktų jam ištikimi. — [22]*Į Phenikiją* : kad saugotų nuo Egipto karaliaus puolimo

[23]*Trejiems...* Nuo to meto, kai jis buvo paskirtas vyriausiuoju kunigu. — *Simono.* Plg 3,4. — *Nunešti pinigų.* Plg 8 ir 9 e. — [24]*Įsigijęs...* Gr t : atvestas pas karalių. Menelajus gyrē karalių, pats statydamos labai žymiu ir įtakingu asmenimi. — [25]*Kas būtų kunigystēs verta.* Menelajus, einant įstatymu, neturējo jokios teisēs būti vyriausiuoju kunigu, nes buvo iš Benjamino giminēs, ne iš Aarono palikuonių. Bet Antijokas žiūrējo pinigų, ne teisēs. — [26]*Buvo apvylęs...* Plg 7 e ir toliau

[29]*Buvo atstatytas...* Iš 39,43 e ir 5,5 galima matyti, kad Menelajus, vykdamas į Antijokiją, pasiliko vyriausiuoju kunigu. Todēl čia tikresnis Gr t : Menelajus paliko pavaduotoju savo brolį Lisimakhą, Sostratas gi Kipro vietininkas Kratą. Kipras tik trumpą laiką priklausē Sirijai /plg 1 Mak 15,23/. Kratas gal buvo buvusis ar būsimas Kipro vietininkas

[30]*Tarso ir Malo* : Kilikijos miestai. — [31]*Androniką.* Iš kitur nežinomas

karalius išėjo skubiai jų malšinti, palikdamas vietininku vieną savo palydovų, Androniką

[32]Menelajus, tardamos susilaukęs dabar sau patogaus laiko, padovanojo Andronikui kaikuriuos iš šventyklos pavogtus auksinius indus, kitus gi pardavė Tire ir artimuose miestuose. [35]Tikrai sužinojęs apie tai Onijas, barė jį, pats pasilikdamas saugioje vietoje, Antijokijoje prie Daphnės

[34]Todėl Menelajus, priėjęs Androniką, prašė užmušti Oniją. Tasai, atėjęs pas Oniją ir padavęs jam ranką su priesaika, /nors buvo anam įtariamas/ įkalbėjo išeiti iš prieglaudos vietos ir tuojau jį nužudė, nebijodamas teisybės. [35]Tuo buvo suerzinti ne tik Žydai, bet ir kitos tautos ir buvo labai nepatenkinti neteisingu taip žymaus žmogaus nužudymu

[36]Sugrįžusį iš Kilikijos kraštų karalių priėjo Žydai prie Antijokijos, taip pat ir Graikai, skųsdamies dėl neteisingo Onijo nužudymo. [37]Taigi Antijokas, nuliūdęs dvasioje dėl Onijo ir pasiduodamas pasigailėjimui, liejo ašaras atsimindamas mirusiojo susilaikymą ir kuklumą. [38]Paskui užsidegęs rūstybe jis liepė, išvilkus Androniką iš purpuros, vesti jį per visą miestą ir toje pat vietoje, kurioje jis buvo padaręs bedievystę prieš Oniją, nužudyti tą šventvagį. Taip Viešpats atsilygino jam nupelnyta bausme

[39]Lisimakhui, Menelajaus patariamam, padarius daug šventvagysčių šventykloje ir gandui apie tai pasklidus, prieš Lisimakhą susirinko didelė minia, kai jau daug aukso buvo išgabenta. [40]Minioms sukilus, kai žmonės jau buvo pilni rūstybės, Lisimakhas, apginklavęs apie tris tūkstančius, griebėsi smurto, vadovaujant kažin kokiam Tiranui, lygiai pažengusiam amžiumi, kaip nedorumu. [41]Bet kai tik minia suprato Lisimakho sumanymą, vieni stvėrėsi akmenų, kiti didelių vėzdų, kaikurie gi bėrė į Lisimakhą pelenus. [42]Daug buvo sužeistų, kaikurie ir užmušti, visi gi buvo priversti bėgti ; net ir patį šventvagį jie užmušė prie iždinės. [43]Taigi dėl šių dalykų buvo pradėtas tardymas prieš Menelajų

[44]Karaliui atvykus į Tirą, trys vyresniųjų siųsti vyrai išdėstė jam tą dalyką. [45]Menelajus, matydamas, kad jis pralaimės, pažadėjo Ptolemiejui duoti daug pinigų, kad tasai palenktų karalių. [46]Taigi Ptolemiejus pasiėmė su savim karalių į vieną prieangį, tarsi, prasivėdinti ir pakeitė jo nusistatymą. [47]Taip tasai išteisino Menelajų, kurs buvo padaręs visus nusikaltimus, nelaiminguosius gi, kurie būtų buvę pripažinti nekaltais, nors būtų bylinėjęsi ir pas Skitus, jis pasmerkė mirti. [48]Taip tie, kurie gynė miesto, tautos ir šventų indų reikalą, tuojau buvo neteisingai nu-

---

asmuo. Jam karalius, išvykdamas į Kilikiją, gal buvo pavedęs taip pat ištirti Menelajaus ir Sostrato bylą

[32]*Iš šventyklos pavogtus*... Gal tarpininkaujant savo pavaduotojui Lisimakhui. — [33]*Prie Daphnes*. Daphnē buvo laikoma Antijokijos priemiesčiu. Tarp jos ir sostinēs buvo Oronto upē. Ji buvo garsi savo šventykla ir šventa giria, turējo prieglaudos miesto teises ; todēl ir atstatytas nuo pareigų vyriausis kunigas Onijas galējo čia saugiai gyventi

[34]*Užmušti Oniją*. Taip Menelajus norējo atkeršyti Onijui, kam tasai sakē tiesą. — *Išeiti*... Ir pagonys retai laužydavo prieglaudos teises /ius asyli/ ; jie paprastai smerkdavo ir apgaulingą iš prieglaudos vietos išviliojimą

[37]*Susilaikymą ir*... Plg 3,1. — [38]*Iš purpuros*. Teisē dēvēti purpurą buvo karaliaus suteikiama jo didikams. Gr t dar pridēta : ir sudraskyti jo drabužius

[39]*Menelajaus patariamam*. Anot gr

bausti. [49]Todėl net Tiriečiai, įpykę pasirodė labai dosnūs jų laidotuvėse
[50]Menelajus dėl godumo tų, kurie buvo galingi, pasiliko valdžioje
ir augo piktumu, kad darytų tykojimų piliečiams

5. [1]Tuo pačiu laiku Antijokas rengė antrą karinį žygį į Egiptą.
[2]Tuomet atsitiko, kad visame Jerusalės mieste buvo matomi ore per
keturias dešimtis dienų skrajoją kuopomis raiteliai auksuotais apdarais
ir apsiginklavę jietimis ; [3]be to, raitelių būriai, kurie bėgo vieni prieš
kitus, susirėmimai, vieniems kitus siekiant, skydų judėjimas, daugybės
šalmuotų su švytruojančiais kalavijais, šaudymas vilyčiomis, auksinių
ginklų blizgėjimas ir visokios rūšies šarvų. [4]Todėl visi meldė, kad tie
reiškiniai išeitų į gerą
[5]Kadangi tačiau pasklido netikras gandas, būk Antijokas miręs, Ja-
sonas, pasiėmęs ne mažiau kaip tūkstantį vyrų, ūmai puolė miestą. Nors
piliečiai atbėgo iš visur prie sienų, tačiau miestas buvo galų gale paim-
tas, o Menelajus pabėgo į pilį. [6]Tuo tarpu Jasonas nesigailėjo žudynėse
savo bendrapiliečių ir neatsiminė, kad pasisekimas prieš viengenčius yra
didžiausi nelaimė ; jis tarėsi pasiimsiąs iš neprietelių, o ne iš bendra-
piliečių karišką grobį
[7]Tačiau jis nepasiekė vyriausios valdžios, ir visas jo tykojimų vai-
sius buvo sugėdinimas : kaip pabėgėlis jis vėl pasitraukė į Amanitų
šalį. [8]Dabar jam atėjo galas, nes sulaikytas Arabų valdovo Areto, jis
vėl bėgo iš miesto į miestą ; visų nekenčiamas, kaip įstatymo laužy-
tojas, ir prakeiktas žmogus, kaip tėvynės ir bendrapiliečių neprietelis,
jis buvo išvarytas į Egiptą. [9]Jis, kurs buvo daugelį išvaręs iš tėvynės,
žuvo svetimoje šalyje, nuvykęs į Lakedemoną, lyg kad tikėdamos gauti
tenai dėl giminystės prieglaudą. [10]Jis, kurs pametė daugelį nepalaidotų,
pats buvo pamestas, neapraudotas ir nepalaidotas, nepasinaudodamas
nei svetimšalių laidotuvėmis, nei gaudamas vietą tėvų kapuose
[11]Šiems dalykams taip įvykus, karalius įtarė Žydus, kad jie atsime-
sią nuo sandoros su juo ; todėl jis labai įtužęs išvyko iš Egipto ir paėmė
miestą ginklų jėga. [12]Jis liepė kareiviams užmušinėti be pasigailėjimo

---

t : Menelajaus pritarimu. — [40]*Tiranui*. Gr t : Auranui. — [43]*Prieš Menelajų* : nes Lisimakhas apiplēšē šventyklą jo pritarimu

[45]*Ptolemiejui duoti*. Gr t : Dorimeno sūnui Ptolemiejui. Plg 1 Mak 3,38 ir k. — [46]*Prieangį*. Graikiškai : Peristilį. Čia jis galējo kalbētis su karaliumi be liudytojų. — [47]*Pas Skitus*. Graikai ir Romēnai laikē Skitus barbarų tauta

5. [1]*Antrą karinį žygį* : 170 m pirm Kr. Plg 1 Mak 1,17... — [2]*Per keturias dešimtis*... Skaičius 40 turi ypatingos reikšmēs Dievo Apvaizdos pasireiškimuose. Jis gali lemti laimę ir nelaimę. — *Skrajoją kuopomis*. Apie panašius apsireiškimus iš dangaus kalba Juozapas Fl ; jie įvykę, kai jau buvo arti Jerusalēs sugriovimas. Ir vēliau yra buvę tolygių apsireiškimų /žr Knabenbauer, 2 Mak 5,1/. — [4]*Kad tie reiškiniai*... Visi meldē, kad karas, kurį tie ženklai skelbē, baigtųsi jiems laimingai

[5]*Jasonas* : iš kurio Antijokas buvo atēmęs vyriausiąją kunigystę, parduodamas ją Menelajui

[7]*Pasitraukē*... Gali būti, kad Jasoną privertē pabēgti Menelajus, kurs, būdamas pilyje, galējo prieš jį kovoti, ar žinia, kad Antijokas grįžta iš Egipto. — [8]*Dabar jam atējo galas*... Anot gr t : dabar jam atējo jo pikto elg sio galas. Jis buvo sugautas pas Arabų kunigaikštį Aretą... — *Į Egiptą* : kurio karaliui Antijokas buvo neseniai paskelbęs karą. — [9]*Dēl giminystēs*. Žr 1 Mak 12,21

[11]*Karalius* : Antijokas. — *Labai*

sutinkamus ir galabyti bėgančius į namus. [13]Taigi buvo užmušami jau-
nikaičiai ir seniai, naikinami moterys ir vaikai, žudomi mergaitės ir kū-
dikiai. [14]Per tas tris dienas buvo užmušta aštuonios dešimtys tūkstan-
čių, keturios dešimtys tūkstančių paimta nelaisvėn ir nemažiau par-
duota
[15]Bet ir to negana ! Jis dar išdrįso įeiti į šventyklą, švenčiausią visos
žemės vietą, vedant Menelajui, kurs buvo įstatymų ir tėvynės išdavi-
kas. [16]Imdamas piktadariškomis rankomis šventus indus, kurie kitų ka-
ralių ir miestų buvo padėti vietai papuošti ir jos garbei, jis čiupinėjo
juos nevertai ir sutepė. [17]Taip proto netekęs Antijokas nežiūrėjo, kad
Dievas buvo susirūstinęs trumpam laikui dėl miesto gyventojų nuodė-
mių, ir kad dėl to atsitiko tai vietai paniekinimas. [18]Kitaip gi, jei jie
nebūtų įsipainioję į daugybę nuodėmių, ir jis, kaip Eliodoras, kurs buvo
karaliaus Seleuko atsiųstas apiplėšti iždinės, būtų buvęs tuojau įeida-
Aug 3,7-38 mas nuplaktas, ir tikrai būtų buvusi sutrukdyta jo drąsa. [19]Tačiau Dievas
išrinko tautas ne dėl vietos, bet dėl tautos jis išrinko vietą. [20]Todėl ir
pati vieta dalyvavo tautos nelaimėje, taip kaip dar dalyvaus jos gero-
vėje ; ji, kuri dabar palikta dėl visagalio Dievo rūstybės, vėl bus išaugš-
tinta ir susilauks didelės garbės, kai didysis Viešpats bus permaldautas
[21]Taigi Antijokas, paėmęs iš šventyklos tūkstantį aštuonis šimtus
talentų, skubiai sugrįžo į Antijokiją, tardamos savo puikybėje galįs plaukti
sausuma ir padaryti iš jūros sausą kelią ; taip labai augštinosi jo širdis.
[22]Jis paliko taip pat užvaizdų tautai varginti : Jerusalėje Pilypą, kilmės
Phrigietį, jausmais nuožmesnį už tą, kurio jis buvo pastatytas ; [23]Ga-
rizime gi Androniką ir Menelajų, kurie smarkiau kaip kiti buvo nusi-
statę prieš piliečius
[24]Būdamas nusistatęs prieš Žydus, jis atsiuntė nekenčiamą vadą
Apolonijų su dvidešimt dviem tūkstančiais kariuomenės ir davė jam
įsakymą užmušti visus suaugusius, moteris gi ir jaunikaičius parduoti.
[25]Atėjęs į Jerusalę ir apsimesdamas norįs taikos, jis laikėsi ramiai iki

---

įtužęs. Anot gr t : žvēriškai įtužęs. — *Paēmē miestą...* 168 m pirm Kr. Plg 1 Mak 1,16-28. — [12]*Sutinkamus* : gatvēse. — [14]*Buvo užmušta aštuonios...* Anot gr t : žuvo 80.000 ; 40,000 užmuštų ir 40,000 parduotų į vergiją. Juozapas Fl sako, kad parduotų į vergiją buvę 10.000

[15]*Išdrįso įeiti...* Plg 1 Mak 1,23... — [16]*Kitų karalių.* Plg aug 3,2. — *Jis čiupinējo...* Anot gr t : duodamas juos /tarnams nešti/, juos sutepdamas savo nešvariomis rankomis. — [17]*Proto netekęs.* Gr t : pilnas puikybēs. — *Kad Dievas buvo susirūstinęs...* Autoriaus mintys, kodēl nebuvo Dievo nubaustas Antijokas, tuo tarpu kad dēl panašaus pasikēsinimo teko skaudžiai nukentēti Eliodorui. Dievas norējo nubausti tautą, kuri dabar buvo labai nusikaltusi, ypač gi buvo nusikaltęs vyriausis kunigas. Plg 3,7. — [19]*Ne dēl vietos* : lyg kad Dievui būtų prireikę vietos /šventyklos/ žemēje, kad joje gyventų. — *Dēl tautos...* Plg Išganytojo žodžius apie šabatą Mk 2,7

[21]*Tūkstantį...* Daugiau kaip 30 milijonų litų, jei čia kalbama apie žydiškus talentus, pusę tiek, jei apie siriškus. Kuriuos dalykus Antijokas paēmē, pasakyta 1 Mak 1,21-23. — [22]*Pilypą.* Plg 1 Mak 6,14. — *Kurio* : Antijoko. — [23]*Garizime* : prie Sikemo. Čia buvo samariečių šventykla. — *Androniką* : ne tą patį, kurs paminētas 4,37... — *Ir Menelajų...* Anot Gr t : o be šitų /Pilypo ir Androniko/ ir Menelajų, kurs pikčiau už visus kitus akiplēšiškai kēlēsi į puikybę prieš piliečius /24/, būdamas nusistatęs prieš Žydus

[24]*Apolonijų* : tą patį, kurs paminētas 1 Mak 1,29. — [25]*Iki šventai šabato dienai.* Apolonijus žinojo, kad Žydai šabato dieną nesipriešins. Plg

šventai šabato dienai, o kai Žydai pradėjo švęsti, jis liepė saviesiems
pasiimti ginklus, 26ir visus, kurie buvo išėję į iškilmę, nužudė ; be to, jis
ėjo su ginkluotais per miestą ir nugalabijo labai didelę daugybę
27Bet Judas Makabiejus, pats dešimtas, pasitraukė į dykumos vietą
ir tenai draug su savaisiais gyveno kalnuose tarp žvėrių ; jie pasiliko
ten, misdami augalais, kad nedalyvautų susitepime

6. 1Nedaug laiko praslinkus, karalius atsiuntė vieną seną Antijo-
kietį, kurs turėjo priversti Žydus atsisakyti nuo tėvų ir Dievo įstatymų,
2be to, sutepti šventyklą Jerusalėje ir praminti ją Jupiterio Olimpiečio
vardu, o Garizime Jupiterio Svetingojo vardu, žiūrint tų, kurie toje vie-
toje gyveno. 3Taip blogumo antplūdis buvo pikčiausis ir visiems sunkus,
4nes šventykla buvo pilna pagonių ištvirkimo ir lėbavimų, taip pat tų,
kurie paleistuvavo su kekšėmis ; moterys įeidavo į šventus rūmus, nieko
nesiklausdamos, ir įsinešdavo su savim į vidų neleistus dalykus. 5Taip
pat altorius buvo pilnas neleistų dalykų, kuriuos įstatymas draudė
6Šabatai nebuvo laikomi, nė iškilmingos tėvynės dienos švenčiamos,
net nė vienas stačiai neprisipažindavo esąs Žydas. 7Buvo gi jie vedami
su karčia prievarta karaliaus gimimo dieną į aukas, o kai buvo šven-
čiama Bakho šventė, buvo verčiami dalyvauti vaikštynėse ir apsivaini-
kavę vijokliais Bakho garbei
8Ptolemiejams patariant, buvo išleistas nutarimas artimiausiems pa-
gonių miestams, kad ir jie elgtųsi tolygiu būdu prieš Žydus, taip kad
šitie turėtų aukoti, 9tuos gi, kurie nenorėtų pasiduoti pagonių įpročiams,
kad užmuštų. Todėl buvo galima matyti tik dejavimą. 10Nes buvo įs-
kųstos dvi moterys, kad apipjausčiusios savo vaikus ; šitoms jie paka-
bino vaikus ant krūtinės, vedė viešai per miestą ir numetė žemyn nuo
sienos. 11Kiti, kurie buvo susiėję į arti esančius urvus ir slapčia šventė
šabato dieną, kai apie juos pranešta Pilypui, buvo sudeginti liepsnose,
nes dėl šventos pareigos laikyti šabatą jie drovėjosi gintis savo rankomis
12Aš prašau primygtinai tuos, kurie skaitys šitą knygą, nesibodėti
dėl nelaimingų įvykių, bet atsiminti, jog tai, kas atsitiko, buvo ne tam,
kad mūsų tauta žūtų, bet kad būtų sudrausta. 13Nes neleisti nusidėjė-

---

1 Mak 2,34. — 26*Į iškilmę* : pasižiūrėti vaidinimų

27*Pats dešimtas.* Judo tėvas neįvardijamas. Visas kovas prieš Sirų karalius autorius riša su Judo Makabiejaus vardu. Su Judu buvo, be abejo, ir jo broliai, taip pat dar keletas kitų vienminčių. Plg 1 Mak 2,27

6. 1*Nedaug...* Šitame skyrelyje kalbama apie atskirus įvykius iš to laikotarpio, kurs apibūdintas bendresniais posakiais 1 Mak 1,41-64. — 2*Sutepti šventyklą.* Plg 1 Mak 1,41 ; 2,54. — *Garizime.* Plg 4 Kar 17,24... 1 Esdr 4,2. — 4*Į šventus rūmus.* Anot gr t : į šventorius. — 5*Neleistų dalykų* : kiaulių ir šunų aukų ir panašių dalykų /plg 1 Mak 1,50/

6*Šabatai...* Žr 1 Mak 1,47-51. — *Neprisipažindavo* : nebesilaikė Žydų religijos nuostatų ir praktikų. — 7*Gimimo dieną.* Gr t dar pridėta : kas mėnuo. Švęsti karaliaus gimimo dieną kas mėnuo buvo nuo Aleksandro D laikų įsakyta Sirijos karalystėje. Panašus paprotys buvo ir kitose šalyse. — *Bakho šventė* : bakhanalijos, dionisijos / Dioniso šventė/ buvo atliekamos kas met rudenį vynuogavimo metu

8*Ptolemiejams* : Dorimeno sūnui Ptolemiejui, apie kurį kalbama 4,45 /gr t/ ir 1 Mak 3,38. Kaikuriuose gr rankraščiuose : Ptolemiejui. — 9*Pagonių.* Gr t : Graikų. — Plg 1 Mak 1,52. — 10*Įskųstos.* Gr t : atvestos. Plg 1 Mak 1,63. — 11*Pilypui.* Žr 5,22.

liams elgtis ilgą laiką pagal savo norą, bet tuojau pavartoti prieš juos
keršta, yra didelio palankumo ženklas. [14]Nes jei kitų tautų atžvilgiu
Viešpats kantriai laukia, kad jas nubaustų nuodėmių pilnybėje, kai ateis
teismo diena, [15]tai kitaip jis yra mums nusistatęs: mums keršyti jis
nelaukia, kai mūsų nuodėmės pasieks augščiausį laipsnį. [16]Todėl jis nie-
kuomet neatima iš mūsų savo gailestingumo; sudrausdamas gi savo
tautą nelaime, jis jos nepameta. [17]Bet tai tebūna mūsų trumpai pasakyta
skaitytojams priminti. Dabar gi reikia grįžti prie pasakojimo
[18]Taigi vienas iš žymiausių Rašto žinovų, Eleazaras, senyvo amžiaus
ir garbingos išvaizdos, buvo verčiamas valgyti kiaulieną mėsą, jį išžio-
džius. [19]Tačiau jis, pasirinkdamas verčiau garbingą mirtį, kaip nepaken-
čiamą gyvenimą, ėjo savo noru į kančią. [20]Apsvarstydamas, kaip jam
reikės kentėti ir kantriai kentėdamas, jis nusistatė nedaryti neleistinų
dalykų dėl meilės gyvenimui
[21]Čia pat buvusieji, pasiduodami nuodėmingam pasigailėjimui dėl
senos su žmogumi prietelystės, paėmė jį šalin, slapčia paprašė atnešti
mėsos, kurios jam buvo valia valgyti, kad jis apsimestų valgąs, kaip
karalius buvo įsakęs, aukų mėsos, [22]kad tuo būtų išgelbėtas nuo mirties.
Dėl senos prietelystės su tuo žmogumu, jie elgėsi su juo taip žmoniškai
[23]Bet jis pagalvojo apie augštą savo amžiaus ir senatvės vertę,
apie įgimtą žilos galvos kilnumą ir apie nesutepto savo gyvenimo veiks-
mus nuo pat kūdikystės ir, žiūrėdamas švento ir Dievo duoto įstatymo
nuostatų, greitai atsakė norįs būti pasiųstas į mirusiųjų vietą. [24]Jis tarė:
Nesuderinama su mūsų amžiumi veidmainiauti, nes daug jaunuolių ga-
lėtų pamanyti, jog devynių dešimtų metų Eleazaras perėjęs į svetimša-
lių gyvenimą; [25]jie dėl mano veidmainiavimo ir dėl trumpo praeinančio
gyvenimo laiko būtų suvadžioti, ir taip aš pelnyčiaus savo senatvėje
gėdą ir paniekinimą. [26]Nes, jei dabarties metu aš ir būčiau išgelbėtas
iš žmonių kančių, aš juk neišvengsiu nei gyvas, nei miręs Visagalio ran-
kos. [27]Todėl drąsiai palikdamas šį gyvenimą, aš pasirodysiu vertas savo
senatvės, [28]jaunikaičiams gi aš paliksiu drąsos pavyzdį, jei su pasiry-
žimu ir drąsiai mirsiu garbinga mirtimi dėl labai gerbiamų ir švenčiau-
sių įstatymų
Po tų žodžių jis tuojau buvo nuvestas į kančią. [29]Tie gi, kurie jį
vedė ir truputį anksčiau buvo švelnesni, pasidavė pykčiui dėl jo pasa-
kytų žodžių, nes jie manė, kad jis juos pasakęs iš puikybės. [30]Bet bai-
giamas užmušti, jis atsiduso ir tarė: Viešpatie! Tu, kurs turi šventą
žinojimą, tu juk tikrai žinai, kad aš, nors galėčiau išsigelbėti nuo mir-
ties, kenčiu didelius kūno skausmus, bet savo širdyje dėl tavo baimės

— *Nes dėl...* Plg 1 Mak 2,38... [12]*Nesibodėti.* Prasme: nenusiminti. — *Ne tam, kad...* Plg 7,33; Išm 11,9; 12,22. — [16]*Todėl jis...* Plg Is 54,7... [18]*Valgyti kiaulieną.* Tai buvo Žydų įstatymu uždrausta, Kun 11,7. — [19]*Tačiau jis...* Anot gr t: pasirinkdamas verčiau garbingą mirtį, kaip gėdos suteptą gyvenimą, jis išspjovė ją ir po to ėjo savo noru į /tekinio/ kančią, taip kaip pritinka prieiti tiems, kurie nori ištvermingai susilaikyti nuo kiekvieno maisto, kurio ragavimas yra neleistas, nors tai įvyktų iš įgimto pamėgimo gyventi

[21]*Čia pat buvusieji...* Anot gr t: tie, kurie buvo paskirti prižiūrėti įstatymui priešingą aukų pokylį. — Tas kankinimas gal buvo įvykdytas Antijokijoje

[23]*Pasiųstas į...* Būti užmuštas. — [24]*Su mūsų amžiumi*: su amžiumi žmonių, kurie yra taip ilgai gyvenę, kaip aš

aš tai kenčiu mielu noru. [31]Taip šitas persiskyrė su šiuo gyvenimu, pa-
likdamas ne tik jaunikaičiams, bet ir visai tautai savo mirties atsimi-
nimą, dorybės ir drąsos pavyzdį

7. [1]Atsitiko taip pat, kad buvo sugauti septyni broliai kartu su
jų motina ir rimbais bei jaučio odos diržais buvo karaliaus verčiami
valgyti prieš įstatymą kiaulieną mėsą. [2]Jų vienas, kurs buvo pirmas,
taip tarė : Ko ieškai ir ko nori iš mūsų sužinoti ? Mes esame pasiryžę
verčiau mirti, kaip peržengti mūsų tėvų ir Dievo įstatymus. [3]Tuomet
įpykęs karalius liepė įkaitinti skardas ir varinius katilus, o kai jos buvo
tuojau įkaitintos, [4]liepė nupjauti tam, kurs pirmas kalbėjo, liežuvį ir
numovus galvos odą, nukirsti jam taip pat rankų ir kojų galus, tai
matant jo broliams ir motinai. [5]Kai jis jau buvo visas sužalotas, anas
liepė pristumti jį prie ugnies ir dar kvėpuojantį kepinti ant skardos ;
tačiau kai jis ten buvo ilgai kankinamas, kiti draug su motina ragino
vieni kitus mirti drąsiai, [6]sakydami : Viešpats Dievas matys tiesą ir Pak 32,36
pasigailės mūsų, kaip yra pareiškęs savo liudijimo giesmėje Mošė : Jis
paguos savo tarnus

[7]Taigi mirus tuo būdu pirmajam, jie vedė kitą pasityčioti. Numovę
jo galvos odą su plaukais, jie klausė ar jis valgys, ar norės verčiau būti
kankinamas visame kūne, kiekviename sąnaryje. [8]Bet jis, atsakydamas
tėvų kalba, tarė : Nedarysiu. Todėl ir šitas antroje vietoje iškentėjo
pirmojo kančias. [9]Paskutinį kvapą atiduodamas jis taip sakė : Tu, di-
džiausis piktadary, tiesa, žudai mus šiame gyvenime, bet pasaulio ka-
ralius amžinojo gyvenimo prisikėlime pažadins mus mirusius dėl jo įs-
tatymo

[10]Po šito buvo tyčiojamasi iš trečiojo ; pareikalavus jis greitai iš-
kišo liežuvį ir ištiesė ištvermingai rankas, [11]sakydamas su pasitikėjimu :
Iš dangaus esu gavęs tuos dalykus, bet dėl Dievo įstatymų dabar lai-
kau juos nieku, nes turiu vilties vėl iš jo juos gausiąs ; [12]taip kad kara-
lius ir su juo buvusieji stebėjosi jaunikaičio drąsumu, nes jis kančias
laikė tarsi nieku

[13]Ir šitam taip mirus, jie panašiu būdu žudė ir kankino ketvirtąjį.
[14]Jau arti mirties būdamas, jis kalbėjo taip : Geriau yra būti žmonių
atiduotiems mirčiai ir turėti vilties, kad Dievas vėl prikels iš numiru-
sių : nes tau nebus atsikėlimo į gyvenimą

[15]Po to jie atvedė penktą ir kankino jį. Tasai gi, žiūrėdamas į jį
tarė : [16]Turėdamas valdžios žmonėse, nors esi marus, tu darai, kaip nori ;

---

[28]*Buvo nuvestas.* Anot gr t : ējo. — [31]*Pavyzdį.* Šv Grigalius Nazian vadina jį pirmuoju Sen Test kentētoju, nes jis pirmas buvo viešai nužudytas dēl neapykantos tikējimui

7. [1]*Septyni broliai.* Jie paprastai vadinami septyniais broliais Makabiejais, nes jie, kaip tikējimo karžygiai, mirē kentētojų mirtimi tuo metu, kai Judas Makabiejus ir jo broliai kovojo dēl religijos laisvēs ir dēl to, kad jų nukankinimas pasakojamas Makabiejų knygose. Nukankinimas buvo įvykdytas tikriausiai Antijokijoje, kur šv Jieronimas yra matęs jų kapą, ir kur šv Augustino laikais buvo pavadinta jų vardu viena šventykla. — [3]*Kurs buvo pirmas.* Anot gr t : kurs pirmas atsiliepē. — [5]*Kai jis ten ilgai...* Gr t : kai garai iš skardos toli plētēsi. — [6]*Jis paguos...* Žr 5 Moš 32,36 /LXX vertime/

[7]*Ar jis valgys* : kiaulieną mēsą. — [8]*Tēvų kalba* : aramajiškai. — [9]*Prisikēlime pažadins...* Plg Ijob 19,25 ; Ješ 26,19 ; Ez 37,1...

nemanyk tačiau, būk mūsų giminė esanti Dievo palikta. [17]Palauk tik tru-
putį ir tu matysi didelę jo galią, kaip jis baus tave ir tavo palikuonis
[18]Po šito vedė šeštą, ir jis, jau mirdamas, sakė taip : Neklysk be
reikalo, nes mes tai kenčiame dėl mūsų pačių, nes esame nusidėję mūsų
Dievui, ir todėl įvyksta mumyse nuostabių dalykų. [19]Bet tu nemanyk,
kad tau nebus bausmės, nes tu išdrįsai kovoti prieš Dievą

[20]Be galo nuostabi ir gerųjų atsiminimo verta buvo motina, kuri,
matydama žūnančius septynis sūnus vienos dienos metu, tai pakėlė drą-
siai dėl vilties, kurią turėjo Dievuje. [21]Kiekvieną jų ji tvirtai ragino
tėvų kalba, pilna išminties ir, jungdama moters jautrumą su vyro drąsa,
[22]ji jiems kalbėjo : Aš nežinau, kaip jūs atsiradote mano įsčioje, nes
ne aš daviau jums dvasią, sielą ir gyvybę, ir ne aš sujungiau jūsų kiek-
vieno sąnarius, [23]bet pasaulio Sutvėrėjas, kurs sutvarkė žmogaus gimimą
ir kurs nustatė visų dalykų pradžią, jis vėl su gailestingumu sugrąžins
jums dvasią ir gyvybę, taip kaip jūs laikote save nieku dėl jo įstatymų.
[24]Antijokas gi, suprasdamas, kad jis niekinamas, visai neklausydamas
darančio priekaištus balso, kadangi dar buvo likęs jauniausis, ragino jį
ne tik žodžiais, bet ir su priesaika tvirtino, padarysiąs jį turtingą ir lai-
mingą, laikysiąs jį prieteliu ir suteiksiąs jam visa, ko reikia, jei jis iš-
sižadės savo tėvų įstatymų. [25]Bet kai jaunikaitis visai nesidavė palen-
kiamas, karalius pašaukė motiną ir įkalbinėjo jai imtis jaunikaičio gel-
bėjimo. [26]O kai jis buvo ją jau paraginęs daugeliu žodžių, ji pažadėjo
perkalbėti savo sūnų. [27]Taigi pasilenkus prie jo, išjuokdama nuožmų
budelį, ji tarė tėvų kalba : Mano sūnau, pasigailėk manęs, kuri nešiojau
tave devynis mėnesius įsčioje ir trejus metus žindžiau tave ir maiti-
nau ir užauginau į šitą amžių. [28]Prašau tave, mano vaike ! Pažvelgk
į dangų ir į žemę, kas juose yra, ir suprask, kad Dievas juos ir žmonių
giminę yra padaręs iš nieko ; [29]tuo būdu atsitiks, kad tu nebijosi šio
budelio ; bet būdamas vertas savo brolių dalininkas, priimk mirtį, kad
tame pačiame pasigailėjime aš atsiimčiau tave draug su tavo broliais

[30]Jai taip dar tebesakant, jaunikaitis tarė : Ko jūs laukiate ? Aš
neklausau karaliaus įsakymo, bet įsakymo to įstatymo, kurs yra mums
duotas per Mošę. [31]Tu gi, kurs esi išradėjas visokios piktenybės Ebrajams,
neišvengsi Dievo rankos. [32]Nes mes tai kenčiame dėl mūsų nuodėmių,
[33]ir jei Viešpats, mūsų Dievas, norėdamas sudrausti ir nubausti, mums
rūstinasi trumpą laiką, tai jis vėl susiderins su savo tarnais. [34]Tu gi,
o piktadary ir didžiausi šlykštynė visų žmonių tarpe, nesiaugštink vil-
timis, siausdamas prieš jo tarnus, [35]nes tu dar neišvengei visagalinčio
ir visa matančio Dievo teismo. [36]Nes mano broliai, iškentėję dabar trumpą
skausmą, tapo dalyviais pažadėto amžinojo gyvenimo ; tu gi Dievo teisme

---

[14]*Dievas vēl prikels...* Plg Dan 12,1.2.13

[16]*Esi marus* : anksčiau ar vēliau sustabdys tave Dievo visagalybē

[18]*Nes mes* : Žydų tauta. — *Nuostabių* : pasibaisētinų

[21]*Jungdama...* Anot gr t : stiprindama moteriškēs jautrumą vyriška drąsa. — [22]*Sąnarius.* Anot gr t : medžiagą, iš kurios sudaromas kūnas. — [24]*Suteiksiąs jam...* Gr t : pavesiąs jam /augštas/ valstybēs pareigvietes. — [25]*Nesidavē palenkiamas.* Gr t : nekreipē dēmesio. — *Imtis jaunikaičio...* Gr t : būti jaunikaičio patarēja jam išsigelbēti. — [26]*Pažadējo perkalbēti* : apsimetē sutinkanti perkalbēti. — [27]*Pasilenkus* : gal norēdama kalbēti tylomis ir labiau įtikinamai. — *Trejis metus...* Rytų šalyse vaikai žindomi iki trečių, net iki ketvirtų metų. Plg Prad 21,8 ;

kentėsi teisingą bausmę dėl savo puikybės. [37]Aš, kaip ir mano broliai, atiduodu savo gyvybę ir kūną dėl tėvų įstatymų, maldaudamas Dievą, kad jis greičiau pasigailėtų mūsų tautos ir kad tu kančiose ir plakimuose išpažintumei, jog jis vienas yra Dievas ; [38]manyje ir mano broliuose pasibaigs Visagalio rūstybė, kuri yra teisingai atvesta visai mūsų tautai. [39]Tuomet karalius, užsidegęs rūstybe, nuožmiau siuto prieš šitą, kaip prieš visus kitus, negalėdamas pakęsti, kad buvo išjuoktas. [40]Taigi ir šitas mirė nesuteptas, pilnai pasitikėdamas Viešpačiu

[41]Gale gi po savo sūnų buvo nužudyta ir motina. [42]Taigi apie aukas ir begalinius nuožmumus pasakyta gana

8. [1]Judas Makabiejus ir su juo buvusieji eidavo slapčia į miestelius, sušaukdavo gimines ir prietelius, pasiimdavo tuos, kurie pasiliko ištikimi Žydų įstatymui, ir taip jis išvedė pas save šešis tūkstančius vyrų. [2]Jie šaukėsi į Viešpatį, kad pažvelgtų į tautą, kuri buvo visų mindoma, kad pasigailėtų šventyklos, kuri buvo bedievių sutepama, [3]kad pasigailėtų taip pat sunaikinto miesto, kurs turėjo būti tuojau sulygintas su žeme ; ir kad išgirstų šaukiantį į save kraujo balsą, [4]be to, kad atsimintų neteisingiausias nekaltų kūdikių mirtis ir savo vardui tartus piktžodžiavimus ir kad keršytų dėl tų dalykų. [5]Makabiejus gi, surinkęs daugybę, darėsi pagonims baisus, nes Viešpaties rūstybė buvo virtusi gailestingumu. [6]Netikėtai puldamas miestelius ir miestus, jis sudegindavo juos, o paimdamas patogias vietas, suduodavo neprieteliams nemažą smūgį. [7]Ypač gi naktimis jis atlikdavo tokiuos žygius, ir gandas apie jo drąsą sklido visur

[8]Tuomet Pilypas, matydamas, kad tas žmogus eina pamažu stipryn ir kad jo žygiai jam vis dažniau pavyksta, parašė Celesirijos ir Phenikijos vietininkui Ptolemiejui, kad eitų į pagalbą karaliaus reikalams. [9]Šitas atsiuntė skubiai Patroklo sūnų Nikanorą, vieną iš pirmųjų savo priete-

---

Iš 2,9... — [28]*Suprask, kad...* Dievo sutvērējo visagalybē pažįstama jo kūrinių apsvarstymu. — [32]*Kenčiame dēl mūsų...* Plg aug 17 e. — [37]*Kančiose ir...* Plg 9,5-28

[41]*Nužudyta ir motina.* Septynių brolių ir jų motinos nukankinimas, anot senovēs liudijimo, įvykęs Antijokijoje, čia pat esant karaliui Antijokui. Autorius, įrašydamas čia į savo pasakojimą ilgesnes kaikurių asmenų prakalbas, turējo, be abejo, naudotis senovēje visų pripažinta rašytojams didesne laisve, nes reikiamai tiesai išreikšti yra gana, jei prakalba atitinka kalbančių būdą, yra pritaikyta laiko sąlygoms ir yra tarsi gimusi iš įvykių tiesos /Knabenbauer. 2 Mak 7,41/

c/ *Žydų laimējimai, Antijokui Epifanui viešpataujant*

8,1-10,9. Judas, pradējęs kovą su nedaugeliu ištikimųjų, nugali Antijoko vadus Nikanorą ir kitus /8,1-36/ Karalius Antijokas, grįždamas iš Persijos, Dievo ištiktas, išpažįsta savo nusikaltimus Žydams, rašo jiems raštą ir miršta kelionēje /9,1-29/. Judas apvalo miestą ir šventyklą /10,1-9/

8. [1]*Judas...* Čia yra tęsinys pasakojimo, pradēto 5,27. Kalbama plačiau apie tuos pat dalykus, kurie trumpai paminēti 1 Mak 3,2. Lyginant 2 Mak kn pasakojimą su 1 Mak kn, lygiagrečiomis vietomis reiktų laikyti šias : 2 Mak 8,1-35 ir 1 Mak 3,1-4, 27 ; 2 Mak 11,1-12 /13-18/ ir 1 Mak 4,23-35 ; 2 Mak 10,1-8 ir 1 Mak 4,36-61 ; 2 Mak 10,10-38 ; 12 sk ir 1 Mak 5 sk ; 2 Mak 9,1-29 ir 1 Mak 6,1-16 ; 2 Mak 13 sk ir 1 Mak 6,17-69 ; 2 Mak 14,14... ir 1 Mak 7 sk. — [2]*Buvo bedievių...* Plg 1 Mak 1,23-65. — [3]*Kraujo* : kentētojų kraujo. Plg Prad 4,10. — [4]*Nekaltų kūdikių...* Plg 6,10 ir 1 Mak 1,64. —

lių ir davė jam iš įvairių tautų ne mažiau kaip dvidešimt tūkstančių
ginkluotų vyrų, kad sunaikintų visą Žydų tautą; jis paskyrė jam taip
pat kariuomenės vadą Gorgiją, žmogų labai prityrusį karo dalykuose.
[10]Nikanoras gi nusistatė iš parduotų Žydų belaisvių surinkti karaliui
duoklę, kuri reikėjo duoti Romėnams, du tūkstančiu talentų. [11]Todėl
jis tuojau pasiuntė į pajūrio miestus, kviesdamas pirkti Žydų vergų,
žadėdamas atiduoti devynias dešimtis vergų už vieną talentą, neatsi-
žvelgdamas į kerštą, kurs turėjo pasiekti jį iš Visagalio
[12]Kai tik Judas sužinojo apie Nikanoro atvykimą, jis pranešė tiems
Žydams, kurie su juo buvo. [13]Jų kaikurie nusigandę ir nepasitikėdami
Dievo teisybe, pabėgo. [14]Bet kiti, pardavinėjo, jei dar turėjo ką atlie-
kama, draug maldavo Viešpatį išgelbėti juos iš bedievio Nikanoro, kurs
buvo pardavęs anksčiau, negu buvo pats atėjęs, [15]jei ne dėl jų pačių,
tai bent dėl sandoros, padarytos su jų tėvais, ir dėl šaukiamo ant jų
švento ir garbingo jo vardo. [16]Makabiejus, sušaukęs septynis tūkstančius
tų, kurie jo laikėsi, ragino juos nesitaikinti su neprieteliais ir nebijoti
neteisingai prieš juos ateinančių neprietelių daugybės, bet kovoti drąsiai,
[17]turint prieš akis jų neteisingai padarytą šventai vietai įžeidimą, taip
pat ir išniekinto miesto skriaudą, be to, dar ir panaikintus senųjų nuo-
status. [18]Nes jie, sakė jis, tiesa, pasitiki ginklais ir akiplėšiškumu, mes
gi pasitikime Visagalinčiu Viešpačiu, kurs vienu mostelėjimu gali sunai-
4 Kar 19,35 kinti ir ateinančius prieš mus ir visą pasaulį. [19]Jis priminė jiems ir Dievo
Tob 1,21 pagalbą, suteiktą protėviams, ir kaip Senakheribo laikais žuvo šimtas
Ekli 48,24 aštuonios dešimtys penki tūkstančiai, [20]ir tą kovą, kurią jiems teko
Ješ 37,3 kovoti prieš Galatus Babilonijoje, kaip, kovai prasidėjus ir sąjungininkams
1 Mak 7,41 kams Makedoniečiams svyruojant, jie patys vieni, šeši tūkstančiai, su-
mušė šimtą dvidešimt tūkstančių dėl duotos jiems iš dangaus pagalbos

---

[7]*Tokiuos žygius*: pasiekdamas vietas ir už Palestinos sienų. Plg 1 Mak 3,9-25

[8]*Pilypas*. Žr 5,22. — *Ptolemiejui*. Plg 4,45 ir 1 Mak 3,38. Tas Ptolemiejus buvo labai patikimas karaliaus prietelis; iš jo tat buvo laukiama, kad jis labiau negu kas kitas rūpinasi karaliaus reikalais ir todēl pasistengs sunaikinti Judo Makabiejaus būrius. — [9]*Nikanorą*. Žr 1 Mak 3,38. — *Nemažiau kaip dvidešimt...* Anot 1 Mak 3,39, Nikanoras turējęs 40.000 pēstininkų ir 7.000 raitelių. Gali tat būti, kad čia skaičiai pakeisti perrašinētojų neapsižiūrējimu. — [10]*Nikanoras...* Jis buvęs Žydams labai nepalankus 1 Mak 7,26... — *Duoklę, kuri...* 2.000 talentų kas metai. Plg 1 Mak 3,41; 8,6.7. — [11]*Devynias dešimtis...* Todēl labai pigia kaina: už vieną v rgą norējo gauti tik apie 180 litų, o jei turēta galvoje Siriški talentai, tai tik pusę tiek

[14]*Jei dar turējo...* Judo šalininkai jau buvo netekę žymios savo lobio dalies, bet ir tai, kas dar buvo likę, jie pardavinējo, kad patys turētų daugiau lēšų karui ir kad priešai puldami rastų kuo mažiausia grobio. — [15]*Dēl šaukiamo...* Jei Viešpats, kuriuo Žydai pasitiki, jiems nepadēs, tai priešai tyčiosis ne tik iš Žydų, bet ir iš Viešpaties, kurį laikys negalinčiu suteikti pagalbos saviesiems. — [16]*Septynis...* Gal tikriau Gr t: 6.000. Plg 22 e; 1 Mak 3,37.60; 4,5. — *Nesitaikinti su neprieteliais*. Anot gr t: nenusigąsti priešų baisumo. — [18]*Mes pasitikime*. Plg Ps 19,8. — [19]*Senakheribo laikais...* Žr 4 Kar 19,35. — [20]*Prieš Galatus...* Galatai buvo žinomi savo karingumu; jie dažnai eidavo į samdytą svetimų šalių kariuomenę. Bet apie kokią čia kovą prieš Galatus kalbama, ne visai aišku. Babilonijos paminējimas leidžia spēlioti, kad tai galējo būti Antijoko D karas prieš maištą sukēlusį Medijos vietininką Moloną /Polyb 5,53,8/. — *Makedoniečiams*: kurių, anot gr t, buvę

ir tuo laimėjo labai daug patogumų. [21]Šiais žodžiais jie buvo padrąsinti ir pasiryžo mirti dėl įstatymo ir tėvynės

[22]Taigi jis paskyrė atskirų būrių vadais savo brolius Simoną, Juozapą ir Jonatą, pavesdamas kiekvienam po vieną tūkstantį penkis šimtus. [23]Po to, kai jiems buvo Esdro paskaityta iš šventos knygos ir buvo duotas Dievo pagalbos ženklas, jis pats, vesdamas pirmąjį būrį, pradėjo kovą prieš Nikanorą. [24]Ir Visagaliui jiems padedant, jie užmušė daugiau kaip devynis tūkstančius žmonių ; didesnę gi Nikanoro kariuomenės dalį, žaizdų susilpnintą, jie privertė bėgti. [25]Atėmę gi pinigus iš tų, kurie buvo atėję jų pirkti, jie vijosi juos į visas puses ; [26]bet jie sugrįžo dėl laiko stokos, nes turėjo prasidėti šabatas ; todėl jie nebesivijo ilgiau. [27]Surinkę anų ginklus ir grobį, jie šventė šabatą, šlovindami Viešpatį, kurs išgelbėjo juos tą dieną, išliedamas ant jų pirmus pasigailėjimo lašus. [28]Po šabato jie padalino grobio dalį silpniesiems, našlaičiams ir našlėms, likusį gi pasiėmė sau ir saviškiams. [29]Tai padarius ir visiems bendrai pasimeldus, jie prašė gailestingąjį Viešpatį susitaikinti iki galui su savo tarnais

[30]Iš tų, kurie kovojo prieš juos draug su Timotiejumi ir Bakhidu, jie užmušė daugiau kaip dvidešimt tūkstančių, paėmė augštai buvusias tvirtoves ir pasidalino daug grobio, skirdami lygią dalį silpniesiems, našlaičiams ir našlėms, taip pat ir vyresniesiems. [31]Surinkę rūpestingai jų ginklus, jie visa pasidėjo tinkamose vietose, likusį gi grobį nunešė į Jerusalę. [32]Jie užmušė taip pat Philarką, kurs buvo su Timotiejumi, žmogų piktadarį, kurs daugeriopai buvo nuskriaudęs Žydus. [33]Švęsdami nugalėjimą Jerusalėje, jie sudegino tą, kurs buvo padegęs šventus vartus, būtent, Kalisteną, kai jis buvo prisiglaudęs vienuose namuose, taip jam atiduodami teisingą užmokestį už jo bedievystę

4.000. Makedoniečiais čia vadinami Sirijos graikai, kurių dauguma buvo Makedoniečių palikuonys. — *Šeši tūkstančiai*. Gr t : 8.000. — *Sumušē šimtą*... Tiek Galatų svetimoje kariuomenēje jokiu būdu negalējo būti. Gal toks didelis skaičius buvo paremtas tik Judą pasiekusiais gandais, ar gal jis atsirado dēl perrašinētojų padarytos klaidos. — Dvidešimtos eilutēs gale gr t dar pridēti žodžiai : padalino kariuomenę į keturias dalis

[22]*Juozapą*. Brolio tuo vardu Judas neturējo, todēl gal čia reiktų skaityti : Joną. Plg 1 Mak 3,55 ; 2,2-5. — [23]*Esdro*. Gr t : Eleazaro. Ir jis buvo Judo brolis : dabar prie kariuomenēs jis turējo atlikti kunigo pareigas. Plg 5 Moš 20,2-4. — *Dievo pagalbos ženklas* : ženklas saviesiems pažinti tarsi slaptažodis : « Dievo pagalba » /plg 13,15/. — [24]*Daugiau kaip devynis*... 1 Mak 4,15. — Tris tūkstančius. — *Privertē bēgti*. Kova įvyko prie Emauso. 1 Mak 3,40 ; 4,6-17. — [27]*Kurs išgelbējo*... Anot gr t : kurs jiems padēdavo iki tai dienai ir vēl buvo pradējęs rodyti jiems gailestingumą. — [28]*Padalino*... Plg 1 Kar 30,24-26

[30]*Su Timotiejumi ir Bakhidu*. Timotiejus ir Bakhidas buvo pasiųsti prieš Judēją tuo pačiu metu, kaip ir jų vyriausis karo vadas Nikanoras. Jų žinioje buvo daug stipresnē kariuomenē, kaip ta, kuriai vadovavo Nikanoras. Timotiejus, kurs buvo paskirtas vietininku, buvo Demetrijaus Sotero keletą kartų siunčiamas prieš Žydus 1 /Mak 7,8/. — *Dvidešimt tūkstančių* : viso keliose kovose. — [32]*Philarką*. Iš kitur nežinomas asmuo ; gal jis buvo vienas iš Timotiejaus padējējų. — [33]*Nugalējimą*... Tas nugalējimas įvyko vēliau po kovos prieš Lisiją. — *Būtent, Kalisteną*.. Gr t : ir Kalisteną. — Taigi jis turējo būti vienas iš padējējų, gal supagonējęs Žydas. Jis sudeginamas, nes norējo sudeginti šventyklos duris

[34]Didžiausis gi piktadarys Nikanoras, kurs buvo atsivedęs tūkstantį
pirklių, kad jiems parduotų Žydus, [35]Dievo pagalba pažemintas tų, ku-
riuos laikė nieku, nusivilkęs garbės drabužius, bėgdamas šalies viduriu,
pats vienas atvyko į Antijokiją, susilaukęs didžiausios nelaimės dėl savo
kariuomenės žuvimo. [36]Jis, kurs buvo pažadėjęs užmokėti Romėnams
duoklę iš Jerusalės belaisvių, dabar skelbė, kad Žydai turį globėją Die-
vą ir dėl to esą nesužeidžiami, nes jie laikosi jo duotų įstatymų

9. [1]Tuo pačiu metu Antijokas grįžo negarbingai iš Persijos. [2]Nes
jis buvo įėjęs į Persepolimi vadinamą miestą ir mėgino apiplėšti šven-
tyklą ir prislėgti miestą ; bet žmonių daugybei puolus prie ginklų, jie
buvo priversti bėgti, ir taip atsitiko, kad Antijokas pabėgęs grįžo su
gėda

[3]Atvykęs arti Ekbatanos, jis sužinojo, kas buvo atsitikę Nikanorui
ir Timotiejui. [4]Pykčio pagautas jis tarėsi galėsiąs nugręžti prieš Žydus
jam padarytą įžeidimą tų, kurie buvo privertę jį bėgti ; todėl jis liepė
pagreitinti savo važiavimą ir važiuoti nesustojant, tuo tarpu kad jam
jau grėsė dangaus teismas, nes jis piktžodžiaudamas sakėsi ateisiąs į
Jerusalę ir padarysiąs iš jos Žydų kapus

2 Kron 16,9 [5]Bet tas, kurs visa mato, Viešpats, Israėlio Dievas, ištiko jį nepa-
gydoma ir nematoma sloga. Nes kai tik jis pabaigė šituos žodžius, jį
suėmė baisus vidurių skausmas ir karčios kančios viduje, [6]ir tai visai
teisingai, nes jis daugeliu naujų kankinimų draskė kitų vidurius ir pats
jokiu būdu nebuvo išsižadėjęs savo piktumo. [7]Priešingai, pilnas puiky-
bės, mintyse ugnimi kvėpuodamas prieš Žydus, jis liepė pagreitinti va-
žiavimą, bet atsitiko, kad jis, važiuodamas visu greitumu, iškrito iš
vežimo ir dėl smarkaus kūno sutrenkimo jo sąnariai buvo sužeisti. [8]Taip
tas, kurs būdamas pilnas nežmoniškos puikybės, tarėsi galįs davinėti
įsakymų jūros bangoms ir pasverti svarstyklėje kalnų augštybes, dabar
pažemintas iki žemės buvo nešamas neštuvuose, parodydamas savyje
pasireiškusią Dievo galybę ; [9]nes iš bedievio kūno ritosi kirminai, ir dar
gyvam tebesant skausmuose krito kūno mėsa gabalais, o jo kvapo ir
dvokimo buvo varginama kariuomenė. [10]Ir to, kurs nesenai tarėsi galįs
pasiekti dangaus žvaigždes, dėl nepakenčiamo dvokimo niekas negalėjo
nešti

[11]Taigi dabar, nusileisdamas iš didelės savo puikybės, jis pradėjo
eiti prie savęs pažinimo, dieviško smūgio įspėtas, kas valandą einant
didyn jo skausmams. [12]Nebegalėdamas jau nė pats pakęsti savo dvokimo,
jis taip sakė : Teisinga pasiduoti Dievui ir esant mariam nelaikyti savęs

---

[34]*Buvo atsivedęs*... Žr aug 11.3. — [35]*Nusivilkęs garbės drabužius* : kad niekas jo bėgančio nepažintų

9. [1]*Iš Persijos*... Plg 1 Mak 6,1-16. — [2]*Persepolimi* : vyriausis Persijos provincijos miestas, lygumoje į šiaurę nuo Arakso. 1 Mak 6,1 tas miestas klaidingai pavadintas Elimaida. Elimaidos vardu buvo vadinamas kraštas tarp Medijos ir Mesopotamijos

[3]*Arti Ekbatanos* : netoli nuo Persepolies. — [4]*Ateisiąs*... Anot gr t : aš padarysiu iš Jerusalės kapines Žydams, kai tik ten nueisiu

[8]*Nežmoniškos* : pragariškos. — *Įsakymų jūros bangoms*... Statydamas save lygiu Dievui. Plg Ijob 38,11 ; Ps 64,8 ir k

[11]*Einant didyn*... Spėliojama, kad Antijoko liga buvo heuminthiasis. — [12]*Teisinga*. Plg aug 7,37 ; 1 Mak 6,11-13. — [15]*Atėniečiams*... Anot 4,9, Žydai galėjo įsigyti antijokiečių teises ; dabar žadama padaryti juos lygius atėniečiams, t y, suteikti tokią

lygiu Dievui. 13Ir šitas piktadarys meldėsi Viešpačiui, iš kurio jam ne-
buvo lemta susilaukti pasigailėjimo. 14Tą miestą, į kurį jis skubėjo vykti,
kad sulygintų jį su žeme ir paverstų jį kapinėmis, dabar jis troško pa-
daryti laisvą. 15Tuos Žydus, kuriuos anksčiau sakėsi nelaikysiąs vertais
nei laidotuvių, atiduosiąs gi sudraskyti paukščiams ir žvėrims ir išnai-
kinsiąs draug su kūdikiais, dabar jis žadėjo padaryti lygius Atėnie-
čiams, 16o šventąjį dievnamį, kurį anksčiau buvo apiplėšęs, papuošti
geriausiomis dovanomis, padauginant šventus indus ir tiekti reikiamas
aukoms lėšas iš savo pajamų ; 17be to, žadėjo pats būti Žydu, pereiti
visas žemės vietas ir skelbti Dievo galią

18Bet skausmams nesiliaujant, /nes jam buvo atėjęs teisingas Dievo
teismas/ vilties netekęs parašė Žydams atsiprašymo būdu tokio turinio
laišką : 19Geriausiems piliečiams Žydams karalius ir kunigaikštis Antijo-
kas siunčia daug sveikinimų ir linki geros sveikatos bei laimės. 20Jei
jūs ir jūsų vaikai esate sveiki ir visa jums sekasi, kaip norite, mes la-
bai dėkojame. 21Aš gi esu ligonis, bet atsimenu jus maloningai. Grįžda-
mas iš Persijos vietų ir sunkios ligos prislėgtas, aš laikiau reikiama pa-
sirūpinti bendrais reikalais. 22Nenusimindamas dėl savęs, dar gi turė-
damas daug vilties pagyti iš ligos, 23tačiau atsižvelgdamas į tai, jog ir
mano tėvas tuo metu, kai jis vadovavo kariuomenei augštesnėse vietose,
nurodė, kas po jo turės paimti viešpatavimą, 24kad, jei atsitiktų kas
priešinga ar būtų paskelbta koki negera žinia, šalių gyventojai žinotų,
kam paliekama vyriausioji valdžia, ir neturėtų neramumo ; 25be to, ap-
svarstydamas, kad visi aplinkiniai galiūnai ir kaimynai tykoja patogaus
laiko ir laukia įvykių, aš skiriu karaliumi savo sūnų Antijoką, kurį, vyk-
damas į augštesniąsias karalystes, esu nekartą pavedęs daugeliui iš jūsų ;
jam aš parašiau, kas čia išdėstyta. 26Taigi aš meldžiu ir prašau jus at-
siminti bendras ir kiekvienam atskirai suteiktas geradarystes, kad kiek-
vienas laikytų ištikimybę man ir mano sūnui. 27Nes aš pasitikiu, kad
jis elgsis maloningai ir žmoniškai, laikysis mano patarimų ir bus jums
palankus

28Taip tas žmogžudys ir piktžodžiautojas, baisios slogos ištiktas
svetimoje šalyje kalnuose, taip, kaip jis elgėsi su kitais, pabaigė savo

---

nepriklausomybę, kokią turējo atē-niečiai. — 16*Buvo apiplēšęs*... Plg 5,16 ir 1 Mak 1,23. — *Tiekti reikiamas*... Kaip kad buvo darę karaliai Seleukas ir Antijokas D. Plg 3,3. — 17*Būti Žydu*... Ta prasme, kad buvo pasiryžęs pripažinti Žydų Dievą visagaliu Dievu ir jį skelbti

20*Mes labai dēkojame. Aš gi*... Gr t : Aš reiškiu didžiausį dēkingumą Dievui, turēdamas vilties danguje ; aš guliu ligonis ir atsimenu su meile jūsų pagarbą ir palankumą. —23*Augštesnēse vietose*. Taip buvo vadinamas kraštas anapus Euphrato, ypač gi Armēnija. — 24*Jei atsitiktų kas priešinga* : jei mirtų. — 25*Galiūnai*. Antijokas Epifanas gal čia turējo galvoje visų pirma Seleuko sūnų Demetrijų, kuriam pats buvo pastojęs kelią į sostą, ir kurs dabar galējo siekti to sosto, pašalindamas Epifano sūnų Antijoką Eupatorį. Taigi gal karalius čia norējo palenkti Žydus savo sūnaus pusēn. — *Savo sūnų Antijoką* : kurs tuomet buvo 12 metų /anot kitų, 9 metų/. Jis buvo paliktas Lisijo globoje, bet karalius mirdamas buvo paskyręs jam kitą globēją, Pilypą, kurs turējo būti ir karalystēs valdytoju /1 Mak 6,14-/. — *Kas čia išdēstyta*... Iš šitų žodžių reiktų suprasti, kad ir karaliaus Antijoko laiškas jo sūnui buvo Jasono veikale. Plg 2,24

28*Svetimoje šalyje* : Tabēje. 1 Mak 6,13. — 29*Pienbrolis* : gal draug su karaliumi užaugęs. Plg 1 Mak 6,14. —

gyvenimą apgailėtina mirtimi. [29]Jo kūną gabeno toliau jo pienbrolis Pilypas, kurs vėliau, bijodamas Antijoko sūnaus, išvyko į Egiptą pas Ptolomiejų Filometorį

10. [1]Tuo tarpu Makabiejus ir su juo buvusieji, Viešpačiui globojant, atsiėmė šventyklą ir miestą, [2]aukurus gi, kuriuos svetimšaliai buvo pastatę aikštėse, taip pat stabų šventyklas jis sugriovė

[3]Apvalę šventyklą, jie pastatė kitą altorių ir, išskėlę ugnies iš ugninių akmenų, vėl aukojo aukas, dvejiems metams praslinkus, ir padėjo smilkalų, žiburius ir padėtines duonas. [4]Taip padarę, jie maldavo Viešpatį, kniūbsti ant žemės, kad nebepatektų į tokias nelaimes ; bet, jei kada nors ir nusidėtų, kad būtų jo švelniau sudraudžiami, o nebūtų atiduodami barbarams ir piktžodžiautojams. [5]Atsitiko, kad tą pačią dieną, kurią šventykla buvo svetimšalių sutepta, įvyko ir jos apvalymas, būtent, dvidešimt penktą Kaslevo mėnesio dieną

[6]Jie šventė ją su džiaugsmu per aštuonias dienas, kaip padangčių šventes, atsimindami, kad dar visai neseniai iškilmingą padangčių šventę jie buvo šventę kalnuose ir urvuose, kaip laukiniai žvėrys. [7]Todėl jie nešėsi vijokliais apipintas lazdeles, žaliuojančias šakeles ir palmes garbei to, kurs padėjo laimingai apvalyti jam pašvęstą vietą. [8]Jie nutarė bendru įsakymu ir paliepimu visai Žydų tautai švęsti tas dienas kas metai

[9]Toks tai buvo gyvenimo galas Antijoko, kurs vadinosi Skaistusis

[10]Dabar gi papasakosime, kas buvo padaryta bedievio Antijoko sūnaus Eupatorio, trumpai suminėdami nelaimes, įvykusias ka-

---

Kurs vēliau... Anot 1 Mak 5,56, Pilypas, mirus Antijokui, grįžo su kariuomene iš Medijos ir Persijos, norėdamas paimti sau valdžią, ir apgulē Antijokiją, bet buvo nugalētas Lisijo, kurs kai tik gavo žinią apie karaliaus mirtį, tuojau paskelbē jo sūnų Antijoką Eupatorį karaliumi ; Pilypui teko bēgti, ir jis išvyko į Egiptą. Plg 1 Mak 6,17 : 6,63

10. [1]*Atsiēmē šventyklą ir miestą.* Anot 8,31.33, Jerusalē buvo atsiimta jau po Nikanoro ir Timotiejaus nugalējimo. Apie tą patį laiką, anot 9,1, buvo susirgęs Antijokas, grįždamas iš Persijos ; jo ligą pasunkinusi žinia apie šventyklos apvalymą /1 Mak 6,7/. Tas šventyklos apvalymas įvykęs, anot 1 Mak 4,52, 148 m Seleukaičių eros. Anot 1 Mak 6,16, Antijokas miręs 149 m tos pačios eros. Taigi čia 2 Mak kn autorius pasakojime matomai nesilaikē griežtai kronologinēs eilēs, nes šventyklos ir miesto atsiēmimą mini po Antijoko mirties. — [2]*Stabų šventyklas.* Gr t : stabų girias /šventomis paskelbtas aptvertas vietas/

[3]*Kitą altorių.* Žr 1 Mak 4,47. — *Išskēlę ugnies* : vieton šventos ugnies /2 Mak 1,18/, kurios jie negalējo išlaikyti. — *Dvejiems metams.* Anot 1 Mak 1,57 ; 4,52, altorius pasiliko suteptas lygiai trejus metus ; bet pirmais metais Judas dar nevadovavo Žydų tautai ; Judui esant tautos priešakyje, jis tikrumoje pasiliko suteptas dvejus metus. — [5]*Dvidešimt...* Plg 1 Mak 1,52.54

[6]*Per aštuonias dienas...* Plg 1 Mak 1,9 ; 4,59

2. a/ *Žydų laimējimai Antijoko Eupatorio laikais*

10,10-13,26. Mirus Antijokui Epifanui ir pradējus karaliauti jo sūnui Eupatoriui, Judas nugali jo vadus: Gorgiją, antrą kartą Timotiejų ir Lisiją, ir tai su aiškia Dievo pagalba /10,10-11,12/; Lisijo patariamas, jaunas karalius suteikia dabar Žydams teisę gyventi savo įstatymais ; tam dalykui pritaria ir Romēnai /11,13-38/. Kaimynystēje esančioms tautoms neduodant Žydams ramy-

ruose. [11]Nes tasai, pradėjęs viešpatauti, paskyrė karalystės reikalams kažinkokį Lisiją, Phenikijos ir Sirijos kariuomenės viršininką. [12]Nes Ptolemiejus, vadinamas Makronu, buvo nusistatęs būti visai teisingas Žydams, ypač dėl padarytosios jiems neteisybės, ir elgtis su jais taikiai. [13]Bet dėl to karaliaus prietelių skundžiamas Eupatoriui, be to, dažnai girdėdamas, jog jį vadina išdaviku, nes jis buvo palikęs Filometorio sau pavestą Kiprą ir, perėjęs Antijoko Skaisčiojo pusėn, vėl nuo jo atstojo, jis pabaigė savo gyvenimą nuodais

[14]Gorgijas gi, būdamas to krašto vietininku, pasiėmęs atėjūnų, dažnai kovojo prieš Žydus. [15]Taigi Žydai, kurių rankose buvo patogios tvirtovės, priimdavo išvarytuosius iš Jerusalės ir mėgindavo kariauti.[16]Tie, kurie buvo su Makabiejumi, prašydami maldomis Viešpatį, kad būtų jiems padėjėjas, puolė Idumėjiečių tvirtoves. [17]Didelėmis pastangomis jis paėmė tas vietas, sutinkamus užmušė ir viso draug nugalabijo ne mažiau kaip dvidešimt tūkstančių. [18]Kadangi tačiau kaikurie subėgo į du labai sustiprintu bokštu, kur jie turėjo visa, ko reikiama gintis, [19]tai Makabiejus, palikęs jiems apgulti Simoną, Juozapą ir Zakiejų ir gana daug su jais buvusių žmonių, pats ėjo kovoti ten, kur buvo skubiau. [20]Bet likusieji su Simonu, pasidavę godumui, kaikuriems bokštuose buvusiems davėsi paperkami pinigais ir paėmę septynias dešimtis tūkstančių didrakhmų, leido kaikam pabėgti. [21]Kai Makabiejui buvo duota žinia apie tai, kas buvo įvykę, jis, susirinkęs tautos vadus, apkaltino, kad anie, paleisdami jų priešus, pardavę brolius už pinigus. [22]Taigi tuos, kurie buvo virtę išdavikais, jis liepė užmušti ir paėmė abudu bokštu. [23]Turėdamas pasisekimo ginklais visose savo pastangose, jis nugalabijo dviejose tvirtovėse daugiau kaip dvidešimt tūkstančių

bēs, Judas kovoja prieš jas ir nubaudžia Jopiečius ir Jamniečius, nugali Kaspiečius, Tubeniečių šalyje Timotiejų, Karnijono ir Ephrono miestus, Idumējos viršininką Gorgiją ir pasirūpina, kad būtų aukota aukų už žuvusius kovose Žydus /12,1-46/. Antijokui Eupatoriui ir Lisijui su kariuomene vēl atvykus į Judēją ir žuvus buvusiam vyriausiam kunigui Menelajui, prasideda naujos kovos; bet aplinkybių verčiamas Eupatoris susitaiko su Judu ir grįžta į Antijokiją /13,1-26/

[10]*Dabar gi papasakosime*... Plg 1 Mak 6,17-7,4. — [11]*Kažinkokį*. Lisijas buvo labai žinomas ir žymus asmuo; vadina gi jį autorius kažinkokiu Lisiju, norēdamas išreikšti jam savo panieką. — [12]*Nes*. Nors Lisijas buvo Antijoko Eupatorio globējas ir karalystēs valdytojas, jis buvo kartu paskirtas ir Sirijos bei Phenikijos vietininku, nes Ptolemiejus, kuriam buvo pavesta valdyti Celesirija ir Phenikija /8,8/, buvo nusižudęs. — *Makronu* ilgagalviu, jis minimas taip pat 4,45 ir 6,8; ten gr t jis vadinamas Dorimino sūnumi. Kadangi jis buvo palankus Žydams, jis buvo įtariamas ir skundžiamas karaliui. Anksčiau jis yra buvęs Kipro vietininku, kurs priklausē Egipto karaliui Ptolemiejui Filometoriui ir kurį Makronas sauvališkai atidavē Sirijos karaliui Antijokui Epifanui. — [13]*Dažnai*: progai pasitaikius. — *Vēl nuo jo atstojo*... Makrono palankumas Žydams buvo aiškinamas jo tariama neištikimybe Sirijos karaliui. Bet gr t, kurs čia nevisai aiškus, rodosi, norēta pasakyti kas kita: ir kadangi jam nepavyko tauriu elgesiu įrodyti, kad jo pareigų atlikimas yra taurus, jis nusinuodijo ir padarē galą savo gyvenimui

[14]*Gorgijas gi*... Plg 1 Mak 5,59. — [15]*Tvirtovēs*: Betsūra /1, Mak 4, 16/. Idumējiečiai laikē savo rankose Khebroną, į kurį bēgo neištikimi Žydai /1 Mak 5,65/. Gr t: kartu su šitais daug vargo darydavo Žydams Idumējiečiai, kurie laikē savo rankose

[24]Bet Timotiejus, kurs buvo anksčiau Žydų nugalėtas, surinkęs ka-
riuomenę iš daugybės svetimšalių ir sutraukęs Azijos raitariją, atvyko,
manydamas paimti Judėją ginklais. [25]Makabiejus gi ir su juo buvusieji,
anam besiartinant, maldavo Viešpatį, galvą apsibarstę dulkėmis ir šlau-
nis susijuosę ašutinėmis, [26]sukniubę prie pat altoriaus pamatų, kad jis
būtų jiems maloningas, jų gi neprieteliams būtų neprietelingas ir prie-
šintųsi jų priešams, taip kaip žada įstatymas. [27]Taip po maldos, pa-
siėmę ir išėję gana toli iš miesto, sustojo, kai buvo visai arti nepriete-
lių. [28]Kai tik saulė pradėjo tekėti, abi kariuomenės pradėjo kovą, vieni,
be savo narsumo, turėdami nugalėjimo ir pasisekimo laiduotoją, Vieš-
patį, kiti gi kovos vadą turėjo drąsą. [29]Bet kai kova pasidarė labai smarki,
priešams pasirodė iš dangaus penki vyrai ant žirgų, papuoštų auksinėmis
kamanomis, ir pradėjo vadovauti Žydams. [30]Du iš jų, paėmę Maka-
biejų į vidurį, dengė jį savo ginklais ir darė jį neliečiamą ; į priešus
gi jie mėtė vilyčias ir žaibus ; todėl anie krito aklumo ištikti ir pilni
sumišimo. [31]Buvo gi užmušta dvidešimt tūkstančių penki šimtai pėsti-
ninkų ir šeši šimtai raitelių. [32]Pats Timotiejus pabėgo į sustiprintą tvir-
tovę Gazarą, kurios viršininkas buvo Khereas. [33]Makabiejus ir su juo
buvusieji džiaugdamies laikė apgulę tvirtovę keturias dienas, [34]tuo tarpu
viduje buvusieji, pasitikėdami vietos stiprumu, piktžodžiavo be saiko
ir kalbėjo bjauriausias kalbas. [35]Auštant gi penktai dienai, dvidešimt
jaunikaičių iš tų, kurie buvo su Makabiejumi, įerzinti piktžodžiavimais,
drąsiai prisiartino prie sienos ir labai įpykę pradėjo kopti ant jos. [36]Bet
taip pat ir kiti, kopdami augštyn, padeginėjo bokštus ir vartus ir pa-
čius piktžodžiautojus degino gyvus. [37]Sunaikinę per dvi ištisas dienas
tvirtovę, jie nužudė atrastą Timotiejų, kurs buvo pasislėpęs vienoje vie-
toje, užmušė taip pat jo brolį Khereą ir Apolophaną. [38]Po šių įvykių jie
garbino gyriaus ir dėkojimo giesmėmis Viešpatį, kurs buvo padaręs di-
delių dalykų Israėlyje ir suteikė jiems nugalėjimą

11. [1]Bet trumpam laikui praslinkus, karaliaus globėjas, jo giminai-
tis ir reikalų viršininkas, Lisijas, labai nepatenkintas tuo, kas buvo at-
sitikę, [2]surinkęs aštuonias dešimtis tūkstančių ir visą raitariją ėjo prieš

---

patogiose vietose esančias tvirtoves, priimdavo išvarytus iš Jerusalēs Žydus ir stengdavosi palaikyti karą. Plg 1 Mak 5,3-65. — [18]*Kaikurie.* Gr t : 9.000. — Tiek žmonių paprastuose bokštuose sutilpti negalējo ; todēl čia bokštais pavadinta nemažos pilys. Plg 1 Mak 5,5. — [19]*Juozapą.* Gal savo brolį Joną. Plg 8,22. Zakiejus gal buvo Judo giminaitis. — [20] *Likusieji* : būrių viršininkai. — *Septynias dešimtis...* Gr t minimos drakhmos, kurių kiekviena verta apie pusantro lito

[24]*Anksčiau...* Plg 8,30... ir 12,10 — *Azijos* : Augštesniosios Azijos t y Medijos, kuri buvo garsi stipriais arkliais. — [26]*Kaip žada įstatymas.* 2 Moš 23,22 /LXX vertime/. — [28]*Pradējo kovą...* Plg 1 Mak 5, 30-34. — [29]*Pasirodē iš dangaus...* Plg 3,25...5,2. — [32]*Į... Gazarą.* Vēliau toje pilyje gyveno Jonas Makabiejus. 1 Mak 13,54. — *Kherēas* : Timotiejaus brolis /37 e/. — [35]*Pradējo kopti ant jos.* Anot gr t : žudē kiekvieną, kurį sutikdavo. — [36]*Bet taip pat...* Tiksliau gr t : kiti taip pat kopdami panašiu būdu kitoje pilies dalyje prie tų, kurie buvo viduje, padegē bokštus ir, sukūrę ugnį, sudegino piktžodžiautojus gyvus ; kiti sulaužē vartus ir įleidę likusią kariuomenę, paēmē miestą. — [37]*Vienoje vietoje...* Anot gr t : vienoje duobēje /šulinyje/. Vulg gal yra perrašinētojų klaida : « loco » vietoje l a c u. — *Apolophaną* : iš kitur nežinomas asmuo

Žydus, tikėdamos padaryti iš paimto miesto gyvenamą vietą pagonims,
[3]iš šventyklos gi turėti pelno šaltinį, kaip iš kitų pagonių šventyklų
ir kasmet parduodamą kunigystę. [4]Jis visai negalvojo apie Dievo galią,
bet pasidavęs nesuvaldomai puikybei, pasitikėjo pėstininkų daugybe,
raitelių tūkstančiais ir aštuoniomis dešimtimis dramblių. [5]Įėjęs gi į Ju-
dėją ir prisiartinęs prie Betsūros, kuri buvo tarpukalnėje, penkiais vars-
nais atstu nuo Jerusalės, jis apgulė tą tvirtovę. [6]Kai tik Makabiejus
ir su juo buvusieji gavo žinią, kad tvirtovės apgultos, jie su verksmu
ir ašaromis, taip pat visa minia drauge, prašė Viešpatį, siųsti gerą an-
gelą gelbėti Israėlio. [7]Makabiejus pats pirmas, pasiėmęs ginklus, ragino
kitus stoti draug su juo į pavojų ir eiti į pagalbą savo broliams. [8]Taigi
kai jie dideliu pasiryžimu ėjo draug, prie Jerusalės pasirodė einąs jų
priešakyje raitelis, baltais drabužiais, auksiniais ginklais ir švytruojąs
jietimi. [9]Tuomet visi drauge šlovino gailestingąjį Viešpatį ir sustiprėjo
dvasia ; jie buvo pasiryžę pulti ne tik žmones, bet ir plėšriausius žvėris
ir geležines sienas. [10]Taigi jie ėjo drąsiai turėdami padėjėją iš dangaus
ir jų pasigailintį Viešpatį. [11]Nesulaikomi kaip liūtai jie puolė priešus
ir paguldė jų vienuolika tūkstančių pėstininkų ir tūkstantį šešis šimtus
raitelių ; [12]visus gi kitus privertė bėgti ; jų dauguma ištrūko sužeisti
ir be ginklų ; bet ir pats Lisijas turėjo gelbėtis negarbingai pabėgdamas

[13]Kadangi jis turėjo gana proto, apsvarstęs pats vienas padarytus
sau nuostolius ir suprasdamas, kad Žydai nenugalimi, nes remiasi visaga-
lio Dievo pagalba, jis siuntė pas juos pasiuntinių, [14]pasižadėjo pritarti
visam, kas teisinga ir paveikti karalių, kad jis būtų jų prietelis. [15]Ma-
kabiejus sutiko su Lisijo pasiūlymais, rūpindamos bendra nauda, ir ką
Makabiejus parašė Lisijui apie Žydus, tai karalius suteikė

[16]Nes Lisijo buvo parašyta Žydams laiškas tokio turinio: « Lisijas
Žydų tautai siunčia sveikinimą. [17]Jonas ir Abesalomas, kurie buvo jūsų
siųsti, atidavė laišką ir prašė mane įvykdyti dalykus, kurie buvo jame
išreikšti. [18]Taigi visa, kas buvo galima pranešti karaliui, aš išdėsčiau,
ir ką aplinkybės leido, jis suteikė. [19]Jei tat jūs laikysitės reikaluose iš-
tikimybės, aš ir toliau stengsiuos būti jums gero priežastis. [20]Apie kitus
dalykus aš daviau žodžiu atskirų nurodymų jūsų ir mano pasiunti-
niams, kad kalbėtų su jumis. [21]Būkite sveiki ! Šimtas keturios dešimtys
aštuntais metais dvidešimt ketvirtą Dioskoro mėnesio dieną »

---

11. [1]*Trumpam laikui*... Antijokas Epifanas buvo paskyręs Lisiją laikinu karalystės valdytoju ir savo sūnaus Antijoko Eupatorio auklėtoju /1 Mak 3,32/. Pirmas Lisijo žygis prieš Žydus nebuvo jam laimingas /1 Mak 4,28.../ ; čia /1-15/ pasakojama apie jo antrą mėginimą pavergti Judėją. — [4]*Aštuoniomis*... Skaičiai nurodomi gana dideli ; ar jie dabartiniame tekste yra tokie pat, kokie buvo knygos autoriaus įrašyti, nepigu pasakyti. — [5]*Penkiais varsnais atstu*. Čia aiški dabartinio teksto klaida, nes iš Jerusalės iki Betsūrai yra apie 150 varsnų /arti 30 km./. — [6]*Tvirtovės* : visų pirma Betsūra. — *Gerą* : globėją. — [7]*Broliams* : apgultiesiems Betsūroje. — [8]*Pasirodė einąs*... Panašūs apsireiškimai 6,23 ir 10,29

[21]*Šimtas*... 148 Seleukaičių eros metai buvo nuo 165 m spalių mėnesio iki spalių mėnesiui 164 m pirm Kr. Kadangi tačiau pirmos Makabiejų knygos autorius Seleukaičių eros metus skaičiuoja ne nuo rudens, bet, Žydų įpročiu, nuo pavasario, tai pas jį kone pusę 148 m žymima jau 149 m. Iš čia atsiranda kaikur kronologijoje vienų metų skirtumas tarp 1 ir 2 Mak kn /plg 1 Mak 6,16/. — *Dioskoro*. Gr *Dioskorinthiou* : Jupiterio Korintiečio. — Kuris čia

[22]Karaliaus gi laiško turinys buvo toks: « Karalius Antijokas broliui Lisijui siunčia sveikinimą. [23]Mūsų tėvui esant perkeltam tarp dievų, mes, norėdami, kad tie, kurie yra mūsų karalystėje, gyventų ramybėje ir užsiimtų rūpestingai savo reikalais, [24]išgirdome, jog Žydai nesutiko su mūsų tėvu, kurs norėjo, kad jie pasiduotų graikų įpročiams, bet jog jie nori laikytis savo įpročių ir todėl prašo mus leisti jiems laikytis savo įstatymų; [25]taigi norėdami, kad taip pat šita tauta būtų rami, mes nusistatėme ir nutarėme, kad jiems būtų grąžinta šventykla, kad jie gyventų savo protėvių įpročiais, taigi tu gerai padarysi, jei siųsi pas juos ir padarysi taiką, kad jie, patyrę mūsų valią, būtų ramūs ir rūpintųsi, kas jiems patiems naudinga »

[27]Karaliaus laiškas Žydams buvo toks: « Karalius Antijokas Žydų Tarybai ir kitiems Žydams siunčia sveikinimą. [28]Jei jūs esate sveiki, jūs esate tokie, kaip mes norime, taip pat ir mes esame sveiki. [29]Į mus kreipėsi Menelajus, sakydamas, kad jūs norite ateiti pas savuosius, kurie yra pas mus. [30]Taigi tiems, kurie eis iki trisdešimtai Ksantiko mėnesio dienai, mes laiduojame saugumą, [31]kad Žydai galėtų naudotis savo maistu ir įstatymais, kaip seniau, ir kad nė vienas nebūtų varginamas jokiu būdu dėl to, kas buvo padaryta nežiniomis. [32]Mes siunčiame taip pat ir Menelajų, kurs tarsis su jumis. [33]Būkite sveiki! Šimtas keturiasdešimts aštuntais metais penkioliktą Ksantiko mėnesio dieną »

[34]Romėnai taip pat atsiuntė laišką tokio turinio: « Kvintas Memijus ir Titas Manilijus, Romėnų pasiuntiniai, Žydų tautai linki sveikatos. [35]Ką karaliaus giminaitis Lisijas jums suteikė, pripažįstame ir mes. [36]Apie tuos gi dalykus, apie kuriuos jis laikė reikiama pranešti karaliui, pasitarkite rūpestingai tarp savęs ir tuojau ką nors atsiųskite, kad mes nutartume, kaip jums naudinga, nes mes vykstame į Antijokiją. [37]Todėl pasiskubinkite parašyti atsakymą, kad ir mes žinotume, kokie yra jūsų norai. [38]Būkite sveiki! Šimtas keturios dešimtys aštuntais metais penkioliktą Ksantiko mėnesio dieną »

12. [1]Padarius sutartis, Lisijas grįžo pas karalių; Žydai gi užsiėmė žemdirbyste. [2]Bet pasilikusieji, Timotiejus ir Genejaus sūnus Apolonijus, taip pat Jieronimas, o be šių Demophonas ir Kipro vietininkas Nikanoras neleido jiems gyventi ramybėje ir taikoje

---

mēnuo vadinamas šituo vardu, ne visai aišku. Sir vertime nurodomas mēnuo Tišri

[22]*Broliui*: giminaičiui. — [23]*Esant perkeltam tarp dievų.* Pagoniškas išsireiškimas apie karaliaus mirtį. Antijokas Epifanas, ir gyvas būdamas, laikē save lygiu dievams. Plg 9,10

[29]*Menelajus.* Ar šitas Menelajus buvo Žydų nepripažintasis vyriausiuoju kunigu /4,23.27.50/, sunku pasakyti. — *Ateiti pas savuosius...* Anot Gr t: grįžti /iš Jerusalēs/ ir užsiimti savo reikalais. — Koki čia lengvata karaliaus suteikiama, ne visai aišku. Gal duodama penkiolika dienų laiko, kad visi galētų padēti ginklus ir vēl pradēti ramų gyvenimą. — [30]*Ksantiko.* Tai šeštas makedoniečių metų mēnuo, atitinka maždaug Žydų Nisaną /kovo pabaigą ir kone visą balandį/. — [31]*Kaip seniau.* Taip buvo panaikinti Antijoko Epifano išleistieji nutarimai prieš Žydų religiją

[34]*Kvintas Memijus...* Romos pasiuntinių vardai nevienodai rašomi Gr ir Sir tekstuose. Jie kitur neminimi. Bet yra žinoma, kad tuo laiku Roma siųsdavo labai daug pasiuntinių į visus kraštus, ir todēl nevisi jų vardai pasiliko žinomi. Per tuos pasiuntinius Roma stengēsi daryti įtakos

3Tuo tarpu Jopiečiai padarė tokią niekšystę. Jie pasikvietė gyvenusius su jais Žydus sėsti į jų prirengtas valtis draug su žmonomis ir vaikais, lyg kad tarp jų nebūtų jokios neprietelystės. 4Taigi einant bendru miesto nutarimu, šitie pritarė, dėl taikos neturėdami jokio įtarimo; bet kai jie nuplaukė į atvirą jūrą, anie paskandino jų nemažiau kaip du šimtu. 5Kai tik Judas gavo žinią apie tą žiaurumą, padarytą jo tautos žmonėms, jis davė įsakymą buvusiems su juo žmonėms ir, šaukdamos teisingo teisėjo Dievo, 6atėjo prieš brolių užmušėjus; jis padegė nakčia uostą ir sudegino valtis, tuos gi, kurie ištrūko iš ugnies, nugalabijo kalaviju. 7Tai padaręs, jis pasitraukė, turėdamas sumanymą vėl grįžti ir išnaikinti visus Jopiečius

8Bet sužinojęs, kad ir Jamnijos gyventojai nori tą pat padaryti gyvenusiems pas juos Žydams, 9jis puolė taip pat nakčia Jamniečius ir sudegino uostą su laivais, taip kad ugnies šviesa matėsi Jerusalėje už dviejų šimtų keturių dešimtų varsnų

10Kai jie jau buvo paėję iš ten devynis varsnus ir žygiavo prieš Timotiejų, jį užpuolė Arabai, penki tūkstančiai pėsčių ir penki šimtai raitelių. 11Kova buvo smarki ir Dievui padedant pasibaigė laimingai; likusieji iš nugalėtų Arabų prašė Judą ištiesti jiems dešinę, žadėdami duoti ganyklų ir būti naudingi kitais dalykais. 12Judas, tikėdamas, kad jie tikrumoje gali būti naudingi daugeliu dalykų, pažadėjo jiems taiką, o jie, padavę jam ranką, sugrįžo į savo padangtes. 13Jis puolė taip pat vieną stiprų miestą, Kasphiną, apsuptą tiltais ir sienomis, kurs buvo gyvenamas įvairių tautų žmonių. 14Buvusieji viduje, pasitikėdami sienų stiprumu ir maisto apstumu, elgėsi nerūpestingai, erzino Judą keiksmais, piktžodžiavo ir kalbėjo bjaurias kalbas. 15Makabiejus gi šaukėsi didžiojo pasaulio Kunigaikščio, kurs be sienlaužių ir karo pabūklų Jošuės laikais sugriovė Jeriką, ir puolė juo smarkiausiai sienas. 16Paėmęs Viešpaties valia miestą, jis padarė neapsakomas žudynes, taip kad čia pat buvęs tvenkinys, dviem varsnais platus, rodėsi paplūdęs užmuštųjų krauju

Jož 6,20

---

savo sąjungininkams. — 36*Į Antijokiją.* Romos pasiuntiniai savo laišką parašė tuojau, kai tik atvyko į Phenikiją

12. 2*Timotiejus.* Jis buvo karaliaus vietininkas provincijose anapus Jordano /plg 1 Mak 5,6.11/. Kito Timotiejaus žuvimas paminėtas augščiau 10,37. — *Apolonijus*: Celesirijos vietininkas. Kiti asmenys tuo pačiu vardu paminėti augščiau 3,5.7: Tarsiejaus sūnus Apolonijus, ir 4,21: Mnestējaus sūnus Apolonijus. — *Jieronimas... Demaphonas*: iš kitur nežinomi asmenys. — *Nikanoras*: kurs Antijoko Epifano laikais yra buvęs kurį laiką Kipro vietininku. Jis skirtinas nuo Patroklo sūnaus Nikanoro, kurio žinioje Demetrijaus laikais buvo drambliai /8,9; 14,12/. — *Neleido...* nenorējo pripažinti Žydams jiems Antijoko Eupatorio suteiktų lengvatų

4*Taigi einant bendru...* Gal kviečiami Žydai pradžioje turējo abejonių ir svyravo; bet juos nuraminta viešu miesto nutarimu, kuriuo buvo laiduojamas jų saugumas. — 6*Uostą*: uosto įrengimus. — *Tuos gi, kurie...* Anot Gr t: nugalabijo kalaviju tuos, kurie ten /į uostą/ buvo atbēgę. — 7*Tai padaręs...* Gr t: kadangi vieta /miestas/ buvo uždaryta, jis pasitraukē, turēdamas...

8*Jamnijos*: į pietus nuo Jopēs, 1 Mak 4,15. — 9*Dviejų šimtų...* Apie 50 km

10*Arabai*: jie turējo būti Timotiejaus šalininkai. Plg 1 Mak 5,39. — 11*Ganyklų.* Gr t: gyvulių. — 13*Kasphiną.* Tikriausiai tas pat miestas, kurs 1 Mak 5,26.36 vadinamas Kasphoru ir Kasbonu. — 14*Elgēsi nerūpestingai.* Anot Gr t: jie elgēsi gana įžūliai prieš Judo kariuomenę

17*Į Kharaką*: Galaade anapus Jor-

[17]Iš ten jie paėjo septynis šimtus penkias dešimtis varsnų ir atėjo
į Kharaką pas tuos Žydus, kurie vadinami Tubianiečiais. [18]Timotiejaus
tose vietose jie neberado, nes jis, nieko nenuveikęs, buvo sugrįžęs, palikdamas
vienoje vietoje labai stiprią įgulą. [19]Dositiejus ir Sosipateris,
kurie buvo vadai draug su Makabiejumi, užmušė Timotiejaus paliktuosius
tvirtovėje dešimtį tūkstančių vyrų. [20]Makabiejus gi, sutvarkęs aplink
save šešis tūkstančius ir suskirstęs kuopomis, išėjo prieš Timotiejų, turėjusį
su savim šimtą dvidešimt tūkstančių pėstininkų ir du tūkstančiu
penkis šimtus raitelių. [21]Gavęs žinią apie Judo atėjimą, Timotiejus išsiuntė
moteris, vaikus ir kitokią mantą į tvirtovę, kuri vadinama Karnionu,
nes ji buvo nepaimama ir vargiai prieinama dėl tarpukalnių. [22]Pasirodžius
pirmai Judo kuopai, priešus apėmė baimė dėl visa matančiojo
Dievo čia buvimo, ir jie ėmė bėgti vienas nuo kito, taip kad jie buvo
perbloškiami daugiau savųjų ir buvo užmušami savo kalavijų kirčiais.
[23]Judas gi vijosi juos labai smarkiai, plakdamas piktadarius ir paguldė
iš jų tris dešimtis tūkstančių vyrų. [24]Pats Timotiejus pateko į Dositiejaus
ir Sosipaterio rankas ; jis labai maldavo, kad būtų paleistas gyvas, nes
jis turėjo daugelio Žydų tėvus ir brolius, kurie, jam mirus, visai netektų
vilties išsigelbėti. [25]Kai jis davė žodį grąžinti juos sulig sutartimi, jie
paleido jį nepaliestą, norėdami išgelbėti brolius

[26]Po to Judas ėjo prieš Karnioną ir užmušė dvidešimt penkis tūkstančius.
[27]Po anų pabėgimo ir žuvimo jis vedė kariuomenę prieš sustiprintą
Ephrono miestą, kuriame gyveno didelė daugybė iš įvairių tautų.
Stiprūs jaunikaičiai, stovėdami prie sienų, drąsiai gynėsi, viduje gi buvo
daug karo pabūklų ir didelis vilyčių išteklius. [28]Bet jie šaukėsi Augščiausiojo,
kurs savo galia laužo priešų jėgas ir paėmė miestą, o iš tų,
kurie buvo viduje, jie paguldė dvidešimt penkis tūkstančius. [29]Iš čia
jie nuėjo į Skitų miestą, kurs yra šešiais šimtais varsnų atstu nuo Jerusalės.
[30]Bet tiems Žydams, kurie buvo pas Skitopoliečius, paliudijus, kad
šitie buvo jiems palankūs ir kad net nelaimės laikais elgėsi su jais kukliai,
[31]jie padėkojo jiems ir paraginę būti taip pat toliau palankiems jų
tautai, atvyko į Jerusalę prieš pat savaičių šventę

[32]Po Sekminių jie ėjo prieš Idumėjos viršininką Gorgiją. [33]Tasai
gi išėjo su trimis tūkstančiais pėstininkų ir keturiais šimtais raitelių.
[34]Jiems susirėmus, atsitiko, kad krito nedaug Žydų. [35]Dositiejus gi, vie-

---

dano. — *Kurie buvo vadinami*... Kurie gyveno Tubino ar Tobo krašte. Plg 1 Mak 5,13. — [18]*Nieko nenuveikęs* : neįvykdęs savo sumanymų prieš Žydus. — *Buvo sugrįžęs* : į Moabiečių šalį. Plg 1 Mak 5,6... — [19]*Buvo vadai draug*... Buvo Makabiejaus pastatyti kariuomenės dalių vadais ir dabar veikė atskirai nuo jo. — [20]*Šimtą*... Timotiejaus kariuomenės skaičius labai didelis, bet toje kariuomenėje buvo labai didelė dauguma nomadų tautelių, kurios ejo visur su savo šeimomis ir visa manta. Plg 1 Mak 5,37. — [21]*Karnionu* : Karnaimu. 1 Mak 5,26.44. — [23]*Tris dešimtis*... Gr t : apie 30,000. 1 Mak 5,34 kalbama apie 8.000 žuvusių. — [24]*Labai maldavo*. Gr t : maldavo labai apsimesdamas

[26]*Prieš Karnioną*. Žr aug 21 e. Gr t dar pridėta : ir prieš Atergaties šventyklą. — [27]*Gyveno didelė daugybė* : Gr t : gyveno Lisijas ir didelė... — Tame mieste turėjo savo namus ir karalystės valdytojas Lisijas. — [29]*Skitų miestą* : Skitopolį, kurs kitur paprastai vadinamas Betsanu. 1 Mak 5,52. — [31]*Savaičių šventę* : Sekmines, kurios buvo švenčiamos septynioms savaitėms praslinkus po Velykų. 2 Moš 23,15...

[35]*Bakenoro*. Tai buvo Makabiejaus kariuomenės dalies viršininkas. Tai

nas iš Bakenoro raitelių, vyras drąsus, nutvėrė Gorgiją ir kai jis norėjo
suimti jį gyvą, jį puolė vienas Trakiečių raitelis ir nukirto jam dešinį
petį ; taip Gorgijas pabėgo į Maresą. 36Tuo tarpu ilgiau kovojantiems,
kurie buvo su Esdrinu, ir jiems pavargus, Judas šaukėsi Viešpaties, kad
jis būtų padėjėjas ir kovos vadas ; 37jis pradėjo savo tėvų kalba giedoti
karišką šauksmą ir giesmę ir privertė Gorgijo kareivius bėgti

38Po to Judas, surinkęs kariuomenę, atėjo į Odolamo miestą. Atėjus
sekmai dienai, jie apsiplovė pagal įprotį ir šventė ten pat šabatą. 39Kitą
dieną, Judas su savaisiais atėjo paimti kritusiųjų lavonų ir jų palai-
doti su jų giminėmis jų tėvų kapuose. 40Tuomet jie rado po užmuš-
tųjų jupomis Jamnijoje esantiems stabams pašvęstų dovanų, kurias įsta-
tymas Žydams draudžia, ir tuomet tai visiems paaiškėjo priežastis, kodėl
jie buvo kritę. 41Taigi visi šlovino teisingą Viešpaties teismą, kurs ati-
dengė paslėptus dalykus. 42Po to jie vėl grįžo melstis ir prašė, kad pa-
darytasis nusikaltimas būtų užmirštas ; karžygys gi Judas ragino tautą
laikytis be nuodėmės, pamačius savo akimis, kas buvo įvykę dėl žuvu-
siųjų nuodėmių. 43Padarius rinkliavą, jie nusiuntė dvylika tūkstančių
drakhmų sidabro į Jerusalę, kad būtų paaukota nuodėmės auka už
mirusius, turėdamas gerų ir pamaldžių minčių apie prisikėlimą. 44/Nes
jei jis nebūtų turėjęs vilties, kad kritusieji kelsis, tai rodytųsi neberei-
kiama ir tuščia melstis už mirusius/. 45Be to, jis turėjo galvoje, kad tiems,
kurie užmigo pamaldžiai, yra atidėta geriausi malonė. 46Taigi šventa
ir išganinga yra mintis melstis už mirusius, kad jie būtų išvaduoti iš
nuodėmių

---

daliai priklausē ir raitelis Dositiejus, be abejo, skirtinas nuo Dositiejaus, paminēto augščiau 19 ir 24 eil. — *Trakiečių raitelis.* Trakijos raiteliai senovēje buvo garsūs kariai. — *Maresą.* Plg Još 15,44. — 36*Esdrinu.* Tai taip pat Judo kariuomenēs dalies viršininkas

38*Odolamo.* Odolos miestas Sefeloje. Plg Još 15,35. — 39*Su savaisiais.* Gr t dar pridēta : kaip laikas reikalavo, t y, su laidotuvēmis nebebuvo galima ilgiau laukti, nes lavonai buvo pradēję gesti. — 40*Po jupomis* : ant pliko kūno. Tai turējo būti kurie nors pagonių dievaičių ženkleliai ; kritusieji Žydų kareiviai, sekdami pagonių prietarais, laikē juos amuletais, galinčiais apsaugoti juos nuo Jamnijos dievaičių keršto. Be abejo, toks jų elgesys buvo priešingas įstatymui. Plg 5 Moš 7,25.26. — 42*Būtų užmirštas.* Anot Gr t : būtų visai išdildytas, t y, kad dēl tos nuodēmēs Dievas nebaustų likusiųjų gyvų. Plg 2 Moš 34,7 ; Još 7,1... — 43*Dvylika tūkstančių.* Kituose tekstuose : 2.000 ar 3.000. Viena drakhma — pusantro lito. — *Už mirusius.* To ž nēra gr t. Kad auka turējo būti aukojama už mirusius ir kad tą Judo mintį ir nusistatymą yra parašęs knygos autorius, aiškiai pasirodo iš 44 eil. — 44*Kad kritusieji kelsis...* Iš šitos vietos paaiškēja, kad Žydų įsitikinimu, mirusieji galējo rastis tokioje padētyje, kurioje geri darbai galējo būti jiems naudingi. Judo kariai, tiesa, buvo persiskyrę su šiuo gyvenimu sutepti nuodēme, tačiau tai nebuvo jiems tikriausiai sunki, mirtina nuodēmē, be to, jie atpirko savo nusikaltimą, atiduodami savo gyvybę, ir žuvo gindami šventus dalykus ir teises. Taigi jie negalējo būti verti amžino pasmerkimo, ir Judas turi vilties, kad maldos ir aukos bus jiems naudingos, ir kad gyvieji gali išprašyti iš Dievo tiems, kurie yra mirę Viešpatyje /pamaldžiai užmigę/, atleidimą tam tikrų nuodēmių, kurios buvo juos pastačiusios ne į amžiną kentējimų būklę. — Čia yra vienas rimtas skaistyklos buvimo ir maldų už mirusius naudingumo įrodymas. — 46*Taigi šventa...* Anot Gr t : šventa ir pamaldi mintis ! Todēl jis parūpino

13. [1]Šimtas keturios dešimtys devintais metais Judas gavo žinią,
kad Antijokas Eupatoris ateina su daugybe prieš Judėją, [2]o su juo glo-
bėjas ir reikalų viršininkas Lisijas, turėdamas su savim šimtą dešimtį
tūkstančių pėstininkų, penkis tūkstančius raitelių, tris dešimtis dramb-
lių ir tris šimtus kariškų vežimų su dalgiais
[3]Prie jų prisiplakė ir Menelajus ir labai veidmainiaudamas maldavo
Antijoką ne tėvynės labui, bet turėdamas vilties gauti augščiausią val-
džią. [4]Tačiau karalių Karalius pažadino Antijoko narsą prieš nusidėjėlį
ir, Lisijui pakišus mintį, kad šitas yra visų nelaimių priežastis, jis liepė
nutvėrus nužudyti jį, kaip yra pas juos paprotys, toje pačioje vietoje.
[5]Buvo gi toje vietoje penkiomis dešimtimis mastų augštas bokštas, aplink
kurį buvo supilti krūvomis pelenai ; iš jo viršaus matėsi bedugnė. [6]Iš
ten jis liepė numesti žemyn į pelenus šventvagį, visiems stumiant jį į
prapultį. [7]Taip tai teko mirti tam įstatymo laužytojui, ir Menelajus
net nebuvo palaidotas. [8]Ir tai visai teisingai, nes, padaręs daug nusi-
kaltimų prieš Dievo altorių, kurio ugnis ir pelenai šventi, pats buvo pas-
merktas mirti pelenuose
[9]Tuo tarpu karalius ėjo su nesulaikomu įnirtimu, norėdamas pasi-
rodyti Žydams piktesnis už savo tėvą. [10]Tai patyręs Judas įsakė tautai
šauktis dieną ir naktį Viešpaties, kad ir dabar, kaip visuomet, jiems
padėtų, [11]nes jie turėjo baimės neteksią įstatymo, tėvynės ir švento diev-
namio, ir kad neleistų piktžodžiaujantiems pagonims vėl pavergti tautą,
kuri ką tik buvo truputį atsikvėpus. [12]Taigi visiems draug tai darant
ir maldaujant Viešpatį gailestingumo su verksmu ir pasninkais, gulint
kniūbstiems per tris ištisas dienas ant žemės, Judas paragino juos būti
prisirengusius. [13]Jis gi pats nutarė kartu su vyresniaisiais išeiti, pirma
negu karalius įves kariuomenę į Judėją ir paims miestą, ir pavesti Vieš-
paties teismui, kuo tas dalykas turėtų baigtis. [14]Taigi palikdamas visus

---

permaldavimo auką už užmuštuosius kad jie būtų išvaduoti iš savo nuodēmēs

13. [1]*Šimtas...* Aiškintojų dauguma mano, kad čia aprašomas žygis yra tas pat, kurs papasakotas 1 Mak 6,28-63, ir buvo atliktas metams praslinkus po Antijoko Epifano mirties. Autorius visur pasavina jaunam karaliui Antijokui Eupatoriui veiksmus, kuriuos darē jo vardu karalystēs valdytojas ir jo globējas Lisijas. — [2]*Šimtą dešimtį...* 1 Mak 6,30 skaičiai nurodomi kiti. Bet einančios prieš Žydus Sirų kariuomenēs skaičius negalējo būti visai pastovus ; ji buvo renkama ir didinama kelyje

[3]*Menelajus* : vyriausis kunigas, kurs buvo įsigijęs tas pareigas neteisybe ir greitai turējo jų nustoti. Plg 4,24-29. — [4]*Karalių Karalius* : Dievas. — *Jis liepē.* Gr t : Karalius liepē vesti jį į Berēją ir tenai nužudyti jį vietos papročiu. — Berēja buvo miestas tarp Ierapolies ir Antijokijos, gal toje vietoje, kur dabar yra Aleppo. Minimas tekste paprotys aprašomas 5 ir 6 eil. — [5]*Bokštas...* Anot Gr t : bokštas, pilnas karštų pelenų ; jis turējo įtaisymą, kurs sukdavosi ir kurs iš visų šonų buvo pakibęs ant pelenų. [6]Jei kas buvo nusikaltęs šventvagyste, ar buvo padaręs bet kuriuos kitus nusikaltimus, visi stūmē jį tenai, kad nužudytų. — [8]*Nusikaltimų prieš Dievo...* Plg 4,39. — *Pats buvo pasmerktas...* Iš Juozapo Fl žodžių galima spēlioti, kad Menelajus, Lisijui jau padarius taiką su Žydais /žem 23 e/, vēl kurstē karalių prieš Žydus ir tuo savo elgesiu taip įpykdē karalių, kad tasai pasmerkē Menelajų mirti. Todēl anksčiau aprašytas Menelajaus nužudymas jungiamas, nesilaikant kronologijos įvykių eilēs, su pirmu Menelajaus pasirodymu pas karalių, kad skaitytojai tuojau sužinotų, koks buvo to didelio nusikaltēlio galas

[14]*Visus dalykus.* Anot gr t : spren-

dalykus Dievo, pasaulio Sutvėrėjo, galiai ir paraginęs savuosius drąsiai kovoti ir stovėti iki mirties už įstatymus, šventyklą, miestą, tėvynę ir piliečius, jis sustatė savo kariuomenę prie Modino. [15]Davęs saviesiems šūkį: Dievo nugalėjimas! su rinktiniais drąsiausiais jaunikaičiais jis nakčia puolė karaliaus stotį ir užmušė stovykloje keturis tūkstančius vyrų, taip pat didžiausį dramblį kartu su tais, kurie ant jo buvo. [16]Pripildę didžiausios baimės ir sumišimo priešų stovyklą ir laimingai atlikę tą žygį, jie pasitraukė. [17]Įvyko gi tai, dienai auštant, Viešpaties globai jam padedant

[18]Po to karalius, gavęs paragauti Žydų drąsos, mėgino gudrumu nugalėti vietų sunkenybes. [19]Jis pastatė stovyklą prie stiprios Žydų tvirtovės Betsūros, bet buvo atstumtas, turėjo nuostolių, buvo silpninamas. [20]Tiems gi, kurie buvo viduje, Judas siuntė, ko jiems reikėjo. [21]Tačiau vienas žmogus iš Žydų kariuomenės, Rodokas, išdavė priešams paslaptis; jis buvo susektas, suimtas ir uždarytas. [22]Karalius vėl derėjosi su tais, kurie buvo Betsūroje, pasiūlė taiką, susitarė ir nuėjo sau. [23]Jis susirėmė su Judu ir buvo nugalėtas

Gavęs gi žinią, kad Antijokijoje sukėlęs maištą reikalų vedėju paliktas Pilypas, jis labai nusigando; jis kreipėsi geruoju į Žydus, jiems nusileisdamas, prisiekė padaryti visa, kas rodėsi teisinga, ir susitaikęs atnašavo auką, pagerbė šventyklą ir davė dovanų. [24]Makabiejų jis apkabino ir paskyrė jį vadu ir kunigaikščiu nuo Ptolemaidos iki Gerėnų

[25]Kai jis atėjo į Ptolemaidą, gyventojai buvo nepatenkinti prietelinga sutartimi ir karščiuodamies sakė, kad jie turėtų suardyti tą sandorą. [26]Tuomet Lisijas įlipo į tribūną, išdėstė priežastis, nuramino žmones ir sugrįžo į Antijokiją. Taip tai buvo atliktas karaliaus išvykimas ir grįžimas

14. [1]Bet trejiems metams praslinkus, Judas ir su juo buvusieji gavo žinią, kad Seleuko sūnus Demetrijus su stipria kariuomene ir laivais atvyko per Tripolies uostą į patogias vietas [2]ir įsigalėjo šalyje prieš Antijoką ir jo vadą Lisiją

---

dimą. — *Prie Modino.* Sirų kariuomenē galējo eiti dviem būriais: vienas, su kuriuo buvo karalius, galējo eiti pajūriu; kitas gi, gal Lisijo vedamas, per Idumēją, į pietus nuo Mirties jūros. Modinas, kuriame buvo sustojęs Judas, buvo tinkama vieta, iš kurios buvo galima sekti, ką darys priešai, ateiną iš šiaurēs; Betzakaroje gi, kur Žydai, anot 1 Mak 6,32, buvo pasidarę stovyklą, buvo patogu sulaikyti priešus ateinančius iš pietų

[19]*Betsūros...* Plg 1 Mak 6,31. Autorius pasakoja čia labai trumpai, nenurodydamas aiškiai įvykių eilēs, kaiką visai išleisdamas; todēl, norint tą pasakojimą suderinti su tuo, ką randame pasakyta 1 Mak kn, lieka šiek tiek neaiškumų. — [21]*Paslaptis*: kariškas paslaptis. — [23]*Susirēmē...* Palikęs Betsūrą, karalius ējo prieš šventyklos kalną /1 Mak 6,51/. — *Buvo nugalētas.* Plg 1 Mak 6,57... kur aiškiau išdēstyta, kodēl karalius nebegalējo tęsti karo

Reikalų vedēju paliktas Pilypas: Karalystēs valdytoju, Lisijo vieton, Pilypas buvo paskirtas Antijoko Epifano. Atvykęs su kariuomene iš Persijos, jis prisiartino prie Antijokijos ir mēgino jēga paimti valdžią ir pašalinti Lisiją, bet tai jam nepasisekē. Plg 1 Mak 6,14.15.55; 2 Mak 9,29. — [24]*Makabiejų gi...* Gr t kaikurių taip verčiamas: Makabiejų jis priēmē draugiškai ir paliko vadu nuo Ptolemaidos iki Gerēnų plotui /seno Pilistimų miesto Geraros, į pietus nuo Gazos/ Hegemonidą

[25]*Buvo nepatenkinti.* Judas buvo juos nubaudęs, 1 Mak 5,15.22

[3]Kažinkoks gi Alkimas, kurs buvo buvęs vyriausiuoju kunigu, bet
buvo savo noru susitepęs bendravimo su pagonimis laikais, matydamas,
kad jam jokiu būdu nėra išsigelbėjimo, nė priėjimo prie altoriaus, [4]atėjo
pas karalių Demetrijų šimtas penkiasdešimtais metais, atnešė jam auk-
sinį vainiką ir palmę, be to, alyvų šakeles, kurios rodėsi esančios iš šven-
tyklos, ir tą dieną jis nieko nesakė. [5]Pasigavęs gi patogios progos savo
beprotystei, Demetrijaus pašauktas į pasitarimą ir paklaustas, kaip yra
nusiteikę Žydai ir kokių turi sumanymų, [6]jis atsakė : Tie Žydai, kurie
vadinami Asidais, kuriems vadovauja Judas Makabiejus, palaiko karą,
kelią maištus ir nepakenčia, kad karalystėje būtų ramu. [7]Nes ir aš, ne-
teisingai netekęs mano tėvų garbės /būtent, vyriausios kunigystės/, atėjau
čia, [8]visų pirma, kad išlaikyčiau ištikimybę tam, kas karaliui naudinga,
toliau, kad pasirūpinčiau mano bendrapiliečiais, nes dėl anų piktumo
visa mūsų tauta nemažai kenčia. [9]Taigi aš prašau tave, o karaliau,
patyręs apie visus šituos dalykus, pasirūpink ir šalimi ir tauta, žiūrė-
damas savo visiems žinomo gerumo. [10]Nes kolei tebėra Judas, negalima,
kad būtų ramybė reikaluose. [11]Kai šitas pasakė tokiuos dalykus, ir kiti
jo prieteliai, nedraugingai nusistatę prieš Judą, pakurstė Demetrijų

---

b/ *Žydų laimėjimai, Demetrijui I Soterui viešpataujant*

14,1-15,40. Naujas Sirijos karalius Demetrijus Soteras, Alkimo pakurstytas, siunčia Nikanorą Judo Makabiejaus suimti /14,1-17/. Atvykęs į Judėją Nikanoras pradžioje elgiasi su Judu draugiškai, bet gavęs griežtą karaliaus įsakymą atsiųsti apkaltą Judą į Antijokiją, mėgina suimti jį klasta /14,18-30/ ; įpykdytas nepasisekimu jis grūmoja Žydų šventyklai ir mėgina suimti vieną Žydų vyresniųjų, Raziją, kurs pats nusižudo /14,31-46/. Po to Nikanoras mėgina pulti Judą šabato dieną : tasai gi rengiasi prie kovos, šaukdamos Dievo pagalbos ; /15,1-24/ ; kovoje Nikanoras žūna, Žydai gi švenčia su džiaugsmu savo nugalėjimą /15,25-37/. Knyga baigiama trumpintojo pastabomis apie jo atliktą darbą /15,38-40/

14. [1]*Bet trejiems*... Po įvykių, kurie paminėti 13,1... Metai pradėti čia laikomi pilnais metais, todėl šitame skyrelyje kalbama apie tai, kas įvyko 151 m Seleukaičių eros. Žr 4 e Gr t ir 1 Mak 7,1. — Bakhido žygis /1 Mak 7,5-25/ 2 Mak knygoje visai neminimas, tuo tarpu kad apie Nikanoro žygį /1 Mak 7,26.../ pasakojama žymiai plačiau. — *Seleuko sūnus*... Plg 1 Mak 7,1

[3]*Alkimas*... Apie jį žr 1 Mak 7,9.25. — *Buvęs vyriausiuoju kunigu.* Jį buvo paskyręs Eupatoris po Menelajaus nužudymo /Juozapas Fl/. — *Laikais* : kai Jasonas paveržė iš savo brolio Onijo vyriausiąją kunigystę. — [4]*Šimtas penkiasdešimtais.* Gr t : 151. Alkimas buvo priėjęs karalių du kartu /1 Mak 7,5.25/ ; čia kalbama apie antrą pasimatymą su karaliumi. Anot 26 e, Alkimas buvo vėliau dar kartą atvykęs į Antijokiją. — *Auksinį vainiką*... Vainikas buvo karališkos garbės žymė /1 Mak 10,29/ ; palmės šaka nugalėjimo ženklas / 1 Mak 13,37/ ; alyvų šakelė ženklas globos taikos metu. — [6]*Asidais.* Plg 1 Mak 2,42. — [7]*Mano tėvų garbės.* Anot Juozapo Fl, Alkimas buvęs iš Aarono giminės, bet ne iš tos jos šeimos, kuriai iki šiam laikui priklausė vyriausioji kunigystė. Plg 1 Mak 7,14. Nors jis buvo Sirijos karaliaus paskirtas vyriausiuoju kunigu, bet Žydai, ypač gi Judas Makabiejus, nenorėjo jo pripažinti. — [9]*Ir tauta.* Gr t : ir mūsų prislėgta tauta. — [11]*Jo prieteliai* : karaliaus prieteliai. Ir Alkimas buvo dabar laikomas karaliaus prieteliu. — *Pakurstė.* Anot Gr t : dar labiau pakurstė

[12]*Nikanorą*... Gr t : kurs anksčiau yra buvęs dramblių viršininku. Tas pareigas jis ėjo Antijoko Epifano laikais, kuriam mirus, jis nuvyko į

[12]Jis tuojau nusiuntė vadu į Judėją Nikanorą, dramblių viršininką,
[13]davęs įsakymų sugauti patį Judą, su juo gi buvusius išsklaidyti ir
pastatyti Alkimą vyriausiuoju didžiausios šventyklos kunigu. [14]Tuomet
pagonys, kurie buvo pabėgę iš Judėjos nuo Judo, dėjosi būriais prie
Nikanoro, laikydami Žydų nelaimes ir smūgius savo laime. [15]Taigi Žydai,
išgirdę apie Nikanoro atvykimą ir pagonių susibūrimą, apsibėrę dulkėmis
maldavo tą, kurs išsirinko savo tautą ir kurs aiškiai matomais ženklais
globoja savo dalią, saugoti ją per amžius. [16]Savo vado įsakymu jie tuojau
pasitraukė iš ten ir susirinko prie Desavo pilies. [17]Judo brolis Simonas
buvo susirėmęs su Nikanoru, bet buvo išgąsdintas ūmaus priešų atvykimo

[18]Tuo tarpu Nikanoras, išgirdęs apie Judo draugų drąsą ir apie did-
vyriškumą, kokiuo jie kovojo dėl tėvynės, bijojo spręsti dalyką krauju.
[19]Todėl jis pirma išsiuntė Posidonijų, Teodotijų ir Motiejų pasiūlyti tai-
kos ir jos padaryti. [20]Po to, kai ilgai buvo tariamasi apie šį dalyką ir
pats vadas buvo tai pranešęs kariuomenei, visų buvo viena nuomonė,
pritarti sutarčiai. [21]Taigi jie paskyrė dieną, kad pasitartų tarp savęs
slapčia, ir kiekvienam buvo atnešta ir padėta kėdžių. [22]Tačiau Judas
įsakė ginkluotiems vyrams būti tinkamose vietose, kad kartais nekiltų
kas nors pikta iš priešų pusės, ir taip jie padarė atitinkamą pasikalbėji-
mą. [23]Nikanoras pasiliko Jerusalėje, nieko pikto nedarydamas, ir pa-
leido būriais susirinkusias minias. [24]Jis visuomet mėgo nuoširdžiai Judą
ir buvo jam labai palankus. [25]Jis įkalbėjo jam vesti žmoną ir turėti vaikų.
Taigi tasai iškėlė vestuves, gyveno ramiai ir juodu palaikė draugiškus
santykius

[26]Bet Alkimas, patyręs apie juodviejų prietelystę ir sutartį, nuvyko
pas Demetrijų ir sakė, kad Nikanoras palaikąs svetimus reikalus ir kad
jis išrinkęs jojo įpėdiniu Judą, karalystės priešininką. [27]Taigi karalius,
įpykintas ir įerzintas bjauriais to žmogaus šmeižtais, parašė Nikanorui,
pareikšdamas, kad jam labai nepatinka prieteliška sutartis ir kad jis
įsako atsiųsti neatidėliojant apkaltą Makabiejų į Antijokiją

[28]Gavęs tą žinią, Nikanoras nusigando ir jam buvo labai sunku lau-
žyti padarytą sutartį, nes jis Judo visai nebuvo įžeistas. [29]Bet negalė-
damas priešintis karaliui, jis laukė tinkamos progos įsakymui įvykdyti

[30]Tačiau Makabiejus, pamatęs, kad Nikanoras elgiasi su juo šiurkš-
čiau ir įprastuose susitikimuose rodėsi įžulesnis, suprato, kad tas šiurkš-
tumas ne iš gero ir surinkęs nedaugelį savųjų pasislėpė nuo Nikanoro

[31]Tasai gi, sužinojęs, kad Judas buvo drąsiai užbėgęs jam už akių,
atėjo į didžiausį ir švenčiausį dievnamį ir, kunigams aukojant įprastas

---

Romą pas Demetrijų. Plg 1 Mak 3,8 ir 7.26. — [13]*Sugauti.* Gr t: pašalinti. — [15]*Matomais ženklais.* Žr 3,25; 10,29 ir 11,8. — [16]*Desavo pilies.* Jos vieta nežinoma. — [17]*Buvo išgąsdintas...* Anot Gr t: ėmē svyruoti dēl ūmaus išgąsčio

[19]*Pasiūlyti taikos.* 1 Mak 7,26 pasakyta, kad Nikanoras buvęs labai didelis Žydų priešas. Iš čia paaiškēja, kad atvykdamas jis nebuvo prieš juos nusistatęs ir pradējo jų nekęsti tik vēliau. Žr 29 e ir t. — [20]*Pats vadas...* Judas pasakē saviesiems Sirų vado pasiūlymus, kurie buvo jų priimti. — [21]*Jie*: Judas ir Nikanoras. — [22]*Pasikalbējimą.* Tas pasikalbējimas matomai pasibaigē taikos padarymu. — [23]*Nikanoras pasiliko...* 1 Mak 7,28-29. Čia pasakojami /iki 29 e/ santykiai tarp Judo ir Nikanoro vos paminēti. — [24]*Jis visuomet...* Anot Gr t: jis nuolat susitikdavo su Judu /turējo Judą ties savo veidu/, buvo jam nuoširdžiai palankus. — [25]*Vesti žmoną.* Tai turējo būti įrodymas, kad nebemanoma apie kovas ir kad viešpatauja tikra taika

[26]*Jojo įpēdiniu*: įpēdiniu Alkimo,

aukas, liepė išduoti sau tą žmogų. [32]Šitiems sakant su priesaika, jog jie nežino, kur yra ieškomasis, jis, ištiesęs ranką į šventyklą, [33]prisiekė tardamas: Jei jūs neišduosite man surišto Judo, aš sulyginsiu su žeme šitą Dievo šventyklą, išardysiu iš pamatų altorių ir pašvęsiu tą šventyklą dievui Bakhui. [34]Tai pasakęs, jis nuėjo sau. Kunigai, tiesdami rankas į dangų, šaukėsi to, kurs visados buvo jų tautos gynėjas, sakydami taip: [35]Visų dalykų Viešpatie, kurs nieko neprivalai, tu norėjai, kad šventykla tau gyventi būtų pastatyta mūsų tarpe; [36]o dabar, šventųjų Šventasis, visų dalykų Viešpatie, išlaikyk per amžius nesuteptus šituos namus, kurie ką tik apvalyti

[37]Tuo metu Nikanorui buvo įskųstas vienas Jerusalės vyresniųjų, Razijas, žmogus mylįs savo miestą, turįs gerą vardą, kurs dėl savo geros širdies buvo vadinamas Žydų tėvu. [38]Per ilgą susilaikymo laiką jis griežtai laikėsi žydiškumo ir dėl ištvermės buvo pasiryžęs atiduoti kūną ir gyvybę. [39]Nikanoras, norėdamas parodyti savo neapykantą Žydams, pasiuntė penkis šimtus kareivių jo suimti, [40]nes jis tikėjo, kad jei pavyktų prigauti tą žmogų, tuo jis suduosiąs žydams didžiausį smūgį. Bet kai minia norėjo įsiveržti į jo namus, išlaužti duris ir padegti, kai jis jau turėjo būti tuojau nutvertas, jis perdūrė save kalaviju, [42]pasirinkdamas verčiau garbingai mirti, kaip pasiduoti nusidėjėliams ir pakelti išniekinimus, nevertus jo kilmės. [43]Bet kadangi per greitumą padarė sau žaizdą netikru smūgiu ir minia jau veržėsi pro durų angą, jis atkakliai pribėgo prie sienos ir drąsiai krito žemyn ant minios. [44]Jai greitai pasitraukus iš vietos nuo krentačio, jis nukrito sprandu žemyn. [45]O kadangi jis dar tebebuvo gyvas ir kai jo kraujas tekėte tekėjo ir pats buvo sužalotas sunkiausiomis žaizdomis, jis perbėgo minią [46]ir atsistojęs ant vienos staigios uolos ir jau netekęs kraujo, suėmęs savo vidurius metė juos abiem rankom į minią, šaukdamos gyvybės ir dvasios valdovo, kad tai jam vėl grąžintų, ir tuo būdu jis mirė

15. [1]Nikanoras gi, gavęs žinią, kad Judas yra Samarijos vietose, nutarė pulti jį visu smarkumu šabato dieną. [2]Žydai, kurie priversti ėjo paskui jį, sakė: Nesielgk taip įžuliai ir nežmoniškai, parodyk pagarbos pašventintai dienai, ir pagerbk tą, kurs visa mato! [3]Tas nelaimingasis

---

kurs laikē save vyriausiuoju Žydų kunigu. Ar tas kaltinimas buvo pagrįstas, tiesa, čia nepasakoma

[30]*Nedaugelį*. Gr t: nemaža

[31]*Tą žmogų*: Judą. — [33]*Pašvęsiu*... Gr t: pastatysiu puikią šventyklą Bakhui. — [35]*Nieko neprivalai*. Plg 3 Kar 8,27. — [36]*Kurie ką tik*... Plg 10,3

[37]*Razijas*. Gr t: Razis. — *Turįs gerą vardą*... Kaip uolus, ištikimas įstatymui Žydas. — [38]*Susilaikymo*: nuo bendravimo su pagonimis, nuo susitepimo jų įpročiais. — *Atiduoti kūną ir*... gal Razijas buvo pasiryžęs paaukoti save už kitus. Anot kitų /Aug, Tomas/, Razijo pasielgimas buvęs peiktina savižudybē. Ji galētų būti pateisinta tik gera Razijo intencija. Knygos autorius giria ne pačią Razijo savižudybę, bet jo drąsą ir jo sielos kilnumą. — [40]*Jei pavyktų prigauti*... Anot Gr t: jei jis galētų jį suimti. — [44]*Sprandu*... Anot Gr t: į tuščią aikštę. — [45]*Minią*: persekiotojų būrį. — *Kad tai jam*... Plg 7,23

15. [1]*Samarijos vietose*... Anot 1 Mak 7,39, tarp Gophnos ir Bethorono, kur įvyko kova prieš Nikanorą. — *Šabato dieną*. Anot Gr t: be jokio pavojaus. Nikanoras tikējosi, kad Žydai nesigins. Plg 1 Mak 2,36. 41. — [2]*Kurie priversti ējo*... Buvo prievarta paimti į Sirų kariuomenę. — *Parodyk pagarbos*... Anot Gr t:

paklausė: Ar yra Galingasis danguje, kurs liepia laikyti šabato dieną?
4O kai jie atsakė: Yra pats gyvasis Viešpats, galingasis danguje, kurs
liepia laikyti sekmą dieną, 5jis tarė: Ir aš esu galingas žemėje, kurs
įsakau imti ginklus ir atlikti karaliaus reikalą! Tačiau jam nepasise-
kė įvykdyti savo sumanymą
6Nikanoras, pasikėlęs į didžiausią puikybę, manė pastatyti viešą
paminklą dėl nugalėto Judo. 7Makabiejus gi visa viltimi pasitikėjo vi-
suomet, kad bus jam pagalbos iš Dievo. 8Jis ragino savuosius nenusi-
gąsti dėl pagonių atėjimo, atsiminti suteiktą jiems pagalbą iš dangaus
ir dabar tikėtis, kad Visagalis suteiks jiems nugalėjimą. 9Pamokęs juos
iš Įstatymo ir Pranašų, priminęs taip pat kovas, kurias anksčiau buvo
kovoję, jis juos padrąsino. 10Taip pakėlęs jų drąsą, jis draug parodė
pagonių neištikimybę ir priesaikų laužymą. 11Taip jis apginklavo jų kiek-
vieną ne skydo ir jieties apsauga, bet geriausiais žodžiais ir paragini-
mais, papasakodamas tikėjimo vertą sapną, kuriuo visus pradžiugino
12Regėjimas gi buvo toks: Onijas, kurs yra buvęs vyriausiuoju kuni-
gu, geras ir malonus žmogus, garbingos išvaizdos, kuklus įpročiais, gra-
žios iškalbos, ir kurs nuo pat jaunystės buvo išsilavinęs dorybėse, iš-
tiestomis rankomis meldėsi už visą Žydų tautą. 13Po to pasirodė ir ki-
tas vyras, nuostabus amžiumi ir išvaizda, apsuptas didingu garbingumu.
14Atsiliepdamas gi Onijas tarė: Šitas yra brolių ir Israėlio tautos mylė-
tojas; jis yra, kurs daug meldžiasi už tautą ir už visą šventąjį miestą,
Dievo pranašas Jeremijas. 15Jeremijas gi ištiesė dešinę ir padavė Judui
auksinį kardą, tardamas: 16Priimk šventą kalaviją, dovaną iš Dievo,
kuriuo nutremsi mano tautos Israėlio priešus
17Taigi paraginti labai geromis Judo kalbomis, kuriomis galėjo būti
pakelta jaunikaičių drąsa ir sustiprinta jų dvasia, jie nutarė smarkiai
pulti ir drąsiai kovoti, kad spręstų dalykus drąsa, nes buvo pavojuje
šventas miestas ir šventykla. 18Nes mažesnis buvo susirūpinimas žmo-
nomis ir vaikais, taip pat broliais ir giminėmis, didžiausi ir pirma buvo
baimė dėl dievnamio šventumo. 19Bet ir tie, kurie buvo mieste, nemaža
buvo susirūpinę tais, kurie turėjo stoti į kovą
20Kai jau visi laukė artimo sprendimo, priešai buvo čia pat ir ka-
riuomenė buvo sutvarkyta, drambliai ir raiteliai pastatyti tinkamoje
vietoje, 21Makabiejus, žiūrėdamas į ateinančią daugybę, į visokeriopus
ginklus, dramblių piktumą, pakėlęs rankas į dangų šaukėsi stebuklus
darančiojo Viešpaties, kurs duoda vertiems nugalėjimą, žiūrėdamas ne
ginklų galios, bet kaip jam patinka. 22Šaukdamos gi jis taip meldėsi:

---

parodyk pagarbos tai dienai, kurią tas, kurs visa mato, pagerbia šventumu. — 3*Kurs liepia*... Nikanoras nenori tikėti, kad šabatas buvęs Dievo /jo nuomone, kurio nors dievaičio/ įsakyta

6*Pasikėlęs*... Anot Gr t: kaklą /galvą/ iškėlęs. — *Paminklą*: nugalėjimo vietoje. — 8*Pagalbą iš dangaus.* Plg 14,15. — 10*Pagonių neištikimybę ir*... Plg 1 Mak 6,22; 2 Mak 4,34; 5,25; 12,3 ir k. Buvo visų bendras įsitikinimas, kad priesaikos laužytojas negali turėti pasisekimo jokiuose savo sumanymuose.— 11*Sapną.* Tas sapnas buvo regėjimas

12*Onijas, kurs*... Plg 3,1 ir 4,34. — 14*Jis yra, kurs*... Kadangi Onijas nurodo kitą tautos užtarėją, tai tasai yra galingesnis už Oniją, ir jo malda yra tikras nugalėjimo laidas

17*Smarkiai pulti*... Anot Gr t: nedaryti stovyklos, bet drąsiai pulti... — 18*Dėl dievnamio*: kuriai grūmojo Nikanoras /14,33/. — 19*Kurie turėjo stoti į kovą*: nes Nikanoras žadėjo išžudyti visus Žydus

22*Iš Senakheribo*... Plg 8,19

Tu, Viešpatie, kurs Judo karaliaus Ezekijo laikais siuntei savo angelą
ir užmušei iš Senakheribo stovyklos šimtą aštuonias dešimtis penkis
tūkstančius, [23]siųsk ir dabar, dangaus valdove, savo gerąjį angelą mūsų
priešakyje su baime ir drebėjimu prieš tavo paties galią, [24]kad būtų
apimti baimės tie, kurie ateina su piktžodžiavimu prieš tavo šventą tau-
tą. Taip tai jie meldėsi

[25]Nikanoras ir su juo buvusieji ėjo artyn su trimitais ir dainomis,
[26]Judas gi ir kurie su juo buvo, stojo į kovą, šaukdamies Dievo ir mels-
damies. [27]Taip kovodami rankomis, bet širdyse melsdamies Viešpačiui,
jie paguldė nemažiau kaip tris dešimtis penkis tūkstančius, pilni džiaugs-
mo Dievo čiabuvimu. [28]O kai jie pabaigė ir grįžo su džiaugsmu, jie pa-
tyrė, kad Nikanoras buvo kritęs su savo šarvais. [29]Taigi pakėlę šauksmą
ir labai susijaudinę jie šlovino tėvų kalba visagalį Viešpatį

[30]Judas, kurs kūnu ir siela buvo visuomet pasiryžęs mirti už pi-
liečius, liepė nukirsti Nikanoro galvą ir ranką su petimi ir nunešti į
Jerusalę. [31]Atėjęs tenai ir sušaukęs bendrataučius kartu su kunigais
prie altoriaus, jis pakvietė tuos, kurie buvo pilyje; [32]parodęs Nikanoro
galvą, taip pat prakeiktą ranką, kurią ištiesęs prieš šventus visagalio
Dievo namus, anas išdidžiai gyrėsi, [33]jis liepė dar ir išpjautą bedievio
Nikanoro liežuvį atiduoti kąsneliais paukščiams, bepročio gi ranką pa-
kabinti ties šventykla. [34]Taigi visi šlovino dangaus Viešpatį, sakydami:
Pašlovintas tebūna tas, kurs išlaikė savo vietą nesuteptą. [35]Jis taip pat
liepė pakabinti Nikanoro galvą viršuje pilies, kad būtų aiškus ir ma-
tomas Dievo pagalbos ženklas. [36]O visi bendru sutikimu nutarė jokiu
būdu nepraleisti tos dienos be iškilmės, [37]švęsti gi tą iškilmę tryliktą die-
ną to mėnesio, kurs Sirų kalba yra vadinamas Adaras, prieš pat Mar-
dokiejaus dieną

---

[27]*Čiabuvimu.* Gr t: regima pagalba. — [28]*Su savo šarvais*: iš kurių Žydai galējo pažinti kariuomenēs vadą

[30]*Kurs kūnu ir...* Anot Gr t: kurs visais atžvilgiais, kūnu ir siela, buvo pirmoje vietoje savo bendrapiliečių gynējas ir nuo pat savo jaunystēs ištikimai išlaikē palankumą savo bendragenčiams. — [31]*Tuos, kurie buvo pilyje*: Sirų įgulą ir prie jų prisidējusius supagonējusius Žydus. — [33]*Ties šventykla*: ne dievnamio šventoriuje, bet taip kad jis buvo matomas iš šventoriaus. — [35]*Viršuje pilies*: labai augštai prie pat pilies sienos. Plg Jud 16,1. — [36]*Iškilmēs.* Plg 1 Mak 7,49. — [37]*Sirų kalba*: t y, ta kalba, kuria anuo metu kalbējo Žydai. — *Mardokiejaus...* Žr Est 9,23.31

[39]*O jei nevisai geras...* Anot Gr t: o jei jis atliktas bet kaip ir gana menkai, tai tik tiek aš tegalējau pasiekti /daugiau pasiekti aš negalējau/. — Autorius įvertina savo atliktą darbą gana kukliai. — [40]*Naudotis gi vienu...* Gr t: maišyti gi vieną su kitu. — Rytų šalyse įprasta po vyno tuojau gerti vandens, arba geriamas vynas atskiestas vandeniu. — *Visuomet vienodas...* Nei pats įvykių suminējimas be nurodymo Dievo pagalbos, nei nuolatinis pasakojimas apie tą pagalbą, nenurodant įvykių, negalētų patenkinti skaitytoją. — *Baigiamas.* Autorius tolesnēs Žydų istorijos nebepasakoja, nes, žuvus Nikanorui, Jerusalē jau galējo pasilikti Žydų rankose ir jiems nebegrēsē kiti Antijoko Epifano sukelti pavojai, nors tautai teko dar susilaukti didelių sunkenybių ir pačiam Judui Makabiejui buvo lemta greitu laiku žūti naujame kare

To kelio, kuriuo Judas buvo pradējęs eiti savo paskutiniais metais, laikēsi ir stojusieji jo vieton jo broliai. Jie kovojo dēl valstybinēs Žydų tautos nepriklausomybēs, kuri, Simonui esant vyriausiuoju kunigu, buvo ir Sirų pripažinta /142 m pirm Kr/.

38 Taigi taip dalykams įvykus su Nikanoru ir nuo to meto miestui
pasiliekant Žydų valdžioje, taip pat aš baigiu tais dalykais savo pasa-
kojimą. 39 Jei jis geras ir toks kaip reikalauja istorija, to noriu ir aš ;
o jei nevisai geras, tai tik tiek aš tegalėjau pasiekti. 40 Nes kaip yra bodu
gerti visuomet vyną, ar visuomet vandenį, naudotis gi vienu ir kitu
yra malonu, taip ir skaitytojams, jei pasakojimas visuomet vienodas, jis
nepatinka. Taigi čia jis baigiamas

Reikalas tartis ir susitarti su Sirų valdovais suartino Žydus su Graikų dvasia. Simono sūnus Jonas Irkanas /135-105 m pirm Kr/ stojo aiškiai graikiškai nusiteikusių sadukējų pusēn. Taip šitie gavo viršų ir nenuostabu, kad dar Išganytojo laikais žymiausios giminēs, būtent, kunigų šeimos, /Apd 5,17/, ējo Jasono, Menelajaus ir Alkimo takais. Kitais keliais nuējo asidai, « pamaldieji » Žydai, kurie buvo atsisakę kovoti kartu su Judu ; jie su dvigubu uolumu ēmēsi laikytis įstatymo, niekindami visus kitus Žydus, kurie neįstengē eiti paskui juos augščiausio tobulumo keliais. Jie virto parisiejų /išrinktųjų, isskirtinųjų/ sekta. Tarp vienų ir kitų pasiliko tauriausi tautos dalis, trokštanti Dievo ir jo karalystēs ir dēl jos pasiryžusi pakelti visokias aukas

Laikas tarp Jono Irkano, kurs paskutinis valdē tautą, žiūrēdamas įstatymo /1 Mak 16,2.3/, ir Išganytojo atējimo, buvo Žydų tautai pilnas didelių smūgių. Su vyresniuoju Jono sūnumi ir įpēdiniu Judu Aristobulu /104-103/ prasideda Makabiejų smukimas, taip pat ir Žydų tautos pakrikimas religijos ir dorovēs atžvilgiu. Mirus Judui Aristobului, sostą gauna jo brolis Aleksandras Janējus, pasivadinęs Aristobulu I. Jis buvo, tiesa, drąsus kovose prieš kaimynus, bet taip pat didelis piktadarys savo tautai. Sostą jis paliko savo našlei /78-69/. Šiai mirus, tuojau du jo sūnūs Irkanas II ir Aristobulas II pradējo varžytis dēl valdžios. Ginčui spręsti broliai pasikvietē Romēnus, kurie jau buvo įsigalēję artimoje Sirijoje. Kadangi Pompējus norējo užstoti Irkaną, Aristobulas pradējo prieš jį karą. 63 m Pompējus paēmē Jerusalę ir įsiveržē į šventyklą. Irkanas pasidarē priklausomas nuo Romēnų ir turējo mokēti jiems duoklę. Pagaliau atējo įvykdymas pranašystēs, kurią patriarkas Jokubas, pirm 1900 metų, buvo paskelbęs savo sūnui Judui : Karališkoji lazda /skeptras/ bus iš Judo atimta. Veltui mēgino Aristobulas II ir jo sūnus Aleksandras grąžinti Judējai tautinę nepriklausomybę ; Romēnai pastatē Irkanui II patarēją /prokuratorių/, vieną Idumējiečių didiką, Antipaterį, kurs tikrumoje buvo šalies valdytoju /46 m pirm Kr/. Nors jis buvo nunuodytas ir jaunesniajam Aristobulo II sūnui Antigonui pavyko paimti sostas, bet Antipaterio sūnus Erodas mokējo Romoje taip pakreipti reikalus, kad jis 38 m pirm Kr buvo paskirtas Žydų karaliumi. Jis, Romēnų padedamas, užkariavo Judēją, paēmē 35 m Jerusalę, nukirsdino Antigonui galvą ir išnaikino visą Makabiejų padermę. Dabar, kai skeptras buvo iš tikrųjų atimtas iš Judo, jau buvo atējęs laikas, kad pasirodytų žadētasis ir laukiamasis Išganytojas, vienatinis gimusis Dievo Sūnus, Jēzus Kristus, kuriam garbē tebūna per amžius

ILGIO IR PLOČIO MATAI

ILGIO MATAI :

Pagrindinis ilgio matas yra u o l a k t i s = atstumas nuo užaugusio vyro vidurinio piršto galui iki alkūnēs.
Uolaktis yra keturių didumų

Egiptiečių sistema

1 mažoji, « paprastoji » uolaktis = 455 mm
1 didžioji, « karališkoji » uolaktis = 525 mm
1 mažoji uolaktis = 6 plaštakos = 24 pirštai
1 didžioji uolaktis = 7 plaštakos = 28 pirštai
Mažoji egiptiečių *uolaktis* = 2 sprindžiai = 6 plaštakos = 24 pirštai = 455 mm
1 *sprindis* = 3 plaštakos = 12 pirštų = 227,5 mm
1 *plaštaka* = 4 pirštai = 75,83 mm
1 *pirštas* = 18,96 mm

Babiloniečių sistema

1 mažoji, « paprastoji » uolaktis = 495 mm
1 didžioji, « karališkoji » uolaktis = 550 mm
1 mažoji uolaktis = 30 pirštai = 495 mm
1 didžioji uolaktis = 33 pirštai = 544,5 mm
1 *pirštas* = 16,5 mm

PLOTO MATAS :

1 varsnas = per dieną jaučių jungu apariamas dirvos plotas apie 2700 m²

BĒRALŲ IR SKYSČIŲ SAIKAI

BĒRALAMS :

1 *Homer* = 1 kor = 2 letekh = 10 epha = 30 sea = 100 gomer = 180 kab = 364,4 litr.
$^1/_2$ kor = 1 letekh = 5 epha = 15 sea = 50 gomer = 90 kab = 182,2 »
1/10 *kor* = 1 epha = 3 sea = 10 gomer = 18 kab = 36,44 »
$^1/_3$ *epha* = 1 sea = $3^1/_2$ gomer = 6 kab = 12,148 »
1/10 *epha* = 1 gomer = $1^4/_5$ kab = 3,644 »
$^1/_6$ sea = 1 kab = 2,025 »

SKYSČIAMS :

1 *kor* = 10 bath = 60 hin = 720 log = 364,4 litr.
1 *bath* = 6 hin = 72 log = 36,44 »
1 *hin* = 12 log = 0,506 »

SVORIAI

1. *Babiloniški « paprastieji » : sunkūs*

1 Talentas	= 60 min	= 3600 šekelių	= 60,600	kg
	1 mina =	60 šekelių	= 1,010	kg
		1 šekelis	= 16,83	g

2. *Babiloniški « paprastieji » sunkūs* :

1 Talentas	= 60 minų	= 3600 šekelių	= 58,944	kg
	1 mina =	60 šekelių	= 982,4	g
		1 šekelis	= 16,37	g

3. *Israēlaičių « paprastieji » svoriai*

1 Talentas	= 30 minų	= 3000 šekelių	= 25,230	kg
	1 mina =	100 šekelių	=841	g
		1 šekelis	= 8,41	g

4. *Israēlaičių « šventieji » svoriai*

1 šekelis	= 16,83 g			
$^1/_2$ šekelio	= 1 beka	= 8,41	g	
$^1/_{20}$ šekelio	= 1 gera	= 0,841	g	

5. *Babiloniški « karališkieji lengvi » svoriai*

1 Talentas	= 60 minų	= 3600 šekelių	= 30,300	kg
	1 mina =	60 šekelių	= 505	g
		1 šekelis	= 8,41	g

6. *Babiloniški « paprastieji » lengvi svoriai* :

1 Talentas	= 60 minų	= 3600 šekelių	= 29,472	kg
	1 mina =	60 šekelių	=491,2	g
		1 šekelis	= 9,19	g

Šalia israēlaičių normos Israēlyje buvo priimta ir babiloniečių svorių sistema

PINIGINIAI VIENETAI

Auksas:

1 Talentas	= 60 minų	= 3000 šekelių	= 49,11	kg	= 297.000 litų
	1 mina =	50 šekelių	=818,5	g	= apie 4900 lt.
		1 šekelis	= 16,37	g	= apie 100 lt.

Sidabras:

1 Talentas	= 60 minų	= 3000 šekelių	= 43,659	kg	= 16.500 litų
	1 mina =	50 šekelių	=727,5	g	= 275 lt.
		1 šekelis	= 14,55	g	= 5,5 lt.

Senesniais laikais sidabras buvo vertinamas žiūrint paprastojo babiloniečių svorio normos

Kalti po ištrēmimo pinigai buvo : 1 auksinis darikas = lygus maždaug 285 litams ; 1 auksinē drakhma = apie 26,5 lit. ; 1 attikinē sidabrinē drakhma = arti 2 lt

LAÌKAS

Saulēs metai	=	12 mēnulio mēnesių	=	354 dienos + įterptinis mēnuo
		1 *mēnulio mēnuo*	=	29 - 30 dienos

1 mēnuo :	Nisan	=	vidurys	kovo - balandžio
2 »	Ijjar /Zio/	=	»	balandžio - gegužio
3 »	Sivan	=	»	gegužio - birželio
4 »	Tammuz	=	»	birželio - liepos
5 »	Ab	=	»	liepos - rugpjūčio
6 »	Elul	=	»	rugpjūčio - rugsējo
7 »	Tišri /Ethanim/	=	»	rugsējo - spalio
8 »	Markhešvan /Bul/	=	»	spalio - lapkričio
9 »	Kasleu /Kislev/	=	»	lapkričio - gruodžio
10 »	Tebeth	=	»	gruodžio - sausio
11 »	Sabath /Šebath/	=	»	sausio - vasario
12 »	Adar	=	»	vasario - kovo
13 »	Veadar	=	įterptinis mēnuo	

1 *savaitē* = 7 dienos, be vardų, isškiriant tik šabatą

1 *diena* = nuo saulēs nusileidimo iki saulēs nusileidimui. Gal buvo dalinama į /nelygaus ilgumo/ valandas

1 *naktis* = lygi trims nakties budynēms : pirmajai, vidurinei ir trečiajai arba aušros budynei